SACRORUM CONCILIORUM

NOVA,

ET AMPLISSIMA COLLECTIO.

TOMUS TRIGESIMUS

REPRODUCTION

EN FAC-SIMILÉ

TIRÉE A 250 EXEMPLAIRES SEULEMENT

PAR LES PROCÉDÉS ANASTATIQUES

DE

CARL REINECKE NACHF.

A BERLIN

POUR

H. WELTER, ÉDITEUR

RUE BERNARD-PALISSY, N° 4, PARIS

ET A LEIPZIG, SALOMONSTRASSE, 16

1904

SACRORUM CONCILIORUM NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO,

IN QUA PRÆTER EA, QUÆ

PHIL. LABBEUS, ET GABR. COSSARTIUS,

Et noviſſime NICOLAUS COLETI *in lucem edidere,*

ET OMNIA INSUPER IN SUIS LOCIS OPTIME DISPOSITA EXHIBENTUR, QUÆ

JOANNES DOMINICUS MANSI

ARCHIEPISCOPUS LUCENSIS EVULGAVIT.

EDITIO NOVISSIMA

AB EODEM OPTIME MERITO PRÆSULE,

POTISSIMUM FAVOREM ETIAM ET OPEM PRÆSTANTE

EM.MO CARDINALI DOMINICO PASSIONEO

SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO,

ALIISQUE ITEM ERUDITISSIMIS VIRIS MANUS AUXILIATRICES FERENTIBUS CURATA,

Novorum Conciliorum, novorumque Documentorum Additionibus locupletata,

Ad MS. Codices Vaticanos, Lucenſes, alioſque recenſita, & perfecta.

ACCEDUNT ETIAM NOTÆ, ET DISSERTATIONES QUAMPLURIMÆ, QUÆ IN CÆTERIS EDITIONIBUS DESIDERANTUR

TOMUS TRIGESIMUS.

Ab anno MCCCCXXXI. uſque ad annum MCCCCXXXIX.

ALMA COLLEGE
263.1
LIBRARY
M348
Alma, California

VENETIIS MDCCXCII.

APUD ANTONIUM ZATTA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC EXCEL. SENATUS PRIVILEGIO.

(Editio iterata ad Editionis principis exemplum ab Huberto Welter, Bibliopola, Via dicta Bernard Palissy 4, Pariſiis M.D.CCCCIV.)

9463

BX
825
S3
1901
v.30

SYLLABUS

EORUM, QUÆ HOC XXX TOMO CONTINENTUR.

Hunc autem indicem ☞, quo novas accessiones in præcedentibus notavimus, heic minime repetendum duximus, cum Tomus hic, quantus quantus est, accessionibus constet, quarum nulla omnino in Edit. Ven. apud Albrit. & Colet. An. 1728. invenitur.

Ad Basileense concilium amplissima additio collecta auctore & collectore Joanne Dominico Mansi. pag. 1
Historia concilii ex documentis hic datis contexta. 2
Documenta ad concilium Basileense spectantia. 42
1431 *Documenta anni 1431.* ibid.
Inchoatio sacri concilii Basileensis. 44
Processus verbalis de inchoatione concilii Basileensis, ibid.
Tenor litterarum D. Legati. 48
Tenor Cedulæ. 49
Ritus in habendis Sessionibus concilii Basileensis servati. 51
Litteræ Sigismundi regis Romanorum. 53
Litteræ aliæ ejusdem. 54
Littera missa a Bohemis ad Christifideles. 56
Litteræ convocationis ejusdem concilii ex parte Eugenii papæ IV. seu ejus locum tenentis ad Reginaldum de Carnoto Remensem archiep. 58
Litteræ missæ capitulo Remensi per Reginaldum Remens. archiep. & Franciæ cancellarium. 61
Epistola concilii Basileensis ad Carolum regem Francorum. ibid.
Alia ejusdem ad universos Christicolas Franciæ. 63
Alia ejusdem ad episcopos Germaniæ. 65
Ad Abbates &c. Diœcesis Basileensis, 66
Ad regem Poloniæ. ibid.
Ad religiosos Prutenos. 68
Ad Fridericum ducem Austriæ. 69
Epistola Sigismundi Imperatoris ad ducem Burgundiæ. 70
Epist. Eugenii papæ IV. ad Petrum archiepisc. Januensem. 71
Epistola archiepiscopi Strigoniensis & aliorum Hungariæ prælatorum ad concilium. 72
1432 *Documenta anni. 1432.* 76
Littera missa imperatori per concilium. 78
Epistola Sigismundi Romanorum regis ad concilium. 79
Copia Appellationis interjectæ &c. 80
Epistola concilii Basileensis ad episcopum Noviomensem. 83
Epistola Sigismundi regis Romanorum ad concilium Basileense. 84
Epistola ducis Mediolanensis ad concilium Basileense. 85
Epistola Sigismundi regis Romanorum ad concilium. 87
Epistola ducis Mediolanensis ad idem ibid.
IV. Littera regis Roman. ad idem. 88
Epistola Amedei ducis Sabaudiæ ad idem. 90
Epistola Philippi Ducis Burgundiæ ad idem. 91
Propositio facta per episcop. Lausanensem coram Papa ex parte ejusdem concilii. 92
Littera missa consulibus civitatis Augustensis. 98.
Epistola concilii Basileensis ad Bohemos. 99
V. Littera regis Romanorum missa concilio Basileensi. 101
VI. Littera ejusdem ad idem. 103
Ambassiata ejusdem per suos oratores coram Eugenio IV. proposita &c. 105
Copia instructionum missarum nuntiis concilii existentibus in Nuremberga. 115
VII. Littera ejusdem ad idem. 117
Articuli propositi per D. Papam D. Regi Romanorum. 118
Finalis mens & conclusio majestatis regiæ super propositis oratorum apostolicorum. 120
Littera missa per concilium universitatibus 121.
Epistola Philippi ducis Burgundiæ ad concilium. 122
IX. Littera imperatoris &c. 123
Epistola Friderici ducis Saxoniæ ad concilium. 125.
Littera S. Concilii responsalis litteræ suprascriptæ. 126
Epistola Eugenii PP. IV. ad Sigismundum regem Romanorum. 127
Instructiones datæ D. Petro Pointeri super agendis Basileæ pro parte Oratorum Papæ. 128
Epistola Johannis ducis Bethfordiæ ad concil. Basileense. 129
Epistola Petri Belvacensis, & aliorum ad idem. 131
Epistola conservatorum & capitum regionum urbis Romæ ad Sigismundum regem Romanorum. 133
Hujus ad eosdem. 135
Epistola universitatis Viennensis in Austria ad concilium. 137.
Littera S. Concilii ad omnes Christicolas &c. 138.
Instrumentum publicum de responsis factis a D. Papa oratoribus Sigismundi regis Romanorum, 140
Littera D. imperatoris. 144
1433 *Compositio facta inter ambaxiatores concilii Basil. & nuncios Bohemorum in oppido Egræ &c.* 145
Instrumentum executionis, citationis, & monitionis contra D. papam, & DD. cardinales &c. 146
Epistola Dominici cardinalis ad concil. Basil. 148.
Epistola Katarinæ reginæ Aragonum, & Siciliæ ad conc. Basil. 149
Epistola regis Navarræ ad idem conc. 150
Revocatio facta per Fr. Guillelmum Josseaume. 151.
Ordinatio concilii super ea revocatione. ibid.
Littera concilii ad universos archiepisc. 152
Epistola D. episcopi Cæsaraugustani ad conc. Basil. 153
Epistola Philippi ducis Burgundiæ ad S. concil. 155.
Copia Litteræ directæ concilio per D. episcop. Dunelmensem, 156
Copia litteræ archiep. Eboracensis. ibid.
Copia protestationis factæ per ambaxiatores D. papæ in civitate Constantiensi super factis concilii Basileensis. 157

Declaratio salvi conductus concilii, missi oratoribus D. papæ existentibus in Constantia, 159.
Epistola Sigismundi regis Romanorum ad conc. Basil. ibid.
Transumptum missum per imperatorem, in quo inseruntur duæ bullæ papales, & una cedula, concernentes concilium Basileense. 161
Epistola Humfredi ducis Glocestriæ ad conc. 165
Epistola Sigismundi regis Rom. ad idem conc. 166.
Littera patens convocationis prælatorum regni Franciæ. 167
Littera inquisitoris Fr. Petri Fabri ordinis Minorum ad conc. Basil. 168
Epistola Syndici & consilii Avenionensis ad conc. Basil. 169
Epistola Sigismundi regis Rom. ad Patres ejusdem concilii. 170
Epistola Caroli VII. Francorum regis ad idem conc. 171
Capitula oblata Carolo Francorum Regi per oratores ejusdem concilii. 172
Responsio regia. 174
Epistola Georgii de Trimollia ad idem concilium. 175
Epistola Philippi ducis Burgundiæ ad idem conc. 176.
Epistola Jo. Ebracensis, & Jo. de Malbruno ad Julianum legatum concilii Basileensis præsidem. 177
Salvus conductus Marchionis Brandeburgensis, & Jo. ducis Bavariæ concessus Bohemis. 179
Epistola Sigismundi regis Rom. ad Willelmum comitem Palatinum Rheni &c. 181
Ejusdem ad patres concilii Basileensis. 182
Propositio ambaxiatorum universitatis Coloniensis. 183
Litteræ Alphonsi regis Aragonum creantis Bernardum Serra procuratorem suum generalem ad conc. Basil. 185
Epistola Alphonsi regis Aragon. ad idem conc. 186.
Alia ejusdem ad idem conc. 187
Epistola electorum imperii ad idem. 190
Adolphi ducis Juliacensis ad idem. ibid.
Epistola concilii Basileensis ad consules civitatis Argentinensis. 191
Epistola Ludovici comitis Palatini Rheni ad idem conc. 192
Sigismundi regis Rom. ad concilium. 193
Littera missa per concilium Basil. cardinalibus in curia Romana existentibus. 195
Littera D. Alberti ducis Austriæ. 196
Propositio D. episcopi Nivernensis ambaxiatoris D. ducis Burgundiæ facta in conc. Basil. 197
Propositio facta per D. eleemosynarium regis Aragon. in conc. Basil. 200
Secunda propositio D. episcopi Nivernensis contra dicta per vicarium Moguntinum &c. 205
Facultas imponendi subsidium caritativum. 211
Littera modificationis super eodem. 212
Memoriale oratorum regis Rom. ad D. papam, 213.
Epistola Conradi archiep. Mogunt. ad concilium Basil. 214
Theoderici archiep. Coloniensis ad idem. 215
Propositio facta per vicarium Maguntinum in concil. Basil. nomine electorum Imperii. 217
Item de eadem materia super præsentatione litterarum. 222
Mandatum D. Regis Rom. ad ducem Bavariæ ad concordandum cum Bohemis. 223
Copia Litteræ missæ universis regibus per D. imperatorem pro conc. Basil. 227
Copia litteræ quam ostendunt populis capitanei armorum, eruta e MS. cod. Flor. ab Ab. Laur. Mehus, 228
Quod in concilio procedendum sit per nationes & non per deputationes &c. ex eodem cod. MS. 229.
Epistola nunciorum concilii Basiliensis missa Pragensibus ex Ms. Cod. Florent. ab eodem. 234
Littera scripta per concilium Regi Franciæ ex eodem MS. Cod. 235
De electione civitatis, ubi concilium debet celebrari ex eodem MS. Cod. 236
Instructiones ambaxiatorum euntium ad D. papam ex parte conc. Basil. ex eodem cod. MS. 237
Documenta anni 1433. 247
Epistola Philippi ducis Burgundiæ ad conc. Basil. ibid.
Littera regis Rom. mittentis Patribus litteras magistri G. ordinis Teutonicorum, de confœderatione Bohemorum, & Regis Polonorum. 249
Copia litteræ suprascriptis litteris inclusæ. 250
Modus vivendi in concilio. 251
Mandatum ambaxiatorum regni Bohemiæ, & Marchionatus Moraviæ. 255
Mandatum universitatis Pragensis exhibitum per Bohemos, 256
Articuli dogmatizati in Bohemia, propositi per D. Legatum &c. 258
Cedula data per magistrum Petrum Anglicum &c. 260.
Collatio, seu præsentatio Bohemorum facta coram D. Legato per magistrum Jo. de Rokozana. ibid.
Alia collatio per eundem. 262
Positio ejusdem coram Patribus concilii pro parte Bohemorum proposita. 269
Tertius articulus Bohemorum, propositus in conc. per D. Ulricum &c. 306
Positio de communione eucharistiæ facta per magistrum Johannem de Ragusio Ord. Prædic. contra M. Jo. de Rokozana oratorem Bohemorum. 337.
Replica contra positionem M. Ægidii Carlerii, facta per D. Nicolaum oratorem Bohemorum pro secundo articulo eorum, 338
Præfatio in responsionem pro veritate, ad replicas pro II. articulo Bohemorum, qui est de pœnitentia peccatorum publicorum. 388
Responsio ad replicas D. Nicolai Taboritæ super punitione peccatorum publicorum, facta per M. Ægidium Carlerii decanum Camerac. a concilio propter hoc deputatum. 391
Replica D. Ulrici contra dicta magistri Kalcisem Ord. Prædicat. facta, 456
Pulcra positio pro temporalitate, & jurisdictione ecclesiæ, & defensio ejusdem Jo. Polemar, auditoris cardinalis S. Angeli Legati. 475
Epistola consulum & civium Trevirensium ad conc. Basil. 486
Quæ imperator fecit ad promotionem ejusdem Conc. 488,
Quæ idem passus est propter adhæsionem concilii. 489
Littera missa per concilium Romanorum Regi. 490.
Epistola Sigism. regis Rom. ad Conc. Basil. ibid.
Ejusdem alia ad idem. 491
Ejusdem alia ad idem, 492
Bulla missa per D. Papam regi Rom. 493
Littera missa imperatori per concilium. ibid.
Epistola Roderici de villa Andrado comitis ad conc, Basil, 494
Propositio facta per M. Jo. de Mella ambaxiatorem papæ in eodem conc. 495
Propositio facta per abbatem S. Mariæ de Moniacis ambaxiatorem papæ in eodem conc. seu oratio D. Nicolai abbatis &c. 498
Epistola Eugenii IV, ad congregatos in civitate Basileensi. 507
Ejusdem memoriale datum suis ad conc, Basil. oratoribus. 508

Fa-

Facultas data per D. papam suis oratoribus &c. 510.
Alia Facultas. ibid.
Alia facultas. 512
Responsio facta oratoribus papæ per promotores concilii. ibid.
Litteræ decani, & canonici Trevirensium ad concilium. 524
Littera missa concilio Basil. in favorem ducis Litvvaniæ per nobiles terrarum Russiæ &c. 528.
Epistola Jacobæ ducissæ Bavariæ ad conc. Basil. 529.
Ludovici regis, Calabriæ & Andegaviæ ducis ad idem. 531
Pacta inita & firmata inter Eugenium papam IV. & Sigismundum regem Romanorum. 532
Littera missa concilio per regem Rom. super coronatione sua. 533
Epistola Magistri G. Ord. B. M. Theutonicorum ad idem conc. 534
Epistola Philippi ducis Burgund. ad idem. 535
Ulrici electi Trevirensis ad idem. 536
Confirmatio conventionis cujusdam inter comitem Palatinum Rheni, & Conrad. Ratisp. Episc. 537.
Epistola Eugenii IV. Jo. de Mella, Jo. archiep. Tarentino, Thomæ episc. Traguriensi, & aliis. 539.
Litteræ legationis Cardinalis S. Angeli. 540
Epistola Eugenii IV. ad congregatos in conc. Basil. 541.
Mandatum ducis Burgund. 543
Epistola Syndici & consilii civitatis Avenionensis ad conc. Basil. 544
Mandatum Joannis de Tusignano episcopi Ferrariensis, ex Autographo Ferrariensi, ab D. Canon. Joseph Antenore Scalabrini. 546
Basileensis concilii Facultas data eidem episcopo, ex eodem Autographo &c. 547
Epistola Johannis regis Portugalliæ ad idem conc. 549.
Solemnis Tractatus Fr. Jo. de Turrecremata Ord. Prædicatorum in favorem Eugenii IV. contra decreta Conc. Constant. &c. & contra gesta in conc. Basil. adversus Eugenium; ex MS. Codice Lucensi. 550
Johannis de Polemar relatio eorum quæ habuit in commissis ex parte concilii &c. 590
Responsio illorum de Praga ad præmissa. 593
Propositio facta per Procopium Rasum nomine Thaboritarum. 596
Responsio ad præmissa M. Ægidii Carlerii. ibid.
Votum M. Jo. de Turrecremata super Avisamento, quod papa debeat jurare servare Decreta de conciliis Generalibus continuandis, & electionibus confirmandis, alias cadet a jure Papatus &c. ex MS. Codice Lucensi. 599
Littera imperatoris significantis, se imperatoriam suscepisse coronam, novosque ad conc. mittere oratores. 606
Epistola M. G. Ord. B. M. Theutonicorum ad conc. Basil. 607
Rationes allegatæ per ambaxiatores electorum imperii pro jure suo in facto sedium, & Responsio episc. Nivernensis ambaxiatoris ducis Burgundiæ. 608
Ordinatio concili super controversia ratione sedium &c. 612
Littera Patens regis Scotorum ad abbatem de Dourdrana. 613
Exhortatio ad concilium, ambaxiatorum papæ. ibid.
Capitula advisata, pro concordia papæ ad concil. super differentiis &c. 615
Missiva missa oratoribus Germanicæ nationis a rege Angliæ; ex MS. cod. Florent. abs. D. Laurentio Mehus. 616
Tres modi tractandi concordiam inter D. Eugenium, & conc. Basil. ex eodem codice. 617
Littera missa sacro concilio per clerum Altissiodorensem &c. 621
Epistola Erici regis Daniæ ad conc. Basil. 623
Litteræ, seu Bulla decreti, quod omnes causæ, quæ tractantur in concilio Basileensi revertantur ad curiam Romanam præter tres, videlicet ad reformationem morum, ad extirpationem hæresis, & ad pacem ponendam inter Principes. 624
Epistola ducis Mediolanensis ad conc. Basil. 625
Epistola Boleslai ducis Lithuaniæ ad conc. Basil. 626.
Universitatis Parisiensis ad idem. 628
Sigismundi imperatoris ad idem. 631
Reginæ Johannæ Siciliæ &c. ad idem. 632
Eugenii IV. ad regem Angliæ. 633
Littera credentialis Bohemorum. 634
Articuli oblati concilio ex parte regni Bohemiæ, & Marchionatus Moraviæ. ibid.
Littera credentialis D. Imperatoris. 636
Littera missa concilio per Carolum regem Francorum. ibid.
Aliud mandatum ducis Burgundiæ. 638
Epistola electorum Rom. Imperii ad conc. Basil. 639.
Epist. credentialis ducis Sabaudiæ ad conc. Basil. 641.
Sigismundi imperatoris ad idem. ibid.
Episcoporum de Armenia ad idem. 642
Petitio oblata per Ambaxiatores ducum Burgundiæ, & Sabaudiæ. 644
Disputatio inter card. S. Angeli, & archiepiscopum Spaletensem oratorem Eugenii. 645
Responsio Spalatensis. 656
Verba Francisci de capitibus Liste ambaxiatoris Venetor. 664
Verba D. imperatoris. 665
Cedula oblata pro parte Imperatoris &c. 666
Epistola Philippi ducis Burgundiæ ad conc. 667
Epistola Pragensium ad nuncios concilii Basileensis, Ratisponæ existentes. 668
Copia cedulæ inclusæ. 669
Copia Litteræ imperatoris Græcorum ad conc. 670
Propositio facta per D. Legatum in conc. Basil. ambaxiatoribus Græcorum. 671
Responsio præfatorum ambaxiatorum concilio facta. 680
Propositio D. Abbatis Conchensis ambaxiatoris concilii ad Venetos. 685
Responsio ducis ad eam propositionem. 691
Intentio concilii super quatuor articulis disputatis cum Bohemis, & horum promissio. 692
Collectoris Præmonitio *in sequentem apologiam Joannis de Turrecremata pro tuendis revelationibus S. Birgittæ, ab obtrectatoribus quibusdam ad concilium Basileense delatis; quæ ex MS. codice Lucensi.* 698
Defensiones quorumdam articulorum rubrorum revelationum S. Birgittæ, factæ in concilio Basileensi per magistrum Joannem de Turrecremata &c. 699
Jo. Dominici Mansi adnotatio in articulum XLI. 735
Concilium D. Joannis de Millis de Bristia, advocati consistorialis, super decreto Frequens, *edito in concil. Constant. ex MS. codic. Felini in Bibliot. Canonic. Maj. Ecclesiæ Lucensis.* 814.
(Iste vix alius est, ut puto, a Joanne de Mella, quem ab Eugenio pontifice missum Basileam venisse legatum scripsi in historia, documentis concilii Basileensis præmissa pag. 13
1434 *Documenta anni* 1434. 821
Littera credentialis Bohemorum. ibid.
Responsio concilii ad eamdem. 823
Littera contra Mendicantes asserentes &c. 824

Co-

Copia ejusdem bullæ papæ super remissione causæ ecclesiæ Magdeburgensis ad concilium. 825
Litteræ capituli Bajocensis ad concilium. 827
Epistola Magistri civium & consulum Pilznensium ad concilium. 828
Littera M. Johannis de Polemar auditoris, & ambaxiatoris concilii versus Bohemiam. 829
Littera Sigismundi imperat. ad conc. 830
Copia Litterarum inclusarum in epistola imperatoris. ibid.
Epistola Caroli VII. regis Francorum ad concilium. 831
Littera imperatoris concernens factum cardinalis Rothomagensis & capituli Bambergensis. 832
Littera ambaxiatoris concilii, qui in Græcia remanserat, 835
Epistola Henrici regis Angliæ ad concilium. 836
Epistola prælatorum & capitulorum Trajectensium ad concilium. 839
Littera concilii ad imperatorem. 843
Supplicatio oblata in singulis deputationibus per dominos generales Prædicatorum, Carmelitarum, Augustinensium, ac Vicarium Minorum &c. 845
Epistola Eugenii papæ IV. ad concilium. 846
Epistola ducis Mediolanensis ad concilium. 847
Littera papæ ad suos oratores & præsidentes concilio. 848
Copia litterarum ad D. Legatum ex parte cujusdam provincialis Saxonum. 850
Epistola capituli Albiensis ad concilium. 851
Littera consulum civitatis Albiensis ad concilium. 852
Littera D. Eugenii papæ ad S. concilium super facto ecclesiæ S. Audoeni Rothomagensis & Trajectensis. 853
Epistola Friderici Lantgravii Thuringiæ ad concilium. 855
Ejusdem alia ad idem. 856
Littera imperatoris ad concilium super causa D. Rothomag. & aliis &c. 858
Ejusdem alia super materia Græcorum. 859
Litteræ ducis Britanniæ ad concilium. 860
Littera imperatoris Rom. ad imperat. Græcor. super reductione ecclesiæ orientalis. 861
D. ducis Britanniæ ad concilium. 862
D. papæ ad conc. super materia Græcorum. 864
Littera M. Simonis Freron oratoris concilii apud D. papam super facto Græcorum. 865
Littera Isaiæ episcopi Jerosolymitani super materia unionis Græcorum ad D. Papam. ibid.
Epistola provisorum, & decanorum foraneorum diœcesis Trajectensis ad conc. 866
Epistola Johannis ducis Britanniæ ad concilium. 870.
Avisamenta dominorum deputatorum in facto pecuniarum reperiendarum pro adventu Græcorum ad concilium. 871
Bulla papæ de assensu præstito in materia Græcorum. 874
Littera D. cardinalis de Ursinis super materia Græcorum. 876
Littera quorumdam canonicorum Albiensium ad concilium. 877
Epistola Caroli VII. regis Francorum ad concilium. 879.
Epistola episcoporum provinciæ Narbonensis ad concilium. 880
Petitiones S. D. Imperatoris &c. 882
Imperator Augustus per nos nuncios suæ majestatis &c. 883
Epistola Johannis Armeniaci comitis ad concilium. 886.
Epistola Burgi magistrorum & consulum Leodensis civitatis ad concilium. 887
Copia litteræ D. Christophori Garrani &c. 889
Copia litteræ ambaxiatorum Græcorum transeuntium ad SS. D. N. papam &c. 890
Copia procuratoris D. ducis Burgundiæ pro pace regni Franciæ. ibid.
Epistola Amedei ducis Sabaudiæ ad concilium. 892.
1435 Documenta anni 1435. 893
Epistola Philippi ducis Burgundiæ ad concilium. ibid.
Littera S. D. imperatoris ad concilium mittentis Conradum de Wirsperg tractaturum de rebus Bohemicis. 894
Epistola capituli, & canonicorum ecclesiæ Tridentinæ ad concilium. 895
Littera D. ducis Britanniæ &c. 896
Littera communitatis Leodiensis ad concilium. 897
Littera D. ducis Sabaudiæ adversus Ludovicum de Palude Episcop. Avenion. 899
Copia litteræ interclusæ. 900
Littera comitis Armaniaci ad concilium. 901
Protestatio facta per inclytam nationem Germanicam super materia indulgentiarum in facto Græcorum. 903
Littera alia ejusdem D. ducis &c. 904
Bulla legationis cardinalium S. Crucis, & S. Petri ad vincula, 905
Bulla Eugenii papæ IV. ad concilii præsides. 906
Copia litteræ regis Jacobi &c. 907
Bulla papæ ad concilium super reductione Græcorum. 909
Alia bulla patens D. N. Papæ, in qua inseruntur capitula concordata cum Græcis &c. 910
Littera D. ducis Barrensis ad concilium idem Basileense. 913
Epistola Caroli regis Francorum ad idem. 914
Epistola cardinalium & Crucis, & S. Petri ad idem. 915
Epistola oratorum concilii Basileensis ad imperatorem ad conc. Basileense &c. 916
Petri Fuxensis cardinalis epistola continens concilii Basileensis litteras pro habendis informationibus de vita & sanctitate ac miraculis Petri de Luxemburgo. 918
Tenor litteræ Regis Angliæ. ibid.
Tenor litteræ ducis Glocestriæ. 919
Resposiones datæ ad mandatum excel. ac christianis. Henrici regis Angliæ &c. Magistris Johanni Pulcripatris, & Stephano de Novaria ambaxiatoribus ad eumdem a S. Concilio Basileensi destinatis. 920
Responsio ad prædicta. ibid.
Littera credentialis ambaxiatorum papæ, venientium ad concilium &c. 921
Littera credentialis collegii DD. cardinalium. 922
Litteræ ambaxiatorum S. concilii, qui iverunt ad Græciam. ibid.
Bulla per quam mandantur moneri domini archiepiscopus Tarentinus & episcopus Paduanus præsidentes D. papæ. 923
Monitio contra præsidentes papæ, pro revocatione cujusdam protestationis per eos factæ. 925
Inquisitio de potestate papæ. 927
Alia propositio coram S. pontifice in materia unionis Græcorum. 934
Propositio facta coram S. pontifice per ambaxiatores S. conc. Basileensis &c. 939
Instrumentum requisitionis papæ super observatione decretorum. 944
Responsio facta per R. D. Legatum oratoribus D. papæ, &c. 945
Copia litteræ missæ regi Angliæ pro parte D. cardinalis de Cypro, & oratorum concilii in Atrebato existentium. 950
Copia litteræ missæ cardinali Angliæ &c. 952
Copia Litteræ D. Ducis Burgundiæ, missæ regi Angliæ. ibid.
Oblationes factæ pro parte regis Franciæ, & missæ in Angliam per legatos &c. S. conc. & SS. D. N. papæ, & D. ducis Burgundiæ &c. 953
Bulla, per quam S. conc. mandat D. archiep. Lugdun.

dum. Primati Galliarum Pallium D. archiepisc. Rothomag. impendi. 956
Copia litteræ regis Angliæ ad D. cardinalem de Cypro. 958
Bulla contra appellantes a concilio. ibid.
Copia litteræ D. ducis Burgundiæ ad D. cardinalem de Cypro. 960
Copia sententiæ latæ in causa ecclesiæ Trevirensis. ibid.
Sententia lata pro electo Albiensi &c. 961
Sententia lata in causa ecclesiæ Lausanensis. 962
Promissio Oratorum S. Conc. Basil. super correctione proemii decreti facti pro reductione Græcorum. 963
Forma Salvi conductus. 965
Littera credentialis oratorum S. Conc. transmissorum ad Imperatorem CPolim &c. 966
Regratiatio D. Legati super pace Franciæ. 967
Bulla convocationis Prælatorum. 969
Ambrosii Camaldulensis oratio coram Sigismundo Cæsare &c. 970
Littera D. ducis Britanniæ ad conc. 976
Repetitiones quædam cardinalis Johannis de Turrecremata, cum esset in minoribus constitutus Basileæ super quibusdam Propositionibus Augustini de Roma, *ex M. S. Cod. Lucensi.* 979
1436 *Documenta anni* 1436. 1033
Avisamenta pro facto Græcorum. ibid.
Monitio ad reges & principes &c. 1044
Propositio D. Jo. abbatis de Buzaio oratoris D. ducis Britanniæ. 1048
Protestatio facta per nationem Gallicanam in conc. Basileensi. 1053
Epistola prælatorum &c. Nationis Germanicæ ad archiep. Mogunt. 1059
Protestatio facta per præsidentem Papæ &c. 1060
Avisamenta concerneatia monitorium D. Papæ, cum conditionibus &c. 1063
Effectus Propositionis erit iste. 1064
Tenor litterarum apostolicarum &c 1065
Monitorium contra D. Eugenium. ibid.
Concilii Basileensis epistola ad capitulum Trecensis ecclesiæ &c. 1071
Tractatus factus contra Avisamentum quoddam Basiloeńsium, quod non liceat appellare a conc. ad papam, auctore Joanne de Turrecremata S. T. M. Ord. Prædicatorum, ex MS. Cod. Lucensi. 1072
Epistola conc. ad legatos suos in Bohemiam directos. 1094
Oratio Æneæ Silvii, habita Basileæ &c. ex MS. Cod. Lucensi. ibid.
Anonymi cardinalis consultatio, num conc. papæ superius habendum sit, ex MS. Cod. Florentino a Cl. Laurentio Mehus. 1114
1437 *Documenta Anni* 1437. 1121
Cedula decretata per sacrum conc. circa expeditionem Legatorum in Græciam. ibid.
Sermo D. Nicolai Siculi archiep. Panormitani habitus in conc. Basileensi &c. ex MS. Cod. Lucensi. 1123.

Appendix Collectoris ad eumdem Sermonem. 1184.
Ejusdem de suprema papæ authoritate supra conc. ex quodam ejus consilio in M. S. cod. Lucensi servato, Fragmentum. 1186
Excerptum ex opere inscripto: De S. Pontificis & universalis Conc. necnon de imperatoriæ majestatis origine & potestate, auctore Petro de Monte, ex MS. Cod. Lucensi. 1188
Felini Sandei Lucensis episcopi adnotationes quædam in hoc Excerptum Petri de Monte. 1201
Ex Dialogo Æneæ Silvii, de Constantini donatione Fragmentum. 1203
Acta reliqua anni 1437. 1207
Cedula commissionis factæ deputatis in S. conc. ibid.
Æneæ Silvii Piccolominei Senensis oratio habita Basileæ in D. Ambrosii celebritate, e MS. Codice Lucensi. ibid.
Epistola Philippi Mariæ Angeli ducis Mediolanensis ad archiep. Mediolan. & episc. Albiganensem, improbans conc. translationem Florentiam. 1216
Epistola Sigismundi imperat. ad Paulum episcop. Argentinum, suum ad concilium Basil. oratorem, de falsa bulla super translatione concilii ad civitatem Florentinam. 1218
Epistola Juliani cardinalis & legati ad decanum & capitulum ecclesiæ Herbipolensis. 1219
1438 *Documenta anni* 1438. 1220
Epistola ad prælatos nationis Germanicæ de adventu Græcorum Venetias &c. ibid.
Litteræ conc. Basileensis mandantis eos excommunicari, qui Johannem abbatem Cisterciensem dolose ceperant. 1221
Epistola Johannis card. S. Petri ad Rabanum archiepiscopum Trevirensem. 1223
Litteræ card. Arelatensis concilii præsidiis ad Johannem Grunvvalderum Frisigensem vicarium. 1224
1439 *Documenta anni* 1439. *&c.* 1226
Appellatio principum electorum. ibid.
Epistola Januensium ad conc. Basileense, gratias agentium de liberatione Baptistæ de Flisco, & Amfrionis Spinulæ. 1227
Protestatio ultima Maguntiæ concepta & facta. 1228.
Responsio S. Concilii G. Basil. oratoribus Friderici regis Romanorum &c. necnon Principum electorum S. R. Imperii &c. 1131
Litteræ card. Arelatensis concilii præsidis ad Joannem Grunvvalderum Frigingensem vicarium. 1233
Notitia MS. codicis, in quo orationes permultæ in conc. Basileensi habitæ continentur. 1236
Litteræ concilii Basileensis ad Albertum Bajoariæ ducem. 1239
Delegatio S. Basil. Synodi in gratiam Roberti de Rupecula ab. & monachorum S. Pontii Niciensis contra Ludovicum Badati episcopum Niciensem. 1240

NOI RIFORMATORI
Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approvazione del *P. D. Filippo Rosa Lanzi* Inquisitor Generale del Santo Offizio di *Venezia* nel libro intitolato: *Sacrorum Conciliorum &c. Auctore P. Philippo Labbeo Soc. Jesu, curante Nicolao Coleti, & Joanne Dominico Mansi &c.* Non v' esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi e buoni costumi, concediamo licenza ad *Antonio Zatta* Stampator di *Venezia*, che possa esser stampato, osservando gli ordini in materia di stampe, e presentando le solite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Data li 20. Dicembre 1767.

(*Sebastian Zustinian Riform.*
(*Alvise Vallaresso Riform.*
(*Francesco Morosini 2.° Cav. Proc. Riform.*

Registrato in Libro a Carte 335. al N. 2304.

Davidde Marchesini Segr.

AD

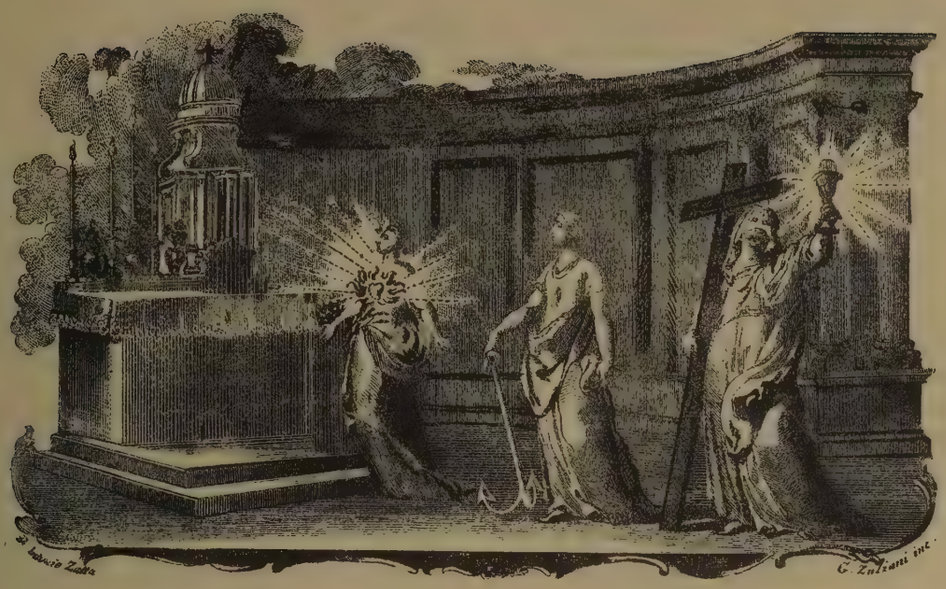

AD BASILEENSE CONCILIUM

ANNO CHRISTI 1431.

ANNO CHRISTI 1431.

Ampliſſima additio collecta Auctore & Collectore Jo: Dominico Manſi.

HISTORIA CONCILII

Ex Documentis hic datis contexta.

BAſileenſis concilii actis ex ipſis membranis plumbo concilii munitis editis a Crabbio nihil addendum, nihilque corrigendum ſupereſſe videbatur. Cum tamen multa adeo in eo diſcuſſa ſint, quorum ſynopſim tantummodo acta ipſa a Tabellionibus publicis excepta offerunt; cumque in privatis patrum convocationibus ultro, citroque permulta dicta ſint & diſputata, quæ vel in publicas redacta tabulas, vel a privatis mandata ſunt chartis; hæc plane omnia ad plena additamentorum volumina ſufficerent. Quanquam enim ex his non pauca Labbeus dedit; majus eſt profecto, hac meſſe jam collecta, quod colligendum ſupereſt ſpicilegium. Id vero ex volumine VIII Martenis, ex Lunigii ſpicilegio, ex Pezii codice diplomatico; denique ex MSS. codicibus Lucenſibus Felini, Florentinis, Laurentianis; & aliunde repetam. Quod, ut majori cum lectorum meorum gratia, & commodo fiat, ex iis ipſis veluti palantibus, ſolutiſque documentis juncta quædam Baſileenſis concilii hiſtoria retexenda eſt. Eam quidem provinciam ante me occupatam a Martene in præfat. to. VIII. Vet. Mon. fateor; ſed ita occupavit, ut laboris portionem mihi pariter intactam reliquerit; quippe cui ſuus eſt locus aſſignandus documentis illis: quæ aliunde conquiſita in unam cum cæteris feriem venire juſſi.

Senenſi concilio anno 1424. abſoluto, indictum eſt poſt ſeptennium concilium Baſileam; eodemque jam inſtante termino Julianus S. Angeli diac. cardinalis juſſus eſt a Martino V. ſe conferre Baſileam, ibique concilium inchoare. Extant pontificis literæ datæ Kal. febr. an. pontif. XIV. Chriſti 1431. inter acta prævia conc. Baſil. Labbei tom. XVII. pag. 227. Retardante tamen cardinale Martinus obiit, ſtatimque ſublatus in ſedem Petri Eugenius aliis literis datis anno 1431. prid. cal. jun. quamvis minus ſolemnibus cardinalem urſit, ut quandoquidem pauci adhuc Baſileæ convenerant patres, ipſe expeditioni in Bohemos, cui incumbebat, quæque brevi confienda ſperabatur, incumberet, tum Baſileam ſe conferret, ac in re concilii ageret pro ſua prudentia.

Verum rari licet, quidam tamen ex patribus eo jam convenerant, quorum primus Alexander Abbas Vizeliacenſis, die 4. martii (cum ſynodus indicta fuiſſet ad diem tertiam) ſtitit ſe coram capitulo majoris eccleſiæ Baſileenſis, rogatiſque teſtibus ac publico ſcriba profeſſus eſt præſto ſe eſſe ad concilium, id quod publico documento ut palam fieret poſtulavit. Tabulas profert Martene, ex quo hic ſuo loco.

Haud diu poſt miſſi a Pariſienſi univerſitate legati ſupervenerunt quatuor; nec poſt multum cardinalis legatus viros delectos miſit, qui ſuo nomine concilium inchoarent, coeptoque præſiderent, ut ex patentibus ejusdem cardinalis literis hic dandis ex Martene, conſtat, ſignanturque die III. julii. His ergo agentibus cœpit concilium, cujus exordii publicum documentum extat hic ex Martene Vet. Mon. to. VIII. pag. 1. ſignatum die XXIII.

julii

ANNO CHRISTI 1431.

julii ind. IX. anno 1431. die 27. julii. In cœtu patrum Joannes de Polemar deſtinatus eſt a præſidibus ad Sigiſmundum imperatorem pro concilio legatus. Porro Sigiſmundus paulo ante literas patentes expedierat binas, tutelam ſuam concilio ſpondens, & ejus ſecuritati proviſurus, quas ambas a præſidibus concilii delatas Baſileam credo; extant vero hic ex Martene deductæ.

Imminentis concilii nuncium ad Huſſitas Bohemos pervenerat; incumbentemque ſibi turbinem alio averſuri, literas undique ſparſerunt, quibus profitebantur paratos ſe quidem eſſe ut cauſam perorarent in concilio, ſed ne dicerent a patribus recuſari. Literas ſignatas die 21. Julii damus ex Martene. Tanta impudentia affertum mendacium deteſtati ſunt cum indignatione Patres, quibus die 10. Auguſti literæ illæ recitatæ ſunt, ut ex ſubjecta illis literis in vet. codice adnotatione diſcimus.

Secundum hæc Julianus cardinalis legatus concilio præſes deſtinatus Baſileam venit, unde literas encyclicas quaquaverſum ad epiſcopos cæteroſque miſit urgens, mandanſque venirent actutum; ut quo frequentiori concilio magnarum earum rerum diſcuſſio fieret. Literas illas ad Remenſem archiepiſcopum directas dat Martene, ex quo hic. Perſimiles ad archiepiſcopum Cantuarienſem datas affert Wilkins. Alias verbis diverſis ſententiæ ejuſdem dederunt Baſileenſes ad Carolum Francorum regem, ad epiſcopos Germaniæ, ad abbates, cæteroſque in ditione Baſileenſi agentes; quæ omnes ſeptembri, & octobri menſe ſignatæ ſunt. Dantur vero hic ex Martene. Ad ſecuritatem etiam viarum enixi ſunt pacem inter chriſtianos principes componere, quo ſpectant literæ ad regem Poloniæ, ad Prutenos, ad Fridericum Auſtriæ ducem, ſicut & Sigiſmundi imperatoris ad ducem Burgundiæ, ex Martene hic legendæ.

His tamen omnibus res conciliaris procedebat parum, quod ut reſcivit Eugenius papa a Joanne Pulchri patris, quem præſes concilii ablegaverat Romam, edoctus, in conſilium venit ſynodi Baſilea Bononiam transferendi. Translationis hujus rationes ſuppetebant multæ, & graves, quas exprimit in literis ad Julianum cardinalem ea de re datis Romæ prid. id. novembris 1431. (male in editis Labbei Ven. edit. legitur 11. id. februarii) In his quidem literis pontifex concilium non tranſtulit, ſed inchoatum diſſolvendi & aliud Bononiam indicendi intra ſeſquiannum poteſtatem faciebat legato. Statim vero bullam aliam promulgavit Romæ, in qua diſſolutionem prioris & novi concilii indictionem Bononiam authoritate ſua firmat, & fidelibus omnibus denunciat. Bulla hæc apud Labbeum ſignatur die XV. cal. januarii, qua forte die Baſileam transmiſſa eſt; ſed in codice regio colleg. Navarrei ſervantur tabulæ manu publici ſcribæ munitæ teſtantes bullæ hujus, quale hic recitatur, autographum coram teſtibus, & publico illo ſcriba exhibuiſſe Danielem epiſcopum Parentinum cum literis Roma miſſum ad concilium. in quibus tum variantes quædam ab editis apud Labbeum occurrunt, tum ſubſcriptio diem 11. id. nov. fert. Hæc omnia patebunt ſuo loco.

Litetis ad ſe directis repoſuit Julianus, ſe quidem authore nihil mutandum, multiſque anniſus eſt pontificem trahere in ſuam ſententiam. Facta dictis congruerunt; nam bulla pontif. revocationis ſive neglecta ſive ignorata Baſileæ, in concilio perſeveratum eſt, ſolemnique inſtituta legatione miſſi ad Bohemos Huſſitas delecti viri ut concilio adeſſent invitaturi, adjectis ea de re literis datis die XXVI. nov. anni hujus, ut habet Chronicon Corneri authoris coævi, vel XV. octob. ut eſt in Labbeo. Miſſa eſt etiam ad imperatorem legatio, cujus meminerunt ejuſdem principis ad concilium (cui ut incœpta perficiat auctor eſt) literæ apud Labbeum, datæ die XI. decemb. anni hujus. Hos ipſos concilii legatos miſit idem princeps ad pontificem cum literis ſuis, ſervatis in Labbe pag. 750. 751.

Ita rebus, animiſque ad perſeverandum in concilio diſpoſitis proceſſum eſt ad primam ſeſſionem die XIV. decembris habitam. Quod in ea exordienda ſacri ritus ſervatum fuerit ex Petri de Monte inedito opere narramus. Hujus vero ſeſſionis mox habendæ rumore ad pontificis aures delato, multo ille inſtitit vehementius in diſſolutionem concilii, & Bononienſis inſtitutionem, qua de re literas dedit ad archiepiſcopum Genuenſem ſignatas die 18. decembris; ſimulque vulgatam jam Romæ bullam revocationis per Parentinum epiſcopum Baſileam miſit. Lecta eſt palam in monaſterio patrum Prædicatorum Baſileæ per Joannem de Prato decretorum doctorem Exacerbati his Baſileenſium animi: ex quibus alii flocci juſſionem illam pontificiam habuerunt; edideruntque decretum manendi Baſileæ, ſide denegata omnibus ſive literis, ſive juſſionibus pontificiis diſſolutionem imperantibus. Horum decretum ſignatum die XXI. janu. habes Labbei pag. 446. Alii a papa non probe de rebus contingentibus edocto, ad papam melius edocendum, vel ad concilium appellarunt. Appellationis ſyngraphum habes hic ex Martene: indeque pariter acceptæ literæ impetatoris: quibus tranſmiſſam ſibi a pontifice bullam cum concilio communicat, hortaturque patres ut ab incœpto deterreri ſe nequaquam permittant. Signantur die X. januar. 1432. Literas ea de re alias pridie ejus dici deſtinaverat idem imperator ad pontificem multis obnitens, ut quod diſſolverat redintegrarer concilium. Dat illas Labbeus pag. 752. Literis adjecit legationem, quam de rebus cum pontifice agendis admonuit, dato legatis folio ſub *avisamenti* titulo in Labbeo legendo pag. 753. Reſcripſit actutum ad imperatorem pontifex, (Labb. pag. 735.) multis cauſans ſuam in proſequenda concilii diſſolutione animi firmitatem. Signantur literæ die VI. cal. feb. His vero literis nondum receptis alias miſit imperator ad Baſileenſes ſignatas die ultima jan (ſunt hic ex Martene) ſignificans omnem ſe operam dediſſe, quo majores numero patres undique accitos ad concilium coadunaret; tum alias ſubinde, & alias ea de re februario menſe adjecit. Id etiam per ſe tunc pariter præſtitit Baſileenſe concilium, a quo viciſſim datæ, & acceptæ ſunt literæ pro urgendis ad ſe epiſcopis. Lege literas ad epiſcopum Noviomenſem, ducis Mediolanenſis ad Concilium binas, Amedei Sabaudiæ, Philippi Burgundiæ ducum; concilii item ad Huſſitas (apud Labb. pag. 446. & alias lega-

ANNO CHRISTI 1431.

Dantur ex Mart.

An. 14

Extant ex Mart.

to-

torum concilii ad Bohemos monentes ut ve- A
ANNO CHRISTI 1431. niant. Labb. pag. 637.

Res ita agitatas ut compescerent Galli Bituriges in concilium convenerunt, statueruntque Basileense concilium rite cœpisse, omnemque ponendam operam ut servaretur intactum: quare mittendum Romam archiepiscopum Lugdunensem cum pontifice ea de re acturum. Concilii hujus Bituricensis dies est 3. Kal. febr. resque in eo decretas habes apud Labbe pag. 598. quibus adjungitur pag. ibid. epistola concilii Basileensis gemina, altera ad regem Galliæ, alia ad archiepiscopum Lugdunensem pro favore præstito gratias referens. Tertia denique est pag. 800. epistola archiepiscopi Lugdunensis ad episcopum Lausanen- B
sem, quem res omnes a se Romæ tractatas pro concilio docet.

Nec vicissim pro sustinenda causa sua Eugenius segniorem se præbebat; nam ultra literas frequentes ad Sigismundum mox imperatorem alioque directas, extat apud Labbe bulla ejus ad Colonienſem archiepiscopum signata III. id. feb. 1431. stilo vet. novo 1432. quem etiam atque etiam rogat, ut nihil relinquat intentatum, quo episcopos a Basileensi cœtu avertens Bononiam invitet. Legationes etiam alias super alias sive ab imperatore ad se, sive ad imperatorem seu auscultavit, seu misit. Extat hic ex Martene epistola Sigismundi ad concilium signata die XX. feb. C
nunciantis missos a se legatos Joannem de Rozemberg alioque ad pontificem. Est ibi pariter oratio Lausanensis episcopi concilii legatione fungentis apud pontificem, qua nec expedire, nec tutam fore concilii dimissionem demonstrat. Legationem tamen hanc missam post celebratam secundam sessionem satis constat.

Intra hos rogandi fines haud se continuerunt Basileenses, nam strenue, seu pervicaciter in concilio perseverantes, die XV. feb. sessionem alteram celebrarunt, statueruntque pro concilio eam a Christo datam esse synodis oecumenicis potestatem ut sibi omnes, ne papa quidem excepto, in his quæ pertinent ad fi- D
dem & universæ eccl. reformationem subiiciant. Quo jure suo sic stabilito, tum versæ patrum curæ ad aucupandum sibi principum favorem: ea mente legationem anticipatam destinaverunt ad solemnem Germanorum principum conventum Norimbergam indictum; ac per legatos illos iterum Bohemos sollicitarunt, ut ex literis legatorum ipsorum apud Labb. pag. 639. intelligimus. Signantur illæ die XII. febr. & quatriduo post iidem legati, aliis datis ad concilium literis, (Labb. pag. 779.) nunciarunt, quam multa præstitissent ut favorem principum cæterorumque fidelium sacro illi cœtui conciliarent. Nondum norant legati illi mentem concilii in iis, quæ E
cœtui Norimbergensi communicanda essent; quam, ne diutius ignorarent, curarunt patres chartis tradi meditata sua, transmiseruntque die 28. martii. Quæ cum Bohemis tractari volebat concilium, habes Labb. pag. 783. quæ vero cum aliis hic legas ex Martene. Addiderunt literas securitatis pro accessu, & recessu Bohemorum, ut in Labb. pag. 614. Huc spectant concilii literæ ad Argentinenses martio mense scriptæ hic legendæ ex Martene. Huc literæ aliæ ad Bohemos liberum ac-

cessum spondentes, hic prolatæ ex Martene. ANNO CHRISTI 1431.

Interea missi sive a rege Germaniæ, sive a concilio Romam legati mandata sua exposuerant pontifici, obitæque legationis acta in patriam retulerunt. Habes illa hic ex Martene, signanturque die XVIII. martii; habesque pariter adjunctas leges componendæ pacis, quas pontifex per legatos suos proponebat. Horum summa eo referebatur, ut concilium Basileense non quidem dissolvi, sed transmutari Bononiam diceretur. Vel si quod concilium in Germania haberi res Bohemiæ, & Germanicæ ecclesiæ reformatio postularent, id quidem ibi, non tamen oecumenicum, sed nationale, seu provinciale haberetur.

Respuit propositas conditiones Sigismundus, voluitque rejectionis suæ publicum extare documentum hic dandum ex Martene. Respuit & concilium, quod eo alacrius institit in patrum numero augendo. Hinc datæ literæ encyclicæ ad omnes christiani orbis academias huc ex Martene translatæ & die 1. aprilis signatæ. Nec frustra ab illis laboratum: nam Burgundiæ dux literis actutum datis adhærere se concilio significavit. Affert Martene, & nos ex illo. Certiores etiam facti sunt patres ex literis Sigismundi regis datis die VIII. haud ita post multum cardinalem Anglicum adfuturum. Viennensis etiam in Austria academia viros e suo cœtu delectos eo destinavit cum literis die IX. maii. Vicissim autem quidam absentiam suam adductis rationibus per literas excusarunt, ut episcopus Misnensis, pro quo datæ ad concilium literæ signatæ die 28. aprilis; & Gallici quidam episcopi qui & ipsi per se, & dux Bethfordiæ pro ipsis literas ad concilium legarunt. Missa est etiam per hos dies ad pontificem legatio conciliaris a Lausanensi episcopo gesta, quæ inanis rediit, de qua legatione superius est actum. Ex Mart. hic Ex Mart.

Cordi erat pontifici ut rationem aliquam iniret extricandi se a negotio impeditissimo. Igitur legatis Sigismundi (cujus legationis acta hic dantur ex Martene) respondit, destinasse se legatos ad concilium, ut cum patribus illis rem totam expedirent. Dedit ea ipsa de re literas ad Sigismundum Maii calendis signatas; nequidquam tamen hæc valuerunt ad impetrandam e Basileensibus moderationem; quin & habita die XXIX. aprilis sessione concilii tertia decreverunt de concilii dissolutione pontificis authoritate sancita curandum esse nihil; quin & monendum pontificem, ut quæ ea in re decreverat ipse retractaret, vocandosque judiciali ritu cardinales, ut ipsi per se ad concilium convenirent. Solemnes hasce advocationes concilii nomine præstare jussus est Sigismundus rex: nec officio defuisse illum discimus ex directis ab eo literis ad concilium datis die 18. maii. Executionem ipsam judicialis advocationis habes hic ex Martene signatam die VI. junii. Ex Mart. hic Ex Mart. hic

Conventum est interim inter legatos Basileensium & Bohemorum de iis quæ agenda, atque servanda fuerant, inter Hussitas nempe ad concilium venientes ipsumque erga illos concilium, cujus sane conventionis locus fuit Egra Germaniæ civitas, dies vero maii duodevigesima. Eo peracto conventu scripsit ad Sigismundum regem Procopius Thaboritarum hæreticorum princeps, certiorem illum Ex Mart. hic

de omnibus faciens, simul rogans ut ipse pariter rex ad concilium veniret. Data est epistola die XXI. maii. Reposuit rex, mentem ea de re suam expositurum Joannem Cisterciensem monachum, quem ad se missum a concilio remittebat. ANNO CHRISTI 1431. Ex Matt. hic

Si quid aliud per hos dies ante sessionem IV acciderit, documentorum defectu ignoramus. Sunt hic ex Martene literæ signatæ die XI. junii Dominici cardinalis ad concilium, rogantes ne crimini sibi detur, si intentus conciliandæ paci inter Aragonios, Castelianos, & Navareos, ad concilium non veniat; quam ejus excusationem confirmant literæ aliæ tum reginæ Aragoniæ, & Siciliæ, tum regis Navarræ ad concilium directæ. Ex Matt. hic

Die igitur XX. junii in quattam sessionem convenerunt patres, novaque augendis dissidiis fomenta præbuerunt. Etenim præter literas securitatis in gratiam Bohemorum expeditas, cætera pontificatum feriebant. Ne decedente forte Rom. pont. & concilio perseverante electio successoris alibi quam Basileæ fiat. Ne quis episc. aliusve jurisjurandi religione prohibitus a concilio absistat, utatur concilium bulla plumbea more pontificio certo emblemate insculpta. Ne perseverante concilio pontifex cardinales novos creet, neve treatos antea sed nondum promulgatos renuncie. Denique cardinalis S. Eustachii legatio Avenionensis committitur nomine concilii administranda. Neque tunc semel pontificia jura concilium usurpavit: est enim hic palinodia F. Guillelmi Josseaume coram concilio recantatæ de malesanis dogmatibus a se per impudentiam assertis, cui concilium judices assignat ad causam cognoscendam, audiendasque in eum delationes, dilata pœna quousque causa absolvatur. Spectant hæc ad diem IX. julii. Ex Matt.

Scripsit etiam concilium encyclicam ad omnes christiani orbis fideles, indicens preces pro Bohemorum reductione. Causa etiam Magdeburgensis, quæ alioquin ad pontificem spectasset, eo delata est. Hujus historiam, quia non ita facile in vulgatis concilii Basileensis commentariis occurrit, paucis expedio. Ex Matt. hic

Magdeburgenses urbem suam novis munitionibus adversus Hussitarum incursiones defensuri, partem soli, quod juris erat ecclesiast. occupaverant, nec, monentibus licet archiepisc. & canonicis, quidquam pretii compensandæ rei gratia reponderant. Hinc nata dissidia, quæ in periculosam seditionem creverunt. Nam canonici ecclesiarumque antistites cum reliquiis, cæteraque sacra supellectili ad religionis terrorem urbe regressi in dispersas per agrum ædes diverterunt. Ita utlœ totacessatum est a divinis, prælerquam in monachorum & parochorum ecclesiis. Tum res delata ad concilium per procuratores archiepiscopi & canonicorum, a quo acciti cives delectos viros miserunt. Agitatur hinb inde causa, anathema in cives pronunciatum; interdicto subjecta urbs. Procurrunt cives ad arma, pelluntur undique canonici, archiepiscopus ex oppido in oppidum fugitans, tandem ad concilium se confert. Hæc Hermannus Cornerius in chronico.

Delata est etiam ad concilium causa Ulrici de Mandeschat Trevirensis electi, cui Philippus Burgundiæ dux literis suis die III. expeditis concilii favorem aucupatur adversus episcopi Spirensis cad eam sedem translationem pontificis auctoritate assertam. ANNO CHRISTI 1431.

Inter multiplices has curas, illa tamen concilii patres urebat maxime, ut numero patrum authoritatem sibi quo majorem assererent. Hinc datæ literæ ducis Burgundiæ ad concilium ablegatos suos eos se missurum spondentis. Venturum se pariter Dunelmensis episcopus datis ad concilium literis profitetur, vocatumque se Eboracensis per patentes literas testatur. Denique Gloceſtriæ dux favorem, tutelamque per literas exhibuit. Ex Matt.

Dum hæc agebantur a concilio, legati ultro citroque discurrebant. A pontifice missi venerant in Germaniam, ubi Constantiæ subsistentes, patentibus literis protestati sunt prohiberi se ne venirent ad concilium terrore periculorum. Eorum tamen securitati provisis concilium patentibus literis expeditis die XXVIII. julii apud Labbeum legendis. Suum etiam legatum miserat Sigismundus Jacobum Ebredunensem archiepiscopum, qui ultio se pacit sequestrem inter pontificem & conc jam obtulerat. Is ergo veniens cum pontifice composuit pacem in eas leges. Potestate a pontifice facienda, deputandisque ab eo legatis rapesto patribus in concilio agentibus operam suam extirpandæ hæresi locare; communicatis tamen cuns pontifice ilis, quæ magis ardus occinrerint, ut ejus judicio una & concilii definiantur. Ita pariter, & sedulo incumbars patras morum eformatior, & siqua aptissnus in tam rem censuerint, hæc pontifici corrisgenda proponant, a quo reformata proponantur ecclesiæ, pontifice tradente, Basileensibus approbantibus. Ita demum rebus compositis si qua a concilio iniqua in pontificem, eique addictos sancita sunt, hæc infecta publico judicio decernantur. In has leges convenienit pontifex ab imperatore exigebau, ut si forte Basileenses tam æquas conditiones recusassent illos desereret, idque sponsiqne sua chartis tradita, ac sigillo munita confirmaret. Scripram ea de re bullam cum literis pontificiis detulit ad imperatorem Jacobus, & imperator vix acceptas misit ad concilium cum suis literis signatis die XXVIII. julii, in quibus affirmabat nihil se de conventionibus illis admissurum injussu concilii. Cæterum ad moras innectendas remisisse se eundem archiepiscopum, aliis pariter adjunctis legatis ad pontificem, a quo si quid retusissem, hæc se statum patribus renunciaturum.

Is erat rerum conciliarium status quo tempore sessio quinta procurata est a patribus, nec in ea qui quam adversus pontificem moverunt, nisi quod causas conciliarium homisnum extra concilium trahi vetuerunt. Sanctionibus hisce adscripta dies XI. augusti.

Eodem augusto mense sollicitatus a patribus Sigismundus binis literis seu, more præparum, bullis, ut veniret ad concilium, reposuit die XV. ejusdem mensis se in Italia non inaniter laborare pro concilio; ausculsse reduces legatos suos Ebredun usem archiepiscopum cum sociis nova afferentes pacis meditamenta; auscul aturum cardinales quosdam a pontifice ad se directos quare ne sollicitarent ut veniret, qui Iam multa absens pro illis præstabat. Ex Matt. hic

Tum ad pristina studia augendi numero hominum concilii reversi sunt patres, ut constat

ANNO CHRISTI 1431.

Ex Mart. hic

stat ex literis Caroli regis Galliarum die XIX. augusti expeditis, quibus sollicitatum se la Basileensibus natrat, coque mittendam legationem suam statuisse. Huc pariter spectant literæ inquisitoris cujusdam ad concilium excusantis absentiam suam, quod fidei causis expediendis detineretur. Eo denique legati ab academia Colonienſi missi cum literis septembri mense signatis Huc tandem legatio a Basileensibus missa ad eumdem Gallorum regem ea postulans, quæ hic ex Martene habentur. Petebant legati, ut ex Gallia doctores mitterentur. Pollicitus est rex, verbo prius dein & scrip a eo Basileenses epistola; quæ omnia hic dantur ex Martene.

Venit tandem missa a pontifice legatio & in patrum conspectum die XXII. augusti admissa. Prior omnium peroravit Andreas de Petta Colossensis (male apud Martene in literis Constantia datis est *Collocensis*) archiepiscopus, suadens ut al jecto schismate, malorum omnium somite ut origine, studia sua cum Romano pontifice conjungerent. Extab apud Labbeum pag. 663. Successit oratio altera episo pi Tarentini, quam eo redegit, ut nomine pontificis offerret. siquidem Bononiam recusassent, locum quemcumque alium ab ipsis eligendum, in quo uno omnium consensu concilium generale habetetur. Hanc pariter orationem Labbens pag. 686 offert. Admissusunt iterum in conspectum concilii legati illi, & pro concione a Præsidibus latius coram illis exposita concilii authoritas in pontificem, cui denegatum est ius, semel incœptum concilium dissolvendi. Habet orationem hanc Labbeus pag. 448. Cum igitur minus hæc valuissent ad extundendam pacem, de incipienda adversus pontificem judiciali causa rumor inorebuit, cui avertendo malo Sigismundus interessit epistolis pluribus hoc translatis ex Martene.

Missi a pontifice legati Basileæ perseverarunt usque ad novam sessionem habitam die VI. septembris. Ibi cum adessent, viderentque omnia inclinare in judicium adversus pontificem instituendum, pro concilio rogarunt patres ne quid gravius statuerent. Tum abscedere jussis illis contumaniæ in concilium cardinales postulati sunt, quod eo acciti non parnissent. Cum tamen habere se paratis excusatiqnes pro illis quidam protestaretur. concilium selectosioviros deputavit, ut ea, quæ asserebantur. exciperent.

Nondum venerant ad concilium Bohemi deesse sibi securitatis literas causantes, quo spectant literæ plures afferendæ ex Martene.

Per hos insuper dies rex Aragonum procuratorem suum in concilio statuit Bernardum Serra, expeditis ea de re literis signatis die VII. octobris. Electores pariter imperatoris ablegatos suos cœ direxerunt cum literis diei X. octobris. Suos pariter misit dux Julianiensis cum Palatino Rheni. Id etiare ut præstent Argentinenses. concilii literis diei XXIX. octobris sollicitati sunt.

Sunt hic ex Mart.

Sed neque tunc intermissæ cum pontifice tractationes pacis: quamquam enim Basileenses sua ad Sigismundum bulla omnem amputari negotiationis filum mandarunt, ni pontifex Basileensi concilio se plane adhærere profitetur; præmittendam tamen Romam splendidam legationem, quam ipse dein post aliquo, lies sequeretus, Sigismundus censuit, certioresque de his omnibus fecit patros datis die XXXI. octobrie literis.

ANNO CHRISTI 1431 San hic ex Mart.

Die VI. novembris septima sessione venit, in qua connulla denmore in pontifice, iniqua decreta sunt. Ne varante Romano fefe, concilio donc perseverante, fenrestoris electio alicubi, quam in concilio fide, quo ut conveniant, cardinalibus dierum sexaginta spatium affiggatur. Decretus istud siqui contempserint ex cardinalibus, statinnia me beneficiorum suprum excidant. Idem omo decretum aliera a sessione die transferiisio est cardinalibus eire literis concilio.

Post modicum acceptæ sunt no otereslio literæ Albertioducis Austriæ, numtiantis obemos indutiis recusatis per ditionem cum grassari. Tunc auditus Nivernianſis episconus ducis Burgundiæ legatione fungens, cujus oratio eo eigebat, ut patres hortaretur ad insistesidum sancto illi proposito excidendi hæreses, & haistianæ cei juvandæ. Adjecit venisse se ad concilium cum mandatis, ut statim ad pontifice a diverteret nomine principis sui, rogatelus, ut ipseib velli per se veniret, vel mitture qui suo non ne concilio adsisterent, si recusasset domini sui patrocmium & arma patribus spondebat. Hæc episcopus, qui iterum dein pernraviț pro asserenda sibi, ut legato ducis Burgundi, prærogativa sessionis quam illi præripere Moguntinus vicarius nitebatur. Audita est pariter oratio eleemosynariicregis Aragonum, qui concilii sanctitatem multis laudavit. Venerat legatus ille Moguntinus hand multo postquam patres decreverant pro concilio no episcopi accirentur iterum, & impediti procuratores suos mitterent quare perubteras iterum invitatus Moguntinus, respondit literis datis die XXVI. novemb se antea paruisse, quam moneretur

Ex Mart. hic

Ex Mart. hic

Ex Mart. ibid.

Ex epiſcopis quidam Basileæ agentibus sive quod reipsa sump ibus ibi præstandis essent impares, sive hanc occasionem nacti corradendæ pecuniæ, copiam sibi a concilio postularunt fieri, vectigalem pecuniam sub honesto subsidii charitativi nomine a suis corrogandi; impetratum id a concilio, ut ex literis hic legendis ex Martene apparet Dein cum ipsos patites exeinptos hoc jure vectigales sibi facerent episcopi quidam, ne id agerent edicto die XI. decembris promulgato cautum est

Romam interim venerat missa a Sigismundo spleudala illa legatio exhibuitque nomine regis sui supplicem libellum, quo exponebut rex, scire se omnia quæcunque nunmi pontificii comulio upropoſuissent, quæque a natribus responsa tuliſſent ad pontificem asserenda pro componenda pace. Iis ergo acquiescret, rogarique sa sineret; ut abjecto tandem veteri consilio, Basilcensi cœtui sese adjungeret. Communicavit hæc omnia cum Basileenſibus Sigismundus, quæ in pleno patrum conventu lecta in pervigilio S. Andreæ cum plausu, ut opinor, excepta sunt.

Ex Mart hic

Secundum hæc pro consueto more redditæ sunt literæ principum qui ad concilium mittebant legatos suos, sive qui causabantur absentiam. Theodoricus Colonienſis archiepiscopus novos legttos eo destinavit cum literis datis die 27. novembris. In cœtu patrum die XXIX. novembris auditus est vicartus Moguntinus, qui nomine omnium electorum impe-

Ex Mart. hic

ANNO CHRISTI 1431.

perii pro concordia peroravit. Encyclicas quoque suas dedit Sigismundus rex, omnes undique principes ad concilium invitaturus. Ad ciendos tandem Bohemos mandatum pro stabilienda cum illis concordia ab eodem principe emissum est, signatum die III. decembris. Vicissim autem ad disceptandum cum illis de rebus fidei sese comparaturi patres, SS. patrum codices a Cluniacensibus corrogarunt, ut ex epistola concilii signata VI. id. decembris intelligimus.

Ex Mart. hic

Decembri mense die XVIII. processum est ad sessionem VIII. processumque pariter ad insectandum pontificem, cui feriendo, definierunt patres concilium oecumenicum ecclesiæ catholicæ unicum fore, & esse debere; & si quod aeterum, priori stante, cogatur, postremum hoc schismaticorum conventic. habendum. Cautum est ne conciliarium hominum beneficia ab illis erepta alteri, vel ipso pariter Romano pontifice deferente, dentur. Ne Romanus pontifex novis vectigalibus ditionem suam aggravet. Omnium tamen decretorum caput fuit dierum LX. pontifici constitutus terminus, ne quid ultra differat latam de concilii dissolutione bullam revocare & concilio adhærere; id si recusaverit, concilium pro suo jure de contumacia cognoscet.

Extat apud Labb. p. 1324.

An. 1433. Novum annum 1433. aperuerunt disputationes cum Bohemis institutæ. Propositæ erant ad disceptandum quatuor. De communione sub utraque specie fidelibus omnibus concedenda. Crimina præsertim publica a fidelibus vel sæcularibus, vel ecclesiasticis pro sua virili emendanda, & corrigenda. De verbi Dei prædicatione libera omnibus permittenda, nulla facta ordinis ecclesiastici, & sæcularis discretione. Nefas clerico in bonis temporalibus *seculariter* dominari. Omnium primus præfatus est Joannes de Alneto abbas Cistercienſis præparans ad concordiam animos, roganſque ut studiis partium depositis ad veritatem indagandam se totos conferrent. Tum cœpta disputatio est. Pro communione sub utraque specie disseruit omnium primus Joannes de Roquesana Hussiticum dogma pluribus asserens. Idem vero Roquesana in ipso anni ineuntis exordio legationem a Bohemis gerens una cum sociis obtulerat se concilio, ac luculenta brevique oratione causam adventus sui aperuerat, operam omnem suam in commodum concilii offerens. Extat utraque oratio ex Martene hic. Roquesanæ sese opposuit adversarius Joannes de Ragusio ordinis prædicatorum, demonstrare conatus totam sacramenti veritatem in unius tantum speciei symbolo contineri, utriusque proinde speciei communionem & fidelibus minus necessariam, & sanctitati sacramenti frequenter minus commodam haberi. Nicolaus alter Bohemorum legatus de publicorum criminum correctione disseruit Hussitico more, cui institit in oppositum Ægidius Carlerius Cameracensis ecclesiæ decanus. Tertius accessit disputaturus Ulricus quidam e Bohemorum legatis, cujus ea fuit oratio nemini interdicendam esse verbi Dei prædicationem, quem Deus invitatione sua ad id muneris destinaverit. Lege ejus disputationem hic ex Martene. Adversarium nactus est Henricum Kalteisem ex ordine prædicatorum, cujus vide eruditam dissertationem apud Lab. p. 1079. a quo pariter superiores orationes omnes pro catholico dogmate asserendo exhibentur. Postremus articulus de clericorum dominio vindicem habuit pro Hussitis Petrum Rayne Anglum; pro catholicis Joannem de Polemar archidiaconum Barchinonensem, qui & orationi adversarii orationem alteram opposuit, & syngraphan ab eodem Rayne aliquandiu post, die IV. februarii oblatam, in qua negabat clericis jus dominandi *seculariter* in bonis temporalibus, impugnavit. Porro syngraphan damus hic ex Martene cum disceptatione alia Polemarii, qua Petrum iterum pro se instantem retundit. Priorem vero Polemarii orationem ervat Lab. pag. 1207.

Labb. t. XVII. p. 1355.

Quanquam grave hoc negotium Bohemorum reducendorum occupatos patres per multos dies, & menses habuit; haud ita tamen illi tractando incubuerunt, quin & multa interim gesserint ab hoc plane aliena. Nam sub ipso disputationis institutæ exordio sessio IX. convenit, die XXII. januarii, infectumque declararunt quidquid in Willelmum Bavariæ ducem concilii patronum a Sigismundo destinatum, cæterosque concilii fautores Eugenius statuerat. Cum vero in eorumdem patrum suspicionem Sigismundus venisset, eaque de causa idem rex exposuisset illis quanta pro concilio asserendo præstitisset, & quam gravia ipse vicissim ea de causa ab irato pontifice pertulisset; his permoti patres grates regi pro eximio favore sibi præstito egerunt literis die XXIII. jan. expeditis. Hac ipsa occasione mala quæ a pontifice toleravit enumerans Sigismundus, regno se spoliatum agente pontifice narrat. Nulla quidem pontificis bulla rei hujus testis supereſt; sed ea, quæ de se narrat Sigismundus, apertiora sunt, quam ut ambiguitatem admittant.

Sunt hic ex Mart.

Circa idem ferme tempus Trajectensis causa cognoscenda patribus delata est. Trajectens. cathedr. obitu Svvederi ep. vacuam Radulp. Traject. a capit. electus & ab Eug. pontifice confirmatus initiatusque tenebat; quo simul tempore canonici quidam Trajectenses e patria sua exules Walravum de Morse Theoderici Colonienſis archiepiscopi fratrem ejusdem ecclesiæ Trajectenſis episcopum renunciarunt; statimque Basileensis concilii authoritatem electioni huic suæ asserendæ implorarunt. Patres acta illa omnia ut nomine suo confirmaret, æmulumque dejiceret, Colonienſi archiepiscopo mandarunt. Id muneris complevit Colonienſis; compellatus ea de causa a pontifice literis, quas hic damus ex Cornero. Fervebat causa illa in concilio die XIII. jan. quo signatæ sunt literæ ducis Burgundiæ rogantis patres ut definitionem ejus tantisper differrent; & die VIII. apr. qua signantur literæ Jacobæ Bav. duc. rogantis patres ne Rodulphum exauthorarent. Causæ hujus nullum dant exitum ea quæ profero documenta; ex authore tamen Bathaviæ sacræ scimus, utrumque æmulum jus suum tenuisse; & quanquam cardinalis Cusani opera pax utcumque inter dissidentes composita fuerit, neuter tamen alteri cessit; sed Walravus Monasterienſem episcopatum habuit cum pensione non modica a Trajectenſi diœcesi solvenda, reliqua Rodulpho asserta.

Sunt hic ex Mart.

Februarii mensis die VIII. receptæ sunt literæ Sigismundi binæ, quarum prior Joannem cardinalem Rotomagenſem excusat de dilata eo usque sua ad concilium profectione:

ANNO CHRISTI 1431. ☞

ne; altera vero ſpem patribus facit de immi-
nenti ejus ad concilium adventu: ſignantur
literæ iſtæ die XXIII. februarii. Habita tunc
eſt die XIX. februarii concilii X. in qua Eu-
genii contumaciam accuſantibus concilii pro-
motoribus, aſſignati ſunt judices ad *videndum*,
Ex Mart. hic *& examinandum proceſſum factum in dominum*
Eugenium.

Martio menſe legati a pontifice miſſi Joan-
nes de Mella, Chriſtophorus Cervienſis epi-
ſcopus, Ludovicus S. Juſtinæ Paduenſis ab-
bas, & Nicolaus abbas S. Mariæ de Moniacis in diœceſi Montis Regalis; auditi ſunt in
pleno patrum conſeſſu. Venerant illi ea fa-
cultate muniti, & cum mandatis, quæ ambo
hic ex Martene referuntur. Expoſuerunt illi
pro concione, vellent tandem pontifici ido-
neis de cauſis volenti concilium Bononiam
transferri aſſentiri. Si Bohemi eo venire recu-
ſaſſent; de alia Italiæ urbe, dummodo extra
ditionem ducis Mediolanenſis, convenirent in-
ter ſe. Si nec ita acquieſcerent; viderent de-
lecti a concilio viri duodecim cum legatis e-
lectorum imperii, regum, ac principum, ju-
dicarentque utrum præſtaret in Germania ha-
beri concilium; modo vero extra Baſileam.
Ita fert oratio Nicolai abbatis, quæ una cum
oratione Joannis de Mella hic legitur ex Mar-
tene. Reſponſum eſt a præſide concilii, tum
& a concilii promotoribus, quæ ambæ ora-
tiones hic ſunt ex Martene.

Eodem ſimul tempore, quo pontifex lega-
tos ſuos deſtinavit ad concilium, bullam de-
dit, direxitque Sigiſmundo regi, in qua diſ-
ſolviſſe ſe quidem Baſileenſe concilium fate-
tur; modo vero ea diſſolutione non obſtante
velle concilium ibi locorum celebrari ſub cer-
tis præſidibus a ſe quantocyus transmittendis.
Acceptam hanc bullam Sigiſmundus miſit ad
concilium cum literis ab Eugenio ad ſe da-
tis; quæ omnia hic leguntur ex Martene.
Literæ Sigiſmundi ſignantur martii die IV.
papæ bullam dat Labbeus pag. 737. Lecta hæc
in communi patrum cœtu die XXVII. ferebat
codex Martenis; *non admiſſa* Harduini co-
dex adſcriptum exhibebat. Hanc vero recu-
ſandi cauſam prætenderunt patres, quod ea
bulla novum concilium indici videretur, non
vetus olim cœptum perſeverare adhuc agno-
ſceretur.

Delari tunc pariter ad concilium clamores
Trevirenſium, quos immodicis exactionibus
gravabat Ulricus, de quo jam egimus, in
Trevirenſem archiepiſcopum electus, cui aſſe-
rendo adverſus æmulum a pontifice ad eum
archiepiſcopatum promotum pontificias cenſu-
Ex Mart. hic ras incurrerant; quare ut ab iis pariter abſol-
verentur per literas datas XI. martii roga-
bant. Sequenti menſe Ulricus literis ad con-
cilium datis fidem omnem ſuperioribus hiſce
literis abrogavit. Redditæ ſunt quoque patri-
Sunt hic ex Mart. bus literæ optimatum Ruſſiæ, favorem ſibi
quærentium in Sigiſmundum ducem, conan-
tem principem ſuum Svvidrigal ſubvertere, ac
principatu expoliare, Paratos ſe exhibent ut
veniant ad concilium acceptis tamen prius ſe-
curitatis literis; ibi vero cum Græcis in con-
Sunt hic ex Mart. cordiam Romanæ eccleſiæ conſenſuros. Si-
gnantur literæ die XXVI. martii. Receptæ
etiam literæ comitis de Andrado favorem &
patrocinium pollicentes.

Aprilis menſis nihil fert memorabilius ſu-
pra pacta Sigiſmundum Romanorum regem
inter & pontificem, quæ tamen res concilii
nonniſi ex obliquo feriunt. Morigerum ſe ec-
cleſiæ filium ſpondet Sigiſmundus; colloquium
& diuturniorem moram cum pontifice habi-
turum ſe, quo tandem imperiale diadema im-
petrare ab ipſo mereatur. De his omnibus per
ſuas literas certiores patres factos a Sigiſmun-
do, literæ ipſæ huc translatæ ex Martene do-
cent. Vergente ad exitum menſe die XXVII.
aprilis ſeſſio XI. coivit. Plura tunc ſancta pro
concilii authoritate contra Pontificem. Ne
concilium ſemel coactum diſſolvatur aut trans-
mutetur niſi ex conſenſu duarum ex tribus
concilii partibus. Accedant eo præſules etiam
non vocati omnes, nec Romano pontifice
excepto, alioqui poſt quadrimeſtre a ſummo
Sacerdotio pontifex excidat. Alia id generis
ſancita.

Majo menſe ſuccedente, Eugenius, cui pro-
rogati ſchiſmatis filum erat ingratum, præci-
di illud poſſe cenſuit cum ex literis Sigismun-
do expeditis die XVI. kal. martias concilium
Baſileæ habere conſenſiſſet; deſtinavit eo præ-
ſides Jordanum epiſcopum Sabinenſem, An-
gelotum tit. S. Marci cardinalem, Petrum Al-
banenſem epiſcopum, & cardinalem tit. S.
Crucis in Jeruſalem. Quoniam vero præſidum
illorum retardari adventum Baſileam intelle-
xit; ex quo res proruerent in deteriora, ut
eorum abſentium loco præſiderent deſtinavit
Joannem de Mella archiepiſcopum Tarentinum, Thomam epiſcopum Tragurienſem, Ludovicum, & Nicolaum abbates S. Juſtinæ, & de Moniacis: extant hic literæ ex Martene ſignatæ non. maii. Accedunt aliæ ad Julianum cardinalem quem una cum aliis præſidere concilio pontifex mandat. Datas legatis hiſce facultates habes in bulla legenda Labbei pag. 743. in qua tamen ſignantur die XVIII. kal. jan. in codice vero Martenis pro januario eſt *martii*. Hanc legatorum ſubſtitutionem Sigismundus rex', Viterbium ad pontificem ex condicto veniens, procuraverat, ut ex eis ad patres literis die IX. maii apud Labbeum pag. 576. diſcimus.

Augeri contigit hoc majo menſe patrum numerum ex legatis ducis Burgundiæ, de quibus ejus ducis literæ & mandatum. Item ex legatis regis Luſitaniæ, ut ex literis ejuſdem regis.

Creſcentibus patribus tumultus in concilio augebantur. Hoc enim majo menſe actum eſt de condendo conciliari decreto, quo omnium eccleſiarum proviſiones collationeſque beneficiorum a pontifice ademptæ, & ſi quæ fierent irritæ declaratæ, aſſererentur concilio. Tuendæ pontificiæ authoritati, validum ſcriptum paraverat Jo. de Turrecremata; quod ne legeret pro concilio, obſtitit patrum in pontificem nondum penitus abjecta reverentia, quæ ne proponeretur decretum impedivit. Scriptum hoc Turrecrematæ hic primum prodit, ex Lucenſi codice M. S. acceptum. Hic ex Mart.

Junii ineuntis exordio, die ſcilicet ejus tertia, Joannes de Polemar mandata, quæ a Baſileenſibus acceperat, Pragæ coram Bohemis expoſuit, narrans quanta humanitate eorum legati excepti fuerint Baſileæ, quam benigne auſcultati, non adacti ad ſilentium, ſed ut pro libito dicerent invitati; ſiluiſſe tandem non juſſos ſed volentes. Ex his ergo diſce-

rent,

ANNO CHRISTI 1431.

rent, nihil ſibi a concilio timendum ſi legatos ſuos eo mitterent. Multa ultro citroque diſputata ſunt, & nihil conventum. Acta omnia hic ex Mart.

Imperialibus infulis pontificis manu ornatus fuerat Sigiſmundus die XXXI. maii hujus anni, idque nuncii dandum cenſuit patribus tum literis die IV. junii datis, tum legatione epiſcopo Curienſi geſta, de qua in iisdem literis.

Recruduit per hos dies bellum de prærogativa ſedendi inter electores imperii, & ducem Burgundiæ; utrinque enim dignitatem principatus aſſerentes legati ſcripta pro ſe exhibebant. Quid pro ſe dixerint legati electorum habes hic ex Martene.

Julio menſe die 13. habita ſeſſio eſt. Accuſata pontificis contumacia. Terminus dierum ſexaginta aſſignatur, intra quem ni pareat, fateaturque concilium olim rite cœptum legitime perſeveraſſe, & ſtare adhuc legitimum, a ſummo ſacerdotio ſtatim excidat, & quæ fecerit infecta habeantur.

Hoc pariter menſe julio cardinalis Arelatenſis, de quo tam multa dicta & celebrata ſunt, fuga ſe Roma proripiens iter ad concilium inſtituit. Nunclavit fugam illam patribus Philippus Maria dux Mediolanenſis literis ad ſynodum datis die XXI. julii. Hoc pariter menſe acceſſit concilio Boleſſaus magnus Lithuaniæ dux, rogavitque ut operam locaret ſuam, quo Rutheni miſſis ad concilium legatis in eccleſiæ communionem venirent.

Ex Mart. hic

Literas eo pariter menſe direxit academia Pariſienſis poſcens ut cauſæ ſuæ & ſuorum extra urbem ſuam judicandæ minime traherentur. In ipſo menſis exordio pontifex mandavit ut quæ cauſæ in concilio tractarentur, dein iterum diſcutiendæ ad curiam Romanam mitterentur, præter tres nempe, morum reformationem, hæreſum exſtintionem, pacis inter principes compoſitionem.

Ex Mart. hic

Haud ignorans Sigiſmundus quo eſſent animo in pontificem Baſileenſes, die auguſti III. rogavit per literas patres, ut decretum vocati ad judicium pontificis tantiſper ſuſpenderent. Id etiam per literas & legatum ſuum requiſivit Carolus Galliarum rex, eodem legato mandatis onerato, ut poſt expoſitam coram patribus legationem ſuam, recta tenderet ad pontificem ſuo nomine rogaturus quo adhæreret tandem eccleſiæ. Datæ ſunt literæ die XXVIII. auguſti.

Ex Mart. hic

Plures per hos dies principes adjunxerunt ſe concilio. Scotorum rex aſſentiri ſe illi per literas profeſſus eſt. Rex Daniæ abſentiam ſuorum epiſcoporum excuſavit; regina Siciliæ favorem ſuum obtulit: quæ omnes literæ hic habentur ex Martene. Bohemi pariter legatos ſuos eo tandem miſerunt, a quibus capita quædam diſcutienda oblata ſunt concilio, hic legenda ex Martene. Die XIII. auguſti concilium inſtitit per literas apud abbatem Bonævallis, ut rogatu ac ſuaſionibus ſuis Gallos Hiſpanoſque epiſcopos ad concilium invitaret.

Extat Lab. p. 1330.

Qui in fide Eugenii contra Baſileenſes manſiſſet unus erat Angliæ rex Henricus VI. quo nomine plurimas illi gratias refert pontifex, quod ſcilicet legati ejus in concilio partes ſuas defendiſſent ſtrenue.

Septembri menſe a duce Burgundiæ literæ datæ, quibus deſtinaſſe ſe legatos ſuos ſignificabat. Electores etiam imperii literas eo direxerunt ſignatas die VII. ſeptembris, huc ex Martene transiatas, rogantes monenteſque ut editum monendo pontifici decretum relaxaretur. Dederant literas haſce electores antequam patres ſeſſionem XIII. habuiſſent; qua celebrata reſpondit concilium ſibi quidem accidiſſe ingratum electorum monitum de abſiſtendo a judicio in contumacem pontificem, ſcirent tamen ſe terminum ad triginta notos dies prorogaſſe, quo elapſo nihil moræ ulterioris facturos. Habet literas illas Labbeus pag. 621.

ANNO CHRISTI 1431. Ex Mart. hic

Igitur die XI. ſeptembris ſeſſio illa convenit, in qua vix tandem patres perſuaderi ſe permiſerunt, ut contumaci, ajebant, pontifici terminum dierum triginta prorogarent. Quæ interim præſtarentur ſive a pontifice, ſive ab alio quocumque in concilium ac in patres incommoda, hæc infecta & irrita pronunciarunt.

Eodem ſeptembri menſe, die XXIV. dux Sabaudiæ legatos ſuos ad concilium deſtinavit, ut ex patentibus ejus literis hic ex Martene recitatis. Biduo poſt Sigiſmundus literis concilio datis certiores illos fecit de opera a ſe præſtita cum Venetis, ut accitus ab illis cardinalis Bononienſis in concilio manere permitteretur.

Dantur hic ex Mart.

Præſcriptus pontifici terminus jam prope tranſierat, cum ducum Burgundiæ, & Sabaudiæ preces in ſupplici libello expreſſæ patribus die II. octobris oblatæ popoſcerunt, ut novum dilationis trimeſtre adderetur. Nec ita poſt multum ſolemnis inſtituta eſt diſputatio inter cardinalem S. Angeli concilii præſidem, & archiepiſcopum Spalatenſem Eugenii legatum. Dies in hanc rem deſtinata eſt XVI. octobris; præſentes aderant concilii patres frequentiſſimi; aſſidebat in throno imperator. Prior omnium cardinalis S. Angeli cauſam ſe agere dixit non unius privati in pontificem, ſed eccleſiæ in eumdem, tum concilii authoritatem multis exaggeravit; hoc vero diſſolvi a pontifice jure non potuiſſe defendit; tum nec debuiſſe demonſtrat, cum nihil quod ſui juris non eſſet a concilio attentatum fuerit unquam. Cæterum quas dederat pontifex bullas de adhæſione ad concilium, has non admiſiſſe patres, quod Eugenius *nec pure nec ſimpliciter adhæreret;* cum literis illis jam expeditis, dein cardinalem S. Sixti omnibus beneficiis privarit & card. de Cypro abbatia quadam, eo quod ambo faverint conc. multarit. Novum inſuper in ea bulla concilium invexerit, non priſtinum agnoverit. Bullam hanc obtulit primum patribus Sigiſmundus imperator, & extat apud Labbeum pag. 742. oblataque legitur ibi certis deputatis concilii die XII. octobris. Bullam aliam, qua pontifex facultatem dabat legatis ſuis abrogandi ea, quæ ipſe in concilium & patres ſtatuerat; dummodo & concilium tantumdem præſtaret de iis quæ in pontificem & ſuos egiſſet, multis refutare niſus eſt. Hanc bullam habes Labb. pag. 743. Demum remota a patribus omni de hæreſi invidia, orationem ſuam claudit, ſpe vana teneri demonſtrans eos qui pontificem adhæſurum tandem concilio ſibi perſuadentes, nequid temere in illum ſtatueretur, conſulebant. Pauca hiſce repoſuit Spalatenſis, eo tendens ut cum factum ipſum loqueretur, argutationes parum concluderent; exhibere ſe bullam adhæſionis; hanc admitterent, & diſputationes ceſſarent. Repoſuit iterum pro ſe

alia

alia legatus; & Spalatenſis item pro ſe alia. Aderant diſputationi huic & Venetorum legati, quorum unus aſſurgens rogavit, ut ſuperfluis rei præſenti non neceſſariis amputatis, bullæ pontificis admitterentur, & ſi quid illis addendum deſideraretur id exprimerent patres. In has diſputationes dies fruſtra extracta eſt; quare imperator ad continendas in officio partes aliquid propoſuit, quod utrinque toleraretur, nempe dilationem ad trimeſtre. ☞ ANNO CHRISTI 1431.

Circa hos dies miſit concilium legatos ſuos ad Venetos, qui pro concione coram principe & ſenatu expoſuerunt quam leniter & pacate concilium ſe geſſerit cum pontifice; quam ſubdole ille viciſſim ludificaverit concilium, aliis ſubinde, & aliis bullis per dolum fabricatis, & propoſitis. Quibus ita ſe habentibus rogabant concilii nomine ſenatum, ut quem exhibuerat illuc uſque favorem ſervaret impenſum. Repoſuit dux ſe quidem ſemper habuiſſe, & habere in verum pontificem Eugenium, quem ſemper virum probum, & honeſtum agnoviſſet; viciſſim autem habere aliqua, quæ invidiam apud ſe in concilium crearent, quod ſcilicet odio, & vindictæ plus dare, quam juſtitiæ videretur; quod miſſos a Venetis eccleſiaſticos viros male excepiſſet, nec permiſſi ut libere loquerentur; nihilo tamen ſecius ſpondebat miſſuros ſe viros eccleſiaſticos, qui concilio adeſſent; daturuſque operam ut concilio faverent, ſi quidem concilium finem optimum ſibi præſtituerit.

Novembri ineunte menſe, die ſcilicet V. menſis, concilium facultatem poſtulantibus conceſſit procurandarum litium in concilio; cujuſmodi conceſſionis formulam habet Labbeus pag. 524. Die menſis VII. ſucceſſum ad concilii ſeſſionem XIV. in qua trimeſtre illud Eugenio præſcriptum ab imperatore confirmatur a patribus, longiorique moræ præcidendæ præſcriptæ ſunt eidem pontifici formulæ plures, quibus ſuam ad concilium acceſſionem exprimeret.

Succedenti die VIII. novembris, Pragenſes datis ad legatos concilii Ratisbonæ agentes literis rogarunt, ut ipſis intercedentibus liber uſus Euchariſtiæ ſub utraque ſpecie in tota ditione ſua permitteretur; hanc pacis conciliandæ unicam ſuppetere rationem, cum in reliquis tribus articulis paratos ſe offerrent in eum ſenſum illos ſe admittere, quo ſunt expoſiti & admiſſi a Baſileenſibus; qua de re inferius. Vide literas hic ex Martene. Poſt varias tandem utrinque concertationes, conventio inita eſt cum Bohemis; illis ſpondentibus admiſſuros ſe articulos illos, quo ſenſu concilium exponebat. Communionis ſub utraque ſpecie ritum permiſſi ſunt interim ſervare; donec concilium id plenius diſcuſſerit. Die VII. decemb. conventum eſt inter partes.

Die XXV. decembris ſeſſio XV. convenit, in qua de conciliis epiſcopalibus quotannis, & provincialibus quolibet biennio habendis decreta prodierunt. Nihil vero de pontifice ſtatutum eſt. Ex Mart. hic.

Die vero XV. decembris adjunxiſſe ſe jam concilio pontificem oportet, cum hac ipſa die ſignaverit literas ad præſides concilii, a ſe tunc deſignatos, quibus poteſtatem faciebat una cum concilio ea omnia decernendi, quæ e morum reformatione, hæreſum extinctione & principum concordia noviſſent. Hos ſi contigerit abfuiſſe, nova bulla alios ut vice illorum præſideant deſtinabat. Denique, perſimiles eadem ipſa die legavit Juliano card. Angeli, qui concilio ad eam uſque diem præerat. Bullas haſce dat Labbeus pag. 743. &c. ANNO CHRISTI 1431.

Hoc ipſo anno, quo tamen menſe, incertum, de revelationibus S. Birgittæ diſceptatum eſt inter patres. Piæ hujus fœminæ meditamenta erroris damnabant quidam, defendebant alii, rati non niſi cæleſti revelatione edoctam hæc illam tradidiſſe. Cauſam ejus egregie defendit Joannes de Turrecremata, de quo ſæpe alias ſermonem habui. Hanc ejus apologiam ex M. S. codice ego primus evulgo. Vide quæ hac de re commentatus ſum in præmonitione ad hanc ipſam apologiam.

Annus 1434. auſpicato cœpit, cum Eugenius languentis eccleſiæ valetudini reſtituendæ ſtudens, bullam ſuam in eam ſententiam directam, quam Baſileenſes dictaverant, ſignavit; eamque una cum præcedentibus non admiſſis a concilio legi, ac promulgari per legatos ſuos, in ea, quæ prima hujus anni celebrata eſt, ſeſſione, die nonarum Februarii, curavit. Quare ita cum patribus agendum occepit Eugenius ac cum amicis & in bonum conſortibus. Redierat e Græcia Garatonus quidam e papæ familiaribus, res, quæ cum Græcis tractabantur, ſi quis alius maxime edoctus; hunc ſtatim miſit ad concilium, ne quid patres lateret, cum literis ſuis die XX. februarii datis (Labbe pag. 746.) Januario menſe pluribus conciliares homines Patres donarunt, literis ſuis patentibus die XXV. expeditis (Labbe pag. 631.) An. 1434.

Excepta eſt a concilio februario menſe legatio Bohemorum a Martino de Cherudim per literas patentes die X. januarii ſignatas deſtinato, geſta, a quo de pactis utrinque firmatis ac de impedimentis eorum executionem retardantibus certiores facti ſunt patres. Reſpondit concilium rogans ne quid de pactis firmatis moverent. Sunt literæ hic ex Mart.

Tum de monachis nonnullis ex mendicantium claſſe rumor delatus eſt ad conc. dogmata quædam pernicioſa ab illis ſpargi, quorum aliud erat nullo præcepto adigi fideles ut diebus dominicis & ſolemnibus in templo parochiali ſacro aſſiſtant; decimas ſolvendas quidem ex præcepto, cui vero potiſſimum non eſſe in jure ſtatutum. Qui minorum veſte cucullati deceſſerint, illos purgatorii carcere ultra annum minime teneri, eo deſcendente quotannis S. Franciſco, ut ſuos manumittat & alia id genus ſexcenta. Illis puniendis in diœceſi Yporegienſi epiſcopos Auguſtanum, & Yporegienſem armat concilium literis die prid. id. Februarii expeditis. Has literas haud multo poſt, tanquam non rite expeditas, revocari poſtularunt mendicantes ſupplici libello communi nomine oblato patribus, obtendentes iniquum eſſe invidiam mendicantibus creari de dogmatibus, quorum nullus certus aſſignaretur author, nec damnationem adhuc nullam ab eccleſia tuliſſent. Ex Mart. hic.

Fervebant Magdeburgi diſſidia inter clerum & cives de quibus ſupra egimus; concilium, quod cognitionem cauſæ illius dudum ad ſe traxerat, ut pergeret, abſolveretque litem per-

nicioſam ſuadet Eugenius literis die XVIII. martii directis.

ANNO CHRISTI 1431. Ex eodem

Certiores facti patres de plena Eugenii ad concilium adhæſione miſſos ab eodem pontifice legatos in frequenti conſeſſu die VIII. admiſerunt; juratoſque adſtrinxerunt ut concilium Baſileenſe tuerentur, defenderent; & ex concilii Conſtantienſis mente agnoſcerent, ſynodo cuicumque generali poteſtatem ineſſe a Chriſto ipſo acceptam ſupra omnes quoſcumque eccleſiæ ſubditos, ne vel ipſo pontifice excepto; ejuſque proinde ſanctionibus qui parere renuerit, illum condignæ pœnæ ſubjiciendum fore. Omnia hæc ſe admiſſuros jurarunt legati; qua de re publicæ exaratæ ſunt tabulæ apud Labbe pag. 606. Ita demum rebus B omnibus diſpoſitis proceſſum eſt ad ſeſſionem XVII. die XXIV. aprilis. In ea vero unica fuit patrum cura ut præſides concilii ſtatuerentur. Ex legatis igitur pontificis ut ejus nomine præeſſent admiſſi ſunt Nicolaus tit. S. Crucis in Jeruſalem presbyter, Julianus S. Angeli diaconus S. R. E. cardinales, Joannes archiepiſcopus Tarentinus, Petrus epiſcopus Paduanus, & Ludovicus abbas S Juſtinæ Paduanæ. Quem ſervarent præſides illi agendi modum in concilio ſimul præſcripſerunt patres; tum & nihil ſuper habendum tali diſceſſerunt, Sequenti menſe die VI. Kal julii iterum coeuntes declararunt generali concilio ſummam ineſſe poteſtatem tum in fideles o- C mnes, tum in ipſum pariter pontificem, ſi de fide, extinctione ſchiſmatis, & hæreſum agatur, ſicut & quod ad reformationem eccleſiæ in capite & in membris.

Ab hac expediti cura patres verſi ſunt ad audiendas, expediendaſque variarum eccleſiarum cauſas. Primo omnium innovandam, dilatandamque cenſuerunt Caroli IV. conſtitutionem adverſum eccleſiaſticorum jurium violatores, quam conſtitutionem ad varias eccleſias tranſmiſerunt. Vide quam affert Labbeus pag. 626. ſignatam aprilis die XX. Legatos etiam ſuos miſerunt ad regem Aragoniæ ſollicitaturos principem illum, ut res cum aliis in Hiſpania regibus componeret, legatos ad D concilium ſicut & ditionis ſuæ epiſcopos tranſmitteret. Votis eorum obſequuturum ſe rex ille per literas ſignatas die XXIII. aprilis in nova append. Labbei pag. 1332. ſignificavit; extantque inſuper ibidem monita, quæ princeps ille legatis ſuis ad concilium ituris dedit.

Profanas, ſæculareſque cauſas in ſæculares homines intentatas ad eccleſiaſticum tribunal contra jus deferri conqueſtus eſt cum patribus Sigiſmundus, lædi hiſce imperii jura demonſtrans. Idque potiſſimum in lite, quam card. Rotomagenſis in Biſuntinos cives, & Bambergenſe capitulum in Bambergenſes moverunt præſtitum accuſat. Suadet proinde E eligi utrimque delectos viros cum poteſtate definiendi, num cauſæ illæ ſæcularis, num judicii eccleſiaſtici habendæ eſſent. Repoſuerunt patres vetuſto jure aſſeri eccleſiæ, ut quos reos habebat violatorum jurium ſuorum, hos pro ſuo arbitrio ſive coram ſæculari, ſive coram eccleſiaſtico judice accuſaret. Quæ de viris deligendis ſuadebat imperator, hæc lites moroſiores efficerent ultra æquitatem. Utramque epiſtolam damus hic ex Martene. Interim celebris illa Trajectenſis cauſa adhuc agitabatur in concilio, quo pertinet epiſtola Trajectenſium præſulum in gratiam Rodulfi adverſus Walramum apud Martene, ex eo hic. Hæc omnia communi conſenſu patrum & legatorum pontificis gerebantur, diſponebanturque, plaudente ad tantam animorum conſenſionem pontifice gratiaſque agente literis ad concilium datis die IX. Kal. julii. ANNO CHRISTI 1431.

Sub hoc tempus delata eſt ad concilium accuſatio in fratres ordinis S. Birgittæ, & in libros revelationum fœminæ illius ſanctimonia clariſſimæ. In utriuſque commendationem literas ad patres dedit rex Daniæ, aliaſque etiam perſimiles epiſcopi plures Sveciæ ſignatas die III. julii legendaſque Labbei pag. 784. Extant Lab. p. 747

Patrum decreto ſopitam de ſedendi ordine inter principes electores & Burgundiæ ducem controverſiam excitare iterum nitebatur circa hoc tempus Ericus dux Lacevvemburgenſis, deberi ſibi Saxoniæ ducatum, & adnexa huic decora adverſus Fridericum Saxoniæ ducatum obtinentem contendens. Servari jus Friderico rogat Sigiſmundus datis ad concilium literis diei XIX. julii, qui dein aliis literis judicium ea de re ſini vindicat, queriturque alio trahi contra jus imperii. Quin & ſæcu- Apud Lab. lari judicio litem illam decidendam remitti p. 760. & datis concilio literis rogavit Lantgravius Thu- 766. 761. ringiæ.

Inter multiplices haſce curas nulla magis urebat patres ſuper negocium de utriuſque eccleſiæ Græcæ & Latinæ conjunctione; ſuos pontifex legatos CPim miſerat; ſuos & concilium. Anno præcedenti 1433. Græcorum legati Romam venerant ad pontificem de ratione utriuſque eccleſiæ componendæ tractaturi: nihil tunc deliberatum; ſed pontifex CPim mittendum legatum ſuum cenſuit, ut de aliqua re certa convenirent: regreſſus nunciavit, ſolemni inter Latinos, Græcoſque diſputatione CPi in concilio inſtitutæ compom rem totam poſſe, diligenti diſcuſſione patefacta tandem vetitate. Placuit id Eugemo, remiſitque CPim legatum illum ſuum cum legibus in ea diſputatione ſervandis. Intra hos fines res conſtiterat penes Eugenium, ut ex literis hic datis ex Martene ſignatiſque die XXXI. auguſti noſcimus Concilium vero & ſuos viciſſim legatos CPim deſtinavit Antonium epiſcopum Tudenſem, & Albertum de Criſpis, a quibus perſuaderi ſo facile permiſit Paleologus ut legatos ſuos ad concilium ablegaret. Remiſſus eſt igitur Sidenſis epiſcopus cum tribus a Paleologo deſtinatis viris, remanente CPi legato altero concilii; hi vero poſt varias in itinere ſiniſtras vices, de quibus certiores facit patres epiſcopus concilii legatus literis ſuis Ulmæ datis die XXV. junii; tandem vel junio exeunte, vel ineunte Auguſto Baſileam pervenerunt. Statim cum illis agitari cœptum de ratione conciliationis perficiendæ. Viſum eſt concilium ex utraque eccleſia coadunatum præferri. Proponentibus Græcis CPim, & patribus Baſileam; CPim quidem rejecit concilium; de Baſilea nihil ſe habere in mandatis Græci repoſuerunt; mitti proinde a concilio legatos ſuadebant, ut id ab imperatore poſcerent. Sin minus obtineretur Baſilea, tunc urbes alias in Italia, alias extra proponebant Græci, relicta concilio optione ex illis

unam

unam eligendi. Id se præstituros spoponderunt patres, siquidem spes omnis de Basilea excideret cum primum Græci portum aliquem Italiæ tenuissent, addentes eo translaturos se concilium, quod ad illud usque tempus Basileæ perseveraturum esset. Hæc in privatis cum patribus congressionibus conventa; dein in publica sessione die VII. id. septembris habita decreto stabilita sunt. Gesta hæc omnia per destinatos viros pontifici statim renunciarunt, idemque bulla sua ad eos directa hic recitata ex Martene & signata XVII. Kal. decembris ita probare se illa significavit, ut expeditiorem tamen ineundæ pacis rationem illam præferret, quam ipse per legatos suos sollicitabat. Nihilo tamen secius consilio suo institerunt patres, omnemque interim in partem se versabant ut pecuniam compararent: quo spectant monita illa in folio patribus exhibito, & hic relato ex Martene expressa.

ANNO CHRISTI 1431.

Igitur delecti qui in Græciam irent concilii nomine. Patres vero negotii hujus exitum opperientes, interim expediendis audiendisque privatarum ecclesiarum causis operam dederunt. Delata est ad concilium causa electi Albiensis, qui in vacuam decessu Petri Nepotis cathedram a capitulo assumptus fuerat; sed Eugenius non expectata electione capituli Carnotensem episcopum eo transtulerat. Extant hic ex Martene literæ Capituli & Consulum Albiensium signatæ die VIII. septembris, poscentes a concilio electi confirmationem, quam obtinuerunt hoc ipso anno 1434. die XIX. decembris, licet pro translatione Carnotensis literas dederint canonici quidam Albienses, & Carolus VII. Francorum rex. Monasterium S. Adoeni Rotomagensis regebat Joannes Richardi, quo aspirante ad pacem & morum reformationem omnia velificabant; sed unus obstabat Richardi æmulus Willermus de Mella; ei ex hac vita exempto ne quis alius sufficeretur in sanctimoniæ monasticæ dispendium Eugenium rogarunt patres; statimque ille manus dedit; simul tamen iisdem literis admonuit patres ut eodem pacis studio ipsi vicissim persuasi intrusum in ecclesiam Trajectensem Theodorici archiepiscopi Colonensis fratrem dejicerent. Extant hic ex Martene literæ aliæ ecclesiasticorum quorumdam Trajectensium contra assumptionem hanc Rodulfi fratris Theodorici &c. Datæ sunt die IV. novemb. Alias etiam electiones capitulorum, quibus non expectatis pontifex ipse per se alium elegerat, ut concilium tueretur per literas sollicitati sunt patres, ut Maclovienſis episcopatus Guillelmo abbati Belliloci a capitulo collatus de quo literæ hic ex Martene datæ die V. nov. episcopatus S. Pontii Tomeriarum, quo Apamiensis piscopus a pontifice translatus, eumque monachi in cathedrali illa ecclesia residentes ejicere & alium a se electum intrudere nitebantur; horum enim ausus temerarios ut patres reprimerent ab episcopis Narbonensis provinciæ datis die 26. novemb. literis rogati sunt. Ita pariter comes Armeniaci literis ad patres datis die IV. decembris rogat sustineri electionem Petri in abbatem Bonæcumbæ ordinis Cistercienſis adversus Astorgium quemdam de abbatia illa provisum. Denique & Lambertum Datim canonicum Leodienſem, qui cum factiosis & perduellibus in perniciem patriæ conspiraverat, in ordinem redigi postulant Burgimagistri, & consules Leodienses literis suis ad concilium die V. decemb.

Sunt hic ex Mart.

Literæ sunt hic ex Mart.

ex Mart. hic

Decembri mense solemnis legatio a Sigismundo imperatore missa pervenit Basileam. Postulabat, splendida prius oratione præmissa, dein singulis petitionibus in scheda expressis; postulabat, inquam, ut tandem patres opus reformationis in capite & in membris, minoribus curis relictis, inchoarent; nec ante dissolvi vel alio transferri concilium permitterent, quam illa perficerentur. Postulabat insuper, ut quandoquidem gladius temporalis sæpe invocabatur vindex & assertor gladii spiritualis; ita pariter & pro gladio, seu jure temporali vindicando spiritualis gladius in re opportuna exerceretur.

Ex Mart. hic

Interea nuncius ille pontificis, qui remissus fuerat CPim cum mandatis, instituit apud Joannem Palæologum imperatorem pro admittendis conditionibus a pontifice oblatis de habendo in Græcia concilio. Quibus cum se facilem præbuisset imperator; rei absolvendæ legatos suos Latinis redeuntibus socios dedit ad pontificem. Hinc duæ simul habebantur Græcorum legationes in occidente, altera Basileæ, quæ convenerat de synodo in occidente habenda; alia vero pergebat ad pontificem de synodo in Græcia celebranda conventura. Extant hic ex Martene literæ Latini nuncii pontificii e Græcia redeuntis datæ Venetiis die XXI. decembris. Dantur etiam ex eodem literæ legatorum Græcanicorum ad pontificem tendentium ad socios Basileensem legationem agentes, quos certos faciunt de sua ad pontificem profectione, tum & de pacto cum legatis ejusdem pontificis inito in Græcia concilium habendi.

Jacta, exeunte anno 1434. discordiarum semina inter Eugenium & concilium succedens annus 1435. novo alimento ita præparavit, ut tandem germinarint. Privatarum ecclesiarum causæ quæ juris fuissent pontificii adhuc a patribus discutiebantur, quo pertinent literæ capituli ecclesiæ Tridentinæ querentis de injuriis ecclesiæ suæ illatis a ductore copiarum Friderici Austriæ ducis, a quo vel ipsi clerici ad forum sæculare rapiebantur. Literæ ducis Britanniæ commendantis electionem abbatis Belliloci in episcopum Maelovienſem; literæ pariter ducis Sabbaudiæ querentis de Ludovico de Palude Avenionenſi episcopo, a quo multa se & gravia perpessum dolet; literæ quoque comitis Armeniaci pro electo S. Pontii Thomeriarum; sed & contra hunc electum literæ datæ sunt per hos dies a Jacobo Hungariæ & Siciliæ rege obnitente pro Gerardo qui ex Apamienſi episcopatu provisione apostolica ad S. Pontii transierat. Leodiense denique literæ adversus seditiosos quosdam cives suos, quos a concilio auditos, fotosque queruntur. Hæ omnes literæ januario, & februario mense signantur.

An. 1435.

Ex Mart. hic omnia.

Diu multumque superioribus annis laboraverant patres ut dissidia quæ Philippum Burgundiæ ducem & Carolum VII. Galliarum regem inter se committebant, tandem componerentur. In exordio anni hujus inclinare sese in ea pacis consilia declaravit idem Philippus, ejusque operis perficiendi gratia mittere se ad concilium viros nonnullos graves e

sanctiori consilio suo in iisdem literis datis die A habendum, quod multis rationibus e re ecclesiæ nequaquam futurum norant.

☞ 1. januarii adjecit. Condicta est igitur in concilio diæta, seu congressio Atrebatensis ad primam diem julii, quæ perseverabat etiam septembri mense, ut ex literis a legatis concilii Atrebate directis ad regem Angliæ die XXVI. sept. signatis intelligimus. Eo convenerunt legati a pontifice missi; item & alii a concilio designati. Actum est de pace inter reges Angliæ, & Galliæ concilianda, cui in eam rem disponendo legati, quos ad diætam destinarunt patres, prius venerant in Angliam. Eorum postulata & datum a rege responsum hic legas ex Martene. Frustra omnia cum rege; tum initum negocium pacis inter regem Galliæ, & Burgundiæ ducem, peractum est feliciter, Quæ leges firmandæ paci præscriptæ sint habes Labbei pag. 590. &c. Ad congressionem hanc Atrebatensem referas literas plures huc ex Martene translatas. Re confecta legati concilii ad suos regressi omnia a se gesta pro concilio exposuerunt: dicta in publicas tabulas signatas die XIII. novembris apud Labb. legendas p. 587. relata sunt.

AMNO CHRISTI 1431.

Res etiam Bohemicæ animos patrum tenebant occupatos, nec Imperatorem habebant quietum. Missus est igitur ab eodem Imperatore ad patres Conradus dominus de Winsperg, per quem consilia ea de re sua illis communicaret, ut ex literis datis Possonii die VI. jan. discimus. Extant etiam Labbei pag. C 776. ea de re literæ legatorum concilii in Bohemia agentium, certiores facientes patres de appositio in dilationem pacis a Bohemis impedimento, Signantur cum die 1. Aprilis.

Cum vero pax imminens cum Græcis pecuniarum subsidio nec modico indigeret, visum est patribus propositis indulgentiis pecunias corrogare. Promulgandarum leges statuerunt Germani, easque omnes in folio expressas dederunt patribus die XI. februarii. Horum summa fuit: pecuniarum illarum colligendarum cura non quidem uni, sed certis ex singulis nationibus assignaretur. Tum ut, Græcis non venientibus, quæ collecta fuerit pecunia in alios pios usus ad nationis commodum con- D verteretur. Quæ omnia synodi decreto sanciri mandabant. Profecto omnia hæc Basileensium molimina eo tendebant, ut palam omnibus facerent, se non probare Eugenii consilium de concilio in Græcia celebrando. Igitur rem totam compositurus Eugenius, legatos e latere suos Nicolaum tit. S. Crucis in Jerusalem, & Joannem tit. S. Petri ad vincula S. R. E. presbyteros card. eo misit literis patentibus expeditis die XIII. kal. martii; qua pariter die bullam aliam in eorum gratiam dedit, potestatem facientem tum illis, cum etiam reliquis concilii præsidibus ut lites ortas occasione electionum, & nominationum ad beneficia sedarent. His legatis præter ea, quæ E necessarias demonstrabat, ne adjumento necessario, pecunia nempe, ad oppressos filios relevandos indigeret pia mater ecclesia. Conclusit sive annatas retineri, sive aliud eorum loco suffici oportere. Hanc Ambrosii orationem habes in novissima Labbei editione pag. 1335. Peroratur si etiam tunc ab Antonino altero ex legatis, qui oratione sua evicit nullo non jure, divino, naturali, humano, annatas deberi: proinde sive decretum de abolendis illis tollerent, sive aliter indigenti pontifici subvenirent, Antonini hæc prior ora-

Extant hic ex Mart. de concilianda pace cum Græcis agenda fuerant, commissa est pariter tractatio de potestate largiendarum indulgentiarum, de electionibus, expectativis, annatisque tollendis. (de quibus omnibus concilium requisierat pontificem.) Bulla hæc tertia eadem ipsa die expedita legitur in Labbeo pag. 748. Antequam legati isti mandata sua exposuissent patribus, concilium literis ad pontificem datis tertio nonas majas mentem suam expresserat; nolle scilicet se acquiescere in conc. CPi

Ex hac consiliorum varietate in re tanta, animis utriusque partis nonnihil abalienatis, aliud interim accidit, quod magis, magisque utrosque dissociaret. Die IX. junii patres in sessione XX. decreverant annatas omnes in beneficiorum collatione, communia, & minuta servitia, tum & cætera id generis tolli. Ingratum id accidebat pontifici: neque enim Romanæ aulæ indigentiis alia ratione provisum erat: quare inter legatos pontificios Joannes archepiscopus Tarentinus, & Petrus episcopus Patavinus solemni protestatione nolle se decreto huic assentiri palam pro concilio declararunt. Patres editi a se decreti vindices exurgentes certis e suo ordine viris mandarunt, ut concilii nomine utrique legato edicerent seu palinodiam, seu exclusionem a concilio, Mandati hujus, tum executionis illius publicas tabul. habes hic ex Martene. Neque his contenti patres Florentiam ad Eugenium legarunt Joannem de Baukesten decretorum doctorem, & Matthæum Mesage bacallaureum in theologia cum mandatis ut exponerent tum ea, quæ de Græcorum reductione censuisset concilium; cum etiam pontificem concilii ejusdem nomine incitarent, ut ipse pariter adjungeret se patribus consortem in largitione indulgentiarum pro comparandis pecuniis, & annatis, cæterisque id generis vectigalibus abrogandis. Utrumque igitur luculenta oratione a legatis expositum est pontifici, qui per Poggium, (quem habebat a secretis) respondit habere se animum in procuranda Græcorum reductione sincerum; eademque voluntate se usurum deinceps. Annatas, & cætera id generis tolli non absque præmissa diligenti pro rei gravitate discussione nequaquam posse, deliberaturum se proinde una cum fratribus suis; tum mentem suam expositurum concilio. Visum iniquum legatis responsum sibi, immo potius concilio aliter quam ex bulla dari; sed tantum syngrapha a custode arcanorum; idque fide publica testatum voluerunt in tabulis ea de re confectis, & ex Martene hic recitatis, signatisque die XII. augusti. Tum redierunt ad concilium, quod expositione rei totius non modicum in pontif. animatum facile omnes intelligent. Haud diu distulit Eugenius, quin legatos suos mitteret Ambrosium Camaldulensium præsulem summum, & Antoninum (ita constanter appellat concilii præses in sua ad utrumque oratione, non Antonium ut est in Labbeo) auditorem. Peroravit omnium primus Ambrosius & post laudes Eugenio impensas, quo nemo esset charitati pacique studiosior, nemo ardentior in abusionibus tollendis, moribusque, ac disciplina reformandis; orationem suam deflexit ad annatas, quas

ANNO CHRIST 1431.

Oratio p via redi gendorum Græcor. ex Mart. hic datur alteram vero habet Labb. p. 649.

ANNO CHRISTI 1431.

oratio est ab ea plane diversa quam habuit in concilio die VII. octobris, vulgavitque Labbeus pagina 655. nam præterquamquod in secunda hac diei VII. octob. alias se de rebus illis disseruisse testatur; ipse etiam concilii præses ad utramque legati orationem respondens summam orationis Antonini hanc fuisse tradit, ut demonstraret annatas jure naturali, divino, & humano præcipi; id vero ne verbo quidem in oratione Labbeana affirmatur. Igitur ad utramque legati orationem præses totius conc. nomine reposuit: patres quidem de optima pii patris voluntate non ambigere; eam vero de illo persuasionem altius eorum mentibus fore imprimendam, si intellexerint ea, quæ ad disciplinæ reformationem a se mature stabilita fuerant, ipse prompte complecteretur, eorumque executioni alacer instaret. Cæterum plura esse in promptu, eademque expedita in subsidiis pecuniæ adjumenta, ut subsidium charitativum indictum ecclesiasticis, tributa beneficiatis solvenda ad tempus &c. Iis vero, quæ necessitatis essent communis, & diurna stabili provisione subventurum se concilium spondebat. Hæc præsidis oratio est hic ex Martene. Sæpe etiam alias legatos istos perorasse apud patres ex iis, quæ supra tetigi de oratione Antonini habita die VII. octobris compertum est. Tunc vero advocatus ille totam eam orationem confutavit, quam legati conc. ad pontif. missi jam habuerant.

Verum parum præsidii erat pontifici in concilio apud patres; quare Ambrosium ire jussit ad Cæsarem, ejus auxilium adversus ausus Basileenses imploraturum. Habitam ab eo coram Cæsare orationem dat Martene, & nos ex illo. Peroravit adversus decretum de annatis, crudele illud & inhumanum demonstraus, utpote subsidia vitæ tollens parenti optimo, quo tempore aliis omnibus commodis temporum & hominum iniquitate privatus his maxime indigebat. Cæsaris ergo esse, ajebat, defensare indigentem, & infectationibus vexatum pontificem. Hæc roganti pauca quidem & circumspecte palam reposuit Cæsar; clam vero omnem se operam daturum spopondit, ut concilium solveretur. Sed hæc ad anni exitum pertinent.

Eo ipso mense, quo pro & contra annatas certatum est, augusto scilicet, patres diplomate nomine concilii expedito die VIII. id. Augusti mandarunt collectoribus cameræ apostolicæ, ut ab exigendis annatis, cæterisque occasione novi beneficii conferendi præstari solitis deinceps abstinerent; collecta vero ad id usque, si quæ apud se haberent, continuo sistentes sese concilio remitterent manibus viri e natione Germanica destinati, a quo post accuratam exactorum excussionem dimitterentur. Geminam huic bullam dederunt eodem mense, qua in conferendis beneficiis vacantibus præferri cæteris jubebant eos, qui in concilio integro anno egissent, nequidquam obstantibus expectativis gratiis a pontifice in aliorum commodum concessis. Signatur bulla hæc III. non. Augusti. Distuliſse tamen patres ejus promulgationem usque ad diem XI. Decembris ex titulo in veteri Labbei codice præfixo discimus. Sancitum est insuper circa idem tempus, septembris scilicet mense, ne appellationes a sententia concilii admitterentur; sicut nec a judicio eorum, quibus concilium

Extat ap. Lab. p. 685.

Apud Lab. p. 608.

A causam cognoscendam commiserat apud alium, quam in concilio reclamare nefas. Hæc omnia in communi cœtu stabilita bulla dein edita die 11. non. nov. sanciuntur. Denique cum, annata ex integro nondum soluta, recens electo Rotomagensi archiepiscopo pallium ad id usque pontifex distulisset; bulla signata die prid. id. octobris archiepiscopo Lugdunensi mandavit concilium ut ipse, concilii nomine, collegam suum palliaret; vetuitque ne residuum illud annatæ solveretur.

ANNO CHRISTI 1431. Concordata deputatorum Lab. p. 607. & Mart. hic

Tum & pro augendo patrum numero instatum est apud imperatorem, ut invitationis, & tuitionis literas novas daret. Impetratæ illico, ac die XVIII. julii coram patribus recitatæ.

B Ex causis privatarum ecclesiarum, expeditur per hos menses causa Trevirensis, pleno in eam ecclesiam jure asserto Rabano olim Spirensi episcopo. Lata etiam sententia die XIX. novembris adjudicatur ecclesiæ Albiensis jus Bernardo capituli sui suffragiis electo contra Robertum episcopum Carnotensem, quem pontifex e priori ecclesia ad Albiensem transtulerat. Denique haud absimile jus datur Ludovico in ecclesiam Lausanensem, abscedere ab ea jusso Joanne de Prangino.

Apud Lab. p. 770. Id. p. 612. ex Mart. hic

Inter hæc convenerunt iterum patres in sessionem, quæ XII. ordine signatur, confixeruntque censuram librum Augustini de Roma de *sacramento unitatis Christi & ecclesiæ*, nihil C tamen in auctorem asperius pronunciantes. Id actum non absque diligenti præmissa discussione; tunc vero Joannes de Turrecremata jussus sententiam suam dicere, scriptum illud suum protulit, quod hic primum ex Feliniano MS. codice acceptum vulgatur.

Antequam annum claudamus de rebus in Græcia actis sermonem instituamus oportet. Eo igitur directi a concilio legati, CPm. jam pervenerant, statimque se conspectui Imperatoris exhibentes tripartita oratione totam legationis suæ causam exposuerunt. Ac primo quidem gesta, & concordata per Græcos ad concilium legatos explicarunt; quanto cum apparatu, rituque solemni capita singula patres legerint, admiserint, juramento suo, & Imperat. nomine præstito approbaverint. Venire etiam pontificem in hanc patrum sententiam ex eo demonstrabant, quod ille adhæreat concilio, quin & per legatos suos illi præsit, ac tandem communicata sibi illa omnia a patribus haudquaquam rejecerit. Nec si aliter a pontificis legato conventum fuisset cum Græcis; id satis esse indicii de rejectis a pontifice iis concilii pactionibus; ignorabat enim tunc pontifex quid legatus suus cum Græcis egisset; id tamen volebat maxime, ut una esset cum patribus Basileensibus mente, & consilio. Altera orationis pars in eo versabatur, ut ostenderet concilium ad utriusque ecclesiæ con- E sensionem non quidem CPi, sed in Latinorum ditione celebrari oportere, qua in re vel ipsi Græcorum ad concilium legati tandem convenissent. Postremo tandem inter loca concilio huic habendo opportuna aptissimam esse Basilcam congestis rationibus demonstrare adnisi sunt. Hac absoluta oratione capita conventionis in bulla concilii Basileensis expressa, & bulla ejusdem concilii plumbea signata se ad omnem nutum exhibituros palam professi sunt. Statim vero protulerunt decretum illud sessionis XIX. concilii, in quo capita a legatis

Græ-

ANNO CHRISTI 1431.

Græcis signata continebantur. Lectum est avide a Græcis, statimque in oculos incurrit proœmium, quod Græco nomini invidiosum intelligebant esse. Offendebat enim Græc. quod causam suam non Bohemorum causa coæquasset Synodus. *Nos*, ait Sguropulus, *ab orthodoxa fide alienos hæresim pertinaciter defendere; ut Bohemos novam, ita nos Græcos veterem.* Igitur sive proœmium illud expungi, sive reformari poscebant; nec forte abnuissent legati, nisi illud justæ causationis obtendisset, non esse scilicet suæ potestatis decreta concilii refingere, cum præsertim carerent conciliari sigillo, quo sic reformatum munirent. Quæ vero de concilio Basileæ habendo proposuerant legati, minus probare se significavit imperator; cum locus ille plus nimis a mari distans tot senibus, ægris, fessisque navigatione Græcis incommodus obvenisset; aptissimam futuram censebat Anconam urbem maritimam. Cæterum quicumque assignaretur locus habendo concilio, omnino petere se, ut eo veniret Eugenius, quo ipse per se concilio præesset. Id velle, id poscere, id exigere Græcos. Ut hos Græcorum sensus exprimeret concilio, Henricus Menger unus ex legatis remissus est Basileam a sociis exceptis ab iis de expeditione literis (ex Martene hic) quibus & suas adjecerunt imperator, & Patriarcha. (Sunt apud Labbeum pag. 815.) Secum pariter legatus ille detulit capita jam antea in sessione XIX. cum legatis Græcis conventa; modo vero ab imperatore, & patriarcha bulla aurea, & plumbea de more confirmata. Constat id ex literis ejusdem ad Julianum card. concilii præsidem, datis Venetiis die IV. Jan. 1436. apud Labbe p. 816.

Ex Mart. hic

In exitu anni hujus acciti sunt iterum præsules ad concilium bulla ejusdem concilii signata die XXI. decembris; ac sententia in Venetos, ditionis Patriarchæ Aquilejensis invasores dicta die XXIII. decemb. Habet, Martene, apud quem dies ejus promulgationis factæ in *congregatione* generali signatur; affert & Labbeus pag. 611. sed absque loco & die.

An. 1436.

Inter has turbas cœpit novus annus 1436. nec magis pacatus decurrit. In hujus exordio visum est patribus ea omnia præmeditari, quæ necessaria arbitrabantur in felicem tanti operis, Græcæ scilicet Ecclesiæ reducendæ, executionem. Quæ ante quæ in ipsa operis molitione, quæ denique jam perfecto præstanda apparandaque fuerant, hæc in commentarios tunc tradita hic exhibentur ex Martene. Literas etiam encyclicas undique sparserunt sub titulo *monitio ad reges, & principes &c.* quibus gesta hucusque a concilio splendido verborum apparatu exposuerunt; Bohemicam hæresim excisam, pacem inter Gallos Burgundosque conciliatam, pacatam Germaniam, tranquillitatem illustribus ecclesiis restitutam, quietem Italiæ, quietem Polonis, Pruteniscque redditam. Præstitisse etiam unde sibi ecclesiam universam demeruissent gemino illo decreto, de electionibus scilicet (omni *expectativarum* reservatione abolita) & de annatis promulgato. Ex quo inferebant, bonum illud concilii habiti, celebratique vel eos pariter, qui vitiatis oculis rem considerant, intueri. Unum superesse Eugenium pontificem, qui tantum bonum malum interpretatus omni nisu extirpandum illud susceperit reservationes suas opponens electionibus, authoritatem authoritate retundens. Statuisse proinde patres suum, immo & ecclesiæ universæ adversarium coercere, obtundere, vel saltem redigere in ordinem.

ANNO CHRISTI 1431.

Dictis facta concordarunt; cum enim in causa quadam Grassensis ecclesiæ pontifex nescio quid statuisset, quo gravatos se Basileenses querebantur, in sacrarum deputationum communi cœtu imminebat decretum, ut pontifex patrum nomine admonitus infra definitos dies ea revocaret, quæ contra *generalem reformationem in capite, & membris* egisset. Imminentem hanc procellam se dissipaturos rati Joannes Tarentinus, & Petrus Paduanus pontificis legati, & concilii præsides solemnem protestationem oppposuerunt legendam hic ex Martene. Institit nihilominus in propositio concilium, elegitque ea de re aliquos ex patribus oneratos mandatis, quæ hic leguntur ex Martene. Mandarunt Florentiam irent, monerent communi nomine pontificem non esse cur diutius tolerarent patres tantum in eo decretorum conciliarium neglectum; hortari proinde, ac monere ut literis bulla pontificia munitis, quarum formulam proponebant, intra dies a concilio definitos appellationes omnes a sententiis conciliaribus interpositas tolleret, aboleret; omniaque concilii decreta rata habere se & sancta profiteretur. Præstita fuisse omnia ad nutum concilii docet, *Monitum contra Eugenium* hic ex Martene traditum.

Ardua hæc, quæ concilium meditabatur, vix aliter exequutioni mandari potuissent, nisi in frequentissimo patrum consessu. Huc pertinent literæ episcoporum Germaniæ rogantes Moguntinum Archiepiscopum ne in tanto rerum agendarum molimine necessario præsentiæ suæ adjumento concilium defraudet. Signantur die X. januarii.

Sunt hic ex Mart.

Per hos dies Petri de Luxemburgo olim cardinalis sanctitatem, quam Deus prodigiorum testimonio comprobabat, dux Burgundiæ literis ad concilium die XXX. jan. datis patribus proposuit agnoscendam, ac declarandam.

Lab. pag. 771.

Excutiebantur interim in frequentibus privatisque patrum cœtibus res in sessione proxime futura expediendæ. Propositum est igitur de cudendo decreto, quo appellationes a concilio ad pontificem vetarentur. Vicissim autem rata ediceretur provocatio a pontificis sententia ad concilium. Pontificiam causam defendit Joannes de Turrecremata, cujus ea de re scriptum e MS. Feliniano codice nunc primum hic editur. Res intra consultationem tunc mansit.

Nec plura de rebus conciliaribus rescimus, nisi circa tempus Sessionis XXIII. quæ die XXV. martii convenit. Ante illas dies parum expeditæ sunt ad concilium literæ Friderici ducis Austriæ signatæ die VIII. martii, quibus missionem a concilio deprecatur Joanni episcopo Gurzensi, quo cum de rebus ecclesiæ illius acturus erat, statim restituendo patribus negotiatione absoluta. Aliæ sunt etiam apud eumdem Labbeum pag. 797. ejusdem principis literæ, quibus gratias agit patribus de injuncta delectis a concilio viris diœcesis Patavienſis visitatione, quam feliciter cœptam feliciter eos prosequi affirmat. Signantur literæ illa die VIII. martii. Eamque pariter diem præferunt literæ regis Aragoniæ apud eundem Labbeum pag. 796. testantes multa se de studio patrum in reformationem ecclesiæ comperisse; his ergo ut cooperatores adscisceret, per

om-

☞ ANNO CHRISTI 1431. Hic etiam dantur

omnem ditionem suam misisse viros, qui episcopos ad concilium invitarent; se vero solemnem legationem suam eo statuisse. In Lunigii Spicilegio extant concilii literæ datæ die XIII. martii, quibus auctoritas impertita legatis in Bohemiam destinatis, quoadusque protendatur apertius exponitur. Denique die XX. martii signatur lata a deputatis concilii sententia in gratiam monasterii S. Joannis Ambianensis Ord. Præmonstratensis.

Apud Lab. pag. 1181.

Secundum hæc convenerunt patres in sessionem XXIII. in qua susceptum reformationis ecclesiasticæ opus inchoaturi ab electione Romani pontificis exordiuntur, cui tantæ rei leges præscribunt. Novus electus juratus spondeat *prosequuturum se celebrationem conciliorum, & confirmationem electionum juxta decreta sacri Basileensis concilii*. Tum varia præscribunt pontifici ad vitam optime instituendam, itemque ecclesiam administrandam. Varia etiam statuunt quoad diligendorum in cardinalium collegium indolem, dotes, & numerum. Reservationes electionum abrogant, sublatis reservationibus cæterisque. Cum de condendis decretis illis ageretur, consultationem illam suam dedit Joannes de Turrecremata, dein S. Sixti cardinalis magni nominis, quæ e MS. Lucensi codice hic primum vulgatur.

Necdum elapso ab his mense; die scilicet XIV. aprilis concilii sessio altera est habita, in qua capita conventionis inter Græcos ad concilium venturos Latinosque, jam olim Græcorum legatis proposita, & a Latinis concilii ad Græcos legati CPi imperatori, & patriarchæ oblata cum sponsione, ut si forte a Græcis probarentur hæc, concilii bulla signata iisdem Græcis traderentur; capita, inquam illa reipsa admittuntur a concilio, sublato, seu reformato, quod Græcos offenderat, proœmio. Adjectæ sunt literæ securitatis, pro Græcis ad concilium protectutis. Postremo concilium, reclamante nequicquam pontifice per legatos, auctoritatem indulgentias conferendi sibi usurpat, oblata semel in vita, & semel in morte remissione omnium delictorum iis fidelibus, qui pecuniario aliquo subsidio pium opus rediA gendi Græcos ad Latinorum communionem juvissent. Repugnantibus sanctioni huic novissimæ, sicut & cæteris in sessione XXIII. stabilitis post dies aliquot legatis pontificiis, pro concilio responsum datum est. fuse asserto jure concilii, additisque rationibus, quibus inexpectato novo pontificis assensu ad eas promulgandas properatum sit. Cæterum quæ de annatis, & quæ de electionibus statuerant, hæc sanctissime constituta, & ad invidiam in ecclesiam tollendam opportuna demonstrant. Denique instanti per legatos pontifici, ut quantociut locus tandem designaretur, in quo ad ecclesiæ utriusque conventionem habendum esset concilium, responderunt se mature deliB beraturos. Actus iste synodalis apud Labbeum pag. 488. signatur die V. id. maii. Circa hoc tempus peroratam esse arbitror ab Ænea Sylvio Picolomineo orationem illam, seu consultationem de loco eligendo pro concilio cum Græcis celebrando; quam Muratorius olim spopondit, & nondum dedit; ego vero & hic spondeo, & suo loco e MS. codice Lucensi exhibeo.

Post hæc toto anno a sessionibus vacatum quidem, sed privatarum ecclesiarum causæ quædam expeditæ. Die III. julii Walramo de Morsa ecclesiæ Trajectensis episcopatus assertus est, recedere jusso Rodulpho de Diepholt. Perseveratum est etiam in usurpandis juribus, quæ sibi uni deberi Romanus pontifex frustra contendebat. Ita mandatum est capitulo Trecensi, literis idibus jun. datis, ut Stephano Calleau Trecensis ecclesiæ canonico præbendam theologalem integram permittat quoadusque in concilio perseverarit.

ANNO CHRISTI 1431. Lab. p. 612.

Occepit inter hæc annus 1447. qui & primus habetur novi apertique schismatis in pontificem. In ipso anni exorientis limine, die scilicet prima ineuntis februarii, pervenit Basileam Joannes Dissipatus Græcorum legatus cum socio, postulavitque suorum nomine declarari tandem habendi concilii pro componendis inter se Græcis Latinisque locum certum. Assignatur primo Basilea; sed Græco locum illum rejiciente; nec in Sabbaudiam, quam succenturiarunt patres, melius conveniente; tandem postrema omnium proposita est urbs Avenionis; siquidem Avenionenses intra dies XXX. pactam 70. m. ducatorum pecuniam mutui lege concilio solvissent; & intra dies XII. peractæ solutionis documenta legitima concilio exhibuissent. Decretum istud suum patres per destinatos viros Dionysium de Sabrenois & Enricum de Drest S. Theologiæ doctores cum pontifice communicarunt. Quid de illo censeret pontifex edocturum se concilium per legatum suum Tarentinum archiepiscopum, brevi eo venturum, significavit. Interim Avenionenses pecuniam ex integro se soluturos spoponderunt quidem, cautione præstita, non tamen antequam ex concilii decreto de electa urbe sua in sedem concilii nullus esset ambigendi locus. Interim constituti dies effluxerunt. Convocantur patres a Juliano card. rogantur pontificis nomine ut locum alium eligant, Græcis & pontifici commodiorem. Instarunt pro Avenione plerique, a quibus concilii præsides successione facta cum paucis consilio sanioribus decreverunt Florentiam, utinumve aptissimas esse ad concilium. Avenionem alii persimili decreto statuerunt. Tunc duo plane inter se diversa ejusdem concilii, ejusdemque XXV. sessionis decreta vulgata sunt. Utrumque nonis maii signatur. Frequens illa patrum turba sigillum concilii certis quibusdam e suo cœtu viris commiserat custodiendum, cujus decreti formula hic datur ex Panormitano accepta. Bulla tamen synodali munitum utrumque decretum prodiit. Astu subreptum sigillum fuisse custodibus patebat; nec dissimulabant raptores; sed jus suum vindicasse se ab iniquis usurpatoribus asserebant. Ecquis enim sigillum concilii habeat, nisi qui in concilio summam obtinet potestatem? Interim vulgata hæc decreta varia hominum studia exercuerunt. Eugenius ratam habuit orationem Florentiæ vel Urini bulla sua die IV. Kal. junii signata; id viciſſim non probare se Sygismundus & dux Mediolanensis literis suis, hic ex Martene datis, significarunt. Porro antequam ad schisma illud conciliare devenirent legati pontificii, plura obtulerunt Basileensibus, quæ longius deducit card. de Turrecremata in sua responsione ad invectivam Basileensium hic vulgata, quam lectores adire suadeo, ut intelligant nulla in hac loci designatione respuenda obstinationis

An. 1447

Narrat omnia abbas in or. pro Conc. Basil. sæp. excus., & Patric. in Hist. Conc. Basil. & Florent.

Apud Lab. ib.

nota

ANNO CHRISTI 1431. Extat infra ad Conventum Bitur.

nota inuri pontificem merito potuiſſe. Viciſſim Nicolaus de Tudeſchis Panormitanus archiepiſcopus, juſſus eſt a concilio querimoniæ huic reſpondere; quod & præſtitit longa & moroſa oratione nondum vulgata, quin & incognita hucuſque iis qui ſcripta viri hujus doctiſſimi percenſuerunt. Ego illam nactus in Cod. MS. Felini hic evulgo, eo conſilio, quo & Labbeus non diſſimilem aliam orationem Antiocheni patriarchæ pro juribus concilii adverſus Romanum pontificem tuendis dedit to. XVII. pag. 705. Ven. edit. Panormitanum refutavit Cardinalis Turrecremata ſcripto illo cujus memini, a me evulgando cum de Conventu Bituricenſi egero. Quin & oranti pro concilio Panormitano Panormitanum ipſum adverſarium ſtatuo in appendice eidem Lucubrationi ſubjecta.

In exitu julii menſis convenerunt iterum patres in ſeſſionem XXVI. in qua longius proſequuti tum ea quæ concilium præſtiterat ut in unam cum Eugenio concordiam coaleſceret; cum ea, quæ Eugenius ut concilio averſaretur: negante concilio fas eſſe annatas exigere; electiones præſulum iis adimere quibus de jure competit; antiſtites ex alia in aliam eccleſiam transferre; ac viciſſim iis ſemper in moribus perſeverante pontifice. His, inquam, longiuſcula oratione deductis ſexaginta dies patres ſtatuunt pontifici ut jus ſuum dicat & tueatur; quo elapſo tempore ſe cauſam ejus judicaturos denunciant. Hanc pontificis, quam vocant, citationem longe præceſſit judicialis admonitio ſeu monitorium, cujus inter res anni præcedentis meminimus. Auſum temerarium concilii acri invectiva perſtrinxit Eugenius, cui pontificis ſcripto oppoſita eſt a patribus epiſtola ſynodalis a Labbeo p. 494. recitata, diem XIV. Kal. nov. anni hujus præferens. Hanc vero judicialem advocationem pontificis ad concilium longe, lateque ad reges, & principes tranſmiſiſſe patres aſſerit Card. de Turrecremata in loco ſupra laudato; quin & CPim ad invidiam in pontificem creandam direxerunt, eodem teſte.

Accidit interea aliquid majus iræ, jam per ſe accenſæ, fomentum. Decreto ſuo caverant Baſileenſes, ne abſens a loco concilii pontifex cardinales novos interim renunciaret; cui in IV. ſeſſione edito decreto aliud in ſeſſione XXIII. adjiciendum cenſuerunt, ut deinceps æqua pars cardinalium ſingulis nationibus eſſet, ne alterius numerus alteri prævaleret. Has juſſiones ſpernens Eugenius Joannem patriarcham Alexandrinum per hos dies cardinalium albo adſcripſit. Itum eſt ſtatim a Patribus in concilium (ſeſs. XXVII.) abrogata electio, mandatum Eugenio, ut ipſe pariter quæ temere ſtatuerat, prudenter revocet. Ea ſumpta occaſione alio decreto fides abrogatur literis nomine concilii vulgatis de aſſignata in locum futuri concilii Utino, vel Florentia. Geſta ſunt hæc die VI. Kal. octobris.

Bimeſtre illud Eugenio præſtitum jam præterierat; res ad ſeſſion. XXVIII. revocata. Renunciatur tunc patribus nihil eorum, quæ leges præſcribunt, reo ad cauſam ſuam defendendam vocando prætermiſſum; nec propterea ſive Eugenium ipſum per ſe, ſive alium ejus nomine paruiſſe. Viderunt igitur patres an contumax declararetur. Viſum id omnibus & decreto firmatum. Dies hujus ſeſſionis prima octobris.

ANNO CHRISTI 1432.

Dum hæc contra pontificem Baſileæ geruntur, curas ſuas omnes vertit Eugenius ad Græcorum in Italiam & ad concilium tranſvectionem. Literas ea de re plures ab Eugenio ſcriptas ſervavit Labbeus to. XVIII. pag. 860. &c. Majo exeunte Genuenſes per literas rogat, ſecuritatis literas venturis Græcis concedant. Ipſe etiam viciſſim ſuas ejuſdem ſecuritatis literas expedit die nonar. julii; ejuſque menſis idibus ablegatos in Græciam quos concilii Baſileenſis ſanior pars deſtinaverat, patentibus literis confirmavit; aliiſque ad eoſdem nuncios datis literis de omnibus, quæ ab ipſis præſtanda erant in Græcia, erudiit. Demum ea octobris die, qua ſeditioſi Baſileenſes pontificem de contumacia palam pro concilio accuſaverunt, idem pontifex bullam ſignavit de translatione concilii Baſilea Ferrariam, quo Græcos invitaverat. Hanc tamen ſanctionem ſuam tunc valituram edixit, ſi judicial. illam cauſæ ſuæ cognitionem, quam Baſileenſes cœperant, proſequerentur, vel ſi Græci in Italiam veniſſent. Id ut Baſileæ compertum eſt, ſtatim ſeſſio XXIX. celebratur, ac tumultuario decreto pontificia hæc concilii translatio abrogatur; ſignarunt decretum illud die IV. idus octobris. Apud Lab. t. XVIII. p. 874.

Inter hos tumultus dies menſeſque agebantur; interim vero Græci cum legatis pontificis convenientes itineri ſe commiſerant triremibus vecti pontificiis. Illis retrahendis in ſuas triremes diu multumque adniſus fuit præfectus claſſis conciliaris. Nicodemus de Monte, qui & ipſe antequam Græci ſolverent, CPim, ſerius tamen quam pontificius præfectus ſupervenerat; prævaluit tamen apud eam gentem pontificis auctoritas & gratia. Cum ergo non infelici navigatione Venetias appuliſſet claſſis, ex quo Græci venerunt Ferrariam, Julianus cardinalis, apoſtolicæ ſedis in concilio legatus, & præſes luculenta oratione (in nov. edit. Labb. tom. XVII. pag. 1349.) patres adhortatus eſt, ut ſe exorabiles, ac morigeros pontificiis juſſionibus reddentes, utriuſque eccleſiæ conjunctionem pro ſua virili juvarent. Surdis occinuit; quamvis enim nihil hoc anno innovatum eſt, ſequenti tamen ſeditio crevit in immenſum. Nihil, inquam, hoc anno innovatum, cum poſtrema anni hujus ſessio, quæ ordine eſt XXX. die X. kal. jan. habita communionem ſub una ſpecie ſanctam, & laudabilem contra Bohemos definiverit, & nihil ultra. Porro ex iſto Græcorum adventu animatus Eugenius, die tandem XXX. decembris bullam edidit, qua cœptum in ſe judicium nec ſuppreſſiſſe Baſileenſes, nec ab incœpto abſtitiſſe illos declaravit; veniſſe inſuper Græcos exploratum erat; quare nihil obſtare quominus translatum olim concilium Ferrariam jam tandem inſtitueretur. Si igitur ſanciente concil. Baſileæ ceſſiſſe Ferrariæ ſtatim inchoandum. Declarationem hanc dedit Labbeus to. XVIII. pag. 883. ſed mendum in adſcriptionem temporis irrepſiſſe conſtat, cum in ea indicat pontifex concilium ad diem *octavam proximi* menſis januarii; data eſt igitur ante januarium menſem, quamvis mendoſe *Kalendis januarii* ſignatur. Vera igitur prodidit Abbas in oratione ſua pro concilio Baſileenſi, declarationem hanc promulgatam

aſſe-

asserens die XXX. decembris; emendanda est ergo sic *III. kal. januar.*

ANNO CHRISTI 1431. An. 1438.

Novus annus 1438. die IX. Kal. februarii sessionem XXXI. dedit, & in ea novis injuriis apostolica sedes vexatur: nam appellationes omnes, exceptis iis quæ sunt de majoribus causis in jure expressis, abolentur; sicut & alio decreto expectativæ, & nominationes beneficiorum, quas Romanus pontifex sumpserat jure prærogativæ, tolluntur. Denique solemne decretum in Eugenium pontificem contumacem, ut patres illi vocant, & in universalem ecclesiam injurium, promulgatur, suspensum illum ab omni pontificii muneris administratione declarans. Eo processerunt patres illi, quamvis ante eas dies parum solemnem legationem ab electoribus imperii missam auscultassent, rogantem tantisper fuspendi processionem causæ pontif. quoadusque tentari ab iis posset Eugenius, ut concilium in uno aliquo ex locis a concilio electis haberetur. Legationi huic die XII. kal. febr. obitæ, responsum est a patribus Eugenium nunquam ad saniora nisi vexatione redigi posse. Longa id oratione expositum habes apud Labb. pag. 502.

Dum hæc Basileæ aguntur, indictum Ferrariam concilium sessionem suam omnium primam habuit die IV. id. januarii, absente tunc Eugenio, ejusque nomine præsidente Nicolao tit. S. Crucis card. in qua definitur illud unum esse verum & legitimum concilium; eum vero, qui post translationem illam, concilii Ferrariam Basileæ perseveraverat cœtum esse hominum illegitimum nullaque potientem authoritate, cujus proinde decreta nulla & irrita pronunciantur. Quo fere tempore sessio illa Ferrariæ agebatur, præcedenti scilicet die, Julianus card. cum paucis aliis Basileam conciliumque deseruit, ut ad pontificem ejusque concilium se reciperet. Ex tunc omnia Basileæ ruerunt in pejus. Die XV. kal. martii cum Eugenius papa Ferrariam se contulisset secunda concilii sessio celebrata est, & in ea concilii illius authoritas asserta, quo convenire episcopi omnes jussi sunt, alio quocumque concilio, tunc forte perseverante, abrogato. Successit nonis martii sessio III. Græcis præsentibus, cum quibus nova concilii confirmatio facta est. Interim legatio Hispanica & alia a duce Mediolanensi missa Basileam pervenit, junctisque votis ambæ patres rogarunt (Patricius) judicium in Eugenium tamisper suspendi. Annuendum rogantibus negarunt patres. Die IX. kal. aprilis sess. XXXII. convenit, in qua Ferrariense concilium schismaticorum conventiculum declaratur, cujus proinde infecta omnia esse & haberi Patres decernunt. Tum missi ab utraque parte legati ad reges & principes. Rex Angliæ Basileensium petulantiam acrioribus literis castigavit. (Patricius). Germani in suspenso stare constituerunt, nullius partis decreta contra alteram partem interim suscipientes; quanquam & Eugenium, & Basileense concilium venerabantur, neutri tamen parebant: si quid vero essent rogaturi, poscebant ab eo quem magis exorabilem judicabant. Ita perseveratum sexennio. Missa tamen tunc ab electoribus, qui imperium administrabant ex obitu Sigismundi carens rectore, legatio Basileam pro judicii in Eugenium suspensione suadenda. Perseverarunt nihilo secius patres in incœpto; admissæ sunt in pontificem criminationes, testibus intra mensem approbandæ. Missa est etiam ab iisdem electoribus legatio alia ad Eugenium: poscebat, tertium alium locum in Germania eligi ad habendum concilium. Repositit pontifex, velle se legatos novi Cæsaris aliosque aliorum principum expectare; tunc vero se deliberaturum. Captum a pontifice consilium electores cum Basileensibus communicarunt, rogantes interim ne judicium in Eugenium institutum prosequerentur. Variarunt in cœtu patrum sententiæ; alii superfedendum toto trimestri; alii a sententia quidem abstinendum censebant, interim vero a cognoscenda causa judices non desisterent. De componenda vero pace a principibus tractaretur.

ANNO CHRISTI 1431.

Gallia quoque suam in procuranda pace operam impendit. Indixit propterea Bituric. conventum die V. junii habendum. Eo missi ab Eugenio, tum & a Basileensibus nuncii; utriusque partis rationes auditæ, & expensæ. Visum est patribus regem pacis sequestrem ut se intermitteret, suadendum. Hinc destinata legatio Basileam, ut interim nihil in pontificem innovaretur postulatura. Responsum est a patribus dilationem continuo fieri.

Tum alter in Germania conventus Nurimbergam indicitur. Adfuerunt legati Basileenses, nec rogantibus electoribus acquiescere unquam voluerunt, ut causam suam totam eorum arbitrio committerent. Interea Basileenses ad prosequendum judicium in pontificem se accingebant, instante protelationis termino. Frustra principum legati reclamabant, inter quos ducis Mediolanensis legatus Franciscus Barbavaria, affixa in valvis majoris ecclesiæ scheda nomine principis protestatus est, nunquam se consensurum, seu obsequuturum sententiæ, si quam de Eugenii exauctoratione patres tulissent. Protestationi huic responsum a Synodo datum est, nunquam in animum inducturas partes hæc a duce in concilium tam propenso procedere potuisse. Conveniisse patres ut pacem populo Christiano darent, hæreses tollerent, & orbem christianum reformarent. Id pro virili sategisse eo usque. Ignorare vero patres, an æquitas judicii a se instituti ad sententiam usque exauctorationis summi pontificis processura sit; eo si pervenerit, tam justa lance librandum fore judicium, quod justitiæ studiosos omnes adeoque & principem Mediolanensem obtenturum sit approbatores. Extat synodalis hæc refutatio apud Labbe pag. 519. Tum judiciali ritu Eugenius, ut sisteret se judicio jus suum defensurus, vocatus est; ac in reliqua causæ cognitione procedendum; retinendam tamen sententiam patres judicarunt. Rebus ita confusis, compositio alia quæsita est, a conventu Nurimbergensi altero ubi utriusque partis legati non abfuerunt. Poscebant pro Eugenio legati Ferrariense concilium agnosci; repugnabant ex concilio legati, postulabantque decreta concilii sui a principibus susceipi. Sententiam ea de re suam aperiturum Cæsarem a principibus responsum est.

Patric. c. 77.

Patric. c. 71.

Igitur a novo Cæsare, Alberto scilicet, legati Basileam venerunt, die III. septemb. Agnoscere se professi sunt, Cæsaris nomine, tum concilium Basileæ coactum, cum summum Eugenii sacerdotium. Cæterum inter utramque contendentium partem se habituros neutros,

donec de concordia consilium susciperetur; optimum se censere illud de tertio quodam loco pro generali concilio seligendo, cui designando jus Cæsari permitteretur. Hoc Germanis, hoc cum illis & Gallis, & Hispanis aliisque principum legatis visum. Hæ leges a Germanis propositæ dissidia in concilio suscitarunt; nihil exinde certi pro pace consilii provenit. Id unum statuerunt patres, missuros se ad novam diætam legatos cum plena potestate agendi quod e catholica fide censuerint. Hæc tamen synodalis responsio facta est anno sequenti, concilio Florentiam jam translato, cum ibi de translatione ista mentio inducta sit, nec aliam credo ab ea, quæ legitur Labb. to. XVII. pag. 524. Quæ insuper retulerunt ad concilium Germanici illi legati narrat card. Arelatensis concilii præses in literis suis ad Joannem Grunvvalder, hic relatis, signatisque die XVII. feb. an. 1439.

ANNO CHRISTI 1431. Patric. c. 84.

Eodem pariter anno 1338. exeunte legatio ex Gallia Basileam veniens, in ea, quam ad patres habuit, oratione concilii illius authoritatem agnoscere, & lata ab illo decreta de reformatione admittere se professa est. Hæc habent literæ card. Arelatensis ad Jo. Grunvvalder.

Ex hist. Frising. P. Meikelbech t. II. par. I. p. 219.

Initio sequentis anni 1439. Ferrariense concilium ab Eugenio, accedente omnium patrum consensu, cum probabilis causa postularet, Florentiam transfertur. Actum id IV. id. jan. docet Patric. cap. LXXXV.

Ex eadem hist. p. 218. A. 1439.

Die X. kal. aprilis concilii sessio XXXII. statuit electionem Ferrariæ pro sede concilii in alium locum transferendi a minori patrum numero decretam nullam irritamque, sicut in altera sessione, ita & in hac præsenti haberi.

Eodem martio mense celebris in Germania conventus Francfordiam primum indictum, dein Moguntiæ destinatum haberi cœptum est. Eædem, quæ antehac semper, legatorum concilii postulationes. Concilium Basileæ firmum teneri, ejus decreta admitti; negabant vicissim decreta illa patrum authoritate firmata convelli posse; nec de concilii translatione, tum & de suspensione judicii in Eugenium quidquam vel audire quidem sustinebant. Principes aliquid indulgendum Basileensibus rati, concilii quidem decreta omnia admiserunt, iis exceptis, quæ judicium in pontificem utcumque ferirent.

Patric. c. 88.

Interim Basileæ causæ passim expediebantur haud aliter quam in aula Pontificis. Lege Patric. cap. 86.

Cœptum tunc est disceptari Basileæ de axiomatibus quibusdam, quæ in fidei dogmata erigere patres nitebantur. Omnia eo tendebant, ut concilii generalis authoritatem supra pontificem elevarent, tum & concilii dissolutionem nedum probarent irritam, sed & de hæresi damnarent. Acris hinc inter patres concertatio; tandem id votis communibus obtinuit, ut tria ex octo capitibus illis in totidem fidei articulos assumerent. Decretum est igitur in sessione XXXIII. die VII. Kal. jun. celebrata; I. generale concilium vel superiorem pontifice ipso Romano a Deo obtinuisse authoritatem; II. concilii ejusdem patribus invitis dissolutionem ne a pontifice quidem Romano jure imperari; III. his definitionibus nisi quis acquieverit, hæreticus esto. Successum est dein post dies aliquot ad synodale responsum dandum legatis principum electorum petentium locum alium a tribus jam designatis in præcedenti sessione diversum eligi, ubi concex integro institueretur. Reposuit synodus eadem ipsa inculcans, quæ prius; insistendum Basileæ, nec desistendum a judicio in Eugenium prosequendo. Judicialis hæc responsio signata die iduum junii legitur in Labb. Tom. XVII. Pag. 535.

ANNO CHRISTI 1431.

Vertente a præcedenti sessione mense die VII. kal. julii cum patribus flectendis preces ac minæ nihil valuissent, coeuntes in sessionem XXIV. patres judiciali prius ritu vocatum Eugenium nec parentem, ab omni in pontificatum Romanum jure excidisse pro concilio pronunciarunt. Tum julii mensis idibus, in novam sessionem (XXXV.) convenientes, statuerunt tandiu perseverandum sibi fore in concilio, quoad usque cœptum opus de novo capite, veteri præciso, ecclesiæ tradendo perficeretur. Nihil illos ab ausu temere jam instituto coercuit, non metus sævientis in urbe Basileæ pestis, non aliorum e suo cœtu aliter judicantium sententiæ. Insuper, quo factionem suam corroborarent magis, spatium dierum LX. statuerunt iis, qui e partibus Eugenii ad castra Basileensia transirent.

Quanquam eo processerunt audaciæ Basileenses, non tamen tractationes pacis intermissæ sunt. Novus principum conventus fit Moguntiæ augusto mense. Eo statim Basileenses, contendentes admitti exauctorationem Romani pontificis; negare se id facturos principes, quippe qui nec ea, quæ Basileenses in Eugenium, nec illa pariter, quæ Eugenius in concilium statuerat recipere decrevissent. Ne vero Patres intentato censurarum metu assensum ab invitis extorquerent, solemni protestatione ad concilium generale mox cogendum, & ad Eugenium ipsum pontificem provocarunt. Extant provocationis hujus literæ patentes hic ex Martene pag. 954. signatæ die XIII. augusti. Alias pariter sanctiones confessum suum clausuri principes promulgarunt: nihil se deinceps admissuros eorum, quæ pars utraque contendentium statuisset, sive ut se invicem jacularet, sive quid aliud sanciret, cum uni adhærendo alterius partis offensio incurreretur. Quin nec siquæ sententiæ vel in gratiam privatorum ab alterutris ferrentur, has admitti in tota ditione sua deinceps passuros se professi sunt. Nihilo tamen secius apostolicam sedem & concilium venerari se ac veneraturos testantur. Cum augusto eodem mense renunciatum fuisset Basileensibus apud Albertum Bojoariæ ducem instare quosdam, ut quas collegerat ex pia fidelium largitione pecunias, has neque Eugenio, neque concilio redderet, sed in alios pios usus impenderet; ne aures præberet suasoribus etiam atque etiam patres rogarunt literis ad eumdem datis.

Sunt hic ex Mart. p. 955.

Tantam injuriam a Basileensibus illatam in Romanum pontificem non ferens Eugenius, conciliari fulmine insanos istos perdit: in sessione enim sexta concilii Florentiæ habiti prid. non. septemb. castigata prius gravissimis verbis impiorum temeritate, omnes, quotquot in Basileensi concilio post ejus dissolutionem perseverarunt quacumque dignitate exauctoravit; tum & diris cum Datham & Abiron devovit. Sanctionem hanc ab Eugenio & concilio latam dat Labbeus to. XVIII. pag. 1202. Hano, quam Gabrielis olim papæ invectivam vocabant, Basileenses apta responsione ut retunderent, vi-

Sunt hic ex Meikelbech hist. Frising t. II par. I. p. 222.

viris e suo cœtu selectis negocium commiserunt. Recitat hoc synodale scriptum Labbeus, apud quem signatur non. octobr. Pro Eugeniano decreto vindex adversus Basileenses in concilio Florentiæ surrexit cardinalis de Turrecremata, cujus apologiam e schedis Lucensibus depromam in hoc opere.

ANNO CHRISTI 1431.

Non ita tamen patrum studia omnia occupaverant dissidia hæc cum pontifice, quin interdum ad ea se converterent, quæ sibi olim ab exordio præfixerant, dogmata scilicet catholica definiendi, tum & reformandi ecclesiam. Die XV. kal. octobris, non sine diligenti præmissa discussione, definierunt beatam Mariam semper Virginem ab omni sive actuali, ut ajunt, sive originali labe ab ipso conceptionis articulo egisse immunem. Decus vero illud B. V. assertum peculiari festo die VI. id. decembr. & officio ecclesiastico a Joanne de Segobia jam edito recolendum statuerunt.

His expediti, pristina iterum consilia resumpserunt: nam die Kal. novembris sessionem XXXVII. habuerunt, in qua leges pro novi pontificis electione præscribuntur. Designantur delecti viri tres, jussique quartum alium sibi adscisere; communibus suffragiis ab his quatuor alii octo & viginti sacerdotio, vel saltem diaconatu initiati assumantur, quos secum adhibeant novi pontificis, una cum cardinalibus qui eo interesse voluerint, electores.

Dum hæc Basileæ aguntur, accidit obitus Alberti Cæsaris die V. Kal. nov. defuncti; tunc innovata ab electoribus imper. suspensio illa obsequii in utramque æmulam factionem.

Per eos dies, nempe III. Kal. nov. Basileenses in XXXVIII. sessione, constitutione Eugenii, quam *Gabrielis invectivam* appellant, incipiente: *Moyses servus Dei &c.* novis censuris damnata, ministros conclavis destinandos suscepérunt. Tum conclave ingressi sunt electores; quorum vota prid. non. nov. in Amedeum Sabaudiæ ducem collimarunt. Hæc electio die XV. Kal. decemb. in nova concilii sessione (XXXIX.) a patribus admittitur & confirmatur. Continuo instituta conciliaris legatio ad Amedeum in Ripaliæ solitudine heremiticam vitam agentem; cui assensum in electionem hanc suam præbenti Felicis V. nomen est inditum.

Cœperat jam annus 1440. cum pontificis per eos dies electi fama delata est in Galliam; ibi vero non gratis auribus audita. Carolus enim rex solemni protestatione professus est, nec admittere se illa quæ contra Eugenium in concilio contra jus fasque præstita sunt, nec ab ejusdem pontificis obsequio se discedere. Hæc regis professio hic datur ex Martenis præfat. ad to. VIII. Vet. Mon. pag. XL.

An. 1440.

Secundum hæc nova Francfordiæ Germanorum coitio, in qua Fridericus Cæsar renunciatur, & præsentibus concilii oratoribus responsum datum est, nolle principes ab inito jam consilio recedere.

Patric. c. 106.

Die IV. kal. martias sessio concilii XL. Felicis electionem ratam sanctamque habuit; tum legationes ad principes expeditæ.

Utriusque ecclesiæ conjunctione peracta, Græci remearunt ad suos; tum die X. kal. aprilis sessio VIII. concilii Florentiæ habita judiciali vocatione Amedeum adscivit, ut sistat se ad X. Kal. aprilis; ni intra dies L. pareat, hæretici pœnas omnes hæreticum ipsum incurrere declararunt Basileenses patres in sessione XLI. die X. kal. augusti habita, & de supplicibus libellis, sive illi Felici antipapæ, sive concilio exhiberentur, signandis, quæ servandæ essent leges, dictarunt.

Patric. c. 109.

Haud ita multo post Fridericus novus Cæsar fidem suam de servandis indemnibus patribus & novo pontifice obligavit.

Pridie nonas augusti concilii sessio XLII. decrevit compendio Felicis decimum denarium omnium beneficiorum, quæ deinceps vacare contingeret ad quinquennium.

Quæ Basileense concilium molitum fuerat nova prorsus & in ecclesia catholica nunquam antehac tentata, sollicitaverunt Caroli Galliæ regis animum, ut religioni ecclesiæ suæ provideret. Indictum ea de re est concilium Bituric. IV. non. septemb. ubi & adfuerunt ab Eugenio item a concilio missi legati cum refertissimo Gallicanorum præsulum cœtu. Tunc Joannes Turrecremata, haud ante multos dies Card. S. Sixti renunciatus, orationem illam adversus Basileensium ausum temerarium peroravit, quam e MS. cod. Felini acceptam, acturus de conventu hoc Bituricensi evulgabo. Jus suum pariter defenderunt Basileenses, oratione sua orationi Turrecrematæ oppositæ. Utraque parte disceptantium audita, episcopus Claramontanus, regis sui nomine perseveratum se in obsequio Eugenii declaravit. In hoc Gallorum conventu decretam arbitror legationem ad Romanum pontificem postulaturam concilii in alium tertium locum convocationem; quo temperamento Galli alliciendos censebant Basileenses ut facilius ad pacem conciliandam inducerentur. Legator. postulata Eugenius admittenda minime censuit: cujus rationes ejusdem pontificis jussu card. Turrecremata memoriæ posterorum mandavit; scripto hic e schedis Felinianis vulgato. Hanc tamen legationem nonnisi sequenti anno post conventum Moguntinum in Germania habitum obitam constat; tunc enim gentes ambæ Gallica nempe & Germanica, conjunctis votis pontificem ea de re sollicitaverunt, teste Patric. cap. 118.

Patric. c. 112.

Reliquum anni occuparunt variæ Basileensium legationes & officia ad factionem suam augendam, quibus tamen profecerunt parum, ut ex Patric. cap. 115. Literas etiam encyclicas ad universos fideles dederunt signatas die VI. id. novemb. quibus, narrata prius rei a se peractæ serie, illos dein ad agnoscendum elatum a se pontificem ejusque & suas etiam partes tuendas sollicitant. Extant illæ Labb. to. XVII. pag. 557.

Anni 1441. exordia ferunt Moguntinum conventum in Germania mense martio incœptum, & in eo strenuas legatorum utriusque partis concertationes. Summa rerum definitarum hæc. Auditi Cusanus & Carvajalis Eugenii causam patrocinantes; auditus & Segobiensis, concilium defendens: patres cognoscere se quidem concilium, non vero Felicem pontificem professi sunt. Novum aliud concilium in locum alium a Basilea & Florentia convocandum esse; hoc vero concilium ad Kal. Augusti vertentis anni indicendum decreverunt.

An. 1441.

Kal. julii anni hujus sessio concilii XLIII. festum visitationis B. M. V. die VI. non. julii singulis recurrentibus annis celebrandum statuit.

ANNO CHRISTI 1431.

tuit. Reliquum inde temporis impensum est in audiendis legatis e variis provinc. regredientibus; quorum alii spem patribus fecerunt rei conciliaris augendæ; alii inclinare principes in Eugenium renunciabant. Vid. Patric. cap. 124.

An. 1442. Proxime succedenti anno 1442. Britannia minor ad Eugenii obsequium rediit, adnitente in primis Roberto Volaterrano episcopo Eugenii IV. legatione fungente. Extat ea de re Eugenii bulla signata anno 1441. die III. non. martii anno XI. nempe a coronatione. Annus hic ex veteri stilo signatur; nam pontifex in ea bulla meminit alterius bullæ suæ signatæ XVI. kal. septemb. *pontificatus an.* XI. quæ sane dari non potuit anno 1440. tunc enim annum pontificatus X. agebat; prodiit ergo illa augusto mense anni 1441. ex quo fit ut nostra hæc posterior ad martium mensem sequentis an. 1442. pertineat.

Extat hic ex Mart.

Die V. idus augusti in sessione concilii XLIV. pro tuitione eorum, qui concilio adfuerunt constantes, decretum prodiit, quæcumque in præcedentibus sessionibus sancita in eorum gratiam, hæc sancta & rata fore. Si quis conciliares homines vexarit sive impedierit ne beneficia sua quieti possideant; in eum censuris, tum & mulcta pecuniaria animadvertito.

Interea Basileenses legationem miserunt ad conventum Francfordiensem. Suscepti quidem sunt comiter; jussi tamen legationis apostolicæ insignia deponere. Venit eo Fridericus. Coram illo peroravit Panormitanus, suadens ecclesiæ defensor libertatem ecclesiæ ut defenderet. Id omnino se velle asseruit Cæsar. Interim ille Aquisgranum contendit, ut regni corona ornaretur; viros tamen selectos Francofurti destinavit, coram quibus partis utriusque oratores causam suam dicerent. Ibi Panormitanus prolixam aliam orationem recitavit sæpius excusam, quæ triduo duravit. Apologia erat concilii, & perpetua Eugenii accusatio. Tum Nicolaus de Cusa pro Eugenio dixit valideque adversarii objecta omnia retudit. Rediit post hæc Cæsar, cui de scripto utriusque partis orationes traditæ sunt. Cœpta disceptationes in consensu principum. Horum plures restitui obedientiam tandiu suspensam Eugenio contendebant; vicit tamen sententia de novo concilio celebrando. Tum decretæ ad concilium & ad Eugenium legationes, quibus injunctum ut Cæsaris nomine rogaretur uterque, novum concilium intra annum habendum ut indiceretur certis in Germania locis. Eugenium ut pontificem agnoscant non item Felicem, quocum nonnisi per intermedios agant.

An. 1438.

Ventum est igitur Basileam, & legationis causæ expositæ; post multas, diuque agitatas disputationes inclinari se tandem permiserunt patres in sententiam synodi alio in loco Germaniæ habendæ, atque in decreto dictatæ sunt leges, quarum ad normam synodi præsides responsuri legatis Germaniæ se conformarent. Has leges vulgavit Martene Vet. Mon. tom. VIII. pag. 959. & ad eas exactam præsidum orationem dat Labb. to. XVII. pag. 570. Cautum tamen voluerunt, nequid contra concilii generalis authoritatem in novo illo concilio definiretur; immo & statueretur, concilii generalis sanctionibus ab omnibus, quotquot sunt, fidelibus obsequendum esse.

An. 1443. Anno 1443. cum Felix antipapa ante paucos menses Lausannam divertisset affectæ valetudinis curandæ gratia, in concilio Basileensi gravioris momenti nihil est actum.

ANNO CHRISTI 1432.

In Germania vero omnium animi in proximam Nurimburgens. diætam convertebantur, quam tamen rei alicujus novæ incursio ut in novembrim mensem differretur coegit. Interim Fridericus literas direxit, ait Patricius cap. 140. ad principes, monens ut in celebrationem novi generalis concilii manus admoverent. Quas ad Galliarum regem ea de re scripsit literæ Kal. junii an. 1443. datæ hic ex Martene recitantur.

Quiescentibus publicis negociis in concilio, privatorum causæ discussæ sunt. Frisigensem præpositurum vacantem Joanni, ecclesiæ illius canonico, & a Felice inter presbyteros cardinales tit. S. Martini cooptato detulerat concilium; vicissim autem canonici pro suo jure Ulricum Nustorffer Salzburgensem clericum extulerant. Electionem suam asserendam patres censuerunt literis anno 1443. die III. non. julii signatis, quas ex Hundio recitat Meikelbech hist. Friling. to. II. par. pag. 229. & nos hic ex illo.

Exceperat interim Eugenius legationem Germanicam, qua pro admittendo concilio allo generali tertio quodam in loco habendo rogabatur. Re mature discussa respondit, mirari se cur Cæsar concilium aliud quærat, cum unum tunc ab ipso haberetur legitimum, in quo majori patrum cœtu convocato, siquid supereset ambiguum, discuti posset. Spondebat tamen, se, cum Romam perveniset, quo Florentinum concilium jam transtulerat, eam rem diligentius ponderaturum, & quidquid statuisset per legatos in diæta Nurimbergensi expositurum.

Hoc ipso anno Alphonsus Siciliæ rex pacem cum Felice prius & concilio; dein, ea neglecta, cum Eugenio composuit. Patric. cap. 13

Imminebat jam diæta Nurimbergensis, quo & Felix legatos suos destinavit. Agendum erat de ratione habendi novi generalis concilii. Nihil tamen effectum est, cum rari venissent principum legati; quare in annum sequentem res extracta. Id. c. 1

An. 1444. Anno 1444. exordiente concilium dogmata quædam a religiosis viris ex ordine Mendicantium asserta damnavit, quæ vide apud Patric. cap. 138. Cæterum Nurimbergensis diæta in hunc annum protracta nihil plus effecit, quam reliquæ ad eam usque diem. Inter legatos Eugenii & concilii certatum; nihil conclusum: tandem, pro consueto more ut diæta diætam aliam in utero gereret, in alium conventum dilata. In Germania interim αὐτοκεφαλεία perseverante. An. 144

Hoc exeunte anno Nicodemus Frisingensis episcopus obiit; ejus vacuam in cathedram idem ipse Joannes tit. S. Martini card. electione canonicorum assumitur. Æmulus huic datur Henricus Schilicius, ab Eugenio Romano pontifice ad eam ecclesiam accitus. Favit Cardinali suo concilium literis hic ex hist. Frisingensi datis, signatisque id. novemb. anni 1444. Causa ista diu mansit indefinita; donec Henricus anno 1448. sponte cessit æmulo.

Annus 1445. diætam aliam Germaniæ habuit, in ea, de more, nihil. An. 14

Anno 1446. rediit tandem Germania, ad obsequium Eugenii, quo fulcimento destitutum concilium cœpit labascere. Igitur anno isto Germaniæ principes quidam clam inter se conjurarunt, descensuros se in sententiam Felicis, An. 14

cis, siquidem Eugenius oblatum sæpe concilium novum in Germania recusasset. Pactiones hasce catholico homine indignas judicavit Cæsar, abjecitque; ipse vero cum principibus & legatis pontificiis convenit Francofurtum, ubi de Eugenio recipiendo, adnitente in primis Ænea Sylvio serio tractari cœptum est; ac tandem conventum in certas conditiones, quarum præcipua, ut generale concilium tempore & loco designando indiceretur. Missus Romam legatus, qui hæc proponeret Eugenio, Æneas Sylvius. Ejus oratio ad Eugenium hic datur ex Martene. Omnia actutum admisit Eugenius; spondens generale se concilium indicturum, siquidem consensus etiam cæterorum regum accessisset. Ita rediit Germania ad obsequium; & concilii res adeo dissipatæ sunt, ut nullum exinde ejus monumentum, quandiu mansit Basileæ, supersit.

ANNO CHRISTI 1431.

His ita se habentibus, patres rebus suis consulendum rati, clam de componendo se cum Eugenio, ea, qua poterant, meliori conditione tractarunt. Omnes admisit pontifex in gratiam, servavitque omnibus dignitates suas, quas obtinebant. Cardinales tamen Felicis exauctoravit, inter quos Nicolaus de Tudeschis canonista celebris, nomine Abbatis, & Panormitani notus, purpuram exuere coactus est; cum Eugenius, rogatus licet, nunquam exorari se passus fuerit, ut tanto viro ea in re indulgeret. Rediit ille ad Alphonsum Siciliæ regem, cujus nomine concilio interfuit, sed & ab illo rejectus est eo amarulento dicterio, nunquam se commissurum ut fideret ei, qui in principem suum, pontificem, infidum se præbuisset. Hæc narrat Felinus in adnotatione quadam sua MS. affirmatque didicisse se id ab eo qui hæc sciverat ex relatione viri gravis, qui comperta narrabat.

Hæc satis de concilio Basileensi, ad lucem affundendam documentis illis, quæ modo, ordine chronologico afferemus.

Superest animadvertam, patres qui superfuerunt concilio, ex urbe Basilea recedere coactos transtulisse se Lausannam, ibique concilium jam prope dissolutum reparasse. Quid in ea restauratione actum fuerit, docebunt acta ejusdem Lausannensis concilii inferius a nobis promenda. Brevi tamen & hoc Lausannense cessavit; Felice V. antipapa sponte sese dignitate sua abdicante; resciscoque capite, truncum statim corruit. Sed cum nullum de imponendo fine concilio decretum conciliare prodierit, accidit, ut post aliquot annos turbidi quidam homines sparserint in vulgus Basileensem synodum perseveravisse adhuc, quod & principibus in Germania nonnullis, non satis cum pontifice tunc convenientibus, persuadere adnisi sunt, & non ingratiis auscultati. Hæc enim scribit Sigismundus Fulginas in historia adhuc inedita belli a Sixto IV. pontifice in Florentinos illati, quam e schedis Felini descriptam paratam habeo typis. *Fecit autem id avidius* (pontifex pace composita cum Ferdinando, citerioris Siciliæ rege) *concilii & schismatis metu, quod Andreas Dalmata archiepiscopus Cyainensis apud Basileam convocare caperat. Is Florentino bello oratorem Cæsaris apud Pontificem egerat; ab eoque magnifice donatus, & in honore habitus erat; ob maledicentiam postmodum in arcem Adriani conjectus fuerat. Tunc vero manis amulorum pontificis oneratus promissis, & ob carcerem pontifici ipsi infensus; qui etiam levissimus homo esset, & nihil pensi habere solitus, pileum sine decreto sacri collegii ac pontificis gestare capit; se cardinalem S. R. Eccl. tit. S. Sixti mentitus. Nam, ut erat Sixtus in promittendo facillimus, spe cardinalatus eum fortasse lactaverat. Probris deinde & criminibus in ipsum Sixtum jactatis, principes & præsules ad concilium, in quo labanti ecclesiæ succurri posset, vocabat & invitabat. Nec Basileenses, apud quos constiterat, compendii spe, id molestе ferebant. Cæsar etiam ipse connivebat, hominis, credo, levitatem contemnens. Et a principio quidem animos multorum erexit. Cæsaris deinde authoritate & pietate, crebrisque pontificis literis nunciisque repressus; pace postremo facta, a Ferdinando & cæteris inflammatoribus destitutus, diem in carcere obiit.* Hæc scriptor ineditus in codice Feliniano; quibus idem Felinus hæc addit sua manu descripta in extrema pagellæ ora. *Hic Andreas fuit Fr. ordinis prædicatorum, homo satis literatus, linguæ omnipotentis, ingenii concitati & iniquissimi. Dum esset Romæ imperialis orator, utebatur Sixtus ingenio ejus; adeo ut per ejus organum responsum dederit, palam oratoribus Gallis petentibus a Sixto concilium indici. Dixitque Andreas, non ad regem, sed ad imperatorem & negligentibus tantummodo cardinalibus id spectare. Demum ob ejus loquacitatem, quoniam vitam Sixti publice carpebat, exosus est factus Sixto. Qui cum obtinuisset ab imperatore eum legatione privari, hoc fecit: hominem in curia privatum poni fecit in castro S. Angeli, ubi fere biennio stetit. Relaxatus demum & in Germaniam rediens, vociferari capit pro concilio Basileensi continuando, quod post Eugenium suspensum fuisse non extinctum prædicabat. Opera demum Sixti in Germania carceratus obiit.*

ANNO CHRISTI 1431.

DOCUMENTA AD CONCILIUM BASILEENSE SPECTANTIA.

Documenta anni 1431.

INCHOATIO SACRI CONCILII BASILEENSIS.

Affert Mart. Vet. Mon. t. VIII. p. 1. cum seq.

IN nomine Domini Amen. Tenore præsentis publici instrumenti cunctis ipsum intuentibus pateat evidenter, quod sub anno a nat. D. nostri Jesu Christi MCCCCXXXI. indictione XI. pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Martini divina providentia papæ V. anno ejus XIV. die vero solis, quarta mensis martii, hora vesperorum, Basileæ & ibidem in domo fabricæ ecclesiæ Basileensis sita prope eamdem ecclesiam, & super ejus atrio, & in stuffa (*a*) superiori & majori domus ejusdem, loco videlicet capitulari consueto venerabilium virorum dominorum, præpositi, decani & capituli ecclesiæ Basileensis prætactæ, coram venerabilibus, egregiis & circumspectis viris dominis Georgio *de Andelo* decano, Ulrico *Truchsesse* thesaurario, cantore, Coenrado *de Bussuang* archidia-

(a) Stuffa seu stuba est hypocaustum seu æstuarium, sed in monast. & aliis insignioribus. eccl. sumitur pro camera cap. eo quod ibi solebat

co-

cono, Friderico *Berme* * thesaurario, magi-
stro Johanne *Voiler* scholastico decretorum do-
ctore, totoque capitulo ecclesiæ Basileensis
memoratæ, Rudolfo *de Vervvilx* præposito ec-
clesiæ sancti Petri, Johanne *Offlacker* præpo-
sito monasterii sancti Leonardi Basileensis, or-
dinis sancti Augustini canonicorum regularium,
fratre Johanne *Nider* sacræ theologiæ profes-
sore, ordinis prædicatorum, magistris Hen-
rico *de Kenibent* * episcopalis, & Bertoldo
Rethbogh * domini archidiaconi Basileensis cu-
riarum officialibus, jurisperitis pluribus, &
aliis viris probatis & fide dignis; inque mei
Leonardi *Valken* publici imperiali auctoritate
curiæque episcopalis Basileensis prælibatæ ju-
rati notarii, testiumque inferius nominato-
rum, ad hæc pro testimonio vocatorum &
rogatorum præsentia, personaliter constitutus
sivé comparens venerabilis pater & egregius
vir dominus Alexander decretorum doctor,
abbas monasterii Virziliacensis, ordinis sancti
Benedicti, Eduensis diœcesis, ad Romanam
ecclesiam nullo medio pertinentis, & consi-
liarius excellentissimi principis domini ducis
Burgundiæ & Brabantiæ, proposuit & dixit
verba quæ sequuntur, vel similia in effectu:
„ Honorandi domini & venerabiles viri. Cum
„ ita sit, quod concilium Senense fuerit dis-
„ solutum secunda die hujus mensis martii,
„ fuerunt septem anni; & die tertia, quæ
„ fuit externa die, debuerit, secundum or-
„ dinationem sacrosancti concilii, Constan-
„ tiensis, concilium Basileense incipere, ad
„ quod sine alia vocatione prælati & alii,
„ qui ad concilia generalia vocari consueve-
„ runt; sub pœnis juris venire sunt astricti,
„ prout plenius in dicta ordinatione dicti sa-
„ cro-sancti concilii Constantiensis, quæ inci-
„ pit *Frequens*, continetur; hinc est quod
„ ego volens evitare dictas pœnas, & facere
„ debitum meum circa agenda in dicto con-
„ cilio Basileensi, heri comparui, & in ec-
„ clesia cathedrali hujus civitatis, ad me
„ præsentandum; paratum, si quos inveniss-
„ sem, qui pro dicto concilio veniissent, cum
„ eis vacare circa ea quæ in concilio in-
„ cumbunt peragenda, & adhuc in præsen-
„ tia vestrarum dominationum me præsento,
„ offerens me paratum & promtum conferre
„ una vobiscum, & cum quolibet vestrum,
„ expectando venturos * ad dictum concil-
„ lium, de his quæ pertinent ad concilium,
„ seu quæ sunt agenda per ipsum, & spe-
„ cialiter de modo reducendi Hussitas ad
„ gremium ecclesiæ per viam amicabilem,
„ si fieri possit, quæ via foret magis Deo
„ grata, & animabus ipsorum utilis, si Spi-
„ ritu sancto, qui concilia generalia consue-
„ vit dirigere, in his quæ sunt fidei catho-
„ licæ, de quo est confidendum, reperire-
„ tur; nec non & conferre de his quæ spe-
„ ctant ad reformationem ecclesiæ tam in ca-
„ pite, quam in membris, & de modo pa-
„ cificationis regnorum: & protestor, quod
„ pro me non stetit, nec stat, aut stabit,
„ quominus teneatur dictum concilium, &
„ de materiis jam dictis, & aliis ad ipsum
„ pertinentibus in eodem tractetur; rogans
„ vos omnes & singulos, quatenus in loco
„ isto vel alio per vos eligendo, certis die-
„ bus & horis, vel die qualibet & dictis
„ horis velitis convenire; quatenus una vo-
„ biscum expectando venturos, de dictis ma-
„ teriis valeam conferre, petens a notario hic
„ præsenti de isto publicum instrumentum
„ seu pubblica instrumenta, unum vel plura,
„ tot quot sunt inde necessaria & opportuna,
„ confici atque tradi, astantes in testimonium
„ invocando. " Acta fuerunt hæc sub anno
domini, indictione, pontificatu, mense, die,
hora & loco superius descriptis, præsentibus
ibidem honorabilibus & discretis viris domi-
nis Petro Zeniluffre * decano sancti Petri ec-
clesiæ Basileensis, fratre Johanne Elsenihem
priore prioratus in Isteim ordinis Cluniacensis,
Constantiensis diœcesis, & Coenrado Brumen-
meister plebano ecclesiæ sancti Martini Basi-
leensis, testibus ad præmissa in eorum testi-
monium vocatis specialiter & rogatis.

Et me Loenhardo Valken de Offembrug cle-
rico Argentinensis diœcesis, publico imperiali
auctoritate notario curiæque episcopalis Basi-
leensis jurato, qui præscriptis propositioni,
protestationi, requisitioni, aliisque omnibus
& singulis, dum sic, ut præmittitur, fiebant
& dicebantur, una cum prænominatis testibus,
præsens interfui, eaque sic fieri vidi & audi-
vi, præsens instrumentum, per alium me ju-
bente fideliter scriptum, exinde confeci, &
in hanc publicam formam redegi, signoque
& præsenti subscriptione meis signavi rogatus
& requisitus, in fidem & testimonium omnium
& singulorum præmissorum

PROCESSUS VERBALIS

De inchoatione concilii Basileensis.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus sancti. Amen.

Anno a nativitate Dom. MCCCCXXXI. die XXIII. julii indictione IX. pontificatus sanctissimi domini nostri papæ Eugenii IV. anno I. in civitate Basilea provinciæ Bisuntinæ, in domo capitulari ecclesiæ cathedralis Basileensis, reverendi patres dominus Johannes de Polemar decretorum doctor, domini nostri papæ capellanus, sacrique palatii apostolici causarum auditor, & frater Johannes de Ragusio sacræ theologiæ magister, ordinis fratrum prædicatorum in Romana curia procurator, vices gerentes reverendissimi in Christo Patris & domini Juliani, sanctæ Romanæ ecclesiæ S. Angeli diaconi cardinalis, in Germania & ad præsidendum in sacro generali concilio apostolicæ sedis legati, congregati ibidem cum reverendissimo patre Domino Alexandro abbate Virzeliacense, venerabilibus & circumspectis viris domino Thoma *Fiene* utriusque juris doctore, magistro Guillelmo Evardi, & magistro Nicolao Amici in artibus, ambassiatoribus universitatis studii Parisiensis, nec non venerabili fratre Hugone priore S. Albani Basilienſis, & venerabili domino Henrico de Beyne in decretis licentiato, officiali reverendi patris domini Basilienſis episcopi, & venerabili Georgio de Andelo decano Basileensi, & aliis tam canonicis, quam clericis dictæ ecclesiæ, & aliarum ecclesiarum dictæ civitatis & ceteris multis religiosis diversorum ordinum, ad insinuandum & publicandum suam vicegerentiam seu potestatem hoc ordine processerunt.

Primo dictus Johannes de Polemar fecit suam pro-

ANNO CHRISTI 1431.

ANNO CHRISTI 1431.

☞ haberi hypocaustum

* al. Zerine.

* al. Bemgen

* al. Rechvogk

* al. Zemlusfre

* al. venicurca

ANNO CHRISTI 1431.

propositionem inferius insertam; deinde per A me Conradum Grucefride publicum imperiali auctoritate & curiæ Basileensis notarium juratum, quoddam publicum instrumentum, & quasdam literas apostolicas, & alias literas dicti reverendissimi domini legati publice & intelligibiliter legi & publicari fecerunt, quarum tenores inferius sunt; insertæ propositionis series talis est.

Propositio acta a Joanne de Polemar um sacr. onc. inhoavit.

Verba sacri eloquii pro dicendorum fundamento libenter accipio, quatenus ex eorum dignitate quæcumque ædificavero gratiora fiant. Hinc igitur pro explicando fundamentali thema sumam ex Malachia propheta, cap. 3. „ *Ecce ego mittam angelum meum, qui præpa-* „ *rabit viam tuam ante te; & statim veniet ad* B „ *templum sanctum angelus testamenti, quem* „ *vos vultis.* Præstantissimi patres, & domini, „ eximia veneratione condigni. Generale con„ cilium apud hanc civitatem celebrandum „ esse ex decreto sacri concilii Constantiensis, „ & destinatione proxime acti concilii in ci„ vitate Senarum, cunctis constat esse noto„ rium, ac etiam vestris providentiis arbitror „ non ignotum, qualiter reverendissimus in „ Christo pater dominus Julianus sacrosanctæ „ Romanæ ecclesiæ S. Angeli diaconus car„ dinalis, in proxima quadragesima, dum es„ set Noremberghæ, intendens circa ministe„ rium legationis, pro quo destinatus erat „ ab apostolica sede, videlicet pro extinctio- C „ ne pestis hæreticæ, quæ, proh dolor! vi„ guit in regno Bohemiæ, literas ab aposto„ lica sede susceptit, per quas sibi legatio præ„ sidentiæ celebrandi concilii mandabatur. Ipse „ vero cum sciret ad civitatem hanc causa ce„ lebrandi concilium nullos aut paucos admo„ dum adveniss, indeque adventum ejus ad „ hanc civitatem parum habere compendii, & „ incœpto in prius negotio, magn. imminere „ dispendium, si ab incœpto opere desisteret; „ provida deliberatione decrevit, incœptum „ continuare negotium, quod quantum Chri„ stianæ fidei sit necessarium omnes nostis. Sed „ & cum de creatione novi summi pontificis „ nuncium accepisset, & ad reformationem D „ morum & omne bonum electum esse dispo„ situm, eidem per suas literas serioso cura„ stis scribere, ut celebrationi concilii omnis „ exhiberetur opera opportuna, ipseque sum„ mus pontifex ad celebrandum concilium in „ propria persona veniret. Hisque literis ad „ curiam per certum nuncium destinatis, ac „ ipse dominus legatus ad peragrandam Ger„ maniam se contulit, principes & populos „ ad exercitum contra dictos hæreticos indi„ ctum sollicite exhortando. Cumque sic ma„ gnam partem Germaniæ in propria persona „ lustrasset, quia festum S. Johannis dies pro„ gressui exercitibus assignata, instabat, ex „ inferioribus partibus Germaniæ, concito E „ passu ad Norembergam festinavit redire; „ ad quam in die post festum S. Johannis „ pervenit, & reperit ibidem quemdam vene„ rabilem virum nomine Leonardum de Pi„ sis in legibus licentiatum, quem sanctissi„ mus dominus noster papa ad eumdem do„ minum legatum transmisit. cujus relatibus, „ literisque per eumdem lectis, dominus le„ gatus de intentione sanctissimi domini no„ stri papæ extitit informatus, quæ procul „ dubio sincera est & optima, quod sacrum „ concilium plene ac debite celebretur, seque „ ad venerandum concilium celebrandum ve„ nire non posse notoria causa demonstrat. „ Quare præfato domino legato mandavit, ut „ ad celebrandum concilium quam citius absque dispendio negotii cœpti valet, studeat „ se conferre. Sed & sereniss. princeps „ dominus Sigismundus Romanorum rex, duo„ que venerabiles viri ex ambassiatoribus al„ mæ universitatis Parisiensis, in eadem No„ remberga dicto domino legato instarunt; „ ut ad hanc se civitatem conferret, causa „ concilium celebrandi. Reverendissimus vero „ legatus prædictus, deliberatione habita, res„ pondit, multis suadentibus causis, utile ad„ modum esse, primo quod nunc necessarium, „ propter multa quæ contingere possunt, ejus „ præsentiam exigendam, quod ipse in exer„ citu personaliter transiret, sed volebat ad „ hanc civitatem aliquos destinare, quibus „ committeret vices suas; quatenus hoc tem„ pore statuto, quo ipse erat cum exercitu „ moraturus, congregationi in stabilimento „ concilii & agendis aliis adhiberent operam „ & sollicitudinem opportunam. Nam atten„ ta dispositione præsenti, satis videbatur ne„ gotio concilii per hujusmodi destinationem „ esse provisum; quodque in principio se„ quentis hiemis ipse, Deo propitio, reve„ niens de exercitu, ad celebrationem dicti „ concilii quam citius properabit, indeque in „ dicti sereniss. regis præsentia, ac multo„ rum prælatorum, principum & aliorum vi„ rorum, nos hic astantes elegit, commisit„ que in ejus absentia plenarias vices suas. „ Præmissæ igitur narrationi veridicæ cuilibet „ intuenti satis plane congruere dignoscitur „ thema sumtum: *Ecce ego mittam*, &c. in „ quorum verborum exordio nostræ destinatio„ nis causa, nostrumque ministerium designa„ tur, cum dicitur: *Ecce ego mitto angelum* „ *meum, qui præparabit viam ante te.* Nam „ etsi nos naturæ conditione aut meritorum „ prærogativa angelus dici non possumus, „ ipsa destinatione & ministerio angelus su„ mus. Angelus enim id est missus, Sed etsi „ corpore duo, non tamen duo angeli, sed „ unus angelus sumus unitate ministerii & „ indissolubili caritate. Christo veritate dicen„ te: *Ipse est de quo scriptum est: ecce ego* „ *mitto*, &c. luculenter ad nostrum poterunt „ propositum applicari. Nobis siquidem utris„ que Johannes est nomen, ministerium no„ strum esse noscitur ministerio Johannis con„ forme. Nam sicut ille præcursor fuit domi„ ni nostri Jesu Christi, qui de summis cælo„ rum, velut patris legatione fungens, de„ scendit ad terras; sic, reverendissimi pa„ tres, qui a latere summi apicis destinatus „ est, veluti præcursore, destinati sumus pa„ rare viam, locum, & materiam prædispo„ nere, ut eo, propitiante altissimo, de exer„ citu feliciter redeunte, præparata & præ„ disposita materia agendorum in sacro con„ cilio usque ad prosperam & votivam con„ clusionem facilius procedatur. Et inde sub„ jungam: *Et statim veniet ad templum san„ ctum*, hoc est ecclesiam, dicente apostolo: „ *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* „ Etenim licet universus fidelium populus no„ mine comprehendatur ecclesiæ, virtualiter ta„ men est ecclesia sacrum generale concilium,

„ au-

ANNO CHRISTI 1431.

„ auctoritate ſacroſanctæ apoſtolicæ ſedis con- A
„ gregatum. Et nullum eſt aut erit ratum con-
„ cilium, quod non fuerit ejus auctoritate ful-
„ citum. In ſacro namque concilio rite con-
„ gregato eſt ipſe ſummus pontifex, aut ejus
„ vices gerens in ratione capitis, & alii in
„ ratione membrorum, unum conſtituens cor-
„ pus, quod virtualiter eſt univerſalis eccle-
„ ſia. Nos igitur, auctore Deo, locum præ-
„ parabimus, atque viam ejus ſolemnem, gran-
„ demque congregationem facere ſatagemus.
„ Et ſtatim veniet ad ipſum ſanctum templum
„ Dei, non dico dominator, quem vos quæ-
„ ritis: quoniam docente B. Bernardo in epi-
„ ſtola ad Eugenium, didici quod in hac ec-
„ cleſiaſtica Hierarchia indicitur miniſtratio & B
„ interdicitur dominatio, principe apoſtolorum
„ dicente, *non tamquam dominantes in clero*,
„ *ſed forma facti gregis*. Et idem Bernardus
„ in tertio: Ille, de quo propheta dicit: *Et*
„ *erit omnis terra poſſeſſio ejus*, Chriſtus eſt,
„ cui pertinet jure creationis & redemtionis
„ & dono patris poſſeſſionem & dominium
„ cedere huic, tu curam illius habe. Thema-
„ te non ſine cauſa ſincopato ſubjungo: *An-*
„ *gelus teſtamenti quem vos vultis*. Recte an-
„ gelus teſtamenti. Nam ſub nomine S. An-
„ geli diaconus cardinalis, & ejus converſa-
„ tio eſt angelica; quod nos familiari conver-
„ ſatione poſſumus atteſtari. Angelus teſtamen-
„ ti, inquam, Chriſto Jeſu ferventiſſimus eſt C
„ zelator. Statim ergo veniet angelus teſta-
„ menti, quem vos vultis, quem vos capitis
„ & optatis, quem volunt & optant omnes
„ eccleſiæ filii, affectantes Chriſtianitatis pa-
„ cem, hæreſum exſtirpationem, Angelus te-
„ ſtamenti, quia ſicut ſcit ſanctiſſimi domini
„ noſtri papæ optimum animum & promtiſſi-
„ mam voluntatem, ſic etiam ſuo proprio de-
„ ſiderio ad id anhelat una cum aliis congre-
„ gatis generale concilium facientes, toto ſtu-
„ dio, totiſque viribus & diligentiam adhibe-
„ re. Hæc omnia perfici ſperantes ab illo,
„ qui vivit & regnat trinus & unus in ſæcu-
„ la ſæculorum. Amen.

Sequitur tenor Inſtrumenti &c.

In nomine Domini. Amen. Tenore publici inſtrumenti cunctis pateat evidenter & ſit notum, quod anno a nativitate Domini ejusdem MCCCCXXIV. &c. *require reſiduum in prima ſeſſione hujus ſacri concilii Baſileenſis.*

Subſcriptio notarii talis eſt.

Et ego Petrus Clerici, clericus Ambianenſis diœceſis, magiſter in artibus, &c. *prout in inſtrumento continetur.*

TENOR LITTERARUM

Apoſtolicarum ſuper facultate celebrationis concilii Baſileenſis per dominum legatum ſedis apoſtolicæ.

Martinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Juliano S. Angeli diacono cardinali apoſtolicæ ſedis legato S. & A. B. &c. *require in prima ſeſſione hujus concilii Baſileenſis.*

TENOR LITTERARUM

domini legati

In nomine Domini. Amen. Anno ejuſdem MCCCCXXXI. indictione IX. pontificatus SS. in Chriſto patris Domini noſtri papæ Eugenii IV. anno 1. die III. menſis Julii, in quadam domo caſtri imperialis Norembergæ, diœceſis Bambergenſis, præſentibus illuſtriſſimo principe domino Sigiſmundo rege Romanorum, reverendis in Chriſto patribus domino Alexandro epiſcopo Tridentino, & domino Petro epiſcopo Imolenſi, atque illuſtri viro domino Friderico marchione Brandeburgenſi, & aliis pluribus in multitudine copioſa, vocatoque me notario infraſcripto, mihique mandato, ut de his publicum facerem inſtrumentum. Reverendiſſimus in Chriſto pater dominus Julianus S. R. E. ſancti Angeli diaconus cardinalis, in Germania, necnon ad præſidendum in generali concilio apud Baſileam in Spiritu ſancto congregando, apoſtolicæ ſedis legatus, attendens ſe jamdudum, cum in eadem civitate Norembergæ, ubi dictus ſereniſſimus rex, ſacrique imperii electores, & alii principes Alamanniæ & communitatum ambaſſiatores erant pro hac cauſa congregati, ad tractandum & exhortandum, ut adverſus perfidos hæreticos in regno Bohemiæ potens fidelium deſtinaretur exercitus, tota ſollicitudine operam adhiberet, ſicut fuit gratia divina concedente concluſum; felicis recordationis domini papæ Martini V. tunc viventis litteras receepiſſe, quibus eidem intereſſe & præſidere dicto concilio mandabat. Cum autem eſſet informatione veridica ſibi notum, ad civitatem Baſileæ cauſa celebrandi concilium tam paucum numerum perſonarum adveniſſe, quod non erat in concilio cum tam pauco numero procedendum, habita ſuper hac cauſa prælatorum & aliorum notabilium virorum deliberatione matura, decrevit melius eſſe dictum negotium incœptum D continuare, crucem prædicando, fideleſque principes & populos exhortando ad exercitum memoratum, ut eo cum Dei auxilio peracto, ad celebrationem concilii, cui hæc mora parum diſpendii proveniret; ſicque per diverſas partes Alamanniæ in propria perſona, non ſine gravibus viarum laboribus eſt profectus; per alias vero partes ſuas litteras ſuoſque viros providos deſtinavit. Cumque jam E per Dei gratiam potens & magnus Chriſtifidelium exercitus ſit paratus, nec dum etiam ad dictam civitatem Baſileæ, ubi in pauco numero ſunt, pro celebratione concilii congregati, ſibique habito multorum prudentum conſilio viſum ſit admodum ex cauſis pluribus expedire, immo quodam modo neceſſarium, quod ipſe perſonaliter vadat cum fidelium exercitu ſupradicto, volens & cupiens utilitati dicti exercitus non deeſſe, necnon congregationi & ſtabilimento dicti concilii debite providere, cum a ſanctiſſimo domino noſtro papa Eugenio, qui multum cordi habet dictum concilium, ſolemniter & debite celebrari receperit in mandatis, quatenus quam citius abſque diſpendio dicti negotii exterminationi hæreticæ pravitatis, commode poſſit, ad celebrationem dicti concilii ſtudeat ſe conferre-

ANNO CHRISTI 1431.

ferre, provide deliberatione decrevit, quod ipse personaliter transeat cum exercitu supradicto, & quod ad dictam civitatem Basileæ destinet viros providos, qui, eo absente, vices suas gerant, congregationique & stabilimento dicti concilii operam & diligentiam præbeant, deque agendis & ordinandis cum ibidem sistentibus considerent, praticent taliter, quod disponant, ut eo juxta principium hiemis sequentis, de dicto transitu, Deo propitio, feliciter redeunte, in celebratione dicti concilii, prosperaque largiente S. Spiritus gratia, procedatur, ad Dei omnipotentis gloriam, & Christianæ religionis profectum. Propterea venerabiles ac providos viros dominum Johannem de Polemar decretorum doctorem, domini nostri papæ capellanum & sacri palatii apostolici causarum auditorem, & fratrem Johannem de Ragusio sacræ theologiæ magistrum, ordinis fratrum prædicatorum, & dicti ordinis apud Romanam curiam procuratorem, elegit & ordinavit suos in dicto concilio, in ejusdem domini absentia, vices gerentes, dans & concedens eisdem plenarie vices suas. In quorum fidem & testimonium per me infrascriptum notarium præsens fieri jussit publicum instrumentum ipsius domini legati sigilli appensione munitum. Actum die & anno & præsentibus testibus prænotatis.

ANNO CHRISTI 1431.

Et ego Conradus Jacobi de Montepolitiano decretorum doctor, publicus imperiali auctoritate notarius, dum supra scripta omnia & singula per dictum dominum legatum dicerentur & agerentur, interfui, atque fieri vidi, & ejus mandato hoc publicum instrumentum per alium fidum, me aliis occupato negotiis, scribi feci, rogatus publicavi, signumque meum proprium appposui in fidem & testimonium omnium præmissorum.

Tenor Cedulæ.

Et nos prænominati Johannes de Polemar & frater Johannes de Ragusio vices gerentes præfati reverendissimi domini legati, insinuata potestate nostra, & fide facta de mandato instrumento authentico, prout supra, dicimus, declaramus cunctisque facimus manifestum, promtos paratosque nos esse in celebratione sacri concilii generalis rite & debite ultro procedere, ad hocque nos ad hanc civitatem venisse animo & proposito persistendi & in celebratione sacri concilii rite ac debite procedendi; & quod non stetit, stat, neque stabit per SS. dominum nostrum papam, quin in dicto concilio rite & debite procedatur, manifeste & publice protestamur, dicimus & declaramus, requirentes de præmissis omnibus acta publica fieri & de actis publicum instrumentum, &c.

His itaque peractis, sicut præmittitur, venerabilis magister Nicolaus Amici unus ex ambassiatoribus dictæ universitatis Parisiensis pro se & collegis suis & omnibus aliis sibi adhærentibus vel adhærere volentibus, petiit & requisivit per dictos vicegerentes reverendissimi legati decerni & declarari generale concilium esse in hac civitate Basileæ stabilitum, inchoatum & firmatum.

Et dicti domini vices gerentes, aut saltem dictus dominus Johannes de Polemar pro se & collega suo dixit, & respondet in effectu, quod requisitioni per dictum magistrum Nicolaum jam erat per cedulam supradictam commode & sufficienter satisfactum.

ANNO CHRISTI 1431.

Præterea fuit ibidem communi concordia ordinatum, quod deinde singulis diebus veneris seu feriis sextis, si sit dies juridica, signanter proxime sequenti die juridica seu non feriata, fiet conventio pro negotiis in concilio agendis seu tractandis & ad ipsam diem seu singulas sextas ferias omnes censeantur ex hac ordinatione vocati. Si autem propter aliquam causam oporteret in aliis diebus fieri conventionem, tunc affigetur cedula in valvis ecclesiæ prædictæ.

Et ego Conradus Guntfridi de minori Basilea, clericus Constantiensis diœcesis, publicus imperiali auctoritate & curiæ Basileensis collateralis notarius juratus, quia præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut præmittitur, successive fiebant & agebantur in loco & tempore quibus supra, una cum honorabilibus & circumspectis viris dominis Hermanno Friling, Nicolao de Tervviller, presbyteris capellanis, &c. præsens interfui, eaque successive fieri vidi & audivi. Idcirco hic me manu propria subscripsi rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium præmissorum.

Post hæc autem die lunæ XXVII. die mensis Augusti anni prædicti in domo capitulari dictæ ecclesiæ Basileensis personaliter existentes reverendi patres dominus Johannes de Polemar decretorum doctor, & frater Johannes de Ragusio sacræ theologiæ magister, ordinis fratrum prædicatorum, vices gerentes dicti reverendissimi domini legati, assistentibus eis multis prælatis & clericis, mandaverunt mihi notario supra & infrascripto, quatenus accederem ad portam dictæ ecclesiæ, & inde acciperem cedulam quam ibi reperirem affixam, & in hoc processu continuarem; & sic factum est per me mandato ipsorum dominorum præsidentium prædictorum.

Cedula autem portæ dictæ ecclesiæ affixa dictorum dominorum præsidentium sigillata sigillis erat hujusmodi sericī: „ Ex parte domino-
„ rum præsidentium concilii generalis intima-
„ tur omnibus, quod erit congregatio generalis
„ feria II. hora VIII. in capitulo ecclesiæ majo-
„ ris. Quapropter mandatur omnibus qui ve-
„ nire tenentur ad illam, quatenus in dictis
„ die & hora ibidem compareant & interfint.

Et post aliquantulam moram prædicti domini præsidentes tradiderunt mihi notario supra & infrascripto quamdam cedulam in papyro scriptam, quam per me publice alta & intelligibili voce legi & publicari fecerunt, cujus tenor sequitur & est talis.

Quamquam ex eo quod XXIII. die julii proxime præteriti in hoc eodem loco facta fuit publice & solemniter, insinuatio facultatis nostræ, perlectis litteris reverendissimi in Christo patris domini domini legati, atque constitit de electione hujus civitatis facta in concilio Senensi pro tunc proxime futuro concilio celebrando, & hoc per publicum instrumentum ibidem lectum, atque juxta decreta sacrorum Constantiensis & Senensis conciliorum, notorium sit, esse tempus concilii celebrandi, & sic constaret præsidentes auctoritate apostolica esse in loco ad celebrandum concilium deputatos, animo & proposito concilium celebrandi, & ad hoc se exhibuerunt, & quod non stabat

Declaratur conc. inchoatum.

ANNO CHRISTI 1431.

pro parte sanctissimi domini nostri, quominus in celebratione concilii procederetur; fuerunt publice protestati, quod tempus ad id præfinitum astaret, censeatur ex his sacrum generale concilium inchoatum, stabilitum & firmatum; attamen ad superabundantem cautelam, multorum super hoc instantia propulsati, decernimus & declaramus, ex illis die, & actu sacrum generale concilium esse inchoatum, stabilitum & firmatum, atque ex nunc, si & in quantum opus sit stabilimus & firmamus, esseque stabilitum & firmatum decernimus & declaramus.

Et post hæc præfatus Johannes de Polemar verbo expositi, & dixit, quod in præcedentibus diebus tractatum fuit, ut per sacrum concilium quidam actus fieret, quem ipse in quadam cedula descriptum dictaverat, ideo legeretur schedula ipsa, & si omnibus placeret, sicut in ipsa continetur, fieret ac etiam firmaretur. Quæ quidem cedula per me supra & infrascriptum notarium lecta extitit & publicata hujusmodi sub tenore.

Auctoritate apostolica præsidentes prælati & ceteri in sacro concilio congregati, die præsenti, per cedulam ecclesiarum valvis affixam, ad congregationem publicam assignata, ordinaverunt & decreverunt valde esse expediens & necessarium, quod reverendus pater frater Johannes de Ragusio, magister in sacra pagina, ordinis Prædicatorum, pro certis negotiis, pro parte ipsorum ad sereniſſimum dominum regem Romanorum accedat, ipsumque eorum ambassiatorem ad dictum dominum regem ordinaverunt & destinarunt; & ne ab aliquo possit in dubium revocari, cum ipse sit unus de præsidentibus, an ipso absente apud alium collegam plena auctoritas remaneret, cum litteris eorum facultatis non sit expressum, quod in solidum habeat potestatem, scienter & consulte ordinaverunt & decreverunt, quod ipso domino fratre Johanne absente, ipsiusque perdurante absentia, apud alterum collegam, videlicet dominum Johannem de Polemar plena remanet auctoritas & potestas præsidentiæ memoratæ.

Et ego Conradus Gubtfridi de minori Basilea, clericus Constantiensis diœcesis, publicus imperiali auctoritate, &c. *ut supra*.

RITUS IN HABENDIS SESSIONIBUS CONCILII BASILEENSIS

servati

Ex opere *de Summi Pontificis, generalis concilii, & Imperialis majestatis origine & potestate*, authore Petto de Monte Vencto Brixiensi epiſc

SErvatur enim iste modus in sessionibus suis publicis, nam in loco ubi tenetur sessio, quæ est ecclesia cathedralis, celebratur missa solemnis per aliquem prælatum de concilio ad hoc deputatum. Qua missa durante omnes prælati sunt induti in suis vestibus consuetis, sedemes in loco dictæ sessionis secundum suas dignitates & prærogativas. Missa vero finita omnes prælati induunt se pluvialibus & habent mitras albas, solo præsidente excepto, qui potest, si vult habere mitras aurifaxatam & notabiliter ornatam. Qui quidem præsidens, vel alius loco ejus, assiciatus diacono & subdiacono habitum ecclesiasticum indutus sedet in cathedra in medio chori habens dorsum ad altare, vultum vero ad alios prælatos congregatos. Igitur sic indutis & ornatis, diaconus clamat alta voce. *Orate.* Quo dicto omnes flectunt genua, & per aliquod intervallum orant sub silentio secundum devotiones suas. Postquam autem per aliquod intervallum temporis in illa oratione steterunt, idem diaconus clamat alta voce: *erigite vos*; & tunc omnibus surgentibus & stantibus erectis, ipse præsidens etiam erectus dicit hanc orationem alta voce. *Adsumus* (*a*) *domine sancte spiritus, adsumus peccat quidem laqueis detenti; sed in nomine tuo specialiter congregati. Veni ad nos, & esto nobiscum, & dignare illabi cordibus nostris, & doce nos quid agamus, quo gradiamur, & ostende quid efficere debeamus, ut te auxiliante in omnibus* (*b*) *complacere valeamus. Esto tu solus suggestor affectuum,* (*c*) *& judiciorum nostrorum, qui solus cum Deo patre* (*d*) *nomen possides gloriosum. Non nos patiaris perturbatores esse justitiæ, qui summam diligis æquitatem. Non in sinistrum nos ignorantia trahat,* (*e*) *non acceptio munerum vel personæ corrumpant; sed junge nos tibi efficuciter solius tuæ gratiæ dono, ut simus in te unum* (*f*) *& in nullo deviemus a vero, quatenus in nomine tuo collecti in cunctis teneamus cum moderatione pietatis justiciam,* (*g*) *ut hic a te non dissentiat scientia* (*h*) *nostra, & in futuro pro hoc gestis consequamur præmia sempiterna. Amen.* Prædicta oratione finita Cantores concilii cantant antiphonam hanc. *Exaudi nos Deus quoniam benigna est misericordia tua &c.* psal. *Salvum me fac &c. Gloria patri &c.* Quibus finitis idem diaconus dicit alta voce. *orate*; quo dicto omnes ut supra, genibus flexis orant. Et facto parvo intervallo, iterum diaconus dicit alta voce. *Erigite vos*; tunc omnibus erectis præsidens dicit hanc orationem: *mentibus nostris quæsumus Domine, Spiritum Sanctum* (*i*) *infunde, quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderatione pietatis justiciam, ut hic* (*k*) *in nullo a te dissentiat voluntas nostra, sed semper rationabilia meditantes, quæ tibi sunt placita exequamur per dominum nostrum &c.* His ita peractis omnes flectunt genua, & diaconus vel subdiaconus vel alii duo ad hoc deputati ante altare stantes incipiunt letaniam, cantoribus & aliis respondentibus; & cum venitur ad illum locum, *ut domnum apostolicum & omnes ecclesiasticos ordines &c.* præsidens, qui cum aliis stabat flexis genibus, surgit vertens ad congregationem & dans benedictionem cantando dicit: *ut hanc sacram Synodum & omnes gradus ecclesiasticos benedicere digneris; ut hanc sacram Synodum & omnes gradus ecclesiasticos regere & conservare digneris*; Cantoribus qualibet vice respondentibus; *te rogamus audi nos.* (*l*) Completis rogationibus seu letaniis præsidens dicit. *oremus*; diaconus dicit *flectamus genua:* subdiaconus dicit: *levate.* Deinde præsidens dicit hanc orationem. *Da quæsumus ecclesiæ tuæ misericors Deus, ut in Spiritu Sancto congregata, hostili nullotenus incursione turbetur, per Christum Jesum Dominum nostrum &c.* Omnibus factis diaconus (*a*) habens librum ante altare accensis diebus cereis incipit evangelium *Vos estis sal terræ*, vel aliud, ut sibi est ordinatum. Quo perfecto præsidens (*b*) piam facit collationem, super quibus Synodus est congregata; deinde flexis genibus incipit alta voce *Veni sancte Spiritus* (*c*) *&c.* quem hymnum cantabit al-

ANNO CHRIST 1431.

quod MS servat biblioth. Canonic. Majoris eccl. Luc Sed & e sdem de scribit Herman. Cornerus in Chron co ab Fo cardo in ter Hist. Med. Æ vulgato ex quo variantes hinc dan tur.

(a) *Dei hoc pri mum Ad sumus.*

(b) Tibi complace re.

(c) Sugg stor & e fector ju diciorum &c.

(d) Deo Patre & Filio.

(e) Trah non favo inflectar non acce ptio muneris corrumpa

(f) Unan ne devie mus &c.

(g) scie tiam

(h) Sen tentia

(i) beni gnus in funde

(k) *Deq* hic

(l) Ut ha sanct. Sy & omnes gradus e clesiast benedice re digne ris; & cantorib respon. dentibus te rogam &c. Ite rum repe tiit secun do & ter tio

(a) Diac posuit lib evangel. super pul pitum in ter altare & præsi dentem locatum.

alternatim præſes in ſeſſione cum cantoribus. Quo hymno cantato duo clerici aſtantes præſidenti dicunt verſus: *emitte Spiritum tuum & creabuntur &c.* & Cantores reſpondent: *& renovabis faciem terræ.* Poſtea præſidens dicit hanc orationem. *Oremus, Deus qui corda fidelium ſancti Spiritus* &c. Poſtmodum præfati clerici vel diaconus aut ſubdiaconus dicit: *benedicamus Domino:* alii reſpondent, *Deo gratias.* His omnibus, ut ſupra completis, præſidens & omnes alii prælati ſedent, & imponunt mitras capitibus ſuis; & tunc unus ad hoc deputatus legit decreta in illa ſeſſione expedienda; poſtea quilibet (*d*) reſpondent; *placet*; ac deinde depoſitis pluvialibus & mitris reaſſumunt habitus ſuos, & recedunt. Hunc modum, ut dixi, vidi ſervari in concilio Baſileenſi, pro quo modo juſtificando aliqua allegato de jure &c.

ANNO CHRISTI 1431.

b) Primo scit.

c) Veni creator spiritus.

d) Quilibet pro ista disputatione respondet.

LITERAE SIGISMUNDI

Regis Romanorum,

Quibus ſub ſua protectione ſacrum Baſileenſe concilium ſuſcipit, omnes ad illud venientes ſuis ſubditis commendat

Ib. p. 1a.

SIgiſmundus Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. rex univerſis & ſingulis principibus eccleſiaſticis & ſæcularibus, ducibus, marchionibus, comitibus, vicecomitibus, vicariis generalibus, baronibus, magnatibus, proceribus, nobilibus, miniſterialibus, militibus, clientibus, capitaneis, ancianis, poteſtatibus, gubernatoribus, baillivis, rectoribus, præſidibus, burgraviis, caſtellanis, officialibus, judicibus, thelonariis, (*e*) boletariis paſſuum, cuſtodibus civitatum, oppidorum, villarum & locorum communitatibus, & rectoribus earumdem, ceteriſque noſtris & imperii ſacri ſubditis & fidelibus dilectis, ad quos præſentes pervenerint, gratiam regiam & omne bonum.

(e) Boletarii sunt magistri boletarum, qui litteras passus scribunt.

Venerabiles, illuſtres, nobiles & fideles dilecti, durante pridem Conſtantienſi concilio, & domino Martino papa V. bonæ memoriæ tunc ibidem approbante, concluſum extitit & ordinatum, quod ab illo tunc ad quinquennium proxime ſequens in civitate Senenſi generale concilium celebraretur; in quo quidem Senenſi concilio iterum decretum & ordinatum extitit, quod ad ſeptennium proxime ſequens in civitate noſtra Baſileenſi generale concilium teneretur. Quod quidem concilium, domino concedente, per multos notabiles prælatos, doctores & magiſtros incœptum eſt, & hucuſque continuatum, quouſque ſanctiſſimus dominus noſter ſummus pontifex dominus Eugenius illud approbavit, & celebrationem ipſius reverendiſſimo in Chriſto patri domino Juliano cardinali S. Angeli apoſtolicæ ſedis legato commiſit, qui etiam loco ſui, negotiis fidei præpeditus, præſidentes pro eo ad memoratum Baſileæ locum tranſmiſit. Sed quia nos, qui prius pro pace ſacroſanctæ matris eccleſiæ & ejus unione procuranda multos labores, prout notum eſt mundo, ſubivimus, debitores nos fatemur, ut tamquam advocatus & defenſor S. R. E. etiam hoc ſacrum Baſileenſe concilium habeamus commiſſum, potiſſime conſiderando, quod ad hereſum exſtirpationem, guerrarum ſuppreſſionem, & omnium morum; qui proh dolor! in orbe fere extincti ſunt, felicem reformationem, nihil utilius & commodius exquiri poſſet. Quod quia concilium ad reverentiam Dei, relevationem orthodoxorum, honorem quoque ſanctæ matris eccleſiæ in noſtram ſpecialem protectionem recepimus, & grato & devoto animo recipimus per præſentes. Idcirco vos omnes & ſingulos ſupradictos ſerioſiſſime requirimus & hortamur, mandantes quatenus univerſis & ſingulis prælatis, principibus, nobilibus, magiſtris & ambaſſiatoribus quorumcumque regum, prælatorum, principum & communitatum, univerſitatumque totius chriſtianiſſimi, qui ad præfatum concilium, auxiliante Domino, acceſſuri ſunt, cujuſcumque ſtatus, gradus, dignitatis, ſeu conditionis exiſtant, noſtro & imperii ſacri nomine favorabilem & benignam debeatis impendere voluntatem, eoſdemque cum gentibus & familiaribus ſuis ac bonis ac rebus eorum quibuſcumque faciatis pleniſſima libertate gaudere, ipſoſque favorabiliter pertractetis, ac eoſdem & eorum quemlibet, cum bonis prædictis tute & ſecure per territoria, civitates, caſtra, caſtella, oppida, villas, itinera, paſſus, portus, pontes & terras, ac ditionis veſtræ loca, nobiſque ſubjecta ire, tranſire, ſtare & morari, eundo ad concilium prædictum, redeundo ab eodem permittatis; immo eiſdem amore ſanctæ matris eccleſiæ, ob reverentiamque ſacri concilii, & noſtram & ſacri imperii benevolentiam ſingularem, dum & quotieſcumque requiſiti fueritis, in his quæ ſecuritatem & celeritatem eorum concernunt itineris, promotivam & gratuitam ipſis oſtendere realiter & exhibere velitis & debeatis voluntatem, necnon eiſdem & cuilibet ipſorum de victualibus, expenſis eorum competentibus, & conductibus petitis & requiſitis, pro rationalibus ſalariis providendo. Sic enim fieri volumus, & præfatis ex certa noſtra ſcientia in favorem prædicti concilii conceſſimus & concedimus per præſentes, litteris impetratis aut ſub quacumque forma verborum impetrandis non obſtantibus quibuſcumque. Quicumque aliquem prædictum concilium viſitantem modo quocumque turbare præſumſerit, ſciat ſe noſtram & imperii ſacrii indignationem graviſſimam incurriſſe; & e contrario quibuſque viſitantibus noſtri amore favores impenderit, certum ſe reddat, quod idem ſingula beneficia compenſabimus gratia ſingulari, præſentium ſub nomine majeſtatis ſigillo teſtimonio litterarum. Datum Nurembergæ, anno Domini MCCCCXXXI. die II. menſis julii, regnorum noſtrorum anno Hungariæ &c. XLV. Romanorum XXI. & Bohemiæ XI.

ANNO CHRISTI 1431.

LITERAE SIGISMUNDI

Regis Romanorum,

Quibus providet ſecuritati & quieti concilii.

Ib. p. 1.

SIgiſmundus Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus, & Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. rex. Notum facimus tenore præſentium univerſis, quoniam nihil utilius,

ANNO CHRISTI 1431.

nihil honestius, nihil celebrius, vel commodosius populo Christiano conspicimus concilio generali, per quod divino inspiramine pax inter homines reformabitur, mores commutabuntur in melius, & universus populus ad viam veritatis reducetur; cura nobis fuit & est specialissima, ut copia prælatorum, principum & doctorum, & aliorum, per quos fructus optatus debebit provenire, ad ipsum confluat & accedat. Et quia in Basilienſi concilio existentes, ad illud accedentes, & ab illo recedentes merito debent plena securitate potiri & libertate, quæ revera est inæstimabilis bonitatis. Idcirco volumus & ordinamus præsentium per tenorem, quod omnes & singuli quicumque fuerint, ad dictum concilium accedentes, in eodem permanentes, & ab eodem recedentes, plena securitate & libertate potiantur, eosque susscipimus in nostra regia & imperiali protectione & custodia, nolentes eosdem ab aliquo molestari, inquietari, vel injuriari: immo ab omni injuria, vexatione & molestatione penitus immunes & illæsos permanere: mandantes nihilominus magistro civium, & civibus, seu rectoribus, incolis, & habitatoribus quibuslibet Basilienſibus, & districtius præcipientes, sub pœnis incursionis nostræ indignationis gravissimæ, & mille marcharum auri, fisco nostro applicandarum, quod nullam vim, injuriam, inquietationem, vel molestiam prædictis inferant, vel ab aliis inferri patiantur in persona, vel bonis, sintque in plena securitate in dicto concilio & libertate. Volumus etiam & ordinamus ad majorem dicti concilii securitatem & libertatem, quod omnes & singuli, qui ibidem accedent, recedent, vel permanebunt causa concilii, sint solum & dumtaxat sub potestate & jurisdictione domini nostri papæ, si ibi fuerit, vel præsidentis loco sui & sacri concilii; neque capientur, detinebuntur, aut molestabuntur prædicti ad dictum concilium venientes, stantes & recedentes, etiam ad mandatum cujuscumque potestatis sæcularis aut sæculari jurisdictioni præsidentis. Quodque ipsi Basilienses permittent concilium libere disponere facta sua, neque de agendis in concilio aliquatenus se intromittent, nisi desuper fuerint requisiti; & quod domino nostro summo pontifici vel ejus vice præsidenti in his quæ ad concilium pertinebunt, & personas causæ concilii ibidem existentes, obedient & parebunt in omnibus & omnia, contra quascumque personas, cujuscumque status & conditionis, præstabuntque ipsi domino nostro vel ejus vice præsidenti, omni difficultate & renitentia procul mota, & absque dolo & fraude: quæ omnia veniunt de mente nostra specialiter & expresse, ac ex certa scientia & sincera affectione nostra: ordinantes & volentes, quod dicti Basilienses, cives, incolæ & habitatores ejusdem dent super præmissis ipsorum salvum conductum, & litteras sigillo magnæ suæ communitatis sigillatas & roboratas. Mandantes iterum habitatoribus Basilienſibus supradictis, quatenus in dicta Basilienſi civitate præfatis in concilio existentibus de victualibus, domibus & aliis necessariis quibuscumque, pro rationalibus & competentibus pretiis provideant; sic quod ipsi nullam apud majestatem nostram vel alibi valeant deferre querelam; sed potius eosdem cum omni benevolentia & favore pertractent. Per hoc enim ultra meritum a Deo, nomen apud Christicolas cujuscumque nationis reportabunt glorioſum, nobisque & imperio sacro exhibebunt reverentiam & complacentiam singularem. Volumus insuper quod patentes nostræ litteræ robur habeant firmitatis etiam post tempus quatuor mensium a tempore finiti prædicti concilii computandum, præsentium sub nostræ majestatis sigillo testimonio litterarum. Datum Nurembergæ anno domini MCCCCXXXI. die VI. julii regnorum nostrorum Hungariæ, &c. XLV. Romanorum XXI. & Bohemiæ XI.

ANNO CHRISTI 1431.

LITTERA MISSA A BOHEMIS

Ad Christi fideles,

In qua dicunt, quod eis denegata sit audientia habenda in concilio Basilienſi.

1. UNiverſis Christi fidelibus, regibus, & ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, & nobilibus, inclytis clientibus, civibus, & omnis status & conditionis hominibus, barones, nobiles, milites, clientes, rectores communitatum, præfecti urbium, judices, consules, jurati, cives, totaque communitas Bohemiæ gentis in regno Bohemiæ, pariter & in marchionatu Moraviæ constituti, divinarum veritatum cognitionem, dilectionem & obſervantiam salutarem. Ib. p. 1

Cum unigenitus Dei Filius, qui est æternaliter in sinu ejusdem Patris æterni, descendisset in terras, locum non mutans, & majestatem non minuens, sed humanam assumendo naturam, multifaria salutaris vitæ * sacramenta, ore, manu & * monitionibus contradidit, de quorum revera numero ista quatuor insignia suis ad imitandum discipulis & exemplari conversationi reliquit, quorum sic de dignitate primum est: Ut diviniſſimum corporis & sanguinis ejus sacramentum per ministros ecclesiæ fidelibus ministretur sub utraque specie. Secundum, ut verbum Dei, libere, publice, & veraciter per eos quorum interest prædicetur. Tertium, ut civile dominium veluti lethale virus auferatur a clero. Quartum, ut publica & potiora crimina per legitimas potestates, & etiam laicas a plebibus exstirpentur, * al. documenta * al. moribus.

2. Has profecto infrangibiles veritates, promotivas fidei, auctivas caritatis, regulativas vitæ, nec non procurativas sempiternæ salutis humiliter amplectentes, juxta viarum nostrarum modulum gratanter susscepimus, studiose prosequimur, prosequi quoque intendimus, quousque fides concludatur cum vita, ut ad illarum agnitionem, amorem & obſervantiam fidelem, etiam a principio jugiter affectavimus, & nunc accuratius omnem Dei populum affectamus venire. Unde non parcentes sumtibus, laboribus & expensis, plures per nonnullas Christianitatis regiones epistolas solidis scripturarum auctoritatibus eisdem virtute fulcientes transmisimus. Nihilominus visitavimus Christianiſſimum principem, tunc magnificum Fredericum marchionem Brandeburgensem, nunc illustrem regem Poloniæ, ac ad sereniſſimi Sigismundi Romanorum & Ungariæ regis instantiam, nobis per spectabiles legatos ipsius significatam pridem in Presburg, & nunc in

Egram

☞ ANNO CHRISTI 1431.

Egram civitatem imperii venimus, omni nisu ubique instantes, ut nobis in concilio generali audientia publica & secura ac caritativa procuretur super articulis divinis prædictis, quatenus publice, palam, & manifeste in totius conspectu concilii illos quatuor salutares articulos, quos pro fide tenemus, manifestare, dilucidare, declarare, astruere, justificare, probare, & defensare scripturis sacris, beatorum doctorum sententiis in eisdem scripturis vere & inevitabiliter fundatis, libere, omni impedimento * secluso, valeamus; & quod tota una nobiscum Dei viventis militans reformetur ecclesia in capitibus suis pariter & in membris juxta sacræ scripturæ doctrinam.

* al. imperio

3. Qui nimirum rex principum, episcoporum, procerum & doctorum communicato consilio, respondit, quod ista limitatio audientiæ & reformationis ecclesiæ derogaret libertati & privilegio concilii generalis super omnem legem eminentis. Sed quod nos, illis limitationibus & declarationibus nostris ex divina lege & sanctorum doctorum sententiis omissis, stemus in his omnibus determinationi & diffinitioni ipsius concilii: quod profecto nos merito & rationabiliter ac rite reputantes illicitum, incongruum, & prorsus indignum, ut videlicet divinas veritates justificatas in semetipsas humanum judicet arbitrium, & solvet aut solvat pro sua voluntate, quod utique interdum sola * veritate relicta, opinionem sequitur, sicque ipsam nonnunquam fallere contingat & falli, & quod illi, earum veritatum & nostri sunt judices, qui illas, divino postergato timore, tamquam errores notorios, & nos super observantia illorum velut erroneos, inconsulte, perperam & temere judicantes, damnaverunt inique, ut sic inimici & nostri hostes sæviissimi in nostrum exterminium aspirantes sunt judices, quod sana vetat ratio, divinæque & leges humanæ exhorrent. Idcirco ipsis in hac parte nolumus neque intendimus consentire. Sed hoc præsertim optavimus, & ut æquum & justum est jugiter optamus, ut divinarum scripturarum rectissima & ineffabilis regula per justissimum judicem, justitias & veritatem diligentem derelicta in terris, quæ nec fallere potest nec falli, in medium concilii proferatur, & beatorum doctorum, ut præfertur, sententiæ, & juxta illas eorumdem articulorum & nostra rectitudo aut obliquitas, poterit comparari & consequenter rectificari aut approbari. Sed hoc ipsi nullatenus acceptare voluerunt: hanc justissimam æquitatem per nos illis oblatam vestra, quæsumus, dignetur pensare industria, necnon partis adversæ de superbæ ignaviæ timore contumaciam arrogantem, qua se supra se enormiter erigentes sibi subjicere non modo omnes Christianissimi principatus, regna & dominia, sed etiam infringibilis divinæ veritatis doctrinas, Domini nostri J. C. morte veraciter confirmatas, juxta suum libitum trutinando * & judicando variare, ita ut quod nunc per Christifideles vere creditur & fideliter observatur: tandem eorum arbitrio tamquam error & superstitio totaliter declinetur, sicque Christiana fides non in petra solidissima, sed in arena mobiliissima fundabitur, quotidianæ subjecta ruinæ; & verba Christi perenni firmitate fulcita, ita ut cœlum & terra facilius pertranseant, quam ipsius commutentur sermones, veluti lecti opertorium ipsorum mutabuntur censura.

* al solita f. solida

* al. tintinnando

4. Sed quid hac temeritate stultius? quid hoc errore nequius? quid hac peste pernicioſius potest inveniri? Ipsi quod diximus judicate, sentite, attendite obsecramus, universi & singuli Christifideles, si ipsi episcopi sedes apostolorum juste ac digne occupant, qui illis vita & moribus totaliter adversantur. Illi quidem per orbem terrarum pannosi & contemti a populo migrantes, veritates dominicas cunctis populis, tribubus, & linguis fideliter nunciarunt, easdem propria morte firmantes: isti purpura vestiti & byssо, glorioſi in populo, canes muti effecti, in castris & urbibus tranquille residunt, & easdem veritates etiam aspernantur audire, ac propter earum observantiam fidelem fideles spoliant fama, vita & rebus; non per se, quia cubant cum scortis, sed per cruentæ crucis erectionem sæculare brachium in occisionem fidelium fallaciter concitantes. Illi relictis omnibus mundi divitiis omni virtute ornati, in paupertate & jejunio Dominum sequebantur christi urbium, castrorum, prædiorum, ac regionum possessores, viri divitiarum instituti, pleni vitiis, non Christum humilem in contemtu, sed superbissimum satanam in pompa & fastu carnis voluptate * sequuntur: a quibus; utpote pseudo-prophetis attendere, suadet ipsa veritas increata. Et si illi, ut proponunt, cum exercitibus suis validissimis regnum nostrum invaserint usque ad interemtionem, ut asseritur, demoliri cupientes; Nos in Altissimi virtute, cujus causam prosequimur, habentes fiduciam, vim vi repellere cogemur, quemadmodum omnes leges & omnia jura permittunt.

* al. vo-luntate

5. Quare * omnia justa & rationabilia suprascripta vos viri illustres & nobiles animo diligenti pensate & catholice discutite. Si in adjutorio sceleratorum hujusmodi clericorum, & temerario ac erroneo ausu de veritatibus omnipotentis Dei sentientium, in voluptatibus hujus sæculi, & meretricio sicut in sterquilinio jacentium, vestras animas, pariter corpora, & personas in bellicosis periculis salubriter morti exponentes contra justissimas per nos vobis crebro oblatas Christi Jesu æquitates. * Datum sabbato in vigilia Mariæ Magdalenæ sub sigillo communi omnium adhærentium evangelicæ veritati, circa limites regni Bohemiæ anno Domini MCCCCXXXI.

* al. quæ omnia

* videtur hic aliquid deesse

Tenor hujus litteræ venit ad sacrum concilium decima augusti anno XXXI. Et mirati fuerunt omnes de concilio, quod Bohemi audebant scribere, quod eis denegata fuit audientia, quam nunquam petiverunt.

LITTERAE CONVOCATIONIS

Sacrosancti concilii generalis Basileensis ex parte sanctissimi in Christo patris & domini Eugenii papæ IV. seu ejus locum tenentis, reverendissimo in Christo patri domino nostro, domino Reginaldo de Carnoto Dei gratia Remensi archiepiscopo, directæ anno Domini MCCCCXXXI.

ANNO CHRISTI 1431

1. JUlianus miseratione divina S. R. E. sancti Angeli diaconus cardinalis, in Germania apostolicæ sedis legatus, præsidensque

Ib. p. 28.

in

in sacro concilio generali Basileensi, prælatique & ceteri in eodem concilio existentes, reverendis in Christo patribus domino archiepiscopo Remensi & ejus suffraganeis salutem in Domino. ANNO CHRISTI 1431.

In ecclesia Dei ad hoc sacra generalia concilia instituta sunt, ut fidei veritas, * animorum concordia, ac puritas vitæ inter Christianos ubique * debito ordine conserventur. Sed cum hæc omnia per hæreses, bella, & vitiorum illecebras turbari & impediri contingat, necessarium maxime est, ut in sacris conciliis his tollendis summa cum diligentia provideatur, Et quoniam diebus nostris, proh dolor! supra modum hæreses & errores, bella, odia & contentiones, morum & vitæ dissolutio, divinorum præceptorum transgressio totam undique ecclesiam vexant ac deformant, & quasi morbus contagiosus in dies magis augentur; ideo summo opere omnes Christifideles eniti debent, ut tot ac tanta mala de medio ecclesiæ extirpentur. Profecto si undique Christianam religionem consideremus, ita ipsam multis contaminatam reperimus, ut in ea nec decor nec species esse videatur. Quæ enim regio, in qua vel hæreses aut bella non vigeant? Quis autem locus aut patria, ubi plurima, quibus offenditur & irritatur Deus, quotidie non perpetrantur? Quam raræ & paucæ personæ sunt, quæ niteant vitæ puritate, qua decet.

* al. unitas

* al. undique

2. Jam igitur ipsa ecclesia tot procellis undique commota est a fundamentis pene concussa, ut ruinam minari videatur, nisi divina misericordia ad nos oculos suæ pietatis convertat, quod ut facere dignetur, nos quorum pro sacerdotali officio maxime interest, lingua & vita, prout oportet Redentorem nostrum quotidie interpellare debemus, & quantum sua gratia nobis concesserit, totis viribus laborare, ut adversus tot pestiferos morbos congrua remedia adhibeantur. Quicumque tot ac tantis calamitatibus ecclesiæ non compatitur, & quantum in se est, reipsa non succurrerit, falsum quidem se inducit * Christianum. Nam quomodo verus filius ille dicendus est, qui si videat patrem in mortis discrimine positum, & eum liberare possit, id negligat? dignus profecto hic esse videtur, ut non solum hæreditate paterna, sed etiam vita, quam a patre consecutus est privari debeat. Hæc certe divina justitia timendum est ne merito faciat & nobis, si matrem nostram ecclesiam, quam Dominus noster Jesus Christus sanguine suo in cruce propagavit, languentem innumeris ægritudinibus, & quasi in extremo laborantem adjuvare utcumque possumus, dissimulemus; nisi conversi fuerimus, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit & paravit illum, & in eo paravit vasa mortis. Ante igitur quam gladius ictum faciat, & sagitta missa sit, & vulnera infligantur, paremus ex adverso scutum, muniamus nos clypeo, tueamur nos armis. Sed ubi contra gladium divinum, clypeus, scutum, aut arma satis idonea invenientur? Invenientur certe, & repente, si volumus, & idem ipse qui gladium vibrat & arcum tetendit, pro sua usitata clementia, hæc omnia ministrabit nobis. Arma autem nostra clypeus & scutum erunt sanctæ orationes, erunt lacrymæ, erunt & sancta opera, ac vita correcta & emendata. Convertamur ad ipsum, & ipse convertetur ad nos. Qui noster fuisset severissimus judex, fiat statim piissimus advocatus. Scit ultro misereri, si, ut decet, verbis & opere veniam postulemus.

* al. judicet

3. Pro hac igitur venia a Redemtore nostro precibus & operibus impetranda, hoc sacrosanctum Basileense concilium auctoritate apostolica in Spiritu sancto modo congregatum est. Huc merito omnis Christianæ religionis status confluere debet, ac cum omni diligentia laborare, ut tot monstris hæresum, bellorum, vitiorum tandem cum gratia Dei finis imponatur. Propterea ut unanimi consensu per universos universali bono salubriter provideatur, decrevit hæc sancta synodus non expectare, ut majores populi Christiani cujuscumque status huc se conferant; sed ipsos in tanta totius Christianitatis necessitate pro consilio aut auxilio ad fidei Catholicæ defensionem, ad pacem & concordiam in populo Christiano componendam, ad vitæ ac morum cujuslibet status reformationem, & divinorum præceptorum observantiam opportune importune interpellare. Domum sanctæ matris ecclesiæ, in qua nos habitamus & vivimus, vehemens flamma ignis undique jam incipit devorare: si Christiani sumus, si cura nobis est propriæ salutis, non pigritemur amplius, afferamus aquam, extinguamus ignem, accuramus omnes, magni & parvi, nemo se excuset, quia nulla, ubi de vita agitur, justa est excusatio, quilibet ferat opem, clamando etiam, si non possit aliter.

4 Quapropter vestras paternitates hortamur & obsecramus in Domino Jesu Christo, ac nostra auctoritate monemus & requirimus, in vim a quolibet vestrum in sui consecratione præstiti juramenti, & in virtute S. obedientiæ, & sub pœna excommunicationis districte præcipiendo mandamus, quatenus quam primum commode poteritis, vos ad hoc sacro-sanctum concilium pro universali bono omnium Christifidelium accedere debeatis. Quod si forsan corporale impedimentum ab itinere vos merito excuset, volumus ut quilibet vestrum quosdam viros moribus & litteratura ornatos, de omni statu vestrarum ecclesiarum instructos, loco vestri cum pleno mandato destinetis; idem ut prælati omnes exemti & non exemti, in vestris diœcesibus constituti, capitulaque vestrarum ecclesiarum cathedralium, quæ solita sunt ad concilia convocari, faciant, nostra ex parte requiratis & moneatis. Vos autem sive a vobis mittendos efficaciter admonemus, ne huc pompose ac cum multa familia, sed cum ea moderatione & honestate, quæ viros exemplares decet, accedatis; Volumus ut has litteras sine mora, vos venerabilis domine archiepiscope, vestris suffraganeis, capitulo vestræ metropolitanæ, ac aliis vestræ diœcesis prælatis exemtis & non exemtis; vos autem domini suffraganei, vestrarum ecclesiarum capitulis & vestrarum diœcesum prælatis exemtis & non exemtis insinuare curetis; eosque ad concilium nostri auctoritate requirere, monere mandatis, urgere modo & forma præmissis. Datum Basileæ XIX. die septembris, anno Domini MCCCCXXXI. indictione IX. pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Eugenii divina providentia papæ IV. anno primo.

ANNO CHRISTI 1431.

Ex-

ANNO CHRISTI 1431.

Extant in alio mſ. codice ejusdem bibliotheca & in Aquicinctenſi ad univerſos archiepiſcopos & eorum ſuffraganeos concilii littera ejuſdem tenoris.

LITTERAE

Miſſæ capitulo Remenſi per dominum Reginaldum Remenſem archiepiſcopum & Franciæ cancellarium.

Concilium propter papæ mandatum non diſſolvendum, ſuadet ut ad illud mittant.

Tom. p. 31 VEnerabiles fratres, amici cariſſimi, recepi litteras veſtras per latorem præſentium. Et quia materia in eis contenta tangebat concilii generalis factum, volui quantum potui certificare eventum rei, videlicet, an propter mandatum domini noſtri papæ illud concilium diſſolvetur, vel ſi aſſiſtentes in eo perſeverarent in effectu. Scio pro vero quod ex voluntate domini noſtri papæ ad præſens non celebrabitur, nec in loco Baſileæ. Et ſcio quod jam flantes in ipſo concilio propter ipſum dominum noſtrum non diſſolvetur, nec mutabunt locum. Multos habent fautores, & credo firmiter quod obtinebunt. Nam imperator incluſive illius opinionis eſt, & faciet quod prælati ſui venient. Dux Mediolanenſis, dux Sabaudiæ mittunt ſuos prælatos. Pariſius concluſum eſt, quod prælati & cæteri ad quos pertinet, vadent, nec petunt excipi, niſi quatuor prælati, qui conſueverunt aſſiſtere conſilio eorum. Dominus dux Burgundiæ mittet. Spero quod in regreſſu noſtro rex mittet. & faciet notifi are, ut prælati vadant. Et ego mittam procuratorem nomine meo. Nec volo ab ipſis excommunicari. Et ſic facietis, ſi mihi credatis. Sumus hic ex parte regis pro pace tractanda. Spero omne bonum: attamen quid faciemus non eſt conclusum, & per nuncium mihi miſſum a ſcabinis, vobis & ipſis ſcribam quid fecimus. Venerabiles fratres & amici cariſſimi, vos conſervet omnipotens Deus.

R. archiepiſcopus Remenſis, cancellarius Franciæ.

Superſcriptio erat

Venerabilibus fratribus ac amicis cariſſimis præpoſito & capitulo eccleſiæ noſtræ Remenſis.

EPISTOLA CONCILII BASILEENSIS

Ad Carolum regem Francorum.

Concilia ad compeſcendas hæreſes, bella inter principes tollenda, & emendandos mores corruptos celebrari, Qua propter hortatur regem ut ſuos ad Baſileenſe concilium oratores mittat.

Ib. p. 32. CHriſtianiſſimo & ſereniſſimo domino, domino Karolo Dei gratia regi Francorum Julianus miſeratione divina S. R. E Sancti Angeli diaconus cardinalis, in Germania apoſtolicæ ſedis legatus præſidenſque in ſacro concilio generali Baſileenſi, prælatique & ceteri in eodem concilio exiſtentes ſalutem in Domino ſempiternam.

ANNO CHRISTI 1431.

In eccleſia Dei ad hoc ſacra generalia concilia inſtituta ſunt, ut fidei unitas, animorum concordia, ac puritas vitæ inter Chriſtianos ubique debito ordine conſerventur. Sed cum omnia per hæreſes, bella & vitiorum illecebras turbari & impediri contingat, neceſſarium maxime eſt, ut in ſacris conciliis, his tollendis cum ſumma diligentia provideatur. Et quoniam diebus noſtris, prob dolor! ſupra modum hæreſes & errores, bella, odia & contentiones, morum ac diſſolutio vitæ, & divinorum præceptorum tranſgreſſio totam undique eccleſiam vexant ac deformant, & quaſi morbus contagioſus in dies magis augentur; ideo ſummopere omnes Chriſti fideles eniti debent, ut tot & tanta mala de medio eccleſiæ exſtirpentur. Profecto ſi undique Chriſtianam religionem conſideremus, ita ipſam multis modis contaminatam reperimus, ut in ea nec decor, nec ſpecies eſſe videatur. Quæ enim regio eſt, in qua vel hæreſes aut bella non vigeant? Quis autem locus aut patria, ubi plurima quibus offenditur & irritatur Deus, quotidie non perpetrentur? Quam raræ & paucæ perſonæ ſunt, quæ ea niteant vitæ puritate qua decet? Quot præterea a paucis temporibus Chriſtianorum terras ac provincias Turci Sarraceni & alii infideles armis ſubjugaverunt & devaſtaverunt, quotidieque ſubjugare & devaſtare nitantur, quarum etiam utriuſque multitudinem continec in diverſis regionibus captivam ducant, quorum plerique credulam non ferentes ſervitutem, poſtea fidem abnegant: quantum proh dolor! noſtra Chriſtianitas propter indignationem fidelium, quibus Chriſtianorum diſcordia reſiſtere non permittit, jam ad anguſtum redacta ſit, ac quotidie anguſtetur, lacrymabile nimis eſt referre. Jam igitur ipſa eccleſia tot procellis undique commota eſt, & a fundamentis concuſſa, ut ruinam pene minari videatur, niſi divina miſericordia ad nos oculos ſuæ pietatis convertat, quod utinam facere dignetur. Nos, quorum pro ſacerdotali officio maxime intereſt, lingua & vita prout oportet redemtorem noſtrum quotidie interpellare decrevimus, & quantum ſua gratia nobis conceſſerit, totis viribus in hoc ſacro concilio laborare, ut adverſus tot peſtiferos morbos congrua remedia adhibeantur. Propterea ut unanimi conſenſu per univerſos univerſali bono ſalubriter provideatur, hoc ſacroſanctum Baſileenſe concilium auctoritate apoſtolica in Spiritu ſancto legitime congregatum decrevit non expectare, ut majores populi Chriſtiani utriuſque ſtatus huc ſe conferant; ſed ipſos in tanta totius Chriſtianitatis neceſſitate pro concilio & auxilio, ad fidei catholicæ defenſionem, ad pacem & concordiam in populo Chriſtiano componendam, ad vitæ & morum cujuslibet ſtatus debitam reformationem opportune & importune convocare. Et quoniam inter alia hoc præcipue in præſenti concilio agitabitur, quemadmodum ſopitis guerris ac diſcordia, pax & tranquillitas in ſingulis regnis provinciiſque ſtatuatur. Cum etiam nati reſiſtendum hæreticis infidelibus Chriſtianitatem impugnantibus, eorumque armatam rabiem

ANNO CHRISTI 1431.

biem vi armorum comprimendam neceſſaria ſit regum & principum potentia; quam eis Deus conceſſit ad laudem bonorum, vindictam vero malorum, omnino expedire videtur, ut ipſorum regum & principum oratores de prædictis omnibus ſufficienter inſtructi, una nobiſcum in ipſo ſacro concilio interſint. Quapropter ſerenitatem veſtram per viſcera miſericordiæ Dei noſtri ex toto corde hortamur, deprecamus & obſecramus ut aliquos inſignes viros habentes zelum domus Dei, & rerum agendarum experientiam, in omni ſtatu veſtro & regni veſtri plene inſtructos ad hoc ſacratiſſimum concilium pro honore Dei, & quiete populi Chriſtiani, quam primum commode poteſt, deſtinare dignetur. Datum Baſileæ, &c.

Similis forma in mſ. codice Aquicinctenſi eſt epiſtola ad ducem Burgundiæ data 22. ſeptemb. 1431.

EPISTOLA CONCILII BASILEENSIS

Ad univerſos Chriſticolas regni Franciæ.

Hortatur ad unionem & concordiam, ſuamque ad id operam omnem promittit.

Ib. p. 53. SAcroſancta generalis ſynodus Baſileenſis in Spiritu ſancto legitime congregata univerſalem eccleſiam repræſentans, univerſis Chriſticolis regni Franciæ, nobis ſincere dilectis, ſalutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Etſi devotioni fidelium pretioſiſſimo Chriſti ſanguine redemtorum conveniat aſſiduis virtuoſis operationibus vacare, & piis orationibus divinam implorare clementiam pro ſua, ſuorum proximorum ſalute. Hæc ſiquidem ex radice caritatis, qua tenemur omnes Deum ſuper omnia, & proximos noſtros ſicut nos ipſos diligere, oriuntur. *Nemini*, præcipit apoſtolus, *quicquam debeatis, niſi ut invicem diligatis*; his tamen ſacris operibus amplius & amplius totis viribus incumbere neceſſe eſt, quo divina vindicta in peccatores iſtis infauſtis temporibus creviſſe occulta facie cernimus. Quis enim non videat flebilem eccleſiæ ſtatum, pleriſque in locis variis exortis erroribus, ſortilegiis, & variis ſuperſtitionibus, ita ut plurimi a ſinceritate ſacræ fidei deviaverunt, & Petri navicula horribili dejecta tempeſtate adverſis flatibus adeo concutitur, ut ruptis jam magna ex parte compagibus, vix ſibi paucæ admodum partes ſolide cohæreant. Iſti tamen periculoſo naufragio, quantum Spiritus-ſanctus illuſtrare mentes dignatur, providere curamus. Veſtris orationibus, ſuffragiis, interceſſionibus ad tam arduum opus adjuvari per miſericordiam Dei noſtri poſtulamus. Operæ pretium ſiquidem eſt, ad divinam impetrandam miſericordiam, malos & indiſcretos mores deſerere. Nempe non eſt pretioſa laus Dei in ore peccatoris, & cum inimicus ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Et hoc eſt profecto radix & origo turbationum noſtrarum, & flagellorum divinitus in Chriſtianos immiſſorum. Sic enim teſtatur ſæpenumero divina hiſtoria, punitiones immitti ad punienda peccata, bella ſiquidem ſeu guerræ, diviſiones, ſeditiones regionum, & depopulationes, rapinæ, homicidia, &c. immania flagitia Deum teſtantur nobis iratum, & ex peccatis veſtris irritatum, quod per facile advertetis, ſi regni veſtri gloriam, opulentiam & omnium pene abundantiam poſſediſſe retroactis temporibus; nunc autem quid vobis acciderit ex mutuis diſcordiis, bellis inteſtinis, domeſticis familiaribus; quin immo & conſanguineis, quibus interna viſcera ſeſe uſque ad interemtionem inſanierunt, vos ipſi agnoſcitis. Non utique novum hoc accidiſſe cognovimus, ſatis ex litterarum monumentis cernere datum eſt, quoſnam exitus bella civilia & inteſtina ſoleant habere; quot regna, quot imperia, quantas urbes & provincias, quantos validos potentatus everterunt. Nulla enim potuerunt Romanos rerum atque orbis dominos ex ſummo faſtigio in has clades atque ruinas, quibus nunc premuntur, dejicere, quam civilium certaminum, ardentis furoris rata rabies, præceps atque irrefrenata temeritas. Sed præſtat remedia quærere, quam tam horrenda flagitia ex bellicis cladibus nimium, proh dolor! exorta divinare. In primis ſiquidem rixæ, contentiones, æmulationes & malivolentiæ a cordibus prorſus eradicandæ ſunt & eripiendæ. Ante omnia autem caritatem habete, quæ eſt vinculum perfectionis. Deindeque divina ſuppliciter exoranda eſt clementia pro defunctorum peccatis remittendis, eorum potiſſime, a quibus ortum habuit tam noxia diſcordia. Sic etenim in divina confidimus miſeratione, quod piis interceſſionibus exoratus, flagella ſuæ iracundiæ immittere deſinet, quoniam non vult mortem peccatorum ſed potius ut convertantur & vivant, facientibuſque quod in ſe eſt, adjutor adeſt propitius, petitorum liberaliſſimus conceſſor. Hoc itaque præcipuum eſt, & niſibus totis amplectendum, ut rationibus hinc inde diſſimilis accedat mutuus amor. Nos vero de variis mundi regionibus in Spiritu-ſancto adunati ſynodaliter, noſtras operas & diligentias pervigiles ad tam ſacrum unionis & concordiæ (opus) unde regi & incolarum ejus, etiam regni principum & magnatum opus, adhibere præſtantiſſimis offerimus animis, nihil omittentes, quod tam ſacræ rei cognovimus expedire. Tantum verò ipſi diligentiſſimis operationibus ad hoc idem laborate. Neque enim immemores ſumus beneficiorum a veſtro chriſtianiſſimo regno ſæpius eccleſiæ Dei impenſorum; quamobrem reddere vices decrevimus. Ad hoc enim congregati ſumus, ut exſtirpatis hæreſibus, dejectis perverſis credulitatibus, & emendatis fidelium hominibus, utriuſque ſtatus, eccleſiaſtici & ſæcularis pacem & concordiam (inter) reges demus, & regionibus pacatis, diſcordiis & diſſentionibus ſemotis. Exoramus autem divinam omnipotentiam, quatenus ad hæc ſalubria opera perficienda & conſequenda nos dirigere dignetur Altiſſimus, & corda fidelium ſua illuſtrare gratia ad hæc ſuſcipienda & ſanctis operationibus promerenda, quæ vobis & nobis annuat miſericors Deus, cujus pax exuperans omnem ſenſum cuſtodiat corda & intelligentias veſtras, & quietem dignetur in regno veſtro perenniter elargiri. Amen. Datum, &c.

EPI-

A

ANNO CHRISTI 1431.

EPISTOLA

Concilii Basileensis, ad episcopos Germaniæ.

Mandat ut quam citius veniant ad concilium sine pompa, & aliquos religiosos ad reformationem religiosorum idoneos venire jubeant.

Ib. p. 35. JUlianus miseratione divina, &c. prælatique, &c. reverendo in Christo patri domino episcopo N. salutem in Domino, & mandatis nostris firmiter obedire.

Cum in hac civitate Basileensi auctoritate apostolica sacrum generale concilium in Spiritu-sancto congregatum sit, in quo præcipue de B exstirpandis hæresibus, componenda pace in populo Christiano, ac reformatione vitæ & morum utriusque status, tam ecclesiastici quam sæcularis, summa cum diligentia providendum erit; necessarium est, ut multitudo copiosa tam prælatorum, quam aliarum nobilium personarum huc confluat, ut earum consiliis & auxiliis hujusmodi sancta opera debitæ executioni mandari possint.

Propterea omnibus archiepiscopis, eorumque suffraganeis Germaniæ & aliarum partium, per nostras litteras, sub pœna excommunicationis, & in vim præstiti juramenti in eorum consecrationibus, districte præcipiendo mandamus, quatenus, cessante corporali impedimento, per- C sonaliter ad prædictum concilium accelerarent, alioquin suos mitterent ambaxiatores, moribus & scientia ornatos. Sed quia omnis mora in hujusmodi jam necessaria provisione est supra modum præjudicialis, & forsan a vestro metropolitano litteras valde tarde præsentari continget. Ideo prædictum renovantes mandatum, præcipimus sub eadem excommunicationis pœna, in vi præstiti juramenti, & in virtute sanctæ obedientiæ, quatenus a die præsentationis harum litterarum iter accipiatis, illud postea continuando ad hanc civitatem Basileensem. Et si forte corporale impedimentum ab intimatione vos merito excuset, pro vobis aliquem vel aliquos moribus & litteratura ornatos, de omni D statu ecclesiæ vestræ instructos, loco vestri cum pleno mandato destinetis. Vos autem sive mittendos a vobis efficaciter admonemus, ne hic pompose ac cum multa familia, sed cum ea moderatione & honestate, quæ viros exemplares decet, accedatis. Volumusque & præcipiendo mandamus, ut has litteras sine mora præfatis vestræ diœcesis, exemtis & non exemtis, vestræque ecclesiæ capellano insinuare curetis, & eos qui ad concilium interesse vel venire tenentur, id facere nostri auctoritate efficaciter jubeatis. Mandamus etiam ut omnes prælatos singularum regionum vestrarum, civitatum & diœcesum convocetis auctoritate nostra, & de qualibet religione eligatis duos E vel ad minus unum prælatum vel subditum, meliores & doctiores ac magis inclinatos ad reformationem, qui loco omnium aliorum expensis communibus veniant ad præfatum sacrosanctum concilium, causa reformationis in prædictis religionibus faciendæ. Datum Basileæ die septima mensis octobris, anno Domini millesimo quadringentesimo XXXI. indictione IX. pontificatus SS. in Christo patris & domini nostri domini Eugenii divina providentia papæ IV. anno 1.

ANNO CHRISTI 1431.

EPISTOLA

Concilii Basileensis ad abbates, præpositos, &c. diœcesis Basileensis.

Arguit eos, quod ad concilium necdum accesserint, mandatque ut ad illud quam citius veniant.

Ib. p. 37. JUlianus miseratione divina S. R. E. sancti Angeli diaconus cardinalis, in Germania apostolicæ sedis legatus, præsidensque in sacro concilio generali Basileensi, prælati & ceteri in eodem concilio existentes, universis & singulis abbatibus, præpositis, ceterisque collegiatarum ecclesiarum prælatis, exemtis & non exemtis, diœcesis Basileæ, salutem in Domino.

Ignorare aliqualiter non debetis, generale concilium celebrari hoc tempore institutum esse in hac civitate Basileæ, pro cujus celebratione, nos qui ad præsidendum in eodem sumus auctoritate apostolica destinati, jam diu vices gerentes nostros destinavimus ad eamdem, & tandem nos ipsi personaliter advenimus. Et cum etiam de longinquis partibus ad celebrationem advenerint concilii memorati; mirandum satis esse videtur, vos qui propinquiores estis, nullatenus advenisse, nec vos nostræ exhibuisse præsentiæ. Cui etiam transeunti pro reverentia sanctæ sedis apostolicæ, cujus vices gerimus, occurrere deberetis. Vestram igitur tarditatem merito arguentes, unumquemque vestrum, saltem eorum qui munus benedictionis acceperunt, monemus & exhortamur, attente, ac in virtute sanctæ obedientiæ & a quolibet vestrum præstiti juramenti, ac sub pœna excommunicationis districte præcipiendo mandamus, quatenus hucusque ad diem sabbati proxime sequentem, quæ erit XIII. hujus mensis, ad nostram præsentiam personaliter veniatis, ut certæ solemnitati, quæ pro causa dicti sacri concilii die dominica sequenti fieri debet, interesse possitis, & deinde aliis in conciliio, Spiritu-sancto dirigente, peragendis consilium & operam, quatenus ad vos pertineat, exhibere. D Datum Basileæ die VII. octobris, anno domini millesimo quadringentesimo trigesimo primo, indictione nona, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Eugenii divina providentia papæ IV. anno 1.

EPISTOLA

Concilii Basileensis ad regem Poloniæ.

Hortatur eum ad pacem cum Wictrigaldo fratre ejus.

Ibid. SEreniſſime princeps & illustrissime domine, magno dolore affecti sumus cum primum audivimus inter serenitatem vestram E & illustrem principem dominum Wictrigaldum germanum vestrum talem susscitatam esse discordiam, ut alter alterum bellis impugnet, tum propter Christianorum strages, ac desolationem patriæ, & infinita mala inde eventura; tum quia inter fratres uterinos tantum facinus agitur, apud quos jure sanguinis idem velle & idem nolle in rebus omnibus esse deberet. Et si multum timenda sunt damna quæ ex bellis nasci consueverunt, non minus vereri debetis notam atque ignominiam, quæ ex fraterna discordia

utrique accedet. Solent etiam hujuſmodi contentiones eſſe deteriores, majoraque inde produci odia, quo majus eſt ſanguinis vinculum. Nam omnis injuria quam alter alteri ex fratribus inſtat, tanto moleſtior eſt, & acerbius pungit, quanto ab eo fit, a quo minus fieri debite alter exiſtimat. Auxit etiam doloris noſtri cauſam nefanda hæreſis Bohemorum, cum ad eam eſtirpandam veſtra ſerenitas bellis privatis occupata, intendere ſicut ſperabamus non poterit. Ipſi etiam hæretici ſentientes catholicos principes inter ſe diſſidere, audaciores & obſtinatiores in ſua perverſitate efficientur. Gaudebunt pro hoc veſtro diſſidio Tartari, Turci, & alii infideles vobis finitimi, cum audient populum chriſtianum bellis agitari, & ſanguinem chriſtianum effundi. At populus catholicus ſupra modum ubique triſtabitur, cum ſenſerit chriſtianos principes & germanos fratres capitalibus inimicitiis ſeipſos perſequi, & patriam illam, in qua noviter ex idolis cultus veri Dei pullulavit, in prædam ac ruinam exponi. Quæ cauſa tanti odii eſſe poſſit, ut frater fratrem hoſtiliter invadat ignoramus. Sed hoc valde execrabile eſſe ſcimus, quod tam catholici principes in exſtremam jam provecti ætatem, ex eodem utero geniti, ita naturalis affectionis obliti ſint, ut alter alterius damna, infamiam ac exitium quærat. Si ſecundum ſententiam Salvatoris, qui fratri iraſcitur, reus eſt gehennæ, quæ illi pœna ſervabitur, qui in fratris vitam ſeu honorem machinatur? Quis jure vel injuria hoc agat, nobis non conſtat adhuc. Potius autem poſſe optamus, quomodo ſopiri poſſit diſcordia, quam quis diſcordiæ ſit auctor. Hoc autem aſſerimus, quod qui veſtrum ſapientior eſt, quique juſtiorem ſuam cauſam putat, is honeſtius ac laudabilius fecerit, ſi oblitus injuriæ, fratri reconcilietur, & cum carne ſua in priſtinum amorem redeat. Ad quid bellum geritur? cujus vel victor vel conflictus, æque ſunt plena luctu. Qui fratrem bello ſuperaverit, habet potius unde fleat quam gaudeat. Quicquid mali in prælio uni accidit, cum eadem ſit caro, alteri etiam accidiſſe judicandum eſt. Et quoniam propter memoratas cauſas totius Chriſtianitatis intereſt, ut hujuſmodi fraterna diſſenſio penitus extinguatur: ideo hoc ſacroſanctum concilium pro pace populi chriſtiani principaliter congregatum, ad hanc veſtram diſſenſionem tollendam totis viribus laborare intendit. Propterea veſtram ſerenitatem rogamus, ut cauſam & originem hujus guerræ ac diſcordiæ, & quicquid pro pace & concordia inter vos & germanum veſtrum facere debeamus, quamprimum nobis ſignificet. Laborare enim toto poſſe decrevimus pro his omnibus quæ ad pacem, quietem, & tranquillitatem veſtram & dominiorum veſtrorum quoquo modo pertinere videntur. Iterum autem rogamus atque conſulimus, ut modum aliquem adhibere velitis, per quem prædictæ guerræ ſuſpendantur. Nos autem per litteras veſtras poſtea plene inſtructi curabimus, ſi opus erit, notabiles oratores deſtinare, qui pacem ac concordiam cum Dei adjutorio perficiant. Datum Baſileæ, die XXI. octobris, anno Dom. MCCCC. XXXI. indictione IX. pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini Eugenii papæ IV. anno I.

ANNO CHRISTI 1431.

ANNO CHRISTI 1431.

LITTERA

Miſſa per concilium religioſis Prutenis,

Hortatur eos, ut ſtudeant pacem componere inter regem Poloniæ & ducem Lituaniæ.

VEnerabiles & religioſi viri in Chriſto nobis dilectiſſimi. Non mediocriter mentes noſtras afflixit rumor guerræ, quam inter ſereniſſimum principem dominum Wadislaum Poloniæ regem, & illuſtrem principem dominum Switergaldum Lituaniæ ducem cœptam nuper audivimus, tum propter chriſtiani ſanguinis effuſionem, & innumera mala, quæ inde ſequuntur, tum quia hæretici Bohemi ſentientes principes catholicos inter ſe armis certare, in Chriſti fideles audaciores & in ſua hæreſi pertinaciores exiſtent. Quanta hinc detrimenta fidei catholicæ & eccleſiæ Dei oriri poſſint, ſi hæc guerra, quæ nimis crudeliter inchoata eſſe aſſeritur, celeriter non extinguatur, nemo eſt qui non magnifice percipiat. Et quoniam inter alia in hoc ſacratiſſimo concilio tractanda, hoc erit potiſſimum, quemadmodum firma pax ac concordia in chriſtiano populo componatur. Ideo tam ad prædictas guerras, quam alias ubique tollendas ſummo ſtudio intendere volentes, ſcribimus utrique dictorum principum, admirantes ac dolentes, quod hujuſmodi tam ſæva diſſentio inter ipſos germanos orta, exhortando ipſos ad pacem & fraternam caritatem, & ut nobis cauſam & originem ipſius guerræ, & quidi per nos ad illam tollendam faciendum videretur, ſignificent: eoſque rogamus atque conſulimus, ut interim aliquem modum adhibere procurent, & omnes offenſiones hinc & inde ſuſpendere. Poſtquam autem ab ipſis & a vobis plene de omnibus informati fuerimus, noſtros notabiles ambaſſiatores ad pacem perficiendam illuc deſtinare; & ut omnia nobis melius conſtent de cauſis diſcordiæ ac remediis oportunis, hortamur vos, ut ſerioſe tam ipſas cauſas quam remedia neceſſaria per latorem præſentium quamprimum intimetis. Rogamus etiam & quanto efficacius poſſumus admonemus, ut pro viribus laboretis, quatenus omnis diſſentio inter eos amputetur, ac vos pacis mediatores & amicos communes conſtituatis; ſatisfacietis primo officio eccleſiaſtico & religioſæ vitæ veſtræ, cujus maxime intereſt ſeminare pacem, procurare concordiam, & cauſas odiorum reprimere; providebitis fidei catholicæ & toti chriſtianitati, quæ ex hujuſmodi guerra, ſi duratura ſit, maximam jacturam omnino pateretur. Ipſos deinde principes & eorum ſubditos veſtræ religioni pro tanta caritate in eos exhibita perpetuo obligabitis. Nam pacem & concordiam a vobis recognoſcentes, tanti beneficii memores, ipſi & eorum poſteritas vos ſemper diligent & honorabunt. Propterea hoc præcipuum debet eſſe veſtrum officium, ut pro pace ipſorum principum omnem adhibentes diligentiam, ut ad eorum reconciliationem & mutuam caritatem ſummo ſtudio intendatis,

Ib. p. 19.

tis. Quod opus utrique erit gratum & utile, A Deo valde acceptum, & apud homines supra-modum laudabile. Valete in Domino feliciter. Scriptum Basileæ, &c.

ANNO CHRISTI 1431.

EPISTOLA CONCILII BASILEENSIS

Ad Fridericum ducem Austriæ;

Hortatur eum ad pacem cum duce Burgundiæ, ut liber sit prælatis ad concilium venientibus transitus.

Ib. p. 40. JUlianus, &c. prælatique & ceteri, &c. illustri principi Friderico duci Austriæ salutem in Domino, & christianæ fidei sanctæque Dei ecclesiæ velut princeps Catholicus opem ferre. B

Instant necessitates quæque plurimæ populi christiani, ut ad extirpandum hæreses, quæ velut cancer pestifer christianitatis corpus serpere & maculare nimium moliuntur; sedandum bella, quibus undique populus Christianus devastatur; pacem componendam, & mores in melius reformandos, generale concilium in multitudine prælatorum & aliorum virorum ad hoc prodesse valentium in Spiritu-sancto solemniter celebretur. Ad hoc hæc Basileensis civitas ex præcedentis concilii est electa decreto. Propterea nos ad ipsam convenimus civitatem, omne studium & sollicitudinem, quantum cum Deo possumus, adhibentes, ut de omnibus christianitatis partibus ad ipsam civitatem ea conveniat multitudo, per quam tantis tamque difficilibus congruum provisionis, Christi auxiliante gratia, possit adhiberi remedium, & salus publica procurari. Cum autem, rerum magistra experientia edocente, noverimus, immo ex se notum cunctis existat, huic tam salutifero operi impedimentum maximum provenire ex guerra, quæ in finibus & circumadjacentiis hujus civitatis inter vos & illustrem ducem Burgundiæ est paucis ante temporibus suscitata: unde ad hanc civitatem prælatis & aliis veniendi non est libera & quieta facultas, cum inter gentes armorum, quas uterque hinc inde tenetis, non sit transitus sine probabili metu: unde a veniendo ad hoc sacrum concilium plurimi trahuntur, D in maximum totius christiani populi detrimentum, & perturbationem concilii memorati. Per viscera misericordiæ Jesu Christi, cujus res agenda est, vos quanto efficacius possumus monemus, exhortamur, & instanter requirimus, quatenus inimicitias * cum dicto illustri duce Burgundiæ, quem consimiliter per alias nostras his similes litteras exhortamur, monemus, & instanter requirimus, saltem pro tempore hujus concilii, & pro terris circumadjacentibus huic civitati, vos deponatis omni modo cum affectu ita & taliter, quod in omnibus convicinis & circumadjacentibus locis & terris huic civitati sit tutus, liber & pacificus transitus, & habitationis receptio, omnibus & singulis ad E dictum concilium venire volentibus & recedentibus ab eodem. Quod si his nostris salubribus monitis pro tanta necessitate populi christiani, justisque requisitionibus consensum non præbueritis & operam cum affectu, quod de tam catholico principe non aliqualiter sperandum; oportebit nos, licet invitos, contra vos tamquam perturbatorem & impeditorem sacri concilii generalis, & boni publici totius populi christiani procedere juris remediis opportunis. Datum Basileæ, &c.

ANNO CHRISTI 1431.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Imperatoris

Ad ducem Burgundiæ.

Hortatur mandatque duci Burgundiæ, ut sic agat cum Austriæ duce, ut accedentibus ad concilium libera & tuta sit via.

Ib. p. 41. ILlustris princeps, consanguinee carissime. Ex insinuatione reverendissimi in Christo patris domini Juliani cardinalis legati & præsidentis, ac prælatorum in sacro concilio Basileensi congregatorum, amicorum nostrorum dilectorum percepimus, qualiter guerra inter tuam dilectionem & illustrem Fridericum ducem Austriæ, principem & avunculum nostrum carissimum suborta, ipsi concilio permaxima incommoda inferat; ita quod tam accedentes quam redeuntes vias in dispendioso perlustrent discrimine; immo plerique venire volentes, propter hujusmodi pericula se retrahant, jacturæ, ut humanum est, se submittere formidantes. Impediuntur etiam mercationes & victualium ad idem ductores; & ut mala quæ exinde proveniunt summatim perstringamus, ex ipsa guerra imminet quasi totalis dissolu- C tio, quam Deus avertat, concilii memorati; de quo tanto vehementius perturbaremur, quanto ex ea, si fieret, nedum ipsi concilio, verum etiam toti christianitati, quam repræsentat, calamitates proventuras conspiceremus & doleremus ex corde, si hæc res, cooperante Spiritu-sancto, feliciter prænunciata, tantisque exspectata temporibus, & pro exstirpatione hæresum & errorum, reformatione corruptorum undique morum, ac pacificatione sanctæ matris ecclesiæ & Christi fidelium præstolata, consummatione votiva frustrari deberet. Et quanta partibus dissidentibus, & ex hoc malum causantibus in gloria & improperium exinde succresceret, cum diceretur D impetentes se se turbatores esse concilii, tantique boni, tu ipse recense. Et revera incuti vellemus hoc tuæ dilectioni, partique tibi adversæ adscribi debere. Ob quam rem apud præfatum ducem Fridericum institimus una cum oratoribus concilii memorati, quod ipse, ut ad plenum confidimus, se acclinabit ad ea quæ sunt honestatis & debiti in hoc facto, prout ex oratoribus ipsius concilii, qui, ut credimus, in re ipsa illico ad te accedent, enucleatius concipere poterit dilectio tua. Adhortamur te, & monemus summopere desiderantes, ut ad prosecuti nem hujus tam sanctæ rei te sic flectas, quod de impedimento seu negligentia ipsius non possis aliE quatenus inculpari: immo fidelitati tuæ auctoritate Romana * regia omnino mandamus, quatenus ita solerter provideas disponasque, ut per te aut gentes subditosque tuos dicto concilio & ejus membris adeuntibus & recedentibus, ac etiam victualia, merces, aut res alias ad ipsum ducentibus, ipso durante concilio, nulla læsio rerum ac corporum aliqualiter inferatur, quemadmodum & ipsi duci Friderico & universis imperii subditis pœnaliter præcepimus. Age igitur, consanguinee carissime, in re ista salubriter, tamque opportune,

* al. deest Romana

prout neceſſitas facti requirit, ne umquam di- ANNO CHRISTI 1431.
ci poſſit ex operatione tua aliquid ſiniſtri præ-
fato ſuccreviſſe concilio. Per hoc enim nobis
complacebis gratiſſime, prout de te indubitan-
ter confidimus, & ultra mercedem omnipoten-
tis Dei, quam recepturus es, ſanctæ matris
eccleſiæ & ſæculi favorem & gloriam tibi in-
dubie cumulabis. Datum *Ffaltkreth* Curienſis
diœceſis, anno a nativitate Domini milleſimo
quadringenteſimo trigeſimo primo, die XXX.
octobris, regnorum noſtrorum Hungariæ, &c.
XLIX. Romani XXII. & Bohemiæ XII. anno.

EPISTOLA EUGENII PAPAE VI,

Ad Petrum archiepiſcopum Januenſem.

Diſſolvit concilium Baſileenſe, ac novum indicit Bononiæ, ad quod eum invitat.

Ib. p 43. EUgenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Petro archiepiſcopo Januenſi ſalutem & apoſt. ben.

Cum paſtorali officio, cui diſponente domino præſidemus, & ſedis apoſtolicæ auctoritate nihil magis convenire putaremus, quam tota mente incumbere & efficaciter proſequi, ut perſonæ eccleſiaſticæ per ſemitam Jeſu Chriſti incedentes, abjectis illecebris, cum ſinceritate religionis & fidei, vitam honeſtam ducerent, & Deo, prout profeſſi ſunt, ſeipſos veris affectibus dedicarent; dilecto filio noſtro Juliano ſancti Angeli diacono cardinali ſedis apoſtolicæ legato, de venerabilium fratrum noſtrorum conſilio, per noſtras certi tenoris litteras dedimus in mandatis, ut ad civitatem Baſileenſem accederet, & ibidem, ſi prælatorum congregatio eſſet facta, noſtro & Romanæ eccleſiæ nomine præſideret, & in quantum in eo eſſet, reformationem cleri, hæreſum extirpationem, ac pacem & ſalutem fidelium procuraret. Verum licet in propoſito conſtantes ſimus, tamen certis rationabilibus cauſis inducti, in cedula præſentibus intercluſa denotatis, putantes concilii celebrationem neceſſariam eſſe, & ad longam dilationem protrahi non debere, de eorumdem fratrum conſilio, hujuſmodi concilium, ſi quod congregatum videatur, diſſolvendum, & in civitate noſtra Bononienſi uſque ad annum cum dimidio, a die diſſolutionis huiuſmodi computandum, celebrandum eſſe decernimus. Ideo fraternitati tuæ, quæ noſtram & ſedis prædictæ auctoritatem ejuſque conſervationem, deſiderat, ſignificare volumus, ut eorum, quæ in eccleſia eveniunt, notitiam habeat, & etiam intercluſa cedula tuis ſuffraganeis ſignifices, quibus ac fraternitati tuæ, cum ad reformationem cleri, reductionem Græcorum, exſtirpationem hæreſum, ac pacem fidelium concilia & avviſamenta prælatorum maxime neceſſaria ſint, harum ſerie in virtute ſanctæ obedientiæ & præſtiti juramenti præcipimus & mandamus, ut ſtatuto tempore ad hujuſmodi concilium veniatis, cui, Deo auctore, perſonaliter præſidere intendimus: alioquin non venientium excuſationem, niſi infirmitate, aut gravi ſenectute oppreſſi fuerint, minime acceptabimus. Volumus inſuper, ut dictis tuis ſuffraganeis etiam exemtis, ſi qui in territorio tuæ juriſdictionis exiſtant, auctoritate noſtra præcipias, ut ad præfatum concilium ſtatuto termino accedant, ſuper qua re litteris exemtionis a ſede apoſtolica eiſdem conceſſis non obſtantibus, & quibus in hac parte derogamus, plenam tenore præſentium eidem fraternitati tuæ concedimus facultatem. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MCCCCXXXI. XV. calendas januarii, pontificatus noſtri anno 1. ANNO CHRISTI 1431.

EPISTOLA

Archiepiſcopi Strigonienſis & aliorum Hungariæ prælatorum ad concilium.

Excuſant ſe quod in propria perſona ad concilium non poſſint accedere, certoſque faciunt patres de victoria in Bohemos reportata.

REverendiſſimis in Chriſto patribus & dominis, univerſoque cœtui digniſſimo in ſacra Synodo Baſileenſi conſtitutis, &c. Ib. p 44.

Reverendiſſimi patres, evangelicæque veritatis cultores eximii, viri ex omni gente in Sancto Spiritu vocati, obedientiam paratam cum debita reverentia & honore.

Inter cunctas noſtræ ſollicitudinis curas, quibus paſtorale officium nobis ex alto commiſſum exercendo lætamur, jocundamur, indeſinenterque affligimur, concutimur & turbamur, conſiderationis noſtræ intuitum intra cordis noſtri arcana ſedula meditatione revolventes, ad ſacroſanctam Baſileenſem ſynodum, univerſalem eccleſiam repræſentantem, erigere curavimus ſtudioſe. Sane de celebri & glorioſa veſtra congregatione quantum lætitiæ & jocunditatis fervorem pro amœnæ tranquillitatis ſtatu ſanctæ eccleſiæ Dei noſtra præcordia conceperint, difficile poſſumus explicare ſermone, & tanto flagrantis amor caritatis in nobis exardeſcit, quanto veſtras inclytas dominationes divino munimine ſuffultas ad reædificandam Dei eccleſiam unicam ſuper petram divinitus fabricatam promtiores & in ſancto cœpto opere perſeverantiores audiemus, ne Petri navicula a modo in antea & deinceps procelloſis fluctibus agitetur, ne grex dominicus nunc fluido regimini ſubjectus, ex ſomnolentia & deſidioſa incuria paſtorum eccleſiæ, hæreticorum & tyrannorum & nonnullorum ambitioſorum per luſtra devia oberrantium per improviſæ moræ tædium in abyſſum damnabiliter deducatur. Quidnam deſiderabilius vita ſuperſtite, quid poſt funera glorioſius, patres digniſſimi, quam vineam ſabaot unico & indubitato cultori vicario Jeſu Chriſti mundi monarchæ divinitus commiſſam, non tam in membris quam in capite in unum reducere ovile, hæreſes potenter exſtirpare, principes pacificare Chriſtianos, & in clero ſorte Domini mores & virtutes ſeminare glorioſas? Certe hi ſunt actus nobiliſſimi hierarchici in ſacroſancta arca Domini noſtri boni Salvatoris, qui a quolibet orthodoxo & fideli Chriſticola ſunt ardenter amplectendi, nempe nos veſtris dignis dominationibus toto cordis & mentis affectu in prædicta ſancta ſynodo Baſileenſi noſtra in perſona veluti ſacroſanctæ eccleſiæ filii obedientiæ & devoti alumni repræſentaſſemus, acta, facta, geſta, deliberata, & concluſa ac agenda, tractanda & concludenda promta & devo

vota mentis alacritate humiliter recepturi; sed A
☞ ANNO CHRISTI 1431. res pungitiva amaritudinis veneno fideles Christi sua contagione contaminans, nos undique affligit & perturbat; impietas videlicet filiorum satanæ & viperarum, hæreticorum Hussitarum regni Bohemiæ contra sanctam matrem ecclesiam ejusque fideles oviculas, tamquam materni uteri corrosores, sævissime insultantium, qui de anno præsenti & mense octobri funiculos suæ sævitiæ crudelissime extendentes, regnum Hungariæ manu armata, forti & terribili cum eorumdem Thabor, hostiliter clam & furibundo impetu invadendo sanguinem multorum fidelium immanissime effundentes, pluribusque miserabili nece manu sacrilega gladio peremtis, nonnullos manicis & compedibus B ferreis ligatos in captivitatem abduxerunt. His dicti filii sceleratissimi minime contenti, nos & quamplures ecclesias seu loca Deo dicata, bonaque nostra, oppida, villas, possessiones, & decimas jam recollectas, & præsertim ecclesiæ Strigoniensis, fere omnino devastantes depopularunt, spoliarunt, & ignis voragine consumserunt: sed pater misericordiarum afflictionem sui populi, sanguinemque occisorum ad se clamantium, & gemitus flebiles competitorum, pupillorum, viduarum, & orphanorum, proh dolor! humiliatorum, dono gratuitæ pietatis ab alto prospiciens, corda nostrarum fidelium gentium compassionis amore accensa misericorditer erigere curavit: qui ar- C mis virtutis divinæ bonitatis præcincti, gravia pericula, & defienda facinora detestandæ impietatis vindicare volentes, in virtute Altissimi confisi, qui in se sperantes non despicit, furiosam superbiam hostium orbis universi strenue sunt aggressi, adeo viriliter certantes, quod eorum onustissimis curribus & vehiculis plurimis spoliis & rebus oneratis turpiter retrojectis, subsidiisque peregrinisque penitus deficientibus, tutiora loca petere sunt astricti. Ibi Hungarorum sævissima jacula, multis gladio prostratis, pluribusque atrociter sauciatis, diræ mortis pocula ipsis perfidis hæreticis sævissime ministrarunt, sicque viri sanguinum virtute divina draconum faucibus concussi, D venerunt ebrii, non tamen capta præda sunt adipe pinguium saturati. Sed fama vulgata deferente, pestiferæ impietatis superba furia sic, ut præmittitur, Deo volente, illusa, fremens & dolens se esse deceptam, pristinum spiritum elationis reassumens, carbones in nos reaccendere & toto posse gladio ultionis vindictam sumere machinatur. Nos vero humilitatem nostram, omniaque nostra opera illius arbitrio, voluntati & piæ dispositioni committimus, qui omni creaturæ de sua liberalitate munifica dat esse & vivere prout vult, sicut vult & quando vult. Ipsum tota mentis devotione flexo poplite obsecrantes & deprecantes, quatenus sua immensa clemen- E tia, nos a malis omnibus eripere, ovesque suas suo pretioso sanguine redemtas in pace optata collocare dignetur, ut tandem suæ redemtionis fructum salutiferum in nobis celerem sentientes, ad cœlestem curiam cum felici tripudio una nobiscum pervenire mereantur. Præterea, patres & domini glorioſi, sævissima Turcorum paganorum rabies sacrosanctæ fidei catholicæ ac gregis dominici notoriorum æmulorum, in nostrum & totius regni Hungariæ exterminium & ruinam tendentium, nunc in absentia serenissimi principis domini nostri domini Sigismundi Romanorum & Hungariæ, &c. regis, qui congregata multitudine copiosa Turcorum cum exercitu validissimo, fama publica volante, manu feroci regnum Hungariæ sibi ipsis subjicere moliuntur, nos vehementer quorum horrenda formido tyrannide referta, totum regnum Hungariæ & regnicolas cum ingenti cordis acerbitate turbavit & gravissime commovit. Et quia nos præmissorum hæreticorum & paganorum aculeis sævissimis sæpe sæpius, divina permittente gratia, stimulamur; idcirco nostros armigeros & stipendiarios disponere, banderiaque (a) ecclesiarum nostrarum, non parvis sumtibus & expensis erigere, personis etiam nostris propriis minime parentes, sed & loco & tempore occurrentibus nunc campestres, nunc silvestres, nunc vero lutosos tenemus descensus, calores & frigora, imbres & pluvias, promta voluntate sufferentes, ac noctes plerumque insomnes, ut quietem aliis præparemus, in quorum quiete quiescere deberemus patienter; transeuntes contra & adversus dictos hæreticos & paganos, dextra Dei concedente, exurgere, & arma movere, defensionilque patriæ nostræ naturalis obstaculum nunc pro posse, omnibus nostris viribus appositis, opportuna necessitudine ponere oportebit. Vos igitur, egregii & inclyti domini, ex præmissis impedimenta diversa mente acuta poteritis perspicacissime considerare, propter quæ & nonnulla alia ardua negotia hujus regni Hungariæ humeris nostris incumbentia, & imposita, sacrosanctam synodum adire nequimus. Cupientes tamen ab intimis sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ universalis veluti filii obedientiæ obedire mandatis, honorabilem Nicolaum in artibus magistrum archidiaconum Nitriensem, & canonicum in ecclesia Strigoniensi, virum moribus & scientia ornatum, nostrum certum nuncium missum & procuratorem legitimum, sufficiens mandatum nostram absentiam excusandi habentem, quæ per eum fuerint facienda, gerenda pariter & agenda, ad dominationes vestras transmittimus, qui præmissa impedimenta canonica, & nonnulla alia, clarius, distinctius & diffusius coram vestris dignis dominationibus proponet & allegabit: cui in dicendo, proponendo, allegando & referendo credulam fidem adhibere veliris, ipsumque benivole & benigne auditum cum expeditione optata, dataque ei licentia ad nos & suos propriós lares redeundi cum prosperis auspiciis de vestrarum dominationum speciali benevolentia remeare. Nos vero vestras præclaras & Deo devotas dominationes rogamus, & in domino exhortamur, quatenus per viscera misericordiæ domini nostri Jesu Christi cujus res per vos agitur, opus sanctissimum per V. R. paternitates ad laudem & gloriam sacrosanctæ universalis ecclesiæ & populi voluntarie & libere inchoatum, ad effectum desideratum perducere non desistatis, permaxime tamen ad exterminium & excidium hæresis canceroſæ, nunc in regno Bohemiæ pernicioſe currentis laborando. Ipsa namque sua contagione pestifera multos fideles & quasi innumerabilium pias mentes inficit & necat scandaloſe. Nos quippe magnæ spei fiduciam gerimus, patres orthodoxi & Deo amabiles Domini, ut per vestra opera glo-

ANNO CHRISTI 1431.

(a) banderia seu banda sunt vexilla militaria

rio-

rioſa ſalutaris conſequetur effectus, erroreſque & hæreſes eccleſiam Dei lacerantes & notorie ſcandala, pericula animarum & regnorum, ac terrarum deſolationes, depopulationes & devaſtationes parientes, cenſura veſtri judicii exterminabuntur, & niſi, adhibita diligentia ſolerti, hæreſes, opprobria, blaſphemiæ hæreticorum Huſſitarum regni Bohemiæ prædictæ gladio materiali ſuccidantur, revera antiquæ & novæ pejores prioribus deteriori germine periculoſe ſuccreſcent. Amplectimini igitur domini & patres reverendiſſimi, hunc laborem ſalutiferum, quem opifex univerſi fœcundet & fructificet, taliter, ut orbis univerſus optatam pacem, & ſacroſancta eccleſia in ſuo toto ambitu reçuperet unitatem, voſque pro inquietiſſimis & officioſiſſimis laboribus, quos nullo gravati tædio, ad laudem Dei omnipotentis & ſuæ ſanctæ eccleſiæ ſuffertis, miſericordiam Altiſſimi & alia retributionum præmia, quæ glorioſus Deus bene operantibus præparavit, uberius conſequi, & vitam æternam poſſidere feliciter valeatis. Præſentes ſigillis noſtris annularibus, quibus utimur, fecimus conſignari. Datum Strigonii die XXVIII. menſis decembris MCCCCXXXI.

ANNO CHRISTI 1431.

ANNO CHRISTI 1431.

Sacroſanctæ univerſalis eccleſiæ & V. R. P. humiles & devoti Gregorius archiepiſcopus eccleſiæ Strigonienſis. Petrus Agrienſis, Clemens Jaurienſis & Simon Weſprimenſis eccleſiarum prælati, &c.

Documenta anni 1432.

1432.

COPIA

Quarumdam pratenſarum litterarum apoſtolicarum ſuper diſſolutione ſacri generalis concilii Baſileenſis, &c.

lb. p. 50. IN nomine Domini, amen. Quia dignum eſt & rationi congruum, veritati teſtimonium perhibere, in his præcipue debet quicumque Catholicus incumbere, ubi ad ſtatum ſanctæ matris eccleſiæ & conditionem intenditur. Hinc eſt quod cum reverendus pater dominus Daniel, Dei & apoſtolicæ ſedis gratia epiſcopus Parentinus, apoſtolicæ ſedis & domini noſtri papæ theſaurarius, & ad præſens commiſſarius apoſtolicus ad civitatem Baſileenſem deſtinatus, quaſdam litteras apoſtolicas vera bulla plumbea domini noſtri papæ in filis ſericiis rubei & croci coloris, more Romanæ curiæ, bullatas, cum ſubſcriptionibus S. R. E. cardinalium manu propria ſubſcribentium roboratas, cum quodam inſignio in modum gyri & rotundi caracteris ſignatas, prout in ſimilibus eccleſiæ majoribus negotiis fieri ſolet, inferius per omnia tranſcriptas & copiatas, mihi Johanni de Ceparellis Pratenſi decretorum doctori, apoſtolica & imperiali auctoritatibus notario, tradiderit tranſcribendas, & cum ſuis ſolemnitatibus in formam publicam redigendas; mandatis dominationis ſuæ obtemperare cupiens per omnia, una cum Nicolao Bovis præsbytero, & Nicolao de Mota notariis infraſcriptis, in præſentia teſtium & perſonarum fide dignarum teſtimonio ad hæc vocatorum ſpecialiter & rogatorum, coram præfato domino theſaurario & commiſſario prædicto collationem de verbo ad verbum de præſenti copia ad dictas bullas & litteras apoſtolicas fecimus diligenter, quarum quidem litterarum apoſtolicarum tenor per omnia ſequitur & eſt talis.

Eugenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Quoniam alto & incomprehenſibili Deo conſtituimur reddere vota, &c. *ut apud Labbeum tom.* 17. *conc. pag.* 734. *ubi pro his verbis*, Clerum in diverſis mundi partibus reformatione indigere, *in mſ. legitur*: Univerſumque clerum, paucis admodum exceptis, incidere per tramitem peccatorum. *Item pro* ſollicitat quod tot malis, *in mſ.* ſollicitat quomodo tot malis,

B *Item pag.* 735. *poſt hæc verba*: Dum nulla ibi prælatorum congregatio adhuc facta foret, *in mſ. additur:* Intervenerunt magnæ & neceſſariæ cauſæ, quibus obſtandum fuit Bohemicæ cladi, & ſaluti fidelium providendum: unde ipſe cardinalis, ſicut notorium eſt, pro conſervatione fidei in partibus illis magnis fuit exercitiis occupatus. Secuta demum occulto Dei judicio catholicorum fuga. *Item linea ultima*, congregatione ſecuta, *mſ.* congregatione ſtatuta. *pag.* 735. principatus guerræ, *mſ.* initi belli. *Ibid.* ſuper hæc omnia, &c. *mſ.* Hæc omnia verſantes animo, nec non etiam quia proximis diebus cariſſimus in Chriſto illuſtris filius Johannes Palæologus C. P. imperator, & venerabilis frater noſter Joſeph apud Græcos C. P patriarcha, ſuum oratorem, ad nos & venerabiles fratres noſtros S. R. E. cardinales tranſmiſerunt, qui nos requiſivit, juxta tractata per prædeceſſorem noſtrum cum conſilio ipſorum cardinalium, de quorum numero tunc eramus, pro unione Græcæ orientalis eccleſiæ cum Romana & univerſali eccleſia concilium in loco eis apto celebrari; unde nos ſecundum dictas conventiones & propter executionem tanti boni, obtulimus pro adventuris Græcorum prælatis & oratoribus, pro tranſitu ad Italiam, & tranſitu ad Græciam, pro galeis & aliis neceſſariis impenſas opportunas. *Ibid.* Quo præfati patriarcha, &c. *mſ.* Promiſerunt itaque præfati imperator & patriarcha ſolemnes oratores ſuos tranſmittere, ſicuti ante notitiam obitus, &c. *Item ibid.* dimiſſis erroribus, reductam videri ad ritum Romanæ & univerſalis eccleſiæ, *mſ.* dimiſſo errore, unam fieri cum eccleſia Romana. Comprehendimus neceſſarium eſſe ad conveniens ſpatium temporis in Bononia generale concilium convocari. Quapropter ſi prælati de novo ad Baſileam vocarentur, quod convenire non poſſet ſine temporis intervallo, utrumque concilium fere uno tempore concurreret; & ſic utrumque minus auctoritatis haberet, nec prælati poſſent in utroque intereſſe. Unde pro commoditate prælatorum, (qui) nobis habeant convenire, & cauſis ſuperius declaratis, & aliis magnis urgentibus ſuis loco & tempore declarandis, majus bonum minori præponentes, præter concilium quod ſecundum ſtatuta ſynodi Conſtantienſis in decennio venit celebrandum, quodque in ipſo decennio in civitate noſtra Avenionenſi volumus celebrari, ex abundanti in civitate Bononiæ pro ipſorum Græcorum reductione, reformationeque cleri ac po-

☞ populi christiani, aliud generale concilium decrevimus convocare, & in eo intendimus personaliter præsidere apostolica auctoritate, & subscriptorum fratrum nostrorum Jordani Sabinensis, Antonii Ostiensis, Hugonis Penestrini episcoporum, Johannis tituli sancti Laurentii in Lucina, Antonii tituli sancti Marcelli, Joh. tituli sancti Sixti, Francisci tituli S. Clementis, Angeloti tituli sancti Marci presbyterorum, Lucidi sanctæ Mariæ in Cosmedin, & Ardechini SS. Cosmæ & Damiani diaconorum, ejusdem ecclesiæ Romanæ cardinalium unanimi consensu indicimus & convocamus, ac præfatam synodum Basileensem, si quæ inibi congregata videatur, dissolvimus & totaliter liberamus. Insuper in nomine Christi Dei, ad cujus populi salutem totis affectibus aspiramus, universis & singulis patriarchis & archiepiscopis, prælatis & clericis ad quos interest, ubicumque constitutis, indictionem & dissolutionem prædictas, indictis & dissolutis prædictis declaramus & notificamus, ipsosque requirimus & monemus in Domino Jesu Christo in vim præstiti juramenti in consecrationibus eorumdem, in virtute sanctæ obedientiæ, & etiam apostolica auctoritate nostra præcipimus & mandamus, sub pœna excommunicationis & aliis pœnis juris, quatenus in anno uno cum dimidio a publicatione præsentium computando, ad præfatam civitatem Bononiensem pro hoc sacrosancto concilio celebrando, & subsequenter in decennio in civitate Avenionensi debeant convenire; quos omnes præsenti scripto intendimus esse monitos, peremtorieque citatos, ac si eorum singulis directæ fuissent monitoriæ litteræ speciales. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ dissolutionis, liberationis, declarationis ac præceptionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem id attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei, & B. Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursarum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis dominic. MCCCCXXXI. secundo idus novembris, pontificatus nostri anno primo.

ANNO CHRISTI 1432.

Sequuntur subscriptiones cardinalium, ut apud Labb. in præcedenti bulla.

In cujus visionis ac diligentis collationis & aliorum fidem & testimonium præmissorum, ego Johannes de Caparellis decretorum doctor, apostolica & imperiali auctoritate notarius, propria manu præsens hoc publicum instrumentum scripsi & subscripsi, & tam notariatus solito meo signo, quam doctoratus sigilli mei impressione signavi, & de præfati domini thesaurarii & commissarii apostolici prædicti mandato sigilli majoris dignitatis suæ impressione munivi, sub anno a nativitate Domini MCCCCXXXII. mensis januarii die VIII. præsentibus ibidem honorabilibus & discretis viris magistro Georgio de Gayeto sacræ theologiæ doctore & presbytero, Luca Liparelli cive & canonico Anconitano, & Johanne de Patavia dicto Johanne de Padua testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Hæc omnia in civitate Basileensi sub anno, die, mense prædictis, acta sunt sub pontificatu SS. in Christo patris ac domini nostri, domini Eugenii divina providentia papæ IV. anno I.

Et ego Nicolaus Bovis presbyter Laudunensis diœcesis, publicus imperiali auctoritate notarius, omnibus & singulis præmissis præsens fui, & cum prædicto Johanne de Caparellis de hujusmodi copia ad dictas bullas in præsentia domini thesaurarii & testium præscriptorum, diligentem de verbo ad verbum collationem feci, ideo me subscripsi, & signum meum consuetum de hoc per dictum dominum thesaurarium requisitus posui in fidem & testimonium præmissorum, anno, mense, die, loco, & pontificatu prædictis.

ANNO CHRISTI 1432.

Et ego Nicolaus de Mota clericus Ambianensis diœcesis, publicus, &c. *ut in præcedenti.*

LITTERA MISSA IMPERATORI

Per sacrum Basileense concilium.

Monent imperatorem de bulla dissolutionis per episcopum Parentinum allata, seque nihilominus in incæpto bono opere perseveraturos.

SAcrosancta generalis Basileensis synodus in Spiritu-sancto legitime congregata, serenissimo atque invictissimo Sigismundo Romanorum regi semper augusto, salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Ib. p 55.

Serenissime rex, atque invictissime, noverit vestra Cæsarea celsitudo, nos cum ingenti mentium nostrarum jubilo vestras recepisse litteras gratiosissimas, quibus lucide perpendimus ferventissimum zelum, quem fidei orthodoxæ atque sanctæ matri ecclesiæ, nunc, proh dolor! nimium collapsæ per hæreticorum impugnationem, morum deformitatem, atque cladium bellicarum immanitatem, intimo corde geritis. Benedictus Deus, qui tam salubrem voluntatem immisit in cor regis, quique talem tantumque pugilem & advocatum ecclesiæ suæ sponsæ sibi paravit & conservavit. Verum, rex serenissime, opus est vestram Cæsaream majestatem accingi ad celebre sublevamen ecclesiæ Dei, & sacrosanctæ hujus sanctæ synodi generalis, quoniam inimici ejus multiplicati sunt. Quidam enim episcopus Parentinus, SS. domini nostri summi pontificis assertus thesaurarius, quasdam prætensas litteras apostolicas dissolutionis dictæ sacræ synodi, ut accepimus, attulit, per quas præsens sacrum generale concilium nititur dissolvere, & novum in unum annum cum medio ad civitatem Bononiensem indicere, tametsi præfatus episcopus pluribus reverendis patribus oppositum paulo antea promiserit. Viderit augusta vestra majestas, quantum hæc dissolutio afferret nocumenti, nedum ecclesiæ Christi, sed & toti populo fideli, qui summam spem sublevationis a tantis tribulationibus & cladibus, quæ, heu! in tota Christianitate debachantur, firmiter posuit. Sane hæc congregatio zelo ardentiori domus Dei accensa dissolutioni huic viribus totis renititur, atque adjutore Deo & vestra Cæsarea majestate, remedia efficacia tantis calamitatibus perquirere studebit. Ea propter vestram præsentiam in hoc sacro concilio ex intimis cordis desiderat, ut sit coadjutrix exstirpationis hæresum, reformationis omnium ecclesiæ statuum, atque pacis & concordiæ christianorum, veluti causa extitit unionis ejusdem in concilio Constantiensi. Supplicamus

igi-

☞ igitur ſereniſſimæ veſtræ majeſtati, quatenus dignetur aviſari & concipere omnia remedia opportuna tam peſtilenti cladi, & ea ad effectum uſque deducere, quanto celerius fieri poterit, obſecrantes etiam celeriter & efficaciter illuſtri principi domino Guillelmo duci Bavariæ, hujus ſacri concilii veſtra ſacra ordinatione protectori, atque omnibus prælatis Germaniæ, per veſtram ſerenitatem reſcribi pro celeriori ad hunc locum adventu, quoniam eorum præſentia eſt hic ſumme neceſſaria ad hoc ſacrum opus Dei & ſuæ ſanctæ eccleſiæ feliciter continuandum & conſummandum. Super prædictis autem ambaſſiatam noſtram ad regalem veſtram majeſtatem in brevi deſtinare diſponimus, & hic firmi & ſtabiles perſiſtere intendimus totis viribus, procurantes bonum eccleſiæ & totius Chriſtianitatis, quantum Deus ex alto conceſſerit, qui ſerenitatem veſtram conſervare & dirigere dignetur ad ſuæ ſponſæ eccleſiæ ſalubria præſtanda obſequia. Datum Baſileæ &c.

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Romanorum regis ad concilium

Bullam de concilii diſſolutione a papa acceptam eis mittit; hortatur ut nihilominus ab incepto bono opere non deſiſtant.

Ib. p. 54. REverendiſſimo in Chriſto patri domino J. cardinali S. Angeli præſidenti, venerandiſque patribus prælatis, ac ceteris in ſacro generali Baſileenſi concilio congregatis, amicis noſtris cariſſimis & ſincere grateque dilectis.

Reverendiſſimi & venerandi in Chriſto patres, amici cariſſimi & ſincere grateque dilecti. Hodie recepimus bullam domini noſtri papæ, notificantem nobis diſſolutionem ſacri Baſileenſis concilii, quam ſua ſanctitas hinc inde fecit per bullas ſuas publicari, cujus copias hic incluſas habetis, de qua re ultra modum ſtupenda tanto amarius turbati ſumus, quanto ex hujuſmodi diſſolutione, nedum innumera mala & pericula, quinimmo totalis ſubverſio catholicæ fidei & alia diſcrimina ſunt indubie ſucceſſura, & non poſſumus continere dolorem & lacrymas, ſi ipſa ſacra ſynodus, quæ omnium imminentium diſcriminum eſt portus ſalutis, & multarum rerum fructuoſa inceptio, ſic vane & ſine ratione ſuo effectu ſicque periculoſe debet fruſtrari, & ſuper eo, ut in tempore provideatur, miſimus feſtinantiſſime ad ſanctitatem domini noſtri litteras noſtras & inductiones opportunas, ut ſanctitas ſua protinus remediare velit, & ea quæ facta ſunt illico revocare, quemadmodum copia legationis noſtræ ad ſanctitatem ſuam miſſa hic incluſa vos clarius edocebit; & ſperamus quod eadem ſanctitas, penſatis ſcandalis ex hujuſmodi diſſolutione provenientibus, quæ utique ignoravit, & nihilominus fructibus qui ſperantur, mentem ſuam mutabit & conventioni felici ipſius concilii paternos miniſtrabit favores, prout eamdem ſanctitatem, cum ſecum conſtituemur, ut in brevi ſperamus, clarius informabimus viva voce. Adhortamur ergo veſtras paternitates in Domino noſtro Jeſu Chriſto, cujus res agitur, ut nulla ſuggeſtione aut alio quovis modo diſſolvi velitis, ſed incepta feliciter proſequi & finire, firmam habentes fiduciam, quod ſanctitas domini noſtri aviſata clarius de conditionibus ipſarum rerum, ſi ſaltem non voluerit deſtructionem Chriſtianitatis, & notam indelebilem incurrere, illico aliter & ſalubriter providebit. Abſit enim, & iterum abſit, ut rem tanti ponderis & fidem tam inteſtine tangentis, valeat ſeu poſſit tam facilis irritare promotio, quoniam in brevi aliud ſentietis. Confortemini ergo & eſtote robuſti, quoniam ad continuationem ipſius ſacri concilii vobiſcum conſtanter & fideliter uſque ad mortem perſeverare volumus: quia ſic nos fides inſtruit, conſcientia noſtra admonet, & imminentia mala perurgent. Et quicquid ſuper illo decreveritis, nobis quantocius intimate: quoniam ſi tale concilium ſicut & præcedentia tam leviter ſine fructu & ratione deberet diſſolvi, in extinctionem totius Chriſtianiſmi, tæderet nos amodo vivere inter filios hominum; & revera mors pretioſior in tantis deformitatibus vita eſſet. Providete ergo celeriter & cuſtodite Chriſtianitatis ſalutem, ut ſcitis. Datum Placentiæ die x. januarii regnorum noſtrorum anno Hungariæ, &c. XLV. Romanorum XXII. & Bohemiæ XII.

ANNO CHRISTI 1432.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum rex ſemper Auguſtus ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. rex.

Ad mandatum domini regis
Gaſpar Sligk.

COPIA BULLAE DISSOLUTIONIS

Concilii miſſæ domino regi Romanorum.

Extat apud Labbeum, tom. II. conc. pag. 940.

SEQUUNTUR AVISAMENTA

Per dictum dominum Romanorum regem domino noſtro papæ tranſmiſſa.

Extant apud Labbeum tom. XII. conc pag. 956.

COPIA APPELLATIONIS

Interjecta per nonnullos dominos de concilio a domino papa ſuper diſſolutione concilii per dominum papam facta, &c.

CUm appellationis remedium in relevamen indebite gravatorum ſalubriter inventum, Ib. p. 56
a ſanctis patribus ſit rationabiliter inſtitutum; idcirco ego N. &c. animo appellandi & ad ſanctam ſedem apoſtolicam, vel ſaltem ſacroſanctam ſynodum Baſileenſem provocandi, propono & dico, quod quamquam in hac civitate Baſileenſi tam ordinationibus & decretis Conſtantienſis & Senenſis conciliorum, quam olim domini Martini V. & ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini Eugenii IV. moderni Romanorum pontificum auctoritatibus, ac de expreſſis ipſorum mandatis generale concilium in Spiritu ſancto, pro hæ-

☞ hæresum exstirpatione, morum reformatione, pacis quoque inter Christianos reges & principes ceterosque fideles reintegratione, legitime sit congregatum atque firmatum, præfatum quoque sacrum concilium jam manum ad aratrum miserit, Bohemos ipsos, qui Hussitæ vulgo nuncupantur, pridie cum omni mansuetudine sub spe salubris reductionis eorumdem vocando, necnon cum illustri principe duce Burgundiæ & certorum militum & militarium societate, tractando, nonnullasque eisdem militaribus provisiones faciendo ad finem, quatenus in eventum, in quem dicti Bohemi in sua pertinacia, quod absit, persistere contingat, valido dirigente domino exercitu instituto, eosdem manu forti reducere seu exterminare moliantur, singulique prædictorum & ipsi Bohemi sperentur huic sacro concilio Basileensi super præmissis grata, quæ desideranter expectat, responsa daturi. Adeo quod eadem synodus propterea, salvis aliis causis * prægnantibus, cessante saltim universali fidelium scandalo, ac totius ecclesiastici status gravi periculo, sese quovismodo dissolvendo retrospicere nequit, prout nec debebit. Quid enim periculosius, quidve scandalosius; seu etiam, ut ita dicam, ridiculosius, quam tam salubre laudabileque hujus concilii taliter, ut præfertur, autorisati opus, tanta cum ferventia inchoatum, nunc parvipendere, seu leviter ludibrioseque desertare? nihilominus tamen quidam Johannes de Prato alias de Cipparellis, prætensus decretorum doctor, nuper decem diebus nondum elapsis, quasdam apostolicas litteras sive bullas in fratrum Prædicatorum hujus loci conventu palam exhibuit, atque legit, dissolutionem hujus sacri concilii Basileensis, velut prætendit, continentes, fundatas falsis evidenter ex causis, ut asseritur, undecumque sanctitati domini nostri sinistre suggestis, in eisdem expressatis. Quarum quidem falsitas opportuno tempore legitime probari poterit atque clarius demonstrari. Prætendens, ut creditur, quod propterea dictum sacrum concilium Basileense dissolvi potuit, sitque habendum pro dissoluto, cum tamen minime credendum sit, seu quovis modo præsumendum videatur, intentionis sanctitatis domini nostri papæ fuisse aut esse, ipsam synodum tam necessario ac legitime congregatam, &, ut præmittitur, autorizatam dissolvi velle, nisi causis in dictis suæ sanctitatis expressis causamque eidem suæ sanctitati dissolvendi præbentibus, veris existentibus. Neque tunc facile, ut creditur, attentis scandalis atque periculis, quæ propter Hussitarum vocationem, & tractatus supradictos taliter, ut præmittitur, pendentes, ulteriori cessante prosecutione, seu esponsorum præstolatione indubie nascerentur. Propterea non est præsumendum, seu leviter credendum, quod dictus dominus noster decretis & ordinationibus Constantiensis, cui sua sanctitas necnon reverendissimi cardinales intererant & approbabant, ac Senensis conciliorum immemor, quicquam in præjudicium seu dissolutionem præsentis Basileensis concilii decerneret attentari. Quorum decretorum altero in effectu cavetur, quod quilibet cujuscumque status vel dignitatis, etiamsi papalis existat, subjaceat concilio, & in iis quæ ad fidem ac generalem

ANNO CHRISTI 1432.

f. præ-ravibus.

ecclesiæ Dei reformationem pertinent, obedire tenetur. Postquam igitur hoc sacrosanctum Basileense concilium, legitime, ut præmittitur, congregatum existat, atque firmatum, agensque causam fidei, ac ecclesiæ Dei reformationem, quomodo sua sanctitas in præmissis obediret concilio, si sua dissolutione, ne causa fidei agitari & ecclesia Dei reformari valeant, evidens impedimentum ministraret? Et esto etiam quod dictus dominus noster undecumque inspiratus, vellet amplecti, quod absit, rigorem, adeo quod præmissis minime ponderatis, hoc sacrum concilium pro dissoluto, & ad Bononiam cum tanto temporis dispendio seu prorogato forsan habere voluit, accedat prohibitio alterius decreti dictorum conciliorum, quod incipit: *Frequens generalium conciliorum &c.* quo inter cetera cavetur, si forte casus aliquis occurrerit, quo necessarium videretur ipsum locum concilii mutari, puta obsidionis, guerrarum, pestis aut similis, tunc liceat summo pontifici de fratrum suorum, aut duarum partium eorumdem consensu atque subscriptione, alium locum prius deputato viciniorem & aptum sub eadem tamen natione subrogare. Si igitur subesset, prout minime subest, causa necessaria translationis hujus concilii Basileensis, nequaquam de Basilea Germanicæ ad Bononiam Italicæ nationis, obstante decreto prædicto, posset transferri, nec decretum concilii Constantiensis præfatum, tradens Romano pontifici potestatem concilia ex causis prædictis transferendi, si bene inspiciatur comprehendit concilia firmata & inchoata, sed potius inchoanda, pendente enim termino concilii congregandi, si locus pro ipso congregando deputatus urgentibus causis necessario fuerit mutandus, tunc poterit alius eo modo quo præmittitur, per Romanum pontificem deputari, secus ubi concilium sufficienti auctoritate legitime jam firmatum, & sessionibus ac processibus synodalibus actuatum & radicatum existit, ut in casu præsentis concilii. Tale namque non subjacet mutationi per Romanum pontificem absque consensu concilii faciendæ. Sed Romanus pontifex juxta mentem primi decreti superius annotati, obedire tenetur, non impedire. Quibus omnibus debite recensitis, nequaquam præsumendum est, sed credendum sanctitatem domini nostri papæ hoc sacrosanctum Basileense concilium cum tanto scandalo & periculo, sic ex abrupto, præsertim falsis causis suæ sanctitati quomodolibet instillatis, ut præmittitur, per suas litteras dissolvere voluisse, aut pro dissoluto habere. Attento etiam quod propterea sua sanctitas notam gravissimam ac sedis apostolicæ dedecus & ignominiam non minimam apud Christifideles, utriusque videlicet, ecclesiastici atque sæcularis status personas irrevocabiliter, ut timetur, foret incursura. Sentiens igitur me dicti Jo. de Prato & maxime ipsius incauta ac manifesta litterarum prædictarum pro dissolvendo præsenti concilio exhibitione, non mediocriter gravatum, timensque in posterum fortius posse gravari: ea propter a dictis prætensis litteris, sic, ut asseritur, exhibitis, atque lectis, ac ipsarum exhibitione, lectione, & ejusdem concilii prætensa dissolutione, aut loci mutatione, salva ipsius nullitate, necnon a quibuscumque prætensis processibus pœnalibus, & censuris ecclesiasti-

☞ sticis propterea forte fulminatis seu fulminandis, contra quoscumque prolatis seu proferendis, quibusve mandatis a quocumque, quamvis etiam domini nostri papæ surrepticie informati, auctoritate emanatis, publicatis, seu publicandis quomodolibet in futurum, omnibusque & singulis aliis gravaminibus per quemcumque ad effectum prædictum quavis auctoritate illatis & inferendis, quæ semper colligi poterunt quomodolibet ex præmissis, ad sanctam sedem apostolicam & sanctitatem domini nostri papæ, ad ipsum de veritate rei gestæ melius atque clarius avisandum & informandum, vel saltem ad hoc sacrosanctum generale Basileense concilium pro me & mihi adhærentibus & adhærere volentibus in his scriptis provoco & appello, & apostolos peto instanter, instantius, & instantissime, unico contextu verborum, si quis sit, qui illos mihi dare velit aut potest, subjiciens me ac omnes & singulos mihi adhærere volentes, tuitioni & protectioni sedis apostolicæ, & sacrosanctæ synodi Basileensis prædictarum. Protestor insuper quod hanc meam appellationem prosequi, ac omnibus quorum interest insinuare volo & intendo, locis & temporibus opportunis, salvo jure addendi, minuendi, corrigendi, mutandi, seu aliam vel alias appellationes interponendi totiens quotiens videbitur necessarium, seu quomodolibet expedire. Requirens vos notarium publicum hic presentem, quatenus super hac mea appellatione omnibus & singulis præmissis unum, vel plura, conficiatis publicum seu publica instrumenta.

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA CONCILII BASILEENSIS

Ad episcopum Noviomensem.

Illum capitulumque Noviomense invitat ad concilium, mittitque ei decreta ultimæ sessionis,

Ib. p. 59. SAcrosancta synodus generalis Basileensis in Spiritu-sancto legitime congregata, universalem ecclesiam repræsentans, reverendo patri episcopo Noviomensi, salutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Mirari satis non sufficimus, reverende pater, cur gressus vestros ad hoc præsens generale concilium nondum direxistis, cum tempus assignatum a sacro concilio Senensi de celebratione hujus Basileensis a pluribus mensibus inchoatum fuit, & jam per alias litteras nostras fueritis monitus, sub pœnis juris, & de longinquis regionibus prælati & diversi legati jampridem advenerint; nec opus fuerat alia vocatione, quam quæ decreta fuerat in generalibus synodis Constantiensi & Senensi. Præter juris pœnas vos monere debent instantia pericula fidei & ecclesiæ, præsertim ex illa armata hæresi Hussitarum, longe lateque suas fimbrias & venenatas doctrinas dilatante, atque ex pluribus rebellionibus magnarum Germaniæ civitatum contra suos prælatos & clerum; quibus maximis inconvenientibus una cum morum reformatione & Christianorum pacificatione opportuna remedia paramus atque disponimus, quod & vos facere ex dignitate susceptæ incumbit. Quapropter ex superabundanti vos hortamur in visceribus domini nostri Jesu Christi, & nihilominus mandamus, & districtæ sub debito juramenti & pœnis juris & excommunicationis latæ sententiæ præcipimus, quatenus celerrime, saltem infra viginti dies a die notificationis præsentium, iter arripiendo, & illud sine fraude continuando, ad præsentem generalem synodum accedere non obmittatis, (a) commonentes nostri ex parte vestrum capitulum, & alios vestræ diœcesis, qui de jure vel consuetudine ad sacrum generale concilium comparere aut mittere tenentur, quos & nos tenore præsentium in virtute sanctæ obedientiæ, & sub præfatis pœnis monemus, quatenus ad hoc sacrum concilium comparean infrat tempus prædictum, aut viros in scientia & moribus notabiles celeri gressu, & sine longiori dilatione studeant destinare. Et ne diu moveamini quibusdam rumoribus contrariis, aut frivolis assertionibus; quæ utique subreptitiæ sunt, tenorem decretorum in ultima nostra sessione publicatorum vobis transmittimus Præterea nostras litteras patentes universis Christifidelibus directas, in vestris civitate & diœcesi publicare & notificare seu publicari & notificari, & notificum mandare velitis ad Dei laudem, suæ ecclesiæ & hujus sacri concilii exaltationem, errorum exstirpationem & fidelium in magnis calamitatibus proh dolor! existentium sublevamen. Ad quæ saluberrima opera vos dirigat Spiritus sanctus, in cujus hic nomine convenimus. Datum Basileæ, &c.

(a) E tanqua regi ne sarium postea, cusavit han. d Belfor tegni pro re Angliæ admini uti & tinens. Belvac Parisie episcop

Sub eadem forma, pauciſſimis verbis exceptis, reperio in mſ codice regii collegii Navarræ epiſtolam ad alios epiſcopos per concilium Baſileenſe tranſmiſſam, datam Baſileæ 23. januarii.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum, ad concilium Basileense.

Gratulatur patribus, quod in concilii celebratione perseverent, suam eis promittit protectionem, monetque eos scripsisse se ad papam & principes.

REverendissimis in Christo patribus & dominis sacrosanctæ Basileensis Synodi in Spiritu sancto congregatæ, amicis nostris carissimis, ac grate & sincere dilectis. Ib. p.

Reverendissimi in Christo patres, amici carissimi, grate & sincere nobis dilecti, quamvis post exortam novitatem, quam sanctissimus dominus noster papa pridem per publicationem dissolutionis concilii Basileensis paravit, nos trinos nuncios ad ejusdem sanctitatis suæ præsentiam pro revocatione illius & remediis necessariis, ad fomentum & confirmationem concilii facientibus, adhibendis, incontinenti miserimus, firmam habentes fiduciam, quod eadem sanctitas propositum suum mutabit, & ipsi concilio, quo nihil in republica Christiana sanctius, nihilque salubrius, paternos ministrabit favores. Tamen recepta heri V. P. littera, quodam immenso gaudio perfusi fuimus atque sumus, in tanto ut alacritas scriptorum vestrorum nobis mentis nostræ turbationem ex toto subrepserit, & nos præ dolore collapsos restituit ex eo, cum sentiamus vos huic periculosissimæ dissolutioni totis velle re-

reniti viribus, atque ad ejus concilii ſtabili-
mentum perquirere remedia opportuna. Et
ANNO CHRISTI 1432. credimus indubie, quod ſcripta noſtra, quæ
ſuper illo vobis incontinenti tranſmiſimus,
jam vos certos reddiderint de diligentia &
ſollicitudine noſtra, quam impendimus &
impenſuri ſumus pro continuatione ipſius con-
cilii uſque ad mortem. De ea namque re
ſtylum hic retrahimus, cum vos ſufficienter
prius informatos ſentiamus; aviſantes vos,
quod iterum ſolemnes noſtros oratores, præ-
latos & nobiles ad ſanctitatis ſuæ conſpectum
promtos fecimus ſuper re ipſa, & eorum
veſtigia illico ſubſequentur. Diſpoſiti autem
xx. die proximi menſis februarii abhinc nos
levare, directo tramite iter noſtrum verſus
Urbem & ad ſanctitatem ſuam directuri, a-
pud quam, ut ſperamus, utique tantum fa-
ciemus, prout expedierit; quamquam arbitre-
mur ſanctitatem ſuam remediaturam ad pri-
ma ſcripta noſtra, ſuper quibus reſponſum
quotidie præſtolamur. Præterea ad deſideria
veſtra ſcribimus fratribus noſtris catholicis re-
gibus & aliis, præcipue Almanniæ principi-
bus & prælatis, ac illuſtri duci Guillelmo,
etiam trina ſerioſiſſima noſtra ſcripta venient.
Inſuper incontinenti oratores filii noſtri ducis
Mediolani ad ipſum concilium, & multi Lom-
bardiæ epiſcopi & prælati, qui jam ad iter
ſunt accincti, & ad reges Hiſpaniæ omnes
notabiles nuncios noſtros tranſmiſimus, &
dum ambaſſiata veſtra quam miſſuri eſtis, ut
ſcribitis, ad nos applicuerit, ipſam gratiſſime
audiemus, & juxta ipſius conſilia ſedula men-
te intendemus ad ſingula quæ ipſis neceſſaria
videbuntur. Rogamus ergo & requirimus,
hortamurque P. V. in Domino noſtro Jeſu
Chriſto, cujus res agitur, quatenus in con-
ſtantia veſtro propoſito, quod Spiritus ſanctus
cordibus veſtris infudit, velitis firmiter perſe-
verare, & agere ea continue quæ ſunt pro
bono eccleſiæ ſanctæ Dei, certiſſimam haben-
tes fiduciam, quod nos vobis & ſacro concili-
lio aſſiſtemus fideliter extremas uſque ad vi-
res, nec ab hoc voto noſtro retrahere nos
poterit nec debebit quicumque rerum even-
tus. Speramus quod ſanctitas domini noſtri
papæ, auditis noſtris perſuaſionibus & aviſa-
mentis ſibi miſſis, ſimiliter faciet, & tanto
amplius quanto concilium perſentiet eſſe in-
trepidum, quemadmodum V. P. in brevi,
dante Domino, clarius deſcribemus. Datum
Placentiæ, die ultima Januarii, regnorum no-
ſtrorum anno Hungariæ, &c. XLV. Romano-
rum XXII. Bohemiæ XII.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum rex
ſemper auguſtus, ac Hungariæ, Bohe-
miæ, &c. rex.

EPISTOLA

Ducis Mediolanenſis, ad concilium Baſileenſe.

Monitos de proximo ſuorum epiſcoporum adventu hortatur, ut diſſolutioni concilii non aſſentiantur.

Ib. p. 62. SAcroſanctæ generali ſynodo Baſileenſi in Spiritu ſancto legitime congregatæ. Reverendiſſimi in Chriſto patres & domi-

ANNO CHRISTI 1432. ni, quidquid agimus & acturi ſumus pro ſa-
cro Baſileenſi concilio, ex debito fidei noſtræ
procedit, neque proinde nobis habendæ ſunt
gratiæ. Tenetur quiſque catholicus princeps,
tenemur & nos jure merito ita facere, & eo
amplius quo majorem principatum Deus o-
mnipotens pro ſua pietate conceſſit.

Continebant, ut ſcribitis, præcedentes noſtræ
litteræ miſſuros nos eſſe oratores noſtros, &
inſuper territorii noſtri prælatos, ac daturos
alia quæque præſidia. Eadem mens, idemque
animus nobis eſt, eritque per ſingulos dies
melior. Et poſtquam litteras hujuſmodi vobis
dedimus, omnis cura & diligentia verſata eſt
in accelerandis ipſis oratoribus ac prælatis: &
ita factum eſt, ut jam omnes in procinctu ve-
niendi ſint, ſtatimque habitis litteris veſtris,
magis atque magis acceleravimus iter eorum,
& certi quidem reddimur, quod in breviſſimo
ſpatio illic eos vobiſcum habebitis, réverendiſ-
ſimum ſcilicet in Chriſto patrem dominum B.
(a) ſanctæ Mediolanenſis eccleſiæ archiepiſco-
pum, primum inter prælatos Italicæ nationis,
quo nullum digniorem, nullum præſtantiorem
habemus, & cum eo duos inſignes ac ſingula-
res viros. Id ergo vobis ita perſuadere pote-
ſtis, ut nihil certius habeatis. Sed cum res
ipſa ſatis exigua ſit ad quam tenemur ex de-
bito, ſicut diximus; cogitate vos ipſi quibus
poſſimus modis aliter juvare concilium, quia
non deficiemus in aliquo. Agitur de cauſa fi-
dei periclitantis, de univerſo Chriſtianitatis ſta-
tu perturbato, de moribus reformandis, de
pace fidelium, quibus in rebus non ea tantum
quæ ſcimus & poſſumus, ſed ipſam animam
debemus omnes exponere. Commendabile igi-
tur eſt, & judicio noſtro ſanctiſſimum propo-
ſitum quod habetis continuandi ac firmandi
concilii, non aſſentiendi quærentibus illud ſol-
vere & differre. Et nos quidem hoc propoſi-
tum veſtrum apud ſereniſſimum principem &
dominum noſtrum dominum Romanorum re-
gem, libenter juvare diſponimus, ac una cum
majeſtate ſua cogitare, & in effectu ponere,
ſicut ſcribitis, opportuna quæque remedia, ut
ipſum concilium dietim amplius augeatur, &
in rebus catholicis ac divinis meliores conti-
nuo ſucceſſus obtineat, in quo nihil dubita-
mus Deum ipſum adjutorem habere. Certi e-
tiam quod prælibatus dominus rex pro devo-
tione & religione ejus maxima eidem conci-
lio favoribus & juvaminibus ſuis ſemper aſſi-
ſtet, nec aliqualiter ipſum diſſolvi patietur,
cum maxime certificatus ſit, quod nec poteſt,
nec debet diſſolvi de jure. Proſequamini igi-
tur & vos dictum concilium bonis animis, ne-
que rem tantæ ſanctitatis ac divinitatis deſti-
tuatis ullatenus, ſicut nec vos deſtituros aſſe-
ritis, intendendo principaliter, ut officium ve-
ſtrum eſt, ad hæreſim exſtirpandam, ad ho-
neſtatem & bonum eccleſiæ, ad reformandos
pravos mores, & ad pacem populi Chriſtiani.
Quæ ſi diligenter & bene feceritis, æternam
vobis gloriam comparabitis. Datum Mediolani
die 1. februarii MCCCCXXXII.

Philippus Maria Angelus, dux Mediolani,
&c. Papiæ, Angleriæ comes ac Januæ
dominus.

(a) Bartholomæum a Johan. XXIII. creatum an. 1414. & a Martino V. in conc. Conſtant. confirmatum.

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum, ad ſacrum concilium.

Scribit ſe nullum a ſummo pontifice accepiſſe reſponſum.

Ib. p. 63. REverendiſſimo in Chriſto patri domino J. cardinali S. Angeli præſidenti, venerabilibuſque patribus in ſacro concilio, &c.

Reverendiſſimi in Chriſto patres, amici cariſſimi, ac grate & ſincere nobis dilecti. Omni die & de hora ad horam ſcripta noſtra & nuncios ad ſanctitatem domini noſtri papæ itera-B mus, & juxta exigentiam tantæ rei nedum opportune, verum etiam importune pulſamus, ut famam diſſolutionis ſacri Baſileenſis concilii omnino velit ſopire, & ad continuationem ipſius paternos impertiri favores, & non habendo reſponſum in ammirationem vehementem perducimur, quænam cauſa adeſſe poſſit. Sed adviſati quod ſanctitas domini noſtri circumdata exivit aliquibus hominibus, ea quæ ſua non Chriſti ſunt quærentibus, timemus multum quod fortaſſis nedum noſtræ & veſtræ, ſed & aliorum pro concilio inſtantium litteræ taliter ſupprimantur. Et pro eo honorabilem magiſtrum Johannem de Monte canonicum Leo-C dienſem, ſacræ paginæ magiſtrum, domini noſtri papæ cubicularium, qui jam de curia ad propria erat iturus, arreſtavimus, ipſumque conſtrinximus, quia eſt homo magnæ ſcientiæ, bonæ audacitatis & ſingularis domeſticitatis, cum eadem ſanctitate, ut ipſe eidem ſanctitati facta detegat ut ſe habent; qui incontinenti rediturus eſt ad eamdem ſanctitatem. Nec pro hoc omittemus, quin perſeveranter ſemper cumulabimus apud ſanctitatem monita noſtra. Velitis ergo, amici cariſſimi, vos conſtanter tenere & agere diligenter ea quæ agenda ſunt pro bono eccleſiæ, quoniam nos taliter inſtabimus apud ſanctitatem domini noſtri, quod ipſe utique propoſitum ſuum, ut indubie ſperamus, in melius commutabit. Audivimus e-D tiam quod oratores veſtri Jacobus de Sirak & Thomas Fiene officialis Pariſienſis, quos miſiſtis, aſſecutis aliquibus officiis in Romana curia, inibi demorentur. Et hæc vobis pro aviſamento intimanda duximus, ac oratores veſtros ſolemnes, quos miſſuri eſtis, ut ſcribitis, eo magis acceleretis. Datum Placentiæ die VII. februarii MCCCCXXXII.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum rex.

EPISTOLA

Ducis Mediolanenſis, ad concilium Baſileenſe.

Laudat patrum zelum erga concilium, certoſque eos facit de proximo adventu prælatorum ſuorum.

Ib. p. 64. SAcroſanctæ generali Baſileenſi ſynodo in Spiritu ſancto legitime congregatæ, univerſalem eccleſiam repræſentanti.

Reverendiſſimi in Chriſto patres & domini præſtantiſſimi, non minori gaudio litteras veA ſtras vidimus, quam vos ipſi audiveritis, quæ venerabilis orator noſter dominus Franciſcus de la Couce retulit noſtri parte. Inſinuant enim litteræ ipſæ nobis firmam & irrevocabilem diſpoſitionem, quam habetis perſiſtendi in illo ſacro conc. ardentem præterea affectionem veſtram omnia diligenter curandi & agendi, quæ poſſint in amplitudinem ejus tendere: quæ res ita nobis grata & acceptata eſt, ut nihil gratius, nihil acceptius audire poſſimus. Nam quemadmodum ad præſtandos ipſi concilio quoſcumque favores diſpoſitiſſimi ſumus, ut certe debemus, cum agatur de fide catholica & bono quorumcumque fidelium; ita juvat intelligere, quod idem animus eademque diſpoſitio vobis ſit, in quorum manibus præcipue conſtat ipſius conc. firmamentum. Precamur igitur & ſupplices exoramus omnipotentem Dominum noſtrum, ut hoc ſanctum propoſitum veſtrum pro ſua clementia confirmare ac ſtabilire dignetur, & pro amplitudine illius benedicti concilii manus porrigat. Hortamur etiam ex abundanti vos, ut continuo ſitis ad incrementa ipſius concilii promtiores, & quandoquidem nihil eſt, in quo magis Deo placere & fidei prodeſſe poſſitis, omne veſtrum ſtudium, omnem curam, omnemque diligentiam huic ſancto operi apponatis. Nos enim oratores noſtros ac prælatos noſtri territorii acceleramus, ut requiritis, quantum poſſumus, jamque aliqui ex eis ſe commiſerunt itineri, & ceteri uſquequaque ſequuntur, brevique vobiſcum illic eos omnes habebitis. Si quid autem eſt aliud, quod apud ſereniſſimum dominum noſtrum regem, aut alibi pro ipſo concilio benefacere valeamus, id continuo faciemus, & ad hæc fidei præſidia pariter & ad alias divinas res in concilio illo tractandas, nos continuo promtiores habebitis. Neque pluribus modo agimus, cum jam ſatis bonam diſpoſitionem noſtram tam verbo quam litteris percipere debueritis, & magis quidem optamus affectionem noſtram vobis effectibus ipſis oſtendere. Datum Mediolani, die XIV. februarii 1432.

Philippus-Maria-Angelus dux Mediolani, &c. papiæ Angleriæque comes, ac Januæ dominus.

QUARTA LITTERA

Regis Romanorum, ad concilium.

Scribit ſe novos ad papam miſiſſe nuncios, a quo brevi reſponſum expectat.

Ib. p. 65. REverendiſſimis in Chriſto patribus & dominis, ſacroſanctæ generali Baſileenſi ſynodo, &c.

Reverendiſſimi in Chriſto patres, amici cariſſimi, grate & ſincere nobis dilecti. Poſtquam litteras veſtrarum paternitatum haberemus per præſentium gerulum, ut earum effectum nobis placabilem revolveremus, attigerunt majeſtatem noſtram venerabiles viri oratores veſtri, per vos ad dominum noſtrum papam tranſmiſſi, quibus audientiam amplam gratiſſime dedimus, & ipſorum legationem quam nobis tam prudenter quam eleganter diſſeruerunt, lætanter audivimus, commendantes ea quæ ſanctitati domini noſtri nunciatis. Sunt enim magna & veritati evangelicæ conſo-

☞ sona: sed quia tam vestra scripta, quam etiam A nostri parte eos hoc modo confortet. Omnia ANNO CHRISTI 1432.

ANNO CHRISTI 1432. oratorum vestrorum propositio nos hortantur, ut scribere velimus regibus, principibus, prælatis, universitatibus, & aliis, ut ad sacrum concilium confluant: ecce mittimus vobis hic annexas litteras tales quas juxta libitum destinetis; & si quæ non sunt, sciatis nosmet illas super hujusmodi materia transmisisse. Misimus enim jam dudum præcipue ad omnes reges Hispaniæ strenuum militem nostrum Hugonem de Villafranca, & aliis hinc inde scripsimus juxta desideria vestra, nec deficiemus in aliquo quod conferre poterit ad prosecutionem hujus sanctæ conciliaris congregationis, in quo præsidium & salus tota christianorum dependet, & hodie iverunt ad domi- B num apostolicum ambassiatores nostri solemnes, videlicet nobilis baro regni nostri Bohemiæ Jo. *de Rozemberg*, ac honorabiles Benedictus Albariensis præpositus, & magister Nicolaus *Scok* decretorum doctor, qui urgentissime sanctitatem suam super factis sacri concilii debent requirere, & eidem sanctitati aperte referre, quod majestas nostra intendit penitus eidem concilio adhærere usque ad mortem, & nos quoque ipsorum vestigia subsequemur illico, ad dandam operam ipsi concilio, cui revera rebus qualitercumque succedentibus hic magis accommodi esse poterimus ad obviandum adversantium conatibus callidis, & aliis quidem variis respectibus, quam in medio C vestri existentes. Ubicumque enim sumus, nihil aliud agimus nec acturi sumus, quam id quod concernit prosecutionem sacri concilii, & bonum ac commodum ecclesiæ sanctæ Dei: intendentes ad hoc summopere, & sperantes quod dispositis rebus ad laudem Dei, ad vos quantocius revertemur, ob quas res V. P. obtestamur, requirimus, & monemus per viscera misericordiæ Dei nostri, quatenus firmi in loco concilii persistatis, intendentes ea quæ sunt pro ecclesia sancta Dei; & quicquid nos facturos volueritis, nobis frequenter scribite. Insuper oratores illustris filii nostri ducis Mediolanensis jam sunt in puncto, & prælati Lombardiæ omni die procedunt, sic quod o- D mnipotens Deus per suam clementiam rem suam quæ agitur prospere felicitat, & succedent jugiter in dies meliora.

Præterea, amici carissimi, dum hæc nostra concluderetur, supervenit nobis scriptura nobilis Ulrici *de Rozemberg* baronis Bohemiæ Pontis, & fidelissimi nobis, continens de gestis Bohemorum, quid inter eos faciant, & quid partes illæ intendant. Cujus scripturæ & aliarum rerum copias misimus illustri consanguineo nostro carissimo duci Willelmo, sacri concilii Basileensis protectori, vestris paternitatibus nostro nomine præsentandas, ex quibus nobis spes bona præbetur de reductione ipsorum. Sed quia ista fama dissolutionis sa- E cri concilii, si ad Bohemorum veniret notitiam, multa mala posset efficere, rogamus V. P. ut incontinenti ipsis Bohemis velitis scribere, & eis insinuare quod sacrum concilium sit stabilitum & firmiter permansurum, & litteras vestras Egrenses nostri dum habuerint, incontinenti Pragam transmittent; quoniam illo audito, ipsi non desistent intendere ad missionem, quemadmodum hæc fama, si attingeret eos, faceret dissolutos. Et nos quoque scribimus præfato domino de *Rozemberg*, ut & quoque illa incontinenti domino nostro papæ transmisimus, ut videat quantum scandalum accresceret in his Bohemorum & aliis rebus, si concilium, quod absit, effectu suo deberet frustrari. Et ultimo avisati sumus hodie, qualiter dominus noster papa dominum Servandum Lucensem episcopum, abbatem S. Justinæ de Padua, & quemdam nepotem domini cardinalis de Comite, ad nos miserit, qui infra dies IV. apud nos, ut fertur, debent constitui. Quibus auditis, vobis quasque res curabimus, quantocius intimare: recommendantes vestris paternitatibus negotia Christianismi in Domino nostro Jesu Christo. Datum Placentiæ die XX. februarii regnorum anno Hungariæ, &c. XLV. Romanorum XXII. & Bohemiæ XII.

ANNO CHRISTI 1432.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, & Hungariæ ac Bohemiæ &c. rex.

EPISTOLA AMEDEI

Ducis Sabaudiæ, ad concilium Basileense.

Suum patribus promittit auxilium, certosque eos facit de proximo suorum episcoporum adventu.

REverendissimis reverendisque in Christo patribus ac ceteris venerabilibus viris, sacrosanctum generale concilium Basileense celebrantibus, amicis meis præstantissimis. Ib. p. 67.

Reverendissimi reverendique patres & amici præstantissimi, litteras vestras per dilectos fideles consiliarios magistrum Philibertum de Rupe licentiatum in legibus, procuratorem meum in Romana curia, & dominum Petrum de Gillarens bacalaureum in decretis, canonicum Augustensem; alias etiam vestras litteras per egregium militem & doctorem dominum Baptistam Cigala regiæ majestatis consiliarium subsequenter ad me eventum mihi exhibitas acceptabiliter recepi, ipsorumque credentiam separatim vestri parte per eos mihi eleganter expositam audivi, regratians de honorabilibus oblationibus, deque aliis ingentibus affectibus, quibus erga me vestrarum ipes mentium afficitur. Et quia, prout nostis, semper ad omne quod posset bono pro optimo exquiri concilii sacri & consummationis ejusdem hucusque me pro viribus exposui: ita & indubie, Deo auxiliante, geminatis affectibus, juvamina toto conatu quæ possibilia mihi fuerint præstabo, cum honestum licitumque nec Deo gratum videatur dari posse repugnantiam turbationemque operi tam sancto tamque divino atque laudando, in quo de fidei opere, hæresum exstirpatione, ac ecclesiæ militantis reformatione tractatur, deque sedanda principum guerra tam durissima adhuc regnante laboratur, proh dolor! unde per unumquemque debet requiri quod exstirpare & hæc sedare gratia possitis, prout affectatis, Spiritus sancti. Præterea super exhortatione illustrium & magnificorum principum, parentum, vicinorum & benivolorum meorum per vos a me fieri postulata, id faciam ubi conveniens mihi videbitur. Et propterea destino in præsenti dictum procuratorem ad illustrissimum principem dominum ducem Burgundiæ nepotem meum carissimum,

de

☞ de præmissis eumdem informaturum, ad ipsumque inducendum & exhortandum ad summum bonum auxiliumque & consolationem tam necessariæ concilii hujusmodi celebrationis, ex qua inenarrabilia subsequutura sunt. Qui magister Philibertus, obtento ab ipso illustrissimo nepote meo responso, ex directo ad vos redibit, ejusdem responsum vobis relaturus. Quoad id, quod in dictis litteris vestris describitur, videlicet quod in via ad sacrum concilium eundi sunt reverendi patres, Tharentasiensis archiepiscopus compater noster, Maurianensis & Bellicensis episcopus, consiliarii mei carissimi, quorum eventum per actus suos si nondum sensistis, hoc fuit non ad tardandum eorum illuc adventum, causa ægritudinis ipsius Maurianensis episcopi, quem solum relinquere noluerunt. Tamen nisi jam illuc sint, sicut spero quod sint, denuo litteris meis & credentialiter in personam dicti domini Petri de Gillarens ipsos ad vos ire festino, prout idem dominus Petrus vobis latius referare poterit. Insuper, sicut nostis, dominus meus Romanorum rex auctor est & principalis operis hujus protector, in quo pendet id totum, per quod hujus sacri concilii consummatio potest subsequi. Igitur frequenter advertatis & sollicitetis quod ipse qui habet posse, velle demonstret per effectum. Scriptum Thononii, die XXV. februarii.

ANNO CHRISTI 1432.

Amedeus dux Sabaudiæ, Chablaysii & Augustæ princeps, marchio in Italia, comes Pedemontium & Gebennensis, Valentinensis, & Diensis.

EPISTOLA PHILIPPI DUCIS BURGUNDIAE

Ad concilium Basileense.

Gratias agit quod libertati Petri de Vaudrey & restitutioni pecuniæ per ducis Austriæ fautores intercepta operam impenderint.

Ib. p. 68. SAcrosanctæ generali Basileensi synodo concilium generale facienti, ecclesiamque militantem repræsentanti.

Reverendi patres ac venerabiles & præclari, receptis jocundanter vestris glorioſis apicibus audivimus, quæ vestri parte nobis eloquenter narraverunt egregii oratores vestri, magister Johannes Pulcri-patris, in sacra pagina, & Henricus Nitardus in jure canonico doctores eximii, super quibus eisdem, ut materiæ congruit, acceleratum dedimus vivæ vocis responsum, vestris reverentiis nostri parte referendis, offerentes ecclesiasticæ commoditati sacrique concilii beneplacito semper obsequium possibile. Præterea, reverendi patres ac venerabiles & præclari, vobis regratiamur pro viribus ex intimis, quoniam ad liberationem dilecti & fidelis servitoris nostri & Pincernæ Petri de Vaudrey domicelli, ac certæ pecuniæ apud Brisac per ducis Austriæ Friderici fautores arrestatæ vestra bonitas generose laboravit, eamdemque bonitatem sinceris affectibus deprecamur, quatenus cœptis suis laudabilibus insistendo, velit operam efficacem impendere, ut totalis hujus rei expeditio subsequatur quam brevius, & in dicendis super hoc nostri parte oratoribus præfatis adhibere plenam fidem. Reverendi patres ac venerabiles ac præclari, bonorum cunctorum largitor vestro cœtui assistat, & infundat gratiam uberrimam. Scriptum in villa nostra Divionensi XXVI. die Februarii. ANNO CHRISTI 1432.

Philippus dux Burgundiæ, Brabantiæ, & Lingburgiæ, comes Flandriæ, Artheſii, Burgundiæ, Namurci, &c.
LIBERTI.

PROPOSITIO FACTA PER EPISCOPUM

Lausanensem coram domino nostro papa ex parte concilii Basileensis.

BEatissime pater, antequam aliqua ex parte nos mittentium dicamus, Deum testamur, & ejus sanctos, quod quidquid dicturi sumus, de mente eorum & nostra procedit ex sincero & bono corde, & ex zelo honoris divini, fidei orthodoxæ, universalis boni totius populi Christiani, & honoris vestræ sanctitatis & sedis apostolicæ, & pro introductione assumendorum assumo thema materiæ nostræ congruum ex sanctis litteris, quod scribitur originaliter Jeremiæ 31. transumtive per Matthæum evangelistam 2. cap. sui evangelii, videlicet *vox in Rama audita est, ploratus & ululatus, &c.* Rama quæ secundum B. Jeronymum excelsa interpretatur, Dei ecclesiam significat, quam nunc sacrum concilium generale Basileense, auctoritate apostolica in Spiritu-sancto legitime congregatum, repræsentant. Quid enim excelsius esse potest, quam sancta mater ecclesia, cujus fundamenta secundum David sita sunt in montibus sanctis? Profecto excelsum & sublime culmen est, cujus fundamenta sunt in montibus. Equidem tam altus est vertex ecclesiæ sanctæ Dei, ut non solum cœlum ipsum attingat, sed etiam transcendat, & usque ad latus Domini Jesu Christi se extollat, unde sanguis ille pretiosissimus prodiit, ex quo fundata est pariter & fœcundata atque ornata secundum illud *Plantavit ecclesiam sanguine suo*, & illud Apocalypsis 1. *Qui dilexit nos & lavit a peccatis nostris in sanguine.* Hæc est profecto illa sancta Jerusalem, quam in Spiritu-sancto prophetico vidit Johannes evangelista de cœlo descendentem Apoc. 21. In Roma igitur, id est in sancta matre ecclesia, vel sacro ipsam repræsentante concilio audita est vox ploratus & ululatus, tantus stupor & admiratio, tam vehemens dolor & cruciatus, ut profecto nunquam diebus nostris auditus est similis: non aliter quam si quædam pia & dulcissima mater unicum haberet filium, qui ad mortem ægrotaret, pro cujus vita & salute procuranda omni diligentia & sollicitudine medicum peritissimum advocaret, advocatum pater pueri de domo expelleret, & pueri ac filii sui salutem impediret. O quanta amaritudine pia mater ploraret & ulularet, videns tam propinquam sui unici & dilectissimi filii, quem propriis oculis lacrymabiliter intuetur, nullo alio sibi remanente, per eum qui causa suæ salutis esse debuerat impediri. Magnus profecto dolor matri inesse debuerat ex vicina morte filii; major si propinquum & immediatum auferetur reme-

ANNO CHRISTI 1432.

medium; & maximus, quia ab eo qui pari humanitatis officio & affectu debebat curæ pueri insistere, ruminans illud David prophetæ *Quoniam si inimicus meum maledixisset mihi* &c. Tristabatur quidem mater de periculosa morte filii, sed certam spem & consolationem accipiebat de peritia medici; firmiter credebat sponsum suum patrem pueri medico occurrere, ipsum salutaribus monitis exhortabatur, dulcissimis colloquiis, honoribus, & muneribus ad salutem pueri procurandam inclinare. Sed ecce spes in desperationem, consolatio in amaritudinem conversa est, & unde vita sperabatur, inde mors sequuta est Sponsus in inimicum, pater in filicidam est mutatus. O mutatio, sed non dextræ excelsi.

2. Sed numquid S. V. advertit, quorsum dicta ista? Numquid considerat quæ est ista mater flens, qui filius, qui pater, qui denique medicus, aut quæ exitialis infirmitas? Nonne mater sancta & apostolica atque catholica ecclesia dicitur? Nonne filius quisque fidelis in utero sanctæ matris ecclesiæ fide & caritate conceptus, ac ex aqua & Spiritu-sancto regeneratus, communione sacrorum nutritus, & angelorum atque cœlesti pane refectus, pastus, & satiatus. Quis vero secundum hanc corruptibilem vitam & mortalem, sponsus ecclesiæ & pater omnium Christi fidelium dicitur, nisi vicarius Christi summus pontifex, quem Christus relinquens in terris loco sui ducem, patrem & pastorem omnium ovium suarum instituit & esse voluit dicens Joh. ultimo ter replicans: *Petre amas me? pasces oves meas?* Quis denique medicus sapiens atque peritissimus, curans omnem infirmitatem & omnem languorem sanctæ matris ecclesiæ filiorum, nisi sacrosanctum generale concilium, quod a Spiritu-sancto regitur, dirigitur & agitur, & per quod solitæ sanari omnes ægritudines & vulnera fidelium, sanitas conservari, fortitudo & vires roborari, decor & pulchritudo augeri? Sacrorum enim conciliorum est & hæc causa celebrationis ipsorum, videlicet auctorizatio scripturarum, explicatio fidei, extirpatio hæresum, ordinatio cleri, ritus & usus sacrorum, dispositio totius reipublicæ Christianæ, debita & conveniens ac moderata regulatio & gubernatio, denique expulsio vitiorum, reformatio morum, sublatio schismatum, & incredulorum reductio, pacificatio populorum, ab infidelibus defensio, bonorum exaltatio, depressio malorum, & quicquid boni, quicquid virtutis, quicquid pulcritudinis aut decoris est aut esse potest in tota ecclesia & republica Christianorum ab iis aut sumsit originem, aut confirmationem, aut perfectionem.

3. Horum auctoritatem præsidentia & assistentia Spiritus sancti confirmat, & nisi ita credatur, omnino auctoritas ecclesiæ vacillabit. Si enim ubicumque duo vel tres in nomine Christi fuerint congregati, ibi in medio eorum, se Christus adesse fatetur. Quanto magis si in nomine Christi ecclesia congregatur, assistet spiritus paraclitus, docens ipsam omnem veritatem, & non sinens eam deficere aut errare in his quæ necessaria sunt ad salutem? Horum excellentiam sacer apostolorum senatus corroborat, qui in pauco temporis spatio tria Jerosolymis celebraverit concilia, in primo Mathiam eligentes; in secundo diaconos septem statuentes, in tertio circumcisionis & ceremoniarum Mosaicæ legis cessationem indicentes, & in quarto, cui Paulus in Epheso præfuit, multitudo episcoporum regimen ecclesiæ ordinavit, quibus & Paulus ait: *Attendite vobis & universo gregi* Horum auctoritatem sancti doctores mira devotione venerantur, & veluti quatuor sacra evangelia statuta & decreta quatuor principalium conciliorum a SS. papa Gregorio acceptantur & venerantur.

4. Sacra igitur synodus prædicta sedula & devota mente considerans, quanta sit generalium conciliorum auctoritas, quanta utilitas, & ex ipsorum frequenti celebratione quantus fructus sequatur in ecclesia, & neglectui ipsorum quantum damnum inferat, statuit & decrevit per capitulum *Frequens*, ut a modo sacra generalia concilia in ecclesia frequententur. Præfato igitur decreto felicis recordationis Martinus papa V. post assumptionem suam in Constantia, volens satisfacere, sacro præfato concilio Constantiensi approbante, elegit Papiam pro loco concilii in quinquennium celebrandi. Quod & ibidem celebrari extitit inchoatum, & postmodum Senis continuatum & completum, in quo similiter juxta præfati Constantiensis decreti tenorem, pro loco concilii in septennium celebrandi fuit electa civitas Basileensis, in qua pro præsenti sacrum extat concilium legitime congregatum, legitime, inquam, tum ratione auctoritatis, tum ratione temporis, tum ratione loci, tum etiam ratione causæ & necessitatis. Ratione quidem auctoritatis, quia sacrorum conciliorum Constantiensis & Senensis auctoritate, felicis recordationis Martini papæ V. & triplici confirmatione V. S. Ratione temporis, quia in fine septennii, secundum statuta Constantiensis & Senensis conciliorum. Ratione loci, locus Basileensis est electus & deputatus, per concilium Senense rite & legitime, secundum tenorem decreti Constantiensis, fuit ratificatus per Martinum V. & tandem tripliciter confirmatus per S. V. Et demum ratione necessitatis, quia propter reformationem morum, extirpationem hæresum, utriusque status ecclesiæ pacificationem regnorum & totius populi Christiani. Secundum quæ attenditur multiplex infirmitas filiorum ecclesiæ, scilicet Christi fidelium, quæ eos vexat tam vehementer & graviter, ut ipsos ad syncopam, immo ad mortem, nisi eis succurratur & celeriter protrahat & perducat.

5. Quam periculosa enim sit infirmitas hæresis Hussitarum quis ignorat? quam lethali veneno fideles inficiat, quam subtiliter serpat, quam crudeliter vulneret, in quantum exterminium totius populi Christiani, & subversionem fidei catholicæ invigilet & laboret, quis non advertat? Hi enim omnium sceleratissimi, non una contenti hæresi, omnium fere prædecessorum in unum hæreses conflaverunt, sacras ædes & divina templa destruerunt, Domini nostri Jesu Christi & suæ gloriosæ matris ceterorumque sanctorum & sanctarum sacras ac venerabiles imagines confringunt, altaria dirimunt, sacramenta & præcipue divinæ Eucharistiæ, in quo verum corpus Domini nostri Jesu Christi & pretiosissimus sanguis, quo redemti sumus, & tota divinitas continentur, prophanis pedibus prosternunt; & quod abhorrendum est, non solum dictu, sed etiam cogi-

ANNO CHRISTI 1432.

gitatu, in sanguine occisorum sacerdotum polluunt & conculcant, aliasque inexcogitatas injurias illi glorioſiſſimo sacramento ingerunt pariter & irrident. Insuper quantas crudelitates & inhumanitates in miniſtros & sacerdotes Domini exercent, cum humanæ aures audire expaveſcant, commodius putavi tacendo pertranſire, quam horrorem piis auribus ingerere auditorum: quot enim miniſtrorum Dei oculis, naſo, lingua, auribus, naribus, digitis privaverunt? quot lapidibus obruerunt? quot fluminibus ſubmerſerunt? quot igne & flammis cremaverunt? Quot variis & innumeris cruciatibus peremerunt, potius dies deficeret, quam lugubris narratio. Et licet omnem ſtatum catholicorum impugnent, omnem ſexum perſequantur, omnem humanam politiam per civilitatem ſubvertant, tamen clericali & ſacerdotali caractere inſignitos truculentius perſequuntur, & quanto meliores ſunt, tanto crudelius in ipſos ſæviunt, non diſtinguentes gradum neque ſtatum, ſive Carthuſienſes fuerint, ſive alii monachi, ſive alias qualitercumque regulariter viventes. Quid autem ſanctimonialibus & Deo dicatis virginibus faciant, exiſtimare poterit, quiſquis ad mentem reduxerit quid in Euchariſtiam attentare non verentur. Multa eſſent de hac miſerabili hæreſi dicenda, ſi tempus pateretur, quæ tam ſubtiliter & modo quodam imperceptibili mentes fidelium, clero nihilominus ex deformata vita occaſionem præſtante, inficit & pervertit, ut vix eſt, maxime ſimplicium, qui ſe ab ea valeat cuſtodire, niſi celeriter & ſine mora occurratur, in veritate factum eſt de ſtatu eccleſiæ & fide catholica.

6. Sunt etiam aliæ hæreſes in populo Chriſtiano, multæ ſuperſtitiones, & contra religionem Chriſtianam innumeræ obſervantiæ, quibus miſerabiles animæ, quia non eis ſuccurritur per paſtores, perierunt & damnantur. Eſt & alia infirmitas generalis totum populum Chriſtianum exterminans, & pene ad deſolationem ultimam deducens, & ad exitiale exterminium, videlicet guerra univerſa regna Chriſtianorum populorum depopulans & extinguens. Ecce chriſtianiſſimum regnum Francorum guerris & ſeditionibus pene exſtinctum remanſit; & nondum finis. Regnum etiam Angliæ, licet ab infra guerram non patiatur, nihilominus quotidie nobilibus & bonis ſpoliatur. Quis enim enumerare poteſt multitudinem nobilium & aliorum armatorum hominum de Anglia, qui in his guerris in Francia remanſerunt? Denique tota Italia fremit in armis; Germania tam intrinſeco, quam etiam Bohemorum gladio vaſtatur. Inter Poloniam, Lituaniam & Pruſſiam crudeliſſima parantur bella, niſi e vicino apponatur remedium, per quarum partium diſſidia caritatis facilis pateret ingreſſus. In promtu ſunt Hiſpaniarum regna ad confligendum, & Hungariæ ac Cypri regna cotidianis Turcorum & aliorum infidelium patent inſultibus. Et, ut ſingula complectar, vix in Chriſtianitate patria aut civitas eſt, quæ non aliqua ex parte ſui ſtatus intus vel exterius perturbetur.

7. Eſt & alia infirmitas filiorum, quæ cauſa eſt omnium malorum prædictorum, videlicet difformitas ſtatus utriuſque populi Chriſtiani, & ſpecialiter clericorum, quorum luxus & pompa atque avaritia occaſionaliter omnes hæreſes inducit, guerras procurat, iram Dei provocat, in odium cleri populos concitat, & malo ipſorum exemplo univerſum laicalem populum corrumpunt, ac per hoc merentur, ut in utroſque Dei ira atque vindicta deſæviat, nunc guerris, nunc peſtilentiis, nunc terræ motibus, aliiſque innumeris modis, quibus divina juſtitia novit punire delinquentes: quæ præcipue infirmitas niſi per Spiritum-ſanctum curetur, per reformationem, quam ſacrum intendit facere concilium, impoſſibilis eſt exſtirpatio hæreſum & pacificatio regnorum: quia manente cauſa, ſemper manebit effectus, & ut dixit propheta: *Non eſt pax impiis, dicit Dominus.*

8. Advertitne igitur S. V. pater beatiſſime, quæ eſt hæc mater tam miſerabiliter flens & ululans? quia ſancta & Catholica eccleſia. Quis filius ejus dilectiſſimus? quia quiſque fidelis. Quis ſponſus? quia ſummus pontifex, ſeu S. V. Quis medicus? quia generale concilium, cui Spiritus-ſanctus præſidet. Quæ vero infirmitas? quia hæreſes multiplices, guerræ, & deformitates, quibus filii eccleſiæ multipliciter infirmantur pene uſque ad mortem. Si igitur matres illæ, a quarum uberibus Herodes rex impius filios necando abſtraxit, magnum ploratum dederunt in Rama & ululatum, multo utique majores nunc eccleſia dat gemitus, videns filios ad mortem infirmari, & medicum ſibi ſubſtrahi, qui pro ſalute noſtrorum jam venerat, domumque non aliunde, ſed per oſtium & ſciente patre atque ſponſo, immo conſentiente & volente atque mandante, intraverat. Quod ſacrum Baſileenſe concilium legitima auctoritate, & te patre ſanctiſſimo volente & mandante, inchoatum eſt & firmatum. Conſolata ſiquidem paulo ante fuerat ſancta mater eccleſia, videns ſacrum generale concilium congregari. Sperabat & tenebat indubie per illud poſſe filiorum ſuorum ſalutem inveniri, nec aliud remedium tam efficax videbatur. Poſtquam enim hæc fama concilii per orbem diffuſa eſt, magni & parvi, & omnis ſexus, omniſque ſtatus ineffabilem ſuſcepit lætitiam, expectans tot infirmitatibus & peſtiferis morbis ſalubriter provideri. Jam orationes & obſecrationes per ſingulas eccleſias fiebant, jejunia erant indicta, eleemoſynæ erogabantur; jubilabat orbis, & quaſi novus ſol in mundo ortus eſſe videbatur. Incipiebat pia mater eccleſia lugubria deponere, veſtes nuptiales induere, quia filios ſuos quaſi mortuos videbat reſuſcitare. Sed heu! heu! ecce jam gaudium in planctum vertitur, & cythara in luctum. Ecce eclipſatur ſol, & tenebræ apparent ſuper univerſam terram. Ecce ploratus & ululatus magnus. Sperabamus pacem, & ecce turbatio. Sperabamus ſalutem, & ecce turbatio. Sperabamus ſalutem, & ecce mors. Jam igitur deponere poteſt eccleſia veſtes lætitiæ quas ſumſerat, & recipere lugubria: quoniam quidem filii ſui, qui reſuſcitari videbantur, iterum moriuntur: & tanto magis ingemiſcere poteſt, quanto per ſponſum ſuum patrem filiorum, ſi verum ſit, quod pene impoſſibile exiſtimat, talia procurentur. Heu! cur non conſideratur tanta infirmitas, quæ undique eccleſiam Dei vexat & uſque ad mortem deducit? Qui iſta non credunt, audiant quæ & quanta mala & pericula ex hujuſmodi diſſolutione ſequantur.

9. In

9. In primis impediretur vel retardaretur exstirpatio hæresum, & præcipue Bohemicæ, quæ quantum sit periculosa & crudelis, quanta mala faciat in Christianitatem, quam subtiliter serpat & interficiat fideles; in quanto periculo sit tota Almannia, & Anglia & cereræ iis circumvicinæ partes, profecto inexplicabilia & inenarrabilia mala sunt hæc, quibus nisi cito & indilate occurratur, fides, status ecclesiasticus, status principum & nobilium, & universa politia Christiana ultimo & exitiali exponuntur discrimini. Item, quoniam nullo convenientiori modo, ut videtur, potest prædicta hæresis exstirpari, tum propter assistentiam Spiritus-sancti, qui est director conciliorum tam in consiliis quam in agendis, tum propter generalem subventionem, quæ commode imponi non potest, sine omnium generali consensu, ut patet per decretum Constantiense, & patuit tempore Martini, cui multæ regiones & nationes contradixerunt, & noluerunt, prout ipse volebat, subvenire; nec est spes aliunde, attenta infirmitate & guerris, quas passa est in principio sui pontificatus; attentis etiam guerris & divisionibus totius Christianitatis. Item, impediretur & prorogaretur reformatio morum, quod cederet in maximam offensam Dei, maximam damnationem animarum, & in maximum periculum status ecclesiastici, qui nisi reformetur, dato quod numquam esset hæresis Bohemica, propter difformitatem vitæ suæ clerus est in maximo & propinquo status sui periculo, præsertim in Almannia. Item, hoc cederet in maximam depressionem & vilipensionem auctoritatis & libertatis ecclesiasticæ: quia principes sæculares quanto plus viderent nos differre reformationem nostram, tanto plus nos haberent contemtui: & si usque nunc modicam habuerunt devotionem ad nos, contemserunt auctoritatem, vilipenderunt censuras & processus, depresserunt libertates & jurisdictiones ecclesiasticas; jam profecto totali contemtui, vilipendio & ludibrio atque prædæ exponeremur universi. Item, retardatio hujus concilii aut dissolutio, quod ad componendam pacem in toto populo Christiano est congregatum, esset fovere guerras & inimicitias, quæ ubique pene per totam Christianitatem crudelissime desæviunt, ut patet in regno Franciæ, & Angliæ, Almanniæ, Poloniæ, Italiæ, & vix in tota christianitate est patria, quæ non laboret intus & extra guerris & divisionibus in maximum exterminium fidei, & totius populi christiani; ex quo sequeretur maxima indignatio regum & principum, & etiam populorum contra clerum, videndo se deseri & quasi sperni a clero, quasi non esset ei cura de exterminio ipsorum, & de desolatione populi Christiani. Item, retardatio hæc aut dissolutio cederet in maximam desperationem & tristitiam totius populi Christiani, qui jam maximum gaudium & spem conceperat ex congregatione hujus sacri concilii, in quo tot & tanta bona audiunt & perceperunt debere procurari, cujusmodi sunt exstirpatio hæresum, reformatio morum, & pacificatio populi Christiani.

10. Item, ex hoc adversarii fidei majorem assumerent audaciam, & facilius inficerent & impugnarent fideles. Timent enim nunc hanc sanctam congregationem, & multum dolent de ea, ut patet ex libellis famosis, quibus eam nituntur denigrari apud fideles. Item, plures principes, communitates, civitates & militares post turpem recessum & fugam exercitus fidelium a Bohemia in tractatibus cum Hussitis pro treugis, quæ jam in maximum præjudicium fidei fuissent conclusæ, nisi spe hujus concilii subnixi oculos ad ipsum habuissent, quo sublato aut dissoluto sine fructu, sine dilatione cum eis cogerentur facere treugas, quemadmodum & plures civitates fecerunt, ut Pluza, Egra & aliæ quam plurimæ dietim faciunt in maximum præjudicium fidei & cleri. Item, ex hac prorogatione tolletur spes cujuscumque alterius concilii celebrandi, attentis modis qui fuerunt in Papia & Senis, & qui tenentur, nunc, & considerato loco in quo ad annum cum dimidio esset celebrandum, qui locus annuas & incessantes pestilentias patitur, populus satis infestus dominio ecclesiastico, & de facili ad rumores & seditiones mobilis. Necdum finis est guerrarum Italiæ, & ita dissoluto concilio sine fructu & cum scandalis innumeris, nulla spes remaneret de quocumque futuro concilio in maximum damnum, immo totalem desolationem & destructionem fidei, quæ per concilia conservatur, & populi Christiani. Item, prædicta prorogatio cederet in maximam denigrationem famæ S. V. quæ usque nunc apud universos Christicolas semper fuit habita sine macula & ruga; in maximum vituperium curiæ Romanæ, de qua confirmabitur opinio, quod ab ea procedant omnia mala & deformitates, & etiam in maximum damnum & intolerabile totius ecclesiæ.

11. Supplicamus igitur, pater beatissime, ac per viscera misericordiæ Dei nostri, cujus res agitur, devotissime obsecramus, quatenus matri tam pie flenti & ululanti compati, filioque tam graviter ægrotanti succurrere ac taliter providere dignetur S. V. quod istud sacrum generale concilium ad exstirpationem hæresum, reformationem morum, ac pacificationem populorum Christianorum specialiter, ut præfertur, congregatum, suum habeat votivum & felicem progressum ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, conservationem fidei orthodoxæ, utilitatem ecclesiæ, & honorem vestræ sanctitatis, quam felicem & incolumem sponsæ suæ diutius tueri dignetur omnipotens ipse, qui vivit & regnat per infinita sæcula sæculorum. Amen. Amen.

ANNO CHRISTI 1432.

ANNO CHRISTI 1432.

LITTERA

Missa consulibus civitatis Augustensis.

Concilium a civitate Augustensi auxilium & favorem petit.

SAcrosancta synodus Basileensis, &c. honorabilibus viris, consulibus, juratis civitatis Augustensis, salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Ib. p. 77.

Honorabiles viri, satis divulgatum esse apud vos & omnium Christianorum religionem existimamus, sacram hanc synodum in hac civitate Basileæ congregatam existere, pro rebus ecclesiæ & omnium fidelium bene gerendis, pro veprium hæreticarum eradicatione, morum deformium in cunctis statibus emendatione, proque cladium bellicarum, a quibus omnimoda calamitas exoriri noscitur, sedatione; quibus nihil

☞ dignius & fidelibus salubrius afferri valet. Hæc A bulis in caulis refici mereamur dominicis, prout
quippe arduissima cunctos Christianorum status latius ex epistola nostra, a vobis reverenter, ANN CHRI 143
ANNO CHRISTI 1432. concernentia, non nisi per generalia concilia ut certificati sumus, recepta, lucide potuistis
a Spiritu-sancto directa optime perfici possunt. cognoscere, quod & confirmaverunt oratores
Quamobrem si quis zelum Dei in corde gerat, nostri Nurembergæ existentes, suis litteris ve-
si quis salutem animarum atque commune om- stris discretionibus noviter transmissis, ex qui-
nium bonum quærat, sacrum hoc concilium bus grandem mutuæ unionis spem concepi-
dignificare, favorisare, ejusque sacris determi- mus. Testificamur enim coram Deo magnam
nationibus adhærere, auxilium, consilium, & tristitiam & dolorem assiduum cordibus no-
omnimodum famulatum præstare debet & te- stris inesse de tam diuturna & merito deflen-
netur, & quicquid eidem obvium, impediti- da divisione. Super omnia autem pacem, con-
vum, repugnans, aut præjudiciale cognoverit, cordiam, & in credendis salubrem unionem
hoc posse tenus amovere & tollere, amoveri ex intimis affectionibus desideramus, quantum
& auferri viribus totis procurare. Vos itaque Deus annuerit, perficere, nec ab hac sacra
pro Dei honore & fidei Catholicæ illibatione, synodali congregatione quovis modo intendi-
atque pro omnium salute obsecramus, per vi- B mus discedere, donec omnia nobis possibilia
scera misericordiæ Dei nostri, quatenus si quid pro votiva & optata nostrum ad invicem
impeditivum celebrationis & felicis successus unione peregerimus, in Domino sperantes,
hujus sacri concilii agnoveritis, quantocius viis qui presto adest invocantibus se in verita-
omnibus rationi & juri consonis repellere cu- te, quique neminem vult perire, sed omnes
retis, firmam ejusdem determinationibus ad- viam veritatis agnoscere; quod priorum in-
hæsionem præbere, & favoribus omnibus veli- tercessionibus exoratus, & diligentiis huma-
tis prosequi generosis. Et si quas ejusdem præ- nis ad hoc ut decet adhibitis, Spiritus sancti
judiciales litteras, cartas, membranas inve- illustrati gratia mutuam concordiam & affe-
neritis, a quocumque fuerint emanatæ, mox & ctuosissime hujusmodi desideratam unionem
indilate ad nostram sacram congregationem consequemur. In hoc autem amplius confi-
non omittatis transmittere. Pro quibus omni- dimus, quod potentissima medicina talibus
bus explicandis & latius informandis, vene- dissentionibus subvenire solita parata est, sa-
rabilem virum magistrum Henricum Nitard de- cra scilicet præsens synodus, cujus director
cretorum doctorem ad vos præsentialiter de- est ipse Spiritus sanctus, eam deficere aut
stinamus, cujus relatibus in præmissis velitis C quoquomodo deviare non permittens, in his
sidem credulam propensius adhibere. Hæc & præsertim quæ salutem animarum concernunt;
alia prosperis successibus hujus sacræ synodi neque enim potuit quin Christi oratio, qua
deservientia peragentes, altissimo Patri, cujus Patrem exoravit, ut ecclesiæ fides non defi-
res hic agitur, gratum obsequium, toti Chri- ceret, non fuerit exaudita. Est itaque certa
stianitati celebre patrocinium, nobisque singu- regula, indeficiens mensura cunctos fideles re-
lare solatium exhibebitis, necnon vestri con- ctissime regulans, quæ credenda aut agenda
sulatus glorioso complebitis officium, sempiter- sint saluberrime demonstrans. Adhortamur igi-
num quoque promeremini præmium, quod tur vos in visceribus Christi, & in salute quam
vobis concedat, in cujus hic nomine conve- a justo judice Christo speratis, quatenus om-
nimus, Spiritus sanctus. nes vestros conatus ad tam sanctum & divinum
concordiæ & unionis opus apponentes, viros
Datum Basileæ, &c. timoratos in lege Christi exercitatos, commu-
nem salutem, non particularia commoda affe-
EPISTOLA ctantes, de quibus alias vobis scripsimus, ad
D hoc sacrum placeat quantocius destinare conci-
Concilii Basileensis ad Bohemos. lium, quibus plenam & omnimodam securita-
tem accedendi, standi, & redeundi promtis
*Hortatur eos ad unionem & ut libere ac- & non fictis animis dabimus, atque apud quo-
cedant ad concilium, promisso eis scumque fuerit necessarium aut opportunum
salvo conductu.* procurare non omittemus, nec in aliquo de-
ficiemus, quantum vires nostræ suppetent;
Ib. p. 78. SAcrosancta generalis Basileensis synodus, tam salutiferæ & Deo gratæ operationi. Super
&c. universis & singulis sacerdotibus, salvis conductibus scribimus illustrissimis prin-
nobilibus, consulibus, clientibus, ceterisque cipibus dominis Alberto Austriæ & Jo. Bava-
regni Bohemiæ incolis, concordiam, unio- riæ ducibus, marchioni Brandeburgensi, &
nem, caritatem, & pacem in Christo Jesu do- nobili baroni Ulrico de Rozembergh, ac con-
mino nostro. sulibus Nurembergensibus & Ægrensibus, nec
non ambassiatoribus nostris in locis vobis vi-
Dum eminentissimam Redemtoris nostri dile- cinis persistentibus. Accingimini itaque sa-
ctionem, qua pro nostra salute non dubitavit E cro fidei baptismate insigniti, operas ve-
manibus tradi nocentium, & ignominiosæ mor- stras efficaces apponere ad regni vestri cum
tis subire tormentum, qui & præcepit nobis ceteris firmam pacem, concordiam & unio-
alterum alterius onera portare, & mutuam nem. Tædeat vos, quæsumus, cladium bel-
ante omnia caritatem habere, attentius consi- licarum, & hinc inde tantorum flagitiorum
deramus; cum maxima cordium nostrorum a- perpetratorum, ac totis viribus communem
maritudine vestram a nobis conspicimus dis- animorum & corporum salutem effectualiter
sentionem. Quamobrem ex intimis affectioni- procurare satagite. In iis siquidem, Deo au-
bus cupimus tam gravem & noxiam divisio- ctore, vobis coassistemus fideles cooperato-
nem ad concordiam revocare, ut omnium res. Hoc tamen quantocius fieri rogitamus,
nostrum sub uno pastore Christo, quemadmo- quatenus morum omnium statuum emenda-
dum paulo ante fuerat, sit eadem credulitas & tioni, prout inchoavimus, latius & efficacius
caritativa dilectio, & ejusdem spiritualibus pa-

cius intendere valeamus ad honorem Dei & ANNO CHRISTI 1432. ſuæ immaculatæ ſponſæ eccleſiæ. Pax autem Chriſti exuperans omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra & intelligentias veſtras, qui ad divitias gloriæ & agnitionem ſuæ veritatis vos perducere dignetur. Datum Baſileæ ſub ſigillo reverendi in Chriſto patris domini epiſcopi Conſtantienſis provinciæ Rothomagenſis, quo utimur de præſenti, die menſis Martii MCCCCXXXII:

LITTERA

Miſſa concilio per ambaſſiatores ejuſdem exiſtentes in Nuremberga pro facto Bohemorum.

Extat apud Labb. tom. 17. conc. pag. 779.

QUINTA LITTERA

Regis Romanorum,

Miſſa concilio Baſileenſi.

De diſpoſitione curiæ Romanæ & Bohemorum erga concilium.

b. p. 80. REverendiſſimis in Chriſto patribus & dominis, &c.

Reverendiſſimi in Chriſto patres, amici cariſſimi, ac venerabiles, grati & ſincere dilecti. Recolimus V. P. alias bene ſcripſiſſe, qualiter præſtolaturi eſſemus ad nos venturos oratores domini noſtri papæ, videlicet venerabilem Servandum Lucenſem epiſcopum, abbadem S. Juſtinæ Paduenſis, & Albertum de Comite. Itaque habuimus noviter bullam ſuæ ſanctitatis, in qua ſcribit eos illico venturos eſſe, quos quotidie præſtolamur. Inſuper ambaſſiatores quos ad ſuam ſanctitatem tranſmiſimus, ſeptimana iſta indubie cum ſanctitate ſua erunt. Sed venerandi patres, quemadmodum adviſamur, tunc in curia Romana non multum advertuntur noſtra, & veſtra, aliorumque prælatorum & principum conſilia. Immo concilium iſtud ſacrum quaſi pro nihilo ducitur. Quamvis modo informati ſimus, quod nonnulli cardinales & magna pars Romanæ curiæ ad concilium continuandum ſe deflectant, & quotidie plures attrahuntur, & quaſi omnes inclinabuntur, ſi viderint P. V. ſtare velle fixos: quoniam multi adverſantium ſperant de receſſu V. P. Omnipotens Deus ſic aliorum corda inſpiret, ut cognoſcant imminentia pericula Chriſtianorum, & eis provideant uti ſperamus. Præterea miſeramus noviſſime ad ſuam ſanctitatem quemdam magiſtrum Jo. de Monte canonicum Leodienſem, qui de Romana curia veniens, propoſiti erat eundi ad patriam. Et hoc ideo fecimus, quia idem magiſter Jo. nobis multum commendabatur, & quod haberet audaciam & domeſticitatem magnam loqui ſanctitati domini noſtri, ad informandum quoque eam de his omnibus, quæ per alios ad notitiam ſuæ ſanctitatis forſitan non admitterentur, & ſic ſibi expenſas ſufficientes donavimus: ſperantes quod per operam ſuam multa bona deberent fieri. Qui omnes grate ſuſcepit, & ſe dixit omnem velle diligentiam adhibere. Et dum veniſſet Florentiam, tactus quodam metu, & oblitus ſuſcepti oneris, quod pro Deo & nobis ſubiit, non fuit auſus Romam uſque procedere, ſed legationem noſtram ſibi impoſitam, quæ ſecretiſſima erat & ſoli papæ dicenda, ad aliquos cardinales & certos ſuos amicos deſcripſit, petendo conſilium, an cum tali legatione Romam poſſet intrare. Qui ſibi reſcripſerunt, quod nequaquam cum tali ambaſſiata venire deberet, & quod mirarentur qualiter ſe de talibus rebus contra dominum apoſtolicum ſe intromittere auderet, ſique intraret, timerent de incarceratione ipſius. Ipſe autem magiſter Jo. acquieſcens conſilio adverſantium, plus curans obedientiam mundi quam Dei, mox retroceſſit & ad patriam remeavit, reſcribendo ea, quæ ſic geſta erant. Nos itaque, qui de fraude nedum in nobis, verum etiam in ſacro commiſſa concilio, moleſti ſumus, quemadmodum condecet, angimur quod idem Jo. nos in reditu ſuo non acceſſit, quoniam illa abſentatio nobis ſuſpicionem incutit: rogantes P. V. ut rem illam velitis ſumere menti, & deſuper ita cogitare, ut amplius talia per ipſum ſeu alios non contingant in fraudem & negligentiam rerum tantarum. Denique notificamus vobis, qualiter præſens familiaris noſter dilectus Jo. Honynget noviter de Bohemia veniens nobis retulit, qualiter ipſe cum certis hæreticis qui pro eo miſerant, ſit locutus: qui ſibi dixerunt qualiter audiſſent famam diſſolutionis concilii, quam moleſte ferebant, quoniam ipſi utique diſpoſiti eſſent ſe unire, pro mittendo ad illud, rogantes eum, ut nos vellet hortari, quod illud concilium manuteneremus, quemadmodum ipſe V. P. clarius dicere poterit, ſicque ipſum remittimus ad confortandum eos de continuatione concilii, & hortandum ut ad illud omnimode mittant. Ob quam rem quemadmodum V. P. perprius perſuaſimus, ita nunc nobis utile videtur, & ſic petimus, ut eiſdem Bohemis velitis ſcribere, eoſque adhortari, ut indubii ſint de ſacro concilio, & quod ad illud ſuos utique oratores mittant. Et ipſe familiaris noſter illas litteras, ſi vobis videbitur, ſecum bene deferet, præſentaturus eaſdem. Et ultimo obſecramus & petimus V. P. quatenus læti & fortes exiſtentes, conſtanter & animoſe tractare velitis ea, quæ concernunt bonum eccleſiæ ſanctæ Dei. Scientes quod vos in his relinquere non intendimus, quemadmodum ſæpenumero ſcripſimus, uſque ad mortem, bonam habendo fiduciam, quod ſanctitas domini noſtri papæ aliter providebit. Et quidquid ex noſtris de Roma habuerimus, mox V. P. intimabimus, rogantes ut nos de veſtris ſucceſſibus, utinam votivis, velitis pro ſingulari ſolatio aviſare. Datum Placentiæ, die v. martii, regnorum noſtrorum Hungariæ, &c. XLV. Romanorum XXII. & Bohemiæ XII.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. rex.

ANNO CHRISTI 1432.

LITTERA SEXTA

Regis Romanorum, missa concilio.

Certos facit patres de sua constanti usque ad mortem adhæsione ad concilium, omnemque eorum ea de re removet dubitationem.

lb. p. 82. REverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus & dominis &c.

Reverendissimi in Christo patres, &c. hodie a Boletariis, qui pro illustri filio nostro duce Mediolanensi in hoc loco agunt, recepimus unam V. P. epistolam, geminas in se partes continentem; unam consolatoriam, ubi dicitis quod ad res in sacro concilio conceptas & feliciter peragendas nisibus totis incumbitis: aliam vero admiratione commixtam, quando subjungitis vos intellexisse quod aliquæ notabiles personæ nos sunt breviter accessuræ, ad seducendum nos a bono proposito, utque hæc attentata dissolutio progressum habeat, & requiritis nos quatenus in nostro concepto & ardentissimo zelo perseverare velimus, cum aliis inductionibus & persuasionibus perornatis, quæ in ipsa V. P. littera comtius continentur, &c. Præposterando ergo responsionis nostræ seriem, admiratione vehementi perducimur, quis vobis talia suggerat, & de nobis spem tam debilem vobis præstet. Debebant enim præterita V. P. merito dare fiduciam de futuris, ut quid laboris & oneris pro sacro Constantiensi concilio pertulerimus, adhuc ad laudem Dei humeris nostris audeamus imponere. Tractari enim debebat ibi de unione ecclesiæ, exstirpatione hæresum, & reformatione morum. Unio, Deo volente, & nostra opera & fatiga accedente, subsecuta est; cetera vero sunt pro derelictis habita, & quamvis instantissime pro morum reformatione tunc instaremus, fuimus tamen per omnes nationes deserti, & sic res infecta defluxit, ex qua revera negligentia hucusque tantæ calamitates in ecclesia Dei suborta sunt, quas totus Christianismus ad plenum deflere non sufficit. Doluimus nunc de prætermissione hujusmodi agendorum, & usque hunc diem cor nostrum a doloribus sustinere nequivimus, quousque almus cordium inspirator hanc suam nimium lacessitam ecclesiam per hoc sacrum concilium Basileense dignatus est invisere, & tantis malis per suam misericordiam finem imponere, prout in clementia sua speramus. Hæc fuit & est semper nostra consolatio, hæc summa spes, ut hunc diem videre possemus, in qua neglecta sacri Constantiensis concilii compleverit, alia quoque provisio fieret in populo Christiano, & super eo V. P. & sacro concilio favores & promotiones nostras semper obtulimus, & in effectu ultroneo animo id quod requisivistis perfecimus, ac vobis usque ad mortem nos astituros polliciti sumus, prout in re ipsa erga dominum nostrum papam & alios quoscumque usque modo ostendimus, & in antea constantissime ostensuri sumus. Quomodo ergo titubatio hæc corda vestra obrepere potuit, ut de nobis qui in rebus fidei jugiter, ne id nobis trahamus ad gloriam, inconcussi perstitimus, dubium conciperetis? Si ex hæsitatione & timore proprio hoc vobis evenit; non occurrerunt vobis tunc forsitan in præteritis rebus nostra approbata & semper duratura constantia, soliditasque. Si vero per aliquos vobis foret suggestum, hos non amicos, sed honoris & fidei nostræ detractores censere possemus. Invident nostro bono proposito, & fortassis gauderent, si immisso in cordibus vestris dubietatis fermento constantiam vestram possent corrumpere, & per hoc illas ipsas sacri concilii res fraudulenter confundere. Quas ob res V. P. attente requirimus & hortamur in Domino nostro Jesu Christo, cujus res agitur, quatenus hujusmodi vaniloquiis inantea non velitis aures apponere, sed de constantia nostra solidaque & intemerata fiduciam firmam concipere. Sumus enim dispositi, & sic affirmamus & dicimus, prout plerumque & scripsimus & diximus, velle jugiter adhærere V. P. & sacro Basileensi concilio, cum plus debeamus obedire Deo quam mundo. Sic pro Deo & ecclesia sua quæcumque incommoda erunt nobis dulcissima. Onus enim suum leve esse sacræ testantur scripturæ, & ab illo proposito nos quicumque & quorumcumque potentum hujus sæculi amovere non poterit seu debebit suggestio. Et ut clarius vobiscum loquamur, non sufficerunt nuncii scripta & avisamenta, quæ domino nostro papæ & dominis cardinalibus tam crebro in illa conciliali materia misimus: immo per oratores nostros qui modo sunt in suæ sanctitatis præsentia, sibi dici fecimus aperte, quod si sua sanctitas deliberaverit in hac dissolutione persistere, & non continuare sacrum concilium, quod imperialem coronam nostram nequaquam velimus de manibus suis suscipere. Videre; reverendissimi patres, quid refugimus, quidem tere dispositi sumus pro manutentia & favore hujus concilii, si dominus noster papa in dissolutione perseverare voluerit. Nulla enim mundialis dignitas nos unquam, Deo concedente, ita seducet, ut pro ipsa amittere debeamus ea quæ æterna conferunt; & sic concluſive redeundo ad primam nostrarum harum apicum particulam, rogamus, obtestamur, & obsecramus V. P. iterum atque iterum, ut res cœptas quas directione Sancti Spiritus assidue geritis, pro Deo & ecclesia sua sancta habeatis commissas, sic operando, ut ex sollicitudine vestra fructus bonus succedat. Et quicquid nos & ubicumque corpore & rebus ad id conferre poterimus, ita facturi sumus. Unum tamen præterire nolumus, immo avisatos vos reddimus, quod præsentia nostra his in partibus huic concilio est summe necessaria, & eam utiliorem judicamus rebus hinc inde pensatis, quam si in medio vestri essemus. Rursum oratores domini nostri papæ sunt in proximo venturi, quibus auditis, & vos avisabimus de quibusvis rebus positis & responsis: assecurantes vos denuo, quod nullus penitus a ferventissimo nostro erga sacrum concilium, & perfecto zelo nos umquam avertet, & oramus, ut dominus Jesus Christus in solida constantia & salubri perseverantia corroboret corda vestra. Datum Placentiæ, die XVI. mensis martii, anno MCCCCXXXII.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex, &c.

ISTA

ANNO CHRISTI 1432.

ISTA FUIT AMBASSIATA

*Sereniſſimi & invictiſſimi principis & domini domini Sigiſmundi Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. regis, qua oratores dictæ majeſtatis, videlicet magnificus dominus Jo. de Roſenberg * regni Bohemiæ baro & venerabiles Benedictus præpoſitus eccleſiæ B. Mariæ Albæ-regalis, ſedis apoſtolicæ protonotarius, & Nicolaus Scolz decretorum doctor, per organum dicti doctoris coram domino noſtro ſummo pontifice Eugenio papa IV. & etiam in audientia publica XVII. menſis martii anno Domini MCCCCXXXII. præmiſſa breviſſima collatione, propoſuerunt, &c.*

1. BEatiſſime pater, ſereniſſimus & invictiſſimus princeps, dominus noſter Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. rex glorioſiſſimus & ſemper auguſtus, filius S. V. devotiſſimus, recepit quaſdam bullas V. S. cum ea, qua decuit reverentia, de manibus nuncii V. S. & contenta eorumdem nedum bene concepit, & tam lætanter quam gratanter intellexit, immo omnia & ſingula tenaciſſime menti ſuæ impreſſit. Et quia eædem bullæ magnis abundant affectibus, & continentias in ſe gerunt tam graves, quod ſtylus ad plenum ad eas non ſufficiebat reſpondere, idcirco ſua excelſa majeſtas regia miſit nos oratores ſuos & nuncios ad V. S. præſentiam, ad reſpondendum veſtræ beatitudini vivis relatibus ſuper ſeriem dictarum bullarum, ad intentionem ſuæ majeſtatis eidem beatitudini propalandum.

2. Primo namque, beatiſſime pater, V. S. in una bullarum commemorat, quod de adventu ejuſdem majeſtatis ad partes Italiæ eadem beatitudo lætetur: quoniam cum ſua majeſtate cupiat colloqui, & vivis vocibus ſua conſilia participare ſuper multis magnis & arduis rebus, ſtatum univerſæ reipublicæ chriſtianæ concernentibus. Sed gratior eſſet S. V. ſuæ majeſtatis adventus, ſi ſentiret cauſam fidei prius eſſe defenſam, & exterminatos Bohemos hæreticos vel reductos, prout in diæta Nurembergenſi concluſum erat Superaddidit tamen eadem ſanctitas, utcumque ſit, cum eadem majeſtas veniet, beatitudo veſtra perſonam ſuam libenter videbit & honorabit, ſibique imperiale diadema, & quidquid aliud honeſte poterit ad ornandum regiam majeſtatem conferet, & quantum in veſtra ſanctitate erit, dabit operam, ut totus mundus intelligat, nullo umquam tempore ſummum pontificem cum Romanorum imperatore fuiſſe vinculo ſtrictiore conjunctum, prout verba ejuſdem apoſtolicæ bullæ dulcioribus & amplioribus verbis perorant.

3. Aſſurgit itaque, beatiſſime pater, majeſtas regia memorati domini noſtri illuſtriſſimi V. S. quanto devotius & humilius poteſt, ad omnia genera gratiarum, de tanta paterna & cordiali affectione, humanitate, gratia, & honoribus erga ipſam clementer conceptis, offerens ſe vice reciproca V. S. prona mente, non parcendo corpori neque rebus, ſed omnem filialem devotionem, protectionem, & quarumcumque rerum exhibitionem, ut ſancta mater eccleſia & V. S. aperte cognoſcant, ultroneum in eo habere advocatum.

4. Alter articulus tangit cauſas introitus regiæ majeſtatis ad has partes Italiæ & conſequenter ad S. V. ANNO CHRISTI 1432.

Dico quod dominus noſter excellentiſſimus Altiſſimum conteſtatur, quod hunc ſuum ad partes Italiæ fecit introitum, non ambitione dignitatum mundanarum ſeu potentatuum, non divitiarum, non denique quæſtus cujuſcumque allectus cupidine, ſed pure ad dandam operam & ad exponendum ſe totaliter pro exſtirpatione hæreſum, incremento & felici ſtatu fidei catholicæ & reipublicæ Chriſtianæ, ſanctæ Romanæ eccleſiæ, S. V. ac ſacri Romani imperii, totiuſque eccleſiæ, quæ proh dolor! ut clarum eſt, multis infeſtationibus & injuriis perturbatur, & in pejorem conditionem prolabetur, niſi apoſtolica & imperiali auctoritate citius provideatur: quoniam eadem majeſtas nihil magis affectat quam pacem, venitque huc cauſa dandi eamdem cum aſſiſtentia V. S. toti Italiæ, omnibuſque illam amplecti volentibus, & non gladium mittendi, ſi poſſibile fuerit.

5. Sperat & rogat eadem regia majeſtas, quod veſtra ſanctitas, dum tempus aderit, taliter ſe exhibebit, quod lucide cognoſci poſſit hos duos gladios in unitate conſiſtere, & ſibi mutuis reſpectibus & auxiliis indiviſibiliter reſpondere, prout & majeſtas regia ſe paratiſſime offert facturam, & de veſtra ſanctitate indubiam etiam fidem gerit.

6. Quoniam indubium eſt & certo plus certius, quod vobis duobus tali ſtructura & unitate & voluntate conjunctis, poteritis ſtatum univerſæ reipublicæ Chriſtianæ taliter aptare, quod Deo ſuccedet ex inde honor & gloria, terris, hominibuſque pax & ſecuritas, & Chriſtianiſmo proviſio optata & ſalubris.

7. Super eo autem, beatiſſime pater, ubi V. S. ſubjungit, quod gratior eſſet V. S. ejuſdem majeſtatis adventus, ſi ſentiret cauſam fidei primo eſſe defenſam, &c. Dicit ſua majeſtas, & luce meridiana clarius conſtat, quod pullulatio hujuſmodi damnoſæ peſtis a principio huc uſque ſemper ſuæ majeſtati moleſta fuit, prout dignum erat, & quantum pro exſtirpatione ipſius ſua majeſtas fecerit, ultra omnes mundi principes, prout & ſibi conveniebat, tum ex officio imperiali, tum etiam jure hæreditario, mundus non ignorat. Senſit itaque illud perſona ſua in hiemali aſperitate algoribus campizando plurimum læſa & aliis irreparabiliter corporalibus afflicta incommodis. Sentiunt regna ſua nobilibus ingenuis & aliis probis viris per bella, ſtrages & gladios notabiliter deſolata. Sentiunt æraria ſua, quæ tam in Hungaria, quam Bohemia copioſe per Dei gratiam redundabant, ſuum totalem interitum & exhauſionem finalem; ſic quod nihil ſupereſſe vider poteſt pro tollenda hac calamitate, quo ſua majeſtas non fecerit, & quotidie facit, utinam profuiſſet & proficeret. Et ut fervor ſuæ majeſtatis, quoad hoc negotium fidei cunctis liquieſceret, & aliquem poſſet ſuis temporibus fructum procreare, anno præterito licet eſſet imbecillis corpore & ægritudine magna, ut etiam in ſede ferretur proſtratus, ab inſultu quoque Turcarum contra regnum ſuum Hungariæ, non bene tutus, tamen Deo cuncta committendo, ſe ad tales partes Alamanniæ duci fecit, & particulariter cum principibus & aliis crebrius

brius habendo consilia, summam operam adhibuit pro adhibendo subsidio contra hæreticos, vel cotidiana guerra instauranda: nec tamen ipsas conclusiones effectus aliquis sequutus fuit, quousque sua majestas conventionem generalem ad Nurembergam cunctis indixit, ubi decretum fuit unanimi consilio, ut exercitus potens contra ipsos hæreticos mitteretur. Cui etiam reverendissimus dominus Julianus cardinalis apostolicæ sedis legatus assensit, sibique placuit, & hinc inde peragrando etiam quantum potuit illum sollicitavit. Sua quoque majestas a loco Nurembergensi discedere noluit, licet eidem arduissima incumberent, nec etiam potuit propter suum casum præcipitem, sed constituit in capitaneum generalem illustrem dominum marchionem Brandeburgensem, faciendo sibi provisionem cum sua parata pecunia, & in Nuremberga moram continue traxit, sollicitando & mandando nedum opportune, sed importune, scriptis & nunciis, omnibus qui requirendi erant, fecitque omnes promotiones ac amminicula, quæ exercitui fidelium quoquomodo conferre poterant: & revera in fide non ficta ac secure dici potest, quod si serenitas sua tantam diligentiam non adhibuisset, exercitus ille, licet decretus esset, numquam tamen compilatus fuisset, & utinam succedentibus rebus, ut nunc, progressum non adhibuisset. Redeuntibus itaque, pater beatissime, principibus & aliis ac toto exercitu suo, quod dolenter sua refert serenitas, ex inopinata quadam ruptura, ut informata est, nullo hostili pressi timore, quamvis cum damno, prout præfatus dominus cardinalis legatus, qui singulis affuit, V. S. ut dominus noster indubius est, plene scripsit, majestas regia die altera qua ipse dominus legatus Nurembergæ applicuit, & etiam die sequenti hospitium suum intravit; & convocatis singulis tam electoribus quam aliis principibus, & his qui tunc aderant, audivit, ubi & nos per totum præsentes fuimus, illos recentes successus infelices; & demum petivit dare consilia, quid in ea re amplius esset peragendum, quoniam parata esset ipsa majestas omnia sibi possibilia subire, ad remedia his periculis adhibenda; ipsi vero habito consilio, in præsentia domini legati responderunt, in eorum potestate nullam subsistere conclusionem, sed necessarium esse, ut universitas tota sacri imperii super eo convocaretur, & sic diæta iterum indicta fuit ad Francfordiam super festo S. Galli proxime elapso, & ad illam diætam majestas regia oratores suos solemnes pleno mandato fulcitos, & personam suam repræsentantes, transmisit. Et nihilominus interim tam litteris quam nunciis mandavit & disposuit, ut hi qui taxam gentium sibi impositam in exercitu suo non habuerunt, eamdem mox ad fronterias Bohemiæ ad gentes tres menses ibidem moraturas contra hæreticos mitterent, ad ipsorum insultibus resistendum, & denique omnes & singuli essent in puncto, si ipsos hæreticos Almanniam manu potenti, ut avisatur, invadere contingeret, ipsi ad subveniendum fidelibus tota sua potentia equestrium & pedestrium parati. Et cum pro Alamannis solis istud negotium conducere & dirigere est satis difficile, multis consideratis respectibus, & quod nedum opportunum, immo summe necessarium est, ut etiam ex aliis Christianorum finibus subsidia exquirantur, quæ sine consilio & ex auxilio V. S. & sanctæ sedis apostolicæ nullatenus poterunt excitari: Idcirco movetur majestas domini nostri prælibati ad conveniendum cum V. S. & utendum consiliis, & amminiculis ejusdem in negotiis memoratis. Sperat enim indubie ipse sereniissimus dominus noster, quod existente ipso cum S. V. tales dabuntur modi & viæ, quibus hæc calamitas decenter tolli poterit e medio populi christiani. Sic habet, beatissime pater, V. S. quid majestas fecerit ad causam fidei defendendam, & quotidie facit, & facere intendit usque ad effusionem sanguinis, quoad vixerit in humanis, & ut efficacius possit, vestram est accessurus ideo sanctitatem.

8. Item, alius articulus est de pace & concordia inter majestatem regiam ex una, & inter communitatem Venetorum ex alia. Similiter inter illustrem ducem Mediolanensem ex una, & inter dictam communitatem Venetorum ex alia tractanda.

9. Beatissime pater, S. V. in una bullarum dicit se statum & pacem illustris domini ducis Mediolani & totius Italiæ, ac compositionem majestatis regiæ cum Venetis cordi habere, & quod ipse dux Mediolanensis fuerit primus, cui V. S. post assumtionem suam obtulerit operam ad pacem suam & totius Italiæ, & quod V. S. in proximo ad hoc pium negotium intendat ad Lombardiam mittere duos S. R. E. cardinales, & postremo S. V. acceptat super controversiis inter majestatem regiam & Venetos, quas olim in Constantia promotione vestra dispositа erat componere cupidissime, manum mediatricem apponere: quoniam in pace illa videt vestra sanctitas multa & innumera bona christianæ fidei in regno suo Hungariæ aliisque locis proventura. Et quando suæ majestati videretur, mitteret super eo oratores suos pleno mandato fulcitos, in qua pacis promotione cognosceret, qualibet alia affectione depositа, vos esse communem omnium fidelium patrem, & non minus sui honoris & status, quam propriæ vestræ patriæ zelatorem.

10. Non dubitamus, quin V. S. sciat tractatum pacis habendum, ubi, & per quem, inter dictum ducem & dictam communitatem.

Beatissime pater, majestas domini nostri regratiatur beatitudini vestræ, nedum de tam bona & affectuosa V. S. erga majestatem regiam & negotia illa dispositione, verum etiam de tam clementi & paterna oblatione.

11. Et dixit, quod pax cum omnibus Christi fidelibus, præsertim cum Venetis suæ majestati semper & summo cordi fuit, immo nedum illam affectavit, sed etiam, prout notum est, semper quæsivit, & indubie scit, quod non solum sacro imperio & regno suo Hungariæ, sed & toti christianitati exinde commoditas multa proveniret, & multa mala evitarentur, nec tamen illam huc usque apprehendere potuit, licet in omnibus quæ cum Deo & honore fuissent, omni tempore libenter quievisset: sed ipsi Veneti cum suis adhærentibus jura sacri imperii & regni sui Hungariæ retroactis temporibus contra Deum & justitiam usurparunt, & adhuc de præsenti in deterius usurpare conantur. Nihilominus tamen eadem majestas, ut in ipsa nihil videatur deficere, cupidissima est, V. S. quam in minoribus con-

ANNO CHRISTI 1432.

ANNO CHRISTI 1432.

constitutam Constantiæ inter eum & Venetos A mediatricem habere desideravit, etiam hodie suscipere ultra omnes mundi dominos, pro compositione & æquitatis ac justitiæ directione. Et si promotionem a V. S. desideravit, dum esset in minoribus, quanto magis in summo apice constituto. Itaque S. V. rogat majestas præfata, ut V. S. in singulis sit indifferens, æqualis, & communis pater, non affectus ad partes, sed ad solam justitiam, quam V. S. ex officio vicariatus tota mente & anima fovere, prosequi, & manutenere debet; quoniam majestas ipsa inclinata est ad omnia licita & honesta se deflectere.

12. Addendo quod si S. V. videatur eamdem majestatem aliquo modo a ratione discedere, gratissime vult per S. V. informari, & intlinari ad ea quæ cum Deo & honore facere potest. B

Confidens de V. S. quod si Veneti & eorum colligati propriæ voluntati inniti vellent, & a licitis & honestis declinare, eadem V. S. eis non dabit favorem, prout multi S. V. aperte dicunt fecisse & facere, quamvis majestas regia hoc minime credat: sed eos efficaciter informabit, & ducet ad ea quæ sunt licita & honesta, amplectendo justitiam & jura imperii, & verbo & opere eadem manutenendo; quemadmodum majestas regalis promtissime vice versa parata est & offert se facturum in rebus S. R. E. & V. S. Et jure merito hoc debet fieri, quia Christus hos duos gladios ex eo in terris constituit, ut sibi mutuis respectibus respondeant, & ad sublevandum jura utriusque & omnium Christi fidelium semper in unitate concurrant, prout etiam sunt de hoc litteræ apud regiam majestatem, Constantiæ propriis manibus omnium reverendissimorum dominorum cardinalium & V. S. dum eadem in minoribus erat constituta, subscriptæ, in quibus jurant & promittunt sub fide, etiam sacro imperio & majestati regiæ in suis juribus assistere, & eadem manutenere, quemadmodum & sua majestas tamquam fidelis advocatus ecclesiæ erga ipsos & ecclesiam, reciproca vice, fecit, & etiam in effectu huc usque se talem monstravit, & in futurum semper facturus est C D

13. Est ultimus articulus qui de sacro concilio Basileensi, per Spiritum-sanctum decretis conciliorum Constantiensis & Senensis, atque auctoritate Martini felicis recordationis prædecessoris V. S. & ejusdem V. S. approbatione & mandato congregatum, cujus dissolutionem V. S. in certis bullis majestati prædictæ insinuavit, causas inferendo.

14. Inter cetera suam majestatem exhortando, quod cum ipse esset ille qui ultra omnes mundi principes fidem defendere, & fidelium pacem, & statum ecclesiæ, & conservationem sedis apostolicæ & V. S. deberet procurare, si aliqua avisamenta ad hæc facientia excogitasset, vel excogitaturus esset, V. S. per suos oratores vellet communicare. E

15. Nunc, nunc, beatissime pater, tempus adest, & sua majestas requisitione V. S. permota, & etiam devotione sincera inducta, quam ad bonum ecclesiæ & statum universæ reipublicæ gerit, per nos oratores avisamenta vestræ sanctitati in scriptis pauco tempore per equitatorem suæ majestatis missa, & ea quæ expost excogitavit, vestræ sanctitati exponit.

16. Et primo fatetur quod ille sit ille, qui ex dignitate regali & ex officio advocatiæ adstrictus sit ad superius expressata. Propterea sincero corde, rubore deposito, aperte dicit, quod nihil sanctius, nullum salubrius in his rebus humanis excogitari possit præsidium, quo navicula Petri se ab extremis horrendisque fluctibus jam undique insultantibus, & fides queat tueri, nequam labes hæretica sopiri, pax Christi fidelibus institui, mores Christianorum in præstantius reformari, status ecclesiæ & conservatio auctoritatis sedis apostolicæ & V. S. procurari, quam per continuationem sacri concilii Basileensis: cum utique multifaria bona ex conciliorum celebratione, & multa mala ex eorum prorogatione leguntur exorta,

ANNO CHRISTI 1432.

17. Et primo sua majestas respondet ad causa insertas bullæ dissolutionis, dicens quod causa Græcorum nullatenus sufficere potest ad dissolutionem dicti sacri concilii, quamvis bene esset res sancta & multum optabilis ipsos Græcos reductos videre; nec est prætermittendum suo tempore ad dicta intendere modis convenientibus per regiam majestatem personaliter V. S. exponendis.

18. Sed non poterit nec debebit ipsa reductio Græcorum, quæ tot centenis annis sic perstitit, & dubiosa quidem est, rebus tam periculosis quoquo modo præponi, quia utique res illa moram pati potest, quæ huc usque tanto tempore perduravit sine læsione Romanæ ecclesiæ; cum utique hæc hæresis pestifera Bohemorum præ omnibus est eradicanda, quæ quasi in corde Christianit. die ac nocte, hieme & æstate, igne, & gladio trucidando, nec parcendo sexui vel ætati, tamquam morbus contagiosus serpere non desistit.

19 Nec est credendum Græcos ad ritum Romanæ ecclesiæ reduci, videntes suppositа ejusdem Romanæ ecclesiæ in tanta strage, dissentione atque morum deformitate, nec aliquam correctionem adhibere; sed de die in diem in pejora corruere, & ritum nostrum ac obedientiam Christicolarum quasi penitus extingui, possent omnino veridice dicere.

Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum.

Sed si viderent ea esse composita & reformata, atque intendere ad reformationem hæresum & pacem fidelium, profecto facilius flecti possent

20. Aliæ enim causæ dissolutionis cessant, cum earum cessat effectus. Nam treugæ factæ sunt inter illustres Burgundiæ & Austriæ duces. Hiems transiit, nec aliqua hæresis circa dictum locum concilii pullulat; quicumque enim V. S. hanc causam inferi consuluit, utique dictas partes non probavit, nec opus est ad alias causas respondere, cum & ratio cujuslibet his satisfacere potest.

21. Etiam, beatissime pater, sciat S. V. quod sacrum concilium misit regiæ majestati certas litteras ipsis Hussitis pro reductione ipsorum eos vocando dirigendas. Mox istas sua majestas cum suis litteris adhortatoriis ipsis direxit: quibus a Pragensibus lætanter receptis, & coram omnibus qui tunc aderant publice lectis, iidem dixerunt sine tractatu cum aliis habendo non posse ad hoc respondere, propter quod necessario habebant diætam cum aliis ibidem pro dando responso celebrare.

22. Et quemadmodum a quibusdam majestas re-

☞ regia est avisata, speratur quod dicti hæretici ad concilium mittant, ducti etiam timore, ex eo quod audiunt concilium potissime pro exstirpatione hæresum fore congregatum, & verisimiliter etiam tanto magis ad hoc stringuntur, quanto jam in regno Hungariæ conflicti sunt, & magnam partem sui exercitus equestrium & pedestrium, ac bellicorum instrumentorum & curruum perdiderunt, & etiam per illustrem Albertum ducem Austriæ ætate præterita in Moravia potenter depressi, ac novissime in ducatu suo per eumdem sunt prostrati.

ANNO CHRISTI 1432.

23. Quibus hæreticis comparentibus, sperat majestas regia eosdem per sacrum concilium ita informari, quod recedent, & contenti redibunt, & ita hæc pestis, Deo dante, cessabit.

24. Et in casu quo nihil proficeret, videns sacrum concilium ipsorum pertinaciam, de remedio opportuno ex omnibus regnorum finibus ferventius pro eorum suppressione provideret, quoniam hoc opus conducere solis Alamannis, est difficile & importabile.

25. Et si concilium a loco Basileensi, qui est deputatus hæreticis, mutaretur, quibus etiam majestas regia ad dictum locum veniendi obtulit cum certis principibus securitatem, & propinquiores eis principes tam spirituales, quam sæculares, promiserunt Hussitis, quod eos velint in propriis personis, ad dictum concilii locum conducere; quid aliud dicerent sentientes concilii dissolutionem, aut ejus mutationem, nisi quod ecclesia fugerit eos, & quodammodo succubuit contra eorum rationes? Et quia ipsi suos errores in articulis promiscue cum sacra scriptura ad diversas mundi partes ad seducendum populum fidelem miserunt, magis ac magis totum populum Germaniæ mortali contagione inficiendi colorem haberent, qui populus postremo ecclesiam Romanam in fide ficta consistere, & dictos hæreticos vera sentire dicere possent.

26. Et revera ipsi hæretici sub anno cum dimidio in prorogatione concilii, quasi totam Germaniam, si de remedio opportuno medio tempore non provideretur, capere possent, prout in magna parte fecerunt. Et cum laici clericis in certis partibus Almanniæ oppido sint infesti, caperent in longum occasionem irruendi in eos, dicentes, in congregandis & dissolvendis conciliis sine fructu illusiones fieri, prout, prius etiam factum est; & manifeste clamant, quod non exspectant nisi finem hujus sacri concilii.

27. Et ut principium hujus mali ostendatur, ipsa civitas metropolitana Magdeburgensis, expulso suo archiepiscopo cum clero, jam per terras ipsius ecclesiæ in fortitudine curruum, more Hussitarum, vagatur, & ei incipiunt adhærere plures maritimæ civitates in dictis partibus. Et, ut famatur, in diœcesi Wormacienſi multa millia laicorum fuerunt congregati, & in obsidione civitatem Wormacienſem ad certum tempus tenuerunt, postulantes tradere manibus eorum presbyteros & Judæos trucidandos, per quos multa scandala in mundum veniſſe clamabant.

28. Item, civitas Patavienſis castra sui diœcesani parata est expugnare.

29. Et civitas Bambergensis propter certa privilegia eidem per regiam majestatem ad A fortius dictis hæreticis, resistendum gratiose concessa, cum clero incipit discordare.

ANNO CHRISTI 1432.

30. Et iterum, proh dolor! nova hæresis in quadam valle notabili in diœcesi Curiensi de die in diem incipit pullulare, quæ gladio & igne omnes vicinos & extraneos adhærere compellit.

31. Item, ipsum concilium pro ponenda pace, pro qua inter cetera congregatum existit, jam inter quamplures reges, principes, civitates, & alios, plura apparamenta & initia fecit ad dandum modos pro pace, & cum aliquæ ob reverentiam sacri concilii, certæ vero propter ejus timorem, tardius bella movent; aliquæ vero propinquiores, ad inductionem dicti sacri B concilii treugas cum dictis Hussitis mire recusant, omnem spem suæ liberationis post dissolutionem exercitus in solum concilium ponentes, & cum prædicta loca, quasi omnia præfatis hæreticis sint vicina, sentientes dissolutionem dicti concilii, aliquæ convertent se ad gladium; propinquiores vero Hussitis stupefacti, ad redimendas vexationes, ne cum corporibus, pueris & uxoribus, omnibusque suis rebus perirent, treugas cum Hussitis inirent. Et quid in longum sequeretur, cum viderent se non solum derelictos, sed dicere possent ab ecclesia deceptos, nisi illius hæreticæ pravitatis adhæsio in perniciem totius subversionis fidei catholicæ, & abstractio obedientiæ a sede apostolica & a V. S.? & fieret error novissimus pejor priore, & dato exemplo, proh dolor! haberent sequelam multorum, nec postea esset aptitudo illud faciendi, cum principes essent exhausti, terræ per clades, cædes, & sanguinis effusionem desertæ, in periculum innumerabilium animarum & corporum, quæ infra has prorogationis inducias, pro dolor! corruerent.

32. Rursum cessarent multæ provisiones salubres, quæ in dicto concilio pro republica Christiana fieri possent: & innumera scandala orirentur in destructionem sedis apostolicæ, V. S. ac totius religionis Christianæ.

33. Item, beatissime pater, in ultima bulla S. V. scribit dictæ majestati regiæ, mirando D quod ipsa majestas sit plurimum perturbata, & plena sollicitudine & timore propter dissolutionem concilii prædicti, &c. Beatissime pater, non mirum quod reverendissimi patres & domini cardinales certi de hoc admirantur, cum & astronomi dicunt, quod etiam sapientes admirantur de hoc quod sol eclipsatur, cum causam ejus ignorant. Sua enim majestas ad oculum periculum dissolutionis personaliter videt, & futura timet, ex eo sua majestas plurimum turbata sollicitatur, ut illis tamquam fidelis advocatus, protector & defensor ecclesiæ prudenter obviare posset. Et in eadem subjungit V. S. quod transitus regiæ majestatis debeat esse pacificus. Respondet sua majestas, quod E transitum ad has partes Italiæ fecit ex causis supradictis: & ita itura est pacifice, & sine læsione cujuscumque, qui pacem licitam & honestam affectat habere, quam etiam sua majestas, ut dictum est, ample offert, & eamdem jam per suos Florentinis & aliis nunciavit; & si aliqui temeritate ducti vellent a debito ac licitis & honestis discedere, ad illos oporteret adhiberi remedium, quemadmodum jure merito fieri debet.

34. Prædictis omnibus periculis & multum majoribus, quæ ex dissolutione sacri concilii eve-

☞ evenire; etiam multis bonis, quæ ex ejusdem continuatione, & nulla mala oriri possent ponderatis, dictus dominus noster gloriosissimus filius V. S. devotissimus, tamquam fidelis advocatus & protector ecclesiæ, supplicat, & quantum efficacius potest, V. S. per viscera misericordiæ Jesu Christi, cujus vicarius estis, & cujus res agitur, & V. S. requirit & hortatur, ut eadem his periculis velit salubriter obviare, ut fama dissolutionis dicti concilii sopiatur; cum revera multa jam ex sola fama dissolutionis sacri concilii Basileensis scandala sint exorta, & scribere quod solum in nomine Domini suum habeat progressum, ad feliciter incœpta continuandum, dando eidem operam & favorem possibilem, ne fides & ecclesiasticus status inevitabiliter ruat, ex quo sedi apostolicæ & V. S. gloria & honor ultra commodum Christicolarum accrescet: & non dubitat majestas domini nostri, si V. S. tantam multitudinem congregatam bene informata fuisset, & tot mala & scandala evenire, etiam necessitatem concilii celebrandi sciviſſet, numquam in dissolutionem declinasset.

ANNO CHRISTI 1432.

35. Fortassis aliqui incutiunt timorem V. S. quod in concilio agendum esset contra eamdem: non curet S. V. nec reverendissimi cardinales de his, cum nec V. S. nec domini cardinales vocati sunt. Si enim vestra sanctitas posset interesse, laude dignum & perutile esset: si autem non V. S. plures reverendissimos patres & dominos de collegio cardinalium ad salubrius istud dirigendum mittere posset, contentum manebit concilium & mundus de V. S. dummodo concilium continuetur. Et si V. S. postea personaliter interesse vellet super reductione Græcorum, vel aliis quæ non requirunt tantam festinationem, poterit aliud concilium congregare, quod fieret cum majori aptitudine, quam nunc hæc mora possit tolerari. Nam isto dissoluto, nescimus si per annum cum dimidio aliqui congregari possent, propter dispendia quæ interim, ut dictum est, evenirent. Et revera, si sacrum concilium Basileense non esset congregatum, propter solam exstirpationem hæresis Bohemorum de novo deberet congregari, nec prælati nec alii de Almannia in loco alio distanti extra Almanniam pro concilio celebrando convenire possent, cum medio tempore ipsi Hussitæ omnia bona ipsorum tollerent ac destruerent, quo tunc tales diverti haberent nescitur.

36. Beatissime pater, in bulla novissime regiæ majestati per ejusdem majestatis equitatorem transmissa, notificat, V. S. eidem majestati, qualiter ipsa cum consilio & assensu reverendissimorum dominorum S. R. E. cardinalium ex justis & rationabilibus causis cum magna deliberatione & maturitate dissolutionem, & indictionem alterius concilii fecerit, & adveniente regia majestate velit eam sic informare rationibus & causis, de quibus sperat eamdem majestatem bene stare contentam, &c. Dicit sua majestas quod numquam poterit remanere contenta, quibuscumque causis & adinventionibus hæc dissolutio coloretur, attentis extremis periculis & disturbationibus totius Christianismi ex ipsa dissolutione eventuris. Quomodo ergo quispiam Christianus contentus manere poterit, dum de subventione Christianæ fidei tam periculose agitur?

37. Et superaddit sua majestas, quod hi qui V. S. dissolutionem suaserunt, indubie causas non funditus, nec tot mala ventura intellexerunt. *Utinam saperent & intelligerent, ac novissima providerent.* Mora enim in hoc negotio est periculosa, & nullatenus sufferenda, nec mirum quod non intellexerunt, cum error facti peritissimos fallit. Sed cum hoc modo manifeste sapiunt, si in hujusmodi errore & sacrilegio pertinaciter persistere intenderent, ponderent ipsi quomodo summo enti in extremo judicio de hoc vellent reddere rationem. Et si fortassis certi pertimescerent aliqua contra statum ecclesiasticum debere tractari, dicit sua majestas, quod timere non deberent: quia laici falcem suam non habebunt in messem illam immittere, cum ipsi sæculares in hac re nullam debeant habere prout nec de jure habent, potestatem: immo profecto induciæ dissolutionis quæ quæruntur, laicos facient contra clericos insanire: quod tamen per istud concilium ordinate tolleretur de medio, dum laici videbunt clerum omni bono intendere.

ANNO CHRISTI 1432.

38. Consideret sanctitas vestra quod sacrum concilium Basileense ad hujusmodi dissolutionem nullatenus consentiet, cum quo & major pars regum, principum, prælatorum atque communitatum concurrent.

39. Insuper regia majestas non sufficit mirari, quod S. V. quæ hucusque in ecclesia Dei sine ruga & macula tenta est, suspicionem inter Christicolas nunc facere intendit, & quæ in principio sui regiminis ferventissima erat pro honore Domini Dei de fide catholica & Christi fidelium salute laborare, de quo totus mundus ultra modum, & de electione V. S. erat gavisus: quia dici poterit, quod sanctitas vestra hac occasione foveat hæreses, cædes, & morum deformitates, atque schisma in ecclesia Dei facere intendat.

40. Avisat etiam V. S. majestas regia, quod ipsa sanctitas non posset aliquid facere, quod esset ita nocivum omnibus Christi fidelibus, sacræ sedi apostolicæ, & V. S. quam concilium turbare, ex quo infinita & innumera scandala profluere, nulla autem mala ex ejus continuatione evenire possent. Et promittit majestas regia V. S. si eadem concilium continuabit, & indifferens, æqualis, & communis pater in rebus agendis erit, uti debet, quod vult V. S. in omnibus usque ad mortis passionem adhærere, & assecurare eamdem sanctitatem, quod ibi nihil tractabitur in diminutione sedis apostolicæ ac vestræ sanctitatis.

41. Si autem V. S. hoc minime facere, sed persistere in dissolutione intenderet, & esse, quod absit, causa tanti mali; ex tunc sua majestas per expressum V. S. per nos commisit exponere, quod eadem majestas sacro concilio per Spiritum sanctum & ut supra congregato, & communitati Christi fidelium, toto posse adhærere vult & intendit: quia nullatenus posset videre eversionem fidei & ecclesiæ ruinam. Perpendit etiam sua majestas, quod obedientia, quæ V. S. & ecclesiæ debetur, in pluribus Christianorum & signanter Germaniæ finibus, multum deficit, nec curatur tam per ecclesiasticos quam sæculares, quemadmodum apparet in episcopatibus Trevirensi, Trajectensi & aliis multis, qui nec excommunicationes, nec mandata apostolica curant, & alios ad similia trahunt. Modo si concilium deficeret, quid de aliis fieret, S. V. animadvertat.

42. Et informata est eadem majestas ex dictis

☞ ctis doctorum, & signanter reverendissimi patris domini Franciſci de Zabarellis * piæ memoriæ, qui non minimus tunc temporis, cum hæc dicta compoſuit, in ſcripturis & collegio dominorum cardinalium erat, quod imperator & rex Romanorum non ſolum concilium in Spiritu ſancto auctoritate eccleſiæ congregatum manu tenere & protegere tenetur: immo in certis caſibus concilium de novo poteſt congregare. Et dicit ſua majeſtas caſum prope eſſe in foribus.

ANNO CHRISTI 1432.

* al. Sabrellis

43. Et rurſum ſua majeſtas dicit, quod V. S. una cum certis dominis & patribus reverendiſſimis cardinalibus mature debeat ponderare, quod ubi fortaſſis ſibi per diſſolutionem concilii providere putat, ne ſibi ipſi & dictis cardinalibus interitum infligat.

44. Poſtremo majeſtas domini noſtri glorioſiſſimi ſupradicti ſupplicat humiliter V. S. quatenus omnia & ſingula ſupradicta & majora non expreſſa velit diligentiſſime ac mature conſiderare, & præſentem exhortationem, quam fideliter & ſincera mente, urgente conſcientia & neceſſitatibus, in quibus Dei eccleſia conſtituta eſt, fecit, a ſua majeſtate, tamquam ab advocato ſanctæ matris eccleſiæ paterne & benigne ſuſcipere, ut & V. S. quæ eſt luminare majus, & ipſa regia majeſtas quæ eſt luminare minus, ita gregem vobis creditum in ſpiritualibus & temporalibus regere valeatis, ut una cum eo ad conſpectum prædictæ Trinitatis feliciter valeatis pervenire. Amen.

Explicit.

COPIA INSTRUCTIONUM

Miſſarum nuntiis concilii exiſtentibus in Nuremberga.

Ib. p. 96. 1. IN primis quod non incipiant tractare aliquid cum nunciis vel ambaſſiatoribus Bohemorum in Egra vel alibi, niſi prædicti nuncii Bohemorum habuerint plenum mandatum, & ſufficientem facultatem, & poterunt ſuper hoc ſcribere Pragenſibus, & aliis in regno Bohemiæ, quibus opus fuerit, aviſando eos, ut mittant cum ſufficienti mandato, & ſimiliter quod venturi ad concilium generale habeant plenum & ſufficiens mandatum.

2. Item, quod in Egra vel alibi pendente dicto tractatu cum prædictis Bohemis, propter præſentiam ipſorum non teneatur interdictum, & ſimiliter in aliis civitatibus ſive locis, per quæ ipſos tranſire contingeret, veniendo ad concilium Baſileenſe, ipſis tamen excluſis a divinis. Quod quidem interdictum dominus legatus ex nunc tollit & removet.

3. Item, ſi pendente dicto tractatu, vel veniendo Baſileam, aut ſtando, vel etiam redeundo, voluerint ſecundum modum & ritum eorum dicti Bohemi celebrare, quod poſſint & celebrent in domibus eorum, januis tamen clauſis, & excluſis fidelibus noſtris.

4. Item, numerus nunciorum Bohemiæ venire debentium ad concilium, & tempus durationis ſalviconductus eiſdem nunciis & ambaſſiatoribus Bohemorum impendendi, relinquitur diſcretioni dictorum ambaſſiatorum conc. ita tamen quod reſtringant & numerum perſonarum & tempus quantum poterunt.

5. Item inſtabunt, laborabunt quod a principio quo iter arripient præfati nuncii Bohemorum ad veniendum Baſileam, & quouſque reverſi fuerint ad propria, habeantur abſtinentiæ guerrarum generales inter regnum Bohemiæ & ceteros fideles: de hoc tamen ambaſſiatores concilii faciant ſecundum conſilium & voluntatem domini marchionis Brandeburgenſis, & aliorum principum & communitatum.

ANNO CHRIS 1432

6. Item, ambaſſiatores dictorum Bohemorum & ipſorum familia veniant pacifice & modeſte, & ſine notabilibus armis bellicis; & ſi qua forte eis deferri permittantur, quod in introitu civitatum, caſtrorum, villarum, & aliorum locorum, in quibus habebunt hoſpitare, deponant ea apud hoſpitem: ita quod in prædictis locis incedant ſine armis.

7. Item, quod nullus prædictorum veniendo, ſtando hic in Baſilea & redeundo, ibit aut ambulabit per civitates, villas, & alia loca in quibus contingeret eos aliquo modo moram trahere, niſi præſentibus deputandis & hoc propter pericula & ſcandala vitanda, quæ poſſent oriri hinc inde.

8. Item, quod veniendo, ſtando hic, & redeundo in audientia, in collocutionibus, diſputationibus, & quibuſvis aliis mutuis humanis converſationibus, cavebnnt ab injuriis, opprobriis, detractionibus, & quibuſvis contumelioſis verbis, aut invectivis quarumcumque perſonarum cujuſcumque ſtatus, gradus aut dignitatis fuerint, cum verſa vice velit ſacrum concilium hujuſmodi obſervare, & ubique facere & procurare obſervari pro poſſe.

9. Item, quod veniendo, ſtando & redeundo, nullo modo palam aut occulte prædicent aut doceant, nec cum quocumque, niſi in præſentia ſacri concilii vel deputatorum aut deputandorum ab eodem, diſceptabunt ſive diſputabunt.

10. Item, quod non ſcribent litteras quibuſcumque, maxime noſtris fidelibus, abſque viſitatione deputatorum concilii, nec ullo modo libellos aut cedulas, ſive quaſcumque ſcripturas ſeminabunt aut diſpergent, ſive dimittent poſt ſe in locis in quibus fuerint, veniendo, ſtando & redeundo.

11. Item, quod tam in veniendo, quam in redeundo, ambulent & ſervent vias publicas, ſecundum quod ductores eorum, qui ad hoc deputabuntur, ducent eos.

12. Item, ſi petant audientiam publicam, promittatur eis quod habebunt coram toto concilio, quotiens opus fuerit. Si autem inſtabunt ad habendam coram laicis, nullo modo concedatur eis, inconſulto concilio, niſi viderint eos propter hoc velle omnino deſiſtere ad veniendum. Quo caſu, cum magna difficultate poterunt eiſdem conſentire, omni tamen cautela & conditione adhibita, ne ex dicta & tali audientia ſequatur inconveniens aliquod aut ſcandalum.

13. Item, prædicti ambaſſiatores concilii in tractando cum eis, converſando, & loquendo, cum omni manſuetudine, benignitate, humilitate, patientia atque caritate ſe habebunt, & ſecundum gratiam eis datam a Domino, omni via & modo poſſibilibus, pacem & unionem inter nos & ipſos procurabunt.

14. Item, prædicti ambaſſiatores concilii poterunt converſari cum eiſdem nunciis & ambaſſiatoribus Bohemorum in omnibus ſecundum diſcretionem ipſorum, exceptis divinis.

15. Item, quod prædicti nuncii Bohemorum

in

☞ in receſſu ipſorum vel aliter, non ducent aliquem de noſtris ſecum, etiam volentem eos ſequi. ANNO CHRISTI 1432.

16. Item, quod prædictæ inſtructiones teneantur occulte, ita quod nullo modo veniant ad aures ſeu notitiam dictorum Bohemorum.

17. Item, quod in prædictis communicent, & habeant conſilium domini marchionis, & aliorum principum eccleſiaſticorum & ſæcularium, necnon & communitatum, ſecundum quod prædictis ambaſſiatoribus concilii videbitur expedire.

18. Item, in præmiſſis omnibus & ſingulis taliter prædictis ambaſſiatoribus provideant, quod omnis captioſitas, fraus & dolus evitetur.

Acta fuerunt hæc in congregatione noſtra generali, præſentibus dictæ noſtræ ſanctæ ſynodi Baſileenſis notariis & ſcribis infra ſcriptis, ſub ſigillo reverendi in Chriſto patris domini epiſcopi Conſtantienſis provinciæ Rothomagenſis, quo utimur ad præſens, die veneris XXVIII. menſis martii, anno a nativitate Domini MCCCCXXXII.

LITTERA VII.

Regis Romanorum miſſa concilio.

Mittit eis articulos a legatis papæ ſibi propoſitos, hortaturque eos ut in concilii celebratione conſtanter perſeverent.

REverendiſſimis in Chriſto patribus & dominis ſacroſanctæ, &c.

Reverendiſſimi in Chriſto patres, ac venerandi, grate & ſincere nobis dilecti, tanta nos affectio, tantuſque amor & fervens deſiderium trahunt ad hanc ſanctam ſynodum Baſileenſem, in Spiritu ſancto pro ſalute univerſalis eccleſiæ & omnium Chriſti fidelium legitime congregatam, ut nihil cogitemus, niſi ea quæ continuationi & felici progreſſui ipſius conferre poſſunt. Et ut V. P. quæque res apud nos geſtæ una nobiſcum communes ſint, notificamus eiſdem quod oratores domini noſtri papæ, videlicet epiſcopus Magalonenſis, & abbas S. Juſtinæ, hic nobiſcum fuerunt, & poſt multas propoſitiones & requiſitiones ſanctitatis domini noſtri, nobis tradiderunt in ſcriptis mentem ſanctitatis præfatæ, quibus ſuccincte reſpondimus cum manſuetudine regia, prout in copiis tam propoſitionis quam reſponſionis hic incluſis videbitur clarius contineri, & in propoſito illo firmi & ſtabiles permanere volumus, rogantes V. P. ut ſi aliquis vobis contrarium vellet ſuggerere, vel fortaſſis dicere, nos alias practicas cum domino papa habere in facto concilii, quatenus hoc nullatenus velitis credere, ſed pro firmo tenere, quod ſicut vobis crebro deſcripſimus, ita immota conſtantia volumus ſemper uſque ad mortem in favoribus ſacri concilii fideliter perſeverare, ammonentes & requirentes vos in Domino noſtro Jeſu Chriſto, ut rebus cœptis, quas ipſe cujus ſunt, felicitare dignetur, omni poſſibilitate inſiſtere, & pro bono ſuæ eccleſiæ ſanctæ velitis proſequi diligentia exquiſita. Præterea, reverendi patres, dum hæc noſtra littera ſcriberetur, ſupervenerunt nobis ſcripta oratorum noſtrorum, quos in Roma habemus, ex quibus concipimus dominum noſtrum papam adhuc opinioni ſuæ inſiſtere, quamvis ſperemus, quod dum oratores ſui cum ne noſtra ad ipſius ſanctitatem perve. rint, eadem ſanctitas in melius propoſitum ſuum commutabit, & ſic ambaſſiatores noſtri qui in Roma ſunt, ibidem ſperant, uti ſcribunt. Aviſamur etiam qualiter ſua ſanctitas velit ſubito pro celebratione concilii in Bononia, illuc aut perſonaliter advenire, aut aliquos ex dictis cardinalibus tranſmittere, præveniendo prorogationem anni cum dimidio, intendatque ſuper hoc omnes in concilio & extra exiſtentes citare. Sed quia, reverendi patres, hæc omnia non fiunt niſi ad diſſolutionem ſacri Baſileenſis concilii, quæ ex hac loci tranſmutatione indubie per indirectum ſuccederet, quia in curia ad hoc intenditur, adhortamur V. P. ſuademus eiſdem & conſulimus, quatenus in continenti, & omni dilatione ſemota, non obſtante ſeſſione ſecunda proxime celebrata, quæ ſancta & ſalubris eſt, ita providere velitis, quod hujuſmodi ſiniſtri conatus turbatorum concilii per vos opportunis remediis præveniantur, & cito. Indubii enim ſumus, quod dum dominus noſter papa ſtabilitatem veſtram & noſtram, quam ſibi per ſuos oratores jam ſatis clare deteximus, tam firmam perſentiet, aliter faciet. Cum quo etiam reſponſo votivo ambaſſiatores noſtros præſtolamur, requirentes vos, ut in illo ardentiſſimo veſtro zelo & conſtanti propoſito perſeverare velitis, dirigendo res concilii & omni vigilantia prævenientes molimina adverſantium, quæ parant in diſturbationem concilii; & nos quoque a vobis & ſacro concilio nullatenus diſcedemus, quemadmodum crebro ſcripſimus: quoniam ſi ſecus fieret, quod abſit, ingens fidei & eccleſiæ ſanctæ Dei ſcandalum generaretur, necnon nobis & ſtatui noſtro evidentiſſima pericula, propter adhæſionem, quam vobis & concilio facimus & facturi ſumus, pararentur, quæ etiam in obnubilationem famæ, honoris, & ſtatuum veſtrorum diſcrimina periculoſiſſima permaxime cederent. Et ſic oramus in Domino Jeſu Chriſto, ut in rebus illis agendis conſtantes & vigiles ſitis, prout ſuper iis omnibus illuſtris Willermus Palatinus Rheni & dux Bavariæ princeps locum tenens & avunculus noſter cariſſimus V. P. clarius dicet mentem noſtram. Datum Parmæ die ultima martii, regnorum noſtrorum anno Hungariæ, &c. XLV. Romanorum XXII. & Bohemiæ XII.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum rex, &c.

ARTICULI PROPOSITI

Per dominum papam domino regi Romanorum.

SEreniſſime princeps ac invictiſſime rex, ſanctiſſimi domini noſtri ac beatiſſimi Eugenii papæ IV. oratores & nuncii veſtræ majeſtati Cæſareæ, prout injunctum per ſanctitatem ſuam extitit, in ſecreta audientia ipſis data expoſuerunt quæ ſequuntur. Ib. p. 100.

Et primo, SS. dominus noſter motus deſideriis pacis totius populi chriſtiani, & eccleſiæ ſanctæ reformationis, ſciens ſerenitatem veſtram Italiam intraſſe, ut pacem in Italia det, ut reformationem univerſi cleri & populi Chriſtia-

ANNO CHRISTI 1432

ANNO CHRIST 1432

☞ ſtiani procuret, atque ut coronam, & unctionem ab eo recipiat, de dicto adventu admodum exhilaratus, nos ambaſſiatores ſuos ad viſitandum majeſtatem veſtram mittit, & exhortandum ac monendum clementiam veſtram, ut in tam ſancto propoſito perſeverare dignetur, quia Deus omnipotens perfectionem operis dabit; nec non offerendum perſonam ſuæ ſanctitatis, & omnia ſua majeſtati veſtræ in & ſuper præmiſſis ab olim per ipſum optatis.

Secundo, cum majeſtas veſtra Cæſarea pacifica Italiam intraverit & talem omnibus ſe exhibuerit, SS. dominus noſter ſummus pontifex ipſam exhortatur, monet & deprecatur, ut pacificus, clemens & benignus cum ſuis gentibus, cum quibus Italiam intraverit, & non cum exteris dignemini Romam venire, quia ipſa ſerenitatem veſtram cum honore pollibili, etiam ſumtibus ſuis, recipiet, mittendo aliquos ex reverendiſſimis patribus dominis cardinalibus, cum prælatis & aliis notabilabus var ſibi obviam, ac viam ſecuram & pacificam, ac iter tutum ſibi faciet, ipſeque capitaneos cum gentibus eccleſiæ in confinibnsod miniorum & terrarum eccleſiæ, ſerenitati veſtræ mittet, ut ab ipſis capitaneis juramentum quod volet habere exigat, cum ipſis ſecure veniat, ut coronam & unctionem ab ipſo SS. domino noſtro in titulo pacis recipiat.

Tertio, quia jura diſponunt, quod ſereniſſimi reges Romanorum in adventu eorum in Italiam, ut coronam recipiant, &c. in ingreſſu Italiæ juramentum ſummo pontifici, ſeu deputatis ab eo, præſtent; in quo juramento non caveter aliud quam illud ad quod quilibet Chriſtianus eccleſiæ ſanctæ tenetur, SS. dominus noſter nos ſufficienti poteſtate fultos mittit, ut dictum juramentum a majeſtate veſtra recipiamus, prout a prædeceſſoribus veſtris Romanorum regibus in dicto adventu juratum extitit, & prout alias juris extitit.

Quarto, SS. dominus noſter ad intimandum & ſignificandum majeſtati veſtræ ſinceram ſuam intentionem, quam ſemper habuit, ut reformatio debita eccleſiæ ſanctæ tam in capite quam in membris fieret, nos miſit, quæ alis in effectu exiſtit. Ipſe enim SS. dominus noſter in principio ſuæ aſſumtionis deſiderio magno, ut in concilio Baſileenſi in propria intereſſet perſona, deſideravit, licet per ſanctitatem ſuam aliquibus afferentibus aliter ſcriptum ſeu dictum reperiatur, ut guerræ ac aliæ afflictiones quæ pro tunc Romæ, ſeu ejus in confinibus imminebant, in longum non protraherentur, quæ pro nunc præſentia ſua fuerunt debito modo ſopitæ; graviſſima vero infirmitate detentus uſque ad mortem excluſive, conſiderans impoſſibilitatem tanti deſiderii ſui, ut tam longe pergere valeret, & quod tam ardua tamque urgentia negotia, ut univerſalis reformatio cleri & populi Chriſtiani, hæreſum exſtirpatio, & ſacrum paſſagium omnino ejus præſentiam & ſacri collegii exigebant; ac quod in Baſilea per annum & ultra pauciſſimi convenerint prælati, qui ad talia ac tanta non ſufficiebant, dictum concilium quo ad locum tantum diſſolvit, illud in Bononia aſſignando, quæ commutatio, continuatio potius poteſt dici, quam diſſolutio; quia Bononiam in convaleſcentia in qua eſt poterat venire, & medio tempore plenam ſanitatem recuperare. Ipſe enim intereſſe in generali concilio, corporali ceſſante impedimento, debuit, velle & commutare illud, & continuare potuit. Ex iſta magna urgente ratione, aliis non ſemotis, quas in præſenti faſtidium eſſet explicare, potiſſime ſi in dicto concilio de totali eccleſiæ reformatione agi deberet. Si vero reductio Bohemorum & reformatio cleri Germaniæ non debeat aliqualiter differri, propter pericula quæ imminere allegantur, placet SS. domino noſtro, ut ſuper illis concilium celebretur tamquam provinciale, in illo domino legato præſidente in Frankfordia, vel in Nuremberga, vel alibi ubi dominis archiepiſcopis, electoribus & domino legato placuerit; & illo finito, confeſtim ad Bononiam veniant non alibi divertendo, ubi dominum noſtrum reperient cum ſacro collegio reverendiſſimorum dominorum cardinalium, ad dictam reformationem efficaciter promptos. Vel ſi prædicta utilius per concilium generale expediri videantur, veniant nunc prælati & alii ſocandi, qui in Baſilea ſunt & alibi, ut ſanc iſſimus dominus noſter una cum majeſtaveſtra, facta ipſius coronatione, ac dominis cardinalibus & ceteris illico Bononiam conveniant; ac ad omnimodam debitam reformationem procedant: quam nobis concedere dignetur dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui eum Patre & Spiritu-ſancto vivit & regnat in ſæcula benedictus. Amen.

FINALIS MENS ET CONCLUSIO

Majeſtatis regiæ ſuper prepoſitis oratorum apoſtolicorum: quorum copiam Theodericus ſecum habet, eſt ut ſequitur.

VIdelicet, ſi ſanctitas domini noſtri papæ voluerit effectualiter continuare concilium Baſileenſe & illud non turbare, quin potius id ipſum fovere; & ſi etiam voluerit eſſe indifferens & communis pater, non partialis, prout ad ipſum, tamquam vicarium Chriſti, pertinet, ex tunc eadem majeſtas pacifice, non cum armatis gentibus, ſed ſuo & ſuorum cardinalium & cleri, quos ſuæ ſerenitati obviam miſerit, conductu, & ad voluntatem ſuæ ſanctitatis vult venire ad Urbem, & ſuæ ſanctitatis præſentiam, aſſecurare eamdem, quod in memorato Baſileenſi concilio nihil tractabitur de dubio electionis ſuæ, vult etiam de manibus ſuæ ſanctitatis coronam ſuſcipere, ſibique juramentum in hujuſmodi coronatione fieri ſolitum præſtare, omniaque alia facere, quæ concernunt honorem, ſtatum, commodum & profectum ſuæ ſanctitatis, & ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & ſibi tamquam devotus filius & advocatus uſque ad finem vitæ fideliter adhærere. lb. p. 101

Si autem ſua ſanctitas hujuſmodi diſſolutioni concilii, aut partialitati inhærere vellet, ex tunc majeſtas regia non intendit venire, nec coronam de ſuæ ſanctitatis manibus recipere quoquomodo, ſed in iſtis partibus ſuis & imperii ſacri rebus intendere, prout fuerit opportunum, adhærendo ſemper concilio ſacro.

Item, ſint aviſati oratores regii, quod voluntas domini papæ fuit, quatenus majeſtas regia iter ſuum faceret per Romandiolam & terras eccleſiæ, ubi ſanctitas ſua eamdem majeſtatem honorifice & ſumtibus ſuis conducere vellet.

let. De qua quidem ultronea & placida domini nostri papæ oblatione majestas regia multum contentata, intulit sanctitati suæ grates, cum hoc ipsum dignabitur erga sanctitatem suam & Romanam ecclesiam condignis affectibus compensare. Et quia dicta via sibi congrua & apta non foret ad eundum, deliberavit ire versus Lucam & Senas, civitates imperii, quæ a rebellibus imperii variis modis opprimuntur, ut eisdem consulere valeat. Et dum majestas regia usque in Senas, dante Domino, pervenerit, cunctis ducatibus & aliis armorum gentibus dimissis cum sua familia domestica quam habebit, sub domini papæ & dominorum cardinalium & cleri suorum, quos sanctitas domini papæ sibi miserit, conductu, per terras ecclesiæ ad domini nostri papæ præsentiam confidentissime vult proficisci, faciente sua sanctitate illis duobus, quæ superius requiruntur.

ANNO CHRISTI 1432.

LITTERA

Missa per concilium Universitatibus,

Ut mittant aliquos nobiles, doctores, &c.

p. 103 SAcrosancta, &c. egregiis, &c. salutem, &c.

Satis denique divulgatam esse apud vos omnium christianorum religionem æstimamus, & sacram hanc synodum in hac Basileæ civitate auctoritate superni nominis congregatam existere, pro rebus ecclesiæ & omnium orthodoxorum promovendis & bene gerendis, pro veprium hæreticarum, maxime Bohemicarum eradicatione de finibus fidelium, pro morum deformium in cunctis statibus emendatione, proque bellicarum cladium, a quibus omnimoda calamitas originem ducit, sedatione: quibus nihil dignius & fidelibus salubrius afferri valet; pro quibus ex talento sapieniæ vestris perspicacibus intelligentiis de supernis credito, vos credimus pro viribus benivolos & obnoxios esse. Hæc quippe arduissima causa cunctos christianorum status concernens, nos hic ex omni natione in vinculo caritatis congregavit; quæ etiam cum aliis incumbentibus rite per generalia concilia a Spiritu sancto directa optime perfici possunt. Quamobrem si quis zelum Dei in corde gerat; si quis salutem animarum ac communem omnium profectum & utilitatem quærat, mox sacrum hoc concilium ampliare & promovere tenetur, ejus sacris determinationibus inhærendo, & quicquid eidem contrarium, repugnans aut præjudiciale cognoverit, possetenus impedire & tollere, & ab aliis ut auferantur viribus totis debet procurare; præsertim cum hæreticos de Bohemia ad hoc sacrum concilium pro ipsorum instructione & informatione per nostras litteras & oratores vocaverimus, ipsique Bohemi prædictis nostris oratoribus in Nuremberga existentibus, omnino velle suos huc destinare ambassiatores pridie rescripserint: ex quorum adventu in Spiritu-sancto merito sperandum est, quod audita instructione & informatione hujus sanctæ synodi ad viam converterentur unitatis. Vos itaque pugiles Christi ac fidei catholicæ zelatores, pro Dei honore, & nostræ rectissimæ fidei illibatione, ac pro omnium fidelium salute obsecramus & exhortamur per viscera misericordiæ Dei nostri, quatenus ad portandum in præmissis nobiscum onus superlaudabile, & suave jugum Domini hujusmodi, quantocius poteritis, aliquos solemnes doctores & viros in divina & humana lege peritos, nobiscum saltem per tres aut quatuor menses permansuros, ad tam necessarium omni Christianitati opus ac commodum destinare velitis. Nam si viri sæculares corpora morti & facultates perditioni exponentes, totiens manu armata in Bohemiam profecti sunt, quanto magis viros ecclesiasticos dumtaxat verba pro tot animarum salute exponere convenit. Si quod autem impedimentum celebrationis & felicis successus hujus sacri concilii perceperitis, viis omnibus repellere curetis, & a tam sanctissimo proposito nullus vos deterreat, per epistolam, vocem, vel alium modum qualitercumque, quoniam in hac stabilitate firmiter intendimus permanere. Rogamus ut karum litterarum tenorem, ubi visum fuerit expedire, publicari faciatis, ut viri litterati & bono publico affecti, audientes tantum, unum fidei in januis consistere, ad illum promovendum libentius se accingant. Quod si forsitan nonnullos huc venire cupientes, inopia expensarum retrahi contingat, reverendi patres domini episcopi & alii prælati hic constituti, cognoscentes facultates ecclesiæ in nulla re laudabilius, quam pro fide & ecclesiæ defensione posse distribui, paratos se offerunt per tempus prædictum magistros & doctores pauperes huc venientes propriis sumtibus sustentare. Datum Basileæ die prima Aprilis, anno Domini MCCCCXXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA

Philippi ducis Burgundiæ.

Ad concilium.

Declarat se Angliæ regi scripsisse, ut concilio adhæreat, seque eidem adhæsisse

SAcrosanctæ generali Basileensi synodo, concilium generale facienti, ecclesiamque militantem repræsentanti. Ib. p. 105.

Reverendissimi patres, venerabiles & præclari amici nobis dilectissimi, ad vestrarum paternitatum monitus justissimos, nobis per venerabilem religiosum priorem Chamberiaci, sacri generalis concilii nuncium declaratos, scripsimus affectanter modo regi cum supplicationibus & hortamentis copiosis, ut eidem sacro concilio velit adhærere, non sustinens quicquid a re hujusmodi sanctissima qualitercumque dehortari suaderet. Velit etiam ad hoc idem sacræ congregationis concilium suos solemnes ambassiatores destinare quambrevius, prælatos quoque suorum regnorum inducere, quatenus ad illud se transferant, ut tenentur. Scripsimus una cum hoc cardinali Angliæ avunculo nostro, ut velit ad id laborare, & operam dare quam poterit. Nos vero, reverendissimi patres venerabiles & præclari, concludimus & irrevocabiliter intendimus eidem sacro concilio firmissime adhærere, suisque laudabilibus cœptis assistere pro viribus, ambassiatamque nostram illuc propterea transmittere de proximo. Prælatos insuper ditionum nostrarum monuimus, & iteratis superadditisque

☞ que vicibus excitare ac ſtimulare volumus, ut ad concilium accedant ſupradictum. Eja ergo reverendiſſimi patres venerabiles & præclari, huic ſaluberrimo negotio divinitus non hæſitamus, inſpirato conſtanter perſiſtere. Confortentur corda veſtra, laborioſoſque ſudores ſperatum & debitum tantæ rei præmium alleviet. Jam dictus prior nuncius veſter adhuc aliquantulum detinetur, donec venerint ambaſſiatores Karoli Franciæ nobis adverſantis, quos de die in diem venturos exſpectamus. Reverendiſſimi patres venerabiles & præclari, amici noſtri prædilecti, veſtra beneplacita, quæ nobis aſſidue velitis intimare, parati ſumus adimplere jocundanter. Altiſſimo ſuffragante, qui vos dirigat & conſervet. Scriptum in villa noſtra Divione VII. die aprilis, anno Domini MCCCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

Philippus dux Burgundiæ, Brabantiæ & Limburgi, comes Flandriæ, Artheſii, Burgundiæ & Namurci, &c.

Sic ſignata. Hiberti,

LITTERA IX.

Domini imperatoris, &c.

Monet patres de proximo adventu cardinalis Anglici, & de his quæ papa machinatur ad diſſolutionem concilii.

lb. p. 106. REverendiſſimis ac venerabilibus in Chriſto patribus & dominis, &c.

Reverendiſſimi in Chriſto patres, &c. recepimus per præſentem gerulum V. P. litteram ſuper locatione domorum in civitate noſtra Baſileenſi, in qua vos gravatos prætenditis, quam revera moleſte gerimus, & ſuper eo civibus Baſileenſibus ſerioſe ſcribimus & mandamus, ut modum portabilem ſuper illo imponant. Scribimus etiam illuſtri locum tenenti noſtro duci Willermo, ut omnem operam addat & ſollicitet, quatenus illud quod expoſcitis fiat. Eſt enim totum noſtrum deſiderium, ut perſonæ ad illud venientes, & ibi ſtantes, humaniter & benigne tractentur, nec aliud fieri permittemus. Mittimus etiam V. P. hic adnexas litteras ad prælatos & principes Germaniæ, ut ad ipſum concilium accelerent & mittant, & ſimiliter ad certos reges, prout in copiis præſentibus intercluſis intuebimini. De aliis autem quæ occurrerunt, venerabiles epiſcopus Lauſanenſis, & decanus Trajectenſis, & certi cives noſtri Baſileenſes & Argentinenſes, quos cum plena informatione ad vos miſimus, vos, non ambigimus, jam clarius aviſarunt. Verum, venerandi patres, quia ſemper cogitamus de his, quæ augmento & progreſſui hujus ſanctæ concilialis ſynodi conferre poſſunt, noluimus præterire, quin & ea quæ occurrunt, P. V. ſignificaremus. Audimus enim qualiter reverendiſſimus in Chriſto pater dominus cardinalis Angliæ pro ſacro concilio multa commoda facere poteſt. Adhortamur ergo eum quatenus dum advenerit, firmiter adhæreat, & ſe non det in commotionem; nam audivimus, quod ulterius Romam ire velit. Et nos quoque præfato illuſtri locum tenenti noſtro duci Willermo, & venerabili Ratiſponenſi epiſcopo ſuper eos ſcripſimus, & informationes tranſmiſimus, quibus viis ſecum agendum ſit parte noſtra. Et quicquid nobis de Roma novi advenerit, V. P. curabimus ſubito nunciare. Præterea, reverendiſſimi patres, dum hæc ipſa littera ſcriberetur, venit nobis una littera ambaſſiatorum noſtrorum de Roma, in qua nobis ſcribunt, qualiter dominus noſter papa mandaverit reverendiſſimo patri domino cardinali ſancti Angeli, ut omnino de Baſilea recedat, & intret aliam civitatem Almanniæ, pro celebrando provinciali concilio, pro reformatione cleri Almanniæ, & exſtirpatione hæreſum tantum. Item, quod idem dominus cardinalis V. P. conetur flectere, ad conſentiendum quod concilium generale Bononiæ vel Romæ ad ſtatim celebretur. Item, qualiter dominus noſter papa quemdam epiſcopum (a) Matiſconenſem ducatus Burgundiæ expediverit Baſileam, qui jam eſt in via, ad pervertendum bonas voluntates veſtras, & ſignanter ad ducem Burgundiæ, ducem Sabaudiæ, Ludovicum Palatinum Rheni, ad dominos archiepiſcopos electores, & alios quamplures, requirendo eos, ut non adhæreant concilio, neque ſuos illuc mittant, immo revocent, ſi quos ibidem habent. Item, qualiter ipſe dominus noſter papa decreverit mittere quatuor viros notabiles & doctores, ad conferendum cum P. V. ſuper facto concilii, &c. quæ revera omnia nobis moleſtiam inferunt, quod dominus noſter papa ad diſſolutionem hujuſmodi concilii tantum laborat, non attendendo pericula & ſcandala, quæ evidentiſſime in ſubverſionem fidei imminent, præcipue factum Bohemorum, qui Baſileam venturi ſunt, ut ex copiis nobis per vos tranſmiſſis clare percepimus. Et aliunde etiam aviſati ſumus, quod Bohemi nullatenus ad concilium particulare venirent, quia aperte dicunt, ſe ad generale concilium vocatos eſſe, nec etiam venirent ad quaſcumque partes Italiæ, quia ad Baſileam vocati ſunt, & infinita fatiga requiritur eos illuc poſſe conduci. O Deus! quid dicent Bohemi, ſi hoc fiet, videntes univerſalem eccleſiam occaſionem quærere? Nonne clamabunt, quod ſubterfugia quærimus, & propter timorem eorum loca mutamus & tempora? Parcat illis Deus qui talia ſuggerunt, per quæ tantum bonum, proh dolor! negligi poteſt. Scribimus etiam prælatis & principibus præveniendo ea quæ ex Rom. curia ad eos mittuntur: Rogantes, obſecrantes, & requirentes vos, quatenus in hoc neceſſitatis articulo conſtantes & robuſti eſſe velitis, non permittentes vos ſeduci quorumcumque perſuaſionibus nec locum mutari, quia mox per indirectum ſequeretur ipſa diſſolutio. Scribentes etiam una cum litteris, noſtris regibus, prælatis, rectoribus, & aliis, ut concilio ſacro adhæreant, nec flectantur in devium per quemcumque ad eos miſſum, niſi velint fidem & eccleſiaſticum ſtatum ſubverti. Velitis etiam aviſati & præmuniti eſſe, ut ſi id epiſcopus Matiſconenſis, ſeu illi doctores papales advenerint, ut juſtitiam veſtram ſciatis defendere. Alia ad præſens non occurrunt, niſi quod vobis conſtanter adhærebimus, quoniam in hoc facto nihil tantum requiritur, quantum animoſitas, fortitudo animi, & perſeverantia: quibus habitis, res, Deo dante, votive ſuccedent. Et quamvis dominus noſter papa erga ambaſſiatores noſtros in reſponſo ad-

(a) Is Johan. Trevern decreto- rum do ctor, a circiter 1431. tus epi & an. quenti miſſus Eug. I pap. T jectum Rhenu ut civ qui ab defecer ſuo, a debitu revoca obſequ

☞ adhuc durus sit, sperant tamen de meliori, & quicquid inantea habuerimus, vobis curabimus subito nunciare. Datum Parmæ die octavo Aprilis MCCCCXXXII. regnorum nostrorum &c.

ANNO CHRISTI 1432.

Sigismundus. Dei gratia Romanorum rex semper augustus, ac Hungariæ & Bohemiæ, &c. rex.

EPISTOLA FRIDERICI

Ducis Saxoniæ, ad sacrum concilium.

Excusat se quod propter Hussitarum tumultus episcopum Misnensem ad concilium non miserit.

p. 108. SAcrosanctæ synodo Basileensi in Spiritu sancto legitime congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti, Fridericus Dei gratia dux Saxoniæ, sacri Romani imperii archimareschallus, Thuringiæ Lantgravius, marchio Misnensis, & princeps elector, pronam in eo & propter eum qui corda fidelium dirigere & illustrare dignatur, obediendi voluntatem.

Antiqui patres Christi adventum non expectarunt ardentius, quam nos hujus sacri concilii Basileensis, sinistro rumore revocationis ejusdem & translationis agitati, saluberrimam perpetuitatem; cujus voluntas est præterita mala lenire, difformitates in ecclesia Dei suoque imperio ad reformationem vere felicem, damnabilem hæresim desideratis edictis evellere, diversarum dolores mentium fugare, & oppressos multarum tribulationum aculeis relevare, prout super his litteræ vestræ sacræ synodi nuper nobis missæ, fidem fecere sufficientem: inter cetera, quatenus doctos juris divini & humani nostræ ditionis, & præcipue reverendum in Christo patrem dominum Johannem episcopum ecclesiæ Misnensis, sacræ theologiæ professorem, ad dictam sacrosanctam synodum mittere curaremus, indicantes. Cumque, patres & domini, prædictæ sacræ synodi directores & gubernatores disertissimi, nostri cordis aciem ad certos, prout refertur, peritos ac expeditos legandos destinassemus, nedum vestris jussionibus præcurrentibus, immo diversis anxietatibus, tum ipsorum hæreticorum Bohemiæ, dominantium nostris dominiis vicinorum, nostrasque terras suis potestatibus, quod summa avertat potestas, subjicere satagentium; tum ex multis aliis diriisque necessitatibus per oratores nostros demum mittendos exponendis, inimicus Dei & hominum, ductor & rector perfidiæ hæreticorum, filios iniquitatis Bohemiæ hæreticos in terra Lusaciæ, quam prædis, incendiis, & perturbationibus innumeris subdiderunt, nuper collocavit, & eosdem ad marchionatum Brandeburgensem demum traduxit, quem hodie supprimere moliuntur, devastationi commendare, & in retrocessu ducatum nostrum Saxoniæ tamquam viam ipsis congruam, cum callidis ipsorum machinationibus, & turbidis horroribus, quibus itinerando consueverunt insudare, nituntur pertransire: quod ipsius adjutorio qui pro nobis pependit in ligno, intendimus remediari. Eapropter nostrum fecimus congregari exercitum, eumdem illustri principi domino Johanni marchioni Brandeburgensi consanguineo carissimo quantocius transmissurum * felicem & victricem expectantes triumphum. Estne ratio propter quam velociter nostros doctos modo præmisso, præsertim dominum Johannem episcopum ecclesiæ Misnensis, cujus potentia ac jure non modicum censetur opportuna, mittere nequeamus, prout super his vestri continentia affectus ostentarat? Nihilominus ad dictam sanctam synodum, cujus rem in præsentiarum gerimus, post rei prædictæ exitum, nostros cum qua poterimus festinitate mittere, nosque in ipsius nomine cujus congregata non hæsitatur, teneres manus nostras exponere non prætermittemus, quemadmodom possetenus nos fecisse dudum est compertum, quod brevi compendio potius libet præterire, ex quo quid fecimus non sit peregrinum, quam jactando animos devotarum mentium perturbare, licet auspicia demeritis forte nostris & plurimum dissuadentibus licia venerint, heu! subtracta. Cum igitur patribus prioribus desiderio ardenti supplicamus, quatenus sacrosanctam vestram synodum præfatam eatenus dignemini confovere, quatenus Dei honor multiplicetur, ecclesia ipsius salubri regimine sustentetur, lolium hæreticæ pravitatis suffocetur, ne tota Christianitas ejus versutiis formidolosis supplantetur; ut cuncti quorum interest, nosque, nisi diei & æstus pondere a perfidis Hussitis dudum & sæpenumero offensi hodieque premimur, subito liberemur, ita quod exclamare poterimus cum sanctis patribus: *Veni ad liberandum nos* principes & fideles Christi, *ostende faciem tuam & salvi erimus*. Hoc est enim quod ingemiscimus, hoc est quod suspitia nostra quærunt, sub umbra alarum vestrarum quiescere, & vestris decretis salubribus errores submovere universos, ad quod Altissimus dirigat corda & corpora vestra. Datum in civitate Misnensi XXVIII. mensis aprilis &c.

ANNO CHRISTI 1432.

* *id est* transmittendum.

LITTERA SACRI CONCILII

responsalis littera superius scripta, &c.

SAcrosancta, &c. illustri ac potenti principi domino F, duci Saxoniæ, & marchioni Misnensi, &c. salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Ib. p. 110.

Audivimus, inclyte princeps, ex vestris litteris excusationes sufficientes, cur ad præsentem synodum nequivistis hucusque, ut optabatis, legationem vestram transmittere, adventumque reverendi patris episcopi Misnensis impeditum. Nobis siquidem summe displicet illorum Hussitarum temeritas & bellica rabies, qua catholicos invadere & possetenus suis ditionibus subjugare enituntur. Laboramus possetenus ad eorum reductionem, & tantorum malorum cessationem. Prosperet Deus, cujus res agitur, vestros conatus, & ad effectus votivos perducere dignetur. Exhortamur autem in visceribus Christi vestram illustrem dominationem assidue agere. quæ noveritis sacro huic concilio convenire & pacto negotio vestri exercitus, prostratis aut expulsis fidelium inimicis, quantocius oratores vestros, dictumque reverendum patrem episcopum Misnensem præcipue. cujus præsentia propter ejus scientiam,

☞ tiam, experientiam & virtutes, maxime dum præfati Bohemi advenerint, quamplurimum desideramus unum ex dictis vestris oratoribus, quemadmodum scriptis vestris nobis insinuastis. Placeat etiam vestris expensis, cum, ut audivimus, suis propriis sumptibus venire ac stare non possit, ac ceteros dominiorum vestrorum prælatos ad hanc sacram synodum transmittere. Sic enim participes efficiemini maximorum meritorum & sanctissimorum operum, quæ in hac sacra conventione aguntur, & amplius in dies perficientur, cum Spiritus sancti directione, qui præfatam dominationem vestram inclytam illustret, dona suæ gratiæ conferendo, & ad æternam patriam feliciter perducendo, ut optamus. Datum, &c.

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA EUGENII PAPAE IV.

Ad Sigismundum regem Romanorum.

Promittit se missurum aliquos suo nomine ad concilium.

Ibidem

EUgenius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Sigismundo Romanorum, &c. S. & A. B.

Grata nobis dies illuxit ex paterna affectione quam tuæ serenitati gerimus, cum pridem vidimus oratores tuos, sperantes ex ipsa tua serenitate finem salutarem ecclesiæ Dei & pacem universo populo Christiano, quibus anxius mentis ardor, omnis sensus, & meditationes nostræ, omnisque demum nos opera & cura sollicitant. Nam cum directum nostrum ad universalem salutem officium videamus, cui sub continuatæ religionis instituto, ut mundo cognitum est, semper anhelavimus, postquam in hanc sedem, in hanc ætatem, in hanc mundi necessitatem provecti sumus, quæ nos discordia rationis vexaret, si præcogitatum præcognitumque nobis finem desereremus? Nam per anteactam ætatem si religioni ad alium finem dicavimus nostras operas, si alium adhuc quam salutis Christianæ finem nobis præfiguravimus, testamur in nos ipsum omnipotentem Dominum, cujus semitam servare asseverabimus securi & intrepidi, quantumcumque in adversum filii iniquitatis niterentur. Hoc igitur præfixo nobis fine, avide præstolati sumus, si tua serenitas, quam semper Christianissimam putavimus, in hunc finem duceretur. Quamobrem attente satis animadvertimus quæcumque oratores ipsi tuæ serenitatis diversis articulis explicaverunt, quibus respondere distulimus, propter expectare responsum oratorum nostrorum, quos ad tuam serenitatem destinavimus, quibus auditis, magnam affectionem nostram brevibus litteris expandere aut patefacere non valentes, sperantes præsto affuturum accessum tuum ad hanc Urbem pacificum, quietum, & tranquillum, quodque cum tua serenitate multa prementia mentem nostram communicare poterimus; non oportere arbitrati sumus ad præsens ipsis articulis sigillatim respondere. Nam cum tua ipsa serenitate, quæ nos gravant gerendarum rerum pondera partiemur, & invicem dare poterimus operas efficaces ad ea quæ spectant communi bono Christianorum. Verum quia serenitas tua nobis referri fecit, nec super mutatione loci concilii, nec super temporis prorogatione aliquid posse tractare, sed hoc tractandum spectare & pertinere congregationi existenti in Basilea, quodque ad ipsam civitatem Basileæ nuncios nostros mitteremus, instituimus propterea mittere personas ecclesiasticas notabiles ad ipsam congregationem Basileæ, ad conveniendum mutuoque deliberandum quæcumque expedientia videbuntur pro consequendo omnium & singulorum effectu, pro quibus celebrandum venit concilium generale. Disponimus enim ita ad universalem Christianitatis salutem omnes vires nostras intendere & procedere, quod eadem tua serenitas & totus mundus merito contentari debebunt, percipientque nihil honestum ad hunc finem nos prætermissuros, & sine moræ dispendio, etiamsi quod supra vires easdem nostras præstabit Altissimus, colligemus, nosque totos multiplicabimus his rebus ad Dei laudem catholicæque ecclesiæ reformationem & universale bonum profuturas esse credemus. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ MCCCCXXXII. calendis Maii, pontificatus nostri anno secundo.

ANNO CHRISTI 1432

SEQUUNTUR INSTRUCTIONES

Datæ domino Petro Pointeri, super agendis Basileæ pro parte oratorum domini nostri papæ.

PRimo, præsentata littera credentiali reverendissimo domino domino legato S. Angeli, supplicet dominationi suæ, quatenus ob reverentiam domini nostri, amorem ipsorum dominorum procuret, ut habeat tres salvosconductus, unum ab his qui dicuntur facere concilium in Basilea & eorum præsidentibus, alium a domino duce Willelmo locum tenente pro sereniſſimo domino rege Romanorum, tertium vero ab ipsis civibus sive magistris civium cum clausulis opportunis & maxime infrascriptis. lb. p. 1

2. Quod præfati oratores & nuncii, scilicet reverendi patres & domini Johannes Archiepiscopus Tarentinus, Andreas archiepiscopus Collocensis, Bertrandus episcopus Magalonensis & Antonius de S. Vito, juris utriusque doctor, domini nostri papæ capellanus, & ipsius sacri palatii causarum auditor, cum familiaribus suis omnibus & singulis, ac equis & rebus omnibus possint & valeant tute, libere, ac sine ullo gravamine, necnon offensione reali vel verbali omnes civitates, terras, oppida, & villas, ac loca, & stratas subjectas, & supposita tam civitatis Basileensis, quam sereniſſimo domino regi Romanorum, & etiam cuicumque communitati, vel domino tam sæculari quam ecclesiastico confœderato, cum præfatis dominis, scilicet domino rege Romanorum, civitate Basileensi, & dominis ibidem congregatis, vel aliquo ipsorum usque ad Basileam inclusive & ultra, quocumque ire voluerint, ibique tute & libere ad sui beneplacitum stare & morari valeant, nec non libere, pure & privatim loqui, exponere, & tractare valeant, etiam & singula quæ placuerit præfatis dominis oratoribus quæ expedire videbuntur pro sanctitate domini nostri papæ, sine periculo, molestia, vel offensa cujuscumque personali, vel reali,

li, seu verbali ; in eaque civitate Basileensi tute & libere, necnon secrete & impune mittere & recipere valeant omnes & singulos nuncios & familiares, undecumque mittendos vel ad quemcumque per ipsos dominos mittendos pro rebus & negotiis eis commissis vel committendis, ac rebus aliis quæ videbuntur eis expedire. ANNO CHRISTI 1432.

3. Item, quod inde præfati domini oratores & nuncii cum personis suis ac familiaribus necnon equis, bonis, & rebus suis & suorum, ad sui beneplacitum, sine alia requisitione, vigore præfatorum salvorum conductuum possint & valeant libere, tute, & impune recedere, sine alicujus cujuscumque contradictione vel offensa, damno vel injuria, tam personali quam reali & verbali, & se transferre ad quæcumque loca eis dominis placuerit, in eisdemque ad libitum morari & stare valeant, &c. & quod data præfatorum salvi-conductuum trahatur & extendatur a die datæ litteræ credentialis per ipsos dominos oratores datæ in persona domini Petri domino cardinali, hoc est ad diem IX. julii MCCCCXXXII.

4. Ponantur etiam omnes aliæ clausulæ, quæ videbuntur expedire, scilicet sine impedimento juris vel facti, secundum naturam trium salvorum conductuum, per tres partes dominorum prædictorum.

EPISTOLA JOHANNIS

Ducis Bethfordiæ, ad concilium Basileense.

Excusat episcopos Morinensem, Noviomensem, Belvacensem & Parisiensem pro regni negotiis occupatos, quod personaliter ad concilium non accedant.

Ib. p. 115. REverendis in Christo patribus & amicis carissimis, cardinali S. Angeli præsidenti, prælatisque & ceteris, &c

Quamquam, reverendissimi in Christo patres & amici carissimi, pro re tanta tamque salubri & necessaria, utpote pro exstirpatione illius pestiferæ hæresis, proh dolor! pullulantis Bohemorum, ac universalis ecclesiæ in capite & in membris reformatione, necnon totius populi Christiani unione & tranquillitate, ad quæ vos feliciter pervenire concedat auctor ille, cui servire regnare est; Vos pro sacri generalis concilii celebratione in Basilea civitate congregati in unum, litteras a vestris paternitatibus emanantes, prælatis hujus regni monitorias, cum præcepto & injunctione dictum sacrum concilium personaliter adeundi, transmisoritis; singulos exhortantes sub gravibus pœnis, ne differant ad hujusmodi concilium dirigere suos gressus; quas incidere nec immerito formidantes reverendi in Christo patres, episcopus Morinensis (a) consanguineus meus prædilectus, cancellarius Franciæ, necnon Belvacensis, (b) Noviomensis, (c) & Parisiensis (d) episcopi, domini mei regis consiliarii speciales, præmissa mihi retulerunt, & vestris litteris acquiescere parati, regiæ celsitudinis, cujus nomine in hoc Franciæ regno fungor regentia & regimine, intentionem & voluntatem requisierint sibi super hoc aperiri, & licentiam impertiri. Nihilominus reverendissimi in Christo patres & amici carissimi, ex eo quod præfatus domini mei regis cancellarius Franciæ & consiliarii prædicti, pro rebus arduis & negotiis publicis dictum dominum meum regem & rempublicam hujus sui regni Franciæ vario modo concernentibus, & in consiliis suis de die in diem occurrentibus, sunt continue adeo præpediti, quod sine magna ipsius domini regis jactura, possent a suo, immo reipublicæ dicti sui regni, servitio discedere, attenta potissime & specialiter materia, quæ per adventum reverendissimi in Christo patris cardinalis S. Crucis ad has Franciæ partes sanctæ sedis apostolicæ legati, est in brevi, Deo duce, pertractanda, super quo jacta sunt jam aliqua præparatoria sive fundamenta; in qua quidem materia dictus dominus meus rex & ego præsentia & assistentia dictorum cancellarii Franciæ & consiliariorum, qui principales existunt, in deductione negotiorum hujus regni, multum indigemus; non possunt a servitio dicti domini mei regis commode discedere de præsenti, rationibus prætactis & aliis pluribus de causis, quas longum esset calamo explicare. Quapropter, reverendissimi in Christo patres & amici carissimi, vos cordialiter requiro & exoto, ut cancellarium Franciæ & alios tres consiliarios supradictos, ut prædicitur, continue in obsequiis regiis & reipublicæ regni occupatos, si personaliter non adeant, dum tamen procuratorium sufficiens ibidem pro ipsis aut quolibet ipsorum ad omnia suo nomine peragenda, quæ sancta synodus statuere decreverit, transmittere non omittant, vestræ dignentur paternitates reverendissimæ tenere & habere, domini mei regis & mei contemplatione, excusatos: scientes, patres reverendissimi & amici carissimi, quod dum temporis opportunitas ingruerit, & res ac negotia hujus regni poterunt sub aliquo tuto sisti & disponi, cupiens exitum felicem rerum per vos salubriter inceptarum, dictis reverendis episcopis Morinensi, Belvacensi, Noviomensi & Parisiensi, cancellario & consiliariis dicti domini mei regis, suæ voluntatis habenas laxare non differam; quin immo, quantum erit mihi possibile, operam dabo pro tam salubri negoANNO CHRISTI 1432.

(a) Is erat Ludovicus de Lucemburgo, præses cameræ computorum Parisiis, atque Henrici Angliæ regis dictus cancellarius, cujus inaugurationi in æde Parisiensi S. Mariæ interfuit.

(b) Petrus Cauchon doctor Parisiensis, factione ducis Burgundiæ factus episcopus Belvacensis, Henrico regi Angliæ addictissimus, cujus judicio Johanna de Arcia puella Aurelianensis flammis addicta est.

(c) Johannes de Mailly, qui postea fuit unus ex conciliatoribus pacis inter Philippum ducem Burgundiæ & Carolum VII. Franciæ regem Atrebati in monasterio S. Vedasti initæ.

(d) Jacobus du Chastellier.

gotio, puta pro unitate sanctæ fidei orthodoxæ, & exstirpatione hæresum de domo Dei, quibus de causis vestrum cœtum in spiritu sancto scio congregatum, quem feliciter dirigere, & ut constanter perseveret concedere dignetur ille, cujus res agitur, Filius Virginis gloriosæ. Scriptum Parisius die VII. maii,

ANNO CHRISTI 1432.

Johannes gubernans & regens regnum Franciæ, dux Bethfordiæ.

MILET.

EPISTOLA PETRI BELVACENSIS,

Johannis Noviomensis, & Jacobi Parisiensis episcoporum, ad concilium Basileense.

Occupati paci in regno componenda, excusant se, quod personaliter ad concilium non veniant.

lb. P. 115. REverendissimis in Christo patribus & dominis, &c.

Magnam veræ exultationis materiam, reverendissimi patres ac domini, vestræ patentes litteræ nobis jussu vestro præsentatæ tribuerunt. Quid enim lætius audiri soleat, quam vestrum glorioſissimum cœtum ad exstirpationem hæresum de domo Dei esse in Spiritu sancto congregatum? Quid præterea desiderabilius in rebus terrenis ac mortalibus valebat concupisci, quam sponsam Christi catholicam ecclesiam ad componendam pacem in Christicola populo esse cum Deo Abraham congregatam? Neque enim poterat aptiori ullo medio, quam illa felici vestra congregatione pax Domini exilio relegata, populo fideli, cui Christus illam testamento reliquit, redonari; quam tamen qui perdiderit, nisi eam sollicite expetat & requirat, inevitabiliter, Augustino teste, abdicatur a Patre, exhæredatur a Filio, & nihilominus a Spiritu sancto alienus efficitur. Quid denique melius inveniri delectat, quam mores ac viram ecclesiæ, qui in tantam omnium abominationum creverunt insaniam, ut vix umbram prioris, habere videantur ecclesiæ, ad antiquam gravitatis ac sanctitatis innocentiam reparari? Sic enim ecclesiæ triumphanti similata, sine macula atque ruga, abjecta priori vitiorum fœditate, castis se æterni sponsi læta reddet amplexibus. Gratulamur igitur plurimum, reverendi patres ac domini, sancto illi proposito, vobis, ut firmiter arbitramur, coelitus instillato, quo sic decorem domus Dei diligentes, ejus miserationis oculo languores aspicitis, lugetis miserias ejus, denique irreparabili propemodum ruinæ, antequam spes salutis ejus excidat, mederi disponitis. Venit enim tempus miserendi ejus. Sed ex adverso non minus affligimur, quod sanctæ illi congregationi, mandatis vestris obtemperando, ut vellemus, & Deo teste optaremus, nunc personaliter interesse non possumus, quod meritorum vestrorum ac laborum, immo & altissimorum, quæ vos maneni apud divinam misericordiam, præmiorum consortes esse nequimus. Mente enim tenemus nostrum quemlibet sanctissimis patrum synodis interesse, cum ipsum ad eas vocari contigerit, in sua consecratione juraſſe: quod etiam libentes, visa necessitate urgenti, absque ullo superiori præcepto, si nostræ potestati subesset, faceremus; sed non latet V. R. P. sanctissimum dominum nostrum summum pontificem, hujus regni Christianissimi, quod baculum & firmamentum ecclesiæ Romanæ esse solebat, miseratum labores, ad componendam pacem inter principes ipsius, dominum cardinalem S. Crucis cum potestate legati a latere, ad has partes Franciæ destinasse, cujus medio ac providentia jam aliqua tractandi cum dissidentibus partibus jacta sunt fundamenta, Non ignoratis etiam, patres sancti, quantum fructum, non tantum regno huic, ex quo salus aliorum non modicum dependere videtur; sed & ecclesiæ universæ ac rei quam cœpistis pax ista sit, Deo auctore, allatura, ad quam tamen cum domino cardinali præfato pertractandam, regiis præceptis, quibus in re tam salubri inobedire non licet, sumus consiliarii atque assessores evocati, abeundi a regno nobis simpliciter interdicta licentia, donec quid in hac re tam ardua possibile fuerit, sit compertum. Nec tamen ab hoc vestro penitus aberimus consortio glorioso: mittimus enim nonnullis vestri percelebris coetus reverendis patribus ac præclaris doctoribus & magistris plenariam potestatem ac speciale mandatum ad omnia nomine nostro vobiscum peragendum, quæ sancta synodus, aut major pars ipsius statuere decreverit V. R. P. affectuosissime deprecantes, quatenus excusationes nostras legitimas ac necessarias admittentes, nos habere dignemini, prout rationis ordo dictat, excusatos. Sed nihil vos, obsecramus, a prosecutione coeptorum impediat, aut retardet. Omnes enim aliæ sunt a vobis curæ, quæ hoc unum bonum impedirent auferendæ, tamquam utilitatis publicæ turbativæ, immo omnium malorum in agrum ecclesiæ inductivæ. Tantus præterea debet illius finis in vobis ardor esse, tanta affectio, tantum desiderium, ut omnis via bona videatur, qua ad tantum possit bonum pertingi, & omnia mala, quæ a tanto bono averti aut elongari contingeret. Scimus enim vobis non defuturas satanæ contrarietates ac insidias, quæ jam glorioſum coetum vestrum solvere, ac voluntates vestras, ut audivimus, rumpere pertentant. Sed circa talia elucebit virtus vestra, & exercebitur, suamque vim & potentiam atque victoriam demonstrabit, quæ multo minus laudis assequeretur, si per plana & facilia esset ad præstitum finem veniendum, ad quem inoffenso calle dirigere dignetur R. P. V. ille cujus res agitur, sponsus & pastor ecclesiæ Jesus Christus, Scriptum Parisius.

Vestri gloriosissimi coetus humiles capellani, domini nostri regis Francorum consiliarii,

P. Belvacensis,
Jo. Noviomensis,
Ja. Parisiensis episcopi.

EPI.

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA CONSERVATORUM

Et capitum regionum urbis Romæ, ad Sigismundum regem Romanorum.

Laudant ejus zelum pro concilio celebrando, instantque ut illud Romæ celebretur.

SEreniſſimo ac invicti ſſimo principi & domino, domino Sigiſmundo Romanorum, Bohemiæ, Hungariæ, &c. regi, benefactori noſtro. p. 117. Conſervatores & capita regionum almæ Urbis regimiul præſidentes, populuſque Romanus, Invicti ſſime rex, majeſtati veſtræ ſeſe admodum commendant: qui quidem ubi adventum veſtrum in Italia eſſe cognovere, quam maxima voluptate affecti ſunt. Tatita enim, ut nihil plane ſuavius, nihil gratius, nihil denique expectatius hoc quidem tempore illis eſſe potuiſſet, præſertim cum compererint eo animo, eoque inſtituto vos id facere, ut & lagrans bello Italia tandem aliquando veſtra auctoritate ac diligentia pacata ſit, & aureo illo atque imperatorio diademate in hac urbe Roma digniſſima veſtra tempora exornentur. Quæ quidem cum majeſtati veſtræ, tum populo Romano optatiſſima ſunt, non diutius univerſæ Italiæ, cui nihil optatius eſſe debet; ſed & aliud unum eſt, & multo excellentius, quod, ni fallimur, ſereniſſima veſtra majeſtas nullo modo prætermittere inſtituit, in primis agendum eſſe dixit, quod ut quam primum generale concilium celebretur, cum ad diluendam hæreſim, tum ad augendum, tutandum amplificandumque Chriſtianum populum. Sunt profecto, ſereniſſime rex, illa duo ſuperiora magnopere laudanda, ſed hoc tertium non jam laudandum, ſed potius honorandum, cum divinitatis plurimum particeps videatur: atque ne litteræ vagentur, ita & hoc tertium Romano populo placet, ita gratiſſimum eſt, ut nihil honoretur, & quaſi diuturna ſiti gravatus avidiſſime id efflagitet. Itaque, ſereniſſime rex, jam habet celſitudo veſtra ad unamquamque rem, quam ſibi agendam eſſe nunc cupiat, Romanum populum, paratiſſimum, quod quidem haud parvi faciendum eſt. Quem quidem in hujuſmodi rebus magnum adjumentum afferre ille poſſit veſtræ imperatoriæ voluntati, ſed eam legem habet, ut invito SS. domino noſtro ſummo pontifice nihil umquam non ſolum fiat, ſed nec quidem cogitetur. Non enim contra ſanctiſſimam & Romanam eccleſiam tentare volumus, ſed illam ipſam & opere & conſilio in omni re defendere: ſiquidem ad necem expoſiti non ſolum ipſimet, verum & conjuges & dulciſſimi filii ante ora patrum ſemper erunt pro ipſa Romana eccleſia liberanda. Hæc ſcribimus, ut celſitudinem veſtram non in hoc aliquid diſſentire ſentiamus, ſed ut ardentiorem animum noſtrum intelligatis. Abſurdum enim foret, putare illum ipſum contra Romanam eccleſiam umquam eſſe facturum, qui quidem omni ſtudio curaque ſemper elaboravit eamdem extollere, qui ſemper arma ſumſerit in clauſtris eccleſiæ defendendis, qui omne tempus ætatis ſuæ conſumſerit, ad id dumtaxat efficiendum, ut magis magiſque quotidie illa floreat. Quod ut ita ſit, non moleſtum vobis fore arbitramur, ſi circa celebrandum concilium noſtram omnem ſententiam his pauciſſimis oſtenderimus. Sumus plane, invicti ſſime rex, ea mente eoque conſilio, ut nihil utilius nihilque æquius jam ſit, quam ut id etiam cum reliquis omnibus Romæ fiat, quod autem nihil æquius ad loci dignitatem atque præſtantiam. etenim quæ civitas tam clara, magnifica, excelſa ullo umquam tempore fuit, quæ vel imperio, vel in omnibus huic Romanæ facile comparanda? Quod ſi id imperium ſpeculatur, hæc illa profecto eſt, a qua ſereniſſimum nomen imperii emanavit. Hæc illa eſt, quæ univerſo terrarum orbi dominata eſt, quæ & inſtitutis & legibus non modo ſibi optima fuit; ſed omnem mundi plagam quaſi ſale condivit, adeo quidem ut uſquo in noſtra tempora jam nulla jura, niſi quæ a Romanis introducta ſunt, obſerventur. Hæc eſt illa civitas, in qua claruit ſemper chriſtiana fides, in qua ſedes ſummi pontificis conſtituta eſt, in qua Petrus ille princeps apoſtolorum eſſe voluit; cujus veſtigia ac reliquias omnes poſtea pontifices aſque in hunc diem quoad fieri licuit, diligentiſſime conſecuti ſunt. Et quoniam majores noſtri id optimum factu cenſuerunt, hanc ipſam ampliſſimis dotibus munire, & eo maxime, ut numquam ullo tempore hinc ea ſedes dimoveretur. Quid dicemus de infinita pene copia SS. corporum, quibus hæc noſtra inclyta civitas paſſim quidem ornata eſt? tot enim illa ſunt, ut in commemorandis ſolum omnium ille hiſtoricorum princeps & eloquentiæ Tullianæ fluvius claudicaret. Sed nos pro tempore pauca nunc in medium afferamus. Hæc illa eſt urbs, ſereniſſime rex, quæ & apoſtolorum Petri & Pauli, Simonis, Judæ, Philippi, Jacobi, Mathiæ ac Bartholomei ſepulchrum eſſe meruit, & Johannis Baptiſtæ divino illo ac mundano capite gloriatur. In hac Stephanus, Laurentius, Fabianus, Sebaſtianus, contineri mortui voluerunt: qui quidem glorioſiſſimi omnium martyrum & habiti ſunt & fuere. In hac & Gregorius & Hieronymus præſtantiſſimi illi doctores ſepulti eluceſcunt. In hac & Agnetis & Ceciliæ ſanctiſſima & immaculata corpora venerantur, atque una omnium voce duo ſplendidiſſima virginitatis exempla. Ad ſummam, o invicti ſſime rex, hæc illa eſt civitas, in qua & Domini noſtri ſanctiſſima & veriſſima vultus, effigies, quæ vulgo Sudarium appellatur, ſemper exiſtere dignata eſt. Quæ omnia cum animo volvimus, non poſſumus non judicare, jam in hoc ipſo concilio celebrando & optimum auſpicium & firmamentum procul dubio futura eſſe, tum ad defendendam ipſam eccleſiam, tum ad hæreſim deprimendam, cum profecto non ſatis appareat, quis dignior, ac proinde quis æquior locus inveniatur. Tum & alia ſunt, quæ quidem in hujuſmodi rebus in primis quæri ſolent, vel quibus veſtra ſereniſſima majeſtas facile ſibi perſuadere debet hoc ipſum concilium non alibi quam Romæ celebrandum eſſe, tum ad opportunitatem veſtram, tum omnium gentium, quæ in iſto cœtu atque conventu futuræ ſunt. Nam ſuſcepto aureo illo atque imperatorio ſerto, quid optabilius nunc ſerenitati veſtræ fuerit non ſatis conſtat, quam ut quam primum fieri poſſet, hoc reliquum abſolvere. Sed ubi

☞ ubi id maturius quam Romæ ? ubi tam opportune, ut videtis, singulis cum beatissimo papa nostro vestra celsa serenitas esse honori poterit : quod quidem potentissima pars est ad rem peragendam. Præterea hic fere universa est curia, quæ cum non mutandum esse sibi locum hac de causa animadverterit, vix se præ gaudio tolerabit, quando quidem peragrare totum orbem per mille saltus & latrocinia in summo vitæ periculo non oportebit. At vero si quis absens fuerit, quandoque pauci ac rari illi sunt, longe commodior huc quam alio proficiscendi facultes sibi erit, cum locus ille ad unamquamque provinciam æque spectet. Præterea libentius huo quam alio accelerabuat ; tum quia locus est tranquillus, & in summa pace conquiescit, tum quia necessariis omnibus quæ ad victum pertinent fœcundissimus simul atque lautissimus est. Quid plura videre in hac creditam nobis fuerit, jam quicquid optet alta vestra serenitas, confectum esse, ac propterea ducere jam vos nobis ante oculos glorioßissimum illum Romanorum regem, quali celsitudo vestra jure optimo forma desiderat, vel qualem longo jam tempore in tam inclyto triumpho neminem comperimus. Sin autem secus a vestra majestate peragitur, veremur ne in aere pisces vos piscari existimemini. Nam res in dispendium pertrahetur ; quod quidem, ut cuinsdam sapientis sententia est, rebus magnis plerumque officit: quarum etsi merito atque commodissime, cum etiam incredibili ornamento ac gloria majestatis vestræ omnino, ut cernitis concilium Romæ faciendum sit, tum & supplicamus omnes imperatoriæ celsitudini vestræ, ut honorem non mediocriter consideretis cum recta sentimus, cum non negasi id nobis ullo modo poterit, quando consilium nostrum capiendum tum in summo beneficio, & gratia illud quod exoramus. Erit igitur serenitatis vestræ officium id efficere, ut beatissimo pontifici & Romanæ ecclesiæ cardinalibus ceterisque prælatis suadeatur, ut omnino hoc novum concilium Romæ fiat, quod facillime feceritis cum auctoritate, cum gratia, cum diligentia, cum etiam quod cum honestate mixta utilitas commoneat. Nos autem cum omnibus rebus, tum vel maxime ad hanc ipsam perficiendam imperatoriæ celsitudini numquam deerimus. Romæ, anno a nativitate Domini MCCCCXXXII. indictione X. mensis Maii die VIII.

ANNO CHRISTI 1432.

Conservatores & capita regionum.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum

Ad conservatores & capita regionum Urbis.

Respondet ad præcedentem, non posse Romam transferri concilium Basileense.

Ib. p. 120. NObilibus & honorabilibus conservatoribus & capitibus regionum almæ urbis Romanæ regimini præsidentibus, ejusque populo, nostris & imperii sacri fidelibus dilectis. Nobiles & honorabiles fideles dilecti, cum Roma testetur esse mundi caput, & auctrix imperii, ac Romanorum imperator a Romæ vocabulo nuncupetur, ut sibi nominis & honoris auspicia merito debeamus; nimirum si res ejus corde sumimus, si quæcumque ejus desideria nobis possibilia, præ ceteris grata & accepta haberemus. Hac igitur consideratione & singulari affectione, qua erga almam Urbem accendimur, gratissime suscepimus litteram nobis per vestrum nuncium præsentatam, in qua primo de adventu nostro congratulari videmini: quia pro susceptione imperatorii diadematis & optatæ pacis procuratione ; & tandem laudatis, ut ad diluendam hæresim, ad tutandum amplificandumque populum Christianum generale concilium celebretur. Exponitis tamen, ut sicut reliqua Romæ fienda sunt & ipsum sacrum concilium Romæ fiat : allegando persuasiones per quas ostendere vultis, id non posse æquius fieri, &c. prout eadem vestra littera ampliori verborum perorat contextu. Quantum ergo, fideles nostri, illam ipsam pacem Italicam haberemus carissimam, etiamsi ornamentum coronæ Cæsareæ tantillum maneret dilatum, ille noscit qui nihil ignorat. Plus enim revera nos coegit ad veniendum extinctio bellorum, quibus Italia, proh dolor! undique flagrat, quam mundialis honoris & coronationis nostræ cupiditas ; & sic pro ea pace assequenda laboramus, & laborare tantum intendimus, quod totus mundus intelligat nos illam summopere appetere & quærere. Benedictus Deus illam dignetur concedere quam optamus.

Super facto autem generalis celebrandi concilii sententiam vestram summe laudamus. Nullum enim convenientius præsidium jamjam exquiri posset, quo sanctissima mater ecclesia sæpe ab horrendis & imminentibus undique periculis tueri posset quam per hujusmodi celebrationem concilii, quæ nedum commendanda, sed quia res sapit divinas, summo cultu veneranda est. Sed non est nostræ auctoritatis concilium Basileense, nec huc, nec illuc posse inducere, quemadmodum quilibet compos rationis clare potest concipere ; nec etiam nos, ut mundus cognoscit, ipsum sacrum concilium instituimus. Est enim decretis sacrorum Constantiensis, & Senensis conciliorum auctoritatibus ad Basileam indictum. Demum per dominum Martinum papam V. qui legatum suum illuc transmisit, & hunc SS. dominum papam Eugenium legitime approbatum. Quomodo ergo illud possemus mutare aut quisquam alius deberet seu posset quod tanta auctoritate tantaque diuturnitate ac maturitate stabilitum est ? Inculpamur indigne, quod nos de rebus ecclesiæ ingeramus, quæ nobis non pertinent, cum numquam contra sanctissimam matrem ecclesiam ejusque summos pontifices aliquid facere, nedum tentare, sed nec cogitare statuimus. Patent nostra opera ; si ponantur ad examen debitæ rationis, luce clarius videbitur nos semper, ne id nobis trahamus ad gloriam, omni studio, omnique cura elaborasse ad extollendam eam & amplificandam, tutandumque posse tenus populum christianum. Et sic progenitorum nostrorum imitando vestigia, qui illam summa diligentia coluerunt, & venerati sunt, eamdem sanctam ecclesiam, & ejus pontifices revereri disponimus, & ea jugiter facere, quæ ad fidelem

& de-

☞ & devotum eccleſiæ pertinent advocatum. Eſt bene verum, quod ad reverentiam ſedis apoſtolicæ & ejus legati, ſolerter adhortati per ipſum & ſacrum concilium, eidem favores & promotiones impendimus: ſperantes ſuæ ſanctitati & eccleſiæ Dei per hoc complacere, quemadmodum adhuc nos indubii reddimur, quod eadem ſanctitas ſumme gratam tenet promotionem illam, per quam tenditur ad abſtergendam hæreſim, cujus rabies tam acriter ſævit in chriſtianum ſanguinem; reformandos mores populi, quibus divina majeſtas offenditur; & pacificandum populum diſſidentem: quæ omnia per Spiritum ſanctum in ſacra ſynodo tam ferventer, quam diligenter tractantur, & ejus inſpiratione bene proficiunt; quemadmodum ea omnia ſanctiſſimo domino ſummo pontifici per nuncios noſtroi ſatis exponi fecimus. Sic habet veſtra ſinceritas inſtitutionem Baſileenſis concilii, aut ejus translationem nobis minime convenire, ſed eſſe extra limites noſtræ poteſtatis. In quibuſcumque vero nobis licitis & poſſibilibus vobis complacere, poſſemus, tamquam benefactor Romani populi, ſicut ſibi ſemper complacere ſtuduimus ſingulati beneficentia promovere. Datum, &c.

ANNO CHRISTI 1432.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum ſemper auguſtus, &c.

EPISTOLA UNIVERSITATIS

Viennenſis in Auſtria

Ad concilium Baſileenſe

Exponit ſuum in compeſcendis eccleſiæ cladibus zelum, mittitque ad concilium unum ſacræ paginæ profeſſorem.

Sacroſanctæ ſynodo Baſilenſi, &c.

Ib. p. 122. REverendiſſimi in Chriſto patres, &c. Quantam operam quantamve poſſe tenus ſollicitudinem univerſitas noſtra accuratiſſima providentia impenderit inceſſanter ad obviandum cladibus crebris, ruinis & humanis vix evaſibilibus periculis, eccleſiæ tam a foris quam intrinſecus imminentibus, arguendo, obſecrando, increpando, prout rerum efflagitabat opportunitas, & caſuum poſtulabat eventus, V. R. non ambigimus latere paternitates. Equidem non modo varia aviſamenta in præmiſſis ſcripto tenus dedimus; ſed & ad partem conſiliis, & in palam coram illuſtriſſimo principe & domino noſtro gratioſiſſimo domino Alberto duce Auſtriæ ſuiſque conſiliariis proceribus & communitatibus varia perſuaſimus ſalutis antidota, quibus inſtantia pericula pariter & futura, fidelibus interitum comminantia, ſalubrius poſſint remediari, per ſalutiferam quamdam eccleſiæ Dei in capite & in membris reformationem, & variarum inordinationum atque abuſuum exſtirpationem, præſertim tamen ad exſufflationem modernæ deteſtandæ, & armatæ iſtius Bohemorum hæreſis, quæ in noſtris quodammodo laribus; in medio eccleſiæ, heu! noſtris ex tunc expoſcentibus culpis intonuit, inclytum Bohemiæ regnum ac vicinas regiones devaſtavit, ſacras polluit ædes, cleri genus electum vertit in parabolam vulgarium, ac nefando quodam commercio omnem ſtupravit cœlibatum, & quod deterius eſt, fidei orthodoxæ unionem perfidia, & errorum vertiginoſo quodam caumate in nonnullorum mentibus obtenebravit, uſque adeo quod ſuis non contenta finibus, cum multorum fidelium ſanguinis profluvio, verum & vitæ diſpendio, exteras etiam nationes impeteret, & in præceps mitteret erroris & gehennæ. Noviſſime autem nedum ex litteris reverendiſſimi in Chriſto patris & domini Iuliani tituli S. Angeli diaconi cardnalis, ſed & ſacræ veſtræ concionis & concilii Baſileenſis intelligentes V. R. P. ad idem per omnia votum & flagrantiſſimum deſiderium in domino, (aſpirare) mox dilectum nobis in domino, Thomam *Ebendorffer* artium & ſacræ paginæ profeſſorem, &c. ad cooperandum noſtri nomine totis conatibus pro bono & ſalubri ſtatu fidelium, in præmiſſis deputavimus, ſed obſtante aeris inſolita aſperitate, & aliis rationabilibus cauſis præpedientibus, propoſitum uſque modo, quouſque ambaſſiata illuſtriſſimi principis & domini noſtri diſponeretur profequi nequivimus, Quare reverendiſſimi patres omni, qua poſſumus inſtantia P. V. exoramus, quatenus præfatum magiſtrum Thomam velint paterne ſuſcipere, ipſumque & poſterius per nos fortaſſis mittendos, noſtræ univerſitatis, nomine, gratioſius aſſumere, ac in proponendis per ipſum aurem in ſingulis adhibere creditivam. Spiritus-ſanctus paraclitus conſervet & corroboret R. P. V. corda ad pacem & ſuæ ſanctæ eccleſiæ commodum & incrementum feliciter & longæve. Datum Viennæ IX. menſis Maii MCCCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

Reverendiſſimarum V. P. humiles & devoti filii, rector & univerſitas ſtudii Viennenſis.

LITTERA SACRI CONCILII

Directa univerſis Chriſticolis, & ſpecialiter Franciæ & Anglie ſuper pace, &c.

SAcroſancta generalis ſynodus Baſileenſis, &c. univerſis & ſingulis regni Franciæ Chriſticolis, cujuſcumqne ſtatus, gradus, dignitatis, conditionis & ordinis exiſtant, ſalutem in Domino, & ejus pacem pronis mentibus amplecti, ac omnipotentis Dei benedictionem. Ib. p. 123.

Mediator Dei & hominum redemtor noſter Jeſus Chriſtus, qui inſcrutabilis conſilii ſanctæ Trinitatis arcanum diſpoſuit in hanc noſtram venturus lacrymarum vallem, in eo tempore quo mundus hoſtilium ſubjacuit bellorum & turbationum furoribus, ſed captata ſibi tranquillitatis plenitudine temporis, dum medium ſilentium tenerent omnia, ſub unoque monarcha univerſus orbis gratiſſimæ pacis in ſignum deſcribebatur; ipſe princeps pacis, futurique pater ſæculi, de Virgine naſci, & homo fieri voluit, ut noſtra ſuæ humanitatis divinitatiſque natura, ſimul in unum dives & pauper, Deus & homo, ſub uno pacis globo conglutinarentur. Ipſo ergo pacifico nobis adveniente rege, voces angelorum in excelſis auditæ ſunt canentium & dicentium: *Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Ipſe namque vera pax de cœlo deſcendens,

dens, cum hominibus conversatus, ot cœlestis regni portas referaret, viam pacis aliis prætulit, docens beatos fore pacificos, quoniam filii Dei vocarentur, & non solum illatas injurias remittere, sed pro inferentibus preces effundere voluit, & exemplo demonstravit. Denique pro pacificis cohæredibus sponte moriturus, inæstimabili prævia caritate testamentum pacis condidit, suis fidelibus pacem relinquens, ipsamque etiam ore divino, postquam ab inferis resurrexit, prima votum voce repetens, ait: *Pax vobis, ego sum, nolite timere*. Quid ergo hac Christi pace gratius? quid optabilius? nihil quippe generosius in rebus creatis solet audiri, nihil delectabilius concupisci, nihil & utilius possideri, quæ vinculum est amoris, consortium caritatis, quæ bella tollit, iras comprimit, superbos calcat, discordias sedat, inimicos concordat. Hanc quoque qui perdidit repetat, qui amat exquirat, nec ad hæreditatem Domini nostri Jesu Christi venire poterit, qui præfatum pacis testamentum observare contemserit. Hinc est, filii fratresque carissimi, quod his, proh dolor! nostris temporibus caritate refrigescente, hominumque superabundante malitia, divina permissione, humani generis inimicus pacem de terra auferens, cuncta fere Christianorum regna, principatus & dominia, Christo prophetizante, in seipsa divisa, guerrarum & discordiarum turbinibus concussit, victaque pietas exinde jacere, ac fratrum proximorumque gratia rara existere comprobatur. Tamdem divina misericordia suæ pietatis oculis populum suum Christi pretioso sanguine redemtum clementer respiciens, suo sancto Spiritu inspirante, hanc sanctam synodum coadunari, sibique populo deperditam pacem restitui voluit. Etenim ipsa, quamvis cunctis Christianis populis guerrarum turbinibus lacessitis, maternis in visceribus compatitur: Christianum tamen & inclytum vestrum Franciæ regnum, ejusque guerras & disturbia, nec non intestina & hostilia bella, pauperes etiam incolas ejusdem regni, qui innocenter deprædantur, capiuntur, occiduntur; ecclesiarum quoque & piorum locorum devastationem, & divini cultus diminutionem miserabili quodam luctu lugere cogitur. Cujus namque pectus tam ferreum, cujus cor tam lapideum foret, ut gemitus non exprimeret, & lacrymas non effunderet. Hujus felicissimi status memor, ubi communia præferebantur propriis, ubi vigilabat cura communis, quodamque quondam in amoris vinculo & unitatis consortio colligatum se tranquillitatis muris undique vallare, hostibus repugnare, simul & rerum ac virtutum opulentia redolere studuit, sanctam Dei ecclesiam honorans, potenter defendit, pariter & extollendo confortavit. Nunc, heu! diviso in se regno, pax fugata procul abiit. O lacrymabile regni decus, quod optimarum quondam legum tranquillitate viguit, nunc hostilitatis furore prostratum arescit! O quæ tanta licentia belli, qualisve calicis iræ propinatio! Cur non potuit populus iste in bono tantam servare pacem, ut sibi in idipsum participaret, & vires suas in pace cognosceret? Quibus omnibus, filii fratresque carissimi, solerti indagine turbatisque mentibus limpide pensatis, eadem sancta synodus, Spiritu sancto cooperante, providere cupiens, solemnes suos

ANNO CHRISTI 1432.

oratores ad inclytos utrosque Christianissimos reges, de ipso regno contendentes, & illustrem principem ducem Burgundiæ, pro pace & concordia inter eos attentanda, dirigere; & nihilominus præsentium sub tenore populo gloriosi regni Angliæ, secundum facti convenientiam scribere disposuit; sperans ib ipsam veram pacem, eumdem Dominum nostrum Jesum Christum, ut gratiæ suæ manus apponens adjutrices, lumen pacis in eorum cordibus infundat. Idcirco vos omnes & singulos per viscera misericordiæ ejusdem Domini nostri Jesu Christi, ac in virtute Spiritus sancti rogamus & exhortamur, qualiter quilibet vestrum operas suas ad pacem eamdem procurandam exhibere studeat efficaces, prout orthodoxæ fidei ac universali ecclesiæ in Domino nostro Jesu Christo tenetur, ipsos inclytos principes, si commode poterit, alioquin alios eorum consiliarios, officiarios, nobiles & magnates, juxta possibilitatis & conscientiæ suæ conatum, ad tam necessariæ & saluberrimæ pacis amplexum inducatis, & indeci procuretis, ne sanguis fidelium taliter effundatur innoxius, quin immo pace procurata, generosi animi contra crucis Christi inimicos & hæreticos eamdem Dei ecclesiam his malis temporibus invadere & supprimere curantes, fortius studeant dimicare. Et nihilominus devotis & assiduis orationibus, eleemosynarumque largitionibus, missarum & processionum celebrationibus, & aliis piis operibus, omnipotentis Dei, Christique ejus filii, tentetis iram flectere, auresque suæ misericordiæ concitatis lacrymis propulsetis, ut ipsius sanctæ synodi, vestraque in præmissis pia & desiderata vota propitius exaudire dignetur. Et ut præmissa securius consequi valeatis, attendite ad petram, qui Christus est, cujus sequentes vestigia, rancores, malevolentias, & odia, quibus vos affligitis invicem, postponatis, & ex cordibus vestris expellatis. Illatas quoque injurias, exemplo Christi, unus alteri, & e contra liberaliter remittatis. Et insuper moner & requirit visceribus in eisdem quemlibet vestrum, & præsertim ecclesiastici status, ac presbyteros sæculares & regulares, curatos & non curatos ordinum quorumcumque, qui in semine verbi Dei insistunt, ut præsentes litteras ipsarumque tenorem populo, etiam in prædicationibus publicis, & in vulgari sermone intimare & exponere curetis, ut populus ipse ferventius ad unionem & pacem aspiret. Quod si præmissa facta fuerint, preces vestræ non incassum ad Dominum nostrum Jesum Christum ascendent, sed redibunt cum optato fructu, quem ille vobis concedat, qui pro pace vestra mori voluit, benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

Datum Basileæ, &c. die decima mensis maii, anno Domini MCCCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

INSTRUMENTUM PUBLICUM

De responsis factis a domino papa oratoribus Sigismundi regis Romanorum.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Amen. Anno a Nativitate ejusdem MCCCCXXXII. indictione X. die vero XVII. mensis maii hora nonarum vel quasi, in aula curiæ ducalis Parmæ, pontificatus SS. in Chri-

Ib. p. 1

☞ Christo patris & domini domini Eugenii divina providentia papæ IV, anno II. sereniſſimo & glorioſiſſimo principe & domino domino Sigiſmundo divina favente clementia Romanorum rege ſemper auguſto, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. rege feliciter regnante, anno ſui imperii XXII. in noſtrorum notariorum publicorum teſtiumque infraſcriptorum ad hoc vocatorum & rogatorum præſentia, perſonaliter conſtitutus præfatus ſereniſſimus dominus Sigiſmundus Romanorum rex, habens, & tenens in ſuis manibus quaſdam ſcripturas duorum foliorum cartæ papyreæ, ſibi per nobilem Johannem de Zozeuberg alias de Svvihouv, & venerabiles Benedictum præpoſitum * Albanenſem, & Nicolaum Stok decretorum doctorem, quos ad SS. dominum noſtrum Eugenium apoſtolicum præfatum, ad Urbem ipſe dominus rex deſtinaverat, reſponſum ipſius domini apoſtolici ſuper legatione ipſorum continentes, ſigillis ipſorum dominorum ſignatas, & propriis manibus ipſorum ſubſcriptas, nos infraſcriptos Petrum & Simonem publicos notarios cum inſtantia requiſivit, præſcriptas ſcripturas per nos tranſſumi & exemplari, quodque exinde copias authenticas, & tranſſumtum, & publica inſtrumenta facere deberemus; cujus quidem ſcripturæ tenor per omnia ſequitur in hæc verba:

ANNO CHRISTI 1432.

* ſ. Albæ giæ

Infraſcripta reſponſio data eſt nobis ambaſſiatoribus ſereniſſimæ Cæſareæ majeſtatis per SS. dominum noſtrum Eugenium papam IV. in camera paramenti die XXV. menſis Aprilis, hora tertiarum, in anno MCCCCXXXII. præſentibus ibidem reverendiſſimis dominis cardinalibus, & patriarcha, reverendiſque patribus protonotariis, epiſcopis, abbatibus, auditoribus, cubiculariis & advocatis, quorum nomina in fine ſunt deſcripta.

Primo, regratiamur filio noſtro domino regi Romanorum, de eo quod offert ſe nobis & ſedi apoſtolicæ ad omnem filialem devotionem & protectionem, & ad quæcumque alia, noſtrum & ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſtatum & honorem concernentia.

Secundo, quoad hoc, ubi dicit nos ſcripſiſſe ſuæ majeſtati, quod gratum haberemus ipſius introitum ad partes Italiæ, ſed magis contenti eſſemus, ſi prius hæreſis Bohemica exſtirparetur, & hæretici exterminarentur, Dicimus quod id quod ſcripſimus, ſemper deliberate ac de conſilio & voluntate venerabilium fratrum noſtrorum dominorum cardinalium ſcripſimus, & ita etiam nunc ſumus facturi, prout ſincere ſcripſimus, dum tamen majeſtas ſua veniat pacifica, ut dicit; ſed videbatur magis convenire, quod exſtirpata prius in regno ſuo Bohemiæ hæreſi, in concilio Conſtantienſi condemnata, cujus exſequutionem in hujuſmodi hæreſum exſtirpatione ipſe, ut rex Romanorum & advocatus eccleſiæ, facere debuit, prout & nos in hoc diligentia ſua ipſum feciſſe credimus; quamvis multi aliud dicant & teneant, ſicut etiam dominus Johannes tempore felicis recordationis domini Martini papæ prædeceſſoris noſtri, ipſum de hoc excuſabat, & vos apud nos, dicendo quod tota Hungaria & tota Alamannia non ſufficerent ad exſtirpationem ipſarum hæreſum, de quo ſatis miramur, cum crederemus, quod ſolus unus angulus illarum partium ſufficeret ad exſtirpationem iſtarum hæreſum: & nos credimus quod ipſe dominus rex habuit & habet ad hoc voluntatem, quamvis apud alios de hoc non habet creditum, ſicut jam diximus pacificaret ſe prius cum ſuis de regno Bohemiæ, & demum liberius intendere & vacare potuiſſet circa pacificationem Italiæ & aliorum.

Tertio, quia ipſe dominus Romanorum rex, adhuc in Alamannia conſtitutus, nobis ſcripſerat, quod prius quam Italiam ingrederetur, mitteret ad nos ſuos ambaſſiatores. Quoad hoc dicimus quod nos grate expectabamus * & expectavimus ad nos mitti per eum hujuſmodi ambaſſiatores, cupientes cum eisdem tractare pro utilitate rerum agendarum, & utinam ſperato tempore miſiſſet, ut ſcripſerat: quoniam ſi tunc ſui veniſſent, ſicut & cum deſiderio præſtolabamus, utique negotia de quibus nunc agitur non fuiſſent deventa ad ea in quibus nunc ſunt.

* al. expectabimus & expectamus

Quarto, quod hoc quod ipſe Romanorum rex veniret ad hos pro ſuſcipienda corona imperiali, ac pro exſtirpatione hæreſum & pace Italiæ, dicimus quod per Dei gratiam non ſunt aliquæ hæreſes in Italia, pro quarum exſtirpatione opus eſſet ipſum laborare; ſed ſunt veri & boni catholici, ſicut eſſe debent. De adventu autem ſuo dicimus, quod parati fuimus ſemper & ſumus, quantum in nobis eſt, ipſum, dummodo ut rex pacificus veniat, honorare, & facere effectualiter omne id quod cum honore poterimus, pro ipſius honore & ſtatus exaltatione. Nam ut ſciant omnes, ſub expectatione ſui adventus, ex quo intimaverat velle venire de menſe februarii, nos quamvis magna neceſſitas noſtræ ægritudinis, qua tenebamur, exigebat, prætermiſimus ire ad balnea naturalia, exiſtentia in Apulia, cauſa recuperandæ noſtræ ſanitatis, & remanſimus fixi in hac Urbe, volentes potius ſibi complacere, quam propriæ ſanitati providere; ſed gratias agimus Deo, per cujus miſericordem propitiationem ac proviſionem ſperamus jam abſque balneis priſtinæ reſtitui ſanitati.

Quinto, quoad hoc ubi dicit nos ſcripſiſſe ſtatum & pacem illuſtris ducis Mediolani & totius Italiæ cordi habere, dicimus quod etiam tunc, dum in minoribus conſtituebamur, optavimus cunctorum pacem; & demum poſt noſtri ad apicem ſummi apoſtolatus aſſumtionem, ſemper fuimus & ſumus parati ad pacem dandam, nedum Italiæ tantum, ſed & toti Chriſtianitati juxta poſſe, cum nihil magis appetamus, nihil carius videre habeamus, quam videre & pacem & bonum totius Chriſtianiſmi. Quantam autem operam dederimus pro pacificatione ducis Mediolani cum Venetis & Florentinis, ſciunt multi, quamvis profectus non ſit ſubſequutus; & utinam nunc Deus det partibus ipſis pacem per horum medium, qui ſunt in tractanda inter ipſos hujuſmodi pace, aut per quemcumqae alium, dummodo habeatur pax inter eos. Dolenter enim & cum cordis amaritudine videmus & audimus quorumcumque Chriſticolarum guerram & ſanguinis effuſionem, quam ſumme horremus.

Sexto, quoad hoc ubi dicit nos ſcripſiſſe etiam velle dare operam compoſitioni ſuper differentiis inter ſuam majeſtatem & Venetos habitis, de qua eadem majeſtas nobis regratiatur; & ubi nos rogat ut reddamus

& te-

☞ & teneamus nos indifferentem, & æquale n & communem patrem, quoniam diſpoſita eſſet nos inter ſe & Venetos pro mediatore habere; etiam dicimus quod nos non fuimus nec ſumus, nec eſſe volumus in aliqua re mundi partiales, cum nec eſſe debeamus exiſtendo in hoc ſummo apice apoſtolatus, quamvis rationabilibus cauſis potuiſſemus & poſſemus nos feciſſe partem, quia ab una parte fuimus impugnati, & ab alia parte adjuti. Sed volumus pro poſſe noſtro, quantum in nobis eſt, ſi partes conſenſerint, pro pace inter majeſtatem ſuam & Venetos habenda interponere partes noſtras. Si vero cauſæ differentiarum prætactarum devolventur ad nos tamquam ad judicem, faciemus quod fieri poteſt de jure, etiam ſi eſſet contra patrem * noſtrum.

ANNO CHRISTI 1432.

* *al.* patrimonia

Septimo vero & ultimo, quoad propoſita ſcripta factum concilii tangentia, quia de celebratione & continuatione concilii aliqua dicta ſunt, & etiam aliquæ rationes allegatæ, quæ contrariantur evangelio Jeſu Chriſti, ſacræ ſcripturæ, ſacris canonibus, & legibus civilibus; licet ſciamus quod iſtæ rationes non proceſſerunt ab eo, quia ipſe non eſt in talibus peritus, ſed melius ſcit bellare, ſicut viriliter conſuevit contra Turcos & alibi, & utinam proſperaretur; & etiam in eisdem dicta & ſcripta exiſtunt aliqua alia ſatis inhoneſta, ad quæ ex honeſtate prætermittimus reſpondere. Succinctius quantum poſſumus dicimus, quod quia ipſe dominus Romanorum rex inter cetera noſtris ad eum deſtinatis oratoribus reſpondit, quod prorogatio celebrationis & mutatio loci concilii non ad eum, ſed ad concilium ſpectaret. Ideo nos jam deputavimus de conſilio venerabilium fratrum noſtrorum dominorum cardinalium, certos noſtros prælatos notabiles & doctores ad illos de Baſilea in proximo mittere. Et ſi videbitur illis quod neceſſe ſit ut concilium celebretur, tunc celebretur ſuper exſtirpatione hæreſum & morum reformatione, licet jam per Dei gratiam nos incœperimus noſtram curiam reformare; & ſperamus quod cum illis erunt concordes; & quod placebit eis, placebit nobis; & quod voluerint ipſi, volumus & nos, & libenter videremus quod hæreſes exſtirparentur, & hæretici reducerentur, tum pro honore Dei, tum etiam intuitu domini regis. De pacificatione autem principum non eſt opus laborare, quia fecimus jam noſtram diligentiam, mittendo unum ex his noſtris fratribus dominis cardinalibus in Hiſpaniam, & alium in Franciam & ad quaſcumque mundi partes erit opus, ſimiliter faciemus, ſicut ſpecialiter ad nos pertinet pacem Chriſti fidelium procurare. Rogamus ergo ipſum filium noſtrum, & vos noſtri parte eumdem rogate, ut non ingerat ſe de talibus, quæ non pertinent ad eum; nec laboret turbare nos & eccleſiam Romanam, cum non ſpectet ad eum niſi obedire ſummo pontifici & ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ac revereri eosdem, ſicut etiam oratores noſtri retulerunt ipſummet dixiſſe, quod non ſpectaret ad eum facere vel diſſolvere concilium, ſed ſolummodo facere eccleſiaſticis reverentiam & obedientiam. Non enim ſpectat ad eum quicquam de nobis aut de concilio, ſed pertinet ad eum exſequi ea quæ a nobis vel a concilio fiunt, & revereri, ut diximus, ſummum pontificem in ſedem beati Petri propoſitum, & exſequi ea gladio quæ ſunt decreta in conciliis contra hæreticos, ſicut in concilio Conſtantienſi. Et ſi ingerere ſe de talibus attentabit, ipſe videat. Deus autem eſt in cœlis ſupra eum & ſuper omnes reges mundi, & defendet ſuam eccleſiam, & nos vicarium ſuum, & ſucceſſorem Petri apoſtoli, in cujus ſede ſedemus. Plurimi namque etiam temporibus præteritis, eccleſiam Dei & ejus vicarium & ſucceſſorem B. Petri apoſtoli turbare præſumferunt, quos tamen Deus, quando placuit, humiliavit. Et ideo rogamus eum, ut non ingerat ſe de talibus, quæ ad eum non pertinent; & vos noſtri parte eum rogate. Saluteris dominum regem noſtri parte, præſentibus ibidem reverendiſſimis in Chriſto patribus dominis S. R. E. cardinalibus, videlicet de Urſinis, Rotomagenſi, de Comitibus, S. Marcelli, Novarienſi, Venetiarum, & Angeloto S. Marci, Blaſio patriarcha Gradenſi; necnon reverendis dominis protonotariis Pandulfo de Urſinis, Nicolao Cunelli. Item, dominis epiſcopis Fernando Lucenſi, fratre Petro Electenſi, Jacobo Adrienſi, domino Bartolo de Unicio Falnenſi, Daniele Parentino. Item, dominis abbatibus Rotomagenſi, Hugone Galliacii de Peruſio. Item dominis auditoribus Geminiano de Prato, Petro Nardi, Johanne Walvig, Antonio de S. Vito, aliiſque quampluribus fide dignis perſonis præſentibus ibidem: abſentibus tamen pro tunc dominis cardinalibus, videlicet reverendiſſimis dominis Bononienſi, de Cypro, S. Petri ad Vincula, Arelatenſi, & S. Sixti, qui tamen fuerunt preſentes in Urbe. Nos vero notarii infraſcripti easdem ſcripturas de manu ejuſdem regis recipientes, ipſas copiavimus, &c. Acta ſunt hæc anno, indictione, menſe, &c. quibus ſupra, præſentibus ibidem reverendiſſimo in Chriſto patre & domino domino Jacobo archiepiſcopo Ebredunenſi, venerabili domino Mathia præpoſito Quinqueeccleſiarum, regis Hungariæ viceeancellario, necnon magnificis & nobilibus viris dominis Stephano Signiæ & Modiriſſiæ, Willelmo do Montfort, & Johanne de Corvania comitibus, & quampluribus aliis fide dignis teſtibus ad præmiſſa ſpecialiter vocatis & rogatis.

Et ego Petrus Kalde de Steterich clericus Colonienſis diœceſis, publicus ſacris apoſtolica & imperiali auctoritatibus notarius, quia ſupradicti domini Sigiſmundi Romanorum regis, &c. requiſitioni, una cum honorabili viro domino Simone de Aſparn, &c. præſens interfui, &c.

Et ego Simon Annuan de Aſparn, clericus Patavienſis diœceſis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia ſupradicti domini Sigiſmundi regis &c. requiſitioni, una cum honorabili viro domino Petro Kalde &c. præſens interfui, ſupradictaſque ſcripturas una cum eodem domino Petro exemplavi, &c.

LITTERA DOMINI IMPERATORIS

Lecta penultima maii 1432.

Certos eos facit de citationibus ab eo factis mittitque ad conſilium unum ex ſuis ad papam oratoribus.

REverendiſſimis ac venerabilibus in Chriſto patribus, &c.

Reverendiſſimi, &c. Binas V. P. noviſſime rece-

☞ recepimus litteras; primam, veſtram perſeve-
rantiam, aliquas quoque reſponſiones ſuper-
ANNO CHRISTI 1432. ſcriptis noſtris continentem, amicabilem at-
que gratam; reliquam vero nos requirentem,
ut citationes decretas velimus & debeamus ex-
ſecutioni mandare, &c. Breviter ergo reſpon-
dendo, dicimus, quod citationes hujuſmodi
habuimus, & onus exſecutionis, benivole ſu-
ſcipientes, quemadmodum quæcumque o-
nera, ad proſecutionem illam ſynodalem li-
benter ſubimus, illas curabimus ad effectum
exſecutionis dirigere, prout in brevi a nobis
ſentietis. Dominum autem cardinalem Placen-
tinum propria in perſona citavimus, nos cer-
tos reddentem quod in ſacro concilio compa-
rebit. Sed quia ea quæ nuncii & legati noſtri B
a domino apoſtolico pridie reportarunt, non
poſſent bene deſcribi; idcirco ſtatuimus hono-
rabilem doctorem noſtrum magiſtrum Nicolaum
Scholz unum ex illis oratoribus noſtris ad vos
tranſmittere: qui habita jam licentia vos in-
continenti adibit, & vos de ſingulis quæ acta
ſunt, & aliis mentis noſtræ conceptibus clarius
informabit. Perſeverate igitur conſtanter, amici
cariſſimi, & res Dei & eccleſiæ votive dirigi-
te, de noſtra conſtantia & ſollicitudine ſolita
vos jugiter certos reddentes. Datum Parmæ
die XVIII. maij regnorum noſtrorum, &c.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum rex
ſemper auguſtus.

COMPOSITIO FACTA

Inter ambaſſiatores concilii Baſileenſis & nuncios Bohemorum in oppido Egræ, per fratrem, videlicet Henricum abbatem S. Ægidii Nurembergæ, doctorem in decretis, fratrem Johannem Nyder priorem Prædicatorum Baſileenſium, Henricum Tok canonicum Magdeburgenſem, ſacræ paginæ profeſſores; Fredericum Praspager decanum Ratisponenſem, licentiatum in decretis, Albertum plebanum S. Sebadi Nurembergenſis, fratrem Johannem de Mulbruno ordinis Ciſtercienſis, concilii &c.

Ibidem. IN nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Anno a nativitate ejuſdem MCCCCXXXII. die XVIII. menſis maji, concluſa ſunt inter nuncios & ambaſſiatores ſacri Baſileenſis concilii, & oratores de regno Bohemiæ & marchionatu Moradiæ, articuli & forma ſalvi conductus, qui ſequitur in hæc verba, in civitate Egrenſi.

1. Dabitur ambaſſiatoribus & nunciis de regno Bohemiæ & marchionatu Moraviæ, ad generale concilium Baſileenſe mittendis, quam primum applicuerint & petierint, audientia plena & libera, coram tota congregatione ejuſdem concilii, totiens quotiens in Baſilea manentes popoſcerint, eis opportuna, & negotiis, præſertim de quatuor articulis, pro quibus ſe E expoſuerunt, per ipſos deducendis, accommoda. Et nihil tractabitur interim in eodem concilio per dictum tempus, quod proſecutionem & expeditionem hujuſmodi audientiæ & cauſæ impedire poterit, ſine dolo & fraude.

2. Item, ſi petierint deputabuntur aliqui notabiles boni & litterati viri de concilio, qui cum ipſis vel eorum deputatis, ſuper propoſitis ſive proponendis benigne & fraterne conferant, totiens quotiens opus fuerit.

3. Item, aſſignabitur ipſis pro tali audien-
tia in congregatione ante mutuam noſtram
ANNO CHRISTI 1432. unionem, honeſtus & decens locus: poſt u-
nionem vero habebunt locum ſibi, juxta exi-
gentiam ſuæ legationis debitum & honeſtum.

4. Item, dabitur eis tempus unius, duorum vel plurium dierum mature deliberandi ſuper hujuſmodi ſua audientia, & reſponſis, ſive replicationibus ex adverſo proponendis ſecundum quod petierint.

5. Item, dabitur eis copia ex adverſo propoſitorum in ſcriptis, ſi petierint: ſic & ipſi dabunt ſimiliter in ſcriptis, ſi petitum fuerit.

6. Item, quod nulla jura canonum, decretorum, decretalium & ſtatutorum quorumcumque edita vel edenda, aut quævis alia ſcripta B in & contra quantumcumque facinoroſos homines, etiam uſquequaque a fide deviantes, ſonantia cruciatæ & ſententiarum executionum qualitercumque in præfatos dominos Bohemos & Moravos eis adhærentes utriuſque ſtatus ſæcularis & ſpiritualis, & a quocumque ſive per quemcumque fulminata decreta, ſive determinationes, præſertim conciliorum Conſtantienſis & Senenſis, aut quæcumque declarationes eisdem debebunt aut poterunt, quovis modo excogitato, ſalvo conductui & audientiæ eorum prædictis derogare, ea infringere, infirmare, aut quovis modo annullare.

7. Item, in cauſa quatuor articulorum, quam, ut præfertur, proſequuntur, lex divina, pra-
C xis Chriſti, apoſtolica & eccleſiæ primitivæ, una cum conciliis doctoribuſque, fundantibus ſe veraciter in eodem pro veraciſſimo & indifferenti judice, in hoc Baſileenſi concilio admittentur.

8. Item, liberum erit illis ſicut & nobis, ſalva pace & bona honeſtate, coram dicto concilio, ſi placuerit, objicere ſive accuſare quoſcumque ſtatus, exorbitates, defectus ſibi invicem quos ſenſerint modeſte exponendo.

9. Item, ſicut domini nuncii in Bohemia inſtiterunt, ut publica crimina eliminarentur ab eccleſia Dei, & præſertim a loco dicti concilii: nos nuncii ejuſdem concilii pro viribus cooperabimur, quod hæc gradatim & oppor-
D tune, ſicut & alia in eccleſia Dei reformanda, Deo propitio, expediantur.

10. Item, ad quemcumque locum eundo, ſtando, & redeundo, per totum tempus ſalvi conductus eos contigerit declinare, nulla fiet ceſſatio a divinis, nec interdictum ſervabitur propter eorum præſentiam.

11. Item, dabimus operam per honeſtam ordinationem, ita quod in ſuis divinis, in ipſorum hoſpitiis agendis, non inquietentur aut turbentur.

INSTRUMENTUM

Executionis, citationis & monitionis contra dominum papam, & dominos cardinales, &c.

IN nomine Domini. Amen. Per hoc præ- lb. p. 134.
ſens publicum inſtrumentum cunctis pateat evidenter, quod anno a nativitate ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti MCCCCXXXII. indictione X. die vero veneris VI. menſis Junii, hora primarum vel quaſi, pontificatus SS. in Chriſto patris & domini noſtri Eugenii divina favente clementia papæ IV. anno II. ſereniſſimo & glorioſiſſimo principe & domino domino Sigiſmundo divina favente clementia Romanorum rege ſemper

☞ augusto, ae Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croaciæ, &c. rege feliciter regnante, anno sui imperii XXII. in alma urbe Romana, ante valvas ecclesiæ B. Petri apostoli, in mei notarii publici, testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter & rogatorum præsentia, constitutus personaliter honorabilis & discretus vir Nicolaus Albz de Yavvitz Vesprimiensis diœcesis, supradicti sereniſſimi domini Sigismundi Romanorum regis procurator, per eum ad infrascriptam exsecutionem & causam exsequendam legitime constitutus, prout hoc in hujusmodi procurationis & mandati publico instrumento desuper sibi tradito clarius continetur, habuit & tenuit in suis manibus quamdam litteram patentem monitionis, requisitionis & citationis contra & adversus præfatum dominum Eugenium papam, & reverendiſſimos in Christo patres & dominos dominos cardinales S. R. E. a sacrosancto Basileensi concilio generali emanatam, ejusdemque concilii generalis sigillo rotundo pendenti sub cera rubea in ejusdem sigilli medio capitum prælatorum multitudo, in circuitu vero sigilli ejusdem fuit scriptum, videlicet hoc modo: *Sigillum sacri generalis concilii Basileensis universalem ecclesiam reprasentantis*, sanam & integram, & omni suspicionis vitio carentem; cujus quidem litteræ tenorem volo hic habere tamquam pro inserto. Eamdem litteram præfatus Nicolaus procurator ad valvas supradictæ ecclesiæ S. Petri affixit, ibidemque affixam, præfato domino Eugenio papæ & dominis cardinalibus majori numero in urbe Romana existentibus, stare dimisit publice ad legendum, ipsamque ac omnia in eadem contenta, tamquam per edictum publicum, intimavit, insinuavit & publicavit, & ad præfati domini Eugenii papæ & dominorum cardinalium notitiam, prout melius potuit, deduxit, sicque quod non sit verisimile hujusmodi monitionis, requisitionis & citationis sacri Basileensis concilii litteram taliter, ut præfertur, intimatam, ad ejusdem sanctiſſimi domini papæ & dominorum cardinalium notitiam non pervenisse, cum constet hoc tum publice in loco prætacto actum fuisse. Protestans idem Nicolaus, quod ad ulteriorem & ati personalem hujusmodi citationis exsecutionem procedere non auderet, ob metum cadentem in constantem virum, cum ad eosdem dominos papam & cardinales citatos tutus sibi non patebat accessus. Super quibus omnibus & singulis dictus Nicolaus procurator, cum protestatione debita requisivit me notarium publicum infrascriptum, sibi desuper unum publicum instrumentum, aut plura conficere, tot quot fuerint necessaria, publica instrumenta. Acta sunt hæc Romæ anno, indictione, mense, die, hora, pontificatu & loco, quibus supra, præsentibus ibidem discretis viris Andrea de Albaregali, & Johanne Cudlovvicz Vesprimiensis & Olomicensis diocesis, testibus fide dignis ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Et ego Mathias, olim Johannes Dezlma, clericus Olomicensis diœcesis, publicus auctoritate imperiali notarius, dictæ citationi, intimationi, &c. una cum prænominatis testibus præsens fui, &c.

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA DOMINICI CARDINALIS

Ad concilium Basileense.

Cum paci inter reges Aragonum, Castellæ, & Navarræ vacet, orat ne ad concilium citetur.

Sacro concilio Basilensi.

REverendiſſimi patres, & præstantiſſimi domini salutem & sani consilii in domino, qui crucis aram scandens catholicam ecclesiam sibi inseparabiliter copulavit, semper spiritum comperire ad felicium successuum beatiſſima incrementa. Ib. p.

Post labores multiplices partibus in remotis, jussu apostolico salubriter astrictus, exorta zizania inter illustriſſimos matris ecclesiæ filios pugiles, Aragonum, Navarræ quoque & Castellæ reges mutuo dimicantes, cum nonnullis collegis meis ab olim jugiter intendens, pacificationis ad littus nequeundo adhuc, proh dolor! convenire, afflictio his addita est, ufflictio mihi dura. Putans etenim zizaniæ partem evulsisse, dum ad residuam pergerem finaliter evellendam, meis est auribus resonatum, vos dominos venerandos omnes dominos cardinales, ut ad concilium properent, citari decreviſſe: de quorum tamen numero, licet immeritus, alter ego, cum his ad quæ concilium in sui parte asseritur congregatum, ad resarciendum scilicet dissuta inter principes sæculares, huc usque vacaverim, vacem ad præsens, ac mandato apostolico, ut præfertur, & nihilominus juramento parte ex altera, quibus artor in posterum vacare, credo ab hac regula excipi specialites generali: super quibus obtinendis Guillelmum Bartholomei secretarium meum, de intentione mea instructum, pleniſſime ad vos cum præsentibus destinare decrevi; quem in his, quæ meo nomine vobis duxerit proponenda in excusationem mei, cum exauditionis effectu, tribuendo illi plenam fidem, benignius audientes, Dei potius intuitu, regnorumque ipsorum regum efficaci salute, ne citatus, ut dictum est, deferere hujusmodi laudabilia continuata, vestramque præsentiam compellar accedere, dignemini discernere me vobis supplico excusatum, super quibus Altiſſimo, cujus causa ventilatur, profecto servitium, & dictis regnis tutelam incunctanter impenditis, ad laudem ecclesiæ matris omnium militantis, cui debite providere ad salutem propriam pariterque communem, largiatur clemens dextra ecclesiæ principis triumphantis. Scriptum Terasconæ XI. Junii MCCCCXXXII.

Domi-

ANNO CHRISTI 1432.

Dominicus tituli SS. Johannis & Pauli presbyter cardinalis

EPISTOLA KATARINÆ

Reginæ Aragonum & Siciliæ ad concilium Basileense.

Dominicum cardinalem conciliandæ paci inter reges Castellæ & Aragonum occupatum excusat ne ad concilium accedat.

b. P. 137. REverendis ac venerabilibus in Christo patribus dominis, præsidenti in sacro concilio Basileensi, &c.

Reverendi ac venerabiles in Christo patres, &c. Percepimus noviter reverendum in Christo patrem dominum Dominicum tituli SS. Johannis & Pauli S. R. E. cardinalem, ad sacrum concilium Basileense convocatum fuisse: cujus convocationis prætextu cardinalis idem se parabat ad iter, ut posset in dicto concilio interesse. Verum quia super dirimendis & sedandis contentionibus & controversiis, quæ, satore zizaniæ operante, suborta sunt inter illustrissimum principem regem & dominum virum, & dominum nostrum carissimum & illustrissimum regem Castellæ & legionis amantissimum fratrem nostrum, quas non absque amaris suspiriis recensemus, jam dictus dominus cardinalis inter ceteros, ut præcipuus & singularis electus est, illum affectuose rogavimus, quod tanta & tam ardua negotia, quorum merita non parvo a diu collecta novit studio, & labore, non velit deserere inexpleta, onus assumendo in nobis, quod pro illis excusatione ad reverentias vestras hos nostros apices mitteremus. Cumque jam dictus cardinalis sit vir alti consilii & magna circumspectione præditus, propter quæ & propter suæ dignitatis reverentiam poterit, indubitanter, fructuose, & salubriter proficere in jam dictis: paternitates & reverentias vestras affectuose roganus, quatenus attenta mente quæ scribimus cogitantes, quantisque dissidiis, dispendiis & desolationibus dicti cardinalis interoessio poterit obviare, sinceris affectibus recensentes cardinalem eumdem velitis habere ab accessu ad dictum concilium ratione prævia excusatum. Etenim si ibi esset illum cogitamus P. V. pro tanto negotio ad partes istas mittere debuisse. Iterum igitur ex intimis nostris præcordiis vos rogamus, quatenus illum excusatum a prædicto accessu, ut prætangitur, habere velitis, gratum ex hoc Deo indubitanter servitium, maximumque nobis placitum impensuri. Datum Barchinonæ XV. die julii MCCCCXXXII.

Regina Aragonum & Siciliæ, &c.

Sic signata propria manu Katerina.

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA REGIS NAVARRÆ

Ad concilium Basileense.

Dominicum cardinalem excusat, quominus ad concilium accedat, utpote occupatum conciliandæ paci inter reges Hispaniarum.

lb. p. 13. REverendis ac venerabilibus in Christo patribus præsidentibus in sacro concilio Basileensi, devotis nobis, &c.

Reverendi ac venerabiles in Christo patres & amici carissimi, justitia exigit, ratio exposcit, & debitum interpellat, ut quæ veritate præpolient, licet, nonnullis umbroso nescientiæ modio sub quodam interdum contegantur, opportuno tamen in tempore veritatis cacumen adeo præcise panditur, quod nescitur, quandoque utile talium reddere certiores. Vobis igitur significamus, quod nuper inter illustrissimum regem Aragonum carissimum fratrem nostrum ac nos ex una, regemque Castellæ partibus ex altera, nequissimo generis humani satellite sua nequam philacteria prærendente, contentionis materia est inserta, qua conflictus & scandala hinc inde varia pullularunt; super quibus confedandis carissimus frater noster rex idem Aragonum, reverendum in Christo patrem dominum Dominicum titulo SS. Johannis & Pauli nunc presbyterum cardinalem, tunc autem antistitem Herdensem, virum utique providum, scientia, moribus & vita laudabilibus circumspectum, cum certis collegis ejus, ad resarciendum sic dissuta deputandum decrevit. Quo siquidem antistite deputato in resartione prædicta, cum collegis eisdem provide insistente, ipsoque in cardinalem, iis pendentibus, sic assumto, ad certam compromissi viam juramento medio ab ipsis collegis, una cum adversariis nostris, futuræ sub spe pacis in viam jurjs & aliis adipiscendæ, est perventum; quibus sic se gerentibus hinc & inde, mandatoque apostolico quodam eidem cardinali super his præsentato, a biennio citra & ultra cum collegis eisdem, & plerumque sine illis, in nostris confinibus etiamque regum prædictorum, cum adversatiis jam dictis vacavit continue, vacareque non definit indefesse, non parcendo personæ propter ea, laboribus & expensis. Quocirca attenta meditatione pensantes vigilantiam, sinceritatem, animi constantiam, actiones quoque, quibus idem dominus cardinalis ad laudem cunctipotentis, reique publicæ utilitatem, ac regum regnorumque hujusmodi, & principum ac populorum suorum feliciores successus, ob æternæ pacis obtentum noscitur nedum apud nos, quinimmo vulgus universum, inter alios collegas ejus merito collaudari, colendam providentiam vestram attente propterea præsentibus deprecamur, quatenus ne propter ipsius cardinalis fructuosæ præsentiæ, ut præfertur, absentiam in hujusmodi damnosam, his præsertim temporibus, quibus præfatus dominus rex frater noster a suis

☞ regnis & terris citramarinis perſonaliter abſens, alibi variis reſidet præpeditus, pacis amœnitas, quæ per ipſius medium, largiente Domino, ſperatur, aliquatenus dirimatur: ſed ut poſſit liberius in his effectu ſalubri pervagare; a convocatione veſtra, qua, ſicut accepimus, cardinales & prælatos ad concilium ceteros convocatis, penitus eximentes, eumdem dominum cardinalem in his libere tamdiu inſiſtere permittatis, quouſque, dante Domino, præmiſſorum ad limites pervenerit concluſivos, in quibus Deo ſervitium, eccleſiæque pro qua certatis, debitum conſolamen, & reipublicæ ſauciatæ medelam compræſtabitis ſalutarem. Et ſi qua reverendi ac venerabiles patres & amici cariſſimi, pro vobis agere poſſumus in his partibus, nobis confidenter reſcribite. Datum in civitate Cæſarauguſtana ſub noſtro ſigillo ſecreto, die XXI. junii MCCCCXXXII.

Rex Navarræ infans & gubernator generalis Aragonum, & Sicilиæ,

ANNO CHRISTI 1432.

REVOCATIO FACTA

Per fratrem Guillelmum Joſſeaume *in congregatione generali die mercurii IX. Julii MCCCCXXXII.*

Ib. p. 139. EGo frater Guillelmus Joſſeaume cum omni humilitate ſacri concilii imploro clementiam, & ſupplico miſericorditer mecum agi, & non ſecundum diſtrictum judicium, prout exigeret qualitas mearum culparum: quoniam ego licet in fervore zeli, tamen non ſecundum ſcientiam debita diſcretione temperati, multa in prædicationibus dixi vulnerantia unitatem fidelium, ſcandaloſa, & piarum aurium offenſiva, & aliqua etiam non veræ doctrinæ, per errorem credens illa eſſe vera catholicæque doctrinæ. Numquam tamen fuit pertinacia in mea voluntate, ſed Dei miſericordiam ſemper volui, & nunc volo, & in æternum volam, eam fidem & veritatis doctrinam tenere, credere & confiteri, quam ſancta mater eccleſia tenet, & confitetur; publiceque revoco illud quod aliquando dixi, quod niſi quis per integram diem abſtineat a peccato, non habuit veram contritionem, & per conſequens ſibi non valuit facta confeſſio, Aſſeroque & confiteor, cum ſancta matre eccleſia, quod poſſibile eſt aliquem habuiſſe veram contritionem, poſt ſacramentum pœnitentiæ obtinuiſſe veniam peccatorum, & in gratia Dei in caritate fuiſſe, & eodem die, immo poſt modicum temporis cadere a caritate, & peccare mortaliter. Et de prædictis & aliis circa fidei catholicæ veritatem, illam fidem me tenere profiteor, & defendere promitto uſque ad animam & ſanguinem: quam ſancta mater eccleſia profitetur & tenet, paratumque me offero eam ſuſcipere pœnitentiam, quam hoc ſacrum concilium mihi decreverit imponendam, iterum & ſemper veniam & miſericordiam humiliter poſtulando.

ORDINATIO CONCILII

Super præmiſſa revocatione.

140. QUia ad audientiam hujus ſacri concilii de te, frater Guillerme, multa alia, quam quæ modo expreſſiſti, delata fuerunt prædicaſſe, dixiſſe, & aſſerniſſe, inſana, erronea, ſcandaloſa, & unitatem fidelium vulnerantia, & piarum aurium offenſiva. Ideo ut veritas non occultetur, ſed omnibus pateſiat, volumus & ordinamus, quæcumque contra te aliquis objecerit ſeu objicere voluerit legitima, probaſſe debeat per totum menſem ſeptembris proxime ſequentem, coram reverendis patribus dominis Papienſi & Ratiſponenſi epiſcopis, & abbate Ciſtercienſi, judicibus fidei per ſacrum concilium deputatis, vel duobus ex eis. Et quia tunc certum erit quæ pœna pro commiſſis tibi conveniat, ipſius pœnæ determinationem uſque ad dictum terminum duximus differendam. Interim autem aſſignamus tibi pro carcere locum aliquem ſecundum determinationem prædictorum judicum, a quo mandamus te nullatenus recedere. Alioquin eam pœnam incurras, quam incurreres ſi omnia contra te objecta, eſſent legitime probata, aut ore proprio confeſſus fuiſſes. Et quoniam contra interdictum tibi factum ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, a judicibus per ſedem apoſtolicam deputatis, auſus fuiſti prædicare * prædictam ſententiam excommunicationis incurrendo, mandamus tibi, ut cures a prædictis judicibus ſanctæ ſedis apoſtolicæ abſolutionis beneficium ab irregularitate, quam te divinis immiſcendo incurriſti obtinere.

ANNO CHRISTI 1432.

* f. ap. lare

LITTERA CONCILII

Miſſa univerſis archiepiſcopis, ad exorandum Deum pro reductione Bohemorum.

Ibid. SAcroſancta generalis ſynodus Baſileenſis, &c. venerabili fratri archiepiſcopo, &c. ſalutem, &c.

Hæc ſancta ſynodus juxta decreta ſacrorum Conſtantienſis & Senenſis conciliorum & auctoritate apoſtolica in Spiritu ſancto legitime congregata, pro divinæ majeſtatis gloria populique Chriſtiani ſalute, ad exſtirpandum hæreſes, pacemque ac reformationem morum in chriſtiano populo componendam, accurata ſollicitudine, cum divinæ gratiæ adjutorio, ſatagens, jam dudum ad partes Bohemiæ ſuas litteras deſtinavit, ipſos Bohemos ad hoc ſacrum generale conſilium convocando, benignam audientiam, quam ſibi denegatam ſæpiſſime queſti ſunt, caritativamque informationem, & pacem evangelicam offerendo. Quas quidem litteras cum ab ipſis de Bohemia reverenter intellexit eſſe ſuſceptas, atque ſe ad contenta in eisdem velle diſponere, pro ulteriori debita proſecutione ad confinia regni prædicti ſuos ambaſſiatores tranſmiſit. Qui quidem ſacri concilii ambaſſiatores, nonnullique principes & communitatum ambaſſiatores adjacentium regionum, in oppido Egræ diœceſis Ratiſponenſis, cum nunciis & oratoribus omnium ſtatuum regni Bohemiæ & marchionatus Moraviæ, convenerunt; inter quos, aſpirante Spiritus ſancti gratia, concordatum eſt & concluſum, quod ad hoc ſacrum generale concilium pro dictis regno Bohemiæ & marchionatu Moraviæ, grandis & ſolemnis debet ambaſſiata tranſmitti, atque, prout dicti ambaſſiatores hujus ſacri concilii referunt, quibus fidem plenariam dari experta prudentia zelique ſinceritas, & integritas vitæ facit, ſpem

ANNO CHRISTI 1432.

spem magnam de illorum conversione probabiles conjecturæ demonstrant. Hæc siquidem a dictis ambasiatoribus relata, veluti quasdam Spiritus-sancti primitias, cum gaudio magno hæc sancta synodus suscepit, omnipotenti Deo gratias magnas, devotasque preces, jejunia & sacrificia obtulit, qui tale dignatus est propositum inspirare, hocque spei bonæ gaudium Christi fidelibus nunciari dignum non immerito arbitrata est, fideleisque populos exhortandos, ut devotis orationibus aliisque operibus caritatis pro hujus rei felici consummatione divinam studeant clementiam exorare. Quantum quidem hujus rei salubris & votiva conclusio sit cunctis optanda Christicolis, palam est omnibus, considerantibus maxime cædes, strages, ecclesiarum & monasteriorum eversiones, terrarumque depopulationes; & quod magis lacrymabilibus oculis referendum, interitus tantæ multitudinis animarum, quæ ex discessu ipsorum ab ecclesiæ catholicæ unitate sequuta sunt, & consequi sperantur, nisi per inspirantem Spiritus-sancti gratiam convertantur. Si enim pro unius conversione laborandum est plurimum, lacrymisque & suspiriis divinam clementiam interpellandam sacra dogmata patrumque exempla demonstrant, quanto magis pro tam numerosa multitudine animarum. Eapropter hæc sancta synodus per universas orbis ecclesias singularesque Christi fideles, divinæ majestati preces & sacrificia offerri dignum arbitrata, omnibus archiepiscopis per universum orbem similes litteras destinare decrevit. Tuam igitur fraternitatem ardentius exhortatur in Domino, ac in virtute sanctæ obedientiæ præcipit & mandat, quatenus omnes & singulos suffraganeos tuos per litteras tuas harum seriem continentes, exhortari cures, eisque mandare, sicut & hæc sancta synodus tibi præcipit & mandat, quatenus per omnes ecclesias hæc facias Christi fidelibus nunciari, specialesque preces fieri in singulis institutas ecclesiis, fideles Christi piis exhortationibus ammonendo; ut devotis orationibus, jejuniis & aliis operibus pietatis omnipotentis Dei studeant exorare clementiam, quatenus sicut spei bonæ concessit initia, largiri dignetur optatum conclusionis effectum, ad suæ majestatis gloriam, exaltationemque fidei Christianæ, hæc ut in remissionem suorum peccatorum eis proficiant injungentes. Datum Basileæ XVI. calendas Augusti, anno MCCCC. XXXII.

EPISTOLA

D. episcopi Cæsaraugustani, ad concilium Basileense.

Laudat zelum cardinalis Dominici in concilianda pace inter reges, cujus opus incæptum non æquum sit interrumpi.

p. 142. REverendissimis in Christo patribus, &c. Reverendissimi in Cristo patres, illustrissimi, spectabiles, potentes, magnifici, egregii & nobiles domini, post requiei dationem debitam & pacem, qua pontifex summus Christus decrevit peramplius caritate mutua cariorem ejus sponsam sine ruga ubique confovere, tam in capite quam in membris salubriter dilatare: zelus domus altissimi me impellit, jus dominicum attrahit, virtutum quoque ratio pia mater angit, ut quæ vidi & audivi veritate nitere, loqui non prohibear in testimonium rei gestæ. Dudum siquidem hostis antiquus phialas toxicationis suæ in filios ecclesiæ Hispaniarum principes Aragonum & Navarræ ex una, Castellæque illustrissimos partibus ex altera reges catholicos perfundens, tanto absinthio amaricavit, ut illustri prosapia, qua mutuo se complectuntur, ac si non foret, oblita, conflictibus & scandalis hujusmodi pullulantibus, se sic lethaliter invaserunt, quod nisi fuisset resistitum hujus principiis per media infrascripta, clima fere Hispanicum universum hodie, ut reor, universali ruinæ subjaceret. Verum Christus ipse sublimis triumphator hæc adversa pie reprimens, reverendissimum in Christo patrem dominum Dominicum tituli SS. Johannis & Pauli nunc presbyterum cardinalem, tunc autem antistitem Ilerdensem, virum utique providum vita, scientia, & moribus, negotiorumque experientia laudabiliter circumspectum, qui negotiis ecclesiæ & variis sæcularibus a juventute ipsius jugi exercitio ultro semper prospiciens, fama etiam publica veraciter contestante, velut miles strenuus indebellabiliter pervagavit, pronum & voluntarium cum nonnullis collegis ejus ad amara hujusmodi dulcioribus temperandum, in viam acquirendæ pacis per ipsius domini regis Aragonum organum saluberrime deputavit. Qui quidem sic deputatus, manus aratro immergens, laudabili more suo condonavit ipso Christo per obtentum quinquennalis treugæ hac intemperie utillime temperata, etiam postquam assumtus fuit ad apicem cardinalatus, ut pace perpetua initiata, hæc finirentur, certo præstito juramento cum dictis ejus collegis, ac jussione apostolica eumdem præterea coarctante, a præteritis duobus annis citra & ultra intentus, præmissis assidue insistens, vacare non desinit incessanter, nec desistere puto honestum, salva ejus constantia, juramento & jussione prædictis intuitis diligenter quam maxime. A cetero cum rex idem Aragonensis, cujus naturalis vassallus est, in præsens ultramarinis agat partibus in remotis, cui non puto eum placere, si hoc negotium desereret, sic finaliter concluſum, eo præsertim considerato, quod si ipse desisteret a prædictis sic continuatis, ejus collegæ prædicti utique recederent a regnorum confinibus prædictorum, ubi resident pro præmissis: & convicini confinium regnorum prædictorum, qui vix continere possunt se adinvicem deprædari, reinciperent gravem guerram, quam plerumque intentarunt, sed a dictis collegis victi, male ablata debite restituentes, a suis nequam ausibus refrænati, hinc inde quiescere sunt compulsi. Non mirentur præterea vestræ reverentiæ merito venerandæ, si eisdem pandere hæc decrevi. Nuper enim Terraconensis episcopus tunc domini antistitis Ilerdensis metropolitanus existens, talem, qualis prædictus existit agnovi incunctanter, nunc autem cancellarius prælibati domini regis Aragonensis licet immeritus, existens, ac dicti domini cardinalis actiones fore utiles, ut est dictum, ipsis regnis prospiciens, in fervore Spititus sanæ mentis pro communi climatis prælibati salute ac excusatione sui, contra quem percipio nonnullorum detractorum

☞ rum ſuſurrationem exortam, pro eo quod his A
ſalubribus derelictis, Romam aut ad concilium
ANNO CHRISTI 1432. poſtquam effectus eſt cardinalis non pergit, ſacro conſpectui veſtro decrevi præſentibus quæ dicta ſunt referare, ut qui ſemper pro eccleſia in ſtatu utroque, ut dictum eſt, militavit, & militare non deſiſtit, non dicatur ullatenus contumacitec retroire. Et conſervet V. R. P. Altiſſimus proſpere temporibus duraturis. Ex Barchinona XVII. juli.

Ad V. R. P. & D. ſervitia, mandata, bonores, placita ſemper paratus D. archiepiſcopus Cæſauraguſtanus, ſereniſſimi domini regis Aragonenſis cancellarius.

EPISTOLA PHILIPPI

Ducis Burgundiæ, ad ſacrum concilium.

Promittit oratores & prælatos ſuos ad concilium ſe miſſurum, ac pro pace operam ſuam impenſurum.

Ib. p. 144. REverendis in Chriſto patribus prælatis ceterisque in ſacra ſynodo Baſileenſi, &c. Reverendiſſimi in Chriſto patres, &c. Cum ingenti deſiderio ad veſtræ ſanctæ congregationis in Spiritu ſancto felicem progreſſum, reverendum in Chriſto patrem epiſcopum Laudenſem, ſpectabilem & egregium militem dominum Racellum de Auro de Bononia, & ſacræ paginæ profeſſorem eximium, priorem conventus Chamberiaci ordinis fratrum Prædicatorum, veſtros ad nos deſtinatos oratores audivimus, in his quæ vi litterarum veſtrarum credentiæ, in noſtri præſentia conſilii nobis ex parte veſtra eleganter expoſuerunt, & ſuccincte ad tria nos ſignanter exhortantes, ut videlicet ad veſtram ſanctam ſynodum noſtros tranſmitteremus ambaſſiatores, dominiorum noſtrorum prælatos & ceteros eccleſiaſticos viros hortaremur & moneremus ad eamdem ſe transferre; & ad pacem populi Chriſtiani noſtram vellemus operam præſtare propitiam. Super quibus eiſdem in eodem noD ſtro conſilio dedimus ad ſingula reſponſum, nos videlicet ad ſanctam veſtram ſynodum noſtros, ut ex animo jam propoſuimus, ambaſſiatores tempore quo poterimus aptiori deſtinaturos, & dominiorum noſtrorum prælatos, ut, ad eamdem ſanctam ſynodum greſſus ſuos accelerent, quantum in nobis erit, hortaturos, noſque ad populi chriſtiani pacem & tranquillitatem noſtras vires, quantum in nobis erit, impoſituros adjutrices, & eo nos efficaciter intenturos, quantum cum Deo bene congruit principi chriſtiano, ſicut eoſdem veſtros ambaſſiatores unica vobis fienda relatione nos ſuper ſingulis latius ſperamus informaturos, nos ſemper ad ea quæ ad eccleſiæ ſanctæ E quietem, orthodoxæ fidei, quam ſemper optavimus, exaltationem & pacem populi Chriſtiani profutura credimus, offerentes, nec corpori, neque bonis quibuſcumque partituros. Celebrem cœtum veſtrum ille proſpere conſervare & ad ſui laudem feliciter dirigere dignetur, in cujus nomine eſtis congregati, Jeſus Chriſtus. Scriptum in villa noſtra S. Audomari.

Philippus dux Burgun liæ, Brabantiæ, &c.

COPIA LITTERÆ

Directæ concilio per dominum epiſcopum Dunelmenſem.

Promittit ſe miſſurum ad concilium ſuo nomine procuratorem.

REverendiſſimis in Chriſto patribus, domi- Ib. p.
nis egregiis, ceteriſque fratribus amicis in ſacro concilio Baſileenſi congregatis, recommendationem devotiſſimam, ac in optati Spiritu ſancto examinis juſtiſſimi effectum fieri ſalutarem.

B Nuper ſane ſacratiſſimæ ſynodi memoratæ per reverendiſſimos patres viroſque probatiſſimos ambaſſiatores digniſſimos litteras credentiales recepi, jubiloque cordis intellexi optima ſanctiſſimaque operis veſtri frugiferi deſideria viſceroſa ad laudem Dei, reductionem eorum qui vane ſeducti ſunt, integritatem pacis populi Chriſtiani, ac morum deviantium multorum canonicam affectuoſiſſimamque correctionem. Regat, quæſo, Spiritus ſanctus omnia proſpiciens, cujus auxilio cœptum eſt quod intenditis, viam honoris deifici, tranquillitatis catholicæ, vitæ profectus virtuoſæ, ampliſſima ſummæ caritatis opera, quibus profecto quia poſſibilitas grata, quam negat ſenectus, C mihi deeſt, & gravant quæ veteres conſequuntur incommoda per naturam, ad præſens perſonaliter intereſſe non potero, mittere diſpoſui procuratorem idoneum, qui omnia quæ juris erunt diligenter facere poterit vice mea, ad honorem & gloriam omnipotentis Dei, omnium gaudium celebre ſanctorum, eccleſiæ ſacroſanctæ Chriſtianiſſimum uberrimumque profectum, qui vos in Spiritu ſancto paraclito unanimiter congregatos regere dignetur, ut digna percipiatis præmia meritorum. Amen. Scriptum Londoniæ, XIX. die julii MCCCCXXXII.

Earumdem P. V. ſervitor humilis N. epiſcopus Dunelmenſis.

COPIA LITTERÆ

Archiepiſcopi Eboracenſis.

Agnoſcit ſe & ſuos ſuffraganeos ad concilium, citatos.

REverendiſſimis in Chriſto patribus, inclyIbidem
tiſque principibus, nobilibus dominis, & egregiis viris ſacrum Baſileenſe concilium in Spirim ſancto congregatum, quod univerſalem repræſentat eccleſiam, facientibus, orator veſter humillimus Jo. Eboracenſis eccleſiæ miniſter indignus, devotiſſimam filialem recommendationem cum orationum ſuffragiis & ſemper ad omnia paratum.

Litterarum veſtrarum, quas pridie cum omni filialis devotionis humilitate de manibus venerabilis in Chriſto patris domini Laudenſis epiſcopi, nobiliumque virorum collegarum ſuorum excellentiæ veſtræ has ad partes legatorum recepi, & credentiæ ſuper his ſingularum dicti patris tam facundo, quam fœcundo vivæ vocis oraculo luculenter expoſitæ læta ſeries exprimebat, ſacratiſſimum illum & divinitus inſpiratum vobis zelum in perpetuas æternitates

juſtiſ-

justissime recolendum, quo ad hæresum erro-
ANNO CHRISTI 1432. rumque exstirpationem perditorumque morum & vitiorum explantationem, discordiarum & bellorum seductionem, & in summa ad universalis ecclesiæ debitam reformationem, communis illa vobis & concors fertur & tendit intentio, utinam felicibus & indilatis, ut res exigit, prosperanda successibus juxta vota. O felicem supra modum intentionem cunctorum Christi fidelium merito promovendam, auxiliis & studiis prosequendam! O per omnia laudabile propositum altisonis attollendum præconiis! O sacrum exercitium, opus sanctum, opus dignum, benedictione plenum, a præstantissimis dudum viris, a doctissimis & devotissimis pariter christianæ religionis profes-B soribus a nonnullis temporibus peroptatum, persuasum & præstolatum, tanto quidem promtius, ardentius & instantius, tarditatis & moræ dispendiis incommodisque postpositis, aggrediendum in promtu, quanto apparet evidentius, hoc non acto, non expedito, ecclesiastici status & hierarchiæ deplorandum excidium in foribus imminere. Et quamquam plerisque visum sit & verum, altissimum & arduissimum extiturum hoc negotium multiplicibus involutum periculis & difficultatibus implicitum; adeundus tamen videri potest cum fiducia thronus ejus, cujus res agitur, cujus causa tractatur, qui nec fallere novit, nec falli, & ante conspectum misericordiæ suæ C præsentanda promissio, qua nos erigit in spem firmam obtinendæ petitionis, si quam sibi, maxime pro se & in suo nomine, porrigimus, offerimus & flagitamus. Quia vero beatissimo cœtui vestro complacuit me & per me ceteros suffraganeos & subditos meos, hactenus ad sacras synodos venire solitos, admonitos esse de veniendo jam indilate non impeditos legitime, personaliter, & reliquos per procuratores idoneos sufficienter ad hoc instructos; obedienter & juxta vires exsecutioni demandabitur ad Dei laudem & V. D. complacentiam, sicuti cum ea qua decuit humilitate respondere curavi præfatis nobilissimis dominis sacri cœtus vestri legatis, qui commissa D sibi V. S. ex parte, Deum contestor, tam singulariter, tam laudabiliter, tam excellenter, & tali cum industria & moderamine sunt exsecuti, quod regiæ celsitudinis & regnicolarum animos non inculti sermonis aut ignavi, sed disertissima suadendi copia, cui nec ornatus ver efficacia defuit, ad annuendum postulatis, non difficile perduxere ad honorem sacratissimi cœtus vestri, quem in divinitus uggressi laboris votivo progressu ad exitum usque felicem dirigere dignetur & prosperare clementia Creatoris. Scriptum Londoniæ die XXII. julii MCCCCXXXII.

Sacræ concionis vestræ orator humillimus Johannes Eboracensis archiepiscopus.

COPIA PROTESTATIONIS,

Facta per ambassiatores domini nostri papæ in civitate Constantiensi super factis concilii Basileensis.

REverendi in Christo patres & domini Jo. & Andreas, Tarentinus & Collocensis archiepiscopi & Bertrandus episcopus Magalo- p. 149.
nensis, ac Antonius utriusque juris doctor, causarum palatii apostolici auditor, oratores & nuncii S. D. N. ac beatissimi Eugenii papæ IV. & de mandato ipsis S. D. N. progredientes pro exstirpatione hæresum, & reformatione universalis ecclesiæ, ac pacificatione regum & principum totius populi christiani, nec non pro libertate ecclesiæ sublevanda, ad reverendissimos in Christo patres & dominos archiepiscopos, episcopos, & ceteros venerabiles patres, abbates, priores, decanos, præpositos, archidiaconos, magistros in theologia, ac doctores utriusque seu in altero jurium, & alios dominos in civitate Basileensi congregatos. Cum occasione & ratione captionis, arrestationis, & detentionis in carceribus & vinculis venerabilis viri domini Jo. de Prato decretorum doctoris, ipsius S. N. D. cubicularii & nuncii apostolici, & accessus non securi nunciorum apostolorum per patriam Germaniæ, cum dictæ civitati Basileæ appropinquant, quos nonnulli insequuntur & capiunt, ac mandata & litteræ apostolicæ, si reperiuntur, ab ipsis auferuntur, ut communiter fertur, nec non cujusdam prætensi statuti seu ordinationis per ipsos in dicta civitate editæ, vigore cujus liber exitus de dicta civitate, ibidem existentibus & de novo venientibus prohibetur, nisi cum certis qualitatibus per nonnullos ibi existentes concedatur, ac aliorum plurium incivilium & a jure exorbitantium, quæ inibi contra præfatum dominum nostrum, & sanctam sedem apostolicam facta extiterunt, & de die in diem fiunt, nec non & aliorum quamplurium suis loco & tempore explicandorum, instantissime petierunt & rogaverunt per medium venerabilis viri domini Petri Boniterii sacri collegii dominorum sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium clerici & archidiaconi de Martello in ecclesia Metensi, per ipsos specialiter destinati ad præfatos dominos in Basilea existentes, quatenus dictis oratoribus salvum conductum concedere, cum quo tute & libere & secure ire Basileam, ibique morari, loqui & agere, quæ ipsis per dictum dominum nostrum injuncta fuerunt, & præmissa concernebant, indeque ad libitum recedere valerent: hi quidem domini per reverendos in Christo patres & dominos M. Albiganensem, & Jo. abbatem de Bonavalle, & Henricum Nitard decretorum doctorem, præpositum Ulmensem, suos nuncios & oratores, quemdam salvum conductum captiosum & illaqueativum miserunt, sub quo nemini tutus esset accessus, nedum præfatis oratoribus, ut clare constat ex responsionibus præfatorum oratorum super salvo conductu datis, & aliis quampluribus rationibus ideo præfati domini oratores protestantur publice, quod per eos non stat neque stabit, quominus ad præfatos dominos in Basilea vadant, ad explicandum circa omnia prædicta bonam, rectam, & sanctissimam intentionem & voluntatem præfati SS. domini nostri, quam semper habuit in præmissis, & hoc de præsenti: sed per præfatos dominos, qui salvum conductum in forma bona & rationabili ac juridica non concesserunt, nec miserunt. Petuntque denuo ipsi oratores præfati S. D. N. ab eisdem dominis & ab ipsorum oratoribus salvum conductum in bona forma & honesta eis dari, cum sint promti & parati jussa & mandata ipsius S. D.

☞ S. D. N. prompte circa præmissa demandare exsecutioni. Protestantur insuper de majori & evidentiori, ac notoria nullitate omnium illorum, quæ acta hactenus inibi contra dispositionem & ordinationem S. D. N. sunt, & eorum quæ in futurum contingent attentari, omnibus melioribus modo, jure, & forma quibus possunt, salvo jure addendi, diminuendi & corrigendi. Præmissa dicuntur, fiunt, & protestantur, citra injuriam cujuscumque, &c. De præmissis vero vos notarii publici & testes &c. sitis rogati ut unum & plura conficiatis instrumenta, & tot quot erunt necessaria. Exhibita anno MCCCCXXXII. XXVI. Julii Constantiæ in ambitu majoris ecclesiæ in capella S. Sepulchri, præsentibus venerabilibus dominis, domino Jo. Luci decano, Alberto Valart & Henrico de Henner canonicis Constantiensibus testibus, &c.

ANNO CHRISTI 1432.

SEQUITUR DECLARATIO

Salvi conductus concilii missi oratoribus domini nostri papæ existentibus in Constantia.

LIcet, salvus-conductus per vos petitus ad hanc civitatem veniendi, minime necessarius fuisset ex causis in aliis litteris nostris, & per oratores nostros expressis, nihilominus nos volentes vestræ postulationi, quantum cum Deo & honestate fieri potuit, satisfacere, ipsum salvum-conductum in forma plena & sufficienti per dictos oratores ad vos transmisimus. Verum quia dubitare videmini, ubi dubitandum non est, & in re clara scrupulum quæritis, difficultatem in aliquibus clausulis non necessariam facientes: ideo ut cognoscatis hanc sanctam synodum in spiritu lenitatis & mansuetudine procedere, & ne vester accessus, qui utinam fructuosus sit, impediri ex parte ipsius synodi videatur, prædictas clausulas dicti salvi nostri conductus hoc modo ex superabundanti duximus declarandas, videlicet, ut privata collocutio quo ad res familiares & privatas, & non concernentes negotia hujus sacri concilii generalis Basileensis in læsionem ipsius sacri concilii nullatenus interdicta vobis intelligatur. Quodque verba illa: *Vult*, &c. *hæc sancta synodus, ut postquam ad vestra proposita & explicata responsum dederit, vel vos requisierit*, &c. intelligantur, ut terminus octo dierum referatur, ita ad responsum dandum, sicut ad requisitionem fiendam. Item, quod verbum *per viam rectam* intelligatur per eam qua venistis, vel per aliam vobis gratam & securam versus partes Italiæ, sine dolo & fraude tendendo etc.

lb. p. 151.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum

Ad concilium Basileense.

Significat concilio acta a Jacobo archiepiscopo cum summo pontifice, mittitque ei bullas sibi a papa missas, &c.

ibidem,

REverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus & dominis sacrosanctæ generali Basileensi synodo, &c.

Reverendissimi in Christo patres, &c. Scripseramus alias V. P. qualiter venerabilis Jacobus archiepiscopus princeps noster & sacri imperii, dum in Parma pro feudis atque regalibus suis sacramentum præstaret, videns differentias, quæ erant cum domino summo pontifice super factis sacri Basileensis concilii, se obtulit zelo quodam ductus, mediare, ut ad evitanda scandala hæc res ad bonos terminos posset conduci, qualiterque nos eidem nedum indulsimus, verum etiam instanter petivimus, ut Dei ecclesiæ & sanctæ intuitu, illos subire vellet labores: Et ecce idem archiepiscopus ad nos nunc est reversus, afferens quasdam bullas domini summi pontificis, requirentique a nobis inscriptionem quamdam: quorum omnium copiam sive transsumtum illustri locum tenenti nostro Willelmo duci Bavariæ transmisimus, V. P. ulterius præsentandas; verum quia illa negotia magna sunt, & quodammodo involuta, ac extra potestatem nostram, videbatur nobis summe expedire, ut illa subito ad V. P. devenirent notitiam: ad quarum cognitionem arbitramur talia pertinere. Nos enim scripturam quæ a nobis requiritur, nulla via seu instantia traderemus, nec dare dispositi sumus, nisi ad votum & consilium vestrum. Et ne sanctitas domini nostri papæ propter moram tædio afficeretur; & ut etiam non deficeremur sanctitatem suam denue pulsare super favore concilii, remisimus per archiepiscopum eumdem, adjunctis sibi venerabilibus episcopo Curiensis & Ladislao gubernatore cruciferatus Budensis, qui per Dei gratiam subito reversuri sunt, & quicquid attulerint V. P. intimabimus. Nihilominus velint P. V. nobis incontinenti die noctuque rescribere mentem vestram super illis articulis, nosque informare qualiter acturi sumus, etiam quicquid feceritis usque huc cum oratoribus apostolicis ad concilium destinatis. Non esset enim nobis ingratum, si V. P. cum sanctitate domini papæ concordare possent ad evitandum schisma, dum tamen sacrum concilium remaneret in libertate agendi sine talibus limitationibus super his, pro quibus congregatum est, prout hactenus generalia concilia peregerunt; & ne idem concilium sic per indirectum dissolveretur, quod nobis profecto deificum & honestum videretur; quicquid tamen V. P. quæ res illas ecclesiam tangentes clarius nobis cognoscunt, concluserint, nobis acceptum erit, quoniam a votis vestris nequaquam declinamus, sed ut semper & scripsimus & nuntiavimus, usque ad mortem vobiscum perseverabimus, & quæque adversa sustinebimus, quemadmodum præsentialiter propter adhæsionem ipsam nobis omnia impetrata undique auferuntur. Quæ omnia libenter sufferimus & tolerare dispositi sumus pro bono & commodo populi Christiani. Rogantes insuper ut interim & quousque vestris paternitatibus non scripserimus mentem & responsum domini papæ super hujusmodi requisitionibus nostris, quas vobis præfatus locum tenens noster ostendet, in processu contra ipsum dominum papam velitis esse lenti & pii in finem, quod hæ res commodius adaptentur, quoniam avisationes nostræ vos non tardabunt. Datum in civitate nostra Senarum die XXVII. julii regnorum nostrorum, &c.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, &c.

TRAN.

ANNO CHRISTI 1432.

TRANSUMTUM MISSUM

Per imperatorem in quo inferuntur duæ bullæ papales, & una cedula, concernentes ſacrum Baſileenſe concilium, &c.

p. 153. IN Chriſti nomine. Amen. Anno a nativitate ejusdem MCCCCXXXII. indictione X. die vero XV. menſis julii, hora tertiarum vel quaſi, pontificatus SS. in Chriſto patris & domini noſtri, domini Eugenii, divina providentia papæ IV. anno II. ſereniſſimo & glorioſiſſimo principe & domino, domino Sigiſmundo divina favente clementia Romanorum rege semper auguſto, ac Hungariæ, Boemiæ, Dalmatiæ, Croaciæ, &c. rege feliciter regnante, anno ſui imperii XXII. in noſtrorum notariorum publicorum præſentia, præfatus ſereniſſimus dominus rex Sigismundus Romanorum rex habens & tenens in ſuis manibus duas certas litteras apoſtolicas præfati domini noſtri Eugenii papæ IV. ejuſque bullis plumbeis more ſuæ Romanæ curiæ pendentibus ſigillatas, ſuper negotiis & cauſis ſacri Baſileenſis concilii generalis emanatas, nec non & cedulam in pergameno ſcriptam inferius ſic ſignatam *A. de Florentia ſegretarius*, quæ in ſe quædam capitula continebat, nos infraſcriptos Petrum & Simonem publicos notarios cum inſtantia requiſivit, prætactas litteras apoſtolicas & præfatam cedulam per nos tranſſumi & exemplari, quodque exinde copias authenticas & tranſſumta ac publica inſtrumenta facere deberemus, cujus quidem unius bullæ tenor ſequitur in hæc verba.

Eugenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Sigiſmundo Romanorum, Hungariæ, & Boemiæ regi illuſtri ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Satis notæ debent eſſe tuæ ſerenitati tum per noſtras litteras, tum per oratorum & tuorum & noſtrorum relationes, cauſa & rationes quæ nos moverunt ad diſſolutionem concilii Baſileenſis, quæ, Deo teſte, ſola fuerunt, ut nobis præſidentibus concilio, hæreſes tolli, pax inter Chriſti fideles poni, & eccleſia Dei perfecte, ſicut ſemper optavimus, possent cum Dei adjutorio & tua ceterorumque principum aſſiſtentia reformari. Et licet multi varia ſentiant, tamen Altiſſimo, qui ſcrutatur renes & corda hominum, manifeſta ſit intentio noſtra & toti orbi suo tempore innotescet. Verum nuper venerabilis frater noſter Jacobus archiepiſcopus Ebredunenſis, a tua ſerenitate veniens, motus bona devotione quam gerit ad eccleſiam Dei, & cupiens vitari ſcandala, quæ forsan culpa hominum oriri poſſent, nobis nonnulla capitula obtulit, in quæ propter tui reverentiam & tua contemplatione conſenſimus, ut appareat nihil nos malle quam hæreſum exſtirpationem, pacem fidelium & reformationem eccleſiæ; & noſtras exinde litteras fieri fecimus, quarum copiam, ut ad tuam notitiam deducantur, juſſimus præſentibus intercludi. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXII. VI. calendas julii, pontificatus noſtri anno II. G. de Gallio.

Tenor ſecundæ bullæ ſeu alterius litteræ ſequitur & eſt talis.

A *Eugenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad futuram rei memoriam.* ANNO CHRISTI 1432.

*Inter cetera vota noſtra potiſſime vellemus hoc tempore, ut ſicut Altiſſima nota eſt, ita & univerſo mundo palam eſſet intentio noſtri cordis, ceſſarent profecto multæ & diverſorum altercationes, qui noſtræ mentis puritatem non recte interpretantur; nam omni tempore & omni ſtatu in quo fuimus, anhelavimus ſemper præ ceteris rebus, ad exſtirpationem hæreſum, quibus populum Chriſtianum vexari videbamus, & ad eccleſiæ reformationem, quæ quidem res ſatis manifeſta eſſe debuit in Conſtantienſi concilio, ubi omnibus innotuit, quanto cum deſiderio cupierimus plenam & perfectam eccleſiæ univerſalis reformationem. Poſtea vero quam domino placuit nos ad univerſalis gregis ſui curam aſſumere, reputavimus maxime ad ſingularem gratiam ab Altiſſimo nobis datam, voluiſſe illum eo tempore nos eccleſiæ ſuæ præeſſe, in quo deberet univerſale concilium celebrari, ut poſſent opera & diligentia noſtra, nobisque præſidentibus, & hæreſes tolli & reformari eccleſia in his quæ opus eſſent. Sed cum ad nos maxime ſpectaret hujusmodi rerum & reformationis onus, & omnino vellemus pro honore noſtro & utilitate eccleſiæ eo loco & tempore concilium celebrari, in quo perſonaliter præeſſe poſſemus, malignitas autem temporis & infirmitas noſtra præter alias rationabiles cauſas talis eſſet, ut nullomodo ad Baſileam poſſemus perſonaliter proficiſci, non ea fugiendum, ſed ad perfectiorem & ſtabiliorem reformationem faciendam, & hujusmodi hæreſes firmius exſtirpandas, diſſolventes concilium Baſileenſe, in civitate noſtra Bononienſi tempore tunc expreſſo illud duximus celebrandum, prout in litteris noſtris plenius continetur, ex quo ſequutum eſt, ut nonnulli hanc noſtram diſſolutionem, non eo animo quo facta eſt, ceperint, & perfectum propoſitum noſtrum non rite intellexerint. Cum autem venerabilis frater noſter Jacobus archiepiſcopus Ebredunenſis, zelo fidei & ſingulari ad eccleſiam devotione motus, nonnulla capitula nobis obtulerit, per quæ multis ſcandalis ſperat poſſe obviari; nos ut omnibus innoteſcat, nos nihil magis quam hæreſum exſtirpationem, Chriſti fidelium pacem, morum reformationem cupere, & reformationem eccleſiæ ſanctæ Dei, eiſdem capitulis duximus annuendum, quæ mandavimus ut ad notitiam omnium deducantur de verbo ad verbum deſcribi inferius & ſunt „ iſta. Quia impoſſibile eſt ſine fide placere Deo, „ & ſanctiſſimus domin. noſter ſub continuata „ religionis inſtituto a puero vacaverit, fidei „ obſervationi, nihilque amplius deſideret poſt „ animæ ſalutem, quam ipſius fidei conſervatio„ nem & incrementum, contentabitur eadem „ ſanctitas, quod exiſtentes in loco Baſileæ & „ qui erunt, auctoritate eis per dominum noſtrum „ concedenda, & præſidentibus nunciis ſive lega„ tis per ſanctitatem ſuam deputandis intendere „ poſſint & valeant exſtirpationi hæreſum vigen„ tium in partibus ultramontanis & potiſſime „ Bohemorum nunc vigenti, tam per inſtru„ ctionem quam per reductionem eorum ad „ ſacroſanctam fidem catholicam, & aliis viis „ debitis, licitis & honeſtis: proviſo tamen, „ quod ſi oriantur dubia magna urgentia seu „ notabilia ejusdem domini noſtri, cum con„ cilio illorum qui ſunt in Baſilea & do„ minorum cardinalium, ſit deciſio auctorita„ ti, vel remittantur decidenda ad concilium

ANNO CHRISTI 1432.

„ *aliud futurum, ubi dominus noſter perſo-*
„ *naliter intereſſe poterit, ſi prædicti Baſileen-*
„ *ſes maluerunt.*

„ *Item, contentabitur idem dominus noſter*
„ *quod prædicti circa reformationem morum in*
„ *omni ſtatu eccleſiaſtico invigilare habeant,*
„ *& adviſare etiam particulariter, prout Spi-*
„ *ritus ſanctus adminiſtrabit unicuique, pro-*
„ *viſo quoad eorum adviſamenta per oratores*
„ *ſuos ipſi domino noſtro tranſmittant, qui*
„ *correcto & addito quod ſuæ ſanctitati vide-*
„ *bitur, commutatione facta correctorum &*
„ *additorum ab exiſtentibus in Baſilea firmita-*
„ *tem obtineant, prout domino noſtro videbitur,*
„ *approbantibus illis in Baſilea congregatis. Et*
„ *ſi non concordaverit ſanctitas domini noſtri*
„ *cum prædictis, remittantur ad futurum aliud*
„ *concilium, in quo Dominus noſter perſona-*
„ *liter intereſſe poſſit, ut per hoc & alias de-*
„ *bitus honor ſedi apoſtolicæ ſervetur & defe-*
„ *ratur.*

„ *Item, quia pacis bonum inter omnia de-*
„ *ſiderabile eſt, cum non niſi pacis in tempore*
„ *bene colatur pacis auctor, contentabitur do-*
„ *minus noſter, quod prædicti omnibus modis*
„ *aviſandi de pacis procuratione ſe interponant,*
„ *media ad eam quærant, & eidem effectualiter*
„ *intendant, ſalva ſemper in omnibus prædictis*
„ *ſanctæ ſedis apoſtolicæ auctoritate, cui devote*
„ *obſecundare tenentur, qui Chriſtiano nomine*
„ *gloriantur, & propterea remittenda eſt ei de-*
„ *ciſio, ſaltem ut in ſuperiori capitulo conti-*
„ *netur.*

„ *Item, quod omnes & ſingulæ requiſitio-*
„ *nes, exhortationes, monitiones, citationes, die-*
„ *rum appoſitiones, & proceſſus incepti, & qui*
„ *inciperentur poſt præſentium conceſſionem, per*
„ *Baſilea congregatos contra quaſcumque perſo-*
„ *nas, cujuſcumque dignitatis aut conditionis e-*
„ *xiſtant ſive ſtatus, & omnia per quæ, ſive*
„ *quorum medio ſeu auctoritate ad ipſos vel ipſas*
„ *ventum eſt, pro non factis habeantur, perin-*
„ *de ſint ac ſi nullo umquam tempore facta, fa-*
„ *cti ſeu facta extitiſſent. Ita quod omnia re-*
„ *maneant in ſtatu quo erant ante dictam con-*
„ *gregationem Baſileæ, & etiam omnes mo-*
„ *nitiones, citationes & proceſſus incepti in*
„ *audientia contradictorum, & alibi auctori-*
„ *tate apoſtolica, & qui inciperentur poſt*
„ *præſentium conceſſionem contra dictos Ba-*
„ *ſilea congregatos ſeu ſingulares eorum-*
„ *dem, qui ibidem erunt, exiſtunt & fuerunt,*
„ *habeantur pro non factis, ac ſi numquam*
„ *eveniſſent, ſive facta aut facta extitiſſent:*
„ *ita quod in nomine Domini noſtri Jeſu Chri-*
„ *ſti in vera pace, caritate non ficta, & bona*
„ *unione animorum, modo & forma præmiſſis,*
„ *& non aliter, nec non in aliis cum maturi-*
„ *tate debita procedatur una cum legatis domi-*
„ *ni papæ deputandis.*

„ *Item, paratus eſt dominus noſter abbre-*
„ *viare tempus concilii proxime futuri Bono-*
„ *niæ, & etiam locum mutare, dummodo*
„ *fiat in terris eccleſiæ immediate ſubjectis in-*
„ *Italia, ubi dominus noſter cum ſacro col-*
„ *legio poſſit perſonaliter præſidere, juxta con-*
„ *ſilium in Baſilea exiſtentium, & ibi po-*
„ *terunt convenire & papa & dominus rex*
„ *perſonaliter in concilio, ubi multa bona fie-*
„ *ri poterunt, quæ fieri non poſſent ſine papæ*
„ *ad minus præſentia. Datum Romæ apud ſan-*
„ *ctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ*
„ *MCCCCXXXII. VI. calendas julii, pontifica-*
„ *tus noſtri anno II.*

ANNO CHRI 143

Tenor autem prædictæ cedulæ ſequitur per omnia in hæc verba.

Quia dominus archiepiſcopus Ebredunenſis con-
ſuſit cum reverendiſſimis dominis cardinalibus
deputatis per ſanctitatem domini noſtri, ad facta
illorum qui ſunt in Baſilea, idem dominus no-
ſter vult habere litteras a domino rege Romano-
rum authenticas, cum ſigillo majeſtatis & ſub-
ſcriptione propria manus ſuæ, quod ſi illi non
conſentirent, nec acquieſcerent concordatis; aut
ſi conſentirent, & poſtea in aliquo contra vel
præter facerent, idem dominus rex promittat &
juret ſub fide regia per ſe, quod eos deſeret,
tamquam homines turbatores pacis & quietis ec-
cleſiæ & totius Chriſtianæ religionis, ad ſim-
plicem requiſitionem ipſius domini noſtri, ſi-
cut ipſe per juramentum eſt obligatus, & ad-
harebit ſuæ ſanctitati, tam in concilio per
eamdem ſanctitatem ſuam tenendo, quam a-
libi.

Item, quia idem dominus Ebredunenſis aſ-
ſerit præfatum dominum regem affectare acce-
dere ad urbem Romam, & præfatum domi-
num noſtrum viſitare, quem ſemper præcipua
caritate dilexit, & ſperat per communicationem
ipsorum ad invicem multa bona poterunt fieri
concernentia fidem & eccleſiam ac totam chri-
ſtianitatem, idem dominus noſter contentatur de
acceſſu ſuo, cum ipſum a tempore concilii Con-
ſtant. quo cognovit eum, ſemper fuit magna di-
lectione & affectione proſequutus, dummodo ejus
adventus pacificus, id eſt cum illis de domo ſua
tantum, ut alias cautum fuit. Et certificatus de
tempore adventus ſui, mittet obviam ſibi uſque
ad confinia terrarum eccleſiæ, duos ex reveren-
diſſimis dominis cardinalibus, & alios prælatos
& clericos ad ipſum aſſociandum honorifice, &
ipsum ſecure conducet, & tenebit per Dei gra-
tiam, & remittet cum honore, pace, & benedi-
ctione Domini noſtri Jeſu Chriſti, & SS. Apo-
ſtolorum Petri, & Pauli, ac ſua & ſi voluc-
rit in comitiva ſua habere de gentibus armige-
ris præfati domini noſtri, tam in veniendo, quam
in revertendo; & ſi petierit quod dictæ gentes
faciant ſibi juramentum conveniens prædictæ ma-
teriæ, contentatur dominus noſter quod fiat
hoc etiam, declarato quod antequam intret
terras eccleſiæ, ipſe præſtabit juramentum,
quod, de jure præſtare tenebatur antequam
intraret eccleſiam, juxta formam Clementi-
næ.

Item, ad oſtendendam caritatem, amorem &
benevolentiam erga perſonam domini regis, con-
ſideratis magnis expenſis habitis per præfatum
dominum regem, dominus noſter eſt paratus ſub-
venire eidem domino regi poſtquam intraverit
terras eccleſiæ, & cum illa paternali caritate
amplectetur, qua pater bonus filium optimum
complecti debet, & prout per oratores ſuos alias
oblatum fuit, & ſuper hoc dominus noſter pa-
ratus eſt deputare aliquos qui habeant tractare
cum deputandis per dominum regem & infallan-
ter ſperat, quod erunt in bona concordia cum
Dei adjutorio.

Nos vero notarii publici infraſcripti eaſdem litteras apoſtolicas et cedulam præfatam de manu ejuſdem domini Sigiſmundi Romanorum regis recipientes, ipſas copiavimus, exemplavimus, et de verbo ad verbum tranſumſimus, ac in formam publicam redegimus,

nihil

nihil addendo vel minuendo, quod ſenſum mutet aut variet intellectum. Acta ſunt hæc in civitate Senarum, in domo reſidentiæ prædicti domini Romanorum regis, anno pontificatus, regnorum, die, hora, et loco quibus ſupra, preſentibus ibidem venerabili domino Karolo epiſcopo Senenſi, ac honorabilibus Benedicto præpoſito Albanenſi, ſedis apoſtolicæ protonotario, Mathia præpoſito Quinqueccleſienſi regni Hungariæ vice-cancellario, et Johanne Scok Ezelburgenſi præpoſito, necnon magnificis et nobilibus viris dominis Stephano Seginæ et Modeuſſiæ, Willelmo de Montefort A comitibus, Gaſpar Sligk de Lazano burgravio Egrenſi, aulæ Romanæ regiæ vice-cancellario, Ladislao de Tamaſi, Laurentio de Hederwat marescallo regni Hungariæ, Mutikone de Raguſio comite Kevvinenſi, et quampluribus aliis fide dignis teſtibus ad præmiſſa ſpecialiter vocatis et rogatis.

ANNO CHRISTI 1432.

Et ego Petrus Kalde de Stetterich clericus Colonienſis dioeceſis, publicus apoſtolica et imperiali auctoritate notarius, etc.

Et ego Simon Amman, de Aſparn clericus Patavienſis dioeceſis, publicus imperiali auctoritate notarius, etc. præſens fui, etc. B

EPISTOLA HUMFREDI

Ducis Gloceſtriæ, ad ſacrum concilium.

Promittit ei omnem ex parte sua favorem, hortaturque ad viriliter agendum.

p. 158. SAcro Baſileenſi concilio in Spiritu-ſancto legitime congregato, univerſalem eccleſiam repræſentanti, Humfridus regum filius, frater, et patruus, dux Gloceſtriæ, comes Pempurgiæ, magnus camerarius Angliæ etc. vineam C Dei Sabaoth diligenter excolere, in populis chriſtianis pacem contexere, firmare fidem, virtutes conſerere, vitia reſecare.

Excitarunt me pridem veſtræ, quas mihi per reverendum in Chriſto patrem egregioſque viros dominum G. epiſcopum Laudenſem, Racellum præceptorem S. Johannis Jeroſolymitani Januenſis, et fratrem Guidonem Flammoceti ſacræ theologiæ profeſſorem, in hac parte legatos et eloquentiſſimos oratores miſiſtis, litteræ: ſed et zelus Dei et unicæ ſponſæ ſuæ animoſum me reddidit, ut veſtris beatis devotiſque deſideriis gaudenter velim meas, ut-D cumque poſſum, impertiri libentius ſollicitudines, aſſiſtentias, et favores. Quod utique ſi minus egerim, ſi ſegniter manum arreperim, ſi denique circa maturandum, celerius tam felix, ſanctum et ſalubre propoſitum lentus in via ullatenus hæſerim ſatis referre norunt eruditiſſimi oratores veſtri prædicti, et ſi quid inſuper deinceps occurrerit, quod in ſancti operis veſtri ſubſidium expeditionemve facere queam, ut fidelem et devotum eccleſiæ filium, me ad ſemper paratiſſimum ſentietis. Ergo viriliter agite, principes et patres conſcripti, cauſa ſiquidem quam tractatis, cauſa Dei eſt, E cauſa ſacroſanctæ univerſalis eccleſiæ eſt, cauſa denique omnium qui Chriſtiana profeſſione cenſentur, palam eſſe dignoſcitur, cum univerſi chriſti fideles, maxime autem principes et potentes tenentur aſſiſtere, et decertantes in ea defendere et tueri, ſacrum concilium veſtrum Spiritus-ſanctus inſpiret, et in finem uſque fructuoſum deducat ſummi celeſtis conſilii altitudo. Scriptum in meo manerio de Grenvvigh, menſis julii die XXVII.

ANNO CHRISTI 1432.

Humfridus dux Gloceſtriæ et comes Pemburgiæ, etc.

Droin.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum, ad concilium Baſileenſe.

Cum in Italia fructuoſe laboret pro concilio, declarat non expedire ut in propria perſona ad illud accedat, &c.

REverendiſſimis in Chriſto patribus, etc. Reverendiſſimi in Chriſto patres, &c. Scimus Ib. p. 159 nihil magis ad noſtrarum laudum cumulum pertinere, quam res ſacroſanctæ Baſileenſis ſynodi extollere, & accuratius eas promovere. Ad hoc enim onus noſtri conatus ſtudent & tendunt; pro eo ſuſcepimus labores, fatigas, & immenſas expenſas, & uſquequaque cum perſona propria ſubivimus diſcrimina varia, ſemper revolventes in animo potius nos ſollicitare & effundere in Dei & eccleſiæ ſuæ ſervitiis, quam commodis propriis inſudare. Multa enim, uti cognovimus, chriſtianæ religioni acceſſerunt per operas Romanorum imperatorum & regum. Utinam nos proficeremus in rebus illis quas pro facto fidei ſollicitudine procuramus. Redditæ ſunt nobis, reverendiſſimi patres, ſucceſſu dierum duæ bullæ, inter cetera nos ad veniendum requirentes; quas reverenter, & gratanter ſuſcepimus, agentes Chriſto Deo gratias de felicibus proceſſibus ſacri concilii, & utinam rerum conditiones paterentur, quod vobiſcum conſtitui deberemus: ſumus indubii quod multa ad laudem omnipotentis Dei, & ſuæ ſanctæ eccleſiæ perficerentur. Sed ſi oculatim videretis quantum præſentia noſtra his in partibus ſacro concilio præſtet favorem, indubie ſi non adeſſemus: adhuc nos decerneretis iſthac tranſmittere; quemadmodum V. P. in brevi diſtinctius informaturi ſumus. Præterea reverſi ſunt de Romana curia, venerabilis Curienſis epiſcopus & alii oratores præter archiepiſcopum Ebredunenſem, quos alias ad ſanctitatem ſummi pontificis miſeramus, cum inſtructionibus vobis noviſſime per curſorem ducis Willelmi deſtinatis, ſuper quibus dominus papa cardinalem de Urſinis & cardinalem de Monteforti de Britannia ad nos tranſmiſit, qui omni die acceſſuri, immo de prope ſunt, noſtros ſalvos-conductus expectantes. Auditiſque illis, incontinenti V. P. de ſingulis aviſabimus; nihil tamen effectualiter concipimus, quemadmodum ex cedula dominorum cardinalium ſacro concilio in Roma adhærentium nobis tranſmiſſa hicque incluſa clarius colligetis; maxime ſuper quibus cautelis dicti cardinales accedunt. Nihil tamen per nos eis reſpondebitur, niſi quod ea apud vos quærant quæ tentant. Mittimus etiam vobis hic annexam procurationem eorumdem dominorum cardinalium, laudabilem, atque bonum ſperantes in Domino Deo noſtro, quod omnia in melius ſucceſſura ſunt. Nec creda-

tis nos deſtituturos, quin his in partibus pro favore ſacri concilii nos totaliter effundemus; immo jam cum Florentinis, qui ſolemnes oratores ſuos apud nos habuerunt, ſuper illo verba habuimus, & ſperamus vobis ſubito felicia nunciare. Qualitercumque tamen res ſuccedant, nos ille ſumus qui vobiſcum & ſacro concilio perſeverare ſtatuimus, & in ea firme ſententia usque ad mortem permanſuri ſumus. Eſtote igitur R. P. conſtantes & firmi, parvipendentes ſuggeſtiones & contrarietates quorumcumque, quoniam indubie res eccleſiæ, quæ quotidie ſpalpabiliter adaugentur, proficient ad laudem Dei, commodum eccleſiæ, ſacrique concilii decus & honorem: & ſi veſtri oratores nos accederent, quemadmodum V. P. alias per fratrem Jo. nunciavimus, gratiſſimum nobis eſſet, & poſſent quæque res abſque dubio in melius promoveri. Datum in civitate noſtra Senar. die XV. Aug. MCCCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

Sigiſmundus, Dei gratia, Romanorum rex ſemper auguſtus, &c.

SEQUITUR LITTERA PATENS

Convocationis prælatorum regni Franciæ, &c.

Ib. p. 160.

CHarles par la grace de Dieu roy de France, a tous archeveſques, eveſques, abbes & autres prelas, dolens, ſoudoiens, archediacres, caditres, recteurs, docteurs, & regens, & aultres maiſtres clercs, & gens notables tant d'egliſe, que des univerſitez de nos royalmes, Dauphine, ſigneuries, ſalut & dilection.

Comme par pluſieurs ambaxades & meiſſives derenierement par l'eveſque de Novare, & l'abbe de S. Ambroiſe de Milan envoyes devers nous, de par cheux qui ſont aſſemblez a Basle pour le ſaint concile general, aions ete requis & exhortes de par le ſaint concile de envoyer a icelui concile noſtre ambaxade notable, & auſſi de vous exhorter que pareillement y aillies & aſſiſtes, comme il eſt de couſtume, & que tenus y etes. Scavoir vous faisons, que apres pluſieurs deliberations ſur ce, tant aveques les gens de noſtre grand conſeil, que pluſieurs autres notables perſonnes d'egliſe: nous avons conclut & arreſte pour tousjours faire noſtre debvoir, & enſievir les bonnes couſtumes de nos predeceſſeurs de breifment envoyer noſtre ditte ambaxade notable audit ſaint concile. Et ce vous ſegnefions par ces nos lettres patentes, au *vidimus* desquelles fait ſous ſcel royal ou autentique, volons ſoy eſtre adjouſtee comme a l'original, a ce que ſoies plainement informes de notre cotention & volunte ſur les choſes devant dittes, & que ung caſcun * de vous en droit ſoi fache ſon debvoir ſelong que tenus y eſt de comparoir ou envoier deuement audit ſaint concile. Donne en noſtre chaſtel d'Amboize le XIX. jours du mois d'Aouſt l'an MCCCCXXXII.

* *id est* chacun

Par le roy en ſon grand conſeil.

F. Le Piquart.

ANNO CHRIST 1432.

LITTERA

Cujusdam inquiſitoris ordinis Minorum, ſacro generali concilio Baſileenſi, &c.

Reddit rationem de actis ab eo adverſus hæreticos, excuſatque ſe quominus ad concilium veniat,

SAcroſanctæ Baſileenſi ſynodo univerſalem eccleſiam repræſentanti, frater Petrus Fabri ordinis Minorum, hæreticæ pravitatis inquiſitor immeritus, præmiſſa recommendatione humili, cum debita promtitudine famulandi. Ib. p. 1

Cum parvulo mentis oculo conſpicio ſanctæ fidei catholicæ roſarium, comperio clara luce torpedine longinqua hæreſis ejus doloroſum interitum, multorum titillante in diverſis mundi partibus hæreticorum rabie, quodque Deus ſacrum Baſileenſe concilium erexerit in titulum & defenſionem fidei ſuæ, plantans ipſum quaſi olivam fructiferam in vinea Domini, in qua multa eſt meſſis, cujus prælibatam ſanctam congregationem conſervatricem & cultricem conſtituit, ne degenerent propagines vineæ in labruſcam, pro eo quia ſurrexerunt retroactis temporibus, & actu inſurgunt falſorum dogmatum prædicatores, doctores mendacii, hoſtes veritatis, & fidei ſubverſores, blandi & ſimplices ut agni, ſed vulpes aſtutia ſunt, & rapaces ut lupi, qui laqueos & pedicas tendunt in capturam ſimplicium, ſeque cum aliis in præcipitium damnationis æternæ demoliuntur. Ideo quia zelus domus Domini accenditur in præfata ſancta ſynodo ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus, & ad reducendum devios a fide: propter quod dominus Jacobus Alberti litterarum ſacri prælibati generalis concilii executor, cauſa præmiſſorum caritative me monuerit, quamvis ad Dei honorem et exaltationem fidei ſuæ ſanctæ, & ad exterminium hæreticæ pravitatis & ſectæ Valdenſium, quæ, proh dolor! in vallibus Putecluſionis Argenteriæ & Ereiſſeneriæ meo officio ſubjectis damnabiliter retroactis temporibus viguit, & actu inceſſanter viget, taliter, quod ager Dominicus ibidem quaſi ſqualet incultus, licet magnas executiones de multis hæreticis & Faccineriis fecerim a duobus annis citra & ultra, etiam actualiter in carceribus tam Ebredunenſibus quam Brianſſonii ſex hæreticos relapſos habendo, qui plus quam quingentos de eorum ſecta mihi revelarunt, quorum executio propter complices ne fugam rapiant, necnon propter eorum proceſſus, conſultationem maturam & digeſtam commode de magno tempore fieri non poteſt, quia nemo repente fit ſummus præſuppoſitis etiam aliis legitimis & manifeſtis excuſationibus meis, videlicet infirmitatibus corporalibus actu me affligentibus, & indicibili paupertate quam ſum paſſus, quia ab eccleſia Dei numquam habui denarium, neque ſtipendia habeo a quocumque alio, quare impoſſibile eſt indigentem bene operari. Hinc eſt quod præfato concilio generali ſupplico humiliter, ut meas excuſationes legitimas de præſenti dignetur acceptare propenſius, cum ne-

☞ nemo teneatur ad impossibile, & fidem indubiam super præmissis, dicto domino Jacobo Alberti canonico Ebredunensi, præbere si placet, & mihi tantum tempus liberaliter conferre, ut opus fidei per me inchoatum valeam & possim ad Dei laudem & exaltationem fidei suæ sanctæ, modo postquam materia prædictorum haereticorum est aperta, absque ejus interruptione & medio liberaliter terminare, saltem hinc ad tempus breve, quia postpositis quibuscumque aliis ad præfatum sacrum concilium incunctanter intendo & dispono accedere, quod Deus votive & prospere conservare dignetur. Amen. Ex Ebreduno XXIII. augusti.

ANNO CHRISTI 1432.

Ejusdem sacri concilii generalis humilis orator & servitor fidelis prænominatus.

EPISTOLA

Syndici & consilii Avenionensis

Ad concilium Basileense.

Gratias agunt quod rectorem eis dederit cardinalem S. Eustachii.

b. p. 163. REverendissimis in Christo patribus & dominis, sacrosanctum Basileense generale concilium digne celebrantibus, dominis nostris metuendissimis.

Reverendissimi in Christo patres, &c. post humillimam recommendationem. Dudum diebus non longe præteritis cognovit hæc civitas peculiaris ac fidelissima ecclesiæ Avenionensis operis per effectum, quanto zelo caritatis in visceribus cordium earundem P. R. sit stabilita, dum pro ejus totalis ruinæ evitatione, provisionem saluberrimam in personam reverendi in Christo patris & domini domini A. miseratione divina sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinails, S. Eustachii vulgariter nominati, de vicario generali in spiritualibus & temporalibus ejus nomine misericorditer providit (*a*). Et licet pro tanto beneficio eadem civitas ad gratiarum humiles actiones rependendas, merito sit astricta, cum tamen considerat in personam tam nobilem tamque fructuosam regimini sibi commisso, & multo majori experientia teste comprobata, civitati eidem fuisse salubriter provisum, multo plus ad illas astringitur, dum non ad ipsius postulationem, quin immo vestri motu proprio vigilando super gregem dominicum, earumdem paternitatum cura pervigili tantæ provisioni operam dare placuerit celerem & efficacem, pro quibus non cessamus, nec cessare intendimus humillime eisdem P. R. continue regratiari. O patres reverendissimi, quam felix & glorioſa fuit illa provisio et est, per quam hæc civitas & patria ecclesiæ dilectissima sola citra montes & unica ecclesiæ sanctæ Dei conservatur. In verbo enim veritatis attestamur, quod si hæc provisio saluberrima non facta aut dilata plus debito extitisset, dominium ecclesiæ in eadem, quod Deus avertat, pressura & versutia malorum hominum, ecclesiasticam pacem & sacrosanctæ synodi robur turbare nitentium, corruisset. Ex post vero quod hunc patrem in Christo supradictum reverendum, per sacrum concilium in rectorem nobis datum, tota hæc ecclesiæ terra non solum venerata, quin immo & timorata ab æmulis & invidis fuit. Ipsam igitur civitatem, & sua suppositа, patriamque circumvicinam ecclesiæ subjectam, sic intra pectorum vestrorum arcana continue gerere & fovere placeat, quod præter beneficia accepta, continue majora, ut confidit, recipiat. Nam ejus augmentatio est ecclesiæ Romanæ & ejus felicis status solum & dumtaxat citra montes geritur memoria, augmentatur gloria, habet ipsa in his partibus ubi caput suum reclinet & gregem dominicum recolligat, per quam inimicos compescat, amicos vero cognoscat, prout latius testimonio authentico reverendissimi in Christo patris & domini, domini patriarchæ Antiocheni, dominorumque prælatorum, aliorumque patrum universitatis generalis studii Avenionensis, ad eamdem destinatorum, gressusque suos in domino dirigentium, percipere poterit indefesse. Illam igitur materno oculo respicere placeat, continuisque atque benignis beneficiis & favoribus opportunis confovere dignetur ille, in cujus nomine est legitime congregata, usque ad finem laudabilem & intentum, totique universali ecclesiæ necessarium feliciter & votive. Scriptum Avenione die XXV. Augusti MCCCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

Earumdem V. R. P. humillimi servitores syndici & consilium civitatis Avenionensis.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum,

Ad patres concilii Basileensis.

Orat processus in papam tantisper suspendant, donec missi ad eum a pontifice cardinales advenerint.

Ib. p. 165. REverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus & dominis sacrosanctæ synodo Basileensi, &c.

Reverendissimi in Christo patres, &c. Per proximum cursorem civitatis Basileensis V. P. scripsisse recolimus de reditu ambassiatorum nostrorum a domino summo pontifice sine responso, & qualiter ipse deliberaverit super rebus per nos requisitis, dominum cardinalem de Ursinis & dominum de Monteforti ad nos transmittere. Et quamvis iidem domini cardinales ante plures dies de Roma exiverint, nos-

(*a*) Hæc provisio non diu locum habuit, ut patet ex Eugenii bulla, quæ extat inter acta concilii Basileensis apud Labb. in qua hæc leguntur. *Nam quod numquam est lectum, ipsi in civitate nostra Avenonensi & contra nostram voluntatem constituere legatum ausi sunt, illam tyrannidi unius cardinalis, nuper cum eis convenientis, subjiciendo, spreto vero legato de latere per nos & sedem apostolicam constituto, unde tot guerrarum strages, tot rapinæ, tot homicidia, tot incendia suborta sunt. Sed tandem clementissimus Deus sua misericordia favit parti justiorem causam habenti; quia nostro vero dominio, & sub nostro legato ipsa civitas subjecta est*, &c. Data est hæc bulla Romæ 18. cal. januarii 1433.

noſque eisdem noſtros & alios ſalvos conductus per dominum apoſtolicum petitos dudum miſerimus; tamen uſque in præſentem diem nondum acceſſerunt. Aviſamur nihilominus, quod infra ſex dies indubie adventuri ſunt, & cum rebus gratis & acceptis; quod Deus concedat. Et quamquam ipſe dominus apoſtolicus per venerabilem Jacobum de Sirch protonotarium, quem pro ſalvis conductibus ad nos præmiſerat, a nobis inter cetera petiverit, quatenus apud V. P. & ſacrum concilium inſtare vellemus, ut cum proceſſibus quibuſcumque abſtineretur per totum Septembrem: nos tamen illud ſibi denegavimus, & nos id facere non poſſe diximus, niſi auditis prius dominis cardinalibus ad nos deſtinatis. Nec in vanum movebamur, quia nobis dicebatur quod in curia Romana pariter proceſſus fulminandi pararentur, & verebamur ne & nos in aliquo præveniremur. Sed audientes iterum quod iſti domini cardinales cum bonis veniunt, videretur nobis, & ſic P. V. rogamus, quatenus cum proceſſibus & aliis rebus, ſi quæ contra dominum apoſtolicum eſſent conceptæ, ad tempus modicum, & quouſque illos dominos cardinales audiverinus, ſuperſedere velitis; & ſi grata attulerint, proderit illa mora ſuppreſſionis multum ad evitandum ſchiſma in eccleſia Dei. Si vero ipſos dominos cardinales perſenſerimus ambagibus uti, & rem tendere ad ſiniſtrum, poterunt nihilominus V. P. procedere uti viſum fuerit, & de illis omnibus quid cum eis peregerimus ſubito V. P. aviſabimus. Eritque illa jam ultima & finalis miſſio oratorum inter hos, nec amplius apud ſuam ſanctitatem diſponemus inſtare, aviſando P. V. quod licet ſua ſanctitas a nobis pro ſcriptis iſtis, ad V. P. faciendis inſtiterit, tamen quod ea tranſmittimus ſuæ ſanctitati incognitum eſt, nec ſibi affirmare voluimus, immo clare denegavimus, ut ſua ſanctitas illo ſubſtrata timore, prout eſt, ad mutationem propoſiti citius flecteretur. Datum in civitate Senarum die XXVIII. Auguſti regnorum noſtrorum, &c. MCCCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus &c.

EPISTOLA CAROLI VII.

Francorum regis concilio Baſileenſi.

Promittit ſe legatos ſuos & episcopos &c. regni ſui ſacro concilio miſſurum.

Ib. p. 167. A Nos tres chiers & tres eſpecialx amis, les prelats & autres gens etant au ſaint concile de Basle.

Charles par la grace de Die, roy de France, ſalut & dilection.

Tres chiers & tres eſpecialex amis, par vos ambaxeurs l'eveque de Novare, & l'abbe de S. Ambroiſe de Milan, avons rechu vos lettres, contenant creance, la quelle yceulx vos ambaxeurs nous ont notablement expoſee, & apries che que avons ſur ce eu grant & meure deliberation avecque les gens de noſtre grand conſeil, & pluſieurs aultres notables perſonnes d'egliſe, avons conclu brief envoyer notre ambaſſade notable audit ſaint concile de Basle, & avecque che ſegneſier a tous prelats & aultres de nos royalme, Dalphine & ſignories qui ſont tenus de droit ou de couſtume de comparoir aux ſains conciles, que audit concile de Basle voiſent ou envoyent pour eulx perſonnes notables, en cas qui auroient excuſation legitime de non y aler. Et de ceſte noſtre ordonnance poures eſtre certifies par vosdits ambaxeurs, & par nos lettres patentes a eulx ſur ce baillees. En oultre tres chiers & trer eſpeciales amis, avons ſcuque noſtre S. Pere le pape a envoye a Basle ſes ambaxeurs pour appaiſer aucun diſcort, qui pouvoit eſtre entre luy & vous, & auſſi qu'il vous a envoye certains chapitres pour proceder a l'extirpation de pluſieurs hereſies, que on diſt de preſent eſtre en diverſes parties des la Chreſtiente, & a la reformation de bonnes moeurs en ſainte egliſe, dont ſommes tres joieux, vous exortans & requerans tant certes que plus povons, que en tant que vous ſera poſſible voellies eviter toute matiere dont ſe puiſt enſievir aucune deviſion en l'egliſe. Et ſe aultre choſe aviſes qui ſoit pourfitable a l'exaltation de noſtre mere ſainte egliſe, faites le nous ſcavoir, & de bon cuer nous y employrons. Eſcript a Amboiſe le primier jour de ſeptembre MCCCCXXXII.

ANNO CHRIS 1432.

Charles.

Picart.

HÆC CAPITULA

Fuerunt oblata ſereniſſimo principi Carolo Francorum regi Chriſtianiſſimo, per B. epiſcopum Novariensem, & A. abbatem S. Ambroſii Mediolanenſis, oratores concilii Baſileenſis & petierunt, ut ad ſingula reſponderetur.

PRimo, quod majeſtas ſua dignetur & velit adhærere concilio, idque defendere & confovere favoribus poſſibilibus & opportunis modis, mittendo quantocius fieri poteſt, ſuos ambaſſiatores ſolemnes ad illud, exhortandoque & commonendo ſtrictiſſime litteris & nunciis prælatos omnes regni & dominii prelatos omnes regni & dominii ſui, quatenus, omni mora poſtpoſita, ad ſacrum ipſum concilium accedere debeant, in qua re non debet ſerenitas ſua difficilem ſe reddere: quoniam cum eccleſia ſancta Dei & fides catholica in magnis periculis ſint propter excreſcentes hæreſes & morum deformitates, per ſolam viam hujus ſanctiſſimi concilii poteſt his malis omnibus provideri. Ib. p.

Secundo, quod fiant litteræ patentes, quibus idem ſereniſſimus dominus rex declaret voluntatem ſuam erga concilium, & licentiam det omnibus archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, capitulis eccleſiarum cathedralium tam Delphinatus, quam Linguæ Occitanæ, & aliarum quarumcumque provinciarum regni & dominii ſui, & aliis quibuſcumque ad concilium ire volentibus aut debentibus de jure vel conſuetudine, quod ad ſacrum ipſum Baſileenſe concilium accedant, neque vereantur ſe incidere in perjurium aliquod, ratione alicujus juramenti præſtiti per eos, quoniam & in eorum conſecrationibus jurant, quod vocati ibunt ad ſynodum.

Ter-

ANNO CHRISTI 1432.

Tertio, quod majestas sua dignetur scribere speciales litteras ad dominos archiepiscopos regni Delphinatus & Linguæ-Occitanæ nec non aliarum quarumcumque provinciarum dominii sui, quod cito ad sacrum concilium proficiscantur, quodque mandare debeant eorum suffraganeis, abbatibus, capitulis ecclesiarum cathedralium, ac ceteris omnibus, qui de jure vel consuetudine ad concilium ire debent, quod ad illud celeriter accedant, & quod specialiter scribatur reverendis dominis episcopis Claromontensi (a) Montis-Albani (b) & Conseranensi. (c)

Quarto, quia ipsi domini ambassiatores habent facere exsecutionem mandatorum contra prælatos, ut vadant ad concilium, arripientes iter infra terminum per ambassiatores ipsis assignandum, a die factæ exsecutionis contra eos, illud postea sine fraude continuaturi, & hoc sub poena excommunicationis in prælatos, & suspensionis in capitula ecclesiarum; petunt, ut regia majestas declaret, an velit ipsam exsecutionem fieri secundum formam ipsius citationis, postquam prælatos ipsos licentiaverit, & litteras prædictas patentes concesserit.

Quinto, ut serenitas sua eligat aliquos ex præstantioribus doctoribus & magistris in theologia, qui in regno suo possunt reperiri, & eos celeriter ad concilium mittat. Cum enim Bohemi jam in Basilea sint aut venire debeant mense Septembris infallanter, poterunt ipsi doctores & magistri magnum fructum facere in ecclesia Dei, & plurimum proficere in eorum reductionem: ex quo etiam majestati fama & gloria acquiretur sempiterna.

Sexto, cum auctoritas suæ regiæ majestatis sit apud omnes principes plurimum valitura, quod dignetur scribere ad duces & principes sibi benivolos, ut velint sacro concilio adhærere, & suos oratores ad illud mittere, scribendo specialiter ad regem Yspaniarum, quod audivit eum optime ad concilium dispositum, laudando ejus propositum, exhortandoque ut perseveret, & plenius disponat, & quam cito oratores suos mittat ad Basileam.

Septimo, ut majestas sua dignetur pati & sustinere sicut & alii principes omnes concilio adhærentes faciunt, maxime Almanniæ, Burgundiæ, Sabaudiæ, Austriæ, Angliæ, Lombardiæ, quod collectores & alii debentes aliquid, vel qui in futurum debebunt cameræ apostolicæ, de ipsis pecuniis respondeant thesaurario sacri concilii & non alteri, ut pro ipsis fieri possit expensa necessaria pro causa fidei & ecclesia defendenda, quia conveniens est & debitum, ut camera apostolica faciat & sustineat omnes expensas, quæ fieri contingit, pro celebratione & prosecutione sacrorum conciliorum generalium; & ita practicatum est pluries, & temporibus nostris in Constantiensi tempore Johannis: alias non possent fieri expensæ necessariæ in mittendo ambassiatores & nuncios quam plurimos hinc inde pro reductione hæreticorum, pace procuranda inter reges & principes, communitates & civitates, & ubique locorum per Christianitatem, & alias faciendo quæ pro bono publico expediunt.

Octavo, ut dignetur non præbere aures aliquibus nitentibus & molientibus in dissolutionem, prorogationem aut loci mutationem sacri concilii. Nam ipsius dissolutio, prorogatio, aut loci mutatio cedent in evidens damnum Catholicæ fidei & ecclesiæ sanctæ Dei.

ANNO CHRISTI 1432.

Ultimo, ut per majestatem regiam provideatur, quod tuti & securi recedant & vadant saltem usque Lugdunum, data eis primum expeditione votiva & celeri, ne patres in sacro concilio existentes, & ipsi ambassiatores, qui semper crediderunt & firmiter tenent votive expediri, spe sua frustrati remaneant; maxime quia omnes respiciunt, quomodo majestas sua se habeat in hac re, & omnes sacri concilii patres in sacrosancta corona sua spem omnem eorum & fidei sustentationem posuerunt.

RESPONSIO REGIA.

PRimo capitulo respondit serenitas sua, velle huic sacro concilio adhærere, illudque prosequi & manutenere favoribus possibilibus & opportunis; ad quod intendebat oratores suos solemnes cito mittere, & alia facere quæ in capitulo continentur. lb. p. 170.

Secundo capitulo respondit, quod erat sibi gratissimum hoc facere; & statim commisit ipsas litteras, quas hic habemus duplicatas; alias videlicet sub sigillo regni, & alteras sub sigillo Delphinatus.

Tertio capitulo istud etiam fecit sua majestas, & ex ipsis literis nos aliquas præsentavimus, aliquas commisimus præsentandas, & una est hic, cui adhibere modum oportet. Speciales litteræ ad aliquos episcopos concessæ non sunt, quia satis visum est consuetum morem servare, qui est ut ad solos archiepiscopos scribatur.

Quarto capitulo, ex responso dato ad istud capitulum, rex ostendit suam affectionem, quam habet ad ecclesiam Dei & hanc synodum sacratissimam; nam non solum concessit licentiam citandi eos, sed etiam rogavit, ut singulos per quæcumque juris remedia compelleremus, dando tamen eis terminum competentem.

Quinto capitulo, in hoc dixit ordinem apposituram, faciendo quod de universitatibus studiorum dominii sui, aliqui præstantes doctores & magistri ad concilium veniant.

Sexto capitulo, hoc etiam dixit se facturum, & jam scripsit ad regem Yspaniarum, & hoc amplius quia scripsit ad regem Scotiæ litteras, quibus ipsum ad adhærentiam & favores concilii exhortatur; ex quo etiam potest percipi, quod bonum animum habeat ad concilium.

Septimo capitulo dixit, quod non fuerat moris sui, neque etiam suorum prædecessorum, impedire se de rebus aut factis ecclesiæ, propterea ipsi domini de concilio, qui prudentissimi sunt, provideant, & faciant facta sua, quia ejus majestas nulla impedimenta præstabit; sed omnia patietur exsecutioni demandari.

Octavo capitulo ad hoc respondit, se deliberasse quod sequi volebat, & numquam erat sententiam mutaturus.

Ultimo capitulo, circa recessum nostrum optime

(a) Is erat Martinus Gouge dictus de Charpaigne, ducis Bituricensis, deinde regis cancellarius.
(b) Bernardo de la Roche Carolo regi pergrato, cujus mandato plures legationes egregie obivit.
(c) Gerardo hujus nominis secundo.

optime providit, dando nobis aliquos milites & viros notiſſimos, qui nos conducerent; & quamquam in multis periculis fuerimus, tamen, favente Altiſſimo, omnia pericula evaſimus, & uſque ad hunc locum ſani & ſecuri, ſicut videtis, perducti ſumus. ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA GEORGII

De Trimollia,

Ad concilium Baſileenſe.

Scribit benigne a rege exceptos fuiſſe nuncios a concilio miſſos, commendatque eis ea quæ ad regem ſpectant in concilio tractanda.

Ib. P. 171. ATres reverens peres en Dieu, tres honnourez & redoubtez ſigneurs, les ſigneurs preals, & aultres gens d'egliſe du concile de Basle.

Trés reverens peres en Dieu, tres honnourez & redoubtex ſigneurs, je me recommande a vous tant comme je puis, & vous plaiſe ſcavoir que j'ay recheu vos lettres, qu'il vous a pleu a m'eſcripre, & envoiier par reverens peres en Dieu meſſieurs l'eveſque de Novaire & l'abbe de S. Ambroiſe de Milan vos ambaſſeurs, leſquels ſont venus devers le roy mon ſouverain ſigneur, qui pour l'honneur du concile & de vos perſonnes, les a treshumblement recheus & volentiers ois & veus, & oſſi ay oi la creanche que m'ont ditte de par vous vosdis ambaxeurs; ſur leſquelces choſes que il vous a pleu m'i faire ſcavoir, tres reverens peres en Dieu, je me ſuis emploiie de tres bon cuer, & tant que aveques le bon voloir, que le roy mondit ſouverain ſigneur avoit audit concile & a vous complaire, ils ont obtenu che qu'ils ont volu requerir, & eſt le roy a delibere de envoyer audit concile ſon ambaſſade, & a conſenti que les prelas & clergie de ſon royalme y envoyent, en eſperant touſiours toutesfois, tres reverens pere en Dieu, comme il le vous eſcript, que ſes fais, s'il en eſt faitte mencion, ſoient traittiez audit concile en tout honneur & bien pour luy & ſa ſignourie, & favorablement: de laquelle choſe je vous ſupplie, que auſſi vous plaiſe le faire, car ſe aultrement ſe faiſoit, il me tourneroit a charge, veu que j'ay tres fort tenu la main a ce que vosdis ambaxeurs euſſent ce qu'il requeroient, comme plus a plaint porez ſcavoir par eulx. Auſſi, tres reverens peres en Dieu, touchan ma perſonne, mes fais & affaires, je vous recommande tres humblement en vous ſuppliant, que touſiours vous plaiſe me faire aſſavoir vos bons plaiſirs, & a mon povoir je les accompliray; priant men Signeur, tres reverens peres en Dieu, & tres honnourez & redoultez ſigneurs, qu'il vous doint bonne vie & longue, & vous ait en ſa ſainte garde, & doint accomplir l'euvre dudit concile a l'onneur de luy, & au bon gouvernement de la Chreſtiente. Eſcript a Amboiſe, de ſeptembre le deuxieſme MCCCCXXXII.

Le tout voſtre humble George, ſigneur de la Trimoulle, de Suly & de Craon, grant chambelan de France.

EPISTOLA PHILIPPI

Ducis Burgundiæ, ad ſacrum Baſileenſe concilium.

Scribit in gratiam Ulrici de Mandercheit electi Trevirenſis.

ANNO CHRISTI 1432.

REverendiſſimis in Chriſto patribus & dominis, ſacroſanctæ generali ſynodo Baſileenſi, &c. Ib. p. 1

Reverendiſſimi patres & domini, & amici præſtantiſſimi, reverentiam debitam gratiſſimumque animum complacendi. Audivimus jam dudum multimodas exuberantiſſimaſque V. P. ſacræ congregationis cauſas, percepimusque vigilantiſſimas earum curas, quas pro manuductione incoepti operis diverſis in partibus, tam pro hæreticorum reductione, quam patriarum Chriſticolarum reparatione, impendere curarunt. Animati itaque ex his adeo conſtanter ſolerterque inchoatis, & Deo duce continuandis, easdem paterninates veſtras paucis ſub verbis ac maxime ſollicitamus cum affectu, rogitantes quatenus in eo divino Spiritu, qui omnis concordiæ origo finiſque exiſtit, in medio veſtrum ſua pietate habitante, Trevirenſi eccleſiæ, cujus dudum diſpendioſiſſimas magni periculi controverſias noſtis, pacem placeat procurare. Nam firmiter tenemus quod nedum pro illa dumtaxat, verum & pro diverſis aliis, & maxime vicinis eccleſiis, ac animabus pene infinitis, felicius, Deoque gratius per hoc agi præſtolatur, penſatis his periculoſiſſimis ſcandalo plenis rebus, dietim ex eadem radice pullulantibus, media pro hac re aptiſſima ſpero paternitates veſtræ poterunt & habebunt invenire, ſi rei ſeries & facti finis debite compenſentur. Et quamquam apoſtolica ſedes forſan non ei, cui patria ſtatuſque omnes favent, ob prænuntiatam translationem reverendi patris Spirenſis epiſcopi, arriſerit Non hoc tamen univerſalem eccleſiam movere merito deberet; ſed juxta temporis locique qualitates, obviandum potius eſt periculis ac ſuccurrendis animabus. Quod etſi paternitates veſtras apoſtolica translatio forſitan movere poterit; moveat etiam pene conſimile factum in eccleſia Trajectenſi, ubi poſtquam imminere ſtrages & cædes præceſſerunt, non abſque rerum noſtrarum detrimento, quas, ut apoſtolicæ proviſioni quod poſſemus aſſiſteremus, periculo perditionique habuimus, tamen ratione ſuadente conſultum extitit, illum potius præeſſe debere, cui licet a primordio proviſum non fuerat; per quem hodie pax ſaluſque patriæ procuratur, quam non acceptam perſonam patriæ gentique omni adverſam continuare. Speramus quamobrem quod ſi reverendus Ulricus de Mandeſcheit electus Trevirenſis, de ejus perſona facta inquiſitione, repertus fuerit, uti per eum pax dari patriæque ac multis ærumnoſis diſceptationibus ſalubriter poterit provideri, nec alius ad has res acceptior dictæ patriæ, &, ut audivimus, gratior invenitur. Non ambigimus juſtiſſime & abſque ſcrupulo aliquo ſtabilietur confirmabiturque, ejus etiam adverſario renitente. Moveat paternitates veſtras, quod nedum perſonæ, quin immo & eccleſiæ ac toti patriæ foret, his diebus maxime, in creatione

ANNO CHRISTI 1432.

ne pastoris & præsidentis pontificis erectione providendum. Quis nempe credere posset, patres reverendissimi, tantorum hominum animos ad oppositum umquam præceptione apostolica flecti posse, ut illum quem mediis juramentis pro domino firmaverunt, ac fidem constantissime præstiterunt, abnegarent. Quanta præcipue orirentur scandala, antequam constantissimi vassalli censuris ab illo cui tam solemniter ac notorie jurarunt, pellerentur. Hæc ipsa rogamus in Christi visceribus pie singulorum animis revolvi, & demum per possibilia media pacem tantæ ecclesiæ præparari. Cetera penitus inexcogitabilia media tamquam inania propellenda. Nihilominus non minus prudenter agi putaremus, si hæc alterius etiam partis assensu interveniente primo tractarentur ut hinc inde moderata æquitate juxta subjectam materiam sublatis scandalis tranquillitas subsequeretur, quæ pro bono universalis ecclesiæ ex cordis intimis fieri desideramus, nos ad quævis possibilia V. P. grata & accepta offerentes. Datum in oppido nostro Lovaniensi, mensis septembris die III. MCCCCXXXII.

Ad quæque V. P. beneplacita parati Philippus Burgundiæ, Brabantiæ, & Limburgi dux, ac Flandriæ, Artesii, Burgis atque Namurci, &c. comes, sacri imperii marchio.

Dinter.

EPISTOLA JOANNIS EBRACENSIS

Et Johannis de Mulbruno abbatum

Ad Julianum legatum concilii Basileensis præsidem.

De mittendis salvis-conductibus ad Bohemos.

P. 179. REverendissimo in Christo patri ac domino, domino Juliano divina miseratione S. Angeli diacono cardinali & apostolicæ sedis legato, domino & præceptori nostro glorioso, cum humillima recommendatione, quicquid usquam poterunt reverentiæ.

Reverendissime pater & domine, nuper dum essemus in via veniendi ad Egram, occurrit nobis nuncius Egrensium, qui de Praga nobis attulit litteras, quarum copias dominationi vestræ 2. die vel 3. mensis currentis cum scriptis nostris direximus, ex quibus utcumque claruit, quod Bohemi pro securitate mittendorum nunciorum suorum, salvum-conductum civitatis Basileensis poscebant sibi in Pragam cum aliis præmissis salvis-conductibus extemplo transmitti. Sed quia consultum nobis fuit, ne simul omnes salvorum-conductuum litteras, cum tam simplici cursore, sub tanto dubio & discrimine viarum, mitteremus, ne forte suppressæ vel subreptæ, profectio ambassiatorum Bohemicorum nimium retardaretur: nos eadem consideratione salvos-conductus domini regis Bohemiæ et alium communitatis Egrensis, cum quibusdam aliis litteris ad congregationem ipsorum in montibus Cuthinis, per solitum nuncium transmisimus, ipsis in commune significantes, & quibusdam ad partem, quod dicto respectu salvos conductus, unum sacri concilii ad cautelam repetitum, unum domini regis & principum, marchionis Brandeburgensis, Johannis & Willelmi ducum Bavariæ, tres apud dictam communitatem Egrensem reposuissemus, sicut & eisdem dominis de Egra ipsis clare scripserunt, petentes atque certis rationibus & motivis persuadentes, quatenus de salvo-conductu civitatis Basileensis, quem securum & plenum dedissent, & dicto dom. Willelmo duci, protectori sacri conc. præsentassent, non causarentur; quia utilius apud eumdem dominum ducem reponeretur, quam si ipsis præsentaretur. Verum si omnino eumdem vellent habere, speraremus, quod nullam omnino per hoc nunciorum suorum securitas sive transitus impedimentum sive difficultatem reciperet; quin ipsis in Basileam vel prope venientibus, idem dominus dux eumdem salvum-conductum, vel ipsi Basileenses alium sibi similem salvum-conductum traderent, & quod propter hoc nequaquam suam deberent differre profectionem, & generales treugas juxta factam nobis commissionem, ipsis ex parte sacri concilii & totius partis nostræ obtulimus, & fieri petivimus; super quibus omnibus postquam usque ad XVI. dies expectassemus, nobis per litteras suas responderunt, prout in copiis præsentibus inclusis intelligere poteritis, & licet nostro judicio de dicto salvo-conductu nullam prorsus habeant difficultatem, neque eumdem sibi putemus taliter promissum, ut ipsis dirigi debeat, ac etiam quod ex aliis causis dictorum suorum nunciorum differant missionem, quia ante dictam congregationem in montibus Cuthinis apud plerosque ex ipsis & plurimos de nostris, non modicum fuit dubium atque difficultas an mittere vellent. Et postquam nunc per Dei gratiam apud se deliberaverunt quod mittere volunt aliquos, tamen prævios nuncios præmittere disponunt: nihilominus nostræ negligentiæ suam protractionem imponunt, super quibus cum eis verbis vel scriptis contendere minime expedit, ne occasionem ipsis aliquatenus præbeamus retrospiciendi. Ideo cum omni mansuetudine secum, prout melius possumus, agimus; ut cæpta prosequantur, & a proposito nequaquam resiliant, spem ipsis dantes, quod quantocius desideratum conductum Basileensium ipsis procurabimus, & alias paratos quam primum secure poterimus ipsis destinabimus. Quare, gloriose pater, perspectis diligenter ipsorum scriptis, ipsa inclyta V. P. perpendat, quod in publicum deducendum, & qualiter providendum sit, ne a proposito, in quo nunc fervere videntur, tepescant, vel totaliter, quod absit, declinent. Et si nostrum, salvo semper meliori, placeret consilium, vellemus quod de consulatu Basileensi, de principalioribus aliqui per medium illustris principis & domini, domini Willelmi ducis Bavariæ & quorumdam ex vobis notabilium, instantius convenirentur, & rogarentur, ac cum rationabilibus persuasionibus inducerentur, quatenus juxta effectum dati per eos salvi-conductus, in lingua nostra Almannica, & ipsi duci traditi, adhuc alium in meliori & pleniori, si fieri posset, forma, litteralem subito & absque dilatione darent & sigillarent salvum-conductum, resecatis verbis, si quæ in eis ponerentur, quæ ipsos aliquatenus exacerbare possent, eisque simul suggereretur, quod nos nuncii vestri satis timeremus, ne forte aliqui ex Bohemis, occasionem per

ANNO CHRISTI 1432.

hoc quærentes reſiliendi a præmiſſis, hujusmodi ſalvo-conductu non manerent contenti, ſi ſimilem ab eis habere vellent, ſicut a quatuor principalibus ſuis conductoribus, dominis marchione Brandeburgenſi, Johanne & Willelmo ducibus Bavariæ, & communitate Egrenſi, licet eis minime fuerit promiſſus; ne tamen eis aliquatenus loco a tanto bonus declinandi pateat, rogaretis, quatenus ad cautelam hujuſmodi conductum darent & ſigillarent. Et ſi ad hoc induci poſſent, omne apud nos dubium ſublatum eſſet, ſi nobis citius in Nurembergam, in domum Ebracenſis, ſi ambo vel alter noſtrum ibidem reperiretur, vel huc in Egram, vel alibi, ubi in veſtro obſequio eſſemus, mitterentur; tunc nos illa uteremur indubie cautela, quod primo priorem mitteremus in Pragam ſalvum-conductum, & ſi manerent contenti, reliquum ipſis Baſileenſibus incunctanter reſtitueremus. Si alium requirerent, ne tantum bonum per hoc impediretur ſecundum offerremus: & ita eos ad veniendum cum inſtantia, ſicut & fecimus, requireremus. Si autem domini Baſileenſes ſalvum-conductum ſecundum ſub forma principum principalium conductorum omnino dare recuſarent, ſub alia ſaltem forma repetitum litteraliter aſſignarent, & nobis ſine mora mittatur, & faciemus quod nobis fuerit poſſibile. Non tamen videmus quod Baſileenſibus aliquod foret in hoc periculum, cum adeo a Bohemia diſtent, quod ipſis per viam facti nocere omnino non poſſent. Si tamen aliter judicaveritis eſſe faciendum, veſtræ humiliter cedimus ſententiæ. Fideliter tamen unum hoc ſuggerimus, quod nulla mora diſpendioſa in exequendis interveniat. Nam omni adhibita diligentia ex parte concilii, adhuc labor nobis manebit non modicus, ſed difficilis, ac laborioſa difficultas. Uſque adhuc nullas omnino de ſucceſſibus veſtris ac domini regis Romanorum audivimus novitates. Si quæ ſunt ad conſolationem, rogamus, multorum, nobis clarius deſcribantur, & omnino quæratis colligere diſperſos & licentiatos, & vocare ad concilium abſentes, ut præfati Bohemorum præcurſores notabilem inveniant & concordem in Spiritu-ſancto congregationem. Et credimus quod infra octo dies poſt præſentium exhibitionem, iidem præcurſores ad Baſileam veniant. Præſentium hic portitor infra duos dies de Baſilea, ut aſſerit, poterit eſſe expeditus, & ad Nurembergam ſimul & Egram de propinquo protinus revertetur. Placeat igitur V. D. nobis per eumdem demandare, quæ decreveritis. Altiſſimus ad laudem ſuam & conſolationem ſuorum fidelium vos confortare & conſolari dignetur. Scriptum Egræ die XVIII. ſeptembris anno Domini MCCCCXXXII.

Reverendiſſimæ V. P. humiles obedientiarii frater Hermannus abbas Ebracenſis & Johannes de Mulbruno nuncii concilii Baſileenſis.

SALVUS-CONDUCTUS

Marchionis Brandeburgenſis & Johannis ducis Bavariæ conceſſus Bohemis.

Ib p. 182. GRatia Dei Fredericus marchio Brandeburgenſis, ſacri imperii archicancellarius, & Burgravius Nurembergenſis, Johannes comes Palatinus Rheni & Bavariæ dux, ad univerſorum notitiam deducimus per præſentes, quod ſicut communitates, barones, nobiles viri eccleſiaſtici, ac populus de regno Bohemiæ & marchionatu Moraviæ, ſuos ad ſacroſanctum generale concilium Baſileenſe ambaſſiatores & nuncios, pro ſuæ intentionis limpidiori elucidatione deſtinare deliberarunt, nos ad honorem Dei, univerſalis eccleſiæ pacem, fraternæ dilectionis reconciliationem, inſtanteſque ac multiplicatas ſacri præfati concilii preces, & præſertim præclari regni Bohemiæ gloriam et ſalutem, omnes hujusmodi ſuos ambaſſiatores & nuncios ad locum dicti concilii conducendi, ac deinde ad metas regni ſui reducendi, in noſtros humeros & curam, ut ſequitur, ſuscipimus, præſentibus pro nobis A. B etiam marchionibus & D. duce filiis, ac omnibus hæredibus ſubditis amicis & fautoribus noſtris cunctiſque noſtræ partis fidelibus extra regnum Bohemiæ conſiſtentibus. Recognoſcentes & bona fide puroque corde, ſub diſcrimine & perditione honoris, & famæ utriuſque noſtrum promittentes, quod ſalvos-conductus per memoratum ſacrum concilium & illuſtriſſimum principem & dominum noſtrum glorioſiſſime dominum Sigiſmundum Romanorum Hungariæ, &c. regem, eiſdem ambaſſiatoribus & nunciis, ac quibusvis aliis & ſingulis, ſecum, ad præfatum concilium deſtinandis, conceſſos, cum omnibus ſuis clauſulis, modis, punctis, et conditionibus, ac etiam noſtro ſalvo-conductu, quem præſentibus ipſis plenum, ſecurum & liberum concedimus, pure, integre, illæſe & inviolabiliter ſervabimus, & ipſi ſervabunt; adjicientes quod eosdem ambaſſiatores & nuncios cum omni ſua familia, rebus, & bonis, quæ ſecum ferre decreverint in Tuſca, Tachonia, vel Engelſpurg, tempore per vos opportune nobis intimando, cum manu gentium armigerarum in noſtram protectionem & firmam cuſtodiam favorabiliter recipiemus, & uſque ad Baſileam ſalvos & ſecuros perducemus, ubi juxta pacta, conditiones & modos inter se & dictum concilium concordatos, ſecure & libere morari, ſibique commiſſa perorare, et expedire poterunt; et poſtquam ad propria redire voluerint, mox ut requiſiti fuerimus ipſos in fortitudine gentium armatarum ad aliquem locum prædictorum, quem ipſi maluerint, cum familia & rebus ſuis ſalvos, & ſecuros ſine contradictione, offenſa, injuria et impedimento noſtris aut cujuſcumque alterius reducemus: ita tamen quod ſervatis ſingulis punctis et omnibus clauſulis ſalvorum-conductuum, plene et inviolabiliter illis conceſſorum, quamprimum ad regnum ſuum redierint, de dicto ſalvo-conductu ultra non obligemur. Sinceris inſuper fide et corde, abſque dolo et fraude promittimus, quod ſi per præfatum concilium Baſileenſe, aut dictum dominum regem Romanorum, aut partem ipſorum, nos aut aliquem noſtræ partis, cujuſcumque conditionis vel ſtatus extiterit, præſcriptæ aſſecurationis forma et modus in quocumque puncto vel clauſula violati, et non ſervati fuerint, quod Deus avertat, et ſufficiens emenda juxta modum exceſſus ſive defectus, mox non fuerit ſubſequuta, a dictis legatis ſecundum æquitatem merito approbandam, ex tunc, prout, ex nunc, et ex nunc prout, ex tunc, cenſemus

ANNO CHRISTI 1432.

mus & præsentibus profitemur palam & publice nos fidem violasse, & honorem cum omnibus bonis nostris perdidisse, dantes dominis baronibus, civitatibus, & capitaneis, & communitatibus regni Bohemiæ & marchionatus Moraviæ, & eis adhærentibus quibuscumque, plenam, liberam & omnimodam potestatem bona nostra omnia mobilia & immobilia pleno jure occupandi, arrestandi, de eisdem se intromittendi, ac rite & juste possidendi, accusatione, excusatione, resistentia & contradictione quibusvis omnino procul motis.

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum

Ad Willemum comitem Palatinum Rheni, etc.

Legatos sibi a papa cardinales retulisse nihil ad concilii intentionem; iturum se Romam, ut unioni papam inter & concilium sedulam navet operam, interim suspendantur processus omnes adversus papam.

p. 183. GEneroso Willelmo comiti Palatino Rheni, ac duci Bavariæ, nostro locum tenenti, amico & principi nostro carissimo.

Quemadmodum tuæ dilectioni alias scripsimus, qualiter dominus papa duos de cardinalibus suis ad nos transmittere vellet: ita in septimana præterita iidem cardinales de Monteforti & de Comitibus adfuerunt, quia cardinalis de Ursinis venire non potuit, & quia præfatus cardinalis de Monteforti bonæ memoriæ, permissione Dei omnipotentis mortuus est, cardinalem de Comitibus audivimus, & quicquid nobis ex parte papæ retulit, intelleximus, & ex quo ipsius propositio multum extra viam & contra nostram & sacri concilii intentionem fuit, consideravimus plane nihil finale concludere aut agere secum posse, quomodo cederet ad utilitatem sacri concilii, nisi personaliter cum sua sanctitate constituti simus, prout de hoc per ipsum cardinalem & nostros proprios ambassiatores plene specificati sumus, quod quandocumque secum constituti fuerimus, ex tunc sine dubio nostram intentionem obtinebimus in omnibus rebus, ad quod propter melius bonum nostram voluntatem & nos inclinavimus. Ex quo enim usque modo tot fatigas, & labores propter hanc causam subivimus, neque in futurum laboribus parcere volumus, si forte in hoc christianitati possemus deservire, sicut speramus in Domino rem bene prosperari. Et quamquam papa omnem securitatem nobis obtulerit pro nostro ad ipsum adventu, tamen noluimus hanc acceptare, ne quis dicere possit, quod nos cum ecclesia & cum papa uniti discordias seminemus, & quod nemo dicat Romanorum regem, mediante salvo-conductu, Romam intrasse. Sed intendimus libere & confidenter suæ sanctitati confidere, etiam disponimus cuncta pro via; & sicut notum est tuæ dilectioni, qualiter Florentini has nostras terras, Senas videlicet & Lucam, & alias imperio subjectas in Tuscia, guerris multum occupant; non possemus ullomodo hinc ad Romam proficisci, & nostros sic in guerris deserere propter quod cardinalis de Comitibus laborat treugas per aliquot menses inter partes ponere in præsenti septimana: quo facto, intendimus nos iter arripere, & speramus in omnipotenti Deo, postquam ad suam sanctitatem venerimus, quod inter concilium & ipsum bonam concordiam & unionem faciemus, & factum bono & laudabili fine concludemus, prout etiam super hoc concilio scribimus, secundum tenorem cedulæ præsentibus intercluse. Quapropter, amice carissime, si quispiam sacro concilio sinistre aliquid suggereret, & nostram bonam intentionem suggillare vellet, & forte dicere quod vellemus nos cum papa componere, & concilium relinquere, quod talia nulla via credant; nam pro certo scire debent, si non propter concilium Romam properaremus, quod nullo modo propter nostram coronationem ex nullo pacto ab hinc recederemus. Et si Dominus Deus per bonam concordiam nos jungat, est nobis cordi coronam suscipere, quod si concordare non possemus, quod Deus avertat, sine nostra coronatione revertemur, sacro concilio assistendo cum omni diligentia, tam in his partibus quam alibi, quod poteris dominis & patribus de concilio, consolando eos, dicere, quia non audemus eis tam clare scribere, pro eo quod ipsa causa papæ ne innotescat interim quod secum agemus, ne daretur occasio discordiæ. Etiam velis dare operam, quod ipsi contra papam & alios non procedant, sed expectent nostram honorabilem ambassiatam, quam in brevi cum plena instructione ad te & ad ipsos dirigemus. Hic etiam cautum extitit, quod in Romana curia omnes processus & alia quæ contra concilium forte attentata essent, etiam suspensa sint, & non dubitent cum facta fuerit, Deo dante, hæc inter nos unio, quod omnes personæ in concilio existentes, parvæ & magnæ, ita assecurabuntur, quod ex hoc complacentiam habebunt. Etiam speramus, facta inter nos concordia, quod auxilio papæ, Deo propitio, omnes Italiæ partes in bona pace ponemus, quod cum fructu & honore ad nostra deinceps redeamus. Inde rogamus te, omni mora postposita, quod nobis insinuare velis, quis modus in Basilea habitus sit cum ambassiatoribus papæ, quia illius notitia in factis nostris multum nobis poterit prodesse. Et omnia ista poteris domino card. Placentino, dom. S. Angeli, domino archiepiscopo Mediolanensi, civitati Basileensi & aliis nostris secrete revelare. Datum Senis in die S. Michaelis MCCCCXXXII.

Sigismundus, &c.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum,

Ad patres concilii Basileensis.

Cum statuerit personaliter adire summum pontificem, orat ut interim processus in eum suspendant.

REverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus sacrosanctæ synodi Basileensis, &c. Ib. p. 185.

☞ Reverendiſſimi patres in Chriſto, &c. ſcripſimus alias V. R. P. de adventu reverendiſſimorum cardinalium, quos SS. dominus ſummus pontifex ad nos huc deſtinare decreverat. Itaque ſeptimana tranſacta, reverendiſſimi patres domini cardinales de Monte-forti & de Comitibus hunc locum intraverunt, & ſicuti Deo placuit, ipſo domino de Monteforti ab hoc ſæculo tranſmigrante, audivimus R. P. dominum cardinalem de Comite, ac ea quæ nobis ex parte ſuæ ſanctitatis expoſuit, concepimus. Et cognoſcendo quod nihil utilitatis proficere poſſemus in rebus gerendis, niſi cum ſanctitate domini ſummi pontificis perſonaliter jungeremur, illud amplexi ſumus, & jam modi & viæ pro hujuſmodi tranſitu parantur, nulla revera penitus privata cauſa ſeu alia ratione ad hujuſmodi tranſitum noſtrum permoti, niſi ſolum ad bonam concordiam & unanimitatem inter ſanctitatem ſuam & ſacrum concilium adaptandam. Et ſic ſperamus, quod cum Dei adjutorio illa ſuccedet. Statuentes vobis patribus hæc ſcripta noſtra præmittere, ne iſte noſter tranſitus vobis patribus aliter quam ſit interpretetur, quemadmodum in brevi easdem P. V. per ſolemnes nuncios noſtros de ſingulis rebus clarius informaturi ſumus. Unde rogamus, ſuademus, petimus, affectuoſiſſime adhortamur V. P. ne tempore medio aliquod ſcandalum oriatur, aut intercidere poſſit quomodolibet caſus hujuſmodi ſalutiferi negotii turbativus, ut interim a proceſſibus & aliis rebus, quæ contra dominum apoſtolicum aut alias perſonas forte jam fierent, ſuperſedere velitis uſque ad proximam clariorem noſtram aviſationem, & ſic etiam hic diſpoſitum eſt et amplius diſponetur, quod de omnibus ceſſabitur, quæ forſitan tentata eſſent contra vos, ut ſic in tranquillitate & fiducia poſſint tractari ea, quæ ſunt ad concordiam & unanimitatem mutuam, & ſalutem eccleſiæ Dei, uti ſperamus in Domino, feliciter paritura. Datum in civitate noſtra Senarum, die XXIX. ſeptembris, anno Domini MCCCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

Sigiſmundus, Dei gratia, &c.

PROPOSITIO

Ambaſſiatorum Univerſitatis Colonienſis.

QUia prolixitas mater eſt tædii, nec hanc requirit præſentis pondus negotii; idcirco non ſermonem aut perfectam collationem, ſed qualemcumque breviter noſtræ præſentationis huic ſacro concilio, ad quod ſumus nomine univerſitatis ſtudii Colonienſis deſtinati, introductionem, ego in medio ſeniorum, ubi potius audire quam loqui mihi congruit, trepide conſtitutus ſub correctione, probaturus aſſumo pro themate: *Stellæ dederunt lucem in cuſtodiis ſuis, & lætatæ ſunt; vocatæ ſunt, & dixerunt: Aſſumus.* Baruch. 3. O ſacroſanctum & toti religioni chriſtianæ ſaluberrimum collegium, in Spiritu ſancto, qui eſt inſtaurator pacis, fidei & virtutis, legitime congregatum, utinam ſine offendiculo finaliter proſperandum! Quoniam, juxta ſententiam Apoſtoli, in firmamento veritatis Dei una eccleſia, quæ eſt fidelium Chriſti uno baptiſmate efficienter, una fide formaliter, uno Spiritu finaliter aduIb. p. 186.

natorum monarchia, ad inſtar Jerusalem cœleſtis ſuæ matris, per ordinatas regni ſacerdotalis Hierarchias diſpoſita, princeps pacis & virtutis, auctor fidei & veritatis, paſtor juſtitiæ & bonitatis, idem Deus a quo omnia ſunt ordinata, ſecundum verbum Apoſtoli ad Rom. 13. primo poſuit apoſtolos, primitias Spiritus habentes, velut aſtra matutina; ſecundo prophetas, legis divinæ interpretes & oratores, velut luminaria meridiana: tertio doctores, infantium in lege divina rudium eruditores, velut ſtellas veſpertinas, prout innuit Apoſtolus 1. ad Cor. 12. Hinc eſt quod fidelis eccleſiæ propagatrix ſtellifera, ac per hoc ſchiſmatis unitatem regni dividentis, hæreſis ſacerdotium fidei impugnantis, et vitæ irregularis pontificium juſtitiæ exemplaris pervertentis, deteſtatrix catholica univerſitas ſtudii Colonienſis, alma mater & nutrix noſtra ſcholaſtica ad hoc ſacrum concilium frequenter vocata, hortata & invitata, cum jam conſpicit ſe per apoſtolos & prophetas, id eſt principales eccleſiæ prælatos & eorum oratores prævenţam, ac per hoc ſuæ vocationis tempus adveniſſe legitimum, inexcuſabiliter opportunum, tamquam provida & ſollicita ſui cuſtos ordinis, verbo & opere ſatagit prorumpere in præfati formam thematis: *Stellæ dederunt lucem in cuſtodiis ſuis*, etc. Stellæ, inquam, de quibus ſcribitur, Danielis 12. *quod qui ad juſtitiam erudiunt multos, fulgebunt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.* Cui alludit illud Eccleſiaſtaſtici 24. *Qui elucidant me, vitam æternam poſſidebunt.* Hæ quippe ſtellæ, in noſtræ præmemoratæ univerſitatis lucentes firmamento, dederunt lucem in cuſtodiis ſuis, ſuæ vocationis ordinem, & ſuæ poſſibilitatis congruitatem perpendentes, & lætatæ ſunt ſuum matutinum ad perfectum hujus ſacri concilii deſiderium appe ..... veſpertino commergentes, ex quo deſiderium completur, lætificat animam Proverbiorum 13. vocatæ ſunt, *Vox turturis in terra noſtra audita eſt: Surge Aquilo, veni Auſter, perfla hortum meum, & fluent aromata illius.* Cant. 4. quæ eſt vox Spiritus-ſancti ſuæ eccleſiæ quam in unitate fidei congregavit, ruinas, proh dolor! multifarias gemitu inenarrabili deplangentis, & ad reformationem ejusdem nos invitantis; quam etiam æterna ſapientia a Spiritu-ſancto incarnata foras, in plateis, in capite turbarum & foribus urbium prædicat, dicens: *Uſquequo parvuli diligitis infantiam, & ſtulti ea quæ ſibi ſunt noxia cupient, & imprudentes odibunt ſcientiam? convertimini ad correctionem meam. En proferam vobis ſpiritum meum, & oſtendam vobis verba mea.* Prov. 1. Stellæ noſtræ univerſitatis, quarum nos ſumus puſilli radii, ut præmittitur, *vocatæ dixerunt, Aſſumus*, dudum nos ſuos ambaſſiatores ad hoc ſacrum concilium tempore congruo ſibi deſtinandos eligendo, & nunc per eosdem ſe eidem concilio præſentandos, quemadmodum poteritis confidenter intelligere, ſi & nunc per eosdem ſe eidem concilio præſentando per litteram miſſivam, quam una cum procuratorio offerimus, juſſeritis legi publice: Itaque uterque noſtrum in ſignum noſtræ legationis individuæ, in perſona noſtræ univerſitatis, cujus legatione fungimur, ſingulariter poteſt dicere: *Ecce ego quia vocaſti me.* 1. Reg. 3. ne tangamur ab illo horrendo divinæ comminationis improperio,

ANNO CHRI 143

perio; quod subditur Prov. ubi supra, *Quia vocavi, & renuistis; extendi manus meas, et non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque interitu vestro ridebo & subsannabo, cum vobis quod timebatis advenerit, cum irruerit in vos repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia; tunc invocabunt me, & non exaudiam; mane consurgent, & non invenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperunt, nec acquieverunt consilio meo, & detraxeruut universa correctioni mea.* Sic ergo verificamus præmemoratam thematis sententiam, *Stella dederunt lucem &c.* in obedientia sanctæ matris ecclesiæ, quam ejus rex & legifer, sacerdos & legisdator, pontifex sive pastor, Altissimus in pacifica regni unitate, sacerdotali christianæ legis veritate, & pastorali exemplarum morum bonitate dignetur feliciter conservare, ex quo sine legitima talis ternarii harmonia nequit consistere ecclesiastica hierarchia.

ANNO CHRISTI 1432.

LITTERÆ ALPHONSI

Regis Aragonum,

Quibus Bernardum Serra procuratorem suum generalem ad concilium Basileense creat.

p. 188. UNiversis hujusmodi seriem audituris instrumenti quomodolibet seu visuris pateat evidenter, quod nos Alfonsus Dei gratia rex Aragonum, Siciliæ, Valentiæ, Majoricarum, Sardiniæ & Corsicæ, comes Barchinonæ, dux Athenarum & Neopatriæ, ac etiam comes Rossilionis & Ceritaniæ, de fide & animi puritate venerabilis & dilecti eleemosynarii nostri fratris Bernardi Serra ordinis Cisterciensis, plenarie confidentes, nos eumdem fratrem Bernardum Serra præsentem, & onus hujusmodi procurationis in vos suscipientem, procuratorem nostrum certum & specialem, & ad infrascripta generalem facimus, constituimus, & ordinamus tenore præsentium: videlicet ad comparendum, & præsentialiter intereſſendum, seu vos vice & nomine nostri præsentandum coram reverendo in Christo patre domino Juliano divina providentia sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ S. Angeli diacono cardinali, in Germania sedis apostolicæ legato, præsidenteque in sacro concilio Basileensi, aut quovis alio, necnon reverendis ac venerabilibus in Christo patribus, religiosis, ac illustribus, spectabilibus, magnificis, egregiis & nobilibus viris miseratione divina archiepiscopis, episcopis, abbatibus, aliisque personis ecclesiasticis vel sæcularibus in eodem sacro concilio existentibus, inibique nomine nostro, illustriumque fratrum nostrorum, seu cujusvis eorum, ac subditorum et vassallorum nostrorum, quæcumque vobis pro intereſſe seu jure nostro, seu illorum, aut cujusvis eorum, vel alias videbuntur vobis ibi agenda seu expedienda proponendum, dicendum, explicandum & allegandum de jure nostro & eorum, docendum, protestandum quoque, & requirendum, ac si vobis videbitur contradicendum, sive dissentiendum seu opponendum, & de eisdem seu eorum quodlibet instrumentum seu instrumenta publica consici requirendum pariter & habendum, & generaliter omnia alia faciendum & libere exercendum, quæ nos ipsi possemus personaliter constituti, etiamsi majora & graviora fuerint, superius expressatis; & etiam quæ de jure vel de facto mandatum exigerent speciale; vel sine quibus prædicta vel eorum aliqua ad effectum debitum perduci nequirent. Quoniam nos in & super eisdem omnibus & singulis ac dependentibus, seu emergentibus ex eisdem, vices nostras plenarie vobis committimus, cum omnimoda facultate promittendi vobis in nostra regia bona fide, & notario & secretario nostro subscriptis tamquam publicæ personæ pro nobis & omnibus illis quorum interest vel intereſſe poterit, nunc vel in futurum stipulanti & legitime recipienti. Nos semper habere ratum, validum atque firmum, quicquid per vos ipsum procuratorem nostrum procuratum & actum fuerit sive gestum, & nullo tempore revocare sub bonorum nostrorum omnium hypotheca. Quod est datum & actum in civitate Siracusarum die VII. mensis octobris, anno a nativitate Domini MCCCCXXXII. regnique nostri XVII.

ANNO CHRISTI 1432.

Signum Alfonsi Dei gratia regis Aragonum, Siciliæ, Valentiæ, Majoricarum, Sardiniæ, & Corsicæ, comitis Barchinonæ, ducis Athenarum & Neopatriæ, ac etiam comitis Rossilionis ac Ceritaniæ, qui prædicta concedimus & firmamus, huicque sigillum nostrum impendendum jussimus apponendum. Rex Alfonsus.

Testes sunt qui prædictis interfuerunt nobiles Bernardus Johannis de Capraria comes de Modica. Dalmacius vicecomes de Rupebertino, et Raymundus de Perilionibus gubernator Rossilionis & Ceritaniæ, milites, consiliarii domini regis prædicti.

Signum mei Johannis Olzma secretarii domini regis prædicti, ejusque auctoritate notarii publici per universam ditionem suam, qui de ipsius mandato prædicta scribi feci & clausi.

EPISTOLA ALPHONSI

Regis Aragonum, ad concilium Basileense.

Mittit ad concilium Bernardum Serra ordinis Cistercienſis.

lb. p. 189. REverendo in Christo patri domino Juliano divina providentia sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ tituli S. Angeli diacono cardinali, in Germania sedis apostolicæ legato, præsidentique in sacro concilio Basileensi, amico nobis carissimo, Alphonsus Dei gratia rex Aragonum, Siciliæ, Valentiæ, Majoricarum, Sardiniæ, & Corsicæ, comes Barchinonensis, dux Athenarum & Neopatriæ, ac etiam comes Rossilionis & Ceritaniæ, salutem, & votivis successibus gratulari, necnon reverendis ac venerabilibus in Christo patribus, & religiosis ac illustribus, spectabilibus, magnificis, egregiis & nobilibus viris miseratione divina archiepiscopis, episcopis, abbatibus, personisque sæcularibus in eodem sacro concilio existentibus, devotis, nobisque sincere dilectis, salutem & devotionis affectum.

Super nonnullis negotiis sacrosanctæ matris ec-

☞ ecclesiæ nostrique commodum concernentibus & honorem, destinamus ad sacrum ipsum generale concilium de nostræ mentis intentu informatum venerabilem & religiosum & dilectum eleemosynarium nostrum fratrem Bernardum Serra Cisterciensis ordinis, præsentium exhibitorem, rogantes affectuose reverendas paternitates, illustres magnificentias & nobilitates vestras, quatenus dicti nostri eleemosynarii relatibus velitis, velut nostris fidem credulam adhibere. Datum in civitate Syracusarum sub nostro sigillo secreto, die VII. mensis octobris, anno a Nativitate Domini MCCCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

Alfonsus propria manu.

EPISTOLA ALPHONSI

Regis Aragonum, ad concilium Basileense,

Notam facit concilio victoriam a se reportatam in regem Thuneti.

lb. p. 190.

REverendo in Christo patri domino J. divina providentia sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ S. Angeli diacono cardinali, in Germania sedis apostolicæ legato, præsidentique in sacro generali concilo Basileensi, amico nostro carissimo, Alfonsus Dei gratia rex Aragonum, Siciliæ &c. salutem & votivis successibus gratulari. Necnon & reverendis ac venerabilibus in Christo patribus, & religiosis ac illustribus, spectabilibus, magnificis, egregiis & nobilibus viris miseratione divina archiepiscopis, episcopis, abbatibus, personisque sæcularibus in eodem sacro generali concilio existentibus, devotis, nobisque sincere dilectis, salutem & dilectionis affectum.

Non ambigimus pro vestra & religione in Deum, & caritate in nos, & zelo in cunctum catholicum populum, gaudium non mediocre vos suscepturos, si quid enarrari audieritis, in quo summi Dei laus, ac gloria nostra, insignis victoria denique, & nominis Christiani exaltatio manifesta consistat, hoc nobis ita jam esse certo persuadentes, judicamus nulla ratione prætermitti a nobis debere, quin acceptum a Deo singulare donum penes vos profiteamur, pariterque vestros animos ingenti quadam lætitia repleamus. His enim proximis diebus, cum in nostrum Siciliæ regnum classe non invalida stipati perveniissemus, tametsi alia gravia mente ageremus, quæ nondum sui natura commode exequi posse arbitrabamur, tamen non immemores injuriæ, quam e triennio lapso nostræ insulæ Mileveti rex Turinensis inferre, quamquam frustra conatus fuerat, & in alios Christi fideles quotidie inferebat, statuimus primum antequam illa ipsa agenda aggrederemur, hujus regis littora hostiliter visitare, ut secum, si vellet, armis decertare possemus. Audientes autem eum duas tantum dietas ab insula sua Eerborum distare, locum veluti sibi proximiorem; ac navigiis nostris magis quodammodo portuosum, delegimus, molem scilicet quamdam lapideam, quæ insulam hanc Punico littori annectit. Die itaque solemni assumtionis gloriosæ Virginis Mariæ, qua primum ad eam insulam applicueramus, fretum inter insulam ac Libica prædicta littora medium, subtili arte ac diligenti studio per quasdam fere ariditates seu exigua maria navigantes, ad mirabilem illam molem pervenimus. Est hæc moles tamquam pons longitudinis sex millium passuum, & supra solida, non fornicibus constructa, fretum illud medium intersecans. Hanc molem circa ejus medium sine mora conscendimus atque occupavimus, occurrentes resistentesque barbaros hostes oppressimus, atque in fugam vertimus, tentoria nostra ibi fiximus, vexilla & Christiana insignia & particularia nostra gerentia firmavimus. Insulam illam Eerborum populosam, fertilem, opulentissimam, prima nostri adventus hora ita obsedimus, ut jam incolæ sui non tam de fortunarum jactura, quam de liberorum, de conjugum, de propria deditione cogitarent. Nos vero non quidem prædæ cupidine moti, cum rapinæ incendio cædi eam subjicere, ferroque ac flamma frondentes agros depopulari, ac prorsus vastare sine magna difficultate possemus, regem inimicum nostræ navigationis non ignarum adventare cum innumerabili militum ac peditum multitudine intelligentes, maluimus, ut cum eo confligeremus, expectare, quam in ipsam insulam irruere. Tum rex Tunisensis barbarorum omnium regum & potentissimus, atque ante hoc tempus invictus, cognita molis illius nostra captione, aliquos dies moram fecit, nec ulterius progredi ausus est, ni prius bene omnibus exploratis. Litteras interea ad nos præmisi, quibus petebat ut suum adventum præstolaremur, turpe ac ignominiosum ei fore commemorans, qui terga ostendisset. Polliciti fuimus hosti nos, quod ponte aliquandiu feceramus, proinde ipso poscente sat amplius facturos; idque dies per undecim ex tunc in ponte expectantes, at cibaria nostra paulatim consumentes, ut promiseramus, implevimus. Nam cum invadendi insulam occasio peropportuna esset, ea prætermissa, non prius ex ponte pedem retulimus, quam regis inimici adventus notus nobis esset, castra proxima, conflictus exercitus, fuga perspecta. Hæc enim ita acta sunt, ut dicimus, copiosiusque, ut firmiter credimus, gavisi fuissemus, non de regia fuga, sed de captivitate, non de prostrata exercitus parte, sed de toto partim cæso, partim in vincula conjecto; non de tentoriis aut hostilibus vexillis, sed de universis impedimentis, si consilia suscepta exsequi designata die potuissemus. Sed fuit, nescimus an dixerimus voluntas Dei, an vero fortunæ invidia, quæ tantam gloriam per nos comparari prohiberet, quamquam non sine memorabili victoria transierimus. Nam cum penultima die Augusti undique hostes, & Poeni, & insulares, uno consilio, una hora, non solum ab insula, sed etiam a littore Punico, nos acriter invasissent, magnaque virtute a nobis utrimque rejecti cum magna sua strage fuissent; statueramus die secunda Septembris acie ordinata in ligneas arces, quas rex barbarus penes extremitatem pontis fortissimas fecerat, atque eo tempore sæpius inhabitabat, ac in omnem exercitum suum impetum facere, lintribus exploratoriisque navigiis, quæ brigantinos vulgo appellamus, & schaphis, bene instructis, aridum mare juxta latam pontis seu molis navigare, & arces illas ac reliqua tentoria regia, quæ multa erant in ponte,

ne

ANNO CHRISTI 1432.

☞ ne quis inde in terra regredi posset circuire, A obsidere, atque expugnare. Sed pridie quam id acturi essemus, hostes animo deliberato & instructa acie impetum in alteram ex barreriis seu bastidis nostris circa medium pontem constructis fecerunt, graviter injuriis atque ignominiosis verbis fideles nostros, qui ob mandatum nostrum prævio intuitu exire nullo pacto intendebant, latescentes aliquandiu cum seipsos milites nostri continuissent, tandem insolentiæ tantæ impatientes, e castris prosiliunt, in hostes irruunt, illos trucidant, occurrentes alios plurimos premunt, atque ita cædunt, ut magna barbarorum multitudo Christiana tela sustinere non valens, inter suas arces se conferre necessario studuerit. At vero nos impe- B tu quodam ac fervore animi, non temere provecti, hostilia munimenta simul cum hostibus invadimus, diruimus, ac solo æquavimus. Pervenimus ad regis Africi tentoria, quem tantæ stragis novitate attonitum, in gynecium equum velocissimum sui imponunt, fugientemqae filius rex Bugiæ, nepotesque qui cum eo erant, aliique nonnulli primates, ac totus ferme exercitus per tria millia passuum fugiendo comitantur, sicque una evadunt. Fuerunt magnanimi plures ex inimicis viri præstantes ac primarii. Hi se nobis victoribus objicere voluerunt, ut morte sua victoriam nostram illustriorem redderent. Trucidati namque fuerunt nepotes & gener quidam regis C barbari, trucidati & alii de regia stirpe, plurimique milites tam potentia quam dignitate apud regem primi. De reliqua multitudine occisa, quæ maxima fuit, de tormentis bellicis in nostram potestatem redactis, de vexillis propriis, regiis de tentoriis, de casside, de mucrone, ceterisque regiis ornamentis ad nos perlatis, nolumus ad jactantiam nostram meminisse. Hæc omnia parte militum nostrorum pugnante adversus innumerabiles pene barbaros suæ innitentes ferocitati confecimus. Quid die sequenti a nobis præstituta facturi fuissemus cum toto exercitu præmeditatam ad pugnam D accedente, facile ex comparatione quadam judicare quisque valet. Hic negotii exitus fuit, quod hoste fugato, in nostrum Siciliæ regnum, exhaustis fere alimentis, incolumes cum exercitu rediimus. Nunc laudem tantam divinæ clementiæ, non virtuti nostræ attribuendam censentes, ejus vos conscios, quæ nos velut ministros ad nominis Christiani exaltationem habuit, his litteris nostris quo brevius fieri potuit facere studuimus, latius si gesta omnia diffuse duxeritis audienda, coram vestro confessu narrabit venerabilis dilectus eleemosynarius noster frater Bernardus Serra Cirstercien- E sis religiosus professus, quem cum aliis mandatis nostris ad sacrosanctam ipsam synodum mittimus, ut aliæ nostræ litteræ dilucide ostendunt. His pro tantis in nos Dei beneficiis, ut nobiscum Deum benedicatis, & in psalmis ac canticis, sicut nostra in eum devotio fert, jubiletis, petimus, hortamur, atque oramus. Datum Siracusis, die VII. octobris, anno a Nativitate Domini MCCCCXXXII.

Rex Alfonsus manu propria.

EPISTOLA ELECTORUM IMPERII

ANNO CHRISTI 1432.

Ad concilium Basileense.

Mittunt nuncios ad concilium, quibus fidem adhiberi rogant.

REverendissimis reverendisque in Christo patribus & dominis, dominis & amicis præstantissimis, &c. lb. p. 193.

Reverendissimi reverendique in Christo patres, &c. recommendatione devota antelata. In lapide angulari Jesu Christo militantem solidatam ecclesiam duplici robore, sacerdotio & imperio divina providentia stabilivit, nosque imperii electores, quos Dei ecclesia sacerdotes, & imperium sacrum principes constituit, ad sanctam catholicam & universalem ecclesiam & ejus unitatis bonum sic oportet & expedit sic habere respectum, quod nostri partes officii votive explere non possumus, si in ecclesia Dei discriminibus imminentibus pro viribus non occurramus. Quantum itaque catholicæ ecclesiæ astringamur sollicita meditatione pensantes, unanimi & devota mente ad vestrum celeberrimum coetum convertimur, nostros destinantes oratores & nuncios præsentes, harum bajulos, quibus dedimus in mandatis nonnulla nostri parte sacræ vestræ concioni referre, universalem ecclesiam, sanctissimum dominum Eugenium papam, & sereniissimum dominum nostrum Romanorum regem concernentia, per quos cum reverentia sanctæ congregationi vestræ loquimur in sinceritate pura, rogantes, ut fidei nostræ zelum ipsa synodus sancta respiciens, nostræ devotionis alloquium placidius suscipiat, pro hac vice fidem adhibens eisdem oratoribus nostris creditivam, in his quæ super præmissis excellentiis vestris retulerint; sicque ad ea se sancta synodus clementer inclinet, ut a dissidiis & dispendiis quibus possit ecclesiæ catholicæ imminere periculum, caveatur, ad laudem & gloriam domini salvatoris, qui personas vestras votive dirigere & conservare dignetur ad profectum ecclesiæ sanctæ Dei. Datum Francfordiæ die X. mensis octobris MCCCCXXXII.

Conradus Maguntinensis)
Theodoricus Colonienſis) archiepiscopi.

Ludovicus comes Palatinus Rheni & dux Bavariæ, &c.
Fredericus dux Saxoniæ & marchio Misnenſis.
Fredericus marchio Brandeburgenſis & Burgravius Nuremburgenſis, sacri Romani imperii principes electores.

EPISTOLA ADOLFI DUCIS

Juliacenſis ad concilium Basileense.

Mittit ad eos VVimarum de VVachtendonk legum doctorem.

REverendissimis nobilibus ac venerabilibus & dominis cardinalibus, archiepiscopis, lb. p. 194. episcopis ceterisque venerabilibus dominis prælatis & etiam amicis meis singulariſſimis Sancti Spiritus circa initii salubris perfectionem affit gratia pro salute.

Re-

ANNO CHRISTI 1432.

Reverendiſſimi ac venerabiles patres & domini, veſtrarum devotionum initium ac propoſitum, ut orthodoxæ religionis membrum, piæ congratulationis affectu commendo, ſperans in magnorum diſcriminum, proh dolor! præſentis temporis anguſtiis, ubi domeſtica conſilia remedium non invenerunt, veſtrarum dominationum ſuffragio, quorum prudentiam in altioribus negotiis laudabilibus experientiæ frequentia approbavit ſalubre remedium. Et ne in tam ſancti & ſalubris propoſiti perfectione domeſtica vinea argnatur ſterilis in mea perſona, actibus veſtris felicibus monitus & exemplis, promta conſurgo voluntate, veſtro felici initio operam dare nitens. Ea propter mitto ad præſens honorabilem virum Wimarum de Wachtendonk legum doctorem, meritis ſuæ probitatis mihi dudum conſiliarium, acceptum ad exponendum V. R. P. meæ piæ inclinationis deſiderium propoſitum & intentum, rogando quatenus eidem in referendis & agendis meo nomine, fidem plenariam & auxilium V. R. P. dignentur impertiri, quas dominus noſter Jesus Chriſtus ad ſuæ eccleſiæ tranquillam reformationem feliciter conſervare dignetur. Datum Coloniæ die B. Severini epiſcopi XXIII. menſis octobris MCCCCXXXII.

Sanctæ matris eccleſiæ devotus filius Adolfus Juliacenſis & Montenſis dux & comes de Ravensberg.

EPISTOLA CONCILII BASILEENSIS

Ad conſules civitatis Argentinenſis.

Ut viros aliquos doctos ad concilium mittant.

Ib. P. 195.

SAcroſancta generalis Baſileenſis ſynodus, &c. Dilectis eccleſiæ filiis, magiſtro civium & conſulibus civitatis Argentinenſis, ſalutem, &c.

Inter cunctas hujus ſacri concilii ſolicitudines, nulla major eſt, & nobis magis fuit cordi, quam ut Bohemiæ regnum in eadem nobiſcum unitate conjungatur, ad quod ſanctum opus perficiendum, nihil quod neceſſarium aut utile viſum fuerit hactenus prætermiſimus. Nam ut primum hæc ſancta ſynodus congregata eſt, mox ad ipſum regnum piiſſimas litteras tranſmiſimus, cum omni efficacia exhortantes, ut cum pleno mandato ſuos oratores ad hunc locum divinæ convocationis deſtinaret, ubi futuram, nobiſcum ipſorum unitatem in Dei miſericordia ſperabamus. Sæpe deinde verſus Bohemiam noſtros notabiles oratores miſimus, qui hujusmodi ſanctum negotium diligentius ſollicitarent, ac celerius expedirent, actum eſt tandem interventu Spiritus ſancti, ut convenientibus in oppido Egræ ambaſſiatoribus noſtris & Bohemorum, cooperantibus ad hoc dilectis eccleſiæ filiis nobilibus viris, Frederico marchione Brandeburgenſi, & Johanne duce Bavariæ, oratoribuſque Nuremburgenſibus, & civibus Egrenſibus, aliiſque inſignibus perſonis, unanimi conſenſu concluderetur, ut nobilis ambaſſiata omnium ſtatuum regni Bohemiæ ac marchionatus Moraviæ ad hoc ſacrum concilium proficiſci deberet, poſtquam a nobis certos ſalvos-conductus accepiſſent. Quos jam pridem in plena forma, prout conventum fuerat, ad eos deſtinavimus. Poſt hæc duo nuncii ex regno Bohemiæ, cum literis credentialibus ſupervenerunt, aſſerentes ſe præmiſſos ad denuntiandum, poſt ipſorum reditum in Bohemiam, incontinenti ambaſſiatores dictorum regni & marchionatus, jam electos, ad concilium venturos, nec non ad hoſpitia & alia neceſſaria pro ipſis ambaſſiatoribus præparanda. Hi duo nuncii & in via & hic cum omni humanitate ſuſcepti, & tandem de nobis bene contenti, in Bohemiam reverſi ſunt, affirmantes quod poſt ipſorum reditum, dicti ambaſſiatores ſine mora iter huc veniendi arripient. Ex quorum verbis, quantum conjecturare poſſumus, circa finem ſequentis menſis novembris, aut ad plus ante feſtum nativitatis Domini, memoratam ambaſſiatam nobiſcum conſtitui arbitramur. Et quoniam hæc res tam pia & neceſſaria communis eſt omnium Chriſtianorum, & ad eam promovendam conſiliis & auxiliis quilibet catholicus pro viribus obnoxius eſt, cumque eo promtiores ipſos Bohemos ad unitatem noſtram ſuſcipiendam ſperandum ſit, quo plures perſonas inſignes in hoc loco adeſſe viderint, expediens fore exiſtimavimus inter alias magnificas civitates, quam ad tam ſanctum opus accerſivimus, veſtram etiam invitare, cujus prudentiam plurimum Bohemorum reductioni accomodam eſſe ſperamus. Vos igitur cum quanta poſſumus inſtantia deprecamur, ut omni quo poteſtis affectu ac favore, rem iſtam ſaluberrimam velitis proſequi ac promovere, aliquos magni conſilii & bonæ conſcientiæ viros, huicque proſecutioni affectos deſtinando, ut ipſorum præſentia gentis Bohemiæ reductioni conſilium & auxilium afferre valeat. Ex qua re Deo omnipotenti, cujus res agitur, vos gratiſſimos reddetis, Chriſtianæ religioni plurimum proderitis, veſtræque præclaræ nationis Germanicæ quietem & tranquillitatem procurabitis, & nos omnes ſacrum concilium celebrantes, ad quæque vobis grata obligatos efficietis. Datum Baſileæ die XXIX. Octobris anno domini MCCCCXXXII.

Explicit littera miſſa principibus Almanniæ & communitatibus civitatum pro facto Bohemorum.

EPISTOLA LUDOVICI

Comitis Palatini Rheni, ad concilium Baſileenſe.

Mittit ad concilium doctores univerſitatis ſuæ Heidelbergenſis.

Ib. P.

REverendiſſimis in Chriſto patribus & dominis &c.

In Chriſto reverendiſſime pater, & domine præcipue, ac patres reverendi amici peramandi, &c. Exhortati dudum & rogati noſtros deſtinari oratores ad coetum inclytum, ubi ſollicita pietatis cura adverſus mala Chriſtianis populis impendentia, de opportuno agitur auxiliationis præſidio; noſtræ ſemper fuit intentionis propoſitum, expetitam legationem doctorum tam libenti quam grato animo deſtinare, nec ab eo declinandi cupido umquam inceſſit, quamquam ſuborta ſuſpenſionis concilii fama loquaci, nonnullis etiam aliis intercedentibus, paululum retracti, huc uſque noſtram legationem diſtulerimus. Tamen quia pe-

☞ periculoſe inter difficiles orbis motus humana jactatur mortalitas, grave naufragium factura, nisi communibus periclitantium ſuſpiriis, ut adverſis imperet flatibus, ſpiritus ſuſcitetur Altiſſimi, in cujus nomine congregati, veſtri, ut ſpe pulcherrime confidimus, ſinceri ſuſpirant affectus, ut jacula quæ ad ultionem peccatricis carnis Dei immiſit indignatio, provocata offenſa acerbitatis per reformationem chriſtianæ religionis depoſita pro humani generis turbam miſerationis conſpiciens intuitus, pater provocatus clementer eripiat. In qua re quantum noſtris incumbit humeris, oppreſſo populo relevationis ſperatæ ſincero præſtantes corde adminiculum, noſtro & præelectæ filiæ inclytæ univerſitatis ſtudii Heidelbergenſis nominibus, egregios magiſtros Nicolaum Magni de Janvver, Gerardum Brand ſacræ theologiæ, & Ottonem de Lapide decretorum doctores, viros pietate, ſcientia & circumſpectione inſignes, legatos & oratores noſtros, ad cœtum veſtrum celeberrimum deſtinavimus pleno eosdem veſtris paternitatibus & benignitatibus recommendantes affectu, & rogantes ut pietatis & noſtræ contemplationis intuitu, benigniter eos ſuſcipientes, caritative inantea pertractetis, ut eo placidioribus promtioribuſque animis in vinea Domini pro optata ſalute fidelium obſequia impenſuri, boni cujuſcumque, in laudem Jeſu Chriſti & ſalutare humani periclitantis generis remedium, exinde futuri participes nos conſtituant.

ANNO CHRISTI 1432.

Ludovicus Dei gratia comes Palatinus Rheni, ſacri Romani imperii archidapifer & proviſor in partibus Rheni, Sueviæ & Franconici juris, & Bavariæ dux.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum ad Concilium.

Monet concilium de ſuo papam adeundi propoſito, & de confœderatione Polonorum cum hæreticis Bohemiæ adverſus Teutonicos.

. p. 197.

REverendiſſimis venerabilibus in Chriſto patribus, &c.

Reverendiſſimi in Chriſto patres, &c. Audito pridem reverendiſſimo domino cardinali de Comitibus, quem ſanctiſſimus dominus ſummus pontifex una cum reverendiſſimo domino cardinali de Monteforti jam vita functo, alias ad majeſtatem noſtram tranſmiſerat, &, capta cum paternitate ejusdem pro acceſſu noſtro ad Urbem & ad ſuam ſanctitatem concluſione, nulla tamen alia de cauſa, niſi ſolum ad bonam concordiam & unanimitatem inter ſacrum concilium & ſanctitatem ſuam adaptandam, mox P. V. ſcriptis noſtris prout decuit, aviſatas effecimus, ne tranſitus noſter eisdem paternitatibus veſtris aliter quam ſit interpretaretur: modo ſupervenit nuncius Baſileenſis Barbatus, afferens nobis bullam ſacri concilii, quæ continebat, ea quæ per oratores ſummi pontificis in Baſilea acta ſunt, ac etiam reſponſum laudabile ipſis per ſacrum concilium datum, quæ omnia, quia nobis nedum grata, ſed & neceſſaria erant, lætanter ſuſcepimus, & libenter audivimus, ac ea indubie ex Spiritu-ſancto proceſſiſſe cognoſcimus. Verum quia eadem bulla nos admonet, ut tractatibus quibuſcumque cum ſummo pontifice & aliis ſuperſedere, illoſque amputare velimus, niſi ſanctitas ſua ſacro concilio Baſileenſi ſimpliciter & abſolute adhæreat, &c. libenter valde audivimus aviſationem illam, quoniam & illud ſemper intentionis noſtræ fuit, nihil penitus cum ſanctitate ſua peragere, niſi concilio ſine qualicumque limitatione annueret; nec meditatio illa, quam archiepiſcopus Ebredunenſis, non de mandato noſtro, ſed propria promotione interpoſuit, nobis umquam placuit, nec etiam quicquam acceptaremus, quod vergere poſſet quolibet modo in diminutionem ſeu derogationem ſacri concilii Baſileenſis, & decreti Conſtantienſis, quod incipit frequens: ſed ut omnia perſonali præſentia noſtra melius adaptare poſſemus, nos dedimus & obtulimus ſuam ſanctitatem velle viſitare, quoniam nobis ſpes firma data eſt, quod ex mutua conventione, & non aliter, illud negotium aptari poſſet. Et pro eo nunc præmittimus ſolemnes oratores noſtros, prælatos, barones, & nobiles ad ſuam ſanctitatem, qui ſibi exponerent ea quæ V. P. mittimus præſentibus intercluſa; & etiam videbunt diſpoſitiones pro tranſitu noſtro aptatas, ſecundum quas nos poterimus regere. Idcirco V. P. attente rogamus, quatenus in re illa nullum penitus ſcrupulum mentibus veſtris velitis immittere, ſed firmiter ſcire, quod tranſitus noſter in nullum finem fiet, niſi ut dominus papa concilio adhæreat. Quod ſi obtinere poterimus, laus Deo: ſi non, ex tunc ſine corona & omnibus aliis privatis commodis huc revertemur, & ita inter nos & præfatum dominum cardinalem extitit prolocutum. Et licet, ut aviſamur, multi noſtro contrarientur acceſſui, tamen in nomine domini nullum periculum nos removere debebit ab his, quæ conferre poſſunt ad proſecutionem ipſius concilii, & ejus felices ſucceſſus, quemadmodum V. P. ſubito per ſolemnes nuncios noſtros informaturi ſumus. Iterum rogantes, ut cum proceſſibus contra dominum apoſtolicum & ſuos uſque ad proximam aviſationem noſtram ſuperſedere velitis; quoniam & hic diſpoſitum eſt, ut ita fiat erga vos. Et hoc ſua ſanctitas per venerabilem dominum Jacobum Sirk prothonotarium facere velle nobis affirmavit. Reliquum eſt, quicquid dicatur aut fiat, non reperiemur in alia ſententia, niſi cum adhæſione totali ſacri concilii uſque ad mortem. Præterea, reverendiſſimi patres, his noviſſimis diebus habuimus nova de regno noſtro Hungariæ, de quadam confœderatione Polonorum & hæreticorum Bohemiæ contra omnem nationem & præſertim Teutonicam, demta natione Hungarica, quam, ut dicunt, excipiunt. Credimus tamen quod hoc fiat ſub quodam velamine, quemadmodum in copiis præſentibus intercluſis V. P. comprehendere poterunt. Quæ quidem res ſatis horrenda apud omnes arbitrari poteſt, quod hi qui fideles cenſentur, cum perfidis hæreticis in ſuppreſſionem catholicorum ſic ſe connectunt, & jam apertius monſtrant ea ſubſidia quæ ipſis hæreticis a prima pullulatione hujus pravitatis ſemper dederunt, quemadmodum conſtat omnibus nationibus convicinis, quod niſi fuiſſet adhæ-

☞ adhærentia Polonorum, ipsi hæretici dudum ad alia fuissent deflexi. Hæc V.P. intimanda duximus, ut desuper cogitetis, & provideatis, ne isti conatus Christianismo pericula parturiant duriora. Datum Senis die ultima mensis octobris, regnorum nostrorum anno Hungariæ, &c. XLVI. &c.

ANNO CHRISTI 1432.

Sigismundus, Dei gratia Romanorum rex semper augustus, &c.

Lecta cum copiis immediate subscriptis.

LITTERA

Missa per concilium Basileense dominis cardinalibus in curia Romana existentibus, VII. idus Novembris.

Ut si contingat sedem apostolicam vacare, non procedant ad electionem; sed ad concilium veniant.

Ib. p. 199. SAcrosancta, &c. venerabilibus ac dilectis ecclesiæ filiis S. R. E. cardinalibus salutem, &c.

Cogitationes unitatis & pacis hæc sancta synodus jugiter cogitat, solertique cura ac vigili meditatione intendit omnem occasionem schismatis & divisionis tollere, ac prudentiæ stylo amputare, in his sollicita intentione acies considerationis excitans, rata est fore admodum opportunum ad vestri memoriam revocare decretum ejusdem concilii, jam dudum editum in quarta ipsius concilii sessione, cujus verba sunt hæc: *Ad providentiæ spectat officium, &c.* atque ne forte existimari posset tempus decem dierum vobis ad intrandum conclave præfinitum, per constitutionem editam in concilio Lugdunensi vobis currere, saltem a tempore notæ vacationis, in loco hujus sacri concilii certam declarationem, ipsum ad LX. dierum terminum prorogando, proxima sessione promulgavit, cujus tenor est talis: *Dudum hac sancta synodus, &c.*

Admonemus igitur vos omnes & singulos, & per viscera misericordiæ Christi propensius exhortamur, atque in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis in dicto decreto appositis & contentis, districte vobis præcipiendo mandantes, quatenus in casu vacationis apostolicæ sedis, ad electionem procedere, contra dicti decreti tenorem, minime attentetis; sed ad locum hujus sacri concilii venire festinetis, omni mora postposita. Ecce vobis congruum tempus offertur, ecce vobis panditur via unitatis & pacis. Si ecclesiam Dei diligitis, cujus lacte nutriti estis, cujus honoribus maxime sublimati, pacem & unitatem diligite, oblatam vobis amplectimini viam unitatis & pacis. Nolite occasionem dare, ut inconsutilis Christi tunica discerpatur. Nolite agere ut mutuis contentionibus materna viscera quatiantur. Cœlum in testes invocamus & terram, divinum judicium obtestamur, scandala omnia atque mala, quæ ex eo ventura essent, si contra dicti decreti tenorem, ad electionem procedere tentaretis, in culpam hoc attentantium animarumque suarum onus & periculum redundare, ac recepturos esse pro tam gravi flagitio in districto Dei judicio ultionem. Speramus autem in ejus misericordia, de quo dictum est per prophetam, quod non relinquet virgam peccatorum super sortem justorum, quod si qui talia præsumerent attentare, hæc sancta synodus freta divinæ miserationis auxilio, talibus providebit remediis, quod eorum malitia mox ut orta esset, cum Dathan & Abiron absorpta, consummationem accipiet divinæ dexteræ ultione. Confidimus autem de vobis meliora & viciniora saluti, ut matris vestræ sanctæ Dei ecclesiæ velut viri obedientiæ filii obsequentes mandatis, ad hanc sanctam synodum properantibus, & tam in prædictis quam in omnibus quæ ad exstirpationem hæresum, generalem reformationem, & pacem pertinent gregis Christi, pro sapientiæ, auctoritatis & rerum experientia, vobis a Deo collatis muneribus, ad culturam agri dominici partes impertiemini vestræ sollicitudinis & laboris, pro quibus accepturi eritis mercedem gloriæ sempiternæ. Super præmissis autem universis Christianitatis principibus litteras nostras scripsimus harum seriem continentes. Datum Basileæ VII. idus novembris MCCCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

LITTERA DOMINI ALBERTI DUCIS

Austriæ reverendissimis in Christo patribus &c.

Bohemos inducias cum ipso acceptare noluisse, sed terras ejus hostiliter intrasse.

Ib. p. 1 REverendissimi, &c. post debitam sui recommendationem. Recepimus V. P. litteras in effectu continentes, vos intellexisse Bohemos ad treguas nobiscum servandas noluisse condescendere, prout hæc & alia in litteris eisdem plenius continentur. Est verum P. R. quod dicti Bohemi pluries recusarunt treugas habere nobiscum, uti credimus V. P. per nuncios sacri concilii ad Egram missos luculenter instructas. Quidam etiam ex ipsis Bohemis captiose tractarunt nobiscum super redemptione captivorum, quos tenemus mancipatos, satagentes variis modis nos defraudare. Quos tamen modos necessitate impellente non modica apprehendere non potuimus, prout adhuc sine gravi nocumento suscipere non valemus. Cognoscant igitur R. P. V. hanc rem taliter & non aliter fore gestam, contrarium susurrantibus minime credentes. Utinam dicti Bohemi dono Spiritus-sancti ad cor redirent, ac ad obedientiam debitam S. R. E. condescenderent! Sed ex ipsorum gestis revera nefandis illusi vehementer est timenda. Nunc vero cum polliciti essent suos ad sacrum concilium causa pacis nuncios destinare, suo exercitu ac munitione curruum fulciti, terras nostras, Austriam & Moraviam intraverunt hostiliter, deprædationes, incendia, latrocinia, stupra, incestus, & quam plurima alia crimina committere non verentes, prout adhuc, timore Dei penitus postposito, magis ac magis, quod dolenter referimus, committere non verentur in dies, ex quibus non pax, ad quam se quodam velamine anhelare testantur, quin potius pacis & Christi fidelium turbatio non modica ostenditur in effectu. Cum igitur dictis Bohemis ad terras nostras, cum maluerint, pateat ingressus, rupium, nemorum, alpium, aut aquarum obstaculis minime obstantibus, nisi quantum nos fidelium nostrorum assistentia hactenus restitimus, & adhuc resistere intendimus eisdem, totum nostrum juxta posse; supplicamus V. P. humiliter & devote, quatenus nobis providere libeat de auxilio opportuno, ut dictis Bohemis ecclesiam Dei & signan-

gnanter ſtatum eccleſiaſticum multifarie mul-A tiſque modis crudelibus turbantibus reſiſtere valeamus, in eo utique Altiſſimo, cujus res agitur, obſequium acceptabile, nobiſque & cunctis harum partium Chriſticolis conſolationem paternam facietis. Scriptum in oppido noſtro Korunorumburg XIV. die menſis Novembris MCCCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

Albertus Dei gratia dux Auſtriæ marchioque Moraviæ.

PROPOSITIO

Domini epiſcopi Nivernenſis, ambaſſiatoris domini ducis Burgundiæ facta in congregatione generali concilii Baſileenſis.

p. 202. PRo & ex parte illuſtriſſimi, generoſiſſimi, potentiſſimi, eccleſiæ ſanctæ devotiſſimi filii, noſtrique domini metuendiſſimi, Philippi Burgundiæ, Brabantiæ, ac Limburgiæ ducis, Flandriæ, Artheſii &c. comitis, domini noſtri ſupremi, ad hoc præſens ſacroſanctum Baſileenſe veſtris in perſonis, reverendiſſimi reverendique in Chriſto patres, illuſtris princeps, ceteriquæ ſpectabiles viri ac domini noſtri honorandi, congregatum concilium, ſui humiles oratores credentiales litteras parte ſua preſentaturi, orationemque tenuiſſimam facturi advenimus. Si Secundus philoſophus in tantum C ſilentio aſſiduerit, ut Adriano mortem minitante, ſilentium cervici præponeret; & Zenocrates in concione ſolita crebrius tacens, increpanti ſe diceret nuſquam tacuiſſe nocuit, frequentius puduit eſſe loquutum; & Heſter pro populo Dei regem Aſſuerum ſupplex exoratura, inviſum apparatum, regiamque celſitudinem admirata, exanimis corruens, vocem pariter & ſpiritum ſuppreſſerit; ſi pluris hic quam Adrianus, ſi pluris hic quam Aſſuerus, ubi eccleſiæ univerſalis veſtris in digniſſimis perſonis paradigma compoſum eſt; rem profecto grandem atque inſupportabile onus noſtris D humeris injecimus, cum in præſentia P. veſtrarum, digniſſimi patres, qui vix balbutire noveramus, eloqui præſumſimus. Attamen experti in conſpectu parentum leviores filiorum ſermones frequenter jucundius admitti, orationem quam votis ſuſcepimus peragendam, ſub omni moderantia & correctione in antea proſequemur. Pro dicendorum hypotheſi aſpicientes ad temporum congruentiam, offerentes in medium illud regii prophetæ: *Oculi mei ſemper ad fideles terræ*. Et ſi oculi omnium ad Deum fidelium auctorem, tamquam ad eſſendi, originandi, & gubernandi primum & univerſaliſſimum verum principium, a quo cuncta ſuis aptantur in locis, debitoſque in uni-E verſo ſuos moliuntur gradus, ſecundum illud pſalmorum, *Oculi omnium in te ſperant, Domine, & tu das eis eſcam illorum in tempore opportuno*. Intellectualis tamen natura quodam familiari & ſecretiori proſpectu ſuæ intentionis oculos dirigit in Deum, ſecundum illud Hermetis ad Aſclepium ſecundum animam & corpus homo duplex, & illa pars ſimplex, quam vocamus divinæ ſimilitudinis formam, quæ jugi intentione in ſuum auctorem perſeverat. Proinde rationali quodam inſtinctu admoniti, homines de bene acceptis vices ſuo creatori poſſibiles refundere edocti, per varios religionis actus nunc devotione, nunc oratione, nunc decimis, nunc oblationibus, nunc ſacrificiis divinæ majeſtatis excellentiam profeſſi ſunt; & hanc inter illos gratitudinis ſpeciem adeo conſperſam cognovimus, ut nulla hucuſque fuerit tam barbara natio, quæ Deum ſupra ſe magnum quoddam exiſtimans, illum ſuſpiriis non advocaverit, confictiſque ceremoniis & immolatitiis muneribus ſibi placabilem fieri non aſpiraverit. Unde ille Trimegiſtus: Hæ ſunt ſummæ intentiones Dei, cum divinis obſequiis a mortalibus gratiæ peraguntur. Et propheta regius: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini invocabo*. Ceterum oculi omnium ad quoſdam dignitate præfulgidos, aut quia ceteros ad recte, ſancte, & politice convivendum docuerunt, aut quia excellentioribus heroiciſque donis communitati, glorioſiores & deificatiores facti, reliquos in admirationem pertraxerunt; ſicut & religione Deum, ita & illos quodam amantiſſimo venerationis cultu, quem noſtrorum quidam honorem, alii duliam, alii yperduliam dixerunt, incolere ſtuduerunt, quæ in tantum apud homines invenitur adaucta urbanitas, ut urbium conditores virtute claros & victoriis glorioſos, de ſomno Scipionis, Macrobio teſte, frequentius Deos appellarint, eiſdem humanos honores acclamaſſe non contenti, niſi & divinos impendiſſent. Qui gratiarum exuberantiſſimus affectus inter noſtros admodum invaluit, ut ſi quod habitationis clima, laude, gloria, commendationeve dignum poſſediſſet, orbem fere totum ad ſui contemplationem pertraheret. An ne Salomonis probatiſſima virtus orientalium conſpicuos ad ſui inviſionem pertraxit? Quid dixerim de illo ſanctorum commendatiſſimo Antonio, qui intra deſertorum vaſta cohabitans, feroces tyrannos ad ſuorum oſcula pedum devotius adduxit? Quod ſi in mortalibus viris, quodve cœli incorporatum munus ceteros ad ſe incolendum in ſuam redegerit operationem, quid de gente ſancta, populo acquiſitionis, veſtro regali ſacerdotio, digniſſimi viri, in quo eccleſiæ triumphantis verum relucet pontificium, in quo eccleſiæ militantis irrefracta reſultat ſpecies, in quo utriuſque gladii collata poteſtas irradiat, a quo gratiarum exuberantiſſimi fontes in convalles populorum copioſius refluunt, & apud quod illud miſericordiarum a latere Chriſti profluxum permanet ærarium? Hoc veſtrum ſanctiſſimum, glorioſiſſimum, beatiſſimumque ſacerdotium prædicant homines, extollunt populi, nationes venerantur, verentur, reverenturque: quos devotius imitari ſtudens illuſtriſſimi principis ac domini noſtri celſitudo, certo comperiens eccleſiam ſanctam Dei hoc in Baſileenſi loco adunatam ad incolendum venerandum reverendumque veſtrum ſecundum ordinem Melchiſedech ſacerdotium, nos ſuos humiles ſervitores tranſmittere curavit: cujus parte illud offerimus regii prophetæ, *oculi mei ſemper ad fideles terræ*. Profecto, digniſſimi patres, profecto illuſtriſſimi principis ac domini noſtri ducis excellentia ad vos fidelium conductores oculos ſuæ piæ intentionis direxit, quæ per omne gratitudinis genus optans diffundi, in primis veſtris reverendiſſimis reverendiſque paternitatibus

☞ de rescriptis & frequentius transmissis ambas-
siatis affectuosius regratiatur, apud easdem de-
votius deprecans de tardatione forsitam optatæ visitationis favorabilius excusari; in tantis enim & arduis hactenus implicata, quæ diutius votis conceperat usque in præsentia tempora minime exsolvere valuit. Præterea quia ad certum didicit easdem vestras reverendissimas reverentiasque hoc in sacerrimo Basileensi loco esse conjunctas ad exstirpandum hæreses, & præsertim illam Hussitarum Bohemorum nostris temporibus ceteris procellosius debacchantem, suoque damnabili rugitu fines nostros attingentem, catholicorum principum pacem, ecclesiasticorumque virorum reformationem requirendam, in his tam sanctis vestris votis condelectata, eisdem congaudet, congratulatur, & alludit, existimationem firmissimam ducens, nullo ævo ecclesiam sanctam Dei super grandioribus fuisse congregatam, vosque dignissimos viros, quos Dominus constituit super testamentum suum & sacrificia, nullum usquequaque acceptius sacrificium præstituros; obinde R. P. V. in visceribus Christi precatur & exhortatur ducalis celsitudo, quatenus in his tam Deo placentibus & dignificis rebus Deum præ oculis habentes, vices vestras, exactam quoque diligentiam exhibere studeatis: seque pro his juxta vires exequendis voluntarium devovet. Rursus quia frequentius ad memoriam traxit ducalis majestas, quod solerti & vigilanti cura Dominus noster Jesus Christus, supremus ecclesiarum pastor, inter suos pacem & unionem haberi optaverit, qui omnem divisionis atque schismatis occasionem eradicare sollicitus, ad Patrem suum omnipotentem orationem fundens inquiebat, *non pro eis tantum rogo te, Pater, sed pro eis qui credituri sunt per eos, ut unum sint, sicut tu in me, & ego in te, &c.* Et per Apostolum 1. ad Cor 1. *Obsecro vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut id ipsum dicatis, & non sint schismata in vobis, sed perfecti estote in eodem sensu & in eadem sententia*. Nec mirum, quia ipse est illa unitas, quæ per numeros coextensa suo virtuali amplissimo ambitu omnem creaturarum congeriem in unum glomeravit universum, quæ inter duo extrema angularis lapis defixus, utraque faciens unum, nos quidem natura sejunctos, per gratiam uniformisans, sibi ipsi copulavit, & hanc sacerrimam suorum communionem attestatus, in ecclesia sancta Dei unum pastorem unicumque gregem demulgavit, suæ amantissimæ consorti, ecclesiæ sanctæ Petrum & successores suos pastorem unicum præficiens, secundum illud Johannis: *Simon diligis me plus his? pasce oves meas*; ut sub uno sempiterno capite Christo una fide, uno baptismate, una sacrosancta matre ecclesia, unicoque summo pontifice vitam agendo, ad gloriam quæ secundum B. Dionysium de cælesti hierarchia in unione deiformi consistit, traheremur. Etiam quia non immemoriter duxit ducalis magnificentia, nihil in sæculis esse pernicioſius, nihil infidelibus delectabilius, catholicis scandalosius, & prospectantibus monstruosius discessu membrorum a capite, filiorum a parente, pastoris a grege, & sponsi a sua amantissima sponsa; percepto quod usque in præsentem diem domini nostri summi pontificis Eugenii sanctitas, huic sacerrimo concilio suam præsentiam minime exhibuerat: quæ tamen tam dignificis rebus tractandis, concludendis, atque expedite practicandis, non modicum aut saltem ejus demissa auctoritas non modicum, videtur accomoda, timens ne levi causa amplior dissidentia oriretur, in magnum adhuc tenerrimæ unionis præjudicium ecclesiæ; in novumque antiquati schismatis exordium, decrevit nos suos obsequiosos ad ejusdem domini nostri summi pontificis sanctitatem quam citius progredi, eamdemque in omni humilitate, reverentia & obedientia filiali suppliciter exhortari, quatenus mollificatum cor patris convertens in filios, se ad hoc præsens Basileense concilium corporaliter transferre dignum ducat: in casu vero legitimi impedimenti, suos committere cum plenitudine potestatis; rogatque filiali affectu eadem excellentia, ut in his quæ auctoritatem, libertatem & honorem ejusdem domini nostri sedisque apostolicæ concernent, cum omni reverentia & mansuetudine hoc sacrum concilium agere dignum arbitretur, in Domino optime confidens, quod precibus catholicorum principum demulsus, se suis votis de proximo exhibebit promtiorem. Postremo, quia advolante fama, qua nihil in creaturis mobilius, ad aures illustrissimi domini nostri pervenit, Hussitarum Bohemorum ambassiatam sub certis præfixis conditionibus, & cum non modica spe reductionis eorum, ad hoc sacerrimum deveniſſe concilium, dolore uterino compatiens, tam dudum glorioſum regnum, Gallicorum genti confidentissimum, & sibi ex genere propinquissimum, sub tanto periclitari discrimine, in futura eorum caritativa & amicabili reductione delectatus, nos suos in hac materia auxilium, assistentiam & favores possibiles præstituros demandavit. Verum si, quod absit, indurata cervice atque pertinaci animo, hujus sacerrimi concilii rejecto consilio, effrenata facie suis in damnatis hæresibus morari prælegerint, de cunctis hoc abominabilibus detestatur nefas, aliam præter gladii viam non arbitratus, ecclesiæ sanctæ Dei huicque sacerrimo concilio ad beneplacita se devovet paratissimum, sub conditionibus & modis aliquando tactis, & in posterum explicandis, cum reliquis orthodoxis principibus apprendere scutum & arma, & exsurgere in adjutorium populo sancto Dei, seque Gedeonis exemplo positurum murum pro defensione domus Dei Israel: gladium quoque ad vindictam malorum accinctum usque ad rei votivam consummationem pro viribus devibraturum, eo præstante, qui fortium manus dirigit ad prælium, & digitos eorum ad bellum, cui honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ANNO CHRISTI 1432.

ANNO CHRISTI 1432.

PROPOSITIO

Facta per dominum eleemosynarium regis Aragonensis in congregatione generali sacri concilii Basileensis.

Ib. p

STelliferi conditor orbis, sublimis & excelsus, cujus ineffabilis altitudo clementiæ nullis est inclusa limitibus, nullisque est terminis comprehensa, de sede majestatis suæ ab æterno prospiciens, quod serpens ille hostis antiquus, humani generis insatiabilis homicida,

da, qui primo nobis semen mortis invexit, ac mundum istum victo sibi homine subjugavit, venenumque suum decipiendo primorum hominum credulam novitatem in corpora nostra latenter immersit; ne quomodo homo ad missam sapientiam suspiraret, vel debitum sibi quæreret testamentum, sic cuncta fuscis suæ artis infecit, ut stultitiam sapientiæ colore vestiret, & mortem mentitæ vitæ lenociniis obumbraret, consubstantialem sibi Filium & æternum humanitatis nostræ carne in utero induit virginali, qui adversis adversa destruxit, & per similes quasdam operationes ingenii illius artificis machinas elisit, ut paribus quibusdam vestigiis salutaribus, licet impressa illius mortifera stigmata delerentur. Sed adhuc atrox ille seductor aspiciens, quod in ecclesia, quæ fidelium mater est omnium & magistra, in qua idem sacerdos ipse est sacrificium Jesus Christus, virtutum utique spiritualium jucunda foret decoraque plantatio, ubi hortus conclusus in capita quatuor derivatur, & ex eadem sapientia vera virtus quadripartita procederet. Splendidissima quoque inibi lilia vernant, ibi nardus sponsi fragrantissimum præstat odorem cæteraque fluunt aromata, austro inspirante, aquilone fugato, ibique succisis spinis ac vepribus, quibus antea pungebatur, unctione misericordiæ profusus animus in ea feliciter requiescet, superseminavit in agro Dominico zizaniam, ac multorum animos ab unitate ecclesiæ nefarie segregavit. Quamobrem ad exsuperandam malitiæ pravitatem, ac ne tunicam Christi inconsutilem scissura ulla laceratam exhibeat, vos excelsa templi luminaria, ecclesiæ pastores & præsules, vos nobiles, egregios, spectabiles, & sapientissimos viros, qui in hoc gloriosissimo cœtu unam sanctam catholicam & apostolicam repræsentantes ecclesiam, de diversis mundi partibus congregavit in unum Dei sapientia pontifex Jesus Christus. Ne igitur quisquam existimet, navem istam ecclesiæ turbidis hujus sæculi fluctibus, aut diabolicis fraudibus posse deficere, aut erroris naufragium in aliquo sustinere, caute duxi pro themate proponendum illud sacræ scripturæ eloquium, quod in libro numerorum c. XVI. divinitus exaratum est, videlicet: *Sufficiat vobis, quod omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus.* In quibus verbis tria per ordinem proponuntur, quæ manifeste obtinet hæc sacrosancta synodus generalis, primo sufficientiæ & abundantiæ adoptionem, quia *sufficit vobis;* secundo, concordiæ & excellentiæ unionem, quia *omnis sanctorum multitudo est*; tertio, securitatis & permanentiæ consummationem, quia *id ipsis est Dominus.*

Primo enim hæc sancta synodus obtinet sufficientiæ & abundantiæ adoptionem, quia *sufficiat vobis.* Quid enim huic deesse poterit, in qua præsidet Verbum illud æternum, quod erat in principio apud Deum, quod Verbum factum est caro de carne Virginis, secundum Verbum suum, non verbum prolatum ut transeat, sed conceptum ut maneat; non verbum scriptum & mutum, sed incarnatum & vivum, hoc est non mutis figuris mortuis in pellibus exaratum, sed in forma humana castis Mariæ visceribus vivaciter impressum! O immaculatam Dei ecclesiam! O sponsam Dei electam! O deargentatam Christi columbam, divinis eloquiis eruditam! in qua omnes sapientes cor-

ANNO CHRISTI 1432.

Atinas decem ad explendum opus tabernaculi mirabiliter exstruxerunt, in qua cœlestis artifex propitiatorium, id est oraculum de auro erexit mundissimo, duoque Cherubim ex auro ductili alas in singulis summitatibus propitiatorii extendentes, & candelabrum ductile de auro mundissimo, de cujus vecte calami, scyphi, sperulæ ac lilia procedebant. Magnum nempe pietatis sacramentum erga dilectam Dei ecclesiam in hoc evidenter possumus intueri, quod divina providentia in ea singulis quibusque temporibus viros sanctos quasi novas quasdam stellas in cœlo apparere facit, secundum quod temporis exigentia hoc exposcit, sicut tuba veritatis Gregorius eleganter insonuit dicens: Licet inter hæc merito divinæ dispensationis opera cernere, quomodo ad illuminandam noctem vitæ præsentis, astra quoque suis vicibus in cœli faciem veniant, quousque in finem noctis redemtor humani generis, quasi verus Lucifer surgat. Nocturnum namque spatium, dum tendentium succedentiumque stellarum cursibus illustratur, magno cœli decore peragitur. Ut ergo noctis nostræ tenebras suo tempore editus vicissimque permutatus stellarum radius tangeret, ad ostendendam innocentiam venit Abel, ad docendam cordis munditiam venit Enoch, ad exhibendam spei & operis longanimitatem venit Noe, ad manifestandam obedientiam venit Abraham, ad demonstrandam conjugalis vitæ continentiam venit Isaac, ad insinuandam laboris tolerantiam venit Jacob. Ecce quam fulgentes in cœlo stellas cernimus, ut inoffenso operis pede ecclesia iter suæ peregrinationis valeat peragrare. Nam cognitioni hominum divina pietas quot sanctos vel justos exhibuit, quasi tot astra super peccantium tenebras misit; & non solum in veteri testamento hoc fecit, sed etiam in novo. Unde in principio misit apostolos & discipulos fide armatos, contra incredulos; postea martyres armatos patientia contra tyrannos; postea doctores illustratos sapientia contra hæreticos; postea confessores coruscantes sanctimonia contra male viventes Christianos; denique vero vos electos Dei operarios gemina potestate fulgentes, hoc est imperio duplici, spirituali videlicet & temporali, evangelicus ille paterfamilias ad excolendam ejus vineam hora novissima destinavit. Est enim hæc civitas illa Jerusalem duodenis virtutum præfulgens radiis, quam cœlestium arcanorum scrutator Johannes in Apoc. c. 21. vidit descendentem de cœlo, cujus muri fundamenta ornata erant omni lapide pretioso, in cujus laudes Psalmista cecinit, qui Christum lyra prædicat, & in decacordo psalterio ab inferis excitat, sic dicens cap. 52. *Consurge, consurge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimentis gloriæ tuæ, Jerusalem civitas sancti . . . . Sternam per ordinem lapides tuos, fundabo te in saphiris, & ponam jaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos, omnesque terminos tuos in lapides desiderabiles.* Hinc etiam sicut propheta Ezechiel testatur cap. 16. Juravit Dominus, & ingressus est pactum secum, inquiens, *Lavi te aqua, & emundavi sanguinem tuum ex te, unxi te oleo, & vestivi te discoloribus, & calceavi te janthino, cinxi te bysso, indui te subtilibus, & ornavi te ornamento, & dedi armillos in manibus tuis . . . . & ornata es auro & argento, & ve-*

☞ *& veſtita es byſſo & polymito, multiſque coloribus.* Cum ergo hæc ſacroſancta ſynodus tot ac tantis gratiarum donis ſufficienter abundet; ac non paucis virtutibus ſit copioſius irrorata, dicere non incongrue cum Apoſtolo poſſumus illud 2. Cor. 3. *quod omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt, qui idoneos nos novi teſtamenti fecit miniſtros, non littera, ſed ſpiritu.* Et hoc de primo.

ANNO CHRISTI 1432.

Secundo, obtinet hæc ſacroſancta ſynodus concordiæ & excellentiæ unionem, quia *omnis multitudo ſanctorum eſt*, de qua dicitur illud 2. Paral. 6. *Convertit rex faciem ſuam, & benedixit multitudini Iſrael.* Hæc eſt etiam illa ſapientum multitudo, quæ ſanitas eſt orbis terrarum, cujus rex ſapiens, id eſt Chriſtus, ſtabilimentum eſt, merito ſecundum præſentem viatorum ſtatum catholica ſive univerſalis eccleſia nuncupatur. Non enim ſicut hæreticorum conventicula in aliquibus regionum partibus coarctatur, ſed per totum terrarum orbem dilatata diffunditur, ut dicit Iſidorus l. 1. de Summo Bonno. Hæreſes aut in aliquem angulum mundi, aut in unam gentem verſari inveniuntur; eccleſia vero catholica, ſicut per totum mundum extenditur, ſic & omnium gentium ſocietate conſtituitur. Præſertim quia omnes omnium hominum diverſitates colligit, & nullam abjicit; non rituum varietates reſpuit, quia & Judæos & gentiles pariter vocat; non nationum diverſitates, quia & Græcos & barbaros, Scytas & Medos; non conditionum, quia ſervos & liberos; non ſexuum, quia maſculos & feminas; non animorum, quia doctos & indoctos, ſapientes & ſimplices; tandem vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Hanc enim, quam fecit Chriſtus per prædicatores ex multorum collectione populorum in una fidei confeſſione, arca Noe, quam fecit ſecuribus & dolabris ex multorum lignorum materia & bitumine, typice deſignavit, quam Chriſtus gubernator inter hujus vitæ procellas regens, per ſe ducit ad ſe; quod autem in ſupremo ad unius cubiti menſuram arca contrahitur, hoc ſignificat, quod Chriſtus, qui eſt caput eccleſiæ & ſanctus ſanctorum, per naturam conſimilem inter homines eſt, per virtutem ſingularem ſupra homines eſt. Nec illud prætereundum videtur, quod ſicut eccleſiæ univerſitas non tollit univerſalitatem, immo in ipſa univerſalitate unitas deſignatur, ut probat Iſidorus 8. ethymol. libro, quoniam ab uno cognominata eſt univerſalitas, & ideo in unitate colligitur. Nam in dialectica Univerſale dicitur, quia multa in unum colligit: eſt enim unum in multis & de multis; accipitur enim in intellectu ex convenientia & conformitate multorum. Omnis autem convenientia unitas eſt. Eſt igitur eccleſia ita una, quod univerſalis, & ita univerſalis quod una. Id-circo vere dici poteſt reſpublica, c. *de ſacro*, & *ut inter divinum*. Nam reſpublica eſt res populi, populus autem eſt multitudinis cœtus juris conſenſu & utilitatis communione ſociatus, ut patet ex diffinitione Tullii, quam Auguſtinus ſæpe inducit; immo ſecundum hanc diffinitionem nulla communitas dicitur vere reſpublica, niſi eccleſiaſtica, quia in ea ſola eſt vera juſtitia & vera utilitas, & vera communio, art. XII. q. 2. *dilectiſſime*. Ac ſummopere advertendum, quod hæc ſolum non dicitur multitudo, ſed ſanctorum. Nihil enim ſanctum apud veteres dicebatur, niſi quod ſanguine hoſtiæ eſſet conſecratum atque conſperſum. Unde hi qui purificari volebant, ſanguine hoſtiæ tangebantur; ſic hæc fidelium multitudo accedens cum corde vero in plenitudinem fidei, ad ſanguinis aſperſionem melius loquentem quam Abel, ſeu ad eum qui unam pro peccatis ſemel offerens hoſtiam, in ſempiternum ſedet in dextera Dei, ſanctificatur in ſanguine ipſius hoſtiæ, & ab operibus mortuis plenius emundatur. Flecto igitur genua mea pro vobis ad Deum Patrem, & oro cum Paulo, ut vos Dominus multiplicet & abundare faciat veſtram caritatem in invicem & in omnes, *ſolliciti ſemper ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis; unum corpus & unus ſpiritus, ſicut vocati eſtis, in una ſpe vocationis veſtræ, unus dominus, una fides, & unum baptiſma*: ita ut in hac credentium multitudine, cujus eſt cor unum & anima una, ille qui venturus eſt glorificari in ſanctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus, omnem voluntatem bonitatis ſuæ in vobis adimplere dignetur, & opus fidei in virtute ut clarificetur nomen ipſius in vobis, & vos in illo, ad cujus ſanctæ multitudinis ſequendum judicium atque conſilium, fideles omnes hortatur Apoſtolus ad epheſ. 3. dicens: *In caritate radicati atque fundati, ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, &c.* Et hoc de ſecundo.

Tertio & ultimo, hæc ſancta ſynodus obtinet ſecuritatis & permanentiæ conſummationem, quia *in ipſis eſt Dominus*. Quibus, quæſo, patres reverendiſſimi atque doctiſſimi, major poteſt eſſe ſecuritas, majorque fiducia, quam vobis ſacrum concilium facientibus, cum quibus certiſſime inhabitat ſancta & ineffabilis Trinitas unus Deus? quod ſacrum concilium quantæ ſit auctoritatis, quantæ virtutis, ex Auguſtini, Hieronymi, Gregorii, Cæleſtini, Iſidori, aliorumque ſanctorum patrum auctoritatibus ſufficienter colligitur, & ex ipſa divina inhabitatione plenius comprobatur. Nec credendum eſt in hac ſancta electorum multitudine pro exſtirpatione hæreſum, & reformatione eccleſiæ in Sancto Spiritu legitime congregata Deum non habitare, cum, Luca teſtante, in medio duorum vel trium ſit, qui in ejus nomine congregantur. Unde Johannes in Apoc. c. 21. cum vidiſſet civitatem ſanctam Jeruſalem deſcendiſſe de cœlo a Deo, paratam, id eſt militantem eccleſiam, ſtatim audivit vocem magnam de throno dicentem: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipſi populus ejus erunt, & ipſe Deus cum eis.* Hoc etiam videtur tangere Auguſtinus in Enchiridion cap. 34. quærens quare in ſymbolo ſtatim poſt SS. Trinitatis commemorationem ſequitur articulus *Credo in ſanctam eccleſiam catholicam*, dicit: Rectus confeſſionis ordo poſcebat, ut Trinitati ſubjungeretur eccleſia, tamquam habitatori domus ſuæ, & Deo templum ſuum & conditori civitas ſua. Et idem Auguſtinus ſuper pſalmum 9. *Deus habitat in Sion*, id eſt in ipſam eccleſiam; niſi enim inhabitaret, iret in errorem, quantumcumque ſtudioſiſſima eſſet ejus ſpeculatio. Præterea vas electionis & magiſter gentium, inquit ad Epheſ. 5. *Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea, ut ſanctificaret, mundans eam lavacro aqua*

ANNO CHRIST 1432.

☞ *aque in verbo vitæ, ut exhiberet sibi ecclesiam gloriosam, non habentem maculam neque rugam, neque aliquid ejus, sed ut sit sancta & immaculata.* Quomodo autem Christus ita sponsam suam dilexisset ecclesiam, si eam in his quæ pertinent ad necessitatem salutis permitteret fornicari? Aut quomodo ipsa permaneret virgo immaculata sine macula, & sine ruga, si ejus judicium maculam aut erroris rugam posset in aliquo fermentare? Ecclesia etiam gubernatur per Spiritum-sanctum, qui est Spiritus veritatis, Johannis 15. & docet omnem veritatem, Johan. 14. idcirco deficere non potest. Unde illa cœlestis fistula, Ambrosius, stabilitatem ejus & excellentiam evidenter insinuat, dicens: Quid per navem denique, nisi Dei ecclesiam intelligere debemus, quæ crebris ventorum flatibus & aquarum fluctibus, id est tentationum plagis & verberibus fatigatur, quam turbidi fluctus, id est hujus sæculi potestates conantur ad saxa perducere, quæ etsi undarum fluctibus aut procellis sæpe vexatur, tamen numquam potest erroris naufragium sustinere, quia in arbore ejus, id est in cruce, Christus erigitur; in puppi ejus, id est in posteriori parte, Pater Deus præsidet gubernator; proram vero ejus, id est priorem partem, Paraclitus conservat Spiritus. Hanc etiam per angusta hujusmodi freta duodeni remiges ducunt, id est XII apostoli, & similis numerus prophetarum. Tandem Christus oravit pro ecclesia, Petro inquiens, Lucæ 22. *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Orat ecclesia triumphans, quod sollicita valde est pro ecclesia militante, ut in lib. Enchiridion Augustinus eleganter deducit, dicens: Ecclesia quæ beata persistit, parti suæ peregrinanti, id est ecclesiæ militanti, sicut oportet opitulatur, quia utriusque una erit consortia civitatis, sicut nunc est, una confœderatio caritatis. Et Ambrosius in libro de Abraham patriarcha, inquit: Sanctorum & justorum fides nos servat, ipsorum justitia ab exilio nos defendit. Sodoma quoque, si habuisset X. viros justos, potuit non perire. Ex quibus omnibus evidenter infertur, quod tam ratione intercessionis Christi, qui propter sui reverentiam meruit exaudiri, quam etiam triumphantis ecclesiæ & justorum, qui sunt in ecclesia militante, hæc sancta ecclesia ab erroris macula præservatur, cujus, sicut dicit B. Hilarius l. 1. de Trinit. proprium esse solet, ut tunc vincat cum læditur, tunc intelligat cum arguitur, tunc secura sit cum reparata videtur. Quare confidimus, quod ille qui post nubilum dat serenum, inclytam sponsam suam succedentibus turbationum fluctibus agitatam, oculo interiori vel clementiori ex alto respiciet, non ferens eam in sui nominis injuriam conculcari diutius.

ANNO CHRISTI 1432.

SECUNDA PROPOSITIO

Domini episcopi Nivernensis contra dicta per vicarium Moguntinum, super sessionibus domini ducis Burgundiæ, & dominorum electorum, seu oratorum eorumdem in concilio Basileensi.

Si quid superiorem favor, si quid vere indita lex, si quid patrum reverentialis timor in nobis ruboris aut verecundiæ suffu-

p. 212.

A dissent, jam, o reverendissimi reverendique in Christo patres, & domini honorandi, manus ori impingentes, erubescere satius & tabescere debueramus, qui aliquando & nudius tertius nostris stridentibus sermonibus aures vestras permulcebres collisisse non contenti, orationem rudi, vili, indigestoque sermone contextam, in tam dignifico cœtu exordiri præsumsimus: consultius nobis perpetuum silentium imposituri, nisi & rei tractandæ, & utinam non tractandæ perurgens necessitas, & vestra per orbem dissemmata caritas nostros pene deficientes spiritus in ampliorem dicendorum copiam erexissent. Itaque ab illustrissimo, potentissimo, glorioſissimo domino, dominо Burgundiæ, &c. duce Flandriæ, Artheſii, Hannoniæ, Hollandiæ, &c. comite, majoris atque minoris Frisiæ domino, ecclesiæ sanctæ devotissimo, ad hoc sacerrimum concilium Basileense præcursores destinati, audientes quemdam doctorem ambassiatorio nomine defungentem pro parte reverendissimorum reverendorumque in Christo patrum ac illustrium & potentum dominorum, dominorum electorum sacri imperii, minime tamen de eorum mandato, sed nomine proprio, suorumque sociorum, in magna prorupisse, ejusdem dictis occurrere affectantes, orationem, quam mente formavimus, inantea prosequemur, illud pro themate accipientes: *Firmetur manus tua, exaltetur dextera tua justitia & judicium præparatio sedis tuæ*; quod ut in dicendis certius procesſerimus.

Protestamur in primis quod huc non advenimus comparituri ad acceptandum, recipiendum aut inchoandum strepitum processus, aut formam juris, sed tantum ad petendum locum illustrissimo domino nostro debitum, & in concilio Constantiensi assignatum. Secundo, quod per præsentem audientiam, aut quamcumque aliam in futurum concedendam, non intendimus recedere a via per hoc sacerrimum concilium introducta, scilicet quod in hac materia summarie de plano & ex officio procedetur. Tertio, quod ea quæ dicturi sumus, non de mandato illustrissimi domini nostri ducis, sed propriis nominibus tantum, ut defensores, & ad retrudendum ea quæ per doctorem dictum in dicti domini nostri ducis ac suarum patriarum præjudicium & scandalum posita sunt, aliquid quod in præjudicium aut diminutionem status aut honoris cujuscumque principis viventis; præsertim reverendissimorum in Christo patrum illustriumque dominorum, dominorum electorum sacri imperii, dicere minime intendentes: quod si oppositum contingeret, imputetur loquenti, non menti.

His protestatis, etiam occurrat illud primæ Petri c. 2. *Fratres obedite omni creaturæ, regi tamquam præcellenti, & ducibus tamquam ab eo missis*; ex cujus textus serie accipitur, quod in principibus est excellentia; excellentia autem cum ab excedo dicatur, notat virtutis superexcrescentiam. Cum enim principes & reipub. rectores, sive temporales sive spirituales, ceterosque re & æstimatione, vel existimatorie præcellere debeant in virtute, in principibus suspicatur esse excellentia sive præcellentia. Et quia philosophorum potissimis testibus optimum decoratis hac in vita est virtus, illa potissimum debuit recompensari. Optimum autem in hac eadem vita est honor,

de

☞ de quo, inquit philosophus 5. Ethic. *de justitia*, quod si plusquam honorem exquisierit princeps, tyrannus est. Ideo virtus honore recompensanda est. Unde & idem philosophus: honor est primum in signum virtutis. Et quia sunt plures partes virtutum, ut dicit Plotinus Platonicus, & repetitur a Macrobio 3. de Somnio Scipionis, & ab Augustino de Civitate Dei; quatuor sunt virtutum genera, scilicet exemplares, purgatoriæ, purgati animi, & politicæ sive civiles. Secundum commensurationem harum expetenda est distributio honorum. Nam exemplaribus sive divinis debetur latria; purgativis & purgativi animi dulia, & yperdulia; politicis autem, sive civilibus pietas, reverentia, laus, gloria, ambitus. Et sicut reverentia est in quadam corporis & membrorum præstatione, & pietas in famulatu, & præsertim respectu parentum, laus in voce, gloria in applausu; ita ambitus in præeminentia locorum & sedium, quam etiam Christus in evangelio attestatus, inquiebat: *Recumbe in noviſſimo loco, ut cum honoratior venerit, dicat qui te invitaverit: amice, ascende, &c.* Et quia hæ partes honoris ad justitiam pertinent, non quamlibet, sed ad distributivam, ut docet doctor sanctus 2. 2. q. &c. Et justitia distributiva maxime ad principes & reipublicæ rectores pertinet; inde est quod solliciti esse debent refundere honores secundum commensurationem virtutum & meritorum; unde cum dixisset Petrus in catholica: *Obedite regi tamquam præcellenti;* subjunxit; *Deum timete, regem honorificate*. Et quia virtutes judicantur ex actibus, & actus ex affectibus, exinde prærogativas, honores, & excellentias illustrissimi principis & domini nostri metuendissimi ex tribus dimetiri conabimur. Indulgeat tamen mihi, o serenissime princeps, majestas vestra, si vestra tam toti orbi manifesta altitudo me improbum laudatorem inveniat. Numquam exhaurientur res ipsæ, & si verba deficerent, me vobis excusatum reddat ignorantia, & temporis me angustans brevitas. Potentum sublimitas ex generositate, ex potentatu, & ex auctoritate dominii communis accipitur.

Propterea si extollere hunc inclytissimum principem ex genere acceperim, magnus & inexplicabilis labor. Nam ex parte patris triplicem originationem accepit; primum ex illa Christianissima, glorioſissima, & potentissima domo Franciæ, & tanto excellentioribus gradibus, quanto ex ea internam originationem accepit. Quod si ad priora viam extenderim, per illam ex illo Trojanorum Franco principe ortum accepit Dardanicum. Altera ex parte illi inclyto principi ac Burgundionum regi Gondulgo generationis pro progressu succedens, ut testatur tripartita historia, originem ab Evandro rege septem montium, a Jano filio Japhet filii Noe decursis temporibus exorto. De regibus etiam ante Urbem conditam generationem accepit. Rursus quia hereditario ac natali jure ab illa antiquissima Lotharingiæ domo, quæ jam communi nomine Brabantia dicitur, nomen habuit ab illis potentissimis, famosissimis & glorioſissimis principibus Karolo Martelli, Pipino, Karolo Magno, Ludovico Pio, Karolo Calvo Franciæ regibus, & ut plurimum imperatoribus, tanto digniorem recepit natalitiam, quanto eisdem sanguine & dominio claros succeſſor effectus est. Nec tacuerim ex parte genitricis, per quam de illa vetusta Germanorum Bavarorum domo, quæ nullos nisi Cæsares, reges aut duces parturire solita est, glorioſam attraxit originem. Tanta enim ei adest generis claritas, ut Francorum, Anglorum, Castellæ, Portugalliæ, Aragonum, Navarræ, Cypri, & Siciliæ reges cognatione habeat propinquissimos, illumque in Germania victorioſissimum principem Albertum ducem Austriæ cognatum germanum complectens.

De potentatu in dominiis res ipsa se manifestat. Assunt quatuor digniſſimi ducatus, quindecim comitatus, Frisiæ majoris & minoris dominia, patriæ ecclesiis dotatissimæ, militia & divitiis abundantes. Tertio, dimensuranda erat excellentia hujus principis ex auctoritate dominii Burgundiæ, quam tria ingenuam præcommendant, utpote antiquitas in potentatu & dominio. Secundo, obedientia ad fidem catholicam. Tertio, obsequia ecclesiæ & fidei præstita. De primo fidem facit illud, quod habetur in l. fi. ff. *de censibus;* ubi in servitutem derelictis Colonienſibus, Romani sub dominio aristocratico & democratico rempublicam agentes, per quingentos annos ante passionem Christi, Burgundiones libertate frui mandaverunt. Nec obmittendum, quod eodem sub dominio Romanis degentibus, illa antiqua Burgundiæ inclyta civitas Senonis ex suo gremio trecenta millia bellatorum in Italiam & Græciam exsufflavit: quibus attonita Urbs se præter capitolium optioni eorum dedit; gensque hæc in Græciam pertransiens, locum & nomen accepit, ut patria Gallo-græcia, & gens Gallo-græci referantur. Nec obmiserim, quod recitat de ethimologiis Isidorus, quod superiori subacta Germania sub Tyberio Cæsare, nationem hanc in plus quam centenorum millium militarium coiisse. Etiam Julius Celsus introduxit civitates inclytas, Augustodonum & Chrysopolim, quæ hodie Edua & Bisuntium appellantur, frequentius Julio Cæsari ducenta millia armatorum præstitisse, quorum suffultus auxilio, cum ceteris receptis legionibus Germaniam & Gallias Romanorum ditioni adduxit. Nec omiserim, quod dum Hunni fere totam Galliam ferro & igne consumsissent, hæc gens catholica, sancta, manu & virtute fortis, totam illam barbarorum Kunnorum congeriem fere extinxit. Insuper refert Tripartita historia, quod dum sub Honorio imperatore Romanum imperium irreparabilem pateretur sciſſuram, & jam nationes sibi diademata imponerent, regesque constituerent, eisdem fere temporibus in Francia sibi Franci constituerent regem, & in Burgundia Burgundi circa annum Domino CCCC. & decursis temporibus, regibus sibi invicem succedentibus, deventum est, ut ille flos digniſſimus sancta Cloxedra regis Burgundiæ neptis Clodoveo regi Francorum, sed pagano, matrimonio copularetur. Ex tunc in unam Clodovei persona duo Franciæ & Burgundiæ regna coeuntes, post tamen filiorum successivam generationem prius copulatum, distinctum regnum ad posteros rediit, mansitque in diademate regio usque ad Caroli Magni tempora, sub quibus ducatus & provincia factum est: non tamen transiit inglorium. Nam cum Karolus Magnus sibi ad regendam rempublicam universalem de omnibus nationibus adjutores constituerit, illosque pa-

ANNO CHRISTI 1432.

ANNO CHRISTI 1432.

pares nominaret, ducem Burgundiæ de cunctis primum, & parium decanum constituit, ut si saltem transisset corona, non transirent dignitatis insignia; cujus honoris attestes sunt marescallia & cancellaria ducibus Burgundiæ & nulli aliorum principum Franciæ in perpetuum derelicta. Nec hic gloria & potestatus hujus dominii in Gerardo de Rossilione minutus est, qui dominium Burgundiæ ab Alpibus ad montes Pyreneos, a Rheno ad Gallias coextendit; tanto confortato dominio, plurimum Carolo-Calvo Franciæ regi & imperatori restitit, adhucque ceteris paribus, hæc clarissima provincia potentia famosissima perseverat.

Etiam auctoritas hujus collaudandi dominii ex obedientia ad sacrosanctam fidem orthodoxam decernenda est, pro quanto populus ille devotissimus ejusque principes Deo devoti, sua colla obsequio fidei submiserunt. Unde Augustinus de Civitate Dei inquit: Non ideo principes glorioſos dicimus, quia hostes devicerunt, sed quia fidem catholicam augmentare studuerunt. Et alibi in eodem libro, quod rejectis gigantum fortissimis & Esau potentissimis filiis, Enos, qui primum incœpit invocare nomen Domini, & filiis Jacob Hebræorum regnum reservatum est. Unde post Christi passionem Petro in Urbe cathedram tenente, Linus ejus discipulus ad Burgundiam descendens, verbum Dei prædicavit, & ecclesias ædificavit. Etiam eodem Petro adhuc Romæ degente, variæ ecclesiarum structuræ in honorem S. Petri viventis usque in diem præsentem concernuntur. Nec prætereundum, quod sub Aureliano Nazarius, Celsus, Benignus, & magna Burgundionum gens ut ovis ad occisionem perducta est. Amplius, sub Diocletiano & Maximiano imperatoribus, dum illa sancta Thebæorum legio morti daretur, fere tota Burgundionum natio peremta est. Nec prætermittendum, quod tempore Honorii in fide instructa, de auxilio Christi non modicum sperans, Hunnorum gentem, ut dictum est, prostravit. Quid dixerim de illis sanctissimis Burgundiæ regibus, qui prius fidem quam diadema recepissent, & simul uncti reges & sancti clamarentur? Ex quibus illa SS. Clocidra, quæ regi Clodoveo sicut & coronam, ita & fidem catholicam detulit, perinde in Gallias & in Germaniam illam contribuens. Hunc fidei zelum attestantur quatuor religionum principalia cœnobia ædificata, utpote Cluniacum, Cistercium, Cartusia & Vallis-olerum, absque ecclesiis cathedralibus, collegiatis, & magnis monasteriis eadem in provincia etiam tempore Constantini constructis.

Posterius auctoritas in dominio ex devoto famulatu ad ecclesiam sanctam concluditur, unde rejecto Cham, Sem & Japhet ad jus dominandi sunt vocati, quia patri debitum obsequium devotius præstiterunt, & Iacob quia patri devotum præbuit famulatum, benedictionem ante Esau accepit. Hæc autem Burgundionum natio a toto ævo fidei & ecclesiæ servitiis dedita fuit; unde cum illa damnata hæresis Arianorum fere totum orbem suo inextinguibili igne conflagrasset, glorioſa illius sanctæ mulieris Clocidræ proles cum Clodoveo eorum parente ad senium declinante, totam Aquitanorum gentem potentia & armis ab illa damnata hæresi liberavit, illamque ad fidem reductam sibi dominio perpetuo subegit. Etiam sub Karolo Martelli gens Burgundionum eidem opem præstans; in strage CCC. millia paganorum consocia fuit; ad cujus attestationem auctoritate papæ ecclesiarum decimas Burgundiæ militaribus, quas etiam plerique usque in præsentem diem possident, largitus est. ANNO CHRISTI 1432.

Nec reticendum, est quanta subsidia præstiterint inclyti Burgundionum principes Karolo Magno in conquesta Lombardiæ contra Desiderium, quorum in devincendis munitionibus Lombardorum in districtibus Alpium destinatis, tanta fuerit strages, ut usque in hodiernum diem Claustrum mortalitium a morte dictum appareat. Quid in conquesta Jerusalem, quid in repulsa Saracenorum ab Hispaniis, quid in reductione Saxonum sub Karolo, quid in conversione Bohemorum sub Ludovico Pio? In his etenim tam sollicite egerunt, ut usque in præsentia tempora laudes eis remaneant exsolvendæ. Non obmiserim de illo Gerardo de Rousillione, quod toto suo tempore Burgundiones ad paganorum & Saracenorum gentem a confinibus Hispaniæ evellendam pugnatores habuit, ut etiam XVII. bella perageret; nec cessavit ille glorioſus Burgundiæ dux Radulfus, de quo scriptum est:

Petra dedit Petro, Petrus diadema Radulfo.

Qui rex Italiæ factus, demum Franciæ in Senonensi civitate sepultus quievit. Quid dixerim de ducibus in frequentatis transfretationibus sub Godefrido & ceteris, ut testibus veracibus historiis, Jerusalem semper haberet venientes, redeuntes aut morientes; quod attestantur privilegia pontificalia duci Burgundiæ concessa in antiquis cum capella ducis Burgundiæ, imitati quorum vestigia inclyti principes Philippus, avus, pater & modernus, se obsequiis ecclesiæ devoverunt. Unus ad exstirpationem schismatis usque ad mortem elaborans; alius juventute, uxore, patria natali rejectis, in Hungariam cum tota Burgundionum militia ad Turcos debellandos cum sereniſſimo Sigismundo Romanorum rege transiens, suorum strages & proprii corporis capturam in magnum fidei excidium sustinuit. Et jam Philippus secundus se ecclesiæ paratissimum defensorem exhibuit.

Redeat eapropter thema præscriptum, *Firmetur manus tua, exaltetur dextera tua*, &c. Colligebam quod dominium Burgundiæ sub dominio Romanorum inter reges & Cæsares, quod aristocraticum & democraticum appellatur, & fere per quingentos annos ante Christum prærogativa & gloria eminebat, quod circa annum Domini CCCC. Burgundiones sibi regem & fidem catholicam ex integro acceperunt; circa annum D. regnum Burgundiæ regno Franciæ in persona Clodovei copulatum est. Circa annum DCC. & LXIII. regnum Burgundiæ in provinciam mutatum est, & dux factus est par Franciæ, decanus parium. Sub anno DCCCC. Saxonia conversa ad fidem, & sub Ludovico Pio DCCCXVI. conversa est Bohemia. Sub Ottone III. fere an. DCCCCLXXXVI. pontificatum tenente Gregorio V. Saxo natione per eumdem Gregorium eligendi imperatorem concessum est officialibus curiæ imperialis.

Ante solutiones rationum per adversarium

☞ inductarum, ponendæ ſunt quædam ſuppoſi-
tiones. Prima eſt, quod multum differt inter
ANNO CHRISTI 1432. dominium & officium. Dominium enim in ſta-
tu naturæ lapſæ etiam a jure naturali indictum
eſt. Officium autem omnino a voluntate pen-
det. Inde eſt, quod dominus rei etiam natu-
rali motu ducitur ad conſervationem ejus, &
propter hoc appellati ſunt domini temporales,
patres patriæ ſive patricii. Officiarius autem
non, quia mercenarius eſt. Ex prima ſurge-
bat ſecunda ſuppoſitio, quod prærogativæ &
tituli conſequentes dominium ſunt digniores,
& præferendæ ſunt illis quæ ſequuntur offi-
cium. Tertio ſupponendum, quod electiva au-
ctoritas in electoribus ultra dignitatem eccle-
ſiaſticam & auctoritatem principatus, quia qui-
dam eorum ſunt prælati, alii principes, non
addit niſi officium, & non dominium. Tum
quia illa auctoritas pendet a voluntate alte-
rius, ideo non eſt de permanentibus, ſicut eſt
dominium. Tum quia ex illa auctoritate ſo-
lum officiales appellantur ab Auguſtino de An-
chona in quæſtione de translatione imperii,
Reliqua de-ſunt & ad id in Martiniana & in Karolina &c.

FACULTAS

Imponendi ſubſidium caritativum.

Ib. p. 218 SAcroſancta, &c. dilectis eccleſiæ filiis capi-
tulo eccleſiæ Ratiſponenſis, univerſiſque &
ſingulis abbatibus, præpoſitis, decanis, cu-
ratis & capellanis, & etiam eorumdem loca
tenentibus, exemtis & non exemtis, per ci-
vitatem & diœceſim Ratiſponenſem conſtitutis,
ſalutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Quia id quod ad honorem ac commodum
publicum vergit, debet publicis ſumtibus ſu-
blevari, & legalis teſtetur auctoritas, omnes
in commune, ſi neceſſitas exegerit, conveniant,
utilitatibus publicis obedire, & in neceſſitati-
bus ſubventionem, juxta ſuæ dignitatis privi-
legia miniſtrare, nec debeat ulla ratione quis
ad hoc quod in commune omnibus profutu-
rum eſt, ſejungi, conceſſumque reperiatur a
ſacris canonibus epiſcopis, dum rationabilis &
manifeſta cauſa exſtiterit, cum caritate mode-
ratum auxilium ſive ſubſidium a ſuis ſubditis
poſtulare. Eapropter cum reverendus pater
dominus Conradus epiſcopus Ratiſponenſis,
non ſine magnis laboribus & expenſis, ad hoc
ſacrum concilium, quod pro exſtirpatione hæ-
reſum, reformatione morum, & pace Chri-
ſtianorum procuranda ſalubriter congregatum
dignoſcitur, ut obedientiæ filius vocatus ac-
ceſſerit, ibidem pro præmiſſis, & præſertim
exſtirpatione hæreſis damnatæ Huſſitarum, ec-
cleſiæ & ſubditis ſuis vicinæ, fideliter labo-
raverit & laboret, ac ut pugil conſtans pro
fide Chriſtiana ſe in dies magis exponere non
formidet, in quo nedum univerſali eccleſiæ,
verum etiam eccleſiæ ſuæ & vobis univerſis
notorie obſequium impendere non ceſſat fide-
le, ut ipſe eoſdem ſuos labores & conſilia
neceſſaria & perutilia melius impendere, &
in hac re ſuos continuare valeat incœptos la-
bores fructuoſe, vos omnes & ſingulos atten-
tius monemus, requirimus & hortamur, ac
in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub excom-
municationis pœna latæ ſententiæ diſtricte præ-
cipiendo mandamus, quatenus eidem veſtro
patri de caritativo ſubſidio, juxta impoſitio-
nem per venerabilem magiſtrum, &c. cum
conſilio capituli veſtri Ratiſponenſis, vel ſal-
tem duorum ex ipſis factam, vel forſitan ad-
huc faciendam, omni ceſſante contradictione,
rependere, & ſibi illud tamquam ii quorum
negotia utiliter agit, & obedientiæ filii præ-
ſtare velitis, cum effectu taliter in his vos
habendo, prout apud eccleſiam ſanctam Dei
commendari, & noſtros graviores pœnales pro-
ceſſus contra rebelles utique fulminandos, vo-
lueritis evitare. Datum Baſileæ, &c.

LITTERA

Modificationis certi indulti immediate præcedentis, facti quibusdam prælatis per concilium ſuper caritativo ſubſidio imponendo ſupra ſubditos, &c. quod non præjudicet exemtis.

SAcroſancta generalis ſynodus Baſileenſis in Ib.
Spiritu ſancto legitime congregata, uni-
verſalem eccleſiam repræſentans, univerſis &
ſingulis venerabilibus archiepiſcopis, epiſcopis
& dilectis eccleſiæ filiis locorum ordinariis,
præſidentibus prælatis & aliis quorum intere-
reſt, ſeu intereſſe poterit in futurum, exem-
tis, & non exemtis, quibuſcumque nominibus
cenſeantur, & quacumque præfulgeant digni-
tate, ſalutem & omnipotentis Dei benedictio-
nem.

Non debet a quoquam reprehenſibile judi-
cari, ſi ſacroſancta ſynodus conceſſa & indul-
ta ſuo pro tempore ſic modificare, ſuſpende-
re aut revocare ſtudeat, temporum aut per-
ſonarum penſata qualitate, quod in eis jus
alterius non lædatur, ac materia litium &
diſſenſionis inter fideles amputetur. Dudum
hæc ſacroſancta ſynodus ad nonnullorum præ-
latorum & locorum ordinariorum in eadem
conſtitutorum inſtantiam, quibuſdam ſibi ex-
poſitis cauſis inducta, nonnullas gratias & in-
dulta ſub litteris dicitur conceſſiſſe, ſub hu-
juſmodi tenore vel ſimili in effectu verborum:
Sacroſancta, &c. *require ſupra immediate.*

Conſiderans itaque hæc ſacroſancta ſynodus
præfatis exemtis, tam in præſenti ſynodo,
quam extra exiſtentibus, prætextu litas rum
& indultorum præfatorum non modicum præ-
judicium generari, ac eos in ſuis juribus, pri-
vilegiis & libertatibus perturbari poſſe, om-
nem litium, diſſentionum & diſcordiarum ma-
teriam, quæ ex his formidatur provenire, ſub-
movere ac tollere volens, præmiſſis & certis
aliis ex cauſis rationabilibus, effectum præfa-
tarum & quarumcumque aliarum litterarum
concernentem, quarum tenorem præſentibus
haberi vult pro expreſſis, ac ſi de ipſis de
verbo ad verbum ſpecialis mentio præſentibus
facta foret, ac omnia inde ſecuta & ſecutu-
ra in omnibus & per omnia, quoad ipſos e-
xemtos dumta at, ſuſpendit: decernens præ-
fatis exemtis nunc & in futurum nullum præ-
judicium generari aut fuiſſe generatum, nec
ab eisdem, prætextu earumdem litterarum,
quicquam exigi poſſe ſeu debere; quodque
ſi earum vigore contra eosdem exemtos for-
ſan ad aliquas cenſuras eccleſiaſticas proceſ-
ſum fuerit de facto, eaſdem cenſuras nullas
denunciat, & declarat nullius eſſe momen-
ti, nec non eosdem exemtos, ſic forſitam li-
gatos, præſentium ſerie abſolvit. Quod ſi
ad exſecutionem dictarum, litterarum fuerit

quo-

quoquo modo proceſſum, dictam exſecutionem vult præfata ſancta ſynodus dictis exemtis, ſi & in quantum opus eſſet, in nullo præjudicari, niſi per hanc ſacram ſynodum ante diſſolutionem ejus, contra dictos exemtos declaratum exſtiterit eaſdem litteras debere ſortiri effectum; & ſi declaratum non fuerit, ſuper præmiſſis, ut præfertur, præfata ſynodus ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc, litteras prætractas & quæcumque inde ſecuta, de certa ſcientia tenore præſentium revocat, caſſat, annullat, & eas nullius vult eſſe roboris vel momenti; diſtrictius inhibendo omnibus & ſingulis in virtute obedientiæ, quibus litteræ præfatæ conceſſæ ſeu præſentatæ fuerint, ſeu præſentari contigerit in futurum, ne prætextu earumdem, quovis quæſito colore, eoſdem exemtos aut aliquem ipſorum audeant moleſtare ſeu perturbare, niſi, ut præfertur, per ipſam ſanctam ſynodum ipſas ſuum effectum debere ſortiri fuerit declaratum: decernens irritum & inane, ſi ſecus earum prætextu, ſuper his a quoquam, quavis auctoritate, ſcienter vel ignoranter attentatum forſitan eſt hactenus, vel in poſtèrum contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam ſuæ ſuſpenſionis, denunciationis, abſolutionis, voluntatis, revocationis, caſſationis, annullationis, inhibitionis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Baſileæ XII. cal. decembris, anno dom. MCCCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

MEMORIALE

Oratorum ſereniſſimi principis regis Romanorum, ad dominum noſtrum papam deſtinatorum.

b. p. 121. PRimo poſt recommendationem devotam & oblationem filialis obedientiæ, dicatur ſic: Beatiſſime pater, arbitratur majeſtas ſereniſſimi domini noſtri regis, quod beatitudo veſtra ſatis concipere potuit ex reverendiſſimo domino cardinali de Comite, & magnifico domino de Camerino, redeuntibus alias a majeſtate ſereniſſimæ regiæ majeſtatis ad veſtram ſanctitatem, etiam per venerabilem Jacobum protonotarium ipſos præcedentem, illam affectionem filialem & amorem, quem dominus noſter rex gerit ad perſonam V. S. & ſanctam Romanam eccleſiam; etiam intelligere potuit ea, quæ ſuper adventu ſuæ ſerenitatis ad Urbem, & V. S. viſitando prolocuta fuerunt, quæ omnia dominus noſter mente tenuit, & uſque huc continue præſtolatus fuit expeditionem horum quæ expedienda, & pro tranſitu hujuſmodi fienda erant, & adhuc præſtolatur. Nihilominus quia ſacrum Baſileenſe concilium majeſtati domini noſtri noviſſime bullas ſuas tranſmiſit de expeditione nunciorum V. S. qui in eodem fuerunt concilio... deſtinavit in ſcriptum; ipſe ſereniſſimus dominus noſter nos decrevit ad præſentiam veſtræ ſanctitatis tranſmittere, ad oſtendendum eidem omnia, quæ ſuæ majeſtati per ipſum concilium intimata exiſtunt, & etiam copiam reſponſi oratoribus V. S. in Baſilea dati, quod quidem mittit ſua majeſtas, non ut illud veſtræ ſanctitati ignotum eſſe exiſtimet; ſed ut eadem ſanctitas ſciat ſuam majeſtatem de geſtis omnibus informatam eſſe, rogando & obſecrando eamdem V. S. humili inſtantia & quanto devotius poteſt, quatenus eadem V. S. conſiderando illas oblationes, quas ipſum concilium pro honore & ſtatu, nedum S. V. ſed & omnium veſtrorum, tam large & humiliter exhibet; & non minus oblationes ſereniſſimi domini noſtri regis, quas per varios nuncios fecit ſe effecturum, quod eadem ſanctitas temporibus vitæ ſuæ re & nomine pacificus papa permaneret, velit & dignetur eadem S. ipſi ſacro concilio Baſileenſi adhærere, quemadmodum majeſtas ſua indubie ſperat, quod ad evitandum ſchiſma in eccleſia Dei, quod palpabile quaſi eſt; attentis etiam ſcandalis innumeris, quæ in Chriſtianiſmo ex defectu concilii ipſius indubie ſucceſſura ſunt, & quibus ſolo verbo ſine ullo periculo perſonæ & ſtatus ſui providere poteſt, cum immortali gloria & laude ſui nominis illud indubie & gratioſo animo faciet, quo facto, & adveniente præfato domino cardinali reverendiſſimo de Comite ad præſentiam ſuæ regiæ majeſtatis, idem dominus noſter incontinenti diſpoſitus eſt iter arripere, & veſtram beatitudinem viſitare, præſtareque omnia juramenta debita & ſolita, & ſuſcipere imperiale diadema de manibus V. S. & ad hoc firmam adhibere operam, ut V. S. & eccleſia Romana pacem obtineant ab omnibus ſibi adverſantibus, ceteraque omnia facere fideliter, conſtanter & perpetue, quæ decent fidelem filium V. S. & eccleſiæ ſanctæ. Quantum autem ex hujuſmodi conventione mutua Chriſtianitas tota utilitatis percipiet, V. S. & majeſtas domini noſtri, & eccleſia & imperium honoris, gloriæ & commoditatis, V. S. clarius novit, quam conſervet Altiſſimus, &c.

Lectum fuit hoc memoriale ſupraſcriptum die Veneris ante feſtum ſancti Andreæ MCCCCXXXII.

EPISTOLA CONRADI

Archiepiſcopi Moguntini, ad concilium Baſileenſe.

Excuſat ſe quod propter infirmitatem perſonaliter ad concilium accedere non poſſit.

RIbid. Reverendiſſimis reverendiſque in Chriſto patribus & dominis, dominis & amicis cariſſimis ac venerabilibus ſincere dilectis, &c.

Reverendiſſimi reverendique in Chriſto patres, &c. Litteras veſtras, bulla veſtra plumbea impendente bullatas, mihi pridem V. P. R. parte allatas, & in effectu continentes earumdem V. R. P. monita, & ſincera hortamenta, quatenus cunctis meis quantumlibet arduis negotiis poſtergatis, ad ipſam ſacram Baſileenſem ſynodum deberem ex juſtiſſimis fidei cauſis in ipſis veſtris expreſſatis, in perſona propria properare, quemadmodum hæc & alia in eiſdem veſtris mihi directis litteris clarius ſunt deſcripta, reverenter recepi & ſano collegi intellectu. Et quamquam fidei fervor zeluſque domus Dei una cum concurrentibus veſtrarum R. P. exhortationum monitis internæ affectionis meæ pectora quodam ſuo impetu excitent & inflamment, ut optarem

ANNO CHRISTI 1432

☞ rem felicitate tanta potiri, quod concioni ve- A strae venerandae ac rebus fidei & reipublicae inibi Spiritu sancto feliciter dirigendis possem personaliter interesse, & cum paupercula vidua tantillum modicum quod valerem in gazophilacium Domini reportare; tamen chronicus ille morbus continuo serpens & membris meis languidis medullitus admodum imbibitus, personam meam & valetudinem confractam, & corporali aegritudine conquassatam sua feritate ita terruit & prostravit, ut licet plerumque de loco in locum in ditione mea modica distantia movear, quasi domi manens; istis tamen diebus non audeam, nec juxta medicorum consilia valeam ipsum imbecille corpus, & quasi viribus destitutum, intempe- B rato hiemali & peregrino aeri extra terram propriam absque vitae dispendio commendare, prout talia sunt me noscentibus bene nota. Et quia pridem hujuscemodi meo corporali impedimento pensato, meos solemnes ambassiatores & oratores, morum decore nitentes, altique consilii viros, consiliarios meos fideles dilectos, ad ipsam sacram synodum pleno cum mandato destinavi, ut iidem tamquam personae meae imaginarii, corporalem meam absentiam sua inibi praesentia adimplerent. Qui, ut intellexi, in paucis diebus post emanatas vestras litteras applicuerunt. Et si ante earumdem litterarum decretum evenissent, sperassem ipsas R. P. de me, immo de eisdem C adeo fuisse contentas, ut non fuisset opus mihi hujusmodi vestras litteras direxisse, ut juxta punctum, quem in eisdem vestris mihi directis apicibus paternali moderamine subjunxistis, ut si corporali infirmitate detinerer, ita ut illuc nequirem accedere, curarem viros notabiles de meo clero ad dictum sacrum concilium destinare, &c. Praefatos meos sic jam missos ambassiatores & nuncios V. R. P. recommitto, & de non veniendo personaliter per ejusmodi meam corporalem infirmitatem coram V. R. P. sinceriter me excuso, easdem V. R. P. devotis affectibus deprecando, quatenus hujusmodi mea allegata legitima paternaliter admittentes, me habere dignemini de D hujusmodi meo non accessu personali benivole excusatum, prout & de hoc ipsa facti veritas & rei evidentia, proh dolor! apud Deum & homines me excusant, prout memorati mei ambassiatores & nuncii super his instructi distinctius V. R. P. poterunt & debebunt mei nomine vivis vocibus luculentius informare. Quibus opto adhibere dignemini pro hac vice fidem credulam in dicendis. Datum Hochte XXVI. novembris, MCCCCXXXII.

Conradus Dei gratia sanctae Moguntinae sedis archiepiscopus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, & princeps elector.

Ad mandatum domini Moguntini.

EPISTOLA THEODERICI

Archiepiscopi Coloniensis ad concilium.

Mittit novos nuncios ad concilium.

Ib. p. 224. REverendissimis, reverendis, venerabilibusque in Christo patribus & dominis, sacrosanctum Basileense concilium facientibus, dominis & amicis honorandissimis,

Reverendissimi, &c. reverentiam debitam atque devotam. Sacrae Basileensis synodi & vestrae beatissimae concionis litteras XXVII. octobris datas novissime, XXI. novembris recepi, accuratissimam sacri Basileensis concilii diligentiam studiis multis confertam pro reducendo ad fidei unitatem regno Bohemiae declarantes. Sanctissimum opus, celeberrimi patres, non mortali complendum ingenio, sed illius Sancti Spiritus per vos robore praesumendum, qui munere septiformi corruptam Bohemorum fidei puritatem, non facile humana resarciendam virtute, potest limpida veritate mundare; qui regulos illos callidissimos ac funestissimos aspides vocem piissimae matris incantantis ecclesiae dudum a sacro Constantiensi concilio, citra obstinatione saevissima obaudientes, suae potest claritatis indagine suscitare; qui viperam ulcus moventem mortiferum antidoto salutari compescat; qui Babylonem superbam cum principibus Phlegetontis scorto pollutam, demum columbam puritate candidam fecit, speciosam amavit, concupivit electam; ac filium prodigum porcorum siliquis saturandum paterna benedictione praevenit, stola gloriae induit, & pristinae adoptioni restituit. Nulla, fateor, nostro aevo tanta necessitas, quam ut hi ferocissimi orthodoxae religionis obices ratione vel ferro vincantur, & quod illa miseranda navicula, errorum fretis agitata, ingentibus pulsata a pseudo-prophetarum acutissimis scopulis inobedientiae, ac praesumtionis turbata crepidine, rectae credulitatis vehatur ad littora, & anchora catholicae professionis firmetur in portum. Hoc est, reverendissimi patres, salutare praeconium, haec sancta vicissitudo a cunctis fidelibus peroptandum. Haec omnia, quia tamquam ecclesiasticus praesul abunde sitiveram, dignissimi patres, nullis publicis seu privatis peperci incommodis, nec communi utilitati mortalem vitam praeposui, sed oppressam multa bellorum lassitudine patriam mihi creditam, atque relictam, confectamque dudum armis militiam, mortibus & diris exponendam incommodis, pro subdendo Christianae fidei jugo, illo ingenti portento, meipsum personaliter & realiter semper obtuli & impendi, ut extat notorium, praesertim multis reverendissimis patribus de concilio. Verum cum novissime sacrae synodi litteris fuerim sub poena anathematis latae sententiae requisitus, quatenus occasione interessendi audientiae Bohemorum, ad ipsam sacram synodum me conferam personaliter ante festum natalis Dominici; rem mihi gratissimam & voluptate praenimia suavissimam, si facta votis meis non minus praestassent. Meminisse vero cupio excellentias vestras in vinea Domini sabaoth die aestuque laborantibus, ociosis paria impendia non deberi, nec confracta oneribus dorsa oportere E sarcinulis amplioribus praegravari; ac juxta Moralis sententiam virgam trahi debere, non frangi. Idcirco ad sacratissimam synodum & vestram beatissimam concionem honorabiles, Christianum de Erpel legum, sanctae Mariae ad Gradus, & Telmannum de Liniff decretorum, S. Florini Confluentiae, praepositos, doctores, consiliarios meos procuratores & ambassiatores, ceteris ambassiatoribus meis Basileae existentibus adjungendos destinare decrevi, quibus super litteris sacri concilii mihi destinatis & aliis divisim & conjunctim nomine

ne meo referentibus dignentur veſtræ pater- ANNO CHRISTI 1432.
nitates benivolam audientiam adhibere, & da- ANNO CHRISTI 1432.
re credentiæ plenam fidem, recommendantem
me & eccleſiam meam V. P. filialiter & de-
vote. Datum Bruete die XXVII. menſis no-
vembris MCCCCXXXII.

Veſtræ beatiſſimæ concionis devotus
T. archiepiſcopus Colonienſis.

PROPOSITIO FACTA

Per vicarium Maguntinum in concilio Baſileenſi nomine electorum imperii, die penultima novembris MCCCCXXXII.

Ibid. MEmoria repetente & crebrius mente revolvente, patres ampliſſimi, quam arduum ac ultra vires crediti mihi deſuper ingenii miniſterium aggredior, meus non immerito contremiſcit animus. Nam etſi quandoque principes ſæculi ſolitus affari, minaces illorum aſpectus, vultu curvato, oculis ardentibus, furore cordis hiantes non pertimuerim: tamen illos divina plerumque permiſſio & nonnumquam fortunæ factio, cunctis animantibus merita, terreno locavit in ſolio. Nunc autem ad hos ſermo dirigendus eſt, qui divinis animati mentibus, ex omnibus Chriſtianorum finibus electi, cæleſtis irrigui gratia reſperſi, patrem ſemper intuentes, ſimilitudinem ſervant auctoris. Ob id cœtui Deorum magis connumerandi ſunt, apoſtolo dicente, ac noviter eccleſia repetente, *noſtra autem in cælis extat converſatio*. Deos igitur alloqui me videor, & cum divino Numine arbitror habere ſermonem; ſed e veſtigio pollicita eſt mihi fandi fiducia, quod is, ad quem verba dirigo, paraclitus veſtris benigniſſimorum patrum mentibus habitans, ſperantem ac deprecantem in ſe peccare non ſinet, ſed & pro debito ſenſualitatis clementia veſtra facile veniam petenti datura, patres optimi, quorum nonnullos conſpicio, alios quidem qui me litteris reddiderunt eruditum, alios mihi coævos, cum quibus & mihi familiaritatem edidit ſtudendi conſortium, ſupportationis cujuſque lapſus præſtolationem affert ſalutarem. Taceo quod grata & jocunda erit eloquii mei ſententia, etſi confuſo præpoſteroque ſchemate pererrata: cujus ſpei certiſſimum mihi præbet argumentum, quod nuper hujus nectaris hauſto rivulo per organa veſtrorum ambaſſiatorum, ab excelſis dominis meis principibus electoribus in vos derivato, exultantes vicaria lætitia vitulum mactaſtis ſaginatum. Quibus prælibatis ne uſque ad faſtidii neceſſitatem ſe tendat præfatio, ad conceptam materiam orationem converto, non tam de propria virtute confidens, quam de munere largitoris illius, qui dat omnibus affluenter & non improperat.

2. Ut autem majorum normæ ſimilitudinem mea ſervet imitatio, ſummariam quamdam ſententiam, narrationis ſerie gravidam, more probatiſſimæ vetuſtatis, duxi præmittendam a verbis apoſtoli, quibus in laudem Dei peruſa eſt eccleſia, ſumens exordium. *Obſervate*, inquit, *eos qui ita ambulant, ſicut habetis formam*. Quam inter conſonas ipſi ſententias velut hortatu familiarem decrevi meis epulis invitandam. Deus omnipotens, molis mundanæ artifex, conditorque, in naſcentis naturæ primordiis, cœlo ſyderibuſque creatis, elementis inſuper indiſſolubili vinculo colligatis, inter hæc caduca, quibus ſub his orbibus cœleis globiſque ſydereis loca deputavit, ſolam animam humanam, quæ vere homo, & ab omni mortalitatis conditione aliena eſt, ad imaginem ſui creavit, ut quemadmodum ipſe magnum hominem, ſic & illa parvum mundum regat, dum a ſe corpus animatur, cujus ternam expedit aſſumere cognitionem. Primumque principium, cunctorum fons & origo ſuperabundanti majeſtatis fœcunditate illam de ſe mentem creavit in abſoluta conſideratione, quæ conditorem inſpiciens, plenam ſimilitudinem ſervat auctoris. Quæ rurſus ab alto diſpiciens, animum de ſe radiat; qui divinarum atque humanarum rerum ſurgit in notitiam; & poſtremo illam de ſe format animam, quæ corpus regit animatum. Horum autem medius, qui nos a brutis ſeparat, quamquam ab eſſentiæ divinæ ſimplicitate pauliſper abſcedat; quia tamen inter corporeas illecebras & cupiditatum dulces inſidias, vinctus corporali cuſtodia, non ſine maximo militat periculo, ab ipſius creationis initio divina tutela & providentia gubernatur. Et ecce protoplaſma primum a divinæ vocis organo legem accepit; deinde per gentilium vates & heroas ac electi populi prophetas nobis divinæ legis norma reſerata eſt, quouſque divina providentia viam ab æterno præmeditatam aggrediens, qua ſaltem unum noſtræ ſpeciei reformaret ſuppoſitum, divinam habens humanamque naturam, e quarum altera nobis ſuæ divinitatis participibus mori lege naturæ, ex alia vero neceſſitate divina reſurgere conveniat, fragilem aſſumſit naturam, ut poſt ipſius habitum de morte triumphum, nos tandem expletis munerum functionibus, quæ dator animarum in corporum carcere vinciens indixit, ſecum ævo fruamur æterno. Hic verus Deus & homo lege, quam ſecundum humanam naturam ſubeundam ſuſceperat, exemplo vitæ verboque doctrinæ conſummata, tranſiturus ad patrem, apoſtolos, diſcipulos, gentiumque doctores inſtituit, quibus in exordiis fundationis eccleſiæ, vel maxime congregatis in unum, Spiritum ſanctum ſenſibiliter oſtendit, nonnumquam etiam clara revelatione tutor humani generis curam agens ſui gregis, arcam divini ſecreti reſeravit. At fide roborata, ſi ceſſent evidentia ſigna, ſuperſunt nobis ſuæ ſponſionis argumenta, quibus curam divinæ providentiæ nobis adeſſe non ambigimus, quamdiu per ipſum inſtituta in nobis ædificatur eccleſia. Verumtamen data eſt nobis forma, per quam inviſibiliter gratiam conſequamur, quæ dudum in legalibus & figuralibus ſacramentis, ac in novæ legis exordiis patribus noſtris viſibiliter invenitur fuiſſe conceſſam, in qua tamen eo cautius ambulandum arbitror, & traditam nobis formam accuratius obſervandum, quanto veritas inquiſitionis latentius abſolvitur, cum ſit omnium ratiocinationum labor communis, ut quanto remotius a per ſe notis, quas maximas appellant, diſcedit; tanto ſuccreſcat anguſtior difficultas agnitionis. Ideo de veſtri benigniſſima ſupportatione confiſus, reverenter, inquam, *obſervate eos qui ita ambulant*, &c. Conſtat autem quoties priſcis ſæpe temporibus, repetitis malleis, crebriſque concuſſionibus in

hære-

☞ hæreſes conſciſſa eſt eccleſia veneranda, anti-
ſtites formam divinitus traditam ſectantes, poſt-
ANNO CHRISTI 1432. quam a Conſtantino Auguſto cœpit eis eſſe conveniendi licentia, inſpirante ſacro flamine, ex omni orbe terrarum convenerunt; non requiro an principe procurante, an papa jubente. Sed hoc unum novi, quod qui ſuis concordiam perſuaſit diſcipulis, ubicumque duos pluresve ex ipſis in nomine ſuo convenire contingeret, ſe futurum promiſit in medio: & hanc arbitror eſſe divinitus traditam nobis formam divinitus cuſtodiendam. Ideo nec absre quatuor ſynodi principales eccleſiam catholicam, ſicut quatuor flumina paradiſum irrigantia, veluti quatuor evangeliorum libri a ſanctis patribus ſummisque pontificibus cum omni devotione venerati, ab imperiali quoque ſplendore in his quæ de ſumma Trinitate, ſacroſanctis eccleſiis, eccleſiaſticis quoque titulis conſtituerunt, ſumma cum veneratione reveriti ſunt & recepti, a quibus hanc ſynodum non pluſquam Petrum a Gregorio diſtare qui neſciat conſideret auguſtiſſimam ſemper moventis ſeriem naturæ. Quippe cum naturali ratione didicerim, unam eamdemque continua ſucceſſione duraſſe eccleſiam, cui directione fidelium adeſſe promiſit, uſque eam quæ in hoc cœtu reverendo repræſentatur. Siquidem una eſt legio, unuſve populus partibus communicatis, vel decidat omne myſticum, & intereat humanæ ſocietatis univerſa civilitas, rerum quoque ſpecies diſcerptæ ſuo fonte fatiſcant, recte deffiniendum eſt, quemadmodum humana ſpecies ex individuis compoſita mortalibus, auctore philoſophia, ſancitur perpetua; ita hanc venerandam ſynodum ex fragilibus hominibus, indiſſolubili tamen almi pneumatis artificio contextam, in hac collectiva repræſentatione temone Sancti ſpiritus gubernandam, a vero deviare non poſſe. Quod & veteribus philoſophorum principibus non eſt incognitum, ſancientibus nihil eſſe principi illi Deo, qui omnem mundum regit, quod quidem in terris fiat acceptius, quam concilia cœtuſque hominum jure ſociata, quæ civitates approbantur; in morali ſermone civitas non murorum ambitu continetur, ſed animorum unione conſtituitur, ſiquidem in legum conſenſerint obſequium. Quod huic ſanctæ civitati præcipue congruit, quam Veritas dominam mundi, lucem & ſal terræ fore conteſtatur, cuique cuncta quæ a patre ſcivit patefecit. Hæc autem omnia civiliter aſſumenda ſunt. Habet enim promiſſio, ut univerſa traditæ nobis diſciplinæ forma diligentius obſervetur in agendis. Ideoque videndum arbitror, patres optimi, quomodo ambulemus ſecundum formam nobis ſanctorum inſtitutis divina largitione reſeratam. Unde ſi fas eſt Jovis laudes ſanctorum agminibus permiſceri, apud egregium Homerum, dum gentis Graiæ princeps ad conſerendum cum hoſtibus manum ſub aperta promiſſione victoriæ foret animatus; ille velut divinum ſequutus oraculum, commiſſo prælio, amiſſis ſuorum plurimis, vix ægreque in caſtra remeavit. Num dicendum eſt Deum mandaſſe mendacium? abſit, non ita eſt, ſed illum caſum Græcis fata decreverant. Habuit enim præceptio, ut univerſalis produceretur exercitus; at iſte, prætermiſſo Achille, qui tunc recenti laceſſitus injuria, ab armis cum ſuo milite feriabatur, progreſſus in prælium, caſum qui debebatur excepit. Parem obſervantiæ diligentiam Homericæ per omnia perfectionis imitator Virgilius Maro, de Ænea nobiliſſimi Romani populi patre, ad regionem inſtruendo regno fataliter eligendam, inſtructo in talibus quoque rebus obtinuit; & parum rebus profuit, niſi ut probemus traditam divinitus formam accuratius obſervandam, etiam gentilium traditionibus comprobari. Hæc ſuccincta contractatione dixiſſe ſufficiat. Audite & cetera; vos vero patres inclyti, reverendiſſimorum ac illuſtrium excelſorumque archiprincipum ſacri Romani imperii electorum Achillei veſtri, qui profecto plurimis atrociſſimis injuriis perfidiæ Valdenſis affecti, guerrarum periculis exagitati, ſubditorum ſuorum ſuiſque fortaſſe corruptelis exinaniti, reparatione ferventius inſiſtere ſtudebunt, ſuffragia nullatenus aſpernati, majorem quæſiſtis aſſiſtentiam, veſtros celeberrimos ambaſſiatores deſtinando, qui ſub quadam verborum denſitate ab eiſdem dominis principibus votivum habuerunt reſponſum; dudum tamen miſſionem eorumdem oratorum, Deo nobiſque teſtibus, præconceptam, ut eximiorum dominorum oratorum ad hunc ſanctum cœtum tranſmiſſorum declarat optata præſentia. Merito itaque pronunciandum eſt, vos duce paraclito prudenter ambulaſſe juxta divinitus traditam vobis formam, cum vos, divini patres, & ipſi præclari principes, quamvis diverſo calle procedentes, ad eamdem tamen deliberationis metam pertigiſtis. Tres namque ſunt morbi, quibus principaliter totius chriſtianæ profeſſionis univerſitas vel proprio languore, vel aliena contagione laborat. Quorum primus ordine labes quidem hæretica; alter morum corruptela, prior tempore & cauſalitate, poſterior tamen ſcelerum ordine, quot animas præcipitaverit, adeo divulgatum eſſe arbitror, ut montes excelſos tranſcenderit, vaſtas quoque ſolitudines habitationibus hominum interjectas permanaverit, maria tranſnataverit, ac in omnibus orientis alias obeuntis ſolis ultimis, aut Aquilonis Auſtrive partibus non lateat, quorum reparatio & reductio inexpugnabilium luce rationum ſacris conciliis imminens ſemper functio in ſuperioribus fuit aſſerta. Guerrarum autem ſi quis ignoret diſcrimina, vel in ſcopulis habitans incolit antra, vel Cererem neſciens, glande paſtus, fronde quærit amictum. Unde non minus noſtræ curæ ſtatuiſtis eſſe de pace publica meditari. Quæ quamvis non ſit ipſa fides; per illam tamen iſte grandis homo, qui eſt omnium collectio fidelium, ad laudem Dei pertingit ſecundum actuationem ſimultaneam totius potentiæ, ſicut microcoſmus ſapientia & prudentia quieſcente perficitur. Hoc etiam nobis teſtificatur, quod orto ſole juſtitiæ, concomitante pacis abundantia, cetera præcinendo paſtoribus deſurſum, non voluptates, & divitiæ, honores vel longitudo vitæ, robur, ſanitas, ſeu pulcritudo: ſed pax intonuit in quam .... cœleſtis militia, cecinit angelica turba: *gloria in excelſis Deo & in terra pax*, &c. Hinc eſt quod *pax vobis* ſalus hominum ſalutabat. Parem quoque obſervantiæ diligentiam imitati ſunt ejus diſcipuli, quos patres conſcripti, veſtra congregatio ſancta repræſentat. Ergo pia dominis principibus ſuccrevit confidentia, quod cœleſtis proviſio, curam agens hominum,

ANNO CHRISTI 1432.

num, hanc firmam baſem divinæ fœcunditatis in Germaniæ confinibus juxta Galliæ metas ab æterno providerit, in qua militantem hoc tempore fundaret eccleſiam, quatenus ingruente loci opportunitate fluctuans navicula, ſpirante ſacro flamine, dirigatur in portum tranquillæ requiei: pro quibus feliciter peragendis, domini principes antefati quidquid eis largitor omnium, eccleſia, vel imperium contulit honoris, potentiæ, vel decoris, munifice conferre ſtudebunt, ac ſi quid emerſerit impedimenti, pro poſſe curabunt amovere.

3. His peroratis, ad exhortationem principum noſtrorum mea procedat oratio. Jam etenim dudum & ante veſtrorum ambaſſiatorum miſſionem, verbum inolevit S. D. N. papam certis in puncticulis ab hac veneranda ſynodo diſceptare, pleriſque formidantibus, ne ſupercreſcente ſcintilla diſcordiæ, ſchiſmatis ſeminarium in agrum ſpargatur dominicum, corporum atque animorum interitu ſubſequente, ut ſic ea quæ conſerationi parata forent, in lacrymas luctumque dejicerent. Ipſi vero veſtri oratores oninem formidinem ab illorum animi ſede pepulerunt, ſpem firmam polliciti, quod venerandi patres, cives hujus ſanctæ civitatis, cœleſti hierarchiæ conſiguratæ, ubi cunctorum civium eſt una voluntas, & illam civitatem repræſentantis, cujus civibus erat cor unum & anima una, idem eidem profunda meditatione penſantes, tam caute greſſus dirigant in via pietatis & modeſtiæ, quod in ſyllam tanti periculi minime labantur. Hortantur itaque præfati principes per ſuos quos cernitis ambaſſiatores conſulendo, hanc vobis eſſe ſollicitudinem ac diligentem cautelam, ut fidei morumque cauſam pertractantes, præaſſumtam formam divinitus inſpiratam taliter obſervetis, quod nullius extrinſeci contactu ſanctæ congregationis differatur opera ſalutari. Sic etiam in cauſis perorandis diſponunt legitimæ ſanctiones, ne incidens quæſtio vel emergens, ſi forte moræ diſpendium allatura ſit, principalem noceat intentionem; quod recte fieri poſſe credunt, ſi ſpreta opinione quæ minus cautis animi pro certa ferebatur, inolita contra ſanctiſſimum dominum noſtrum conquieſcat agitatio. Jam enim principes ipſi, quos utriuſque gladii poteſtas ſpirituali temporalique dotavit honore, ſua potiſſimum intereſſe putantes, inter hanc venerandam ſynodum & S. D. N. ac inter eumdem & glorioſiſſimum dignitatis terrenæ monarcham pertractare concordiam, quæ membra capiti nectit, ſervat & alit quicquid vitam ſpirat in orbe, inter hos ſuos ambaſſiatores, quoſdam ad præfatos utriuſque poteſtatis apices deſtinare decreverunt, ad precandum, exhortandum, atque poſtulandum, quatenus mutuas ſibi præbeant alterutrum concordiæ vices. Ipſe quoque ſanctiſſimus dominus noſter huic ſe ſacro conformet concilio, largiaturque favores, quod & validiſſimis argumentis urgentibus ſperant obtinere. Tunc etenim opere conſummato, quicquid contra hanc venerandam ſynodum jaculatus eſt umquam morſus livoris, ſeu forte jaculabitur, diſſolutum erit. Et tandem cautela prudentiæ pediſſequa ſervata, tolerantia filia fortitudinis imitata, modeſtia temperantiæ ſocia comitante, pietate quoque juſtitiæ ſatellite proſequuta, quibus rerum publicarum rectores homi-

ANNO CHRISTI 1432.

num ſalutem gubernant, illa divina virtus non ſtatuas plumbo inhærentes, nec triumphos areſcentibus laureis, ſed vobis cœlo definitum locum diſpenſabit, ubi beato ævo fruuntur ſempiterno, ad quem nos perducat vivens per ſæcula benedictus. Amen.

ANNO CHRISTI 1432.

ITEM DE EADEM MATERIA

Super præfantatione litterarum.

REverendiſſimi reverendique patres, ſpectabiles & egregii, prælati, doctores, domini præſtantiſſimi, ac ceteri merito venerandi in hac ſacra ſynodo generali univerſalem repræſentante Chriſti fidelium eccleſiam, præclaris veſtris excellentiis & devotis benignitatibus debitæ recommendationis puritatem offerunt reverendiſſimi in Chriſto patres, Maguntinus & Colonienſis archiepiſcopi, illuſtreſque & excelſi, comes Palatinus Rheni, dux Saxoniæ, & marchio Brandeburgenſis, omnes ſacri Romani imperii principes electores. Cogitantes ſuarum auſpiciis dignitatum, beneficiiſque deſuper eis munerum divinorum excellentius tributis non recte frui, ſi eccleſiæ ſanctæ catholicæ, quæ fluctuum cernitur procellis agitari, cunctis quibus poterunt ſtudiis fidelis integritatem obſequii, pro diſtributa virium portione, non impenderint, & bene gerendarum conſortes rerum comperti non fuerint. Docuit enim non ſolum priſcorum antiquiſſima vetuſtas, verum & juſta impellunt modernorum ingenia, & publicum ſanctæ eccleſiæ decorem carpere ſatagentia, & Chriſti fidelium ſub turbine vaſto naufragium formidantium portum præcludere optatæ requiei ſupremis operum tollere laborent fulgentioribus in Chriſtiana religione titulis relucen . . ., ne in deteriores anfractus ac caſus dubios & deflendos deſidia deveniant, quæ ſancto exordio in ſpe relevationis pulcra dependent, & ſub tranquillitate in publicam poterunt deduci ſalutem, tanti venerandi cœtus temperantia, quæ plerumque intra licitum quieſcit, & ultra non progreditur, metitur vires, & a medio non recedit, in genere bonorum utiliora inſtruit pertingere, & in malis quod pejus eſt effungere; ex præteritis æternum eventum docet colligere futurorum, unde & ſplendidior gloria vos patres celeberrimos reſpicit, quibus deſurſum datum eſt diſperſa colligere, & confracta ſolidare; ſub vobis cultoribus ficus ſterilis floritura ſperatur, optimi diſpoſitione regis, ſuæ immaculatæ ſponſæ ſanctæ catholicæ eccleſiæ ſalubrius ſuccurrentis; hac ſacroſancta ſynodo generali, cujus miniſterio hæreſes ſupprimi, hoſtiles ſubduci inſultus, & noxiæ tolli deformitates, ut virtus poterit libere exultare, ſpes pulcherrima Chriſticolas fovet. Hæc ipſa præfati reverendiſſimi illuſtreſque ſacri imperii domini principes electores ſecretius mentibus reponentes, eiſdem confodiuntur jaculis, quibus ſancta mater impugnatur eccleſia, pioque ſuccenſi deſiderio, ambaſſiatam in veſtro conſpectu humiliter comparentem, quæ quorumdam perſonis abſentium, viarum fortaſſis aut aliis ſubortis periculis, copioſior ſperabatur, cum litteris eorum creditivis reverenter deſtinarunt, quas de unanimi collegarum aſſenſu beni-

Ib. p. 231.

☞ nigne offero legendas ; quibus lectis, commu-
nes eorumdem dominorum principum electo-
ANNO CHRISTI 1432. rum finceri referentur affectus.

Nota per versus sequentes, quid spectat ad officium electorum imperii.

archiepiscopi
Maguntinensis, Treverensis, Colonienſis
Quilibet imperii sit cancellarius horum.
comes Rheni *Saxoniæ*
Et Palatinus dapifer, dux portitor ensis,
Brandeburgensis *rex Bohemiæ*
Marchio præpositus cameræ, Pincerna Bohemus,
Hi statuunt dominum cunctis per sæcula summum.

MANDATUM

Domini Romanorum Regis,

Missum illustri duci Bavariæ ad concordandum cum Bohemis.

Ib. p. 233. SIgismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmaciæ, Croaciæ rex, &c. Notum facimus tenore præsentium universis, ineffabilis dispositionis clementiæ divinæ non ignari, collatam nobis cœlitus quam habemus & recognoscimus dignitatem, illudque a nobis ab illo bono patrefamilias protinus exigi debitum, ut reddamus sibi talenta per eum nobis credita, duplicata: ad quod, prout tenemur, propositi & debiti nostri effectum diligenter impendimus, & temporale stipendium & retributionis æternæ præmium nobis proventura speramus. Et quoniam Romani regni fastigium & aliorum regnorum dignitas, in qua orbis conditor nos pietatis suæ clementia feliciter collocavit, jugiter mentem nostram sollicitant, ut cura pervigili & laboribus sollicitis universorum sacri imperii, ac regnorum nostrorum fidelium & subditorum amputemus incommoda, eisque votivæ quietudinis amœnitatem salubriter procuremus: Ad hoc nempe dispensationis munere principalis monarchiæ optavimus principatum, ad hoc sacri Romani imperii non leve pondus, sed suave, ac aliorum nostrorum gubernacula regnorum suscepimus, ut si ad alia extrinseca cotidiana sollicitudo nos provocet, ad ea tamen quæ processibus negotiorum improvide circumfluunt, reparationem felicem, statum quoque quietum ac reformationem nationum in sacro Romano imperio sub regiminis nostri felicitate respirantium respiciunt, tanto intendamus uberius, quanto præ ceteris mundi principibus solium magnificentius erexit cœlestis providentia Creatoris.

Sane quia pro bono sperato in nostro regno Bohemiæ certi deputati solemnes ambassiatores & nuncii, magnifici barones, nobiles & strenui viri, & magistri & sacerdotes, de regno Bohemiæ ac marchionatu Moraviæ, de Praga, & aliis locis eorumdem, omnibusque aliis ecclesiasticis & sæcularibus personis de utroque statu deputati, ad sedandum dissentiones in regno nostro Bohemiæ ac marchionatu Moraviæ exortas, ad sacrum generale Basileense concilium in Spiritu-sancto legitime congregatum, universalem ecclesiam catholicam repræsentans, proponunt venire, & ad illud, prout accepimus, accedere dispositi sunt; pro cujus quidem negotii salubri consummatione, nos per præfatum sacrum concilium ac ejus nuncios & bullas, ac etiam per Bohemorum & Pragensium litteras ad dictam conventionem invitati, ac cum instantia rogati & requisiti sumus, ut nos ad idem sacrum concilium personaliter appropinquare, & eidem interesse dignaremur, pro celebriori causarum & rerum spiritualium & temporalium regni Bohemiæ expeditione. Et quia nos hic in Italia sollicitis laboribus pro bono statu universalis ecclesiæ ac ipsius sacri concilii, nec non arduissimis sacri imperii negotiis præoccupati, prædictum sacrum concilium personaliter tam cito accedere non possumus, sicuti tamen ex intimi cordis nostri affectione ac libenti animo interesse & facere vellemus: ne tamen propter nostræ personæ in hujusmodi conventione in ipso sacro concilio absentiam, pacis & unionis tranquillitas votiva apud Bohemos, auxiliante Deo, ordinanda, retardari aliquatenus possit, quam semper summopere desideravimus, & affectamus totis viribus procurare, Nos, quos hæc causa Bohemiæ regni nostri in temporalitate præcipue concernere dignoscitur, pro qua feliciter pertractanda & opportune peragenda, vice & nomine nostris procuratores nostros digne duximus deputare, habentes de immotæ fidei præclara constantia, ac singularis circumspectionis & providentiæ industria, illustris principis Willelmi comitis Palatini Rheni, ducis Bavariæ, avunculi nostri cariſſimi, protectoris sacri Basileensis, & nostri in eodem locum tenentis, ac venerabilis Johannis episcopi Curiensis principis, consiliariorum nostrorum fidelium dilectorum, plenissimam & indubitatam fiduciam, ipsos & eorum quemlibet in solidum animo deliberato sanoque, nostrorum & imperii sacri ac regnorum nostrorum Hungariæ & Bohemiæ fidelium accedente consilio, & de certa nostra scientia, citra tamen potestatis alias per nos eidem Willelmo super locum tenentiæ in eodem concilio concessæ, revocationem, fecimus, constituimus, creamus & ordinamus nostros veros, legitimos, certos & indubitatos procuratores, actores, factores, negotiorum nostrorum gestores, & nuncios generales & speciales: ita tamen quod specialitas generalitati non deroget, nec e contra; sic quicquid unus eorum incœperit, alter ipsorum prosequi valeat mediare & finire, dantes & concedentes eisdem procuratoribus nostris, & cuilibet eorum in solidum, pœnam & omnimodam potestatem ad interponendum se nomine nostro ac auctoritate nostra cum omni possibilitate, una cum sacro Basileensi concilio, ut pax, unio & concordia in ipso regno nostro Bohemiæ, ac terris circumvicinis reformentur, auspice Domino, & sequantur. Insuper pro bono regni nostri Bohemiæ & ejus regnicolarum, ut dissentiones subortæ ibidem tam de rebus spiritualibus, quam etiam temporalibus, simul in eodem sacro concilio de medio populi christiani submoveantur, unioque & tranquillitas cum optata conclusione redundent, vobis & cuilibet vestrum damus & concedimus, ut supra, plenam & omnimodam ac liberam auctoritatem, potestatem, facul-

☞ facultatem, & mandatum ſufficiens tenore præſentium, nomine & vice noſtris regiis, ad tractandum cum ſupradictis ambaſſiatoribus & nunciis Bohemorum & Moravorum ad prædictum ſacrum concilium miſſis & mittendis, communiter & diviſim, accedentibus ad hoc, conſilio quorumcunque prælatorum & aliarum notabilium perſonarum eccleſiaſticarum, nec non ducum, principum, comitum, baronum, nobilium, civitatum & communitatum, ſeu eorum procuratorum, ambaſſiatorum, & nunciorum, ac aliorum ſæcularis ſtatus regni noſtri Bohemiæ, qui nobis adhæſerunt, & obediunt & adhærent, aut majoris partis eorum ſeu deputatorum ab eis, qui ſunt & pro tunc erunt, dum & quando præmiſſa infraſcripta peragentur; nec non de conſilio ipſius ſacri concilii Baſileenſis, ſeu deputatorum vel commiſſariorum ab eodem, de & ſuper omnibus & ſingulis, quæ ad nos ratione temporalitatis regni noſtri Bohemiæ jure pertinere quoquo modo dignoſcuntur. Ad tractandum inſuper & diſponendum, ordinandum, concludendum & acceptandum vias, modos convenientes, neceſſarios, congruos & opportunos, per quos in ipſo hæreditario regno noſtro Bohemiæ & terris ei ſubjectis pacis dulcedo refloreat, & feliciter conſervetur; ac etiam de reconciliando nobis omnes & ſingulos regnicolas ipsius regni noſtri Bohemiæ, nobis hucuſque contrarios, & alios ſibi de Moravia adhærentes, ac etiam de modo, via & forma recipiendi & reaſſumendi nos in regnum noſtrum Bohemiæ hæreditarium, & ad alias terras noſtras eidem ſubjectas, ipsumque & ipſas intrandi, regendi & in eisdem pacifice commorandi, & de ac ſuper retentione bonorum in eodem regno ac terris noſtris prætactis, ad nos & ad alios quoſcumque pertinentium, ac per Bohemos, Moravos & alios ſub præſentium guerrarum diſturbio occupatorum, nec non reſtitutione facienda de bonis immobilibus per eosdem Bohemos vel alterum eorum occupatis, & quæ de præſenti occupantur, ad ſacroſanctas eccleſias venerabiliaque monaſteria atque loca ſancta, & ad perſonas eccleſiaſticas & religioſas, ac etiam ad nos & noſtrum tamquam regis Bohemiæ fiſcale dominium & cameram; nec non ad quoſcumque alios principes eccleſiaſticos & ſæculares, comites & barones, nobiles, communitates, civitates burgenſes, cives, & ad quaſcumque alias perſonas, de jure vel conſuetudine ipſius regni noſtri Bohemiæ pertinentibus, vel quovis modo debentibus, & eorum circumſtantiis, dependentibus & connexis, ſic quod unicuique hujſmodi bona ſua libere reſtituantur, quodque unuſquiſque de regno Bohemiæ ad poſſeſſionem bonorum ſuorum immobilium admittatur pacifice & introducatur.

Ceterum pro uberiori reformatione pacis & tranquillitatis, ac ſalubris ſtatus in ipſo regno noſtro Bohemiæ felici reſtauratione, ad honorem regis regum, per quem vivimus & regnamus, cui omnes actus noſtros offerimus, cui omne quod bene agimus imputamus, præfatis noſtris procuratoribus tenore præſentium damus & concedimus plenam & omnimodam auctoritatem, & poteſtatem tractandi & concludendi, cum ſupradictis ambaſſiatoribus, nunciis, & procuratoribus Bohemorum & Moravorum, ac cum omnibus & ſingulis ad noſtram benignam, largam gratiam, obedientiam & ſubjectionem debitam venire, noſque in ſuum verum naturalem dominum regem Bohemiæ recognoſcere & ſuſcipere volentibus, eoſque in noſtram gratiam recipiendi & aſſumendi. Ipsis quoque omnibus & eorum cuilibet noſtræ clementiæ gratiam pollicitandi, dandi, & benigne tribuendi, nec non ipſis omnibus & ſingulis omnes injurias, damna, culpas, tranſgreſſiones, offenſas, crimina quoque, etiam læſæ majeſtatis quomodocumque in præterito per eos commiſſas ac perpetratas, ac commiſſa & perpetrata penitus remittendi, relaxandi, & dimittendi, ac reſtituendi eis omnes terras, civitates, caſtra, dominia, prædia, bona, & jurisdictiones, ad eos pertinentes, & in regno & terris eisdem exiſtentes, ac etiam reſtituendi eos & ipſorum quemlibet ad eorum privilegia & libertates, honores, dignitates, famam, atque ſtatum, in quibus retroactis temporibus fuerunt & eſſe conſueverunt, dandique & concedendi omnibus & ſingulis generalem & ſpecialem abſolutionem & remiſſionem de omnibus per eosdem Bohemos, Moravos, & alios ſuos adærentes perpetratis, prout epiſcopis Bohemis & aliis & ſupradictis procuratoribus noſtris videbitur, concedendi; ac etiam ad aſſecurandum vice & nomine noſtris, ut omnes & ſinguli ejusdem regni noſtri, ac totum ipſum regnum, & omnis ſtatus ejusdem permaneant & gaudeant, & gaudere poſſint & valeant omnibus juribus, privilegiis, & libertatibus, gratiis & honoribus, quibus, ut ſupra antea gaudebant, ac freti & gaviſi fuere, & generaliter ad faciendum omnia & ſingula alia de ſimili concilio prædictorum regni noſtri Bohemiæ, qui tunc aſſuerint, & de conſilio prædicti ſacri concilii Baſileenſis, vel pro parte ipſius deputatorum vel deputandorum, quæ nos faceremus, facereque poſſemus & deberemus, ſi perſonaliter præmiſſis vel alicui præmiſſorum intereſſemus, etiam ſi talia eſſent quæ mandatum magis iſto exigerent ſpeciale, & quia in præmiſſis & dependentibus ab eis in tali & tam grandi materia multi diverſique caſus poſſent occurrere, emergere, aut incidere, in quibus poſſet dubitari, an per ſuperius expreſſata ſufficienter explicari interpretarique poſſent: ut igitur nihil ex parte noſtra deſit vel deficiat, ſed ut toti orbi & ſignanter regnicolis regni noſtri Bohemiæ clare conſtet de noſtra cordiali affectione, quam circa hujusmodi unionem & concordiam, & omnia alia præmiſſa habemus, idcirco prædictis noſtris procuratoribus ex abundanti plenitudine damus & concedimus omnimodam & plenariam poteſtatem & facultatem, ut epiſcopi in omnibus hujusmodi caſibus, ſi qui emerſerint, occurrerint, vel evenerint, tam in expreſſatis quam non expreſſatis habent & habere intelligantur omnem illam facultatem ac plenitudinem poteſtatis, quam nos in præmiſſis, ſi præſentis eſſemus, haberemus & habere poſſemus, etiamſi tales eſſent caſus de quibus oporteret quovis modo vel jure mentionem fieri ſpecialem; quodque illum & illos tot quot fuerint, eadem auctoritate noſtra & nomine noſtro declarare, interpretari, terminareque & concludere valeant ſecundum materiam ſubjectam de conſilio prædictorum, prout vedebitur expedire

ANNO CHRISTI 1432.

dire & fore faciendum: promittentes in verbo nostro regio per præsentes, ex nunc, prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc, omnia & singula habere & tenere rata, grata & firma, quæ procurata, tractata, acta, gesta, conclusa, & firmata fuerint per supradictos nostros procuratores, & de consilio eorum, ut supra, eaque aliis nostræ majestatis litteris, si opus fuerit & desuper fuerimus requisiti, curabimus confirmare præsentium, sub nostræ regimine majestatis sigillo testimonio litterarum. Datum Senis, anno Domini MCCCCXXXII. die III. mensis Decembris, regnorum nostrorum anno Hungariæ, & XLVI. Romanorum XXIII. & Bohemiæ XIII.

ANNO CHRISTI 1432.

Ad mandatum domini regis Gaspar Slick vice cancellarius.

COPIA LITTERÆ

Missæ universis regibus per dominum imperatorem pro concilio Basileensi,

lb. p. 237. SEreniſſime princeps, frater noſter præcariſſime, cognoſcentes evidentiſſime, & in dies magis ac magis conditiones rerum perſpicacius intuentes, videmus quod ſi ſacrum Baſileenſe concilium quoquo modo traheretur in longum, aut aliis machinationibus, quod abſit, turbaretur, non ſuccederet aliud, niſi ruina eccleſiæ, ſubverſio fidei, adnihilatioque totius ſtatus eccleſiaſtici, & per conſequens omnium Chriſtianorum: & ob id ut imminentibus provideatur periculis, hucuſque ſummam curam geſſimus, & pro ſtabilimento & favore ipſius ſanctæ ſynodi ſcripſimus veſtræ fraternitati & aliis Chriſtianorum regibus, prælatis & principibus, rogantes & ammonentes, ut illuc veniant, aut oratores ſuos plena poteſtate fultos tranſmittant. Verum, præcariſſime frater, quia ipſa pro exſtirpatione hæreſum, reformatione morum, & pacificatione diſcordiarum in Spiritu ſancto legitime congregata contrarietatibus multorum, qui forſitan de periculis & ſcandalis, quæ inter Chriſticolas quotidie ingruunt, plenam informationem non habent, multum impetituri quamvis per Dei gratiam ſacrorum Conſtantienſis & Senenſis conciliorum apoſtolicaque auctoritate, videlicet Martini papæ V. & hujus moderni domini noſtri Eugenii, ac per iſtos venerandos patres in Baſilea congregatos ita firmatum & ſtabilitum ſit, ut indiſſolubile extet, operæ pretium cenſuimus, veſtram fraternitatem & alios quoſcumque qui religionem fidei Chriſtianæ amant, denuo ſollicitare, ad illuc mittendum pro felici conſummatione concilii memorati; quam ideo iterum atque iterum rogamus & requirimus, exhortamurque in Domino noſtro Jeſu Chriſto, cujus res agitur, quatenus ad laudem omnipotentis Dei, conſolationem ſuæ ſanctæ eccleſiæ, & promotionem præfati concilii, quod revera in hoc tempore tribulationis Deus pro ſalute fluctuantis naviculæ ab alto conceſſit, veſtros ſolemnes ambaſſiatores ſubito illuc velitis tranſmittere, prælatos nihilominus regnorum veſtrorum ad hoc inducentes, ut pari modo illuc accedant. Speramus enim indubie, quod Deus omnipotens ipſam ſynodum felicitabit & augebit pro directione ſuæ ſanctæ eccleſiæ undique impugnatæ. Nam ſi veſtra fraternitas umquam præſtit Deo gratiarum obſequium, ſi reipublicæ Chriſtianæ umquam impendit favorem, nobiſque complacentiam, jam totum perficiet, ſi illud petimus pro ſolita veſtra erga Chriſtianam rem affectione impleverit, uti rogamus. Datum, &c.

ANNO CHRISTI 143

COPIA LITTERÆ

Quam oſtendunt populis iſti Capitanei Armorum, & ſub tenore iſtius littera omnia occupant.

FIlippus Maria Angelus Dux Mediolani &c. Papiæ, Angleriæque Comes, ac Januæ Dux. Non ignorantes quantum deceat quemcunque Catholicum Principem favere rebus eccleſiæ, eaſque non tantum conſervare, atque protegere, ſed etiam ampliare pro viribus, honoris, & debiti noſtri eſſe cenſemus ea continuo tota mente provocare, & quærere, quæ in bonum, & augmentum ipſius eccleſiæ cedere videantur. Cum igitur a ſacro Baſilienſi concilio, quod univerſalem repræſentat eccleſiam, nedum admonemur, ſed ſtrictum mandatum habuimus, omnes, & ſingulos eidem ſacro Concilio adhærentes, & adhærere volentes quibuſcunque favoribus & præſidiis noſtris fovendi, atque juvandi, alioſque ad ejus ſacri Concilii adhærentiam, obedientiamque omnibus modis, & viis adhortandi, excitandi, & inducendi; ſicut latius conſtat Bullis præfati Concilii tenoris proxime ſubſequentis, videlicet:

E MS. Con. F eruit & misit I Mehus C.

Sacroſancta ſynodus generalis Baſilienſis in Spiritu ſancto legitime congregata univerſalem eccleſiam repræſentans, dilecto eccleſiæ filio nobili viro Filippo Mariæ Angelo Duci Mediolani illuſtri, ſalutem, & omnipotentis Dei benedictionem. Præclara opera tua, quæ ad favorem, & exaltationem hujus ſanctæ ſynodi in ſpiritu ſancto veriſſime congregatæ in hanc uſque diem inceſſanter præſtitiſti, & continuo etiam ſponte tua præſtas facillime nos excitant, & inducunt, ut te, in quibuſcunque etiam graviſſimis rebus, eandem ſynodum, immo verius ſanctam Dei eccleſiam concernentibus fidentiſſime requiramus, minime dubitantes, ut quemadmodum hactenus omni ſtudio omnique poſſibili diligentia ad incrementa ipſius ſanctæ ſynodi diligentiſſimus fuiſti, pari modo pro tua ſincera devotione in futurum eſſe debeas. Hinc eſt, quod cum inter cætera, quæ ad ſtatum, augmentum, & perfectionem ipſius ſanctæ ſynodi pertinere videantur, illa hoc tempore præcipua eſſe dignoſcimus, & omnibus, & ſingulis agentibus, ſeu acturis, aut quomodocunque agere volentibus pro eadem ſanctiſſima ſynodo, quicunque favores, & ſubſidia adhibeantur poſſibilia, te cujus fidem, & devotionem jam multis experimentis inconcuſſam novimus, & cujus ad has res perficiendas præſertim in locis Italiæ auctoritatem, potentiam, & vires intelligimus, hortamur, atque monemus per viſcera miſericordiæ Jeſu Chriſti, & nihilominus tibi in virtute ſanctæ obedientiæ ſtrictiſſime præcipiendo mandamus, quatenus omnes, & ſingulos huic ſacro concilio adhærentes, & adhærere volentes quibuſcunque favoribus, & præſidiis tuis foveas,

☞ veas, atque jubeas ipsosque, & quoscunque alios quocunque nomine censeantur omnibus modis, & viis ad ejus sacri concilii adhærentiam, obedientiamque adhorteris, excites, & inducas nihil obmittendo eorum, quæ a te præstari poterunt, quo prædicta, ut summa utilitas ipsi synodo, & ecclesiæ Dei succedura est, locum habeant; quæ si, ut in devotione, fide, & prudentia tua plene confidimus, perfeceris, ad cumulum laudum tuarum, & hujus sanctæ synodi incrementa magnam accessionem facies, ut tibi merito tuo indissolubiliter obligemur; habituri præterea firma, & rata, & grata, omnia, quæ in præmissis pro bono statu, & incremento ejusdem sanctæ synodi, vel verius ecclesiæ sanctæ Dei, cujus res agitur, quomodocunque agitando, adhortando, fovendo, & inducendo operatus fueris. Datum Basileæ die XXI. mensis augusti. Anno Domini millesimo quadrigentesimo trigesimo secundo. Bar. de Lucignano. Nec intendentes mandato ejusdem sacri Concilii, & ecclesiæ, quæ per ipsum repræsentatur, declinare, immo in omnibus ut merito obligamur & tenemur, debitam obedientiam reverentiamque ad ipsam eccl. maximam semper habuimus, & usquequaque habere disponimus insinnare, ac ostendere in aliorum exemplo. Harum serie &c.

ANNO CHRISTI 1432.

Quod in concilio procedendum sit per Nationes, & non per deputationes: Suadetur primo antiquorum, & modernorum Conciliorum auctoritate, 2. rationibus.

MS. Cod. lor. misit lom

QUantum ad primum, nam sacrum Basilienſe concilium a sacro Constantienſi concilio non diversum, sed unum, & idem continuatum sentitur: ut in C. *Frequens*, in eodem edito. Cavetur in eodem, quando dicitur, quo per quandam continuationem semper Concilium vigeat, ut per termini pendentiam expectatur: Ex quo igitur est unum, & idem Concilium: Ideo eodem modo, quo inchoatum est, finiri debebit.

Præterea idem statutum præsupponit nationes, ut ex ejus tenore apparet; & similiter sacrum Basilienſe Concilium in Cap. I. de modo procedendi per deputationes disponit suppositā singularum nationum in quatuor partes æquales in singulis deputationibus distribui debere, quod fieri non posset, nisi divisio esset nationum, quæ quidem divisio etiam confirmatur per decretum in prima sessione publicatum, quo omnibus in hoc Concilio congregatis datur plena & libera consulendi facultas, & prohiberi non debet facultas procedendi per nationes, prout dictum sacrum Constantienſe Concilium per vota nationum & non deputationum singula deliberavit, & concluſit.

Præterea ex quo verum est, quod hic viget Concilium Constantienſe continuatum tanquam, per termini pendentiam suspensum, expectatum: ut ex allato c. I. Ergo necessario suum esse formale, videlicet modus procedendi durabit cum forma sit, quæ dat esse rei, ut in C.

1. Cum præsens Concilium sit idem continuatum cum Constantienſi, non debet eadem res diverso jure censeri XII. q. 11. *cognovimus &c.* Quo circa & res, quæ in alterius locum succedit, eodem jure censetur XIII. d. c ul. XIIII. d. c. 1. Ut lite pen. *Ecclesias*, & A successor factum prædecessoris intendere, & servare debet XXV. q. 1. *Justitiæ*, & q II. *in Galearum*, & qui prædecessorum statuta non servat, elisor est non constructor XXV. q. II. *Si ea*.

Præterea quælibet res sapit naturam suæ originis, & per consequens revertitur ad eandem, de privileg &c. Sed quoniam concilium Constantienſe habuit naturam procedendi per vota, & deliberationes nationum: igitur &c.

Præterea cum sit idem concilium, ergo per eandem causam integralem quod nascebatur debet dissolvi de regu. jur. c. j. de conse. di. IIII. *Baptis.*

Præterea non debet fieri immutatio in iis B quæ utiliter sunt a prioribus recepta XXV. q. 11. *Cum pie*, & c. *Ecclesias*: Nam jus est asperum, & præcipue bonis sacerdotibus inimicum niti quempiam quantumcunque rationis excusatione, quæ bene sunt ordinata rescindere, & exemplo docere veteres sua quæcunque posse constituta dissolvere XXV. q. 11. Constitutionis.

Decet igitur, & congruum est, ut hoc sacrum concilium imitetur modum procedendi, C quo ejus origo regulabatur, ut in allato C. *justitiæ*, maxime tamen nulla subsit causa immutandi, ut in omnibus super alligatis, & inde norma sumenda unde assumpsit exordium, ne caput institutionis videatur omitti XII. di. præc. & ridiculum est, & satis abominabile dedecus esset, si traditiones, quas a patribus suscepimus antiquitus infringi pateremur. Val. c. *ridiculum* & XXV. q. I. *sicut*, & a regulis matris nullatenus convenit deviare C. di. *Non licet*. immo nulla præsumtione sunt turbanda, quæ pro quiete religiosæ conversationis reperiuntur ordinata; absit enim, quod hoc sacrum concilium exemplum dare velit posteris suæ ordinationis jura perturbandi XXV. q. 11. *Quod vero* quandoque a novitatibus est abstinendum; quæ licet quibusdam placeant de translat. episcopi quinto, & quibusdam displiceant, dereli. d. *Ne nimia*: ut plurimum tamen discordiam pariunt. de consue: *cum consuetudine* XI. q *quis nesciat*: Ex quo igitur ex D ordinatione, & observantia sacri concilii Constantienſis licitum sit, & accommodum suppositæ nationis Germanicæ, quinimo utilitati publicæ necessarium ut decidenda per deliberationes, & consensus nationum procedant, merito ad id singuli commovendi sunt, & non impediendi.

Constat insuper, quod nationum qualitates, conditiones, & difformitates in magna disparitate sunt, & differentia. Quod enim uni convenit, alteri incoveniens est; & uni proficuum, alteri nocivum, quod uni placet, alteri displicet, quod uni medicina, alteri interitum; quod uni cognitum, alteri ignotum; quod uni laudabile, alteri vituperabile. Quodque E proterea non sit verisimile, quod tanta mentium disparitas de facili in unam concordaret sententiam, & difficilem, convenientemque præberet medicinam. Quis enim melius sanat, quam qui morbum cognovit, & medicinam, & de quanto deformitates a pluribus dignoscentibus quæruntur, de tanto facilius inveniuntur, & medicantur. Pudor enim esset, & non modicum periculosum, & scandalosum, si unius nationis facinora alteri nationi publicarentur. Patet igitur ex præmissis, quod honestior modus procedendi est per nationes.

☞ Quantum igitur ad ſecundum, præmitto; Quod eccleſia, eſt catholicorum collectio, ut de Con. di. I. *Eccleſia* Et per conſequens eccleſia univerſalis omnium catholicorum eſt collectio, ut clerum comprehendit, & populum XII. di. alla. nec non paleas cum granis di. IIII. *Eſt unitas*. Et licet in veritate non ſit poſſibile ſecundum naturam omnes Catholicos ſimul in uno loco per modum concilii eſſe congregatos; tamen repræſentative eccleſia ſimul eſſe poteſt: Sicque in veritate dicta univerſalis eccleſia in Baſilea repræſentative conſtituitur. In eo quoque ibidem de omni orbe terrarum ſancti Patres debent eſſe congregati per ſe, vel per ſuos vicesgerentes, qui per eorum præſentiam, & contumaciam abſentium omnes catholicos, et per quos univerſalem eccleſiam repræſentant, quemadmodum de quatuor principalibus conciliis legitur XV. di. *Canones*: Ubi in concilio Nicæno I. epiſcopi conveniunt, qui in aliorum *contumaciam* totum coetum fidelium repræſentarunt. Nam et quilibet epiſcopus in ſua dioeceſi pater eſt et paſtor; Catholici vero in ſua dioeceſi commorantes cujuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, aut conditionis exiſtant, etiamſi regali, aut alia eminentia præfulgeant, ſunt eorum filii, et oves, ac talentum paſtori creditum, nec non pars ſollicitudinis ſibi commiſſæ, pro quibus ſuæ villiacionis tenetur reddere rationem a Deo, quia ſanguis ſubditorum de manibus ipſorum requiretur de offi. ord. *irrefragabili*. Cumque igitur epiſcopus omnium regum, principum, et aliarum personarum ſuæ dioceſis in ſpiritualibus, et in iis, quæ ad ſalutem pertinent animarum ſuperior ſit, et judex, ipſoſque, et eorum ſpirituales cauſas cognoscere habeat, decidere, et diffinire: ideo tanquam pater pro filiis, paſtor pro ovibus, et ſuperior pro ſubditis, pro laude Dei, et animatum ſalute in ſpiritualibus ordinandis, et diſponendis vocem deciſivam pro se, et ipſis repræſentet.

ANNO CHRISTI 1432.

f. sic

Ex præmiſſis infertur cauſa, quare principes ſæculares, et laici dumtaxat conſultivam, et non deciſivam vocem habere poſſunt in ſpiritualibus. Nam in ſpiritualibus, nullus laicus ſuperioritatem, et per conſequens, nec judicandi, nec decidendi, nec diffiniendi poteſtatem ſibi vendicare poteſt; ſed dumtaxat obſequendi, et obediendi de Conſt. *eccleſiæ S. Mariæ*.

Ex quibus infertur alia ratio a contrario ſenſu, videlicet: quare prælati, pontifices, et alii qui non habent adminiſtrationem dominorum temporalium, in quibus judicare habeant, et diffinire, non habent in reformatione temporalium vocem deciſivam; ſed dumtaxat conſultivam, quia in talibus non habent poteſtatem judicandi perſonas, aut res: ergo nec decidendi, nec diffiniendi, ſed obſequendi, et obediendi ex paritate rationis, quoniam idem contulit jus de Queſti: translata.

Ex quibus ulterius ſequitur, quod prælati, pontifices, et alii utrumque habent gladium, et per conſequens in ſpiritualibus, et temporalibus judicandi, diffiniendi, et decidendi poteſtatem etiam in reformatione temporalium ne dum conſulendi, ſed et decidendi vocem habebunt, et facultatem.

Item ſequitur; quod qui nullam in ſpiritualibus, et temporalibus habent ſuperioritatem, et per conſequens nec decidendi in eisdem poteſtatem, ille nullam vocem deciſivam aliam quam pro ſua perſona in reformatione ſpiritualium, aut temporalium habere poterit.

ANNO CHRISTI 1432.

Item infertur, quod in utroque foro tantam extenſivam quilibet habet vocem decidendi, et diffiniendi, quantam habet poteſtatem in altero, vel in utroque foro ſibi ſubjectam, & de tanto majorem, de quanto ampliori multitudine, numero, dignitate, & merito excellentiorem repræſentat. Sicque etiam habendus eſt reſpectus ad hæc, quod tanto majoris auctoritatis eſt vox, quanto digniores perſonas qualitate, & numero repræſentat.

Sequitur ulterius, quod pontifex habens ſub ſe communiter, & communi æstimatione in ſpiritualibus mille perſonas ceteris paribus, habet majorem vocem in decuplo quam is, qui communiter, & communi æstimatione centum dumtaxat ſub ſe in ſpiritualibus habet perſonas, quia in decuplo majorem poteſtatem catholicorum repræſentat.

Ex prædictis infertur ad hoc, quod aliquis per concilium generale eccleſiam catholicam repræſentans, vere dicatur ſancitum, ordinatum, ſtatutum, et conclusum, ita quod ab omnibus ſit obſervandum, neceſſario requiratur, ut a talibus præſentibus, qui in aliorum abſentium contumaciam omnes catholicos, ſeu ejus ſaniorem, et majorem partem repræſentant pro laude Dei, et animarum ſalute ſit, et fuerit receptum, concluſum, deciſum, approbatum, et publicatum. Nam quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet 74. di. c. 1. Et de temp. ordi. *Si archiepſcopus* cum gloſ. Sed manifeſtum relinquitur, quod in hoc ſacro concilio concludenda, et ab omnibus fidelibus obſervanda, non aliter ab omnibus catholicis approbantibus, quam in perſonis illorum, qui omnes catholicos, ſeu majorem, et ſaniorem partem eorundem in aliorum contumaciam per conſequens, totam catholicam eccleſiam repræſentat: Et hoc eſt, quod dicitur concilium univerſalem eccleſiam repræſentans.

Quibus præmiſſis, veniendo ad rationes, dico, quod a modo procedendi per nationes multa bona provenirent, et multa mala evitabuntur; ergo acceptandus: a modo vero procedendi per deputationes, modicum, vel nullum bonum proveniet, nec modicum, vel nullum malum evitabitur, ſed multa inconvenientia, et mala ſequentur; igitur ab illo abſtinendum. Nam ad hoc, quod ordinationes concilii quemlibet arctent catholicum, neceſſario requiritur, quod per vota omnium catholicorum, univerſalem eccleſiam conſtituentium, deliberatæ, digeſtæque ſint, et concluſæ; cum abomnibus ſit approbandum, quod ab omnibus eſt obſervandum, ut ſuperius eſt dictum. Sed manifeſtum eſt, quod in deputationibus, nec per vota omnium catholicorum, nec per repræſentantium, ſed privatarum perſonarum nullum alium a ſe repræſentantium vota hujuſmodi ordinationes deliberantur, et approbantur, ex quibus grande ſequitur inconveniens, videlicet, quod vota duorum, vel trium, privatarum perſonarum, majorem in univerſali concilio deliberandi, et approbandi auctoritatem habeant, et facultatem, quam vota centum millium, et plurium perſonarum in ſingulis qualitatibus dignitatum

ſimi-

similium; patet de episcopo, vel ejus vices gerenti, et centum millia personarum suæ dioecesis repræsentanti, qui in casu præmisso voto duarum privatarum personarum superatur. Et aliud sequitur inconveniens, videlicet, quod duo, vel tres subditi ejusdem episcopi, seipsos dumtaxat repræsentantes, majorem auctoritatem habeant in concilio consulendi et approbandi, quam episcopus, omnes personas suæ dioecesis repræsentans; aliud inconveniens, quod aliquando a tota ecclesia universali dicetur deliberatum, et approbatum, neque præceptum, sicque ecclesia catholica gravissime deciperetur, si forsan centum privatæ personæ, quarum nulla aliquam communitatem repræsentaret, aliquid per ecclesiam observandum concluderent: quod quadraginta episcopi, plures reges, et principes, legiones, et miliones hominum repræsentantes reprobarent, et minime ab ecclesia obsetvandum diffinirent.

Præterea aliud inconveniens, nam experientia docuit, et docet, quod potentiores in singulis deputationibus distributi cum suis adhærentibus, et sequacibus in singulis materiis agitandis per hunc modum procedendi per deputationes, *quicquam* volunt approbant, et quod nolunt reprobant, et si quid propter, aut contra eorum intentionem a majori parte fuerit inductum, illud absque conlusione transitur, et subducitur: et si concluſum fuerit adaptabitur tempus, quod per subordinationem denuo tractatur, et retractatur.

Præterea docuit experientia, quod potentiores, cum aliquam materiam intendunt concludere, ex tunc præsidentes, et alios officiatos suæ intentioni propitios perordinant, et disponunt ad libitum suæ voluntatis, aliis pluribus in veritate dissentientibus, propter verecundiam, timorem, complacentiam, vel amorem contradicere non præsumentibus; et si quacunque ratione fulti contradixerint, illa contradictio obruentium turbationem cum verborum sonitu evanescit. Aliud propterea inconveniens: Nam uti permittitur per deputationes procedendo, sacrum concilium sua intentione omnino frustraretur, quod sic deducitur: Nam manifestum relinquitur, quod ad debitam reformationem in capite, et in membris pax in Dei ecclesia, et hæresum extirpatione indubie ministrabitur, et ea cessante cessabunt et alia duo, cum ab ipsa reformatione tanquam a principali causa, et fonte prædicta, et omnia alia bona dependent, et provenient. Si enim dabitur reformatio, ex tunc unicuique justitia mediante reddetur quod suum est, Deo videlicet, et hominibus, et per consequens pacificabitur homo cum Deo, et homo cum homine. Sicque hæreses cessabunt, et animorum dissensiones, et per consequens unitas fidei habebitur, et pax. Sed constat, quod reformatio in capite, et in membris per hujusmodi deputationes eo modo quo celebrantur, nequaquam fieri poterit, quod sic deducitur; nam certum est, quod nationes maxime differunt in suis conditionibus et qualitatibus, ut superius dictum est. Quomodo igitur versimile est, quod aliquis consulat, aut velit consentire ad sublationem ejus, quod sibi placet, et videtur conveniens, licet allus illud difforme, et iniquum arbitretur? Quia igitur una natio aliter gravatur per caput, quam alia, et similiter alios defectus patitur in membris quam alia, et sic alia, reformatione indigent, et illa utique congruentius tractatur mediantibus personis earundem qualitatum, & conditionum, quam diversarum; sicut administratio cujuslibet prælati in parte sollicitudinis sibi comissæ a Deo suæ prælaturæ est annexa; quod superior prælatus interim *quoque* inferior bene, & laudabiliter administrat, de ipsius inferioris administratione nequaquam intromittere, sed illam juvare debet, & promovere juxta formam a sanctis patribus desuper traditam. Quotiescunque ergo caput a tali forma recedit, & inferiorum prælatorum non pro laude Dei, & animarum salute, sed cupiditatis causa, ac propter lucrum, & denarios a nationibus extorquendos administrationem sibi usurpat, corpus utique caput & deformatum, & reformatione eget; et certum arbitratur, quod non omnis natio in hanc reformationem consentiret, cum talis usurpatio sibi conveniens utilis, & necessaria nequaquam tollenda, alteri vero omnino contrarium videatur: sicque in contradictoria sententia remanent, quomodo in unam reformationem concurrerunt, nisi forte curiosa subtilitas adversam sibi simplicitatem in suam perverteret sententiam, Deo displicibilem, & animabus & hominibus periculosam, & damnosam: Et perpendere poterit unusquisque sanæ mentis, quomodo reformatio capitis fieri poterit quando principalia membra ejusdem capitis sunt præsentia, & omnia, prout libet, & ad suum beneplacitum ditigunt, deliberant, & declarant; concludunt etiam, quibuscunque ordinationibus in contrarium a principio editis, non obstantibus, prout hæc omnia experientia comprobata sunt, & notoria.

Concludunt igitur, quod modus procedendi per nationes plus cæteris pro laude Dei, animarum, & reipublicæ salute sit convenientior.

Præterea cessant nunc causæ deputationum; ergo cessare deputationes eo modo, quo hactenus tentæ sunt, nam tempore inchoationis hujus sacri Concilii Basilienſis &c.

Desunt reliqua.

ANNO CHRISTI 1432.

f. dum

id quid

EPISTOLA NUNCIORUM

Concilii Basilienſis missa Pragenſibus.

AMpliorem, spectabiles viri, reintegrando inter nos pacis spem vestris ex scriptis concepimus supplicantes, proinde Dominum rogantes, quatenus quod salubre in nobis utique pro sua laude, & nostra ad invicem renovanda in sinceritate fidei, & dilectione, unanimitate incepit, ipse qui vinculum est, & osculum pacis perficiat perfectumque indissolubiliter firmet, & ut in flagranti, qui vobis hac parte est, affectui qualicumque pro viribus effectu respondeamus, parati sumus, ut petitis, caritativum vestrum, & finale, ut verbis vestris utamur, in destinatam diem non modo patienter, sed & gaudenter præstolari responsum, nihil dubitantes, quin & hæc Basilienſis sacrosancta synodus digesto scriptorum vestrorum andito tenore laudabit, & probabit, vestramque excusationem tanquam

E MS. Cod. Florent. misit idem

voca-

☞ vocalem favorabiliter admittat, & promissum responsum æquanimiter expectabit. De procurando vero vestrarum litterarum bajulis, ac nunciis securitate, circumspectis, & providis viris consulatus Egrensis tanquam viris reconciliationis, & fidis hac parte mediatoribus confidenter pro parte dicti concilii scripsimus, supplicantes, quatenus hujusmodi singulares, & simplices viros ad nos huc dirigendos, eo, quo requierint, aut opus fuerit loco favorabiliter, & pacifice recipiant, & salvos ad nos usque perducant; nobiscum autem quam diu commissa negotia flagitant inoffensi manere poterunt, & licentiare, deinde ad vos salvi, ut indubitanter speramus, redire. Si quid autem amplius petitorum assecuratio deposcat, apud dictos dominos de Egra requirant; & credimus, quod in hoc vestræ providentiæ, ac vestris non deficient, etiamsi in se onus litteras vestras nobis præsentandi ipsi assumere deberent. Postquam autem insignes, celebriores ad dictum sacrum Basilienſe concilium aut vos mittere decreveritis oratores, tunc juxta consilium, & auxilium principum, & potentum, qui se ad hoc hactenus nobis parte memorati concilii requirentibus benivolos, & obsequiosos obtulerunt, & amodo, ut confidimus exhibebunt, taliter providere conabimur, & secundum condicenda inter nos pacta, & humanam jacturam vos merito remanere debeatis hac parte contenti; hoc solum caritate non ficta, nec subdola suasione commonentes, ut salutis acceptabile tempus fructuosis mutuo, et expeditis tractatibus redimemus, sicque ad alterutrum non fronte minaci, vultuque tauro, sed placatis, & placidis animis exhibeamus, ut non in vanum nobis hoc sero, quod absit, plangamus dilapsum. Datu Nurembergæ XII. februarii anno incarnationis dominicæ M. IV. XXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

Hæc epist. ad an. hujus exordia revocanda: est vero huic persimilis ex Mart. relata supra pag. 219.

LITTERA SCRIPTA PER CONCILIUM Regi Franciæ.

Ex eodem MS. Cod.

CArissimo principi, & serenissimo domino Carolo Dei gratia regi Franciæ Julianus miseratione divina sanctæ Romanæ ecclesiæ sancti Angeli diaconus cardinalis apostolicæ sedis legatus, præsidensque in sacro Basiliensi concilio, prælatique, & cæteri in eodem concilio existentes salutem in Domino. In ecclesia ad hoc sunt sacra generalia concilia instituta, ut fidei unitas, morum concordia, & puritas vitæ inter christianos ubique debito ordine conserventur. Sed cum hæc omnia per hæreses, bella & vitiorum illecebras turbari, & impediri contingat; necessarium maxime est, ut in sacris conciliis his tollendis summa cum diligentia provideatur, & qui diebus nostris, proh dolor! super modum hæreses, & errores, bella, odia, & contentiones morum, ac vitæ dissolutio, & divinorum præceptorum transgressio totam undique ecclesiam vexent, & deforment, & quasi morbus contagiosus in dies magis augentur, summopere omnes Christi fideles inniti debent, ut tot, & tanta mala de medio ecclesiæ extirpentur. Profecto undique Christianam religionem consideramus ita ipsam multis morbis contaminatam, vel hæreses, aut bella non vigeant, quis autem locus, aut patria, ubi plurima quibus offenditur, aut irritatur Deus quotidie non perpetrentur; quam raræ, aut paucæ personæ, quæ niteant vitæ puritate, qua decet? Quot præterea a paucis temporibus christianitatis terras, aut provincias Turci, Sarraceni, & alii infideles armis subjugaverunt, & devastaverunt, & quotidie subjugare, & devastare nituntur? Quantam etiam utriusque fidelium sexus multitudinem continuo in diversis regionibus captivam ducant, quorum plerique crudelem non ferentes servitutem, postea fidem abnegant? Quantum, proh dolor! nostra christianitas propter impugnationem infidelium, quibus christianorum discordia resistere non permittit, jam ad angulum redacta sit, & quotidie magis angustatur, lacrimabile nimis est referre. Jam igitur ipsa ecclesia tot procellis undique commota est, & a fundamentis concussa, ut ruinam pene minare videatur, nisi Divina misericordia ad nos oculos suæ pietatis convertat: quod ut facere dignetur, nos, quorum pro sacerdotali officio maxime interest, lingua, & vita, prout oportet, redemptorem nostrum quotidie interpellare decrevimus, & quantum sua gratia nobis concesserit, totis viribus in hoc sacro concilio laborare, ut adversus tot pestiferos morbos congrua remedia adhibeantur. Propterea ut unanimi consensu per universos universali bono salubriter provideatur, hoc sacrum Basilienſe concilium auctoritate apostolica in Spiritu-Sancto congregatum decernit non expectare, ut majores populi christiani necessitentur pro consilio, & auxilio ad fidei catholicæ defensionem, ad pacem, & concordiam in populo christiano componendam, ac vitæ ac morum cujuslibet status reformationem debitam opportune, & importune convocare. Et quoniam inter alia hoc præcipue in præsenti concilio agitabatur, quemadmodum sopitis guerris, ac discordiis, pax, concordia, & tranquillitas in singulis regnis, provinciisque statuantur. Cum etiam ad resistendum hæreticis, & christianitatem impugnantibus, eorumque armatam rabiem vi armorum comprimendam, necessarium sit regum, ac principum potentiam, quam eis Deus concessit ad laudem bonorum, vindictam vero malorum, omnino expedire videatur, ut ipsorum regum, & principum oratores de prædictis omnibus sufficienter instructi una nobiscum in ipso sacro concilio intersint. Quapropter serenitatem per viscera misericordiæ Dei nostri ex toto corde hortamur, deprecamur, & obsecramus, ut alios insignes viros habentes zelum Domus Dei, & rerum agendarum experientiam de omni statu vestro, & regni vestri plene instructos ad hoc sanctissimum concilium pro honore Dei, & populi christiani quam primum commode fuerit, & fieri poterit destinare dignetur. Datum Basileæ XXXII. anno.

ANNO CHRISTI 1432.

DE ELECTIONE CIVITATIS

Ubi concilium debet celebrari.

E MS. Flor. idem.

SAnctissimus Dominus noster erit contentus, quod in Civitate Senarum, sive Bononiæ, sive Mantuæ Concilium continuetur, in quo sanctitas sua intendit adesse, & convenire cum sacra majestate Imperatoris, sperans, quod universæ Christianitati per ipsorum

☞ rum conventionem ſalubriter providebitur re-
vocatis attentatis hinc inde.

ANNO CHRISTI 1432.

Sacra majeſtas promittat ſe facturum, & ita cum effectu cooperetur, ut prædicta ſequantur juxta poſſe; & in quantum non poſſet, promittat ad hoc publicum conficiatur inſtrumentum promiſſionis cum ſigillo aureo, quod erit cum ſanctitate Domini noſtri contra omnes contrarium attentantes.

Quod in caſu, quo præfata majeſtas Imperatoris ſub conſervatione honoris ſui contentaretur, quod ex toto Concilium ex Baſilea non transferatur, quod in Baſilea ſolum tractetur de exſtirpatione hæreſum Bohemorum, & aliarum in partibus illis ſi quæ eſſent, dummodo infra bimeſtre terminetur, & diſponatur de reductione illorum; poſt quem terminum in aliis univerſaliter provideatur in altero dictorum locorum ſupranominatorum pro ſalute totius Chriſtianitatis, & univerſalis eccleſiæ, & hoc niſi ipſi Bohemi conſentirent quod eorum cauſa terminaretur in loco, ubi concilium celebraretur deſuper nominatis.

Operabitur ſanctitas ſua, & erit mediator pro concordia inter majeſtatem regiam ex una parte, & Venetos, & Florentinos ex alia, & infallanter ſperat habere bonam concluſionem cum honore ſuæ majeſtatis, & in rebus honeſtis erit cum ſerenitate ſua contra omnes adverſarios ſuos.

Sanctitas ſua erit in loco deſuper nominatis electo pro continuatione Concilii, & reformatione totius Chriſtianitatis infra terminum competentem.

Faciet ea omnia, quæ concernent honorem perſonæ imperatoris, & ſuæ majeſtatis cum honeſtate, & conſervatione honoris ſedis Apoſtolicæ.

Item dabit ſubſidium circa expenſas.

INSTRUCTIONES AMBAXIATORUM

Euntium ad Dominum noſtrum papam Eugenium quartum ex parte ſacri generalis Concilii Baſilienſis.

Dum intrant ad Curiam.

ex eodem 18. Cod.

IMprimis dum intraverint Curiam requirent Ambaxiatores Concilii, ſi adhuc forte ibi fuerint aliqui ex ipſis, & informabunt ſe de ſtatu negotiorum, & ſingula proſequentur de Concilio, & aviſamento ipſorum.

De audientia, quod habeant illam.

Item inſtabunt de per ſe, & per alios quoſcunque omni via, & modo poſſibili, ut habeant audientiam publicam, & ſolemnem; & in caſu, quo eam habere non poterunt propter infirmitatem Domini noſtri, vel alias, ſaltem in præſentia Beatiſſimi domini noſtri Eugenii, & omnium reverendiſſimorum Patrum dominorum Cardinalium aſſument Verbum Dei, & facta introductione parviſſima exponent ferventer, & ardenter, quæ ſequuntur.

De præſentatione credentialium litterarum.

Item in præſentatione litterarum credentialium ſanctiſſimo Domino noſtro, & dominis cardinalibus cum omni reverentia, & devotione recommendabunt univerſale ſacrum Concilium Baſilienſe, & omnes prælatos, & doctores in ipſo exiſtentes.

ANNO CHRISTI 1432.

De proteſtatione fienda.

Item ante initium dicendorum proteſtabuntur coram prædictis, ſcilicet beatiſſimo domino noſtro, quod quicquid dictum ſit de mente, vel etiam ex parte ſacri Concilii, & ſua, procedit ex ſincero, & puro corde, & ex zelo honoris Domini, fidei Catholicæ, univerſalis boni totius populi Chriſtiani, & honori ſuæ ſanctitatis, & ſedis apoſtolicæ &c.

Item aſſumpto themate, introductione facta, ut præmittitur, cur ſacra generalia Concilia in eccleſia introducta ſunt, cauſaſque ipſorum, etiam quanta veneratione habenda ſint explicabunt.

De celebratione.

Item declarabunt, quod propter prædictas cauſas ſacrum Conſtantienſe concilium ſtatuit hujuſmodi concilia generalia certis temporibus, & terminis inviolabiliter, & perpetuo celebrari.

Item quod ſacrum præſens concilium Baſilienſe eſt legitime congregatum, ſtabilitum, & firmatum, cum ratione auctoritatis, cum ratione temporis, cum ratione loci, cum etiam ratione cauſæ, & neceſſitatis; ratione quidem auctoritatis, quia ſacrorum conciliorum Conſtantienſis, & Senenſis auctoritate felicis recordationis Martini quinti, & triplicis confirmationis moderni ſanctiſſimi domini noſtri Eugenii Quarti.

Item ratione temporis, quoniam in fine ſeptemnii ſervamus ſtatuta conciliorum Conſtantienſis, & Senenſis; nec obſtaret, ſi in fine ſeptemnii dies, vel menſis, aut menſes elapſi fuiſſent, & non comparuiſſet aliquis in loco, quia ſemper pendet tempus celebrationis concilii, quouſque intentio Spiritus ſancti, & eccleſiæ deducatur ad effectum, quia principalis intentio eccleſiæ, & decreti, & celebratio concilii, & non ipſe terminus: exempla declarant hunc punctum ad plenum. Reſpondendo objectioni contentæ in bulla ſimiliter de hieme, & de frigore, & ad illud, quod dicitur, quod jam diu ſtetit concilium &c.

Item ratione loci, quia locus Baſilienſis fuit electus, & deputatus per concilium Senenſe rite, & legitime ſecundum tenorem decreti Conſtantienſis fuit approbatus, & ratificatus per Martinum felicis recordationis, & tandem per dominum noſtrum modernum: eſt etiam locus capax, ſufficiens, & amœnus, ſanus, fertilis, populum habens valde devotum, & omnia alia quæ requiruntur ad hujuſmodi congregationem ſuſcipiendam, & manu tenendam, & licet a principio fuerit quidam rumor guerrarum in partibus circumvicinis inter illuſtres duces Burgundiæ, & Auſtriæ; tamen ob reverentiam eccleſiæ treugæ factæ ſunt, & ſtabunt per totum tempus concilii, & ultra per ſex menſes; nec aliquis uſque in præſentem diem ex venientibus ad concilium paſſus eſt nimium damnum. Eſt etiam procul a veritate quivis ſiniſtre informavit ſanctitatem Domini noſtri, quod hic eſſent, vel in circumvicinis partibus Baſileæ aliqui oppidani infecti labe Bohemica, & trucidarent clerum ex ira. Videant alias informationes plenius de hoc.

Item

ANNO CHRISTI 1432

Item ratione neceſſitatis, quia propter extirpationem variarum, & multarum hæreſum, & maxime Bohemicæ, propter reformationem utriuſque ſtatus eccleſiæ univerſalis, propter pacificationem regnorum, & totius populi chriſtiani.

Item declarabunt, quanta invenientur ſcandala, & pericula ſequerentur ex hujus concilii legitime congregati diſſolutione, aut qualicumque retardatione, aut prorogatione.

Imprimis impediretur, vel retardaretur extirpatio hæreſum, & præcipue Bohemicæ, quæ quantum ſit periculoſa, & crudelis, quanta mala faciat in chriſtianitate, quam ſubtiliter ſerpat, & inficiat fideles, in quanto periculo ſit tota Almania, & Anglia, & cæteræ iis circumvicinæ partes, ut poterunt, explicabunt, quia profecto inexplicabilia, & inenarrabilia mala ſunt hæc, quibus niſi cito, & indilate occurratur, fides, ſtatus eccleſiaſticus, ſtatus principum, & nobilium, ut univerſa politia Chriſtiana ultimo, & exitiali exponitur diſcrimini.

Per quem modum hæreſis extirpari poſſit.

Item quoniam nullo convenientiori medio, imo, ut videtur, nullo alio præter prædicta hæreſis extirpari, quam per ſacrum Baſilienſe concilium, cui proprium eſt hæreſes extirpare, cum propter aſſiſtentiam Spiritus Sancti, qui eſt director conciliorum, tam in conciliis, quam in agendis; tamen propter generalem ſubventionem, quæ imponi poteſt ſine omni generali conſenſu, ut patet per decretum Conſtantienſe, & patuit felicis recordationis tempore Martini, cui multæ regiones, & nationes contradixerunt, & noluerunt, prout ipſe volebat, ſubvenire: nec eſt ſpes aliunde, attenta infirmitate domini noſtri, & guerris, quas paſſus eſt in principio ſui pontificatus, attentis etiam guerris, & diviſionibus totius chriſtianitatis.

Item impediretur, & prorogaretur reformatio morum, quod cederet in maximam offenſam Dei, maximam damnationem animarum, & in maximum periculum ſtatus eccleſiaſtici, qui niſi reformetur, dato, quod nunquam eſſet hæreſis Bohemica, propter deformitatem vitæ ſuæ, clerus eſt in maximo & propinquo periculo ſtatus ſui, præſertim in Almania.

Item accederet in maximam depreſſionem, & vilipenſionem auctoritatis, & libertatis eccleſiaſticæ, quia principes & ſæculares quanto plus viderent nos differre reformationem noſtram, tanto nos plus haberent contemptui, & ſi uſque nunc habuerunt modicam devotionem ad nos, auctoritatem vilipenderunt, cenſuras, & proceſſus depreſſerunt, libertates, & juris occaſiones eccleſiaſticas jam profecto totali contemptui, vilipendio, & ludibrio atque periculo exſponeremur univerſis.

Item retardatio hujus concilii, aut diſſolutio, quod ad componendam pacem eſt congregatum in toto populo chriſtiano, eſſet fovere guerras, et inimicitias, quæ ubique per totam pene chriſtianitatem crudeliſſime deſerviunt, utpote in regnis Franciæ, Angliæ, Boloniæ, Italiæ, Almaniæ, & vix in tota christianitate eſt patria, quæ non laborat intus, vel extra guerris, & diviſionibus, in maximum exterminium fidei, & totius populi chriſtiani, ex quo ſequeretur maxima indignatio regum, & principum, ac etiam populorum contra clerum videns ſe deſeri, & quaſi ſperni, & clero quaſi non eſſet ei cura de exterminio ipſorum, & deſolatione populi chriſtiani.

Item retardatio hæc, aut diſſolutio cederet in maximam deſperationem, & triſtitiam totius populi chriſtiani, qui jam maximum gaudium, & ſpem conceſſerat ex congregatione hujus ſacri Concilii Baſilienſis, in quo tot, & tanta bona audivit, & percepit debere procurari, hujuſmodi ſunt extirpatio hæreſum, reformatio morum, & pacificatio totius populi chriſtiani,

Item quoniam ex hoc adverſarii fidei majorem aſſumerent audaciam, & facilius inſiſterent, & impugnarent fideles, timent enim nunc hanc ſanctam congregationem, multum dolent, & de ea, ut patet in libellis famoſis, quibus eam nituntur denigrare apud fideles.

Item quoniam plures principes, communitates, civitates, & militares poſt turpem receſſum, & fugam exercitus fidelium a Bohemia fuerunt in tractatibus cum Huſſitis pro treugis, quæ jam in maximum præjudicium fidei fuiſſet concluſa, niſi ſpe hujus concilii Baſilienſis ſubnixi oculos ad ipſum habuiſſent; quo ſublato, aut diſſoluto ſine fructu, ſine quacunque dilatione cum eis, quemadmodum & plures civitates fecerunt, ut Pliſna, *Egera*, *f. Egro* & aliæ quamplurimæ, & dietim faciunt in maximum præjudicium fidei, & cleri.

Item ex hac prorogatione tolleretur ſpes cujuſcunque alterius concilii celebrandi, attentis modis qui fuerunt tenti in Papia, & Senis, & qui tenentur nunc, & conſiderato loco, in quo ad annum cum dimidio eſſet celebrandum, qui locus annuas, & inceſſantes peſtilentias patitur, populus ſatis infeſtus dominio eccleſiaſtico, & de facili ad rumores, & ſeditiones mobilis, nec dum finis eſt guerrarum Italiæ; & ita diſſolutio hæc ſine fructu, & cum ſcandalo fieret; nulla ſpes remaneret de quocumque futuro concilio, in maximum damnum, imo totalem diſſolutionem, & deſtructionem fidei, quæ per conſilia conſervatur, & populi chriſtiani.

Item prædicta prorogatio cederet in maximam denigrationem famæ ſanctiſſimi domini noſtri, quæ usque nunc apud univerſos chriſticolas ſemper fuit habita ſine macula, & ſine ruga, in maximum vituperium eccleſiæ Romanæ, de qua confirmabitur opinio, quod ab ea procedunt omnia mala, & deformitates, & in maximum damnum, & ſcandalum totius eccleſiæ.

Item narrabunt, quæ, & quanta, & quam maxima, & ardua in iſto ſacro concilio inchoanda ſunt, quæ omnia in ipſum, ſic ex abrupto diſſolvendo, aut prorogando verterentur in malum, & aggravarent ruinam fidei, & totius eccleſiaſtici ſtatus.

In primis, quoniam cum magna ſollicitudine, ut oportebat, vocati ſunt iteratis vicibus ex ſuperabundanti omnes prælati totius chriſtianitatis exceptis Italiæ, quorum vocatio ob reverentiam ſedis Apoſtolicæ dimiſſa fuit; & fuit ſupplicatum domino noſtro, ut ſanctitas ſua ipſos convocaret, & mitteret, & jam prælatorum plures venerunt, & plures miſerunt proprios procuratores, & quotidie confluunt, & bene omnes moti ſunt, & præparati ad veniendum, aut ad mittendum, ut plane

con-

ANNO CHRISTI 1432.

constat ex litteris missis a diversis nationibus, & regnis, quibus utique in maximam displiA centiam cederet, tam illis qui venerunt, tam etiam iis, qui sunt in via, & qui parati sunt ad veniendum; & in maximum damnum, & scandalum, quia viderentur omnino delusi per sedem apostolicam, cujus auctoritate vocati sunt, si hujusmodi dissolutio, aut prorogatio sequeretur &c.

Item omnibus principibus, & regibus christianitatis, exceptis Italiæ, eadem de causa scriptum est, ut sollicitent prælatos suos ad veniendum, & mittant suos solemnes ambaxiatores, quia sine ipsis, nec reformatio status ipsorum tentari poterat, nec pax procurari in populo christiano, nec etiam sine eorum adB jutorio via armorum hæreses extirpari; qui pari ratione, immo incomparabiliter majori quam prælati reputabant se delusos, & daretur eis occasio ad multa alia cogitanda, & forte aptentanda in præjudicium status ecclesiastici, & libertatis ejusdem, & maxime sedis apostolicæ, si istud concilium transiret in nihilum.

Item ad tollendum potissimum argumentum hæreticorum, quo se tuentur, & fideles inficiunt scribendo per universam christianitatem, quod nunquam cum summa diligentia quæsitam potuerunt habere audientiam, & quod nunquam Romana ecclesia, aut papa cum toto clero suo ausus fuerit congredi cum eisdem in disputationem, tanquam non valentes reC spondere veritatibus scripturarum, quas pro se præfati adducunt hæretici; de consilio omnium eorum, qui pro tunc, & in illo principio erant, hic in concilio missæ fuerunt epistolæ plenæ caritate ad Bohemiam, quibus hortabantur, ut ad hoc sacrum concilium venirent, & offerebatur eis plena audientia cum salvis conductibus, & aliis nuntiis opportunis, ut jam cessaret omnis eorum falsa excusatio, & fallacia, qua fidelem populum seducebant; receptæ fuerunt prædictæ epistolæ apud dictos hæreticos cum decenti reverentia, fecerunt universalem totius regni Bohemiæ congregationem in Praga ad deliberandum de mittendis, & de modo veniendi.

Missum est ad omnes fere universitates studiorum, ut mittantur in sacra pagina, & in lege domini, & magistri, & doctores peritissimi, atque doctissimi; vox est, & fama de hac vocatione ubique per christianitatem, & quod hæretici veniant, atque a sacro concilio audientur, universique laudant, & approbant vocationem hanc, & sive reducantur, sive non, ipsis in eadem persistentibus malitia, nihilominus hæc audientia, seu oblatio obstruet ora ipsorum, & fideles per amplius confortabuntur. Missi sunt etiam duo notabiles religiosi & ad propinquas partes Bohemiæ ad tractandum cum eisdem hæreticis de salviconductibus, & aliis negotiis per ipsorum reE ductionem, & ad sciendum de modo ipsorum veniendi: ita adventus ipsorum nec hic, nec in itinere possit quoquam modo esse nocivus.

Mittentur etiam litteræ per omnes partes Germaniæ ex parte hujus sacri concilii contra libellos famosos Bohemorum, quos noviter per universam Germaniam seminarunt, notificando eisdem vocationem ipsorum, & quod si venerint, audientur, quodque etiam non recedant concilium sine opportuno adhibito remedio contra eosdem hæreticos &c.

Iis igitur, & tantis factis pro convocatione ipsorum, si nunc hoc concilium sic ex abrupto dissolveretur, aut prorogaretur, aut in alium locum remotiorem mutaretur ipsis inauditis, heu quantum scandalum fidei, quanta infamia ecclesiæ sequeretur!

ANNO CHRISTI 1432.

Nuper universis exercitibus principum, & militum, ipsis etiam invisis fugit eos turpissime, sicut & antea nostris exigentibus peccatis sæpe factum est, in pugna materiali, & corporali; nunc ipsis tanta caritate, & sollicitudine vocatis, nec auditis, fugiat ecclesia ab eis in pugna spirituali; nonne videbitur manifestum dominicæ ultionis judicium; nonne, ubicumque audietur fuga hæc, reputabitur dominicum miraculum?

Profecto etiam si non haberent voluntatem aut intentionem præfati hæretici veniendi ad concilium, aut in disputatione congrediendi, audito hujusmodi recessu, & dissolutione, quam ipsi fugam reputabunt, ubique per universum mundum, etiam ad Græcos, & exteras nationes indilate disseminabunt, quod parati erant ad veniendum, & quod a facie ipsorum ecclesia fugerit; & sic dabitur eis maxima occasio insultandi, imo maximum, & potissimum argumentum ad subvertendam fidem nostram totaliter, & ad inficiendum totum mundum; & quod prius falsè assumebant in excusationem ipsarum, & in magnam seductionem, per hunc recessum verum reputabitur apud omnes. Nonne ipse fidelis populus jam ex malis moribus cleri multipliciter lacessitus, & scandalizatus, cui prædicta vocatio nota est, audiens hujusmodi recessum reputabit se delusum?

Nonne pusillus grex titubabit videns, seu reputans ecclesiam in utraque pugna succubuisse? Nonne reges, & principes, si & fideles sint, merito dolebunt de tanta suæ fidei confusione? Nonne universitates, & sacræ theologiæ professores, ad quos præcipue pertinet sinceritatem fidei illibatam conservare, videntes, & percipientes hactenus in scholis inauditam confusionem fidei, excitabuntur merito ad cogitandum de remedio opportuno? Quis unquam legit, aut audivit ecclesiam, quæ Spiritu sancto regitur, vocasse hæreticos, ut eos audiat, & a facie eorum fugit; qualis confusio, & forte quale periculum esset ambaxiatoribus concilii, si ipsis tractantibus cum eisdem hæreticis de adventu ipsorum, contingeret recedere, aut dissolvi concilium?

Ex iis, & aliis possunt concludere ambaxiatores, quod si nulla alia causa exigeret, vel urgeret hujus concilii continuationem, in hoc loco sola hæc vocatio Bohemorum, ad evitandam totalem subversionem fidei, urget omnino, & incitat.

Item facta est promissio a quibusdam militaribus, qui intendunt personas ipsorum, & bona exponere pro defensione fidei, & pro expeditione facienda futura æstate contra prædictos hæreticos de dando subsidium quoddam pro expensis communibus, utpote instrumentis bellicis, ut sunt machinæ, & alia hujusmodi pro expeditione necessaria; & jam fecerunt præparationem, & sunt pro magna parte expediti, in casu, quo prædicti hæretici non possent reduci per viam audientiæ, vel aliter; si istud concilium aut dissolvatur, aut recedat antequam prædictum subsidium persolvatur, prædicti milites maximam ingratitu-

ANNO CHRISTI 1432.

dinem, & impietatem adſcribent clero, videntes in modica pecunia ipſum deficere fidei, cum tamen ipſi expoſituri erant perſonas proprias, & bona ipſorum; dicent utique, quod clerici male pro fide exponerent perſonas eorum, ex quo modicam pecuniam nolunt, & negligunt exponere; deinde reputarent ſe maxime deluſos & deceptos, ex multiplici jam firma promiſſione eis facta inſuper damnificatos & in bonis, & in honore: in bonis quidem, quia jam multiplices expenſæ fecerunt præparando ſe, & ordinando, ac perdendo bona mobilia, & immobilia per incendia, rapinas, & devaſtationes hæreticorum, & temporis etiam amiſſionem in honore eccleſiæ, quia jam eorum intentio promulgata eſt ubique, etiam apud hæreticos, qui ſi deficiant propter defectum præfati ſubſidii, hæretici & alii ignaviæ, & timiditati, atque puſillanimitati imputabunt; quibus de cauſis indubitanter ex cunctis efficerentur inimici, & poſtpoſitis hæreticis verterent ſe in clerum. Nec opus eſſet Bohemis ad expoliandum ipſum bonis temporalibus, & utinam non advenis faciendum &c.

Item dominus dux Burgundiæ eadem de cauſa ad proſequendam expeditionem contra eoſdem hæreticos rogatus eſt, ad quam rem videtur optime inclinatus, & propter ipſam dicit ſe treugas compoſuiſſe cum Carolo rege Franciæ; utque in tractatu hujuſmodi treugarum confecto inter partes, atque pro hac re practicanda cum domino legato, & ſacro concilio eſt in brevi miſſurus ſuos ſolemnes ambaxiatores. Si ergo concilium hoc ſic repente reſolveretur, reputaret ſe præfatus princeps jam ſecundario illuſum & deceptum, & per conſequens poſſet merito indignari, cujus indignatio non eſſet multum utilis eccleſiæ.

Item miſſi ſunt ambaxiatores ad principes, & civitates vicinas Bohemiæ, ad confortandos populos, ut maneant ſtabiles, & firmi in fide, promittendo eiſdem, ut ſacrum concilium efficaciter laborabit omni modo via poſſibili ad prædictæ hæreſis extirpationem, & multi jam iniſſent treugas cum eiſdem, ſi non fuiſſent per concilium confortati; & niſi ſpem in concilio habuiſſent, recedente concilio quid dicerent pauperes populi, niſi quod clerus, propter quem patimur hanc calamitatem & miſeriam, non ſolum non adjuvat nos, ſed etiam decipit, & illudit, & cum hoc exponit maximis damnis, & periculis &c.

Item ſcriptum eſt, & miſſa ambaxiada ad civitatem Madeburgenſem, quæ ut dum expulit archiepiſcopum, & totum clerum, & valde timendum eſt, ne confœdaretur hæreticis; & ſimiliter ad civitatem Patavienſem, in qua inter cives, & epiſcopum fuit nobilis diſſenſio, ut idem epiſcopus ſcribit concilio, hortando dictas civitates ad pacem, & offerendo ſe ſacrum concilium velle inter ipſas mediare; & ſimiliter factum eſt circa civitatem Bambergenſem, in qua inter clerum, & civitatem eſt maxima diſcordia; unde ſi nunc recederet concilium, rebus ſic ſe habentibus, non dubium, quin dictæ nobiliſſimæ civitates maximis periculis hæreticorum exponerentur.

Item pro pace regni Franciæ multa ſunt excogitata utilia; & jam dominus archiepiſcopus Colonienſis, elector ſacri Imperii dedit bonam ſpem acceptandi ambaxiatam ex parte, & nomine ſacri concilii ad dictam pacem, loco, & tempore optimo pertractandam, & ſperatur, quod idem onus aſſumet ex parte hujus concilii illuſtris princeps dux Sabaudiæ, cum quibus adjungentur quamplurimi ſolemnes prælatorum, & doctorum, qui ſimul juncti cum reverendiſſimo Domino ſanctæ Crucis cardinali, efficaciter laborabunt ad diu deſideratum, & optatum bonum pacis illius regni chriſtianiſſimi conſequendum; & ſuper hoc præfatus dominus ſanctæ Crucis aviſavit, quod poſtquam fuerit locus electus, ubi utriuſque partis conveniant ambaxiatores plurimi, expedit, ut concilium illuc mittat ambaxiatam ſolemnem. Idem etiam nunciatum eſt a pluribus perſonis notabilibus, qui bene noverunt negotium, & mentes principum, quæ omnia interrumperentur cum magna indignatione principum, ſi contigeret hoc concilium tam repente diſſolvi; pro cujus tamen regni pacificatione nulla alia cauſa urgeret, deberet de novo ſacrum concilium renovari; præſertim in hoc loco attemptis beneficiis permaxiniis, quæ ex illo regno chriſtianiſſimo per ſucceſſiones temporum fides accepit & eccleſia; & poteritis inſiſtere hic ambaxiatores ad enarranda beneficia illius regni, & quanta damna etiam patiatur fides, & eccleſia ex diviſione, & deſolatione illius, quod utique ſi eſſet in pace, non modo Bohemi cum periculo fidei & exterminio eccleſiæ inſultarent fidelibus, ſed jam ad dudum illa hæreſis finem accepiſſet. Videat ergo eccleſia, ut illud chriſtianiſſimum regnum relevetur, & ad ſtatum pacificum deducatur, ne valeat de ingratitudine redargui coram Deo, & coram hominibus, & non ſolum illud concilium non diſſolvatur ante pacis compoſitionem prædicti regni, verum etiam, ſi opus eſſet, concurret univerſa chriſtianitas ad tam nobile membrum relevandum. Sunt enim pro invicem ſollicita membra, ut ait apoſtolus.

Item exorta guerra inter regem Poloniæ, & ducem Littuaniæ, atque milites de Bruſſia, ſtatim miſſæ fuerunt ſolemnes litteræ cum proprio nuncio ad regem, ducem, & Margravium Bruſſiæ, quibus hortabantur ad aliquas treugas, & quod ſacrum concilium cupiebat interponere vices ſuas pro pace pertractanda, & ſic cum Dei adjutorio facta eſt, quia initæ ſunt treugæ ad biennium, & ſacrum concilium interponet vices ſuas, quod utique facere non poſſet, ſi diſſolveretur tam repente in maximum periculum totius chriſtianitatis, & ſatis timendum, quod alteri parti hæretici adhærent, & adhærebunt, & alteri Tartari in maximam depopulationem, & deſolationem Chriſtifidelium, niſi inter præfatos principes pax omnimoda, & votiva procuratur, quod facilius per ſacrum concilium procurabitur, quam per quemcunque alium modum.

Item ad ſanctitatem ſuam miſſi ſunt ambaſiatores ſolemnes, principaliter ad ſupplicandum ſanctitati ſuæ ut velit interponere vices ſuas pro pace Italiæ procuranda.

Item in ducatu Barenſi procurat pacem, & ubicunque ſentitur guerram, fatagit ſacrum concilium procurare pacem, & ponere; quod utique bonum pacis in tota Chriſtianitate nullo modo convenientiori, & aptiori medio valet procurari, quam per concilium, quia quælibet perſona particularis, quacunque dignitates

tes & ſtatu ſit, habet aliquid quod ſuo intento non congruit.

Item quartadecima die menſis decembris tenta fuit una ſolemnis ſeſſio, in qua per decretum publicum decrevit hæc ſancta ſynodus poſſe laborare ad prædictorum trium felicem proſecutionem, videlicet extirpationem hæreſum, reformationem morum, & regnorum, ac totius populi chriſtiani pacificationem; quod quidem decretum per univerſum orbem deportatum arguet eccleſiam de mendacio, & de incorrigibilitate, & quod decipiet, & ſeducat fideles, & profecto dabit infinitam quodammodo materiam tam hæreticis, quam fidelibus ad illudendum eccleſiaſticis, & eiſdem multa ludibria, & opprobria inferendum, ſi hoc concilium repente reſolveretur nulla ordinatione facta inter prædicta.

Item narrabunt, quomodo ſacro concilio in tam ſanctis exercitiis fructuoſe occupato, unde adjutorium, & conſolationem expectabat, inde per adventum epiſcopi Parentini luctum accepit, & lamentatum, quem tamen ob reverentiam ſedis apoſtolicæ ſacrum concilium cum honore debito ſuſcepit, & jam in ingreſſu ei obviam fere omnes prælati fuerunt, in craſtinum magna multitudo prælatorum, & doctorum ipſum viſitavit cum decenti propoſitione; ipſe vero nec in iſta viſitatione, nec in aliis congregationibus, quibus pluries interfuit ex parte ſanctitatis ſuæ, nec unico verbo allocutus eſt congregationem, nec etiam ſaltem obtulit apoſtolicam benedictionem; de qua re non modicum admirati fuerunt prælati, & doctores, veriſimiliter ſuſpicientes de iis, quæ poſtea acciderant.

Item quomodo infra octavam nativitatis Chriſti, videlicet die ſabbati, in plena congregatione ipſo præſente cives informati per literas ex diverſis partibus venerunt in magna multitudine, & multum lamentabiliter propoſuerunt audiviſſe pro certo quoſdam adveniſſe, qui per diſſolutionem concilii laborarent, exponentes multum eleganter pericula, & ſcandala ex hac diſſolutione futura ſecutura, qui & proteſtati ſunt imprimis cum juramento prædicta non dicere, aut moveri propter lucrum civitatis, ſed mere, & ſincere propter bonum totius chriſtianitatis, & eccleſiæ, & propter pericula, & mala, quæ ſequi ex inde perpendebant.

Item quomodo, & qualiter in congregatione, qua cives propoſuerunt a maximo uſque ad minimum maximis laudibus attulerunt famam ſanctitatis ſuæ, repræſentando vitam ſuam ſanctam a cunabulis, & quod nullus poterat credere aliquid poſſe procedere a mente ſanctitatis ſuæ, bene informata, quod in præjudicium ſacri concilii cederet.

Item quomodo præfatus epiſcopus, & tunc in plena congregatione, & extra quamplurib[us] notabilibus perſonis, & magnis, tam ex prælatis, quam ex militibus, & doctoribus, dixit aperte, ſe non veniſſe pro diſſolutione hujus concilii, nec pro aliquo ipſius impedimento: ſed ſolum veniebat ad dominum legatum, ad conferendum quibuſdam, & ad informandum ſe de ſtatu concilii; & quod dominus noſter Papa neſciebat tantam congregationem eſſe in Baſilea; poſtmodum vero prædictis perſonis notabilibus loquendo ſeorſum, & pluries conferendo de periculis, & ſcandalis, quæ ex dicta diſſolutione ſequerentur, juravit, ponens manum ad pectus, quod etiam ſi haberet quaſcunque bullas, & mandata domini noſtri ſuper hac re, non exequeretur eas, cum manifeſte perpenderet imminere ruinam fidei ex hoc, & alia ſcandala, & pericula ſequi; & addidit, non uni, ſed pluribus conferentibus de hac materia, quod procurando hujuſmodi diſſolutionem crederet ſe ſacrificare Diabulo; ex quibus, & ſimilibus verbis ſuis, & juramentis, non obſtantibus quibuſcumque aliis verſis reformationibus ex diverſis partibus venientibus prælati, & alii fidem ſibi cœperunt adhibere, non volentes imaginari, quod tantæ auctoritatis vir aliud intenderet, quam juraret, & promitteret: cui etiam propter Epiſcopalem dignitatem, & perſonam mittentis credendum erat ſimplici verbo &c.

Item quomodo iis ſic ſe habentibus, ſuperveniente quodam nuntio de Curia idem Parentinus præſentavit Domino Legato quandam Bullam, in qua ſibi committebatur hujuſmodi diſſolutio, & de voluntate ejuſdem, atque conſenſu dominus legatus in plena congregatione aſſecuravit concilium, dicens, quod omnia, quæ dominus Parentinus habuerat, & receperat a curia poſuerat in manibus ſuis; inſuper de voluntate dicti Parentini dominus legatus cum quibuſdam & prælatis, & doctoribus, approbavit materiam hujuſmodi diſſolutionis, & incepit practicare ipſam, ut ipſe Parentinus volebat, & poſt multos tractatus habitos, & concilia, viſis ſcandalis & periculis, & denigrationis famæ ſanctiſſimi domini noſtri, & omnium dominorum cardinalium, & etiam quia cum in bullis expreſſe non conſiſtebant, prout domino noſtro ſuggeſtum fuerat, deliberatum fuit, ut ex parte domini legati mittatur unus ſolemnis vir; ex parte concilii unus alius ad ſanctitatem ſuam intimando pericula, & ſcandala &c.

Item quomodo iis ordinatis, & diſpoſitis, & ſingulis bene quietatis, præfatus dominus Parentinus uno mane inſcio domino legato, & cæteris de concilio receſſit dimiſſo quodam doctore domino Joanne de Prato, cujus receſſus fuit valde ſcandaloſus, attentis promiſſionibus per antea factis per eundem epiſcopum &c.

Item, quomodo dictus doctor non obſtantibus quibuſcunque perſuaſionibus domini legati & aliorum, nec periculis aut ſcandalis manifeſtis, afferens ſe ad aliquos actus proceſſiſſe, poſt aliquos dies pacifice receſſit offerens, ſe ſponte laboraturum, tam cum ſanctiſſimo domino noſtro, quam cum aliis, ut dicto Parentino pro felici proſecutione hujus tam neceſſarii toti chriſtianitati ſacri concilii.

Item, laborabunt præfati ambaſſiatores hujus ſacri concilii diſtincte, & aperte ſatisfacere rationibus in bulla domino legato tranſmiſſa contentis per modum, qui ſequitur.

Suggeſtum videtur domino noſtro papæ, ut ex ſerie bullæ domino legato tranſmiſſæ deprehenditur, quod in vicinis hujus civitatis ſunt oppidani Huſſitæ, hæreſim ſapientes, qui clerum crudeliter perſequuntur, quod uſque quaque auditum non eſt; quinimo hæc civitas, & tota ejus vicina vera catholica eſt, & a tali labe omnia munda; præterea, licet verum, quod inter illuſtres duces Auſtriæ, & Burgundiæ ſit guerra; tamen ex ea non fuit impedimentum venientibus ad concilium; quod ad petitiones concilii inter dictos duces fuerit, & eſt treuga, & ab utroque datus plene ſalvus conduc-

ANNO CHRISTI 1433.

ctus venientibus ad concilium, & plene ser-
vatus; nec hucusque compertum est, quod
alicui ad concilium venienti sit aliqua injuria, vel molestia irrogata.

Ulterius, pro avisamento ambassiatorum si opus sit talibus respondere, cum Bulla prædicta hoc prætendere videatur, quod septennium lapsum est, & prælati fuerunt diu expectati, potest dici, quod finis septennii est terminus ad inchoandum concilium; sed ad finiendum nullus est terminus præfinitus, sed dispositione eorum, quæ in concilio fienda sunt, destinat terminum finiendi concilium; nec ubi de tanto discrimine fidei agitatio est, captanda est contumacia, sed accersendi sunt, & cogendi venire prælati. Præterea ab eo tempore, quo dominus legatus venit, in quo incepit esse opinio de concilio non sunt ultra quinque menses; quid magnum est, si concilium generale, in quo de toto orbe debet convenire, duret per annum, vel etiam per duos? Cæterum post adventum domini legati statim supervenit rigida hiems, quæ multum impedivit, unde plures prælati dilationem petierunt usque ad mensem Februarii. Nunc igitur in propinquo erat tempus, quo rigore hiemis mitigato, & habita temporis dilatione congrua, ad res suas componendas infra paucos dies superveniset prælatorum multitudo.

Quomodo etiam de iis prælatis Germaniæ tractabatur; quod possent ad certam diem omnes simul adesse, ad quod mensis martii videbatur accomodus, ut si inde aliquid agendum contra hæreticos disponeretur, pro mense junii unusquisque ad patriam rediens rebus posset executionem præbere. Non petebatur a domino nostro papa, quod de novo faceret convocationem prælatorum, sed pro reverentia suæ sanctitatis incitatio prælatorum Italiæ sibi fuerat reservata, & etiam supplicatum, quod aliquas per orbem literas transmitteret, prælatos ad concilium, exhortando, quod totum fiebat ad laudem, & gloriam suæ sanctitatis, ut mundus cognosceret affectum suæ sanctitatis ad bonum universale; & inde crescceret in ea devotio populi christiani.

Postremo, etsi verum sit, quod præsentia sanctissimi domini nostri Papæ esset multimode fructuosa, quæ utinam adesse posset; tamen si non potest, non est propterea tantum bonum obmittendum, cum & nonnulla concilia generalia dudum per legatos sedis apostolicæ celebrata legantur in Dei ecclesia utiliter & plurimum fructuose; tandem plurimum urgere videtur, quod dicitur, quia per reconciliationem Græcorum opus est in Bononia concilium non longa mora interposita celebrari; sed scienti pericula Germaniæ, non videbitur præponderandum negotium illud, nec illa vetus scissura augmentandi periculo carens huic pestifero morbo velut cancer serpenti, cui melius infra Germaniæ fines occurrere; quoniam, si quod absit, subversa Germania infra fines lateralis Italiæ sit propugnare necesse, quod propterea non magnum esset, si quemadmodum pro unitate eccl. apud Constant. per triennium duravit concilium; nunc pro tam arduis negotiis hoc concilio per annum durante, interposito unius anni intervallo aliud apud Bononiam concilium sequeretur; ab ulteriori si hoc concilium dissolvatur, sine eo, quod adversus pericula provideatur, sub spe, quod in Bononia providebitur, quis de intermedio temporis parabit idoneam cautionem; quis tenebit hæreticos, ne fideles infestent, & terras dissipent & devastent? qui fideles non convenirent cum hæreticis sic jam fieri, qui tam multa mala, quæ imminent, esse faciet in suspenso in celebrando hoc concilium, & postea Bononiæ nulla jactura, nisi expensa fructuum ecclesiastici patrimonii, & labor aliquantulus personarum; in obmittendo vero strages populorum, & multorum dispendium animarum, & fidei christianæ grave dispendium; quæ proportio inter hæc unusquisque dijudicet. Sic patres nostri ut plantarent fidem, exposuerunt corpora morti: nonne nos, ne plantata eradicetur, de fructibus patrimonii, quos ipsi ecclesiæ acquisierunt, debemus libenter expendere? &c.

Item attento, quod istud sacrum concilium sit legitime inchoatum, firmatum, & stabilitum, ut præmissum est, & attentis periculis, scandalis, & malis ex dissolutione ipsius in tota christianitate secuturis; attento etiam, quod sanctitas sua sinistre fuerit informata; omni devotione, & instantia possibili supplicabunt sanctitati suæ, quatenus per viscera misericordiæ Dei nostri, & per sanguinem prætiosissimum Domini nostri Jesu Christi, quem pro ecclesia fudit in Cruce, velit subsedere, quantum in sanctitate sua est ab hujus sacri concilii Basilienſis dissolutione, prorogatione, aut quacunque loci mutatione; & literas, si quæ forte super hujusmodi dissolutione, aut prorogatione a sanctitate sua circumventa emanaverint, aut suspendere, aut aliter ordinare, ita quod istud concilium haberet prosecutionem suam ad laudem Dei, maximum bonum universalis ecclesiæ, & honorem suæ sanctitatis, & curiæ Romanæ; & velit hanc sanctam voluntatem suis apostolicis literis de novo declarare, quam altissimus pro conservatione & felici regimine sanctæ ac universalis ecclesiæ custodire dignetur feliciter per tempora longiora. Amen.

Hanc in tionem ponac iis qu Mart. limus pag. 2

Documenta anni 1433.

EPISTOLA PHILIPPI
Ducis Burgundiæ, ad concilium Basileense.
Orat ut causa Trajectensis ecclesiæ diffinitio differatur.

Ex Mart. Vet. Mon. t. VIII. p. 238.

SAcrosancto generali concilio Basileæ nunc congregato.

Reverendissimi reverendique in Christo patres spectabiles & præclari, complacendi sincerum & copiosum affectum. Sævientibus pridem, & nuper dolendis inimicitiis, seditionibus & guerris in civitate finibusque (*a*) Trajectensibus ac nonnullis Hollandiæ partibus, occasione dissensionis (*b*) duorum ad ecclesiam Trajectensem contendentium, nos ut nostro incumbebat Hollandiæ regimini, SS. domini nostri papæ super hoc imploravimus re-

me-

(*a*) Hic de civitate Trajectensi ad Rhenum vulgo *Utrech* agitur, non Trajectensi ad Mosam vulgo *Mastrech*.
(*b*) Hi erant Zvvederus de Culensio & Rodolphus de *Diepholt*, quorum primus a papa translatus ad sedem Cæsariensem, locum reliquit Rodolpho.

medium. Veniens igitur ad has partes reverendus in Christo pater episcopus (a) Matisconensis sedis apostolicæ nuntius, quasdam provisiones in hujusmodi negotio sagaciter adhibuit, quibus mediantibus, in ecclesia Trajectensi & partibus antedictis sedata est calamitatum rabies, & tranquillitas salubris subsequuta. Quapropter, reverendissimi, reverendique in Christo patres spectabiles & præclari, quoniam ab eodem SS. domino papa expectamus, & speramus super petitis breve responsum ad bonum rei hujus, ac sacrosancti Basileensis concilii favorem & progressum, Deo duce, valiturum, vestras reverentias cordialiter deprecamur ex intimis, quatenus materiam & causam, quæ ratione dissensionis antedictæ in ipso concilio vertitur, differre velitis, & tenere in statu, donec ambassiata Trajectensis, quæ, ut audivimus, diligenter disponitur, ad ipsum applicuerit concilium. Nam pro certo, si hac in re præcipitantius debito quidquam agatur, strages, homicidia, malaque priora in dicta patria Trajectensi & nostris partibus Hollandiæ & Zelandiæ, ac aliis circumvicinis recidivare verisimiliter formidantur, & forsitan deteriora in ecclesiæ & christianitatis dispendium & jacturam. Reverendissimi reverendique in Christo patres spectabiles & præclari, omnipotens vos dirigat & conservet in prosperis & votivis. Scriptum in villa nostra Gandensi XIII. die mensis januarii.

Devotus & obsequiosus ecclesiæ filius Philippus dux Burgundiæ, Brabantiæ, & Lingburgiæ, &c. comes Flandriæ, Artesii & Burgundiæ & Namurci, vestris paratus beneplacitis.

Hiberti.

LITTERA

Regis Romanorum, lecta die martis 3. februarii.

Mittit eis litteras magistri generalis ordinis Teutonicorum, de confœderatione Bohemorum & regis Polonorum.

p. 239. REverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus &c.

Reverendissimi in Christo patres & domini, ac venerabiles grate & sincere nobis dilecti, superiori tempore non obmisimus, prout conveniebat, vestris paternitatibus aperire satis clare illam conspirationem, quæ inter Bohemos hæreticos & Polonos conflata extiterat: quæ quidem revera ipsos Bohemos taliter extulit, ut etiam juxta condicta ad sacrum Basileense concilium venire minus advertant, & etiam in fideles Christicolas fortius & securius debacchentur. Modo, reverendissimi patres, habuimus litteras a venerabili magistro generali Prussiæ &c. devoto nostro & dilecto, cujus copiam hic inclusam transmittimus, quæ profecto clare affirmat ipsam editam conspirationem contra orthodoxos, ubi dicit ipsos hæreticos non solum contra ordinem, sed contra omnes alios velle procedere, qui adversarentur regi Poloniæ adjutori & speciali fautori suo, &c. Quæ res nedum miranda, sed abhorrenda V. P. & singulos fidei catholicæ zelatores merito reddere debet avisatos, ut huic morbo, ne in detrimentum fidelium amplius serpat, salubrius succurratur. Ille enim ordo Teutonicorum, ut de ceteris Christicolis taceamus, est præcipuus: quem dicti Poloni subripere dudum conati sunt; qui tamen colendus & merito manutenendus esset propter laudabilia gesta, & tantam amplificationem Christianismi, quam sanguine suo mercati sunt. Non possemus desistere, quin & ipsum ordinem, christianitatis scutum illis in partibus, quem ad ætatis nostræ primordiis semper recommendatum habuimus, etiam V. P. commendaremus, & sic facimus, vestrasque paternitates affectuosissime petimus & rogamus, quatenus eumdem ordinem, Dei & Virginis gloriosæ intuitu, ac contemplatione nostri, velitis recommissum suscipere, & causas suas ad V. P. deferendas quæ in Romana curia omnimode postponuntur, ita favorabiliter secundum Deum & justitiam tractare & dirigere, prout ipse ordo meretur; & nos de paternitatibus vestris summe confidimus ad complacentiam nobis gratissimam. Datum in civitate nostra Senarum die XVI. januarii MCCCCXXXIII. regnorum, &c.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ &c.

COPIA LITTERÆ

Suprascriptis litteris inclusæ, & lectæ prout supra.

DHOnorabili devoto ac religioso viro domino Paulo de Rasdorff ordinis hospitalis S. Mariæ Teutonicorum Hierosolymitani magistro generali, una cum omnibus suis fratribus officialibus, atque communitate ejusdem ordinis, suisque omnibus terrigenis in Prussia, & ubique locorum constitutis, nos *Johannes Czapko de Saan*, *Očtiko de Loza*, capitanei communitatum orpharum, & Taborienſium, ceterique barones, milites, clientes, rectores civitatum, & tota communitas regni Bohemiæ & marchionatus Moraviæ legi divinæ adhærentes, cum eorum adjutoribus & subditis ubique terrarum nos circumadjacentium habitantibus, servitiis nostris salutamus quos minime salutare debemus; quia, ut speramus, nostris demeritis minime exigentibus, sæpe in adjutorium sereniſſimo principi ac domino Sigismundo Romanorum, Hungariæ, Croatiæ, Dalmatiæ, &c. regi, in terram nostram & alias contra nostros subditos, vestros in nostram destructionem, & non tantum in nostram destructionem, sed quod plus est, in conculcationem veritatum divinarum, æterna-

Ib. p. 240

(a) Johannes *Macet*, qui legati apostolici apud Trajectenses vices gessit sub Eugenio papa IV.

narum & invincibilium, miſiſtis & ordinaſtis. Qui venientes infinita damna nobis & noſtris intulerunt, & quantum in eis conſideramus & nos omnes deſtruere optaverunt. Et non mirum quod illa prætacta nobis feciſtis, ac plura facere voluiſtis; ſed & nunc noviter contra ſereniſſimum principem ac dominum Wadislaum Poloniæ regem, ſupremum ducem Lituaniæ, hæredemque Ruſſiæ, minus juſte, & tempore pacis & tranquillitatis inter vos roboratæ conſurrexiſtis, ſibique infinita damna intuliſtis, virgines, viduas, honeſtaſque matronas corrumpendo, pluresque occidendo, comburendo, devaſtando ſuas terras, atque ejus terrigenas ſexus utriuſque; quæ enormia facta audire & loqui deteſtabilia non ſolum non decent homines religioſos, prout vos eſſe dicitis; ſed nec paganos, qui fidem chriſtianam minime confitentur; ſed totis viribus deſtruere conantur. Ideo adhuc ad vos caritate chriſtiana moti, vos precibus ſtudioſis optamus atque monemus, ut exceſſus prætactos & alias veſtras deordinationes per dignam pœnitentiam emendare atque purgare feſtinetis, & ipſi domino ac domino Wadislao regi Poloniæ, &c. ſatisfacere non recuſetis. Quod ſi facere recuſaveritis & diſtuleritis, ex tunc ſcitote nos infallibiliter ipſum, tamquam regem chriſtianum, contra vos juvare velle, divino auxilio mediante. Et non ſolum contra vos, ſed contra omnes ipſum injuſte opprimere volentes, tamquam noſtrum adjutorem & ſpecialem fautorem juvare intendimus. Data in montibus *Cuthin*, in communi congregatione capitaneorum & communitatum regni Bohemiæ & marchionatus Moraviæ, legi divinæ adhærentium, ipſo die nativitatis B. Virginis Mariæ anno domini MCCCCXXXIII.

ANNO CHRISTI 1433.

MODUS VIVENDI IN CONCILIO.

Ib. p. 242.

1. ADmonet hæc ſancta ſynodus omnes ſacrum concilium celebrantes, ut omnem gravitatem & honeſtatem quæ viros eccleſiaſticos decet, diligenter obſervent, vitam ac converſationem exemplarem ducant. Et cum ad dandam legem toti orbi convenerint, ipſi prius in ſe legem ſuſcepiſſe demonſtrent. Sint eorum mores ſine macula & ruga, exhibeant ſe tamquam ſpeculum mundum, in quo alii ſe ſpeculantes, normam & exemplum ſanctimoniæ accipiant. Meminerint ſe eſſe ſal terræ, in quo opus eſt ut nunc ſaliatur mundus. Sint tales juxta præceptum Domini, ut lumen eorum luceat coram hominibus, ut videant bona opera ipſorum, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Ipſis inquit apoſtolus in perſona Timothei: *Eſto exemplum fidelium in verbo, in converſatione, in caritate, in caſtitate.* Ipſi igitur neceſſaria eſt bona conſcientia propter ſeipſos, bona fama propter proximos.

2. Et quantum ad conſcientiam attinet, unuſquiſque eam examinet ſæpe & mundet, quantum fieri poteſt, ab his omnibus quæ divinam majeſtatem offendunt. Qui ſacerdotes ſunt ſæpe celebrent; alii vero ſæpe confiteantur. Hoc plurimum valebit ad gratiam Domini impetrandam. Alioquin ſi iniquitatem conſpexerit in cordibus eorum, non exaudiet Dominus, & oratio peccatoris fiet execrabilis.

3. Et quoniam opera quæ hoc ſacrum concilium proſequitur, nimis grandia ſunt, quæ A quidem viribus humanis nullatenus effici poſſunt, neceſſario ad Dominum recurrendum eſt, orationibus, eleemoſynis & jejuniis. Quilibet igitur de concilio ſingulis diebus aliquam ſaltem brevem orationem ad Deum porrigat pro ſucceſſu hujus ſacri concilii. Mandat etiam hæc ſancta ſynodus, ut ſingulis feriis quintis, quamdiu durat tractatus Bohemorum, in majori eccleſia celebretur miſſa de Spiritu-ſancto, cum orationibus ad hoc inſtitutis, in qua omnes de concilio interſint. Ea autem die, necnon diebus Dominicis & aliis diebus ſolemnibus, quibus præſente concilio miſſæ celebrantur, quilibet de concilio offerat in gazophilacio ſaltem unum æs minutum, hoc modo, quod duo B curſores cum pixidibus, unus ab uno latere chori, alius ab alio, intra miſſarum ſolemnia recipiant quidquid a ſuppoſitis concilii offertur. Poſt miſſam promotores concilii diſtribuant hujuſmodi oblationes pauperibus, de quibus ipſis videbitur. Eamdem miſſam de Spiritu-ſancto quinta feria ſancta ſynodus mandat ſolemniter celebrari in qualibet eccleſia collegiata & conventuali hujus civitatis. Mandat etiam tam ſuppoſitis concilii celearantibus, quam aliis ſacerdotibus in hac civitate exiſtentibus, ut in miſſis ſuis dicant aliquam C orationem pro pace & unitate eccleſiæ.

4. Ut negotia, quæ in deputationibus concilii aguntur, Deus oculo pietatis aſpiciat, & proſperari faciat, expedit ut hi qui illa tractant, ad ipſas deputationes devoti accedant. Propterea quælibet deputatio, antequam negotiari incipiat, audiat in communi miſſam in loco, quem ordinaverit prope ipſam deputationem; ibidem omnes de deputatione curent intereſſe, niſi forſitan aliqui ſint per ſe celebrantes.

5. Tempore divinorum non fiant invicem collocutiones & confabulationes, ſed quilibet vel oret, vel contempletur quæ aguntur & dicuntur in miſſa.

6. Et quoniam, ut inquit Tobias, bona eſt oratio cum eleemoſyna & jejunio, quilibet de concilio ſaltem ſemel in hebdomada, feria VI. vel alia jejunet; & ſicut Moiſes antequam legem mereretur accipere jejunavit, ita & nos legem reformationis a Domino accepturi & tradituri mundo, facere curemus. Qui autem jejunare non poteſt, det eleemoſynam.

7. Aliis autem diebus quilibet in menſa ſua ſervet ſobrietatem, moderationemque ciborum. Etiam ſi hoſpites adſint, non multitudine ac reprehenſibili varietate ferculorum, ſed modeſta ac competenti refectione honorentur.

8. Prælati in menſis ſuis ſtudeant ſervare decretum Toletanum, quod tale eſt: *Pro reverentia Dei & ſacerdotum id univerſa conſtituit ſynodus. Et quia ſolent crebro menſis otioſæ fabulæ interponi, in omni ſacerdotali convivio* E *divinarum ſcripturarum lectio miſceatur. Per hoc enim animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non neceſſariæ prohibentur.*

9. Caveant ſuppoſita concilii ad tollendas tentationes & murmurationes, ne convivia vel ſuſpecta commercia cum mulieribus habeant.

10. Suppoſita concilii abſtineant a verbis detractoriis, contentioſis, ſcandaloſis, & male ædificantibus. Quilibet accurate ſtudeat ne factis aut verbis proximum ſcandalizet.

11. In via quilibet incedat pudicis oculis cum modeſtia & gravitate. Ad loca minus ho-

honesta non vadat, nec ad spectacula publica, choreas, ludos, hastiludia, torneamenta, & alia hujusmodi.

12. Vestimentis utantur, prout sacri canones statuunt: abstineant a coloribus rubeis & viridibus excessive; vestimenta deferant talaria, & tam retro quam a lateribus & ante clausa, & sine manicis ad cubitum pendentibus, & absque forraturis ultra oram excedentibus, etiam in fixuris. Nullus portet anulum, nisi cui competit ex officio dignitatis, & unum dumtaxat, nec corrigias auri vel argenti ornatum habentes, nec caligas solatas, nec mitras siriceas, aut bireta longa, sed parva aut honesta capucia. Tonsuras deferant suis ordinibus congruentes, & capillos ita tonsos, quod aures pateant.

13. Non portent in frenis, sellis, aut pectoralibus equorum aurum vel argentum, aut ornamenta metalli depicti aut figurati, aut mappas sericeas, seu aliam hujusmodi superfluitatem; & quod hujusmodi ornamenta equorum sint unius coloris, non rubei aut viridis, nec calcaribus deauratis utantur.

14. Et ne prælati in multitudine, sed honestate familiæ gloriari videantur, curent incedendo per viam pedites vel equites, quanto pauciores possunt, præmittere familiares; cardinales decem, patriarchæ octo, archiepiscopi sex, episcopi quatuor ante se præire contenti sint.

15. Et quia qualis paterfamilias tales & domestici ejus, curandum est, ut non solum patres de concilio, sed eorum familiares decentem honestatem servent. Quilibet igitur familiares suos sæpe admoneat, ne quid reprehensibile aut scandalosum publice vel occulte perpetrare audeant. Hujusmodi familiarium vestes non sint breviores genu, nec diversorum colorum, nec cum sciffuris freppis vel (*a*) brobaturis seu (*b*) racamaturis; nec deferant cathenas vel alia ornamenta aurea vel argentea, nec cincturas excessive sumtuosas. Sint eorum caligæ unius coloris, similiter & capucia; nec dagas seu cultellos ultra longitudinem unius palmæ deferant.

16. Nemo de suppositis concilii ludat, aut familiares suos inhonestos ludos ludere patiatur. Non permittant a familiaribus suis per civitatem cum avibus se associari.

17. Familiares dominorum de concilio beneficiati vel in sacris constituti, clericaliter incedant, & non laicaliter, tamquam scutiferi.

18. Omnes religiosi existentes in hoc loco sacri concilii, portent habitus suarum religionum in colore, valore, longitudine & amplitudine. Cum incedunt per civitatem, vestes deferant superiores, juxta institutiones suorum ordinum; & canonici regulares pro veste exteriori portent crotiam (*c*), mantellum vel redundellum.

19. Ne in hoc sacri concilii loco religiosi sine causa vagari præsumant, teneantur statim post primam diem adventus sui, præsentare se superioribus suis, vel eorum vicariis, aut procuratoribus; & qui hic non habuerint superiores vel eorum vicarios, repræsentent se generali præsidenti. Et si sine legitima causa huc advenerint, remittantur ad monasteria eorum. Quod si, ut prædictum est, repræsentare se, aut ad monasteria reverti contemserint, de mandato prædictorum suorum superiorum vel præsidentis, per soldarium carceri mancipentur. ANNO CHRISTI 1433.

20. In congregatione generali ac deputabilibus servetur debita modestia in loquendo; nullus alium maledictis aut contumeliis lacessat; unusquisque de alio honeste & reverenter loquatur, præsertim minores de majoribus. Nemo alium loquentem interrumpat. Uno loquente ceteri silentium servent. Quilibet proferat libere votum suum, ad neminem nisi solum Deum respectum habens. Nemo humana affectione seu passione moveatur. Animadvertant patres de concilio verba illa quæ scribuntur in Paralipomenon: *Videte quid faciatis, non enim hominis exercetis judicium, sed Domini; & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite.* Meminerit ergo quilibet juramenti in receptione sua ad sacrum concilium præstiti, videlicet quod salubre consilium dabit secundum Deum & conscientiam suam. In hoc loco, ubi de communi totius christiani populi salute agitur, omnis minima culpa maxima est, in districto Dei judicio severiter plectenda. Studeant suppositi concilii pacem & unitatem, quam mundo & ecclesiæ dare procurant, inter se prius custodire, unum in Domino id ipsum sentientes omnes. Non sint inter eos schismata, contentiones, & æmulationes. Servent super omnia fraternam concordiam, quia, ut inquit Dominus, *omne regnum in se divisum desolabitur, & domus supra domum ruet.* Nemo suscitet odiorum ac rancorum fomenta, quin potius extinguat: alter alteri, si forte se offensum putet, ignoscat. Et hoc est alter alterius onera portare & adimplere legem Christi. Nemo juxta juramentum suum vota singulorum revelet, unde verisimiliter odium sequi possit.

21. Hujusmodi ordinationes, & exhortationes quilibet præsidens per supposita suæ deputationis observari faciat, inquirendo diligenter an quisquam transgrediatur. Transgressores autem caritative corrigat; & si se non emendent, adhibeat cum consilio aliquorum de majoribus suæ deputationis, efficax & opportunum remedium. Promotores etiam concilii sollicite hujusmodi transgressores inquirant & suæ deputationis deferant præsidenti.

22. Quilibet præsidens deputationis in principio suæ præsidentiæ, prædicta in sua deputatione legi faciat, ut supervenientibus innotescant.

23. Præsidens autem concilii deputet aliquos, qui sollicitent cives, ut ea quæ pro honestate concilii instituta sunt, executioni demandentur & debite custodiantur.

MAN-

(*a*) Forte bordaturis, id est acu depictis seu opere phrygio ornatis.

(*b*) Racamas est panni pretiosioris species, racamatura videtur idem esse ac ornatus operis phrygii.

(*b*) Crocia sive crocea videtur esse genus vestimenti, quod ita describit auctor ceremonialis Romani l. 1. sect. 1. his verbis: *Crocea genus chlamydis longæ ad terram a parte anteriori apertæ, a summo ad imum rugosæ, in formam capparum prælatorum, si demas cucullum. Hæc omnia Martene.*

ANNO CHRISTI 1433.

MANDATUM AMBASSIATORUM

Regni Bohemiæ & marchionatus Moraviæ, latum in generali congregatione, die Veneris XVI. Januarii MCCCCXXXIII.

Ib. p. 246. REverendiſſimis in Chriſto patribus ac dominis præſidenti, cardinalibus, archiepiſcopis, epiſcopis, doctoribus & magiſtris, totique cœtui, ac ſynodo generali concilii Baſileenſis, capitanei exercituum, barones, nobiles, civitas Praga, milites, clientes, civitates, & communitates regni Bohemiæ ac marchionatus Moraviæ, veritatibus evangelicis adærentes, reverentiam debitam pariterque & honorem, prout decet, ſic præfectis exhibere.

Quia audientiam generalem deſideranter dudum, veluti diem mercenarii, nos optatam, appropiare cernimus, gratias ipſi Deo cunctorum reparatori, in animis noſtris exultanter decantamus; pro cujus quidem utinam felici & toti eccl. ſalubri ſitibunde per nos complemento, ſumtibus, laboribus, & quibuslibet gravibus oneribus, huc uſque non parcebamus, nec modo manus diſſolvimus, nec impenſis parcere volumus. Veſtris quoque adhortationibus & crebris evocationibus (volentes, juxta apoſtolum, omnia probare, quod bonum eſt tenere) annuimus & conſentimus, dirigentes ad paternitates veſtras & concilium præfatum nobiles Willermum de Poſtupicz capitaneum in Lithomysl, in Gradek reſidentem, Senciſium de Mokrovvs in Ulibicz reſidentem, famoſum Georgium de Rzecziez, in Cluk reſidentem, providos & circumſpectos Johannem Velmar civem civitatis majoris Pragenſis, Matthiam de Cluncpezan, & Gregorium de Curia, reverendos Johannem Rokyczano, & Petrum Payne Anglicum, artium liberalium magiſtros. Diſcretos & honorabiles ſacerdotes Procopium, exercitus Thaboritarum in ſpiritualibus rectorem, Nicolaum de Peleizimovvo, Ulricum de Zuoynia, Martoldum de Zbraſſanicz, baccalaureos artium ſtudii Pragenſis, Martinum rectorem de Chrudin eccleſiæ parochialis in Chrudin, Petrum Sacz, oratores noſtros fideles ac cariſſimos, dantes eiſdem plenam poteſtatem & omnimodam auctoritatem, quam & præſentibus damus, atque concedimus, vota noſtra in materia quatuor articulorum aliaque nobis neceſſaria, conſenſu cum unanimi, coram ſpectato concilio proponendi, cum eodem placitandi, conferendi, tractandi, diſponendi, immo & concludendi, juxta ordinationem & diſpoſitionem per veſtros pariter & noſtros ambaſſiatores in Egra utrimque congeſtam, confectam, & exaratam, atque ſigillis utrorumque roboratam. Horum in evidentiam ſigillum coronæ regni Bohemiæ appenſum eſt præſentibus teſtimonio litterarum. Datum in plena congregatione regni, in Montibus Cuthins, die V. Septembris, anno Domini MCCCCXXXIII.

MANDATUM UNIVERSITATIS

Pragenſis exhibitum per Bohemos in plena congregatione die veneris XVI. Januarii MCCCCXXXIII.

REverendiſſimis in Chriſto patribus dominis cardinalibus, primatibus, archiepiſcopis & venerabilibus epiſcopis, præpoſitis, decanis, archidiaconis, ac egregiis ſapientiæ ac prudentiæ magiſtris ac doctoribus; ceteris quoque honorabilibus viris in veneranda Baſileenſi ſynodo congregatis, Chriſtanus de Prachatticz canonicus capellæ Omniumſanctorum in caſtro Pragenſi & plebanus eccleſiæ parochialis S. Michaelis in majori civitate Pragenſi, rector omnium magiſtrorum, cœtus totaque univerſitas ſtudii Pragenſis, condignam reverentiam, & profectum in Jeſu Chriſti veritatibus ſalutarem.

Olim paternæ gloriæ ſplendor æternus, eclipſim neſciens, expers umbræ, ac ignorans occaſum, ex arcano & imperſcrutabili divinæ majeſtatis conſilio, noſtræ habitationis derivatus ad vallem, in virginei pudoris aula inſigni omnium cariſmatum redimita candoribus, Spirituſſancti miniſterio humanitatis pelle contectus, lucernam ſummi fulgoris conſtituit, quam pro illuſtratione mirabilis in æquitate templi ſui, vivorum ex lapidum conformi unione conſtructi, in terris ineffabili miſeratione perduxit, illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis deſidioſe ſedebant, ad dirigendos affectionum ipſorum pedes in viam pacis æternæ. Quæ profecto divinitatis lucerna, infinita fulgoris claritate clareſcens, licet varios & innumeros, quatuor tamen præcellentes non indigne creditur protuliſſe fulgores: quos nimirum quatuor immaculatæ legis veritates ex proprio ipſorum effectu congruo nuncupamus prætextu; atque inter eas ſingularis privilegii dignitate pollentem, iſtam ponimus in ordine primam, ut ſacramentum divinæ euchariſtiæ ſub utraque ſpecie, ſcilicet panis & vini, omnibus Chriſti fidelibus diſpoſitis libere miniſtretur. Secundam, ut verbum Dei libere & ſine impedimento ordinate a ſacerdotibus prædicetur. Tertiam, quod non licet clero ſuper bonis eccleſiæ donatis, civiliter ſæculariter dominari. Quartam, ut omnia peccata mortalia, & ſpecialiter publica, aliæque deordinationes legi Dei contrariæ, in quolibet ſtatu rite ac rationabiliter, per eos ad quos ſpectant prohibeantur, deſtruantur: ita tamen ut circa earum, & cujuslibet ex eis executionem & obſervantiam ſanus ſenſus & circumſtantiæ catholicæ ſcripturæ ſacræ conſentaneæ jugiter obſerventur. Hi quippe divinæ claritatis fulgores promotivi fidei, roborativi ſpei, ac binæ caritatis auctivi, in hoc noviſſimo ac periculoſiſſimo tempore, quo, heu! abundante iniquitate, perit fides, languet ſpes, ac fervor caſtæ dilectionis frigeſcit, aut torporis præſidentium lecto, aut arcentis poteſtatis modio latuere, operti in detrimentum notabile fidelium populorum, pro quorum revelatione ac uſu fideli, utpote univerſali eccleſiæ ſalutari, dudum coram nonnullis regibus & principibus, ac ſtatus utriuſque præſidibus operoſe inſtantes, non adeo, ut affectabamus, profecimus uſque modo. Nunc autem ejuſdem paterni ſplendoris, orientis ex al-

alto, humanum quoque illuminantis intellectum, & inflammantis affectum, nutu ac dispensatione benigna, pro clarificatione eorumdem radiorum seu quatuor beatissimarum veritatum præscriptarum per inæstimabilem dignitatum vestrarum clementiam, fraterna & secura nobis audientia non tantum caritative offertur: verum etiam ad eam magni favoris & gratiæ hortamentis multiformibus invitamur. Quali quidem munifica benignitate, ac benigna munificentia super modum grati pariter & gavisi, veluti de germine aut flore fructum allaturo beatum, en ad vestrarum dignitatum tam celebrem præsentiam, honorandum, & bene meritum, nobisque acceptum virum Johanem de Rokisano, artium liberalium magistrum, nostræque universitatis oratorem, nostrum fidelem, quamquam ejusdem munii onere ab eadem inclyta civitate majore Pragensi oneratum, duximus transmittendum, & cum præsentibus destinamus, concedentes & dantes eidem plenam & omnimodam potestatem unum vel plures in consortium ejusdem ministerii, cum eadem plenitudine potestatis & facultatis assumendi, dum & quotiens fuerit aut sibi videbitur opportunum. Easdem quoque salutigeras veritates, juxta fœderis & pacti formam vestrorum & nostrorum legatorum unanimi consensu factam, dispositam & ordinatam in Egra, nec non ratificatam utrimque litteris & sigillis in publica hujus venerabilis synodi audientia, voce in scriptis propalandi, offerendi & declarandi, & super eisdem, si opus fuerit, tractandi & conferendi, easdemque defendendi, probandi & persuadendi, per rationes, per scripturas sacras, ac beatorum doctorum sententias in eisdem rite fundatas; de ipsis quoque sacratissimis veritatibus placitationem, dispositionem & ordinationem rationabilem scripturæ sacræ, ac ipsis sanctorum doctorum sententiis consonam, faciendi, acceptandi, approbandi, ratificandi & emologandi, in his ac universis & singulis circa ea quæ dicta sunt, et alias cooperative ad reformationem ecclesiæ opportunis, promittentes bona fide, sicut præmittitur, facta, dispositа, et ordinata; acceptata, approbata, ratificata, et emologata, fideliter, inviolabiliter et inconcusse servare, ac si per nosmetipsos sponte deliberata et præsentialiter acta, gesta, placitata, dispositа, et ordinata, acceptata, approbata, ratificata, et emologata fuissent. In cujus rei testimonium ac robur perpetuum, sigillum nostrum generale de certa nostra scientia et voluntate præsentibus est appensum. Datum Pragæ anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi MCCCCXXXII. die 1.* decembris (a).

Comunio divinissimæ Eucharistiæ sub utraque specie, panis scilicet et vini, est multum utilis et saluti expediens, toti credentium populo necessaria, et a Domino præcepta Salvatore.

Peccata mortalia publica, et quantum rationabiliter fieri potest, privata, aliæque deordinationes legi Dei contrariæ in communitatibus Christianorum, a quolibet statu earumdem, debite, juxta dictamen divinæ legis, per Christi fideles tam spirituales, quam temporales, prout congruit utrisque, sunt cohibenda, corripienda, castiganda, & pro posse ab eisdem propellenda.

Verbum Dei, exemplo Christi & apostolorum a sacerdotibus Domini libere & sine impedimento fideliter & veraciter debet prædicari & annuntiari.

Sæcularis possessio, sicut est civile & humano ac doctorum sacrorum sententiis prohibetur clero Christi.

SEQUUNTUR ARTICULI

Qui dicuntur dogmatizati in Bohemia, propositi per dominum Legatum in generali congregatione, die Mercurii 28. Januarii MCCCCXXXIII. præsentibus Bohemis, &c.

1. Substantia panis & vini manet in sacramento altaris post consecrationem. Ib. p. 249

2. Accidentia panis & vini non possunt esse sine subjecto in prædicto sacramento.

3. Christus non est in ipso sacramento identice & realiter in propria præsentia corporali.

4. In calice altaris, pro conficiendo sacramento sanguinis, aqua nullatenus est admiscenda.

5. Sacramentum confirmationis est inutile & supervacuum.

6. Si homo de peccatis suis fuerit corde contritus, confessio oris exterior apud sacerdotem est supervacua & inutilis.

7. Sacramentum extremæ unctionis est inutile & supervacuum. Relatum est etiam sacro concilio, quod nonnulli in Bohemia chrisma & oleum sanctum turpiter dehonestant, & sæpe ocreas hujusmodi chrismate & oleo perungunt.

8. Sacro chrismate nullatenus inungendi sunt qui baptizantur.

9. Nullus ritus seu observantia universalis ecclesiæ servari debet circa sacramenta, tam in vestibus & paramentis sacris, quam in lectione sacræ scripturæ, orationibus, & signando signo crucis, & aliis cæremoniis hactenus per ecclesiam observatis.

10. Post hanc vitam non est purgatorium, sed omnis anima corpore exuta, sive satisfecerit in vita de peccatis suis, sive non, sine ulla mora vadit ad perpetuam gloriam paradisi, vel perpetuam pœnam inferni.

11. Vanum est orare pro mortuis.

12. Non sunt orandi sancti Dei, nec eorum suffragia quicquam prosunt hominibus.

13. Imagines Jesu Christi, aut salutiferæ crucis, ac B. Virginis, & sanctorum Dei non sunt venerandæ, sed confringendæ & comburendæ. Similiter & reliquiæ quorumcumque sanctorum, etiam beatorum Petri & Pauli.

14. Jejunia quadragesimalia & alia ab ecclesia indicta, non sunt curanda, nec servanda, nec etiam celebratio festivitatum sanctorum Dei introducta ab ecclesia.

15. Præcepta ecclesiæ circa habitum & tonsuram clericorum & horas canonicas non sunt servanda; & generaliter nulla præcepta ecclesiæ sunt servanda, nisi ea dumtaxat, quæ continentur specifice & verbotenus in lege evangelica.

16. Si episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, non conficit, non baptizat.

17. Nullus est dominus civilis, nullus est prælatus, dum est in peccato mortali.

18.

(a) His literis in Cod. MS. Emin. Card. Passionei subscriptus legitur: *Christianus de Prachazis*. Mansi.

☞ 18. Populares & ſubditi poſſunt ad ſuum A arbitrium dominos delinquentes punire, corrigere ac deponere.

ANNO CHRISTI 1433.

19. Omnes religiones tam monachorum poſſeſſionatorum, quam fratrum mendicantium, ſunt reprobatæ, & a diabolo introductæ; & ſancti inſtituentes hujuſmodi religiones ſunt viri diabolici, & omnes de ordine mendicantium ſunt hæretici, & qui dant eis eleemoſynas peccant.

20. Omnia de neceſſitate abſoluta eveniunt.

21. Omnes orationes præſcitorum nulli valent.

22. Præſcitus habens perfectam fidem & caritatem, non eſt pro tunc in gratia Dei gratum faciente, nec eſt pars eccleſiæ, nec habet prælationem in eccleſia. E contra prædeſtinatus mortaliter peccans, non eſt membrum diaboli, nec extra gratiam Dei gratum faciens tem.

23. Univerſitates, ſtudia, collegia, & graduationes, & magiſteria in eiſdem ſunt vana gentilitate introducta, & tantum proſunt eccleſiæ, ſicut diabolus.

24. Nulla excommunicatio papæ vel alterius prælati timenda eſt.

25. Fatuum eſt credere indulgentias papæ & epiſcoporum.

26. Omnia juramenta illicita ſunt quæ fiunt in judiciis, ſeu ad roborandum humanos contractus, & commercia civilia.

27. Sancta univerſalis eccleſia eſt tantum prædeſtinatorum univerſitas.

28. Obedientia eccleſiaſtica eſt ſecundum adinventionem ſacerdotum eccleſiæ, præter expreſſam auctoritatem ſcripturæ,

Cupit hoc ſacrum concilium certificari ab ambaſſiatoribus Bohemorum, quibus verbis ſacerdotes eorum utuntur in conſecratione corporis & ſanguinis Domini.

Item, an ſervetur in Bohemia præceptum de matrimoniis non contrahendis uſque ad quartum gradum conſanguinitatis & affinitatis incluſive; & ſi infra illum gradum contrahatur, an ſit verum matrimonium.

Item, quam poteſtatem putant ſacra concilia generalia legitime congregata habere in eccleſia Dei.

Item, an putent quod papa canonice electus ſit vicarius Chriſti in terris, & ſucceſſor B. Petri apoſtoli; & quam poteſtatem putant ipſum, ac etiam epiſcopos & ſacerdotes habere in eccleſia Dei.

Cupit etiam certificari, an credant Spiritum ſanctum procedere a Patre & Filio, & an putent hæreticum, qui hoc non crediderit.

Item, an credant eſſe hæreticum, quicumque pertinaciter contradixerit iſtis quatuor conciliis Nicæno, Conſtantinopolitano, Epheſino I. & Calcedonenſi, quæ univerſalis eccleſia veneratur ut ſancta quatuor evangelia,

CEDULA

*Data per magiſtrum Petrum Anglicum, ultra ſuam propoſitionem de temporalitate cleri, &c. in congregatione generali, die Mercurii quarta * Januarii MCCCCXXXIII.*

HÆc verba ſunt, quæ die heſterna procuratores concilii inſtanter petierunt ji ſcribi ad acta. Primo, ex quo in actu de dominio cleri ſecularis facta eſt mentio, de uſu bonorum temporalium licito ipſi clero, B de diſpenſatione; hoc ſcire dignentur V. P. quod uſus bonorum temporalium eſt ipſi clero licitus, omni reſecata ſuperfluitate & ſuperabundantia vitioſa. Sic tamen, quod ipſe uſus limites evangelicos non excedat, & ſemper circa hoc ſervata regula ſancti Pauli, hac ſcilicet: *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus.* Diſpenſatio vero prædictorum bonorum, quæ abſtrahit ab officio injuncto, & eſt impeditiva exſecutionis officii, ab ipſo Deo injuncti, excedens limites ei * inimicos, eſt reſecanda. Dominium autem civile ipſi clero Chriſti non congruit aut convenit, ſed nec licet ipſi in propria perſona civiliter dominari. Inſuper circa prædictum punctum C tenemus, quod ad tantum poteſt iniquitas regnare in clero, quod in defectu ſpiritualis propoſiti, liceret brachio ſæculari auferre bona temporalia a viris eccleſiaſticis habitualiter delinquentibus.

* f. in ctos

COLLATIO SEU PRÆSENTATIO

Bohemorum, facta coram domino legato præſidente in concilio Baſileenſi in ipſo primo adventu, (a) per magiſtrum Johannem de Rockozana in ſuo comodio ad S. Leonardum. (b)

(a) Adv runt a dominic te epi niam 1433. cet iden de Roc na in suos Bo mos. M ne.

D IPſe dominus Jeſus Nazarenus, qui eſt & crucifixus, in cordibus omnium noſtrum ſit abunde fixus, pater reverendiſſime. Coram paternitate veſtra verbum proponendum jam ori affluens eſt illud: *Beneaictus Deus & pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra, ut. poſſimus & ipſi conſolari eos, qui in omni preſſura ſunt, &c.* Cum, heu! his noſtris noviſſimis & periculoſis temporibus, refrigeſcente caritate, & ſuperabundante iniquitate, omnes deliquimus, projecimuſque a nobis judicia Domini vera, juſtificata in ſemetipſa, ac per hoc inutiles facti ſumus, cum non ſit qui faciat bo- E num, etiam uſque ad unum; ipſe tamen Deus benedictus, benignus, multum miſericors & præſtabilis ſuper malitia, qui non ſolum Pater miſericordiarum, ſed eſt Pater luminum, gignens ex

ſe

(b) De die adventus Pragenſium Baſileam hanc adnotationem offendi in MS. Cod. Emin. olim Catd. Paſſionei. *Anno Domini milleſimo quadringenteſimo triceſimo tertio die ſolis, quarta Januarii ambaſſiatores Bohemorum, & marchionatus Moravia in numero nonaginta, inter quos fuerunt duo milites, magiſter Joannes de Rockozana, Procopius, & Magiſter Petrus de Anglia venerunt Baſileam ad ſacrum concilium propter eorum reductionem cum pleno mandato informandum definiendum ſive concludendum &c. circa locum Veſperarum. Venerunt principaliores in navi per regnum* (ſic) *cantantes primo; Tu rex gloria* (ſic) *Chriſtus; deinde: da pacem Domine in diebus noſtris, alta voce*, Manſi

se vero Deo & lumine lumen verum Deum & lumen coæternum sibi & consubstantiale, *a quo omne datum optimum & omne donum perfectum est desursum descendens*. Hic, inquam, pater misericordiarum, perfundens suæ misericordiæ & bonitatis radios in orbis quamlibet partem, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, nec est, qui se abscondat a calore ejus, cum solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos. Hic, inquam, talis est, volens reducere deordinatissima nostra ad sua judicia primitiva, & si affligat filios ecclesiæ multiplicibus afflictionibus & variis perturbationibus; non tamen aufert ab illis misericordiam, quia est Pater misericordiarum & Deus totius consolationis, sicut in psalmo dicitur. *Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, & in viis meis non ambulaverint, si justitias meas, &c.* Ipse enim more illius Samaritani, existens Pater misericordiarum, infundens vinum, infundit jam & oleum, cum secundum multitudinem dolorum nostrorum consolationes suæ animas nostras lætificavere. Et merito, quia est Deus totius consolationis. Consolatus est namque nos ex hujus venerandi concilii Basileensis simul tanta congregatione & celebratione; cum sciamus ipsa concilia, quæ cum sunt debite, rite, legitime per Spiritum sanctum celebrata, plurimorum malorum resecativa fore & amputativa; sicut hoc apparet nostanter in primo concilio apostolorum, de quo Act. 15. celebrato. Consolatus est de post nos ipse Dominus, qui est Deus totius consolationis, de pia ac multum paterna per ipsum venerandum concilium Basileense ad interessendum principaliter evocatione, sicut hoc apparet ex epistolarum variarum nobis missarum certissimis hortamentis. Consolatus est insuper nos ipse Deus per securam, tutam, honestam, seu honorificam variarum personarum spiritualium & sæcularium, probarum & honestarum in hanc civitatem Basileensem deductionem. Consolatus est & super hoc ipse Deus nos per honestam dispositionem, etsi non in actu exercitam, in debita tamen dispositione ordinatam, ut in adventu nostro & approximatione ad locum civitatis Basileensis, in via extra civitatem occursus certarum personarum, & exitus pro nostri decenti susceptione fuisset celebratus. Harum autem omnium consolationum, si tamen aliquid sapimus, hoc plene cognoscimus paternitatem vestram fore causam & actorem unum præcipuum & principalem. Quare nos præsentes, nomine absentium Bohemorum, sæcularium & spiritualium, grates reddimus cum debita reverentia pervalidas: cupientes paternitatem vestram bene valere, & in longa tempora per Altissimum singula conservantem, in profectum ecclesiæ conservari, offerentes nos paternitati vestræ in omnibus, in quibus saltem valemus secundum Deum, obsequi & famulari. Sperantes de paternitate vestra, super hoc in Deo confidentes, quia manum vestram in ulteriora dirigetis, ut ea quæ sunt veritatis legis Christi immaculatæ justitia, unionis sanctæ & pacis sortiantur effectum, finem debitum, & prosecutionem. Quoniam nos ipsi sic consolati, possemus ad propria remeando consolari & eos, qui sunt in omni pressura & anxietate, atque gravi oppressione per bella his annis, & diebus periculosis intrinsecus contra se mutuo continuata, ut sic reveniamus cum exultatione, offerentes manipulos gaudii, unionis, pacis, & quietis; quod ipse Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis donare dignetur, qui vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen,

ANNO CHRISTI 1433.

Explicit.

SEQUITUR (a) *ALIA COLLATIO*

Facta per magistrum Johannem de Rockozana ambassiatorem universitatis & civitatis Pragensis, in concilio Basileensi.

1. IN nomine ejus feliciter amen, ex cujus potentia constat totius hujus mundi sensibilis confecta harmonia; cujus sapientia entium singulorum multitudo est effecta, cujus benevolentia in esse persistens extat conservata. Illius denique in cunctis humanorum agibilium & præsertim fidelis statum ecclesiæ concernentium, non modo primordiis, verum etiam ipsorum processibus & clausulis, humilium pectorum votis sinceris supplicandum, & accuratissime est jugiter auxilium implorandum: quia *si quis indiget sapientia, postulet a Domino*; quatenus omnipotenti virtute, qua nimirum omnium visibilium & invisibilium entium ingentem machinam ab esse ideali sempiterno suæ mentis divinæ, in esse reale forinsecum ac temporale perduxit. Nam *quod factum est in Christo, in ipso vita erat*. Sua quoque incomprehensibilis sapientia, qua summe novit omnia, unde *nuda & aperta sunt omnia in oculis ejus*, & irreprehensibiliter disponit, gubernat, & regit universa, attingens a fine creationis usque ad finem reconciliationis & salutis humanæ. Sua denique inæstimabili bonitate, cujus quidem participium omni plasmati suaviter indidit, ipsumque clementi dispensatione fovet & conservat in esse, quia aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, solitæ miserationis munificentia largiri dignetur huic venerando concilio, & nobis coadjutoribus ipsius, licet pusillis, efficax posse, perfectum nosse, piumque velle differendi, * tractandi & disponendi ea quæ pro reformatione, unione, & pacificatione militantis ecclesiæ sunt, aut censebuntur quomodolibet opportuna; & sic queat, notet & velit una nobiscum, propulsatis incommodis, generalem toti ecclesiæ procurare profectum. Hæc est quippe istius venerandæ concionis, tot dignitatum, tot graduum, totve potentatuum concentivæ, ut ar-

Jacob. 1.

Joh. 1.

Heb. 4.

Psal. 105.

* *al.* discernendi.

(a) In codice Navarræ ita titulus iste exprimitur: *Propositio facta Basileæ in publica congregatione per magistrum Johannem de Rockozana magistrum in artibus de Praga, ambaxiatorem ex parte Bohemorum cum pluribus aliis destinatum.*

ANNO CHRISTI 1433.

arbitratur, causa potissima, cunctorum Christi fidelium vere dignis & perpetuis magnificanda præconiis, devotis jugiter exoptanda desideriis, ac omni pariter opera studiosius prosequenda, illorum præcipue qui supra speculam vineæ Domini sabaoth ad hoc dignoscuntur esse locati, ut dissipent & evellant, & ædificent & plantent; propter quam & nunc a gubernatoribus & præfidelibus celeberrimi regni Bohemiæ & inclytissimi marchionatus Moraviæ, nos, quamquam inhabiles, legatorum & oratorum prædicti ministerio, in hunc locum tot & tantas ambientem personas variarum dignitatum pariter & graduum sumus transmissi. Hæc est siquidem spes, immo ipsa sperata quodammodo res prædictarum regionum, a quibus venimus, & nostri in veritate affectus, metaque nostri & limes itineris, quæ nos de larium nostrorum nota mansione evexit, & a jocundo gentis & sodalium conturbenio segregavit, & tanto itineris, sumtuum, laboris oneri oneroso expositos ad hoc vestrarum epistolarum disertissimis sumus evocati hortamentis, his attracti & illecti promissis, prout earumdem testatur tenor. Offerimus en nos sub ministerii nostri modis secundum Deum possibilibus, ad omnia & singula in materia quatuor articulorum pervios & paratos, & in cooperando atque parendo fideles Dei, si & in quantum, juxta unionis nostræ cum reverendis & religiosis viris & nunciis vestris formam, nuper in Egra digestam, scripturæ sacræ testimonium, una cum beatorum doctorum sententiis in eodem juste fundatis, locum censoris & præceptoris, absque ulla derogatione in hac sede audientiæ obtinebunt. Sed cum difficile sit & arduum adjicere loqui in medio magnatorum & sapientum, scientibusque legem Dei difficilius esset, & summe arduum est loqui coram altissimo creatore universorum dominatore; difficillimum, inquam, & altissimum negotium est loqui, non quasi hominibus, sed Deo placendo, non modulatione vel sublimitate sermonis adulterando verbum Dei, quasi gloriam ab hominibus quærendo, ne forte evacuetur crux Christi.

2. Cum tamen necessitas nos urgeat, divino auxilio primum implorato, assumo verba: *Ubi est qui natus rex Judæorum? Vidimus enim stellam ejus in oriente, & venimus adorare eum.* Matthæi 2. scribuntur hæc verba, & per octavam solemnitatis jam celebratæ in Dei ecclesia decantantur. Quamquam ista digito Dei exarata, & olim ab illis regibus magis, ideo sanctis & beatis, ad Christum properantibus, sint prolata: nobis tamen Bohemis in medio hujus concilii venerandi consistentibus, nostræ necessitati possunt alludere, immo & proposito familiari. Nos namque, Bohemi, quia maledicimur, persecutionem patimur, blasphemamur, deridemur, hæreticamur, tamquam purgamenta ejus mundi, omnium peripsema, & spectaculum huic mundo facti sumus; conversi tamen retrorsum ad episcopum pastoremque animarum nostrarum Dominum Jesum Christum, cum bona multiplicia supra gentes ceteras a Deo salvatore nostro suscepimus, & de die in diem suscipere non cessamus, dicimus illud B. Job. *Si bona suscepimus de manu Domini; mala autem cur non sustineamus?* Adjicientes ad illum Psalmistæ: *Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas*; aspicimus & in auctorem nostrum consummatoremque fidei nostræ Dominum dicentem: *Cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me, gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Et si in viridi hæc faciunt, in arido quid fiet? Sperantesque quia cum tentatione faciet proventum, & universorum creatori in orationibus nostris illud Davidicum dicentes: *Maledicent illi, & tu benedices.* Et super hoc cum Augustino exoptantes. Hic ure, hic seca, ut in æternum parcas; cum eodem Augustino & perferentes secuti de Augustino quicquam libet, &c. secuti de Bohemo quicquam libet sola me in Dei oculis conscientia non acculet. *Nam mihi pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die.* Vos autem, patres reverendissimos, egregios doctores & magistros, ceteros vestros, viros spectabiles & fratres in Domino amandos, quanto obnoxius valemus, in Domino petimus, obsecrantes per viscera Domini nostri Jesu Christi, ut de nobis piam, bonam, & caritativam æstimationem habentes, tamquam de illis qui Dominum Jesum crucifixum quærimus, dicto Isaiæ innixi: *Quærite Dominum dum inveniri potest.* Est namque dignum, justum, æquum & salutare, ut sic nos existimet homo, tamquam ministros Dei, quia venimus adorare eum, & ipsum præ ceteris creaturis colere cupientes, venimus, inquam, non vacui, sed donarium * bonæ voluntatis sibi offerentes. Offerimus namque ei aurum, quod regiam: thus vero, quod sacerdotalem concernit dignitatem; & myrrha a corruptione præservans præsto est in manibus nostris: quia omnem corruptelam & fermentum totam massam corrumpens, optamus de medio status dignitatisque regiæ & sacerdotalis ejici, & ad bonum debitumque regimen perduci; & sic pro nobis nostraque omnium salute quærimus, dicentes: *Ubi est qui natus est Rex Judæorum?* Quæ quidem verba sic introducta piam existimationem prætendunt, ut de nobis habeatis; nam piam & bonam æstimationem homo habens de proximis, secundum regulam caritatis, in columbina simplicitate omnia credit, scilicet ad suum profectum; omnia interpretatur in melius, in omnibus etiam hominibus (a) ædificatur, juxta illud ad Romanos 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Cum vero inter nos alter de altero, non bonam, sed impiam & malam habet existimationem, contingit nobis ut dicamus mala bonum, & bona malum, & tunc impletur in nobis illud propheticum væ maledictionis, Isaiæ 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum*, ut jam non solum in malis, sed etiam in justis & bonis propter malam existimationem scandalizemur. Quod jam est proprium naturæ perversæ & infectæ, quodammodo in diabolum commutatæ, & generationis pravæ secundum altitudinem seductæ. Inde venit gravis percussio conscientiarum & magna tribulatio animarum, qualis non fuit ab initio. Et hoc a multis, quin ab intimis, & ab iis qui videntur præesse in omni verbo & doctrina, in omni sanctitate & virtute, in tantum quod jam justi & electi secundum Spiritum Dei ambulantes, contremiscunt & dubitant, ne forte, & ipsi in via recta quæ est

Chri-

ANNO CHRISTI 1433.

Christus Jesus, sint seducti. Habens namque bonam & piam existimationem de proximis, gaudium solet habere in Domino, & in Christo cum illis condelectari, juxta illud Psalmistæ: *Ecce quam bonum & quam jucundum, &c.* Homines autem omni impia æstimatione & crudeli privati sunt maxima consolatione & dulcedine spiritus caritatis, quæ plus reficiunt homines, quam cibus & potus. Bonam namque æstimationem & piam habens de proximis, mala proximorum levius supportat. Nam sicut immensa Dei benignitas omnia mala nostra & gravissima facillime tollerat; sic caritativa existimatio ex amore bono procedens, prædictos mutuos defectus facit modicos & leves. Fit namque cum cari nostri sint infirmi, turpes, fœtidi, & despecti; caritativa & bona de eis æstimatio omnia parvipendit, immo plagas illatas ab eis & damna caritativa æstimatio annullat & demollit. Mala autem & impia æstimatio defectus mutuos nimis aggravat, & de his quæ etiam nullius sunt momenti facit magna, & quæ in se sunt bona reputat vitiosa. Unde homo impiam æstimationem de proximis habens, quamvis sit animal mansuetum, civile, & sociale, cogitur contra naturam fugere consortium hominum; & sic in tali inhumano modo permanens, cum non potest habere cum sanctis angelis contubernium, necesse est quod habeat cum dæmonibus participium, a quibus videlicet spiritibus erroris illusus, necessario habet inamata salutaria & dæmoniaca phantasmata speculari. Væ autem tali soli, quia cum ceciderit, non habet, a quo & unde sublevetur. Hæc ergo impia & crudelis existimatio inter proximos est ipsa tyrannis, quæ conjuges sæpe dividit; hæc filios cum parentibus separat, ut patet de David & Absalon, hæc ancillas a suis dominabus facit abire in devium, ut patet de Agar & Sara; hæc servum facit contra dominum blasphemare, juxta illud Psalmistæ: *Existimasti, inique, quod ero tui similis.* Hæc amicos in amore diu conjunctos multis perturbationibus aufugit * & dissolvit, ut patet de Job & suis amicis consolatori onerosis; hæc filios Jacob confratrem justum Joseph vendere fecit Ismaelitis in Ægypto; hæc discipulos a magistro suo facit abire retrorsum; hæc pontifices, scribas & Pharisæos fecit introire consilium, ut Jesum dolo tenerent & morti traderent; & ut brevius perstringam, ipsa est maximum malum, quod in Christi fidelibus, & præsertim in clericis diabolus nititur seminare, ut per hoc auferat maximum relevamen inter homines, scilicet sustentationem mutuam in bono & resurrectionem * a malo. Et ideo ad hanc malam & impiam existimationem removendam de nobis Bohemis, & piam ac caritativam existimationem promovendam, optamus ut de nobis Bohemis bonam existimationem retineatis, quia ipsum Jesum in omnibus & super omnia inquirimus, dicentes: *Ubi est qui natus nobis Rex Judæorum? Vidimus stellam ejus in oriente, & venimus &c.* quæ fuerunt verba vestris reverentiis proposita. In quibus quidem verbis sic taliter qualiter introductis, tria tanguntur. Primo, enim innuitur firma adhæsio & diligens inquisitio Christi, suæ legis & evangelicæ doctrinæ, ibi *Ubi est qui natus.* Secundo, tangitur nobis ad imitandum & inspiciendum illa olim militans, sed jam triumphans ecclesia, velut exemplar & tutissimum objectum, ibi: *Vidimus stellam ejus.* Tertio, tangitur profundæ humilitatis fidele ministerium Christo & suæ ecclesiæ exhibendum, ibi: *Venimus adorare eum.* Primum tactum est veritas doctrinæ, secundum veritas vitæ, tertium veritas justitiæ, quia sic oportet nos omnem justitiam implere.

ANNO CHRISTI 1433.

3. Dixi ergo primo, quod in verbis propositis tangitur firma adhæsio Christi, & diligens suæ legis atque evangelicæ doctrinæ inquisitio, tamquam finalis intentio in suis modis, ibi: *Ubi est qui natus est*, &c. Et hoc non immerito, quia ipsa doctrina evangelica & apostolorum est lex immaculata convertens animas, testimonium fidele, sapientiam præstans parvulis, est optimus modus, est regula, ac verbum (*a*) dirigendi intellectum hominis & affectum: cui si totis conatibus studuerimus judicium nostrum subjicere, omnem rationis discursum ad ea quæ Dei sunt reflectendo; ac per hoc si ipsum judicium ad supremam voluntatem (*b*) vigilanter ereximus, & quantum conceditur, ad ipsam æquitatem (*c*) commensuraverimus, tunc facile poterimus, nos ipsos demittere, nos ipsos dijudicare, qui sunt erronei hæretici & qui catholici; quid sit verum, quidve falsum; quid justum, quid prophanum; sicque poterimus esse idonei ad profectum debitum, & augumentum. Nos igitur volentes religiose vivere & regulariter, studeamus summopere doctrinæ prædictæ evangelicæ, legi perfectæ libertatis, quæ est verbum Dei, omnes motus nostros, desideria, actus, voluntates, sermones & omnem habitudinem corporis extrinsecam, tamquam infallibili regulæ coæquare, juxta illud ad Corinthios 10. *In captivitatem reducentes omnem intellectum in obsequium Christi:* videamus quomodo & diligenter inquiramus sensus & actus corporis; simul interrogemus an Jesus Dominus in medio illorum, velut olim in templo in medio doctorum obtinebat locum. Nam vulpes foveas habent & volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet, ut sic fiat in omnibus & ex omnibus, quæ inter nos sunt, debitus modus dirigendi ad benedicendum Deum, & dicendum cum David: *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto ejus.* Sicque ut inquiramus in veritate, dicamus quidem corde, ore & opere: *Ubi est qui natus est rex Judæorum?* Et tantum de primo principali.

(a) Navar. *Verbum Dei*

(b) Navar. *Veritatem vigilanter exercemus.*

(c) Navar. *adæquate.*

Matth. 8.

4. Dixi secundo, quod in verbis propositis tangitur nobis ad imitandum & inspiciendum olim illa ecclesia primitiva jam triumphans, velut exemplar tutissimum ab hac nube. *Vidimus stellam ejus in oriente.* Nam ipsa est velut quoddam objectum & mons, juxta illud Exod. 2. *Inspice & fac secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte.* Estque diligenter inspicienda & imitanda, juxta illud ad Philippenses 3. *Imitatores mei estote, fratres, & observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.* Illa namque ecclesia primitiva lucens erat, sicut lux mundi, & in ea luminaria lucentia sicut dicit apostolus Philip. 2. *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo*, verbum vitæ continentia, quia *docti fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æter-*

affligie

l. resurrectionem,

ANNO CHRISTI 1433.

ternitates. Dan. 12. Sed heu! nos præsentis ævi non attendimus ad hæc præclara luminaria, non aspicimus ad illa primitiva exemplaria, non sumus imitatores sanctorum. Nam illi erant olim humiles, benigni, omnes avaritiæ & sæculi contemtores: nos vero superbi & crudeles, avaritiæque & quæstus sub specie pietatis amatores, & sæculi vanitatum præcipue sectatores. Illi enim olim propriam abnegantes voluntatem, Dei voluntatem usque ad mortem explere * satagebant; nunc vero in ecclesia simulata plerique propriam voluntatem usque ad contemtum, offensam facere Dei non veremur. Illi olim pro salute animarum ad grandia se pericula exponebant; nos vero pro salute nostræ iniquæ vitæ mortalis, innumerabiles populos ad pericula damnationis exponimus. Olim unus de justis magis judicavit mori, quam totus populus periret; hodie potius unusquisque elegit totam ecclesiam pati gravissimum dispendium, quam subire momentaneam mortem vel confusionem. Illi omnia superimpendebant & superimpendebantur pro salute æterna hominum. Nos vero omnia & singula ad nostra lucra conquirimus *; quin immo scripturæ sacræ, censuræ ecclesiasticæ potestatis auctoritates, quæ olim data erant in ædificationem electorum contra reprobos, jam facta sunt contra electos armatura reproborum. In illis olim multitudinis credentium erat cor unum & anima una, unus spiritus & una fides. Jam vero non facile invenies duos sibi invicem in Christo consentientes; quin potius jam impletur illud propheticum Jeremiæ 10. *Ergo unusquisque a proximo suo se custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam, quia omnis frater supplantans supplantabitur, & omnis amicus fraudulentus incedit, & vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquetur*. Illi olim induti veritate ex alto & sapientia, cum timore Dei ambulabant in omni sanctitate & veritate: jam vero in omni pravitate dehonestati, absque timore Dei ambulant in hypocrisi & fictione. Inter illos enim virtus & veritas maxime pollebant; vitium autem se non nisi in abditis occultabat. Jam vero quasi in capite omnium platearum & viarum veritas & virtus habent se jam non nisi in angulis occultare. Olim in consortio sanctorum virtus & veritas liberum & prosperum habebant successum, & peccata dignam sui accipiebant ultionem: hodie vero omnis malitia & iniquitas libertate potitur, & accipit promotionem. Veritas autem & virtus, quæ olim super omnia vincebant, jam rursum crucifiguntur, conculcantur & ostentui habentur. Et illud quod olim a sanctis Spiritu Dei repletis grande vitium reputabatur, jam nullum inconveniens, immo honestas radicatur. Et ita veritas doctrinæ quo ad primum membrum, & veritas vitæ primitivæ ecclesiæ patenter discernit & dijudicat nostram simulationem; quod videlicet obliti sumus donum Dei nostri, qui fecit, creavit, nutrivit & exaltavit nos, propter quod traditi sumus in deceptionem & conculcationem gentium, tamquam sal infatuatum, quod ad nihilum valeat jam nisi quod ejiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Et merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum Dominum Jesum Christum, quem vendidimus, & adhuc vendere non cessamus in suis carismatibus & sacramentis. Et tantum de secundo principali.

* al. explorare

* al. torquemus

5. Et quia pro his reparandis necessario requiritur nobis humilitatis fundamentum; ideo dixi tertio, quod in verbis propositis tangitur profundæ humilitatis fidele ministerium, Christo & suæ ecclesiæ exhibendum. Et hoc ibi: *Venimus adorare eum*, scilicet per fidelis ministerii exhibitionem. Ubi, quæso, paulisper perpendite, quod fidele ministerium Christo, & suæ ecclesiæ exhibendum est, omne bonum fortunæ naturæ & gratiæ in toto convertere ad indulgentiam proximorum, & ad gloriam Christi & suæ ecclesiæ, etiamsi opus esset cum detrimento vitæ propriæ mortalis, plusquam ad lucrum proprium attendendo, juxta illud Philip. 3. *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta; verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter imminentem scientiam Jesu Christi Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, ut ipsum lucrifaciam*. Rursum fidele ministerium Christi est totam vitam Christi contemtibilem a mundo & pœnalem præponderanter in se sentire, diligere & participare, juxta illud ad Philip. 2. *Hoc sentire in vobis quod & in Christo Jesu*, ipsiusque crucis gloriam mundanis valde horribilem, verbo & exemplo prædicare, juxta illud 1. ad Cor. *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitia; ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis, Dei virtutem, & Dei sapientiam*. Porro adhuc & vere humile ministerium Christi est omnem altitudinem dominandi, sive libidinem extollentem se super omnem gradum subjectionis pro peccato debitum, adjicere pro Christo, instar Christi, juxta illud Matthæi 20. *Quicumque inter vos voluerit major fieri, fiet vester minister*, id est parvulum se habeat cum subditis & inferioribus, & intendat quod non ipse sit Dominus, sed magis Dominus Jesus Christus; *& quicumque voluerit inter vos primus esse, erit vester servus*. Id est intendat ut non sibi servitium, subjectio, timor, honor vel gloria impendatur, sed magis Domino Jesu Christo. Item, adhuc vere humile ministerium exhibendum est vere recognoscere proprium delictum, quantum sit injustum, quantum offenderit propriam animam, quantave sit offensa contra dominatorem tantæ majestatis infinitæ, & tantum proportionaliter continue dolere, & quantum Deo displicet, detestari; ad hanc veram recognitionem propriorum delictorum pervenerat, olim ille latro, qui in cruce compunctus dicebat ad alterum, Luc. 23. *Nos digna factis recipimus*. Ad hanc pervenerant olim filii Jacob, qui olim pœnitentiam agentes dicebant: *Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum*. Ad hanc pervenerat olim ille qui post periculosum lapsum, ex profundo cordis clamavit: *A peccato meo munda me, quoniam iniquitatem meam ego cognosco*. Ad hanc pervenerat olim ille piscator, qui visa multitudine piscium in navi, consideransque dignitatem Domini sui, tremulus exclamavit: *Exi a me, Domine, quia peccator sum*. Et hæc est scientia sanctorum. Et revera, ut dicitur Sapientiæ 13. *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest hæc scientia Dei*. Et pro hac oravit omnis sanctus in tempore adhuc hujus vitæ opportuno, ad quam timeo, heu! quod nos nondum pertingi-

☞ gimus. Vereor ne simus illi de quibus dicit A
ANNO CHRISTI 1433. Apostolus: *Semper discentes, & numquam ad hanc scientiam veritatis pervenientes*. Nihilominus tamen, utinam totis nostris studiis & conatibus ad hanc veram & temporaneam recognitionem limpidæ veritatis veniremus, ut hic humiliati & tribulati, exaltaremur in futura gloria per dominum scientiarum, agnum humillimum ab origine mundi occisum, in ligno maledictum, quem decet laus, & honor, & imperium, cum Patre & Spiritu paraclito in sæcula sæculorum. Amen.

POSITIO MAGISTRI JOHANNIS

De Rockozana Pragensis,

Coram patribus sacri concilii Basileensis pro parte Bohemorum proposita.

Communio divinissima Eucharistiæ sub specie utraque, panis scilicet & vini, utilis multum & saluti expediens, toti credentium populo est necessaria, & a Domino præcepta Salvatore.

p. 262. CUm super omnia desideremus honorem Dei, profectum sanctæ ecclesiæ, & quod simus fidelia membra Jesu Christi Domini, qui est caput & sponsus ecclesiæ sanctæ, quam redemit; protestamur quod corde credimus, & ore ad salutem profitemur, quia in spe Do- C
mini nostri Jesu Christi tenuimus, tenemus & firmiter tenere desideramus omnem credibilem veritatem Deo nostro placitam; confitentes corde integro totam legem Christi, tam firmæ veritatis existere, quod nullum jota aut apex ipsius fallere potest; cujus singulos credimus articulos ad illum intellectum, ad quem benedicta Trinitas & Dominus Jesus præcepit, & vult a quocumque suo fideli membro credi. Credimus insuper domum suam sanctam ecclesiam, fundatam tam firmiter super firmam petram, quod portæ inferi non possunt advelsus eam quomodolibet prævalere. Quæ, secundum Gregorium & Augustinum, est universitas fidelium per totum mundum diffusa, D
crescit & fructificat in mundo universo. adjicientes quia promti sumus in spe ipsius capitis Christi Domini, mortis diræ potius sustinere supplicium, quam elective aliquid dicere vel asserere, quod foret Christi suæque ecclesiæ veræ sponsæ contrarium voluntati, Submittentes nos, sicut & prius submisimus, ac in posterum submittere humiliter volumus, hujusmodi sacratissimæ legis ordinationi, & reconciliationi, ac obedientiæ; si forte, quod absit, aliquid talium diceremus, sentiremus vel teneremus ex ignorantia, inadvertentia, aut quavis alia negligentia & imperfectione, quod Deo & suæ legi contrarium foret & adversum; habemusque ex nunc prout ex tunc, E
& ex tunc prout ex nunc, pro non dicto; parati emendare quidquid dixerimus, docti quod sit contrarium veritati. Omnem etiam sententiam doctoris cujuscumque in lege Dei juste

(a) Forte & spiritu sancto afflatam fundatam & Spiritu sancto efflagitatam approbamus. Propter quod clamamus ad Dominum Jesum. & dicimus: *Emitte lucem tuam & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt & adduxerunt, &c.* & alibi: *Notam fac mihi viam in qua ambulem. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam, &c.*

Ipsam autem veritatem evangelicam, pro qua modo inter plurimos est disceptatio, puta de communione duplicis speciei ad laicos præsertim, quod sit præcepti & necessitatis, in propositione modo coram vestris paternitatibus & reverentiis proposita, pro præsenti probare proponimus. ANNO CHRISTI 1433

1. Auctoritatibus divinæ legis.

2. Firmissimis sanctorum dictis & sententiis.

3. Exemplo & praxi sanctorum primitivæ ecclesiæ.

4. Conciliis antiquis roborando; & sic judicem pro nobis dictantem, & nostræ praxi alludentem, juxta dispositionem in Egra factam, velut digito demonstrabimus. Sed an- B
tequam ad probationes ipsas accedamus, primum terminorum acceptiones, nostris propositis deservientes, & nostram intentionem exprimentes, enodabimus.

Unde primo noto, quia hic tractabitur & fiet sermo de communione corporis Christi, quod hoc complexum: Communio corporis Christi tribus modis accipitur, secundum communem usum sermonis. Dicitur enim communio corporis Christi, societas ipsorum sanctorum, secundum Augustinum, prout ecclesia sanctorum, & solum talium est unum corpus Christi mysticum, cujus caput est Christus, in qua ecclesia seu communitate fidelium, talis est & tanta unio ut quodlibet membrum e- C
jus sit particeps omnium bonorum, quæ fiunt in ecclesia, & tota ecclesia in nullo bono a singulis membris dividatur, nisi sit membrum pe mortale peccatum mortuum & abscissum. Exemplum illius accipe de corpore humano, penes doctrinam apostoli in multis locis. Et de illa communione, id est omnium beatorum bonorum participatione, quæ fiunt in ecclesia, est articulus in symbolo, ubi dicitur: *Sanctorum communionem*. Notabilia I. Notabile.

Secundo modo communio significat sacramentum corporis & sanguinis Jesu Christi, per cujus sumtionem dignam homo ingeritur ad communionem primo modo acceptam, & fit de societate sanctorum. Et istud dicit Augu- D
stinus in homilia super Johan. illo verbo evangelii: „ *Caro mea vere est cibus, & san-* „ *guis meus vere est potus*, dicens: Corpus „ Domini a quibus sumitur, immortales & „ incorruptibiles reddit, & facit socios ipso- „ rum sanctorum, ubi pax erit perfecta & „ unitas plena. Propterea quippe, sicut etiam „ ante nos hoc intellexerunt homines, Domi- „ nus noster Jesus Christus corpus & sangui- „ nem suum in his rebus commendavit, quæ „ ad unum rediguntur. Ex multis namque „ granis panis unus conficitur, & ex multis „ racemis vinum confluit. Et idem super ver- „ bo illo, *Litigabant ergo Judæi*, dicit: Liti- „ gabant, quia panem hunc non intelligebant. E
„ Nam qui manducant hunc panem, non li- „ tigant ad invicem, quoniam unus panis & „ unum corpus multi sumus, omnes qui de „ uno calice & de uno pane participamus; & „ per hunc facit Deus unius moris habitare „ in domo " Hæc ille.

Tertio, accipitur communio pro congregatione omnium credentium in Christum, & fide formata caritate, & fide informi bonorum christianorum simul & malorum, & hæc est vulgaris acceptio communionis & minus propria; & ab ista communione sic accepta, fit

☞ excommunicatio hominum a judicibus eccle-
siæ, quæ fertur quamplurimum non pro mor-
ANNO CHRISTI 1433. tali peccato, contra hominem, & quandoque
solum de facto & non de jure, quandoque non
de jure & de facto; sed solum pro veniali.

Prima communio est dicta principaliter & proprie, & est solum bonorum.

Communio secundo modo accepta, dicitur proprie ab effectu quem facit, sed non principaliter, nisi solum ob rationem primæ; & est malorum & bonorum, quantum ad sacramentalem manducationem.

Communio tertio modo accepta, est dicta neque principaliter neque proprie; quia boni christiani cum malis habent unitatem vitæ & spiritus in Christo, sicut vivum membrum cum mortuo, & lumen cum tenebris; unde Apostolus 1. Cor. 10. *Non potestis calicem Christi bibere & calicem dæmoniorum*. Et alibi 2. Cor. 6. *Quæ est conventio Christi ad Belial? aut quæ participatio lucis ad tenebras?* Sed solum hujusmodi communio bonorum christianorum & malorum, est dumtaxat in actu credendi, & in conversatione mutua, in cæremoniis, in adinventionibus, & traditionibus seniorum, & in ecclesiæ sacramentis.

Ex quo notabili hoc patet, quod omnis qui est de prima communione, est dignus secunda & tertia; & omnis qui indignus est prima, indignus est secunda & tertia: quamvis non omnis, qui ejectus est de tertia, puta per excommunicationem judicis, ejectus est de prima & secunda. Patet hoc; nam multi sententiam ferunt judicis sine crimine mortali.

Sequitur secundo: magis est timendum ejici de communione primo modo accepta, hoc est per mortale peccatum, cuilibet christiano, quam ejici de secunda vel tertia. Et minus est perniciosum & incautum communicare cum scito excommunicato a judice, quam cum scito mortaliter peccante. Patet; quia primum quandoque prohibetur solum a judice errante in sententiam ferendo, & non a Deo: sed secundum prohibetur a Deo & ab homine non errante. Unde Apostolus Ephes. 5. *Nolite communicare operibus eorum infructuosis tenebrarum.* Item, secundum est plurimum contagiosum, & communicativum peccatis aliorum; primum vero quandoque non.

Sequitur tertio, quod notorii peccatores seu manifesti, obligati peccatis, ut adulteri, mœchi & concubinarii, ac usurarii, iram manifestam invicem exhibentes, debent a communione sanctorum repelli; ita ut publice a secunda communione & a tertia fidelium expellantur: ut sciant fideles cum talibus non communicare in sacramentis, nec etiam conversari, nec malis eorum polluantur, & ne tamquam consentientes puniantur.

Exemplum illius habetur a Moyse de Dathan & Abiron num. XVI. ubi Moyses ex mandato Dei dicit ad turbam populorum: *Recedite a tabernaculis hominum impiorum, &c.* Et ad hoc est præceptum Domini Deut. 13. in multis locis veteris testamenti, ubi jussit Dominus auferri malum de medio Israel, ne multus populus a contagione lethali unius iniqui pollutus, communiter experiatur divinam ultionem.

Idem patet ex evangelio. Nam si excommunicantur fideles, ut jam dictum est, a tertia communione per sententias judicum, quandoque propter causas pecuniales & prophanas, & plerumque innocenter, vel solum propter peccata venialia, utpote pro modica offensa clerici, vel negligentia ad parendum juri in præsentia judicis, vel alias pro inobedientia, quæ non procedit ex contemtu Dei, vel superiorum; sed solum ex infirmitate, vel ex ignorantia juris vel facti: qui tamen tales nullo modo sunt a prima communione & secunda ejecti, quia eos Deus nequaquam sine culpa mortali excommunicavit: Quare igitur non excommunicentur illi prædicti notorii peccatores ita solemniter, ut dictum est, puta ex nomine, & in publico, pulsatis campanis, &c. Ex quo jam de facto sunt a prima communione ejecti per Dei judicium, & a secunda deberent repelli; quia ex contemtu Dei & ejus ecclesiæ peccant, & quia sunt contagiosi sanctæ plebi ex multis causis: tum quia plebs videns eos non puniri per ecclesiam, & publice, credunt ea esse non peccata quæ ipsi faciunt, vel credunt non esse tanta peccata & tam gravia, prout in se sunt; vel non tantum exhorrescunt talia admittere, videntes ea impunita transire; tum quia alliciunt & ipsis alios ad peccandum peccatis similibus: tum quia facilius admittuntur alia peccata forte majora, & habent excusationem suæ malitiæ, dicentes: Modo isti talia faciunt & isti talia, & tamen impuniti pertranseunt, & dicunt tunc: deberent omnes damnari, quia talia faciunt. Ac si dicerent: Non est verum, quod hoc sit peccatum, quod sacerdotes ostendunt esse peccatum; tum quia tota communitas damnatur coram Deo propter tales publicos peccatores, & luit pœnas divinæ vindictæ, & merito & juste condemnatur; quia permittit Deo suo ita publice adversari, Deum palam contemnere & blasphemare impunite, ex quo nullus zelans contra tales iniquos pro Deo ab ejus dilectis exhibetur. Merito, inquam, plagandi sunt quemadmodum consentientes, sic facientes.

Exemplum habes in multis locis in veteri testamento, ut de idolo Beelphegor & Belis, ubi tota communitas subjecta fuit divinæ vindictæ, & passa est propter quosdam nequam mœchos. Sed & principes tribuum jussi sunt suspendi in patibulis contra solem num. 25. Ex hoc: Væ principibus, quoniam durissimum judicium pro eo cum his qui præsunt fiet, donec Phinees zelo Dei iratus, duos coeuntes in inguine perfodit, & tunc cessavit quassatio. Et similiter de Achor, Josue 7. anathemate, & de Jonatha 1. Reg. 14. & de aliis valde multis, ubi tota communitas fuit confusa, propter crimen personæ unius, & est tota plebs passa exitium & jacturam. Et idcirco modo etiam veniunt pestilentiæ publicæ, & strages, & fames, & in populo Christiano debacchantur; quod inde videtur manifeste evenire, quia nequam hujusmodi, publice peccando, publice Domini nostri Jesu nomen factis blasphemando, permittuntur cum fidelibus communicare in ecclesia divinis sacramentis, & impune pertransire.

Etiam notandum, quod quia dicitur communio divinæ eucharistiæ eucharistia, ergo dicitur panis & calicis sacramentum. Patet 1. q. 1. *Multi per gregem*.

II. Notabile. Item secundo noto, quod differentia est inter istos terminos: *licet*, *expedit*, & *necessarium*; quod ponit Apostolus 1. Cor. 4. ubi dicit; *Omnia mihi licent*, *sed non omnia expediunt*.

☞ *diunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate*, in quo notat necessarium. Ponit etiam differentiam inter ista magister David in libro de septem processibus hominis spiritualis. Illud licet, quod potest fieri honeste & sine peccato. Sed illud dicitur expediens, quod facere quidem est honestum & utile homini; necessarium vero est illud, quod homo tenetur facere, &, si non facit, peccat & damnum incurrit. Item, licitum est illud quod lex permittit, vel indulget, & rationi consonat, sed expediens est illud, quod lex consulit, & ratio persuadet: necessarium autem, prout est ad propositum, & prout communiter in moralibus accipitur, est illud quo lex præcipit, aut quod fieri prohibet, vel quod ratio requirit, dicens omnino faciendum.

ANNO CHRISTI 1433.

Duplex necessitas.

Talem autem necessarium duplex est sive necessitas; videlicet simplex seu simpliciter dicta, aut absoluta; & ista est inevitabilis. Alia est necessitas conditionata, & hanc distinctionem ponit Augustinus & habetur transumptive, 23. quæst. 4. Nabuchodonosor. Et Aristoteles expresse 5. Metaphys. cap. 5. & in Periermenejas, & venerab. Boetius VI. prosa 5. & in ea fere concordant omnes philosophi & doctores. Necessitatem simplicem vocant philosophi, quæ non potest non esse, vel ejus contradictorium est simpliciter impossibile. Necessitas vero conditionata, vocatur necessitas non inevitabilis, sed ex certa conditione adjecta una vel pluribus, quam scilicet faciunt conditiones circumstantes, ut locus, tempus, commoditas, facultas, idoneitas, cum aliis similibus, quibus positis fit necessitas; sed illis demtis, cessat necessitas. Et sic loquendo de absoluta sive simplici necessitate, dicunt doctores, quod nullum sacramentum sensibile est de necessitate absoluta; quia sine quolibet tali potest fieri salus. Exemplum de bapt. dicit Thomas parte 3. quæst. 67. art. 11. quod præter baptismum aquæ potest aliquis consequi effectum sacramenti ex passione Christi, non solum sine baptismo aquæ, sed etiam sine baptismo sanguinis. Et idem dicit quæst. 68. art. 12. ubi allegat Augustinum dicentem super Leviticum, invisibilem sanctificationem quibusdam affuisse & profuisse sine visibilibus sacramentis; visibilem vero sanctificationem, quæ fit sacramento visibili sive invisibili posse adesse, sed non prodesse. Hæc ille. Et subdit Thomas: Quod sacramentum baptismi est de necessitate salutis re vel voto; quia non potest esse homini salus, nisi saltem in voluntate habeat, quæ apud Deum pro facto reputatur; & subdit ibidem: „ Potest ergo alicui sacramentum „ deesse re, sed non voto; sicut aliquis baptizari desiderat, sed aliquo casu prævenitur morte antequam baptismum suscipiat; „ talis sine baptismo actuali salutem consequi „ potest propter desiderium baptismi, quod „ procedit ex fide per dilectionem operante, „ per quam Deus interius sanctificat, cujus „ potentia sacramentis visibilibus non alligatur. „ Hæc ille. Et allegat ibidem Ambrosium, & consequenter intelligit de quolibet alio sacramento, quod nullum tale est necessitatis; loquendo autem de necessitate conditionata, dico quod necessitatis quinque sunt sacramenta, scilicet baptismus, confirmatio, pœnitentia, ultima-unctio, corpus Christi. „ Ad „ idem est Hugo 1. de sacramentis parte 2. cap. 1. qui dicit quod virtus Dei ex necessitate elementis non subditur, etiam si gratia Dei ex dispensatione per gratiam donetur. Hinc est quod quosdam etiam sine ejusmodi sacramentis justificatos legimus & credimus salvatos, quemadmodum Jeremias in utero sanctificatus legitur, & Joannes Baptista ex utero matris Spiritu sancto implendus prophetatur. Et qui sub naturali lege Deo placuerunt, hæc sacramenta habuisse non legimus, de quorum tamen salute nequaquam dubitamus in terra. Sed dicis: Quomodo hoc intelligemus quod scriptum est: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, &c.* Et ego te interrogo: Quomodo intelligendum putas, quod scriptum est: *Qui credit in me mortem non videbit in æternum?* Tu dicis quoniam qui hoc non facit, non damnatur. Quis ergo medius locus erit ejusmodi homines capiens, nec salvandos, qui aquam non habent, nec damnandos, quia fidem habent. Est homo qui fidem habet, & cum fide dilectionem; aquam non habet; non tamen contemnes, sed aquam habere volens, & non valens: hunc ergo aqua absens damnabit, & non potius fides & devotio præsens salvabit? Quid ergo, ais mihi, illud cum sacramentis? Habeo fidem & dilectionem & virtutes alias, & bonus ero & sufficit mihi. Vide ergo si dilectionem Dei habere potes & præcepta ejus contemnere. Si ergo dilectionem Dei habes; stude, satage, conare quantum potes perficere mandata ejus. Et si incidis in necessitatem, quære pietatem. Si enim necessitas non est quæ prætendatur, contemptus non excusatur. „ Hæc ille.

ANNO CHRISTI 1433.

Tertio, noto quod præcepta divina habent se in duplici differentia; quædam enim sunt quæ obligant ad semper, & pro semper. Ad semper, id est omni tempore; & pro semper, id est pro qualibet parte temporis, ut est diligere Deum, &c. Alia sunt præcepta quæ obligant semper, id est omni tempore, sed non pro semper, id est pro qualibet parte temporis; & talia sunt: Prædicare, eleemosynare, jejunare, celebrare, communicare, circumstantiis quibuscumque, quæ habent objecta extrinseca, contingentia, multipliciter variabilia. Et de præceptis isto modo dicit Augustinus lib. 1. quæstionum Exodi quæst. 43. „ Aliquid est „ quod præcipitur quousque fiat, ut quod septies circuiret muros arca: aliud cum præcipitur sic observari aliquid, ut nullus terminus præfigatur observationis, sive quotidie, sive per menses, sive per annos solemniter, sive per multorum, sive certorum annorum certa intervalla. „ Hæc Augustinus. Et isto modo capiendo necessarium & præceptum in proposito volumus ipsis uti. III. Notabile.

His notabilibus præmissis, accedo ad primam partem propositionis, quæ dicit: Communio divinissimæ eucharistiæ sub specie utraque panis scilicet & vini, utilis multum est & saluti expediens. Quam probo per illud Johannis VI. *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*, &c. Et iterum: *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo.* Et infra: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum, &c.* Ecce quanta utilitas dignæ Prima pars propositionis.

☞ communionis : quia vita æterna incorporatio Domini Jesu sive intima mansio in Deo salutari nostro. Nam nullibi & per nullum alium modum datum est hominibus frui Deo vel participare Deo tam intime & proprie, & ita in promptu, cuilibet volenti, & ita in abundantia gratiarum cœlestium; neque ita proxime vel immediate, neque ita apte homini & dulciter, sicut in communione corporis sui & sanguinis digne celebrata; dum tamen cetera sint paria, ubi omnis plenitudo divinitatis inhabitat corporaliter, secundum Apostolum Colos. 2, & ubi sunt omnes thesauri scientiæ & sapientiæ Dei absconditi. Unde Lira super illo verbo: *Qui manducat meam carnem*, dicit:

„ Ostenditur hujus sacramenti utilitas, quæ B
„ est augmentatio in vita spirituali, sicut ci-
„ bus corporalis non solum nutrit & conser-
„ vat vitam: sed deducit ad perfectam quan-
„ titatem; sic hujus sacramenti usus perducit
„ hominem ad gratiæ consummationem quæ
„ est gloria æterna. „ Hæc ille, Et Gorra su-
per Johannem VI. dicit, quod sacramentalis manducatio præstat utilitatem multam, quia virtute sacramenti augetur in nobis omne bonum. Hæc ille. Sic Alexander papa, quintus a beato Petro, dicit & habetur de consec. di. 1. „ Nihil in sacrificiis majus esse potest, quam
„ corpus & sanguis Christi, nec ulla oblatio
„ hac potior est; sed omnes hæc præcellit. „
Hæc ille, Quare sequitur quod utilis est & C
expediens saluti divinissimæ eucharistiæ utraque communio, si fuerit digne celebrata.

Sed ut hoc clarius eluceſcat, sic persuadetur: Caro namque Christi sub prima specie valet ad tuitionem corporis, cum per ipsam tuetur a concupiscentiis carnis, & fomes reprimitur, atque tentatio debilitatur, juxta illud Psal. *Et panis cor hominis confirmet*. Sanguis vero, teste Ambrosio, fusus est, & sumitur pro anima, quia sanguis suas efficacias principaliter exercet in anima sumentis, scilicet ineffabilem exhilarationem animæ in Christo, juxta illud Psal. *Et vinum. lætificet cor hominis*. Et hoc significat beatus Ambrosius super illud 1. Cor. XI. *Quotiescumque manduca-* D
bitis panem hunc & calicem bibetis, dicens:
„ Quia in morte Christi liberati sumus, hujus
„ in edendo & bibendo carnem & sanguinem
„ memores esse debemus, in hoc consecuti
„ novum testamentum, quod est nova lex,
„ quæ obedientem sibi tradit cœlestibus regnis.
„ Testamentum ergo sanguine constitutum est,
„ quia beneficii Dominici sanguis testis est. Un-
„ de ad tuitionem corporis & animæ percipi-
„ mus, quia caro Christi pro salute corporis,
„ sanguis vero pro anima nostra sumitur & effu-
„ sus est, sicut præfiguravit Moyses dicens: Ca-
„ ro, inquit pro corpore vestro offertur, san-
„ guis vero pro anima; ideoque non manducan-
„ dum esse sanguinem lex præcepit. „ Hæc ille, E

Ad idem est S. Thomas parte 3. quæst. 74. art. primo, sic dicens: „ Tertio quantum ad
„ effectum considerandum in unoquoque sumen-
„ tium, quia, sicut dicit Ambrosius super e-
„ pistolam, hoc sacramentum valet ad tuitio-
„ nem animæ & corporis, & ideo caro Chri-
„ sti sub specie panis pro salute corporis, san-
„ guis vero sub specie vini pro salute animæ
„ confertur, sicut dicitur Gen. 12. Anima a-
„ nimalis in sanguine est. Hæc Thomas. Item
„ pro parte eadem quæst. 76. art. 2. ubi sic:

ANNO CHRISTI 1433.

„ Tertio, quantum ad effectum, est conveniens
„ dare sub diversis speciebus ipsis fidelibus, eo
„ quod corpus Christi exhibetur pro salute cor-
„ poris, & sanguis pro salute animæ. „ Hæc ille.

ANNO CHRISTI 1433

Etiam patet utilitas communionis sub specie utraque. Sic namque est utilis & saluti fidelium expediens communio sub utraque specie, quia procedit ad augmentum gratiarum ex percepta digne sive celebrata hujusmodi communione. Patet hoc per beatum Augustinum super Psal. 22. in glos. ord. super illo verbo: *Et calix tuus inebrians quam præclarus est*, sic dicentem: „ Qui calicem, id est sanguinem Christi, per se ponit, quasi aliam
„ gratiam a mensa, id est a carne, ponit: cum
„ tamen nec caro sine sanguine, nec sanguis
„ sine carne possunt esse, vel sumi, nec ibi
„ sunt duo sacramenta, sed unum. Sed quia
„ nec caro est sanguis, nec sanguis est caro;
„ & panis in carnem convertitur, & vinum
„ in sanguinem, & non e contrario; & sub
„ diversis speciebus utrumque sumitur; ideo
„ mensam & calicem hic distinguit, velut di-
„ versas gratias, „ Hæc ille, Ubi patet expresse per Ambrosium, Thomam & Augustinum diversa gratia sive efficacia, & diversi fructus, quando sub duabus sumuntur speciebus. Quare ergo fideles intelligere debent radicem suæ utilitatis ex communione digna sub duplici specie provenientis, puta augmentum proveniens divini muneris & efficaciæ divinæ.

Adhuc pro eodem est Albertus libro suo de officio missæ, sic dicens: „ Hic ultimo dicen-
„ dum de proprii effectus operatione, de quo
„ quidem faciunt quæstionem, quia enim to-
„ tus Christus cum sanguine & anima & spi-
„ ritu & divinitate habetur sub specie istius
„ cibi, qui est panis, videri potest alicubi, quod
„ nihil operationis in sacramento habet potus
„ sub specie vini. Si enim dicitur de natura,
„ quod non abundat superfluis, neque deficit
„ in necessariis, cum omnino major sit gratia
„ quam natura, videtur quod in gratia nihil
„ est superfluum. Cum igitur totus Christus
„ cum sanguine habeatur sacramentaliter sub
„ specie panis, videtur quod totum superfluit
„ id quod additur sub specie vini. „ Hæc ille. Deinde respondendo transcurrit omnes evangelistas, allegans quomodo Christus in utraque specie hoc sacramentum instituit; quibus adductis sic loquitur: „ Ex omnibus istis
„ capitur, quod Christus sub una specie panis
„ corpus suum tradidit, & sub altera specie vi-
„ ni tradidit sanguinem, & sic servandum in-
„ stituit; & cum Christi actio nostra sit instru-
„ ctio, pro certo hæc duo nobis servanda esse
„ præcepit; & ideo sub una specie corpus, &
„ sub altera tradimus sanguinem. „ Et infra,
„ Et sicut post nutrimentum corporale, su-
„ mitur potus ad perfectionem nutrimenti, i-
„ ta in nutrimento spirituali datus est potus
„ spiritualis ad perfectionem nutrimenti spiri-
„ tualis, qui a nutrimento divisam habet o-
„ perationem in satisfactione sitis & latione
„ nutrimenti. Adhuc autem divisam habet o-
„ perationem sanguis a corpore. Corpus enim
„ dedit Christus in communione sui & mem-
„ brorum, sanguinem autem dedit in redem-
„ ptionem. Istæ autem divisæ sunt operatio-
„ nes. „ Et sequitur post pauca: „ Divisæ er-
„ go essentialiter ad invicem sunt gratia com-
„ munionis, scilicet in specie panis, & gratia

„ re-

ANNO CHRISTI 1433.

„ redemtionis, in specie vini. Cum ergo A
„ Deus sic ordinaverit & multiplicaverit sa-
„ cramenta, quod omnes gratias sacramentales
„ habeamus in sacramentis, & alia gratia sit
„ redemtionis per sanguinem, quam commu-
„ nionis per corporis sumtionem, non sufficit
„ habere in sacramento elementum signans
„ communionem, nisi etiam haberetur ele-
„ mentum signans redemtionem. Et sic Chri-
„ stus hac ratione instituit utrumque. Hæc ille.

Etiam apparet manifeste utilitas communionis sub specie duplici, quæ duplicem efficit in anima capaci operationem. Nam alterius est efficaciæ potus sacramentalis, quam cibus; B quia divisam habet operationem potus a nutrimento, sicut dicit Albertus.

Item, ad idem est Innocentius lib. suo de
„ sacramento eucharistiæ sic dicens: a simili
„ modo licet sub alterutra specie sumatur
„ utrumque, idest corpus & sanguis, u-
„ traque tamen species consecratur, & neu-
„ tra superfluit, ut ostendatur quod Chri-
„ stus naturam humanam totam assumsit,
„ ut totam redimeret. Panis enim refertur ad
„ carnem & vinum ad animam, quia vinum
„ sanguinem operatur, in quo sedes est ani-
„ mæ. Unde legitur in Levitico: *Anima car-* C
„ *nis in sanguine est*. Moyses quippe testatur,
„ quod caro pro corpore, sanguis vero offer-
„ tur pro anima. Quocirca panis & vinum in
„ sacrificium offeruntur, quod valet ad tui-
„ tionem carnis & animæ: ne, si sub altera
„ tantum specie sumeretur, ad alterius tantum
„ putaretur pertinere salutem. Et quamvis san-
„ guis sub specie panis sumatur cum corpo-
„ re, & sub specie vini corpus sumatur cum
„ sanguine; tamen nec sanguis sub specie
„ panis, nec corpus sub specie vini bibitur
„ aut comeditur; quia, sicut nec sanguis
„ comeditur, nec corpus bibitur, ita neu- D
„ trum sub specie panis bibitur, aut co-
„ meditur. Etsi concessibile videatur, quod
„ corpus bibendo vel sanguis comedendo
„ sumatur. Est ergo modus sumendi car-
„ nem & sanguinem, quo neutrum manduca-
„ tur aut bibitur. Hæc ille.

Et cum teste Thoma p. 3. q. 64. ar. 1. Idem
„ agens principale utitur diversis instrumen-
„ tis ad diversos effectus, secundum congruen-
„ tiam operum; & similiter virtus divina &
„ passio Christi operatur in nobis per diver-
„ sa sacramenta, quasi per diversa instrumen-
„ ta. Hæc Thomas. In duplici ergo specie
cum sint diversa instrumenta, sequitur quod
virtus divina per eas diversas efficacias operatur. E

De tribus effectibus sacramenti sanguinis.

Ex quibus luce clarius patet, quam magnum bonum utile & saluti expediens faciunt, qui digne diviniſſimam eucharistiam sub utraque specie sumunt. Ut autem luculenter utilitas appareat communionis diviniſſimæ eucharistiæ sub specie utraque, quamque sit expediens saluti hominis, præsertim communio diviniſſimi calicis, pro qua his diebus labores & plurimæ difficultates emerserunt, est advertendum. Ipsum namque sacramentum sanguinis Christi sub specie vini habet sibi proprios effectus saluti fidelium valde utiles, qui per formam suæ consecrationis exprimuntur, puta istos: remissionem peccatorum, æternitatem gloriæ, meritum fidei. De quibus dicit Th. parte 3. q. 76. ar. 3. Quod per hæc verba; Hic calix sanguinis mei,
„ significatur ipsa conversio vini in sanguinem;
„ per verba autem sequentia designatur virtus
„ sanguinis effusi in passione, quæ operatur in
„ hoc sacramento: quæ quidem ad tria operatur.
„ Primo quidem principaliter ad adipiscendam
„ æternam hæreditatem, secundum illud Hebr.
„ 10. *Habemus fiduciam in introitu sanctorum*
„ *per sanguinem ejus*; & ad hoc designandum
„ dicitur: *Novi & æterni testamenti*. 2. Ad ju-
„ stitiam gratiæ quæ est per fidem, secundum
„ illud Rom. 3. *Quem proposuit Deus propi-*
„ *tiatorem per fidem in sanguine ejus, ut sit ip-*
„ *se justus & justificans eum qui ex fide est* Je-
„ su Christi; & quantum ad hoc subditur:
„ *mysterium fidei*. 3. Autem ad removendum
„ impedimenta utriusque prædictorum, scili-
„ cet peccata, secundum illud Hebræ. 10.
„ *Sanguis Christi emundabit conscientias nostras*
„ *ab operibus mortuis*, id est a peccatis, &
„ quantum ad hoc subditur; *qui pro vobis &*
„ *multis effundetur in remissionem peccatorum*.
„ Hæc Thomas. Et subdit ibidem, quod san-
„ guis non solum habet efficaciam in facer-
„ dotibus qui hoc conficiunt, vel aliis qui
„ sumunt, sed etiam in illis pro quibus of-
„ fertur. Hæc ille.

Ecce quibus effectibus populos fideles exspoliant, qui eis sacramentum calicis detrectant. Fructus etiam communionis calicis tangitur per Cyprianum ad Cæcilium epistola 34. sic dicentem; " Quemadmodum potu vini
„ communis mens solvitur, & anima relaxa-
„ tur, & tristitia omnis *exponitur*: ita & po- *expellitur*
„ tato sanguine Domini & populo salutari Dei
„ exponitur memoria veteris hominis, & fit
„ oblivio conversationis pristinæ sæcularis, &
„ mœstum pectus ac triste, quod prius erat,
„ peccatis augentibus, divinæ indulgentiæ læ-
„ titia resolvitur. „ Hæc ille. Ipse etiam sanguis Christi quos effectus efficiat in omni digne sumente, patet adhuc per Thomam sermone 3. dicentem: „ Sanguis Christi ut signi- De tribus effectibus sanguinis Christi ut significatur per aquam
„ ficatur per aquam, tres habet effectus in a-
„ nima fideli: arida ejus humectat & mergit,
„ male incensa refrigerat & extinguit, cibum
„ verbi Dei ad membra vehit ut bene ope-
„ rari possit. De primo Isaiæ 44. *Effundunt*
„ *aquam super sitientem, & fluenta super ari-*
„ *da*, ut scilicet anima quasi pulvis arida,
„ & fluit facile & prona ad malum, potu
„ sanguinis Christi perfusa conjungatur & con-
„ glutinetur & roboretur ad bonum. " Et infra: Idem de secundo effectu psalmista dicit: *Percussit petram & fluxerunt aquæ*, ad refrigerandum scilicet pravæ sitis ardorem Eccl. 3. *ignem ardentem extinguit aqua*, quia sanguis Christi figuratus per aquam destruit fervorem iræ, avaritiæ & pravi amoris & concupiscentiæ. Et infra de tertio effectu 3. Reg. 19. *Helias comedit & bibit aquam & ambulavit in fortitudine*, &c. Potus cibum ad membra vehit, & eumdem ad ambulandum sive ad operandum movet: sic potus sanguinis Christi cibum verbi Dei sive præcepti ad corda refert, ut vires animæ & membra corpori uniat. Post hoc subdens infra ibidem dicit, quod sanguis Christi considerari potest ut vinum spirituale, & secundum hoc habet tres effectus, quia lavat, calefacit, lætificat. Lavat sordes culpæ, calefacit corda caritate, lætificat spirituali dulcedine. De primo Gen. 49. *Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum*. 1. Johan. 1. *Sanguis Christi* De tribus effectibus sanguinis Christi ut significatur per vinum.

☞ *Jesu emundat nos ab omni peccato.* Hebræorum 9. *Si enim sanguis hircorum &c. quanto magis sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi?* cetera ibidem posita. Hæc Thomas in sententia ser. 30.

ANNO CHRISTI 1433.

Quam nobiles autem & quam necessariæ saluti sunt calicis sacratissimæ efficaciæ, egregie declarat eas Chrysostomus super Johannem, morali 46. dicens „ Hic sanguis imaginem no„ bis floridam operatur regalem; hic pulchri„ tudo inconstructibilis, hic marcescere ani„ mæ nobilitatem non permittit, irrigans eam „ continue & nutriens. Nam qui quidem a ci„ bariis nobis fit sanguis, non confestim hoc „ fit, sed aliud quid: hic autem non ita, sed „ confestim animam irrigans, magnam quam„ dam virtutem inspirat. Hic sanguis mysti„ cus abigit quidem dæmones, & longe esse „ facit; vocat autem angelos ad nos, & an„ gelorum dominatorem. Ubicumque enim vi„ derint sanguinem Dominicum, fugiunt qui„ dem dæmones, concurrunt autem angeli; „ hic sanguis effusus omnem terrarum orbem „ lavit. „ Et infra. „ Hic salus nostrarum a„ nimarum, hoc lavatur anima, hoc pulchra „ fit, hoc ignitur, hic igne clariorem opera„ tur intellectum nostrum, hic auro lucidio„ rem animam nostram facit, hic effusus est „ sanguis & cœlum vadibile fecit: horribilia „ valde mysteria, ecclesiæ horribile altare. Ve„ re ascendebat de paradiso fons sensibilia flu„ mina emittens. A mensa hac ascendit fons „ flumina emittens spiritalia: secus hunc fon„ tem plantati sunt, non salices infructuosi, „ sed & arbores ad ipsum ascendentes cœlum, „ fructum habentes maturum semper & im„ marcessibilem. Si quis æstum patitur, ad „ hunc veniat fontem & refrigeret æstum. „ Etenim ariditates solvit & incendentia o„ mnia mitigat, non quæ ex sole solum, sed „ quæ a telis ignitis. Etenim principium de„ super habet & radicem illic unde & irriga„ tur. Et infra. Hic fons emittit veritatis ra„ dios, hinc & superiores virtutes assistunt ad „ pulchritudinem inspicientes rivorum, quia „ & manifestius nobis ille propositorum con„ siderat virtutem & imitationes inaccessibiles. „ Quemadmodum enim auro liquefacto, sive „ manum quis miserit, sive linguam, auream „ eam confestim facit; ita utique & hic ani„ mam operantur ea quæ præjacent. Nam fer„ vet quidem igne vehementius hoc flumen, „ sed non ardet, sed infundit solum quæcum„ que susceperit. Hic sanguis desuper præfi„ gurabatur semper in altaribus in justorum „ occisionibus, hic honor orbis terrarum, hoc „ comparavit ecclesiam Christus, hoc honora„ vit eam universam. Sicut enim homo ser„ vos emens, aurum dat, & honorare eos „ rursum volens, auro hoc facit: ita & Chri„ stus, & comparavit nos sanguine; & orna„ vit sanguine. Qui hoc participant, sangui„ nem digne cum angelis & archangelis & su„ perioribus virtutibus stant, hanc induti Chri„ sti regalem stolam, arma habentes quæ spi„ ritualia. Sed nihil adhuc dixi. Ipsum enim „ induti sunt regem, sed sicut est magnus & „ mirabilis, ita & si cum puritate accesseris, „ in salutem accessisti: si vero cum pernicio„ sa conscientia, & in supplicium & in cru„ ciationem. Qui enim manducat & bibit in„ digne sanguinem & corpus Domini, judi„ cium sibi manducat & bibit. „ Hæc Chry„ sostomus.

ANNO CHRISTI 1433.

Ex quo patet quam pretiosos & nobiles effectus gratiarum facit calix sacramentalis illis, qui cum puritate conscientiæ accedunt, & quam saluti omnium fidelium necessarios, & opportunos quidem efficit in eis ex vi sacramenti, & ex institutione Christi speciali. Ideo universi fideles considerantes tam pretiosos effectus dari sibi in sacramento altaris, propter mille mortes & pestes & ignes non deberent quidem, nec paterentur se abduci a communione sacratissimi calicis. Item, dominus Armacanus Hiberniæ primas lib. IX. tractans de utraque specie corporis & sanguinis Domini cap. 8. sic dicit: „ Non est negandum, sed „ firmiter astruendum, quod sumptio sacramen„ talis corporis & sanguinis salvatoris nostri, „ multum prodest fidelibus ad vitam spirituа„ lem augendam. „ Hæc ille. Inde est quod ecclesia primitiva, attendens, divinissimæ communionis sub utraque specie utilitatem, quolibet die ipsi innitebatur, & diligens fuit de eadem, sicut scribitur Act. 2. ubi sic dicitur: *Quotidie quoque perdurantes in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem.* Hoc idem patet per Anacletum lib. conciliorum, & habetur transumtive de consecr. di. 2. *Peracta*, ubi sic dicitur. „ Peracta autem „ consecratione omnes communicent, qui no„ lunt ecclesiasticis carere * luminibus. Sic „ enim & apostoli statuerunt & sancta Roma„ na tenet ecclesia. „ Hæc ille. Et nisi tales magni & spiritu Dei repleti, fructum & utilitatem communionis divinissimæ sub utraque specie vidissent, non sic diligentes de eadem fuissent. Nam & hoc bonum ipsa communio divinissimæ eucharistiæ habet, singulare, certum, & a scripturis intentum & exercitium saluberrimum, puta probationem sui ipsius & suæ vitæ discussionem. Quoties etenim Christianus vult accedere ad divinissimam eucharistiam, toties semper habet ad seipsum redire, & suam vitam & conscientiam judicare, & cum veritate concordare, & omnibus inimicis culpas condonare. Quod quantum sit bonum & quam utile in hac vita, novit omnis qui habet rationem; & istud plane notatum est Exodi XV. ubi Dominus in figura hujus sacramenti præcipit Judæis dicens: *Ecce ego pluam vobis panes de cælo, egrediatur populus, & quæ sufficiunt per singulos dies colligat.* Et tunc ad propositum: *ut tentem eum, utrum ambulet in lege mea, an non.* Et jam patet quam utilis expediens sit saluti hominis communio divinissimæ eucharistiæ sub utraque specie a Christianis digne celebrata. Hoc autem patet ex verbis Christi, sententiis doctorum, praxi primitivæ ecclesiæ & libro conciliorum, ex dicto Anacleti supra jam & immediate adductis & allegatis.

Opus ist episcopi A macani co traArmen errores vi ego in M Cod. Bibl Malatesta rumCæsen *Mansi*.

* *l.* limi bus.

Ex jam dictis sequitur corollarium. Quamvis totus Christus plenus Deus & homo sit sub alterutra specie cum plenitudine omnium gratiarum, non tamen uno modo omnem gratiam dispensat: sed per diversa sacramenta diversas gratias idem ipse Christus confert. Patet: Nam in prima specie corpus dat in communionem, sanguinem autem in redemptionem. Tum etiam

I. Coroll. Quod per diversa sacramenta Christus d spensat di versas gra tias.

☞ tiam quia in prima ſpecie dat ſe per modum cibi, in ſecunda per modum vitis veræ, optimum vinum ſpirituale de ſe derivantis. Et primam deguſtationem Chriſtus vocat comeſtionem, ſive manducationem, dicens: *Comedite; hoc eſt corpus meum*. Secundam vocat bibitionem, dicens: *Bibite ex hoc omnes*. Et ſic Chriſtus ibi inſtituit duplicem deguſtationem, ut ſcilicet guſtetur corpus ejus per comeſtionem, & alio guſtu guſtetur per bibitionem; & ſicut alia eſt guſtatio prima a ſecunda, ſic alia eſt ſpecies prima quam in ſecunda, quamvis ſit idem Chriſtus. Sic etiam alia eſt efficacia ſpiritualis ſub prima ſpecie, quæ datur per modum nutritionis; & alia in ſecunda, quæ datur per modum ſpiritualis refectionis; quod patet ex verbis Chriſti, qui ad primam ſpeciem dicit: *Comedite;* & ad alteram dicit: *Bibite*.

ANNO CHRISTI 1433.

2. Corol. Patet ſecundo quod ſub duplici ſpecie capiens diſpoſitive, duplicem gratiam accipit ſupra illum qui in una ſpecie accipit, ceteris tamen paribus; & hoc innuit Auguſtinus ſuper pſalmo jam allegato.

3. Corol. Tertio ſequitur corollario & luce clarius patet, quam magnum ſacrilegium committunt, qui ſacramentum calicis ab eccleſia fidelium contemtibiliter auferunt; patet quia non rem parvam a chriſtiano populo, ſed tantam ſub altera ſpecie gratiam & efficaciam, quantacumque eſt in prima, damnabiliter abſtrahunt, & contra Chriſti liberaliſſimam inſtitutionem anferunt & decerpunt.

4. Corol. Corollarium quartum. Multum damnificantur fideles Chriſtiani altera ſpecie divinæ communionis ſubtracta. Patet; quia non recipiunt totalis ſacramenti completam gratiam, nec Chriſti plenum fructum. Plus enim videntur damni inferre eccleſiæ, quam ſi medietatem ſacrificiorum veterum cum omnibus vitulis, bobus, ovibus, & hircis a Judæis abſtraxiſſent. Patet quia omnia ſacrificia præcellit corpus Chriſti & ſanguis ejus.

Secunda pars propoſitionis eſt iſta. Toti *populo credentium eſt neceſſaria*.

Actus 2. di- Primo quod ſit toti populo credentium ſub utraque ſpecie ad communicandum inſtituta, patet primo lege Dei, ſententia & inſtitutione ſalvatoris ſic dicentis: *Accipite & comedite: hoc eſt corpus meum;* &: *Bibite ex hoc omnes. Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, Mat. 26. Marc. 14. Luc. 22. Et Johan. VI. Salvator omnes fideles obligans ad ſumptionem ſacramenti, dicit: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus eſt potus, qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo*. Et ne aliquis velit dicere, quod ſolis apoſtolis & eorum ſucceſſoribus Dominus Jeſus inſtituit ad ſic ſumendum ſub utraque ſpecie modo ſupradicto, Paulus apoſtolus fidelis interpres legis Chriſti, iſtam cœnam ſacramentalem Dominicam communitati fidelium dicit eſſe inſtitutam propter dominicæ paſſionis commemorationem. Nam 1. Cor. 11. ita dicit: *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jeſus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit & dixit: Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem*. Similiter & calicem poſtquam cœnavit dicens: *Hic calix novi teſtamenti eſt in meo ſanguine, hoc facite quotieſcumque bibetis in meam commemorationem. Quotieſcumque enim manducabitis panem hunc, & calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat*. Et infra: *Probet autem ſeipſum homo & ſic de pane illo edat, & de calice bibat*. Et quod intelligitur de ſacramentali manducatione, dicit infra: *Qui enim manducat & bibit indigne, judicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini*. In hoc enim quod dicit, *indigne*, intendit de ſacramentali manducatione & bibitione: quia nemo indigne poteſt manducare & bibere, qui ſpiritualiter manducat & bibit.

ANNO CHRISTI 1433

Achilles

Rationes quod communio sub utraque ſpecie omni populo credentium ſit neceſſaria.

Quod autem communio diviniſſimæ euchariſtiæ ſub utraque ſpecie toti credentium populo ſit neceſſaria, patet per illud Johannis ſexto: *Niſi manducaveritis*, &c. importat enim doc dicto, *Niſi*, neceſſitatem præceptivam, non ſolum de comeſtione, ſed & de bibitione ſacramenti, obligativam omnium fidelium, ſub carentia vitæ æternæ. Unde dicit Lira ſub prædicto textu. „ Hic conſequenter oſtenditur hujus ſacramenti neceſſitas. „ Judæi enim rudes reputabant Chriſti verba „ inutilia & impoſſibilia. Ideo oſtendit neceſ„ ſitatem hujus ſacramenti, dicens: *Niſi man„ ducaveritis carnem*, &c. Sicut enim in vita „ corporali cibus eſt neceſſarius ad vitam „ conſervandam; ita in vita ſpirituali hoc „ ſacramentum eſt neceſſarium, quia eſt vi„ tæ ſpiritualis conſervativum. „ Hæc ille. „ Item, Lira ſuper illo Johannis: *Spi„ ritus eſt qui vivificat*, ſic dicit: Hic exponit „ ſecundum de quo murmurabant, ſcilicet: „ quia dixerant, carnem ſuam eſſe cibum ne„ ceſſarium ad ſalutem, & ipſi intelligebant „ hoc ac ſi daretur in propria ſpecie, ac ſi„ cut laniatur vel venditur in macello, quod „ eſſet horribile. Hæc Lira. Ex cujus verbis „ expreſſe patet, ipſum ſacramentum & car„ nem ſuam eſſe in ſacramento cibum neceſ„ ſarium. Et ad idem eſt Auguſtinus lib. 5. „ homiliarum, homilia 43. Sic dicens: „ In„ telligitur etiam hoc valde bene, *panem no„ ſtrum quotidianum da nobis hodie*: Hoc eſt „ euchariſtiam tuam, quotidianum cibum. No„ runt enim fideles, quid accipiant, & bo„ num eſt eos accipere panem quotidianum „ huic tempori neceſſarium. „ Hæc ille: ex quo, patet, quod euchariſtia eſt panis huic tempori neceſſarius, & ſic ex neceſſitate & præcepto Chriſti expetendus & accipiendus. Item Ambroſius in gl. ord. ſuper verbo: *Cetera cum venero diſponam*. quaſi, inquit, diceret: Tenete quod dixi, cetera autem de eodem, id eſt quæ ad ejuſdem ſacramenti ordinem pertinent, cum venero diſponam. Sed his carere non poteſtis. Hæc ille. „ Ex cu„ jus verbis patet, quod apoſtolus præcepit „ dicens: *Tenete quod dixi*, ſcilicet; accipi„ te, manducate, & calicem bibite: „ Tenete, inquit, & non intermittite nec mutate. 2. Notandum hoc quod dixit: His carere non poteſtis, ubi & aperte notatur, neceſſitas communionis ſacramentalis ſub utraque ſpecie, tanta ſcilicet, quod ea fideles carere non poſſunt, ſi velint ſalvari, & in præſenti vivere vita ſpirituali. Quia ſicut vita corporalis ſtare non poteſt neque continuari, ni-

☞ nisi cibo & potu sibi congruo sustentetur: sic vita spiritualis animæ, si non cibo suo & potu quotidie vel sæpe nutriatur, stare, vegetari, augmentari & continuari nequaquam potest, teste Lira superius allegato. Item, ad idem est Paschasius qui in tractatu de corpore Christi loquens cap. 2. Sic dicit: Justum & perneccessarium est, ut redemtus homo alatur ad incorruptionem, & potetur ad vitam; propterea mox Salvator intulit. „ *Caro enim mea* „ *vere est cibus, & sanguis meus vere est potus;* ac si diceret: Quia generaliter cibo & „ potu id maxime appetunt, ut non esuriant „ neque sitiant, & ne moriantur; hoc utique „ communis iste non patrat cibus & potus, „ sed caro mea & sanguis, qui immortales & „ incorruptibiles facit. Ideo vere cibus & potus nominantur. Constat igitur & liquet omnibus, quod in hac mortali vita sine cibo & potu non vivitur. Sic itaque ad illam æternam non pervenitur, nisi duobus „ istis ad immortalitatem spiritualiter nutriatur; & ideo bene simul in calice reduntur, quia de uno calice passionis hæc „ duo nobis ad vitam manarunt. Sed infelix „ est animus, qui hoc non satis credit; & „ tamen non dubitat, quod cibo & potu vita humana sustentetur. Si enim in hoc „ mortali cibo tanta vis est, ut quotidie vitam habentem reparet & vires restituat; „ quid sentiendum de hoc immortali cibo & „ potu, in quo vita æterna præstatur, & immortalitas regnat? veritas enim Deus est, veritas Christus est, quod utique Deus est. „ Hæc ille.

Quod nedum justum est, sed necessarium, sed & perneccessarium, id est valde necessarium cuilibet homini, ut alatur sacramento panis, & potetur sacramento sanguinis, quia illis duobus ad immortalitatem spiritualiter nutritur, & quod infelix est, qui non credit illud de immortali cibo & potu sacramenti. Ad idem est Thomas parte 3. q. 73. art. 3. ubi dicit: „ Quod res alicujus sacramenti po„ test quandoque haberi ante perceptionem „ illius sacramenti, ex ipso voto sacramenti „ percipiendi; unde ante perceptionem hujus „ sacramenti potest homo habere salutem ex „ voto percipiendi hoc sacramentum, sicut & „ ante baptismum ex voto baptismi, ut supra „ dictum est: tamen differentia est quantum „ ad duo. Primo quidem, quia baptismus est „ principium spiritualis vitæ & janua sacra„ mentorum; eucharistia vero est consummatio spiritualis vitæ & finis omnium sacra„ mentorum. Per sanctificationes enim omnium „ sacramentorum fit præparatio ad suscipien„ dam eucharistiam; & ideo perceptio bapti„ smi est necessaria quoad inchoandam spiri„ tualem vitam; perceptio autem eucharistiæ „ est necessaria ad consummandam ipsam; non „ ad hoc quod simpliciter habeatur, sed suf„ ficit eam habere in voto, sicut & finis ha„ betur in desiderio & intentione.„ Hæc ille. Et consequenter patet, quod perceptio eucharistiæ est necessitatis modo supradicto. Item Thomas in scripto suo super 4. dist. 12. ait: „ Quod sacramentum eucharistiæ, etiam sine „ institutione ecclesiæ, est necessarium non „ simpliciter, ut sine quo non esset salus; sed „ ex suppositione finis, scilicet, si homo in „ hac vita spirituali firmus persistere vellet. „ Hæc ille. Ex hoc patet planissime distinctionem necessitatis supradictam esse veram.

ANNO CHRISTI 1433.

Item Thomas in suis quæstionibus super 4. q. 51. ubi movens istam quæstionem: Utrum communio sacramenti sit de necessitate salutis; respondendo ad illam, & concedendo in forma quæstionem, sic dicit: „ Dicendum quod „ omnibus fidelibus viatoribus communio hu„ jus sacramenti & duplex ejus manducatio „ pertinet ad necessitatem salutis, nisi neces„ sitatis articulus non contemtus excludat com„ munionem vel evacuet; & hoc propter duo, „ scilicet propter efficaciam & virtutem sacra„ menti, & propter auctoritatem præcepti. „ Hæc Thomas. Ex quo patet, quod plane loquitur, quod communio sacramentalis omnibus est de necessitate salutis.

Item, idem in suis quæstionibus super 4. q. 39. dicit: „ Eucharistiæ institutio est pro„ pter duo, scilicet propter declinationem „ mali, quia propter peccata necessaria, ne„ cessarius est panis quotidianus. Ambrosius: „ Qui semper pecco, semper medicinam ac„ cipere debeo. „ Hæc ille. Ex cujus dicto patet, quod eucharistia est necessitatis ex causa supradicta, scilicet propter remissionem peccatorum quotidianorum, immo & mortalium oblitorum, ut dicunt omnes fere doctores. Et patet de consecr. dist. 2. *Cum omne crimen*.

Ad idem est doctor subtilis, puta Scotus, super 4. dist. 13. quæst. 2. „ Sumere eucha„ ristiam est magis necessarium, quam confi„ cere; & magis necessarium licet sit in se „ aliquando nobilius, pluribus tamen compe„ tit quam minus nobile, quod est minoris „ necessitatis. Et infra: Et ita Christus ex„ presse docuit, se velle eucharistiam sumi a „ quolibet Christiano. Johan. VI. *Nisi man„ ducaveritis, &c.* & loquitur omnibus: sed „ consecrationem seu dispensationem noluit es„ se ita communem, quia non fuit necessa„ rium ut esset ita communis, possunt enim „ pauciores dispensare, quam suscipere.„ Hæc doctor subtilis. Ex cujus dicto eleganter patet, 1. quod sumtio seu communio sacramenti est majoris necessitatis quam consecratio, tamquam finis melior & nobilior ipsa consecratione, quod est contra omnes adversarios hujus veritatis, dicentes: Consecrationem esse de præcepto, non communionem. 2. Patet, quod illa auctoritas communicandi extendat se ad omnes Christianos, ex Christi doctrina dicentis: *Nisi manducaveritis, &c.* quod omnibus loquitur, ut ipse dicit; & omnes obligat ad manducandum & bibendum sacramentaliter, sed non sic ad conficiendum.

Probatur auctoritate canonum.

Positis jam plurimis testimoniis pro necessitate communionis, lege scilicet Christi Jesu, & sanctorum sententiis, adhuc restat videre dicta canonum & conciliorum. Unde canon cum glo. ex concilio Martini papæ, 26. q. 6. c. *Si quis*, ubi dicitur: Si quis de corpore exiens, noviſſimum & necessarium communionis viaticum expetit, non ei denegetur: ubi Glo. super verbo *Necessarium*, dicit: Quod hoc sacramentum est necessarium ad salutem, nec alicui negatur, etiamsi debet suspendi; allegat 23. quæst. 2. *Quanta*.

Item, ad idem concilium Nicænum, quod secundum beatum Gregorium, ut evangelium est suscipiendum & venerandum, positum est q. ubi dicitur; „ De his vero qui recedunt a „ cor-

ANNO CHRISTI 1433. 7.

„ corpore antiquæ legis, regula obſervabitur A „ etiam nunc ita, ut ſi forte quis recedit a „ corpore, neceſſario vitæ ſuæ non defraude„ tur viatico.„ Hæc ibi. Et patet, quod hoc ſacramentum & ejus communio dicuntur hic eſſe de neceſſitate ſalutis, juxta expoſitionem glo. canonis præcedentis.

Item, ad idem legitur 1. quæſt. 1. cap. *Remiſſionem*: „ Sed notandum eſt, quod ſacra„ mentorum alia ſunt neceſſitatis, alia digni„ tatis; quia enim neceſſitas non habet legem, „ ſed ipſa ſibi facit legem; illa ſacramenta quæ „ ſaluti ſunt neceſſaria, auferri vel admitti „ non debent: ubi glo. ſuper verbo *Neceſſi„ tatis* ſic: Neceſſitatis quinque ſunt ſacramen„ ta, ſcilicet, baptiſmus, confirmatio, pœni- B „ tentia, ultima-unctio, corpus Chriſti.

Nec valet hæc objectio adverſariorum dicentium, quod hæc quinque ſacramenta dicuntur ex præcepto eccleſiæ, & non ex præcepto Chriſti & legis divinæ. Eſt enim figmentum evaſivum; quia, ut dicitur in prædicto §. *ſed notandum*, quod neceſſitas illa, quia illa quinque ſacramenta dicuntur neceſſaria, non habet legem, ſed ſibi facit legem, propter quam auferri vel amitti non debent. Hoc autem proprium eſt neceſſitati legis divinæ, quia ſola ſibi facit legem abſque hoc, quod aliquis homo ſtatuat ſibi vel ponat legem.

Item, ad idem eſt extra lib. 1. cap. *Veniens* ubi legitur, Quod monachi in parochia S. Ma- C riæ terras excolunt, & ab eadem eccleſia coloni eorum omnia eccleſiaſtica, tam neceſſaria quam voluntaria, ſuſcipiunt ſacramenta, & tamen eidem eccleſiæ decimas ſolvere contradicunt; ubi glo. 68. ſuper verbo *Neceſſaria*, ſic dicit: „ Quædam ſacramenta ſunt neceſſaria, „ quædam voluntaria. „ Hæc diſtinctio ponitur 1. quæſt. 1. parag. *Sed notandum eſt*. „ Sa„ cramenta neceſſitatis ſunt iſta, baptiſmus, „ confirmatio, pœnitentia, ultima-unctio, cor„ pus Chriſti. Et ideo dicuntur ſacramenta „ neceſſitatis, quia ſine iſtis homo ſalvari non „ poteſt, ſi ex contemtu omittantur & habe„ ri poſſint.„ Hæc ibi. Ex intentione hujus gloſſæ patet, quod illa quinque ſacramenta ſic D dicuntur neceſſitatis, & obligant.

Item, ad idem eſt Joannes Andræas ſuper rubricam de ſacramentis non iterandis, & Raymundus in ſumma e rubrica parag. *Nullo*. Species ſacramentorum ſunt duæ cum multis concordantiis.

Item, ad idem eſt Hoſtienſis in præfato cap. *Veniens*, ubi ſic dicit: „ Quod prædicta ſcili„ cet ſacramenta quinque ideo dicuntur ne„ ceſſaria, quia ſine ipſis, ſi contemnantur re„ cipi, non eſt ſalus. Et primo, quia ſcilicet, „ baptiſmo ſemel recepto, ad ipſum ſervan„ dum, & alia quatuor recipienda quilibet eſt „ cogendus.„ Allegat multas concordantias.

Item, ad idem eſt archidiaconus ſuper præ- E „ ſato parag. *Sed notandum*, dicens: „ In hac „ parte facit differentiam inter ſacramenta ne„ ceſſaria & voluntaria. Neceſſaria enim ſunt „ ſacramenta, ſine quibus nemo ſalvatur: Et „ infra: Notandum eſt, quod ſacramentorum „ alia ſunt generalia ſive neceſſaria, alia ſpe„ cialia ſive voluntaria. Generalia dicuntur, „ quæ omnes contingunt & omnibus conve„ niunt; dicuntur neceſſaria, quia ſine eis vix „ aut numquam ſalus haberi poteſt; & ſunt „ quinque, ſcilicet, baptiſmus, confirmatio, „ euchariſtia, pœnitentia, extrema unctio.„ Hæc ille. Et etiam patet ex his dictis doctorum, quam diſtricte hæc quinque ſacramenta obligant & neceſſitant. Apparet ergo manifeſte ex dictis jam magnorum virorum pluribus allegatis, quod ipſa communio diviniſſimæ euchariſtiæ, eſt neceſſaria, ſive eſt ſacramentum neceſſitatis quod quamvis pluribus ſit oſtenſum modis, quia lege Dei, ſanctorum dictis & ſententiis, canonibus & conciliis, adhuc rationibus ipſa communio euchariſtiæ diviniſſimæ neceſſaria fore deducetur.

ANNO CHRISTI 1433.

Sed jam adhuc præſens alia difficultas tangenda eſt & eliminanda. Quia poſtquam jam deducebatur, quod ipſa communio euchariſtiæ B ſit neceſſaria, cujus neceſſitas, ut tactum eſt, Joan. VI. fundatur. Reſtat jam videre, & dictis ſanctorum declarare, quod illud dictum: *Niſi manducaveritis carnem*, &c. de manducatione ſacramentali & bibitione, & non de ſola ſpirituali intelligatur.

Patet per gloſſam interlinearem, quæ ſuper præfato textu ſic dicit: „ Uſque modo non „ fecit mentionem de comeſtione ſacramenta„ li altaris; etſi ignoretis, quis modus ſit dan„ di vel manducandi, tamen niſi manducave„ ritis carnem, &c.„ Hæc gloſſa in forma, prout in pluribus exemplaribus reperitur. Aliqua tamen exemplaria habent primam partem ejus in gloſſa marginali, & alteram partem in C loco interlineari: ſed cum hoc nihil variet ad propoſitum patet, plane ex hac gloſſa, quod Chriſtus in prædicta littera incipit facere mentionem de manducatione & bibitione ſacramentali altaris, quam uſque modo, id eſt uſque ad illum locum litteræ nondum fecerat.

Patet etiam idem per litteram ſequentem, & ejus gloſ. ord. quia dicit Chriſtus: *Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in eo*, ubi gloſſa ordinaria, dicit: „ Exponunt, inquit, quidam ſan„ cti doctores de comeſtione altaris, & bene „ dicunt.„ Hæc gloſſa. Ex qua patet, quod iſtam litteram & præcedentem immediate allegatam ſancti doctores exponunt de ſacramentali manducatione, & quoad hoc bene dicunt: D ergo per locum a contrario ſenſu omnes adverſarii, dicendo illam litteram duplicem non eſſe exponendam de ſacramentali manducatione & bibitione, de ſola ſpirituali & myſtica, decipiunt & male dicunt.

Item, ad idem eſt Remigius in homilia ſuper verbo: *Niſi manducaveritis &c.* ubi ſic dicit: „ Hæc ſacra lectio plena eſt ſalutis æter„ næ myſteriis & ſubſtantialibus ſacramentis a„ nimæ. Subſtantia quippe animæ Verbum Dei „ eſt. Nam quæ melior ſubſtantia eſſe poteſt, „ quam cibum ſpiritualem deſiderare, Verbum „ Dei in ſe habere, immo in ipſo manere, „ qui vere eſt, quique omnibus præſtat ut „ ſint? Nam qui ſine illo ſunt, non ſolum „ non vivunt, ſed etiam nihil ſunt. Qui ve„ ro hujus veræ vitæ veræque ſubſtantiæ par„ ticipes ſunt, illi vere vivunt, & ſunt, nec „ ullo mortis metu attentantur, quia vitam „ ipſam in ſe ſuſceperunt, immo a vita ſu„ ſcepti ſunt. Hoc tantum & tam admirabile „ præmium in Chriſto & per Chriſtum habe„ mus, Deum & Dominum noſtrum, qui cum „ ſit Verbum Dei, & panis ſuperſubſtantialis „ & ſupercœleſtis, carnem ſuam nobis in ci„ bum, & ſanguinem ſuum ſacroſanctum con-

„ ceſ-

ANNO CHRISTI 1433.

„ cessit in poculum, quoad æternam vitam ve-
„ ramque profitemur substantiam; sicque mi-
„ rabili quodam ineffabilique commercio car-
„ nis & sanguinis ejus mysteria suscipientes,
„ ipsum Verbum Dei Deum nos suscipere fi-
„ delissime gauderemus ad hanc spiritualem a-
„ limoniam. Ad hoc mysticum epulum & di-
„ vinum nos Dominus invitat, tamquam ne-
„ cessitatem sumendæ hujus alimoniæ nobis in-
„ dicit, ut aliter vitam in nobis habere non
„ possimus, nisi carnem ejus manducaverimus
„ & sanguinem ejus biberimus. Et infra: Fi-
„ lium hominis se utique dicebat, cujus cor-
„ pus quotidie per sacerdotes immolatur in al-
„ tari. Apostolus enim dicit: *Panem quem fran-*
„ *gimus, nonne corpus Christi est? & calix cui*
„ *benedicimus, nonne sanguis Domini est?* Et
„ ipse quidem in corpore, quod de Virgine
„ assumpsit, semel passus est. Resurgens enim
„ a mortuis, jam non moritur, mors illi ul-
„ tra non dominabitur: sed mysterium sui cor-
„ poris & sanguinis quotidie a fidelibus per
„ sacerdotum ministerium fieri mandavit ratio-
„ nali sacramento, quia nimirum aliud est &
„ aliud videtur; videtur namque panis, sed
„ est certissime corpus Christi. *Nisi igitur man-*
„ *ducaveritis carnem filii hominis, & biberitis e-*
„ *jus sanguinem, non habebitis vitam in vobis,*
„ videlicet animæ, ipsum Christum, qui alibi
„ dicit: *Ego sum via, veritas & vita*, quam
„ habere, vitam æternam est possidere. Un-
„ de ad hoc apertius adjungit: *Qui manducat*
„ *meam carnem & bibit meum sanguinem, ha-*
„ *bet vitam æternam*. Possunt quidem homines
„ sine hoc cibo temporalem vitam hanc in
„ præsenti sæculo habere, æternam vero vitam
„ habere nequeunt, quæ solum sanctis carnem
„ & sanguinem Christi digne sumentibus pro-
„ mittitur. Denique, ne putarent sibi in isto
„ cibo & potu sic promitti vitam æternam,
„ ut jam nec corpore morerentur, cum dixis-
„ set: *Qui manducat meam carnem & bibit meum*
„ *sanguinem*, continue subjecit & ait: *Et ego*
„ *resuscitabo eum in novissimo die*. Nam qui
„ digne carnem Christi comedit & sanguinem
„ bibit, mortuus corpore, habet interim se-
„ cundum spiritum vitam æternam. Et infra:
„ Ad hanc denique demonstrandam Dominus
„ & redemptor noster corpus & sanguinem
„ suum ex illis rebus noluit consecrari, quæ
„ ex multis particulis ad unum rediguntur.
„ Nam panis ex multis granis conficitur, vi-
„ num ex multis acinis vel racemis in unum
„ confluit; sic & unitas ecclesiæ, quæ est cor-
„ pus Christi, ex multis fidelium personis con-
„ stat. Jam vero consequenter exponit quo-
„ modo id fiat, & quid sit manducare car-
„ nem & sanguinem bibere: *Qui manducat*, in-
„ quit, *meam carnem & sanguinem meum bi-*
„ *bit, in me manet*, &c. Hoc profecto est
„ hanc escam manducare & hunc potum bi-
„ bere, manere in Christo, & Christum in se
„ habere mansorem. Atque ideo peccator ali-
„ quis indignus, qui non manet in Christo, &
„ in quo non manet Christus, licet carnaliter
„ & visibiliter manducet, & sacramentum cor-
„ poris Domini dentibus atterat, & in visce-
„ ra transfundat; non tamen spiritualiter man-
„ ducare credendus est, non ad salutem, sed
„ ad judicium sibi manducat & bibit cum in-
„ digno, & maculatam habens conscientiam,
„ præsumit ad terrificum & vivificum appro-
„ pinquare mysterium, quod nullus alius di-
„ gne sumit, nisi qui mundum cor habere stu-
„ duerit. Et infra: *Multi itaque audientes ex*
„ *discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo,*
„ *quis potest eum audire?* Redemptore nostro
„ talia loquente, quæ supra exposita sunt, &
„ spiritalem carnis suæ cibum fidelibus pro-
„ mittente, quidam ex discipulis suis, quos
„ plures se sequi præmiserat, carnaliter ejus
„ verba accipientes, scandalizati sunt, & ver-
„ ba Domini dure acceperunt. *Quis autem po-*
„ *test eum audire?* id est, quis potest illi o-
„ bedire? Putabant enim eum carnem, qua
„ indutus fuerat, particulatim incisam creden-
„ tibus in se distribuere, & quasi hoc esset
„ contra naturam hominum, videlicet huma-
„ nam carnem in cibum sumere, quasi de re
„ difficillima & impossibili dixerunt: *Quis po-*
„ *test eum audire?* Sciens autem Jesus quod
„ murmurarent de eo discipuli ejus, subjun-
„ git & exponit quid interfit inter carnem &
„ spiritum, & quid inter carnaliter Christum
„ manducantem & spiritaliter accipientem: *Spi-*
„ *ritus est qui vivificat, caro non prodest quic-*
„ *quam*. Supra dixerat: *Nisi manducaveritis,*
„ *&c.* nunc dicit: *Caro non prodest quicquam;*
„ id est, si carnaliter vultis intelligere verba,
„ & si carnem meam sicut alium cibum man-
„ ducetis, caro mea nihil vobis prodest. Qui
„ enim sumit ita corpus Domini, ut tantum
„ putet quod videt, & nihil ibi mysterii la-
„ tentis intelligit, fit illi secundum fidem e-
„ jus. Nihil enim ei prodest sine fide corpus
„ Christi sumere, quod tantum panem credit,
„ nihilque ab aliis cibis corporalibus differre
„ intelligit. Caro ergo nihil prodest; sed per
„ carnem spiritus operatur aliud pro salute no-
„ stra, quia per carnem Christi quam sumi-
„ mus, operante spirituali ejus gratia, vivifi-
„ camur. „ Hæc Remigius, cujus verba ne-
cessitatus duxi protrahere, ut ex ejus dictis
possit plana veritas apparere.

ANNO CHRISTI 1433.

Et ad confutandum siniſtrum intellectum adversariorum, quem hic confingunt: primo suppono dictum Thomæ parte 3. quæst. 80. art. 1. & 2. dicentis, manducationem sacramentalem esse manducationem divinam & spiritualem, non carnalem; & similiter dicit Lira Johan. VI. Gorra, & Augost. super præfato textu: *Nisi manducaveritis carnem, &c.* Similiter enim sacramentum est res spiritualis & divina, quam iste sanctus & Augustinus sæpe vocant cœleste mysterium. Sic ejus manducatio & bibitio est spiritualis, cœlestis, & divina. Quo suppoſito tamquam vero & necessario, faciliter intelliguntur dicta hujus sancti, exponentis illum textum: *Nisi manducaveritis,* &c. de manducatione & bibitione sacramentali seu spirituali in sacramento; quod probatur ex ejus aliquibus verbis.

Primo, quia dicitur quod illa verba: *Nisi manducaveritis*, &c. sunt plena mysteriis salutis æternæ, & substantialibus sacramentis animæ. Ecce quod illa verba continent sacramenta substantialia animæ, intelligendo per substantialia, id est necessaria saluti ipsi animæ: & hæc sacramenta substantialia vocat spiritualem alimoniam, quia spiritualiter non carnaliter alit animam, & vocat ea mysticum epulum, quia spiritus noster in eo debet epulari, non caro principaliter.

Sc-

ANNO CHRISTI 1433.

Secundo, patet ex hoc quod de illa alimonia & de illo mystico corpore dicit, quod ipsum per sacerdotes immolatur in altari, & mandant a fidelibus fieri rationabili sacramento, & ideo appellat ipsum, mysterium, dans rationem & dicens: Quia nimirum aliud ibi est, & aliud videtur; videtur namque panis, & est certissime corpus Christi, de quo inquit: *Nisi manducaveritis carnem*, &c. Ecce quam plane illum textum allegat de mysterio in quo aliud est & aliud videtur, scilicet de suo visibili sacramento.

Tertio, patet ex hoc quod dicit, quod sine illo cibo, qui solum sanctis carnem & sanguinem Christi sumentibus promittitur, nequeunt homines vitam æternam habere.

Quarto, patet quoniam illud idem sacramentum comparat compositioni sacramenti ex multis granis & acinis, de quo ille Christi textus loquitur ad rem ejus.

Quinto, patet quod ille digne manducat Christum in sacramento visibili, qui manducat ipsum cum efficacia spirituali, scilicet incorporatione ejus membris.

Sexto, patet quod qui aliter manducat sacramentum, non tamen manducat spiritualiter & efficaciter ad salutem, sed ad judicium, hoc terrificum & vivificum mysterium. Ecce quam plane loquitur de mysterio sacramenti, & de ejus duplici manducatione; quod non potest intelligi de illa sola spirituali non sacramentali.

Septimo, patet quare vocavit illam sacramentalem manducationem & bibitionem, spiritalem alimoniam, ut ostendat quod non sit carnalis, in qua laceratur caro & particulatim inciditur, quod corpus ejus spiritualiter sumitur in sacramento. Et ad hoc planissime adducit textum illum: *Nisi manducaveritis*, &c de manducatione spirituali, dicens: Nunc dicit: *Caro non prodest quidquam*; ut scilicet sic carnem meam sicut alium cibum manducetis, putando ibi id solum quod videtis, scilicet panem, & non intelligere ibi mysterium veri corporis.

Falluntur ergo vehementer hic adversarii, trahendo & intelligendo verba hujus sancti, de spirituali nuda manducatione & bibitione, non de sacramentali & spirituali; de qua tamen plene & plane verba hujus sancti sunt intelligenda, ut patet per allegationes scripturæ, Apostoli & aliorum, quæ non possunt intelligi de nuda mystica manducatione & bibitione tantum. Item August. lib. 1. de meritis & remissione peccatorum dicit: „ Optime Punici Christiani baptismum ipsum nihil aliud quam salutem, & sacramentum „ corporis ipsi nihil aliud quam vitam vocant. Unde nisi ex antiqua, & ut æstimo „ apostolica traditione, quæ ritum ecclesiæ „ Christi tenet, præter baptismum & participationem mensæ Dominicæ vitam vocat, „ nisi quod dictum est. *Ego sum panis vivus „ qui de cælo descendi, & Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita; & : Si non „ manducaveritis carnem filii hominis.* Si ergo „ ita est, ut tot & tanta testimonia divina „ concinunt, nec salus nec vita æterna sine „ baptismo & corpore & sanguine Domini „ cuiquam speranda est. „ Hæc ille. Ex quibus verbis patet, quod Punici Christiani optime sentiunt de his duobus sacramentis, de baptismo & eucharistia, ponendo differentiam inter ea, & vocando baptismum nihil aliud quam salutem, & sacramentum eucharistiæ nihil aliud quam vitam; quod probat ex scripturis. Quod enim sacramentum eucharistiæ sit vita, immo quod sine ea non habetur vita, probat per illam scripturam: *Nisi manducaveritis*, &c. Quod, ut dicit, Dominus dixit de sacramento dominicæ mensæ suæ, & de sacramento altaris.

ANNO CHRISTI 1433.

Idem Augustinus contra Cresconium grammaticum lib. 1. dicit: „ De ipso corpore & „ sanguine Domini, unico sacrificio pro salute nostra, ipse Dominus dicit: *Nisi manducaveritis*, &c. Apostolus tamen docet hoc „ pernicioſum male utentibus fieri. Ait enim: „ *Quicumque manducaverit indigne*, &c. Ecce „ quemadmodum obsint divina & sancta male utentibus, cur non & hoc modo baptismus? „ Hæc ille. Ex quo patet quod Dominus dicens: *Nisi manducaveritis*, &c. loquitur de illo unico sacrificio, quod potest & bene sumi & pernicioſe, & tale est sacramentum altaris, quod secundum Apostolum potest digne & indigne sumi, de quo hic notanter Augustinus dicit, quod hoc illud sacrificium in numero est quo Dominus dixit: *Nisi manducaveritis*, &c. Apostolus dicit: *Quicumque illud manducaverit indigne*; quod nullo modo potest competere sacrificio mystico.

Item, ad idem est Augustinus, quem anniversarie cepit ecclesia in horis, lectione quarta Dominicæ primæ in adventu, qui sic dicit in forma: „ Propitia divinitate, fratres dilectissimi, jam advenerunt dies, in quibus natale Domini salvatoris cum gaudio desideramus concelebrare; & ideo rogo & moneo, ut quantum possumus, cum Dei adjutorio laboremus, ut in illo die cum pura & sincera conscientia & mundo corde „ & casto corpore ad altare Domini possimus „ accedere, & corpus & sanguinem ejus non „ ad judicium, sed ad remedium animarum „ nostrarum mereamur accipere. In ipso enim Christi corpore vita nostra consistit, „ ipso Domino dicente: *Nisi manducaveritis*, &c. Mutet ergo vitam, qui vult accipere vitam. Nam si non mutat vitam, ad „ judicium accipit vitam, & magis ex ipsa „ corrumpitur quam sanatur, & magis occiditur quam vivificatur. Sic enim dicit Apostolus: *Qui manducat corpus Domini indigne, & bibit sanguinem ejus indigne, judicium sibi manducat & bibit.* „ Hæc ille. Ex isto sic patet quomodo Augustinus loquitur directe & pure de manducatione & bibitione sacramentali, in qua fidelium omnium vita consistit. Et de hac & pro hac præfatum dictum Christi allegans: *Nisi manducaveritis*, &c. continuansque verba cum verbis, & sensum ex sensu subjungens: Mutet ergo vitam, qui vult in prædicta manducatione sacramentali & bibitione accipere vitam, de quo in ipso textu præmisit Salvator: *Non habebitis vitam in vobis*. Nam si quis accedit ad ipsam vitam non mutans vitam, ad judicium & mortem accipit vitam, quod plane intelligendum est de sacramentali manducatione & bibitione, de qua etiam textus Apostoli subjungitur. Quam cœci ergo de anno in annum repetunt prædicta verba Augustini: sed non credunt corde, & quod ore loquuntur, contradicunt opere.

ANNO CHRISTI 1433.

. Item, ad idem est Augustinus libro primo de baptismo parvulorum dicens: „ Auferatur „ ergo dubitatio; jam Dominum audiamus, „ non suspiciones conjecturasque mortalium; „ Dominum audiamus, inquam, non quidem „ hoc de sacramento lavacri dicentem, sed „ de sacramento mensæ suæ, quo nemo rite „ nisi baptizatus accedit. *Nisi manducaveritis „ carnem meam, & biberitis sanguinem, non „ habebitis vitam in vobis*. Quid ultra quæ„ rimus, quid ad hoc responderi potest, nisi „ pertinacia pungenti nervos adversus con„ stantiam perspicuæ veritatis. „ Hæc ille. Et patet planissime quod Augustinus intelligit illum textum: *Nisi manducaveritis*, etc. de sacramento sacræ mensæ, id est de sacramento altaris. Super psal. XCVIII. super illo verbo: *Adorate scabellum pedum ejus*, ubi dicit sic: „ Et quia in ipsa cruce hic ambulavit, & „ ipsam carnem manducandam ad salutem de„ dit; nemo autem ipsam carnem manducat, „ nisi prius adoraverit. „ Et infra: „ Tunc au„ tem quando hoc Dominus commendavit, de„ carne sua locutus erat, & dixerat: *Nisi quis „ manducaverit carnem meam, non habebit vitam „ æternam*. Scandalizati sunt quidam discipu„ li ejus septuaginta fere, & dixerunt: *Du„ rus est hic sermo, quis potest eum intelligere, „ & recesserunt ab eo, & amplius cum eo non „ ambulaverunt*. Durum illis visum est quod „ ait: *Nisi quis manducaverit carnem meam, „ non habebit vitam æternam*. Acceperunt il„ lud stulte, carnaliter illud cogitaverunt, „ & putaverunt quod præsciturus esset Domi„ nus particulas quasdam de corpore suo, & „ daturus illis, & dixerunt: *Durus est hic, „ sermo*. Ipsi erant duri, non sermo; etenim „ si duri non essent, sed mites essent, dice„ rent sibi. Non sine causa hoc dicit, nisi quod „ est ibi aliquod sacramentum latens; manen„ tes cum illo, leves non duri, & discerent „ ab illo, quod, illis discedentibus, qui re„ manserunt didicerunt. Nam cum remansis„ sent cum eo discipuli duodecim, illis re„ cedentibus, suggesserunt illi tamquam do„ lentes illorum mortem, quod scandalizati „ sunt in verbo ejus & recesserunt; ille au„ tem instruxit eos, & ait illis: *Spiritus est „ qui vivificat, caro autem nihil prodest. Ver„ ba quæ locutus sum vobis, spiritus est & vita*. „ Spiritualiter intelligite quod locutus sum: „ Non hoc corpus quod videtis manducaturi „ estis, & bibituri illum sanguinem quem „ fusuri sunt qui me crucifigent. Sacramen„ tum aliquod vobis commendavi spirituali„ ter intellectum, vivificabit vos; & si neces„ est visibiliter illud celebrari, oportet tum „ invisibiliter intelligi. „ Hæc ille. Ex quo patet, quod plane loquitur de corpore suo naturali, quod traxit de Maria, quod credimus in visibili sacramento esse existentia spirituali, quæ est res sacramenti spiritualis, quam primo docet adorare in sacramento ut verum Deum & hominem, antequam manducare. 2. Docet quod ejus manducatio & bibitio non est carnalis, id est admodum alterius carnis, quæ, cum comeditur, laceratur; sed spiritualis in sacramento, quia manducatio sacramentalis est manducatio spiritualis, in qua spiritualiter manducatur corpus Christi, non carnaliter.

Et inde patet quod in his verbis Augustini plurimum erant intelligendo per manducationem mystici corporis, eam quæ fit absque sacramento. Hinc autem loquitur de ea, quæ fit in sacramento, post quam hic dicit: Sacramentum aliquod commendavi vobis: id est ut manducetur in sacramento spiritualiter, sacramentaliter, non carnaliter. Quod sacramentum quamvis visibiliter celebrari necesse est, oportet tamen invisibiliter, & sic spiritualiter & sacramentaliter illud intelligi. Et patet quod hoc non potest intelligi de corpore mystico diffuso per orbem, quia illud non adoratur in sacramento sed de corpore Christi reali & naturali, de quo dicit: *Nisi manducaveritis*, &c. & quod necesse est visibiliter celebrari in sacramento. Hæc ille.

ANNO CHRISTI 1433.

Item Augustin. homil. 23. super Johannem, super eodem verbo sic dicit: „ Quomodo quidem detur, & quisnam modus sit manducandi panem istum ignoratis; verum nisi manducaveritis carnem, & biberitis ejus sanguinem, „ non habebitis vitam in vobis. Hæc ille.

Et quia dicunt quidam quod illud evangelicum dictum *Nisi manducaveritis*, debet solum intelligi de manducatione spirituali, & non sacramentali & visibili, similiter & bibitione: subdit infra parum, idem in eadem homilia dicens: „ Hujus rei sacramentum, id „ est unitas corporis & sanguinis Christi, a„ licubi quotidie, alicubi etiam intervallis „ dierum in Dominica mensa præparatur, „ & de mensa Dominica sumitur, quibusdam „ ad vitam, quibusdam ad exitium. „ Hæc ille.

Item ad idem est Origenes homil. XVI. in Numerorum, dicens: „ Dicant ergo nobis „ quis est iste populus, qui in usu habet san„ guinem bibere? Hi erant, qui & in evan„ gelio audientes, qui ex Judæis Dominum „ sequebantur, scandalizati dixerunt: Quis po„ test manducare carnem & bibere sanguinem? „ Sed populus Christianus, populus fidelis, „ audit hæc & amplectitur, & sequitur eum „ qui dicit: *Nisi manducaveritis carnem meam*, „ &c. Et utique qui hoc dicebat, pro omni„ bus vulneratus est: *Ipse enim vulneratus est „ pro peccatis nostris*, sicut Isaias dicit. Bibere „ autem dicuntur sanguinem Christi, non solum „ sacramentorum ritu, sed & cum sermones e„ jus audimus. „ Hæc ille. Ex quo patet quod populus Dei dicitur bibere sanguinem Christi ritu sacramentorum, astrictus illo Christi præcepto: *Nisi manducaveritis carnem*, &c.

Item ad idem est Johannes Chrysostomus in suo dialogo lib. 3. c. 1. „ Illud est myste„ rium, sine quo nobis nec salus, nec ea, quæ „ bona sunt promissa divina redduntur. Nemo „ enim valebit ingredi in regnum cœlorum, „ nisi ex aqua renatus fuerit & spiritu; & qui „ non manducat Domini carnem, nec bibit „ ejus sanguinem, non habebit vitam æternam; „ quæ per nullius alterius, quam sancti ma„ nus efficiuntur sacerdotis. „ Hæc ille. Et patet iterum qualiter iste sanctus exponit præfatum textum Christi: *Nisi manducaveritis*, &c. de manducatione & bibitione sacramentali, quæ duo habent effici per manus sacerdotis sancti, quod non bene intelligitur de sola manducatione spirituali. Patet etiam ex dictis hujus sancti; necessitas communionis sacramentalis, sine qua nemo valet ingredi regnum cœlorum, sicut sine baptismo.

Item ad idem est Innocent. lib. de missa dicens:

ANNO CHRISTI 1433.

cens : *Hæc quotieſcumque feceritis*, &c. „ In „ perceptione corporis & ſanguinis Chriſti ma„ gna nobis eſt adhibenda diſcretio. Gaven„ dum eſt enim ſi nimium differatur, ne mor„ tis periculum incurratur, Domino proteſtan„ te: *Niſi manducaveritis carnem*, &c. Si ve„ ro quis indigne ſuſcipiat, judicium damna„ tionis incurrit, Apoſtolo conteſtante: *Qui man„ ducat & bibit indigne, judicium ſibi*, &c. Ideo„ que juxta vocem ejuſdem Apoſtoli, *probet „ ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat & de „ calice bibat*. Ingens itaque nobis indicitur „ bene vivendi neceſſitas, ne corpus Domini „ nobis indigne ſumendo, judicium ſumamus, „ vel ſumere ceſſando, nihilominus incurra„ mus periculum. Neceſſatio quippe mandu„ candus eſt agnus, ut a vaſtante angelo pro„ tegamur; nec exire poſſumus de Ægypto, „ niſi celebrando phaſe, paſchalem agnum co„ medamus. Et ante hoc dicit: Quod neceſ„ ſe eſt quod homo ſe præparet, ne ceſſan„ do incurrat periculum.„ Hæc ille. Ex quo patet quam plane iſte papa intelligit & exponit illum textum Chriſti: *Niſi manducaveritis*, quæ Apoſtolo teſtante, aliquando poſſunt indigne ſuſcipi ad judicium. Secundo patet quam neceſſario manducandum eſt hoc ſacramentum; quia, ut dicit, Nullatenus poſſumus exire de Ægypto vitiorum, niſi illud ſacramentum digne manducemus. Patet etiam quomodo textus ille: *Niſi manducaveritis*, &c. bene & catholice de communione intelligatur ſacramentali. Nec valet argumentum adverſariorum dicentium quod aliqui doctores etiam eumdem textum inveniuntur exponere myſtice & ſpiritualiter, cum hoc non ſit admirandum, quod eadem littera poteſt pluribus modis exponi vere & proprie, cum habeat plures ſenſus a Chriſto ſibi inditos & a Spiritu ſancto flagitatos.

Item, dominus Armachanus lib. IX. de quæſtionibus Armenorum cap. VIII. tractans hunc textum: *Niſi manducaveritis*, &c. & exponens de ſpirituali manducatione quod int... & inter cetera ſic dicit: „ Si quis vero dictum „ Salvatoris omnino velit accipere de man„ ducatione & bibitione ſacramentali, tunc in„ telligendum eſt cum modificatione, ſcilicet, „ quod utrumque ſumere certo tempore, aut „ velle ſumere, & eſſe paratum ad hoc quan„ tum in ejus poteſtate eſt, eſt neceſſarium „ ad vitam ſpiritualem habendam; quia niſi „ quis adultus chriſtianus eſſet paratus ad hoc, „ quantum in ipſo, contemneret fidei ſacra„ mentum, & vita careret; & ſic conſtat ti„ bi juxta hunc ſenſum, quod hæc auctori„ tas Chriſti pro parte eſt affirmativa quæſtio„ nis propoſitæ. „ Hæc Armachanus.

Item Euſebius pro eodem, qui in ſermone de manna pane cœleſti quem ſic incipit: Magnitudo cœleſtium beneficiorum, dicit: „ Ad„ verte quam evidenter conſtet vini creatu„ ram Chriſti ſanguinem nuncupandam. Quid„ quid adhuc de hac duplici ſpecie videas „ inquire, ipſo Domino atteſtante, cognoſce, „ *Niſi*, inquit, *manducaveritis*, &c.„ Hæc ille. Et patet quam plane doctor ille prædictum textum: *Niſi manducaveritis*, &c. exponit de manducatione & bibitione ſacramentali, quæ fit in duplici ſpecie ſacramentali quoad omnes fideles.

Cum autem plurimi adverſariorum diviniſſimæ communioni ſub utraque ſpecie quoad laicos, propter tot teſtimonia & ſanctorum auctoritates reſiſtere non valentes, ipſam communionem benedictæ euchariſtiæ ſub utraque ſpecie ad laicos fideles concedunt, quantum in ſe, & de ſe eſſe licitam & catholicam, quia a Chriſto inſtitutam & ab apoſtolis & eccleſia primitiva practicatam, & hæc eorum conceſſio patet per eorum plurima ſcripta; ſed in hoc latibulum omnes confugiunt, dicentes: quod ipſa communio utriuſque ſpeciei non ſit de præcepto. Ideo in noſtra poſitione apponimus affirmando: *Quod toti credentium populo eſt a Domino præcepta ſalvatore.*

Actus tertiæ diei. Quod communio utriusque speciei quoad non conficientes sit a Christo præcepta.

Iſtud fundatur in evangelio Chriſti Matt. 26. ubi ſic dicitur: *Cœnantibus illis accepit Jeſus panem & benedixit & fregit, deditque diſcipulis ſuis & ait: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic eſt ſanguis novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Et idem ponitur Marc. 14. & Luc. 22. ubi apponitur ad noſtrum propoſitum: *Hoc facite in meam commemorationem*. Per quæ verba, ſcilicet *Hoc facite*, intellexit non ſolum confectionem, ſed manducationem & bibitionem ſacramentalem. Hoc patet per gloſſam interlinearem ſuper illo verbo Lucæ XXII. *Hoc facite*, ubi ſic dicitur: Id eſt accipite & aliis date. Hæc gloſſa; quod intelligendum eſt de prima & ſecunda ſpecie, ut ſcilicet illam primum ſoli ſacerdotes accipiant, & demum aliis tradant, ad ſenſum illius cantici eccleſiæ, quod in ſolemnitatibus feſti corporis Chriſti canit eccleſia, dicens: Dedit fragilibus corporis ferculum. Dedit & triſtibus ſanguinis poculum dicens: accipite quod trado vaſculum, omnes ex eo bibite. Sic ſacrificium iſtud inſtituit, cujus officium committi voluit ſolis presbyteris, quibus ſic congruit, ut ſumant & dent cæteris. Similiter Lira ſuper illo verbo *Hoc facite* 1. Cor. XI. dicit: „ Per hoc inquit in„ jungitur eccleſiæ hujus ſacramenti uſus. „ Hæc ille.

Secundo hæc verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, dixit ea præceptive, ſicut dicit Damaſcenus lib. 4. ſuarum ſententiarum ſic dicens: „ Dixit Dominus Jeſus: *Hoc eſt „ corpus meum, & hic eſt ſanguis meus, & „ hoc facite* omnipotenti ejus præcepto, donec „ veniat: „ Hæc ille. Ad idem eſt Paſchaſius tractatu ſuo de corpore Chriſti cap. 16. ſic dicens: „ Crede, o fili, quia ita eſt, quo„ modo ipſe dixit, & dubitare factum non „ potes. Ipſe mandavit, & creatum eſt, præ„ ceptum poſuit: in meam commemorationem „ facite. „ Pro eodem eſt & Lira jam allegatus ſuper verbo prædicto ſic dicens: „ Per „ hoc, inquit, injungitur eccleſiæ hujus ſa„ cramenti uſus.„ Hæc ille, &c. Et iſta eſt ſententia Thomæ parte 3. quæſt. 80. art. XI. ubi ſic dicit. „ Spiritualis manducatio inclu„ dit votum ſeu deſiderium percipiendi hoc „ ſacramentum: & ideo manifeſtum eſt, quod „ homo tenetur hoc ſacramentum ſumere non „ ſolum ex ſtatuto eccleſiæ, ſed etiam ex „ mandato Domini dicentis. *Hoc facite in „ meam commemorationem.*„ Hæc ille. Et patet quod ſumptio hujus ſacramenti eſt a Domino præcepta & mandata per verba Chriſti prædicta; & quia illa verba: *Hoc facite*, Chriſtus bis repetivit, & ſuper utraque ſpecie dixit: ſequitur,

ANNO CHRISTI 1433.

tur, quod utramque ſpeciem Chriſtus præcepit. Aſſumptum patet per Apoſtolum 1. Cor. XI. ubi poſt verba ſuper prima ſpecie dixit: *Hoc facite*; & poſt calicem dixit: *Hoc facite quotieſcumque bibetis*. Et patet quod illa verba præceptiva: *Hoc facite*, cadunt ſuper manducationem & bibitionem ſacramentalem, & non ſolum confectionem. Et ad hoc eſt Cyprianus martyr epiſtola 34. oſtendens & præceptum eſſe, & neceſſitatem circa ſumptionem hujus ſacramenti integri & dicens: „ Quod ſi „ nec minima de mandatis dominicis licet ſol- „ vere, quanto magis tam magna, tam gran- „ dia, & tam ad ipſum Dominicæ paſſionis & „ noſtræ redemptionis ſacramentum pertinen- „ tia, fas non eſt infringere, aut in aliud, „ quam quod divinitus inſtituit, ſic humana „ traditione mutare. „ Et idem in eadem epiſtola ante hoc dicit: „ Quod ſi a Domino „ præcipitur, & ab apoſtolo ejus hoc idem „ confirmatur & traditur, ut quotieſcumque „ biberimus, in commemorationem Domini „ faciamus, quod fecit Dominus: invenimus „ non obſervari a nobis quod mandatum eſt, „ niſi eadem quæ Dominus Jeſus fecerit, nos „ quoque faciamus. „ Hæc ille. Et patet plane ex dictis egregii martyris, quod communionem euchariſtiæ, videlicet manducationem & bibitionem ſacramenti, ponit inter magna & grandia mandata, quæ nulli hominum fas eſt infringere, vel in aliud, quam Deus inſtituit, mutare. Et hic deberent cavere univerſi adverſarii, quod, non obſtante tam grandi mandato Domini & apoſtolico, mutant inſtitutionem Chriſti humana ſua traditione, auferendo communionem calicis a populo fideli, & ſub una tantum ſpecie eidem communicare inſtituendo; & hoc videtur ſapere grande ſacrilegium, ſicut poterit ex dictis & dicendis hic recolligi.

Secundo, quod ipſa communio utriuſque ſpeciei toti populo credentium ſit a Domino præcepta ſalvatore, patet per illud Joan. VI. *Niſi manducaveritis*, &c. Quod verbum, ſicut dicit de Lira, ſub eodem textu, importat præceptum: ergo tenetur illud dictum præceptive.

Ad idem eſt Thomas in ſuis quæſtionibus ſuper 4. quæſt. 51. dicens: „ Ad objectum ſe- „ quens, dico quod duplex eſt confirmatio, „ quædam ad opera conteſtabilia, & hoc fit „ per ſacramentum confirmationis: alia eſt ad „ opera delectabilia, & hæc eſt per euchari- „ ſtiam. Patet ſuper illud Joan. VI. *Niſi manducaveritis*, &c. Ubi gloſ. interlinearis dicit: „ Sine hoc vita temporalis haberi poteſt, ſed „ non æterna: „ Hæc Thomas: Et patet tam ex dictis hujus ſancti, quam ex gloſ. interlineari, quam allegat, quod iſte textus Chriſti intelligitur præcipue de manducatione & bibitione ſacramentali. Et ad idem verba gloſſæ preſumuntur in legenda corporis Chriſti, ubi inter lectiones feriales ſic legitur: „ Amen, amen dico vobis: *Niſi manducaveritis carnem*, „ &c. Quomodo quidem detur & quiſnam modus ſit manducandi licet ignoratis: tamen „ *Niſi manducaveritis*, &c.

Adhuc pro iſto, quod ſit præcepta ipſa communio, ſunt & aliorum doctorum ſententiæ perſcrutandæ. Igitur adhuc ipſe Thomas eſt adducendus, qui in ſuis ſermonibus de corpore Chriſti, ſermone 20. qui intitulatur de tertio modo manducandi, ſcilicet de ſacramentali & ſpirituali ſimul, ſic dicit in forma: „ Cum enim triplex ſit modus man- „ ducandi, ſcilicet ſacramentalis tantum, quo „ mali Chriſtiani manducant, & tamen non „ manducantur; ſpiritualis tantum, quo boni „ non manducant, & tamen manducantur; „ ſacramentalis & ſpiritualis ſimul, quo bo- „ ni Chriſtiani manducant & manducantur. „ Reſtat ergo ad diviſionis hujus ſufficien- „ tiam multitudo quidem malorum, qui nec „ manducant, nec manducantur, id eſt qui „ corpus Chriſti non ſuſcipiunt, & ideo æterna morte peribunt. Iſtorum tres ſpecies ſunt, „ ſive turmæ. Primi infideles, ſecundi negligentes, tertii ſunt contemtores. Infideles, „ quorum corda, per malitiam ſuam fallente „ diabolo, ſive excœcata ſunt, ut non poſſint „ cognoſcere & credere divina ſacramenta, „ pro ſalute mundi mirabili ſapientia Dei inſtituta. Negligentes ſunt, qui temporalibus „ lucris & ſæcularibus negotiis in tantum ſe „ occupant, ut ſacram communionem tempore debito negligant. Contemptores ſunt, qui „ ſceleribus ſuis tanto amore inhærent, quod „ corpus Domini penitus ſumere parvipendunt. „ De primis Joan. VI. *Quomodo hic poteſt nobis dare carnem ſuam ad manducandum?* quaſi diceret: Non credimus quod dare poſſit. „ Sapient. II. *Erraverunt impii, excœcavit enim eos malitia eorum, & neſciverunt ſacramenta Dei* Joan. 3. *Qui incredulus eſt filio, non videbit vitam; ſed ira Dei manet ſuper eum.* „ De ſecundis Matt. 22. *Miſit rex ſervos ſuos vocare invitatos ad nuptias, dicens: Ecce prandium meum paravi, venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt & abierunt alius in villam ſuam, alius ad negotiationem.* Gloſſa. In villam ire, eſt terreno labori inordinate inſiſtere; negotiari vero, terrenis lucris nimis „ inhiare. Tales qui prandium divini ſacramenti negligunt, quamvis fidem & quædam „ opera caritatis habere videantur, tamen niſi pœniteant damnabuntur. Johan. VI. *Niſi manducaveritis*, &c. Super illud Eph. 3. Oro „ ut poſſitis comprehendere quæ ſit ſublimitas „ & profundum. Dicit gloſ. Profundum caritatis ſunt eccleſiaſtica ſacramenta quæ ſunt „ profunda & inveſtigabilia, & ſunt fundamenta caritatis, ſine quibus non valet caritas, „ id eſt exteriora ſigna caritatis non valent ad „ ſalutem æternam ſine ſacramentis ea negligentibus num. 9. *Si quis mundus eſt, & in itinere non fuit*, id eſt impedimentum non „ habet juſtæ neceſſitatis, *& non fecit phaſe, exterminabitur anima illa de populis ſuis, quia ſacrificium non obtulit Domino tempore ſuo, peccatum ipſum ipſe portabit.* „ De tertiis 2. Paralip. 30. *Perrexerunt curſores cum epiſtolis ex regis Ezechiæ imperio & principum ejus in univerſum Iſrael, prædicantes: Revertimini ad Dominum Deum veſtrum, venite ad ſanctuarium ejus*, ſcilicet ad faciendum phaſe, id eſt ad ſuſcipiendum corpus Domini, & quidam viri „ acquieſcentes conſilio, venerunt, aliis irridentibus, & ſubſannantibus eos. Johan. „ 3. *Hoc eſt judicium; quod lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Erant enim opera eorum „ mala.* Quaſi diceret: juſto judicio judicantur & condemnantur, qui plus di-

li-

ANNO CHRISTI 1433.

„ ligunt peccatis ſuis inhærere, quam ſe præ-
„ parare & Chriſtum ſuſcipere. Canon: Qui
„ pro ſceleribus ſuis duobus vel tribus annis
„ non communicant, excommunicandi ſunt,
„ donec pœnitentiam agant, Luc. 18. *Nemo*
„ *virorum illorum qui vocati ſunt & non vene-*
„ *runt, guſtabunt cœnam meam:* Hæc Thomas
in forma. Ex cujus dictis patet primo, quod
iſte ſanctus loquens de tertio modo manducandi, ſcilicet ſacramentali & ſpirituali ſimul, dicit, quod omnes negligentes isto tertio modo manducare corpus & bibere ſanguinem Chriſti, quod eſt prandium divini ſacramenti, æternaliter damnabuntur, quamvis fidem & quædam opera caritatis habere videantur; probat per illud dictum Chriſti: *Niſi manducaveritis*, &c.

Secundo probat ex dicto apoſtoli: Quod caritas non valet ſine iſtis ſacramentis, ſcilicet corpore & ſanguine Domini, nec exteriora ſigna caritatis eis valent ad ſalutem æternam: cujus rationem dat, quod ipſa ſunt fundamentum veræ caritatis,

Tertio non habens impedimentum juſtæ neceſſitatis, & non faciens phaſe, id eſt non communicans ſacramento euchariſtiæ, ejus, inquit, anima eſt de populo Dei exterminanda.

Quarto patet, quod rex Ezechias, & principes etiam imperaverunt & mandaverunt univerſo Iſrael, ut veniant ad ſanctuarium Dei, & faciant phaſe, id eſt ſuſcipiant ſacramenta divina.

Quinto patet, quod omnes negligentes ſe præparare & ſuſcipere Chriſtum in ſacramentis, juſto Dei judicio excommunicantur & condemnantur, quod probat ex evangelio Chriſti.

Sexto patet, quod non ſolum tales a Chriſto & ſuo evangelio, ſed etiam ab eccleſia ſunt excommunicandi & condemnandi pro eorum negligentia, quouſque pœnitentiam egerint.

Septimo patet terribilis prophetia de talibus, quia ſcilicet, nemo virorum illorum qui vocati ſunt, & non venerunt, guſtabit amplius cœnam Chriſti. Ex quibus ſummarie concluditur, quod omnes Chriſti fideles tenentur non negligere, ſed præparare ſe ad dignam communionem ſacramentalem. Primo ſub carentia vitæ æternæ. Secundo ſub perditione caritatis. Tertio ſub exterminatione animæ; quarto ſub divina excommunicatione; quinto ſub ſeparatione ab eccleſia; ſexto ſub cœnæ Chriſti æterna non deguſtatione. Ex his planiſſime videri poteſt, ſub quantum rigido & diſtricto Chriſti præcepto tenentur omnes Chriſti fideles ſacramento euchariſtiæ communicare; cujus rationem ponit Thomas in eodem ſermone dicens: „ Quia ſic communicare ſa-
„ cramentaliter, & ultima & optima pars de
„ primis duabus, ſcilicet de manducatione
„ ſacramentali tantum & de ſpirituali tan-
„ tum, quam debent omnes fideles tamquam
„ optimam partem eligere; „ Unde ſubdit
„ Thomas ſic in forma: „ Primus modus eſt,
„ manducare ſacramentaliter tantum & non
„ ſpiritualiter; ſecundus modus, manducare
„ ſpiritualiter tantum, & non ſacramentaliter; tertius modus est, manducare ſacra-
„ mentaliter & ſpiritualiter ſimul. Hanc ulti-
„ mam & optimam partem, ſcilicet de pri-
» mo modo comedere ſpiritualiter, eligunt;
» & ſic ex utraque parte, quod melius eſt
» comedunt, & ideo multum felices ſunt.

» Eccleſ. 8. *Laudavi igitur lætitiam, eo quod*
» *non eſſet homini bonum ſub ſole, niſi quod*
» *comederet & biberet, atque gauderet*, quaſi
» dicat: expertus ſum plurima genera gau-
» diorum, & delectationum carnis & mundi,
» & hæc omnia vanitas, & finis eorum moe-
» ror & luctus; unde laudavi præ omnibus
» lætitiam, ſcilicet veram, id eſt teſtimonium
» bonæ conſcientiæ, quod non eſſet homini
» bonum ſub ſole, id eſt melius in hoc mun-
» do, niſi quod comederet, ſcilicet panem,
» qui de cœlo deſcendit, id eſt corpus Chri-
» ſti, & biberet vinum quod lætificat cor
» hominis, id eſt ſanguinem Domini:„ Hæc
Thomas in forma. Ecce quod ſacramentalis & ſpiritualis manducatio eſt multo melior & ſalubrior quam ſola ſpiritualis, & ipſa tamquam optima pars fidelium magis eligenda. Si ergo ſpiritualis eſt de præcepto, multo magis ſpiritualis & ſacramentalis.

Item, Paſchaſius tractatu ſuo de corpore
» Chriſti, cap. 22. ſic dicit: Quotquot ergo in
» Chriſto baptizantur, Chriſtum induunt, &
» panem angelorum comedunt. In quo nimi-
» rum myſterio benedixit Iſaac filium ſuum
» Jacob, quaſi nulla eſſet alia benedictio quam
» frumenti, & vini, ſcilicet in pane corpo-
» ris Chriſti & potu ſanguinis, quæ de agno
» corporis nobis quotidie per officium ſacer-
» dotis matureſcunt & comedimus, &c. Et
» idem 23. cap. ſic dicit: Nemo a carne Chri-
» ſti & ſanguine extraneus deputetur, niſi
» qui ſeipſum, culpis exigentibus, abſcidit.
» Ecce qualis ordo. Nam qui non manducat
» carnem Chriſti nec bibit ejus ſanguinem,
» procul dubio nec habet vitam in ſe ma-
» nentem. Hæc ille. Item, Albertus magnus
» in tractatu ſuo de officio miſſæ dicit: Chri-
» ſtus ſub una ſpecie panis corpus ſuum tra-
» didit, & ſub altera ſpecie vini tradidit ſan-
» guinem, & ſic ſervandum inſtituit; & cum
» Chriſti actio noſtra ſit inſtructio, pro certo
» hæc duo ſervanda nobis præcepit, & ideo
» ex præcepto Chriſti, ſub una ſpecie cor-
» pus, & ſub altera tradimus ſanguinem. Et
» infra: Oportet autem propter effectum ſa-
» cramentalem, ut ſanguis ibi habeatur ex
» virtute ſacramenti ad nutriendum pertinen-
» te, & ideo oportuit ut eſſet ibi confectio
» ex elemento potus, ſicut fuit ibi confectio
» ex elemento cibi; quia aliter ſacramentum
» in virtute & ratione ſacramentali eſſet im-
» perfectum, quia non ſignificaret perfectum
» alimentum; quia nullum alimentum homi-
» nis perficitur ſine potu, ſicut patet ſatis per
» ea quæ in ante habetis, ſatis bene dicta
» ſunt. Hæc ille. Ad idem dicit Bernardus
» in ſermone ad Petrum de corpore Chriſti:
» Benigniſſime, inquit, Jeſu nobile ſatis ſpon-
» ſæ tuæ dotalitium indulſiſti, ut vel ſic te-
» neret columba tua dulciſſimum memoriale
» dilecti ſui. Chriſtus enim pridie quam pa-
» teretur, diſcipulis ſuis hujus ſacramenti for-
» mam præſcripſit, efficaciam explicuit. Idem
» fieri præcepit, formæ præſcriptio in pane
» & vino. Notate ordinem. Cum adhuc cœ-
» naret, a menſa ſurrexit, diſcipulorum pe-
» des Dominus univerſitatis lavit, & dein-
» de ad menſam regreſſus, ordinavit ſacri-
» ficium ſanguinis & corporis, ſeorſum pa-
» nem, ſeorſum tradens & vinum. De pa-
» ne ita dicit: *Accipite & comedite, &c. hoc*
» *eſt*

ANNO CHRISTI 1433.

☞ „ *eſt corpus meum*, De vino ſimiliter: *Bibite* „ *ex hoc omnes*.„ Hæc Bernardus. Ex cujus verbis patet, quod Chriſtus hoc totale ſacramentum utriuſque ſpeciei tradidit toti eccleſiæ, & ſic communitati fidelium, & in ſumptione ſic fieri præcepit. Item, ad idem eſt doctor Durandus ſuper 4. ſententiarum diſt. 11. ubi ponens quæſtionem, utrum manducatio ſacramenti euchariſtiæ ſit de neceſſitate ſalutis, inter alia determinando quæſtionem, ſic dicit: „ Alia vero ſacramenta de neceſſitate „ ſalutis ratione præcepti divini; quia cum „ omnia ſacramenta inſtituta ſint propter ſa„ lutem viatorum, non videtur quod abſque „ contemtu homo viator poſſit talia totaliter „ omittere, habita opportunitate miniſtri vo„ lentis & valentis. Unde ſi talia ſacramen„ ta, non recipit, puta euchariſtiam & ex„ tremam unctionem, videtur contemnere præ„ ceptum divinum. Et infra: Eſt ergo eu„ chariſtia de neceſſitate ſalutis, ratione præ„ cepti divini, ac etiam ratione præcepti ec„ cleſiæ, ut habetur ex concilio generali ex„ tra. de pœn. & remiſs. capitulo, *Omnis u„ triuſque ſexus*. „ Hæc ille.

Item, dominus Armachanus Hiberniæ primas, lib. 9. de quæſtionibus Armenorum cap. 7. ubi Joannes quærit: ſic: „ Dic nunc, Li„ cet unquam communicare indiſtincte ſub u„ troque ſacramento corporis & ſanguinis? & „ reſpondet Richardus, ſic dicens: Juxta ſa„ cram ſcripturam licet communicare quoſ„ cumque ſub utroque ſacramento. Paulus e„ nim apoſtolus ſcribens toti eccleſiæ quæ e„ rat Corinthi, omnibus eis tam viris, quam „ mulieribus de hoc ſacramento loquens, ſic „ dicit 1. Corinth. 11. *Si quis videtur conten„ tioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non ha„ bemus*, &c. Et conſequenter *adjungit: Quo„ tieſcumque manducaveritis panem hunc & ca„ licem biberitis, mortem Domini annunciabitis „ donec veniat. Itaque quicumque manducaverit „ panem hunc, & biberit calicem Domini indi„ gne, reus, &c. Probet autem ſe, &c.* Con„ ſtat quod loquitur cunctis fidelibus Corin„ thi & toti illi eccleſiæ. Sic enim incipit il„ lam epiſtolam: *Paulus apoſtolus, &c. eccle„ ſia Dei quæ eſt Corinthi;* & eis ſuadet, non „ dubium, omnibus ratione utentibus, cap. „ 1. dicens: *Propter quod, cariſſimi, fugite ab „ idolorum cultura*, cujus ſuaſionis rationem „ conſequenter ſubjungit ſic: *Quæ immolant „ gentes, dæmoniis immolant & non Deo. No„ lo autem vos fieri ſocios dæmoniorum*. Sicut „ igitur omnes debent idolorum culturam fu„ gere, ſic omnes innuit debere calicem Do„ mini bibere, & eſſe participes ejus menſæ, „ quod verba ſuperiora ſatis oſtendunt, cum „ indiſtincte loquatur omnibus, *Convenientibus „ vobis in eccleſiam*. Addens, quod *unuſquiſque „ cœnam ſuam præſumit ad manducandum*, con„ ſequenter eos inſtruens, ſic dicit: *Quotieſcum„ que manducabitis panem & calicem Domini bi„ betis, mortem Domini annunciabitis donec ve„ niat*. Omnes qui potuerunt ſe probare, ſi„ cut ſubjungit: *Probet autem ſeipſum homo*, „ qui tam de pane, quam de calice partici„ pare voluit, cum omnibus tradat doctrinam „ totam præmiſſam. Item hoc ſatis oſtendit „ ex hoc quod reprehendit eos indiſtincte, „ ſcilicet quod unuſquiſque cœnam ſuam, ſci„ licet tam ſacramentum corporis quam ſanguinis, præſumpſit ſingulariter manducare. „ Itaque aliqui, aliis eſurientibus, ebrii ex „ hoc erant. Eccleſia tamen Romana in uſu „ habet ſolum vinum calicis (*a*) conferre „ poſt communionem corporis Chriſti, ne „ forte per negligentiam, quæ forte poſſet „ contingere in miniſtrando in multitudine, „ propter ſacramentum ſanguinis Chriſti fi„ delibus quibuſcumque aliquid effunderetur „ de ipſo ſacramento, quale periculum non „ eſt in miniſtratione corporis Chriſti fide„ libus indiſtincte. Et ideo populo ſacra„ mentum ſanguinis non miniſtratur, quam„ vis fieri poſſet licite. „ Hæc Armachanus.

ANNO CHRISTI 1433.

(*a*) Id eſt vinum non conſecratum, quod caliei poſt communionem ſuperfunditur.

Cum autem multum accommodum ſit in materia fidei ipſi eccleſiæ primitivæ, primitias Spiritus habenti, conformari, cum noſtra converſatio Chriſto & apoſtolis propinquior, & eorum doctrina ſicut luna ſoli vicinior, tantum luminoſior, ſanctior, & omni religione Catholica decoroſior; moribus pulchrior, fide purior & ex conſequenti imitabilior; de qua dicit Apoſtolus: *Ipſi enim ſcitis, fratres quemadmodum vos oporteat imitari nos non aliter, quam ſicut habetis formam noſtram*. Et alibi dicit Apoſtolus: *Itaque, fratres, ſtate & tenete traditiones quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram*. Et hoc Beda notat in homilia infra octavam Aſcenſionis ſuper evangelio, *Cum venerit Paraclitus Spiritus*, ſic dicens: Perfectum vitæ magiſterium eſt eccleſiæ primitivæ actus imitari. Et infra: „ Nec „ dubitandum, quia quorum nunc veſti„ gia ſequimur, ad eorum in futuro ſimus „ præmia perventuri, a quo declinare eſt „ ſtultum & imperfectum ſequi erroris de„ vium. Electi itaque & ipſi veri filii Iſrael „ dicant potius illud num. 20. & 21. *Via „ regia gradiemur, non declinando ad dexte„ ram nec ad ſiniſtram*. Quæ via, eſt via ec„ cleſiæ primitivæ, a qua exhorbitare in fi„ de, doctrina & moribus, grandis error „ eſt. „ Et ſubditur: Per tritam gradiemur viam & publicam; quam ſcilicet pedes ſanctorum eccleſiæ primitivæ & ſanctorum doctorum attriverunt, non pedes modernorum errantium, ipſam matrem, veluti degeneres filii, moribus, operibus & imitatione negantium & relinquentium; de quibus dicitur Proverb. 15. *Stultus deſpicit matrem ſuam*. Electis Dei dicitur Prov. 1. *Audi, fili mi, diſciplinam patris tui*, Chriſti, *& ne dimittas legem matris tuæ*, id eſt eccleſiæ primitivæ. Nam imitari meliores, & exemplo meliorum vitam componere & mores regere, ſemper erat prudentum ſententia. Illa autem exempla digna ſunt imitatione, quæ excellentiora ſunt pietate, ut dicitur di. 9. *Sana*. Et concordat di. 20. *De quibus*, ubi dicitur, quod exempla antiquorum ſanctorum tam in ſcriptis, quam in factis, ſunt perſpicaciter recordanda & imitanda, quod vult ſanctus Beda in auctoritate ſupradicta; quod fecit ipſe una cum Auguſtino, Hieronymo, & cæteris plurimis ſanctis in docendo & ſequendo eccleſiam primitivam in adminiſtratione euchariſtiæ ſub utraque ſpecie. Propter quod eorum doctrina potius eſt ſequenda, & via eorum ſecurius ambulanda, quam via modernorum a lege Domini oberrantium. Quare poſt legis fundamenta & ſanctorum doctorum, pro utraque ſpecie diviniſ-

Quod eccleſia primitiva ſit imitanda in fide, moribus & doctrina.

ſimæ

simæ communionis ad laicos jam adducta, praxim restat ecclesiæ primitivæ diligenter aspicere & pertractare.

ANNO CHRISTI 1433.

Quod primitiva ecclesia communicavit sub utraque specie.

Arguit namque ipsa communio calicis præclari apud Corinthios, prout ex epistola colligitur magni Pauli apostoli, quod plerique adversariorum nec audent nec possunt rationabiliter saltem denegare.

De praxi tempore apostoli S. Dyonisii.

Viguit etiam & tempore Dionysii, sicut de hoc Dionysius de ecclesiastica hierarchia, cap. de eucharistia recitat, sic dicens: „ Cooperum & indivisibilem panem discooperiens, „ & in multa dividens, & unitivam calicis „ omnibus præcipiens significative unitatem „ significat & distribuit, sacratissimum in istis „ sacrificium perficiens; „ ubi glossa dicit: „ Episcopus sive sacerdos ipsa sacramenta manifestat & discooperit, & dividens ea multis „ distribuit, & hoc ipsum facit de calice, per „ significationem unum in multos dividens.„

De praxi tempore Origenis.

Viguit & tempore Origenis hæc communio sub utraque specie, qui scribens in hom. XVI. super num. dicit: „ Dicant ergo nobis, quis „ est iste populus, &c.„ ut supra est allegatum.

Donati.

Viguit etiam tempore Donati, ut de hoc scribitur in passionibus, & ut tangit de hoc beatus Gregorius lib. I. dialogorum cap. VIII. Quod cum quadam die missa celebrata populus communicaret, & diaconus communicans Christi sanguinem propinaret, subito paganorum impulsu diaconus cecidit, & calicem sanctum fregit. Ex quo patet quod diaconus de officio suo olim porrigebat fidelibus laicis sanguinem Christi sub specie vini de calice, ut de hoc scribit S. Thomas de veritate catholicæ fidei contra errores infidelium lib. 4. cap. 751. ubi agit de distinctione ordinum. „ Acolythi habent ministerium super vasa non sacra, in quibus sacramenti materia præparatur; unde eis urceoli in sua ordinatione „ traduntur. Subdiaconi autem habent minister„ium super vasa sacra, & super dispositionem materiæ nondum consecratæ. Diaconi autem habent ulterius ministerium super materiam jam consecratam, prout sanguinem Christi dispensant fidelibus; & ideo „ hi tres ordines sacri dicuntur, quia accipiunt ministerium super aliqua sacra, & „ deserviunt etiam superiores ordines in præparatione populi. Unde & diaconibus committitur evangelica doctrina populo proponenda; subdiaconibus apostolica, acolythis „ ut circa utramque exhibeant quot pertinent „ ad solemnitatem doctrinæ, scilicet luminaria deferant, & alia hujusmodi adminis„trent. „ Hæc ille.

Leonis.

Item, observabatur olim communio præclari calicis ad plebes tempore Leonis papæ, qui sanctus papa, ut dicit in sermone quadragesimali Dominicæ *Reminiscere*, qui sermo incipit: Prædicaturus vobis, dilectissimi, sanctissimum maximumque jejunium; ostendens quosdam jejunium observare die dominica in contemtu resurrectionis ejus, ad sacramentum corporis Domini sub specie panis accessisse, sed a sacramento alterius speciei declinasse, sic inquit: „ Nulla itaque vos contagionis hujus aspergat impietas, cum his qui sua maxime „ observantia polluuntur, servientes potius „ creaturæ quam creatori, & luminaribus cœli stultam abstinentiam devoventes, quos nemo ambigat esse Manichæos, qui in honorem solis & lunæ die Dominico & secunda feria deprehensi fuerint jejunare; uno„ enim perversitatis suo opere bis impii, bis„ prophani sunt, qui jejunium suum ad sy„derum cultum, & ad resurrectionis Christi „ institutere contemtum. Abdicant enim se sacramento salutis humanæ, & Christum Dominum nostrum, sicut in unitate * carnis „ nostræ denegant natum, ita vere mortuum „ & resurrexisse non credunt; & ob hoc diem „ nostræ lætitiæ jejunii sui mœrore condemnant. Cumque ad tegendam infidelitatem „ suam nostris audent interesse mysteriis, ita „ in sacramentorum communione se temperant, ut interdum, quo tutius lateant, ore „ indigno corpus Christi accipiant, sanguinem „ autem redemptionis nostræ haurire declinent: quod ideo vos scire volumus, ut vobis hujusmodi homines etiam in his manifestentur indiciis; & ubi deprehensa fuerit „ sacrilega simulatio, notati & proditi a societate sanctorum pellantur. De talibus enim beatus Paulus apostolus ecclesiam Dei „ provide monet, dicens: *Rogamus autem vos, „ fratres, ut observetis eos qui dissentiones & „ offendicula præter doctrinam quam didicistis „ faciunt, & declinate ab his*, &c.„ Hæc ille. Ex quo patet quod communicantes sub prima specie & calicem haurire declinantes, dicuntur sacrilegii crimen committere; quod non fieret, si communio sacramenti calicis præcepta non esset. Secundo patet quod tales a societate sanctorum sunt expellendi, & sic excommunicandi, & a talibus, ut ab excommunicatis, est declinandum; quod non fieret nisi tales grande scelus contra legem Dei committerent.

* l. veritate ut apud S. Leonem.

ANNO CHRISTI 1433.

De praxi tempore S. Gregorii.

Viguit etiam hæc communio sub utraque specie ad laicos tempore beati Gregorii; unde ipse Gregorius scribit in homilia paschali, ut habetur in canone, di. 2. *Quid sit.*„ Quid „ sit sanguis agni non jam audiendo, sed bi„bendo didicistis: qui sanguis super utrum„que postem ponitur, quando non solum„ ore corporis, sed etiam cordis hauritur. Utroque enim poste agni sanguis est positus, „ cum ore ad redemptionem sumitur, ad i„mitationemque intenta mente cogitatur. Et „ infra: In hoc mysterio moritur, ejus quo„que utique corpus sumitur, ejus caro in sa„lutem populi * partitur, ejus sanguis jam in „ manus infidelium per ora funditur.„ Hæc ille.

* al patitur.

S. Augustini.

Sed tempore Augustini ipsa communio sub duplici specie servabatur, sicut de hoc scribit Augustinus in quodam sermone, & habetur in canone de consecrat. di. 2. *Quia passus*, ubi sic ait: „ Vos post jejunia, post labores; „ post humilitatem & contritionem, jam in „ nomine Christi, tamquam ad calicem, ve„nistis, & ibi in mensa & in calice nobis„cum vos estis: simul hoc sumimus, simul „ hoc bibimus, quia simul vivimus. Hæc Au„gustinus. Item Augustinus, & ponitur de „ consecrat. di. 2. Dum frangitur hostia, san„guis in ora fidelium funditur, quid aliud „ quam Dominici corporis in cruce immola„tio, ejusdemque de latere effusio designa„tur? „ Hæc ille.

S. Cypriani.

Adhuc & tempore Cypriani communio sub duplici specie ad laicos practicabatur: unde Cyprianus sanctus martyr suarum epistolarum epistola 34. loquens de sacramento Dominici

ca-

calicis, dicit ad quemdam coepiscopum: „ Quam- A
ANNO CHRISTI 1433. „ quam sciam, frater carissime, episcopos plu-
„ rimos ecclesiis Dominicis in toto mundo di-
„ vina dignatione præpositos, evangelicæ ve-
„ ritatis ac divinæ traditionis tenere rationem,
„ nec ab eo quod Christus magister & præ-
„ cepit & gessit, humana & novella institu-
„ tione decedere ; cur quidam vel ignoran-
„ ter, vel simpliciter, in calice Dominico san-
„ ctificando & plebi ministrando, non hoc
„ faciunt quod Jesus Christus Dominus & Deus
„ noster, sacrificii hujus auctor & doctor, hoc
„ fecit & docuit? „ Hæc ille. „ Idem Cy-
„ prianus S. martyr epistola 14. suarum epi-
„ stolarum ad Tiberianos, sic dicit. Scire de-
„ betis & pro certo credere ac tenere, pres- B
„ suræ diem super caput esse, cœpisse & oc-
„ casum sæculi, atque antichristi tempora ap-
„ propinquasse, ut parati omnes ad prælium
„ stemus, nec quidquam nisi gloriam vitæ æ-
„ ternæ & coronam confessionis Dominicæ co-
„ gitemus. Nec putemus talia esse quæ ve-
„ niunt, qualia fuerunt illa quæ transierunt;
„ gravior nunc & ferocior pugna imminet, ad
„ quam fide incorrupta ac virtute robusta pa-
„ rare se debeant milites Christi, consideran-
„ tes Idcirco se quotidie calicem sanguinis
„ Christi bibere, ut possint & ipsi propter
„ Christum sanguinem fundere. Hoc est e-
„ nim velle cum Christo inveniri, seu id
„ quod Christus & fecit & docuit imitari. „ C
Hæc ille. Ad idem S. Cyprianus epist. 37. dicit: „ Quomodo docemus aut provocamus
„ eos in confessione sanguinem suum fun-
„ dere, si eis militaturis Christi sanguinem
„ denegamus? aut quomodo ad martyrii po-
„ culum idoneos facimus, si non eos prius
„ ad bibendum in ecclesia Domini poculum
„ jure communicationis admittimus? „ Hæc
ille. Item, idem S. Cyprianus epist. 34. ad Cæcilium de lapsis sic dicit: „ Sic ergo inci-
„ pit & passionibus Christi fraternitas in per-
„ secutionibus retardari, dum in oblationibus
„ discit de sanguine ejus & cruore confun-
„ di. „ Et infra. „ Quomodo autem possu-
„ mus propter Christum sanguinem fundere, D
„ qui sanguinem Christi erubescimus bibere,
„ qui tunc potest lætificare in ecclesia biben-
„ tem turbam? Sed quod bibitur, Domini-
„ cam teneat veritatem. „ Hæc Cyprianus.

Item, Fulgentius de divinis officiis, cujus prologus sic incipit: „ Ea quæ per anni cir-
„ culum, &c. Verbum Patris carni & sangui-
„ ni, quem de utero Virginis assumpserat, &
„ pani ac vino, quod in altari sumitur, me-
„ dium interveniens, unum efficit sacramentum,
„ quod cum in ora fidelium sacerdos distri-
„ buit, panis & vinum absumitur & transit.
„ Partus autem Virginis cum unito sibi ver-
„ bo Patris, & in cœlo & in hominibus in-
„ teger permanet & inconsumptus. „ Hæc ille. E

Et in libris missalibus plerisque antiquis sic scriptum reperitur, rubricaque talis habetur: Communicans alios dicat: „ Perceptio corpo-
„ ris Domini nostri Jesu Christi prosit animæ
„ tuæ & corpori tuo in vitam æternam. Ad
„ calicem autem dicat: Sanguis Domini nostri
„ Jesu Christi proficiat tibi in remissionem om-
„ nium peccatorum tuorum in vitam æternam. „

Item glossa Liræ super illud Proverb. IX. *Bibite vinum quod miscui vobis*. „ Vinum id
„ est sanguinem meum, in quo admiscetur
„ aqua. In utraque enim specie communica-
„ bant antiquitus fideles. Item super illud
ANNO CHRISTI 1433. „ Pauli: *Et sic de pane isto edat & de calice*
„ *bibat*, dicit, quod hic fit mentio de dupli-
„ ci specie, nam in primitiva ecclesia sic da-
„ batur fidelibus. Et dicit Wilhelmus de Mon-
„ te Lauduno in sacramentali suo, titulo *de*
„ *sacramenti hujus usu*, quia adhuc in multis
„ locis communicatur cum pane & vino, id
„ est cum toto sacramento. Hæc ille. Idem
„ super istud Isaiæ 25. *Et faciet Dominus e-*
„ *xercituum*, id est rex angelorum, *omni po-*
„ *pulo*, id est electis suis, quia assumuntur
„ ex omnibus populis in monte hoc, id est
„ in monte Sion, ubi dicitur Dominus feci-
„ se cœnam discipulis convivium pinguissi-
„ mum, &c. id est convivium excellentissi-
„ mum, habens in se omne spirituale dele-
„ ctamentum, quod definatur per delectabi-
„ lia hic expressa. Tunc enim dedit discipu-
„ lis corpus in cibum, & sanguinem in po-
„ tum, & hoc sacramentum est maxime re-
„ fectivum, & per apostolos suos fecit & fa-
„ cit hoc convivium ministrari omnibus Chri-
„ stianis per orbem diffusis. „ Hæc per to-
tum Lira. Item super istud Zachariæ IX. *Quid enim bonum est ejus, & quid pulchrum ejus ni-*
si frumentum electorum, & vinum germinans vir-
gines, &c.

„ Quid bonum ejus, id est, quid est pla-
„ cens coram Deo, nisi frumentum electo-
„ rum, id est corpus Christi consecratum in
„ pane frumenti, quo nutriuntur spiritualiter
„ electi; & vinum, id est sanguis Christi sub
„ specie vini, germinans virgines, id est mul-
„ tiplicans virgines in ecclesia Dei sequentes
„ vestigia Christi passi. „ Hæc Lira.

Item Thomas de Aquino parte 3. Summæ, art. 3. quæst. 82. „ Sanguis Christi dispensa-
„ tur populis per diaconos: unde & beatus
„ Laurentius dixit beato Sixto: Experire u-
„ trum idoneum ministrum elegeris, cui com-
„ misisti Dominici sanguinis dispensationem. „
Et infra. „ Et quia diaconi sunt inter sacer-
„ dotes & populum, magis convenit diaco-
„ nibus dispensatio sanguinis, quam dispen-
„ satio corporis. „ Hæc ibi. Idem dicit B. Au-
gustinus sermone IX. de S. Laurentio. „ Quam
„ glorioſa & quanta & quantarum virtutum
„ multitudine, quasi florum varietate distin-
„ cta Laurentii sit corona, universa testis est
„ Romana ecclesia. In ipsa enim ecclesia, si-
„ cut soletis audire, diaconi gerebat officium:
„ ibi sacrum Christi sanguinem ministravit,
„ ibi pro Christi nomine suum sanguinem fu-
„ dit. „ Hæc ille.

Probatur communio duplici specie per concilia generalia.

Cum autem concilia generalia juste, sancte, & secundum Deum acta, tenta & celebrata, sunt agri Domini præcipua cultura, vepres, spinas & tribulos hæresum, errorum & schis-
matum exstirpantia, excessus corrigentia, de-
formata reformantia, & vineam Domini ad frugem uberrimæ utilitatis adducentia, restat ipsa jam in præsenti pro confirmatione nostri
propositi adducere, & in medium nostri pro-
ponere. Unde concilium Carthaginense quar-
tum sic dicit, & habetur 26. quæst. 16. „ Qui
„ pœnitentiam in infirmitate petit, si casu,
„ dum ad eum venit sacerdos, oppressus in-
„ firmitate obmutuerit, vel in phrenesim ver-
„ sus fuerit, dent testimonium qui eum au-
„ dierunt, & accipiat pœnitentiam. Et si con-
„ ti-

ANNO CHRISTI 1433.

„ tinuo moriturus creditur, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus eucharistia. Si supervixerit, ammoneatur a supradictis testibus petitioni suæ satisfactum, & subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quamdiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probaverit. „ Hæc ibi. Item ex concilio Toletano 4. capitulo *Pro reverentia;* sic habetur: „ Pro reverentia sanctissimæ „ fidei, & propter corroborandas hominum „ invalidas mentes, consulto piissimi & glo„ riosissimi Recaredi regis, constituit synodus „ per omnes ecclesias Hispaniæ & Galliæ vel „ Galliciæ, secundum formam orientalium ec„ clesiarum concilii Constantinopolitani CL. e„ piscoporum, symbolum fidei recitetur, & B „ priusquam Dominica dicatur oratio, vo„ ce clara prædicetur populo, quo & fides „ vera manifesta sit & testimonium habeat, „ & ad Christi sanguinem prælibandum, pe„ ctora, populorum fide purificata accendant. „ Hæc ibi.

Rationes pro communione utriusque speciei. 1. Quod sit utilis.

Jam autem ad rationes aliquas & paucas condescendens, primo, quod sit utilis & saluti expediens, arguitur sic. Illud est utile & saluti expediens fidelium, quod in anima fideli arida humectat, incensa refrigerat & extinguit, immo lavat, calefacit, lætificat, sanat & placat. Sed talis est communio sub utraque specie a fidelibus digne celebrata: ergo est utilis & saluti expediens, &c. Major C nota. Minor patet per Thomam sermone 3. præsertim de calicis sacramento tractantem: qui Thomas jam ante supra est allegatus.

Item arguitur sic: Illud quod est institutum a Christo, ad dandum fidelibus, omne delectamentum habens spirituale, est utile Christianis & expediens saluti. Sed communio divinissimæ eucharistiæ sub utraque specie digne celebrata, est hujusmodi: ergo utilis, &c. Major est nota. Minor pro prima specie patet per illud Sapientiæ XV. *Panem de cælo dedisti eis, habentem omne delectamentum & omnem saporem suavitatis.* Et per Thomam 22. sermone dicentem: De primo dicitur Isaiæ 52. *Audite audientes me, & comedite bonum, &* D *delectabitur in crassitudine anima vestra.* Ambrosius: „ Panis candidissime, habens omne „ delectamentum, & omnis saporis suavita„ tem, qui nos semper reficis, & numquam „ vitæ deficis, comedat te cor meum, & „ dulcedine saporis tui repleantur viscera a„ nimæ meæ. „ Hæc Thomas. Pro secunda autem specie patet per Chrysostomum supra allegatum super Johannem, qui loquens de sanguine Christi & de effectibus illius, atque delectationibus quas operatur, sic inter cætera dicit: „ Secus hunc fontem plantati sunt „ non salices infructuosi, sed & arbores ad „ ipsum ascendentes cœlum. „

Item arguitur sic: Illud est utile & expe- E diens, quod est pro tuitione corporis & animæ: sed communio divinissimæ eucharistiæ sub utraque specie digne celebrata, est hujusmodi: ergo, &c. Major est nota; minor patet per Ambrosium, Thomam & Innocentium supra allegatos: ergo &c.

Quod autem communio divinissimæ eucharistiæ sit necessaria & præcepta, sic arguitur & probatur. Illud sacramentum est necessarium ex lege & præceptum, ad cujus usum sub indignatione Dei omnipotentis obligantur & cogendi sunt fideles: sed tale est sacramentum eucharistiæ: ergo ipsum est necessitatis & præcepti. Major nota est de se, cum tale quodlibet est obligativum sub pœna peccati mortalis; sed & minor patet Matth. 22. ubi dicitur, quod rex fecit nuptias filio suo, & præcepit servis suis vocare & invitare ad nuptias, & per illud Lucæ 14. ubi fecit cogere invitatos ad nuptias.

ANNO CHRISTI 1433.

Quod autem hoc prandium illarum nuptiarum sit convivium sacramentale, patet per Liram ibidem exponentem sic & dicentem: „ Nuptiæ istæ non possunt intelligi beatitudo „ in ecclesia triumphante, quia infra dicitur: „ *Servi vocaverunt ad nuptias bonos & malos,* „ *& impleta sunt nuptiæ.* Ad beatitudinem au„ tem cœlestem non admittentur boni cum „ malis, sed solum boni; nullus etiam ibi „ receptus ejicitur. Et subdit: *Ecce prandium* „ *paravi*, videlicet sacramentum ecclesiæ & „ doctrinas, quibus reficitur anima, & potis„ simum in sacramento eucharistiæ, in quo „ datur nobis caro Christi in cibum, & san„ guis ejus in potum. „ Hæc Lira.

De coactione autem pro secunda parte minoris, dicit Augustinus exponens eumdem textum de convivio sacramentali, ut patet 23. quæst. 6. cap. *Schismata*, ubi dicit: Unde & ipse Dominus ad magnam cœnam suam prius convivas suos adduci jubet, & postea cogi. Nam cum ei servi respondissent: *Domine, factum est quod jussisti, & adhuc locus est. Exite*, inquit, *in vias & sepes, & quoscumque inveneritis cogite intrare*, non quia coguntur reprehendant: sed quo coguntur attendant. Et repetens eadem verba 23. quæst. 4. cap. *Ipsa pietas* subdit: „ Convivium Domini „ est unitas corporis Christi non solum in sa„ cramentis altaris, sed & in vinculo pacis. „ Hæc ille. Ex quo patet illud convivium, ad quod cogendi sunt fideles, esse in sacramento altaris & in convivio pacis; ex quo sequitur minorem esse veram.

Explicit positio primi articuli Bohemorum in concilio Basileensi.

Per organum magistri Johannis de Rockazana publicata in refectorio Prædicatorum in audientia publica, mense Januario, anno Dominicæ incarnationis 1433.

TERTIUS ARTICULUS BOHEMORUM

Propositus in sacro Basileensi concilio, per dominum Ulricum, unum ex oratoribus Bohemorum præmissorum.

IN nomine Domini Dei nostri. Amen. Lo- Ib. p. 307. cuturus in hoc venerando concilio coram Actus 1. diei. reverendissimis in Christo patribus & dominis egregiis magistris & doctoribus, ac tanto auditorio, anxiatus est in me spiritus meus, in me turbatum est cor meum, tum propter laudabilium perspicaciumque virorum præsentiam, tum propter parvitatem & inhabilitatem ingenii mei, quam scio in memetipso fore satis magnam. Ex injuncto tamen mihi onere a confratribus meis, confidens de Patre misericordiarum, a quo omnis sapientia, cujus denique manus non est abbreviata, ut salvare nequeat, neque aggravata est a viris ejus, ut non exaudiat, Isaiæ 59. Ad ipsum, inquam, Patrem misericordiarum recurrens,

☞ cordialiter invoco quatenus dignetur labia mea aperire, ut os meum annunciet laudem ſuam.

ANNO CHRISTI 1433.

Pro aliquali ergo præambulo infra dicendorum, & pro veritate articuli noſtri tertii, quem habemus præ manibus, occurrunt verba quæ ſcribuntur Matth. 22. ſub hac forma: *Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo. Non enim inſpicis in perſonam hominum.* Quamquam illa verba dicta ſunt a calumniatoribus Domini noſtri Jeſu Chriſti, puta Phariſæorum diſcipulis, & Herodianis, tamen ad intentionem Spiritus ſancti, a quo eſt omnis veritas, ſunt verba fideliſſima, & omni acceptione digna. Ipſe enim Jeſus eſt verax magiſter, & viam Dei in veritate docet, &c. In quibus quidem verbis tria tangantur, quæ faciunt magiſtrum laudabilem, ſcilicet veritas vitæ, veritas doctrinæ, & veritas juſtitiæ. Primum ibi: *Scimus quia verax es.* Secundum ibi: *Viam Dei in veritate doces.* Tertium ibi: *Et non eſt tibi cura de aliquo.* Iſta tria habuit in ſe Dominus Jeſus laudabilis noſter magiſter. Primum quidem habuit veritatem vitæ: quoad immunitatem peccati, juxta illud 1. Pet. 2. *Qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus.* Hic dixit Judæis, ut habetur Johannis 8. *Quis ex vobis arguet me de peccato? ſi veritatem dico, quare non creditis mihi?* Secundo, ipſe magiſter noſter Jeſus habuit veritatem doctrinæ, quoad annunciationem voluntatis Dei Patris omnipotentis, quod tangitur ibi: *Et viam Dei in veritate doces.* De hac Johan. 7. *Doctrina mea non eſt mea, ſed ejus qui miſit me.* Et ibid. cap. 8. *A me ipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor.* Et cap. 14. Johan. *Verba quæ loquor vobis, a me ipſo non loquor. Pater in me manens ipſe facit opera.* Tertio, ipſe noſter magiſter habuit veritatem juſtitiæ in non acceptione perſonarum, quod tangitur ibi: *Et non eſt tibi cura de aliquo. Non enim reſpicis perſonam hominum.* De hoc Johan. 8. *Ego non judico quemquam; & ſi judico ego, judicium meum verum eſt*; utique verum; fuit enim ſine perſonarum acceptione. Patet in hoc quod dixit quibuſdam ex Hieroſolymis, ut habetur Johan. 7. *Eſt verus qui miſit me, quem vos neſcitis, ego autem ſcio eum; & ſi dixero quia neſcio eum, ero ſimilis vobis mendax.* Item Johan. 8. *Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia non eſt veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax eſt & pater ejus: Ego autem, qui veritatem dico, non creditis mihi.* Item patet Matth. 23. *Va qui ſcribas & Phariſæos ſalutant.* Item Lucæ 11. ubi dicitur: *Va vobis Phariſæis, qui diligitis primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro. Va vobis, qui eſtis ut monumenta quæ non apparent, & homines qui ſupra ambulant neſciunt.* At quidam legiſperitus ait illi: *Magiſter, hæc dicens etiam nobis contumeliam facis. At ille reſpondens ait, Et vobis legiſperitis va, quia oneratis homines oneribus, quæ portare non poſſunt, & ipſi vos digito veſtro non tangitis ſarcinas.* Ecce veritas juſtitiæ in iſto magiſtro, quia etiam legiſperitis, qui ſe juſtificabant coram hominibus, non pepercit. Hinc dixit perſonas acceptantibus, ut habetur Johan. 7. *Nolite judicare ſecundum faciem, ſed juſtum judicium judicate.* Hic eſt enim, inquam, ille magiſter de quo dicitur Matth. 23. *Vos autem nolite vocari rabbi, unus eſt enim magiſter veſter.* Iſte itaque magiſter præ aliis principaliter eſt audiendus, imitandus & honorificandus. Pro primo eſt vox Patris, ut habetur Matth. 9. *Et venit vox de nube dicens: Hic eſt Filius meus cariſſimus, audite eum.* Item vox Matris Johan. 2. *Dicit Mater ejus miniſtris: Quodcumque dixerit vobis facite.* Et merito audiendus: *omnis enim anima quæ non audierit magiſtrum ſeu prophetam illum, exterminabitur de plebe.* Actuum 3. Pro ſecundo, quod ſit imitandus. Eſt enim Chriſtus exemplar & ſpeculum noſtrum ſine macula, ad ipſum quantum ſufficimus imitandum. Ad hoc enim ſpecialiter incarnatus fuit, ut humanum genus redimeret, & viam virtutum ſuis fratribus exemplaret: unde dictum eſt in figura Exodi 25. *Inſpice & fac ſecundum exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt.* Mons Chriſtus eſt, de quo pſalmus: *Mons Dei, mons pinguis.* Hinc dixit Apoſtolus ad Epheſ. 5. cap. *Imitatores mei eſtote ſicut filii cariſſimi, & ambulate in dilectione, ſicut Chriſtus dilexit vos.* Et Johan. 12. *Qui mihi miniſtrat, me ſequatur.* Pro tertio, ſcilicet quod ſit honorificandus, dicitur Johan. 5. *Omne judicium dedit Pater Filio, ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem. Qui enim non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui miſit illum.* Et merito; hoc enim honore condignus eſt, rex quemcumque voluerit honorare. Eſther. 6. Hunc ergo magiſtrum oportet nos habere pro vero præſidente ſine medio eccleſiam informandi, pacificandi & reformandi, tam in capite vocato, quam in membris. Nam ipſe eſt optimus legis interpres, ut patet ex fide ſcripturæ, cujus judicio, acceptationi & interpretationi oportet ſtare ſalvandum quemlibet, ſi voluerit ab errore (immunis eſſe) non ſolum in materia fidei, ſed etiam in veritate quacumque neceſſaria ad ſalutem; cum illud ſit argumentum infallibile: Hoc dixit Chriſtus Jeſus; ergo verum. Hoc mandat Chriſtus Jeſus, ergo faciendum. Hoc conſulit Chriſtus Jeſus, ergo propter imprudentiam viatorum non omittendum. Hoc prohibet Chriſtus Jeſus, ergo non faciendum. De puro autem homine infallibiliter non ſic ſequitur de forma, cum non ſequitur videlicet: Hoc dixit homo, hoc dixit Romanus pontifex, hoc dicit Eugenius papa: ergo verum aut faciendum; ſed addito iſto medio bene ſequitur: Hoc dicit Romanus pontifex, & in ſcriptura canonica ſe fundat veraciter, ergo hoc eſt verum aut faciendum. Et pro iſta ſententia eſt egregius doctor beatus Auguſtinus dicens: „ Noli litteris meis „ quaſi canonicis ſcripturis inſervire, ſed in „ illis quæcumque credebas cum inveneris, „ incunctanter crede: in meis autem quod „ certum habeas, niſi certum intellexeris, „ noli firme tenere. „ Hæc ille, & habetur 9. di. *Noli.* In ipſius ergo Jeſu Chriſti optimi magiſtri noſtri nomine articulus noſter tertius in ordine proponitur in hac forma.

ANNO CHRISTI 143

Ver-

☞

ANNO CHRISTI 1433.

Verbum Dei, exemplo Christi & apostolorum, a sacerdotibus Domini libere ac sine impedimento, fideliter & veraciter debet prædicari & annunciari.

Inprimis antequam accedam ad ostendendam veritatem articuli tertii, quem habemus præ manibus, juxta sapientum doctrinam & laudabilem consuetudinem, propter lapsum linguæ sive imperitiam, protestationem per dominos meos nuperrime recitatam & confratres, venerandum magistrum Johannem de Rokezana, & honorabilem sacerdotem Nicolaum bacalaureum artium liberalium, hinc infero, volens ipsam habere pro renovata.

Bene autem iste articulus sequitur secundum. Si enim peccata mortalia publica, & quantum fieri potest etiam occulta, ordinate cassarentur in ecclesia, tunc sacerdotes utiliter prædicarent Verbum Dei, & populus utiliter audiret, alias non. Nam, ut dicitur in psalmo, *Peccatori autem dixit Deus*, & Sap. 1. *In malivolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis*: & Eccli. 21. *Audivit & luxuriosus, & displicebit ei, & projiciet illud post dorsum suum.*

Pro articulo ergo noto primo quid dicitur: *Verbum Dei exemplo Christi & apostolorum*, &c. Quod verbum Dei dupliciter accipitur: uno modo pro Christo Jesu vero Deo & homine, de quo Apoc. 19. *Et ecce equus albus, & qui sedebat super eum vocabatur fidelis & verax, & cum justitia judicat & pugnat. Oculi autem ejus sicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens in manu sceptrum, quod nemo novit nisi ipse, & vestitus erat veste aspersa sanguine, & vocabatur nomen ejus Verbum Dei*: & illud Verbum Dei est prædicandum vere & fideliter a sacerdotibus Domini, apostolorum exemplo, qui cum ceteris condiscipulis vitam Christi Jesu diligentissime prædicabant; unde 2. Corinth. 4. dicit Apostolus: *Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum: nos autem servos vestros per* Jesum & 1. Cor. 2. *Non judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum*, & ibidem 1. cap. *Nos prædicamus Jesum Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. Ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis, Christi Dei virtutem, & Dei sapientiam*. Ita enim vita Christi deberet esse crebra in sacerdotum Domini prædicationibus, exemplo Petri apostoli, qui ut habetur Act. 10. dixit: *Viri fratres, vos scitis quod factum est verbum per universam Judæam. Incipiens enim a Galilea, post baptismum quod prædicavit Johannes, Jesum a Nazareth*. Et infra: *Nobis præcepit prædicare populo & testificari, quia ipse est, qui constitutus est a Deo judex vivorum & mortuorum. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes qui credunt in eum*. Et congrue prædicanda est a sacerdotibus Domini vita Christi, Jesu, quia non aliter quam in ipsius imitatione de quanto possumus est nobis salus, juxta illud Johan. 10. *Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur. Et* ibidem cap. 14, dixit Jesus: *Ego sum via, veritas & vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me*. Et Lucæ 9. *Dicebat autem Jesus ad omnes: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*. Et hinc beatus Petrus apostolus, spiritu Patris ex alto in die Pentecostes inflammatus, concludit pro certo, ut habetur Act. 4. cap. loquens de Christo ad principes populi & seniores Israel: *Hic, scilicet Christus, est lapis angularis, qui reprobatus est a vobis ædificantibus qui factus est in caput anguli; & non est in aliquo alio salus*. Nec enim aliud nomen sub cœlo datum est hominibus, in quo oporteat salvos fieri. Sed, heu! hoc verbum Dei cum sua vita pœnali, humili & abjecta datum est hominibus hujus sæculi in oblivionem, ipso conquerente per prophetam psalm. 30. *Oblivioni datus sum tamquam mortuus a corde*. Ubi enim, quæso, est reperire hominem utriusque status, superioris, medii ac inferioris dignitatum, qui hoc verbum Dei in humilitate, paupertate, patientia & contemtu sæculi imitaretur, cum oppositum doceat rerum magistra oculata experientia quotidiana, & maxime in his qui videntur regere populum Dei? Et quoad hoc dicit beatus Chrysostomus in homilia: In nomine Christi „ multi ambulant, in veritate ejus pauci. „ Quod latius declarans beatus Bernardus „ serm. 33. super Cantica, loquitur isto modo: Væ generationi huic a fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis, si tamen „ hypocrisis dici debet quæ jam latere præ „ abundantia non valet, & præ impudentia „ non quiescit. Serpit hodie putrida tabes „ per omne corpus ecclesiæ. Et infra: Omnes „ amici & omnes inimici, omnes necessarii „ & omnes adversarii, omnes domestici & „ nulli pacifici, omnes proximi, & quæ sua „ sunt quærunt. Omnes ministri Christi sunt, „ & serviunt antichristo, honorari intendunt „ de bonis Domini, cui honorem non deferunt. Inde is quem vides, meretricius nitor, histrionicus habitus, regius apparatus. „ Vide aurum in frenis, in sellis, in calcaribus; plus calcaria quam altaria fulgent. „ Inde mensæ splendidæ & scyphis & cibis. „ Inde commessationes & ebrietates in cythara & lyra & tibia in redundantia torcularia & promtuaria plena, eructantia ex „ hoc in illud. Inde dolia pigmentaria, inde „ referta marsupia; pro hujusmodi volunt esse, & sunt ecclesiarum præpositi, decani, „ archidiaconi, episcopi, archiepiscopi. Nec „ enim hæc merito, scilicet virtuti, cedunt, „ sed hypocrisi, negotio illi quidem perambulante in tenebris. Prædictum est, & nunc „ tempus impletionis advenit: *Ecce in pace amaritudo mea amarissima*; amara prius in „ nece martyrum, amarior post in conflictu hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum. Non fugare, non fugere eos „ potest, ita invaluerunt, ita multiplicati sunt „ super nos; intrinseca & insanabilis plaga „ ecclesiæ; & ideo in pace ejus amaritudo „ amarissima. Sed in qua pace & pax, & non „ est pax. Pax a paganis, pax ab hæreticis; „ sed non profecto a filiis. Vox plangentis in „ tempore isto: *Filios enutrivi & exaltavi, ipsi autem spreverunt me*, & maculaverunt „ a turpi vita, quæstu, a turpi negotio, a „ negotio denique ambulante in tenebris, &c. „ Hæc ille. Et in eodem libro sermone 77. ita „ lo-

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

„ loquitur: Non ſunt omnes amici ſponſæ, „ quos hodie huic ſponſæ aſſiſtere cernis. Pauci „ admodum ſunt, qui non quæ ſua ſunt quæ„ runt, ex omnibus caris ejus diligunt mune„ ra, nec poſſunt diligere Chriſtum, qui dede„ runt manus mammonæ. Intuere quomodo „ incedunt, nitidi, ornati, circumamicti va„ rietatibus, tanquam ſponſa de thalamo ſuo. „ Sed unde hanc illis exuberare æſtimas re„ rum affluentiam, tantum veſtium ſplendorem, „ menſarum luxuriem, congeriem vaſorum au„ reorum & argenteorum, niſi de bonis ſpon„ ſæ? Inde eſt quod illa pauper & inops nuda „ relinquitur, facie miſeranda, inculta, hiſpi„ da & exſanguis, propter hoc non eſt hoc „ tempore ornare ſponſam, ſed ſpoliare; non „ eſt cuſtodire, ſed perdere; non eſt defen„ dere, ſed exponere; non inſtituere, ſed pro„ ſtituere; non eſt paſcere gregem, ſed macta„ re ac devorare, dicente illis Domino: *Qui „ devorant plebem meam, ſicut cibum panis*. Hæc ille. Ecce iſte ſpeculativus eccleſiæ doctor proſpexit vivaci oculo in filios hominum, & conſcripſit quinam ſunt, hi, quibus vita Chriſti data ſit in oblivione.

Secundo modo verbum Dei accipitur pro omni verbo monitionis, quod locutus eſt Dominus per ſuos angelos prophetas veros, per filium ſuum, & per ſuos apoſtolos, & in ſcripturis reliquis ad futura tempora, pro ædificatione ſuæ eccleſiæ militantis. Hinc dicebant ſancti prophetæ; *Factum eſt verbum Domini ad me dicens*: Item: *Audies verbum ex ore meo, & loqueris ad eos*. Item: *Audite verbum Domini, vaccæ pingues* . . . . & ad Hebræos 1. *Multifariam multiſque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, noviſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio ſuo*. &c. Et hoc eſt quod dicit Petrus in ſua 2. canonica cap. 1. *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu-ſancto inſpirati, locuti ſunt Dei homines*. Et iſto modo volo ad præſens capere verbum Dei in articulo noſtro tertio jam allegato.

De differentia Verbi Dei a verbis hominum.

Hoc autem verbum Dei differt a verbis hominum in multis.

Primo, in veritate, juxta illud: *Eſt enim Deus verax, omnis homo mendax*. ad Rom. 3.

Secundo, in immutabilitate; quia non eſt Deus ut homo, ut mentiatur. Num. 23. *Apud Deum enim non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio*. Jacobi 1. Hinc Matt. 23. dicit Salvator: *Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt*. & Iſaiæ 15. *Vox dicentis Clama; & dixi: Quid clamabo? Omnis caro fenum, & omnis gloria ejus quaſi flos feni, exſiccatum eſt fenum, & cecidit flos*. Ecce mutabilitas. *Verbum autem Dei noſtri ſtabit in æternum*. Ecce immutabilitas.

Tertio in ſpiritualitate. Johan. 6. *Verba quæ locutus ſum, ſpiritus & vita ſunt. Sed qui de terra eſt, de terra loquitur*. Johan. 3. & 1. Johan. 4. *Ipſi de mundo ſunt, ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit*.

Quarto, in virtuoſitate. Ad Hebr. 4. *Vivus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens uſque ad diviſionem animæ ac ſpiritus*. De hac etiam in pſal. *Eloquium tuum vivificavit me*. Si enim actus vivæ vocis habet aliquid latentis energiæ, ut dicit beatus Hieronymus in primo prologo Bibliæ 2. cap. multo magis actus divinæ vocis. Et ideo verba Dei comparantur igni, juxta illud Jeremiæ 23. *Numquid non verba mea ſunt quaſi ignis, dicit Dominus, & quaſi malleus conterens petram*? Hinc dicebant duo illi diſcipuli euntes in Emmaus, ut dicitur Lucæ ultimo: *Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, cum loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas*? Et quoad hoc dicitur Matth. 17. *Docebat eos tamquam poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ & Phariſæi, quorum verba erant inefficacia, invirtuoſa. Dicebant enim, & non faciebant*. Matth. 23.

Quinto, in exultatione. Ideo Jerem. 15. *Factum eſt mihi verbum Domini in gaudium & lætitiam cordi meo*. Hinc de Chriſto dicebant miniſtri Judæorum, ut habetur Johan. 7. *Numquam locutus eſt homo ſicut hic loquitur*.

Sexto, in fidelitate. Unde pſalm. *Fidelis Dominus in verbis ſuis*. Recti enim ſunt ſermones Dei, & non eſt in ipſis quid pravum aut perverſum. Non ſic autem verba hominum. Lucæ 14. dicitur: *Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint*. Et proverb. 20. *Multi homines miſericordes vocantur, virum autem fidelem quis inveniet*? & maxime inter diſpenſatores myſteriorum Dei, dicente Apoſtolo 1. Corint. 4. *Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur*.

Septimo, in perfectione. Eccli. 43. *Multa dicimus & deficimus verbis. Conſummatio autem ſermonum ipſe eſt*. Ad tantum enim perfecta ſunt verba Dei, quod non licet eis quid addere aut auferre, juxta illud: *Non addetis ad verbum quod vobis loquor, neque auferetis ab eo*. Deut. 4. & Proverb. 10. *Omnis ſermo Dei ignitus clypeus eſt omnibus ſperantibus in ſe, non addas quicquam verbis illius, ne arguaris inveniariſque mendax*. Quod verbum penſans beatus Chryſoſtomus ſuper Matt. cap. 7. in opere imper„ fecto, dicit: Omnis doctor ſervus eſt legis, „ quia nec ſupra legem addere poteſt aliquid „ de ſuo ſenſu, neque ſubtrahere proprium „ intellectum; ſed hoc tantummodo prædicet „ quod habetur in lege. Nec enim poteſt „ mens humana vel detractare vel directicare „ quod Sapientia dictavit. Sic enim ait Sa„ lomon: *Ne addas ad verba Dei, nec ſubtra„ has inde*. Qui autem auſus eſt hæc facere, „ ſe ſapientiorem putat eſſe Deo, & incipit „ falſus eſſe teſtis; quia illud dicit, quod nec „ auris audivit, nec oculus vidit, &c. Hæc ille. Et quia tam verum, fidele & perfectum eſt verbum Dei præ verbis hominum, ideo ipſum eſt cordialiter amplectendum, veraciter prædicandum, cum diligentia audiendum, & ſecundum ipſum pro poſſe, prout ſufficimus, converſandum. Pro primo facit illud Lucæ 2. *Maria autem conſervabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo*. Pro ſecundo facit illud: *Qui habet ſomnium, narrat ſomnium; & qui habet ſermonem meum, loquitur ſermonem meum*, &c. Jerem. 23. & illud 2. ad Tim. 2. *Labora ſicut bonus miles Chriſti Jeſu*. Pro tertio eſt illud pſalm. 77. *Attendite populo meus legem meam, inclinate aurem veſtram in verba oris mei*. Pro quarto eſt illud ad Philippenſes 1. *Dum digne evangelio Chriſti converſamini*. Ubi doctor Nicolaus de Lira ſecundum doctrinam „ evangelii: Et quia tam verum, ut prædi„ ctum eſt, & tam fidele eſt verbum Dei, „ prophetæ, veri apoſtoli Domini Jeſu, cete„ rique ſancti primitivæ eccleſiæ non aude„ bant

ANNO CHRISTI 1433.

„ bant prædicare aut docere aliud, quam A „ verbum verum Dei. Unde ad Rom. 15. dicit „ Apoſtolus: *Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Chriſtus*. Hinc „ dixit Iſidorus: Is qui præeſt, ſi præter voluntatem Dei, vel præter quod in ſanctis „ ſcripturis evidenter præcipitur, vel dicit „ aliquando vel imperat, tamquam falſus teſtis „ Dei aut ſacrilegus habeatur, & ponitur 11. „ q. 3. *Si is*. Et beatus Petrus lib. 2. Clemen„ tis: Neque proprium nobis aliquid dicere „ permiſſum eſt; ſumus enim miſſi, & neceſ„ ſario qui miſſus eſt nunciat, & voluntatem „ mittentis exponit; & ſi aliud dicam, falſus „ ero apoſtolus, quia non dico quod miſſus „ ſum dicere. Hæc ille. Et ideo fideles in B „ primitiva eccleſia prohibebantur ſuſcipere illos, qui aliud quam Verbum Dei prædicabant; unde Johannes in ſua ſecunda canonica dicit: *Si quis venerit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis; qui enim dicit Ave, communicat operibus illius malignis*.

Circa iſtud notabile ſit iſta concluſio.

Verbum Dei ſumtum in propoſito, verbis hominum quorumcumque eſt anteponendum. Patet concluſio ex jam præmiſſis, ſpecialiter ex illo ad Rom. 3. *Eſt enim Deus verax, omnis homo mendax*.

Corollarium 1. Verba Dei ſumta ad propoſitum, verbis hominum non ſunt poſtponenda. C

Corollarium 2. Verba hominum verbis Dei non ſunt æquiparanda.

Corollarium 3. Peccant, qui ad verba hominum citius apponunt aurem & animum, quam ad verba Dei.

Concluſio 2. Clerus modernus plus honorans humana jura, quam verba evangelica, in hoc veſtigia apoſtolica non imitatur. Patet concluſio ex antedictis, & ſpecialiter ex illo dicto Apoſtoli ad Rom. 15. *Non enim audeo aliquid loqui eorum, &c.* ut ſupra.

Corollarium. Sacerdotes in juribus humanis ſe occupantes, verbo Dei prætermiſſo, & in libris gentilium, & maxime curati, magis videntur adhærere huic fallaci ſæculo, quam ipſi D vero Deo. Et pro iſtis concluſionibus & corollariis facit illud quod legitur de beato Hieronymo, qui cum libros legeret Ciceronis, ab angelo correptus eſt, eo quod vir Chriſtianus paganorum figmentis intenderet, & ponitur diſt. 38. *Legimus*. Hinc in concilio Carthaginenſi „ IV. ſtatutum eſt: Epiſcopus gentilium libros „ non legat. Hæreticorum autem perlegat, aut „ pro neceſſitate aut pro tempore; & ponitur „ ea diſt. *Epiſcopus*. Patet etiam ex iſto, quod cum ſacerdotes ſunt ſervi ſuper familiam Domini conſtituti, ut dent illis pro cibo tritici menſuram, ut dicitur Luc. 12. non debent tales cum paleis ſe occupare, Domino dicente per Jeremiam 23. *Quid paleis ad triticum? dicit Domi- E „ nus*. Et tantum de notabili primo ſit dictum.

II. Notabile.

Secundo nota; quod ponitur in articulo noſtro tertio, *A ſacerdotibus Domini*; Quod ſacerdotes ſunt duplices. Quidam enim ſacerdotes ſunt ſacramento & juſtitia. Quidam autem ſunt ſacerdotes ſolo ſacramento. Et qui ſunt illi oſtendit Auguſtinus contra litteras „ Petiliani ſic inquiens. Ut enim ſit quiſque „ verus ſacerdos, oportet ut non ſolum ſa„ cramento, ſed juſtitia quoque induatur, ſi„ cut ſcriptum eſt: *Sacerdotes tui induantur ju-*

ANNO CHRISTI 1433.

„ ſtitiam*. Qui autem ſolo ſacramento ſacerdos „ eſt, ſicut fuit pontifex Caiphas, perſecutor „ unius & veri Sacerdotis, quamvis ipſe vera„ rax non eſt, quod tamen dat verum eſt, ſi „ non ſuum det, ſed Dei. „ Hæc ille. Et ponitur 1. q. 1. *Dominus declaravit*. Ecce iſte ſanctus declarat quis ſit verus ſacerdos, & quis non verus ſit ſacerdos. Verus ſacerdos quidem eſt, qui non ſolum ſacramento, id eſt ordine & officio, ſacerdos eſt, ut dicit gloſſa, ſuper verbo *ſacramento*; ſed qui indutus eſt juſtitia, id eſt, qualibet virtute morali, juxta illud Matt. 3. *Sic enim decet nos implere omnem juſtitiam*. Ubi dicit doctor Nicolaus de „ Lira. „ Ibi accipitur juſtitia, non prout „ eſt virtus ſpecialis, ſed generalis, prout includit in ſe virtutem omnem. Hæc ille. Et ad idem loquitur Chryſoſtomus ſuper Matt. 5. cap. ſuper verbo; „ *Vos eſtis ſal terræ*, ita di„ cens: Doctor omnibus virtutibus debet eſſe „ ornatus; debet eſſe pauper, ut avaritiam „ libera voce caſtiget; debet eſſe ſuſpirans, „ & lugens ſeu ſua vel alia delicta; debet „ eſſe manſuetus, ut magis indulgendo, quam „ judicando regat eccleſiam; ut magis ame„ tur, quam timeatur. Debet eſſe miſericors „ aliis, ſibi autem auſterus, ut ſibi quidem „ grave pondus juſtitiæ ponat, aliis autem „ leve. Debet eſſe mundo corde, ut non ſo„ lum non ſe immiſceat circa negotia ſæcu„ laria; ſed nec cogitet de mundo. Sit au„ tem pacificus, ut tota eccleſia ejus quaſi „ una ſit anima. Ubi autem concordia non „ eſt, nec oratio illic exauditur, nec oblatio „ ſuſcipitur, quia nec Deus eſt ubi diſcordia „ dominatur. Debet autem paratus eſſe ad „ paſſionem, non vana deſideria martyrii ha„ bens: ſed ut det martyribus conſtantiam „ dignam.“ Hæc ille. Et alibi ad idem loquitur ſic inquiens: „ Multi ſacerdotes & pau„ ci ſacerdotes, multi in nomine, & pauci „ in operatione. Videte ergo quomodo ſe„ deatis ſuper cathedram, quia non facit ca„ thedra ſacerdotem, ſed ſacerdos cathedram; „ non locus ſanctificat hominem, ſed homo „ locum. Non omnis ſacerdos eſt ſanctus, „ ſed omnis ſanctus eſt ſacerdos.“ Et in„ fra.“ Ideoque malus ſacerdos de ſacerdo„ tio ſuo crimen acquirit non dignitatem. „ Hæc ille & ponitur 40. di. *Multi*.

Ex his ſanctorum doctorum, & quam egregie dictis, patet notabile fore verum; puta quod ſacerdotes ſint duplices: veri ſcilicet & non veri, ſeu boni & mali; & ad hoc ſunt adhuc aliæ ſcripturæ ſanctorum. Hieronymus ſuper Aggeum prophetam ſuper „ verbo *interroga ſacerdotes legem* „ Conſi„ dera ſacerdotum officium eſſe de lege in„ terrogatis reſpondere. Si ſacerdos neſciat „ legem Domini, ſi ignorat legem Domini, „ ipſe arguit non eſſe ſacerdotem Domini. „ Sacerdotis enim eſt ſcire legem, & ad in„ terrogationem reſpondere de lege. Hæc il„ le. Item, idem Hieronymus ad Heliodo„ rum. Non omnes epiſcopi ſunt epiſcopi „ Attende Petrum, ſed Judam conſidera. „ Stephanum ſuſcipis, Nicolaum reſpice; non „ facit eccleſiaſtica dignitas Chriſtianum. Et „ ſequitur.“ Non eſt enim facile in loco „ Petri & Pauli, ſcilicet tenere locum jam „ cum Chriſto regnante. Infatuatum ſal, id „ eſt ſtulti prælati, ad nihilum prodeſt, niſi

„ ut

ANNO CHRISTI 1433.

☞ „ ut projiciatur foras, & a porcis conculce-
„ tur. „ Et ponitur 2. q. 7. *Non omnis* gloſ-
ſa ſuper verbo: *infatuatum ſal*; id eſt ſtulti
prælati, inſipidi in prædicando, fatui in de-
linquendo: *Niſi ut projiciatur foras*, id eſt de-
ponatur; *& a porcis conculcetur*, id eſt dæmo-
nibus, qui dominantur malis prælatis, quaſi
„ pecori ſuo. Hæc gl. Item Aug. homil. VI. „
„ Non omnis qui dicit: Pax vobis, quaſi co-
„ lumba eſt audiendus; corvi de morte pa-
„ ſcuntur. Hæc columba non habet: immo
„ de frugibus terræ vivit, innocens eſt victus
„ ejus. „ Ponitur eadem q. *Non omnis*, gloſ-
„ ſa: corvo æquiparatur malus presbyter in
„ nigredine vitiorum, in raucedine vocis, in
„ voracitate ſcilicet oblationum mortuorum,
„ in fetore ſpiritus, in garrulitate, in furto.
Hæc gloſſa. Ex cujus ſancti dicto patet, quod
boni ſacerdotes comparantur columbis, &
mali comparantur corvis. Et Ambroſius in
ſermone habito de Dominica de Abraham:
„ Cavete fratres mendacium, quia omnes
„ qui amant mendacium filii ſunt diaboli,
„ non ſolum in falſis verbis, ſed in ſimula-
„ tis operibus mendacium eſt. Mendacium
„ namque eſt Chriſtianum ſe dicere & ope-
„ ra Chriſti non facere; mendacium eſt epi-
„ ſcopum, ſacerdotem vel clericum ſe pro-
„ fiteri, & contraria huic ordini operari.
„ Hæc ille, & ponitur 22 q. 5. *Cavete*. Et
ſic patet notabile fore verum.

1. Hoc genus ſacerdotum malorum eſt multi-
plex. Quidam ſunt, qui more gentium civi-
liter dominantur, & iſti ſignificantur per ſa-
cerdotes Pharaonis, de quo dicit Origenes ſu-
per Gen. c. 16. tractans illam materiam. Emit
ergo Joſeph omnem terram Ægypti, vendenti-
bus ſingulis poſſeſſiones ſuas; & ſequitur:
„ Præter terram ſacerdotum, quæ a rege tra-
„ dita fuerat eis. Et vis ſcire quid interſit
„ inter ſacerdotes Dei & ſacerdotes Pharao-
„ nis? Pharao concedit terras ſacerdotibus
„ ſuis, Dominus autem ſacerdotibus non con-
„ ceſſit partem in terra, ſed dicit eis: Ego
„ ſum pars veſtra. Obſervate ergo, qui hæc
„ legitis omnes Domini ſacerdotes, & videte
„ quæ ſit differentia ſacerdotum, ne forte qui
„ partem habent in terra & terrenis cultibus
„ & ſtudiis vacant, non tam Domini quam
„ Pharaonis ſacerdotes eſſe videantur. Hæc
ille. Et de iſto plus dicetur in articuli noſtri
proſecutione.

Quidam ſunt de oblationibus populi laute
viventes, concubinas ſuas & pueros earum de
eleemoſynis pauperum nutrientes. Iſti figu-
rantur per ſacerdotes Bel, de quibus Daniel
14. *Erat quoque idolum apud Babylonios nomi-
ne Bel*, &c. Sequitur: *Erant autem ſacerdo-
tes Bel ſeptuaginta, exceptis uxoribus & parvu-
lis & filiis*. Et infra: *Sacerdotes autem ingreſ-
ſi ſunt nocte, juxta conſuetudinem ſuam, & u-
xores & filii eorum, & comederunt omnia*. Et
illos videtur apoſtolus tangere ad Philippen-
ſes 3. dicens: *Imitatores mei eſtote, fratres,
& obſervate eos qui ita ambulant, ſicut habetis
formam noſtram. Multi enim ambulant, quos
ſæpe dicebam, nunc autem flens dico, inimicos
crucis Chriſti, quorum finis interitus, quorum
Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſo-
rum qui terrena ſapiunt*. De quibus etiam di-
„ xit Nicolaus papa. „ Nullus miſſam au-
„ diat presbyteri quem ſcit concubinam in-
„ dubitanter habere, aut ſubintroductam mu-
„ lierem: Et ponitur di. 32. *Nullus*. Ubi di-
„ cit gloſſa, „ Hic loquitur de illo cujus cri-
„ men eſt notorium, ut extra de cohabita-
„ tione clericorum & mulierum. *Veſtra*. Et
„ ſuper verbo *Scit.* gloſſa: „ Scientia juris,
„ non facti. Sed certe quicquid dicat Jo-
„ hoc tene pro certo, quod cum ſit noto-
„ rium per ſententiam, ſive per confeſſio-
„ nem, ſive per rei evidentiam de fornica-
„ tione ipſius, quod vitari debet. „ Extra.
de cohabit. clericorum & mulierum capit.
Vultis. Hæc gloſ. Et Alexander II. præci-
pit, ut talis miſſam non cantet, nec evan-
gelium legat, neque epiſtolam ad miſſam,
neque ſit in presbyterio cum his ad divina
officia. Qui præfatæ conſtitutionis obedientes
non fuerint, maneant, neque partem ab ec-
cleſia ſuſcipiant. Ponitur ea di. *Presbyter*. Et
ad hoc ſonat lex Dei: *Sacerdos in quacumque
fit macula* &c.

Quidam ſunt ſacerdotes ambitioſi, cupidi
& guloſi, qui honores & divitias quærunt,
ut ſint aliis ſuperiores, & vivant in deliciis
carnis, & iſti figurantur per ſacerdotes Baal,
de quibus 4. Regum 1. *Nunc ergo omnis pro-
phetans Baal & univerſos ſervos ejus, & cun-
ctos ſacerdotes ipſius vocate ad me*. Baal ſupe-
rior vel devorator interpretatur: Quos quidem
ſacerdotes videtur pſalmiſta oſtendere dicens:
Qui devorant plebem meam ſicut eſcam panis.
„ Bernardus in epiſtola. Quicquid præter ne-
„ ceſſarium victum aut ſimplicem veſtituram
„ de altari retines, tuum non eſt, rapina eſt.
Hæc ille. Hinc dicit apoſtolus 1. ad Timoth.
6. quaſi pro certa regula apoſtolica; *Haben-
tes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſi-
mus*. Et iſtam regulam ſervavit in opere Pe-
trus apoſtolus verus Chriſti Jeſu vicarius, cum
dixit, ut habetur Actuum 3. *Argentum & au-
rum non eſt mihi*. Quod penſans B. Bernar-
„ dus lib. 4. ad Eugenium papam dicit: Tu
„ paſtor procedis deauratus tam multa circum-
„ datus varietate, oves quid capiunt? Si au-
„ derem dicere: Dæmonum magis quam o-
„ vium paſcua hæc ſunt. Non ſic factitabat
„ Petrus, non ſic ludebat Paulus. „ Et ſe-
„ quitur: Petrus neſcitur aliquando gemmis
„ ornatus proceſſiſſe vel ſericis, non tectus
„ auro, non vectus equo albo, nec ſtipatus
„ milite, nec circumſtrepentium ſeptus mini-
„ ſterio: abſque his tamen credebat ſatis poſ-
„ ſe impleri ſalutare mandatum Johan. 21.
Petre paſce oves meas. In his ſucceſſiſti non
„ Petro, ſed Conſtantino. Hæc ille.

Sunt alii ſacerdotes avari ſeu cupidi, figu-
rati per ſacerdotes Dagon 1. Reg. 5. *Porro
Dagon truncus ſolus remanſerat in loco ſuo pro-
pter hanc cauſam non calcant ſacerdotes Dagon
& omnes qui ingrediuntur templum ejus ſuper
limen Dagon in Azoto uſque in hodiernum diem*.
Dagon interpretatur piſcis triſtitiæ. Sic avari
ſacerdotes inſtar piſcis perambulant ſemitas
maris, ad beneficia conquirenda, quorum
magna, heu! in eccleſia eſt multitudo, juxta
illud apoſtoli ad Philip. 2. *Omnes quæ ſua
ſunt quærunt, non quæ Jeſu Chriſti* & Jerem.
6. c. dicitur: *A majore quippe uſque ad mi-
norem omnes avaritiæ ſtudent, & a propheta
uſque ad ſacerdotem cuncti faciunt dolum*: &
ejuſdem 8. cap. dicitur: *A minimo uſque ad
maximum omnes avaritiam ſequuntur, a pro-
phe-*

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

*pheta usque ad sacerdotem, cuncti faciunt men-*A *dacium*. Et Amos 9. *Avaritia enim in capite omni & noviſſimum eorum in gladio interficiam.* Hinc dicit poeta:

Impiger extraneos currit mercator ad Indos,
Pauperiem fugiens, &c.

Eſt enim, heu! paupertas Chriſti evangelica, data ſacerdotibus moderni temporis in contemtum & odium & venenum.

Alii ſunt ſacerdotes ignari, indocti in lege Domini, ſimiles noviſſimis de populo, de quibus Ezech. 22. *Sacerdotes ejus contemſerunt legem meam, & polluerunt ſanctuaria mea: inter ſanctum & prophanum non habuerunt diſtantiam, & inter pollutum & mundum non intellexerunt.* Iſaiæ 23. *Et erit ſicut populus, ſic* B *ſacerdos.* Iſti repræſentantur per ſacerdotes excelſorum, qui de extremis ſeu noviſſimis populi erant, de quo habetur 3. Reg. 12. *Et fecit*, ſcilicet Jeroboam, *fana in excelſis, & ſacerdotes de extremis populi.* Et ibidem 13. cap. *Fecit*, ſcilicet Jeroboam, *de noviſſimis populi ſacerdotes excelſorum, quicumque volebat implebat manum ſuam, & fiebat ſacerdos excelſorum.* Et hi, ut dictum eſt, ſunt in eccleſia inhabiles, ſacerdotes indocti, ignari legis divinæ, quaſi avaritia docti, pro otio & lautitiis aſſumunt ſacerdotium, neſcientes Dominum, nec officium ſacerdotum ad populum 1. Reg. 2. & Iſaiæ 28. *Sacerdos & propheta neſcierunt, & pra ebrietate abſorpti* C *ſunt a vino: erraverunt in ebrietate, neſcierunt videntem, ignoraverunt judicium.* Item c. 56. dicit Iſaias: *Speculatores ejus cæci, omnes neſcierunt, univerſi canes muti, non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes ſomnia.* Et infra: *Ipſi paſtores ignoraverunt intelligentiam, omnes in viam ſuam declinaverunt, unuſquiſque ad avaritiam ſuam a ſummo uſque ad noviſſimum.* Ad idem eſt Gregorius 6. cap. ſui Paſtoralis ita dicens: „ Præconis „ quippe officium ſuſcipit, quiſque ad ſacer- „ dotium accedit, ut ante adventum judicis „ hujus terribiliter ſequitur, ipſe clamando „ ſcilicet gradiatur. Sacerdos ergo ſi prædi- „ cationis eſt neſcius, quam clamoris vocem D „ daturus eſt præco mutus? „ Hæc ille. Et ponitur 43 di. *Sit rector.* Hi denique neſcientes Dominum, nec officium ſacerdotum ad populum, ut dictum eſt, vitia magnorum in dignitatibus utriuſque ſtatus conſtitutorum palpant vecorditer & excuſant. Quos Iſaias nuncupat caudam longævi dierum & honorabilis cap. 10. ſic inquiens. *Et diſperdet Dominus ab Iſrael caput & caudam incurvantem & depravantem in die una*, Longævus & honorabilis ipſe eſt caput. Propheta docens mendacium, ipſe eſt cauda. *Et erunt qui beatificant populum iſtum ſeducentes, & qui beatificantur, præcipitati.* Hæc ille. Et Ezechiel vocat ipſos linitores parietum ſine tem- E peramento, & conſutores pulvillorum ſub omni cubito manus. Unde cap. 23. ſic inquit: *Et ipſe*, ſcilicet homo peccator, *ædificabat parietem; ille autem liniebat cum luto abſque paleis.* Et infra: *Væ qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis, ad capiendas animas:* Quod exponens Gregorius in Moral. lib. 18. parte 4. cap. 2. ſic dicit: „ Parietis quippe „ nomine peccati duritia deſignatur. Ædifica- „ re ergo parietem eſt contra ſe quempiam „ peccati obſtacula conſtruere. Sed pariе- „ tem liniunt, qui peccata perpetrantibus „ adulantur, ut quod illi perverſe agentes „ ædificant, ipſi adulantes quaſi nitidum red- „ dant. Et ſubdit ibidem: „ Ad hoc quip- „ pe pulvillus & cervical ſub capite jacen- „ tis vel cubito ponitur, ut molliter quie- „ ſcatur. Quiſquis ergo male agentibus adu- „ latur, pulvillum ſub cubito vel cervical ſub „ capite jacentis ponit, ut qui corripi ex „ culpa debuerat, in ea fultus laudibus, „ molliter quieſcat, & ponitur XV. di. *Sunt „ nonnulli.* Item Iſidorus de Summo bono. „ Sacerdotes pro populorum iniquitate da- „ mnantur, ſi eos aut ignorantes non eru- „ diant, aut peccantes non arguant. Hæc ille. Et tales cum hoc perſæpius etiam adulantur & adulterant Verbum Dei, contra illud apoſtoli 1. ad Theſſal. 2. *Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis, neque in occaſione avaritiæ, Deus teſtis eſt, nec quærentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis*, & contra iſlud 2. Cor. 2. *Non enim ſumus, ſicut plurimi, adulterantes Verbum Dei, ſed ex ſinceritate, ſicut ex Deo coram Deo in Chriſto loquimur.* Si enim ſacerdotes, prædicatores, confeſſores & ceteri capellani honorum, non adularentur perſonis quibuſcumque omnium ſtatuum ſpe turpis quæſtus, multa peccata ruerent & caſſarentur.

Alii ſunt ſacerdotes ſimoniaca hæreſi infecti, qui ſimiliter pactant & extorquent pecuniam pro ſacramentis, quorum pater eſt ipſe auctor Giezi, de quo 4. Regum 5. Quique Spiritus ſancti gratiam pro impoſitione manuum, ſive in ſacerdotum ordinatione, ſive in peccatorum abſolutione, pro pecunia reddunt venalem; & iſtorum pater eſt Simon magus, de quo habetur Act. 8. Unde B. Gregorius in Regiſtro: „ Quiſquis per pecuniam „ ordinatur, ad hoc ut fiat hæreticus promo- „ vetur. Et ponitur 1. q. 1. *Quiſquis.* Item: „ Quicumque ſacros ordines vendunt aut e- „ munt, ſacerdotes eſſe non poſſunt. Unde „ ſcriptum eſt anathema danti, anathema ac- „ cipienti. Hæc eſt ſimoniaca hæreſis; & po- „ nitur 1. q. 1. *Quicumque.* Glo. ſuper verbo „ hoc ſcilicet: *Sic dare vel accipere.* Item Gre- „ gorius: Quicumque ſtudet pretii datione „ ſacrum ordinem accipere, ſacerdos non eſt; „ ſed inaniter tantummodo dici concupiſcit; „ Et ponitur 1. q. 1. *Quicumque ſtudet.* Item „ Gregorius Nazianzenus: Spiritus ſancti do- „ num pretio comparare, quid aliud eſt, „ quam capitale crimen & ſimoniaca hære- „ ſis; „ Ponitur e. q. *Qui ſtudet.* Item Am- „ broſius de Myſteriis: „ Cum ordinaretur epiſ- „ copus, quod dedit aurum fuit, quod per- „ didit anima fuit: Cum alium ordinaret, „ quod accepit aurum fuit, quod dedit lepra „ fuit. Et ponitur e. q. *Cum ordinaretur* „ Item Leo papa: Gratia, ſi non gratis da- „ tur, vel accipitur, gratia non eſt: Ponitur „ e. q. *Gratia.* Item Paſchaſius papa: „ Pa- „ tet ſimoniacos, velut primos præcipuos hæ- „ reticos, ab omnibus fidelibus reſpuendos; „ & ſi commoniti non reſipuerint, ab ex- „ teris etiam poteſtatibus opprimendos. O- „ mnia enim crimina ad comparationem ſi- „ moniacæ hæreſis, quaſi pro nihilo reputan- „ tur. „ 1. q. ult. c. *vultis* gloſ. ſuper verbo

„ ex-

☞ *exteris*, id est laicis, qui extra ecclesiam habent hanc potestatem, ut supra di. 17. *Nec licuit*. 1. quæst. 3. quæst. 5. *principes*. Et super verbo: *pro nihilo* dicit glos. Hoc dicitur in detestationem criminis, & ad terrorem. Utinam omnipotens Deus concitaret tam spiritualem quam sæcularem dignitates, ad simoniacam hæresim destruendam. Pro quo orat omni animo, specialiter in jejunio quadragesimæ ipsa ecclesia, & credo quod ipsam in isto, sicut & in aliis, exaudiet finaliter cum effectu.

ANNO CHRISTI 1433.

Et istam simoniacam hæresim laudabilis prædicator regni Bohemiæ divæ memoriæ Johannes Hus, sacræ theologiæ baccalarius formatus, solemniter detestatus est scripto, verbo, & opere, ad tantum quod ad futuram posterorum memoriam in pariete capellæ Bethleem in Praga in scriptis reliquit, propter quod a quibusdam prælatis canonicisque fratribus in odium captus est, & usque ad mortem diram passus est persecutionem: Cujus tamen vitæ bonitatem, morum honestatem, ac scientiæ famositatem novit totum regnum Bohemiæ, & maxime hi cum quibus personaliter est conversatus.

Et de istis generibus malorum sacerdotum, seu solo sacramento, dicit Hugo de Clastro animæ: „ Accessit ad Jesum Petrus, accessit „ & Judas, accesserunt discipuli, accesserunt „ & milites crucifigentes, accedunt & perversi sacerdotes..... & sequitur: Legem Dei „ nec sciunt nec discunt; vacantes otio, comessationibus & ebrietatibus studentes, terrenis inhiant, terrena sapiunt, assidui in plateis, in ecclesia rari, tardi ad investigandam culpam peccatoris, parati ad quærendum vestigia leporum, velociores ad congregandum canes, quam ad vocandum pauperes; libentius porrigunt panem canibus, „ quam pauperibus, plures serviunt eis ad „ mensam, quam ad altare; famulos aut famulas habere secum volunt, sed clericos „ habere non possunt, quia nolunt. „ Hi sunt quorum thalamus ornatior est ecclesia sua, mensa paratior altari, scyphus calice pretiosior, equus carior missali, cappa pulchrior casula, camisia delicatior alba. Ecce quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum,

Et tantum de notabili secundo sic dictum.

Conclusio quoad illud notabile sit ista: Nemo amplius nocet in Dei ecclesia, quam mali sacerdotes. Patet prima conclusio Malachiæ 2. *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore ejus, quia angelus Domini exercituum est; vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege, irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum*. Et per Augustinum sic inquientem: „ Nemo quippe in ecclesia amplius nocet, quam qui perverse agens, nomen vel ordinem sacerdotis „ habet. Delinquentem namque nunc redarguere nullus præsumit; & in exemplum „ culpa vehementer extenditur, quando pro „ reverentia ordinis peccator honoratur. Episcopus itaque qui talia crimina non corrigit, magis dicendus est canis impudens, » quam episcopus, & ponitur 83. dist. *Nemo*. » Ad idem est Ambrosius in epist. ad Theodosium imperatorem: Nihil in sacerdote » tam periculosum apud Deum, turpe apud » homines, quam quod sentiat veritatem non » libere pronunciare; quod ex inordinata & » indisciplinata multitudine sacerdotum hodie » datur contemptui nostræ redemptionis venerabile sacramentum; nam qui debuerunt esse vicarii apostolorum, filii Petri, facti sunt » socii Judæ & præambuli antichristi. » Hæc ille.

ANNO CHRISTI 1433.

Corollarium 1. Causa ruinæ populi fit maxime ex culpa malorum sacerdotum. Patet; quia propter reverentiam ordinis culpa eorum extenditur in exemplum, ut dictum est per Augustinum. Et pro isto est etiam Beda super Matth. 21. *Intravit Jesus in templum, & ejiciebat omnes vendentes & ementes de templo, &c.* ita dicens: » Post numerata mala ingressus templum, vendentes & ementes ejecit, » in hoc innuens, quod causa ruinæ populi » maxime sacerdotum fuit culpa. Dum enim » vendentes percutit, ostendit unde radix prædicationis processit. » Hæc ille. Et Gregorius in homil. ejusdem evangelii: » Qui enim » narravit mala ventura, & protinus templum » ingressus est, ut de illo vendentes & ementes ejiceret, profecto innotuit, quod ruina » populi maxime ex culpa sacerdotum fuit. » Eversionem quidem describens, sed ementes & vendentes in templo feriens, in ipso effectu sui operis ostendit unde radix prodiit prædicationis. Hæc ille. Et Jeremiæ 23. *A prophetis enim Jerusalem egressa est pollutio super omnem terram*. Et Dan. 13. *Iniquitas egressa est de Babylone a senioribus judicibus, qui videbantur regere populum*.

Corollarium 2. Nulli homines sic scindunt ecclesiam Dei, sicut mali sacerdotes. Et pro isto est Hieronymus dicens ita: » Veteres scriptans historias invenire non possum ita scidisse ecclesiam, & de domo Dei populos » seduxisse, præter eos qui sacerdotes Dei » positi sunt & prophetæ, id est speculatores. » Isti ergo vertuntur in laqueum tortuosum, » & in omnibus scandalum sunt ponentes. » Et ponitur 24. quæst. 3. *Transferunt*.

Corollarium 3. Causa præcipua defectus veræ pacis in ecclesia, videtur esse fastus, avaritia, & lubricitas malorum sacerdotum. Patet ex corollario præcedenti. Cum enim scindant ecclesiam Dei, ut dicit corollarium; sequitur quod ipsi sunt causa defectus in ecclesia veræ pacis.

Corollarium 4. Pro reformatione ecclesiæ in membris, heu! multum infectæ, a sacerdotio principalius est incipiendum, & pro isto est Chrysostomus super Matth. cap. 21. in opere imperfecto sic dicens: » quemadmodum medicus, quando primum ingreditur ad infirmum, statim de stomacho ejus interrogat, » & eum componere festinat; quia si stomachus sanus fuerit, totum corpus validum » est: ita si sacerdotium integrum fuerit, tota ecclesia floret; si autem corruptum fuerit, omnis fides marcida est. » Et idem Chrysost. ibidem sic inquit: » Videte ergo, » sacerdotes, quomodo vos componatis in » verbo & opere; quoniam sicut in corpore, » si aliquod infirmatum fuerit membrum, non » omnino languet, omnia membra videntur » infirma. Sic si aliquis Christianorum peccaverit, non omnino peccant & sacerdotes

» si

ANNO CHRISTI 1433.

„ autem sacerdotes fuerint in peccatis, totus „ populus convertitur ad peccandum. Item „ ad idem est Gregorius: Vulnerato namque „ pastore, quis curandis ovibus adhibet me„ dicamenta? aut quomodo populum oratio„ nis clypeo tueatur, qui jaculis hostium se„ se feriendum exponit? aut qualem de se „ fructum producturus est, cujus gravi peste „ radix infecta est? „ Hæc ille. Et ponitur 1. quæst. 1. *Vulnerato*. Utinam hoc venerandum concilium sententias istorum doctorum pensaret cordialiter; videret utique unde pro reformatione ecclesiæ foret incipiendum.

Media autem efficacia pro reformatione ecclesiæ videntur ad præsens, esse duo. Primum susci-
tatio ordinationi Christi. Secundum, ex- B tinctio traditionis contrariæ. Et pro isto est Apostolus 1. Corinth. 1. ita dicens: *Obsecro vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata; sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia*. Et sequitur 3. cap. *Cum enim quis dicit: Ego quidem sum Pauli; alius autem, ego Apollo; nonne homines estis? Quid igitur est Apollo, quid vero Paulus? ministri ejus cui credidistis*. Et infra: *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus*. Et ad Philippenses 3. dicit idem Apostolus: *Idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula*.

Conclusio 2. Nemo autem in ecclesia Dei prodest amplius, quam veri Domini sacerdotes. Patet ista conclusio per illud Judith 8. *Et nunc, fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum; ad eloquium vestrum corda eorum dirigite*. Patet etiam per Augustinum ad Valerium sic inquientem: „ Nihil est in hac vita, & „ maxime hoc tempore, difficilius & labo„ riosius & periculosius episcopi aut presby„ teri aut diaconi officio; sed apud Deum „ nihil beatius, si eo modo militatur, quo „ noster imperator jubet. „ Et ponitur 40. di. *Nihil*. Patet etiam conclusio; quia sunt sal terræ & lux mundi, ut dominus Matth 5. dicit. D

Corollarium ad istam conclusionem. Veri Domini sacerdotes plus quam reges aut corporis parentes sunt honorandi. Unde Chrysostomus de dignitate sacerdotum lib. 3. „ Per „ ipsos sacerdotes Christum induimus, per „ ipsos membra ipsius beati capitis efficimur. „ Quoniam ergo nobis isti non solum reve„ rendi magis quam reges aut judices; sed „ etiam magis erunt honorabiles quam pa„ rentes. „ Hæc ille. Et Apostolus 1. ad Thessal. 5. *Rogamus autem vos, fratres, ut noveritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos, ut habeatis illos abundantius in caritate, propter opus illorum, & pacem habete cum eis*. Item 1. ad E Timoth. 5. *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina*; ubi dicit doctor Nicolaus de Lira: „ Qui bene præsunt presby„ teri faciendo devote divina officia, & mi„ nistrando subditis ecclesiastica sacramenta, du„ plici honore digni habeantur; & hic duplex „ honor est, ut exhibeatur eis reverentia, & „ administrentur eis necessaria. „ Hæc ille.

Corollarium 2. Multiplicatis veris sacerdotibus Domini, militans ecclesia in suis mem-

ANNO CHRISTI 1433.

bris notabile recipiet incrementum. Patet de primitiva ecclesia, Actuum 2. *Dominus autem adaugebat qui salvi fiebant quotidie in idipsum; ficque crescebat numerus discipulorum*. Actuum 6. & Actuum 5. dicitur: *Magis autem augebatur in Domino credentium multitudo virorum & mulierum*. Ad idem dicitur Proverb. 29. *In multitudine justorum lætabitur vulgus; cum impii sumpserint principatum, gemet populus*.

Corollarium 3. Ecclesiæ viantis prælati inordinatos & inhabiles ad sacerdotium promoventes, periculosam & enormem inducunt populi Christiani discratiam. Patet 3. Regum 12 & 13. *Quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum*, &c. Hac causa peccavit domus Jeroboam, & eversa est & deleta de superficie terræ. Ex hoc crevit in populo notabilis discratia, & idololatria in Dan, & in Bethel; & ideo dicit Apostolus 1. Timoth. 5. *Manus nemini cito imposueris, neque communicaveris peccatis alienis*.

Nota quia dicitur in nostro articulo *libere*, &c. Circa istum terminum *libere*, qui ponitur in articulo, est notandum, quod libertas, ut communiter dicitur, est naturalis facultas ejus quod cuique facere libet; & hæc est applicabilis sive ad bonum sive ad malum Unde Eccli. 15. *Appositi tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem mors & vita, bonum & malum; quod* C *placuerit ei, dabitur illi*.

Ponitur autem communiter triplex libertas, scilicet culpæ, gratiæ & gloriæ.

Libertas culpæ est impudentia quodcumque facinus perpetrandi, de qua loquitur Apostolus ad Rom. 6 *Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ*. Hanc, heu! habet major pars Christianorum, de qua Proverb. 2. *Lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis*. Contra quam loquitur Apostolus ad Gal. 5. *Vos autem in libertatem vocati estis, fratres, tantum ne libertatem detis in occasionem carnis*. Et 1. Pet. 2. *Quasi liberi & non quasi velamen malitiæ habentes libertatem, sed sicut servi Dei*. Doctor Nicolaus de Lira super D verbo: *Tantum ne libertatem detis in occasionem carnis*, quasi diceret: „ Hoc tamen est „ vobis valde necessarium, quod non laxetis „ vos ad sequendum carnis impulsum. „ Hæc ille.

Libertas gratiæ, est confidentia intrepide bene agendi, de qua Apostolus 2. Corinth. 3. *Dominus spiritus est: ubi autem spiritus Domini ibi libertas*; scilicet contemplandi veritatem. Hæc ille. De hac libertate dicitur Proverb. 15. *Secura mens quasi juge convivium*.

Libertas gloriæ, est quiescentia hominis in Deo, absque animæ & corporis dolore, de qua ad Rom. 8. *Creatura liberabitur a servitute corruptionis*, id est libertatem habebit gloE riæ filiorum Dei; ubi dicit doctor de Lyra: „ Ipsa creatura, id est humana natura, libe„ rabitur a servitute corruptionis, quando in „ resurrectione corpus exanime gloria fiet „ corpus immortale. „ Hæc ille. De hac Apocal. 21. *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis*, &c.

Non ergo intendimus loqui in articulo nostro de libertate generaliter aut nimis late sumpta, ut scilicet secundum hanc libertatem passim seu indifferenter unusquisque usurpet sibi officium prædicandi, sive sit idoneus aut

non idoneus, habilis aut inhabilis, vocatus seu non vocatus, missus seu non missus, ut nos temere dicunt & autumant in regno Bohemiæ, licet minus juste: sed in præsenti loquimur districtius de libertate, non prout est libertas malitiæ, sub ratione qua hujusmodi, sed ut dicit facultatem ab ipso Domino concessam & approbatam, quam quisque suscipere dicitur, quando ad ordinem diaconatus aut presbyteratus legitime est susceptus; cui nullum impedimentum illegitimum obsistere deberet, secundum legem Domini nostri Jesu Christi, cum nulli præcepto divino aliquod impedimentum illegitimum debet officere aut nocere. Igitur isti mandato Christi, quo diaconibus & sacerdotibus injungitur prædicationis officium, nullum debet officere impedimentum illegitimum, etsi aliquid obsit quod alicui ambiguum videatur. De hoc mandato attendunt probationes infra dicendæ, ubi deducetur, Dei auxilio, quod tam diaconibus quam sacerdotibus prædicare evangelium sit præceptum.

ANNO CHRISTI 1433.

Circa hoc notabile sit ista conclusio,

Circumscripto quolibet impedimento legitimo, sacerdos fidelis, cui Deus concessit hujusmodi libertatem, per ministerium episcopi, quod sui est officii loco & tempore tenetur fideliter exequi cum effectu, Patet de Christo, dicente ad Mariam matrem suam, ut habetur Lucæ 2. *Quid est quod me quærebatis? nesciebatis, quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Et act. 5. *Non enim possumus quæ vidimus & audivimus non loqui.*

Corollarium, Sacerdos Domini idoneus non debet prohiberi ex causa aliqua palliata a libera verbi Dei prædicatione. Patet, quia non debet prohiberi a libertate sibi a Deo concessa per ministerium episcopi, quin quod sui officii & fideliter exequatur. Patet igitur corol. 8. sequitur: *Alienis*, ubi dicit „ Leo papa: Quid est *Manus nemini cito imposueris*, „ nisi ante ætatis maturitatem, ante tempus „ examinis, ante meritum obedientiæ, ante „ experientiam disciplinæ sacerdotalis, honorem tribuere non probatis? Et quid est „ communicare peccatis alienis, nisi effici talem ordinationem, qualis iste est qui non „ meruit ordinari? „ Et ponitur di. 78. *Quid est*. Et Chrysostomus de dignitate sacerdotali, lib. 3. „ Qui ordinat indignos, eisdem subjacet „ pœnis, quibus illi qui indigne sunt ordinati, „ etsi dicunt eorum se vitia ignorasse. Unde „ Apostolus ad Timot. 5. *Manus nemini cito „ imposueris, ne communicaveris peccatis alienis*, „ Immo ex hoc gravius peccatum & crimen „ efficitur, quoniam assumserunt vel promoverunt eum quem ignorabant, atque id quod „ putabatur esse excusatio, fit accusatio. „ Hæc ille. Ideo Apostolus loquens de ordinando in sacerdotem, dicit, ut habetur 1. ad Timot. 3. *Oportet autem illum habere testimonium bonum ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat & in laqueum diaboli*. Et tantum sit dictum de notabili 2. pro præsenti.

3. Notabile,

Quantum ad notabile tertium, quia dicitur in articulo nostro: *Verbum Dei &c. debet prædicari & annuntiari*. Quod hoc verbum *debet*, non solum tenetur consultive, sic quod importet consilium; sed tenetur præceptive, obligans sub præcepto. Et pro isto ulterius notato differentiam inter præceptum Dei & consilium. Præceptum enim Dei est doctrina seu statutum obligans hominem sub pœna peccati mortalis. Consilium autem Dei est doctrina Dei specialis, solum obligans sub pœna peccati venialis. Et istam differentiam innuit Augustinus dicens: „ Quisquis præceptis Domini „ non obtemperat, reus est & debitor pœnæ. „ Et paulo post; Præcepto Domini non „ obedire peccatum est, & consilio si uti nolueris, minus boni adipiscaris. „ Ad idem „ est Gregorius ad Jovinianum. Quod præcipitur, imperatur; quod imperatur est necesse fieri; nisi fiat, pœnam habet: ubi consilium dare, offerentis est arbitrium; ubi præceptum est, necessitas est servitutis. „ Et „ ponitur 14. q. 1. *Quisquis*. Differt tamen „ præceptum Domini a præcepto canonico. „ Unde Gelasius papa: Aliquando enim pro „ necessitate vel utilitate ecclesiæ mutilantur „ & relaxantur præcepta canonica. „ Ponitur „ 1. q. 7. *Et si* 1. Et Leo papa: Sicut quædam sunt quæ nulla possunt ratione convelli; ita multa sunt, quæ aut pro necessitate temporum, aut pro consideratione ætatum oportet temperari, illa semper conditione servata, & in his quæ vel dubia fuerint, aut obscura noverimus, sequendum „ quod nec præceptis evangelicis contrarium, „ nec decretis sanctorum patrum inveniatur „ adversum. „ Et ponitur 14. di. *Sicut quædam* ubi glo. super verbo: *Sicut quædam*, „ Ut præcepta decalogi & forma baptismi, & „ forma conficiendi corpus Christi. Hæc glo. Ex isto textu & glo. sequitur evidenter, si præceptum decalogi, forma baptismi & forma conficiendi corpus Christi nulla possunt ratione convelli, ob hoc quod sunt præcepta Dei, similiter communio divinissimæ eucharistiæ sub duplici specie ad plebes fidelium, cum sit Christi præceptum & institutio, ut late & funditus deductum est per magistrum de Rokezana, nulla potest convelli ratione.

Conclusio pro primo notabili sit ista.

Verbi Dei verax & fidelis prædicatio est populo Christiano multum necessaria ad salutem. Patet ista conclusio per illud ad Rom. 10. *Quomodo invocabunt eum, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? quomodo vero prædicabunt nisi mittantur?* Sequitur: *Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*. Et Isaiæ 1. *Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrhæ similes essemus*. Ex isto sequitur, quod sacerdotes omittentes veracem & fidelem verbi Dei prædicationem, multum nocent populo. Patet, quia privant ipsum effectibus quos facit verbum Dei, qui sunt isti,

Primus, quia cibat animam. Matt. 4. *Non in solo pane vivet homo*.

Secundus, quia vivificat. Johan. 5. *Venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, & qui audierint vivent*. Tertius quia sanat Psal. *Misit verbum suum & sanavit eos*. Et Sap. 16. *Non herba neque malagma sanavit illos, sed tuus divinus sermo qui sanat omnia*. Quartus, quia mundat Johan. 15. *Jam vos mundi estis propter sermonem*, &c.

De effectibus verbi D

Quin-

☞ Quintus, quia illuminat: Psal. *Lucerna pedibus meis verbum tuum*. Sextus, quia a peccato conservat. Psal. *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi*. Septimus, quia a morte æterna custodit. Johan. 8. *Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum*. Octavus, quia beatificat. Luc. 11. *Beati qui audiunt verbum Domini & custodiunt illud*. Ecce isti sunt effectus verbi Dei & alli quamplures.

ANNO CHRISTI 1433.

Coroll. Secundo, ex ista conclusione sequitur, quod sacerdotes omittentes veram & fidelem prædicationem, omittant opus populo Christiano necessarium ad salutem. Patet ex isto, quod inter omnia officia, post vitæ justitiam, prædicatio verbi Dei est plus laudanda. Cum enim sacerdotis officium videatur in quinque includi. Primum est evangelium Christi veraciter prædicare. Secundum est Deum pro sua ecclesia continue exorare. Tertium est Dei sacramenta quibus competit gratis conferre. Quartum est in sacris scripturis tantummodo studere. Quintum est perfectionis exemplum ceteris viantibus patenter præbere. Prædicatio verbi Dei prodest longe extensius & evidentius: ideo est operatio ecclesiæ pretiosa. Hinc Salvator noster per tres annos & ultra publice prædicavit, & semel missavit, ut patet ex decursu evangelii. Non tamen volumus ex isto, quod etiam solum semel sacerdos in vita sua misset: sed ut sit diligentior, aut minimum ita diligens de evangelizatione verbi Dei, sicut de missatione; cujus oppositum, heu! fit in ecclesia. Multæ missæ communes, & paucæ prædicationes fiunt, & populus cæcus in multis missationibus ponit salutem. Præcepta Dei ignorat, de verbo Dei non curat, de vita Christi certissima non inquirit. Exinde sequitur altarium multiplicatio, & per consequens sacerdotum inhabilium, aliquando de tribus aut quatuor missis pretio conductorum. Et de isto dicitur Osee 8. *Multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum, facta sunt ei ara in delictum*. Sed & Dominus visitat aliquando puniendo in præsenti. Unde Amos 3. sic dicitur; *In die, cum visitare cœpero prævaricationes Israel, super eum visitabo, & super altaria Betel, & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram, & percutiam domum hyemalem cum domo æstivali*. Et Osee 10. *Disperdentur excelsa idoli, domus Israel, lappa & tribulus ascendet super aras eorum*; ut in multis regionibus ad oculum jam apparet. Et tantum de notabili quarto ad præsens.

Actus secundæ dici. Quantum ad secundum principale, ponimus articulum nostrum sic in forma.

Verbum Dei, exemplo Christi & apostolorum, a sacerdotibus Domini libere ac sine impedimento fideliter ac veraciter debet prædicari & annuntiari. Et est articulus in forma. Pro veritate istius articuli primo ponam aliqua motiva; demum legem Dei, &c.

Suppono primo, quod Christus sit verus Deus & verus homo. Patet ex fide Matt. 16. *Tu es Christus Filius Dei vivi*; & 1. Johan. ult. habetur: *Hic est verus Deus & vita æterna*.

Suppono secundo, quod Christus sit optimus legis interpres. Patet similiter ex fide & Lucæ ultimo. *Et incipientes a Moyse & omnibus prophetis interpretabatur illis scripturas, quæ erant de ipso*.

Istis suppositionibus sic stantibus, sic arguitur sub compendio. Christus verus Deus & verus homo, optimus Legis interpres, approbat verbo & opere istum nostrum articulum: igitur est verus & catholicus. Tenet consequentia ex suppositione. Antecedens patet ex hoc quod prædicavit in monte, in campestribus, in mari, in domo, in templo, in synagogis, ut patet ex decursu evangelii; & verbo idem docuit, ut patet Matt. ult. & Marci ultimo. Igitur &c.

ANNO CHRISTI 1433.

Secundo arguitur sic. Quodlibet Christi præceptum est libere exequendum: sed prædicatio verbi Dei est sacerdotibus Christi præcepta: igitur &c. Consequentia nota est cum majore; & minor patet Matt. ult. & Actuum 10. Igitur &c.

Item arguitur: Quodlibet opus a Domino Jesu præceptum & ardue injunctum, sacerdotibus libere exequendum est; sed prædicatio verbi Dei est hujusmodi: igitur &c. Major probatur: Nam alias sacerdotes peccarent per transgressionem divinæ injunctionis; & minor patet Matt. ult. &c.

Jam vero pro isto articulo ponimus legem Dei & primo novam, deinde veterem. Mat. 10. *Convocatis Jesus duodecim discipulis, dedit illis potestatem spirituum immundorum* &c. Et sequitur; *Hos misit Jesus præcipiens eis & dicens: In viam gentium ne abieritis*, &c. Et sequitur: *Euntes autem prædicate dicentes: quoniam appropinquavit regnum cœlorum*. Et hoc commemorat Petrus verus Christi vicarius Act. 10. dicens: *Et præcepit nobis prædicare populo & testificari*, &c. Item Matt. ultimo: *Euntes autem docete omnes gentes*, &c. Item Marc. ult. *Euntes autem in mundum universum, prædicate evangelium omni creaturæ*: &c. Sequitur: *Illi autem profecti prædicaverunt ubique*, &c. tamquam præcepto Domini obedientes. Et 1. Cor. 9. dicit Apostolus: *Væ mihi si non evangelizavero. Si enim volens hoc egero, mercedem habeo; si autem invitus, dispensatio mihi credita est*. De qua dispensatione dicit Salvator Luc. 12. *Quis putat est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus, invenerit ita facientem*. Ecce Apostolus dicit: *Væ mihi*, &c. quod scilicet væ significat damnationem, & non propter aliud, quam propter præcepti transgressionem. Et modicum ante dicit idem Apostolus: *Nam si evangelizavero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit*. Ubi dicit Nicolaus de „ Lira. Necessitas enim mihi incumbit ex „ præcepto Dei. „ Hæc ille.

Et hoc præceptum Christi sancti Dei apostoli sollicitius implevere. Patet de Petro apostolo; unde 2. Pet. 1. dicit: *Justum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione*. Patet etiam de Paulo, qui dicit 2. Timot. 2. *Memor esto Jesum Christum Dominum nostrum resurrexisse a mortuis ex semine David, secundum evangelium meum, in quo laboro usque ad vincula; sed verbum Dei non est alligatum; ideo omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur*. Hinc præcepit suo discipulo Timotheo, ut habetur 2. Timotheo 4. *Prædica verbum, insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina*. Et infra. *Tu vero vigila, in omnibus la-*

☞ *labora, opus fac evangelistæ, ministerium tuum impple.* Et sic de aliis legis novæ scripturis.

ANNO CHRISTI 1433.

Sequuntur veteris legis jam scripturæ. Isaiæ cap. 58. *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Jacob peccata eorum.* Ejusdem 40. *Vox domini dicentis: clama, Et dixi: Quid clamabo? Omnis caro fœnum*, &c. Et infra: *Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion, exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem; exalta & noli timere.* Item Ezech. 3. & 17. *Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, & audies de ore meo verbum, & annunciabis eis ex me; si dicente me ad impium: Morte morieris: non annunciaveris ei, neque locutus fueris ut avertatur a via sua impia, ipse quidem in iniquitate sua morietur; sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* Et quare requiret Dominus sanguinem, nisi quia præceptum prædicationis ad peccatorem non est executus? cap. vero 33. Ezech. dicitur: *Quod si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodiat, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* Glossa interlinearis Gregorii: „ Quia tacuisti & noluisti esse sollicitus „ in prædicatione, particeps eris in damna„ tione, nisi propter præcepti Domini omis„ sionem. „ Hinc Isaiæ 6. in persona talium dicitur: *Quia tacui, vs mihi.* Item Jonæ 1: *Factum est verbum Domini ad Jonam filium Amathi dicens: Surge & vade in Ninivem civitatem magnam, & prædica in ea, quia ascendit malitia ejus coram me.* Et in cap. 3. subditur: *Surge & vade in Ninivem civitatem magnam, & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te.* Item Jeremiæ 7. *Verbum quod factum est ad Jeremiam a Domino dicens: Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbum illud* &c. Et si aliquis dicat hoc fuisse tantum prophetis præceptum, audiat Apostolum ad Rom. 15. dicentem: *Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam sunt.* Et Jacob. 5. cap. *Exemplum accipite, fratres, exitus mali & longanimitatis, laboris & patientiæ prophetarum, qui locuti sunt in nomine Domini.* Item Levit. 10. loquens ad Aaron & filios: *Habeatis scientiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum, docearisque filios Israel omnia legitima mea, quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moysi.* Et Deut. 31. *Leges verba legis hujus coram omni Israel, audientibus eis.* Sequitur; *ut audientes discant, & timeant Dominum Deum nostrum, & custodiant & impleant omnes sermones legis hujus.*

Ex istis sequitur, quod sacerdotes Domini non debent timere fideliter exequi mandatum prædicationis. Unde Jeremiæ 1. *Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge & loquere ad eos omnes quæ ego præcipio tibi, ne formides a facie eorum, neque enim timere te faciam vultum eorum.*

Secundo sequitur, quod veraces sacerdotes Domini non debent quærere subtilitatem in prædicando, dummodo fideliter annuncient verbum Dei. Patet de Paulo, 1. Corinth. 2. *Et ego cum venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis aut sapientia, annuncians vobis testimonium Christi:* Hinc dicit ad Colos. 2. *Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in subtilitate sermonis.* Et Jeremiæ 1. dicitur de ipso Jeremia: *A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum. Et dixit Dominus ad me: Noli dicere: quia puer ego sum, quoniam ad omnia quæ mittam te ibis, & universa quæcumque mandavero loqueris, Ne timeas a facie eorum, quia ego tecum sum, & eruam te, dicit Dominus Deus.*

ANNO CHRISTI 1433.

Item Apostolus 1. Corinth. 1. *Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare, non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi,* Ubi dicit doctor Nicolaus de Lira: „ Licet Christus miserit apostolos ad utrumque, tamen ad docendum principaliter; & ideo per seipsos prædicabant, per ministros autem inferiores ut frequentius baptizabant. Cujus ratio est quia virtus vel ratio baptizantis nihil operatur in baptismo, propter quod non refert per majorem ministrum vel minorem baptizari. Virtus autem & sapientia prædicantis multum & valde conferunt in prædicatione; & ideo apostoli, qui majores erant, circa prædicationem se magis occupabant, exemplo Christi, qui per seipsum docebat, & per suos discipulos baptizabat, ut habetur Joan. 3. „ Hæc ille.

Jam restat adducere auctoritates sanctorum doctorum pro articuli nostri tertii veritate. Gregorius in suo Pastorali cap. 15. tractans istum textum Exodi 28. *Audiatur sonitus*, scilicet Aaron, *quando ingreditur & egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.* „ Sacerdos namque ingrediens vel egrediens „ moritur, si de eo sonitus prædicationis non „ auditur; quia iram contra se occulti judicis exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Apte autem tintinnabula vestimentis „ illius describuntur inserta. Vestimenta etenim sacerdotis quid aliud quam recta opera debemus accipere, propheta testante, qui „ ait in psalmo: *Sacerdotes tui induantur justitiam?* Vestimentis itaque illius tintinnabula „ inhærent, ut vitæ viam cum linguæ sonitu ipsa quoque opera sacerdotis clament. „ Hæc ille, & ponitur 43. di. *sit rector.* Augustinus in prologo sermonum suorum. Pauci sunt sacerdotes qui verbum Dei juste „ prædicant; sed multi sunt qui damnabilia „ tacent. Alii ex ignorantia, qui edoceri recusant; alii ex negligentia, qui verbum „ Dei contemnunt. Sed nec illi, nec isti „ possunt de culpa taciturnitatis excusari, „ cum nec illi præesse debeant, qui prædicare nesciunt, nec ipsi tacere debent, quoniam prædicare sciunt, licet non præsint. „ Hæc ille. Hieronymus super illo textu Ezech. 3. *Si dicente me ad impium*, &c. „ Prædicare „ tenetur sacerdos; videat ne timor humanus eum tacere faciat: Magnum discrimen „ est Dei tacere sermones ob triplicem causam, videlicet propter timorem, vel propter pigritiam, vel propter adulationem. „ Hæc ille. Chrysostomus homilia 46. „ Sacerdotes nisi omnem veritatem manifestaverint populo, dabunt rationem in die judicii. „ Hæc ille. Sed quare dabunt pro isto rationem, nisi quia præceptum Domini de prædicatione ad populum omisere? Isidorus lib. 3. de Summo bono: „ Sacerdotes pro iniquitate populorum damnabuntur; si eos ignorant

ANNO CHRISTI 1433.

„ ignorantes non erudiant, aut peccantes non arguant. „ Hæc ille, Item Gregorius Venantio episcopo: „ Ephesiis Apostolus dicit: *Munda sunt manus meæ a sanguine omnium vestrum: Non enim subterfugi, quominus annunciarem vobis omne consilium Dei.* „ Mundus ergo a sanguine eorum non esset, „ si eis Dei consilium annunciare noluisset; „ quia cum increpare delinquentes noluerit, „ eos procul dubio tacendo pastor occidit. „ Et ponitur di. 43. *Ephesii*. Item Gregorius homil. 3. super isto textu Osee 4. *Peccata populi mei comedunt*. „ Nos qui ex oblationibus vivimus fidelium, quas illi pro peccatis suis obtulerunt, si comedimus & tacemus, eorum procul dubio peccata manducamus. Pensandum ergo est quantæ damnationis est sine labore percipere mercedem laboris; quanti criminis est, pretia peccatorum accipere mercedem laboris; & nihil contra peccata prædicando dicere. „ Hæc ille, Item Augustinus in libro contra Manichæos: „ Olim jussus est frater præmortui fratris uxorem ducere, ut non sibi, sed illi suscitaret sobolem, ejusque nomine vocaret quod inde nasceretur. Quod si recusaret, discalciatus uno pede conspui omnino solebat in facie, Nunc autem evangelii quisque prædicator ita in ecclesia debet laborare, ut defuncto fratri, id est Christo, suscitet semen, qui pro nobis mortuus est, & quod suscitatum fuerit ejus nomine accipiat: at vero qui electus ab ecclesia ministerium evangelizandi & baptizandi renuerit, ab ipsa ecclesia digne meritoque contemnitur. Et sequitur; Qui autem curam lucrandorum refugit aliorum, discalciati illius non solum figuratum significavit, sed in se impletum portavit opprobrium. „ Hæc ille, & ponitur 8. quæst. 1. *Olim*. Item Nicolaus papa: „ Dispensatio est „ nobis cœlestis seminis injuncta: væ si non „ semper sæverimus, væ si tacuerimus, cum „ electionis vas formidet & clamet, quanto „ magis cuilibet exiguo metuendum est. Proinde sicut non leve discrimen incumbit pontificibus siluisse quod congruit; ita his, „ quod absit, non mediocre periculum est, „ quod cum debeant parere despiciunt. Hæc ille, & ponitur 43. di. *dispensatio*.

Ad idem est concilium Toletanum: „ Ignorantia mater cunctorum errorum, maxime „ in sacerdotibus vitanda est, qui docendi officium in populo Dei susceperunt. Sacerdotes enim legere sacras scripturas admonentur, Paulo apostolo dicente ad Timoth. „ *Attende lectioni & exhortationi & doctrinæ; semper permane in his*. „ Item ex concilio Carthaginensi. „ Episcopus rei familiaris nullam curam ad se revocet; sed ut lectioni, & orationi, & verbo prædicationis tantummodo vacet. Sciant ergo sacerdotes scripturas sacras & canones, & omne opus eorum „ in prædicatione & doctrina consistat, & ædificent cunctos, tam fidei scientia, quam operis disciplina. „ Et ponitur di. 38. *Ignorantia*.

Jam ergo ostensum est ex scriptura sacra, praxi Christi & apostolorum, sententiis sanctorum doctorum & conciliorum, quod verbum Dei a sacerdotibus Domini debet prædicari sub præcepto. Non solum autem a sacerdotibus Domini, sed etiam a diaconis debet annunciari verbum Dei: unde magister in 4. sententiarum dist. 24. „ Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in „ omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi. „ Et paulo post: „ Prædicare evangelium & apostolum, Nam sicut lectoribus „ vetus testamentum; ita diaconis novum „ prædicare præceptum est. „ Ad idem est Isidorus & habetur 25. di. *Perlectis*.

ANNO CHRISTI 1433.

Istis jam sic probatis & deductis, ut audistis, ponitur ista conclusio.

Non obstante inhibitione, aut prætensa excommunicatione minata, vel jam lata, sacerdos Domini debet libere & fideliter verbum Dei annunciare.

Probatur ista conclusio primo sic. Non obstante inhibitione, aut prætensa excommunicatione, sacerdos Domini fidelis, debet exequi ejus mandatum; sed prædicare verbum Dei est sacerdotibus præceptum, ut præmissum est: igitur conclusio vera.

Secundo probatur conclusio ex praxi apostolorum. Nam cum principes sacerdotum Annas, Caiphas, Johannes, Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali, demandassent apostolis, ne omnino loquerentur; nec docerent in nomine Jesu Christi; respondentes dixerunt ad eos: *Si justum est in conspectu Dei vos potius audire quam Deum, judicate. Non enim possumus quæ vidimus & audivimus non loqui*: Habetur Act. 4. Et Actuum 5. dicitur; Cum principes sacerdotum dicerent ad apostolos: *Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto, & ecce replestis Jerusalem doctrina vestra, & vultis inducere super nos sanguinem istius hominis?* Respondens Petrus & apostoli dixerunt: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus*. Utinam hæc notarent D. sacerdotes.

Et pro ista sententia est venerabilis Beda super illo verbo: *Et invenientes asinam alligatam & pullum cum ea, solvite & adducite mihi; & si quis aliquid vobis dixerit, dicite; quia Dominus his opus habet*, ita dicens: „ Hic mystice præcipitur doctoribus, ut si quid obstiterit adversitatis, & si quis prohibuerit peccatores a laqueis solvi, per confessionem sidei Domino adduci; non tamen a prædicando desistant, sed constanter insinuent, „ quod Dominus talibus ad ædificationem ecclesiæ opus habet. Fecerunt sic apostoli, „ facere debent similiter Christi similes sacerdotes. Ad idem est Hieronymus ad Rusticum Narbonensem episcopum sic dicens. „ Nemo hinc episcoporum invidia diabolicæ „ tentationis infletur vel irascatur, si ad plebem interdum presbyteri exhortatione in „ ecclesiis prædicent, si plebi, ut dictum est, „ benedicant. Etenim abneganti mihi ista sic „ dicam Qui non vult facere presbyteros quæ „ jubentur a Deo, dicat quid majus est Christo. „ Pro isto etiam est Anacletus papa. „ Scimus, inquit, multos ob id infestare doctores, ut eos perdant, & propriæ voluntatis placita adimpleant. Non propterea tamen doctores, in quantum vires suppetunt, „ a recta æmulatione & bona intentione recedere debent: scientes, quod beati qui „ persecutionem patiuntur propter justitiam. „ Hæc ille. Matth. 5. & ponitur 43. di. *Scimus*. Igitur conclusio vera.

Ex ista conclusione sequitur, quod sacerdotes di-

☞ dimittentes veram & fidelem verbi Dei prædicationem, propter inhibitionem, seu prætensam hominum excommunicationem sunt apud Deum excommunicati. Patet quia cum prædicatio verbi Dei sit sacerdotibus præcepta, ut supra probatum est, *Maledicti qui declinant a mandatis Dei* Psalm. 118. & ad tales dirigitur verbum Salvatoris nostri Matt. 15. *Quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram*, scilicet non prædicando verbum Dei.

ANNO CHRISTI 1433.

Item alia conclusio sit ista,

Non solum sacerdotes minores, verum etiam prælati majores tenentur fideliter verbum Dei annuntiare.

Patet ista conclusio ex facto discipulorum Christi in primitiva ecclesia. Nam tam apostoli, quam septuaginta duo discipuli verbum Dei prædicaverunt, & in eorum locum successerunt episcopi & inferiores presbyteri. Igitur sequitur quod conclusio sit vera. Et pro ista sententia est Anacletus, qui dicit: Decedentibus Apostolis, in loco eorum surrexerunt episcopi, & septuaginta duorum discipulorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum loco sunt constituti in ecclesia „ Et ponitur 22. di. *in novo*.

Ex isto sequitur, quod sacerdotes verbum Dei fideliter & veraciter non prædicantes propter timorem hominum, sunt proditores veritatis. Patet per Chrysostomum in Matt. 7. cap. super verbo: *Nolite timere eos qui occidunt corpus*, &c. sic inquientem: „ Nolite timere eos qui occidunt corpus ne forte „ propter timorem mortis, nec libere dicatis „ quod audistis, nec fiducialiter prædicetis „ omnibus, quod in aure soli audistis. Sicut „ ex his solis ostenditur, non solum ille est „ proditor veritatis, qui transgrediens veritatem, palam pro veritate mendacium loquitur, sed etiam ille, qui non libere prædicat veritatem, quam libere pronuntiare oportet, aut non libere veritatem defendit, „ quam libere defendere convenit, proditor „ est veritatis. Nam sicut sacerdos debitor „ est, ut, veritatem, quam audivit a Deo, „ libere prædicet; sic laicus debitor est, ut „ veritatem, quam audivit a sacerdotibus, „ probatam quidem in scripturis defendat fiducialiter; quod si non fecerit, prodit veritatem. *Corde enim creditur ad justitiam, ore „ autem confessio fit ad salutem*. Hæc ille & „ ponitur 11. q. 3. *Nolite*. Idem patet per „ Hieronym. Levit. Si quis vult pontifex non „ tam vocabulo esse, quam merito, imitetur „ Moysen, imitetur Aaron. Quid enim dicitur de eis? quia non discedunt de tabernaculo Domini. Erat ergo Moyses in tabernaculo Domini indesinenter. Quid autem „ eis opus erat, ut aut a Deo aliquid discerent, aut ipse populum doceret? Hæc duo „ sunt pontif. opera, ut aut a Domino aliquid „ discat, legendo divinas scripturas, & sæpius „ meditando: aut populum doceat; sed illa „ doceat quæ a Deo ipse didicerit. Non ex „ proprio corde vel ex humano sensu, sed „ quæ Spiritus-sanctus docet. „ Et ponitur 36. di. *Si quis vult*. Ex isto sequitur secundo, quod sacerdotes Domini fideliter verbum Dei prædicantes, in suis prædicationibus magnis personis minime debent parcere, dato quod exinde odio habeantur. Patet de Christo in multis locis evangelii Matt. 12. *Generatio mala & adultera signum quærit*. Sequitur: *Sic erit generationi huic pessimæ*. Et Mar. 8. *Qui me confusus fuerit & verba mea, in generatione ista adultera & peccatrice, & filius hominis confundet eum, cum venerit in gloriam patris sui cum angelis suis*. Patet de Johanne Baptista in correctione Herodis, Matt. 4. Mar. 6. Item patet de sancto Stephano Act. 7. Cum loquebatur in concilio coram principe sacerdotum dixit: *Dura cervice & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper spiritui sancto resistitis; sicut & patres vestri, ita & vos. Quem enim prophetarum non sunt persecuti patres vestri, & occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu justi, cujus vos nunc proditores & homicidæ fuistis, quia accepistis legem in dispositione angelorum, & non custodistis. Audientes autem hæc dissecabantur in cordibus suis, & stridebant dentibus in eum*. Et hoc est quod dicit Ambrosius super illo verbo 1. Cor. 4. *Vos nobiles, nos autem ignobiles*, &c. „ Libere enim „ & sine adulatione veritatem prædicantes, „ & gesta pravæ vitæ arguentes, gratiam non „ habent apud homines. Et Chrysostomus: „ Incurrit odium qui arguit criminosos. Ad idem Johan. 7. *Non potest vos odisse mundus, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo*, quid aliud *quam quia opera ejus mala sunt?* Nec etiam fidelis prædicator verbi Dei debet curare, ut placeat mundi hominibus, Dicit enim Apostolus ad Galat. 1. *Si hominibus adhuc placerem, Christi servus non essem*. Ideo dicit poeta,

Opto placere bonis, malis odiosus haberi,
Queis nisi sit malus nemo placere potest.

Sed numquid Dominus dimittit inultum, quod homines criminosi, tam sæculares, quam spirituales, non acceptant caritativas correptiones? Utique non. Dicitur enim Amos 5. *Odio habuerunt in porta corripientem, & loquentem perfecte abominati sunt. Idcirco pro eo quod diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo, domos quadrato lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: Vineas amantissimas plantabitis, & non bibetis vinum earum; quia cognovi multa scelera vestra, & fortia peccata vestra, hostes justi accipientes munus, & pauperes in porta deprimentes*. Nec hoc, scilicet cleri crimina arguere ex caritate, est os in cœlum ponere aut clero detrahere. Ponere enim os in cœlum, secundum glos. super psal. 66. est contra Deum loqui; detrahere non est, loqui perversa de proximo, nisi in absentia, odiose, & non ex caritate.

Ex isto sequitur 3. quod sacerdotes Domini non debent omittere fidelem verbi Dei prædicationem propter scandalum perversorum. Patet in Salvatore nostro Matt. 15. *Accedentes discipuli ejus dixerunt ei: scis quia Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt: At ille respondens ait eis: Omnis plantatio quam non plantavit pater meus cœlestis, eradicabitur. Sinite illos, cæci sunt, duces cæcorum*. Et ad hoc est Augustinus super Johan. homil. 27. „ Si inquit, de veritate scandalum sumitur, utilius „ scandalum nasci permittitur, quam veritas „ relinquatur. Idem dicit Gregorius, quem „ allegat Nicolaus de Lira super Matt. 15. cap. Igitur corollarium verum.

ANNO CHRISTI 1433.

Alia

☞ Alia concluſio.

ANNO CHRISTI 1433.

Nemo uſurpet ſibi verbi Dei prædicationem, niſi fuerit ad hoc miſſus. Patet Iſaiæ 6. *Et audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? Et quis nobis ibit? Et dixi: Ecce ego ſum, mitte me. Et dixit vade.* Patet de Chriſto Johan. 8. *Neque enim a meipſo veni, ſed alius me miſit.* Patet de Apoſtolis: Marc. 10. *Ecce ego mitto vos.* Et Luc. 10 *Ecce ego mitto vos* 2. Johan. 20. *Sicut miſit me pater, & ego mitto vos.* Et Apoſtolus ad Rom. 10. *Quomodo vero prædicabunt niſi mittantur?* Ubi dicit Nicolaus de Lira: „ A Deo ſicut prophe„ tæ, vel ab ejus locum tenente, ſicut alii „ prædicatores. „ Hæc ille.

Et circa iſtam miſſionem notamus, quod illa eſt quadruplex, ſecundum Auguſtinum lib. 83. quæſt. ad Oroſium. Prima, a Deo tantum, de qua patet in Moyſe & aliis a Deo inſpiratis, ut apoſtolis; de qua ad Galatas 1. *Paulus Apoſtolus, id eſt miſſus, non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Jeſum Chriſtum & Deum Patrem, qui ſuſcitavit eum a mortuis.* Sequitur: *Notum autem facio vobis evangelium quod evangelizatum eſt a me, quia non eſt ſecundum hominem, neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, ſed per revelationem Jeſu Chriſti.*

Secunda miſſio eſt a Deo & ab homine, ſicut patet de Joſue & aliis a Deo & a ſuperiore miſſis ad prædicandum.

Tertia miſſio eſt ab homine tantum, ut eſt illa quæ non fundatur in lege Dei, ſed in traditionibus humanis.

Quarta nominetenus miſſio, eſt illorum qui a ſeipſis indigne uſurpant prædicandi officium, ut prophetæ & apoſtoli, de quibus Jeremiæ 23. dicit Dominus: *Non mittebam prophetas, & ipſi currebant, non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant.* Et Apoc. 2. *Tentaſti eos qui ſe dicunt apoſtolos & non ſunt, & inveniſti eos mendaces.* Apoſtolos id eſt miſſos non a Deo. De his Johan. 10. *Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones.*

Intelligitur concluſio. Niſi fuerit ad hoc miſſus vel a Deo tantum, ut per externam inſpirationem, vel a Deo & ab homine, ut per internam inſpirationem, & per hominis auctorizationem. De iſta loquitur Auguſtinus in quæſtionibus Oroſii, dum quærit Oroſius: „ Quomodo poſſumus ſcire qui mittatur a „ Deo? Auguſtinus: Cognoſce miſſum a Deo, „ quem non paucorum hominum laudatio „ vel potius adulatio elegit. Sed illum, quem „ vita & mores optimi, & examinatio, apo„ ſtolicorum ſacerdotum vel univerſorum po„ pulorum judicio probavit; qui non appe„ tit præeſſe, qui pecuniam non dat, ut epi„ ſcopatus honorem accipiat. Nam qui præ„ eſſe feſtinat, ut quidam Patrum eleganter „ expreſſit: ſciat non eſſe epiſcopum, qui „ præeſſe deſiderat, non prodeſſe. „ Hæc ille. Et finis hujus auctoritatis ponitur 8. quæſt. 1. *Qui epiſcopatum.* Prima miſſio ſolvit a lege ſtatuti, ſic quod ille, quem Spiritus ſanctus inſpirat, prælato ſuo contradicente, ad vitam meliorem poteſt tranſire; patet in Apoſtolis Act. 9. & 5.

Ex iſto ſequitur, quod ſacerdos & diaconus Domini licite poteſt prædicare verbum Dei, ſine licentia ſpeciali ſui epiſcopi aut prælati ſuperioris.

Probatur primum ratione & hoc multipliciter. Primo ſic: Sacerdos Domini, ſpiritu inſtigante, poteſt ſine ſpeciali epiſcopi aut prælati licentia prædicare verbum Dei. Ergo ſibi licet. Tenet conſequentia; quia majoris virtutis eſt ſpiritus Jeſu Chriſti inſtigans diaconum vel ſacerdotem ad prædicandum verbum Dei, quam inhibitio epiſcopi aut prælati humanitus adinventa. Ergo ſpiritui Chriſti inſtiganti & infallibiliter, plus parendum, juxta regulam Apoſtolicam Act. 5. *Magis oportet obedire Deo, quam hominibus.*

Secundo ſic legimus: Homo ſub poteſtate regis conſtitutus, ſpiritu Dei inſtigante, licite poteſt dare eleemoſynam corporalem indigenti, ſine ſpeciali licentia regis: Ergo ſacerdos Domini multo magis poteſt licite prædicare verbum Dei, ſine ſpeciali licentia ſui prælati. Tenet conſequentia, cum major ſit eleemoſyna ſpiritualis, quam corporalis. Quam ergo mirabile foret, quod prælatus aut epiſcopus prohiberet dare corporalem eleemoſynam pauperibus eſurientibus, tam mirabile & amplius foret, quod prohiberet ſacerdoti Chriſti humili & ſcienti dare ſpiritualem eleemoſynam per evangelizationem verbi Dei.

Tertio ſic probatur: Conſummato matrimonio, conjuges ſine ſpeciali licentia prælati poſſunt licite generare filios carnales, ergo ſacerdotes poſſunt licite generare filios ſpirituales per evangelizationem verbi Dei, ſine licentia prælati ſpeciali. Tenet argumentum a ſimili, aut a majori. Nam quam placitum eſt opus Deo, quod conjuges ſine prælati licentia generent filios carnales, tam placitum eſt ſibi, quod diaconi vel presbyteri inſtinctu Dei per evangelium Chriſti, ſine ſpeciali licentia generent ſpirituales filios Dei; quod ſi negatur ſimilitudo, detur diverſitas. Immo, cum pejus eſt ſemen verbi Dei non admittere, vel ſuffocare, quam ſemen carnale; ſic e contrario melius eſt ſemen verbi Dei ſpargere & ſuſcipere, quo ſuſcitentur filii Dei, quam ſuſcipere vel dare ſemen, quo ſuſcitentur filii carnis. Et hic Salvator Matth. 10. dicit: *Quicumque non receperint vos, neque audierint ſermones veſtros, excutite pulverem de pedibus veſtris. Amen dico vobis, quod tolerabilius erit terra Sodomorum & Gomorræorum in die judicii, quam illi civitati.* Item: Qua ratione Heldad & Medad, ſuper quos requievit Spiritus Domini, prophetaverunt licite, Moyſe irrequiſito, ut habetur Num. 11. eadem ratione ſacerdos Chriſti humilis, ſuper quem requieſcit Spiritus Domini, irrequiſito prælato, licite poteſt prædicare populo verbum Dei. Et utinam prælati eccleſiæ haberent in hoc facto ſpiritum Moyſi. Nam num. 11. dicitur: *Cumque propheta eſſet in caſtris, ſcilicet Heldad & Medad, timuit puer, & nunciavit Moyſi dicens: Heldad & Medad prophetant in caſtris. Statim Joſue filius Num, miniſter Moyſi, & electus a pluribus ait: Domine mi Moyſes prohibe eos. At ille, Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus ſpiritum ſuum?* O utinam affectum iſtius viri ſancti amici Dei, haberent nunc prælati. Tunc enim non prohiberent Chriſti humilibus diaconibus & ſacerdotibus prædicare verbum Dei. Item, patet per apoſtolum, qui cum vocatus fuiſſet per Chriſtum, ut prædicaret nomen Jeſus coram regibus & gen-

ANNO CHRISTI 1433.

☞ gentibus, non ivit pro speciali licentia ad Petrum, Jacobum aut Johannem, qui videbantur esse ecclesiæ columnæ. Unde ad Galatas 1. dicitur: *Cum autem placuit ei, qui me segregavit de utero matris meæ, & vocavit me per gratiam suam, ut revelaret filium suum in me, & evangelizarem illum in gentibus, continuo non acquievi carni & sanguini, neque veni Hierosolymam ad antecessores meos apostolos, sed abii in Arabiam; & iterum reversus sum in Damascum*, &c. Similiter apostoli & septuaginta duo discipuli, postquam generalem acceperunt a Domino auctoritatem evangelizandi, non ibant pro speciali licentia unus ad alterum; sed induti spiritu ex alto, ibant in mundum universum, prædicantes evangelium omni creaturæ. Marc. ultimo. Quare non facerent sic veri & humiles Christi sacerdotes, cum messis quidem multa, operarii autem pauci. Matth. 9. & Luc. 10. Ideo dicit Apostolus ad Rom. 1. *Nolo enim vos ignorare, fratres, quod sæpe proposui venire ad vos, & prohibitus sum usque adhuc, ut aliquem fructum habeam in vobis, sicut & in cæteris gentibus. Græcis aut barbaris sapientibus & insipientibus debitor sum. Itaque, quod in me, promtum est & vobis, qui Romæ estis, evangelizare.*

Sequitur secundo quod nec potestas papæ aut prælati potest licite in contrarium; nec ille qui tali inordinatæ potestati resistit, Dei ordinationi resistit, sed ipsius voluntati obtemperat & præcepto. Unde 2. Corinth. 10. dicit Apostolus. *Nam & si aliud gloriatus amplius fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Deus in ædificationem, & non in destructionem vestram, non erubescam.* Et ibid. cap. 2. dicit: *Putatis quod excusemus nos apud vos: coram Deo in Christo loquimur: Omnia autem, carissimi, propter ædificationem vestram.* Sed rogo qualis est illa ædificatio prohibere operarios ire in messem Domini, & laborare in vinea Domini Sabaoth, quam heu! exterminavit aper de silva, & singularis ferus depastus est. Psal. 79. vulpeculæque demolitæ sunt, prout dicit Salomon pacificus in Canticis canticorum. Unde Dominus in littera ad papam inter cætera sic dicit: „ Breviter autem recolligens dico, quod apostolicæ sedis sanctitas „ non potest, nisi quæ in ædificationem, & „ non in destructionem. Hæc est enim plenitudo potestatis omnia posse in ædificationem. Hæ autem quas vocant provisiones, „ non sunt in ædificationem, sed in manifestam destructionem. Non ergo potest eas „ dare beatissima sedes apostolica. „ Hæc ille qui, ut dicitur, a papa Innocentio ad tribunal Christi appellavit. Quod autem sic resistere, non sit potestati resistere, patet per Augustinum in libro de Natura boni. „ Si aliquid jubet potestas „ quod non debes facere: hic sane contemne potestatem, timendo potestatem majorem. Ipsos humanarum rerum gradus adverte. Si „ quid jusserit curator, numquid faciendum „ est, si contrarium proconsul jubeat? Rursus: si quid ipse proconsul jubeat, & aliud „ jubeat imperator: Numquid dubitatur, illo „ contemto, illi esse serviendum? Ergo si aliud imperator, aliud Deus jubeat; contemto illo, obtemperandum est Deo. Potestati ergo diaboli vel hominis tunc resistimus, cum aliquid contra Deum suggesserit; in quo Dei ordinationi non resistimus, „ sed obtemperamus. Sic enim Deus præcepit, ut in malis nulli potestati obediamus. „ Et ponitur 2. sermone di. 44. Et ad idem „ Augustinus. Si aliquid ipse consul jubeat, „ & aliud imperator, aliud Deus; quid judicatis? Major potestas est Dei. Da veniam, „ o imperator! tu carcerem, ille gehennam „ minatur, hinc tibi assumenda est fides tua, „ tamquam scutum, & quo possis omnia ignita jacula inimici extinguere. „ Et ponitur 11. quæst. 3. *Qui resistit*. Sic in præsenti potest rationabiliter dici. Da veniam, o Eugeni, o Innocenti, tu minaris excommunicationem, abscissionem ab ecclesia, & Christus ignem gehennæ. Et hoc etiam patet ex facto Susannæ Dan. 13. *Angustiæ mihi sunt undique. Si enim hoc egero, mors mihi est; si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius mihi est absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Dei.*

Ex isto tertio sequitur: Quicumque nititur fidelem Domini sacerdotem a prædicatione verbi Dei abstrahere, in hac parte videtur dictamini Spiritus sancti culpabiliter contraire. Patet, quia cum ex præcepto Domini sacerdotes teneantur prædicare verbum Dei, ut probatum est, & præceptum illud fuit dictaminis Spiritus sancti, sequitur, &c. In hoc heu! peccato sunt quidam episcopi, abbates & præpositi, qui sæpius clericum aut fratrem valentem pro studio seu evangelizatione verbi Dei, abstrahunt, curis sæcularibus implicando.

Ex isto sequitur ulterius, quod sacerdotes debent verbum Dei, mendacia fugiendo, veraciter prædicare, prout mandat Dominus, Jeremiæ 23. *Qui habet sermonem meum, loquitur sermonem meum vere*; & apostolus 2. Cor. 2. *Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei; sed ex sinceritate, sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur.* Hinc de prædicantibus mendaciter dicitur Jerem. 23. *Et in prophetis Jerusalem vidi similitudinem adulterii, & iter mendacii, & confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque a malitia sua.* Et tales prædicatores, heu! diligunt carnales homines tam sæculares, quam spirituales, ut dicitur Jeremiæ 5. *Stupor & mirabilia facta sunt in terra. Prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis, & populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in novissimis ejus? Qui autem prædicant veritatem eis, illos odiunt & abominantur.* Patet 3. Reg. ult. de Achab, ad quem cum dixisset Josaphat: *Non est hic propheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum?* Et ait rex Israel ad Josaphat: *Remansit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum; sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore, Micheas filius Hiemla.* Et hoc prævidit Apostolus 2. ad Tim. 4. *Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus, & a veritate auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Hinc dixit idem Apostolus ad Titum. 2. *Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam.*

Conclusio ultima. Sacerdotis Domini prædicatio, ut sibi sit meritoria, bonis operibus est confirmanda. Patet ista conclusio de Christo, Actuum 1. *Cæpit Jesus facere & docere.* Hinc Jacobi 3. *Sic loquimini, & sic facite.* Et

B.

ANNO CHRISTI 1433.

B. Hieronymus in epist. ad Nepotianum. „ Non A „ confundant opera sermonem tuum, ne cum „ in ecclesia loqueris, quilibet respondeat: Cur „ ergo quæ dicis, ipse non facis? Delicatus „ magister est, qui pleno ventre de jejunio „ disputat, accusare avaritiam & latro potest; „ sed sacerdotis Christi os cum mente con- „ cordet. „

Ex omnibus præmissis finaliter sequitur, quod articulus noster tertius, puta: *Verbum Dei exemplo Christi & apostolorum*; &c. est verus & catholicus, fidelis & omni acceptione dignus. Patet, quia ex sacra scriptura, praxi Christi & apostolorum, sententiis sanctorum, in eadem sacra scriptura veraciter se fundantium, prout Dominus contulit, est deductus.

Finis positionis tertii articuli Bohemorum, propositi in præsentia sacri concilii Basileensis, per dominum Ulricum de secta Orphanorum, anno Incarnationis dominicæ MCCCCXXXIII.

POSITIO DE COMMUNIONE

Divinissimæ eucharistiæ,

Facta per magistrum Iohannem de Ragusio ordinis Prædicatorum sacræ theologiæ professorem, contra M. Johan. de Rokasana oratorem Bohemorum, habita in præsentia sacri concilii Basileensis.

Ib. p. 352. REverendissimi reverendique patres, illustrissime princeps, regum & principum, universitatum atque communitatum ambassiatores oratoresque egregii, utriusque juris divini pariter & humani doctores eximii & magistri, comites, barones, nobiles, civesque insignes, & cæteri in Christo Jesu omnes patres, domini & fratres dilectissimi, qui huic sacræ congregationi divinoque certamini interestis. Post valde utilem ac perneccessariam exhortationem reverendi in Christo patris & domini mei singularissimi domini Cistercien- sis; cujus exhortationis verba utinam tali fi- de, tali devotione, talique caritatis affectu fuissent a cunctis auditoribus accepta, qualiter ab eodem patre prolata sunt, &c. *Ut apud R. P. Labbe tom. 12. concil. pag. 1013.*

In fine hac leguntur,

Sciendum quod Bohemi finita hac positione & responsione, injurias, ut inquiebant, passi, provocati sunt, reddideruntque se difficiles præstare audientiam tribus sequentibus respon- salibus deputatis pro parte sanctæ synodi. Unde patres expediens arbitrati sunt, illos in dicendis uti temperato eloquio atque suavi sermone; veritate tamen semper salva, ne a verbo aspero offensi, redirent ad propria, non instructi in verbo veritatis & doctrina salutis, & breviare dicenda, ne tædio affecti, quærerent sub alio colore sui occasionem re- cessus.

Sequitur,

REPLICA CONTRA POSITIONEM

ANNO CHRISTI 1433.

Magistri Ægidii Carleri facta per dominum Nicolaum unum ex oratoribus Bohemorum pro secundo articulo eorum.

OStenso quod articulus de cohibitione, correptione & castigatione peccatorum sit catholicus, legis divinæ auctoritatibus, ac praxi Christi apostolica, & ecclesiæ primitivæ, nec non sanctorum doctorum, cum conciliis antiquis, se veraciter in eadem lege fundantium, sententiis munitus; supereſt venerabilis & dilectus in domino doctor, præ- B dictum articulum zelanter impugnans, & ipsum videlicet, non tantum quantum demeruit flagellans, qui quasdam auctoritates scripturarum in unum involucrum satis dispendiosa prolixitate compegit, putans se undecumque sibi succurrendo fidem simplicibus adgignere creditivam. Sed cum opus præcipuum virtutis sit vera dicere, & hunc qui veritatem impugnat posse revincere, ejus latibula coram aliis patenter aperiam. Ideo divino adjutus contra illum præsidio, mea salvans, ad oppositiones & instantias illius descendo, ejus responsis & solutionibus immorabor. Et cum venerabilis nostrum articulum impugnans me in præfatione sui primi actus fabrum pru- C nas sufflantem sub olla, quam vidit succensam, rationum & auctoritatum per meum articulum contra vitia appellasset; & æstimans me illam ultra modum ad combustionem vitiorum succendisse, aquam amaram, quia contra dictionem hujus ignei zeli, ut alter faber, se mittere & subministrare spopondisset, ut aliquod ex ambobus nobis medium fieret, hoc audiens in primis animo gaudebam. Sed auditis posterioribus, & post hæc in scriptis visis, timeo ne doctor in illam Apostoli incidat sententiam, quam de quibusdam Rom. 2. scribit: *Qui ergo alium doces, te ipsum non doces;* cum timens de me, ne in uno extremo excederem ultra modum flammam ad D combustionem vitiorum emittendo; solus, ejus salva reverentia, in extremo utroque excedit, nunc flammam extra clibanum nimium emittens, & specialiter contra laicos sæculares, & nunc nimium extinguens, & maxime erga ecclesiasticos & clericos, ut in sequentibus apparebit; & ad tantum eximit & exonerat ecclesiasticos, & onera gravissima laicis, tamquam primæ materiæ, imponit, quod timendum est ne sit de numero illorum, de quibus veritas dicit: *Alligant enim onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere.* Et ad tantum possunt sæculares gravari sic per ecclesiasticos, quod aliquando velut asina co- E ram Balaam declamabunt.

Ib. p. 356.

Cum autem doctor materiam sui actus ad tria puncta restrinxit. In primo enim puncto suo præmittens quatuor notabilia, uno de descriptione peccati mortalis, secundo de descriptione peccati mortalis publici & privati, tertio de distinctione judicii quadruplicis, & quarto de distinctione duplicis correptionis, subjungit propositionem primam; Quod lex æterna est ponenda in summo omnium principe; quia cum, inquit, mundus divina prudentia regatur, necesse est in gubernante esse

☞ dictamen practicum omnium ab eo directorum, ut quomodo a ratione practica artis increatæ processit, sic sua providentia in ipsum, ut finem ultimum reducatur, a qua dicit ulterius derivari in nobis legem naturæ, velut quamdam participationem ejus, per quam inclinamur ad proprios actus & finem vitæ humanæ, in quibus secum non intendo contendere, quia non sunt contra me, sed pro articulo meo.

ANNO CHRISTI 1433.

Post hæc ponit positionem secundam, quod ultra legem æternam & naturalem oportet ponere legem humanam, quæ præcepta moralia legis divinæ & naturalis per derivationem ab illa determinaret; & quæ crimina aliqua posset licite punire mortis supplicio, in hoc a lege evangelica non dissonando; & huic annectit propositionem istam tertiam. Quod quamvis omnia peccata mortalia & maxime publica sint a quolibet fideli detestanda, non tamen omnia possunt puniri lege humana. Deinde circa illam primam suæ positionis partem subinfert conclusionem: Quod licet omnia peccata mortalia sint divina lege expresse vel implicite prohibita; non tamen omnia peccata mortalia publica ab homine sunt ex dictamine hujus legis pœnaliter per judicium punienda. Et in illis scilicet in positione ejus secunda & tertia, & in dicta conclusione secum non concordo, sed oppositum sentio.

Ut autem hoc melius & manifestius a venerando auditorio inter me & partem mihi adversam posset percipi, & ex oppositis juxta se positis veritas magis elucesceret, in confirmationem articuli mei & pro posse satisfactionem, dictis & rationibus per reverendum impugnantem circa illum primum ejus punctum, quantum ad illa puncta, in quibus discordamus inducta, tria specialiter præsuppono.

I. Suppositio. Primo illud, quod lex evangelica excellit legem Moysi, & omnem aliam legem humanam in extirpatione vitiorum: nam lex humana ex eo quod non potest ad legem divinam attingere, invenitur defectiva. Lex etiam Mosaica videtur permittere aliqua mala, eo quod data fuit populo rudi & duræ cervicis: Lex autem evangelica, tamquam perfectissima, quantum est de se nullum malum permittit, sed omnia excludit & punienda prædicit, Matth. 12. *De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die judicii*: Et si de omni verbo otioso, multo magis de nocivo; & si de verbo, multo magis de facto. Ista suppositio patet & latius in sententia & in verbis declaratur per Nicolaum de Lira in procemio super Matth. & super illo verbo Psalm. 26. *Semita justi*. Idem doctor: „ Omnes aliæ leges excepta evangelica permittunt aliqua mala. „ Hæc ille.

II. Suppositio. Secundo præsupponitur illud Chrysostomi dictum, quod in opere imperfecto scribit, super illo verbo evangelii: *Erat enim docens illos sicut potestatem habens*. „ Omnis doctor servus est legis, quia neque supra legem addere aliquid de suo sensu debet, neque „ subtrahere secundum proprium intellectum; „ sed hoc tantummodo prædicat, quod habetur in lege. Nec enim potest mens humana detractare (alias directicare,) quod sapientia dictat. Sic enim ait Salomon: *Ne addas ad verba, neque subtrahas inde*. Qui „ autem hoc est ausus, se sapientiorem putat „ esse, quam Deum, & incipit falsus esse testis; quia illud dicit, quod nec auris audivit, nec oculus vidit. Christus autem „ Dominus legis & subtrahere potest de lege, quod propter necessitatem temporis „ jussit, ut puta propter duritiam cordis, jussum fuerat dare libellum repudii: Dominus illud, quasi potestatem habens, subduxit dicens: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Et addidit. Quod propter infirmitatem hominum minus fuerat jussum „ ut puta: *Antiquis dictum est non occides, ego autem dico non irasci*. Non quasi servus „ legis sub potestate constitutus illud docebat, quod fuerat jussum, sed quasi dominus legis, & habens potestatem sua auctoritate, addebat supra id quod antiquis „ dictum fuerat: *Ego autem dico*. „ Hæc ille.

ANNO CHRI 143

Tertio præsupponitur, quod quilibet Christianus ultor injuriæ debet quoad Dei injuriam esse ultor zelantissimus, & quoad propriam injuriam indultor mitissimus, cum sicut Dei dilectio, ita vindicatio divinæ injuriæ est a quolibet præferenda: quod plane constat ex præcepto Salvatoris, qui Matth. 18. peccantem præcipit corripere, illam correptionem usque ad excommunicationem acuendo. De vindicatione vero propriæ injuriæ præcepit, ut quoties in eum frater peccaverit, dimittatur. Quod etiam ex facto Christi & Moysi confirmatur, qui fuerunt duo legiferi duplicis testamenti. Nam Moyses Exodi 22. legitur pro adoratione vituli viginti tria millia hominum occidisse, & tamen num. 12. legitur pro Maria, contra ipsum murmurantem, quod percussa fuit lepra a Domino, ipsum Dominum exorasse. Sic & Christus Matth. 4. duplicem tentationem humanitatis suæ patienter substinuit; sed quando tertio ad latriam soli Deo debitam diabolus aspiravit, acute fugavit eum dicens: *Vade fathana*; per quod secundum Chrysostomum dedit nobis intelligi, ut nos illius discceremus exemplo, nostras quidem injurias magnanimiter sustinere, Dei autem injurias nec usque ad aurem sufferre; quoniam in propriis injuriis patientem esse quemquam laudabile est: injurias autem Dei dissimulare nimis impium est. Sic Christus Pharisæis in causa Dei acutissime restitit opere & sermone, ut est Matth. 23. injuriam autem suæ humanitatis nedum patienter sustinuit; sed pro inferentibus oravit Luc. 23. Sic Petrus contumelias sibi illatas cum gaudio suscipiebat, peccata vero quæ in Deum committebantur zelantissime punichat, Ananiam & Saphiram Spiritui sancto mentientes mortis sententia per miraculum damnans Act. 5.

III. Su sitio.

Istis suppositionibus præmissis, accedendo ad dicta & posita doctoris, argumentum impugnantis dico, quod quamvis lex æterna in summo omnium principe sit ponenda, a quo derivatur in nobis lex naturæ, velut quædam participatio ejus, per quam inclinamur ad proprios actus & finem vitæ humanæ, ut in principio deducit doctor; non tamen ultra hanc legem æternam & naturalem simpliciter, necessario poni oportet legem humanam ad participandum dictamen divinæ directionis, sic

quod

☞ quod non sufficienter sine illa dirigi possit respublica seu genus humanum. Cum immediatius lex Mosaica, cui succesſit lex gratiæ seu evangelica, derivatæ sunt a prædicta lege æterna, & naturali, quæ sufficientes per se erant ad regimen ecclesiæ militantis, sine humanis legibus post adjectis, quælibet pro tempore suo. Nam determinatio in his quæ ordinant homines in Deum, facta est in lege veteri sufficienter per ceremonialia; determinatio vero in his quæ ordinant homines ad invicem, facta est in lege ipsa per judicialia, & hujus determinationis ceremonialium judicialium vel moralium necessitas fuit; quia universalia non movent sufficienter ad opus, ut etiam innuit impugnans.

ANNO CHRISTI 1433.

Lex etiam evangelica legi Mosaicæ succedens, pro suo tempore est per se sufficiens ad regimen ecclesiæ militantis, sine legibus humanis post adjectis, excedens legem veterem & alias leges in brevitate, & in instrumentorum paucitate, & modi implendi facilitate, quæ est regula communis, una omnium, brevis, facilis, sufficiens, & lex perfectæ libertatis, qualem decebat nobis tradere Jesum Christum. Nec aliquis hominum præter eum potest talem regulam aut statutum condere, quod sic universaliter cooptatum omni homini, omni statui & conditioni; congruens in omni loco & in omni tempore sine exceptione observandi, quod non sufficienter in lege prædicta includatur. Cum lex prædicta perfecte executa docet rectissime quomodo omnis injustitia debeat a republica extirpari, & quomodo offendens in legem debeat castigari, & quomodo quæcumque justitia veritatis foveri debeat & finaliter præmiari. In ipsa est fides ecclesiæ catholicæ, quam quilibet tenetur cognoscere. In ipsa etiam est exemplar planissimum, juxta quod debet regulari ecclesia & quodlibet ejus membrum. In ipsa etiam est subtilitas tam scholastica quam moralis, ultra hoc quod scimus comprehendere hic in via. Ideo idem esset spiritualiter pascere auditorium sine sententia evangelica, ac si quis faceret alteri corporalem convivium sine pane. Nam cum Christus fundamentum est totius sententiæ, quæ pertinet Christiano, & sua conversatio & doctrina in evangelio ubilibet expressatur, patet quod necessarium est omni statui viatorum ipsum cognoscere, cum in ipso sine possibilitate deceptionis possimus hoc habere quod debemus credere vel sperare, & quomodo debemus tam nos ipsos quam rempublicam informare; & per consequens non necessario semper ponenda est lex humana, nec immediate derivatur a lege æterna & naturali, quin sine illa sufficienter dirigatur ecclesia Catholica per legem veterem & novam, ut tactum est; cujus oppositum expresse ponit impugnans in scripto suo.

Et in confirmationem mei dicti, præsupponens ex fide Catholica, quod Christus Jesus verus Deus & homo unam legem instituit, quæ est vetus & novum testamentum, ad ecclesiam Catholicam regulandam, argumentamur sic: Universitas legum sufficit regere totum mundum: sed lex Jesu Christi continet in se omnem legem particularem: ergo lex Jesu Christi veri Dei & hominis per se sufficit ad regimen ecclesiæ Catholicæ. Antecedens patet, ex eo quod scriptura sacra, quæ est lex Jesu, continet in se omnem veritatem; sed omnis lex legi divinæ non dissonans, est veritas: ergo lex Christi continet omnem legem. Argumentum patet per B. Augustinum lib. 2. de Doctrina Christiana in fine, ubi dicit: » Quidquid homo ul» tra scripturam sacram dividit, si noxium » est, ibi damnatur; si utile, ibi invenitur. » Et cum ibi quisque invenerit omnia quæ » alibi utiliter didicit, multo abundantius in» veniet ea, quæ nusquam omnino alibi, sed » in illarum tantummodo scripturarum mira» bili altitudine, mirabili humilitate discun» tur. Idem tenet Johannes Damascenus pri» mo libro sententiarum suarum, dicens: Non » est possibile quidquam, præter ea quæ a » divinis eloquiis enarrata sunt & manifesta, » dicere de Deo, nec universaliter intellige» re. » Istud etiam tenent alii doctores concorditer, qui fundant in lege Christi veraciter dicta sua. Item beatus Gregorius libro 33: Moralium dicit: » Deus in scriptura sacra » quidquid potest evenire singulis comprehen» dit, atque in illa per exemplum præsentium, » etiam vitam sequentium informare cura» vit. » Hæc ille. Hoc autem non ideo dico, quod leges humanas omnino abjiciam, aut velim annullare, in quantum specialiter legi divinæ subserviunt, & ipsius rectitudinem & justitiam imitantur. Sed dico, quod nullæ tales leges humanæ, vel privatæ statuta sunt licita, vel a populo obligatorie admittenda, nisi de quanto sunt media facilitantia ad observantiam legis Christi. Si autem, secundum impugnantem, lex humana simpliciter, necessario & obligatorie est ponenda, & secundum ipsum in materia morali & theologica indefinita valet universalem. Si ergo lex humana simpliciter est necessaria, tunc omnis lex humana sic est necessaria, & si sic: tunc ista lex humana est sic necessaria, ut quilibet & specialiter sacerdos deprehensus in adulterio, occidatur. Prædicet hæc doctor in Francia, & placebit sacerdotibus & regno.

Et non obstat si doctor voluerit objicere illud, quod lex humana licentians virum occidere posse adulterum uxoris in adulterio deprehensum, intelligi debeat, si est persona vilis, & cui non debetur reverentia, volens forte ecclesiasticos eximere. Ad hoc potest responderi, quod doctor talem non potest a vilitate eximere, etsi esset ecclesiasticus; quia eo vilior est, si peccat, quanto alios in officio excellit; cum quanto gradus est altior, tanto casus gravior; & hoc patet per canonem 1. quæst. 1. *Vilissimus*; ubi sic scribitur: » vilissimus deputandus est, nisi præcellat » scientia & sanctitate, qui honore præstan» tior est. » Quamvis nollem quod talis adulter in corpore occidatur, sed ad reformationem, salva vita, teneatur; & sic est expeditus unus punctus, in quo cum doctore non concordo, nec ipse mecum; quia ipse ponit legem humanam necessariam & obligatoriam; ego autem legem novam & veterem dico sufficientem, quamlibet pro tempore suo, ad ecclesiam Catholicam regulandam, sine illa post adjecta.

Post hæc pono propositionem oppositam propositioni ejus tertiæ sub terminis istis:

Omnia peccata mortalia publica a quolibet fideli detestanda, possunt puniri lege humana;

☞ & legem humanam intelligo subservientem legi æternæ, & rectitudinem ac justitiam ipsius imitantem, sicut & doctor in scripto suo ad tantum ipsam dicit esse bonam, in quantum sic se habet. ANNO CHRISTI 1433.

Probatur propositio sic. Lex humana potest ad tantum deservire & subjici legi divinæ, tamquam ancilla dominæ, quod in ipsa expresse statuatur exsecutio contra omnes transgressores publicos legis divinæ: quo dato, sufficientia data & opportunitate loci & temporis, omnia peccata mortalia publica possunt puniri lege humana: ergo, &c. consequentia est bona, & antecedens patet Dan. 3. *Nabuchodonosor rex Babylonis statuit, dicens: A me ergo propositum est hoc decretum, ut omnis populus & lingua & tribus, quicumque locutus fuerit blasphemiam contra Deum Sidrac, Misac & Abdenago, dispereat, & domus ejus vastetur. Neque enim est Deus alius, qui ita possit salvare.* Et 1. Esdræ 7. *Rex Artaxerxes locutus est ad Esdram, dicens: Tu autem, Esdras, secundum sapientiam Dei tui constitue judices & arbitros in terra Syria & Phœnice, & omnes qui legem Dei tui noverint, doce, ut quotquot transgressi fuerint legem, diligenter plectantur.* Et 2. Paralip. 15. *Aza rex intravit ex more ad corroborandum fœdus, ut quærerent Deum patrum suorum in toto corde & in tota anima sua. Si quis autem non quæsierit*, inquit, *Dominum Deum Israel, moriatur a minimo usque ad maximum, a viro usque ad mulierem.* Et iste est secundus punctus in quo discordo a doctore.

Deinde pono conclusionem oppositam conclusioni ejus primæ partis sub terminis istis.

Omnia peccata mortalia publica, divina lege expresse vel implicite prohibita, sunt ab homine ex dictamine hujus legis, data pertinacia, & ad hoc habita opportunitate & sufficientia, per judicium ipsi legi conforme punienda, stante saltem brachio sæculari & spirituali in suo ordine a Deo approbato.

Probatur sic conclusio. Ecclesia sicut habet duas partes, scilicet clericos & laicos, tamquam corpus & animam; sic habet duos modos corrigendi, scilicet spiritualiter hortative, & corporaliter coactive, ex quibus rectores spirituales & sæculares ex eorum officio, modis ipsis congruentibus ex dictamine divinæ legis, possunt in communitatibus Christianorum & quolibet statu eorumdem, omnia dicta peccata pœnaliter per judicium punire, ut probatum est per me in positione mea, auctoritatibus legis divinæ & sanctorum doctorum sententiis se veraciter in eadem fundantibus, cum alias superfluerent illæ duæ potestates in ecclesia; scilicet potestas civilis coactiva, & evangelica, quod non est dicendum.

Et probatur conclusio secundo per opponentemmet, qui in fine sui primi puncti scribit, concedendo omnia peccata mortalia publica punienda, concurrentibus tribus, scilicet jurisdictione, convictione & pace salva. Tunc sequitur: Omnia peccata mortalia publica, concurrentibus illis tribus, sunt ab homine pœnaliter per judicium punienda; ergo omnia peccata mortalia publica sunt ab homine pœnaliter per judicium punienda. Consequentia est bona; quia arguitur ab inferiori ad superius affirmative, & etiam quia ex opposito consequentis inferri potest oppositum antecedentis; licet doctor in auditorio publico negaverit hanc prædictam consequentiam, dicens fore argumentum a secundum quid ad simpliciter: tamen capiendo ista tria prædicta per viam cujusdam determinationis actualiter concurrentis ad præcedentia, sicut ego intellexi doctorem, tunc consequentia prædicta bona est; sicut & illa est bona consequentia, si sic argueretur: Homo currit sub isto modo: ergo currit; sic & in proposito. Si autem illa tria capiuntur per viam unius antecedentis impossibilis, quemadmodum doctor in auditorio se declaravit, tunc pro illa consequentia secum non contendo, cum sic ex impossibili, sequitur quodlibet: quamvis ego non habeam hoc pro impossibili, quod ista prædicta concurrant, & omnia peccata mortalia publica arguantur. ANNO CHRISTI 1433.

Item, quæ peccata lex divina sententiat pœnaliter punienda, illa potest homo judex, juxta dictamen ejusdem legis, pœnaliter per judicium punire: sed omnia peccata mortalia publica lex divina sententiat pœnaliter punienda, intelligendo in universali vel in particulari: ergo omnia potest homo judex, sicut dictum est, pœnaliter per judicium punire. Consequentia est bona, & antecedens pro utraque parte patet per doctorem impugnantem, ubi volens probare ex isto dicto Apostoli Rom. 1, & 13. cap. quod aliqua crimina lex humana potest licite punire mortis supplicio, ponit quod illos, quos Deus judicavit ad mortem, potest judex licite interficere, & maxime illos, qui per legem divinam adjudicati sunt morti; licet eo modo non dico secum, quod omnes qui secundum modum loquendi Apostoli digni sunt morte, quod debeant morte corporali plecti, ut in loco suo post dicetur.

Et si omnia peccata mortalia publica divina lege expresse vel implicite prohibita, non essent ab homine, ex dictamine hujus legis, data pertinacia, & ad hoc habita opportunitate & sufficientia, pœnaliter per judicium punienda, sequitur quod lex humana fideliores executores haberet, quam lex divina, cum illa ut communiter habet executores pœnaliter puniendi omnes suos transgressores, cujus oppositum fieri deberet, cum sit argumentum a majori. Si servus imperatoris vel alterius domini temporalis exequitur mandatum domini sui in puniendo in transgressoribus decreti domini sui, quanto magis imperatores & domini temporales exequi deberent mandatum capitalis sui Domini, in puniendo pœnaliter, juxta dictamen divinæ legis, in transgressoribus legis suæ: licet, heu! nunc pauci tales inveniuntur, sed multo plures in causis propriis sunt cordati, in causa autem Domini nimium sunt vecordes. Et pro ista conclusione multas auctoritates legis divinæ & sanctorum doctorum in eadem veraciter se fundantes, circa positionem meam adduxi, quas causa brevitatis hic omitto.

Ex ista conclusione infero istud corollarium; Quod lex tolerans & permittens impunitam simplicem fornicationem, aut simplex meretricium manifestum, si fiat vis in verbo, est iniqua, & non divinæ legis rectitudinem & justitiam imitatur, quod expresse legi novæ & veteri obviat: sed tolerantia & permissio simplicis fornicationis aut meretricii expresse obviat legi novæ & veteri; ergo tolerantia & permissio simplicis meretricii aut fornicationis

est

☞ est iniqua. Consequentia est bona, & major per se nota. Sed minor patet Deut. 23. 1. ad Corinth. 6. Galat. 5. Act. 12. cap. ut in probatione primi corollarii positionis meæ ostensum est. Et talia publica meretricia propter causam per doctorem impugnantem tactam admittentes, videntur implicite innuere, quod Deus sapientissimus non sapienter statuisset legem suam, de prohibendis talibus fornicationibus extra matrimonium legitimum, sub pœna damnationis æternæ & amissionis perpetuæ beatitudinis, & hæc est blasphemia nimis magna; & per consequens nullo modo est hoc sustinendum. Hoc enim peccatum ex quo in lege veteri fuit prohibitum & non toleratum, quæ lex fuit minus perfecta lege nova: quanto magis in lege nova, quæ est lex perfectissima, debet prohiberi & non tolerari. Et quomodo manifestior posset esse repugnantia hujus legis humanæ tolerantis meretricia respectu legis divinæ, ipsa omnino prohibentis, quam dicere: Illud quod una prohibet & non tolerat, hæc alia tolerat & permittit? Quomodo ergo ista lex tolerans & permittens illud quod lex divina non facit, rectitudinem istius legis justitiamque sectabitur? Nec impugnans in hoc suum dictum salvare potest, admittens eis locum quasi sterquilinii, ubi sunt purgamenta civitatis, & locum privatum & non publicum, ne invere-cundius peccetur, & ut competentius sibi videtur, in suburbio, quamvis illius meretricii concedat restrictionem, quantum ad locum, ne videlicet in loco honesto civitatis locum habeant; quantum ad progressum, ne videlicet currere permittantur per vicos & plateas civitatis, aut tabernas, & comessationes cum viris frequentent; quantum ad ornatum, ne pretiosis vestibus utantur: cum a Domino Deo nec locus, nec tempus ad peccandum concedatur; nec in primitiva ecclesia in communitatibus fidelium illud peccatum aliquem locum habuerit; immo nec nominari permittebatur, ut est in pluribus scripturæ.

Quod si doctor poterit ex Dei lege veraciter ostendere, quod hoc peccatum meretricii publicum debeat in communitatibus publice tolerari, & quod talis locus, quem describit in suburbio, ipsis debeat limitari; doceat & authenticet etiam hoc, ut viri & lenones se cum illis commiscentes, similem cum eis habitationem & refectionem habeant in communitatibus.

Nec est conveniens ratio excusationis aut admissionis illius meretricii ut videlicet per hoc majora mala evitentur; quia dicit impugnans, quod punitio pœnalis hujus peccati occasionem daret majoribus criminibus, & pareret in politia grave scandalum; licet forte cautius dicere posset doctor, quod ex punitione & non admissione illius peccati, occasio accipi posset ad perpetrandum pejora: sed ad hoc respondet Apostolus, quod mala non sunt facienda, ut bona eveniant; & Augustinus dicit: » Non deberet quis mentiri propter totum mundum salvandum, quia, secundum verbum Christi, non prodest homini si universum mundum lucretur, & animæ suæ detrimentum patiatur. » Sic autem arguentes videntur innuere, quod Deus esset crudelis, eo quod populum suum sub gravissima pœna ad impossibile cogeret, quia, secundum tales, impossibile est quasi fornicationes tales non fieri: ideo videntur sic implicite dicere Deum esse crudelem, quod non est dicendum: sed sciant omnes quod Deus clementissimus & valde benigne & valde sapienter mandavit populo suo in lege, ut sit sobrius in evitando crapulam & ebrietatem, & castus usque ad legitimum matrimonium, & quod unusquisque habeat suam propriam uxorem, secundum ordinem ecclesiæ desponsatam propter fornicationem evitandam. 1. Corinth. 7. Hoc prodest ad salutem malo Christiano evitanti adulterium & sodomiticum peccatum, si voluerit evitare crapulam & ebrietatem, & fornicationem simplicem, propter quæ damnabitur, & regnum Dei non possidebit, secundum Apostolum.

Et venerabilis opponens timeo quod hic & alibi, ubi pro tolerantia peccatorum loquitur, nimis multam aquam ad ollam succensam contra vitia submittat; & occasionem magnam dat juvenibus auditoribus, deliciis & voluptatibus deditis, talia vitia perpetrandi. Immo curia Romana fovens in se tot & tanta monstruosa & publica meretricia, contra Domini præceptum, videtur de se derivare in omnes alias ecclesias immunditiarum & fornicationum crimina sordidissima; & utinam non sit illa mulier, quam vidit Johannes in Apocalypsi, Mulier omni fornicationi & abominationi terræ & peccatrix publica, præstans aliis omnium hujusmodi fornicationum nefanda exempla & inevitabilia scandala; in tantum quod concurrentibus illuc de toto fere mundo hominibus, & videntibus publice ibi exerceri meretricia absque omnium verecundia per magnos & parvos, doctos & indoctos, hac corruptela omnes alias partes inficiunt; & sicut ibi viderunt, & cum eis assueti sunt, talia pro nullo vitio ducunt; immo ad eamdem pestiferam consuetudinem totum mundum inducunt.

Nec video illud dictum opponentis, salva ipsius reverentia, habere veritatem, ubi dicit: quod per tolerantiam talis manifesti meretricii non turbatur politia, cum sæpius tota communitas damnatur coram Deo, propter peccantes illo peccato, & luit pœnas divinæ vindictæ, & merito & juste damnatur, quia permittit Deo suo publice adversari. Cujus exemplum habemus in pluribus locis veteris testamenti, ut de idolo Beelphegor Num. 15. & Baalim, ubi tota communitas subjecta fuit divinæ vindictæ & passa est propter quosdam mœchos. Et ideo Apostolus 1. ad Corinthios monet omnes: *Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die viginti tria millia*. Immo Dominus punivit in toto mundo diluvio propter hujusmodi peccata, & Phinees benedictionem accepit a Domino, & abstulit plagam a filiis Israel, ex eo quod punivit hoc peccatum. Num. 25. Et quod individua humani generis præfocentur per annum in tali fornicatione novit Deus: ideo repertos in tali crimine antiqui canones prohibent sacerdotii dignitatem adipisci, & episcopi ac sacerdotes cum diaconibus, qui reperti fuerint in tali fornicatione, jubentur deponi.

Ad rationem autem oppositam quare talia meretricia debeant permitti & tolerari quando adducit Augustinum & Thomam ipsum confirmantem, qui dicit: Auser meretrices a civitatibus, & omnia sunt plena libidinibus. Respondetur quod non est verisimile, quod Augustinus tantum scelus velit fieri in ecclesia,

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

☞ ſia, cum ſciat hoc a Domino eſſe prohibitum, & acceſſum ad hoc malum, cum in quæſtionibus Deuteron. 5. & habetur 32. quæſt. 4. *Meretrices*, ſcribat: Quod meretrices eſſe, & ad meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publice venalis eſt turpitudo. Si autem illud de tolerantia meretricum alicubi ſcribat, ut eum allegat Thomas in 5. non videtur eſſe ſuſtinendus, cum non fundat hoc veraciter in ſcriptura canonica, ſed potius manifeſto Domini præcepto contradicat, & hoc ſolus eligit, ut non aſſumatur, ubi ſe fundare non poterit in ſcriptura; & conformiter poteſt dici ad omnes auctoritates alias pro tolerantia peccatorum & probatione concluſionis per opponentem allegatas, quod per nullam illarum veraciter probatur, quod manifeſte mortaliter peccantes non debeant debite juxta dictamen divinæ legis corrigi, & data pertinacia, ſufficientia & opportunitate de eccleſia ejici, quia hoc obviaret aliis ſcripturæ locis, in quibus omnes tales Deus corripere præcepit; ne tunc eccleſia caſtigaret juſte maleficos convictos per excommunicationem, vel per aliam pœnam per legem divinam taxatam.

Et quando doctor primo allegat pro tolerantia Judæorum iſtud Pſalm. 58. *Deus oſtendit mihi ſuper inimicos ne occidas eos*, ad hoc reſpondetur ſecundum doctorem de Lira, non de Judæis modernis, ſed de David adverſariis hoc ad litteram intelligendum eſt: „ ubi, „ inquit, ponitur exauditio petitionis David, „ quantum ad adverſariorum punitionem, cum „ dicitur, Deus oſtendit mihi ſuper inimicos „ meos ne occidas eos, ulciſcendo pro malitia propria, quia hoc faciam per alios in „ juſtitia mea. Licet autem non ſit ſcriptum, „ quod Deus mortem Saulis & ſuorum fatellitum David revelaverit, tamen hoc credendum eſt, eo quod cum eſſet propheta, hoc „ dicit; & hoc in David eſt adimpletum, eo „ quod Sauli bis manibus ejus a morte tradito pepercit, ut habetur 1. Regum 24. & „ 26. „ Hæc Lira.

De Judæis autem modernis, quod non ſic libere debeant permitti male agere, ſicut communiter faciunt, ſcribit Scotus diſt. 4. 9. ſuper 4. ſic in forma: „ Et ſi dicas quod ſecundum prophetiam, quam recitat Paulus ad „ Rom. Reliquiæ Iſrael convertentur in fine; „ & ideo non cogi oportet Judæos totaliter „ ad baptiſmum ſuſcipiendum & relinquendam legem ſuam. Reſpondeo: non dubito, „ quin vera ſit prophetia Chriſti, quam recitat Joh. 5. *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepiſtis me; ſi alius venerit in nomine ſuo, illum ſuſcipietis*. Ergo ad minus „ ex verbo Chriſti erunt pervertendi; quia „ adhærebunt illi peſſimo antichriſto, de quo „ eſt ſermo Chriſti prædictus. Et ſi dicas quod, „ viſa defectione antichriſti, qui ſibi adhæſerant convertentur, dico quod pro tam pau„ cis, & ita tarde convertendis, modicus e„ rit fructus eccleſiæ, & de quibus nulla e„ rit propagatio filiorum in lege Chriſtiana, „ non oporteret tot Judæos in tot partibus „ mundi tantis ſuſtinere temporibus in lege „ ſua perſtare: ſed ſufficeret aliquos paucos „ in aliqua inſula ſequeſtratos permitti legem „ ſuam ſervare, de quibus tandem iſta prophetia impleretur. „ Hæc ille per totum.

Ubi autem antiquam doctor adducit pro tolerandis malis & non puniendis legem Moſaicam de libello repudii & uſuris, quæ ad extraneos permittebantur; ad hoc reſpondetur, quod in lege Moſaica propter duritiam & ruditatem illius populi illa permittebantur; lex autem evangelica tamquam perfectiſſima, quantum eſt de ſe, talia non permittit: ſed omnia, ſpecialiter publica, modis in poſitione expreſſis cohibet & arguit, prout capit prædicta prima ſuppoſitio.

ANNO CHRISTI 1433.

Poſt hæc doctor ad probandam ſuam concluſionem, aſſumit factum Moyſi Exod. 2. qui occidit Ægyptium, & dicit, quod in hoc peccavit, adducens pro ipſo argumentum contra Fauſtum, & cum dicit: Illud peccatum Moyſi non legitur a Deo punitum, & per conſequens arguere vult: Ex quo Deus, qui eſt juſtiſſimus judex, iſtud in lege veteri permiſit inultum, quod multo magis homo habet permittere, cujus potentia executiva eſt demiſſior lege divina præceptiva aut prohibitiva.

Secundo adducit occiſionem factam per Jephte, de qua Judic. 11. Quæ, inquit, fuit peccatum mortale publicum, & tamen non legitur fuiſſe punitum. Ad hoc adducit iſtud Sapientiæ 11. *Miſereris omnium, quia omnia potes, & diſſimulas peccata hominum propter pœnitentiam*; & iſtud Ezech. 33. ubi pœnitentiam agentium de omnibus malis quæ fecerunt, non vult imputare; & plura poſſent adduci exempla ad hoc quod Deus univerſorum conditor multa manifeſta mala tolerare videtur; immo peccantibus hic quandoque videtur plus parcere quam ſanctis, in tantum quod prophetæ, videntes multos malos hic proſperari & juſtos pati, quodammodo contra Deum murmurare coacti ſunt, ut patet Abacuc. 1. 14. & in pſalm. in pluribus locis. Ex hoc tamen concludi non debet, quod nos manifeſtos peccatores debeamus tolerare & non arguere, neque caſtigare; quia quicquid Deus facit, ipſe facit ut Dominus legis & auctoritatem ac poteſtatem habens in hac vita & in futura, aliquibus hic parcere & vindictam in futurum reſervare, & aliquos arguere in vita præſenti, & poſtmodum ipſis parcere in futuro. Nos autem ipſius ſervi & legis ejus exiſtentes, debemus attendere quid nobis præceptum de correctione & punitione peccantium, ne illud negligamus. Nec eſt hoc noſtri judicii, quid Dominus facit: ſed ſervi eſt advertere illud quod facere debet, cum Deus non conſtituit nos judices actuum ſuorum; nec dabimus rationem de hoc, ſi neſciverimus nec intellexerimus omnia quæ Dominus de ſua potentia & ſuis occultis judiciis facit: ſed de hoc reddemus rationem, ſi neglexerimus implere quod facere ex præcepto Dei debeamus. Et pro illo eſt præmiſſa ſuppoſitio ſecunda prius ex verbis Chryſoſtomi ſumpta.

» De hoc autem, ſi Moyſes peccavit occi» dendo Ægyptium, Lyra ſententiat quod non » peccavit, cum ex divina electione ad li» berationem Hebræorum habebat auctorita» tem vindicandi injurias eis factas, & hoc » ſciebat per revelationem divinam, & hoc » quia dicitur Actuum 7. Exiſtimabat autem » cognoſcere fratres, quod per manum ipſius » Deus daret ſalutem illis, & quod interfecit » eum non ſolum pro percuſſione Hebræi, ſed » etiam pro adulterio commiſſo fraudulen» ter,

ANNO CHRISTI 1433.

„ ter, quod fuit Moysi notum per hoc quod A
„ audivit causam percussionis in contentione
„ pro prædicto adulterio. „ Hæc Lira.

Similiter de occisione filiæ Jephte, si ipsam sacrificavit per mortem corporalem vel non, & si peccavit, de hoc secundum doctorem de Lira est multiplex opinio. De hoc autem quod Deus parcit peccantibus, hoc non est contra meum articulum, nec pro conclusione doctoris.

Postmodum adducit testimonium legis novæ de zizaniis seminatis in agro, quas servi volebant eradicare, & prohibiti sunt, & dictum est eis; *Sinite crescere usque ad messem*, Matth. 13. Ex qua parabola nititur probare, quod mali tolerandi sunt inter bonos usque ad messem diei judicii, donec sine periculo B bonorum poterunt ab eis separari. Ad hoc respondetur, quod Dominus per hoc suum dictum non intendit ut manifeste peccantes non corrigantur, & data pertinacia de ecclesia non ejiciantur: sed intelligit Dominus de peccatis dubiis, incertis & occultis, quod ista tolerentur; & quod hoc sit verum, testis est Hieronymus, quem etiam adducit opponens super hoc verbo in sua positione, qui dicit: Videtur hoc esse contrarium illi præcepto: *Auferte malum de medio vestrum*. „ Si enim prohi-
„ betur eradicatio, & usque ad messem te-
„ nenda est patientia, quomodo ejiciendi sunt
„ quidam de medio vestrum? solvit scilicet,
„ sicut inter lolium & triticum, quamdiu her- C
„ ba est, parum distat: ita monet Dominus,
„ ne de ambiguo judicemus, aut cito senten-
„ tiam proferamus, sed Dei judicio reserve-
„ mus; quia Dominus in die judicii non su-
„ spicione, sed manifeste damnabit. „ Hæc ille. Et hoc manifestius explanans Origenes homil. 21. super Josue, tractans illud Josue 15. *Jebuseum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt delere filii Juda, habitavitque Jebusæus cum filiis Juda in Jerusalem usque ad præsentem diem*, sic scribit: „ Sicut ergo in evan-
„ gelio permittuntur zizania simul cum triti-
„ co coalescere, eodem modo sic in Jerusa-
„ lem, id est in ecclesia, sunt quidam Jebu-
„ sæi, isti qui ignobilem & degenerem vitam D
„ ducunt, qui fide & actibus & omni con-
„ versatione sua perversi sunt; neque enim
„ possibile est ad liquidum purgare ecclesiam,
„ dum in terris est, ita ut neque impius in
„ ea quisquam, neque peccator residere vi-
„ deatur: sed sint in ea sancti omnes & bea-
„ ti, & in quibus nulla prorsus peccati ma-
„ cula deprehendatur. Sed sicut dicitur de zi-
„ zaniis: *Ne forte eradicantes zizania, simul*
„ *cum ipsis eradicetis & triticum*: ita etiam su-
„ per istis dici potest, in quibus vel dubia
„ vel occulta peccata sunt. Neque enim di-
„ cimus de his qui manifeste & evidenter cri-
„ minosi sunt, ut non de ecclesia expellan-
„ tur. „ Et infra: „ Esto ergo, quoniam non E
„ possumus ejicere omnes istos qui nos con-
„ culcant: saltem quos possumus, quorum pec-
„ cata manifesta sunt ejiciamus. Ibi enim pec-
„ catum non est ejicere de ecclesia aliquem, ne
„ forte eradicantes zizania, eradicemus simul
„ cum eis & triticum. „ Hæc ille. Chrysostomus autem super eodem textu scribens, ut allegatum est, circa positionem meam, sententiat sic inquiens: » Non ergo detinere hæreticos, & ab-
„ scindere eorum propalationem, & synodos dis-
„ solvere prohibet, sed occidere. „ Hæc ille.

Et eodem modo responderi potest ad alias parabolas quas opponens adducit, puta de sagena missa in mare, de qua Matth. 13. de nuptiis, ad quas congregati sunt boni & mali, de quibus Matth. 22. de decem virginibus, quinque fatuis & quinque prudentibus, de quibus Matth. 25. & de aliis similibus. In quibus omnibus elicitur, quod in ecclesia militante usque ad consummationem sæculi, erunt simul commixti boni & mali. Ex hoc non sequitur, quod qui manifeste & evidenter criminosi sunt, non corrigantur; & de ecclesia non expellantur, sicut dictum est per Origenem de zizaniis, & ideo hoc nihil facit pro sua conclusione & contra meam positionem.

Et per hoc etiam respondeatur ad doctores, quos circa illum eumdem punctum adducit. Et conformiter dicatur ad illud quod adducit de ficu, quæ tribus annis fructum non attulit, & ad petitionem & intercessionem coloni adhuc permittitur stare & non exciditur. Ad hoc dicitur, quod si sint aliqua peccata specialiter tecta hypocrisi, possunt ad tempus tolerari. Hoc Deus propria auctoritate fecit, sicut dictum est & illi angelo Ephesi, quod etiam opponens adducit, de quo Apoc. 2. *Memor esto unde excideris, age pœnitentiam, & prima opera fac: sin autem, venio & movebo candelabrum de loco suo nisi pœnitentiam ageris.* Posset autem aliquis ad tantam hypocrisim crescere & alios scandalizare, quod posset ejici & puniri; & in hoc maxima pietas Jesu notatur, quod donec aliquid boni in nobis aspicit, non in toto abjicit, sed ad emendationem expectat, sicut hortulanus diligit arborem, donec ramusculum viridem portat. Si autem tota arida fuerit, gravis est ei ad videndum. De ista dicit: *Ut quid terram occupat?*

Post hæc adducit peccatum Samaritanorum, nolentium recipere Jacobum & Johannem, quod videlicet quamvis fuit mortale & notorium peccatum, non tamen punitum: immo volentes illud arguere Christus corripuit dicens: *Nescitis cujus spiritus estis.* Lucæ 9. Ad hoc dicitur, quod Dominus non corripuit ibi discipulos de hoc, si voluissent eodem modo, ut decet, arguere Samaritanos, de hoc quod non susceperunt eos, & si hoc zelo justitiæ fecissent: sed corripuit eos de hoc quod non zelo justitiæ, sed amaritudinis odio, ob injuriam suæ repulsionis vindicandam, Samaritanos igne voluerunt consumere; & ergo volens eos injuriam propriæ personæ, cum patientia & gaudio tolerare, injuriam vero divinæ servitutis non violatam relinquere, ut prædicta tertia innuit suppositio, ait: *Nescitis cujus spiritus estis.* Et hæc est sententia Decreti 23. q. 4. quod Christus potest in hac suppositione, & hoc innuit dictum Bedæ, quod opponens super eodem textu adducit in sua positione. Et notandum est bene verbum Chrysostomi in prædicta suppositione positum, ubi inter cætera dicit: „ Quoniam in propriis injuriis pa-
„ tientem esse quemquam laudabile est: injuriarum autem Dei dissimulare impium est. „

Et ex isto patet quid est dicendum ad alia quæ opponens adducit de praxi Christi & apostolorum. De Christo, quoniam peccata in eum commissa patientissime sustinuit, ita ut de eo in psalm. scriptum sit: *Tamquam agnus ad occisionem ductus, coram tondente se non aperuit*

os

ANNO CHRISTI 1433.

os suum. De Apostolis autem adducit illud 1. Corinth. 4. *Maledicimur, & ecce benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus*. Per quod patet, quod maledictio in Apostolos erat peccatum publicum, & tamen non puniebatur ad eorum instantiam saltem. Similiter erant aliqui, qui erant publici peccatores, & tamen istos permittebat Apostolos; & multa sunt similia. Ad omnia una responsio datur, quod omnes illi in propriis injuriis patientes, erant nihilominus omnes tales a quibus multa passi sunt; ex alia parte eos zelo justitiæ vel caritatis arguebant. Chrysostomus: „ Dominus corripuit suos adversarios, quando „ peccabant in Deum, apostoli similiter: licet patientes erant in sustinendo injurias „ proprias, nihilominus omnes sine aceeptatione personarum omnes peccantes contra „ Deum arguebant, & contra prosequendo „ epistolas scripserunt. Et per hoc intelligi „ potest dictum Ambrosii positum 23. quæst. „ 4. „ Hæc autem dicit: „ Quisquis malum „ non tolerat, ipse sibi per intolerantiam testis est, quia bonus non est. Abel enim esse renuit, quem Cain malitia non exercet. „ Hoc intelligendum est de his qui impatientes sunt ad tolerandum proprias injurias. „

Ad illud autem ubi ulterius opponens adducit istud Philip. 1. Quod Apostolus toleravit eos per invidiam, quæ ipsius diaboli vitium est, Christum annunciabant; dicitur quod non sic eos toleravit, ut non sint arguendi de hoc, quod non propter bonam volntatem, id est Dei honorem & proximi salutem intendentes, scilicet propter invidiam Christum annunciabant; sed quia bonis per doctrinam proficiebant, etsi non ex directo, tamen occasionaliter, non ex eis neque per eos, sed ex eo quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Et de hoc gaudebat Apostolus Philip. 1. Sic Christus Lucæ, qui præcepit Apostolis ne prohibeant quemdam ejicere dæmonia in nomine suo, licet ipsum cum eis non sequatur, ut det intelligi secundum glossam, quòd nemo a bono, quod jam habet in parte, prohibendus est; sed ad hoc potius, quod non habet, provocandus. Et ergo Apostolus hoc quod occasione annunciantium Christum, bonum veniebat fidelibus, laudabat: nihilominus propter hoc quod non directe, sed per invidiam Christum annunciabant, eorum malitiam detestabatur.

Similiter potest & ad hoc responderi, si quis objiciat de crimine Judæ, quod Dominus peccatum suum sibi patens toleravit. Dicitur quod Dominus peccatum Judæ non sic toleravit; quin ipsum reprobat & arguit, tentando reducere eum a tanto scelere perpetrato quatuor modis: 1. pudore, dum dicit: *manus tradentis me mecum est in mensa*. 2. timore, per comminationem supplicii, quando dicit: *Verumtamen væ homini illi*. 3 beneficii exhibitione in sacramenti sui communione. 4. affectus ostensione in blanda allocutione, cum dicit, *Amice ad quid venisti?* Et ergo non sic toleravit Christus peccatum suum, quin ipsum arguit, taliter revocando in genere, quamvis non specificavit eum, quia suum peccatum aliis occultum erat.

Post hæc doctor adducit auctoritates plures canonum & doctorum sententiantium, quod rigor correctionis seu justitiæ deberet temperari propter peccantium multitudinem, & specialiter si esset princeps, aut alius qui sociam haberet multitudinem, aut si per correctionem oriretur schisma, aut pax politica turbaretur. Pro solutione illarum auctoritatum, est notandum quod duplex est pax; scilicet pax Dei, & pax mundi, quæ innuuntur Joan. 14. quando dicit Christus: *Pacem relinquo vobis, pacem meum do vobis: non quomodo hic mundus dat, ego do vobis*. Pax Dei est mentis tranquillitas in virtutibus stabilita, qua pace caret omnis existens in crimine. Nam Job 9. scribitur: *Qui restitit ei, & pacem habuit?* Illa autem pax tripliciter variatur. Est enim pax hominis ad Deum, hominis ad seipsum, & hominis ad proximum; & tota ista pax consistit in observantia mandatorum. Et prima pax, scilicet hominis ad Deum, est tantæ virtutis, quod sine illa non valet pax alia; sed ipsa habita, utraque alia consequitur. Nihil ergo dissolvit pacem cum Deo, nisi peccatum; quia solum ipsum dividit inter Deum & hominem, juxta illud Isaiæ 59. *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum*: ideo peccatum pacem præpediens est maxime fugiendum. Et ista regula summa stabilitaret pacem hominum, quia servando hanc regulam, constituitur homo amicus Dei; sed si Deus nobiscum, quis contra nos? Nam in tali pace *timentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Pax autem mundi, est quieta fruitio temporalium, saltem large loquendo, sine perturbatione sensibili hostili. Hæc autem pax tantam vim habet, quod omnes naturaliter eam desiderant, cum propter illam sunt omnia bella, quæ fiunt frustra, nisi iste finis sequeretur. Immo tantum est hominibus pax desiderabilis, quod etiam latrones & pessimi homines inter se pacem desiderant, cum alias dissolveretur eorum consortium. Sic humanum corpus, sic omne mixtum & adjunctum, alteri contrarium salvatur in quadam pace, concordia vel convenientia, quam Empedocles vocat amicitiam, quæ est causa generationis, sicut lis est causa corruptionis. Et quamvis hæc pax mundi sit bonum, cum sit medium ad pacem animi inducendam; quia autem fundatur in applausu humano communiter sophistico, inter paucos fragiles confœderatos debiliter sæculi ligamento; ideo ad istam pacem non fœderatio sequitur, ut securitas ab hostibus, sed potius fraus atque illusio, & sæpius involuta est criminibus, ut est Deut. 32. ubi dicit Deus de habente pacem mundi: *Incrassatus est* deliciis & voluptatibus, *impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo salutari suo*. Iit Ezech. 16, dicitur quod fuit iniquitas Sodomæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium.

Quo notabili præmisso potest ad alias omnes auctoritates sub uno per dominum responderi; quod doctores talia scribentes, videtur quod omnino magis respexerunt pacem politicam temporalem, quam spiritualem; non bene forte ex parte alia advertentes, quomodo pax vera politica non per debitam correptionem peccatorum turbatur, sed propter mandatorum Dei prævaricationem, & a lege ipsius declinationem impacificatur ecclesia militans, Job 9. *Quis restitit ei & pacem habuit?* & Baruch 2. *Quid est Israel quod terra inimicorum es?* & sequitur responsio: *Dereliquisti*

fon-

fontem sapientiæ ; nam si in via Dei ambulasses, habitasses utique in pace super terram. Hinc Helias dicenti sibi Achab : *Tune es qui conturbas Israel?* respondit: *Non ego, sed tu* &c. Unde ipsa militans ecclesia in suis membris, tanquam devota Christi vidua posset dicere illud Baruch. 4. *Nemo gaudeat super me viduam desolatam, a multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum.* Derelicta quidem est Christi militans ecclesia propter peccata Christianorum, a gentilibus & Judæis, qui videntes manifesta eorum scelera, fidem Christi suscipere aspernantur. Derelicta est, nedum ab hæreticis & schismaticis, sed a suis vocatis filiis, qui se septem peccatis mortalibus ab ipsa sancta ecclesia separarunt. Unde dicit: *Nemo gaudeat super me.* Quapropter Micheæ 7. voce lugubri plangit Christus : *Væ mihi quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ, & non est botrus ad comedendum præcoquas uvas. Desideravit anima mea, periit sanctus de terra, & sanctus in hominibus non est.* Ubi ostendit, quod multi sunt appetenter ecclesiæ amici, qui tamen sunt hostes præcipui, pacem ipsius maxime perturbantes; quam perturbationem pacis politicæ videtur, quod doctores prædicti non tantum adverterunt, quantum pacem politicam temporalem ; ideo sic, ut prædictum est, scripserunt; tali respectu habito Caiphas consulebat in concilio Joh. 11. quando dicebat : *Vos nescitis quidquam neque cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.* Et iterum : *Quid facimus? quia hic homo multa signa facit. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent locum nostrum & gentem.* Ad turbationem temporalem respectum habentes sic loquebantur. Non talem respectum habuit Christus, qui Matth. dicit: *Non veni mittere pacem sed gladium ; veni enim separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem suam, & nurum adversus socrum suum.* Venit enim rex pacificus ad dissolvendam confœderationem fictam inter homines mundanos per superbiam diaboli, quæ viros fortiores sæculi fallit, cum diabolus rex super omnes filios superbiæ omnes peccatores illaqueat, qui sunt per Christi humilitatem ante omnia separandi. Carnales autem per vitium voluptatis conjuncti, sunt per Christi pœnitentiam sejungendi: sed mundo per avaritiam nupti, sunt per Christi paupertatem separandi. Unde quicumque in aliquo horum trium nititur quiete fovere populum, ille nititur dissolvere Christi pacem; quia pacem originalem hominis ad Deum, quæ solum solvitur per peccatum. Et hac ratione Christo solventi pacem malam mundi dictum est: *Commovit populum incipiens a Galilea usque huc.* Sic apostoli arguebant omnes potestates indifferenter, magnos & parvos, non respicientes quid passuri, sed quid acturi sunt: cogitantes placere Deo, non hominibus; fidem & virtutes promovere, non hoc sæculum: immo, ut in positione mea dictum est, omnes prophetæ veteris testamenti hoc habuerunt officium, nec inveniuntur aliqui quin passi sint in hac parte, a Moyse usque ad Baptistam. Et quicumque fuerunt in executione hujus legis de correctione peccatorum, in hac lege sunt valde commendabiles.

Verumtamen corrigentes debent circa hoc servare conditiones debitas, & illis servatis, non debent negligere malum corrigere, quilibet secundum suam vocationem, & mediis sibi congruentibus, & hoc sine dolo, ut fiat non zelo vindictæ, & zelo ultionis, sed zelo justitiæ ; non ut odium exerceatur, sed ut pravitas corrigatur, ut suadetur, 23. quæst. 4. cap. finali, & hoc vel beneficentiæ consolatione, vel doctrinæ, informatione, vel districtione, coercitione, 23. quæst. 4. debet, per Augustinum: Et corripiens non debet intendere divisioni in populo, vel scissioni, quemadmodum Dominus non intendebat discessionem a se, quando loquebatur de manducatione suæ carnis, & bibitione sanguinis, quæ facta est a discipulis ejus, occasione male accepta. Similiter non debet attendere personam potentis aut multitudinem, nec quid debeat pati: qualiter Helias arguit regem & domum suam 3. Reg. 19. & Johannes-Baptista Herodem. Et si non subest potestas, illam voluntatem continue debet habere, & voluntas pro facto reputatur, quia ex antedictis Origenis, auditum est quod dicit : Esto quod non possimus ejicere omnes istos qui nos conturbant, saltem quos possumus, quorum peccata manifesta sunt, ejiciamus; & si qui potentes hoc facere, non faciunt, peccant, teste doctore opponente, qui allegat Augustinum in 3. libro contra epistolam Parmeniani: qui dicit, quod non sufficit auferre malum a seipso, ubi non impeditur, nisi corrigat, moneat, &c. Et dicit sic in forma, ut opponens eum adducit: Quapropter quisquis etiam contemserit ecclesiæ Dei disciplinam, ut malos cum quibus non peccat & quibus non favet, desistat monere, corrigere, arguere: si etiam talem gerit personam, & pax ecclesiæ patitur, ut etiam a separatione sacramentorum possit quempiam separare, non alieno malo peccat, sed suo. Ipsa quoque in tanta re negligentia, grave malum est. Hæc Augustinus.

Ultimo ad rationem quam tangit doctor: Quare aliqui in ecclesia interdum tolerandi sint; quia, inquit, sunt utiles bonis, sive ut per eos exerceantur, sive ut illorum comparatione magis eis exhortatio fiat ; & adhuc quod postea addit, quod cum laude patientiæ mali tolerantur, ne ignoti boni damnentur. Sic inquit Isaias: *Qui dicit, recedite, recedite exite inde, & immundum nolite tangere.* In medio immundi populi polluta labia habentis habitabat, & multos alios adduxit, qui de medio mali populi non exierunt. Immo Christus & apostoli in medio malorum habitabant, & ergo intendit dicere doctor, quod a malis non oportet recedere corporaliter: sed corde & spiritualiter, & satis est. Pro responsione ad istud, notandum quod sex sunt genera consensus, notata in his versibus:

Consentit cooperans, defendendus, consilium dans,
Ac auctorizans; non juvans, nec reprehendens.

& in quolibet istorum generum fere consentientes contingit peccare gravius, quam ipsos personaliter delinquentes; ideo timendum est cuilibet, & specialiter clero, ab isto sextuplici consensu, in quibus comprehenduntur

☞ peccatum non impedientes, dum possunt, crimen non prohibentes, favoribus peccantibus participantes, & licentiam ad peccandum dantes; ut in cap. 18. quæst. 2. *Abbates*, 23. quæst. 3. *Ostendit* & *Qui potest*. Et di. 86. *Facientis*. & 83. dist. *Consentire*, & 11. quæst. 3. *Qui consentit*. & 24. quæst. 3. *Quinaliorum*, & 23. quæst. 4. *Quis*. Illis præmissis responderi potest ad objectionem: Quod si qui mundi inveniri possunt, qui nullo istorum modorum consenserint peccato aliorum, tunc non sociantur culpis eorum. Sed quis hic, & laudabimus eum? De illo autem ubi additur, quod satis esset corde & spiritualiter recedere a malo, non corporaliter; ibi dicitur, quod hoc bene fieri posset, ubi esset libertas Deo serviendi, ubi non constantia perseverandi, & ubi occasio non est homini cum ipsis peccandi, & non est locus fugiendi, ut 1. Corinth. 5. habetur: *alioquin debueratis de hoc mundo exisse*; tunc potest commanere malis, nihilominus mala eorum ubi potest competenter arguendo; & hoc potest fieri. Nam mali, sicut in perversorum seductionem admittuntur, sic & in gloriam sanctorum. Nam illius bonitas apud Deum laudabilis adhuc non est, nisi fuerit & cum malis bonus, sicut psalmista gloriatur in forma justorum: *Cum his qui oderant pacem, eram pacificus*. Jobque dicit: *Frater fui draconi & socius struthioni*. Et Loth ab ipso laudatur, eo quod in Sodoma habitans, justus perseveravit. Ubi autem desunt prædictæ conditiones, tali est & corporaliter & spiritualiter a malis separandum. Quare Moyses ex mandato Dei dixit: *Recedite a tabernaculis hominum impiorum, ne involvamini peccatis eorum*. Et Loth. ultimo: *Eductus est de Sodomis*.

Ad hoc autem ubi doctor ex dicto Augustini assignat differentiam inter flagitiosos & facinorosos, dicens quod flagitiosi sunt qui peccant in se; facinorosi qui peccant in alios, ipsis nocentes; & illi qui nocent aliis, cito debent rapi de medio, ut sunt fures, homicidæ, adulteri: qui autem peccant in se, ut simplices fornicarii, non quasi illa peccata quæ fiunt contra se sint minora, & non sic nociva, velut ea quæ fiunt coram aliis, cum tamen omnia peccata mortalia sint multum nociva reipublicæ. Immo Scotus dist. 15. super 4. expresse scribit oppositum doctori; quod furtum est multo minus peccatum, quam adulterium, & per consequens istud deberet plus puniri, quam illud. Sic enim scribit: „ Leges imperiales multa inveniuntur satis „ consona dictare multis judicialibus legis Mo„ saycæ. Nec mirum, quia Deus non fuit „ fatuus, ut daret justa judicia contra ratio„ nem; & licet daret aliqua valde dura, quæ „ non oportet in evangelio observare, tamen „ multa dedit valde rationabilia, etiam pro „ statu quocumque in ista vita mortali; & „ ideo si ista statuantur a legislatore obser„ vanda pro tempore, juste statuuntur. Et „ hoc modo si statueretur ab aliquo blasphe„ mum, adulterum, idololatram debere occidi; „ multo justius ordinaretur, quam quod fur „ suspenderetur. Sed apparet ad quod aspi„ ciunt principes, quia plus ad commodum „ temporale, quam ad honorem Dei, & pro „ hoc plus puniunt & reprimere volunt pec„ cata in proximum, quam in Deum. Et in„ fra: Constat, quod Deus in lege Mosayca „ vel evangelica explicite non excipit pecca„ tum furti ab illo præcepto: *Non occides*, ut „ scilicet per istud peccatum liceat hominem „ occidere; & ideo nisi revocaverit aliqua re„ vocatione speciali, quod non habetur in „ scriptura, tunc posset fieri justa. Esto etiam „ quod aliquo modo licuisset Judæis occide„ re pro furto, magis videtur per misericor„ diam evangelicam iste rigor revocatus, quam „ rigor contra adulterium, quia istud peccatum est multo minus, quam illud, juxta „ illud Proverb. 6. *Non grandis est culpa, cum „ quis furatus fuerit: furatur enim ut esurientem animam impleat: deprehensus quoque reddet septuplum*. Sequitur autem: *Qui autem „ adulter est, propter inopiam cordis perdet animam suam*. Sed pœna de adulterio est revocata in evangelio Johannis: *Nemo te condemnavit, nec ego te condemnabo: vade jam, „ & amplius noli peccare*. Multo ergo magis „ revocatus est iste rigor contra furtum in le„ ge Mosayca, si fuisset statutus. „ Hæc Scotus. Ubi autem doctor ex illo meo dicto, quod dixi, quod punitio civilis non videtur se debere extendere pro tempore legis gratiæ, saltem de lege communi ad occisionem: divino tamen jure & privilegiato contra peccatores manente semper salvo, elicit & dicit, quod ego negem reos posse licite puniri mortis supplicio; & probare oppositum nititur ex illo Proverb. 8. *Per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt*. Deus autem potest occidere, cum sit auctor vitæ, & mortis habeat imperium: ergo & reges, quibus ipse concessit regnare, hoc per justitiam facere possunt. Item, ex alio probat, licens, ad Romanos 1. dicitur de committentibus gravia peccata: *Qui talia agunt, digni sunt morte*. Sed de judice dicitur Rom. 13. quod *Dei minister est*. Ergo quos Deus judicat ad mortem, potest judex licite interficere; & adducit ad hoc auctoritates & rationes plures. Ad hoc respondeo, quod attendendo ad hoc tempus gratiæ, in quo apparuit gratia & benignitas Domini nostri salvatoris quoad omnes peccatores specialiter pœnitentes, ut vitam haberent, & abundantius haberent, & non venit animas perdere, sed salvare; Attendendo etiam illud Cypriani, qui epistola quadam scribit: „ Tunc „ quidem gladio occidebantur, quando adhuc „ & circumcisio corporalis manebat: sed cum „ spiritualis circumcisio esse apud fideles ser„ vos Dei cœpit, spirituali gladio superbi & „ contumaces necantur, dum de ecclesia ejiciuntur. Neque enim vivere foris possunt, „ cum domus Dei una sit, & nemini salus, „ nisi in ecclesia, esse possit. Hæc ille. At„ tendendo insuper illud quod gl. ordinaria „ super illud Deuteron. 21. de filio contuma„ ci dicit: Inobedientem ergo filium & vi„ tiosum Moyses jubet obrui lapidibus, evan„ gelium quoque duris increpationibus. Et „ attendendo illud quod glossa ordinaria di„ cit super 1. Deuter. 24: *Et auferes malum „ de medio tui*: Hoc nunc agit in ecclesia ex„ communicatio, quod tunc interfectio. At„ tendendo illud Chrysostomi dictum super i„ sto verbo Matth. 13. *Sinite utraque crescere „ usque ad messem*, qui sic dicit: Hoc autem „ dicit Dominus, prohibens occisiones fieri. „ Neque enim oportet interficere hæreticum, „ quia

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

„ quia prælium inexpugnabile in orbe terra-
„ rum inducetur; & ideo dicit: *Ne eradice-*
„ *tis simul cum eis & triticum*: & si moveri-
„ tis arma, & occideritis hæreticos, necesse
„ est multos sanctos simul submitti. Non er-
„ go detinere hæreticos, & abscindere eorum
„ propalationem, & synodos & studia diffol-
„ vere prohibet; sed occidere & interficere.
„ Hæc ille. Illa communia attendens & simi-
lia, & videns quomodo notabiles doctores pro tempore legis gratiæ minores pœnas citra mortem pro puniendis peccatoribus inveniebant; cupio quatenus judices in punitione reorum habeant se tamquam patres, non tamquam tyranni, non judicialia legis veteris: ut hujusmodi, nec leges humanas legi evangelicæ dissonas accipientes, sed processum Christi & praxim ecclesiæ primitivæ; fateor ex quo non possum restituere vitam occiso, non gaudebo in talibus occisionibus, nec faciliter ad mortem alicujus consentiam. Nihilominus tamen cordialiter exopto, ut omnia peccata mortalia publica puniantur, ad reformationem hominis peccantis, sine distinctione personarum.

Ad rationes doctoris probantis occisionem ex Apostolo ad Rom. 1. & 13. cap. Si judex potest interficere omnes quos Deus adjudicat morti, & quando dicit Apostolus: Qui talia gravia peccata committunt, propter quæ digni sunt morte, utrum talis per Deum vel per hominem pœna esse debeat infligenda ipse videat; unde Apostolus eum non specificat. Et si cuilibet tali mors corporalis debuerit infligi, quid valebit auctorizatio & tolerantia meretricum & fornicantium, quibus in suburbio limitavit locum, cum & illi inter illos graves peccatores enumerentur? Sed videat doctor praxim illius scripturæ in ecclesia primitiva, & trahat cor suum deorsum, & aquam in ollam moderantiæ mittat, ne nimium ad mortificandum homines sine stabili & firmo fundamento exardescat.

Nec etiam doctor, salva ejus reverentia, satisfecit dicto Chrysostomi a me adducto, ad illum respondendo superficialiter, ipsum evasit. Dicit enim quod loquitur de occisione hæreticorum, ex qua sequeretur schisma aut turbatio ecclesiæ, cum Chrysostomus non principaliter in ista auctoritate attendat turbationem ecclesiæ in pace temporali, ut innuit doctor; sed ne sancti multi submittantur. Quia dicit: „ Si moveritis arma, & occideritis hæ-
„ reticos, necesse multos sanctorum simul sub-
„ mitti; & non dicit: Turbabitur tempora-
„ lis politia. Si ergo esset peccatum, per quod homo in lege gratiæ deberet occidi, maxime esset istud turpissimum & nocentissimum peccatum hæresis; & cum de talibus loquitur Chrysostomus, ne occidantur: sed modum alium contra tales minorem docet. Ergo non est festinandum cum talibus; sed potius sequenda est in hoc sententia Apostoli, qui dicit: *Hæreticum hominem post trinam monitionem devita*.

Quantum ad secundum principale, ubi doctor tangit, per quod & quomodo correctio & castigatio & expulsio peccatorum sit facienda, ibi præmittens duplicem modum correctionis, unum procedentem ex fraterna caritate, & alium ex auctoritate & potestate: ponit duas conclusiones; unam, quod quilibet fidelis potest & in casu tenetur quemlibet alium pro peccatis suis privatis corripere correctione fraterna, fundans eam in verbo Salvatoris, Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus &c.* & probans eam ex triplici lege, naturali scilicet, scripta & gratiæ; tangit circumstantias illius correptionis ex parte corrigentis & correpti, sit inferior vel etiam superior; &, dicit eam esse de præcepto affirmativo, quod obligat semper, licet non pro semper, trahens ex illa plura corollaria, in quibus fere omnibus secum non intendo contendere, quia sunt pro articulo meo, exceptis aliquibus paucis, ubi eximit prælatos, presbyteros & alios ecclesiasticos a correctione fraterna pro peccatis publicis personalibus, etiam data eorum pertinacia coram multitudine laicorum; sive fiat per laicos, sive per sacerdotes in prædicatione; & ubi inculcat, quod subditus populus non potest licite subtrahere decimas & oblationes a malis sacerdotibus publice malitia personali; in quibus secum non convenio; sed ea pro posse cum Dei adjutorio reprehendere volo.

Post hæc ponit secundam conclusionem de correctione ex auctoritate & potestate procedente: ex ista etiam trahens plura corollaria, in quibus etiam secum non contendo, difficultatem magnam fatetur; quia vero militant contra meum articulum, excepto isto, ubi inculcat, quod peccata publica personalia prælatorum, sacerdotum, & aliorum ecclesiasticorum per Christi fideles laicos numquam debeant, etiam secundum dictamen divinæ legis, per cohibitionem pœnæ, sine speciali licentia ab ecclesia habita, puniri, aut judicio condemnationis vel definitionis, ut est actus justitiæ, judicari; in quo etiam secum non convenio, sed reprehendere pro posse cum Dei adjutorio intendo.

Ut autem hoc melius appareat, & ex oppositis juxta se positis veritas magis elucescat, in confirmationem articuli mei & satisfactionem pro posse in oppositum adductis per venerandum meum impugnantem, duo specialiter præsuppono. Primo, quod in primordiis fidei Christianæ vixerunt sacerdotes ac clericorum omne collegium sub principum coactiva sæculi jurisdictione, usque ad tempora primi Constantini Romanorum imperatoris. Prima pars suppositionis patet ex hoc. Nam Christus facto & verbo præcepit Petro Matt. 10. quod solveret didragma pro se & ipso, figurante suam ecclesiam: & interrogatus si licet dare censum Cæsari, ostenso sibi denario, cujus imago & superscriptio erat Cæsaris, sic subjungit: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*. Et Petrus ex ista doctrina præcepit suis, quod ex facto docuit, 1. Pet. 2. *Ut sint subjecti omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regi tamquam præcellenti, sive ducibus tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum*. Sed Apostolus ad Romanos 13. quomodo debemus subjici principibus ostendit, dicens: *Cui tributum, date tributum; & cui vectigal, vectigal*: & multo magis nos, qui sumus eleemosynarii sæcularium principum, debemus esse subjecti nostris eleemosynantibus, cum tam graves & sancti apostoli, non sic dotati a principibus, ita fecerunt. Hinc Ambrosius lib. 4. c. penultimo super istud Lucæ 5. *Laxate retia*, scri-
„ bit: Et inquit, est aliud apostolicum pis-

Actus secundæ diei.

ANNO CHRISTI 1433.

» candi genus, quo genere ſolum piſcari ju-
» bet Dominus, dicens: *Trahe hamum, &*
» *eum piſcem qui primus aſcenderit, tolle.* Ma-
» gnum quidem eſt & ſpirituale documen-
» tum, quo Chriſtiani viri ſublimioribus po-
» teſtatibus docentur debere eſſe ſubjecti; ne
» quis conſtitutionem Regis æterni putet eſ-
» ſe ſolvendam. Si enim cenſum Filius Dei
» ſolvit, quis tu tantus es qui non putes eſ-
» ſe ſolvendum? & ille cenſus ſolvit, qui
» nihil poſſidebat: tu autem qui ſæculi ſe-
» queris lucrum, cur ſæculi obſequium non
» recognoſcas? cur te ſuper ſæculum quadam
» arrogantia animi fers, cum ſæculo ſis mi-
» ſera cupiditate ſubjectus? » Hæc ille. Et
idem ſuper illud Lucæ 20. *Oſtendite mihi de-*
narium, cujus habet imaginem? ſic dicit: » Si
» Chriſtus non habuit imagines Cæſaris, cur
» dedit cenſum? non de ſuo dedit, ſed red-
» didit mundo quod erat mundi; & tu ſi
» non vis eſſe obnoxius Cæſari, noli habere
» quæ mundi ſunt: ſed ſi habes divitias, ob-
» noxius es Cæſari. Si vis nihil regi debere
» terreno, relinque omnia & ſequere Chri-
» ſtum. » Hæc Ambroſius. Ex quibus auctoritatibus iſte enitet ſenſus: Quod ſi Chriſtus & ſuus apoſtolus Petrus, pauperes exiſtentes, nihil omnino ſæculi poſſidentes, ſolverunt cenſum Cæſari, poteſtati ſæculari a Deo ordinatæ & conſtitutæ; quanto magis vicarii Chriſti & ſuorum apoſtolorum epiſcopi, prælati & cæteri clerici, habentes multas poſſeſſiones terrenas, miſera cupiditate agitati, negotiis ſæcularibus implicati, tenentur ſubeſſe, ſecundum poſſeſſiones terrenas, regiæ poteſtati: in cujus rei ſignum Chriſtus cum ſua familia, ſtatim in mundum natus, voluit aſcribi ſub dominio Cæſaris, profitendo, ſe eſſe ſubjectum cum ſua familia ſuæ juriſdictioni, ut eſt Lucæ 2. Quod poſtea effectualiter oſtendit, cum Petrus ſolvit vectigal imperiali poteſtati, ut prætactum eſt. Et non valet fingere, quod Petrus ſcribens: *Subjecti eſtote omni creaturæ propter Deum*; intellexiſſet tantum de populo laicali regi ſubjecto, volens eos ad humilitatis merita provocare. Nam manifeſtum eſt, quod non ſolum ſcribebat laicali populo ſibi ſubjecto, ſed toti eccleſiæ ſequenti, & ſpecialiter ejus vicariis, quia illi magis indigent ad humilitatis merita provocari. Nam periculoſum & ſtultum videtur hoc dictum Petri exponere: *Subjecti eſtote omni creaturæ humanæ*: hoc eſt, non debetis omni humanæ creaturæ ſubjici, quocumque vicario de humano genere annotato. Et ſi Chriſtus putaſſet inconveniens futuros ſibi ſucceſſores in officio ſacerdotali tributa ſolvere, ac ipſorum temporalia ſubjecta fore principibus ſæculi, potuiſſet ipſe abſque mali exempli exhibitione, videlicet ſubjiciendi ſacerdotium juriſdictioni principum ſæculi, aliter ordinaſſe, atque expediviſſe illos exactores didragmæ, ut puta removendo ab ipſis petendi talia intentionem, aut alio convenienti modo. Sic autem facere non reputavit conveniens, quin immo ſolvere voluit, ſingulariter inter apoſtolos Petrum ſibi aſſocians in hoc, qui tamen eccleſiæ præcipuus doctor & paſtor futurus erat, ut tali exemplo nullus hoc facere recuſaret. Et ſic patet pars prima ſuppoſitionis, videlicet iſta: Quod in primordiis fidei Chriſtianæ vixerunt ſacerdotes & clericorum omne collegium ſub principum coactive juriſdictione. Sed quod ſic vixerunt uſque ad tempora primi Conſtantini Romanorum imperatoris; patet per Ocham in ſuo defenſorio 2. di. cap. 17. qui ſic ſcribit: » Hi „ vero apoſtoli duo, ſcilicet Petrus & Paulus „ cum reliquis omnibus, ſuum magiſtrum i- „ mitantes Chriſtum, ſub principum coactiva „ ſæculi juriſdictione vixerunt, & alios ſic „ vivere docuerunt. Sic quoque vixerunt ip- „ ſorum ſucceſſores presbyteri ſeu epiſcopi „ cum ſuis diaconis, & reliquis miniſtris e- „ vangelicis ſucceſſive, uſque ad tempora pri- „ mi Conſtantini Romanorum imperatoris, ut „ ex Iſidori codice ſatis apparet: ita quod ne- „ mo epiſcoporum per omne tempus illud „ in reverendiſſimos epiſcopos coactivam ju- „ riſdictionem exercuit. „ Hæc ille. Immo adhuc tempore Conſtantini & longe poſt, eccleſiaſtici juriſdictioni ſæcularium ſubjecti erant, ut teſtatur prædictus dominus Ocham, eadem di. 24. cap. ſic ſcribens. „ Adveniente vero tempore Conſtantini primi Romanorum imperatoris, qui primus Romanorum „ principum permiſit & conceſſit fideles Chriſti publice congregari, facta ſunt primum „ concilia generalia ſacerdotum ſeu epiſcoporum, præcepto & auctoritate principis ſupradicti, quibus quidem conciliis definiti „ ſunt & determinati ſcripturæ ſacræ ſenſus „ ambigui, & ipſorum veri a falſis & erroneis ſequeſtrati. Et plura ibi continentur „ quæ ordinabantur. Infra: De quo quidem „ obſervando legislator humanus, ſeu principans ejus auctoritate præceptum coactivum „ ſive legem tulit obligantem quemlibet ſacerdotem aut non ſacerdotem, ſecundum „ exigentiam cujuſcumque, pœna reali vel „ perſonali, pro ſtatu præſentis ſæculi, tranſgreſſoribus infligenda. Ferebantur enim huſmodi leges in ſacerdotes & epiſcopos magis, quam in alios, quoniam & ipſi tunc „ erant qui frequentius cauſam dabant talis „ edicti, nec adverſus legislatores huſmodi, „ reclamantibus epiſcopis Romanorum aut aliis quibuſcumque, tamquam non ſubjectis „ principum legibus & edictis, ſed inſtanter „ ſupplicantibus ad principes pro legibus ferendis huſmodi, quemadmodum ex codice Iſidori ſupradicti & aliis approbatis apparet hiſtoriis; amplius per eoſdem principes ſtatuebantur & ſtatutæ ſunt leges de „ eorum numero certo, ſecundum provincias, „ & de ipſorum temporalibus ſive corporalibus bonis tam mobilibus quam immobilibus, quæ ſibi per prædictum Conſtantinum donata fuerunt, ac per reliquos principes Romanos aut alios, & ſucceſſive etiam per „ perſonas aliquas ſingulares. „ Infra. „ Sic „ ergo ſub legibus & ordinationibus cujuslibet principum vixerunt ab antiquis temporibus, & dudum totum ſacerdotale collegium ab eiſdem & populo collationes, confirmationes & inveſtituras ſuorum officiorum „ ſpiritualium & prælationum, curarum & reliquorum ſimilium aut minorum, ac temporalium beneficiorum diſtribuendi poteſtatem ſuſcipientes; nec propter huſmodi ſubjectos contendebant paſtores antiqui Romanorum epiſcopi adverſus principes Romanorum, neque adverſus populum aut ſingulares perſonas eccleſiarum patronos, quoniam

„ ad

ANNO CHRISTI 1433.

„ ad hoc se noverant divina & humana lege A
„ astrictos. Sic enim legimus de Symmacho
„ nativitate Sardo. Hic enim Laurentio cui-
„ dam coelectus discorditer, per Theodoricum
„ regem sancto judicio confirmatus est in pa-
„ pam Romanum, Sic etiam scripsit Martinus
„ de B. Gregorio: Hic inquit, in papam eli-
„ gitur, & ipse Mauritius, videlicet imperator,
„ imperialibus litteris suum affirmat consensum. Sic etiam suorum privilegiorum
„ confirmationem ab imperatoribus petere solebant episcopi Romanorum, ut de Vitaliano nativitate Signeo, & Constantino nativitate Syro, & aliis plerisque Romanis
„ pontificibus legitur; quin immo pro his & B
„ aliis supplicationibus & suis confirmationi-
„ bus impetrandis, ad imperatores per loca
„ distantia plurimum personaliter solebant accedere, ut de ipsorum pluribus legitur in
„ chronicis & approbatis historiis; & quod
„ amplius est, Johannes XII. per Ottonem I.
„ Romanorum Imperatorem, suis exigentibus
„ demeritis consentiente omni populo tam cle-
„ ro quam laico, a papatu depositus est. Ejus-
„ dem enim auctoritatis est aliquid statuere,
„ ac id cum expediens fuerit destituere. Cum
„ igitur episcopus quilibet per principem &
„ omnem populum eligi debeat, ipsorum au-
„ ctoritate destitui sive deponi potest. Instar
„ ergo Christi & apostolorum vixerunt Roma-
„ ni & cæterarum provinciarum episcopi & C
„ sacerdotes, ac clericorum omne collegium,
„ sub regimine coactivo principantium auctoritate legislatoris humani. Verum suadente
„ ac stimulante hujus mundi principe, superbiæ ac ambitionis præoperante, reliquorumque omnium suggestore diabolo, in alienam
„ viam, ab ea quæ Christi est & apostolorum
„ deducti sunt. Quin immo seducti Romano-
„ rum episcopi quidam, ipsorum animos in-
„ vadens cupiditas & avaritia inde foras ex-
„ pulit, quam Christus in ecclesia tertio mo-
„ do dicta plantaverat & statuerat, summam
„ meritoriam paupertatem; rursumque inva-
„ dens eos superbia ac ambitio sæculariter prin-
„ cipandi, expulit inde summam humilitatem, D
„ quam Christus indixerat & observare man-
„ daverat eidem ecclesiæ, sive universo cœ-
„ tui sacerdotum; quorum quidem primus hu-
„ jusmodi, si eo prior in hoc alter non ex-
„ titit, fuisse legitur Simplicius quidam, Ti-
„ burtinus cognomine, Romanus episcopus.
„ Hic enim unde sibi nescio auctoritate sum-
„ pta, quamvis certissime noverim, nisi per
„ ignorantiam excusetur, unde temeritate præ-
„ sumpta, statuit nullum clericum investitu-
„ ram a laico debere suscipere; investituram
„ siquidem intelligendo beneficiorum & offi-
„ ciorum, de quibus diximus prius: quamvis
„ tamen & ipsius statuto significetur manife-
„ ste, prædecessores suos humilitatem & re- E
„ verentiam debitam principibus exhibere vo-
„ lentes, investituras prædictas a laicis reci-
„ pere soluisse. Hujus siquidem rursum suc-
„ cessor, quamvis non immediatus, Pelagius
„ primus statuit, ut hæretici per sæculares po-
„ testates punirentur. De quo etiam statuto
„ mirandum, quoniam non latuit illum hu-
„ jusmodi legem tempore Justiniani Romani
„ principis in hæreticos latam fuisse; & quo-
„ niam suæ non erat auctoritatis ferre hujus-
„ modi leges in quantum episcopi, nisi for-

ANNO CHRISTI 1433.

„ tasse hoc sibi auctoritate humani legislato-
„ ris foret indultum; ideo quemadmodum jam
„ dictus Simplicius, in alienam messem fal-
„ cem ingessit, auctoritatem sibi videlicet quæ
„ alterius est usurpando. Cui rursum Adria-
„ nus tertius, licet non immediate, successit
„ in usurpatione prædicta. Statuit enim ut
„ nullus imperator se intromitteret de electio-
„ ne papæ, ut dicti Martini verbis utamur;
„ quod siquidem statutum omnino nullum, eo
„ quod a carente tali auctoritate, legislatoria
„ scilicet, emanavit, apertum inconveniens
„ continebat, fueratque illius oppositum longa
„ & laudabili consuetudine roboratum. „ Hoc per totum Ocham attestans per prædicta supponit.

B Præsupponо secundo, quod per ecclesiam in illo dicto Christi Matth. 18, *Dic ecclesiæ*, non solum intelligitur prælatus, sed etiam universitas fidelium. Patet per glossam, quam allegat Thomas in sua glossa continuata, quam sic exponit: „ *Dic toti ecclesiæ*, ut majorem erubescentiam patiatur. „ Zacharias autem Chrysopolitanus in Concordia evangelistarum super prædicto verbo, *Dic ecclesiæ*, sic scribit: „ Tale „ quid in Levitico legimus: *Ne oderis fratrem „ tuum in corde tuo*, sed publice argue eum, „ ne habeas super illo peccatum. Adhibendus „ est tertius vel corrigendi studio vel conve-„ niendi eum sub testibus. Si tunc non au-„ dierit, multis dicendum est, ut qui pro pu-„ dore salvari non potuit, opprobriis salvetur. „

C Ocham autem in suo defensorio 2. dist. cap. 6. super isto eodem verbo Christi dicit: Dicit ergo Christus; *Dic ecclesiæ*, nec dicit: Dic apostolo vel episcopo seu presbytero, aut ipsorum soli collegio; sed intellexit ibi Christus ecclesiam, fidelium multitudinem, aut judicem ad hoc illius auctoritate institutum, quomodo usi sunt hoc nomine apostoli & ecclesia primitiva. Hæc ille.

Illis suppositionibus præmissis, accedendo ad punctos., in quibus cum oppugnante articulum meum non concordo, pono istam sibi oppositam propositionem seu conclusionem: Peccata mortalia publica personalia prælato-D rum & sacerdotum possunt, & in casu eorum data pertinacia, sunt a quolibet fideli Christi correctione fraterna, sufficientia & opportunitate habita, arguenda, etiam coram multitudine laicorum. Patet ex lege correptionis fraternæ, a qua, ut dictum est in positione mea, nullus sæcularium vel clericorom, etiam dominus papa vel beatus capitalis Christi discipulus est exceptus; quin si pertinaciter peccaverit, est a residuo ecclesiæ corrigendus, etiam coram multitudine laicorum, quia si Christus summus pontifex voluit argui coram populo, & a quocumque de populo, si in eo foret quid arguendum, cum Johannis 8. dixit: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Quis E tam arrogans, vellet esse, qui exemplo illius se humiliter non subjiceret arguendum, cum nullus homo, quantumcumque in mundo magnus, sit ipso innocentior, melior atque humilior, quod doctor negat, simpliciter respondendo ad hunc textum, quando dicit allegans Gregorium, quod Christus ibi non submittit se correctioni populi, ut ex 2. quæst. 7. cap. *Ecclesia* oftensum est, &c. ubi concluditur quod auditores prælatos reprehendere possunt, & in eos testificari. Et miror quæstionem exilem quam format doctor, hanc

vi-

videlicet: Christus in isto textu Joan. 8. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* ex ratione se probat peccatorem non esse: ergo Christus in eodem textu non submittit se correctioni populi; cum antecedens est verum, & consequens falsum, ut jam ostensum est, & per consequens conclusio vera.

ANNO CHRISTI 1433.

Secundo, eadem conclusio probatur ex suppositione secunda antedicta, ubi probatum est, quod per ecclesiam in illo Christi verbo Mat. 18. *Dic ecclesiæ*: non solum intelligitur prælatus, sed etiam universitas vel multitudo populi: & per consequens si prælatus aut alius ecclesiasticus ex caritate correptus se non correxerit, & pertinax fuerit in malo etiam personali, in defectu spiritualis præpositi, potest a quolibet Christi fideli caritative, habita sufficientia & data opportunitate, redargui publice, etiam coram multis, servatis circa hoc circumstantiis, quæ etiam circa quemlibet alium correptum debent observari, cum Christus in illo prædicto verbo nullum excluserit; quin si peccaverit, & in illo peccato correptus pertinaciter permanserit, redarguatur sic, ut prædictum est, & per consequens conclusio est vera.

Et miror quod doctor ita diligenter vult habere ecclesiasticos exemtos a tali fraterna correptione coram multitudine, si & dum peccaverunt, cum Christus nec apostoli volebant sic esse exemti, & alios post se eximere, & pro hac configit sibi glossas hinc inde textus ad illam correptionem sonantes primarie, ad suam voluntatem glossando; ut, verbi gratia, admitti quod peccata prælatorum & sacerdotum corrigantur primum caritative, & ubi non sufficit, procedendum est ultra, juxta formam Salvatoris, adhibendus est unus vel duo, & coram illis corrigendus est. Quod si non audierit, dicendum est ecclesiæ, id est prælato; & si neglexerit, ab eo potest ad superiorem, scilicet summum pontificem iri. Quod si dissimulaverit, aut ipsemet peccaverit, dicendum est ecclesiæ, id est concilio generali; si concilium non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et aliud, inquit doctor, non habent laici in sacerdotes, nec in defectu generalis concilii est alter recursus, nisi quod res est Deo committenda, & pro eo est orandum. Ego autem nescio cujus doctorum sint glossæ illæ, excepto doctore meo. Sed istud miror, ex quo concilia generalia ab anno decimo in decennium celebrantur, seu indicuntur, si tempore medio contingeret, quod papa cum uxore imperatoris deprehenderetur, quid facere deberet imperator? an arguere eum, vel ad futurum concilium correptionem suspendere; vel utrum, secundum quod magister Henricus de Colonia impugnans articulum nostrum tertium, de libera verbi Dominici prædicatione, de Constantino imperatore retulit, ipsum debeat suo pallio operire, vel utrum dicere debeat, quia gratia benedictionis ita facit; & si sic; ergo a simili si videris sacerdotem incumbentem super mulierem, ponentemque os suum super os, & oculos suos super oculos ejus, & manus super manus ejus; debes supponere, quod hæc causa resuscitationis a morte, more Helisei, facit? Sed benedictus sit Helisæus, qui non super mulierem, sed super puerum mulieris incubuit, 4. Reg. 4. Et laudabilis sine suspicione Elias, qui expandit se super puerum, & non super mulierem, 3. Regum 19. Et Paulus Apostolus super juvene mortuo. Act. 20. Et benedictus & laudabilis Christus Jesus, quia non posuit manum in gremio mulieris, sed stans apprehendit manum ejus, & sanavit eam, Lucæ 9. & quod non in gremium aut in sinum manum imposuit, quando dixit: *Puella tibi dico surge*, Matth. 9. Et laudatur sine suspicione mala Petrus apostolus, quod non incubuit super mortua Tabita, sed ponens genua oravit, & conversus ad corpus, dixit: *Tabita surge*, Act. 9. Si igitur ista exempla sunt vera ad ædificationem, ideo monere nos debent sacerdotes, ut non manus ponamus in mulierum sinum vel gremium causa absolutionis: sed more apostolorum, super caput tam nos quam ipsas a stimulo satanæ liberemus. Hinc enim dicit stimulo percussus Paulus 1. Corinth. 7. *Bonum est homini mulierem non tangere*, cum mulier sit tamquam pix diaboli conversationem maculans sacerdotum. Quale enim est tangere picem, & non inquinari ab ea, in igne sine læsione versari, tale est mulierem tangere, & cum ea habitare. Ideo Eccli. 9. dicitur: *Averte faciem tuam a muliere compta, & non circumspicias speciem alienam; propter speciem mulieris multi perierunt, & ex hac concupiscentia quasi ignis exardescit*. Ista autem quæ per doctores videntur dici pro gloria ecclesiastici status, timeo ne in majorem eorum contemtum dicantur; per extollentiam enim talem plus videntur coram sapientibus reddi contemtibiles quam glorioſi.

Ex ista conclusione sequitur quod peccata mortalia publica personalia prælatorum & sacerdotum sunt in evangelizatione per sacerdotes fideles, data eorum pertinacia, & habita sufficientia & opportunitate, caritative arguenda & detestanda, etiam coram clero & communi populo, cujus oppositum opponens ponit, Patet ex conclusione & rationibus multis in positione mea positis, & utilitatibus ex prædicatione tali contra cleri malitiam sequentibus, quas hic causa brevitatis resumere omitto.

Ad rationes autem in oppositum, ubi doctor probans quod presbyteri & alii ecclesiastici a correctione fraterna, & a denunciatione pro peccatis suis personalibus publicis coram multitudine laicorum debeant esse exemti, etiam data eorum pertinacia, &c. inducit illud Alexandri de Hallis in tertia parte suæ summæ, quod malo prælato, quamdiu ab ecclesia toleratur, debetur honor, quamvis male præsideat, inducens illud pro probatione Matth. 13. *super cathedram Moysi sederunt*, &c. » Et inducit istud Telesphori papæ, quod po» pulus nullo modo debet ecclesiasticos ar» guere, nec in eorum accusationem suscipi, » & populus ab eis docendus est & corripien» dus, non ipsi a populo.» Et adducit Gregorium Nazianzenum lib. 2. de Epiphaniis, & Chrysostomum super 2. epist. ad Timotheum homil. 2. & quotquot tales sunt per eum allegatæ.

Ad omnes tales sub uno per Dominum respondeo, quod omnes leges vel auctoritates quotquot sunt, quæ correptioni vel accusationi subditi, quoad superiorem suum videntur repugnare, omnes intelligendæ sunt de accusatione vel correptione imprudenti vel temera-

ANNO CHRISTI 1433.

☞ raria, quod figuratum est per Petrum, præ- A sumentem Dominum suum corripere, quando dicit: *Absit hoc a te*. Matth. 18. Et quando clerici vel alii ecclesiastici servant limites sui status & mores, ac statum clerici non offendunt. Si autem clerici peccant notorie & habitualiter contra Dominum dominorum sæcularium, & in casu quorumcumque Christi fidelium, est in defectu spiritualis propositi, & exigentibus eorum demeritis ex qualicumque circumstantia hujusmodi forinsecam correptionem procurantibus ipsos corripere. Et hæc doctor in sua allegatione prætendit, quod temerarie non sunt arguendi, quando adducit Gregorium in pastorali lib. 2. & cap. 5. dicentem: „ Admonendi sunt subditi, ne præ- B „ positorum suorum vitam temere judicent, „ si quid fortasse eos agere reprehensibile vi„ dent, si objecerit quis illud apostoli dictum „ 1. Timoth. 5. *Seniorem ne increpaveris, sed* „ *obsecra ut patrem*. „ Ad hoc 2. quæst. 7. *Paulus*; sub auctoritate Origenis respondetur, ubi sic dicitur. „ Paulus dicit: *Seniorem ne* „ *increpaveritis*; sed hæc ejus regula tunc in „ eo observanda est, cum culpa seniorum suo „ exemplo non trahit ad interitum corda mi„ norum: Ubi autem senior in majoribus e„ xemplum ad interitum præbet, ibi districta „ increpatione feriendus est. Nam scriptum „ est: *Laqueus juvenum omnes vos;* & rursum „ *Maledictus puer centum annorum*. „ Hæc il- C le. Ex qua auctoritate patet quod Origenes intelligit de peccato superiorum personali, & non fidei. Si forte adversarius vellet glossare quia dicit ibi; ubi senior in majoribus exemplum ad interitum præbet, &c. Et hoc est quod doctor de Lyra illum textum sic glossat: *Seniorem ne increpaveris*, arguendo eum verbis duris; sed obsecra ut patrem, ut caveat ab indecentibus suæ ætati. Hoc tamen non est intelligendum de sensibus in sua malitia obstinatis, qui sunt acriter arguendi, sicut acriter & dure increpavit Daniel senes impudicos coram omni populo. Daniel 13. Hæc ille. Remigius autem super primo textu sic loquitur: „ *Seniores ne increpaveris*, quia D „ solent senes dure accipere, quando increpantur a minoribus. Sed dicit beatus Gre„ gorius, quia licet beatus apostolus dicat: „ *Seniorem ne increpaveris*; senior autem stul„ tus vehementer est increpandus. „ Hæc ille. Et 2. quæst. 7. sicut inquit, sub auctoritate Gregorii scribitur; „ Sicut laudabile dis„ cretumque est reverentiam & honorem ex„ hibere prioribus: ita rectitudinis & Dei ti„ moris est, si qua in eis sunt quæ indigent „ correctione, nulla dissimulatione postpone„ re, ne totum, quod absit, corpus morbus „ invadat, si languor non fuerit in capite „ curatus. „ Hæc ille.

Ad rationes autem quibus probatur in po- E sitione mea, quod peccata mortalia personalia prælatorum & sacerdotum sunt in evangelizatione per sacerdotes fideles, data eorum pertinacia, & habita sufficientia & opportunitate, caritative arguenda, & detestanda, etiam coram clero & communi populo; doctor non sufficienter respondit, sed ut potuit evasit & superficialiter: ideo stant immotæ, & cum utilitatibus ex tali prædicatione sequentibus.

Deinde pono conclusionem oppositam sententiæ impugnantis istam.

ANNO CHRISTI 1433.

Peccata mortalia publica personalia prælatorum, sacerdotum & aliorum ecclesiasticorum, ubi correctio fraterna, aut generalis reprehensio per prædicationem Verbi Dei non sufficeret, in defectu spiritualis præpositi, habita sufficientia & data opportunitate, sunt per potestates sæculares, aut per Christi fideles laicos, secundum dictamen divinæ legis, etiam sine aliqua speciali licentia ab ecclesia habita, coactive punienda, & judicio condemnationis vel definitionis, ut est actus justitiæ, judicanda. Ubicumque pono quod peccata prælatorum sunt punienda, & judicio condemnationis judicanda, non intelligo condemnationem ad mortem corporalem, sed ad pœnam citra B mortem condignam.

Probatur conclusio sic: Olim Christus, apostoli, sacerdotes, & cleri omne collegium vixerunt sub principum & aliorum Christi fidelium laicorum coactiva sæculi jurisdictione & punitione, ac judicio sæcularium subjecti erant, non se ab aliis, nec alios eximentes, aut eximere demandantes: ergo moderni prælati sacerdotes & alii ecclesiastici, si volunt Christi ac apostolorum perfectionem imitari, tamquam eorum successores, idem facere debent. Consequentia est bona, quia ex oppositi consequentis inferri potest oppositum antecedentis. Quidquid enim Christus cum apostolis exemplavit, & oppositum non determinat, perfectionis est illud suis successoribus facere. Major autem est suppositio prima prædicta hujus partis. Minor autem argumenti, videlicet quod Christus & apostoli & alii sacerdotes olim subjecti erant sæcularium punitioni & judicio coactivo, non se ab illis nec alios eximentes aut eximere demandantes, hæc primo patet exemplariter de Christo, qui non solum quantum ad temporalia minoravit se subesse jurisdictioni coactivæ principis sæculi: verum etiam id ostendit in se quantum ad propriam personam, qua nullam jurisdictionem altiorem in ipsum aut alium Princeps habere potuit. Hoc autem potest evidenter ostendi ex illo Matth. 27. ubi Christus se capi permisit, & ad Pilati duci prætorium, quia vicarius erat imperatoris Romani, & per ipsum demum, tamquam judicem coactivæ potestatis, se sustinuit extremo supplicio judicari & tradi, nec coram ipso, tamquam coram non judice, reclamat; licet fortasse significarit se pati minus justum judicium. Constat autem quod tale judicium aut supplicium per sacerdotes subire potuisse non voluisset, si inconveniens judicasset, futuros sibi successores principibus sæculi subjici & per ipsos judicari. Quod quia hæc sententia seriosius scripta est Johan. 19. idcirco adducam hic, quod habetur ibidem. Dum ergo Christus ad Pilatum Cæsaris vicarium adductus & accusatus esset, E ex eo quod se regem Judæorum atque filium Dei dixisset; Pilato autem interrogante Jesum: Unde es tu? Jesu autem ad hoc nullum dante responsum, dicit Pilatus ad ipsum verba consequentia, & modo proposito attinentia, quorum series talis est: *Mihi non loqueris: nescis quia habeo potestatem crucifigere te & dimittere te? Respondit Jesus: Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi datum esset tibi desuper*. Ecce quod Jesus non negavit Pilatum habere potestatem ipsum judicandi, & in ipsum judicium exequendi; nec dicit: hoc

non

☞ non pertinet de jure ad te : immo de facto id facis: sed addidit, hanc potestatem habere Pilatum desuper. Quomodo desuper? Respondit Augustinus: Dicamus ergo, quid dixit Christus, scilicet quod & apostolum docuit Paulum, Rom. 13. Quid ergo ei dicit Christus? Quid Apostolum docuit? Quia non est potestas, id est auctoritas jurisdictionis, nisi a Deo, quidquid sit de actu male utentis ea; & quia plus peccat qui innocentem occidendum potestati livore tradit, quam potestas ipsa; sic enim timore alterius potestatis majoris occidit: talem quippe Deus dederat illi potestatem Pilato, sed ut etiam esset sub Cæsaris potestate. Fuit ergo judicialis coactiva potestas Pilati supra Christi personam, a Deo, sicut aperte Christus confessus est, & Bernardus palam expressit, & aperte dixit in epistola ad archiepiscopum Senonensem, epistola quadam: Cum, ut inquit, Romani præsidis potestatem super se Christus fateatur cœlitus ordinatam, loquens de potestate Pilati; quanto magis supra personas & temporalia omnium apostolorum, suorum successorum omnium episcoporum & prælatorum, fuit hoc non solum verbo Christi memoratum, sed operis consummatione firmatum. Nam per eumdem Pilatum pro tribunali sedentem, lata fuit sententia in Christum, & per ipsius auctoritatem illius executio facta sententiæ; unde Johannis eodem capite habetur hæc series: *Pilatus autem cum audisset hos sermones, adduxit foras Jesum, & sedit pro tribunali*: & subditur pauçis interpositis: *Tunc ergo tradidit illis Jesum*; scilicet, *ut crucifigeretur*. Sic Abiathar subjectus erat, & non eximebat se a judicio Salomonis, 2. Reg. 2. Sic, ut Hieronymus refert in libro Virorum illustrium, Damasus papa a subditis de adulterio accusatus, cum 42. episcopis se expurgavit, sicut 2. q. 7. *Nos si*. Leo IV. submisit se Ludovici imperatoris examini, ut in probatione tertii corollarii meæ positionis est adductus; & Samuel 1. Reg. 12. submisit se judicio regis & accusationi communitatis, quoniam dixit: *Ecce præsto sum, loquimini ad me coram Domino & coram Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim, an asinum &c.* Super quo etiam de Lyra: *Loquimini de me coram Domino & coram Christo ejus*, id est Saule rege, qui de novo erat inunctus, propter quod Samuel coram eo volebat judicari, *utrum bovem cujusquam tulerim*, ponendo in opere meo, *aut asinum*, super eum de loco ad locum incedendo, &c. Hoc de Lyra.

Quod autem communitas fidelium quandoque possit judicium ferre in contumaces aut aliter criminosos, etiam in sacerdotes, demonstro per Apostolum 1. Corinth. 5. ubi causam, formam & modum, per quos hoc judicium in quemquam ferri debeat, tradit Apostolus, magis expresse Christi verborum sequens & explanans sententiam, dum dicit: *Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi, ut præsens, eum qui sic est operatus, in nomine Jesu Christi congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute Domini Jesu tradere hujusmodi Satanæ*, criminosum scilicet quemdam, qui patris sui uxorem cognoverat carnaliter. Et non mandavit hoc Apostolus fieri, ut dicit Ocham, per presbyterum aliquem, nec alicui episcopo vel presbytero scripsit hoc fiendum per ipsum, cum tamen ad ipsos tunc mitteret Timotheum, qui episcopus erat, quod fecisset, si hoc judicium ad sacerdotis auctoritatem pertinere novisset, quemadmodum in aliis fecerat.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

Sed diceret adversarius: ipsi non habuerunt auctoritatem hoc faciendi sine Apostoli concessione & auctoritate, quia nominatim dixit: *Ego autem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi, ut præsens, eum, &c.* Ad hoc respondetur ipsi, priusquam ipse dixit; *Jam judicavi ut præsens*, habuerunt auctoritatem judicandi, puniendi & ejiciendi, cum arguuntur ab Apostolo, quare hoc non fecerunt. Cum autem verba præmissa dixit: *Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit.*„ Super 1. Ambrosius: Superbiam illorum „ in tantum humiliat, ut non querulos jam, „ sed magis supplices faciat; erant enim & „ ipsi participes, dum pateretur reum tam „ ingentis facinoris secum incorreptum con„ venire, quod omnes uno consilio abjice„ rent eum, si negaret emendare se: si au„ tem quis potestatem non habet quem scit „ reum, abjicere, aut probare non valet, im„ munis est.„ Hæc ille. Ad idem est doctor de Lyra & alii communiter postillatores, qui testantur quod Apostolus ibi arguit in eis primo culpam, cum dicit: *Omnino auditur inter vos fornicatio*. Secundo prædicit pœnam, ubi dicit: *Ego quidem absens corpore, &c.* & tertio reprehendit culpæ radicem, ibi: *Non est bona gloriatio vestra*, ubi arguit contentionem quam ad invicem habuerunt, propter quam neglexerunt corrigere. Et tradit eis formam, ex qua inter ipsos exhinc contentio non posset oriri; quoniam ipsis congregatis in unum, maxime si per modum judicii coactivi hoc fieri debebatur, propter quod glossa. Augustinus dicit: „ Ut vos congregati in unum, „ absque aliqua dissensione, id est de com„ muni consensu per vos fiat, vel judicem „ ex communi consensu per vos statutum ad „ hoc; quod idem est. „

Ad hoc autem quod objiciebatur, quod scilicet communitas non habuisset auctoritatem ipsum ejiciendi sine consensu Apostoli, quia dixit Apostolus: *Jam judicavi ut præsens*; dicitur quod sibi, sicut & alteri ecclesiastico conveniebat judicare seu discernere, qui secundum legem evangelizatam sint a fidelium præcidendi consortio, ne alios inficiant; quemadmodum medicus judicare habet de morbo corporali, propter quem debet quis, ne alios inficiat, ut leprosus, ab aliorum consortio separari. Coactiva autem potestas hujusmodi expellendi, fidelium universitati, vel judici per eos instituto, demandari specialiter consuevit. Et pro isto, quod officia regum & aliorum sæcularium ex una, & ecclesiasticorum parte ex altera sint condistincta, habetur 2. quæst. 7. *Nos si*. Sed notandum ubi legitur, quod sicut reges præsunt in causis sæculi, ita sacerdotes in causis Dei; regum est corporalem irrogare pœnam, sacerdotum spiritualem inferre vindictam. David ergo, etsi ex regali unctione sacerdotibus & prophetis præerat in causis sæculi, tamen suberat eis in causa Dei. Et infra: Sicut ergo Ozias a Domino lepra percussus est, quia sacerdotum officia usurpare voluit, sic sacerdotibus &

pro-

ANNO CHRISTI 1433.

☞ prohetis regum officia usurpare non licuit. Hæc ibi. Notabilem autem distinctionem inter prædictos duos statuit Hugo de Sacramentis lib. 2. parte 2. cap. 3. ubi dicit: „ Laicis Christianis fidelibus terrena possidere „ conceditur, clericis vero spiritualia tantum „ committuntur, quemadmodum olim in il„ lo populo priore, cæteræ tribus, quæ ty„ pum laicorum præferebant, portiones in „ hæreditate acceperunt; sola tribus Levi, „ quæ clericos figurabat, dicimus & oblatio„ nibus & sacrificiorum victimis pascebatur. „ Hæc ille. „ Et in signum illius Apostolus ar„ guit communitatem, quod correctivam po„ tentiam in istum fornicarium non exercue„ rit. „ Et postea, ipso agente pœnitentiam, iterum pro eo petebat communitatem ut reconcilietur. 2. Corinth. 2. sicut per illam fuit judicialiter ejectus, & ille fornicator, secundum aliquos, fuit sacerdos; ex quo patet sacerdotes non eximi a judicio & sententia laicali pro peccato personali. Unde Chrysostomus in libro de Reparatione lapsi cap. 10. sic scribit: „ Apud Corinthios erat quidam vir, „ ut videtur, non ignobilis; hic commiserat „ tale peccatum, quale nec inter gentes ad„ mitti solet, & erat ex numero fidelium & „ familiarium Christi; quidam enim eum ex „ sacerdotali ordine fuisse tradunt. „ Hæc Chrysostomus. Et in confirmationem illius, quod universitas fidelium habet jurisdictionem in ecclesiasticos, ipsos judicandi & puniendi, est Origenis homilia 7. super Josue, & loquitur popularibus: homilia enim est sermo ad populum. Qui sic inter cætera scribit, & circa positionem meam est adductus. „ Si dex„ tera, inquit, manus tua scandalizaverit te, „ abscide eam & projice abs te. Numquid„ nam manus corporis nostri aliquando scan„ dalizat nos, ut de hac manu evangelium „ dicat, Abscinde eam & projice abs te? Sed „ hoc est quod dicit: Ut ego qui videor ti„ bi manus esse dextera, & presbyter nomi„ nor, & verbum Dei videor prædicare, si „ aliquid contra ecclesiasticam disciplinam & „ evangelii regulam gessero, ita ut scandalum „ tibi & ecclesiæ faciam, in uno assensu ec„ clesia universa excidat me dexteram suam, „ & projiciat a se, expedit enim tibi eccle„ siæ absque una manu tua, quæ male agen„ do scandalum fecit, introire in regnum cœ„ lorum, quam mecum ire in gehennam. „ Hæc Origenes. Immo communitates non cohibentes suos superiores a malis etiam ecclesiasticos, peccant, secundum Augustinum super psalm. 81. ut habetur 23. quæst. 3. *Ostendit*, ut pro me circa articulum est adductus, & supra per Ambrosium dictum est, quod communitas Corinthiorum deliquit, non puniendo in sacerdote fornicatorio. Et plura circa corollarium articuli mei secundum, dicta sunt de hoc, & specialiter de Nabuchodonosor, qui habuit potestatem a Deo ducendi filios Israel cum eorum sacerdotibus & levitis in captivitatem Babylonicam, 4. Reg. ult. & in hoc non reprobatur, sicut nec Vespasianus & Titus, qui 42. anno post Christi Ascensionem judicaverunt omnes sacerdotes & levitas, quos invenerunt in Jerusalem, esse in ultionem Christi notabiliter puniendos. Et communitas in Babylonia vindicat in presbyteris falsum testimonium in Susannam dicentibus.

Et circa secundum corollarium mei articuli adductus est Ambrosius, ut habetur 23. q. 5 *Remittuntur*: „ Quomodo puniuntur pecca„ ta per judices & etiam per populos, sic „ legimus, quod sæpe ab alienigenis Dei jus„ su excitatis, propter divinæ majestatis of„ fensam subactus est populus Judæorum. „ Et quomodo 24. quæst. 3. *Tam sacerdotes*; sub auctoritate Anacleti dicitur: „ Quod tam sa„ cerdotes, quam reliqui fideles; omnes sum„ mam debemus adhibere curam de his qui „ pereunt, quatenus eorum redargutione aut „ corrigantur a peccatis, aut, si incorrigibi„ les apparuerint, ab ecclesia separentur. „ Item Deuteron. 22. præcipitur, ut si quis viderit bovem fratris sui errantem, & illum non prætereat, sed reducat; & asinum si viderit cecidisse in via, ut non despiciat, sed sublevet eum. Ex quo ergo de brutis proximorum debet alter esse sollicitus, quanto magis de proximo peccante vel errante, etiam sacerdote, cum unicuique Deus mandavit de proximo suo. Eccli. 17. Et mirabile est quare prælatus vel clericus, dum pedi ejus os vel spina infigitur, sinit sæcularem ipsam extrahere, ut possit debite ambulare, & non sic sinit, dum peccat, ut pro illo arguatur & emendet, ut possit recte, in Christi vestigiis ambulans, animam salvare: Forte per hoc ostendit, quod plus diligit pedis plantam, quam propriam animam. Si enim plus diligeret animam, tunc correctionem cum gaudio sustineret.

Ex ista conclusione corollarie sequitur, quod peccantibus rectoribus spiritualibus, subditi fideles licite possunt, & in casu tenentur superiorum peccata per justitiam corrigere, castigare aut punire. Patet ex conclusione & ejus probatione. Circa hoc tamen est notandum, quod illicitum est quempiam corripere, nisi correptus sit inferior correptore: & per consequens correptor legitime cavere debet præcipue, ne tactus hypocrisi & macula proprii sceleris, sit in damnatione consimili. Præsupponi ergo debet correptum esse culpabilem & correptorem legitimum immunem; ut docet Christus Matth. 7. *Hypocrita ejice primum trabem*, &c. Cum omnis peccator, ut hujusmodi, sit justo inferior quoad Deum, & per consequens simpliciter inferior; & ita in corrigendo est Apostolus, quando dicit: *Seniorem ne increpaveris*, quod non licet subditum superiorem suum arguere legitime, nisi fuerit in gratia, superiore peccante mortaliter, & per consequens existente in gratia a dignitate seniore. Si autem senior in moribus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est 2. quæst. 7. *Paulus*. Unde eadem quæst. sic loquitur Gratianus: „ Quod „ dicitur: majorum quispiam nullius minoris „ accusationibus impetatur: minores intelli„ gendi sunt, non ecclesiastica dignitate, sed „ vita. „ Hoc corollarium patet per doctorem, qui adducit Lyram sub illo Exodi 21. *Si quis per industriam occiderit proximum suum & per insidias, ab altari meo evelles eum ut moriatur*. Qui sic inter cætera dicit: „ Quod „ si sacerdos occidisset, extrahebatur; nisi of„ ficium ministrandi incœpisset, quo casu ex„ pectabitur complementum ministerii; quo „ peracto, trahebatur ad mortem. „ Hæc ille. Ecce quod habuerunt jurisdictionem etiam super sacerdotes.

ANNO CHRISTI 1433

☞ Et quamvis ad omnes rationes opponentis & conantis probare, quod peccata publica prælatorum personalia & aliorum superiorum statu, sic, ut dictum est, non debeant sæculares potestates aut per Christi fideles laicos etiam subditos per justitiam corporis castigari aut puniri, possit dari generalis responsio, & sufficeret, scilicet ista: Quod omnes tales auctoritates quotquot sunt, quæ punitioni vel judicio subditi quoad superiorem videntur repugnare, omnes intelligendæ sunt, quod hoc non debet fieri imprudenter & temerarie; vel quando tales prælati vel superiores servant limites sui status, vel quando eorum præpositi eis peccantibus ipsos corrigere, punire vel castigare non neglexerint. tamen ad quasdam dabitur specialis responsio quæ majorem videatur auditoribus dare apparentiam.

Et primo capio istud Constantini, de quo in 3. libro historiæ tripartitæ dicitur, secundum impugnantis allegationem, quod episcopis inter se diffidentibus, & libellos famosos contra se invicem Constantino offerentibus, ipse ait: Dominus constituit vos sacerdotes, & potestatem dedit vobis de nobis judicandi: ideo nos a vobis recte judicamur, vos autem non potestis judicari ab hominibus, propter quod inter vos Dei solius expectate judicium. Vos estis nobis dati dii, & inconveniens est ut homo judicet deos, &c. Ad hoc respondetur, quod verbum fuit exhortationis & monitionis, quo siquidem devotus Constantinus ostendit quales esse deberent episcopi & sacerdotes. Tales enim deberent esse ad invicem & ad alios, quod in sæculari judicio non oporteret ipsos contendere, secundum doctrinam Apostoli 1. Corinth. 6. *Quare*, inquit, *non magis injuriam accipitis, quare non fraudem patimini, quid inter vos habetis judicia?* Et quod additur ex verbis Constantini: Potestatem dedit vobis Deus de nobis judicandi; dico quod verum est, judicio spirituali, ratione clarissima, quemadmodum medicus judicare debet de morbo, ut supra tactum est, non autem judicio coactivo. Ad hoc autem quod additur ex verbis Constantini: Vos non potestis judicari ab hominibus, quoniam dati estis nobis dii &c. Respondetur quoad negotiationem judicii sacerdotum revera sæcularium, quod intelligitur de presbyteris heroicis, quos scriptura deos appellat; & de illis intelligit Apostolus 1. Corinth. 2. *Spiritualis homo judicat omnia, & a nemine judicatur.* Unde sic loquitur imperator: Dignum, inquit, non est, ut nos judicemus deos, quia oportet ad hoc quod judicium causæ presbyteri sit devolutum ad judices sæculares, quod excidat a moribus & conditione deorum.

Ex cujus historiæ serie liquet aperte cunctos episcopos Romanos principi coactiva jurisdictione subjectos, quoniam ad ipsum judicium spontanei nec coacti suas contentiones & jurgia detulerunt, ipsius interpellantes examen atque judicium, ut Isidorus narrat ibidem. Et hæc est etiam sententia Ocham in suo defensorio distinct. 2. cap. 2.

Similiter respondeatur ad dictum Clementis ad Jacobum fratrem Domini, & Evaristi papæ, & ad alias auctoritates canonum & doctorum, Gregorii Nazianzeni, Chrysostomi & aliorum, in quibus mentio fit, quod episcopi non sunt judicandi ab aliis, quam a Deo, quia intelligunt, quod non sunt judicandi ab aliis, quoniam imitantur Christum, & stant digne in statu suo. Si autem ecclesiastici fuerint inordinati, & arguantur a suis præpositis, non est necesse laicis ipsos arguere: sed ex hoc non sequitur, quod si peccant, & præpositus ipsos negligit, quod non debeant aut possint licite argui, ut supra dictum est.

ANNO CHRISTI 1433.

Nec ex verbis Chrysostomi probatur, quod ecclesiastici in tali casu non debeant a sæcularibus judicari; sed verius probatur, quod laici debeant de vita, sermonibus & operibus presbyteri judicare: quia quomodo, rogo, prudenter Christus aliter præciperet, ut omnia quæcumque dixerint faciant, & non secundum opera eorum vivant. Cum ergo Deus mandat populo de sacerdotum operibus judicare, populus debet doctrinæ & verbis Domini obedire; quia aliter fidelis foret in mortis æternæ periculo, nisi judicaret districte de opere sui presbyteri; quomodo crederet verbis suis, & in qua conversatione ipsum imitaretur, & in quo ab ipso se auferret aut insurgeret.

Ad illud autem Ezechielis 33. de speculatore, ubi impugnans adducit dicentem Dominum: *Quod sanguinem pereuntis de manu sua requiram, non populus terræ; sed ego, dicit Dominus;* ex quo concludit impugnans, quod non habet negligentias exigere populus ex auctoritate de manibus prælatorum, sed Dominus. Respondetur, quod multas biblias vidimus in regno & hic, & in nulla reperimus illum textum per doctorem allegatum: *Non populus terræ.* Sed dato quod aliquæ bibliæ illum contineant, adhuc opponens non habet propositum, quia tunc sic respondendum est, ad illam auctoritatem. Quod quamvis Deus de manu speculatoris negligentis, sanguinem requiret requisitione finali & authentica, & *non populus terræ*, supple sic, requiret: ex illo tamen non concluditur, quin populus terræ in casu sic, ut prædictum est jam sæpius, non habeat negligentias exigere de manibus prælatorum subauthentice; quia secundum doctorem de Lyra super isto Ezech. 3. *Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, speculatorem dedi te*, &c. Ibi arguitur Ezechielis silentium per similitudinem speculatoris, & quia nimis tacuerat, videlicet per septem dies, ideo ostenditur sibi pœna taciturnitatis, quæ fuit duplex, una reclusionis & ligationis, & secunda, subtractio locutionis.

Ad hoc autem, ubi pro libertate clericorum adducit illud, qualiter in regno Ægypti sub Pharaone, sacerdotes liberi erant ab omni Pharaonis exactione; respondet Origenes homil. 16. super Genesim, quod per hoc nequiores esse cæteris ostenduntur, qui pro nimia familiaritate, „ quæ eis est cum Pharaone, nihil permutationis recipiunt, sed permanent in mala possessione; & sicut his qui „ in fide & sanctitate præerant, dicit Dominus: *Jam non dicam vos servos, sed amicos:* „ ita dicit & istis Pharao, tamquam qui ad „ summum gradum nequitiæ, & ad sacerdotium perditionis ascenderant: jam vos non „ dicam servos, sed amicos. „ Hæc ille.

Ad hoc autem ubi exponens subinfert: Quod sub evangelio sacerdotium liberum est ab omni potestate sæculari, & probans illud Mat. 17.

ubi

☞ ubi Christus interrogavit Petrum, a quibus reges accipiunt tributum &c. Dicit, quod per filios regis intelligit apostolos, respondet suppositio prima secundi puncti. ANNO CHRISTI 1433.

Illa autem alia quæ adducit, quod in lege Mosaica non reperiuntur sacerdotes populo esse subjecti: Ad hoc respondetur, quod in lege Mosaica reperiuntur sacerdotes sæcularibus esse subjectos: Hoc primo patet 1. Reg. 22. de Abimelech cum suis sacerdotibus, qui accusatus coram rege Saul, quod consuluisset Dominum pro David, & dedisset sibi gladium Goliath, & manducare panes propositionis, & citatus comparuit cum universis suis sacerdotibus, & excusavit se coram eo, & multa pro sua innocentia allegavit. Scribit enim doctor de Lyra super illo passu, quod ibi posita occasione accusationis, ponitur consequenter accusandi actus; & postea: ipsius Abimelech cum suis citatio, & suæ innocentiæ declaratio. Ex quo patet quod isti sacerdotes erant subjecti regi, & ejus mandato paruerunt, licet postea injuste fuissent per eum condemnati. Ad hoc idem scribitur 2. Paralip. 6. quomodo Salomon constituit juxta dispensationem patris sui David officia sacerdotum in ministeriis suis, & Levitas in ordine suo, ut laudarent & ministrarent juxta ritum uniuscujusque; &c. Ex quibus videtur illud dictum doctoris non esse sufficiens, quod circa finem secundi puncti scribit, quod sæculares nihil jurisdictionis habent in ecclesiasticos. Item si Moyses, qui secundum dominum auditorem, quartum nostrum articulum impugnantem, fuit sacerdos, erat subjectus sano consilio Jetro gentilis & extranei, quod inconveniens foret, si idem Moyses subjectus fuisset consilio populi peculiaris domini, in casu debito occurrente. Et si asina brutum animal, juste redarguit Balam prophetam, cui in hoc subjectus fuit, quod inconveniens foret, si in tali casu subjectus fuisset redargutioni ipsius populi Dei?

Post hæc pro ostensione sui propositi inducit illud 2. Reg. 1. de David, qui juvenem dicentem se occidisse Saul regem, licet mentiretur, occidit; quid, inquit, non feciset, si licuisset sibi regem occidere? Ex quo arguere vult doctor, quod non licet subditum punire suum superiorem. Ad hæc videtur quod magna est differentia inter communitatem, a qua originaliter, sive per electionem, sive per hæreditariam successionem, procedit rex, & unam personam illius communitatis; & per consequens, si una persona talis aliquid facit, mentiendo forte vel suum lucrum quærendo, est multo aliud, quam faceret illa communitas contra regem, rationabilem contra eum habens causam. Sed quia iste unus mentiendo, & forte proprium aliquid quærendo, finxit se regem invadere, est punitus a David, & David in hoc non redarguitur: ubi si communitas sub aliqua causa rationabili consurrexisset in regem Saul, a qua ipse originaliter processit, forte non sic a David fuisset redarguta, & per consequens nihil istud facit pro opponente, nec ideo posui hoc in positione mea, quod persona talis deberet invadere aliquem regem, vel alium superiorem &c.

Prov. ult. Illa etiam quæ opponens pro se adducit: primo istud: *Per tria movetur terra, & quartum non potest sustinere.* Primum est per servum, cum regnare cœperit. Hoc autem, dicit doctor, fieret si subditi vellent defectus superiorum per justitiam vindicare. Secundo inducit illud Proverb. 18. *Non decent servum delicia, nec servum dominari principibus.* Tertio inducit illud Isaiæ 17. *Numquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea;* per quæ omnia vult, quod injustum est, subditos contra suos insurgere superiores. Sed illa nihil faciunt ad propositum opponentis, nec sunt contra me, cum sint contra stultos & temerarios subditos & tyrannos. Nec ego per propositionem meam intendo, quod aliqui tales deberent regnare, vel insurgere & opprimere tyrannice aliquos, & sic qui vult vere respicere & pensare, omnes illæ auctoritates, quot quot opponens pro se adducit, nihil faciunt ad suum propositum, nec sunt contra me, sicut nec illud sibi suffragatur, quod Christus singulariter dixit Petro: *Pasce oves meas;* quia quantum ad potestatem ordinis, non minus in hoc habet quicumque alius apostolus, quam Petrus, licet postea, quantum ad jurisdictionem, præter scripturæ expressum fundamentum, tales præeminentiæ & differentiæ sunt inductæ. Ergo nihil ibi capit opponens, sicut nec ibi, ubi adducit de Anania & Saphira, & de Simone mago, & de aliis quæ omitto.

Illud etiam nihil pro doctore facit, quod allegat de Apostolo, qui, ut Actuum 23. scribitur, dixit: *Nescivit quod princeps sacerdotum esset.* Ad hoc enim ostendit decretum 23. q. 1. *Paratus*, quod Apostolus hæc dixit ironice, sciens eum principem sacerdotum esse, &c.

Ex quibus jam supradictis potest, qui vult pensare, bene cognoscere, quam superficiales & evasivæ sint glossæ doctoris, glossantis auctoritates in mea positione, hæc sententiantes, quod in casu non excipiantur prælati, presbiteri & alii ecclesiastici a correctione fraterna de peccatis personalibus, etiam coram multitudine laicalis populi, & a jurisdictione sæcularium personarum, quin in defectu spiritualis præpositi, habita sufficientia & data opportunitate, sint per potestates sæculares, aut per Christi fideles laicos, secundum dictamen divinæ legis, etiam sine aliqua speciali licentia ab ecclesia habita, coactive punienda, & judicio definitionis, ut est actus justitiæ, judicanda, vel coram multitudine a laicis vel a sacerdotibus in prædicatione caritative arguenda; & per consequens doctor magnum super hoc negotio impendens laborem, & velamen malitiæ sacerdotum constituens & contexens, nihil aut modicum proficit.

Actus 3. diei. Tertium principalium de indulgentiis. Quantum ad tertium principale, ubi doctor fundare nititur modernas indulgentias, in lege Domini non fundatas, & fictas litteras fraternitatum, & litteras confessionales, & etiam reliquiarum modernas veneraciones; ubi tamen ante omnia miror, quo spiritu ductus doctor, nescio si bene respexit scripta mea, vel non: quia ubi ego scribo, reprehendens fictas & venales a pœna & a culpa absolutiones & indulgentias, in lege Domini non fundatas, ibi doctor dicit me posuisse in sententia; quod absolutiones a pœna & culpa sunt fictæ, & quod indulgentiæ non sunt in lege Dei fundatæ. Et ubi ego posui, reprehendens modernas peregrinationes ab hominibus inventas, superstitiosas, idololatriam sapientes, & cleri avaritiam nutrientes, ibi docto dicit me ponere, quod peregrinationes per homines inventæ sunt, superstitiosæ, idololatriam sapien-

pientes, & cleri avaritiam nutrientes. Illo tamen non obstante, committendo conscientiæ suæ, quare sic egerit, ad materiam in se accedo.

ANNO CHRISTI 1433.

Et primo ad materiam indulgentiarum, ubi doctor fundare volens opinionem Thomæ & sequentium ejus de indulgentiis, præsupponit esse supererogata merita sanctorum, specialiter Christi in cœlis, quæ omnia vocantur spiritualis thesaurus ecclesiæ, in gazophylacio spirituali ecclesiæ & in capite ejus reconditus. Insuper innuit, quod summus pontifex, cum sit Christi vicarius, in tria habet generalem & plenariam potestatem distribuendi hunc thesaurum fidelibus, secundum quod libuerit plus vel minus: nec licet diffidere, quin potestas impertiendi ista spiritalia suffragia, remanent continue inexhausta, quia aliter deficeret Christus, dando potestatem clavium suo vicario hic in terris. Et prætendens sententiam illam fundare in cap. Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cælorum, &c.* tangit duplicem causam, quare ille thesaurus ab his, qui eum habent dispensare, debeat erogari. Primo, propter Dei honorem & gloriam: & secundo propter communem ecclesiæ utilitatem. Et timens doctor, ne forte insufficiens sit dictarum indulgentiarum in fide scripturæ fundatio ad auctoritatem ecclesiæ recurrit, ibi dicens: Et esto quod in lege Dei, hoc est quod in scriptura veteris & novi testamenti non possit reperiri fundata auctoritas spiritalis & expressa ad hujusmodi indulgentias distribuendas; tamen ad hoc instituendum vel conferendum sufficeret sola ecclesiæ auctoritas. Et quamvis dominus doctor dicat de absolutionibus a pœna & a culpa, quod istæ non sunt modus communis concedendi absolutiones a summo pontifice; & si aliquæ bullæ sub tali forma dentur, dicit quod subreptitiæ dicuntur impetratæ: si subreptitiæ impetrentur tales, tamen hoc est valde periculosum. Nobis enim constat quod tales bullæ currebant per orbem Christianitatis, & multas sub tali forma litteras vidimus in regno nostro; si jam ille modus sit limitatus nescio.

Ne autem videar negare veras indulgentias, & in lege Domini fundatas, suppono descriptionem hujus signi, indulgentia. Est enim indulgentia actus indulgentis, ita quod indulgentia non sit aliud, nisi habentis ad hoc potestatem indulgere; & est indulgere gratis concedere, offensam dare sive remittere vindictam, quam reus debet pro excessu sustinere. Et sic legitur scriptura Judith 8. *Indulgentiam Domini cum lacrymis postulemus*; indulgentiam, id est actum indulgendi. Sic etiam sumitur Isaiæ 26. *Indulsisti genti Domine;* & ejusdem 61. in persona Christi dicitur: *Spiritus Domini super me*; & infra: *Ad prædicandum captivis indulgentiam*, id est actum indulgendi. Lucæ autem 4. Salvator legens hanc scripturam dicit: *Et prædicare captivis remissionem*; ex quod patet, quo idem est indulgere & remittere; quia ubi Isaias dicit indulgentiam, Salvator dicit remissionem; & cum unius spiritus sint verba non discrepantis in sententia, patet quod indulgentia & remissio sunt idem, & sic, sicut aliquando est indulgentia culpæ & non pœnæ, sic & remissio; & cum Dominus indulget vel remittit peccatum, mundans animam ab interiori macula, sed non remittit ei pœnam, nisi satisfaciat pro peccato. Dicit enim Baptista Lucæ 3. *Facite dignos fructus pœnitentiæ*, secundum magistrum sententiarum in 4. dist. 16. ut scilicet secundum qualitatem & quantitatem culpæ, sint quantitas & qualitas pœnæ; & iterum sicut aliquando est indulgentia culpæ & pœnæ, sic & remissio, ut cum Deus omnipotens infantulum mundans ab interiori per baptismum macula, sine ulteriori pœna ipsius animam perducit ad cœlestia regna. Quod autem indulgentia quæcumque concessionem activam connotet, ut cum dicitur papa: indulsit hæc illi clerico, id est concessit; & aliquando connotet dispensationem, & aliquando jus, sunt locutiones principaliter juristarum.

ANNO CHRISTI 1433.

Ulterius noto, quod remissio peccatorum est triplex, scilicet authentica, subauthentica, & ministerialis. Authentica est quæ fit potestate non aliena, sed propria; & hæc competit soli Deo, juxta illud Isaiæ 43. *Ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me*; & quoad hæc dicitur Lucæ 5. *Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus?* intelligitur authentice. Subauthentica remissio peccatorum est, quæ Christo homini competit ratione humanitatis unitæ Verbo hypostatice, quæ humanitas fuit medium principalissimum redimendi genus humanum, ex parte cujus humanitas opprobria, labores, pœnas, dolores & mortem nostris sustinuit pro peccatis, & de isto Isaias 53. dicit in persona salvandorum: *Vere languores nostros ipse tulit*; & infra: *Et livore ejus sanati sumus*; & istam remissionem peccatorum subauthenticam, nullus habet nec habere potest præter hominem, qui est Deus. Si enim haberet quis illam, tunc oporteret quod existens homo & Deus duceretur ad victimam, sicut agnus non aperiens os suum: de quo agno Johannes Baptista Johan. 1. dixit: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*, de quo Augustinus ad Julianum dicit: „ Non „ tollit peccata, nisi solus Christus, qui est „ agnus tollens peccata mundi. Et Ambro„ sius: „ Ille solus Christus dimittit, qui so„ lus pro peccatis mortuus est. „ Et istum modum dimittendi peccata notat ecclesia in collectarum conclusionibus, in quibus dicitur: Per Dominum nostrum Jesum Christum, valet tantum, id est, per humanitatem Domini nostri Jesu Christi, cujus passione & morte tolluntur pœnitentium peccata.

Ministerialis remissio peccatorum est, quæ fit per ministerium ministri idonei, ut per ministrum baptismi, &c. & aliorum sacramentorum; per verbi Dei prædicationem, per bonum consilium, per sanctam orationem, vel per exemplum vitæ sanctæ. Et ista remissio sacerdotibus Christi convenit, juxta illud Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cælorum*, &c. Et Matth. 18. & Johan. 20. juxta expositionem sanctorum doctorum.

Ex jam dictis recolligitur quid est remissio peccatorum suprema, media, & infima. Suprema authentica, solius Dei; subauthentica media, solius hominis Christi; infima ministerialis, scilicet sacerdotis Christi rite ministrantis. Et sicut humanitas Christi & ministerium sacerdotis prærequirunt Deum & ejus potentiam atque agentiam, sic media & infima remissio prærequirunt causaliter remissionem peccatorum Dei primam; & ministerialis prærequirit authenticam & subauthenticam. Et hoc di-

☞ dicit Salvator Johan. 15. *Sine me nihil potestis facere*. Et cum Christus Jesus sit verus ANNO CHRISTI 1433. Deus, omnino competit sibi remissio prima, scilicet authentica; & quia est homo, qui passus est & mortuus pro peccatis nostris & non pro suis; ideo competit sibi remissio subauthentica, etiam ut supremo ministro sponsæ suæ ecclesiæ, qui dicit Matth. 20. *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare*.

Istis prænotatis juxta remissionem peccatorum triplicem, potest homo concordare dicta sanctorum. Cum enim unus dicit: Non habent sacerdotes potestatem remittere peccata homini: hoc est verum de remissione authentica & subauthentica. Et cum alius dicit: Habent sacerdotes potestatem remittere peccata; hoc est verum de remissione ministeriali; & pro isto dicto est illud Augustini 1. quæst. 1. „ Ut evidenter ostenderet Deus a Spiritu sancto, quem donavit suis fidelibus, dimitti peccata non multis hominum, quodam loco sic ait: *Accipite Spiritum sanctum*, & continuo subjecit: *Si cui remiseritis peccata remittuntur ei*, hoc est Spiritus sanctus dimittit, non vos. „ Ecce hic Augustinus contradiceret verbis Christi, qui dicit: *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis*, si negaret sacerdotes habere potestatem remittendi peccata hominibus: sed intentio sua est, quod Spiritus sanctus remittit peçata authentice, & non ipsi sic remittunt; & tamen habent potestatem remittendi peccata ministerialem.

Et præter istas tres remissiones peccatorum, est quarta remissio peccatorum, cujus potestatem dedit Deus omnibus adultis hominibus, & obligat ad eam quemlibet sub pœna damnationis, dicens Matth. 6. *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cœlestis peccata vestra*, &c.

Ex istis dico primo, quod sacerdotes Christi habent potestatem vere pœnitentes absolvendi a peccatis. Patet, quia habent potestatem ligandi & solvendi indignos & dignos, ut patet Matth. 18. & Johan. 20. ex testimonio Salvatoris.

Secundo dico, quod nemo est capax indulgentiæ, nisi de quanto fuerit dignus vel dispositus per gratiam apud Deum. Patet ex hoc quod nemo, si non Deus, dat tales indulgentias, qui non dat nisi caris suis, quos sic præsens habilitat.

Dico tertio, quod omnis recipiens tales indulgentias, de tanto eas recipit, de quanto fuerit humilior quoad Deum. Patet ex hoc, quod præcipue Deus dat sibi copiosius tales indulgentias. Sed ipse Deus quidquid facit, facit ad regulam; unde Salvator dans indulgentiam peccanti feminæ Mariæ Magdalenæ, ponit capacitatem ex abundantia caritatis Lucæ 7.

Dico quarto, quod nullius papæ vel episcopi prodest indulgentia homini, nisi in quanto prius se dispoſuerit apud Deum. Patet ex hoc quod Deus non dat sibi talem indulgentiam, nisi ad quantum se dispoſuerit, ut patet ex prædictis.

Dico quinto, quod episcopi indulgentia de tanto recipienti proderit, de quanto episcopus eum in fide Christi instruxerit, & hoc in..... & amore Dei accenditur, vel quomodocumque humilem ad indulgentiam Dei fecerit. Patet totum ex jam dictis.

Dico sexto, quod sacerdotes Christi non habent potestatem donandi indulgentiam secundum quantitatem temporis, nisi eis fuerit specialiter revelatum. Patet ex isto Judith 8. *Posuistis vos tempus miserationum Domini, in arbitrio vestro diem constituistis ei*. Ille ergo cui non fuit ad hoc revelatio, qui spondet indigno apud Deum ex sibi dubio, quod infra tantum tempus Deus miserebitur ejus donando sibi plenam remissionem, stulta pangit, cum non habet evidentiam ex lege Christi vel revelatione quod Deus illud concessit.

Dico septimo, quod prælati ecclesiæ debent in prima veritate theologica subditos instruere, ne laici infideliter occupati, circa minus utilia attendant. Patet in simili lege Quæstorum. Quicumque limitarum illud quod non dicant populo, nisi quod in litteris episcoporum eis fuerit limitatum, ut libro de Pœnitentiis cap. *Abusionibus*, Multo magis ergo vicarii Christi deberent docere populum secundum limites litterarum Spiritus sancti, quas eis tradidit ad docendum.

De indulgentiis in lege Dei non fundatis.

Præmisso isto sensu de indulgentiis in lege Dei fundatis, dico, salva informatione meliori, quod indulgentiæ & absolutiones fictæ & venales, fundatæ, ut dicitur communiter, super infinitis erogatis in cœlis meritis sanctorum, & specialiter Domini nostri Jesu Christi, super quæ, ut dicunt, Deus papam constituit, illas secundum quod sibi libuerit distribuendas, in lege Domini non sunt fundatæ; & specialiter illæ quæ dantur & conceduntur in erectione cruciatæ, ad hunc finem ut homines invicem se trucident & occidant, ut patet in erectione per papam crucis contra Ladislaum regem Neapuliæ, in qua manifesta forizatio de his indulgentiis ponebatur. Positum enim erat in prima bulla: „ Hujusmodi quoque remissionum volumus esse participes, qui juxta quantitatem subsidii & devotionis affectum ad subventionem ipsius negotii de bonis eisdem a Deo collatis congrue ministrabunt. Et in bulla commissariorum continebatur sic: Juxta vestræ declarationis vel deputandorum a vobis arbitrium, personarum qualitate pensata, quæ in pecuniis aut bonis aliis subsidium erogabunt. Et infra: Hujus quoque remissionis volumus esse participes omnes qui juxta præmissorum vel alicujus eorum exigentiam ad subventionem ipsius negotii, etiam ad vestræ declarationis vel commissariorum vestrorum arbitrium de bonis suis congrue ministrabunt.„ Ecce hoc potest cœcus palpare, si non ad taxam bonorum temporalium dari fingitur remissio, & si non columbas in templo vendunt secundum Gregorium in homilia, Remigium, & aliquos doctores quos hic adducere causa brevitatis omitto. Deinde sacerdotes a commissariis emebant potestatem, qua sub certa pensa ex pacto indulgentias secundum parochias & provincias conveniebant. Ubi, rogo, potest manifestior fieri simonia, gloſſet quis quantum velit exemplum Simonis magi, a quo dicuntur Simoniaci, reperire potentius non poterit. Et hæc forizatio sparsim currit quasi per totam ecclesiam talium indulgentiarum, quæ carent fidei scripturæ fundamento; cum nec Christus, apostoli vel prophetæ has promovebant: sed ad consequendum veras indulgentias, veram docuit agere

pœ-

pœnitentiam ! hortantes ad orationem, jejunium, & ad alia pia opera satisfactionis, quomodo ad dationem pecuniæ, nec omnibus vere pœnitentibus in retributione justorum salutis æternæ temerarie pollicebantur augmentum. Nec sic, quemadmodum Clemens papa suam potestatem laxaverat, mandans angelis paradisi, quod animam peregrinantium Romam pro indulgentiis, ad gaudia æterna introducant, volens quod ad mandatum ejus genu angelorum cœlestium flecteretur. Non sic præsumpserunt prophetæ & apostoli. Vir enim desideriorum & futurorum præscius Daniel, dixit regi Babyloniæ: *Quamobrem consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas in misericordiis pauperum, si forsitan ignoscat Deus delictis tuis.* Similiter Joel proheta ait: *Convertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia; & quis scit si convertatur & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionem?* Et Petrus apostolus, cujus papa prætendit se esse vicarium, dicit Simoni, volenti donum Spiritus sancti pecunia possidere: *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga patrem Domini nostri Jesu Christi, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Quomodo ergo prævalet his sanctis papa, ultra quos præsumit absolutionem pœnæ & culpæ omnimodam sine revelatione polliceri, & per consequens sapientes Christi sacerdotes non asserunt simpliciter, quod confitens sit a peccatis solutus, sed sub conditione ista, si dolet & nolit peccare amplius, & confidit de Dei misericordia, & vult in posterum mandata Domini observare. Quia dicit Deus Ezechiel 18. *Qui absolvit vere pœnitentem a pœna & culpa, si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis qua operatus est & custodierit universa præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam, vita vivet, & non morietur: omnium iniquitatum quas operatus est non recordabor.* Illas veras indulgentias Christus dedit Latroni in cruce, Mariæ Magdalenæ, Petro. Petrus optabat indulgentiam dari homicidis Christi discipulis Act. 13. *Pœnitemini*, &c. Stephanus pro indulgentia petivit se lapidantibus Actuum 7. & Christus suis crucifixoribus Luc. 23. Immo opinio communis Thomæ & aliorum modernorum de indulgentiis, quam tenet impugnans, quæ ponit in ecclesia esse thesaurum meritorum Christi & ecclesiæ & sanctorum, in gazophilacio spirituali ecclesiæ & repositum, super quem papa habet generalem & plenariam potestatem ipsum distribuendi quibus velit, secundum plus vel minus, non videtur veraciter fundari in scriptura, cum illud videtur esse pure fictitium, infundabile, prout est opinio de quodam vacuo infinito extra mundum, quod merita supererogationis Christi & sanctorum papa haberet in sua potestate, illa cui voluerit applicandi, & cum eisdem secundum beneplacitum, ut prædictum est, forizandi: cum solus Deus, quasi universalis Dominus, ex quadam proprietate est distributor donorum vel meritorum suorum, & per se dispensat sicut vult; nec scit Romanus pontifex quomodo sit ad circumstantias dispensandum. Non enim cognoscit gravitatem peccati, nec distinctionem mortalis a veniali, aut ordinationem Dei de pœnitentia vel præmio servi sui, in cujus persona dicit Apostolis Rom. 9. *Miserebor cujus miserebor, & misericordiam præstabo cui miserebor.* Et Jac. 1. *Omne datum optimum & omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum.* Quod omnes sancti recognoscebant, in quorum persona dicit Paulus: *Nostra autem sufficientia ex Deo est.* Nec aliquis sanctus præter Christum ex se sufficientiam habuit ad futuram gloriam consequendam, nisi cum hæc gratia Dei affuisset, apostolo testante: *Gratia Dei sum id quod sum.* Hinc quoque virgines prudentes, fatuis dicentibus ad eas; *Date nobis de oleo vestro,* responderunt dicentes: *Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite ad vendentes, & emite vobis.* Non est ergo verisimile quod dictæ indulgentiæ fictæ & venales habeant verum fundamentum in fide scripturæ, nisi forte fundamentum habeant per contrarium in illo 2. Petri 2. *Et in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur.* Et Rom. 16. *Per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.*

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

Argumenta contra indulgentias.

Contra quas fictas & venales indulgentias multipliciter posset argui. Primo sic: Papa multis talibus concedit a pœna & a culpa indulgentias, qui ex sibi dubio sunt præsciti, & Deus nulli tali concedit tales indulgentias: ergo papa in talibus extollitur supra Christum.

Secundo, sicut res corporales, quantumcumque parvi pretii, non debent emi, nisi cum ista prudentia, quod emptor de vendito probatus sit securus: sic papa non potest assecurare aliquem, quod post mortem vel ante tantam indulgentiam habebit; ideo probatum est tale commercium dimittendum. Papa enim, subducta revelatione, nescit de aliquo nec de seipso, si sit prædestinatus a Domino. Quod si præscitus fuerit, non proderunt sibi tales indulgentiæ ad beatitudinem contra ordinationem Dei æternaliter ordinantis. Ergo cum papa non potest generaliter procurare tales indulgentias sibi ipsi, est multum evidens, quod tales indulgentiæ sunt suspectæ; non enim obstat fidei, quod multi papæ, qui concesserunt amplas indulgentias, sunt damnati; quomodo igitur possunt defendere suas indulgentias coram Deo?

Tertio, sic positis indulgentiis papalibus a pœna & culpa jam dictis, videtur sequi quod potest papa purgatorium destruere. Probatur sic: Papa potest quemlibet in agone confessum & contritum a pœna & a culpa absolvere, & cuilibet potest dare illam gratiam post se in futurum; & non obstat aliud, nisi forte invidia vel negligentia. Det ergo cuilibet in futurum, dato illo non venient ad purgatorium. Quo dato, omnes vigiliæ, missæ defunctorum, oblagia, largæ eleemosynæ, anniversaria, omnia alia suffragia, ut commemorationes perpetuæ, dotationes capellarum, extructiones claustrorum & altarium pro hujusmodi hominibus fierent frustra: immo omnes habentes hujusmodi indulgentias in litteris pro agone mortis, sunt ab omnibus ecclesiæ juribus post mortem absoluti, sic quod nullus eorum commissariorum poterit licite pro vigiliis, pulsu vel lectione psalterii, vel pro offertorio admonere. Patet, quia quilibet eorum post mortem evolat ad patriam, & per consequens non indiget suffragiis hic jam dictis. Sed istud communem clerum non modice conturbaret. Unde vel oportet eos negare habere potestatem hujusmodi ad dandas sic indulgentias, vel incidere in consequens jam de-

☞ deductum. Si autem dicitur, quod licet haberet papa potestatem dare sic indulgentias, non tamen debet nisi ex causa rationabili, scilicet quando impugnatur vel indiget pecunia. Revera orandum est fidelibus, ut impugnetur & indigeat, quia tunc thesaurum ecclesiæ fidelibus aperiet ad salutem.

ANNO CHRISTI 1433.

Et videtur quod papa debet ex conscientia facere generaliter illud opus misericordiæ spiritualis. Nam potens relevare fratrem suum sine damno proprio, & inexcusabiliter differens usque ad mortem corporalem fratris sui, est reus homicidii ergo multo magis differens liberare fratrem a morte spirituali, cujusmodi est quicumque papa habens, ut pollicetur, plenitudinem potestatis de indulgentia generali. Nec valet dicere quod potestas ejus in isto vilesceret, quia generaliter præstatorius ex beneficii perceptione sit carior. Quam ergo excusationem haberet qui a damnatione perpetua posset proximum liberare, quem debet diligere ut seipsum, & tamen sine ratione omittit? Numquid ille cui præceptum est etiam in sabbato extrahere bovem fratris de puteo, non incurret prævaricationem, si negligit liberare animam proximi de inferno? Si ignorantia voluntatis divinæ excusat, quomodo alicui concedere talem indulgentiam papa tentat?

De litteris fraternitatum & confessionalibus.

Quantum autem ad litteras fraternitatum & confessionalium quas doctor justificat & salvat. 1. Præsuppono quod omnes fideles ex lege Dei dicuntur & sunt fratres. Patet illud ex primo Christi dicto Matth. 23. *Omnes autem vos fratres estis*; & apostoli in suis epistolis omnes Christianos communiter vocant fratres, ad cujus fraternitatis amorem invitat Petrus 1. Pet. 3. 2. Pet. 1.

Secundo suppono, quod isti fratres sunt sibi invicem mutuo debitores, præsertim in his quæ sunt ad salutem necessaria, quemadmodum Paulus apostolus Rom. 1. dicit se sapientium & insipientium debitorem esse. Et alibi: *Nemini quicquam debeatis, nisi ut invicem diligatis.* Ubi glossa. Sic aliena debita solvatis, ut ea non debeatis; sed dilectionem ut semper habeatis. Et ideo alibi dicebat: *Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius*, cum *caritas non quærit quæ sua sunt*. Et Petrus: *Unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum, illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.* Hujus fraternitatis omnia bona sunt communia & debent esse, Act. 4. *Erant eis omnia communia*, & fit unum participium in omni bono. De quo participio gaudens propheta in persona ecclesiæ ait: *Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua*; & hæc est communio sanctorum, quam in symbolo credimus, de quo participio etiam Apost. 1. Cor. 10. scribit *Unus panis, Unum corpus multi sumus, qui de uno pane & de uno calice participamus.* Istius veræ fraternitatis quilibet justus est particeps, si se non indignificaverit per peccatum: unusquisque secundum suam capacitatem. Cujus participii præcipuus distributor est Deus: quod sentiens ecclesia sic orat: *Participem me fac, Deus, omnium timentium te & custodientium mandata tua.* O quam bonum & quam jucundum est sic fratres in unum habitare! Illa fraternitas erat, quamvis non privata, in qua & illi primitivi monachi, monasticam vitam ducentes, de quibus A Dominus facit mentionem, claudebantur antequam illæ modernæ & privatæ religiones fuerint introductæ. Istam ergo fraternitatem ex corde credo, & fateor quod unus de tali fraternitate ad alterum in necessitate positus recurrebat, & unus pro alio orabat, de qua oratione mutua sonant fere omnes auctoritates, quas doctor pro justificandis litteris fraternitatum adduxit; sed non scripturæ illæ sunt & auctoritates pro litteris fraternitatum, quas ego in mea reprehendo positione; quia illæ litteræ, quas ego reprehendo, non dantur nisi sub spe & intentione probabili, quod ex ipsis lucrum temporalium & fœnerationem illicitam reportabunt: hæc autem numquam leguntur, quod conglobati, sua bona cæteris commendent, & illa se ex hoc coram aliis justificantes & extollentes, pro lucro temporali committent, nisi de Pharisæis, de quibus Dominus dicit: *Vos semper justificatis vos coram hominibus*; & minando eis a Deo: *Væ vobis, scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui devoratis domos viduarum, orationes longas orantes.*

ANNO CHRISTI 1433.

Quid ergo pro talibus orationibus, & venditione earum faciunt auctoritates per impugnantem adductæ? certe nihil. Ideo pensata serie illarum litterarum, potest quilibet sapiens cognoscere quod sunt stultæ, & ex istis rationibus contemnendæ.

Primo, ex quo fratres supponunt & debent cognoscere, quod fratrum affectuosa concessio tantum valet vel amplius fratri suo, sicut valet eorum littera, quantumcumque sit exarata litteris aureis, & filis seu fibulis fericis perornata; non superest istius causa, nisi ut populus illusus per fraudes subdolas ad dandum fratribus de suis bonis temporalibus excitetur. Sed quis dubitat, quin ista sit damnanda & nociva hypocrisis?

Item, videtur multipliciter, quod fratres cadunt in errorem ex radice; simulant enim expresse in his litteris, quod personæ, quibus istas concedunt, participabunt post mortem suis meritis. Sed ubi est major præsumptio aut blasphemia, cum ipsimet sunt homines cum quibus mercantur, si illi ut præsciti in tartarum damnabuntur? Quæ igitur tanta stultitia confessionem eis tam ignotam asserere? videtur autem quod innata consuetudine mentiendi, non curant, contra æternum Christi judicium, asserere se facere quod non possun

Item, fratres servando modum hypocritarum, seipsos damnant patule in hoc facto. Nam secundum doctrinam evangelicam, Matt. 6. tales eleemosynæ debent secrete fieri, ne pars sinistra hominis sciat quid faciat dextera; fratres autem ex illa scripta schedula & ostensione ejus ad populum, manifeste indicant quod dicunt populo, seipsos esse sanctos in ecclesia, & solemnes, & plusquam si ante se tuba canerent, dant litteras confirmantes suam sanctitatem: quæ litteræ forent in cistis hominum perpetuo conservatæ.

Item, cum ex fide evangelii, homo, dum vocatus sedet ad cœnam, debet in novissimo loco recumbere; fratres ergo cum vocantur, ut inquiunt, ad hanc cœnam, cum nec habeant confirmationem vel revelationem, ut supra homnes alios sint locati, videtur quod alios recte viventes extra hos ordines debent reputare esse ipsis meliores, & non sic superbe concedere litteras excellentius supra illos;

im-

ANNO CHRISTI 1433.

immo eum lex evangelica doceat, quod quæcumque vultis ut faciant vobis homines, facere debetis illis ; videtur quod suprapositа justitia acquisitionis istarum litterarum de fratribus, fratres debent etiam acquirere litteras simplicibus extra hos ordines, cum probatur ex suppositione, quod debent supponere, quod tales litteræ plus eis valent, quam litteræ laicorum de fratribus impetratæ.

Item, ex parte fratrum videtur esse luciferina præsumptio, cum nemo nostrum scit utrum sit dignus amore vel odio ; qua ergo fronte præsumet piscari sic ante rete, & communicare alteri, quod habebit partem meriti sui in patria, cum nesciat & nunc noceat, & amplius tunc nocebit ?

Item, nemo debet præsumere sibi quod Deo est proprium : sed communicare indifferenter cuicumque volenti emere partem fraterni meriti videtur Deo esse proprium ; ergo fratres non debent in Deum taliter blasphemare; non ensm boni angeli vel apostatæ talem umquam blasphemiam præsumpserunt. Numquid credimus quod propter talem concessionem fratrum in amicitiam, Deus a rectitudine regulæ justitiæ declinabit? Et sunt multæ tales rationes contra tales litteras, quas omitto. Quod si ita factum coram Deo se habeat, quod non credo, ut fingunt fratres, tunc cum nemo debet esse medium per subtractionem sui adjutorii, ut alius sit damnatus, tunc si in potestate eorum est, ut implicant in illa materia; reservare tam se quam alios, ne damnentur : tunc suppositа damnatione alterius ex subtractione sui adjutorii, sunt culpandi; & idem judicium est de litteris confessionalibus sub taxa datis & receptis, cum simul eadem perfidia curratur.

Peregrinationes & veneraciones reliquiarum.

Quantum ad peregrinationes & veneraciones reliquiarum breviter dico, quod istas divagationes modernas hominum diversorum in magna perfidia & superstitionibus variis, quas nunc vocant communiter peregrinationes, non laudo, nec inordinatum cultum reliquiarum commendo, quando video homines bestialiter & carnaliter ad illas peregrinationes & veneraciones moveri, non ut meliores vel fideliores fiant, sed in corpore feliciores & saniores. Nec ibi ubi discurrunt, quærunt informationem in aliquibus veritatibus ipsis incognitis, nec sacerdotes ipsos curant in vera fide instruere, sed magis, heu! multi ipsos in talibus animant, promoventes indulgentias & offertoria & falsa miracula ad seductionem simplicium coram eis, prout compertum est sæpius in regionibus nostris, & alibi potest contingere, & sine dubio contingit : & rarus illorum sic divagantium vel nullus reperitur, vel vere scient symbolum, orationem dominicam, vel decem præcepta Dei, pro quibus addiscendis non currunt ibi. Qui posset enarrare quot adulteria? ubi alias non habent aditum conveniendi liberum, in talibus peregrinationibus conveniunt, & libere peccant. Quot mendacia super sanctos, & in isto magis est credendum experientiæ, quæ est rerum magistra, quam excusationi vel commendationi earum qualicumque ita quod tales gyrovagi visitantes loca talia, quæ eis præfigunt, habent respectum ad sculpturas, & reverentiam ad imagines ibi locatas, ad reliquias sæpe incertas sanctorum, quibus imaginibus seu statuis, ac incertis reliquiis populus talis spiritum Jesu non habens, exhibet magnam reverentiam & honorem genuflexione, candelarum oblatione, & hujusmodi, nullum, vel modicum habentes respectum ad Deum & Christum Jesum; quod fit ex eo, quia rudis populus solum suos sensus insequens, fortiter movetur a talibus, & ab appetentia eorum splendida & artificiosa. Et talis populus est pronus ad idololatrandum, eo quod facilius conceptus suos vel imaginationem circumscribit, & magis favorabiliter terminat ad creaturam, quam deitatem, quia sunt sibi talia propinqua suæ facultati naturali.

ANNO CHRISTI 1433.

Inter hæc est hoc unum præcipuum & maximum, quod iniquitas copiosa dæmonum potens est valde in talibus imaginibus, quæ sunt Christi vel sanctorum, & in templo vel domo Dei dementare homines, qui abundant non fide viva, sed mortua ; unde aliqua signa vel prodigia infirmitates & sanitates hominum, ut inquit, operantur in illis, & per illas statuas, ut decipiant. Permittit autem Deus aliquando diabolo sic decipere homines, qui sequuntur sua desideria, & indigne vivunt vocatione sua atque sanctificatione, ingrati mortis Christi amaræ, ut sic a veritate aversi, ad fabulas convertantur, & juste suis fabulis & erroribus per operationem dæmoniorum involvantur. Non igitur aliquis audeat dicere, quod diabolus non permittitur per cultum imaginum Salvatoris, Beatæ Mariæ Virginis, & aliorum sanctorum decipere homines ac seducere, cum hæc etiam faciat per species virtutum, & ipsas virtutes immo valde multas faciat idem, per cultum & venerationem sanctorum in cœlis & reliquiarum; ut scilicet ingrati per malam vitam & negligentiam, Dei virtutem & Dei sapientiam Jesum crucifixum pro eis offendentes, rursumque crucifigentes, in semetipsis & factis suis ipsum negantes ; tamen nihilominus firmam spem ponunt in vocatione sanctorum & cultu eorum, & sine cessatione sanctos tales nominant & invocant, jejunia & peregrinationes & multa talia audacter faciunt: tamen Jesus crucifixus his omnibus est tamquam mortuus a corde : & vix vel raro ipsum nominant aut invocant.

Item, tales multa attribuunt sanctis Dei, vel imaginibus vel reliquiis sanctorum, scilicet, ea quæ sunt propria Dei, quæ omnia sine excusatione vergunt in ruinam & damnationem populi Christiani. Vere cum talibus timeo sacerdotibus, qui dant occasiones populo tales abominationes prædicandi in templo Dei, prædicantes eis talia, & dant speciales indulgentias pro flectendo genua coram illis reliquiis vel imaginibus, & quasdam occasiones fabulandi, ut ita una imago sic magis reliquis in honore, & in admiratione hominum & stupore: sicque dant oves sibi commissas ad manus ludificantis diaboli seu antichristi, imitantes in hoc effeminatum sacerdotem Aaron, qui timore populi pravi corruptus, produxit imaginem Dei in figura vituli aurei: ideo non fuit ejus excusatio admissa a veritate scripturæ. Similiter isti imitantur Jeroboam, qui peccare fecit Israel ; excogitato enim in consilio, fecit duos vitulos aureos & dixit eis: *Nolite ultra ascendere in Jerusalem ; Ecce dii tui Israel, &c.* 3. Reg. 12. Et sic nostri tempo-

☞ poris homines, sic se similes exhibent, qui A valde honorant sanctos Dei diu mortuos, sed modernos sanctos conviventes omnibus opprobriis lacerant & persequuntur. Imagines sanctorum mortuorum & eorum reliquias multum deosculantur & venerantur, & vivos sanctos, imagines vitæ & paupertatis Domini Jesu Christi, conspuunt & blasphemant, in tantum, ut qui recedit a malo, prædæ talium pateat.

ANNO CHRISTI 1433.

Illas ergo peregrinationes modernas in magna perfidia & superstitione, nec non inordinatum cultum reliquiarum detestor, & non laudo nec commendo; nec illæ auctoritates, quas doctor pro peregrinationibus adducit, aliquid deserviunt suo proposito. Illud enim quod doctor adducit, quod tribus vicibus apparebat per annum omne masculum in conspectu Domini, ut Deuteron. 16. scribitur, & quod Christus secundum hanc regulam legis Dei ascendit cum parentibus ad diem festum Paschæ, ut habetur Lucæ 2. & vir Æthyops Candacis reginæ venit adorare Jerusalem, ut habetur Actuum 8. nihil facit pro peregrinationibus antedictis; quia dixi in positione mea, quod quamvis peregrinando apparere solebat, sic coram Deo ter in anno ex suo mandato, ut patet ex Osee 3. verum Christus, qui legem implere voluit, istum sensum enucleando salubrius nos instruxit, maxime post publicationem evangelii, ut habetur Johan. 4. quando mulieri Samaritanæ dixit: *Mulier crede mihi, quia venit hora, quando nec in monte hoc, neque Jerosolymis adorabitis Patrem: sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.*

Quando etiam adducit de pastoribus, de tribus Magis, de mulieribus visitantibus sepulcrum cum aromatibus, de Nicodemo & Joseph ab Arimathia, nihil faciunt pro peregrinationibus antedictis. Si autem Maria mater Domini visitabat post ascensionem loca passionis, ascensionis, resurrectionis, & alii memorias martyrum religiosas solemniter concelebrabant, & ad excitandam imitationem ex eorum locorum visitatione in affectu ad caritatem accendebantur, non est nobis fides. Si autem ita fuit, æstimamus probabile, quod hæc sibi utiliter faciebant & prudenter, & specialiter Virgo mater Domini, quæ ex inhabitante Spiritu-sancto, in omnibus eodem spiritu regebatur. Nec hodie reprehendere vellem, si quis homo devotus esset, & visitaret loca per multa milliaria pro informatione vera, quam se speraret invenire, quales forte tunc fuerunt temporibus istorum doctorum, qui talia tangunt. Sed quid hoc ad istas modernas peregrinationes superstitiosas, ubi nec illam intentione peregrinatur, nec ibi aliquam sanam recipiunt informationem; sed sæpe magis & verius seductionem, & nihil accrescit illis devotionis. Contra quas sine dubio illi doctores citius scripsissent, quam eas auctorizassent; & per consequens, etsi aliquando ex debitis circumstantiis fuissent & potuissent bene fieri, ex quo versæ sunt in malum, debent cessare, dicente decreto dist. *Oportet*. cap. *Verum*, sub auctoritate Augustini: „ Si„ cut scriptura divina dicit, quod postquam „ Ezechias dissipavit excelsa, & contrivit sta„ tuas, succidit lucos, confregit serpentem „ æneum, quem fecit Moyses; videlicet quia „ illum serpentem Deus fieri jusserat, ne ser„ pentina morte populus periret; ideo quia „ ipse populus colere & venerari ipsum cœ„ perat, & idcirco destruxit iste quod, juben„ te Deo, fecerat ille: At per hæc magna au„ ctoritas illa habenda est in ecclesia, ut si „ nonnulli ex prædecessoribus nostris & ma„ joribus nostris fecerunt aliqua, quæ illo tem„ pore potuerunt esse sine culpa, & postea „ vertuntur in errorem & superstitionem, si„ ne tarditate aliqua & cum magna auctori„ tate a posteris destruantur. „ Hæc ille.

ANNO CHRISTI 1433.

Similiter dicendum est de venerationibus reliquiarum, quod detestans cultum inordinatum circa eas, nolo dicere, quod timentes Deum non glorificentur, vel quod sancti & reliquiæ eorum non venerentur secundum mensuram eis a Domino impertitam: sed hoc dico inordinate honorare sanctos diu mortuos, & eorum reliquias colere per signa genuflexionis, secundum quod sonat in actum latriæ, juxta processus scripturæ, per accensionem coram eis candelarum, & per appensionem caracterum de cera factorum; ædificare eis sepulcra sumptuosa, monumenta ornata, spretis pauperibus & indigentibus, nec non modernos sanctos conviventes omnibus opprobriis persequi & lacerare, & multa, ut prædictum est, attribuere eis, quæ Deo sunt propria; quæ sine dubio sancti in vita adhuc existentes repellebant a se, & hodie sancti non sunt nobis relicti ad cultum, sed ad imitationem, dicente Augustino de Vera Religione, qui sic scribit: „ Non sit vobis religio cultus homi„ num mortuorum, quia si pie vixerunt, non „ sic habentur, ut tales quærant homines, sed „ illum a nobis coli volunt, quo illum inan„ te lætantur meriti sui esse consortes, hor„ tandi ergo sunt per imitationem, non ado„ randi propter religionem. „ Hæc Augustinus. Nec securum est promovere adorationem reliquiarum sanctorum in habitudine tali, quia nititur doctor excusare tales adorationes, cum sic populus Judæorum habuerit se ad serpentem æneum, ad illos vitulos, quos fecerat Jeroboam, & tamen graviter utrobique erraverunt. Dicit enim doctor de Lyra: „ Et „ dato quod verum sit, quod in illis vitulis „ adorarent Dominum tamquam in imagini„ bus eum repræsentantibus, tamen fuit ibi „ transgressio præcepti, quod habetur Exodi „ 20. ubi prohibetur fieri ad hæc quælibet „ similitudo. „ Hæc ille. Etiam insecurum est promovere talem adorationem reliquiarum in tali habitudine, quia populus simplex & carnalis non habet, nec est capax distinctionis triplicis adorationis, scilicet latriæ, duliæ & hyperduliæ, sed sæpe unam pro reliquis capit & facit. Et si securum esset coram simplicibus venerationem præsepis & incunabulorum Christi promovere in habitudine tali ad Christum, quæ sunt res artificiosæ; tunc videtur, quod multo magis promoveri deberet cultus seu veneratio talis illius asini, quem equitavit Dominus, & sic consequenter omnium Dei creaturarum, cum ut dicitur Matt. 6. *Nec Salomon in omni gloria sua coopertus est* secundum artem humanam, sicut flos in suo naturali decore adornatur, & quælibet ista creatura plus est significativa divinæ pulcritudinis, & excitativa plus est mentium ad erigendum se in Deum, quam aliquid tale artificio humano fabricatum, &c. Nec apo-

Venerationes reliquiarum.

ANNO CHRISTI 1433.

ſtoli magnificaverunt illum cultum reliquiarum, ſed docuerunt vitam & fidem eorum, & ad imitandum illa, alios cum diligentia incitabant, & eorum memorias cum laudibus refricabant; & quidquid ſit in talibus, non video quid ſecurius ſit eligendum, niſi ut omnes tales reliquiæ ſanctorum abſcondantur ab oculis hominum rudium in locis privatis cum reverentia debita ac honore, cum tales homines carnales habeant ad eas reſpectum cultus alicujus & reverentiæ, magis quam ad Chriſtum crucifixum quoniam ſic & pro eo abſcondit Deus corpus Moyſi uſque ad hodiernum diem, & Eliam ad paradiſum tranſtulit, ne homines rudes facerent ex eis ſibi idola, venerantes ea pluſquam oportet, vel uſque ad poſitionem alicujus fictæ divinæ virtutis in talibus corporibus mortuorum. Et quidquid dicitur de corpore beatiſſimæ Virginis Mariæ, ſive ſit aſſumpta cum corpore, ſive non; utique Dominus voluit nos ipſum ejus corpus non habere, ne nimis pluſquam oportet ipſum coleremus; & pro eo etiam & corpus B. Johannis evangeliſtæ non apparuit, quia ſimiliter fuiſſet acceptatum cum offenditione plurium animarum. In omnibus profecto talibus vel aliis ſimilibus in hoc tempore, ſummopere videndum eſt, ne forte myſterium antichriſti operetur jam manifeſte, & dæmonia polluant purum & ſincerum cultum fidei Chriſtianæ.

Differentia collecta inter me & doctorem.

Jam dictis finem cupiens imponere, iſtas differentias inter me & doctorem meum reverendum recolligo.

Primo, ubi doctor tenet, quod non omnia peccata mortalia publica poſſunt puniri lege humana; ibi ego poſui oppoſitum. Quod omnia peccata mortalia publica poſſunt puniri lege humana, legem humanam capiendo ſubſervientem legi divinæ, & rectitudinem & juſtitiam ipſius imitantem; probans quod lex humana poteſt ad tantum deſervire & ſubjici legi divinæ tamquam ancilla dominæ, quod in ipſa expreſſe ſtatur exſecutio contra omnes tranſgreſſores publicos legis divinæ, ſicut fecerunt Nabuchodonoſor, Artaxerxes & Aſa reges, ut præmiſſum eſt,

Secundo, ubi doctor tenet, quod non omnia peccata publica mortalia ab homine ſunt ex dictamine legis divinæ pœnaliter per judicium punienda; ibi ego poſui oppoſitum, certis appoſitis circumſtantiis, probans ex dictis doctorum, quia ex quo ſecundum eum peccata, quæ lex divina ſententiat pœnaliter punienda, illa homo judex poteſt juxta dictamen hujus legis pœnaliter punire. Ego autem ſubſumpſi: Sed omnia peccata mortalia publica lex divina, ſaltem in communi vel particulari, ſententiat pœnaliter punienda; ex quo ſequitur concluſio; quod omnia talia homo judex poteſt ſic, ut dictum eſt, pœnaliter per judicium punire, quamvis ego per commemorationem punitionis non intelligo ſupplicium mortis corporalis, ſed pœnam citra mortem condignam.

Tertio, ubi doctor tenet, quod prælati, ſacerdotes & alii eccleſiaſtici pro peccatis perſonalibus publicis, etiam data eorum pertinacia, non ſunt coram multitudine laicorum correptione fraterna caritative arguendi; ibi ego A poſui oppoſitum: Quod talia peccata prælatorum ſunt in caſu a laicis correptione fraterna caritative arguenda, etiam coram multitudine aliorum, & in evangelizatione per ſacerdotes fideles coram clero & communi populo detegenda.

ANNO CHRISTI 1433.

Quarto, ubi doctor tenet, quod peccata publica perſonalia prælatorum & aliorum eccleſiaſticorum per fideles laicos non ſunt punienda, etiam ſecundum dictamen divinæ legis, exceptis caſibus paucis, in quibus dicit: Nec eis liceret, niſi eſſet eis ab eccleſia conceſſum, & addit: Quod nec judicio condemnationis vel definitionis, ut eſt actus juſtitiæ, ſunt judicanda; ibi ego poſui oppoſitum: Quod peccata mortalia publica perſonalia prælatorum B in defectu ſpiritualis præpoſiti, data eorum pertinacia, & habita ſufficientia & opportunitate, ſunt per poteſtates ſæculares, aut per Chriſti fideles laicos, ſecundum dictamen divinæ legis, etiam ſine aliqua ſpeciali licentia conceſſa, coactive punienda, & judicio condemnationis vel definitionis, ut eſt actus juſtitiæ, judicanda. Et non intelligo condemnationem ad mortem corporalem, ſed pœnam citra mortem condignam. Et hæc probavi exemplatis de Chriſto, qui ſubdidit ſe benivole judicio Pilati, habenti ſuper eo poteſtatem; inſuper & mediis aliis probavi, quomodo olim omne clericorum collegium vixit C ſub principum & aliorum Chriſti fidelium laicorum coactiva ſæculi juriſdictione & punitione, & judicio ſæcularium ſubjacebat, uſque ad tempora Conſtantini imperatoris, & longe poſt, ut late deductum & probatum eſt.

Quinto, ubi doctor ponit, quod ſubditus populus non poteſt licite ſubtrahere decimas & oblationes a malis ſacerdotibus malitia perſonali; ibi ego dico ſibi oppoſitum: Sed hæc cauſa brevitatis omiſi probare, committens hæc magiſtro Petro Payne Anglico, quia ſuam magis tangit materiam; & quamvis ſint plures differentiæ inter me & doctorem, & ſi tempus vacaſſet, plures potuiſſem colligere, illas tamen non tantum adverto, ut de derivatione legis humanæ a lege æterna & naturali, D & aliis, quæ tempore opportuno recolligi poterunt.

Explicit replicas pro parte Bohemorum circa ſecundum articulum eorum de correctione peccatorum, prolata per organum domini Nicolai de ſecta Taboritarum.

PRÆFATIO IN RESPONSIONEM

Pro veritate,

Ad replicas ſuper ſecundo articulo Bohemorum qui eſt de pœnitentia peccatorum publicorum.

CUM excreſcit ignis in immenſum, patres reverendiſſimi, & viri ſpectabiles, humana ſolet induſtria aquam illi ſupereffundere. Unde cum nuper ollam ſuccenſam vidiſſem, ignemque illi ſuppoſitum adeo vehementem, ut niſi aquæ ſupereffuſio temperaſſet ardorem, non modo peccata conſumpſiſſet, ſed & ollam; aquam moderationis, ut eram pollicitus, appoſui, dicta venerabilis opponentis ad medium pro poſſe reduxi. Conſequens modo eſt, ut quæ ſit hæc aqua, & cujus virtutis, veſtris excellentiſſimis ingeniis mea parvitas aperiat. Eſt nempe aqua quam bibens

Ib. p. 4:5

Ezech. 24

non

☞ non sitiet umquam: illam autem quæ aut sitim provocat, vel non extinguit, ostendere, aut venas ejus aperire, præsens negotium non requirit: sed illam ipsam, quæ cum flammas crepitantes nimii dissidii ad medium temperamentum reduxerit, sic plene reficit, ut aliam denuo potatus non quærat. Hæc certe est illa, de qua mulieri Samaritanæ, quærenti aquam in puteo, Salvator ait Johan. 4. *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum*. Sed quomodo illam aquam, quam Dominus se daturum pollicetur, dare potero? Quænam est virtus mea, ut aquam illam propinem, quam bibens non sitiet amplius? Profecto illius dator esse non possum, sed datoris minister. Siquidem Dei adjutores sumus, Dei ministri sumus & servi. Illam ergo dabit ex auctoritate Dominus; & ego eam, ut servus Jesu Christi Domini nostri ministrabo, quemadmodum & ante ministravi. Jam cupit animus, jam aures eriguntur, ut quæ sit hæc aqua sermo describat.

ANNO CHRISTI 1433.

II.

Aqua ista est aqua sapientiæ salutaris, de qua Eccli. 15. dicitur, postquam de cibatione scriptura memoriam fecerat: *Aqua sapientiæ salutaris potabit illum*, scilicet justum. Hæc desursum trahit originem, quia de Verbo Patris, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, cujus cœlum sedes est, & terra scabellum pedum ejus. Joan. 3. *Qui de cælo venit super omnes est.* Hæ sunt aquæ, quæ super cœlos esse per prophetam testantur, & quæ in capite Geneseos dicuntur esse super firmamentum. Hæc est quæ secundum Jacobum apostolum desursum est sapientia, tamquam fons sapientiæ in excelsis. Hic fons irrigat universum paradisum voluptatis, dividiturque in quatuor capitalia flumina, quæ sunt: tensio, visio, fruitio, & omnium horum perfecta securitas. Post hæc qui in cœlis regnat, in terris visus est, & cum hominibus conversatus est; qui dum fatigatus sederet ad fontem, jam se aquam daturum promisit; quam cum in cruce dormiret sponsionem implevit. Nam cum latus ejus miles lancea perforasset, continuo exivit sanguis & aqua. Hanc ecclesia vidit, & infra paucos dies (a) lætabunda commemorabit voce suavi, dum canet: *Vidi aquam egredientem de templo a latere dextro, & omnes ad quos pervenit aqua ista salvi facti sunt.*

Eccli. 15. 3.

Johan. 3. 31.

Genes. 1. 7.

Jacob. 3. 17.

(a) Hæc agebantur post dominicam in passione.

III.

Hæc est sacra scriptura, quæ a verbo vitæ processit, qui primo patribus in prophetis locutus est; novissime autem Filio, per quem fecit & sæcula; qui in fine sæculorum factus est ex muliere, factus est pro nobis sub lege, ut qui sub lege peccati eramus redimeret. Hic pronus humilitate fons crevit in fluvium magnum, in quatuor quoque capita, ad instar illius qui in monte est dividitur: in credenda, agenda, intelligenda & speranda. Sunt nempe libri legales in scriptura sacra, ideo est fluvius agendorum; nam lex impleri debet. Sunt historiales, ideo fluvius credendorum; sunt sapientiales, ideo fluvius intelligendorum: sunt prophetales, in quibus cœlestia præmia & arcana nube teguntur, ideo fluvius sperandorum. De istis flaviis aut fontibus aquas haurire, & in ignem mei opponentis effundere statim incipiam; & utinam mihi dicat cum Samaritana: *Da mihi hanc aquam, ut non sitiam*, non ultra ardeam supramodum in punitione peccatorum, neque veniam huc haurire ad puteum scientiarum sæcularium, aut nescio qualium cisternarum, per homines, non per Spiritum sanctum suffossum. Certus enim sum quod si bibero ex hac aqua, quam polliceris, si tamen verbis facta compenses, non sitiam ultra.

ANNO CHRISTI 1433.

IV.

Attendat ipse, cogitent & singuli, quod puteus iste aquarum viventium altus est. Erat puteus ad quem Samaritana properabat, altus, & illo non erit iste altior? Oportebat ut mulier in quo hauriret haberet, & ad hauriendum se inclinaret; & cum ista sit alta profunditas, his non indigebimus instrumentis? Dixit illa Domino, putans quod istas aquas, quas quærebat, peteret: *Puteus altus est, & non habes in quo haurias*. Quasi diceret: Aqua sine vase & sine fune de puteo haberi non potest. Dico & ego quærentibus aquas vivas: Nisi vas ad hauriendum habueris, nisi funem vasi alligatum, nisi & te inclinaveris, aquam divinæ sapientiæ habere non potes. Inclinatio nempe humiliatio ingenii est: qua sic se retinet, ut imperfectum suum videns, se vagari ne oberret non permittat: quin immo captivat se in obsequium Christi: sic se certis legibus continet, ut sapiat non plus quam oportet sapere, sed ad sobrietatem; & non libere, ut philosophi, sed ad certam regulam, gignat verbum in corde & in ore loquentis. Hæc est inclinatio necessaria.

V.

Vas in quo aquæ sanctarum scripturarum continentur, sobria meditatio est, non curiosa investigatio, non superflua inquisitio eorum, quæ neque necessaria, neque utilia sunt saluti illorum. Etenim qui superfluis insistunt, qui prurientes aures habent, eorum studia persæpe a veritate avulsa, ad fabulas convertuntur: profecto illorum vasa ut cribrum perforata sunt, aut ut cisternæ dissipatæ, non valentes continere aquas. Nam tanta est audiendorum novorum ambitio, ut novis supervenientibus vetera projiciant, tales pleni sunt rimarum: si aliquid suscipiunt, hac vel illac effluet, ut alter Parmeno, omnia audire volens, & non valens in secreto continere. Sobria autem cum humilitate ingenii inquisitio, divinas scripturas inveniet, & inventas continebit ad salutem.

VI.

Funis vasi alligatus est longanimitas in sufferentia laborum, quam vasi alligari oportet. Nam nec sobria divinorum eloquiorum meditatio sine patientia laborum glorioforum studii, nec labor perseverans, absque jugi meditatione sapientiæ divinæ aquas de abysso sacrorum voluminum extrahere valebit.

VII.

ANNO CHRISTI 1433. * Magister Johan. Gerson.

Hæc ipſa altero modo vir magnæ auctoritatis noſtris temporibus cancellarius Pariſienſis, * ſolitus erat dicere, cohibere volens aliquorum ingenia prævolantia in ſcripturis aut divinis aut humanis, ſic inquiens: „ Memento te eſſe Chriſtianum, abjice curioſitatem, ſtude quodvis. Si memineris te eſſe „ Chriſtianum, ingenium inclinabis ad ſcripturas, ipſas ſequens, non eas ad tuam imaginem pertrahens. Si curioſus non fueris, ſed religioſa inquiſitione perſeverans, „ nec vanus ſcrutator majeſtatis funem longanimitatis ad vas ſobriæ meditationis ligatum habebis, ſtudere poteris quod libebit, „ ex omni puteo aquas aſportabis, quia ex „ quo & in quo haurire valeas habebis. „ Hæc pro me & aliis opto, ut habeam, & aquas divini verbi afferam ad ollam ſuccenſam opponentis mei. Non igitur tædeat, patres digniſſimi & mundi lumina, audire duobus diebus (a) quæ per me Dominus loqui dignabitur, & videre quale refrigerium ardori opponentis præſtabo. Quod factum eſſe arbitror, cum per ſcripturas & doctores ac rationes in lege Domini fundatas, velut aquam ſuper opera ſua effudero. Quod mihi ille præſtare dignetur, de cujus fontibus propheta nos in gaudio haurire prænunciat, Jeſus Chriſtus Salvator, qui cum Patre & Spiritu ſancto eſt benedictus Deus in ſæcula. Amen.

RESPONSIO (b) AD REPLICAS

Domini Nicolai Taboritæ, ſuper punitione peccaforum publicorum.

Facta per magiſtrum Ægidium Carlerii decanum Cameracenſem, a ſacro Baſileenſi concilio propter hoc ſpecialiter deputatum.

Ib. p. 419. DUM replicas contra poſitionem de punitione peccatorum publicorum, pro veritate factam intueor, reverendiſſimi patres, miror opponentem infructuoſos labores, inanes ſcilicet rationes & tela confracta contra turrim David fortiſſimam, quam plus quam Goliath bellatores doctores fortiſſimi, habentes enſes tationum ſuper femur ſuum, ambiunt, cingunt, cuſtodiuntque, ut jacularet, de tam longinquis attuliſſe.

Ut autem clariſſima veſtra ingenia nullatenus ſuſpendam, principalia puncta in quibus majorem vim fecit, de medio reliquorum dictorum ſuorum excerpere curabo, inde faſciculum componens, & nihilominus cætera reſponſione digna ſuum locum obtinebunt.

De duodecim punctis principalibus adversarii improbandis.

I.

In primis leges humanas negligit.

II.

Omnia per eas puniri poſſe concedit peccata mortalia publica.

III.

Omnia quæ lex divina prohibet, humano judicio punienda arbitratur.

IV.

Pacem hominum quaſi rem modicam putat.

V.

Eccleſiam denique Romanam multum conculcat.

Hæc in prima audientia diffuſe peregit.

VI.

Dehinc ſacerdotium evangelicum minus debito veneratur, ipſum ſternendo pedibus laicorum.

VII.

Metum legum ſupremum in plectendo ſupplicio mortis abnegat.

VIII.

Decimas & oblationes, quas Dominus tam ſtricte juſſit dari ſacerdotibus, judicat per laicos pro illorum ſacerdotum peccatis perſonalibus poſſe auferri.

Hæc in ſecunda audientia.

IX.

Tandem indulgentias parvipendit, juxta conſuetam traditionis formam.

X.

Peregrinationes improbat.

XI.

Sanctorum martyrum aliquorum Dei electorum reliquias.

XII.

Venerabiles quoque imagines cum improperio arguit.

Hæc omnia piis catholicorum auribus multiplici ſermone narravit in tertia audientia; ad quæ & illis adjuncta, quæ prout colligere potui, numero duodenario comprehenduntur, cum fiducia magna reſponſa ſufficientia dabo, falſitatem detegam, veritatem aperiam, priora dicta mea ad modicum ſuis objectionibus inclinata relevans, illius dicta evacuabo, & diſſipando, auxiliante Deo, proſternam. Habebit igitur actus iſte duo puncta complectentia tres audientias illius.

Actus primi diei.

Quoad primum in quo elidere feſtino ſex dicta, in quibus dictis meis prioribus adverſatur, hoc ordinem tenebo. Primo oſtendam illa non eſſe vera, & rationes ſuas ſolvam. Secundo, oſtendam non ſufficienter eum meis rationibus ſatisfeciſſe.

Igi-

(a) *In inferiori margine codicis ms. legitur hæc nota.* Est sciendum quod iste actus duas dumtaxat habuit audientias; quia Bohemi postquam suas replicas publice fecerant, destinabant ad propria remeare; adeo ut vix sacrum concilium paucissimos dies, pro facienda per suos deputatos ad hujusmodi replicas responsione, potuerit impetrare, quos binos cuilibet eorum ad responsiones peragendas deputavit; hoc excepto, quod tertius & quartus pro parte concilii commissi, solum tres dies habuerunt hoc modo distributos, quod tertius partem suarum responsionum die prima pronunciavit, & quartus mox, illo tacente, partem suarum prosecutus est; aliis diebus tertius reliquam partem dixit, & illo finem dictis imponente, quartus subsequenter finem faciendo responsionem suam complevit.

(b) *al.* Responsio magistri Ægidii data coram patribus concilii, in congregatione generali assistente laicorum nobilium copia, ad replicas domini Nicolai memorati anno Domini 1433.

ANNO CHRISTI 1433. I. Punctum.

Igitur primum dictum ſuum eſt de lege humana. Dicit enim illam ultra legem divinam & naturalem non eſſe neceſſariam ſimpliciter ita quod ſine illa non ſufficienter poſſit dirigi reſpublica vel genus humanum; pro cujus improbatione ſuppono communem diviſionem neceſſitatis. Eſt enim neceſſitas abſoluta, & ex ſuppoſitione finis. Prima eſt ſecundum quam aliquid non poteſt non eſſe. Secunda eſt ex ſuppoſitione, ſecundum quam; ſi aliquid velit finem ſuum conſequi, oportet illud, quod ſic eſt neceſſarium, habere; aut ſi commode finem ſuum conſequatur, oportet illud adeſſe. Igitur, juxta illum ſecundum modum neceſſitatis, dixi in poſitione mea, quod ultra legem æternam & naturalem, eſt ponenda lex humana; & nunc conformiter ad illa dico, quod hoc ſecundo modo neceſſitatis eſt neceſſaria. Nam ſi politice homo vult vivere, valde utile eſt habere leges humanas; & hujusmodi eſt ſecundus modus neceſſitatis, ſecundum quem dicitur Gen. 43. *Si ſic neceſſe eſt facite quod vultis*. Et Tobiæ 12. *Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit ut tentatio probaret te*. Et in capite Iſagogarum Porphyrii ad Categorias Ariſtotelis dicit Porphyrius ſuo diſcipulo: „ Cum ſit neceſſarium, *Grizason*, ad eam quæ ſecundum Ariſtotelem eſt prædicamentorum notitiam, noſce quid ſit genus, quid ſpecies. “ Et hoc repugnat uni de dictis ſuis, ſcilicet ſecundæ parti primæ propoſitionis ſuæ, quæ talis eſt: Quamvis lex æterna ſit ponenda in ſummo omnium principe, non tamen ultra hanc æternam legem & naturalem, neceſſe eſt ponere legem humanam, ita quod ſine ea non poſſit dirigi reſpublica ſeu genus humanum, Credo quod intelligat & velit dicere, quod ſine lege humana populus per legem divinam & naturalem ſufficienter & convenienter poſſit dirigi in ſuum finem ultimum. In hoc ei contradico, non tamen quod hoc ſit ex inſufficientia divinæ legis, ſed ex parte noſtra.

Neceſſitatis legis humanæ quadruplex radix.

Neceſſitas igitur legis humanæ probatur ex quadruplici radice. Prima ſumitur ex parte cognitionis humanæ, ſecunda, ex parte affectus illius; tertia, ex parte materiæ legis; non materiæ, inquam, circa quam, ſed eorum de quibus lex fertur; quarta, ex parte finis legis humanæ. Duæ primæ radices in parte deductæ fuerunt, & ibi dicta pro repetitis habeantur; supereſt aliqua addere eisdem.

Prima radix.

Cum omnis multitudo ab uno profluat, tranſitur ab uno in multitudine ordine quodam, inde eſt quod ſpecies rerum ſunt ſicut numeri, et quod ſicut res incipiunt diſtare a primo, incidunt in majorem compoſitionem et defectum ac mutabilitatem, ſuntque diſſimiliores ac demiſſiores, omniſque perfectio inferiorum continetur eminenter in ſuperioribus unde vegetivum in ſenſitivo, et ſenſitivum in rationali, et rationale in intellectivo perfectionaliter continetur. Ideo ſecundum Iſidorum libro de differentiis: Ratio oritur in umbra intelligentiæ, ſenſitivum in umbra rationis; vegetivum in umbra ſenſitivi. Hinc eſt quod res inferioris ordinis non poteſt ſibi adæquare perfectionem ſuperioris, manentibus utriſque in ſua ſpecie. Propterea dictum fuit in poſitione, quod ratio humana non poteſt ad plenum pertingere dictamen divinæ ſapientiæ, quippe nec angelica, ad cujus pleA nitudinem homo per naturam attingere non ſufficit. Si enim angelica conceptio poneretur in intellectu humano, non poſſet humanus intellectus comprehendere omnia quæ intelligit angelus: ſi ad immaginationem intellectio poneretur in potentia æſtimativa, non poſſet univerſaliter, ſed tantum particulariter per eam cognoscere. Sicut ergo per eam non poſſet ſyllogizare ex univerſalibus, quamvis in ſe haberet univerſalem conceptionem, quia ſcilicet non comprehenderet eam: ſic ratio humana divinam aut æternam legem non comprehenderet. Ideo, eſto quod lex æterna ſit de ſe ſufficiens ad directionem humanorum actuum; nam per eam ſolam Deus omnia gubernat; tamen quia B homo eam capere ad plenum non ſufficit, oportuit ei univerſalitatem ejus per legem humanam partiri & dividere, ſicut habet Dionyſius, quod ſuperiores angeli illuminando inferiores, ſuam ſapientiam inferioribus dividunt. Sic facit & magiſter ſuo diſcipulo, cum eum inſtruit. Hæc videlicet ad elucidationem primæ rationis ibi factæ.

ANNO CHRISTI 1433.

Secunda vero ratio ſumta fuit ex parte affectus et exinde actionis, quia voluntas movet ad exercitium actus; cui addendum pro ejus declaratione, quod ex quo proni ſunt ſenſus humani cordis ad malum ab adoleſcentia, non ſufficit, ut communiter, monitio, ſed requiritur diſciplina coactiva, quæ metum C inferat, propter quem noſtra beſtialitas a maximis delectationibus, ut illa quæ eſt pecudum, arcetur; unde ſcriptum eſt Exod. 20. *Ut probaret vos venit Deus, & ut terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis*. Cui conſonat id: Gen. 8.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ. Licet autem divina lex pœnas æternas comminetur, tamen illis non terrentur ad temporalia inordinate depreſſi: quorum cogitatio futura non proſpicit, aut parum, præſentibus immerſa & infixa in limo profundi. Propterea neceſſaria fuit lex humana, quæ pœnas ſenſibiles de propinquo minaretur, & mox tranſgreſſoribus infligeret; per quas vitioſos aut ad vitia pronos a noxiis retraheret, & earum D metu aſſueſcerent virtutibus. Et hæc ratio innuitur Eccli. 7. 6. cum dicitur: *Noli velle fieri judex, niſi virtute valeas irrumpere iniquitates*. Et ab Iſidoro 5. Ethimolog. & habetur di. 4. cum dicitur: “ Factæ ſunt leges, ut ea„ rum metu humana coerceatur audacia.

Jam dictis meis ſuperaddo tertiam rationem, ſumtam ex parte materiæ circa quam, ſive objecti legis novæ, & arguo: Omnis habitus determinatus circa aliquod objectum, alia, quæ ad illud non habent neceſſariam habitudinem, præmittit, aut non principaliter intendit; ſed lex evangelica circa gratiam principaliter verſatur; igitur lex evangelica non præcipit aut prohibet ea quæ ad gratiam non habent neE ceſſariam habitudinem. Major nota eſt intelligenti: minor patet per Apoſtolum Rom. 4. dicentem: *Ubi eſt gloriatio tua? exclusa eſt; per quam legem? factorum? non: ſed per legem fidei, & hæc eſt lex evangelica*. Nam Rom. 8. eam vocat legem ſpiritus vitæ, cum ait: *Lex Spiritus vitæ in Chriſto Jesu liberavit me a lege peccati & mortis*. Et oſtendens quod per legem veterem hoc fieri non poterat, ſed per novam, ſubdit. *Nam quod impoſſibile erat legi, in qua infirmabamur per carnem, Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, &*

de

ANNO CHRISTI 1433.

de peccato damnavit peccatum, in carne, ut juſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiritum ambulamus. Et hoc Dominus, de dilectione Dei & proximi loquens, teſtatur, cum ait Matt. 22. *In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ.*

Ex qua ratione apparet, quod dupliciter aliqua poſſint pertinere ad gratiam. Uno modo, ſicut inducentia aliqualiter ad gratiam, ut opera ſacramentorum novæ legis; aut ad eam diſponentia, ut fides, quantum ad intellectum; & contemtus mundi, quantum ad affectum. Alio modo, ut gratiam ſubſequentia. Sola talia principaliter a lege evangelica inſtituuntur, præcipiuntur aut prohibentur, eo quod ad gratiam non habentia prædictam habitudinem, ſunt ſatis peregrina regulæ legis evangelicæ, cujus conſideratio principalis eſt introducere ad gratiam. Omnis ſiquidem gratia ad nos profluit per Jeſum Chriſtum hominem factum, Johan. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis.* Poſt pauca: *De plenitudine ejus omnes accepimus, gratiam pro gratia: quia lex per Moyſen data eſt, gratia autem & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.* Et hoc intelligendum eſt de his quæ habent neceſſariam convenientiam aut contrarietatem ad ipſum. Unde ſi habent neceſſariam habitudinem convenientiæ, præcepta ſunt in lege nova; ut eſt confeſſio fidei, tempore quo oportet eam confiteri. Si contrarietatem, prohibita, ut eſt negatio ejus.

Quæ a lege evangelica inſtituuntur, præcipiuntur aut prohibentur principaliter.

Ex quo ſequitur ſecundo, quod illa, quæ ad gratiam non habent neceſſariam habitudinem, ſicut prædictum eſt, non ſunt præcepta aut prohibita ex ipſa prima legis inſtitutione: ſed relicta ſunt a Chriſto legislatore unicuique, ſecundum quod curam gerere debet & in talibus licet cuilibet præſidenti circa talia ordinare ſuis ſubditis, quid talibus eſt faciendum aut vitandum. Lex enim vetus multa determinabat, & pauca relinquebat libertati hominum determinanda. Hæc ex beato Thoma habentur prima ſecundæ q. 106. & 108. in diverſis locis. Idem e. q. 108. ar. & in pe. dicit ſic: Cum evangelium ſit lex gratiæ, illa ſolum præcipere debuit per quæ in gratiam introducimur, & prohibere per quæ excludimur, vel quæ pertinent ad rectum uſum gratiæ ex neceſſitate. Quoniam igitur gratiam ex nobis conſequi non poſſumus, ſed per Chriſtum ſolum, ideo ſacramenta, per quæ gratiam conſequimur ipſe Dominus inſtituit per ſeipsum. Rectus vero uſus gratiæ eſt per opera caritatis, quæ ſecundum quod ſunt de neceſſitate virtutis, pertinent ad præcepta moralia. Sed quia iſtæ determinationes non ſunt de neceſſitate gratiæ interioris, in qua lex nova conſiſtit, ideo non cadunt ſub præcepto novæ legis; ſed relinquuntur humano arbitrio quædam quidem ad ſubditos, quæ ſcilicet pertinent ſigillatim ad quemlibet; quædam ad prælatos ſpirituales vel temporales, quæ ſcilicet pertinent ad utilitatem comunem. Hinc eſt quod lex nova nulla alia determinare debuit exteriora opera præcipiendo vel prohibendo, niſi ſacramenta & moralia præcepta, quæ de ſe pertinent ad rationem virtutis, ut eſt: Non eſt occidendum, non furandum, &c. Hæc ex Thoma ubi ſupra. Igitur cum multa ſint requiſita circa uſum & ritum ſacramentorum, & impletionem operum virtutum, quæ per A legem evangelicam determinata non ſunt; neceſſe eſt eſſe leges humanas eccleſiaſticas aut civiles hæc determinantes.

Dices quia non oportet; quia vir prudens & fidelis omnia talia recte diſponet & ordinabit. Reſpondeo quod non; & mihi in promtu occurrit quod dicit Ariſtoteles 2. Rhetoricæ, & Thomas recitat 1. 2. q. 95. ar. 1. ad ſecundum, ibi determinant; Quod melius eſt omnia ordinari lege, quam dimittere judicum arbitrio; propterea primum, quia facilius eſt invenire paucos ſapientes, qui ſufficiunt ad rectas leges condendas, quam multos ad recte judicandum de ſingulis. Secundum, quia hi qui ponunt leges ex multo tempore conſiderant, quid lege ferendum: judicia autem ex ſubitis caſibus ortis fiunt. Facilius autem ex multis conſideratis poteſt homo videre quid rectum ſit, quam ſolum ex aliquo uno facto. Tertium, quia legislatores judicant in univerſali & de futuris: ſed homines judiciis præſidentes, judicant de præſentibus, ad quæ interdum afficiuntur amore vel odio, aut cupiditate; & ſic eorum judicium depravari poteſt. Quia igitur juſtitia animata judicis non in multis invenitur, & quia flexibilis eſt, ideo neceſſarium fuit, in quibuſcumque eſt poſſibile legem determinare, de quibus judicandum eſt, & pauciſſima committere hominum arbitrio. Apparet igitur neceſſitas legis humanæ eccleſiaſticæ vel civilis, ultra legem evangelicam. Iterum erant in lege veteri ultra ſacrificia ſacra; unde in lege nova eſſe debent. Tamen quia in eis non confertur gratia, nec pertinent ad neceſſitatem ejus, ut in conſecratione templi, aut altarium aut benedictione calicis, in celebritate ſolemnitatum, & de ſimilibus; ideo talia Dominus inſtituenda fidelibus dereliquit pro ſuo arbitrio. Rurſus quia judicialia conſiderata, quoad talem vel talem determinationem, non ſunt de neceſſitate virtutis, licet ſint, quantum ad communem rationem, juſtitiæ; ideo judicialia præcepta reliquit Dominus diſponenda his qui curam aliorum erant habituri, vel ſpiritualem vel temporalem. Est bene verum, quod circa præcepta judicialia veteris legis, quædam explicavit propter malum intellectum Phariſæorum. Hæc ex Thoma prima ſecundæ quæſt. 108. ar. 2: ad 2. & 4. Illud autem quod dictum eſt de judicialibus præceptis ordinandis ab his qui præeſſe poterant in futurum, eſt accipiendum de judicialibus tempore gratiæ, non de judicialibus veteris legis; ſaltem illa ratione qua tunc obligabant. Sic patet ex iſta radice, quod oportet ultra legem evangelicam ponere legem humanam.

Ex quarta, quæ eſt finis legis humanæ, oſtendo neceſſitatem hujuſmodi legis modo dicto. Leges humanæ habent pro fine conſervationem pacis politicæ, ad quam venitur, & ea parta ſervatur per hoc, quod hominum audacia legibus arcetur, & nocendi facultas refrænatur: quoniam ex hoc tuta eſt inter improbos innocentia, quod, formidato in improbis ſupplicio, audacia ipſa & nocendi facultas cohibetur. Hoc patet in decreto di. 4. Factæ ſunt leges prius allegato. Ipſa autem audacia aut facultas nocendi, etſi divina lege prohibeatur; tamen quia vir iniqui Deum non timent, nec judicia ejus expaveſcunt, nec curant pœnas æternas illis præparatas, neceſſe eſt humanis conſtitutionibus pœnas ſenſibiles

Quarta dix neceſitatis le humanæ

les deputare fceleribus, quas timeant, quarumque terrore a malis propellantur. Et ANNO CHRISTI 1433. hoc facit lex humana. Ideo fi quiete, fi pacifice velint homines vivere in communitate politica, oportet tales leges effe fancitas. Propterea in capite decreti dicit Gratianus: Humanum genus duobus regitur: videlicet naturali jure & moribus, & declarando quid naturali jure & moribus intelligat, accipit verba Ifidori 5. lib. Etimologiarum dicentis: „ Omnes leges aut divinæ funt aut humanæ; „ divinæ natura, humanæ moribus conftant. „ Negare autem neceffitatem feu utilitatem legum humanarum, eft negare decretum in capite, eft negare doctores fequentes, de illis mentionem facientes, & eas valde utiles oftendentes. Primo autem Auguftinus ad Macedonium, qui ait: Non fruftra funt inftituta poteftas regis & jus cognitoris, ungulæ carnificis, &c. ut alias in pofitione allegavi. Sequitur: Habent ifta omnia modos fuos. Glo. ad quid fiant, caufas; quia, ut dicit glo. fine caufa nemo puniendus eft. Rationes glo. Nam fecundum leges judicandum eft. Utilitates, nam glo. teffe, hoc folum bene agitur, ut vita hominum corrigatur. de hoc 23. q. 5. *Non fruftra* & c. q. ad finem. „ Dicit Auguftinus contra Petilianum hæreticum loquens de legibus humanis; fic igitur quæ „ adverfus vos leges conftitutæ funt, non eis „ bene facere cogimini, fed male facere prohibemini. Nam bene facere nemo poteft, „ nifi amaverit, quod eft in libera voluntate. Cum aliquid adverfus vos leges conftituunt, admoneri vos credite, ut cogitetis „ quare ifta patiamini.

Secundo Ambrofius fuper epiftolam ad Romanos, & habetur 23. quæft. LI. *ficut funt quædam*. Oftendit neceffitatem feu utilitatem hujufmodi legum humanarum, & loquitur de civilibus legibus, ait enim: „ Sicut funt quædam enormia flagitia, quæ potius per mundi judices, quam per antiftites & rectores „ eccleffarum judicantur, ficut eft cum quis „ interficit pontificem apoftolicum, epifcopum, „ presbyterum, five diaconum; hujufmodi „ reos reges principes mundi damnant. Ergo „ non fine caufa gladium portant, qui talia „ fcelera vindicant. Sunt enim maxime conftituti propter homicidas, raptores, ut & illos damnent, & alios fuo timore compefcant. „

Item Auguftinus 3. decim. & habetur eifdem caufa & quæft. *Non eft*; dicit: „ Non „ eft innocentiæ parcendo finere ut in malum „ gravius incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium, non folum nemini malum „ inferre; verum etiam cohibere a peccato, „ vel punire peccatum; ut aut ipfe, qui prius „ odio habebatur, corrigatur experimento, aut „ alii terreantur exemplo. Præterea idem ad „ Vincentium Donatiftam ait: Vides, ut opinor, non effe confiderandum, quod quifque cogitur, utrum bonum aut malum, fed „ quale fit id quo cogitur. Non quod quifque bonus effe poffit invitus, fed timendo „ quod non vult pati, vel relinquit impedientem animofitatem, vel ignoratam compellitur cognofcere veritatem, ut timens vel refpuat falfum de quo contendebat, vel quærat verum quod nefciebat; & volens jam „ teneat quod nolebat. Sequitur poftea. Civitas mea, quæ cum tota effet in partes „ Donati, ad unitatem catholicam legum imperialium timore converfa eft, quam nunc „ ita videmus hujus animofitatis veftræ perniciem deteftari, ut in ea numquam fuiffe „ credatur. ANNO CHRISTI 1433.

Porro Pelagius papa 23. quæft. 5. cap. *Non vos*. ait ibi paulo poft initium. „ Si ut illi „ putant, nemo eft reprehendendus a malo, „ nec retrahendus a malo ad bonum; humanas ac divinas leges neceffe eft evacuari, „ quæ & malis pœnam & bonis præmia, vel „ juftitia fuadente, conftituunt. Malum autem „ eft fchifma effe, & per exteras etiam po„ teftates hujufmodi opprimi debere homines „ & canonicæ fcripturæ auctoritas, & paternarum nos regularum veritas docet. Ibi in„ ducitur conftitutio concilii Calcedonenfis; & „ confequenter Auguftinus, qui de talibus ait: „ Multa cum invitis benigna quadam afperi„ tate plectendis, agenda funt, quorum potius „ utilitati confulendum eft, quam voluntati. „

Idem Pelagius Narfi patricio capitulo de Liguribus, dicit: De illis qui fchifma in eccleffia faciunt, quod excommunicentur. Si vero fententiam illam contemnunt, per poteftates publicas, hoc eft fæculares, opprimantur. De hoc Pelagius papa ait cap. fequenti *quali*, in quo dicit, fic: „ Hoc enim divinæ & hu„ manæ leges ftatuerunt, ut ab eccleffiæ uni„ tate divifi, & ejus pacem iniquiffime per„ turbantes a fæcularibus poteftatibus compri„ mantur. „ Mille auctoritates addaci poffent ab extra, quibus evidenter probaretur, ut facientes fciffuras in fancta eccleffia, non folum exiliis, fed etiam proferiptione rerum & dura cuftodia per publicas poteftates debeant coerceri; etiam patet legum humanarum ultra evangelicam neceffitas feu utilitas; & ad hoc hanc unicam rationem ultra præmiffas appono.

Omnis dominus curam habens de fubditis, leges accomodas & ftatuta imponere habet, quibus illi fint obedientes dominio, & pacifice inter fe converfentur. Non enim potentia aut voluntate regi vult humanum genus; fed arte & rationibus. Igitur aut negare oportet omne dominium humanum, aut concedere leges humanas fore neceffarias feu permultum utiles. Primum negari non poteft, cum homo fit natura fua animal domefticum, civile, fociale, & politicum. Ergo neceffe eft concedere neceffarias modo dicto effe leges humanas, & quod fola lege evangelica non poteft hominum politia regi, non ex infufficientia illius, fed impotentia humanæ rationis, quæ omnia myfteria & facramenta legis divinæ comprehendere non valet, & ex infirmitate voluntatis rationalis ad malum proclivis, nec timentis Deum, quam timor legum humanarum comprimit. Unde hoc modo ferviunt reges domino in timore. Ratio pro neceffitate legum humanarum.

Si bene dicta replicantis confidero, in illis invenio repugnantiam; in 2. parte primæ propofitionis dicit quod lex humana ultra legem divinam & naturalem non eft neceffaria: immo fine illa poteft regi refpublica & genus humanum; & cum exiftimaverat hoc probaffe, fubjungit; quod non funt refpuendæ leges humanæ. Sed dico, inquit, quod non obligant, nifi ut difponant ad legem divinam; ex quo fic arguo: leges humanæ obligant fecundum eum & difponunt ad obfervandum legem divinam, & ad hoc ab omni fideli prin-

Ci-

☞ cipe ſtatuente ponuntur: igitur leges humanæ obligant, & ſi ſic neceſſitant, & per conſequens ſine illis utiliter reſpublica regi non poteſt. Major eſt ſua, minor nota eſt omni intelligenti. Palam enim eſt quod leges humanæ ad hoc poſitæ ſunt, ut quos Dei timor a malo non revocat, flagella legis deterreant, & ex hoc a malis arceantur. Illæ etiam quæ ſunt de contractibus, ideo ſtatutæ ſunt, ut ſervetur juſtitia. Omnes autem ad pacem ſervandam ordinantur, quæ eſt conveniens medium obſequendi divinis mandatis. Item quia non eſt lex dicenda, quæ non imitatur, ut poteſt, divinam, & ex illa imitatione habet vim obligandi; igitur omnis lex ſubditos obligat poſt ſuam promulgationem, & in foro conſcientiæ ex parte qua aliquid divinæ & naturalis legis in illa ſplendet & refulget.

ANNO CHRISTI 1433.

Poſt hæc ad ſuas replicas reſpondeo. Ad primam, ubi arguit, quod lex Moſayca erat per ſe ſufficiens ad regimen eccleſiæ militantis, dico quod lex Moyſi erat lex particularis uni populo data, in qua ultra præcepta moralia, quæ pertinebant ad legem naturalem, erant præcepta judicialia, ordinantia hominum actus in judiciis cauſarum & contractibus aliiſque ad invicem communitatibus. Erant & cerimonialia, determinantia cultum erga Deum; & ita in ea erant ſufficientia præcepta pro illo populo. Lex vero evangelica ſufficienter præcepta dedit de ſacramentis, per quæ inducitur per modum inſtrumenti gratia, & de aliis ad ipſam gratiam diſponentibus, & de recto uſu gratiæ, qui eſt per opera caritatis, & de oppoſitis dedit prohibitiones. Alia autem, quæ nec ad gratiam introducunt vel diſponunt de ſe, nec ad rectum uſum ejus ex neceſſitate pertinent, quia ſunt illi legi peregrina, aliquo modo relicta ſunt a Chriſto legislatore aliis rectoribus, conſiderata imperfectione humanæ cognitionis.

Concederem tamen, ſi quis divinam ſcripturam comprehenderet, ut legislator Deus, quod nihil ultra ſtatuere oporteret. Sed quia non ſic eſt, oportet modo prædicto in civilibus aliqua fuiſſe ſtatuta præcepta ad uſum gratiæ: quia gratia manente, poſſet ſic vel aliter fieri. Concedo inſuper, quod in ea ſit fides eccleſiæ; & exemplar regiminis ejus etſi ſit in ſe planiſſimum, non tamen nobis, cum ipſam ſtudio elucidemus, & elucidando vitam mereamur æternam. Quamvis etiam in ea ſit omnis ſubtilitas; tamen quia eam comprehendere non valemus; nam puteus iſte altus eſt, & non habemus in quo hauriamus, multa humano ingenio, ad ejus obſervantiam ſubſervientia, inventa ſunt, placet mihi, quod neceſſaria ad ſalutem ſufficienter tradit lex nova.

Ad rationem cum dicit: univerſitas legum ſufficit, &c. concedo majorem, prout leges ſunt expreſſæ & populo in ſpeciali promulgatæ. Ad minorem dico, quod illo modo non ſunt in lege divina, ſed ſunt in ea modo excellentiori, ſicut ſenſitivum eſt in intellectivo modo nobiliori, quam in ſe. Nam unumquodque quod eſt in aliquo, eſt in eo per modum ejus in quod eſt: in illa autem perfectione, qua omnis veritas & omnis lex eſt in lege divina, non valet ab imperfectione humana omnis lex plene intelligi, ut ſufficienter regulet actus humanos: ſicut ſcientia, illo modo quo eſt in doctore, non illuminat diſcipulum, niſi per doctorem dividatur & partite eidem tradatur. Ubi quæſo forma judicii in foro exteriori expreſſe reperitur in novo teſtamento? ubi de civitate tuenda? ubi de numiſmate fabricando? ubi de cenſibus? ubi de commutationibus? ubi de poſſeſſionibus hæreditariis? ubi de teſtamentis? ubi de ſepulturis & de innumerabilibus talibus, quæ utique tradere per legem neceſſarium, hoc eſt, utile fuit. Per iſta patet intelligenti ſolutio.

ANNO CHRIS 1433

Ad dictum Damaſceni, illud eſt verum. Nam quæ de Deo dici poſſunt aut expreſſe aut implicite, in divinis eloquiis tradita ſunt: ſed leges humanæ de Deo non traduntur, ſed de actibus humanis & concernentibus regimen humanum. Hæc autem ad gratiam neceſſariam non habent habitudinem in particulari, quæ ſalva gratia variari poſſunt.

Ad dictum Gregorii 23. Moralium, illud concedo. Nam poſſet intelligi dictum ſuum de poſſibilibus evenire, pertinentibus ad ſalutem ex habitudine neceſſaria, ut ſunt ſacramenta, virtutes theologicæ & opera caritatis. Si de aliis intelligatur, adhuc eſt verum, quod Deus, quidquid poteſt evenire, ſimul in ſcriptura ſacra comprehendit; quia uno verbo dicit ſe & alia; quia etiam ſcripturam ſacram comprehendit. Sed quia homo illam non ſufficit comprehendere, non poteſt ſic omne tale diſtincte intelligere in ea. Placet enim mihi, quod per exempla præſentem vitam ſequentium informare curavit, in his ſcilicet quæ pertinent ad ſalutem: ſed adhuc in civilibus & aliis reſtat informanda. Si de neceſſitate abſoluta intelligat replicans, legem humanam non eſſe neceſſariam, in hoc mihi non contradicit, quia de illa nolui loqui in poſitione mea. Poſſet enim Deus per alium modum providere regimini populi de potentia ſua abſoluta; etiam per prudentiam humanam multa fieri poſſent circa illud. Non reperio quod ad rationes tunc factas pro neceſſitate, de qua loquor, dederit aliquod reſponſum; quia judicio meo concludunt propoſitum.

Secundum dictum replicantis contra ſecundam partem tertiæ propoſitionis meæ eſt: quod omnia peccata mortalia publica poſſent puniri lege humana; & ego dixeram oppoſitum. Fuerat enim propoſitio mea iſta: quamvis omnia peccata mortalia & maxime publica, ſint a quolibet fideli deteſtanda; non tamen omnia poſſunt puniri lege humana. Non eſt opus dicta mea novis fulcire rationibus, quia firma ſunt. Duo ſolum circa hoc reſtant facienda; unum eſt evacuare ſuas rationes, aliud oſtendendum quod non ſolvit meas; & iſtud ſecundum fiet circa finem hujus puncti.

Secundu dictum versarii.

Priuſquam tamen ad primam rationem ſuam reſpondeam, concordet dicta ſua ad invicem, quæ utique repugnare videntur. In prima ſuppoſitione ſua poſuit, quod lex evangelica excedit Moſaicam in extirpatione vitiorum, & punitione eorum, &c. Et ſubjungit, quod lex humana deficit ab ea, quia ipſa non punit omnia, & evangelica omnia punit; & modo dicit legem humanam omnia poſſe punire, & rationes prætendunt, quod aliquæ leges tales omnia puniunt, & iſta non ſtant ſimul.

Contra cundum ctum ad sarii.

Ad primam tamen rationem, cum aſſumit illud Danielis 3. de Nabuchodonoſor. *A me poſitum eſt decretum hoc: Quicumque blaſphemaverit contra Deum Sidrach, Miſach & Abdenago,*

Ad prim replican jus.

☞ *go, dispereat, & domus ejus vastetur*; Dico primo, quod illud decretum loquitur solum de punitione peccati blasphemiæ, quod etiam multis legibus humanis punitur modo: non loquitur de omni peccato; non de peccato commessationis, rixæ ad invicem, simplicis meretricii, fraudis, mendacii & multorum talium. 2. Dici posset quod illud decretum videtur quidem explicatio esse legis divinæ. Nam ex miraculo liberationis trium puerorum de fornace, motus est prorumpere in hujus verba decreti, & hoc est quod dicitur ibi sic: *Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus: placuit ergo mihi prædicare ejus signa, quia magna sunt, & mirabilia ejus, quia fortia; & regnum ejus, regnum sempiternum, & potestas ejus in generatione & generationem.* Et ista moverunt eum statuere decretum; quod quicumque blasphemaret ipsum Deum excelsum, disperiret & domus ejus vastaretur. Unde ex hoc magis arguitur, quod lex divina puniat, quam lex humana, cum etsi sit ab homine, hoc est magis in quantum innititur divinæ legi quam humanæ. Et tamen, sive sit pure humanum decretum, sive aliter, tamen est de particulari peccato, scilicet blasphemiæ. Ex quo non potest concludi universale, scilicet, quod omne peccatum lex humana puniat.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

secundam. Ad secundam cum arguit per illud 1. Esdræ 7. dræ 7. *Rex Artaxerxes locutus est ad Esdram: Tu autem Esdras secundum sapientiam Dei constitue judices:* dico quod illud decretum regis est, ut lex divina servetur, & per judices ab Esdra constitutos, transgressores ejus puniantur; & dicit quanti sunt, & illud intelligitur aut pœna per hominem infligenda, & hoc servatur tribus sæpe dictis, jurisdictione, convinctione & pace; aut in futuro per divinum judicium. Quod autem sint vera, patet ex glo. ordin. sic dicitur: „ Justus in manu sua „ legem Dei & sapientiam habet, dum in o„ mnibus quæ arguitur & loquitur, memo„ rem se divinæ voluntatis ostendit. Sequitur: „ Mystice autem Dominus noster habet sapien„ tiam in manu sua. Ipse enim est Dei vir„ tus & Dei sapientia; constituit judices, id „ est præsules animarum, qui secundum vo„ luntatem ejus judicent omnia, & indoctis „ fidem per orbem prædicent; & omnis qui „ decreta legis illius contemnit, præsenti sen„ tentia vel futura, juxta modum peccati sui „ punietur. „

tertiam. Ad tertiam cum arguit per illud 2. Paralip. 15. de Asa rege, ubi dicitur sic: *Rex intravit ex more ad corroborandum fœdus, ut quærerent Dominum Deum patrum suorum in toto corde & in tota anima*, &c. dico quod istud intelligitur non de pœna pro omni peccato, sed de pœna infligenda pro peccato idololatriæ. Volebat rex juxta institutionem Obed prophetæ, populum suum, sine lege Dei existentem, ad divinæ legis observantiam revocare; in prin- Par. 15. 3. cipio enim capituli dicitur: *Transibunt autem dies multi in Israel absque Deo & absque sacerdote & doctore*, &c. Et hoc habetur solum, quoniam peccatum idololatriæ punire voluit Asa rex. Ex quo non potest concludi quod omne peccatum humana lex puniat.

Tertium dictum replicantis contra secundam partem conclusionis mei primi puncti est; quod omnia peccata mortalia publica, divina lege expresse vel implicite prohibita, sunt ab homine ex dictamine hujus legis, data pertinacia & ad hoc habita opportunitate & sufficientia pœnaliter per judicium ipsi legi conforme punienda, stante saltem brachio sæculari & spirituali in suo ordine a Deo approbato. Ego autem dixi oppositum in secunda parte conclusionis prædictæ. Nam conclusio fuerat: Licet omnia peccata mortalia sint divina lege expresse vel implicite prohibita, non tamen omnia peccata mortalia publica ab homine, sunt ex dictamine hujus legis pœnaliter per judicium punienda. Hæc, inquam, secunda pars meæ conclusionis repugnat suo dicto, nisi vellet facere unam restrictionem in illis terminis, habita ad hoc opportunitate & sufficientia, ut vellet dicere, quod talia peccata sunt ab homine, quantum opportunitas requirit, & quantum sua potentia se extendit; punienda; & tunc si vellet dicere, quod hoc non sufficit ad omnia, non contradicetur mihi; si vellet dicere, quod sufficit, esset contradictio inter nos.

Impugnatio tertii dicti replicantis.

Dicti autem sui subtilitas patet ex duplici radice. Prima sumitur ex altitudine legis divinæ, arguitur sic. In omni agente per intellectum, necesse est esse formam cognitionis ab ipso operandorum, alias enim ageret a casu: igitur judex vindicans, debet in se habere formam legis secundum quam ferat sententiam & executionem dirigat. Hæc autem forma est sicbi regula, sicut conceptio artis est regula secundum quam artifex manum conducit ad opus & instrumenta. Si vero potentia executiva non sit adequata formæ artis in mente artificis, sed demissior & apoteleśmata seu instrumenta secundum illam formam intelligibilem non valeant in materia explicare ad plenum, iste artifex concipiet quæ facere non poterit: ita si lex, quæ est rectori regula, sit forma intelligibili altior & universalior, quam potentia executiva ipsius rectoris, immo nec illam formam legis rector comprehendere possit in toto suo ambitu, non poterit executioni demandare omnia quæ lex jubet. Modo sic est in proposito. Lex enim divina etsi sit sideli rectori ratio & forma ac regula sui regiminis, quia tamen nec illam comprehendere valet, nec potentia adæquata illi legi subest rectori, ut omnia præcepta exequatur, cujus ratio est, quia lex divina est secunda hominis regula excedens, sequitur quod non possunt humano judicio omnia peccata mortalia, utique illa lege divina prohibita, puniri.

Secunda radix sumitur ex parte fori vel tribunalis legis divinæ, & sic arguitur: Nullius legis præcepta sufficienter executioni demandantur, nisi in foro sibi competenti & proprio. Proprius autem forus divinæ legis & competens, non est forus causarum contentiosus, in quo tamen solo judicat homo ut homo. Igitur in foro contentioso non potest sufficienter lex divina ab homine exequi. Minor sic probatur: Deus suum tribunal, in quo secundum suam legem vindicat & punit, habet, ut homo habet suum: tribunal vero legis divinæ, in quo etiam de secretis cordium, & de omnibus publicis peccatis mortalibus judicatur, est in foro conscientiæ, & in finali judicio. Nam in primo de omnibus mortalibus confessatur, vindicta imponitur. In finali judicio similiter de omnibus mortalibus in primo re aut voto non condonatis. Et si in aliquo horum tribunalium homo ut homo posset

tium dictum replicantis.

☞ sedere & judicare, concederemus quod ab homine possent omnia peccata mortalia publica puniri; sed quia non sic est, non concedo bene pro veritate hujus partis meæ, & confutationi hujus dicti opponentis sufficiunt mihi authoritates divinæ scripturæ, praxis Christi, primitivæ ecclesiæ & apostolorum sacrorum canonum & doctorum, in lege Dei veraciter se fundantium, allegatæ. Restat ut rationes suas solvam.

ANNO CHRISTI 1433.

Responsio ad rationes replicantis. Ad primam.

Ad primam assumit, quod in ecclesia sunt duæ partes, clericorum scilicet & laicorum, &c. In illa supponit unum falsum, scilicet quod spirituales rectores habeant corrigere clericos spiritualiter hortative, & seculares corporaliter coactive. Quoad primum si intelligat quod spiritualibus rectoribus non suppetat alius modus, quam hortative corrigere, est falsum. Item, petit quod orat in principio. Nam assumit, quod quilibet illorum ex suo officio, modis ipsis congruentibus, juxta dictamen divinæ legis, potest omnia peccata mortalia pœnaliter per judicium punire, & hoc est probandum. Dicit quod probabit: nego sibi, & apparuit intuenti dicta mea opponi.

Ad secundam.

Ad secundam. Omnia peccata publica, tribus concurrentibus, scilicet jurisdictione, convictione & pace salva, sunt pœnaliter per judicium punienda. Consequentia tenet ab inferiori ad superius affirmative, & etiam ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis: antecedens est meum, ut inquit. Dicunt aliqui hoc esse fallaciam a secundum quid ad simpliciter, & hoc potest esse verum, si dictum secundum quid extense sumatur pro dicto per determinationem aliquam restricto, sive sit restringens, sive alienans. Est enim juxta logicos multiplex pars; quædam subjectiva, quædam potestativa, quædam in modo, quædam alienans. Differentia essentialis constituit partem subjectivam: potentiæ faciunt partem potestativam: determinatio accidentalis, si non distrahat determinabile a principali significato, facit partem in modo: si distrahat, facit dictum secundum quid proprie sumtum. Modo hæc tria, jurisdictio, convictio, pax, videntur constituere esse potestativum judicii. Unde si acciperentur in prima propositione omnia peccata, &c. tribus concurrentibus, &c. sunt punienda restrictione, faciunt dictum secundum quid large sumtum, & proprie loquendo dictum potestativum, quod vocatur pars in modo: arguere autem a parte in modo ad suum totum affirmative, locum tenet sine districtione; si cum districtione, est fallacia consequentis: nam secundum antiquos logicos, ubique committitur fallacia ista, quando consequentia non valet; & e contra valeret, ut si argumentor: Omnis homo albus: consequens: ergo omnis homo currit: non valet, & est fallacia consequentis; quæ e contra valeret, supposita constantia subjecti, ut, omnis homo currit, & homo albus est; ergo omnis homo albus currit: committit ergo fallaciam consequentis.

Præterea cum ablativus absolute positus, habeat resolvi per *dum*, per *si*, per *quia*, sensus istius, istis tribus concurrentibus, omnia peccata, &c. possunt puniri, est: Dum ista tria concurrunt, omnia peccata possunt puniri. Arguere ergo sic, istis tribus concurrentibus, omnia peccata possunt puniri; ergo omnia peccata possunt puniri, est arguere æquivalenter sic: Si ista tria concurrunt, omnia peccata possunt puniri; ergo omnia peccata possunt puniri; et non sequitur, sicut non sequitur: Si asinus volat, asinus habet alas; ergo asinus habet alas: aut sic; dum ista tria concurrunt, omnia peccata possunt puniri: ergo omnia peccata possunt puniri: & non sequitur, sicut non sequitur: Dum sol lucet, dies est; igitur dies est; quia tempore noctis, antecedens est verum, & consequens falsum; ita diceretur de sensu causali. Est verum quod magis accipio istam propositionem: Omnia peccata, his tribus concurrentibus, possunt puniri, ut est categorica de temporali vel temperato subjecto aut conditionali, quam ut est hypotetica, conditionalis, temporalis aut causalis; ideo dixi consequentiam factam per opponentem non valere, nec ex opposito consequentis, sequitur opponi antecedenter.

Præterea dixi, quod impossibile est concurrere hæc omnia tria ad punitionem omnium peccatorum collective; est etenim aliquod vel sunt aliqua, in cujus vel quorum punitione hæc tria non possunt observari & loquor non de impossibili logico, sed de impossibili juris. Sic enim multiplex est impossibile, sicut multiplex possibile. Et possibile logicum, quod non claudit contradictionem. Est possibile physicum, quod naturaliter non repugnat. Est possibile metaphysicum, in cujus essentia non est repugnantia formarum. Est possibile juris, quod licite fieri potest. De illo loquendo, dico quod aliqua sunt peccata, quæ non possunt puniri lege humana, istis tribus servatis, ut interdum peccatum principis, aut alterius habentis multitudinem sociam, aut ex quorum prohibitione turbaretur communitas, ut etiam peccatum, quod sufficienter non potest puniri, &c.

Licet puerilia ego, jam provectæ ætatis, coram graviſſimis patribus narraverim, credo nihilominus esse alienus ab illo maledicto, quo dicitur. Maledictus puer centum annorum, & elementarius vel abecedarius senex. Isaiæ 65. scriptum est: Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit; quia non proprio motu, sed ab opponente meo de materia theologica ad sophistica pulsus, hæc dixi.

Ad tertiam.

Ad tertiam arguit sic: Quæ peccata lex divina sententiat pœnaliter punienda, &c. si intelligat universaliter omnia, quæ lex divina sententiat punienda pœnaliter, illa potest homo judex pœnaliter punire, secundum dictamen, &c. sicut in moralibus prima facie accipitur, ubi indefinita ut plurimum æquivalent universalibus, nego majorem: probat illam per dictum meum. Nam probando, quod lex humana potest aliquando crimina punire mortis supplicio, ex illo Roman. 1. *Qui talia agunt, digni sunt morte.* & Rom. 13. *Quia judex Dei minister est*, intuli: Ergo quos Deus judicat ad mortem, potest judex licite interficere, maxime illos, quos lex divina judicat occidendos: dico quod illud dictum, si referatur ad præcedentia, est verum, nec est universale, nec æquivalet universali. Nam statim ante dictum est, quod aliqua crimina lex humana potest punire licite mortis supplicio: aliqua, non omnia. Si umquam logicam audivi, non est apparentia inferre universale ex particulari, nec adeo demens sum, quod dicere vellem omnia peccata pubblica lege humana esse punienda supplicio mortis. Debuit

etiam

☞ etiam opponens accipere illud illatum: Quos Deus judicat ad mortem, potest judex licite interficere, juxta modificationem paulo ante positam: si juridice convincitur, & pace salva. Est enim mos in doctrina, posteriora esse connexa prioribus, & unum per aliud intelligi. Quare vero non possit homo punire omnia, quæ lex divina prohibet, aut punienda docet, dictum est ante, scilicet propter excellentiam divinæ legis, & impotentiam humanæ potentiæ; & quod divinæ legis homo non est sufficiens exsecutor, sed Deus, & homo, ut Deus, id est ut ejus vicarius, in foro conscientiæ.

ANNO CHRISTI 1433.

Ad quartam. Ad quartam. Si non omnia peccata, &c. essent pœnaliter punienda, lex humana haberet fideliores exsecutores, &c. nego consequentiam; homines enim non sunt proprii exsecutores divinæ legis, sed Deus, aut ejus vicarius: sed sunt in parte ejus exsecutores, secundum quod lex humana & reges serviunt Domino in timore; & sicut homo omnes transgressiones legis humanæ plectit, sic Deus in suo foro, cujus tribunal erexit in foro conscientiæ, & eriget in extremo judicio. Aliquando autem & in hoc sæculo facit. Tamen fideliter homo exsequitur legem Dei, quia quidquid potest punire, punit; dum tamen hæc tria sæpe dicta adsint. Aliter autem puniendo, ipse legem Dei non exsequeretur, sed transgrederetur, & esset occasio majoris contemptus ejus aut transgressionis, si pacem violaret, aut non convictum damnaret.

Alias vero, quas adduxit in sua positione, credo sufficienter solvisse, prout audivistis, patres optimi. Sicut autem consecutio sua ostensa est non esse vera, ita corollarium, quod ex ea trahit, dico non esse verum, cum dicit: Lex tolerans & permittens impunitam simplicem fornicationem vel simplex meretricium, est iniqua, & non divinæ legis rectitudinem & justitiam imitatur. Nam in hoc quod lex humana tolerat simplex meretricium, non ideo probat illud, immo a lege divina & naturali habet quod est iniquum; nempe vaga libido bono prolis adversa est, ad cujus educationem & instructionem oportet virum & feminam insimul diu commorari.

Ad rationem adversarii pro suo corollario factam. Ad primam rationem ejus, dum arguit sic: illud est iniquum, quod expresse legi divinæ obviat tam veteri, quam novæ; sed tolerantia hujusmodi peccati expresse obviat legi divinæ: ergo, &c. Respondeo negando minorem. Nam secundum principem Peripateticorum & metaphysicos 4. Metaphysicæ, contrarietas est oppositio secundum formam; unde ad hoc quod lex humana sit contraria legi divinæ, oporteret quod forma legis humanæ & forma legis divinæ repugnarent. Forma autem legis est duplex; una intus, alia foris. Forma intus & intrinseca est ordo & compositio mandati: forma vero foris & extrinseca est finis legis, qui cadit primum sub intentione legislatoris. Quoad primum dico, quod istæ formæ non repugnant. Nam non reperietur, quod lex humana dicat meretricium simplex esse licitum, quod lex divina dicit illicitum. Quoad secundum, qui est finis legis, non est repugnantia, sed finis legis humanæ est sub fine legis divinæ. Bonum namque concordiæ & unitatis politiæ ordinatur in bonum gloriæ æternæ: turbatio autem boni communis est illius impeditiva. Nec contradicunt ut lex divina dictet, non esse tolerandum in politia, & lex humana dictet esse tolerandum. Est bene verum, quod lex divina non tolerat in sua politia spirituali, secundum quam per caritatem quis ad Deum aut proximum ordinatur, aliquod peccatum mortale: sed lex humana in sua politia corporali, quæ in justitia, amicitia & virtutibus moralibus fundatur, tolerat; unde hæc non contradicunt. Si vero quis de illis contradictoria enunciet, puta quod lex divina in tribunali sui ultimi fori punit omne mortale, & lex humana in eodem tribunali hoc non facit; hoc non arguit contradictionem legum, ex quo in illarum præceptis, consiliis aut prohibitionibus non invenitur repugnantia; sed bene probat, quod una est imperfecta, scilicet lex humana respectu divinæ. De homine enim dicitur, quod intelligit; de asino, quod non intelligit: tamen homo & asinus nullam habent oppositionem ad invicem; nec tolerantia hujus peccati per legem humanam, arguit Deum legem suam non instituisse sapienter: hanc enim consequentiam nemo bene doctus facere debuit. Nam omnis legislator intendens aliquem finem, omnia quæ sunt ad finem ordinare debet secundum exigentiam illius finis. Finis vero divinæ legis est æterna beatitudo, cui omne mortale repugnat, sive punitum, sive secretum: ideo illa omne mortale prohibet, non solum manum, sed animum. *Audistis*, inquit Dominus Matth. 5. *quia dictum est antiquis, non mœchaberis: ego autem dico vobis: Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo*. Finis autem legis humanæ est pax communitatis, ad quam virtutes morales deserviunt; ideo illa prohibet quæ huic adversantur: illa autem tolerat, quorum prohibitio aut punitio illam turbaret. Quia igitur punitio simplicis meretricii daret occasionem, immo magis ex illa occasio acciperetur ab imperfectis adulterandi, unde turbatio non modica surgeret, aut alia graviora occulta committendi, unde Deus magis quam ex illis offenderetur; ex quibus omnibus consistentia politiæ non posset in pace diu manere; hinc est quod non approbat, nec laudat, sed tolerat. Nam non omnia potest rectificare, ut Deus, sed ad modum regulæ plumbeæ dirigere suos actus, ut dictum est in positione.

Declaratio quomodo lex humana divinæ non est contraria, licet una puniat in suo foro, quod alia in suo tolerat.

Cur in lege veteri simplex fornicatio fuit prohibita, & modo lege humana non prohibetur.

Quod si quis quærat, cur in lege veteri fornicatio simplex fuit prohibita, non solum morali præcepto illo *Non mœchaberis*, sed judiciali, Deuteronomii 23. *Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel*; & modo lege humana non prohibetur, quæ judicialia multa instituit. Respondi in positione, quia tunc permittebatur repudium uxoris, propter pronitatem illorum durissimorum & rebellium cordium ad occidendum uxores. Unde si tunc simplex meretricium fuisset permissum, fuisset adhuc fomentum acceptum majoris odii, & citius repudiandi, propter amorem alienæ mulieris. Modo talis non est duritia, saltem non licet repudiare uxorem legitimam.

Illa vero quæ dixi de locis non privatis, sed publicis, non honestis, sed sterquilinii; de non incedendo publice & libere per plateas civitatis, non sunt concessiones rei vetitæ, sed re-

☞ restrictiones & tolerantiæ rei illicitæ. Oppo-
ANNO CHRISTI 1433. nens petit, ubi in lege divina docetur hoc peccatum tolerandum. Jam dixi, quod lex divina illud prohibet & punit in suo foro, & in illo non tolerat; tamen lex humana tolerat. Petit ergo ubi hoc lege divina docetur. Peto sibi, ubi lege divina docetur, quod tolerantur comessationes, rixæ & odia absque prosecutione; tamen lege humana tolerantur, hoc est non puniuntur. Non enim credo, quod in regno suo rixa duorum non se prosequentium, humana lege puniatur. Dicat mihi, ubi hoc docet lex divina, quæ potius dicit: *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio*, Matt. 5. non poterit docere: ideo ultra tales quæstiones non faciat.

Quod vero dicitur, Deum sufficienter providisse ad vitandum tale facinus, quia dedit legem matrimonii, dico quod licet matrimonii sacramentum sit remedium conveniens; tamen humanus judex sciens, quod non omnes obediunt evangelio & legi Dei, sciens infirmitatem hominum, pœnas instituit & præmia, & aliqua mala, licet minus mala, tolerat, ne deteriora contingant.

Contra quarrum dictum adversarii.

Quartum dictum ejus est cum ait: Utinam curia Romana, ubi sunt tot fornicationes ad alias ecclesias derivatæ per exemplum, non sit illa mulier fornicaria, de qua Apocal. 17. Istud dictum mihi videtur magnæ irreverentiæ, & ex modica æstimatione sanctæ ecclesiæ prolatum, propinquans dictis Wicleffi, qui tractatu suo secundo de Sermone Domini in monte cap. 32. non reputat episcopum Romanum caput omnium episcoporum. Et tractatu 36. vocat eum abominationem desolationis in abstracto, ad denotandum pravitatem suæ malitiæ. & hoc super primo loco Matthæi 24. *Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto*. Consonare videtur illud epistolæ Arianorum, missæ Julio papæ, ut consentiret eis super condemnationem Athanasii Alexandrini, Pauli Constantinopolitani, Marcelli, Asclepii & Luciani episcoporum, & sic pacem cum eo & communionem habere spondebant; si nollet eis consentire, minabantur ab ejus obedientia recessum, & deinceps nullum cum eo se participium habituros. Non longe abesse illud videtur errori Waldensium putantium quod tota potestas ecclesiæ collata a Christo, est omnino evacuata propter malitiam prælatorum; & ipsa ecclesia Romana est meretrix Babylon, apostatans a fide Christi. Hunc errorem secutus fuit Petrus Johannis quidam hæreticus, ponens quod ecclesia Romana est carnalis synagoga satanæ. Hunc errorem tenuerat ante eum abbas Joachim, & nuper insecptus est Johannes Wicleff vocans eam abominationem desolationis. Et quantum distat ab illis, dicens; quod est meretrix illa, quæ dabat bibere sectatoribus ejus de vino prostitutionis suæ? Qui vero timet, id est dubitat, ne sit illa, jam de sua auctoritate & præeminentia inter cæteras ecclesias fidem non habet; quia fides est habitus firmus, etiam firmion scientia ex parte adhæsionis, etsi non ex parte evidentiæ, ut habent Thomas & sequentes ejus.

Contra deprimentes ecclesiam Romanam.

Contra hoc caput ecclesiarum tam viliter deprimentes loquitur beatus Augustinus; lib. de Quæstionibus veteris & novi testamenti, dicens: „ Ordinem ab Apostolo Petro cœptum, „ & usque ad hoc tempus per traducem successorum episcoporum servatum, perturbant, ordinem sibi sine origine vindicantes; „ hoc est corpus sine capite profitentes: unde congruit etiam eorum sedem cathedram „ pestilentiæ appellare; nec enim ideo impune erit, quia sub Dei nomine agunt. Non „ enim zelo Dei hoc agunt, sed sibi tantum „ volentes defendere; cum sciamus Chore & „ ducentos quinquaginta viros per præsumptionem Deo offerentes, hiatu terræ absorptos esse, & Oziam regem, cum Deo illicite obtulisset, lepra fuisse percussum.„ Hæc ille. Cyrillus vero exponens illud Petro dictum, Matth. 16. *Et porta inferi non prævalebunt adversus eam*, dicit: „ Secundum hanc „ Domini promissionem ecclesia apostolica Petri ab omni seductione & hæretica circumventione immaculata manet super omnes „ præpositos & episcopos, & super omnes „ primates ecclesiarum & populorum in suis „ pontificibus, in fide plenissima & auctoritate Petri; & cum aliquæ ecclesiæ quorumdam errore sunt verecundatæ, stabilita inquassabiliter ipsa sola regnat, silentium imponens, & omnium obturans ora hæreticorum. Et nos necessitate salutis, non decepti superbia, neque vino superbiæ debriati, typum veritatis & sanctæ apostolicæ traditionis una cum ipsa confitemur & prædicamus.„ Hæc Cyrillus. Ex quo patet, quod ex Domini institutione status summi pontificis est super omnes alios præpositos orbis terræ, & omnium hæreticorum ora decreti sui terribilis fulgore contundit. Hoc non est dictum de universali ecclesia, sed de apostolica. Non nego interdum eum, qui dignitate populi præfulget, posse labi in hæresim & alia enormia; tamen non propterea status & præeminentia apostolicæ auctoritatis reprobatur, sicut propter vitia quorumdam religiosorum aut canonicorum, non est status iste vel ille damnandus.

Hanc insuper præeminentiam beatus Gregorius testatur registri sui libro 7. epist. 36. ad Eulogium Syracusanum episcopum, ita dicens: „ Quis nesciat sanctam ecclesiam in apostolorum principis soliditate esse firmatam; „ quæ firmitatem mentis traxit ex nomine, „ ut Petrus a petra vocaretur, cui veritatis „ voce dicitur: *Tibi dabo claves regni cœlorum*. Cui rursum dicitur: *Tu aliquando „ conversus confirma fratres tuos*. Itemque; *Simon Johannis amas me? pasce oves meas*. „ Itaque cum sint multi apostoli, pro ipsorum principatu, sola apostolorum principis „ sedes in auctoritate convaluit. „ Hæc ille. De hujusmodi præeminentia sedis apostolicæ super alias ecclesias particulares, habetur dist. 22. a Gregorio cap. *Præceptis*. Item ibidem ab Innocentio, *Quis nesciat*. Item dist. 19. ab Agathone papa, *Sic omnes*. Præterea eadem dist. cap. *Enimvero*, a Stephano papa V. & cap. seq. *Nulli*. Idem dicit Gregorius, & pœnam transgressoribus suorum statutorum apponit. Item, Nicolaus papa dicit illos arguendos aut corripiendos, qui decreta Romanorum pontificum non observant; & habetur dist. 20. *Si decreta*. Rursus Anacletus successor Clementis suo decreto ait: „ Anacletus „ servus Jesu Christi in sede apostolica a Do„ mino constitutus, & a sancto Petro apostolorum principe presbyter ordinatus, omni-

„ bus

☞ „ bus episcopis & reliquis Christi sacerdoti- A
ANNO CHRISTI 1433. „ bus salutem. Et cap. 3. subdit: Hæc, in-
„ quit, sancta Romana & apostolica ecclesia
„ non ab apostolis, sed ab ipso Domino sal-
„ vatore nostro primatum obtinuit, sicut bea-
„ to Petro apostolo dixit: *Tu es Petrus, &*
„ *super hanc petram ædificabo ecclesiam meam*,
„ & reliqua quæ ibi habentur, & habentur
„ di. 22. *Credo.*„ Ex qua serie verborum ar-
guit, quod non capit ecclesiam Romanam pro
universali ecclesia, scilicet pro illa particulari,
quæ tenet arcem omnium aliarum ecclesia-
rum. Idem habetur ab eodem 21. dist. *in novo*
testamento, & sequenti cap. *Quamvis*. Idem
ponit Pelagius papa. Item, idem Nicolaus
papa Mediolanensibus cap. *Omnes*. Item Gre- B
gorius 5. lib. registri epist. ad augustam Con-
stantiam, quæ incipit: *Omnipotens Deus*, ait:
„ Per omnipotentem Dominum rogo, ne pie-
„ tatis vestræ tempora permittatis unius ho-
„ minis elatione maculari, neque tam perver-
„ so vocabulo ullum quoquo modo præbeatis
„ assensum. Atque in hac causa nequaquam
„ pietas vestra me despiciat; quia etsi pecca-
„ ta Gregorii tanta sint, ut pati talia debeat,
„ Petri apostoli peccata nulla sunt, ut nostris
„ temporibus ista pati mereatur.„ Patet quo-
modo sedes apostolica est honoranda; esto
quod papa sit peccator: licet Gregorius esset
vir Dei; tamen se tamquam peccatorem com-
putabat, & nihilominus sedem Petri honorari C
ab imperatrice postulabat. De hac re codices
sanctorum & volumen decreti plurima habent,
quæ unius diei sol ad recitationem non pateretur.

I.

Exempla super veneratione S. sedis apostolicæ & summi pontificis.

Profecto sedem apostolicam Romanam ec-
clesiam omnes catholici fatentur primam in
omnibus ecclesiis, eamque devote venerantur,
quoniam ab ipsa ad regiones orbis fides dif-
fusa est. Consulo ergo, ut de cætero oppo-
nens meus non ponat os in cœlum; judicium
summi pontificis Deo, aut universali ecclesiæ,
seu concilio generali reservet. Nam psal. 103.
propheta: *Cælum cæli Domino*; & in positione D
apparuit per beatum Gregorium, quomodo
Dominus voluit per semetipsum facta exami-
nare magistrorum, cum non per apostolos aut
discipulos, sed per semetipsum æs in templo
fudit & mensas nummulariorum evertit.

II.

Meminerit quod bestia tangens montem la-
pidabatur. Exod. 19.

III.

Quomodo David percussit cor suum, quod
præciderat oram clamydis Saul. 1. Reg. 23. E

IV.

Quod Oza arcam inclinatam manu contin-
gens, percussus est a Domino. 2. Reg. 6.

V.

Ante oculos ponat, quid acciderit Cam,
qui verenda patris detecta cæteris fratribus o-
stendit.

VI.

Quid Absalon persequenti patrem evenit, & ANNO CHRISTI 1433.
quomodo tribus lanceis inobedientiæ, ingrati-
tudinis & infidelitatis suffossus fuit, de quo
2. Reg. 18.

VII.

Non sit de generatione maledicente patri
papæ & matri ecclesiæ, ne moriatur morte
sempiterna.

VIII.

Non sit contumax imperio patris sui spiri-
tualis summi pontificis, ne lapidibus populi
dæmoniorum obruatur. Deut. 21.

IX.

Non murmuret contra Moysen si duxit Æthio-
pissam, hoc est contra papam si Deum offen-
dit per peccatum cui se conjunxit, ne lepra
mortalis peccati suffundatur. Num. 12. & 2.
quæst. 4. §. *de his*, & 33. quæst. 3. *Hoc ipsum.*

X.

Non erigatur contra Moysen, ut Chore,
Dathan & Abiron, de quo Num. 16. ne ab-
sorbeat eum terra viventem.

XI.

Non separetur ab arca usque ad ultimum
ventilabrum.

XII.

Non exeat de sagena Petri, donec venerit
ad littus consummationis in fine sæculi, aut
saltem usque ad finem vitæ.

XIII.

Non separetur ab ovili.

XIV.

Non exeat de arca, sed sit ut columba, qui si
peccando exierit, ut illa, pœnitendo revertatur.

XV.

Noverit quod non calefit pullus nisi sub a-
lis gallinæ.

XVI.

Non communicet Græciæ, quæ acephala est

XVII.

Non Armeniæ, quæ schismatica.

XVIII.

Non Orientalibus, quia occidit eis sol.
Sed sanctam Petri sedem veneretur, vesti-
tam bissino candenti & splendenti, ut Christi
triclinium, tabernaculum sanctificatum Altissi-
mi,

mi, ut Rachelem decoram, Liam fœcundam, Abigail prudentiſſimam, ut Petri naviculam, ut ipſius ſagenam, ut ovile ejus, ut aream ipſius. Nam extra eccleſiam univerſalem non eſt ſalus, nec ab eccleſia Romana aut ſede Petri ſe ſubducens, ſalvabitur, niſi pœniteat & convertatur. Nullus igitur de cætero ſit ei moleſtus, etiamſi prælatus in ea præſidens ſit peccator; quia ſemper ſtigmata Dei portat ſancta ſedes apoſtolica, & qui hanc regulam ſequentur, pax ſuper illos & miſericordia; qui de ea aliter ſapuerit, jam de area excuſſus, tradetur ut palea igni inextinguibili. Non ergo meretrix ultra appelletur, ſed ſponſa Chriſti caſtiſſima. Etenim licet in eccleſia univerſali multi ſint peccatores, & mali mixti bonis, dum adhuc militat, tamen ipſa propter ſanctos in ea exiſtentes, propter ordinem hierarchicum, qui & ſacer principatus dicitur, & propter inſeparabilem aſſiſtentiam ſancti Spiritus, ipſam, ut dicit fidei articulus, vivificantis, ſancta dicitur, immaculata, caſtiſſima, immo virgo, de qua illud apoſtoli merito poteſt intelligi 2. Corinth. 11. dum ait: *Æmulor vos Dei æmulatione, deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.*

ANNO CHRISTI 1433.

Quoniam autem in eccleſia Romana, eam ſumendo pro congregatione papæ & cardinalium, univerſalis eccleſia tamquam in arce repræſentatur, ipſa dicitur ſancta, etiamſi papa ſit peccator & plures cardinales; licet ſic capta poſſet deficere. Sed ſi per eccleſiam Romanam univerſaliter eccleſia, quæ eſt congregatio omnium fidelium vel concilium generale rite & legitime congregatum intelligatur, utique illa errare in fide non poteſt, de qua credo eſſe intelligenda decreta, ſi quæ ſint, dicentia quod eccleſia Romana nulla hæreſis labe maculata eſt umquam nec potuit inquinari.

Quintum dictum replicantis, cujus impugnatio in ſequentibus apparebit.

Quintum dictum replicantis fuit de pace, circa illud quod dixeram, crimina publica eſſe punienda, ſi fieri poſſit, ſalva pace; quod dum oſtendam ſolutiones ſuas, datas meis reſponſionibus, non eſſe ſufficientes, impugnabo.

Sextum dictum replicantis.

Unde tranſeo ad ſextum, ubi dicit; quod leges non debent inferre facinoroſis & peccatoribus ſupplicium mortis, quamvis adduxerim auctoritates ſacri canonis & ſanctorum, quibus, ut docebo, non ſufficienter reſpondit; & rationes Alexandri, quamvis ſolutiones nec audivi nec legi in ſuis dictis, ut non putet quis partem meam debiliter eſſe fundatam. Ultra præmiſſa dicta ſanctorum, nonnulla in medium proferam.

Auctoritates quod leges humanæ poſſunt inferre ſupplicium mortis.

Primo occurrit illud Gregorii de quo 23. quæſt. 5. *Reos ſanguinis.* Ubi poſt multa ſubdit: „ Prohibetur illo præcepto quiſque ſua „ auctoritate in necem alicujus armari, non „ legis imperio reos morti tradere. Qui enim „ publica poteſtate functus, ipſius legis imperio malos punit, nec illius præcepti, ſcilicet: *Non occides*, tranſgreſſor, nec a cœleſti patria alienus habetur.

Item Auguſtinus ad Publicolam ait: „ De „ occidendis hominibus, ne ab eis quiſquam „ occidatur, non mihi placet conſilium, niſi „ forte miles ſit, aut publica functione teneatur, ut non pro ſe hoc faciat, ſed pro aliis, vel pro civitate, ubi ipſe eſt, accepta „ legitima poteſtate. „ Ecce quod Gregorius dicit imperio legis eſſe tradendos morti reos; & Auguſtinus, quod fungens publica poteſtate licite occidere poteſt. Et hoc habetur ead. quæſt. cap. *de occidendis.*

Amplius Auguſtinus 1. de civitate ait: „ Miles cum obediens poteſtati, ſub qua legitime conſtitutus eſt, hominem occidit, nulla civitatis ſuæ lege reus homicidii eſt: immo niſi fecerit, reus imperii deſerti atque contemti eſt. Paulo poſt infert: Itaque unde punietur, ſi fecerit injuſſus, inde punietur, ſi non fecerit juſſus. „ Ex quo arguit, quod habens poteſtatem exercendi legem, peccat, niſi reum mortis occidat.

Præterea Hieronymus ſuper Jeremiam, & habetur 23. quæſt. 5. „ Regum ait deliberatione, vi oppreſſorum peregrinorum, pupillorum & viduarum ne patiamini quidem „ ut veſtra conniventia eveniat eos ab aliis „ contriſtari; & ſanguinem innocentem ne effundatis in loco iſto. Homicidas enim & „ ſacrilegos, &c. non patiemini vivere. Si, „ inquit hoc feceritis, o reges Juda, tenebitis priſtinam poteſtatem. Rurſus idem ſuper „ Iſaiam ait, & habetur ead. quæſt. cap..., „ Non eſt crudelis qui crudeles jugulat: ſed „ crudelis ideo vocatur, quia crudelis patientibus eſſe videtur. Nam latro ſuſpenſus patibulo, crudelem judicem putat. Cap. ſequenti ait idem: Qui malos percutit in eo „ quod mali ſunt, & habet vaſa interfectionis, id eſt poteſtatem ut occidat peſſimos, „ miniſter eſt Domini. Item, idem ait ſuper „ Jeremiam: Homicidas & ſacrileg. & venenarios punire non eſt effuſio ſanguinis, ſed „ legum miniſterium. „

Porro Cyprianus martyr, & ead. q. c..., *Si audieris in una de civitatibus tuis, quas Dominus Deus tuus dabit tibi, inhabitare illic dicentes; eamus & ſerviamus diis alienis, quos non noſti; interficiens necabis omnes qui ſunt in civitate cæde gladii, & incendens civitatem igni, & erit ſine habitaculo in æternum.* Hæc ſunt verba ſacræ ſcripturæ Deut. 13. poſt quæ, paucis interpoſitis, ait Cyprianus. „ Quod ſi „ ante adventum Chriſti circa Deum colendum & idola ſpernenda hæc præcepta ſervata ſunt: quanto magis poſt adventum „ Chriſti, circa Deum colendum ſervanda ſunt, „ quando ille veniens, non ſolum verbis nos „ hortatus ſit, ſed etiam factis. Rurſus idem „ in 9. genere abuſionis, ut habetur 23. q. 5. „ *Rex* ait: Rex debet furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, patricidas & perjuros non ſinere vivere, filios „ non ſinere impie agere. Et circa hoc quod „ dicit de perjuris habet gloſſa: Intelligas de „ perjuris in cauſa criminali, qui ſcilicet ferunt in ea falſum teſtimonium. Tales enim „ merentur mortem. „

Item Auguſtinus cap. ſequenti, & originaliter de libero arbitrio lib. 1. dicit: „ Si homicidium eſt hominem occidere; poſſunt „ tamen alii alium occidere aliquando ſine „ peccato. Nam & miles hoſtem, & judex „ vel miniſter ejus nocentem, & cui forte „ invito atque imprudenti telum de manu „ fugerit, non mihi videntur peccare cum „ hominem occidunt; ſed nec etiam iſti homicidæ appellari ſolent. Et hoc conſonat „ huic quod in poſitione allegatum fuit ab „ Auguſtino in quæſtionibus Levitici, & hoc „ ſubſequenter ponitur: Tum homo juſte occiditur. Lex enim occidit, non tu. „

Am-

☞ Amplius Urbanus secundus & habetur ead. quæst. cap. *excommunicatorum*, dicit, excommunicatorum; glossa interlinearis, hæreticorum, qui excommunicati sunt. Ex. de hæreticis *excommunicamus*. „ Interfectoribus, pro„ ut in ordine Romanæ ecclesiæ didicisti, se„ cundum intentionem modum congruæ satis„ factionis injunge. Non enim eos homicidas „ arbitramur, quos adversus excommunicatos: „ glossa interlinearis, hæreticos; zelo catho„ licæ matris ecclesiæ ardentes aliquos eos „ trucidasse contingerit; ne tamen ejusdem „ matris disciplina deseratur, secundum teno„ rem, quem diximus, pœnitentiam eis indi„ cito congruentem, qua divinæ simplicitatis „ oculos adversum se complacare valeant, si „ forte quid duplicatis pro humana fragilita„ te in eodem flagitio incurrerint; „ videtis quod licet hæreticos pœna mortis punire, etsi solo zelo domus Dei hoc fieret, nullum esse peccatum, & hoc sup... dico ab eo qui publica fungitur potestate; tamen quia plerumque humana fragilitas in hoc aliquam passionem inordinatam admittit, mandat talibus aliquam pœnitentiam injungi, non pro nece ipsa, sed pro inordinatione voluntatis persepe admixta, aut odii, aut iræ, aut alterius alicujus cæcæ affectionis.

ANNO CHRISTI 1433.

Denique Augustinus ad Bonifacium 2. quæst. cap. *Quis etenim*, dicit post narrationem quod domus David pacem habere non potuit, nisi extincto Absalon. „ Si ergo viri sancti & pu„ blicæ potestates bella gerentes non fuerunt „ transgressores illius mandati: *Non occides*, „ quamvis quosque flagitiosos digna morte pu„ nirent; si miles potestati suæ obediens, non „ est reus homicidii, si imperio ejus quemli„ bet flagitiosum interfecerit; si homicidas & „ venenarios punire, non est effusio sanguinis, „ sed legum ministerium. Si pax ecclesiæ mœ„ stitiam consolatur perditorum; si illi zelo „ catholicæ matris ecclesiæ accensi, excom„ municatos interficiunt, homicidæ non judi„ cantur; patet quod malos non solum fla„ gellari, sed & interfici licet. Ex quo ma„ nifestum est, quod non solum licet malos „ flagellare, sed justitiæ auctoritate interficere. „

Si judicem sæcularem occidere reum non licet, cur signa ultimi supplicii, cruces, patibula, furcas & similia in patulo relinquimus? Aut ergo licet; aut si non licet, deponite, milites & judices populorum, deponite mortis torcularia, auferte hinc de terra benedictum lignum, in quo fit justitia. Quod si hoc facere iniquum est, consequens est ibi reos licite posse ad mortem torqueri; indubitanter affirmo quod ipsorum tormentorum avulsio incentivum præbet permaximum delinquendi.

Rationes ad idem. Prima.

Jam rationibus arguo: leges humanæ sic debent providere consistentiæ reipublicæ, ut tuta possit inter improbos innocentia conservari. Sed multi sunt adeo constricti peccatis, ut nullam pœnam timeant. Ergo tales, de quibus non speratur ut respiscant a malis, ultimo sunt supplicio feriendi, alioquin propter minimam aliam pœnam illatam a conturbatione justorum non conquiescent: sicut ergo tamquam membrum putridum, & de corpore politiæ debent resecari. Si dicas: providebitur per exilium aut perpetuum carcerem: Respondeo, non per exilium; quia etsi hic non; tamen alibi nocebit. Carcer autem perpetuus est pœna mortis. Et si non in prompto, tamen in necessaria sequela, si animus judicis non flectatur; quia tamen compertum est plures ex talibus prece aut pretio libertati donari, non est securum & sufficiens remedium contra laicos malos incorrigibiliter æstimatione humana.

ANNO CHRISTI 1433.

Amplius sic arguo: Lex talionis, etsi non quia judiciale veteris legis, locum modo habeat, tamen tenet quoad hoc, quod pœna æquari debet culpæ, modo possibili homini: igitur auferens alteri injuste vitam, ac per hoc homicida, debet juste perdere et vitam. Nam si aliqua minori pœna puniretur, non fieret adæquatio pœnæ & culpæ, non servaretur justitia distributiva; nec sic dicendo, nimium succendo ollam, de qua in præfatione positionis meæ locutus sum, quia omnis virtus in medio est quoad nos: licet aliquando medium rei interdum excedere videatur, ut est in actu fortitudinis, in quo fortis post electionem, in executione debet assumere furorem, sicut de Hectore narrat Arist. quod sanguis exibat per nares, scilicet ex furenti animositate; & licet talis ad excessum vergere videatur, tamen non sic est, sed est in medio, ut oportet, quando oportet, cum quibus oportet circumstantiis. Sic opera magnanimitatis & magnificentiæ apparent excedere medium, sed non excedunt, cum fiant ut recta ratio judicat. Ita in proposito, occidere hominem reum, juxta formam legis, servato ordine juris & pace salva boni communis, est virtuosum, & medium, cujus extrema sunt per excessum, occidere quando non oportet, vel quem non oportet, vel quomodo non oportet, & cum quibus non oportet circumstantiis; & per defectum, non occidere quando, quomodo & qualiter oportet. Non ergo desisto in hoc fundere aquam moderationis in punitione peccatorum.

Responsio ad rationes adversarii.

Ad rationes contra dicta ista & pro suo factas, ad istam contra distinctionem Augustini de flagitiosis & facinorosis, dico quod hanc distinctionem facit Augustinus, verum est: quod aliquando unum pro reliquo accipit, ut patet in cap. *Quis etenim*, nuper allegato, in quo flagitiosos dicit digna morte puniendos, in lib. de decem chordis vocat illos facinorosos; hoc tamen semper est verum, quod aliis nocentes lege puniuntur.

Cum allegat Scotum, 15. di. *quarti fui*, ubi dicit, quod adulterium majus est peccatum quam furtum, & magis debet puniri. Dico quod si Scotus contradiceret Augustino, non reciperem eum, per regulam a magistro Jo. de Ragusio positam, & a magistro de Rokasana adversus illum allegatam: cum doctores doctoribus contrariantur, recipiendi sunt antiquiores & majoris auctoritatis junioribus & minoribus. Sed dico quod non contradicit. Nam non arguit quod furtum, quod utique nocet, non puniatur; sed arguit quod non debet in lege nova puniri pœna mortis, quia magis videtur pœna mortis, data in veteri lege, si qua esset contra furem simplicem, revocata per misericordiam evangelicam, quam pœna contra adulterium, quam dicit revocatam ibi: *Mulier, nemo te condemnavit, nec ego te condemnabo; vade, noli amplius peccare*. Idem tamen doctor tacet contra meum opponen-

ANNO CHRISTI 1433.

nentem, quod judex humanus potest juste occidere, quos aut lex data jubet generaliter, aut Deus specialiter ad personam expressa jussione. Dico tamen de furto, quod pro eo lex humana potest juste pœnam mortis infligere pro quantitate & qualitate criminis & aliis debitis circumstantiis, cum sit reipublicæ turbativum, & inferiorum potestatum valde oppressivum. Henricus enim de Gandavo 11. quodlibet quæstione qua quærit: Utrum in lege nova liceat occidere quemquam pro solo furto; dicit in substantia, quod causa occidendi unum habet ex parte facti, quia vergit in præjudicium Dei aut proximi; alterum ex parte occidendi, quia incorrigibilis apparet. Ultra ait, quod furtum dat causam occidendi ex parte facti, quia est contra legem naturæ & pactum humanæ societatis, sicut dicit Tullius 3. lib. de Officiis. Ex parte occidendi furtum dat causam, aut ex magnitudine rei furatæ, aut ex assiduitate furandi. Dicit ultra: quod lex nova nullam hujusmodi pœnam mortis infligit, sed in hoc legi naturæ, infligendam relinquit, ut crudelitas non ei imputetur, sed legi naturæ. Et in hoc lex naturæ est majoris justitiæ, quam lex Moysi. Nam lege veteri dictante pœnam talionis, lex naturæ dictavit Achor lapidari. Hæc ex illo. Et in hoc fundatur, legem humanam pro furto pœnam mortis indicere, quod lex naturæ, de qua illa radicatur, hoc dictat. Ratio autem cur furto major pœna taxetur quam adulterio est, nam pœna est pœna & medicina, & pœna culpæ præteritæ medicina, respectu futuræ, ne fiat: & sicut Thomas dicit, secunda secundæ quæst. 108. art. 4. in pœnit. Licet in eo quod pœna debeat adæquari pro posse culpæ, non tamen semper in eo quod medicina. Aliquando enim propter pravitatem ad unum vitium major pœna, ut est medicina, infligitur, licet ille minus peccaverit, quam alteri, ubi est minor pravitas, & qui magis peccavit, ut adolescente & sene idem peccatum carnis in specie committentibus, licet gravius senex peccet quam juvenis, quoniam, teste Seneca, juvenis luxuriosus peccat, senex insaniit; tamen juveni major pœna imponitur, eo quod magis pronus, & omnino indiget majori retinaculo. Sic in proposito proniores videntur homines ad capiendum aliena, quod fit in furto, quam ad adulterium: ideo licet furtum sit minus peccatum quam adulterium, gravior pro eo pœna determinata est. Cupiditas enim omnium corda etiam senum occupat & lacerat, Jer. 6. *Omnes avaritiæ student a minimo usque ad maximum, & a propheta usque ad sacerdotem, cuncti faciunt dolum.*

Cur furto major pœna taxetur lege humana quam adulterio.

Secunda pars primi puncti. Contra solutiones adversarii.

Ostenso quod dicta replicantis, in quibus cum eo non consentio, non sunt vera, quod fuit primum principale hujus puncti, restat ostendere, quod rationes meas non solvit.

Primum corollarium suæ quæstionis contra primam rationem.

Ad primam auctoritatem Augustini lib. de Ordine, &c. dicit, quod non est verisimile, quod Augustinus tale & tantum scelus vellet fieri, quod scit a Domino esse prohibitum, & in hoc verum dicit opponens meus; si loquatur de tolerantia, in hoc non est sustinendus, quia nec hoc fundat in scriptura sacra, & manifeste præcepto Dei contradicit. Istud non videtur verum est mirabile; sic Augustinum palam negare & dicere, quod dictum suum non fundetur in scriptura sacra: immo præcepto Dei contradicat: nec unquam in moralibus materia audivi sic negari B. Augustinum, nisi forte ubi suum dictum ipse retractavit. Legatur liber Retractationum, illud de tolerantia meretricum non reperitur retractatum. Quod etiam præcepto Dei in lege nova hoc contradicit libenter audirem. Dominus præcepit zizania cum tritico reservari usque ad messem judicii. Nec sufficit dicere: Prohibitio est dum mali sunt occulti. Bene enim concedo, si sint occulti, non sunt per punitionem judiciariam puniendi, & hoc etiam dicit B. Hieronymus per me & per meum opponentem allegatus: sed etiam ubi jam sunt noti, si imminet in eorum extirpatione periculum eradicationis bonorum, tunc mali sunt sinendi; & hoc etiam ex textu patet. Nam discipuli dixerunt patrifamilias: *Nonne bonum semen seminasti in agro, & unde habet zizania?* Jam ergo discernebant zizania ibi esse. Est ergo generale quod mali sunt reservandi cum bonis ex illo præcepto Domini: *Sinite*, quandocumque in eorum punitione imminet periculum evulsionis bonorum, non in favorem zizaniæ, sed tritici.

Idem in similitudine de sagena, de decem virginibus, quinque prudentibus, & quinque fatuis; in nuptiis, ad quas Deus jubet compellere intrare quoscumque inventos per fidei sacramentum, bonos & malos. Ipsemet opponens alibi allegat pro se Scotum in 15. dist. 4. ubi dicit Scotus: Præceptum in lege veteri de punitione adulterii revocatum in nova, *Nemo te condemnavit, nec ego te condemnabo; vade*. Quod si adulterium in lege nova verbo Domini relaxatum est quoad pœnam, hoc est, non est punitum, quomodo vult opponens, simplex meretricium lege nova esse puniendum per hominem? Concordet hæc duo dicta, & ostendat ubi Dominus hoc simplex meretricium præcipit his puniri per hominem aut apostolica doctrina? Sæpe habemus, quod fornicatores regnum Dei non possidebunt: sed hoc arguit, quod est prohibita ista fornicatio, quod est peccatum mortale, quo excludentur tales a regno cœlorum, non ab ecclesia militante; quod a Deo punientur in finali judicio; non probat quod ab homine aut quod hic Deus omnes tales puniat. Magna enim est differentia facienda inter prohibitionem & punitionem. Item, attente in punitione consideranda est, an dicat scriptura quando punitio fiet, an hic, an cum in finali judicio Dominus cum ventilabro separabit granum a palea, triticum a zizania. Nec ex tolerantia hujus peccati arguitur, quod ecclesia injuste maleficos convictos excommunicat. Excommunicat enim ecclesia militans non pro isto peccato, sed pro illis quæ aut turbant ecclesiam, aut bonum commune, aut pro mortalibus, etiam a quibus facile est multitudinem abstinere, ut in positione circa tertiam propositionem primi puncti dictum fuit.

Nota.

Contra solutionem secundæ rationis.

Ad illam de tolerantia Judæorum dixit, quod ad litteram intelligitur de inimicis David, non de Judæis; & ultra, secundum Scotum, quod non sunt permittendi libere male agere, &c. Dico, quod est bene verum, quod si nocerent Christianis sollicitando ad infidelitatem vel hæreses, aut malos mores, non sunt permittendi: sed dico, alias sunt permittendi vivere; & ad hoc beatus Thomas auctoritatem

tem allegavit ; allegavi etiam tunc auctoritatem Paſchaſii papæ , allego modo decretum concilii Toletani tertii , de quo habetur di. 45. de Judæis, ubi ſic dicitur : „ De Judæis „ præcipit ſancta ſynodus nemini deinceps ad „ credendum vim inferre. Cui enim vult Deus „ miſeretur , & quem vult indurat . Non e- „ nim tales inviti ſalvandi ſunt, ſed volentes, „ ut integra ſit forma juſtitiæ. „ Nec ideo reſervantur ſolum propter fructum qui ex eorum converſione venturus eſt eccleſiæ , ſed propter cauſas dictas in poſitione. Quid ſi teſtimonium fidei habemus ab hoſtibus, & quod in figura repræſentatur nobis quod credimus? præterea addo nunc, quod eis Dominicæ paſſionis recens memoria vigoratur. Dicit etiam magiſter Nicolaus de Lyra , quod iſte textus intelligatur de Judæis ; tamen in fine dicit, quod allegorice exponitur de Chriſto per David figurato, & de Judæis, qui illum in ſepulcro fecerunt cuſtodiri, qui pro pœna fuerunt per Romanos captivati & per orbem diſperſi , & tamen ad veſperam hujus mundi convertentur ad Chriſtum. Gloſſa ordinaria dicit, credo quod accipit ab Auguſtino : Hoc ſpecialiter de Judæis poteſt accipi . Præterea ne Judæi funditus pereant , diſperſi quidam ſunt, ut ad converſionem provocentur. Vult ut eccleſia ab inimicis teſtimonia veræ legis habeat, ideo pro eis orat dicens: Ne occidas eos qui me occidunt ; ſed maneat gens Judæorum cum ſigno circumciſionis ſabbati & phaſe, ut Cain ſignum habuit, ut eum nemo occideret; & ita gens illa habens ſignum ſuum non eſt occiſa, quia neceſſaria eſt credentibus ; & in ipſis præciſis oſtenditur, quæ ſit miſericordia in ſervis . Ideo, ne occidas, ne quando populi, etſi non modo, obliviſcantur mei, ſi non ſint teſtes legis & mortis. Ne occidas, ſed diſperge per omnes gentes , illos ſcilicet Judæos , qui portant nobis codices. Hæc ex gloſſa ordinaria, ex qua patet, quod textus allegatus intelligatur ſecundum allegoriam de Judæis, & quod ſunt tolerandi.

Ad aliam de uſuris, quia de repudio pretii dicit, quod hoc fuit, quia populus ille erat duræ cervicis, &c. arguo; ſi propter duritiam populi aliqua mala Dominus in lege veteri dimiſit inulta, & hoc ad vitandum majus malum, cum hoc ratio dictet; cur modo idem homo non faciet , cum hoc dictamen ſit morale ? Fateor legem novam eſſe perfectiorem lege veteri multis modis, & quod omnia publica mortalia prohibet & judicat puniri correptione fraterna & auctoritate judicii; ſed hoc in ſuo tribunali, & per ſuum executorem.

Tribunal autem divinæ legis eſt forus conſcientiæ, & ultimum judicium: executor divinæ legis Deus eſt, aut angeli, aut homo ut Deus, id eſt Dei vicarius. Etiam per ſimilitudinem in conſcientia cujuslibet pœnitentis aliquo modo judicium divinæ legis erigitur, dum ibi reperiuntur accuſator, teſtes, judex & tortor; licet proprie non eſt ibi judicium, quia ejuſdem ad ſeipſum non eſt juſtitia, niſi metaphorica, juxta doctrinam Ariſtotelis 5. Ethicorum.

Ad illam de Moyſe, percutiente Ægyptium, contradicit eum de Lyra , quod Moyſes non peccavit, &c. Expreſſe Auguſtinus dicit, quod juſtitiæ regulam exceſſit; ex ſerie textus Exodi patet , quod nondum acceperat ducatum populi . Nam de occiſione Ægyptii agitur 2. cap. & de aſſumptione principatus in populo in 3. Et ne credatur , quod hoc præpoſtere dictum ſit, dicitur circa finem ſecundi capituli poſt interfectionem Ægyptii & fugam Moyſi in terram Madian. *Poſt multum vero temporis mortuus eſt rex Ægypti , & ingemiſcentes filii Iſrael vociferati ſunt , aſcenditque clamor eorum ad Deum , &c.* ut ibi , & in principio tertii capit. quomodo Moyſes aſcendit ad rubum , quem vidit ardere, ſed non comburi., & ibi Dominus de illo locutus, dedit ſibi ducatum , cum ait : *Veni , mittam te ad Pharaonem* , &c. Alexander de Hallis in 3. dicit cum Auguſtino , loquente de Petro & Moyſe contra Fauſtum , quod poſtquam ille percuſſit Malchum, & iſte Ægyptium , uterque ad regimen aſſumptus eſt, uterque etiam tunc non deteſtabili immanitate, ſed emendabili animoſitate, juſtitiæ regulam exceſſit, uterque odio improbitatis alienæ; iſte fraternæ, ille Dominicæ.

Ad rationem de Jephte, quomodo peccavit, & non legitur peccatum fuiſſe punitum ; ad illam & multas alias auctoritates dicit, quod etſi Dominus aliqua peccata non legatur puniviſſe, hoc quadam diſpenſatione fecit. Non ſic autem homo poteſt ; quem neceſſe eſt ſequi legem, non interpretari, cum ſit ei ſubditus. Miror de iſta reſponſione, dicit opponens, quod Deus diſpenſat, dum non punit. Si diſpenſare eſſet indulgere , non eſſet difficultas, quod non puniendo diſpenſaret, id eſt indulgeret ſeu remitteret ; & quod homo aliquando non punit, eſt non quia proprie indulgeat , ſed quia vult majus malum vitare , ideo minus tolerat ; aut quia lege, juxta quam fert judicium , ſcilicet humana , non habet quid pro tali delicto puniat, ideo tolerat; ſed hoc eſt extenſo nomine de diſpenſatione locutum ; Si proprie loquamur, diſpenſatio eſt vel juris declaratio , vel juris relaxatio , ut dicunt multi doctores . Horum differentia , ut ait Godefridus in Fontibus in ſuo quodlibeto, accipitur ex hoc, quod quædam ſunt mala, quia prohibita: in iſtis diſpenſatio non eſt, niſi amotio prohibitionis, ut ſic res ſuæ naturæ relinquatur; & ſic diſpenſatio eſt juris relaxatio. Alia ſunt prohibita, quia mala ; & quia quæ ſunt hoc modo mala regulariter, in aliquo caſu ſunt bona, diſpenſatio in illis non eſt ſolum amotio prohibitionis , quia adhuc eſſet res mala illa amota , ſed eſt determinatio caſus, in quo id quod regulariter eſt malum, non eſt in caſu malum , nec propter illum facta fuit prohibitio. Et hæc diſpenſatio eſt juris declaratio . Nullo horum modorum Deus diſpenſat , cum aliquod peccatum mortale non punit: non primo , nam non tollit prohibitionem , ſic enim ſolveret legem , & non impleret: contra ſeipſum, dicentem: *Non veni ſolvere legem , ſed adimplere*, Matth. 5. Non ſecundo , quia tunc cum non puniret , iſte actus ; qui eſt culpa mortalis regulariter , non eſſet tunc culpa mortalis , & hoc non eſt verum. Nam nullus diceret, quod mulier in adulterio deprehenſa, non peccavit mortaliter, quam tamen non punivit . Præterea ſi non puniat Deus ex diſpenſatione , cum nos ad miſerendum inſtruat , Luc. ſexto : *Eſtote miſericordes, ſicut pater veſter cæleſtis miſericors eſt,* ad diſpenſandum nos docet . Tunc ſic, nullus peccat faciens juxta Chriſti doctrinam.

ANNO CHRISTI 1433.

Cur Judæi permittuntur vivere.

Contra ſolutionem ad tertiam.

De foro & tribunali Dei.

Contra ſolutionem ad quartam.

Contra ſolutionem datam ad rationem de Jephte.

☞ Ipſe autem nos docet ut indulgeamus & miſereamur aliorum peccatis: ergo hoc faciendo non peccamus. Docet etiam ad Epheſ. 4. benignitatem & miſericordiam, dum ait: *Eſtote invicem benigni, miſericordes, donantes invicem, ſicut & Deus in Chriſto donavit vobis*. Et nullus diceret, quod implendo doctrinam apoſtolicam peccatum committatur.

ANNO CHRISTI 1433.

In quo vult Deus quod homo eum imitetur.

Præterea totum oppoſitum dicti opponentis dicit Alexander de Hallis. Nam ipſe opponens vult quod imitemur Deum in puniendo peccata, & non in relaxando; & doctor præfatus oppoſitum dicit manifeſte. » Nam, ut » ait, Deus non vult imitari a nobis, quoad » opera potentiæ, nam in hoc Lucifer pec- » cavit: nec quoad opera ſapientiæ, quia ſic » Adam peccavit: ſed quoad opera bonitatis. » Non autem quoad opera juſtitiæ punitivæ, » niſi ab his qui funguntur publica poteſtate; » ſed vult quoad opera pietatis; & allegat » illud: *Eſtote miſericordes*, prius allegatum. »

De Jephte vero ſi ſacrificavit filiam corporaliter, an non; & ſi peccavit, dicit quod ſecundum de Lyra, ſunt de hoc opiniones. Eſt verum quod de Lyra multa circa hoc dicit, tangens propoſitam ſententiam & Hebræorum. Tamen dicit pro ſua ſententia. » Sic » fecit Jephte filiæ ſuæ, ſicut voverat. eam » interficiendo & offerendo in holocauſtum. » Secundum quod dicunt expoſitores catholi- » ci. Unde dicit Hieronymus quod fuit in- » diſcretus in vovendo, & impius in adim- » plendo: ſecundum iſta ergo non ſolvitur » ratio, quia peccatum ejus fuit mortale pec- » catum, & tamen non legitur punitum. Di- » cit ultra, quod Hebræi dicunt, quod eam » non immolavit; & multa ibi ponit, ſic in- » gerens ſine judicio & aſſertione per modum » collationis; dici poteſt quod filia Jephte » non ſacrificata Domino per mortem corpo- » ralem, ſed potius civilem ſive ſpiritualem, » eo modo quo religioſi dicuntur mundo mor- » tui; & diffuſe proſequitur. Itaque ſi eam » occidit, ratio mea currit; ſi non, non. »

Contra ſolutiones ad rationes ſumptas ex zizaniis.

Ad rationes ex novo teſtamento: Ad primam de zizaniis, dicit quod pro hoc non vult Dominus quod peccata publica non puniantur, data pertinacia, & habita opportunitate; ſed quod dubia, incerta, ut occulta: allegat verba Hieronymi pro hoc. Dico, quod etſi de dubiis prohibeamur judicare, ſecundum verba beati Hieronymi per me &, eum allegata, tamen & de manifeſtis verbum Salvatoris *Sinite*, &c. intelligitur, dum puniendo mala, imminet periculum veriſimile punitionis bonorum: tunc enim locum habet ratio, &c. toleranda ſunt zizania, ne forte colligendo illa ſimul eradicetur & triticum. Cum enim finis imponat ordinem & rationem mediis, quæ ſunt ad finem, ex ratione finis ſumenda eſt ratio eorum quæ ſunt ad ipſum. Unde cum Dominus prohibuit colligere zizania propter hunc finem, ne eradicaretur triticum, ubi idem periculum de eradicatione tritici reperitur, tunc ceſſandum eſt ab evulſione zizaniorum. Conſervatio enim tritici eſt finis intentus a patre familias; ſi igitur ſunt publica mala, ſed non poſſunt puniri, niſi juſti puniantur cum eis; aut quia iſti ab illis ſeparari aut diſcerni non poſſunt, aut quia adhærent aliquo modo illis, ſecundum Gregorium, melius eſt tolerare malos, quam punire bonos; quia inſontem & juſtum non occides, ut dicitur Exod. 23. Ab hoc excipitur, ſi tolerando malos ut parceretur bonis, ſequeretur majus ſcandalum & majus malum, quam puniendo bonos, quia in tali caſu non eſſet parcendum tritico.

Allegat auctoritatem Origenis homil. 21. ſuper Joſue cap. 15. ubi dicitur, *Jebuſæum autem habitatorem Jeruſalem non poterunt delere*, &c. Iſta auctoritas eſt pro me & contra allegantem, quoniam ad manifeſta peccata, ... eſto ergo, quoniam non poſſumus ejicere omnes iſtos, qui nos conculcant; ſaltem quos poſſumus, quorum peccata manifeſta ſunt, ejiciamus; ubi dat intelligere, quod aliqua ſunt peccata manifeſta, quæ non poſſumus ejicere, & ita ſunt toleranda, quia dixit: quoniam non poſſumus ejicere omnes iſtos qui nos conculcant. Subdit: ſaltem quos poſſumus, &c. Dicit autem quod omnia manifeſta quæ poſſumus punire, puniamus; & hoc placet mihi, & eſt pro dictis meis: de occultis concordat mecum, quod multa mala ſunt mixta bonis in eccleſia militante. Dicit conſequenter, quod per omnes parabolas allegatas ſolum arguitur, quod ſunt mixti mali cum bonis, & cum malitia eſt occulta toleratur, quod non videtur omnino concordare cum prima parabola; nam dicitur quod ſervi dixerunt patrifamilias: *Nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro, & unde habet zizania?* Igitur illi diſtinxerunt inter zizania & triticum, nec ignotum erat illis eſſe ibi zizania; tamen illis volentibus ea eradicare dictum eſt. *Sinite ea creſcere uſque ad meſſem*. Prætera de nuptiis, ubi congregati ſunt boni & mali Matth. 22. Erat ibi non habens veſtem nuptialem, quem bene diſcernebant, & dijudicare poterant non habere virtutem caritatis, ſicut diſtinguitur manifeſte habens veſtem nuptialem a non habente: tamen manſit in nuptiis, uſque dum venit rex, quod erit in finali judicio, aut in morte cujuslibet. Patet ergo ex hoc, quod aliqui mali etiam publice tolerantur cum bonis; verum hoc fit, aut quia hic non habent ſuum judicem, aut quia non poſſunt convinci de malitia ſua, aut quia non eſſet pax ſalva, ſi punirentur, aut alia rationabili cauſa.

Contra tionem ficu.

Ad illum de ficu dicit, quod ſi ſint aliqua peccata ſpecialiter tecta hypocriſi, poſſent ad tempus tolerari; ſed poſſet tantum in hypocriſi creſcere, quod poſſet ejici & puniri. Hæc ratio non ſolvit. Nam conſtabat tribus annis ficum non habere fructum, tamen tolerabatur: ergo ubi conſtaret aliquem non habere fructum boni operis tribus annis veteris legis ſcriptæ, & aliqua parte legis gratiæ, adhuc aliqua rationabili cauſa expectatur & permittitur, ſi ſaltem illo tertio anno, ſcilicet in tempore gratiæ, fructificet.

Contra tionem Samari

Contra ſolutionem de peccato Samaritanorum, dixit quod Dominus ideo prohibuit diſcipulos punire, quia hoc faciebant zelo vindictæ. Si Samaritani puniendi erant, debebat Dominus inſtruere diſcipulos, quomodo corrigerent non zelo vindictæ, ſed amore juſtitiæ. Tamen hoc non fecit, & manſit peccatum eorum inultum: & hoc propter duo bona: primo propter meritum diſcipulorum, qui habuerunt patientiam; ſecundo propter fructum converſionis Samaritanorum. Hoc teſtatur Ambroſius in poſitione allegatus, dum ait: » Non ſemper in eos qui peccaverunt eſt vin- » di-

» dicandum, quia nonnumquam plus prodeſt » clementia, tibi ad patientiam, lapſo ad cor» rectionem.» Denique Samaritani citius crediderunt, a quibus hoc loco ignis arcetur.

ANNO CHRISTI 1433. Contra ſolutionem de pace ſalva.

Quoniam propter anguſtiam temporis non poſſum proſequi ſingula, ad principalia puncta de cætero conſiderationem meam convertam. Venio igitur ad reſponſionem opponentis, quam fecit de pace ſalva, ipſe poſuit duplicem pacem, ſcilicet Dei & mundi. Primam tripliciter ſubdiviſit, ſcilicet hominis ad Deum, ad ſe, & ad proximum; deduxit quod iſta ſine virtutibus non ſtabilitur, quia habita pace ad Deum, ſubſequitur pax hominis ad ſe, & ad proximum. De ſecunda pace, ſcilicet mundi, dixit quod ſæpe illa eſt fuſcata & fallax, &c. Per hoc ad auctoritates canonum & doctorum, & ſtatim ad unum per dominum ſe expedit.

Circa iſta imprimis dicendum eſt opponenti, quod pacem inſufficienter diviſit in pacem Dei & mundi, pacem mundi vocando eam, quæ in poſſeſſione temporalium bonorum conſiſtit. Cum ſecundum Auguſtinum 19. de Civitate: Pax hominum ſit ordinata concordia; & ſecundum Dionyſium 11. cap. de Divinis nominibus, pax ſit omnium unitiva & conſenſus operativa. Ideo quot modi ſunt concordiæ aut unionis hominum, tot ſunt modi pacis; uniuntur enim homines Deo per caritatem 1. Corinth. 6. *Qui adhæret Deo unus efficitur cum illo*; ſecundum hoc eſt pax Dei. Uniuntur etiam homines ad invicem per amicitiam, & quia illa eſt triplex, ſcilicet propter honeſtum, propter utile, propter delectabile; illa pax, quæ ſuper amicitia propter honeſtum fundatur, eſt pax virtuoſa, aliæ duæ, quæ ſuper amicitia propter utile & propter delectabile fundantur, non ſunt veræ paces, ſed fictæ, fuſcatæ, & interdum dicuntur: pax mundi, &c. videtur cepiſſe opponens, quam pacem non laudant morales, quia tantum durat quantum amicitia, in qua firmatur; & illa tantum quantum bona utilia aut delectabilia. Statim autem illis deficientibus turbatur. Ideo Gregorius dicit: » Quieto mari, » etiam imperitus navem dirigit, turbato au» tem tempeſtatis fluctibus, etiam nauta pe» ritus ſe confundit.» Obmiſit ergo opponens meus, pacem virtuoſam in amicitia propter virtutem fundatam, & propter bonum honeſtum, de qua morales philoſophi locuti ſunt, quam leges humanæ pro fine ſibi præſcribunt, per quam manet inter homines tranquilla converſatio, ex hoc quod illi ad virtutes trahuntur. Nam audacia per vim legum reprimitur, & nocendi facultas cohibetur, ut tandem, qui metu a malo abſtinuerint, per conſuetudinem voluntarie abſtineant. Hæc pax quoddam bonum divinum eſt, ſicut & bonum commune vel gentis, ut ait Ariſtoteles. Differt tamen a pace Dei, cum inter gentiles moraliter viventes reperiri poſſit, ubi non eſt fides, inter quos tamen non eſt pax Dei, quæ in caritate firmatur. Quia ibi non eſt fides; igitur nec caritas. Fides enim eſt ſubſtantia ſperandarum rerum. Hebr. 11. Iſta pax politica & moralis ad pacem Dei diſponit, quia angelus pacis in ſciſſura cordium non habitat. Nam in pace factus eſt locus ejus, ait propheta; hinc eſt quod de iſta pace boni communis multum ſolliciti fuerunt omnes juſti rectores, propter quam leges ſtatutæ ſunt; pro qua ſervanda aliqua mala toleranda a ſanctis judicantur, ut allegavi in propoſitione; non ideo quod iſta ſit præponderanda paci ad Deum: ſed ideo per illam venitur ad pacem Dei; & illa turbata, fit major offenſa Dei. Si civitas confundatur, nonne ſequuntur homicidia, rapinæ, ſacrilegia, eccleſiarum oppreſſiones & alia omnia peccata? Scitum eſt quid dicat Seneca in declamationibus: Multitudo, ait, mota non ſervat modum. Igitur ſancti & juſtiſſimi rectores politiarum, ut pax communitatum ſervetur; toleraverunt aliqua mala: non quia illa placerent; ſed ne dum vindicare ſatagerent, tumultus fieret in populo, & inde majora peccata ſurgerent, & major Dei offenſa. Itaque minora tolerantur, ut major Dei offenſa vitetur. Hæc eſt cauſa cur tantum de pace ſalvanda loquitur Auguſtinus in plurimis paſſibus librorum ſuorum contra epiſtolam Parmeniani & Apoſtolus 2. Corinth. 12. multitudinem peccantem non minatur corrigere; ſed prædicti ſuam pro illa humil.... & luctum; doctoreſque concorditer mitius agendum cum multitudine aſſeverant, quam cum perſona privata. Non autem propter pacem illam, quæ eſt in bonorum fortunæ pacifica poſſeſſione aut delectationum perituraram tranquillo uſu: quoniam iſta fallax eſt nec duratura; magis etiam interdum veræ paci cum Deo nociva, quam ad illam promotiva. Putavit forte meus opponens, eodem modo eſſe regendum hominem ſolitarium & politicum, quod fieri non poteſt. Qui enim ſolitariam vitam ducunt, non ſubjiciuntur legibus principum, ſed ſunt liberi ab illis 2. Corinth. 3. *Ubi ſpiritus Domini, ibi libertas*: Unde illis non ſunt neceſſariæ virtutes politicæ; ſed ſufficiunt theologicæ & infuſæ. Qui vero politice vivunt, ad bene vivendum virtutibus & legibus neceſſario indigent. Primis ſufficit pax Dei, ſecundis neceſſaria eſt pax politica. Quoniam autem naturale eſt homini in ſocietate vivere, quod loquela, quæ eſt propria homini, declarat, per quam unus alteri ſuos cogitatus exprimit, dicente beato Auguſtino, in Enchiridio; » Etenim propterea verba inſti» tuta ſunt, ut eis quiſque in alterius noti» tiam cogitationes ſuas proferat; » oportuit fundari politias, provincias & regna in quibus humanæ indigentiæ ſubvenitur, quod in ſolitudine fieri non poterat: ideo ſapiens ait Eccleſiaſtes 4. *Melius eſt eſſe duos quam unum; habent enim emolumentum mutuæ ſocietatis*. Quemadmodum in rebus naturalibus ſunt duplices proprietates; quædam ſequentes materiam, quædam formam; & illæ, quæ materiam ſequuntur, ſunt imperfectionis; quæ vero formam, perfectionis: ſic in homine, mortale ſequitur materiam, ſcilicet quia compoſitus eſt ex contrariis; rationale animam. Et in artificialibus, in cultello, quod poſſit contrahere rubiginem, inſequitur materiam ejus, ſcilicet ferrum. Quod vero poſſit ſcindere, quod perfectionis eſt, formam attinet. Sic eſt in politia, in ea homines pro magna parte imperfecti, ſunt materia: ſed ordo civium ad ſuum primum, & ad invicem, eſt forma; ex prima pullulant multa mala, ex ſecunda bona. Nam ea parte bonum commune eſt quid optimum & divinum. Unde Gen. 1. cum dictum eſſet de quolibet, *quod eſſet bonum*; de

ANNO CHRISTI 1433.

☞ omnibus dictum est, quod *erant valde bona*.

ANNO CHRISTI 1433.

Velle igitur esse politias sine peccatis, est velle esse politiam ex alio quam ex hominibus; sicut velle habere cultellum, qui non posset rubiginari, est velle habere cultellum non de ferro. Velle autem homines omnes esse solitarios, est velle contra eorum naturam, & tollere de rebus majus bonum. Unde putando evitare illo modo mortalia peccata publica, inciditur in majus malum, quam est illud quod vitatur, quia natura humana denaturatur: ideo necesse est ut si bene vivat, sit melior homine; & si male, pejor bestia; & quoniam arbitrium hominis est valde volubile & fragile, non est bonum imperfectos solitariam ducere vitam; quia cum impugnantur a carne, a diabolo, non habent auxiliatorem hominem, ideo periculosissime cadunt. E contra in communitate viventes habent adjutorium hominum, ideo firmius stant. Proverb. 18. *Frater qui juvatur a fratre civitas firma*. Non ergo immerito sancti & doctores habuerunt de pace boni communis & ecclesiæ tantam curam, ut sonant eorum auctoritates. Unde si opponens ad illas voluit respondere ad unum *per Dominum*, debuit dicere *amen*, hoc est quod sunt veræ & concludunt. Nec erat dicendum, quod tanti doctores respexissent magis pacem politicam temporalem quam spiritualem, intelligendo per pacem politicam temporalem illam quæ in fruitione, aut magis proprie, usu temporalium bonorum fundatur, quam ipse dicit esse incertam, nec veram pacem, etiam ab hostibus securitatem allaturam, sed magis fraudulentam, illusivam, & sæpe criminibus involutam. Absit enim quod illi sancti pro tali pace dixissent toleranda esse aliqua mala publica mortalia; sed hoc dixerunt, pro illa pace politica, quæ fundatur in virtute & amicitia propter honestum, etiam loquendo moraliter. Non tamen plus ad illam quam ad pacem Dei in caritate fundatam aspexerunt; immo minus ad istam oculum verterunt, ut veniretur ad illam veram pacem, quæ est Dei; quia per illius turbationem turbatur & illa pax Dei; & hoc de toto primo puncto principali.

Quantum ad secundum punctum principale, ostendere propono falsitatem sex dictorum opponentis.

Actus primi diei. Contra primam suppositionem adversarii, quod sacerdotes & ecclesiastici non fuerant subjecti de jure potestati sæcularium.

Primum dictum ejus est & prima suppositio: In primordio fidei Christianæ vixerunt sacerdotes ac clericorum omne collegium, sub principum sæculi coactiva jurisdictione, usque ad tempora Constantini primi, Romanorum imperatoris. Si intelligere vellet, quod hæc subjectio clericorum sub potestate sæculari, non erat de jure & justitia; sed de facto aut injuriosa violentia tempore primitivæ ecclesiæ, in quo sancti martyrizabantur & opprimebantur, nec poterat ecclesia tunc resistere tyrannidi illorum principum; hoc concederem: sed modicum proficeret opponenti, etenim super hoc sic intellecto, male fundata dicta sequentia. Sed si intelligat, quod hæc subjectio clericorum erat justa, sicut videtur sentire ex decursu suo, dico hoc non posse esse verum; quod patet. Primo sic, quatuor fuerunt principales orbis monarchiæ, ut habet beatus Augustinus in libro de Civitate Dei, & chronicæ authenticæ testantur: Prima fuit apud Assyrios inchoata per Ninum filium Beli, per quem publice idola sunt inventa nomine patris sui, ut Magister dicit in historiis, licet aliqui de nimio faciant difficultatem; & duravit regnum Assyriorum mille ducentis quadraginta annis, secundum eumdem Augustinum libro 4. de Civitate Dei. Secunda monarchia transiit ad Judæos & Persas tempore Darii & Cyri & aliorum regum, ut patet in Daniele. Tertia fuit apud Græcos & Ægyptios, quæ tempore Alexandri Macedonis floruit, ut apparet 11. Machabæorum 1. Quarta fuit apud Romanos. Quatuor ista regna vel imperia designata sunt in visione Nabuchodonosor regis, dum vidit statuam auream, ut patet per expositionem Danielis in 2. cap. consequenter ibi dicitur: *Post ista quatuor regna suscitabit Deus regnum cæli, quod non dissipabitur, & regnum ejus populo alteri non tradetur. Comminuet autem & consumet omnia regna hæc, & ipsum stabit in æternum*. Illud autem regnum est regnum Christi, designati per lapidem absciſum de monte sine manibus, quia conceptus ex Virgine sine opere viri, qui comminuit testam, ferrum & æs, argentum & aurum; quia omnes monarchias regnum Christi subjecit. Hoc autem regnum Christus Petro suo vicario dimisit & successoribus ejus. Nam dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam*. Et iterum: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis*. Hac consideratione motus Constantinus post baptismum a Christo inspiratus, quem viderat in baptismate suo, ut ipse testificatus est, cessit Silvestro, vicario Christi, imperium in Occidente. Ex hac ratione patet clerum, & specialiter summum pontificem non esse subjectum de jure dominis temporalibus.

2. Prætera papa a Deo, & non ab homine habet jurisdictionem: ergo de jure nulli principi sæculari subjicitur, nec ab aliquo particulari homine judicari potest; sed a Deo solo, exceptis casibus, in quibus a concilio generali potest judicari, quod etiam a Christo immediate habet potestatem.

3. Item, imperator inferior est papa, & ne intrem labyrinthum, est inferior papa in spiritualibus, ergo in spiritualibus papa ac ejus clerus imperatori non subjicitur.

4. Item, imperator est filius ecclesiæ, & non pater, 96. dist. *Si imperator*. Filius autem non corrigit patrem ejus. Omnis enim lex erubescit filios esse patrum correctores.

5. Item, papa non est de foro imperatoris, nec ratione papatus, quia illum habet a Deo immediate. Johan. ult. dixit Dominus: *Pasce oves meas*; nec ratione dominii temporalis, nam licet imperator dotavit ecclesiam, tamen ipsam donationem liberam fecit, nec fecit papam feudatarium, aut emphiteutam, aut vassallum. 63. dist. *Ego Lodocus*. 17. q. 1. ff. *Novarum*.

6. Cæterum clerici non sunt inferiores laicis: immo e contra, & aliqui sunt eis infesti: ut patet 2. quæst. 7. *Laici*. Ergo non sunt de jure subjecti ipsis laicis.

7. Aliunde idem patere potest sic: Qui præest præstantioribus, non debet etiam ordine naturæ subesse ei qui præest vilioribus. Papa & pontifices præsunt melioribus, quia in spiritualibus habent regimen animarum, & domini temporales regimen corporum & rerum. Ergo, &c.

8. Rursus spiritualia fortiora sunt temporalibus, nam temporalia transeunt, Sap. 5. *Quid*

no-

☞ *nobis profuit ſuperbia, aut quid divitiarum jactantia contulit nobis? tranſierunt omnia iſta tamquam umbra;* ſpiritualia vero non tranſeunt. Luc. 21. *Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.*

ANNO CHRISTI 1433.

9. Amplius eſto quod papa & imperator ac cæteri domini ſpirituales & temporales habeant a Domino poteſtatem: tamen ſpecialiori modo papa, ut patet 22. diſt. cap. 1.

f. finiam. 10. Item, qualis eſt ordo finitum *, talis & poteſtatum: ſed finis poteſtatis temporalis ordinatur ad finem poteſtatis ſpiritualis; finis enim proprius poteſtatis temporalis eſt cives facere bonos, bonitate ſcilicet politica; & pax politiæ eſt ex juſtitia ſervata, ſecundum quod ſcriptum eſt Iſaiæ 32. *Et erit opus juſtitiæ pax, & cultus juſtitiæ ſilentium;* & iſta ordinantur ad æternam beatitudinem, quæ eſt finis regiminis ſpiritualis. Igitur, &c.

11. Ex objecto iſtarum poteſtatum idem poteſt argui. Licet enim idem ſit materiale objectum utriuſque, tamen formale eſt alterum. Uterque ſiquidem homo ſubjectus eſt, & objectum ejus eſt: ſed ſecundum aliam rationem. Nam ratione qua homo, objectum eſt temporalis poteſtatis: ſed ratione qua ſuſceptivus gratiæ, qua & filius Dei per adoptionem, & membrum Chriſti effici poteſt, eſt objectum poteſtatis ſpiritualis; & hæc conſideratio formalis longe eſt altior prima.

12. Et hoc idem ex dictis opponentis in ſua poſitione patet. Nam in uno notabili aut potius corollario juxta principium dicit, quod eccleſia habet duas partes, ſcilicet laicos & clericos, tamquam corpus & animam; & infra dicit: Sicut corpus non debet facere aliquod opus animale, niſi proportionaliter, ut habet influxum & motionem a ſpiritu; ſic pars laicalis eccleſiæ non debet in aliquam correptionem fraternam procedere, Chriſti ſacerdotibus inconſultis; ex quo arguitur propoſitum: Laici non debent procedere ad exſecutionem ſuæ poteſtatis, abſque conſilio ſacerdotum: ergo ſacerdotes ſæcularibus poteſtatibus non ſunt ſubjecti. Immo planius loquitur ad propoſitum meum; nam ibi dicit poſt verba allegata: ab illis enim, ſcilicet clericis, oportet ut procedat ſub authentico omnis ſæcularis correptio. Quod ſi ita eſt, quomodo ergo erunt ſacerdotes illis ſubjecti? quomodo ab inferiori accipiet formam & modum correctionis ſuperior?

13. Auctoritatibus veteris teſtamenti idem arguitur. Jeremias fuit ſacerdos de viculo Anathoth, tribus millibus diſtante ab Jeruſalem: fuit autem ſuperior regibus & principibus ſæcularibus. Patet Jerem. 1. *Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & regna.* Ergo ſacerdotes, in eo quod ſacerdotes, non fuerunt regibus ſubjecti.

14. Item, Samuel invocator nominis Domini, juxta Prophetam: *Et Samuel inter eos qui invocant nomen ejus*, typum gerebat papalis nunc dignitatis; ipſe tamen judicavit populum Iſrael cunctis diebus ſuis, ut patet 1. Reg. 7.

15. Item, Melchiſedech rex Salem fuit ſacerdos Dei altiſſimi, qui tenuit typum Chriſti. Pſalm. 109. *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Certum eſt illum nulli regi fuiſſe ſubjectum, immo & majorem Abraham, quia illum benedixit; & planum eſt, quod major eſt qui benedicit, quam qui benedicitur, quia ſine ulla contradictione, quod minus eſt a meliore benedicitur, ad Hebr. 7.

ANNO CHRISTI 1433.

16. Item, Moyſes fuit ſacerdos Pſalm. 98. *Moyſes & Aaron in ſacerdotibus ejus:* tamen omnibus diebus vitæ ſuæ judicavit populum Iſrael, nobiles & non nobiles, ut patet in decurſu Exodi & Deuteronomii, & in multis paſſibus Levitici & Numerorum. Quod autem fuerit ſuperior temporalibus dominis puta Pharaone rege, qui tenebat populum Domini captivum; patet, quia ſcriptum eſt Exodi 7. *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis*, deum ſcilicet participatione, non natura. Nam ſicut dicitur de ſpiritualibus viris: *Ego dixi dii eſtis, & filii Excelſi omnes;* ſi dicatur quod fuit dominus Pharaonis, propter peccatum infidelitatis ejus non impedit propoſitum. Pharao enim licet eſſet infidelis, tamen erat rex: ergo illi regi Moyſes dominabatur, dominabatur & fidelibus, ut ante probatum eſt.

17. Sunt etiam exempla. Recitat Magiſter in hiſtoriis, quod Alexander Macedo monarcha, habuit de Jado ſummo pontifice Judæorum viſionem, ut ipſi tamquam ſuperiori honorem deferret. Unde cum veniret in Judæam Alexander, cum propoſito deſtruendi & humiliandi Judæos, poſt dictam viſionem in itinere habitam, ipſo appropinquante Jeruſalem, Jadus pontifex a Deo in viſione inſtructus, cum reliquis ſacerdotibus in pontificalibus Alexandro ex civitate occurrit. Qui Alexander, ut ipſum vidit pontificalibus ornatum, & cidarim ubi erat ſcriptum nomen *tetragrammaton* ſecundum legem in fronte pontificis, ſtatim de equo deſcendit, digniſſimeque antiſtitem veneratus eſt, nomenque adoravit divinum. Cum autem principes ejus admirarentur quod fecerat imperator, reſpondit eis; quod non ipſum adoraſſet, ſed Deum, cujus principatum tenebat & vices gerebat; & in ſomniis pridie dicit ſe Deum in tali habitu conſpexiſſe. Qui cum Jado veniens Jeruſalem, templum maximis honoraviit donis, barbaricamque contra Judæos feritatem deponens, ipſos ab omni exemit tributo, ac libertati donavit; propter quam cauſam proſperatum eſt ejus imperium.

18. Simile habetur in chronicis ſummorum pontificum, de Totila rege Wandalorum erga Leonem papam, anno quadringenteſimo ſecundo, quomodo Leo veniens de Urbe, & occurrens eidem Totilæ in planitie Lombardiæ, quam flammanti gladio crudeliter devaſtabat, ipſe Totila de equo deſcendens, papæ reverentiam fecit propter viſionem quam de ipſo habuit; ipſeque Leo eum propitium reperit, ad cujus preces a feritate deſtitit, & de Italia receſſit. Ecce quod Gentiles principes ſacerdotes Domini venerantur, & tamquam ſuperiores arbitrantur. Cum autem ſacerdotium evangelicum ſit dignius ſacerdotio levitico, aut illo qui fuit in lege naturæ, quomodo dici poterit ſacerdotium evangelicum eſſe poteſtatibus ſæcularibus ſubjectum?

19. Sufficit mihi pro auctoritatibus novæ legis teſtimonium Chriſti & ſui fidelis apoſtoli Pauli. Dicit Dominus Matth. 17. Quod filii ſint liberi a tributo; per filios apoſtolos, diſcipulos & ſucceſſores eorum intelligens. Hinc notat Gloſs. ex dictis Auguſtini ſuper illo paſſu Apocal. ſic dicentis: Chriſtus dixit in omni regno filios eſſe liberos, id eſt non eſſe ve-

☞ vectigales. Multo ergo magis liberi esse de-
ANNO CHRISTI 1433. bent in quolibet regno terreno filii regni ipsius, sub quo sunt omnia regna terræ.

20. Si quis dicat, quamdiu sunt filii, sunt liberi; sed peccatores jam non sunt filii, ideo sunt subjecti; hoc non videtur. Primo, quia cum de nullo possimus esse certi, quod sit in gratia; de nullo erit certum, si sit exemptus a subjectione temporalium dominorum. Item per peccatum mortale & publicum non amittitur dominium; nam sic sæpe domini temporales amitterent sua dominia, quod seditiosum esset dicere, & contra intentionem opponentis. Nam tunc ecclesiastici non essent eis subjecti. Item, contra expressa dicta ipsius, qui ponit Christum fuisse Pilato subjectum, & apostolos subjectos principibus sæcularibus infidelibus; & per consequens in peccato mortali existentibus, & notorie, quia eorum infidelitas erat nota, & tales fuerunt principes temporales per longa temporum curricula. Dicere autem, quod justus sit dominus injusti, & injustus tempore quo injustus, amiserit dominium, est resuscitare articulos Wicleff 7. & 30. Hus. Unde si opponens hoc dicat ut videtur facere in corpore 2. quæst. 2. puncti, contradicit alteri dicto jam tacto, ubi ponit ecclesiasticos fuisse subjectos dominis temporalibus usque ad tempora primi Constantini, cum tunc ecclesiastici essent boni, & principes mali. Si intelligit, quod justi sunt superiores peccatoribus merito, sed non dominio, hoc non negarem: sed modicum valeret ad propositum suum.

21. Allegationes in decreto possem assumere ad propositum meum directe compositas, sed illas prætereo, paucis demtis, scilicet Nicolai papæ tribus capitulis consequenter positis, scilicet: *Cum ad verum. Satis evidenter*, & *In scripturis;* accipio quod ab Ambrosio dicitur in principio sui (*a*) Pastoralis. Dicitur enim sic: » Honor, fratres, & sublimitas e-
» piscopalis nullis poterit comparationibus a-
» dæquari. Si regum fulgori compares & prin-
» cipum diademati, longe erit inferius, quam
» si plumbi metallum ad auri fulgorem com-
» pares; quippe cum videas regum colla &
» principum submitti genibus sacerdotum, &
» osculata eorum dextera, eorum orationibus
» credant se communiri.» Hæc auctoritas expressa est contra dictum istud opponentis. Nescio si auctoritatem B. Ambrosii negabit, sicut fecit B. Augustini de tolerantia meretricum.

22. Eadem sententia de non subjectione ecclesiasticorum patet capitulo *Si imperator*, ubi de potestatibus sæcularibus dicitur: » Quas si
» fideles sunt, ecclesiæ suæ sacerdotibus vo-
» lunt esse subjectas; non sibi vindicet impe-
» rator alienum jus & ministerium, quod al-
» teri deputatum est, neque contra eum con-
» tendat abrumpi, a quo omnia constituta
» sunt. »

Venio solvere rationes suas. Ad primam

A Christus verbo & facto præcepit & docuit, &c. Nego istud, immo docuit oppositum; docuit enim filios regum non esse subjectos tributis, & per consequens nec aliis censibus principum, quia in nomine tributi intelligi potest omne jus census. Nam cum interrogasset Petrum: *Reges a quibus accipiunt tributum? a filiis an ab alienis?* & Petrus respondisset: *ab alienis*. Concluſit Christus: *Ergo filii sunt liberi*, Matth. 17. Quod voluit solvere tributum aut didragma, fuit, non quia deberet: immo declaravit quod non debebat; neque ipse, quia rex regum erat; neque sui discipuli, quia filii regis æterni per adoptionem; sed ne scandalizaret exactores. Nam dicit: B *Verumtamen ne scandalizemus eos, vade*, inquit Petro, *ad mare, & mitte hamum*, &c. Quod vero voluerit vitare scandalum exactorum tributorum Cæsaris, non mirum; quia illud in illis videri poterat scandalum pusillorum, qui dignitatem & excellentiam Christi & suorum sacerdotum ignorabant. Quod vero non teneretur, audivisti jam auctoritatem Augustini super illo: *Ergo filii sunt liberi*. Sed iterum Origenem audiamus, quem essi in positione allegaverim, ideo repeto, quia ad ipsum nullum per opponentem vidi responsum. Ait enim sic:» Vide Christi prudentiam, qua-
» liter nec renuit tributum, nec simpliciter
» jubet dare. Sed prius ostendit se non esse
» obnoxium, & tunc dat; quorum unum fe-
» cit, scilicet dare tributum, ut illi exacto-
» res non scandalizarentur. Hoc autem quod
» ostendit se liberum, ut non scandalizaren-
» tur discipuli. » Hæc Origenes. Igitur, patres, si discipuli fuissent scandalizati, si Christus dixisset se debere tributum, quid putatis, scandalizantur piorum corda fidelium etiam principum sæcularium, quando audiunt sacerdotium dignissimum subjici jurisdictioni temporalium dominorum, & magis offenduntur, dum audiunt concionari eos, delinquentes, data eorum pertinacia, in defectum suorum superiorum prælatorum multitudini indoctæ, debere subire non solum correctionis fraternæ, D sed coactione judicium? quid ultra restabit, nisi etiam idem dicere de principibus, & subvertere omnem politiam, dum judicia ferentur ab ignorantibus jura, & quid distat inter sanctum & profanum?

Ad secundam, Petrus sequens doctrinam Christi præmissam, præcepit suis, &c. Possum dicere quod loquebatur de populo laicali, nec hoc est fingere, quia glossa marginalis sic dicit: Primo incœpit instruere apostolus Petrus liberos, ibidem: *Subditi estote*, &c. deinde servos, ibidem. *Servi, subditi estote dominis vestris*. Postea mulieres, ibidem. Similiter *mulieres subdita sint*: viris scilicet. Sed post hoc viros, ibidem. *Viri similiter cohabitantes secundum scientiam*; deinde senes & adolescentes. Non patet ex glossa illa quod loquatur de clericis: ideo dicitur, quod de laicis loquitur, non fingitur; quia glossam illam pro

Ad secundam.

du-

(*a*) Hoc opus Mabillonius tom. 2. Analectorum legitimo suo auctori restituit, scilicet Gerberto Scholastico, qui postea Silvester II. papa fuit; sub cujus nomine exstat in cod. S. Martialis Lemovicensis cum hoc titulo, *Sermo Gerberti Philosophi papa urbis Romæ, qui cognominatus est Gerber Silvester, de informatione episcoporum*. Citatur tamen sub nomine Ambrosii ab Humberto cardinali, lib. 1. adversus Simoniacos cap. 16. Exstatque in veteri codice Hemerodensi annorum 600. cum hoc titulo, *Libellus venerabilis viri Ambrosii Mediolanensis episcopi, qui Pastoralis dicitur*. Ejusdem nomen præfert in calce vetustissimi libri Sacramentorum ecclesiæ Senonensis, & ad calcem collectionis Dionysii exigui in bibliotheca Chauveliniana. *Martene*.

ANNO CHRISTI 1433.

duce habemus. Dicerem secundo, quod si de clericis loqueretur, ista subjectio esset perfectionis: quia dicit: *Subditi estote omni humanæ creaturæ*; & manifestum est quod non subjiciuntur etiam laici omni humanæ creaturæ ex debito, quare nec clerici. Sed exhortaretur secundum illum intellectum ad humilitatem perfectam, secundum quod Apostolus dicit ad Rom. 12. *Honore invicem prævenientes*, quem alter alteri exhibere potest propter Deum. Ideo cum dixisset apostolus Petrus: *Subjecti estote omni humanæ creaturæ*, subjunxit: *propter Deum*. Ad hoc opus supererogationis apostolus Petrus instruebat, ut scandalum aut occasio murmurandi contra fideles tolleretur. Non dixit: Ut obtumescere faciatis hominum imprudentium ignorantiam, quod tamen absque coactione aut debito, sed spontanee hoc facere habeant, patet per subsequentia; quia dicit, quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem. Unde nec ficta sunt ista dicta, nec periculose exposita, sed veraciter & secure ad intentionem Apostoli, quam conformiter ad prædicta dominus Innocentius exponit, & dominus Durandus in quadam quæstione de origine jurisdictionum, qui ad illam auctoritatem respondet. „ Dicendum, inquit, quod non loquitur de „ subjectione quoad jurisdictionem, sed quoad „ humilitatis meritum, quæ quoad omnes debet servari, magis tamen respectu regum „ & ducum, &c. Innocentius respondet: Videat ipse sibi de periculo, qui ad talem „ jurisdictionem sacram scripturam trahit, cum „ non habeat pro se doctorem approbatum „ aut authenticam glos.

d tertiam.

Unde ad auctoritatem Ambrosii super illo Luc. c. 4. *Laxate retia in capturam*, dictum est aliud apostolicum piscandi genus, &c. dico quod in illa auctoritate nulla fit mentio de ecclesiasticis, sed solum de Christianis viris, quod sint subditi sublimioribus potestatibus.

d quartam.

Ad aliam ejusdem doctoris super illo Luc. 20. *Ostendite mihi denarium, cujus habet imaginem*, dicitis si Christus, &c. Ista verba dico ego intellecta ut jacent, non possent stare, quia ibi dicitur, cum dedit Christus censum, non de suo dedit, sed reddidit mundo, quia propheta de eo ait Ps. 8. *Omnia subjeciisti sub pedibus ejus, oves & boves universas, insuper & pecora campi*. Et ipse Dominus de se ait ps. 89. *Si esuriero non dicam tibi, meus est orbis terra & plenitudo ejus*; & iterum Matt. ultimo: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*. Hanc vero ab initio suæ conceptionis habuerat, sed non erat manifesta, ut fuit post resurrectionem. Dicam ergo quod dedit item de suo, hoc est de eo quod suum esse non putabatur, propter perfectum exemplum magnæ paupertatis, quod cunctis exhibebat, sicut ipse dicebat: *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet*.

Et ad illud quod sequitur, de auctoritate Ambrosii, *Et tu si non vis*, &c. dici potest quod possessiones & bona ecclesiis data, non sunt divitiæ mundi, sed sunt Dei. Nam ex quo semel datum est Deo sanctum sanctorum erit Domino, ut habetur Levitici 27. & 12. q. 2. *Nulli*, ubi sic dicitur: Nulli licet ignorare omne quod Domino consecratur, „ sive fuerit homo, sive animal, sive ager vel „ quicquid fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino, & ad jus pertinet „ sacerdotum; propter quod inexcusabilis erit „ omnis homo, qui a Domino vel ecclesia, „ cui competit, aufert, vastat, invadit vel eripit, & usque ad emendationem ecclesiasque satisfactionem ut sacrilegus judicetur; „ & si emendare noluerit, excommunicetur. „ In hac quæstione multa in hanc sententiam concordantia ponuntur per multa capitula.

ANNO CHRISTI 1433.

De quibus bonis eccl. debet solvi tributum.

Dico etiam quod de bonis ecclesiæ ad dotem pertinentibus principalem, non debet ipsa tributum, nec de decimis & primitiis & oblationibus. De his vero quæ emtione acquisivit, aut donatione vivorum accepit, multa dici possent, quæ causa brevitatis omitto, de quibus tamen adhuc pro ejus libertate multa habentur 23. q. 8. capitulo *Tributum*, & originaliter habentur Gen. 47. de libertate terræ sacerdotum in Ægypto in maxima necessitate, fame prævalida urgente. De hac libertate rerum ecclesiæ eadem causa & q. c. *Convenior*, multa habentur a beato Ambrosio.

Finaliter dico opponenti, quod sive ratione possessionum datarum ecclesiæ vel acquisitarum debetur tributum, sive non: tamen hoc non arguit quod subjecti sint ecclesiastici temporalibus dominis, quantum ad personas eorum aut bona mobilia. Unde cum status non fundetur in bonis, sed in personis, ut in subjecto; nullo modo probat quod status ecclesiasticorum subjectus sit sæcularibus potestatibus. Nego etiam eidem, quod ecclesiastici sint eleemosynarii laicorum principum, sed Dei & ecclesiæ, cujus sunt bonorum suorum dispensatores. Per ista patet etiam solutio dicti Apostoli: *Cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui honorem honorem*.

Ad auctoritatem Ocham & omnia in dictis illis contenta, dico quod illa non sunt dicta ejus, sed Marsilii de Padua hæretici, cujus dicta condemnata fuerunt tempore Johannis XXII. Multa namque iste dogmatizabat in subversionem hierarchiæ ecclesiasticæ, statum ecclesiasticum multum vilipendendo. Et quod iste liber, qui dicitur Defensorium pacis, fuerit ejus, patet; quia in tractatu in Translatione imperii profitetur, se illum fecisse in 2. & 22. capitulo; sive sit illius, sive alterius, ista dicta non concedo.

Hac igitur suppositione confracta & penitus elisa, patet suam conclusionem secundam esse falsam, ubi dixit peccata mortalia publica personalia prælatorum, sacerdotum & aliorum ecclesiasticorum, ubi correctio fraterna aut generalis reprehensio per prædicationem verbi Dei non sufficeret, in defectu spiritualis præpositi, habita sufficientia, & data opportunitate, sunt per potestates sæculares, aut per Christi fideles laicos, secundum dictamen divinæ legis, etiam sine aliqua speciali licentia ab ecclesia habita, coactive punienda, & judicio condemnationis, vel diffinitionis, ut est actus justitiæ, judicanda. Falsitas hujus dicti in hac replica sua patet ex dictis, quia ecclesiastici non sunt subjecti illis principibus sæcularibus, aut laicis, ut diffuse ostensum est.

Ad rationes suas; ad primam de Christo, quod fuit etiam quoad personam jurisdictioni principis sæcularis subjectus, scilicet Pilati, vices agentis Cæsaris, dicunt aliqui doctores, quod Pilatus non judicavit Christum, ut per-

quod bona eccles. non debent inva-

sonam

ANNO CHRISTI 1433.

sonam publicam, aut præeminentem dignitate: sed tamquam privatam, accusatam sibi a principibus synagogæ & populo Judæorum, tamquam malefactorem, qui in hoc erat de foro Cæsaris & suo, quia præses erat in Judæa pro imperatore. Unde ipse Pilatus ait Luc. 23. *Obtulistis mihi hunc hominem*, hunc, inquam, hominem, quasi privatum; non pontificem, non in dignitate constitutum. Tunc enim Christus, ut dicunt isti doctores, in hac parte non gerebat personam papæ, sed simplicis hominis coram suo judice accusati; nec in hoc Christo papa succedit enim in potentia, non in accusatione maligna de eo facta. Immo est æstimandum, quod si coram Pilato fuisset unus de principibus sacerdotum aut pontificibus vel sacerdotibus templi accusatus, dixisset quod dixit de Christo: *Accipite eum vos & secundum legem vestram judicate eum*. Sed nec accusatores eum accusaverunt coram Pilato, ut pontificem vel scribam, sed ut populi subversorem aut deceptorem. Cum igitur nec coram judice fuerit ut sacerdos vel pontifex accusatus, nec a judice ut talis judicatus, ex illo exemplo nihil potest concludi de subjectione clericorum dominis temporalibus. Sicut si laicus judex ferat sententiam mortis contra clericum, putans tamen eum non esse clericum, & in quo clericalis disciplinæ nulla apparent vestigia, non potest ex hoc actu acquirere in clericos jurisdictionem.

Præterea illud judicium injustum fuit ex omni parte. Tria enim ad justum judicium requiruntur, scilicet justus ordo, justa causa, justus animus. Non fuit justus ordo, quia non erat Pilato subditus Christus, ut ordinario judici, sed tantum ex voluntate Dei permissiva; & esto quod fuisset verus judex ejus, quod non concedo, tamen non fuit convictus de crimine, sed per falsos testes accusatus Matt. 26. *Novissime venerunt duo falsi testes & dixerunt: Hic dixit: Possum destruere templum hoc, & in triduo reædificare illud*. Item non fuit justus animus; quia Pilatus timore ne Cæsarem offenderet, Christum judicavit. Nam cum dicerent ei Judæi: *Si hunc dimittis, non eris amicus Cæsaris*. Scriptum est Johannis 19. consequenter dicitur: *Audito hoc verbo, Si dimittis eum sic, magis timuit*. Non fuit justa causa, teste Pilato, qui dixit Luc. 23. *Nihil invenio causæ in homine isto*. Et iterum: *Ecce ego coram vobis interrogans, nullam causam invenio in homine isto, ex quibus eum accusatis: sed neque Herodes*. Ubi Ambrosius: Pilatus Christum absolvit judicio, crucifigit mysterio. Duorum ergo virorum testimonio Jesus insons ostenditur. Iterum Johan. 19. ait Pilatus: *Ego nullam in eo invenio causam*. Ubi Chrysostomus: „ Non dixit quia peccavit & dignus est morte, donate eum festo: sed primum eum excusans, tunc rogabat ex abundanti, ut si nollent eum innocentem dimittere, saltem obnoxium donarent tempori. Dicerem etiam, quod ex parte Pilati judicium caruit robore, quia revera non fuit Christus ei subditus: verum Christus ex summa humilitate & caritate ei subjici voluit, & Deus Pater, ut actum potestatis Pilatus exerceret in Christum, ut quantam habuerit caritatem Christus erga genus humanum ostenderet, quia non suo judice judicari voluit, absque causa mori morte turpissima, debitum humani generis exsolvere. Sed ex hoc non concluditur, nec apparentiam habet argumentum, quod ecclesiastici subsint principibus sæcularibus; quia ex opere supererogationis non concluditur debitum in eo aut suis discipulis vel filiis.

ANNO CHRISTI 1433.

Allegavit opponens dictum beati Bernardi ad archiepiscopum Senonensem: Dico quod non puto textum Bernardi sic habere. Tamen si ita esset, quod non credo, dicerem ad illud: Quanto magis super personas & temporalia omnium apostolorum & suorum successorum omnium episcoporum seu presbyterorum, quod istud intelligitur de potestate permissa non approbata, vel de actu potestatis, non de auctoritate. Nam Dominus permisit principes sæculares in episcopos & presbyteros ac alios fideles actum potestatis exercere. Ad secundam.

Ad illud de depositione Abiathar a Salomone, dico conformiter ad dicta in positione, quod sacerdotium veteris testamenti erat carnale, & per carnalem propagationem succedebat, ut patet ad Heb. 7. & 9. cap. licet esset ordinatum ad spirituale obsequium, & licet esset figura sacerdotii novi testamenti, minus tamen quam sacerdotium Melchisedech: Ideo ex parte qua illud sacerdotium erat carnale & terrenum, erat terrenæ potestati subjectum, & hoc in solutione in positione dictum est: sed in quantum erat spirituale secundum obsequium & secundum figuram, præeminebat ei. Unde reges a sacerdotibus instruebantur & ungebantur. Nec sic erat sæculari potestati subjectum. Ad tertiam. Sacerdot. veteris legis erat carnale & terrenum & potestati terrenæ subjectum.

Aliqui dicunt sic. In veteri testamento promittebantur temporalia in mercedem: ideo summa potestas erat terrena. In novo testamento, quia æterna promittuntur, summa potestas est spiritualis. Temporalia autem adducuntur ad necessitatem aut sustentationem: ideo in lege gratiæ non subditur juridice status ecclesiasticus temporali.

Ad Damasum qui se purgavit accusatus, &c. fuit in positione responsum. Ad quartam.

Item, de Leone dictum fuit, quod fuit opus supererogationis, & non debiti, quod se judicio Ludovici imperatoris submisit, aut suorum. Ad quintam.

De Samuele posset dici, ut dictum est de sacerdotibus Leviticis, licet non fuerit sacerdos sed propheta. Item, dicatur quod non se judicio Samuel regis aut populi submisit, sed innocentiam, teste populo, demonstravit coram Saule. Volebat enim judicari, id est declarari, & testimonio populi comprobari innocens in præsentia Saul. Ad sextam.

Arguit quod communitas possit habere jurisdictionem in contumaces. Satis de hoc in positione dictum est. Sed replicat, cum dixeram communitatem Corinthiorum non habere auctoritatem puniendi ex judicio, nisi cum consensu Apostoli, & arguitur quia Apostolus præsens eos arguit, quod dimiserant eum, scilicet Corinthium fornicatorem incorreptum, quam det licentiam vel dicat ista verba: *Ego quidem absens corpore*, &c. & allegat Ambrosium. Dico, quod ideo reprehendit eos, quod illum non corripuerant fraternaliter, quod poterant. Item ideo quod multi illum abominabilem fornicatorem sustinebant, nec de peccato illius tristabantur. Nam dicit: *Et vos inflati estis superbe talem defendendo aut dissimulando peccatum suum, & non magis luctum* Ad septimam.

ha-

☞ *habuiſtis?* Unde ex hoc non concluditur quod communitas illa ex ſe haberet poteſtatem puniendi coactive ſeu per cohibitionem pœnæ illum fornicarium. Nam dicit: *Et non magis luctum habuiſtis?* Ubi videtur magis innuere, quod ſolam correptionem fraternam ex ſeipſa habuerit. Nam frater ſuper fratre dolere debet & lugere, ſi corripere non valeat, aut ſi correptioni non vult parere. ANNO CHRISTI 1433.

Ad octavam. Dictum autem Origenis de correctione ſacerdotum intellecta per dexteram, & populi per ſiniſtram, de fraterna correptione currit, non de judiciaria.

Quoad hoc quod dicit: *Projice eum abs te.* Multa inculcavit dicta prius in ſua poſitione de Nabuchodonoſor, de Veſpaſiano, de judicio lato per Dianelem in bresbyteros malos, quæ non repeto, quia ſoluta ſunt in mea poſitione ſufficienter. B

Conſequenter patet corollarium ſecundum quæſtionis ſecundæ eſſe falſum, ubi dicit: Peccantibus rectoribus ſpiritualibus ſubditi fideles licite poſſunt, & in caſu tenentur ſuperiorum peccata per juſtitiam corripere, caſtigare, aut punire. Oſtenſum etiam eſt jam ſuum notabile contra illud corollarium non eſſe verum: & ſi de correptione fraterna intelligatur, etiam eſt falſum. Nam per illam poteſt inferior ſuperiorem, & par parem, ſicut ſuperior inferiorem corripere; & miror quod communiter aut frequenter tranſit opponens de una correptione in aliam & ubi deberet evolvere æquivocationem, congregat eam. C

Quantum ad ſecundam ſuppoſitionem, ubi ponit quod per illud: *Dic eccleſiæ*, intelligitur fidelium univerſitas: hoc certe non nego, immo conceſſi in dictis meis in poſitione; ſed non excludo per hoc prælatum. Unde illud: *Dic eccleſiæ*, dupliciter exponitur, id eſt prælato vel univerſitati fidelium; & quia non poteſt ſimul tota fidelium univerſitas congregari, dixi, quod dicendum eſt concilio generali in negligentia papæ. Illud enim habet claves ut papa, poteſt nolentem eum audire, excludere de eccleſia, ut ſit ſicut Ethnicus & Publicanus. Unde dictum Ocham, ubi per eccleſiam negat Petrum aut aliquem epiſcoporum, &c. non recipio; quamvis autem, ut dixi, intituletur ſic, tamen magis creditur eſſe Marſilii de Padua hæretici. Concluſionem ſuam primam ex illa nova ſuppoſitione illatam, reputo falſam, & per doctores in poſitione allegatos, Albertum Tho. Ri. de Media-villa, Auguſtinum de Anchona fuit falſitas ſatis aperta. Et videte quomodo inſufficienter probat ex lege correptionis fraternæ, nec cohæret ſuæ ſuppoſitioni ſecundæ, & æquivocat in multitudine. Nam dixit in ſuppoſitione, quod per eccleſiam bene intelligitur univerſitas fidelium, & ex illa lege: *Dic eccleſiæ*, quæ eſt univerſitas fidelium, concludit modo hanc concluſionem. Peccata mortalia publica perſonalia prælatorum & ſacerdotum poſſunt, & in caſu eorum data pertinacia, ſunt a quolibet Chriſti fideli correctione fraterna, ſufficientia & opportunitate habita, arguenda etiam publice, coram multitudine laicorum; patet, ait ex lege correptionis fraternæ. Conſiderate ſi eccleſia intellecta ibi: *Dic eccleſiæ*, ſit multitudo aliqua laicorum, vel etiam omnium laicorum. Nonne eccleſia per eum eſt univerſitas fidelium, aut concilium generale eam repræſentans. Dicit Chriſtus: *Si eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Illa laicorum multitudo excommunicabit nolentem audire? habet congregatio laicorum claves? Planum eſt quod non, maxime ex quo ſunt eccleſiaſtici in rerum natura, nec laici faciunt eccleſiam, excluſis clericis, ſed clerici & laici ſimul; & quia eccleſia tota non poteſt in uno loco convenire, convenit in concilio generali, & illud eſt eccleſia, de qua ibi: *Dic eccleſiæ.* Ideo dictum fuit in poſitione mea: Si prælatus delinquens correptus fuerit, nec audierit corripientem, poteſt ad ſuperiorem haberi recurſus: tandem dici eccleſiæ, id eſt, concilio generali. Certe ſi illud non audierit, ſit cuilibet ſicut Ethnicus & Publicanus. Non autem oportet currere ad multitudinem laicorum, & coram ea prælatum arguere. Rationem in poſitione habitam facio, quæ talis eſt. A correptione fraterna, ſi non ſufficit, itur ad paternam, ideo poſt illam ſecretam admonitionem, ſumuntur duo teſtes vel unus, ut cum prælato revelatum fuerit peccatum, aut etiam eccleſiæ, id eſt concilio generali; ſi negaverit accuſatus vel delatus probari poſſit, & ſi judicem non audierit, excommunicetur, aut ſit excommunicatus. Modo a ſecreta correptione, eundo ad multitudinem laicorum, non itur ad patrem, nec itur ad illum qui per cenſuram eccleſiæ poſſit inobedientem punire. Ergo non eſt recurrendum ad laicalem multitudinem. ANNO CHRISTI 1433.

Impugnatio primæ concluſionis adverſarii.

Ad rationem quod Chriſtus voluit argui coram turbis Johan. 8. *Quis ex vobis arguet me de peccato, &c.* Dixi quod ſecundum dicta Gregorii Chriſtus non ſubmittit ſe correctioni populi, ſed ex ratione probat ſe peccatorem non eſſe. Allegavi textum Gregorii. Replicat, dicens: Miror quod tam exilem conſequentiam faciat reſpondens, ſcilicet ego, iſtam videlicet: Chriſtus ea ratione probat ſe peccatorem non eſſe; ergo in eodem textu non ſubmittit ſe correptioni populi. Ad hoc dico, quod magis miror, quod imponit mihi hanc feciſſe conſequentiam. Nam eſto quod utrumque dixiſſem, ſcilicet quod Chriſtus ex ratione probat ſe peccatorem non eſſe, & quod Chriſtus non ſe ſubmittit correptioni populi; tamen non ideo vellem facere conſequentiam inferendo hoc ex illo. Nam ſi dixi. Concilium nunc congregatum eſt, & dixi Bohemi ſunt Baſileæ: feci ergo iſtam conſequentiam? Concilium congregatum eſt, ergo Bohemi ſunt Baſileæ. A puero didici tales illationes non valere, ſaltem de forma. Nam in conſequentia bona & formali; conſequens eſt incluſum in antecedente. Unde dixi magis caute quam reſumit opponens. Nam dixi ſic in forma. Secundum Gregorium in homilia, ut Thomas recitat in expoſitione hujus paſſus, non habetur quod ſubmittat ſe correctioni populi: ſed ex ratione probat ſe peccatorem non eſſe: dixi ergo, juxta verba Gregorii, non habetur quod ſubmittat ſe correctioni populi: ſed probat ex ratione &c. Tamen modo magis declarando me, vel extendendo, dico quod per iſta verba: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Chriſtus non ſubmittit ſe correctioni populi. Probet, & ego ultra reſpondebo. D

Ad rationem factas per adverſarium pro illa concluſione. Ad prim.

Secunda ratio ad quæſtionem eſt ſoluta per prædicta, cum dicit ſic: Probatum eſt quod E

Ad ſecundam.

per ecclesiam in illo verbo: *Dic ecclesiæ*, intelligitur non solum prælatus, sed etiam universitas vel multitudo populi, & dico quod non: sed intelligitur universitas fidelium omnium, aut concilium generale ipsam repræsentans. Dicit opponens, quod miratur, quod sic volo habere ecclesiasticos exemtos a correptione fraterna tali, scilicet coram multitudine, &c. Dico quod miror, quod miratur. Admiratio enim secundum Aristotelem, venit dum effectus cognoscitur & causa ignoratur. Ipse autem bene videt causam cur nolo dicere ecclesiasticos a populo laicali, aut sæcularibus judicibus debere corrigi; quia scilicet non sunt illis subditi. Desinat ergo mirari de cetero. Ideo igitur nolo concedere ecclesiasticos coram multitudine populi corripi fraternaliter, quia sic non debet fieri: sed corripiendi sunt fraternaliter, & hoc multum suadeo; & si nolint acquiescere, sunt corrigendi & puniendi paternaliter per suos superiores, & ut ita fiat multum opto. Unde quid causæ est quod miratur, si tamen causam dicti mei intelligat, sicut puto, quemadmodum & dictum? Dicit in hoc quod ordinem correctionis fraternæ posuit, ut primo secrete quis moneatur; postea si non audit, adhibeatur unus vel duo testes, quos si non audierit, dicat ecclesiæ, id est prælato, & consequenter illo negligente, & summo pontifice, dicatur ecclesiæ. Quod si illam non audierit, non habent laici quid faciant, nisi quod rem Deo committant, & orent pro illo.

Quare ecclesiastici non sunt corrigendi per laicos.

Quomodo tamen & a quibus sunt corripiendi.

Dicit, inquam, quod fugio, & nescit cujus doctoris est hæc glossa, nisi quod est mea. Sapiat verbum Christi de ordine fraternæ correptionis, & sentiet mecum in isto ordine. Nam postquam secreta monitio non sufficit, dicendum est ecclesiæ. Ecclesia autem secundum doctores, dicitur prælatus aut ecclesia universalis, seu concilium generale. Nam ecclesiæ totaliter congregatæ dici non potest. Igitur oportet dicere concilio illam repræsentanti, in defectu prælatorum, quam nullatenus tenemus posse errare in universali correptione morum. Si illam non audierit, attendite quid dicit Christus: *Sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*; habeatur tamquam excommunicatus, vel excommunicetur. Non dicit Dominus: A laicis corripiatur, & per justitiam vindicetur. Ideo bene dixi quod laici non habent aliud facere, nisi ut rem Deo committant, & pro tali orent. Deus vero ecclesiæ suæ non deficiet, sed quod utilius erit disponet.

Ad tertiationem.

Quod vero dictum est de laicis, quod nihil aliud habent facere de ecclesiastico; in isto casu accipiendum est; nisi ecclesia eos requireret in subsidium suæ jurisdictionis, ut quia censuras ecclesiæ non curavit, digna animadversione per brachium sæculare puniatur.

Alios autem casus in positione, respondendo ad rationes positas, pro repetitis habetote, patres dignissimi; possem etiam dicere, quod laici illum qui ecclesiam non audierit, & sic esset sicut Ethnicus & Publicanus, possent prohibere ne noceret alteri, aut ultra graviter offenderet: sed non possent illum punire, nisi modo nunc expresso.

Ibi quia concilia de decennio in decennium a modo sunt celebranda, juxta ordinem concilii Constantiensis, quærit, quid faciendum esset, si tempore medio aliquid enorme per papam fieret. Nolo repetere verba in forma, quia digna repetitione non sunt, sunt enim turpia, scandalum auditoribus facientia, sed & aerem maculantia. Nam ibi ponit casum, quem a sæculis non audivimus, de papa & uxore imperatoris, loquitur etiam de manu sacerdotis in gremio mulieris, &c. At omittamus indigna loqui. Tamen dico, quod si aliquid grave & enorme contingeret in persona papæ, qui a nullo, nisi a concilio potest judicari in terris, esset concilium congregandum si periculum immineret. Quia licet non possit prorogari ultra decennium illud tempus, potest tamen ex causa ardua breviari, & in casu suo esset accelerandum. Ubi autem requisitus papa nollet congregare concilium, ad cito occurrendum periculo, ecclesia habet providere, in tam arduis casibus & tam periculosis; & bonum est, quod per hoc sacrum concilium provideatur sufficienter per alium modum de medio opportuno.

Patet consequenter corollarium ex illa conclusione sua deductum, non esse verum absolute; scilicet: Peccata mortalia prælatorum & sacerdotum personalia publica, sunt in evangelizatione per sacerdotes fideles, data eorum pertinacia & habita sufficientia & opportunitate, caritative arguenda & detegenda etiam coram clero & communi populo. Est verum quod non negavi omnino esse prædicanda peccata publica coram populo; sed dixi quod non sunt prædicanda peccata personalia publica istorum, nisi cum magno moderamine, & discreta temperantia verborum, etiam cum faciendum esset; puta si propter omissionem reprehensionis vitiorum cleri, populus crederet illa non esse vitia, aut non tanta ut sunt; aut haberet de hoc malam credulitatem, aut aliquod simile.

Restat ostendere, quod non sufficienter respondit ad rationes meas. Allegavi auctoritates scripturæ veteris & novi testamenti, Telesphori papæ, Gregorii Nazianzeni, Chrysostomi, Alexandri de Hallis, ad hoc quod inferiores non debent prælatos & presbyteros de publicis peccatis personalibus coram multitudine laicorum arguere. Ad quas omnes ad unum per idem respondet, quod intelliguntur de accusatione vel correptione imprudenti aut temeraria; & quando clerici & ecclesiastici servant limites sui status, & mores & statum cleri non offendunt.

Prima replica contra solutionem adversarii.

Ista solutio non videtur vera. Nam numquam temeraria & imprudens correptio facienda est. Unde sicut nec inferiores habent temerarie corripere superiores, ita nec e contra. Igitur secundum istam glossam fictam dicendum est: quod superiores non habent arguere aut corripere inferiores coram laicis, supple, imprudenter & temerarie. Quod dicit prælatos & sacerdotes non esse corripiendos ante laicos, quando servant statum & mores, nec offendunt statum clericalem. Quomodo est hoc solvere? Certum est quod nullus debet argui aut corripi etiam fraternaliter, nisi pro peccato mortali. Per omne autem peccatum mortale boni mores maculantur. Unde si glossa sua sit vera, eodem modo diceret, quod laici non sunt corripiendi, cum nisi peccent non sunt corripiendi. Quod vero dicit istam glossam se accipere a dictis; immo non meis: sed beati Gregorii in Pastorali lib. 2. c. 5. Salva pace non bene accipit. Nam dictum Gregorii est de judicia

discus-

☞ discussionis. Dicit enim quod admonendi sunt subditi ne præpositorum suorum vitam temere judicent, si quid fortasse in eis reprehensibile videtur; & applicat ad correctionem, quam vult fieri coram multitudine, data pertinacia & habita facultate, de qua nihil Gregorius præcepit. Nam judicium discussionis secretum est, & fit in corde judicantis.

ANNO CHRISTI 1433.

Secunda.

Præterea male ad suum propositum applicat dictum apostoli 1. Timot. 5. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem.* Dicit: Hæc est regula observanda, cum culpa senioris suo exemplo non trahit ad interitum corda juniorum. Ubi autem sic est cum stricta increpatione feriendus, &c. Considerate quod Gregorius exponit auctoritatem apostoli, quæ erat ad Titum episcopum; & ita Gregorius vult quod senior ab episcopo non dure increpetur, si tamen culpa senioris non trahat ad interitum corda juniorum: sed si trahat, districte increpetur ab eo. Non dicit ibi Apostolus aut Gregorius laicis aut subditis, quod increpent seniorem peccantem, sed episcopo. Male ergo ex hoc inferre potest, quod subditi possint seniores dure arguere, cum eorum culpa suo exemplo alios ad peccandum inducit: dum tamen peccatum senioris sit personale. Nec glossam quam pro me dedit, accepto ad verba Gregorii, sed quod loquatur de peccato senioris in fide, quando est dure arguendus. Nam credo quod intellexit de personali peccato. Peccatum enim in fide non tantum exemplo, sed per se ad interitum alios, trahit. Ideo talem glossatorem non habeo avocatum.

Tertia.

Dictum Gregorii 2. q. 7. *sicut laudabile*, ad propositum suum non facit, quia loquitur episcopis in concilio congregatis, qui erant superiores primate Clementio, quos hortatur ad puniendum illum, si talis inventus fuerit, ut fama protulerat; unde per hoc male infert quod inferiores habeant per judicium superiores corrigere, aut illos coram subditis palam arguere.

Imponit mihi opponens, quod ad rationes suas probantes, quod peccata publica sacerdotum & prælatorum personalia sunt in evangelizatione per prædicatores verbi Dei, habita sufficientia & opportunitate, data eorum pertinacia, coram clero & populo arguenda & detegenda; non respondi sufficienter, sed evasi, ut potui, superficialiter; libenter viderem quid contra solutiones meas replicasset; & hoc facere poterat, si erant insufficientes, sicut dicit, & ego responderem.

Contra solutiones adversarii.

Ad rationes meas probantes, quod peccata mortalia publica personalia prælatorum & sacerdotum, &c. non debeant per sæculares potestates puniri, aut Christi fideles laicos etiam subditos castigari, dicit quod posset dari generalis responsio, ostensa est frivola esse; nihil plus ad hoc dico.

Contra solutionem datam ad verba Constant.

Ad expositionem verborum Constantini, ubi dicit, quod ista verba fuerunt exhortationis ut ostenderet quales deberent esse episcopi. Nam tales esse debent, ut non coram sæcularibus potestatibus concertent, & hoc, Quoniam ad illud Dominus constituit vos sacerdotes, cum dicit, vobis datum est de nobis judicandi, glossat exponens, & hoc judicio spirituali ratione clavium, sicut medicus de morbo, non autem judicio coactivo; istud non potest stare, quia sacerdos habet duas claves scilicet scientiæ & potestatis. Verum est quod per primam habet auctoritatem discernendi de morbo spirituali, ut medicus de morbo corporali: per secundam habet authoritatem ligandi & solvendi non tantum hortative, ut in pluribus passibus opponens innuit, sed etiam coactive, seu obligative. Nam si verum est, immo quia verum est illud ore veritatis prolatum Petro Matt. 16. *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis;* magis ligat sacerdos quam princeps aut judex sæcularis. Consequenter glossa illius: vos non potestis judicari ab hominibus, est quod hoc intelligitur de sacerdotibus heroicis, quoniam dii vocantur. Hoc non videtur. Nam mali episcopi malitia personali, & quamdiu tolerantur ab ecclesia, dicuntur dii & angeli. Dii psal. 60. *Ego dixi dii estis, & filii excelsi omnes.* Si omnes, tamen sunt inter omnes aliqui mali: Ergo mali dii dicuntur, etiam angeli. Nam angelus Ephesi, peccaverat, quia monetur ut agat pœnitentiam; tamen dicitur angelus. Nec, ut dicit, coacti sua judicia Romano principi detulerunt; sed expectantes ab eo certam vindictam, & acerbiorem vel favorem inordinatum ex hoc sperantes; & puto quod in hoc peccaverunt maxime, si tamquam suo judici hoc fecerunt.

ANNO CHRISTI 1433.

Quod sacerdos habeat potestatem judicandi coactive, non tantum hortative.

Facit ad auctoritates multorum sanctorum & doctorum unam solutionem, quod loquuntur de illis qui imitantur in vita Christum, quod tales non sunt judicandi ab aliis; sed ista est glossa sua & voluntaria, nec in aliquo doctore talis glossa reperitur; quoniam secundum illam diceretur, quod non sunt judicandi a suis superioribus, quia nemo in hoc quod bene agit & Christum imitatur, judicatur judicio condemnationis a quocumque.

Inserit unam parvulam rationem in sua responsione. Quomodo, inquit, servabunt laici illud Domini præceptum: *Quæ dicunt facite: secundum opera eorum nolite facere;* nisi judicent de vita & prædicatione. Hic est æquivocatus, sicut frequentissime, de judicio. Nam non est negatum, immo concessum in secundo corollario 2. conclusionis secundi puncti, quod quilibet Christi fidelis potest judicare judicio discretionis de peccatis publicis sacerdotum & aliorum ecclesiasticorum; & per istud sufficienter impletur istud: *Quod dicunt facite: secundum opera eorum nolite facere.* Est verum quod adhuc facilius concedetur judicium illud de prædicatione seu doctrina, quam de vita sacerdotum, subditis; tum quia prædicatio sacerdotum ordinatur directe in salutem subditorum; vita autem non; tum quia defectus in prædicatione sunt periculosiores subditis, quam vitæ; tum quia facilius error prædicationis agnoscitur & certius, quam defectus in vita.

Cur facilius conceditur populo judicare de prædicatione sacerdotum, quam de vita.

Ad auctoritatem Exechielis 33. de speculatore, &c. dicit quod biblias multas vidit ubi textus iste non reperitur. Possibile est; sed si vidit antiquas & correctas in regno suo, æstimo quod clausulam illam reperit, *non populus terræ*, sed rogo num apud nos in talibus non reperitur? bene credo quod in quibusdam novis ac non bene correctis, ex vitio scriptorum non sit, sed male. Ulterius, si sit, inquit, hæc clausula, est intelligenda de requisitione finali & authentica; dicat mihi unioum doctorem qui sic exponit: credo quod non poterit. Nam sua glossa est utique sua, quia varia, quod

☞ fieri non debet in ſcriptura ſacra, & imminet in tali modo magnum periculum, nec ſic reperiet in ſermonibus per me datis. Æſtimo enim quod intellectus dati ad auctoritates per eum allegatas, in doctoribus reperientur, aut ſanctis, aut ſcolaſticis, aut ex dictis eorum elicientur. Item cur excluſiſſet dominus populum ab eo quod ſibi nullo modo poteſt convenire, nec licite nec illicite; ſiquidem nullus prudens dominus prohibet id quod fieri non poteſt, alioquin debuiſſet Deus homini prohibuiſſe creare hominem, aut juſtificare impium. Solum ergo hoc prohibetur quod fieri poteſt, & faciendo peccatum incurritur. Cum ergo populus terræ nullomodo poſſit requirere a ſpeculatore vel cuſtode ſanguinem pereuntis requiſitione authentica, quæ Deo ſoli convenit, fruſtra Dominus hoc ei vetaſſet aut prohibuiſſet, cum dixit: *Non populus terræ loquitur*. Ergo de requiſitione ſubauthentica, & dicit quod illa, populus terræ non requiret ſanguinem pereuntis de manu ſpeculatoris negligentis. Quod allegat magiſtrum Nicolaum de Lira in 3. c. non facit ad propoſitum. Nam arguitur Ezechiel a Domino, non ab inferioribus, quod ſiluerat. Auctoritatem Origenis ſuper Geneſim homilia, ut dicit, 16. allegat, ſi bene intelligatur. Dicit illos ſacerdotes eſſe nequiores aliis, non propter libertatem ſibi datam vel ſervatam a Pharaone, ſed propter conſenſum quo eidem Pharaoni in malis favebant.

Ad auctoritatem Salvatoris Matt. 17. reſpondit per ſuppoſitionem primam. Hoc non eſt ſolvere, quia illa falſa eſt, & ſufficienter improbata.

De Abimelech, quod fuerit ſubjectus regi Saul, quia ſe coram eo excuſavit, ut ait de Lira, ſatis dictum eſt prius, quomodo ſacerdotes levitici fuerunt aut non fuerunt ſubjecti. Cetera uſque ad materiam de indulgentiis tranſeo. Proponam tamen quod ſentit de decimis. Eſt ergo ſecundum ſuum dictum hic improbandum, & eſt tale. Populus poteſt licite ſubtrahere decimas & oblationes malis ſacerdotibus malitia perſonali: hoc dictum procedere videtur ex hoc, quod non ſunt debitæ ſacerdotibus, ſed ſunt puræ eleemoſynæ. Si enim non ſunt debitæ ſacerdotibus a populo, populus propter malitiam perſonalem ſacerdotum non eſt abſolutus a debito, ſicut nec ego ſi debeo Ticio 100. & ille fiat malus, ſum abſolutus ab illo debito. Iſtud dictum omnino coincidit cum 16. articulo Johan. Wicleff, qui in forma talis eſt: Decimæ ſunt puræ eleemoſynæ, & parochiani poſſunt propter peccata ſuorum prælatorum ad ſuum auferre arbitrium. Iſtud igitur oſtendo eſſe falſum, divina ſcriptura pariter & humana. Primo divina, nam Levitici ultimo ſcribitur: *Omnes decimæ terræ ſive de frugibus, ſive de pomis arborum Domini ſunt*; & infra: *Omnium decimarum ovis & bovis & capræ, quæ ſunt ſub paſtorum virga tranſeunt, quidquid decimum ſanctificabitur Domino*. Item Num. 18. *Filiis Levi dedi omnes decimas Iſrael in poſſeſſionem pro miniſterio quo ſerviunt mihi in tabernaculo fœderis, ut non accedant ultra filii Iſrael ad tabernaculum fœderis, nec committant peccatum mortiferum, ſolis filiis Levi mihi in tabernaculo ſervientibus & portantibus peccata populi, legitimum ſempiternum erit in generationibus veſtris* Item ibi: *Levitæ decimarum oblatione contenti erunt, quas in uſus eorum & neceſſaria ſeparavi*. Præterea antea Jacob ſpopondit ſolvere decimas Deo, Gen. 28. *eunctorum quæ dederis mihi decimas offeram tibi*. Amplius Malachiæ 3. ſcriptum eſt: *Inferte omnem decimam in horreum meum, ut ſit cibus in domo mea. Et probate me ſuper hoc dicit Dominus, ſi non aperuero vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem uſque ad abundantiam, & increpabo pro vobis devorantem, & non corrumpet fructum terræ veſtræ, nec erit ſterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum. Et beatos vos dicent omnes gentes, eritis enim vos terra deſiderabilis, dicit Dominis exercituum*.

In lege nova Dominus de ſolutione decimarum loquens Matth. 23. & Luc. 11. nec tamen opera alia debita volens propter harum ſolutionem prætermitti, dicit: *Hæc oportuit facere, & iſta non omittere*. Apoſtolus oſtendit, quod decimæ ſunt debitæ, & ſi non oſtendat quotam illam, tamen quantum ad hoc quod ſufficiant pro ſuſtentatione miniſtrorum, & ait primæ Corint. 9. Qui altario ſervit de altario vivat; quis militat ſtipendiis ſuis umquam? Item idem oſtendens quod ſunt debitæ Deo ſervientibus, allegat iſtud Deut. 25. *Non infrænabis os bovi trituranti*; & quod non propter boves dictum ſit, ſed propter apoſtolos, & doctores, ait: *Numquid de bobus cura eſt Deo, an propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos ſcripta ſunt; quoniam debet in ſpe qui arat arare, & qui triturat in ſpe fructus percipiendi*: ſequitur ad propoſitum; *Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus?* ac ſi diceret: non eſt magnum immo debitum. Præterea Chryſoſtomus homil. 31. ſuper Matt. in opere imperfecto ait: Nunc veniamus ad ſacerdotes: ſcimus quia juſtitiam ſervare, & miſericordiam facere, & fidem habere propter gloriam ſuam mandavit Deus. Decimas autem offerre propter utilitatem ſacerdotum, ut ſacerdotes quidem in ſpiritualibus populo obſequantur, populi autem in corporalibus ſacerdotibus ſubminiſtrarent. Item Haimo ſuper illo: *Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore habeantur*, ait in expoſitione: duplicem honorem præcipit exhiberi presbytero in ſalutationibus, videlicet ut humilient ſe illi ſubditi, & in exhibendis donis ſtudiiſque ſpiritualibus: hæc ille.

Jure humano probatur, quod decimæ ſunt debitæ. Primo per beatum Ambroſium ſermone quodam, & habetur 16. q. 7. dicentem: Quicumque recognoverit in ſe, quod fideliter non dederit decimas ſuas, modo emendet quod minus fecit. Quid eſt fideliter dare? ut nec pejus nec minus aliquando offerat de grano, aut de vino, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de horto, aut de negotio, aut de ipſa venatione ſua. Et contra ſolvere nolentes ſententia excommunicationis fulminanda eſt, ut patet in c. *omnes*, ubi dicitur ex concilio Rothomagenſi: Omnes decimæ terræ, ſive de frugibus ſive de pomis, Domini ſunt, &c. ut Levitici ultimo ſupra allegatum eſt; ſequitur: Sed quia modo multi inveniuntur decimas dare nolentes, ſtatuimus ut ſecundum Domini præceptum admoneantur ſemel, & ſecundo & tertio; qui ſi non emendaverint, anathematis vinculo feriantur uſque ad ſatisfactionem,

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRIST 1433.

nem, & emendationem congruam, ut cap. sequenti dicitur: Decimas Deo & sacerdotibus Dei dandas, Abraham factis & Jacob promissis inlinuat, & omnes sancti sacerdotes commemorant. Item Hieronymus super Malachiam in 3. c. & habetur 16. q. 1. *Revertimini*, dicit sic: „ Nunc exequamur ordinem prophetæ. Quia mihi non reddidistis decimas & „ primitias; idcirco in fame & penuria vos „ maledicti estis, & vos me supplantastis sive „ defraudastis. Ecce annus expletus est, & nihil in meos thesauros, sed in vestra horrea „ comportastis; & pro decimi & primitiis, „ quæ parva erant, ut a vobis darentur, libertatem possessionum vestrarum, & omnem frugum abundantiam perdidistis: ut autem sciatis me irascente hoc perfectum; quia fraudastis me parte mea, hortor vos atque commoneo. Glossa interlinearis super *commoneo* „ dicit: præcipio ut inferatis decimas meas in „ horrea mea, hoc est in thesauros templi, & „ habeant sacerdotes atque levitæ, qui mihi „ ministrant cibos; & probate me, si non tantas pluvias effudero, ut cataractæ cœli apertæ esse credantur, effundam vobis benedictionem usque ad abundantiam. Et ibi multa de „ hoc per totum". In tantum autem dicuntur esse debita, ut tributa egentium animarum dicantur, teste beato Augustino eod. c. 2. q. c. *Decimæ*, ubi dicit: „ Decimæ tributa sunt „ egentium animarum; quod si decimas deueris, non solum abundantiam fructuum acci- C „ pies, sed & sanitatem corporis consequeris. „ Super illo autem: *Egentium animarum*, di„ cit glossa. Quod dantur egentibus clericis, „ non ideo minus dandæ sunt, si divites sunt. „ Nam intuitu personarum dantur ecclesiæ". Hæc glossa: dicerem quod sunt egentium animarum. Nam decimæ ultra statum clericorum honestum, sine pompa, distribui per ecclesias debent egentibus.

Quod vero sit debitum sic solvere decimas, & non pura eleemosyna, patet, quia Deus per brachium sæculare se de non solventibus vindicare videtur, in hoc quod id quod Deo dari debetur, putans quis sibi reservare, perdit. & fiscus accipit: „ Unde Augustinus 16. q. 7. D „ Majores nostri ideo copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari „ censum reddebant. Modo autem, quia discessit devotio Dei, accessit indictio fisci. No„ lumus cum Deo partiri decimas, modo autem tollitur totum, hoc tollit fiscus, quod „ non accipit Christus." Item, idem luper illo versu psalm. 143. *Qui producit in montibus fœnum*, ait: „ Christus tacitus exigit, „ & major est vox tacentis, qui tamen in evangelio non tacet. Nam dicit: *Facite vobis „ amicos de mammona iniquitatis;* ibi de illo quod necessarium est victui ecclesiasticorum loquitur. Et sermone de decimis red„ dendis, ait circa medium: Decimæ ex debi„ to requiruntur. Nota ibi, ex debito, ut qui E „ eas dare noluerit, res alienas invadit, & „ quanti pauperes in locis ubi ipse habitat, „ illo decimas non dante, fame mortui fue„ rint, tantorum homicidiorum reus ante tri„ bunal æterni judicis apparebit, quia rem a „ Domino pauperibus delegatam, suis usibus „ usurpavit".

Thomas autem 2. 2. q. 87. art. 1. in pen. declarat, quod homines modo tenentur ad solutionem decimarum, & quomodo in veteri lege præceptum de solutione decimarum erat partim morale, partim judiciale. Morale & de dictamine rationis naturalis, quoad hoc, quod his qui divino cultui ministrabant, necessaria vitæ ministrarentur: judiciale vero erat ex divina institutione, quoad talem determinationem, ut puta, quoad decimam. Modo autem licet judicialia legis sint mortua, tamen potest aliquod ex illis noviter institui, & sic fecit ecclesia, quæ, ne populus Christianus minus daret sacerdotibus Christi, quam populus Judæorum suis sacerdotibus & levitis, qui ad majora tenetur, quam ille, secundum quod ait Dominus Matt. 5. *Nisi abundaverit justitia* B *vestra plus quam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum:* ordinavit & statuit dare decimam ministris novi testamenti. Unde ad solutionem decimarum homines tenentur partim jure naturali, partim institutione ecclesiæ. Jure naturali, quoad hoc, quod tantum detur illis ut sufficienter & honeste vivant: institutione ecclesiæ, quoad determinationem decimæ partis. In eamdem sententiam venit doctor solemnis 4. *Quodlibeto*, quæstione, utrum decimæ sunt de jure evangelii; ubi post aliqua dicit in effectu, quod decimæ sunt partim de jure evangelii & de jure naturali; quod dico ego ibi fundatur. Dignus est operarius cibo suo, & in locis prælegatis; partim de jure humano & positivo, sicut olim erant partim de naturali, & partim de jure positivo divino. Subtrahens ergo decimas, Deo facit injuriam in quatuor, ut quidam doctor ait. Primo, quia dehonorat Deum, qui detinet sic rem sacram. Secundo, tale facinus damnificat totum mundum, quia subtrahuntur fructus huic sæculo, propter avaritiam retinentium decimas, si non vindicetur Deus. Tertio, quia tale peccatum est grande, scilicet subtrahere decimas, quia est sacrilegium. Decima enim pars est Dei & pauperum ejus Quarto, quia illa subtractio est causa diminutionis divini cultus, qui exercetur per institutos ministros. Unde illorum diminutio effet causa diminutionis sacrificii pro populo, & doctrinæ fidelium. Propterea dicit se Dominus in illa subtractione afflictum & confectum; & hoc est quod dicitur Malach. 3. ubi prius allegatum fuit. *Revertimini ad me, & ego revertar ad vos, dicit Dominus exercituum, & dixistis: In quo revertemur?* Respondet Dominus: *Homo si affligit Deum, quia vos configitis me, & dixistis: In quo configimus te?* Respondet Dominus, *In decimis & primitiis & in penuria vos maledicti estis, & me vos configitis gens tota:* Glossa vero super illo, *Configitis*, dicit: „ Tempore Esdræ tanta fuit fames, ut „ multi pro penuria filios & filias vendentes, „ & frumenta ementes, levitis decimas non „ solverent; qui etiam fruges in horreis con„ gesserant, pro magnitudine pretii decimas „ non solvebant. Unde compulsi ministri tem„ pli, fugerunt unusquisque in regionem suam. „ Ideo dicit Dominus se in suis afflictum & „ non accepisse decimas. Hæc ibi.

Auditis quomodo decimæ non sunt puræ eleemosynæ, immo sunt debitæ, & ad hoc nunc tendit mea intentio. Unde si quis non absolvitur a debito, pro hoc quod creditor malus

lus efficitur malitia personali, non sit populus deobligatus a decimis, quas debet sacerdotibus bonis, si illi efficiantur mali malitia personali. Malitiam autem personalem dixi, malitiam ex inordinata voluntate procedentem, non corrumpentem fidem aut bonos mores per malam doctrinam, & alios illo modo non inficientem, nec rempublicam ex intentione turbantem. In positione autem allegavi multa originalia beatorum Augustini, Hieronymi. Chrysostomi, ad ostendendum quomodo malis sunt bona debita ministranda & eleemosynæ; ex quo sequitur bene, quod si eleemosynæ sunt malis ministrandæ, ergo & debita hæc pro nunc de debito decimarum malis sacerdotibus debitarum, dicta sunt malis, scilicet malitia personali: secus autem si essent infideles, aut sanctos mores per doctrinam malam subvertentes, aut reipublicæ proditores, aut turbatores ex intentione propria.

ANNO CHRISTI 1433.

Accedo ad materiam indulgentiarum. Est ergo tertium dictum opponentis de indulgentiis. Circa hoc multa dixit, descripsit nomen indulgentiæ, distinxit quadruplicem modum remissionis. Et quia vocat indulgentias remissiones, aliquando concessiones, potest etiam quadruplex modus indulgentiæ assignari, conformiter ad remissionem, secundum eum quadruplicem; scilicet authenticam, subauthenticam, ministerialem, & aliam omnibus competentem, quæ dicitur remissio offensæ. Posuit circa ista septem dicta de idoneitate suscipientium indulgentias seu remissiones, quæ quia nolo improbare, perfunctorie transeo: sed de istis indulgentiis non loquuntur doctores communiter, dum tractant materiam indulgentiarum. Nam istæ cum sint remissio culpæ, aut per modum authenticitatis aut subauthenticitatis aut ministerii sunt ad sacramentum pœnitentiæ pertinentes; illæ vero de quibus doctores loquuntur, non pertinent ad illud. Nam non sunt remissio culpæ, sed pœnæ debitæ. Unde indulgentia, ut de ea tractatur a doctoribus, est relaxatio pœnæ debitæ, & quoniam tractantes hanc materiam dicunt, quod ex quo divina justitia infringi non potest, & iste, cum indulgentia datur, est debitor pœnæ, oportet quod solvat, aut alius pro eo; quod fit cum merita Christi & sanctorum & ecclesiæ Catholicæ, per eum qui super hoc constitutus est, isti applicantur. Antequam ultra progrediar ad id quod mihi objicit, quod male sibi imposui, dum dixi, quod ponebat indulgentias in lege Domini non esse fundatas, & peregrinationes per homines inventas, esse superstitiosas, idololatriam sapientes, & cleri avaritiam nutrientes, cum tamen, ut inquit, non sic posui. Recitentur hæc verba opponentis in forma, ut in sua positione posuit, & in suis replicis dicit; ubi ego posui fictas & venales absolutiones a pœna & culpa, & indulgentias in lege Domini non fundantas, ibi respondens dicit, me posuisse in sententia, quod absolutiones a pœna & culpa sunt fictæ, & indulgentiæ non sunt in lege Domini fundatæ; apparet mihi, quod non male recitavi dicta sua ad suam intentionem. Nam ipse, quantum ex dictis suis accipere valeo, tacet quod indulgentiæ, secundum communem formam traditionis earum, dum dantur visitantibus talem ecclesiam, & manus porrigunt adjutrices vere pœnitentibus & confessis, &c. certi dies indulgentiæ, non sunt in lege Domini fundatæ; immo ex quo fit mentio de dando aliquid, reputat quod sunt venales, & hoc est tertium dictum ejus. Ita de absolutionibus a pœna & culpa, dicit quod illo modo, quo dantur communiter a summis pontificibus, sunt fictæ & venales & forisatæ, pro eo quod interdum in aliquibus litterarum fit mentio de largitione bonorum suorum, cum dicitur in effectu, quod dantes de bonis suis ad tale vel tale opus, plenam suorum peccatorum & pœnarum pro peccatis debitarum consequentur remissionem. Quia igitur suam intentionem talem novi ex scriptis suis, bene dixi, quod ponebat indulgentias in lege Domini non fundatas, nec intellexi de indulgentiis, ut sunt remissio culpæ, de quibus plura dicit, nec sic sibi volui imponere: sed de illis, quæ sunt relaxatio pœnæ, & quæ fundantur super thesauro infinito ecclesiæ, proveniente ex merito Christi principaliter, & fidei formatæ ecclesiæ ac meritis sanctorum, quæ supererogarunt ultra debitum. Loquendo de illis, dico quod dicit eas non esse in lege Dei fundantas. Nam loqui de illo thesauro, reputat fictum quid, sicut loqui de vacuo extra mundum. Absolutiones etiam illas, de quibus nunc, eo quod fit mentio de aliquid dando, dicit venales & fictas. Peregrinationes autem ad aliquem locum, ut quis informetur de fide aut aliis pertinentibus ad salutem, laudat; sed illas quæ fiunt ad honorandum loca sancta, basilicas martyrum, ad adorandum cum oblatione candelarum & genuflexione, reprehendit, & dicit eas superstitiosas, idololatriam sapientes.

Litteras fraternitatum reprehendit multum, modo quo dantur communiter a fratribus, puta quod talem vel talem faciunt participem bonorum suorum, missarum, vigiliarum, jejuniorum, studiorum & ceterorum bonorum; quia, ut dicit, dantur sub spe lucri, & multa circa hoc dicit.

Circa ista placet mihi quod indulgentia, quæ est remissio culpæ, sit vera indulgentia. Fateor quod circa peregrinationes interdum & sæpe contingant abusus in vagatione effrænata & excessibus multis. Item, quod in concessione litterarum fraternitatum possunt multa peccata contingere ex inordinata affectione concedentium eas, aut petentium. Nihilominus tamen indulgentiæ sunt licitæ, & in lege Dei fundatæ, prout indulgentia dicit relaxationem pœnæ debitæ: & fundantur super illo thesauro meritorum Christi, &c. Hic autem thesaurus meritorum fundari potest super isto Zachariæ 9. *Tu quoque sanguine testamenti tui emisisti vinctos de lacu, in quo non est aqua.* Si Dominus emisit vinctos de lacu, præservat quosdam, ne mittantur in lacum, per quem intelligitur pars inferni, limbus patrum, extra quem Dominus vinctos tunc posuit, & purgatorium, a quo per applicationem meritorum suorum ab habente potestatem præservantur. Item in illo ad Romanos 5. *Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum* Jesum Christum. Si justificati jam pacem habemus cum Deo, quid ergo dicit, pacem habeamus ad Deum, nisi quia adhuc pœna solvenda est, quæ per applicationem meritorum Christi est soluta, ut pacem habeamus

ad

ad Deum per Christum? Et paulo post iterum dixit Apostolus: *Si cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est, multo magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per eum;* & in illo capitulo multa dicit Apostolus, ex quibus apparet quomodo Christus meruit nobis, & quomodo in eo omnes justificantur. Igitur si meritum Christi sit tantum, immo infinitum & pro redemtione infinitorum mundorum, si essent, non est inane fundamentum indulgentiarum. Potestas vero dispensandi hunc thesaurum per papam, universaliter fundatur ibi: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis*, sicut diffuse in positione mea declaravi.

ANNO CHRISTI 1433.

Quod addidi, quod etsi non esset expressum in sacra scriptura fundamentum, sufficeret auctoritas ecclesiæ, non ex timore feci, sed ex veritate. Nam cum ecclesia in his quæ fidei sunt & concernunt salutem animarum, non possit errare, sufficere debet cuique fideli ejus auctoritas.

Tria debent concurrere ad collationem indulgent.

Dico igitur quod possunt dari indulgentiæ, quæ sunt relaxatio pœnæ, tribus concurrentibus, quod sit auctoritas; in dante, caritas in suscipiente, & pietas in causa, scilicet vel ad honorem Dei aut utilitatem ecclesiæ, & istis stantibus, papa si dat indulgentias, tenent.

Ad rationes suas respondeo. Ad primam papa dat indulgentias multis, qui sunt præsciti, & hoc papa dubitare habet talibus quod Deus non dat; &c. Dico, indulgentiæ non tenent, nisi sint tria præmissa. Præsciti autem, etsi sint in caritate, secundum præsentem justitiam, saltem, aliqui non tamen decedunt in caritate &c. deerit eis secundum prædictorum.

Ad secundam, res corporales, &c. concedo majorem; sed tamen inepte ad propositum assumitur, cum indulgentiæ non vendantur, nec emantur. Esto quod aliquod subsidium tribuatur ecclesiæ. Nam non datur indulgentia pro illo dato corporali, sed pro opere spirituali, scilicet reparatione ecclesiarum vel pontium, aut piorum locorum; & licet temporale interveniat, ordinatur ad spirituale, ut est divinum servitium in ecclesia reparanda fiendum, opus misericordiæ peregrinantibus, quoad pontium reparationes, & aliis justis personis & circumstantiis. Hæc Thomas in 4. di. 20. Concordat Richardus de Media-villa eadem di. 4. Tangit Thomas de repressione inimicorum ecclesiæ, qui pacem ejus perturbant, quod pro illa possunt dari indulgentiæ. Unde si aliquis rex ecclesiam turbet, sive in spiritualibus, sive in temporalibus, potest papa dare indulgentias omnibus ad reprimendum illum concurrentibus. Et quia talibus oportet dare stipendia temporalia, potest poni illa clausula, quod dantibus de suis bonis ad tale opus indulgentia confertur.

Ad tertiam, positis indulgentiis, &c. Respondeo negando consequentiam. Nam papales indulgentiæ requirunt in causa pietatem, & in conferente discretionem. Nam auctoritas requisita exerceri non debet sine discretione, nec evenit talis causa, ut omnibus omnia debita relaxet, nec potest evenire possibili morali, quod est juris, & secundum quod res humanæ contingunt. Præterea cum secundum Apostolum non sit data potestas in destructionem, sed in ædificationem: sic debet sua uti potestate papa, ne quid nimis & inordinate fiat, atque immoderate. Unde quicquid ligat aut solvit in terris, clave non errante, ligatum aut solutum est in cœlis. Si aliter faceret, secus est: ideo non potest totum purgatorium evacuare de lege communi.

ANNO CHRISTI 1433.

Non dico, ut opponens dixit, quod papa det indulgentias dum impugnatur, aut pecunia indiget, si de persecutione personali loquitur; sed si impugnatur ecclesia, cujus ipse est universalis pastor, dat indulgentias. Non est etiam putandum, quod ut pecuniam recipiat, det indulgentias; & si faceret, peccaret graviter, nec tenerent; quia nec esset caritas in recipiente, nec pietas in causa.

Ex dictis patet solutio rationis additæ ibi, per quam probare vult, quod papa teneatur omnibus dare indulgentiam plenariam; & arguit sic: Potens relevare, &c. Dico ad assumtum quod est verum, & maxime cui ex officio incumbit. Sed papa sine aliqua pia, quæ honorem Dei aut ecclesiæ respicit, non debet dare indulgentias, & si det, non tenetur. Item per indulgentiam non liberatur, quis a morte spirituali, sicut de indulgentia loquimur, sed solum a pœna restante solvenda, non autem a peccato. Unde magis ratio ista contra facientem currit, qui concedit indulgentias, quæ sunt remissio a culpa, solvat igitur illam. Nec dicantur indulgentiæ venales, si conditio aliquid dandi apponatur. Semper enim illud est pro causa pia, aut eleemosyna, aut alia utili ecclesiæ, aut ad honorem Dei.

Ut autem de cetero placeat magis sobrie loqui de summo pontifice, adducatur in medium auctoritas Cyrilli in libro thesaurorum. Ait enim sic: „ Dedit Dei Filius Petro plene & „ perfecte claves regni cœlorum; quoniam, si„ cut ipse accepit a Patre, dux & sceptrum „ ecclesiæ gentium, ex Israel egrediens, super „ omnem principatum & potestatem, & super „ omne quodcumque est, ut in nomine ejus „ genua cuncta curventur, plenissimam potesta„ tem: sic & Petro & ejus diadochis, hoc est „ successoribus, non minus, sed plenissime „ commisit, & coram apostolis & evangelistis, „ loco sui, ipse caput ecclesiæ, in medio eo„ rum statuit, quatenus ipsi in evangeliis & „ epistolis mundo huic prædicando, ecclesias „ & prælatos ordinando, scriberent quæ a Do„ mino audierunt & receperunt, affirmantes „ in omni doctrina Petrum loco Domini & „ ejus ecclesiam in omni loco, in omni capitu„ lo & synagoga, in omni electione & affirmatione, & quicquid solvendum & statuen„ dum foret ipsius auctoritate approbarent, „ ipsum vocans Cepham, hoc est caput". Multa pulcherrima ponit, inter quæ gratia brevitatis emitto, ecclesiæ plenissimam potestatem Petro & successoribus concessam, quibus omnis particularis persona curvare genua debet, ut Petro. Modum igitur ponat quisque ori suo, ut non libere in contumelias prorumpere præsumat.

Quoad litteras fraternitatum dicit, quod fraternitas, quæ est societas credentium, in fide & caritate est facta & bona: secundum illam alter pro altero orat, alter alteri debitor est; istud & supponens, & ea quæ circa illam dixit non nego: sed ex scriptis suis traho quar-

Quartum dictum adversarii.

tum

tum dictum. Litteræ fraternitatum, quæ non dantur nisi sub spe lucri aut confœderationis illicitæ, reprehendendæ sunt; quoad hoc, quod mala intentio interdum concurrit, non adversor opponenti: sed arguit mihi quod intendit etiam formam illarum reprobare, per quam fratres faciunt alios participes suorum bonorum spiritualium, orationum, jejuniorum, &c. & ad hoc tendunt suæ rationes; & in hoc non secum concordo; & ostendo quod forma illarum jam dicta non est reprobanda. Orationes & suffragia ecclesiæ non sunt ad modum luminis aut doctrinæ, ut dixit Præpositivus, sicut narrant antiqui doctores theologi, & Thomas, Bonaventura, Durandus, & Richardus. Nam lumen modo naturæ se communicat omnibus æqualiter secundum se, non autem sic suffragia; ideo quia fiunt ab agente secundum intellectum; hinc est quod duplicem valorem habent, unum ex radice caritatis, alium ex parte intentionis facientis. Primo valent tantum omnibus quantum uni. Nam caritas facit omnia communia; & hunc respectum videtur habere opponens, considerans quod caritas non quærit quæ sua sunt. Propterea multitudini credentium erat cor unum & anima una; nec quisquam quod possidebat suum esse dicebat. Secundo modo plus valent uni quam aliis, si intentio orantis aut aliquod bonum facientis feratur in unum plus quam in alios. Hoc probo sic: fructus operis, cujus operans est Dominus, & qui totus cedit in utilitatem operantis, nisi in alium transferatur, non prodest ex parte intentionis, nisi ei ad quem operans dirigit suam intentionem; cujus causa est quia intentio est vehiculum illius fructus; ergo quoad hoc, suffragia illi soli prosunt pro quo fiunt. Sic arguit Thom. in 4. dist. 45. sic Richardus, sic Bonaventura satis concordat, ita Godefridus de Fontibus in suis quodlibetis. Secundum hunc valorem cursum habent litteræ fraternitatum, quia per eas declarant se fratres intentionem in suis orationibus dirigere quibus concedunt.

ANNO CHRISTI 1433.

Ad rationes advers. contra litteras fraternitat.

Ad primam rationem opponentis, cum arguit, ex quo fratres supponunt, &c. Placet mihi quod sola concessio coram Deo sufficit, nec litteram habere necesse est: tamen satisfacit desiderio simplicium; & si fiat absque fraude & dolo, non nocet.

Ad secundam, sicut dixi de indulgentiis, quod non prosunt nisi existentibus in caritate, sic nec suffragia. Unde quod personæ quibus conceduntur participabunt post mortem, intelligitur, si caritate uniantur cum orantibus.

Ad tertiam, distinguo duplicia suffragia quædam sunt privata, quædam communia. Privata facta a privatis, in secreto fieri dicuntur, si non quæratur laus propria sed Dei, & desideret faciens non videri, esto quod videatur; & e contra si clauso ostio optet videri & laudem, jam palam fieri dicitur. Communia in patulo fieri habent, talia videntur opera fratrum, specialiter unius conventus. Nam si ab aliquo particulari litteræ dentur, intelligantur ex suppositione, scilicet si aliquid Deo placitum orando, jejunando, &c. fecero, participem te horum facio.

Ad quartam, quod fratres orantes duplici modo considerari possunt. Uno modo, ut personæ privatæ: sic magna debent humilitate fulgere, & recumbere in regno eccl. militantis in novissimo loco. Ita & a ... quibus partes a ... ut gerentes vices ecclesiæ hoc modo, quia in facie ecclesiæ orationes communes faciunt, non se reputando, sed illam Christi immaculatam sponsam, cujus vice faciunt, extollendo, hoc modo participes alios facere possunt suarum orationum.

ANNO CHRIST 1433.

Ad quintam, illam tangit difficultatem: si orationes & suffragia facta per malos prosint aliis. Ad quod Thomas in 4. dist. 41. dicit quod ibi duo considerari possunt; unum est opus operatum, ut est sacrificium altaris, & illud ex se efficaciam habet, sicut & omnia sacramenta novæ legis. Aliud opus operans, & hoc dupliciter considerari potest; uno modo, ut est ejus, & sic oratio peccatorum non est meritoria, quia Johan. 9. *Scimus quod Deus peccatores non audit*. Alio modo ut fit in facie ecclesiæ, & vice ejus, & quia ille facere intelligitur cujus vice fit, ut dicit Dionysius; hoc modo oratio peccatorum est meritoria, quia ecclesia semper est Christi dilectissima: vel etiam ut fit ab aliquo, ut instrumentum alterius, & adhuc quia illud principaliter fit ab illo cujus directione aut præcepto aut ordinatione fit; adhuc valebit oratio peccatorum, si principalis institutor sit Deo gratus, ut patet in eleemosyna data a bono domino per manum mali servi. Per hoc patet solutio rationis.

Ad sextam, dico ex datis ab opponente, quod communicare ex auctoritate merita, non competit puro homini, sed hoc facere ministerialiter potest ei competere, & in hoc non usurpant fratres quod est Dei proprium, nec Deum blasphemant. Quod autem dixit opponens rationes meas concludere de prima fraternitate solum, quæ fundatur in caritate, ostendo quod non omnes arguunt de illa, sed aliqui de ista secunda arguunt. Augustinus namque in pluribus auctoribus allegatis, petit adjuvari orationibus, & se orantibus commendat. Sed non est opus petere adjutorium orationum ex hoc quod valorem habent ex parte caritatis; quia tum caritas facit omnia communia ex hac parte, videlicet æque non petenti sicut petenti; dum tamen conjuncti sint vinculo caritatis. Petiit ergo ea parte qua valorem habent ex intentione facientis, & in hoc fundatur secunda fraternitas, de qua litteræ fraternitatis intelliguntur; ideo non solum Augustinus, sed Ambrosius, sed Gregorius, Anselmus, & alii multi suffragia aliorum postulasse leguntur.

Quintum dictum de peregrinationibus est in effectu, quod peregrinationes, quæ fiunt ad honoranda loca sancta, basilicas martyrum, & sanctorum reliquias adorandas, cum oblatione candelarum, aut aliarum rerum, & genuflexione, reprehendendæ sunt tamquam superstitiosæ, idololatriam sapientes; cujus oppositum dico, cum scriptura veteris & novi testamenti, cum doctoribus sanctis Hieronymo, Augustino, Gregorio, Cassiodoro, cum concilio generali Gangrensi, quorum auctoritates & dicta diffuse in positione mea recitata, peto haberi hic pro repetitis. Subjungo tamen aliqua de dictis beati Hieronymi in duabus epistolis ad Riparium presbyterum contra Vigilantium hæreticum. In prima enim dicit: „ Acceptis primum litteris tuis non respondere superbiæ est, res-

Quintum dictum adversari de sanctor. reliquiis.

„ pon-

„ pondere temeritatis. De his rebus interro- ANNO CHRISTI 1433.
„ gas, quæ & proferre & audire ſacrilegium
„ eſt. Ais Vigilantium os fœtidum rurſum ape-
„ rire, & putorem ſpurciſſimum contra ſan-
„ ctorum martyrum proferre reliquias; & nos,
„ qui ea ſuſcipimus, appellare temerarios &
„ idololatras, qui mortuorum hominum oſſa
„ veneramur. Non autem dico martyrum re-
„ liquias, ſed ne ſolem quidem & lunam, non
„ angelos, non archangelos, non Seraphim,
„ non Cherubim, & omne nomen quod nomi-
„ natur in præſenti ſæculo & futuro, colimus
„ & adoramus, ne ſerviamus creaturę potius
„ quam creatori. Honoramus reliquias marty-
„ rum ut eum cujus ſunt martyres adoremus.
„ Honoramus ſervos, ut vel honor ſervorum B
„ redundet ad Dominum". Poſt aliqua ſub-
dit: „ Si non ſunt honorandæ ſanctorum re-
„ liquiæ, quomodo legimus: *Pretioſa in con-*
„ *ſpectu Domini mors ſanctorum ejus?* ſi oſſa
„ eorum polluunt contingentes, quomodo He-
„ liſæus mortuus mortuum ſuſcitavit, & de-
„ dit vitam, quod juxta Vigilantium jacebat
„ immundum. Ergo omnia caſtra Iſraelitici
„ exercitus & populi Dei fuere immunda, quia
„ Joſeph & patriarcharum corpora portabant
„ in ſolitudine & ad ſanctam terram immun-
„ dos cineres, pertulerunt.

Dicet mihi quis: non reprehendimus honorare reliquias martyrum, quia immundæ ſunt, aut immundos contingentes faciunt: ſed dico quod non licet colere eas, ut modo fit. Pro- C
fecto ita dicebat Vigilantius, ut recitat beatus Hieronymus in altera epiſtola contra eumdem.
„ Quid, inquit, neceſſe eſt tanto honore non
„ ſolum honorare, ſed etiam adorare illud ne-
„ ſcio quid, quod in modico vaſculo transfe-
„ rendo colis? Quid pulverem linteamine cir-
„ cumdatum adorando oſcularis? prope ritum
„ gentilium videmus ſub prætextu religionis
„ introductum in eccleſiis, ſole adhuc lucen-
„ te, moles cereorum accendi, ubicumque pul-
„ viſculum neſcio quid in modico vaſculo pre-
„ tioſo linteamine circumdato, oſculantes ado-
„ rant. Magnum honorem præbent hujuſmodi
„ homines beatiſſimis martyribus, quos putant
„ de viliſſimis cereolis illuſtrandos, quos A- D
„ gnus, qui in medio throni eſt, cum omni
„ fulgore majeſtatis ſuæ illuſtrat". Hæc verba Vigilantii. Contra illud Hieronymus: „ Quia
„ Vigilantius videtur velle vivos non mortuos
„ coli debere, infert: Ergo ſacrilegi ſumus,
„ quando apoſtolorum baſilicas ingredimur. Sa-
„ crilegus fuit Conſtantinus imperator, qui ſan-
„ ctas reliquias Andreæ, Lucæ & Timothei
„ tranſtulit Conſtantinopolim, apud quos ru-
„ giunt dæmones, & habitatores Vigilantii il-
„ lorum ſe ſentire præſentiam confitentur. Sa-
„ crilegus & nunc Auguſtus Arcadius, qui oſ-
„ ſa beati Samuelis longo poſt tempore de Ju-
„ dæa tranſtulit in Thraciam. Mortuos illos
„ ſuſpicaris, ideo blaſphemas. Sed lege evan- E
„ gelium: *Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus*
„ *Jacob, non eſt Deus mortuorum, ſed vivo-*
„ *rum*. Si ergo vivunt, honeſto juxta te car-
„ cere concludantur". Et ibi multa dicit, oſtendens quomodo ſancti in patria orant pro nobis, & quod ſi multa in vita fecerunt utilia hominibus, adhuc magis modo, cum ſunt cum Deo in cœlis regnantes. Allegat de Moyſe, de Paulo & de Stephano, de cereis & luminaribus, quod liceat ea offerre, licet non A
illa ſimplicium intentione, qua quidam offerunt, ſcilicet ad honorem martyrum, quaſi indigeant; dico ego; & hoc conſonat ſequentibus; ſed ex devotione offerentium, ſic ſanctos volentium honorare. Ita dicit Hieronymus Vigilantio: Quid inde perdis? ſcilicet ex illa oblatione cauſabantur quondam apoſtoli, quod periret unguetum: ſed Domini voce correpti ſunt; neque enim Chriſtus indigebat unguento, nec martyres lumine cereorum; tamen illa mulier in honorem Chriſti hoc fecit, devotioque mentis ejus recipitur, & quicumque accendunt cereos, ſecundum fidem ſuam habent mercedem. ANNO CHRISTI 1433.

Ad hoc quod idololatriam hoc ſapere dicitur, reſpondet Hieronymus: „ Quia quondam B
„ colebamus idola, nunc Deum colere non de-
„ bemus, ne ſimili videamur cum idolis ho-
„ nore venerari? illud fiebat idolis, idcirco
„ deteſtandum: hoc fit martyribus, & ideo re-
„ cipiendum eſt. Nam & abſque martyrum re-
„ liquiis per totas Orientis eccleſias, quando
„ legendum eſt evangelium, accenduntur lumi-
„ naria jam ſole rutilante, non ad fugiendas
„ tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtran-
„ dum. Unde & virgines illæ evangelicæ ſem-
„ per habent accenſas lampades, & apoſtolis
„ dicitur: *Sint lumbi veſtri præcincti, & lu-*
„ *cernæ ardentes in manibus veſtris*, ut ſub
„ typo luminis corporalis illa lux oſtendatur
„ de qua in pſalmo: *Lucerna pedibus meis ver-* C
„ *bum tuum, & lumen ſemitis meis*". Itaque propter tria Hieronymus dicit quod cereos coram reliquiis martyrum accendere licet. Primum propter devotionem orantis in honorem ſanctorum quorum ſunt reliquiæ. Secundum ad oſtendendum ſignum lætitiæ ſpiritualis. Tertium ad repræſentandum internum lumen fidei, quod eſt in adorantibus. Subinfert Hieronymus.
„ Malefecit ergo Romanus pontifex, quod ſu-
„ per mortuorum Petri & Pauli ſecundum nos
„ oſſa veneranda, ſecundum te, loquor Vigi-
„ lantio, pulviſculum, offert Domino ſacrifi-
„ cia, & tumulos eorum Chriſti arbitratur al-
„ taria? Et non ſolum unius urbis, ſed totius
„ orbis errant epiſcopi, qui cauponem Vigi- D
„ lantium contemnentes, ingrediuntur baſilicas
„ Martyrum? Quaſi dicat, non errant, non
„ malefaciunt". Plena eſt hæc epiſtola pulcherrimis rationibus & perſuaſionibus ad hoc propoſitum, & ad alia quæ Vigilantius circa cultum reliquiarum deteſtabatur. Ad illam volentem inſtrui remitto.

Ex quo infero, quod ſi licet colere, venerari, & adorare reliquias ſanctorum martyrum, licet cauſa hujuſmodi ad eccleſias peregre proficiſci; ideo peregrinationes ad adorandum reliquias non ſunt damnandæ, dum tamen fiant cum debitis circumſtantiis. Revera non ignoro multos exceſſus interdum committi ab aliquibus: ſed non ideo peregrinatio eſt reprehenden- E
da, ſed abuſus. Non eſt pecunia dicenda mala, ſi aliquis ea male utatur. De cetero arguatur mala voluntas & malus uſus ſive abuſus, non ipſa peregrinatio, quæ ſancta eſt, ſi ad venerandos ſanctos, quorum reliquiæ viſitantur, hoc fiat.

Nec moleſte ferat opponens, quod dico eas adorandas, quia ſecundum doctores, exhibitio honoris ratione ſanctitatis, adoratio eſt. Et ſicut eſt multiplex modus ſanctitatis, ita multi-

plex modus adorationis, ſcilicet latriæ, quæ ſoli Deo per ſe debetur; yperduliæ, quæ ratione alicujus excellentiæ finitur, ut Mariæ, in quantum eſt Mater Dei; duliæ ratione ſanctitatis, qui convenit ceteris ſanctis: immo in ſcriptura ſæpius legimus homines alios viventes adoraſſe. Ut Jacob Eſau Gen. 33. ut David Jonatham 1. Reg. 20. & in valde multis paſſibus, Si peccatoribus adoratio ratione alicujus ſuperioritatis data eſt, & non curpantur facientes, cur non licebit ſanctorum reliquias beata immortalitate fruentium adorari? Quod dicitur periculum eſſe propter ſimplices, qui iſtas adorationes diſcernere neſciunt, dico quod inſtruantur; & melius eſt hoc fieri, quam negare, propter periculum, quod ſanctum eſt, Nam multa condemnare oporteret, ſi periculum attenderemus, quod ex abuſu exurgere ſolet.

Ad rationes meas de peregrinationibus in veteri teſtamento ter in anno ad templum quod erat Jeroſolymis, & quod Chriſtus hoc obſervans ſic peregrinatus eſt, quod erat etiam illud præceptum obſervatum a quibuſdam gentibus, &c. Dixit quod Chriſtus iſta extinxit, dum dixit mulieri Samaritanæ Johannis 4. *Mulier crede mihi venit hora & jam eſt, quando nec in monte hoc, nec Jeroſolymis adorabitis patrem, ſed venit hora & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt in ſpiritu & veritate.* Jam reſpondi, quod per hoc peregrinationes non evacuavit, ſed tantum ceremonias veteris legis, quæ in templo Jeroſolymis obſervabantur: quoniam quæ tunc corporaliter fiebant, nunc in ſpiritu & veritate obſervantur. Sed quia non replicavit contra hoc, ideo nihil plus dico. Cum opponente autem meo non diſcordo in hoc quod laudat peregrinationes, quibus itur ad audiendum verbum Dei, & ſanctorum virtutum informationem, nam & illas ego ipſe laudo.

Poſtremo circa imagines venerabiles pono ſextum dictum ejus, quod ex ſcriptis ſuis traho. Imagines pictæ vel ſculptæ non ſunt adorandæ; & dico de pictis aut ſculptis ad differentiam vivarum imaginum, quas magis vult venerari; vocat iſtas pictas imagines, &c. ſtatuas; dixit de eis quod populus ſpiritum Jeſu non habens, exhibet eis magnam reverentiam & honorem cum genuflexione, candelarum accenſione & hujuſmodi, & hæc ſibi non placent. Nam dicit: Populus Dei ſpiritum Jeſu non habens, tangit quomodo dæmon potens eſt in talibus imaginibus Chriſti & ſanctorum, quæ ſunt in templo, ut domo Dei, dementare homines, qui abundant non fide viva, ſed mortua, & quod tales qui faciunt imagines, aſſimilantur Aaron effœminato, qui timore populi fecit vitulum conflatilem, & Jeroboam qui fecit vitulos aureos, ut populus non adoraret ultra in Jeruſalem. Et quod ſi præſepe Domini ſit adorandum propter habitudinem illius ad Chriſtum, magis eſſet adorandus aſinus quem Dominus equitavit, in habitudine ejus ad eum. Fateor quod non ſunt idola colenda & ſimulacra, hoc enim ſcriptura prohibet & ratio; modo quo ab idololatris dorabantur; quoniam illi putabant, in eis aliquid eſſe numinis, putabant eas habere rationem vel intellectum & ſenſus. Unde aures ad audiendum, oculos ad videndum formabant. Ideo Dominus Exodi 20. prohibet ſculptilia fieri, cum ait: *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem quæ eſt in cœlo deſuper, & quæ eſt in terra deorſum.* Et apoſtolus de idolo dixit, quod idolum nihil eſt. Remigius autem hoc ſic exponit: „ idolum videtur imaginem hominis habere, „ & non eſt homo. Videtur imaginem alicu- „ jus beſtiæ habere, & non eſt beſtia: Vide- „ tur aures, oculos & nares & os habere: ſed „ ideo nihil eſt quia non audit, non videt, „ non olfacit, non loquitur, dicitur homo eſ- „ ſe, non eſt homo. Dicitur Deus eſſe, non „ eſt Deus. Ideo nihil eſt, quia id quod dici- „ tur non eſt. Sed Chriſtiana religio imagines „ Chriſti admittit, quia Deus factus eſt ho- „ mo. Ante incarnationem pingi non poterat, „ poteſt autem poſt per lineamenta corporis „ humani Chriſti figura repræſentari. Admit- „ tit etiam imagines B. Virginis Mariæ, ſan- „ ctorum apoſtolorum, martyrum, confeſſo- „ rum, virginum & electorum, quos in cele- „ bri memoria haberi diſpoſuit; quas in reve- „ rentia fidelium devotio habere voluit, ut „ ſimplicibus eſſent memoriale perpetuum, ſi- „ cut libri & litteræ ſeu alphabetum, ſapien- „ tioribus autem eſſent, ut ad devotionis eo- „ runi excitativum, nempe"* Segnius irritant animos demiſſa per aures, quam quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus. Tardius enim audita quam viſa movent.

* Horta de art. P

Igitur quod ſint conſervandæ non deſtruendæ, exemplis & auctoritatibus oſtendo.

Refert Sigibertus in ſua hiſtoria, quod ſub anno Domini 714. Judæus quidam maleficus, promittens Gizid Saracenorum regi, eum ultra 40. annos imperaturum, ſuadet ut in toto regno ſuo Dei ſanctorumque imagines deponi edicat, qui ſpe regnandi ſeductus, edictum proponit. Ipſe tamen mox obiit. Hæc ille.

Dicitur in chronica Martini, quod cum Leo imperator imagines in civitate Conſtantinopolitana igne cremari juſſiſſet, Gregorius ſecundus, qui fuit 91. Pontifex, eumdem Leonem anathematizavit. De quo memoratus Sigibertus dicit: „ Gregorius ſynodum 93. epiſcopo- „ rum Romæ congregat, & venerationem ſan- „ ctarum imaginum confirmat, earumque vio- „ latores generali ſententia anathematizat. Idem „ auctor dicit de Stephano papa 92. Quod ve- „ nerationem ſanctarum imaginum confirmat, „ earum violatores anathematizat. Refert idem „ quod Conſtantinus imperator filius Leonis, „ de quo ante, omnino a Deo averſus, virum „ ſanctum Stephanum per 40. annos incluſum, „ etiam gentilibus reverendum, amara morte „ martyrizavit, omnes ſibi ſubjectos coegit ſu- „ per S. Crucis lignum, ne aliquam Dei ſan- „ ctorumque ejus venerarentur imaginem. Et „ quod hoc ſit tyrannis, patet ex hoc quod „ ſequitur": Nec ſub alicujus gentilis perſecutione plures quam ſub hoc martyrizati ſunt.

Item, idem ſub anno Domini 772. ait: „ In præſentia Pipini regis inter Græcos & „ Romanos celebratur ſynodus de ſancta Tri- „ nitate & ſanctorum imaginibus; Adrianus „ Romæ præſidet. Hic ad comprimendam ra- „ biem hæreticorum imagines Dei & ſancto- „ rum execrantium nimis laboravit, & libro „ adverſus eos edito, multis ſcripturarum indu- „ ctionibus roboratо, errores eorum infirma- „ vit". Idem auctor ait, quod ſub anno 788. inſtantia Taraſii patriarchæ Conſtantinopolitani

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

ni & Andriani papæ ſecundo apud Niceam uni- A
ANNO CHRISTI 1433. verſalis ſynodus 350. epiſcoporum congregatur, in qua fides catholica in præſentia Irenes & filii ejus cunctorum ſubſcriptione roboratur, & hæreſis execrantium imagines Dei in perpetuum abdicatur.

Præterea Damaſcenus in quarto ſuarum ſententiarum c. de imaginibus ait: „ Fertur autem quædam hiſtoria, quod Dominus Abgaro regi, qui pictorem miſerat imaginem „ Domini figurare, ſimiliter nequeunte pictore propter coruſcantes a facie ejus claritates, „ ipſe veſtigium propriæ faciei divinæ & vivificæ ſuperimponens in veſtimento illius, „ ſui ipſius imaginem aſtrinxiſſe, & ita cupienti Abgato miſiſſe". Hæc Damaſcenus; B rationem autem inſtitutionis ſanctarum imaginum Gregorius in regiſtro tangit ita dicens: „ Quod legentibus ſcriptura, hoc idiotis præ„ ſtat pictura cernentibus, quia in iſta ignorantes vident quid ſequi debeant, in ipſa legunt qui litteras neſciunt. Unde præcipue „ gentibus pro lectione pictura eſt". Hæc ille. Et hoc conſonat dicto Damaſceni in ſuo 4. cap. de ſanctis imaginibus: ſic dicentis: „ Quia „ vero non omnes noſcunt litteras, neque lectioni vacant, patres excogitaverunt velut „ quoſdam triumphos in imaginibus hæc deſcribere ad velocem memoriam; quapropter „ multotiens non ſecundum mentem habentes „ Domini paſſionem, imaginem crucifixionis „ Chriſti videntes & ſalutaris paſſionis in re- C „ memorationem venientes, procidentes ado„ ramus". Hæc ille. Item Ezechiel juſſus eſt pingere tranſmigrationem Jeruſalem, ut populus videns, ſenſibilibus formis moveretur eam futuram cognoſcere, & fidem dare prophetis. Nam. 12. cap. ejuſdem dicitur: *Tu ergo fili hominis, fac vaſa tranſmigrationis, & tranſmigrabis per diem coram eis.* Ibi Hieronymus commentario lib. 3. „ Quia ergo oculos ha„ bent ad videndum & non vident, aures ad „ audiendum & tua verba contemnunt, doce „ eos per imaginem atque picturam, & ſche„ matibus oſtende corporis, ut venturam ca„ ptivitatem non ſolum auditu, ſed & oculis „ recognoſcant". Hæc Hieronymus. Patet ex D hoc quod imago ad imitandum eſt inventa, & fortius monet quam ſcriptura aut verba.

Ut autem appareat Deum aliqua ſancta loca plus aliis honorare & imagines haberi in reverentia, duo teſtimonia proferantur, unum ex hiſtoria tripartita, alterum ex hiſtoria eccleſiaſtica, ex quibus monſtratur Deum ſpecialius in uno loco quam alio, aut in unius imaginis præſentia operari quam alterius. Refert Caſſiodorus lib. 6. hiſtoriæ tripartitæ c. 43. quod Judæi acceperunt poteſtatem ſub Juliano apoſtata reædificandi templum Jeroſolymis in odium fidei: tamen venti, terræmotus & ignis de cavernis terræ exiliens, prohibuit. Unde ſic dicitur ibi: „ Cumque gipſi & calcis mul- E „ ta modiorum millia congregaſſent, ſcilicet „ Judæi, vis magna ventorum repente reſpi„ rans, tempeſtates atquæ procellæ ſubito fa„ ctæ, quicquid congregatum fuerat diſperſe„ runt. Adhuc autem veſanientibus eis, & „ nequaquam divina longanimitate correptis „ maximus primo terræmotus factus eſt, & „ quiſquis non fuerat myſteriis divinis imbu„ tus, vehementer attritus eſt, &c. ut ibi".

Euſebius vero in 7. lib. eccleſiaſticæ hiſtoriæ c. 15. narrat, quod mulier curata a fluxu ſanguinis per Chriſtum, in domo ſua, in urbe Cæſareæ Philippi, erexit imaginem æream ad modum viri fimbrias in veſtimento habentis, quæ repræſentabat Chriſtum: fecit & alteram ad genua provolutam coram illa, ipſam mulierem figurantem, & ibi dicitur quod cum herba creſcit, quæ nullam habet ex ſe ſanandi virtutem, cum ad imaginem creſcit, poſt tactum illius omnes morbos languoreſque comprimit. Verba in forma dimitto cauſa brevitatis. Ibi quærantur, quod utique, ſi imagines eſſent abjiciendæ, Deus fieri non permitteret. Sed neſcio fortaſſe ſi dicetur hoc opus eſſe dæmoniorum ſic ludificantium homines. Sed contra, quoniam doctor Euſebius vetus pater, non narrat hoc tamquam ludificationem, ſed tamquam miraculum.

ANNO CHRISTI 1433.

Quod ſi quis imagines Chriſti & ſanctorum non debere permanere iterum affirmat, audiat decretum 8. ſynodi Conſtantinopolitanæ, factum in actione 8. Ibi ſic dicitur: „ Quoniam „ oportet nos majorum noſtrorum ſtatuta im„ moto mentis intuitu conſervare, & in omni„ bus SS. Patrum ſemper dogmata venerari: „ definimus de ſacris & reverendis imaginibus „ Domini noſtri Jeſu Chriſti ejuſque ſemper „ virginis genitricis Mariæ omniumque ſancto„ rum, qui Deo ab Abel juſto placuiſſe cre„ duntur, quæ eccleſia ſancta in univerſo or„ be diffuſa antiquitus accepit, quæque ſedis „ apoſtolicæ præſules eis decreverunt ac ſtatue„ runt illibata perſiſtere atque intemerata ma„ nere. Quapropter Johannem quondam Con„ ſtantinopolitanum & ſequaces ipſius, qui eas „ frangendas atque calcandas eſſe ore polluto „ aſſeverant, quamdiu de his nobiſcum non „ ſenſerint, & juxta SS. pontificum Romano„ rum decreta & aliorum catholicorum patrum „ inſtituta non ſapuerint, ſancimus eos a Chri„ ſto & ab eccleſia catholica atque apoſtolica „ anathema". Forte dicet quis quod maneant, non nego; ſed quod ſint adorandæ, non video. Ad quod confutandum ſufficit mihi etiamſi nulla ante fuiſſet allegata auctoritas, decretum ſanctæ ſynodi Conſtantinopolitanæ 8. editum actione 10. ubi dicitur. „ Sacram imagi„ nem Domini noſtri Jeſu Chriſti & omnium „ liberatoris & ſalvatoris æquo honore cum „ libro ſanctorum evangeliorum adorari decer„ nimus. Sicut enim per ſyllabarum eloquia, „ quæ in libro feruntur, ſalutem conſequimur „ omnes: ita per colorum imaginariam opera„ tionem & ſapientes & idiotæ cuncti ex eo „ quod promtu eſt perfruuntur utiliter: Quæ „ enim in ſyllabis ſermo, hæc & pictura, quæ „ in coloribus eſt prædicat & commendat: & „ dignum eſt ut ſecundum congruentiam ratio„ nis & antiquiſſimam traditionem, propter „ honorem qui ad principalia ipſa refertur, „ etiam derivativæ iconæ ideſt imagines hono„ rentur æque ut ſacer ſanctorum evangelio„ rum liber, atque typus pretioſæ crucis. Si „ qui ergo non adorat iconam Salvatoris Chri„ ſti, non videat formam ejus, quando vene„ rit in gloria paterna glorificari & glorifica„ re ſanctos ſuos; ſed alienus ſit a communio„ ne ipſius & claritate. Similiter autem & „ imaginem intemeratæ matris ejus & Dei ge„ nitricis Mariæ, inſuper & iconas ſanctorum „ ange-

ANNO CHRISTI 1433.

„ angelorum depingimus, quemadmodum eos
„ figurat verbis divina ſcriptura, ſed & lauda-
„ biliſſimorum apoſtolorum, prophetarum,
„ martyrum & ſanctorum virorum ſimul &
„ omnium ſanctorum, & honoramus & ado-
„ ramus, & qui ſe ſic non habent, anathema
„ ſint a Patre & Filio & Spiritu Sancto".

De adoratione crucis & imaginis Chriſti hominis patientis in ea, vide Auguſtinum ſupra in poſitione fol. 17. *in originali in margini inferiori*.

Quod ſi cauſa informationis quæris: Quomodo poſſum imaginem adorare, cum ſit lignum, æs aut alia materia? Reſpondeo, ſecundum duplicem viam. Prima eſt Thomæ & multorum ſequentium eum in 3. declarantis quomodo eſt unus motus, qui eſt a termino a quo per medium, & in termino ad quem, unus ſcilicet ſecundum formam. Nam eſt eadem forma fluens ſecundum eſſentiam in medio & termino ad quem, quamvis differens ſecundum eſſe; & ita eſt eadem intentio venerantis ſeu adorantis tranſiens per imaginem uſque ad prototypum, hoc eſt exemplar; ideo fundat quod eadem adoratione adoratur imago, & id cujus eſt imago exemplar ut quod, & ſicut terminans motum adorationis, imago ut medium per quod, & tamquam vehiculum intentionis adorantis; & huic modo dicendi decretum ſynodi Conſtantinopolitanæ videtur conſentire. cum dicit propter honorem, qui ad principalia ipſa refertur etiam derivative, iconæ honorentur & adorentur.

Altera via tenet, quod eis non debet adoratio exhiberi, ſed ad præſentiam eorum adorantur illi, quorum ſunt imagines. Unde Robertus Holcot ſuper 1. Sapientiæ 13. *Infelices autem ſunt, & inter mortuos eſt ſpes eorum, qui appellaverunt deos ſuos opera manuum ſuarum aurum & argentum*; dicit ſic: „ Non vi-
„ deo eſſe bene dictum pro nunc, quod eodem
„ honore honoretur Deus & ejus imago. Un-
„ de videtur mihi eſſe dicendum, quod nec
„ adoro imaginem Chriſti quia lignum, nec
„ quia imago Chriſti: ſed adoro Chriſtum co-
„ram imagine Chriſti quia eſt imago Chriſti,
„ & excitat me ad amandum Chriſtum; & ſic
„ expono, ait iſte doctor, Damaſcenum. Ba-
„ ſilium, Thomam, & totum ritum eccle-
„ ſiæ". Hanc ſententiam videtur tenere cap *Prælatum* · de conſecrat diſt. 3 Primus modus eſt communior inter doctores. Secundus eſt facilior inter ſimplices. & ſive hunc vel allum teneamus, ſemper habetur, quod coram eis ſigna & proteſtationes interioris cultus ſunt exibendæ, genua flectenda, luminaria poſſunt offerri, quia aut eis, ut ſunt medium ad exemplar veniendi; aut exemplari coram eis iſta ſiunt; & ita ſatis habetur de conſecrat. diſt 3. *Venerabiles*. ex 7 ſynodo, ubi dicitur
„ Venerabiles imagines Chriſtiam non deos ap-
„ pellant, neque ſerviunt eis, ut diis, neque
„ ſpem ſalutis ponunt in eis, neque ab eis ex-
„ pectant futurum judicium · ſed ad memoriam
„ & revocationem primitivorum venerantur
„ eas & adorant, ſec non ſerviunt eis cultu
„ divino, nec alicui creaturæ. Adorantes au-
„ tem illas modo dicto, non imitantur Aaron
„ & Jeroboam, quia ſub illis populus vitulos
„ adorabat cultu divino, hoc eſt quod vituli
„ aut vitulus exhibitionem reverentiæ, quæ
„ adoratio dicitur, terminabat, nec ad alium
„ ultra referebat illam: ideo idolatrabant. Non
„ ſic populus fidelis, quia nec ad idololatriam
„ eſt pronus, ut tunc erat, nec imaginibus
„ fiſtit; ſed ad Deum & ſanctos tendit ex in-
„ ſpectione imaginum. Ideo bene rex Ezechias
„ excelſa & aras lucoſque & ſerpentem æneum,
„ quem fecerat Moyſes, deſtruxit; quia popu-
„ lus in illis idolatrabat, & mœchabatur ſpi-
„ ritualiter. Item, quia populus ad hanc for-
„ nicationem nimis pronus erat. Non ſic mo-
„ do: Et ſi aliquis abutatur in adornando ima-
„ ginem, non ideo confringenda eſt imago,
„ quia utilis eſt aliis. Poteſt etiam de facili
„ iſte reduci; quia non eſt pronus ad idolo-
„ latriam, ut populus ille". Per iſta patet ad aliqua per opponentem dilectum tacta, quid dicendum.

ANNO CHRISTI 1433.

Nunc audiviſtis, patres digniſſimi, ſex puncta in quibus contrariamur, & altera vice etiam ſex. Oro Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ut ſic dirigat omnium corda, quatenus veritas prævaleat, & omnis animoſitas deponatur. Non eſt pax in extremo. Veniat igitur opponens ad medium, & mox concordabimus. Si reformationem quærat morum, illam etiam quæro. Tollantur igitur iſta nova dogmata, & veritas per me, ut potui, explicata teneatur. Si quid corrigendum eſt in dictis meis, adeſt ſancta ſynodus, emendari cito poterit ad componendum mores paratiſſima: quam reformationem in utroque ſtatu donet nobis Dominus ex alto, cooperante hac congregatione ſancta, qui eſt benedictus in ſæcula. Amen.

* *Finis replicæ & reſponſionum ad replicas domini Nicolai de ſecta Taboritarum, electi, ut Bohemi aſſerebant, in epiſcopum ipſorum Taboritarum, compoſitarum per magiſtrum Ægidium Carlerii ſacrætheologiæ profeſſorem, in præſentia ſacri Baſileenſis concilii, coram legatis Bohemiæ expoſitarum, anno Incarnationis Domini MCCCCXXXIII. menſe Aprilis.*

* Al Fin
reſponsion
præmiſſæ
propria m
auctoris q
plæ

REPLICA DOMINI ULRICI

De ſecta Orphanorum,

Contra dicta magiſtri Kalciſem ordinis Prædicatorum facta.

IN nomine Domini Jeſu Chriſti. Amen. Ib. p 45

Quia veritas ſæpius exagitata ſplendeſcit in lucem 35. q. 9. & oppoſita juxta ſe poſita magis elucеſcunt, dicit Philoſophus; ideo acceſſurus cum Dei auxilio ad replicam contra dominum honorandum, dominum Henricum ſacræ paginæ profeſſorem, & ipſius poſitionem, in qua nititur articulum noſtrum tertium infringere, ac dicta mea pro veritate ejuſdem tertii articuli pro poſſe, licet debiliter, propoſita evellere, cum ſim vermis & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis, omnes videntes me, deriſerunt me, locuti ſunt labiis, & moverunt caput, pſalm. 21. proponentium opponentiumque dominorum meorum & patrum cum ſim minimus; ideo plus illis indigeo ſapientiam, ne fallam aut fallar in proponendis. Poſtulo itaque a Deo, a quo eſt omnis ſapientia, nihil hæſitans, & exclamo cum pſalmiſta

☞ miſta, dicens: *Non derelinquas me, Domine Deus meus, me diſceſſeris a me; intende in adjutorium meum, Domine ſalutis meæ.* pſal. 38. Et ſpero quod exaudiet clamorem meum, dicente Propheta: *In te ſperaverunt patres noſtri; ſperaverunt, & liberaſti os; ad te clamaverunt, & ſalvi facti ſunt; in te ſperaverunt, & non ſunt confuſi.* pſal. 21. In ipſius ergo nomine prothemate dicendorum offerunt ſe verba, quæ ſcribuntur Johan. 2. cap. hac forma:

Dixit mater ejus miniſtris: Quodcumque vobis dixerit, facite. Ad litteram verba ſunt benedictæ Mariæ Virginis ad miniſtros nuptiarum, in quibus quidem verbis ipſa Virgo plena gratia nos edocet, ut in noſtris faciendis ipſum Dominum noſtum Jeſum, fructum beatæ Virginis benedictum, audiamus, dicens: *Quodcumque dixerit vobis facite.* Ipſa enim beata Virgo honorem filio debitum nolebat ſibi aſcribere, ſed dixit miniſtris: *Quodcumque dixerit vobis, facite.* Ad iſtud etiam eſt vox Patris dicentis, ut habetur Matt. 17. cap. *Hic eſt Filius meus dilectus, audite eum.* Et merito dicta iſtius benedicti Filii facienda ſunt: nempe dicta ipſius utilia quoad doctrinam, facila quoad impletionem, pœnalia quoad tranſgreſſionem.

Dixi primo, quod dicta Chriſti ſunt utilia quoad doctrinam; de hoc habetur Iſaiæ 48. *Ego Dominus Deus tuus, docens te utilia.* Quid, inquam, utilius, quam facere bonum & cavere malum; & utrumque docet Dominus, Iſaiæ cap. 1. dicens: *Quieſcite agere perverſe, diſcite bene facere;* & per Pſalmiſtam: *Diverte a malo, & fac bonum.* Item Luc. 17. *Cavete ab omni avaritia:* & Ibid. 10. cap. *Fac hoc, & vives.* Dicere ergo, quod inſtructio & mandatum Chriſti ſit nocivum & inutile, non eſt hominis ſanæ mentis coram Deo.

Dixi ſecundo, quod dicta Chriſti ſunt facilia quoad impletionem, juxta illud 1. Johan. 5. cap. *Hæc eſt caritas Dei, ut mandata ejus cuſtodiamus, & mandata ejus gravia non ſunt.* Hinc dixit ipſe Salvator noſter, ut habetur Matt. 11. *Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris: jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Auguſtinus: „ Amanti quid enim quæ„ ſo levius, quidve dulcius, quam implere „ mandata Domini, dicente Eccleſiaſtico 23. „ cap. *Nihil melius quam timor Dei, & nihil „ dulcius quam reſpicere in mandatis Domini, „ & gloria magna eſt ſequi Dominum*"? Ex quo patet, quod communicare cunctos Chriſti fideles utrique ſacramento duplicis ſpeciei, panis ſcilicet & vini, cum ſit inſtructio & mandatum Chriſti, leve eſt facere & dulce Domini ſacerdoti. Quod autem ſit mandatum Domini deductum eſt, & patet etiam per apoſtolos 1. Cor. 14. *Si quis videtur propheta eſſe aut ſpiritualis, cognoſcat quæ vobis ſcribo, quia Domini ſunt mandata. Si quis autem ignorat, ignorabitur.* Nec debet fidelem abſtrahere ab ipſa ſacra communione utriuſque ſpeciei quorumdam fictitium, ſcilicet longæ barbæ virorum, pepla mulierum, periculum effuſionis, aut error infidelitatis; cum ſacerdotes fideles, ſcientes Dominum & officium ſuum, ad Apoſtolum habentes fidem, & reverentiam ad ſacramentum venerabile, ſicut in aliis, ſic & in iſto populum laicalem ad reverentem & condignam ſacramenti ſumtionem debeant edocere. Sic etiam patet, quod peccata publica, & quantum poteſt fieri etiam occulta, verbo Domini ordinate deſtruere; item verbum Dei libere ac fideliter annuntiare, cum ſit præceptum Domini ſacerdoti Chriſti, dulce eſt atque leve. Quid inſuper levius ac dulcius ſacerdoti Domini, quam dimiſſo ſæculari ſeu civili dominio, cum ſit Chriſti prohibitio, in paupertate evangelica & apoſtolica Domino Deo deſervire?

Præterea dixi tertio, quod dicta Chriſti Domini ſunt pœnalia quo ad tranſgreſſionem: ipſorum enim finalis tranſgreſſio pœnam inducit, hoc eſt in futuro. Unde in pſal. 88. dicitur: *Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint; ſi juſtitias meas prophanaverint, & mandata mea non cuſtodierint, viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.* Et in Levitico 26. cap. dicit ipſe Dominus per Moyſen: *Quod ſi non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea; ſi ſpreveritis leges meas, & judicia mea contemſeritis, ut non faciatis ea, quæ a me conſtituta ſunt, & ad irritum perducatis pactum meum, ego quoque hoc faciam vobis. Viſitabo vos velociter in egeſtate & ardore, qui conficiat oculos veſtros, & conſumat animas veſtras. Fruſtra ſeretis ſementem, quæ ab hoſtibus devorabitur. Ponam faciem meam contra vos, & corruere faciam coram hoſtibus veſtris, & ſubjiciam his qui oderunt vos. Fugietis, nemine perſequente; & ita quod ſi ambulaveritis ex adverſo mihi, ego quoque contra vos adverſus incedam, & percutiam vos ſepties propter peccata veſtra, inducamque ſuper vos gladium ultorem fœderis mei: cumque confugeritis in urbes, mittam peſtilentiam in medio veſtri, & trademini hoſtium manibus, poſtquam confregero baculum panis veſtri.* Et ſequitur: *Cadetis inter ruinas idolorum veſtrorum, & abhominabitur vos anima mea, in tantum, ut urbes veſtras redigam in ſolitudinem, & deſerta faciam ſanctuaria veſtra, nec recipiam odorem ultra ſuaviſſimum. Diſperdam terram veſtram, & ſtupebunt ſuper ea inimici veſtri.* Hæc ibi. Ecce pœna tranſgreſſionis Domini mandatorum. Et Iſaias 1. *Dicit Dominus: Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Quod ſi noluevitis, & me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos, quia os Domini locutum eſt.* Unde audenter dico, ſalva tamen reverentia & ſupportatione patrum benigna, quod ſi iſtud venerandum concilium una cum regno noſtro Bohemiæ ac ejus ambaſſiatoribus non fecerimus finaliter quodcumque dixerit nobis ipſe Dominus, pœnam minime hic aut in futuro evademus. Dicitur enim Job. 36. cap. *Si audierint & obſervaverint, complebunt dies ſuos in bono, & annos ſuos in gloria. Si autem non audierint, tranſibunt per gladium, & conſumentur ſtultitia.* Et hinc merito dixit mater ejus miniſtris: *Quodcumque dixerit vobis, facite, &c.* Quæ fuerunt verba veſtris paternitatibus ac dominationibus propoſita ſecundum poſſe.

In ipſius ergo Chriſti Jeſu, Virginis benedictæ filii nomine, jam accedo ad factum in ſe, obſervaboque, Deo propitio, hunc ordinem,

Primo, quod propoſita pro articulo noſtro

tertio,

tertio, quæ religioſus noſter dominus Henricus impugnat, adhuc ſcripturis canonicis, auctoritatibus ſanctorum & rationibus, ut firmior appareat ipſius articulis veritas, confirmabo. ANNO CHRISTI 1433.

Secundo, circa hoc ad dicta in contrarium opponentis, prout Deus ex alto inſpiraverit, reſpondebo. Quamquam autem venerandus doctor fortiter impegerit in articulum noſtrum tertium, tamquam fortis armatus, non tamen cecidit, ſcilicet articulus noſter: eſt enim fundatus ſupra firmam petram, ſcilicet legem Dei, praxim Chriſti & primitivæ eccleſiæ, &c. prout oſtenſum eſt in ipſius articuli noſtri deductione.

De illa conſequentia: Hoc mandat Chriſtus Jeſus; ergo faciendum. Hoc prohibet Chriſtus Jeſus; ergo non faciendum, ſatis notabile eſt apud me, quo venerabilis dominus opponens immoratus eſt circa illam conſequentiam, Hoc mandat, &c. Æſtimo quod cogitaverat ipſam eſſe quaſi fundamentum poſitionis meæ. Volens ergo deſtruere ædificium poſitionis, ſedit circa fundamentum, ſciens quod ſi ipſum corruerit, ruet & poſtea tota ſtructura. Dixit, ergo imprimis: Iſta conſequentia non valet apud me: igitur: &c. Ibi dico, quod non ſequitur: apud me non valet hæc conſequentia, igitur non valet. Nam ſimili forma retenta non ſequitur: Iſte homo apud me non eſt Catholicus; igitur iſte homo non eſt Catholicus. Similiter: Iſte homo apud me non dicit veritatem; igitur iſte homo non dicit veritatem. Et merito non valet, arguitur enim ab inferiori ad ſuperius negative, & talis conſequentia apud laicos declinatur.

Quod autem iſta conſequentia: Hoc dicit Chriſtus Jeſus, ergo verum, &c. ſit melior illa: Hoc dicit Romanus pontifex, ergo verum, &c. probatur, & ſuppono, quod impoſſibile eſt Deum mentiri. Ad Hebr. 6. & Num. 23. *Non eſt Deus ut homo, ut mentiatur.* Suppono ſecundo, quod omnis homo eſt mendax. Patet ad Rom. 3. *Eſt autem Deus verax, omnis homo mendax.* & pſal. 15. Quibus ſuppoſitis valet aſſumtum fore verum. Confirmatur exemplariter. Papa mandat venerandum concilium transferri Bononiam: ergo eſt faciendum. Verum magiſter in ſcripto ſic arguit: Papa mandat hoc, & in lege Domini ſaltem expreſſe ſe veraciter non fundat, dummodo contra mandatum Domini non præcipiat, neque contra ſacrorum generalium conciliorum ſtatuta, quod ergo præcipit hoc eſt faciendum. Reſpondeo, ſecundum Hieron. ſcripturæ ſacræ auctoritatem non habens, eadem facilitate contemnitur, qua probatur. Unde circa multos fideles theologos, ſoli Chriſto hoc eſt proprium inter homines concludere abſque medio, ut hoc: Dicit Chriſtus Jeſus, ergo verum, &c. Non ſic autem de puro homine ſequitur formaliter. Nam ſi hoc non ſequitur univerſaliter de eccleſia, multo minus de aliqua perſona ſingulari. Quod autem non ſequatur univerſaliter de eccleſia „ patet extra de ſententia excomm. Amb. ubi dicitur: „ Judicium Dei veritati, quæ nec fallit, nec „ fallitur, ſemper innititur. Judicium autem „ eccleſiæ nonnumquam opinionem ſequitur, „ quam & fallere ſæpe contingit & falli; propter quod interdum evenit, ut qui ligatus „ ſit apud Deum, apud eccleſiam ſit ſolutus; „ & qui liber eſt apud Deum, eccleſiaſtica ſententia ſit innodatus". ANNO CHRIST 1433.

Et tunc ad objectionem de Abraham, quam adducit dominus opponens ex primo libro Sententiarum diſt. 15. cap. antepenultimo, dico quod ſtat in æquivoquo cum articulo meo, ego intelligo de mandato & prohibitione proprie dicta, prout ſcilicet obligant ad faciendum aut non faciendum. In objectione autem ſumuntur iſta minus proprie, & ſic fit . . . . quid in malo, fallacia eſt conſequentis.

De cæco autem ſanato, dico quod, ut habetur Matt. 9. dicuntur fuiſſe duo; unde ibidem dicitur: *Secuti ſunt duo cæci, clamantes & dicentes: Miſerere noſtri, fili David. Cum autem veniſſet domum, acceſſerunt ad eum, & dixit eis Jeſus: Creditis quod poſſum hoc facere vobis? Dicunt ei utique, Domine; tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem veſtram fiat vobis, & aperti ſunt oculi eorum; & comminatus eſt illis Jeſus: Videte ne quis ſciat. Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa.* Hæc ibi. Ubi doctor noſter de Lira: „ Sed quæritur, quomodo fecerunt „ contrarium ejus quod dixerat eis Chriſtus? „ aut voluit fieri quod dixit eis, aut non: ſi „ voluit, ſequitur quod fecerunt contra præceptum ejus, & ſic peccaverunt, quod tamen „ non videtur; quia non fuiſſent digni ſanatione. Si autem noluit, ſequitur quod Chriſtus mendax eſt, vel duplex voluntas in verbis fuit, quod eſt impoſſibile. Dicendum „ quod in Chriſto ponitur duplex voluntas, „ ſicut & natura: una divina, & eſt duplex, „ una ſigni & altera beneplaciti. Voluntas enim „ beneplaciti eſt, qua vult aliquid ſimpliciter „ & abſolute, & ſic Chriſtus voluit miraculum „ publicari, quia contra voluntatem ſigni. Alia „ autem fuit voluntas in Chriſto humana, & „ ſic Chriſtus voluit quodam modo miraculum „ publicari, quia voluit publicari ad Dei gloriam. Noluit autem hoc, ut oſtenderet laudem humanam eſſe fugiendam; ſicut ſunt „ etiam aliqua, quæ ſunt partim voluntaria & „ partim non voluntaria, ut dicitur 3. Ethicorum: Sicut ille qui projicit merces in mare, vult & non vult projicere diverſis reſpectibus, quia non vult abſolute; vult tamen „ in tali caſu poſitus". Hæc ille. Et ſic patet ſolutio ad illam objectionem.

Conſequenter venerabilis dominus proponens notavit aliqua de hoc nomine, Papa, dicens quod ipſum non eſt nomen ordinis ſeu juriſdictionis & officii; & dato quod ſit malus in moribus, quamdiu eſt fidelis, poteſt dici ſanctus & ſanctiſſimus, &c. ibidem. Ibi noto, quod hoc nomen, Papa, non exprimitur in ſcriptura ſacra, ſed eſt ſumtum ab interjectione, Papæ, quæ admirationem ſignificat. Unde ſecundum hoc eis proprie convenit, qui in converſatione ſunt admirabiles ſanctitate. Ad quem ſenſum Jeſus Chriſtus Dominus noſter eſt ſummus papa poſſibilis in genere humano, cum de eo ſcribitur Iſaiæ *9. Et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Princeps pacis, &c.* Olim autem vocati ſunt quicumque ſancti epiſcopi, papæ: unde epiſtola 8. Hieronymus ad Auguſtinum: „ Domino „ vere ſancto & beatiſſimo Auguſtino papæ „ Hieronymus ſalutem". Item, Auguſtinus epi-

epistola 18. ad Paulinum sic loquitur: „ Li- ANNO CHRISTI 1433.
„ bros beati papæ Ambrosii credo habere san-
„ ctitatem tuam". Item, epist. 10. ad Aure-
lium scribunt Alphinus & Augustinus: „ Do-
„ mino beatissimo papæ Aurelio"; nec fuit
iste Aurelius papa episcopus Romanus. Item,
Bonifacius comes epist. ad Augustinum, dicit:
„ Ora, venerabilis papa, ut talis de inimicis
„ ultio procedat"; unde & Græci vocant cun-
ctos presbyteros papas. Communiter tamen pa-
pa accipitur pro persona, quam occidentalis ec-
clesia pro Romano episcopo acceptat, qui, ut
sit verus papa tam merito, quam officio & or-
dine, deberet Petri considerare conditiones &
Pauli, & ipsos, quantum possibile est, verac-
ter imitari tam in vita quam in doctrina, ut B
de ipso possit verificari singulariter illud Psal-
mistæ: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*.
Et ad hoc est canon sub auctoritate Hieronymi, dicens: „ Non est facile stare in loco Pe-
„ tri & Pauli, scilicet tenere cathedram cum
„ Christo regnantium; quia hinc dicitur: Non
„ sanctorum filii sunt, qui tenent loca sancto-
„ rum, sed qui exercent opera eorum, & ha-
„ betur dist. 40. *Non est*". Et fundatur iste
canon super illo verbo Johan. 8. *Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite*. Ubi dicit
doctor N. Gorra: „ Alioquin frustra gloriabi-
„ mini; sic & in proposito potest applicari".
Et ad idem est Gregorius ita dicens: „ Nos
„ qui præsumus, non ex loco, vel generis di-
„ gnitate, sed morum nobilitate innotescere de- C
„ bemus; nec urbium claritate, sed fidei pu-
„ ritate: & ponitur 40. dist. *Nos qui*". Idem
Anastasio presbytero: „ Non loca vel ordines
„ Creatori nostro nos proximos faciunt; sed
„ nos aut merita bona conjungunt, aut mala
„ disjungunt, ponitur eadem di. *Non loca*".
Hinc idem Gregorius ad Eulogium patriarcham
Alexandrinum, qui ipsum in scriptis vocaverat universalem papam, ita dicit: „ Ego non
„ verbis quæro prosperari, sed moribus". Et
infra: „ Recedant verba quæ unitatem inflant,
„ caritatem vulnerant". Hæc ille. & ponitur
dist. 19. Ecce bonitas etiam papæ est quasi salus omnium, & perversitas illius cedit in damnationem innumerabilium personarum. Unde D
ex gestis Bonifacii martyris: „ Si papa suæ
„ & fraternæ salutis negligens deprehenditur,
„ inutilis & remissus in operibus suis, & in-
„ super a bono taciturus, quid magis officit
„ sibi & omnibus? nihilominus innumerabiles
„ populos tratei vatim secum ducit; & pohitur
„ dist. *Si papa*". Et ad idem est Gregorius in Pastorali c. 2. dicens: „ Pastores, in-
„ quit, perversi in moribus, quod verbis præ-
„ dicant, moribus impugnant. Unde fit cum
„ pastor per abrupta graditur ad præcipitium,
„ grex sequitur". Hæc ille. Ipse enim præ
aliis Christianis debet habere zelum Christianæ religionis. Unde Julius papa: „ Officii nostri
„ consideratione, non est opus nobis dissimu-
„ lare, non est tacere libertas, quibus major E
„ cunctis Christianæ religionis zelus incumbit,
„ & habetur 24. q. 1. *Officii*".

Ad hoc autem quod dicit Dominus doctor papam sanctum, sanctissimum aut beatissimum, dato quod sit malus moribus, ibi dico, quod sanctitas est duplex, scilicet sanctitas innocentiæ, quæ tantum bonis convenit, & sanctitas sacramentalis, quæ quandoque malis convenit. Unde Augustinus contra Petilianum ponens A exemplum quoad hoc de Saule, ita dicit: ANNO CHRISTI 1433.
„ Item si Saul non habebat sacramenti sancti-
„ tatem, quid in eo venerabatur David? si au-
„ tem habebat innocentiam, quare innocentem
„ persequebatur? Nam eum propter sacramen-
„ ti unctionem & honoravit vivum & vindi-
„ cavit occisum, & quia vel panniculum de
„ veste ejus abscidit, percusso corde trepida-
„ vit. Ecce Saul non habebat innocentiam &
„ tamen habebat sanctitatem, non vitæ suæ.
„ Nam hæc sine innocentia haberi non potest;
„ sed sacramenti Dei, quod in malis hominibus sanctum est". Et ponitur 1. q. 1. Ex
quo patet quod dicimus de sanctitate papæ, dato quod sit in moribus malus. Credere ergo aliquem sanctum aut sanctissimum, qui tamen sanctus non est, periculosum. Propter
quod dicit Hieronymus super epistolam Pauli ad Philemonem: „ Si quis dixerit justum in-
„ justum, & injustum justum, abhominabilis
„ est utique apud Deum. Simillter qui sanctum
„ dicit non sanctum, & rursum qui non san-
„ ctum asserit sanctum, abhominabilis est apud
„ Deum". Et ponitur 11. q. 1. *Si quis hominem*. Ubi dicit Glossa Jo. super verbo *dixerit*: id est firmiter asseveraverit, cum non sit certus. Bonum ergo esset dominis prælatis talia nomina, maxime superlativi gradus, in timore Domini acceptare, immo securius cum Petro respuere Act. 10. & specialiter si vita cum nomine non concordat. Ad tantum enim C
quidam videntur vendere oleum adulationis, ut non solum vivis, immo & defunctis non nisi verbis applausivis & in suis allegationibus conentur velle complacere, de quo Jerem. 5. *Prophetæ prophetabunt mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis, & populus meus dilexit talia*. Hinc quasi præmuniens Dominus dixit Isaiæ 3. *Populo meus qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant*. Stat ad judicandum Dominus, utinam utcumque non impleatur illud quod dicit Dominus Isaiæ 9. *Et erant qui beatificabant populum istum seducentes, & qui beatificani præcipitati*. Non istum modum habuere sancti apostoli, prout dicit B. Petrus in sua D
secunda canonica ca. 3. *Domini nostri longanimitatem salutem arbitremini, sicut & carissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis*. Et Jacob. 5. *Exemplum accipite, fratres, prophetas qui locuti sunt in nomine Domini*. Ecce modus allegandi apostolorum.

Ad illud quod subdit dominus doctor opponens, quod papa etiam malus in moribus, potest dici sanctus aut sanctissimus, &c. Sed ex sanctificandi alios officio, adducit textum Num. 18. *Dixit Dominus ad Aaron: Tu & filii tui & domus patris tui portatis iniquitatem sanctuarii, &c.* Et infert dominus opponens, si sanctuarium, quomodo habet iniquitatem? Et si sancti sunt; quomodo habent peccata? E
Posset dici quod peccata stant cum sanctitate. Patet. Nam apostoli Domini post missionem Spiritus sancti erant sancti & tamen peccatum habebant de possibili, ut patet de Petro ad Gal. 2. Unde Johan. 1. dicitur. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*. Sed ut intelligamus illam auctoritatem Numeri, Nicolaus de Lira sic ipsam exponit: „ Tu &
„ filii tui & domus patris tui. *Portabitis*

„ *ini-*

ANNO CHRISTI 1433.

„ *iniquitatem ſanctuarii*, id eſt habebitis illa
„ quæ offeruntur in ſanctuario pro peccatis
„ populi, ut exponunt aliqui. Sed iſta expo-
„ ſitio non videtur conveniens, quia portare
„ ſeu ſuſtinere deſignat opus impoſitum. Re-
„ ceptio autem oblationum non eſt ſacerdoti-
„ bus oneroſa. Ideo autem exponitur referen-
„ do ad finem capituli præcedentis, ubi quæri-
„ tur remedium contra periculum mortis in
„ populo, ſi aliqui indebito accederent ad di-
„ vina, ut ſit ſenſus: Tu & filii tui ſuſtine-
„ bitis peccata ſacerdotii veſtri, & ſi qui ſe
„ ingerant per veſtram negligentiam, non ſo-
„ lum punientur pro ſua temeritate; ſed &
„ vos pro veſtra negligentia; & ideo nobis
„ incumbit onus arcendi eos, & negligenter
„ præcavendi ne aliquis accedat." Hæc ille.
Ex quo patet quod ille textus Numeri minus
bene eſt adductus ad propoſitum, ut videtur.

De ſanctificatione vero dico, quod ſanctifi-
catio vere activa proprie & auctoritative con-
venit ipſi Deo, unde Levitici 20. *Cuſtodite
præcepta mea & facite ea, quia ego ſum Do-
minus, qui ſanctifico vos*. Quid autem in il-
la materia in ſanctificatione activa dicat Au-
guſtinus, audiat Dominus doctor. Unde Au-
guſtinus in homilia, *Rogabat Jeſum quidam
phariſæus* &c. ſuper verbo: *Remittuntur ei
peccata*; declarans quod purus homo non po-
teſt dimittere peccata, & quod phariſæus mi-
nus malus fuit, credens Chriſtum hominem
purum, non poſſe dimittere peccata, quam
hæreticus, dicens ſe hominem dimittere pec-
cata. Loquitur iſto modo: „ Phariſæus me-
„ lior, quia cum putaret hominem Chriſtum,
„ non putabat ab homine poſſe dimitti pec-
„ cata. Melior ergo Judæis quam hæreticis
„ apparuit intellectus. Judæi dixerunt: Quis
„ eſt hic qui etiam peccata dimittit? Audet
„ ſibi homo hoc uſurpare. Quid contra hære-
„ ticus? Ego dimitto, ego mundo, ego ſan-
„ ctifico. Reſpondeat illi, non ego, ſed Cri-
„ ſtus. O homo quando ego Judæis putatus
„ ſum homo, dimiſſionem peccatorum fieri a
„ me non putabant, non ergo mihi, ſed reſ-
„ pondeat tibi Chriſtus: o hæretice, tu cum
„ ſis homo, dicis: veni mulier, ego te ſal-
„ vam faciam: ego cum putarer homo, dixi:
„ vade, mulier, fides tua te ſalvam fecit."
Hæc ille: Item idem Auguſtinus de Verbis
Domini ſuper Johannem ſermone 8. ſuper il-
lo verbo Johan. 5. *Ego veni in nomine Pa-
tris mei, & non accepiſtis me, veniet alius
in nomine ſuo, & illum accipietis, quomodo
poteſtis vos credere qui gloriam ab invicem
accepiſtis, & gloriam quæ a ſolo Deo eſt non
quæritis?* dicit: „ Quid eſt aliud ignorare Dei
„ juſtitiam & ſuam velle conſtituere, niſi di-
„ cat: ego ſanctificabo, ego juſtificabo, quod
„ ego dedero hoc ſanctum; dimitte Deo quod
„ Dei eſt, agnoſce homo quod hominis eſt.
„ Ignoras Dei juſtitiam, & tuam vis conſti-
„ tuere, juſtificare vis; ſufficit tibi, ut me-
„ cum juſtificeris. De antichriſto dictum eſt;
„ hoc & omnes ſic intelligunt, quod ait Do-
„ minus: *Ego veni in nomine Patris mei &
„ non ſuſcepiſtis me; ſi alius venerit in no-
„ mine ſuo hunc ſuſcipietis*. Sed audiamus &
„ Johannem, *audiſtis*, inquit, *quia antichri-
„ ſti multi facti ſunt*. Quid autem expaveſci-
„ mus in antichriſto, niſi quia nomen ſuum
„ honoraturus eſt, & nomen Dei contemtu-
„ rus. Et quid aliud fecit qui dicit; Ego ju-
„ ſtifico? Reſpondetur ei: Ego ad Chriſtum
„ veni, ubi evangelium audivi, ibi credidi,
„ ibi baptizatus ſum, quia in Chriſtum cre-
„ didi, & ille non eſt mundatus. Quare? quia
„ ibi non fui; dic quare non ſum mundatus,
„ quia baptizatus ſum in Jeruſalem. Ubi gra-
„ tia? Apud Epheſios, quorum epiſtolam &
„ pacem ſpernis. Ecce ad Epheſios ſcripſit
„ apoſtolus, fundata eſt eorum eccleſia, ma-
„ net uſque nunc uberius & multiplicius tenet
„ quod accepit ab apoſtolo: Si quid annun-
„ tiaverit vobis præter quod accepiſtis, anathe-
„ ma ſit. Quid ergo dicis mihi, quod mun-
„ dus non ſum? Etiam, non es. Quare?
„ quia ego ibi non fui. Sed qui ubique eſt
„ ibi fuit. Et infra. Ecce eſt alius qui venit
„ in nomine ſuo: ergo oblitus ſum fundamen-
„ tum meum. Nonne petra erat Chriſtus?
„ Nonne qui ædificat ſupra petram ipſum non
„ dejecit ventus, neque pluvia, atque flamma.
„ Veni ergo mecum ſupra petram, & noli
„ mihi eſſe velle pro petra." Hæc Auguſti-
nus. Ex quo patet notabiliter quid ſit igno-
rare Dei juſtitiam & ſuam velle ſtatuere, ni-
ſi dicere: Ego ſanctifico, ego juſtifico quæ
eſt concordatio antichriſti ut dicit Auguſtinus,
non ergo cautius eſt, quam dimittere Deo
quod Dei eſt, & agnita propria indigentia,
currere ad ipſum Deum meritorum paſſibus,
ut ſimul ab eo juſtificemur. Secunda conditio
antichriſti, ut tangit Auguſtinus, velle homi-
nem eſſe pro petra, cum tamen *petra erat
Chriſtus*. Et ideo concludens Auguſtinus dicit:
Veni ergo ſupra petram, &c. Et ſi aliquis
obiiceret, illud Exodi 19. ubi Dominus dixit
Moyſi: *Vade ad populum, & ſanctifica illum*,
&c. Ibi dicit doctor Nic. de Lira; „ hic ac-
„ cipitur ſanctificatio pro munditia, quia ſan-
„ ctum in una ſignificatione idem eſt quod
„ mundum. Et ſuper verbo ſanctificavit eum,
„ dicit denuntiando, quod mundaretur." Et
hoc nota pro ſimilibus textibus.

Ulterius dicit honorabilis Dominus oppo-
nens; ſic & concilia generalia dicuntur ſancta
& ſanctiſſima, &c. Ibi dico: dato quod ali-
quod generale concilium & omnes perſonæ ini-
bi exiſtentes ſint non ſanctæ, unde debeo
ſcire quod Spiritus illi concilio infallibiliter
aſſiſtat? cum dicatur Sapientiæ 1. *In mali-
velam animam meam non introibit ſapientia, nec
habitat in corpore ſubdito peccatis. Spiritus
enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & au-
feret ſe a cogitationibus quæ ſunt ſine intel-
lectu.*

Conſequenter dicit Dominus opponens, quod
papa propter admirandam ſuæ poteſtatis excel-
lentiam, prope Chriſtum attingit. Ibi dico,
quod poteſtas papæ non eſt ſupra Deum, nec
æqualis: nec ſupra Chriſtum, nec ſupra apo-
ſtolos. Utinam ipſi apoſtolis ſit æqualis. Et
quia poteſtas apoſtolorum non erat in deſtru-
ctionem, ſed in ædificationem, oportet quod
poteſtas papæ ſit non in deſtructionem, ſed in
ædificationem. Cum enim poteſtas papæ ſit
poteſtas, non eſt niſi a Deo, ad Rom. 13.
quæ autem a Deo ſunt, a Deo ordinata ſunt,
ut dicitur ibidem, & ipſam papæ poteſtatem
oportet eſſe ordinatam. Secundum menſuram
donationis Chriſti, non immenſum ſe extenden-
tem, quæ erit conditio antichriſti, de quo, ad
Theſſal. 2. dicitur: *Quoniam niſi venerit diſceſ-
ſio primum, & revelatus fuerit homo peccati,*

filius

ANNO CHRISTI 1433.

filius perditionis, qui adversatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus. Et Isaiæ 14. *Quomodo cecidisti de cœlo, Lucifer, qui mane oriebaris*, &c. sequitur: *Qui dicebas in corde tuo in cœlum conscendam, supra astra cœli exaltabo solium meum; similis ero Altissimo*, &c.

Nota etiam circa illud ubi dicit doctor: Quod papa propter admirandam suæ potestatis excellentiam prope Christum attingit; dico quod quidam opinantur, quod excellentia potestatis papæ ultra Christum attingit in hoc quod papa de inhabili potest facere habilem, de illegitimo legitimum, de juvene annosum, mutare leges & canones, quæ tamen Christus in humanis non potuit, ut videtur, saltem de potentia ordinata. Sed istam opinionem non approbo, nisi probata fuerit ex lege Dei & dictis sanctorum veraciter se fundantium in eadem. Et dico quod excellentia potestatis papæ prope Christum attingit, tamquam terra prope cœlum, tam quoad divinitatem, quam quoad Christi humanitatem, quoad divinitatem notum est, juxta illud: *Sicut exaltantur cœli & terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ a viis vestris & cogitationes meæ a cogitationibus vestris*, Isaiæ 55. Quoad humanitatem etiam patet, quia solo jussu dæmonia ejiciebat, cœcorum oculos aperiebat, tactu leprosos febricitantes sanabat, verbo mortuos suscitabat, & sic de aliis. Immo etiam peccata potentialiter dimittebat. Matt. 9. *Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralitico: Surge, tolle lectum tuum*, &c. Hinc dicebat, ut habetur Matt. ultimo: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Et ad Philip. 3. *Exaltavit illum Deus, & dedit illi nomen quod est super omne nomen*, &c. Nullum autem istorum datum est papæ generaliter & absolute. Igitur, &c.

De legibus autem condendis dicit Urbanus papæ: Sunt quidam dicentes Romano pontifici semper licuisse novas condere leges; quod & nos non solum non negamus, sed etiam valde affirmamus. Sciendum vero summopere est, quod inde novas leges condere potest, unde evangelistæ aliquid nequaquam dixerunt; ubi vero aperte Dominus, vel ejus apostoli, & eos sequentes patres sancti sententialiter aliquid diffinierunt, ibi non novam legem Romanus Pontifex dare; sed potius quod prædicatum est, usque ad animam & sanguinem confirmare debet. Si enim quod docuerunt apostoli & prophetæ, destruere, quod absit, niteretur, non sententiam dare, sed magis errare convinceretur, sed hoc procul sit ab eis, qui semper Domini ecclesiam contra luporum insidias optime custodierunt 25. q. 1. *Sunt quidem.* Et propter ista excellentiæ potestatis attributa, sequuntur apud simplices, imo aliquando & apud doctos multa inconvenientia; ut inordinatus respectus, obedientia inordinata, prostratio usque ad oscula pedum beatorum. Non sic faciebat Petrus verus Christi vicarius. Nam Actuum 10. dicitur: *Et factum est cum introisset Petrus, obvius ei venit Cornelius & procidens ad pedes ejus adoravit. Petrus vero elevavit eum dicens: Surge, & ego ipse homo sum.* Et istud pensavit humilis papa Gregorius, 21. Moralium, qui volens prelatos ad humilitatem reducere, dicit: Hinc est, quod primus ecclesiæ pastor, cum, adorante se Cornelio, supra se videret sibi honorem oblatum, ad qualitatem conditionis suæ recurrit, dicens: *Surge & ego ipse homo sum.* Quis enim nesciat, quod homo conditori suo debeat, & non homini posterni? hæc ille. Similiter apostolus, enumerata gloriatione sua, dicit, ut habetur 2. ad Corint. 12. *Nam & si voluero gloriari, non ero insipiens, veritatem enim dicam: pro eo autem ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me.* Et propter talia adulatoria attributa, merito vitæ contradicente, aliquando Deus justo judicio permittit casus horrendissimos, ut patet de Domino Johanne XXIII. qui erat Balthazar de Cossa, depositio in concilio Constantiensi; sic de his casibus non immerito posset dici illud Daniel. 14. *Ecce quem colebatis.* Contra Dominus oponens pro illa admiranda excellentia potestatis papæ adducit dictum Salvatoris Matt. 23. *Super cathedram Moysi*, &c. Et quia illa auctoritas multum videtur facere pro excellentia prælatorum, ideo aliquid pro ejus intelligentia jam adducam. Doctor Nic. de Lira sic exponit: *Super cathedram Moysi*, &c. id est in auctoritate judicandi populum sedebant scribæ & pharisæi, quia illi qui videbantur in populo magis periti ad hoc eligebant. „ *Omnia quæcumque dixerint vobis facite*; quia prælatis etiam malis est obedien„ dum, non in his quæ sunt manifeste con„ tra Deum, & sunt habendi in reverentia „ quamdiu tolerantur in officio suo, quod pa„ tet per exemplum David, qui reverebatur „ Saulem regem, licet sciret eum esse malum „ & a Deo reprobatum. *Secundum opera illo„ rum nolite facere*; quia non sunt imitandi „ in malis, immo tantum in bonis". Hæc ille. Chrysostomus vero super Matt. 23. c. de opere imperfecto sic dicit: „ Videte quo„ modo sedeatis super cathedram, quia non „ cathedra facit sacerdotem: sed sacerdos cat„ hedram. Non locus sanctificat hominem, sed „ homo locum. Non omnis sacerdos, sanctus „ est; sed sanctus sacerdos qui bene sederit „ super cathedram, honorem accipiet ab illa. „ Qui male sederit injuriam facit cathedræ; „ ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo „ crimen acquirit, non dignitatem. In judi„ cio enim sedens siquidem bene vixeris & „ bene docueris, omnium judex eris: si au„ tem bene docueris, & male vixeris, tui so„ lius. Nam bene vivendo & bene docendo „ populum instruis quomodo debeat vivere. „ Bene autem docendo & male vivendo Deum „ instruis quomodo debeas condemnari; hæc „ ille. Ad idem est Augustinus in homil. su„ per Johan. c. 10. Audite mercenarios ab ipso „ Domino demonstratos. *Scribæ*, inquit, *& „ Pharisæi super cathedram Moysi sedent, quæ „ dicunt facite; quæ autem faciunt facere no„ lite.* Quid aliud dixit nisi per mercenarium „ vocem pastoris audite? Sedendo enim in ca„ thedra Moysi legem Dei docent. Ergo Deus „ per illos docet: sua vero si velint docere, „ nolite audire, nolite facere. Certe enim ta„ les quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu „ Christi. " Hæc ille. Ex quorum dictis patet, qualiter illa auctoritas de cathedra Moysi sit intelligenda.

ANNO CHRISTI 1433

Ad aliam auctoritatem: *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis, &c.* Non est Petri, sed Pauli ad Hebræos 13. super quo textu Chrysostomus serm. 34. super Ep. ad Hebræos sic quærit. „ Quid ergo, dicit aliquis, dum „ præpositus malus extiterit, num obedicmus „ maligno? qualiter dicis siquidem in causa „ fidei fuge illum & evita, non solum si fuerit homo, sed etiam si angelus de cælo descenderit". Hæc ille. Ulterius ibi in uno notabili dixi: verbum Dei dupliciter intelligunt, &c. invehit honoranilis dominus proponens dicens: Et quamquam istid non sit reprehensibile quoad ea quæ dicta sunt, est tamen reprehensibile propter ea quæ omissa sunt, &c. Ibi dico quod accepi verbum Dei, prout subserviebat mihi ad propositum articuli nostri, puta de prædicatione; cum tamen ipsius sit multiplex divisio, scilicet verbum Dei æternale, temporale. Item verbum Dei mentale, vocale, scriptale, &c. Alio modo posset dici quod verbum inspiratum includitur in verbo Dei, juxta illud 2. Pet. 1. *Non enim voluntate humana allata est quandoque prophetia, sed Spiritu inspirato locuti sunt sancti Dei homines.* Subinfert honorandus dominus opponens, quod sanctorum doctorum dicta non sunt ab aliquo vilipendenda, &c. Ne quis æstimet nos reprehendere sanctorum doctorum dicta, intendo parumper insistere, Deo duce. Primo, inquam, potest clarere quod dicta sanctorum doctorum non vilipendimus, ex isto quod in judice nostro, in quem consensimus, qui est lex Dei, praxis Christi &c. ponuntur sententiæ sanctorum doctorum veraciter se fundantium in eadem; quod non faceremus, si vilipenderemus easdem. Unde dico quod sacram scripturam justificare, magnificare & promovere intendimus simpliciter, secundum notitiam nobis a Deo datam, ad eum sensum quem principaliter flagitat Spiritus sanctus Hoc enim vult habere Dominus juxta illud Isaiæ 42. *Et Dominus voluit ut sanctificaret eum, & magnificaret legem, & extolleret.* Dicta vero sanctorum doctorum de tanto, de quanto veraciter se fundat in eadem, & ad verum, quæ sunt ipsorummet sanctorum scripturæ, Unde Augustinus super Gen. ad litteram. „ Major est hujus scripturæ auctoritas, „ quam omnis humani ingenii perspicaciras". Hæc ille. Et ideo debent homines illi (esse) subditi, dicente Augustino lib. de Doctrina Christiana: „ Sanctaram, inquit, scripturarum „ auctoritatibus colla subdenda sunt, ut ad in„ tellectum quisque per fidem perveniat". Hæc ille. Et merito, ipsa enim neminem fallit, supple, sane intellecta, dicente Augustino, de verb. Dom. serm. 20. „ Scriptura sacra nemi„ nem fallit, numquam dicit aliquid & aliter „ evenit. Non promittit in hoc sæculo nisi „ tribulationes, pressuras, angustias, augmen„ ta dolorum & abundantiam tentationum". Hæc ille. Unde ipsa potest dicere illud Prov. 8. & verissime: *justi sunt sermones mei, & non est in eis pravum quid nequi perversum; recti sunt intelligentibus & æqui invenientibus. scientiam.* De ipsa etiam dicit Hieronymus epist. 21. „ Scripturæ, inquit, sacræ si „ aliqua pars fuerit falsa, tota foret dubia". Hæc ille. In quibus scilicet scripturis sacris secundum eumdem multa dicuntur quæ videntur incredibilia, cum sint omnino vera. Hinc locus ab auctoritate sacræ scripturæ in theologia est optimum argumentum. Bene enim sequitur: Hoc dicit sacra scriptura assertive; ergo hoc est verum; & hoc affirmative arguendo, hanc sacram scripturam oportet nos vocare in testimonium nostrarum probationum. Sine his enim testibus, nostræ enarrationes non habent fidem, prout dicit Origenes homili 1. in serem. sic inquiens: „ Necesse no„ bis est scripturas sacras in testimonium vo„ care; sensus quippe nostri & enarrationes „ sine his testibus non habent fidem; & hoc „ est quod dictum est; *In ore duorum vel „ trium testium stabit omne verbum*, magis „ convenit ad interpretantis probationem, quam „ quorumcumque hominum numerum, ut firmem verbum intellectus mei, accipiens duos „ testes de novo & veteri testamentis, accipiens tres testes de evangelio, de propheta, „ de apostolo. Sic enim stabit omne verbum". Hæc ille. Et idem Origenes homil. 7. super Leviticum. „ Nihil ut verbis meis credatur „ exposco, nisi tstes idoneos dedero". Idem homil. 26. super librum Numer. „ Hæc nisi „ ex divinis scripturis approbentur, fabulæ vi„ dentur". Ad idem est Hieronymus ad Demetriadem virginem. Scripturæ sacræ auctoritatem non habens, eadem auctoritate contemnitur, qua probatur. Idem Hieronymus: „ Non afferramus stateras dolosas, ut appen„ damus quod volumus pro arbitrio nostro di„ centes: Hoc grave, hoc, hoc leve est; sed „ afferamus divinam stateram de scripturis san„ ctis tamquam de thesantis Dominicis, & in „ illa quid sit gravius appendamus". Et ponitur 24. q. 1. *Non afferamus*. Pro eodem etiam est Chrysostomus super Matt. 7. cap. Operis imperfecti. „ Omnis doctor servus est „ legis, quia neque supra legem addere potest „ aliquid de suo sensu, neque subtrahere se„ cundum proprium intellectum: sed hoc tan„ tummodo prædicet quod habetur in lege". Et ad idem sunt alii quamplures, quos ad præsens omitto causa brevitatis.

Quoad secundum, scilicet quoad dicta sanctorum doctorum, &c. scilicet scripta episcoporum, respondet Augustinus in epistola ad Vincentium Donatistam: „ Hoc genus litte„ rarum ab actoritate canonis distinguendum „ est. Non enim sic legantur, tamquam ita „ ex his testimonium proferatur, ut contra „ sentire non liceat, sicubi forte aliter sapue„ rir quam veritas postulat. In eo quippe „ numero sumus, ut non dedignemur etiam „ nobis dictum ab Apost. recipere, *& si quid „ aliter sapitis, hoc quoque Deus revelabit*". Hæc ille, & ponitur 9. dist. *Noli frater*. Et Ciprian. in epist. de lapsis. „ Mandant mar„ tyres aliqua fieri; sed si scripta non sunt „ in lege Domini, ante est ut sciamus illos „ de Deo impetrasse, quæ postulant & facere „ quæ mandant". Et ponitur di. 50. *Si quis*. Item Augustinus in epist. ad Fortunatum: „ Neque quortimlibet disputationes, quamvis „ catholicorum & laudatorum hominum, ve„ lut scripturas canonicas habere debemus, „ ut nobis non liceat, salva honorificentia „ quæ illis debetur hominibus, aliquid in eo„ rum scriptis improbare atque respuere, si „ forte invenerimus quod aliter senserint quam

ve-

„ veritas habet &c. Ponitur 9. di. *Neque*. Idem
„ Auguſtinus ad Vincentium Victorem l. 2.
„ Negare non poſſum nec debeo, ſicut in ipſis
„ majoribus, ita eſſe multa in tam multis
„ opuſculis meis, quæ poſſunt juſto judicio &
„ nulla temeritate culpari". Et ponitur 11.
di. *Negare*. Si hoc non poſſumus negare de
Auguſtino, multo minus de Thoma Valden-
ſi, de Auguſtino de Alcona, * Thoma de
Aquino, Alexandro de Hallis, Petro de Ta-
rentaſia, & ceteris, negare vere poterimus,
quamvis tamen multi in præſenti auditorio
doctores ſanctiſſimos, antiquiſſimos, profun-
diſſimos & ſubtiliſſimos ac irrefragabiles alle-
gavere. Immo ſæpius unus doctor contra alium
in eadem ſententia ſeu materia invenitus diſ-
crepare, ut de conceptione beatæ Virginis,
de auctore pſalmorum, de illo Johannis 3.
Spiritus ubi vult ſpirat, &c. Et multa inve-
niuntur talia quæ omitto propter brevitatem.

ANNO CHRISTI 1433.

* De Ancona S. Aug. triomph.

Sed ad illud quod multi allegant pro doctoribus, Proverb. 22. *Ne tranſgredaris terminos antiquos quos poſuerunt patres tui*; reſpondeo ſecundum Hieronymum: „ Tranſe-
„ runt inde terminos, quos poſuerunt patres
„ eorum, quando immutant mendacio verita-
„ tem, & aliud prædicant quam ab apoſtolis
„ acceperunt". Hæc ille, & ponitur 24. q. 3.
Tranferunt. Ex his jam dictis poteſt conci-
pere hoc venerandum auditorium, qualiter nos
habeamus ad ſacram ſcripturam & ad dicta
ſanctorum, & utrum vilipendamus ſanctorum
doctorum victa, prout nos quidam æmuli no-
ſtri infamavere.

Conſequenter dominus opponens pro vene-
ratione ipſorum doctorum infert dicens: Alio-
quin quomodo Deus præcepiſſet Deut. 17. In
his quæ ſunt ambigua & difficilia refugiendum
eſt ad ſacerdotes Levitici generis &c. Sequi-
tur ibidem: *Et facies quæcumque dixerint ti-
bi qui præſunt loco quem elegit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus*, &c. Ibi dico
quod placet mihi valde de domino doctore,
quod illam clauſulam, puta: *& docuerint te juxta legem ejus*, in iſta allegatione non omi-
ſit, cum jam in noſtra audientia per tres no-
tabiles viros illa clauſula, ſcilicet, *& docue-
runt te juxta legem ejus*, fuit omiſſa. Bene-
dictus Deus, hoc eſt quod optavimus & opta-
mus; in iſtum judicem cauſæ noſtræ conſen-
timus, ejuſque judicio ſtamus & ſtare inten-
dimus, Deo nobis opitulante. Quod autem
illa cauda: *Qui autem ſuperbierit, nolens obe-
dire ſacerdotis imperio*, &c. *morietur homo ille*, &c. per nullum nobis opponentium, ſi
bene recolo, fuit obmiſſa. Quid ſit cauſæ, il-
li committo, qui corda noſcit omnium ipſe
Deus, cum grave ſatis & indecens eſt, ut in
re dubia certa detur ſententia, ut dicit Gre-
gorius, & ponitur 11. q. 3. *Grave*. Item ar-
guit textus: *Sequeriſque ſententiam eorum*.
Attamen dicit Nic. de Lira: „ Sententia nul-
„ lius hominis, cujuſcumque ſit auctoritatis,
„ tenenda eſt, ſi contineat manifeſte falſitatem
„ ſeu errorem. Et hoc patet per hoc, quod
„ præmittitur in textu: *Indicabunt tibi judi-
„ cii veritatem*. Poſt ſubditur: *Et docuerint
„ te juxta legem ejus*". Ex quo patet, quod
ſi dicant falſum, vel declinent a lege Dei,
manifeſte non ſunt audiendi. Hæc ille. Ad
cujus confirmationem accedit illud verbum
Exodi 23. *Non ſequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum acquieſces ſententiæ, ut a vero devies*. Super quo ipſe
doctor de Lira dicit, quod in Hebræo habe-
tur: *Non declinabis poſt Raabim*, id eſt ma-
giſtros magnos, *ad prædicandum*. Et infra:
„ Quia ſicut non eſt declinandum a veritate
„ propter majorem partem judicantium in de-
„ clinantem; ita declinandum non eſt propter
„ illos, qui ſunt majoris auctoritatis in judi-
„ cando". Hæc ille. Ecce iſte expoſitor per-
tinenter ex ſcriptura elicit, primo, quod nul-
lius hominis ſententia, cujuſcumque ſit auc-
toritatis, & ſic nec papæ, eſt tenenda, ſi con-
tineat manifeſte falſitatem vel errorem. Se-
cundo, quod lex Dei eſt menſura, juxta quam,
& non aliter, aut ſibi diſſone debeant ſinguli
judices, & præſertim eccleſiaſtici, judicare.
Nam illa oſtendit, quæ debet accipi, verita-
tem, uno modo debet, quod patet per hoc:
Indicabunt tibi judicii veritatem: & poſt ſe-
quitur: *& docuerunt te juxta legem ejus*.
Nic. de Lira ſuper illo verbo Chriſti Johan. 20.
Quorum retinueritis peccata, retenta ſunt.
„ Hoc tamen eſt intelligendum, quando ju-
„ dicium eccleſiæ divino judicio confirmatur,
„ alias Deus facta eccleſiæ non approbat, ſi
„ judicium errat". Hæc ille.

ANNO CHRISTI 1433.

Locus corruptus.

Poſt hoc elicit venerabilis dominus oppo-
nens, dicens, Quod illud non vere dictum
eſt verbum tantæ perfectionis, quod nihil poſ-
ſet ei addi vel ſubtrahi; dico: Si iſtud non
eſt vere dictum, nec illud Deut. 4. *Non ad-
detis ad verbum, quod vobis loquor, neque auferetis ex eo*; Nec illud Proverb. 30. *Omnis ſermo Dei ignitus*, &c. *Non addas quidquam verbis illius*, &c. iſtud Chryſoſtomi ubi ſu-
pra. *Omnis doctor ſervus eſt legis*, &c. Et
cum iſtud ſecundum falſum eſt dicere, & pri-
mum eſt falſum dicere; & quia ſecundum eſt
falſum & primum eſt falſum. Et conformiter
ad meum dictum dicit Cyprianus 8. di. Si
ſolus Chriſtus audiendus, &c. cum tamen etiam
alii audiendi ſunt: ubi dicit gloſſa ſuper ver-
bo *ſolus*, id eſt nullus ei contrarius. Sic in
præſenti intelligo quod verbum Dei eſt tantæ
perfectionis, quod, &c. ſupple quemdam face-
ret ſenſum contrarium per aliam additionem
vel ſubſtractionem. Et cum addit de expoſitio-
ne ſeminis; dico quod non Gregorius, ſed ipſa-
met Veritas eam exponit uno modo. Idem Gre-
gorius in homil. dicit: „ Lectio ſancti evan-
„ gelii, quam modo fratres audiſtis, exposi-
„ non indiget, quam enim per ſemetipſam
„ Veritas expoſuerat, hanc diſcutere humana
„ fragilitas non præſumat". Hæc ille. Et hoc
innuit idem Gregorius in verbis quæ dominus
doctor adducit, & quod ſollicite in hac ipſa
expoſitione Dominica penſare debetis. Ecce di-
cit expoſitione Dominica.

Subſequenter dominus opponens redit ad con-
cilia generalia legitime congregata, loquens de
ipſorum auctoritate & aſſiſtentia Chriſti. *Qui
vos audit*, &c. Et: *Ubi duo vel tres*, &c. Et:
Adhuc habeo vobis multa dicere, &c. Dico
quod illud dictum evangelii: *Qui vos audit*,
&c. non ſolum intelligitur de concilio genera-
li legitime congregato, ſed etiam de aliis di-
ſcipulis Chriſti. Nam ibi dicit doctor de Li-
ra: *Qui vos audit*, &c. „ Hoc addit Salvator
„ in fine, ad oſtendendum quod doctrina di-

ANNO CHRISTI 1433.

„ ſcipulorum ejus eſt devote & reverenter au-
„ dienda, ſaltem propter reverentiam ipſius
„ Dei, cujus principaliter eſt doctrina. Hæc
„ ille. Similiter illa ſcriptura: *Ubi duo vel*
„ *tres*, &c. intelligitur de quibuſcumque cari-
„ tate unitis. Unde Lira: *Si duo*, &c. id eſt
„ caritative uniti, *in medio eorum ſum*, acquie-
„ ſcendo bonæ voluntati & petitioni eorum".
Hæc ille. Similiter eſt tertia ſcriptura, ſcili-
cet: *Paraclitus autem Spiritus quem mittam*,
&c. Et: *Ut maneat vobiſcum in æternum*, in-
telligitur non ſolum de apoſtolis aut eorum
ſucceſſoribus, ſed pro omnibus fidelibus præde-
ſtinatis, cum quibus manete Paraclitus in æter-
num, hic per gratiam, & in futuro per glo-
riam. Ex quibus dictis recolligo, quod illæ B
ſcripturæ per dominum doctorem adductæ, non
faciunt ſolum pro magnificatione conciliorum
generalium, ſed etiam pro aliis Chriſti fideli-
bus, ut eſt jam dictum. Et convertens domi-
nus doctor ſermonem ad concilium Baſileenſe,
ſumta occaſione a concilio apoſtolorum, de quo
Act. 15. dicit: Valde cavendum eſt, ne ab
informatione & ſententia finali hujus ſacri con-
cilii generalis Baſileenſis, in Spiritu ſancto le-
gitime congregati, quiſquam ſe alienum red-
dat, &c. ibi dico, ſalva pace & reverentia pa-
trum, quod valde cavendum eſt, ne quiſquam
reddat ſe alienum ab informatione Chriſti &
apoſtolorum, & a finali ſententia inſtructione-
que eorumdem, ne incidat in maledictionem,
de qua Deut. 27. *Maledictus qui non permanet* C
*in ſermonibus legis ejus, nec eos opere perfi-
cit, & dicet omnis populus amen*. Et Johan.
3. *Qui incredulus eſt Filio, non videbit vitam,
ſed ira Dei manet ſuper eum*. Æſtimo tamen
quod ſi hoc venerandum concilium nos infor-
mare poterit ſecundum illum judicem, in quem
ambæ partes conſenſimus, ſcilicet legem Dei,
praxim Chriſti, &c. nemo noſtrum ab illo ju-
dice ſe reddet alienum.

Demum circa ſecundum notabile, puta de
ſacerdotibus Domini, ubi dixeram de ſacerdo-
tibus bonis & malis; dixit dominus opponens,
quod multa mala enarravi de malis, & pauco-
ra bona de bonis. Dico quod de bonis ita di-
xi ſatis per generalia, ſcilicet quod boni Do- D
mini ſacerdotes plus quam reges aut corporis
parentes ſunt honorandi. Secundo, quod dupli-
ci honore ſunt digni. Tertio, quod multipli-
citer bonis ſacerdotibus militaris eccleſia in ſuis
membris, notabile recipiet incrementum, &c.
Quod autem plura mala de malis, reſpondeo
quod *ſtultorum infinitus eſt numerus*, Eccleſ.
1. Et: *Multi vocati, pauci vero electi*. Matt.
2. Et multi ſacerdotes, & pauci ſacerdotes...
di. 40. *Multi*. Ipſi enim ſcandalizant plurimus
a ſacerdotibus, Gregorius homil. 17.

Unde coram Deo loquens, dico quod non
eſt intentionis meæ vilipendere clerum verum,
detrahere aut contemnere Deum, cum ipſeme
ſum ſacerdos, quamquam inutilis: ſed opto,
ut ſacerdotes ſint virtuoſi & exemplares: ex E
hoc enim populus Dei caperet, quoad ſua ſuppo-
ſita, notabilem reformationem.

Quod autem ſubinfert dominus doctor: Præ-
lati & presbyteri mali, non ſolum boni, ſunt
manifeſte honorandi, &c. Non dubium quin
iſtud perditio ſit multorum juxta illud Iſaiæ
30. *Populus ad iracundiam provocatus eſt, &
filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei,*

A *Qui dicunt videntibus: Nolite videre; & aſ-
picientibus: Nolite aſpicere nobis ea quæ recta
ſunt. Loquimini nobis placentia. Videte nobis
errores, auferte a me viam, declinate a me
ſemitam*. Et Apoſt. 2. Tim. 4. *Erit enim tem-
pus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed
ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros
prurientes auribus. Et a veritate quidem au-
ditum avertent, ad fabulas autem convertent-
tur*. Et quia dominus opponens apponit mul-
tum olei in vulnera cleri ſauciati, ego infun-
dam vini modicum; & utinam ſic clerus lan-
guens ſanaretur. Johannes Baptiſta, ut habetur
Mat. 3. dixit Phariſæi: *Progenies viperarum,
quis demonſtravit vobis fugere a ventura ira?*
B Et Salvator Matt. 23. *Serpentes, genimina vi-
perarum, quomodo fugietis a judicio gehennæ?*
Item Matt. 5. vocat eos ſal infatuatum, quod
ad nihilum valet, niſi ut mittatur foras, &c.
„ Ubi dicit Nic. de Lira, quia talis debet re-
„ pelli a prælatione, ne officium prælatorum
„ in conſpectu hominum reddatur vile". Et
Lucæ 14. *Neque in terram, neque in ſterqui-
linum utile eſt*. Item Chriſtus Judam vocavit
diabolum, Johannis 6. furem & latronem, Jo-
han. 4. & 12. Petrum ſathanam, Matt. 16.
diſcipulos generationem incredulam, pravam
& perverſam, Matt. 17. Auguſtinus vocat ca-
nes impudicos 2. q. 7. *Qui nec*. Paſcalis vo-
cat ſimoniacos hæreticos, 1. q. ultima c. ult.
Auguſtinus vocat malos presbyteros corvos n.
C q. 7. *Non omnis*. in Gloſ. Gregorius epiſcopos
dantes decimas laicalibus perſonis, militibus
ſcilicet aut ſervitoribus ſeu conſanguineis, vo-
cat maximos antichriſtos, 16. q. 7. *Pervenit*,
&c. quæ nunc omittuntur, ut eſt illud Nico-
lai papæ. „ Nullus audiat miſſam presbyteri,
„ quem ſcit indubitanter habere concubinam,
„ &c. di. 32. *Nullus*". O utinam fieret unum
emplaſtrum ex vino & oleo pro curandis cle-
ri vulneribus, heu! multum ſauciati, & credo
quod ipſe Dominus ſuo tempore per quos vo-
luerit manum apponet, juxta illud Job. 5. *Ipſe
vulnerat & medetur, percutit & manus ejus
ſanabunt*. Conſequenter pro magnificatione ma-
lorum presbyterorum adducit hiſtoriam de Noe;
D quem denudatum dormientem Cham deriſit;
dico quod quicumque prædicans peccatum oc-
cultum cleri vel etiam cujuſcumque laici riden-
do proderet, reprobatione cum Cham dignus
foret. Primo, propter Publicationem publicam
peccati, quod dumtaxat ſolus novit. Secundo,
propter deriſionem fatuam. Condolere ſed non
ridere debet homo, & præſertim prædicans pro-
ximi pro peccato. Non ergo exemplo Cham
prohibet in communi malitiam presbyteri co-
ram Deo & populo accuſare, non judicialiter
ſed compaſſive, unde nec accuſare prohibet
modo debito præpoſitum ſubdito. Unde 2. q.
7. §. *De his dicitur*. Hac enim auctoritate
ubditi non prohibentur ab accuſatione, ſed pro-
ditione; aliud eſt enim prodere, aliud accuſa-
E re. Prodit, qui non probanda defert; accuſat,
qui reo præſente crimen judici offert, proba-
rurus quod intendit. Cham ſolus vidit puden-
da patris, & ideo per eum intelliguntur, qui
cum ſint ſoli conſcii criminum ſuorum præla-
torum, atque ideo accuſare non poſſunt, vitam
tamen eorum infamando aliis ridendam offe-
runt. Hæc ibi. Ex quo patet, quid ad aucto-
ritatem Gregorii ſit dicendum.

ANNO CHRISTI 1433.

De Conſtantino imperatore quod ſi vidiſſet ſacerdotem cum femina peccantem clamyde cooperuiſſet, quid ſibi vult hoc exemplum Deus novit; utinam per iſtud & ſimilia exempla ſacerdotes nolint ſuam libertare fornicationem. Unum dico, quod fideles in regno Bohemiæ, qui ſciunt præceptum Domini: *Non mœchaberis*, Exodi 2. & illud 1. ad Cor. 5. *Si is qui frater nominatur in vobis, eſt fornicator, aut avarus, aut* &c. *cum hujuſmodi nec cibum ſumere*, ſcilicet, debetis. Item illud ad Epheſ. 5. *Fornicatio autem & omnis invidia, aut avaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos*; & ideo quod non ſolum pallio non tegerent fornicantem cum femina, ſed utinam ſibi genitalia non reſecarent, dato quod ſit clericus, aut habitu monaſtico circumamictus. Sic Rabanus invenitur dixiſſe: „ Si videris ſacerdotem ponentem manum ſuam in gremio „ mulieris, debes ſupponere quod benedicendi „ gratia iſta fecerit". Dico a ſimili, ſi videris ſacerdotem incumbentem ſuper mulierem, ponentemque os ſuum ſuper os ejus, & oculos ſuper oculos ejus, & manus ſuper manus ejus; debes ſupponere, quod hoc fecerit cauſa ſpiritualis reſuſcitationis. Sed ne curetis tales paleas & fabulas, fideles Domini ſacerdotes. Dicitur enim vobis Iſaiæ 1. *Lavamini, mundi eſtote*. Item ejuſdem 52. cap. *Lavamini qui fertis vaſa Domini*; & Lucæ 12. *Sint lumbi veſtri præcincti*, &c.

Ad auctoritatem: *Diis non detrabes*, &c. concedo eam, quia non ſolum ſacerdotibus, ſed etiam quibuſcumque fidelibus detrahere eſt vitioſum, dicente Jacobo 2. cap. *Nolite detrahere alterutrum, fratres mei; qui enim detrahit fratri ſuo, detrahit legi*, &c Hinc ad Rom. 1. *Detractores Deo odibiles*.

De David & Saul jam eſt ſuperius dictum per Auguſtinum: ſimiliter ſuper illud Matt. *Super cathedram Moyſi*.

Subſequenter venerabilis opponens adducit multas cauſas, quare populus multum honorare debet ſacerdotes, & tertiam ponit iſtam, quod ſoli habent auctoritatem ligandi & ſolvendi a peccatis. Contra, non ſoli ſacerdotes habent auctoritatem ligandi & ſolvendi a peccatis, &c. ergo: Circa iſtud abſolutio eſt triplex, ſcilicet abſolutio auctoritativa, quæ eſt ſolius Dei; abſolutio miniſterialis ſeu denuntiativa, quæ ex officio ſolis ſacerdotibus limitatur; abſolutio diſpoſitiva, qua quis ſe diſponit per veram contritionem ad ſolvendum propria vincula peccatorum, ut mereatur per illam abſolvi auctoritative a Deo, & denuntiative a ſacerdote. De hac Iſaiæ 58. *Diſſolve caligationes impietatis*, &c. Et quia hæc materia tractatur in 4. diſ. 18. *Igitur*. Et ponens 4. cauſam dicit, quia de orationibus eorum certius eſt quod efficaciam pro populo & amicioribus ſortiuntur, ibi dico quod ſi prationes ſacerdotum debeant eſſe efficaces pro populo, oportet quod ipſi ſacerdotes Deo placeant per virtutum opera alias ipſum Deum provocant ad deterora. Unde Gregorius in Paſtorali: „ Sollicite formidandum, ne qui placare iram „ Dei creditur, hanc ipſam ex proprio reatu „ mereatur. Cuncti enim liquido novimus, „ quia cum is qui diſpſicet ad intercedendum „ mittitur, irati animus ad deteriora pro„ vocatur". Et ponitur 49. di. *Sollicite*. Et Iſaiæ 1. Dominus: *Cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt*. Et ad illam auctoritatem Petri: *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis*, &c. dico quod, ut communiter, ſiniſtre allegatur aliquid ex officio ſacerdotis, cum tamen & ad ceteros fideles credentes ſpectet. Patet ex principio cap. 1. *Petrus apoſtolus Jeſu Chriſti electis advenis diſperſionis*. Et cap. 2. dicit: *Vobis igitur credentibus honor*. Et ſequitur: *Vos autem genus electum*, &c. Patet etiam per illud: *Populus acquiſitionis*, de qua dicitur 1. ad Cor. 6. *Non eſtis veſtri; emti enim eſtis pretio magno*, &c.

Poſt hoc dominus doctor circa iſtud corollarium meum & notabile: Cauſa ruinæ populi fit maxime ex culpa malorum ſacerdotum, quod quia eſt Bedæ & Gregorii, fundatum in evangelio, ipſum negare non potuit, ſaltem cum honeſtate, ideo circa hoc ponit iſtam ſuam concluſionem; & ſi interdum ita contingat, &c. & deducit ipſum cum occupatione ad magnum paſſum. Et quia ego indefinite poſui corollarium cum Gregorio & Beda, ideo concluſio opponentis non militat contra me. Et concedo cum magiſtro, quod, maxime in propoſito ſumitur pro ſæpe, & pro magna parte, ſicut & in illa concluſione: Nemo amplius in eccleſia Dei nocet, &c. non tamen ſequitur, quod nulli alii noceant in eccleſia Dei, quam mali ſacerdotes. Quia tamen dominus proponens poſuit unum verbum durum circa ſuam concluſionem, ſi non videtur aliud dictum; omnis ruina populi provenit ex malitia clericorum, niſi quod detur clerus pro hoc ad manus laicorum, ne patiatur ruinam, propter exceſſus clericorum; dico quod hoc non eſt intentionis meæ coram Deo, & cum dominus magiſter non noſcat cor meum, de me judicare aliter eſt ſibi periculoſum, cum aliter auditum eſt a me ex ſupradictis. Dico ergo, quod non ego aut confratres mei, damus clerum ad manus gladii laicorum, ſed ipſemet propter ſua, quæ in populo faciunt opera ſcandaloſa. Et ad hoc ſonat dictum Malachiæ 2. cap. *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum eſt; vos autem receſſiſtis de via, & ſcandalizaſtis populos in lege; irritum feciſtis pactum Levi; dicit Dominus exercituum: propter quod & ego dedi vos contemtibiles & humiles omnibus populis, ſicut non ſervaſtis vias meas*. Item, illud 1. Reg. 2. *Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum; qui autem contemſerint me, erunt ignobiles*.

Conſequenter dominus doctor opponens invehit, quod laudabilem virum magiſtrum Johannem Huſſ, ſacræ paginæ baccalarium termatum, multis præconiis extuli. Non miretur: non enim poſſumus, quæ vidimus & audivimus, non loqui: ſed de erroribus ejus multis, prout dicit de ipſo dominus doctor, dico nec auditi ab ore ejus, nec in tractatulis ejus invenimus aliquem unquam errorem: ſed hoc reperimus, quod verbum Dei in populo & ad clerum, aut in ibis actibus theologicis fideliter annuntiavit, & proteſtationes ſolemnes in ſuis ſcriptis reliquit, quartantunam affero in hac forma.

puia

Quia ſuper omnia deſidero honorem Dei, & profectum ſanctæ eccleſiæ, & quod ſum fidele membrum Jeſu Chriſti Domini, qui eſt caput & ſponſus ipſius ſanctæ eccleſiæ, quam redemit: Igitur, ſicut prius feci ſæpius, ita & nunc iſtam proteſtationem facio, quod numquam pertinaciter dico, dixi, nec volo in poſterum aliquid dicere, quod foret contrarium credibili veritati. Denique, quod tenui, teneo, & firmiter tenere deſidero omnem veritatem credibilem, ſic quod antequam vellem errorem contrarium defendere, potius in ſpe & auxilio Domini paterer ſupplicium diræ mortis; immo adjutus Dei auxilio, paratus ſum vitam miſeram pro lege Chriſti exponere, quam credo, ſecundum quamlibet ejus particulam, eſſe datam ſanctiſſimæ Trinitatis conſilio, & per ſanctos Dei homines pro ſalute humani generis promulgatam. Credo inſuper illius legis ſingulos articulos ad illum intellectum, quem benedicta Trinitas præcepit illos credi. Unde, ſicut in reſponſionibus & actibus ſcholaſticis, ac in prædicationibus publicis me ſubmiſi ſæpiſſime, ita & nunc ſubmitto, & in poſterum volo humiliter ſubmittere hujus ſanctiſſimæ legis ordinationi, reconciliationi & obedientiæ, paratus revocare quicquid dixero, dato quod ſit contrarium veritati. Hæc ille.

ANNO CHRISTI 1433.

Si iſta proteſtatio eſt hominis erronei aut hæretici, ille judicabit qui illuminat abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & nunc laus erit unicuique a Deo 1. ad Cor. 4.

Demum dominus opponens dicit: Ego autem volens baſim & fundamentum conſtituere omnium dicendorum Sacerdotes aliis curati, alii non curati . . . *cætera deſunt.*

Ad hanc Ulrici replicam ſolide reſpondit Henricus Calciſem ſeu Kalteiſen ordinis Prædicatorum, cujus replicam editam habes apud Labb. tom. 12. *Conc. pag.* 1213.

PULCRA POSITIO

Pro temporalitate & juriſdictione eccleſiæ, & defenſio ejuſdem venerandi doctoris decretorum Johannis Polemar, auditoris reverendiſſimi in Chriſto patris domini cardinalis S. Angeli legati.

Ibid. p. 515.

REverendiſſime in Chriſto pater, & metuendiſſime domine, reverendique in Chriſto patres, ceterique viri conſpicui, mihi patres ac domini præcariſſimi, venerandi; norunt experientiæ veſtræ non ambigo, quam difficile eſt in diſputationis agitare certamine, id quod longævis temporibus approbavit omnium indubitata ſententia, & communis obſervantia uſu continuo roboravit; in his quidem quæ variata majorum ſententia opinabilia facta ſunt, & pro contra arguendi, per diſtinctiones, & ſolutiones materiam extendendi, frequens diſputatio copiam fecit; at contra quis non inaniter & curioſe circa ea quæ ab omnibus pro certiſſimis habita ſunt, crederet ſuum ingenium exercere? Novus enim rei poſſeſſor, cui eſt de lite ſuſpicio, juris ſui inſtrumenta habet in promtu. At quid, ſi iis ſibi moveatur, reſpondere valeat, meditatur. His vero quibus a progenitoribus eſt inconcuſſa veterna poſſeſſio, tanta eſt fiducia certitudinis ſui juris, ut vix de monumentis ſit cura, cum ſe controverſiam pati nullatenus ſuſpicetur. Cum igitur per mille & ultra annorum curricula eccleſia Dei fuerit in bonis temporalibus opulenta, inter quæ tempora fuit virorum ſcientia & ſanctitate pollentium numeroſitas magna, multaque fuerunt celebrata concilia generalia, in quibus circa ipſorum temporalium gubernationem, alienandi formam, diſtribuendi modum, plurima ſunt facta decreta, quis umquam rem tam certam crederet a ſe diſputationibus agitandam? Si minime ſunt mutanda, quæ longam conſuetudinem habuerunt, quanto magis quæ ſunt auctoritate conſuetudineque vallata? Quid jam certum poterit reputari, ſi plurium ſacrorum conciliorum exagitetur auctoritas, & tam longæva obſervantia, non a quibuſdam, ſed ab omnibus & a tanta ſanctorum multitudine, an recta fuerit, diſputetur? Propterea ſi cogor diſputabile diſputare, videbor excuſabilis, ſi non affluat copia dicendorum; parvitatem vero mei ingenii penitus non excuſo, ſed ab affluentibus ſapientiæ veſtræ fontibus poſco humiliter adjuvari. Ideoque & quoniam hæc diſputationis palæſtra non gratia exercendi probandive ingenium eſt indicta; ſed ut adverſus veritatis hoſtes, qui ſua procacitate non verentur probatiſſimis adverſari, ſimus diſputationis exercitatione muniti, quod veritate poſſimus eos luculenter informare; is, ſi veſtræ ſapientiæ probant, modus ſervandus videtur, ut unicuique arguendi, replicandi, triplicandi, & ultra pro diſcuſſione materiæ ſit plena facultas. Solutiones quæ per me dabuntur, debite ponderentur, ut ſi non videantur ſufficere, aliæ exquirantur, ſupleatque unuſquiſque, prout ſibi ſanctus miniſtrabit Spiritus, ut nihil reſpondenti deferatur, ſed ſolummodo veritati, ſicque plene diſcutiatur materia, uſquequo omnium ſpiritus in firma reſponſionum conſtantia conquieſcat.

ANNO CHRISTI 1433.

Sancti igitur Spiritus gratia invocata, proteſtationibusque ſolitis habitis, pro præmiſſis hunc articulum trina duxi diſcuſſione rimandum, circa ipſum tres concluſiones cum eorum fundamentis deducens, nullam rationem in oppoſitum faciendo, ne aut locum impediam arguere volentium, aut inutiliter tempus teram. Prima conſideratio erit, an liceat; ſecunda, an deceat; tertia, an expediat. Hac trina conſideratione, ut nulla poſſit eſſe reprehenſio, eſt bona actio ponderanda, de voto c. *Magnæ*, cum multis . . . an liceat videlicet ſecundum juſtitiæ æquitatem, deceat ſecundum honeſtatem, expediat ſecundum utilitatem, quamquam, ut dicit Benedictus, ſecundum chriſtianam prophetiam non debeat quod non decet, reputari licere.

Sit ergo juxta primam conſiderationem prima concluſio, quod ſecundum ſtatum Chriſtianæ fidei, religionis & populi qui nunc eſt, & a multis annorum curriculis, hoc eſt ex quo fides Catholica tam ample diffuſa & ſolidata eſt, & a regibus populiſque ſuſcepta, licitum eſt & fuit, eccleſiam, id eſt eccleſiaſticum ſtatum bonis temporalibus abundare. Hæc concluſio triplici ratione fundatur. Primo ſic, conſtat illud eſſe licitum, quod non eſt vetitum a Deo. Ita dicit Auguſtinus ad Polentium, 28. q. 1. *Jam nunc*. Profecto nullus negat licitum eſſe, quod nulla lege fieri prohibetur. Si quis contrarium aſſerit, legem prohibentem

oſten-

ANNO CHRISTI 1433.

ostendat. Ergo licitum est censendum.

Secundo, illud debet licitum reputari, quod a viris tam divinarum, quam humanarum litterarum doctissimis, vitaque & religione sanctissimis, pro licito habitum & factum est. Sed hoc est hujusmodi; ergo licitum est. Hoc argumentum est in hac materia viri religiosissimi Prosperi, cujus opera inter scripturas canonicas sant recepta, prout enumerantur 15. dist. *Sancta Romana*; & hoc argumentum Prosperi habetur 12. q. 1. *Expedit*. Quanta vero multitudo doctissimorum & sanctissimorum virorsim hoc tamquam licitum habuerunt, & servaverunt, esset enumerare prolixum. Si incipianius a *B.* Silvestro, de quo quam doctissimus sanctissimusque fuit, victis Judæorum satrapis disputando, tam aucta fides ostendit. Quot senuti sunt post cum Romani pontifices sanctissimi atque doctissimi sicnominati ut Prosperi Paulinum & Hilarium addimus, Ambrosium Nicolaum, & alia multa milia per orbem aliarum ecclesiarum episcoporum, Maurum, Benedictum, Hugonem, & alios magnorum monasteriorum abbates, in aliisque statibus & in utroque sexu, tœdebit nos servare numerum per centenaria tot annor.

Tertio: illud indubie licitum est, quod est auctoritate sacri generalis concilii universalis ecclesiæ approbatum. Sed istud est hujusmodi, ergo indubie licitum est. Major est manifesta, quouiam ecclesia universalis, quoad ea quæ pertinent ad fidem & nores, in suis determinationibus errare non potest, cum a Spiritu sancto regatur. Ita affirmant doctores omnes, Ambrosius, Augustinus, Hieronymus, & omnes. Immo dicit Augustinus: Evangelio non crederem, nisi auctoritas ecclesiæ me moveret. Numquam enim legitur ab aliquo concilio rite congregato, aliquid quoad fidem vel mores publicos non ratione determinatum. Quod autem hoc sit auctoritate generalis concilii approbatum, ad manum habeo decera generalia concilia: primum, sequendo cursum voluminis decretorum in c. *Bene quidem* 90. 6. dist. Secundum Martini papæ 12. q. *Manifeste*. Tertium Antiochenum eadem causa 2. q. *Ex hiis*, Quartum Eugenii apud Romam eadem causa 2. q. *Nulli episcoporum*. Quintum in sexta synodo universali eadem causa q. 2. *Apostolicas*, & c. *non licet*. Sextum in concilio Leonis papæ IV. eadem causa & q. *Monemus*. Septimum Urbani papæ eadem causa & q. *De laicis*. Octavum Innocenti III. de rebus ecclesiæ non alien. c. *Cum laicis*. Nonum Gregorii X. in generali concilio Lugdunensi c. *Hoc consultissimo* eod. tit. lib. 6. Decimum in generali concilio Viennæ in Clementina prima. In omnibus istis decem generalibus in conciliis pro conservanda temporalitate ecclesiæ decreta sunt facta. Obliviscendi non sunt canones apostolorum, qui hæc omnia præcesserunt, in quibus ecclesiasticos prælatos habere temporalia in communi & in proprio declaratur, 12. q. 1. Sint manifestæ res propriæ episcopi, si tamen habeat proprias, & manifestæ communes, &c. Ex hac prima conclusione infertur corollarium, quod etiam si ecclesiasticæ personæ temporalibus bonis utantur indebite, ipsa non licet ab eis auferre. Illatio patet per textum Augustini, qui habetur 14. q. 5. sic dicentis: „ Forte aliquis „ cogitat & dicit: multi sunt Christiani divi„ tes, avari, cupidi, non habeo peccatum, si „ suum illis abstulero, & pauperibus dedero „ Unde enim illi nihil boni agunt, mercedem „ habere potero. Sed hujusmodi cogitatio ei „ diaboli calliditate suggeritur. Nam si totum „ tribuit quod abstulerit addit potius peccatum, quam minuit" Et iterum idem Augustinus eadem causa & quæstione: „ Neque enim „ si agris inique atque perperam invasis quis„ quam utatur, ut eorum fructibus largas elee„ mosynas faciat, ideo rapinam justificat. Ne„ que si alius ruri paterno vel juste quæsito „ avarus incumbat: ideo culpanda est juris re„ gula, qua possessor legitimus est effectus".

ANNO CHRISTI 1433

Juxta secundam considerationem ponitur secunda conclusio, quod secundum statum Christianæ fidei, &c. decens est ecclesiam terris temporalibus abundare. Ista conclusio sic probatur. Decens eniis secundum Isidorum 10. Etimol. & Ambrosium in 1. de officiis, quemdam decorem & pulchritudinem importat, & sicut dicit Ambrosius ubi supra. „ Sicut pul„ critudo se habet ad sanitatem quod non est „ sine ipsa; sic decens ad id quod est hone„ stum & justum, adjicitur ratio pulchritudi„ nis & decoris". Nonne igitur ad decus, decorem, pulchritudinem & honorem Christiani populi pertinet, quod clerus divinis in servitiis, qui populi in spiritualibus gerit magisterium & ducatum, non sit abjectus, pauper & miserandus? Certe esset indecorum valde, si domus Dei & ministri Dei cultu & ornatu non præcellerent. Sic expresse Aggæus propheta protestatus est populo dicens: *Numquid tempus vobis est, ut habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta?* Hoc idem senserat David non esse congruum, quod ipse habitaret domos splendidas & arca Dei sub pellibus 1. Paralip. 17. ideo jussit per Salomonem filium suum magnifice ædificati. Quæ tandem fuit natio, quæ non sibi indecorum reputaret, si sacerdotes sui in magno cultu & veneratione non essent.

Ulterius cum hoc approbatum & observatum sit altissimis & doctissimis viris, ut est supradictum, qui hoc non egissent, si hoc tantum licitum esset, & non decens, quoniam virorum perfectorum est non reputare sibi licitum, nisi quod etiam decet, sicut inquit Benedictus ad Eugenium, & Ambrosius in 1. de officiis, qui clericum cujus gestus dedecebant, ferre non potuit, ut ipse ibi narrat, quomodo dedecens in se ipso & tota sua ecclesia permisisset? Constat profecto non solum licitum, sed licitum & decens esse, quod a tam doctissimis & sanctissimis viris approbatum fuit pariter & servatum. Quoniam autem hæc conclusio ex his, quæ juxta sequentem dicenda sunt clarius elucebit, pro præsenti causa amplius probare subsisto. Sed ex ea causa observando formam, unum infero corollarium, quod ecclesiam bona temporalia possidere perfectioni seu perfecto officio non repugnat. Istud corollarium sic deducitur. Quoniam cum secundum Ambrosium in 1. de officiis, duo sunt genera officiorum, scilicet medium & perfectum: per id quod subjungitur: *Si vis perfectus esse*, medium mensuratur per *licet*, perfectum autem per *decet*. Si præmissa ergo est vera, quod decet, consequens est quod perfecto officio non repugnat, nec obstat primo tacta auctoritas *vade & vende*, &c. Cui respondebitur, cum arguetur ex ea, & est textus Prosperi, in cap. *Expedit*

ANNO CHRISTI 1433.

☞ *pedit* 12. q. 1. ultra me ſine impedimento perfectionis poſſe eccleſiæ facultates, quæ ſunt profecto communia poſſidere.

Tandem juxta tertiam conſiderationem tertia concluſio ponitur, quod ſecundum Chriſtianæ fidei, &c. expedit eccleſiam bona temporalia poſſidere. Pro hac concluſione eſt textus Proſperi 12. q. 1. ubi ad litteram expedit facultates eccleſiæ poſſideri. Sed opus eſt hanc materiam intrare profundius: unde pro probatione hujuſmodi concluſionis & etiam præcedentis, dico ſic: Unaquæque res decenter, bene & utiliter diſpoſita eſt, ſi fini, propter quem inſtituta eſt, congruam habet deſtinationem ſeu proportionem. Iſta eſt omnium doctrina tam philoſophorum, quam catholicorum doctorum. Inde eſt quod B. Thomas 2. 2. q. 87. a. 7. dicit quod religio quæ eſſet inſtituta ad hoſpitalitatem, imperfecta eſſet, ſi careret divitiis. Quare? quia non haberet inſtrumenta accommoda & proportionata fini ad quem eſt inſtituta. Nunc ergo videamus, eccleſiaſticus ſtatus ad quem eſt finem inſtitutus? certe ut gerat magiſterium Chriſtianæ religionis in populo, ipſum inſtruendo in fidei veritate & exercitio operum caritatis. Inde apoſtolus 1. ad Timoth. dicit epiſcopum eſſe doctorem & hoſpitalem. Et Gregorius in 2. ſui Paſtoralis ponens additiones epiſcopi, inter cetera dicit: „ Interternorum curam & exteriorum occupationem „ non minuens, exteriorum providentiam, in„ ternorum ſollicitudinem non relinquens. Et „ infra: In illius proſecutione & contraria non„ nulli gregis quidem curam ſuſcipiunt, ſed „ ſic ſibimet vacare ad ſpiritalia appetunt, ut „ rebus exterioribus nullatenus occupentur, „ quo cum curare temporalia funditus negli„ gunt, ſubbitorum neceſſitatibus minime oc„ currunt: quorum nimirum prædicatio ple„ rumque deſpicitur: quia cum delinquentium „ facta corripiunt, ſed tamen eis neceſſaria „ præſentis vitæ non tribuunt, nequaquam li„ benter audiunt". Nolo me diffundere in originalium auctoritatum recitatione, quia res per ſe ad oculum patent, & ſunt certæ nimis ad hoc auctoritates, quod eccleſiaſticus ſtatus non pro ſola contemplatione inſtitutus eſt; ſed ut in divinis miniſteriis populo provideat, ſuperintendat, ipſumque in operibus caritatis verbo doceat & exemplo; quod ſine temporalium ſufficientia expleri non poteſt. Videamus quæ pertinent ad ſtatum eccleſiaſticum, & videbimus, quantis ei opus ſit, ut decenter & utiliter id pro quo inſtitutus eſt valeat explicare. Et primo quidem oportet Dei templa congruis ædificiis & ornatu ſuſtinere, ut Dei templum honore congruo honoretur, ut etiam cultu debito aula Domini reſplendeat. Verba ſunt Ambroſii 86. di. *non Satis*; ut miniſtrorum copia habeatur, ſcolas tenere tam cantus quam Grammaticæ, & etiam ut juris & ſacræ paginæ nutriantur periti. Præterea impenſas medicis frequentare, largiri peregrinis, & aliis pauperibus, captivos redimere. Ambroſius hæc omnia ubi ſupra. Puellas pauperes maritare. Hæc omnia nunc efficacius docet eccleſia, quo opere monſtrat. Præterea jubet apoſtolus epiſcopum hoſpitalem eſſe. Si ergo religio inſtituta ad hoſpitalitatem, imperfecta eſſet, ſi careret divitiis, ut ſupra dictum eſt ſecundum Thomam, conſtat ad ſtatum eccleſiaſticum, cui hoſpitalitas indicta eſt, divitias pertinere. Decet ergo & expedit, immo ad debitam diſpoſitionem oportet eccleſiam habere divitias, unde poſſit eccleſiæ miniſtros alere, ſcholares & ſcholaſticos viros nutrire, eccleſias ornare, ipſarum ædificia ſuſtinere, reficere & facere ſecundum exigentiam, hoſpitalitatem tenere, pauperibus & peregrinis & aliis in neceſſitatibus ut poſſit ſubvenire, captivos redimere, & alia pietatis officia exercere: quoniam hæc omnia melius, apertius, efficaciuſque docent cum ab ipſis doctoribus opere adimplentur. Magis enim exempla provocant ad imitandum, quam verba, ut ait Gregorius in 1. Dialog. ideo textus Decreti 42. diſtinctione in prin. hoſpitalem ſacerdotem eſſe oportet, ne ſit de numero eorum quibus in judicio dicetur: *Hoſpes fui, & non ſuſcepiſtis me*; qui enim apoſtolorum ſecutus, alios ad hoſpitalitatem debet invitare, quomodo hoſpitalitatis exhortator eſſe poterit, qui domum propriam hoſpitibus claudit? Si enim ſacerdos primum a ſeipſo & a domeſtica ſua eccleſia debet exigere quæ populis imperet: Si primum imitando Chriſtum ipſe debet facere quæ poſtea populum doceat, neceſſe eſt, ut pauperes hoſpitio recipiat, quo ad hoſpitalitatem facilius ſuo exemplo ſubditos adtrahat, &c. Per totam illam di. & per totam 86. corroboratur. Hæc vero ex ſententia Philoſophi 10. Ethic. ubi dicit; ad actiones autem multis opus eſt; quanto utique majores ſunt & meliores pluribus: quæ autem majores & meliores quam hæ quæ ſuperius ſunt expreſſæ? Præterea ſolidatur ex majori ſententia veritatis, ſcilicet increatæ Luc. 14. quæ nos docet providenter commenſurare facultates ad ſumtus ſub parabola de turri ædificanda. Cumque, ut ſupradictum eſt, eccleſiaſticos oportet eſſe contemplativos pariter & activos pro executione activorum opus eſt temporalibus abundare, ut idem Philoſophus dicit in 1. Ethic. ubi de felicitate civili. Officium enim eccleſiaſtici ſtatus eſt regimen cujuſdam politiæ ad gubernationem populi in actibus virtuoſis, non ſolum ad tranquillitatem & conſervationem civilis ſocietatis, ut laici, reges, principes; ſed ad finem ducendi ipſum ad vitam æternam. Hæc autem politia non agreſte, ſed quadam ſocialitate, decenti tamen & compoſita, gubernanda eſt, & infirmis ſæpe condeſcendendum, ideo rerum temporalium ſufficientia opus eſt. Propterea ille optimus paſtor maximus moralis B. Gregorius dixit, quod illius prædicatio contemnitur, qui licet juſta ſuadeat, recteque reprehendat, vitæ neceſſitatibus minime occurrit.

Sed ut hæc conſideratio & ejus concluſio apertius eluceſcat, deducendæ ſunt in medium commoditates & incommoditates quæ ex hoc provenire dicuntur, & quæ ex contrario provenire poſſent rationabiliter arbitrari, ut iſtis mutuo compoſitis & ſtatera debita ponderatis, videamus quæ præpondeant, ut ſic quid expediat judicemus. Nam hoc eſt de unaquaque re judicium an expediat, ut major utilitas præferatur minori, & minor incommoditas majori potius expedire credatur. De utilitate loquamur communi & publica. Primo de incommoditatibus videamus, quoniam de commoditatibus poſtea facilius differemus. Solent hæc incommoda poſſeſſioni temporalium eccleſiæ annotari. Primo ſollicitudinum multiplicatio, qua velut ſuccreſcentibus ſpinis, juxta Chriſti

ANNO CHRISTI 1433.

ſti parabolam, ſuffocatur ſemen verbi Dei & ſtudia ſpiritualia minorantur. Secundo amor divitiarum, quo nihil periculoſius: quia illaqueat animas & ab amore Dei totaliter retrahit, & omnium malorum eſt mater. Tertio diſſolutio & difformatio morum, quia faturitas panis & otium generaverunt peccatum Sodomæ, Ezechielis 15. Quarto ſuperbia & faſtus & pompa, quæ Chriſti doctrinis & operibus adverſantur. Diſcutiamus quatuor hæc ordine ſuo.

Et primo de ſollicitudine, certum eſt quod nemo hoc ſæculo ſine temporalibus vivere poteſt, nec temporalium ſollicitudo ſeu procuratio penitus rejici poteſt; ſed temperari debet, ut concludunt omnes doctores. Nunc ergo videamus quis modus ſit aptior ad ſolitudines moderandas, aut mendicitas, aut ſufficentia. Et videamus circa duplicem conſiderationem hominum ſcilicet perfectorum & infirmorum. Si perfectorum, qui divitiis mente nullatenus adhærent, & certe præſtantior eſt opulentia quoad utilitatem communem, ut ita loquimur, patet ad ſenſum. Nam talis poteſt præſtare multas utilitates in populo, eleemoſynas largiendo, & etiam ad oſtendendum hominibus divitias non eſſe amandas, ejus vox plus proficiet quam mendicantis, de quo ſolet dici, quod ideo prædicat divitias contemnendas & eleemoſynas largiendas, ut ſibi ſubveniatur. Hoc manifeſte probatur. Abraham de quo Geneſ. 17. *Ambula coram me & eſto perfectus*, & Job de quo quale Dominus teſtimonium tulerat omnes noſtis. Ideo Gregorius 1 Moralium: „ Necdum præcepti virtus emi„ nuerat, ſed tamen Job ejuſdem præcepti vim „ in corde ſervaverat, qui jam ſua mente re„ liquerat quæ ſine dilectione poſſidebat". Eſt verum quod eſt valde difficile, ſicut Dominus in evangelio ait Matth. 19. *quam difficile eſt divitem intrare regnum cœlorum*. Sed quanto difficilius; tanto, ſi ſit, eſt majus. Ponamus quod ſint tres ſocii viatores, quorum unus ſuas & aliorum peras & veſtes portat, & in itinere non impeditur; Nonne illius virtus præſtantior & commendabilior? Ideo non immerito tanta laus attribuitur Abrahæ & Job, qui in itinere hujus ſæculi pro ſe & aliis temporalium ſarcinam portabant, nec erant propterea aliqualiter impediti. Simile de B. Gregorio, qui licet Romanæ eccleſiæ opulentiſſimæ bona poſſideret, nulla tamen ſollicitudine impediebatur, nec abs ſtudio ſapientiæ, nec ab aliis virtutum ſtudiis. Et ſi aliqua ſollicitudo capiatur, meritoria eſt, non ſuffocativa ſeminis, ſed potius aduſtiva, quia non dicit pauperi: Calefaciaris: ſed comprobat ex operibus fidem ſuam, ſicut B. Jacobus in ſua canonica inquit.

Si autem loquitur de infirmis, certum eſt quod nihil poteſt magis ſollicitam facere mentem infirmi hominis, quam egeſtas. Illa exagitat mentem & uſque ad perjuria & furta compellit, juxta ſententiam Salomonis Proverb. 30. *Non egeſtate compulſus furer, & perjurem nomen Dei mei*. Præterea conſideremus utilitatem publicam, quomodo poſſet vacare divinis officiis, ſi ſollicitam mentem haberet de vitæ neceſſariis procurandis. Quæ eſt enim militia publico ſerviens, aut officium, cui non ſint pro vitæ neceſſariis ſtipendia conſtituta? ne dum ſumtus quæritur, prædo graſſetur, & locus militiæ cum periculo reipublicæ deſeratur. Sanctæ igitur & laudabiliter in eccleſia Dei inſtitutum eſt pro utriuſque, ut imperfectioribus ſtipendia pro vitæ neceſſariis miniſtrentur, ne ſollicitudinem capere habeant ipſa quærendi, & ſic a divinis retrahantur obſequiis: quod utique aperte videmus in illis partibus, ubi eccleſiæ ſunt pauperes, quod pro ſollicitudine quærendi vitæ neceſſaria, clerici tota die ruri inſiſtunt, ſicut in aliquibus partibus regni Apuliæ, & in inſulis Sardiniæ & Corſicæ. Perfectionibus autem ſicut epiſcopis & prælatis, grandis ſubſtantia committitur, per quam ſe poſſunt in bonis operibus exercere, & ſi pro eis ſollicitudinem habeant, non tamen nimiam & exceſſivam, quod pulcre B. tangit Gregorius in ſuo Paſtorali ſic dicens: „ Sollicitudo ergo quæ ſubje„ ctis exterius impenditur, ſub certa neceſſi„ tate eſt, ut menſura teneatur". Unde per Ezechielem dicitur: „ *Sacerdotes caput ſuum* „ *non radant, neque comam nutriant, ſed ton„ dentes attondeant capita ſua*. Sacerdotes „ namque jure vocati ſunt, qui ut ſacrum „ ducatum præbeant fidelibus præſum; capil„ li vero in capite exteriores ſunt cogitatio„ nes in mente, quæ ex ſenſu negligentis quia „ importune aliquando prodeunt, quaſi nos „ non ſcientes præcedunt. Quia ergo cuncti „ qui præſunt habere quidem ſollicitudines ex„ teriores debent, non tamen eis vehementer „ incumbere, ſacerdotes recte & caput prohi„ bentur radere & comam nutrire, ut cogita„ tiones carnis de vita ſubditorum, nec a ſe „ penitus amputent, nec rurſum ad creſcen„ dum nimis relaxent. Ubi & bene dicitur: „ Tondentes tondeant capita ſua, ut vim cu„ ræ temporalis ſollicitudinis & quantum ne„ ceſſe eſt promoveant, & tamen reciduntur „ citius, ne immoderatius creſcant. Dum igi„ tur & per adminiſtratam exteriorum pro„ videntiam corporum vita protegitur, & tur„ ſum per moderatam cordis intentio non im„ peditur, capilli in capite ſacerdotis & ſer„ vantur & cutem cooperiunt, & reſecantur, „ ne oculos claudant". Hæc Gregorius. Ad hoc eſt etiam textus 39. di. in principio, &c. *Johannes diaconus* juxta finem, & eſt B. Gregorii: „ Talis in regimine debet arte conſti„ tui, qui non ſolum de ſalute animarum, „ verum etiam de extrinſeca utilitate & cau„ tela ſciat eſſe ſollicitus", & Gloſſa ſuper illud prima Petri 5. *Paſcite*, &c. non ſolum verbo & exemplo, ſed & temporalium ſubſidio, quod bene B. Nicolaus probavit, qui tria poma aurea non parvi valoris, ſed quæ ſufficerent ad dotandum tres puellas contulit, aurum utique habebatur, nec propterea non Chriſti diſcipulus. His igitur debite conſideratis & ponderatis, quantum pertinet ad hoc caput clare deductum eſt præponderare partem quam elegi, & expedire, quod eccleſia bonis temporalibus ſit ſufficienter abundans. De reliquis videamus.

Secundum quod objicitur, eſt amor divitiarum, quo nihil periculoſius. Fateor amorem divitiarum periculoſum nimis eſſe, quoniam, ut inquit Apoſtolus 1. ad Timoth. 6. *Qui ditari cupiunt, incidunt in laqueum*. Et Sapiens Proverb. 23. *Qui ditari feſtinat, non*

☞ *erit innocens*. Et hanc igitur tamquam omnium vitiorum matrem clericis fugiendam esse dixit Isidorus in libro de vita cleric. 21. di. *His ergo*. Nec eam dico clericis nec laicis permittendam, sed eam ex corde nostro ex materia nasci, sicut dicit abbas Moyses Collatione 1. Si monachus ita exardescit pro tabella, gladio, vel codice, sicut sæculares pro villa vel castro, mutavit cupiditatem in abjectius. Utrumque autem contingit, & habentes magnam opulentiam divitias non amare, sicut dictum est de Abraham & Job, de quo dicit Gregorius 1. Moral. Jam sua mente reliquerat quæ sine dilectione possidebat. Sic & Tobias & multi alii; sic & B. Gregorius, de quo angelus dixit solitario, quod plus delectationis ipse capiebat in palpando suam catam, quam Gregorius in cunctis opibus. Et multi alii sancti viri magnas divitias sine amore possederunt. E contrario sunt multa millia pauperum amantes & supra modum divitias cupientes, ut hæc notabiliter & late declarat B. Augustinus super psalmum: *Quid gloriaris in malitiam?* ubi, *Ecce homo qui non posuit Deum*, &c. Præterea etsi juxta dictum Hieronymi, difficilior sit contemtus divitiarum cum habentur, qui quasi membra corporis videntur, tamen cupido habendi periculosior. Illa est radix, & fomentum malorum hane sæpius inducit inopia usque ad abnegandum Deum, perjurando juxta dictum Sapientis: *Ne egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei*. Prov. 30. Duæ sunt causæ maxime inductivæ cupiditatis, egestas & affectus soboli providendi. Ideo ut vitium succenderet optime fuit in ecclesia institutum, ut a clericis egestas & soboles tollerentur.

Tertium quod objicitur est deformatio morum. Ad hoc ego respondeo, quod non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, neque ob id esse, sine quo contingit id esse. Certe hæc morum deformatio ex allis causis contingit; quia in utroque statu omnis disciplina perdita est. Consideret quisquis annosus, si ea disciplina nutriuntur nunc pueri, qua solebant. Ubi nunc adolescentia comprimitur ferula? Quis juvenesi audeat increpare? licentiata sunt omnia, & pueri emancipati nascuntur. Hæc corruptela, hæc correctionis remissio, cunctorum vitiorum est fomes, non divitiæ ecclesiæ. Fuerunt pristinis temporibus ecclesiæ non minus, immo plus opulentæ, & non erat hæc vitiorum difformitas; sed & in pauperibus mendicantium monasteriis nonne similiter deformatio serpit & sævit. Tandem ubi deformatior vita clericorum, quam ubi sunt pauperrimi? Ibi concubinas habent publice ut uxores; asserentes se vivere aliter non posse propter penuriam. Sunt præterea ignorantes, viles, & abjecti. Non ergo abundantia bonorum in ecclesia morum dissolutionem fecit; immo potius dat e contrario causam, ut possint vacare studio sacrorum librorum per quod retrahamur a vitiis, & virtutibus inbuamur, juxta illud Hieronymi ad Rusticum monachum: Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Habetur in decretis de conf. dist. 5. *Numquam*.

Quartum quod objicitur est superbia fastus & pompa, quæ in ecclesiasticis sequitur ex opulentia bonorum. Ad istud ego non possum dicere quod se habeat indifferenter ad opulentiam & paupertatem, licet sit verum quod quando hæc paupertati juncta sunt, magis abominabilia sunt, juxta illud Ecclesiasticis 25. *Tres species odivit anima mea, & aggravor valde anima illorum; pauperem superbum, &c.* Et sunt sine dubio multi pauperes superbi, & quantum possunt pomposi, & multi divites humiles. Sed verum est, quod divitiæ eis maxime causam præstant; & non nego quod in ecclesiasticis viris sit nimia pompa, quod moderatione & reformatione indigeret; cum sit multorum malorum occasio, diminutio eleemosynarum, ut pompis sufficiamus, fiunt inde exactiones & multæ lucrandi illicitæ artes. quia qui sua consumunt, cum deest, aliena sequuntur. Sed non est hæc consideratio tanti, quod propterea temporalia sint ab ecclesia abjicienda, cum ex hoc plura graviora sequerentur, quæ quoad publicam utilitatem longe præponderant. Primo diminueretur cultus divinus, quoad templa & ornamenta eorum. Secundo quoad personas; quis esset qui vellet filium suum cum multis laboribus & expensis nutrire in studiis, ut postea eum exponeret mendicitati? Unde Bonaventura super 4. Sententiarum di. 24. q. 1. art. 3. sic inquit. „ Sacerdotii Christi non tam fuit figura sacerdotium Aaron, quam etiam Melchisedech, qui secundum quod dicitur ad Hebræos 7. fuit rex & sacerdos. Sic & Christus. Et quamvis honorem regalem recusaverit propter exemplum humilitatis, & ipse pauper & mendicus fuerit, tamen propter suam dulcissimam benignitatem, ad hoc alios non arctavit. Sciebat enim quod melius est habere mercenarios, quam nullos aut paucos filios; & ideo caritate refrigescente, dispositi Spiritus sanctus, ut etiam temporalibus abundaret, ne cultus Dei propter paupertatem & inopiam deperiret, & aperte videtur, quod ecclesiæ pauperculæ, quasi nullum inveniunt rectorem, nisi sit talis, qui pro sui vilitate ab omnibus contemnatur. Unde nullatenus est credendum statum universalis ecclesiæ aliter regi quam disposuit Spiritus sanctus". Hæc omnia magister Bonaventura ubi supra, &c.

Tandem cum multiplicata sunt mala super terram; hominum nimis crescente malitia, expediens fuit, & est ad cohibendam audaciam & malitiam pravorum nominum ecclesiam Dei habere potentiam temporalem, alioquin sæpe hæreses pullularent & crescerent. Hoc significavit illa evangelica parabola de invitatis Luçæ 14. in qua post invitationes tandem subjungitur *Compelle eos intrare*, scilicet quod primitiva ecclesia invitationem & ammonitionem tantum haberet, postea per successus temporum vires etiam compellendi. Ita est sensus B. Augustini, ut ipse scribit contra Donatum, 23. q. 4. *Displicet*, ubi post multa verba satis ad hoc propositum, tandem dicit: Et non attendis, quia cum ecclesia novelio germine pullulabat, nondum completa fuerat illa prophetia: *Et adorabunt eum reges, omnes gentes servient ei*. Quod utique quanto magis impletur, tanto majore utitur ecclesia potestate, ut non solum invitet, sed & cogat ad bonum. Hoc Dominus significare volebat, qui quamvis haberet magnam potestatem, prius tamen elegit commendare

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

mendare humilitatem. Hoc in illa solitudine A satis evidenter ostendit, ubi misit ad invitatos, ANNO CHRISTI 1433. & venire noluerunt. Et ait servo: *Exi cito in plateas & vicos civitatis, & pauperes & cæcos, debiles & claudos introduc huc. Et ait Domino servus: Factum est ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus servo: Exi in vias, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.* Videlicet nunc, quemadmodum de his qui primo venerunt dictum est: *Introduc eos*, non dictum est *Compelle*; ita significata sunt ecclesiæ primordia adhuc crescentis, ut processu temporis essent vires etiam compellendi. Et eamdem sententiam etiam ponit ad Bonifacium eadem causa q. 6. c. 1. Quis autem non intelligit, quam sæpius hæreses crescerent, B si ecclesia potentiam non haberet. Si omnia argumenta deficiunt; tempora temporibus comparemus: videbimus quam sæpe fides fluctuavit illis temporibus, cum ecclesia potentiam non habebat; tandem quidquid decoris, quidquid stabilitatis, quidquid boni habet Christiana religio, ab illis cœpit quatuor venerabilibus conciliis, quæ velut quatuor sancta evangelia sunt tenenda, sicut B. inquit Gregor. 15. di. *Sicut sancti*. quæ tamen celebrata sunt post ditationem ecclesiæ; & inde alia concilia, a quibus omnis forma sanctitatis est habita. Ad hunc autem quem modo dixi respectum nulla est comparatio. Vadant mores quantumlibet dissolute, intumeat pompa, si fides subsistat, levia omnia sunt comparata ad fidei subversionem, C quod ultimum & supremum est malum.

His igitur omnibus æqua lance libratis, sole clarius videtur esse deductum, quod ecclesia haberet bona temporalia expedire.

Ex hac tertia conclusione infertur ipsius tertium corollarium, quod utilitati populi Christiani plurimum detraheret & obesset, ecclesiam sine bonis temporalibus esse, ulteriori deductione non indiget, seipsam ostendit, si præmissa veritate subsistat.

Et ex prædictis omnibus infertur una corollaria conclusio seu aphorisma, videlicet quod erronea, insana, & pernicioſa est illa doctrina, quæ asserit quod dominium super bonis temporalibus, quod contra præceptum Christi cle- D rus occupat, in præjudicium sui officii, & damnum brachii sæcularis, ab ipso debet auferri, & clerus ad vitam, qua Christus vixit cum apostolis, debet reduci: manifesta est illatio hujus ex præmissis. Nam si licet, decet & expedit. Ergo non debet auferri. Hinc talium assertores incidunt in sententiam Domini per prophetiam 5. c. *Væ qui dicitis bonum malum*; & in hæresim jam damnatam, puta hæresim Valdensium, ut dicit Alvarus in libro de statu & planctu ecclesiæ part. 1. art. 42.

Hæc sunt, reverendissime in Christo pater & metuendissime domine, reverendique in Christo patres ceterique viri clarissimi, quæ mihi juxta istum articulum dicenda occurrerunt, sub determinatione sanctæ matris ecclesiæ, a cujus E fide & determinatione dicedere numquam intendo; sed ad ejus determinationem mea, si decreverit, dicta corrigere, & penitus promto animo revocare.

EPISTOLA CONSULUM ANNO CHRISTI 1433.

Et civium Trevirensium ad concilium Basileense.

Petunt concilii præsidium adversus diffidationes sibi factas ab adhærentibus Ulrico de Manderscheit.

REverendissimis in Christo patribus & do- Ib. p. 527. minis Dei gratia sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, &c. post humilem recommendationem, obedientiam filialem tam debitam quam paratam.

Reverendissimi in Christo patres & domini præcipue meritoque venerandi, dolendum plane & miserendum statum civitatis & ecclesiæ Trevirensis, inter civitates totius tertiæ partis orbis, videlicet Europæ, & ecclesias transalpinas primariæ, sanctæque Romanæ ecclesiæ immediatissimæ filiæ, matrisque cunctarum citramontanarum ecclesiarum, vestris innotuisse dominationibus non ambigimus; & quantum nos pro justitia, nec non ejusdem ecclesiæ tam capitis quam membrorum salute, in virtute sanctæ obedientiæ, spe retributionis æternæ submisimus periculis, non tam fama per universam respersa Germaniam, sicut ipsa testatur agnitio veritatis, sed quam modo nobis, etsi ab illo, cujus judicia abyssus multa, nostris exigentibus demeritis juste, injustissime tamen ab homine, pro bono redditur malum, vestris dominationibus necnon amarissimis cordibus dolenter referamus. Dudum enim domini Ulrici de Manderscheit asserti electi Trevirensis & suorum, tum propter clero Trevirensi in nostra civitate impensum præsidium, tum propter denegationem illicitarum petitionum super juribus Trevirensis diœcesis per præfatum dominum Ulricum nobis factarum, tum propter defensionem libertatum & privilegiorum nostrorum contra eumdem se eisdem ingerentem, plerasque crebrasque tulimus æquanimiter comminatas augustias. Jam ipso die epiphaniæ Domini nunc elapso, effectu plenius mancipato, quia tunc Willermus *de Staphel* suus marescallus propter impetitionem, quam contra nos se habere asserit, nobis tamen incognitam, nos diffidavit, habens adjutorem nobilem Theoderi cum de Manderscheit prædicti domini Ulrici fratrem, aliosque officiatos & familiares domesticos ejusdem quamplures, qui nos tam in rebus, corporibus, incendiis, rapinis & capturis, in & extra prædicti domini Ulrici & diœcesis Trevirensis fortalitia crudeliter invaserunt. Nos igitur requirentes, rogantes eumdem dominum Ulricum ad prefatas diffidationes per suos utrimque factas deponendum, ipse una cum comite de Wirnenbergh, & ejusdem uno suo filio litteras diffidatorias miserunt pro responso, non obstante quod per annum ante idem comes de Wirnenbergh pro solidioris amicitiæ confœderatione duo millia a nobis recepit florenorum, quam amicitiæ confœderationem servare sine & absque causa rationabili nobis resignavit; qua de causa noscit Omnipotens. Tunc etiam alia calva occasione prætensa comes de Spaenheim qualitercumque subornatus, nos similiter diffidavit, ad cujus, ut indubie

ANNO CHRISTI 1433.

☞ ſperamus, ſiniſtram informationem reverendi in Chriſto patres & domini Theodericus Colonienſis & Conradus Moguntinenſis archiepiſcopi, inclyti Stephanus de Bavaria, Adolphus de Monte & Juliaco duces, dominus Jacobus marchio Badenſis, & dominus Fridericus comes de Veldencia tamquam adjutores prædicti comitis de Spœnheim, etiam diffidationes ſcriptotenus demandarunt. En patres & domini digniſſimi, quomodo percunt juſti, & trucidantur recti corde. Teſtamur hunc quem nullum latet ſecretum in conſcientiis noſtris, quod omnibus principibus & dominis aliiſque ſingulis præfatis, nobis ſcientibus, numquam moleſti fuimus, & ſumma diligentia omnibus præſciis & noviſſime examinatis curſibus, nihil penitus occaſionis eos contra nos querelandi poſſumus invenire. Quin immo ſuper petitionibus prædicti domini Ulrici nobis factis, & noſtris querimoniis, e contra obtulimus nos paratos coram veſtra ſacroſancta generali ſynodo Baſileenſi, ſereniſſimo principe Romanorum rege illuſtriſſimo, juris & veſtro ſeu ejus ſtare dictamini vel decreto; quod idem aſſumere recuſavit. Poſt Deum igitur cœli, à quo omnis victoria, cui beneplacitum eſt ſuper timentes eum, pro cujus ſponſa hæc patimur, ad veſtras dominationes in Spiritu ſancto congregatas, eamdem ſponſam digniſſime repræſentantes, tamquam obedientiſſimi, filii, ad matrem illibatam, & tenerrimi amatores virginis ſine ruga, anxii confugimus, devotiſſime imploramus, oramus; ſi etiam licet, per amorem illius, qui vos ſuam ſponſam repræſentare fecit, non temeritatis, ſed auſu caritatis humiliter requirentes, quatenus aure pia, compaſſivo animo, cordeque materno, filiorum tribulationem veſtra ſancta ſynodus animadvertat, & noſtris oppreſſoribus ſua ſcelera annuntiet, quaſi tuba vocem exaltet, ex adverſo aſcendens, ſe murum pro domo Domini opponat, & vobiſcum quaſi acies ordinata, ſagittas divinæ pharetræ contra præfatos diffidatores, modos & vias congruentes, pœnas & cenſuras decretas concite jaculare fatagat, ſynodi membra vobis pro reformatione & eccleſiæ defenſione incorporata, offenſorum ac deformatorum nomina ſortiantur. Eja, patres reverendi, amore Jeſu, cujus res agitur, conſtanter agite, conſilium auxiliumque nequaquam differentes, immo prædictos dominos Ulricum & comites de Spaenheim & de Virnenberg, ut ab injuſtis in hujuſmodi moleſtiis & inſolentiis deſiſtant acrius increpando, obſecrando, arguendo compellite, ne, quod abſit, videntes nos veſtro debito fruſtratos ſubſidio, inter duo mala minus malum eligere, & in dominia monaſteriorum & collegiorum atque ſuburbiorum eorumdem noſtræque civitati contiguorum, ad ipſam civitatem expugnandam aptiſſimorum, quemadmodum vulgus, quem cohibere nequimus, incœpit, neceſſitate compulſi, quamquam inviti, irruere areeamur, cum ipſius noſtræ civitatis, ad quam notabilior clerus Trevirenſis confugit, continuata deſolatio toti Trevirenſi eccleſiæ damnabiliter irrecuperabilemque jacturam minetur & ruinam, prout veſtris dominationibus oculatæ circumſpectiones Sancti Spiritus irradiantes fulgoribus melius nobis haud dubium conjicere prævalebunt. Omni enim tempore eramus & ſumus parati, & præſentibus nos paratiſſimos offerimus coram veſtris dominationibus aut ſereniſſimo principe Romanorum rege illuſtriſſimo, juris & veſtro, ſeu ejus ſtare dictamini vel decreto. Reverendiſſimi patres & domini, non deſpiciant veſtræ dominationes hoc noſtrum neceſſitatis exile ſcriptum, cum honeſtiorem ambaſſiatam, quam V. D. decere fatemur, & mittere non poſſimus, & ipſa viarum hinc inde præcluſarum diſcrimina penitus non permittant. In his agant D. V. R. contentioni lacrymabili medendo ſalubriter, quemadmodum ex officii debito, non tam pro nobis quam pro vobis Chriſto præfato juſto terribilique judici debetis reddere rationem, qui vos in ſingulis agendis taliter dirigat, ut ſinguli in extremi die judicii ſibi dictum hoc dulciſſimum verbum *Venite benedicti* læti audiant. Datum noſtro ſub ſecreto ſigillo, XVIII. menſis januarii MCCCCXXXII. juxta ſtilum ſcribendi Trevirenſem.

ANNO CHRISTI 1433.

Sacræ veſtræ concionis filioli humiles, magiſtri civiam, ſcabini, conſules & tota communitas metropolis Trevirenſis.

INFRA SEQUUNTUR EA

Quæ dominus imperator libentiſſime fecit ad promotionem ſacri concilii Baſileenſis, lecta in congregatione generali, die Martis xx. januarii MCCCCXXXIII.

PRimo quando dominus cardinalis legatus & illi patres miſerunt ad regiam majeſtatem in Ffelkneh, &c. quod ex tunc regia majeſtas incontinenti deputavit locum tenentem ſuum. Item, miſit ad eos Baptiſtam Cigala eos confortando, & de omnibus favoribus regiis aſſecurando. Item, qualiter demum regia majeſtas miſit iteratis vicibus univerſis regibus, principibus, & etiam prælatis, ut ad concilium properarent. Dedit etiam operam dum in Lombardia eſſet apud ducem Mediolanenſem & ducem Sabaudiæ & alios, ut prælatos ſuorum dominiorum mitterent. Et omnia conferebat ſua majeſtas, quæ erant ad favorem ſacri concilii. Ib. p. 530.

Item, poſtquam ſua regia majeſtas de Mediolano ad Placentiam ſe transferret animo Urbem Romanam intrandi, & coronas ſuas ſuſcipiendi, & alias res imperii peragendi; & dominus ſummus pontifex ſuæ majeſtati mitteret bullas diſſolutionis & mutationis concilii, majeſtas domini noſtri regis moleſte tulit illud, & incontinenti ad ſanctitatem papæ ſcripſit, & miſit rogando & adhortando, ut illam diſſolutionem toti Chriſtianiſmo damnoſam tolleret; quoniam ſua majeſtas non poſſet niſi concilio & univerſali eccleſiæ in tantis bonis adhærere. Id idem ſuæ ſanctitati nunciavit per oratores apoſtolicos ad Parmam ſuæ majeſtati miſſos. Similiter de Parma ſuper illa materia ſuos ſolemnes ambaſſiatores miſit ad papam, videlicet dominum Johannem de Swihow, dominum præpoſitum Albanenſem, & dominum Nicolaum Scok decretorum doctorem. Et tandem a Senis iterum multum celebrem ambaſſiatam miſit, dominum Curienſem videlicet, dominum Ladislaum Cruciferum, Nicolaum Scok, & Nicolaum Wadem nobilem. Scripſit etiam univerſis orbis principibus,

pibus, ut hujuſmodi diſſolutionem non admit- A
ANNO CHRISTI 1433. terent, ſed ſacro concilio adhærerent. Tandem ultimo de menſe novembris, iterum miſit ſuos ſolemnes oratores, videlicet dominum Curienſem, dominum Laurentium mareſcallum, & dominum Gaſpar Sligk, & multas privatas ambaſſiatas, inſtando apud papam ut propoſitum ſuum dignaretur mutare, etiam in omnibus legationibus ſemper addendo, quod niſi ſua ſanctitas concilio adhæreret, majeſtas regia non vellet coronam de manibus ſuis ſuſcipere, ſed concilio adhærere.

Item, majeſtas regia poſt adventum dominorum cardinalium ad Senas, diſpoſita erat etiam ſe periculis quibuſcumque ſubmittere, & Urbem intrare, & dominum apoſtolicum B viſitare, ut ſaltem ipſum perſonaliter poſſet mulcere ad mutandum propoſitum, ſemper præponendo facta concilii privatis ſuis commodis, de quibus ante multos menſes habuiſſet finem, ſi ſola facta concilii non obſtitiſſent.

HIC SEQUUNTUR QUÆ DOMINUS

Imperator paſſus eſt, & libenter ſuſtinet, propter adhæſionem ſacri concilii, lecta ut ſupra.

b. p. 531. PRopter iſtos favores per majeſtatem regiam ſacro concilio impenſos, dominus apoſtolicus contra majeſtatem domini noſtri rancorem & indignationem concepit, & ſibi multa C incommoda quantum potuit procuravit: primo per mundum ſuam majeſtatem de fautoria hæreſis infamando, prout inſtructiones quas Johannes de Prato portavit declarant. Item, regnis ſuis ipſum privando, & aliis diſtribuendo, & imperium etiam donando, in alios, ſi potuiſſet, transferre. Item, poſtquam regia majeſtas intravit Tuſciam, ipſe dominus apoſtolicus ſe cum Florentinis publicis imperii rebellibus colligavit contra majeſtatem regiam, & terras imperii, & gentes eccleſiæ ante Lucam contra dominum noſtrum regem venerunt, & hucuſque ſemper ubi potuerunt, territoria Senenſia & alia imperii loca offenderunt, & ad hoc hodie procurantur omnia, quæ excogitari D poſſunt ad provinciæ damnum & deſtructionem ſuæ majeſtatis & imperii, quæ omnia ſua majeſtas patienter & voluntarie ſuffert amore ſacri concilii, & ſuſtinebit uſque ad mortem.

Et quia majeſtas regia talia incommoda & pericula propter ſacrum concilium ſuſtinet; iſti domini oratores habebunt patres illos hortari & requirere, & ſic dux Willermus hortetur, ut ipſi hujuſmodi conſtantia, fide, & ſinceritate domini noſtri inſpectis, honori & dignitati & ſtatui ipſius provideant, prout opportunum fuerit, & dominus noſter de ipſis indubiam gerit fiduciam: quoniam ſi hoc non fieret, dominus noſter rex magna incurreret pericula, certificando eos, quod dominus noſter eis numquam deficiet: nec eos deſeret uſque ad mortem; & ſi aliquid eis contrarium ſuggereretur, nullatenus credant. E

LITTERÆ

ANNO CHRISTI 1433.

Miſſa per concilium domino Romanorum regi, decreta in congregatione generali die XXIX. jan. MCCCCXXXIII.

Gratias agunt patres de invariabili adhæſione ad concilium.

SAcroſancta generalis Baſileenſis ſynodus, in Ib. p. 532. Spiritu ſancto legitime congregata, univerſalem eccleſiam repræſentans, cariſſimo eccleſiæ filio Sigiſmundo Romanorum, Hungariæ, &c. regi illuſtri, ſalutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Litteras tuæ ſerenitatis, quibus laudabile tuæ intentionis propoſitum, quo hujus ſacri concilii protectionem, eique firmam & immutabilem adhæſionem cordi tuo regio conſtanter & immobiliter ineſſe oſtendiſti, ac in futurum invariabili mentis propoſito polliceris, læto admodum, quin immo lætiſſimo ſuſcepimus animo, Deo noſtro maximas gratias peragentes, qui tales generoſo tuo animo conceptus inſpirare dignatur, & his periculoſis temporibus eccleſiæ ſuæ tam fidi conſtantiſque principis velut dextræ manus patrocinium impertiri, tuæque excellentiæ pium affectum cum veriſimili conſtantia laudum præconio commendamus, immortalemque futuram eſſe laudis tuæ memoriam profitemur in Dei eccleſia, & orbe univerſo, pro hac tua firma huic ſacro concilio aſſiſtentia & vigili cura atque favore, honoremque & ſtatum tuum omnifarie commendatum habere. Volumus quoque tuam excellentiam certam eſſe & orbem univerſum, omnes qui ſunt in hoc ſacro concilio divino munere congregati, cum omni unanimitate conſtantique ac invariabili propoſito, ad ejus proſecutionem eſſe firmatos, ac ſicut hactenus prætenſæ diſſolutioni per dominum papam attentatæ, quia contra expreſſam diſpoſitionem decretorum ſacri Conſtantienſis concilii & hujus, & in perturbationem ac ſcandalum univerſalis eccleſiæ vergebat, minime locum dedimus, ſic neque in futurum dabimus quovis modo; quin potius omni quo poterimus ſtudio & diligentia proſequi illa ſancta opera intendimus, propter quæ hoc ſacrum concilium in Spiritu ſancto congregatum eſt, cujus clementiam continue exoramus, ut huic noſtræ ſanctæ intentioni aſpirare dignetur ad profectum fidei orthodoxæ & totius populi Chriſtiani. Datum, *ut ſupra*.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum ad concilium Baſileenſe.

Excuſat cardinalem Rotomagenſem, quod hactenus non acceſſerit ad concilium.

REverendiſſimis ac venerabilibus in Chriſto Ib. p. 533. patribus & dominis ſacroſanctæ generali Baſileenſi ſynodo in Spiritu ſancto legitime congregatæ, &c.

Reverendiſſimi in Chriſto patres & domini, ac venerabiles, grate & ſincere nobis dilecti, quantum affectamus & deſiderio ſummo

deſi-

☞ desideremus augmentum ſacroſancti Baſileenſis concilii apud V. P. clarum eſſe ſcimus, & ſic quemadmodum huc uſque attentiſſima ſtudia adhibuimus, ita non ceſſamus quotidie totis viribus operari, ut ipſum ſacrum concilium feliciter proſperetur. Eramus etiam multum grati, quod reverendiſſimus in Chriſto pater dominus Jo. (a) cardinalis Rotomagenſis princeps noſter & amicus cariſſimus iter illuc accedendi aſſumſerat, & procedere infallanter diſpoſuit. Nam ejus præſentia tam auctoritate quam ſapientia & rerum experientia eidem ſacro concilio multum conferet. Sed inductus fuit quidam tractatus noſtrum & imperii ſacri commodum præſertim concernens inter noſtram majeſtatem & communitatem Florentiæ, in quo paternitatis ſuæ interpoſitio tamquam ſacri imperii principis nobis grata & opportuna, partibus vero aliis neceſſaria fuit; in quo paternitas ſua fere duobus menſibus fideliter ac diligenter laboravit, & ad tantum Deo volente deventum eſt, ut pro finali concluſione ſua paternitas denuo ad nos verſus Senas redeat, ac ſua proſecutione ſui itineris verſus ſacrum concilium ſuperſedebit, & adhuc parvam moram facere habebit; quæ, ut ſperamus, ſacro concilio nedum diſpendioſa, ſed per Dei gratiam propter fructus ſecuturos, multum proficua erit. Idcirco veſtras paternitates attente petimus, & hortamur, ut mora ſua veſtris paternitatibus non ſit diſplicibilis, nec ſuſpecta; ſed velint eum excuſatum ſuſcipere, quia non tardabit ad paternitates veſtras feſtinare, & ſic etiam noſmet attenti & ſolliciti erimus, nec de ſua ſincera intentione quam gerit & habet ad bonum eccleſiæ, & ut ſacrum concilium feliciter progrediatur, eſt in aliquo dubitandum, prout ex colloquiis eum paternitatibus ſuis habitis firmiter conjecturamur, & ſperamus quod adventus ſuæ paternitatis proximum ſecum attrahet magnum fructum. Datum in civitate noſtra Senarum die VIII. menſis Februarii, regnorum noſtrorum anno Hungariæ XLVI. Romanorum XXIII. & Bohemiæ XIII.

ANNO CHRISTI 1433.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croaciæ, &c. rex.

Ad mandatum domini regis
Gaſpar Sligk.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum ad concilium Baſileenſe.

Monet eos de proximo adventu cardinalis Rotomagenſis & epiſcopi Curienſis

Ib. p. 534. REverendiſſimis ac venerabilibus in Chriſto patribus & dominis, &c.

Reverendiſſimi in Chriſto patres & domini, amici cariſſimi, ac venerabiles & egregii ſincere nobis dilecti, decima octava die hujus menſis applicuit ad nos iſte nuncius, afferens nobis veſtras gratioſiſſimas litteras, continentes incluſa decreta præteritæ ſeſſionis: quæ licet dudum prius habuiſſemus per alios, tamen acceptiſſimum habemus quod veſtræ paternitates nos de ſingulis curant occurrentiis aviſare. Nec dilatio veſtris paternitatibus imputanda eſt, ſed viarum diſcriminibus & recluſioni paſſuum per totam fere Italiam, propter quod nuncius iſte diebus quam plurimis maris periculis ſe ſubmiſit. Verum quia reverendiſſimus pater dominus cardinalis Rothomagenſis & venerabilis epiſcopus Curienſis de omnibus conditionibus rerum noſtrarum, & deliberationibus mentis noſtræ nunc V. P. accedunt: idcirco nos hic non extendimus, ſed conamur omni ſtudio quantocius fieri poterit, ſacrum concilium viſitare. Datum in civitate noſtra Senarum die XXIII. menſis Februarii, regnorum noſtrorum anno Hungariæ XLVI. Romanorum XXIII. Bohemiæ XIII.

ANNO CHRIST 1433.

Sigimundus Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus & Hungariæ & Bohemiæ, &c. rex.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum ad concilium Baſileenſe.

Mittit ei duas Eugenii IV. bullas ad concilium ſpectantes.

Reverendiſſimis ac venerabilibus in Chriſto patribus, &c.

Littera imperatoris lecta die Veneris XXVIII. Martii MCCCCXXXIII.

Ib. p. 53 REverendiſſimi in Chriſto patres & domini amici cariſſimi, ac venerabiles & egregii, nobis ſincere grateque dilecti, ſanctiſſimus dominus noſter ſummus pontifex pridie per oratores venerabilium & illuſtrium noſtrorum & imperii ſacri electorum principum tranſmiſit nobis bullam, notificans in eadem res illas quas ſua ſanctitas geſſit & fieri deliberavit circa negotia ſacri concilii Baſileenſis, juxta continentiam copiarum præſentibus incluſarum. Illas itaque V. P. ea de cauſa tranſmittimus, quamvis notitiam earumdem aliunde ad vos delatam non dubitemus, ut perlectis & penſatis ſingulis, ſalutem univerſalis eccleſiæ proſpiciatis, ad hoc tendentes, ut ſchiſma illud inveteratum, quod alias inæſtimabilibus laboribus ſublatum fuit, omnimode evitetur, quemadmodum veſtras paternitates ſuffragio Spiritus ſancti, qui ſacrum concilium dirigit, facturas minime dubitamus. Nos quoque res noſtras juxta poſſe noſtrum his in partibus ita diſponimus, ut vobis perſonaliter in brevi adeſſe poſſimus, cooperaturique quatenus in proſequutione harum ſalutiferarum rerum nullum ſcandalum oriatur, & eccleſia Dei in votiva unitate perſiſtat. Et ut hoc fiat,

(a) Anno 1433. quo hæc ſcripta fuit epiſtola, præerat eccleſiæ Rotomagenſi Hugo d'Orges, qui non fuit cardinalis. Sed eum præceſſerat hac in ſede Johannes de Rupeſciſſa, qui ab anno 1429. ad alias cathedras translatus, cardinalis Rothomagenſis titulum retinuerat.

fiat, reverendas paternitates vestras, laude Dei, & salute suæ sanctæ ecclesiæ, quo possumus affectuosius adhortamur, quemadmodum illustris Willermus comes Palatinus Rheni, & dux Bavariæ, princeps & locum tenens noster, V. P. mentem nostram clarius deteget, cui velitis credere in dicendis. Datum in civitate Senarum die IV. mensis Martii regnorum nostrorum anno Hungariæ XLVI. Romanorum XXIII. Bohemiæ vero XIII. ANNO CHRISTI 1433.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, &c.

Gaspar, &c.

BULLA MISSA PER DOMINUM

Nostrum papam domino regi Romanorum,

lecta ut supra.

Ibid. EUgenius episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Sigismundo Romanorum, Hungariæ, &c. regi illustri S. & A. B.

Ut tuæ serenitati & omnibus fidelibus Christicolis innotescat nostros omnes cogitatus numquam ad alium finem respexisse, nisi ad statum universalis ecclesiæ, incrementum fidei, & salutem populi Christiani, statuimus ut concilium universale Basileæ celebraretur, prout videre poteris per copiam litterarum nostrarum præsentibus intercluſam; cum enim dudum ex honestis & justis causis concilium quod ibi esse dicebatur, ad civitatem Bononiensem transtulissemus, interdentes eo personaliter proficisci, tamen ut palam fiat intentio nostra, scilicet optimo animo & sincera mente nos id fecisse, ad recludenda obloquentium ora, & ad omnes dissentionum materias funditus extirpandas, quæ ex causa exoriri possent, cum multorum principum precibus, tamen sponte nostra, pro bono ecclesiæ, non obstante illa mutatione loci, volumus ut Basileæ hujusmodi concilium fiat, ad quam quamprimum nostros legatos cum Dei gratia transmittemus. Hæc tuæ serenitati significanda duximus, quam scimus ex hoc, sicut decet optimum nostrum & ecclesiæ filium, lætitiam suscepturam. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis Dominicæ. MCCCCXXXIII. XIV. cal Martii pontificatus nostri anno II

Lu. de Orto.

LITTERA MISSA DOMINO

Imperatori per sacrum concilium, responsiva ad ultimam litterarum suarum,

Purgant se patres a suspicione schismatis.

Ib. p. 336. SAcrosancto, &c. carissimo ecclesiæ filio Sigismundo Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ, &c. regi illustri salutem, &c.

Accepimus pridem tuæ serenitatis litteras, & in his copiam inclusam quarumdam litterarum, quæ proximis diebus ex curia Romana emanarunt. Per has tuas litteras & ea quæ dilectus filius nobilis vir Willermus Bavariæ dux tua vice hujus sacri concilii protector exposuit, nos exhortaris, ut pensatis singulis, salutem universalis ecclesiæ prospiciamus, ut schisma illud inveteratum, quod alias magnis laboribus sublatum fuit, omnino evitetur. Credimus non nisi bono zelo, quem ad ecclesiam sanctam Dei & hoc sacrum concilium geris, id tuam serenitatem commemorare. Sed si diligenter considerentur quæ sint nostræ actiones, quibus sine intermissione ad profectum populi Christiani intendimus, quantaque gravitate & maturitate in omnibus rebus hoc sacrum concilium procedit, in mentem cujusquam cadere nullo modo poterit, ex parte hujus sacri concilii schisma posse contingere. Opera quæ ipsi facimus pro extirpandis hæresibus, bellis ac deformitatibus, nostræ sanctæ intentioni testimonium perhibent. Verumtamen nihil est tam bene factum, quod per æmulos in malam partem interpretari non possit. Nam & Christus noster Salvator dum obsessos a dæmone liberabat, in Belzebuth dæmonia ejicere ab infidelibus dicebatur. Nemo est, nisi humana victus passione, qui si animadvertat studia, labores & diligentiam nostram, timere debeat ex his schisma procedere, sed potius ecclesiæ pacem & exaltationem sperare. Nos sicut legitimo initio ac sancto proposito concilium inchoavimus, ita Spiritu sancto nos dirigente in his quæ Dei sunt & reformationis ecclesiæ, calumnias æmulorum non formidantes, usque in finem perseverabimus. Scimus per infamiam & bonam famam hanc vitam duci necessarium fore, & qui pie volunt vivere propter Deum, persecutiones pati oportere. Sed ipse Spiritus sanctus, in cujus nomine congregati sumus, nos consolatur, spem tribuens, quod qui nunc nobis injuste detrahunt, adhuc facta nostra salutaria laudare compelluntur. De hoc sacro concilio adhuc verificari speramus quod de Salvatore nostro prædictum fuerat: *Venient ad te qui detrahebant tibi, & adorabunt vestigia pedum tuorum.* Tuam vero serenitatem decere arbitramur, ut tales falso calumnias objectas nobis patienter non ferat. Cum ergo omnis nostri progressus sanctique propositi conscius sis, has calumnias regia animositate confutare debes, & inter dentes obloquentium hujusmodi obtrectationes pro tua auctoritate contundere. Illud vero quod præfatus dux vigore credentiæ, de mentis tuæ firmitate ac constantia ad favorem sacri concilii subjunxit, quamquam gratum nobis fuerit audire, supervacuum tamen judicamus, Nam cum mente revolvimus, quæ ac quanta tua sublimitas pro sacro Constantiensi concilio & isto fecit, quotque & quales litteras nobis & omnibus fere principibus scripserit, quod usque ad sanguinis effusionem & mortem inclusive, ut verbis tuæ serenitatis utamur, cum hoc sacro concilio permanere intendebat, incredibile judicamus tuum regium animum quavis occasione a devotione hujus sacri concilii posse immutari. Absit, ut talem principem aliter facturum esse credamus, quam quod tam patenti præconio per orbem terrarum sæpissime pradicavit. Datum &c.

EPISTOLA RODERICI

De Villa Andrado comitis, ad concilium Basileense.

Offert concilio sua servitia.

SAcrosancto concilio generali Basileensi humiliter præsententur. Ib. p. 338.

Sancti ac reverendissimi patres, ceterique ve-

☞ venerabiles domini, in sacrosancta & Spiritu sancto congregata Basileensi synodo, vester servitor & amicus Rodericus de Villa Andrado comes de Rybadco, consiliarius ac camerarius regis Francorum, debita cum promtitudine serviendi humili recommendatione præmissa.

ANNO CHRISTI 1433

Vestris paternitatibus & dominationibus, dictæque sanctæ synodo Dei primo ob reverentiam, servitiumque universalis ecclesiæ, honorem & contemplationem reverendissimi in Christo patris & domini mei ac præceptoris domini A. tituli S. Eustachii sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, offero me promtum & paratum, si in aliquo mei possibilitas eidem sanctæ synodo potest prodesse vel servire. Supplicans ut me suum minimum servitorem habeat recommissum, quoniam ex parte mei contemplationibus prædictis & quam plurimum præfati domini mei cardinalis, in & ex parte vestri mandatis non erit defectus domino auxiliante, qui sua misericordia præfatam sanctam synodum & vos omnes conservet & conducat ad sui servitium & honorem. Scriptum festinanter, ereviter & inordinate more gentium armorum in S. Martino de Leva, VI. Martii MCCCCXXXIII.

Vester servitor

Rodrigo de Villa Andrado.

PROPOSITIO FACTA

Per magistrum Johannem de Mella protonotarium, alterum ambassiatorem domini nostri papæ, in generali congregatione concilii Basileensis, die VII. Martii MCCCCXXXIII.

Ibid. *NOli timere, filia Sion, ecce rex & pastor tuus venit tibi mansuetus.* Reverendissimi, reverendi, venerabiles, optimi ac amplissimi patres, sanctissimus ac beatissimus dominus noster Eugenius papa IV. verus Christi vicarius, ac legitimus Petri successor; cui a nostro redemtore Jesu jura & cœlestis & terreni imperii potestas, & non ab hominibus tradita sunt, quæ ab apostolis maxima fuere cum veneratione custodita, cui soli oves pascendas commisit, ac eidem claves regni cœlorum se traditurum promisit & tradidit, qui totius universalis ecclesiæ unum & verum est caput; post salutem & apostolicam benedictionem ac suam, aliqua nobis injunxit, quæ ex injuncto legationis officio horum patrum reverendorumque dominorum meorum communi præcepto vestris coram dominationibus reverendissimis explicabo, per quæ pacem in plebem suam loquetur ac unitatem, quod cujuslibet bene regentis & gubernantis finis existit. Nec ad sententias vel processus aliquos fulminandos, scandala aut seditiones aliquas procurandas, missi sive destinati sumus, sed ad omnem pacis & concordiæ viam caritative procurandam, primo per innocentiam & sinceritatem, secundo per clementiam & pietatem. Non enim occultum existit, quod vir Dei SS. dominus noster papa Eugenius IV. ab ipsius cunabulis usque ad hanc sic vixerit ætatem, ut præter puram vitæ continentiam, largam in pauperes liberalitatem, nimiamque in omnes alios pietatem ampliſſimam exercuerit, & dum in minoribus constitutus existeret, toto mentis desiderio morum in clero ac populo introductionem, guerrarum, hæresum, falsorum dogmatum affectaverit extirpationem, tam per concilii celebrationem, quam Romani pontificis provisionem: immo cum lacrymarum effusione & orationum continuatione per se & alios Dei servos hanc a Domino sæpius gratiam postulabat, & dum prædicta a Domino humillime postulabat, sicut Domino placuit, felicis recordationis Martinus papa V. extitit vita functus, & sua sanctitas canonice ad summi fuit apicem apostolatus assumta, & illico post ejusdem assumtionem, tempus, in quo suum poterat devotissimum propositum adimplere, adveniſſe considerans, id omne etiam, quod in sacro Constantiensi concilio diffinitum, & a piæ memoriæ Martino papa V. ejus prædecessore, cum Senensi fuerat concilio deliberatum, exsecutioni volens debitæ demandare, bullas & commissiones sub certis modis, ampliſſimis formis, reverendissimo in Christo patri ac domino Juliano S. R. E. diacono cardinali, apostolicæ sedis legato, hic præsenti, pro sacri prosecutione concilii demandavit, ut in eisdem bullis larius prospicitur contineri; & si quid in contrarium actum esse constaret, non nisi bono ac sancto zelo, & ut in ejusdem celebratione sanctissimus dominus noster pastor ac papa, cui gregis Dominici cura commissa exstitit, personaliter interesset, quod semper desiderio maximo affectavit, ut videlicet in suæ sanctitatis ac reverendissimorum dominorum cardinalium de sacro collegio præsentia, totius Christianitatis convocatis principibus ac prælatis, ac aliis qui vocandi essent & possent commode interesse, dictum celebraretur concilium, ut omnium Christianitatis partium notitia referata, ibi sufficiens adhibeatur antidotum, ubi vulnus compertum erit esse repertum, ad Dei laudem, cleri & Christiani populi reformationem; quod suæ sanctitatis summum fuit & est desiderium. Quis igitur, præmissis diligenter inspectis, non comprehenderit suam sanctitatem esse innocentem, cum prædicti concilii celebrationem tam ardenter & ferventer procuraverit, & cum quanta hoc fecerit sinceritate & animi puritate, prædicta manifestant? Innocens igitur & sanctus manifeste comprobatur. Suæ igitur sanctitatis innocentia, sinceritate & veritate manifestatis, cedat opinio supradictis, ne illa universo orbi optata gloria optimum ac sempiternum nomen, quæ ex pace & ecclesiæ unitate in sacro Constantiensi data concilio, hæc tam ampliſſima sibi acquisivit Germania, nunc sibi ad crimen adscribat & culpam. Ad eum enim, cujus beatissimus dominus noster in terris vicarius existit, cum illo psalmigrapho clamare non cessat, dicens: *Judica me Domine secundum justitiam meam, & secundum innocentiam meam super me, quia in te sperans non infirmabor.* Et sic de primo, in quo dixi Regem tuum per innocentiam & sinceritatem tibi venire taliter qualiter expeditis, accedo ad secundum, in quo dixi, quod rex & pastor tuus venit tibi mansuetus per elementiam & pietatem, & non immerito. Debet enim summus pontifex talis esse, cum vicem Dei teneat in terris, qualis ipse Dominus est, cujus gratia vi-

ces

ces tenet. Ait enim propheta: *Magnus Dominus & magna misericordia ejus*. Cum igitur pius, misericors ac largus sit Deus, ejus non debet vicarius ac minister tenax existere aut avarus. Nullus enim potest majorem pietatem ac clementiam ostendere, quam summus pontifex, princeps, & qui in terris superiorem non habet monarcham; qui rejecto quocumque rigore, cum nimia mansuetudine & pietate filios & fratres per suos convocat oratores, ut ecclesiam sanctam, puriſſimam matrem, immaculatam Christi sponsam, & columbam a diu plangentem & lacrymantem, per veram unitatem ac pacis fœdera consolentur. Et licet omnes Christi fideles, Dei & ecclesiæ per creationem & baptismi regenerationem filii existant; specialius tamen S. R. E. reverendissimi cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, qui Jesu Christi legati, & domini papæ fratres, ac præcipui ac spirituales * sunt patres, & ecclesiæ columnæ immobiles comprobantur; & nihilominus sacerdotes, magistri, doctores, ceteræque ecclesiasticæ personæ, genus electum, qui propter concilii magnitudinem & virtutum abundantiam, seniores ecclesiæ comprobantur. Cum igitur in Dei ecclesia multi filiorum consumti essent, nomen Dei despicientes in utroque genere Christianorum, alii per discordiæ, guerrarum, turbinum & calamitatum vias, alii per morum deformitatem, & sanctorum patrum decretorum & præceptorum non observantiam, alii per hæresum introductionem in gravem orthodoxæ fidei læsionem, populi Christiani & ecclesiarum ac etiam clericorum devastationem, quibus in sua peccatorum involutione durantibus, juxta Moisi canticum, fame forsan consumentur, & eos aves morsu amarissimo devorabunt. Volens præterea mansuetissimus, pius, & clemens dominus noster papa Eugenius IV. sanctissimus discordiarum sordes, guerrarum commotiones, morum deformationes, hæresum introductiones, in suis & ecclesiæ filiis extirpare; cum Dei ecclesiam per viam, quæ Christus est, non deducant, sed sordibus scelerum prædictorum coinquinati existant, ac finis sui & Christi & ejus ecclesiæ minime recordentur: qui Christus nostrorum fons erit desideriorum, quem sine fine videbimus, sine fastidio amabimus, sine fatigatione laudabimus, Redemtoris nostri exemplo pedes & sordes lavare & mundare omnium præfatorum, suorum videlicet & ecclesiæ filiorum, quacumque injuria, justitia & rigore circa ea quæ in præteritum gesta sunt, in totum seclusis & rejectis, attento quod nullum magis, quam principem, ut dixi, clementia deceat; mittit istos patres meos & majores, & me ad R. P. V. ut cum eisdem tractent, ordinent, & concludant aliquam bonam & honestam pacis & concordiæ viam, ad laudem Dei & ejus sanctæ ecclesiæ Dei augmentum ac religionis Christianæ, suæ sanctitatis & vestrum omnium hic astantium honorem, quos in fratres & peculiares filios, ut semper habuit, vult habere, & juxta nobis traditas per sanctitatem suam informationes & instructiones, cum dulcedinis benedictione & caritate perfectissima generale concilium celebretur. Quis namque tam præcelsi patris innocentiæ tamquam devotus filius non assurget, ut tot quot discordia mala generare consuevit, evitet, & dicat: *Benedictus qui venit in nomine Domini?* Veni ergo, sanctissime pater, libera, adjuva, protege & defende nos, quia a Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Eja ergo, milites magnifici, sanctæque Romanæ ecclesiæ cardinales reverendissimi, ceterique prælati, sanctissimi Christi legati doctissimi, aliique patres & domini * optimi, induimini armis lucis, prout semper optastis & fecistis, ut dum tempus & lucem habetis, ac talem ac tam sanctissimum optimi desiderii patrem verumque pastorem, qui animam suam pro ovibus sibi commissis paratus est ponere, Christi Salvatoris nostri ac sui magistri doctrinam imitans, procuretur sanctæ Dei ecclesiæ matris nostræ consolatio, quæ quotidie clamat, & filios suos plorat, & lacrymæ ejus pendent adhuc in maxillis ejus, nec nisi solius Dei restat eidem consolatio, & sanctissimi domini nostri & vestrarum reverendissimarum paternitatum, ut in diebus nostris non vituperetur ministerium nostrum, aut scandalum aliquod oriatur. Sed pro pace, unione & Christi fide amplianda exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in jejuniis multis & orationibus; cum multa patientia & concordia ac etiam unitate, ut in extremi judicii die immunes a vitiis reperiamur & in Dei caritate concordes, ut sic cum Domino Deo nostro, qui nos ex nihilo procreavit, qui est Rex regum, pacificus & mansuetus, cum mansuetudine atque clementia nobis nostrum papam recipientibus, sic benigne & cum clementia venientem, in æterna gloria recipiamur, quam omnibus concedat, qui sine fine vivit & regnat. Amen.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433

* *al.* specialiter

* *al.* existimii

PROPOSITIO (a) FACTA

Per dominum abbatem S. Mariæ de Moniacis alterum ambassiatorem domini nostri papæ Eugenii IV. in concilio Basileensi MCCCC. XXXIII.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus sancti. Amen. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum.* Recitata fuere hæc verba in epistola primæ Dominicæ hujus quadragesimæ ecclesiæ nostræ militantis. Reverendissimi cardinales, illustris dux, clarissimi antistites, varii ecclesiarum prælati, juris divini & humani doctores doctissimi, ceterique astantes plurimum eruditissimi, & in Christo fratres dilectissimi exigeret amplissimus cœtus vester in primo dicendorum alloquio; orationem ornate compositam & mature digestam, quæ cujusque vestrum dignitatem, prudentiam, sapientiam, eloquentiam, atque alias venustates & dotes summas in medium adduceret, & rem ipsam piissimam, Deo gratissimam & hominibus

Ib. p. 542.

(a) *al.* Oratio domini Nicolai abbatis S. Mariæ de Moniacis, apostolicæ cameræ auditoris, alias Siciliæ.

☞ bus ſalutiferam, de qua paulo poſt dicturus ſum A peroraret. Sed tria ſunt, patres reverendiſſi-
ANNO CHRISTI 1433. mi, quæ me ut adplauſum eloquentiæ præterirem, & levi * atq.c plano ſtylo agerem, non modo perſuaſere, ſed vehementer impulerunt. Illud quidem in palmis eſt, quod juventutis meæ florem, non in hoc dicendi genere ſed in aliis ſcientiis, veritatem pietatem, divinarum humanarumque rerum notitiam concernentibus fere conſumſi; & Cicerone eloquentiæ flore & fluvio teſte uberrimo, neu imperatores, nec medici, nec denique oratores, quamvis artis præcepta perceperint, quicquam magna laude dignum ſine uſu & exercitatione conſequi poſſunt. Silentium autem imperito eloquio omnes philoſophi atque morales non immerito prætulerunt. Rurſus quia apud perſonas veſtras ampliſſimas propheticum oraculum illud adimpletum fore intueor: *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſapientiam, & legem requirunt ex ore ejus*. Cum enim vos, omnes, patres doctiſſimi, diſciplina, ſcientia & eloquentia refulgentes videam, quid rem ipſam veſtris ampliſſimis judiciis referendam verbis exornabo? quid apud vos doctiſſimos perſuaſione atque rethoricæ artis lepore opus eſt, cum vos omnes magiſtros in hac re conſpiciam? Quid namque a me aut expolitum ingenium, aut eloquentia lautum emanare poterit, quod veſtris acutiſſimis ingeniis non videatur incultum atque perfacile? Amplius & tertio cum rem ipſam illico ſubjiciendam, veritatis nitore ſubnixam videam, ratus non ſum eam ipſam verborum lenocinio indigere. Canon mihi teſtis locupletiſſimus eſt inquiens, eum ſupervacuis laborare impendiis, qui ſolem certat facibus adjuvare, quoniam gratiæ plenitudo adjectione non indiget, nec ulla requirit commendationis argumenta. Divertam igitur, pace omnium veſtrum, ad illa, ob quæ ad hoc ornatiſſimum domicilium dulciter atque gratiſſime paternitates veſtræ reverendiſſimæ ſe duxere conferendas, illius cunctorum opificis pollicitatione fretus, qui per vatem ſuum inquit: *Dilata os tuum, & ego adimplebo illud*; denique per alium: *Clama, ne ceſſes, exalta quaſi tuba vocem tuam*, omnibus vere in Chriſto credentibus. Patres reverendiſſimi, admodum diſſentio atque ſcandalum inter SS. in Chriſto patrem & dominum, dominum Eugenium divina providentia ſummum antiſtitem quartum, & congregationem veſtram ampliſſimam, noviter ſubortum innoteſcit quod ego ex antiqui hoſtis verſutia ſuggeſtum & accenſum eſſe non hæſito. Is enim in angelum lucis ſæpenumero ie transfigurat, & ſuo obtentu bonitatis, reformationis eccleſiæ atque pacis, ſciſſuram, hæreſes & ſcandala inter homines & præcipue prælatos reliquoſque clericos, qui laicorum ſunt ocuii ſuggerit, ut diſperſis atque diviſis clericis, illud pſalmographi adimpleatur: *Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſa eorum ſemper incurva*. Habet enim ipſe malignum hoſtis, ut belliſſime inquit canon XVI. q. FI. *Viſis*. mille nocendi modos, ne ignoramus aſtutiam ejus. Conſtur humque a principio ruinæ ſuæ unitatem eccleſiæ reſcindere caritatem vulnerare, ſanctorum operum dulcedinem invidiæ felle inſicere, & omnibus modis humanum genus evertere & perturbare, Dolet enim ſatis & erubeſcit caritatem, quam in cœlo nequivit habere, homines conſtantes ex lutea materia in terra tenere. Unde oportet quantum fragilitati noſtræ conceditur, ut omnes aditus nocendi ejus verſutiæ muniamus, ne mors ingrediatur portas noſtras.i Eccleſiæ reformationem omnes quærimus, ſed cavendum ne, pro dolor. nobis ſic conflictantibus, eam amplius deformemus Quid enim ſciſſura atque ſchiſmate eam magis denolorat, denigrat, deformat, atque prophanat, cum unica ſit ſponſa Chriſti, unici ſponſi unici paſtoris atque vicarii? An ſciſſuræ eccleſiæ nefandiſſima mala ignoramus? eccleſiarum namque bona diripiuntur, vitia tolerantur, inſoleſcunt principes ſæculi, & ſuis pontificibus rebelles efficiuntur; indevotiones ſurgunt, B clerici conculcantur, unitas eccleſiæ confunditur, Deus offenditur & exacerbatur, & denique in hæreſes homines labuntur, cum teſte canone, vix ſine hæreſi ſchiſma conſiſtit, XXIV. q. 3. *inter ſchiſma*. Quamobrem cavere ſummopere debemus, patres optimi, ne quando laici in nos clericos inſurgant, intuentes illud Hieronymi euiogium ſemel atque iterum per nos & ævo noſtro verificatum exiſtere; inquit enim, proh dolor! in quadam ſua epiſtola, & tranſumtive deſcribitur in canone *Transferunt* XXIV. q. III. quod veteres ſcrutando hiſtorias, invenire non potuit, ſcidiſſe eccleſiam & Domini populos ſeduxiſſe, præter eos qui ſacerdotes a deo poſiti erant. Iſti enim ſecundum eum vertuntur in laqueum tortuoſum, in C omnibus locis ponentes ſcandalum. Dare principibus & populis corporaliter colluctantibus pacem quærimus, ſed verendum eſt, ſi perrexerimus ut cœpimus, ne non modo corpora, ſed eorum animas ad conflictum maximum exponamus. Hæreſes ab his qui foris ſunt exſtirpare conamur, ſed annuat Deus pius & clemens, ne nobis hic diſſidentious, graviores & deteriores inter nos inſurgant, & contemtibiles reddamur, non modo apud eos qui fidem noſtram odiunt, ſed etiam apud oves nobis commiſſas, quoniam ſecundum Gregorii euiogium, cujus vita deſpicitur, reltat ut ejus prædicatio contemnatur. Erigite tandem, patres doctiſſimi, mentis oculos & conſiderate. hecce enim fidei Chriſtianæ inimicos in ſoribus, & D diſſidium non parvum in civitate noſtra accenſum. O Germinia, verum germen & vera nobilitas, quæ tuis ſtrenuis actibus eccleſiæ matri tuæ contra nefandiſſimiun & inveteratum ſchiſma pacem & unitaten in tuis finibus nn pe rim tribuiſti, ex qua ſiquidem re gloriam non modicam in præſenti & mercedem maximam in fumut in coiequeris, patieriſne eam iplam marrem ruam tuis in eiſdem finibus veluti canem ad vomitum & ſuem lotam ad volutabrum luti revolvi Cavete quæſo, patres optimi, ne concilia iſta univerſalia, quæ in ſynodo Conſtantienſi prine paliter ob ſchiſmata eliminanda inſtitutionem habuere, ſciliuram nobis afferant, & ſic antidotum convertatur in E venenum paſtor in lupum, medicus in aſſaſinum. At veſtrum quiſpiam dicet: Nos ad pacem convemmus, & eccleſiam reformare cupimus. Eſt qui uno verbo & diſſidium tollere & pacem eccleſiæ & populo Chriſtiano dare poteſt. Profecto etſi hoc veritate niteretur, non tamen prorſus non inſontes reddit, cum, teſte canone in c. 11. *de novi operis*, ea quæ omitti & committi aotque mortali peccato

queunt,

ANNO CHRISTI 1433.

queunt, omitti & committi debent pro ſcandalo evitando, ac ea quæ petituri ſumus non modo delictum, ſed juſtitiam, ut arbitramur, continent manifeſtam. Præterea, patres doctiſſimi, ſi gentilium leges ſuadent bono viro, ut potius de jure ſuo decedat, quam litibus judicialibus involvatur, hinc Apoſtolus: *Quare non magis fraudem patimini?* quanto magis pro ſcandalo in eccleſia Dei & populo Chriſtiano vitando, de jure ſuo, ſi quod in hac re competit, cedere debetis? Hoc idem & amplius SS. dominus papa Eugenius agere cenſuit. Et ut clarius morbus ipſe ſcandali pateat, quatenus celerius & facilius antidotum præparetur, radicem unde inſurrexit attingam. Dixere namque paternitates veſtræ reverendiſſimæ diſſolutionem, translationem, ſeu loci mutationem præſentis concilii per ſanctiſſimum dominum noſtrum Eugenium minime fieri potuiſſe de jure, eoque non obſtante, ad ulteriora procedendum ſolemniter decreviſtis, pluribus rationibus, argumentis & auctoritatibus moti utique non ſpernendis; quæ omnia etſi non inſolubilia ſuæ ſanctitati, atque aliis viris prudentibus, ob hanc cauſam in unum redactis viderentur; attamen non immerito vos omnes patres domus Dei zelo ductos reſtitiſſe arbitrata eſt. Ob quam ſiquidem cauſam nullas ſententias contra principum juſſa contemnentes fulminavit, ſed more illius piiſſimi Salvatoris, cujus vices agit in terris, pietate, benignitate & clementia ad unionem, concordiam, & pacem revocare jugiter ſtuduit, & noviſſime iſti meis patribus reverendis & majoribus collegis & mihi indigno una ad hujuſmodi rem electis & deſtinatis, tria ſua ſanctitas vobis patribus ampliſſimis referenda injunxit: primo ut veſtris reverendis paternitatibus caritative ſuis verbis ſalutatis, & apoſtolica ac ſua benedictione munitis, ſuam in hac re juſtitiam, ex qua reſultat ejus innocentia, quam pauciſſimis verbis in medium adduceremus, non quidem diſceptandi auf diſputandi cauſa, tum quia medius judex deeſt, tum quia de jure ſuo etiam clariſſimo non parum concedere pro ſcandalo evitando cenſuit atque firmiter decrevit: ſed ne temere aut inconſulte Bononiæ concilium inſtituiſſe videatur; denique ne jura & poteſtates ſedis apoſtolicæ contemni & comprimi conniventibus oculis patiatur, & quoniam ratio aſſignanda poteſt eſſe poſteris profutura. Secundo ut ſuam clementiam, pium atque benignum animum & animi promtitudinem tam erga reformationem eccleſiæ, quam hæreſum exſtirpationem, atque pacis inter Chriſticolas procurationem, apud paternitates veſtra inſtructiones noſtras referando, adduceremus. Tertio, ut una vobiſcum ſuper univerſalis concilii celebrationem, inſtructionibus noſtris ſervatis, conveniremus.

Primum igitur aggrediens, idem SS. dominus noſter papa inquit, nullam prorſus ex concilii Bononienſis inſtitutione alicujus ſynodi aut ſummi pontificis conſtitutionem violaſſe. Quoniam licet duorum conciliorum, Conſtantienſis ſcilicet & Senenſis inſtitutione in ſeptemum a fine diſſolutionis ſynodi Senenſis in hac ornatiſſima & jocundiſſima Baſileenſi urbe concilium generale fieri deberet. Attamen ex quo in termino communi conſenſu præfixo, ſcilicet poſt ſeptennium, nec aliquibus menſibus poſtea

ANNO CHRISTI 1433.

fluxis, nemo de habentibus vocem conſultivam & deciſivam comparuit, videntur ipſi auctores ipſius concilii atque termini, contrario facto, ipſum eumdem terminum revocaſſe, & ſaltem pro illa vice celebrare velle deſtitiſſe. Nam quemadmodum eadem ſynodos potuiſſet communi conſenſu conſtitutionem illius capituli *frequenter* expreſſe revocaſſe, ſicut expreſſe inſtituit, cum nihil ſit tam naturale, quam ut unumquodque vinculum ſolvatur quod ligatum eſt. Ita potuit tacito conſenſu, ſaltem quoad illam vicem, conſtitutionem illam facto revocaſſe, cum facta potentiora ſint verbis, & tacitum ab expreſſo regulariter non differt, ſecundum legitimas ſanctiones. Et in hac ſententia in pene ſimilibus terminis conſiſtere videntur majores noſtri juris interpretes in commentariis ſuis ſuper capitulo *Cum nobis* de Electionibus. Inquiunt enim, quod ſi capitulum eccleſiæ pro electione futuri pontificis communi concordia coarctavit ſibi terminum juris, novum terminum præfigendo, quod licet minor pars comparea in termino, non poteſt aliis non comparentibus ad electionis actum non procedere: quoniam major pars capitularis non comparendo in termino, videtur illum terminum tacite revocaſſe. *Sed* dicet quiſpiam, Finis ſeptennii a die diſſolutionis ſynodi Senenſis, eſt principium celebrationis novi concilii, ita quod etiam poſt ſeptennium poſſint prælati quomodocumque convenire pro concelebrando. Profecto etſi applaudere hæc conſideratio videatur, non tamen neceſſario concludit: nam ex ea ſequeretur abſurdum, quod quandocumque etiam per triennium poſt terminum compararent alii prælati etiam pauciſſimi, quod poſſent, aliorum contumacia accuſata, procedere ad concilii celebrationem, & toti orbi legem dare: quo nihil abſurdius; quoniam ex quo in termino minime comparuerunt, non poteſt aliquis eorum dici negligens, nec poteſt eſſe in facultate poſtea venientium aliorum accuſare contumaciam. Opus eſt enim novam interpellationem per ſuperiorem fiendam, ex quo in termino nemo comparuit. Non enim coguntur alii divinare aliorum adventum longe poſt terminum; nec etiam venire tenentur, cum tacite per non comparitionem in termino videantur terminum ſuſtuliſſe, ſicut in ſimili glo. ordinis noſtri ti. III. l. *Celſis*, ff. *de arbitris* firmat; inquit enim quod ſi per me non ſtetit quominus in termino debito ſatisfacerem, opus eſt nova interpellatione, ad hoc ut in mora conſtituar. Ad idem quod notant, ſentit Baldus in commentariis in l. 1. cap. de *bis qui pene*. Præterea & ſecundo, præſuppoſito quod in termino poſt ſeptennium aliqui comparuerint, & ſine præjudicio veritatis, præſuppoſito quod concilium conſtituiſſent; attamen loci mutatio tunc temporis facta per eumdem dominum Eugenium, expreſſe non comprehenditur in illa conſtitutione *Frequens*. Providet enim in duobus dumtaxat caſibus. Primus, cum inſtat cauſa rationabilis mutandi locum concilii congregandi. Et in hoc caſu præſtatur papæ facultas ipſum locum mutandi cum conſenſu & ſubſcriptione dominorum cardinalium aut duarum partium. Secundus caſus eſt in electione loci ſubſequentis concilii, quæ debet fieri per ſummum pontificem, approbante & conſentien-

te concilio, ante finem cujuslibet concilii. Caſus autem noſter eſt tertius ibidem non comprehenſus, ſcilicet cum ex juſtiſſima cauſa inſtat mutatio loci concilii jam principiati ſeu congregati initiati. Cum ergo in iſto caſu non adimatur poteſtas papæ & cardinalium locum mutandi, juſtiſſima cauſa ſuggerente; videtur tacite data poteſtas, quia caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni juris, ac papa Jeſu Chriſti verus vicarius omnia poteſt, clave diſcretionis non errante. Unde, inquiunt commentarii juris canonici in capitulo *Quanto* de translatis, quod papæ & Dei unum eſt conſiſtorium. Itaque excepto peccato, poteſt papa quæ poteſt facere ipſe Deus. Quod nihil aliud eſt dicere, quam quod ſupra dixi, quod papa poteſt omnia, clave diſcretionis non errante, de quo in cap. 4. de Jurejurando; & in caſu noſtro ſuberant multæ legitimæ cauſæ locum mutandi, ut in litteris inde confectis plenis continetur. Una tamen ſuberat, cui in pace reſponderi non poteſt, quia cum Dominus noſter cuperet eccleſiam reformare univerſaliter, quia ab olim reformata non extitit, nec extra Italiam poterat ſe transferre propter notoriam corporis invaletudinem, debuit ad eum locum concilium convocare, quo perſonaliter cum ſua curia poſſet intereſſe. Nam ſi propter caſum obſeſſionis, guerrarum, peſtis, aut ſimilis caſus, illa conſtitutio *Frequens* expreſſe permittit loci mutationem, fortius longe ex mente videtur permittere papæ vicario Jeſu Chriſti, qui eſt concilii caput; & debet eſſe auctoritas in inſa reformatione propter corporalem ægrotationem. Nec obſtat aliquorum motivum dicentium, quod ſine papæ præſentia poteſt concilium celebrari, cum ſæpenumero etiam in caſu fidei, ejus legatis intervenientibus, concilia generalia celebrata & abſoluta eſſe leguntur. Fateor quidem papam hoc poſſe aliis delegare, ſed minime ad hoc arctari poſſe credendum eſt, cum ſua interſit, cui Chriſtus oves paſcendas commiſit, ut eccleſia eo præſente reformationem integram accipiat. Præterea & fortius, cum prælati licet pauciſſimi, in hac urbe Baſileenſi congregati, in quadam ſeſſione declaraverunt concilium iſtud fuiſſe congregatum inter cetera pro murum in capite & in membris reformatione; & ſic intendunt procedere ad reformationem capitis, tenebatur ne papa vicarius Jeſu Chriſti ad rem tam arduam & periculoſam per procuratorem comparere, cum ad rem arduam explicandam, etiam privatæ perſonæ morbo impeditæ, non arctantur, ad procuratorem conſtituendum, ut habetur in legitimis ſanctionibus? Cum ergo hæc reformatio legitime potuit fieri, prælatis proficiſcentibus ad ſuum paſtorem & vicarium Jesu Chriſti, præſertim in loco tertio; nun debuit illa loci mutatio contemni, violari, nec damnari. Ad hoc quod in ſimili ſcribunt doctores in capite *Bonæ* 11. *de poſtulatione prælatorum*, inquientes, quod ſi canonici aliqui excititii, ſine eorum culpa nequeunt propter metum tyranni, ad eccleſiam redire pro negotiis eccleſiæ explicandis, debent conſiſtentes in eccleſia ire ad illos excititios, ex quo commodius negotia eccleſiæ extra eam expediri poſſunt. Sed dicet fortaſſis aliquis licet conſtitutio illa *Frequens*. expreſſe non providet per quem debeat locus mutari concilii actualiter congregati, ſatis tamen poteſt ex mente colligi. Nam ſi locus concilii ſubſequentis debet eligi & deputari per papam, approbante & conſentiente concilio, fortius debet requiri conſenſus concilii actualiter congregati, in mutatione loci ipſius concilii, cum magis poſſit inquietari ipſum concilium in mutatione loci, data congregatione, quam in electione loci concilii ſubſequentis. Ad hoc poteſt dupliciter reſponderi; primo, quod iſta conſideratio procederet, ubi congregatio prælatorum fuiſſet ſufficienter facta: ſed cum in caſu noſtro pauciſſimi prælati conveniſſent, ſaltem de habentibus vocem conſultivam & deciſivam, rationi magis convenit & auctoritati, ut magis concludatur iſte tertius caſus ſub primo quam ſub ſecundo, ut ſufficiat habuiſſe conſenſum & ſubſcriptionem dominorum cardinalium, vel majoris partis; præſertim cum ipſi domini cardinales, computatis epiſcopis, presbyteris & diaconibus, eſſent numero plures, & majoris auctoritatis, quam illi pauciſſimi prælati, qui erant congregati in hac urbe Baſileæ tempore mutationis loci. Amplius cum caſus iſte eſſet dubitabilis, ſtandum erat declarationi ſummi pontificis & ipſorum dominorum cardinalium. Nam auctoritate divina & canonica dubia quatumcumque arduiſſima & obſcura, ipſe dominus papa cum ſuorum dominorum cardinalium conſilio vel aſſenſu declarare habet, ut habetur in eo libello qui Deuteronomium intitulatur, & declarative belliſſime continetur in cap. *per venerabilem*. qui filii ſunt legitimi. Item & ſecundo principaliter reſponderi poteſt, quod ex cauſa rationabili ac aliis nota, poteſt papa expreſſe venire contra conſtitutionem concilii etiam univerſalis, ſtatum eccleſiæ concernentem. ut notanter ſentit Innocentius & omnes ſcribentes poſt quem in cap. IV. de conſaoratione, &; Gloſſ. ord. in cap. *Ubi periculum* de elect. lib. VI. quæ dicit papam poſſe de plenitudine poteſtaris prorſus tollere conſtitutionem concilii, licet de honeſtate non debet abſque convocatione concili hoc facere. Et idem ſentit Gloſſ. præterquam in articulie fidei in c. *Sicut* XV. d. Et in hoc caſu, cauſa rationabili ſubſiſtente, indiſtincte poſſunt jura intelligi ſi quod papa de neceſſitata non ſubjicitur conciliis; immo ejuspauctoritas intelligitur excepta, ut in c. *Significauſti*. de elect. &. XXV. q. 1. in c. *Ex his*. Nec obſtat ſi dicatur illud verum, ubi concilium expreſſe non præfigit legem papæ, quia, ut dictum eſt, ex quo ſubeſt cauſa rationabilis, ejus poteſtas eſti excepta, cum teneat locum Dei in terris. Præterea etſi illa conſtitutio *Frequens* concernat univerſalem ſtatum eccleſiæ, quoad celebrationem conciliorum, ut colligitur ex ejus principio; non tamen quoad loci deſtinationem vel mutationem, cum in quolibet loco congruo poſſit eccleſia reformari, nec ex mutatione loei, eſt cauſa notoria facta per vicarium Jeſu Chriſti. Porturbatur autem & decoloratur eccleſia, præſertim cum mutatio loci fieret ad liberiorem * reformationem conſequendam per applicationem membrocum ad caput.

Ultimo idem SS dominus noſter allegat aliam cauſam, cui in pace reſponderi non poteſt, etiam præſupponendo, ſine veritatis prujuditio, quod locus etiam ex cauſa mutaci non poſſit

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

* al. uberem.

☞ possit sine consensu concilii actualiter congregati. Attamen cum causæ subsint mutandi in præcedentibus deductæ, paratus est in mutatione loci omnium vestrum habere consensum, ut supra prælibatus sum. Hæc dicta sint non disputationis causa, sed ut elucescat ejus innocentia, quatenus morderi aut notari a quoquam aliud sentiente non valeat. Et hæc brevissime quoad primum. Protestatur tamen idem SS. dominus noster, quod exposcentibus causa & tempore, per verba longe ampliora cum pluribus auctoritatibus atque rationibus justitiam atque potestatem suam ostendet, motivis vestris amplissimis aliæ ejusdem sanctitatis oratoribus factis, specialiter & seriosius respondendo, & hoc quoad primum nobis specialiter commissum.

ANNO CHRISTI 1433.

Ad secundum condescendens. Idem dominus noster papa paratus est præsentiarum pro scandalo evitando suam justitiam negligere, & in hac re pietatem, clementiam & benignitatem imitari. Et quamquam plurimas instructiones reverendis patribus virisque in hac parte majoribus, collegis & mihi una contulerit, successive diversis temporibus paternitatibus vestris explicandas: attamen ut vobis reverendissimis patribus morem geramus, qui tantopere summa cum instantia nos omnes exoratos fecistis, ut pro scandalo evitando omnes simul illas reseramus, libenter annuimus, ut etiam clare comprehendatis nulla versutia, nulla duplicitate, nullaque dilatione in hac re nos velle uti. Prima siquidem instructio est, quod cum alias ex causis jam dictis SS. dominus noster civitatem Bononiensem elegerit, nec hactenus ejus voto satisfacere curastis, iterum atque iterum paternis & efficacibus precibus quibus potest deprecatur, obsecrat, & exorat, ut iliam civitatem Bononiensem pro celebratione concilii acceptare velitis, cum suæ sanctitati & reformationi ecclesiæ vestrisque commoditatibus congruere plurimum arbitretur. Est enim illa civitas de dominio ecclesiæ, spaciosa, decora, & scientiarum alumna, & in ea longe securius, quam in terra aliena poteritis moram trahere, & paratum se reddet idem dominus noster ad ponendum urbem ipsam cum suo comitatu & fortaliciis in eo existentibus in manibus conc. durante toto tempore conc. Item paratum se offert remittere & annullare, si quid per eum contra vos aut vestrum quemlibet occasione istius concilii attentatum esset seu decrevisset, & quod eadem congregatio vestra amplissima faciet ut annullet atque irriter, si quid in præjudicium & dedecus sedis apostolicæ fuisset attentatum sub nomine concilii in hac vestra congregatione. Tertio, si Bohemi ad iliam urbem Bononiensem se transferre non vellent, contentus extitit ut continuetur hic concilium, quatenus concernet Bhoemprum reductionem ad fidem catholicam, & ad procurationem pacis in populo Christiano ita ut ad hæc explicanda certus terminus præfigatur, ut eo elapso possit intendi citius ad ecclesiæ reformationem. Secunda instructio, quod si votis justissimis suæ sanctitatis in hac parte acquiescere non velletis, contenta est sua sanctitas *, ut alium locum in regione Italiæ congruum & non suspectum una nobiscum eligatis, & in eo servatis prædictis in prima instructione, videlicet super revocatione attentatorum & reductione Bohemorum, ex nunc fundetur concilium generale, seu istud ibidem continuari intelligatur. Tertia instructio, quod si malis ingravescentibus, non vellent paternitates vestræ suo desiderio acquiescere, ut sic præsentiam suam concilio exhibere valeat, parata est sua sanctitas, ad omne scandalum tollendum, ut res ista, cum justa postulet, committatur arbitrio XII. prælatorum hic existentium, neutri parti suspectorum, ac ambassiatorum, electorum imperii, & oratoribus, regum, ducum & principum hic existentibus; & si declaraverint petitionem suam supra factam esse justam, fiat concilium in Dei nomine in Italia cum modis factis. Si autem declaraverint utilius fore Christianitati, ut fiat in Almannia, quod in Dei nomine horum arbitrium observetur, cum modis tamen & conditionibus in sequenti instructione reservandis. Quarta & ultima instructio, quod si nullis precibus atque persuasionibus ad prædicta induci potestis, contulit nobis facultatem, ut pro omni scandalo evitando eligamus una vobiscum locum in Almannia propinquum vel remotum huic urbi Basileensi, ubi generale concilium continuari intelligatur quoad reformationem ecclesiæ ibidem fiendam. His tamen modis adjectis, ut in hac urbe Basileensi, quam semper dilexit & diligit, firmetur concilium & continuetur, quoad Bohemorum reductionem, ac etiam si videbitur paternitatibus vestris, quoad pacem in populo Christiano procurandam. Sed ex certis causis juste suæ sanctitatis animum moventibus, reformationem ecclesiæ vult differre ad locum per vos & nos communiter eligendum. Item, quod hinc inde fiat attentatorum revocatio, prout supra in prima instructione prælibatum est. Tertio, quod in reformatione ecclesiæ fienda non extendantur manus ad ardua, nisi data in concilio præsentia saltem LXXV. prælatorum, intelligendo tantum de patriarchis, archiepiscopis cum episcopis: quoniam cum ab olim ecclesia non fuit generaliter reformata, conveniens est, quod tanta res in arduis saltem, cum forte sine scandalo ordinari * non possit, non ordinetur sine numeri prælatorum præsentia & assistentia. Quarto, ut ex parte suæ sanctitatis & concilii interea fiat prælatorum nova convocatio *, ut infra certum terminum, ad dictum concilium generaliter convenire debeant. Interea tamen poterit procedi in hac urbe Basileensi in casibus prædictis. Et hæc sunt omnia, patres reverendissimi, quæ in instructionibus nostris continentur. Ad quas tamen me refero, si quis modus qualificativus per me fuisset omissus, vel aliter relatus, quam ibidem contineatur: quarum omnium copiam vestris paternitatibus libenter offerimus.

ANNO CHRISTI 1433.

* *al.* provideri.

* *al.* conventio.

Postremo veniens ad tertium, paratos se reddunt hi R. P. atque collegæ majores & ego una ad conveniendum de loco pro concilii celebratione, servatis instructionibus nobis traditis, supra relatis, obnixe atque ex corde maximo paternitates vestras amplissimas exorantes, obsecrantes, deprecantes, quatenus aliquam ex prædictis instructionibus summa cum pace acceptare velitis, ut omne scandalum nesi set, reassumendo verba thematis propositi, *Ecce nunc tempus acceptabile*, &c. dies profecto ista salutis est salus, quæ hodie illuxit, cum pro prædictorum relatione, in manibus habeatis potestatem necis & vitæ, pacis & discor-

* *al.* velletis contentata suam sanctitatem.

scordiæ, unionis & scissuræ. Nam omni occasione submota, omni figmento excluso, libere poterunt paternitates vestræ ecclesiæ Dei dare pacem, quietem, & morum integerrimam reformationem, nec impedimento erit loci mutatio, cum illico possitis capere locum satis propinquum, merito dictum est in themate. *Ecce nunc tempus acceptabile.* Et si hæc feceritis, nulli præstabitis offensionem aliquam. * Si autem contrarium decreveritis, quod absit, profecto vituperabitur ministerium vestrum. Non enim sine maximo totius cleri opprobrio totiens de papatu contendere, non utique sine læsione ministerii vestri, oves insurgunt in pastorem suum, & maxime clerici, qui laicorum oculi sunt, &, ut inquit Hieronymus, qualis erit ædificatio discipuli, si magistro intelligat se esse majorem? & subjicit: hoc ecclesiam Dei vehementer confundit laicos meliores quam clericos esse, VIII. q. 1. *aualis.* Et iterum obsecro cum eodem apostolo capite præallegato, ne in vacuum istam Dei gratiam, quæ hodie per nos offertur, recipiatis. *Ait enim, tempore accepto exaudivi te.* Et si hoc egeritis, patres optimi, non hæsito quoniam honorem, & benedictionem in hoc sæculo consequimini, & mercedem maximam in futuro, quam omnibus hic existentibus, & mihi una concedere ille dignetur, qui non dubitavit pro suis & amicis nedum omnia discrimina subire, sed morti ultraneum se offerre, qui vivit & regnat per infinita sæcula sæculorum. Amen.

ANNO CHRISTI 1433.

* *al.* præstatur ulla offensio

EPISTOLA EUGENII PAPÆ IV.

Venerabilibus fratribus ac dilectis filiis universis & singulis tam ecclesiasticis quam sæcularibus personis in civitate Basilienſis congregatis.

Lecta die sabbati VII. Martii MCCCCXXXIII. cum aliis quatuor sequentibus bullis.

Mittit ad concilium novos nuncios, quibus fidem adhiberi petit.

lb. p. 551. EUgenius episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus, ac dilectis filiis universis & singulis, tam ecclesiasticis quam sæcularibus personis, in civitate Basileensi congregatis S. & A. B.

Dilectum filium magistrum Johannem de Mella decretorum doctorem notarium, ac venerabilem fratrem Christophorum episcopum Cervienſem referendarios nostros, ac dilectos filios nostros Ludovicum S. Justinæ Paduanæ, & Nicolaum S. Mariæ de Moniacis, Montis regalis diœcesis, generalem curiæ Romanæ auditorem, monasteriorum abbates, viros siquidem comprobatæ prudentiæ, de nostra mente plene & fideliter informatos, de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio, nuncios & oratores nostros ad vos destinamus, voluntatem nostram ad pacem & quietem ecclesiæ & fidelium conservandam religiose & sincere dispositam declaraturos. Velitis itaque præfatis oratoribus in his, quæ nostro nomine vobis explicabunt, fidem indubiam adhibere. Datum Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ MCCCXXXIII. * nonas Januarii, pontificatus, nostri anno II.

* XXXIII.

Ja. Branchacius.

EUGENII PAPÆ IV. MEMORIALE

ANNO CHRISTI 1433.

Datum suis ad concilium Basileense oratoribus.

EUgenius episcopus servus servorum Dei Dilecto filio magistro Johanni de Mella decretorum doctori notario, ac venerabili fratri Christophoro episcopo Cervienſi referendario, nec non dilectis filiis Ludovico S. Justinæ Paduanæ & Nicolao S. Mariæ de Moniacis Montis regalis diœcesis monasteriorum abbatibus oratoribus, & nunciis nostris S. & A. B. lb p. 551

1. Inter omnes curas pastoralis officii illa præcipue nobis existitit, qua exstirpationi dissensionum & scandalorum, & reformationi morum, & animarum saluti quantum ex alto conceditur, salubriter intendimus. Cum itaque de consilio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium decrevimus sacrum concilium celebrare in civitate nostra Bononienſi, & ibi pro reformandis moribus & aliis ordinandis, quæ sunt ad pacem principum Christianorum, præsertim Italiæ, quæ gravibus bellorum turbinibus conquassata, & pene prostrata jacere conspicitur; nec non & Dei gloriam & utilitatem universalis ecclesiæ præsentialiter interesse cum omnibus & singulis prælatis Basileæ congregatis, seu etiam forsitan congregandis, & cum ipsa congregatione, modo & forma infra scriptis, per nos convenire decreverimus; primo instabitis rationibus & persuasionibus, quibus melius poteritis & scietis, ut prædicti prælati de Basilea ad civitatem Bononiæ prædictam realiter & cum effectu se conferant, pro generali concilio, ut præmittitur, celebrando.

2. Item declarabitis nostræ intentionis esse, quod dictum concilium Bononiæ celebrandum, sit idem per omnia cum concilio quod Basileæ erat celebrandum, ut sic sit sola loci mutatio, non concilii, licet in litteris nostris super dissolutione dicti Basileenſis concilii, aliquibus forsitan aliter contineri videatur: ita tamen quod omnia & singula per dictos prælatos seu congregationem in dicta civitate Basileæ a prima prætensa sessione attentata, seu in futurum forsitan attentanda, per eos penitus revocentur, & in statum in quo erant ante dictam assertam sessionem, per omnia reducantur, cum & nos in eventum dictæ revocationis intendamus omnia & singula, si qua forsan per nos attentata esse contingeret, in statum pristinum reducere, & sic ea per nos revocari posse, & pro insectis haberi decernimus, ut sic abolitis veteribus nova sint omnia, & sic in unione capitis & membrorum, uno spiritu, una mente, cum benevolentia & caritate ad ea quæ Dei gloriam, salutem populi Christiani, & universalis ecclesiæ reformationem concernunt, salubriter procedatur, & ad hoc offeretis dictam civitatem Bononienſem cum toto suo comitatu, & omnia & singula castra & fortalitia in eo existentia, ita quod ponantur libere in manibus dicti concilii tenenda & custodienda, quamdiu dictum concilium durare contigerit, cum omnibus expensis, quæ pro custodia dictæ civitatis, castrorum & fortalitiorum hactenus solvi consueverunt.

3. Insuper offeretis salvum conductum omnibus & singulis, cujuscumque gradus, status & con-

& conditionis existant, etiamsi sint S. R. E. A cardinales, ad dictum concilium Bononiense venire volentibus, in ea forma & omnibus clausulis opportunis, aut de quibus eis melius videbitur & placebit. Quod si contingeret dictam congregationem sanctæ ordinationi prædictæ non adquiescere, allegantes forsitan reductionem Bohemorum in Bohemia fieri non posse, contentamur quod requisitis ipsis Bohemis, si non acquieverint venire Bononiam, aut melius maluerint in Basilea esse, quod revocatis attentatis, ut supra præmittitur, prosequi possitis concilium in Basilea, quoad reductionem Bohemorum dumtaxat; qui tractatus reductionis expediri debeat infra quatuor mensium spacium, a die requisitionis eorumdem, & plus vel minus, ut melius facere poteritis, & quanto minori spatio termtoum statuetis, tanto magis contentamur ut ad majora & utiliora, pro utilitate & commodo universalis ecclesiæ, & exaltatione fidei Christianæ, quantocius cum dicto generali concilio personaliter, at præmittitur, insistere valeamus Contentamur etiam, quod dicto concilio generali, si pro reductione Bohemorum, ut præmittitur, celebrari contigerit, quod cardinalis S. Angeii nomine nostro ibi præsit. Et si interim ipse cardinalis cum ipso concilio voluerint tractare de aliqua pace inter principes Christianos, contentamur quod oratores auctoritate nostra & sacri concilii possint mittere ad tractandum de illa, vel si id maluerint, eadem auctoritate possint requirere reges, principes, barones, & communitates, qui invicem haberent guerram seu dissensionem aliquam, ut pro pace tractanda inter eos, oratores suos & nuncios cum pieno mandato ad ipsum concilium debeant destinare. Volumus tamen quod propter hujusmodi pacis tractatum, lapso termino infra quem de reductione Bohemorum debet tractari, aut si infra terminum per vos, præmittitur, assignandum, fuerit tractatum, & super eorum reductione concluſum, non differant ipsi prælati Basileæ existentes, ad dictam civitatem Bononiæ se transferre, ubi ipsum concilium, ut præmissum est, erit perficiendum.

4. Quod si forte, peccatis exigentibus contingeret eos non acquiescere, quod ipsum concilium Bononiæ celebretur, contentamur de alia quacumque civitate Italiæ, ubi commode interesse possimus, præter quam de terris duci Mediolani subjectis: omnibus tamen & singulis, quæ de revocatione attentatorum, tractatu reductionis Bohemorum, & pacis Christianorum, cum modis & terminis supradictis, quæ supra narrata sunt, per omnia observaris; super quibus omnibus & singulis supra præmissis, auctoritate apostolica, juxta tenorem commissionis in litteris nostris sub data XVIII. calendas Januarii contentæ, plenam & liberam concedimus facultatem Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicæ MCCCC. XXXII. decimo nono calendas Januarii, pontificatus nostri anno II.

L. de Orto.

ANNO CHRISTI 1433

ANNO CHRISTI 1433.

SEQUITUR FACULTAS DATA

Per dominum nostrum papam

Suis oratoribus missis Basileæ.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio magistro Johanni de Mella, &c. Nulla major cura, &c. *Extat apud Raynaldum ad an.* 1432. *n.* 19.

ALIA FACULTAS

EUgenius episcopus servus servorum Dei, dilecto fili magistro Johanni de Mella decretorum doctori notario, a venerabili fratri Christophoro episcopo Cervienſi referendario, nec non alectis filii Ludovico S. Justinæ Paduanæ, x Nicolao S. Mariæ de Moniacis, Montis regalis diœcesis monasteriorum abbatibus, orator bus & nunciis nostris S. & A. B. Ib. p. 354.

Sedis apostolicæ circumspecta clementia, nonnumquam ad obviandum scandalis & dissentionibus, quæ verisimiliter oriri possent, ampliora concedit, prout & ipsas dissentiones & scandala præcavenda viderit salubriter expedire. Licet itaque super reducendis prælatis in Basilea congregatis, & in futurum forsitan congregandis, ac cum eis nostro nomine convenienti in vinculo pacis & unionis caritate, ad ea quæ honorem Dei, reformationem morum, & fidei catholicæ exaltationem concernunt, amplam vobis dederimus facultatem, prout in instructionibus in litteris nostris sub data XIX. calendas januarii plenius continetur. Verumtamen infirmitati, quæ quandoque unico remedio non sanatur, more pii patris compatientes, ne forsitan, omisso validiori remedio, in incurabilem morbum deveniat, decrevimus ampliori cura & diligentia, si opus fuerit, subvenire. Si igitur ingravescentibus malis contingeret, quod prædicti prælati non acquiescerent, quod in partibus Italiæ, prout in dictis instructionibus præmittitur, concilium celebretur, quamvis incongruum & a SS. patrum, orthodoxorumque Christianorum moribus alienum esse videatur, ut quis mortalium ejus, qui pro Deo & ab ipso Deo unico Domino nostro Jesu Christo sui vice in terris est institutus, de voluntate, dispositione, seu judicio audeat quomodolibet disceptare; sed magis expediat cuicumque ex populo Christiano, quovis præfulgeat gradu, allidere suos cogitatus ad petram, super quam solam ipse Dominus noster Jesus Christus protestatus est ecclesiæ ædificia velle ponere, quæ sunt ejus vicarii ordinationes, dispositiones & justa præcepta. Nihilominus exemplo ipsius Domini nostri Jesu Christi, qui in sua gravi passione non dedignatus est hominibus etiam peccatoribus se submittere, contentamur quod in quantum ipsi prælati instarent, ut concilium omnino in Almannia celebretur, duodecim ex prælatis ibi pro tempore congregatis, exclusis illis, si qui ecclesias ibi commissas in ducis Mediolani territoriis seu dominiis haberent, & aliis, si qui merito alteri partium viderentur suspecti, electores imperii, ambassiatores regum, ducum & principum, qui videlicet fuerint præsentes, prius præstito juramento coram vobis oratoribus nostris, quod

non

ANNO CHRISTI 1433.

non odio, aut timore, vel furore alicujus viventis, ſed ſolum pro eorum pura conſcientia judicabunt, quid melius, quid utilius, quidve magis expediens ſit pro reformatione univerſalis eccleſiæ, reductione hæreticorum pace & concordia in populo Chriſtiano obtinenda, ac ejuſdem populi Chriſtiani ab infidelibus in orientalibus partibus pene conſumti ſubſidio procurando, quod concilium celebretur in Italia, ubi nos perſonaliter cum omnibus venerabilibus fratribus noſtris S. R. E. cardinalibus & tota Romana curia, ac prælatorum & ſapientum virorum multitudine copioſa, intereſſe poſſimus, aut quod abſque præſentia noſtra & aliorum, ut præmittitur, in Almannia fiat; & quicquid per eorum majorem partem fuerit declaratum ſeu judicatum, obſervetur, dicta civitate Baſilea ex nonnullis rationabilibus & honeſtis cauſis ſemper excepta & excluſa, & cum moderationibus infraſcriptis. Primo, quod ipſa declaratione loci concilii continuandi ſeu celebrandi, omnia & ſingula attentata a prætenſa ſeſſione in dicta civitate Baſileæ habita, uſque in diem declarationis prædictæ, per omnia revocentur & annullentur, & pro infectis habeantur. Et ſimiliter ſi qua per vos attentata eſſe contingeret, per vos valeant revocari. Item, quod locus ubi concilium fuerit transferendum, non ſit immediate ſubjectus alicui ſpeciali domino temporali, ſed per communitatem dicti loci regatur & gubernetur. Si tamen dominus ille temporalis vellet realiter & cum effectu ipſum locum libere ponere in manibus concilii, contentamur quod etiam in ipſo loco celebretur. Item, quod dominus, rectores, officiales, & communitas loci declarandi, obligent ſe ſufficienter ad tutelam, favorem, & libertatem dicti concilii, & ſalvos conductus, quotiens opus fuerit & fuerint, requiſiti, facient in forma plena & ſufficienti. Item, quod cuſtodia concilii & omnium in eo exiſtentium, detur ſub poteſtate electorum imperii, qui commode ad hoc intereſſe poſſint: ita quod unus de archiepiſcopis, & unus de principibus prædictis electoribus, actualem cuſtodiam habeant. Item, quod nulla determinatio in arduis fiet, niſi fuerint præſentes inter patriarchas archiepiſcopos & epiſcopos ſeptuaginta quinque. Item quod deputentur præſidentes ad nutum & placitum noſtrum, & concilium celebretur auctoritate noſtra, ac prout juris eſt, omnia & ſingula auctoritate noſtra & ipſius concilii terminentur. Item, quod antequam fiet aliqua ſeſſio, deputetur congruus terminus, infra quem prælati iterum noſtra & dicti concilii auctoritate vocati, poſſint venire in his omnibus & ſingulis ſupra contentis, cum dictis prælatis & congregatione Baſileenſi & aliis cum quibus opus fuerit, tractandi, ordinandi & concludendi auctoritate apoſtolica, juxta tenorem commiſſionis in litteris noſtris ſub data XVIII. calendas januarii contentæ, plenam & liberam concedimus facultatem. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXIII. XV. cal. febr. pontificatus noſtri anno II.

ALIA FACULTAS

ANNO CHRISTI 1433.

EUgenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio magiſtro Johanni de Mella decretorum doctori notario, ac venerabili fratri Chriſtophoro epiſcopo Cervienſi referendario, nec non dilectis filiis Ludovico S. Juſtinæ Paduanæ, & Nicolao S. Mariæ de Mioniacis Montis regalis diœceſis monaſteriorum abbatibus, oratoribus & nunciis noſtris S. & A. B. Ib. p. 55

Romani pontificis circumſpectioni convenit, nullum officii genus prætermittere, quo pereunti gregi dominico conſulat & ſubveniat, ſed veluti verus vicarius Jeſu Chriſti, qui pro noſtra redemtione in ara crucis ſeipſum hoſtiam obtulit Deo patri, omni ſtudio, induſtria, labore, periculis animarum compati ac illis ſalubriter providere.

Quamvis igitur pro tollenda omnium ſcandalorum & diſſentionum materia, quæ aliquo modo evenire poſſit, pene caput noſtrum aliorum voluntati ſubjecerimus, adhuc majori humilitate ipſum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſequentes, ac voluntatem noſtram pro animarum lucro & ſalute immolantes, decrevimus periculis, quæ ex morbo forſan, quod abſit, ad extrema perducto evenire poſſent, ſalubriter obviare. Si igitur prælati ſeu congregatio Baſileæ pro tempore exiſtentes, ad extrema pervenerint, quod tamen in mentibus bonorum hominum cadere non poteſt, quod nullo modo velint compromiſſum in duodecim prælatis electoribus & ambaſſiatoribus regum & ducum, principum, eo modo & forma, de quibus in litteris noſtris ſub data XV. cal. februarii plenius continetur, permittimus & contentamur, quod alius locus in Almannia, præter Baſileam, pro concilio celebrando & perficiendo per vos deputetur, omnibus tamen & ſingulis, quæ de revocatione attentatorum, conditione loci, cuſtodia, favore, libertate, numero prælatorum, deputationum, & præſidentium vocatione, ac terminis ſtatuendis & aliis, prout de verbo ad verbum in dictis litteris noſtris ſub data prædicta XV. calendas febr. diſtincte continetur, obſervatis. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnat. Dominicæ MCCCCXXXIII. calendis febr. Pontificatus noſtri anno II.

Hæc copia oblata fuit cariſſimo patri domino cardinali & legato in congregatione per magiſtrum Cornelium de Planqua, nomine dominorum oratorum domini papæ MCCCCXXXIII. die X. Martii.

RESPONSIO FACTA

Oratoribus papæ per promotores concilii & nomine ipſorum promotorum.

CUm ſicut ſecundum Gregorium, laudabile diſcretumque eſt reverentiam & honorem exhibere prioribus: ita rectitudinis & Dei timoris eſt, ſi qua in eis indigent correctione, nulla diſſimulatione poſtponere, ne totum, quod abſit, corpus morbus invadat, ſi languor non fuerit curatus in capite. Ib. p. 555

Sacroſancta generalis ſynodus Baſileenſis ad exſtirpationem hæreſis, reformationem eccleſiæ in capite & in membris, pacemque in popu-

lo

☞ lo Christiano procurandam, in Spiritu sancto a quo regitur, auctoritate sacrorum generalium conciliorum Constantiensis & Senensis, nec non & felicis recordationis dominorum Martini papæ V. & Eugenii IV. Romanorum pontificum legitime congregata, considerans dictum dominum Eugenium ex nonnullis per eum causis prætensis, licet, honore suæ sanctitatis salvo, non bene, dissolutionem ipsius sacræ synodi Basileensis, in impedimentum & turbationem bonorum prædictorum, propter quæ ipsa sacra synodus est congregata, ecclesiæque & populi Christiani scandalum gravissimum de facto, cum de jure non posset, attentasse; ipsum dominum Eugenium per suos oratores cum omni honore & reverentia, quatenus dictam dissolutionem prætensam publice & expresse revocaret, ac ipsi sacræ synodo in cooperatione bonorum prædictorum adhæreret, sicut incumbenti sibi apostolatus officio facere tenebatur, supplicari, precari, exhortari, ac moneri fecit; sed ipse etiam per sereniſſimum regem Romanorum & plures alios reges, & principes Christianitatis super his supplicatus, requisitus & exhortatus, præmissis obtemperare recusavit, & quicquid adversus ipsam sacram synodum, ut impediretur, & dissolveretur, apud reges & principes, & prælatos & alios eidem sacræ synodo adhærentes, facere potuit, fecit; non considerans, quod ex quo ipsa sacra synodus pro causis fidei & reformationis ecclesiæ in capite & in membris faciendæ, erat, & est legitime congregata, potestatem recepit & habet immediate a Christo, cui ipse, & quilibet alius Romanus pontifex in præmissis subjicitur, & obedire tenetur, sicut in decreto sacri generalis concilii Constantiensis alias fuit declaratum & definitum. Et cum ipsa sacra synodus tantis malis & scandalis occurrere cupierit, ac cum eo cum mansuetudine, ob reverentiam sedis apostolicæ, procedere intendens, accusata ejus super præmissis contumacia, ad declarationem ipsius contumaciæ procedere distuliſſet, & eum ad faciendum debitum super præmissis diutius expectasset contra eumque postmodum in virtute altissimi, prout justitia suaderet, procedere dispossuisset; tandem ad requisitionem nonnullorum regum, & principum, & electorum imperii, ipsa sacra synodus eidem domino Eugenio terminum XL. dierum, ad revocandum publice & expresse dictam dissolutionem prætensam, & adhærendum ipsi sacræ synodo in operatione tantorum bonorum, pure & simpliciter, ac realiter & cum effectu, peremtorie assignavit. Cum autem dominus Eugenius dicto decreto non satisfecerit, sed ad magis impedien dum executionem bonorum, propter quæ ipsa sacra synodus fuit, & est in Spiritu sancto legitime congregata, Basileam miserit oratores suos, qui in congregatione generali ipsius sacræ synodi, suam ex parte domini Eugenii, ad ostendendum bonam intentionem ejus, ut dicebant, fundandumque per allegationes juris, quod dictam ipsius synodi dissolutionem facere potuit, per orationem fecerunt, & cum hoc quatuor literas bullatas ex parte ipsius domini Eugenii in dicta congregatione generali in medium obtulerunt, petentes & requirentes, quatenus reverendissimi patres in ipsa congregatione existentes, contentis tam in dicta peroratione, quam in litteris per eos, ut præmittitur, oblatis, annuere vellent. Quibus attentis, nos promotores agendorum in hoc sacro concilio Basileensi, considerantes dictum dominum Eugenium litteras suas huic sacro concilio non direxisse sub nomine concilii, & per hoc quod ipsi concilio non adhæreret, ostendere; quod allegata per oratores suos contra dictum concilium multos maxime pusillanimes decipere possent, contra facti & etiam juris divini pariter & humani veritatem, si veritas ipsa ex adverso non manifesteretur, præmissis contra concilium per dictos oratores domini Eugenii propositis, & allegatis duximus respondendum, ut sequitur.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

Et primo, ad illud quod papa non habet judicem in terris, ut dixit primus proponens, & visus est confirmare secundus, cum dixit quod in casu, do quo loquimur, medius judex deest; respondetur, quod, salva reverentia dicentium, ita generaliter & indistincte dictum hujusmodi non potest sustineri, quia decreta sacri Constantiensis concilii, quibus omnino standum est, contrarium determinant in eo quod primo declarant, quod S. synodus in Spiritu-sancto legitime congregata generale concilium faciens, & ecclesiam catholicam repræsentans, potestatem a Christo immediate habet, cui quilibet, cujuscumque status vel dignitatis etiam papalis existat, obedire tenetur, in his, quæ pertinent ad fidem, & ad exstirpationem schismatis, ac reformationem ecclesiæ in capite & in membris. Ex quo manifeste sequitur, quod papa habet in dictis casibus superiorem in terris, scilicet sacrum concilium generale, cui obedire tenetur. Hoc etiam magis demonstratur per aliud decretum ejusdem concilii, ubi decernitur, quod quicumque, cujuscumque conditionis, status, dignitatis, etiamsi papalis existat, qui mandatis, statutis, seu ordinationibus aut præceptis ipsius sacræ synodi, aut cujuscumque alterius concilii generalis legitime congregati, super præmissis, seu ad ea pertinentibus, factis vel faciendis, obedire contumaciter contemserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subjiciatur, & debite puniatur, etiam ad alia juris subsidia, si opus fuerit, recurrendo. Ex quo sequitur manifeste, quod papa habet saltem in casibus prædictis judicem in terris, qui potest ipsum subjicere condignæ pœnitentiæ, & debite punire, ac etiam procedere contra eum secundum alia juris subsidia. Quæ decreta etiamsi numquam fuissent declarata per sacrum concilium Constantiense, nihilominus tamen poterant fundari per auctoritates evangelicas, ac per dicta, & determinationes SS. patrum, & SS. doctorum, ut in responsione per hoc sacrum concilium primis oratoribus dicti domini Eugenii facta plene videri potest. Ad quæ bene faciunt illa quæ habentur in cap. *Sicut* XV. d. & cap. *Sancta* XVI. d. & in cap. *quodcumque*, & in cap. *Omnibus*. XXIV. q. 1. & in cap. *Sunt quidem*, cum duobus capp. sequentibus. Et pro hac sententia facit, quod notatur in §. *Huic etiam* XVII. d. & illa quæ habentur & notantur in cap. *Si papa* XL. d. cum ibi notatis in gloſſa, quæ fuit practicata per concilium Constantiense. Item faciunt notata per archidiaconum & Johannem Andream & omnes doctores modernos in cap. *In fidei*

☞ *favorem* de hære. l. VI. Ex quibus manifeſte probatur, quod papa habet in certis caſibus judicem in terris. Et iſtud dictum, prout fuit allegatum per ipſum primo proponentem, videtur fuiſſe Alvari Hiſpani in prima parte de Statu eccleſiæ, quod in iſta parte communiter reprobatur a doctoribus per jura ſuperius allegata.

ANNO CHRISTI 1433.

Item, ad illud quod propoſuit ſecundus proponens in oratione ſua, quod dominus noſter papa nullam prorſus ex concilii Bononienſis inſtitutione alicujus ſynodi vel ſummi pontificis conſtitutionem violavit, ſatis ſufficienter reſponſum eſt per hujuſmodi ſanctam ſynodum in reſponſione data primis ambaſſiatoribus ipſius domini noſtri. Sed ad rationem noviter factam per prædictum proponentem, qui dicit, quod quemadmodum eadem ſynodus potuiſſet communi conſenſu conſtitutionem illius c. *Frequens* expreſſe revocaſſe, ſicut expreſſe inſtituit, cum nihil ſit tam naturale, quam ut unumquodque vinculum ſolvatur, quo ligatum eſt: ita potuit tacito conſenſu, ſaltim quoad illam vicem, conſtitutionem illam facto revocaſſe; cum facta potentiora ſint verbis, & tacitum ab expreſſo regulariter non differt ſecundum legitimas ſanctiones. Reſpondetur quod, ſalva reverentia allegantis, hoc nullo modo poteſt ſuſtineri de jure, quia actus univerſitatis ſecundum communem ſententiam omnium doctorum, tam canoniſtarum, quam legiſtarum, pro quo videtur caſus in c. *In geneſi* de elect. & ibi notatur per Innocentium & omnes doctores. Ideo ſequitur quod prædictum c. *Frequens*, ſicut, collegialiter fuit inſtitutum, ita neceſſarium fuit quod collegialiter revocaretur per ſacrum concilium, & ſic per omnes prælatos mundi ſingulariter & diviſim, tacite nec expreſſe potuit revocari. Et hoc expreſſe dicit Innocentius & omnes doctores poſt eum in cap. *Bonæ* 11. de poſtu. præla. ubi dicit quod actus geſti ab univerſitate, non poſſunt per ſingulos ut ſingulos revocari. Ex quo ſequitur, quod ad hoc quod c. *Frequens* in concilio Conſtantienſi editum, potuiſſet revocari tacite vel expreſſe, neceſſarium fuit quod fuiſſent prælati congregati Baſileæ per modum univerſitatis, & faciunt notata per Johannem Andream in cap. 1. de his quæ fi. a ma. par ea. Nec obſtant notata per doctores in dicto capitulo *Cum nobis olim*, quoniam potius faciunt contra allegantem, quam pro ipſo, quod probatur manifeſte ex eo, quia Innocentius & omnes doctores ibidem dicunt, quod in termino ſtatuto a jure, ſeu in fine termini juris, ſi minor pars præſens eligit, tunc valebit electio, majoris partis abſentia non obſtante art. 65. d. 3. c. finali. Immo in iſto caſu unus ſolus præſens eligere poterit, aliis non expectatis, quia terminus a jure præfixus interpellat, de locato potuit. Præterea notata per doctores in dicto c. *cum nobis olim* loquuntur in caſu, in quo terminus eſt aſſignatus ad inchoandum & finiendum negotium electionis, & in caſu noſtro terminus poſt eſt aſſignatus ad finiendum concilium generale.

Præterea notat Johannes in cap. *Quamvis* de of. ord. lib. 6. & in cap. *præſentium* de teſtibus eodem li. & cap. *cum in eccleſiis* de præben. eodem li. quod licet in caſu electionis prælati, & in caſibus in dictis juribus expreſſis, præſentes non poſſunt procedere de jure, niſi vocatis abſentibus, in aliis tamen caſibus præſentes procedere poſſunt ſine abſentibus; ſed caſus celebrationis concilii generalis non eſt de præmiſſis in dictis juribus expreſſis. Igitur in toto præſentes procedere potuerunt abſque abſentibus in termino eis aſſignato non venientibi.. Ned obſtant notata in dicto c. *cum nobis olim*, quia procedunt in caſu electionis, qui exprimitur in c. *quamvis* of. ord. l. 6. in quo & in aliis tribus expreſſis in dictis c. eſt ſpeciale, quod præſentes abſentibus non vocatis poſſunt procedere. In aliis autem caſibus, de quibus eſt caſus celebrationis concilii generalis eſt contrarium regulare, ut patet per Johannem Andream, ubi ſupra.

ANNO CHRI 143

Item, non obſtat quod prædictus proponens dicit in oratione ſua, quod dato quod finis ſeptenii a die diſſolutionis ſynodi Senenſis, fuiſſet principium celebrationis novi concilii tamen ex hoc non concluditur, quod poſt ſeptennium poſſint prælati quocumque convenire pro concilii celebratione. Nam ex hoc ſequeretur abſurdum, quod quandocumque, etiam poſt triennium, poſt terminum compararent aliqui prælati etiam pauciſſimi, quod poſſent, aliorum contumacia accuſata, procedere ad concilii celebrationem, & toti orbi legem dare, quo nihil abſurdius ſecundum ipſum, quia ex quo in termino minime comparuerunt, non poteſt aliquis eorum dici negligens. Ad quod reſpondetur, quod iſte non eſt caſus noſter, quia in termino ad celebrationem hujus concilii aſſignato, erant in Baſilea aliqui prælati, & aliqui doctores, & magiſtri egregii, cum quibus inchoatum fuit, & inchoari potuit concilium inchoatum priuſquam dominus Eugenius diſſolutionem prætenſam feciſſet. Unde ex quo concilium erat inchoatum, non fuit licitum ipſi domino Eugenio illud diſſolvere, nec ad alium locum mutare, obſtante ſibi dicta conſtitutione *Frequens*.

Præterea præſuppoſito etiam ſine præjudicio veritatis, & non conceſſo, quod nullus prælatus veniſſet in termino, & concilium non fuiſſet inchoatum, adhuc prædictus dominus Eugenius non potuit diſſolvere iſtud ſacrum concilium, prout de facto nec fecit; nec potuit mutare ad civitatem Bononienſem eo modo quo mutavit, cum hoc eſſet manifeſte contra prædictum c. *Frequens*, ac etiam contra concilium Senenſe, quod ſtatuit concilium debere celebrari in Baſilea, ad reformationem eccleſiæ in capite, & in membris faciendam. E ſic in caſu in quo dominus Eugenius ſubjicitur dicto concilio Senenſi, ipſe, ut ſubditus, ordinationem loci dicti concilii, per ſuum ſuperiorem factam, mutare non potuit, ut dicunt jura, quoniam inferior legem ſuperioris tollere non poteſt, vel illi derogare, c. *ne Romani*. de elect. in Cle.

Et cum dicitur per dictum oratorem, quod aſſignatio loci perdidit ſuam efficaciam poſt lapſum terminum, ex quo prælati, cum quibus poſſet inchoari & celebrari concilium, in termino non venerunt. Reſpondetur hoc non eſſe vetum, etiamſi nulli prælati veniſſent in termino, quoniam in ordinatione concilii celebrandi, ſunt duo; primum quod concilium celebretur in loco aſſignato, ſecundum quod

in

in termino etiam assignato. Unde licet secundum non possit impleri, lapso termino assignato, quando prælati non venerunt in illo; primum tamen potest impleri lapso dicto termino, & sic durat effectus assignationis dicti loci, post lapsum dicti termini, articulo eorum quæ habentur in c. *cum dilecti* de do. & con.

ANNO CHRISTI 1433.

Ad absurditatem allegatam respondetur, quod ista absurditas non sequitur ex conclusione jam dicta, quia magna differentia est quod aliqui prælati, licet pauci, veniunt in termino, vel infra breve tempus post terminum nullus prælatus venit: quia in primo casu nulla potest sequi absurditas: in secundo tamen casu licet possit sequi absurditas, tamen hoc nihil ad propositum, cum iste non sit noster casus; immo, ut dictum est, in termino aliqui prælati & magistri & doctores fuerunt; & post terminum infra breve tempus plures venerunt, & successive fuit hujusmodi sacrum concilium per Dei gratiam in augmento notabili prælatorum, doctorum & magistrorum. Nec etiam obstat glossa in l. *Celsus* ff. de arbitris, quæ videtur firmare, quod si per me non stetit, quominus in termino debito satisfacerem, opus est nova interpellatione ad hoc ut in mora constituar. Quia licet glossa hoc dicat, tamen de hoc sunt opiniones inter doctores legistas, quia aliqui doctores tenent contra, quod in isto casu non sit opus nova interpellatione. Sed dato quod dictum glossæ esset verum; nihil tamen ad propositum nostrum, quia legitur in casu, ubi non stetit per illum qui habebat satisfacere, quominus in termino satisfaceret, & sic non fuit constitutus in mora, nec in negligentia. Sed nos loquimur in casu ubi notorie & manifeste prælati absentes pro majori parte fuerunt constituti in notoria mora & negligentia in non veniendo ad hujusmodi sacrum concilium, cum dies statuta interpellabat eos, & ultra hoc, multi eorum fuerint specialiter vocati per hujusmodi sacrum conc. ante prædictam prætensam dissolutionem.

Nunc restat respondere ad aliam novam rationem per prædictum proponentem, in qua dicit, quod loci mutatio facta per dominum Eugenium, expresse non comprehenditur in illa constitutione *Frequens*. Providet enim in duobus dumtaxat casibus, primus cum instat causa rationabilis mutandi locum concilii congregandi, & in isto casu præstatur papæ facultas ipsum locum mutandi cum consensu & subscriptione dominorum cardinalium aut duarum partium. Secundus est in electione loci subsequentis concilii, quæ debet fieri per summum pontificem, approbante & consentiente concilio, ante finem cujuscumque concilii. Casus autem noster est tertius ibi non comprehensus, scilicet cum justissima causa instat mutatio loci jam principiati seu congregati. Cum ergo in isto casu non adimatur potestas papæ & cardinalibus locum mutandi, justissima causa suggerente, videretur tacite data potestas, quia casus omissus relinquitur dispositioni juris communis. Sed respondetur, quod ad hoc non potest dari melior responsio, quam ipsemet proponens dat in sua oratione, scilicet quod illa constitutio *Frequens* licet expresse non provideat, per quem debeat locus concilii actualiter congregati mutari, satis tamen potest ex mente istius colligi. Nam si locus concilii subsequentis debet eligi & deputari per papam, concilio approbante & consentiente, potius debet requiri consensus concilii actualiter congregati in mutatione ipsius conc. cum magis possit inquietari ipsum concilium in mutatione loci data congregatione, quam in electione loci concilii subsequentis. Et ista ratio est multum fortissima ac urgentissima, cum arguatur ex mente ipsius constitutionis *Frequens*, & a fortiori juxta illa, quæ habentur in cap. *Si postquam* de elect. l. 6. & in cle. 1. de elect. & in multis aliis infinitis juribus; nec ad istam rationem potest dari vera ac sufficiens responsio: quia licet prædictus proponens dupliciter ad dictam rationem nitatur respondere, salva tamen pace sua, neutra de suis responsionibus potest sustineri. Et prima responsio, in qua primo nititur respondere, quod prædicta consideratio procederet, ubi congregatio prælatorum fuisset sufficienter facta, respondetur quod in ipsis pauciissimis prælatis venientibus in termino ad istum locum de Basilea, residet totum jus concilii, cum in tali casu totum jus universitatis seu concilii resideat etiam in uno, juxta illa quæ leguntur in cap. *Gratum*. de post præla. nec de essentia concilii generalis est multitudo maxima prælatorum, ex quo negligunt vel nolunt venire in termino assignato. Facit c. *Guillisani patricius* 23. q. 4. 11. Et ad hoc propositum B. Isidorus l. conciliorum dicit, quod in concilio generali habet locum illa auctoritas Christi, quod *ubi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, & ego ibi sum in medio ipsorum*; & sic ex quo totum jus seu potestas tota fuit in prælatis tunc congregatis Basileæ, est clarum quod sine eorum consensu non poterat fieri mutatio loci. Et si forte dicatur, quod licet hoc possit dici de jure, tamen non videbatur totaliter honestum, quod hoc fieret cum consensu tam paucorum prælatorum.

Ad quod respondetur dupliciter. Primo, quod in isto casu non erat consideranda paucitas prælatorum, sed potius erat consideranda potestas quæ in eis residebat. Et cum dominus Eugenius prædictam congregationem prælatorum hic Basileæ fiendam posse suo impedivit multis modis & viis, secundum quod toti mundo notum est, ex culpa sua non debet reportare commodum. Nec est verum dici, prout allegat prædictus proponens, quod domini cardinales, quorum consensu & subscriptione prædictus dominus Eugenius dictam mutationem fecit, computatis episcopis, presbyteris, & diaconibus, essent numero plures & majoris auctoritatis, quam illi etiam pauciissimi prælati, qui erant congregati in hac urbe Basileensi tempore mutationis loci; quia certum est quod prædicti domini cardinales non faciebant concilium generale repræsentans totam ecclesiam universalem, sicut faciebant illi prælati etiam pauci, qui tunc temporis erant hic Basileæ congregati, ut supra fuit probatum. Nec est verum dici, quod hujusmodi dubii declaratio in isto casu spectaret ad solum papam cum cardinalibus, quia etiam spectabat ad concilium generale jam congregatum, ut colligitur ex mente prædictæ constitutionis *Frequens*, ut supra fuit dictum. Nec obstant illa quæ habentur in c. *per venerabilem*. qui fi. sunt legi. quia licet verum sit, quod

☞ quod dubia quantumque arduiſſima & obſcura, ipſe dominus papa cum ſuorum dominorum cardinalium conſilio & aſſenſu declarare habet, quando dubia emergunt, concilio generali non congregato, cum illa dubia non pertinent ad concilium generale: quoniam quoad hoc eſt intelligendum verum, quando dubia emergunt in his in quibus papa non ſubjicitur concilio generali, & cum concilium generale non eſt congregatum; alias autem eſt ſecus, ut in caſu, de quo agitur; quoniam ad ſuperiorem pertinet interpretatio legis ipſius, & non ad inferiorem, Cle. *Ne Romani* de elect. Item, nec ſecunda reſponſio poteſt ſuſtineri, in qua dicitur, quod ex cauſa rationabili poteſt papa expreſſe venire contra conſtitutionem concilii, etiam univerſalem eccleſiæ ſtatum concernentem, ut ſentit Innocentius & omnes ſcribentes poſt eum in c. *Quanto* de conſuetudine, Et etiam quia licet verum eſt, quod hoc dicat Innocentius & alii doctores ibi; tamen gloſſa & doctores videntur notare contrarium in c. *Quæ ad perpetuam* 25. q. 1. & in c. *Propoſuit* de conceſſione præben. ubi notatur, quod contra conſtitutionem concilii univerſalem ſtatum eccleſiæ concernentem, papa non poteſt venire, nec etiam diſpenſare; & cum diſpenſatio non debeat fieri niſi ex cauſa, ſequitur quod ex mente gloſſarum, & doctorum eſt, quod etiam ex cauſa papa non poteſt venire contra. Ad hoc bene facit prædictum c. *Quæ ad perpetuam* 25. q. 1. & c. *Sancta* 18. d. & quod notat ibi Hugutius, Et iſta videtur communior ſententia doctorum, canoniſtarum, & quicquid in hoc paſſu ab antiquis olim opinatum fuerit, hodie tamen determinatum eſt per eccleſiam, papam in dictis caſibus ſubjici concilio generali, ut patet per decretum ſuper hoc factum in concilio Conſtantienſi; ex quo ſequitur, papam non poſſe adverſus decreta dicti concilii aliquid immutare in caſu de quo agitur, cum de reformatione eccleſiæ in capite agatur. Sed dato, ſine præjudicio veritatis, quod dictum domini Innocentii in prædicto c. *Quanto* de conſuetudine eſſet verum; verumtamen in caſu iſto non poteſt dici, quod hujuſmodi mutatio fuiſſet facta per Eugenium ex legitima cauſa & aliis nota, quia per decreta hujuſmodi ſacri concilii, facta in ſecunda ſeſſione declaratur ac determinatur, quod talis mutatio loci nullo modo potuit fieri per dominum Eugenium, nec etiam prorogatio termini. Ex quibus decretis ſequitur, quod mutatio loci talis non fuit facta ex legitima cauſa, nec etiam nota fuit aliqua cauſa huic ſacro concilio, quia ſi aliis illa cauſa debet eſſe nota ſecundum Innocentium, a fortiori dubuerat eſſe nota concilio generali. Item, determinatio hujus dubii, quod dominus Eugenius fecerat hujuſmodi mutationem loci ex legitima cauſa, non eſt dicendum quod ſpectaret ad ipſum dominum Eugenium, ſed potius ad hujuſmodi ſacrum concilium. Et ratio eſt duplex, quia in concernentibus univerſalem ſtatum eccleſiæ, concilium generale majus dicitur, quam papa, ut colligitur manifeſte ex predicto c. *Sicut* 15. d. tam in principio textus quam in fine, ubi hoc etiam notavit Hugutius & Archidiaconus, & per conſequens ad concilium ſpectabat determinatio hujuſmodi dubii. Et hoc eſt quod vult dicere glo. quod papa non poteſt revocare ſtatura concilii generalis circa articulos fidei, & generalem eccleſiæ ſtatum. Et in talibus loquitur textus in prædicto c. *Sicut*, cum dicit ibi B. Gregorius loquendo de conciliis generalibus: Hæc tota devotione amplector, & integerrima approbatione, ſtudioſe, ſcilicet in his quæ ad fidem pertinent & ad generalem eccleſiæ ſtatum, ſecundum omnes doctores ibidem; & in iſto caſu ſecundum mentem decretorum SS. patrum, & communem ſententiæ doctorum, potius ſtandum eſt ſententiæ ſeu determinationi concilii generalis, quam ſententiæ papæ, ſecundum quod notatur per doctores ultimo ſcribentes in §. *In iſtis* 4. d. Et manifeſte probatur ex juribus ſupra allegatis. Et hoc idem tenent doctores ultimo ſcribentes in c. *Sancta* 16. d. ſequendo opinionem & intellectum Hugutii, quam ibi poſuit. Secunda ratio eſt, quia contra rationem etiam naturalem videtur, quod papa declararet cauſam eſſem legitimam illius mutationis quam ipſe fecit; quia tunc videretur eſſe judex in facto ſuo proprio, præſertim quia ſi hoc eſſet veram, ſemper papa poſſet facere contra conſtitutiones concernentes univerſalem ſtatum eccleſiæ, quia ſemper diceret ſe facere ex legitima cauſa & aliis nota, & ſemper hoc allegaret ad juſtificandum factum ſuum, etiam ſi non eſſet verum; quod nullo modo eſt fatendum: quia hoc eſſet contra decreta SS. patrum, & ſacrorum conciliorum, quæ ſuperius fuerunt allegata, & hoc tenderet ad deſtructionem univerſalis eccleſiæ ſtatus. Nec obſtat illud quod allegatur, quia auctoritas papæ intelligitur excepta, ut in c. *Significaſti* de elect. quia hoc verum eſt, præter quam in caſibus concernentibus fidem vel generalem ſtatum eccleſiæ, quia in iſtis auctoritas papæ non intelligitur excepta, cum contra talia papa non poteſt venire, ut ſupra fuit probatum. Item, iſtud dictum, quod auctoritas papæ intelligitur excepta, etiam debet intelligi, præter quam in caſibus declaratis per decreta concilii Conſtantienſis, ſecundum illa quæ fuerunt ſæpius deducta. Nec obſtat etiam quod dicit prædictus reſpondens, quod ſi illa conſtitutio *Frequens* concerneret univerſalem ſtatum eccleſiæ, quoad celebrationem conciliorum, non tamen quoad loci deſtinationem, vel mutationem; cum in quolibet loco congruo poſſit eccleſia reformari. Ad quod reſpondetur, quod deſtinatio loci, ſeu ejus mutatio, eſt acceſſoria ſuo principali, & debet ſequi naturam principalis. Et quia celebratio concilii concernit univerſalem ſtatum eccleſiæ, ut ſupradictum eſt, ideo videtur dicendum, quod deſtinatio loci vel ejus mutatio, tamquam acceſſoria ſuo principali, reſpectu principalis cui adhæret, aliquo modo concernat nniverſalem ſtatum eccleſiæ, cum in acceſſoriis adhærentibus & connexis id juris ſit quod eſt in principali, ſecundum quod omnia jura dicunt. Et hoc propoſitum cavetur in decreto concilii Conſtantienſis, quod ſi papa non obediat concilio generali in dictis caſibus & in pertinentibus ad eos, per ipſum concilium puniatur; & ille, ad quem ſpectat judicare de principali, debet etiam judicare de acceſſoriis & eidem adhærentibus. Et ad id reſpondetur ad unum dictum, in quo proponens fecit magnum fundamentum, quod papa omnia poteſt, clave diſcretionis non errante, ut dicit Innocentius in c. *Quanto* de Jurejur. quia iſtud dictum fatendum cum tempe-

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

peramento; quod ponitur communiter per doctores, ſcilicet, quod poteſtatis plenitudo eſt in papa; ita tamen quod non erret: ſi tamen erret, hoc habet corrigere concilium, apud quod eſt plenitudo poteſtatis tamquam in fundamento; nec in hoc poteſt papa per ſuas conſtitutiones vel alio modo facere reſiſtentiam, quia hoc eſſet ſubvertere ſtatum eccleſiæ; quod papa non poteſt facere, ut in juribus ſuperius allegatis. Et cum in caſu de quo agitur, agatur de reformatione eccleſiæ, & ſic ſumus in caſu in quo papa ſubjicitur concilio generali, patet quod illud, quod papa omnia poteſt, &c. fallanciam recepit in caſu, de quo nunc agitur, quia eſt de pertinentibus ad caſus expreſſos in dicto decreto concilii Conſtantienſis.

Item, dicit dictus orator, quod dominus Eugenius in cauſa tam ardua, cauſante infirmitate ſua, non cogebatur conſtituere legatum vel alium. Ad quod reſpondetur dupliciter. Et primo, quod ſuppoſito & non conceſſo, quod non cogeretur conſtituere procuratorem vel legatum, quia legatum voluntarie conſtituit, videlicet reverendiſſimum dominum cardinalem S. Angeli, illum revocare non potuit, attento quod in hoc concilio agebatur & agitur de reformatione eccleſiæ in capite & in membris. Et ſic ſumus in caſu in quo ipſe dominus Eugenius ſubjicitur judicio concilii, quod in ipſum invitum poteſt reddi ff. de ver. obliga. l. *Inter ſtipulantem* §. 1. Præterea conſtat ſecundum relationem medicorum, quod impedimentum infirmitatis domini Eugenii eſt perpetuum, vel ſaltem duraturum ad magnum tempus, in quo caſu etiam in arduis cogitur conſtituere procuratorem c. *Si ægrotans* 5. q. 3. faciunt notata in c. *querelam* de procuratoribus.

Nunc reſtat reſpondere ad quatuor inſtructiones ſeu petitus pro parte ipſorum oratorum propoſitos, ac etiam ad contenta in prædictis quatuor bullis per ipſos præſentatis, & primo per ordinem reſpondentur ad prædictas quatuor inſtructiones ſeu petitus.

Et primo ad primum petitum, qui fuit de mutando locum concilii ad civitatem Bononienſem. Reſpondetur quod iſte petitus jam fuit oblatus per alios oratores domini Eugenii prima vice venientes, & iſte petitus non fuit admiſſus, immo fuit totaliter repulſus per hujuſmodi ſacrum concilium prædictis primis oratoribus: quas rationes ſacrum concilium hic vult haberi pro repetitis. Et nunc etiam de præſenti hujuſmodi ſacrum concilium reſpondet, quod talis petitus nullo modo eſt admittendus propter multas rationes ſeu cauſas. Prima, quia hoc eſt contra prædictum decretum *Frequens* concilii Conſtantienſis, ac contra etiam decreta hujuſmodi ſacri concilii, contra quæ hujuſmodi decreta ſancta ſynodus nullo modo intendit venire, nec in toto, nec in parte, ſed ipſa inviolabiliter obſervare. Item, quia notorium eſt, quod prædicta civitas Bononienſis de præſenti non poteſt dici tutus locus pro concilio celebrando: immo notorie eſt locus non tutus, propter multas cauſas. Primo, quia populus Bononienſis eſt valde ſuſpectus ac rixoſus, ac nuſquam & numquam in eodem ſtatu permanet; ac etiam inter majores ipſius civitatis Bononienſis ſunt partialitates & inimicitiæ maxime capitales; & una pars de ipſis partialitatibus eſt extra Bononiam, & nititur totis viribus capere prædictam civitatem, vel ſaltem expellere aliam partem ſibi contrariam de civitate Bononienſi.

Item in circuitu dictæ civitatis & ejus comitatus ſunt maximæ guerræ, propter quas prædicta civitas redditur ſatis ſuſpecta: immo ſatis dubitatur de mutatione ejus ſtatus. Item, quia propter prædictas guerras nullo modo patet tutus acceſſus ad prædictam civitatem. Et ultra hoc ibi eſt maxima penuria omnium neceſſariorum, & maxime eſt penuria in blado & vino; & per conſequens ſequitur quod talis mutatio ad prædictam civitatem nullo modo eſt concedenda, etiamſi non eſſet contra decreta concilii Conſtantienſis.

Ad ſecundam inſtructionem, quæ fuit, quod ſi votis juſtiſſimis ſuæ ſanctitatis in hac parte acquieſcere non velimus, contenta eſt ſua ſanctitas, ut alium locum in regione Italiæ congruum & non ſuſpectum una vobiſcum eligamus, & in eo, ſervatis prædictis in prima inſtructione, videlicet ſuper revocatione attentatorum, & reductione Bohemorum, ex nunc fundetur concilium generale, ſed iſtud ibidem continuare intelligatur, Reſpondetur, quod hanc ſecundam inſtructionem hæc ſancta ſynodus non admittit, nec etiam admittenda eſt propter rationes ad primam inſtructionem datas, quia ad id hoc eſſet contra prædictum decretum *Frequens* concilii Conſtantienſis, ac etiam contra decretum concilii Senenſis, & etiam contra decreta hujus ſacri concilii. Item, quia hodiernis temporibus, peccatis exigentibus, in tota Italia ſunt magnæ guerræ & diſcordiæ, ac etiam eſt penuria omnium neceſſariorum. Item, hujuſmodi ſecunda inſtructio non eſt admittenda in eo, quod petit in ea revocari attentata. Ex quo ſequeretur hujuſmodi ſanctam ſynodum erraſſe in his quæ fecit, quod nullo modo dicendum eſt, ut infra oſtendetur; ac etiam ex eo quod vult, quod ex nunc fundetur concilium generale, quia ex hoc ſequeretur, quod antea non fuiſſet hæc ſancta ſynodus Baſileenſis ſacrum concilium, quod erroneum eſt dici, & eſt manifeſte contra decreta & determinata per hujuſmodi ſanctam ſynodum Baſileenſem. Et ſi ſic eſſet, prout præſupponit iſta ſecunda inſtructio, quod ex nunc debet fundari concilium generale, tunc concilium, quod antea non erat hic Baſileæ, non poterat dici, quod in alio loco, ad quem mutaretur, continuari intelligatur, prout dicitur in iſta ſecunda inſtructione.

Ad tertiam inſtructionem, quæ fuit, quod, ſi non velimus in hoc deſiderio ſuæ ſanctitatis acquieſcere, parata eſt ſua ſanctitas, ad omne ſcandalum tollendum, ut res iſta, an juſte poſtulet, committatur arbitrio XII. prælatorum hic exiſtentium, neutri parti ſuſpectorum, &c. Et ſi declaraverint petitionem ſuam ſuprafactam eſſe juſtam, fiat in Dei nomine concilium in Italia cum modis ſanctis. Si autem declaraverint fuiſſe utilius Chriſtianitati, ut fiat in Almannia, quod in Dei nomine eorum arbitrium obſervetur, cum modis & conditionibus in ſequenti inſtructione referandis. Reſpondetur, quod talis inſtructio non eſt admittenda, nec admittitur per hujuſmodi ſanctam ſynodum propter multas cauſas ſeu rationes, primo, quia hoc eſſet derogare auctoritati concilii Conſtantienſis & hujuſmodi ſacri concilii, ſi tale compro-

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

promiſſum, prout petitur, fieret Secundo, quia de jure non poteſt compromitti per prælatos ſeu per univerſitatem prælatorum ſuper re certa & indubitata; ſicut eſt iſta, ſuper qua petitur fieri compromiſſum, ſicut hoc manifeſte probatur tam per decreta concilii Conſtantienſis, quam etiam per decreta hujuſmodi ſacri concilii. Tertio, quia ſi tale compromiſſum fieret, prout petitur, quaſi dubium videretur fieri ſuper poteſtate immediate tradita a Chriſto conciliis generalibus, in caſibus declaratis per decreta concilii Conſtantienſis. Et hoc non videtur fieri poſſe, de jure, cum ſuper jure divino, ſeu contra jus divinum non poſſet fieri compromiſſum, ut jura dicunt. Quarto, quia veriſimiliter creditur, quod compromiſſarii numquam vel ſaltem tarde concordabunt. Et ſic interim negotia expedienda in concilio non expedirentur, & tranſſiret tempus in vanum, & nihil boni fieret; ideo hoc nullo modo videtur concedendum.

Ad quartam & ultimam inſtructionem, quæ fuit, quod ſi hujuſmodi ſancta ſynodus ad prædicta induci non poſſit, quod ſanctitas ſua contulit nobis facultatem eligendi una vobiſcum locum in Almannia propinquum vel remotum huic urbi Baſileenſi, ubi generale concilium continuari intelligatur quoad reformationem eccleſiæ ibidem fiendam, his tamen adjectis, ut in hac urbe Baſileenſi firmetur concilium & continuetur, quoad Bohemorum reductionem; & etiam, ſi nobis exiſtentibus in hac ſancta ſynodo videbitur, quoad pacem in populo Chriſtiano reformandam & procurandam. Sed certis cauſis animum ſuæ ſanctitatis moventibus, eccleſiæ reformationem vult differre ad locum, prout dictum eſt, eligendum, ſervatis tamen ſemper certis modis & conditionibus, prout in bullis dicti domini Eugenii præſentatis per ipſos oratores huic ſacræ ſynodo continetur; præcipue, quod hinc inde fiat attentatorum revocatio, prout in prima inſtructione prælibatum eſt. Reſpondetur, quod talis inſtructio non videtur rationabiliter admittenda. Ideo hæc ſancta ſynodus eam non admittit propter multas rationes: primo, ex eo quod petit, quod revocentur attentata per hujuſmodi ſacrum concilium a tempore primæ ſeſſionis, quod nullo modo poteſt concedi, nec fieri debet, propter multas cauſas ſeu rationes; primo, quia propter hoc derogaretur Spiritui ſancto, in quo hujuſmodi ſacrum concilium eſt legitime congregatum. Item, quia per hoc derogaretur auctoritati ac poteſtati immediate traditæ a Chriſto huic ſacro concilio generali. Item tertio, quia propter hoc derogaretur non ſolum auctoritati hujuſmodi ſacri concilii, ſed etiam auctoritati omnium generalium conciliorum tam præteritorum, quam futurorum, quod nullo modo poteſt fieri. Quarto, quia hoc eſſet contra determinationes & decreta ſanctorum patrum ac ſanctorum doctorum, quæ decreta & auctoritates pro majori parte allegantur in reſponſione data per hujuſmodi ſacrum concilium primis ambaſſiatoribus domini noſtri papæ; in quibus cavetur, quod ſtatuta ſeu decreta ſanctorum conciliorum omnino ſervanda ſunt, & de his non licet diſputare reprobando, vel dubitare an juſta ſint, vel non, ſecundum illa quæ habentur & notantur per doctores in c. *Quis neſciat*. 9. d. ad quod benefacit c. *Majores*. 24. q. 1. Quinto, quia per hoc videretur hujuſmodi ſacrum concilium fateri ſe erraſſe in omnibus decretis factis ſeu promulgatis per hujuſmodi ſacrum concilium, & per conſequens cum aliqua decreta de prædictis tangant fidem, ac illa, quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem animarum, videretur hujuſmodi ſancta ſynodus fateri ſe in reſpicientibus fidem & ſalutem animarum erraſſe; quod nullo modo fatendum eſt, nec credendum, quod Spiritus ſanctus, a quo hujuſmodi ſacrum concilium dirigitur, hæc permitteret.

Item, cum verbum revocare attentata, ſonet male, quia attentata dicuntur, quaſi de facto & non de jure præſumta ac facta; ſequeretur quod per talem revocationem hujuſmodi ſancta ſynodus fateretur ſe non habuiſſe poteſtatem de jure, ad faciendum ſeu promulgandum prædicta decreta, & per conſequens hujuſmodi concilium nullam habuiſſet poteſtatem, & per conſequens non fuiſſet nec eſſet concilium generale, quod erroneum eſt dici, ac abominabile cogitari, ſecundum quod multipliciter fuit probatum in reſponſione præallegata, data primis ambaſſiatoribus domini noſtri. Ideo talia nullo modo debuiſſent peti ab hujuſmodi ſacro concilio, ſecundum quod patet per rationes ſupra allegatas.

Item, hujuſmodi ſancta ſynodus hanc quartam inſtructionem decernit non admittendam, quia continet multos modos ac conditiones inducentes ſcandala, ac impedientes veram & completam reformationem eccleſiæ Dei in capite & in membris, & propter alias multas rationes, quæ infra ponuntur in reſponſione ad contenta in prædictis quatuor bullis, per ipſos oratores præſentatis.

LITTERÆ

Decani & quorumdam canonicorum Trevirenſium ad concilium.

Concilii implorant auxilium adverſus exactiones Ulrici de Manderſcheit, quem in archiepiſcopum elegerant.

REverendiſſimis ac reverendis in Chriſto patribus & dominis, venerabilibuſque, egregiis & præſtantiſſimis viris in ſacroſancta generali Baſileenſi ſynodo univerſalem eccleſiam repræſentantibus, in Spiritu ſancto legitime congregatis, dominis noſtris metuendiſſimis. Ib. p. 571

In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, patris orphanorum & judicis viduarum orthodoxæ fidei & Chriſtianæ religionis, reverendiſſimis, immo SS. patribus, præſulibus, patriarchis, optimis doctoribus, legatis ac judicibus in ſacroſancta ſynodo Baſileenſi per Spiritum ſanctum legitime congregatis, & univerſalem eccleſiam repræſentantibus, humiles filii Tilmannus de Indagine decanus, Ægidius Urabe archidiaconus major, Henricus de Dinia, Conrardus de Brnusberg cuſtos, Nicolaus de Bruck, Philippus de Siirch, Johannes Grifflenclar celerarius, canonici eccleſiæ Trevirenſis, non immerito lugentes, cum humilitate provoluti filialem obedientiam, debitam reverentiam, errores confutare, inimicos Chriſti debellare, pacem procurare, eccleſiam conſervare, judicium facere, miſericordiam diligere, & cum Deo

ANNO CHRISTI 1433.

☞ Deo semper ambulare. Et benedictus Deus & pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totus consolationis, quoniam jam consolatur nos in omni tribulatione nostra, dum altitudo sapientiæ & scientiæ Dei, cujus fons in excelsis scaturiens, cujus jucundus impetus super cœlestem lætificat civitatem, cujus sicut investigabiles viæ, ita & incomprehensibilia judicia, vobis potestatem contulit judicium facere, cum inquit: *Sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.* Et sane nihil eo jocundius arridet oculis, nihil eo mulcebrius nostris auribus citharizat, quam quod præclara dilucidatio vestræ prudentissimæ providentiæ, in cunctisque sæculis judicet, discutiat & terminet. Quapropter in dictæ ecclesiæ Trevirensis forma seu figura more lactantium filiorum, cum fiducia filiali ad ubera matris confugientium, familiari quodam eloquio, ipsius sacrosanctæ synodi dominationem velut deificam singulariter implorando, dicimus cum propheta: *Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta.* Et sequitur: *Longe ab homine iniquo & doloso eripe me, quoniam tu es fortitudo mea, & refugium meum, & liberator meus.* Et rursum: *Apprehende arma & scutum, & exurge in auxilium mihi.* Jam jamque Trevirensis civitas, quæ tempore Abrahæ legitur fundata, & ante Romam annis mille trecentis constructa, & post Romanam ecclesiam quasi prima Christo ascripta, sedet sola & quasi viduata, plorans facta est sub tributo, nec est qui consoletur eam, quoniam amici ejus spreverunt illam, & facti sunt ei inimici, prout rei sequentis eventus luce clarius explanabit.

Est namque verum, quod per mortem bonæ memoriæ domini Ottonis quondam archiepiscopi novissime defuncti, sede vacante, factis fiendis, & observatis observandis, jure & laudabili more consuetis a tanto tempore, quod non est memoria hominum de contrario, domini canonici numero quatuordecim, capitulum facientes, ad electionem futuri pastoris processerunt, quorum undecim in numero seniores, majorem partem & saniorem capituli facientes, in venerabilem virum dominum Jacobum de Siirch, dictæ ecclesiæ canonicum & scholasticum, voces suas direxerunt, ipsumque in suum & dictæ ecclesiæ Trevirensis archiepiscopum elegerunt, præfecerunt & erexerunt cum solemnitatibus & ritibus in talibus fieri consuetis. Cumque vero dictus electus cum duobus canonicis concapitularibus ingressus fuisset Urbem, a SS. domino nostro papa Martino cum ea, qua decebat, reverentia confirmationem petiturus, ipse dominus papa, cum debita tamen reverentia loquendo, in favorem domini Rabani episcopi Spirensis, ipsum Rabanum instituit archiepiscopum, nullo tamen examine facto; aut quocumque impedimento potente seu valente dictam electionem vitiare interjecto, in quo quamplurimum conspexit capitulum se fuisse & esse læsum; attento, quod SS. domini summi pontifices, dicti etiam SS. domini Martini prædecessores, semper affectuosissimi, & per effectum probatissimi, hujusmodi electionibus confirmationes, omni cessante varietate, velut rationabile quid impenderunt, & eadem ratas habuerunt. Sed, proh dolor quoniam hoc gravamen geminatam pestem induxit, pro eo quod sede, ut præmittitur, vacante, nobiles, comites, barones, oppidani, castellani, ausu prophano ac sacrilega imrusone adscripserunt sibi oppida, castra, nullas, & quam ecclesiæ Trevirensis totum patrimonium. Quapropter accidit, quod visa repulsa de dicto domino Jacobo super ejus electione facta, nunc per dictos nobiles, comites, & ceteros dictum patrimonium occupantes, ipsi nos canonici, importuni precationibus ac minis interjectis, nunc propositione alienationis totius dictæ ecclesiasticæ facultatis nobis expolita, violentati fuimus ad ulteriorem procedere electionem, & dom. Ulricum de Manderscheit ecclesiæ Colonienfis decanum, quantum pro tunc in nobis fuit, in archie iscopum elegimus, pro eo tum primo quod ferebatur impossibile, etiam quavis interveniente auctoritate, dictam bona ad gremium & utilitatem ecclesiæ Trevirensis revocare, nisi ipse dominus Ulricus in sæpe dictæ ecclesiæ Trevirensis archiepiscopum eligeretur.

Et quia difficiles aditus impetus omnis habet, currenti furori videntes esse cedendum, electus fuit tum secundo, quia ipse dominus Ulricus ante dictam sui electionem, fide stipulata per modum solemnis juramenti, quod & post per suas patentes litteras, quod authentico instrumento firmavit dictam suam electionem, si & in quantum casus requireret, juravit & promisit prædicta bona ecclesiæ, sic, ut præmittitur, sublata revocare, & restituere personas, & res ecclesiæ & signanter civitatem Trevirensem & totum archiepiscopatum salubriter regere, defendere, nec aliquid in præjudicium eorum attentare; quin immo quod etsi eligeretur, promisit in manibus nostri decani, nomine totius capituli, bona fide, & notarii publici, stipulando loco juramenti, dictam suam electionem, si & in quantum requireret contradictio cujuscumque, per viam juris coram quocumque judice competente evocatus defendere, & jus consuetudinarium in hujusmodi electione consuetum fieri in dicta ecclesia, quantum id juris ordo exposcit, defendere. Ex quo satis innuitur, quod in dicto capitulo & eligentibus numquam fuit pertinacia in aliquo contra justitiæ æquitatem, dum a dicto electo exegerunt, secundum juris veritatem, suam debere prosequi electionem.

Quid autem referendum est de dictis promissionibus & juramentis nescimus, nisi lamentum, heu, & væ: quoniam & licet occasione sua fuerimus & fuerit civitas & totus archiepiscopatus cessui & interdicto per processus papales super his confectos suppositi, quod etiam sententiam excommunicationis incurrendo, & hoc pro eo, quod, ut præmittitur, juravit, dejerando violavit. Nam feritate bestiali immemor legis divinæ & suæ salutis, per eum a suis complicibus quasi quotidie invaditur Trevirensis civitas contra suum expressum juramentum, mittuntur incendia, captivantur pauperes coloni & habitantes in terra, jam per eum sunt quasi omnes viæ destructæ, virgines sunt squalidæ, & sacerdotium lugubre. Si autem filiis sceleratis & prophanis hominibus dictum archiepiscopatum, civitates, oppida & terra non appropriaret, adhuc mitior esset ruina & tolerabilior malitia.

Sed

☞ Sed proh dolor! quoniam jam non habet tot fera insidias, tot avis laqueos, quot ecclesiastici & christicolæ pauperes habent furibundos raptores & venatores, heu! heu! jam ab allophilis & philisteis arca domini capitur, tota Trevirensis ecclesia a laicis conculcatur, presbyteri tam religiosi quam sæculares captivi detinentur, & carceribus mancipati sunt, bona monachorum & clericorum rapinis & incendiis lamentabiliter devastantur. Jam Malcus sævit in Christum, & Balthasar in vasa Domini sacrilegas manus extendit. ANNO CHRISTI 1433.

Amplius autem suam electionem secundum juris veritatem, prout promissione & stipulatione firmaverat, nedum prosequutus est: immo simpliciter & de facto vacationibus restitit & resistere non desinit. Unde ab ipso tamquam a negligente pastore, etiam si pastor dici mereatur, quod non creditur, pro eo quod nulla confirmatione obtenta, infra juris terminum se immiscuit, & hodie pertinaciter se immiscet de administratione, licet sæpius per nos requisitus & monitus sit, nec desistit: Item, a dilapidatore bonorum Christi & pauperum, & dejeratore & promissorum violatore discessimus & discedimus, recessimus, & recedimus: volentes per Dei gratiam & ministerium vestræ justitiæ beneficium absolutionis a præfatis censuris humiliter postulare. Scimus enim quod quemadmodum mater papillam negare nescit suo lactanti, ita neque sancta mater ecclesia gremium nescit claudere redeunti. B C

Eja ergo, reverendissimi, immo sancti patres, ad unitatem fidelium & sacrosanctæ synodi Basileensis gremium viscerose suscipientes, a dictis excommunicationis & interdicti sententiis, & aliis pœnis in apostolicis mandatis contentis, simpliciter, vel ad cautelam nos ac nostros familiares, & de gremio sæpe dictæ ecclesiæ Trevirensis nobis adhærentes absolvere, per viscera misericordiæ Dei nostri, dignetur vestra piissima providentia, quoniam in præmissis promittitur inviolabiliter tenere & observare quicquid sancta mater ecclesia dictaverit, & disposuerit fore tenendum, tractandum & deliberandum; & quantum ad D hoc submittimus nos determinationi sacrosancti concilii, matrem nostram sanctam ecclesiam reputantes: scientes ex sapientiæ vaticinio, quod qui fugit matrem, infœlix est; verum pro eo quod generosos animos fructuosus labor potius recreat quam fatigat, non timentes vestram fatigare solertiam, oramus in Domino Jesu vestram magnam, immo maximam caritatem, quatenus per jurisdictionem ecclesiasticam, quam si contemserit, prout tradunt sanctorum patrum documenta, per gladii sæcularis invocationem ab irregulari & injuriosa tyrannide ipsius domini Ulrici personas ecclesiasticas defendatis; viduas, orphanos, & oppressos misericorditer relevando protegatis, & E nos pariter & ipsi per abundans ministerium vestræ justitiæ, qui qualiter, & quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena nescimus, tunc cantare valeamus Domino & benedicere nomini ejus, ac de die in diem annunciare salutare ejus, ad laudem & gloriam A nominis sui, & magnificentiam ipsius sacrosanctæ synodi, quam Christus Jesus Dominus noster, inimicitias omnium inimicorum hominum repellendo, visitet, custodiat, protegat & defendat. Amen. Datum in oppido de Siirch Trevirensis diœcesis, anno Dominicæ incarnationis MCCCCXXXII. secundum stylum (a) die XI. Martii, ANNO CHRISTI 1433.

Vestri humiles & devoti oratores Tilmannus de Indagine decanus cum aliis in principio litteræ expressis, &c.

LITTERA MISSA SACRO CONCILIO

Basileensi in favorem ducis Litwaniæ per nobiles terrarum Russiæ, &c.

Causantur de Sigismundo duce & concilii judicio jus suum committunt.

SAcrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu-sancto legitime congregatæ universalem ecclesiam repræsentanti, nos principes, nobiles, boiari, militares, civitates & oppidani terrarum Russiæ, post obedientiam & reverentiam humillimas, tenore præsentium significamus, quod temporibus præteritis eramus subditi domini ducis Witardi principis catholici: una cum ducatu Lithwaniæ, & duce Witardo sublato de medio, de consilio & assensu illustrissimi principis & domini, domini Wadislai regis Poloniæ, &c. & nobilium & illustrium ducatus Lithwaniæ & terræ Saginagitarum, concorditer eligimus illustrem ducem Boleslaum, alias Swidrigal in ducem magnum, verum hæredem & dominum nostrum, & juramentis firmatis, pro tali ipsum reputavimus, & promisimus tenere & reputare. Et licet dux Sigismundus personaliter juraverit, & fecerit homagium prædicto magno duci Swidrigal, nihilominus ad subornationem dolosam dicti regis Poloniæ, per tradimentum idem dux Sigismundus conatus est verum dominum nostrum interficere & exheredare, nisi, Deo volente, per fugam evasisset, & dominam & uxorem ducissam cum puellis & tota curia sua captivavit, omnibus rebus spoliavit, & quod deterius est, in derogationem honoris feminei sexus vestibus ducalibus denudavit; in capellanos & clericos tam ducis magni, quam dominæ ducissæ, manus violentas injecit, more paganorum turpiter trucidavit, & adhuc hodie hæc domina cum omnibus curialibus & certis filiis & filiabus nostris utriusque sexus in diris carceribus inhoneste detinentur & tractantur, & in his personis, & per hoc tradimentum abominabile & absurdum, tantas inhumanitates inauditas in partibus istis commiserunt, ut nec pagani, nec Sarraceni, aut alii quicumque infideles similes injurias aut inhumanitates committere consuevere. Verum, reverendissimi patres, multi nobiles, & alii Deum timentes, & hujusmodi scelera abhorrentes, de Lithwania, relictis uxoribus, filiis & filiabus, ad exilia potius, quam sufferre suprascripta, se transtulerunt. Intelleximus etiam quod forsitan prædictus dux Sigismundus litteris Ib. p. 575

(a) Quippe Trevirenses annum incipere solebant a die vigesima quinta mensis Martii, quo Verbum caro factum in utero intemeratæ Virginis conceptum est.

ris & etiam oratoribus vel nunciis ſuis coram ANNO CHRISTI 1433. ſummo pontifice eccleſiæ Romanæ, & ſereniſſimo Romanorum rege, & aliis principibus non ceſſat illuſtrem ducem & dominum Swidrigal infamare, ipſum a fide catholica & a ſancta Romana eccleſia receſſiſſe, quod minime verum eſt, immo præſentibus fatemur nos ante tempora juraſſe; & ita velle obſervare, numquam habere dominum, nec obedire, niſi eſſet verus catholicus & fidei eccleſiæ Romanæ, & ſecundum juramenta & homagia noſtra domino noſtro duci magno facta, volumus ſibi ſervire & obedire, & agnita ipſius juſtitia, & rebus & corporibus pro perſona & juſtitia ipſius offerimus nos pugnaturos, bonis noſtris in hoc minime parcentes, & adepto ſalvo conductu a Polonis, in quem tamen minime confidimus, cum ſæpius viſum eſt, nedum ſalvos conductus, ſed & juramenta Polonorum per ipſos violata. Nihilominus ſi poſſit haberi ſalvus-conductus per terras & loca aliorum principum & dominiorum, ad hoc ſacrum concilium parati ſumus pro juſtitia domini noſtri conſequenda venire, & hujus ſacri concilii determinationi ſtare, & Deum deprecamur ex corde optantes, quod ſeniores fidei noſtræ, quæ eſt de ritu Græcorum, & fidei eccleſiæ Romanæ, vobiſcum concordant; quo facto, & nos parati ſumus ſtare & obedire concordatis. In cujus rei teſtimonium & evidentiam pleniorem nos duces Javaslaus Lengewenitiz nepos regis Poloniæ & ducis Swidrigal, Andreas Nichalawitiz etiam nepos regis Poloniæ & magni ducis Swidrigal Iwan Senianowitz, Michel Iwanowitiz, Wayerwoda in Lya Iwan Pucaca Semanowitiz capitaneus Svialentzky, Andre Dymitrewitiz, Wolodiko Saroydawitiz, Fedor Neſedwitzky capitaneus Podoliæ, & domini Iſtvasko *Monivvodowitiyz*, Jurſcha *Iwanovitiz* capitaneus in *Brensky*, Rehori Protaſi capitaneus in *Mezensky*, Georgius *Butryus*, Michael *Geordowitiz* capitaneus in *Witersky*, *Wayſſily*, *Dowgor*, *Dymyirebewitiz*, Polotzky, Georgius *Podkovvitiz* marſchalcus, & Alexander marſchalchus *Sinalentzky* ſigilla noſtra præſentibus fecimus ſubappondi, Datum Vitebskv Dominica *Læta re* (a) anno Domini MCCCCXXXIII.

EPISTOLA

Jacobæ ducissæ Bavariæ ad concilium Basileense.

Scribit pro pace eccleſiæ Trajectenſi.

Ib. p. 577. REverendiſſimis & reverendis in Chriſto patribus & dominis, domino præſidenti, dominis cardinalibus, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, doctoribus, ceteriſque egregiis viris ſacrum Baſileenſe concilium generale conſtituentibus, dominis meis confidentiſſimis.

Cum omne datum optimum & omne donum perfectum a patre luminum deſcendat, qui & fines ſuos pacem poſuit, ipſe filium ſuum ante ſæcula genitum, ut pacem poneret, formam humanæ naturæ fragilem et capere in tempora ſua ordinavit majeſtate, qua de re angeli in nativitatis ejus exordio pacem commendantes, lætitia ineffabili paſtoribus ſuper gregem vigilantibus decantarunt. *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, non tamen indifferenter omnibus, ſed hominibus bonæ voluntatis. Cum igitur reverendiſſimi & reverendi in Chriſto patres & domini præſtantiſſimi, vos in agro dominico tamquam veri paſtores præeſtis, ſuper gregem Chriſti fidelium vigilantes; perfectiſſimum donum jocundiſſimumque teſtamentum a Domino noſtro Jeſu Chriſto vobis & cuilibet veſtrum ſit derelictum, dicente *pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis*, illud non puto a quoquam relinquendum, ſed cum omni diligentia cuſtodiendum, prout paternitates veſtræ peramplius ſcrutatæ ſunt, & plus me noverunt. Ad quod quidem bonum ſive pacem Chriſti fidelibus diſcordantibus procurandam, etiam ſancta ſynodus pro præſenti in Spiritu-ſancto legitime eſt congregata. Hortor igitur vos in Domino, & per viſcera miſericordiæ ejus, quantum meæ ſuppetit facultati requiro, ut pacem in terris iſtis tam clero quam populo ſtabilitam, firmam ſtabilire curetis. Nec ſeducamini verbis quorumdam ſanctæ congregationi veſtræ incorporatorum, qui ut percepi ſub ſpecie boni toxicum & venenum in eccl. Dei & præſertim in eccl. Traject. cui dominia mea, quoad juriſ. eccleſiaſticam ſubſunt, ponere nituntur. Inſtant enim, ut relatu didici, apud ſacras deputationes veſtras, ut irritentur & caſſeutur ea quæ per ſanctiſſimum dominum noſtrum papam Eugenium modernum ſunt facta, qui res deteſtabiles & in eccleſia Dei execrabiles, ut puta diviſiones, ſeditiones in clero & populo eccleſiæ & civitatis Trajectenſis, cum multis aliis cenſuris eccleſiaſticis abſtulit, pacemque in tota dioceſi & regionibus circumvicinis per ſuum oratorem reverendum in Chriſto patrem dominum Jo. (b) epiſcopum Matiſconenſem ſtabilivit, & eccleſiaſticos propter cenſuras diſperſos inter ſe univit. Ita quod omnis lis & diſſentio ab eccleſia eſt rejecta, & in vera caritate & fraternali unione eccleſia Trajectenſis prius diviſa, jam vero unita in pace ſuum laudat opificem. Si igitur, quod abſit, aures veſtras petitionibus eorum aut ſuggeſtionibus ſimulato bono coloratis, quoquoniodo accommodetis, & ſuum haberent intentum in parte vel in toto, quod Deus avertat, lites, guerræ, ſeditiones, prædationes, incendia, & alia innumerabilia mala ſuſcitarentur, nec ſic finis & intentio ſanctiſſimæ veſtræ congregationis, pacem videlicet Chriſti fidehbus miniſtrandi, quoquomodo attingeretur, immo omnino tolleretur, & evelleretur: quod quantum malum eſſet, perpendere poterunt circumſpectiones veſtræ venerandæ. Ampliore quoque de re iſta relatu oratorum reverendi P. domini Rodoiſi de Diepholt illuſtris, a ſanctitate domini noſtri papæ Eugenii in eccleſia Trajectenſi confirmati, eædem reverendiſſimæ & reverendæ paternitates veſtræ percipere poterunt; de cujus laude multa in medium proferrem, niſi tæ-

(a) Scilicet Dominica quarta in quadrageſime, quæ illo anno in diem Martii 26. incidebat.
(b) Johannem Maccet decretorum doctorem, qui ab Eugnnio IV. legatus apoſtolicus miſſus eſt Trajectum, ad componendam pacem cum Radulfo electo antiſtite, ut habet Chron. Magnum Belgicum.

tædium vestris auribus afferre crederem. Hoc tamen sibi pro laude merito adscribendum putavi inter cetera, quod propriis stipendiis a patrimonio ecclesiæ Trajectensis, per translatum ab episcopatu dominum Suiderum alienata in manu forti & extento brachio recuperavit, Taceo virtutes & merita, protectionem patriæ Trajectensis ab hostium insultu, & multa alia quæ præfati oratores una cum procuratoribus meis, tam in concilio existentibus, quam adhuc Dei gratia in posterum per me missuris, vestris paternitatibus explicabunt: in quibus ipsis & ipsorum singulis pro parte mea plenariam fidem placeat adhibere. Et si quæ grata fieri decreverint, sæpedictæ paternitates vestræ fiducialiter remandantes, & cum omni diligentia, me promptam sanctæ congregationi vestræ exhibebo, quam Spiritus-sanctus ad pacem conservandam in unitate ecclesiæ conservare dignetur. Scriptum in domo mea Hagensi partium Hollandiæ, die VIII. mensis Aprilis, anno MCCCCXXXIII.

ANNO CHRISTI 1433.

Jaque De Baviere, &c.

Humilis vestra & devota Jacoba ducissa Bavariæ, comitissa Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Pontiviæ.

EPISTOLA LUDOVICI

Regis, Calabriæ & Andegaviæ ducis ad concilium Basileense.

Mittit nuncios & oratores suos ad concilium Basileense.

Ib. p. 379. SAcrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu-sancto legitime congregatæ.

Sacrosancta, &c. post debitam recommendationem pacemque in caritate Christi. Ad vestri sacri cætus præsentiam reverendos in Christo patres ac venerabiles & circumspectos viros Johannem Forojulensem, P. (a) Dinisensem episcopos & G. (b) monasterii S. Honorati sacræ Insulæ Lerinensis abbatem, Andream Lotarii, & Raymundum Talom decretorum doctores & magistros, Martinum (c) Berruyer consiliarios & fideles meos carissimos, præsentialiter duxi destinandos, plenaria potestate suffultos, nomine mei in sacro concilio interveniendi, consultandi, deliberandi & adimplendi omnia & singula, quæ pro exaltatione fidei Christianæ & reformatione sanctæ matris ecclesiæ opportuna fuerint, & quæ tractabuntur in dicto sacro concilio; consensumque præstandi, prout & quemadmodum oratores ceterorum catholicorum sæcularium principum in talibus intervenire debent atque solent, quibus quidem certa imposui, statum meum non mediocriter concernentia. Supplico igitur quatenus ipsos audire benigne placeat, & in explicandis credulum fidem adhibere, agenda mea cum favore recommissa suscipiendo, ac mihi grata quæcumque præcipiendo. Altissimus vos conservare dignetur feliciter & votive. Scriptum in civitate Cusantiæ, die XXV. mensis Apr. indictione XI.

ANNO CHRISTI 1433.

Rex Ludovicus reginalis unicus filius, Calabriæ & Andagavensis dux, humilis ecclesiæ filius.

PACTA

Inita & firmata inter sanctissimum dominum Eugenium papam IV. & serenissimum principem & dominum dominum Sigismundum Romanorum, &c. regem.

Ibid. EUgenius episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam. Quoniam dominus Dei filius, &c. *ut in tom. 12. conciliorum pag. 944. Post quartum vero articulum qui incipit.* Item promiserunt, *& desinit in hæc verba:* Licentiet & remittat, *in manuscripto hæc adduntur.*

V.

Item, promiserunt quo supra nomine, quod postquam majestas regia susceperit coronas suas, demorabitur cum sanctitate domini nostri, quemadmodum per ipsos viros dominosque declaratum fuit, ad videndum, quid ulterius agendum sit pro pace Christianorum, & præsertim Italiæ; & quid pro his utile, expediens & honorificum etiam apparuerit.

VI.

Item, promittunt nomine quo supra, & ultra omnia juramenta quæ facit regia majestas, & quæ promittit & vult inviolabiliter & inconcusse, interim quod vivit, omnibus subterfugiis & excusatione semotis, servare promittit SS. dominum nostrum papam Eugenium, quem sua majestas fatetur, semper tenuisse & tenere pro indubitato & vero pontifice canonice electo, cum omni reverentia, diligentia, cura & labore apud universos dominos reges & principes, & qualescumque mundi personas, tam ecclesiasticas quam sæculares, pro tali venerari, tueri, atque facere pro sanctitate sua & ecclesia Dei, quousque in humanis fuerit, semper fideliter & puro corde, secundum omne suum scire & posse, absque fraude & dolo, quartum cum Deo poterit.

VII.

Et vice versa idem dominus noster sanctissimus Eugenius papa IV., promisit procuratoribus & ambassiatoribus antedictis, dicto nomine regio stipulantibus & recipientibus, quod ipse ipsum regem benigne, gratanter & honorifice recipiet, more pii patris; ac eidem cum adventum suum ad terras ecclesiæ præsenserit, ad confinia obviam mittet cardinales & prælatos, ipsumque benigne tractabit ac tractari faciet cum sua comitiva, & prout decet suscipere tantum principem, etiam per terras ecclesiæ

(a) Petrum de Vercellis, quem eumdem esse existimo cum Petro de Versaliis, dicto etiam de Vercelliis, monacho S. Dionysii in Francia, priore de Calvo Monte, sacræ theologiæ professore, qui etiam interfuit concilio Constantiensi, cujus præclaram habes epistolam, tom. 1. nostrorum Anecdotorum.

(b) Is est Guafridus de Monte electo ex monacho Majoris monasterii factus abbas Lirinensis, deinde ad Parisiensem S. Germani a patris transiatus abbatiam, a perfidis & ambitiosis monachis veneno sublatus creditur.

(c) Interfuit etiam concilio Constantiensi, factus tandem ex canonico Turonensi episcopus Cenomanensis.

ecclesiæ, ad quas in accessu suo dictum regem vel comitivam ejus declinare contigerit.

ANNO CHRISTI 1433

VIII.

Item, promisit dictis procuratoribus nomine dicti regis, ut supra, eidem regi XV. die mensis Junii proxime futuri, in Romana urbe dare & conferre imperialem coronam, unctionem, & consecrationem cum aliis cerimoniis in hujusmodi consuetis, sine ulteriori dilatione.

IX.

Item, promisit eisdem procuratoribus ut supra, quod elapsis temporibus de standō cum ipso sanctissimo domino nostro pro corona suscipienda, & aliis honestis pertractandis, de quibus in promissione regia superius continetur; quod majestas sua regia possit pro libito suæ voluntatis, & quando sibi placuerit, ad propria redire sine omni impedimento & ulteriori requisitione; & quod ipse dominus noster papa cum præfata comitiva cardinalium & prælatorum, usque ad prædictos fines terrarum ecclesiæ, cum prædicta sua comitiva in eundo, standō, recedendo pura caritate suscipiet & tractabit, & qua decet bonum patrem amplecti optimum filium & ecclesiæ advocatum, ac ipsum secure remittet per omnes prædictas terras ecclesias & territoria cum honore & pace & paterna benedictione, faciendo ipsum honorari & ejus comitivam per omnes ecclesiæ subditos illorum locorum per quos transitum habebit.

X.

Item, promiserunt sibi invicem dictæ partes, quod de omnibus capitulis hinc inde conventis, debeant fieri ab utraque parte litteræ publicæ & authenticæ, videlicet pro parte ipsius sanctissimi domini nostri fiant litteræ sub plumbo, in forma ecclesiæ consueta regi: & vice versa sereniſſimus rex per suas litteras, regio more subscriptas & sigillatas, omnia prædicta confirmet, & ipsas litteras sanctissimo domino apostolico tradi faciat.

FORMA JURAMENTI

Nos Matiko de Colloum comes Roronienſis, &c. *ut in tom.* 12. *conc. p.* 966.

LITTERA MISSA CONCILIO.

Per dominum regem Romanorum super coronatione sua, &c. lecta in congregatione generali die sabbati 11. *Maii MCCCCXXXIII.*

Ib. p. 581. REverendissimi in Christo patribus, & venerabilibus dominis, sacrosanctæ generali Basileensi synodo in Spiritu sancto legitime congregatæ, &c.

Reverendissimi in Christo patres & domini, ac venerabiles & egregii, sincere grateque dilecti, ad requisitionem & continuatam instantiam vestrarum paternitatum, ut ad sacrum concilium nos quantocius conferremus satis conflavimus operas nostras atque studium, ut consiliis vestris nos conformare possemus. Quemadmodum profecto ipsi concilio & rebus pe-

ragendis, per præsentiam nostram non modicum commodi eventurum speravimus, sicque res nostras aptavimus, ut sive per terram, sive per mare disponeremus recedere, omnibus periculis & discriminibus parvipensis. Verumtamen, approbante domino summo pontifice sacrum concilium, ad persuasionem nonnullorum notabilium virorum, & etiam oratorum nostrorum, & imperii sacri principum electorum, qui nobis hujusmodi bullas exhibebant, nobisque recessum nostrum sine imperialib. insulis nostris penitus dissuadebant. cum sanctitate sua concordes remansimus in deificis licitis & honestis; sicque per totum istum mensem Apr. cum sanctitate sua in Viterbio constituemur, & usque medium Junii, vel prius in urbe Romana a sanctitate sua coronabimur, præstabimusque & innovabimus sibi illa juramenta, quæ nostri prædecessores Romanis pontificibus præstiterunt. Istudque adjecimus, quod ipsum manutenebimus, quantum cum Deo poterimus: quoniam nos usquequaque ad alia obligare non promisimus, nec promittemus. Et hæc vestris paternitatibus ideo describimus, ut si aliquis hanc concordiam siniſtre initam forsitan interpretari vellet, illud a vestris paternitatibus non credatur. Quoniam hæc concordia bonis respectibus facta est, dispositique sumus semper ipsi concilio, juxta bullam per nos traditam, in prosecutione illorum, pro quibus ipsa synodus est congregata, plenarie favere, & constanter adhærere. Certificantes vos, quod nisi sanctitas sua sæpedictum concilium approbasset, indubie sine nostris coronis, quas propter facta ipsius concilii tanto tempore prætermisimus, ad propria rediissemus, quemadmodum de his omnibus illustris princeps & locum tenens noster dux Willermus V. P. poterit clarius informare, cui in dicendis velitis credere tamquam nobis. Datum Senis die XV. mensis aprilis, regnorum nostrorum anno Hungariæ XLVII. Romanorum XXIII. Bohemiæ XIII.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, ac Hungariæ & Bohemiæ, &c. rex.

Ad mandatum domini regis Gaspar Sligk

EPISTOLA MAGISTRI GENERALIS

Ordinis B. Mariæ Theutonicorum, ad concilium Basileense.

Magnum ducem Lituaniæ paratum esse ad ineundum pacem cum rege Poloniæ.

Ib. p. 582. REverendissimis in Christo patribus sacrosanctum generale Basileense concilium agentibus dominis & patribus nostris meuendissimis humillima recommendatione cum sinceriſſima promtitudinis exhibitione jugiter antemissa.

Reverendissimi patres & domini, domini nostri glorioſissimi, nostris annexas susceepimus litteras reverendissimarum paternitatum vestrarum illustri duci magno Lituaniæ & Russiæ mittendas: quas exacta cum festinantia eidem duci magno Swidrigal non obmisimus destinare, nihilominus scriptis nostris ad pacem & concordiam cum sereniſſimo rege Poloniæ ipsum exhortando ineundam Quem quidem ducem magnum ad pacem consequendam promtum re-

perimus & paratum: ipſo tamen ad dominia ſpoliata prius reſtituto, & ad informandas reverendiſſimas P. V. de hac ſua ſpoliatione, ANNO CHRISTI 1433. ipſius oratorem ſeu procuratorem conſtitutum honorabilem virum dominum Andream Pfaffendorff decretorum doctorem, ordinis noſtri profeſſum, cum pleniſſimo mandato in brevi coram V. R. P. reperietis comparentem notabilemque ambaſſiatam præfatus magnus dux ad V. R. P. tranmiſiſſet, ſi ad dominia, quibus per ducem Sigiſmundum ſuffragiis Polonorum traditorie eſt ſpoliatus, eſſet reſtitutus. Cui tamquam catholico principi P. V. R. ut reſtituatur auxilium dignentur præſtare & favores. Nam ipſe ſic reſtitutus, aptus eſt & erit cum potentia ſua fidem ampliare catholicam: pro quo omnipotens perſonas veſtras reverendas conſervare dignetur incolumes pro regimine univerſalis eccleſiæ feliciter & longæve. Datum in caſtro noſtro Marienburg, ipſo die B. Marci, anno Domini MCCCCXXXIII.

V. R. P. humilis & devotus frater Paulus Ruſdorff, ordinis B. Mariæ Theutonicorum Hieroſolymitanus magiſter generalis.

EPISTOLA PHILIPPI

Ducis Burgundiæ, ad concilium Baſileenſe.

Commendat patribus confeſſarium ſuum ad epiſcopatum Autiſſiodorenſem e Bethleemitano translatum.

Ib. p. 583. SAcroſancta univerſalis eccleſiæ generali concilio Baſileenſi, &c.

Reverendiſſimi reverendique in Chriſto patres ſpectabiles & præclari, placuit ſanctitati domini noſtri papæ nuper providere reverendo in Chriſto patri confeſſori & conſiliario noſtro (*a*) dilecto & fideli epiſcopo Bethleemitano de epiſcopatu Autiſſiodorenſi, ipſum de Bethleem ad eumdem epiſcopatum Autiſſiodorenſem transferendo. Verum, decanus (*b*) eccleſiæ Autiſſiodorenſis ſupradictæ, prætextu cujuſdam prætenſæ quam de ſe aſſerit electionis, jam dictum noſtrum confeſſorem ad ſacrum Baſileenſe concilium citari procuravit, intendens ſibi vexationes poſſibiles inferre, & novitates indebitas ſuſcitare, non ſine gravi periculo ſeu totali perditione civitatis Autiſſiodorenſis & totius diœceſis; quæ quidem civitas ſub noſtro conſtituitur dominio: cujus tuitioni affectu pariter intendentes & affectu, dictam proviſionem ſollicite promovimus, tamquam nobis clero totique plebi civitatis & diœceſis hujuſmodi gratam & fructuoſam. Quapropter reverentias veſtras ſummis affectibus deprecamur, quatenus in hoc negotio quod habemus ſingulariter recommiſſum, totaliter procedere, procedique curare velitis, quod ſanctiſſimus dominus noſter in ipſa diſpoſitione non irritetur, menſque noſtra a ſuo deſiderio minime fraudetur, ſignificantes quæque veſtra beneplacita, quæ poſſetenus toto conamine curabimus adimplere. Reverendiſſimi reverendique in Chriſto patres ſpectabiles & præclari, omnipotens vos dirigat in proſperis & votivis. Scriptum in oppido noſtro Middeburgenſi, XXVI. die Aprilis. ANNO CHRISTI 1433.

Devotus eccleſiæ filius Philippus Burgundiæ, Brabantiæ, & Limburgiæ dux &c. Flandriæ, Arteſii, Burgundiæ, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Namurci comes, veſtris beneplacitis paratus.

Salmandre.

EPISTOLA ULRICI

Electi Trevirenſis, ad concilium Baſileenſe.

Petit ne credatur litteris decani & quorumdam adverſus eum.

REverendiſſimis in Chriſto patribus & dominis, ſacroſanctæ Baſileenſi ſynodo in Spiritu ſancto legitime congregatæ, præſidentibus dominis, & amicis meis præcolendiſſimis, cum recommendatione humillima promtiſſimæ voluntatis obedientiam. Ib. p. 5

Reverendiſſimi in Chriſto patres, domini ac amici præcolendiſſimi, grate ſincereque dilecti, ex tranſperſa in populum fama mihi innotuit, quod venerabilis decanus certis cum capitularibus eccleſiæ meæ Trevirenſis, quædam ſtrepentia admodum queruloſa adverſum me, militiam, incolas, ſubditoſque meos coram ea percelebri ſacroſanctaque concione V. R. P. conſcripta produxere. Cum ergo qua ſerie hujuſmodi contexatur ſcriptum uſque huc rimari nequiverim, nec prout res poſtulat ipſa, nec juxta facti qualitatem, reſpondendi defenſandique mihi patuit facultas. Et præterea R. P. V. perlucidum agnovere, partibus contendentibus duabus, ad unius relata dumtaxat ferenda non extat ſententia, alterius ignota cauſa. Quare animus ad R. P. V. probatam clementiam, quæ ſe digna petentibus ſuæ munificientiæ donaria liberalius impertitur, proniſſimis me dirigit curſibus, humili prece pulſans: ſi quæ dicti decanus ac capitulares præfata queruloſa V. R. P. duxiſſent, dixerintve ſignificanda ſcripta, velint eædem V. R. P. eorumdem me exemplaribus paternis edocere clementiis, ac mearum ſuffragio expenſarum, in uſus hæc tranſmittere proprios. Experientur enimvero P. V. R. ex reſponſali, quem fide credita, teſtimonio, immo ſtabilito affirmare decrevi tenore, perſonam adeo criminoſam deteſtandamve non exiſtere meam, quemadmodum contrariæ meæ partis rancoroſa editio lividis in me ſævit morſibus, cupiens, licet demeritis non exigentibus, famam dilaniare meam, quam promtiſſimis ſemper propoſui illæſam ſervare ſtudiis.

Et ſi iidem ipſi decanes & capitulares quorumdam teſtimoniorum conſcriptorumve prætextu ſuper derogando honori una cum fama meis, in paternos veſtros recurrerent amplexus, oro non aſſumantur fide, neque mancipentur prona, niſi ad hæc intellecto quid reſponſurus defenſuruſque decreverim, prout ingenti mihi cautela opus eſſe conſtat. Volabat enim ſparſim ſatis in patriam fama, quod cum ſæpefati decanus & capitulares diffidatis contra poſitiſque hoſtibus meis incolis civitatis Trevirenſis, conſpiratorio quodam tractatu ſe mutuo colligantes, patentibus novere modis, cum memorati Trevirenſes adverſum me ruminarent, teſtimonia credita prorſus cernentur.

Eja præter ſolitum eſſet, eo ipſo ſententia-

liter

(*a*) Laurentio Pino ordinis Prædicatorum conventus Senonenſis.
(*b*) Petrus de Longolio, qui anno 1439. electus epiſcopus Autiſſiodorenſis Laurentio ſucceſſit.

liter in me procedi teſtimonio, cum oppoſitam partem rurſus fovere dinoſcantur. Poſſent inſuper ipſi decani una cum capitularibus notarios ad vota requirere velle, inſtrumenta producturi cum nonnullis confectionibus ſigillorum munimine roboratis, quarum nihilominus compagines infringi conſtaret; attento quod hac hora & in Baſilea & in circumvicinis territoriis ut plurimos noverim in me ſævientes æmulos, qui fortaſſis cauſam non foventes meam, velata rei qualitate, diſpendioſa eructarent teſtimonia.

ANNO CHRISTI 1433.

Quamobrem etſi memoratas editiones cum producendis inſtrumentis coram R. P. V. contingat propalari, dignentur intuitu prætactorum humilium affectuum meorum eædem V. R. P. ſuſpenſa ſententia, tam ſuper tranſmittendis exemplaribus, quam ſuper conſignando mihi termino ad afferendum oppoſita cum evidentia veritatis ſtabilitæ piis diſcernere medelis. Et ſi rurſum innotuerit militiam, burgenſes, ſubditoſque diœceſis meæ his ipſis deprehendi ſcriptis; confido pleniſſime quanto innocentiores impoſiti criminis cenſeantur, tanto ferventioribus defenſabunt ſe conatibus. Et qui ſuper reconciliatione totius univerſi in Spiritu ſancto congregati eſtis, dignetur Altiſſimus ſeptiformem ejus gratiam uberioribus inter vos augmentare commodis, mihi ad tempora præcipienda longiora. Datum Erembrectein meo ſub ſigillo, die penultima menſis Aprilis, anno Domini MCCCCXXXIII.

V. R. P. humillimus Ulricus electus Trevirenſis.

CONFIRMATIO CONVENTIONIS

Cujuſdam inter comitem Palatinum Rheni & Conradi Ratiſponenſis epiſcopi.

Ex Lunig. Sp. e. p. 691.

SAcroſancta generalis Synodus Baſilienſis in Spiritu-ſancto legitime congregata univerſalem eccleſiam repræſentans, ad futuram rei memoriam. Juſtis & honeſtis ſupplicum votis, illis potiſſime, quæ eccleſiarum, præſertim Cathedralium utilitatem ac pacem, & quietem fidelium, nec non animarum ſalutem reſpiciunt, Synodali convenit auctoritate favorabiliter annui, & ea quæ pro illis optato effectui mancipandis inter ipſarum eccleſiarum Prælatos & ſeculares Principes pie & provide tractata & peracta ſunt, ut firma & illibata perſiſtant, eadem decet auctoritate etiam communiri. Exhibita ſiquidem nobis nuper pro parte venerabilis Conradi epiſcopi Ratiſponenſ. & dilectorum eccleſiæ filiorum Præpoſiti Decani & capituli eccleſiæ Ratiſponenſ. petitio continebat quod alias Caſtro in Werde Ratiſponenſ. diœceſis cum dominio juribusque & pertinentiis ſuis, ad dilectum eccleſiæ virum nobilem virum Wilhelmum comitem Palatinum Rheni & Bavariæ Ducem jure hæreditario legitime devoluto, nonnulliſque amicabilibus inter epiſcopum, præpoſitum, decanum, capitulum, & ducem ſuper reſtitutione caſtri & dominii Juriumque & pertinentiarum prædictorum per ipſum ducem facienda collocutionibus ſeu collationibus præhabitis; tandem idem Dux, receptis per eum pro ipſo caſtro, quod progenitoribus & prædeceſſoribus ſuis Bavariæ ducibus, pro viginti quatuor millibus florenis de Ungaria impignoratum fuerat, duntaxat decem millibus octingentis & triginta florenis Rhenenſibus, qui computatis etiam fructibus per eundem Ducem, ex illo caſtro a tempore, quod illud tenuit, perceptis, & illis de majori ſumma ſibi debita, juſto calculo defalcatis, eidem reſtabant, & quos pro prædicti caſtri ac dominii juriumque & pertinentiarum ejuſdem recuperationem expoſuerat, illud cum dominio ac juribus & pertinentiis ſuis univerſis, præfato epiſcopo & ſuis ſucceſſoribus epiſcopis Ratiſponenſ. futuris, ac dictæ Ratiſponenſ. eccleſiæ, in honorem omnipotentis Dei, omnium bonorum retributoris, ac pro pace inter eos ac iptum ducem, ſucceſſoreſque ſuos perpetuo conſervanda, nec non pro ſuæ, ac præfatorum progenitorum ac prædeceſſorum animarum ſalute de mera ſua libertate, ſponte reſtituit, ac etiam aſſignavit. Hoc pacto videlicet, quod tam ipſum in Werde, quam Tuembſtauff prope Ratiſponam, & Hochenburg circa Enum, quæ in aliquorum proborum manibus ſub ſpe reſtitutionis ipſi Ratiſponenſ. eccleſiæ faciendæ poſita exiſtunt, cum reſtituta fuerint. Nec non etiam Hohenburg in Norico, non obligatum, Friſingenſ. & dictæ Ratiſponenſ. diœceſis ad ipſam eccleſiam Ratiſponenſ. legitime pertinentia caſtra cum dominiis ac juribus & pertinentiis ſuis, eccleſiæ perpetuo remanere, & nequaquam per epiſcopum, Præpoſitum, decanum, & capitulum præfatos vel eorum ſucceſſores impignorari, vendi, obligari, aut alias qualitercumque ab ipſa eccleſia alienari debeant, quod ipſi dicto Duci, ſuiſque hæredibus & ſucceſſoribus etiam promittere teneantur, neque per eoſdem facta reſtitutione prædicta, cum caſtris ipſis contra dictum ducem ac dilectum eccleſiæ filium nobilem virum Erneſtum ejus fratrem, eorumque filios legitimos, de ſuis lumbis deſcendentes, per ſe vel alium ſeu alios, aliquid contra rationem vel juſtitiam, temere valeat attemptari. Quod quicumque epiſcopus, ac etiam præpoſitus, decanus, & canonicus Ratiſponenſ. præſentes & futuri recepti & in antea recipiendi, præmiſſa omnia & ſingula, ſub privatione dignitatum & aliorum cujuſcunque qualitatis fuerint beneficiorum ſuorum omnium, nec non habilitatis ad illa, & ſimilia impoſterum obtinenda, pœnis, quas ſi ſecus egerint, ipſo facto incurrant, firmiter & inviolabiliter in perpetuum obſervare; Nec non ſuper hoc juramentum præſtare, ac præpoſitus & decanus moderni, nec non capitulum eccleſiæ Ratiſponenſ. novum inde ſtatutum in eadem eccleſia perpetuo obſervandum & aliis illius ſucceſſoribus injungendum facere teneantur, prout in certis autenticis deſuper confectis litteris dicitur plenius contineri. Quare pro parte præfatorum Conradi epiſcopi, præpoſiti, decani, fuit nobis humiliter ſupplicatum, quatenus reſtitutioni & aſſignationi per ipſum ducem, ut præmittitur, factis, ac aliis præmiſſis, pro eorum ſubſiſtentia firmiori robur Synodalis confirmationis adjicere, & alias ſuper his, oportune providere, auctoritate prædicta dignaremur. Nos igitur, qui inter cunctos Chriſti fideles pacem vigere, intenſis deſideriis affectamus, & eccleſiarum utilitati, ac animarum ſaluti libenter intendimus, de præmiſſis plenius informati, hujuſmodi ſupplicationi inclinati, reſtitutionem & aſſignationem eaſdem; nec non omnia & ſingula præmiſſa,

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

ac inde ſecuta quæcumque rata & grata habentes, & quoſcunque defectus ſi qui intervenerunt in eiſdem, dicta auctoritate ſupplentes, ea omnia & ſingula eadem auctoritate confirmamus & approbamus, ac præſentis ſcripti patrocinio communimus. Decernentes & dicta auctoritate ſtatuentes, quoſcumque epiſcopos, Præpoſitos, decanos & canonicos Ratiſpon. pro tempore exiſtentes, qui pacto prædicto directe vel indirecte, quovis quæſito colore, in aliquo contravenirent, quod eis ſub prædictis, qui autem contra ea Apoſtolicas ſeu quaſvis alias litteras, impetrarent aut etiam impetratis uti pertinaciter præſumpſerint, quod eiſdem ſub perjurii pœnis non liceat, eaſdem fore pœnas ipſo facto incurſuros. Non obſtantibus tam Apoſtolicis, quam in provincialibus aut ſynodalibus Conciliis editis generalibus vel ſpecialibus conſtitutionibus, ac dictæ Ratiſponenſ. eccleſiæ, etiam juramento, confirmatione apoſtolica, vel quacunque firmitate alia roboratis ſtatutis & conſuetudinibus, cæteriſque contrariis quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam confirmationis & approbationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Baſileæ VI. Non. Maii, Anno Domini Milleſimo Quadringenteſimo Triceſimo tertio.

EPISTOLA EUGENII PAPÆ IV.

Johanni de Mella, Johanni archiepiſcopo Tarentino, Thomæ epiſcopo Tragurienſi, Ludovico & Nicolao abbatibus.

Deputat eos ad concilium ut ſuo nomine & præſideant.

Ex Mart. to. VIII. p. 580.

EUgenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio magiſtro Jo. de Mella notario ac referendario, & venerabilibus fratribus Johanni archiepiſcopo Tarentino, Thomæ epiſcopo Tragurienſi, nec non dilectis filiis Ludovico S. Juſtinæ, & Nicolao S. Mariæ de Moniacis apoſtolicæ cameræ auditori, monaſteriorum abbatibus S. & A. B.

Cum ex certis rationabilibus cauſis de venerabilium fratrum noſtrorum conſilio decreverimus, ut generale concilium in civitate Baſileenſi per legatos noſtros, noſtro & apoſtolicæ ſedis nomine præſidentes celebretur, non obſtante diſſolutione alias per nos facta, prout in noſtris litteris ſuper inde ſub data XVI. calendas Martii confectis plenius continetur. Cumque aliqui ex præfatis præſidentibus, ut præmittitur, deputatis, videlicet venerabilis frater noſter Jordanus epiſcopus Sabinenſis, & dilectus filius Angelotus tituli S. Marci presbyter S. R. E. cardinales & apoſtolicæ ſedis legati, ob multa in his partibus incumbentia, ſine magnis incommodis & ſuſpicione maximi detrimenti ipſarum partium, ac etiam propter adventum cariſſimi filii noſtri Sigiſmundi Romanorum regis illuſtris ad almam Urbem, ob quem ipſorum cardinalium præſentia nobis plurimum neceſſaria exiſtit, uſque in præſentem diem non potuerint iter ſuum ad dictam civitatem Baſileenſem arripere. Conſiderantes quoque contingere poſſe, quod venerabilis frater noſter Petrus Albanenſis epiſcopus, & dilectus filius Nicolaus tituli S. Crucis in Jeruſalem presbyter S. R. E. cardinales, etiam legati & præſidentes per nos deputati, ex bonis & honeſtiſſimi cauſis forſitan necdum finitis adhuc plurimum occupati, pari modo ad dictam civitatem Baſileenſem venire tardarent: nolentes ex his ipſum concilium aliqualiter retardari, ſed potius quæcumque ad reformationem morum, extirpationem hæreſum, concordiam, pacem & unitatem, necnon commodum & augmentum religionis & reipublicæ Chriſtianæ pertinent, veluti ſemper optavimus, indilate promoveri, & ad deſideratum finem perduci; vos, ſeu illos ex vobis, quos dicto concilio pro tempore contigerit interſſe, fide, bonitate, & prudentia præclaros, ac in magnis noſtris & præfatæ eccleſiæ negotiis longa experientia comprobatos, ad præſidentiam ejuſdem concilii noſtro & ſedis apoſtolicæ nomine, loco dictorum cardinalium, & in ipſorum abſentia, de prædictorum fratrum noſtrorum conſilio deputamus, cum poteſtate ipſum celebrandi, ſecundum quod in litteris prædictis ſub data XVI. calendas Martii ſtatuimus, necnon continuandi, promovendi, tractandi, ordinandi, diſponendi, decernendi, concludendi & exequendi omnia & ſingula, de quibus in litteris noſtris ſuper deputatione, præſidentia & poteſtate præfatis cardinalibus conceſſa ſeu conceſſis ſub data Kal. Martii, anno II. confectis, & quemadmodum per dictas litteras præfatis cardinalibus dedimus in mandatis, plenius continetur, ratum & gratum habituri, quicquid ſuper præmiſſis per vos ſeu illos ex vobis, quos in dicto concilio pro tempore intereſſe contigerit, juxta facultatem per dictas litteras præfatis cardinalibus, ut præmittitur, conceſſam ordinatum, ſtatutum, deliberatum ac decretum fuerit & concluſum; idque faciemus, auctore Domino, uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervari. Quocirca circumſpectioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus injunctum vobis miniſterium laboris hujuſmodi, pro Dei ac noſtra & ſedis apoſtolicæ reverentia ſuſcipientes, illud in omnibus & ſingulis ſupradictis, juxta datam vobis a Domino prudentiam, omni induſtria & diligentia exſequamini, quo fructus optati proveniant, quos ſperamus. Super quibus omnibus & ſingulis ſupra præmiſſis plenam & liberam, auctoritate apoſtolica, vobis concedimus facultatem. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ MCCCCXXXIII. nonas Maii, pontificatus noſtri anno III.

De curia,
L. de Orto.
In plica, Ja de Languſto.

LITTERÆ LEGATIONIS

R. P. domini cardinalis S. Angeli, lectæ in congregatione die Veneris V. Junii MCCCC-XXXIII.

lb. p. 38

EUgenius epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilecto eccleſiæ filio Juliano S. Angeli diacono cardinali apoſtolicæ ſedis legato, S. & A. B.

Dudum ex certis rationabilibus cauſis decrevimus, ut generale concilium in civitate Baſi-

☞ sileensi per legatos nostros nostro & sedis apostolicæ nomine præsidentes celebretur, non obstante dissolutione seu translatione alias per nos facta, prout in nostris litteris sub data XXI. cal. Martii plenius continetur. Cumque te fide, circumspectione, bonitate & prudentia præclarum, ac in magnis nostris & Romanæ ecclesiæ negotiis diutina experientia comprobatum, cum præfatis legatis, seu aliis deputatis, aut deputandis, nominibus quibus supra, eidem concilio, de venerabilium fratrum nostrorum consilio, censuerimus præsidere, tenore præsentium tibi injungimus, ut cum legatis, ut præmittitur, deputatis, seu aliis in futurum forsitan deputandis, necnon cum quibusvis loco eorum & in ipsorum absentia per non deputatis seu deputandis, quæcumque ad reformationem morum, exstirpationem hæresum, concordiam, pacem & unitatem, necnon commodum & augmentum religionis & reipublicæ Christianæ pertinent, prout per alias litteras nostras sub data nonas Maii anno III. declaravimus, in præmissis promoveas, eidem concilio pariter præsidendo cum honore, prærogativa, facultate & potestate, quæ singulis aliis, ut præmittitur, deputatis, secundum formam contentam in litteris legationis seu deputationis eorum sub data calendis Martii anno II. ac data nonas Maii prædicta confectis, competere dignoscuntur. Quocirca circumspectioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus injunctum tibi ministerium laboris nujusmodi, pro Dei, nostra, & sedis apostolicæ reverentia, juxta datam tibi a Domino prudentiam omni studio & industria exequaris, quo fructus optati proveniant, quos speramus, & tu retributionem consequi merearis felicitatis æternæ. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ MCCCC. XXXIII. VIII. idus Maii, pontificatus nostri anno III.

In plica Ja. de Languisto.

L. de Veneciis

ANNO CHRISTI 1433.

EPISTOLA

Eugenii Papæ IV.

Venerabilibus fratribus ac dilectis filiis in sacro generali Basileensi concilio congregatis

Mittit nuntios qui concilio præsideant, cui omnem favorem optat & promittit

ib p. 589. EUgenius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus ac dilectis filiis in generali Basileensi concilio congregatis, S. & A. B

Postea quam statuimus in civitate Basileensi debere concilium celebrari, nonnullos ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, apostolicæ sedis legatos, ad præsidendum præfato concilio, nostro & sedis apostolicæ nomine, ad dictam civitatem Basileensem decrevimus transmittendos, intendentes præfatos legatos quamprimum ad prædictum concilium accessuros; verum quia ob multa gravia & ardua, statum Romanæ ecclesiæ concernentia, ac etiam ob adventum carissimi in Christo filii Sigismundi Romanorum regis illustris, qui vix unu dieta a præfata urbe distat, ipsorum legatorum, qui hic sunt, præsentia permaxime necessaria nobis extiterit, & adhuc existat; considerantes etiam posse contingere, quod reliqui ex præfatis legatis per nos deputatis ex arduis & honestissimis causis forsitan necdum finitis, adhuc plurimum occupati, pari modo ad dictam civitatem Basileensem venire tardarent, ne quid hujusmodi concilii celebrationi impedimentum aliquod habeat, seu dilationem afferat, dilectum filium magistr. Jo. de Mella notarium referendarium, ac venerabiles fratres Jo. archiepiscopum Tarentinum, Thomam episcopum Tragurienſem, nec non dilectos nostros filios Ludovicum S. Justinæ Patavinæ *, & Nicolaum S. Mariæ de Moniacis, apostolicæ cameræ auditorem, monasteriorum abbates, viros utique bonitate, prudentia & sapientia præstantes, in præfato concilio nominibus quibus supra, loco dictorum legatorum & in ipsorum absentia, & cum es potestate, quam prædictis legatis antea concessimus, censuimus præsidere, que nadmodum in nostris litteris superinde confectis plene & specifice continetur. Quamobrem fraternitates, circumspectiones, ac devotiones vestras hortamur in Domino, atque etiam in virtute sanctæ obedientiæ tenore præsentium vobis injungimus, quatenus memores pietatis, officii & religionis juramenti, quibus sanctæ sedi apostolicæ, quæ vos genuit in viscеribus caritatis, obstricti estis, præfatos, ut præmittitur, deputatos ad præsidentiam præfati concilii, ea, qua decet, reverentia suscipientes, cum ipsis zelo sancti Spiritus inflammati, his quæ ad reformationem morum, exstirpationem hæresum, pacem Christianorum, honorem sedis apostolicæ, & augmentum religionis & reipublicæ Christianæ conducant, prout ad unumquenique pertinet, totis cordis & caritatis viscеribus intendere velitis. Singulari enim, testis est nobis ille qui nihil ignorat, & sincero cordis tenemur desiderio, concilium hujusmodi ita ex instinctu sancti Spiritus, in cujus caritate & fervore congregatos vos esse oportet, debere celebrari, ut debita divini honoris ac nominis exaltatio, congrua ecclesiæ reformatio, pacis & tranquillitatis totius populi Christiani reductio & reintegratio consequatur. O felicem diem illam, ad futurorum sæculorum memoriam recolendam, in qua tam multi nobis, licet immerito, totique populo Christiano bona largitor omnium bonorum concesserit intueri: Agite igitur, ac bonis sinceriſque & in Deum erectis animis, estote ad singula quæque & salubria & sancta ecclesiastica reipublicæ, & universo populo Christiano patranda & etiam reducenda, parati. Nos autem, quamvis ex legitimo impedimento effectum sit, ut ad partes tam longinquas accedere, & sic Basileensi concilio præesse personaliter nullo modo inpræsentiarum valeamus, omnia tamen auxilia, omnes operas, omnes favores, ad hoc ut prædictum concilium bonos & prosperos successus in Dei ecclesia habeat, conferemus; curabimus etiam, ut cœpimus, efficacem operam dare, ut prælati ex omni parte ad ipsum concilium Basileense conveniant, cum non dubitemus eo plura & majora bona in dicta ecclesia fieri posse, quo plures operarii in agro dominico ad operandum fuerint constituti. Accedant præterea istuc

* alias Paduanæ.

quam-

quamprimum oratores cariſſimi in Chriſto filii noſtri Sigiſmundi Romanorum regis illuſtris præfati, ne quid ipſi concilio favoris deſit a quibus etiam de noſtræ mentis ſinceritate & ſervore circa eccleſiæ reformationem & omnia alia, de quibus ſupra præmittitur, efficiemini certiores. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno Incarnationis dominicæ MCCCCXXXIII. VI. idus Maii, pontificatus noſtri anno III.

ANNO CHRISTI 1433.

An L. de Orto.

MANDATUM

Domini ducis Burgandiæ, lectum in congregatione generali XXVI. Junii MCCCCXXXIII.

Ib. p. 590.

PHilippus Dei gratia Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, & Limburgiæ dux, Fiandriæ, Artheſii, Burgundiæ, Palatinatus, Hollandiæ, Hannoniæ, Zellandiæ & Namurci comes, ſacrique imperii marchio, atque Friſiæ, de Salinis ac Machliniæ dominus, univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem in vero ſalutari.

Etſi ab incœptione & prima convocatione ſacri concilii generalis Baſileenſis, in Spiritu-ſancto, quo duce regitur, legitime congregati, fuerimus ſemper intentionis atque ferventiſſimæ voluntatis eidem adhærere, prout aſſidue abſque ulla hæſitatione hucuſque firmiter aſſentientes adhæſimus & adhæremus, noſtroſque nuncios & oratores ac illud pro ſe tam ſancta tamque ſalubri & neceſſaria, quæ inibi agenda foret & tractanda, cum aliis eadem de cauſa ibidem congregatis ſeu congregandis, deſtinare. Attamen multis in negotiis publicis & privatis ſuper modum & numerum interim & uſque ad modicum citra tempus elapſum impediti, noſtræ mentis deſiderium & ſalubre propoſitum vix hactenus, in noſtra non mediocrem diſplicentiam & cordis mœſtitiam, valuimus adimplere. His vero jam Dei dono aliquantiſper pacatis, & tranquille diſpoſitis, quod in votis eſt pleno libet affectu ſub duce Chriſto ſtudioſe proſequi, votivoque effectui demandare. Notum itaque facimus, quod nos ad plenum confidentes de probitate, induſtria, fidelitate & reliqua virtute reverendi in Chriſto patris epiſcopi Nivernenſis, nec non dilectorum & fidelium conſiliariorum noſtrorum domini Guilliberti *de Launoy*, domini de Villari valle militis & cambellani noſtri, magiſtrorum quoque Johannis de Fruyno theſaurarii eccleſiæ Biſuntinenſis in legibus, Johannis Viviani archidiaconi de Belna, & Roberti Auclou canonici Pariſienſis in decretis licentiatorum, ipſos & quemlibet ipſorum in ſolidum fecimus, conſtituimus & ordinavimus veros & indubitatos ambaſſiatores noſtros & nuncios ſpeciales ad prædictum ſacrum generale concilium Baſileenſe, dantes & concedentes per eaſdem præſentes illis & eorum ſingulis omnimodam poteſtatem & facultatem plenariam adhærendi primum nomine noſtro antedicto ſacro concilio, etiam approbandi, comparendique & exhibendi ſe pro nobis in eodem coram quibuſcumque principibus eccleſiaſticis & ſæcularibus, præſidentibus, judicibus, officiariis deputatis, & aliis quibuſve perſonis ibidem conſtitutis. In omnibus inſuper congregationibus generalibus & particulaA ribus ſeſſionibus ceteriſque cœtibus & locis, actibus quoque & rebus univerſis ejuſdem concilii opportunis; nec non agendi, tractandi, conveniendi, diffiniendi & concludendi una cum reliquis ſuper materiis & agibilibus quibuſcumque in eodem concilio tractandis & expediendis, tam pro reformatione generali eccleſiæ in capite & in membris, quam exſtirpatione hæreſum & ſchiſmatum, pacificationeque regnorum, & aliorum Chriſti fidelium, & generaliter omnia alia & ſingula quo ſupra nomine faciendi, gerendi & exercendi, quæ in præmiſſis & circa præmiſſa neceſſaria fuerint, ſeu quolibet modo opportuna; & quæ nos ipſi faceremus aut facere poſſemus, ſi præſentes & perſonaliter intereſſemus. Promittentes bona fide & in verbo principis, nos ratum & gratum perpetuo habituros quicquid per præfatos ambaxiatores noſtros & eorum ſingulos actum, dictum, geſtumve fuerit in præmiſſis, ſeu quomodolibet alias expeditum. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus litteris juſſimus apponendum. Datum in villa noſtra Bruxellenſi, die XI. Menſis Maii, anno Domini MCCCCXXXIII.

B

Per dominum ducem,

G. Serarii

EPISTOLA

Syndici & conſilii civitatis Avenionenſis ad concilium Baſileenſe

Monent concilium de expeditione juſcepta adverſus comitatum Vaineſini a cardinali Fuxenſi & ejus fratribus.

C

Ib. p. 5

REverendiſſimis in Chriſto patribus & dominis ſacrum generale Baſileenſe concilium digne celebrantibus, &c.

Reverendiſſimi, &c. humillima recommendatione præmiſſa. Non ſine cordis compunctione maxima cogimur ex debito noſtræ fidelitatis, quo eccleſiæ univerſali per hoc ſacrum concilium repræſentatæ, aſtricti ſumus, quæ in his partibus eidem eccleſiæ ſubditis dietim obveniont, in eccleſiæ ſanctæ Dei non modicam injuriam, dicti ſacri concilii contemtum, & ſubditorum ejus læſionem inexplicabilem enarrare. Nempe ſiquidem, patres & domini reverendiſſimi, nudius tertius ingreſſi ſunt comitatum Venaiſyni, ad eccleſiam Romanam pertinentem, domini cardinales de Fuxo & fratres ejus cum exercitu gravi, uſque ad ſummam duorum militum equitum, & ducentorum peditum, & ultra, & dietim augmentantur, paſſagio eis conceſſo per Pontem Spiritus ſancti, deferentes vexillum cum armis domini noſtri papæ, emittentes clamorem: Vivat papa & dominus cardinalis de Fuxo ejus vicarius. Eſt autem ipſe dominus cardinalis aſſociatus quinque epiſcopis & duobus abbatibus, epiſcopo videlicet Lauduneuſi, Conſeranenſi, qui totius mali auctor exiſtit, Adurenſi, Apamienſi & Bethleem, abbate de Lezaro, & quodam alio cujus nomen ignoramus. Practica pur eos tenta eſt hæc. Veniunt prælati prædicti ante villas dicti comitatus, & faciendo blandos eorum ſermones, quanta populis ad exaltationem domini noſtri papæ, ad oppreſſionem vero con-

D

E

ſi-

cilii, & civitatis præsentis ignominiam, explicare non possemus; & ubi cum verbis damnatis prædictis obtinere non possunt eorum damnatum propositum, comminationes inferunt mortiferas, non solum animarum, immo corporum & bonorum; & specialiter de faciendo (*a*) vastum, & destruendo blada & vineas, & alia innumerabilia mala faciendo. Die dominica proxime lapsa de sero ipsis applicatis ante villam de Abolena comitatus prædicti, super qua fundatum est collegium studentium civitatis Avenionensis, usque ad numerum XXIV. studentium, per bonæ memoriæ dominum cardinalem Ostiensem, ad suggestionem & totalem inductionem dicti Conseranensis executoris testamenti, ac etiam principalis ordinatoris collegii prædicti, dicta villa fuit posita ad obedientiam dicti domini cardinalis de Fuxo, & in summitate ecclesiæ prædictæ villæ, positæ (*b*) banderiæ papæ & dictorum dominorum de Fuxo, & facti sonitus campanarum non modici, cum inexplicabili gaudio, & civitatis præsentis contumelia pariter & offensa; & demum infra eamdem villam dimissa stabilita certarum gentium armorum, discurrunt per villas & loca comitatus prædicti, modum & formam, de quibus supra, continue observantes. Et quia patria est pauperrima victualibus, locaque sunt multa, nonnulla gentibus depopulata, alia vero debiliter clausa, alia vero modis quibus supra, seducta, dubium est, nisi Deus & vestræ reverendissimæ paternitates celeriter provideant, de totali dicti comitatus subversione. Reverendus in Christo pater dominus Valentinensis (*c*) episcopus & rector ejusdem hucusque fecit quod potuit: qui continue in Carpentatore residet, succursum ducentorum hominum armorum per hanc civitatem soldatorum, una nobiscum languentes spectando. Sed quicquid sit, secundum suas litteras ad nos directas satis desperat, quod etiam villæ majores comitatus ejusdem se parare velint ad defensionem. Nam nec usque in hodiernum diem induci potuerunt, neque possunt induci de præsenti ad contribuendum una cum civitate præsenti, etiam usque ad unum obolum pro defensione prædicta. Et nisi occurratur, dubium est quod exercitus prædictus una cum gentibus dicti comitatus se convertat contra civitatem præsentem; quod si ita fieri contingeret, quod Deus avertat, ad incommoda non modica, periculumque destructionis totalis hæc civitas esset parata. Et quia P. R. hæc civitas semper fuit & est ecclesiæ sanctæ Dei fideliſſima, & secunda sedes, a multis propterea exosa, & a magnis temporibus citra propter factum ecclesiæ quasi depauperata, absque eo quod ab ecclesia reformationem seu consolationem quamcumque effectualem hucusque perceperit, & novissime hæc damna his temporibus ei parata, propter obedientiam sacro concilio præstitam evenerunt; supplicamus humilius quo possumus easdem V. P. R. quatenus pio & paterno affectu eidem compatientes, dignentur de convenienti remedio atque subsidio adversus inconvenientia prædicta eidem providere. Nam præter mala jam sustentata, disposita sumus, etiamsi totus comitatus esset perditus, adhuc majora pati, quantum nobis possibile fuerit, non obstante quod multi domini de tractatu concordiæ se interponant; & hodie in Carpentorate cum salvo conductu ingressus est feneſcallus Belli cadri cum domino rectore, consensu reverendissimi in Christo patris domini gubernatoris & consilii civitatis præsentis, interveniente, super aliquo tractatu colloquium habens. Sed quicquid sit, qualiscumque fiat tractatus, conclusio dominorum de Fuxo est habere obedientiam civitatis & patriæ expeditam: quod animi nostri patienter audire non tolerant. De remediis autem adhibendis, hoc eisdem paternitatibus vestris reverendis discutiendum relinquimus, quæ illorum notitiam habent luce meridiana clariorem. Hæc licet tædiose intimare eisdem dispositimus ad fines & effectus prædictos, & ne civitas a tantis paternitatibus, quicquid evenire contingat, possit in futurum redargui; quam patriam ecclesiæ sibi circumvicinam dignentur eædem paternitates reverendissimæ tueri & protegere favoribus & auxiliis opportunis, ut illis intervenientibus, & celeriter ipsa possit, sicut affectat, ecclesiæ sanctæ Dei continue subjici, famulari & conservari; quod eis concedat ille cujus causa agitur, qui easdem salvet, protegat cum felicibus incrementis, detque ecclesiæ suæ sanctæ inimicorum prostrationem feliciter & votive. Post hæc P. R. hodie XIII. maii civitas Carpentorate, quæ caput est comitatus Venaisini, absque aliæ violentia, interveniente tractatu inter eos inito, præfato domino cardinali de Fuxo, & similiter quasi omnia loca pro majori parte dicti comitatus, præstiterunt obedientiam totalem, & eras cum exercitu suo, ut dubitamus, erit ante præsentem civitatem, quia jam est in loco de Montibus, ad tres leucas prope Avenionem. Nos enim ad viam defensionis parati, ejus inductionibus, quantum poterimus, bono corde resistemus. Subsequenter hodiemet, XI. hora ante meridiem, ipse dominus cardinalis cum fratribus & prælatis suis locum prædictum Montiliorum deserunt, & apertis januis civitatem Carpentoratensem intraverunt: qui fuerunt recepti cum gaudio & exultatione, campanis pulsatis, & alia lætitiæ solemnitate servata, &, ut mandaverunt, eras contra Avenionem comminati sunt dare assaltum contra locum Pontis Sorgiæ, sed, ut speramus, non prævalebunt, quia potenter & strenue dabitur eis repulsa. Scriptum Avenione die XII. maii MCCCCXXXIII.

Earumdem paternitatum vestrarum reverendissimarum humillimi servitores syndici & consilium civitatis Avenionensis.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

MANDATUM

Johannis de Tusignano Ferrarienſis epiſcopi.

Procuratorem eligit ut nomine ſuo aſſiſtat conſilio Baſileenſi.

Ex Autog. Ferrariensi eruit ac misit D. Canon. Joseph Antenor Scalabrini.

IN Christi nomine amen. Anno ejusdem nativitatis millesimo quadringentesimo trigesimo

(*a*) Id est devastationem, gallice *degast*.
(*b*) Id est vexilla, hinc banderarius pro vexillifero.
(*c*) Is fuit Johannes de Poitiers, fratet Caroli episcopi Lingonensis, Carolo Francorum regi catus.

☞ simo tertio, Indictione undecima, die quarto decimo mensis maii, tempore pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini, domini Eugenii divina providentia papæ quarti, Ferrariæ in episcopali palatio, in camera istius domini episcopi Ferrarienſis, præsentibus testibus vocatis & rogatis, Donno Octaviano filio magistri Johannis de sancto Martino canonico plebis sanctæ Mariæ villæ Vicueriæ diœcesis Ferrarienſis, domino Antonio de Stephanelis rectore ecclesiæ sanctæ Agathæ villæ Sablunceli inferioris diœcesis Ferrarienſis, Ser Petro de Lardis notario, filio quodam Franciſci de Lardis de contrata sancti Romani civitatis Ferrariæ, & aliis; sacrosanctæ generali Basileenſi Synodo in Spiritu sancto legiptime congregatæ, universalem statum ecclesiæ referenti, reverendus in Christo pater & dominus dominus Johannes de Tausignano, Dei & apostolicæ sedis gratia episcopus Ferrarienſis, ejus devotissimus filius, cum omnimoda subjectione, obedientia, reverentia ac devotione nostrum facit per hoc scriptum, quod omni intentione & animi sui destinatione optaret ad præfatam sacrosanctam Synodum se personaliter transferre, id quod tanto cordis fervore fragravit & appetit, ut neque verbo neque litteris explicare queat. Cupit namque in ipso sacrosancto concilio se personaliter recipere, ut ejusdem concilii votis & impositionibus satisfaceret, & cum reverendissimis dominis, & patribus suis ibidem assistentibus conveniret & assisteret, ad obsequendum in hiis quæ concernerent tranquillitatem, & pacem sanctæ matris ecclesiæ & populi christiani; & ob id indefessis viribus . . . sine mora quærit viam vigilantem, solertissime insistit quoquomodo possit mutuo habere pecuniam causa Basileam accedendi. Verum quia omni jure impossibilitas excusatur; & eidem domino episcopo non modicum difficile, sed penitus impossibile sit hucusque prædicta sua optata implere propter sui & episcopatus antedicti paupertatem & egestatem notoriam & toti Ferrarienſi populo manifestam, Nam episcopatus prædictus per anteceſſores ejusdem domini episcopi fuit involutus atque implicatus in tot & tantis debitis, & oneribus, quod hinc ad multos annos sæpedictus dominus episcopus cum parva & quasi nulla familia vix vivere poterit. Suppignoraverant enim Anteceſſores præfati bona & possessiones dicti episcopatus, quæ idem dominus episcopus exigere habuit evidentissima utilitate; & commodo episcopatus sui, & nisi sic exegisset, dictus episcopatus substantiis & bonis omnibus exinanitus, & penitus annichilatus fuisset. Solvit insuper ipse dominus episcopus tassam bullarum suarum isto primo anno præterito cum aliis oneribus consuetis; & quod deterius est, ex possessionibus antedictis nullum commodum, nulla utilitas, nulli fructus aut proventus anno isto præterito habiti sunt, obstante maxima, & notoria sterilitate, quæ accidit in toto territorio Ferrarienſi. Quare prælibatus dominus episcopus sperans in misericordia & clementia & benignitate sacrosancti concilii supradicti & prælatorum ejus omni modo, via, jure, causa & forma quibus magis & melius potuit, & debuit, non revocando aliquem alium suum, & dicti sui episcopatus procuratorem; sed potius confirmando ac ex certa & deliberata scientia & non per errorem fecit, constituit, creavit, & ordinavit in suum & dicti episcopatus procuratorem, factorem, & certum nuncium spiritualem, & specialiter & expresse, venerabilem & egregium decretorum doctorem dominum Simonem de Valle, Venetum, absentem tanquam præsentem, ad comparendum, & se præstandum in dicto sacrosancto Concilio, & apud ipsum concilium supplicandum, exorandum, & deprecandum ac genibus flexis devotissime expetendum a sanctis venerabilibus patribus & dominis suis de concilio, ut per viscera misericordiæ Christi nostri dignetur ipsi domino episcopo suprascriptas justissimus excusationes admittere. Attento quod nullo modo credit prope recipere pecuniam causa proficiscendi Basileam; & si quid hucusque minime potuit reperire, dubitat quod esset cum omnimoda desolatione dicti episcopatus. Attamen non desistendo a dicta sua voluntate, sed illi continue insistendo in quantum possit ab impossibile se penitus excusando, Idcirco & ad impetrandam hanc liberam licentiam pro eodem domino episcopo, ut idem sacrosanctum concilium dignetur de gratia speciali misereri dicti episcopatus & concedere dicto domino episcopo quod ad dictum sacrosanctum concilium accedere non teneatur, offerendo se ubique ad pedes, & devotionem ac mandatum præfati sancti concilii paratissimum. Et nihilominus eidem domino Simoni procuratori dedit in mandatis specialiter & expresse, ut in eodem sacrosancto concilio interſit, vice & nomine, ac ut nuncius & procurator & pro ipso domino episcopo simul cum aliis domini prælatis ad tractandum &c.

ANNO CHRISTI 1433.

L. † B. Ego Martinus natus quondam S. Bartholomæi de Schivetis imperiali auctoritate notarius publicus Ferrarienſis, hec non notarius & scriba cameræ episcopalis,

Hoc mandatum aut non fuit trasmissum aut non acceptatum; nam interfuisse hunc ipsum episcopum concilio constat ex litteris hic statim subdendis ex rei connexione, quanquam anno sequenti scriptis.

BASILEENSIS CONCILII

Facultas data eidem episcopo, ne redeat ad concilium.

Ex Autog. existente Ferrariæ in MS. Cod. misit D. Joseph Anthenor Scalabrini Canon Ferrar.

SAcrosancta generalis Synodus Basilienſis in Spiritu S. legitime congregata, universalem ecclesiam representans, universis & singulis præsentes litteras inspecturis salutem, ac omnipotentis Dei benedictionem. Et si cunctos Christifideles pro charitatis sinu amplectimur; illos tamen singulari affectione prosequimur, qui se huic sacro concilio pro extirpandis hæresibus moribusque utriusque status tam ecclesiastici, quam sæcularis reformandis, ac pace in populo christiano procuranda legitime congregato incorporavimus. Hinc est quod venerabilem Johannem episcopum Ferrarienſem, hujus sacri concilii membrum unitum & incorporæum, ac in eodem mensibus octo vel circa laudabiliter conversatum, favore prosequi

☞ sequi volentes gratioso, eidem, ad instantes ANNO CHRISTI 1433. ipsius preces certisque de causis urgentibus & necessaritis personam suam & ejus episcopatum concernentibus, ab hoc sacro concilio recedendi licentiam gratiose dudum annuimus impartiri: ita tamen quod post octavas dominicæ resurrectionis proximæ ipse episcopus ad dictum sacrum concilium bona fide personaliter redire promisit, quod minime propter causas certas & legitimas, pro parte sua coram nobis allegatas, adimplere valet; quare nobis humiliter supplicari fecit, quatenus a comparitione personali in hoc sacro concilio ipsum excusatum pro nunc habere dignaremur. Nos igitur his moti rationibus cobis, ut præfertur, expositis, attenta etiam corporis ipsius episcopi modica prosperitate, prout fide dignor noscitur, & dicitur esse relatum. Eundem Johannem episcopum ab hujusmodi comparitione, quousque sacrum concilium super hoc aliud duxerit ordinandum, pro excusato haberi volumus, & habemus per præsentes; maxime cum ipse episcopus in recessu suo procuratores idoneos & sufficienti mandato loco sui in hoc sacro concilio constituit & ordinavit. Datum Basileæ VI. id. martii anno a nativitate Domini MCCCCXXXIV.

F. Epis. Cumans.

Barneti subscripsit.

EPISTOLÆ JOHANNIS

Regis Portugalliæ, ad concilium Basileense.

Promittit oratores ad concilium se missurum, collectas vero pecunias in regno suo pro causa morum ad papæ nutum esse distribuendum

Ex Martino VIII. 195. SAc unctæ generali synodo Basileæ in Spiritus sancto legitime congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti, Johannes Dei gratia regnorum Portugalliæ & Algarbii rex, Ceptæque dominus, filialem obedientiam cum subjectione debita & devota.

Diu Christianæ religionis statum, persecutionem ecclesiæ, hæreticorum pestem ac exinde varia Christianorum dissidia, strages, civilia bella, morum deformationem non tam respeximus, quam filiali pietate deflevimus; idque ægrius tulissemus, in Paraclitus Spiritus sanctus hanc sacrosanctam Basileensem synodum in horum remedium legitime congregasset. Qua de re gratulamur plurimum, sperantes de illius clementia, qui cum ecclesia sancta se usque ad consummationem sæculi mansurum pollicitus est, ut etsi Petri navicula in hoc tribulationis salo varios hæreticorum fluctus agitata transiliat, nullatenus tamen eadem naufragari permittet. Ex litteris a clementia vestra per venerabilem abbatem Bonæ-vallis nobis delatis, piam exhortationem super destinandis nostris oratoribus ad prælibatam sacrosanctam synodum percepimus, quam etiam venerabilis Jo. Sancii abbas S. Mariæ de Arnas, sub credentiæ litteris vivæ vocis oraculo intimavit. Nos quoque sacri concilii exhortationi, quam potius mandatum dicimus, obtemperantes, oratores nostros quales decet ad antedictam sanctam synodum decrevimus destinare forma, modo, ac tempore opportunis. Prælatos etiam regni nostri quibus tam pium opus conveniet, quantum in nobis erit, ut ad hanc sacram synodum festinent, exhortaturi. Cæterum cum pecuniæ Bohemorum causa hoc in regno habitæ, de mandato beatissimi domini nostri papæ collectæ fuere, sicut & harum collectionem, ita & distributionem aut aliam dispositionem quamlibet, auctoritatem apostolicam credimus flagitare. Unde cum vestra celtica providentia de exigendis his pecuniis assensum apostolicum nacta erit, sicut & in ceteris agendis nanciscì est solita, parati sumus mandatis domini nostri papæ & vestris cum omni sollicitudine obedire, accuratissime operam daturi, ut a quibuscumque, apud quos hujusce pecuniæ fore dicantur, Portugalensibus episcopis easdem exigere valeat, ut mandatis. Spiritum sanctum, qui est per appropriationem inexhaustibilis fons, a quo optima data gratiarum & perfectissima dous virtutum uberrime fluunt, majorem in modum deprecamur, quatenus replere, inflammare atque illustrare dignetur suorum corda fidelium, mittatque super vos Spiritum sapientiæ & intellectus, Spiritum consilii & fortitudinis, & timoris Dei. Illuminet vestram intelligentiam side, ut labes hæresum extergatis, inflammet affectum caritate, ut quemadmodum hæc sacra synodus in Spiritu sancto, qui caritas est, congregata fuit; ita singulis in ea peragendis assistere dignetur, ut quicquid in ea decretum fuerit, honorem, gloriam, laudem & amorem primarie respiciat omnipotentis Dei. Datum in civitate Ulixbonensi, VIII. calendas junii MCCCCXXXIII.

Eikei.

SOLEMNIS TRACTATUS FRATRIS JOHANNIS DE TURRECREMATA

Ordinis prædicatorum, cardinalis S. Xisti, doctoris illuminatissimi in favorem Eugenii papæ IV. contra decreta concilii Constantiensis; in quo fuit depositus Johan. XXIII. & contra gesta in concilio Basileensi, adversus Eugenium, transcriptus ab originali, qui est in libraria apostolica.

Ita legitur in MS. Col.

QUoniam lex tam mortali quam divina doctrina non habet vim coactivam nisi ex legislatoris auctoritate; nec præceptum legis potest in amplius fuæ ligaturæ vires protendere, quam se extendat potestas præceptoris; perneccessarium judicatur in ipsa legum, & decretorum celebratione legiferis mensuram prægnoscere potestatis, ne contingat vacuas viribus leges condere, & propriis transgressis limitibus, alienos usurpando, inaniter gloriari. Hinc gentium doctor, & ecclesiæ splendidissimum jubar, Apostolus Paulus 2. Corinth. cap. 10. inquit: *nos non in immensum gloriabimur; sed secundum mensuram regulæ, quam mensus est nobis Dominus*, ubi glossa ait, ideſt tanta potestate utimur, quanta concessa est ab authore, nec mensuram, vel modum egrediemur, & non gloriabimur, in immensum potestatem excedendo, quod illi faciunt, qui usurpando gloriantur ultra mensuram. Hæc ibi: cæterum est multis viris utriusque juris professoribus, Dei gloriam, suæque ecclesiæ sanctæ honorem inflammata mente zelantibus, & decreta con-

E MS. Coloniensi.

dere irritantia ſimpliciter & indiſtincte contra apoſtolicam ſedem, præſertim in materia collationis beneficiorum & proviſionis eccleſiarum vindicatur ſupergredi conciliorum generalium facultatem: quibuſdam aliis non mediocris auctoritatis & ſapientiæ viris magiſtris & doctoribus oppoſitum ſentientibus, ut univerſa in ſacro generali concilio decretanda maturitate qua convenit fiant, ſacra reformatorum deputatio, præſentis concilii, honoris, & reformationis eccleſiæ præcipuam ſollicitudinem gerens, ſciens juxta ſapientum ſententiam diu deliberandum eſſe, quod ſtatuendum eſt; ſemel ſuper hac difficultate decreti irritantis, cujus veritas a nonnullis clavis judicatur reformationis ſedis apoſtolicæ, cum matura diligentia deliberandum duxit, hujus materiæ curam ſtudioſam, qui eam publico diſputationis certamine dilucidarent, cæteris duobus magiſtris in ſacra pagina; videlicet magiſt. Dionyſio almæ univerſitatis Pariſienſis ambaxiatori, & mihi magiſtro Johanni de Turrecremata fratri ordinis prædicatorum nationis Hiſpaniæ, ſpecialiter committens; cujus almæ deputationis præceptoriæ commiſſioni pro parte mea humiliter obediens, alia verborum prolixitate dimiſſa, & ſi magnitudine ponderis preſſus, pro declaratione materia ſub tali verborum forma duxi quæſtionis titulum proponendum.

ANNO CHRISTI 1433.

Utrum in omni lege licita, ad obviandum abuſibus curiæ Romanæ multiplicibus, poſſit per generale concilium ſimpliciter & indiſtincte poni decretum irritans ſummis pontificibus.

Et quoniam coram ſapientiſſimorum virorum, ac reverendiſſimorum patrum, multa ſapientia divina pariter & humana præſtantium, cœtu ſacratiſſimo locuturus ſum, ne videar velle docere Minervam, aut aquam ſuperinfundere mari, circa propoſitum dubium brevibus intentionem meam abſolvere curabo, proteſtationibus tamen quibuſdam prælibatis. Proteſtor quidem primo, quod illa quæ dicturus ſum, ſolum per modum aviſamenti, & gratia, in præſenti ardua materia collationis habendæ, ut veritas clarius eluceſcat, dicere intendo; non aſſerens niſi quæ aſſerenda ſunt, nec negans niſi quæ neganda cenſet ſancta mater eccleſia. In quibus ſi ignorantia mea, aut inadvertentia mea variare contingeret; pro non dictis haberi ſupplico, omnia per me dicenda, hujus ſacri concilii correctioni ſubmittens. Secundo proteſtor, quod ſi in defenſione hujus auctoritatis, & gloriæ ſedis apoſtolicæ, unde cæterorum Prælatorum gloria & honor pendedere videtur, aliquid videar dicere contra abuſus dominorum ordinariorum, nullus dominorum meorum capiat ad injuriam, cum nullum præſentium teneam, niſi multa prudentia & virtutum venuſtate dotatum.

Quibus proteſtatis, venio ad reſponſionem concluſionis, in qua pro fundamento dicendorum exponentur primo conditiones legis

Pro quo notandum, quod S. Iſidorus, lux ac decus Hiſpaniæ, legem deſcribens 2. Ethi. 10. & ponitur, diſ. 4. c. *erit autem*; ita dicit: *lex honeſta, juſta, poſſibilis ſecundum naturam, ſecundum conſuetudinem patriæ, temporis, locoque conveniens, neceſſaria, utilis; manifeſta quoque, ne aliquid per obſcuritatem in captione contineat, nullo privato bono, ſed pro communi utilitate omni conſcripta.* Hæc ille; in qua quidem deſcriptione novem videntur includi conditiones, ſeu proprietates, quas lex bona & licita debet habere: & quoniam exſumendæ probantes propoſitum; ideo quadam levi explanatione illas duxi primo tranſcurrere.

ANNO CHRISTI 1433.

Eſt ergo ſciendum, primo, quod cum lex humana non poſſit eſſe regula prima ſimpliciter; oportet quod ſit regula regulata, & menſurata quadam alia regula ſuperiori. Omnis autem res quæ ab alia ſuſcepit certitudinem ſeu normam, ad hoc quod actu ſit recta, oportet formam habere proportionabilem ſuæ regulæ. Superior autem regula, quæ eſt menſura legis humanæ, eſt duplex, ſcilicet lex divina, & lex naturæ, dicente Tullio in Philippica XI.; *lex nihil aliud eſt, quam recta ratio, & a numine Deorum tracta, imperans honeſta.* Ad hoc ergo, quod lex humana ſit licita, & ſit bona, oportet, primo, quod ſit conformis, & proportionabilis legi divinæ. Et ad hæc refertur prima conditio poſita, cum dicitur honeſta, deſt conveniens rationi, quæ, teſte Tullio lib. de natura Deorum, eſt quæ cujuſdam naturæ, quam divinam vocant, thura cerimoniamque affert; & ibidem eſt, per quam reverenti famulatu cerimoniæ divini cultus exercentur.

Sed ſecundo etiam requiritur, quod non diſcordet a lege naturali; & hujuſmodi gratia additur, quod ſit juſta; ſicut enim dicit Auguſtinus lib. 1. de lib. arbitr. *In rebus humanis dicitur aliquod juſtum ex eo quod eſt rectum ſecundum regulam rationis*, quæ vere dicitur lex; unde ſi a naturali lege diſcordat non dicitur lex, ſed corruptio legis: & ideo, ut idem dicit Auguſtinus, & ponitur in decret. 10. di. c. *conſtitutiones*. conſtitutiones ſæculares ſi naturali juri contrariari probatur, penitus ſunt excludendæ.

Sed tertio requiritur, ad hoc quod lex ſit valida, quod emanet ab habente auctoritatem condendi eam; alias nullius eſſet roboris ac firmitatis, quoniam nullam vim obligandi ad ſui obſervationem lex habet, niſi ab habente poteſtatem in re illa, de qua lex conſtituitur, & emanat. Cæterum, teſte Ariſtotele X. Meth. menſuram oportet certam eſſe, ideſt proportionatam & aptam menſurato. Et 4. Politic. oportet aptare leges politiæ, & non e contra; omnes leges proportionari, & menſurari his, quibus imponuntur, ſicut alia lex imponenda eſt viris, & alia pueris; ideo additur tertia proprietas legis, ſcilicet quod ſit poſſibilis ſecundum naturam, ideſt tam facultati agentis, quam & capacitati naturæ patientis. Ut enim regula juris habet, ad impoſſibile nullus obligatur. Præterea quod homo, cum natura ſit animal politicum & civile, I. politicor. non poteſt ſolus vivere; ideo oportet quod lex humana conſuetudini & moribus hominum conformetur, cum quibus vivere debet, alias diverſitas ſtudiorum cauſaret inter eos diverſitatem animorum. Ideo recte additur quarta conditio, videlicet ut ſit ſecundum conſuetudinem patriæ. Amplius, cum lex humana præcipue fundetur ſuper experientiam publicam, ordinatur enim ad bonum commune, ut infra dicetur; expediunt aliqua reipublicæ uno tempore, & uno loco, quæ non alio; & in ipſa eorum experientia demonſtrat. Ideo requiritur, quod lex humana ſit debitis circumſtan-

ANNO CHRISTI 1433.

tii veſtita, & hujuſmodi grata redditur quinta conditio, videlicet quod ſit loco, temporique conveniens. Demum quoniam lex humana in republica habet officium artis medicinalis in corpore animalis, ſcilicet purgare malos humores, ratione cujus Ariſtoteles dicit I. Rhetor. quod in legibus conſiſtit ſalus civitatis, ad hoc quod lex humana ſit licita ſive bona, requiritur quod ſit expediens, ſive ſufficiens ad purgationem malorum de republica. Ideo ſexta conditio additur, ſcilicet quod ſit expediens ad conſecutionem bonorum reipublicæ, ac commodorum, & ideo ſeptima additur conditio, ſcilicet quod lex ſit utilis. Item cum lex humana dicitur in decretorium, & quaſi lucerna, ſecundum illud proverbio. VI. *Mandatum lucerna eſt, & lex lux, & via vitæ*, neceſſario requiritur quod lex ſit manifeſta, ne aliquis propter ejus obſcuritatem cadat in errorem, & interdum credens facere ſecundum legem faciat contra legem; nullibi eorum magis vitandus eſt error, quam in principiis, ſive in his, quæ locum regulæ habent; quoniam, ut dicitur in l. coeli, & mundi: parvus error in principio, maximus fit in fine. Et ejus gratia ponitur octava conditio, ſcilicet quod ſit manifeſta. Ultimo cum lex ordinetur ad bonum commune, non debet ad commodum alicujus privati, ſed pro communi utilitate conſcribi, alias enim lex non poteſt eſſe recta, & regalis, ſed perverſa & tyrannica: quia ſicut rex differt a tyranno, quia rex dicitur qui recte agit, & intendit bonum commune; tyrannus vero qui perverte principatur, & intendit proprium & privatum commodum; ſic recta lex & regia dicitur, in qua intenditur bonum commune; lex vero tyrannica & perverſa, in qua proprium & ideo hic ultimo, ſcilicet nona conditio ponitur, quod nullo privato bono, ſed pro communi utilitate &c. Hoc ergo ſuppoſito fundamento, reſpondeo ad quæſtionem, negative, ſub tribus concluſionibus, quarum una ponetur in terminis univerſalibus, aliæ duæ in terminis particularibus, deſcendendo ad materias, de quibus eſt principaliter propoſitum.

Et prima concluſio eſt. Non in omni lege licita ad obviandum abuſibus Romanæ curiæ multiplicibus, poſſunt generalia concilia ſimpliciter, & indiſtincte in ponere decretum irritans ſummis pontificibus. Quam concluſionem una tantum ratione communi probare conabor: in deductione aliarum concluſionum probaturus eam multipliciter. Primo ſic ponere in omni lege licita univerſaliter, & indiſtincte decretum irritans contra ſummum pontificem, eſt diſſipare communitatem politicæ Chriſtianæ: ergo tale nec fiendum, nec etiam per generalia concilia eſt poſſibile fieri de jure: & ita concluſio poſita eſt vera. Conſequentia patet, & antecedens probo ſic, & ſupponitur ex dictis contrarie opinantium, quod legi licite opponere decretum irritans eſt legem impermutabilem facere; quia hujus gratia petitur, ut decretum conciliorum irritans contra papam attentantem ea infringere adjungatur. Tunc antecedens patet ſic: quoniam in re maxime variabili, cujuſmodi eſt materia actuum humanorum, cum in ea uniformiter ſemper aliquid obſervari cum utilitate ſalutis reipublicæ non ſit poſſibile applicare legem impermutabilem, ad diſſipare rempublicam, ut omnium mortalium & legalium teſtatur traditio; unde hac ex cauſa ſurrexit neceſſitas apud legales ponendi præclariſſimam virtutem epicheyam nomine, cujus officium, ut L. ethic. deſcribit Ariſtoteles, eſt in caſibus, in quibus experitur legum obſervantiam juxta literæ corticem reipublicæ utilitati fore moleſtam, prætermiſſis verbis, ſequi quid ratio juſtitiæ, & communis depoſcit utilitas. Unde Albertus dicit ibidem, legem humanam hac ratione ad humana opera ſe nabere, ſicut univerſale ad particularia, quod ſecundum eſſe acceptum variari neceſſe eſt particularibus variatis, dicente Ariſtotele in libro politicorum, motis nobis moventur omnia, quæ in nobis ſunt; ſicque actus humani, de quibus leges dantur, in ſingularibus contingentibus conſiſtunt, quæ innumeris modis variari poſſunt. Non videtur bene poſſibile in talibus rebus cum ſalute reipublicæ legem humanam conſtitui, quam nullo modo variari contingat quare ergo patet concluſio.

ANNO CHRISTI 1433.

Secunda concluſio: non in omni lege licita ad obviandum abuſibus, qui fiunt circa ſacramenta poſſunt poni per generale concilium contra papam aut alios irritantia decreta; patet ergo quoniam lex licita, quæ data eſt de con. di. I. c. *dicitur*, in qua lege cavetur quod ſacramenta altaris nonniſi a jejunis celebrentur. Item licita lex eſt illa: quæ ibidem ponitur in cap. *Sicut non alia*, in qua cavetur, ne celebretur, niſi in locis ſacris; & hæ leges datæ contra abuſus quorundam ventre pleno celebrantium, & in locis non ſacris. Item lex ſanctiſſima eſt data, & ponitur 1. q. 7. c. *&c. ſi nulla &c.* & c. ſequenti, qui nullus capiat ordines ab hæreticis epiſcopis, & ab eccleſia præciſis, & ita de aliis multis legibus poteſt adduci exemplum; & tamen in nulla iſtarum, quantumcumque licitarum, ad obviandum quibuſcumque abuſibus poteſt poni decretum irritans contra papam; immo nec contra minimum ſacerdotem; Ita quod non irritetur factum lege illa non commenſuratum patet, quoniam ſive celebretur in locis ſacris, ſive in aliis, ſive ſtomaco jejuno ſive repleto; dum tamen celebrans ſit ſacerdos, & intendit facere, quod eccleſia intendit, per illam formam verborum conficit. Et in ſimili modo in multis poſſumus exemplariter loqui. Et ita patet, quod vera eſt prima concluſio, quæ dicit quod non in omni lege licita eſt &c.

Tertia concluſio: in materia proviſionum eccleſiarum cathedralium & collatione beneficiorum non poteſt contra papam indiſtincte poni decretum irritans auctoritate generalium conciliorum, quæ quidem concluſio multipliciter probabitur, quia circa eam principaliter conſiſtit virtus veri noſtri ad quam probandam deducentur 24. rationes ex prænotatis novem proprietatibus legis aſſumptæ. Et ex prima conditione legis, quæ eſt ut ſit honeſta, ſive ut ſit religioni conveniens.

Arguitur primo ſic: Nullum decretum poteſt eſſe licitum, & ita nec validum, & per conſequens nullo modo emanandum a ſacro concilio; in quo puriſſima fidei edocetur veritas & hæreſis maxime extirpatur; quod continere videtur in ſe periculum hæreſis. Sed tale decretum irritans in materia præſenti contra ſedem apoſtolicam, videtur eſſe hujuſmodi; ergo non eſt licitum, & ita nec validum. Conſequentia patet in 3. par. Major patet ex prima-

ANNO CHRISTI 1433

ma conditione legis; minor vero probatur, quia per tale decretum detrahitur privilegio, juri, & dignitati, ac honori ſanctæ ſedis apoſtolicæ. Dicit enim Leo papa in epiſtola ad Marcianum imperatorem: *magnus honor eſt unicuique dignitas ſua.* Subtrahere autem privilegium, & primatum ſedis apoſtolicæ quam periculoſum ſit exprimitur di. 22. c. *omnes*, ubi ſic dicitur: *Qui autem eccleſiæ Romanæ privilegium, ab ipſo ſummo omnium eccleſiarum capite traditum, conatur auferre, iis proculdubio in hæreſim labitur, hic eſt dicendus hæreticus; fidem quippe violat, qui adverſus illam agit, & illi contumax invenitur, qui eam cunctis eccleſiis prætuliſſe cognoſcitur.* Secundo ex eadem radice ſic: omne illud quod eſt inductivum ſchiſmatis in eccleſia Dei eſt illicitum & inconveniens, & tanquam venenum fugiendum a concilio ſacro, cujus ſtudium eſt, unitatis, & pacis vinculo membra totius eccleſiaſtici corporis fovere connexa; ſed tale decretum ſub forma dicta contra ſedem apoſtolicam eſt hujuſmodi; &c. Major eſt manifeſta; minor vero probabitur, quoniam dividit membra a capite, & filias a matre, dum decernit in proviſionibus eccleſiarum eccleſias inferiores non obedire matri, hoc eſt eccleſiæ Romanæ; in ordinatione eccleſiarum; ut enim S. Thomas ponit in 2. 2. q. 39. art. 1. cum unitas eccleſiæ in duobus attendatur, ut dicit ſcilicet connexionem membrorum eccleſiæ ad invicem, ſeu communionem; & iterum in ordinatione omnium membrorum eccleſiæ ad unum caput, & non tenans caput, ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones ſubminiſtratum & conſtitutum creſcit in augumentum Dei; caput autem ſit ipſe Chriſtus, cujus vices in eccluſia gerit ſummus pontifex; ſciſmatici dicuntur, & qui ſubeſſe renuunt ſummo pontifici, & qui membris eccleſiæ, cujus communicare recuſant. Alexander vero de Ales in 2. ſententiar. in materia ſciſmatis quærit quæ ſit eccleſia, a cujus unitate diſceſſio ſciſma nuncupetur, reſpondit per hoc quod dicit Caliſtus papa: *nulli dubium eſt, quin apoſtolica eccleſia mater omnium eccleſiarum, a cujus regulis nullatenus poteſt deviuri*; & habetur diſt. XII. c. 1. Item quærit, cujuſmodi diſceſſio ab iſta eccleſia debeat ſciſma dici: reſpondit, quod illa diſceſſio dicitur ſciſma cum aliqui vim, & poteſtatem Romanæ eccleſiæ annullant. Ex quorum dictis patet minor, quod tale decretum irritans videtur irritare, & ſcindere unitatem eccleſiæ, cum ab influxu capitis & matris, ſcilicet eccleſiæ Romanæ ſubtrahat, & elongare ſtudeat eccleſias inferiores, quod futurum legimus circa finem mundi. Unde gloſ. ſuper illud Theſſal. 2. *niſi prius venerit diſceſſio*, ideſt eccleſiarum ab obedientia Romanæ eccleſiæ; itaque illo tempore . . . eccleſiæ undique per orbem diffuſæ ſubtrahentude ab obedientia Romani pontificis, ita ut pauci ſibi obediant, & papa tunc temporis circa partes Romanas ſe includet cum pauci aliis ab ejus obedientia ſubtractis. Tertio, ex eadem radice: nullum decretum potem eſſe licitum aut validum, quod videtur eſſe ſacrilegum, aut ſacrilegium continere; & ita nullum tale eſt emanabile a ſacro concilio, cujus intentio tota verſatur reformationi, & ſanitati membrorum ſingulorum ipſius eccleſiæ; ſed hujuſmodi decretum eſt hujuſmodi; ergo &c. Conſequentia eſt manifeſta, antecedens pro majori clariſſimum eſt; minor vero ſic probatur; ſacrilegium enim teſte Iſidoro eſt ſacræ rei violatio; per hoc autem decretum, ſi fieret, violaretur apoſtolica ſedes, ut patet manifeſte irritando uſum ſuæ poteſtatis. Et confirmatur per illud quod dicitur in decreto 17. q. 4. c. *ſi quis. Committunt ſacrilegium, qui de principis judicio diſputant, dubitantes an ille dignus ſit quem princeps elegerit.* Tale autem decretum irritans, cum poteſtatem principis ſummi in terris, ſcilicet ſummi pontificis non ſolum judicet, ſed irritet, & demolire videatur, merito ſacrilegum judicandum videtur.

ANNO CHRISTI 1433.

Quarto ex eadem radice ſic: Nullum decretum eſt dicendum licitum, nec a ſacro concilio emanandum, quod irritativum divinæ legis; cum præcipua cura ſacri concilii ſit omnes exorbitantias a lege divina de conſervatione fidelium tota ſolicitudine propellere; ſed hujuſmodi decretum eſt irritativum divinæ legis; ergo &c. Conſequentia nota; major etiam dicente Auguſtino 4. de civit. Dei cap. 6 *omnium legum inanis eſt cenſura, niſi divina legis imaginem gerat.* Minor probatur ſic, quoniam lex Dei præcipit obedire eccleſiæ præpoſitis, ſecundum illud apoſtoli ad Hebr. 13. *obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis.* Quod maxime de papa intelligendum eſt, ſecundum glo. illius textus, dicit, quod majori poteſtati magis eſt obediendum quam minori. In tantum enim obedientia ſedis apoſtolicæ eſt neceſſaria divinæ legis imperio, ut ſubeſſe Romano pontifici ſit de neceſſitate ſalutis, ut deducit S. Thomas in libro quem fecit contra errores Græcorum cap. 26. ad quod inter alia eſt auctoritas Cyrilli lib. Theſauror. dicentis: *itaque, frater mi, ſi Chriſtum imitamur, ut ipſius oves vocetur, aut dimus manentes in eccleſia Petri, & non impleamur vento ſuperbiæ, ne forte tortuoſus ſerpens propter noſtram contentionem nos ejiciat, ut etiam olim de paradiſo.* Ex hac radice Bonifacius in quadam decretali extravag. quæ incipit: *unam eccleſiam*, in fine ita concludit: *Porro ſubeſſe Romano pontifici omni humanæ creaturæ declaramus; & diffinimus eſſe de neceſſitate ſalutis.* Sed manifeſtum eſt quod tale decretum irritans, proviſiones eccleſiarum etiam juſtas & bonas, factas per ſummum pontificem, eſt irritativum divinæ legis, quæ præcipit obedire in omnibus apoſtolicæ ſedi; in quibus nec bonæ fidei, nec moribus bonis contradicit, ut patet ex dictis. Et maxime adhuc confirmatur per illud quod Dominus jubet Ma. c. 23. ubi dicitur: *ſuper cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, omnia quæcumque dixerint vobis ſervate & facite; ſecundum autem opera eorum nolite facere;* ideſt, ſi do prælatis ſedentibus ſuper cathedram Moyſi tam univerſale imperium det Dominus obedientiæ; quam extenſum credendum eſt, quod Dominus præcepit de obedientia præſtanda ſummis pontificibus Petri cathedram tenentibus? quæ tamen lex Chriſti & mandatum irritatur, & violatur per tale decretum, & ideo merito dicitur in decreto 81. di. c. *Si qui: peccatum paganitatis incurrit quiſquis, dum Chriſtianum ſe aſſerit, ſedi apoſtolicæ obedire contemnit.* Item hoc ex eadem radice ſic: nullum decretum poteſt eſſe

licitum quod est præsumptuosum & temerarium; & ita a concilio sacro nullo modo emanandum, cum sacrum concilium Spiritu Sancto regatur, qui omnia in numero, pondere, & mensura constituit. Sed tale decretum irritans contra potestatem papæ in materia dicta est vere præsumptuosum, & temerarium &c. Consequentia patet; major est manifesta; minor probatur. Cum enim quælibet actio debeat esse proportionata virtuti agentis, & decretum principis legem constituentis auctoritati; præsumptuosum dicitur esse illud quo attentatur quod excedit facultatem operantis: assumere enim aliquid ad agendum, quod præfertur virtuti agentis ad rationem præsumptionis pertiner; & ideo dicit Valerius Maximus: *ea tuta potentia est, quæ viribus suis modum imponit.* Quod vero hoc faciens dictum concilium assumeret opus trascendens virtutis suæ terminos, patet; quoniam non est in potestate concilii mutare leges & statuta Dei. Lex autem divinæ providentiæ, quæ posuit pap. loco sui totius ecclesiæ præsidentem cum plenitudine potestatis, videtur ordinasse ipsum ordinatorem ecclesiarum omnium & distributorem beneficiorum. Unde Damascenus super illud Luc. 7. *faciamus hic tria tabernacula*, inquit de Petro, cujus successor est papa: *non te Dominus tabernaculorum; sed universalis ecclesiæ constituit constructorem, totius sui gregis pastorem.* Quibus consideratis dicit Leo papa, quod habetur dis. 19. *ita Dominus. Verum hanc petræ istius sacratissimam firmitatem, Deo, ut diximus ædificante constructam nimis impia vult præsumptione violare quisquis ejus potestatem tentat infringere favendo cupiditatibus suis, & id quod accepit a veteribus non sequendo.* Hoc jus videant etiam qui tale in tali materia vel simili decretum irritans latentare proponunt, quod Eusebius papa orientalibus episcopis scribit in quadam epistola dicens: *Ita in lege scriptum est: maledictus homo, qui transfert terminos sui proximi; & dicit omnis populus: amen. Quare miror vos tam audaces esse, & tam imprudenter egisse, & terminos ac jura beati Petri apostolorum principis invasisse.* Loquitur de congregatione concilii absque auctoritate papæ. Item arguitur ex parte conditionis 2. legis, quæ est quod sit justa, idest conformis legi naturali. Sic enim dicit Augustinus in primo libro de libero arbitrio: *non videtur esse lex quæ juxta non fuerit.* In rebus autem humanis dicitur aliquid justum ex eo quod est rectum secundum regulam rationis, quæ dicitur lex naturæ, unde si a naturali lege discordat, non erit lex sed correctio legis, ut ampliſſime & magistraliter deducit sanctus Thom. in 2. q. coronali. Ex eadem radice arguo impossibilitatem juris, & indecentiam ponendi tale decretum, sicut præfertur, & sic: Omnis respublica sive communitas naturali justitia tenetur ad conservationem illius potestatis, a qua dependet bonum reipublicæ in sua plenitudine & integritate; & ita per consequens non valet facere legem justam aut licitam in derogatione ejusdem potestatis; sed bonum reipublicæ christianæ quantum ad regimen suum pro magna parte dependet ex potestatis plenitudine sedis apostolicæ, cujus est ordinare totam ecclesiam & gradus & status in ea. Ergo sequitur, quod

ANNO CHRISTI 1433

sacrum concilium, cujus studium est ea quæ sint justitiæ exequi, non potest tale decretum irritans constituere, cum hoc non videatur posse fieri sine læsione legis, sive justitiæ naturalis. Consequentia patet; major, & minor etiam.

ANNO CHRISTI 1433

Secundo, nullum decretum quod tollit optimum principatum in ecclesia, scilicet regalem, potest esse justum; immo omne tale est iniquum, & ab omni concilio, Sancto spiritu recto, tanquam hostile vitandum; sed tale decretum contra sedem apostolicam in materia provisionis ecclesiarum &c. est hujusmodi; consequentia nota; major notissima est; minor probatur, quoniam ponere quod inferiores prælati habeant ecclesiasticum regimen sive dispositionem & ordinationem reipublicæ Christianæ religionis, actus jurisdictionis & jerarchicæ dispositionis, quos actus non posset exercere ipse papa, qui omnibus est superior, est veraciter tunc ponere in ecclesiastica politia plures principatus non reducibiles ad unum superiorem monarcham tales actus exercere valentem. Cum respectu talium monarchæ, sive superioris irritetur auctoritas & potestas ligetur, ut circa dispositionem ecclesiastici principatus providendo ecclesiis, conferendo beneficia nihil possit, quod est expresse contra illud dictum Joannis 4. *fiet unum ovile, & unus pastor.* Tertio ex eadem radice sic: nullum decretum est dicendum justum, nec per consequens licitum, quod spoliat sedem apostolicam suis privilegiis & jure suo; & per consequens nullum tale emanandum a sacro concilio, cujus solicitudo debet esse, ut unumquodcumque in suo jure conservet. Sed per hoc decretum irritans spoliatur sedes apostolica privilegiis suis, & jure a summo principe Christo Jesu, totius principatus capite, collatis & donatis; ergo &c. Consequentia nota, & major est manifesta; præsertim cum, sicut supra allatum est, ex decreto 22. dis. c. *omnis*, non dubium quod si quis cujuslibet ecclesiæ jus suum detrahit, injustitiam facit. Qui autem ratione ecclesiæ privilegium ab ipso summo omnium ecclesiarum capite conatur auferre, hic proculdubio in hæresim labitur. Minor vero probatur; quoniam per tale decretum irritans privatur & spoliatur sedes apostolica auctoritate dispositionis, ordinationis, & provisionis ecclesiarum, quæ inter privilegia sedis apostolicæ videntur tenere principalitatem; quod (cum in potestate ordinis sit æqualitas inter summum pontificem & alios quoscumque sacerdotes) in potestate jurisdictionis quæ respicit institutiones & dispositiones, ac ordinationes omnium ecclesiarum & correptiones personarum delinquentium, in eis videtur stare principatus, & auctoritatis dignitas sibi collata, qua ratione caput, mater, & cardo omnium ecclesiarum dicitur. Unde in decreto dis. 22. c. *sacrosancta*, ex auctoritate Anacleti sic dicitur: *Hæc vero apostolica sedes, caput & cardo a Domino, & non ab alio instituta est;* & sicut cardine ostium regitur, sic hujus sanctæ apostolicæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ, Domino disponente, reguntur. Item extrav. de præben. c. *licet* li. VI. dispositio omnium ecclesiarum, & omnium beneficiorum mundi ad sedem apostolicam noscitur pertinere. Item in consilio Viennensi dicitur sic: *salva tamen in præmissis omnibus Romani pontificis potestate, ad quam*

ec-

☞ *ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum plena & libera dispositio ex suæ potestatis plenitudine noscitur pertinere*. Ita in concilio.

ANNO CHRISTI 1433.

Quarto ex eadem radice sic: omne decretum quod tollit debitum obedientiæ sedi apostolicæ, est injustum, & ita nullum tale emanandum a concilio, cujus præcipua cura debet esse ut capiti ecclesiæ universalis ipsa ecclesia universalis plenarie obediat, in quibus nec contra legem Dei, nec contra statum generalem universalis ecclesiæ mandat, aut præcipit; sed decretum præfatum irritans potestatem papæ in materia præfata, est hujusmodi; ergo &c. Consequentia est bona; major est manifesta, quia sic supra dictum est ex auctoritate Augustini primo de li. arb. lex dicenda non est, quæ justa non fuerit. Cum autem ex ordine juris naturalis, & divini inferiores teneantur obedire superioribus suis, clarissime patet, injustum esse omnino, & per consequens vacuum & invalidum, quod in his, quæ legi superioris, scilicet Dei non contradicunt, superioribus obedientiam subtrahit. Minor vero patet, quoniam per hoc decretum irritans debitum obedientiæ apostolicæ sedi subtrahitur in dispositionibus ecclesiarum, quod manifeste est contra. Quo in loco debet attendi quid dicitur dis. 93. c. *obedientiam. Obedientiam autem inferiores ex ordine superioribus debent; summo etiam pontifici ea debetur ab omnibus obedientia; ut nulli liceat ei communicare, cui pro actibus suis inimicus veteris, nec in ecclesia esse poterit, qui ejus cathedram deserit*.

Quinto ex eadem radice sic: omne decretum papam reddens impotentem ad faciendum ea, quæ ex Dei præcepto tenetur facere, est injustum, & ita vanum & inane; & per consequens nullo modo attentandum per sacrum concilium, cujus vigilantia præcipua debet esse opitulari, ut unusquisque quæ Dei præcepta sunt efficacius & expeditius valeat adimplere. Sed decretum irritans contra papam in materia beneficiorum & confirmationum dignitatum est hujusmodi; ergo &c. Major est manifesta; quoniam omnis lex humana tantum habet de ratione legis virtutis, & valoris, quantum ad divinam legem ordinat & promovet. Minor probatur; quoniam ad pascendum gregem Dominicum sibi utiliter commissum, cujus cura & pastura sibi sub præcepto est injuncta secundum illud Joan. ult. *pasce oves meas*; & illud glos. ordinar. super illud 1. Petri 4. *pascite, qui in vobis est gregem*; ubi sic dicit: *sicut Dominus Petro totius gregis curam habere jussit, ita sequentibus ecclesiæ pastoribus jure mandat, eum quisque, qui secum est, gregem Dei sollicita gubernatione tueatur*; per istud decretum irritans redditur impotens, cum per id claudatur sibi manus potestatis pascendi oves Christi, providendo plebibus de bonis pastoribus, providendi idoneis personis pauperibus clericis de beneficiis, & subvenire indigentibus de ecclesiæ eleemosinis; patet hoc nisi cæcis. Item ex tertia conditione legis, quæ est ut sit possibilis secundum naturam, & arguitur multipliciter, quod tale decretum non sit possibile de jure, nec de facto validum: primo sic: Nihil contra communem ordinem naturalis rationis potest emanare sub ratione legis aut decreti a concilio, cujus præsidere creditur ipse, qui Dei virtus & Dei sapientia est. Sed decretum irritans contra papam positum in hac materia, de qua est sermo, est hujusmodi; ergo. Consequentia bona; major nota ex conditione legis assignata. Minor probatur manifesta, pro quo supponitur, quod tota potestas jurisdictionis aliorum prælatorum in toto corpore ecclesiæ derivatur & emanat a summo pontifice, quæ, ut suppono, patet cum ex determinatione ecclesiæ Romanæ, cum ex doctrina sanctorum doctorum. Primo quia ita est per multos Romanos pontifices declaratum, & diffinitum quoque patet per illud Gregorii papæ, quod habetur a. q. 6. c. *decreto*, ubi dicit sic: *sancta Romana ecclesia vices suas ita aliis impartitur ecclesiis, ut in partem solicitudinis vocatæ sint, non in plenitudinem potestatis*. Idem habetur ex auctoritate Julii papæ in c. sequenti, dicentis: *ipsa namque ecclesia, quæ prima est, ita vices suas aliis impartivit ecclesiis, ut in partem &c.* Beatus autem Augustinus intra canonicas scripturas enumerat epistolas decretales summorum pontificum. Item B. Ambrosius se sequi Romanam ecclesiam profitetur dis. 22. Omnes doctores vero sancti hoc idem dicunt, unde S. Thomas in fine 2. sententiar. ita dicit, quod potestas inferior, & superior dupliciter se habent; aut ita quod inferior potestas ex toto oriatur a superiori, & tunc virtus tota inferioris fundatur super virtutem superioris; & sic se habet potestas Dei ad omnem potestatem creatam; sic etiam se habet potestas imperatoris ad potestatem proconsulis; sic etiam se habet potestas papæ ad omnem spiritualem in ecclesia, quia ab ipso papa gradus dignitatum diversi in ecclesia ordinantur, & disponuntur; unde ejus potestas est quodammodo ecclesiæ fundamentum ut patet Math. 16 hæc ille. Ejusdem sententiæ est etiam in 4. contra gentiles. Rationes vero hoc clarissime ostendentes copiose alibi vocatæ sunt; immo ad probationem hujus suppositionis tantum duas auctoritates adduco. Prima est illa Leonis papæ sanctissimi quæ ponitur di. 3. c. *Ita Dominus*, ubi sic dicit: *hujus muneris sacramentum ita Dominus ad omnium apostolorum officium pertinere voluit, ut in beatissimo Petro omnium apostolorum summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet, ut exortem se ministerii intelligeret esse divini, qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere*. Secunda auctoritas est ejusdem in sermone de apostolis, qui incipit: *gaudeo dilectissimi*, sic dicit: *Quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores; omnes tamen proprie regit Petrus, quos principaliter regit Christus. Magnum & mirabile huic vero consortium divinæ potentiæ suæ tribuit dignatio, ut si quid cum eo commune esse voluit cæteris principibus, numquam nisi per ipsum dedit quidquid aliis non negavit*: hæc ille. Ista suppositione præmissa probatur sic minor, videlicet quod decretum tribuens provisionem ecclesiarum inferioribus prælatis cum irritatione potestatis papalis supra earumdem dispositione & ordinatione sit contra communem ordinem naturalis rationis, quoniam quod secundæ causæ, quæ totam suæ potestatis virtutem habent a prima causa sive superiori, possint, & de facto exeant in actum, respectu cujus po-

A B C D E

ANNO CHRISTI 1433.

Est VI papæ.

☞ potestatis causalitas superioris causæ sit suspen- A
ANNO CHRISTI 1433. sa, & ligata, ac irritata, est contra omnem ordinem rationis, sicut quod stellæ illuminent, sole a sua illuminatione suspenso, ut rami fructificent radice sua virtute irritata, aut membra, sive sensus sentiant capite non influente; in hac autem camparitione se habere videntur cæteri prælati ad papam, dicente Petro Ravennatæ: *quod enim stipiti rami, quod capiti membra, quod soli radii, quod fonti rivuli; hoc apostolicæ sedis eminentiæ debent omnes ecclesiæ, quas ubique terrarum sacra religio fundavit.* Et ita patet quod, subtrahere dispositionem ecclesiarum a papa, cui primo per se & principaliter convenit, & nulli alii nisi ex dono suo, & retribuere aliis cum irritatione papalis auctoritatis, est clarissime contra B
omnem naturæ ordinem, & rationis; nisi forte ex affectu dominatus excæcatis. Secundo ex eadem radice sic: nullum decretum cujuscumque concilii potest restringere aut irritare potestatem, quæ non emanat, aut dependet in suo esse potestativo ab alio concilio: sed potestas sedis apostolicæ in suo esse potestativo, in collatione beneficiorum, & provisione ecclesiarum, non dependet ab aliquo concilio generali, immo nec ac tota, sive universali ecclesia; ergo sequitur, quod concilium generale non potest hujusmodi decretum facere. Consequentia est bona; major est manifesta, quoniam instituentis potestatem aliquam in aliqua politia est determinare potestatem quanta C
& qualis sit, augere, & diminuere, limitare aut irritare, & nullius alterius. Minor est etiam manifesta, quia, ut dicit Calixtus papa, & scribitur dis. 21. c. *quamvis*. *Sancta Romana ecclesia catholica & apostolica nullis synodicis institutis cæteris ecclesiis prælata est; sed evangelica voce Domini & Salvatoris nostri primatum obtinuit: tu es, inquit Dominus, Petrus, & super hanc petram &c.* Tertio ex eadem radice sic: Nullum sacrum concilium habet potestatem mutandi, minuendi, aut in aliquo irritandi, quod nec fidei, aut statui universalis ecclesiæ obviat, illud super quod universalis ecclesia dicitur fundata; sed potestas papalis est hujusmodi; ergo sequitur, D
quod tale decretum, sicut præfertur, non est possibile fieri possibilitate juris per hoc concilium, nec per quodcumque aliud. Consequentia est bona; major est manifesta, quoniam sacra concilia ad munimen & conservationem ecclesiasticæ dignitatis & exaltationem gloriæ ipsius ecclesiæ universalis instituta creduntur. *Absit* enim, ut dicit beatus Bernardus, *ut quod pro veritate institutum est, contra ebaritatem militet.* Minor vero probatur per illud Mat. 16. *super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.* Quod dicitur sedi apostolicæ S. Thomas in auctoritate supra allata applicat, dicens, quod sedes apostolica est quodammodo fundamentum ecclesiæ. Cujus sententiæ E
longe multo ante fuit Origenes dicens: *vide quantam potestatem habet petra, super quam fundatur ecclesia, ut etiam ejus judicia maneam firma, quasi Deo judicante per eam.* Item Anacletus longius ante dixit. *Hoc apostoli statuerunt jussione Salvatoris, ut majores & difficiliores quæstiones semper ad sedem differrentur apostolicam, supra quam Christus universam construxit ecclesiam, dicente ipso ad principem apostolorum: tu es, inquit, Petrus &c.* Aliqui volunt dicere ad istam rationem vel similem, quod licet concilium tollere non posset a sede apostolica potestatem, aut eam minuere; potest tamen executionem potestatis impedire, aut restringere, aut sic regulare, quod non valeat exire in actum, nisi ut dictatum fuerit per concilium generale. Contra hoc sic; quoniam nulla videtur, imo oppositionem in objecto, aut vocis ignorantiam continet manifeste, quod sic patet: est enim jurisdictio potestas jusdicendi, seu judicandi & exequendi; similiter plena & totalis jurisdictio est tota plena & perfecta potestas judicandi & judicatum exequendi, alias non est plena, & perfecta; unde dicere quod aliquis habeat jurisdictionem, ita tamen, quod non posset judicare & exequi, est dicere quod habeat potestatem judicandi, & non potest judicare, quod est habere potestatem & non habere; similiter habere totam plenam & perfectam potestatem jurisdictionis, & non habere totum plenum & perfectum exercitium, est dicere habere plenam potestatem & perfectam judicandi, vel alia faciendi, & tamen non posse illa judicare ad plenum, nec perfecte nec totaliter; quod est habere plenam & non plenam, quod est manifeste contradictio per se loquendo. Sic ergo regulæ sunt ponendæ, quod potestas papalis maneat in sua plenitudine potestatis, nedum quoad habitum potestatis in se, sed etiam quoad plenitudinem exercitii; quia sicut omnis potentia est propter suam operationem, ut dicit Aristoteles; ita plena potestas ordinatur ad plenam liberam, & perfectam operationem, aliter frustra Deus tantum munus potestatis contulisset ecclesiæ, quod est absurdum. Quarto ex eadem radice sic: nullum decretum per quod dissolvitur hierarchia universalis ecclesiæ cadit sub potestate cujuscumque sacri concilii sed decretum irritans contra potestatem papæ in collationibus beneficiorum, & provisione ecclesiarum est hujusmodi; ergo &c. Consequentia est nota; major est indubitatæ fidei; potestas enim concilio data in ædificationem, non in destructionem est data. Minor vero sic probatur, quoniam subtrahere inferiores personas hierarchiæ a regimine, & potestate hierarchæ, a quo totus influxus descendit potestatis jurisdictionis, secundum quam sub & supra attenditur inter personas ecclesiasticas in hierarchia est, confundere totam hierarchiam & eam dissolvere; cum nexio & consummatio hierarchiæ est principaliter consideranda in ordine ad hierarcham, dicente beato Dyonisio in libro ecclesiasticæ Hierarchiæ, quod sicut videmus omnem hierarchiam in Jesu consummatam, sic unamquamque in speciali in proprium hierarcham divinum, summum sacerdotem. Nec potest dici ab aliquo bene, quod connexio hierarchiæ nostræ principaliter attendatur respectu Christi, qui est principale caput ecclesiæ. Licet in aliquo, puta in isto articulo, non obediatur summo pontifici, non dissolvetur propter hoc ecclesiastica hierarchia. Hoc non valet, quia non potest bene videri quomodo connexa maneat hierarchia cum Christo, quando in licitis, & honestis non obeditur suo vicario, ipso dicente Luc. X. *qui vos audit me audit, & qui vos contemnit me contemnit.* Imo timendum est, ut non habeat

☞ Christum caput, qui non habet summum pontificem caput.

ANNO CHRISTI 1433.

Quinto nullum decretum emanabile a concilio potest ligare papam & ejus irritare potestatem, nisi in casibus, in quibus juxta assertionem adversæ partis est superius papæ scilicet in materia hæresis, in materia scismatis, & in materia reformationis universalis ecclesiæ in capite & in membris, scilicet dato, quod in aliquo casu posset per concilium universale decretum irritans poni contra papam; arguo sic; sed quod papa det beneficia, confirmet dignitates non est primo, secundo, aut tertio; ergo in dispositione ecclesiarum concilium non potest facere decretum irritans contra papam, modo, & forma, ut prætenditur. Consequentia est bona; major nota, quoniam factum etiam a superiori non valet, quando excedat ejus potestatem, ut dicunt domini juristæ, juxta illum textum, *ea quæ fiunt a judice, si ad ejus non spectant judicium, viribus non subsistunt*. Minor vero quantum ad primum & secundum articulos patet; quod vero nec ad reformationis universalis ecclesiæ articulum pertineat, patet primo; quoniam reformatio cum præsupponat deformationem, sicut curatio ægritudinem, reformatio non respicit nisi ad ea quæ fiunt male, & non ad ea quæ bene fiunt. Absit autem dicere ecclesiam deformare papam exequendo bene illud, cujus potestatem in executionis præceptum suscipit a Deo; secundo, quoniam in reformatio dicitur ad primam formam reductio; cum reforma vetustissima primitivæ ecclesiæ pariter, & juri divino conformissima habeat, quod papa ordinaret ecclesias, & de dignitatibus provideret, sicut de beatissimo Petro summo apostolorum & totius ecclesiæ universalis vicario Christi legimus cum concilio apostolorum Jacobum Jerosolymorum episcopum ordinasse; & deinceps factum legitur de aliis episcopis, sicut in historia Martiniana dicitur in principio, quod beatus Petrus ordinationes fecit Romæ in mense septembris, episcopos sex ordinavit, presbyteros decem, diaconos septem; & de multis aliis posset exemplum poni, quos ad diversas partes Galliæ & Germaniæ ad Christum populos lucrandos historiæ transmisisse commemorant. Et nedum hoc de beato Petro, sed de aliis successoribus Romanis pontificibus hoc idem libri historiarum testantur. Mirum esset quod papa faciendo, quod sibi jure divino competit, & quod illa primitiva ecclesia sanctorum apostolorum practicavit, ecclesiæ statum consunderet universalem

Item sexto, nullum actum debitum papæ, ex potestate sibi data a Christo, cadentem supra debitam materiam, potest irritare concilium quodcumque; sed actus dispositionis ecclesiarum, & collationum beneficiorum in pensionis idoneis factus per papam est hujusmodi; ergo &c. Consequentia patet; major nota, quoniam potestas ecclesiæ data est ad correctionem malorum, non autem ad irritandum bonos actus legitima potestate exercitos, cum 1. Petri dicatur potestatem jurisdictionis esse ad vindictam malorum, laudem vero bonorum; & 20. 12. dicatur: *vis non timere potestatem? benefac, & habebis laudem ex ea*. Minor vero est clarissima; dicit enim Quintilianus lib. 2 *non est æquum id haberi malum, quo uti bene solet*.

Demum ex quarta legis conditione idem arguitur, quæ est ut sit secundum consuetudinem; & primo sic: nullum decretum, quod consuetudines primas primitivæ ecclesiæ, approbatissimos mores, patrum regulas non imitatur, sed transgreditur, est a sacro concilio pro lege & decreto valido emanandum, cujus studium est patrum vestigia, & illius sanctæ primitivæ ecclesiæ mores nostris temporibus per viam reformationis advocare; sed in materia prædicta & simili decretum irritans est hujusmodi; ergo &c. Consequentia est bona; major etsi sit manifesta, probatur tamen pro prima parte per illud Macha. 2. *parati sumus magis mori, quam proximas Dei leges prævaricari*: pro secunda per illud Proverb. 6. *nec dimitas legem matris tuæ*; glo. ideſt ecclesiæ. Pro tertia est illud Eccl. 8. *non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt a patribus suis; quoniam ab ipsis disces intentum, & tempore necessitatis dabis responsum*. Item Prov. 22. dicitur: *Non transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*, glo. ideſt antiquitus statutos, a patribus tuis, ideſt doctoribus; non transgrediaris terminos catholicæ fidei, quos ab initio statuere doctores. Item ridiculum est, & satis abominabile dedecus, ut traditiones, quas antiquitus a patribus suscepimus infringi patiamur, dis. 12. c. *ridiculum*. Et ideo rationabiliter dicunt juristæ, quod, quod non est sanctorum patrum decreto sancitum, superstitiosis non est adinventionibus præsumendum. Minor vero probatur, tum quoniam nullibi legitur, ut videtur, quod in quocumque tempore quamtumcumque abusus contra potestatem papæ fieret decretum irritans; immo in ista materia vel simili ex jure divino papæ competenti semper in decretis dicitur expresse vel intelligitur, salva semper summi pontificis auctoritate. Unde expresse habetur extrav. de elec. *significasti*, ubi dicitur quod concilia nullam legem ecclesiæ Romanæ præfixerunt, & quod eorum statutis Romani pontificis excipitur auctoritas.

Cæterum de practica conciliorum sanctorum, ad firmandum in ævum decretalia; in eisdem habetur memoria & scriptura in concilio quodam Romæ celebrato sub sancto Hilario papa, in quo legitur. *Hilarius papa episcopus ecclesiæ catholicæ urbis Romanæ synodo præsidens, dixit: quoniam religiosus, Sancto Spiritu congregante: conventus hortatur ut quædam, quæ pro disciplina ecclesiastica necessaria sunt, cura diligentiori tractemus, si placet, patres, ea quæ ad ordinationum tenorem pertinere juxta divinæ legis præcepta in tenore canonum instituta, ita juvante Domino in omne ævum mansura solidemus, ut nulli fas sit, sine status sui periculo vel divinas institutiones, vel apostolicæ sedis decreta temerare, quæ & nos, qui potentissimi sacerdotis administramus officia, talium transgressionem culpa respicit, si in causa Dei desides fuerimus inventi*. Et pro confirmatione & stabilitate, ita dicit: *quod ut deinceps possit tenacius custodiri, si placet, sententias omnes & subscriptiones proprias commodate, ut synodali judicio aditus claudatur inlicitis. Ab universis episcopis, & presbyteris acclamatum: Exaudi Christe Hilario, dictum est septies, Hæc, & confirmamus & docamus, dictum est octies. Hæc renenda sunt;*

ANNO CHRIST 1433.

hæc

ANNO CHRISTI 1433.

hæc ſervanda ſunt. Dictum eſt quinquies. Doctrinæ veſtræ gratias agimus; dictum eſt quinquies. Iſta, ut in perpetuum ſerventur, optamus: dictum eſt octies. Hæc præſumptio nunquam fiat; dictum eſt decies. Qui hæc violaverit in ſe inveniat. Item quantum ad hoc eſt illud quod ſcribitur in decretis ſynodi univerſalis Conſtantinopolitanæ, ubi ſi dicitur. *Porro ſi ſynodus univerſalis fuerit congregata, & facta fuerit etiam de ſancta Romana eccleſia ambiguitas & controverſia, epiſcopi laudabiliter & cum convenienti reverentia depoſita quæſtione ſciſcitari, & ſoluticnem accipere; & an profioere, an profectum facere, non tamen audacter ſententiam dicere contra ſummos ſenioris Romæ pontifices.* Ecce ex iſtis patet qualiter concilia univerſalia, in quibus zelantiſſimi fuerunt reformatores eccleſiæ, tractabant ſedem Romanam. Secundo, ex eadem radice arguitur ſic: In omni republica leges novæ a conſuetis patrum decretis degenerantes ſunt vitandæ tamquam periculoſiſſimæ ſaluti reipublicæ; & per conſequens a ſacro concilio cujus ſtudium præcipuum univerſalis politicæ Chriſtianæ ſaluti debet incumbere. Sed tale decretum irritans in tali materia, vel ſimili ratione aſſignata, eſt novum quid & a Patrum conſuetudinibus peregrinum; ergo tale non eſt emanandum a ſacro concilio. Conſequentia eſt bona; major eſt Ariſtotelis lib. 2. politic. dicentis, quod inducere novas leges in republica eſt magnum periculum, quia inducere novas leges eſt aſſuefacere non obedire legibus, & ita nec principibus. Ex quo ſequitur conſequenter principatus, & politiæ totalis diſſipatio; ratione cujus dicit Ariſtoteles 1. Rhetor. magis eſſe obediendum principibus quam medicis; ratio, quoniam medici commodis intendunt corporum; principes ſive prælati legum poſitione animarum ſaluti, cum populum intendant inducere ad virtutes 2. eth. Et ita apparet major, quod quantum poſſibile eſt, in repuplica vitandæ ſunt leges novæ, niſi manifeſta ſit utilitas & condendi neceſſitas. Ita enim dicit juriſperitus quod in rebus novis edendis evidens debet eſſe utilitas, ut recedatur a jure quod diu æquum viſum eſt. Minor vero patet ex ſuperiori ratione.

Ex quinta ratione leges, quæ eſt ut ſit conveniens loco & tempori, arguitur ſic: Decretum irritans contra papam in materia collationis beneficiorum, & diſpoſitione eccleſiarum non eſt conveniens temporibus iſtis; ergo a ſacro concilio non eſt pro nunc decretanda talis lex. Conſequentia patet, quoniam emanandæ leges a concilio debent eſſe convenientiſſimæ. Antecedens probatur, quoniam iſtis temporibus principes jam videntur ſic dominari prælatis intra regnorum, provinciarum, ſive terrarum ſuarum ambitum dignitates habentibus, ut decreto illo poſito, univerſum quaſi regimen eccleſiæ in eccleſiarum proviſione, & collatione beneficiorum ad diſpoſitionem devolveretur principum ſæcularium, quod eſſet abſurdiſſimum. Hoc tamen non addimus generaliter; tamen hoc addimus, non ita generaliter ſequeretur, cum diſpoſitio eccleſiarum papæ providentia gubernatur, non audentibus ita principibus ſæcularibus impetere papam, ſicut prælatos terrarum ſuarum; patientius etiam ſupportabunt proviſiones factas a papa, quam ab aliis. Ex qua radice ſumitur convenientia reſidentiæ ſummi pontificis in civitate Romana, ut ponit Auguſtinus de Anchona in libro ſuo de poteſtate eccleſiaſtica q. 21. art. 1. quia videlicet in nulla alia patria poteſt papa uti tanta poteſtate, nec tamam populo Chriſtiano facere utilitatem, ſicut Romæ, & in patrimonio S. Petri reſidendo. In alia enim patria ſupponit ſe ſub dominio regum, vel principum; & ſic vel timore, vel amore non libere poteſt uti poteſtate ſua, ſeu juſtitiæ æquitate. Item ex ſexta conditione legis, quæ eſt, ut ſit neceſſaria, ut ſupra expoſitum eſt ſecundum Thomam, & expediens ad remotionem malorum, arguitur ſic: nullum decretum inductivum majoris corruptionis, & confuſionis eccleſia Dei eſt a concilio ſacro emanandum, quod maxime intendit juxta inſtitutionem ſuam veræ reformationi eccleſiæ intendere; ſed decretum amovens a papa proviſiones eccleſiarum & collationes beneficiorum plenarie cum (ſic) *imitatione* facti, & inferioribus prælatis committens eſt hujuſmodi; ergo &c. Conſequentia eſt bona, major manifeſta; minor probatur tam ex ratione dominorum ſæcularium, ut argutum eſt; cumque experientia noſtra videamus multum quamplurimos prælatos peſſime providere eccleſiis, beneficiis in temporibus ſibi competentibus; ſi papa male in ſuo menſe, epiſcopi ſæpiſſime pejus in ſuo, non providentes eccleſiis, ſed perſonis, nec perſonis moribus, & litteris adornatis, niſi bene paucis, ſed nepotibus, ſervitoribus & hujuſmodi. Itaque vix reperiuntur aliqui valentes viri promoti in eccleſia, niſi per papam, de quibus exempla poſſunt poni in hoc ſacro concilio. Quid ergo eſſet, ſi tota eccleſiarum diſpoſitio eorum providentiæ plenaria committeretur? currentibus temporibus præſentibus, & conſiderata diſpoſitione mundi, ſalva reverentia eorum, timendum eſſet, quod major corruptio eſſet in eccleſia. Nec valet fuga quorumdam dicentium, quod tunc papa poſſet eos corrigere; papa vero peccans non haberet corrigentem; tum primo, quia nullus eſſet auſus, aut pauciſſimi accuſare epiſcopos apud papam; præſertim in abuſibus commiſſis contemplatione dominorum terræ. Item quis ſe vellet laboribus, periculis & expenſis ſe exponere ad epiſcopos accuſandum? papa autem non corrigeret niſi accuſata, vel certa ſibi; certa autem non poſſunt eſſe ſibi mala per alios prælatos commiſſa lege communi, niſi per denunciationem factam, & ita correctio eſſet incerta. Præterea, poſito quod papa vellet corrigere prælatos taliter abutentes auctoritate ſua in diſtributione beneficiorum, & diſpoſitione eccleſiarum, cum pares culpæ paribus pœnis ſint merito expiandæ, recte juſtitiæ ordine puniret eos ſic abutentes ea pœna, qua ipſe papa a concilio propter abuſus in diſpoſitione eccleſiarum eſt punitus, videlicet privando poteſtate illa diſtributionis beneficiorum, & diſpoſitionis eccleſiarum; quo dato vel dominis cardinalibus committet, vel ad ſe revocare neceſſe erit, vel novum genus politiæ in eccleſia introducendum foret. Item ex ſeptima conditione legis, quæ fuit ut ſit utilis, arguitur ſic: Nullum tale decretandum eſt per ſacrum concilium, per quod impeditur utilitas populi chriſtiani; ergo &c. Conſequentia bona, antecedens pro majori patet ex conditione legis aſſignata: Tum etiam quia ſacer conventus tantorum patrum, ſpiritu ſancto congregatus, nonniſi totius populi utilitatibus ſtudet, & commodis. Minor vero

ANNO CHRISTI 1433.

Augustin. Triumph. Anconit. Ord. S. Augustin. cujus *de potestate ecclesiast.* liber plus vice simplici excusus est.

probatur, quoniam ſtante illo decreto manum ſummis pontificibus claudente ſuper diſpoſitione eccleſiarum, primo, eccleſiis peſſime proviſis per ordinarios, non poſſet commode de melioribus provideri. Tum etiam emergentibus caſibus, ex quibus eccleſiæ poſſent inferri gravamina, vel aliis cauſis imminentibus, ut puta ratione pacis iendæ, ratione hæreſis extirpandæ, ratione malitiæ eligentium refrænandæ, ratione violentiæ principum quandoque propulſandæ, quandoque etiam ratione principum voluntati juſtæ complacendi; quibus omnibus impedimentis maxima commoditas populi Chriſti communis eſſet impedita, cum primo decreto illo poſito, ſalvo meliori judicio, non competere videtur papæ illud, quod Bernardus Eugenio in perſona omnium pontificum dicebat lib. de Conſideratione: *tu pauperum pater*. Item ſic ſecundo: Nullum tale decretum eſt utile, immo pernicioſum, & ita nequaquam a ſacro concilio emanandum, quod eſſet perturbativum univerſalis ſtatus eccleſiæ; cum ſacrum concilium præcipue ſit ordinatum ad reformationem ejuſdem; ſed tale decretum irritans, ſicut prætenditur, eſt hujuſmodi; ergo &c. Conſequentia bona; major eſt nota ex ratione legis. Minor vero patet, quoniam ſpectat ad ſtatum univerſalis eccleſiæ, quod tota eccleſia militans obediat ſedi apoſtolicæ, & papa præſideat toti univerſali eccleſiæ militanti. Unde XI. diſ. *Nolite*, dicitur; *multum enim convenit, ut corpus totum eccleſiæ in hac ſibi obſervatione concordet, quæ inde auctoritatem habet, ubi Dominus totius eccleſiæ poſuit principatum.* Ex octava conditione, quæ eſt ut ſit manifeſta, ne propter obſcuritatem ejus ſit aliquibus laqueus ſcandali aut erroris; arguitur ſic: Omne decretum, quod poteſt eſſe occaſio propinqua erroris, eſt vitandum a decretis ſacri concilii, cujus prima cura eſt de agro militantis eccleſ. vepres, & ſpinas eradicare hæreſis, & erroris; ſed hoc decretum irritans in forma quæ a multis intenditur, eſt hujuſmodi: ergo &c. Conſequentia eſt bona, major nota; & minor probatur, quia illo decreto mediante ligarentur manus ſummi pontificis in his, quæ ſibi jure divino competunt; quibus ligatis, & papa non utente auctoritate ſua in diſpoſitione eccleſiarum, & aliorum ſimilium ſibi competentium jure divino, in debita fide proceſſu temporis multi errarent circa poteſtatem papæ, credentes multa ſibi non competere, aut poſſe facere, vel feciſſe, quæ tamen munere deitatis poteſt facere; & nullus alius prælatus lege communi, niſi ex commiſſione; ſicut alias per plures, & nunc per Bohemos ſatis turpiter eſt erratum, cujus ſimile proximum eſt de ſacramento Euchariſtiæ, quod laicis non miniſtratur niſi ſub una ſpecie, ut dicunt doctores, ne ſub duplici ſpecie occaſionem capiant erroris, credentes Chriſtum ſub utraque ſpecie pleniter atque integraliter non contineri. Magnus autem error & periculoſus toto corpori eccleſiæ eſſet error circa poteſtatem papæ capitis eccleſiæ.

Ultimo arguitur ex ultima conditione legis, quæ eſt, ut nullo privato, ſed pro communi omnium utilitate conſcripta ſit, arguitur ſic; Nullum decretum eſt emanandum a ſacro concilio, quod non pro communi utilitate ſit inſtitutum; ſed tale decretum, ut præfertur, non videtur inſtitutum pro utilitate communi; ſed pro privatis commodis quorumdam cum præjudicio ſedis apoſtolicæ; ergo &c. Conſequentia bona; major patet ex conditione legis aſſignata. Minor patet, quia tale decretum ex rationibus ſupra aſſignatis non cedit in commune bonum univerſalis eccleſiæ; ſed tantum videtur deſervire commodis temporalibus aliquorum ordinariorum, amicorum, & familiarium ſuorum, qui tali decreto poſito arbitrantur citius, & pinguius promoveri, quam manente auctoritate apud papam; leges autem inſtitutæ ad lucra temporalium, neglecta lege Dei, dicuntur leges iniquæ, de quibus Iſaiæ X. *Væ qui condunt leges iniquas*. Et loquitur expreſſe de traditionibus avaritiæ cauſe inſtitutis; unde glo. ſic habet: *propheta contra ſcribas & phariſæos qui traditiones ſuas præponebant legi Dei, de quibus Matt. XV. irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.* Sed Iſaiæ unum notabile: *quid facietis in die viſitationis & calamitatis de longe venientis, ad cujus confugietis auxilium, & ubi derelinquetis gloriam veſtram?* Humiliata enim ſedis apoſtolicæ poteſtate, & gloria, quo, quæſo, aut ad cujus ſignum, ſive auxilium confugient epiſcopi, prælati, clerus ipſe? Hoc quoque dicit Symmachus papa, & ponitur 9. q. 3. c. *aliorum hominum: de hac mihi per prophetam dictum eſt: ſi hæc humiliatur, ad cujus fugietis auxilium, & ubi relinquetis gloriam veſtram?* Gloria quidem & auxilium epiſcoporum eſt ipſa ſedes apoſtolica; unde beatus Sixtus papa in ſecunda epiſtola ſua univerſis eccleſiis directa ait: *ab hac enim ſede apoſtolica, & ſanctis apoſtolis, qua tueri, defendi, & liberari epiſcopi juſſi ſunt, ut ſicut eorum diſpoſitione, ordinante Domino, primitus ſunt conſtituti; ſic hujus ſanctæ ſedis, cujus diſpoſitione eorum cauſas & judicia ſervaverunt, protectione futuris temporibus ſint ab omnibus adverſitatibus ſemper liberi.* Omnes ergo prælati, qui luminarium cœleſtium figura in ſacra ſcriptura deſcribuntur, debent in conciliorum ſacrorum decretis celebrandis ſoli & lunæ eſſe ſimiles, ut omnibus luceant; ideſt communis boni ſtudio intendant, exemplo Tullii in lib. de amicitia, de ſe ita loquentis: *Non minoris curæ eſt mihi qualis poſt mortem meam reſpublica futura fuerit, quam qualis hodie eſt*; paucis enim natis eſt, qui populum ſuæ ætatis tantum cogitat.

Sequuntur rationes pro parte contraria.

Conſequenter rationes, quæ in oppoſitum militare videbuntur adducentur in medium, ut habita collatione partium, & pondere conſiderato, utrarumque veritas ipſa amplius eluceſcat, & eo modo quo ſupra rationes pro parte negativa quæſtionis ex conditionibus legis ſunt ſumptæ; ita ſequentes quam poſſibile fuerit ex eiſdem capient ſuæ ratiocinationis exordium.

Ex prima conditione legis, quæ eſt ut ſit honeſta ideſt rationi, ſive legi divinæ conformis, arguitur multipliciter; primo ſic: Omnis illa lex eſt licita, & ita factibilis a generali concilio, quæ ex divinæ immediate legis auctoritate ſumit ortum. Sed decretum irritans ad obviandum abuſibus contra papam eſt hujuſmodi; ergo &c. Conſequentia patet; major manifeſta. Minor probatur per illud Matt. 18. *ſi peccavit in te frater tuus, corripe eum inter*

ANNO CHRISTI 1433

☞ *ter te & ipſum &c.* ſequitur: *ſi non te audierit, dic eccleſiæ; ſi illam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus.* Ex qua auctoritate eliciuntur tria; primum eſt quod per ly *eccleſiæ*, intelligit Chriſtus eccleſiam univerſalem, & non papam, quia Chriſtus Petro loquebatur. Clarum autem eſt, quod non præcipitur dicere ſibi ipſi, ſed alteri, & non videtur niſi eccleſiæ. Item quia ſubjunctum eſt pluraliter: *Quæcumque ligaveritis ſuper terram &c.* quod eccleſia univerſalis habet poteſtatem corrigendi & ligandi, alias fruſtra dixiſſet Chriſtus: *dic eccleſiæ*, quia potuiſſet impune non audiri; contra illud quod ſequitur poſtea, *ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi &c.* Tertium eſt quia poteſtas iſta eccleſiæ a Chriſto data extendit ſe ad omnem Chriſtianum. Item ex alio hoc videtur manifeſtum, quod ſequitur, *quæcumque ligaveritis &c.* ubi multis videtur eſſe data poteſtas. Ex quibus manifeſte apparet, quod eccleſia videns papam non ſe corrigentem, nec audientem diſciplinam ipſius eccleſiæ, poterit ejus manus ligare, & facta contra ejus aſſignatas regulas irritare. Proceſſus rationis videtur notus.

ANNO CHRISTI 1433.

Secundo ſic ex eadem conditione legis: omne quod eſt peccatum, a quocumque fiat, eſt irritandum, immo irritum nuntiandum a concilio generali, cujus eſt de agro Dominico radices eradicare vitiorum. Sed papam ſe intromittere de proviſione eccleſiarum videtur eſſe peccatum mortale; ergo &c. conſequentia bona; major nota eſt Minor probatur, quoniam papa ſic faciendo videtur eſſe perjurus, cum juret ſummus pontifex in ſui creatione inter alia concilia ſervare *concilium Nicænum*, uſque ad unum apicem, illa immaculata ſervare, & pari honore & veneratione habere, & quæ prædicaverunt & ſtatuerunt modis omnibus ſequi & prædicare. Ita habetur diſ. 18. c. *ſancta*, ſcilicet univerſalia concilia. In concilio enim Nicæno ſtatutum invenitur quod confirmatio epiſcoporum & ita proviſio eccleſiaſtica debeat fieri per metropolitanos. Unde diſ. 63. ex concilio Nicæno ita habetur cap. *illud generaliter clarum eſt, quod ſi quis præter conſcientiam Metropolitani factus fuerit epiſcopus, hunc magna ſynodus diffinit epiſcopum eſſe non oportere.* Idem ex concilio Antiocheno habetur, & ponitur diſ. 4. c. *epiſcopus*, ubi ſic dicitur: *epiſcopus non eſt ordinandus ſine concilio & præſentia metropolitani.*

Item tertio ex eadem radice: quidquid pervertit ordinem divinæ providentiæ eſt irritandum ab ipſo generali concilio; imo tanquam irritum declarandum, cum ſacrum concilium ſtudeat omnia reducere ad debitum ordinem. Sed papa immediate ſe intromittere de proviſione omnium eccleſiarum eſt hujuſmodi; ergo &c. Conſequentia bona; major manifeſta. Minor probatur, & ſupponitur quod prælati in eccleſia ſuper alios conſtituti ſunt quaſi divinæ providentiæ ſuper alios executores, ſive miniſtri ſecundum illud apoſtoli 1. ad Cor. 4. *ſic nos exiſtimet &c.* Tunc probatur ſic: ordo divinæ providentiæ ita ſe habet, ut regimen inferiorum exerceatur per ſuperiora eis proxima, videlicet per regulas proximas; ergo videtur quod papa vicarius ſummi proviſoris immediate exequens regimen eccleſiarum in proviſione earum pervertat divinæ providentiæ ordinem; & ita patet minor, dicit enim Auguſtinus 2. de Trinitate quod corpora inferiora & groſſiora, per ſubtilia & potentiora quodam ordine aguntur.

ANNO CHRISTI 1433.

Quarto ex eadem radice ſic: ſummus ſapiens eccleſiæ conſtructor Chriſtus optime creditur ordinaſſe eccleſiam ſuam, & in cunctis neceſſariis ad ejus regimen debitum & permanentiam eidem providiſſe; qui dicit ei Iſaiæ LI. *Quid potui facere tibi, vinea mea, & non feci?* Cui tamen non videretur ſufficienter proviſum, niſi uſum poteſtatis papæ, & aliorum prælatorum, nec non alia negotia proviſum fuiſſet de aliqua re inobliquabili & deviabili. Si enim, ut 4. Met. Peripateticorum Ariſtoteles princeps ſcribit: in unoquoque genere eſt dandum unum, quod eſt metrum & menſura aliorum, de cujus ratione videtur eſſe inobliquabilitas; multo magis in genere ſancto & electo regali ſacerdotio, ex gente ſancta religionis Chriſtianæ. Sed hæc regula non poteſt dici papa, cum ſit ipſe peccabilis, nec etiam collegium dominorum cardinalium, cum non ſit in fide & gratia confirmatum; ergo dicendum eſt quod illa regula eſt univerſalis eccleſia, quæ privilegium dicitur habere non errandi; & ita per conſequens concilium univerſale repræſentans eam: ergo videtur quod regula uſus poteſtatis papæ dependet ex concilio generali; & ſic concilium generale poterit papæ ponere regulas, irritando quidquid contra eas fuerit attentatum.

Item quinto ex eadem radice ſic: In eccleſia non ſolum vitanda ſunt mala, ſed etiam occaſiones malorum, ut eccleſia tota mereatur dici pulchra. Sed papam diſponere de eccleſiis ordinandis, & beneficiorum diſpoſitionibus eſt occaſio multorum malorum; ergo hoc vitandum eſt ab eccleſia. Sed non poteſt extirpari niſi irritando, & annullando omnia in contrarium attentata; ergo &c. Conſequentia bona; major patet per illud dictum Matth. 18. *ſi oculus tuus ſcandalizat, erue eum, & projice abs te.* Item Apoſtolus de ſe ipſo dicit 1. Cor. 11. *hæc facio & faciam, ut occaſionem amputem eorum &c.* Minor non indiget probatione; experientia enim eſt manifeſta, & clamores ipſi, qui contra curiam Romanam audiuntur, demonſtrant.

Item ex ſecunda conditione legis, quæ eſt ut ſit juſta & naturali rationi conformis, ſic primo arguitur, pro qua ſupponitur quod plenitudo poteſtatis eſt neceſſaria, ſicut in fine, cum ad illam ordinatur, ſicut ad finem. Tunc arguitur ſic: omnium ordinatorum ad finem regula, & metrum, & menſura eſt ipſe finis; ſed univerſalis eccleſia, quam generalia concilia repræſentant, eſt finis poteſtatis papalis; ergo illius menſura & regula eſt ſumenda ex lege & decretis univerſalis eccleſiæ, ſeu univerſalium conciliorum eam repræſentantium; & ita cum tota regula ſumenda ſit ex eis, irritari poſſunt omnia quæ videntur a fine deordinari, vel quod non fuit menſum menſura & regula ſua. Conſequentia videtur bona; major eſt Ariſtotelis in 2. phiſic. & 1. eth. Minor patet, quoniam plenitudo poteſtatis papalis non eſt cauſaliter propter papam, ſed papa, & ejus poteſtas propter eccleſiam, & ad eam ordinatur ſicut ad finem, docente apoſtolo 2. ad Cor. 10. & ultimo: *dedit poteſtatem vobis Deus in ædificationem & non in deſtructionem.*

Item

ANNO CHRISTI 1433.

Item ſecundo ex eadem radice ſic; & ſupponitur iſta ſimilitudo quod in republica Chriſtianæ religionis ſacrum concilium reſpectu papæ videtur ſe habere ut ratio ſe habet in regno animæ ad voluntatem; ratio ſimilitudinis eſt, quoniam ſicut in regno animæ, rationis eſt conſulere voluntati; ita conciliuin quod dicitur quaſi conſilium videtur ad hoc celebrari, ut in rebus gravibus conſilia, & regulæ capiantur agendorum. Tunc arguitur ſic: ratio habet reſpectu voluntatis poteſtatem conſiliativam, directivam, & præceptivam; voluntas ergo habet poteſtatem executivam conſiliatorum, & judicatorum per rationem; ſed quidquid voluntas exequitur contra dictamen rationis, rectæ eſt irritum & vanum; ergo a ſimili quidquid exequitur papa uſum ſuæ poteſtatis exercendo contra dictamen & menſuram ſive regulas aſſignatas per concilia, irritum eſt tenendum, & ita declarandum. Conſequentia eſt bona; major eſt Ariſtotelis 6. eth. attribuentis prudentiæ tres actus, videlicet conſiliare, judicare de inventis, & præcipere inventa executioni mandare. Minor vero eſt nota, & patet per Hilarium 10. de Trinit. dicentem: *immoderata eſt omnium voluntatum pertinacia, ubi non rationi voluntas ſubjicitur.* Item patet ratio ſimilitudinis ex eo quod homo dicitur microcoſmus; ideſt minor mundus, quia ſcilicet regimen univerſi eſt exemplificandum. Item ex eadem radice ſic: Quilibet ſuperior poteſt inferiori legem ponere contrarium legis irritando; ſed generale concilium eſt ſuperius papa, ergo ſequitur quod concilium generale, univerſalem eccleſiam repræſentans, papæ poteſt legem licitam ponere, contrarium legis factum per eum irritando. Conſequentia videtur nota; major etiam, quia alias non videretur eſſe poteſtas ſufficiens in ſuperiori. Minor vero patet ex decreto concilii Conſtantienſis, ubi dicitur quod eccleſia univerſalis poteſtatem habet a Chriſto immediate, cui quilibet cujuſcumque ſtatus vel dignitatis exiſtat, etiam ſi papalis, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem & extirpationem hæreſis, & generalem reformationem eccleſiæ in capite & in membris.

Quarto ex eadem radice: de ratione legis eſt, quod ſit juſta & recta; patet ex ſecunda conditione legis quæ eſt quod ſit juſta; ſed illud quod ſemel eſt rectum eſt ſemper, ita ejus obliquum ſemper erit obliquum; ergo lex talis juſte poteſt irritare ejus oppoſitum a quocumque fiat. Conſequentia videtur bona; major etiam nota. Minor vero patet; lignum enim rectum, quantum eſt de ſe ſemper rectum manet, & in multis poſſet poni exemplum.

Quinto ex eadem conditione: naturalis æquitas habere videtur, quod quis privetur privilegio, aut minuatur in eo, ſi eo male utatur; & præſertim ſi abuſus ejus cedit in ſcandalum totius communitatis; ſed ad oculum triſti experientia cognoſcimus ſummos pontifices privilegio ſuæ poteſtatis abuti & in ſcandalum totius eccleſiæ; ergo merito ſummi pontifices deberent privari illa poteſtate, vel ad minus in ea reſtringi. Sed non videtur rationabilius quam per generalia concilia; ergo id quod prius. Conſequentia patet, major nota eſt, & minor etiam eſt clara.

Item ſexto ſic ex eadem radice: omne id quod eſt in ſe injuſtum a quocumque fiat, juſte per generale concilium poteſt irritari; ſed papam providere de eccleſiis eſt hujuſmodi; ergo, &c. Conſequentia bona; major manifeſta; minor patet, tum quia eſt contra jus commune, ſecundo quia tollit privilegia eccleſiarum, quia ut dicitur diſ. 22. c. *omnis*, qui cujuslibet eccleſiæ jus ſuum detrahit, injuſtitiam facit.

Item arguitur ex ſecunda conditione legis, quæ eſt, ut ſit poſſibilis ſecundum naturam, & arguitur etiam multipliciter: primo ſic contra illud: quod eſt diſſipativum ſtatus generalis univerſalis eccleſiæ a quocumque fiat, poteſt decretum irritans poni per generale concilium; ſed papam ſe intromittere de diſpoſitione eccleſiarum, & collatione beneficiorum immediate videtur eſſe hujuſmodi; ergo &c. Conſequentia bona; major patet, quoniam neo papa, nec quicumque alius mortalium poteſt aliquid in deſtructionem eccleſiæ. Minor vero probatur, quoniam ſtatus eccleſiæ univerſalis, ſive eccleſiaſticæ hierarchiæ conſiſtit in imitatione hierachiæ cœleſtis, ſecundum illud Exod. 11. *omnia fac ſecundum exemplar tibi monſtratum in monte.* In qua cœleſti hierarchia Chriſtus mediantibus mediis hierarchizat infimos; ergo in eccleſia hierarchia ſuperior, qui eſt papa, non poteſt ſine confuſione hierarchiæ immediate diſponere de diſpoſitione inferiorum eccleſiarum. Secundo ex eadem radice ſic: generale concilium poteſt certis de cauſis papam abutentem poteſtate papali privare totaliter vel ſuſpendere: ergo multo magis ad obviandum abuſibus ejus poteſt eum reſtringere aut limitare. Conſequentia videtur optima per locum a majori; antecedens eſt notum, & in eccleſia pluries practicatum.

Item tertio eadem radice: privilegia eccleſiarum, ſanctorum cannonum inſtituta, Nicæni concilii fixa decreta, nulla poſſunt ratione convelli, vel novitate mutari, ut dicit Leo papa, & habetur XLI. q. 2. c. *privilegia;* ſed proviſiones eccleſiarum ſanctorum canonum inſtitutiones, & Nicæni concilii pertinent ad jura & privilegia ordinariorum; ergo pro eorum privilegiorum, & jurium firma cuſtodia poſſunt generalia decreta irritantia ponere. Conſequentia patet; major, minor notæ ſunt ex decretis ſuperius deductis.

Item ex quarta conditione legis, quæ eſt ſecundum conſuetudinem; arguitur ſic: Prælati ſunt ſponſi ſuarum eccleſiarum ut dicitur 7. q. 1. c. *ſicut alterius uxor.* In matrimonio autem conſenſus utriuſque partis requiritur, ut vinculum quo extremo animi conjunguntur; ſed hujuſmodi conſenſus inter ſponſum & ſponſam eccleſiam non exprimitur, niſi per electionem, aut poſtulationem; ergo ſequitur quod nullus erit judicandus ſponſus ſive prælatus alicujus eccleſiæ, in quem prius per electionem vel poſtulationem ipſa eccleſia non conſenſerit. Conſequentia videtur bona; major & minor patet.

Item ex eadem radice ſic: Decreta irritantia in materia iſta fecit jam concilium generale Conſtantienſe, & præſens Baſilienſe; ergo conſequenter ad obviandum aliis abuſibus præſens concilium generale & quodlibet aliud poteſt leges cum irritatione ponere contra papam in materia beneficiorum, & diſpoſitione eccleſiarum. Conſequentia patet, quia una, & eadem poteſtas, & æque plena eſt in hoc concilio, ſicut & in aliis. Item lex iſta eſt conformis

mis legibus similibus jam datis & approbatis. Antecedens patet, quoniam in hoc sacro concilio, sicut & in aliis, facta sunt decreta cum irritatione circa provisiones ecclesiarum fiendas contra suppositа incorporata in hoc sacro concilio; item circa creationem cardinalium; item contra alienationem bonorum temporalium pertinentium ad patrimonium S. Petri; item in concilio Constantiensi decretum est cum irritatione contrarii de reverendissimo domine Angelo Corario ob laudabilitatem suæ cessionis spontaneam, ne nullus papa possit eum a cardinalatu, & legati potestate deponere, nec super præteritis qualibuscumque factis quodammodo impetere vel punire; & in multis aliis usus fuit præfatorum conciliorum ponere & constituere decreta cum irritatione. Item generale concilium invenitur irritasse sacras ordinationes clericorum factas per alienum episcopum sine beneficio & assensu proprii episcopi; sicut patet decreto concilii Nicæni, ubi ita dicitur: *Si quis autem ausus fuerit clericum, qui ad alium pertinet episcopum, ordinare in sua ecclesia, cum non habeat consensum episcopi ipsius, a quo recessit clericus, irrita sit hujusmodi ordinatio.* Ergo multo magis potest generale concilium decretare cum irritatione contra papam, si disponat in ecclesiis subjectis metropolitanis absque consensu eorum. Consequentia patet, quia cum difficilius sit irritare incompatibiliter actus potestatis sacerdotalis, quam actus potestatis jurisdictionis.

Item ex eadem radice: Reperiuntur aliqua concilia, in quibus papæmet decretaverunt decreta irritantia contra se, si apostolica decreta facerent, volentes ea esse irrita, & vana; ergo cum universalis ecclesia non sit minoris potestatis quam papa, pari ratione potest limitare papalem potestatem, si attentaverit oppositum facere decretorum suorum.

Item ex quinta conditione legis; quæ est ut loco temporique conveniens lex licita dicta debet esse firma, quoniam ut dicit Aristoteles 6. Eth. mensura debet esse permanens; immo leges justæ debent esse quasi immortales, & immutabiles, cum in eis consistat salus reipublicæ, ut dicit 1. Rethor. & maxime illa tempore debet firmari, & quasi intacta custodiri, quando videmus ex ejus neglectu, & inobedientia majora scandala oriri in republica; sed firmitas legum licitarum per sacrum concilium non videtur aliunde posse sumi, nisi per adjunctionem irritantis decreti, visa tam facili & effrena violatione earum per summos pontifices, sicut nostris temporibus dolenter palpamus; ergo videtur, quod tale decretum irritans possit, & debeat poni per sacrum concilium in suis legibus licitis. Consequentia videtur bona, quoniam juri cujuslibet legislatoris incumbit leges suas omni firmitate possibili roborare. Antecedens patet; & confirmatur per illud Gregorii, quod ponitur 25. q. 2. *ecclesiasticæ moderationi omnino est conveniens, ut quæ moderata fuerint vel decisa, nulla in posterum debeant refragatione turbari.*

Item ex sexta conditione, quæ est, ut sit necessaria; reformatio universalis ecclesiæ non potest fieri plene sine decreto irritante in materia electionum, confirmationum &c. ergo possibile & fiendum est tale decretum. Consequentia patet; quia in tali materia est concilium supra papam. Antecedens probo: reformatio dicitur, idest ad pristinam formam reductio; sed forma dispositionis ecclesiarum in antiquiori & antiquo statu, sive more ecclesiæ est ut fiat per ordinarios; ergo si fieri debeat reformatio, necessario debet sic dispositio ecclesiarum & collatio beneficiorum reduci ad ordinarios, ut irritetur omnis illa provisio per quemcumque alium facta.

Item ex eadem radice: sicut medicus in sua operatione intendit sanitatem quæ consistit in ordinata concordia humorum, ita potestas publica sua præsidentiali solicitudine intendit pacem, quæ consistit in civium ordinata concordia. Sed vidimus, quod medicus abscidit unum membrum bene & utiliter, si per ipsum immineat corruptio corporis; ergo etiam publica potestas pro pace, & salute totius corporis ecclesiastici, potest vel amputare, vel privare totaliter unum membrum sua potestate, vel de ejus potestate aliquid detrahere vel minuere quodcumque sit illud. Consequentia patet ex similitudine; & ideo dicitur in concilio Constantiensi, quod in materia reformationis, quæ est quasi quædam cura infirmitatis corporis ecclesiæ, etiam papa subjicitur concilio.

Item ex septima conditione legis, quæ est ut sit utilis: Illa decreta sunt licita & justissima, quæ removent a statu dignitatis papalis quæ ejus auctoritati non multum derogant, & status excellentiam non minuere videntur; sed decreta cum irritatione, ne papa se intromittat de provisione ecclesiarum & dispositione temporalium in collatione & signatione petitionum & hujusmodi, ut totaliter manibus tersis ab hujusmodi fecibus purius valeat divinis & fidei, & *perditioni* intendere; ergo talia sunt a generali concilio emananda. Consequentia videtur ex conditione legis, quoniam talis lex videretur utilissima. Antecedens patet, & confirmatur exemplo beatissimorum apostolorum, qui videntes ex multitudine ecclesiæ sibi crescere curas temporalium, quarum occasione spiritualibus poterant aliqualiter minus intendere, excusserunt manus ab illis; unde Act. 6. dicitur: *convocantes enim multitudinem discipulorum dixerunt: non equum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo vos &c.*

Item ex octava conditione legis, quæ est ut sit manifesta & clara: omnis lex illa licita quæ clarissimam habet veritatem. Sic potest apostolica auctoritate poni, quod quodcumque in oppositum attentatum sit, irritum & viribus evacuatum sit; sed hujusmodi decretum in tali est hujusmodi; ergo &c. Consequentia videtur bona; major manifesta. Minor probatur & deducitur multis auctoritatibus, ex quibus plane sumitur, quod papa privilegia & jura aliarum ecclesiarum, canones sanctorum patrum, statuta generalium conciliorum non debeat immutare, in quibus omnibus dispositio ecclesiarum manibus ordinariorum ascribitur facienda; quod enim dicitur 25. q. 1. c. *confidimus*, quod nullus jam veraciter Christianus ignoret uniuscujusque synodi statutum, quod universalis ecclesiæ approbavit assensus nullam magis exequi fidem præ cæteris oportere, quam primam, quæ unamquamque synodum sua auctoritate confirmavit, & continuata moderatione custodit. Item in eodem c. *violatores: violatores sanctorum canonum graviter a sanctis patribus judicantur,*

ANNO CHRISTI 1433.

☞ *tur, & a ſancto Spiritu (inſtinctu cujus ac dono dictati ſunt) damnantur, quoniam blaſphemare Spiritum Sanctum non incongruè videtur, qui contra eosdem ſacros canones, non neceſſario compulſi, ſed libenter, ut præmiſſum eſt, aliquid proterve agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiunt; talis enim præſumptio manifeſte unum genus blaſphemantium Spiritum Sanctum, quoniam ut jam prælibatum eſt, contra eum agit, cujus nutu & gratia ſacri canones editi ſunt.*

ANNO CHRISTI 1433.

Item in eodem capite: contra ſtatuta ſanctorum patrum concedere aliquid vel mutari, nec hujuſmodi quidem ſedis auctoritas poteſt; apud nos enim inconvulſis radicibus vivit antiquitas, cui decreta patrum ſanxerunt reverentiam. B

Item in eodem: prima ſalus eſt rectæ fidei regulam cuſtodire, & a ſtatutis patrum nullatenus deviare; & multa ſimilia ibidem, & alibi ſcripta allegari poſſunt, quæ ejus firmitatis robur habent. Item dicit B. Gregorius ſcribens Auguſtino Anglorum epiſcopo: *ſi ea deſtruere, quæ anteceſſores noſtri ſtatuerunt, non conſtructores, ſed everſores eſſe juſtitia comprobaret.*

Ultimo arguitur ex ultima conditione legis, ut nullo privato commodo &c. Omnis illa lex eſt maxime firmanda omni genere firmitatis, ut a nullo valeat permutari, quæ pro communi utilitate omnium eſt inſtituta, & quæ diſpenſationem non recipit ſine detrimento hujus boni communis, ſed hujuſmodi lex diſpoſitionem eccleſiarum committens ordinariis eſt hujuſmodi; ergo &c. ſequitur quod in omni genere firmitatis eſt roboranda, & ita cum decreto irritante. Conſequentia videtur bona; major videtur patere per decretum id quod 25. q. 1. c. *quæ ad perpetuam generaliter ordinata ſunt utilitatem nulla commutatione varientur, nec ad privatum reducantur commodum quæ ad bonum commune ſunt præfixa.* Minor vero patet quoniam ipſi ordinarii melius cognoſcentes qualitates perſonarum, merita & demerita utilius eccleſiis poſſunt providere, & citius & cum paucioribus laboribus & expenſis eccleſiarum ipſarum aut perſonarum. C D

Solutio rationum factarum.

Ad primam rationem reſpondetur negando minorem; & ad auctoritatem, quæ inducitur de evangelio Matth. 18. *Si peccavit &c.* dico primo, negando quod per ly *eccleſiæ*, intelligatur eccleſia univerſalis, aut univerſale concilium illam repræſentans, quod ex tribus colligitur. tum quia hic, ſecundum omnes doctores, datur doctrina de correctione fraterna, Impoſſibile autem eſſet præceptum illius adimplere, aut ſaltem difficile multum ſi eccleſia, cui dicendum eſſet peccatum fratris noſtri, intelligeretur univerſalis eccleſia, aut concilium univerſale illam repræſentans; oporteret enim aut ſemper celebrare concilium, aut univerſalem portare in ſinu. Tum ſecundo, quia non eſt cujuslibet congregare univerſalia concilia, ſicut eſt adimplere præceptum præfatum Chriſti. Tum tertio, quia Chriſtus ſolum apoſtoſtolis dicitur dediſſe poteſtatem, cum ait: *quæcumque alligaveritis &c.* qui apoſtoli nec erant univerſalis eccleſia, nec tunc faciebant univerſale concilium; unde dicitur quod juxta veram A intelligentiam & intentionem Chriſti ibi eccleſia dicitur prælatus. Unde Chryſoſtomus ſuper Matth. & adducitur a S. Thoma in gloſ. contin. exponit ſic: dic eccleſiæ, ideſt qui eccleſiæ præſunt; ita etiam habet gloſ. decreti in *n. ſi peccaverit* 11. q. 11. *dic eccleſiæ, ideſt ſacerdoti.* Idem etiam aperte colligitur ex decreto Innoc. III. in c. *novit*, de judi. & eſt glo. in eodem paſſu in verbo *eccleſiæ*; ſecundum enim philoſophum 9. eth. civitas quandoque dicitur id quod eſt principaliſſimum in ea, cujuſmodi eſt dux ſive rector. Et cum dicitur, quod ſi de prælato intelligeretur non dixiſſet Petro: *dic eccleſiæ*; dico quod hoc non arguit, quia iſta doctrina de correctione non dabatur Petro ſingulariter, nec Chriſtus ei loquebatur ut prælato, ſed ut particulari perſonæ & ad ejus ſolam perſonam pertinente; nondum enim erat adhuc prælatus; ſed in perſona omnium ſecundum illud *quod uni dico, omnibus dico.* Unde Auguſtinus de verbis Domini dicit: *Si peccaverit &c. hic admonet nos Dominus noſter non negligere invicem peccata noſtra, non quærendo quid reprehendas, ſed quid corrigas.* Præterea ſecundo, dato quod in aliquo caſu per ly *eccleſiæ*, non prælatus, ſed communitas fidelium intelligenda veniat, ſicut videtur gloſ. quædam exponere, dicitur quod hoc non ex ratione alicujus poteſtatis, quæ dicatur eſſe in tali communitate ſecluſo ſuo prælato & capite arguatur eſſe ex ſenſu literali prædicti textus; ex quo ſolo juxta doctrinam Dionyſii & Auguſtini validum argumentationis ſumitur genus in theologia; ſed ratione erubeſcentiæ, unde gloſ. ordinaria adducta in loco prælibato ita dicit: *vel dic eccleſiæ; ut majorem erubeſcentiam patiatur.* Item Hieronymus in eadem glo. contin. inducitur: *porro ſi nec illos audire voluerit, tunc multis dicendum eſt, ut deteſtationi eum habeant, ut qui non potuit pudore ſalvari, ſalvetur opprobriis.* Quod vero arguitur, niſi eccleſia haberet poteſtatem ligandi & abſolvendi fruſtra dixiſſet Chriſtus: *dic eccleſiæ.* Dico quod hoc argumentum non currit, quoniam licet ex iſto textu, ut videtur, nulla arguatur auctoritas in congregatione fidelium eccleſiæ ſuper papam & alium, non adhuc fruſtra dixiſſet Chriſtus: *dic eccleſiæ*, ut patet expoſitione ſanctorum proxime aſſignata, qui dicunt ideo multis dicendum eſſe, ut deteſtationi eum habeant, ut qui non potuit pudore ſalvari, ſalvetur opprobriis. Ecce ergo quod non fruſtra præcipitur: *dic eccleſiæ*, etiam ſi eccleſia non habeat poteſtatem ligandi & ſolvendi eo modo quo adverſarii intelligunt. Item arguitur, quia niſi eccleſia habeat poteſtatem, potuiſſet impune non adduci contra illud: *ſi eccleſiam non audierit &c.* dico ad hoc, quod hoc etiam non arguit poteſtatem aliquam in communitate eccleſiæ juxta ſenſum adverſariorum, licet enim recuſans audire eccleſiam, ideſt qui non flectitur pudore, aut erubeſcit opprobria multitudinis, merito ſicut ovis morbida ſit ab omni conventu Chriſti ſegreganda; non tamen ſequitur quod hoc ſit fiendum poteſtate aliqua illius multitudinis, eo modo quo loquitur pars adverſa de poteſtate eccleſiæ; ſed fiendum eſt poteſtate prælati; unde glo. illa prælegata ſuper illud: *dic eccleſiæ*, dicit ſic; *ut majorem erubeſcentiam patiatur. Poſt hæc ſequitur excommunicatio, quæ fieri debet per ſacerdotem;* & ideo doctores ſancti ſicut illud E

dic

ANNO CHRISTI 1433.

☞ *dic ecclesiæ* exponunt ideſt prælato; ita expo- A nunt illud: *ſi eccleſiam non audierit &c.* ideſt prælatum, ſcilicet ejus præcepta contemnendo. Quod autem conſequenter arguitur, quod in ſignum, quod eccleſiæ dabatur poteſtas ligandi atque ſolvendi, ſequitur infra: *quodcumque ligaveritis &c.* Ecce, inquiunt, quod ſit ſermo ad multitudinem, quod de apoſtolorum poteſtate non videtur intelligendum; quia tunc æqualem recepiſſent poteſtatem cum beato Petro, quod non eſt dicendum. Ad hoc dico, quod non videtur verum; imo videtur data aut promiſſa poteſtas apoſtolis, dicente Hieronymo: *Qui poteſtatem tribuit apoſtolis, ut ſciant, quod qui a talibus condemnatur humana ſententia divina ſententia roborari.* Item Origenes, & B adducitur in glo. contin. *quæcumque ligaveritis in terra, erunt ligata & in cœlo; dixit in cœlo, non dixit in cœlis, ſed in cœlo uno, quia non ſunt tantæ perfectionis ſicut Petrus.* Ecce dico, primo, quod apoſtolis dictum; ſecundo quod minus videtur alias permiſſum apoſtolis quam Petro: per hoc quod cum ait Mat. 16. Petro: *quodcumque ligaveritis &c. erunt ligata:* dicit pluraliter *& in cœlis.* Cum autem aliis apoſtolis dicit ſingulariter, *& in cœlo*, quod tamen ſi de eccleſia intelligeretur, juxta expoſitionem Origenis, oportet intelligere minorem poteſtatem eſſe eccleſiæ univerſalis, quam Petri, ſive papæ, quod eſt contra adverſarios; & ita illa conſequentia nulla eſt, quæ ultimo loco adducitur, loquen- C do de poteſtate jurisdictionis. Patet ergo, quod ſi per ly *eccleſiæ*, cui denuntiandum eſt in aliquo caſu, accipienda ſit multitudo fidelium, aut concilium univerſale illam repræſentans, quæ poteſtatem habeat non audientem corripere & punire, non hoc erit ſecluſo prælato; quia ſic communitas illa maneret vacua viribus, ſicut corpus ſine capite; ſed neceſſario intelligendus, & præintelligendus venit prælatus. Ecce in quo ipſa eccleſia poteſtatem accepit ligandi atque ſolvendi, & per quæ eccleſiam non audiens excommunicationis gladio feriendus eſt. Et ideo Chriſtus poſtquam dixi: ſi eccleſiam non audierit, inquit prælatis, quorum auctoritate judicium fit in eccleſia: D *Amen dico vobis quod quæcumque ligaveritis &c.* non enim hoc dixit tibi multitudini fidelium, ſed apoſtolis, ſive prælatis; eſt ergo ibi ſecundum literalem ſenſum fundata poteſtas prælatorum contentioſæ jurisdictionis, & non alia. Unde Nicolaus de Lyra ſequendo glo. ſuperius tactam, inquit, quod talia poſſint prælati efficere, ideſt excommunicare. Sequitur *quecumque ligaveritis &c.* ubi nota quod auctoritas iſta non datur prælatis ratione perſonarum tantum, ſed ratione totius communitatis, nec moritur cum perſonis, ſed permanet in ſucceſſoribus; dicitur in iſtis prælatis eccleſia ſuſcepiſſe poteſtatem iſtam, ut Auguſtinus videtur ſuper Johannem dicere. Ter- E tio dico quod dato, quod poteſtas illa intelligeretur de poteſtate data eccleſiæ univerſali juxta intelligentiam arguentis, nihil arguitur contra concluſionem, quoniam per illam auctoritatem non concederetur niſi poteſtas corrigendi fratrem ſi peccaverit, & ita dato quod papa, ſi peccaret & abuteretur poteſtate, abuſus ejus corrigendus veniret per univerſalem eccleſiam; non tamen diceretur ei conceſſa auctoritas diſſipandi & irritandi beneficia per papam, aut quod papa non poſſit bene uti poteſtate, ſibi a Deo immediate collata; papa enim diſponendo de eccleſiis, & de beneficiis immediate non peccat, non errat, non tranſgreditur aliquam legem prohibentem ſibi proviſionem hujuſmodi; quoniam non divina; lex enim divina non prohibet, immo divino jure ſibi competit univerſalis eccleſiæ ſupremo domino & conſtructore ſibi curam totius populi paſtoralem committente & dicente: *paſce oves meas* Jo. ult. Item non prohibet jus commune, quoniam in eo ſemper intelligitur excluſa ſummi pontificis auctoritas. Non facit etiam aliqui injuriam utendo jure ſuo, & præceptum altiſſimi exequendo. Et ita patet quod ratio prima nullo modo militat, ſed fundari videtur vel in propria opinione, vel ſolum in cortice litteræ, abjecta ſanctorum doctorum expoſitione.

ANNO CHRISTI 1433.

Ad ſecundam rationem reſpondeo negando minorem; & ad probationem cum dicitur de profeſſione, & juramento papæ &c. dico quod papa nullo modo eſt dicendus juramenti tranſgreſſor providendo eccleſiis de paſtoribus aut beneficia conferendo, quoniam in nulla parte decretorum illius ſanctæ ſynodi habetur quod papa non det, ſi dare voluerit, aut provideat eccleſiis ſi bene viſum ſibi fuerit; unde dicitur extrav. de elec. c. *ſignificaſti*, quod in conciliis non reperitur ſtatutum quod legem Romanæ eccleſiæ præfixerit; cum omnia concilia per Romanæ eccleſiæ auctoritatem & facta ſint, & robur acceperint, & in eorum ſtatutis Romana patenter accipiatur auctoritas. Cum ergo ſtatutum eſt, confirmationes, & proviſiones fiendas eſſe per metropolitanos, ſemper tamen intelligendum quod id ſanxerunt ſacra concilia generalia, ſalvo in omnibus jure Romanæ eccleſiæ. Unde ſicut dicitur 25. q. 1. c. *Deo permittente*, in nonnullis cauſis conciliorum cum aliquid obſervandum cernitur, ſtatim ſubinferitur: niſi auctoritas Romanæ eccleſiæ aliter fieri imperaverit, vel ſalvo in omnibus jure Romanæ eccleſiæ, vel ſalva tamen in omnibus apoſtolica auctoritate; & ideo patet, quod ex ignorantia provenit decretorum dicere papam contra profeſſionem agere providendo immediate eccleſiis ſibi commiſſis de paſtoribus. Intelligenda ergo ſunt illa decreta de aliis prælatis attentantibus ſe per alios confirmari, quam per metropolitanum ſuum, non per ſedem apoſtolicam, quæ ſemper intelligitur excepta, ſicut in antiquis conciliis legimus fuiſſe acceptatum per alios; unde papa Hilarius in ſynodo antiqua Romæ celebrata refert in quibusdam locis talia perverſitatum ſemina ſuborta, ut nonnulli epiſcopatum, qui nonniſi meritis præcedentibus datur, non divinum munus, ſed hæreditarium putant eſſe compendium, & credunt, ſicut res caducas atque mortales, ita ſacerdotium; ita ut legaturis, aut teſtamentario jure poſſet dimitti. Nam plerique ſacerdotes in mortis confinio conſtituti in locum ſuum feruntur alios deſignatis nominibus ſubrogaſſe. Hæc ibi, & plura alia de iſta materia.

Ad tertiam rationem cum dicitur, quod pervertitur ordo divinæ providentiæ; reſpondeo negando minorem illius rationis; & ad probationem dico duo. Primo dico, quod aliud

☞ est immediate exequi regimen ecclesiarum, & aliud est providere de rectoribus ecclesiarum; sicut aliud est institutio causarum duarum, & aliud est producere immediate effectus singularum rerum. Dico ergo quod primum pertinet ad præsidentem & provisorem universitatis, ut coadjutores sibi assumat, constituendo pastores singulis ecclesiis, sicut Dei est creare duas causas; regimen vero ecclesiarum debet exequi mediantibus constitutis per eum pastoribus; & ita facit papa, qui mediantibus episcopis per eum creatis, & aliis inferioribus prælatis pascere dicitur universum gregem Dominicum, & ita ordo divinæ providentiæ servatur. Secundo dico, quod etiam in regimine ecclesiarum, causis rationabilibus concurrentibus, papa potest multa agere per se ipsum, vel aliis committere agenda quam constitutis pastoribus; sicut enim Deus rebus certum ordinem indidit, ut tamen sibi reservaret quod ipse aliquando ex causa esset facturus; dicente Augustino contra Faustum, quod aliquando Deus contra cursum naturæ solitum facit; ita a Spiritu Sancto ordo regiminis in ecclesia institutus creditur, ut ipse qui Christi vices tanquam ejus vicarius gerit, possit ex causa sibi rationabili visa quandoque pro parte aliter disponere; posset enim papa sine perturbatione ordinis ecclesiastici per diœceses, per quas eum transire contingeret, prædicare, confessiones audire, sacramenta dispensare, vel alia, de quibus videtur committere. Et ita non militat ratio illa assumpta ex ordine divinæ providentiæ.

Ad quartam rationem de regula inobliquabili danda necessario, dico duo. Primum est quod illa ratio non videtur concludere, quod detur aliqua lex animata impeccabilis, & indeviabilis simpliciter in omnibus præter Deum, qui est sapientia ipsa, per quam tam reges spirituales, quam temporales regnant, & legum conditores justa decernunt, ut dicitur Proverb. 8. sed bene concludere quod sit aliqua regula indeviabilis necessaria, sicut & in communi scientia aliqua principia inobliquabilia danda sunt, & ipsa est lex divina, sive fides christiana, quæ emanat ab ipso legislatore & monarcha Christo Jesu, secundum quam gubernanda est ecclesia. Quoniam sicut potestas papæ derivatur a potestate divina; ita ratio, sive regula gubernationis in papa ad ecclesiam gubernandam debet sumi ex ratione gubernationis supremi gubernantis; de qua dicitur XXV. q. 1. c. *prima salus est rectæ fidei regulam custodire, & statutis patrum nullatenus obviare.* Secundo dico, quod posito, quod ratio currat de regula, sive de lege animata inobliquabili, & indeviabili in materia fidei, & necessariis ad salutem populi christiani; dico quod regula, sive lex non potest dici regulariter esse concilia generalia, cum plura talia exorbitasse a fide historiæ commemorent juxta glo. in c. *ipsi sunt canones*, 9. q. 3. Sed illa lex & regula est apostolica sedes, quæ numquam exorbitasse a fide catholica legitur; habet enim sedes illa a Christo privilegium non errandi in fide juxta illud Luc. 22. *ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua;* quod sancti doctores de firmitate, & inobliquitate fidei apostolicæ exponunt; unde hac ratione mater fidei, & magistra dicitur ecclesia Romana, ut in c. *omnis*, dis. 21. Propter quod Calistus papa scribens aliquando episcopis, & habetur in c. *non decet*, di. 12. *Non enim decet membra a capite discedere; sed, juxta scripturæ testimonia omnia membra caput sequantur; nulli enim dubium est, quod apostolica ecclesia mater est omnium ecclesiarum, a cujus regulis nullatenus convenit deviare.* Quare Hieronymus ad Damasum papam scribens propter hanc summam auctoritatem illius sedis & in diffinienda fide inobliquitatem, ut habetur 34. q. 1. c. *hæc est fides, papa beatissime, quam in catholica ecclesia didicimus, quamque semper censuimus, in qua, si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te qui Petri fidem & sedem tenens. Si autem hæc nostra confessio apostolatus tui judicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, se imperitum vel malevolum, vel etiam non catholicum, vel hæreticum comparabit.* Hæc ille. Alius autem respectus de papa, juxta sanctorum patrum prudentiam habendus est, quam quod sit quid particularis homo ejusdem speciei cum cæteris hominibus. Plane consideranda est etiam divina providentia, quæ ita illi sedi assistere credenda est, ut nullo modo ab ea in his, quæ fidei sunt, permittat exorbitantia emanare judicia. Unde Hieronymus loco proxime allegato ita prosequitur: *Sancta Romana ecclesia, quæ semper immaculata permansit, Domino providente, & beato Petro opem ferente, in furo manebit sine ulla hæreticorum consultatione, atque firma & immobilis omni tempore persistet.* Hæc ille. Tertio dici potest; dato quod illa regula inobliquabilis in fide sit concilium universale, hoc de plenario concilio, in quo apostolicæ sedis auctoritas præsidet, intelligendum est; non de congregatione alia, cui apostolica sedes in diffiniendo raro assisteret; sed potius magis repugnaret: quare nihil ex illa ratione arguitur ad propositum, quia nullum tale concilium legem ponere posset papæ, quæ aut ejus potestatem diminueret, aut volenti benefacere præstaret in provisionibus fiendis impedimentum; attento, quod sibi, & non alteri cura pasturæ totius gregis Dominici sit commissa.

Ad quintam rationem de tollenda occasione, dico ad majorem & ad minorem: Ad majorem vero dico, quod duplex est occasio mali; quædam directa quæ directe ordinatur in malum; alia indirecta, quæ scilicet de se respicit bonum, licet per accidens tendat in malum. Prima enim est omnimode tollenda, & eradicanda, quantumcumque pace reipublicæ fieri potest; secunda vero non regulariter, cum ea quæ sunt per accidens relinquantur ab arte. Tum primo quia, si quælibet occasio malorum esset tollenda, cum scientia, teste apostolo, inflet, 1. Corinth. 8. & ex scientificis multi efficiantur hæretici, & superbi inflati; si autem hujusmodi occasionis causa tollerentur universitates & studia, non prudenter ageretur Si denique omnis occasio abusuum in ecclesia esset auferenda, cum nostris demeritis innumeri sint in ecclesia prælati, archiepiscopi, episcopi, abbates abutentes sua potestate; apud quem remaneret ista potestas? assignetur ille, & laudabimus eum. Præterea si omnis occasio abusuum auferenda esset, dicentibus Bohemis, quod omnium ambitionum, simoniarum, mul. orumque

ma-

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

malorum occasio sit temporalitas ipsa ecclesiæ data; & ideo esset a clericis auferenda; non restat nobis responsio. Apud omnes enim manifestum est, quod si Bohemorum argumenta in materia temporalitatis non militarunt, multominus militant argumenta aliorum in materia nostra, qui sub specie pietatis, scilicet reformationis ecclesiæ primatum Sedis apostolicæ, universalis ecclesiæ quodammodo fundamentum destruere & deprimere moliuntur. Sed nunc dico ad minorem, quod loquendo de occasione directa & per se, falsa est; absit enim, ut dicamus quod usus beneficio divinitatis munere ecclesiæ dato sit per se occasio malorum, licet per accidens possit bene contingere, de quo non est ad propositum. Et cum dicitur, quod experientia & clamores hoc ostendunt; dico, quod hoc est falsum, nulla enim experientia monstravit quod esset per se & directe occasio. Corrigantur ergo abusus per eum, ad quem spectat, & maneat intacta liberaque ipsa potestas ad bene agendum.

Ad sextam tamen de fine dico hic primo, quod hypothesis illa est falsa, & contra omnem rationem loquendo de fine, qui est ratio, & mensura omnium eorum quæ sunt ad finem. Pro quo notandum, quod finis alicujus rei dupliciter dicitur; uno modo illud, quo tendit illa res ex ordine sibi dato, aut naturali, aut supernaturali, sive id quod est intentum ab agente. Alio modo dicitur finis id, ad cujus utilitatem est ordinatum opus agentis; cujus exemplum potest poni in arte medicinæ; uno modo dicitur finis ejus sanitas; alio modo infirmus, sive corpus humanum. Item finis politiæ videtur esse pax & tranquillitas ordinis, cum hoc videatur bonum ipsius, ad quod universum regimen ejus respicere videtur; ipsa vero communitas dicitur finis regiminis sive potestatis reipublicæ; sic ad ejus utilitatem ordinatum est opus præsidentis, & agentis. Ita finis potestatis papalis non est ipsa ecclesia universalis, sicut id ad quod est ordinata; sed id ad quod per se regimen, aut usum ejus ipsa ecclesia recta, & gubernata perducitur, quod est ipsa beatitudo cœlestis; quod manifeste patet ex ipsa diffinitione potestatis ecclesiæ, quam quidam adversæ opinionis magister in suo tractatu ponit, videlicet quod potestas ecclesiastica est, quæ a Christo supernaturaliter & spiritualiter collata est apostolis suis, discipulis, & eorum successoribus legitimis usque in finem sæculi ad ædificationem ecclesiæ militantis, secundum leges evangelicas pro consecutione felicitatis æternæ. Et in diffinitione potestatis jurisdictionis in foro exteriori dicitur: est potestas coercitiva, quæ valet exerceri in alterum etiam invitum, ad dirigendum, & invitos subditos in finem beatitudinis æternæ velut in finem proximum, & principaliter intentum. Ecce manifeste quod ecclesia, quæ est multitudo ipsa dirigenda in finem beatitudinis æternæ, non est finis ipsius potestatis ecclesiasticæ primo modo; secundo modo vero sic. Sed cum a fine secundo, capto scilicet ab eo, ad cujus utilitatem ordinatur opus agentis, non capiatur *regiminis*, nec lex ordinationi eorum quæ sunt ad finem; sic nec medicus regulas capit medicinæ a curandis, nec dux bellandi ab exercitu, nec princeps a populo leges ad regendum; sed e contra. Licet quandoque benе

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

ne mensura, sive proportio legis, aut regulæ quia corpori debili non ita fortis applicatur medicina, sicut forti & robusto; actus autem activorum sunt in patiente bene dispositio in secundo de anima. Secundo, quia teste Aristotele oportet leges aptari politiæ, unde moderatio legum accipitur ex qualitate regendæ politiæ, sed non dictamen, aut ratio legis; sed illa capit politia ex principe, ubi est monarchia: clarissime patet rationem illam, ex adverso reputatam, Achillem, omnino viribus vacuam esse. Et ad probationem illius hypotesis per apostolum dico, quod per illam non probatur aliquid, nisi quod est finis modo assignato, ædificatio omnis ecclesiæ in virtutibus & hujusmodi non est ipsa ecclesia, leges enim hujusmodi ædificationis non videntur sumendæ ex ædificanda ecclesia, sed ex ædificatore Christo; sicut est principium ecclesiæ, ita est finis, ad cujus amplexum est perducenda ipsa ecclesia, cujus vices gerit in terris ipse summus pontifex; & ideo notanter in diffinitione potestatis ecclesiasticæ ponitur; ad ædificationem ecclesiæ secundum leges evangelicas. Et ita patet solutio rationis.

Ad septimam rationem, in qua ex similitudine rationis, & voluntatis proceditur, dico primo, quod hipothesis est falsa, quoniam, ut dicit Chrysostomus in quadam epistola, sicut intellectus est summus pontifex, & rex in homine; sic papa in ecclesia. Et est sapienter dictum, quoniam doctor & magister orbis dicitur secundum quod idem Chrysostomus dicit epistola super Jo. quod Johannes Jacobum localiter in uno loco prælatum determinatum, sed Petrum totius orbis decretavit magistrum & doctorem. Hæc ille. Qua ratione dicitur 25. q. 1. c. *ideo sacrosancta Romana ecclesia habet jus condendi canones, utpote quæ est caput & cardo omnium ecclesiarum, a cujus regula neminem dissentire licet.* Cæterum dico secundo, quod hæc similitudo est falsa secundum opinionem arguentium, quoniam si ecclesia habetur ut finis, ratio vero dispositionis eorum quæ sunt ad finem magis congrua videretur similitudo contrario modo assignata. Tertio dico quod concessa hypothesi posita, quod in regno ecclesiæ papa habet similitudinem voluntatis, & concilium generale rationis, sive intellectus, nihil arguitur contra propositum; sed confirmat hæc ratio conclusionem meam, quod sic probatur. Nempe licet consiliare, & judicare de inventis sit ipsius rationis secundum se; tamen imperare, sive præcipere illa fieri modo imperativo non est rationis secundum se; sed ex virtute voluntatis sibi competit. Pro quo notandum, quod, ut dicit S. Thomas in 1. 2. q. 17. ubi quærit, utrum rationis sit imperare, quod intimare, & denunciare aliquid ad agendum potest esse dupliciter; vel absolute per modum judicativum, dicendo: hoc est faciendum; vel monendo ad hoc per modum imperativum, cum dicitur alicui: fac hoc. Cum autem voluntas sit primum movens in regno animæ & secundum non moveat nisi virtute primi, sequitur, quod hoc ipsum quod ratio movet imperando sit ex virtute voluntatis. Unde relinquitur, quod imperare sit actus rationis præsupposito actu voluntatis, in cujus virtute ratio movet per imperium exercitium actus. Hæc

ille. Ex quibus clare habetur, id quod universa ecclesia sonare videtur, quod concilium quantumcumque leges denuntiet utiles reipublicæ, nisi auctoritas papæ interveniat, unde concilia suscipiunt robur, & firmitatem, non poterit imperativo modo aliquem movere ad implendum, quia motio intellectus sive rationis attenditur quantum ad specificationem actus; motio vero voluntatis. Præterea cum dicat Aristoteles 1. polit. quod ratio imperet appetitui principum politico, quo scilicet aliquis præesset liberis, qui habent jus in aliquo contradicendi, dicente Augustino, quod interdum præcedit intellectus, & sequitur tardus, aut nullus effectus. Si illa similitudo currat, ut concilium locum habeat rationis, aut intellectus, papa vero voluntatis, aut effectus, sequitur quod concilium nullo modo poterit cogere papam ad legem ejus implendam, ejus actus irritandum. Et ita licet lex conciliorum respectu papæ habere dicatur regulativam rationem, non tamen habebit vim coactivam. Si vero dicatur: ad minus ex similitudine illa colligi potest, quod sicut si voluntas non sequitur legem rationis rectæ errare convincitur; ita papa si leges justas, & sancta decreta universalium conciliorum plena observatione non fuerit amplexus: dico quod concederem; sed videndum esset quæ leges sint justæ, & quæ sancta decreta, quoniam multi dicunt malum bonum, & injustum æquissimum & tenebras lucem. Decretum autem quod papa non provideret de pastoribus in ecclesia sibi a Deo commissa, & quod solum ordinariis dispositio ecclesiarum & collatio beneficiorum committatur, dimisso papa velut trunco demembrato in sede, non sanctum esset dicendum, sed nefandum, scilicet sacrilegum, ut rationes adductæ primo clare demonstrant.

Ad octavam rationem de superioritate, dico ad majorem, quod major esset vera, quando aliquid est ita superius altero, ut tota potestas inferioris dependeat, & emanet a superiore; quod non est in proposito; dato etiam quod concilium universale esset aliquo modo superius papa. Non enim summus pontifex capit auctoritatem a conciliis, sed ab ipso Domino Deo, cujus vicarius est in terris. Supersedeo autem nunc de veritate minoris propositionis assumptæ dicere, propterea quia ea quæ dicta sunt, sufficiunt ad ostendendum articulum factum non probare propositum.

Ad nonam de rectitudine legis, dico ad minorem, quod illa est falsa, quoniam lex quæ quandoque est justa, alio tempore servata esset injusta & nociva. Pro quo advertendum, quod rectum in rebus corporalibus dicitur absolute; & ideo rectum in eis quantum est de se manet semper rectum; sed rectitudo legis accipitur non absolute, sed in ordine ad utilitatem communem, cui non semper proportionatur una & eadem res; & ideo talis rectitudo mutatur. Unde dicit Augustinus in lib. de libero arbitrio, quod lex temporalis, quamvis juxta sit, commutari tamen per tempora juste potest. Secundo dico, quod non esset dicenda lex æqua, aut justa, in qua sedis apostolicæ detraheretur potestati aut dignitati, aut honori. Nec insuper videretur lex recta data a concilio circa regimen ecclesiæ, in qua varia & inopinata possint contingere, nisi semper sedis apostolicæ potestas intelligeretur excepta, sicut in sacrorum universalium conciliorum decretis per sanctissimos zelatores factum legimus.

Ad decimam de privilegio ec. dico quod duplex ad præsens distinguitur privilegium; unum, quod dicitur a juristis reale, & illud est quod datum est ecclesiæ, dignitati, civitati, aut alicui loco; & hoc dicitur perpetuum & rei adhæret, & sic semper durat nisi forte res destruatur. Aliud est personale, quod alicui, vel certis personis personaliter conceditur. Quo habito dicitur, quod privilegium dispositionis ecclesiarum, & alia hujusmodi non est privilegium personale personæ Eugenii aut alterius; sed est ipsius sedis apostolicæ; quod privilegium Christi donantis dispositione offibus adhæret inseparabiliter ipsius sedis. Sic enim instituta est ecclesia ab eo, & potestatis munere dotata, ut esset usque in finem sæculi duratura. Qua in re cum sit contra omnem æquitatem, ut propter delictum prælati ecclesia perdere debeat privilegia sua, & præsertim illa quæ est caput, & mater, & regula cæterarum, non videtur justum & æquum, imo etiam nec possibile de jure, ut propter abusus quorumque summorum pontificum sedes apostolica suis privilegiis spolianda; præsertim cum illa non a quocumque mortali, immo nec ab ipsa universali ecclesia, sed a Christo Jesu immediate illa susceperit.

Ad undecimam ationem negatur minor, in qua dicitur papam providere immediate de ecclesiarum pastoribus esse injustum. Et cum probatur quia est contra jus commune, dicitur hoc esse falsum, cum in nullo tali mandetur, quod sedes apostolica non valeat providere; imo in omnibus decretis ejus semper sedes apostolica intelligitur, excepta, ut supra dictum est. Et per idem respondetur ad sequentem probationem, cum dicitur, detrahere privilegia ecclesiarum sit injustum; dico quod nullius ecclesiæ tollit privilegia aut prælati papa disponendo de pastoribus ecclesiarum; quia nulli prælato ipsius ecclesiæ est particulariter concessum, ita lege privata disponere de ecclesia quæcumque, aut collatione beneficiorum, quod papa non posset illud, quia omnia privilegia hujusmodi ecclesiarum particularium emanant ab ipso universali universalis ecclesiæ pastore, sive principe, summo pontifice, qui etiam si vellet, non posset taliter privilegia concedere, quod sedes apostolica aliter disponere non valeret.

Ad duodecimam, ubi dicitur quod papa disponendo de ecclesiis videatur dissipare ordinem hyerarchycum; respondetur negando minorem; quoniam illa est falsissima, imo a cunctis piis auribus declinanda; tum quia totius ecclesiæ pastura sit commissa summo pontifici, ut dicit Gregorius super illud Jo. 21. *ascendit Simon Petrus &c. Petro autem sancta ecclesia est commissa; & ipsi spiritualiter dicitur: pasce oves meas.* Et ipsius est immediate pascere, vel de pastoribus providere; mirum autem esset quod papa faciendo quod sibi ex officio competit etiam præcepto Salvatoris, ordinem hierarchychum confunderet. Secundo idem apparet, quoniam si papam immediate confirmare episcopos, & sacerdotes consecrare, & hujusmodi disponere est ordinem hierarchiæ confundere, tunc Christianos, apostolos ipsos immediate consecrando in episcopos, & non mediante Petro

or-

ANNO CHRISTI 1433.

ordinem hierarchicum pervertisset, quod erroneum est dicere. Si dicatur, quod non est simile, quia cum Christus sit Dominus, est super omnem ordinem & dominus legis; papa autem non: hoc nihil est, tunc quia papa licet non sit dominus simpliciter, est locum habens domini in ecclesiastica hierarchia. Tertio, quia ipsa ordinatio, quod confirmationes episcoporum fierent per metropolitanos, non est ex lege divina, sed ex lege humana super quam est papa, in qua semper est excepta potestas papæ. Unde Bernardus ponit aliqua monasteria a fundatione sua ad apostolicam pertinere auctoritatem. Tertio, practica beati Petri ostendit illam propositionem esse erroneam, quoniam, ut supra in primis rationibus deductum est, pluries episcopos per se ipsum constituit & ordinavit, quem in hoc confudisse ordinem hierarchicum ecclesiæ militantis dicere, esset sacrilegium. Demum quarto, tunc ecclesia Romana sic se intromittens de provisione ecclesiarum, tanto tempore fuit in peccato mortali; immo in gravissimo errore, credendo illud sibi jure divino competere, per quod ordo hierarchicus ecclesiæ militantis confusus redditur. Quod vero credat hoc sibi competere, patet ex concilio allegato; & ita a magno tempore fuisse in errore, quod nefas est credere de ea, de qua dicit Hieronymus, ut superius fuit allegatum, & ponitur 24. q. 1. c. *hæc est fides. Sancta Romana ecclesia, quæ semper immaculata permansit, Domino providente, & beato apostolo Petro opem ferente in futurum manebit sine ulla hæreticorum insultatione, atque sit ma, & inviolabilis omni tempore persistet.* Et ejusdem sententiæ est beatus Cyrillus in libro thesaur. Ut ergo clarius videatur, quod ista ratio procedit ex ignorantia naturæ & conditionis hierarchici principatus, est notandum quod in hierarchia est duo considerare; primo ordinum institutionem & distinctionem; secundum est executionem officiorum; primum autem horum est, ipsius hierarchiæ immediate, & non aliorum; sicut enim Deus immediate creavit Angelos, ita eos per hierarchias, & ordines distribuit. Secunda vero expletur quodam ordine juxta beati Dionysii doctrinam, ut infima per media reducantur ad suprema; sic in proposito in hierarchia ecclesiastica pariformiter duo consideranda sunt; scilicet institutio dignitatum, & dispositio ecclesiarum, & distinctio earum; & hoc ad hierarchiam hierarchiæ pertinet, videlicet ad papam, sicut angelorum creatio, & ordinum institutio & divisio eorum a Deo immediate fuit. Unde Anacletus c. *in novo*, dist. 22. *In novo testamento post Christum a Petro sacerdotalis incepit ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Domino, tu es Petrus, & super hanc &c.* Secundum vero quod est considerandum, est in ordinibus constitutis & ecclesiis provisio de pastoribus, executio officiorum, sive actum hierarchicorum qui maxime consistunt in ipsa dispensatione sacramentorum, & doctrina veritatis, & in horum dispensatione currit lex illa hierarchica, licet non ita immobiliter, sicut in cælesti; licet enim, ut dicebatur arguendo, ecclesiastica hierarchia imitatur cœlestem, a qua est exemplata, verumtamen ut dicit S. Thomas in tractatu contra repugnantes religionem, non in omnibus; in ælesti enim hierarchia distinctio donorum gratuitorum, secundum quæ ordines distinguuntur, sequitur distinctionem naturæ; non autem in hominib. & ideo in angelis est major immutabilitas, quam in hierarchia ecclesiast.

ANNO CHRISTI 1433.

Ad decimam tertiam rationem de depositione, aut suspensione papæ, respondeo negando antecedens; & cum dicitur quod antecedens est notum & practicatum in ecclesia, dicitur hoc esse falsum, nunquam enim jure factum legitur, ut Romanus pontifex propter solum abusum potestatis suæ hujusmodi provisionibus suspensus esset aut depositus. Secundo dico, quod dato quod in quibusdam casibus generalia concilia possint vel deponere papam, vel eum suspendere ab officio papalis administrationis, & quod in talibus possunt decreta irritantia ponere contra abusus ejus notabiles, & scandalizantes universalem ecclesiam; non propter hoc sequitur, quod simpliciter & indistincte possit poni decretum irritans supra sedem apostolicam in his, quæ sibi competunt ex plenitudine potestatis, cujusmodi sunt illa, de quibus sermo præsens est; & ideo ratio in nullo militare videtur.

Ad decimam quartam rationem de privilegiis &c. dico dupliciter; uno modo negando minorem: & ad probationem per decreta posita supra patet solutio per jam dicta, quoniam in omnibus privilegiis datis per summos pontifices, & etiam concilia ecclesiis ac prælatis inferioribus semper intelligitur: salvo tamen in omnibus jure sanctæ Romanæ ecclesiæ, vel salva in omnibus apostolica auctoritate, ut supra dictum est. Unde etiam Gelasius papa, 25. q. 1. c. *Ita nos*, dicit *Non ergo privilegia ecclesiarum sic inviolata permanere censetur, ut quibusdam de causis intervenientibus apostolica auctoritate eis derogari non possit*; sequitur: *serventur ergo privilegia ecclesiarum cunctis inconcussa temporibus, ne videlicet præter ejus auctoritatem, a quo data sunt, contra ea liceat alicui evenire.* Item secundo, dico ad majorem, quod secundum glos. decreti intelligendum est decretum illud de privilegiis, quæ sunt de generali ecclesiæ statuto, vel quæ sunt de articulis fidei, vel dici non possunt; ideſt non debent.

Ad decimam quintam rationem de consensu requisito, etiam negatur minor; quoniam consensus exprimitur etiam per acceptationem, & admissionem dispositionis, sive provisionis factæ per summum pontificem, sicut de curatis, qui suarum sponsi sunt ecclesiarum parochialium, patet manifeste.

Ad decimam sextam, cum dicitur quod facta sunt similia decreta irritantia &c. dico primo, quod non sufficit allegare similia decreta irritantia de facto emanasse; sed requiritur, ut argumentum haberet, ostendere talia de jure processisse, cum nos de possibilitate juris non de facto loquamur. Secundo dico, quod dato quod in aliquibus casibus, puta cum papa esset fautor hæresis, aut schismatis, aut publicus sive manifestus dilapidator, & alienator bonorum ecclesiæ possit per concilium universale poni decretum irritans; non tamen sequitur propterea, quod simpliciter, & indistincte posset decretum irritans ponere apostolicæ sedi circa provisiones ecclesiarum propter

pter defectus, aut abusus quandoque commissos per summos pontifices; quoniam licet, sicut dictum est super eadem materia, aliqua de causa speciali concederetur quod possit poni decretum irritans contra papam; ut puta si sit fautor hæresis, aut scismatis; non tamen sequitur, quod simpliciter & indistincte posset poni. Pro quo notandum est, primo, quod bonitas & malitia in actibus moralibus principaliter capienda est ex fine; unde Aristoteles 3. Met. dicit, quod ratio boni ex fine sumitur, & Boetius, eidem alludens sententiæ, dicit in topicis: *cujus finis bonus, ipsum quoque bonum est; & cujus finis malus, ipsum quoque malum est*. Secundo, notandum, quod, ut dicit S. Thomas 2. 2. q. 154. art. 4. actus unius virtutis, vel vitii ordinatus ad finem alterius sumit speciem illius; sic furtum propter quod committitur adulterium transit in speciem adulterii; & luxuria secundum quod violat aliquid ad Dei cultum pertinens, ad speciem sacrilegii. Quo notato dico, quod quia in casibus positis papa tribuendo beneficia, & dignitates credendus est hoc facere in favorem hæresis, aut manutenentia schismatis, ut saltem sic reformationem ecclesiæ impediret; & ita per consequens ordinaret illa in malum finem. Et quia quod malo fine agitur malum est; ideo concesso, quod decreta illa tam Constantiensis concilii contra Johannem, & contra Benedictum sunt rationabiliter, & sancte posita in casibus præfatis, non sequitur quod generaliter concilia contra sedem apostolicam indeterminate, non concurrentibus hujusmodi casibus, quod sit possibile poni decretum irritans in materia provisionis ecclesiarum, aut in alia quacumque sibi ex plenitudine potestatis competentis.

ANNO CHRISTI 1433

Ad decimam septimam. Cum dicitur de irritatione sacrarum ordinationum, &c. dico negando antecedens; & ad probationem cum dicitur de Nicæno concilio, dicitur, quod illud decretum intelligitur de irritatione ordinationis sive consecrationis, quantum ad executionem ejusdem debitam; non autem quantum ad ipsum ordinem, sive ipsam consecrationem, quam vere suscipit.

Ad decimam octavam, cum dicitur quod aliqui pontifices decretantes decretaverunt multa irritando contra attentata, dicendumque, etsi ita, ut supponitur, fuerit, pro quo non vidi textum; verumtamen consequentia non valet, quia talia decreta fiebant assensu papæ, qui poterat juri suo renunciare, & ligare manus suas, sed non successorum; & ita non est ad propositum, quoniam hic attentatur simpliciter, & indistincte contra sedem apostolicam poni decretum irritans, cui ipsa sedes non consentit, sed contradicit; in qua ipse Deus hanc potestatem usque ad finem sæculi duraturam, esse voluit.

Ad decimam nonam de immutabilitate legum, dico primo, quod cum certitudinis firmitas varietur secundum variationem rerum, ut dicitur primo de anima, & 1. ethicor. & omnis mensura dicatur relative ad mensuratum; non oportet, quod omnis mensura æque sit certitudinis, & ita nec omnino infallibilis nec certa, sed quantum est possibile in suo genere; unde cum illa quæ regulanda sunt lege humana sint corrigenda singularia, multipliciter A variabilia, non possunt leges humanæ habere illam firmitatem, sive immortalitatem, quam habent conclusiones demonstrativæ in aliis scientiis; immo propter hujusmodi rerum varietatem, quibus oportet mensuram ipsam coaptari, & cum ipsis variari, ad salutem reipublicæ necessarium est leges esse variabiles, ut dictum est. Et ita ad auctoritates allatas pro probatione majoris illius dicitur, quod conveniens est, quod quæ juste, & sancte ordinata sunt, ubi tamen nulla ocurrit urgens necessitas, vel evidens utilitans, nulla refragatione debent immutari. Aliter enim, ut dicit Bernardus non videretur fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio. Dico secundo ad minorem, negando illam; B enim facere decretum in materia præsenti irritans, & in alia simili esset pessimum, ut supra est declaratum apertissime; cumque non sint fienda mala, ut eveniant bona, ut dicit apostolus, propter abusus non est privanda sedes apostolica bonis usibus; vellem enim eos considerare, qui ad decretum statuendum irritans consilium dant, illud Aristotelis 3. Ethicor. quod non est bonus consiliarius, qui bonum finem inconvenienti nititur consequi medio; nec isti debent ampliorem petere firmitatem suarum legum, quam ipsæ leges sint capaces. Clarum enim quod lex & decreta conciliorum aliter respiciunt summum ecclesiæ pontificem, & aliter alios inferiores. Secundo, C falsum est quod assumitur, quod non possit aliunde sumi firmitas decretorum concilii, quam per decretum irritans; imo dico quod per hoc magis redderetur lex nulla, quam firma, quia exiret terminos juris. Et ita, tertio ad consequentiam respondendo, dico, quod illa consequentia nulla est; nec probatio, ut patet ex supradictis.

Ad vicesimam rationem de reformatione, negatur antecedens, & ad probationem dico, quod nullo tempore provisio ecclesiarum, & confirmatio, & alia hujusmodi pertinebant ordinariis; siquidem etiam principaliter pertinebant summo pontifici qui executioni illa demandaret, quando utile, & necessarium atque expediens visum sibi fuisset, ut supra dictum est.

D Ad vigesimam primam de amputatione membri ratione sanitatis totius corporis, dico breviter; ad hoc id non esse verum quando illud membrum est caput totius corporis, quia capite langueſcente, facilius membra corporis inficiuntur. Caput autem universalis ecclesiæ est ipse, unde dis. 12. c. 1. *non decet a capite membra discedere*; sed juxta scripturæ testimonia omnia membra caput sequuntur. Nulli vero dubium est, quod apostolica ecclesia mater est omnium ecclesiarum, & ideo matris nostræ, quæ ecclesia est, caput existit Romana ecclesia, dis. 22. c. *sacrosancta apostolica sedes, caput & cardo est omnium ecclesiarum, quæ ratio capitis competit ei ratione plenitudinis potestatis præsidentis in ea*, scilicet summi pon- E tificis: & ita patet quod ratio non procedit.

Ad vigesimam secundam dico primo, quod si argumentum militaret, æque, ut videtur, militaret contra ordinarios, sicut contra papam; quia textus dicit, quod duodecim apostoli dixerunt, inter quos erat Petrus, cui succedit summus pontifex, & alii apostoli, quibus succedunt episcopi. Et ita æque contra ordinarios essent irritantia decreta ponenda, quod non intro-

tromitterent se de provisione temporalium beneficiorum; cum præsertim dicat ibidem glos. ordinaria: *ostendunt apostoli episcopos & doctores ecclesiæ non debere temporalibus rebus implicari*. Præterea si eo quod providere de beneficiis ecclesiasticis, ut assumitur, sit se intromittere de pulvere terræ, & feces manibus tractare, a papa sint ista auferenda, ut manibus sacratioribus valeat convenientibus studiis intendere doctrinæ, & prædicationi; mirum est quod istæ feces tanto affectu sint concupitæ, & super dispensatione earum tanta discordiarum in præsenti concilio flamma concrescat. Secundo, cur tam ad purificandum ordinariorum manus hæc ratio concurrat. Dicendum ergo est ad rationem ipsam, quod minor est falsa; & ad probationem dico, quod auctoritas non est ad propositum, tum quia aliud est ministrare mensis, & provisionibus emendis pro refectione alicujus multitudinis intendere, & aliud est providere ecclesiis de pastoribus & hujusmodi facere. Unde beatus Petrus licet primum relinqueret; non tamen secundum, ut supra patuit.

Ad vigesimam tertiam dico, quod minor est falsa; & ad probationem cum adducuntur multa dicta decretorum, primo, ad omnia dico, sicut supra quod in nullo illorum decretorum cavetur quod papa det beneficia, aut provideat de ecclesiæ pastoribus, quia sic est provisionis commissio, scilicet ecclesiarum; & provisionis bonorum facta ordinariis, ut semper intelligatur: nisi sedit apostolicæ auctoritas, cui ex plenitudine potestatis competit, aliter dispensaverit, aut fieri imperaverit. Cum dicitur, quod Romanæ sedis auctoritas non potest aliquid addere, vel mutare contra statuta sanctorum patrum, ut dicit S. Thomas in tractatu contra impugnantes religionem; respondetur hoc verum in illis quæ sanctorum patrum statuta decreverunt de jure divino, sicut articuli fidei, qui determinati sunt per concilia; sed illa quæ sancti patres decreverunt de jure positivo, sunt relicta sub dispositione papæ, ut ea possit mutare vel disponere secundum opportunitates temporum vel negotiorum. Sancti enim patres in conciliis congregati nihil statuere potuissent, nisi auctoritate summi pontificis interveniente, sine quo etiam nec concilium congregari potest. Secundo, dicit idem S. Thomas ibidem, quod nec tamen papa quando aliquid aliter facit, quam a sanctis patribus statutum sit, contra eorum statuta facit; quia servatur eorum intentio statuentium, etiam si non serventur verba statutorum, quæ non possunt in omnibus casibus & temporibus observari, observata intentione statuentium, quæ est utilitas ecclesiæ, sicut & in omni jure positivo accidit. Derogatur enim prioribus statutis per statuta sequentia. Ista responsio S. Thom. est juxta responsionem, quæ datur ad illas similes auctoritates 25. q. 1. c. *ideo permittente Deo*; ubi sic dicitur: *his itaque respondetur: sacrosancta Romana ecclesia jus & auctoritatem sacris canonibus impartitur, sed non eis alligatur; habet enim jus condendi canones, ut pote quia caput est omnium ecclesiarum, a cujus regula nemini dissentire licet. Ita ergo canonibus auctoritatem præstat, ut seipsam non subjiciat eis; sed sicut Christus qui legem dedit ipsam legem carnaliter implevit octavo die circumcisionis; postea vero ut se Dominum legis ostenderet, contra legis litteram leprosum tangendo sanavit. Unde dicitur de eo: erat Jesus docens tanquam potestatem habens dominus legis; sic & summæ sedis pontifices canonibus a se, sive ab aliis sua auctoritate conditis reverentiam exhibent, & se eis humiliando ipsos custodiunt, ut ab aliis observandos exhibeant. Nonnunquam vero seu jubendo, seu diffiniendo, seu discernendo, seu aliter agendo se decretorum dominos & conditores esse ostendunt.* Sequitur: *quanquam, si decretorum intentionem diligenter advertamus, nequaquam contra sacrorum canonum auctoritatem aliquid condere inveniuntur; sacri siquidem canones ita aliquid constituunt, ut suæ interpretationis auctoritatem sanctæ Romanæ ecclesiæ reservent; ipsi namque soli canones interpretari valent, qui jus condendi eos habent; unde in nonnullis causis conciliorum, cum aliquid observandum decernitur, statim subinfertur: nisi auctoritas Romanæ ecclesiæ aliter fieri imperaverit; vel salvo tamen in omnibus jure sanctæ Romanæ ecclesiæ; vel salva tamen in omnibus apostolica auctoritate. Quæcumque ergo de decimis, vel de quibuslibet ecclesiasticis negotiis sacris canonibus diffiniuntur, sunt intelligenda necessario servari, nisi auctoritas Romanæ ecclesiæ aliter fieri mandaverit, vel permiserit.* Hæc ibi.

Ad ultimam rationem, quidquid sit de minori; dico quod ex tali depressione aut suspensione, aut irritatione papalis potestatis in provisione ecclesiarum, & collatione beneficiorum non sequeretur bonum aliquid ipsi universali ecclesiæ, sed damnum inenarrabile, dissipatio scilicet ecclesiasticæ politiæ; ut supra ostensum est; licet illud petant multi vel quia non patiuntur bene subesse, vel subalternari superiori; vel quia multi inde sperant suæ cupiditati plenius satisfieri, aut quia ab ordinariis sperant, alii citius vel pinguius promoveri; alii vero habentes bonum zelum, sed existimo quod non secundum scientiam ducti, credentes per hanc viam melius ecclesiæ Dei provideri; quos omnes dignetur Deus illuminare, ut in hoc sacro concilio decretanda, ecclesiæ sint vere accommoda & utilia. Amen.

Hic terminatur quæstio de decreto irritante, quod attentabatur per multos Basileæ contra summum pontificem in materia provisionis ecclesiarum, & collationis beneficiorum, composita per fratrem Johannem de Turrecremata sacræ theologiæ professorem, de qua debuit ipse respondere publice in sacro generali concilio Basiliensi; sed certis causis, & quia decretum provisionis ecclesiarum transivit sub alia forma, quam sub forma decreti irritantis, superseſſum fuit a disputatione publica præfatæ materiæ. Anno domini MCCCCXXXIII. in fine mensis Maii.

ANNO DOMINI

MCCCCXXXIII. in Praga, III. mensis junii, dominus Johannes de Polemar fecit relationem eorum quæ habuit in commissis ex parte sacr. concilii, & assumsit thema.

1. *Benedicta sit sancta Trinitas & indivisa unitas confitebimur ei, quia fecit nobiscum misericordiam suam.* Habentur in introitu missæ de Trinitate. Deducto themate multum notabiliter, venit ad ea quæ sibi occurrebant dicenda circa onus sibi commissum; unde dixit, quod propter errores qui incipiebant esse post tempus martyrum, congregatum fuit primum generale concilium ubi symbolus qui cantatur in missa, editus fuit. Item de post Mart. t. 8. p. 596.

alia

ANNO CHRISTI 1433

ANNO CHRISTI 1433

☞ alia tria concilia celebrata fuerunt: quæ qua-
ANNO CHRISTI 1433. tuor concilia tamquam evangelia ſunt retinenda & tenenda. Item ex fundamento iſtorum patrum, Baſileenſe concilium ordinatum eſt pro tribus, ſcilicet pro exſtirpatione hæreſis, pro morum reformatione, & pace populi Chriſtiani. Et dicitur Baſilea a baſileos, id eſt a baſis quod eſt fundamentum, & leos quod eſt populus, quaſi fundamentum populi, quia populus firmabitur per ea, quæ hic acta ſunt & agentur.

2. Item, dixit qualiter ſacrum concilium a principio congregationis in mente cepit ipſos Bohemos unire ſacroſanctæ eccleſiæ, ut patet ex litteris eis miſſis, quarum prima erat ſcripta & dictata per dominum legatum cardinalem B S. Angeli. Et quod ex eis in Egra conventum fuit, quod ipſorum ambaſſiatores ad ſacrum concilium venire deberent, prout & fecerunt, qui bene erant recepti, dummodo ibi venerunt. Quibus ibidem exiſtentibus, ipſi erant auditi per decem dies, infra quos propoſuerunt ſuos quatuor articulos multum diſerte, omnibus audientibus, &c.

3. Item, quod illis decem diebus elapſis dominus legatus eis fecit mentionem de aliis articulis ſupra enarratis longe ante.

4. Item, narravit qualiter ipſi Bohemi dominis de concilio gratias agerent pro benigna & caritativa tradita eis audientia. Hoc autem nihil aliud eſt dicere, niſi quod gratum eſſet eis, ſi quid eis gratum factum eſſet aut fieret, C quod utique domini de concilio ſemper facere pollicentur.

5. Præterea dixit, quod ſacrum concilium multum in verbis & proteſtationibus magiſtri Johannis de Racuzuna fuit graviſum & conſolatum, in eo quod dixit in ſua prima proteſtatione, dum diſputare propoſuit de articulo communionis ſub utraque ſpecie; & huc idem alii ſui ſequentes dixerunt hæc verba: Credimus inſuper domum ſuam ſanctam eccleſiam fundatam tam firmiter ſupra firmam petram, quod portæ inferi adverſus eam prævalere non poſſunt; quæ, ſecundum Gregorium & Auguſtinum, eſt univerſitas fidelium, quæ per totum mundum diffuſa creſcit & fructificat in univer- D ſo: adjicientes quia promti ſunt in pſe ipſius capitis Chriſti Domini, mortis diræ potius ſuſtinere martyrium, quam elective aliquid dicere, quod foret Chriſti ſuæque eccleſiæ veræ ſponſe contrarium voluntati. Unde ſacrum concilium, ſi animus veſter hujuſmodi verbis correſpondet, bonam ſpem futuræ unionis concipit & concepit, & gratias agens Deo, multum confortatum eſt, & hortatur vos, ut ita agatis, & ſperamus habere in vobis bonam extimationem: ſed omnia quæ poſſunt eſſe contra ſanctam eccleſiam per vos promulgentur, & dicantur ſine fictione, ad illam intentionem, ut ſimul uniamur, quia non eſt bonum in parte facere pacem, & parte tenere diſcordiam, quia tunc ciro lites de no- E vo oriuntur, dummodo aliqua ſcintilla remaneat.

6. Narravitque qualiter ipſi Bohemi per diſputationes erant auditi in quatuor articulis per tanta tempora, quod non volebant magis audiri, ſed petierunt licentiam. Et tamen ſacrum concilium libenter vidiſſet quod magis manſiſſent, ut viſis libris, omnia, tam iſti quatuor articuli fuiſſent diſcuſſi, quam etiam A alii articuli, qui in Bohemia tenentur uſque ad XXVIII. & ultra. De poſt vero erant tractatus habiti ad conveniendum, primo in magno numero ex utraque parte; demum ad minorem numerum, ut ſcilicet tantum quatuor eſſent ex utraque parte. Et ſic deventum eſt, quod ſacrum concilium ſuos deputavit oratores, qui hic ad Pragam venire deberent, qui ſunt decem in numero, ſcilicet quatuor epiſcopi, & alii doctores ex Francia & Almannia & Hiſpania; & quod ultra iſtos dominus dux Sabaudiæ ſuos miſit ambaxiatores, ut pro unione laborarent. Narrat enim qualiter ipſi venerant pro pace & unione, &c. ſperando quod in hac civitate Pragenſi ſint filii pacis: quia pax eſt unum bonum in ſe continens omnia bona, ut dicit gloſſa in pſalmo CXXIV. *Qui confidunt*.

7. Narravit etiam omnia mala, quæ ex diſcordia veniunt. Poſtea enim concludit, quod in nobis debemus habere caritatem & dilectionem, quia perfectio & ſcientia veritatis evangelicæ inutilis eſt ſine pace. Unde dicitur Matth. 9. *Sal habete in vobis, & pacem inter vos*. Per ſal intelligitur ſapientia. Unde Gregorius in Paſtorali: Sal quippe ſine pace, nullius virtutis eſt donum, ſed damnationis augmentum, juxta illud Jacobi apoſtoli: *Quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſint in cordibus, nolite gloriari, & mendaces eſſe adverſus veritatem: quia iſta ſapientia non eſt deſurſum, ſed terrena animalis & diabolica*. Unde Zacharias dicit: *Veritatem & pacem diligite*; quia illa duo debent eſſe ſimul.

8. Item, hortatur ipſos, ut vadant ad ſacrum concilium, & ut ibi veritas de eorum articulis inquiratur, & quod per viam veritatis aperiat & doceat, & ut intellectum ſacræ ſcripturæ apprehendant, &c. ſicut & apoſtoli in eorum concillis dixerunt: *Placuit Spiritui ſancto & nobis*; quia in una patria diſcordiæ diſcutiantur & finiantur, congregatis ſenioribus ſtatibus illius patriæ. Si hoc fit inter mundanos; cur hæc fieri non debent in ſpiritualibus & ſuper rebus ſpiritualibus? Nec quis debet inniti prudentiæ ſuæ magis quam decretis ſacrorum patrum, ut dicit Hieronymus; & ideo imperatores voluerunt, quod illa executioni mandarentur, quæ in ſacris conciliis ordinata ſunt. Unde ex praxi apoſtolorum & aliorum patrum, dum non eſſet dubitatio circa fidem & circa ritus ſacrorum, quod tunc faciebant concilia ſacra, & quod ibi diffinitum fuerat, hoc ſervabatur ſine ambiguitate. Unde Act. xv. cap. dum Apoſtolus plures convertiſſet, tunc illi converſi volebant quod deberet circumciſio ſervari, quia dictum eſt in lege: *Anima cujus præputii caro non fuerit circumciſa, peribit de populo meo*. Gen. 17. Tunc Paulus & Barnabas ſtatuerunt ſuper hoc debere ire ad Jeruſalem, ubi apoſtoli & præsbyteri erant. Et ibi fuit deciſum circumciſionem non eſſe neceſſariam, & huic ſententiæ omnes acquieverunt. Item ad idem, cum de legalibus ſervandis, ab iis qui ex circumciſione erant, controverſia fieret, fuit illa materia diſcuſſa. Act. 21. Deinde cum aliqui dicerent, quod Filius eſſet minor Patre, eo quod ſcriberetur in evangelio: *Pater major me eſt*, fuit congregatum ſacrum concilium Nicænum, ubi hoc fuit diſcuſſum. Item, cum diſceptatio fieret de Spiritu ſancto, tunc fuit

ANNO CHRISTI 1433.

con-

concilium Constantinopolitanum congregatum, in quo & a quo omnes illæ contentiones diffinitæ erant: de quibus omnibus videri potest in lib. Isidori & conciliorum. Item, B. Cyprianus consultus fuit an baptizatus ab hæretico veniens ad fidem catholicam, esset rebaptizandus. Et determinavit, quod sic: & ita determinaverunt secum LXXX. episcopi. Dixit tamen quod sua diffinitione non obstante, non vellet recedere a consuetudine quæ contrarium practicavit, nec a concilio, si concilium aliud deliberaret. Et postea concilium generale quod determinavit contra sententiam Cypriani, sicut ex tunc & pro nunc ecclesia servat. Ergo stabimus in talibus diffinitionibus conciliorum, quia sacrum concilium numquam potest diffinire contra evangelicam veritatem; quia ibi viri litterati, conscientiosi & timentes Deum, & Spiritus sanctus est judex & arbiter, prout B. Isidorus in lib. conciliorum ponit, ubi sic dicit: ex epistola Cælestini missa ad synodum quæ sic dicit: Spiritus sancti testatur præsentiam congregatio sacerdotum. Et ergo dicit Dominus Jesus Christus, ubi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, ego sum in medio eorum. Idem Isidorus in gestis tertiæ synodi Toletanæ, ubi dicit, quod beata Trinitas interest conciliis, concludendo dixit, quod ad hoc venerunt, ut in Bohemia pacem facerent, quam obtulerunt, & eos restituere ad omnes honores; & sic concluſit multum rationabiliter.

ANNO CHRISTI 1433.

RESPONSIO ILLORUM DE PRAGA

Ad præmissa.

b. p. 599. PRimo dixerunt, quod bene verum est, quod sine unitate & pace debita vivere non possent. Sed quod ipsi haberent discordiam inter se, hoc venit ex prælatis ecclesiæ Romanæ in Constantiensi concilio congregatis, qui hujusmodi bella inchoaverunt, dummodo eis non vocatis, neque citatis, neque convictis aut confessis, per censuras ecclesiasticas a seipsis rejecerunt eos, decernentes processus prælatis ecclesiarum dirigendos, prout in illos direxerunt, ut qui populum sub utraque specie communicarent, & in illa communione indurato animo manserint, deberent hæretici condemnari & coerceri, invocato ad hoc, si opus fuerit, brachio sæculari.

2. Item, ipsi de concilio in hac terra seminaverunt discordias intestinas, quia clerum convocaverunt contra populum, eo quod presbyteri volentes obedire mandatis sacri concilii, sacramenta ecclesiæ, excepto baptismo parvulorum, de medio illorum Bohemorum tulerunt; & his non contenti, magistros Johannem Hus & Hieronymum combusserunt, & quod magis est, contra ipsos Bohemos crucem erigi fecerunt, homines ad arma provocando; ac ulterius Sigismundus rex Romanorum & Hungariæ, terram Bohemiæ incendio vastabat, Pragam circumvallando; & tamen pro tunc non cessavimus, nisi quærere pacem, prout adhuc quærimus, si vos vultis tenere hos salutares quatuor articulos. Sed quid est? vos vultis quod debemus stare ordinationi sacri concilii de istis quatuor articulis. Quomodo hoc, quis rationabilis homo judicare deberet, quia vestrum concilium semper est & fuit nobis contrarium & adversarium?

3. Item, plures sunt in Basilea, qui seminaverunt quod communicantes sub utraque specie sunt coercendi, & illi sententiæ acquieverunt, nec adhuc actu cessant illam sententiam approbare. Item, in Basilea sunt illi qui ordinaverunt, quod crux deberet contra nos erigi in regni Bohemiæ devastationem. Tum etiam solius Dei est fidem Domini nostri Jesu Christi judicare, & non hominum.

4. Igitur his attentis, non debet quis nobis consulere, ut definitioni sacri concilii stemus. Et ad id quod dicitis, quod non est bonum inniti propriæ prudentiæ; ad hoc dicimus, quod via regia vadimus, non ad dextram, neque ad sinistram: quia communio sub utraque specie & alii tres articuli observati sunt per patres in primitiva ecclesia & positi sunt in libris sanctorum doctorum. Et ergo non innitimur prudentiæ nostræ, sed antiquorum patrum; quorum via est potius imitanda, quam illorum qui dicunt contrarium. Et ad id quod dicitis, quod standum est sententiæ conciliorum, dicimus hoc verum, dummodo tale concilium sit in lege Domini expressatum & Spiritu-sancto congregatum, in veritate repræsentans ecclesiam catholicam; tunc Christianus tenetur sub pœna anathematis ratificare & approbare ea quæ in tali concilio statuuntur; quia solum sententia illius concilii est servanda, quæ est conformis vitæ & doctrinæ domini nostri Jesu Christi. Unde ipsi posuerunt duas regulas, quarum prima est ista: Si dicta & facta conciliorum sunt legi Dei & ejus præceptis conformia, vel a Deo directiva, sunt approbanda & fideliter observanda. Secunda regula: Si dicta & facta cujuscumque concilii sapiunt cupiditatem, ambitionem sæculi, & tendunt ad amorem carnalium & dilectionem hujus mundi, ac ad divitias & delicias hujus sæculi, seu ad ejus gloriam, abjiciantur. Si autem eorum dicta vel facta inducunt contemtum mundanorum, ac humilitatem Domini nostri Jesu Christi & ejus amorem, ac observantiam ejus evangelicam, tunc sunt acceptanda, vel si permanent ad fidem spem & caritatem. Ideo Augustinus in epistola ad Hieronymum dicit: solis eis scriptoribus, qui jam canonici appellantur, didici honorem & timorem deferre, ut nullum eorum scribendo audeam erraſſe credere; aut si aliquid in eis offendero quod videatur contrarium veritati, nihil aliud est quam vel mendosum esse codicem, vel non esse debite interpretatum quod dictum est, vel me maxime intellexisse. Alios autem ita legam, ut quanta sanctitate, quantave doctrina polleant, non ideo verum putem, quod ipsi senserunt; sed quia mihi per alios doctores vel canonicos vel probabiles rationes, quod a vero non aberrent persuadere potuerunt. Hæc ille.

5. Item, dicit idem B. Augustinus, quod quorumlibet disputationes, quamvis catholicorum aut laudatorum hominum, velut scripturas canonicas habere non debemus. Et ideo dictum unius doctoris, puta Hieronymi, potest præferri decreto concilii, ut patet xx. di. Ad id quod dicitur, quod concilium errare non potest. Hoc verum est, quia ecclesia militans in omnibus suis suppositis simul errare non potest, quin ad minus in aliquo suppositorum maneat fides, ut accidit tempore mortis Christi, quod tunc fides sola fuit in gloriosa Virgine Maria.

6. Item, dixerunt isti Bohemi, quod plura sue-

☞ fuerunt concilia, in quibus paucum bonum factum est, & ideo non vellent se submittere nec domino papæ, nec sacro concilio. Nihilominus tamen finaliter petierunt habere pacem, & quod vellemus cum eis stare in communione sub utraque specie, & quatuor eorum articulis: bene tamen, ut dixerunt, vellent scire quomodo domini de concilio illos quatuor articulos intelligerent.

ANNO CHRISTI 1433.

Item, magistri de Praga dederunt magistro Ægidio Carlerii unam cedulam continentem intellectum quatuor articulorum, prout ipsi Bohemi intelligunt,

Postulaverunt barones & alii, ut quatuor articulis intellectum salubrem assignemus. Magistri Pragenses congregati de libertate verbi Dei dixerunt, ut verbum Dei sub potestate diœcesani & jure ejus libere prædicetur. De evellendis peccatis dixerunt, ut spirituales in spiritualibus & sæculares in sæcularibus, secundum potestatem a Deo eis concessam, extirpent publica mala. De bonis ecclesiæ dixerunt, quia non debent sæculares vel alii bona ecclesiæ, quia sunt communia, & quia sunt patrimonium crucifixi, ejus ecclesiæ & pauperum, sibi appropriare, quoniam sacrilegum esset. Quia tamen pro suppositio quasi semper objicitur, quod talia bona sunt superflua. Ad hoc dixerunt: si superflua, tunc illi qui habent super ea potestatem dispensatoriam, convertant in usus pios & communes; ad nos talia non pertinet diffinire; & civiliter non debere super his dominari dixerunt, quia dominium civile, ut videtur, supponit pro subjecto bona temporalia per modum proprietatis possessa. Bona autem ecclesiis collata, sunt bona communia. Igitur impertinenter habet se ad ipsa dominium civile. Aliqui tamen dixerunt, quasi superfluitatem in talibus bonis non permittentes, ut relictis bonis congruis necessariis clero, pars auferatur. Et super tales partes spirituales & sæculares simul, aliqui dispensatores constituantur, ut sæculares pro se non trahant, & spirituales non dominentur. Clerus autem super sibi derelictis in judicio non contendat, & sibi subditos non judicet pœnas pro excessibus infligendo temporales, quia ipsi talia judicant fore conditiones civiles, seu dominii civilis. De communione utriusque speciei dixerunt, quia est a Christo tradita & instituta, ab apostolis & in ecclesia practicata; & ideo est animæ utilis, meritoria, & salubris, dummodo fuerit in caritate, juxta limites sanctorum patrum practicata. Quo autem ad præceptum vel necessitatem ejus dixerunt, quia adhuc in eis dubium an cadat sub præcepto, aut sub quali præcepto, & quali pœna qui hoc præceptum omitteret aut non impleret esset puniendus: & non sciunt hæc per aliquod concilium fore definita. Sed ex quo concilium Basileense nunc offert, & dicit se velle ferre judicium in talibus juxta doctrinas & sacræ scripturæ & SS. patrum auctoritates; ideo volunt decisionem expectare; nihilo minus tamen aliqui illam communionem dicunt necessariam, dum locus & tempus assunt, eo quod sit necessaria necessitate conditionata, scilicet ut dum aliquis sciat utilitatem communionis sub utraque specie fore talem, dum locus & tempus assunt congrua, ipsam amplectitur sub gravibus pœnis, ut per hoc perterriti non sic communicantes tamquam adhuc gnari excusentur. Et sua dicta volentes proA bare dixerunt, quia communes doctores ecclesiæ dicunt, quinque sacramenta fore necessitatis & duo libertatis. Inter primum autem est sacramentum eucharistiæ enumerarum. Priores dixerunt quia asserunt hoc idem, quod doctores. Qualis autem uniuscujusque prædictorum sacramentorum est necessitas, concilio erit interpretari. Speramus ergo, quia si in hac clausula utriusque partis aliquis salubris intellectus daretur unanimis, multa conquiescerent, occasio bellandi tolleretur. Clamor invalescebat pacem affectamus, &c.

ANNO CHRISTI 1433.

PROPOSITIO

Facta per Procopium Rasum nomine Thaboritarum, ad ea quæ dicta sunt per oratores sacri concilii de periculo bellorum.

B

Quo ad materiam de bellis, novit ille qui nihil ignorat, quod ex eo quod dum contra nos erectio crucis fuit facta, incipiebant bella, ita quod pro tunc ipsum regnum igne & gladio inhumanitate devastarunt, & licet hujusmodi bella, ut præmittitur, sic sunt contra Bohemos exorta; attamen multi qui fuerunt contra istos quatuor fideles articulos, modo illos eosdem articulos defendunt & defendere volunt usque ad exitium, & ad hoc per Bohemos fuerunt coacti. Item, alii videntes quod deffenduntur a Bohemis, idcirco istos articulos tenent. Item, quia creditur quod ob hoc sacrum concilium sit vocatum in Basilea, ex C eo quod tot bella sunt orta in Bohemia, & quod ob hoc sit audientia ipsis Bohemis data, ut veritas illorum articulorum patere possit cuicumque fideli. Item, quia per ipsa bella notitia dictorum articulorum ad quemcumque fidelium venit, & in ejus mente firmatur. Attamen licet hæc bona ex dictis bellis evenium, condolent ipsi Bohemi & tristantur ex eisdem bellis: sed idcirco ferunt onera bellorum, sit beatis illis veritatibus in Dei ecclesia præparantes sedilla, pacem felicem & dies bonns nanciscei possimus, unde omnia bona evenire possunt. 16. p. 6

RESPONSIO

Ad præmissa magistri Egidii Carleris, doctoris sacræ theologiæ, decani Cameracenjis

D

COnsiderantibus nobis responsa pro parte vestra, o viri Thaboritæ, quibus justificare ivultis vestra bella utilia esse; dicimus quod si aliquod bonum aut utile dini debeat, non debet attendi solum ad unam circumstantiam, sed ad omnes; quia si aliud ex una parte videtur bonum, & non ex omnibus, utique bonum non est. Unde Dionysius, bonum ex integra causa. Ideo Jesus dixit: *Nolite secundum faciem judicare, rectum judicium judicate.* Nam Nam quædam secundam faciem bona videntur, quæ vere bona non sunt: & ideo si aliquando ex bellis bona eveniunt, non ideo bona sunt, cum plurima mala inde sequantur. Paucos enim E profectus habetis ex bellis vestris, viri Thaboritæ: mala autem quæ ex istis præliis vobis acciderunt, non est necesse quod depromantur, quia inanifesta oculis sunt, quia ex eis sequuntur ecclesiarum destructiones, sacrarum imaginum confractiones, servorum Dei, id est sacerdotum confusiones, proscriptiones, occisiones, virginum & femmarum religiosarum ad sæculum reditus, ac corporis Domini nostri Jesu Christi in sacramento irreverens contrecta- 13 p. 6

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

ſtatio, quæ piis utique fidelium auribus confuſionem generant & offenſam. Etiam ſequitur perditio animarum & inferni repletio & multa alia; & ſic non poteſt dici, quod illa bella ſunt vel fuerunt utilia, ſed magis damnoſa, nec debent ea aſſumi, ſi aliter poſſit pax haberi; quia licet finis belli ſit pax, non tamen bellum eſt acceptandum, ſi alias pax haberi poteſt; quia ſi ſanitas haberi poteſt abſque potione amara, illa ſumenda non eſt. Et ergo cum vos potueritis habere pacem ſine bellis & unico verbo, cur juſtificatis bella; Et licet bella poſſint fieri, dum aſſint juſta cauſa, julius ordo, juſtus animus; attamen illa tria non habetis; quia ut ſit juſtus ordo, auctoritas principis requiritur, ſine qua bella B geri non poſſunt. Item, nec juſtus animus eſt, cum ſolo verbo pacem habere poteſtis & non accipitis. Et quæ juſta cauſa inter vos bellandi, cum vos ad gremium matris eccleſiæ veſtræ inducere volumus? Nec obſtat quod dicere vultis, quod pro veritate vultis bellare, ut aperiatur, & quod in hoc vices principis geritis. Si vultis Chriſti imitari exempla, per anno non tentabitis veritatem defendere, quia Jesus-Chriſtus fidei ſuæ exordia ſeminavit in pace, nec diſcipulos elegit divites & potentes, ſed pauperes & impotentes. Unde Jacobus dicit: *Si zelum amarum habetis, & contentiones ſint in cordibus veſtris, nolite gloriari; quia iſta ſapientia non eſt de ſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis & diabolica. Ubi* C *enim zelus & contentio, ibi inconſtantia, & omne opus pravum. Sed ſapientia quæ eſt deſurſum, pudica eſt, pacifica, modeſta, ſuaſibilis, bonis conſentiens, & fructus juſtitiæ in pace ſeminantur facientibus pacem.* Itaque veritas fidei, quia deſurſum eſt, in pace ac modeſtia reperitur, non in bello, quia ſceptra violenta non diu durant. Ergo ſi veritas apud vos eſt, non eſt opus ad arma confugere, quia veritas fidei omni potentia regali fortior eſt. Poteſt enim hæc veritas veſtra non ſolum diſcuti in ſacro concilio, ſed & etiam in omnibus univerſitatibus; & tunc ſacrum concilium diffiniet, quid ſit faciendum & tentandum. Nec obſtat ſi dicere velitis, quod non D vultis declinare a via deſtra, quia Spiritus-ſanctus vos in illa via docuerit, &c. quia ſi revelatio & doctrina illa ex Spiritu-ſancto venerit, utique manebit & ſtabit, quia Spiritus-ſanctus, qui eſt ductor ſacri concilii, non permittet aliud, quam veritatem, nec umquam ſua diſſolvet opera, non derelinquet concilium univerſalem eccleſiam repræſentans. Item, & ſi principes non poſſunt facere bellum, ſi aliunde poſſent habere pacem, ergo nec vos. Item, merito debetis attendere, quanta mala veniunt ex bellis, quia deſolationes pariunt, odia augent, iras acuunt, acie Chriſtianiſmi per eos convulſa, audaciam dæmonum provocant, infidelium animas parant, & perimunt dilatatum E populum Domini. Non ſunt ea dicenda quæ ex bellis veniunt. Nec obſtat quod dicitis, quod per bella veſtra aliqui victi ſunt confiteri veſtros articulos, poſtea ſpontanee illorum fuerunt defenſores, & aliqui fideles poſtea fuerunt protecti ne cogerentur illos deſerere, & A negare metu hoſtilium incuriuum, per illa bella multorum animi ad eorum amplexus. O ſi hæc, ut creditis, per arma facere poteſtis, magis hæc fieri poſſunt ex inquiſitione veritatis; quia nullus conſtringitur melius ad credendum, niſi per doctrinam evangelicæ veritatis; nec quis melius tueri poteſt, quam clipeo veritatis. Invalida enim ſunt arma adverſus fortiſſimam veritatem. Et hoc habetis vos in picturis veſtris (a), in quibus ſcriptum eſt, *veritas vincit*. Si ergo ipſa vincit non eſt neceſſe ad arma convolare. Si enim creditis, quod ad hoc ſacrum concilium Baſileenſe ex inſtinctu Spiritus-ſancti fuit ordinatum, ut daretur vobis audientia; ergo eidem aſſiſtite, & diſcutiatur ibidem veritas, ut ſic unanimes, cum conſenſu veritatis, ambulemus in nomine Domini. Et ad id quod dicitis, quod a nobis bella ſumpſerunt exordium. Quomodo autem hoc dicere poteſtis? Numquid poſt mortem regis Wenceslai, per vos diſrupta ſunt monaſteria plurima. Nonne veſtros articulos manu armata pro tunc defendere cœpiſtis. Et ideo cum noſtri hoc viderent, & quod deſtruxiſtis & occidiſtis ſervos Dei, & templa ejus, accenſi erant contra vos, & ergo ex nobis hæc cauſa belli non venit. Item, libenter audimus quod deteſtamini bella, rogantes, ut talia memoriter recogitetis, & ut quæ pacis ſunt in unum cogitemus & loquamur. *Et pax Dei quæ exſuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra & intelligentias veſtras*, ut ab hac ad illam quæ ſurſum eſt, in æternitate transferri valeatis. Amen.

Item, de poſt fuit ad præmiſſa alia reſponſio facta per dominos oratores ſacri concilii.

Et quia tam vos, quam nos optamus pacem unionemque, eo quod diviſio eſt vitanda, idcirco eam amplecti debemus, quia nihil melius quam pax, & quia petitis a bellis ceſſare, hoc poteſtis ſi vultis, & etiam habere pacem, quia vobis pax offertur. Via plana, via regia, via facilis, via juſta & recta & vobis honorifica, prout patebit ex actis noſtris, &c. quæ vobis præſentabimus, & quia faciemus, ſi vultis, pacem. Item, propoſitione veſtra facitis memoriam de præteritis. Et quia non expedit, quia accendit quandoque animos ad iram & ad odium: idcirco ne talia ad memoriam reveniant, toleranter ſuſtinemus illa, quæ dicta ſunt per vos, & ad ea non volemus reſpondere quoquo modo, ne detur occaſio rumpendi tractatus. Et ideo non volumus aſpera loqui, & ſi contingat talia loqui, quod non conturbabimini, ne propter hoc ſpes pacis dirimatur. Idcirco dicimus quod patres in ſacro concilio Conſtantienſi, non ſeminaverunt bella & jurgia. Sed clarum eſt, quod vos & veſtri ante Conſtantienſe concilium, illam diſſenſionem feciſtis, & pullulaſtis, & ſeditionem inter vos feciſtis, ita quod unus alterum hæreticavit, & delationem ſuper hæreſi tali coram domino papa feciſtis. Et etiam clarum eſt, quod de, & ſuper communione calicis ſanctiſſimi ſacramenti non fuit proceſſum in & contra magiſtros veſtros Johannem Hus & Hieronymum de Praga.

(a) Picturas illas delineari curavit Johannes Huſs in parietibus Pragenſis capellæ Bethleem dictæ, ut docet pluribus in locis Stephanus prior Carthuſienſium in Valle Joſaphat, tom. 4. Anaedotorum Pezii.

ga, ut patet ex actis sacri concilii Constantiensis; sed ex aliis, quæ si vos audieritis, & coram vobis proponerentur, etiam simile judicium, ut creditur, diceretis, si vobis constaret illa esse vera. Et quia illam injustam causam feciſtis & foviſtis, clarum est, salva reverentia loquendo, quod dissensionem feciſtis. Numquid abavi, proavi, & avi ac patres vestri unionem habuerunt cum tota ecclesia in communione sanctissimi sacramenti, ac in articulis fidei, & etiam per centum & centum annos? Cur receditis a nobis? Numquid ille graviter peccaret, qui in civitate Pragensi contra societatem indictam novum modum importaret, scilicet quod ordinaret, quod bona unius deberent esse bona omnium, & facere de platea domum? Hoc autem facere non posset, nisi cum consensu civitatis, & altera pars haberet justam causam querelandi. Idcirco cum in communione SS. sacramenti habuimus unam societatem, non decet quod in illa communione non veniat, ne oriatur novitas, nisi qui sunt de illa civitate, qui habeant interesse, sint vocati & consentiant. Idcirco nullam mutationem facere potestis in ritu sacramentorum sine assensu ecclesiæ, si de ecclesia esse velitis, vel ad minus vestros consocios consulere debebatis.

ANNO CHRISTI 1433.

Item de post prædicti ambassiatores sacri concilii, cum tunc non poterant bene proficere, reveniebant ad sacrum concilium, & tunc habitis certis tractatibus cum certis deputatis in sacro concilio, convenerunt quid deberent cum eis concludere; & ita denuo erant missi de novo quatuor de primis oratoribus, qui multa concluserunt cum illis Bohemis: sed non fuit deventum ad effectum, quia licet promiserant, quod deberent ea servare quæ concepta erant & promissa servari per manuum stipulationem; attamen circa articulum de communione sub utraque specie, quatuor difficultates fecerunt; quia voluerunt primum, quod ritus esset unus per totam Bohemiam & Moraviam, ita quod omnes deberent communicare sub utraque specie. & ad hoc deberent compelli. Secundo quod vicini, scilicet Bavari, Poloni, qui vellent quod similiter auctoritate ecclesiæ communicarent sub utraque specie. Tertio quod infantes dum essent baptizati, similiter communicarent sub utraque specie. Quarto quod sacrum concilium declararet, quod illa communio esset salubris, utilis, & omnino necessaria. Et sic licet ipsi Bohemi, Thaboritæ, & Orphani, ac etiam Campestres erant concordes cum tribus articulis & eis condescenderant, juxta sententiam sacri concilii Basileensis, prout supra dictum est, nullo modo tamen in quarto articulo consentire volebant, & sic quoad quartum articulum nihil actum fuit, propter malitiam ipsorum.

VOTUM MAGISTRI JOANNIS DE TURRECREMATA

Super avisamento, quod papa debeat jurare servare decreta de conciliis generalibus continuandis, & electionibus confirmandis; alias cadet a jure papatus &c.

CIrca avisamentum positum de juramento papæ, quod electus in papam debeat jurare cætera decreta hujus concilii, sicut de conciliis generalibus continuandis, & electionibus confirmandis observare, arias cadat a jure papatus, & habeatur, si jurare noluerit, tanquam si renuntiasset. Quæritur utrum sacrum concilium debeat instituere, ut summus pontifex juret observare simpliciter statuta, & decreta concilii universalis pure positiva sub pœtia casus a dignitate. Et arguitur ad partes. Pro parte affirmativa arguitur si. In decreto concilii Constantiensis scribitur, quod concilium generale potestatem a Christo immediate habet, cui quilibet, cujuscumque status vel dignitatis, etiamsi papalis existat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem, ad extirpationem scismatis, & generalem reformationem ecclesiæ; & sequitur: quod quicumque cujuscumque status vel dignitatis, etiamsi papalis existat, qui mandatis, statutis, sive ordinationibus, aut præceptis hujusmodi, & cujuscumque alterius generalis concilii legitime congregati super præmissis, seu ad ea pertinentibus factis vel faciendis obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subjiciatur, & debite puniatur. Non videtur autem alia magis debita pœna inobedientibus constituta sacri concilii, quam depositio, sive casus a dignitate. Ita enim legitur feciſſe ipse sponsus ecclesiæ, quam sacra concilia representant circa multos, videlicet Angelum inobedientem, de cujus casu dicitur Isaiæ 24. *quomodo cecidisti, Lucifer, qui mane oriebaris.* Item Adam hominem primum Dei mandatum contemnentem pariter a sua dignitate dejecit. De quo in psal. *Homo cum in honore esset &c.* Item Saulem a regia dignitate, sicut patet 1. lib. Reg. c. 16. *Dicit Dominus ad Samuelem: usquequo tu luges Saul, cum ego projecerim eum ne regnet super Israel?*

ANNO CHRISTI 1433

In oppositum pro parte negativa arguitur ex eo, quod princeps solutus est legibus, ut dicitur. Ex quo videtur quod cogere eum jurare ad observantiam legum similium sub pœna talli, est directe agere contra potestatem, honorem, & majestatem principis. Immo videtur quod contra rationem principis; & sic conclusio relinquitur dubia. Pro aliquali declaratione præsentis quæstionis, juxta nunc occurrentem intelligentiam, salvo semper meliori judicio; duos faciam articulos. In primo, deliberationem sive contemptum meum ponam, an liceat papam talibus juramentis ad observantiam decret. hujusmodi alligare. Secundo, an sub talli pœna.

Circa primum institutam talem ordinem. Primo, quod conclusionem ponam judicio meo: verum secundo, respondebo rationibus in contrarium. Pro primo sit conclusio. Non licet papa per concilium generale ligari juramento ad observantiam decretorum suorum. Quam conclusionem ex multiplici capite deducam; primo ex parte dignitatis Papalis principatus, pro quo notandum, quod S. Thomas dicit in 2. 2. q. 79. art. ultim. quærens quia juramento excludantur, quod in juramento duo considerandæ sunt: unum quidem ex parte Dei, cui testimonium indicitur; & quantum ad hoc debetur juramento maxima reverentia; & propter hoc a juramento excluduntur pueri ante annos pubertatis, qui non coguntur ad jurandum, quia nondum habent perfectum usum rationis, quo possit cum debita reverentia præstare; & iterum perjurii, qui ad juramentum non admittuntur, quia ex retroactis præsumitur quod de-

☞ debitam reverentiam non exhibeant. Aliud autem consideranda est ex parte hominis, cujus dictum juramento confirmatur; non enim indiget dictum hominis confirmatione, nisi quia de eo dubitatur; hoc autem derogat dignitati personæ, ut dubitetur de veritate eorum quæ dicit; & ideo personæ magnæ dignitatis non convenit jurare, propter quod dicitur 2. q. 3. *Si quis presbyter;* quod sacerdotes ex levi causa jurare non debent; tamen pro aliqua necessitate, vel magna utilitate licitum est eis jurare, & præcipue pro spiritualibus negotiis, pro quibus etiam juramenta competit præstari in solemnibus diebus, quibus est spiritualibus vacandum. Non autem juramenta præstanda pro rebus temporalibus, nisi forte ex magna necessitate. Hæc sanctus Thomas, ex quo sic arguitur. Cum tanta dignitas sit summi sacerdotii, ut in eo sublimatus aut sanctus sit, aut sanctus præsumendus sit, 40. dist. *Non eos;* ubi dicitur *Quis enim sanctum esse dubitet, que apex tantæ dignitatis attollit?* glos. 1. c. nullus præsumat. Multum derogatur dignitati papali in talibus sine necessitate maxima, quæ in præsentiarum non occurrit, constringi juramento ad observantiam decretorum, quod argumentum maxime currit de juramento fidei, quod a nullo petitur jam christiano, nisi ab eo qui habetur suspectus in fide, sicut habet glos. extra. de electione c. *significasti*. ubi Paschalis papa dicit: *hoc nimirum malo & necessitate compellimur juramentum pro fide requirere;* dicit glo. pro fide retinenda, si suspectus esset in fide, de conjec. dist. *Ego Berengarius*. Secundo, ex parte superioritatis argitur. Princeps enim solutus est legibus, ut dicit juris peritus; quod, ut S. Thomas in 1. 2. q. 97. art. 5. dicit, ita intelligendum est videlicet, quod princeps dicitur esse solutus a lege, quantum ad vim coactivam legis; licet non quantum ad vim directivam ejus: ergo sequitur, quod princeps ex ipsa sua superioritate non est ligandus juramenti vinculo, aut cogendus ad observantiam legis. Consequentia patet ab oppositis, ligatum esse, & solutum esse respectu unius & ejusdem opposita sunt, & ideo bene dicitur 25. q. 1. c. *ideo permittente Domino*, quod sacrosancta Romana ecclesia jus, & auctoritatem sacris canonibus impartitur; sed non eis alligatur. Tertio arguitur ex plenitudine potestatis: & hoc sic. Et pono exemplum in materia electionis ut dicitur in concilio Viennensi. Ad potestatem Romani pontificis pertinet ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum plena & libera dispositio ex suæ potestatis plenitudine, ergo non potest ligari juramento ad decretum electionis. Patet consequentia, quia tale juramentum tollit liberam dispositionem, quam includit plenitudo potestatis. Quarto ex impossibilitate juris, pro quo supponitur: ad potestatem summi pontificis pertinet statuta conciliorum sua auctoritate roborare, sicut tangitur 17. dist. *regula*, ubi dicit Julius papa nullum ratum esse, nec in futurum erit concilium, quod sedis apostolicæ non fuerit fulcitum auctoritate. Ex quo sic arguitur nullus, cujus lex non habet robur, nec virtutem coactivam nisi a papa, potest papam cogere ad observantiam legis, suæ sub vinculo juramenti, aut etiam pœnæ; sed concilia sunt hujusmodi in legibus hujusmodi & decretis de quibus est quæstio; ergo &c. Consequentia & antecedens patent. Quinto argitur ex parte privilegiorum sedis apostolicæ, quæ qui conatur auferre in hæresim labitur, ut dicitur 22. di. c. *omnes*. Ex qua parte arguitur sic. Inter alia privilegia est hoc unum, ut judex sit canonum, sive decretorum, ita ut valeat nunc intendere, nunc remittere, sicut ecclesiasticæ utilitati pro tempore magis competere viderit; sed hoc privilegium aufertur ab eo, cum ad statutorum concilii observantiam simpliciter juramento obligatur; quoniam ipso facto quod papa observaret aliquid sub aliqua pœna juramento constrictus, jam non judex canonum, & statutorum, sed observator necessario constituitur; ergo &c. Sexto arguitur ex parte superioritatis suæ, & hoc sic: Papa ratione superioritatis, cui omnes obedire tenentur, in omni juramento promissorio intelligitur, semper excepta auctoritas, videlicet si placuerit papæ ut dicit Hosti in summa lib. 2. tit. 24. de jurejur. 3. & etiam gloss. extra de elect. c. *Significasti*. Necesse quidem videtur, ut semper judicis supremi, qui debet facta, vota, juramenta, & instrumenta aliorum dijudicare, potestas semper maneat absoluta & excepta; ergo non decet papam ad observantiam statutorum quorumcumque talium simpliciter juramento alligari. Consequentia patet, quoniam jam cum esset ligata non exciperetur, nec absoluta esset; & ita cum aliis dispensare non posset. Septimo, arguitur ex parte consuetudinis conciliorum antiquorum sic: antiquitus nunquam visum est quod concilia legem Romanæ ecclesiæ præfixerint, ut dicitur extrav. de electione c. *significasti*. Cum omnia concilia per ecclesiæ Romanæ auctoritatem, & facta sint & robur acceperint, & in eorum statutis Romana patenter excipiatur auctoritas. Et idem capitur ex 25. q. 1. *ideo permittente Domino;* ergo eadem causa nec modo acceptanda est. Consequentia patet duplici causa, una est quia hoc concilium non est majoris auctoritatis, quam præterita; nec minus dependet a sede apostolica quam præcedentia. Secunda, quia etiam non minus honestatem illius sedis debet manutenere, quam in ecclesia præteritis diebus celebrata, etiamsi posset facere, cum in illis fuerint ampliſſimi & sanctissimi in profusa multitudine congregati. Octavo ex honore debito principi apostolico, quem inter omnes, & supra omnes in ecclesia militante venerari & honorare debemus; tanquam illum, qui in terris Christi vicarius est, & vices cujus gerens, cujus gloriæ, & honoris splendor ita manutenendus est in populo christiano, ut citius supportanda & toleranda sint multa damna temporalia, quam dare occasionem offuscandi ejus claritatem & gloriam. Ex hoc arguitur sic: arctare papam ad jurandum observantiam decretorum concilii, est præstare occasionem, ut papa apud populum christianum tanquam infamis, & inglorioſus sæpissime habeatur, cum timendum sit ut quandoque perjurus aut esset, aut saltem judicaretur; perjurii autem infames judicantur 6. q. 1. *infames;* quod in magnum contemptum sedis apostolicæ veniret; & per consequens confusionem ecclesiæ universalis, ut de se patet, quod maxime vitare debent fideles, ne caput eorum inhonorabile & confusibile reddatur. Im-

mo

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

☞ mo contra legem naturæ videtur membra non occurrere omni occasioni, ex qua eorum caput redderetur confusibile. Nec valet si dicat, quod remanet sibi *epiqueja*, qua dispensare posset causa occurrente rationabili; quoniam apud eos qui hanc causam contrafaciendi ignorarent, aut illam non rationabilem dicerent, opinio illa de papa semper maneret, quæ causa esset sæpe mortalis culpæ in multis. Nono, ex parte impossibilitatis observantiæ arguitur sic. Concilium non debet papam cogere jurare id observare quod sepissime est impossibile, aut difficillimum saltem observari; cum lex debeat esse possibilis; sed hæc est hujusmodi; ergo in tali materia est irrationabile præstare observantiæ juramentum. Minor patet, tum primo ex importunitate principum, quibus necesse est sæpissime complacere, quando sine offensa Dei fieri poterit, sicut in hujusmodi fieri convenit. Tum secundo ex conditione materiæ, quæ ex veritate sua; & mutabilitate non est capax immortalis, sive perpetuæ observabilitatis; sed necessarium est apud summum pontificem manere libertatem observandi, vel non observandi, prout viderit utilitati rei publicæ congruere. Decimo arguitur ex parte facilitatis introducendi schismata in ecclesia Dei, & hoc sic: Illud non est faciendum quod verisimiliter in ecclesia Dei pariturum esset schisma aut damnabilem scissuram obedientiæ debitæ sedi apostolicæ; sed hoc decretum videtur hujusmodi; ergo &c. Probatur minor, quoniam papa juramento ligatus ad observandum talia decreta, aut necesse haberet observandi ea, etiamsi eorum observantia nociva, & illicita reperiretur, aut non observandi causa rationabili interveniente. Si primum hoc, non quia peccaret observando in nocumentum reipublicæ; si secundum, apud multos non capientes rationem suam esse legitimam & sufficientem ad sic disponendum, sed proterve sustinentes inobedientes & rebellio ad sedem apostolicam sequeretur, innitentes decreto concilii, accusantes papam, & infamantes de perjurio. Nec valet quod dicitur, quod in decreto electionis ponitur quod illa rationabilis causa debeat inscribi, propter duo, primò quia talis potest esse . . propter principes non scandelizandos & provocandos, melius erit silere. Secundo illa ratio quæ apud judicem videretur rationabilis & sufficere ad non observandum, judicabitur ab altis non rationabilis sæpe: & ecce turbatio, & ecce infamia papæ; ecce materia schismatis sæpe. Undecimo ex parte justitiæ arguitur sic. Non decet per concilium universale plus arctari principem & caput ecclesiæ ad observantiam statutorum pertinentium ad eum, quam inferiores status ad observantiam statutorum respicientium eos. Patet, nullus enim videtur color ad hoc faciendum: immo ad contrarium posset faciliter argui ex necessitate regiminis ecclesiæ, quod in gubernatore libertatem exigit dispensandi, & etiam quandoque immutandi regulas datas juxta occurrentia negotia; ergo videtur quod decretum hoc de juramento præstando per papam esset injuriosum sedi apostolicæ; cum non instituatur simile pro aliis prælatis, aut personis in electionibus aut professionibus suis. XII. arguitur ex parte formæ electionis, sic. Omnis electio incerta, & conditionalis, juxta dominos juristas, dicitur esse invalida; sed hujusmodi electio papæ videtur hujusmodi esse, cum dicatur quod si electus jurare noluerit &c. ergo nulla. Et ita ex istis apparet conclusio posita vera.

Nunc vero restant argumenta pro opposita parte in medium adducere, & illa solvere. Arguitur I. ex parte auctoritatis & potestatis sacri concilii. Concilio subjicitur omnis persona cujuscumque dignitatis, etiam papalis in materia fidei, scismatis, & reformationis; sed ista materia est reformationis, ergo &c. II. sic ex parte officii sacrorum conciliorum. Sacri concilii est regulas omnibus imponere, & arctare ad observandum & punire non observatores; ergo ipsi papæ potest ponere regulam, & arctare juramento eum ad observandum, & punire, ut voluerit. Item III. sic ex parte debiti papæ. Papa, ipso facto quod est electus, adstringitur implicite ad bene regendum; ergo ad hoc faciendum potest per juramentum astringi. IV. sic arguitur, quod electio efficeretur conditionalis. Ecclesia nunc est tantæ auctoritatis, sicut alias; sed alias instituit formam electionis, quod qui non esset a duabus partibus electus non haberetur pro papa: ita nunc potest instituere, nunc in forma ipsa, ita quod totum sit de substantia electionis, quod electus a duabus partibus non habeatur papa nisi juraverit. Item V. sic. Quamquam papa sit electus, nisi consentiat, non est verus papa; ita nisi ecclesia consentiat, non videtur esse papa quæ non consentit nisi juret. VI. sic ex parte consuetudinis. Reperitur Bonifacius VIII professionem fecisse. Item papa Nicolaus jurasse dare cardinalibus medietatem. VII. sic. Posito etiam quod alias nunquam fuit auditum, ecclesia novis subortis vulneribus posset nova remedia procudere per novas regulas & rigorosas, ex quo summi pontifices ita effrene transgrediuntur decreta SS. Patrum VIII. sic. Res ista est honesta, & papa potest jurare, & ecclesia; ergo debet papa jurare. Item dicunt aliqui quod ecclesia potest constituere alios casus depositionis papæ quam positos; jam ergo in isto casu potest.

Ad argumenta apparet mihi sic dicendum, prout perfunctorie occurrit. Ad primum respondetur tripliciter; primo modo quod concilio Constantiensi, quando fuit ex omnibus tribus obedientiis congregatum, in quo solo tempore tanquam universale concilium fuit generaliter, per totam ecclesiam habitum, non emanavit tale decretum. Secundo respondetur, quod etiam concesso quod præsupponitur, non sequitur, quod posset cogere papam ad jurandum rationibus supra dictis. Tertio, respondetur negando minorem, quoniam ista ita concepta magis ad deformationem & confusionem ecclesiæ facerent, quam ad reformationem. Ad secundum dicendum negando consequentiam; quoniam licet conciliorum sit regulas imponere; non tamen summo principi scilicet papæ, ut in c. *significasti* extr. de elect. ubi dicit glos. ideo quia inferior non potest legem imponere superiori. Ad tertium negando consequentiam, quia licet astrictus sit papa ad benefaciendum; non sequitur propter hoc, quod ad omnia bona, quæ facere deberet, cogendus sit juramento; unde quilibet alius prælatus aut

prin

princeps, aut quicumque in officio positus, aut statu teneretur benefacere; non tamen juramento adstringitur. Ad quartum dico, quod illa conditio, cum videatur distrahens potestati & auctoritati papæ, non potest poni in forma electionis, quia sicut nec ecclesia dat papæ potestatem, ita nec formam electionis potest dare, per quam arctaretur potestas data a Christo summis pontificibus, aut impediretur bonum, & tranquillum regimen ecclesiæ. Ad V. dico, quod electores dando vocem ei, ecclesia consentit in eum, & ipso assentiente electioni immediate consequitur potestatem datam Petro ab ipso Deo. Si vero electores cum conditione eligunt, nihil faciunt. VI. dico de Bonifatio, professionem fecit, non juramentum; secundo dico quod non coactus, sed voluntarius fecit. Et ad illud de Nicolao dico, quod aliud est de eis, quæ procedunt de facto, & de jure. Item aliud de temporalibus, & aliud de pertinentibus ad regimen ecclesiæ. Ad VII. dico, quod talia medicamenta sunt adhibenda, quæ non magis inficiant, quam sanent; cujusmodi esset istud. Ad VIII. non valet consequentia; multa enim sunt honesta, quæ tamen non coguntur observari, immo prohibemus illa jurare, sicut fit in pœnitentibus qui jurare non coguntur non recidivare, aut pœnitentias facere &c. Nec valet quod respondetur a quibusdam, quod non sit simile; quoniam peccatum talis redundat solum in persona illius; sed peccatum papæ, aut transgressio illius in damnum reipublicæ. Tum primo quia majus damnum est; & major offensa Dei in recidivatione unius hominis, quam transgressione decreti de electionibus; dum tamen alia non occurrant mala, sed provideatur bonæ aut meliori personæ. Facere autem episcopum sic vel sic non habet de se Dei offensam conjunctam, sicut genus peccati. Bene verum in similibus majus est damnum redundans in rempublicam, quam in unum hominem. Tum secundo, quia præsupponitur, quod papa peccet in provisione illa, quod non est verum; cum utatur jure suo. Tum tertio falsum est, quod hoc sit malum redundans in malum reipublicæ. Item quarto c. de vita & honest. cleric est ita sanctum, quod ejus observantia redundat in utilitatem reipublicæ; quia reformatio totius ecclesiæ multum debet ex honestate cleri, sicut inhonestas illius in damnum totius ecclesiæ, ut practica docet; & tamen non cogitur clerus jurare observare. Idem argueretur de religiosis. Ad nonum, multi negant suppositum; quoniam cum nullus casus videatur esse nisi fidei juxta 40. dist. *si papa* qui casus est a jure divino, quia qui non credit jam judicatus, ecclesia nullum casum videtur posse ponere depositionis papæ, cum ista potestas sit a Deo.

Circa secundum articulum de pœna, sit conclusio ista juxta judicium meum, semper salvo meliori, quod posito quod papam ligare juramento esset licitum, non tamen sub tali pœna. Probatur conclusio, tum primo quia, dubium est an concilium universale possit ponere talem pœnam papæ, immo omnibus sapientissimis doctoribus, in utroque jure divino scilicet & humano clarissimis, pro certo habetur quod non. quia facta electione, & habito assensu papæ immediate habet plenitudinem potestatis a Deo, quam ecclesia ei nullo modo potest auferre, nisi per hæresim ab illa cadet juxta ea quæ dicta sunt.

ANNO CHRISTI 1433.

Explicit votum magistri Johannis de Turre cremata in Basilienſi concilio; in deputatione reformatorii ſuper aviſamento quod papa debret jurare ſervare decreta de conciliis generalibus continuandis, & electionibus confirmandis; alias caderet a jure papatus &c.

Ista verba leguntur in MS. God. Luc. ex quo scriptum istud nunc primum prodit

LITTERA IMPERATORIS

Lecta in congregatione generali antequam inciperetur sessio XII. &c.

Significat se imperatoriam ſuſcepiſſe coronam, novoſque ad concilium mittit oratores.

REverendiſſimis ac venerabilibus in Christo patribus, &c. Mart. t. 3. p. 607.

Reverendissimi in Christo patres, &c. Satis superiori tempore V. P. notificavimus concordium inter SS. dominum nostrum papam & majestatem nostram secutum, demum celebrem receptionem nostram ad hanc almam urbem; & ut de ulterioribus processibus nostris tamquam amici nostri carissimi certi reddamini; vobis iterum notum facimus, qualiter, auctore Domino, a quo omnis principatus & honor dependet, in sacratissimo die pentecostes proximo, de manibus SS. domini nostri domini Eugenii papæ IV. in Basilica principis apostolorum in hac urbe Romana, ubi divi imperatores prædecessores nostri imperiales insulas suscipere soliti sunt, ipsas imperiales insulas & coronas cum solemnitatibus & cerimoniis circa hujusmodi laudabiliter observari consuetis, rite suscepimus pro Dei omnipotentis gloria, necnon tranquilla pace & sperata salute subjecti nobis populi Christiani. Et quia sanctitatem ipsius domini nostri reperimus habere optimam intentionem ad prosecutionem illorum, pro quibus sacrum concilium congregatum existit, & pro quo in favorem sacri concilii usque modo tantos labores subivimus; idcirco mittimus ad vos illustrem principem & locum tenentem nostrum Willelmum Bavariæ ducem, venerabilem Johannem episcopum Curiensem, ac strenuum militem Hartingum Klux, & honorabilem doctorem magistrum Nicolaum Scok consiliarios & fideles nostros dilectos, de mente nostra plenissime informatos, quibus precamur P. V. in dicendis tamquam proprio ori nostro velint firmissime credere, & illa quæ desideramus perficere ad salutem totius populi Christiani. Datum Romæ, die IV. junii, regnorum nostrorum anno Hungariæ, &c. XLVII. Romanorum XXIII. Bohemiæ XIII. imperii vero 1.

Sigismundus I. divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus.

Ad mandatum domini imperatoris.

Gaspar Sligk.

ANNO CHRISTI 1433.

Credentia iſtius litteræ fuit, quod concilium vellet ſuperſedere a ſeſſione illa die celebranda de monitione papæ, &c. quod tamen non fuit factum.

EPISTOLA MAGISTRI GENERALIS

Ordinis B. Mariæ Theutonicorum, ad concilium Baſileenſe.

Auxilium concilii adverſus regem Poloniæ & Bohemos deprecatur, queriturque de eorum fraudibus.

Lecta die Veneris x. julii.

lb. p. 608.

CUm humillima ſervitiorum noſtrorum recommendatione paratam & benevolam ad quævis veſtra beneplacita voluntatem

Reverendiſſimi patres & domini præſtantiſſimi, ex paterna affectione pro procuranda pace inter illuſtriſſimum principem & dominum, dominum Wadislaum regem Poloniæ, & nos & ordinem noſtrum, comperimus paternitates R. V. reverendum in Chriſto patrem dominum Dalphinum Parmenſis eccleſiæ epiſcopum, & venerabiles viros dominos fratrem Hieronymum in ſacra pagina magiſtrum & provincialem Lombardiæ ordinis Carmelitarum, & Antonium de Bermicis decretorum doctorem, reverendiſſimarum paternitatum veſtrarum legatos ad partes noſtras tranſmiſiſſe. De hoc V. R. P. immenſas referimus gratiarum actiones. Ad tractandam igitur pacem contemplatione V. R. P. & ut ſanguinis Chriſtiani effuſio periculaque animarum evitarentur; in pluribus locis utrique parti communibus, conſiliarios noſtros cum conſiliariis domini regis Poloniæ prædicti obtulimus convenire, quod tamen minime a rege Poloniæ poteramus obtinere; & ex advento cujuſdam honorabilis & religioſi viri fratris Hieronymi de Praga ordinis Camaldulenſis, ſacræ theologiæ profeſſoris, & decretorum doctoris, relationeque ipſius in multis eramus gravati, & in favorem regis Poloniæ præfatus frater Hieronymus retulit, quod ducenta millia hæreticorum juxta diffidationem eorumdem in noſtra deſtructionem eſſent venturi. Conſiliariis vero noſtris pro pace ineunda per medium legatorum R. P. V. in metis Poloniæ ſtantium, & ad regnum Poloniæ ire volentibus, prædictus Hieronymus ſalvum conductum Polonorum oratoribus noſtris tradendum ad ipſorum manus ſive cuſtodiam recuſavit. Ex quibus non modica fraus Polonorum elici poterat, & metus qui cadere poſſet in conſtantem, propter quod oratores noſtri, negotio remanente infecto, receſſerunt. Si igitur rex Poloniæ & Poloni reddunt ſe difficiles, & ingerunt difficultates fraudulentas de conventione fienda & loco tractandæ pacis, quas difficultates ergo ingererent in cauſis pacis iniendæ, relinquimus judicio R. P. V. & ad comprobandum fraudem domini regis Poloniæ & Polonorum, verbo dumtaxat & non facto ad corolandum doloſa facta ipſorum offerunt tractare pacem Nam tempore conventionis fiendæ validus exercitus hæreticorum Orphanorum, juncto exercitu Polonorum, per Poloniam ad terram noſtram novam marchiam eſt ingreſſus, ubi quoddam oppidum noſtrum nomine Waldemberg hæreti-

A ci jam hoſtiliter expugnarunt. Reverendiſſimi patres & domini præſtantiſſimi, ecce quomodo ſub hujuſmodi doloſa pace, quam verbo tractant, nobis damna inferunt; & quomodo ſacer ordo noſter, murus & dilatatio fidei, per regem Poloniæ temporibus præteritis auxilio paganorum ſæpius eſt oppreſſus. Itaque propter hujuſmodi oppreſſionem hucuſque idem ordo noſter infideles impeditus fuit impugnare. Et quia, divina diſpoſitione volente, prænominatus rex Poloniæ ad præſens auxilio paganorum juvari non poteſt, nunc adjutorium hæreticorum aſſumere non erubeſcit, cum quibus colligatus & unitus eſt. Et propter quem, tamquam ipſorum fautorem, & confœderatum adjutorem, ab eiſdem hæreticis ante plures menſes ſumus B diffidati. Quales & quantas inhumanitates & damna in terris noſtris pagani tranſactis temporibus commiſerunt, tantas & execrabiliores hodie hæretici cum Polonis conjunctis facere non verentur, & nemo percipit corde. Intueri ergo dignemini, reverendiſſimi patres, quomodo non in æquitate aut juribus ſuis rex Poloniæ & Poloni confidunt, ſed in gladiis paganorum & hæreticorum jus ipſorum fore prætendunt. Quare, R. P. exſurgite in auxilium, providete muro fidei, quia caſus ſacri ordinis noſtri pro hac vice maxima ruina erit univerſalis eccleſiæ Dei; victoria autem noſtra erit caſus & totalis extinctio hæreticorum & fautorum eorumdem, qui non concordia aut pa- C ce, ſed potius gladio ſunt de terris noſtris expellendi. Inſuper R. P. & domini præſtantiſſimi, ſtipendiarii nobis contra hæreticos ſubvenire cupientes, per terras quorumdam principum nobis vicinorum pertranſire prohibentur, quos etiam hæretici cum alia parte fluminis Oderæ in terris noſtris impediunt pertranſire. Dignentur ergo V. R. P. ſcribere & mandare illuſtriſſimis principibus & dominis marchioni Brandeburgenſi, Stetinenſi, & de Wolgaſt ducibus, quatenus, hoc omni impedimento ceſſante, per terras ipſorum nobis ſuccurrere volentibus liber & tutus pateat acceſſus, & contra hæreticos & eorumdem fautores nobis auxilium præſtent & favorem. In hoc R. P. V. D hæreticis incutient terrorem, & maximum præſtabunt impedimentum; nobis autem & ordini noſtro ſuccurſum, & gratias exhibebunt ſingulares. Perſonas paternitatum veſtrarum omnipotens Deus conſervare & dirigere dignetur pro felici regimine univerſalis eccleſiæ ſuæ ſanctæ. Datum in caſtro noſtro Mariemburg, nona die menſis junii, anno Domini MCCCCXXXIII.

Veſtrarum reverendiſſimarum dominationum humilis & devotus frater Paulus de Ruſdorf, ordinis B. Mariæ Theutonicorum Jeroſolymorum magiſter generalis.

SEQUUNTUR RATIONES ALLEGATÆ

E *Per ambaſſiatores dominorum electorum imperii pro jure ſuo in facto ſedium, & reſponſio domini epiſcopi Nivernenſis ambaſſiatoris domini ducis Burgundiæ*

lb. p. 61

PRima ratio quæ ſumitur ex officio electivo, quia electores ſuccedunt ſenatui, qui erat pars corporis imperatoris, ille honor, qui debebatur ſenatoribus, debetur electoribus, ſed

ſe-

senatores præcedebant quoscumque. Ergo electores. Responsio. Quod electores succedunt senatui quantum ad officium eligendi imperatorem, sed non quantum ad jus dominandi a quo acceperunt senatoris dignitatem. Sive enim dominium Romanorum fuerit sub consulibus & dictatoribus, sive sub regibus, sive sub imperatoribus, semper senatores fuerunt pars reipublicæ ut senatores, non ut electores. Non autem sic de electoribus modernis, qui etsi dicantur pars & membra imperii, hoc est quoad officium tantum, ille honor non debebatur senatoribus, ut electores erat, quia frequenter electi sunt imperatores a tribunis, ac Cæsaribus, aliquando etiam a tumultu militari, quibus tamen nusquam est honor debitus senatui.

Secunda ratio, quæ est a simili, est talis. Sicut se habet imperator ad reges, ita electores ad alios principes; sed imperator præcedit omnes reges: ergo electores omnes principes. Responsio. Consequentia non valet ex falsitate moris; sed debet sic argui. Sicut se habet imperator ad reges, ita electores imperatoris ad electores regum. Modo dux Burgundiæ & alii principes non sunt electores regum, qui vadunt per successionem. Item, quia imperator de jure communi fuit dominus omnium regum; sed electores nullum dominium habent, neque supra reges, neque supra principes, nisi ex accidenti venerit.

Tertia ratio, quæ est etiam a simili. Sicut se habent cardinales ad papam, ita electores ad imperatorem. Sed cardinales qui eligunt papam, immediate sequuntur papam. Ergo electores imperii imperatorem. Probat per constitutionem Bonifacii VIII. Responsio. Vel comparatio attenditur penes auctoritatem & dignitatem, aut penes officium. Si quoad primum, major est falsa; quia cardinales sunt pars ecclesiæ, & post papam solemniores, cum sint ibi ad agendum pro maximis & publicis assistentes. Electores autem non, quia reges & multi principes sunt auctoritate & dignitate eis majores. Si vero quoad officium, transeat; id est, sicut cardinales communiter eligunt papam, ita electores imperatorem; modo auctoritates in cardinalibus non surgit ex eo quod eligunt papam, quia aliquando possunt non eligere, sicut in Constantiensi concilio, & aliquando non elegerunt, sed populus Romanus, & aliquando imperator, & tamen tunc cardinales erant, & suis prærogativis utebantur. Item, cardinales non semper immediate sequuntur papam, sed inter eos miscentur reges, & duces, & præsertim noster dux, qui præcedit omnes cardinales non sacerdotes.

Quarta ratio sumpta est ex constitutione Caroli IV. in qua appellat electores partem sui corporis, candelabra aurea & columnas imperii. Responsio. Dicitur quod illa institutio facta est in favorem electorum in his quæ tangere possunt immediate facta imperii, in quibus potuit eo modo quo voluit eos elevare. In aliis autem & maxime in præjudicium dominorum aliorum, qui sibi nec jure, nec consuetudine subjiciuntur, facere non potuit. Quod si secus factum est, ipso facto, ipsa Carolina nihil facit pro electoribus, nisi pro tempore pro quo imperator tenet curiam suam apertam.

Quinta ratio, in qua asserit non posse præscribi per dominum ducem Burgundiæ, qui est princeps imperii & vassallus ratione comitatus Burgundiæ, ducatus Bramantiæ, Limburgi, & comitatus Namurci: quæ dominia præferuntur ducatui Burgundiæ. Responsio. Primo, quod vassallus non potest præscribere contra dominum jus dominii, sed bene alia multa, ut hæreditatem & similia. Dicitur etiam quod ratio concludebat, quod dominus dux non poterat præscribere locum contra imperatorem, de quo non erat quæstio, sed contra electores, quorum ipse nullo modo est vassallus. Additur etiam quod ad dominum doctorem non pertinebat ponere talem materiam in medium, quæ posset afferre dissentiones inter principes, cum servitus sit super omnia odiosa, & maxime quod non credebatur eumdem doctorem fuisse in homagii præstitis, &c. neque hauisse procurationem ad talia faciendum. Dicebatur ulterius quod de tempore Friderici II. viri dominæ Beatricis comitissæ Burgundiæ, ex qua genuit Othonem, dictus Otho se scribebat comitem Burgundiæ Dei gratia. Ad idem usque in hodiernum diem se eodem modo scribit dux Brabantiæ.

Sexta ratio, quod dominus dux est vassallus ecclesiæ Colonienſis ratione quorumdam castrorum: per quod non debet præcedere dominum Colonienſem, quia debet fidelitatem imperatori & dictæ ecclesiæ Colonienſi, &c. non potest præscribere contra eos. Responsio. Dicitur primo, quod dubium erat quod supponebatur, sed supposito quod ita esset, argumentum non concludebat, nisi quod dominus dux in illis in quibus erat vasallus, non poterat præscribere contra ecclesiam Colonienſem. Modo ducatus Burgundiæ, a quo surgit dicta prærogativa, non est in quantumcumque subjectus dictæ ecclesiæ. Ideo, &c.

Septima ratio sumitur ex facto dominorum, tunc Burgravii & marchionis Misnenſis, quorum unus translatus ad marchionatum Brandeburgenſem, & alius ad ducatum Saxoniæ, & sic facti electores ex hoc præcedunt alios duces Germaniæ, quos perprius non præcedebant. Responsio. Quod nihil arguebat adductio facta dominorum de Almannia, & quod bene responderent. Addebatur etiam quod Karolina declarabat, quod solum hoc habebat locum & veritatem quando imperator tenebat curiam imperialem, quam forte vix bis aut ter tenere consuevit in vita, ut espresse dicit Carolina.

Octava ratio, quæ sumitur ex generositate domini comitis Palatini electoris filii imperatoris, qui tamen impendit honorem coelectoribus; qui quidem filius imperatoris est major domino duce, pro quanto domus imperii est major domo Franciæ. Responsio. Primo, quod quia comparationes sunt odiosæ, præsumtuosum erat adducere hanc rationem, & quod generositas domini ducis Burgundiæ erat satis cognita; & quantum erat de generositate comitis Palatini, ipse fuerat filius Ruperti comitis Palatini, qui post mortem Caroli imperatoris, & vivente Wadislao filio ejus primogenito & fratre imperatoris moderni, fuit electus in imperatorem, & rediens de montibus Lombardiæ satis cito post electionem suam mortuus est. Quantum autem ad hoc quod ponebat domum imperialem super domum Franciæ, dicebatur, quod ibi non erat superioritas

dominii, ſed ſolum ex antiquitate, & quia advocatus eccleſiæ eſt dignitas quædam,

ANNO CHRISTI 1433

Nona ratio ſumitur ex antiquitate officii electoriæ imperii & novitate ducatus Burgundiæ. Ex quo enim ducatus eſt creatus a centenis annis, non poteſt afferre prærogativam in præjudicium electorum imperii. Reſponſio. Dicebatur quod dominium Burgundiæ in regno præceſſerat ſtatum electorum imperii per DC. annos; in ducatu & decanatu parium per CCC. annos vel circa; in fide vero per CCCC. annos. Dicebatur etiam quod auctoritas eligendi ſolum fuerat introducta tempore Othonis III. per Gregorium V. natione Saxoniæ ſub anno DCCCCXC. vel circa; ut teſtatur Auguſtinus de Anchona, Martiniana, & multæ hiſtoriæ, ex quo apparebat antiquitas dicti dominii ante ſtatum electorum.

Decima ratio, quæ ſumitur ex facto & minoritate domini ducis Philippi avi domini ducis moderni, quem præcedebant omnes ſui fratres primogeniti, quamquam ipſe eſſet dux Burgundiæ. Reſp. Primo, illa ratio eſt, ſicut multæ præcedentes, ſeditioſa, ſcandaloſaque; quia ſi regnum Franciæ rediret ad pacem, ſicut, Deo agente, cito redibit, daret hæc ratio occaſionem diviſionis inter duces Burgundiæ, Andegavenſem, & Bituricenſem. Tamen ſi aliquando dux Philippus ſuis fratribus antiquioribus detulerit, hoc fuit in ſervitiis privatis, ſed non in his quæ reſpiciebant ſtatum communem regni, in lecto juſtitiæ, in menſa honoris, in coronatione Caroli VI. Remis, dominus dux Philippus dux Burgundiæ illos præceſſit. Etiam in concilio Conſtantienſi, dum adveniſſet ambaſſiator regis Siciliæ & ducis Andegavenſis, dictum fuit per præſidentem nationis Gallicanæ, quod ſi venirent nomine regis, tranſirent ad nationem Italiæ; ſi nomine ducis Andegavenſis ſequerentur ducem Burgundiæ.

Undecima ratio ſumta ex facto probante poſſeſſionem & uſum in materia ſeſſionis ſeu loci, etiam in concilio Piſano, ubi aſſerebat ambaſſiatores electorum imperii poſſediſſe primum locum. Reſponſio. De iſta ratione referebamus nos ad informationem.

Duodecima ratio ex his locis & ſedibus quæ habuerunt in concilio Conſtantienſi ambaſſiatores præfatorum electorum in abſentia dominorum ſuorum. Reſponſio. Quod informatio erat facta in contrarium. Erant XXX. teſtes facientes pro parte domini ducis, & quod mirandum eſſet, ſi aſſertio unius hominis eſſet præponenda teſtimonio XXX. perſonarum.

Tertia decima ratio, ex quodam facto interjecto inter dominum epiſcopum Atrebatenſem ambaſſiatorem domini ducis Burgundiæ, & epiſcopum Verdenſem ambaſſiatorem comitis Palatini ſuper loco aſſerendo, præfatum epiſcopum Attrebatenſem ceſſiſſe loco epiſcopo Verdenſi ſub hac forma. Quia eſtis ambaſſiator comitis Palatini electoris ſacri imperii, debetis me præcedere ambaſſiatorem domini ducis Burgundiæ. Reſponſio. Referebamus nos ad informationem, & dictum fuit quod magiſter Petrus Bruneti fuit in concilio Conſtantienſi ſervitor dicti domini Attrebatenſis, & quod poſſet deponere veritatem.

Quarta decima ratio ſumta ex facto interjecto in præſentia imperatoris, ubi ipſe imperator voluit ambaſſiatores electorum præferri in locis. Reſponſio. Quod forte hoc violenter fecit imperator pro tempore, pro quo non erat bene conjunctus cum domino duce, quamquam non credebatur. Item, ex quo erat in domo ſua, ipſe poterat honorare, & repellere quem volebat.

ANNO CHRISTI 1433

Quinta decima ratio. Allegavit uſum in capella papæ, ubi ambaſſiatores electorum habent locum dextrum, aut ad pedes papæ, ante protonotarios, allegans quod ita obtinuit dominus Rabanus Trevirenſis archiepiſcopus. Reſponſio. Referebamus nos ad dominos cardinales & alios qui ſciunt veritatem. Et de Rabano dicebatur, quod ipſe dicebat ſe archiepiſcopum Trevirenſem, ipſe propter hoc præcedebat & tenebat locum: ſi tamen dominus dux fuiſſet in perſona, ipſe ſediſſet inter cardinales, & præceſſiſſet dictum archiepiſcopum.

Sexta decima ratio, de quodam nuncio miſſo pro materia eccleſiæ Trajectenſis, quem præceſſerunt electores imperii. Reſponſio. Quod dominus dux non conſuevit mittere ambaſſiatam ex uno ſolo ſuppoſito, & quod ille erat forſitan nuncius miſſus ad expenſas & requeſtam, & quod dominus dux non miſerat ambaſſiatam Romam, a tempore quo fuit præſtita domino Eugenio papæ obedientia.

Decima ſeptima ratio ſumta ex poſſeſſione, quam prætendunt habere ex intruſione in locum nobis debitum. Reſponſio. Dicebatur, quod poſſeſſio erat dijudicanda ex ultimo concilio Conſtantienſi, in quo fuit dominus dux realis & verus poſſeſſor. Ipſi autem in hoc concilio ſunt uſurpatores intruſi & injuſti detentores.

Decima octava ratio ſumta ex loco quem occupant, eis per dominum legatum ordinato & conceſſo. Dictum fuit quod reſpondeat dominus legatus, ſi dederit, & audivi ab eo quod non.

Explicit.

ORDINATIO CONCILII

Super controverſia ratione ſedium, &c. inter oratores domini ducis Burgundiæ, & oratores dominorum electorum imperii lecta in congregatione generali, die Martis XV. Junii MCCCCXXXIII.

SUper controverſia inter venerabiles ambaſſiatores illuſtrium principum domini ducis Burgundiæ & dominorum ſacri Romani imperii electorum, in ordine ſedendi in ſeſſionibus & congregationibus, miſſis & aliis actibus publicis & privatis hujus ſacri concilii, hæc ſancta ſynodus pro conſervanda caritate inter prædictos principes, attento etiam quod ſunt conſanguinitate & affinitate conjuncti, etiam quod hoc ſacrum concilium celebratur infra fines Alamanniæ, & ex hoc videatur dominos electores debere honorare præfatum dominum ducem & ambaſſiatores ſuos, prout credendum eſt, quod ipſe dominus dux inibi & alibi eoſdem dominos electores ſuoſque ambaſſiatores vellet honorare, ordinat per modum proviſionis dumtaxat, quod in hoc concilio unus ambaſſiatorum dicti domini ducis Burgundiæ ſedeat primus poſt ambaſſiatores regum, & poſt

Ib. p. 61

eum

☞ eum ſequatur de ambaſſiatoribus dominorum electorum, & deinde alternentur mixtim. Et hoc ſine præjudicio alicujus partis in poſſeſſorio vel petitorio, ſuper quibus poterunt agere & proſequi, quando eis placuerit.

ANNO CHRISTI 1433.

LITTERA PATENS REGIS SCOTORUM

Miſſa quidam abbati ſui regni, concernens adhærentiam concilii, lecta in congregatione die veneris XIV. Auguſti MCCCCXXXIII.

b p. 615. JAcobus Dei gratia rex Scotorum venerabili patri in Chriſto abbati de Dourdrana ſalutem. Noſtro reſidet in animo illa celebris inductio, qua ſacroſanctum concilium Baſileenſe eccleſiam repræſentans univerſalem, pro reformatione morum in clero & populo Chriſtiano, ac diſcordia inter principes catholicos ſedanda, Spiritu-ſancto congregatum, ad mittendum noſtros oratores ad tam ſanctam rem perficiendam monitionibus paternis & exhortationibus ſalutaribus nos invitavit. Perpendentes itaque, quod ſi recte inſpicitur, ad quæ invitamur, nec res honeſtior, nec juſtior, nec oportunior; nec magis neceſſaria, nec denique principi catholico dignior aut deſiderabilior eſſe aut reperiri poſſet; etſi viarum diſcrimina, & periculoſius tam per terram inimicorum quam maria tranſitus, & alia quæ ſilentio duximus prætereundum, quod nondum dictos oratores miſimus, nos utique forſitan hactenus excuſarunt. Sic vires noſtras & operas efficaces hujuſmodi oratores mittendo jam adhibere curabimus, quod de cetero excuſatio nulla locum obtinebit. De veſtris igitur ſcientia & diſcretione plurium etiam per veſtra ſcripta ad hoc nos excitando, plenam obtinentes fiduciam, ad exponendum in dicto concilio præſidentibus ejuſdem tam ſanctum propoſitum, non abſque Spiritus-ſancti inſpiratione inchoatum, ut felicem & beatum habeat progreſſum, noſtram devotionem, inclinationem & pro virilibus aſſiſtentiam, ac noſtræ ambaſſiatæ celerem & indubium adventum, plenam per noſtras præſentes litteras patentes vobis tribuimus facultatem. Datum ſub noſtro privato ſigillo apud *Edemburg*. XXII. die menſis Junii MCCCCXXXIII.

ISTA EST EXHORTATIO

Pulcherrima ad Concilium, ut ſuperſedeant ad tempus, facta ab Ambaſſiatoribus Domini noſtri ſanctiſſimi Papæ.

REverendiſſimi, reverendique Patres, & Domini, & cæteri ſacroſanctum generale Baſilienſe concilium celebrantes. Si tempus, & cauſa, ſi caritas ſimulque non cogeret, & neceſſitas, iſta hæc veſtris perſpicaciſſimis luminibus, & capaciſſimis porro inſtillanda auribus nullatenus fuiſſent præſentata, quæ ex ſimplicitate fiduciam, ex fide ſpem, ex ſpe virtutem, ex virtute veritatem, ex veritate autem unitatem, quam queritur, elicere nituntur. Etenim in eo loco, ſicut ille Princeps eloquentiæ Tullius ait, poſiti eſtis, unde longe proſpicere oporteat futuros caſus reipublicæ, ſed melius religionis Catholicæ. Serpet enim res quam pronius, atque proclivius ad perniciem, cum ſemel ingruerit labetur, & tandem plures edocti erunt, diſcentque, quemadmodum hæc fiant potius quam quomodo hiis reſiſtatur. Unde cum res, de qua agitur, ſcilicet, de toto Chriſtianiſmo, ſit non futilis, non vacua, non mediocris, non ima, immo ſolida, immo gravis, immo ingens, immo ardua, reponi debet in ſenſibus profundiſſimis, ingeniis opulentiſſimis, mentibus probatiſſimis, voluntatibus puriſſimis, judiciis rectiſſimis, & poſtremo in deliberationibus decoctiſſimis; Attendentes Patres optimi, & videntes, quoniam in manibus veſtris eſt ſcindere, aut conſuere; deſtruere, aut ædificare; diſperdere, aut ſalvare unitatem, imo totius eccleſiæ Orthodoxæ utilitatem, pro qua hucuſque tam viriliter, quam longanimiter perduraſtis, & ſicut ſpes eſt, perdurabitis: Nec laborem longum, utpote biennii perpetui uno aleæ ut dicitur jactu præcipiti amittere procurabitis, quandoquidem oculi omnium clericorum, & laicorum, fidelium & infidelium in vos ſunt conjecti: timent boni, & fideles, horrentque ſciſſuram, diſſidium, ſcandala, & ſciſmata; pernicioſi vero, & infideles ea ipſa ſicut propinqua, & in foribus, proh dolor, & heu miſeriam! attrahunt, amplexanturque, & introducunt; ad quæ mala enormia procul pellenda fuit per invictiſſimum, & illuſtriſſimum, & illuſtres principes, & dominos, imperatorem, reges, & duces, & eorum ſuis nominibus Ambaxiatores, & oratores ſepenumero, & vicibus repetitis verbotenus, & ſcripto profundiſſimis, atque etiam extitit ſupplicatum, & exoratum humiliter hortando, ne videlicet ſtatueretis, decerneretis, procederetis, diffiniretis, aut etiam ageretis aliquid incontra, & adverſus perſonam Domini noſtri ſummi pontificis Eugenii Quarti, quouſque, & donec ejus adheſionem completam, puram, & liberam haberetis: vel donec poteſtate ſua, & ſimul ipſius invictiſſimi, & glorioſiſſimi imperatoris legati cum omnimoda potentia, & oratores, ceterique nuncii, qui jam, ut pro vero refertur, ſunt in via, hic intereſſent: & ad hæc promiſſum fuit reſponſum dari per deputationes, quod minime factum eſt. Inſuper fama eſt, unum decretum eſſe conceptum, & vibratum in caput ejuſdem ſummi pontificis; quod ſi publicabitur, ſicut lucidius ſole clarere patet, incurabile ſciſmatis, & ſciſſuræ, deteſtatiſſimumque vulnus generabit, & feneſtram magnam ad totius nequitiæ, & ſcelerati facinoris aperibit. Supplicant igitur iterum, atque iterum quanto benignius, quantoque viſceroſius poſſunt, & obſecrantur per viſcera miſericordiæ Dei Domini noſtri Jeſu Chriſti veſtris reverendiſſimis, reverendiſque patribus, & Dominis chriſtianiſſimi, ſereniſſimi & illuſtres principes prætacti, imperator, reges, duces, cæterique domini ſibi faventes, & adherentes, nec non viri inſignes, & ampliſſimi hic exiſtentes ejus imperatoris, & eorum principum nominibus ambaxadores, & oratores præmiſſorum, quatenus prælibatis ſtatutis, decretis, proceſſibus, diffinitionibus, & actis perſonam ut ſupra ſanctiſſimi Domini noſtri papæ inquietantibus, ſicut mites ac humani eſtis, donec, & uſquequo memorati legati, ambaxatores, oratores, & cæteri nuncii, aut certe ipſe idem imperator in propria huc ad vos advenerit, & prælentes fuerint, quod Spiritu Sancto flante erit prope diem, deſiſtere parumper, quie-

ſcere, & compatienter dignemini ſuperſedere, A & fructum veſtræ æquiſſimæ expectationis Deo, ANNO CHRISTI 1433. ipſiſque ſupplicantibus, & omni populo inſpectoribus; non acetoſum ſed dulce, non aſperum, ſed ſuave, non viride, ſed maturum ibitis in patientia reportantes. Datum &c. Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo triceſimotertio. de menſe junii.

CAPITULA ADVISATA PRO CONCORDIA

Domini noſtri ſummi pontificis ad præſens ſacrum concilium ſuper differentiis ſequentibus.

ITem primo omnino ſubjaceat de quæſtione mota, aut movenda ſuper titulo. B

Item etiam quod omnino deſiſtat recipere libellos diffamatorios in criminibus objectis, aut objiciendis, & a proceſſu ſuper talibus perſonalibus.

Item, quod concilium recipiat præſidentem ejuſdem noſtri cum reverentia, & honore, quibus decet.

Item quod ceſſet a proſequtione novæ citationis ſuper contumacia,

Item, quod pro præſenti delinquat ſedi apoſtolicæ uſum reformationis, & confirmationis majorum eccleſiarum cum ſuis dependentiis.

Item quod Concilium omnia decreta facta contra liberratem, & honorem Sedis apoſtolicæ habeat pro non factis, vel de peritorum C conſilio ad debitam moderationem reducat.

Item, ut Dominus noſter in ſuis Bullis de approbatione, & ratificatione dicet, (f. dicat) non obſtante diſſolutione pre nos facta, & prætenſa, quam diſſolutionem volumus habere uti non factam.

Item dicit (f. dicet) etiam, *non oſtante erectione Concilii in Civitate noſtra Bononienſi.*

Item Dominus noſter ratificabit, & approbabit per ſe, & ſuos hoc ſacrum concilium Baſilienſe etiam a primordio ſuæ erectionis.

Item decernet ſuos legatos in omnibus, & ſingulis agere ad bonum hujus Concilii, Eccleſiæque univerſalis ac ſi perſonaliter ineſſet.

Item omnes ſententiæ, & proceſſus facti D aut inchoati reſpectu beatitudinis ſuæ, aut communitatis cum ſuæ, aut ſingularum perſonarum habebuntur pro non factis,

Item Quod Domini cardinales recipientur ab eodem beatiſſimo domino noſtro tanquam fratres, & ſuis titulis, juribus, prærogativis, & officiis, quibus antea utebantur, plenarie gaudebunt, & eiſdem debitis honoribus, penſionibus, & aliis neceſſariis providebit, eoſque in legationibus, & ſimilibus de conſenſu eorum anteferat. Et ipſi domini cardinales eundem dominum noſtrum tanquam Patrem quouſque vixerit, venerabuntur, & in ſuis agendis, uti res exegerint, plena fronte aſſiſtent.

MISSIVA

ANNO CHRISTI 1433.

Miſſa oratoribus Germanicæ Nacionis a Rege Angliæ.

Superſcriptio.

Notabilibus, magnificis, & egregiis viris nationis Germanicæ, Oratoribus in ſacro Baſilienſi concilio conſtitutis, amicis noſtris cariſſimis.

HEinricus Dei gratia Rex Angliæ, & Franciæ, & Dominus Hiberniæ, nobilibus, magnificis, & egregiis viris nationis Germanicæ oratoribus in ſacro Baſilenſi Concilio conſtitutis, amicis noſtris cariſſimis, ſalutem, & ad Dei laudem, ſanctæque matris Eccleſiæ conſolacionem ſana, & ſalubria conſilia impertiri. Nobiles magnifici, & egregii viri amicique noſtri cariſſimi. Ambaxiatorum noſtrorum, quos ad laborem in vineam Domini ſubeundum Baſileam deſtinavimus, *fidei* didicimus ex relatu, quod nuper in orbe militantis eccleſiæ nubes quædam horrendæ *ſeſſionis* & diſcordiæ, & ignis invaleſcens, quaſi naſcentis ſchiſmatis univerſalis eccleſiæ cæperunt propinquare firmamento, quæ ſi liberum fuiſſent ſortituræ volatum, materiam domus Dei mox in dilatatum duxiſſent incendium, non facile mitigandum, eorum ſaltim induſtria qui feruntur ejuſdem pociores extitiſſe promotores; immo non ſine maximis laboribus, & diſpendiis catholicorum principum, ſicut priſcorum temporum manifeſtant (eventus) quod ne contingeret, vos, amici mei cariſſimi, aliorumque principum ambaxiatores, & noſtri comunicato conſilio, unanimique voto proteſtationibus congruis, rogatibus, & requeſtis contra ruinam domus domini fortes vos exibuere pugiles, muros inexpugnabiles, anchoraſque tutiſſimas ad Petri naviculam adverſus imminencium periculorum fluctus, & ſevitiam preſervandam, ea, ſicut credimus, conſideracione, qua noviſtis ſeculi principes Deo rationem reddituros propter eccleſiam, quam ab eo jugiter contuendam receperunt, a quibus, ſicut legitur, ille rationem exigit, qui illorum tuicioni eccleſiam ſuam credidit; quam Deo pariter, & hominibus acceptiſſimam connexamque diligentiam, ſi non impendere curaſſent, in proximo futurum erat, quod in mundum univerſum ſe diffunderet flamma ſchiſmatis deplorandi, quo terra contremuiſſet in ſeditione vulgarium, æra ſe colliſiſſent in contencione principum, & rueret velum templi in diviſione pontificum, & cæterorum humilioris gradus clericorum; ſicque, quod abſit, fieret, quod ſolaris eccleſiæ claritas verteretur in tenebras, quæ tocius Orbis intuitum flebiliter eclipſaſſent. Hæc, amici noſtri cariſſimi, quamprimum nobis innotuere, quod ad præ- E miſſa ſic viriliter, ſagaciter, & ſolerter peragenda, ſit, & fuerit vobis, & aliis ambaxiatoribus & noſtris cor unum, & anima non minus una, eximiam nos extulerunt mentis in leticiam, eatenus ut laxatis letam in libertatem cordis noſtri fibris, nos velut angelicis conjubili choris, gloriam decantavimus in altiſſimis Deo, & pacis Domini hominibus bonæ voluntatis; ob hoc videlicet, quod Divinæ

Ex MS. Co Florent. eruit & m sit D. Lau Mehus.

ſue-

fuerit complacitum pietati pro ecclesiæ suæ tranquillandis negociis sic animos principum ministerio suorum ambaxiatorum devocionis unanimis in amplexu fœderare. Hiis adiecit ambaxiatorum nostrorum prædictorum assertio, quam recepimus singularis veneracioni prærogativa; quod complecti dignum ducitur, votivam status nostri prosperitatem, & omnia, quæ quovis titulo nos prospiciunt, vel contingunt. Qua de re refundimus vobis grates nostris exurgentes intimis de præcordiis, vestras circumspectiones suppliciter exorando, quatenus in dilecione, quam ad nos nostrosque concipitur, quod gratissimum jugiter permanentes, simulque dissuasione schismatis prælibati manus, sicut hactenus, sic apponatis efficaces, quod ab opere vestræ caritatis devocio nullatenus jam desistat donec christianissimi Principes, pacis ecclesiæ zelatores, summi pontificis pulsent præcordia, ut justis & racionabilibus sacri Basilienſis concilii votis; & desideriis se velit inclinare, ut maneat pastoris unitas, ovilis integritas, & desideratæ pacis jucunditas in ecclesia Jesu Christi. Datum sub sigillo nostro, in palatio nostro Westmonasterii, vicesima tercia die mensis Julii anno Domini M. IIII. XXXIII.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

ISTI SUNT TRES MODI

Pulcherrimi tractandi concordiam inter beat. Dominum nostrum Eugenium, & concilium Basilienſe.

Ex eodem Flor. Cod.

NOvit mundus, reverendissimi Patres, & Domini, cæterique viri doctissimi sacrum concilium Basilienſe constituentes, vestrisque amplissimis paternitatibus luce clarius innotescit, quanta sedulitate, quantis sudoribus, laboribus, ac vigiliis sereniſſimus princeps Sigismundus Romanorum imperator &c. pro concordia, & unitate ecclesiæ sanctæ Dei nulli rei parcens, insudaverit adeo, quod ipsius sereniſſimi principis summo studio, atque crebris, & longinquis itinerationibus contra nefandissimum, & inveteratum schisma ecclesia sancta Dei in concilio Constantiensi pacem summam, & unitatem feliciter adepta est. Nec eciam paternitates vestras reverendissimas latet, quos & quantos favores, qualia suffragia huic sacro Concilio Basilienſi a sui primordio usque ad præsentem diem, uti fidelissimus, & catholicus ecclesiæ filius, attulerit; denique suum integerrimum animum erga sanctam ecclesiam prosequendo cum ad beatissimum Dominum nostrum Eugenium papam quartum diadema imperiale a sua beatitudine juxta ecclesiæ ordinacionem, & laudabilem consuetudinem suscepturus se personaliter contuliſſet, plurimos fertiles, & utiles tractatus, tam erga hujus sacri concilii prosecucionem, quam circa alia infinita, & summa bona honorem Dei, & utilitatem ac decorem religionis christianæ continentes cum eodem beatissimo Domino nostro habuit; & Deo auctore, & propicio effectum est, ut sua serenitas imperialis indubie speret, quod diffidium non paucum inter beatissimum Dominum nostrum, & hoc Basilienſe concilium ortum penitus de medio ecclesiæ eradicabitur. Itaque hoc Basilienſe concilium summa cum pace, & ejusdem Domini nostri sanctitatis consensu votivum, & laudabilem finem consequetur. Et quoniam, si interea contra beatissimum Dominum nostrum per hoc sacrum concilium procederetur, posset talis processus omnino esse pacis speratæ turbativus, & bonæ intencionis beatissimi Domini nostri irritativus, & ex desperata pace multa in Dei ecclesia scandala sequi possent, ut verisimilius argumenta judicant, quæ omnia contra speratum, & desideratum finem hujus concilii forent; plurimas litteras sua imperialis serenitas ad hoc sacrum concilium consignari fecit, quibus, quantum valuit, potuit, & debuit, paternitates vestras reverendissimas precata, & hortata extitit, ut usque ad beatissimi Domini nostri, & suæ serenitatis oratorum adventum velletis super omni processu contra beatissimum Dominum nostrum papam fiendo penitus supersedere, quoniam firmiter sperabat, quod his oratoribus plene informatis mediantibus omne prorsus aboleretur diffidium. Vos autem, Patres optimi, tanti principis precibus, & exhortationibus minime acquievistis, sed tractatum de procedendo ad ulteriora contra benedictum Dominum nostrum habuistis. Quare ergo episcopus Curiensis ambaxiator in hoc sacro concilio pro præfato sereniſſimo, & invictissimo Romanorum imperatore, ac plurimi alii regum, ducum, ac principum oratores præcavere volentes, ne ignem paratum in Dei ecclesia pateremur accendi, nostris forsitan temporibus inextinguibilem, suppliciter pro concordia habenda inter sanctissimum Dominum nostrum, & hoc Basilienſe concilium deputatos nobis dari per idem sacrum concilium petivimus, coram quibus, adhibitis beatissimi Domini nostri oratoribus, utramque partem, quantum valuimus, ad bonum concordiæ obsecravimus, coram quibus per hoc sacrum concilium deputatis, & nobis omnibus principum oratoribus tres salutiferi modi ad bonum pacis, & concordiæ consequendum per eosdem oratores sanctissimi Domini nostri expositi fuere, quorum tenor sequitur, & est talis.

Iste est tenor modorum.

Reverendissimi patres, & Domini plurimum honorandi. Ad tollendum omne diffidium, quod potest esse futuri scandali, & confusionis maxime in ecclesia Dei productivum, facta extitit hæc solemnis adunacio deputatorum per hoc sacrum concilium ad istantiam, & postulacionem istorum reverendissimorum patrum, & Dominorum oratorum, sereniſſimi principis Domini imperatoris; aliorumque regum, ducum, & principum, qui omnes nomine, & vice eorum sereniſſimorum principum, quorum personas repræsentant, ac nominibus propriis, schisma, & omne quod esse potest schismatis, & diffidii causa summopere abhorrent, tres modos per nos beatissimi Domini nostri Domini Eugenii papæ quarti oratores, licet indignos, proponuntur.

Iste est primus modus.

Primus, ut alias in plenissima cujus sacri concilii congregatione exposuimus, placeret sacro concilio admittere præsidentes consignatos per beatissimum dominum nostrum papam

ad

ANNO CHRISTI 1433.

☞ ad gerenda, tractanda, & decretanda in futurum per hoc ſacrum concilium; cum intencio ſit ejusdem benedicti Domini noſtri, ut concilium iſtud Baſilienſe integerrime proſequatur, & conficiat omnia illa bona opera ob quæ fuit, & debuit eſſe congregatum; etſi de geſtis in præteritum oriatur per hoc ſacrum concilium aliqua dubitatio, paratos ſe offerunt dicti oratores ex parte beatiſſimi Domini noſtri hic ſe cum effectu curaturos, quod idem Dominus noſter ad omnem cautelam illa approbabit, ratificabit, & confirmabit, exceptis his, quæ facta ſunt contra perſonam, poteſtatem, auctoritatem, & jurisdictionem ſedis apoſtolicæ, & beatiſſimi Domini noſtri, & cardinalium ſuorum, aliorumque prælatorum; & profecto cum remaneat diffidium his adimplet potius in verbis, quam in effectu, deberent dominationes veſtræ acquieſcere, etiamſi oporteret de jure concilii aliquid concedere, cum, teſtante canone, omnia pro ſcandalo evitando ſunt committenda vel obmittenda, quæ ſine peccato mortali committi, vel obmitti poſſunt.

A

B

Secundus modus

Secundus modus habendi concordiam inter beatiſſimum Dominum noſtrum & hoc ſacrum concilium eſt, ut dominationes veſtræ reverendiſſimæ debeant ſuperſedere in omni proceſſu contra beatiſſimum Dominum noſtrum inchoando, & præſtolari ejusdem ſanctitatis, ac ſereniſſimi principis Domini imperatoris Oratorum adventum, qui de proximo erit, prout ex litteris utrorumque principum ſatis comprehendi poteſt; qui oratores, ut habuimus per litteras privatas beatiſſimi Domini noſtri, habentes plenam poteſtatem, & informationem omnem directam inter beatiſſimum Dominum noſtrum, & hoc Baſileenſe concilium tollent; & profecto etiamſi concilium ſine veritatis præjudicio omnem juſtitiam foveret, deberet ad preces horum ſupremorum principum, qui ſunt duo capita, & duo luminaria in eccleſia Dei, omnino ſuperſedere, cum mora medio temporis non ſit allatura periculum, ſed potius pacem, & concordiam in eccleſia Dei. Et maxime hoc credendum eſt iſto tempore, quo iſtæ duæ poteſtates ſupernæ conjunctæ ſunt in Urbe Romana, & magnum tractatum atque utilitatem ſuper concernentibus ſalutem tocius Chriſtianitatis inceperunt habere; & ut hoc ipſum exoraremus a Paternitatibus veſtris expreſſe habuimus in mandatis a ſanctiſſimo Domino noſtro; & ſi ſecus egeritis ſpretis omnibus prædictis obacionibus procedendo forſan ad citacionem jam deliberatam cum pœna ſuſpenſionis ab omni adminiſtracione Papatus, ſumme veremur, quod talis proceſſus non ſit fomentum longe majoris diſſidii, & irritativus bonæ, & optimæ intentionis quam Dominus noſter concepit erga approbacionem, & progreſſum hujus ſacri Concilii, fruſtrabiturque adventus utriuſque principis oratorum; cum propter intencionem rem non integram exiſtere comperiant, ſed pocius innovacionem graviſſimam contra beatiſſimum Dominum noſtrum; indignabiturque ſatis juſte Illuſtriſſimus Princeps dominus Imperator, cum viderit peticionem ſuam, ſatis tenuem, minime exauditam fuiſſe.

C

D

E

Tertius modus.

Tertius modus pacis procurandæ eſt; quod ſi dominationes veſtræ Reverendiſſimæ nolunt prædictis acquieſcere, quibus omni honeſtate poſtulante acquieſcere deberent, proponat ſaltim quiſque, tam deputatorum per hoc ſacrum Concilium, quam iſtorum reverendiſſimorum Oratorum ſereniſſimi imperatoris regum, ducum, & aliorum principum, prout Spiritus ſanctus adminiſtravit aliquem modum, per quem poſſit conſuli honori Beatiſſimi domini noſtri, & hujus ſacri Concilii, & tolli de medio omnis occaſio futuri ſcandali in eccleſia Dei; ſperantes firmiter, quod via, & modus diſſidii tollendi concludendus per Dominaciones veſtras reverendiſſimas cum approbacione iſtorum dominorum oratorum principum, erit Deo gratus, Chriſtianitati ſalutiferus, & Domino noſtro acceptus; offerentes nos, licet hoc in mandatis ſpecifice non habeamus, curaturos cum omni diligentia, quod Beatiſſimus dominus noſter modum illum approbabit, & ratificabit. Et profecto, Patres optimi ante omnem proceſſum pacis turbativum debent Dominaciones veſtræ circa promiſſa operam, & quidem efficacem impertiri. Nam indecorum eſt, quod hoc ſacrum Concilium ſit congregatum, ut pacem forinſecis, ſeu laicis tribuat, & ſibi ipſi non valeat pacem tribuere. Præterea qualis pax poteſt inter principes ſequi, ſi auctores pacis non valent concordia frui? Præterea qualis eccleſiæ ſequi poterit reformacio data occaſione ſciſmatis, cum major diſformacio in eccleſia eſſe non poſſit, nec hereſes extirpabuntur, ſed magis augebuntur, cum vix ſine hereſi ſciſma conſiſtat? Et ita ut fiat, obmiſſis omnibus juris diſputacionibus, obſecramus. Quoniam ubi de concordia, & liſſidio tollendo agitur, debet quælibet pars etiam de jure ſuo clariſſimo concedere. Noſque præfati Oratores cum ſumma diligentia apud reverendiſſimos dominos cardinales, ac deputatos inſtetimus, & quanto devocius, ac humilius potuimus, rogavimus, & obſecravimus, ut a proceſſu contra Beatiſſimum dominum noſtrum ad tempus ſuperſederetur ſaltim uſque ad adventum Ambaxiatorum ipſius Domini noſtri, nec non præfati domini Imperatoris, qui ſperantur brevi tempore venturi ad tollendum omne diſſidium, quod foret inter ipſum Dominum noſtrum, & hoc ſacrum Concilium juxta ſcripta ejuſdem domini Imperatoris; maxime cum talis proceſſus poſſet eſſe cauſa inductiva nefandi ſciſmatis in eccleſiæ. Quod tamen omnis catholicus chriſtianus expaveſcit audire propter maximam difficultatem, quæ contingit in ipſius extirpacione, prout ex præteritis temporibus ſumus edocti. Inſuper præfati oratores pluries obtulerunt votam prælibatis Dominis cardinalibus, & deputatis, prout adhuc hodie coram hoc ſacro Concilio offerunt aliquos ex eis in competenti numero tranſmiſſuros ad beatiſſimum dominum noſtrum Papam, ad exortandum ipſum, & omnibus viis, & modis poſſibilibus inducendum, ut velit huic ſacro Concilio ſimpliciter aſſentire, ut ipſum Concilium juxta inſtitucionem, & aſſignacionem ſacrorum Conſtantienſis, & Senenſis conciliorum continuetur: quod ſi non fecerit, tunc ipſi oratores vellent nomine Dominorum ſuo-

rum

☞ rum in quemcumque processum debitum, & A veridicum consentire. Quæ omnia per vos reverendissimos Patres, & hoc sacrum Concilium fierunt spreta, ac refutata, spernuntur, ac refutantur die hodierna, cum quoddam decretum pœnale est dispositum, ac ordinatum minis pœnale, & exorbitans contra Beatissimum dominum nostrum: quod decretum solum deberet fulminari contra Papam jam convictum de hæresi; & per tale decretum detrahitur specialiter honori sereniſſimi principis Romanorum Imperatoris, qui pro bono pacis concludendæ tam obnixe ut supersederetur obsecravit, ac aliorum regum, principum, quorum oratores idem exorarunt, nec non scandala, scissuræ, bella, & seditiones per directum & obliquum B in populo Christiano verisimiliter orientur. Nolens ego nomine Sereniſſimis principis Romanorum imperatoris, ac meo proprio quoquam modo futuris malis, scandalis, & etiam divisioni consentire, immo penitus dissentire, in his scriptis protestor, quod nec est, nec fuit de intentione præfati Sereniſſimi imperatoris, nec mei ut ita levato velo saltem oratoribus Beatissimi domini nostri, & ejusdem sereniſſimi principis de proximo venturis ad omnes dissensiones tollendas ordinatis minime expectatis contra Beatissimum dominum nostrum procedatur, nec eidem processui, vel alteri contra Beatissimum dominum nostrum fiendo nominibus prædictis consensio, sed penitus dissensio, & contradicio, ut totus populus Christia- C norum clare cognoscat, quod sereniſſimus, & invictissimus Romanorum imperator divisioni ecclesiæ nullo modo consentire intendit, immo scisma, divisiones, & scandala pro posse cum Dei auditorio penitus profugare, & impedire, ut de jure divino pariter, & humano, ac juramento proprio obnoxius existit. Actum Basileæ &c. ut supra de mense Augusto anno MCCCCXXXIII.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

LITTERA MISSA SACRO CONCILIO

Per clerum diœcesis & civitatis Altissiodorensis ut eximeret se a semidecima.

Ex Mart. et Monto III. p. 616.

D R Everendissimi in Christo patres & domini percelebres, humili recommendatione præmissa, magnopere admirati sumus, nimioque stupore animo perculsi, dum certo scivimus R. P. V. ad civitatem istam & diœcesim Antissiodorensem undique desolatas, bullas sacrosanctæ synodi Basilienſis destinasse fratri Petri Lusurier religioso & camerario Virziliacensi exsequendas, pro levanda semidecima, sive vicesimo denario, de & super fructibus beneficiorum nostrorum in dictis civitate & diœcesi sitorum, sicuti latius inspeximus ex tenore dictarum litterarum. Equidem, reverendissimi patres, justissimo jure comperimus sacris vestris constitutionibus fore obediendum, tamquam veri zelatores orthodoxæ fidei, qui pro- E pria etiam corpora pro tam saluberrimo ac perutili negotio exponere non formidamus, ex quo unionem sanctæ matris ecclesiæ & regni hujus Christianissimi tranquillitatem & pacem resultare credimus. Sed quæ potest apud nos terrena prosperitas bellis undique ferventibus esse, quando nec agrorum vocare licet culturæ, nec fata si qua sint colligere, nec condita servare, sed ipsa etiam omnis abductis armenta quæque prædo impius abigit; vomeres, bidentes, ligones in cassides & tela vertuntur, & curvæ rigidum falces conflantur in ensem? Ob hoc longa nimium spe pacis pene tabescit animus: vere siquidem sapiens ait: *Spes quæ differtur, affligit animam.* Quam durum itaque nobis, viri percelebres, qui dum viribus valemus & Dei cultum sectari mens satagit, grave paupertatis onere premamur! Quamobrem apud prudentissimas dominationes & paternitates vestras teximus querimoniam, non quidem adversum vos, quos scimus sinceriſſime in pauperes Christi affectos; sed ut majorem V. R. P. misericordiam mereamur. Ecce multo languore & longo tempore famem crudeliſſimam toleravimus, non patrimoniorum solatiis, non proventuum ecclesiasticorum subsidio aliquando relevati, sed propriis semper laboribus victum quæritantes. Ecce jam perdita est in proventibus beneficiorum nostrorum ecclesiæ decima, immo quinquagesima & centesima portio ad nihilum redacta: quia ubi quondam domus & ecclesiasticæ structuræ, ibi nunc arbusta & vasta solitudo, populus noster vel fame vel gladio periit. Non nobis, sed experientiæ credite rerum magistræ, quæ necessitatem nostram urgentissimam & vulgatissimam a lege vestra separabit. Igitur si subsidium a nobis quæritis, procul dubio & nos exilium petemus, sicque profugi & vagi super terram in opprobrium oleri mendicare conabimur. Eo tamen minus possessiones nostras & ecclesiarum nostrarum omnes accipite, & ipsarum solam semidecimem pro cultu divino & victu tenui ac necessario nobis assignate. Uberrima hæc regio in solitudine versa est, & ferarum, veprium, & spinarum habitatio est, non hominum facta. Propterea, domini percelebres, per viscera misericordiæ Jesu Christi vos obsecramus, & cum omni pietate & mansuetudine requirimus, & instanter rogamus, quatenus clementi misericordiæ oculo solamen impendendo, hanc semidecimam, sive vicesimum denarium nobis omnino remittatis persolvendam, non quidem nobis, sed ecclesiæ sanctæ Dei afflictæ & oppressionibus ac amaritudinibus attritæ: argentum & aurum non est nobiscum, quod tamen habemus, lacrymas & orationes assiduas apud patrem misericordiarum offerimus. Precamur, patres, suscipite; & si quid nos facturos velitis, jussu tantum opus est; id agemus animo libentissimo quod nostris exilibus prorsus facultatibus suberit. Per præsentium gerulum, quem ad vos præmissa de causa transmittimus, gratum si placet responsum nobis mandantes reverendissimi in Christo patres & domini percelebres V. R. P. optatissimæ felicitatis jocunditate impleat qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Scriptum Autissiodori die XXIX. junii.

Vestri humiles & devoti oratores clerus civitatis & diœcesis Autissiodorensis.

EPI-

ANNO CHRISTI 1433.

EPISTOLA ERICI REGIS DANIÆ

Ad concilium Basileense.

Laudat synodi zelum, excusatque prælatos suos, quod vocati necdum advenerint.

Ibid. SAcrosanctæ venerandissimæ Basileensi generali synodo, in Spiritu sancto congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti, patribus, dominis, & amicis nostris præclarissimis.

Reverendissimi, reverendi, venerabilesque patres & domini ac amici nostri carissimi, &c. debitis reverentia & veneratione præmissis. Ut in omnibus quæ profectum & votivam expeditionem ecclesiasticæ reformationis exposcunt, promta cooperandi voluntate sacrosancti ejusdem concilii litteras cum clausula credentiali per manus reverendorum virorum magistrorum Nicolai Cimeister, decretorum doctoris, præpositi Wratissaviensis, & sacri palatii auditoris, & Mathiæ provincialis Saxoniæ ordinis Minorum, sacræ theologiæ magistri, præsentatas nobis, humiliter & reverenter accepimus; ex quarum tenore ac ipsorum oratorum solerti expositione intelleximus, quod eadem sancta synodus pro errorum & hæresum extirpatione, reformatione morum, ac pacificando populo Christiano, Spiritu sancto auctore, congregata sit & legitime stabilita, vigore constitutionum sacrorum Constantiensis & Senensi generalium conciliorum, ac approbatione summorum pontificum felicis recordationis quondam Martini papæ V. & domini Eugenii papæ moderni, sereniissimi principis domini Sigismundi Romanorum regis & fratris nostri carissimi consensu & approbatione accedentibus. Sane nostram assistentiam tam desiderato operi impendendam oratores ipsi plurimum eleganter invitaverunt, sollicite exhortantes, ut quemadmodum plures reges & principes destinaverunt suos, nostros etiam ambassiatores ad ipsum sacrum concilium mittere curaremus. Orthodoxi patres, nos una cum prælatis, magnatibus ac ceteris regnorum nostrorum incolis congaudemus ex corde devoto tam sanctis studiis & salubribus desideriis vestris, immensas Deo gratias agentes, qui vos ad speratam salutem orbis universi coadunare dignatus est, eique devotas precum instantias porrigentes, ut firmam perseverantiam in sanctis vestris votis misericorditer concedat, optatæ consummationis effectum feliciter tribuendo; nosque ad tantum bonum opem & operam conferre quantas valemus intendentes, vestro sanctissimo cœtui consiliis, auxiliis, ac adhærentia opportunis voluntarie satagemus assistere, sanctaque acta vestra complecti & approbare, oratores nostros & prælatos, quantocius & expedientius poterimus, ad ipsam sanctam synodum mittere non dilaturi, eidem supplicantes humiliter & devote, quatenus attentis remotissima terrarum nostrarum distantia, viarum variis discriminibus, ac guerrarum insultibus, quibus terra marique undique circumsepti sumus, ac multiplicibus laboribus & expensis, quos ipsi prælati nostri pro guerris hujusmodi sedandis ac pace quærenda sæpius adhibuerant, dignetur benignissima ejusdem sanctæ synodi clementia ipsis prælatis nostri parcere, quod ad ipsam venire ac mittere, prout tenebantur, distulerint. De sententia & pœnis in eis forsan propterea infligendis misericorditer nostri contemplatione superssedentes. Ceterum, reverendissimi patres & viri præclarissimis, deposcimus nobis indulgeri, quod reverendissimos ambassiatores vestros longo tempore quam forsan a vestris R. P. in mandatis habuerint, non sine eorum tædio, retardaverimus, sub vestræ benignitatis confidentia ex causis ad hoc moti, tum quia imminebat nobis tractatus pacis habendus cum Civitatensibus die apostolorum Philippi & Jacobi qui pendebat usque ad dominicam Trinitatis, ubi ipsorum ambassiatorum desideravimus præsentiam, tamquam pro bono pacis & concordiæ plurimum necessariam & accommodam, & ut ipsi videre & audire possent, qualiter ipsi Civitatenses recompensationem juxta prius promissa pro damnis & injuriis nobis & regnis nostris multipliciter illatis exhiberent. Speramus igitur quod ipsi oratores vestri clara experientia informati sunt, quia non steterat per nos, quominus pax & concordia finales initie fuissent pariter & firmatæ; tum etiam quia prælati regnorum nostrorum longe lateque in suis mansionibus separati ad audiendum vestrarum R. P. voluntates per ipsos oratores proponendas, non poterant, causante etiam hiemis asperitate, in breviori tempore convocari, prout de his & aliis ipsi oratores poterunt latius informare V. R. P. quas Altissimus in vinea sua laborantes dirigere, confortare & conservare dignetur feliciter & longæve. Scriptum Kopenhannæ anno Domini MCCCCXXXIII. ipso die beatorum Petri & Pauli apostolorum, nostro sub secreto sigillo.

Devotus ecclesiæ filius Ericus Dei gratia Daciæ, Sweviæ, Norwegiæ, Sclavorum, Gothorumque rex, & Pomeraniæ dux.

LITTERÆ SEU BULLA DEGRETI

Quod omnes causæ, quæ tractantur in concilio Basileensi revertantur ad curiam Romanam præter tres, videlicet ad reformationem morum, ad exstirpationem hæresis, & ad pacem ponendam inter principes.

EUgenius, &c. ad perpetuam rei memoriam. Ib. p. 619

Pastoralis cura sollicitudinis divinitus nobis injuncta, excitat mentem nostram, ut quæ ordinata sunt ad universale commodum populi Christiani, ad proprum finem, auctore Domino, dirigamus. Sane quidem cum ex ordinationibus Constantiensis synodi certis temporibus debeant generalia concilia celebrari, ad morum reformationem, ad tollendum errores & hæreses, & ad pacem ponendam inter principes & populos Christianos, qui sunt fines principales, quibus Basileense concilium statuimus celebrari, & ad quæ omnis vis & opera ipsius concilii debent dirigi & intendi; quia nuper displicenter accepimus, quod in dicto concilio in aliquibus potius privatæ utilitati quam publicæ intenditur, & a rectis finibus, ad quos dicta concilia expresse ordinata sunt deviando,

pri-

privatarum & singularum personarum causæ & lites in dicto concilio ventilantur, agnoscuntur & terminantur, non equidem sine magna distractione sive divortione prædictorum quæ tractari debent. Nos igitur a principalibus propositis cupientes nullatenus deviare; sed ea produci, unde potius universali bono quam singulorum causis & litibus consulatur, ad quod debemus esse propitii directores, de consilio etiam & assensu venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, tenore præsentium, auctoritate apostolica decernimus, quod in præfato Basileensi concilio nullæ causæ singularium publicæ vel privatæ, ecclesiasticæ seu sæculares quovis modo, causa vel colore introducere vel introducendæ possint vel debeant in dicto Basileensi concilio agitari, cognosci aut terminari, sed dirigente Domino fidelium operas ad exstirpationem hæresum, ad pacem ponendam ad principes & populos Christianos, ad morum reformationem omnia studia dirigantur, & nullatenus ad alias causas, quam ad præmissas, ad quas concilium ordinatum est, converti debeant: decernentes irritum & inane, si secus a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli, &c. nostræ constitutionis decreti confringere; &c. Si quis, &c. Datum Romæ calendis julii anno tertio.

ANNO CHRISTI 1433.

EPISTOLA DUCIS MEDIOLANENSIS

Ad concilium Basileense.

De fuga cardinalis Arelatensis a Romana curia ad concilium tendentis.

SAcrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu-sancto legitime congregatæ, &c.

Reverendissimi in Christo patres & domini præstantissimi, accepi reverenter litteras ad me vestras, & cum eis copiam decreti quod illa sancta synodus adversus Romanum Pontificem nuper edidit, nec non exemplar responsionis ambassiatoribus suis ultimo datæ, quarum litterarum & copiarum missio fuit mihi profecto gratissima; nam etsi mihi antea persuaderem, crederemque firmissime, vos maximam fiduciam in meipsum posuisse, meque cordiali dilectione & caritate complecti; id ipsum nunc multo magis experior; quod ita libere & benigne communicatis mecum omnia quæ agitantur, & contingunt in illo sacro concilio. Summas igitur & immortales gratias pro tanta benignitate vobis habeo, certioresque vestras dominationes efficio, quod quibuscumque felicibus successibus illius sacrosanctæ synodi ita semper exuito, quod si mihi & statui meo accederent, majori affici gaudio sane non possem. Et dispono quidem, sicut ex multis litteris meis multisque signis videre potuistis, pro manutenendo & ampliando ipso concilio, non solum favores impendere & omnem operam adhibere; sed omnes, si expedierit, opes & facultates, ipsumque statum, & denique hanc personam meam prorsus effundere & exponere. Vos, patres reverendissimi, procedite excelsis animis & solita sapientia ad omnia quæ pertinent ad incrementum & prosperitatem dicti concilii, sicut facitis. Estis enim proinde apud universum orbem laudem & famam eximiam habituri, comparaturique vobis apud clementissimum Deum nostrum gratiam & meritа infinita. Ut autem ego vobiscum participem, quæ habeo de tangentibus bonum præfati concilii, significo vobis quod reverendissimus dominus cardinalis Arelatensis ad civitatem meam Januæ nuper applicuit seminudus & quasi solus; ita quidem quod quando attigit, omnes videntes ad magnam pietatem induxerit. Asserit ipse, quod sæpenumero petivisset licentiam a summo pontifice transferendi se ad illud sacrum concilium, illeque eam semper sibi negasset, applicuit proximis diebus galea a quardia magnificæ civitatis meæ Januæ in faucem Romanam, & facta sibi notitia, deliberavit omnino a Roma discedere; & cum jam sub certo alio colore urbem egressus fuisset, remisit, &c. Cum vero procederet ad galeam, contigit quod a nonnullis hominibus apud Tyberim insultatus est, quos putat fuisse ex illis cardinales de Urlinis. Sed cum equum præstantem haberet, cœpit fugere, quanquam & ipse & equus in cursu deciderint, non absque læsione unius genu sui: equo autem hinc inde vagante, cœpit solus ipse pedibus ambulare, studens appropinquare galeæ; & cum non reperisset eam ita cito sicuti voluisset, occultavit seipsum in certis arbusculis, gratiam divinam expectans, & si quid posset de galea sentire. Tandemque factum est quod nonnulli socii galeam exeuntes & quærentes super ripam ipsum dominum cardinalem, emissis, ut fieri solet, vocibus & clamoribus, quia nullibi videbatur; cum ipse prima facie dubitaret ne alii essent, eum pro parte summi pontificis inquirentes, post cognitos socios signum fecit, ex quo ad eum statim quatuor accesserunt, deferentes eum super numeros ultra Tyberim, attingentes etiam aqua fluminis usque ad guttura deferentium. Reducto ergo in galea, & satis attonito pro discriminibus in quibus fuerat, cum patronus galeæ diceret non satis tutum esse ibi morari diutius, deliberaverunt, &c. recedere, ac Januam se dirigere, quo in diebus quatuor attigerunt. Demum præfatus dominus cardinalis ad illud concilium statim accedet, intenturus toto studio & animo agendis ibi rebus; ex cujus accessu non dubito recipiet illa sancta synodus solamen & gaudium singulare; nec indigne quidem, cum sit ipse præsul sapientissimus & maximæ reverentiæ, cujus præsentia ipsum concilium non mediocriter quidem ornabit & augebit, dabitque magnum favorem & præsidium rebus agendis. Postremo me vobis facio recommissum. Datum Mediolani, die XXI. julii MCCCCXXXIII.

Philippus Maria Angelus, dux Mediolani, &c, ac Januæ dominus.

Urbanus.

ANNO CHRISTI 1433.

EPISTOLA BOLESLAI

Magni ducis Lithuaniæ, ad concilium Basileense.

De sua ad concilium adhæsione, & desiderio conversionis Ruthenorum.

REverendissimis in Christo patribus, cardinalibus, archiepiscopis, episcopis, &c. illustrissimisque principibus, comitibus, ceterisque

Ibid.

que reverendis & ſpectabilibus dominis, in ſacroſancto concilio Baſileenſi in Spiritu ſancto congregatis, &c. humillimæ reverentiæ debitum, & ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ præceptis & ſtatutis ſinceriter obedire.

ANNO CHRISTI 1433.

Reverendiſſimi in Chriſto patres, &c. non modicum cordi noſtro acceſſit exultationis augmentum veſtrarum paternitatum, quam ad nos geritis, pia affectio, quæ profecto velut de abyſſo ſolitæ benignitatis dignata eſt nos ab oculis valde procul quaſi in exilio degentes, oculis paternæ recordationis reſpicere, nobis ſpectabilem virum dominum Laurentium de Damianis comitem Palatinum dirigendo, quem veſtrarum paternitatum contemplatione, una cum litteris creditivis a ſacroſancto Baſileenſi concilio nobis miſſis, ea qua decuit reverentia, ſuſcepimus, verbiſque ſuæ legationis attentas aures gaudenter inclinavimus, gratias humiles V. P. pleniformiter refundentes, quia nos ad ea utique ſalubria & ſuper aurum deſiderabilia, quæ ſalutem, honorem & commodum noſtros, noſtrarumque terrarum, quin immo bonum totius Chriſtianitatis reſpiciunt, dignati eſtis paternis excitationibus propulſare. Primo quidem inter alia prædictus dominus L. ex legatione ei commiſſa coram nobis afferuit quomodo hoc ſacroſanctum Baſileenſe concilium ſit legitime & rite & rationabiliter omnibus modis, viis, & juribus ad hujuſmodi concilium ſpectantibus, conſtitutum, ordinatum & confirmatum, prout quodcumque aliud inantea ab eccleſia celebratum. Quamquam de hoc minime dubitabamus, facti tamen ſumus de hujuſmodi relatione amplius certiores. Aviſavit nos inſuper, & ſupplicativis exhortationibus & affectionibus ex parte totius congregationis ſanctæ prædicti concilii depoſcebat, ut eidem concilio more aliorum regum & principum adhæreremus, oratoreſque noſtros ad ipſum continuo legaremus. Reverendiſſimi patres, abſit a nobis, quod tantæ temeritatis & incredulitatis pertinacia illaquearemur, qua huic ſacroſanctæ generali ſynodo Baſileenſi, Spiritu ſancto inſpirante legitime congregatæ, in aliquo contraire inveniremur, & quaſi inobedientes cenſeremur; ſed revera ſincero corde adhæremus, ſubjacemus, & conſtanter adhærebimus; oratores etiam noſtros ad eamdem ſynodum dudum direximus, honorabilem videlicet dominum Andream Pfaffendorff doctorem juris canonici, ſolemnem fratrem & presbyterum ordinis Cruciferum de Pruſſia, & Johannem Perling notarium noſtrum; qui ſuper noſtris intentione & negotiis ſunt plenarie informati. Poſtremo prænominatus dominus L. pro parte V. P. a nobis pia & deprecativa exhortatione exigebat, quatenus mitibus ſagacibuſque viis, modis & blandis perſuaſionibus fideliter alliceremus & induceremus principes, duces & ſeniores Ruthenorum ad unionem cum ſancta Romana eccleſia, ſignanter ut ambaſſiatores ſuper ritibus eorum & induſtria expertos, ad hanc ſanctam ſynodum generalem concilii Baſileenſis dirigere procurarent. Multas etiam rationes & rationabiles cauſas, quas animadverſione ſolerti fore opportunas cenſuimus, nobis in medium adduxit, quomodo multum expediens, immo neceſſarium foret, ut ipſi duces & ſeniores Ruthenorum ad eadem ſanctam ſynodum ſuos mitterent oratores, qui ibidem cum catholicæ fidei doctoribus, de fortibus & ritibus eorum, & ſalutari incremento totius populi Chriſtiani ſalubriter pertractent. Venerandiſſimi patres, illuſtres principes & domini, quamquam dudum hoc ipſum in votis habuerimus, & totis viribus ſatagere propoſueramus, Ruthenos & ſchiſmaticos, præſertim ſub ditione noſtra conſtitutos, ad unionem & ritum ſanctæ Romanæ eccleſiæ allicere, & ad verum cultum reducere, nihilominus veſtris paternis monitis & poſtulationibus amplius excitati, vigilantiorem diligentiam & operam apponemus circa eorumdem converſionem; & jam aliquotiens cum ducibus ipſorum crebrius confabulati ſumus blandis perſuaſionibus de reductione eorum ad noſtrum ritum; non aliud potentes ex verbis & reſponſionibus ipſorum elicere, niſi quod uniri ſanctæ Romanæ eccleſiæ multum ſunt inclinati, & totis nisibus concupiſcunt. Superioribus tamen ipſorum, ſcilicet metropolitanis & patriarchis, ſe opponere & contraire non affectant, ſed ipſos precibus impulſare, ut de ſalute ipſorum velut paſtores vigilare, & ſanctæ Romanæ eccleſiæ, quemadmodum & nos eoſdem noſtris ſcriptis & nunciis aviſavimus unirentur. In veritate comperietis, colendiſſimi domini, nos pro augmento orthodoxæ fidei ſinceram apponere operam; cum ad hoc non ſolum ex fidei debito, ſed etiam neceſſitate urgente movemur, ex quo in finibus totius Chriſtianitatis in hac parte habitamus, nec ultra noſtra dominia aliquis Catholicorum dominorum aut principum dominatur. Et ſi inantea cultum divinum in noſtris ducatibus hinc inde multiplicamus, quamplures eccleſias, ubi pridem non erant, fundando & dotando, quarum numerum ad præſens pertranſimus, dante Domino, dum pacificata fuerint noſtra, quibus vocamus, ardua negotia, attentius & copioſius circa profectum Chriſtianitatis, & cultum nominis Jeſu Chriſti manus ſollicitas extendemus, velut hoc V. P. & fere toti mundo in effectu clarius innoteſcet. Si quis vero noſtræ famæ æmulus, veritatis immemor, aliud de nobis ſuggeſſerit, precamur eidem aures credulas non porrigere, ſed cenſere velut mendacem filium in ſuis ſtateris, & velut ſuo proximo detrahentem. Reverendiſſimi patres, veſtras reverentias & dominationes, quibus nos humiliter commendamus, pro profectu totius populi Chriſtiani & augmento fidei, incolumes conſervare, regere & dirigere dignetur ad cupita tempora Rex perennis. Datum in caſtro noſtro Ploczerw feria tertia poſt feſtum ſanctæ Margaretæ MCCCCXXXIII.

Boleslaus alias Swidrigal Dei gratia dux magnus Litwaniæ, Ruſſiæ, &c.

EPISTOLA UNIVERSITATIS

Pariſienſis ad concilium Baſileenſe.

Petit ut cauſæ univerſitatis & ſuorum, extra civitatem Pariſienſem judicande non trahantur.

Sacroſanctæ univerſalis eccleſiæ ſynodo Baſileæ congregatæ.

REverendiſſimi in Chriſto patres, ſacroſanctam generalem ſynodum Baſileæ in Spiritu-ſancto legitime congregatam celebrantes, debita ſubjectione cum filiali obedientia. Ibid.

Hacte-

☞ Hactenus, licet ægre, pertulimus indicibilia gravamina, moleſtias graves, & deniquo crebras ſupra modum inquietudines, quas gens in Romanam ſequens curiam, noſtris intulit ſuppoſitis. Clamavimus apud ſanctitatem felicis recordationis domini papæ Martini & ſui nunc ſucceſſoris SS. domini noſtri papæ Eugenii, ut noſtrorum ſuppoſitorum promotio, & in multis exaltatio pro utilitate eccleſiæ, quantum diffiniret eorumdem ſanctitas, haberetur. Tunc enim res noſtra firmis conſiſtebat ſtabilita fundamentis, neque ulla alia petebantur, quam aut gratioſa aut juſta alia præmia laborum. Nunc vero, reverendiſſimi patres, apud nos id actum eſt, & agitur, non ut promoveamur, non ut exaltemur, non ut reputemur; ſed certe ut Pariſienſis univerſitas, quæ ad expugnandas hæreſes & ſchiſmata cœlitus fertur eſſe vocata, nec doctores habeat, nec ſcolares. Nempe jam pridem paſſim tracti ſumus & in dies trahimur ab his ultimis terræ finibus ad ſanctam ſedem apoſtolicam, citamur, ſuſpendimur, excommunicamur; unde ſumus in hoc ancipitio rerum diſtricti, ut noſtro opporteat ſtudium dimittere vel beneficium. Sed etſi defendere beneficium præhaberent, non habent ſuppoſita noſtra unde poſſent trans Alpes agere cauſas ſuas. Grave eſt, reverendiſſimi patres, viros ſcholaſticos & ſcientiarum doctrinis apprime deditos, ſectari lites; ſed multo gravius dulciſſimos ſtudii amplexus lucen veritatis parituros deſerere, & tranſcenſis Alpibus Romam percurrere. Illud inſuper graviſſimum, dum ſtudio quærendæ veritatis opera dedita & longo temporum curſu conſumtis facultatibus, dura coguntur inopia ſtudium dimittere pariter & beneficium: quod pie ſancteque conſideraverunt ſummi pontifices, qui nobis, ne traheremur in cauſam extra muros Pariſienſes, privilegium indulſerunt. Id idem ſapienter excogitaverunt Francorum reges & principes, qui ne in ceteris cauſis civilibus extra hanc urbem Pariſiacam agitaremur, ſua ſponte non precati edicta perpetua contulerunt. Ipſe etiam vir prædeceſſor Joan. XXIII. litteras conceſſit apoſtolicas, ut intra conſeptum dictæ urbis mœnium, tribus datis judicibus apoſtolicis, univerſæ noſtræ lites etiam beneficiales, omni appellatione remota, terminarentur. Hoc quoque provide & religioſe penſavit prætacti domini Martini clementia, quæ cunctas noſtrorum ſuppoſitorum beneficiales cauſas in prima inſtantia terminandas Pariſius eſſe ceſuit. Sed quis non videat, quod parum profit in prima noſtras hic lites terminari, ſi non ſecunda & tertia finiantur inſtantiis? Si enim propter duas ultimas inſtantias oportet nos Romam vocari, frangitur ſtudium, multiplicantur impenſæ, nec jacturæ maximæ tantæ perditionis obvenitur. Verum nec pro prima inſtantia hic manere permittimur; quin potius per ſimplicem citatorem, ſuppreſſis noſtrorum ſuppoſitorum qualitatibus, ad Romanam curiam evocamur. Qui modus jam adeo percrebuit, ita ſe ardenter erexit, ut ad egregios & famoſiſſimos viros, ſacræ ſcripturæ profeſſores, & jurium doctores, jam quaſi decrepitos, & ad alios plurimos pervaderet in noſtri ſtudii duram, lamentabilem & exitioſam enervationem. Sed reverendiſſimi patres, ſi antiqua & generalis conſtitutio ultra duas dietas reum per litteras apoſtolicas trahi prohibet invitum; ſi nova ad unam reſtrinxit dietam; ſi propter viarum diſcrimina excommunicatum propter violentam manuum in clericum injectionem, extra curiam permittit abſolvi; qua ratione noſtri non ultra unam dietam, non extra duas, ſed rupto ſtudio Romam proficiſci cogentur, dum tanta ſunt viarum pericula, quanta unquam fuerunt, dum tantum ſunt diminuta beneficia, ut neque ad victum ſupra locum ſufficiant? Nolite, reverendiſſimi patres, nolite ferre, ut iſti curſores ſtudioſos viros tantis laboribus feſſos, tantiſque cautelis circumventos, jus ſuum tandem exagitent indefenſum dimittere. Valeant apud reverendiſſimas paternitates veſtras favor fidei, virtutum, ſcientiarum & ſtudii. Valeant privilegia a ſummis pontificibus nobis dudum indulta, & per hanc ſacram ſynodum, Domino cooperante, confirmanda & amplianda, ut per nullas litteras apoſtolicas extra muros Pariſienſes in cauſis & querelis noſtris trahi valeamus. Perſuadeant jus, ratio, temporum malitia, fructus ſtudii, & alia innumera, quæ brevis non caperet epiſtola, ſed ſuper omnia ſuperfluæ veſtrarum clementiarum gratiæ V. R. P. concludant, ut propius aſpdentes, huic morbo mederi dignentur, omnes cauſas noſtrorum ſuppoſitorum & querelas, majoribus exceptis, auctoritate ſacri generalis concilii Baſileenſis, tribus Pariſius & in perpetuum committentes judicibus, omni appellatione remota; & ſi interjecta, terminanda tamen Pariſius pro primis inſtantiis noſtrorum conſervatori privilegiorum; pro ſecundis domino abbati S. Genovefæ Pariſienſis; pro tertiis domino abbati S. Germani de Pratis prope Pariſius: cum reverendiſſimi patres juri pauperum, & quieti ſtudii, communi juri, & prædeceſſorum indultis detulerunt veſtræ reverendiſſimæ paternitates ad laudem Dei, & juriſdictionis apoſtolicæ conſervationem: cum præſertim nihil niſi ſub auctoritate ſacri concilii & apoſtolica agetur. Ex quo etiam glorioſum nomen veſtrum noſtra univerſitas & apud Deum & apud homines recolet memoria ſempiterna. In his vero V. R. P. & aliis ſtatum noſtrum tangentibus, noſtros ambaſſiatores dudum ad concilium Baſileenſe deſtinatos dignentur audire, faciliter admittere, & petitiones exaudire veſtræ clementiæ; quas Dominus noſter Jeſus Chriſtus conſervare dignetur ad reformationis eccleſiæ univerſalis in capite & in membris debitum & votivum complementum. Scriptum Paribus in noſtra congregatione generali apud S. Mathurinum ſolemniter celebrata, die XXVI. menſis Julii, anno Domini MCCCCXXXIII.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

Veſtræ ſanctæ congregationis humiles & devoti & obſequioſi oratores Rector & univerſitas ſtudii Pariſienſis.

Hebertus.

ANNO CHRISTI 1433.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Imperatoris

Ad concilium Baſileenſe.

Ut ſuſpendant decretam citationem papæ uſque ad ſuum ad eos acceſſum.

Ib. p. 626.

REverendiſſimis ac venerabilibus in Chriſto patribus & dominis, &c.

Reverendiſſimi in Chriſto patres, & mox ut veſtrarum paternitatum litteras IV nonas julii datas, & ſub ſolita plumbea bulla ſacri Baſileenſis concilii una cum copia decreti citationis domini noſtri ſummi pontificis eisdem incluſa emanatas, nobis commiſſas, heſterna ſecunda die hujus menſis auguſti recepimus, ipſas legentes, ex earum tenore grate collegimus, quod intervenientibus precibus noſtris ad vos frequentatis, dictum ſacrum concilium quamplures proceſſus contra dominum noſtrum ſummum pontificem conceptos, prout in veſtro decreto citationis ejusdem, & prædictis litteris V. P. nobis di ctis latiſſime continetur, propoſuit & decrevit differre. Super qua dilatione ob reverentia noſtræ majeſtatis & ejusdem preces ſæpe numero, ut ſcribitis, facta, plurimum recreati, eisden. V. P. ad exuberantiſſimas exſurgimus gratiarum actiones. Cum autem V. P. commemoraverint perſonæ noſtræ illac acceſſum, & ejusdem in medium paternitatum veſtrerum celerem progreſſum, & perſonalem intereſſentiam, ut ſcribitis, perutilem & omnium fore neceſſariam pro reductione Bohemorum, & aliis multis noſtra intereſſentia cum ipſo concilio promovendis, Deo teſte, & ante & poſt receptionem litterarum veſtrarum, erga ſuam ſanctitatem fecimus exactam diligentiam, & nunc, inſpirante in ejus cor gratia divina, taliter pro voluntate & exhortationibus ſacri Baſileenſis concilii & V. P. & pro bono ſtatus univerſalis eccleſiæ, conſervatione ejus, ſanctitas ſic inclinata eſt, quod de noſtra reverſione recipietis conſolationem, totuſque mundus gaudebit, & vos merito eritis contenti. Ut autem ex præcipitatione & acceleratione negotii ſcandalum in univerſali eccleſia Dei non exſurgat, laboribus tamdem vix totius chriſtianitatis tollendum & ſubmovendum, V. R. P ſinceris affectibus in Domino ſtudioſe exhortamur, quatenus decretum citationis jam factæ, & proceſſus contra ſuam ſanctitarem, expletis LX. diebus jam deputatis exinde fiendos, & fulminandos, uſque ad adventum noſtrum felicem ad ipſum ſacrum concilium Baſileenſe, ad quod continuatis greſſibus dirigimus iter noſtrum, ſuſpendere & prorogare velitis, ad nullos in ipſa re actus medio tempore procedentes, aut in ipſa re aliquid innovantes; certificantes vos, quod ſub ſpe Dei taliter & cum talibus faculratibus ad veſtras paternitates nos proficiſcemur, & negotium iſtud cum V. P. ſic & eo modo tractabimus, quod omnes difficultates inter ſuam ſanctitatem & paternitates veſtras ſubortæ, gratia Dei inſpirante, tollentur de medio, & univerſalis militans eccleſia Dei votivum in omnibus ſuſcipiet incrementum Datum Romæ die III. Auguſti, regnorum noſtrorum anno Hungariæ, &c. XLVII. MCCCC. XXXIII.

ANNO CHRISTI 1433.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum imperator ſemper auguſtus, &c.

Ad mandatum domini imperatoris,

Petrus Kalde canonicus Zagrabienſis.

LITTERA REGINÆ JOHANNÆ

Siciliæ, &c. ad concilium Baſileenſe.

Spondet ſuum erga concilium favorem.

Ibid.

SAcroſanctæ generali ſynodo Baſileenſi in Spiritu-ſancto legitime congregatæ, univerſalem leſiam repræſentanti, Johanna II. Dei gratia Hungariæ, Jeruſalem & Siciliæ regina, &c. commendationem humilem & devotam, & boni ſanctique incepti operis, aſſiſtente Spiritus-ſancti gratia, perfectionem conſummationemque votivam.

Sane noverit veſtra magna prudentia atque reverentia, nos olim de præterito menſe Aprilis preſentis anni veſtras litteras, per quas nobis ſignificatis ipſum ſanctum concilium congregatum fore ad exſtirpandas hæreſes, pacem in populo Chriſtiano componendam, & mores in ſtatu eccleſiaſtico reformandos, præſentatas nobis per venerabilem virum Jacobum Alberti, canonicum Ebredunenſem, oratorem veſtrum, una cum copia decretorum per vos in tribus ſeſſionibus jam factis interpoſitorum, cum caritate & reverentia recepiſſe, & tam contenta in eis, quam relata nobis orerenus per jam dictum oratorem plene intellexiſſe. Et tam pium, tamque ſanctum inceptum opus multifarie commendantes; redeunte noviter ad noſtri præſentiam prætato oratore veſtro, qui veſtri parte ad alia loca ſe acceſſiſſe aſſerit, & a nobis reſponſum ſuper præmiſſis poſtulante, reſpondimus, quod nos tanquam ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ fideliſſima & obedientiſſima filia, cupientes univerſale bonum, atqui compendium ipſius eccleſiæ & totius populi Chriſtiani, promte paratæ ſumus exhibore veſtro ſacratiſſimo cœtui noſtra honeſtiſſima præſidia poſſibileſque favores, præfaraque veſtra decreta, quoad porerimus, & quantum ipſius regni honeſtas perſuadebit, in hoc regno noſtro facere realiter obſervari. Oratores autem noſtros ad ipſum ſacrum concilium pluries tranſmittere deliberavimus, & etiam in puncto & ordine poni juſſimus ſed propter multas notorias tribulationes & ardua impedimenta, nobis per noſtros æmulos, & rebelles illata, non potuimus commode ipſos noſtros oratores ad veſtram præſentiam deſtinare, oferentes nos ſemper ad quævis vobis placita atque grata. Sancti Spiritus gratia veſtra bene incepta opera, ut optatis, ſecundare dignetur pro bono, unitate, & pace orthodoxæ fidei & eccleſiæ chriſtianæ. Datum in caſtro noſtro Capuano Neapolis ſub annulo noſtro ſecreto, die VII. Auguſti MCCCCXXXIII.

CO-

ANNO CHRISTI 1433.

COPIA CUJUSDAM LITTERÆ

Domini Eugenii papæ IV. transmissæ regi Angliæ.

Laudat ipsius oratores, quod in concilio suas partes fovere susceperint.

Ibid. EUgenius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Henrico regi Angliæ illustri salutem & apostolicam benedictionem.

Sicut a multis fide dignis accepimus, oratores tui, quos destinasti ad concilium Basileense, semper in omnibus casibus qui acciderunt fideliter obsequentes voluntati tuæ, pro nostro & Romanæ ecclesiæ statu & honore tuo laudabiliter se habuerunt, & egregiam operam fide & devotione tua dignam cum singulari prudentia præstiterunt, & noviſſime omni studio contendentes prohibere conati sunt, ne promulgaretur, & pias aures offederet illud quod magis tonitruum, quam decretum ex sacro concilio emanatum, appellari potest; in quo decrevere & pronunciare ausi sunt, nos nisi infra certum terminum adessemus, ut eis placet, præfato concilio, ab omni administratione papatus fore suspensos, quo nihil iniquius, nihil absurdius, nihil magis ab omni divina & humana justitia, & a SS. patrum, qui sacra concilia celebrarunt, more & consuetudine alienum est. Sed de hoc plura non dicimus, suo loco discutientur hæc omnia. Ceterum pro his, quæ tuo jussu & tuo nomine faciunt tui, pro nobis & ecclesia, proque multis aliis laude dignis operibus, quæ feciſti semper & facere non desistis, incedens per vestigia primogenitorum tuorum, qui semper pro Dei ecclesia laborarunt, regratiamur serenitati tuæ, & tam meritis laudibus commendantes, affectuose rogamus, ut in hoc proposito perseverans, quam potes jus nostrum & ipsius ecclesiæ auctoritatem foveas & defendas; in cujus sanctæ defensionis officio non eris solus, sed, ut tenemus indubie, habebis socios uno fortassis excepto, quem honoris sui causa nominare non volumus, omnes catholicos, & præsertim carissimum in Christo filium nostrum Sigismundum Romanorum imperatorem illustrem, qui nobiscum pluribus diebus fuit, & nostram sinceram dispositionem & optimam voluntatem circa omnia, quæ concernunt honorem Dei, reformationem ecclesiæ, exstirpationem hæresum, pacem fidelium & salutem publicam populi christiani, quæ merito agenda sunt in sacro concilio, plene vidit, tetigit & cognovit, ac propterea recte sentiens & bene disponens unionem ecclesiæ, pro qua tantopere laboravit, conservare & tueri. Crastino mane de Urbe recedit, profecturus recto itinere Basileam; ubi cum erit, multa jam præparata scandala removebit, & sicut dignitati suæ convenit, qui imperator & advocatus ecclesiæ existit, illas res in melius reducet. Velis itaque, fili carissime, præfatis oratoribus tuis mandare, ut cum eo bene sentiente, incepta per eos juxta tuum desiderium prosequantur. Nos enim præfato imperatori talia tam æqua, tam juste ibidem agenda commisimus, quod nisi illi qui concilium illud versant, humanæ pietati, rationi, & ipsi ecclesiæ erunt adversi, nobis consentient, & nobiscum cum debita fidelitate convenient. Et utcumque res accidat, talem de hujusmodi dispositione nostra præstamus & præstabimus evidentiam, quod totus mundus intelligat in nobis numquam culpam fuisse alicujus erroris aut scandali. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis dominicæ MCCCCXXXIII. IV. idus Augusti, pontificatus nostri anno tertio.

ANNO CHRISTI 1433.

LITTERA CREDENTIALIS BOHEMORUM,

Lecta in congregatione generali, die Martis XI. Augusti MCCCCXXXIII.

REverendiſſimis in Christo patribus & dominis, dominis cardinalibus, primatibus, archiepiscopis, episcopis, ceteriſque venerabilibus prælatis, magistris, & doctoribus, in veneranda Basileensi synodo constitutis, gubernatores, capitanei, seu præelecti, barones, civitas Pragensis, nobiles civitates, & communitates regni Bohemiæ ac marchionatus Moraviæ, ipsiſque adhærentes, condignæ reverentiæ cultum, & in cunctis erudiri ac dirigi a veritatis summo doctore, Ib. p. 630.

Ad vestram paternitatem & dignitatem celebrem præsentiam, spectabiles & honorandos; benemeritos, nobisque acceptos viros Matthiam de Chlimipczan, magistrum Procopium de Pilzna, ac Martinum presbyterum de Thrudim, exhibitores præsentium, de nostro certo proposito sufficienter eruditos destinamus, accuratius postulantes, quatenus paternitatum vestrarum dignitas nunciis prædictis in omnibus & singulis elationibus, vestris dignitatibus ex parte nostri referendis, plenitudinem fidei adhibere dignetur, tamquam vestro assistentes conspectui propriis loqueremur in personis. Insuper eisdem nunciis nostris nomine nostro dandi & concedendi litteras salvi-conductus; pro personis ex parte vestri, si opus foret, ad nos mittendis plenam potestatem largimur. Datum Pragæ, anno Domini MCCCCXXXIII. die X. mensis julii, nostro communi sub sigillo.

ARTICULI OBLATI CONCILIO

Ex parte regni Bohemiæ & marchionatus Moraviæ, &c. anno Domini MCCCCXXXIII. in festo S. Tiburtii post Laurentium.

HOs articulos paternitatibus vestris offerimus, quatenus intuitu optandæ cunctis mortalibus pacis & unitatis, velitis ipsis in hac forma subscripta vestrum præbere consensum, ut libere teneantur, doceantur & irrevocabiliter observentur in regno Bohemiæ & marchionatu Moraviæ, ac locis eis adhærentibus in hac parte. Ibid.

I.

Ut communio diviniſſimæ eucharistiæ utilis & salubris sub utraque specie, scilicet panis & vini, universis Christi fidelibus in regno Bohemiæ & marchionatu Moraviæ, ac locis eis in hac parte adhærentibus constitutis per sacerdotes libere ministretur.

II.

ANNO CHRISTI 1433.

II.

Ut omnia peccata mortalia, & præſertim publica, per eos quorum intereſt rationabiliter & ſecundum legem Dei cohmeantur, corripiantur & eliminentur.

III.

Ut verbum Dei a ſacerdotibus Domini & levitis idoneis libere & fideliter predicetur.

IV.

Quod non licet clero tempore legis gratiæ ſuper bonis temporalibus ſæculariter dominari.

Ipſius autem, quam utrimque diutine optavimus, unionis tenorem offerimus in hac forma. Parati ſumus uniri & eſſe unum modo quo omnes Chriſtiani fideles uniri ſecundum legem Dei obligantur, & adhærere ac obedire quibuſcumque nobis legitime præfectis in omnibus eccleſiaſticis, quæcumque nobis ſecundum legem Dei mandaverint. Quod ſi quicquam concilium, papa, aut prælati quod a Domino prohibitum ſit determinaverint faciendum, aut facere juſſerint, vel quod in canone bibliæ ſcriptum eſt præterierint, aut præterire mandaverint, cum canones tales dicant execrabiles & anathema, obedire non obligabimur, nec obediemus.

Hæc vobis offerimus inter vos & nos, ut ſupponimus, concludenda. Expeditis noſtris quatuor articulis ſecundum judicem parte ex utraque concordatum, cujus ſententiam & judicium etiam in futuris emergentibus volumus ab omnibus acceptari.

Præterea iſtud per ambaſſiatores noſtros tandem pro finali unione facienda mittendos volumus, exigente & urgente æquitate, propter conſervationem & confirmationem pacis & unitatis obtinere, ut unione facta, concilium ſuis patentibus litteris præcipiat omnibus primatibus, archiepiſcopis, epiſcopis, regibus, & principibus, & univerſis utriuſque ſtatus ſibi ſubjectis, quatenus nos & nobis in hac parte adhærentes & adhærere volentes amplius palam & occulte hæreticare, aut quovis modo infamare, aut etiam hoſtiliter invadere non præſumant, propter aliquem prædictorum articulorum, & præſertim propter primum, quem aſſerimus & aſſerere proponimus Dominico cadere ſub præcepto uſque ad diſcuſſionem finalem, mutuam & concordem per concilium & nos, ſecundum ſententiam judicis in Egra condictati, circa difficultates prædictorum articulorum, ſi quæ occurrerint, fiendam. Nam illius æquiſſimi judicis legibus & decretis optamus, Dei diſpoſitione, in concilio ſedentibus, cooperari fideliter ad reformationem totius eccleſiæ in capitibus, artubus, & membris: quam quidem ſententiam, ut veridico didicimus relatu, uti propoſuit concilium circa reformationem eccleſiæ atque ſpopondit.

Inſuper ut litium & jurgiorum inter nos & coincolas noſtros materia radicitus evellatur, circa unionem inter nos & concilium celebrandam, iſtud volumus per nuncios noſtros ad concilium mittendos obtinere, ut facta unione, ipſum concilium modis & hortamentis congruis ſcribat, inducat & efficiat, quantum in eo eſt, quatenus omnes & ſinguli ſacerdotes, cujuſcumque præeminentiæ aut dignitatis exiſtant in eodem regno & marchionatu, præſertim, qui ipſos articulos nondum in effectu obſervarunt, queant cum honoris ſui conſervatione, & valeant libere ac fideliter exequi & amicabiliter obſervare & docere. Nam ſic in ſancta veritate uniti erimus nunc gratiæ divinæ participes, & in futuro iſionis ipſius jocundæ conſortes. Amen.

ANNO CHRIST 1433.

LITTERA CREDENTIALIS

Domini Imperatoris.

REverendiſſimis ac venerabilibus in Chriſto patribus & dominis, &c. Ib. p. 631

Reverendiſſimi in Chriſto patres, &c. Veniens ad nos ſtrenuus Hermannus Offenburg de Baſilea miles familiaris noſter fidelis dilectus per V. P. cum littera veſtra credentiali ad noſtram majeſtatem miſſus, injuncta ſibi & commiſſa per easdem V. P. nobis eleganter expoſuit; quem audivimus & intelleximus luculenter. Venit etiam ad nos poſt eum venerabilis Jo. Curienſis epiſcopus, princeps & conſiliarius noſter fidelis dilectus, qui etiam nobis retulit quædam ardua facta de ſacro concilio Baſileenſi. Quo etiam audito & intellecto, commiſimus illuſtri Willelmo comiti Palatino Rheni duci Bavariæ noſtro locum tenenti principi avunculo noſtro cariſſimo, ac eidem Jo. epiſcopo Curienſi & præfato Hermanno Offenburg deſiderium & intentionem noſtram R. P. V. referentes, eaſdem P. V. affectuoſius rogantes, quatenus in his quæ præfatus dux Wilielmus, Jo. epiſcopus & Hermannus Offenburg, aut duo eorum ad præſens V. P. noſtro nomine retulerint, fidem velitis per omnia credulam adhibere. Datum in deſcenſu noſtro campeſtri prope caſtrum Montem rotundum die XV. menſis auguſti, regnorum noſtrorum anno, Hungariæ &c. XLVII. Romanorum XXIII. Bohemiæ XIV. imperii vero I.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum imperator ſemper auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. rex.

Ad mandatum domini imperatoris,

Gaſpar Sligk.

Credentia hujus litteræ fuit, quod concilium vellet ſuſpendere decretum citationis papæ uſque ad unum menſem. Et propter honorem imperatoris fuit factum, & ponitur credentia in decreto prorogationis termini papæ, videlicet in XIII. ſeſſione.

SEQUITUR LITTERA MISSA

Sacro concilio Baſileenſi per Carolum regem Francorum.

Orat ut ſuſpendatur exſequutio decreti in papam editi.

SAcroſanctæ ſynodo Baſileenſi in Spiritu ſancto legitime congregatæ, Carolus Dei gratia Francorum rex devotus eccleſiæ filius, Ib. Ibid.

Ur-

☞ Urget nos, patres orthodoxi, Christi cari- A
tas, sanctissimi patris nostri filialis amor, optimo jure debitus honor, fervens zelus, & vestræ sanctæ congregationis in idipsum ea scribere quæ ad pacem sunt. Audivimus, viri patres amantissimi, sacri pontifices præcolendi, decretum nuper in sessione vestra promulgatum adversus beatissimum patrem nostrum universalis ecclesiæ summum pontificem: quod utique, ut verum fateamur, non parum deterruit nos, pertimescentes non immerito ventura scandala, turbationes conscientiarum, divisiones regnorum; attento quod pauci reges & principes Christianitatis, quos tantum negotium omnes proxime tangit; nondum comparuerunt, aut incorporati decreto minime adhæserunt; quæ B
omnia totis viribus propulsare nostra parte debuimus, votis omnibus ab ecclesia sancta catholica tolli & deleri peroptamus. Attendite, patres zelantissimi, & videte, precamur vos per viscera misericordiæ & caritatis Jesu Christi, & societatem spiritus, ne ita arctare videamini beatissimum patrem nostrum, ut schisma pestiferum & horrendum supernimium in corpore e vicino oriatur, quod natura ipsa fagax tantopere refugit, exhorrescit animus, & heu! diuturni nimis schismatis noviſſime tantis laboribus & vigiliis vix sedati actus memoria, quod pie avertat Dominus & Christus ejus ecclesiæ catholicæ sponsus.

Enimvero ne in diebus nostris videre con- C
tingat, omnem & totam operam, vigilias & laborem, alias etsi occupati, mortali qui utpote urgemur ab hoste, libentes offerimus; quod ut facilius cum pace omnium fiat, oramus & obsecramus cœtum vestrum sacerrimum, ut in dies aliquot & competentes satis executio decreti jam facti proteletur, favore pacis & amore unitatis. Nos autem interim impetrata mora temporis, cum instantia plurima sanctissimum patrem nostrum filiali devotione requiremus, exorabimus obsecrantes, uti sedulo attendat hæc & videat, nec Christi & ipsius sponsam ecclesiam scandalizet, discrimen auferat, cujus tandem eum pigeat, & medela facilis non inveniatur. Ea enim de causa ad sanctam ve- D
stram congregationem dilectum & fidelem consiliarium nostrum Simonem Charles militem ex præsenti transmittimus. Postmodum absque omni mora ad SS. patrem nostrum proficisci injunximus nostri ex parte, ejusdem sanctitati persuasurum, quatenus sacro concilio nostrisque monitis & precibus tandem pie adhæreat, & ecclesiæ sanctæ atque populo Dei debitam omni præstantia & caritate impartiatur consolationem. Reliqua latius explicanda vivæ vocis oraculo dilectis & fidelibus nostris ambassiatoribus ad vos delegatis, vice nostra commisimus, quibus fidem non dubiam dabit regiis precibus exoratus sacer cœtus vester congregatus in Domino, quem feliciter succrescere ad condignam reformationem ecclesiæ peroptamus. Scriptum E
in oppido nostro Lochiarum, die XXVIII. mensis Augusti.

Devotus ecclesiæ filius Karolus rex Francorum.

Lanselot.

ANNO CHRISTI 1433.

ALIUD MANDATUM

ANNO CHRISTI 1433.

Domini Ducis Burgundiæ,

Lectum die Veneris secunda Octobris MCCCCXXXIII.

PHilippus Dei gratia Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ & Lymburgiæ dux, Flandriæ, Artheſii, Burgundiæ, Palatinatus, Hannoniæ, Hollandiæ, Zellandiæ & Namurci comes, sacri imperii marchio, atque Frisiæ, de Salinis ac Machlinia dominus, universis præsentes litteras inspecturis, salutem in Domino. Ibid.

Notum facimus, quod nos constituimus, fecimus, & ordinavimus, & per præsentes constituimus, facimus, & ordinamus reverendissimum, reverendosque in Christo patres dilectos & fideles consiliarios nostros archiepiscopum Rothomagensem, & episcopos, Cameracensem, Constantiensem, Autissiodorensem confessarium nostrum, Cabilonensem & Nivernensem: abbates quoque Cistercienſem, S. Sequani, S. Eugendi, & de Domno Martino; nec non dominos Johannem comitem de Friburgo, Guillermum marchionem de Hoochberg, Guidonem de Ponte sciſſo dominum de Thalemer, Guilbertum de Launois dominum de Willerwal, & Johannem Doccors dominum d'Elhay & de Eubeke nostros milites & cambellanos; postremo magistros Quintinum Menardi præpositum S. Audomari, Johannem Viviani archidiaconum de Belna in decretis, Johannem de Fruyno thesaurarium ecclesiæ Bisuntinæ in legibus licentiatos: Henricum de Ruppe præpositum Lausanensem decretorum doctorem, Johannem Griboval archidiaconum Rothomagensem, Johannem Lavantage canonicum Cameracensem magistrum in medicina, & Guidonem Serrarii bacchalarium in theologia nostrum secretarium, nostros veros & indubitatos ambaxiatores ac nuncios speciales ad sacrum generale concilium Basileense: dantes & concedentes per easdem præsentes omnibus ipsis, ac etiam septem ex eis, de quorum fidelitate, industria & probitate ad plenum confidimus, omnimodam potestatem atque facultatem plenariam comparendi & se exhibendi in dicto sacro concilio nomine nostro, standique & intereſſendi cum quibuscumque principibus ecclesiasticis & sæcularibus, eorumque ambassiatoribus, præsidentibus, judicibus, deputatis, ceterisque officiariis & personis, in dicto concilio pro negotiis illius tractandis constitutis. Insuper in omnibus congregationibus generalibus, & particularibus sessionibus, deputationibus, aliisque cœtibus, locis, actibus & rebus universis ejusdem concilii opportunis; nec non agendi, tractandi, conveniendi, diffiniendi & concludendi, una cum prædictis super materiis & agibilibus quibuscumque in eodem concilio agendis, discutiendis & expediendis tam pro reformatione generali ecclesiæ in capite & in membris, quam extirpatione hæresum & schismatum, pacificatione quoque regnorum & reliquorum Christi fidelium; denique agendi & deffendendi pro nobis, ubi & coram quibus opportunum fuerit, & generaliter omnia alia & singula quo supra nomine, gerendi, faciendi & exercendi, quæ in præmissis & circa

præ-

præmissa ac ea concernentia necessaria fuerint, seu quomodolibet opportuna, & quæ nos ipsi faceremus aut facere possemus, si præsentes & personaliter interessemus; promittentes bona fide, & in verbo principis, nos ratum, gratum & firmum perpetuo habere quicquid per præfatos ambaxiatores nostros & septem, ut dictum est, ex ipsis actum, dictum, gestumve fuerit in præmissis & eorum singulis, seu alias quomodolibet expeditum. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus litteris duximus apponendum. Datum in villa de Ranieres die prima septembris, anno Domini MCCCCXXXIII.

ANNO CHRISTI 1433.

Per dominum ducem in suo consilio,

Dormessent.

EPISTOLA ELECTORUM ROMANI

Imperii ad concilium Basileense.

Significant suam ad concilium adhæsionem, orantque citationis papæ decretum relaxetur.

Ib. p. 636.

REverendissimis reverendisque patribus dominis & amicis nostris præcipuis, ac venerabilibus nobis sincere dilectis, in sacra Basileensi synodo congregatis.

Humillima recommendatione præmissa, reverendissimi reverendique patres, ac venerabiles sincere dilecti, &c. Desideratam piis mentibus in ecclesia militante solidam unionem conservari, ac debitum sacri generalis concilii honorem pro viribus nobis collatis indefesse promovere fidei ardore cupientes, ut optata sancta opera sub tranquillitate in unione exsequantur, quæ mundo discurrens fama & primordialis cœtus vestra convocatio in ipso concilio peragenda ab initio huc usque referebant, claram in hiis sacro concilio nostram adhæsionem dudum pollicitos profitemur, quæcumque nobis pro his sanctis rebus agendis incumbentia onera parati subire, ut extirpatis hæresibus, reformatis moribus, bellorumque ac seditionum fomentis de populo sublatis, religio Christiana concordi unione quietius Deo famuletur. His itaque beatis rebus prudentias vestras præcipue intentas esse populus fidelis affectat, sperans ab imminentibus malis vestro patrocinio liberari. Unde maxime abstinendum cœtus vester ampliffimus non ignorat ab his quibus mundum prementibus malis deterius accidere possit: præsertim cum hæreses extirpari, reformari mores, ac mundo pax dari cunctisque ecclesiæ filiis & membris dulcem in terris pacem oriri a sancta congregatione vestra speretur. Et si his speratis bonis omissis, sacrum concilium dissolutum malis majus malum accumulatum, ac mundum turbine magno agitatum, cui salutis portum promiserat fortioribus fluctibus relinqueret; qualis auctoritas, honor aut reverentia futuris umquam temporibus sacris possit conciliis adhiberi? Nec enim matris pietas, si qua acerbitate offensa fuerit, omnem prolem extremo periculo destinaret, sed potius illatam offensam absque totius dispendio prolis, mansuetudine materna placari substineret, qua sancta mater ecclesia excelsus insignita cunctos ecclesiæ filios satissima pietate invitans, jacturæ filiorum non committit, quæ sub mansuetudine ad eorum poterat salutem deducere. Qua de re ut mundo omnis benignitas ac cœtus vestri mansuetudo clarius innotescat, omnisque suborta adversus sanctam congregationem vestram linguarum mordacitas a cordibus populi penitus abducatur, ad reverentiam matris ecclesiæ & generalium conciliorum ampliorem gloriam, ut firmior eorum futuris temporibus in populo Christiano succrescat auctoritas in puritate consilii, humiliter rogamus, quatenus immortalis Dei ac totius Christianæ fidei & religionis causas quibus intenditis, ac tempora undique pavore justo horrenda conscientiarum vestrarum secretis scrutiniis mediantes, decretum monitorium contra SS. dominum Eugenium papam promulgatum, insigni vestra pietate relaxare, ac populum fidelem a multa perplexitate, quam incidet illo non mitigato decreto, eripere more piissimorum patrum beniginter dignemini. Quod enim prudentia agendum constituit, plerumque sine reprehensionis morsu alterat, dum ex constituto proposito evidentibus signis læsionis onera conspiciuntur futura. Sic agant his diebus prudentiæ vestræ, in domino obsecramus, ut laudabilis mundo succedat eventus, virusque letiferum latitans sepultum claudatur, ne consurgens unionem in ecclesia Dei dissolvat, ac multitudinem deferat animarum & corporum in ruinam, quoniam pro puritate concordiæ inter cœtum vestrum celeberrimum ac S. D. N. Eugenium papam ad sereniffimum dominum nostrum imperatorem nostros quantocius destinabimus oratores, imperatoriam attentis mentibus rogaturi majestatem, ut eumdem SS. D. N. papam diligentius obsecret, ac filiali instantia admoneat ea confestim efficere, quæ ad sacri confirmationem Basileensis concilii; & eorum prosequutionem propter quæ congregatum existit, pertinere videntur, & suæ sanctitati incumbunt agenda, nostris etiam laboribus, & per nostros fideles, Deo auctore, modos omnes quos cognoverimus opportunos fidis animis agemus, ut omni extincta discordia cœtus vester circa exstirpationem hæresum, reformationem morum ac procurationem pacis gratia spiritus sancti salutariter versare poterat. Non modicum enim pro sperata noviffima ad dominum nostrum sanctiffimum Romanum pontificem nostra destinata legatio, spem mentibus nostris affert, serenitatem posse obtinere concordiæ, si votis nostris sancta congregatio vestra assensum præbuerit. Hæc cordis nostri desideria oratores aliquorum ex nobis præsentium exhibitores distinctiori relatione explicabunt. Quibus plenam credentiæ in præmissis fidem adhibere, ac ea nobis quæ super his preces nostræ obtinuerunt, grata responsione remittere dignentur reverendissimæ reverendæque paternitates vestræ, quas pius & misericors Deus pro salute populi feliciter dirigat & conservet. Datum Francofordiæ septima die mensis septembris MCCCCXXXIII.

ANNO CHRISTI 1433.

Conradus Moguntinensis.

Theodericus Colonienſis archiepiscopi.

Ludovicus comes Palatinus Rheni, &c. & Bavariæ dux.

Fre-

Fredericus dux Saxoniæ & marchio Miſnenſis.

ANNO CHRISTI 1433.

Et Fredericus marchio Brandeburgenſis & Burgravius Nurembergenſis omnes ſacri imperii electores.

EPISTOLA CREDENTIALIS

Ducis Sabaudiæ ad concilium Baſileenſe.

Ib. p. 638.

REverendiſſimis reverendiſque in Chriſto patribus ac ceteris venerabilibus ſacroſanctum Baſileenſe concilium celebrantibus amicis meis præſtantiſſimis.

Reverendiſſimi reverendique patres, & ceteri venerabiles amici præſtantiſſimi, debita recommendatione præmiſſa. Ad veſtram reverendiſſimam communitatem deputo dilectos fideles conſiliarios & oratores meos, ſpectabiles, egregios & circumſpectos dominos Johannem de Seybello, dominum Bariacti conſanguineum, Guillermum de Menthone, Bonifacium de Saxo milites, Ludovicum Letardi in theologia magiſtrum, & Nicodum Feſti, quibus una cum reverendiſſimis in Chriſto patribus (*a*) Gebennenſi & (*b*) Bellicenſi epiſcopis (*c*) S. Eugendi, Abundantiæ & de Six abbatibus ceteriſque oratoribus meis, penes vos jam degentibus, nonnulla commiſi reverentiis veſtris mei parte credentialiter proponenda; relatibus quorum firmiter tamquam mihi credere dignemini. Altiſſimus in cujus nomine & opere congregati eſtis, vos dirigat & conſervet feliciter & votive. Scriptum Thononii die XXIV. ſeptembris MCCCCXXXIII.

Dux Sabaudiæ.

Fabri.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Imperatoris ad concilium Baſileenſe.

Quid egerit cum Venetis & cum papa pro retinendo in concilio cardinali Bononienſi.

Ib. p. 639.

REverendiſſimis reverendiſque in Chriſto patribus, &c. Dum pridie hanc civitatem Mantuæ feliciter intraremus, occurrit nobis veſter nuncius, afferens bullam, in qua V. P. nobis lamentationem faciunt de communi Venetorum, quod reverendiſſimum cardinalem Bononienſem requiſivit ſub certis pœnis, ut a concilio ſacro recedere debeat. Supplicaſtiſque nobis, ut talia apud ſummum pontificem, cujus inſtigatione hæc fieri creditis, apud dictum commune intercipere dignaremur, quemadmodum ſeries dictæ bullæ veſtræ hæc omnia in ſe clarius continet, quibus quidem R. P. diſplicenter auditis, mox oratores Venetorum, qui in notabili numero & apparatu modo nobiſcum ſunt, aviſatos fecimus, ipſiſque ſerioſe expreſſimus, ut ſuum dominum aviſare vellent de rebus hujuſmodi: quoniam illis non ſopitis, pernicioſa ſcandala poſſent ſuccedere, tradimuſque eis copiam bullæ P. V. cum qua mox & ſubito per eos Venetias miſſum eſt, cotidieque præſtolamur reſponſum. Et quicquid abinde nos ipſique habuerimus V. P. illico tranſmittemus. Similiter facturi ſumus erga dominum ſummum pontificem, notificantes V. P. quod per Dei gratiam proſpere huc advenimus, & ſine ulteriori dilatione greſſus noſtros ad Baſileam maturabimus, ſperantes in domino quod ante expirationem termini per V. P. domino ſummo pontifici ad noſtras preces prolongati, de quo eiſdem P. V. ſummas grates referimus, ejus gratia largiente, vobiſcum conſtituemur, confidentes omnia felici & ſancto fine concludi. Rogamus ergo P. V. ut ſi aliquis, quemadmodum plerique mortalium proni ſunt ad zizaniam ſeminandam, fortaſſis conaretur V. P. aliquas novitates ſuggerere, illi aures minime præbeatis, ſed quiete noſtrum felicem adventum præſtolari velitis ad complacentiam nobis gratiſſimam. Datum Mantuæ die XXVI. menſis Septembris regnorum noſtrorum, anno Hungariæ, &c. XLVII. Rommanorum XXIV. Bohemiæ XIV. imperii vero I.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum imperator ſemper auguſtus.

LITTERA DOMINORUM

Epiſcoporum de Armenia, &c. miſſa ſacro concilio penultima julii MCCCCXXXIV.

De unione facienda cum Armenis & eccleſia Romana.

Ib. p. 640.

SAcroſanctæ generali ſynodo Baſileenſi in Spiritu ſancto legitime congregatæ univerſalem eccleſiam repræſentanti.

Reverendiſſimi reverendique patres domini, & amici præſtantiſſimi, ac venerabiles ſincere dilecti in ſacro concilio Baſileenſi ac ſynodo congregati, recommendatione devota ante lata. In lapide angulari Jeſu Chriſto militantem & ſolidatam eccleſiam, domino noſtro auctore, virtute ſua omnipotenti nos & vos dirigat, & qui pium opus incœpit perficiat, cum ipſe Dominus in evangelio dicat *ubi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, ibi ego in medio eorum ſum*. Inſpiciant ergo veſtræ paternitates, quod nos Johannes epiſcopus deſtinatus per dominum noſtrum patriarcham totius eccleſiæ Armeniæ ad partes Conſtantinopolitanas, pariter & epiſcopus Iſaias civitatis præfatæ pro eccleſia Armeniorum, habuimus conferre ſuper facto unionis, pacis, ac concordiæ totius eccleſiæ ſanctæ Dei, Latinæ, Orientalis, & præſertim Græcæ & noſtræ, cum ambaſſiatoribus veſtris deſtinatis, pro hac ſancta concluſione ad dominum noſtrum imperatorem Romanorum, principaliter & præcipue ut ſuos ambaſſiatores illuc tranſmittat, & nos ipſi hoc idem requiſiti pro parte veſtri concilii faciamus, & indeſinenter mittamus ad illam ſacroſan-

(*a*) Johanne de la Rochetaillee, facto poſtea archiepiſcopo Rothomagenſi, Biſuntino, & cardinali. *Martene.*
(*b*) Percevallo de la Baume a Felice V. poſtea patriarcha Gradenſi. *Martene*
(*c*) Abbatia S. Eugendi vulgo S. Claude ordinis S. Benedicti in Monte Jura diœceſis Lugdunenſis, Abundantia olim ordinis S. Auguſtini, nunc Fulienſis Congregationis, Six abbatia ordinis etiam S. Auguſtini, utraque in diœceſi Gebennenſi. *Martene*

ANNO CHRISTI 1433.

☞ ſanctam ſynodum: verum quia in primis tribus conciliis antiquis Nicæno, Epheſino & Conſtantinopolitano reſponſio fuit data in determinatione præmiſſorum conciliorum perſiſtere; nunc autem habemus patriarcham noſtrum, multoſque prælatos & doctores fixos ſecundum dogma eccleſiæ noſtræ Armeniæ, & quaſi uſque ad mortem, ob quam cauſam ad præſens difficile eſt nobis ad plenum reſpondere. Nam circa hanc rem meliori judicio ac conſilio veſtri ambaſſiatores pro parte veſtra ample & abunde, immo prudenter & complete ſcripſerunt per me Johannem antedictum patriarchæ noſtro, & quicquid facturus ſit pro concluſione hac ſancta in litteris mihi aſſignatis ſibique deferendis continetur de verbo ad verbum, & niſi forent itinera prava, via prolixa, diſcrimina guerrarum & pericula magna, veſtri ambaſſiatores polliciti ſunt perſonaliter illuc ſe transferre. Ideo pro meliori elegimus ſcribere, & cum minori periculo ſperamus inde ipſe patriarcha noſter cum ſuo clero & cum ſuis prælatis, habita matura deliberatione, dare bonam & plenam reſponſionem, & prout Altiſſimus inſpirabit, fiet. Nihilominus ſcitote, quod gens noſtrorum Armeniorum dogma approbatum per papam Silveſtrum & Gregorium magnum Armeniæ epiſcopum, necnon per ſereniſſimos & clementiſſimos imperatores, Conſtantinum & Tirtacum, ſic dictum, tunc temporis imperatorem prædictæ magnæ Armeniæ, tenet firmum & ratum habet. Porro tunc temporis editum fuit per eccleſiam Romanam, quod nos celebraremus in pane Azymo meroque vino, & in teſtimonium hujus ad perpetuam rei memoriam de vino ipſo mero celebrationis poſito in atramento (*a*) dictum dogma ſcriptum fuit, afferens quod deinceps Latini & Armeni & omnes Chriſtiani erunt fratres in Chriſto Jeſu. De hoc quidem veritatem habemus in chronicis antiquis tempore SS. papæ Silveſtri, qualiter & quomodo de his verbis & ſermonibus ſit. Tamen quicquid patriarcha cum ſuis prælatis & ſapientibus faciet & determinabit de materia hac, tenebimus & habebimus ratum, firmum & indubitatum. Nobis multum extitit difficile in unum fore congregati, cum gens noſtra fere tota ſit diſperſa in diverſas partes barbarorum, Tartarorum, Turcorum & infidelium, & quod pejus eſt, facta ſubdita & tributaria: ita quod propter prædicta non habemus facultatem pro expenſis fiendis, quod dolendum eſt. Verum tamen ille qui eſt auctor cunctorum, & qui de nihilo aliquid poteſt, & per ipſum omnia facta ſunt & fiunt, illud quod nobis videtur impoſſibile fieri, fiat poſſibile. Amen. Datum, &c. die ultima menſis ſeptembris MCCCCXXXIII.

Veſtri filii dilecti Iſaias & Johannes epiſcopi eccleſiæ Armeniæ, &c.

PETITIO OBLATA

ANNO CHRISTI 143

Per dominos ambaſſiatores illuſtriſſimorum dominorum ducum Burgundiæ & Sabaudiæ lecta in congregatione generali die Veneris ſecunda menſis octobris.

ILluſtriſſimi principes & domini noſtri metuendiſſimi, domini duces Burgundiæ & Sabaudiæ, eccleſiæ ſanctæ & hujus ſacri concilii Baſileenſis devotiſſimi, quaſdam differentias inter dominum noſtrum ſummum pontificem Eugenium & hanc ſacram ſynodum Baſileenſem exortas eſſe dolenter comperientes, quæ ſi in longum protraherentur, in magnum totius populi Chriſtiani diſcrimen & ſcandalum devolvi poſſent, fidei orthodoxæ, eccleſiæ atque hujus concilii res & facta filiali affectu devotiſſime accurantes, ut tantis periculis emerſuris auferendis rebus propriis non parcentes, pro viribus ſuas operas, uti tenentur, impendere valeant; diligenti conſultatione habita, in unam tandem firmati concluſionem, nos ſuos exiguos ſervitores ſimul cum aliis principum & dominorum parte hac eiſdem adhærere volentium ambaſſiatoribus requeſtam præſentem huic ſacro concilio explicandam mandaverunt. Proinde nos attendentes, quod concordia inter prædictum dominum noſtrum ſummum pontificem & hoc præſens concilium, in tantum toti mundo extitit deſiderabilis, ut pro ea adipiſcenda nulla rationabilis requeſta fienda cuicumque viventi diſplicenda putanda ſit: etiam quod ſereniſſimus invictiſſimuſque princeps & dominus, dominus imperator pro eadem concordia obtinenda, aliique quam plures illuſtriſſimi principes innumeros labores aſſumſerunt, & a quibus præfati noſtri principes & domini noſtri metuendiſſimi expertes eſſe non vellent, cum omni reverentia, humilitate, devotione, & affectione eorumdem dominorum parte deprecamur, exoramus & ſupplicamus, ut pro vitandis tantis periculis & ſcandalis, hoc ſacrum concilium dignetur continuare & prorogare abſque innovatione quacumque, decretum ſuper ſuſpenſione ab adminiſtratione papali contra dictum dominum noſtrum ſummum pontificem factum, uſque ad tres menſes, inchoantes a die reſponſionis nobis aſſignandæ, infra quos noſtri prædicti principes & domini ſuos oratores ad ſanctitatem ejuſdem domini noſtri tranſmittere voluntarie offerunt, ad ſupplicandum, exhortandum, inducendum & requirendum ſua parte ejuſdem domini noſtri ſanctitatem, ut abſolute & de plano huic ſacro concilio adhærere dignetur. Verum ſi eadem ſua ſanctitas, quod Deus avertat, tam devote petitis intendere contemſerit, dicti noſtri principes generale eccleſiæ bonum tantis jacturis & diſcriminibus exponi ægre ferentes, hujuſque ſacræ ſynodi reverendiſſimorum reverendorumque in Chriſto patrum & aliorum dominorum periculis, laboribus, & expenſis compatientes, ad fidei orthodoxæ eccleſiæque univerſalis bonum, debitum ſuum ſic peragere ſtudebunt, quod merito præſens ſacrum concilium debuerit contentari.

Ib. p.

DIS-

(*a*) Vide quæ de ſubſcriptionibus cùm calamo ſacro calici intincto olim factis diximus in lib. 1. de antiquis eccleſiæ Ritibus cap. 5. art. 4. num. 3. *Martene.*

ANNO CHRISTI 1433.

DISPUTATIO (a) FACTA

Inter dominos cardinalem S. Angeli præſidentem concilii Baſileenſis, & archiepiſcopum Spaletenſem oratorem domini Eugenii papæ IV.

Ib. p. 643.

IN nomine Domini. Amen. Anno a nativitate ejusdem MCCCCXXXIII die Veneris XVI. Octobris, dominis cardinalibus, patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis & aliis ceteris per ſacrum concilium Baſileenſe deputatis, & exiſtentibus ibidem ambaſſiatoribus domini noſtri papæ, aliorumque regum & principum, in præſentia invictiſſimi Sigiſmundi Romanorum imperatoris ſemper auguſti, & aliis pluribus in multitudine copioſa, reverendiſſimus in Chriſto pater dominus Julianus S. Angeli cardinalis diaconus in Germania legatus, & ſacri concilii præſidens, habita prius quadam brevi collatione, per quam in effectu, poſtquam ſe excuſabat ſi quid minus bene diceret, & quæcumque per eum dicenda, omnium correctioni & emendationi ſubjiciebat, exorſus eſt dicendo, quod licet tantæ auctoritatis ſint decreta conciliorum, quod cuilibet Chriſtiano debeant pro ratione ſufficere; tamen quia juxta B. Petri doctrinam parati eſſe debemus omni poſcenti reddere rationem de ea, quæ in nobis eſt, fide, juſtitia & veritate, pro quibus hoc ſacrum concilium inſtat, luce meridiana clarius toti orbi conſtaret; ipſe vellet ex multis clariora quædam dicere, ut obloquentibus contra concilium non eſſet detrahendi locus; adjiciens, quod licet concilium a principio ſui paſſum fuerit continue multas impugnationes & anguſtias, nec tamen adhuc patres minus confidebant juſtitiam concilii prævalere debere, cum, ſicut a principio eccleſiæ, patribus qui pro ipſa decertabant, contigerat, Chriſto præmonente: *Si me perſecuti fuerint, & vos perſequentur*; & Apoſtolo: *Qui pie volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patientur*. Sed cum propheta ſperabant dicente: *Multæ tribulationes juſtorum, & de omnibus his liberavit eos Dominus*. Et ſubjunxit poſt hæc, quod cauſa quæ in præſenti agitur, non eſt inter papam & patres de concilio ſingulares, pro intereſſe ſuo aut commodo privato, ſed inter ſanctam matrem eccleſiam & ipſum papam, ſuper honore & auctoritate ipſius eccleſiæ, videlicet pro obſervandis & exſequendis decretis ſacrorum conciliorum, permaxime ſacratiſſimi concilii Conſtantienſis, exorans omnes ibi exiſtentes, viriliter decertare pro his paternis legibus obſervandis, & ne ullo pacto paterentur leges ipſius infringi. Et demum his per ſe præmiſſis, propoſuit quæſtionem in terminis qui ſequuntur.

Quæſtio eſt, an ſummus pontifex potuerit facere diſſolutionem. Sacrum concilium dicit papam non potuiſſe diſſolvere concilium ſine conſenſu concilii. Papa vero dicit contrarium.

Quæritur quid juris.

1. Et incipiens dominus legatus allegare pro parte concilii, legit decretum tertiæ ſeſſionis concilii Conſtantienſis, quod dicit primo. Quod quodlibet concilium legitime congregatum repræſentat eccleſiam univerſalem militantem. 2. Quod habet poteſtatem immediate a Chriſto. 3. Quod ſacro concilio & decretis ejus quilibet, etiamſi papalis dignitatis exiſtat, obedire tenetur in tribus: ſcilicet in his quæ pertinent ad extirpationem hæreſum, morum reformationem in capite & in membris, & pacem in populo Chriſtiano ponendam. Ad idem legit aliud decretum Conſtantienſis ejusdem ſeſſionis, quo cavetur: quod quicumque, etiamſi papalis auctoritatis exiſtat, obedire decretis ipſius concilii & alterius generalis concilii recuſaverit in præmiſſis & pertinentibus ad ea, puniri poteſt, & condignæ pœnitentiæ ſubjici, ex quo videtur evidenter ex iſto textu, quod papa eſt inferior concilio, quod repræſentat militantem eccleſiam, quia ipſe eſt pars, concilium vero totum.

2. Item, concilium poteſt papæ legem indicere & mandare: ergo papa eſt inferior; quia inferior numquam punit ſuperiorem, aut ſibi præcipit. Credo, ſereniſſime princeps, quod tenetis illa concilii Conſtantienſis decreta ſanctiſſima. Gregorius quoque venerabatur quatuor concilia prima, ſicut quatuor evangelia, ratione motus, quia facta ſunt ab univerſali eccleſia & a Spiritu ſancto; quæ ratio habet locum in aliis conciliis. Idem Auguſtinus, qui dicit, quod eccleſia conſtringitur evangeliis & communi omnium traditione. Sicut ergo illa tenetis, ita reputetis iſta decreta firma ſicut evangelia.

3. Item, ſancti doctores, maxime Hieronymus, venerati ſunt permaxime concilia generalia, & dixit ipſe alias diſputans contra Luciferianum hæreticum, præter multas rationes & argumenta. Poteram omnia tua argumenta hoc uno ſole ſiccare, loquens de auctoritate concilii, quod determinaverat contrarium ejus, quod ille hæreticus tenebat.

4. Item, per leges civiles pœna imponitur dicentibus contra decreta concilii: aut ea revolvere volentibus l. 3. c. *de ſacroſan.* &c. In concilio quoque Chalcedonenſi, habendo mentionem de concilio Nicæno, dicitur: Qui hujuſmodi retractat, gratiam Spiritus ſancti caſſat, deinde ſubjicitur; quando celebratur, qui habet dicere, dicat; nam poſt ſtatuta publicata, ſi quis contradicit, pellatur de civitate, & fuit N. imperator. Item, laicus dicit: Nullo modo debetis de ſynodi decretis diſputare, quia non licet nobis, & ex his videmini habere fundamenta pro concilio. Reſtat modo videre de controverſia, ſcilicet an papa potuerit diſſolvere. Et reſpondetur quod non potuit, ſed quod tenetur diſſolutionem revocare, & auferre injuriam, quam ſanctæ matri eccleſiæ fecerat diſſolvendo hoc concilium, quod ad tria bona maxima & neceſſaria erat congregatum, ſci-

(a) In codice Navarræ hæc ita legitur inſcriptio. *Diſputatio habita per dominum legatum cum ambaxiatoribus papæ ſuper diſſolutione, an valuerit, &c. reportata per magiſtrum Stephanum de Novaria MCCCCXXXIII. die decima ſexta menſis Octobris. Mariene*

☞ ſcilicet ad exſtirpationem hæreſum, reformationem morum in capite & in membris & ad pacem procurandam in populo Chriſtiano.

ANNO CHRISTI 1433.

5. Et quod non potuerit diſſolvere papa, probatur, primo ex decreto ex quo habetis expreſſe quod non, quia inferior non poteſt tollere legem ſuperioris, ſed concilium eſt ſuperius, ut dixi: ergo, &c. ſecundo, ſaperet contradictionem, quia concilium dicit quod papa tenetur obedire; ergo non poteſt diſſolvere contra voluntatem concilii, & ſic non obedire eſt contrarium decretis concilii, quæ volunt quod teneatur obedire: nam quomodo deberet concilium præcipere aliquid papæ, aut præciperet, ſi papa id poteſt deſtruere aut diſſolvere? aut quomodo obediret concilio, ſi deſtruat ipſum? Tertio, jura volunt, quod in his quæ pertinent ad univerſalem ſtatum eccleſiæ, papa nihil poteſt immutare, & habetur 21. q. 1. *Convenit*. Sed celebratio generalium conciliorum concernit ſtatum eccleſiæ univerſalis, ut patet in prœmio c. *Frequens*, Igitur papa circa primum, nedum potuit diſſolvere, ſed nec aliquid immutare. Item, ante concilium Conſtantienſe, ſi agebatur de hæreſi, papa non poterat diſſolvere, & erat ſubjectus concilio, ut in c. *Si papa* 40. d. Sacrum concilium Conſtantienſe præterea æquiparavit alios tres caſus. Igitur non poteſt in alii, ſicut nec in cauſa hæreſis, cum de ſimilibus idem debeat eſſe judicium. Item, per concilium Conſtantienſe fuit actu declaratum, quod papa non poſſet diſſolvere concilium, quando declaravit concilium, quod ſi quid fieret per Johannem poſt ejus diſceſſum, nihil valeret. Item, concilium Conſtantienſe declaravit diſceſſum Johannis ſcandaloſum & turbativum univerſalis ſtatus eccleſiæ, & tamen per talem fugam non diſſolvebatur concilium Conſtantienſe; multo magis iſta expreſſa diſſolutio turbativa eſt & ſcandaloſa. Item, concilium Conſtantienſe voluit concilia fieri ad reformationem eccleſiæ in capite & in membris. Si papa poteſt diſſolvere, quod veriſimile faceret, ſi ſentiret aliquid fieri contra eum, fruſtraretur omnis effectus illorum patrum & conciliorum. Item, ex mente arguentis prohibetur ibi prorogatio & loci mutatio; ergo multo magis diſſolutio, quia prorogatio non tollit, ſed diſfert, juxta illud: quod differtur non aufertur. Diſſolutio vero totum annihilat.

6. Item, ex alio articulo probatur, quia dicit decretum concilii Conſtantienſis, quod antequam diſſolvatur concilium, eligatur locus pro futuro concilio, conſentiente & approbante concilio. Ergo debebat concilium Baſileenſe conſentire & approbare loci electionem, Item, cum jam Bohemi fuiſſent vocati ad declarationem Catholicæ veritatis, ſi concilium ante adventum eorum receſſiſſet, ipſi dicerent & dixiſſent, ut populus etiam merito æſtimare potuiſſet, quod quia non credebant ſe reſiſtere poſſe ipſorum argumentis, ideo patres de concilio fugiebant. Et crederetur, quod illi veritatem tenerent, quod manifeſte fuiſſet in ſcandalum, damnum & oppreſſionem fidei, Item, cum hic eſſet congregatum, decebatne ſummum pontificem ſaltem ex honeſtate diſſolvere ſine conſenſu concilii, & ex falſis cauſis, ut conſtat omnibus evidentiſſime, præſertim ubi dicit regnum Bohemiæ finitimum huic civitati, quod nedum eſt finitimum, immo ad dietas ſaltem XV. remotiſſimum? Item, quod civitates finitimæ erunt infectæ hæreſi Bohemica, quod non eſt ita, immo * expertes ſunt, quia ſunt gentes earum magnæ devotionis. Item, dicit quod vocavimus Bohemos, & quod illud non erat faciendum * ullo modo. Sed ſi quis legat jus naturale, canonicum, & theologum; inveniet, concordantibus omnibus doctoribus, poſſe diſputari cum hæreticis ſaltim duplici reſpectu, 1. ad confundendum eos, 2. pro eorum reductione. Et ſi quis bene legerit geſta conciliorum, inveniet, quod hoc fuit practicatum in duodecim conciliis. Et quia dicitur per nonnullos, quod non eſt ſcandalum natum ex diſſolutione; certe magnum ſubortum eſt, & adhuc quotidie per eum turbamur; quotidie ſunt ſcandala, quotidie diſſenſiones. Nonne fuit ſcandalizata veſtra majeſtas, quæ ſtatim andita diſſolutione, ſcripſit concilio, quod mallet ſepeliri vivus, quam quod pateretur diſſolvi? Nonne ſcandalizati ſunt alii reges & principes, qui miſerunt ambaſſiatores ad papam, ut tolleret diſſolutionem, reputantes eam magnum in eccleſia Dei ſcandalum peperiſſe? Si non fuiſſet diſſolutio, jam facta eſſet reformatio. Sed reſpondeant mihi ad diſceſſum Johannis XXIII. quia ille non fuit expreſſa diſſolutio, & tamen fuit declaratus ſcandaloſus. Ergo iſta expreſſa diſſolutio multo magis, ut ſupra dixi, ſcandaloſa fuit. Multa alia poſſent adduci pro iſta parte, ſereniſſime princeps, quæ ideo præteribo, quia nollem majeſtatem veſtram tædio afficere. Et quia jam ſacri concilii juſtitiam videtis, modo reſtat ut veniam ad bullas nunc præſentatas, & eas non ſatisfacere votis noſtris oſtendam

ANNO CHRISTI 1433.

* al. Ego expertus ſum

* al. patiendum.

7. Prima bulla dat poteſtatem oratoribus papæ, quod ſi & in quantum ſacrum concilium revocet, quæ fecit contra papam, &c. illi e contra revocare poſſint quæ papa fecit contra concilium & præſupponit papa, quod ſit quæſtio de privatis commodis inter concilium & ipſum, quod non eſt verum; quia quæſtio eſt inter eccleſiam & ipſum. Voluit enim eccleſia ſua jura tueri, nam non poteſt fieri univerſalis reformatio, niſi in concilio: ſi quando congregatum diſſolvitur, quando fiet? certe numquam. Vult igitur procedere * ut fieri poſſit. Et dicite, precor, poſt concilium Conſtantienſe, quid fecit concilium Senenſe? quid iſtud? certe nihil adhuc propter diſſolutionem. Si in viridi & in decretis ita novis exiſtentibus, prout ſunt, papa hoc facit, quid faciet hinc ad centum annos, ſi concilium cederet & papa obtineret? nihil aliud dicere poſſemus, niſi quod actum eſſet de Chriſtiana religione, & principes qui nunc favent papæ, eſſent cauſa quod papæ eſſent in futuro peſſimi, & nullus eſſet qui auderet eis dicere quicquam.

* providere

8. Vult ergo concilium omnibus his malis occurrere, quantum poteſt. Præſupponit & dicit, nos attentaſſe multa contra ſedem apoſtolicam & ſeipſum. Abſit hoc a nobis, ut aliquid contra ſedem apoſtolicam attentemus, immo illius auctoritatem vellemus augere; & ſi bene videantur decreta noſtra, invenietur, quod omnia faciunt pro ſede apoſtolica, & etiam pro ipſo domino Eugenio, ſi bene vellet vivere, & ſalutem animæ ſuæ deſideraret. Citavimus eum bis, obaudivit? Serenitas veſtra

miſit

misit primo ad eum plures, postea personaliter instetit apud eum, ut dissolutionem revocaret; principes etiam alii miserunt omnes, obaudivit? Sed libenter audirem quæ sunt attentata contra sedem apostolicam vel libertatem ecclesiæ. Certe nihil factum est, quod fieri non potuerit & debuerit. Primo videamus; misimus a principio oratores nostros ad eum supplicandum, ut revocaret dissolutionem. Secundo, citavimus eum, sicut sancta concilia sæpe summos pontifices citaverunt, nedum propter hæresim, sed propter deformitatem vitæ, ut de Johanne XII. propter fornicationis crimen, & quia scandalizabat ecclesiam, etiam potuimus. Tertio, est factum decretum monitorium suspensivum, de quo audivi ab homine fide digno, quod papa illud nominat tonitruum, & bene potest sic nominari, quia tonitruum desoendit de cœlo, & sic hoc esset tonitruum quondam cœlitus & a Spiritu sancto indubie inspiratum. Ipse dicit quod ita facere, vel dicere, quod concilium possit suspendere papam, est hæreticum & prophanum. Et sic hæreticat nos. Si hoc verum est, ergo Concilium Constantiense, quod suspendit Johannem priusquam eum deponeret, est hæreticum. Ergo alia concilia quæ idem fecerunt, essent hæretica. Sed cum concilium Constantiense & bulla Martini dicat, quod si quis diceret concilium non posse facere omnia in his quæ pertinent ad reformationem in capite & in membris, & in aliis casibus expressis in decreto, esset hæreticus. Ergo de ipso quid dicendum sit, qui aliud affirmat, vos videtis. Inviti venimus ad hanc monitionem, sed necessitas ecclesiæ & istius pertinacia ita facere nos compulit. Patet igitur, quod in his nihil est injustum, aut contra sedem apostolicam, vel ipsum dominum Eugenium, si ipse debitum suum facere vult.

9. Et aliud decretum, quod electio papæ fieret in hoc loco, si contingeret, durante concilio, sedem apostolicam vacare. Hoc decretum justissimum est, & ex causa legitime factum. Hoc enim ideo fecit concilium, quia vellet ecclesia, si vacaret sedes, providere de bono pastore & bono modo eligendi. Istud autem in nullo alio loco melius fieri poterat quam in concilio.

10. Item, fuit alia ratio. Sacrum concilium vocaverat omnes cardinales, ex quibus jam plures venerunt, ut videtis, & alii venient Ad eos autem pertinet summi pontificis electio ex jure. Non ergo videbatur æquum, ut apud unum qui nollet venire, sed malignari, ceteris obedientibus, remaneret electio.

11. Est tertium decretum, quod papa non faceret cardinales. Dicunt aliqui, concilium non potuisse facere tale decretum; sed legant decreta concili Constantiensis, & videbunt illud idem statuisse, ne Johannes XXIII. post discessum faceret cardinales. Et si illud factum fuerit propter discessum, multo magis hoc fieri potuit hic propter dissolutionem.

12. Item, est magnum interesse ecclesiæ, quod sit bonum caput & boni consiliarii, qui sunt cardinales, qui regant ecclesiam. Conveniens igitur est, quod sint de omnibus mundi partibus & viri electissimi, & cum sacrum concilium vellet circa assumtionem & numerum cardinalium modum apponere, fuit hujusmodi decretum convenientissimum.

13. Item, ex fide dignis personis habebatur, quod multa promittebantur aliquibus, si operam darent, quod eorum principes non adhærerent, & sunt hic præsentes aliqui ex illis, quibus hujusmodi promissiones factæ fuerunt. Ergo ita facere injustum non fuit, ut ecclesiæ utilitati provideretur.

14. Item, hæc prohibitio temporalis est, & si debitum suum feciset, omnimodam habuisset potestatem.

15. Item, conqueruntur consequenter de commissione regiminis civitatis Avenionensis, facta reverendissimo domino meo S. Eustachii. Sed in hoc nullam habent justam causam querelæ. Nam cum ille, qui civitatem illam regebat, esset inimicus concilii, & impediret volentes venire ad concilium, necesse fuit, ut opportune provideretur. Item, concilium non commisit uni extraneo, sed uni ex nobilissimis membris ecclesiæ, & non sine causa, sed instantibus oratoribus civitatis Avenionensis, qui de ipso provideri rogabant. Item, non fuit hujusmodi commissio perpetua, sed temporalis, donec providisset aliter concilium cum papa. Item, conquerebantur cives quod non servabantur eorum consuetudines & privilegia, quia tria officia, quæ solebant dari tribus præstantissimis viris, & ex necessitate dari debebant, quia ab uno appellatur ad alium, videlicet episcopatus, vicariatus civitatis, & rectoratus comitatus * Venesini, erant data uni soli, & sic unus & idem erat episcopus, gubernator, sive legatus civitatis & rector comitatus. Et sic ipse idem erat judex a quo, & judex ad quem; & ex his afferebant se plurimum de scandalis & guerris in patria dubitare, ultra eas turbationes, quæ prius fuerant, & adhuc durabant, quibus legatus papæ non erat satis aptus obviare. Et quamquam super his apud summum pontificem querelam fecissent cives, non erat tamen usque ad hoc provisum, immo de provisione desperabant. Fuit ergo necesse ut concilium provideret. Et quia nonnulli asserunt concilium hoc facere non potuisse; respondeant mihi, si papa, qui tamquam caput ministeriale habet ab ecclesia administrationem, hoc facere potest, cur non & ecclesia ipsa? Nam & doctores nostri tradentes exemplum de rege, qui de regno suo discedens, dimisit sponsam in regno, & administratorem unum, cui omnem potestatem gubernandi & administrandi tradidit; dicunt quod si ille voluerit quicquam facere in dedecus & verecundiam sponsæ, quod potest sponsa sibi resistere. Sic & in casu nostro dicendum est, universali ecclesiæ congregatæ licuisse committere talem administrationem, cum videret administratorem per papam deputatum, in dedecus & detrimentum ecclesiæ laborare, & totis viribus inniti, quomodo ipsam ecclesiam, per hoc sacrum concilium repræsentatam, destrueret & annihilaret. Ex quo etiam aliud infertur, videlicet quod decretum hujusmodi sacri concilii, per quod declaratum fuit, papam non potuisse dissolvere, valuit & licite fieri potuit. Et si hæc & similia diceremus ecclesiam facere non posse, certe sequeretur Christum minus sufficienter providisse ecclesiæ suæ sanctæ, quod nullatenus est dicendum.

16. Conqueruntur de causis consequenter, sed nonne in concilio Constantiensi fuerunt dati quatuor judices, qui de causis cognoscerent?

Nonne

* al Vice comitatus

☞ Nonne concilia provincialia & generalia de cauſis cognoſcunt? Certe ſic. Et ſi quis legerit Iſidorum & alios libros conciliorum, inveniet concilia de cauſis cognoviſſe. Item, hoc factum eſt ex neceſſitate, quia papa omnes, qui erant in concilio, perſequebatur, neque quiſquam erat, qui ſperaret juſtitiam poſſe conſequi in curia Romana, etiamſi jus optimum haberet; * videmuſque experientiam in magiſtro Johanne de Ilemar ſacri palatii apoſtolici cauſarum auditoris, qui modo eſt in Bohemia pro concilio. Nam cum propoſita eſſet cauſa contra eum in Romana curia in conſiſtorio, papa dixit expreſſe contra eum, dicens quod dictus magiſter Johannes erat contra eum cum aliis de concilio Item, hoc pertinet ad unum de articulis, propter quod congregatum eſt concilium, ſcilicet pacificationem, cum per diffinitionem cauſarum habeatur pax, litibus peremtis.

ANNO CHRISTI 1433.

* al. vidimus.

17. Conqueruntur de adminiſtratione generalatus Humiliatorum, pro qua ſatis eſt allegare, quod fecimus id, quod etiam ſimiliter fecit concilium Conſtantienſe, quod ſuo tempore commiſit cuidam adminiſtrationem eccleſiæ Olomucenſis, & adminiſtrationem eccleſiæ Ariminenſis ipſi domino Eugenio tunc cardinali & * domino Bononienſi. Sed & hoc ratio nobis ſuaſit: nam videbamus imminere periculum, ne forte alius ſuſpectus illuſtri principi domino duci Mediolanenſi poneretur ad illud officium: quia non ignorabamus papam inimicari ipſi domino duci, ex quo cum generalis ille ſemper ſolitus ſit ſtare Mediolani, quia major pars conventuum illius ordinis eſt in dominio dicti domini Mediolanenſis, veriſimiliter dubitabamus, ne quid deterius ordini deveniſſet. Item, licet eccleſia non ſoleat ſe de rebus minimis intromittere, ſicut iſta eſt: poteſt tamen, ſi vult, & hoc ita facere hic perſuaſit hujus ordinis utilitas, ne forte, ſi domino duci ſuſpectus datus fuiſſet, reclamaſſet ipſe, ſicut poteſt ſecundum traditionem doctorum, maxime Innocentii in c. *Super bis*, de accuſa. Et bene ſcit majeſtas veſtra quod quando erat in Conſtantia, ſi qui voluiſſent poni in regno veſtro, qui erant vobis ſuſpecti, reclamabatis. Sicut ergo majeſtas veſtra, licet rebus maximis præpedita, non ſolet ſe de minimis intromittere, poteſt tamen ſi vult; ita & in eccleſia dicendum eſt. Item, ſi eccleſia poteſt ſtatuere leges ſuper omnibus beneficiis conferendis, multo magis poteſt de una eccleſia providere. Item, providit non perpetuo, ſed uſque ad beneplacitum concilii, & ſine præjudicio alicujus Item, providit archiepiſcopo probiſſimo viro, nullas alias obventiones eccleſiaſticas habenti; neque providit homini ingrato ipſi ordini, ſed poſtulato a majori parte ordinis, videlicet a præpoſitis quinquaginta conventuum. Non ergo temere hujus adminiſtratio illi commiſſa eſt, ſed juſtis & rationabilibus cauſis ſubſiſtentibus. De alia collatione beneficiorum per concilium facta, neſcio, niſi de certo beneficio pro quodam doctore in theologia magnæ commendationis, qui jam bis iverat in Bohemiam in ambaxiata pro concilio, & nunc ibi eſt, & adhuc illud beneficium erat litigioſum, ut ſic lis terminaretur, nec daretur eis novus adverſarius.

* al. & Reverendiſſimo domino meo.

18. Conqueritur poſtremo de officio vice cancellariatus. Nos non dedimus alicui illud officium, ſed executionem bullarum ipſius papæ fecimus & commiſimus. Concedit enim papa per bullas ſuas reverendiſſimo domino meo Rothomagenſi, ut officium vice-cancellariatus ta curia Romana & extra exercere poſſit: nos ud illud huc exerceat, ſecundum bullas ſuas patimur, & ſic papæ & ejus bullis deferimus. Non deberet ergo nos de bono opere lapidare, & quia ſuis litteris paruimus increpare. Si fuiſſet competitor, utique egregie auditus fuiſſet, ſed nemo fuit neque eſt, ex quo ſumus magis laudandi, quam reprehendendi; & conſtat ſatis ex præmiſſis nihil factum eſſe per nos, quod ſit reprehenſibile, aut revocatione dignum, vel quod per nos fieri non potuerit.

ANNO CHRIST 1433.

19. Nunc venio ad ſecundam bullam, & conſidero circa eam, quod per decretum noſtrum monitorium, quatuor fiunt domino noſtro papæ mandata. Primo, ut prætenſam diſſolutionem revocaret; ſecundo, ut declararet hoc ſacrum concilium a ſui principio fuiſſe & eſſe legitime continuatum. Tertio, ut pure & ſimpliciter cum effectu eidem adhæreret; quarto, ut infra LX. dies prædicta omnia per ſuas bullas more curiæ Romanæ bullatas, huic ſacro concilio intimaret. Pro examinatione hujus bullæ dati ſunt deputati per ſacras deputationes, & hi omnes ſimul convenientes, propter multas rationes concluſerunt, quod non ſatisfaciat. Inter ceteras vero rationes illa evidentiſſima eſt, quia non penitus revocat, ut decretum vult, quia apponit infra conditionem, quam oportet prius imperi, & ſi illa eſſet juſti, ſatisfaceret, ſed prorſus impoſſibilis & turpis, quia præſupponit, quod concilium fecit contra ſe * aliqua quæ non potuit facere, quorum primum ſupra deductum eſt non eſſe bene dictum. Alterum quam ſit contra auctoritatem ſacrorum * conciliorum unuſquiſque videt. Non ſatisfacit ſecundo, quia non declarat, ut petitur, ſed novum inducit ex ſua poteſtate. Aliud tem eſt declarare aliquid fuiſſe, aliud velle. Ipſe autem vult, ut ſit ad ſui libitum, & loquitur per verba mere diſpoſitiva, non declarativa. Item, loquitur per verba fictionis, ſicut eſt in lege Cornelia, quæ fingit captum & reverſum, numquam fuiſſe captum. Eſt autem magna differentia inter iſta. Majeſtas veſtra poteſt illegitimum facere legitimum. Papa vero poteſt matrimonium nullum fuiſſe & eſſe aliquod facere, ſicut poteſt inſtantiam nullam, propter defectum litis conteſtatæ, vel alias facere, ſupplendo defectum ſcilicet aliquando. Item, qui declarat nihil inducit de novo l. *hæredes palam*, § *ſed ſi notum*, ff. de teſta. Qui autem vult, diſponit ex ſua voluntate, & ſi quis diceret illa verba *Volumus & contentamur*, intelligi poſſe, ut declararent; quia tamen verba ſunt valde perplexa, multa mala exinde ſequi poſſent. Item, ſi admitteremus hujuſmodi ſuam bullam diſpoſitionem ejus continentem, poſſet ſtatim diſſolvere: quia ſicut voluit, ita poteſt nolle. Item, quia aliqui dicunt, quod debent capi verba in bonam partem, & non tantum verba quantum ſinceram illius mentem attendere, ſubjicientes quod mens ſua pura eſt, & ſi quid deficit, itetum faciet. Poſſemus hoc amplecti ex benignitate, niſi de illius mente contraria evidenter appareret. Nonne dicit in bulla quam dirigit univerſis Chriſti fidelibus, & quæ certis principibus delata eſt: *Abſit igitur a nobis, ut*

talem

☞ *talem declarationem faciamus, & quod talia gesta comprobemus. Prius est enim, ut non solum pontificatum vel partem ejus, vel animam ipsam a nobis tollant, quam fidem catholicam a nobis auferant.* Creditis ergo vos reverendi & spectabiles principum oratores, quod ipse adhærebit, & revocabit dissolutionem? Certe non faciet in æternum, ut plurimum dubito. Facile erat dicere, *declaramus*, sicut dixit *Volumus*, & *contenti sumus*. Sed certe id non gerebat in animo; nec in hoc potest prætendi, si per inadvertentiam factum sit, ponendo unum verbum pro alio, quia in decreto ipso suspensionis continebantur verba per quæ debebat fieri. Item, ego miseram unam minutam de forma adhæsionis domino imperatori, quatenus papa juxta illam faceret; & ipse imperator ibi statim respondit, quod fuerat data papæ in manu sua, & tamen facere noluit.

20. Dicit post hoc quod sumus acephali & hæretici, & ceteri nobis adhærentes omnes. Ergo vestra serenitas, quæ semper adhæsit & adhæret, & quæ post prætensam dissolutionem scripsit nobis, ut nullo modo dissolveremur, fuit principalis; & omnes alii reges & principes Christiani, quorum nullus est qui ad hoc sacrum concilium non scripserit, aut miserit post dissolutionem, velut ad synodum legitime congregatam.

21. Ad tertium non satisfacit, quia nec pure nec simpliciter adhæret, neque etiam cum effectu. Pure quidem intelligitur, quod non habet admixtam conditionem, neque modum. Non facit ergo pure, quia apponit conditionem: non cum effectu, quia effectus non concordat verbis. Putatisne dici posse eum adhærere in effectu, cum privaverit dominum S. Sixti omnibus beneficiis, & dominum de Cypro una abbatia, propterea quia adhærent concilio? Nullus diceret talem adhæsionem, etiamsi ad plenum satisfaceret, nisi verbalem potissime si attenditur bullam illam plenam nærelibus & erroribus per eum ad universos Christi fideles missam, quæ nullo pacto potest tolerari.

22. Ultra hæc præsupponit in bulla prædicta, nos non potuisse facere multa, quæ fecimus: quod si toleraretur, nimis esset grave pro ecclesia Dei. Nam faceret dubitari de conciliis præteritis & futuris: quia sicut unum ruit aut aliqua ejus pars, ita & aliud. Item, non vult aliquo modo includi in reformatione; & tamen prius dederat potestatem suis præsidentibus cum illis tribus, propter quæ concilium est congregatum, in quibus eum contineri nemo dubitat. Expresse enim in ista bulla dicit, quod procedatur ad reformationem morum, de capite nullam faciens mentionem; immo plus quod si ipse vel legatus suus habent unam opinionem, & concilium haberet aliam, quod standum sit suæ opinioni, non concilii. Quid ergo servit nobis Constantiense concilium, cum providet concilium esse supra papam in certis casibus.

23. Item, si ista bulla prælensæ dissolutionis * esset plena, intelligitus revocata per aliam bullam postea factam, posteriorem in data, in qua multa dicit hæretica, injuriosa & piarum aurium offensiva. Et primo dicit quod volumus scindere ecclesiam. Ecce reverentiam quam habet ad sacrum concilium. Item, dicit quod conatus est nos reducere & a nostris erroribus revocare, & quod facta hic sapiunt hæreses & schisma. Ecce quid sentit de nobis & gestis nostris. Item, quod concilium est inferius papa, & tamen concilium Constantiense dicit contrarium; ex quo inquit, quod illud concilium falsæ & male fecit deponendo Johannem, cum ipse esset superior concilio. Deinde dicit, quod legitima fuit sua dissolutio, & quod dicentes contra sunt ab omni veritate & fide catholica alieni. Ergo sentit reges & principes omnes, qui ad hoc sacrum concilium scripserunt post dissolutionem appellando hunc sacrum cœtum, sacrosanctam generalem synodum Basileensem in Spiritu sancto legitime congregatam, & mittentes oratores ad papam, ut hujusmodi dissolutionem revocaret, inter quos majestas vestra prima fuit, quæ litteris & nunciis & præsentia accuratam operam dedit cum eo, fuisse hæreticos, quod tamen minime verum est. Item, dicit quod monuisse & citasse papam sub pœna suspensionis, sicut hoc sacrum concilium fecit, est contra jura divina pariter & humana, & sapit hæresim. Ergo concilium Constantiense quod suspendit Johannem, hæretice fecit. Item, quod non est hic caput Spiritus sanctus, nec esse potest piissimus Jesus Christus, & quod petitio nostra quam facimus, ut declaret hic fuisse ab initio concilium continuatum, est sacrilega & hæretica. Item, quod omnia quæ fecimus sunt contra jura divina & humana, & quod etiamsi habuissemus potestatem faciendi, omnia essent irritatione, annullatione & cassatione dignissima, & sic præsupponit quod concilium in nullo potestatem habet supra papam; sed vult quod præsidentes sui omnimodam habeant potestatem & concilium nihil sit. Quæ quam fidei, æquitati, & honestati conveniant, & quam sint contraria decretis sacri concilii Constantiensis & hujus concilii, quisquis mediocriter peritus facile prospicit.

24. Videtis igitur vos, reverendi, spectabiles & venerabiles dominorum principum oratores, sacratissimi concilii justitiam & humanitatem, & qualis mens, & qualis animus, qualisve intentio sit summi pontificis, & quod jam frustra esset apud eum amplius instare vel laborare pro adhæsione; præsertim cum serenissimus dominus noster imperator, cum Romæ esset, omnimodam instantiam fecerit, super adhæsione & revocatione dissolutionis, super quibus honestam minutam ostendit & tradidit summo pontifici, ut secundum illam bullam faceret, & tamen eam facere recusavit, sicque non est verisimile quod ad instantiam alterius regis vel principis de mundo talem bullam, ut petimus, quæ tamen honestissima est, facere velit. Si itaque serenitas vestra & alii reges & principes debitum sum facere velint, ut speramus, omnia bene sient, neque dubium erit de schismate. Amplectimini ergo sacrum concilium, & illi totis viribus adhærete, conservate ecclesiam & fidem catholicam, quam certe in magno fluctu videtis. Et licet ipse dominus Eugenius papa ab ecclesia se separet, vos tamen cum ecclesia perseverate, neque credat quisquam, quod aliquid fiat, aut velit fieri per nos ad vindictam, sed solum omnia fecimus ut respiscat, & ecclesiam matrem omnium recognoscat, atque ecclesiæ monitiones & mandata suscipiat. Si viderit se non habere obedientiam, fortasse mutabit animum,

ANNO CHRISTI 1433.

mum, tollet ſcandala, & honorabit eccleſiam matrem ſuam. Si viderit per vos nimis ſibi ANNO CHRISTI 1433. faveri, creſcet pertinacia ſua, & vos eccleſiam offendetis, & eritis cauſa multorum malorum in eccleſia Dei in futurum, nutrietiſque ſuam ſcandaloſam diſſolutionem. Ego, ut multi ſciunt ſatis laboravi pro ipſo, adhuc laborare vellem, & ponere me in perpetuis carceribus Venetiis aut alibi, ubi ipſe vellet, quod fortaſſe pauci facerent. Quod ſi adhuc vellet adhærere, & ſcandaloſam illam diſſolutionem & bullam per eum factam revocaret, quod omnia fient in hoc ſacro concilio cum honore ſuo. Et quia ſunt qui dicunt quod in ipſorum incorporatione jurarunt ſolum pro illis tribus, & quod nolunt adhærere concilio, in eo quod fieret contra papam, pro Deo tales bene advertant dicentes talia, quod ſi bene conſideraverint, in iſtis tribus comprehenduntur omnia. Cum enim quicquid ſit eccleſiam aut fidem aut mores concernant, ſi adhærent in tribus, adhærent in omnibus, quia hic nihil fit quod non pertineat ad fidem vel ad mores. Nonne reformare eſt tollere deformitates? ſed quæ major deformitas, quam quæ impedit ne reformatio in eccleſia fiat. Ita eſt de diſſolutione quæ impediebat deſtruendo concilium ne procederet ad reformationem in capite & in membris. Non dubium autem pertinere ad reformationem quod papa non alienet ſe ab eccleſia, ſed illi adhæreat ſuper quo ipſe proceſſus eſt. Item, quæ major deformitas in eccleſia, quam illa quæ eſt in capite, cum ſicut communiter dici ſolet, quando caput dolet, cetera membra dolent? & in capite quæ major deformitas, quam nolle adhærere ſacro concilio, ut tenetur, ac monita ſanctæ matris eccleſiæ ſuſcipere? Item cauſa pro qua laborant concernit fidem: nam, articulus fidei eſt credere unam ſanctam eccleſiam. An ergo ipſa ſit ſupra papam qui eſt miniſter ejus, an non, hoc ad fidem pertinet. Nam claves eccleſiæ datæ ſunt in perſona Petri, & eccleſia non eſt propter papam, ſed papa eſt propter eccleſiam, & non dicitur credo in papam, ſed in ſanctam eccleſiam catholicam. Item, concernunt fidem quæ hic facimus, quia nos dicimus, quia non potuit diſſolvere, ipſe vero dicit contrarium, videlicet quod hoc aſſerere hæreticum eſt, ut dixit in bulla quam vidiſtis, in qua multa hæretica dicit, jamque non oportet eum citare ſuper adheſione ſua, ſed ſuper fide. Si ergo reputet concilium non habere poteſtatem, iſta eſt materia fidei, in qua adhæſerunt, & ſi volunt ſervare eorum juramenta, debent adhærere, tueri, ac conſervare decreta concilii: nec quiſquam ex eis eſt, cui aliter facere aut aſſerere liceat. Quod vero a quibusdam objicitur contra hoc concilium, quod ſcilicet tendat ad ſchiſma, non ſic eſt, quia concilium eſt ubi eccleſia, & eccleſia ubi concilium, quod eam repræſentat. Sed papa eſt, qui vult ſe a concilio & ab eccleſia alienare, & nulla actio concilii tendit ad hoc, ut ſchiſma fiat, nec eſt de intentione patrum, qui in concilio ſunt & hoc non debet timeri per principes, quamdiu ipſi velint debitum ſuum facere huic ſacro concilio, ſcilicet, prout tenentur, adhærere. Cum jam clareat manifeſta de juſtitia & veritate ſacri concilii, plurima alia dici poſſent, quæ ideo in præſens obmittenda cenſui, quia nollem tædio afficere veſtram majeſtatem. Supplico tamen ut quicquid per me dictum eſt omnes deputati & alii quicumque corrigant, & emendent. Ego equidem novi imperfectum meum. Unum proteſtor, quod nihil cauſa injuriæ alicujus vel affectionis dixi, ſed puram & meram credens dicere veritatem, ac loquens pro eccleſia ſancta Dei & fide catholica. ANNO CHRIS 1433

RESPONSIO DOMINI ARCHIEPISCOPI

Spalatenſis oratoris domini Eugenii papæ IV. ad præmiſſa.

1. SEreniſſime imperator, audivit majeſtas veſtra propoſitionem reverendiſſimi in Chriſto patris domini mei legati, in qua ſua dominatio reverendiſſima juſtificat congregationem & cauſam concilii. 2. Exhortatus eſt patres, ut non patiantur leges paternas infringi. 3. impugnavit diſſolutionem, & quædam dicta ſanctitati domini noſtri, in quadam cedula contenta, nominans decretum concilii tonitruum. Poſt hæc dixit de duabus bullis domini noſtri, quarum prima habet conceſſionem reverendo domino Cervienſi conſocio meo & mihi factam, ſuper revocatione factorum contra concilium per dominum noſtrum: ita tamen quod & hic revocentur facta per concilium contra ſanctitatem ſuam & ſedem apoſtolicam; & multa alia produxit, quæ dicit eſſe facta contra concilium. Poſtea ad effectum alterius bullæ devenit, quæ de deputatorum conſenſu, ut aſſerit, impugnata & non ſatisfacere judicata eſt. Ultimo deduxit effectum bullæ, quam dixit emanaſſe ad principes Chriſtianos pro parte ſanctiſſimi domini noſtri, in qua multa contineri dicit contra concilium ſacrum. Facta hæc ſunt quæ effectualiter produxit in medium. Sacratiſſime Cæſar, reverendus in Chriſto pater dominus epiſcopus Cervienſis collega meus & ego, viri certe non multæ litteraturæ, ſumus hic improviſi & ſine adviſamento; tamen quia debemus & volumus inniti veritati, illam in medium perducere curabimus. Ibid.

Sereniſſime imperator, voſque reverendi & ſpectabiles oratores, juſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum malitiæ: juſtitia SS. domini noſtri Eugenii papæ IV. in manu Dei eſt, & numquam ſupprimetur, quia in manu univerſalis eccleſiæ eſt, id eſt majeſtatis veſtræ & aliorum regum & principum, qui ſunt eccleſia Dei & univerſus cœtus fidelium, ſecundum quod exhortatus eſt reverendiſſimus dominus legatus, ut videlicet veſtra ſerenitas & alii domini non patiantur leges antiquas & modernas infringi. Nos etiam exhortamur pro parte ſanctitatis domini noſtri. Sumus ergo concordes. De 2. & 3. quibus niſus eſt impugnare diſſolutionem, quæ tamen verius dicenda eſt commutatio. Nobis tamen datum eſt in mandatis, ut ſuper hujuſmodi poteſtate non diſputemus; ideo an legitima & juſta fuerit non eſt noſtrum decidere. Vos moveamini ex juribus ſcriptis & conſcientiis veſtris. 4. Dicit illam ſcandaloſam extitiſſe, ex quo procedendum fuiſſe innuebat, foreque ac procedi poſſe contra SS. dominum noſtrum inducit. Ad hoc quod fuga Johannis de Conſtantia fuit declarata ſcandaloſa per concilium Conſtantienſe; & tamen illa fuga non fuit concilii diſſolutio. Ergo

multo

multo magis hæc dissolutio. Certe si concilium Constantiense ita declaravit determinavitque; non immerito, quia ibi agebatur de fuga ejus qui de papatu disceptabat cum duobus, & sic, si remansisset, poterat tolli schisma & divisio, quæ erat in ecclesia Dei, sed hic sumus in alio casu, quia habemus papam unicum. Item, dominus noster papa non ut concilium dissolveret, sed ut melius & commodius interesset reformationi, quam summe desiderabat & desiderat; quia tam longe propter notissimam ejus infirmitatem venire non poterat, hujusmodi non dissolutionem, sed commutationem fecit, & magna est in facto differentia. Post hæc præfatus dominus meus legatus hoc decretum appellat suspensionis tonitruum quoddam: subjungens quod ideo hoc tonitruum appellandum est, quia descendit Spiritus sanctus de cœlo tempore quo fuit factum. Apud naturales audivi non descendere de cœlo tonitrua, sed potius generari ex putrefactionibus quibusdam. Ulterius dicit, quod dominus noster papa contrarius est concilio Constantiensi, dum determinat, & dicit hoc decretum suspensionis nihil esse, & fieri non potuisse. Et tamen concilium Constantiense, sicut & alia concilia sancta, venerandum est sicut evangelium, nisi aliquid a fide alienum contineret.

ANNO CHRISTI 1433.

2. Quæ verba cum audisset præfatus dominus legatus, illico interrogavit memoratum dominum Spalatensem an de hoc dubitaret. Ipse vero per verba ista respondit, Credo secundum quod credit & tenet ecclesia, & scio pontifices non jurare nisi de octo conciliis tenendis.

3. Consequenter instat ad effectum bullarum, quod datur nobis potestas revocandi facta contra concilium per sanctitatem domini nostri: si tamen e contra per hoc sacrum concilium contra suam sanctitatem & sedis apostolicæ auctoritatem facta revocentur, adjiciens quod videretur sanctum hoc concilium causas agere particulares. Certe credo quod procedit pro causa fidei & ecclesiæ, sed forte aliqua facta sunt, quæ nullo jure fieri debuerunt, sicuti quod illi qui sunt pars formata contra sanctitatem suam, sedent tamquam judices ad eam judicandam, pro qua re adduco illud in testimonium, quod paternitas sua dicit, videlicet quod dux Mediolani est inimicus papæ, & tamen prælati sui sunt conjudices.

4. *Et cum hoc dixisset, statim respondit dominus legatus & alii ipsum male intellexisse, quia non ita ipse dixerat, sed potius contra, quod papa erat inimicus ducis Mediolani. Quibus dictis, statim præfatus Spalatensis continuavit verba sua dicens:* Si ipse non est, multi alii sunt hic sui inimici, omnibus, immo toti orbi notissimi; & certum est, quod in antiquis conciliis, quando causæ agitabantur & debebant diffiniri, personæ, quæ erant partes formatæ, non admittebantur, sed expellebantur. Item, Petrus cum ordinaret Clementem, quem propter ejus virtutes & merita sibi successorem elegerat in vita, dixit ad populum: Si quis sit, cujus iste Clemens fuerit inimicus, nemo cum illo amicitiam contrahat; qui enim contraxerit, iste exterminare ecclesiam Dei volet. Sed si ille ita locutus est, nescio quomodo inimicos tales vobiscum admittatis, cum omnia jura tales ut suspectos evitent. Nemo igitur mirari debet, si aliquando papa se in manibus istorum non ponere velit. Item, quoad collationem beneficiorum etiam certum est, quod quædam sunt reservata summo pontifici, quæ alteri non licet conferre. Impugnatis aliam bullam, quia dicitis quod penitus eam non revocat. Certe qui omnino revocat, penitus revocat, etiamsi verbum non ponatur; sed ita est in bulla nostra, si tenor & effectus ejus bene consideretur. Displicent vobis illa duo verba: *Volumus & contentamur*, quasi sint novi juris inductiva; sicque videtur, ut dicitis, papa de novo indicere, licet prius fuerit. Reverendissime pater, ipse intelligitur declarare, non de novo inducere, si omnia bene ponderata fuerint. Nam quando verba non possunt intelligi in propria significatione, juxta dispositionem materiæ in qua ponuntur, trahuntur ad consequens significatum. Cum ergo id quod non fuit non possit fuisse, nec e contra, oportuit ut ea trahamus ad consequens * significatum. Audivi equidem a theologis sæpenumero, etiam ipsum Deum rerum omnium factorem non posse efficere, quominus ea quæ fuerint facta, non fuerint facta, licet hominum mentes possit cœcare, ut factum id fuisse non intelligant. Unde si Deus etiam diceret, nolo quod tale quid fuerit, hoc facere non potest, si id prius factum fuit. Ita in proposito SS. dominus noster dicit, quod vult concilium istud intelligatur vere fuisse continuatum, &c. Et hoc non potest intelligi, quod si non fuit, ipse velit illud fuisse; itaque voluntas sua efficeret illud fuisse quod non fuit. Ergo verbum *volumus* trahitur ad significatum sibi in hoc possibilem sive consequentem, * ut idem sit *volumus* quod *declaramus*, maxime quia ista voluntas respicit præteritum, & sic nihil potest de novo dare; & pro hoc habeo auctoritatem & decretum Anacleti papæ, scilicet in c. *In novo* 21. d. quia dum dubitaretur an potestas Petri esset concessa a Christo vel apostolis, ubi dicitur, quod a Christo tamquam a concedente, & ab apostolis volentibus sive consentientibus in eum, ut principalem & caput episcoporum. * Hæc autem voluntas se habet ibi per modum declarationis, scilicet notificando sic a Christo fuisse concessum, & pro hoc facit verbum *Contentamur*, quod videtur insecutivum. Ad id facit illud apostoli Pauli: *Habentes victum & vestitum his contenti sumus*, sive est dicere, quasi declararet sic esse secundum legem Dei, & sic est voluntatis divinæ non ipsius dicentis. Sic dicendo est in casu nostro. Deinde dicitis, quod non adhæsit pure, simpliciter, & cum effectu, quia apponitur conditio, quæ turpis & inhonesta est. Reverendissime pater, memini me legisse apud legistas, quod conditio, quæ tacite inest, si exprimatur, non dicitur actum facere conditionalem. Ita hic ista conditio inest tacite & necessario, & non facit conditionem. Hoc probatur evidentissime, quia si quis legerit XVII. q. c. *totam*, inveniet in plerisque capitulis dici concilia celebrari debere, præsente papa vel ejus legatis. Sed concilium Constantiense noluit ritum tollere & ordinem juris & canonum. Ergo si in hoc * cautum est, & hoc concilium sit celebratum sine eis, clausula ista necessario intelligitur. Item, quod revocentur facta contra papam & sedem apostolicam. Ista videtur conditio necessaria. Nam non petit quod revocentur quæ concilium

ANNO CHRISTI 1433.

* al. conveniens.

* al. convenientem.

* al. ipsorum.

* al. tantum.

☞ facere potuit. Sed si quid est factum ultra po- A
testatem, illud vult tolli & revocari debere.
ANNO CHRISTI 1433. Et sic ista est potius censenda revocatio tam facti quam juris. In his ergo, quæ concilium facere non potuit, fiat revocatio: in aliis approbat & confirmat. Et pro hoc credo bullas illas satisfacere omnibus, & mihi ita videtur, & ita credo potissime, si mens magis quam verba attendantur. Demum producitis quoddam scriptum, per quod dicitis papam has bullas revocare debere, & multa hæretica in illis contineri. De illo nihil scimus, socius meus & ego, & an a domino nostro emanaverit ignoramus. Credimus tamen quod non. Quare, princeps sereniſſime, supplicamus ut causam ecclesiæ & domini nostri papæ serenitas vestra B
pie, juste, & misericorditer determinet.

Dominus Legatus replicavit prout sequitur.

Mallem, pater reverendissime, quod intenderemus reformationi ecclesiæ Dei, & super hoc mandatum haberetis, quam veniretis ad luctam disputationis in præsenti materia: certe tempora disputationem non indigent. Nam satis laboratum est, ut papa revocaret dissentionem, & adhæreret, ac faceret debitum suum, & tamen usque adhuc numquam voluit. Et quia dixistis justorum animas in manu Dei esse, & quod non tanget eas tormentum malitiæ, ex quo subiungitis quod anima & persona domini nostri papæ in manu Dei est, & C
in manu eorum qui repræsentant universalem ecclesiam, videlicet imperatoris & aliorum principum, & plura alia, quæ postmodum replicabo. Primum ad istud ne bis idem repetere habeam necessario, reverendissime pater, non nego omnem hominem, qui Christiano nomine censetur, cujuscumque status sit, esse de corpore ecclesiæ, & omnes catholicos esse ecclesiam Dei, & principes mundi Christianos esse magnam partem ecclesiæ, quia, ut inquit Apostolus, *datus est eis gladius ad laudem bonorum, vindictam vero malorum;* sed dicere quod soli principes repræsentent ecclesiam Dei: cum supportatione non est bene dictum: quia non soli principes repræsentant ecclesiam, sed D
omnes catholici & fideles; & si concilium est actu congregatum, ipsum repræsentat ecclesiam, & precor legatis textum *96.* d. c. *Nos*. Videbitis enim ibidem quantam reverentiam faciebat Constantinus ecclesiæ.

Secundo, dixistis quod exhortabimini omnes, ut sequerentur omnes & defenderent leges paternas, neque paterentur illas infringi, dicendo quod illud prius idem feceram, & quod in hoc secundo eramus concordes; sumus concordes in verbis, non in re. Nam vos nullas leges expressistis, quas defendere aut sequi deceat. Ego de legibus conciliorum, & potissime Constantiensis feci mentionem, & illas adduxi evidentissime, probando quod concilium E
est supra papam, & quod papa decretis concilii obedire tenetur, & si non paruerit, pœnitentiæ & pœnæ condignæ subjici potest; vos nullas adducitis, quod papa sit supra concilium & ecclesiam congregatam.

Tertio dicitis, quod non estis missus ad disputandum an dissolutio valuerit vel non, sed solum ut exhiberetis litteras adhæsionis, dicendo quod hujus sacri concilii dissolutio potius dicenda sit commutatio. Nescio, pater reverendissime, si vidistis bullas, quas ad me misit, ut concilium dissolverem. Nescio si videritis bullas suæ prætensæ dissolutionis, certe in eis expresse dicit concilium, si quod fuit Basileæ congregatum, dissolvimus; nunc immutat verba, & dicit commutavimus, ut aliqualiter se honestet in præsens, quod minime, ut dixi, fecit in aliis bullis. Sed quis est qui ignoret, quæ differentia sit inter commutationem & dissolutionem, cum commutatio sit incontinenti de loco ad locum mutatio sine intervallo, sicut factum de concilio quod inchoatum erat Papiæ ad Senas, sed dissolutio totum perimit, sicut in casu nostro? Item, potestne dici commutatio, cum ipse terminum prorogaverit per B
annum cum dimidio?

Quarto, respondetis ad illud quod dixi, dissolutionem magnum scandalum generasse & tonamini confutare quæ dixi de fuga Johannis, quæ fuit pronuntiata scandalosa, tamen non sit dicendum est in casu nostro. Rationem assignatis, quia recessus ille poterat impedire unionem quæ tractabatur, quia tres erant contendentes de papatu. Hic non est necessaria fienda unio, cum non sit divisio. Reverendissime pater, si videritis acta concilii Constantiensis, videritis quod totum concilium reputabat illum Johannem pro papa, & ita reputabat eum sereniſſimus dominus noster imperator, & sic reputabat eum bonæ memoriæ cardinalis Florentinus parruus * vester. Item, si ille impedie- * al.
bat ne fieret unio, iste ex dissolutione quam nus.
fecit, impedit ne unio quam fecit remaneat, impedit reductionem Böhemorum & reformationem ecclesiæ quæ fieri debebat: immo jam facta esset, nisi ipse impedivisset, & adhuc fiet, ut speratur, per hoc sacrum concilium. Si nos paruissemus dissolutioni, majus scandalum secutum esset, quam ex illa fuga.

Postea dicitis, quod ideo commutavit, ut posset, ipso præsente, concilium fieri. Numquam utimini verbo *dissolvit*, & tamen ipse Eugenius ipso uti non est veritus. Reverendissime pater, quatuor illa concilia sanctissima & alia plurima fuerunt celebrata sine præsentia D
papæ, & tamen in illis facta sunt omnia fere, quæ ad fidem & mores pertinent.

Ulterius voluistis venari quoddam verbum quod dixi de tonitruo quod venit de cœlo, & etiam dicendo quod appellaverim bullam domini nostri papæ tonitruum. Sed ut mentem meam intelligatis, ego non illud dixi ad effectum illum, sed ut commemorarem quæ dominus Eugenius asserit de decreto nostro, & dicerem decretum nostrum monitionis cœlitus & a Spiritu sancto emissum, & voluistis super hoc reprehendere & invehere, quod non decet personas graves & ecclesiasticæ auctoritatis in talia verba prorumpere. Sed an hoc sit dignum reprehensione judicate omnes.

Postea quia dixi, quod concilia sunt veneranda sicut evangelia, & in hoc non clare respondere videbamini. Interrogavi vos, an de hoc dubitaretis? vos autem respondistis, quod credebatis illud quod credit sancta mater ecclesia. Reverendissime pater, sicut dicit Innocentius in c. 1. *de sum. trinitate* & fi. ca. præfati debent scire & credere ea quæ ad fidem pertinent explicite & distincte. Et sic vos qui estis prælatus, debetis scire fidem catholicam

expli-

☞ explicite, nec debetis respondere, quod credi- A
ANNO CHRISTI 1433.
tis id quod sancta mater ecclesia : immo paratus esse debetis respondere rationem cuilibet poscenti de ea, quæ in vobis est fide, juxta illud Petri. Item, hoc quod dico concilia veneranda sicut evangelia, nullam habet dubitationem, quod probo ratione inconvincibili Concilium sacrum repræsentat ecclesiam universalem. Ergo est eius auctoritatis, cujus est ecclesia. Sed Augustinus & alii dirunt, quod non crederent vangeliis, nisi auctoritas ecclesiæ eos commonere. Igitur concilia veneranda sunt sicut evangelia. Item, Andræas & nonnulli alii scripserunt evangelia, & non tenemus ea, quia ecclesia illa non approbat. Item B. Augustinus dicit & habetur 10. d. quod ecclesia universalis est ex omni generali traditione, & ea traditio fit per generalia concilia. Si ergo amodo interrogatus fueritis de conciliis, respondeatis audenter, quod cita tenetis, & venerathini concilia sicut quatuor evangelia. Et si aliter responderetis, non conveniret dignitati vestræ.

Item, dixistis, quod non jurant pontifices de omnibus concilii tenendis, sed solum de octo. Si paternitas vestra vidisset decretum concilii Constantiensis, super professione summi pontificis, certe aliter diceret. Et illa octo concilia statuerunt multa circa fidem, alia vero circa mores. Ideo non mirum si non jurant omnia tenere propter periculum perjurii

Post hoc dixistis, quod hoc concilium non forte processerat secundum quod debebat, quia C admittebantur inimici summi pontificis ad cathedram judicandi, commemorando quod dixeram de duce Mediolani &c. Ego adduxi illud assignando rationem commissionis, administrationis generalatus, * quod papa videbatur inimicari ipsi domino duci Mediolani, & textus ille B. Petri intelligendus est de alia inimicitia, scilicet quæ veniebat propter fidem. Intendistos quæ causa inimicitiæ si ignoro. Et præsuppositio quod essent inimicitiæ permaximæ, prælati jurarunt interesse sanctis synodis in eorum consecratione, & quando incorporandi tur, juraut sacro concilio fideliter ac diligenter laborare pro honore sacri concilii, & non ducis Mediolani & dare sanum & salubre con- D silium, secun m Deum & conscientiam. Non est igitur verisimile quod aliquis sit immemor conscientiæ suæ.

Item, de jure est quod suspicio tollitur & cessat per juramentum, & bene scio quod si vellem amplius specificare, quod dolenter refero, plures summos pontifices temporibus nostris egisse bella contra multos, non tam causa ecclesiæ & fidei, quam pro affectione particulari * & aliis causis inhonestis. * Unde non est simile quod de B. Petro ad Clementem dicit, quod textus ille intelligitur ut prius dixi. Post hæc de bullis dicitis quod papa revocat penitus, & pure ac simpliciter adhæret. Nec est necessaria expressio verbi *penitus*, cum E aliter appareat de expressa mente sua. Ego dico quod non revocat penitus, quia adjicit caudam, sicut non est intelligendus penitus donare, qui donat ut sibi aliquid redonetur. Dicitis quod verba *volumus & contentamur*, inducunt declarationem, & allegatis textus Anacleti, &c. Deinde dicitis quod Deus non potest facere quin facta sint facta, & si oportet, quod illa verba referantur ad declarationem, * non

ad novam indictionem concilii. Deinde dicitis de verbo *Contentamu* & allegatis illud Pauli, *Habentes victum & vestitum his contentsimus*. Reverendissime pater, nisi de contraria mente sumihi pontifitis aliter constaret, fortasse essent amplectenda verba illa, & induceren declarationem. Sed apparet evidenter quod papa vult contrarium, & hoc nullatenus gerit in animo. Nam alias nisi sibi copiam adhæsionis, & serenissimus dominus noster imperator instantiam fecit apud eum. *Tunc imperator ibidem dixit hæc verba:* „ Ego dedi si- „ bi copiam vestram in manibus, ut bullam „ super ista forma faceret, quæ erat honestis- „ sima, & ipse nullo modo voluit, immo pe- „ nitus abhorruit". Si ergo voluisset declarare, posuisset *Declaramus*, sicut potuit *Volumus* & *contentamur*, art. c. *Cum audiamus* de decimi

Item, de mente su contraria apparet per ejus litte as, quas per nuncios suos misit & mittit ad reges & principes. & universos Christi fideles, in quibus, ut prius dixi ipse dicit: Absumit talem declarationem, & Bene utitur ibi &c. verbo *Volumus* & *contentamur*.

Ad aliud dum dicitis, quod facta non possunt haberi pro infectis verum est, isi vere tamen lex potest quond effectum facerd illud quod test factum, haberi pro non facto, e contra, sicut in lege *Postliminii*, quæ pingit captum ab hostibiis & reversum numquam fuisse captum. Ad textum Pauli, *bis vocatsvi simus*, videtia vosl ipsi quid ficiat ad propositum in

Item, concilium requirit eum, ut pure, simpliciter & cum effecti adhæreat. Ista autem verba quæ ponit, præsuppositio quod satisfecere possunt, saltem sunt dubia & ambigua valde. Ad aliud quod dicitis de conditione, quæ inest tacite, & intelligitur necessario, & ita dicitis hic untelligi, rationem assignatis, quia processimus sine præsentia papæ ex li legatorum ejus, allegando 17. dist. *Per: situon* & reprehenditis nos tacite, licet non expresseritis quod istud sit conciliabulum, non concilium, sicquer tacito inest illa conditio, quasi ista sit revocatio magis facti, quam juris. Reverendissime patet, vos ex istis præsupponitis, quod dissolutio valuit, & sic estis in eadem sententia cum domino nostro. Nos autem contrarium tenemus, & vos ipse ex superioribus percipere potestis quod verius sit. Et si petitis, quomodo ergo valuit concilium sine præsidentia papæ; & ego quæro, quomodo valuit concilium Constantiense post fugam Johannis sine præsidentia papæ. Sed veniendo ad rem, dico quod requiritur auctoritas papæ ad initium, & ita fuit hic, & non tantum unius, sed duorum, scilicet Martini & ipsius Eugenii. Sed postquam est inchoatum, & est in esse, tunc sacrum concilium est supra papam, & habet potestatem a Christo, unde, sive recedat, sive non, non definit esse concilium: quia jam illius auctoritas erat fundata. Et quod sit legitime congregatum, patet ex auctoritate concilii Constantiensis, quod fuit legitime & auctoritate apostolica congregatum & sanctissimum & de hoc nemo debet dubitare; & postea, papa fugiente, habuit nihilominus finem & prosequtionem & fortasse potest dici, quod deinceps in aliis conciliis faciendis, non requiratur alia auctoritas, sive notificatio papæ, stan-

al. generalitatis.
partialitatem.
minus honesti.
declaratoriam.

te decreto nuper edito super conciliis in futurum celebrandis.

ANNO CHRISTI 1433. Item, in concilio Senensi hæc civitas Basileensis pro præsenti concilio fuit electa. Item, felicis recordationis Martinus dedit mihi potestatem præsidendi in hoc concilio, & ipsemet Eugenius: quod onus ego male libenter acceptavi, dubitans quod non forte ita fieret hic, sicut factum fuerat in Senis. Et certe idem, immo pejus fiebat hic, nisi fuisset istorum patrum constantia.

Item, in bulla dissolutionis ipse idem dicit, & attestatur quod dedit mihi potestatem præsidendi, & de his omnibus habetur mentio in responso dato primis ambassiatoribus papæ. Unde, reverendissime pater, cum omnia hic facta fuerint per habentes potestatem, & licite, ac rite, non in est illa conditio tacite & necessario, ut asseritur, immo turpis est & extrinseca.

Demum dicitis, quod concilium intromisit se de factis papæ, & sibi soli reservatis, &c. Probavi quod illam auctoritatem habet ecclesia, quam habet ipse papa, & quicquid potest ipse papa, qui est pars, potest ipsa ecclesia. Fateor tamen quod est pars nobilior, quia est caput, potest & ipsum totum videlicet & ipsa ecclesia, & multo magis.

Item, papa est propter ecclesiam, ergo si propter quod unumquodque, & illud magis. Item, verum est quod papa est minister ecclesiæ, & ecclesia non solet se impedire de minimis, potest tamen, si vult; & si papa vult dissolvere ecclesiam congregatam, quare non potest ipsa ecclesia tutari jura sua, & se defendere ac sua supposita? Postremo dicitis, quod nescitis de illis bullis, quod emanaverint a domino Eugenio. Utinam ita esset, & ego essem multum contentus, quia essemus propinquiores concordiæ, quam sumus: quia multos errores continent istæ bullæ, qui non poterunt, salva fide, per hoc sacrum concilium conniventibus oculis pertransiri.

Hic finiuntur verba domini legati.

SEQUUNTUR ALIA

Domini Spalatensis.

Ib. p. 665. REverendissime pater, respondistis ad omnes partes per me tactas, & certas admonitiones fecistis, quas caritative suscipio. Dicitis post hæc, reverendissime pater, quod ego dixi, quod ecclesia Dei est apud serenissimum dominum nostrum imperatorem, & alios reges, & principes. Ego non nego, quin sit apud sacrum concilium; sed dico, quod respective est apud reges & principes, & ita intelligo, quod ista majoritas consideratur, non ex numero vocum hic existentium, sed ex repræsentatione; quia unus solus ambassiator unius regis potest habere vocem pro toto uno regno, & plus valebit vox istius, quam triginta aliorum etiam prælatorum. Et sic isto respectu dixi & intelligere volui, majorem partem ecclesiæ esse apud reges & principes. Subsequenter petitis, ut declarem illas leges paternas, quas dixi esse conservandas, & exhortatus sum patres & dominos, ut illas non patiantur infringi, & quod pontifices sive prælati debent scire fidem explicite, sive specifice. Certe, pater reverendissime, non possunt omnia uno spiritu dici; secundum vero fateor indubie, de materia dissolutionis nihil dixi; de inimicis papæ etiam non prosequor, nec de aliis (*a*) inimicis, qui non debent admitti ad cathedram, judicantes velut suspecti, ut toti mundo, sicut dixi, notissimum est. Ad aliud de præsidentia papæ non deduco inpræsentiarum in dubium, an facta per hoc sacrum concilium bene sint facta, vel non; sed dico, quod quandocumque sui præsidentes venirent, quod debent admitti, &c.

ANNO CHRISTI 1433.

Dominus Legatus.

Reverendissime pater, omissis verbis superfluis, vos dicitis, quod orator unius principis, qui repræsentat unum principem & regnum, debet reputari pluribus aliis vocibus numero, sive sint prælatorum sive aliorum: de qua re non mediocriter miror. Vos scitis, sicut dicitur in testamento veteri, quod si dubium fuit in lege de re aliqua, recurri debet ad sacerdotes, & eos qui in lege Dei periti sunt, non ad principes. Dicere ergo, quod si est in concilio unus ambassiator unius regis aut principis, qui habeat centum episcopos in suo dominio, & ipse sentiat unum, & illi episcopi dicant aut sentiat contra, * quod standum sit dicto ambassiatoris; sequeretur ex hoc, quod plus valeat dictum illius ambassiatoris, quam illorum episcoporum: quod certe non videtur bene dictum; quia, ut prius dixi, ad episcopos & viros ecclesiasticos, qui sunt periti in lege Dei, recurrendum est; non autem ad reges & principes, quorum non est de rebus legis judicare, & qui communiter non habent peritiam, nisi humanæ legis. Deinceps igitur pro honore & debito vestro, a similibus verbis precor abstineatis.

* In Navar. codice deest contra.

Dominus Franciscus de Capitibus Liste, unus ex ambassiatoribus Venetorum.

Serenissime imperator, reverendissime præsidens, & vos reverendissimi mei, ego pauca dicam de mandato imperialis majestatis, non causa disputationis, sed ad pacem & concordiam, sicut antea in congregatione pauca dixi: quia spectabilis collega meus, & ego habemus in mandatis offerre nos ad pacem & concordiam seu compositionem; reminisci vero injurias non bene est. Ideo ut ad pacem veniamus, quam serenitas vestra desiderat multum, & similiter illustre dominium Venetorum; non dicam hoc loco nisi pauca ad compositionem. Videtur in primis non quærendum esse, an sacra concilia sine papæ auctoritate teneant, vel non, utrum concilium Constantiense & illius decreta teneant, vel non: quia illa disputatio non esset fortasse utilis, ut vellemus. Sed est videndum, & de hoc agitur, de litteris noviter compertis, quas nonnulli afferunt a summo pontifice emanasse, alii autem e contra,

(*a*) *Navar. codex addit:* Et tamen dominatio vestra prosequitur. Ego non loquor magis de prælatis dveis Mediolanensis, quam de aliis. *Martene.*

tra, ſicque res adhuc in dubio eſt. Sed ponamus quod ſit litteræ ſummi pontificis, non eſt propterea recedendum a concordia, quæ interventu operum imperialis majeſtatis in foribus eſt. Et ſi litteræ illæ a ſanctitate ſua emanaverint, credendum eſt, eum ideo feciſſe, quia exiſtimabat ſerenitatem veſtram hic non eſſe in termino, ſicque velut compulſus illas fecit, videns ſe omni alio auxilio deſtitutum, quia decretum ſuum monitorium ſtatim habebat effectum & vigorem. Credo, immo certus ſum, quod modo ſi ſenſerit ſerenitatem veſtram hic eſſe, & prorogationem factam, ſpemque ſubeſſe alicujus compoſitionis, ſicut eſſe poteſt & eſt, maxime propter præſentiam majeſtatis veſtræ, quod hujuſmudi litteras revocabit: quia ceſſante cauſa ob quam factæ ſunt, ceſſabunt & litteræ. Extat ſecunda bulla adhæſionis, & facta eſt contentio in verbis; (a) at cum realiter procedi debeat, non eſt facienda magna vis, quod vigore decretorum ſacri concilii Conſtantienſis, in certis caſibus concilium habeat poteſtatem ſupra papam in his, quæ veniunt ratione hujuſmodi expreſſæ poteſtatis, non eſt diſputandum. Si quid vero eſt, quod non veniat, certe non vult iſta ſynodus ſacra aliquid plus facere vel tentare, quam ei ſit conceſſum. Ne igitur propter hujuſmodi diſputationes inutiles retardetur pax, quies & concordia, quas ſequi ſperamus, interventu veſtræ ſanctiſſimæ regiæ majeſtatis, ſupplicamus, ut ſi quid reſtat bullis addendum, id totum petatur, & habebitur: nec eſſet mirum, ſi quis aliquando crederet ex vi verborum plus attribui vel minus, quam fortaſſe attribueretur, neque hoc eſſet peccare in Spiritum-ſanctum. Cum itaque majeſtas imperialis, & iſti regum & principum oratores ſint, qui nihil aliud vellent, niſi quod bonum, ſanctum & rectum ſit, & pro ſancta eccleſia Dei utile, ne ullam diviſionem vel ſciſſuram in ipſa eccleſia naſci contingat, ſupplicamus, ut acceptetur aliqua via bona, per regiam majeſtatem & oratores regum & principum offerenda, quæ, non dubito, unionem in Dei eccleſia conſervabit, & erit pro ſummo pontifice & ſacro concilio utilis admodum atque ſalutifera

ANNO CHRISTI 1433.

Poſt hæc dominus imperator ait:

Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt. Sicut dixiſtis mihi heri, ita factum eſt; quia omnia ſunt hic dicta, quæ heri dicta fuerunt mihi, & nullus alius debuit loqui, ſicut nec facimus. Nunc ſupereſt ut trahamus nos ad partem: ita quod concilium ſtet in ſuo robore, & papa in ſuo honore. (b) Et ne tempus labatur, quia appropinquat dies dominica, nos inveniemus aliquem bonum modum cum ambaſſiatoribus principum, &c.

Modus fuit prorogatio trium menſium, & interim dominus noſter papa adhæſit, & revocavit bullas de quibus fit mentio, & prout in ſexta decima ſeſſione plenius continetur.

ANNO CHRISTI 1433.

Finis diſputationis.

C E D U L A

Oblata pro parte domini imperatoris, inſtantibus ambaſſiatoribus domini papæ, ſingulis deputationibus, die Mercurii decima quarta octobris.

AUdiſtis, patres, quanta puritate & caritate ſanctiſſimus dominus noſter ſummus pontifex amplecti velit hoc ſacrum generale concilium, quanto etiam ſtudio & favore id proſequi intendat. Cum autem ad illius integram incorruptamque proſecutionem, omnino neceſſe ſit vulnera priora ſanare; nec alias poſſibile ſit aliquid boni fructus ſuccedere, ſed potius in eccleſia Dei paretur incendium; petit præfatus ſanctiſſimus dominus noſter quicquid contra perſonam, auctoritatem & libertatem ſuam & ſedis apoſtolicæ ac aliorum ſibi adhærentium & fidelium actum eſt, revocari, & in priſtinum ſtatum reduci. Ipſe etiam, ſi quid dictæ proſecutioni & continuationi obſtans eſt, tollit & revocat. Petit etiam, ut juſtiſſimum eſt, ſuo & apoſtolicæ ſedis nomine præſidentem admitti. Hanc ſiquidem revocationem pro expeditiori concordia & pace petit in genere. Similiter etiam ex parte ſua vobis offert, ſi quid contra ipſum concilium aut ſingulares perſonas forſitan feciſſet, ut ex ſerie litterarum ſuarum plane comprehenditur. Videte quam facile convenire poteſtis, & quam ſanctæ huic petitioni acquieſcere. Multa ſunt quæ ex veſtro inſtituto per concilium ipſius pontificis in continuationem prædictam ipſo facto tolluntur. In reliquis autem ſi nihil contra ea, quæ in prædictis litteris continentur, & ſupra diximus, actum eſt, nihil revocatum intelligetur. Si quid vero factum eſt, ſicut oneris eſt id permanere, ita & laudis immutare; primum admiſſi fuerint præſidentes de quibus ſupra, & ipſum concilium plena caritate unitum, quicquid ſuper prædictis dubium fuerit, majori conſilio & communi apoſtolicæ ſedis & ejus conſilii conſenſu, facile poterit declarari ex tunc habituris perpetuam firmitatem. Hic eſt modus, hæc eſt via firmandi concilia, & eorum vigorem & auctoritatem inviolabiliter conſervandi. Neque alios ad ea pro quibus concilium inſtitutum, ullo pacto intendi poterit. Experientia docebit quod vera proferimus. Hæc ſunt quæ præfatus ſanctiſſimus dominus noſter ad pacem & concordiam offert, & quidem ſufficientiſſima, ſi amore & devote recipiantur. Si itaque pietatem, ſi veram ſolidamque juſtitiam colitis, omni ſtudio, devotione & induſtria, ad ea quæ ſupra dicta ſunt, velitis intendere, dare gloriam Deo, pacem mundo.

Ib. p. 667.

Quod

(a) Navar. Codex ita legit. *Sed potius mens eſt ſincera & devotio ſanctiſſimi domini noſtri amplectenda. Suppoſito ergo vigore decretorum ſacri concilii Conſtantienſis, in certis caſibus concilium habet poteſtatem ſupra papam in his quæ veniunt ratione hujus expreſſæ poteſtatis.*

(b) In codice Navarræ hæc adduntur: *Et quia dominus legatus fuit infirmus, & ego ſteti hic tantum & non bene, jam eſt hora tarda. Poſt prandium faciemus vocari aliquos de ambaxiatoribus principum. Et ne tempus labatur, quia appropinquat dies dominica, nos inveniemus aliquem bonum modum.* Martene.

☞ Quod si feceritis, statim inter pontificem & filios Christus medius erit, omnis ætas & sexus intelliget benedictionem a Domino & misericordiam a Deo salutari suo.

ANNO CHRISTI 1433.

Die dominica XI. Octobris MCCCCXXXIII. dominis de concilio hora tertia vel circiter post meridiem in ecclesia majori Basileæ ad instantiam domini imperatoris congregatis, super prorogatione termini domini Eugenii papæ &c. scrutatis votis dominorum, fuit conclusum ut sequitur.

Instante serenissimo principe domino Romanorum imperatore, propter ipsius jocundum adventum, sacrum concilium prorogat terminum xxx. dierum ad octo dies proxime futuros, modis, qualitatibus & formis, in decretis suspensionis & prorogationis contentis, in suo robore in omnibus suis clausulis permanentibus, non obstante quod hujusmodi prorogatio die feriata & non in publica sessione facta fuerit, ceterisque aliis solemnitatibus in talibus requisitis non obstantibus.

Alia Prorogatio.

Item, die Lunæ XIX. Octobris, ad instantiam serenissimi imperatoris & oratorum principum fuit prorogatus terminus domini nostri papæ ad octo dies, cum conditionibus supra positis.

Alia prorogatio.

Item, termino adveniente de quo immediate supra, quia non potuit reperiri concordia, iterum fuit prorogatus ad octo dies, &c.

Alia prorogatio

Item, prorogatus fuit, termino adveniente, quatuor diebus usque ad sessionem in qua dati fuerunt domino papæ nonaginta dies, prout in decreto continetur.

EPISTOLA PHILIPPI DUCIS

Burgundiæ ad concilium Basileense.

Promittit belli induciας servare cum Austriæ duce.

Ib. p. 669.

SAcrosancto universalis ecclesiæ generali concilio Basileæ congregato

Reverendissimi, &c. recommendationes cordiales & sincerum affectum obsequendi. Vestris ex litteris hortamenta perlegi, ut in treugis inter me ac Austriæ ducem firmatis manere velim, nec judicare, si ab aliquibus inter nos illatæ sunt injuriæ: ob id treugas ipsas fractas esse: sed si fractæ fuerint, denuo reintegremus, firmasque teneamus, & de injuriis ipsis in aliquos probos viros compromittamus, qui rem cognoscant, & inter nos compositionem faciant. Idcirco, reverendissimi, reverendique in Christo patres spectabiles & præclari, vestris reverentiis, nunc repeto, satis notum, videlicet quod ad instantiam & in favorem sacrosancti concilii, treugas cum præfato Austriæ duce liberaliter inivi, primum eodem stante concilio, ac per tres menses post ipsius dissolutionem duraturas. Deinde vero alias, quales feceram cum adversario domini mei regis atque meo; quas quidem treugas dicti ducis Austriæ firmiter observare volui ac intendo, quamquam ex sua parte, videlicet per suos subditos, & in suis terris & dominils plura fuerunt in contrarium attentata, pro quorum reparatione loco & tempore expecto: nihilominus treugas sæpedictas, quamdiu concilium durabit & tres menses sequentes, confirmare paratus sum, si sit opus, vel novas ad illud tempus firmare juxta formam & dictamen, ac obreverentiaci & contemplationem dicti sacri concilii, ac victualia ex meis dominiis liberius illuc transmitti valeant, & passus districtuum teneantur expediti, pro viribus cupio laborem postulans ex intimis, quatenus ad reparationem injuriarum & attentatorum ex parte dicti Austriæ ducis curam agere velitis effectivam, & vestra mandare beneplacita, quæ possetenus exsequi conabor. Spiritus almus reverentias vestras cœtumque suum sacrosanctum inspirare dignetur & dirigere ac conservare in prosperis. Scriptum in villa mea Divionensi XXVI. die octobris.

ANNO CHRISTI 1433

Devotus & obsequiosus ecclesiæ filius Philippus dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c.

EPISTOLA PRAGENSIUM,

Ad nuncios concilii Basileensis Ratisponæ existentes.

Ut Bohemis communionem sub utraque specie a concilio concedi procurarent.

Ib. p. 63

REverendissimis ac venerabilibus & egregiis in Christo patribus & dom nis Philiberto episcopo Constantiensi provinciæ Rothomagensis, Johanni de Polemat decretorum doctori, & sacri palatii apostolici causarum auditori, ceterisque dominis episcopis, doctoribus, legatis a veneran lo concilio Basileensi versus Ratisponam transmissis, amicis nostris in Domino dilectis.

Nos Asso de Risenburg supremus gubernator regni Bohemiæ, barones, nobiles, civitas Praga, milites, clientes, necnon aliæ omnes civitates dicti regni & marchionatus Moraviæ, invictissimarum quatuor veritatum articulos amplexantes, venerabiles patres & domini, necnon viri dignitatum ac scientiarum eximii, sincerum affectum salutaris boni vario cum genere complacendi.

Quia solemnis Ambassiata ex utriusque status spectabilium virorum adunata personis, & ad serenissimi Romanorum imperatoris præsentiam nuper a nobis Ratisponam transmissa, nunc nobis in generali congregatione constitutis, ejusdem Cæsaris ac venerandi Basileensis concilii vota plene ac fideliter patefecit, super quibus quidem maturo tractatu, sanoque prælibato consilio vestris reverentiis, prout sponsum est, ita respondemus. Quemadmodum pridem, ita utique & nunc nobis videtur institutioni Jesu Christi consonum, primitivæ ecclesiæ matris & magistræ nostræ praxi omnino conforme, ac saluti humanæ opportunum, & præsertim totius populi Bohemiæ regni ac marchionatus Moraviæ unitivum & in pace stabilitivum & roborativum, ut quemadmodum sunt

unius

☞ unius linguæ, unius ditionis, uniusque regni incolæ, ac fidei orthodoxæ consortes; ita fiant & in ritu communionis diviniſſimæ eucharistiæ veri ſodales. Nam ſicut morum & rituum diſparitas, diſcordiarum, litium, jurgiorum ac ſeditionum mater eſſe dignoſcitur: ita nimirum eorumdem gram conformitas puerpera & altrix tranquillitatis cenſetur & pacis. Unde ſicut dudum omni inſtabamus conatu, ita & nunc ab inſtantia non deſiſtentes, accuratius exoramus, quatenus reverentiarum veſtrarum ingens ſolertia, amatrix fidei, ac promotrix noſtri honoris pariter & caritatis fraternæ adhuc ſtudioſe & fideliter in conſpectu venerabilis concilii cooperari dignetur, ut omnes & ſinguli prædictarum regionum terrigenæ modis inducantur idoneis ad communionem ſpſiusdiviniſſimæ eucharistiæ in utraque ſpecie, panis ſcilicet & vini, & ipſe ritus taliter communicandi ita firmetur & perpetuetur ad incolas memoratos, ut nulla queant in poſterum auctoritate caſſari.

ANNO CHRISTI 1433.

Quod ſi veſtræ providentiæ ſtudium ad iſta, quæ ſumme & unanimiter totiſque præcordiis exoptamus, perducere nequaquam valuerit, ex tunc ad ea veſtræ reverentiæ ſollicitudo deducat, quæ in cedula præſentibus incluſa veſtris dignitatibus reſeramus, ad quæ, teſte Domino, dolenter condeſcendimus, ut pacem eccleſiæ, tot & tantis odiorum fomitibus evulſis, procuremus. Inſuper optamus, quatenus univerſa & ſingula noſtra ſcripta V. P. grato animo a nobis velitis acceptare, & ſuper eiſdem benignum & generoſum reſponſum quanto celerius poteritis nobis per veſtra ſcripta tranſmittere curetis. Datum in civitate Pragenſi, octava die menſis Novembris ſub ſigillo domini gubernatoris.

SEQUITUR COPIA CEDULÆ INCLUSÆ.

Ib. p. 671.

COndeſcendentes tamen, pro malis exſtirpandis & bonis inſerendis, noſtram voluntatem veſtris paternitatibus reſeramus, videlicet quod quieſcere a bellis volumus, dum communio præfata perpetuo eis, qui communicaverunt ſub utraque ſpecie in ſuo vigore & praxi remanebit, eritque nobis & noſtris ſucceſſoribus firmata & roborata munimentis fide dignis & ſufficientibus, dum tamen licentia dabitur & proclamabitur per concilium Baſileenſe parti nobis adverſæ communicandi ſub utraque ſpecie. Quod ſi qui ſub una communicabunt laici, non conformantes ſe nobis in ritu communionis duplicis ſpeciei, pro pacis & unitatis vinculo inter nos introducendo, eos volumus ſuſtinere dumtaxat in locis in quibus præfata communio duplicis ſpeciei non ſervabatur. Ipſum quoque concilium Baſileenſe diſponat ſimul cum Cæſare aut imperatore, quatenus nullus audeat regnum Bohemiæ & marchionatum Moraviæ mandare, hæreticare, infamare, aut quovis modo conviciari, quia tali modo communicaverunt, communicant, & communicabunt in futurum ſub ſpecie utraque. Et propter tres alios articulos in ſenſibus illis, in quibus cum legatis concilii Baſileenſis eſt receſſum & compactum, nec aliquis præſumat perſonam aliquam & communitatem averrere & abſtrahere a communione utriuſque ſpeciei quovis modo. Quod ſi qua perſona vel, communitas reperta fuerit; pœna ultionis condigna feriatur. Archiepiſcopum vero cum ſuffraganeis duobus, aliiſque epiſcopis, quos clerus una nobiſcum nunc vel in futurum elegerit, eoſdem pro electis ſuſcipiatis, ipſos confirmando & ut exequatur officium epiſcopale per media debita deducendo. Qui quidem epiſcopi una nobiſcum & cum toto clero ſuo promittent vobis obedientiam, prout lex divina mandat & ſuadet ſic præfectis obedire: ita videlicet quod parati ſumus uniri, & eſſe unum, quo omnes fideles Chriſtiani uniri ſecundum legem obligantur, ac adhærere & obedire in omnibus a nobis legitime præfectis quæcumque juſſerint ſecundum legem Dei. Quod ſi quicquam contrarium papa aut prælati quod a Domino prohibitum eſt determinaverint faciendum, aut facere juſſerint, vel quod in canone bibliæ ſcriptum præterierint, aut præteriri mandaverint, cum canones tales dicant execrabiles & anathema, obedire non obligamur, nec obediemus, & iſtis vel iſti epiſcopo omnes ſubſint ſacerdotes in regno Bohemiæ & marchionatu Moraviæ. Hæc præmiſſa tranſeant de manu ad manum, reſervando nobis poteſtatem ulterius probandi ſenſus primarios trium articulorum ultra id quod conceſſum eſt in compactis. Inſuper omnes perſonæ ſpirituales ſive clerici per archiepiſcoporum aut ſuos officiales judicentur, nec ad ſuggeſtionem æmulorum quorumtumque extra diœceſim ſeu regnum citentur. Item, ut beneficia in regno noſtro non diſtribuantur per extra regnum poſitos. Pro prærepto vero & communione parvulorum difficultasquia reſtat, dictamini judicis in Egra compactati ſteturpartе ab utraque, nec in hoc præjudicet concordiæ, quia tempore intermedio noſtri parvuli & infantes communicabuntur diviniſſimo ſacramento ſub ſpeciebus panis ſcilicet & vini.

ANNO CHRISTI 1433

COPIA LITTERÆ IMPERATORIS

Græcorum, ad concilium.

Mittit ad ſacrum concilium ſuos oratores

Ib. p. 673

JOhannes in Chriſto Deo fidelis imperator, & moderator Romeorum, Palæologus ſemper auguſtus, ſacroſanctæ generali ſynodo Baſileenſi, &c. ſalutem in omnium redemtorem.

Ambaſſiatores V. R. P. venerunt ad nos, & attulerunt veſtras litteras, ex quibus & etiam a relationibus eorumdem oratorum certe cognovimus bonam diſpoſitionem & intentionem quam haberis pro * bonitate omnium Chriſtianorum, & eriam pro unione eccleſiarum Chriſti, & poſtulaverunt nos, ut mittere velimus noſtros ambaſſiatores ad V. R. P. pro iſto negotio ſancto dnionis. Nos igitur illos & dicta per illos gratiſſime accepimus & audivimus: quia unionem prædictam jam diu deſideramus & petimus, & pro iſta multotiens miſimus noſtros ambaſſiatores ad ſacroſanctam Romanam eccleſiam, & iſtius ſummum pontificem, ſicut manifeſtum eſt omni mundo. Et nunc quoniam V. R. P. pro unione fienda miſerunt, & placuit vobis ut mitteremus noſtros ambaſſiatores ſuper tale propoſitum dicturos & audituros, & facturos quæ & quanta ad hæc pertinent: lætati ſuimus valde & magnum habuimus gaudium,

* unitate.

☞ dium, & ſecundum veſtram voluntatem & petitionem elegimus & miſimus noſtros ambaſſiatores excellentes, qui cum receſſi fuiſſent a noſtra civitate cum navi ſimul cum veſtris ambaſſiatoribus, reverſi fuerunt navitæ & cum magno periculo a procellis & turbatione maris. Et poſtea nobis viſum fuit propter cauſas veras & neceſſarias, ut unus ex veſtris ambaſſiatoribus veniat ad V. R. P. pro oſtendendo omnia; reliquus vero remaneat hic, & vere inchoato veniat & ille cum noſtris ambaſſiatoribus prædictis, quod ſic factum eſt. Et nunc venit reverſus ad V. P. R. reverendus Anthonius epiſcopus Sudenſis veſter ambaſſiator, ex quo de omnibus latius & particulariter ſcietis. Poſtea vero venient & prædicti ambaſſiatores noſtri cum fratre Alberto de Criſpis ſacræ paginæ profeſſore, & tunc etiam clarius & perfectius de omnibus V. R. P. ſcient. Datum in noſtra civitate Conſtantinopoli, die XXVIII. Novembris MCCCCXXXXIII.

ANNO CHRISTI 1433.

Signata manu propria imperatoris, de rubeo tamen & intra litteram, &c. ut moris eſt, indictione menſis Novembris XII.

PROPOSITIO FACTA PER DOMINUM

Legatum in concilio Baſileenſi in publica congregatione ambaxiatoribus Græcorum.

Ib. p. 674. 1. Mos eſt magna laude dignus, apud noſtros eccleſiaſticos diutiſſime obſervatus, cum de rebus arduis dicturi ſunt, ab aliquo ſacræ ſcripturæ verbo initium dicendi facere. Et recte quidem. Nam quanto ex fortiori materia fundamentum conſtructum fuerit, tanto quod ſuperimponitur ædificium firmius ac durabilius erit. Me autem qui ad hanc rem utinam digne electus eſſem, cum juſſu eccleſiæ loquuturus ſim, hujuſmodi laudabilem eccleſiæ conſuetudinem præ ceteris imitari oportet. Sed unde melius exordiri potero, quam ab his verbis, quæ Redemtor noſter ſuo ſacratiſſimo ore, ſuiſque benedictis labiis, circa tempus præſertim redemtionis noſtræ, protulit: quæ quia de dilectione Dei, de obſervatione mandatorum, de pace & unitate eccleſiæ dicta ſunt, cujuſquam dignius nuſquam convenientius quam modo, & hoc in loco recitari poſſunt. Hæc ſunt illa ſalutifera verba noſtris inſculpenda cordibus, paulo ante in officio lecta, quæ catholica eccleſia in Sancti Spiritus ſolemnitate decantare ſolet, ſumta ex evangelio Johannis XXIV. c. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum ventemus, & manſionem apud eum faciemus.* Licet omnipotens Deus neminem mortalium ſecundum communem legem de gratia ſua certum eſſe velit, juxta illud Eccleſiaſtes: *Nemo ſcit an odio an amore dignus ſit;* reliquit tamen nobis argumenta quædam, per quæ gratiæ ſuæ non mediocrem conjecturam habere poſſimus. Et ſicut cetera omnia, ita utrumque horum ſumma cum ratione diſpoſuit, ne, ſi forſitan divinæ gratiæ certi eſſemus, in elationem aliquando mentis aut deſidiam nimiam; e contra ſi nullam penitus haberemus conjecturam, in deſperationem aut puſillanimitatem incideremus.

2. Inter cetera autem divinæ gratiæ indicia, potiſſimum illud eſſe videtur, quod Salvator noſter his verbis nobis intimat: *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum manſionem faciemus.* Si quis ergo de gratia & dilectione Dei ſperare vult, neceſſe habet, ut ſermonem Dei fideliter cuſtodiat, & mandata ejus diligenter obſervet, alioquin, ut inquit Johannes, *qui dicit ſe noſſe Deum*, quod per dilectionem fit, *& mandata ejus non ſervat, hic mendax eſt; & veritas non eſt in eo.* Quapropter cum felicitatem & beatitudinem omnes homines ſuper omnia naturaliter appetant, & hæc ipſa felicitas & beatitudo ſine gratia & dilectione Dei haberi nequaquam poſſint, nec quoque ipſa gratia & dilectio ſine obſervatione mandatorum; quid aliud reſtat? niſi ut omnem vim, robur atque induſtriam ad obſervantiam mandatorum apponere debeamus: quæ quidem mandata, ut inquit Pſalmiſta, mandat Dominus cuſtodiri nimis: & ita nimis, ut in veteri teſtamento manu alligari, liminique ac poſtibus domus deſcribi juſſerit, quod jugem continuamque illorum commemorationem ſignificat. Sed ne forſitan humana fragilitas, quæ vitio naturæ ad malum prona eſt, mandata Dei refringeret, timens illorum pondus ac gravitatem, duo mox ſubjunxit clementiſſimus Deus, quorum alterum efficit, ut etiamſi mandata duriſſima eſſent, magnitudine propoſiti præmii leviſſima viderentur. Inquit enim: *Et Pater meus dilexit eum, & ad eum venit, & manſionem apud eum faciemus.* Alterum vero manifeſtum demonſtrat jugum Domini fore leviſſimum, & onus ejus ſuaviſſimum, dicens: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Conſideremus ergo, ſi placet, præmii magnitudinem, deinde præcepti facilitatem: & quoniam, ut ait Apoſtolus, *inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur*, divinarum rerum probationes ex humanis æſtimemus exemplis.

3. Quid autem ſit diligi a Deo, tunc levius intelligemus, ſi prius quid ſit ab homine diligi requiram. Si quem vere diligimus & vera ei amicitia conjuncti ſumus; res omnes, fortunas noſtras, conſilia & auxilia illi tamquam nobiſmetipſis communicamus. Quis enim medicus alicujus infirmi amicus eſt, qui mox, quantum per artem poterit, non curet eum ſanitati reſtituere? Si cujus oppreſſi vel pauperis aut novitatem patientis, aliquis potens ac ſapiens amicus ſit, amico ſuo ſuccurrere, conſulere, opem ferre, & opportune providere non differt. Verus enim amicus non poteſt nec ſe, nec ſua ullo pacto amico indigenti ſubtrahere aut denegare. Quod ſi amicus homo comparatione Dei impotentiſſimus & imperfectiſſimus; talem amici ſui curam habet; quid de omnipotenti Deo aliquem diligente exiſtimare debemus? Hinc ipſe Salvator inquit; *Si ergo vos, cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto magis Pater veſter qui in cœlis eſt, dabit bona petentibus ſe?* Cui igitur iſta conſideranti grave videri poterit, mandata Domini ſervare, cum hinc ejus amicitiam promereatur, ut ipſe inquit: *Vos amici mei eritis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis?* Quod ſi veræ amicitiæ lex eſt, ut amicorum omnia communia

munia sint, longeque liberalior ac perfectior amicus Deus sit quam homo, consequens est ut omnia sua quæ innumerabilia sunt, quin immo & seipsum largiatur dilectis suis, quibus etiam pacto infallibili pollicetur Dominus: *Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis*. Quis hoc audiens non expergiscatur? Sed quis non ardeat totus, hæc quæ sequuntur diligenter attendens? Inter humanæ amicitiæ voluptates, illa præcipua videtur, amici præsentia: Sed hæc inter homines pro minima parte fieri potest. At si cui est amicus Deus, continua eum præsentia fovet, reficit, consolatur. Inquit enim: *Et ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*; nec sicut homines pro se solent, Dominus apud dilectos mansionem otiosam, somnolentam, aut inutilem facit. Loquitur enim continue ad cor hominis, & animæ dilectæ sanctas semper cogitationes inspirat. Unde propheta regius dicebat: *Audiam quid loquatur in me Dominus, quoniam loquetur pacem in plebem suam*. Vocatus autem non obmutescit, nec opem differt, sed repente *Ecce adsum* respondet. Ejus vero oculi super dilectos semper vigilant, & aures ejus sunt semper intentæ, si quid dilectus petat. Unde scriptum est: *Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum*. Sic autem sedulam & continuam dilectorum suorum curam habet, ut eos sub umbra alarum suarum protegat, scapulisque obumbret, & scuto potentiæ suæ circumdet eos; qui si forte cadere viderit dilectum suum, statim ne se offendat, omnipotentem supponit manum. Quantæ igitur dignitatis, excellentiæ & utilitatis sit hominem visitari a Deo, & Deum apud hominem mansionem facere, quis digne queat exprimere? quis ista discutiens, non in stuporem potius mentis quam in vocem laudationis possit erumpere? Quis ille Chrysostomus, aut Demosthenes, aut Augustus, aut Tullius minimam etiam suavitatis particulam posset explicare, non solum quæ gustando, sed quæ talia cogitando sentitur? O felicem hominem si tuam conditionem noscs! En servando mandata trahis Deum, ac factorem, moderatorem universi, ad visitandum te, & non tantummodo ad visitandum, sed manducandum & cohabitandum tecum! O beatum domicilium talem habens visitatorem, talem mansionarium, talem hospitem, quem si velis, potes semper apud te habere, dummodo ejus præcepta non negligas! Neque hoc Deo optimo satis est cohabitare cum amico suo, nisi & ipsum unum spiritum efficiat: Scriptum est enim: *Qui adhæret Deo, unus Spiritus est cum Deo*.

4. Sed ne ullus relinquatur querelæ locus, quomodo mandata sua aspera sint, ea quæ superius in genere expresserat de mandatis & præceptis servandis, nunc nominatim specificat Dominus: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*. Et, *hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem*. Supervacuum puto ratione vel auctoritate vel exemplis probatum ire quam utilis & necessaria sit hominibus pax, quamquam ejus nomen dulce, & suave, ac jucundum, natura ipsa omnia venientia ad pacem inclinat. Nemo est qui non animo suo pacem, ut finem quemdam, non constituat. Speciale quoddam privilegium pax ipsa habet, ut secundum Augustinum a suo etiam contrario quæratur, quod ceteris non congruit virtutibus. Ipsi enim qui bella gerunt, ad hoc certant & desiderant, ut pace tamdem potiantur. Ita pax nostra Deo grata est, ut qui eam quærunt, in filios suos adoptare dignetur; *Beati*, inquit, *pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Et cum Dominus octo beatitudines nominaret, cuilibet præmia sua constituens, solis pacificis nomen filiorum Dei, quod maximum est, conscripsit. Honorabilius autem & multo dignius est fieri filium Dei, quam quævis alia possidere. Quantum inter Christianos pax, unitas & charitas Christo nostro fuerit cordi documentum, illud intimat datum discipulis ad prædicandum missis, ut quamcumque domum intrarent, primum dicerent: *Pax huic domui*. Sed & sermo ille prolixus, quem post ultimam cœnam edidit ex hoc mundo transiturus ad Patrem, evidenter ostendit, cujus omnia fere verba, nihil aliud quam pacem, unitatem & charitatem redolent. Multis enim modis id ipsum repetens Salvator noster, non posse quasi satiari videbatur: Modo, inquit, *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*. Et, *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinvicem*, modo: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*, modo: *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*. Iterum atque iterum: *Hoc mando vobis, ut diligatis invicem*. Et tamdem multa quæ dixerat uno verbo concludens, dixit: *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis*. Convertensque statim sermonem ad Patrem, orabat instanter, ut discipuli sui unum essent, sicut ipsi sunt Pater & Filius. Et licet tunc acerbissima passionis instaret hora, cerneretque quod Judas & Judæi impii adversus eum machinabantur, ac quanta sibi parabantur supplicia, flagella & tormenta prospiceret; nihilominus quasi sui oblitus, solum ad exhortandum pacem, unitatem & charitatem inter discipulos intentus erat. Multa balbutiendo dixi de pace & unitate; sed pauca pro effectu hujus sacri concilii, quinimo & pauciſſima pro effectu, quem mirum in modum desideramus, ut nos & vos unum simus in unitate Spiritus in vinculo pacis.

5. Ex his sacri evangelii verbis, reverendi oratores, edocti sumus quid facere nos oporteat; videndum restat an sic faciamus, & si quid impedimenti est, ut illud omnino de medio tollatur. Et primo ab hac sancta synodo inchoandum reor, quæ prius pacis signa ostendit. Deinde veniam ad vos, qui ipsam synodum æquis passibus sequi nitimini. Hæc igitur sancta synodus cupiens super omnia diligere Deum & diligi ab eo; summopere curavit præcepta ejus servare, præsertim ea quæ pacis sunt. Nam præter cetera sanctitatis opera, ob quæ congregata est, pacem in populo Christiano pro viribus inquirit & prosequitur. Et quoniam super omnem pacem, & pax & unitas ecclesiæ Occidentalis & Orientalis magis necessaria videbatur, omnem adhibuit diligentiam, ut illa diebus nostris (fieret). Quamobrem duos oratores, reverendum patrem episcopum Sudensem, & venerabilem magistrum Albertum de Crispis hic præsentes, pro hoc sancto opere usque Constantinopolim destinavit;

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

☞ & quamquam pro longitudine & rei gravitate per magnum temporum ſpatium vos expectandos cogitaremus, decrevimus tamen omnia potius ferre incommoda, quam tam ſalubrem & neceſſariam pacem negligere. Fecimus igitur, quantum in nobis fuit, exhortando, rogando, vocando & interpellando vos, ut ad hunc locum pacis pro ipſa pace proficiſceremini, prout latius ipſos oratores noſtros, in Conſtantinopolitana urbe noſtro nomine referentes audiviſtis. Sed nec ſolum hoc egiſſe contenti ſumus; quinimmo propter præceptum Domini & charitatem nimiam, quam ad vos habemus, facere prompto animo nos paratos offerimus, quicquid ad hanc pacem & unitatem feliciter conſummandam neceſſarium ſeu accomodum viſum fuerit. Nunc de deſiderio & voluntate veſtra aliquid ad pacem dicam, & utinam tam digna, ſicut merita veſtra expoſcunt. Dediſtis & vos non parva indicia, per quæ vos divinis obtemperare mandatis, pacem & unitatem velle nobiſcum renovare ſatis cognoſci poteſt. Ut primum domini oratores noſtri Conſtantinopolim ingreſſi ſunt, tam ſereniſſimus dominus imperator, quam patriarcha, magna cum honorificentia eos ſuſceperunt. Lætitia quam patria veſtra in ipſorum demonſtravit adventu, honorque, munificentia, hoſpitalitas & tanta humanitatis officia, magnum perhibent animi veſtri ad pacem argumentum. Rogati poſt hæc imperator & patriarcha, ut oratores ad hoc ſacrum concilium deſtinarent, libenter aſſentientes, vos viros inſignes ad hoc ſanctum opus conficiendum deſtinarunt, deſignatoſque continuo navim aſcendere juſſerunt. Jamque diu applicuiſſetis, niſi procellæ maris & adverſus nimium ventus impedimento fuiſſent.

ANNO CHRISTI 1433.

6. Ne autem longior mora ulla nobis ſuſpicionem poſſet ingerere, conſulte deliberaſtis dominum epiſcopum præmittere, qui veſtræ bonæ voluntatis, veſtrique paulo poſt futuri acceſſus nos certiores redderet. Sed poſteaquam temporis opportunitas docta eſt ad hoc ſanctum opus, illico vos attingentes, non longitudinem itineris, non viarum diſcrimina, non terras ignotas, non denique plurima, quæ tam longe itinerantibus occurrunt incommoda formidaſtis. Et quamquam in via prædonum injurias, rerumque amiſſionem, plurimaque adverſa paſſi ſitis; conſtantia tamen animi ſemper retenta, huc quam celerius fieri potuit, Deo duce, applicuiſtis. Hæc omnia quam recentem promtumque ad unitatem animum habeatis, manifeſte ſignificant. Sed ex his omnibus impedimentis, difficilibuſque principiis ſpem unam feliciſſimi exitus utrimque concipiamus. Solet antiquus hoſtis, cum videt aliquid magni in eccleſia Dei inchoari, mille ad impediendum parare inſidias. Nobis autem plurimas dedit, & adhuc quotidie dare non ceſſat; ſed quo plures infelix ipſe nobis laqueos intendit, plures certe triumphos adminiſtrat: & quo nos magis mergere fatagit, eo glorioſiores exſurgere nos facit Chriſtus Dominus noſter. Prævidebat, advenientibus vobis, poſſe fieri pacem in eccleſia Dei, cujus tantam intelligebat futuram utilitatem, ut ex nulla umquam pace tanta provenerit; proinde terra marique vos a ſancto propoſito deturbare conabatur, nunc poteſtatibus æthereis mare commovens, nunc raptorum ſævitia inſtigans, ut vos nullatenus ad locum pacis nobiſcum de pace conveniretis. Sed Chriſtus Salvator noſter ſponſam ſuam eccleſiam conſolari volens, & ventis ac latronibus fortiorem vobis animum tribuens, per varios caſus ac diſcrimina tamdem incolumes ad hanc ſanctam ſynodum perduxit: pro quo ſuæ majeſtati ex toto corde infinitas agimus gratias, ſuam humiliter gratiam exorantes, ut hæc magna principia felici & optato fine concludere dignetur. Veſtro autem adventu mirum in modum gaudeamus omnes, veſtra etiam præſentia ita lætamur & exultamus, ut nemo pro quo tantum gaudii cepiſſemus, huc accedere potuiſſet. Utique cum iſte veſter adventus arrham quaſi futuræ unionis aſpiratus videatur, revertamur jam unde paululum digreſſi ſumus. Nos igitur ac vos cum plurima pacis indicia, magnumque unitatis deſiderium habuiſſe, habereque oſtendamus: omni conatu incumbere debemus, ut bonam hanc voluntatem & per operis evidentiam ad conſummationem uſque perducamus; majus, quod in hac ſit, eſt bona voluntas. Hanc utraque pars optimam ſe habere aſſerit, & ſignis evidentibus comprobavit; diſponamus jam manus ad reliqua, & quod reſtat, ſine intermiſſione & omni cum diligentia proſequamur. Veniamus jam prope oſtium, & illud manu tangendo pene aperiamus.

ANNO CHRISTI 1433

7. Quid ſupereſt, fratres dilectiſſimi, niſi ut alter alterum in unitate ſpiritus complectentes, introeamus cantantes: *Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum?* ſed video in ipſo oſtii limine offendiculum quoddam, ſed forte pervium, neſcio quis verbalis forſitan differentiæ obex ſe interponit, & nos parumper ab ingreſſu retardat. Eja fratres in nomine Jeſu Chriſti & ſpiritus ejus, qui ſpiritus eſt charitatis & pacis, obſtacula illa quæcumque illa ſint procul amoveamus, ut plana & expedita via ingrediamur in dilecta tabernacula Domini virtutum; quænam illæ differentiæ eſſe poſſint, quæ ſanctam unitatem noſtram dirimere valeant? quis lapis offenſionis nos ejuſdem patris filios ab hereditate in teſtamento dominico nobis relicta tantopere commendata privare poterit? Abſit, fratres, abſit, ut Chriſti orationem pro unitate noſtra porrectam ad Patrem noſtra culpa, quantum ad nos invicem, faciamus irritam. Et quomodo diligere Deum & diligi a Deo poterimus? quomodo ipſe Deus pacis veniet ad nos, & apud nos manſionem faciet, ſi ſanctum pacis & unitatis præceptum non obſervemus? Chriſtus, ut inquit apoſtolus, eſt pax noſtra, & ipſe fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvens, duos condidit in ſemetipſo in unum hominem novum, faciens pacem, ut reconciliaret ambos in uno corpore Deo, per crucem interficiens inimicitias in ſemetipſo; ipſe veniens evangelizavit nobis pacem his qui longe & his qui prope. Ipſe naſcens annunciavit nobis per angelos pacem. Ipſe prædicans docuit nos, pacem, ipſe moriens reliquit nobis pacem. Et nos qui dici volumus diſcipuli ejus, & Chriſtiano nomine gaudemus, poterimus quacumque occaſione pacem non colere, & unitatem eccleſiaſticam negligere

8. Con-

8. Conſideremus in quam parva re differamus & in quot & quibus convenimus, erubeſcendum erit, quod inter nos diſſidium amplius hoc patiamur. Utrique fatemur unum Deum Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, tres perſonas in unitate ſubſtantiæ, utrique tenemus Petri teſtamentum, utrique novum, plurimos ſanctos doctores tam Græcos quam Latinos utrique tenemus & approbamus. Impoſſibile eſt quin ex his plurimis in quibus unanimiter conſentimus elici non poſſit veritas. Impoſſibile certe arbitror per tot librorum volumina, quæ vel a Deo vel a Spiritu Dei per ſanctos patres ſunt condita, in quibus quæcumque ad ſalutem neceſſaria deſcripta ſunt, omnem quæ inter nos eſt differentiam evacuari non poſſe. Hæc veritas licet ſæpe declarata ſit, & poſtremo in Lugdunenſi concilio omnis ſublata diſcordia, nihilominus ſi quis adhuc ſcrupulus reſtat, ſi quis ampliorem declarationem efflagitat, ecce ſancta noſtra mater eccleſia hic in Spiritu Sancto congregata, paratam ſe offert, juxta doctrinam S. Petri, omni poſcenti de ea, quæ in ſe eſt, fide reddere rationem cum omni charitate & manſuetudine. Et quoniam nihil nobis tam eſt curæ, nihilque magis cordi noſtro infixum hæret, quam ut omnes qui Chriſtiano nomine cenſemur, ſolliciti ſimus ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis. Et ſicut unus eſt Chriſtus, & una Chriſti fides: ita ſimus in una fide, idem Chriſti corpus. Ideoque per charitatem Chriſti, qui animam ſuam pro nobis poſuit, ac ſuum pretioſum ſanguinem quo nos redemit, ex toto corde noſtro, ex tota anima noſtra, ex tota intentione noſtra vos hortamur: vos rogamus & obſecramus, ut a modo id ipſum ſecundum apoſtolum dicamus, & non ſint in nobis ſchiſmata, ſed ſicut ſumus Chriſtiani, ita ſimus uniti & pacifici ad invicem Chriſtiani. Nos pacem & unitatem in Chriſto vobiſcum & omnibus hominibus habere deſideramus & quærimus. Pro hac pace & unitate, nullum laborem, nullum opus reſpuimus; pro illa, ſi opus ſit, exemplo Salvatoris noſtri nos ipſos & animas noſtras impendere & ſuperimpendere parati ſumus. Similique modo & vos & omnes homines facere optamus, alioquin qui ſecus fecerit fruſtra Deum colit, fruſtra Chriſtianus eſt. Nihil ſibi homines, * nihil ſibi jejunia, nihil eleemoſynæ, nihil denique ipſa martyria, ſine charitate & unitate eccleſiaſtica, ſecundum apoſtolum prodeſſe poterunt; id ipſum vos eſſe facturos quod nos facimus, ex multis, quas ſupra memoravimus conjecturis ſperandum eſt, quod ut faciatis præceptum domini de pace & unitate vobis neceſſitatem imponit: ſalus animarum, quæ extra eccleſiæ unitatem eſſe non poteſt. Vos arctat ſanguis Chriſti pro eccleſia effuſus, ita vos agere reddit obnoxios, promiſſiones Domini ac præmia vitæ æternæ ad hoc ſanctum opus vos merito debent allicere. Sed & quis erit ille tam impius Chriſtianus, cujus ad compatiendum & ſuccurrendum viſcera numquam ex hoc diſſidio apud inimicos patiuntur nominis Chriſti. Dirrident enim Chriſtianam religionem Judæi, Turci, Sarraceni & alii infideles, quam ſic in fide diviſam conſpiciunt; & cum eirin allo detrahere nequeant, pro hac tanta diviſione blaſphemiis lacemne & maledictis diſcrepant. * Et quam unitam formidant, ſic ſciſſam contemnunt ac nihil faciunt. Multi procul dubio ad orthodoxam converterentur fidem; ſed videntes nos invicem de variis certare dogmatibus, adverſiſque diſcrepare opinionibus, in ſuo errore perſeverant. Neſcientes quos eligant, quibuſve magis adhæreant. Heu! quam ingemiſcendum pariter & erubeſcendum, quod cum nulla infidelium ſecta ita pacem & unitatem ſicut lex noſtra præcipiat: apud nullos tamen minus quam apud Chriſtianos pax & unitas in credendo ſervetur. Quodnam eſt hoc opprobrium, quod ipſi infideles in erroribus & ſuperſtitionibus ſuis pene conveniant omnes qui eamdem fidem tenent, & nos veram fidem colentes, eademque veritatis principia recognoſcentes, ſic inter nos varie diſſentimus? animarum præterea perditio, quas multis modis infideles pervertunt, nonne unionem mutuam vobis perſuadere debent? Numquid non in extremo Dei judicio ſanguis, noſtra culpa ac deſidia ... peremit de manibus noſtris exigetur, cum multis malis poſſumus & negligamus occurrere? Heu! quot ſingulis annis filios etiam perdit, qui in manus deducti infidelium fidem catholicam abnegare coguntur.

9. In ultimis rerum temporalium detrimenta, corporumque periola dicenda reſervavi. Hæc enim quia oculis conſpiciuntur, magis cogitare magiſque horrere ſolent. Poſt hoc * exactandum diſſidium in eccleſia ortum, quot quantaque damna, injurias, perſecutiones, contumelias a Turcis, Tartaris, & Sarracenis, nobiliſſima Græcorum patria quadringentis fere annis paſſa ſit, & quotidie proh dolor! amplius atque amplius patiatur, ad quantum exterminium eccleſias orientales barbaricus infidelium furor deduxerit, quis referens a lacrymis ſe temperet? quot oppida præclariſſima, quot urbes inſignes diſruptæ ſint & ſolo æquatæ? quot numeroſæ gentes, quot populoſæ provinciæ a veſtigiis deletæ? quanta quoque depopulatio ac ruina in orientali plaga hinc ſequuta ſunt? quam horribili ſervituti & jugo tributario Chriſtiani orientales ſubjiciantur, & quam proximo periculo extremæ proditionis ceteri qui reſtant, & quidquid ſupereſt veſtrorum populorum ſubjaceant quis neſciat? quis ſciens non fleat? & quis flens non provideat? Præter hæc liberalium artium, aliarumque ſcientiarum ſtudia, quæ illa in patria quondam copioſiſſime florebant, nunc penitus deſerta videntur, & ubi ſeminarium olim litterarum erat, & omnis eloquentiæ & ſapientiæ fons, quid modo ſuperſit vos melius noſtis. Horum omnium diſſidium iſtud fuiſſe cauſam communem & omnium ſcandalorum. Sed omnium horum reparatio ipſa veſtra, nobiſcum unitas judicio omnium futura extimatur. Nullum his calamitatibus facilius eſt remedium, quam ut omnes qui Chriſtum colunt, in eadem fidei nectantur unitate, & alter alteri ſint fratres, invicem opem ferant, & mutuo ſubſidia miniſtrent ad adjuvandum vos, pellendumque de Græcia Turcos, certatim concurrant; quinimmo reconciliationis fama ita illos attonitos reddet, ut deſperare coganturun terra veſtra poſſe amplius immorari. Convocabimus reges, duces, & principes,

ANNO CHRISTI 1433

ANNO CHRISTI 1433.

* f. discerpunt.

* f. execrandum.

* f. oratio-

Supplendum aliquid est.

& omnem populum Christianum. Sed & non A
ANNO CHRISTI 1433. vocati ultro ad vestra præsidia confluent. Nemo erit qui quicquid roboris ac virium poterit vestræ genti non conferat.

10. Videor post hanc unitatem videre non longum affuturum tempus, quo pristinæ gloriæ & libertati tota restituatur, decus, dignitates & ornamenta majorum recuperabit, & fiet, Deo disponente, Græcia illa quæ felici tempore olim florebat, tanta denique Latini ac Græci charitate copulabuntur, ut inter ipsos ac Germanos fratres, nihil pene interfit: ita ut nullum quodammodo inter eos fuisse quondam dissidium videatur. Quis tunc tam disertus ullo dicendi genere explicare illam poterit lætitiam ac jubilationem, quam sancta B
mater ecclesia ex optata filiorum unione suscipiet? vix corda hominum tam grande atque insolitum gaudium intra se capere poterunt, omnes ad cœlum levabunt manus, magnificantes & benedicentes Dominum, qui his noviſſimis diebus populum consolari dignatus est. Nemo præ gaudio a lacrymis continere poterit, talem intuens successum, quo nullus a principio nascentis ecclesiæ utilior atque optabilior visus fuit. Et quanto diutius ac pernicioſius hoc constat fuisse divortium, tanto reconciliatio gratior jucundiorque æstimabitur. Et quemadmodum nova humo revirescente, omnia quasi ridere videntur; sic inter nos pace composita, tota Christianitas reflorescet, & nimio quodam applausu jubilabit. C
Ipsa quoque mater ecclesia, quam pro tam diuturno filiorum diſſidio nimius mœror in decrepitam senectutem adduxerat, pro tanta felicitate ad secundam adolescentiam revertetur. O quam glorioſum erit tunc esse Christianum! O quam longe lateque fides orthodoxa palmites suos diffundet! quantus hinc Christianæ religioni redundabit honor, decus, ac gloria! quantusque timor & pavor adversariis suis, si diebus nostris hæc facere dignaretur Deus! O si hunc optatiſſimum diem oculis nostris umquam intueri possemus multos fore non ambigo tam ex hoc cœtu, quam ex reliquo ecclesiæ corpore, sic hujus unionis desiderio accensos, ut post illam vix momen- D
to supervivere optarent, dicentes cum sancto sene Simeone: *Nunc dimittis servum tuum Domine secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum*. Unionem ecclesiæ igitur accelerandam, fratres, & sicut faber calidum ferrum malleo super incudem percutit: ita nos ardentiſſimum ac ferventiſſimum desiderium nostrum ad consummationem optati operis sine mora convertamus.

11. Ut ista igitur cogitetis, & cogitantes opportune provideatis, etsi omnia quæ prædiximus, & quamplura quæ pro vestra sapientia potestis, vos excitent & admoneant; nos nihilominus pro Christiana charitate id ipsum iterum atque iterum sollicitamus, rogamus & E
obsecramus, quod si feceritis, prout speramus, veri eritis cœlestium præceptorum conservatores, ut Deum reipsa diligere & ab eo diligi comprobabitis, qui veniet ad vos & mansionem apud vos faciet, hic per gratiam, & in patria cœlesti per gloriam, quam Jesus Christus nobis & vobis & omnibus Christianis largiri dignetur, qui vivit cum Patre & Spiritu sancto benedictus in sæcula. Amen.

ANNO CHRISTI 1433.

RESPONSIO,

Præfatorum ambassiatorum, sacro concilio Basileensi facta.

1. PRimum quidem, o sacrosancta synode, de gloria & laude vestra dicturus, a Deo immortali auxilium invoco & favorem, præcipue cum ea laus ejus communis sit, ut quicumque de ea dicat, multum a dignitate vestrorum operum deficere necesse sit. Immo si antiqui clariſſimi oratores, & qui hac nostra ætate vivunt, adessent, dignam vestris gestis orationem nequaquam haberent, & multis fortaſſis & ornate dicerent res a vobis bene gestas. Neque illi omnes conatum oporteret meo arbitratu dicere, cum tanto vestris operibus atque gestis omnium oratio sit inferior. Cum igitur hæc multis attenderem, quid mihi eveniet, parvam in dicendo vim habenti? Præterea cum enim nondum corpore bene valeam, & vix jam a longo & diuturno morbo liberatus sim, quin etiam adhuc reliquias malæ valetudinis aliquas fero. Sententia enim philosophorum est & vera, animas hominum, si corpora patiantur, una quodammodo cum illis pati. Propterea vos omnes oro, ut patienter & æquitate animorum hanc meam orationem audiatis, nihil simile rebus a vobis gestis. Nam parum in exercitatione dicendi expertus sum, & ea est magnitudo dignitatis vestræ, ut non modo dicere, sed vix eam inspicere totam possim. Quam enim ex rebus, quas a primis sæculis admirari, in nobis aliquis inspiciens, non inveniret virtutem, quæ Dei est, & magnorum virorum, qui ad Deum cupiditatem intendunt qua Deo similes efficiuntur, & sine qua nihil viro dignum effici potest? Qua ratione & secundum ejus naturam vivere vult, quam etiam solum ex rebus omnibus si acceperint homines, similes Deo quodammodo fiunt, quam præterea eos qui etiam possident, cœlorum cives esse demonstrat. Ubinam quispiam viros virtute præditos plures videat, quos singulos singulatim consideret? Ubi elegantiores simul animos? ubi magis pullulantes virtutes florentes, ut de phœnice propheta dicit. Quid hic apud vos? qui omnem orbem tamquam alia apostolorum societas hic congregata, & certamen maximum aggressi, alios quidem devios & aberrantes dirigere studetis, & ad primam fidem reducere, & pietatem in aliis, qui quamvis recte & divinis antiquorum patrum legibus & apostolorum vivant, quos usque modo, quos puto ab uno & ecclesiæ sanctæ corpore longitudo temporis divisit, & non parum ad invium alienavit, immo in tantum malitiæ principes alteros contra alteros instigavit, ut verbis invicem quandoque scriptisque pugnaverint, omni animo intenditis. Hinc ipsum abalienationis verbum sanare & corrigere, cum & legatos ad illos misistis, omnium puto bonam honestamque pacem & concordiam cupientes, quia unum ecclesiæ Dei corpus per multorum annorum spatium olim gavisa est, quamque diabolus scidit & divisit. Et quamquam ab ecclesia orientali sæpe pro

Ib. p. *

ea

ea legati missi fuerint, nullum tamen tempus adhuc tam magnum ac tam egregium opus videre potuit, sed vobis, ut videtur, summa virtute & sapientia præditis, res ipsa servabatur, qui omni ratione unitatem vultis, volentes ut id fieret studuistis, studentes ut eumdem veniremus locum fecistis, ad quem venimus, optimo & expectato fine, auctore Deo, res concludetur. Quod si ad laudabilem finem vestra providentia venerit, quis digne laudabit promptitudinem vestram? quis studium? qui in eumdem locum vestrum omnem conventum, qui ex gratia Spiritus sancti intuemur, tantum quantum etiam laudis habet, quod a singulis patria relicta in aliena civitate, quasi in propria domo longam & diuturnam diuturnitatis moram ad hoc maximum & clarissimum opus, cum hunc vestrum conventum tanta animorum æquitate unitum, ut acceleretis, & patiamini moram, hortaturus, rogaturus, obsecraturus sim quod quidem paulo post & suo tempore faciam.

ANNO CHRISTI 1433.

2. Non hoc quod super utilitate Christiani nominis conduceret omisistis, non jura, non æquitates, non ritus, non consuetudines, non leges. Omnia enim quæ Christi ecclesiæ conferunt, quæ civitatibus, quæ populis, quæ generi hominum, divina quadam providentia, divina industria tractatis. Nam divinum id vere est opus. Horum aliqua quidem opportune composuistis, alia ut componatis in manu sunt, reliqua corrigere estis futuri. Quisnam igitur maxima & divina vestra opera digne laudabit? quippe si quis tam claram, tam splendidam, tam ardentem vocem haberet, ut clamans ubique & finibus terrarum audiretur; numquam, quantum oportet, famam laudis & gloriæ vestræ extendere posset: quæ tam ampla, tam laude digna, tam Deo grata gesta vestra sint, ex certo nullum tempus, ut reliqua humana solet, abolebit. Ac primum quidem quantum paci hominum studeatis dicam, ac quam mira industria, magno certamine, & diligentissima cura nitimini: qui omnem mentem, omne studium intendentes, maximum hoc & sacrum pacis opus per omnem orbem firmare, & stabilire vehementer quadam innata animi cupiditate desideratis. Postea & alia fabri .... non quantum sapientiæ misit vobis aut ingenii, non quanta elegantia sacræ theologiæ munus habeatis; non quia perspicacia & a civitate jus vel civile intelligatis vel exerceatis pontificium, non quanta Dei muneribus & loca scitis & videtis, sed quantum personæ videatur posse concedere tempus, & quantum cura in dicendo jus valeat.

3. Pax magna quædam res, magnum quoddam nomen, angelicas cœlestesque virtutes continet, una, & prima, & magna deitatis luce circumvolantes, quæ divino illo & miro nutriuntur cibo, splendescere scilicet aptissima civitate. Hæ pace colligantur, & vivunt charitatis modo. Pax enim mundum rerum intelligibilium continet, quæ magis propinquos unitosque, in luce divina, quæ nec dici potest, nec addisci. Pax cujusquam magni boni, quæ & operis est factrix & conservatrix. Discordia e contra, quæ divisionem, schisma & litem assidue machinatur; non illum quidem invisibilium rerum mundum, & ita ut tantum erat, splendentem reliquit; immo quædam, quæ prima luce fulgebant, obscura fecit, & illic multas virtutes extraxit, quæ postea malorum operum auctrices factæ sunt. Extractus est qui eo tempore malitiæ dux fuit & postea perpetuo. Sed advertite ad hunc istum mundum, quem videns, qui diversis compositus elementis, si nulla qualitatum superabundet, pax & ordo in luce & quiete continet totum æquitate quadam omnibus quoad Dominum: cum discordia, confusio & contentio in illum venit; tunc superat turbo, & totius quasi dissolutio fit & perditio, ac pulcherrimum & expectatissimum hunc mundum deformitas quædam possidet & obscuritas, nec inspici quidem omnino potest; sed descendimus ad parvam mundi partem, hominem scilicet, maximam vero, & reginam & principem rerum omnium mundanarum, ut Deus jussit. Hic enim cum id quod in se est struat, & æquitatem animi & statum non omittat, pacem vero stabilem firmamque tenet, tunc maxime societati angelorum fit similis, numero atque ordine ambulanti. Cum vero a seipso decidit, pugna ac lite vexatur: quæ si parum crescat, rationem omnem ab illo diffugit, magnumque animarum & tribulentium facit, qui phantasiis quibusdam obscuris similis, vacuum se in omnibus & sine firmitate demonstrat. Verum inspiciamus quæ res, qualisque pax sit. Pax certe sua quadam pulcritudine ferme regna securat; pax respublicas quæ populos gubernant, servat; pax quæ civitates, quæ nobilibus eximiisque viris reguntur, servat, & omnem alium justum principatum. Pace urbes & crescunt & ornantur, qua magnum incrementum efficitur & subditis & principibus. Hæc villas & domos construit, hæc desolatas diruptasque terras habitat, hæc incultas relictasque colit, & omne quicquid inspicit augmentat, & ad magnam felicitatem venire facit; & ut multa de paucis dicam, quicquid pulcherrimum & sublime est, hac factum constructumque fuit, sine qua nihil in hac vita rectum ordinatumque est. Inimicitia & discordia e contra, bella suscitant & constituunt. Ex bellis oriuntur cædes, ex cædibus destructio ac perditio fit hominum, villarum, civitatum, & rerum omnium publicarum. Venit etiam & ad bruta animalia: nam & una cum hominibus patiuntur & illa. Quid magnos lætosque habentem viros urbem Trojanam destruxit? nonne pugnæ & diffidia? Babyloniæ vero illum tutum, eminentem, clarissimum & fortissimum murum, nonne hæc diruit? sacram Jerosolymæ civitatem, nonne hæc demolita est? nonne hæc etiam omnium fere Judæorum genus captivum ad Assyrios duxit? Nonne hæc Assyriorum, in Italia civitates olim claræ ab hac diruptæ, adhuc incultæ desertæque manent? Vidimus non multum ab hac Gallium florentem, nunc assiduis Britannicis bellis ac discordia deflorere, quasi videmus & duos illos maximorum Christianorum principatus frequenti bello & inimicitia deterni. Væ ubi hæc dominatur. Nonne ad interitum quasi omnes res vertit? Hæc omnia quæ dixi, & antiqui libri & moderni, & quæ appellantur tragœdiæ & historiæ, vera esse probant.

4. Quibus causis, o sacer sancteque cœtus, ani-

animis vestris Spiritus sancti gratia firmatum est, ut omni orbi pacem ponatis, & magno tempore certetis hoc tam magnum bonum omni hominum generi distribuere, memores quod Christus nullo alio nomine se appellavit, non omnipotentem, non factorem, non rerum futurarum cognitorem; horum quidem nomen nullum dixit, sed pacis & amoris. Ego, inquit, pax sum, ego sum charitas. Hanc sacram & sanctam Domini vobis sententiam imitati, omni cura Christi paci studetis, tamquam ipsius pacis creatoris discipuli & pacis magistri: quam quidem, ut dixi, omni hominum generi & cupitis & nitimini firmare.

ANNO CHRISTI 1433.

5. Doctrinam vero, quæ a Deo dicitur esse & est, & quam homines per gratiam adipiscuntur, quamvis ingenium multum conferat, non superficie, & summatim, ut annostra dicitis, accepistis, sed profunde & penitus scientiam adepti, sacra ipsius arcana scrutantes, tantum in ea re excellitis, quantum humano ingenio dari concedique potest. Cujus summitatem seu sapientiam seu sapientiæ amorem illam appellas, ubi tantum invenies, quantum in theologia, in qua qui eruditi sunt & secreta noscunt, & quantum in legibus ac sacris ac divinis canonibus sit, de quibus inter vos disputatis, accipit, quam excellentiam quam inde habent, noscunt etiam & perfectas Spiritus sancti grātias, & secretorum completam virtutem; horum omnium vos & inspectatores & magistri estis. Quibus igitur, quantum in vobis, in his rebus aut studium, aut exercitium, aut diligentia, aut doctrinæ perfectio fuit, immo semper utilitati Christianorum studetis. Quisquis igitur digne in his quæ dicta sunt ignitu divino vestram laudabit sapientiam, & omnis quicumque eam rem aggredietur, deficiet. Sed quoniam res geritis & miras & optimas, quibus laudes minores, sicut necesse est oratoribus illas aliquo modo prædicare, quantum eis id facere possibile est; sed auxilietur & conducat divinus ille David ad hanc vestram laudem. Audite & omnes gentes, auribus percipite omnes habitantes terram, ut gaudeatis lætitiam & gaudium exultationis, in qua hæc sacrosancta congregatio, & facit & vult pacem & concordiam, quæ virtutum summa. Acceleratis enim & magna cura studetis, ut Græci Romanis uniantur, unumque corpus & membrum facere, & ecclesiam Christi, quam suo ædificavit sanguine, inclytisque miraculis & signis, ut Deus illam firmavit & stabilivit, ac pacem & charitatem dans discipulis suis, apostolis mandans, ac figens illam sub domini Petri confessione, ipsi & cum ipso aliis apostolis Spiritum sanctum immisit, cum circumeuntes omnem orbem uniti sunt, pacem singulis eos accipiendo porrigentes. Hæc ecclesiæ Dei muros, annos ut puto, tenuit mille & plures, postea nescio quo pacto instigavit, cum invidus ille & malorum omnium princeps advenjens discordia quædam in ecclesia Dei nata est, causis neque probatis neque arduis, neque alterutram partem multum tangentibus. Suscipiens igitur schisma & tempus, & opportunitatem sibi sociam inveniens (illa enim tempestate Græci discordia civili laborabant) animos utrorumque sauciavit. Postea, currentibus annis multis, hujus sancti & excellentissimi patris, pacis scilicet, memor fuit, & si meminerit, non generose quidem. Atque usque hanc nostram ætatem, & majus & clarius schisma duratum est, ac per parvum nonnumquam interea tempus hæ-utræque partes conjunctæ fuerunt. Postea iterum pejora prioribus illa visa sunt, ac omnem orbem temporis prorogatio ignorantia & obscura quadam nube complevit, tantamque ad invicem litem & contentionem suam paravit, ut altera alteram partem aliud a recto sentire putet, & nullam rectam firmamque credere eorum opinionem, in quibus altera firmaretur; sed utramque solam ad sententias suas inspicere, nihilque omnino animadvertentes ad magnum unius ecclesiæ corpus. Nunc vero sacro & sancto Spiritu animis vestris inspirante, huc ad hunc sacrum locum convenit quicquid optimum & excellens in ecclesia Christi est, quicquid in virtute, quicquid in sapientia ac intellectu, quicquid in arte sacræ theologiæ, quicquid in alta doctrina etiam, & si dicam, omne in rebus optimis præstans ac menti fixum habetis, partes jam pridem divisas conjungere ad pacem, & ad unitatem ecclesiasticam Christi reducere, atque in unam, ut olim fuerat, restituere.

ANNO CHRISTI 1433.

6. Quamobrem ad sereniſſimum Græcorum imperatorem & sacram eorum ecclesiam legatos misistis, non parvum itineris laborem passos, longi quidem & difficilis. Sed sæpe pro hac Græci pace quoque legatos miserunt: verum nescio quo pacto nihil apud illos ad quos missi fuerant, conficere potuerunt. At non parva Christianorum multitudo est, quæ Græcorum ecclesiæ subjicitur. Nec tenue Græcorum genus putetis: ipsum tamen forte multos jam annos quasi obsessum a magno principatu, hominum multitudine diminutum quidem est, & infortunia multa passum, sed non omnino disruptum aut concussum, servat enim ibi adhuc partem Dominus. Nam Peloponesus omnis Græcorum imperio subjecta est, & Lemnos & Imbras, & juxta Constantinopolim major Thraciæ pars, ac etiam, exceptis dominis & quibusdam principibus, Cergramus quam Corcyram appellant, Cephalonia, Zacyntos, Uhata, Leucas, Euboea, Cyclades insulæ, Creta, Rhodus, Cypros, Chios, Locris, & si quæ est alia in mari Ægeo insula, & in Europa Epirus, Illyricum, Achaja, Phocis, Bœotia, Actica, Macedonia & reliquum Græciæ; hæc omnia a Græcis inhabitantur. Paucis tamen quibusdam in locis Turci commixti sunt. Sunt etiam superior & inferior Misia magna hominum multitudine habitatæ, qui omnes ecclesiæ nostræ obtemperant, ac in Asia principatus omnis barbarorum est, in multis tamen locis Græci habitant. Est & Cynaren non parvus, inserti sunt præterea reges non pauci idiomate diversi, qui Græcorum ecclesiæ obediunt, scilicet Iberum, Regium & Ebazenum, & præter hæc Cethonum & Albanorum, Certanorum etiam & Gothorum; nec non Moldoblachia, & ea quæ magna blachia appellatur ac Tribalorum, & juxta reprobatos montes Raisutum maxima respublica, & magnæ Russiæ qui magnus appellatur rex; multique alii parent Constantinopoli; tot sunt & plura nostris obtemperantia.

tia. Sed vos ego, cum virtus vestra non aliter ac solis radii resplendeat, oro atque obsecro, ut hoc ipsum vestrum studium & cupiditatem, quam Spiritus sanctus vobis largitur, tradere acceleretis, nulli rei parcentes, quæ divinæ ecclesiarum unioni conducat: ut una existens, ut olim, ecclesia, & Latinorum ecclesia sit; & Græci e contra ad Latinorum ecclesiam veniant cum charitate & amore; ac alii cum aliis in maxima lætitia & fructu bonorum, sicut tempore antiquo fieri solebat, opera studentibus, adeo quidem honores & coronas similes illis quæ olim datæ sunt sanctis patribus antiquis, qui magnam curam, magnamque diligentiam habuerunt pro ecclesiæ unione ac statu, pro qua mille labores & certamina sustinuerunt, nequaquam sibi ipsis parcentes, immo omnem molestiam, omnem laborem pro ea re lætitiam putabant & gaudium ab hominibus vero qui nunc sunt, & qui futuri vivent, gloriam immortalem adepti eritis. Semper enim habebunt uniuscujusque statuam ante oculos multo majorem ea quæ apud Rodios erat, quam illi Phrodo statuerant. Cui similem a principio sæculorum hanc usque ætatem mille humanæ manus facere potuerunt. Sed quid statuam manufactam dico? statuam, inquam, habebitis, quæ cœlos tanget, quæ ab oriente videbitur usque occidens. Quas ob res, reverendissimi, divinam ac sanctam celsitudinem vestram oro, ut hoc certamen, quod vos pro pace & unione tanto ardore, tanta animorum cupiditate proposuistis, laudato frui omnium, quamprimum fieri poterit, dare studeatis, ut statim mercedem ac merita, quæ modo dixi, & a Deo accipiatis & ab hominibus, ut vero gaudio, & quod sacros viros deceat, gaudeatis. Ad hoc quidem, reverendissimi & digni patres, vobis edicta sunt; ad ea vero quæ dicta fuerunt nudius quartus a reverendissimo in Christo patre & domino meo legato, viro quidem eruditissimo & meritissimo, ac nostra ætate exemplo multis, longis quod utar laudibus necesse est, pro ejus singulari eloquentia & doctrina, quod brevi temporis spatio fieri non potest. Res enim magnis ornari laudibus debent, quæ longo egent tempore, ac vi & otio in dicendo non parva. Sed, si Deus dederit, orationem pro illa faciam opportunam.

ANNO CHRISTI 1433.

Explicit.

Deo gratias.

PROPOSITIO DOMINI ABBATIS

Conchensis ambassiatoris sacri concilii, ad Venetos, &c.

p. 690.

ILlustrissime princeps ac magnifice domine, ad tuæ celsitudinis præsentiam sacrum Basileense concilium in Spiritu sancto legitime congregatum, reverendum in Christo patrem ac dominum, dominum meum (*a*) Uticensem episcopum & me, quamquam immeritum & indignum, in ejus societate suos oratores transmittit, eidem offerens una cum præsentibus litteris, salutem optatam & omnipotentis Dei benedictionem. *Lectis litteris* &c. Illustrissime princeps, Sacrosancta generalis, &c. veritatem ipsius sacrosanctæ synodi dictæ tuæ celsitudini exponendam nobis commisit; & quamquam in præsentia domini mei præfati hoc mihi in his aperire non liceret, de ejus præcepto tamen, cui obedire teneor, hoc facio sperans quod supplebit, prout sibi placuerit, defectus meos. Pro veritatis igitur ipsius sacri concilii ostensione, nec non exponendorum aliquali brevissima introductione, assumo mihi verba secundi Paralip. cap. XIX. scripta. *Non est mea pugna, sed Domini*, pro quo facit cap. *Omni* XXIII. q. V. Locuturus pro publica populi Christiani utilitate & præfati concilii veritate, opus est mihi ut personam privatam exuam, & induam publicam, & tam publicam, ut omnes apprehendat, & nemo ab ejus jurisdictione eximatur. Ideo in persona sacri præfati concilii verba præfata assumo, quod non est nostra pugna, sed Domini. Et quia secundum leges positivas licitum est pugnare pro patria, & pro servitute vitanda, quorum pugna, etsi aliquo modo posset declinari, potius tamen est hominum quam Dei, lex enim evangelica cedere jubet frequenter in istis: sed ubi cadit status ecclesiæ, ubi perit cultus divinæ latriæ, ubi movet zelus justitiæ, ibi puto fore pugnam Dei, quia ibi agitur ejus principale negotium & inde causa. Cum autem hæc mala in præsenti pateant, debemus nos arma sumere, suum autem erit pugnare. Ait enim sacra scriptura *non est nostra*, &c. ubi proponitur campus certaminis, apponitur manus juvaminis, ostenditur modus conaminis.

ANNO CHRISTI 1433.

2. Proponitur primo campus certaminis ad aggrediendum viriliter, cum ait *pugna est*, in qua debet homo habere se patienter, ne circumveniatur; confidenter, ne commoveatur, & potenter, ne dejiciatur. Pernicioſum est enim pugnare sine bono consilio, præsumtuosum est sine Dei auxilio, & periculosum sine forti brachio; valet enim sapientia circa primum, confidentia circa secundum, perseverantia circa tertium. Cum enim affligitur Dei ecclesia, cum dejicitur divina justitia, cum confunditur Dei familia, Domini est pugna, qui debet pugnare, qui debet stare pro sua familia ne desoletur. Pro his enim omnibus pugnam assumit Dominus, ut in tertio psalmo. *Dominus est assumtio nostra*. Ex hoc enim claret modus ad aggrediendum feliciter, cum ait, *non est nostra*, alterius enim est, actus suscipere, hostes impellere, nosque defendere. Unde non est nostra causa, nec victoria; ubi thema, *Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state*, ad propositum, princeps illustrissime, applicando, campus certaminis est civitas Basileensis pro concilio celebrando, auctoritatibus primo sacri Constantiensis concilii mediate, & Senensis immediate electa, & etiam felicis recordationis domini Martini papæ V. & domini nostri domini Eugenii summi pontificis moderni roborata, & approbata, in qua sancti

(*a*) Guillielmum Soiberri, postea translatum ad sedem Carpentoratensem. *Marsne.*

ANNO CHRISTI 1433.

☞ ti patres de universi orbis regionibus occurrentes, & debite pensantes existunt. Quis enumerare animas poterit, quas sathanas errorum atque hæresum laqueis in plerisque mundi partibus alligatas detinet, quasque alligaturus esset sua contagione pestifera, nisi celeriter in eodem sacro concilio occurratur? Quæ autem Christianitatis portiuncula est, quæ domestico civilique bello & exitiali odio non agitetur? adeo quidem ut atrocius Christianus Christianum, quam Sarracenus Christianum persequatur. Quantum vero ad mores attinet, quid dicendum, cum omnis & ecclesiasticæ & Christianæ vitæ disciplina ubique pene extincta videatur? pro quibus reparandis, præfati patres fundamenta in eo, cujus res agitur, jactaverunt. Ex quibus populus Christianus se respirare videtur. Manus juvaminis est Spiritus sanctus, dextræ cujus auxilium dictum sacrum concilium juvatur, dirigitur & protegitur. Modus conaminis est, ut in dicto campo certaminis milites Christi, id est reverendissimi reverendique in Christo patres ac domini, & doctores, magistrique eximii existentes, dictum campum possetenos defendant, & usque ad mortem contra hæreses mundum inficientes, populi Christiani pacem, & ecclesiæ tam in capite, quam in membris reformationem impedientes, viriliter decertent; quibus prostratis, ut sperant, & in auxilio illius, cujus negotium agitur, confidentes, Christianus populus ab hæreticorum faucibus erui, a receptoribus præservari, & ecclesia militans, cunctis deformitatibus suis depositis, ut aquilæ juventus valeat renovari.

3. Nec admirari debet quisquam, princeps illustrissime, eorum quæ in dicto campo certaminis die XIII. mensis proxime præteriti acta sunt; & ut de vera justitia & mansuetudine & clementia in dicto campo decertantium clarissime appareat, quantum potero succincte enarrabo quæ gesta usque ad illam diem, & qua de causa fuere. Nam cum hactenus dicta sacra synodus spectasset sua diuturna patientia summum pontificem etiam ad ea quæ rationis & æquitatis sunt, aliquando deflectere, recogitavit diu expectando efficere, ut ipse summus pontifex, cognita ipsius sacri concilii mansuetudine, ecclesiam veraciter recognosceret, & illi, quemadmodum tenetur, pure & simpliciter adhæreret, idque quod scandali ac perturbationis causa in ecclesia fuerat, sine difficultate revocaret. Credebat ipsa sancta synodus jam adveniisse diem, qua de ipso meliora concipere deberet, & dolorem quem usque ad dictam diem ex sua scandalosa dissolutione perpessa fuerat, ab inde ex sua humili adhæsione converteret in gaudium. Sed quod non sine fletu & cordis amaritudine referendum est, spe sua frustrata est, & quotidie major causa dolendi augetur, quoniam quem tolerando & differendo delinire curaverat, eum in suo proposito duriorem experta est. Præstolata enim fuerat XIX. mensibus, ut offensam illam dissolutionis gravissimam, quæ gravissime ac notorie universam lædit ecclesiam, pœnitendo emendaret, quam modeste ac mansuete erga eum dicta sancta synodus, licet graviter lacessita, se gesserit, nemo est qui jam ignoret.

4. Postquam dictus dominus Eugenius in notorium ecclesiæ scandalum & perturbationem Christianæ religionis dictum sacrum concilium tam solemniter institutum, dissolvere conatus fuit, destinavit primo ipsum sacrum concilium ad eos suos solemnes ambassiatores, ut per eos informatus de plurimis scandalis, quæ hujusmodi dissolutione sequutura erant, ipsam penitus tolleret, & ipsum sacrum concilium, prout inchoatum erat, ad honorem Dei & necessitatem ecclesiæ perfici pateretur, quod cum facere recusaret, post exhortationes & monitiones debitas tam civitas quam . . . frequenter repetitas, ipsum dominum E. in publica sessione citavit, & monuit ut infra quatuor menses ab ipsa dissolutione desisteret, & sacro concilio adhæreret, quibus elapsis, &c. *respice processum*, &c. Nihilominus tamen supersedere aliquandiu decrevit, si forte per tam exuberantem mansuetudinem ad cor reverti, & demum resipiscere vellet. Interim autem quatuor ambassiatores transmisit cum quatuor bullis diversarum facultatum, quæ cuique videnti non parvam admirandi occasionem præbuerunt, ita variis cautelis & involucris plenæ erant, *Vide bullas*, &c. Et voluerunt ipsi ambassiatores atque conati sunt nonnullis rationibus, quamquam admodum frivolis, probare dictum concilium non fuisse rite inchoatum, & tamquam tempore decreto non inceptum, lapsu temporis expirasse; atque etiamsi rite congregatum fuisset, licuisse papæ sua potestate illud dissolvere, quibus nomine concilii responsum est, & luce clarius probatum, ipsum concilium legitime extitisse inchoatum, nec a Romano pontifice sine ipsius concilii consensu potuisse dissolvi; quodque cum honore Dei & ecclesiæ prædictis bullis rem illicitam & valde absurdam petentibus nullatenus ipsum concilium annuere poterat. Tandem ex parte electorum sacri concilii quædam litteræ ipsius domini Eugenii fuerunt dicto sacro concilio præsentatæ, quarum effectus, &c. *Vide bullas*, &c. Dominus S. Angeli confutavit satis dilucide illam clausulam, qua dicebant quod in concilio Basileensi præfato præsideret ad extirpationem hæresis Bohemorum, si in tempore congruo & decreto prælatorum ibi condecentem copiam reperiret; asserens ipse dominus S. Angeli sine ulla conditione fuisse sibi injunctum ut ipsi concilio præsideret; nec aliud a domino Martino in mandatis habuisse, nisi hoc solum & viva voce repetitum, ut bene faceret; & per dictas bullas nemini videri potest aliquando satisfactum fore monitioni & requisitioni dicti concilii per dominum Eugenium. Non recognoscit concilium esse, sed statuit ut celebretur per legatos quantocius transmittendos & dicta clausula, dissolutione non obstante, concilium celebretur per legatos mittendos. Nam futuram dumtaxat respicit concilii celebrationem, &c. firmat præteritam dissolutionem potius quam tollit, dominumque episcopum Cervientem per duos menses expectavit concilium, credens ab eo reportari perfectam adhærentiam. Sed tandem compertum est ipsum dominum Eugenium in suæ dissolutionis proposito firmius perdurare, *Vide alias bullas, &c. & responsa*. Postremo cum ad ipsum inclinandum nullum aliud supereffet remedium, dictum sacrum concilium ad editionem

nem cujuſdam decreti monitorii cum pœna ſuſpenſionis, ut infra terminum ibidem ſtatutum adhæreret, proceſſit, cujus copiam parati ſumus dare, &c.

ANNO CHRISTI 1433.

5. Cum igitur, illuſtriſſime princeps, juxta dictum Iſaiæ XI. *Super ſolium David & ſuper regnum*, id eſt ſuper excellentiſſimum, & potentiſſimum, hoc eſt Venetorum dominium *ſedeas, ut corrobores illud in judicio & juſtitia*: quia te vidi juſtum in generatione hac, Gen. 7. de cœlo habes auditum, fac judicium, & terra tua quieſcet. Nam, ut inquit Gregorius in homilia XXVI. ipſe dominandi poteſtate ſe privat, qui hanc pro ſuis voluntatibus & non pro ſubditorum utilitatibus & moribus exercet in c. *Ipſe* XI. q. III. quia judicare digne nequeunt, qui odium vel gratiam ſequuntur, in c. *Judicare*. e. *cauſa* & q. Illa enim præpoſitorum ſollicitudo eſt utilis, illa cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor vel amor nihil ſibi vindicat. Nam commotionis aut amoris tempore juſtum putat omne quod fecerit in c. *Illa* XI. q. III. Tu enim, princeps illuſtriſſime, dominaris poteſtati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas, firmetur, quæſo cum dicto concilio manus tua, & exaltabitur dextera tua, juſtitia & judicium præparatio ſedis tuæ, miſericordia & veritas præcedent faciem tuam, beatus populus qui ſcit jubilationem. Tu enim locutus es in viſione ſanctis tuis, id eſt prælatis dominii tui ad dictum ſacrum concilium tranſmiſſis; quibus, ut aſſeruerunt aliqui ex ipſis, dixiſti aut mandaſti, ut ſecundum Deum, & bonas eorum conſcientias agerent ea quæ ad univerſalem eccleſiam & ejus ſtatum cognoſcerent profutura. In quibus verbis videris dixiſſe cum pſalmiſta *manus enim mea auxiliabitur ei*, videlicet ſacro concilio; *& brachium meum confirmabit eum, nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei, & concidam a facie ipſius inimicos ejus, & odientes eum in fugam convertam, & veritas mea & miſericordia cum ipſo, & in nomine meo exaltabitur cornu ejus*: tuncque audies ab Altiſſimo, quod in eodem pſalmo ſequitur: *Et ponam in mari manum ejus & in fluminibus dexteram ejus. Ipſe invocabit me, pater meus es tu, Deus meus, & ſuſceptor ſalutis meæ: in æternum ſervabo illi miſericordiam meam, &c.* Dicit enim Tullius de officiis, opera danda eſt, ne quid contra æquitatem contendas, ne quid pro injuria vel favore; nam firmamentum perpetuæ commendationis & famæ eſt juſtitia, utilibus rectum præponere ſuadet. Et Auguſtinus in c. *Quiſquis* XI. q. III. Quiſquis metu alicujus poteſtatis veritatem occultat, Dei iram ſuper ſe provocat, quia magis timet homines quam Deum. Et poſt pauca: Uterque reus eſt: & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia ille prodeſſe non vult, iſte nocere deſiderat. Et Johan: Chryſoſtomus in c. *nolite* in II. e. *cauſa* & q. quia proditor eſt veritatis, qui non libere veritatem defendit, quam libere defendere convenit. In manu enim artificis opera laudabuntur, & princeps populi in ſapientia ſua, Eccleſiaſtici 9. quia *quæcumque ſeminaverit homo hæc & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, &c.* ad Gal. 6. Dicit enim Innocentius in c. *Er-*

A ror LXXXIII. d. quod error, cui non reſiſtitur approbatur, & cum veritas minime defenſatur opprimitur. Negligere quippe qui poteſt perverſos & a veritate deviantes perturbare, nihil aliud eſt quam fovere. Quid enim prodeſt alicui ſuo non pollui errore, qui conſenſum præſtat erranti? conſentire certe videtur, qui ad reſecanda quæ corrigere debet non occurrit. Non dico, princeps illuſtriſſime, quoquo modo nec dicere intendo, abſit, quod tu & hoc excellens dominium tuum præfato domino noſtro ſummo pontifici in ſua uſque nunc duritia non adhærendi præſtiteritis auxilium, conſilium vel favorem, quinimmo firmiter exiſtimo, ſapientia & aliis virtutibus,

B quibus inſignivit vos dominus, conſideratis, omnem operam dediſſe, ut ipſe ſuum debitum erga eccleſiam faceret. Sed arbitrantur plurimi, ut ipſe, quia oriundus & civis, de veſtra potentia nimium confidens, præter & contra voluntatem veſtram ſuum debitum facere contemnat.

6. Idcirco, princeps illuſtriſſime, præfata ſacroſancta Baſileenſis ſynodus in Spiritu ſancto, &c. tranſmiſit præfatum dominum meum Uticenſem epiſcopum, & me in ejus ſocietate, ad te, & excellentiſſimum dominium

C tuum. Primo ad informandum de veritate ipſius, prout fecimus quanto minus male potuimus, & parati ſumus plenius informare, ſi opus fuerit. Secundo ad regratiandum de adhærentia eidem facta, in mittendo ſolemnes prælatos dominii tui. Tertio, ad exhortandum, ut in tali adhærentia perſeverans, velis amplius, perfectius & ſtrictius exhortari & ſupplicare præfato domino papæ, ſi tibi videatur, quod in hoc valeas proficere, quatenus eccleſiæ, populo Chriſtiano & ſtatui ſuo velit proſpicere, & totum mundum unico verbo conſolari, adhærendo pure & ſimpliciter

D eidem ſacro concilio, & prætenſam diſſolutionem tollendo. Quod ſi fecerit, cedet ſine dubio ad honorem Dei, eccleſiæ & ipſius, ac profectum dicti ſacri concilii totiuſque populi Chriſtiani, necnon ad laudem non modicam & famam indelebilem augumentandam.

7. Interim vero nos humiles ipſius ſacri concilii oratores, te exhortamur in Domino per viſcera miſericordiæ Jeſu Chriſti, quatenus tuos notabiles ambaſſiatores plena poteſtate ſuffultos ad adhærendum decretis in dicto concilio editis & edendis, una cum nobilibus prælatis dominii tui celerrime tranſmittere velis, quia indubitanter tenetur ab omnibus, ſi hoc feceris, quia eccleſiæ & toto orbi pacem dabis, & huic controverſiæ, quæ eſt inter concilium & papam finem impones; quia hoc videns, ſperatur ſine dubio illico adhærere. Mitte ergo, princeps illuſtriſſime, ut prædicitur, celerrime, dum milites Chriſti in illo campo certaminis contra hæreſes paci &

E quieti populi Chriſtiani invidentes, eccleſiæque univerſalis tam in capite quam in membris reformationem impedientes, continue, ut prædicitur, debellantes invenies, ut cum eis in iſtis tribus bonis celeberrimis coopereris. Abſit enim ut in tantis bonis futuris & toto orbi perneceſſariis abſens exiſtas, & tuum dominium ſolita & antiqua gloria prives, quod numquam eccleſiæ fluctuanti defuit, quinimmo multa auxilia fructuoſa hactenus impedit, quæ

☞ non exciderunt a memoria. Cogita dictum Philosophi: Amicus Socrate, amicus Plato, sed magis amica veritas; & quod potius Deo & ecclesiæ quam singulari personæ quisque astringitur. Sic enim faciendo exaltabitur dextera tua, & brachium tuum roborabitur, & erit tibi gloria per infinita sæcula sæculorum. Amen.

ANNO CHRISTI 1433.

RESPONSIO DUCIS

Ad præfatam propositionem,

Ib. p. 696. LItteris concilii credentialibus cum honore & reverentia susceptis, & oratione peracta, dux in propria respondit, ut sequitur. Assurgens & nobis obviam veniens, unum nostrum ponens ad dexteram, & alium ad sinistram suam, materiam in decem partes divisit multum eleganter & copiose in suo vulgari, & primo benedictionem & salutem oblatas libenter, reverenter ac devote suscipiebat. 3. Quoad erectionem concilii ad illa tria bona &c. dixit quod arbores ex fructibus cognoscebantur, quod ipsius finis declarabit an habuerit bonum principium; quæ expectare cupiebat, ut securius judicare posset an fructus bonos produxisset arbor, post utinam non produceret schisma & divisionem in ecclesia; & quod patres de concilio debebant bene ad hoc advertere; & rogavit nos, ut eosdem redderemus attentos, quod ita mansuete vellent procedere, quod non fieret schisma, quoniam Christianitas erat in magno periculo, quia magnus Turcus invaserat cum XXX. millibus equitum, unum magnum eorum territorium, & captivaverat ultra XXV. millia animarum, timebaturque de regno Cypri, & invadebat etiam regnum Hungariæ, cujus vires, si, quod absit, schisma fieret, augerentur, & Christianitas debilitaretur. 4. Quod ipsi habebant dominum Eugenium pro vero papa, cui obedire, nec aliquo modo ab ejus obedientia recedere intendebant, quamdiu ipse debitum suum erga ecclesiam faceret. 5. Quod ipsi cognoverunt eum in juventute, in minoribus, mediocribus & majoribus, & nunc vident eum in supremo, semperque viderunt eum probum, honestum & bene se gerentem, & credunt eum nunc esse meliorem ratione majoris dignitatis. 6. Videbatur eis, quod aliqui videbantur procedere contra eum in odium & vindictam, ex quo poterat sequi schisma & divisio ecclesiæ, de quo quod non fieret exhortabatur & supplicabat. 7. Quod ipsi miserant aliquos prælatos suos, qui male fuerant recepti, & quibus factæ fuerant comminationes de incarcerando, nec libere audiebantur. 8. Quod his non obstantibus ipsi mandarent prælatis suis, ut accederent ad concilium & cooperarentur in omnibus bonis, excepto quod non consentirent in schismate. 9. Quod jam diu deliberaverant mittere, sed quia ibi audierant non esse libertatem, supersederant. Nuno vero per nos melius informati de factis concilii, ipsi breviter mitterent. 10. Quod ipsi semper fuerant fideles ecclesiæ Dei, & alias multas expensas fecerant, & si concilium habebat bonum finem, ipsi semper erunt, prout fuerunt, cum ecclesia. Ad ista replicavi prout melius potui, &c. & finaliter præfatus dominus concluſit velle mittere prælatos dominii sui, & hortari dominum Eugenium, ut faceret debitum suum.

ANNO CHRIST 1433.

INTENTIO SACRI CONCILII

Super quatuor articulis disputatis cum Bohemis, quam ipsi Bohemi anno Domini MCCCCXXXIII. VII. die Decembris observare manuum stipulatione promiserunt.

Ib. p. 6

1. CIrca articulum & materiam de prædicatione verbi Dei, in quo Bohemi posuerunt articulum hujusmodi sub tenore, quod *verbum Dei a sacerdotibus & levitis idoneis libere & fideliter prædicetur*. Et ne ex verbo *libere* sumeretur occasio vage & dispendiosæ libertatis, quam nec Bohemi, ut sæpe dixerunt, non intendunt, idcirco sacrum concilium dicit, hoc sic esse circumstantiandum, scilicet quod in hoc articulo secundum sacræ scripturæ sententiam, sanctorumque documenta doctorum, sic catholice est tenendum, quod verbum Dei a sacerdotibus Domini & levitis ad hoc idoneis, & per superiores ad quos pertinet approbatis & missis, libere, non tamen passim, sed ordinate & fideliter prædicetur, salva auctoritate pontificis, qui est præordinator in cunctis juxta sanctorum patrum instituta. Unde in hujusmodi conclusione ipsi Bohemi manserunt & promiserunt manere cum concilio Basileensi & ejus determinatione de isto articulo.

2. Circa materiam articuli de dominio rerum temporalium, posuerunt Bohemi & Hussitæ hanc conclusionem: *Non licet clero tempore legis gratiæ super bonis temporalibus sæculariter dominari*. Sed quia in sacro concilio, dummodo ista materia disputabatur, ille qui fuit deputatus ex parte sacri concilii, scilicet magister Johannes *Polemar*, causarum apostolicarum auditor, ad disputandum de ista materia, posuerat duas conclusiones veras, quarum prima est ista, *quod clerici non religiosi, seu qui voto se ad hoc non obligaverunt, licite possunt habere quæcumque bona temporalia, hæreditates paternas, & aliorum, si eis relinquantur, & alia bona juste acquisita ex causa donationis, vel alterius liciti contractus, vel arte licita*. Secunda conclusio: *Quod ecclesia licite potest habere & possidere bona temporalia, mobilia & immobilia, domus, prædia, villas, oppida, castra, & civitates, & in eis habere privatum & civile dominium*. Et quia Petrus Anglicus unus de ambassiatoribus regni Bohemiæ, publice in præsentia sacri concilii dixerat, dummodo de hujusmodi articulo disputaverat, quod has propositiones sensui sui articuli bene intellecto locum habere intelligebat. Ex quo etiam adhuc satis potest intelligi, quod hæc verba *sæculariter dominari* in prædicto articulo posita, ad aliquem specialem modum & usum videantur referri. Sed qualiter juxta legem Dei, & sanctorum dogmata hoc intelligendum est, duximus exprimendum, quod prædictæ duæ conclusiones sunt veræ, & quod ecclesiastici viri bona ecclesiæ, quorum sunt administratores, debent fideliter administrare, juxta sanctorum patrum salubria statuta, ipsaque bona ecclesiæ tam ab iis, quam ab aliis, quibus administra-

tio

tio canonica est commissa, usurpari sine sacrilegii reatu non possunt. Et sic ipsi Bohemi steterunt concordes. ANNO CHRISTI 1433.

3. Circa materiam & articulum de cohibitione & correptione peccatorum, in quo articulo ipsi Bohemi posuerunt intellectum in his verbis. *Omnia peccata mortalia & præsertim publica, per eos quorum interest, rationabiliter, & secundum legem Dei cohibeantur, corrigantur, & puniantur.* Et quia hæc verba *per eos quorum interest*, generalia sunt, & possunt esse offendicula ante cœcos, & cum claudendæ sunt fossæ, ne bos vicini ibidem lædatur, ac etiam omnis occasio tollenda, decidit sacrum concilium in hunc, quod secundum sacræ scripturæ sententiam sanctorumque documenta doctorum, sic catholice est tenendum, quod omnia peccata mortalia, præsertim publica, quantum rationabiliter fieri potest, secundum legem Dei & SS. patrum instituta, sunt cohibenda, corripienda, & eliminanda. Potestas autem monendi criminosos, non ad privatas personas, sed ad eos tantummodo pertinet, qui jurisdictionem habent in eos, fori districtione, juris & justitiæ ordine observatis. Et in verba & sensum hujus articuli manserunt ipsi Bohemi contenti, & eum sic observare promiserunt.

4. Circa articulum, qui est de communione sub utraque specie, exhortati fuerunt ipsi Bohemi per oratores sacri concilii, ut suscipiant & amplectantur, prout tenentur, unitatem puram, simplicem, & perfectam realiter & cum effectu super libertate sacratissimæ eucharistiæ sub duplici specie, quam postulant ipsi Bohemi ac desiderant, quamque sine licentia sanctæ matris ecclesiæ licite non possunt habere, attento quod ipsi oratores sacri concilii potestatem habeant a sacro generali concilio certo modo cum ipsis Bohemis tractandi & concludendi. Sperantes etiam taliter quod ipsi Bohemi manebunt mente consolati. Et pro inductione allegabant prædicti oratores, quod Dominus mandat per prophetas Aggeum & Zachariam veritatem & pacem diligere. Unde præfati oratores dixerunt: „ Ecce offerimus pacem; a vobis nihil aliud „ exigimus, nisi id, sine quo salutem animarum vestrarum habere non potestis. Non „ enim salvari potest, qui ecclesiasticam refutat veritatem. Audite B. Cyprianum in epistola de catholicæ fidei unitate: Nec pervenit ad præmia Christi, qui derelinquit „ ecclesiam Christi. Jam habere non potest „ Deum patrem, qui ecclesiam non habet matrem, & idem habere, inquit, non potest „ Deum patrem, qui universalis ecclesiæ non „ tenet unitatem XXIV. q. 1. *Alienus*. Ad „ idem Ambrosius in (oratione) de obitu „ fratris, percontans utrum de catholicis episcopis esset, hoc est si cum Romana ecclesia conveniret, forte ad id locorum in schismate regionis illius ecclesia erat, & ita sequitur, non putavit tamen fidem esse in „ schismate. Nam etsi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei ecclesiam non tenebant, cujus patiebantur velut quosdam artus membra dividi & lacerari. Etenim cum „ propter ecclesiam Christus passus sit, & „ Christi corpus ejus sit ecclesia, non videtur ab his exhiberi Christi fides, a quibus „ evacuatur Christi passio atque distrahitur. Et Augustinus in lib. de Regula rectæ fidei cap. 36. Omnem enim hominem, qui ecclesiæ non tenet unitatem, neque baptismus, „ neque eleemosyna quantumcumque copiosa, „ neque mors pro nomine Christi suscepta „ proficere poterit ad salutem. Cum dictis „ tribus prælatis doctoribus concordant B. Hieronymus & B. Gregorius, ut habetur cap. „ *Diversis* prælegatæ causæ. ANNO CHRISTI 1433.

„ 5. Cum ergo nihil aliud quæramus nisi „ salutem animarum vestrarum, pacem, tranquillitatem, honorem, felicitatem vestram „ & patriæ vestræ, audite & exaudite preces, „ monita, & exhortationes nostras. Ecce „ nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies „ salutis; non in vacuum gratiam Dei recipere vos contingat. Cognoscite tempus visitationis vestræ, quia Deus vos visitare dignatus est visitationibus pacis & consolationis. „ Si oblatam vobis unitatem & pacem suscipitis realiter & cum effectu, censuras & „ processus tollemus, abolitionem faciemus „ omnium præteritorum. Nemo vos deinde „ audebit hæreticare, seu hæreticos aut schismaticos vos nominare: immo omnes Christianos, ut fratres catholicos habebunt & „ repræsentabunt; fraternitas & omnis pristina „ amicitia, gloria, status, & honor restaurabuntur. Dominus meus episcopus in pontificali officio vestras ecclesias visitabit, confirmabit vos confirmatos & alia faciet, quæ „ sunt solis episcopis reservata; & vos alias „ terras intrabitis & ecclesias, venient alii „ populi ad vos cum pace, communicabitis „ & commerciabitis, florebit gloria regni restri, & vos exultabitis lætitia inenarrabili, „ sed & universum mundum lætificabitis, & „ angeli gaudebunt in cœlo, & Deus pacis & „ consolationis erit vobiscum.

„ 6. Da, Domine omnipotens, spiritum „ bonum amplectentem pacem & unitatem, „ ut bellorum feritate rejecta, omnique dissentione semota, universus populus, qui nomine Christiano censetur, in vera pace quiescat, & ecclesiastica unitate, ut in uno corpore, dilectissimi Filii tui capiti suo fideliter cohærendo, ad pacem & gloriam perveniant sempiternam. Per eumdem Dominum nostrum Jesum Christum.

„ 7. In nomine Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, de cujus sacratissimæ eucharistiæ sacramento tractaturi sumus, ut „ ipse qui hoc sacratissimum sacramentum instituit, quod est unitatis & pacis, illud in „ nobis efficiat quod designat; quod videlicet „ simus unum in Christo Jesu capite nostro, „ & ut ipse conterat diaboli versutias, qui „ sua maligna astutia ex sacramento pacis & „ unitatis, bellorum occasionem ingessit, ut „ jam qui de modo communicandi Christiani „ contendunt, communionis fructu priventur. „ Unde B. Augustinus in sermone de Infantibus in Decreto dist. 11. *Quia passus*, Ita „ Dominus noster Jesus Christus nos significavit, nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis, & unitatis nostræ in sua mensa consecravit. Qui accipit mysterium unitatis, & non tenet vinculum pacis, non „ mysterium accipit pro se, sed testimonium „ contra se.

„ 8. Hoc

ANNO CHRISTI 1433.

„ 8. Hoc ante omnia duximus præmitten- A
„ dum, quod consuetudo generalis ecclesiæ,
„ quam etiam patres vestri & vos ipsi olim
„ servastis per longissima tempora, inconcusse
„ hoc habuit quod & habet, quod non confi-
„ cientes, sub specie panis tantum communi-
„ cent. Quam consuetudinem ab ecclesia &
„ sanctis patribus rationabiliter introductam,
„ & diutissime observatam non licet reproba-
„ re, aut sine ecclesiæ auctoritate pro libito
„ immutare, contra consuetudinem ecclesiæ
„ immutando; assumere usum communicandi
„ populum sub utraque specie absque auctori-
„ tate sanctæ matris ecclesiæ licitum non est,
„ sed illicitum. Sancta vero mater ecclesia,
„ suadentibus causis rationabilibus, facultatem B
„ communicandi populum sub utraque specie,
„ potest concedere & elargiri. Et talis com-
„ munio, quæ sine auctoritate ecclesiæ atten-
„ tata est, illicita esset; quæcumque auctori-
„ tate & licentia sanctæ matris ecclesiæ fie-
„ ret, licita, si alia non impediant. Pro-
„ pterea dicimus quoniam, ut ait Apostolus,
„ *qui manducat & bibit indigne, judicium*
„ *sibi manducat & bibit*. Unde B. Isidorus,
„ ut habetur de, IX. di. 11. Qui scelerate vi-
„ vunt, & in ecclesia communicare non desi-
„ nunt, putantes se tali communione munda-
„ ri, discant se nihil ad emundationem pro-
„ ficere. Et Augustinus e. di. in Decretis.
„ Et sancta malis nocere possunt, bonis sunt
„ ad salutem, malis ad judicium. Sunt ad C
„ hoc plurimæ auctoritates. Etenim inter pri-
„ mos communicantes apostolos Judas fuit,
„ sed quia indigne suscepit, proditionis pec-
„ catum habens in mente, nihil sibi profuit;
„ quinimmo ex tunc diabolus in eo majorem
„ exercuit potestatem. Ratio hujus magna de-
„ monstrat. Quis vestrum dominum suum in
„ hospitio susceperus, non cum omni cura
„ domum studeret mundare pariter & ornare,
„ ut ipsum dominum posset honeste suscipe-
„ re. Suscepturus igitur Dominum & Salva-
„ torem nostrum in hospitio animæ, debemus
„ ipsam animam nostram diligenter mundare
„ & ornare: per sacramentum pœnitentiæ,
„ cum amaritudine & contritione cordis pec- D
„ cata sua humiliter, pure, integre, & ve-
„ raciter confitendo, & suscipiendo satisfa-
„ ctionem debitam & pœnitentiam salutarem;
„ ornare vero purpura sanctæ devotionis, &
„ sic tandem purgato & fervore devotionis
„ ornato, accedat ad divinum sacramentum,
„ in quo Deus est (mundum) nunc reconci-
„ lians sibi.

„ 9. Admonet igitur, exhortatur & præ-
„ cipit sancta Synodus, ut omnes sacrifican-
„ tes exhortentur diligenter & moneant po-
„ pulum ut omne studium & sollicitudinem
„ adhibeant, ut nullus ad tam sacratissimum
„ sacramentum nisi debite præparatus accedat
„ cum magna reverentia & devotione, ne
„ quod pro salute animæ suscepit, in judi- E
„ cium condemnationis redundet, dum susci-
„ pitur indigne. Præterea dicunt doctores,
„ quod consuetudo communicandi populum
„ sub specie panis tantum ab ecclesia & san-
„ ctis patribus rationabiliter fuit introducta,
„ propter rationabiles causas; specialiter pro-
„ pter duo pericula, scilicet erroris & irre-
„ verentiæ. Fuit enim Nestorii error creden-
„ do quod sub specie panis sit sola caro Chri-
„ sti, & sub specie vini solus sanguis Chri-
„ sti, quod est error. Nam veritas est, quod
„ sub utraque specie est totus Christus, vi-
„ vus, & integer, caro, sanguis, anima, &
„ divinitas, & sub specie panis est totus Chri-
„ stus vivus & integer; & sub specie vini
„ non tantum sanguis, sed totus Christus vi-
„ vus & integer; quoniam, ut ait Apostо-
„ lus, *Christus resurgens a mortuis, jam non*
„ *moritur*, Semel ergo tantum mortuus est,
„ jam non moritur, nec sanguis a corpore
„ separatur. Ut ergo huic errori occurrere-
„ tur, & magis imprimeretur fidelium men-
„ tibus, quod sub qualibet specie est totus
„ Christus, dum non solum verbo, sed ipso
„ signo judicaretur, visum fuit utile esse sub
„ utraque specie ministrari. Efficacius enim
„ imprimitur, quando cum doctrina verbali
„ sensuale aliud signum concurrit. Ideo sacra-
„ menta & sacrificia instituta sunt; ideo &
„ Dominus noster Jesus Christus in parabolis
„ loquebatur, & sequentes in parabolis lo-
„ quuntur, ut cum doctrinæ sententia simili-
„ tudo repræsentativa concurrens, efficacius
„ mentibus imprimatur.

„ 10. Secundum periculum est irreveren-
„ tiæ. Etenim quamvis omnia sacramenta cum
„ magna reverentia sunt tractanda; istud ta-
„ men divinum sacramentum super omnia a-
„ lia, cum maxima & summa reverentia tra-
„ ctandum est. Alia siquidem sacramenta sunt
„ vasa gratiæ divinæ, non tamen per ea rea-
„ lem Domini nostri Jesu Christi præsentiam
„ obtinemus. In hoc vero sacratissimo sacra-
„ mento Dominus noster Jesus Christus sub
„ alia quidem forma in propria substantia est
„ nobiscum. Ideo tractandum est cum omni
„ studio & cautela, ne quid contingat, quod
„ cedat in irreverentiam ipsius sacramenti.
„ Et cum calix sit sub specie liquida, multa
„ contingere possunt, quæ cedent in irreve-
„ rentiam ipsius sanctissimi sacramenti, tam
„ ex parte ministrantis, quam ex parte su-
„ scipientis, quam etiam ex parte speciei vi-
„ ni, quæ est materia ad alterationem susci-
„ piendam magis disposita, quam species pa-
„ nis. Vos ipsi, qui practicatis, per expe-
„ rientiam nostis. Nam doctores de hoc mul-
„ ta dicunt, & nobis a fide dignis multa re-
„ lata sunt, quæ cum audivimus abhorruerunt
„ pili corporum nostrorum, animi nostri ni-
„ mio terrore concussi sunt. Dictum est no-
„ bis accidisse, quod cum sacerdos ad infir-
„ mum sacramentum sub duplici specie detu-
„ lisset; quando infirmo voluit de calice mi-
„ nistrare, nihil ipse ibi reperit; totum,
„ dum per viam agitando veniret, distillave-
„ rat. Et alibi cum mane diei Dominicæ
„ ministraretur, quod ex præcedenti die fue-
„ rat reservatum, talis alteratio facta erat,
„ quod qui susceperat; ferre non valens, e-
„ misit. Hi casus horrendi, & non sine ma-
„ gna cordis amaritudine referendi, & multa
„ alia hujusmodi nobis relata sunt; & quis-
„ quis volens prudenter advertere, poterit
„ quanta possunt accidere cogitare. At vero
„ quam sint hæc gravia, ex dicti sententia
„ poteritis intelligere de Cons. di. 11. Si per
„ negligentiam aliquid de sanguine stillaverit
„ in terram, lingua labatur, tabula radatur;
„ si non

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

„ si non fuerit tabula, ut non conculcetur A
„ sanguis, locus radetur & igne consumetur,
„ & cinis altari recondatur, & sacerdos die-
„ bus XL. pœniteat. Si super altare stillave-
„ rit, stillam sorbeat minister, & tribus die-
„ bus pœniteat. Si super linteum altaris &
„ ad aliud pervenerit, quatuor diebus pœni-
„ teat, & linteamina quæ tetigerit, tribus
„ vicibus abluat, calice subtus posito, & aqua
„ ablutionis sumatur, & juxta altare reconda-
„ tur. Præterea audivimus sæpe contingere,
„ quod consecratum in calice non sufficit
„ multitudini communicantium, & tunc fit
„ noviter consecratio calicis tantum, & a
„ presbytero non communicante, quod est
„ sanctorum patrum dictis plurimum alienum. B
„ Et dicitur etiam, quod aliqui interdum vi-
„ num non consecratum pro consecrato mini-
„ strant, quod maximum periculum est. Fiat
„ igitur ista ratio, quod vobis suscipientibus
„ ecclesiasticam unitatem & pacem, realiter
„ & cum effectu & tam in omnibus aliis
„ quam in usu communionis utriusque spe-
„ ciei, fidei & ritui ecclesiæ universalis vos
„ confirmantibus vos qui talem usum habetis,
„ communicabitis sub duplici specie cum au-
„ ctoritate ecclesiæ.

„ 10. Articulus iste, cum in sacro consi-
„ lio discutietur ad plenum, videbitur quid
„ circa illum articulum pro veritate catholi-
„ ca sit tenendum, & agendum pro utilitate
„ & salute populi Christiani. Et omnibus his C
„ mature & digeste pertractatis, nihilominus
„ etiam si perseveratis in desiderio vestro,
„ sicut vestri ambassiatores postulaverunt, sa-
„ crum concilium sacerdotibus vestris com-
„ municandi sub utraque specie populum ve-
„ strum, eos videlicet, qui in annis di-
„ scretionis constituti reverenter & devote po-
„ stulaverint, auctoritatem & facultatem in
„ domino largietur; hoc semper observato,
„ quod sacerdotes sic communicantibus dicant
„ semper, quod ipsi debent firmiter credere,
„ quod non sub specie panis caro tantum,
„ nec sub specie vini sanguis tantum, sed
„ sub qualibet specie est integer totus Chri-
„ stus. Licet unicuique catholico satis esse
„ debeat auctoritas sacri generalis concilii,
„ ut firmiter teneat bene actum esse, quic-
„ quid ab illo Spiritus sancti processit tribu-
„ nali; tamen hoc exemplum hic inserere vo-
„ lui. Numquid si medicus curam haberet in-
„ firmi qui nihil comedere vellet, nisi quod
„ est sibi nocivum, illud tamen medicus ali-
„ quo condito temperaret, ut nocivum non
„ esset, reputaretur crudeliter agere & impe-
„ rite, si illud temperare & ministrare infir-
„ mo, ut viveret, dedignaretur? Præterea
„ omnia initia difficilia sunt, & facilius in-
„ troductio partis post partem non possunt e-
„ tiam committi. Hoc firmum tenet, quod
„ non levi judicio, sed multa maturitate di-
„ gesto tempore & per dies plures & conti-
„ nua discussione multorum cardinalium, pa-
„ triarcharum, archiepiscoporum, episcopo-
„ rum, magistrorum & doctorum agitur, ac
„ Deo propitio, postea plane intelligetis &
„ plane intelligetis & plane, &c. Septimo die
„ Decembris anno Domini MCCCCXXXIII.
„ Et tantum de illo.

ANNO CHRISTI 1433.

IN SEQUENTEM APOLOGIAM

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

Apologiam pro tuendis revelationibus S. Birgittæ ab obtrectoribus quibusdam ad concilium Basileense delatis Joannem de Turrecremata Hispanum ex ordine prædicatorum in Theologia magistrum scripsisse quibusdam, raris tamen admodum, innotuit. Nec enim latuit primos revelationum illarum editores, ut facile deduco ex prolegomenis quæ ex hoc ipso opere, non suppresso Turrecremata nomine in editiones a se curatas Revelationum S. Birgittæ transtulerunt. Constant prolegomena hæc ex prioribus capitibus sex defensionis a Turrecremata adornatæ, tum vero his adductis subdit editor se reliquam orationem Turrecremata omittere; statimque in epilogum operis advolat. Quamquam vero ex his constare arbitror apologiam hanc non plane eruditos fugisse; non tamen omnibus de illa sermonem habentibus satis exploratam fuisse censeo. Quotquot enim scriptores nostræ ætatis disceptationis hujus meminerunt, nihil se nosse aliud visi sunt, quam sex illa capita in exordio revelationum S. Birgittæ vulgata. Hinc apologiam Turrecrematæ inter opera ejus excusa typis recensent P. Eccardus in Biblioth. scriptorum ord. Prædicatorum, Nicolaus Antonius in Biblioth. Hispan. Fabricius in Biblioth. medii Ævi, & ad editiones revelationum S. Birgittæ provocant. Longe profecto alia est defensio revelationum S. Birgittæ a Turrecremata susceptа, ut eas tueretur ab oppugnationibus adversariorum, instantium apud Basileenses Patres ut lata censura damnarentur. Scriptum hoc e schedis MSS. Felini ex me primum habere eruditos blandior; nec iis ingratiis me id molitum arbitror, cum & Basileensi concilio non ineptam laciniam sim adjuncturus; & gratam Theologis commentationem, utpote Theologica doctrina refertissimam, sim suffecturus. Cum vero, ut mox innui, sex priora operis hujus capita passim obvia in voluminibus revelationum S. Birgittæ occurrant, & aliud plane sint ab apologia, qua Turrecremata defendere aggressus est in concilio Basileensi revelationum S. Birgittæ veritatem, & sanctitatem; ideo hæc ipsa capita resecanda censui, statimque a defensione singulorum illorum capitum exordior. Causam vero hanc felicem exitum in concilio habuisse exploratum est, sed in eo dissidio, quod Romanum Pontificem a concilio diu tenuit alienum, admissæ concilio revelationes ut pontifici summo probarentur aliquandiu laboratum est, impetratum tandem, sin minus a pontifice, saltem ut a viris doctis pontificiarium partium reciperentur. Id eruo ex verbis illis Diarii Vatzstensis a Bengelio vulgati ad annum 1446. Redierunt frater Confessor Magnus, & Olavus Petri de Romana curia, & reportaverunt secum declarationes articulorum de revelationibus extractorum, sub sigillis doctorum sigillatas &c. *Supra vero in eodem diario, ad annum* 1433. *ad-*

no-

☞ *notatum legitur, monachos quoſdam e Vatzſtenenſi S. Birgittæ cœnobio perrexiſſe ad concilium Baſileenſe* cum documentis ſuper revelationibus S. Birgittæ, *unde annus diſcuſſionis hujus in concilio eruitur.* ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

DEFENSIONES QUORUNDAM ARTICULORUM RUBRORUM

Revelationum S. Birgittæ factæ in Concilio Baſileenſi per magiſtrum Joannem de Turrecremata, ſacri palatii apoſtolici magiſtrum, ordinis prædicatorum, nationis Hiſpaniæ.

INCIPIT PROLOGUS

D. J. de Turrecremata Cardinalis in defenſorium ejuſdem ſuper Revelationes cæleſtes S. Birgittæ de Vitatzſteno,

Dixerunt Judith &c. Excuſus eſt cum reliquis ſequentibus capitibus uſque ad cap. VI. Vide ſupra præmonitionem meam

CAPUT VI.

De ordine procedendi in declaratione articulorum præſentatorum coram Judice fidei, & deputatis &c.

HIS autem tanquam generalibus & communibus ſignis, & argumentis ad probandum libros S. Birgittæ, quoad articulos mihi præſentatos, nihil adverſum fidei catholicæ, aut SS. Doctorum doctrinæ contrarium continere, præmiſſis; jam hoc in particulare oſtendendum venit; cum proteſtationibus tamen præſuppoſitis per ſingulos articulos, qui de libris ejuſdem extracti tanquam ſuſpecti coram RR. Patre & Domino Cardinali S. Petri, judice fidei in hoc ſacro conſilio Baſilienſi, præſentati fuerunt. In quo quidem proceſſu talis ordo tenebitur; quoniam primo, ponetur articulus, prout in concilio præſentato ab æmulis, & calumniantibus adverſus libros revelationum S. Birgittæ continetur. Secundo, ubi reperitur falſe aut infideliter extractus, ſicut ſæpe actum eſt, corrigetur, & ponetur veraciter articulus, ut in forma ſtat in libro originali. Tertio, declarabitur veritas articuli, aut poſſibilitas ejus, quod tamen impoſſibile calumniantibus viſum eſt, aut ſaltem ſacræ ſcripturæ, aut SS. Doctorum approbatæ doctrinæ non contradicere.

Sequitur articulus I. in ordine.

Primus articulus, ut jacet in ſexterno nobis præſentato, ex capitulo primo primi libri dicit, *Chriſtum dixiſſe, quod tanta eſſet charitas ejus ad animam Birgittæ, quod mallet iterum crucifigi, ſi poſſibile eſſet, antequam ea careret.* Id. habetur in cap. XXX. ejuſdem libri; Idem dixit XII. capitulo ſecundi libri, de anima damnata: *niſi*, inquit, *juſtitia dictaret impoſſibile me mori; iterum ex miſericordia utique morer pro te; loquens cuidam damnato.*

Si inſpector hujuſmodi articuli bene conſideraſſet altitudinem & immenſitatem divinæ charitatis, & miſericordiæ, ac dicta perlegiſſet dictorum Sanctorum, non ſuſpectum, ſed A catholicum habuiſſet præſentem articulum. Pro cujus tamen declaratione primo adducentur auctoritates ſanctorum Doctorum, qui eumdem videntur articulum ponere; ſecundo rationibus oſtendetur veritas ejus. Circa primum, primo, eſt auctoritas beatiſſimi Dionyſii in epiſtola ad Demophilum; & ponam eam ad longum, ne dum in declaratione præſentis articuli, ſed ut etiam ex mirabili ejus ſerie non reputentur incredibilia ſimilia, quæ in hoc libro revelationum deſcribuntur; in quo dicitur: „ Carpus adeo devotus, qui non aude-
„ bat miſſam celebrare niſi cœleſti viſione il-
B „ luſtratus, contriſtatus ſuper quemdam infi-
„ delem, qui quemdam fidelem apoſtatare fe-
„ cerat, rogabat Deum, ut ambos igne con-
„ ſumeret; quo orante ſubito domus, in qua
„ ſtetit commota eſt, ex vertice fuit diviſa
„ in duo media, & apparuit ſibi quædam for-
„ nax multi luminis: vidit etiam choros An-
„ gelorum deſcendere ad ſe, & vidit totum
„ cœlum apertum, & ſupra dorſum cœli vi-
„ dit Jeſum cum infinitis Angelis, ſibi ad-
„ ſtantibus; poſtea reſpexit deorſum, & vi-
„ dit horribilem hiatum, & ante os iſtius
„ hiatus vidit illos viros quibus calumniaba-
C „ tur ſtantes, tremulos & miſerabiles, jam
„ pene caſuros propriorum pedum inſtabilita-
„ te: vidit etiam ſurſum de hiatu ſerpentes
„ repere, qui eos involventes, & aliquando
„ dentibus, & palatus eorum percutientes vi-
„ debantur attrahere. Inſuper vidit quoſdam
„ viros in medio ſerpentum, qui viros illos
„ percuſſerunt in tantum quod *imitabantur*
„ ruinam. Carpus autem turbatur quod rei f. minabtur.
„ non ceciderunt. Tandem iterato reſpexit
„ ſurſum, & vidit cœlum apertum ſicut prius
„ & Jeſum miſerantem facti ſurgere de thro-
„ no, & uſque ad illos deſcendentem manus
D „ extendere ſuper eos, qui dixit: Carpe,
„ percute contra me, paratus ſum rurſus pro
„ hominibus reſalvandis pati, & hoc mihi a-
„ mabile eſt ". Et ſequuntur verba Dionyſii in fine epiſtolæ, hæc ſunt: *quæ ego audiens credo vera eſſe:* Hæc ibi: quibus conſideratis, & dicendis, ponat digitum ori ſuo, qui dicit talia verba fruſtratoria eſſe & ridiculoſa, ne præſumptionis erroris veniat ridiculoſus habendus. Item Bernardus: *Naturaliter Deus miſericors eſt, paratus ſalvare clementia, quos non poteſt ſalvare juſtitia.* Ex quibus dictis quilibet, etiam pauper in ſacris literis inſtructus, poteſt evidenter cognoſcere E dicta præſentis articuli eſſe vera & conformia dictis ſanctorum DD.

Ratione ſic, primo, probatur. Deus habuit in paſſione tantam charitatem, ut vellet mori pro redemptione hominum, ſicut & fecit; *di-*

dilexit enim nos, & lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo Apoc. 1. Igitur & nunc eamdem voluntatem habebit, si necesse esset. Patet consequentia ex eo quod eandem & tantam charitatem habeat, sicut & tantæ compassionis est Deus nunc, sicut unquam fuit. Patet; cum enim apud Deum, teste B. Jacobo primo capitulo, *non sit mutatio nec vicissitudinis obumbratio*; semper est æqualis bonitatis, sapientiæ, clementiæ, potentiæ, & pietatis; sed Christi tanta fuit compassio ad homines passionis tempore, quod maluit animam suam a corpore separari, quam quod homines essent separati a Deo, & Deus careret eis; idest non haberet eos participes suæ gloriæ & felicitatis æternæ; ergo nunc etiam, si justitia Dei permitteret, Deus pariformiter esset paratus pati mortem pro hominibus, quantum est ex parte charitatis suæ, & hoc est quod in capitulo secundo istius primi libri testatur dicens; *adhuc quippe ex charitate iterum mori pro homine si esset possibile*. Nec videri debet cuiquam mirabile, quod aliquid cadat aliquo modo sub voluntate divina, quod non est possibile fieri, stante ordine divinæ justitiæ & prædestinationis suæ sapientiæ. Pro quo notandum, ut cessent omnia sophismata calumniantium, quod secundum quod doctor S. in 4. dist. 86. dicit; justitia & voluntas, in Deo, licet idem sint secundum rem, tamen secundum rationem justitia aliquid supra voluntatem addit, scilicet ordinem divinis effectibus convenientem, secundum quod unum alteri proportionatur, est enim in rebus creatis duplex ordo, unus secundum quod creatura ordinatur ad Deum, alius secundum quod creatura dependet ab alia. Nomine autem voluntatis non exprimitur nisi ordo, qui est creaturæ ad Deum; sed justitia includit simul cum hoc ordinem qui est creaturæ ad creaturam, ut puta quod igni in tali natura constituto debetur ut sit sursum, considerato rerum ordine ad invicem, & ita culpæ debetur, ut puniatur secundum eundem ordinem. Non est ergo mirandum quod aliquid cadat in voluntate consideratum absolute, quod non cadet adjuncto sibi aliquo alio, puta ordine justitiæ aut legis statuto, aut, aliis circumstantiis, sicut Damasius dicit super istud 1. Tim. 2. *Dominus vult omnes homines salvos fieri*, intelligitur de voluntate antecedente, sed non consequente: quæ quidem distinctio, ut ait S. Thomas in 1. par. q. 19. art. 6. non est accipienda ex parte voluntatis divinæ, in qua nihil est prius, vel posterius; sed ex parte volitorum. Ad cujus intellectum sciendum quod unumquodque, secundum quod est bonum, sic est volitum a Deo; aliquid autem potest esse in prima sui consideratione, secundum quod absolute consideratur, bonum vel malum; quod tamen, prout cum aliquo adjuncto consideratur, quæ est consideratio consequens esse ejus, e contrario se habet; sicut hominem vivere est bonum, & occidi est malum secundum absolutam considerationem; sed si addatur esse aliquem hominem qui sit homicida vel vivens in periculum multitudinis, sic bonum est eum occidi, & malum est eum vivere; unde potest dici quod antecedenter vellet judex omnem hominem salvari, sed consequenter vult quosdam damnari secundum exigentiam suæ justitiæ. Hæc S. Thomas. Ita in proposito, Christus voluntate sua plenissima charitate semper ardet, quantum est de se vellet pro omnibus iterum pati; (sicut fecit) si necesse esset; cum nomine voluntatis non exprimatur nisi ordo creaturæ ad Deum; quod tamen secundum ordinem divinæ justitiæ, in quo includitur ordo creaturæ ad creaturam, ut meriti ad præmium, & sufficientiæ solutionis ad debitum factæ per mortem Christi & similia, non est possibile fieri; *Christus enim resurgens a mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur; quod enim mortuus est, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo*, inquit Apostolus. Et hoc de isto articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS II.

Ex quinto capitulo ejusdem libri, in quo dicit de B. Virgine Christus: Tu Angelorum & omnium sanctorum gloria es; quia a te divinitas consolata est.

Pacere non possum quin dicam, non esse mirum, quod B. Birgittam impugnet qui hunc articulum, B. Virginis laudes decantantem, suspectum habet. Prima quidem pars, quæ dicit Virginem Mariam gloriam esse Angelorum & sanctorum, manifesta est, cum de ea ecclesia sæpe cantet illud Judith 25. *Tu gloria Jerusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri*. Quid per Jerusalem, quæ interpretatur visio pacis, nisi superna civitas Hierusalem mater nostra, in qua sedent sancti in pulcritudine pacis, in requie opulenta? Cui insuper catholico in dubium venit, B. Virginem Mariam gloriam posse dici Angelorum, & sanctorum omnium; licet non illam, in qua beatitudo eorum essentialiter & principaliter consistit; quia ista non potest esse nisi Deus, secundum illud psalmi: *Tu es gloria mea, tu es refugium meum, susceptor meus, & liberator meus*; cum dicit B. Bernardus: *Mariæ præsentia totus illuminatur orbis, adeo ut ipsa superna civitas clarius rutilet virgineæ lampadis illustrata fulgoribus*. Secunda vero pars articuli, quæ dicit: *quia a te divinitas est consolata*; debet intelligi metaphorice, sicut alia dicta sanctorum, & sacræ scripturæ, quæ passiones videntur dicere, exponuntur dicta de eo ratione effectus importati; importatur enim in consolatione lætitia quædam, secundum illud psal. *consolationes tuæ lætificaverunt animam meam*. Mirum enim videtur quod dicitur Gen. multiplicatis hominum sceleribus dolore cordis tactus intrinsecus pœnituisse fecisse hominem Gen. 6. Et Virgine Maria pariente Salvatorem, & redemptorem omnium, neque negetur eodem tropologico modo posse dici consolatum, cum Isaiæ 1. dicatur: *In punitione malorum consolabor super hostibus meis*. Præterea idem videtur ex illo quod B. Bernardus dicit de B. Virgine: *de plenitudine illius omnes accipiunt*. Et inter alia dicit: *peccator veniam, justus gratiam, Angeli lætitiam, tota Trinitas gloriam, Filii persona carnis humanæ substantiam*. Et hæc sufficiant pro præsenti articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

AR-

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS III.

Ex decimo cap. ejuſdem libri, in quo dicitur, quod coronam ſpineam impoſuerunt Chriſto crucifixo,

Pro declaratione hujus articuli eſt, primo ſciendum, quod infideliter eſt extractus; non enim dicitur in iſto capitulo quod impoſuerunt, ſed aptaverunt coronam de ſpinis: etenim magna differentia eſt hinc & inde; imponere videtur enim dicere novitatem coronationis; aptare vero præſupponit illam fuiſſe. Secundo, dico, quod ſi impugnator dictæ S. Birgittæ in cap. 15. libri VII. reſpexiſſet, ut arbitror, ſenſum præſentis articuli diceret eſſe veriſſimum. Dicit enim ibi ſic: *coronam quam depoſuerunt dum affigerent eum cruci poſt crucifixionem vero aptaverunt ſibi coronam.* Et cum hæc ſint manifeſte verifimilia, ſufficiant hæc pro præſenti articulo.

ARTICULUS IV.

Ex cap. eodem ejuſdem libri dicit Amicos Chriſti maluiſſe illam pœnam in ſe pertuliſſe, vel in æternum in inferno ardere, quam eum ſic cruciari.

Pro declaratione præſentis articuli duo fienda ſunt. Primo, ponatur articulus in forma, quia translator infideliter transfert; hic enim dimittit aliquid, quod facit ad intellectum veritatis articuli, & detruncat propoſitiones; quod enim dicitur *conjunctim* ſub una propoſitione disjunctiva, ipſe divifim capit alteram partem. Secundo, oſtendetur veritas articuli. Circa primum textus habet originale ſic. *Cumque filius meus doloribus circumſeptus reſpexiſſet ad amicos ſuos flentes, qui maluiſſent illam pœnam in ſe cum auxilio ejus pertuliſſe, vel in æternum in inferno ardere, quam eum ſic videre cruciari.* Ecce quod articulus fuit mendaciter extractus; primo, ſicut tacitum illud: *cum auxilio Dei.* Secundo, quod dicebat disjunctive, dictum eſt ſimpliciter. Tertius articulus non dicit amicos Dei velle magis in inferno ardere in æternum, quam ſic Chriſtum cruciari; ſed dicit: quam videre eum ſic cruciari. Circa ſecundum eſt notandum, quod multipliciter poteſt dari intellectus verus præſentis articuli, & ita in veritate ſalvari. Primo quidem poteſt dici ſic, quod videlicet propoſitio illa, cum ſit disjunctiva, ad cujus veritatem ſufficit alterius partis veritas, verificatur pro prima parte illa, in qua dicitur, quod amici Chriſti maluiſſent illam pœnam in ſe cum auxilio ejus pertuliſſe, quam Chriſtum cruciari, ſive vidiſſe cruciari. Credendum enim eſt amicos Chriſti tanta ad ipſum arſiſſe dilectione, ut præelegiſſent in ſe pati illam pœnam, quam quod Chriſtus pateretur. Et hoc dico paſſione abſolute conſiderata, ut ſcilicet eſt læſiva, aut afflictiva perſonæ tantum; non in relatione ad fructum redemptionis, quem efficiebat, quem non feciſſet paſſio amicorum. Quæ quidem propoſitio prima de amiciſſima, & dilectiſſima matre ejus patet auctoritate B. Auguſtini in dialogo inter animam devotam & Virginem beatam de paſſione Chriſti, ubi eam ita aſſerit dixiſſe: *clamabam, & dicebam: heu me, fili mi, quis mihi det ut ego moriar pro te?* Ratione etiam patet multiplici, quæ colligi poteſt, primo, ex lege amoris naturalis, qui eſt inter membra & caput; opponunt enim ſe naturaliter membra pro defenſione capitis, mallentia pati ipſa, quam quod eorum caput patiatur. Secundo, patet ex lege amoris politici, quæ eſt inter cives, & commune bonum civitatis, & inter milites & regem ſuum; quia enim ſalus regis & boni communis, milites & pro ſalute regis præfertur ſaluti cæterorum; populus ſe opponit morti & periculis pro ſalute boni communis; milites etiam pro ſalute regis, nec minus. Tertio, videtur hoc probari, ex lege amoris gratuiti, qui naturalem amorem debitum noſtro capiti & regi Chriſto non minuit, ſed adauget. Cum enim hoc amore amici Chriſti Chriſtum diligerent ſuper omnia, & ſuper ſe ipſos; clarum eſt, quod maluiſſent illas pati pœnas in ſe, quam Chriſtum vidiſſe Deum ſuum & Dominum tam viliter, tamque confuſibiliter pertractari & cruciari. Secundo, poteſt dici quod etiam pro alia parte bene intellecta articulus eſt verus, in qua dicitur, quod etiam maluiſſent amici Dei cum auxilio ejus in inferno in æternum ardere, quam vidiſſe cruciari Chriſtum; intelligendo enim eum ſolum de pœna inferni ſenſibilis ignis, & non de pœna damni, quæ eſt carentia viſionis divinæ ex demeritis peccatorum propriorum; ſicut etiam innuit in articulo, cum dicit cum auxilio Dei ardere eſt verus per hyperbole dictus; eſt enim loquutio yperbolica, quæ dicitur per exceſſum dicta, ut illud: *fluctus ad ſydera vollit*; quod & ſacram ſcripturam ſæpe legimus uſam; nos etiam eam ſæpe noſtris intermiſcemus ſermonibus. Dicitur enim in pſal. *poſuerunt in cœlum os ſuum*; & de Salomone dicitur 3. reg. 4. quod fecit tantam copiam argenti, quanta erat lapidum in Jeruſalem; & Joan. ult. dicitur, *ſunt autem & multa alia quæ fecit Jeſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum, arbitror, mundum capere eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Omnia enim iſta ſunt per hyperbole dicta; ſuper quo verbo S. Thomas exponens illud uno modo, ita quod ſit locutio hyperbolica ſignans exceſſum operum Chriſti, dicit quod ſicut, teſte Auguſtino, ſacra ſcriptura cum utitur quibuſdam figuratis locutionibus, ſicut cum dicit *vidi ſedentem &c.* illæ locutiones non ſunt falſæ; ita quando in ſacra ſcriptura eſt aliqua loquutio yperbolica, talis non eſt falſa; non enim eſt intentio dicentis, ut credatur quod dicit, ſed quod intendit ſignificare, ſcilicet exceſſum vel diminutionem alicujus rei. Dicit tamen quod hoc non fit, quando aliquid quod erat obſcurum vel dubium exponitur; ſed quando illud quod apertum eſt augetur vel attenuatur; puta cum quis volens copiam alicujus rei commendare, dicit, hoc ſufficeret centum vel mille perſonis: volens autem vituperare dicit, quod vix ſufficeret uni vel duobus; nec tamen falſum dicit, quia ſic verba rem quæ judicatur excedunt, ut oſtendatur quod non intendit mentiri, ſed oſtendere eſſe parum vel multum. Hæc ille. Ita in propoſito eſt dicendum; per illa enim verba in-

ANNO CHRISTI 1433.

Locus turbatus.

intendebat Virgo beata oſtendere magnitudinem compaſſionis, ſive doloris, quam amici Chriſti habebant de morte ejus, qui creditur eſſe maximus. Si enim irrationabilia & inſenſibilia, puta cœlum, terra, tanto ſe dolere oſtendebant, quod ſol exueretur lumine & terra mota, duriſſima ſaxa ſcinderentur in partes; quantum credenda ſunt dolere corda amicorum Chriſti in paſſione ejus, qui rationabiles erant, & Chriſti amore flagrabant? Quod vero calumniator dicit, quod iſtud contradicit deſideriis & ſuſpiriis ſanctorum patrum & prophetarum, quibus ſacra ſcriptura plena eſt; dicendum eſt quod falſum eſt & male arguitur; eadem enim ratione diceretur Chriſtum oraſſe contra vota ſanctorum PP. & prophetarum dicendo: *pater, tranſeat a me calix iſte &c.* Sed notandum pro evidentia articuli, quod paſſio Chriſti dupliciter conſideratur; uno modo prout erat afflictiva perſonæ Chriſti, & dehoneſtativa tantæ majeſtatis; & iſto modo non poterat cadere in deſiderio cujuſcumque ſancti: immo paſſio ejus erat, ut dictum eſt in articulo, afflictiva cordium amicorum ejus; ut enim dicit Ariſtoteles 9. Ethic. *Inter amicabilia eſt condolere amico*; & Apoſtolus ad Rom. 12. *Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.* Alio modo conſideratur paſſio Chriſti, prout ex ea mundi ſalus oritura erat; & hoc modo erat lætitia omnibus fidelibus, & hac ratione deſiderabatur a ſanctis prophetis & aliis, ſecundum illud Iſaiæ LIII. *Deſideravimus eum noviſſimum virorum?* ideſt valde abiectum, virum dolorum; ſciebant enim ſe ejus morte fore ſalvandos: unde ratio deſiderii eorum immediate in eodem capitulo ſubſequitur: *ejus livore ſanati ſumus*; ſcilicet a peccato, ut glos. interlin. exponit. Iſta eſt ſententia Magiſtri ſententiarum in I. diſt. 40. ubi quærit, utrum placuerit viris ſanctis quod Chriſtus pateretur vel occideretur, cui quæſtioni reſpondens, ait: *Debuit enim placere intuitu noſtræ redemptionis, ſed non intuitu ejus cruciatus.* Voluerunt ergo, ac vehementer Chriſtum mori propter liberationem hominis, & adimpletionem divinæ voluntatis; ſed non voluerunt delectationem ipſius afflictionis. De eodem ergo lætabantur & triſtabantur; ſed ob aliud enim gaudebant, & propter aliud dolebant; volebant ergo Chriſtum mori pro hominis redemptione, & tamen de morte ipſius diverſis de cauſis corda eorum varie movebantur. Hæc ille. Et hæc ſufficiant de præſenti articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS V.

Ex cap. 14. ſecundi libri dicit; ſi ſancti viderentur clarum ſicut ſunt, nullus oculus ferre poſſet, ſed corporali lumine privarentur.

Pro declaratione præſentis articuli ſufficit dicere, quod talis articulus non jacet in toto illo capitulo; bene tamen ſic dicitur: *ſi enim videres ſpiritualem pulchritudinem angelorum & animarum, corpus tuum non ſufficeret videre, ſed rumperetur, quaſi vas corruptum & putridum, propter gaudium animæ ex viſione.* Nihil videtur in præſenti articulo ſuſpectum; immo nec falſum; ſed omnia videntur conſona veritati. Quod corpus non ſufficeret videre pulchritudinem angelorum & animarum ſanctarum, nemo eſt qui dubitet, nedum catholicus, ſed etiam philoſophus purus. Si enim oculus corporalis non ſufficit videre lucem corporalem in rota ſolis; minus poterit videre ſpiritualem pulchritudinem Angelorum, quæ multo major eſt illa, & ad quam ratione ſpiritualitatis minor in corpore eſt proportio & analogia, quæ requiritur inter cognoſcentem & cognitum, propterea ſi, teſte philoſopho 2. methaph. intellectus noſter ad ea quæ ſunt manifeſtiſſima in natura ſe habet ſicut oculus veſpertilionis ad lucem Solis, non valentis videre puram pulchritudinem; quanto minus dicetur oculus corporalis noſter ſufficere ad videndum pulchritudinem Angeli, de quo dicit Dionyſius, quod eſt ſpeculum purum, clariſſimum, incontaminatum, totam ſuſcipiens in ſe, ſi fas eſt dicere, pulchritudinem uniformis Dei formitatem, de qua dicitur Exo. 33. *non videbit me homo & vivet*; & de ſanctis dicitur Sap. 3. *Juſti ſicut Sol fulgebunt, &c.* Quod vero dicitur conſequenter, quod rumpetur quaſi vas corruptum &c. hoc intelligendum venit metaphorice; quoniam ſicut vinum forte dicitur rumpere vas corruptum ſive putridum; ita jucunditas iſtius viſionis faceret, ita animum exultare & exaltare, ut veluti vas ruptum per multas partes effundens vinum receptum, variis motibus ſui corporis jubilum lætitiæ & gaudii ex tali viſione ſuſceptæ oſtenderet infra cordis arcanum continere non valens. Unde Gregorius: *Jubilum namque dicitur, quando inneffabile gaudium mente concipitur, quando nec abſcondi poſſit, nec ſermonibus aperiri, & tamen quibuſdam proditur motibus, quamvis nullis proprietatibus exprimatur.* Unde pſal. dicit: *Beatus, qui ſcit jubilationem*; non ait: ſed qui ſcit quaſi quidem ſciri jubilatio poteſt, ſed dictu exprimi non poteſt ebrietas ſpiritus: dici poteſt quælibet maga amoris & gaudii devotio, ex qua quaſi ſi ex vini fortitudine ſervor ſpiritus excreſcit, qui intra ſe cohibere non valet; unde apoſtoli Spiritus S. fervore æſtuantes muſto pleni eſſe dicebantur. Et Job. dicitur c. 22. *Venter meus quaſi muſtum abſque ſpinnaculo, quod lagunculas diſrumpit novas*; non dicit veteres, quia veteribus cordibus non infunditur talis devotio, ſed novis; ideſt novitate vitæ ambulantibus; vel novas dicit propter fortitudinem impetus ſpiritus, qui ſi novas diſrumpit, quanto magis veteres, ideſt fragilia corda & infirma? Et iſta pro nunc ſufficiant pro articulo iſto, quia magis nota ſunt guſtum hujus muſti Spiritus S. guſtantibus, quam peccatoribus etiam multa legentibus, quia animalis homo non percipit &c.

ARTICULUS VI.

Ex cap. 27. primi libri exponit illud dictum Chriſti ad Patrem: quare me dereliquiſti, *ac ſi vellet dicere: pater non eſt qui miſereatur mei, niſi tu.*

Pro declaratione articuli, ſciendum eſt, quod pro tanto dicitur patrem dereliquiſſe Chri-

☞ Christum, ut dicit glos. Math: 27. quia po- A
testati prosequentium eum exposuit, subtraxit
ANNO CHRISTI 1433. ei protectionem; sed non solvit unionem: ex cujus glossæ intellectu patet veritas expositionis datæ per B. Birgittam, quia cum solius patris erat subtrahere eum a potestate persequentium, qui eum pene exposuit pro salute humani generis, secundum illud Apostoli; *qui proprio filio non pepercit; sed pro omnibus tradidit illum;* secundum id quod ait ipse Jesus Petro, Math. 26. *An putas quod non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam XII. legiones Angelorum?* Recte ergo patri dicit Christus conquerens; *quare me dereliquisti;* quasi dicat: Tibi dico, qui solus in hac angustia mei poteris misereri, B
qui solus poteris rigorem disciplinæ pro peccato primi hominis assumptæ miserationis tuæ dulcedine mitigare. Et hoc de isto articulo.

ARTICULUS VII.

Ex cap. XXX. in quo dicitur Christum dixisse quod habitare vellet in corde Birgittæ, quod non est nisi modicum frustum carnis.

Pro declaratione præsentis articuli, loquendo de habitatione per gratiam, notandum quod anima licet dicatur esse tota in toto, & tota in qualibet parte secundum totalitatem, sive perfectionem suæ essentiæ, cum sit simplex; tamen principaliter ponitur esse in corde, C
quod dicitur sedes ejus, sic ut pars nobilior civitatis dicitur sedes regis hac ratione, quia ex eo velut fonte vitæ, ut ponit philosophus fit expansio caloris vitalis ad reliquas partes corporis; & propter hoc contigit, quod tam in sacra scriptura, quam in dictis Sanctorum cor ponatur pro anima, & attribuatur cordi quod animæ convenit. De sacra scriptura habemus testimonia multa; & inter alia adducamus illud: *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo & tota anima tua &c.* De doctoribus illud, & solum illud quod dicit Hugo lib. 3. de anima; *cor parvum est, & magna cupit; vix ad unius milvi refectionem sufficere possit, & totus mundus ei non suffi-* D
cit: Hæc ille, Clarum est quod ista non competunt cordi, ut est frustum carnis; sed ratione animæ in eo principaliter sedentis; & in proposito. Unde immediate sequitur in articulo: *in corde, quod est habitaculum meum debent esse tria, lectus, sedes, & lumen.* Lectum vocat quietem a pravis cogitationibus; sedem in voluntate manendi cum Deo; lumen vocat fidem. Clarum est autem ista non esse in corde materiali immediate; sed in anima dicuntur esse, quæ est in ipso corde, sicut dictum est. Dicitur ergo Deum habitare in corde, quod non est nisi modicum frustum carnis, quia inhabitat animam, quæ dicitur inhabitare ipsum cor influendo vitam
toti corpori derivandam. Et tantum sit de isto E
articulo.

ARTICULUS VIII.

ANNO CHRISTI 1433.

Ex eodem cap. quod Christus latus ivit ad passionem.

Non sufficio admirari, quare iste articulus præsentatus est tanquam suspectus, cum dicat propheta Isaias 53. *oblatus est quia ipse voluit*; & in cap. 51. in parabola de centum ovibus dicatur: *cum invenerit ovem imponit in humeros suos gaudens*; ubi Gregorius. *Ovem in humerum Christus imposuit, quia humanam naturam suscipiens peccata nostra ipse portavit;* & Albertus magnus exponens præfatum verbum inquit: *humeri sunt brachia crucis, in quibus ovem portavit; gaudens autem portat, quia gaudium suum profectus est subditorum, secundum illud* Jerem. 8. *Gaudium Domini fortitudo vestra.* Hæc ille. Ille enim dubitat an Christus lætus ivit ad passionem qui dubitat an summa charitate an gratissima voluntate ibat sacrificaturus pro nobis Deo Patri. Præterea legimus de apostolis Act. 5. quod ibant gaudentes a conspectu consilii, judicati pro nomine Christi, passuri pœnas, contumelias & mortem. Ista sufficiant pro articulo.

ARTICULUS IX.

C *Ex eodem cap. quod homo mortalis non potest videre immortalem; cujus oppositum nititur probare ejus defensor in tractatu visionum cap. 5. asserens quod ipsa Birgitta sæpe habuit corporales visiones Christi.*

Ponatur articulus plenus ut jacet in originali, quia intelligentia dictorum, ut dicit B. Hilarius ex causa dicendi sumenda est. Translator autem ut rudiorem reddat articulum, detruncat eum, ponit eum solum. Secundo ostendetur veritas intentionis ejus, pro quo sciendum quod ex persona Christi ita dicitur in præfato articulo. *Si autem venirem inter ipsos eos visibilis, oculi eorum non sustinerent* D
videre me. Et sequitur. *Quomodo homo mortalis potest videre immortalem?*

Circa secundum notandum est primo, quod B. Augustinus videtur dicere articulum præsentem, ubi dicit, ut allegatur a Petro de Tarantasia in 4. dist. 20. quod (si) Christus voluit in ea claritate, qua resurrexit discipulis apparere, quod non possent tantam claritatem videre. Hæc ille. Pro cujus intellectu, & articuli declaratione veritatis notandum est, secundum præfatum doctorem in 4. sententiarum loco prænominato, ubi quærit, utrum corpus glorioſum sit visibile ab oculo non glorioso sive mortali, colligendo de S. Thoma & Bonaventura, quod gloria perficit naturam, sub claritate ergo gloriæ manebit species naturæ, scilicet color proprius; utrumque vero subditum est voluntati animæ, ita quod in potestate sancti sic habentis corpus glorioſum est apparere ut in specie naturæ; vel in specie gloriæ. Dicunt ergo quidam, quod corpus glorificatum ab oculo non glorificato videri potest in proprio colore, sine miraculo, sed in sua claritate non. Alii vero dicunt, quod claritas ita unita est cum claritate naturali,

quam-

quamvis non sit eadem causa, unde a quocumque visu percipitur claritas naturalis potest percipi claritas corporis glorificati. Sed ab oculo glorificato potest totaliter & perfecte, & ab oculo non glorificato non potest totaliter; non propter hoc quod illa claritas corrumpat visum, sed propter imperfectionem visivæ virtutis. Et ad dictum Augustini supra positum respondens, ait: *hoc dicit Augustinus, non quod non possint videre mortales oculi partem claritatis glorioſæ, ſed quia non possint totam, non propter actionem claritatis visum corrumpentis; ſed propter limitationem visivæ virtutis.* Hæc ille. Juxta autem hujusmodi doctoris sententiam dicendum est in proposito, quod videlicet non intelligat sancta ista quod mortalis homo non possit videre immortalem; quoniam expresse dicit in libro 6. 14. quod Christus apparuit Virgini Mariæ & apostolis, & aliis personis resurgens a mortuis, & primo Virgini Mariæ etiam palpabilem se ei exhibendo. Ipsa etiam vidisse dicitur Christum & B. Virginem; sicut calumniator arguit; sed intelligit, quod non plene & totaliter claritatem corporis Christi possit videre homo mortalis, cum illa in plenitudine sua excedat omnem potentiam oculi mortalis. Et quod ista sit intentio ejus patet cum dicit in articulo oculi non possint substinere videre me. Et ne videatur alicui mirabile, quod ratione hac dicatur oculus mortalis non posse videre immortalem, ducam auctoritatem sacræ scripturæ. Dicit enim B. Joannes I. cap. *Deum nemo vidit unquam*; quod non ex eo dicitur verum quod Deus non est ab homine visibilis, cum hominis beatitudo in ejus visione consistit; sed ex eo quod non totaliter plenitudine comprehensionis a creato oculo est visibilis. Et ita intelligendum in propositum. Et tantum sic de præsenti articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS X.

Ex cap. XXXIV. habet multa. Primo adulationem Diaboli factam Birgittæ coram Deo ad jussum Dei &c.

Pro declaratione præsentis articuli dicitur, quod nulla adulatio ponitur in isto articulo, sed ponitur confessio veritatis, quam Diabolus mandato Dei cogitur dicere. Unde in cap. illo in originali ita dicitur: *Dixit Dominus Diabolo: respondе mihi, si ista nova sponsa est legitima mea. Numquid diligit ipsa aliquem sicut me? &c. cui Dæmon respondit nihil diligit sicut te.* Quod inconveniens est hoc ut pars ista hujus articuli suspecta habeatur? Nunquid simile legimus Job. 1. ubi ait Dominus ad Sathan: *Numquid consideraſti servum meum Job, quod non sit similis ei in terra, homo simplex, rectus & timens Deum & recedens a malo; & respondens Sathan: Numquid fruſtra timet Deum Job?* quasi dicat: licet verum sit hoc, tamen ut inquit glos. interli. non ex virtute propria. Et ita articulus in illo videtur contrarius veritati. Et hæc de isto articulo.

ARTICULUS XI.

Ex eodem cap. quod Diabolus coram Domino dixit se habere unum oculum corporalem, alium ſpiritualem. Item ſimile de auribus.

Pro declaratione hujus articuli, licet non esset opus declaratione, cum legentibus originalem textum satis clare pateat; intellectus ejus verus est . . . animæ sæpe capiunt, . . . ab objecto conditione sine proprietate in quem feruntur, sicut Aristoteles in 6. Ethic. scientificum animæ distinguit ab opinativo, vel rationativo per hoc, quod scientificum animæ est, quod cognoscit omnia necessaria quæ generant scientiam, opinativum vero, quo cognoscit contingentia, de quibus generatur opinio. Item Augustinus XII. de Trinit. ponit rationem superiorem & inferiorem distingui per hoc, quod illa intendit æternis conspiciendis, aut consulendis, quæ sunt superiora; ratio vero inferior intendit temporalibus rebus, quæ sunt inferiores. Ita in proposito dicendum; Diabolus enim dicitur habere oculos duos, quorum unus dicitur corporalis; non quod ita sit in re, cum Angelus sit simplex, & immaterialis substantia, & sic nominatur ab objecto, quia temporalia hoc oculo dicitur considerare. Alius vero spiritualis dicitur, quo spiritualium intendit cognitionem, & notitiæ habendæ; sicut patet ex serie articuli in originali, & ita nulla est difficultas, considerata intentione dicentis. Sed quod ex litera in originali colligitur, in quo sic dicitur: *ait Diabolus; habeo duos oculos, unum corporalem, licet non sim corporalis, quo temporalia teneo &c.* Et tantum de hoc articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XII.

Ex cap. eodem in quo dicitur Deus dixisse: nunc Diabole illuminatum est tenebroſum cor tuum.

Pro declaratione præsentis articuli est primo ponendus articulus integer, ut pateat faciliter intellectus ejus. Secundo declarabitur veritas ejus. Articulus autem ita dicit: *Dominus ait: nunc Diabole illuminatum est tenebroſum cor tuum; dic mihi ista audiente qualem charitatem habeo ad illam.* Circa secundum scilicet declarationem articuli est primo notandum, quod tam ex sententia istius capituli, quam istis verbis articuli colligitur, revelatam fuisse Dæmoni quanta charitas erat Dei ad B. Birgittam, sine enim revelatione divina scire non poterat. Revelantur enim quandoque eis secreta aliqua cœlestibus mediantibus Angelis bonis, sicut dicit B. Isidorus lib. I. de summo bono cap. 10. & deducit Magister sententiarum in 2. dist. 7. Dicit enim sic Isidorus: *triplici acumine ſcientiæ vigent Dæmones; ſcilicet ſubtilitate naturæ & experientia temporum, & revelatione ſpiritum ſupernorum.* Et Augustinus de hoc etiam loquens lib. 2. super Gen. c. 11. ita dicit *ſpiritus mali quædam vera de temporalibus rebus noſcere permittuntur partim ſubtilitate ſenſus, partim experientia temporum cal-*

☞ *lidiores propter tam magnam longitudinem vi-*
te, partim ſanctis Angelis, quod ipſi ab omni-
ANNO CHRISTI 1433. *potenti Deo diſcunt, juſſu ejus ſibi revelan-*
tibus. Hæc ille. Secundo notandum quod illuminatio poteſt capi dupliciter, uno modo large ſive . . . dicta: alio modo proprie dicta. Capiendo primo modo ſic omnis cognitio & manifeſtatio dicitur quædam illuminatio, ſicut dicit apoſtolus ad Epheſ. 6. *omne quod manifeſtatur lumen eſt*. Alio modo proprie capitur, & ſic non ſolum dicit manifeſtationem veritatis, ſed dicit illam in ordine ad Deum, habet enim lux in ſua plena virtute iſta, ſcilicet manifeſtare, dirigere, & delectare. Capiendo primo modo verum eſt, quod cum cordi Dæmonis aliquid reveletur, B quod ejus cor illuminatur, quia venit in notitiam alicujus veritatis. Dicit enim Dionyſius quod Angeli ſplendida lumina, & eorum naturalia ſplendida & integra permanſerunt. Et ita intelligendus eſt articulus. Secundo modo capiendo illuminationem, non habet locum in Dæmonibus propter eorum perverſitatem, qui omnia ordinant ad malum finem. Unde S. Thomas in 1. par. q. c. art. 3. dicit ſic, quod illuminatio proprie dicta eſt manifeſtatio veritatis, ſecundum quod habet ordinem ad Deum, qui illuminat omnem intellectum. Et iſto modo non eſt in Dæmonibus. Et hoc de iſto articulo.

ARTICULUS XIII.

Ex eodem cap. dicit, Diabolum ad juſſum Dei perhibuiſſe teſtimonium charitatis ejus ad S. Birgittam illo modo: ſi, inquit, *poſſibile eſſet libentiſſime pater (patereris) unam pœnam talem in quolibet membro tuo ſpecialiter qualem ſemel in cruce in omnibus membris paſſus es, antequam careres ea.*

Quamquam iſte articulus ſatis pateret verus ex declaratione decimi articuli; verum tamen pro ampliori intellectu dicendum, quod iſte articulus nullam videtur habere repugnantiam rationi, atque ſacræ ſcripturæ, nec quo ad hoc quod Dæmon juſſu Dei perhiberet teſti- D monium veritatis, nec quoad hoc quod teſtimonium datur charitatis Chriſti ad B. Birgittam Patet, primo, Luc. 4. ubi dicitur: *exibant Dæmonia a multis clamantia & dicentia: quia tu es filius Dei*; ubi dicit Albertus Magnus: *clamabant in veritatis confeſſione, ſed coacta, quia Dæmon de ſua voluntate non loquitur niſi mendacium, Jo. 8. cum loquitur mendacium, loquitur ex propriis, quia mendax eſt, & pater ejus*. Item in eodem de alio Dæmone dicitur quod dixit: *quid nobis & tibi Jeſu Nazarene? ſcio, quod ſis ſanctus Dei*. Quid ergo mirum ſi facta revelatione Dæmoni de charitate Dei ad B. Birgittam, interrogatus Dæmon, & juſſus a Deo reſpondere perhibuerit teſtimonium. Præterea E ſecunda pars articuli in nullo videtur habenda ſuſpecta, ut patet ex declaratione habita in primo articulo. Tanta enim erat charitas Chriſti ad ſalutem animarum noſtrarum, ut nulla pœna corporis poſſit ei adæquari; nec paſſio corporis quæcumque eſſe æqualis compaſſioni quam habebat de perditione rationalis naturæ. Hinc fleviſſe pro peccatis legitur, A & non pro pœnis ſuis; & ideo credendum eſt, quod tanta fuerit charitas Chriſti ad animam rationalem, ut ſi non aliter fuiſſet ſalvanda, quam per talem pœnam, ſicut ibi in articulo deſcribitur, quod Chriſtus ſuſcepiſſet eam pro ſalvatione ejus. Qui enim potuit liberare genus humanum ſine paſſione; & tamen in commendatione ſuæ charitatis voluit pati, dicente apoſtolo ad Rom. 5. *commendavit Deus ſuam charitatem in nobis, quoniam cum inimici eſſemus Chriſtus pro nobis mortuus eſt*. Veraciter credendum eſt, quod ſi fuiſſet neceſſarium, aut ordo divinæ juſtitiæ exegiſſet, ampliores pœnas ſuſcepiſſet; quia iſta nota arbitror ſatis conſiderantibus quod Chriſto non eſt datus ſpiritus ad menſuram; ideo ſufficiant iſta pro articulo iſto. ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XIV.

Ex eodem cap. dicit Deum dixiſſe Dæmoni: pete humiliter miſericordiam a me, & dabo tibi; & reſpondit Diabolus: nequaquam.

Pro declaratione articuli ponam integrum articulum. Secundo, declarabitur veritas ejus. Articulus autem ita dicit: *Reſpondit Dominus: ſi ergo ſic miſericors ſum ut nulli petenti veniam denegem; pete humiliter & tu miſericordiam a me, & dabo tibi. Cui reſpondit Diabolus: nequaquam hoc faciam*. Iſte ar- C ticulus in nulla ſui parte eſt habendus a quocumque ſapiente ſuſpectus; verum enim eſt quod ſi Diabolus humiliter veniam peteret, eam a Chriſto conſequeretur, licet antecedens ſit impoſſibile. Unde Hugo de S. Victore in de clauſtro animæ, *ſi veniret Sathan ad capitulum confeſſionis, impetrare poſſet indulgentiam remiſſionis*. Et B. Auguſtinus de falſa, & vera pœnitentia dicit: *ſi poſſet ſperare Diabolus de Deo & culpam in ſe ſentire, quod non invenit in ſe, inveniret in Dei miſericordia*; ſcilicet veniam peccati. Secunda pars patet ex eo quod eſt obſtinatus in malitia; & quia de hoc erit in conſequentibus iterum ſermo, ſufficiant iſta pro articulo.

ARTICULUS XV.

Ex eodem cap. dicit Diabolum dixiſſe Deo: antequam curvarem genua coram te, magis vellem omnes pœnas glutire in me &c. cum tamen in nomine Jeſu omne genuflectatur &c.

Pro declaratione præſentis articuli notandum quod Dæmones habent oſtinatam voluntatem in malo; & ſentientes Deum in effectu juſtitiæ, qui eſt pœna eum affligens, habent eum odio, ſecundum illud pſalmi: *ſuperbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper*. Et ideo voluntate deliberata, quæ in eis mala eſt, cum ſint averſi ab ultimo fine, non poſſunt velle curvare genua ſua coram Deo; & ita intelligitur articulus præſens. Quamquam, ut dicit Apoſtolus, curvent genua in nomine Jeſu; ex electione tamen, & voluntate propria non faciunt. Unde S. Thomas in 2. diſt. 7. ſuper illud apoſtoli Jacobi: *Dæmones credunt & contremiſcunt*, dicit quod licet iſti actus in ſe boni ſint; non tamen bene fiunt, ſed coacte & non ex electione bonum quodcum-

que

que optatur. Nam, ut dicit Augustinus in libro de fide ad Petrum; *Dæmones nec mala voluntate carere possunt, nec pœna.* Et ita patet articulus. Nec valet quod dicitur in oppositum ex apostolo Philip. 2. *In nomine Jesu &c.* quoniam articulus non dicit quod Dæmones non curvant genua; sed dicit antequam curvarem & scilicet ex electione, & voluntate propria; optativi enim modi est verbum illud. Et tantum sit de isto articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XVI.

Ex cap. 38. dicit Christum habere fidem, spem, & charitatem.

Pro declaratione præsentis articuli, præsertim quoad prima duo, quia de charitate non est dubium; est notandum; & primo, quoad hoc quod dicitur fidem habuisse, quod, ut tangit S. Thomas in 3. parte q. a art. 3. super illud apostoli Rom. 1. *Justitia Domini revelatur in eo ex fide in fide*; dicit glos. de fide . . . . & spei, quod fides capitur dupliciter: uno modo proprie, & est qua creduntur quæ non videntur, dicente Augustino in Enchiridio: *fidem appellamus earum rerum quæ circa cognitionem rerum visarum*, hoc tamen improprie & secundum quandam similitudinem, quantum ad certitudinem & firmitatem adhæsionis hoc modo diffinit fidem glos. Galat. V. fructus spiritus: dicens *fides est invisibilium certitudo*; & hæc distinctio habetur ex glos. supra posita Rom. 1. in qua sic dicitur: *est enim fides, qua creduntur, quæ non videntur*; quæ proprie dicitur fides, sed tamen est etiam fides rerum qua non verbis, sed rebus ipsis præsentibus creditur, quod erit cum per spem manifestam se contemplandam sanctis præbebit ipsa Dei sapientia. Quo notato, dicitur quod articulus est intelligendus de fide capta in perfectione ænigmatis, & obscuritatis, quæ repugnat manifeste visioni Deitatis; & quod intellexerit ita B. Birgitta, patet ex rubrica illius capituli, in qua sic habetur quod fides erat in Christo perfectibiliter, in aliis autem imperfectibiliter. Quid autem est perfectibiliter habere fidem; nisi notitiam certam sine imperfectione obscuritatis ænigmaticæ, quæ includitur in fide proprie sumpta quæ est in viatoribus fidelibus? Secundo similiter notandum venit de spe, quæ dupliciter capitur, uno modo proprie & stricte secundum S. Thomam loco supra nominato, ut dicitur virtus theologica, quæ habet pro objecto ipsius divinam fruitionem, quam principaliter homo spectat per spei virtutem; & hanc ut sic non habuit Christus qui ab instante conceptionis plene habuit fruitionem divinitatis. Alio modo sumitur large pro expectatione cujuscumque ardui boni futuri, ut dicit Apostolus, quod spes est affectio futuri boni. Et hoc modo fuit spes in Christo respectu immortalitatis & gloriæ corporis. Unde in psal. *caro mea requiescit in spe*, glos. resurrectionis. Item in psal. alio, *In te Domine speravi*; quod exponitur de Christo. Et ita capiendus est intellectus articuli ex serie textus. Alio modo potest & brevius dici, quod fides & spes capiuntur ibi non pro virtutibus theologicis, sed pro actibus, scilicet credendi & sperandi, & isti bene fuerunt in Christo respectu aliquorum; unde magister sententiar. 3. dist. 26. ubi quærit utrum fides, & spes fuerint in Christo; respondet, loquendo de fide & spe proprie, & sunt virtutes theologicæ, dicit: *quibusdam non indocte videtur fidem, virtutem, & spem in eo non fuisse, sicut in sanctis, in jam beatificatis, vel in angelis non sunt, & tamen sancti credunt & sperant resurrectionem futurorum, & Angeli eamdem credunt, nec tamen in eis est fides vel spes, prout virtus est, quia & Deo per speciem contemplando perfruuntur, & in Deo verbo resurrectionem futuram non per speculum in ænigmate, sed præclarissime inspicitur.* Ita inquit, *Christus in quo fuerunt bona patriæ credit quidem, & speravit resurrectionem tertia die futuram, pro qua patrem oravit, nec tamen fidem, virtutem, vel spem habuit, quia non ænigmaticam & specularem de ea cognitionem habuit*; & ita patet articulus, & qualiter ita intellectus nec est contra sanctos Doctores, nec contra Magistrum sententiarum, ut dicebat impugnator; & tantum sic de præsenti articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XVII.

Ex eodem cap. dicit Christum dixisse humanitatem suam, scilicet ex justitia sine ignominia non posse intrare in gloriam.

Pro declaratione præsentis articuli primo ponetur articulus plenus, ut intellectus ejus plenius habeatur. Secundo declarabitur veritas ejus. Articulus autem est sic in originali: *patet denique, volens ostendere viam per quam aperitur cœlum, & homo excluſus ingrederetur, tradidit me ex charitate in passione, ut corpus meum, consummata passione humanitas in eo in gloriam venire posſit ex justitia, licet potuissem ex potentia divinitatis meæ facisse.* Hæc ibi.

Pro declaratione præsentis articuli adducetur primo quædam admirabilis, & multum ad propositum authoritas Jesu Christi. Dicit enim ipse: *O stulti & tardi ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ, Nonne hæc oportuit pati Christum & ita intrare in gloriam suam.* glos. secundum humanitatem, scilicet. Ecce ex verbo Christi determinatus articulus. Sed pro ampliori intelligentia est notandum, primo, quod loquitur de gloria corporis, non de gloria animæ; anima enim ejus ab instanti conceptionis Deum videbat per essentiam; & quia ita sit, patet per hoc quod dicit in articulo posito: *ut scilicet corpus meum consummata passione glorificaretur &c.* Istam enim meritis acquisivit per passionis humilitatem, secundum illud Apostoli Phil. 2. *Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltavit illum & dedit illi nomen, quod est super omne nomen.* Ecce aperte dicit Apostolus, inquit Magister sententiarum in 3. dist. 18. ubi loquitur de merito Christi Christum propterea exaltatum per impassibilitatis gloriam quia est humiliatus per passionis obedientiam. Ita etiam dicitur Hæbr. 3. videmus Jesum per passionem mortis glo-

ria

ria & honore coronatum. Sed ad difficultatem utrum ſine paſſione potuerit intrare in gloriam ſuam, de qua ſermo, dicendum quod dupliciter poſſimus loqui; uno modo abſolute ſecundum potentiam abſolutam; & ſic dicendum quod ſic, ſicut dicit articulus. Et etiam Magiſter ſententiarum eandem quæſtionem movens in 3. diſt. 18. dicit: *ſane dici poteſt quod humanam naturam ita glorioſam ſuſcipere potuit, ſicut in reſurrectione extitit; ſed hæc paſſibilis eſſe non potuit, ſicut fuit, & ad illam gloriam ſine merito pervenire; potuit quidem ad illam pervenire ſine merito paſſionis, quia potuit conſumpta mortalitate immortalitatis gloria veſtiri, ſed non ſine merito juſtitiæ charitatis, aliarumque virtutum.* Hæc ille. Alio modo poſſumus loqui ſecundum potentiam ordinatam, quæ reſpicit diſpoſitionem divinæ ſapientiæ; & ſic dicitur quod non potuit; & ideo dicitur Luc. 24. ſicut ſupra adductum eſt: *nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* ſecundum ejus juſtitiam, quæ eſt ut adimpleatur quod ſapientia Dei, & voluntas habet oportebat pati Chriſtum, & per paſſionem intrare in gloriam ſuam. Et ideo articulus eſt veriſſimus, & apud Theologos eſt communis concluſio ſcholæ, ita intellectus, ut dictum eſt; & ut etiam ex textu libri colligitur, & non contra ſanctos Doctores, ut impugnator dicit. Aliter enim capit gloriam & aliter juſtitiam quam articulus capiat, ut patuit. Et tantum ſit de iſto articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XVIII.

Ex cap. 40. hic dicitur Chriſtum diſtinguere quinque genera hominum, primum dicit, ſcilicet papam & clerum; ſecundum laicos, tertium Judæos; quartum paganos; quintum Dei amicos, quaſi omnes quatuor diſtinguit contra Dei amicos a paganis, Judæis fecit exceptionem, ſed non a papa & ſuo clero; Unde concludendo de papa & *clero ſine exceptione. Tu es pejor Lucifero; tu es injuſtior Pilato, tu es inimicior Juda, tu es abominabilior Judæis, hoc ampliat in quatuor capitulis ſpiritualibus contra ſacerdotes prope finem libri quarti; blaſphemias contra clerum indifferenter continuat c. 47. & 49. primi libri, & continuatur damnationem irremiſſibilem in omni ſtatu ſemper dicit; ſi converſi fuerint ſententiam revocabo; ſed hæc forte offenſa per clerum nullum habuit nunc temperamentum.*

Pro declaratione præſentis articuli occurrunt duo videnda: primum circa fidelitatem translationis vel hujuſmodi accuſationis; ſecundum oſtendetur veritas articuli. Circa primum videtur, quod non ſit verum, primum quod indifferenter loquitur de omnibus pontificibus & ſacerdotibus. Secundo non videtur verum quod ſecundo imponitur, videlicet offenſa cleri nullum habebit miſericordiæ temperamentum. Primum patet ex cap. 47. primi libri, ubi ſuper illo verbo pſalmiſtæ: *Qui edebat panem meum, cogitavit adverſum me proditionem;* dicit duo ſe velle notare, primo quod non dicit *cogitat*, ſed *cogitavit*, quod jam præteritum eſt. Secundo, quod non notat ibi niſi unum hominem qui prodidit, *ego autem dico quod ipſe loquitur de ſacerdotibus, quod ipſi ſunt proditores mei qui ſunt in præſenti, non qui fuerunt, vel qui futuri ſunt, ſed qui jam vivunt. Ego etiam dico quod non ſolum unus homo, ſed quia multi ſunt.* Hæc ibi, Ecce patet quod loquitur de ſacerdotibus ſui temporis, & non de omnibus, ſed de multis. Et utinam ſic non eſſet etiam modernis noſtris diebus. Præterea ſic loqui ſicut ipſa loquitur de clero, non videtur magis ſcandaloſum, quam dicta propheta-rum & ſanctorum DD. qui ſimili modo uſi ſunt loquendi, immo graviori quia quandoque univerſaliter, ut patet Iſaiæ 56. *Speculatores ejus cæci, omnes neſcierunt, univerſi canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & divinantes ſomnia, & canes impudentiſſimi neſcientes ſaturitatem. Ipſi paſtores ignoraverunt intelligentiam; omnes in viam ſuam declinaverunt; unuſquiſque ad avaritiam ſuam a ſummo uſque ad noviſſimum;* & ſimilia in aliis prophetis. Item Bernardus in epiſtola quadam: *heu heu Domine Deus, ipſi ſunt in perſecutione tua primi, qui videntur in eccleſia tua primatum diligere, principatum, arcem Sion occuparunt, apprehenderunt munitiones, & univerſam deinceps libere & poteſtative tradunt incendio civitatem, non eſt jam dicere ut populus ſacerdos, quia nec ſacerdos ut populus;* & alia ſimilia a multis doctoribus ponuntur, quæ tamen non intelliguntur, niſi de malis, licet ſit loquutio iſta indifferenter probata ratione multitudinis malorum. Secundo non videtur verum, immo infideliter imponitur B. Birgittæ, videlicet dixiſſe quod ſi alii converſi fuerint, Deus revocabit ſententiam; ſed quod offenſa cleri non habebit miſericordiæ ullum temperamentum. Immo contrarium dicit, nam in cap. XLI. loquens ſimul de omnibus poſitis quatuor generibus hominum dicit illi. *Numquam intrabunt in regnum cœlorum. Nulli enim dabitur cœlum, niſi humiliantibus ſe & pœnitentibus.* Ecce quod non negat magis uni generi quam alteri. Præterea clarius in cap. 47. in fine poſt multas maledictiones ſacerdotum malorum dicit in perſona Dei: *propterea jura in veritate mea, qui ſum veritas, quod ſi ſic moriuntur, & in tali diſpoſitione, qua nunc ſunt conſtituti, nunquam charitas mea, nec virtus concludit eos in ſe; ſed ſine fide damnabuntur.* Quis hoc dubitat in hoc articulo, quis hæc verba fidei chriſtianæ perconformia, ſuſpecta, aut ſcandaloſa habet, quicumque voluerit, talis emendet vitam, & non erit de numero horum, de quibus tanta mala loquitur. Pro ſecundo, videlicet pro declaratione articuli in ea parte qua ponuntur comparationes, cum dicitur: *Tu es pejor Lucifero.* Notandum cum S. Thoma in 2. ſentent. diſt. 21. quod in peccato poſſunt multa conſiderari, ex quibus gravitas trahi poteſt; & contingit, quod idem peccatum ſecundum unum reſpectum ſit gravius, & ſecundum alium levius. *Inveniatur illud tamen*, inquit, *ſimpliciter gravius; conſiderandum eſt quod ſecundum plura & pauciora gravius invenitur, præcipue ſecundum ſpeciem peccati, quia quantitas conſequens ſpeciem peccati eſt peccato eſſentialior,*

ANNO CHRISTI 1433.

☞ *lior, quam quæ circumſtantias peccati ſequitur.* Hæc ille. Ex quibus verbis manifeſte patet quod aliquis poſſit dici pejor Diabolo, & Juda, & Judæis, & Paganis, ſi in ejus opere malo contingit aliqua gravis circumſtantia, aut magnitudo major, aut ſimilia, quæ non concurrunt in operibus malis aliorum. Et ne articulus credatur ita incredibilis oſtendam conformem dictis ſanctorum. Primo, in clero accuſatur ſimonia, quæ quantæ gravitatis ſit reſpectu aliorum vitiorum dicit Damaſus papa, quod omnia crimina ad comparationem ſimoniacæ hæreſis, quaſi pro nullo reputantur. Secundo, accuſantur in prælatis, & ſacerdotibus malis indigna communio, quæ quantæ gravitatis exiſtat dicit gloſſ. ſuper illud pſ. *Dederunt in eſcam meam fel &c. hoc adhuc facit contemptor ſedentis in cœlo, & gravius peccat, quam qui crucifixit eum ambulantem in terra*; quod verum eſt ad minus quoad aliquas circumſtantias dicit Auctor ſummæ de vitiis & virtutibus; primo, quia talis indigne ſumens ſcienter contumeliam Chriſto infert, quem Deum verum eſſe credit, in hoc deterior Judæis, qui *ſi cognoviſſent, nunquam Deum gloriæ crucifixiſſent*. Secunda eſt quia contemnunt regnantem, quem Judæi contempſerunt mortalem. Major autem contumelia eſt quæ infertur in ſtatu honoris, quam quæ infertur in ſtatu humilitatis. Tertia quia contumelia data a Judæis crucifigentibus, data eſt tantum ſemel; ſed a malis ſacerdotibus quaſi quotidie. Multa alia poſſent adduci dicta doctorum, quæ in gloſſis & originalibus quæ de gravitate peccatorum prælatorum & ſacerdotum copioſiſſima reperiuntur. Præterea rationes quare dicuntur præfati veri pejores Lucifero &c. claræ ſunt in textu, & circumſtantiæ notabiles hoc arguentes; & ideo non videtur hic inſtandum ad impugnandum eſſe veritatem eorum quæ dicuntur de malis ſacerdotibus; ſed totis viribus incumbendum eſt ad reformandum ſic mores noſtros, ut ea, quæ de malis vera ſunt, de nobis mendoſe ſint dicta. Certe non videtur alius potior modus contradicendi obloquentibus de clero, quam per emendationem morum. Et iſta pro iſto articulo ſufficiant.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XIX.

Ex eodem cap. dicit ſpiritus malignos videre omne bonum, & omnem juſtitiam, licet non in luce, ſed in conſcientia ſua.

Hic autem articulus bene recte intellectus in nullo deficit a veritate; verum tamen pro declaratione ejus notandum, quod articulus eſt intelligendus cum diſtributione accommoda, ſicut conſueverunt alia multa doctorum dicta, & ſcripturæ ſacræ; ita quod licet omne non diſtribuat ſingulariter univerſaliter pro ſingulis generibus bonorum, ſed pro eis tantum, quorum notitia eſt poſſibilis per naturam cognoſci & ab ipſo Angelo. Pro quo ſciendum eſt cum S. Thoma in 2. diſt. a art. 1. ſecundæ quæſtionis, quod cum peccatum non tollat naturam, ſed tantum diminuat habilitatem ad bonum, ſecundum quod magis facit diſtare, oportet in Dæmonibus lumen intellectuale perſpicuum remanere, quia natura eorum intellectualis eſt. Unde Dionyſius 10. de di. no. dicit . . . angelicam nequaquam mutatam eſſe dicimus, ſed remanere integram & ſplendidiſſimam. Cognitio autem eorum de rebus eſt duplex; quædam enim eſt, quorum cognitio per cauſas naturales haberi non poteſt; & talia nonniſi revelatione ſupernorum ſpirituum cognoſcunt. Quædam vero ſunt quorum cognitio per naturam haberi poteſt, & hoc dupliciter, vel per cauſas determinatas ad effectus naturales; & talia cognoſcunt ſubtilitate naturæ, in quantum in eis reſplendent ſimilitudines totius ordinis univerſi; vel per aliqua ſigna ex quibus, ut in pluribus, poteſt alicujus cognitio haberi, ſicut medici pronoſticant de ſanitate vel de morte; & talia cognoſcunt per experientiam temporum ſecundum quod talibus ſignis pluries effectus concurrerunt. Hæc ibi. In eo ergo quod juxta philoſophica intelligentia plena eſt *formis*, Dæmones, qui ſunt quædam intelligentiæ ſeparatæ, in conſcientia ſua videre dicuntur omne bonum, & omnem juſtitiam, ad quam ſcilicet poſſunt naturali cognitione pervenire; ut enim dicit S. Thomas: *Angelis non eſt ignotum aliquid eorum, ad quæ poſſunt naturali cognitione pervenire*. Et quod iſte ſit intellectus ejus patet, quoniam dicit ſic per exemplum: *Sicut enim homo poſitus in carcere, qui prius didicerat literas, qui licet in tenebris ſit, nihilominus tamen ſcit ea, quæ didicit; quamvis non videant juſtitiam meam in luce claritatis meæ, tamen ſciunt & vident in conſcientia ſua, quæ conſcientia eſt depicta formis & ſpeciebus a principio creationis eis eam creatis*. Conſcientia autem, teſte Damaſceno, eſt lex intellectus; lex autem intellectus eſt habitus univerſalium principiorum juris. Et tantum ſit de iſto articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

Vox corrupta.

Deest aliquid, forte: ſic Dæmones.

ARTICULUS XX.

Ex eodem cap. dicit B. Petrum eſſe fundatorem fidei & eccleſiæ, & quod Papa eſt pejor Lucifero.

Magnam voluntatem habuit impugnandi, qui hunc articulum ita conjunxit. Non enim ita conjungitur in originali, ſicut patet ex præcedenti articulo 19. in quo datus fuit ſenſus, qualiter, aut qua ratione papa, de quo fiebat mentio, diceretur pejor Lucifero. Inſuper, nec iſta videntur eſſe contraria, quod B. Petrus & papa aliquo modo dicatur fundator fore eccleſiæ & dicatur papa pejor Lucifero; quia primum reſpicit dignitatem poteſtatis; ſecundum vero gravitatem iniquitatis; quæ duo ſimul in malis prælatis concurrere poſſunt juxta illud Math. 23. *ſuper cathedram Moyſi multi ſedent ſcribæ & Phariſæi; facite omnia quæcumque dixerint vobis, ſecundum autem opera eorum nolite facere*. Et Apoſtolus dicit: *obedite præpoſitis veſtris, non ſolum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis*. Conſequenter venio ad ipſum articulum principalem; & dicendum videtur pro declaratione ejus pleniori ad ſingulas partes articuli. Primo, ad hoc quod dicitur fundator fidei, ſecundo quoad hoc quod dicitur fundator eccleſiæ. Circa primum, ſciendum quod apoſtoli poſt Chriſtum dicuntur fundatores fidei, quia

☞ quia fuerunt primo prædicatores ejus, unde apostolus Paulus 1. ad Cor. 3. dicit de se ut *sapiens* architectus, id est primus ædifitii spiritualis fundamentum posui fidem, scilicet Christi, quæ dicitur fundamentum apostolorum ad Ephes. 2. Et ideo apostoli principes dicuntur ecclesiæ, secundum illud psalm. *Constitues eos principes super omnem terram*; quia exeunte in omnem terram sono prædicationis eorum facti sunt architecti, idest principes ædifitii spiritualis. Verum quia B. Petrus, ut dicit Anacletus dist. 21. in novo fuit primus, qui ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit; ideo spiritualiter ipse fundator fidei est appellatus. Secunda ratio potest assignari, quia in confessione sua, qua Christum confessus est Dei filium, dicitur fundasse ecclesiam; unde Math. 16. postquam Petrus dixit Christo: *Tu es Christus filius Dei vivi*; Christus ei dixit: *Tu es Petrus*; *& super hanc Petram ædificabo &c.* ubi Hieronymus, *ac super hanc petram, ideſt in hac fidei confessione ædificabo ecclesiam meam*. Tertia ratio potest addi, quod licet omnes apostoli sint a Christo constituti Doctores fidei; Petrus tamen spiritualiter doctor orbis, sicut pastor erat universalis, ut notatur 2. dist. 21. *in novo*. Secunda pars vero articuli, in qua dicitur quod est fundator ecclesiæ, est expresse Damascenus super illud Luc. 7. quod accedens Petrus ad Jesum facimus hic tria tabernacula, & dicit Petro, *non te Dominus tabernaculorum, sed universalis ecclesiæ instructorem constituit*. Præterea fundator ecclesiæ, non tamen principalis, potest dici veraciter Petrus, quoniam ab ipso post Christum, qui solus plenitudinem potestatis accepit, ordo sacerdotalis primo incepit, ut dicit Anacletus, & ponitur in dist. 21. c. *in novo Testam.* post Christum Dominum a Petro sacerdotalis ordo incepit, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Domino: *Tu es Petrus, super hanc Petram ædificabo ecclesiam &c.* Et sic patet sensus verus articuli. Et tantum sit dictum de præsenti articulo.

ANNO CHRISTI 1432. sic

f. specialiter.

ARTICULUS XXI.

Ex cap. XLVI. dicit Filium Dei fuisse creaturam dignissimam.

Pro declaratione præsentis dicendum, quod licet creatura simpliciter & absolute absque determinatione expressa, aut subintellecta ad minus, non possit prædicari de Christo; tamen cum determinatione, ut puta secundum humanitatem, bene potest, ut Magister sententiar. in 3. dist. 11. c. 1. movens quæstionem, utrum debeat simpliciter concedi Christum esse factum, vel creatum, vel creaturam; respondet dicens: *Ad hoc dici potest hoc simpliciter & absque determinatione minus congruenter dici; & si quandoque brevitatis causa simpliciter annuntiatur, nunquam tamen simpliciter debet intelligi; quia, ut Augustinus in primo de Trinitate ait: cum de Christo loquimur quid secundum quid, & quidquid dicatur, prudens & diligens ac pius lector intelligere debet.* Quod vero ratione humanitatis, sive in quantum est homo creatura dicatur, patet auctoritatibus multorum, quos S. Thomas allegat in 3. scripto dist. 11. & in 3. par. q. 16. Dicit enim Leo papa: *Nova & inaudita conventio, qui est & erat sic creatura.* Item Damascenus: *non scandalizabitur Christus ad nomen creaturæ*; & Augustinus ad Dardanum: *quod ad Verbum attinet creatus est Christus.* Præterea rationibus sancti Thomæ patet, quod omne quod non est æternum est creatum: sed Christus secundum quod homo non est æternus, sicut nunc dicitur; ergo secundum quod homo est creatura. Item omne quod est factum est creatum; sed Christus secundum quod homo est factus; ergo secundum quod homo est creatus. Tertio, omnis conditio naturæ alicujus potest prædicari de aliquo, secundum modum significantem illam naturam; sed homo significat naturam humanam, cujus conditio est quod sit creatura; ergo Christus potest dici creatura secundum quod homo. Quod vero B. Birgitta ita intellexit, & fuit locuta, patet ex verbis immediate præcedentibus verba propositi articuli, in quibus confitetur in Christo, primo divinitatem, secundo humanitatem honestissimam, secundum quam nominatur creatura; unde sic ait ex persona B. Virginis: *benedictus sis tu, qui es sine principio & sine fine*; ecce divinitatis confessionem; sequitur: *tu fuisti dignissima creatura.* Cum ergo ipsa sæpe dicat Christum creatorem omni in libro suo; & Deum verum; nomen creaturæ in Christo ad humanitatem refert, de qua proxime ita loquitur. Et ita patet, quod hoc non est error Arii, quia Arius dicebat Christum esse simpliciter & absolute creaturam, non credens ipsum esse Deum. Et tantum de isto articulo.

A B C D E

ANNO CHRISTI 1433

ARTICULUS XXII.

Qui debuit esse XXI.

Ex cap. XLV. dicit, quod mens Christi turbatur tempore passionis.

Hic articulus, intelligendo per mentem animam Christi, sicut debet capi, & intelligi in hac materia, ponitur Jo. 12. ubi dicit Christus pro tempore passionis: *anima mea turbata est.* Pro cujus declaratione & articuli & textus evangelici notandum est cum S. Thoma in expositione evangelii Jo. in c. 12. quod proprie turbari dicitur aliquid quando commovetur; unde mare commotum dicimus esse turbatum; quandocumque ergo excedit aliquid modum suæ quietis & tranquillitatis, tunc illud dicitur turbari. In anima autem humana est pars sensitiva, & pars rationalis; in sensitiva quidem parte accidit turbatio, quando aliquibus motibus commovetur; puta cum timore contrahitur, & levatur spe, & gaudio dilatatur, sive alia quacumque passione afficitur; sed hæc quidem turbatio, quandoque quidem sub ratione fistit, quandoque vero limites rationis excedit, scilicet ipsa ratio perturbatur. Quod quidem in nobis pluries contingit; sed in Christo hoc locum non habet, cum sit ipsa sapientia Patris; nec etiam in aliquo sapiente, unde sententia Stoicorum est, quod sapiens non turbatur; scilicet quantum ad rationem. Secundum hoc ergo est sensus:

ANNO CHRISTI 1433.

fus: nunc anima mea turbata, affecta timore A
passionis, & triſtitiæ, quantum ad ſenſitivam,
quibus tamen ratio non turbabatur, nec ſuum
ordinem deſerebat. Marc. 14. *cœpit Jeſus pavere & tædere*. Et ſic ergo turbata dicitur fuiſſe anima Chriſti, quod nec ſupra rationem, nec contra, ſed ſecundum rationis ordinem turbatio in eo fuerit. Sequitur in Evangelio: *ſalvifica me pater ex hac hora*; ideſt libera a turbatione, quæ mihi imminet in hora paſſionis; pſal. *Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ uſque ad animam meam*; & ut dicit Auguſtinus: *idem eſt quod hic dicit Deus: nunc anima mea turbata eſt, & pater ſalvifica me, cum eo quod dicit Math. 26. Triſtis eſt anima mea; & pater ſi fieri* B *poteſt, tranſeat a me calix iſte*. Et tantum ſit de præſenti articulo.

ARTICULUS XXIII.

Ex cap. LII. dicit Chriſtum dixiſſe quomodo proprio ore loquutus ſit Birgittæ. Idem dicit x. c. libri 2. & dicitur ibi Chriſtum præcepiſſe, quatenus publicet ea, quæ oſtenduntur, ſummo pontifici, & eccleſiæ.

Non video qua ratione iſte articulus ſit ſuſpectus habendus, cum legendæ ſanctorum ſint plenæ, qualiter ſæpe tam viris quam fœminis apparens viſibiliter proprio ore locutus eſt, pro quo tempore gratiæ dicitur illud ad He- C
bræos: *multifarie multiſque modis olim Deus loquens in patribus & prophetis; noviſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio*. Quod vero injungitur B. Birgittæ, quod ei revelata ſummo pontifici & eccleſiæ capiti revelet, ſive publicet, non eſt habendum niſi juſtiſſime actum, ut ſic bona & ſalutaria ad plures devenirent, & hæc congruenter primo mandantur papæ publicari, qui examinator, & ponderator eorum, quæ ad doctrinam ſanam pertinent & chriſtianam religionem. Et ideo de iſto articulo illa ſufficiant.

ARTICULUS XXIV.

Ex cap. LIV. dicit Angelum dixiſſe de invidia Diaboli, quod Diabolus vellet centies mori, quam quod homo minimum charitatis bonum exhiberet Deo. D

Pro verificatione præſentis articuli, & ut de eo nulla ſit dubitatio, ſufficiat adducere in teſtem Richardum de S. Victore ſuper pſalm. 21. qui ita dicit: *nihil unde magis dolet Diabolus, quam de bono & profectu noſtro. Pene plus odivit bona noſtra, quam tormenta ſua; immo mallet quotidie tormenta ſua augere quam bona noſtra & merita non minuere*. Hæc ille. Ecce expreſſe ſententia articuli præſentis; & de eo iſta ſufficiant.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XXV.

Ex cap. LV. videtur ſeditioſus; videtur enim concitare militares & curiales contra clericos; & quod parabolice dicitur in cap. LV. exponitur in ſequenti capitulo.

Iſte articulus falſus eſt; non enim talis concitatio eſt in toto iſto cap. nec in ſequenti, in quo ponitur expoſitio parabolice dicta in ſequenti. Sed ſic in cap. præſenti, in quo declarat qualiter pro magna parte judices; per quos intelligit clericos & defenſores eccleſiæ, per quos intelligit militares & curiales, & laboratores, per quos intelligit communitatem, converſi ſunt in arcum pravum. Dictis, & enarratis peccatis judicum, ideſt clericorum; loquens de peccatis & malis defenſorum ait: *defenſores vero eccleſiæ, qui curiales & milites ſunt, vident inimicos meos impugnatores eccleſiæ meæ, & diſſimulant; audiunt improperium eorum & non curant ſermonem, ut ibi dicit: converſantur cum eis, & alligant ſe juramento ad ſocietatem eorum*. Hæc ibi. Clarum eſt ex iſtis, quod non loquitur de clericis, niſi clerici vellent ſe profiteri inimicos Chriſti, & impugnatores eccleſiæ; ſed loqui videtur de paganis, aut hæreticis, aut ſciſmaticis, cum quibus milites & alii curiales chriſtiani ſæpe contrahunt amicitiæ ligamen. Et tantum ſit de iſto articulo, cum nulla videatur apparentia ſuſpicionis, nec ſit verum quod coincidat cum articulo Bohemorum de punitione; nec eſt perturbativus, nec concitativus laicorum contra ſtatum eccleſiaſticum, ut placuit impugnatori dicere &c.

ARTICULUS XXVI.

Ex primo cap. ſecundi libri, dicit Chriſtum dixiſſe, quod ex juſtitia non plus facit contra naturalem diſpoſitionem corporis, quam animæ; ſubdit ergo nullum contra diſpoſitionem corporis naturalem ſubtrahit, ne Diabolus occaſionem habeat contra Deum. Concluditur in fine, quod ſi alicujus periodus naturalis prævenitur, hoc eſt ex charitate, quam Deus habet ad talem, ex juſtitia tamen talis ſubtrahitur. Concluditur finaliter, quod non plus facit contra naturalem diſpoſitionem corporis quam animæ.

Iſte articulus ſubſcriptus habetur ab illo qui præfatum articulum non intelligit. Pro cujus declaratione, primo, ponam cauſam ſive originem quare articulus dictus eſt; quia, ut ex ſententia Hilarii ſæpe dictum eſt, ex cauſa dicendi ſumitur intelligentia dictorum. Secundo, dabitur intellectus verus articuli. Circa primum ſciendum eſt, quod ſic dicitur in originali ex perſona Dei: *potes quærere quare* E
non ſubtrabo malos antequam veniant in profundum inferni. Ad quod Chriſtus ait: ego ſum creator omnium, & omnia ſunt in præſcientia mea, quæ facta ſunt, & quæ futura ſunt omnia ſcio & video. Sed licet omnia poſſum & ſcio, ex juſtitia tamen non facio magis contra naturalem diſpoſitionem corporis, quam contra diſpoſitionem animæ. Omnis quippe homo ſecundum naturalem diſpoſitionem quæ

☞ *est in præscientia mea & erat ab ævo substitit*, Et hæc ibi. Ista vera sunt apud omnem theologum sane intelligentem. Pro cujus articuli declaratione notandum, quod totus intellectus præsentis articuli est, quod sicut Deus de communi lege non facit contra dispositionem animæ, quæ dicitur hic libertas liberi arbitrii, ut capitur ex serie capituli istius; ita quod variet eam, aut immutet in peccatoribus; ita nec contra dispositionem naturalem corporis, quæ vocatur hic periodus naturalis; ita quod sicut hic subtrahatur, aut mutetur aut varietur aliter in aliquo, quam in peccatoribus, quam in justis, Et ita venit responsio recte ad quæstionem propositam, qua quæritur, quare Deus non subtrahit malos antequam venerint in profundum inferni; quia videlicet ex justitia sua, quæ dicit decentiam suæ bonitatis, & per ordinationem sapientiæ suæ non facit injustum; & ita decet bonitatem suam, ut non faciat magis contra dispositionem naturalem, ut dicit articulus, Quod vero dicitur ne Diabolus occasionem habeat &c. non debet capi causaliter, quia Deus non timet Dæmonem; & quidquid Deus faceret decentissimum esset: sed tenetur consecutive, & est sensus; sic faciendo, videlicet non aliter tractando malos in dispositione naturali corporis sive periodo vitæ, quam bonos, non habebit Diabolus occasionem contra Deum murmurandi de coactione bene operandi, quam videtur arguere ex hoc, quod malos subtraheret citius de vita præsenti. Pro declaratione sequentis partis, in qua dicitur quod videtur arguere ex hoc quod malos subtraheret citius de vita præsenti. Pro declaratione præsentis partis, in qua dicitur, quod si alicujus periodus naturalis prævenitur morte &c. Notandum est, ut S. Thomas dicit in prima par. quæst. 105. quod Deus sic rebus certum ordinem indidit, ut tamen reservaret quid, si aliquando aliter ex causa esset facturus; & hinc est quod certis de causis, notis apud omnipotentem Deum, aliqui, sive boni, sive mali subtrahuntur ante terminum vitæ juxta dispositionem naturalis periodi. Unde de bono dicitur Sap. 3. *raptus est*, ideſt cito mortuus, & quasi præter debitum naturæ per violentiam sublatus, *ne* scilicet *malitia immutaret intellectum ejus*. Et tantum sit de præsenti articulo, quia clarus est.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XXVII.

Ex cap. VI. ejusdem libri dicit plures damnari, & in infernum descendere, quam sit arena dinumerata & lapilli riparum.

Circa hunc articulum videtur hoc dicendum quod sit sermo iperbolicus, ideſt per superexcessum dictus, sicut dicitur Eccl. 37. *Dies Israel*, ideſt populi, *innumerabliles*; quod dicitur ideo quia diuturni. Item Eccl. 1. *Stultorum infinitus est munerus*; exponit Nicolaus de Lyra, ideſt valde excedens numerum aliorum. Nunc vero ideo dicuntur descendentes ad infernum plures esse quam sit arena &c. quia scilicet excedunt in multo transeuntes immediate ad cœlum; sicut dicit B. Bernardus; & Dominus ait Math. 2. *Multi sunt vocati, pauci vero electi*; & in signum hujus Gen. dicitur 22. *multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli & velut arenam quæ est in littore maris*; ubi glos. interlin. super verbo *stellas*, dicit, *spirituales pauciores* fulgentes; super verbum *arenam* dicit *plures carnales, steriles*. Item super illud Gen. 22. *erit semen quasi pulvis terræ*, dicit glo. *ideſt innumerabilis*. Ecce patet qualiter talia dicuntur, non quod talis accipiatur quantitas numeri, sicut dicitur, sed intelligi tamen debet quod sit numerus excessivus. Et hoc est pro præsenti articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XXVIII.

Ex cap. XI. ejusdem libri, dicit Christum dare eamdem mercedem volentibus suam dare vitam pro eo, sicut daret (iis qui) effunderent sanguinem suum.

Pro declaratione præsentis articuli primo ponam eum in forma; secundo declarabo eum esse verum. Articulus autem ita ponitur ex persona cujusdam animæ jam glorioſæ in cœlis: *fœlix ego, quia gaudium habeo, & gloriam, quæ non finietur. Ecce taliter amicus meus, inquit Christus, venit ad me, & tali præmio remuneratus est, quamvis non effuderit sanguinem pro nomine meo; nihilominus tamen eandem mercedem habebit, si voluntatem habet vitam suam pro me dare, sempore se sic offerente, & necessitate fidei ingruente. Ecce quantum voluntas bona facit.* Hæc ibi. Circa secundum, quamquam meo judicio ex serie hujus articuli nulla apud animos sanos generetur occasio suspicionis; nihilominus tamen pro satisfactione sciendum est, primo, quod articulus iste est B. Gregorii in dialogo in cap. 26. ubi sic dicit: *duo sunt genera martyrum; unum in occulto; alterum quoque in publico; nam etsi persecutio desit exterius; martyrii meritum in occulto est: cum virtus ad passionem prompta flagrat in anima, quia enim esse posset, & sine aperta passione martyrium, testatur in evangelio Dominus, qui Zebedæi filiis adhuc per infirmitatem mentis majora sessionis vota quærentibus, dicit*: poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? *Cui videlicet cum responderent*: possumus; *utrisque ait*: calicem quidem meum bibetis; sedere autem ad dexteram, vel siniſtram non est meum dare vobis. *Quid autem calicis nomine, nisi passionis poculum signavit? & cum nimirum constet, quia Jacobus in passione occubuit, Joannes vero in pace quievit, incunctanter colligitur esse & sine aperta passione martyrium, quando & ille calicem bibere dictus est, qui ex persecutione mortuus non est.* Hæc ille. Tales, de quibus articulus, juxta dictum Gregorii habent meritum martyrii; ergo non est dubium quin habeant mercedem ejus, scilicet præmium essentiale respondens radici charitatis ferventis in eis, de qua dicitur Math. 5. *merces vestra copiosa est in cœlo*. Et ita articulus verus est; loquitur enim de mercede, ut communiter capitur in sacra scriptura, scilicet per gloriam *sive* beatitudine & essentiali gaudio beatorum, qui respicit ipsam charitatem. Confirmatur primo per glos. Math. 5. ubi dicitur: *bona voluntas, cum deest copia agendi, remunera-*

tur;

☞ *tur*; & de Beato Martino cantat ecclesia: *Et si ejus animam gladius persecutorum non abstulit, palmam tamen non amisit*. Articulus autem visus fuisset suspectus, si loco mercedis posuisset, aut nomine mercedis intellexisset aureolam martyrii, quod non respondet solum radici charitatis sicut aurea, nec voluntati tantum sicut palma, sed operi excellenti executioni de mandato; & patet quod articulus iste non destruit aureolam martyrii, quia de illa non loquitur, & impugnator debuisset melius considerasse. Et ideo ista præsenti articulo sufficiant.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XXIX.

Ex cap. XIII. ejusdem articuli dicit, quod divinitas misit verbum suum Mariæ Virgini per angelum suum.

Pro declaratione præsentis articuli notandum est, sicut dicit sanctus Thomas 1. parte q. 38. ar. 5. quod ad exprimendum unitatem ecclesiæ & personæ, sancti Doctores aliquando expressius locuti quam proprietas locutionis patiatur; unde hujusmodi locutiones sunt exponendæ cum reperiuntur, ut nomina abstracta exponantur per concreta, vel nomina personalia, ut cum dicit Augustinus in lib. de divina essentia: *dicitur essentia sapientia de sapientia, ut sit sensus; idest Filius, qui est sapientia & essentia, est de Patre, qui est essentia & sapientia*. Hæc ille. Similiter sæpe utimur hoc modo loquendi, scilicet ut abstractis utamur pro concretis; unde de B. Virgine cantat ecclesia: *Sancta & immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam, nescio, quia quem cœli capere non potuerunt, tuo gremio contulisti*. Hic exponitur virginitas pro virgine. Ita in proposito est abstractum, scilicet divinitas, ponitur pro concreto scilicet Deo. Et quod ita intelligatur patet ex immediate sequentibus; unde immediate sequitur: *nihilominus tamen idem Deus mittens & missus &c.* Et dicitur misisse proprium Filium suum per Angelum suum Virgini, in quantum missio ista visibilis, quæ fuit ipsa incarnatio filii Dei, facta fuit Angelo annuntiante ipsam B. Virgini. Vel dicendum, & brevius, quod Verbum, quod in articulo dicitur a divinitate missum per Angelum Virgini, non capitur ibi pro Filio Dei, sed pro voluntate Dei denuntianda B. Virgini, sicut frequenter in sacra scriptura capitur. Et tantum sit de isto articulo.

ARTICULUS XXX.

Ex eodem cap. dicit quod Christus dixit Birgittæ: licet humanitas mea videatur juxta te & loqui tecum; verisimilius est tamen quod anima tua in conscientia tua mecum est & in me.

Pro intellectu præsentis articuli notandum est, quod ideo ita videtur esse dictum, quia communi sermone, quæ sunt in alio, aut juxta aliud, videntur contineri ab illis; vel aliquid virtutis, aut hujusmodi ab illis recipere. Et inde est quod minoris est esse cum majoribus, & esse juxta eos, & ire cum eis; & non e converso. Non enim est honestum dictum apud vulgares modo quo hoc verbum videtur esse pronuntiatum: rex fuit juxta me; sed ego cum eo; si sit inferior rege. Et ideo videtur quod cum dicitur quod humanitas Christi erat juxta B. Birgittam, verisimilius dictum quia anima ejus in Deo a quo continetur & roboratur. Sicut e contra, alio modo loquendo juxta modum spiritualium, dicitur Deum esse in anima, sicut continens & conservans eam: Vel dicendum quod ideo ita dictum sit, quia, ut dicit Magister sententiarum in 1. dist. 3. quod secundum quod aliquid æternum mente percipimus non in hoc mundo simus. Et Augustinus dicit quod spiritus justorum est etiam in carne viventium, in quantum divina sapiunt, non sunt in hoc mundo. Unde de apostolis dicitur Philip. 3. *nostra conversatio in cœlis est*. Et ecclesia cantat de sancta qualibet cogitatione & aviditate: in illa æterna patria conversatus est &c. Vel tertio quod ideo dictum sit, quia major videtur unio quam facit amor inter Deum, & animam devotam, cui animæ illabitur ipse Deus; transformat enim amor amantem in amatum; quam sit habitudo præsentiæ humanitatis Christi ad ipsam animam rationalem. Ita dicit Bernardus: *verius est anima ubi amat, quam ubi animat*. Et hoc de isto articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XXXI.

Ex cap. XVII. ejusdem libri. In principio ipsa, scilicet Birgitta, exponens fidem suam dicit: Ego credo firmiter quod sicut verbum missum Mariæ factum est in utero ejus caro & sanguis, sic hoc quod nunc video in manibus sacerdotis, credo esse verum Deum & hominem. Dicit in lib. VI. c. 29. quod sacramentum Eucharistiæ latet sensum.

Declaratione præsentis articuli alia non esse opus, si accederetur ad communem modum loquendi fidelium & Doctorum. Fideles quasi omnes audientes missas & evidentes sacramentum dicunt se vidisse Deum aut corpus Christi: Item Doctores movent quæstionem in 4. dist. I. ita in forma: utrum peccator peccet videndo corpus Christi. Ecce istud quod videtur nominatur corpus Christi; & pari ratione, cum totus Christus ibi contineatur, dicetur ibi videri Christus. Est tamen notandum quod ly hoc potest demonstrare, aut species sensui subjectas, aut rem contentam sub speciebus, quæ ex vi sacramenti est corpus Christi sub specie panis, & anima & Deitas ex concomitantia. Primo modo intelligendo, propositio non esset vera: hoc enim modo aliud creditur, & aliud videtur. Secundo autem modo intelligendo, propositio est vera; illud enim demonstrando, scilicet substantiam, sicut dictum est: quod video in manibus sacerdotibus sub speciebus occultatum, esse credo Deum & hominem; quia credo ibi contineri Christum qui est Deus & homo. Et quod ita intelligat in hoc loco expressum testimonium capitur ex principio capituli, unde præfatus articulus accipitur, ubi sic dicitur. *Filius Dei loquebatur ad sponsam Dei: credis tu firmiter, quod hoc quod præsbyter te-*

☞ *tenet in manibus ſit corpus Dei?* reſpondit illa: *ego credo firmiter quod ſicut &c.* Sicut jacet in articulo; & ideo cum nulla ſit ratio ſuſpicionis, nec aſpernantia contradictionis ad id quod dicitur lib. 6. cap. 28. niſi apud omnino ſacras literas ignorantes. Nec iſta confeſſio, ut impugnator dicit, eſt contra ſanctos Doctores, ut patet ex dictis. Videre enim non ſolum dicimus ea, quæ ſenſibus immediate ſubjiciuntur; ſed etiam ea ſæpe dicimus videre, quæ ſub illis credimus contineri; & ita ſicut ſupra dictum eſt catholicus populus loquitur dicens: ego vidi hodie corpus Chriſti. Et ideo iſta pro articulo iſto ſufficiant,

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XXXII.

Ex XVIII. cap. ejuſdem libri dicit quod Chriſtus dixit Birgittæ: tu ſentis corporali manu ſpiritum meum in tuo vivente corpore.

Pro declaratione præſentis articuli notandum, quod aliquid ſentitur dupliciter; aut in ſe per propriam eſſentiam, aut ſpeciem; alio modo per effectum ſuum. Primo modo incorporale, cujuſmodi eſt Spiritus S. non poteſt ſentiri manu corporali. Secundo modo, ſcilicet per effectum, ſic; ita quod ad effectus ſenſum arguatur præſentia cauſæ, ſicut ad ſenſationem caloris arguitur præſentia caloris, aut ignis; hoc modo in præſenti intelligitur. Pro quo notandum; quod quidem devotis perſonis convenit; quod ſpirituale gaudium cordibus eorum infuſum repente ex aliqua devota cogitatione, vel collatione, quod totum corpus concutit, & corpus ex ſui vehementia quodam tremore commovet, & delectabiliter cruciat, in tantum, ut aliquando per riſum, aliquando per clamores, aliquando per geſtus, aliquando per ſingultus, aliquando quaſi parturiendo erumpit, non valens ſe intra continere; & talia faciendo quis dicitur quodammodo manu corporali ſentire ſpeciem Dei in ſuo pectore: ſentit enim effectum, inflammationem ſcilicet cordis, & alias mutationes reſpondentes motibus animi; & ex hoc conjectura quadam dicitur ſentire præſentiam Spiritus S. ſicut de B. Magdalena dicit Hugo, quia amor Dei in corde ejus mirabiliter ardebat; non mirum ſi in ejus corpore mira faciebat. Et quod ita intelligat, patet ex principio capituli 19. ubi ſic dicit: *ego ſum Deus tuus, ſpiritus meus introduxit te audire, & videre, & ſentire; audire verba mea, videre ſimilitudines, ſentire ſpiritum meum cum gaudio & devotione.* Hæc ibi. Et hoc de articulo ſufficiat.

ARTICULUS XXXIII.

Ex cap. XIX. ejuſdem dicit, modicum peccatum, & quod intelligitur peccatum & delectat ex confidentia abſtinentiæ, & præſumptione gratiæ, nec emendatur, poſſe fieri mortale. Idem expreſſius cap. 32. libri primi, quod minimum peccatum in quo quis delectatur nec emendator ſatis eſſe ad perditionem.

Pro declaratione præſentis articuli notandum, quod per ly. modicum & minimum peccatum poteſt intelligi veniale peccatum, quod aliquando dicitur minimum; & tunc dicitur quod poteſt ſatis eſſe ad perditionem diſpoſitive; non quod ipſi ſecundum ſe debeatur perditionis æterna pœna. Et hoc modo dicit Auguſtinus ſuper illo Jo: *qui incredulus eſt Filio, non videbit vitam*; peccata minima, ideſt venialia, ſi negliguntur occident; & Eccl. 18. *qui ſpernit minima, paulatim defluit.* Secundo poteſt intelligi per minimum peccatum aliquod mortale; cum enim peccata mortalia non ſint paria, aliqua reſpectu aliorum poſſunt dici minima, quia minorem gravitatem culpæ habent reſpectu aliorum, ſicut Dominus innuit Matth. 5. ubi ponit tres gradus peccatorum. Cum autem omnis qui iraſcitur fratri ſuo reus erit judicio; qui dixerit, racha, reus erit gehennæ ignis; pariformiter hoc etiam dicitur de mandatis, quod aliqua eorum dicuntur minima ſicut Math. 5. dicitur: *Qui ſolverit unum de mandatis iſtis minimis &c.* ubi Chryſoſtomus ait, *mandata Moyſi in actu facilia ſunt, ut non occides; & ratio remunerationis modica, in peccato autem magna; mandata vero Chriſti ut non iraſceris, in actu difficilia ſunt; & ideo in remuneratione magna, in peccato minima.* Hæc ille. Tunc dicitur quod minimum peccatum mortale, in quo quis delectatur, nec emendat, ſcilicet per pœnitentiam, ſatis eſſe ad perditionem; ſicut patet etiam de peccato mortali concupiſcentiæ, aut in re nondum opere conſummato. Et quod iſte ſit intellectus articuli patet ex ſerie textus, in quo ſic habetur, lib. 1. c. 32. loquens de quodam. *Nam ex voluntate quam habet eſſe in peccato, & ex declaratione illius ſic aucta eſt in eum poteſtas Diaboli, quod nec lenitas verborum, nec auſteritas minarum, nec timor gehennæ poteſt eum revocare.* Et bene dicit, quia cum ſemper habeat voluntatem peccandi, etiamſi non prodiret in opus, merito traderetur in æternum Diabolo . . , peccatum minimum, quicumque in eo delectatur nec emendat, ſatis eſt ei ad perditionem. Ecce quod loquitur de minimo in genere peccatorum mortalium; & ideo non arguit ad propoſitum impugnator, dicens, quod ſecundum Doctores hoc non eſt veniale, ſed ſequens mortale; quia hic minimum non dicitur veniale ſed mortale, aliorum comparatione minimum; vel ſi dicatur veniale intelligatur diſpoſitive, diſponens enim ad aliquid, quodammodo dicitur cauſa illius. Et tantum de hoc articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

Deest aliquid.

AR-

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XXXIV.

Ex cap. V. tertii libri, in quo dicitur Birgitta vocata in Spiritum S. ad videndum, & audiendum voluntatem Dei & publicandum aliis.

Pro declaratione præsentis articuli primo ponetur articulus in forma; secundo, declarabitur veritas ejus. Articulus autem ita scribitur in originali, & dicuntur esse verba B. Ambrosii loquentis cum B. Birgitta in visione: *ita placuit propter minimam suarum & suorum amicorum petitionem, vocare te in Spiritum S. ad videndum, audiendum, & intelligendum spiritualiter, ad hoc, ut ea quæ audieris in spiritu, debeas aliis revelare secundum Dei voluntatem.* Hæc ibi. Circa secundum, non video quid moverit impugnatorem ad male & siniſtre suspicandum de isto articulo. Quid enim est aliud: vocavit in Spiritum suum, quam participem te facere gratiæ, & luminis spiritus sui ad videndum &c.? Ita enim dicit Apostolus Petr. 1. Pe. 2. *vocavit vos in admirabile lumen suum;* quod pie concessum creditur B. Birgittæ, ne dum vocatione illa, qua universi fideles vocati sunt in admirabile lumen fidei & gratiæ, quæ illuminat intellectum, & affectum inflammat, quam illa, qua aliqui vocantur in participationem spiritus Domini, quoad dona gratis data, scilicet prophetiæ, & revelationis secretorum Dei, & hujusmodi; sicut de multis tam viris quam fœminis sanctis in historiis sanctorum legimus. Et ideo cum nulla videatur hic esse causa suspicionis, sufficiant ista pro articulo.

ARTICULUS XXXV.

Ex cap. 13. ejusdem libri, in quo dicit B. Virgo: humanitas fuit in corpore meo, & suscepit de me carnem & sanguinem; ideo ipsa est res pretiosissima quæ unquam fuit & est.

Pro declaratione præsentis articuli notandum est, quod circa humanitatem Christi duplex fuit error inter alios. Unus fuit Manichæorum, qui dicebant corpus Christi esse
sic fantasticum; alius fuit Valentiniani, qui dixit illud cœleste esse; contra *quemdam* errorem in libro de ecclesiasticis dogmatibus dicitur: *natus est Filius Dei, carnem ex virginis corpore trahens, & non de cœlo secum afferens;* & hoc est quod B. Virgo voluit dicere, cum dixit: *humanitas vero fuit in corpore meo, & suscepit de me carnem & sanguinem;* quia non de cœlo sive aliunde formatum est, sed de me, secundum illud Damasceni lib. 3. sententiarum, dicentis: *Filius Dei construxit sibi ipsi ex castis & purissimis sanguinibus Virginis carnem animatam anima rationali.* Iste autem modus loquendi non debet videri ita extraneus; quia omne totum dicitur suscipere de aliqua re materiales partes suas; sicut dicitur: hæc domus suscepit ligna ista de Hispania; hæc vestis lanam de Anglia, vel natura mea talem naturam e matre mea, & talis res suscepit talem formam in tali loco, aut talem dispositionem, & hujusmodi; nec hoc est contra naturam humanitatis, & naturam Virginis, ut arguit impugnator dicens: non enim humanitas, sed Verbum suscepit carnem, nec humanitas dicitur caro sed Verbum; quia aliter capitur suscipere cum dicitur: Verbum suscepit carnem; & inde est quod ad se assumpsit sibi vivens hipostatice; & aliter capitur in articulo. Nam in articulo suscipere idem est quod habet; humanitatem enim Christi suscipere carnem de Virgine idem est, quod humanitatem habere carnem de Virgine, & non de alia materia, sicut hæretici dicebant, ut dictum est. Et ista pro isto articulo sufficiant; quoniam si ita stricte velimus singulas Doctorum examinari proprietates loquendi, & non piam, ac sanctam dare intelligentiam, dicta majorum sæpe venirent suspecta; & ideo finis sit hujus, ne videamur inutiliter superfluere verbis.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XXXVI.

Ex eodem cap, licet Deitas est in tribus personis, sine principio, sine fine in se; tamen quando misit Filium suum ad me cum Deitate & Spiritu S. sumpsit corpus suum de me.

Iste articulus bene & modeste, ut decet, intellectus non habet aliquam apparentiam suspicionis. Verumtamen gratia contentandi murmurantes aliquid dicendum erit; ubi notandum, quod in Incarnationis sacramento duo præcipue fuerunt; unum ex parte Incarnati; aliud ex parte Virginis, in qua fiebat incarnatio. Ex parte quidem personæ incarnatæ fuit hoc insigne, Filius Dei non quidem per adoptionem, sed Filius naturalis Dei, eamdem Divinitatis naturam habens cum Patre. Quæro a Domino, an debet *dici* carnem f. Deus.
assumere; hoc enim exigebat reparatio amissæ hæreditatis nostræ, quæ nonnisi per Filium naturalem Dei fieri poterat. Secundo ex parte Virginis beatæ aliud insigne fuit, & (quod) ipsa nonnisi virgo conciperet, & quod in ea natum est Spiritu S. esset conceptum; & ideo duplex missio facta in incarnatione Filii Dei; una visibilis Verbi, & alia invisibilis Spiritus S. Et ista duo supradicta tanguntur per Angelum hujusmodi missionis legatum, Luc. 1. cum dicit, primo B. Mariæ: *Dominus tecum.* Secundo cum eidem Virgini quærenti de modo conceptionis respondit; *Spiritus S. superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.* Et ista duo sunt quæ B. Virgo tangit in articulo præfato dicens: *quando misit*, scilicet Deus proprium Filium suum cum Deitate, idest in Deitate Filium, sive Filium qui est verus Deus, & cum Spiritu S. conceptionem operaturo; *tunc sumpsit corpus suum*, scilicet Filius Dei de me, & quia ista sunt communia ne dum exercitatis in scholis, verum etiam communibus prædicatoribus; ista sufficiant pro articulo præsenti

AR-

ANNO CHRISTI 1433

ARTICULUS XXXVII.

Ex cap. XVII. ejuſdem libri dicit mirabilia de ordine Prædicatorum, & ſimiliter XVIII. c. mirabiliora.

Admirari non ſufficio quare præſens articulus hic interim ſuſpectus vocatus eſt. In ea enim parte, in qua laudes enuntiantur beati Dominici, verus eſt in omnibus quæ dicit: cum plura eorum quæ hic dicuntur ſicut de mantello B. Virginis & recommendatione, & laudibus ordinis in libro intitulato: *vitæ fratrum ordinis*, pleniſſime contineantur; & de ipſo patre Dominico cantat eccleſia: *O lumen eccleſiæ, doctor veritatis, roſa patientiæ, ebur caſtitatis, aquam ſapientiæ propinaſti gratis; prædicator gratiæ nos junge beatis.* In ſecunda vero parte, in qua de paucitate jam viventium ſecundum religionis rigorem facit mentionem. Heu! verum timendum eſt ita eſſe. Proh dolor! ſicut in aliis ſtatibus ita hoc verificatur, illud Math. 2. *multi vocati, pauci vero electi.* Multi enim ſunt religioſi, pauci vero religioſi; multi numero, pauci merito ſunt. Dicit Hieronymus ſuper Math. homil. 30. *Multi ſacerdotes, pauci ſacerdotes: multi in opere.* Et hæc de præſenti articulo.

ARTICULUS XXXVIII.

Ex cap. XIX. ejuſdem libri dicit, ut refert calumniator, Petrum graviori pœna martyrizatum quam Paulum, quia Petrus dilexit carnem plus Paulo.

Pro declaratione præſentis articuli ponam primo articulum in forma; ſecundo declarabitur veritas ejus. Articulus autem ita dicit. *Petrus & Paulus pro juſtitia mortui ſunt; ſed Petrus amarius Paulo, quia plus dilexit carnem Paulo; & quia eccleſiæ meæ accepit primatum, decuit ut ſe mihi in amariori morte conformaret; Paulus vero, qui plus dilexit continentiam, quia plus laboravit; tanquam miles egregius gladium obtinuit.* Hæc ibi. Circa ſecundum notandum quod duæ cauſæ ponuntur in prædicto articulo, quare amariorem pœnam martyrii ſubiit Petrus quam Paulus, quæ congruentiſſimæ ſunt, & bene merito debent eſſe Chriſti. Prima eſt, quod plus dilexit carnem Petrus Paulo; quod non debet ita intelligi, ut intelligit calumniator ut mordendi habeat locum; ſed ad hoc quod Petrus non fuit virgo, ſicut Paulus dicitur fuiſſe, ut habetur Actor. 9. in gloſ. Petrus enim fuit in matrimonio; & ideo dicitur plus dilexiſſe carnem Paulo; & ideo ex hac parte ſuaviorem mortem recepit Paulus. Sic de B. Joanne Evangeliſta dicit Beda, cum fuit liberatus de dolio olei ferventis, quod divina ſe protegente gratia ſine læſione corporis tam intactus exivit, quam fuit a corruptione concupiſcentiæ extraneus. Secunda cauſa eſt maximæ gloriæ Petro; unde Petrus in cruce poſitus ait. *Te Domine imitari optavi, ſed rectus crucifigi non uſurpavi.* Et tantum de articulo.

ANNO CHRISTI 1433

ARTICULUS XXXIX.

Ex cap. 26. dicit, judicium ſine miſericordia fieri chriſtianis damnatis.

Pro declaratione præſentis articuli notandum, quod S. Thomas in 1. par. q. 21. & in 4. ſentent. & ſancti DD. alii diſtinguunt quod duplex eſt miſericordia; una dicitur liberans totaliter, & de tali dicitur Jacob. 2. *Judicium ſine miſericordia fiet ei, qui non fecit miſericordiam*; ideſt ſine miſericordia totaliter liberante & relaxante. Alia dicitur relaxans ſive allevians; & iſta ſemper relucet in opere divino: & de iſta dicitur in pſal. *univerſæ viæ Domini miſericordiæ & veritas*, & ſine iſta nunquam fit judicium, cum Deus ſemper puniat citra condignum. Quo notato, quod articulus loquitur de primo modo intellecta miſericordia, de qua verus eſt articulus ſicut jacet, non de ſecunda; cujus teſtimonium manifeſtum ſumitur ex eo, quod dicitur in eodem capitulo parum ante, ubi dicitur ex perſona Dei: *omnibus facio miſericordiam tam gentibus quam Judæis, nec relinquo creaturam ſine miſericordia mea.* Et ex iſtis patet, quod non militant clamores adverſarii dicentis, quod articulus ſit contra ſacram ſcripturam, quæ dicit, quod miſericordia ſuperexaltat judicium; & contra ſanctos Doctores dicentes, relucere in damnatis miſericordiam, quia Deus punit citra condignum & remunerat ultra condignum: quoniam iſta ſtant cum articulo, capiendo miſericordiam ut dictum; nec ſic eſt contra ſacram ſcripturam, immo contrarium eſt hæreticum, & error Origenis dicentis finaliter omnes chriſtianos damnatos revocandos eſſe ex Dei miſericordia ad gloriam. Et tantum ſit de articulo præſenti.

ARTICULUS XL.

Ex 4. libro in 7. cap. ponit tres partes purgatorii; in prima eſt maxima pœna, quam animæ poſſunt ſubſtinere. In ſecunda non eſt alia pœna niſi defectus virium in fortitudine, & pulchritudine & ſimilibus, ſicut infirmus, ceſſante infirmitate nihil habet de viribus, donec paulatim recuperet. In tertia nulla alia eſt pœna, niſi deſiderium perveniendi ad Deum. Dat ſimile de auro quod primo purgatur, poſtea ponitur in alio loco, ubi obtineat veram formam in viſu, & tactu; tertio cuſtoditur & datur poſſeſſori.

Pro declaratione præſentis articuli juxta duas partes ejus, in quarum prima tangit partes purgatorii, & in ſecunda diverſitatem pœnarum ejus, dicendum erit. Circa primum videtur articulus iſte conformis ſententiæ Apoſtoli, qui 1. Cor. 3. tres partes videtur diſtinguere tantum purgatorii, dicens: *qui ſuperædificant lignum, fœnum, & ſtipulas*; per quæ tria tam in textu, quam in gloſ. Apoſt. agnoſcimus convenientiam hujus numeri, & ſignificationis ejus per illa tria dicta. Et in quarto ſententiarum diſt. 21. dicit quod cum venialia, charitate adjuncta, poſſint per ali-

quam

quam pœnam consumi; ideo ergo convenienter secundum metaphoram significantur in illis, quæ per ignem consumuntur; & quia quanto aliquod peccatum est gravius, tanto difficilius purgatur; in peccatis autem venialibus invenitur alterum altero gravius; & ideo convenienter eorum diversitas significatur per diversitatem eorum quæ facilius & tardius consumuntur ab igne; & quia perfectio cujuslibet quantitatis termino comprehenditur, propter principium, medium, & finem, ideo triplex . . . . ponitur, quia quædam sunt gravissima in genere venialium & difficillime purgabilia; & hæc per lignum signantur: quædam minima, quæ per stipulam signantur: quædam media, quæ per fœnum significantur. Hæc ille. Circa secundum notandum est quod, ut idem Sanctus Thomas loco prænominato, aliter judicandum est de acerbitate pœnæ, & aliter de diuturnitate, quoniam acerbitas pœnæ respondet quantitati culpæ, sed diuturnitas respondet radicationi in subjecto, secundum quod quædam sunt adhærentiæ majoris quam alia, quod contigit per hoc quod affectus ad ea magis inclinatur, & fortius in eis figitur; & quia ea quæ sunt majoris adhærentiæ tardius purgantur, ideo potest contingere, inquit S. Thomas, quod in purgatorio diutius moretur qui minus affligitur, & e contra. Secundo notandum quod tanta est diversitas inter pœnas purgatorii, ut illi qui patiuntur secundam, & maxime tertiam quasi nihil videantur pati respectu eorum qui patiuntur primam, u dicit Albertus in 4. allegans glos. 1. Cor. 3. super illud *aurum, & argentum, & lapides pretiosos*, dicit: *non consumentur ab igne qui ædificant aurum &c. Sed nihil vel parum sentient*. Et ad istum modum loquendi intelligendus est articulus præfatus; cum enim dicitur in eo quod in secunda parte, & tertia nulla est alia pœna purgatorii &c. intelligendum est comparative, quoniam pœna sensus tantum diminuitur in istis, sicut dictum est, ut nulla videatur esse in comparatione ad eam quam patiuntur, qui in prima parte sunt; sed vehementius affliguntur desiderio perveniendi ad visionem Dei secundum illud Sapientiæ: *spes quæ differtur affligit animam*. Et tantum de isto.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XLI.

Ex sequenti cap. ejusdem, dicit animas quæ sunt in prima parte purgatorii non intelligere utrum venient ad requiem post purgationem; an sint damnatæ.

Pro declaratione præsentis articuli est primo ponendum in forma articulus, quia minus fideliter extractus est, quod enim dicitur de uno particulari translator posuit quasi universaliter, unde textus habet ita: *illa anima, cujus dispositionem vidisti, & judicium audisti, ipsa est in gravissima pœna purgatorii. Et hoc ideo est, quia non intelligit utrum venerit ad requiem post purgationem, an damnata sit. Et hoc justitia Dei est, quia ipse habuit conscientiam, & discretionem magnam, qua utebatur ad mundum, & non ad animam spiritualiter; quia nimis oblitus est, & neglexit Deum quandiu vixit; ideo tunc nunc anima ejus patitur ardorem de igne, & contremiscit de frigore, ipsa est cæca de tenebris &c.* Ecce quod demonstrative loquitur de una particulari anima, & non indefinite. Pro cujus articuli declaratione notandum, quod Doctores, ut Bonaventura & Petrus de Tarantasia, quærentes in 4. sententiar. dist. 20. utrum in purgatorio sit major certitudo de gloria, quam in via, dicunt dixisse quosdam antiquos theologos, quod ita absorbetur spiritus in purgatorio propter acerbitatem pœnarum, quod nescit utrum sit in inferno vel extra; unde dicebant quod esset ibi minor certitudo secundum actum quem habet; licet major secundum habitum, & votum; habitum scilicet, si aliquis quæreret ab eo: ubi es? si deliberaret, & sciret, & diceret, se in purgatorio esse. Hæc illi. Quamquam iste modus loquendi communiter de omnibus existentibus in purgatorio dictus non placeat aliquibus Doctoribus nostris modernis, non tamen dicunt eum esse erroneum; nec de una anima dictum singulari, ex aliquo divino judicio factum, reputarent, puto, esse incredibile aut irrationale dictum. Enim judicia Domini sint abyssus multa, ut dicit propheta in psal. Magis quidem videtur admiratione dignum, quod Paulus in raptu Deum videns per essentiam, & videns & audiens arcana verba, quæ non licent homini loqui, nescierit an in corpore, vel extra corpus fuerit, sicut dicitur, Cor. 12. quam quod una anima gravissimis pœnis afflicta in purgatorio, ita videatur divino judicio absorpta afflictione illa, quæ, ut dicit Augustinus, major est omni pœna quam quis in præsenti vita sufferre posset, ut non intelligat actu an sit salvanda an damnanda, manente tamen in ea habituali notitia status sui. Et ista videtur esse sententia istius articuli, in quo dicitur tantum istius nescientiæ, non quæ generaliter respiciat omnes animas existentes in purgatorio; sed illam, de qua dicitur, quod nimis oblita erat & neglexerat Deum. Item, sicut locus purgatorii dicitur duplex a SS. Doctoribus, ut ex revelationibus colligunt, magis quam ex auctoritate expressa scripturæ, ut S. Thomas dicit loco supra allegato; unus, scilicet secundum communem legem, qui est inferior conjunctus inferno; alius est locus purgatorii secundum dispositionem divinam; & sic quandoque in diversis locis aliqui puniti leguntur; cur non similiter posset dici aliquas pœnas purgatorii, & secundum communem legem, & aliquas secundum dispensationem, de numero quarum fuerit ista una quæ huic animæ inflicta legitur justo Dei judicio? ut qui Dei memoriam habere tanto tempore neglexerit, pœnas patiatur sine intelligentia actuali, scilicet an sit salvanda vel non? Et quia intentio videtur sana dicentis, licet verba non habeant tantam convenientiam sermonis, non est articulus ita habendus suspectus, ut de errore sit notandus. Præterea sic dicendum occurrit, & fortasse magis ad intentionem dicentis, quod est locutio per hyperbole dicta, idest per excessum; intentio enim dicentis videtur esse, quod talis anima non intelligit, an veniet ad requiem an erit damnata, non simpliciter quidem, sed pro aliquo tempore ad manendum in purgatorio: dicitur ergo non intelligere, an scilicet ita cito veniet ad requiem, vel

ANNO CHRISTI 1433.

Locus turbatus.

damne-

☞ damnetur, ideſt judicetur longiſſimo tempore manſura in eo. Quia de ſimili materia in aliquo articulo erit diffuſior ſermo, iſta ſufficiant pro præſenti articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

JO: DOMINICI MANSI

ADNOTATIO.

An defenſio iſta Turrecrematæ incurrat damnationem ſententiæ illius a Lutherp aſſertæ & a Leone papa X. cenſura inuſtæ in bulla damnationis dogmatum Lutheranorum, viris doctis judicandum relinquo. Ita enim Lutherus aſſert. artic. 38. *Animæ in purgatorio non ſunt ſecuræ de ſua ſalute, ſaltem omnes*, Cum tamen Turrecremata certitudinem quandam habitualem in animabus illis admittat; ab hac pontificis cenſura haud immeritò exemptus cenſeretur. Forte etiam Lutherana ſententia anxietatem hanc animarum unum eſſe aliquid ex frequentibus uſitatiſque ſuppliciis ponebat; cum S. Birgitta ejuſque patronus nonniſi de ſupplicio aliquo inſueto raroque id affirmaverit.

ARTICULUS XLII.

Dicitur ſumptus ex cap. 4. libri, eſt, quod viventes poſſunt accedere papam pro ſalute exiſtentium in purgatorio, & aperire peccatum illius animæ, & petere penitentiam ſibi injungi, & illam perficiendo, animam illam liberabit, vel ejus pœnam mitigabit.

Circa hunc articulum id primo videbitur mihi, ſalvo ſemper meliori judicio, quod merito plus eſſet habendus ſuſpectus qui hunc articulum ſuſpectum haberet, quam ipſe articulus habendus ſit. Hic enim articulus nihil aliud videtur dicere, aut concludere velle, niſi quod unus homo, qui tamen ſit civis communitatis Sanctorum, poteſt onus pœnitentiæ, aut ſatisfactionis pro alio ſuſcipere, ac utiliter & fructuoſe peragere. Hoc enim vult univerſalis eccleſia dicens illud 2. Mach. 12. in officio defunctorum: *Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare*. Et oppoſitum dicere eſt error ille, de quo Hieronymus contra Vigilantium ait: *Error fuit quod dum vivimus pro nobis orare poſſumus; poſtquam autem mortui fuerimus nullius pro alio exaudienda eſt oratio*. Licet autem, ut S. Thomas deducit in 4. ſentent. diſt. 20. per confeſſionem, & contritionem unius, alius a culpa non liberetur; poteſt autem unus pro alio onus injunctæ, aut injungendæ pœnitentiæ ſalubriter explere; adducens illud apoſtoli ad Gal. 5. *alter alterius onera portate*. Ideo Apoſtolus, 2. Cor. 12. loquitur de corpore myſtico ad ſimilitudinem corporis humani. In corpore vero humano naturaliter per unum membrum ſuppletur alterius indigentia. Ergo cum gratia ſit potior quam natura, gratia in corpore myſtico per unum poteſt ſupplere alterius indigentiam. Hinc eſt quod ſuffragia membrorum poſſunt prodeſſe commembris indigentibus. Quia vero per mortem commembrator ejuſdem corporis eſſe non deſinierit; poſſunt prodeſſe etiam defunctis. Unde Auguſtinus dicit: *Non eſt negandum ſpiritus defunctorum pietate ſuorum viventium poſſe relevari*. Propterea charitas magis poteſt apud Deum, quam apud homines; ſed unus poteſt apud homines pro alterius amore debitum ejus ſolvere; ergo multo fortius hoc in divino judicio fieri poterit. Iſta eſt ſententia S. Thomæ in 4. diſt. 20. Iſta Magiſtri ſententia in eadem diſt. dicentis: *onus pœnitentiæ morientibus impoſitum earum orationibus & eleemoſynis eſſe ſublevandum*, Hoc idem habetur 26. q. 7. *ab infirmis*; & eadem ſententia Gregorii, & ponitur 13. q. 2. *pro obeuntibus*, & capite ſequenti, *animæ defunctorum*. Nec eſſet dicendum quod pœnitentiæ onus ſuſceptum pro mortuo prælati arbitrio & præcipue papæ, taxatum aut ordinatum ſive injunctum minus valeat, quam ſi proprio arbitrio & judicio ſuſciperetur. E. G. A. qui nuper interfecit B. eſt hodie mortuus, verumtamen contritus de peccato ſuo, & confeſſus abſque tamen ſatisfactione debita & completa; non minus videtur ei proficere ſatisfactio facta per C. exeuntem in charitate ſi per papam eſſet taxata, quam ſi proprio arbitrio eſſet talis ſatisfactio ſuſcepta. Sed notandum quod eſſet difficultas, an hæc ſatisfactio valeret ſibi aut per modum ſacramenti, aut per modum ſuffragii; ſed quia quodcumque detur ſalvatur articulus, ſuſpendeo ab ulteriori proceſſu. Ut tamen veritas articuli ne dum pateat ratione, & auctoritate, ſed etiam exemplis, dicam exemplum, in quo quaſi expreſſe ponitur articulus iſte. Ponitur autem in legenda ſanctorum in cap. de *commemoratione ſanctarum animarum defunctarum*, ad oſtendendum qualiter pro mortuis pœnitentia facta per amicos valeat eis: quod cum quædam mulier, multis irretita peccatis, morti appropinquaſſet, & a filio ad confeſſionem admoneretur, illa ei factum ſuum aperuit, dicens ſe confiteri non poſſe, nec ſibi aliquid confeſſio valeret. Sed cum ille cum lacrymis inſtaret, & pœnitentiam ſe pro ea facturum promitteret; illa compuncta filium pro ſacerdote deſtinavit. Sed cum antequam ſacerdos veniret horrore, & timore inruentium Dæmonum moreretur, filius pro ea peccatum ſuum ſacerdoti confitens, & pœnitentiam ſeptennem faciens videt in fine pœnitentiæ matrem, & de ſua liberatione gratias referentem. Hæc ibi. Et de hoc articulo hæc ſufficiant,

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XLIII.

Eſt qui in cap. 10. ejuſdem libri ponitur, quod habitatores Romæ non habent majorem charitatem ad Chriſtum, quam Dæmones qui miſerias ſuas magis ſuſtinere volunt æternaliter, ſuamque malitiam retinere, quam me videre, mihique in perenni gloria adhærere.

Hic autem articulus in nullo erroneus, nec ſcandaloſus, pro cujus intellectu notandum eſt, quod articulus iſte non loquitur univerſaliter de omnibus habitatoribus Romæ, ſed ſolum de quibuſdam malis & perverſis more bonorum chriſtianorum non viventibus 7. c. in princ. ex perſona filii narratis quibuſdam peccatis, ita dicitur: *quidem ad habitatores Romæ, qui taliter faciunt, loquor, ſed non ad amicos meos qui opera eorum non ſectantur*. Clarum eſt autem quod qui nullam charitatem habent, cujuſmodi erant illi Romani de quibus loquitur: *non habent majorem charitatem quam Dæmones*. Ergo videtur articulus

lus, secundum morem loquendi communem es-A se verus; est enim locutio hyperbolica, idest ad superabundantiam dicta, qua sancti zelo inflammati sæpe usi sunt in dictis suis tam prophetæ, quam sancti Doctores, unde . . . de populo Romano ly de consideratione clerum illum ordinatissimum esse decet, a quo præcipue in omnem ecclesiam cleri forma processit. *Quid de populo loquar? quid tam notum sæculis; quam proterva Romanorum gens insueta pati, tumultui consueta, gens immitis & intractabilis, subdi nescia, nisi ubi non valet resistere.* Et hæc de præsenti articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XLIV.

In cap. 13. ejusdem libri est quod offerre pro B *anima alterius unum Pater noster est acceptius Deo pondere magno auri.*

Iste articulus non videtur dicendus erroneus; pro cujus intellectu pleniori sciendum est quod intentio loquentis in passu isto est ostendere fructum & utilitatem orationum bonarum, unde dicit sic, textus in forma: *verumtamen qui bene fecerit tibi, facias bene & tu ei, & corporaliter & spiritualiter fundendo pro eo ad Deum preces, quia nullus credit quantum Deo placent preces humilium: per exemplum ostendam tibi. Si quis offerret regi magnum pondus argenti, diceretur a circumstantibus: hæc est magna præsentatio. Si vero* C *legeret unum Pater noster regi derideretur. Sic ergo est apud Deum, quicumque enim offert pro anima alterius unum Pater noster acceptius est Deo magno pondere auri; sicut patet in illo bono Gregorio, qui oratione sua etiam infidelem Cæsarem elevavit ad gaudium altiorem.* Secundo notandum est quod dupliciter possumus loqui de oratione Dominica, & oblatione auri; uno modo ut sunt eleemosinæ quædam datæ uni & eidem, ut si quis uni & daret pondus auri, & cum hoc pro eo funderet orationes. Alio modo possumus loqui prout habent rationem suffragiorum sanctorum pro aliquo, sicut cum pro aliquo mortuo effunditur oratio Dominica, & datur ele- D emosina: & quomodocumque loquamur, articulus simpliciter videtur verus. Ut enim considerantur primo modo, patet quod eleemosina spiritualis, cujusmodi est fundere preces, potior est corporali; cujusmodi est dare alicui indigenti in subventionem necessitatis pondus auri. Pro cujus declaratione est notandum quod, ut S. Thomas dicit in 2. 2. art. 3. q. 32. ubi quærit utrum eleemosinæ spirituales sint potiores corporalibus, quam comparatio istarum eleemosinarum potest attendi dupliciter, uno modo simpliciter loquendo & secundum hoc eleemosinæ spirituales præeminent triplici ratione; primo quidem quia illud quod exhibetur nobilius est, scilicet donum spiri- E tuale quod præeminet corporali. Secundo ratione ejus cui subvenitur, quia spiritus nobilior corpore. Tertio quantum ad ipsos actus quibus subvenitur proximo, quia spirituales actus sunt nobiliores corporalibus, qui sunt quodammodo serviles. Alio modo possunt considerari secundum aliquem particularem casum, in quo quædam etiam pro corporali eleemosina alicui spirituali præfertur; puta, magis esset pascendum fame morientem quam docendum, sicut etiam indigenti secundum philosophum melius est ditari quam philosophari; modo nullum dubium est quin potior eleemosina sit Deo acceptior; ergo eleemosina facta uni indigenti per aliquam personam Deo est acceptior, quam eleemosina magni ponderis auri facta eidem, cum sit de meliori bono, & magis sibi conjuncto. Quod vero considerando ea ut habent rationem suffragiorum, articulus videtur verus, dicit enim Petrus de Tarantasia in 4. dist. 45. quærens quæ suffragia sint meliora, sive potiora, & per consequens Deo magis grata, quod cum suffragiorum communicatio fiat ex charitate, secundum quod plus participant de virtute charitatis plus prosunt; melius est autem opus charitatis quod dirigitur in Deum, quam quod in hominem; unde quia duo primi modi suffragiorum assignatorum per Gregorium, scilicet oblatio sacrificii & preces sanctorum in Deum diriguntur; ideo meliores sunt, quam duo ultimi, scilicet eleemosina, & jejunium, nisi per accidens in quantum eleemosina impetrat *exactiones* sanctorum. Hæc ille. Et sic videtur quod istis per se, secundum se simpliciter consideratis, acceptius est Deo unum Pater noster pro una anima, quam pondus auri magnum; quod exinde videtur manifeste colligi, quia sæpe magna pondera auri & argenti data sunt *scientiæ* hominibus ad impe- sic. trandum orationes eorum, sive ad provocandum eos in amicitiam spiritualem, & per consequens ad orandum pro eis; quod non esset, nisi orationes sanctorum acceptiores essent Deo magnis ponderibus auri. De isto etiam articulo expressam historiam habemus in legenda sanctorum in historia S. Ulrici, vel Adultrici, qui procuratorem suum, ut disceret quanti valoris esset unum Pater noster devotius oratum, mittit ad papam, & respondit papa quod esset valoris unius denarii aurei tantæ latitudinis, sicut est tota superficies terræ, & spissitudinis sicut est spatium inter cœlum & terram. Hæc &c.

ANNO CHRISTI 1433

Vox corrupta.

ARTICULUS XLV.

In XVI. cap. ejusdem libri, quod habenti propositum emendæ valeant indulgentiæ ad remissionem peccatorum; ut fiat sicut Angelus in conspectu Domini; ficte autem accedenti, & non habenti propositum deponendi veterem hominem, valeant indulgentiæ ad rejectionem; glos. ibidem, idest ad obtinendam contritionem & confessionem, quibus etiam ejicitur peccatum, & acquiritur gratia.

Iste articulus etiam salva parte dicentium, non est erroneus: immo est determinatio magnorum virorum in theologia; pro cujus intellectu ponatur primus articulus in forma, ut jacet in originali, ut clarior appareat sensus articuli. Secundo adducentur dicta aliquorum doctorum, qui hunc articulum docuerunt in libris suis. Forma autem articuli hæc est: *qui vero veniunt ad indulgentias, ut deinceps fugiant peccata, & injuste ablata restituant, unum obolum cum turpi lucro non acquirat &c.* sequitur: *Talis quidem habebit remissionem*

ANNO CHRISTI 1433.

peccatorum ſuorum, ſimiliſque erit Angelo Dei in conſpectu Dei. Qui vero non habet voluntatem relinquendi priores voluntates, & inordinatas mentis ſuæ affectiones, ſed juſte acquiſita retinet; & ſimilia dicit: *huic quidem valent indulgentiæ ad rejectionem, ideſt ad contritionem obtinendam, & confeſſionem, quibus ejiciat peccatum, & acquirat gratiam Dei.* Circa ſecundum ſufficiat ſententiam Alberti Magni; unde notandum quod Albertus Magnus quærens in 4. diſt. 20. an indulgentiæ valeant exiſtenti in peccato mortali, dicit, quod indulgentiæ valeant omnibus tam exiſtentibus in ſtatu gratiæ, quam in mortali peccato; ſed differenter, quia exiſtentibus in ſtatu gratiæ valent ad diminutionem pœnæ expiativæ ſive injunctæ ſive injungendæ, ſi ſacerdos injungens erravit; ſed exiſtentibus in mortali valent dupliciter; uno modo per modum illum, quo dicimus unum alii poſſe mereri primam gratiam converſionis ſi orat, & jejunat, & alia opera bona facit pro eo. Si enim hoc poteſt unus, multo magis hoc poteſt etiam per theſauros omnium meritorum, quos ſuper ipſum ponit indulgentia. Alio modo quia opera de genere bonorum vicinant hominem gratiæ, & multo amplius indulgentia cum fide etiam informi vicinat hominem gratiæ & facit converſioni magis idoneum; taliter vero puto valere indulgentias exiſtentibus in mortali peccato. Hæc Albertus. Ecce quod doctor iſte maximus illum articulum confirmat eſſe verum; conſequenter autem in X. ſolutione unius articuli dicit, quod per modum relaxationis non valent peccatoribus, quia numquam habet locum indulgentia quantum ad pœnæ remiſſionem, niſi primo pœna contritionis poſita in pœnitente, ſcilicet dolore contritionis, qui facit pœnam ſolubilem, mutando æternam in temporalem; valent tamen, ſicut dictum eſt. Vel faciliter dicendum eſſet, quod articulus intelligitur materialiter, videlicet intelligendo quoad indulgentias opera illa propter quæ dantur indulgentiæ, ut puta peregrinatio, eleemoſina, jejunium; quæ non dubium valent, licet extra charitatem ſunt facta, ad ea de quibus articulus primus loquitur. Et hoc de iſto articulo.

ARTICULUS XLVI.

Eſt ex cap. XXVI. ejuſdem libri, quod comedens carnes ſub obedientia & regula ſuæ profeſſionis, habens tamen deſiderium jejunandi ſi non obſtaret obedientia, plus duplo meretur, quam liber jejunans, & hoc uno eodemque die.

Pro intellectu hujus & veritate eſt dicendum, primo, quod articulus non jacet ſic in originali; immo ut videtur, falſe & infideliter eſt extractus; unde ſic dicit textus, *Si videris duos homines, alium ſub obedientia, & alium in libera poteſtate; ſi ille qui liber eſt jejunat, ſimplicem mercedem habebit; ſi autem ille qui ſub obedientia eſt illo die jejunat duplicem habebit; ſi vero ille qui ſub obedientia eſt illo die jejunii comedit carnes ſecundum inſtitutionem regulæ, & propter obedientiam, attamen libentius jejunaret, ſi non obſiſteret obedientia, iſte habebit duplicem mercedem, unam propter obedientiam, aliam propter dilationem deſiderii ſui.* Hæc ibi. Iſte articulus non dicit quod duplo plus meretur comedens carnes illo die, quam liber jejunans. Item patet, quod articulus non eſt dicendus erroneus, ſed verus. Quia vero obedientia omnibus præfertur aliis virtutibus, quod videtur articulus velle perſuadere, patet. Dicit enim, quod obedientia non tam virtus eſt quam mater virtutum. Patet etiam ex vita SS. Patrum, ubi abbas Pambo comparans virtutes quorumdam monachorum, dicit, quod virtus obedientis major eſt, quam virtus jejunantis multum; & alterius qui nihil poſſidebat, & etiam quam virtus magnam charitatem habentis. Ratio ejus, quia unuſquiſque, unum voluntate propria retinet; hic autem voluntatem ſuam ſervam fecit. Idem habetur in eodem libro de quodam ſene, qui quatuor ordines vidit in cœlo, inter quos ordo obedientium erat ſuperior & glorioſior. Quod vero talis qui ſic voluntatem habet jejunandi, verumtamen obedientia cogitur comedere, duplicem habeat mercedem, ut dicit articulus, patet primo propter obedientiam, quæ non caret mercede, & propter bonam voluntatem jejunandi, ut dicitur in gloſ. Math. 5. *bona voluntas cum deeſt copia agendi remuneratur*; quoniam, ut dicit Auguſtinus in gloſ. ſuper illud in pſ. *etenim iniquitates in corde*; quod vis & non potes, Dominus factum reputat. Ergo articulus verus. Et hæc de præſenti articulo.

ARTICULUS XLVII.

Quod erroneus dicitur ſumptus ex cap. LXXXI. ejuſdem libri eſt, quod indulgentiæ donantur propter fidem, & devotionem viventium; charitas vero donatur & promeretur propter indulgentias.

Iſte autem articulus, ſi ſano oculo inſpiciatur intentio dicentis, nullam habet apparentiam erroris; ſed veriſſimus videtur eſſe. Pro quo notandum, quod præſuppoſita veritate theſauri in eccleſia, qui ex copia meritorum Chriſti & martyrum ſuorum colligitur, quatuor neceſſaria inter alia ponunt Doctores Theologi, Albertus, S. Thomas, Bonaventura &c. ad hoc quod indulgentiæ valeant. Primo ex parte dantis auctoritas ex juriſdictione quam habet, ſicut papa, epiſcopus, legatus &c. Secundo ex parte cauſæ, juſta neceſſitas, ſicut periclitatio fidei & hujuſmodi, aut publica utilitas & frequentatio reliquiarum, paupertas loci, & hujuſmodi. Tertio ex parte recipientis, fidei devotio, ſcilicet quod credat quod hoc fieri poſſit per clavium poteſtatem, ſive quod credat eccleſiam talem habere poteſtatem. Quarto ex parte ſtatus iſtius, cui datur indulgentia, charitas; neceſſe eſt enim, ut ſit in charitate, qua corpori miſtyco, & Chriſto capiti conjungatur, ſi tanquam miles Chriſti habeat participare de theſauro eccleſiæ indulgentias per modum indulgentiarum. Quo dicto, dico quod cum dicitur in prima parte articuli quod indulgentiæ dantur

pro-

propter fidem, devotionem viventium, ly propter dicit utilitatem aut pietatem causæ propter quam indulgentiæ dantur, quæ maxime aut est propter promovendam fidem, aut augendam devotionem viventium.

In secunda autem parte articuli, ubi dicitur quod propter indulgentias donatur, & promeretur charitas, importatur necessitas status recipientis indulgentias, quæ est, ut sicut in charitate, sine qua ut dictum est indulgentiæ efficiuntur inutiles quantum ad relaxationem pœnæ; propter ergo indulgentias donatur charitas, id est propter, sive ad indulgentias habendas necessaria est charitas; sicut dicitur, quod propter bonitatem dantur virtutes, & propter præmia sunt merita, quia ista faciunt ad consecutionem illorum. Ita hic. Charitas enim cum uniat membra ecclesiæ ad invicem & cum Christo, & promeretur influentiam capitis & membrorum ejus, & ad illam recipiendam donari dici potest; & iste videtur intellectus esse istius textus, ubi dicitur sic; *considera quæ bona faciunt indulgentiæ hujus urbis hominibus illis, qui veniunt intentione sancta huc propter eas. Nam si darentur alicui mille millia annorum, sicut & donantur propter fidem & devotionem fidelium, non esset digna ponderatio ad obtinendum divinam gratiam, scilicet remissionis & relaxationis quæ datur indulgentia sine charitate Dei, quæ quidem charitas veraciter donatur & promeretur propter indulgentias istas; promeretur indulgentias*, idest consequi indulgentias, vel est radix meriti consequendi indulgentias; ecce necessitatem charitatis ad habendam gratiam indulgentialem: & ita patet de veritate articuli.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XLVIII.

Ex XII. cap. ejusdem libri sumptus est, quod sumpto corpore Christi a malo sacerdote, discedit ab eo patris potentia, abscedit filii dulcissimi præsentia. Depositis vero vestibus sacris, recedit Spiritus Sancti benignitas.

Pro cujus intellectu & articuli sequentis est notandum quod dupliciter potest intelligi Christum recedere a sacerdote malo sumpto sacramento; uno modo quantum ad realitatem præsentiæ, ita quod sub speciebus sacramenti desinet esse, & sic intellectus articulus dictus esset falsus, cum tandiu maneat veritas corporis præsens sub sacramento, quamdiu manent illæ species sacramentales. Alio modo potest intelligi recedere, vel discedere saltem quantum ad effectum, quia non confert ei effectum, quem bene sumentibus confert; secundum quem modum Deus in sacra scriptura dicitur appropinquare vel recedere ab hominibus. Unde S. Thomas in prima parte quæstione 9. art. 9. dicit, quod Deus dicitur appropinquare ad nos, vel recedere a nobis, in quantum participamus influentiam bonitatis ejus, vel ab ea deficimus. Et ideo sacerdos cum in peccato mortali existens sumens hoc sacramentum, non sumit effectum ejus penes hunc modum; & hac ratione potest dici Christus recedere ab ore ejus; & ita dicitur Judic. 16. de Sanſone: *surrexit, nesciens quod recessit Deus ab eo*; quod dicitur propter fortitudinem perditam, quæ non erat in eo donum naturæ, sed gratiæ gratis datæ. Et ita de multis aliis locis posset adduci testimonium. Et hoc modo B. Gregorius, ut recitat Magister sententiar. in 4. dist. 9. dicit: *est quidem in peccatoribus & indigne sumentibus vera Christi caro, & verus sanguis, sed non salubri efficacia*; & ad istum etiam sensum exponunt doctores id Sapientiæ 2. *In malivolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis*; scilicet quoad effectum gratiæ gratificantis. Et isto modo intelligendo articulum est verus; & ita capit qui illum articulum dixit, sicut patet ex forma textus, in quo sic habetur in eo capitulo post verba prædicta: *Non tu cogitare debes, quod ipse, vel alius, quantumcumque malus, sine Deo, sic recedit Deus, majorem consolationem non infundendo*; & expressius in cap. LXIII. ejusdem libri ubi sic dicit: *completo sacramento ego credo cum Deitate & humanitate, & sola forma panis remanet sibi, non quia non veraciter ibi sum ita cum malis, sicut cum bonis propter sacramenti institutionem, sed quia similem effectum non habent boni & mali*. Hæc ibi. Et sic patet quod articulus intellectus ita est verus. Secundo notandum quod principales effectus hujus benedictissimi sacramenti videntur esse tres, qui appropriari possunt satis rationabiliter tribus personis, videlicet robur fortitudinis contra insurgentes hostes, gustus delectationis præsentiæ divinitatis, benignitas reservationis a futuris malis; ideo dicitur in articulo, quod sumpto sacramento a malo sacerdote recedit ab eo &c. & hoc de præsenti articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XLIX.

Ex cap. LXIII. ejusdem libri est quod sola forma panis remanet sacerdoti malo, & Christus recedit.

Iste articulus supra est declaratus, qualiter in sensu exposito in litera ejusdem est verus: dicitur enim apud sumentem in peccato mortali hoc sacramentum sola specie manere, quod ut dicitur in præfatis capitulis, quia non cogitat nec sapit ei spirituale, sed carnale, & quod nihil aliud esset ibi nisi substantia panis; & ita penes effectum attenditur ille recessus & solitudo mansionis specierum. Sic dictum est in articulo præcedenti; unde sic in originali exponitur præfatus articulus, assignando rationem dicti. *Ideo remanet sola species, quia de sumptione illa nihil recogitant, nisi quia si viderent & sentirent formam panis ac vini, tanquam si dominus potens ingrederetur domum alicujus, & species quidem ipsius reminiscerentur, sed præsentia ejus bonitatis reminiscerentur & negligeretur.* Et ita patet quod articulus non est contra Apostolum dicentem malos sacramentum sumere, ut arguit adversarius. Et tantum sufficit pro præsenti articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS L.

Ex cap. LXXI. ejusdem libri est, quod filia S. Birgittæ voverat virginitatem; & tamen Deus ordinavit quod nuberet homini habenti domum & vestes &c.

Circa hunc articulum non debet esse difficultas aliqua quia falsè extractus est. Non enim est talis sententia in toto isto capitulo, bene tamen dicitur quod B. Birgitta voverat eam Deo, ut virgo permanens in aliquo loco sancto Domino famularetur. Et quod consequenter dicitur, quod Dominus, cui nota sunt omnia, & apud quem acceptior est conjugata humilis & devota, quam virgo superba, prævidens Deo melius serviturum in statu conjugali, quam in statu virginitatis, ordinavit, ut matrimonium contraheret, & cum persona quæ sufficiens esset eam nutrire, ne paupertatis occasione legem matrimonialem minus plene observare contingeret. Hoc autem non videtur nisi rationabile, & summa providentia actum, & ita dicendum occurrit de præsenti articulo.

ARTICULUS LI.

Ex cap. LXXXI. sumptus est, damnatos esse omittentes facere mala timore pœnæ, non tamen credere pœnis, sed sedere in tenebris.

Iste articulus bene intellectus & ad præcedentia istius articuli relatus videtur verus. Pro cujus intellectu notandum est quod in isto capitulo dicitur, conformiter ad sanctos doctores, & ad sanctam scripturam, quod timere bonum est propter duo. Primo quidem ut dicit quia tanta possint esse facta opera ex timore, quod traherent postea aliquam scintillam animæ in cor ad obtinendum charitatem habendam; secundum id sapientiæ psal. *Initium sapientiæ est timor Domini*; & eccles. 25. *Timor Domini initium dilectionis*. Et Augustinus dicit quod *timor introducit ad charitatem, sicut seta introducit filum*, ut S. Thomas deducit in 2. 2. q. 19. Secundo dicit bonum est timere, quia quotquot peccata homo dimittit ex timore, ex tot pœnis liberabitur in inferno; attamen quia charitatem non habuit, ideo nec justitiam habet ad ostendendum in cœlum. Hæc ibi. Et hoc etiam est verum, quia cum timor ut dicitur eccl. 1. *expellat peccatum*, & peccatum sit meritum pœnæ; clarum est quod timor facit ad diminutionem pœnarum, in quantum impedit meritum pœnæ, ut dicit S. Thomas in ea dist. 15. Et istis dictis consequenter dicit illud quod in articulo proponitur sub istis verbis de tali loquens: *attamen ardere non tenetur in pœnis, sedere in tenebris, quia omisit peccatum ex timore, sed non sentiet gaudium cœli*, Non intendit enim aliquod esse damnatum, aut damnandum in inferno non habiturum aliquam pœnam sensibilem, videlicet ignis, ita quod solum sederet in tenebris; sed solum intendit exprimere utilitatem secundum timorem servilis, qui est ut dictum est, non sentire pœnam sensibilem in inferno debitam peccatis, quæ ex peccatis timore omisit perpetratur. Et hoc est non ardere, non simpliciter, sed ratione peccatorum illorum, ratione quorum arsisset, si illa perpetrasset; ardebit autem ratione commissionis aliorum malorum, aut omissionis bonorum, quæ facere debuit, unde Augustinus, ut deducit magister sententiarum in 4. dist. 15. *opera bona extra charitatem facta valent ad hoc ut pœna sit remissior, vel ut tolerabilior fiat damnatio*; quod S. Thomas ibidem declarat hoc modo contingere in quantum per ea, aut etiam timorem impeditur meritum pœnæ, sicut dictum est.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS LII.

Ex eodem cap. sumptus est propter indulgentias promereri charitatem.

Iste articulus declaratus est supra articulo XLV. & XLVII.

ARTICULUS LIII.

Ex cap. CXXIX. sumptus est quod credere mandatis Dei, honorare sacramenta ecclesiæ, & dolere de peccatis sunt consilia.

Pro intellectu hujus notandum quod consilium dupliciter sumitur; uno modo dicitur quodlibet bonum & salutare opus; & hoc modo dicitur Proverb. *omne consilium meum despexistis*; ubi interlinear. glos. ait; idest *mei dicentis: pœnitentiam agite*. Ecce pœnitentiam agere vocat consilium, sicut in prælato articulo dicitur. Alio modo dicitur stricto modo consilium prout distinguitur contra præceptum, & dicitur persuasio melioris boni, ad quod homo non tenetur. Primo modo consilium dictum capitur in hoc articulo, ut patet ex serie textus in capillo. Et ita patet quod falsum est quod articulus iste ponat illa tria, scilicet credere mandatis Dei, honorare sacramenta, dolere de peccatis non esse necessaria, quia stat consilium primo modo captum esse necessarium, sicut patuit ex dictis. Et hoc de isto articulo.

ARTICULUS LIV.

Ex eodem cap. sumptus est, quod quis tenetur amicis Dei obedire, quantumcumque præcipiant contra voluntatem suam.

Pro intellectu hujus articuli considerandum primo quod amici Dei dupliciter possunt intelligi, uno modo vocantur prælati ecclesiæ; unde regius propheta David de sublimitate sacerdotis novi, & apostolici principatus prophetans dicit; *nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum*; quibus etiam Dominus ait: *Jam non dicam vos servos, sed amicos &c.* Prælati autem ecclesiæ, debetur obedientia, etiamsi præcipiunt contra voluntatem, dum tamen ea quæ præceperint non sint contra legem Dei; unde Dominus ait: *super cathedram Moysi sederunt &c.* sequitur *facite omnia quæ dixerint vobis &c.* Et apostolus ait: *obedite præpositis vestris &c.* & Bar. lib. de præcepto & dispensatione ait quasi articulum in forma: *quidquid vice Dei præceperit homo, quod non sit, tamen certum displicere Deo, aut secus, accipiendum est quasi præcipiat Deus, ipsumque*

quem

ANNO CHRISTI 1433.

quem pro Deo habemus tanquam Deum in his quæ aperte non ſunt contra debemus audire; imperfecti cordis, & infirmæ prorſus voluntatis indicium eſt ſtatuta ſeniorum ſtudioſius diſcutere, hærere ad ſingula quæ injunguntur, exigere de quibuſcumque rationem, & male ſuſpicari de omni præcepto, cujus cauſa latuerit. Et ita patet veritas articuli; ubi enim amici, ideſt prælati eccleſiæ, nihil præcipiunt contra Deum ſecundum ſalutare opus etiamſi ſi fit contra voluntatem ſubditi obediendum eſt illis. Et quod de talibus loquebatur videtur colligi ex textu quia immediate ſuperius dixerat ſecundum conſilium eſſe ſuſcipere & honorare ſacramenta eccleſiæ, & in quarto conſilio ponit præſentem articulum. Item ipſa dicit in libro VII. cap. 7. *obediat humiliter prælato ſuo in omnibus quæ præcipit ſibi, quæ non ſunt contra Deum, & quæ ipſe frater percipere poteſt.* Secundo autem modo amici Dei dicuntur ſancti viri, ſecundum illud quod de ſapientia dicitur Sapient. 7. *amicos Dei conſtituit;* & tunc de iſtis etiam non eſt dubium ſi ly tenetur dicat decentiam & honeſtatem. Unde Prov. 19. dicitur: *audi conſilium & ſuſcipe diſciplinam, ut ſis ſapiens in noviſſimis tuis.* In perſona quippe acquieſcentis amicorum Dei conſiliis, & increpationibus lamentatur Salomon Proverb. libro: *cum deteſtatus ſum diſciplinam & increpationibus non acquievit cor meum, nec audivi vocem dicentium me, & magiſtris non inclinavi aurem meam.* Et ita patet quod tenemur audire & obedire amicis Dei præcipientibus eo modo quo præcipere convenit eis, quod idem eſt: quod conſulere ubi non mediat auctoritas juriſdictionis ordinariæ ſive commiſſariæ. Iſtis enim obtemperare debemus, ubi nec contra Deum præcipiunt, nec contra ſtatum aut perfectionem aut ſtatus decentiam aliquid demandarent. Hæc ſunt de articulo præſenti.

ARTICULUS LV.

Ex Cap. CXXXII. eſt, malos ſacerdotes perdidiſſe clavem qua miſeris cœlum deberent aperire; illam vero qua infernus aperietur diligere & reconditam habere in munda ſindone.

Pro intellectu hujus articuli ſunt aliqua notanda, quod clavis, qua miſeris cœlum aperitur, poteſt dici clavis ſcientiæ de qua Dominus Luc. II. inquit: *væ vobis legis peritis, qui tuliſtis clavem ſcientiæ.* Et Chryſoſtomus: *clavis eſt verbum ſcientiæ ſcripturarum, per quam hominibus aperitur janua veritatis;* clavem vero qua infernus aperitur dicitur clavis potentiæ ſive ligandi, & ſolvendi, qua cum quis excommunicatur dicitur ſibi claudi cœlum & infernus aperiri. Secundo eſt notandum quod potentia eſt propter actum, & facultas propter miniſterium; eumque perdit debitam executionem officii, aut miniſterii dicitur a doctoribus perdidiſſe auctoritatem, ſive facultatem officii; unde Innoc. & ponitur 1. q. 1. *qui perfectionem ſpiritus quam acceperunt, perdiderunt, non dare eis plenitudinem poſſunt.* Et iterum in ſequenti c. *qui amiſit honorem, honorem dare non poſſe,* doct. canon. & doctores theol. ſuper X. ſententiar. dict. 25. cap. 1. intelligunt per plenitudinem omnem executionem poteſtatis, & non ipſum ordinem, aut poteſtatem, 1. q. 1. *quicumque;* & eſt dictum Gregorii; *quicumque ſacros ordines vendunt vel emunt ſacerdotes eſſe non poſſunt:* gloſ. ibi decreti exponit; *ideſt digne exercere officium ſacerdotis.* Itaque perdere non referatur ad eſſentiam poteſtatis, ſed ad licitum actum. Poſſunt autem actualiter intelligi perdidiſſe clavem primam mali ſacerdotes, cum propter ignorantiam multorum, quia licet ſcientia, quæ eſt habitus, non ſit ipſa clavis, eſt tamen diſpoſitio ad eam, & eſt materiale in ea, ut dicit Albertus; & ideo ipſa deficiente clavis, quæ eſt auctoritas actum ſcientiæ exercendi in judicando & diſcernendo, fruſtratur ab actu. Et ita ſacerdotes non habentes ſcientiam, qua poſſunt populum docere, aut illuminare & diſcernere inter lepram, & lepram, dicuntur clavem perdere, quia auctoritas diſcernendi in eis & paſcendi populum ab actu ſuo fruſtratur. Ad iſtum ſenſum videtur Innocen. in ſermone de clavibus: *provideat paſtor eccleſiæ, ut clavem potentiæ ſuæ clave ſcientiæ non decipiat. Quia ſcriptum eſt: quod tu ſcientiam repuliſti, & ego repellam te ne ſacerdotio fungaris, Oſeæ* 10. Dicuntur autem clavem qua aperitur infernus diligere, quia prælati multi præſentibus temporibus, magis intendunt excommunicationibus & hujuſmodi actibus clavis potentiæ & ligandi, quam actibus aut exercitio clavis ſcientiæ docendo populum & diſcernendo inter lepram & lepram lucem & tenebras. Quod vero non intelligat S. Birgitta quod mali ſacerdotes claves perdant ſuſcepti ordinis patet ex dictis ſuis in cap. 7. ſeptimi libri, ubi ſic dicitur: *veri preshyteri ſunt, & verum conficiunt corpus Chriſti filii mei omnes illi ſacerdotes, quamvis alias ſicut pleni multis peccatis & vere alia ſacramenta miniſtrant; quamvis propter ſua peccata & mala, ſunt indigni cœleſti gloria apud Deum.* Item in lib. 6. capitul. LXXIII. dicit de pœnitentiario Romæ, quod licet eſſet vitioſus, nihilominus abſolutio, quam faciebat confitentibus auctoritate eccleſiæ, ita rata eſt apud Deum, ſicut abſolutio juſtorum. Amplius ultimo notandum, quod intellectus præfati capituli poteſt capi & alio modo loquendi ſacræ ſcripturæ, pro quo ſecundum quod idem articulus ponitur in cap. CXXXI. ſub hac forma: *Nunc conqueror ſuper eos, ſcilicet ſacerdotes, de quibus primo quod aperiunt infernum, & claudunt cœlum ingredientibus.* Hæc ibi. Intellectus autem hujus articuli ſumi poteſt ex modo loquendi Chriſti Math. 23. ubi Phariſæis & Scribis loquens ait: *væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ quia clauditis regnum cœlorum ante homines,* ſuper quo Origenes ad propoſitum loquens, ut dicit S. Thomas in glo. continua ita dicit: *omnes qui mala converſatione ſua dant exemplum peccandi in populo, & qui faciunt injuriam, ſcandalizantes puſillos claudere videntur ante homines regnum cœlorum.* Et hoc quidem peccatum invenitur in popularibus; maxime autem in doctoribus. Qui docent quod decet ſecundum juſtitiam evangelii, homines vero autem faciunt quæ dicunt, bene autem viventes, & bene docentes aperiunt an-

☞ te homines regnum cœlorum, & dum ipsi intrant, provocant alios introire; sed multi ANNO CHRISTI 1433. non permittunt intrare in regnum cœlorum intrare volentes, quoniam sine ratione excommunicant quosdam propter zelum, & meliores quam sunt ipsi. Hæc ille. Ecce quomodo dicuntur perdere clavem scientiæ sacerdotes male viventes, quia auctoritatem perdunt docendi, & dicuntur claudere regnum cœlorum vel malis exemplis, inducendo alios, sicut illud Gregorii: *dum pastor per abrupta graditur, grex in præcipitium cadit, excommunicando sæpe injuste;* & ita patet quod articulus iste non sapit errorem Valdensium, ut dicit calumniator, sed veritatem habet sane intellectus. Et hoc de articulo. B

ARTICULUS LVI.

Ex cap. CXXXIII. Est post multa diffamatoria sacerdotum indifferenter, dicta quod cum applicatur sacramentum ad os mali sacerdotis, Christus ab eo recedit cum deitate, & humanitate, quod Diabolus, qui in præsentia Domini fugit perterritus, lætus redit.

Intelligentia hujus articuli patet ex intellectu dato articuli XLVII. Et non est ideo necessarium hic sermonem extendere. Circa illud quod hic superadditur de Diabolo, pie credendum est, quod in præsentia corporis Christi Dæmones perterriti fugient, nec tunc C tantam habeant potestatem nocendi sicut alio tempore; unde de hac sancta mensa altaris exponitur illud psalmi: *parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant nos;* scilicet Dæmones. Præterea si crucis præsentia dicuntur fugere Dæmones, unde B. Gregorius in Dialogo narrat de Judæo qui muniverat se signo crucis; & ideo Dæmones non poterant ei nocere; quanto magis præsentiam crucifixi, a quo crux & honorem, & virtutem suscepit? Et hoc de articulo.

ARTICULUS LVII.

Ex eo cap. sumptus est, quod videtur dicere, D quod omnes sacerdotes habeant potestatem prædicandi sicut & consecrandi.

Pro intellectu hujus articuli est notandum, quod ly *sicut* potest dicere similitudinem.... suis universalitatis extensionis ita quod sicut omnibus sacerdotibus est commune posse consecrare, ita eis est commune posse prædicare, sive habere potestatem prædicandi. Alio modo quod ly *sicut* sit nota similitudinis, nedum quoad potestatis radicem, sed quoad libertatem exercitii, aut dependentiam mysterii. Primo intelligendo articulus est verus; quia sicut omnibus sacerdotibus est commune habere ordinem sacerdotalem, ita omnibus est E commune habere potestatem prædicandi. Sacerdos autem ratione vocabuli dicitur quia sacra docens, qui articulus expresse ponitur XVI. q. 1. c. *credimus*, ubi dicitur sic: *Monachi autem, & si in dedicatione sui presbiteratus sicut & cæteri sacerdotes, prædicandi, baptizandi, pecuniam dandi, peccata remittendi, beneficiis ecclesiasticis perfruendi rite potestatem recipiant, ut amplius, & perfectius agant* A *ea, quæ sacerdotalis officii esse sanctorum PP. constitutionibus probantur, tamen executionem suæ potestatis non habent, nisi a populo & episcopo fuerint electi.* Sed secundo modo intelligendo, non quia suscepto ordine sacerdotali non requiritur aliud ad exercitium crediti ministerii; sed potest consecrare quoniam vult; in prædicatione autem aliud est; licet enim sacerdotibus in collatione ordinis conferatur potestas prædicandi verbum, sicut absolvendi in foro pœnitentiæ; illam tamen potestatem exercere non debent, nec digne possunt sine speciali licentia superioris, quia præcise ex collatione ordinis non subiicitur eis; nec, inquam, agere possint, nec etiam in texto dicitur sicut & consecrandi; hoc enim placuit translatori ad aggravandum articulum addere; sed tantum dicitur sic: tertio *dedit eis potestatem prædicandi verba mea;* quod potest intelligi eo modo quo dictum est, vel intelligitur de sacerdotibus habentibus curam animarum. Et hoc de præsenti articulo. ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS LVIII.

Ex sequenti cap. sumptus est, quod sacerdotes sunt pejores omnibus Judæis, & Gentilibus, immo magis omnibus Diabolis.

Pro isto articulo dico in primis quod infideliter extractus est; non enim dicit ita in C textu, sed sic: *Sacerdotes præ omnibus Judæis, & gentibus magis me provocant.* Ecce non dicitur pejores, nec ibi dicitur: immo omnibus Diabolis; bene tamen verum est quod in eodem cap. de uno damnato sacerdote dicitur narratis multis peccatis ejus, *in omnibus* dicunt Dæmones; *præcellit nos in malitia.* Nec hoc est inconveniens, quod quis in aliquo peccato, aut in ratione peccati, aut ratione circumstantiarum plurium, aut alia ratione alicujus aggravantis multum actum dicatur turpior aut pejor diabolo, aut superexcellere in malitia, unde Anselmus in oratione ad S. Joannem Baptistam, & narratur in lectionibus illius festi, comparans peccata sua ad pec- D catum Dæmonis dicit sic: *ille*, scilicet Diabolus, *peccavit contra Deum; qui se fecit; ego contra eum qui me fecit & reficit; ille reliquit Deum permittentem se; ego fugi Deum persequentem me.* Et post multa dicit: *o felix, ecce cujus imaginem horrebam horrorem in multis me aspicio horribilem.* Sic considerando sacerdotum dignitatem, & scientiam quam habent de dignitate, & majestatis divinorum, quæ tractant, non mirum si quoad aliquas circumstantias, ut puta, ratione magnitudinis & dignitatis, eorum peccata graviora & turpia magis videantur peccato Damonis aut infidelium. Aut dicendum breviter quod illa verba sunt Dæmonum, & non mirum si mentirentur, cum Diabolus testimonio E Christi sit pater mendacii. Et hoc de præsenti articulo.

AR-

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS LIX.

Ex cap. CXXXIX. sumptus, mirabilia dicit de regula B. Birgittæ, & quod tantæ indulgentiæ sunt in suo monasterio, sicut in ecclesia S. Petri ad vincula ex dono Christi, & approbatione cœlestis exercitus; & si papa voluerit dare bullam, Christus dicit: ego approbabo & confirmabo: verbum meum, omnes sancti erunt tibi testes; mater mea sit tibi sigillum, Pater meus confirmator, & Spiritus S. venientium ad tuum monasterium consolator.

Iste articulus tangit duo; primo quod mirabilia ponit de regula B. Birgittæ; mirabilia vero ista sunt quod dicitur, quod regula ista ex ore Christi processerit. Secundo tangit concessionem indulgentiarum. Primum non debet videri aut dici ita mirabile quod videatur incredibile, aut a ratione, & veritate alienum, ut enim dicit Salomon *cum simplicibus est sermocinatio Dei*: Proverb. 3. ubi glos. Bedæ *cum simplicibus est sermocinatio Dei, quia eos sapientiæ suæ decreto illustrat, quos fastus terrent aut duplicitatis nihil habere considerat*. Nulli enim debet videri incredibile, quod ipse magister veritatis Christus discipulam suam humilem & devotam Birgittam docuerit, aut decreta regularia dederit, quibus se, & sorores suas in sancta religione regeret & gubernaret, quod Moysi famulo suo pro populo Israelitico legem dedit, qui B. Paulo doctori gentium evangelium prædicandi gentibus revelavit, Sal. 1. qui B. Paconio abbati & patri ampliſſimo monachorum monachalem regulam ore proprio dictasse dicitur, ut in ejus legenda narratur. Insuper ejus ordinatione B. Basilius monachorum suorum regulam ex ore Angeli dictatam suscepit. Et ita de multis aliis exempla possent adduci, ex quibus verisimile judicari potest, quod articulus in prima sui parte ponit. Circa secundum quod ad preces B. Birgittæ pro augmentanda devotione fidelium Deus dedit indulgentias illi monasterio, quales sunt in ecclesia S. Petri ad vincula Romæ, non debet alicui videri impossibile. Cum Christus, qui est principale caput ecclesiæ, de cujus meritis principaliter tollitur thesaurus ecclesiæ, unde indulgentiæ dantur fidelibus, possit immediate facere quod per suum vicarium facit. Secundo nec ita novum, quin simile sibi jam præcesserit; legitur enim in vita decemmilium martyrum quod Deum rogarunt, quod dies jejunii passionis eorum annum pœnitentialem concluderet observantibus se devote; & facta est vox de cœlo dicens: dilectissimi mei, quæ petistis scitote vos impetrasse. Ecce quod Christus sine ministerio papæ concessit unum annum indulgentiæ observantibus diem jejunii martyrii eorum; & ita potuisset dare plus si petivissent. Et non mirum videndum, nec literatis, sed nec catholico simplici, quoniam sicut Christus non alligavit potentiam sacramentis, ita nec ministris ecclesiæ, quin ipse immediate possit omnem gratiam conferre, quam ministris suis mediantibus confert. Propterea in legenda B. Catharinæ majus videtur haberi ubi dicitur sic: *vox de cœlo insonuit: veni electa mea, veni intra thalamum sponsi tui; quod postulas impetrasti; qui te laudant salvi fiant*: Alia vero verba, quibus Dominus dicitur uti, sunt singulariter dicta, ut quod sancti essent testes illius confessionis, mater vero sigillum; ideſt ipsa sit tibi per quam habeas certitudinem de promisso, quæ est advocata & promotrix tua; Pater vero confirmator, quia in eo residet fontalis auctoritas; Spiritus autem consolator, quia eidem appropriantur effectus pietatis & misericordiæ; & ita articulus est pius, & devotus nihil habens suspitionis. Et tantum de articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS LX.

Ex cap. quinti libri est quod, ut utar verbis ejus, quod animæ talium scilicet parvulorum, quamvis post baptismi carentiam, non videant faciem meam, ideſt Christi, vicinius tamen appropinquant misericordiæ, quam pœnæ, sed non sunt electi mei.

Iste articulus, quod non in X. capitulo quinti libri, ut dicit translator, continetur, quia quintus liber non capitulis, sed interrogationibus & revelationibus distinguitur; sed in interrogatione sexta q. p. habetur, videtur mihi sanctorum sententiæ conformis; doctor enim sanctus in ead. dist. 16. ar. 2. ubi quærit utrum semper Deus misericordiam exhibeat in hoc quod puniat citra condignum, & remunerat ultra meritum; respondit in solutione ad quartum artic. quod peccato originali secundum rigorem justitiæ non solum debetur pro pœna carentia visionis divinæ, sed etiam ipsius naturæ annihilatio; & ideo ex hoc ipso quod pueris non baptizatis naturalia bona conservantur citra condignum puniuntur, Isaiæ 7. sed misericordiæ Domini quod non simus consumpti. Hæc ille. Ex quibus patet veritas articuli quod citius appropinquant misericordiæ quam pœnæ. Propterea cum misericordia, dicente B. Apostolo Jacobo, testante Jacob. 2. superexaltat judicium; & psalmus dicat: *miserationes ejus super omnia opera ejus*; non est causa dubitandi in isto articulo. Præterea dicit S. Thomas in 2. sententiar. dist. 33. art. ult. in responsione ad decimum articulum, quod licet pueri non baptizati sint separati a Deo quantum ad illam conjunctionem, quæ est per gloriam; non tamen sunt ab eo penitus separati; immo sibi conjungitur per participationem naturalium bonorum; & ita etiam de ipso gaudere possunt naturali cognitione & dilectione. Et hæc de articulo.

ARTICULUS LXI.

Ex eodem cap. sumptus est, quod justitia Dei est ut unusquisque, scilicet justus, quod translator tacuit, *obtineat quæ petit.*

Iste articulus, qui non videtur eodem capitulo, sed ex eadem interrogatione habetur in responsione quæstionis secundæ apud . . . . parum habere difficultatem: pro quo notandum est, quod tripliciter potest salvari; secundum enim quod justitia potest capi tripliciter, ita potest tripliciter ostendi veritas articu-

ANNO CHRISTI 1433.

ticuli. Uno modo ſecundum ſententiam Anſelmi, *juſtitia Dei dicitur decentia bonitatis ejus*; & hoc modo juſtitia Dei eſt talis, quia decet eum juſtorum orationes exaudire. Unde in pſalm. *clamaverunt juſti, & Dominus exaudivit eos*. Aliquando dicitur juſtitia Dei retributio meritorum, & hoc modo dicitur etiam quod juſtitia Dei &c. quoniam, ut S. Thomas in 2. 2. q. 83. ar. 15. quærens utrum oratio ſit meritoria; dicit quod ſic, ſi illud quod petitur ſit utile ad beatitudinem hominis. Tertio, juſtitia Dei attenditur ſecundum exhibitionem promiſſi. Et hoc modo etiam verum eſt quod juſtitia Dei ſit, quoniam, ut dicitur in gloſſa ſuper pſ. *ut juſtificeris in ſermonibus tuis &c.* Deus enim promiſit ut peccatoribus veniam petentibus veniam largiretur; plura autem promiſſa legimus in ſacra ſcriptura facta de exauditione orationum juſtorum, ut illud Jer. *Clamabit ad me &c.* & illud: *petite & accipietis &c.* Jo. 16. & alia hujuſmodi; eorum quæ ad beatitudinem quandam juvant, quaſi pertinens ad ejus ſalutem, meretur juſtus illud obtinere; & ideo indubitanter accipit quod petit. De quibus etiam Chryſoſtomus dicit: *nunquam oranti beneficia denegat, quia ut orantes non deficiant ſuæ pietate inſtigat*: Quod vero articulus de talibus intelligatur patet; cum enim dicit & unuſquiſque juſtus obtineat quæ petit, ſtatim oſtendit quod non intelligitur univerſaliter de omnibus; ſed non eſt juſtus, qui non pro obedientia & perfectione juſtitiæ appetit pati contraria.

ARTICULUS LXII.

De eodem capitulo ſumptus dicit, quod ſi ego ideſt Chriſtus *annihilarem ea, quæ homines plus me diligunt & me contra voluntatem eorum adorari permitterem, facerem uti eis injuriam;* ſequitur ratio, quam tacet translator; *auferendo eis liberum arbitrium, & deſiderium eorum.*

Pro intellectu hujus articuli, qui non ex eodem capitulo, ſed ex interrogatione VIII. reſponſionis primæ quæſtionis, ſunt aliqua notanda; primo quid eſt injuriam alteri facere; ſecundo quomodo poteſt competere Deo. Pro quo ſciendum quod gloſſa interlinealis ſuper illud Math. 2. *amice, non facio tibi injuriam*; quaſi rationem reddens dicit reddo quod debeo. Ex quo loco videtur ſumi iſta deſcriptio, quod quis alteri injuriam facit cum non reddit ei quod debet, quod pertinet ad rationem juſtitiæ. II. notandum, ut dicit S. Tho. in prima part. 4. q. 21. ar. 1. quod unicuique debetur quod ſuum eſt; dicitur autem eſſe ſuum alicujus, quod ad ipſum ordinatur, ſicut ſervus eſt domini, & non e converſo. Nam liberum eſt quod ſui cauſa eſt. In nomine debiti importatur quidam ordo exigentiæ vel neceſſitatis alicujus, ad quod ordinatur: eſt autem duplex ordo conſiderandus in rebus. Unus quo ad aliquod creatum ordinatur, ſicut pars ad totum, & accidentia ad ſubſtantias, & unaquaque res ad ſuum finem. Alius ordo eſt, quo omnia, quæ creata ſunt, ordinantur in Deum; ſic igitur & debitum dupliciter poteſt attendi in operatione divina, aut ſecundum quod debetur aliquid Deo, aut ſecundum quod aliquid debetur creatæ rei, & utroque modo Deus debitum reddit: Debitum enim eſt Deo ut impleatur illud quod ſapientia & voluntas habet; & quod ſuam bonitatem deceat; & ſecundum hoc juſtitia Dei reſpicit decentiam ipſius, ſecundum quam reddit ſibi debitum. Debitum eſt etiam alicujus rei creatæ, quod habeat illud, quod ad ipſam ordinatur; ſicut homini quod habeat pedes, & quod ei alia animalia ſerviant; & ſic etiam Deus operatur juſtitiam, quando dat unicuique quod debetur, ſecundum rationem ſuæ naturæ & ſuæ conditionis: ſed hoc debitum dependet ex primo, quia hoc unicuique rei debetur, quod eſt ordinatum ad ipſum ſecundum ordinem divinæ ſapientiæ. Eſt tamen verum quod licet hoc modo Deus debitum alicui dat; non tamen proprie eſt debitor, quia ipſe ad alia non ordinatur, ſed potius alia ad ipſum. Tertio, notandum cum eodem doctore in 4. diſt. 46. q. 1. ar. 2. quod talem, vel talem creaturam producat qualem voluerit, indifferens eſt ad rationem juſtitiæ; ſed quod aliqua natura producta ei attribuatur quod illi naturæ competit, hoc ad ejus juſtitiam pertinet; & contrarium ejus juſtitiæ impugnaret, in tantum, quod, ut infra dicit in eodem articulo, Deus ſeipſum negaret, ſi creaturæ non conferret quod ei debetur ſecundum ſuam diſpoſitionem: ſic enim veritatem non ſervaret in operum conditione vel gubernatione. Illud autem dicitur alicui debitum ſecundum exigentiam ſuæ conditionis, ſine quo res illa exemplar divinum ſecundum propriam ſuam rationem imitari non poteſt, ſecundum illud quod gloſſa dicit ſuper illud apoſt. ad Timot. 2. *ille fidelis permanet, qui ſeipſum negare non poteſt*: negaret autem ſeipſum, inquit gloſſa, ſi dicta ſua non impleret. Illud autem dicitur alicui rei debitum ſecundum exigentiam ſuæ conditionis, ſine quo res illa exemplar divinum ſecundum propriam ſuam rationem imitari non poteſt: cum ergo libertas arbitrii ſit conditio hominis naturalis, videtur quod auferre ei libertatem arbitrii eſſet contra ordinem juſtitiæ, & ita, largo modo loquendo, vel utendo nomine injuriæ hoc caſu videtur injuria fieri homini; nec videtur hoc minus convenienter dictum, quam illud, quod gloſſa ponit Ro. V. ſuper illud: *juſtificati ex fide pacem habeamus*; ubi dicit gloſſa: *Deus recipit eum, qui ad ſe confugit, aliter eſſet in eo iniquitas; cum tamen dicatur Job. 34. abſit a Deo impietas & ab omnipotente iniquitas*. Et ita præfati articuli poſſunt in eo judicio ſalvari, & veritatem continere.

ARTICULUS LXIII.

Ex capitulo IV. quinti libri, eſt quod idcirco prætulit Deus Virginem beatiſſimam omnibus creaturis, & plus dilexit eam, quia in ea ſpeciale inſigne virtutum inventum eſt.

Ad iſtum articulum dicturus: in primo dico meo judicio, ſi oculo charitatis fuiſſet bene reſpectus, non fuiſſet repertus abſurdus.

Pro

Pro quo notandum primo, ut patet ex textu, præfatus articulus loquitur de præſtantia & extollentia dignitatis. Rurſus ſi adverſarius conſideraſſet & ponderaſſet illud glorioſæ Virginis verbum: *quia reſpexit humilitatem &c.* Lucæ I. non judicaſſet quod eſſet erroneus, ſed potius evangelicus. Pro quo notandum primo, ut patet ex textu, quod præfatus articulus loquitur de præferentia, & extollentia dignitatis, & dilectione, qua Deus prætulit eam, eligendo eam in matrem ſuam, quantum ad collationem tanti honoris, ut in ea Dei filius incarnaretur, mater Dei eſſet & diceretur. Secundo notandum cum S. Thoma in 3. diſt. 4. quod licet incarnatio Filii Dei, cum ſit beneficium impenſum toti humanæ naturæ, non poſſit cadere ſub merito, ſed ſit beneficium purum miſericordiæ & liberalitatis divinæ, ſecundum illud Apoſtoli ad Timot. 2. *apparuit benignitas & humanitas Salvatoris domini noſtri, non ex operibus juſtitiæ, quæ facimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit*; tamen dicit doctor ſanctus ut beata virgo meruit quod per eam, ſive in ea incarnatio fieret. Non quidem merito condigni, ſed congrui, in quantum decebat quod Dei mater eſſet puriſſima, & perfectiſſima. Hæc ille; quam ſententiam expreſſe atteſtatur ipſa benedicta virgo Maria, de gloria, & præferentia dignitatis Deo gratias agens, dicens; *Magnificat &c.* ſequitur: *quia reſpexit &c.* Luc. I. Ponitur autem humilitas ſic ſingulariter, quia in ipſa, quæ eſt cuſtos & decor virtutum præcipue eſt meritum exaltationis: *Ex hoc ergo* dicit, ideſt ex humilitatis meæ merito exponit Albertus: *beatam me dicent omnes generationes &c.* Super quo Bernardus: *felix Maria! cui nec humilitas defuit, nec virginitas*: his vero nimirum virgo regia gemmis ornata virtute, ſpecie ſua, pulchritudine ſua in cœleſtibus cognita, cum in cœleſtium in ſe provocavit aſpectum, & tandem etiam regis omnium in ſui concupiſcentiam inclinavit: cum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum; nardus enim eſt humilis fructex optimi odoris & redolentiam ſignat humilitatis: odorem enim ſecutus eſt rex cœli, quando in accubitu uteri delectatus eſt, ita ut ſeipſum eximaniret: quorum meritorum gratia cantat mater eccleſia de ea glorioſa Virgine: *glorioſa Dei genitrix quæ regem omnium meruiſti portare, & regem angelorum ſola virgo lactare.* Et Auguſt. in ſermone de aſſumptione, & ponitur in gloſſa continua ſuper illud: *quia reſpexit &c. o vera humilitas virginis, quæ Deum hominibus genuit, vitam mortalibus edidit, cœlos innovavit: facta eſt Mariæ humilitas ſcala cæleſtis per quam Deus deſcendit ad terras: quid enim eſt dicere reſpexit, niſi approbavit &c.* Hæc ille; ſecundum hunc ſenſum quod ideo videlicet prætulit eam Deus omnibus &c. & quod ad iſtum ſenſum ſit probatus ille articulus patet ex ſerie textus, ubi poſtquam dixetur quod ab æterno prænognita eſſet liberatio nominis ex miſericordia Dei facienda, ſequitur: *quæris igitur cur Mariam matrem meam prætuli omnibus, & præ omni creatura dilexi eam: hoc ideo eſt, quia in ipſa inſigne virtutum inventum eſt.* Declarat: *ſicut enim ubi ignis accenditur lignis plurimis circumpoſitis illud citius inflammatur & comburitur, quod habilius eſt & efficacius eſt ad comburendum; ſic & in Maria fuit; quando enim ignis amoris divini, qui in ſe commutabilis, & æternus eſt, accendi, & apparere cœpit, & deitas incarnari voluit, nulla creatura ad hunc ignem percipiendum habilior, & efficacior erat, quam virgo M. quia nulla creatura tanta charitate arſit ſicut ipſa, & quamvis charitas ejus in fine temporis revelata eſt & oſtenſa ſit; tamen ante principium mundi præviſa eſt; & ſic in deitate ab æterno prædefinitum eſt, quod ſicut nullus ei in charitate eſt inventus ſimilis, ſic & nullus ei in gratia & benedictione eſſet æqualis*: hæc ibi. Ex quibus patet manifeſte articulus & veritas ejus. Verum quia accuſator articuli arguit quod omnes doctores, & Magiſter ſententiarum negant extra Deum cauſam prædeſtinationis æternæ, quam videtur articulus iſte ponere in meritis Virginis Mariæ reſpectu prædefinitionis. Et pro ampliori intellectu articuli notandum tertio, cum S. Thoma in ſententiarum diſt. XI. articulus III. quod præſcientia meritorum vel aliquorum operum nullo modo eſt cauſa prædeſtinationis divinæ, quantum ad id, quod in prædeſtinatione eſt de eſſentia ipſius; quæ ſunt ſcientia & veritas ſalutis aliarum; nihil tamen prohibet illud, quod eſt effectus prædeſtinationis ſcilicet gratia & gloria quæ ab... quæ ponuntur in definitione ejus, habeat aliquam cauſam ex parte operum noſtrorum; licet ergo quare Deus vult, non habent cauſam aliam niſi bonitatem ſuam, quæ eſt ipſemet; non quod ſciat hoc vel quia factum eſt; tamen effectus voluntatis ejus, ſcilicet ipſum volitum ordinatum ad bonitatem ſuam, poteſt procedere ex aliqua cauſa, quam Deus præſcivit ab æterno; & iſtum ordinem cauſæ ad cauſatum Deus vult, & vult quod effectus ſit, quia cauſa eſt; non autem ita quod cauſalitas referatur ad voluntatem, ſed ad volitum; & iſta cauſa volifi non volendi dicitur ratio quædam voluntatis ex parte effectus. Sed hæc cauſa in quibuſdam habet completam rationem cauſæ. Quoniam vero eſt tantum diſpoſitio; ita etiam ad duplicem effectum prædeſtinationis diverſimode ſe habent opera noſtra; quia opus meritorium informatum gratia eſt cauſa meritoria gloriæ. Sed opus bonam præcedens gratiam, non eſt cauſa meritoria ejus, ſed ſolum diſpoſitio quædam; unde patet quod prædeſtinatio cauſam non habet, ſed habet rationem ex parte effectus, ſecundum quam rationalis & juſta dicitur. Circa quod venit etiam notandum ſecundum S. Thomam in prima parte q. 23. ar. V. quod effectus prædeſtinationis conſideratur dupliciter. Uno modo in particulari, & ſic nihil prohibet aliquem effectum prædeſtinationis eſſe cauſam, in rationem alterius, poſteriorem quidem reſpectu prioris; ſecundum rationem cauſæ finalis; priorem vero poſteriorum ſecundum cauſæ rationem meritoriæ, quæ reducitur ad diſpoſitionem materiæ, ſicut ſi dicatur: quod Deus prædeſtinavit ſe daturum gratiam alicui ut hic reatur gloriam. Et in propoſito poſſumus ac xemplificare ſi dicamus: prædeſtinavit ſe daturum beatæ Mariæ inſigne virtutum ut mereretur aliquo modo dignitatem & honorem; ad quem fuit exaltata. Alio modo conſidera-

ANNO CHRISTI 1433.

ri poteſt effectus prædeſtinationis in communi; & ſic impoſſibile eſt quod totus prædeſtinationis effectus in communi habeat cauſam aliquam ex parte noſtra; quia quicquid in homine eſt ordinans ipſum in ſalutem, totum comprehenditur ſub effectu prædeſtinationis; etiam ipſa præparatio ad gratiam; & in 3. parte q. 2. ar. XI. dicit quod beata virgo dicitur meruiſſe portare dominum Jeſum Chriſtum, non quia meruit dominum incarnari; ſed quia meruit ex gratia ſibi data ſecundum illum puritatis, & ſanctitatis gradum ut congrue poſſet eſſe mater Dei. Ex quibus patet veritas articuli, & evacuatur argumentum adverſarii.

ARTICULUS LXIV.

Ex eodem capitulo quod bruta idcirco non habent intellectum ne nocerent homini: & eſſent in tribulatione ſuo poſſeſſori.

Pro veritate articuli eſt primo ſciendum quod iſte articulus non ex capitulo, ut dicit translator; ſed ex eadem interrogatione in reſponſione *quovis*, non eſt fideliter extractus: nec directe illa cauſa aſſignatur, ſed articulus jacet ſic: *cur animalia non habent intellectum rationalem, ſicut homo? reſpondeo tibi: omnia quæ creata ſunt ad utilitatem hominis ſunt aut ad neceſſitatem ejus & ſuſtentationem aut ad informationem & correctionem, aut ad conſolationem, & humiliationem: Si ergo bruta haberent intellectum ſicut homo eſſent utique homini in tribulationem & potius nocerent, quam prodeſſent.* Sequitur: *idcirco ut omnia ſubjecta ſint homini, propter quem facta ſunt omnia, & omnia ipſum timeant; ipſe vero neminem niſi me Deum ſuum: propterea animalibus non eſt datus intellectus rationalis*: Hæc ibi. Ecce ratio principalis aſſignata in articulo. Videlicet ut omnia maneant ſubjecta homini; & quod iſta ratio, quanquam non ſit principalis ratio quæ poſſit dari, ſit ſapienter data, & merito, ſicut textus dicit, cum ſit ratio ſapientiſſimi Dei. Pro quo notandum, quod S. Thomas in 2. diſt. 1. dicit, quod ratio finalis diſpoſitionis alicujus rei poteſt aſſignari dupliciter; vel ex parte agentis, vel ex parte ipſius operis: ex parte agentis, ſcilicet Dei, finis eſt bonitas ipſius, ſecundum quod cadit in voluntatem ipſius bonitatem ſuam in rem diffinire. Et hæc prima ratio creationis, & diſpoſitionis rerum: ſcilicet divina bonitas, cujus eſt omnis gradus creaturarum univerſi complere. Ex parte autem operis ratio quanquam ſumitur ex parte finis ad quem agens ordinat tale opus ſicut eorum quæ ſunt ad finem ratio capitur ratione finis; ſic autem eſt quod homo eſt finis omnium aliarum rerum: quia homo eſt quodammodo omnium aliarum rerum corporalium, ſicut dicitur in articulo præfato & 2. phyſicorum dicit Ariſtoteles *ſumus & nos quodammodo finis omnium*. Et Magiſter ſententiarum in 2. diſ. 1. *factus eſt homo propter Deum, ut ei ſerviret*; ita mundus factus eſt propter hominem ut ei ſerviret; unde Dominus hominem præfecit omni creaturæ, ut dicitur Geneſis 1. in quantum ſcilicet ad hominis utilitatem cuncta erant ordinata. Quo poſito cum ratio eorum, quæ ſunt ad finem ſumenda ſit ex ratione finis, ut dictum eſt; & clarum ſit, quod ſi animalia bruta haberent rationem, ſive intellectum non eſſent ei ſubdita: quoniam, ut dicit Auguſtinus lib. 3. de civitate Dei: *hominem rationalem ad imaginem ſuam factum, non voluit Deus niſi irrationabile dominari*. Præterea ut ei eſſent utilia; non poſſet enim eis veſci aut eorum pellibus cooperiri, nec uti eis ad alia neceſſitatis opera, ſicut modo. Sit ergo, quod licet ex parte bonitatis divinæ ratio principalis ſumatur, & creationis & diſpoſitionis animalium, tamen ex parte hominum ſecundario congruenter poteſt ratio diſpoſitionis animalium, tamen ex parte hominum ſecundario congruenter poteſt ratio diſpoſitionis naturæ eorum ſumi. Unde Hieronymus ſuper illud Gen. 1. *Ut præſit piſcibus maris & volatilibus cæli & beſtiis terræ*, dicit: *homini ante peccatum non indigenti Deus animalium dominationem dedit: præſciebat enim hominem adminiculo animalium adjuvandum fore poſt lapſum*. Recte ergo ex ordine ad hominem, quem finem quodammodo aliarum rerum (ſtatuit) datur ratio diſpoſitionis naturarum animalium. Et tantum ſit de articulo iſto.

ARTICULUS LXV.

Ex eodem capitulo ſumptus eſt, dicit ſpiritus creatos ante tempora, & ante ſæcula.

Circa hunc articulum, non ex eodem capitulo, ut dicit translator, ſed ex eadem interrogatione, & reſponſione quæſtionis ſecundæ, eſt notandum, ut recitat doctor ſanctus in prima parte q. LXI. ar. 3. & in q. 8. pro ſententia concorditer fuit doctorum quod angeli creati ſunt ante hunc mundum corporeum. Unde Damaſcenus lib. 11. ſententiarum dicit: *quidam dicunt quod ante creationem hujus mundi ſenſibilis geniti ſunt angeli, ut Theologus dicit Gregorius*: & etiam Græcorum doctoris ſententiam inſequutus dicit gloſſa ſuper epiſtola ad Timot. *ſex millia nondum noſtri temporis complentur annorum, & quanta tempora, quantaſque ſæculorum origines fuiſſe recitandum eſt, in quibus angeli, throni, dominationes cæterique ordines Domino ſerviverunt*. Dicit inſuper S. Thomas, quod licet probabilior videatur, quod ſimul cum mundo ſenſibili ſint creati; contrarium tamen non eſt reputandum erroneum, præcipue propter ſententiam Gregorii Nazianzeni, cujus eſt tanta in doctrina Chriſtiana authoritas, ut nullus unquam ejus dictis calumniam inferre præſumpſerit; ſicut nec Athanaſii documentis ut Hieronymus dicit; nec Magiſter ſententiarum determinat alteram partem harum ſententiarum eſſe erroneam, licet dicat in 2. ſententiarum diſt. 2. recitatis ambabus opinionibus: *nos autem, quod prius dictum eſt, ſcilicet quod ſimiliter creata eſt corporalis & ſpiritualis natura, pro captu intelligentiæ noſtræ magis approbamus; ſalva tamen reverentia ſecretorum, in quibus nihil temere aſſerendum eſt*. Item poteſt ſecundo ſic dici, ſicut ipſemet Magiſter ſententiarum declarat loco ſupra notato cap. 1. declarat authoritatem illam Eccl. 1. *primo enim creata eſt ſapien-*

☞ *pientia*; quod intelligitur, ut dicit, de angelica natura quæ in ſcriptura ſæpe vita, ſapientia, & lux dicitur, ut capitur ex Auguſt. lib. 12. confeſſ. cap. 12. Nam ſapientia illa quæ Deus eſt, creata non eſt; ut ly *primo*, prioritate dignitatis non temporis, qua Angeli, ut dicit Auguſt. XI. de civit. Dei, univerſa quæ condidit Deus præcedunt. Unde dicit Magiſter: primo omnium creata eſt ſapientia; quia & ſi non tempore, præcedit tamen dignitate. Et Yſidorus pariformiter exponens dicit: *Diabolus ante omnia creatus eſt, non temporis quantitate, ſed ordinis dignitate.* Unde Job. 4. *ipſe eſt principium viarum Dei*. Et hoc de iſto articulo,

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS LXVI.

Ex reſponſione primæ quæſtionis XI. interrogationis, quod deitas, & humanitas a principio conjunctionis ſuæ inſeparabiles ſint, nec etiam in Chriſti morte.

Ad iſtum articulum dico primo, quod translator addidit illud, *nec in morte Chriſti*, quod in originali non eſt, quod ſatis eſt vituperoſum in materia fidei aut addere, aut mutare aliquid de originali. Secundo dico, quod poſito etiam quod diceretur in morte Chriſti articulus eſt verus, ſi bene intelligatur; ut debent verba ſanctorum intelligi. Pariformiter enim loquitur Leo papa, ut deducit S. Thomas, in 3. diſt. 21. ar. 1. tanta fuit Dei & hominis unio, ut nec ſupplicio poſſit dirimi, nec morte diſtingui. Pro cujus declaratione eſt notandum cum S. Thoma, quod nomine humanitatis poteſt intelligi uno modo anima & corpus; ſicut in toto intelliguntur partes, ut in domo paries & tectum, quæ tamen non prædicantur de toto: alio modo nomine humanitatis intelligitur forma compoſitionem ſequens partium animæ & corporis, in qua communicant individua ſub eadem ſpecie. Loquendo vero primo modo de humanitate, intelligitur articulus præfatus, & dictum Leonis papæ, quæ omnia intelligenda ſunt materialiter loquendo de humanitate; materiales enim partes principales humanitatis manſerunt ſemper unitate divinitati, ſcilicet corpus & anima. Unde Auguſtinus, deducit Magiſter in 3. diſt. XI. cap. 3. *Verbum ex quo ſuſcepit hominem, ideſt carnem & animam, nunquam depoſuit animam, ut eſſet anima ſeparata a verbo; ſed caro poſuit animam, quando ſpiravit; qua redeunte ſurrexit: mors ergo ad tempus carnem non animam ſeparavit, ſed neutrum a Verbo Dei*: Hæc ille, & tantum de articulo.

ARTICULUS LXVII.

Ex reſponſione ad primam quæſtionem XII. interrogationis ſumptus, dicit quod motus concupiſcentiæ poſt prævaricationem ad majorem fructum fuit inſtitutus, ſcilicet ad mixtionem carnalem.

Iſte articulus, ſi fideliter & veraciter fuiſſet expoſitus, apud catholicas aures nullam difficultatem habet quod patet: ſcribitur enim ſic in forma. *Natura enim hominis, quandiu ſtetit in ordine creationis ſuæ, nihil habuit deforme: prævaricato vero mundo, ſtatim acceſſit quoddam erubeſcibile: accedente itaque erubeſcentia prævaricationis, mox auctus eſt motus inordinatus; & maxime in illo membro quod ad majorem fructum inſtitutum fuit; qui tamen motus, ne inanis eſſet a fructu, Dei bonitate converſus eſt in bonum, & per divini mandati inſtitutionem conceſſum eſt opus commixtionis carnalis*: hæc ita. In toto iſto proceſſu non ponitur quod motus concupiſcentiæ poſt prævaricationem ad majorem fructum fuit inſtitutus &c. Sed quod divina bonitate, quæ nihil inordinatum reliquit, & quæ ex malis ſcit elicere bona, converſus fuit in bonum, quod dupliciter poteſt intelligi: uno modo in quantum ex eo ſequitur in homine ſæpe depreſſio elationis, vel aliquid hujuſmodi. Unde S. Thomas in 2. diſt. 32. ar. XI. in ſolutione unius argumenti, dicit, quod, ſimpliciter loquendo, melius fuiſſet homini fomite carere, quam ipſum habere; ſed quoad quid & quoad ad aliquem ſtatum hominis expedit fomitem habere, ne in ſuperbiam elationis cadat: hæc ille. Hoc idem teſtatur Gregorius, Dei ſuperna diſpenſatio nos, Deo ſervientes, carnis noſtræ permittit tempeſtatibus concuti, ne noſtra mens in ſuperbiam audeat præſumptione ſuæ ſecuritatis elevari. Job. 16. *Propter ſuperbiam leenam capiens*; & 2. Cor. 12. *Ne magnitudo revelationum extollat me*, inquit Paulus, *datus eſt mihi ſtimulus carnis, Angelus Sathanæ, qui me colaphizet*. Alio modo dici poteſt converſus in bonum, in quantum poſt prævaricationem inſtitutum eſt conjugium in remedium & honeſtatem ejus: ſicut enim dicit Magiſter ſententiarum in 4. diſt. 26. Conjugii autem inſtitutio duplex eſt; una autem petitur ad officium facta in paradiſo ubi eſſet thorus immaculatus & nuptiæ honorabiles, ex quibus ſine ardore conciperent & ſine dolore parerent. Altera poſt peccatum ad remedia facta extra paradiſum, propter illicitum motum devitandum; gloſſa uti licitum eſt. Sequitur prima ſcilicet inſtitutio ut natura multiplicaretur; ſecunda ut natura exciperetur: gloſſa: ſcilicet a cauſa peccati, & viciſſim cohiberetur; quod Auguſtinus teſtatur dicens quod ſanis eſſet officium, ægrotis eſſet ad remedium: infirmitas enim continentiæ, quæ eſt in carne per peccatum mortua ne cadat in ruinam vitiorum excipitur honeſtate nuptiarum. Hæc ille; & iſte videtur eſſe ſenſus articuli: nam poſtquam dixit, quod tamen motus ne inanis eſſet a fructu Dei bonitate converſus eſt in bonum; ſequitur quod divini mandati inſtitutione conceſſum eſſet opus commixtionis. Et ita patet qualiter articulus bene intellectus conſonus eſt dictis ſanctorum doctorum.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS LXVIII.

Ex eodem capitulo extractus, dicit quod Adam, & Evæ in plasmatione erat potentia deitatis, & in cohabitatione delectabilis honestas, illud dictum applicat ibidem ad cohabitationem Verbi, & Virginis in utero salva virginitate.

Iste etiam articulus non ex capitulo, ut dicit translator, sed ex eadem interrogatione, scilicet XII. in responsione quæstionis secundæ extractus est; quo ad ejus primam partem longe aliter jacet in originali quam fuit hic translatus: dicit enim sic; *sicut in plasmatione Adæ & Evæ mirabilis erat potentia Deitatis.* Quis Christianus dubiam habuit istam propositionem? Sequitur: *& cohabitationis eorum delectabilis honestas:* quis etiam suspectam habuit istam propositionem? cohabitatio enim in loco voluptatis in paradiso inter virtuosos, quales creaverat Deus non poterat esse nisi delectabilis & honesta. Unde Ber. de statu primi hominis in paradiso super Canti. dicit: *habitavit primus homo in paradiso voluptatis: conversatio enim nil molestiæ, nil indigentiæ sentiebat. Odoriferis stipatus malis fulcitus floribus; gloria & honore coronatus, & constitutus super opera manuum plasmatoris, erat illi sors ac societas cum plebe angelorum, & cum omni militia cœlestis exercitus.* Et tandem dicit quod in descensu Filii Dei in Virgine fuit etiam admirabilis Dei potentia & bonitas, & in utero ejus delectabilis cohabitatio; de quibus nullus nisi hæreticus dubitat; & ideo finis sit præsentis articuli.

ARTICULUS LXIX.

Ex li. V. revelatione VIII. dicit quod dolor matris, plus movit Christum quam proprius.

Qui istum articulum suspectum habuit non multum consideravit amorem Jesu Christi ad benedictam matrem suam, qui tam fuit maximus quam unquam fuit filii ad matrem; unde ipsa vocatur Eccl. 24. *mater pulchræ dilectionis.* Secundo, non consideravit dicta sanctorum in hac materia loquentium, & præsertim dicta Augustini in dialogo de passione Christi, in quo sic dicit in persona Virginis, *Sed ubi ad locum crucifixionis perventum est, me præsente & vidente, detractis vestibus mundissimum corpus, nudum cruci inter duos latrones affixum suspendunt, ubi dum respexit me, ut reor, plus dolens de me, quam de sua durissima passione:* hæc ille. Ecce quod magis dulcissimæ matris compassio, quam gladio doloris transfixam videbat, corpus ejus movebat plus quam proprius dolor. Et tantum de præsenti articulo, quia vanum judico superfluere verbis.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS LXX.

Ex revelatione nona sumptus, dicit quod ipsa S. Brigita sit abstracta de mundo, & introducta in mansionem Spiritus S.

Pro istius articuli declaratione primo ponam eum in forma, quia per totum non fideliter transfertur. Secundo ostendam quod sit verus. Sic autem dicitur in textu: *ab his ergo tu es abstracta, scilicet ab amore mundi & a voluptate carnis,* de quibus immediate fecerat mentionem ante; & sequitur: *& deducta es in mansionem Spiritus S., qui est in me, dicit filius Dei.* Circa secundum præsuppositio primo quod talis fuerit beata Brigita, scilicet abstracta ab amore mundi, & per consequens fuerit in amore Dei: quia unum sequitur ex altero, cum animus humanus non vacet ab amore. Oportet, ut dicit B. August. quod vel habeat amorem Dei, vel mundi. Hi enim duo amores duas civitates constituunt, scilicet Dei, & diaboli, ut dicit de civ. Dei. Quo præsuppositio, hic articulus est verus. Cum enim, teste Dionysio, amor sit virtus unitiva & uniat amantem cum amato; necesse est dicere quod amans ducitur in mansionem amati. Et circa hoc dicitur primo Jo. X. *Deus charitas est, qui manet in ea &c.* ubi in glo. ait Augustinus: vicissim in se habitant, qui continet, & qui continetur; habitas in Deo, ut continearis, habitat in te, ut contineat te ne cadas; quod considerans Bernardus inquit: *Deus charitas est. Quid ergo charitate melius? Et qui manet in charitate, in Deo manet. Quid ergo charitate securius? & Deus in eo: quid ergo charitate jucundius?* de quo etiam Dominus loquens in Evangelio Jo: XV. ait Apostolis: *manete in me, & ego in vobis.* Sed notandum quod ista mansio appropriatur Spiritui S. tum quia charitas, quæ unit nos cum Deo, appropriatur Spiritui S. secundum illud Apostoli 1. Jo: X. *In hoc cognoscimus, quoniam in eo manemus,* scilicet per charitatem; *quoniam de Spiritu S. dedit nobis: charitas enim diffusa est.* Unde Bernardus in sermone de Pentecoste dicit sic: *sicut pater & filius unum sunt; sic & nos per Spiritum S. sumus in ipso.* Et propterea articulus verissimus, non solum de S. Brigita, sed de quocumque in gratia existente dicitur: mansionem habet in Spiritu S. sive quod introductus est in mansionem spiritus S. sic Sponsa ait, Cant. 2. *Introduxit me in cellam vinariam;* quæ est mansio Spiritus S. quia manentes in eo per gratiam devotionis & amorem ferventem vini meri cœlestis poculo reficit & odore delectat. Et hoc de articulo.

AR-

ARTICULUS LXXI.

ANNO CHRISTI 1433.

De responsione ad quæstionem primam interrogationis XVI. est quod secundum similitudinem, & non ad literam intelligi debet illud Evangelii: omnes erunt ad dexteram Dei aut ad sinistram; *quia nec dextera nec sinistra in Deitate effigiata est.*

Pro intellectu hujus articuli primo ponam sicut jacet in originali. Secundo, ostendam quod ipse est verus & conformis dictis sanctorum. Primum, notandum quod ita dicitur in originali: *in Deitate nihil est carnale nec carnaliter effigiatum, quia Deitas mea spiritus est.* Sequitur, *nec dextera, nec sinistra in Deitate mea est, tanquam corporaliter effigiatum; sed per similitudinem hæc dicta sunt; quia per dexteram intelligitur sublimitas meæ gloriæ divinæ; per sinistram vero defectus & privatio totius boni. Sed nec oves nec hædi in illa admirabili gloria mea sunt, ubi nihil corporale, & inquinatum, & transmutabile est; sed in similitudinibus & in figuris animalium multoties scribuntur mores hominum; sicut in ove innocentia, in hædo lascivia, homo incontinens designatur*; hæc ibi. Sed quod ista vera sint & conformia dictis sanctorum virorum probatur primo. Unde Math. 25. super illud: *statuit oves a dextris suis*, dicit glossa interli. *idest in beatitudine*; hædos autem a sinistris: dicit glossa interli: ideſt *in miseria æterna*. Ecce quod glossa, quam universalis ecclesia amplectitur in expositione evangeliorum, explanat sicut in articulo ponitur. Item Origenes, & ponitur in glossa continua, *Sancti enim, qui dextera opera operati sunt, acceperunt mercedem suorum dexterorum, dexteram regis, in qua requies, gloria est: mali vero propter opera sua pessima & sinistra ceciderunt in sinistram, ideſt in tristitiam tormentorum*. Hæc ille. Item circa nomina salvandorum & damnandorum dicit: Christus hos vocat haedos: illos autem oves. Nomine autem ovis in scripturis divinis simplicitas, & innocentia solet designari, pulchre ergo hoc loco oves electi designant. Hædum autem lascivum est animal & fervens semper ad coitum: pulchre ergo hoc loco nomine hædorum reprobi intelliguntur. Nicolaus vero de Lira exponens illum textum dicit sic: *per oves intelliguntur justi propter eorum innocentiam; per hædos reprobi propter eorum nequitiam: statuet quidem oves a dextris, ideſt in bonis, quia sancti transferentur ad gloriam: hædos autem ad sinistram, quia mali mittentur ad pœnam*. Magister etiam sententiarum in 4. dist. 47. cap. X. de situ judicandorum in judicio loquens ita dicit: *ad judicium veniente Domino, emittetur vox illa magna, qua resurgent omnes mortui; & tum ministerio Angelorum ventilabuntur zeva, quia boni congregabuntur. & de quatuor partibus o bis angelico ministerio, quo & rapiuntur obviam Christo in aera*; reprobis in terra, quam vi lexerunt, remanentibus, & tunc præconia istorum bonorum: *esurivi* proferentur. Et Albertus: *sicut enim loqui respondet corde amori; sursum pergent qui cœlestia desiderarunt; deorsum vero in terra manebunt qui terrena dilexerunt*. Nec ex hoc quod iste articulus dicit ista per similitudinem esse intelligenda dexteram & sinistram in divinitate, sequitur quod arguit accusator dicens: videtur negare Christum judicaturum secundum hominem, in quo dextera & sinistra realiter est effigiata, de quibus ad literam dicitur quod in articulo secundum tropum exponitur. Hoc accusator. Primo enim non sequitur, quia articulus non dicit nisi quod in divinitate, quæ est objectum beatitudinis sanctorum, & in cujus visionis *fervatione* stat miseria damnationis, nonnisi per similitudinem sic. sunt intelligenda dextera & sinistra; & a dextris poni divinitatis & a sinistris per similitudinem debet intelligi capiendo per dexteram beatitudinem, per sinistram vero miseriam, ut dictum est. Vel loquitur de humanitate Christi, nec negat in eo veraciter esse dexteram, & sinistram, nec negat quod judicaturus est in forma humana, nec hoc sequitur ex dictis. Quod vero dicit arguens, quod literaliter debent intelligi illæ, partes, patet an vera dicat ex glossis doctorum super positis. Præterea licet de dispositione situs in judicio forte posset, ut dicit Nicolaus de Lira, ad literam intelligi, non loquitur articulus de judicio, sed de beatitudine, cujus status denominatur a dextera; sicut miseria a sinistra. Secundo non sequitur, quia sicut non negatur quod Christus judicaturus sit in forma humana, per hoc quod dicatur, quod totum illud judicium & quoad discussionem, & quoad accusationem malorum, & commendationem bonorum, & quoad sententiam utrinsque mentaliter perficiatur, & non vocaliter, licet in Christo sit os & lingua & in hominibus judicandis aures ad audiendum; ita nec in proposito per hoc quod dicatur quod nec dextera, nec sinistra judicis intelligantur, sicut dictum est; non negatur quin ipse judex in forma humanitatis judicaturus sit. Sanctus autem Thomas in 4. dist. 47. quærens utrum judicium illud, quantum ad disceptationem & sententiam, fiat per locutionem vocalem, dicit in fine, quod probabile est quod illa, quæ dicuntur Math. 25. non vocaliter sed mentaliter intelligenda sint esse perficienda. Hæc ille; & sic præsens articulus.

ARTICULUS LXXII.

Sumptus ex responsione secundæ quæstionis ejusdem interrogationis XVI. est, quod Filius secundum Deitatem est omniscius; ideo novit horam judicii; sed secundum humanitatem, in qua Christus proficiebat sapientia & ætate, illam horam ignorabat.

Si iste articulus respiciatur oculo pio, eo modo, quo dicta sanctorum sunt consideranda, videtur continere veritatem & consonare dictis sanctorum. Unde Hieronymus super illud psal. *imperfectum meum viderunt oculi tui*; dicit ita. *humanitas ergo Filii, quæ se in Evangelio ignorasse dixit finem hujus mundi; & quæ ait tristis est anima mea usque ad mortem; in his & in similibus imperfectum suum patrem vidisse testatur*: hæc ille. Ecce expresse articulus S. Brigitæ, qui ita pie intelligendus venit, sicut dictum B. Hie-

ro-

ronymi: ubi pro declaratione articuli est notandum, quod duobus modis potest verificari secundum doctores sanctos propositio illa. Uno modo quod referatur ad notitiam experientiæ, secundum quam notitiam humanam Filius Dei nesciebat illam horam. Istum modum exponendi habet B. Bernardus in lib. de XII. gradibus humilitatis, ubi loquens diffuso sermone qualiter diem illum dixerat nescire ille in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ, dicit respondendo se scire diem illam negavit, non omnino, sed tali quodam modo quo negari veraciter potuit. Nam etsi suæ divinitatis intuitu æque omnia scilicet præsentia atque futura perlustrando diem illam palam habebat; non tamen carnis suæ sensibus experiendo agnoverat; alioquin jam spiritu orie sui antichristum interfecerat; jam viribus sui corporis Archangelum vociferantem & tubam sonantem audierat. Jam oculis suæ carnis oves, hædosque ab invicem segregari præspexerat. Hæc ille. Secundo potest verificari, sicut cum dicitur filius Dei secundum humanitatem ignorabat diem illam: non quod humanitas ejus haberet ignorantiam illius diei; sed quia ex natura humanitatis non habebat agnoscere illum diem, sicut habebat agnoscere illum diem, ex natura divinitatis. Hoc modo exponere videtur Gregorius verbum illud, dicens: *novit unigenitus horam judicii, sed non ex natura humanitatis.* Et Damascenus dicit, lib. 3. sententiarum suarum, quod filius Dei ignorantem & servilem assumpserat naturam. Pro cujus intelligentia & articuli præfati, notandum cum S. Thoma in 3. par. dis. 15. ar. 3. quod natura a Christo assumpta potest dupliciter considerari. Uno modo secundum rationem suæ speciei, & secundum hoc dicit Damascenus eam esse ignorantem & servilem. Unde subdit: *nam serva quidem est hominis natura ejus, qui fecit ipsam Dei, & non habet futurorum cognitionem.* Alio modo potest considerari secundum illud quod habet ex unione ad hypostasim divinam, ex qua habet plenitudinem scientiæ & gratiæ, secundum illud Jo. 1. *vidimus eum quasi unigenitum plenum gratiæ & veritatis.* Hoc modo humana natura in Christo ignorantiam non habuit: hæc S. Thomas. Sicut ergo Damasceni dictum ne videatur detraxisse perfectionem animæ Christi, exponitur ita pie a S. Thoma & aliis doctoribus; pariformiter dictum S. Birgittæ etiam exponendum est. Et ad id quod dicit impugnator, quod scilicet articulus sit contra glossam, Math. 24. & contra B. Hieronymum super Oseæ, & contra Nicolaum de Lira, patet responsio quod falsum dicit intellectus eo modo quo dictum est. Item de Hieronymo patet contrarium ex allegatione sua super. Psal. Præterea ex hoc articulo eo modo intellecto, ut dictum est, sequitur quod Christus secundum suam humanitatem non sit omniscius; & ideo cum de intentionis & fidei integritate dicentis satis pateat, & conformiter ad dicta sanctorum; & hoc de isto articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS LXXIII.

ANNO CHRISTI 1433.

Sumptus ex primo Cap. VI. libri, est quod Judæi sæpe loquebantur ad invicem: eamus & consolemur in contemplatione vultus Jesu, cujus corpus nunquam vermis tetigit, nec aliqua immunditia in capillis ejus aut perplexitas.

Iste articulus si totus in forma sicut jacet videatur non suspectus de falsitate aut errore, sed plenus veritate, & dulcedine devotionis redundans judicabitur: ita enim dicitur in eo ex persona beatæ Virginis: *tanta præditus erat;* scilicet Filius meus, *pulchritudine, ut quicumque inspiceret eum consolabatur a dolore cordis quem habebat; ideo & multi Judæi dicebant ad invicem: eamus ad videndum filium Mariæ, ut consolari possimus; & licet ignorarent eum esse Filium Dei, tamen consolationem recipiebant magnam ex aspectu ejus. Sic etiam corpus ejus mundum erat, quod nunquam super illud aliquis pediculus vel vermiculus venit; quia reverentiam factori suo exhibebant. Nec etiam aliqua perplexitas, & immunditia in ejus capillis inveniebatur, nec etiam nutriebatur.* Hæc ibi. Mirum est quod pia mens difficultat aliquam partem præsentis articuli: nullus enim Christianus dubitare debet, quin facies Christi, quam Spiritus S. formavit, & admiranda pulchritudine super universos homines depinxit, secundum illud ps. *speciosus forma*, & tanta suavitate respersa erat, & speciositate, ut quicumque sana mente in eum aspectum projiceret, delectationem quamdam susciperet, quæ & ejus consolaretur animum, & a dolore, si quem gestaret, alleviaret. Ipse enim est, de quo dicitur, Est. 15. *valde enim admirabilis es, Domine, & facies tua plena est gratiarum.* Si enim homines delectantur in specie creaturarum propter aliquam resonantiam divinæ pulchritudinis; quanta delectatio esset, & delectatio per consequens oculis sanis in aspectu faciei, in qua latebat ipsa natura Divinitatis? cum etiam inspicientes vultum B. Virginis mundabantur a concupiscentia mentis. Præterea, teste B. Petro, ratione suæ pulchritudinis in eum desiderant Angeli prospicere, 1. Petri 1. ubi dicit glossa: *tanta est ejus, qui passus est pro nobis, gloria Deitate posterior, ut etiam angelicæ in cœlo virtutes, cum sint æterna felicitate perfectæ, non solum immortalis Deitatis magnificentia, sed assumptæ humanitatis claritatem semper aspicere gaudeant.* Quid ergo mirum si aliqui Judæi ex illo delfico, & delectabilissimo vultu consolationem susciperent dolorum suorum, & tantæ gratiæ experti, se ad invicem invitarent ad eundum & videndum illum, quem sponsa describens, Cant. V. dicit: *species ejus ut Libani*; & hoc ratione candoris & puritatis: *electus ut cedri*; & hoc ratione pulchritudinis, & speciositatis: *guttur ejus suavissimum*; & hoc ratione suavitatis & gratiositatis in sermone: *& totus desiderabilis*; ideo dignus quæri secundum glossam: *talis enim est dilectus meus, & ipse est amicus meus?* Non ergo mirum si quærebatur ad videndum. Præterea si facies Christi in panno depicta, quæ data legitur illi de-

li devotæ fœminæ B. Veronicæ, devote perſpecta Tiberium Cæſarem ſanavit, & alias virtutes multas indidit in animis devotis contuentibus eam, ut dicitur in hiſtoria ſcholaſtica; quanto plus facies illa ſplendidiſſima, non mortua ſed viva, non in panno poſita, ſed a divinitate aſſumpta in tuentes eam devote conſolari credenda eſt? Nullus præterea dubitet de munditia corporis ſui, quin fuerit mundiſſimum. In quo juxta Apoſtoli ſententiam plenitudo inhabitat *Divinitatis*. Quanquam enim Chriſtus ſuſceperit humanam naturam cum aliquibus defectibus, non tamen cum omnibus. Pro quo notandum, prout S. Thomas ponit in 3. diſ. 15. ar. 11. quod ſicut Damaſcenus dicit, Chriſtus habuit in ſe omnes naturales & indetractabiles paſſiones; dicuntur autem naturales paſſiones quæcumque naturam humanam univerſaliter conſequuntur, ſive ex conditione naturæ ſicut indigentiæ cibi & hujuſmodi, ſive pro peccato primi parentis in totam naturam deveniunt ex principiis naturæ ſibi derelictæ cauſata, ſicut, fames, ſicut labor & dolor & hujuſmodi. Indetractabiles autem paſſiones ſunt, quæ defectum gratiæ non important; ſicut importat pronitas ad peccandum, difficultas ad bonum & hujuſmodi, quæ ex carentia gratiæ, vel ex imperfectione contingunt. Ex hoc enim laus Chriſti imminueretur, ſive detractio ſecundum earum oppoſita. Unde duo genera defectuum non aſſumpſit iſta, ſcilicet quæ non univerſaliter naturam humanam conſequuntur; ſicut lepra, cæcitas, febris & hujuſmodi: contingunt ex particularibus corruptionibus in ſingulis perſonis, & hos defectus aſſumere non debuit, quia ad curandum naturæ morbum venit. De numero iſtorum apparet eſſe nutrire vermes ſive pediculos, & alia, quæ tanguntur in articulo: non enim hujuſmodi videntur eſſe univerſaliter communia toti naturæ humanæ ſecundum ſe; ſed cauſantur ex aliquibus particularibus corruptionibus, quæ in Chriſto non fuerunt. Item illa non aſſumpſit, quæ ad imperfectionem gratiæ pertinent, ſicut ignorantiam, difficultatem ad bonum & hujuſmodi, quia ipſe venerat ad hoc ut de plenitudine ſuæ gratiæ omnes acciperemus. Et iſta ſufficiant pro articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS LXXIV.

Ex IV. capitulo libri VI. eſt, quod omnis ſapiens & virtuoſus prædicare debet audaciter verba Dei nolentibus, & volentibus.

Hic articulus infideliſſime, & mendaciter extractus eſt, ſi aſpicitur corpus capituli, quod adſcribitur B. Birgittæ. Ad id vero quod dicitur, quod in rubrica ponitur ipſe articulus, dico, quod ſi capiatur prædicare ſtricte, tunc intelligendus eſt articulus accepta prius licentia a ſuperiore; & ita falſo imponitur B. Birgittæ, ſicut in multis apparet clariſſime factum eſſe. Unde articulus ſic ſe habet in forma textus. *Qui habet aurum ſapientiæ Domini tenetur tria facere. Primo id diſtribuere habere volentibus; & inſuper præbere volentibus.* Ecce non dicitur prædicare Iſte autem articulus ſicut jacet eſt veriſſimus, & ſacræ ſcripturæ conformis. Quis enim dubium habet, quod non minus quis, & qui poteſt & valet obligatur ad ſpirituales eleemoſinas, inter quas enumeratur ipſa doctrina; quam ad eleemoſinas corporales? Sed de iſtis dicitur 1. Jo: 3. *qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem patientem. & clauſerit viſcera ſua, quomodo charitas Dei manet in eo?* quod eſt dicere; nullo modo. Ergo qui aurum habet ſapientiæ, tenetur diſtribuere tempore & loco debitis. Unde de iſto opere miſericordiæ dicitur Eccl. 18. *qui miſericordiam habet & docet & erudit, quaſi paſtor gregem ſuum.* Et ideo Prov. V. *deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide.* Item Prov. VI. *diſcurre, viſita, ſuſcita amicum tuum.* Et Ecc. V. *Si tibi eſt intellectus, reſponde proximo tuo; ſin autem, ſit manus tua ſuper os tuum ne capiaris in verbo indiſciplinato & confunderis*; gloſſa interl. *ſic peccat, qui ſcit, & non vult proximum docere, ſicut qui neſcit, & vult magiſter eſſe.* Et ideo Dan. 12. *qui ad juſtitiam erudiunt multos, fulgebunt ſicut ſtellæ in perpetuas æternitates.* Eſt tamen notandum circa terminum illud, tenetur: ſecundum quod S. Thomas in 4. diſt. 15. dicit, quod ſicut dare eleemoſinam corporalem non cadit ſub præcepto obligante, niſi ad tempus neceſſitatis, & ut alicui in neceſſariis vitæ ſubveniatur; ita ad doctrinam alterius non obligatur homo propter debitum officium, niſi in iis, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis; & quando non eſſet, qui inſtrueret; vel quando quis alium errantem videret, niſi eſſet alius, qui ex officio illud facere teneretur; alias autem docere eſt conſilium & ſupererogatio quædam, ſicut de eleemoſinis corporalibus dictum eſt. Quod vero ſubditur in eodem capitulo: *hac ſapientia ego implevi eum, pro quo tu oras; & ipſe debet prædicare audacter tanquam miles meus verba mea &c.* dico quod loquitur de quodam ſacerdote, qui relicto mundo ingreſſus fuerat religionem; ſicut patet ex cap. præcedenti immediate, & ideo nulla manet cauſa dubitationis. Præterea, nec per illa verba poteſt accipi quod ipſe erat prædicaturus non accepta prius licentia ſuperioris. Quod vero dicit impugnator quod hic articulus eſt condemnatus in conſilio Conſtantienſi, patet non eſſe falſum eo modo, quo expoſitus eſt, & declaratus. Et hoc de iſto articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS LXXV.

Ex cap. VII. ejuſdem libri ſumptus eſt, quod cum diaconatus officium imponitur prædicandi auctoritas accipitur.

Iſte etiam articulus infideliter extractus eſt: non enim dicit ita; ſed Dominus loquens cuidam diacono ita dicit: *cum tibi diaconatus officium impoſitum eſt, prædicandi auctoritatem accepiſti, ut inſtrueres infirmos, & argueres indiſciplinatos.* Ecce quod non loquitur univerſaliter de omnibus aut de ipſo ordine ſecundum ſe; ſed de quodam particulari diacono. Pro quo ſciendum quod quanquam diacono cum ordinis collatione confertur & aliquis gradus prælationis, aut cura animarum, ſicut creditur iſti factum, de quo articulus loquitur. Unde de talibus Hieronymus loquens

ita

ANNO CHRISTI 1433.

ita dicit: *non ſolum epiſcopi, & presbyteri, & diaconi debent magnopere providere, ut cunctum populum, cui præſunt, ſermone & converſatione præcedant; verum & inferiores gradus, & omnes qui Domini oratorio ſerviunt*: poteſt ergo dici juxta gloſſam cap. *addicimus* XVI. q. 1. quod articulus dicit, cum tibi diaconatus officium impoſitum eſt, prædicandi auctoritatem accepiſti &c. aut intelligitur quod iſta authoritas conveniat illi ratione ordinis diaconatus, aut ratione prælationis ſive curæ tunc permiſſæ. Si primo modo, non videtur dicere veritatem. Si ſecundo modo, verus eſt. Et ita intelligendus eſt in hoc loco &c.

ARTICULUS LXXVI.

Ex cap. IX. ejuſdem libri, dicit quod Diabolus celebrante peccatore eſt aſtans in toto officio miſſæ uſque ad verba conſecrationis, quibus completis revertitur Diabolus. Et alia multa dicuntur in eodem capitulo.

Iſte etiam articulus infideliter eſt extractus: quod enim de uno ſingulari ſacerdote dicitur, extractor articuli dicit indiſtincte. Ita quidem incipit capitulum: *ille presbyter pro quo tu oras &c.* Ecce quod ſingulariter loquitur de illo, cui, aut propter ſuam malitiam, aut aliam nobis occultam cauſam, poterant multa in miſſa contingere, quæ non contingunt ſemper omnibus peccatoribus miſſam celebrantibus. Quod vero dicit, quod hora conſecrationis dæmones recedunt, conſonare videtur ſententiæ B. Gregorii, qui de hora conſecrationis loquens; & ponitur in IV. ſententiarum Magiſtri diſt. XI. cap. II. & de conſe. ponitur diſt. II. cap. II. *Quid ſi ſanguis*. Quis fidelium dubium habere poſſit in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis vocem cœlos aperiri, in illo Chriſti myſterio Angelorum choros adeſſe, ſumma & ima ſociari, unumque ex inviſibilibus atque viſibilibus fieri: hæc ille. Pie ergo credendum eſt quod ad primam divinæ majeſtatis præſentiam in ſacramento & in . . . . . Angelorum de communi lege dæmones fugiunt, qui præſentiam ſuæ crucis ſufferre non poſſunt, ut ſupradictum eſt in alio articulo Et tantum de præſenti articulo ſufficiant

ARTICULU LXXVI.

Ex cap. X. ejuſdem extollit miſericordiam B. Virginis, ſubdit enim enumerando cujuſdam animæ multa peccata, ſcilicet ſuperbiam, luxuriam, jactantiam, acidiam, quibus non obſtantibus, quia in extrema hora habuit voluntatem, licet non ferventem, ut ſolverentur ejus debita: ipſa eſt in numero ſalvandorum

Iſte articulus in nullo videtur dubius, immo ſuſpectus videtur ille, cui hic articulus dubius eſſet. Hic quidem articulus duas partes continet: prima eſt, quia extollit miſericordiam B. Virginis valde; ex qua parte non venit niſi tota devotione ſuſcipiendus; nec ita valde extollit miſericordiam B. Virginis, quod attingat aut excedat terminos magnitudinis clementiæ, & miſericordiæ ſuæ. Quis autem, *o Virgo beata*, dicit B. Bernardus, *miſericordiæ tuæ longitudinem, latitudinem, ſublimitatem, & profundum valeat inveſtigare: longitudo enim uſque in diem judicii noviſſimum: latitudo replet orbem terrarum; ſublimitas ejus angelicæ ruinæ invenit reſtaurationem: profunditas ejus ſedentibus in tenebris & umbra mortis obtinuit redemptionem*. Hæc ille. Verum, quia, ut credo, non mordetur articulus in hoc puncto; ideo tranſeo. Secunda pars articuli eſt, quod non abſtantibus illis peccatis, quia in extrema hora habuit voluntatem, licet non ferventem, ut ſolverentur delicta ejus, ipſa eſt in numero ſalvandorum. Nec iſta pars debuit alicui venire in dubium. Pro quo notandum cum S. Thoma in 4. diſt. 2. quod Deus, pater miſericordiarum, dans omnibus affluenter, nulli denegat gratiam facienti, quod in ſe eſt, qui ſe ad gratiam præparat. Hæc autem præparatio fit per modum liberi arbitrii. Unde quandiu manet homini uſus liberi arbitrii in hac vita, nondum eſt confirmatum malum, poteſt ſe præparare ad gratiam de peccatis dolendo, & gratiam remiſſionis conſequitur. Unde Leo papa: adducit magiſter ſententiarum loco aſſignato *nemo deſperandus eſt, dum in hoc corpore conſtitutus eſt: quia quod nonnunquam diffidentia ætatis differtur, conſilio maturiore perficitur*; quo exemplo in illo latrone, cui in crucis patibulo fixo inquit Chriſtus: hodie mecum eris in paradiſo: nec mirum quoniam ipſe pater miſericordiarum dicit Eze. 33. *Vivo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impii; ſed ut convertatur impius a ſua mala & vivat*: & ſequitur poſt pauca: *ſi autem dixero impio: morte morieris, & pœnitentiam de peccato ſuo fecerit, judicium, & judicium & pignus reſtituat, ille impius rapinamque reddierit, in mandatis vitæ ambulaverit, nec fecerit quidquam injuſtum, vita vivet & non morietur*. Talis autem creditur fuiſſe iſte, qui Dei genitricis Mariæ adjutus dicitur miſericordia, & pietate plene ex hoc quod voluntatem, licet non ferventem, dicitur habuiſſe ut debita ſolvenentur hominibus, quibus obligabatur: pie credendum eſt prius habuiſſe voluntatem ſufficientem conjunctam actui ſolvendi Deo debitum penitudinis & ſacrificium ſpiritus contribulati pro offenſis & peccatis commiſſis. In quo concurrere videntur omnia tacta in auctoritate prælegata. Judicium enim & juſtitiam feciſſe videtur in contritione cordis. Secundo reſtitur juſſit debita; tertio in mutatione voluntatis propoſitum habuit ambulandi in via Domini, & vitandi injuſtitiam. Quis ergo dubitat, quin ejus anima ſit ſalva; præſertim illo attento quod miſericordia B. Virginis dicitur fuiſſe adjutus, cujus ſuffragio creditur ejus animus mutatus de malo in bonum, ut capax fieret ſalutis æternæ.

AR-

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS LXXVIII.

Ex eodem cap. sumptus dicit, quod multas Missas ordinat pro ejus redemptione de purgatorio, quas multi superstitiosas reputant, quamvis missa in se sit sancta.

Ad istum articulum dico, quod nullus sanæ mentis sciens quid superstitiosum esse dicatur, est qui reputet missas illas superstitiosas: sed prudenter, & sapientissime juxta morem Christianæ religionis ordinatas. Qui enim suspectas habet missas, quibus adjunguntur multæ orationes, eleemosinæ, jejunia & peregrinationes; immo ista consuevit religio Christiana in testamentis defunctorum ponere; & ita fit: hic adjunxit eis omnia genera suffragiorum, quæ sancti profectura dicunt animabus defunctorum existentium in purgatorio. Primo multas, & devotas, & sanctas orationes. Secundo eleemosinas. Tertio jejunia. Quarto visitationes locorum sanctorum, Quinto peregrinationes cum oblationibus ad loca, ubi indulgentiæ fuerint; & ita articulus præsens verus, immo multa doctrina plenus.

ARTICULUS LXXIX.

De XI. Cap. ejusdem libri est, quod existentes in limbo mallent manere in inferno in æternum quam vidisse sic pati Dominum Jesum.

Iste articulus solum intelligitur de existentibus patribus in limbo, in testimonium cujus dicitur in originali existentes in sinu Abrahæ, quod tamen translator mutavit, ut consuevit unum pro alio ponere, & dixit in limbo; cum tamen magna sit differentia secundum qualitatem præmii vel pœnæ, & etiam secundum differentiam gradus & situs localis ut S. Thomas dicit in 4. dist. 45. Pro declaratione hujus articuli est notandum ex qua intentione, & ad quem finem prolata sint illa videlicet quod patres in limbo in tantum turbabantur in morte Christi quod isti mallent esse in æternum in inferno, quam talem pœnam in suo domino videre: sunt enim dicta ad excitandam compassionem in mente sponsæ de passione Christi, eo quod universæ creaturæ compati visæ sunt in passione ejus. Sol enim obscuratus est, terra mota, petræ sciissæ sunt, & velum sciissum est; sancti patres in limbo visi sunt modo eis possibili turbari, in tantum, ut mallent etiam &c. & est locutio hyperbolica, quæ est per superabundantiam dicta, sicut est illud Exod. 32. *obsecro, domine, peccavit populus iste, aut dimitte hanc noxam, aut si non facis dele me de libro tuo;* ubi glossa ait Bedæ: *pensemus quibus visceribus populum amavit, pro cujus vita se deleri petivit.* Quod verbum exponens Nicolaus de Lira dicens quod Moyses volens ostendere magnum affectum ad remissionem peccati populi dixit: *aut dele me de libro vitæ*, licet simpliciter nullo modo vellet deleri. Et hoc modo contingit in humanis quod aliquis petens ab alio cum magno desiderio dicit, facias hoc, aut auferas mihi vitam, licet magis vellet carere non solum illo, quod petit; sed & multis aliis quam vita. Et tali modo loquendi qui dicitur hyperbolicus utitur frequenter sacra scriptura, nec est ibi falsitas, quia talibus locutionibus utitur ad significandum id, quod per orationem importatur quantum ad plenum significatum sicut Jud. XX. dicitur de filiis Beniamin quod fundis ita ad certum jaciebant locum ut capillum possent percutere, ut nequaquam in alteram partem ictus deferretur lapidis; per quod intelligitur quod erant boni fundibularii & non plus: hæc ille, scilicet Nicolaus de Lira. Et quod hoc modo & ad istam intentionem fuerunt verba articuli prolata patet ex serie textus: in quo sic sequitur post articulum: *ego autem, quæ tunc filio meo adstabam, virgo & mater ejus, qualem dolorem tunc patiebar nullus potest considerare; ideo filia, recordare passionem filii mei, fuge instabilitatem mundi, quæ non est nisi quidam visus, & flos cito arescens.* Ecce intentio præsentis articuli erat ad commovendum animum sponsæ ad compassionem mortis Christi ex magnitudine doloris & perturbatione compassiva aliarum creaturarum existentium in gratia Dei; & est locutio hyperbolica sicut dictum est. Item declaratur articulus, & facile ostenditur verus esse ex illo Augustini in dialogo inter animam devotam & Virginem Mariam de passione Christi, ubi asserit B. Virginem sic dixisse: *clamabam, & dicebam heu me fili mi quis det ut ego moriar pro te, vel saltem tecum? cur misera non sum mortua ante passionem ut non viderem mortem tuam despectissimam.* Ex quo dicto manifeste apparet quod B. Virgo desiderabat sive gratam habuisset mortem ante passionem filii sui, ne vidisset eum ita turpiter mori. Item Chrysostomus de passione Christi, loquens de B. Virgine, dicit: *optabat quidem ipsa ad sanguinem animæ etiam carnis suæ addere sanguinem, & elevatis in crucem manibus celebrare cum filio suo sacrificium vespertinum, & cum Domino Jesu corporali morte redemptionis nostræ consummare ministerium. Sed hoc solius summi sacerdotis privilegium fuit; nec poterat hæc consors esse cum alia dignitate*: hæc ille. Quæ originalia, si bene inspiciantur, multum faciunt ad declarationem præfati articuli: planum enim est quod B. Virgo novit quod secundum communem justitiam, si mortua fuisset ante solutionem pretii, & aperturam cœli, quæ fiebat per mortem filii sui, quod descendisset ad limbum patrum; ecce quod maluisset mori & ad limbum patrum descendere per consequens, quam videre filium suum pati: extaticus enim est hujusmodi modus loquendi. Quis etiam diceret animam Virginis Mariæ sanguinem habere sicut dicit Chrysostomus in originali supra posito, & ipsam effundere ipsum, nisi quia extatice sive excessive de dolore virginis sentiebat; sic enim parcendum est, qui ex magna devotione magis attendunt conceptibus quam verbis. Si vero aliquis dicat quod aliud est de limbo aut de inferno præsertim æternaliter, consideret quod dictum est, quod sit locutio per hyperbolica, quæ non intendit significare, sicut in 4. articulo dictum fuit, scilicet excessivum doloris & compassionis. Vel dicendum quod æternum sæpe in sacra scriptura capitur non prout dicit intermutabi-

ANNO CHRISTI 1433.

litatem durationis Gen. 3. *videte ne mittat manum, & sumat de ligno vitæ, & vivat in æternum*, Item Exod. 15. *Dominus regnavit in æternum & ultra*; & similiter in pl. montes æterni dicuntur. Secundo etiam de esse in inferno distinguendum veniret an intelligeretur de loco tantum, de quo dicit Anselmus in lib. de similitudinibus quod aliquis debet magis eligere esse in inferno sine culpa, quam in paradiso cum culpa; quia manens in inferno non sentiret pœnam, & peccator in paradiso non gauderet de gloria. Aut insuper intelligeretur eum esse in inferno & sentire pœnam sensibilem ignis sine carentia gratiæ divinæ tantum. Sed quia de istis nunc & supra tantum dictum ut pio catholico sufficere debeat ad declarationem veritatis articuli præsentis, ideo ista pro præsenti articulo sufficiant.

ARTICULUS LXXX.

Ex cap. XIX. ejusdem libri est quod damnati, & damnandi videbunt gloriam judicis in cœlo, extra, supra, & infra cœlum.

Iste articulus dupliciter ostenditur posse stare cum veritate conformiter ad sacram scripturam: primo capiendo gloriam judicis pro glorioſa forma suæ humanitatis, de quo in ps. *gloria & honore coronasti, Domine, & constituisti eum super opera manuum tuarum*. In qua forma juxta sanctorum doctorum determinationem apparebit in judicio omnibus tam bonis quam malis, ut enim dicit S. Thomas in 4. dist. 48. Sicut in primo adventu, quo Christus venit ad hoc ut judicaretur, in forma infirmitatis apparuit: ita in secundo adventu, in quo venit ad hoc ut judicet, apparebit in forma glorioſa. Magister etiam sententiarum in 4. dist. supra posita ex sententia Augustini formam servi glorificatam a bonis & malis tunc videri; consequenter vero conformiter ad dicta B. Birgittæ dicatis, quod qui damnabuntur, videbunt, & confundentur confusione digna; dicit idem S. Thomas quod sicut visio gloriæ humanitatis Christi erit justis in præmium, ita injustis in supplicium. Unde Isai. 26. *videant & confundentur zelantes populi; & ignis*, scilicet invidiæ, *hostes tuos devoret*. Ista est etiam sententia Bonaventuræ: oculis enim ægris odioſa est lux, ut dicit etiam Augustinus. Secundo & melius judicio meo, declaratur articulus verus esse hoc modo capiendo gloriam judicis pro majestate judicis, aut potestate judiciaria, de qua dicitur Math. 24. & Lucæ 21. *Videbunt filium hominis venientem in nubibus cum potestate magna & majestate*. Majestas autem & potestas, ut dicit S. Thomas in 4. in hac materia ad gloriam pertinent; & quod hoc sit expresse dictum conformiter ad sacram scripturam probatur per id, quod Marci XIII. ubi dicit, quod videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute magna & gloria. Et quod ubi Math. & Lucas scribunt majestatem, Marcus dicit gloriam. Et quod ista dispositio sit conformior articulo probatur, quia dicit articulus sic in originali ex persona Christi: *videbunt gloriam in eum intra cœtum, supra, & infra, & extra, & in omni loco, & in omnibus collibus, & vallibus*. Hæc ibi, ex quibus verbis patet, quod non intelligatur textus ille de visione divinitatis, quia gloria illo modo divinitatis non videtur in collibus, & in vallibus. Ipsa enim divinitas est objectum visionis, & medium in quo sunt species intelligibiles; sed loquitur de majestate gloriæ, in qua judex apparebit in die judicii, a facie cujus movebuntur & ea quæ sunt super, & in cœlo; & infra cœlum, & colles, & valles. Joelis 3. *dabo prodigia in cœlo, & in terra signa*. Unde in Oseæ dicitur: *movebuntur a facie mea pisces maris, & volucres cœli, & bestiæ agri & omne reptile, quod movetur super humum, cunctique homines, qui sunt super faciem terræ*. De eis quæ sunt super cœlum dicitur in Evangelio locis supranotatis: *virtutes cœlorum movebuntur*. Et hoc est videre gloriam Judicis non in se per spem, sed in effectu majestatis deterrentis malos. Unde Tobiæ XIII. *ostendit majestatem suam in gentem peccatricem*. & hoc etiam modo dicitur Jo. 1. *vidimus gloriam ejus quasi unigeniti a patre*. Planum est, quod Joannes hoc dicens non intellexit de visione gloriæ divinitatis per essentiam, sed propter opera mirabilia, quæ excessu suo super omnem creatam virtutem manifeste arguebant Christum Deum esse, secundum illud Jo: *si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*; scilicet in me non credendo. Unde Nicolaus de Lira exponens illud verbum Jo: 1. *vidimus gloriam ejus*, dicit ideſt *excellentiam ejus omnem creaturam excedentem viderunt propter opera sua, quæ totius creaturæ excedebant virtutem sicut est suscitatio mortuorum, illuminatio cœcorum, & similia*; ex quibus visu mentis perceperunt Apostoli ejus divinitatem in carne latentem; & ita Petrus de Tarantasia in 4. quærens an divinitas videbitur a damnatis, dicit conformiter cum S. Thoma, quod sicut videmus animam alicujus in carne non animam ipsam videndo in se, sed ejus opera, & signa ita divinitas in Christo ab hominibus videbitur damnatis, non videndo ipsam divinitatem, sed signa ejus, & opera. Et cum dicit impugnator quod secundum sanctos doctores & Magistrum sententiarum solis bonis divinitas apparebit, dico primo quod articulus non dicit, quod damnati videbunt divinitatem; secundo dico, quod sancti doctores dicunt, quod divinitas per essentiam, sive in se non videbitur a damnatis, quia, ut ibidem. Magister dicit non potest videri sine gaudio, dicunt tamen, quod ejus gloria, & majestas, eo modo, quod dictum est, videbitur ab omnibus; & hoc de isto articulo.

ARTICULUS LXXXI.

Ex capitulo XXI. dicit, dæmones insatiabiliter animas affligere.

Miror de eis, qui habent articulum suspectum, & vellem scire quid sentit de appetitu dæmonum circa afflictiones animarum, & mihi diceret in quanta mensura temporis, aut pœnæ satiantur, aut contentantur affligere. Ostenditur ergo articulus esse de mente

sa-

ANNO CHRISTI 1433.

☞ sacræ scripturæ & sanctorum doctorum, primo quod illud Deuter. XXXII. *devorabunt eos apes morsu amarissimo*; glossa: *aves idest dæmones*. Et ista sancta Birgitta dicit conformiter ad istam glossam: *sic tanquam corvi insatiabiliter affligunt*. Item dicit in glossa Exodi XVII. diabolus dicitur Amalech, qui sanctos de Ægypto exeuntes & ad terrarn promissionis dein tendentes semper expugnat, & animarum sanguinem bibere desiderat. Item Job. XXX. *qui comedunt non dormiunt*; glossa *maligni spiritus, qui carnales de ecclesia consumunt tanto magis quiescere a tentatione nesciunt, quanto ullo pondere carnis non gravantur*. Item de dæmone dicit Dominus Jo: VIII. *ille homicida erat ab initio*. Doctores vero dicunt eum satiabilem homicidam, secundum illud Abachuch I. quod de diabolo exponit glossa; *semper interficere gentes non parcet*. Quocirca dicit Gregorius in homilia: *justum est servire diabolo, qui nullo placatur obsequio*. Articulus etiam ostenditur verus ratione: siquis considerat quod totus plenus est malitia, totius malignitatis ardet veneno, sitiens damnationem fidelium animarum. Et hoc de isto articulo.

ARTICULUS LXXXII.

Ex octavo libro cap. XLVII. dicit quod dæmones purgant animas.

Articulus autem in forma sic jacet: *sed tu, Diabole, purges eam. Tu vero, Angele, consolare eam*. Pro intellectu præsentis articuli est primo notandum, quod purgatio hic capitur pro flagellum, sive emendatoriam disciplinam, & non illam, quæ fit per infusionem gratiæ emundantis & purgantis corda fidelium, de qua potest intelligi illud Lucæ III. *purgabit aream suam*: *area* significat fideles suos, ventilabrum disciplinam, triticum vero bonos purgatos; horreum vero triumphantem ecclesiam. De quo modo purgationis Gregorius dicit: *quod fornax auro, quod flagellum grano, quod lima ferro, hoc facit tribulatio viro justo*. Item Gregorius, *ipsa societas malorum purgatio quædam bonorum est*. Hinc est, quod pœna quæ reservatur exeuntibus de præsenti vita in charitate Christi, nondum tamen debita peracta pœnitentia, aut cum venialibus peccatis, dicitur purgatoria, & locus etiam, in quo communiter pœna illa affligitur, purgatorium dicitur. Secundum hoc ergo dæmones possunt concurrere ad pœnas purgatorias infligendas ministerialiter; ita possunt dici animas purgare: licet intentio eorum non sit purgare, sed affligere. Est autem secundo notandum, quod circa hanc quæstionem, an scilicet animæ defunctorum in purgatorio affligantur aut puniantur per dæmones, doctores nihil determinare dicunt. Unde Albertus magnus in 4. dist. 21. dicit *in hac quæstione nescio quid asseri possit*. Loquuntur autem omnes probabiliter, sive opinative; unde ait idem doctor: *consequenter puto tamen, quod animæ in purgatorio existentes non puniuntur per dæmones, tamen bene puto quod delectentur in pœnis*: alii vero dicunt contra. Unde Thomasinus dicit sic: *secundum probabilem opinionem, quod sancti angeli licet in hac ad correctionem homines puniant & animas justorum ad purgandum ad purgatorium ducant, tamen non eas in purgatorio cruciant, quia non est probabile, quod hominibus tantum malum velint; sed eas ibidem dæmones cruciant, qui de pœnis hominum lætantur*. Item frater Jacobus de Voragine in legenda sanctorum, in capite de commemoratione defunctorum quærit: per quos fiat purgatio animarum, & respondit quod purgatio & punitio illa fit per malos angelos, non per bonos. Item in historiis Sanctorum in multis reperiuntur exempla ad hoc, ut patet in historia S. Patritii de purgatorio illo. Nulla ergo pars dicenda est falsa, aut suspecta habenda de errore, cum nihil videatur per ecclesiam determinatum. Est tamen notandum pro majori declaratione articuli, secundum quod dicit Petrus de Torrentasia, quod ministerium est duplex unum extrinsecum circa aliquod opus, vel intrinsecum in ipso opere; sicut Judici in ipsa punitione rei, aliter ministrat apparitor reum exhibendo, aliter carnifex ipsum feriendo. Primo modo dæmones vel etiam ipsi Angeli boni possunt esse ministri pœnæ purgatorii deducendo ad loca pœnalia, & hoc dicit S. Thomas in 4. dist. dicta, quod possibile est quod animas deducant ad loca pœnalia & angeli boni & dæmones, qui de pœnis hominum lætantur, quod etiam confirmari videtur per id quod in historia B. Martini dicitur, quod adstitit ei diabolus tempore mortis. Et constat quod sciebat propter opera sua, quod non erat damnandus: ergo adstabat ut ad purgatorium secundum suam existimationem deduceret. Secundo vero modo solus Deus agit per ignem illum, quia motus virtute creata non posset in ipsam animam agere. Et in hæc de præsenti articulo.

ARTICULUS LXXXIII.

Ex cap. XXIV. VI. libri dicit, quod Christus docet fundare altare & dotare redditibus perpetuis.

Miror quod iste accusator, cum sit pinguis ut arbitror in redditibus ecclesiasticis, & illos credat divina ispiratione, fidelium devotione bene & utiliter institutos, quod suspectum habeat articulum, in quo Christus de satisfactione loquens fienda per unum latronem, pro quo B. Virgo orabat, dicit ita: quod multa bona diripuerat, viduis & orphanis fecerat injuriam, omnia, quæ scit se scienter habere injuste, reddere debet, humiliter rogando injuriatos, ut ei misericorditer indulgeant; & quia non omnibus poterit satisfacere, quibus injuratus est, ideo in aliqua ecclesia, ubi sibi convenientius videretur, de propriis sumptibus construi faciat unum altare, in quo usque in finem mundi unam Missam continuam pro his, quibus intulerat malum, celebretur: hæc ibi. Præterea cum Dominus dicatur in veteri lege docuisse, & instituisse proventus & possessiones dandas servientibus altari, in quo sacrificabantur animalia mortua; unde num. XXXVI. *locutus est Dominus ad Moysem: præcipe filiis Israel ut dent Leviticis de possessionibus suis urbes ad habitandum, & suburbia eorum per circuitum*; Et Josue XXI dici-

dicitur: *dederunt Leviticis filii Iſrael de poſ-* A
ANNO CHRISTI 1433. *ſeſſionibus ſuis juxta imperium Domini civitates & ſuburbia eorum*. Cur mirum videtur, quod in nova lege etiam Dominus mandaſſet dotare eccleſias ſive capellas redditibus perpetuis pro perpetuis ibidem tuendis miniſtris? unde Dominus dicit Lucæ: *dignus eſt operarius mercede ſua*; Et Apoſtolus 1. Corin. IX. *qui altari ſervit de altari vivere debet*; cum eccleſiæ noſtræ ſtatus & ſacerdotio, & dignitate ſacrificii & pietatis celſitudine & gloria, & magnificentia ſit excellentior ſtatu veteris legis. Immo qui hunc articulum ſuſpectum habet, videtur merito ſuſpectus, aut quod ſit Valdevus vel Bohemus hæreticus, qui contra legem Chriſti dicunt altaria eſſe dotata; & B
quod clerus habet inde poſſeſſiones & reddi-
tus; & tantum ſit de iſto articulo.

ARTICULUS LXXXIV.

Ex cap. XXXI. ejuſdem libri dicit Chriſtum dixiſſe diabolo: ſi adhuc te humiliares, darem tibi gloriam, illa autem anima, quæ uſque in finem vitæ ſuæ tibi obedivit, æternaliter eſt damnata.

Iſte articulus habet duas partes, quarum quælibet eſt veriſſima; & videre non poſſum quid habeat in mente qui hunc articulum tanquam ſuſpectum de errore habeat. Prima quidem pars quod dicit, o diabole, ſi adhuc te C
humiliares darem tibi gloriam, vera eſt. Quoniam licet humiliari ſit impoſſibile, conſiderata obſtinatione voluntatis ejus; tamen veriſſimum eſt, quod ſi diabolus Deo nunc ſe humiliaret humilitate vera, abſque dubio gloriam conſequeretur, juxta illam veritatis æternæ pollicitationem: *qui ſe exaltat humiliabitur, qui ſe humiliat exaltabitur*, Lucæ XVIII. Cum enim Bernardus dicat quod virtus humilitatis ſit reparatio charitatis, læſæ, ſi diabolus humiliaretur, gratiam conſequeretur ſecundum illud Jacobi X. *Deus humilibus dat gratiam*; & tandem gloriam ſecundum illud Job. XXI. *qui humiliatus fuerit erit in gloria*. Secunda vero pars continet fidem, D
quam univerſalis tenet eccleſia, videlicet quod anima, quæ uſque ad finem vitæ ſuæ incluſive intelligendo, obedit diabolo damnabitur æternaliter. Cum enim ſola obedientia Dei ſit janua ſalvationis, ſecundum illud Domini Mat. XVIII. *ſi vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*; & illud Aug. *ſola obedientia eſt, quæ meritum poſſidet fidei, ſine qua infidelis quiſque convincitur*; patet quod talis anima, cum non poſſit ſimul obedire Deo, & diabolo, quia nemo poteſt duobus dominis ſervire, neceſſario venit damnanda. Unde pſ. *maledicti qui declinant &c.* & hoc æternaliter; quia ſicut qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, ſic qui mala egerunt, ibunt in ignem E
æternum. Verus ergo eſt articulus.

ARTICULUS LXXXIV.

ANNO CHRISTI 1433.

Ilx cap. XXIV. ejuſdem lib. dicit quod Virgo docet exorciſmos legendos ſuper vexatos a dæmonibus, docetque modos, & verba quibus componi debeat pax Franciæ, & Angliæ, eſſent modo neceſſaria, ſi eſſent vera.

Pro intelligentia hujus articuli eſt notandum quod fidelius eſſet extrahendus articulus, quam extractus eſt; *dicit* enim ſic: *dic illi, qui habet coronam ideſt poteſtatem*, ſcilicet cuidam, de quo ſupra dixit quod dicitur habere coronam propter poteſtatem ſibi datam ſuper ſpiritus immundos; *quod quoties ſenſerit ſpiritum ſolitum, & fervorem in ſe filii mei ſuper vexatum; legat iſta verba Deus pater, qui cum filio & Spiritu S. creator omnium rerum &c.* per totum, quod conformiter ad exorciſmos, quibus exorciſtæ utuntur in eccleſia: quid mirum, aut quid inconveniens quod virgo beata doctrix diſciplinæ, & ſapientiæ Dei, unum virum, in quo gratia gratis data ad expulſionem dæmonum Spiritu S. largiente, erat, docuerit quibus verbis uteretur, quæ teſte Hieronymo in ſerm. de aſſumptione ſua, *Senatores cœli, ſcilicet apoſtolos, & doctores orbis docuit myſteria, & ſecretorum profunda revelavit*. Præterea legimus de ea in libro exemplorum quod quandoque docuerit homines aliquas formas orationum tenere & ſimilia &c. Cæterum quale inconveniens eſt ut ipſa mater Domini, & Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſicut vitæ ſuæ, & converſationis illuſtratione docuit, homines diabolum de mentibus expellere hominum; ita doctrina ſua docuerit virum illum Deo carum, & a Filio ſuo tanta gratia poteſtatis dotatum formam verborum exorciſmi, præſertim cum in ea forma nihil contineatur, niſi quod divinum eſt, quod ſanctum, quod religioſum & per omnia conforme ſit formæ communi, qua ſanctos legimus in eccleſia quandoque uſos. Præterea dicit de alio, cui clipeus dicebatur datus propter opus pacis; data enim ei erat gratia concordandi diſcordes: *vadas nuntius meus ad ſummum caput eccleſiæ. Cum autem venerit ad Franciam, convocatis ad ſe principibus dicat in audientia eorum hæc verba: Deus qui cum Patre, & Spiritu S. creator omn. rerum & Judex &c.* Et poſt multa verba devotiſſima comprehendentia quaſi omnia myſteria redemptionis & reconciliationis humanæ dicit ipſe: *propter ſuam paſſionem vos conjungat in unum cor, qui hactenus eratis diſſociati; deinde proponat eis pœnas inferni gaudium juſtorum, & retributionem iniquorum*. Hæc autem pars articuli nullam habet apparentiam inconvenientiæ. Quid convenientius, quam ut pacis principiſſa, in qua, ut dicit Bernardus ſermone de aſſumptione ejuſdem, amicitiarum felici fœdere copulata humana divinis, cœleſtibus terrena, & ima ſummis; ad pacem exhortetur, moveat, & moneat hominum animos, & det formam tractus iniendæ pacis? circa quam formam quia impugnator videtur deridere eam dicens quod eſſent illa verba neceſſaria, ſi eſſent vera, dico duo, primo quod de congruitate formæ illorum verborum, ſe-

cun-

ANNO CHRISTI 1433.

cundo de virtute. Circa congruitatem apparet, quod est congruissima forma: patet quia enim pacis donum non possit dari nisi a principe pacis, secundum illud Gregorii. *Deus, a quo sancta desideria, & recta consilia, & justa sunt opera, da servis tuis illam, quam mundus dare non potest, pacem.* Ideo docet Beata Virgo orationem in principio fieri ad principem pacis dicens: *dicat primo hæc verba: Deus, qui cum Patre & Spiritu S. est creator omnium rerum vos conjungat in cor unum.* Secundo requiritur dispositio ex parte recipientis; actus enim activorum sunt in patiente prædispositio; secundo de anima. Et Augustinus; *qui creavit te sine te, non justificabit te sine te.* Et ideo docet formam exhortationis fiendæ ad disponendum animos ad suscipiendum influxum agentis. Et maxime quia timor supplicii præparati non diligentibus pacem, & retributionis gloria promissa pacificis inter alia possunt animos hominum movere ad pacis amorem; ideo dicit; *proponat eis pœnas inferni:* qui enim & recte pacem non habet infelix est: glossa super: *pax super Israel;* de timore enim domini dicitur ecclesiast. XV. *timor domini initium dilectionis;* & per consequens pacis loquitur & gaudium justorum; *beati pacifici quoniam filii Dei vocabuntur*, Mat. V. Et ita patet congruitas formæ verborum illorum. Circa virtutem eorum notandum, quia non adscribitur eis major virtus, quam Christus dederit illi salutationis formæ, quam suos discipulos docuit ad homines observare; de qua Lucæ X. *in quamcumque domum intraveritis primum dicite: pax vobis; & si ibi fuerit filius pacis, requiescet illuc pax vestra; sin autem ad vos revertetur.* Ecce quod non omnes consequebantur pacem, quibus verba illa ab Apostolis dicenda erant; sed si dispositi & digni erant ad illam. Unde Titus in glossa: *vos quidem profertis verba;* res autem pacis *applicabitur, meo judicio, ubicumque dignum esse videbitur, si quis autem non sit dignus, non est delusi nec verborum vestrorum gratia periit; immo reciprocatur ad vos.* Hæc ille; ita in præsenti. Et ideo dicendum videtur, quod verba illa sunt vera & secura, sperandum esse quod dictis illis verbis, aut similibus per summum pontificem aut alium Deo gratum & facta exhortatione bona & devota commovente animos utriusque partis ad pacem, fructus pacis sequeretur, nisi aut ex parte indispositionis vel indignitatis eorum proveniret, sicut expresse ponit in capitulo XXVIII. octavi libri; & hæc de articulo.

ARTICULUS LXXXVI.

Ex cap. XV. ejusdem libri dicit fatum & fortunam nihil esse, quia dispositio omnium rerum consistit in divina stabilitate.

Pro intellectu hujus articuli; Et primo notandum, quod iste articulus est Gregorii dicentis in homilia Epiphaniæ: *absit a fidelibus cordibus, ne fatum aliquod esse credatur.* Pro declaratione tamen articuli ipsius, & ut videatur manifeste, quod articulus est catholicus juxta intentionem dicentis, & conformis per totum doctrinæ sanctorum, est notandum cum S. Thoma in prima parte 4. cap. XV. ar. 1. in quo quærit, an fatum sit, quod in rebus videntur quædam a fortuna, & casu provenire. Contingit autem quandoque quod aliquid ad inferiores causas relatum est fortuitum, vel casuale, quod tamen relatum ad aliquam superiorem causam invenitur per se intentum; sicut si duo servi alicujus domini mittantur ab eo ad eumdem locum uno de altero ignorante, occursus duorum servorum, si ad ipsos servos refertur, casualis est, quia accidit præter utriusque intentionem, si autem hoc referatur ad dominum, qui hoc præordinavit, non est casuale. Fuerunt ergo aliqui qui hujusmodi casualia & fortuita, quæ in his inferioribus accidunt, in nullam superiorem causam reducere voluerunt, divinam providentiam negantes, ut de Tullio Augustinus recitat in V. de civitate Dei, quod est contra illud Sapientiæ VIII. *sapientia divina attingit de fine usque ad finem fortiter & disponit omnia suaviter.* Quidam vero omnia fortuita & casualia, quæ in istis inferioribus accidunt, sive in rebus naturalibus, sive in rebus humanis reducere voluerunt in causam superiorem, scilicet in corpora cœlestia; & secundum hoc fatum nihil aliud est, quam dispositio syderum, in qua quisque natus, vel conceptus dicitur, quæ natum necessitat ad opera sua secundum illud poetæ de Paride dictum: *te tua fata trahunt ne cœpta relinquere possis.* Sed hæc positio etiam stare non potest; tum quia actus humani non subduntur actioni cœlestium corporum nisi per accidens & indirecte; tum quia nulla natura cœlestis potest se extendere tanquam causa, & principium per se ad omnia, quæ casualiter contingunt. Dicendum ergo est, quia omnia, quæ hic aguntur sive in rebus naturalibus, sive in humanis, reducuntur ad aliquam causam superiorem omnia præordinantem, quæ est divina providentia. Quo viso, manifeste apparet, quomodo fatum est concedendum esse, & quomodo negandum: in quantum enim omnia, quæ hic aguntur divinæ providentiæ subduntur, tanquam per eam ordinata, & quasi prælocuta, fatum ponere possumus; & tunc fatum definitur a Boetio de consolatione sic: quod est *inhærens rebus dispositio, per quam providentia divina suis quæque nectit ordinibus.* In quantum autem fatum creditur habere aliquid numinis juxta primam opinionem, sic negandum est. Tertio, etiam in quantum retorqueretur ad dispositionem syderum juxta propositionem tactam secundam; est negandum, ut dictum; quia sic tollit liberum arbitrium & præmia, & pœnas, & est contra omnem justitiam & pietatem. Nunc vero videndum est qualiter negatur fatum in articulo præsenti de quo . . . . an catholice: & meo judicio, si oculos sanos habuisset inspector ejus, vidisset, quod catholicam, & religiosam continet sententiam articulus præsens. Non enim aliunde negat fatum & fortunam, quam ut aliquid divinitatis se continere creduntur aut ut ad dispositionem syderum actus humani referantur; quod palam erat si textum articuli plene extraxisset impugnator. Unde sic jacet in textu; fato idest fortunæ imputant „ quidquid contrarium, vel asperum accide„ rit eis; ac si divinum aliquid esset in eis

„ vel

ANNO CHRISTI 1433.

„ vel quo generare, vel quo facere poſſint. „ Cum tamen fatum ſeu fortuna nihil ſit, ſed „ diſpoſitio hominis, & omnium rerum in di„ vina ſtabilitate prævisa ſunt, cujuſque rei „ rationabiliter miniſtrata. Ecce quomodo ad primam rebus relatis, ea ratione fatum negatur eſſe. Quid fidelius poteſt dici, quid magis cathol. in hac materia quam quod omnium rerum diſpoſitio, & adminiſtratio in divinam providentiam referatur, & non ad aliquod aliud fictum divinum. Præterea ſecundam cauſam negandi fatum per relationes ſcilicet ad diſpoſitionem ſyderum ait: *nec in ſtellis eſt quod homo bonus vel malus ſit; quamvis in eis multa videntur rationabilia, & ſecundum qualitatem naturæ, & temporum ordinata, & temperata.* Hæc ibi. Ex quibus patet intentio negandi fatum, & per conſequens veritas articuli.

ARTICULUS LXXXVII.

Ex cap. XLVI. videtur fundare ordinem Salvatoris ibi dicit, quod ubi non ſuppetunt facultates, mendicare debet pro victu nec laborare corporaliter dummodo addiſcat grammaticam, oret, vel ſcribat.

Iſte articulus eſt mendaciter & infideliſſime extractus; in nulla enim parte ejus fit (mentio) de ord. fundando Salvatoris. Præterea quæ dicit eſſe in articulo, longe aliter ponuntur; unde primo in rubrica capituli dicitur ſic: *quod laborans in oratione & in lectione devote, licite poteſt mendicare pro neceſſariis vitæ*: Hoc autem ſi ſit ſuſpectum de fide, arceantur omnes ſcholares pauperes, qui oſtiatim victum mendicant, ſolam grammaticam ſtudentes ne amplius mendicent, aliique innumeri pauperes religioſi. Præterea ſic dicitur conſequenter ex parte ſponſæ ad virginem beatam: *& ego nunquid unquam laborare debeo propter victum lucrandum?* reſpondet Virgo mater: *quid agis modo & quotidie? & ego reſpondi: addiſco grammaticam, & oro, & ſcribo*; dixit autem mater: *non decet tales labores dimittere propter labores corporis; & ego: quid ergo debemus habere pro craſtino victu?* reſpondit mater: *petite in nomine Jeſu Chriſti, ſi aliquid non habetis*; hæc ibi. Quis jam ſanæ mentis hoc conſilium diceret non ſanum eſſe, aut hanc ſententiam arbitraretur ſuſpectam? recte nullus. Pro cujus tamen articuli declaratione eſt notandum, ſicut S. Thomas in 2. 2. q. CLXXXVI. ar. 5. dicit, quod ex parte ejus, quod quis mendicando acquirit ad mendicandum poteſt homo induci ex duobus; uno modo ex cupiditate habendi divitias vel victum otioſum; & talis mendicitas eſt illicita; alio modo ex neceſſitate, vel utilitate. Ex neceſſitate quidem ſicut cum aliquis non poteſt habere unde vivat niſi mendicet; ex utilitate autem ſicut cum aliquis intendit aliquid utile perficiendum, quod ſine eleemoſinis fidelium facere non poteſt, ſicut petuntur eleemoſinæ propter conſtructionem pontis, vel eccleſiæ, vel pro quibuſcumque aliis operibus, quæ vergunt in utilitatem communem; ſicut ſcolares ut poſſint vacare ſtudio ſapientiæ, & hoc modo mendicitas eſt licita, ſicut ſæcularibus, ita & religioſis. Hæc S. Thomas ubi ſupra; ex quibus applicatis propoſito faciliter patet veritas & rationabilitas articuli.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS LXXXVIII.

Ex cap. XLIX. ejuſdem libri dicit, ſolutionem jejunii ad mandatum ſuperioris eſſe majoris meriti, quam jejunium.

Iſte articulus non jacet ita rudis in originali, ſed ſic dicitur: ſi volenti jejunare præciperetur a ſuperiore, cui obediendum eſſet, quod per obedientiam comederet; illa comeſtio majore remuneratione digna eſſet quam jejunium: Hujuſmodi articuli veritas patet ex declaratione articuli XLVI. & ideo ſupersedeo de ulteriori declaratione; intelligendo ſemper de jejuniis regularibus quæ communiter diſcretioni prælati ſubſunt, de quibus videtur intelligi articulus ex ſerie textus.

ARTICULUS LXXXIX.

Ex eodem cap. perſimile dicitur, quod commixtio parentum B. Virginis, quia ex mandato Dei fuerat, erat cauſa quare non contraxit originale peccatum; reſumitur hoc capitulo LV.

Quia translator articuli communiter gravius transfert quam in originali contineatur, ponetur primo articulus in forma; ſecundo declarabitur ejus veritas. Circa primum articulus jacet ſic, poſt articulum immediate præcedentem ſequitur ita: *per ſimilem modum conjunctio parentum meorum fuit quando ego concepta fui, & ita veritas eſt quod ego concepta fui ſine originali peccato.* Pro declaratione hujus articuli, quantum tangit ſolum illam cauſalem, *& ideo &c.* notandum venit, quod in conceptione alicujus ad duo poteſt haberi reſpectus; ſcilicet ad concubitum parentum; ſecundo ad ipſum concœptum ex tali concubitu determinatum ut in corpus prolis formetur. Iſtum duplicem reſpectum innuere videtur Chriſtus, Pſ. 50. dicens: *ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea*; & ita ſecundum hunc duplicem reſpectum, quem in hac materia facit Nicolaus Trenech in quodam quodlibeto ſuo, rationabiliter poteſt aſſignari cauſa mundæ conceptionis a peccato, qui in articulo ponit B. Virginem non conceptam in originali peccato; videlicet ex parte concubitus parentum; ſecundo ex parte ipſius concœptus in corpus prolis. Ex parte concubitus parentum; & hoc quidem loquendo in quantum eſt actio perſonæ non naturæ, aſſignatur ratio aliqualis, licet non plena, mundæ conceptionis. Et hoc propter tria; primo quia actus ille perſonalis creditur ex parte utriuſque parentum, qui erant ſancti & juſti fuiſſe meritoriis, quia ſimpliciter ad bonum prolis & charitate ordinatur; ſecundo quia non libidine ortus, ſed ex ſuperioris mandato, ſcilicet Dei factus; tertio quia divinæ virtutis miraculo conſecratus, ut in hiſtoria nativitatis ejuſdem B. Mariæ Virginis continetur; & ideo multiplex ratio occurrit, quare ex parte concubitus parentum, in quantum actio erat perſonalis quod

con-

☞ conceptio B. Virginis fuerit munda, in quantum ſcilicet ubi nulla perſonalis culpa internodiavit parentum. Ut vero conſideratur ut actio naturæ, quia ut dicit Damaſcenus *generatio eſt opus naturæ*, aliter dicendum veniret; & quod iſta ſit intentio articuli patet ex cap. LV. hujus lib. VI. ubi ſic dicitur de eadem materia: *mater loquitur: pater meus & mater mea matrimonialiter convenerunt, plus fecit hoc obedientia, quam voluntas, & plus operata eſt ibi charitas divina, quam voluntas carnis. Nam hora, in qua concepta fui, bene poteſt vocari aurea hora & pretioſa, quia alii conjuges conveniunt ex voluntate carnali, mei vero parentes convenerunt ex obedientia, & præcepto Dei:* hæc ibi; Ex quibus patet congruitas ratiocinationis articuli. Quod vero dicit impugnator in primo art. videlicet quod cum exiſtentes in arca Noe acceperunt mandatum hujuſmodi duplicatum, ut patet Gen. 29. ab eis geniti non contraxiſſent originale, dico quod non procedit, quia alia concurrerunt cum obedientia, quæ in ratione ſunt tacta; ſanctitas parentum, charitas magna, obedientia movens, finis ſingulariſſimus, divini miraculi majeſtas, ut patet ex dictis: Secundo arguit quod illa ratio eſt contra omnes doctores, dico quod verum poteſt eſſe quos ipſe viderat: non enim vidit illud Apoſtoli Rom. 2. *ſi radix ſancta & ramus*. Præterea ſicut una res dependet ex multiplici cauſa, ſcilicet quod eſt duplex genus cauſarum, II. phyſicorum, ita variæ de ea reſpectu alicujus proprietatis aut conditionis exiſtentis poteſt ſumi ratio convenientiæ, aut diſconvenientiæ; & conſtat quoſdam doctores habuiſſe conſiderationem unam, & non aliam; & alios contra: ſicut licet una ſit totalis & plena definitio rei, tamen partiales contingit dari plures rationes de eadem re ſecundum diverſas cauſas; unde aliqua datur ſecundum cauſam formalem, & quædam finalem; ſicut primo Poſteriorum & pr. de anima. Et hoc de articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XC.

Ex eodem cap. quod nullum fuit honeſtius matrimonium, quam Joachim & Annæ.

Loquendo de matrimonio carnaliter conſummato articulus videtur verus. Pro cujus declaratione notandum, primo, quod ut dicit Auguſtinus & deducit Magiſter in 4. diſt. 30. triplex bonum dicitur honeſtare matrimonium; videlicet proles, fides, & ſacramentum; hinc ſicut nullum matrimonium habuit iſta tria bona in tanta plenitudine perfectionis, quam matrimonium Joachim & Annæ. Ergo ſequitur, quod nullum fuit eo honeſtius; propter conſequentia. Primo, de prole: primo quidem proles fuit glorioſior utpote ſuper omnes benedicta, & honeſtior, quam fuerit unquam proles cujuſcumque alterius matrimonii. Secundo, quod intentio parentum in conceptione ejus fuit ad ordinem notiſſimum ordinata, quia ad cultum exhibendum Deo in obſequio Dei genitricis: ſciebant enim eam futuram matrem eſſe Salvatorjs Secundo fides creditur inter eos maxime ſplendidiſſe qui juſti & ſancti erant ante Deum. Præterea tertio, ubi potius reſplenduit ratio ſacramenti unionis Chriſti & eccleſiæ, quam in matrimonio; ex quo proceſſit proles, quæ immediate fuit mater Chriſti? Illud enim matrimonium ex proximitate ad Chriſtum creditur aliquid nobilitatis ſuſcepiſſe ſuper alia matrimonia, ſicut S. Thomas dicit in 4. quod quia Johannes Baptiſta vicinior Chriſto fuit, a Chriſto ampliori gratia dotatus fuit ſanctificationis quam Jeremias; & B. Virgo quia proximior Chriſto copioſius omnibus aliis. Quod ſi attendiſſet impugnator, non habuiſſet ſuſpectum dicere quod matrimonium Joachim & Annæ fuerit honeſtius omnibus aliis. Et hoc de articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XCI.

Ex cap. 52. dicit, quod ſicut dat intellectum meliorem uni, quam alteri; ſic uniuſcujuſque utitur conſcientia, ut expedit ad honorem ſuum.

Pro declaratione præſentis articuli primo plene ponam formam articuli ut jacet in originali, quia longe aliter, quam translator transfert in originali ponitur. Secundo manifeſtabitur veritas ejus: eſt autem talis forma articuli: *patet ſenſus, quis miraretur ſi aliquis de præſentata ſibi moneta, vel metallo faceret ſibi coronas vel annulos, aut ſciphos ad utilitatem ſuam; ſic nec mirum eſt ſi ego recipio corda amicorum meorum mihi præſentata & facio in eis voluntatem meam: & quia unus habet meliorem intellectum, & alius minorem; ſic uniuſcujuſque conſcientia utor ſicut expedit ad honorem meum, quia cor juſti eſt moneta mea.* Hæc ibi. Hic autem articulus licet tam clarus ſit apud Theologos ut declaratione non egeat; immo expreſſe videatur eſſe dictut Dei per Iſaiam cap. 83. ubi ſic dicit Deus *omnem, qui invocat nomen meum in gloriam meam, creavi eum, formavi eum & feci eum.* Eſt tamen notandum pro declaratione aliquali, quod Magiſter ſententiarum in 1. diſt. 1. movet quæſtionem utrum Deus fruatur nobis, an utatur; & eamdem quæſtionem novit Auguſtinus lib. de doct. Chriſt. c. 36. quærens quomodo diligat nos, an utens, an truens, & procedit ita: ſi fruitur nobis indiget bono noſtro; quod nemo ſanus dixerit: ait enim Propheta: *bonorum noſtrorum non indiges, Domine.* Non ergo fruitur nobis, ſed utitur. ſi enim nec fruitur, nec utitur: non invenio quomodo diligat nos, nec tamen ſic utitur nobis ut nos aliis rebus: nos enim rebus, quibus utimur, ad id referimus, ut rei bonitate fruamur: Deus vero ad ſuam tantum bonitatem uſum noſtrum, ideſt quo nobis utitur, refert: hæc ille. Sed quod ad ſuam tantum bonitatem Deus refert, hoc & ad ſuum honorem non eſt dubium referri. Ergo articulus manifeſte eſt catholicus. Præterea articulus eſt expreſſe ſapientiſſimi Salomonis, prov. 16. ubi dicit: *omnes viæ hominis patent oculis ejus, ſpirituum ponderator eſt Dominus*, ſequitur: *univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus:* Ecce quam ſapienter dictum, & quam conformiter ad articulum noſtrum: primo ponderat Deus ſpiritus ſive angelicos, ſive humanos; & tandem & uno-

quoque utitur juxta facultatem & virtutem A
ANNO CHRISTI 1433. ſuam ad honorem & gloriam ſuam, ſicut patet in varietate miniſteriorum Angelorum, & eccleſiæ, & etiam ipſius mundialis machinæ, in quibus juxta varietatem diſtributarum virtutum creaturis Deus ad ſuam gloriam utitur eis; Et hoc de præſenti articulo,

ARTICULUS XCII.

Ex cap. 56. eſt, in quo aſſignatur differentia inter nativitatem Domini, & Mariæ, quia Virgo per communem portam; Chriſtus . . .

Pro declaratione præſentis articuli primo ponam articulum in forma ſicut eſt in origi- B
nali: ſecundo videbitur quod non fuit cauſa dubitandi. Articulus ita dicit: *Mater loquitur: quoniam mater mea me genuit, per portam communem exivi; quia alio modo quis naſci non debuit, niſi ſpecialiter filius meus, qui ſicut naturæ omnium eſt conditor; ita etiam mirabiliter & ineffabiliter naſci voluit:* hæc ibi. Quis Chriſtianus ſuſpectum habeat hunc articulum? nullus certo: porta enim communis, per quam univerſi nati, præter Chriſtum, exeunt, eſt uterus reſeratus ſive apertus ſecundum illud: *omne maſculinum adaperiens vulvam &c.* Hic autem modus exeundi non conveniebat Chriſto. Sed inviolato utero
matris perdurante: ita enim dixerat Propheta C
Iſaias, Iſ. 7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium.* Unde articulus præſens, ſi bene intelligitur, expreſſe ponitur Eze. 44. ubi dicitur ſic: *porta hæc clauſa erit & non aperietur, & vir non tranſibit per eam, quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam;* quod exponens Auguſtinus in quodam ſermone dicit: *quid eſt porta in domo domini clauſa? niſi quod Maria conceperit intacta: & quid eſt quod homo non tranſibit per eam? niſi quod Joſeph non cognoſcet eam; & quid quod Dominus ſolus intrat & egreditur per eam? niſi quod Spiritus impregnavit eam; & Angelorum Dominus naſcetur per eam; & quid quod clauſa erit in æternum? niſi quod Maria eſt Virgo ante partum, Virgo in partu, & D
Virgo poſt partum.* Et hæc de articulo, quia non eſt cauſa multum immorandi,

ARTICULUS XCIII.

De Cap. 40. quod Hieronymus non dubitavit de aſſumptione B. Mariæ Virginis; ſed maluit pie credere, quam definire non revelata.

Iſte Dominus, qui iſtum articulum ſuſpectum habet a veritate, ſi legiſſet B. Hieronymum in ſerm. de aſſumpt. B. Virginis, non notaſſet eum. Unde Hieronymus ait: *quamvis nonnulli adſtruere velint eam jam reſuſcitatam, ſicut & multos alios, qui cum Domino, teſte Evangelio reſurrexiſſe creduntur; quod quia Deo nihil eſt impoſſibile, nec nos de B. Virgine Maria ſanctum habuimus, quamquam propter cautelam, fide ſalva, magis deſiderio opinare oporteat, quam inconſulte definire, quod ſine periculo neſcitur.* Hæc ille, & ita patet de articulo.

ARTICULUS XCIV.

ANNO CHRISTI 1433.

Ex cap. 66. ſumptus dicit: quod quædam anima in purgatorio ſtans, non patitur ex charitate, ſed ex mala voluntate.

Primo, circa articulum iſtum dicendum eſt quod non fideliter extractus eſt: non enim in originali dicitur, quod anima illa patitur ex mala voluntate: ſed bene dicitur cum mala voluntate: ita enim in forma ſcribitur: *anima quæ patitur, non ex charitate illa patitur, ſed cum mala voluntate.* Magna differentia eſt inter doctores inter propoſitionem *ex* & propoſitionem *cum*; quanta enim pœnitentia dignus ſit qui in materia fidei fidem non ſervat in transferendo, relinquo Reverendiſſimis de concilio. Pro declaratione tamen veritatis articuli notandum cum S. Thoma & Alberto Magno & aliis DD. Theologiæ in 4. diſt. 20. quod aliquid dicitur voluntarium dupliciter; uno modo voluntate abſoluta, ſcilicet quando aliquis vult abſolute aliquid in ſe, & propter ſe; & ſic nulla pœna eſt voluntaria; immo voluntati contraria & odio habita; & tanto plus quanto major eſt: & iſto modo pœnam non patitur anima in purgatorio cum bona voluntate nec voluntarie ſive complacenter: quod patet ex hoc, quia nihil eſt alicui voluntarium abſolute & gratum animæ exiſtenti in purgatorio, a quo deſiderat, & petit, & clamat liberari: ſed a pœna animæ in purgatorio exiſtentes liberari, & deſiderant, & petunt. Ergo quoad iſtum ſenſum articulus eſt verus, ſcilicet quod cum mala, & triſti, & diſplicenti voluntate patitur pœnam illa anima. Secundo modo dicitur aliquid voluntarium voluntate conditionata; ſcilicet quando tale quæritur non propter ſe, ſed propter alium; & hoc modo pœna poteſt eſſe voluntaria: hoc autem poteſt eſſe tripliciter, vel a voluntate aſſumente, & ſic eſt de pœna ſatisfactionis; vel a voluntate acceptante, & ſic eſt pœna martyrii; quoniam martyr, licet non aſſumpſerit inflictam; tamen patienter, & voluntarie accipit: aut voluntate ſuſtinente ſive tolerante, ſicut infirmitas immiſſa alicui bono viro, quam voluntarie ſuſtinet, & nihilominus vult ab ea liberari; & ita eſt purgatorii pœna. Anima enim exiſtens in purgatorio, ſciens eam eſſe inflictam a Deo, & volitam, ſecundo eſſe juſtam, tertio eſſe medium, ſine quo, lege conſtante, non poteſt introire regnum gloriæ, quia nihil inquinatum intrat illud, voluntate bona vult eam pati, & vult affligi amore ſperati; & ſic patet veritas articuli.

ARTICULUS XCV.

Ex eodem cap. omnis creatura abominatur eam.

Pro declaratione hujus articuli primo ponendus articulus integer, quia intelligentia & ratio ſequentium dependet ex præcedentibus; ſecundo oſtendetur veritas ejus. Articulus ſic jacet in forma: *ſecunda*, ſcilicet pœna, *eſt quia reliquit creatorem, & amavit creaturam; immo omnis creatura abominatur eam.* Hic

igi-

☞ igitur pro declaratione iſtius articuli, quamquam non multum indigeret declaratione; attento tamen illo formoſo dicto Gregorii quod oſtenſo Deo omnis creatura oſtenditur; & per conſequens metaphorice utendo vocabulo abhominationis, omnis creatura abhominatur peccatorem quouſque offenſo Deo debitam ſatisfactionem peregerit. Eſt tamen notandum juxta SS. DD. doctrinam quod licet per contritionem deleantur culpæ; non tollitur communiter ex toto reatus pœnæ, & nec ſemper venialia, dimiſſis mortalibus, tolluntur; & juſtitia Dei hoc exigit, ut peccatum per pœnam debitam ordinetur. Quocirca oportet quod ille, qui poſt contritionem ante ſatisfactionem debitam diſcedit, ut poſt hanc vitam B puniatur. Secundo notandum, quod quia homo peccat, indebite, & irrationabiliter diligendo creaturam, Deus ipſis creaturis utitur inſtrumentaliter ad punitionem hominis; ſic verificatur illud Sapientiæ XI. *per quæ quis peccat, per hæc & torquetur*. Et de hoc dicitur Sapientiæ 5. *accipiet armaturam, zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum*. Item ibi: *pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos*; ubi Gregorius in gloſſa: *Creator omnium, cujus arma ſunt veritas & juſtitia, & judicium per creaturam ſibi ſubjectam corripit delinquentes*. Item Sapientiæ 16. *vindex eſt orbis terrarum*; ubi gloſſa Gregorii dicit: *omnis creatura parata eſt uleiſci injuriam Creatoris*. Item ibid. di- C citur: *creatura enim tua tibi, factori, deſerviens, excandeſcit in tormenta ad injuſtos*; gloſſa: *peccatores omnium creaturarum concordia flagellantur*. Ecce qualiter omnis creatura, in quantum ut inſtrumentum divinæ juſtitiæ, concurrit ad punitionem hominis, dicitur eum quaſi abhominari; & ideo bene dicitur in articulo: quod quia reliquit creatorem, & amavit creaturam, omnis creatura abhominatur talem animam, eo modo, quo DD. dicunt quod omnis creatura videtur fuiſſe turbata contra hominem peccantem. Et hoc de iſto articulo.

ARTICULUS XCVI.

Ex eodem cap. eſt quod talis deſperat de venia; quia plus deſiderabat peritura quam æterna.

Circa hunc articulum primo dicendum quod falſo, & mendoſe extractus eſt quoad illam cauſalem, quæ ponitur cum dicit: *quia plus &c.* ſed dicitur ſic: *ſeptima pœna eſt deſperatio de venia, quia neſcit utrum ſalvabitur an non*. Pro cujus articuli declaratione & oſtenſione veritatis facilis expeditio haberetur, ſi velimus dicere cum antiquis quibuſdam Theologis, qui, ut recitat S. Thomas, & Albertus, & Bonaventura, dixerunt quod in purgatorio ita abſorbetur ſpiritus propter E acerbitatem pœnarum, quod neſcit quoque utrum ſit in inferno an extra; de qua abſorbitione pœnarum orans eccleſia pro mortuis exiſtentibus in purgatorio ita dicit in offertorio miſſæ defunctorum: *Domine, Jeſu Chriſte, ex gloriæ, libera animas omnium defunctorum de manu inferni, & de profundo laci, ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in ob-*

ANNO CHRISTI 1433.

ſcura &c. ſed quia ſchola Theologorum pro nunc non approbat illam opinionem, aliter eſt declarandus articulus. & melius conformiter ad ſacram ſcripturam, & ad dicta SS. DD. Primo modo, ut ly *deſperatio* non dicat privationem omnimodam ſpei habendæ veniæ & per ſemper; ſed ſolum dicat privationem ſpei veniæ ita cito habendæ: & ratio ſequitur quia neſcit, an ſalvabitur, an non, ſcilicet ita cito; eo modo quo Alexander de Ales in 2. dicit quod cum Gregorius ait: *de creatore deſperaſſet, ſi ſpem in creatura poſuiſſet*: dicit quod deſperare poteſt accipi non pro omnimoda privatione ſpei; ſed ut ſit ſenſus: non omnino de Deo ſperabat, qui ſperat in creatura. Pro quo notandum dicit Bonaventura & Petrus de Tarantaſia, quod illi, qui ſunt in purgatorio, ſtatum habent medium inter mundum & cœlum, & inter ſtatum viatorum, & comprehenſorum, unde & certitudinem mediam habent: in Cœlo eſt certitudo ſine expectatione habendi, & timore perdendi: in purgaterio vero eſt certitudo cum expectatione habendi, & ſine timore perdendi. Unde quamvis non habeant gloriam, ſunt tamen ſecuri de habendo eam, cum ſciant ſe eſſe in purgatorio, qui via eſt tandem ad gloriam: neſciunt tamen de communi lege quantum in purgatorio manebunt. Secundo poteſt dici quod ſicut judicium de aliqua re poteſt ſumi dupliciter; ita ſpes, quæ actum rationis ſequitur. Judicium poteſt ſumi de re vel ſecundum cauſam ſuperiorem, vel ſecundum cauſas proximas. Et quanquam aliquod judicium aliter ſumitur ſecundum cauſas proximas, quam ſumetur ſecundum cauſam ſuperiorem; exempli cauſa, judicium mortis regis Ezechiæ, cui dictum eſt ex parte Dei per Iſaiam; & habetur X. 20. & Iſa. 38. *diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives*; ſi ſumatur ſecundum inferiores cauſas ſic verum erat quod erat moriturus: nam diſpoſitio corporis ejus erat talis; & ita fuit prophetatum, & ſecundum tales inferiores cauſas non erat ſpes de vita: ſi vero judicium ſumetur ſecundum altiſſimam & ſuperio- D rem cauſam, videlicet divinæ poteſtatis altitudinem & præſcientiæ æternam diſpoſitionem, ſic non erat moriturus pro tunc, ſicut non fuit mortuus; immo additi ſunt XV. anni vitæ ejus. Ita de ſpe ſive deſperatione alicujus rei poſſumus loqui; quoniam de una re ſecundum diſpoſitionem cauſarum inferiorum nulla ſpes erat; de qua re in confidentia ſive reſpectu poteſtatis aut liberalitatis aut pietatis ſuperioris cauſæ firmiſſima ſpes habetur. Hoc modo ſanctus ille vir Job. cap. 7. ait deſperans: *nequaquam ulterius vivam*. Exponit Albertus Magnus: *quia ex cauſis inferioribus ſpem ſanitatis non habeo*: hæc ille. Ita poſſumus dicere in propoſito, quia anima conſiderando diſpoſitionem cauſarum inferiorum, videlicet diſpoſitionem actuum ſuorum, magnitudinem commiſſorum, de quibus pœnitentiam debitam nondum egit, pauca aut nulla pro ſe fieri ſpecialia, poterit non habere ſpem ita celeris expeditionis ſive veniæ; ita large utendo vocabulo, ſicut ſcriptura ſæpe facit, poteſt dici deſperare; unde, proprie loquendo, magis affictio quæ ex dilatione ſpei oritur eſſet vocanda quam deſperatio. Sed

☞ hic unum pro alio ſumi videtur: & hoc apparet mihi de articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS XCVII.

Ex præcedenti cap. videlicet 66. quod quamdiu anima moratur in peccato ſcienter, habens copiam confitendi, & negligit, vel non attendit, tunc magis eſt apoſtata dicenda coram Deo, quam Maria,

Circa iſtum articulum primo ponetur articulus in forma, quia infideliter extractus eſt, quia illud, unde pendet veritas articuli prætermittitur, quod ſæpe is calumniator agit. In ſecundo declarabitur eſſe verus: articulus autem ita jacet in originali; ſcilicet quia Maria multos habuit inimicos, ideo continue faciebat confeſſionem; nam quandiu ſcienter moratur in peccato habens copiam confitendi, & negligit vel non attendit, tunc magis apoſtata dicenda eſt coram Deo quam Maria. Pro cujus declaratione notandum eſt quod DD. moventes quæſtionem in 4. diſt. 17. an ſtatim quis teneatur confiteri, dicunt quod cum ſit præceptum affirmativum, non obligat ad ſtatim confitendum niſi in certis caſibus, inter quos ponitur & præcipuus cum immineat periculum mortis. Unde dicit S. Thomas ubi ſupra; ſi immineat periculum mortis etiam per ſe loquendo obligatur aliquis ad confeſſionem faciendam; & ideo non eſt eorum probabilis opinio, qui dicunt quod non tenetur homo ad ſtatim confitendum, quamvis periculoſum ſit differre. Verum ergo, & veraciter dicit articulus, de quo ſermo, juxta ſententiam DD. quod quia anima multos habet inimicos, ſcilicet, ut creditur, ſibi imminebat mortis periculum; ideo continue, ſcilicet cum ſimilis neceſſitas perurgeret, faciat confeſſionem. Nam quamdiu &c. Ratio quia tali caſu periculi, & neceſſitate occurrente videtur contemnere propriam ſalutem, & contempto medicamine confeſſionis, de quo dicit Ugo de S. Victore: *ſi neceſſitas non eſt quæ prætendatur, contemptus non excuſatur.* Et hoc de iſto articulo.

ARTICULUS XCVIII.

Ex cap. 71. in quo oſtenditur Chriſtum mandaſſe cuidam confeſſori, quod omnes indifferenter abſolveret venientes, donec Chriſtus ipſe oſtenderet aliquem non eſſe abſolvendum,

Circa iſtum articulum notandum quod primo ponetur articulus in forma, quia mendaciter, & infideliſſime extractus eſt. Secundo oſtendetur habere poſſibilitatem veritatis. Articulus autem ita dicit: *abſolvet ille bonus confeſſor omnes peccatores, qui veniunt ad eum cum contritione, donec venerit aliquis dicit Chriſtus, quem dico non abſolvendum ſed caveat ſibi pro judiciis eccleſiæ apertis.* Patet quod infideliter extractus eſt; quoniam in articulo non dicitur quod Chriſtus mandaverit omnes venientes indifferenter abſolvere, ſed tantum cum contritione venientes. Secundo excipiuntur ſententiæ apertæ eccleſiæ, a quibus mandat caveri; unde in rubrica hujus capituli ita dicitur. *In anno Jubilæo Chriſtus præcepit per ſponſam cuidam confeſſori, quod omnes confitentes, & libere abſolveret, niſi in apertis ſententiis eccleſiæ.* Secundum, quanquam articulus ſit apud claros clariſſimus; veruntamen pro declaratione ejus notandum eſt quod ſicut Chriſtus non ligavit potentiam ſuam ſacramentis; ita nec miniſtris eccleſiæ. Quis enim Chriſtianus dubitat, quod ſicut Chriſtus Petro immediate dedit claves ligandi, & abſolvendi; & papa delegatis aut ordinariis confeſſoribus immediate ſæpe tribuit hujuſmodi. Ita non poſſit nunc Chriſtus alicui confeſſori committere poteſtatem abſolvendi quoſcumque confitentes. Quid ergo inconveniens eſt dicere quod Chriſtus mandavit cuidam confeſſori abſolvere contritos a peccatis eorum; & præſertim cum primo eſſet confeſſor ille, & ita habens poteſtatem ab eccleſia lege communi obſervata eccleſiaſticæ Jerarchiæ, & quoniam vanum videtur in rebus hujuſmodi tam claris & ſane dictis in longum extendere calamum, finem facio de hoc præſenti articulo.

ANNO CHRISTI 1433

ARTICULUS XCIX.

Ex Cap. 72. dicit maculam eſſe in eccleſia, quod parochiales ſacerdotes indifferenter non abſolvunt; ſed in certis caſibus ad Epiſcopos remittunt,

Iſte articulus, ſicut plures alii, infideliter eſt extractus; ideo non mirum ſi videatur malus. Integer ergo oſtendetur veritatem continere. Textus autem ita jacet. *Filius loquitur: duæ maculæ ſunt in eccleſia mea: Una eſt quod pauci aſſumuntur niſi pecunia præcedente; ſecunda eſt quod parochiales ſacerdotes non audent abſolvere peccatores de omnibus peccatis ſuis occultis; ſed afferentes ſe non poſſe abſolvere in aliquibus caſibus reſervatis, mittant illos peccatores ad epiſcopos & tanto tempore diſcutiuntur donec occulta peccata omnibus fiunt manifeſta. Ito qui habent zelum animarum debent talibus ſalubriter occurrere, ne animæ vel pudoris verecundia, vel obdurationę in peccatis mortalibus moriantur.* Hæc ibi. Nunc vero notandum qualiter art. eſt verus. Prima pars clara eſt; nam ad præſens regnante tanta avaritia, & cupiditate in clero, ad magnam partem ejus extenditur macula ſimoniæ. Secunda pars etiam patet eſſe vera; ſi totus ille textus junctim, & copulative ſumatur, ſicut debet ſumi: nam non dicit quod eſt macula in eccleſia per hoc, quod aliqui caſus reſervantur prælatis ſuperioribus etiam peccatorum occultorum; ſed propter remittentium ſacerdotum, & prælatorum, ad quos fit remiſſio imprudentiam, tanquam qui non ea charitate & pietatis compaſſione ſuſcipiunt hujuſmodi peccatores, nec ea diligentia expediunt, ſicut & debent: Sed aut... recipiunt & animi indignatione pertractant, aut tanto tempore & ita imprudenter diſcutiunt, donec occulta peccata hujuſmodi hominum cunctis fiunt manifeſta in curiis epiſcoporum. Et ideo dicitur in articulo, quod qui habent zelum animarum debent talibus ſalubriter occurrere, ne animæ vel pudore, verecundia, vel obdurationę in peccatis mortalibus

mo-

moriantur. Hæc de hoc articulo, & cum dicit calumniator quod habet articulus ponit maculam in ecclesia, quæ non habet maculam nec rugam, Ephe. 5. dicendum quod, ut dicit S. Thomas in 3. par. quæst. 8. a. 3. quod esse ecclesiam glorioſam, non habentem neque maculam, neque rugam, est ultimus finis, ad quem perducuntur per passionem Christi; unde hoc erit in statu patriæ, non in statu viæ: in quo si dixerimus quod peccata non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est; &c. ut dicitur primo Joh. 1. Sunt autem quædam mortalia, quibus carent illi, qui sunt membra Christi per actualem unionem charitatis: qui vero labentes subduntur peccatis, non sunt membra Christi actualiter, sed potentialiter; nisi forte imperfecte per fidem informem. Hæc ille; ex quibus patet quod dicere quod in ecclesia quæ bonos & malos in statu præsentis vitæ continet, esse apud aliquos eorum aliquas maculas, nullum est inconveniens, imo verissimum; immo oppositum videtur sapere errorem Valdensium & Bohemorum dicentium solum bonos & justos esse de ecclesia, nullumque de ecclesia esse, in quo aliqua macula peccati mortalis inesset,

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS C.

Ex Cap. 79. dicit baptizatos a non sacerdote credito tali, in fide parentum salvari.

Pro declaratione hujus articuli primo ponitur articulus in forma quod mendose & infideliter extractus. Secundo ostenditur quomodo verus est juxta sanctorum doctrinam: articulus autem sic est in forma; *fides parentum proficit baptizatis ab eo: quia fides ex charitate operum qui credit digna est de Deo, non erit sine remuneratione, nec fraudabitur a desiderio suo;* ita est articulus. Iste articulus non dicit baptizatum taliter salvari in fide parentum; sed dicit quod fides parentum proficit baptizatis. Iste articulus est verus, quem S. Thomas ponit in 3. parte sua ex dictis Augustini. Pro cujus declaratione est primo notandum, quod S. Thomas in 3. par. q. 68. a. 9. ubi quærit utrum pueri sint baptizandi, arguit in 2. art. sic: baptismus est fidei sacramentum; sed pueri non habent fidem, quæ consistit in credentium voluntate, ut dicit Augustinus supra Joh. 2. Etiam potest dici quod salventur in fide parentum; quia quanquam parentes sint infideles, & sic magis per infidelitatem eorum damnarentur. Ergo videtur quod pueri non possint baptizari. Quod artic. solvit sic dicens: dicendum est quod sicut Augustinus scribens Bonifatio dicit, quod in ecclesia Salvatoris parvuli per alios credunt; sicut ex aliis, quæ in baptismo remittuntur peccata traxerunt: nec impeditur eorum salus si parentes sint infideles, quia sicut August. dicit eidem Bonifacio scribens: *offeruntur parvuli ad perficiendam spiritualem gratiam non tam ab eis, quorum gestantur manibus, quamvis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt; quam ab universitate sanctorum, atque fidelium; ab omnibus namque offerri recte intelliguntur, quibus placet quod offeruntur, & quorum charitati sancti spiritus adjunguntur*, & concludit in fine: *fides autem unius, immo totius ecclesiæ parvulo prodest per operationem Spiritus S. qui unit ecclesiam, & bona unius alteri communicat.* Hæc ille. Ecce qualiter prodest fides unius sive parentis, sive alterius existentis in ecclesia parvulis baptizandis. Præterea mirum esset quod fides parentum nunc baptizandis in nullo proficeret: quæ tamen proficiebat parvulis ante circumcisionem, & baptismum, ut ad remissionem originalis peccati valeret eis, dicente B. Gregorio in 4. moral. & deducit Magister in 1. dist. 4. *quod apud nos valet aqua baptismi: hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides*; dicit Magister; *Parentum, vel pro majoribus ritus sacrificiorum, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierunt ministerium circumcisionis*. Ergo & nunc alicui fides credenda est proficere: clarum ergo est, quod justitia baptizantis sæpe proficit quoad aliquid ipsis baptizatis: ergo etiam fides parentum, dilectionem operans ipsis proficere poterit; consequentia patet; antecedens est Thomæ in 4. dist. 5. nam quærens utrum principaliter baptismus datus per meliorem ministrum meliorem habeat effectum; respondet quod aliquid dicitur effectus alicujus rei dupliciter; per se & per accidens; per se quando effectus est alicujus quod per ipsum ad hoc ordinatum producitur; sicut domus est effectus ædificatoris: per accidens vero dicitur effectus alicujus quod conjungitur ei quod est effectus per se; sicut si inhabitatio domus dicatur effectus ædificationis; sic ergo dico quod effectus per se baptismi æqualis est a quocumque detur vel a malo, vel a bono cæteris paribus aperte baptizatis; & ita dicit Magister in eadem dist. quod non est melior baptismus per meliorem ministrum; sed per ministros impares Dei munus est æquale; sed cum effectu baptismi potest aliquid baptizando conferri sive pertineat ad salutem corporis sive animi ex merito baptizantis. Hæc ille. Et ita proficere potest baptizatis & fides, & devotio tam ministri, quam parentum, quod sic potest confirmari: baptismus magis est ordinatus ad spiritualem salutem, quam ad corporalem; sed aliquis baptizatus a sancto homine, meritis & intercessione baptizantis, salutem corporalem consequitur, quod non est ex opere operato, quia baptismus ad hoc efficaciam non habet: sicut patet de Constantino, quem Silvester baptizavit. Ergo quantum ad spiritualem salutem baptismus a bono ministro ministratus potest ampliorem effectum facere spiritualis profectus; & ita proficere intelligitur baptizato: & pariter arguitur de meritis parentum, quæ adjuncta efficaciæ baptismi, aliquis profectus spiritualis ultra effectum communem & per se, indubitanter sequitur. Et hoc de isto articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS CI.

Ex cap. 79. quod non conſecratus celebrans miſſas, ſi deprehenſus fuerit, & per judicem combuſtus, ſalvabitur per contritionem quam habuit in ſupplicio, & populus ejus miſſas audiens excuſatur ab idololatria, & peccato mortali propter fidem, quo credit eum conſecratum, & conſecrantem,

Iſte articulus ita habet claram evidentiam veritatis, quod mirum eſt quod a catholico ſuſpectus habeatur de errore. Prima pars, quæ dicit quod talis ſic reus deprehenſus, & igni adjudicatus, per contritionem, quam habuit in ſupplicio ſit ſalvatus, catholica eſt. Si enim in ſupplicio, & ita converſus fuerit ad Deum, clarum eſt quod ſalvatus eſt, dicente Domino; *convertimini ad me & ſalvi eritis* Joel. 2. & Ez. 18. *Si converſus fuerit impius ab impietate ſua, omnium iniquitatum ſuarum non recordabor.* Et Chryſoſtomus: *ſi quis ad ſummum venerat malorum, & inde velit diverti, ſuſcipiet libenter & amplectetur eum Deus.* Secunda vero pars, quæ dicit quod populus excuſatur propter fidem, & intentionem ſuam, quam habet ad Chriſtum, patet etiam: dicit enim S. Doctor in 3. in materia de oratione diſt. 9. quod qui adorat hoſtiam non conſecratam, adorare eam cum conditione debet ſi eſt conſecrata; non tamen oportet quod hæc conditio ſemper ſit in actu explicata; ſed ſufficit ſi in habitu teneat eam. Unde non peccat adorans eam, quia non adorat puram creaturam ſed Chriſtum ſecundum intentionem ſuam. Sacerdos autem talis, quantum in ſe eſt, facit populum idolólatrare, quia offert ei puram creaturam ad adorandum. Hæc ille. Et hæc de iſto articulo.

ARTICULUS CII.

Ex cap. 81. quod puer per vetulas baptizatus, debeat rebaptizari.

Pro declaratione hujus ſolum hoc ſufficit apud aures chriſtianas, ut oſtendatur quod mendoſe & infideliter eſt extractus; & ponatur ſicut jacet in veritate in originali quia nullus eſſet, qui de eo dubium habeat ullum. Textus enim de quodam puero loquens a Dæmone vexato, ita dicit: *Diabolus in eo poteſtatem habet, quia baptiſmate vero renatus non eſt; ſed eo modo baptizatus, quo mulieres ignorantes verba Trinitatis baptizare ſolent; ideo puer baptizetur in nomine Patris, Filii, & Spiritus S.* Hæc ibi; quid magis catholicum dici poteſt quam quod puer baptizatus per mulierem ignorantem verba Trinitatis, & per conſequens formam baptiſmi, quæ in eis eſſentialiter conſiſtit, rebaptizetur? vel ut melius dicam, & dicit articulus baptizetur, quia prima vice potius eſt dicendus aqua infuſus, aut aſperſus, quam baptizatus; unde S. Thomas in 4. diſt. 8. dicit: *ſi inveniatur pro certo aliquis defectus fuiſſe in baptiſmo eorum, quæ ſunt de eſſentia Sacramenti, debet abſolute iterum baptizari ſub hac forma: baptizo te, ſi non es batizatus, in nomine Patris, Filii, & Spiritus S.* Et hæc eſt ſententia omnium SS. Doctorum in 4. diſt. 6. & hæc de iſto articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS CIII.

Ex cap. LXXXVIII. in quo dicitur quod B. Birgitta in nativitate Domini ſenſit motum ſenſibilem, ac ſi puer unus vivus volvens & revolvens eſſet in ea; & hoc oſtendit patri ſuo ſpirituali.

Pro declaratione præſentis articuli, primo ponetur articulus in forma, quia extractor non integre nec plene fideliter ponit eum; Dimittit enim aliqua, ex quibus dependet intellectus ejus: ſecundo mutat verba; ſecundo oſtendetur poſſibilitas veritatis ejus. Articulus autem eſt in textu iſto modo originaliter. *Nocte natalis Domini tam mirabilis, & magna advenit ſponſæ Chriſti exultatio cordis, ut vix pro lætitia tenere poſſet; & in eodem momento ſenſit in corde motum ſenſibilem, quaſi in corde eſſet puer vivus, volvens, & revolvens: cumque motus iſte duraſſet, oſtendit patri ſuo ſpirituali, & aliquibus amicis ſpiritualibus, ne forte eſſet illuſio, qui viſu & tactu probantes veritatem admirabantur,* Hæc ibi. Pro oſtenſione poſſibilitatis veritatis hujus eſt notandum, quod juxta ſententiam Ariſtotelis lib. de motu cordis, duplex eſt motus ejus, qui communiter vocatur dyaſtoles ideſt motus dilatationis, & ſyſtoles ideſt motus conſtrictionis: primus motus aſcribitur gaudio, ſecundus triſtitiæ: gaudium enim, ut dicit Albertus Magnus ſuper Luc. 1. cap. ſuper illud: *repleta eſt Spiritu S.* cum ſubito prorumpitur in actum ſpiritus diffunditur in corde ſimul & corpore, & replet pectus & coarctat ut ordinate poſſit propalari. Et hoc quidem licet faciat anxietas; ſed impetuoſius id facit gaudium: anxietas quidem facit ſicut Baruc. 4. dicitur: *& nunc, Domine Deus Iſrael, anima mea in anguſtiis eſt & ſpiritus anxius clamat ad te;* & Jer. 4. dicitur: *ventrem meum doleo;* ubi Nicolaus de Lira dicit: *ecce hic ponitur dolor prophetæ in corpore: vehemens enim motus mentis gaudii vel dolovis redundat ad corpus, ideo dicit ventrem meum &c.* quaſi: ita affligor in corpore ſicut mulier parturiens, vel ſicut vir tortiones horribiles ſentiens; gaudium autem hoc facit impetuoſius, ita ut ad motum jubili prorumpat in vocem, Iſ. lib. 4. *decanta laudem quæ non parturiebas;* & in pſalmis dicitur: *cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum;* extra ſe ſaltaverunt ſignis exterioribus interiorem mentis jucunditatem demonſtrantes: non ergo mirum ſi mentis exultatio, infuſa B. Birgittæ in nocte Nativitatis noſtri Salvatoris, in qua Angeli annuntiaverunt gaudium univerſo mundo, in motum cordis ſenſibilem proruperit. Secundo notandum quod, ut tangit Doctor in 2. 2. & quæſt. de veritate, revelatio divinitus facta poteſt eſſe in triplici differentia; ut per formas ſenſibiles, ut puta quando menti prophetæ mediante ſenſu exterius quædam reputantur formæ ſenſibiles; ſicut Daniel vidit ſcripturam parietis V. quandoque autem per formas imaginarias; ſicut Jeremias vidit ollam

lam ſuccenſam a facie aquilonis; tertio per intellectas ſpecies impreſſas ipſi menti; ſicut in Apoſtolis recipientibus ſapientiam infuſam. Ad primum genus revelationis reduci videtur omnis revelatio facta de rebus divinis per quamcumque rem corporalem; & hoc modo motus aliquando ſenſibilis fit divina virtute in hominibus, etiam ad oſtenſionem alicujus rei ſpiritualis, & divinæ, ſicut patet in motu exultationis S. Johannis Baptiſtæ in ventre Eliſabeth, de qua dicitur Luc. 1. *factum eſt, ut audivit ſalutationem Mariæ Eliſabeth, exultavit infans in utero ejus*; ſuper quo Auguſt. dicit, ut dicit Nicolaus de Lira, quod motio illa pueri & exultatio facta eſt ad declarationem ſanctitatis Virginis & prolis in ea exiſtentis; ſicut de B. Franciſco legitur, inquit B. Nicolaus de Lira, quod aves ratione carentes prædicationem ejus attente audiebant, ac ſi verba ejus intelligerent; quod factum eſt a Deo ad probationem prædicationis viri ſancti. Hæc ille. Quid ergo ſi ad oſtenſionem tam lætitiæ grandiſſimæ, & exultationis virginis glorioſæ in conceptione Salvatoris quam unius inſtantaneæ mutationis unionis humanitatis aſſumptæ cum divinitate, in devotæ ſponſæ Chriſti corde Birgittæ divina virtute talis motus ſenſibilis formatus eſt? cum multa majora mirabilia in dilectis ſuis faciat Dominus; licet animalis homo horum non habeat experimentum: unde legitur de B. Bernardo in legend. SS. quod cum in ſacratiſſima Nativitatis Chriſti nocte matutinale officium in eccleſia expectaret, & qua hora noctis Chriſtus natus eſſet ſcire cuperet, apparuit ei puerulus Jeſus, quaſi iterum ante oculos ejus ex utero matris naſcens, &c. & ideo hujuſmodi non ſuſpecta habenda ſunt; ſed glorificandus eſt Deus, qui talia oſtendit & communicat devotis ſuis ad eorum conſolationem & aliorum inſtructionem, & magnificationem ſapientiæ & miſericordiæ Dei; unde B. Birgittæ admiranti de tam inuſitato motu cordis, dicitur B. Virgo apparuiſſe, & dixiſſe: *filia, miraris de motu, quem ſentis in corde? ſcias, quod non eſt illuſio, ſed oſtenſio quædam dulcedinis meæ, & miſericordiæ mihi factæ in conceptione Filii Dei.* Et tantum ſit de præſenti articulo, in quo magis admirandus eſt Deus & laudandus in ſanctis ſuis, quam articulus diſputandus.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS CIV.

Ex cap. 89. in quo inducitur Johannes Evangeliſta certificans ſe ſcripſiſſe Apocalypſim: & quod Magiſter Mathias confeſſor ejus eodem ſpiritu intelligit & ſcribit ſpiritualem veritatem ſacræ ſcripturæ; & quod Chriſtus fecit eum magiſtrum, & quod Chriſtus oſtenderet ſibi quomodo, & quando veniet Antichriſtus.

Pro declaratione præſentis articuli eſt ſciendum quod, ut dicitur in principio capituli, ex quo excerpitur præſens articulus, tempore quo Magiſter Mathias de regno Sveciæ gloſator bibliæ, gloſavit ſuper Apocalypſim, rogavit quadam die ſponſam, ſcilicet S. Birgittam, cujus erat confeſſor, & pater ſpiritualis, ut oraret Dominum ut revelare dignaretur de tempore antichriſti; & an a B. Johanne Evangeliſta Apocalypſis eſſet conſcripta, quia multi contrarium ſentiebant; ipſa vero ſuper hoc orans fuit tracta in ſpiritu, & tunc vidit perſonam ſplendentem fulgore magno, cui loquens Chriſtus dixit: *dic teſtimonium quis compoſuit Apocalypſim*; tunc ſequitur articulus poſitus, in quo poſſunt diſtingui quatuor partes. In prima parte ponitur certificatio B. Johannis quod ſcripſerat apocalypſim; hoc enim eſt valde poſſibile quod B. Johannes teſtimonium dedit operis ſuis. Et ideo non oportet inſiſtere, & in rebus tam parvis ſuperfluere verbis: legitur enim in hiſtoria B. Thomæ de Aquino, qualiter Chriſtus dedit ſibi teſtimonium bene de eo ſcripſiſſe. Secunda autem pars, quæ dicit; quod magiſter Mathias præfatus in exponendo ſacram ſcripturam eodem ſpiritu intellexerit, & ſcripſerit, nullo modo eſt habenda ſuſpecta. Cum enim Chriſtus S. magiſter ſit & doctor veritatis, Jo. 6. & omne verum, a quocumque dicatur, a Spiritu S. ſit, ut dicit Ambroſius; non eſt dubium omnes expoſitores ſacræ ſcripturæ in iis, quæ bene dixerunt, eodem ſpiritu intellexiſſe, quo ipſa ſacra ſcriptura dictata eſt. Hinc propheta regius David inquit: *lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis*; gloſſa: ſcilicet Spiritus S. & B. Petrus inquit: *Spiritu S. loquuti ſunt homines Dei*. Et Dominus etiam inquit in Luca: *non eſtis vos qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis*: quare pars illa eſt vera. Tertia vero pars, quæ dicit quod Chriſtus magiſtrum Mathiam magiſtrum fecit, non habet cauſam ſuſpectionis, ſed evidentiſſimæ veritatis; cum enim omne quod eſt per participationem ſit ab eo quod eſt per naturam ſive eſſentiam tale, & Chriſtus ſit primus magiſter, ſicut & patet auctoritate Matt. 23. *Unus eſt magiſter veſter Chriſtus*; ſed quod quicumque alii magiſtri ſunt miniſterio docendi, hoc habent ex participatione aliqua veri magiſtri Chriſti, quod expreſſe habetur in gloſſa Mat. 23. ſuper illud: *unus eſt magiſter veſter*: ubi ſic dicitur: *Deus dicitur pater, & magiſter naturaliter; homo indulgentia: pater, ut honor ætati deferatur, non ut auctor vitæ habeatur; magiſter ex conſortio veri magiſterii, tanquam ejus nuncius, & pro reverentia ejus, a quo mittitur, honoratur*. Hæc ibi. Hac ratione dicit Apoſtolus 2. Thim. 1. *in quo poſitus ſum ego prædicator & magiſter*; itaque ergo quicumque a Chriſto, teſte Auguſtino lib. de magiſterio, cathedram habente in cœlis, veritatem, docet homines in terris, ut eſt lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, Jo. 10. ſuſcipit lumen ſapientiæ, & doctrinæ miniſterium, magiſter poteſt dici factus a Chriſto. Quarta autem pars, quæ dicit quod oſtenderit illi quomodo, aut quando venerit antichriſtus, bene intellecta, ſicut hic habet intelligi, nullam habet ſuſpicionem. Pro quo notandum, quod revelatio temporis antichriſti, vel finis mundi poteſt fieri dupliciter; uno modo cum expreſſione certi temporis, ut puta centum annorum, aut hujuſmodi; & hoc non creditur revelatum alicui puro homini, quod a cariſſimis ſuis Apoſtolis

ab-

ANNO CHRISTI 1433.

abſcondit, quibus inquit: *non eſt veſtrum noſ-* A *ſe tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in poteſtate ſua*; cujus rationem ſcribit S. Thomas in quæſtionib. de potentia Dei; & pariformiter inter alias rationes in 4. eſt iſta, quia cum finis mundi non ſit futurus niſi completo numero electorum, cujus completio eſt quaſi quædam executio totius divinæ prædeſtinationis; unde non competit fieri revelationem de fine mundi, niſi ei, cui fit revelatio de tota prædeſtinatione divina, ſcilicet hominî Chriſto, per quem tota divina prædeſtinatio humani generis quodammodo impletur; unde dicitur Joh. 7. *Pater diligit Filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe fecit*. Alio modo poteſt haberi cogniti, ſive revelatio ejus indeterminate, ut puta, dicendo B quando talia fient, aut alia contingent, veniet antichriſtus, vel finis erit mundi; & talis modus eſt poſſibilis, ſicut Dominus ait in Evangelio poſitis multis ſignis adventus ejus dicit: *cum videbitis hæc fieri, ſcitote quoniam prope eſt regnum Dei*. Luc. 21. Et quod hoc modo fuerit revelatio iſta, patet ex textu.. filius Dei loquens de tempore antichriſti lib 6. cap. 67. ubi ſic dixiſſe legitur: *in tempore mihi cognito, quoniam iniquitas ultra modum abundaverit; & impietas excreverit in immenſum, chriſtianis inter ſe diligentibus hæreſes, & iniquis conculcantibus clerum & juſtitiam, ſignum evidens eſt, quod cito venit antichriſtus*: hæc ibi. Patet quod articulus in C nulla ſui parte a bene, & ſancte intelligentibus eſt ſuſpectus habendus; ſed verus eſt. Et hoc de iſto articulo.

ARTICULUS CV

Ex cap. C. dicit, quod iſta verba non poſſint infirmari ab invidis.

Pro declaratione præſentis articuli notandum primo, quod ſi forma articuli ſicut jacet fuiſſet poſita, dignus ſuſpicione fuiſſet qui eum ſuſpectum haberet; nam verba ex perſona Chriſti talia ſunt: *noli timere, quia nullus poterit infirmare verba mea*. Non dubium, quod ſi verba ſunt Chriſti quod infirmari non poſſunt. *In æternum enim permanet verbum Dei*, pſal. & Dominus inquit in Evangelio: *cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt*. Præterea ſi reſpiciatur rubrica cap. in ea ſic dicitur *Chriſtus confirmat ſponſam, quod non timeat, quod verba ei divinitus revelata in iſtis libris contenta, non poſſint infirmari*: verum enim eſt, & nulli catholico dubium, quod revelata a Deo, cum ſint immutabilis veritatis, infirmari non poſſunt; ita enim Dominus ait Luc. 21. *Ego dabo vobis & ſapientiam cui non poterunt contradicere omnes adverſarii veſtri*; & Act. 6. dicitur de B. Stephano, quod non poterant reſiſtere ſapientiæ, & ſpiritui, qui loquebatur per os ejus. Et hoc de iſto articulo, quia ſuperfluum videtur in eo longius protrahere verbum.

ARTICULUS CVI.

ANNO CHRISTI 1433.

Ex cap. 101. dicit indulgentias eſſe Romæ majores apud Deum quam ſonant, & valere ad remiſſionem peccatorum & gloriam æternam.

Pro declaratione hujus articuli ponetur in forma, ut ſcribitur in originali, quia minus bene extractus eſt. Secundo oſtendetur veritas ejus: articulus autem ſic ponitur in textu. *Indulgentiæ eccleſiarum urbis Romæ majores ſunt apud Deum quam ſonant; ii qui perfecto corde veniunt ad iſtas indulgentias non ſolum remiſſionem peccatorum habebunt &c.* Quis enim dubitat, quod ſi quis vadit corde perfecto, quod non eſt niſi per charitatem, ad habendum indulgentias urbis vel alibi, quod non ſolum conſequitur remiſſionem peccatorum, ideſt pœnarum debitarum pro peccatis, quæ remanent complendæ poſt contritionem & abſolutionem, ut formæ indulgentiarum communiter ſonant? Sed & vitam æternam meretur, cum id ſit opus bonum charitate informatum, quod quia planiſſimum eſt, ſuper ſedeo ab alia ſuperfluitate verborum. Et hoc de iſto articulo.

ARTICULUS CVII.

Ex cap. 109. in quo dicit ſanguinem effuſum de vulneribus Chriſti datum Johanni Evangeliſtæ cum membrana circumciſionis, & illa abſcondiſſe ſub terra, donec angelus revelavit amicis Dei.

Pro declaratione præſentis articuli, qui prima facie videtur difficilis, primo ponitur in forma, ut jacet in originali, quia mendoſe & infideliter extractus eſt. Nunquam enim in originali lectum eſt quod B. Joannes abſconderit ſub terra Chriſti ſanguinem. Secundo declarabitur veritas articuli. Pro primo ſciendum eſt, quod ex Virginis glorioſæ (revelatione) ſic dicitur: *cum Filius meus circumcideretur, ego membranam illam in maximo honore ſervabam*. Sequitur poſt: *cumque vocationis meæ tempus de hoc mundo inſtaret, ego ipſam commendavi S. Johanni cuſtodi meo, cum ſanguine illo benedicto, qui remanſit in vulneribus ejus, quando depoſuerunt eum de cruce: poſt hæc S. Johanne & ſucceſſoribus ejus ſublatis de mundo, creſcente malitia & perfidia, fideles, qui tunc erant, abſcondiderunt illa in loco mundiſſimo ſub terra, & diu fuerunt incognita, donec angelus Dei illa amicis Dei revelavit*: Hæc ibi; ex quorum tenore apparet infidelitas translatoris. Circa ſecundum, notandum, quod S. Thomas in quodlibeto 5. art. 5. quærit utrum ſanguis Chriſti, qui eſt in paſſione ejus effuſus, ad corpus ejus in reſurrectione redierit; & in reſponſione dicit ſic, quod in reſurrectione tamen, Chriſti quidem natura totum quod fuit de veritate naturæ humanæ reparavit: non autem illa quæ de veritate naturæ humanæ non fuerunt; quamvis circa ea quæ ſunt de veritate humanæ naturæ ſit diverſa diverſorum opinio; ſecundum quamlibet opinionem non totus ſanguis nutrimentalis, ideſt,

qui

qui ex cibis generatur, pertinet ad veritatem humanæ naturæ: cum ergo Christus ante passionem suam comederit, & biberit, nihil prohibet in eo fuisse sanguinem nutrimentalem aliquem, qui ad humanæ naturæ veritatem non pertineret, & quem non oportet ad corpus ejus in resurrectione redire. Sed quia fit specialis mentio de sanguine in passione effuso pro redemptione humani generis, de hoc magis dicendum videtur, quod totus sanguis ad corpus ejus redierit: quoniam sanguis in passione effusus, qui maxime fuit salubris, fuit divinitati unitus, & ideo oportuit quod in resurrectione jungeretur aliis humanitatis partibus; & consequenter dicit: sanguis autem qui in quibusdam ecclesiis ostenditur, dicitur ex quadam imagine Christi percussa miraculose fluxisse; vel etiam alias ex corpore Christi: hæc ibi. Ex quibus dictis satis apparet probabile quod articulus dicit de illo sanguine, qui tempore passionis non fuit effusus, sed ut dicit articulus, remansit in vulneribus quando deposuerunt eum de cruce. De membrana vero circumcisionis dicitur in legend. SS. per Fratrem Jacobum de Voragine, quod Angelus eam Carolo magno attulisset; & ipse eam Aquisgrani in ecclesia S. Mariæ honorifice collocavit: Carolus vero illam postea fertur transtuliſſe in Carosium; nunc dici esse Romæ in ecclesia, quæ dicitur, Sancta Sanctorum, unde & ibidem scriptum legitur: *circumcisa caro Christi, sandalia clara, ac umbelici viget hæc præcisio chara.* Hæc sufficiant de articulo.

ARTICULUS CVIII.

Ex lib. 7. cap. 1. in quo dicitur quod fides catholica est vera, quod papa est plenarie potestatis quibuscumque quantiscumque peccatis fuerit irretitus, nisi sit hæreticus.

Sed quia forma articuli, ut jacet in originali, est modestior, quam calumniator extraxit; primo illam ponam; secundo probabitur veritas ejus: Textus autem ita dixit: *vera & catholica fides est, quod papa qui est sine hæresi; quantuncunque aliis peccatis sit irretitus; nunquam tamen est ita malus ex illis peccatis, & ex aliis suis malis operibus, quin semper sit in eo plena auctoritas, & perfecta potestas ligandi, & solvendi animas.* Hæc ibi: Qui hunc articulum suspectum habet, suspectus merito esset habendus, an sit de numero illorum hæreticorum, qui potestatem clavium ad merita vitæ referebant, dicentes ad eorum mutationem clavium potestatem ministris ecclesiæ variari: contra quos est fides catholica tenens, malos sacerdotes aut prælatos ex ratione malorum non perdere potestatem, nec potestatis usum. Pro cujus declaratione notandum cum B. Thoma in 4. dist. 19. quærens an mali Sacerdotes habeant potestatem clavium; ita dicit: quod sicut participatio formæ, quæ inducenda in effectum non facit instrumentum: ita nec subtractio talis formæ tollit usum instrumenti; & ideo cum homo sit tantum instrumentaliter agens in usum clavium, quantumcumque per peccatum sit gratia privatus, per quam fit remissio peccatorum, nullo tamen modo privatur usu clavium: hæc ille. Alias, ut idem dicit, nulla haberetur certitudo de absolutione cujuscunque. Si ergo ita verum est dicere sacerdotem etiam quomodolibet malum, quod nullo modo privatur usu potestatis sibi datæ: quanto verius dicendum erit papa, de quo Bonifacius Martyr, ut habetur 43. dist. *si papa*, dicit, quod papa si suæ & æternæ salutis negligens deprehendatur, a nemine est judicandus, nisi deprehendatur a fide devius: & cum dicit calumniator quod iste articulus remittitur sacro concilio praticanti ipsum, dicitur quod placet. Nam istam fidem professum est coram Bohemis, quod propter hoc prælati ecclesiæ non perdunt potestatem suam; nec de papa unquam praticavit contrarium articuli; videlicet quod propter quæcumque peccata alia ab hæresi papa ipso facto perderet plenitudinem potestatis. Et hæc de isto articulo.

ARTICULUS CIX.

Ex cap. 20. lib. 7. in quo dicitur de ordinatione Dei, & suo judicio juste ordinatum esse, quod sacerdotes, qui non vivunt in castitate & continentia carnis sunt maledicti, & excommunicati apud Deum; & digni carere sacerdotali officio; & quod si S. Gregorius hoc statuisset, nunquam in prædicta sententia veniam obtinuisset a Deo; ita quod negat ullo modo dispensationem fieri.

Calumniator præsentis articuli, si bene legisset, aut decreta SS. conciliorum, aut SS. PP. in decreto posita dist. 31. & 32. aut Magistrum sententiarum in 4. dist. 37. & DD. super hoc, digitum ori imposuisset, & præsentem articulum minime habuisset suspectum. Dicitur enim ibi ex conc. Carthaginensi, *episcopos, presbyteros (ita placuit & decet sacrosanctos antistites, aut sacerdotes, aut levitas, vel qui sacramentis divinis inserviunt) continentes decent esse in omnibus;* & dist. 32. ex conc. Carthaginensi, *placuit episcopos, presbyteros, diaconos, subdiaconos secundum priora statuta abstinere ab uxoribus; quod nisi fecerint removeantur ab officio ecclesiastico;* & plura ibid. *decet namque eos, qui in sacris ordinibus constituti sunt, quia sacramenta & sacra vasa tractare habent, ut munditiam corporalem per continentiam servent;* & ideo Innocentius II. ait; *cum ipsi sint templum Dei, & vasa Domini, sacramentum Spiritus S. esse debeant, & ideo indignum est eos cubilibus & immunditiis deservire; merito ergo debuit eis continentia indici;* Et ideo Isa. 3. dicitur: *mundamini qui fertis vasa Domini.* Credendum ergo est fide certa, & non habendum suspectum a catholico quod ordinatione Dei, cujus Spiritu S. patres afflati condiderunt decreta ordinatum esse, quod sacerdotes viverent in castitate, & qui non viverent ab officio removerentur ecclesiastico. Præterea cum tales non viventes in castitate faciant & contra votum castitatis, quod est annexum ordini sacro, secundum illud Gregorii: *nullum facere præsumant diaconum episcopi, nisi primo se caste victurum promisit,* tum, quia transgrediuntur decretum universalis ecclesiæ,

non

☞ non dubium tales apud Deum excommunicatos esse, & maledictos, cum hoc faciat peccatum quodlibet mortale, quod separat a Deo. Quod vero dicitur consequenter, quod si Gregorius statuisset &c. idem verum esse videtur; derogasset enim honestati quam in ecclesiæ ministris petunt ipsa celeberrima sacramenta, & alia divina mysteria: derogasset insuper decretis SS. PP. supradictis sint rationabili causa. Quod vero consequenter in articulo dicitur supra, quod negat ullo modo dispensationem fieri, dicendum quod verba sua sunt ita quod puniretur spiritualiter papa, qui talem licentiam contrahendi matrimonium concederet sacerdotibus contra præfatam ordinationem, & voluntatem Dei. Ex quibus verbis considerando cum B. Bernardo quod dispensatio non solum respicit potestatem in dispensante; sed etiam congruitatem, & necessitatem in eo, cui fit; rursum quod dispensatio non est credita in destructionem ecclesiæ, sed in ædificationem, non in corruptionem, sed in sanctificationem, potest rationabiliter dici quod non cadit sub dispensatione nunc, quod omnes sacerdotes sacris altaribus servientes matrimonium carnale contraherent, & hoc de illo articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS CX.

Ex cap. 23. ejusd. lib. dicit Dæmonem scripsisse omnia peccata cujusdam militis in illa sapientia, quam habuit in creatione, in illa malitia, quam habuit quando cecidit de Cœlo.

Pro declaratione hujus articuli, primo addetur quod subtraxit translator de originali, ut articulus, arbitror, videretur gravior. Secundo, manifestabitur veritas articuli. Articulus sic est in originali: *dicit diabolus Deo: in illa sapientia, quam habui, quando me creasti, scripseram omnia peccata ipsius, custodiveram etiam.* Hæc dimisit translator: *omnia peccata ejus in illa malitia mea, quam habui quando cecidi de cœlo.* Pro declaratione articuli notandum est, quod scribere ibi capitur metaphorice pro eo quod est firmiter in mente retinere, secundum illud Jere. 31. *legem meam scribam in visceribus eorum.* Secundo, sciendum est quod sapientia in qua creatus est Diabolus, est cognitio naturalis, quam habuit. Unde Magister sententiarum in 2. dist. 3. dicit quod triplex fuit in Angelis sapientia ante casum per confirmationem, quam triplicem dicit esse cognitionem naturalem scilicet, qua sciebant quod facti erant, & cum quo facti erant, & habebant aliquam boni & mali notitiam, intelligentes quid petendum vel respuendum illis foret: hæc ille. Hoc est ergo cum dicitur Dæmonem scripta habere peccata, ideſt in memoria sua illa per species intelligibiles a creatione sibi impressas, quibus omnis sapientia ejus perficitur, firmiter habere. Et quod dicitur insuper, quod prædicta peccata custodiverat in malitia sua; & sic intelligitur quod ea custodiverat ad opponendum contra hominem & ad accusandum eum ex cujus malitia procedit, quam habuit, quando cecidit de cœlo, per cujus invidiam mors intravit in orbem terrarum. Sap. 2. & quia hæc satis plana sunt, superfluum videretur ampliora addere, quæ de cognitione Dæmonum, & eorum malitia possint faciliter occurrere calamo. Et ideo de isto articulo ista sufficiant.

ARTICULUS CXI.

Ex cap. 25. lib. 7. est quod Virgo Maria quindecim diebus jacuit in sepulchro, post quos resuscitata assumpta est. Concluditur quod nullum corpus humanum est in cœlo nisi Filii Dei, & B. Virginis.

Istius articuli pars prima non videtur ulla ratione habenda suspecta, cum nec deroget dignitati gloriosæ Dei matris Virginis Mariæ; nec objiceret authoritati cujuscumque scripturæ approbatæ vel merito in reverentia habendâ; immo nec videtur carere præsumptione, dictum tam gloriosæ ancillæ Christi sine rationis evidentia aut authoritatis testimonio notare suspectum. Secunda etiam pars pari modo non habet causam suspitionis, præsertim cum ecclesia universalis de Filio & Matre solum prædicet fide indubitata eorum corpora esse in cœlo, juxta vaticinium prophetæ dicentis in ps. *exurge, Domine, in requiem tuam tu, & arca sanctificationis tuæ.* Arca autem sanctificationis dicitur ipsa Virgo B. in qua sanctificata ipse Sanctus Sanctorum mansionem fecit. Habet insuper magnam apparentiam veritatis & congruitatis, quod soli Virgini Beatæ, de cujus purissimis sanguinibus Christi corpus formatum est, concessum sit hoc speciale privilegium, videlicet ante resurrectionem generalem resurrexisse; & sic glorioso cum corpore super omnes cœlos exaltata, suo Filio, sicut carne, & amoris, & sanctitatis luce vicinior, ita integritate naturæ, & plenitudine beatitudinis conformior haberetur. Nec obstat illud quod scribitur Matth. 20. quod multa corpora mortuorum surrexerunt; quoniam, ut inquit Augustinus in epistola ad Ennodium, se secundum quod recitat S. Thomas in 3. par. q. 53. a. 3. illi non sunt assumpti cum corporibus, sed surrexerunt iterum morituri. Et hoc de isto articulo sufficiat.

ARTICULUS CXII.

Ex cap. 22. ejusdem lib. est, quod peccatum veniale, in quo perseverat homo cum delectatione, efficitur mortale.

Pro declaratione præsentis articuli primo ponetur articulus ut jacet in forma, quia non usquam ut jacet est extractus. Secundo ostendetur veritas ejus. Articulus autem sic ponitur in originali: *veniale peccatum, si homo delectatur in eo cum voluntate perseverandi, efficitur mortale.* Cæterum pro ostensione veritatis ejus adducam primo dicta SS. quæ dicunt idem; secundo dabitur intellectus verus articuli. Circa primum est notandum cum S. Thoma in 1. 2. q. 88. a. 4. quod peccatum veniale fieri mortale potest intelligi dupliciter, uno modo quod idem actus numero, primo sit peccatum veniale & postea mortale; &

hoc

☞ hoc esse non potest, quia principaliter peccatum consistit in actu voluntatis, sicut & quilibet actus moralis. Unde non dicitur unus actus moralis si voluntas mutetur, licet actio secundum naturam sive materiam sit continua. Si autem voluntas non mutetur, non potest esse quod de veniali fiat mortale. Alio modo potest intelligi, ut id, quod est veniale ex genere, fiat mortale, & hoc quidem est possibile in quantum in eo constituitur finis ultimus, & in quantum disponit ad mortale. Tertio modo potest intelligi ita quod multa venialia peccata constituant unum peccatum mortale; quod si sic intelligatur quod ex multis venialibus peccatis integraliter constituatur unum integrale peccatum mortale, falsum est: non enim omnia peccata venialia possunt habere tantum de reatu, quantum unum mortale. Si vero intelligatur quod multa peccata venialia faciunt unum mortale dispositive, verum est: hæc ille. Ex quibus potest haberi duplex modus veritatis præsentis articuli, videlicet quod peccatum veniale si homo &c. Uno modo, videlicet quod homo delectetur in eo sicut in fine ultimo sive in eo constituitur finis: & ad hunc modum dicit B. Augustinus super ps. *Beati quorum &c.* quod nihil adeo veniale quin possit fieri mortale, dum placet; non quocumque modo, sed quando placet sicut finis. Secundo propositio illa vera est intelligendo dispositive, ita ut intelligatur, *efficitur mortale*, ideſt disponit ad mortale. Unde Ecc. 16. *qui spernit minima paulutim defluit*. Item August. super illud Joh. 3. *qui incredulus est filio non videbit vitam*; dicens, *peccata minima*, ideſt venialia, *si negliguntur, occidunt*. Et tantum sit de præsenti articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS CXIII.

Ex cap. 9. 8. lib. est quod nunquam ex semine provocantis Deum ad iram, veniet populo salus & fructus.

Præsens articulus si habuisset bonum inspectorem non fuisset habitus suspectus, sed fuisset eo intellectu visus sanus, quo sacra & verissima sunt alia pariformiter dicta in sacra scriptura. Pro cujus ergo declaratione primo adducentur dicta sacræ scripturæ pro dicto articulo. Secundo dabitur ejus intellectus verus. Circa primum scribitur Sapien. 3. *filii adulterorum in consummatione erunt*; glossa ideſt: *aeterna consummatione, & ab iniquo toro*, semine scilicet productum, *exterminabitur; & si quidem longæ vitæ erunt*; scilicet in hoc mundo, *in nihilum computabuntur; & sine honore erit novissima senecta illorum*. Item Sapie. 4. *adulterinæ plantationes non dabunt radices altas, nec stabile fundamentum collocabunt*; sequitur post: *fructus eorum inutilis*. Item ibid. articulus quasi in forma. *Ex iniquis enim omnes filii, qui nascentur, testes sunt nequitiæ adversus parentes in interrogatione sua*; ubi Nicolaus de Lira dicit, quia ex hoc quod sunt imitatores paternorum scelerum testificabuntur malitiam ipsorum; cum enim interrogantur cujus sunt filii, respondent se esse filios illorum, de quibus notum est quod fuerunt iniqui. Circa secundum, notandum, quod potest dari intellectus verus hujus articuli intelligendo eum sicut est communis expositio omnium DD. qui præfatos sacræ scripturæ textus exponunt, quod videlicet intelligatur de semine aut filiis paternorum scelerum imitatoribus. Tales enim, qui non solum sunt filii iniquorum nativitate propagationis, sed etiam mutationis mala prædicta incurrunt, quorum memoria benedictione caret: vel dicendum quod articulus intelligitur ut communiter accidit a sæpe, & communiter, quod vel quia Deus vindicare, & punire disponit peccata parentum in generationibus suis sive similibus, sicut dicitur Exod. 20. *Ego sum Deus tuus fortis, & zelotes, visitans iniquitates patrum in filiis in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me*. Et quod dicit calumniator, quod Christus descendit secundum carnem, ex semine multorum provocantium Deum ad iram dicendum quod triplici ratione nihil valet quod arguit; primo quia proximi parentes ejus non fuerunt tales; secundo quia non fuit imitator malorum; tertio quia non est intelligendus textus iste ita universaliter, sed modo, quo dictum est. Et tantum de isto articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS CXIV.

Ex cap. 12. lib. 8. ad reges, in quo consulit regi, & reginæ conjugibus rumpere votum continentiæ, non faciendo mentionem de dispensatione.

Pro declaratione præsentis articuli hoc sufficiat dixisse, quod salva reverentia translatoris, si bene feciſſet consideratum illud quod in fine capituli dicitur, videlicet quod faciant isti, scilicet rex, & regina, secundum consilium sapientum: quia non est peccatum retractare sapienter quod indiscrete inchoatum & attemptatum est, non fuisset articulus tanquam suspectus habitus: cum in consilio sapientum, cum quo dissolvi votum mandabat, satis aperte præsupponi videbatur quod prima dispensatio interveniret apostolicæ authoritatis, aut alterius, ad quem spectare possit hujusmodi dispensatio. Et hæc sufficiant de hoc articulo.

ARTICULUS CXV.

Ex cap. 47. in quo videtur ponere quamdam incircumsessionem Patris, Filii, & Spiritus S. & B. Virginis: dicit enim: ubicumque ingreditur spiritus Dei, ingreditur Pater, Filius, & Spiritus S. & mater cum Filio: ego quippe habeo Filium Dei in me cum deitate, & humanitate sua; ideo Deus Pater habet me in Deitate sua; & est vinculum dilectionis & nostri spiritus ille qui est in Patre, & ipse est in me, & nunquam possumus separari.

Pro declaratione præsentis articuli, qui videtur in cortice mirabilis, & ab usitatis loquutionibus Theologiæ peregrinus, talis renebitur ordo. Primo quidem integraliter ponetur articulus, ut jacet in originali, quod non facit translator; immo tetigit obscura, & dimisit

☞ milit illa quæ faciebant ad intellectum eorum.

ANNO CHRISTI 1433.

Secundo oſtendetur veritas articuli. Forma autem articuli hæc eſt. *Ego vero, regina cœli, ivi ad regem ſeparans eum ab amore mundi; per greſſum a quo ivi ad regem intelligo introitum Spiritus S. in cor ejus, quia ubicumque ingreditur ſpiritus Dei, ibi intrat Pater cum Spiritu S. & Filius cum Patre & Spiritu, & Mater cum Filio: quia omnis homo, qui habet Deum in corde ſuo habet & me: nam ſicut impoſſibile eſt quod tres perſonæ in Trinitate ſeparari poſſint; ſic impoſſibile eſt ſtante lege currente quod ego, quæ ſum mater Dei ſeparari poſſim a Deo. Ego quippe habui filium Dei in me cum deitate, & humanitate: ideo Deus Pater habet me in deitate ſua, & vinculum dilectionis Spiritus S. qui eſt in Patre, & Filio, & ipſe eſt in me, & nunquam poſſumus ſeparari. Iſto ergo modo quando ivi ad regem, Deus dedit cordi ejus contritionem, & oculis ejus lacrymas ſpirituales, quas nullus poteſt obtinere niſi ex divina gratia ejus*; hæc ibi. Circa ſecundum ſcilicet pro declaratione articuli ſecundum ordinem partium ejus notanda ſunt aliqua. Prime quod inter aliquas prærogativas, quas B. Virgo ſortita eſt, eſt iſta, quod ſicut fuit mediatrix noſtræ ſalvationis pariendo nobis ſalvatorem mundi Dei Filium Dominum noſtrum, ita eſt mediatrix reconciliationis & juſtificationis peccatorum pro eis apud omnipotentem Deum, intercedendo meritis ſuis, ad pœnitentiam revocando & advocationibus ſuis potentiſſimis Patri reconciliando æterno. Et ut omnia brevi comprehendam ſermone, ita mediatricis nomen & dignitatem obtinet B. Virgo Maria, ut teſte Bernardo, *nihil Deus nos habere voluit quod non per manum Mariæ tranſiret*; qua ratione eccleſia cantat de ea: *ſpes noſtra, ſalve*. Ex quibus manifeſte patet prima pars articuli vera, quod ubi intrat Deus per influentiam gratiæ juſtificantis in cor peccatorum, ibi intrat Virgo Maria per affluentiam ſuffragantis pietatis; ubi ſpiritus Dei influendo, ipſa intercedendo; Deus donando, ipſa impetrando. Et iterum quicumque habens Deum in corde per inhabitantem gratiam, habet & Mariam per ſuffragantem clementiam. Item qui habet Deum per amorem, ita & Mariam per dilectionem. Non enim poteſt diligi Filius ſine Matre. Et ideo dicit Bernardus: *quæramus gratiam & ſpiritualem apud Mariam: ipſa enim invenit gratiam, & quicumque amiſerit ab ipſa quærat, quoniam ipſa invenit eam*. Secundo notandum, quod ſicut duplex dicitur unitas; una naturæ de qua Jo. 10. *Ego & Pater unum ſumus*; & alia amoris, de qua Apoſtolus Cor. 6. *qui adhæret Deo*, ſcilicet per amorem, *unus ſpiritus eſt cum Deo*; ita duplex poteſt diſtingui circumſeſſio, quæ ratione unitatis inter aliqua conſurgit; una eſt quæ ſurgit ex unitate naturæ, & unius eſſentiæ, de qua dicitur Jo. 14. *ego in Patre, & Pater in me eſt*, quia una natura divinitatis eſt in Patre, Filio, & Spiritu S. & talis non poteſt eſſe inter Deum & quantamcumque creaturam. Secunda dicitur quæ conſurgit ex unitate affectus & dilectionis, de qua dicit Jo. 4. *qui manet in charitate, in Deo manet; & Deus in eo*: & talis eſt communicabilis, & communicatur creaturis rationabilibus diligentibus Deum; unde de diſcipulis Chriſtus ad Patrem dicebat Jo. 17. *ſicut tu Pater in me, & ego in te*, ſcilicet per amorem, quia incircumſeſſio inter perſonas divinas non tantum attenditur ratione ſed amoris. Sequitur: *& ipſi diſcipuli ſunt unum in nobis*; per amorem ſcilicet: charitas enim facit eſſe unum cum Deo. Ex quibus patet veritas ſequentis partis articuli, ubi dicitur quod videtur ponere quandam incircumſeſſionem Patris, & Filii & Spiritus S. & B. Virginis, capiendo inter perſonas divinas & B. Virginem circuminſeſſionem amoris, quæ tanto major & inſeparabilior eſt lege ſtante currentis diſpoſitionis divinæ ſapientiæ, quanto ipſa Deo charitate magis conjuncta eſt, & in ipſo Deo fonte interminabilis vitæ excellentius ac ſublimius æternitatem deguſtans ſupernæ beatitudinis, in ipſa divinitate ab iſto abſorta felicius requieſcit. Et de iſto articulo iſta ſufficiant, quia clariſſimus eſt articulus viro litterato, & ipſum plene legenti ſingula ſingulis adaptando; & ad argumenta calumniatorum patet ſolutio ex declaratione articuli, qualiter ſpecialiter per excellentiæ cujuſdam & univerſalitatis ſingularitatem convenit modus intrandi non per illapſum: quia hoc ſoli divinitati convenit; ſed modo aſſignato dicente Angelico in oratione: *Deus eſt Pater rerum creatarum: Maria vero Mater rerum recreatarum; Deus eſt Pater conſtitutionis omnium; Maria Mater reſtitutionis omnium*; & nec ponitur ex iſto quod ipſa ſit ubique, aut quod illabatur mentibus humanis, ſicut arguit calumniator, cum non capiatur univoce eſſe . . . . Præterea nec capitur pro incorporatione & unione per gratiam præciſe, ſed modis aſſignatis, & declaratis propriis Virgini B. Et tantum de præſenti articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS CXVI.

Ex cap. penult. videtur ſentire tvan ſul ſtantiationem in ſacramento Eucbar. terminari ad Virginem Mariam ſicut ad corpus Chriſti: dicit enim ſe vidiſſe manu Sacerdotis hoſtiam, in qua fuit agnus & in agno facies hominis, & Virgo coronata ſedebat in agno.

Pro iſtius articuli declaratione ſufficit dicere non eſſe verum quod B. Birgitta ſentiret tranſubſtantiationem in ſacramento terminari ad Virginem Mariam ſicut ad corpus Chriſti; cujus probatio manifeſte colligitur ex articulo ipſo quem incompletum infideliter calumniator extraxit. Articulus autem dicit ſic: *prolatis verbis Dei a ſacerdote ſuper panem; videbatur mihi quod idem panis erat in ſede majeſtatis in tribus figuris; nihilominus manens in manu ſacerdotis fiebat agnus vivens*; ecce non dicit fiebat B. Virgo. Sequitur: *& in agno apparebat facies una hominis & ardens flamma videbatur intra & extra agnum & faciem; eumque diligenter intuitum figerem in aſpiciendo faciem, videbam agnum in ea; aſpiciens vero agnum, videbam faciem ipſam in eo, & virgo coronata conſedebat agno*. Ecce quod male tranſtulit translator articuli dicens *ſedebat in agno*: Sequitur: *& omnes*

☞ *mnes angeli ferniebant eis, qui tantæ multi-* ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

tudinis erant ſicut stbomi in ſole. Non valet iſta conſequentia: apparuerunt in ſacramento Euchariſtiæ Virgo Maria & angeli ejus; ergo ſequitur deberi intelligi quod tranſubſtantiatio terminatur ad omnes. Sciunt enim theologi quod quanquam in ſacramento Euchariſtiæ ſit corpus Chriſti & divinitas, tamen tranſubſtantiatio non dicitur terminari ad animam, nec ad divinitatem, ſed ad corpus Chriſti, quod eſt in vi ſacramenti. Multo ergo minus ſequitur aut cogitandum erit ſequi de his, quæ eſſe natura & perſonalitate diſtincta ſunt ab ipſo corpore Chriſti. Et quia vanum videtur in rebus tam claris multos addere ſermones, ideo finis ſit articuli.

ARTICULUS CXVII.

Ex ſermonibus angelicis in prima lectione ſecundæ feriæ, dicit, angelos in eodem puncto quo fuerunt creati plus lætatos fuiſſe in Dei viſione, quia Mariam Deus creare volebat, quam quod eos creaverat.

Hic articulus adſcribitur B. Birgittæ, aut libris ſuis mendaciter, quoniam in toto illo capi. non habetur angelos in eodem puncto, quo fuerunt creati, plus lætatos &c. Immo ex ſententia text. capitur contrarium, cum hoc dicatur fuiſſe quando conſequuti ſunt gloriam, quod non dicit fuiſſe in eodem puncto creationis eorum. Pro declaratione ergo articuli ponetur primo articulus in forma; ſecundo dabitur intellectus verus ejuſdem. Dicitur enim ibi quod angeli boni in gloria præparata remanentes inter alia intuebantur in illo benedicto ſpeculo, ſcilicet Deo creatore ſuo, ſedem quamdam reverendam, ipſi Deo ita propinquam, quod impoſſibile videbatur aliquam aliam ſedem fieri propinquiorem. Et hoc tamen increatum adhuc eſſe invenerunt, cui ab æterno ſedes illa extitit præparata, & intuitu etiam claritatis Dei omnes eos ſine dubio in uno puncto divina inflammabat; ita quod quilibet alius ſic ſeipſum diligebat, veruntamen Deum maxime & ſuper omnia, ac illud increatum plus ſeipſis amabant, quod in ſede Deo propinquiori erat locandum, videbant. Namque Deum illud increatum ſumme diligere, ac de illo permaxime gratulari. Sequitur: *omnium conſolatio, Virgo Maria, hoc ipſum tu es, ad quod Angeli a principio ſuæ creationis tanta arſerunt charitate, quod licet ex ſua virtute & claritate, quam ipſi in Dei vigore, & appropinquatione habebant ineffabiliter lætabantur plurimum: Tamen ex ea gaviſi ſunt quod tu ipſi Deo propinquior eſſe debeas*; & tandem correlative ex aliquibus dictis elicit, dicens: *Et ideo ipſi Angeli de hoc magis exultabunt, quod te*; ſcilicet B. Virginem; *creare volebat, quam ex eo quod ipſos creaverat*. Hæc ibi. Nec valet, quod quis dicat quod ibi dicitur quod a principio creationis ad B. Virginem arſerunt charitate &c. quia cum Angeli non ſunt creati beati, exponendum eſt, juxta SS. DD. expoſitiones a principio creationis, ideſt ſtatim poſt principium creationis; quia etenim quod modicum diſtat, nihil diſtare videtur: quoniam tam ſcriptura S. quam DD. ſancti utuntur uno pro alio, ut in ſequenti articulo plenius dicetur. Pro declaratione articuli notandum cum S. Thoma in 3. ſenteotiarum diſt. 31. qui quærens utrum in Beatis maneat ordo charitatis, dicit quod circa hoc duplex eſt opinio. Quidam enim dicunt quod Deus erit omnia in omnibus, & mens tota in Deo quieſcens, totam rationem dilectionis habebit Deum; & ideo Deum ſuper omnia diliget, & alios tanto plus, quanto Deo propinquiores, & alios etiam plus ſe, ſi ſint meliores. Et iſtam opinionem, ſecundum quam articulus, de quo ſermo, videtur prima facie intelligendus, non reprobat tanquam erroneam, licet dicat opinionem probabilem magis eſſe dicentium, quod in patria quilibet plus diligat ſe quam proximum. Veruntamen pro harum opinionum concordia & verificatione præſentis articuli eſt notandum, quod cum diligere aliquid ſit velle ei bonum; gradus dilectionis poteſt accipi vel ſecundum gradum boni voliti, vel ſecundum intentionem volendi. Si primo modo, ſic Angeli beati dicuntur diligere beatam Virginem plus ſeipſis, volentes eidem juxta prædiſinitionem divinæ voluntatis cui per omnia ſe conformant, honoris & excellentiæ plus & magis quam aliqua quævis creatura poſt Chriſti humanitatem habeat; & de hoc modo diligendi videtur dicere Auguſt. de ver. relig. *perfecta charitas eſt ut plus potiora bona, & minora diligamus*. Alio modo poteſt conſiderari gradus charitatis ſecundum intentionem volendi; & hoc modo non videtur intelligendus articulus, hoc enim modo unuſquiſque plus diligit ſeipſum etiam ex charitate quam proximum. Cum enim gloria perficiat naturam, & ordo talis a natura hominis progrediatur ut homo ſe plus altero diligat in ſtatu gloriæ. Iſte ordo impermutatus manebit. Præterea tertio poteſt declarari articulus eſſe verus. Pro quo ſciendum quod de B. Virgine poſſumus loqui dupliciter. Uno modo ut eſt quædam particularis perſona, ſanctitate tamen præclara & meritis locupletiſſima: Alio modo in quantum communitate quadam redundantis miniſterii effecta eſt univerſalis quædam cauſa reparationis totius mundi; quo modo loquens de ea B. Bernardus, ait ad ipſam: *ſicut ad medium, ſicut ad arcanum Dei, ſicut ad cauſam rerum omnium, ſic ad negotium ſingulorum reſpiciunt ad te, & qui habitant in cœlo, & qui in inferno, & qui nos præceſſerunt, & nos qui ſumus, & qui nos ſequuntur, & nati natorum, & qui ab illis naſcentur, qui in cœlo ſunt, ut reſtaurentur, qui in inferno, ut eriperentur, qui præceſſerunt prophetæ ut fideles inveniantur, & qui ſequuntur, ut glorificentur*. Tunc dicendum videtur quod loquendo de beatiſſima Virgine hoc ſecundo modo, non debet videri inconveniens, aut irrationabile, ut ab Angelis, & hominibus plus ſe ipſis diligatur. Quod ſic probatur. Unaquæque res plus amat bonum aliquod totius, quam particulare bonum proprium: quod apparet in naturalibus, ubi quælibet pars habet inclinationem principalem ad actionem, & utilitatem totius, & hoc quando eſt magis ſibi amabile bonum totius quam bonum partiale ſui ipſius hoc etiam apparet in politicis virtutibus, ſe-

☞ cundum quas cives pro bono communi & dispendio propriarum rerum & personarum interdum sustinent, quod non minus sed magis verificatum reperitur in amicitia charitatis, quæ fundatur super communicatione bonorum, gratiæ, & gloriæ. Unde August. exponens illud: *charitas non quærit ea, quæ sunt sua*, sic intelligendum dicit: *ideſt communia propriæ anteponit*. Et ideo videtur quod Angeli beati considerantes B. Virginem matrem Dei creatoris, & Regis eorum esse veluti quoddam universale bonum ministerialiter, suo modo, ut dictum est, ex charitate diligant eam plusquam seipsos: & de ejus creatione plus lætatos fuisse quam de sua, Ex dictis ergo clare patet quod impugnatio calumniatoris nulla redditur: quoniam autem falsum præsupponit, aut non intelligit articulum, aut male argumentat, Et hæc de isto articulo sufficiant.

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS CXVIII.

Ex eod. cap. dicit, eodem puncto suæ creationis suo creatori invidisse; & protinus de felicitate æterna in æternam miseriam cecidisse, & quod noverit Mariam majori charitati reservari,

Antequam accedam ad declarationem articuli, primo ponetur forma articuli, ut jacet in textu, ut clarius videatur veritas, Unde textus habet sic: *in eodem denique puncto, quo fuerunt creati, quidam ipsorum liberi arbitrii gratissimo dono pessime abutentes, cæperunt malitiose creatori suo invidere;* & sequitur: *unde protinus de felicitate æterna in miseriam interminabilem eum sua malitia merito corruerunt*. Pro declaratione articuli duo sunt facienda: Primo ponendæ sunt aliquæ propositiones sub brevitate. Secundo tandem dabitur intellectus articuli. Prima propositio est, juxta omnium SS. DD. sententiam, & Theologorum, quod Angeli omnes creati sunt boni; dicitur enim Gen. I. *vidit enim Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*. Dicit etiam Augustinus quod Angeli mox ut facti sunt, lux facta est. Secundo, quod Angeli in eodem puncto sive instanti, quo creati sunt, non peccaverunt. In primo enim instanti bonum actum habuerunt, quod patet ex illo Isaiæ 14. *quomodo cecidisti lucifer, qui mane oriebaris?* Ecce quod mane suæ creationis intelligitur lucem habuisse, & ita non peccasse. Et August. eandem sententiam colligit XI. de civ. Dei Ex. 28. quod de Diabolo exponitur: *ambulasti perfectus in viis tuis a diebus conditionis tuæ, donec inventa est in te iniquitas*. Ex quibus manifeste habetur, quod in primo instanti non peccavit; unde August. ponit hanc literam sic: *ambulasti in viis tuis sine vitio*. Tertia propositio est, quod statim post instans suæ creationis Diabolus peccaverit. Unde S. Thom. in 1. p. q. 63. a. 6. dicit, quod duplex est opinio in ista materia; sed probabilior & SS. dictis magis consona opinio reputatur quod statim post instans suæ creationis Diabolus peccaverit. Ista eadem est sententia Magistri sententiarum in 2. dist. dist. 3. ut infra patebit. Circa secundum, in quo dandus est intellectus articuli & veritas ostendenda ejus, quæ videtur latuisse eos, qui hunc articulum suspectum habent. Notandum est primo quod punctus capitur multipliciter. Uno modo dicitur quid simplex & indivisibile, sicut capiunt Geometri, & tunc definitur sic ab Euclide in principio suæ geometriæ: *punctus est cujus pars non est*; & hoc modo punctus in tempore dicitur instans temporis. Alio modo capitur punctus pro parva qualitate sive morula divisibili. Tamen sic apud computistas punctus dicitur quarta horæ; & apud Astrologos mille octingenta puncta faciunt horam unam. Quo notato dicendum est, quod B. Birgitta cum dicit quod in eodem puncto, quo creati sunt &c. non capit ibi punctum indivisibiliter pro instanti, sed pro morula temporis discreti mensurantis actus & operationes Angelorum, in quo plura instantia possunt assignari; & ita stat quod non in eodem instanti, quo creati sunt, item peccaverunt, sed bene in eodem puncto, & ideo bene ad denotandum hoc usa est nomine instantis. Simili modo sacra scriptura usa videtur nomine puncti, ubi dicitur Job. 21. *ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt*; dicit S. Thom. *ideſt quasi in puncto*; alius doctor *ideſt subito*. Et ita patet quod in tempore parvo concluſum est, dicitur in puncto factum; & ita est hic intelligendum. Præterea etiam, posito quod accepisset punctum pro instanti, credenda est fuisse loquuta ad modum, quo Christus dicit Jo. 8. de Diabolo loquens, *quod ab initio in veritate stetit*. Item conformiter ad sensum Apostoli dicentis: *ab initio Diabolus peccat.* 1. Jo: 3. ubi glossa interlinearis ait: *ab initio creationis suæ incipiens peccare, continuo peccat usque ad præsentem diem*: quæ verba ita Magister sententiarum ex dictis August. & aliorum DD. in 2. dist. 3. dicit esse intelligenda, homicida erat ab initio, vel mendax; ideſt statim post initium ab initio temporis peccat, ideſt statim ab initio temporis apostatavit. Conformiter Alexander de Ales in 2. exponens illam glossæ allegatam *ab initio creationis suæ*, dicit esse intelligendam exclusive, ideſt post initium, non inclusive: ita in proposito videtur dicendum, quia quod parum distat, videtur nihil distare, ideo B. Birgitta dixit *in eodem puncto, quo creati sunt &c.* ideſt immediate post, sicut supra dictum est; ab initio peccavit, ideſt statim post initium. Et tantum sic de ista parte Quod autem dicit consequenter in eodem articulo, de felicitate æterna eos cecidisse in æternam miseriam, exponendum & declarandum est juxta dicta Magistri sententiarum loco præallegato, Uno modo sic protinus de felicitate æterna, quam, supple, fuerant habituri si perstitissent, in miseriam interminabilem corruerunt. Vel sic intelligendo per felicitatem æternam, non illam, quam in futuro speramus, quæ supergreditur omnem sensum, & omnem intellectum creatum; sed naturalem eorum beatitudinem, sive felicitatem status, in quo creati sunt multis virtutibus & donis splendidi. Unde Ezech. 28. dicitur: *in deliciis paradisi fuistis*, a quo per peccatum ceciderunt. August. 11. de civ. Dei dicit, cap. 11. quod tam homines quam Angeli ante lapsum quamdam felicitatem, & beatitudinem

ANNO CHRISTI 1433.

nem habuerunt, quæ æterna fuiſſet, ſi nulla- A tenus peccaſſent, de qua in lib. de eccl. & dogmat. dicitur quod Angeli in illa, qua creati ſunt, beatitudine perſeverant, quod S. Thom. in 1. par. q. 62. a. 1. dicit intelligendum de beatitudine prout accipitur pro perfectione naturali, quam habuit in ſtatu innocentiæ: & ita patet quod articulus eſt catholicus conformiter ad dicta SS. DD. intellectus. Quod vero ſequitur in eodem cap. videlicet quod Angeli beati cognoverint in ſpeculo divinitatis majorem charitatem, majoremque ſuavitatem, quam ipſi habebant, B. Virgini præſervari; ita pie credendum eſt, quod in hac parte oppoſitum ſentiens ſuſpectus merito habendus eſſet. E ideo ſuperſedeo ab ulterioris probationis proceſſu, & hoc de iſto articulo. B

ANNO CHRISTI 1433.

ARTICULUS CXIX.

Ex lectionibus 2. & 3. feriæ dicit credibile fore Abraham de hac futura filia Maria magis, quam de Iſaac filio ſuo exultaſſe.

Pro declaratione præſentis articuli notandum eſt, ut dicit in eodem articulo Birgitta, credibile eſt Abrahæ divinitus eſſe oſtenſum quod una filiarum ſuæ ſtirpis, immaculata Virgo, Dei Filium parturiet, quod ex illo loco Jo: 8. videtur eſſe manifeſtum, ubi Chriſtus ait: *Abraham vidit diem meum; vidit & gaviſus eſt.* Super quo Aug. ait: C *non timuit, ſed exultavit, ſperando ut videret; credens utique exultavit ſperando ut videret intelligendo diem meum. Incertum autem poteſt eſſe utrum dixerit temporalem diem Domini, quo erat venturus in carne, an diem Domini, qui neſcit ortum, neſcit occaſum. Sed ego non dubito patrem Abraham totum ſciviſſe; ait enim ſervo ſuo, quem mittebat: pone manum tuam ſub fœmore meo, & jura mihi per Deum cœli;* hæc ille. Cum ergo Abraham, ut colligitur ex prædictorum ſententia, illuminatus Spiritu S. ſciret B. Virginem de ſtirpe ſua deſcenſuram & parituram ſemen, in quo benedicendæ eſſent omnes gentes; quis catholicus dubitat, aut ſuſpectum D habet eum plus exultaſſe de hac futura filia ſua B. Virgine Maria matre Salvatoris, quam de filio ſuo Iſaac? Et ideo de hoc articulo iſta ſufficiant.

ARTICULUS CXX.

Ex prima lect. hujus feriæ IV. dicit, bene conveniens, & dignum eſſe illum diem in magna reverentia haberi, qua materia illa in utero Annæ concepta & collecta fuit, ex qua benedictum corpus Matris Dei formari debebat.

Ita legendum Frenech, ſeu melius Treves; pro quo mendose ſupra eſt Ereneb. Nota unt doctis Quodlibeta Theologiæ Nicolai Trivetti Angli, Ord. Præd.

Pro declaratione hujus articuli notandum, quod Doctor inſignis Magiſter Nicolaus Tre- E nech in quodlibeto 2. monet. Utrum ſine errore, & ſuperſtitione poteſt fieri quod celebretur feſtum conceptionis, relationem habendo ad conceptionem naturæ; & dicitur quod videtur, ſine præjudicio melioris ſententiæ, quod ſic, quia in conceptione conſidero duo, videlicet actionem parentum, ideſt ipſum concubitum, & ipſum conceptum ex tali concubitu determinatum, ut in corpus proles formetur. Ipſe autem concubitus poteſt dupliciter conſiderari; vel in quantum eſt actio perſonæ; & ſic creditur realiter quod fuerit a parte utriuſque parentis meritorius: quia ſimpliciter ad bonum prolis ordinatus, præcipue cum tali actui operam darent divino oraculo per Angelum admoniti; ſicut invenitur in quodam libello de nativitate B Virginis: erat nihilominus actus ille miraculoſus, eo quod parentes ſteriles erant, ut in libello dicto: vel poteſt conſiderari in quantum eſt actus naturæ corruptæ, & ſic eſt culpabilis, non quod ei culpa actui inſit, ſed quia eſt cauſa quodammodo peccati originalis in prole; non quidem cauſa in actu, quia cauſa in actu, ponit effectum in actu. Sed tunc non poteſt eſſe effectus in actu, quia non poteſt aliquid prius eſſe ſubjectum culpæ, quam gratiæ; ſed non poteſt eſſe ſubjectum gratiæ ante animationem; & ideo nec culpæ; & ideo fuit cauſa in potentia. Cum ergo pro tempore conceptionis, quantum apparet, a parte parentum ſit actuale meritum in actione, divinum miraculum in effectu; quam merito ſunt honore & celebratione digna? nec fuerint effectus originalis peccati in actu, non ſecundum illud, quod eſt in potentia, cum frequenter potentia impediatur a ſuo actu; non mihi apparet a parte iſta, ſcilicet a parte concubitus parentum, aliquid per quod debeat celebritas pro die primo conceptus naturalis impediri. Hæc ille, cujus doctoris ſententiam impediret ſufficiat pro nunc pro probatione præſentis articuli. Et ad id quod dicit adverſarius, dicendum videtur ſecundum ſententiam hujus, quod ipſe arguit de illa die per comparationem ad concœptionem materiæ, in quantum erat actio naturæ corruptæ, ex qua parte verum dicit: Sed articulus declaratus eſt habita relatione ad alia, quæ tacta ſunt, quæ meritum honoris importare videntur. Et tantum de iſto articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

Deest hic aliquid.

ARTICULUS CXXI.

Ex ſecunda lectione ejuſdem feriæ dicit Filium Dei non magis a Patre ſeparatum quando Virgo corporaliter eum peperit, quam quando Pater ſine corpore intemporaliter genuit.

Iſte articulus eſt ita catholicus, & indubius, ut merito tanquam ſuſpectus de fide incarnationis Filii Dei habendus eſt, qui nunc articulum ſuſpectum habet. Filius quidem Dei in eadem manet unitate naturæ, & perfecta plenitudine majeſtatis incarnatus, & de Virgine natus, qua fuit a Patre æternaliter genitus, qui unus Deus, unus Dominus cum Patre & Spiritu S. individuus exiſtit. Ita enim, ut dicit Iſidorus in ſerm. de nat. Domini; aſſumpſit humanitatem, quod non amiſit divinitatem; manens quod erat, ſuſcipiens, quod non erat, ut liberaret quod fecerat. Et ideo cantat univerſalis eccleſia in die Circumciſionis dominicæ: *mirabile myſterium declaratur hodie, innovantur naturæ; Deus homo factus eſt, id quod fuit permanſit, & quod non erat aſſumpſit, non commixtionem, nec diviſionem paſſus.* Argumentum autem adverſarii procedit

dit ex suppositione falsa, aut textu corrupto. Et ideo illum relinquentes, finem damus præsenti articulo. ANNO CHRISTI 1433

ARTICULUS CXXII.

Ex lectione I. feriæ VI. dicit Virginem expiraſſe in affatu Angeli, non propter metum, aut periculum ſui corporis; ſed quia inimici fraudulentiam ad animæ ſuæ nocumentum adeſſe formidavit.

Pro cujus articuli declaratione notandum eſt, quod Gregorius ſuper illo verbo Luc. 2. *quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſermone ejus*, dicit ut S. Thomas recitat in gloſſa continua: *cum autem aſſueta fuerit bis viſionibus, non viſioni ſed zelatibus turbationem attribuit: dicens turbata eſt in ſermone ejus.* Attende autem Virginis & pudicam, & prudentem animam ſimul & vocem; audita lætitia dictum examinat, & nec manifeſte obſtitit per incredulitatem, nec ſtatim paret ex levitate, Evæ levitatem evitans & duritiam Zachariæ. Idem ſuper illud; *& ait Angelus ei: ne timeas Maria*, ita proſequitur, *quaſi dicat: non acceſſi decepturus, immo deceptionis abſolutionem depromere; non veni prædaturus inviolabilem tuam virginitatem, ſed conditoris puritatem & cuſtodis contubernia reſerare: non ſum ſerpentis miniſter, ſed perimentis ſerpentem legatus; ſponſalium tractator, non inſidiarum molitor. Sic ergo nequaquam contrahentibus ipſam conſiderationibus vexari permiſit, ne dijudicaretur infidus miniſter negotii.* Hæc ille; ex quibus manifeſte patet, quod in primis motibus aut prima conſideratione poterat in eam, ſicut iſte doctor innuit talis cauſa inter alias accedere pavoris, aut turbationis ejus; unde gloſſa interlinearis ita habet, Luc. 2. ſuper illud: *turbata eſt: more humanæ fragilitatis de angelica viſione & inſolita ſalutatione.* Et hæc pro præſenti articulo.

ARTICULUS CXXIII.

Ex ſecunda Lectione Sabbati dicit Dæmones potius velle pati omnes pœnas inferni, quam contradicere aliquibus præceptis Virginis; & quando aliquis homo auxilium Virginis ex charitate implorat, illico pavidi diffidunt, mallentes pœnas & miſerias ſibi multiplicari, quam Virginem talem ſuper ſe dominari.

Pro declaratione præſentis articuli duo ſunt facienda; primo ponenda eſt vera forma articuli, quia translator mendaciter & infideliter transtulit articulum quoad primam partem ejus; quia quod dictum eſt de Angelis bonis, ipſe dicit aſſertum eſſe de Dæmonibus. Secundo oſtendetur veritas articuli quoad omnes ejus partes. Quoad primam; articulus jacet ſic loquendo de B. Virgine: „ Angelor. Do„ minam ipſam æternaliter conſtituit: Qui „ quidem angeli ita poſtmodum obedientes „ Virgini effecti ſunt, quod omnes inferni „ pœnas libentius ſubſtinerent, quam aliqui„ bus ſuis præceptis in aliquo contradicerent; „ ſuper omnes etiam malignos ſpiritus ipſam „ Deus potentem fecit, quod quotieſcumque „ ipſi aliquem hominem Virginis auxilium ex „ charitate implorantem expugnaverint, ad „ ipſius Virginis vultum illico pavidi procul „ diffugiunt, volentes potius pœnas ſuas & „ miſerias ſibi multiplicari, quàm ejuſdem „ Virginis potentiam ſuper ſe taliter, domi„ nari." Circa ſecundum; prima pars articuli, quæ dicit angelos libentius velle ſubſtinere omnes inferni pœnas quam præceptis Virginis contradicere patet, & nulli catholico debet eſſe dubia, cum talis contradictio præceptis B. Virginis non poſſit eſſe ſine offenſa Dei, cujus ipſa mater eſt, & quilibet charitatem habens debet præeligere omnem pœnam ſenſibilem, quam offendere Deum: cujus ratio a S. Thoma quodlibet. 4. a. 7. talis aſſignatur: ex charitate plus debet homo Deum diligere, quam ſeipſum; peccare autem eſt facere contra Deum; puniri autem eſt aliquid pati contra ſeipſum. Charitas ergo hoc requirit, ut quamlibet pœnam habens charitatem præeligat culpæ. Et ideo Anſelmus lib. de diſſimilitudinibus ait, quod aliquis debet magis eligere eſſe in inferno ſine culpa, quam in paradiſo cum culpa. Secunda vero pars, quæ dicit quod Dæmones quotieſcumque aliquem hominem Virginis auxilium ex charitate implorantem &c. patet ex illo Can. 7. ubi Virgo B. dicitur, *terribilis ut caſtrorum acies ordinata*; ſcilicet Dæmonibus ipſis, protegens & defenſans pecçatores. Unde Bernardus: *nullus ſic inſtantiam timet hoſtium, quam Dæmones Mariæ vocabulum; non ſic timet hoſtes viſibiles quamlibet multitudinem caſtrorum copioſam; ſicut timent aereæ poteſtates Mariæ vocabulum, patrocinium, & exemplum; fluunt & pereunt ſicut cera a facie ignis, ubicumque invenerint hujus nominis crebram recordationem, devotam invocationem, ſolicitam imitationem.* Unde ſicut DD. expoſitio habet in præfato loco; *ſicut fluit cera a facie ignis, & ſicut fumus ad ventum ſpargitur*, ſic ad adventum B. Virginis totus malignorum ſpirituum exercitus diſſipatur; quæ cum ſit hominum advocata, cum devote invocetur, creditur ſemper adeſſe. Præterea qui hanc partem articuli ſuſpectam habent, non videntur ad plenum ſentire magnitudinem miſericordiæ, & potentiæ celſitudinem Beatiſſimæ Virginis matris Dei. Et ideo conſideret talis quid pro veritate articuli dicat Bernardus in ſermone: *ille ſolus, o Virgo beata, tuas laudes fileat, qui te fideliter invocatam ſentit nuſquam in ſuis neceſſitatibus ſibi defuiſſe. Et quid mirum ſi invocata adeſt, quæ etiam non vocata præſto eſt?* Præterea idem dicit: *ſicut a te deſpectus & averſus, neceſſe eſt quod pereat; ſic ad te reverſus, & a te reſpectus impoſſibile eſt quod pereat. Filioli, hæc peccatorum ſcala, hæc mea maxima fiducia, hæc tota ratio ſpei meæ*: hæc ille. Præterea qui ſuſpectum habet quod Dæmones vellent ſibi plus miſerias multiplicari, quam ſubjici inferiori naturæ, & præſertim muliebri ſexui; præſertim etiam Virgini Mariæ, ad quam propter hoc, quod hominum eſt advocata, & ipſa eſt, cui conceſſum eſt conterere caput ejus, odium habent prægrande. Quis ducit in dubium Dæmones ex ſuperbia ſua & perverſiſſima voluntate deſideraſſe ſibi pœnas alias multiplicari;

ANNO CHRISTI 1433

quam

quam aſpectum dominantis Virginis benedictæ ſufferre? qui ſicut beatis amabilis, & delectabiliſſimus eſt, ita Dæmonibus terribilis, & graviſſimus eſſe creditur. Sicut de aſpectu Chriſti dicitur a DD. de quo dicit Joannes Chryſoſtomus, intolerabilis eſt ihenna; verum mille ihennas ponat quis, nihil tale dicit, quale eſt excidere a gloria, & odio haberi a Chriſto. Pro fine articuli audiatur verbum Richardi ſuper pſalm. 2. *de nullo magis dolet Diabolus, quam de bono, & profectu noſtro; pene plus odiunt bona noſtra, quam tormenta ſua; immo malunt quotidie tormenta ſua augeri, quam bona noſtra & merita non minuere;* hæc ille. Ex quibus manifeſta apparent mendacia calumniatorum. Falſum enim eſt quod iſte articulus contradictoria contineat; immo veritates, quæ ſimul ſtant in animo cujuslibet veri catholici, ut patet ex dictis. Et tantum de præſenti articulo, & per conſequens de omnibus articulis mihi in codicello præſentatis, Quibus omnibus conſideratis, & conformatis ad dicta S. Scripturæ & SS. DD. & etiam ſcholæ bonorum theologorum intellectis, non apparet mihi, quod liber iſte, aut doctrina ejus ſit ſuſpecta habenda, nec in qualitate, nec in figura, nec in pondere ut verbis utar adverſarii. Non in qualitate ſive ſpecie, cum in ea ſit aurum verum doctrinæ ſanæ; non in figura, quia conformis eſt tam ſacræ ſcripturæ quam SS. DD. ſicut patet ex ſuprapoſitis. Tertio in pondere gravitatis, cum tota referatur ad gloriam Dei & reformationem populi chriſtiani. Pondus enim, ut dicit Auguſtinus, amor eſt; *pondus meum, amor meus*; tanto gravior enim, & majoris ponderis doctrina aliqua dicitur, quanto magis ordinatur ad amorem Dei nutriendum, fovendumque in cordibus fidelium. Sed calumniator dicit, quod potiſſime in figura iſta doctrina videtur ſuſpecta, quia modo viſionum & Doctrinæ SS. Patrum aliena videtur, ſicut in una viſionum, ubi dicit quod Deum vidit in ſpecie Dei, & in alio loco ſubmittit viſiones ſuas examini; hæc ille. Quanquam locum invenire in revelationibus prædictis non potuerim, ubi verba iſta ponantur; & per conſequens de eis ſicut in multis merito dicere convenit, tanquam minus fideliter allegatis, poſſe ſuperſederi. Tamen ad ea, plenitudinis hujus tractatus gratia, duxi etiam reſpondendum: dico enim quod tam apud philoſophos, quam apud Theologos ſpecies rei dicitur ſimilitudo rei; & cum viſio Dei in via ſive revelationes fiant per aliquas ſimilitudines repræſentativas Dei, aut eorum, de quibus fit revelatio, dicente Auguſtino 14. de Trinitate: *cum Deum cognoſcimus, fit aliqua ſimilitudo in nobis;* non eſt alienum a veritate quod dicit B. Birgitta, quod ſcilicet vidit Deum per ſpeciem Dei, ideſt ſimilitudinem aliquam Dei ejus intellectui divinitus impreſſam: non autem per ſpeciem, quæ dicitur ipſa eſſentia nuda Deitatis: hac quippe ſpecie viſio perficitur beata, in qua idem eſt objectum beatificans & ſpecies intelligibilis, ad quam ſe perduci exorat eccleſia militans in oratione ſolemnitatis currentis Epiphaniæ ſcilicet ita dicens. *Deus, qui hodierna die Unigenitum tuum gentibus, ſtella duce, revelaſti, concede propitius, ut, qui jam te ex fide cognovimus, uſque ad contemplandam ſpeciem tua celſitudinis perducamur.* Et ita patet quod calumniator in hac parte non habet cauſam calumniandi. Ecce, Patres venerabiles, quæ parvitati ingenioli mei, nihil temere afferendo, dicendum occurrit circa ſingulos articulos, ſuper quibus vigilanter intenderem, & juxta mihi traditam a Deo gratiam ſcribere. Rogaſtis plane omnes & ſingulos accurato ſatis ſtudio juxta vires meas examinari, & nullum eorum pie, & modeſte intellectum reperiens ſacræ ſcripturæ aut SS. Patrum adverſum ſententiis; ſed conſonum, & conforme ſatis reputo unumquemque & omnes eorum, eos juxta eorum modeſtiam, & piam eorum intelligentiam eſſe admittendos & poſſe legi in eccleſia S. Dei, & eo modo, quo multorum aliorum DD. libri, & SS. hiſtoriæ, & legendæ licentiantur legendi fidelibus. Sed ſi forſan, aut propter ignorantiam meam, aut parvitatem ingenii, aut accommodati temporis anguſtiam præſenti ſtudio minus complete ſatisfecerim votis veſtris, & tam glorioſæ ſanctæ honori, veniam peto. Pro his autem, quæ tam ſincera devotione, & inflammato animo pro defenſione ſanctitatis B. Birgittæ & veſtri celebris inſtituti veſtris precibus invitatus peregi, ſororum veſtri ordinis, atque fratrum orationibus rogo me recommendatum facere velitis; ut hujus devotiſſimæ Chriſti ancillæ patrocinio fretus a Domino amoris gratiam conſequi merear in præſenti & gloriam in futuro. Amen.

ANNO CHRISTI 1433.

CONSILIUM D. JOANNIS DE MILLIS

Super decreto frequens, *edito in Concilio Conſtantienſi, & incipit* cum per C. frequens, *in quo continentur hæc infraſcripta.*

Quo tempore debet dictum concilium inchoari. Secundo quo tempore debeat, vel debuit finiri.

Si non fuerit inchoatum a tempore ſtatuto; an poſtea per intervallum plurium menſium poterit inchoari.

An dictum concilium inchoatum ex cauſis in dicto concilio expreſſis, poſſit diſſolvi per papam contra voluntatem concilii, vel locum mutare ut civitatem Bononienſem pro loco concilii deputaret.

An concilium ſic congregatum potuerit papam monere quod dictam diſſolutionem revocet.

Conſilium D. Joannis de Millis.

De Briſia, advocati Conſiſtorialis, repertum poſt mortem ſuam inter libros ſuos ſua manu ſcriptum.

CUm per C. *frequens*, in concilio Conſtantienſi editum, ſtatuatur, quod a modo generalia concilia celebrentur, ita quod primum a fine dicti concilii in quinquennium immediate ſequens, ſecundum vero ſequens a fine illius primi in ſeptennium; deinceps vero in decennium perpetuo celebrentur, ut ſic per quamdam continuationem ſemper, aut con-

Ex MS Cod. Felin. in bibliot. Canonic. Major. Eccl. Luc.

☞ concilium vigeat, aut per termini pendentiam ſpectetur &c.

ANNO CHRISTI 1433.

Occurrunt contra intelligentiam dicti cap. dubia infraſcripta.

Primo quo tempore debuerit dictum concilium inchoari.

Secundo, quo tempore debeat, vel debuit finiri.

Tertio, ſi non fuit inchoatum tempore ſtatuto, an poſtea per intervallum plurium menſium potuerit inchoari &c.

Quarto, an dictum concilium debite inchoatum, ex cauſis in dicto concilio expreſſis, poſſit diſſolvi per papam contra voluntatem concilii, vel locum mutare & civitatem Bononiæ pro loco concilii deputare.

Quinto, an dictum concilium ſic congregatum potuerit papam monere quod dictam diſſolutionem revocet, & revocationem publicet, & concilio Baſileenſi per ſe vel alium aſſiſtat.

Circa primum dubium, dico, quod ſecundum concilium debuit inchoari immediate poſt ſeptennium completum, computandum a fine primi concilii. Et hoc patet ex verbis dicti C. *frequens*, quæ celebrationem ſecundi concilii dirigunt, & protrahunt in ſeptennium a fine primi. Nam illud verbum *ſeptennium*, intelligitur ſcilicet finitum, quia obligatio ad aliquod faciendum tempore, non arctatur illud facere niſi in fine illius temporis, ut ff. de condi. & demo. l. *non putabam*, & l. *ſi in annos*, ut notat Bar. in l. *quod hoc anno*, de verb. oblig. & Bal. in l. pri. C. *quando dies*, l. *cedat*, & propriis terminis hoc no. Jo. An. in C. *in fine* de major. & obed. ubi dicit quod ſi concilium debet celebrari e. triennio in triennium, intelligitur quod ſecundum concilium diſtet a fine primi per triennium; ita quod ſecundum concilium non poterit celebrari ante completum triennium, computandum a fine primi concilii; & ita tenet D. Antonius de Butrio in dicto C. *ſingulis*; & hunc intellectum approbarunt papa & concilium celebrationi primi concilii inchoati in civitate Papiæ, & finito in civitate Senenſi, quod inchoatum eſt poſt quinquennium completum a fine concilii Conſtantienſis. Ergo talis intellectus eſt ſervandus, quem papa facto approbavit, X. ar. C. *quod dilecto* de Conſang. & affin. & quod ibi notatur per Jo. And. & D. Ant. de Butrio, ubi ponunt alium caſum ſimilem de ſtatuto Paduano diſponenti, quod de male ablatis fieret concilium ſingulis quatuor menſibus. Nam ex mente ſtatuentium debet tale ſtatutum intelligi quod poſt lapſum quatuor menſium, a fine primi concilii computandorum, & non antea, fiat ſecundum concilium. Et hoc efficaciter probatur ex textu dicti C. *frequens*, cum dicit quod ſic, per *quandam continuationem ſemper concilium vigeat, aut per termini pendentiam ſpectetur &c.* per quæ verba probatur quod terminum affignatum ad concilium celebrandum voluit concilium pendere & expectari debere: nec penderet; ergo nec expectaretur, ſi illo durante ſecundum concilium inchoaretur. Ergo clare patet quod ante ſeptennium completum a fine primi concilii non potuit concilium inchoari. Eſt ergo mens dicti concilii, C. *frequens*, quod continuative ſemper ſit alterum ex duobus; unum tamen poſt reliquum, videlicet quod concilium actu vigeat, vel quod ad certum terminum ſpectetur. Vigebit quando celebrabitur; expectabitur quando illo celebrato, & finito pendebit terminus ad aliud celebrandum. Et licet verba dicti C. *frequens* ſint alternative concepta; tamen dicunt: aut concilium vigeat, aut ſpectetur. Et in alternativa ſufficit alteram partem eſſe veram leg. *ſi is, qui ducenta*, §. *utrum &c.* ff. de rebus dub. per quod forte quibuſdam videtur quod ſtatim poſt primum concilium finitum poſſit ſecundum inchoari; & finito ſecundo tertium, & ſic de ſingulis; ita quod ſemper concilium vigeat. Dico quod iſte intellectus ſtare non poteſt; quod ſi prælati debentes concilium celebrare poſſent alteram partem dictæ alternativæ, quam vellet, eligere, tunc poſſent vel ſemper concilium tenere, vel concilium expectare, quod eſſet ridiculum dicere & contra verba illa dicti C. *frequens*, quod vult plura concilia celebrari debere, & inter illa concilia eſſe diverſa temporum intervalla, cum primum concilium voluit in quinquennium celebrari, ſecundum in ſeptennium a fine primi concilii, & reliqua concilia de decennio decennium celebrari. Dicta ergo alternativa reſolvitur in conjunctam quoad utramque partem, ſucceſſive, non eodem tempore implendam, ut ſit ſenſus quod prælati celebrent primum concilium in quinquennio, & illo finito expectetur ſecundum uſque ad ſeptennium; & illo ſecundo finito expectetur tertium uſque ad decennium &c. Nec eſt abſonum quod alternativa & disjunctiva reſolvatur in conjunctam, cum hoc ſæpe fiat, ut l. *ſæpe* ff. de verb. ſignif. & l. *cum quædam*, eo tit. Maxime hoc fit quando poteſt conjecturari mentem diſponentis fuiſſe, quod voluerit utramque partem alternative debere ſortire effectum, ar. l. *generaliter* in 1. C. de inſtit. & ſubſt. ſub conditione factis. Sic in propoſito conjecturari poteſt ex dictis verbis dicti C. *frequens*; præſertim cum dicit, *per quandam continuationem &c.* Ex quibus verbis patet quod voluit utramque partem ſortiri effectum alternative per continuationem ſucceſſivam utriuſque partis ad alterum. Prima pars eſt, quod concilium vigeat. Secunda pars, eſt quod primo concilio finito, aliud concilium expectetur ad tempus.

Ad ſecundum dubium breviter dico, quod cum in c. *frequens*, non aſſignetur certum tempus, in quo vel in quod concilium finiri & perfici debeat, hoc relinquitur arbitrio boni viri, qui arbitrari debet tantum temporis infra quod ſecundum exigentiam cauſarum propter quas fuit concilium inchoatum, poſſit ipſum concilium compleri. Nam ubi quis tenetur ad aliquid faciendum, quod non poteſt in momento expediri, ſed requirit temporis intervallum, intelligitur a jure tantum temporis aſſignatum, in quod ſecundum qualitatem ipſius facti poſſit ipſum factum commode perfici, ut eſt caſus in l. *continuus*, §. *Item qui inſulam*, de ver. ob. & facit ff. *cum ita* in ea. l. *continuus*, & ff. de eo quod ea. le. l. *non utique*, ff. *ſi quis ita*, 11. ff. *ſi quis cau.* l. 11. §. *ſi quis*. Per hoc facit quia ubi tempus in lege non exprimitur, tunc arbi-

bitrio tempus ſtatuitur, l. 1. in fi. ff. de jur. delib. Deber ergo tantum tempus cenſeri ſtatutum ad dictum conſilium faciendum, quod arbitrio judicis, & boni viri neceſſarium videatur ad expediendum cauſas, propter quas concilium fuit congregatum, ut patet in juribus prædictis. ANNO CHRISTI 1433.

Ad tertium dubium dicendum videtur, quod licet in termino pro principio concilii celebrandi aſſignato prælati non venerint; tamen poſtea venientes potuerunt concilium celebrare abſque nova auctoritate papæ; quia (in) c. *frequens*, quod ſtatuit prælatos debere ſecundum concilium a fine primi in ſeptennium celebrare, duo ſunt, ſcilicet quod prælati concilium celebrent, & quod in tempore aſſignato celebrent. Cum enim mandatur aliquid fieri in tempus, duo ſunt mandata; unum quod fiat, & aliud quod in tempore fiat. De do. & contu. *cum dilecti*, ff. de arbitris l. *Celſus*, ff. *mandati* 11. §. *Paulus*, ... conſequenter auctoritas papæ & canonis procedens ex dicto c. *frequens*, repræſentatur in utroque mandato. Ex quo ſequitur quod, ſive concilium fuerit celebratum in tempore aſſignato, ſive poſt tempus, antequam papa mutaverit voluntatem, debet dici celebratum auctoritate papæ. Et in c. *cum dilecti*, quod proprie loquitur in mandato papæ; & facit quod ibi notatur per Innocentium mo. ſuper verbo *præſentare*. Etiam rub. *nemo poteſt impoſſibile*, in VI. in glo. ordi. Præterea, licet prælati non venerint ad locum concilii in de aſſignata, habuerunt juſta impedimenta, & notoria guerrarum vigentium in Francia, in Alemania, in Hiſpania, in Italia: fuit enim intemperies aeris propter magnas pluvias & intenſa frigora; propter quam excuſari debent ſi in termino non venerint, ut ff. *ſi quis cau.* l. 11. §. *ſi quis in judicio*, & §. *quod diximus*. Sed etſi nullum impedimentum habuiſſent, quilibet eorum potuit moram purgare, quia debitor obligatus ad aliquid faciendum in favorem creditoris, poteſt quocunque volente creditore moram purgare, ut ff. de le. commiſſ. l. *poſt diem*, de eo quod certo l. 1. fi. & ff. *ſi quis cau.* l. 11. in pr. & articulo l. *Celſus* ff. de arbi. Quod enim prælati deberent concilium celebrare in termino aſſignato hoc fuit ſtatutum favore univerſalis eccleſiæ, ut patet in exordio hujus canonis *frequens*. Univerſalis autem eccleſia repræſentatur per prælatos ſimul congregatos ad hæreſim extirpandam, & ad alia ſtatum univerſalis eccleſiæ concernentia; ergo ipſa eccleſia univerſalis potuit purgationem moræ cujuslibet prælati admittere, & celebrare concilium. Nec poteſt dici, quod in hac purgatione moræ non adfuerit conſenſus papæ, quia immo affuit per modum legati de latere ibi præſentis & conſentientis, qui ad dictum concilium celebrandum fuit per papam Martinum miſſus, & per hodiernum papam in dictis terminis confirmatus. Auctoritate enim talis legati potuit concilium congregari, ut in d. §. *porro*, in tex. & glo. & notat glo. & Archidiacon. XVII. di. in ſumma. Sed etſi auctoritas papæ non. interveniſſet, tamen cum papa fuerit publice requiſitus, ut conſentire vellet quod ejus auctoritate concilium fieret, & conſentire noluit; & legitimæ cauſæ adſunt, propter quas concilium celebrari debeat, ut ſtatim dicetur in quarto dubio, potuit concilium celebrari, maxime inſtante Imperatore, ſicut inſtat qui eſt advocatus & defenſor eccleſiæ, de electione, *venerabilem*; & ex tunc quicquid in eodem concilio factum eſt, & fiet, valet ac valebit, tanquam in generali concilio factum; ne alias in poteſtate ſummi Pontificis ut impedire bonum & ſtatum generalem eccleſiæ & univerſi orbis. Et ita tenent D. Franciſcus de Zabarellis in c. *licet*, de electione, & D. Antonius de Butrio in tractatu ſuo de ſchiſmate; & præterea ex *his*, quæ dicentur in ſequenti dubio. ANNO CHRISTI 1433.

Ad quartum dubium, videtur quod papa potuit concilium diſſolvere. Quia papa eſt ſupra concilium, & poteſt revocare ſtatuta concilii, ut patet ex juribus ſupra in fine proximi dubii allegatis. Sed contrarium eſt verum in caſu noſtro, quia illud concilium fuit firmatum ob tres cauſas principaliter. Primo, propter hæreſim extirpandam. Secundo, ad reformationem morum in capite & in membris. Tertio, ad pacem ponendam inter principes & omnes Chriſticolas; quæ cauſæ concernunt ſtabilitatem & augmentum fidei Catholicæ, & pacem & felicem ſtatum eccleſiæ & univerſi orbis. Et licet papa ſit major, de juriſdictione c. *ſignificaſti*, & c. ti. c. *ubi periculum* in VI. in glo. ſuper verbo: *concilium*; & propterea poſſet mutare & corrigere ſtatuta concilii ut notat, Joannes Andr. in c. *ſignificaſti*, & d. c. *ubi periculum*; hoc eſt verum regulariter. Sed excipiuntur tres caſus quibus papæ non eſt obediendum, & ſententia concilii prævalet ſententiæ papæ. Primus, quando agitur de hæreſi; & hic eſt caſus, noſter, quia concilium agit extirpare hæreſim Bohemorum, & papa, diſſolvendo concilium, impedivit dictam hæreſim extirpari & conſequenter hæreſim fovet. Hoc ergo caſu concilium eſt ſuper papam XL. d. *ſi papa*, in tex. & glo. facit quod notat Joannes Andreas in c. *propoſuit*, de conceſſ. præben. & de hæreticis *in fidei ſdvorem*, in VI. in novella. Et poteſt hoc caſu papa per concilium judicari per tex. d. c. *ſi papa* in fin. Et XVII. dis. §. *hinc etiam* v. *ad hæc*; & V. q. VII. §. *Item cum Balaam*, in fi. Et notat Archidiaconus & Joannes And. in c. *in fidei favorem* in VI. de hæreticis. Nec eum excuſare videtur, quod dicit valle conſentire ut prælati in Baſilea tractent dictæ hæreſis extirpationem; ſed de reformatione eccleſiæ ſe non impediant; immo illam finiendam reſervent per concilium in civitate Bononiæ indictum, quaſi tractatus extirpandi hæreſim prædictam, antequam ſortiretur effectum, poſſet durare uſque ad tempus quo concilium Bononienſe eſt indictum, & tunc non eſſet poſſibile prælatos in eodem tempore adeſſe in utroque concilio. Item, quia reformatio eccleſiæ eſt de pertinentibus ad dictam extirpandam; quia videntes hæretici clerum catholicum informatum, & ad bonos mores deductum, citius ſe reducerent ad fidem. Differre ergo reformationem eccleſiæ eſt differre hæreſis extirpationem. Secundus caſus eſt, quando ex facto non percepto papæ vehementer præſumeretur

☞ turbari ſtatus eccleſiæ. Et hoc eſt caſus noſter, quia concilium tractat reformare eccleſiam in capite & in membris, & pacem ponere inter reges & omnes chriſtianos: papa autem, diſſolvendo concilium prædictum, nedum turbat eccleſiam, ſed univerſi orbis ſtatum; qua in toto orbe ſunt diſcordiæ & guerræ, ſcilicet inter regem Franciæ & regem Angliæ, inter regem Caſtellæ & regem Aragonum; inter regem Poloniæ & magiſtrum Littuaniæ, ac magiſtrum & ordinem Prutenorum, inter regem Aragonum & reginam Apuliæ; inter ducem Mediolani, Senenſes, & Januenſes ex una, & Venetos ac Florentinos ex altera partibus. Impedire ergo vel differre reformationem prædictam & pacem, eſt turbare bonum ſtatum eccleſiæ & totius orbis, quod papa non poteſt de jure facere; & ſi facit non eſt ei obediendum, ut eleganter notat Innocentius poſt Hoſti. cum Joanne Andrea in c. *inquiſitioni*, de ſent. excom. Et facit quod notatur per eundem Innocentium in c. IIII. de conſue. Et idem tradit Archi. XL. diſt. *ſi papa*, in fine, & diſt. *ſicut*, & notat glo. IX. q. III. *per principalem*, q. VIII. q. 1. §. *his omnibus auctoribus*; immo plus dicit Archidiaconus, quod ubicunque diſcoloratur ſtatus eccleſiæ, papa non poteſt id facere, ut ipſe notat XXV. q. 1. *ſunt quidam*. Sed ſtatus per malos mores eſt diſcoloratus; ergo non poteſt papa impedire reformationem morum, per quam diſcoloratio removeatur; quia impediendo reformationem fovet diſcolorationem; ſicut impediendo extirpationem hæreſum foveret hæreſim. Tertius caſus eſt, quando papa aliquid facit; ex quo vehementer præſumitur magna mala ventura; tunc hoc non poteſt papa facere de jure, & ſi facit, non eſt obediendum, ut notat Innocentius & poſt Hoſti. cum Joanne Andrea in dicto c. *Inquiſitioni*, de ſent. excom. Et hoc eſt caſus noſter; quia Concilium tractat ponere pacem inter dominos prædictos, & ex diſſolutione concilii dicta pax impeditur, vel ſaltem differtur; ex cujus impedimento vel dilatione, nemo dubitat, multa & magna mala ventura. Ergo dicta diſſolutio concilii facta per papam non eſt ſervanda, nec ei obediendum. Et ſic concludendum videtur, quod his tribus caſibus concilium eſt ſuper papam. Quia in caſibus, in quibus papa non poteſt jure prohibente diſponere, prævalet ſententia concilii ſententiæ papæ, & concilium eſt judex competens ad reformandum male geſta per papam juxta theoricam Archidiaconi & Joannis Andreæ in d. c. *in fidei favorem*, de heræs. in VI. Et licet loquantur ibi in primo caſu, ſcilicet quando agitur de hæreſi; tamen idem eſt in aliis caſibus, ſcilicet quando agitur de turbatione ſtatus eccleſiæ, & quando agitur de alia re, ex qua præſumitur multa & magna mala ventura, cum hos tres caſus parificent Innocentius & Joannes Andreas in. d. c. *inquiſitioni* in fi. Cum Innocentius fuerit papa, & in jure peritus, ac plures decretales ediderit, valde credendum eſt. Gloſſa etiam in d. c. *Si papa*, quæ magnæ auctoritatis eſt, & quam nullus reprobat, prædicta confirmat; licet in caſu quo ex facto papæ turbatur vel ſcandalizatur ſtatus eccleſiæ duo alia requirat, de quibus nihil dixit Innocentius, videlicet quod illud factum notorium ſit, & quod papa ſit incorrigibilis, qui duo dicuntur in propoſito eſſe, quando diſſolutio conc. eſt notoria & publice facta. Et dicitur incorrigibilis, quia publice requiſitus per oratores concilii & per oratores regis Romanorum & per litteras eorum ſæpe & ſæpius ut dictam diſſolutionem revocet, & id non facit. Et ſi quis dicat, quod ex diſſolutione prædicta & loci mutatione non eſt viſibile nunc nec præſumendum ſcandalizari eccleſ. nec turbari ſtatum ejuſdem; & communiter in hoc non habet locum practica Innocentii nec practica Joannis nec gloſſa prædicta. Advertat, ſi quis ſic dicit, ne erret: quia communis fama & vox populi eſt in oppoſitum, & habent famam & vocem populi veriſimiliter contrarium amplectetur.

Locus turbatus.

Sit ergo iſta concluſio; quod ſi ex mutatione loci & diſſolutione prædictis communiter præſumitur exſtirpationem hæreſis impediri, ſeu differri; aut eccleſiam debere aliter ſcandalizari vel ſtatum ejus turbari, aut alia multa mala ventura, non tenet mutatio nec diſſolutio, nec in hoc eſt obediendum papæ, immo concilium eſt ſuper papam. Ubi autem non eſſet præſumptio quod aliquid prædictorum contingeret; tunc mutatio loci & diſſolutio teneret. Cum in aliis caſibus, quam prædictis, papa ſit major concilio, & poſſit ſtatu a concilii revocare. Nec eſt vera concluſio quam quidam faciunt, quod papa non poteſt c. *frequens* revocare, quia expreſſe dicitur in eodem, quod quilibet, etiamſi papalis dignitatis fuerit, tencatur ſtatuto & præceptis cujuslibet concilii generalis obedire. Nam ſi iſta ratio eſſet vera, ſequeretur quod concilium poſſet papæ omnem auferre poteſtatem, ſtatuendo expreſſe quod papa non poſſet aliqua beneficia reſervare. Illa ergo ſtatuta concilii ligant papam, ex quorum revocatione ſequeretur hæreſis, vel præſumeretur eccleſiam aliter ſcandalizari, aut ejus ſtatum mutari, vel mala ventura.

Et ex his primum reſponſum ad objectum factum in fine dubii proxime præcedenter legendi.

Ad quintum dubium ſuadetur in paucis verbis. Nam ſi ex diſſolutione prædicta præſumitur hæreſim foveri, ſeu extirpationem ejuſdem differri, vel eccleſiam aliter ſcandalizari, aut ejus ſtatum turbari, vel multa magna mala ventura, potuit dictum concilium monere papam, ut dictam diſſolutionem revocet, & ipſam revocationem publicare, & concilio Baſileenſi per ſe, aut per alium aſſiſtat; quia his caſibus concilium eſt ſupra papam. Ubi autem aliquod prædictorum non præſumeretur, monitio non teneret; quia tunc papa eſt ſupra concilium. Et ultra prædictos caſus, licet papa aliquid injuſte ageret, contra tamen a nemine judicatur. Et ita debet intelligi ca. *ſi papa* XL. diſt. & §. *hinc*, & v. *ad hoc* XVII. diſt. 3. & q. VII. §. *item cum Balaam*, in fine. Hoc ſcripſimus, ſalva ſemper correctione melius ſentientis, profitentes nos tenere quod tenet S. Mater eccleſia. Nec obeſt quod univerſitas non repræſentetur, niſi ſaltem adſint duæ partes univerſitatis, ut ff. *quod cujuſque juris*, ut l. *nulli*; quia illud eſt verum in univerſitatibus laicorum

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

☞ rum, ſecus in collegiis & capitulis eccleſiarum, ut notat Innocentius in c. *cum nobis*. Item ſecus in conciliis generalibus, in quibus non requiritur quod duæ partes totius mundi conveniant: immo ſufficit quod aliqui, licet numero pauci, adſint, aliis non convenientibus in termino; & qui venerunt abſentes repreheſentant. Et ſic compertum eſt multa generalia concilia fuiſſe celebrata & expedita per XVI. epiſcopos; qui tamen ſunt minima pars reſpectu epiſcoporum totius mundi, ut patet XVI. dis. VI. *Synodus*. Nec papa potuit illum locum mutare, & civitatem Bononiæ pro loco concilii deputare. Quia c. *frequens*, prohibet mutationem loci, niſi evidens neceſſitas adſit; puta obſidionis, guerrarum, aut peſtis, aut ſimilis. In Baſilea autem pro veritate afferitur non fore obſidionem, nec peſtem, nec guerrarum impedimenta, ex quibus impediatur concurſus prælatorum ibidem; & hoc experientia docet, quia jam ſunt ibi congregati. Non etiam reductio Græcorum eſt juſta cauſa mutandi loci, cum eadem reductio poſſit in Baſilea tractari. Et licet reſpectu Græcorum in Bononia tanquam loco eis viciniori commodius tractaretur, iſta non eſt infra cauſam mutationis; quia c. *frequens* requirit cauſam neceſſitatis, non ſimplicis commoditatis; & quia ſicut ſi locus Bononiæ eſt commodior Græcis, eſt incommodior Gallis & aliis ultramontanis. Nec etiam poteſt dici quod infirmitas D. N. Eugenii, per quam impeditur ire Baſileam, ſed non Bononiam, ſit juſta cauſa murandi locum; cum, & ſine ejus præſentia poſſit celebrari concilium per legatum, ſicut factum fuit in

ANNO CHRISTI 1433.

A concilio Papienſi, & Senenſi, ut patet in dicto §. *porro* in textu & gloſſa; & notatur per gloſſam & Archidiaconum XXII. in ſumma. Item quia D. N. Eugenius papa ſanus exiſtens, confirmando legatum miſſum per D. Martinum voluit concilium celebrari per legatum. Si hoc voluit cum eſſet ſanus; fortius debet velle cum eſt infirmus. Dicta ergo infirmitas non eſt neceſſaria cauſa mutationis loci. Et licet utiliſſima fuerit præſentia papæ, tamen non eſt neceſſaria, & c. *frequens*, ad mutationem loci requirit cauſam neceſſitatis. Præterea, & ſi cauſa neceſſitatis adeſſet deputandi locum extra Alemanniam; non potuit locus mutari de Baſilea ad Bononiam, quia c. *frequens*, requirit, quod ſi oporteat locum mutare, mutetur ad locum aptum viciniorem nationi, in qua erat locus prius deputatus. Tria autem ſunt loca viciniora Baſileæ, quam Bononia; ſcilicet civitas Placentina, Veronenſis, & Mantuana, quarum quilibet eſt locus aptus pro concilio, cum unaquæque dictarum civitatum habeat portum & abundantiam domorum, & victualium. Et ſi dicas, papa eſt ſupra concilium; & major concilio, cum concilium ab eo recipiat authoritatem, de elect. *ſignificaſti*, & notat gloſſa in c. *periculum eſt* eo ti. li. VI. & cap. 10. *ex parte*; ideo poteſt papa ſtatuta concilii corrigere & mutare, ut notat Jo: Andreas in dicto c. *ſignificaſti*, & c. *ubi periculum*, ergo papa potuit mutare locum contra formam dicti c. *frequens*. Reſpondeo, ut ſtatim dicam, in ſequenti dubio.

Cætera deſunt in MS. C.

ANNO CHRISTI 1433.

Documenta anni

1434.

LITTERÆ CREDENTIALIS

Bohemorum.

Ex Mart. t. Mon. t. II. p. 704. & ſeq.

REverendiſſimis in Chriſto patribus & dominis, dominis cardinalibus, patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, venerabilibus patribus, prælatis, magiſtris & doctoribus, illuſtribus principibus, & ducibus magnificis, nobilibus & ſpectabilibus oratoribus & legatis regum, & principum, ſingulis quoque qualicumque titulo inſignitis, Alſſo de Ryſinburg, alias de Wrzeſſciovv gubernator ſupremus regni Bohemiæ & marchionatus Moraviæ, barones, civitas major Pragenſis, nobiles, milites, civitates, & communitates præfatorum regni Bohemiæ & marchionatus Moraviæ ac nobis adhærentes, debita reverentia cum quovis genere complacendi præporrectis. Ad veſtrarum paternitatum, dignitatum & dominationum celebrem præſentiam, honorandum & bene meritum nobiſque acceptum & fidelem virum Martinum presbyterum de Chrudin exhibitorem præſentium, de noſtro propoſito ſufficienter eruditum deſtinamus, quanto humilius valemus poſtulantes, quatenus paternitatum & dominationum dignitas veſtrarum nuncio noſtro prædicto in omnibus & ſingulis relationibus veſtris dignitatibus & dominationibus ex parte noſtra referendis, plenitudinem fidei adhibere dignetur, tamquam veſtro aſſiſtentes conſpectui propriis loqueremur in perſonis. Datum Praghæ anno Domini MCCCCXXXIV. die X. menſis januarii.

Credentia hujus litteræ fuit quod regnum Bohemiæ, &c. ſupplicabat ſacro concilio, quatenus propter pacem conſervandam in dicto regno, ſacrum concilium vellet inducere omnes incolas regni ad communicandum ſub utraque ſpecie & adhærentes eiſdem; ſed nihil obtentum fuit, prout in littera ſequenti apparet.

ANNO CHRISTI 1433.

RESPONSIO SACRI CONCILII

Ad litteram credentialem Bohemorum immediate præcedentem.

Ibid. SAcroſancta, &c. auditis & intellectis quæ dilectus eccleſiæ filius magiſter Martinus Beruerii, decanus eccleſiæ Turonenſis, unus de oratoribus noſtris ad vos deſtinatis, nobis retulit, qualiter exhibita per eum capitula inter vos & legatos noſtros concordata, & manuum mutua præſtatione firmata fuerunt; quodque vos pacis & concordiæ avidos oſtendentes, hujuſmodi capitulis concordatis contenti, promiſeratis amplius nullas difficultates injicere, ſed velle concordata executioni debitæ demandare, ingenti gaudio exultavimus, gratias magnas pro his agentes omnipotenti Deo, qui eſt pacis & unitatis amator. Cumque illis diebus illud jocundum & cunctis deſideratum advenerit de plena adhæſione ſummi pontificis huic ſacro concilio facta, ac etiam quod Græci parati ſunt ad hoc ſacrum concilium deſtinare legationem ſolemnem, prout oratores noſtri illuc tranſmiſſi nobis reſcripſerunt, gaudia fuere gaudiis cumulata. Poſt hæc vero ipſorum noſtrorum legatorum ab ipſo regno audito diſceſſu, plurimum admirati fuimus. Ipſis quoque legatis noſtris venientibus, tam ipſorum, quam etiam presbyteri Martini de Chrudim oratoris veſtri, capitula ipſa coram nobis legentes, relatione ipſorum capitulorum firmam utrimque concluſionem omniaque alia hinc inde agitata, necnon impedimenta executionis eorum, quæ concordata & firmata fuerunt, intelleximus luculenter. Ea propter decrevimus vos requirere & admonere, ſicut & præſentium ſerie admonemus, requirimus, & exhortamur, quatenus promiſſionibus veſtris ſatisfacientes, in prædictis concordatis & firmatis capitulis velitis perſiſtere, & ea exequi omni dilatione ſemota. Alioquin Deum omnium cognitorem invocamus in judicem, cœlum & terra ſint teſtes, quod omnia mala quæ ex diſceſſione & ruptura ſequentur, culpæ veſtræ penitus imputentur. Ad id vero, quod per dictum veſtrum ambaſſiatorem extitit veſtro nomine poſtulatum, ita duximus reſpondendum, quod iis quæ concordata & firmata ſunt non impletis; neque ſignis aliquibus affectus pacis & unitatis in effectu a vobis oſtenſis; quin immo hoſtili perſecutione fervente, præſertim contra Pilznenſes, aliquid aliud quod in præfatis capitulis contentum non eſt, per vos poſtulari a nobis ſatis videtur indecens. Sed ea quæ jam concordata & firmata ſunt ad executionem deducite, ut tenemini; & ut tunc cum veram, puram, & ſinceram unitatem & pacem vos amplecti noverimus, & habere realiter & cum effectu, & alia in ipſis concordatis capitulis contenta efficaciter impleviſſe, ſi quid pro ſalute animarum veſtrarum & bono ſtatu patriæ veſtræ, poſtulabitis, hoc ſacrum concilium Spiritu ſancto dirigente deliberabit & faciet, quod pro ſalute animarum veſtrarum bonoque ſtatu terræ ipſius cognoverit melius expedire. Datum Baſileæ die XXVI. Februarii MCCCCXXXIV.

ANNO CHRISTI 1433.

LITTERA CONTRA MENDICANTES

Aſſerentes quoſdam articulos prout in littera.

Ibid. SAcroſancta, &c. Venerabilibus Yporeyenſi & Auguſtenſi epiſcopis, ſalutem, &c.

Inter alias, quas ad eliminationes errorum & hæreſum, inſtantias impendimus, illa videtur præcipua, ut cum aliquam doctrinam ſuboriri ſenſerimus, quæ oculos divinæ majeſtatis offendat, & grave in ſe periculum animarum contineat, eam, ne propagetur ulterius, & mentes fidelium damnabiliter rapiat, mox ſtudeamus exſtirpare. Frequentes dilectorum filiorum tuorum, epiſcope Yporeyenſis, civitatis & diœceſis parrochialium eccleſiarum rectorum querelæ noſtrum excitarunt auditum, aſſerentes quod nonnulli de ordinibus mendicantium ſuis prætenſis dogmatibus Chriſtianum populum ſeducentes, errores infraſcriptos aſſerere, & in illis partibus prædicare non verentur; videlicet quod nulla juris diſpoſitione parrochiani tenentur diebus dominicis & ſolemnibus miſſas in propriis eccleſiis parrochialibus audire, ſed ubicumque fuerit eorum major devotio, ibi poſſint audire, ſuis etiam prætermiſſis propriis parrochiis; & audire miſſam illis diebus, adeo liberum eſt, quod conſtitutio ſynodalis ſuper hoc disponens, & Chriſti fideles ad id artans, illos non ligat, & quod parrochiani ſuis curatis ad oblationem illis diebus præſtandam minime tenentur; ſed in voluntate dantis erit, cui oblatio veniat diſtribuenda: quod ſi quis ad onus celebrare faciendi miſſas pro vivis aut defunctis teneatur, quod illud ſolvi non poteſt per aliquem ſacerdotem curatum, cum ratione beneficiorum ſuorum ad id teneatur, & ſi decimarum ſolutio ſit de præcepto in ſolvendo, nihilominus in cui ſolvendo non eſt de præcepto; ſed debitor pro libito voluntatis illas expendere poteſt in opera pietatis. Præterea quod omnes & ſinguli qui in aliqua ex regulis B. Franciſci habitum receperint & profeſſionem fecerint, morientes, ultra annum ſtare non poterint in pœnis purgatorii, cum ex divino indulto B. Franciſcus quolibet anno ſemel deſcendat in purgatorio, & quotquot ibidem animas reperiat de hujuſmodi profeſſoribus, ſecum ducat ad gaudia æternæ vitæ: nec non quod tanta eſt fratribus mendicantibus, etiam locorum ordinariis debite non præſentatis, libera audiendi confeſſiones indulta facultas, quod Chriſti fideles volentes cum ipſis confiteri etiam ſemel in anno, cum proprio ſacerdote confiteri non tenentur, nec ab ipſo confitendi petere licentiam. Ceterum quod diœceſani etiam cum ſuis ſynodis abſolutionem particularium delictorum ultra caſus expreſſos in jure ſibi ſpecialiter reſervare non poſſunt in eorum præjudicium, quo minus ab illis abſolvere poſſint. Nos itaque dogmata prædicta veluti erronea, & canonicis ſanctionibus ac ſanctæ matris eccleſiæ traditionibus & præceptis enormiter obviantia proſpicientes, illiſque ne in Chriſti fidelium animarum diſpendium latius effundantur, ac per eorum tolerantiam aſſeve-

ran-

rantium grex fidelis peramplius inficiatur, to-
ANNO CHRISTI 1433. tis viribus obviare cupientes, vobis & ve-
strum cuilibet sub interminatione divini judi-
cii, auctoritate universalis ecclesiæ tenore præ-
sentium committimus & mandamus, quatenus
vos & vestrum quilibet, per vos vel per ve-
stros in spiritualibus vicarios generales, in ci-
vitate & diœcesi prædictis Yporiensi, contra
prædictos dogmatizantes, illorum defensores,
inquisitionis officium eadem auctoritate exer-
centes, in eo procedatis etiam summarie &
de plano absque strepitu & forma judicii us-
que ad definitivam sententiam, prout juris
fuerit & rationis, eos quos per inquisitionem
hujusmodi prædictos errores dogmatizasse &
docuisse inveneritis, & quæ dogmatizabunt & B
docuerint in futurum, eorumque defensores ac
culpabiles in præmissis, juxta quorumcumque
delinquentium excessus & demerita, auctori-
tate nostra prædicta per censuram ecclesiasti-
cam & alia juris remedia compescendo &
coercendo, invocato ad hoc, si opus fuerit,
auxilio brachii sæcularis, non obstante, si
præfatis ordinibus communiter & divisim a
sede apostolica sit indultum, quod personæ
eorumdem ordinum ad judicium trahi aut su-
spendi vel excommunicari, seu ipsi & dicto-
rum ordinum loca interdici non possint per
literas apostolicas non facientes plenam & ex-
pressam, ac de verbo ad verbum, de indulto
hujusmodi mentionem, & quibuslibet aliis pri-
vilegiis, indulgentiis & literis apostolicis gene-
ralibus vel specialibus quorumcumque tenorum
existant, per quæ præsentibus non expressa vel
totaliter non inserta vestræ jurisdictionis expli-
catio in hac parte valeat quomodolibet impediri,
& de quibus quorumcumque totis tenoribus
de verbo ad verbum debeat in nostris liter-
ris fieri mentio specialis. Nos enim omni-
bus & singulis fidelibus per civitatem & dioe-
cesim hujusmodi constitutis simili interminatione judicii districte præcipiendo mandamus,
quatenus vobis & vestrum cuilibet in hujus-
modi inquisitionis officio contra assertores &
dogmatizantes prædictos, auxilium præbeant
& favorem, si indignationem omnipotentis
Dei & nostram ac alias juris pœnas voluerint D
evitare. Darum Basileæ 11. idus Februarii
MCCCCXXXIV.

COPIA CUJUSDAM BULLÆ

Domini nostri Papæ

Super remissione causæ ecclesiæ Magdeburgensis ad sacrum concilium.

b. p. 708. EUgenius episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam.

Super gregem dominicum nostræ divinitus vigilantiæ creditum speculatoris intenti, prout nobis desuper conceditur, exercentes officium, E
curis efficere perurgemur assiduis, ut inter Christi fideles quoslibet optatæ tranquillitatis fervor exuberet, ac ecclesiarum, quarum nostris incumbit humeris sollicitudo cunctarum, nec non earum dicti gregis personarum status feliciter prosperetur, & succisis jurgiorum litiumque strepitibus, ecclesiæ & personæ ipsæ per justitiæ gressus ad acceptabiles excitentur ac dirigantur eventus. Gravem venerabilis fratris nostri Guntheri archiepiscopi Magdeburgensis querelam accepimus continentem, quod cum olim inter ipsum ex una, nec non cives antiquæ civitatis Magdeburgensis ex altera partibus, occasione jurium & libertatum ejusdem ecclesiæ, cui tunc etiam dictus archiepiscopus præfuit, discordia suscitata fuisset, generalis synodus Basileensis pro tractandis & habendis inter partes ipsas pace & concordia, quosdam non modicæ auctoritatis viros ad eamdem civitatem destinavit, & per illos qui pacem & concordiam hujusmodi firmare non poterant, ipsis partibus ad dictam synodum legitime citatis, & eis ne via facti sub excommunicationis in cives prædictos, & interdicti in universitatem civitatis ejusdem sententiis aliquid attentarent injuncto, synodus præfata causas omnes & singulas, quæ præmissorum occasione dictas partes contingere poterant, quibusdam tunc inibi residentibus audiendas commisit judicibus, & sine debito terminandas, Et quia cives ipsi nihilominus in censurarum vilipendium & litis pendentiæ hujusmodi præjudicium, reprobis inconsultisque motibus nonnulla dictæ ecclesiæ castra & oppida de facto occupare, nec non alia gravia contra hujusmodi jura & libertates attentare præsumserunt, ipse archiepiscopus, prout ordo juris suasit, duas ibidem contra dictos cives, per quas inter alia cives excommunicationis, & universitas hujusmodi interdicti sententiis præfatis C
subjacere declarati fuerunt, sententias, ac super illarum exsecutione dictæ synodi literas reportavit; & licet synodus ipsa, propter rerum desuper subsistentium notorietatem & evidentiam, super præmissis aliquas ulterius appellationes admittere pro parte dictorum civium penitus recusasset, & super eo quod hujusmodi fieret exsecutio, carissimi in Christo filii nostri Sigismundi Romanorum imperatoris semper augusti, nec non aliorum principum & prælatorum patrocinia decrevisset invocari: cives tamen prædicti, qui etiam adhuc præmissa, quibus ipsum archiepiscopum spoliaverunt, castra oppidaque detinent, & eum necnon sibi adhærentem clerum a dicta civitate per triennium detestabiliter exsulari, D
suisque fructibus, reditibus & proventibus destitui fecerunt, protractioribus ipsos archiepiscopum, ecclesiam & clerum dispendiis afficere molientes, ab altera sententiarum declarationis hujusmodi ad sedem apostolicam, ut dicitur, appellarunt; nosque de præmissis plene tunc nullatenus informati, causam appellationis hujusmodi & negotii principalis, dilectis filiis nostris magistris Jo: de Walingsi & Jo: Lohier capellanis nostris & auditoribus causarum palatii apostolici, audiendam commisimus & sine debito terminandam; qui & ipsa etiam in forma solita inhibendo, ad aliquos actus inter easdem partes dicuntur processisse. Cum autem nos interim etiam per ipsius synodi literas de præmissorum circumstantiis, quodque dicti cives in his iniquas & injustas omnino causas fovent, fumus certiores effecti, per nos commissarum hujusmodi, & quæ inter dictos filios præpositum, decanum & capitulum dictæ ecclesiæ, nec non eosdem cives etiam ex commissionibus nostris in Romana curia pendere astruuntur indecisa, & quarumlibet aliarum dictas partes præmissa

occa-

☞ occasione tangentium status causarum præsentibus habentes pro sufficienter expressis, omnia & singula, quæ in vim nostrarum commissionum hujusmodi in dictis causis hucusque quomodolibet facta fuerunt, auctoritate apostolica revocamus, cassamus, irritamus, ac nullius volumus existere firmitatis; nec non ipsas per nos commissas causas ad nos advocantes, illas ad præfatum synodum remittimus per præsentes. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ revocationis, cassationis, irritationis, voluntatis, advocationis & remissionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum apostolorum ejus Petri & Pauli B sse noverit incursurum. Datum Florentiæ anno incarnationis dominicæ MCCCCXXXIV. XV. calendas Aprilis, pontificatus nostri anno quinto.

ANNO CHRISTI 1433.

N. Cuper.
L. de Cameniev.
Anselmus.

A. Fidelis.
T. Katensoen.

A clesiæ nostræ sponsum, cujus vitam & conversationem laudabilem visu & auditu & famulatu & domestica experientia novimus, ipsumque generis nobilitate præsignem, literali scientia præditum, & virtute, morum gravitate, vitæ munditia nitidum, experta industria, in spiritualibus & temporalibus circumspectum; veridico testimonio asserentes & firmiter credentes, quod sane de eodem potest dici, quod omnipotens Deus fructuose visitavit plebem suam in diœcesi Bajocensi, qui tantum dignissimum pastorem, gratum clero & populo civitatis & diœcesis Bajocensis ibidem destinavit. Præmissis igitur meritis attentis, dictum reverendum in Christo patrem & ecclesiam prædictam cum suppositis ejusdem humillime supplicamus in visceribus misericordiæ semper habere recommissos: offerentes nos possetenus paratos semper obedire & servire metuendissimis dominationibus vestris, quas conservare dignetur ad augmentum fidei catholicæ & optatæ pacis omnipotens Deus cum felicibus incrementis gratiæ & honorum. Scriptum Bajocis anno Domini 1434.

ANNO CHRISTI 1433.

Vestræ sanctissimæ congregationis humiles, devoti & seduli oratores, decanus & capitulum ecclesiæ Bajocensis.

LITERÆ CAPITULI BAJOCENSIS C

Ad concilium Basileense.

Commendant Zanonem de Castillione episcopum Bajocensem.

Ib. p. 714. SAcrosanctæ synodo Basileæ in Spiritu sancto legitime congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti.

Reverendissimi in Christo patres, domini metuendissimi, ac magistri præclarissimi, in Spiritu-sancto legitime congregati, ac universalem ecclesiam repræsentantes, præmissis recommendationibus humillimis, obsequiosis ac devotis cum promptitudine famulatus.

Veritatis testimonium perhibemus, quod postquam placuit omnipotenti Deo ac sanctissimo domino nostro domino Eugenio cœlesti providentia papæ IV. providere ecclesiæ nostræ Bajocensi de dignissimo pastore ac sponso ejusdem, videlicet de reverendo in Christo patre ac domino nostro metuendo domino Zanone de Castellione, tunc temporis Dei gratia Lexoviensi episcopo, mandatis apostolicis obedire cupientes, ut tenemur, tamquam veri filii obedientiæ, in comitiva prælatorum baronum, militum, nobilium domini nostri regis officiariorum, civium Bajocensium, ac cleri & populi civitatis & diœcesis Bajocensis multitudine copiosa, propter hoc processionaliter, ut moris est, congregata, ipsum E reverendum in Christo patrem & dominum nostrum metuendum in pastorem & episcopum animarum nostrarum cœlesti & apostolica provisione nobis concessum, reverenter, ut decuit, secundum formam & tenorem statutorum ecclesiæ prædictæ recepimus lætantes, ipsumque continue postmodum reputavimus, prout reputamus, verum & indubitatum ec-

EPISTOLA MAGISTRI CIVIUM

Et consulum Pilznensium ad concilium Basileense.

Significant se ab hostibus liberatos in magna penuria versari.

Reverendis in Christo patribus & dominis, &c.

Lecta in congregatione generali XXI. Maii MCCCCXXXIV.

D SAcrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu-sancto legitime congregatæ, ecclesiam universalem repræsentanti, magister civium, consules & jurati, totaque communitas civitatis novæ Pilznæ, paratam in singulis obedientiam, humilemque subjectionem debita cum reverentia & condigna. Ib. p. 716.

Patres reverendissimi dominique glorioſissimi, ante omnia omnipotenti Deo, qui est protector & salus in se sperantium, demumque paternitatibus & dominationibus vestris devotas & innumerabiles gratiarum referimus actiones. Ipso enim omnipotente Deo auxiliante, vestroque subsidio & beneficio suffragante, ab inimicis crudeliſſimis sumus liberati. Hodie namque, die solis, quæ fuit dies IX. mensis Maii, hora quasi prima ipsius diei, succensis omnibus tentoriis, stationibus, tuguriis, ceterisque ædificiis omnium exercituum suorum a nobis cum confusione recesserunt. Patres igitur reverendissimi & domini glorioſissimi, dominationibus vestris humiliter supplicamus & attente, quatenus dominatio vestra defectus nostros misericorditer dignetur respicere. Nam propter prædictos inimicos nostros & hæreticos ad finalem devenimus penuriam,

nuriam, & maximis debitis ſumus involuti, A immo totus diſtrictus noſter per præfatos hæ-
ANNO CHRISTI 1434. reticos eſt deſolatus & totaliter devaſtatus. Speramus itaque indubitanter, quod dominatio veſtra nos non derelinquet, ſed noſtros ſublevabit defectus, & nobis ſubveniet gratioſe. Perſonas veſtras ſanas & incolumes omnipotens Deus nobis totique fidei catholicæ dignetur conſervare in longæva ſanitate Datum novæ Pilznæ, Dominico die poſt aſcenſionem Domini, anno MCCCCXXXIV.

Magiſter civium, conſules & jurati, totaque communitas civitatis Pilznæ.

LITTERA MAGISTRI JOHANNIS

De Polemar auditoris & ambassiatoris ſacri concilii verſus Bohemiam.

Sacroſanctæ generali ſynodo Baſileenſi, &c.

De victoria ſuper Taboritas reportata.

p. 717. SAcroſancta ſynodus, ſi omnes corporis mei artus diſſolvere, & ſeparatis ab invicem articulis ſingulis poſſem linguæ officium commodare, & univerſum diſcurrentes per orbem illius fideliſſimæ civitatis Pilznæ laudes promere, principum, dominorum & univerſi populi Chriſtiani poſſem favores & auxilia procurare, id libenti animo facerem, me hujuſ- C modi exiſtimans debitorem. Quis Chriſtianus homo, quis fidei Chriſtianæ zelator non arbitrabitur, ſe debere illis Chriſti fidelibus, qui pro fide catholica tam duram obſidionem conſtantiſſime paſſi ſunt? qui etſi nullum affuiſſet eis liberationis auxilium, decreverant, & repetitis deliberationibus firmaverant pro Chriſto mortem ſubire. Proinde meruerunt ab exercituum Domino, a Deo Sabaoth mirabiliter liberari. Jam igitur cum reperire valeam univerſam Chriſtianitatem in unum pariter congregatam, & quod natura negavit efficere, hoc auctoris naturæ mira diſpoſitio intulerit, faciliter exequor deſiderium cordis. Te ergo, ſancta ſynodus, quæ univerſalem D matrem fidelium eccleſiam repræſentas, voſque reverendiſſimos ac reverendos patres & dominos eam in Spiritu ſancto celebrantes, humillima ſupplicatione, totaque cordis affectione depoſco, quatenus dictam fideliſſimam civitatem benigno ſinu favoris & gratiæ, ut dignum eſt, infixam habentes, auxiliis, gratiis & favoribus attollatis, ut & magnifice ſublevetur, & honoris titulis eluceſcat. Supplicationis meæ replicarem inſtantiam, niſi me a paternitatibus veſtris arbitrarer affectus magnitudine ſuperari. Opto, ſacratiſſima ſynodus, ut ad tria ſancta opera, pro quibus inſtituta es, morum præcipue reformationem ſine qua, ſi fiant, cetera non ſubſiſtent, te E dirigat clementia ſummi Patris. Scriptum Ratiſponæ, XIII. Maii MCCCCXXXIV.

Ejuſdem ſanctiſſimæ ſynodi humillimus & indignus nuncius gratiam & benedictionem exoptans Johannes *de Polemar*.

LITTERA SIGISMUNDI

ANNO CHRISTI 1434.

Imperatoris, ad concilium Baſileenſe.

De victoria reportata de Taboritis.

REverendiſſimi in Chriſto patres, &c. Hodie hora veſperarum, &c. *Extat apud Bzovium ad annum* 1434. Ibid.

COPIA LITTERARUM INCLUSARUM

In epiſtola Imperatoris.

B NObili ac ſtrenuo militi domino Kolvino de Briſska fratri meo dilecto. Ib. p. 718.

Obſequiis præmiſſis, frater cariſſime, notifico vobis, quod regratiantes Deo bene valemus, & Thaboritas hodie, cum Dei adjutorio & meritis S. Venceslai, proſtravimus, & damnum modicum de parte noſtra percepimus, & de Thaboritis magna multitudo interfecta eſt; ſed illorum numerum quot in loco remanſerint, neſcimus, quia a loco conflictus ſtatim ulterius receſſimus, & captivos plures adduximus, & de equeſtribus aliqui majores, ſed tamen pauci fugerunt & evaſerunt, & illa ſtrages facta eſt inter oppidum Gurſim & inter Brodam in illa planitie. Et Pilznenſes aciem duxerunt, & primi aggreſſi C ſunt eos, & directo tramite præceſſerunt cum curribus & familia mea, ſicut boni & probi, ſine intermiſſione & retroceſſione. Propterea, dilecte frater, iſtis auditis, hanc ſtragem principibus notificetis, & ſi aliquem mittere poteritis ad Cæſaream majeſtatem, illa ſerenitati ſuæ ſignificetis, & etiam ſi juvenis ille nuncius Capunko venerit, mittatis eum in *Karleſtin*, & abinde requirens ubi fuerimus, veniet ad me, ubi campum vel caſtra poſuerimus. Etiam ulterius noveritis, quod nuncium ad vos miſiſſemus, ſed expectavimus & nuncium retinuimus, volentes videre quem finem conſequeremur. Idcirco credimus & confidimus, illud quod in primis poſt cœnam D ſcripſimus, quod hoc facietis. Et inſuper ſinceriter rogo, ſi aliqui de familiaribus meis furtive a me recedentes ad domum venerint, quod ipſos caſtigetis, ſicut in prima littera ſcriptum eſt vobis. De gentibus armorum vere copiam habemus, & validam multitudinem, & plures de die in diem conveniunt. Et aliud nihil intelligimus, nec ſperamus, niſi quod in brevi omnes civitates nobis ſubjicientur. Et cum iſtis vos Deo recommendamus. Orate ipſum pro nobis, & nos pro vobis. Datum inter Brodam & Gurſim, ſtatim poſt conflictum factum in ſero, Dominica poſt feſtum Corporis Chriſti.

E Sdenko de Druſſeka reſidens in Tyno Horswienſi.

REverendiſſimo in Chriſto patri domino domino Juliano miſeratione divina S. Angeli cardinali diacono, domino meo ſingulariſſimo. Ibid.

Reverendiſſime in Chriſto pater & glorioſiſſime domine, exultet ſacroſancta ſynodus, gaudeat cunctus populus Chriſtianus, lætetur, & præ-

☞ & præcipue animus veſter de tam celebri & felici victoria, quam Dominus Deus exercituum ſuis Chriſticolis contra hoſtes benedicti nominis ſui miſericorditer concedere dignatus eſt. Noverit ergo V. R. P. quod die Dominica poſt feſtum Corporis Chriſti barones regni Bohemiæ, civitatis antiquæ Pragenſis, & aliorum fidelium fulciti præſidio cum Thaboritis & Orphanis campeſtribus in virtute Altiſſimi bellum animoſe aggreſſi ſunt, & per totam Dominicam prædictam & noctem ſequentem prælia continuando certarunt, & die lunæ hora diei tertia bellum pro parte noſtra, auctore Domino, feliciter terminatum eſſe dignoſcitur. Et ceciderunt de parte Huſſitarum univerſi campeſtres XIII. millia; inter quos interemti ſunt ille Zapko capitaneus, & Procopius & Lupus presbyteri ſeductores nequam, & ſeptingenti capti exiſtunt, & carceribus mancipati. Et de parte noſtra, quam Altiſſimus protegere dignatus eſt, perierunt dumtaxat ducenti, quibus clementia Salvatoris miſereri dignetur. Ceterum R. P. dirigo magnificentiæ veſtræ copias duarum litterarum Wlgarium materiam belli prædicti continentium, ut in illis magnificentiæ veſtræ nedum dulciter recitetur; ſed & hæc nova veriſſima intimet domino meo ſingulariſſimo domino auditori, ut & ſinceritatis ſuæ integritas gaudeat feliciter in Domino; cui honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen. Scriptum Nurembergæ in octava Corporis Chriſti, anno, &c. MCCCCXXXIV.

ANNO CHRISTI 1434.

Sigiſmundus *Stroumer* ſervitor veſter humilis.

EPISTOLA CAROLI VII.

Regis Francorum ad concilium Baſileenſe.

Significat ſe ad pacem paratum.

lb. p. 719. SAcroſanctæ generali ſynodo Baſileenſi in Spiritu-ſancto legitime congregatæ, Carolus Dei gratia Francorum rex, in agendis ipſius Sancti Spiritus aſſiſtentiam & jugem directionem.

Gratas plurimum veſtræ ſacroſanctæ congregationis litteras libenti affectu, corde & animo per cariſſimum conſanguineum noſtrum cardinalem de Cypro, ac etiam per dilectum ac fidelem noſtrum conſiliarium archiepiſcopum (*a*) Auxitanum, epiſcopum Glaſcanſem, abbatem (*b*) S. Honorati & decanum Cameracenſem (*c*) ſuſcepimus, quos apud nos tamquam veſtros nuncios, & ambaſſiatores ſolemnes, una cum præfato cardinali conſanguineo noſtro, quem veluti pacis angelum veſtra ſacroſancta congregatio deſtinavit, qua in re veſtro ſancto ac ſalubri voto & propoſito quod nobis veſtri parte in publica audientia & alias elegantiſſime reſeravit, ad pacificationem deſideratiſſimam Chriſtianiſſimi regni noſtri, longa nimium, proh dolor! bellorum agitatione, ſicut divinæ placuit majeſtati, lamentabiliter afflicti, vobis uberrimas grates referimus: certam reddentes veſtram ſacroſanctam congregationem, quod ob Dei reverentiam & debitum ſibi honorem, deſiderium ardentiſſimum tranquillitatis populi noſtri, bellica ſtrage graviſſime ſuper vires oppreſſi, ſuper quo cœlum & terram teſtes invocamus, ſemper voluimus, egimus nunc, & in futurum volemus, & totis vigiliis inſtabimus ad pacis tantopere deſideratæ proſequutionem, conſummationem & inviolabilem conſervationem, numquam ſubterfugiendo opus adeo bonum concordiæ, & plane neceſſariæ, media omnia opportuna quærendo, pulſando omnes, & proſequendo ſic & tam volenti animo, quod apud Deum, cui omnia patent, & homines recto oculo pervidentes nullatenus poterimus, prout nec uſque meruimus, reprehendi. Quæ omnia latius & ad plenum memorato dilecto conſanguineo noſtro & ceteris jam fatis nunciis & oratoribus zelantiſſimis concordiæ & pacis, veſtræ ſincerrimæ charitati referenda commiſimus. Veſtram ſacroſanctam congregationem Sancti Spiritus gratia jugiter ac perſeveranter accendat & dirigat ad omnecopus bonum, & qui incepit confirmet ſolidetque, prout totis præcordiorum affectibus exoptamus & deſideramus. Scriptum in caſtro noſtro S. Symphoriani Auzonis, die X. menſis Junii MCCCCXXXIV.

ANNO CHRISTI 1434.

Carolus.

Saugny.

LITTERA DOMINI IMPERATORIS

Concernens factum domini cardinalis Rothomagenſis & capituli Bambergenſis.

lb. p. 72

REverendiſſimis ac venerabilibus in Chriſto patribus & dominis ſacroſanctæ generali ſynodo Baſileenſi amicis; &c.

Reverendiſſimi in Chriſto patres, &c. Scripſimus his proximis diebus ex *Scaffbuſen* reverendiſſimis dominis præſidentibus in ſacro concilio, quemadmodum apud ſerenitatem noſtram lamentationes fierent per principes, communitates & alias ſingulares personas ſacri Romani imperii, quod traherentur minus debite, & in cauſis mere prophanis ab eccleſiaſticis perſonis, tam in Romana curia & ſacro concilio, quam extra, coram aliis judicibus eccleſiaſticis; & ſpecialem mentionem fecimus de cauſa vertente inter reverendiſſimum dominum cardinalem (*d*) Rothomagenſem contra cives Biſuntinos, & alia vertente inter venerabilem epiſcopum Bambergenſem & capitulum eccleſiæ Bambergenſis contra cives ſuos, qui gravi cum lamentatione

(*a*) Philippum de Levis qui poſtea fuit cardinalis & archiepiſcopus Arelatenſis.
(*b*) Gauſridum de Monte-electo.
(*c*) Egidium Carletii.
(*d*) Is eſt Johannes de Rupeſciſſa Gallice *de Rochetaillee* a natali ſolo, vicuło apud Lugdunum ſito, obſcuro loco natus, qui tamen epiſcopus Gebennenſis, archiepiſcopus Rothomagenſis & Biſuntinus, ac cardinalis extitit atque legatus Bononiæ, ubi diem clauſit extremum 9. cal. Apr. 1437.

☞ ne majeſtati noſtræ propoſuerant, quod tracti A
ANNO CHRISTI 1434. eſſent & litigare cogerentur coram judicibus aliquibus a ſacro concilio deputatis, in cauſis quarum cognitio non ad forum eccleſiaſticum, ſed ad noſtram imperialem majeſtatem dinoſcebatur pertinere. Unde requiſivimus præfatos dominos præſidentes, quatenus operam dare vellent: ut in his cauſis ſuperſederetur, quoad ex Ulma ambaſſiatores noſtros ſolemnes, quos cum principum noſtrorum conſilio apud ſacrum concilium tranſmittere habebamus, neduin ex his cauſis, ſed aliis etiam majoribus illuc advenirent. Reſponſum a præfatis dominis præſidentibus ſuſcepimus, quo nobis in ſumma reſpondetur, quod præfatus dominus Rothomagenſis epiſcopus, & capitulum Bambergenſe, quos audire voluerant, dixerunt certos eſſe caſus in jure, prout ſuos eſſe affirmarunt, pro quibus recurſus haberi poteſt ad forum eccleſiaſticum contra quoſcumque, maxime ſedente concilio generali, ad quod quicumque oppreſſus contra quemcumque recurſum habere poteſt, & quod aliquis illud declinare non poteſt, ſubjungendo quemadmodum idem dominus Rothomagenſis afferebat, litem cum civibus Biſuntinis motam eſſe in curia Romana uſque tempus prædeceſſoris ſui, in qua procurator majeſtatis noſtræ pro intereſſe imperiali ſe adjunxerat, & quod Biſuntinenſes epiſcopi venerant ad cauſam, & libellum receperunt. Deinde in Baſilea diem coram judice acceperunt, & ſic prærogativa C
eſt, juriſdictio &c. In cauſa vero Bambergenſi aſſeruerant epiſcopus & capitulum hujuſmodi ſuæ cauſæ poſt diverſas altercationes apud concilium remanere debere declaratum eſſe, a qua declaratione non licet epiſcopis diſcedere, &c. Nihilominus quod ipſe dominus Rothomagenſis contentaretur, quod ex parte ſacri concilii & ex parte ſerenitatis noſtræ aliquibus volentibus viris committeretur cauſa inter ipſum & cives Biſuntinos, tam in principali, quam ſuper omnibus dependentibus cum poteſtate decidendi auctoritate utriuſque cum clauſulis, &c. Aliter utrumque non poſſe deſiſtere a proſecutione litium ac ſine offenſa libertatis eccleſiaſticæ, nec ſalvis eo- D
rum conſcientiis, ac ſine nota perjurii per ipſorum quemlibet præſtiti juramenti eccleſiæ ſuæ, ſicuti latius in litteris ipſorum præſidentium continetur. Non potuimus reſpectu ipſorum domini Rothomagenſis ac etiam epiſcopi & capituli Bambergenſis pro hujuſmodi reſponſo nobis facto non admirari; quia prius illis offerri fecimus, & ſpecialiter domino Rothomagenſi, non advertendo exceſſus quos in majeſtatem noſtram commiſerat, quod eligerentur pro parte noſtra aliqui honeſti viri, & totidem ex parte eorum, qui cognoſcerent, ſi ea pro quibus impetebantur cives Biſuntini & cives Bambergenſes, ſpectarent ad forum eccleſiaſticum vel imperiale. Et caſu quo cognoſcerentur petitiones hujuſmodi ad E
cognitionem eccleſiaſticam pertinere, placeret nobis ut petitiones ipſæ cognitioni eccleſiaſticæ relinquerentur. Sin autem ad imperiale forum cognoſcerentur pertinere, cognitioni noſtræ ſimiliter relinquantur, ut ſic reddantur Deo quæ Dei ſunt, & Cæſari quæ Cæ-

ſaris ſunt. Quæ noſtra oblatio repudiata eſt: quod non intelligimus ex alio proceſſiſſe, quam propter favores plurimos, quos præfati dominus Rothomagenſis & capitulum Bambergenſe in ſacro concilio contra ipſos cives Biſuntinos & Bambergenſes aſſequi multimode arbitrantur. Nec huic noſtræ oblationi intelligimus quidquam derogare, quod præfati dominus Rothomagenſis epiſcopus & capitulum aſſerant caſus petitionum ſuarum ex illis eſſe, pro quibus recurſus haberi poteſt ad forum eccleſiaſticum, quia hoc non conſentimus; & ſi aſſertioni laicorum credendum foret, plurimæ etiam cauſæ eccleſiaſticæ tamquam prophanæ ad temporalia traherentur judicia. Et ſi ipſi dominus Rothomagenſis epiſcopus & capitulum ita pro certo crederent, B
ut aſſerunt, & non plus ſperarent in favoribus quam in juſtitia, non recuſaſſent per honeſtos viros juxta oblationem noſtram hoc cognoſci. Nequaquam etiam acceptamus oblationem majeſtati noſtræ factam de eligendis viris pro parte ſacri concilii & noſtra, quibus committentur cauſæ ipſæ cum poteſtate decidendi, &c. ex eo quod ſi ipſarum cauſarum cognitio ad forum pertinet eccleſiaſticum, non intendimus cognitioni illarum tamquam de re ad cognitionem noſtram minime pertinente aliquem vel aliquos deputare. Pari ratione, ſi ipſarum cauſarum cognitio ad imperiale forum pertinet, non arbitramur honoris noſtri & ſacri imperii, ut in cognitionem ipſarum cauſarum etiam aliquem admittamus. Nam falcem in alienam meſſem imponere non curamus, nec pati volumus, ut in noſtram imponatur, qui non minori juramento aſtricti ſumus ſacro Romano imperio pro illius jurium conſervatione, quam dominus Rothomagenſis & capitulum Bambergenſe eccleſiis ſuis aſtringantur. Volumus, reverendiſſimi patres, hæc ſacro concilio nota fieri, ut R. V. P. ſuper hujuſmodi lamentationibus ſæpius nobis, ut ſupra, factis provideant, ut futuris ſcandalis, quæ multimode accidere poſſent occurratur, & ut ſi fortaſſe proviſio negligatur hujuſmodi, ſimus Deo & mundo excuſati, convenientibus & honeſtis modis, qui nobis non deerunt honori noſtro & conſervationi jurium ſacri Romani imperii providerimus. Nolumus etiam ſilentio præterire quod frequenter & noviſſime plures ex laicis qui in ſacro concilio tracti ſunt, aut coram judicibus per ſacrum concilium deputatis, nobis lamentati ſunt gravi cum querela, quod in eorum juſtitia nedum male tractantur, quin immo, ſi aliquando eis expediat, in ſacris deputationibus, aut generalibus congregationibus comparere non audiuntur. Sed cum ſibilationibus & clamoribus ad rumorem populi, ut ita loquamur, non auditi recedere compelluntur. Non conveniunt hæc, ſi vera ſint, honori ſacri concilii. Rogamus igitur P. V. ex debito veſtro ad honore ſacri concilii & majeſtatis noſtræ, ut hujuſmodi inconvenientia non ſuſtineantur. Sed ſicuti a levibus perſonis hæc procedere credendum eſt; ita prudentia & gravitate bonorum virorum corrigantur. Datum Ulmæ die XXI. menſis Junii regnorum noſtrorum anno Hungariæ, &c.

ANNO CHRISTI 1434.

XLVIII. Romanorum XXIV. Bohemiæ XIV. A imperii vero II.

ANNO CHRISTI 1434.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum imperator ſemper auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. rex.

Ad mandatum domini imperatoris, Gaſpar Sligk miles cancellarius.

LITTERA AMBASSIATORIS

Sacri concilii, qui in Grecia remanſerat, lecta in congregatione die tertia Julii anno Domini MCCCCXXXIV.

B

Quæ ſibi in itinere contigerint enarrat.

Ib. p. 723. SAcroſanctæ generali Baſileenſi ſynodo in Spiritu ſancto legitime congregatæ.

Reverendiſſimi reverendique patres & domini præcellentiſſimi ſacræ paginæ, magiſtri inſigniti, doctoreſque egregii ſacroſanctam ſynodum Baſileenſem celebrantes, cum humili recommendatione præmiſſa. Quamquam die XVIII. Januarii multa paſſi fuerimus, iter noſtrum peragendo in mari majori, procedendo per Walachiam Moldavienſem, ſuccedendo utique in itinere noſtro & cum contramite Tyciam ante forum qui dicitur *Abbad* in regno Hungariæ, ex caſu inopinato, confidentes per famam publicam, ac per perſonas fide dignas nullam diffidentiam habere, immo tuti & ſecuri, abſque ullo dubio iter noſtrum progredere, ibique invaſi per ſpoliatores ſive per armigeros Johannis Banni *de Marot* totaliter ſpoliati fuimus in rebus & in bonis noſtris, ita & totaliter, ſimpliciter & abſolute, quod LXXXVI. equi & currus denudati nobis remanſerunt, & ſicut in puris naturalibus nati reducti fuimus. Attamen divina favente clementia, Budam pervenimus in vigilia feſti Pentecoſtes. Itaque querela poſita coram domino archiepiſcopo Strigonienſi & aliis epiſcopis, prælatiſque, & baronibus; itaque operatus ſui, quod proviſio facta eſt ambaſſiatoribus, non * omnibus deducentis ducatis, pro itinere noſtro perficiendo uſque Baſileam. Et ſic propter hanc rem, moram ibidem Budæ per XVII. dies & per plures traximus. Tandem die XXIV. menſis hujus pervenimus Ulmam, ibidemque domini ambaſſiatores domini imperatoris Græcorum, ex ſibi injuncto viſitaverunt dominum noſtrum Cæſarem. Saniori conſilio æſtimo, prout ſapientia veſtra determinabit, prælibato domino noſtro imperatori ſcribere pro expeditione celeri, ac perſonam venerabilem, idoneam, & ſufficientem, ſi opus ſit, uſque ad præfatum locum Ulmæ obviam nobis dare; multa ſiquidem forent & alia ſtylo inſinuare, quæ obmitto cauſa brevitatis in condigna relatione ſemper & feliciter ac proſpere in virtute cujus uniti eſtis ac congregati pro ipſa ſancta unione valete. Amen. Datum Ulmæ die XXV. Junii anno Domini MCCCCXXXIV.

C

D

* f. nobis omnibus.

E

Veſter minimus ambaſſiator Frater Albertus de Criſpis.

EPISTOLA HENRICI REGIS

ANNO CHRISTI 1434.

Angliæ ad concilium Baſileenſe.

Graviter fert quod ad concilium non admittantur ſui oratores niſi prævio juramento, improbatque acta in papam.

SAcratiſſimæ generali Baſileenſi ſynodo legitime congregatæ univerſalem eccleſiam repræſentanti.

Sanctiſſime cœtus cedrique libani, lampades divinæ legis fumigantes in monte, præſentis viæ duces, animarumque lucerna devotiſſima recomandatione præmiſſa. Gaudent, ſicut noſtis procellarum agitati fluctibus cum aura flagoris ſui reſolvens intemperiem vicinæ tranquillitatis vultum effigiemve prætendit, incedentes in tenebris cordis aſſurgunt in ſolarium; cum orientis ſolis ſplendor itineris eorum faciem deſideratis incipit ſalutare fulgoribus; lætantur agricolæ, cum tranſactis ſterilitatis uberis fertilitatis deſideratus ſuccedit autumnus. Sic & poſtquam cleri ſanctitatem magna quidem ex parte variæ voluptatis flumen abſorbuit, dum Principum & majorum ſolitam gravitatem; an demum vanitatem? Multifariæ cæcitatis caligo procul ſubduxit & reliquæ plebis cultum, & obſequium erga Deum & majores elationis & ignaviæ tumor ſurripuit, & ſubtraxit, cunctis tam divinæ quam humanæ legis zelatoribus, ex nunc jucunditatis & lætitiæ, tunc dies illuxit quandoquidem ſacro Baſileenſi concilio præſtolatum exordium dabatur, ubi ſperabatur, quod evangelicam juxta figuram Chriſtus excitatus a ſomno ventis hæreſum & errorum imperaſſet & mari, qui graviſſime perturbarunt & perturbant hucuſque naviculam Petri; quod inſuper ab ipſo ſole juſtitiæ reformationis optatæ, fulgor ad deviantium in moribus reductionem univerſum rutilaſſet in orbem. Et poſtremo quod in agro mentium humanarum, cogente jam dextera cæleſtis agricolæ pacis, tranquillitatis & omnium virtutum leges convaleſceret copioſa: qua de ſpe vox erupit lætitiæ, exultationiſque percelebris in tabernaculis juſtorum. Gaudebant inde Principes, omnes catholici, gaudebant maximiates, gaudebant divites, gaudebant pauperes, juvenes & virgines, ſenes cum junioribus, & omnes ſtatus hominis laudabant nomen Domini ſperantes, utinam quod ſuccedat, quod in hoc ſacro concilio exaltandum eſſet nomen ejus ſolius, quæ res ut votivum, & eo promotiorem ſortiretur effectum, quo plurimi in hoc ſacro concilio convenirent, quoſdam ambaſſiatores noſtros Baſilæam deſtinavimus, ut cum cæteris illic ad præmiſſa conantibus, ſuos ſimul impenderent ſollicitudines & labores, præſtolantes adventum aliorum Ambaſſiatorum noſtrorum, quos de utroque regno noſtro in numero condecenti decrevimus deſtinare, quorum tamen certis rationabilibus de cauſis ſuſpendimus ad tempus diſpoſitam miſſionem. Ea quidem inter alias antiqua unaque certa relatione cognovimus ambaſſiatores noſtros,

quos

quos prævie Basileam transmisimus, illic in foro stantes uti spretos & otiosos, & ut aliquorum utamur terminis, per incorporationis titulum in Basileensi concilio decretos non admitti, ut in vinea Domini ceteris collaborarent, nisi prius quoddam præstiterint juramentum a nobis non cogitatum quod a principibus vel aliis temporibus retroactis in sinodis aut conciliis exactum non audivimus; sed nec ipsum didicimus patrum decretis ingeri, vel præcedentium conciliorum gestis aut annalibus exemplari, cujus inconsueti juramenti requisitio si principum mentes vehementer duxerit in stuporem non est mirandum tum propter inexpertæ rei novitatem, tum propter eventus dubii vitandam perplexitatem & dispendium, quod eorum libertati inde videtur inferri. Quis enim rationis lumine præditus non dubitaret fidei suæ signaculo communire scriptum, cujus nec seriem novit nec tenorem? Quis sapiens religionis cujusque jugo se supponet, cujus instituta non viderit & regulam penitus ignoraverit? quove rationis instinctu principum circumspecta prudentia se juramenti vinculo legum laqueis innodaret, quas necdum Legis editio protulit nec sequentis publicationis auctoritas comprobavit? præcipuus legislator, cujus actio nostra est instructio, & cujus jugum suave legitur & onus ejus leve, neminem suæ legis arctandum decrevit habenis, donec insinuationis publicæ mysterio fidelium auribus innotesceret. *Si non veniissem, inquit, & loquutus non fuissem eis, peccatum non haberent.* Quo jure divino scilicet & humano fideles principes non a suo, nec ab exigentium malo principes quos inobedientiæ macula non respersit, nec suspicio quælibet eosdem adnotavit, juramentum præstare constringi doceat ad observandas sanctiones necdum lectas non perpendimus. Quid ecclesiæ conferat juramenti talis exactio, profecto, dignissimi patres, ipsi non videmus. Num ecclesia Christi sponsa censurarum gladium super omnia formidandum recepit a Christo, quo juramenti qualibet ex actione prætermissa, compellat intrare declinantes, quos invenerit a convivio Dominico eorumque cervices submittat sicut hactenus, saluberrimis institutis & cuilibet legi justæ, non hoc modo Patres dignissimi, reverentia tanto cœtui debita semper salva, credimus eatenus prosperandum sacrum Basileense concilium, ut optamus, neque talium inventio novitatum corda Regum vel Principum concilio Basileæ congregato conjunget, sed abscindet, non prælatorum multitudinem illo colligat sed disperdet; ut formidari possit, quod reclamante notabili parte nationum orbis, tam in principibus quam prælatis non valentibus illuc incorporari sine præstatione juramenti, præsens Basileense concilium apud nonnullas non ut eatenus sperabatur universale reputetur, nec universalis ecclesiæ pro reformandis statibus sit & moribus leges acceptabiles parturiat & decreta. Vestrarum igitur paternitatum cœtum celeberrimum cum omni filialis devotionis humilitate duximus exorandum, quatenus in modo procedendi, præcedentium synodorum, præsertim Constantiensis, cui præsens concilium innititur, tamquam basi, sacra vestigia prosequentes, velitis, exactione qualibet juramenti prætermissa, nostros ambassiatores admittere, & de eo quod in ea re faciendum decreveritis nos dignissimarum paternitatum vestrarum literis certiorare. Ceterum Patres conscripti, præcipue devotionis integritas, qua complectimur sacram Basileensem synodum, ad hoc videlicet quod conceptæ spei felicem exitum in singulis sortiatur, non permittit quod diffimulationis forsan damnose clamyde, transeamus rem ecclesiastici status honori pro quo zelamus, plurimum derogantem, rem non minimi discriminis & exempli periculosi, quo devotis fidelium mentibus mœroris acerbitatem incutit, & earum filiali devotioni profecto sicut creditur non applaudit, videlicet quod in præfata sancta synodo nonnulli modestiæ totius obliti, effrenis & indomitæ linguæ laxatis habenis, beatissimum patrem dominum Eugenium universalis ecclesiæ summum pontificem verborum indecenti lascivia procacitateque lacessunt, quod oves illic in pastorem irreverenter irruunt, quod filii contra patrem cervices erigunt, quod in majorem subditi sæviunt contumeliis & insurgunt, & quod neglecta de quo miramur, spe, licet vicina satis optatæ pacis & concordiæ inter ipsum dominum Eugenium & concilium componendæ, pro qua carissimus confrater noster imperator & alii pacis amatores non desinunt nec desistent, dummodo tempus detur, totis desudare conatibus, multifariæ comminationis artes in eumdem patrem tetenditur & rigidi processus austeritas, ut gladius vibratur, ex causis quæ Christianæ religionis statum prosperum aut tranquillum non adeo prospiciunt aut contingunt, quod mox expediat vel oporteat tam rigidi processus aculeis, easdem prosequi plecti vel feriri, sed quæ negotiorum aliorum præcedente tractu poterunt, si non aliter interim merito provisum extiterit, suo tempore discuti oportune satis & trutinari, cujus cœpti processus vela saltem ad tempus retrahi deposcimus ex præcordiis & intimis saltem valeamus, ut ad exortæ discordiæ sedandas tempestates possimus, ut intendimus, cum aliis principibus & ecclesiæ pacis zelatoribus ipsi collaborare; quod si non fiat, creditur quod nolit Deus, pestiferi schismatis incendium in foribus jam existere, quo materia domus Dei desolationis verget in opprobrium & dispergentur lapides sanctuarii in omni capite platearum, quod Basileensis concilii famam laudibus non attollet: quin potius admiranda victoria, pax belligera, reformatio reformanda, lucrumque damnosum prædicabitur in seculo Basileensis de concilio sudoribus effluxisse: quorum malorum non facile peccando turbines nostris ut diebus in ecclesiam subministrent, suis vos dignetur illustrare consiliis magni consilii Angelus, sicque dirigere singulis in agendis, ut ipsius sacri concilii glorioses per labores extirpentur ab ecclesia hæreses & errores, eradicentur vitia, plantenturque virtutes, vigeat & floreat inter ipsos Christi fideles pax nullis concludenda temporum compendiis, & unitas sit ovilis cui præsit unus pastor. Datum sub privato sigillo in palatio nostro

ANNO CHRISTI 1434.

☞ Weſtmonaſterii XVII. menſis Julii anno XXXIII. (a)

ANNO CHRISTI 1434.

EPISTOLA PRÆLATORUM,

Et capitulorum quinque Trajectenſium, &c. ad concilium Baſileenſe.

Scribunt in gratiam Rodulfi adverſus VValrannum.

Ib. p. 728. REverendiſſimis reverendiſque in Chriſto patribus & dominis ſacroſanctum concilium Baſileæ in Spiritu-ſancto congregatum repræſentantibus, dominis meis metuendiſſimis, humili tam debita quam devota noſtri recommendatione cum omni reverentia prævia.

Reverendiſſimi patres & domini, ſi Deus in cordibus veſtris inſpiravit, ut pro cuncto populo Chriſtiano laborandum atque inſudandum ſit diligentius, fitiſque lucerna ſuper candelabrum omnibus, qui in domo Domini converſantur, & in muro dominico geſtetis angularis lapidis effigiem; id præcipuum & inconcuſſum ſtudium veſtris humeris incumbit, ut opere compleatis quod ipſa veſtra ſancta profeſſio præſignare videtur. Nihil enim beatum aque præclarum dici poteſt, quod non ex omnibus partibus ſuis bonum conſtat, potiſſime ex fine. Enimvero & ſi principium rerum difficilior pars exiſtat, finis beatior & perfectior eſſe cenſetur. Sane exiſtimant omnes, ut cum vexillum pacis geſtetis, & ad eam undique conficiendam, quantum vires, conatus & veſtra ſtudia valent, operaturos vos eſſe promiſeritis, hujuſmodi pace in his temporibus anxietate, turbine, procelliſque plenis, Deo auctore, veſtriſque ſacris diligentiis & excubiis poſſe potiri ſperandum eſt. Hæc igitur ſpes multorum animos, quos bellorum vorago & infauſta tyrannides diu ac diu oppreſſit, recreat, & a tanta temporum iniquitate ſuſpendit. Maxime autem credendum eſt pontificium, diu impietate, inſolentia & abuſibus corruptum & depravatum, ad frugem & cultum debitum rediturum, quod ſi fiat, nullum Deo holocauſtum gratius, aullum ſacrificium acceptius fieri poterit. Videte igitur, reverendiſſimi patres, quid qualeve pondus ex humeris veſtris pendeat, quanta qualiſve cogitatio eſſe debeat, ne ſimul geſta veſtra a tam ſancta pollicitatione execrentur, & totus populus Chriſtianus hujuſmodi ſpe fruſtretur: eſſet enim profecto, ſi eo labefactarentur conatus veſtri, ut nihil quod ad pacem & mores pertineat, præclarum & magnificum ageretis; auctoritas ex tunc totius eccleſiæ confuſa atque obſcurata, & vulgarium mordacitatibus circumducta dejiceretur. Sicque obſecramus & hortamur ſacratiſſimum cœtum veſtrum, ut poſtquam militiam hujuſmodi ad depellendos humani generis hoſtis inſultus ſuſcepiſtis, eam feliciter finiatis, caventes ſummopere, ne vos vincat ita credulitas, impatienſque affectio. Hæ ſunt enim victoriæ hoſtis inviſibilis & horrendi, a quibus ſæpe clariſſimi victores turpiſſime victi ſunt. Porro & hanc rem ſi cunctæ eccleſiæ concupiſcant, noſtra maxime tam glorioſa, quæ quia juſta bella ſuſcepit, fructus victoriæ & quaſi pacis, Deo favente, reportavit; ea ſummo deſiderio gaudere concupiſcit. Fuit enim non noſtra, ſed aliorum, proh dolor, incuria, qui nondum ſuperſtites juſtitiam loqui ſinunt, ob pontificatus diſcordiam variis bellis & anguſtiis agitata; nec ſine maximo dolore memorare poſſumus cædes, incendia & depopulationes agrorum quæ emerſerunt, cum civitas hæc noſtra, glorioſiſſimo Deo, ut ſperamus, accepto clero, nobilium armigerorum & civium patriæ multitudine maxima & populoſiſſima ſtipata, ſub reverendi patris Rodolfi epiſcopi noſtri pontificatu ruperet poſt tot flagitia in pace requieſcere. Cumque diu ac diu hujuſmodi controverſia duraſſet, tandem placuit ſanctiſſimo domino noſtro ſummo pontifici moderno, habita ex ſolemni inquiſitione notitia, huic rei dare pacem, & de perſona ejuſdem domini Rodolphi ipſi eccleſiæ cum conſenſu dominorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium providere. Et hæc proviſio pro ſingulari devotione, quam ad apoſtolicam ſedem cunctis populis reverendam, hæc patria ſpecialiter habere conſuevit, & ſumma dilectione, quam ad eam exhibuit cum maximo applauſu & congratulatione ad cumulum pacis, quam ipſe efficaciter apportabat, & continuo ob egregias ejuſdem domini Rodolphi virtutes, ingentiaque merita, quibus ſuorum magnitudine natalium illuſtriſſimus haberetur, qui non ſibi, ſed reipublicæ tamquam idoneus Deoque gratus & acceptus natus eſt, in dies magis gratum effici debere confidimus. Quid eſt ergo quod ad jam ſepultam diſcordiam priſca iræ bella redire cogi debeamus? Quis tam crudelis eſt, ut devotum & tranquillum populum jam pace fruentem, cujus animus jam arma depoſuit, ad recidivas bellorum procellas & tempeſtates retrahere voluit? Crudelitatis nempe habitus, niſi contrariis fuerit frenis revocatus, ſeipſum cum reipublicæ jactura demergit. Non ſine magna admiratione audivimus venerabilem virum dominum Walrannum ſe poſtulatum ad ipſam noſtram eccleſiam poſt mortem quondam reverendi patris domini Svvideri archiepiſcopi Cæſarienſis, ſuper eadem eccleſia contendentis, pendentem apud ſacrum veſtrum cœtum una cum complicibus ſuis nobis & paci infeſtis, qui in ſui pudorem juſtitia victi ſunt; & ſi demum inciperent noſcere fortunam, Deumque timerent, animo, ſine fallo, vincerentur, multa cum inſtantia procuraſſe, & veſtras reverendiſſimas paternitates calumnioſis & ſubdolis ſuggeſtionibus induxiſſe, ut finiatur, ad veniendum ad eamdem ſynodum reverendus præſul noſter perſonaliter vocaretur: quodque ex officio ſacrum concilium ſuper juribus partium inquireret, ac judicaret; miranda quippe res & penitus ſtupenda. Quis enim color mentes ve-

(a) Hanc epiſtolam attulit quidem Martene inter ceteras, ſed luxatam adeo & vitiatam, ut ſæpe vi exculpi ſenſus poſſit; ego illam ex MS. Card. Paſſionei ſanavi, reſtitui, & hic reprodnxi, *Mauri.*

☞ vestrarum paternitatum arripere potuit, ut tam exsanguibus suasionibus aures præberetis. ANNO CHRISTI 1434. Nonne autem reverendissimus archiepiscopus Colonienſis frater ſuus poſtulationem illam confictam minime admiſit; aut admittere minime potuit, cum & ea res ex mera ſedis apoſtolicæ auctoritate penderet? Quid autem aliud eſt hujuſmodi rei ac inſolentiæ aurem præbere, quam auctoritatem ſanctiſſimam & irrefragabilem apoſtolici throni in dubium revocare? Quanta enim admiſſioni prædictæ, ſi quæ appareat, quæ potius ex carne quam ex ſpiritu proceſſiſſe videri poteſt, cum ſe amore fraterno pertractent, ſit præbenda auctoritas, quis intelligere poteſt? Res eſt procul dubio peſſimi exempli; dum negotium hujuſmodi ambitione & avaritia latentium indagatrix lucrorum, manifeſtæ prædæ avariſſima vorago, neque habendi fructu felix, & cupiditate quærendi miſerrima, ſuſpectiſſimum intra ſacra veſtra geſta comprobari videtur, quod mox ut redargutione maxima dignum reprimi debuiſſet. Quis hoc non videat? quis non ſtomachetur? quis non compatiatur, & indignatione quadam, immo nauſea obducatur? Potitur Theodericus Colonienſi eccleſia tam magnifica atque opulenta; ſed dum hoc non ſatis, Paderburnenſem etiam non ſibi metropolitico jure ſubjectam habere voluit. Res penitus inaudita. Monaſterienſi excellenti eccleſiæ Henricus frater præfectus eſt; nunc autem alter frater Walrannus non per oſtium ecclesiam Trajectenſem minime vacantem, nec vocatus expoſcit. Hæc nimis dura eſt ingluvies, nimis horrenda carybdis. Solent divitiæ multæ pios animos facere inſolentes, quid tandem ubi inſolentibus animis opulentia rerum offertur, quæ mortem multis attulere, requiem fere omnibus abſtulere. Non ſunt hæc, reverendi patres, argumenta & ſigna modeſtiæ, quandoque reintegrandæ, dum alimonia præbetur luxuriæ. Credidimus poſtquam innotuit poſt obitum dicti domini Svvideri, quod ſacra ſynodus, ut nihil per illos inobedientes, & apoſtatas, non habentes, etiam vacationis tempore, eligendi poteſtatem, ſacro concilio inconſulto aliquid fieret novitatis, id aut ſervari debere, aut contra geſtum mox irritari & annullari. Nunc autem, quod grave eſt audire, gravius etiam pati, tam arroganter impieque attentata recipiuntur, & pro his locus in concilio datur. Quid ergo aliud hoc indicat, niſi ut paſſim & ſine delectu omnibus reſcindendi decreta veſtra licentia præbeatur? Si enim fovetis abrogationes juſſionum veſtrarum, & illos honoribus extollitis, ergo idem faciendi aliis audaciam præbetis. Dolemus & non dolere non poſſumus, ut plus a vobis qui peſtem & bella patriæ excitant, quam qui pacem egliſcunt; impetrant & gratius audiantur. Scimus id vobis inſinuatum extitiſſe, quod idem Walrannus patriæ hujus exiſteret notorius inimicus. Scimus etiam apud omnes exploratiſſimum eſſe, nullo pacto hoſtem patriæ antiſtitem deſignari, tolerari, revererique debere. Ceterum intelleximus eaſdem veſtras paternitates probationes noſtras paratiſſimas ſuper rerum geſtarum veritate, quæ vos merito movere debuiſſent, minime audire voluiſſe, noſtraſque defenſiones contemſiſſe. Nos quidem cum juſ-

A

B

C

D

E

ANNO CHRISTI 1434.

ſiones veſtras decretaque minime contemnamus, immo cum maxima, ut decet, reverentia ſuſcipiamus, cur non allegationes noſtras mitibus & patentibus auribus auditis? An horrenda & infauſta vox noſtra eſt; dum pacem quærimus, & pro illa pias preces apud ſacros veſtros conſpectus porrigimus? Denique vobis ſatis innoteſcere credimus, omnem hanc cauſam per appellationis injectionem, etiam antequam apud tribunal veſtrum aliquid ordiretur, fuiſſe devolutam. Nam id vos a noſtris ſæpiſſime audiviſſe minime dubitamus. Quid ergo cum graviore nos premunt, & pro quibus excubiæ quantæcumque vix ſufficiunt, vos monent ut in derogationem appellationis hujuſmodi his jurgiis implicare animos diligatis? Non ergo importunius vos ſeducat precator injuſtus, neque veſtra ſancta ſtudia cupidine alienæ ambitionis involvat. Sinite obſecramus, & ſupplices exoramus in pace nobis deſuper data, quos belli pernicies tanto tempore fatigavit, velit hoc veſtro in tempore jactata tranquillitatis ſemina coaleſcant, & disjectæ bellorum rabiei radices exſiccentur; proinde cum dominum reverendum patrem dominum Ro. noſtrum antiſtitem perſonaliter compariturum, ut famatur, apud veſtrum cœtum ſanctiſſimum ex officio moneri juſſiſtis, ut hujuſmodi juſſio, ſi qua appareat facta, revocetur quantiſcumque poſſumus precibus obſecramus: non poteſt enim ſine evidenti periculo totius patriæ perſonæque ſuæ, immo futuræ calamitatis ſuſpicione hujuſmodi adventus exiſtere. Conatus enim dicti domini Walranni, &, ut putandum eſt, etiam fratrum ſuorum, ſine maxima formidine patriam ſtare non ſinunt. Dum ergo inſtat lupus, ut adſit paſtor oportet, ne enim illi gregi, cujus in tempore oppreſſionis paſtor adeſſe non poteſt, malignus noceat, non credidimus tam adeo ejus neceſſarium adventum, etiamſi tutus itinerare poſſet, exiſtere, ut prædiligant veſtræ paternitates ipſum venire, quam patriam in ſua tutela permanere, & oſtium malignantibus poſſe patere. Denique & alia ſunt impedimenta urgentia, quæ ſui nuncii reſerabunt. Sit ergo in cordibus veſtris juſtitiæ & clementiæ zelus, & dum maxime efflagitamus & indigemus pacem noſtram ſervare atque tueri, pro veſtra dignemini pietate congruenter honori noſtro totam in ſermone ducere diem. Sed veremur ne veſtris eminentiis ſit oneri multitudo verborum; ſique ſtylus prolixus in faſtidium emerſerit, neceſſitati nobis ſemper loquendi adſcribatis. Concludimus igitur cum Apoſtolo, gratia & pax vobis in Chriſto Jeſu, quam nobis eſtis daturi. Ex urbe Trajectenſi anno Domini MCCCCXXXIV. menſis Julii die xxv. ſub ſigillis majorum eccleſiæ Trajectenſis & nobilium virorum Raynaldi domini dominiorum de Bredrode, de Gheux, &c. Ludovici de Montforde, necnon civitatis Trajectenſis, quibus nos infra ſcripti utimur pro præſenti.

V. R. P. humiles & devoti prælati & capitula quinque eccleſiarum Trajectenſium, barones, milites & militares ac burgimagiſtri, ſcabini & rectores civitatis & oppidorum patriæ Trajectenſis.

Su-

ANNO CHRISTI 1434.

Superſcriptio.

Reverendiſſimis reverendiſque in Chriſto patribus & dominis, dominis ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, ceteriſque prælatis, doctoribus ſacrum generale Baſileenſe concilium facientibus, dominis & præceptoribus ſuis metuendiſſimis.

LITTERA SACRI CONCILII

Reſponſivæ litteræ domini imperatoris Romanorum ſupraſcriptæ.

SAcroſancta, &c. cariſſimo eccleſiæ filio Sigiſmundo Romanorum imperatori ſemper auguſto, Hungariæ & Bohemiæ, &c. regi illuſtri, ſalutem & Dei omnipotentis benedictionem.

Accepimus nuper a ſereniſſima majeſtate tua litteras, quarum tenorem, quia videbantur æſtimationem & libertatem eccleſiaſticam tangere, admirati fuimus. Exordio enim hoc in effectu ſignificant, multas multorum querelas & principum & civitatum, ac privatarum perſonarum crebro auribus cæſareis infonare, quod cum imperio ſubjiciantur, in cauſis mere prophanis ad judicia eccleſiaſtica injuſte atque indebite a perſonis eccleſiaſticis traherentur, non minus in Romana curia, quam hic in ſacro concilio, & coram aliis judicibus eccleſiaſticis. Huic generalitati, ſereniſſime princeps, reſponderi neque apte neque bene compoſite poſſe videtur, niſi caſus particulatim ſpecificarentur. Nullus tamen dubitat omnibus in quacumque actione licitum eſſe, ſi juſtitiam conſequi non poſſint, ad judicium eccleſiæ recurrere. Quod ſi de juſtitia negata conſtiterit, judex eccleſiaſticus juſte, & ut de jure & conſuetudine eſt, de cauſa cognoſcit. Et clericorum optioni eſt, ſi quam ſpoliationem vel oppreſſionem in perſona vel rebus a ſæcularibus patiantur, illos in jus vocare vel coram eccleſiaſtico vel coram judice ſæculari. Poſtulat præterea majeſtas tua, ut in cauſis civium Biſuntinenſium & Bambergenſium, quæ coram deputatis ſacri concilii aguntur ſuperſedeatur, quouſque quidam a majeſtate tua electi, & alii a ſacro concilio deputati viderint, quæ partes ipſarum cauſarum ad imperium vel ad eccleſiaſticum judicium pertineant. Super hoc partes non parum conqueſtæ ſunt ſe nimium gravari, aſſerentes ſi hujuſmodi fieret temporis dilatio, quæ ſub tali incertitudine cui judici hæ cauſæ committi debeant, magnum ipſis partibus præjudicium afferret agentibus pro recuperatione jurium eccleſiarum ſuarum, per prædictos, ut dicunt, cives manifeſte oppreſſarum. Præſertim cum evidens privilegium ſit, quo cautum eſt, ut quicumque ſpolient aut opprimant, ſeu jura prælatorum aut eccleſiarum uſurpent, poſſint coram eccleſiaſtico judice conveniri, & per cenſuram eccleſiaſticam compeſci. Quo jure ab antiquiſſimis temporibus eccleſia uſa eſt quingentis annis citra. Illud vero ſine admiratione non legimus, quod ſerenitas tua ſcribit non conſentire, ut tale privilegium exerceat eccleſia, eoque gaudeat & utatur, præcipue quia ſub protectione majeſtatis tuæ, & hoc & aliis privilegiis gaudeat & utatur, cum videatur unus ex articulis jurium, quos Romanus imperator confirmat in ejus nova coronatione, quod eſſe verum tenore Clementinæ ſatis apparet. Satis etiam conſtat Cæſareæ majeſtati ex relatu commiſſariorum & tenore proceſſuum cauſas prælatorum contra nominatos cives in foro eccleſiaſtico legitime induci, continuari, atque terminari poſſe; quin ſi introductæ non eſſent, & de novo introducere vellent, in hujuſmodi caſibus liceret illis & liberum eſſet: quicumque vero tale judicium talemque judicii continuationem vexat aut conturbat, a Deo ab ejus eccleſia quod ſuum eſt aufert. Nec putandum eſt, ut in litteris ejuſdem majeſtatis ſcribitur, dictos prælatos ea ratione in forum eccleſiaſticum cauſas ſuas introduxiſſe, ut favoribus aliquo modo juſtitiam intervertere poſſent. Nam in foro eccleſiaſtico non ſecundum favorem, ſed ſecundum allegata & probata judicatur. Dictant præterea eædem litteræ, eadem de cauſa ſacro concilio prædicta ſignificaſſe, ut ea corrigantur & provideantur, aliter apud Deum & homines ipſam majeſtatem excuſatam eſſe, ſi honeſtis modis, qui eidem ſerenitati non deerunt, & honori & juribus ſacri Romani imperii ſuccurratis. Hic ſcribendi modus admirari nos cogit, cum omnino alienus ab eo qui ſemper per anteceſſores tuos & reges & principes omnes alios, ac per ſerenitatem tuam hactenus ſervari conſuevit in ſcribendo ſacris generalibus conciliis; qua in re niſi magis ſpecifice ſcriberetur, aliter reſponderi convenienter non poſſet. Credimus tamen, & ea de re certiores ſumus, id enim potiſſimum Cæſaris officium eſt, omne juſtum, omne rationabile eamdem majeſtatem ante omnia ſervaturam; favores vero eccleſiæ ſecundum privilegia & uſus antiquos omni pacto obſervaturam. Poſtremo taceri ab eadem ſerenitate non potuiſſe in eiſdem litteris ſignificabat, quod plures ex laicis, quorum cauſæ in ſacro concilio aut coram judicibus a ſacro concilio deputatis aguntur, ſerenitati veſtræ conqueſti ſunt, non modo eis juſtitiam negari, quin neque in deputationibus, neque in congregationibus generalibus audiuntur, ſed ſibilatu & clamore & tumultu non auditi diſcedere compelluntur. Hæc præter veritatem ſuggeſta ſunt. Nam in deputationibus & in congregatione generali non clamore aut ſibilatu, aut tumultu veræ ſententiæ, & quid fieri oporteat invenitur, ſed magno ordine, rationibus & votis ſingulorum exquiſitis. Quare omnes quicumque ſunt, qui talia de ſacro concilio ſereniſſimæ majeſtati tuæ referunt, leves debent & vani ab eadem majeſtate reputari. Nam & perverſe de hac ſacra ſynodo loquuntur & injurioſe. Neque eis aliquo modo credi debet: nam non modo falſa, ſed nec ſimilia quidem veris loquuntur. Quicquid autem ſit quæcumque pro ſtatu, gloria & honore Romani imperii & tuæ majeſtatis nobis poſſibilia ſunt, ſicut ſemper libenter fecimus, ita in futurum facere intendimus. Datum Baſileæ II. idus Auguſti, anno MCCCCXXXIV.

SUP.

ANNO CHRISTI 1434.

SUPPLICATIO OBLATA

In singulis deputationibus, per dominos generales Prædicatorum, Carmelitarum, Augustinensium, ac vicarium Minorum, nomine religionum suarum, die sabbati XIV. Augusti MCCCCXXXIV.

p. 734. DUdum, patres reverendissimi, litteræ quædam sub bulla hujus sacri concilii expeditæ repertæ sunt, per quas nonnulli articuli, qui in se errorem continere dicuntur, velut prædicati & dogmatizati per nonnullos de ordine Mendicantium, inde sumta occasione, quod de his clamores venerunt ad concilium, nullo tamen assertore, condemnantur. Cedunt hæ prætensæ litteræ in maximam infamiam, denigrationem & scandalum ipsorum ordinum & patrum ac religiosorum in eisdem professorum, modicumque honorem hujus sacri concilii. Nam possent ob id in Christianissimo populo & catholica fide adhuc majora scandala suscitari & errores suboriri. Et quamquam pro parte reverendorum patrum dominorum generalium, & procuratorum, ac provincialium ipsorum ordinum, apud aliquos de sacro concilio de his rebus querela exposita fuerit, ac petitum, ut super inde humiliter provideretur, ac famæ ipsorum consuleretur, & scandalis obviaretur: attento maxime, quod dictæ prætensæ litteræ absque scitu & consensu patrum de sacris deputationibus, & absque eo quod ulla umquam facta fuerit querela de contentis in ipsis litteris, & contra ordinationes concilii expeditæ reperiuntur; quas etiam reverendissimus pater dominus cardinalis Rothomagensis vicecancellarius expediri non debuisse attestatus est; nihilominus usque adhuc nullus his rebus modus appositus est, neque famæ & integritati ipsorum ordinum provisum vel aliter consultum, in maximam infamiam, & denigrationem ipsorum religiosorum, & scandalum populi Christiani, ac catholicæ fidei non mediocre discrimen; hoc potissime attento, quod in dictis prætensis litteris verba ita per expressum sonant, ac si dicti articuli prorsus hæretici & jam damnati essent pro hæreticis: quin immo aliud, quod est etiam inusitatum, ipsos dominos religiosos & eorum ordines adhuc magis aggravantes, tentare nonnulli velle videntur, ut videlicet nonnullos ex articulis in dictis prætensis litteris comprehensos absque ullo assertore, & illis prius non defensis condemnent, quod est prorsus inconsuetum & inusitatum, & in generalibus conciliis minime fieri solitum, cum talia nonnisi per judicia præstantissimorum patrum in theologia magistrorum & doctorum, habendo perprius super talibus articulis disputationes solemnes, ut ex omni parte veritas inquiratur & eluceat, fieri debeant. Ne igitur quod usque modo neglectum est, iterum in futurum negligi contingat, atque ut ipsorum religiosorum & ordinum famæ ac integritati consulatur, & scandalis & periculis & nascituris erroribus obvietur, & honori sacri concilii provideatur; Supplicatur pro parte ipsorum patrum & religiosorum ordinum prædictorum, ut V. R. P. dignentur in ipsis rebus provide-

re, revocando dictas prætensas litteras, quæ absque scitu & deliberatione sacrarum deputationum, ut præmittitur, extortæ sunt sub bulla ipsius sacri concilii, per quam ipsum sacrum concilium attestetur, dictas priores litteras absque scitu & deliberatione patrum de sacris deputationibus & alias falsè extortas fuisse, inserendo in ipsis litteris secundis de verbo ad verbum tenorem, & ulterius manudando, ne ipsis primis litteris, ubicumque reperirentur, ulla fides adhiberetur, ubi ante per prædictum modum aut alias congrue eisdem minime in præmissis præjudicetur, protestantur, quod hujusmodi rem prosequi volunt & intendunt suis loco & tempore opportunis, & ubi, ac quando melius poterunt, & secundum quod Spiritus-sanctus eos edocuerit, & ordo melius dictaverit rationis & juris. Et nihilominus etiam quoniam ad condemnationem articulorum per nonnullos procurari & intentari velle videtur, ne per novam practicam & contra consuetum modum in similibus observari solitum, ad aliquorum articulorum condemnationem procedatur, maxime nullo existente assertore. Supplicant ut ad nonnullorum articulorum condemnationem, maxime eorum, qui in dicta prætensa bulla contineri dicuntur, nisi assertor existat, & servato more qui in talibus observari solitus est, & nisi etiam examinentur, discutiantur, ac condemnentur articuli numero LX. vel circa, qui hujusmodi materiam ut plurimum tangunt, quos certum est nonnullos asseruisse, procedatur. Et quod priusquam aliud attentetur in præmissis articulis, plures audiantur doctores & magistri solemnes, qui circa ipsos articulos publice disputando audiri volunt & intendunt, tam pro interesse & favore fidei catholicæ & Christiani populi, quam etiam pro interesse ipsorum religiosorum, atque ut veritas eluceat: ita quod doctoribus & magistris auditis; & re discussa, fiat per sacrum concilium quod fieri debuerit. Quod si in his rebus tractandis & articulis aliquibus condemnandis aliter processum fuerit, quam fieri debeat & solitum sit, ipsique doctores & magistri minime fuerint auditi, protestantur quod quantum in eis erit, instabunt & procurabunt, ut talia etiam alibi & alio tempore videantur. Et quod ex tunc de ipsorum consilio aut consensu non fiet ipsorum articulorum condemnatio, & quod tali, si fieret, condemnationi non consentiunt. Volunt tamen semper & intendunt ipsi omnes & eorum quilibet, & ita in his scriptis etiam protestantur quicquid catholicorum fuerit tenere & imitari, & e contrario quicquid erroneum fuerit, & a fide & moribus devium evitare.

EPISTOLA EUGENII PAPÆ IV.

Ad concilium Basileense.

Gratias agit concilio de his quæ præstiterat ad libertatem procurandam cardinali S. Clementis & archiepiscopo Tarentasiensi.

Lb. p. 736. EUgenius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus ac dilectis filiis in sacro Basileensi concilio congregatis, salutem & apostolicam benedictionem.

Ad-

☞ Advenientibus ad nos venerabili fratre Franciſco Brixienſi epiſcopo & dilecto filio magiſtro Petro de Monte oratoribus veſtris, intelleximus quanto mœrore ex his quæ adverſum nos concitata dicebantur affecti fueritis, quanta poſtmodum lætitia exultaveritis, cum nos ſanos & incolumes ex Urbe in civitatem Piſanam veniſſe audiſtis. Poſtremo, quid favoris & operæ in liberationem dilecti filii noſtri Franciſci tituli S. Clementis S. R. E. presbyteri cardinalis & camerarii noſtri, ac venerabilis fratris Marci (a) archiepiſcopi Tarentaſienſis per ipſos oratores impendi ſtatueritis, plane cognovimus; pro qua devotiones veſtras in Domino commendamus, vobiſque pro devotione & caritate hujuſmodi multas gratias agimus, ſperantes ut ſi pro liberatione cardinalis præfati majorem operam dare oporteat, id libenti animo facietis, nec ullo pacto tantum ſacrilegium amplius extendi patiemini. De Tarentaſienſi autem archiepiſcopo, quia liber eſt, præter gratias quas pro eo vobis agimus, amplius non dicimus. Hos autem oratores tum pro veſtra contemplatione, tum pro re ipſa ad quam deſtinati ſunt, quia pia eſt, libenter vidimus, ac grato animo & condigno honore ſuſcepimus. Deinde cum a nobis diſcederent pro eorum tutela uſque ad Urbem plene provideri mandavimus. Ceterum cum audiamus oratores cariſſimi in Chriſto filii Johannis Palæologi Romeorum imperatoris, apud vos eſſe, ac pro occidentalis & orientalis eccleſiæ unione nonnulla tractare; nos qui ſuperiori tempore in negotio hujuſmodi plurimum laboravimus, quod in ea re tandem egerimus, præſidentibus noſtris ſatis plane explicamus. Vos autem ex eis quæ ad eos ſcribimus pro ſapientia veſtra recte arbitrari poteritis, quid cum præfatis oratoribus apud vos agentibus tractare & practicare debeatis. Datum Florentiæ, anno Incarnationis MCCCCXXXIV. III. Kalendas Septembris.

ANNO CHRISTI 1434.

Ja de Viterbio.

EPISTOLA

Ducis Mediolanenſis, ad concilium Baſileenſe.

De victoria ab eo reportata.

Lecta 8. die Septembris MCCCCXXXIV.

Ib. p. 737. SAcroſancto generali concilio Baſileenſi univerſalem eccleſiam repræſentanti.

Reverendiſſimi in Chriſto patres & domini præſtantiſſimi, reſpexit omnipotens Deus meus oculo pietatis & gratiæ in me ſuæ felicem exercitum meum in partibus Romandiolæ militantem. Sicut enim ex litteris meorum aviſatus fui, magnanimus & ſemper invictiſſimus, victorioſiſſimus vir Nicolaus de Peruſio locum tenens & capitaneus generalis meus dilectiſſimus, qui ipſum meum ducebat & regebat exercitum, fregit & ex toto conflixit exercitum, qui meo adverſabatur, & remanſerunt in hujuſmodi conflictu captivi multi viri notabiles & præſtantes, cum maxima gentium tam equeſtrium quam pedeſtrium quantitate. Et inter alios nominatur Nicolaus de Tolentino, Petrus Jampaulus de Urſinis, & Cæſar de Martinengo, ac pleriquo alii, de quorum nominibus adhuc aliam certitudinem non habeo. Hanc igitur felicitatem & victoriam ſtatim duxi veſtris præſtantiſſimis dominationibus intimandam. Nam cum omnis mea proſperitas veſtra ſit & eccleſiæ ſanctæ Dei, merito debeo omnes rerum mearum felices eventus participare vobiſcum. Reverendiſſimi patres, poſt ſcripta habui litteras a præfato locum tenente, quibus mihi enuntiat, quod ultra alios ſupranominatos capti ſunt magnificus Aſtorgius dominus Faventiæ, Guerrezius de Marciano, Johannes de Malavoltis, conductores nobiles, & ut verbis ejuſdem capitanei mei utar, capta ſunt centenaria virorum præſtantium, equitum vero milliaria cum vexillis, carriagiis & rebus omnibus hoſtilis exercitus. Quare adhuc major eſt habenda lætitia, majoreſque ſunt Deo noſtro gratiæ referendæ. Datum Mediolani die XXX. Auguſti.

ANNO CHRISTI 1434.

Ejuſdem Eccleſiæ ſanctæ Dei devotus ſervitor dux Mediolani.

LITTERA DOMINI NOSTRI PAPÆ

Miſſa ſuis oratoribus & præſidentibus ſacro concilio Baſileenſi.

De his quæ pro unione cum Græcis egerit.

Ib. p. 738. DIlectis filiis Nicolao tituli S. Crucis in Jeruſalem, & Juliano S. Angeli apoſtolicæ ſedis legatis, necnon venerabilibus fratribus Johanni archiepiſcopo Tarentino, & Petro epiſcopo Paduano in ſacro concilio Baſileenſi præſidentibus noſtris.

EUGENIUS PAPA IV.

Dilecti filii & venerabiles fratres, S. & A. B.

Intelleximus oratores cariſſimi in Chriſto filii Johannis Palæologi Romeorum imperatoris veniſſe ad ſacrum generale Baſileenſe concilium, atque apud nonnullos de ipſo ſacro concilio ſuper modo unionis occidentalis & orientalis eccleſiæ aliqua tractare. Cum autem pro ipſa unione, ad quam plurimum affecti ſumus, & nos dudum aliqua tractaverimus, dignum duximus ea vobis nota facere, ut quid cum ipſis oratoribus agendum videatur plenius cognoſcatis. Anno præterito ſuper hujuſcemodi negotio cum oratoribus præfati Johannis imperatoris, qui Romam ad nos venerunt, una cum fratribus, aſſiſtente etiam cariſſimo in Chriſto filio noſtro Sigiſmundo Romanorum

(a) De Condelmeriis dicti, Veneti ex familia ipſius Eugenii papæ IV. antea epiſcopi Avenionenſis.

☞ rum imperatore semper augusto, plura practicavimus. Tandem cum in hoc viderentur persistere, ut in civitate Anchonæ prælati & alii in numero copioso ex utraque ecclesia convenirent, inter quos præfatus Johannes adesset, & nos cognosceremus rem hanc, prout petebatur, & difficultates & expensas maximas parere, & forsitan sine fructu aliquo, pro tunc nihil concluſum extitit. Sed ad ipsum Johannem aliquem mittere deliberavimus, qui negotium hujusmodi cum ipso & venerabili fratre Joseph patriarcha Constantinopolitano plene tractaret, & super eo finalem Johannis & Joseph præfatorum ac aliorum intelligeret concluſionem. Misimus itaque mense Julio anni præteriti dilectum filium magistrum Cristophorum Biratonum secretarium nostrum, Græcæ & Latinæ linguæ peritum, qui post multos fermones, cum præfatis Johanne imperatore & Joseph patriarcha & multis aliis ex majoribus habitos, tandem comperit ipsos omnes id eligere, ut unus legatus a sede apostolica cum prælatis & aliis viris doctissimis ad urbem Constantinopolitanam transmittatur, ubi & prælati & alii majores una cum ipso Johanne imperatore pariter conveniant, ibique per viam disputationis veritate patefacta, utraque ecclesia optatum unionis & pacis consequatur effectum, & super his litteras dictorum Johannis imperatoris & Joseph patriarchæ etiam recepimus id clare continentes, & quod plus est, carissimus in Christo filius imperator Trapezenus, & plurimi ei adhærentes, in hoc pari voto conveniunt, quæ cum per præfatum Cristophorum ad nos revertentem delata essent, parato animo acceptavimus. Nam & id nos plurimum optabamus, quoniam per hunc modum de ipsa unione & concordia bona spes redditur, & multo minori impensa opus erit. Accedit ad hoc, quod venerabilis patriarcha Armenorum eo tempore etiam Constantinopolim venturus sit. Et in hanc unionem pariter consensimus, ut in Domino speramus. Propterea mense Juli præterito ipsum Christophorum Constantinopolim iterum misimus cum nonnullis capitulis, quæ menti utriusque partis plane satisfacere videntur. Ipsique injunximus; ut secundum ipsorum tenorem cum præfatis Johanne imperatore, Joseph patriarcha, & aliis supradictis concludat. Super quo sibi plenum mandatum dedimus. Horum quidem capitulorum copiam ad vos misimus, & iterum mittimus. Vestræ itaque circumspectiones ex his arbitrari poterunt, quid cum præfatis oratoribus apud ipsum sacrum concilium agentibus tractare & practicare debeatis. Datum Florentiæ sub annulo nostro secreto die ultima Augusti pontificatus nostri anno IV.

A. de Florentia.

ANNO CHRISTI 1434.

SEQUITUR COPIA LITTERARUM

Missarum domino legato ex parte cujusdam provincialis Saxonum.

Contra concilii dissolutionem & simoniacas promotiones.

CUm humillima sui recommendatione, filiale obsequium, immo se totum ad vestra vota paterna paratum. Reverendissima paternitas vestra pro domo ecclesiæ, præsertim Germanicæ, in qua officio legationis fungitur, digniſſime zelare ampliſſima experientia didicisti. Idcirco pro hujus excitatione zeli, in paucis eamdem reverendam paternitatem vestram avisare non inutile putavi. Pertransiens enim Hassiam, Thuringiam, Saxoniam, partes maritimas, Slesiam, Lusaciam, Missiam indifferenter coram omnibus tarditatem sacri concilii in materia reformationis redargutam, ea pietate & congruentia, quibus efficacius potui, excusavi; mea tamen excusatio fluctuationem naviculæ tollere non potuit in illis partibus; quinimmo nisi reformatio rationabilis & humana in clero illarum partium appareat, numquam sedabitur; sed amplius navicula ipsa operietur (fluctibus). Contigit, existente in Lusacia, circa montes Bohemorum, quod una mulier obsessa a diabolo, de domo mariti sui raperetur in desertum a spiritu iniquo, ubi per aliquot dies cunctis hominibus incognita permansit; rediens, per exorcistas adjurata, dixit se fuisse in nemoribus Bohemorum, ubi concilium innumerabilium dæmoniorum fuisset celebratum, & concluſum in eodem, quod omnes & singuli pro concilii Basileensis dissolutione omnem posse tenus facultatem (adhiberent). Nam si processum haberet, præsentes & magis futuri incommoda sentirent. Ceterum inter reformanda necessarium esse cogitare super scandalosa promotione ad episcopatus mathematicos vel titulares, quorum magnus numerus est in dictis partibus, qui spoliatis suis monasteriis, ad Romanam curiam cum summa pecuniarum accesserunt, pro titulo pecunia expensa, redeunt ad partes, de consecrationibus & ordinationibus simoniacis misere victuri. Inter quos unus est famosus, malæ utique famæ, religione Minor, malitia maximus: alius reverendissimi domini achiepiscopi Bremensis in spiritualibus vicarius, nomine Thidericus Berthoner, cui non sufficit dudum simoniaca vita continuata mala fama gradientibus per terram probata, quin immo turpitudinem suæ matris, scilicet religionis fratrum Minorum, revelare satagens, fratres illius ordinis puniendos in suam defensionem ac ignominiæ consortium asseruit, eosque ad diversas partes mittit, ut turpe lucrum pro suæ iniquitatis fomento faciant, & sic disciplinas sui ordinis evadunt. In his & aliis de rebus medio opportuno dignetur cogitare, prout ex dictæ legationis officio tenetur. Vestram reverendam paternitatem conservare dignetur Al-

ANNO CHRISTI 1434.

Ib. p. 740.

tissimus feliciter & longæve. Ex Wratislavo MCCCCXXXIV. secunda Septembris mei officii sub sigillo. Subscriptio.

ANNO CHRISTI 1434.

Vestræ reverendissimæ paternitatis humillimus, utinam utilis filius Fr. Mathæus provincialis Saxoniæ, ordinis Minorum.

EPISTOLA CAPITULI ALBIENSIS

Ad concilium Basileense.

Petit confirmari electionem Bernardi de Cassiliaco in episcopum Albiensem.

lb. p. 741. SAcrosanctæ synodo Basileensi in Spiritu sancto congregatæ orthodoxam & catholicam ecclesiam repræsentanti.

Reverendissimi in Christo patres & domini nostri quam plurimum metuendissimi, ad sacrosanctam generalem synodum in civitate Basileensi Spiritus sancti suggestione congregati, post recommendationem humillimam, cum promtis animis tamquam filii catholicæ ecclesiæ matris unicæ vestris sacris præceptis obedire. Albiensis ecclesia nuper per obitum bonæ memoriæ reverendi patris in Christo domini P. Nepotis (*a*) ultimi præsulis nostri pastore fuisse orbata noveritis, nosque considerantes verbum evangelicum dicens: *percutiam pastorem & dispergentur oves gregis*; & quod propter defectum pastoris, tamquam oves errantes a grege essemus separati, volentesque præfatæ ecclesiæ incommodis obviare, servatis solemnitatibus in talibus de jure servari consuetis, instinctu Spiritus sancti per majorem capituli nostri partem canonice fuit electus reverendus pater & egregius vir dominus Bernardus de Cassiliaco in decretis licentiatus, præpositus & canonicus ecclesiæ nostræ, de nobili & militari genere procreatus, scientia & morum venustate decoratus. Cumque secundum decreta antiqua sanctorum patrum, & etiam secundum decretum per memoratam sacrosanctam synodum Basileensem editum, electiones canonicæ per superiorem debeant confirmari (*b*). Vestris igitur R. P. humiliter & cum devotis animis supplicamus, ut pro bono justitiæ & ecclesiæ præfatæ Albiensis nos humiles filios sanctæ ecclesiæ & servitores vestros, ac ecclesiæ præfatæ Albiensis, cum oculis generosæ justitiæ inspicere dignemini taliter, quod nos nec dominus electus in juribus nostris non privemur, secundum quæ ipse dominus electus tamquam rite & canonice electus in episcopum debeat assumi. Deum enim pro vestris R. P. humiliter rogare festinabimus pro statu prospero dictarum V. R. P. quas in sua sancta ecclesia conservare digne-

A tus Altissimus per tempora longiora cum augmento gratiæ & honoris.

ANNO CHRISTI 1434.

Sacrosanctæ ecclesiæ filii humillimi Dei oratores capitulum ecclesiæ Albiensis.

LITTERA CONSULUM CIVITATIS

Albiensis missa sacro concilio in favorem electi Albiensis, &c.

lb. p. 74 SAcrosanctæ synodo generali Basileensi universalem ecclesiam repræsentanti, &c. Reverendissimi in Christo patres & domini nostri præmetuendissimi, post humillimam recommendationem ac animos ad quæque præcepta, ut humiles ecclesiæ filii fore paratos. Nuper Albiensis ecclesia per decessum bonæ memoriæ reverendi in Christo patris domini Petri Nepotis ultimi episcopi fuit viduata post cujus excessum honorabile capitulum ecclesiæ Albiensis, infra juris terminum, ac servata juris solemnitate, quæ in talibus servari debet, ad electionem processit, & licet pro parte domini Carnotensis (*c*) dicto capitulo fuerint directæ litteræ precum per illustres principes, rogando dominos dicti capituli, ut prædictum dominum Carnotensem eligerent in pastorem ecclesiæ prædictæ, verum tamen quia ubi Spiritus sanctus vult spirat, inspiravit igitur in cordibus majoris & sanioris partis dominorum de capitulo, qui instinctu Sancti Spiritus elegerunt in pastorem nobilem & egregium virum dominum Bernardum de Cassiliaco, præpositum ecclesiæ prædictæ, in decretis licentiatum. Porro publicata electione, magnum gaudium civitati Albiensi fuit ortum, nam totus populus unanimiter vehementi gaudio exultando cum fletibus gratias Deo retulit, nec sine causa, quia benignitatem & clementiam dicti domini electi per experientiam cognovit. Nam cum biennio elapso raritas bladorum esset in præsenti patria, essentque quamplurimum gentes quæ non habebant quid comederent, idem dominus electus præceptum evangelicum in pectore habens, oculis pietatis misericorditer egenos respiciebat, & compassione motus, ob Dei reverentiam eleemosynas largiflue dabat; nedum semel in septimana, vel semel in die, sed assidue, a mane usque ad vesperam ad ipsius hospitium pauperes defluebant. Nimirum si sic operatus est, quia ex nobili & antiquissima prosapia & ex genere militari trahit ortum, & quia arbor bona bonos fructus facit, merito sic operatus est, & stirpes sui generis nedam virgam domini electi protulit, cum alias episcopos protulerit & cardinales & etiam milites strenuos in religione S. Johannis Jerosolymitani, qui zelo fidei Christi calicem bibere

(*a*) Obiit anno 1433. mense septembri.

(*b*) Ejus electionem confirmavit concilium Basileense 19. decembris 1434. cujus auctoritate consecratus est Basileæ in ecclesia Minorum ab episcopo Lectoratensi 12. februarii 1435. possessionem iniit 7. idus Martii 1436.

(*c*) Roberti Delphini, filii Beraldi II. Arveniæ Delphini & comitis Claromontani & baronis de Mercorio, atque Margaretæ de Sacro Cæsare, qui præter Carnotensem episcopatum plures abbatias habuit, quibus non contentus, pinguiorem episcopatum ambivit, nullumque non movit lapidem ut eum per fas & nefas obtineret.

bere cupierunt ; & cum dicti cives & incolæ civitatis Albiensis ipsum sciverint electum, ANNO CHRISTI 1434. nec sine causa exultarunt, quia ipsum expectant firmiter esse bonum pastorem, & ipse cognoscet oves suas & oves suæ cognoscent ipsum ; & sic expectamus, quod cum Deo crimus & exemplis & doctrinis tuis proficiemus. Verum tamen audivimus dominum nostrum summum pontificem, non expectata dicta electione, dicto domino Carnotensi bullas translationis ad episcopatum Albiensem concessisse, quod fuit nobis durum audire, cum bonitatem dicti domini electi sciamus ; Dictus autem dominus Carnotensis est totaliter nobis ignotus. Verum quia secundum decretum dictæ sacrosanctæ synodi electiones debent per superiores confirmari, processusque electionis dicti domini electi dictæ sacrosanctæ synodo sit præsentatus, vobis reverendissimis in Christo Patribus dictam sanctam synodum universalem ecclesiam repræsentantem celebrantibus, & in Spiritu sancto congregatis, cum vehementi studio, & affectione cordiali humillime & cum magna devotione supplicamus, ut ob Dei reverentiam & intuitu pietatis, oculos vestræ clementiæ erga nos convertere dignemini, & prædictum dominum electum in justitia sua velitis habere commendatum, cum apud sacrosanctam synodum non sit acceptio personarum. Supplicando Deum devote, ut ipsam sacrosanctam synodum & omnes inibi congregatos Altissimus in sua sancta ecclesia conservare dignetur cum augmento gratiæ & honoris, ac per tempora longiora. Scriptum Albiæ VIII. mensis Septembris.

Sanctissimæ catholicæ ecclesiæ humillimi filii & servitores consules civitatis Albiæ.

LITTERA DOMINI EUGENII PAPÆ

Missa sacro concilio super facto ecclesiæ S. Audonei Rothomagensis & Trajectensis.

p. 743. VEnerabilibus fratribus ac dilectis filiis sacrosanctæ synodo Basileensi.

Eugenius episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus ac dilectis filiis, sacrosanctæ synodo Basileensi salutem & apostolicam benedictionem.

Placuit nobis plurimum pius affectus, quem habere videmini erga monasterium S. Audoeni Rothomagensis, in pace, & quiete, sublatis litigiorum sumtibus, conservandum ; & propterea per vestras litteras cum magna instantia nos rogatis, ut cum prædictum monasterium dudum propter duorum super eo contendentium litigia, dissipatum, nunc in pace requiescat, & reformari in melius speretur, in dies salubriter, gubernante dilecto filio Johanne Richardi monasterii ipsius abbate, & quondam Willermo de Melle ejus adversario, sicut Deo placuit, nunc vita functo, eidem abbati non velimus novum adversarium subrogare, nec per provisionem aliquam aliud innovare, ne oriantur nova litigia abbatem & monasterium consumtura ; quibus precibus vestris benigne exauditis, in eadem sententia vobiscum simili caritate concurrimus, & libenti animo requisitioni vestræ honestæ & justæ dispositi sumus annuere, & insuper abbatem eumdem cum ejus monasterio suscipere favorabiliter commendatum. Ceterum vos vice versa rogamus, ut habeatis similem caritatem erga alias ecclesias & pia loca quæ videbitis pati similia detrimenta discordiæ, & præsertim erga Trajectensem ecclesiam, quæ cum in nostræ assumtionis initio gravibus & cruentis dissentionibus cum civitate & patria Trajectensi laboraret, conscientiam nostram movit, ut eam de tantis afflictionibus & periculis paterna sollicitudine reducere curaremus ad statum pacis & quietis : quod ut melius perficere possemus, misimus ad eas partes venerabilem fratrem Johannem (a) Ambianensem, tunc Matisconensem episcopum referendarium nostrum, qui dedimus in mandatis, ut statum & voluntates hominum atque rerum inspiceret, renunciaturus nobis modos & vias, quibus per nos possent diffidia tanta componi ; quo reverso & audito primum in secreto, deinde in publico consistorio, præsentibus procuratoribus seu excusatoribus bonæ memoriæ Suederi tunc episcopi Trajectensis, sicut procuratores ipsi petierunt, tandem ad id devenimus, quod erat unicum necessarium & salutare remedium pacis hujusmodi ; & de consilio fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium translatio ad ecclesiam Cæsarienſem præfato Svvedero, reservata sibi pensione condigna super fructibus & proventibus ipsius ecclesiæ Trajectensis, venerabilem fratrem nostrum Rodulfum episcopum Trajectensem, ad eamdem ecclesiam Trajectensem promovimus in episcopum & pastorem ; quæ quidem nostra provisio propter tantum & tam commune bonum facta solemniter & mature, grata fuit omnibus, qui bonum publicum propriis & privatis passionibus anteponunt. Et tamen pauci quidam scandalosi homines, asserti canonici Trajectensium ecclesiarum, contra eam contendere præsumserunt ; quod videntes, ut eorum temeritatem & audaciam cum omni ratione frangeremus & comprimeremus loquacitatem, postquam Deus Swederum episcopum misericorditer secum agens, pro animæ suæ salute ab hac contentione subtraxit, licet opus non esset de eadem Rodulfi persona de novo providimus ecclesiæ memoratæ, facientes provisioni hujumodi fundamentum, non ex translatione, sed ex vacatione per obitum, & nihilominus non quiescunt, sicut accepimus, homines memorati indurati in scandalis, & litigiis, sed postulatione quadam inani, quæ penitus nulla est, postularunt ad ecclesiam non vacantem quemdam laicum, & laicalibus exercitiis deditum, germanum venerabilis fratris nostri Theoderici archiepiscopi Colonienſis, cupientes ipsum involANNO CHRISTI 1434.

(a) Hujus episcopi locus extat vacuus in serie episcoporum Ambianensium apud Sammarthanos in Gallia Christiana.

☞ volvere in hac causa, ejusque favore turbare pacem, quam fecimus ecclesiæ & patriæ Trajectensi, ac bella extincta & sopita scandala susciture. Quare devotionem vestram requirimus & hortamur, ut quantum in nobis est, proinde consulentes præfatæ ecclesiæ, susciteatores & prosecutores hujusmodi scandalorum a vestra audientia repellatis, & auctoritate vestra bonum pacis quod fecimus defendatis, ac moneatis præfatum archiepiscopum & germanum ejus, ut se abstineant a prosecutione postulationis hujusmodi; quæ cum, ut diximus, de jure sit nulla, etiam injuriosa est, plena scandalis & periculis, & quam nemo vir bonus, & præsertim ecclesiasticus sequi debet. Datum Florentiæ anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXIV. duodecimo calendas Octobris pontificatus nostri anno IV.

ANNO CHRISTI 1434.

Jo de Nursia.

EPISTOLA FRIDERICI

Lantgravii Thuringiæ, ad concilium Basileense.

Petit ut causa Frederici ducis Saxoniæ cum Erico duce de Lanwenburg *ad forum sæculare remittatur.*

Ib. p. 744. SAcræ generali synodo in civitate Basileæ congregatæ, ecclesiam universalem repræsentanti, sibi gratiosissimæ, recommendationem humillimam, & ad quæque promtissimum famulatum.

Nostis, patres & domini clarissimi, nec non humiliter profiteor, quod disponente Domino, cui obediunt universa, quod Romana ecclesia supra reges & regna, tamquam mater & magistra, supremum obtinet principatum, & per ejus ministerium regitur & dirigitur catholicæ fidei firmamentum. Hæc autem sicut mater alma, fidelis nutrix, & provida dispensatrix, in prosequendis & discernendis juribus cum ea circumspectionis maturitate procedere consuevit, quod nulli præjudicat dum cuique gratiam impertitur, & singulorum jura non minus in aliis quam in seipsa conservat, nec in aliquos manus injuriosas extendit, a qua doctrina justitiæ recipitur & habetur. Profecto fervens zelus ejus non tepuit, nec tepescit, quin suos devotos & humiles filios non solum lædere, vel injuriis provocare, sed potius intendat favoribus & gratiis prævenire. Cum autem ipsa eadem mater ecclesia progenitores meos, meque quos inter principes orbis terræ catholicos exhibentes ei omni reverentia semper filiales affectus, intra suæ dilectionis brachia collocaverit, ac in gratiis petitis repulsam non dederit, nec in juribus aut privilegiis aliquatenus non læserit; mirari & comprehendere non sufficio, quomodo vos universali ecclesiæ, Romano pontifice superstite, præsidentes, jus fori sæcularis inter sæculares, & in causa sæculari, sæpe licet petitum, impedire voluistis patruo meo Frederico Saxoniæ duci, contra quemdam Ericum ducem de *Lanwenburg*, eum super eodem ducatu injuste turbantem & inquietantem, de quo rite & realiter per glorioſissimum principem & dominum meum dominum Sigismundum imperatorem modernum, ad quem spectabat & spectat, infeudatus & possessionatus ipse & suus bonæ memoriæ progenitor dominus Fridericus dum vixerit, dudum extiterunt. Cum etiam coram eodem domino imperatore per me ad judicium imperiale suum evocatus & citatus in certum diem existat canonice & legitime, ubi quodammodo causa pendet indecisa, cum dicto duce de *Lanwenburg* de jure sibi competenti decertaturus; indecens quidem est, ut inde sequantur injuriæ, unde jura nascuntur; & illi de paterna manu umquam nocumenta sentiant, qui per eam attolli meruerunt. Quomodo reddetur pro bono malum eidem patruo meo atque mihi, in eo qui pro fide orthodoxa contra hæreticos totum orbem de præsenti infestantes & conturbantes, bellando & pugnando a viginti annis citra, sine intermissione, extremis periculis, res & vitas proprias facultates & personas comitum, baronum, militum & armigerorum suorm atque vulgarium hominum sine numero & modo impendit, visus est perdere lætus? Quapropter peto ex animo tam supplici quam confidenti; quatenus ad præfatum dominum meum patruum atque me paternum convertentes intuitum, ac desiderantes talem fidei propugnatorem in tranquillitate prospera ducatus prædicti permanere, non solum ad forum suum sæcularem remittere, sed in juribus ipsius eum defendere liberaliter & effectualiter præsidia favoris vestri sibi impendatis, facturi ut ipse & ego majoris devotionis debito teneamur, utilitatibusque ac commodis & honoribus specialioribus obligationum obsequiis astringamur, tam universali ecclesiæ quam P. V. quas universorum idem Dominus magni consilii angelus in hoc sacro concilio dirigat & conservet, pro reformatione unionis & pacis ejusdem ecclesiæ suæ sanctæ. Scripta anno Domini MCCCCXXXIV. &c.

ANNO CHRIST 1434.

Earumdem paternitatum pronus & fidelis vernaculus Fredericus Dei gratia Thuringiæ Lantgravius & marchio Misnensis.

EJUSDEM EPISTOLA

Ad concilium Basileense,

Petit in gratiam curatorum corrigi nonnullos abusus.

Id. p. 745. REverendissimis reverendisque patribus ac dominis cardinalibus, archiepiscopis, episcopis in sancta Basileensi synodo constitutis, universam ecclesiam repræsentantibus, nobis in Christo venerandis omnem promtitudinem pro salubri erectione status universalis ecclesiæ.

Reverendissimi reverendique patres ac domini, pro laude Dei & suæ ecclesiæ in Spiritu sancto legitime congregati, ex quo claret vestris apicibus dignissimis, synodalibusque epistolis jucundissimis universum per orbem diffusis, omnium laborum conatuumque solertiam vestrorum circa reformationem abusuum & erratuum, necnon eorum quæ ecclesiam Dei scandalizant remotionem potissime atque piissime intendere atque versari. Hinc R. P.

pro

pro eodem salubri statu ecclesiarum districtuum A nostrorum, salute populorum, & præcipue indemnitate curatorum & ecclesiarum curatarum, quarum jus patronatus in potiori parte ad nos inibi spectare dignoscitur, V. P. proponimus, intimantes quod nonnullus abusus præfatis ecclesiis parochialibus maxime onerosus, immo ut dictim exprimitur, finaliter exterminativus per commissarios domini archiepiscopi Moguntini extitit introductus. Dum enim ipsis vel auctoritate apostolica vel nostra præsentatione legitima rectores præficiuntur, continuo nec expectato quartæ partis anni lapsu, monentur ad solutionem fructuum biennalium sub graviſſimis pœnis, quam si non infra breviſſimi temporis spatium expediant ad nutum eorum, ipsos rectores excommunicant, B præfatas ecclesias in divini cultui diminutionem, damnum parochianorum in hoc non delinquentium, ecclesiastico interdicto supponunt, & quod est gravius, plerique in primo anno vacationis quadruplices fructus sublevant. Immo si acciderit casus, sextuplices fructus tribus rectoribus sibi invicem eodem anno succedentibus expeterent; quos tamen natura eodem anno denegat germinare. Quibus exactionibus ecclesiæ terrarum nostrarum adeo gravantur, quod interdum veris & utilibus rectoribus tanta gravamina subire timentibus, defraudantur interdum, & proh dolor! nimis crebre negligenter reguntur, interdum ex toto viduatæ deseruntur sicuti plures hac C occasione in præsentiarum viduatæ reperiuntur, & populus negligitur, quod dolenter referendo denuntiamus, cum potius pastores omni cura studere deberent, ut animarum saluti, quæ non modicum in curatis residet, provideretur; quam statum curatorum in nihilum redigere, immo juris naturalis tramitem excedunt congrua portione, ubi fructus expensarum deductionem non transcendunt, eosdem exspoliant. Quæ inconvenientia ex præmissis gravaminibus sequentur V. P. perspicuis indiciis luculenter elicere poterunt & pensare. Insuper aliud mirandum genus gravaminis in terris nostris agitatur, quod nullis tam clericis quam laicis litteris apostolicis, immo sacri vestri concilii, uti licuerit, D nisi prius pro littera nuncupata *Vidimus* certis pecuniis datis & solutis & plerique in duplo plus quam in Romana curia, vel sacra vestra Basileensi synodo pro eisdem expositum fuerit. Hæc, certis motivis nostros animos pulsantibus, obticere nequivimus; immo ex præmissis gravaminibus pejora verisimiliter inter statum spiritualium & sæcularium emergi nobis timentibus, cum ex nimia compunctione etiam sanguis mansuetorum commoveri consuevit. V. P. R. celeri remedio, ut speramus, succurrentibus, non nostri commodi, quin potius profectus ecclesiarum, salutis animarum; & debiti regiminis ecclesiarum zelo, confidentia etiam vestri E celeberrimi cœtus ad præmissa juxta epistolarum continentiam nobis directarum intenti duximus proponenda, quem divina gratia fovere & felici fine mancipare dignetur, in ecclesiæ & sui benedicti nominis gloriam & honorem præmissorum, solatiosum, benivolum, ac generosum responsum affectantes. Datum anno Domini MCCCCXXXIV. VII. calend. Octobris, nostri principatus sub sigillo quo omnes utimur.

ANNO CHRISTI 1434.

Vestrarum reverendarum paternitatum devoti filii Fredericus Thuringiæ Lantgravius & marchio Misnensis, ceteri comites, barones, milites, &c. per Thuringiam constituti.

LITTERA DOMINI IMPERATORIS

Missa sacro concilio super causa domini Rothomagensis & aliis concernentibus forum imperiale,

B REverendissimis, reverendis, ac venerabilibus in Christo patribus, sacrosanctæ generali Basileensi synodo, &c. Ibid.

Reverendissimi, &c. Sicut nobis semper jucundissimæ atque acceptæ sunt litteræ vestrarum paternitatum, quæ ad nos deferuntur, sic etiam pridie gratanter ultra modum accepimus litteram bullatam sacrosancti concilii, in qua post resumtionem exhortationum nostrarum, quam egregii oratores nostri ad reformationem in ecclesia sancta Dei, quam speciali aviditate majestas nostra desiderat, fecerunt; nobis insinuatis vos simile habere desiderium, & quod datus sit ordo, qui hactenus commode dari non potuit, pro executione præmissorum, & quod in brevi res acceC ptas a vestra paternitate præsentire habebimus. Nos possemus edicere, reverendissimi patres, quantum res illa cor nostrum lætificaverit atque extulerit, multum in Domino commendantes sanctam intentionem atque exactam vestram solertiam, quam in prosecutione ipsius necessariæ reformationis hactenus aliis incumbentibus prætermissæ, extendere disponitis. Et sic rogamus Altissimum, ut desideria & sanctum vestrum propositum ad laudem Dei & fructum ecclesiæ suæ votive dirigat, & cœptis felicem consummationem concedat. De reductione autem Græcorum habuimus alias per scripta vestra decretum super factis ipsorum publicatum, & tandem ex D informatione certorum oratorum fratris nostri imperatoris Græcorum, qui ad nos huc venerant, satis intelleximus ordinationem ipsam, quæ nobis summe placet, & mox præfato fratri nostro imperatori scripsimus, & eum adhortati sumus summopere, ut istud sanctum negotium amplectatur, quemadmodum ex litteris nostris alias V. P. missis pariter concipere potuistis. Hæc enim res inter ceteras peragendas non est mediocris, sed in prosecutione sua omnibus Christianis præcipua esse debet. Præterea R. P. unum adjiciunt V. P. de causis Bisuntinensi & Bambergensi, quas prætenditis coram V. P. & foro ecclesiastico legitime introductas, & videmini nos adhortari ad protectionem & tuitionem perE sonarum ecclesiasticarum & bonorum ecclesiæ, &c. Non erat opus, reverendissimi patres, adhortatione hujusmodi, quoniam nihil ita cordi habemus, uti ministros Dei omni honore, omnique conservatione venerari, & ita a juventutis nostræ primordiis, antequam officium imperialis dignitatis humeris nostris incumberet, solerter fecimus, & in futurum omni studio faciemus. Vellemus tamen, &

sic

☞ sic dignum arbitramur, ut & ipsi vice reciproca erga nos & imperium facerent debitum, & quicquid esset de foro nostro nobis dimitterent, & res imperii jurisdictioni ecclesiasticæ non intricarent; sed usque modo illud obtinere non potuimus, quin & justissimæ oblationes parvipenduntur, & proceditur in rebus imperialibus, ac si jurisdictio nostra non supereſſet. Si pro eo turbatum gerimus animum, si jurisdictionem nostram manutenere & conservare disponimus, credimus per hoc non molestare facta ecclesiæ, quæ uti pupillam oculi protegere atque defensare intendimus. Sed quod vocaverimus dominum cardinalem Rothomagensem, hoc nobis profecto licuit, quia pro regalibus hoc fecimus, quæ ipse tamquam vassallus noster a nobis & sacro recognovit imperio, præstito fidelitatis & obedientiæ debito juramento, & in illa causa juridice procedere intendimus, non tamquam contra prælatum, sed & imperialem vassallum, qui forte debiti sui immemor esse disponit, sperantes quod sacrum concilium, pro cujus stabilimento tanta subivimus, nobis in jurisdictione & justitia nostra favebit; quoniam nullatenus patiemur res mere imperium concernentes per adversantes nobis ad libitum hinc inde trahi, ac si potestas imperii penitus videretur extincta: rogantes vestras paternitates ex intimis cordis nostri affectibus, quatenus nos & facta nostra velitis recommissa suscipere, & in juribus & jurisdictione sua favorabiliter conservare. Ceterum occurrentia nobis crebris nunciis atque litteris vestris paternitatibus significabimus. Et vice versa cum desiderio deprecamur, quatenus & vos de his quæ egeritis sæpissime visitare velitis pro consolatione nostra speciali. Et si quid per nos fieri possit, quod ad honorem, promotionem & commodum, cum ad beneplacitum V. P. definire conspexerimus, gratissimo animo faciemus. Datum Ratisb. die 1. mensis Octob. MCCCCXXXIV. regnorum nostrorum &c.

ANNO CHRISTI 1434.

Sigismundus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus, ac Hungariæ, &c. rex

Ad mandatum domini imperatoris in suo sacro consilio, &c.

LITTERÆ DOMINI IMPERATORIS

Super materiam Græcorum.

Ib. p. 750. REverendissimis reverendisque ac venerabilibus in Christo patribus & dominis sacrosanctæ generali Basileensi synodo &c.

Reverendissimi reverendique in Christo patres, amici ac venerabiles & egregii, sincere grateque dilecti, recepimus pridem litteram P. V. cum incluso decreto super factis Græcorum in sessione proxima publicato. Audivimus tandem certos ex venerandis ambassiatoribus fratris nostri Johannis imperatoris Græcorum, qui ad nos huc venerant, visisque & auditis singulis, summam in Domino nostro Jesu Christo pacis & unitatis auctore accepimus jucunditatem atque lætitiam, & concluſa hujusmodi extollimus valde atque laudamus, nec aliud nobis posset incumbere, nisi Deo nostro ingentes porrigere gratias, & divinam majestatem suam obnixius implorare, ut hanc rem pie & bene conceptam sua misericordia bono exitu uti indubitanter confidimus, felicitare dignetur, ad augmentum & utilitatem ecclesiæ suæ sanctæ. Itaque mox præfato fratri nostro Johanni imperatori Græcorum scripta & hortamenta nostra transmisimus, ut omnes conatus excitet, & executioni tantarum rerum solers intendat, & sic ipsum facturum speramus. Restat nunc, reverendissimi patres, ut sacrosancta synodus, quæ huic divino negotio laudabile dedit exordium, illud omni posse ad effectum felicem perducat. Et nos quoque, qui inter cetera vota nostra ad hanc unitatem semper summum direximus desiderium, prout præfato imperatori, qui super re illa nobiscum crebris scriptis & avisationibus usus est, constat; etiam omnes favores præstabimus, nec per nos parcetur laboribus, nec fatigis. Clare namque R. P. nos, qui cum orientalibus confinamur, cognoscimus quantum unitas hujusmodi ad augmentum ecclesiæ Dei & terrorem gentium barbararum profutura sit, & tanto eam plus magnipendimus, & ad omnem operam & prosecutionem nobis possibilem nos promptos offerimus. Datum Ratisponæ die 1. mensis Octobris MCCCCXXXIV. regnorum nostrorum, &c.

ANNO CHRISTI 1434.

Sigismundus Dei gratia Romanorum imperator &c.

SEQUUNTUR LITTERÆ

Ducis Britanniæ ad concilium.

Guillelmum abbatem Belli loci electum Maclovienſem ei commendat.

SAcrosanctæ synodo generali Basileensi in Spiritu sancto legitime congregatæ, sacrosanctam universalem ecclesiam repræsentanti, canonica reverentia & obedientia tam debitis quam devotis. Ib. p. 75

Nuper Maclovienſi ecclesia pastoris officio destituta per obitum bonæ memoriæ Amaurici ultimi ejusdem episcopi, capitulum dicti loci, vocatis vocandis, cupientes eidem ecclesiæ de idoneo pastore providere, unanimiter, nemine discrepante, vota sua direxerunt in venerabilem patrem Guillelmum abbatem B. Mariæ de Bello loco, eleemosynarium ac consiliarium meum fidelissimum, ipsumque in dictæ ecclesiæ sponsum rite & canonice elegerunt, & electionem hujusmodi solito more publicarunt. Quæ quidem electio, consideratis virtutum meritis, quibus ipsius electi personam gratiarum largitor Christus Dominus abunde insignivit, cum idem electus sit scientia eminens, moribus clarus, fidei orthodoxæ pugil, zelator justitiæ, atque totius bonitatis cultor, ex utroque parente de nobili prosapia, majoribus atque potentioribus & in legalioribus totius ejusdem diœcesis ortus; in clero & populo dictæ diœcesis ingentem lætitiam & ineffabile gaudium in Domino contulit. Et licet sanctissimum dominum nostrum precibus humilibus, litteris, & oratoribus iteratis rogaverim, humiliter supplicando,

do, ut de dicta ecclesia nullatenus disponeret, aut aliquem eidem præficeret præsulem præter sacrorum canonum, & præsertim saluberrimi vestri decreti censuram; nihilominus sua sanctitas siniſtre, ut creditur, informata, præpropere aliter disposuisse dicitur. Cum igitur, reverendissimi reverendique patres, frustra foret jura condere, nisi executionem haberent, vestras reverendas paternitates ea qua possum ampliori affectione supplico, quatenus Dei & sacrosanctæ matris ecclesiæ intuitu ac mei contemplatione, dictum electum in sua justitia dignemini favorabiliter habere recommissum, mihi grata quoque significantes obedire paratissimo, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui vestras reverendas paternitates ad ea feliciter peragenda conservare dignetur & dirigere, ob quæ in Spiritu sancto estis legitime congregati. Scriptum Nanneti septima Octobris.

Humilis & devotus sanctæ matris ecclesiæ filius Johannes dux Britanniæ, Montis fortis & Richemondiæ comes.

LITTERA DOMINI IMPERATORIS

Romanorum, missa imperatori Græcorum, super reductione ecclesiæ orientalis, &c.

p. 752. Sigismundus, &c. Sereniſſimo principi domino Johanni Palæologo in Christo Dei fideli imperatori, & moderatori Romeorum, fratri nostro cariſſimo, salutem & felicem perpetuamque consequi unitatem.

Sereniſſime princeps, frater noster cariſſime, inter alia desideria, quibus cor nostrum ad augmentum ecclesiæ sanctæ Dei ferventiſſime æstuavit, semper nobis præcipua cura fuit, omnes vires laboresque accuratos extendere, quo orientalis ecclesia, quæ numero hominum atque gentium copioſiſſima esse constat, in eadem nobiscum fidei jungeretur unitate. Et licet retroactis temporibus super re illa multa perquisierimus, & per alios amatores fidei sit quæsitum, tamen visum est illam unitatem nullatenus procurari, ac fieri posse, nisi in synodo generali. Itaque sicut vestra fraternitas noviſſime per venerandos ambaſſiatores vestros ad sacrum concilium missos, nobis super ea materia scripsit, & nos hortata est ad exsecutionem unitatis hujusmodi favores nostros exhibere, de qua multum lætati atque jucundati sumus; sic etiam quicquid potuimus ad prosperitatem illius sancti negotii applicavimus. Unde, frater cariſſime, sacrum concilium Basileense in Spiritu sancto congregatum, quod ad omnem unitatem & pacem intendit, nobis scripsit; sic etiam egregii duo ex ambaſſiatoribus vestris ad nos redeuntes majestati nostræ exposuerunt, qualiter ipsa sancta synodus cum ipsis certa concluſit capitula, quæ vidimus. Et de illis, quoniam de felici exitu unionis hujusmodi firmam fiduciam cupimus, in Domino nostro Jesu Christo jucundamur, illaque firmata laudamus & extollimus, quoniam ex hac futura, Deo auspice, unione summam Christianæ reipublicæ utilitatem speramus accrescere. Quid restat, cariſſime frater, nisi ut vestra fraternitas jam omnes conatus excitet, vires animet, & illa quæ cœpta sunt forti in Christo assumta fiducia prosequatur, * Quid enim fructuosius atque honorificentius imperio vestro atque orientali genti esse poterit, & apud Deum commendabilius, quam sciſſuram veterem charitate & mansuetudine taliter reparare? Et ad hoc fraternitatem vestram accuratiſſime adhortamur. Quicquid enim majestas nostra ad hanc rem divinam facere debebit & poterit, ita nobis gratum & acceptum erit, ut nihil gratius; & sic nos offerimus omni alacritate paratos. Datum, &c.

* al. prosequamur.

LITTERA DOMINI DUCIS

Britanniæ

Missa concilio super facto ecclesiæ Maclovienſis, &c.

Sacrosanctæ synodo generali Basileensi in Spiritu sancto legitime congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti. Ib. p. 753.

Reverendiſſimi patres ac domini, & amici confidentiſſimi, carioris recommendationis alloquio tam humilis quam devotæ. Nuper & noviſſime cathedrali ecclesia Maclovienſi per bonæ memoriæ Amaurici illius tunc episcopi, obitum vacante, capitulum & canonici ejusdem zelantes dictæ provideri ecclesiæ, certa tunc assignata ad futuri pontificis celebrandam electionem die adveniente, venerabilem in Christo patrem Guillelmum abbatem monasterii B. Mariæ de Belloloco ordinis canonicorum regularium sancti Auguſtini, dictæ diœcesis, de baronum & militari ex utroque parente procreatum genere, moribus comprobatum, nemine deflectente, elegerunt. Nihilominus tamen post electionem hujusmodi sanctiſſimus dominus noster papa de dicta dicitur providiſſe ecclesia, & per translationis viam providiſſe episcopo Trecorensi, contra sacrosancti Basileensis concilii decreta laudabilia, & in electionis præmiſſæ præjudicium. A qua non immerito ad dictum sacrosanctum Basileense concilium, uti justitiæ matrem, duxi appellandum, intentione incommutabili suffultus, in Deo fisus, electionem hujusmodi propriis prosequi, expensis, quoniam mea quamplurimum interest, maxime cum dicta civitas Maclovienſis sit portus, protectio, & pene pugil totius ducatus mei, resque oppido opportuna, sit, quod præsul inibi præficiendus sit generosus, potens & strenuus ad hujusmodi civitatem, quæ est in maris angulo versus Angliæ & Normanniæ partes circumsepta, tuendam, clero & populo ac patriæ notabilis & gratus existat; quoniam quamvis hactenus inibi semper extiterint episcopi notabiles, potentes, litteratique viri, vix illam civitatem a populi rumore protegere valuere; ac incunctanter si translatus memoratus ad dictæ civitatis possessionem appulerit, informatus existo, grande præjudicium inde mihi posset generari, irreparabileque dispendium, cum prorsus patriæ nobilibus, canonicisve ecclesiæ antedictæ ac civitatis civibus exosus existat, certis existentibus causis in causæ deductione promendis, nisi ab hujusmodi cœpto deflectatur negotio. Quapropter

V. R.

☞ V. R. paternitatibus vicibus geminatis intimis ac ſinceris affectibus ad excutiendum ſcandala, quæ ex præmiſſis pullulare poſſent, irreparabilia, humilius quam poſſum ſupplico, quatenus dictam electionem approbare dignemini, perpetuum translato imponendo ſilentium, ne pariatur mihi ſtimulus, quod abſit, a ſanctæ matris eccleſiæ obedientia per juſtitiam mihi ademtam recedere. Semper quippe per Dei gratiam mei progenitores reges & duces Britanniæ, & ego modernus eorum inhærendo veſtigiis, eccleſiæ ac ſanctæ ſedis apoſtolicæ zelatores extitimus. Et quia præſens negotium, cauſis ſinceriter inſpectis, adeo cordi adſcripſi, V. R. paternitates non turbentur ſic me fari, cum primogenitores mei illius eccleſiæ & aliarum ducatus ſimus fundatores; quodque translatum antedictum ante diſpoſitionem præfatæ eccleſiæ Maclovienſis exhortaverim, ne illam quovis quæſito colore peteret; cum ſcirem patule ipſum eam in ſuis libertatibus, ipſius ignobilitate & potentia penſatis, non poſſe defendere. Et quia reor quod V. R. P. ſiniſtrum referatur, nuſquam fidem adhibeatis; ſentientes quod numquam meum intendo aliter commutare propoſitum. Et licet ipſum in ambaxiatam ad dictum ſacroſanctum tranſmiſerim concilium, intentionis meæ, quod aliam haberet eccleſiam, præſertim tantam, tantæ potentiæ, tantæ cuſtodiæ, tantique periculi, ubi nervus totius mei ducatus ſolidatur, nullatenus extitit, nec erit umquam. Quare iterum eiſdem V. R. P. ſupplico, quatenus reciſiorem quam poteritis dicto electo juſtitiam dignemini miniſtrare, & bene advertere, ut firmiter credo, egeritis, & mihi patriæque meæ pro utilitate reipublicæ complacere, taliter quod humiles preces ſentiam profuturas, & ſanctitati domini noſtri ſcribere, ut translationem hujuſmodi dignetur ſupprimere, & teneat, prout teneor, ad gratiarum actiones. Inſuper ſanctitati domini noſtri papæ ante diſpoſitionem eccleſiæ, certos meos ambaxiatores tranſmiſeram, ad ſupplicandum humiliter, quod electionem expectaret juxta decretum concilii, quos ſiniſtre informatus, neglectus extitit exaudire. Unde non ſufficio admirari, quod ſic de levi non expectata electione proceſſit. Prolixus verbis exiſto; hoc enim me adigit negotium quod partim ſtatum totius mei ducatus concernit. Reverendiſſimi patres & domini & amici confidentiſſimi, ſi qua poſſum tam in ſpirituali quam in univerſali ſignificando poſſetenus facturum. Et conſervet vos Altiſſimus longævos per ſucceſſus cum honoris & gratiæ incremento. Scriptum Veneti X V I. octobris MCCCCXXXIV.

Humilis & devotus ſanctæ matris eccleſiæ filius Johannes dux Britanniæ, Montis fortis & Richemondiæ comes.

ANNO CHRISTI 1434.

LITTERA DOMINI NOSTRI PAPÆ

Miſſa concilio ſuper materia Græcorum.

EUgenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus & dilectis filiis in ſacro generali Baſileenſi concilio congregatis ſalutem, &c. lb. p. 7

His proximis diebus tum per litteras veſtras, tum etiam per dilectum filium magiſtrum Simonem Freron, nuncium ad nos deſtinatum, ſatis cognovimus, quæ inter vos & cariſſimi filii in Chriſto Johannis Palæologi Romeorum imperatoris, ac venerabilis fratris Joſeph Conſtantinopolitani patriarchæ oratores ſuper unione orientalis eccleſiæ tractata & concluſa ſunt. Credimus plurimos ex vobis non latere, quanto cordis deſiderio ad eam ſanctiſſimam unionem ſemper affecti fuerimus. Primum namque apud felicis recordationis Martinum papam V. prædeceſſorem noſtrum, pro viribus noſtris laboravimus. Iterum poſt ejus obitum quæcumque ipſe prædeceſſor noſter promoverat, fuimus diligenter exſecuti. Invenimus multa valde bona, & ad ipſam unionem commodiſſima, quæ etiam præfato Johanni imperatori & Joſeph patriarchæ multum conſona videntur, quemadmodum ex litteris ipſorum plane intelleximus. Ob quam rem exultantes in Domino eique offerentes hoſtiam jubilationis & laudis, oratorem noſtrum ad eos iterum deſtinavimus, qui, veluti convenire videmur, præmiſſa concludent, ſicut alias per venerabiles fratres præſidentes noſtros latius inſinuavimus vobis. Cum itaque in unum hujus ſanctæ unionis & pacis finem conveniamus, ſperamus rem hanc juxta utriuſque noſtrum deſideria eſſe ſucceſſuram; ad quam quidem omne ingenium & poſſe noſtrum, prout neceſſarium & utile fuerit, iterum inpræſentiarum offerimus. Verum enim dilecti filii noſtri Nicolaus tituli S. Crucis Jeruſalem, & Jo: tituli S. Petri ad vincula S. R. E. presbyteri cardinales ad nos ex ſacro concilio proficiſcentes, apud nos in proximo * exituri ſint, pauliſper reſponſioni nobis faciendæ ſuperſedemus, ut enim ad conſequendum integrum conſummatumque hujus negotii finem nihil deeſſe videatur, nobis & venerabilibus fratribus noſtris viſum eſt de materia hujusmodi prius cum præfatis Nicolao & Johanne conferre, quos veluti plene informatos & ipſi unitati valde affectos non dubitamus multum eſſe valituros. Itaque cum primum venerint, curæ noſtræ erit una cum eis & aliis fratribus noſtris, ut ante promiſimus, quantum res exegerit, juxta omnium noſtrum deſideria plene reſpondere, ſicut in domino, qui bonus eſt in ſe ſperantibus, indubie confidimus. Datum Florentiæ anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXIV. XIII. cal. Novembris pontificatus noſtri anno IV.

* f. exiit

A. de Palazago.

LIT-

ANNO CHRISTI 1434.

LITTERÆ MAGISTRI SIMONIS

Freron *oratoris concilii apud dominum noſtrum papam ſuper facto Græcorum.*

p. 756. ECcleſiæ ſanctæ in Spiritu ſancto Baſileæ congregatæ.

Reverendiſſimi reverendique patres, filiali recommendatione præmiſſa. Convenerunt Græci, qui in curia SS. domini noſtri papæ morantur, frequentius mecum, conferentes plurima verba ſuper reductione eccleſiæ orientalis ad unitatem fidei cum eccleſia occidentali; videnteſque decretum ſacri concilii ſuper hac re factum, laudaverunt, & glorificaverunt Deum, qui talem inſpiravit paternitatibus veſtris voluntatem, afferentes nullum alium modum ad finem unionis congruentiorem inveniri poſſe præter illum, quem ſacrum concilium juxta tenorem decreti intendit practicare; fruſtraque eniti Romanam eccleſiam per alium modum pervenire ad præfatam unionem, quos interrogavi inter cetera, ſi miſſi eſſent ex parte imperatoris ad ſanctitatem domini noſtri. Reſponderunt ſe non eſſe miſſos a quocumque, ſed Græciam fugiſſe propter æmulorum ſuorum proſecutionem. Quæ ſcribo paternitatibus veſtris, ne quis vos ſeducat inanibus verbis, adjecerunt præfati Græci, quod ſicut cauſa diſſidii eccleſiæ orientalis ab eccleſia occidentali fuit ex eo quod poſt antiqua ſeptem univerſalia concilia, in octavo concilio Græci non interfuerunt: in quo tamen fides proceſſionis Spiritus ſancti a Patre & Filio fuit ſine ipſis declarata: ita neceſſe eſt ad unionem componendam fieri concilium univerſale, in quo Græci ſuper hac doctrina licet catholica audiantur. Video ſanctitatem domini noſtri huc uſque bene diſpoſitam ad exaltationem fidei & honorificentiam nominis Chriſtiani. Sed ut res maturius fiat, adventum expectat reverendiſſimorum dominorum cardinalium domini S. Crucis & domini S. Petri ad vincula, qui cito ſunt venturi Florentiam. Unde habito reſponſo a ſua ſanctitate, revertar ad concilium ſine dilatione. Eccleſiam ſuam in Baſilea congregatam miſeratio Dei omnipotentis continuo mundet & muniat, qui veſtras reverendas paternitates pro ſuis laboribus perenni felicitate compenſet. Datum Florentiæ die XX. Octobris MCCCCXXXIV.

Veſtrarum R. P. ſervitor
Simon Freron.

LITTERÆ ISAIÆ EPISCOPI

Jeroſolymitani ſuper materia unionis Græcorum tranſmiſſa domino papæ.

p. 757. SAnctiſſimo ac beatiſſimo domino noſtro domino Eugenio papæ.

Beatiſſime in Chriſto pater & ſanctiſſime domine, poſt debitam devotam ac humilem recommendationem ad devota pedum oſcula beatorum. Brevia ſanctitatis veſtræ humiliter ſuſcepi circa materiam ſanctiſſimæ unionis Armenorum gentis cum Romana eccleſia, communi omnium matre, cujus throno beatitudo veſtra annuente Domino, dedicata eſt; quibus reverenter reſpondeo quod, ſicut anno præterito contuli cum venerabili viro Chriſtophoro Gazatono ſecretario & nuntio ſanctitatis veſtræ, nihil mihi dulcius eſſe poſſet, quam diebus meis tam ſingularem rem Deoque gratiſſimam intueri poſſe, cum ad ſalutem animarum communeque bonum noſtrum pertineat. Et ita etiam nunc præfato Chriſtophoro in materia prædicta id dixi, ſicut ipſe pedibus ſanctitatis veſtræ diffuſius narrare poterit. Verum, ut ipſe ſcit, litteras beatitudinis veſtræ directivas, reverendiſſimo patri catholico patriarchæ noſtro per ſufficientem nuncium miſi, eaſque de Latino in Armenum transferri feci, ut ipſi reverendiſſimo patriarchæ clarius quæ antea eidem ſcripſerim innoteſcere poſſint. Spero enim, favente Domino & omnibus ſanctis ejus, quod celerrime reſponſionem ſuſcipiam, cum optima ejus diſpoſitione ad tam ſingulare Dei opus, cum vera cognoſcam bonitate, clementia & munere ſanctitatis veſtræ erga genus noſtrum rem ipſam, quæ tanto tempore ſilentio deducta eſt, facile ad optatum finem deduci poſſe. Venit nunc hujus imperatoris ordine ipſe Chriſtophorus ad conſpectum beatitudinis veſtræ, cui nonnulla veſtræ ſanctitati ſignificanda impoſui. Verum, ut exiſtimo, cito rediturus eſt, pro apparatu unionis ſanctiſſimæ, quæ cum hoc imperatore noviter per eum veſtræ beatitudinis nomine concluſa eſt. Cum enim redierit, poterit verſus reverendiſſimum patriarcham noſtrum, ſicut ordo datus eſt, accedere, & ego ſecum unum de presbyteris meis mittam, cum quo poterit omnia diligenter circa unionis materiam tractare atque perficere, ſecundum quod beatitudine veſtra habuerit in mandatis, noſque omnes ſemper bene diſpoſiti erimus, ut tam utiliſſimum Dei opus finem ſortiri valeat. Sanctitati veſtræ me & meos humiliter commendo. Ex Conſtantinopoli die 1. Novembris MCCCCXXXIV.

Beatitudinis veſtræ filius Iſaias epiſcopus Jeroſolymitanus.

EPISTOLA PROVISORUM

Et decanorum foraneorum diœceſis Trajectenſis ad concilium Baſileenſe.

Scribunt in gratiam Vualranni de Moirſa adverſus Rodolphum de Diepolt.

Ib. p. 758. REverendiſſimis reverendiſque in Chriſto patribus & dominis, dominis ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, prælatis, doctoribus, ſacrum generale Baſileenſe concilium facientibus, dominis & præceptoribus ſuis metuendiſſimis, ad digniſſimos V. R. P. pedes, ſubjectionem omnimodam.

Nuper nova nobiliſque vox auctoritate ſacri Baſileenſis concilii noſtris in confinibus promulgata, qua videlicet nobiles & illuſtres viri, diſſimiles tamen & diſſimiliter de eccleſia Trajectenſi contendentes, omneſque & ſinguli quorum intereſt, ad comparendum coram veſtris reverendiſſimis digniſſimiſque pa-

☞ ternitatibus peremtorie citati sunt, quæ nimium exhilarant & gaudio perfundunt totum partium nostrarum populum Christianum, jam diu satis tenebrosis ac tortuosis errorum laqueis involutum, nunc tandem ab eisdem in serenam justitiæ lucem V. R. P. æquissima sententia deducendum, infirmos nos pusillosque & indignos nimis vestris dignissimis paternitatibus cum venia quam precamur, scribere compellit, eo quod nostra vel modicum interesse videtur, utpote qui jurisdictionem spiritualem ipsis Trajectensis ecclesiæ in nostris terminis bonæ memoriæ domini Svvederi de Culenbourg quondam episcopi Trajectensis, ipso vivente, fere septem annis primum, deinde post ejus obitum ex obedientis & exulantis ejusdem ecclesiæ vicarii generalis fere tribus mensibus secundo, & demum ex sui successoris illustris Walranni de Moirsa jam fere octo mensibus, commissionibus, auctore Deo, licet immeriti reximus quantum potuimus minus male; totius certe populi nobis licet indignis commissi subjectionem & obedientiam ipsi sacro concilio Basileensi etiam in periculo dissensionum præterite devotissime applicando, cujus est non parva multitudo. Assunt enim plane in nostro districtu oppida murata circiter quinquaginta, & multa millia hominum adultorum, qui semper sedi apostolicæ & nunc sacrosancto generali concilio fuere devotissime obedientes, aliis ex adverso se gerentibus, ipsi sacro concilio nunc, sicut prius duobus summis pontificibus, renitentibus ac rebellantibus manifeste.

Nam sicut ab initio provisionis dicto domino Svvedero quondam Trajectensi episcopo per sedem apostolicam factæ, quidam generosus dominus Rodulfus de Diepolt violenter contra mandata apostolica de prædicta ecclesia se intromisisse dignoscitur, rebelliter cum suis complicibus agendo, in tantum ut iniquitatis filius diabolico spiritu ductus, de hæresi suspectus, tamquam membrum putridum justo judicio ab ecclesia præcisus, cum quo Christi fidelibus communicare non licet, ac alias multipliciter nobis vitandus & pro tali habendus ab eisdem duobus summis pontificibus per septem annos & ultra, nobis & subditis nostris fuerit denuntiatus, ipsumque ut talem publicare & denuntiare cum maledictione consueta, candelis accensis, campanis pulsatis & singulis diebus festivis in nostris fere mille ecclesiis accepimus in mandatis, perfecimusque in singulis festis, donec & quousque quidam dominus (a) Johannes Matisconensis episcopus, incomprehensibili modo totum mundum relinquens implicitum, ipsum cum suis complicibus, sine pœnitentia, sine restitutione, sine etiam satisfactione quacumque saltem apparente, de innumeris violentiis, rapinis, exactionibus, oppressionibus utriusque status & sexus hominibus crudeliter & dire satis illatis, dicebatur taliter qualiter absolvisse. Propter quod præscriptus recolendæ memoriæ dominus Svvederus nunc Trajectensis episcopus ab ejusdem domini Matisconensis episcopi in injustis processibus sive actibus ad sacrum generale Basileense concilium appellavit; cujus etiam appellationi nos tamquam vere obedientes filii, nostri ac subditorum nostrorum nomine adhæsimus, & hodie adhæremus,

ANNO CHRISTI 1434.

Medio vero tempore, dum non ad summum pontificem, sed ad sacrum concilium, ad quod etiam personaliter contulit, appellasse repertus est, fama in nostris finibus pervenit, qualiter summus pontifex ad suggestionem dicti episcopi Matisconensis, ipsum a sua ecclesia Trajectensi ad quandam Cæsariensem in Græcia crudeliter satis transtulerit, ipsique Rodulfo de ecclesia Trajectensi providerit. Quod dum omnes audientes nimium mirarentur, nec verum arbitrarentur aut possibile, talem hominem, tanto tempore rebellem, ad illam ecclesiam, quam tot annis violenter occupaverat, posse a summo pontifice promoveri. Certe idem Rodulfus nullam potuit a nobis aut subditis nostris obedientiam aut subjectionem quomodolibet extorquere, licet diversis persecutionum generibus nos vexare non desiit, nec desinit pro præsenti; per hoc manifeste inobediens sacro generali Basileensi concilio, nobis sub bulla plumbea sic præcipienti, prout in eis quas vestris conspectibus recognoscendas transmittimus, plenius continetur. Ipso vero Svvedero de medio sublato, procedentibusque prælatis & canonicis ecclesiarum Trajectensium ad electionem illustris domini Walranni de Moirsa, aliis prælatis & canonicis in civitate Trajectensi sub umbra illius domini Rodulfi residentibus, manifeste excommunicatis, & ad eligendum minus idoneis, postquam secundum ordinationes decretorum sacri Basileensis concilii postulatio sive electio de persona domini Walranni legitime fuerat per dominum metropolitanum confirmata, ipsi domino postulato prædicto devote hucusque paruimus & paremus; impossibile existimantes, quod attentis vestrarum reverendarum paternitatum æquissimis præceptis, earumdemque justissimis & divino spiritu conditis decretis, tali homini umquam tamquam episcopo animarum nostrarum obedire deberemus; quippe qui tot millia animarum laqueo suæ inobedientiæ ac pestiferæ rebellionis tanto tempore continuatæ damnabiliter peremit & perimit in dies. Sed potius eligere cupientes perpetuo exsulare, quam tali taliter obedire & flectere genua ante Baal. Quid enim insolentius, quidve indignius in ecclesia esse potest, quam ut sibi ipsi homo talis ecclesiasticam vindicet dignitatem feritate armorum & violentiis multis contra duorum summorum pontificum primo, & demum contra generalis sacri concilii auctoritatem? Quid censuris ecclesiasticis, quid Christianæ legi & disciplinæ, quid reverentiæ sacerdotali, quid denique divino timori relinqueretur, si non æquissima vestrarum paternitatum sententia tot malis debitum finem imponeret? Quamobrem reverendissimi metuendissimique patres & viri

ANNO CHRISTI 1434.

(a) Ejus prudentiam supra laudabat Philippus dux Burgundiæ in epistola data ad concilium 13. Jan. 1433.

ri percelebres, qui positi estis regere ecclesiam Dei catholicam, quam acquisivit sanguine suo; vera utique mundi lumina, judices orbis ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos reges in compedibus, & nobiles in manicis ferreis, ad faciendum judicium conscriptum; quorum certe judicium tamquam non hominum, sed Dei, totus mundus anhelo spiritu desideranter expectat. Expectamus & nos humiles servuli V. R. P. una cum multarum millium animarum subjectis populis.

Dignentur itaque dignissimæ vestræ dominationes antichristianæ huic prosecutioni tortuosissimisque errorum nexibus, quibus premimur, justum ac celerem finem imponere, totique populo Christiano inobedientium ac rebellium errorem pestiferum cum correctione debita. Obedientium vero virtutem ac fidem e vicino cum præmio & honore condigno declarare, quatenus in similibus eventibus hujus rei exemplo singuli Christi fideles ad veram & firmam obedientiam animentur, ceterique ad rebellionem cito parati terreantur, ut sic consulatur ecclesiæ, salusque verorum fidelium per V. R. P. procuranda transfundatur in posteros, ut cognoscat generatio altera non solum quid a rebellibus istis temere fuerit præsumtum, sed etiam qualiter auctoritate sacri concilii fuerit juste punitum; alioquin si conniventibus oculis pertranseatur, serpatque hoc venenum ulterius, & non sequatur antidotum, absque dubio multas animas Christi sanguine redemtas habebunt perimere, peribitque de populo nostro jus, fas, lex, decus, & honor ecclesiarum, libertas quoque & censuræ earumdem irrecuperabiliter destruentur, quod avertere dignetur & velit Dominus Jesus Christus sponsus ecclesiæ, suo Sancto Spiritu a vestro celeberrimo cœtu, ipsumque dirigere ad illa sacra opera feliciter consummanda, quæ eodem Spiritu agente gloriose incœpistis; qui olim Simonem non ad alta tendere prohibuit, sed in alto jam locatum glorioſius dejecit, Ananiamque & Saphiram se decipere volentes, ad aliorum terrorem jure prostravit. Scriptum anno Domini MCCCCXXXIV. mensis Novembris die IV.

Humillimi & indigni provisores ac decani foranei in jurisdictione spirituali Walatriæ, Scaldiæ, Suitbruclandiæ, Suitholandiæ, Boeriæ, Puttæ, Strelandiæ, Delflandriæ, Rimlandiæ, Kevenarum & Amstrelandiæ Comittatuum Holandiæ, & Zelandiæ ac Valvæ, ducatus Gelriæ diœcesis Trajectensis V. P. R. devoti servuli.

ANNO CHRISTI 1434.

EPISTOLA JOANNIS

ANNO CHRISTI 1434.

Ducis Britanniæ, ad concilium Basileense.

Scribit in gratiam Guillelmi abbatis Belli-loci, electi Macloviensis.

SAcrosanctæ synodo Basileensi in Spiritu sancto legitime congregatæ, orthodoxam & universalem ecclesiam repræsentanti. Ib. p. 761.

Reverendissimi atque reverendi patres, & amici specialissimi, cordiali recommendatione præmissa R. P. V. innotescat, quod dudum ecclesiæ Maclovienſis pastoris solatio destituta, per recolendæ memoriæ domini (a) G. cardinalis de Monte-forti obitum, ecclesiam ipsam, dum vivebat, obtinentis, decanus & canonici ipsius utilitatem & bonum universale præcipuæ patriæ meæ pensantes, civitatisque Maclovienſis, quæ in extremitatibus mei ducatus, in maris insula versus Angliæ & Normanniæ partes circumsepta noscitur, in qua variarum conditionum gentes per maris & terræ semitas affluunt, quam decursis temporibus ipsius diœcesis nobiles, aliive ejusdem vicini ab inimicis & piratis, in dictæ ecclesiæ prælatorum favorem, qui de nobili genere germinarunt, sæpissimo defendere consuevere, sine quibus accommode aliter defendi non valuisset; & si contingeret eam ab inimicis occupari, quod absit, inde toties mei ducatus consequi posset perditio, guerrarum hostilitatibus, quæ diu partibus in illis viguerunt, obviare, periculis etiam, quæ ex defectu tuitionis civitatis memoratæ insequi formidabant, pro parte sua providere cupientes; certificati de moribus, scientia, probitate, & legalitate dilectissimi & fidelissimi consiliarii mei ac eleemosynarii G. abbatis monasterii B. Mariæ de Belloloco Maclovienſis diœcesis, ecclesiæ prædictæ filii & ipsi immediate subjecti, qui de nobilioribus & potentioribus totius diœcesis & locorum inde proximorum existit, & omnium baronum dictæ diœcesis, & aliorum ducatus mei nobilium consanguineus, ipsum electum in ecclesiæ prædictæ pastorem elegerunt, & ipsius electionem inde sanctissimo domino nostro papæ moderno præsentari fecerunt, qui ipsa nullatenus exspectata, de eadem prout sibi placuit, contra juris communis & sacrorum conciliorum statuta disposuit. Denuo ecclesia præfata per bonæ memoriæ (b) A. præsulis obitum pastoris solatio orbata, ad ecclesiam ipsam fuit iterato concorditer electus, & veluti Aaron bis, ut verisimiliter speratur, a Deo vocatus; nec minus præfatus dominus noster simili modo, electione, minime exspectata, neque trutinata, de eadem providit, dictum electum a jure sibi quæsito, ante provisionem aliter factam lædendo, quod rationi consentaneum non inspicitur, quin immo etiam unicuique asperrimum audire proditur, vestri decreti nervum prorsus supprimendo. Et ideo quod decretum non fovet, ridi-

(a) Guillelmi de Monte-forti cardinalis, qui Roma rediens obiit Senis in Hetruria 27. Septembris 1432.
(b) Amalrici *de la Motte* antea episcopi Venetensis defuncti 1434.

☞ ridiculum foret a quoquam foveri, nec patiar; præsertim cum dicta civitas sit clavis totius mei ducatus, & indigeat homine opere & sermone potente, & nobilibus confœderato. Ea propter, reverendissimi reverendique patres, affectuose, quantum possum, V. R. exoro paternitates, quatenus decretum prout decet exsequendo, electionem prædictam confirmare dignentur. Nam alias læderentur ecclesiarum capitula, si suæ non valerent electiones, frustraque conderentur decreta, si non invenirentur decreta, si non invenirentur qui ea tuerentur, esset que fabricandi materia totius desolationis electorum, & lites generare pestiferas suadereque ecclesiarum invasiones pariter & mortes inter electos, & per summum pontificem taliter præficiendos; ad quæ concilium in Spiritu-sancto congregatum pro tam præmissorum, quam rerum exorbitantium reformatione, excusso negligentiæ somno, extemplo advertere circumstrepitur. Reverendissimi atque reverendi patres, si quæ sint V. R. P. grata, mihi curetis intimare, & ea possetenus adimplebo, favente sacro Pneumate, qui E. V. P. in felici prosperitate conservet & dirigat in agendis. Scriptum in villa mea Veneti die 5. novembris.

ANNO CHRISTI 1434.

Humilis & devotus ecclesiæ sanctæ filius dux Britanniæ.

Jehan, propria manu.

SEQUUNTUR AVISAMENTA

Dominorum deputatorum in facto pecuniarum reperiendarum pro adventu Græcorum ad hoc sacrum generale concilium Basileense, &c.

Ibid.

1. IN primis, quod hæc sacrosancta synodus scribat dominis episcopis & capitulis, aliis quoque prælatis & ecclesiis, ac sæcularibus principibus Christianis, eorum subsidium implorando, quatenus scilicet ad hoc sanctissimum opus habeant contribuere, etiam cum largissimis oblationibus & donis.

2. Item, quod fiant & concedantur indulgentiæ ex parte & auctoritate hujus sacrosanctæ synodi generalis & sanctissimi domini nostri papæ, contribuentibus, ad istud sanctissimum opus plenariæ, sicuti conceduntur pro passagio Terræ-sanctæ, & etiam contribuentibus ad reparationem ecclesiarum, pontium & aliorum operum, cum in hoc sanctissimo opere jaceat lucrum quasi inæstimabilium animarum; & avisetur de modo congruo levationis & receptionis pecuniarum hujusmodi subventionis, ne ipsas pecunias in levatione & receptione contingat diminui.

3. Item fiat exacta diligentia, etiam cum monitorio debito, tam in genere, quam in specie & particulari, super recuperatione pecuniarum alias levatarum, ... pro opere reductionis Bohemorum, tam per dominos ecclesiasticos quam sæculares in quibuscumque mundi partibus; & moneantur omnes & singuli cujuscumque conditionis existant, quatenus loca & personas in quibus & penes quas hujusmodi pecunias noverint consistere aut manere habeant his qui super hoc deputabuntur fideliter revelare.

ANNO CHRISTI 1434.

4. Item, si aliquæ personæ ecclesiasticæ vel sæculares, vel collegia, aut conventus cujuscumque status, dignitatis, aut religionis existant, teneant res quascumque, quas conscientiis eorum non videntur de jure posse licite tenere, vel quæ de jure deberent exponi ad pias causas per ecclesiam; quod domini deputati possint committere duobus vel tribus, quatenus prædictas res, ubicumque fuerint, faciant vendi, & pretium committi ad istam piam causam.

5. Item, quod deputentur a sacro concilio aliqui executores, qui habeant componere cum usurariis super usuris incertis, quatenus illæ usuræ ad hoc sanctum opus applicentur, & cum quibuscumque aliis qui illicite aliquid detinent vel alienum, & non extat persona certa cui esset restitutio facienda. Similiter etiam super incertis legatis ad pias causas.

6. Item, advertendum est de dispensatione trium principalium votorum, peregrinationis scilicet ad sanctum sepulcrum, sanctum Petrum, S. Jacobum, & aliorum etiam, matrimoniorumque principum & aliorum.

7. Item, si qui ex dignitatibus, beneficiis vel officiis simoniace vel qualitercumque acquisitis fructus quoscumque & ex quacumque causa indebite perceperunt, solvendo medietatem unius anni ad hoc opus, intelligantur liberati de residuo quod perceperunt.

8. Item, dispensetur cum illis qui alias arma seu alia de jure prohibita portaverunt ad terras infidelium, si manus suas ad expensas Græcorum præfatas porrexerint adjutrices.

9. Item, attendendum est de prælatis, qui ad hoc sacrum generale concilium vocati non venerunt, nec miserunt, & præcipue de his qui a subditis pro huc accedendo pecunias acceperunt, & venire neglexerunt.

10. Item, quod domini vicarii, civitates quoque, & terræ ecclesiæ habeant in isto sancto opere præstare subsidium.

11. Item, quod sacrum concilium * reverendissimorum dominorum cardinalium faciat in præmissis suum posse. * f. collegium.

12. Item, habeatur recursus ad reverendissimum dominum cardinalem Angliæ, quatenus nunc pro hoc sanctissimo instanti opere velit, vel dono, vel mutuo concurrere super semidecimam vel aliis juribus universalis ecclesiæ, vel ratione, & super hoc habeatur tractatus cum reverendo patre domino episcopo Londonensi, & aliis dominis ambassiatoribus regni Angliæ.

13. Item, advertatur de pecuniis debitis in regno Portugalliæ, &c.

14. Item, quod reperiatur modus aliquis, per quem etiam Judæi ad hoc tam pium opus contribuant.

15. Item, quod videatur de testamentis; & præcipue prælatorum, qui in hoc sacro concilio decesserunt.

16. Item, videtur quod instanti expeditione ambassiatorum ad Græciam, quod committatur deputatis, ut componant super semidecimam cum illo principe vel prælatis suæ di-

ditionis, de quo alias fuit facta mentio in A
sacris deputationibus.

ANNO CHRISTI 1434.

17. Item, requiratur sereniſſimus princeps dominus rex Poloniæ pro pecuniis ſuper ſemidecima & aliis juribus eccleſiæ mutuandis.

18. Item, requiratur sereniſſimus dominus rex Aragonum, quatenus commodet galeas munitas.

19. Item, requiratur domina regina Siciliæ, quatenus etiam galeas munitas commodet, & præſtet ſubſidium ſaltim de his in quibus tenetur eccleſiæ.

20. Item, requiratur illuſtris dominus Fredericus dux Auſtriæ, quatenus velit aliquod ſubſidium facere, aut ſaltem mutuare.

B

21. Item, requirantur domini Veneti quatenus dent modum in civitate Conſtantinopolitana, quod caſu quo sereniſſimus imperator Romeorum & alii domini Conſtantinopolitani ad hoc ſacrum concilium venirent, & infideles attentarent ipſam civitatem Conſtantinopolitanam invadere, reperiantur ibidem decem millia florenorum auri de camera pro illius civitatis defenſione, & detur de hujuſmodi decem millium florenorum, in caſum & eventum quod præmiſſa exponantur, eiſdem dominis Venetis per eccleſiam debita ſecuritas.

22. Item, practicetur cum dictis dominis Venetis, quod mutuent eccleſiæ duas galearum ſuarum bene & decenter munitas pro C
dominis Græcis conducendis.

23. Item, petantur galeæ commodatæ a Januenſibus, & ſuper hoc requiratur illuſtris dominus Mediolanenſis.

24. Item, requiratur communitas Florentina, quatenus etiam impendat caritativum ſubſidium, & mutuet ſuper ſemidecima & aliis juribus eccleſiæ in ſuis territoriis debitis.

25. Item, ſimiliter communitas Senarum, & præcipue adminiſtratores hoſpitalis Scalæ ejuſdem civitatis.

26. Item, requiratur magnus magiſter Pruſſiæ, ut etiam det aut mutuet pecunias ſuper præmiſſis.

D

27. Item, ad idem requiratur magnus magiſter S. Johannis Jeroſolymitani, quatenus habeat tradere duas galeas munitas pro cuſtodia civitatis Conſtantinopolitanæ.

28. Item, etiam detur modus quod magiſtri S. Jacobi de * Calciana & de Alcantara contribuant etiam & mutuent. Similiter illi militares de Montoſia, & ſi qui alii ſunt in Chriſtianitate religioſi militares.

* alatrava.

29. Item, de domino epiſcopo Taurinenſi ſuper mutuo.

30. Item, videatur ſi aliquid de ſemidecima jam impoſita nunc haberi poſſit.

31. Item, placeat ſacris deputationibus ſuper prædictis celeriter deliberare & committere executionem prædictorum modorum dominis deputatis, qui eoſdem modos excogitaverunt, vel aliis, prout ſacris deputationibus videbitur expedire.

E

BULLA DOMINI NOSTRI PAPÆ

ANNO CHRISTI 1434.

De aſſenſu præſtito in materia Græcorum.

EUgenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus, & dilectis filiis in ſacro Baſileenſi concilio congregatis, S. & A. B.

Exiſtimantes olim, etiam dum eramus in minoribus conſtituti, quantum eſſet grata & accepta Deo noſtro reductio omnium noſtrum, qui ſub nomine Chriſtiano cenſentur, ad unum ovile, & unicum paſtorem, ut vera fides in omnibus eluceret ſemper & verbo & opere, juxta poſſibilitatem noſtræ infirmitatis egimus, ut Græci ad unitatem Romanæ atque catholicæ eccleſiæ reducerentur. Itaque ante annos plurimos rem hanc multa cum diligentia promovere curavimus, inter cetera quantum in nobis fuit apud felicis recordationis Martinum papam V. prædeceſſorem noſtrum operam dedimus, ut oratores ſuos ad cariſſimum filium noſtrum Romeorum imperatorem & epiſcoporum Græcorum patriarcham Conſtantinopolim deſtinaret; qui cum diverſos ſuos oratores ad ipſum prædeceſſorem miſiſſent, continuata cura ſolliciti fuimus, ut res ipſa finem optatum ſortiretur. Denuo poſt aſſumtionem noſtram ad ſummi apoſtolatus apicem, eadem renovantes, ut alia præ- C
tereamus, anno præterito cum oratoribus præfatorum imperatoris & patriarchæ, qui Romam ad nos venerunt, una cum venerabilibus fratribus noſtris, aſſiſtente etiam cariſſimo in Chriſto filio Sigiſmundo Romanorum imperator ſemper auguſto, multa practicavimus. Cumque hi oratores in hoc viderentur perſiſtere, ut in civitate Anchona prælati & alii in numero copioſo ex utraque eccleſia convenirent, inter quos & præfatus Romeorum imperator adeſſet; & nos cognoſceremus rem hanc, prout petebatur, expenſas maximas & difficultates inextricabiles parere, & forſitan ſine fructu aliquo; pro tunc cum eis nihil concluſimus, ſed ad præfatos imperatorem & patriarcham aliquem mittere de- D
liberavimus, qui negotium hujuſmodi cum ipſis plene tractaret, & ſuper eo finale reſponſum ipſorum Imperatorum & patriarchæ, ac aliorum ſuorum intelligeret. Miſimus itaque menſe Julio anni præteriti dilectum filium magiſtrum Chriſtophorum Garatorium ſecretarium noſtrum, græcæ linguæ peritum: qui poſt multos ſermones cum præfatis imperatore & patriarcha ac multis aliis ex Græcorum majoribus habitos, tandem comperit ipſos omnes id eligere, ut legatus ſedis apoſtolicæ cum prælatis & aliis ex noſtris doctiſſimis viris ad urbem Conſtantinopolim tranſmittatur, ubi & prælati & alii majores ex ipſis Græcis una cum præfatis Imperatore & E
patriarcha pari modo conveniant; ibique per viam diſputationis, ſicuti & alias in ſexta ſynodo factum fuit, veritate patefacta, utraque eccleſia optatum unionis & pacis conſequatur effectum. Sic tam ex ipſo Chriſtophoro, quam ex litteris imperatoris & patriarchæ prædictorum id continentibus plane percepimus. Quodque magis eſt, cariſſimus in Chriſto filius imperator Trapezuntis & plurimi

Ib. p. 776.

☞ rimi ei adhærentes, in hoc etiam pari voto conveniunt. Quæ cum per præfatum Chriſtophorum ad nos revertentem delata eſſent, parato animo acceptavimus. Nam & id plurimum optabamus, quoniam per hunc modum de ipſa unione & concordia bona ſpes redditur, & multo minori impenſa, & quæ tolerabilis ſit, opus erit. Accedit ad hoc quod patriarcha Armeniorum, veluti per litteras certas nobis conſtitit, eo tempore etiam Conſtantinopolim venturus ſit, & in hanc rem pariter conſenſurus, ſicut in Domino bene ſperamus. Propterea menſe Julii præterito ipſum Chriſtohporum Conſtantinopolim iterum deſtinavimus cum nonnullis capitulis, quæ menti utriuſque partis plane ſatisfacere videntur; ipſique injunximus, ut ſecundum ipſorum tenorem cum imperatore & patriarcha ac aliis ſupradictis omnino concludat: ſuper quo ſibi plenum mandatum dedimus, quod pro Dei miſeratione amodo factum eſſe exiſtimamus. Horum ſiquidem capitulorum copiam dudum per noſtros præſidentes ad vos deferri juſſimus. Poſt hæc vero dilectus filius Simon Freron nuncius veſter, cum veſtris litteris concluſa quædam inter vos & oratores ipſorum imperatoris & patriarchæ continentibus, ad nos venit, quæ legimus diligenter, veſtramque affectionem circa tam pium opus in Domino commendavimus. Verum hoc paulum admirari cogimur, quod in re tanta & tam gravi, tamque diu deſiderata & a nobis tractata, aliud per vos concluſum ſit, non ſolum nobis inconſultis, verum etiam irrequiſitis & inſciis; præſertim cum ea ſint concluſa & promiſſa quæ ex pluribus cauſis non tantum difficilia, ſed etiam impoſſibilia multis eſſe videantur; & quæ non ſpem rei conficiendæ, ſed deſperationem potius afferant menti noſtræ. Affectionem tamen veſtram, ut præmiſimus, meritis laudibus commendamus: ex quibus fit, ut ad eam rem diligentius animadvertendum eſſe videatur. A vobis namque uno modo concluſum eſt, orator noſter forſan & veriſimiliter alio modo concluſit. Quid ſi uno tempore de eadem re duæ variæ & diverſæ fiant concluſiones? Profecto ridiculum erit, & quod magis eſt, forte ex hac diſſentione ſcandalum pariturum, ſaltem non parvum dedecus nobis omnibus allaturum. Quid præterea, ſi juxta modum concluſionis veſtræ ad eam unionem pertingere, veluti expertiſſimi viri autumant, impoſſibile eſſe contingat, nonne ad pudorem & confuſionem cedet totius catholicæ militantis eccleſiæ? quæ ne accidant ſummopere cavendum eſt. Illa igitur media nobis & venerabilibus fratribus noſtris S. R. E. cardinalibus eligenda videntur, quæ breviora atque expedientiora ſunt, & ad ejus ſanctiſſimæ unionis finem conſequendum magis veriſimilia. Hæc non ad obviandum rebus per vos geſtis ſcribimus, cum & ad eumdem finem quem vos optatis noſtra tendit intentio; & idcirco noſtra parum referat, qua via aut quo medio is finis ſequatur. Sed hæc ad pleniorem informationem veſtram: verumtamen ut noſtram ſinceram & puram voluntatem plane proſpiciatis, ſi omiſſis quæ ſupra diximus, per eum modum, quo cum præfatis oratoribus concluſiſtis, rem ipſam tandem proſequi intenditis, ex nunc pure & libere noſtrum, prout petitis, præbemus aſſenſum. Datum Florentiæ, anno Incarnat. Dominicæ MCCCCXXXIV. XVII. Kalendas Decembris, pontificatus noſtri anno quarto.

ANNO CHRISTI 1434.

ANNO CHRISTI 1434.

LITTERA DOMINI CARDINALIS

De Urſinis, ſuper materia Græcorum.

REverendiſſimis reverendiſque patribus dominis cardinalibus, patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, doctoribus & magiſtris in ſacro generali Baſileenſi concilio congregatis, dominis noſtris præſtantiſſimis.

Reverendiſſimi reverendique patres &c. poſt recommendationem. Et litteras veſtras cum deſiderio magno legi, & lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi per virum utique venerandum magiſtrum Simonem oratorem veſtrum. Nam quid poſſit eſſe deſideratius, quid optabilius omni Chriſtiano, quam audire atque ſperare reductionem orientalis eccleſiæ, quæ tot jam annorum curriculis ab integritate catholicæ fidei deviavit? O rem ſanctiſſimam! o factum omni commendatione dignum! o denique piiſſimum opus, atque a patribus noſtris per tot ſæcula expectatum! Profecto multi reges & præſides voluerunt videre quæ nos videmus, & non potuerunt. Sed quis dabit mihi ut videam fratres meos ſugentes ubera matris meæ? Utinam videam hoc antequam moriar! Sed benedicti vos a domino Deo noſtro; qui ita fideliter ac attente laboratis in vinea Domini ſabaoth, ut vulpeculas demolientes vineam capiatis oratione atque doctrina: qui propterea congregati eſtis, ut diſperſos filios ad gremium communis matris noſtræ eccleſiæ revocetis. Vere a Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. Quod ſi opera ac diligentia veſtra, qui portatis pondus diei & æſtus, oves illæ deperditæ, populus ille Græcorum ad ovile Dominicum revertentur, plane verſum illum evangelicum decantabimus, *Mortuus erat & revixit, perierat & inventus eſt*. Ceterum orator veſter, homo ſine dubitatione honorandus, & prudenter perfecit legationem, & benigne a domino noſtro papa extitit auditus. Verum intellecto jam pridem adventu dominorum meorum cardinalium S. Crucis & S. Petri, viſum perutile fuit nobis eorum prius præſentiam expectare, quam veſtrum ad vos remittere oratorem. Sed quemadmodum tam ex ejus relatione, quam ex litteris apoſtolicis intueri poteſtis, dominus noſter papa cum maximo religionis favore aſſenſum præbuit ſanctiſſimæ voluntati veſtræ. Neque ullis ego poſſem litteris explicare, quantum cepit gaudium beatitudo ſua atque omnis Jeroſolyma cum eo, quia talentum dominicum vobis creditum non abſcondiſtis in terram ligatum in ſudario, ſed ſatagitis cum uſura univerſorum Domino reſignare. Sed quid mirum eſt, ſi veſtrum ſanctiſſimum propoſitum dominus noſter papa litteris ſuis adjuvat, qui humeris, ſi poſſet propriis, oves illas perditas ad ovile catholicum reportaret, boni Paſtoris ſecutus exemplum, cujus ipſe

Ib. p. 769

vicem

☞ vicem gerit, qui animam suam posuit pro ovibus suis. Vos igitur, optimi patres, qui ANNO CHRISTI 1434. positi estis dare pacem gentibus & illuminare populum Domini, pergite sicut cœpistis ad perficiendum tam pium, tamque religiosum negotium, quo nullum majus neque melius excogitari potest. Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem, atque laborate quantum cum Dei adjutorio potestis, qui non derelinquit speran-tes in se; ut Græcas illas oves jam diu errantes, aliquando reducatis domum, ut tandem unum fiat ovile, quandoquidem unus est pastor. Ego vero ejusdem matris filius, si qua possum vel dicere vel facere pro universalis ecclesiæ pace, pro Christianorum salute, pro domini nostri papæ honore, numquam B laborem ullum, numquam periculum recusabo. Valete in domino Deo omnipotenti, qui mittat vobis auxilium de Sancto & de Sion tueatur vos. Ex Florentia ad diem XVI. Novembris.

Vestrarum paternitatum servitor humilis Jordanus de Ursinis episcopus Sabinensis S. R. E. cardinalis.

LITTERA QUORUMDAM

Canonicorum Albiensium directa sacro concilio, contra electum ejusdem ecclesiæ, &c.

p. 770. SAcrosanctæ synodo Basileensi in Spiritu Sancto congregatæ universalem ecclesiam repræsentanti.

Reverendissimi in Christo patres & domini nostri metuendissimi, sacrosanctam synodum in Spiritu sancto Basileæ congregatam repræsentantes, humillima ac devota recommendatione præmissa. Cum navis ecclesiæ Albiensis diversorum temporum curriculis, variis fuerit æmulorum insultibus agitata, & quasi, proh dolor! nunc in præcipitium demergatur, tam priscorum pastorum impotentia, quam eorum improvida taciturnitate, qui servili timore perterriti, luporum morsus formidantes, nitidiori ecclesiæ calumniam D inferentibus obviare, dominorumque temporalium audaciam compescere non ausi sunt; prope jam ut, nisi divina virtute provideatur, sileatica ingluvie brevi eam fore demergendam formidamus. Idcirco præfatæ ecclesiæ utilitatem attendentes & jacturam, ad vos, reverendissimi patres, in quorum anchora nostræ spei fiduciam præfigimus, tamquam ad singulare refugium nostrum, & justæ rectitudinis stateram confugimus, ea, qua possumus, humilitate supplicando, quatenus instant si non provideritis, ecclesiæ nostræ ruinæ ac desolationi compatientes, de tali nobis dignemini providere pastore, qui æmulorum ecclesiæ nisibus rabidisque tyrannorum morsibus contraire simul & serpentis antiquam venenum pestiferum, quod jam per totam quasi diœcesim Albiensem diffusum, populum fere cunctum potionibus dissentionis ac lethalis divisionis intoxicavit, propellere audeat pariter & valeat. Et quoniam reverendus pater dominus Robertus Dalphini, qui de regio Francorum genere oriundus, ac illustrissimi principis Karoli Borbonii & Arverniæ ducis exstitit, talis est adeoque potens, & tanta tamque egregia virtute præditus, ut sub ejus clypeo ecclesiæ præfatæ jurisdictionem & libertates valido vigore defendi, oppressamque relevari merito sperare debeamus. Iterum cum præmissa semper qua possumus humilitate supplicamus V. R. P. ut quemadmodum dominus noster summus pontifex, ubi tamquam nullam cujusdam de Cassillac electionem juste cassavit, divino, ut credimus suggerente consilio, de persona nobis præfati reverendi patris domini Roberti Dalpini pro pastore providere dignatus est; ita quoque & vos ecclesiæ sæpedictæ desolationem, necnon miserabilem & irreparabilem, quam præsens hæc tempestas ei minatur, jacturam misericorditer intuentes, ipsum itidem nobis talem hunc virum dignemini concedere in pastorem. Et quamvis, reverendissimi patres, nonnullos nuperrime acceperimus de nostri collegii numero ad sacrosanctam Basileensem synodum, (vos ipsos loquimur R. P.) ex parte totius collegii prædicti litteras destinasse super prætensæ antedicti de Cassillac, quæ nulla fuit, confirmatione electionis, prætensique ipsius mira recommendatione; de mente tamen præfati collegii, quocumque sint hujusmodi litteræ nomine commentatæ numquam processerunt, sed temeraria atque affectata nimis paucorum insolentia, qui quatenus utcumque vota assequerentur, nihil sunt veriti, quæ collegii C non erant, collegio ascribere, & falso pro vero titulo fucata, vestris coram reverendissimis paternitatibus præsentare. Qua autem audacia, immo potius dementia ac temeritate, ut de prædictis taceamus, præsumserint, qui dicuntur prædictæ Albiensis ecclesiæ, si prætensi hujusmodi fides ea comitatur, utilitatem suadere, virtutesque, sanctitatem ac innumeras bonas artes ipsius fingere, & ad cœlum usque extollere: quem tamen sæpedictæ bonorum dilapidatorem atque plane alienatorem, & illi ipsi certius sciunt & nullum latet, qui illum noverit, satis mirari non valemus. Quia vero, reverendissimi patres, o pudibunda conditio & cæca atque ambitiosa præsidendi cupido! prætensus noster, tam enim sitienti pectore pontificales ardebat honores, litteras preciis præcariissimis & precibus ex circumvicinis communitatibus emit: quæ vestris coram paternitatibus prædicantes, devotionem, caritatem, & pias ejus in pauperes eleemosynas jactarent, hoc unum de hac ipsa sua miranda devotione duximus exponendum, quod spiritus, qui ubi vult spirat, illam tunc, & non ante ejus cordi spiravit devotionem, postquam bonæ memoriæ dominum Petrum nepotis, noviissimum nostrum pastorem, mors ipsa vita privavit, & antea usque duravit & non ultra hujusmodi devotio, donec ipsam talem qualem quæ dicta est electionem adeptus est. Et tunc, sicut propter electionem habenE dam cœpit ista devotio, ita quoque ea adepta cessavit: nec tandem verum esse quæsumus in mentes cadat V. R. P. quod commentatores isti tam inverecunde fabricarunt, præfatum de Cassillac per majorem fuisse capituli partem electum, quoniam de universo, qui tredecim erant, ipsa die electionis canonicorum numero, nisi quinque, quorum etiam quatuor voces habere prohibebantur, nulli illum de

Cas-

☞ Cassillac elegerunt quæ omnia etsi clara sint, & in partibus in ore jam ómni populo, ut ea tamen V. R. P. clarius vera esse constet, nos nostra fratrumque nostrorum, qui præsentium scripturæ consenserunt, nomina præsentibus subscripsimus ordinate. Supplicantes humillime & cum intima cordis devotione, ut præsentibus tamquam verissimis fidem adhibentes prædictam humillimam supplicationem nostram habere dignemini recommissam, & Altissimum ipsi devotius rogabimus per dies nostros pro felicissimo R. V. P. statu, quas ille conservare dignetur feliciter & longæve Scriptum Albiæ XVI. Novembris,

ANNO CHRISTI 1434.

Sacrosanctæ ecclesiæ devoti filii & V. R. P. oratores humillimi, Johannes de Geyo, Raimundus de Balma, Hugo David, Marcus de Fumello, Hugo de Choulaquet, Petrus d'Anglars, Petrus Bechebion, Johannes Banes, Petrus Scay ecclesiæ Albiensis canonici,

EPISTOLA CAROLI VII.

Regis Francorum ad concilium Basileense,

Scribit in gratiam Roberti Dalphini translati per papam ad Albiensem episcopatum.

lb. p. 772. SAcrosanctæ synodo Basileensi in spiritu sancto congregatæ Karolus Dei gratia Francorum rex, salutem in eo qui est omnium vera salus.

Cum sanctissimus pater noster papa modernus dilectum & fidelem consanguineum nostrum Robertum Dalphini, tunc episcopum Carnotensem, ad ecclesiam transtulerit Albiensem, tam intuitu meritorum, quibus novit ipsius nostri consanguinei personam adornari, quam ad requestam nostram, nostrique contemplatione: de qua quidem translatione prædictus noster consanguineus nos per bullas ipsius summi pontificis informavit, & constare fecit; quarum virtute, ut moris est, recepimus sacramentum fidelitatis, ad quod nobis tenetur ratione temporalitatis sui prædicti Albiensis episcopatus, & eidem postmodum nostras contulimus regias litteras super hoc necessarias & opportunas; feceritque insuper ipse Albiensis episcopus per certos suos officiarios ad hoc expresse per ipsum deputatos, bullas apostolicas capitulo & habitantibus ipsius Albiensis civitatis præsentari, requirentes admitti ad episcopatum ipsum & pastorale officium exercendum: quod sibi fuit denegatum per dictum capitulum, prætextu cujusdam electionis in discordia, ut fertur, factæ de persona cujusdam B. de Cassilliaco ad obtinendum provisionem: super qua provisione & contraditione ipse noster consanguineus suos destinavit nuncios tam apud prædictum summum pontificem, quam nos; quam provisionem ex nostri parte eidem in forma justitiæ concessimus, ad informationes fiendas super inobedientiis, & rebellionibus contra nostra mandata & litteras factis. Etiam sibi providit sæpedictus summus pontifex, ex parte cujus de Cassiliaco contra executores ipsius provisionis tam summi pontificis quam nostra, fuit via facti processum, taliter & in tantum, quod per quosdam complices ipsius de Cassilliaco executor litterarum summi pontificis, captus fuit & carceribus mancipatus, prout adhuc est, in maximum dedecus ecclesiæ & vituperium; & quidam noster serviens executor litterarum dictæ provisionis, interfectus, in nostri contemtum & læsionem justitiæ: de cujus quidem servientis morte intendimus reparationem facere fieri prout casus exigit. Et quia nostra interest ipsam Albiensem ecclesiam sub manu potenti & nobis fida, prout est ipse noster consanguineus, cujus factum habemus non immerito specialiter recommissum, quia ex nostri processit genere, regi & gubernari; vos toto cordis affectu requirimus, quatenus nostri contemplatione factum & translationem ipsius nostri consanguinei velitis habere specialiter recommissam, impedimentum illud quod occasione electionis ipsius de Cassilliaco, aut alias in sua predicta translatione foret appositum, penitus tollendo: ut inconvenientibus, quæ ex prædictorum impedimentorum causa seu occasione evenire possent, ecclesiæ & patriæ Albiensi occurratur, in præmissis debitum vestrum exercentes, & nos singularem complacentiam facientes, prout vobis enarrare poterunt dilecti consiliarii nostri & ambassiatores nostri parte, quibus super his scripsimus, &c. Datum Pictavis die XXIV. Novembris.

Karolus.

EPISTOLA EPISCOPORUM

Provinciæ Narbonensis ad concilium Basileense.

Scribunt in gratiam translati a sede Apamiensi ad ecclesiam S. Pontii Tomeriarum.

lb. p. 77 REverendissimis in Christo patribus & dominis, dominis in sacro generali concilio Basileensi existentibus, universalem ecclesiam repræsentantibus, dominis nostris metuendissimis.

Reverendissimi in Christo patres & domini metuendissimi, humillima & devota recommendatione præmissa attendentes, reverendissimi patres, quantum omnium interfit circa conservationem tranquillitatemque publicæ rei intendere, qua nihil utilius fore majoribus recta existimatione visum est, nobis ex ipsis movemur (neque amplius nostros affectus continere possumus) ad declarandum V. R. P. ea quæ forsitan sibi usquequaque nota non sunt: quæ si prius animadvertissent, nullo pacto ambigimus, quin rerum damnanda novitas jam pridem sepulta fuisset; sed cum nihil effici potuit, quod posthac adhuc expleri non queat. Quippe si fero queramur, non tamen omnis remedii spes in nobis moritur. Novimus itaque, reverendissimi patres, multis ab annis ecclesiam S. Pontii Thomeriarum provinciæ Narbonensis, apostolicæ sedi multifarie reservatam, per felicis & bonæ memoriæ dominorum tum cardinalis S. Marci, tum

pa-

patriarchæ Alexandrini obitus, qui ipsis ecANNO CHRISTI 1434 cleſiæ adminiſtrationem tenuerunt in commendam, nuper reverendo in Chriſto patri & domino, domino G. tunc epiſcopo Apamiarum patri, quem quidem ampla litterarum cognitio, morum gravis honeſtas, clarique ingenuitas ſanguinis paſtorali cathedra dignum eſſe comprobant, a ſanctiſſimo domino noſtro ſummo pontifice motu proprio fuiſſe collatam: itaque ut ſingulis perquiſitis hujuſmodi de eo factam translationem irrefragabilem opinemur, ſi potuit apoſtolica ſedes de ad eam ſpectantibus diſponere. Verum profecto comperimus, unde incolumitatis provinciæ bonique communis contemplatione graviſſime conturbantur, impedimenta quæ nonnulli (a) religioſi ipſius eccleſiæ, ſub cujusdam prætenſæ electionis colore, in diſpoſitionem & voluntatem apoſtolicam injicere moliti ſunt, prout & quotidie opponere attentant: quæ certe æquioribus animis ferenda forent, niſi acrioribus detrimentis referta eſſent, atque tolerabilius permittenda, ſi commoditati quæſitæ rei utilia viderentur. Si quæ, qualia, quantaque ſint animadvertant V. R. P. circa apponenda matura remedia vigilare minime gravabuntur. Hi quippe, qui præfato reverendo patri adverſari nituntur, ubi potuerunt, ubi pro tota facultate valuerunt, diverſis ex generibus hominum armatos congeſſerunt, qui viis exquiſitis & quibus potuere viribus, villas, caſtra & oppida præfatæ diœceſis S. Pontii hoſtiliter ingreſſi ſunt, pene vel nuſquam reſtauranda, damnis partes afficiendo finitimas, indigenas etiam & incolas truculentis gladiis occidendo: quo quid impius, quidoue remedio juſtitiæ dignius veſtris cum ſapientus judicate, reverendiſſimi patres. Ibi quidem, ut breviter res geſtas exponamus, ne magis accuſatores infeſti videamur, quam proviſionis juſtitiæ zelatores, tanta furat immanitas, quod niſi ſuccurrente juſtitia mitigetur, hæſitemus ne vindicem defenſorem, qui vim vi repellat, & armis arma retundat, exurgere oporteat. Ut igitur diutiſſime inſuetis & nimis atrocibus tyrannis non modo præfata S. Pontii, ſed & noſtræ diœceſes ipſaque patria multis in modis affectæ liberentur, tranquillaque pax incolas fugitivos & peregrinos formidoloſos contineat, faciat atque ſecuros, pio intuitu dignentur V. R. P. remedia mandare opportuna: quoniam quidem niſi juſtitiæ virtus hujuſmodi auſus temerarios mollificet, veriſimiliter dubitamus, ne præfatus dominus epiſcopus, quem & ſenſu & conſiliis, viribus & amicis, dominiſque complurimis ſtrenua & altiſſima vi valentibus, non minus validum & potentem, dum non amplius in perniciem ſui totiuſque provinciæ patientiam longiorem ferre poterit, valida virtute reſiſtendo impugnet quo magis verendum ſit, ne dolor toti provinciæ acerbior accreſcat: & jam fortaſſe ad ulteriora proceſſiſſent, niſi ſperata V. R. P. deberent præire antidota. Quæ enim difficultas rerum eſt, quam non putemus V. R. P. diſſolvere poſſe? Omnia certe veſtras penes ſapientias ſunt, quibus opportunitati regum conſulendum eſt. His igitur rebus laſſis & triſtibus finem veſtris providentiis imponite, & id cauſæ quod tractandum ſupereſt inter veſtra altiſſima & rectiſſima judicia pia cura celeriter abſolvite, ut ſic diu quæſitus terminus juſtitiæ appareat. In hoc etenim, reverendiſſimi patres in Chriſto & domini metuendiſſimi, aggravatæ provinciæ & deſolatæ eccleſiæ maxima in parte ſuccurrent V. R. P. ad quarum juſſa & benepalacita exequenda, pro tota hominis facultate nos præſto paratos ſincera devotione offerimus; quas Altiſſimus felices, proſperas & longævas ad ſanctiſſima cœpta perficienda dirigere & conſervare dignetur. Ex Narbona (b) XXVI. menſis Novembris.

ANNO CHRISTI 1434

Jacobus de Gaudiaco vicarius Narbonenſis.
G. epiſcopus Carcaſſonenſis.
P. epiſcopus Electenſis.
G. epiſcopus Biterrenſis.
Jo. epiſcopus Agathenſis.
L. Nemauſenſis epiſcopus.
P. epiſcopus Lodovenſis.
Jo. de Grangia vicarius Magalonenſis.
G. vicarius Uticenſis.

PETITIONES SERENISSIMI

Domini imperatoris nuperrime . . . . . congregationem ad deliberationem ſacrarum deputationum deſtinatæ ſequuntur.

PRimo ſereniſſimus dominus imperator a V. R. P. inſtantiſſime petit, quatenus ſic agatur, ut particularibus negotiis prætermiſſis, quæ hoc ſacrum concilium jam pluribus annis tenuerunt occupatum, ad generalem tam in capite quam in membris reformationem, pro Dei reverentia amodo ſine ulteriori diſpendio & mora in hoc ſacro concilio procedatur. Id. p. 776.

2. Item, ut provideatur ne diſſolutio ſacri concilii vel etiam ipſius loci translatio, etiam propter Græcos, quovis modo admittatur, niſi ea propter quæ concilium ipſum eſt congregatum fuerint convenienter prius expedita. Hujus enim concilii diſſolutio totius ſtatus eccleſiaſtici erit deſtructio, niſi hujuſmodi diſſolutionem præcedat morum reformatio.

3. Item, ut ſanctiſſimus dominus noſter papa, qui omnia quæ ſacrum concilium voluerat fecit obedienter & devote, in cunctis plus ſolito veneretur; & quod ſumma diligentia fiat, etiam cum cenſuris eccleſiaſticis, ſi neceſſe fuerit, pro recuperatione dominiorum ter-

(a) Quippe eccleſiam cathedralem obtinebant monachi Benedictini, etiam poſt erectam abbatiam a Johanne XXII. in epiſcopalem ſedem.

(b) Quo anno ſcripta fuerit hæc epiſtola non indicant hic epiſcopi, at ſcriptam fuiſſe anno 1434. probat Godefridi de Pompadour epiſcopi Carcaſſonenſis ipſi ſubſcribentis obitus, qui anno 1435. 1. januarii contigiſſe dicitur. Et tamen Gerardus Appamiæ adhuc ſedebat anno 1436. Tomerienſem autem cathedram obtinebat 1438.

☞ terrarum & bonorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ A ſibi ablatorum.

ANNO CHRISTI 1434.

4. Item, quod cum illi duo gladii, de quibus in evangelio: *Ecce duo gladii*, ſecundum ſacros canones ſibi invicem auxiliari teneantur; & ſicut gladius temporalis, videlicet auxilium brachii ſæcularis invocati, gladio ſpirituali, cenſuris videlicet eccleſiaſticis, ſine difficultate ſemper ſuccurrere ſolet: ita etiam hic provideatur, quod gladio imperiali vel temporali ſpiritualis gladius quandoque vice verſa ſuccurrat; & hoc merito fieri debet, quia invocatio brachii ſpiritualis eſt rariſſima, ſed temporalis quotidiana. Per hujuſmodi invocationem brachii ſpiritualis cenſuræ eccleſiaſticæ, quæ hodie in Chriſtiano B populo ſatis ſunt vilipenſæ, & ubique non timentur, maximam in populo auctoritatem & vigorem utique ex hujuſmodi imperiali vel temporali invocatione reſumunt. Statui ergo eccleſiaſtico bene convenit, ut auctoritas eccleſiæ univerſalis ſuum gladium ſine difficultate in adjutorium temporali vel imperiali gladio jungat. Et hoc firmabit inter ſacerdotium & imperium indiſſolubile vinculum unionis & caritatis.

5. Item, ut cauſæ profanæ ad forum eccleſiaſticum non pertinentes, quæ per ſimplicem querelam vel appellationes ad concilium vel judicem eccleſiaſticum paſſim introducuntur, in foro eccleſiaſtico non tractentur, ſed ad domini imperatoris vel alterius temporalis C judicium ſine difficultate remittantur, ne exinde magna inter eccleſiaſticum ſtatum & ſæcularem ſuſpicata turbatio ſurgat.

6. Item, ut hoc ſacrum concilium Baſileenſe procedat in antea per nationes ad inſtar concilii Conſtantienſis, a quo dependet concilium præſens, vel ad inſtar conciliorum antiquorum inſtauretur. Laudabilis enim finis horum omnium, propter quæ concilium præſens eſt congregatum, citius per proceſſum nationum, quam aliter & ſine conſuetis his diſcordiis, propter rationes in ſequenti carta informationis ipſius domini imperatoris contentas, firmiter ſperatur haberi. Talis igitur hic proceſſus eſt merito inſtituendus. D

IMPERATOR AUGUSTUS

Per nos nuncios ſuæ majeſtatis pro nationibus ſæpe ſacrum concilium alloquutus, ut omnem diligentiam faciat, nihil omittendo, ſingulas exhortatur deputationes, ut ſuis condeſcendant precibus, eas humiliter alloquitur ut ſequitur.

Ibid. POſtquam divina diſpenſatione ad generalem univerſi Romani regni curam præfecti ſumus, animum ac diligentem operam continue ad hoc convertimus, ut quantum poſſemus, miniſterio noſtro, quo in primis obligamur, religioni noſtræ & univerſali eccleſiæ Chriſti ſatisfaceremus, pro quo diligenter impendendo merito cuncta terrena parvipendimus. Et hæc vobis, patribus, nota ſunt. Nunc vero licet poſt inutiles labores fervor tepeſcat, plerumque tamen in nobis eo plus ardet ad ſanctam eccleſiam devotio, quo cognoſcimus ex ſenio fini propinquando, præmium ſummæ gloriæ abundantiori gradu illum adepturum, qui reipublicæ Chriſtianæ ſeipſum perſeveranter impertitur. Veſtigia ſanctorum imperatorum inſequentes, veſtro ſacro conventui, ut promotor publici boni & miniſterialis ſollicitator eccleſiaſticarum rerum aliquandiu interfuimus, egimus nobis poſſibilia, & ea fidelitate qua eccleſiæ & ſacerdotio verus advocatus obligatur: pericula, quæ eccleſiaſticum ſtatum ruiturum brevi pronunciant, aliquotiens per nos & noſtros aperuimus, ac cauſam ejus, puta morum fœdiſſimam deformitatem tollí ſuppliciter pro veſtra ac Chriſtiani populi ſalute ſumus deprecati; & poſtquam pleroſque Deo devotos patres adeo affectos invenimus, quod ſuæ ſaluti & noſtris inſtantiſſimis exhortationibus ſtudium diligens adhiberent, nihilque proficerent; cauſam impedimenti ſciſcitantes, comperimus ordinem deputationum concilii pro expediendis tractandis, fini reformationis non recte ſervire, cum regionum & patriarum diverſitas ſit cauſa rationabilis, & juſta canonem moralis immutandi aut mitigandi: ita raro poſſet conſultatio introduci in tollendis deformitatibus, quæ ex concordi voto variarum deliberationum concluſionem caperet, & ſi quid diſplicet, maxime directoribus primis, facile ſuffocatur; & ita dum quiſque, ut eſt loquitur, Italus ut Italus, Germanus ut Germanus, Gallicus ut talis, & ſic deinceps, non poteſt una communis educi ſententia, in rebus illis, quæ in particulari per omnes exequi debet in perſona: de rebus vero quæ ad communem omnium nationum partem aut ad omnem fidem, quæ in animo eſt, pertinerent, poſſibile foret, per deputationes optime tractari poſſe nonnulla, quæ particularem vivendi extrinſecum modum reſpiciunt; quoniam ſicut ille ex loco varius eſt, ita ſub una generali concordi regula includi nequit. Et hoc nos, dum in medio paternitatum veſtrarum eſſemus, per multa media curavimus aperire, ne dies veſtros inutiles & animos Chriſtiani populi ſuſpenſos deſperatiores faceretis. Admiramur admodum quod illa noſtra monita, quæ clare pro publica omnium ſalute fini veſtro ob quem in Chriſto convenistis ſervire conſpici poteratis, non tunc acceptaſtis: fortaſſis judicabant, cuncta tamen majori pace ex inſtituto veſtro ordine dependere. Habebatis enim paratam reſponſionem, quod in cauſa minime foret ordinis per deputationes ad finem reformationis diſproportio, ſed ob innumeras turbationes, quæ in præterito patres occupatos tenebant, nihil in hoc reformationis negotio actum eſſe, ac ſponte palam afferuiſtis, noſtram majeſtatem quam cito reformationis magnam partem aduturam. Cogitavimus tunc, quod ſi hoc accideret, melius eos moveri qui ordinem deputationum ad reformationem conferre dicerent, quam nos expectamus. Itaque non ſine maximo tædio, E ut is qui in ſpe apprehendendi deſideratum perſiſtit; & proh dolor! nihil tale ad nos delatum eſt: ex quo conſpicere aliud valeamus, quam quod ex veſtro ordine potius major deformatio & turbatio quam ſperatus finis ſequetur. Si non movent paternitates veſtras rationes illæ, quibus niſi fuimus perſuadere utile & conveniens fore per nationes progredi ex exemplo venerandorum conciliorum

Con-

☞ Conſtantienſis & Senenſis, quibus illud veſtrum ita ſuſtitutum eſt, ut illa cenſeatur eſſe in complendo obmiſſa ibidem, ac aliis multis allegantibus ſatis aperte utilitatem nationalis proceſſus, & difficultatem alterius oſtendentibus. moveamini nunc ſaltem ex tam diutina rerum experientia, qua apud unumquemque compertum eſt: quamvis omnium animus ſit promtiſſimus ad reformationem, ut hoc clamores veſtri & proteſtationes nationum & ſtatuum atteſtantur, quod nihilominus ex communi impedimento nihil perfici poteſt. Et hoc quidem impedimentum cum lateat & commune exiſtat, alibi quam in ordine communi nequit inveniri. Cum autem utique noſtræ religioni & propriæ veſtræ ſaluti aliquando conſulere intendatis, mirandum eſt in quo hæſitetis iſta per nationes quærere, quæ per deputationes nullo pacto poſt longiſſimam probam invenire potuiſtis. Timetis fortaſſis leves judicari, ſi inſtitutum mutaveritis proceſſum? Non eſt, patres, vitium, ſi per ingreſſam viam terminus attingi nequit, per aliam attentare. Non enim ex cauſa bene neceſſaria a principio inchoatum continuandum eſt, ſi melius pro adipiſcendo fine occurrit; dum in exordio ob adverſantes ſe concilium unire & munire vellet, ut perſiſtere & reſiſtere poſſet, valebat pro hoc fine hic ordo, ut nulla concilii portio impermixta omnibus nationibus quicquam tractaret. Et quoniam iſte non eſt finis concilii, ut ſemper perſiſtat Baſileæ, ſed ut operetur mundo promiſſa, pro illo quidem neceſſe eſt media adaptare convenientiora. Si ſemper Baſileæ morari libet, ordinem habetis. Si aliquando promiſſa cupitis implere & finem dare, docti experientia eſtis alia via incedendum. Nec vos movere debet quod fortaſſis diviſio in certis nationibus ob temporalem principatum extitit, quia non decet ut ſpirituales patres hanc cauſam pro impedienda reformatione adducant. Memoria tenemus dixiſſe in ultimo conventu P. V. pacem ante reformationem procurari non poſſe: quia ſi quis guerram habens viam ad reformationem refutat, pacem, qua dignus non extitit, numquam conſequetur. Nec eſt efficax argumentum; ideo per nationes non eſt procedendum, quia in prælatis & populo impares numero, æquales in vocibus eſſe non deberent. Hoc enim argumentum in re communi procederet; ubi autem pro particulari omnium ſalute agitur, quælibet provincia merito voto ſuo gaudet; nec eſt difficultas, ſi recte inſpiceretur. Sunt canones in catholica eccleſia, qui ſufficienter de omnium moribus diſponunt; quod ſi iſti aliquo caſu in Britannia potius quam in Gallia ſunt mitigandi, ob regionum diſparitatem: non deberet pro gratia reputari, quod jam de jure permittitur. Si enim in pleno concilio proponeretur, ita præcipit Nicænum concilium vivendum, & ita Chalcedonenſe, &c. Et hæc eſt pœna canones non ſervanti; contrahat ſe quælibet natio & aviſet, an canon ad unguem ſervari poſſit, vel nec, & an pœna ſufficiens exiſtat, aut ſi gravior non ſervanti infligenda eſt, & quomodo exſequetur. Certe, ſi quælibet natio magna aut parva juxta præſtitum juramentum ſecundum Deum & conſcientiam, expedientius pro loco & tempore, aviſaret, ſacrum concilium fragilitati unius & fortitudini alterius omnibus conſideratis merito condeſcenderet. Quare cum nunc a deputationibus per noſtros legatos omnium ſalutem imploremus, non debent deputationes pro ſeipſis, ut deputationes remaneant ſententiam dare, ſed potius pati, ut in nationes transferantur. Et ſic finem propter quem concilium eſt congregatum, deputationes, ſeipſas adnihilando, promoveant, ut tenentur. Proviſo quod hæc noſtra ſollicitatio executionis dono & affectione ſumma, quam ad publicum bonum gerimus, multis eſt fulta rationibus, ſperamus indubie non denegabitis & nobis complacere, & vobis ipſis ſubvenire.

ANNO CHRISTI 1434.

ANNO CHRISTI 1434.

Oblata per deputationes IV. Decembris MCCCCXXXIV.

EPISTOLA JOANNIS

Armeniaci comitis, ad concilium Baſileenſe.

Scribit in gratiam Petri electi abbatis Bonæ-cumbæ.

RE verendiſſimis ac reverendis in Chriſto patribus in ſacro Baſileenſi concilio exiſtentibus, &c. Ibid.

Reverendiſſimi, &c. præambula recommiſſione debita cum promto famulatu veſtris parendi mandatis. Memori mente gero qualiter, Spiritu-ſancto cooperante, veſtra intervenerit congregatio in ſacroſancta ſynodo Baſileenſi ad hæreſum exſtirpationem, reformationem in Dei eccleſia tam in capite quam in membris fiendam, pacem inter principes Chriſtianitatis procurandam. Quam quidem reformationem cupientes, & ad illam anhelantes religioſi & Dei oratores devoti monachi monaſterii Bonæcumbæ ordinis Ciſtercienſis, quod quidem monaſterium per prædeceſſores abbates multipliciter fuit tam in vita quam moribus & regulæ obſervantia difformatum, dicto monaſterio paſtoris ſolatio, deſolato, oculos mentis direxerunt in devotum religioſum dominum (*a*) Petrum de la Combe ejuſdem monaſterii pro tunc monachum, nunc abbatem per eos regulariter & canonice in eorum paſtorem electum, vita honeſta, devota & religioſa, & quamplurimis virtutibus inſignitum, & per patrem abbatem confirmatum. Quibus congratulatus inſuper fui, reſpectu præſertim reformationis illi monaſterio neceſſariæ; quod incunctanter per domum meam, memoria in contrarium poſtpoſita, fuit conſervatum & defenſum. Percepi tamen, ut reor, V. R. P. certiores exiſtere favorem præ-

(*a*) Petrus *de la Combe* diu contendit cum Aſtorgio de Savareto, qui eum excommunicari curavit, ſed excommunicationem ſolvit concilium Baſileenſe.

☞ præstare domino Astorgio, provisum se asserenti de dignitate abbatiali dicti monasterii, adversus & contra dictum electum & confirmatum; quod cordi displicenter gessi, formidans dictum monasterium in deformationem reduci solitam, cum jam ad bonam, perfectam & debitam per istum electum & confirmatum pervenerit reformationem; fiduciam tamen gerens firmam V. R. P. animadvertere justum & sanctum propositum reformationis per easdem V. R. P. supplices porrigendo preces & plus quam cariores, quatenus præmissorum intuitu causam dicti electi & confirmati recommissam habere dignemini favorabiliter, ut mei ex parte R. P. V. latius referabitur per dilectum & fidelem consiliarium meum dominum Raymundum Darens decretorum doctorem, Priorem B. Mariæ Deauratæ Tolosanæ, harum exhibitorem, cujus relatibus fidem adhibere dignemini indubiam, ac si in vestrorum conspectu personaliter adessem: mandantes & præcipientes cuncta grata V. R. P. quæ adimplere non differam possetenus, auxilium præstante Altissimo qui V. R. P. incolumes continue reddat. Scriptum Insulæ Jordani, die IV. mensis Decembris MCCCCXXXIV.

ANNO CHRISTI 1434

Vestris paratus mandatis Johannes, Dei gratia, comes Armaniaci.

EPISTOLA BURGI MAGISTRORUM

Et consulum Leodensis civitatis, ad concilium Basileense.

Adversus Lambertum Datin canonicum Leodiensem.

Ibid.

REverendis in Christo patribus & dominis sacrosancto concilio Basileensi præsidentibus, &c.

Reverendissimi patres, pacis Christicolarum fiendæ zelatores, nostris pro posse obsequiis in pacis tranquillitate pro illius auctore libatis. Multum erraret a tramite rationis, & viam non cognosceret æquitatis, qui credere præsumeret, quod SS. dominus noster papa modernus vos suos constituisset vicarios ac præsidentes in sacrosancto concilio Basileensi, nisi firmiter præsciviset, quod in vobis vigeret sapientia, regnaret justitia, & consisteret pietas cum plenitudine charitatis. Sane, execrabilis horribilium scelerum * & multa præsumtio impunitatis licentiam cuidam Lamberto Datin prætenso canonico ecclesiæ Laodiensis, præstiterunt, ut idem contra fidelem populum eorumque gubernatores civitatis Leodiensis * pro fratribus Belial, qui obstinatis animis & colligatis, causis ad exsequenda quæque nefaria velociter currere sunt edocti, neque ad illam crudelitatis sævitiam verentur manus extendere, quam politici & justitiæ zelatores timerent incipere vel audire. Verum quod quandoque pavidi & vecordes redditi, redduntur audaces ad flagitia perpetranda, ad quæ si contra rem jam judicatam & rempublicam progrediuntur, beneque judicata denuo disceptarentur, non ordini, dignitati, vel officio parceretur, sed per facilitatem veniæ ad hostes nocendi potestate transfusa, super sortem justorum peccatorum virga fuisset extensa; quia ibi nervus disciplinæ negligitur, rectitudinis judicium relegatur, & consequenter partes justitiæ totaliter perstringuntur, condemnanturque patres pii, qui tolerant, immo quo nimis in corrigendo expectant, velociter aspernantur. Justus igitur Dominus, qui justitiam diligit, & in æquitate judicat orbem terræ. Licet enim in terris vix justitiæ ministerium ille Rex regum invenit, cui omne judicium dedit Pater: tamen seditiosis pernicioſissimus & læsæ majestatis obnoxius nostris crudelibus æmulatoribus justitiæque spretoribus quorum idem Lambertus, nescitur quo spiritu ductus, causam fovet iniquam, non modicam ministrat audaciam: quod vos, patres præstantissimi, in justitiæ specula constituti, quasi non prospiciatis, conniventibus oculis tanti sanguinis effusionem, nobiliumque civitatis & patriæ Leodiensis totaliter eversionem; in quo etiam sacri canones sæculares curias consueverunt minime perturbare, neque per quascumque ipsarum commissiones rem judicatam & bene examinatam, immo notoriam facto, adeo quod nulla possit tergiversatione celari, quomodolibet impedire, quin talis res suum debitum sortiretur effectum, præsertim in materia antedicta, quæ si apud easdem paternitates, quamvis extere continuetur, dictisque malivolis perpetuum super ipsorum malivolentia antedicta ne serpat noxius silentium imponatur, infinita & importabilia verisimiliter damna & alia supradicta protervius subsequentur, quæ per easdem paternitates ex post poterunt minime reparari; & ex hinc ipsæ paternitates apud clerum & populum civitatis & patriæ prædictarum, necnon ipsis vicinis & conterminis patriis poterunt, quod absit, sempiterna obloquia reportare, prorumpentes quod eædem paternitates ipsarum intentioni contraria malorum favore propria sua incuria practicassent. Porro verentes strages sæculariumque depopulationes ac sanctorum sacrilegia locorum, & alia sine numero mala, quæ ex similibus emergere consueverunt. O benigni atque pii patres, hæc omnia & eorum circumstantias attendentes, ea a vobis ut res judicata & amplius minime judicanda, repellite; nuncios nostros desuper missos, quorum acta in eodem concilio apud easdem paternitates & alibi, quatenus ad onus per nos ipsis datum se extendat, eatenus ratificamus & approbamus, humiliter supplicantes easdem P. obnixis quibus valemus precibus & devotis, quatenus eosdem nuncios in libertatibus, franchisiis, privilegiis & indultis nobis a divis imperatoribus aliisque principibus conceſſis, & etiam coram easdem paternitates exponendis, pie placeat exaudire, seditionem a dictis civitate & patria, necnon conspirationem & turbationem a populo, prout eisdem P. congruit, penitus præscindendo, in quibus speramus, Altissimo concedente, nobis per easdem P. favorabiliter annui, qui illas * . . . . . pro quibus in ipsius nomine prospere congregatæ sunt *. . . . . feliciter & longæve. Scriptum Leodii V. Decembris MCCCCXXXIV.

* f. fama.

* *supple* coram vobis ageret.

* *supple* conficiendis negotiis, vel *quid simile.*

* *supple* conservare dignetur.

Devoti & humiles vestri, burgimagistri, jurati & consules civitatis Leodiensis.

CO-

COPIA LITTERÆ

Domini Chriſtophori Garrani, &c.

Declarat ſummo pontifici quid cum Græcis & Armenis egerit.

REverendiſſimis (a) dominis Jo. archiepiſcopo Tharentino, & Petro Paduano epiſcopo, SS. domini noſtri papæ in generali concilio præſidentibus.

Quod nemini hucuſque præſtitum eſt, beatiſſime pater & ſanctiſſime domine, id præbuit Deus ſanctitati tuæ, ut Græcorum unio cœlitus tuæ clementiæ atque bonitati dedicata eſſet. Ego enim qui indignus ſervus tuæ ſanctitatis ſim, cum, ejuſdem mandato, urbem regiam Conſtantinopolim petiiſſem, cooperante Domino omnibuſque ſanctis & angelis ejus, circa unionis materiam, cum ſereniſſimo Romeorum imperatore, atque reverendiſſimo patriarcha nonnulla capitula concluſi, juxta voluntatem ſanctitatis tuæ, & commiſſionem quæ per eumdem mihi præſtita eſt. Capitula autem in documenti forma redacta ſunt, rata & ſubſcripta per ipſos imperatorem & patriarcham, ac ſigillis eorum munita juxta morem ſuum. Quamobrem lætare quam maxime, pater beatiſſime, pro ſingulari gloria, quæ pontificatui tuo pro tam excellenti bono divinitus exhibita eſt. Nam quemadmodum Ellenes Eugenium nunc patrem vocant, ita te omnes Græci fidelium moderatorem, fideique & pietatis firmamentum nuncupant. Sed his plura, cum latius coram omnibus tuæ beatitudini nota faciam. De Armenis autem quid egerim, hæc ſunt. Maxima in eorum reductione ſpes habenda eſt. Recte enim exiſtimo ex his quæ vidi, ut cum Græcorum unio in manibus tuæ ſanctitatis ſit, erit in ejuſdem poteſtate Armenos eſſe tamquam vere fideles ad tuæ pietatis gremium accumulare. Mirari forte non deſinet tua beatitudo de reditu meo, cum præter commiſſionem tuæ ſanctitatis ſit. Sed redeo, pater ſancte, illuſtriſſimi imperatoris ordine, mecumque ſunt duo oratores ſui, qui ad pedes tuæ ſanctitatis venturi ſunt, ut ſolum quæ per me tractata & concluſa ſunt, videant & audiant per tuam ſanctitatem confirmari. Quare dignetur tua ſanctitas mandare, ut domus congrua pro prædictis parari debeat. Sunt enim epiſcopi, & qui cum eis veniunt numero forte XVI. Ego, beatiſſime pater, ut humiliter opinionem meam referam, laudo quam maxime, ut dicti oratores honorifice ſuſcipiantur. Juvabit enim non parum omnis humanitas, quæ juxta morem liberalitatis ſanctitatis tuæ erga illos exhibita fuerit. Ab illis equidem non diſcedam, donec eos Florentiam vel prope conduxero; quandoquidem prior per dietam ad tuæ ſanctitatis veniam, cujus pedibus me humillime ac devotiſſime commendo. Ex Venetiis die XXI. Decembris MCCCCXXXIV.

COPIA LITTERÆ AMBASSIATORUM

ANNO CHRISTI 1434.

Græcorum tranſeuntium ad SS. dominum noſtrum papam, miſſæ aliis ambaſſiatoribus Græcorum in concilio Baſileenſi exiſtentibus.

DOmini & fratres noſtri. Quando venimus Venetias, invenimus in manibus Filomati litteras veſtras, ad quas bis reſpondimus. Modo reperimus iſtam perſonam in Alpibus euntem Florentiam. Iterum ſcribimus dominationibus veſtris cum iſto; & ſicut ſcripſimus vobis tunc late propter quid venimus, nunc ſecundum tempus & locum ſcribimus vobis breviter. Noveritis igitur qualiter ſynodus debet Conſtantinopoli celebrari, prout dominus noſter imperator & ſanctiſſimus patriarcha firmiter concluſerunt: quæ res redit ad magnam felicitatem noſtram; & ad faciendum aliter videmus magnam difficultatem. Fecit ambaſſiator beatiſſimi patris litteras notarii cum teſtibus, & juravit ille quod voluntatis erat papæ & cardinalium, ut fiat concilium in Conſtantinopoli. Erant autem teſtes bajulus & docueti & majores Peræ, Anchonitani & Cathalani; & coram eis juravit dominus imperator & patriarcha ſecundum conſuetudinem ſuam. Quapropter & nos vadimus ad papam, ut confirmet ea quæ facta ſunt juxta commiſſionem nobis factam. Eſt autem neceſſarium, ut ſuper prædictis omnibus habeatur voluntas illius concilii. Vult papa mittere ad concilium, & tunc mittemus D. V. mandatum domini noſtri imperatoris, qui præcipit, ut ſi feciſtis, ut fiat concilium in Francia, cum tamen noſtræ felicitatis ſit ut fiat in Conſtantinopoli, quatenus feſtinetis ad reſcindendum ea quæ facta ſunt, quia totus mundus habet quod concilium in Conſtantinopoli celebrabitur. Dominationes veſtræ antequam veniat homo de papa ad concilium, faciant prout ſcribimus, videlicet ut rumpatur id quod per vos factum eſt, quia etiam concilium habet difficultatem & impoſſibilitatem ſuper expenſas quas promiſit; & ut fiat illud quod deſiderant & amant omnes noſtri, prout & vos bene noſtis. Scribatis nobis ad Florentiam citius quam poteſtis, ut ſciamus omnia. De Florentia ſcribemus vobis clarius, ut ſciatis quæ ibi & nos faciemus. Valete, &c. Ibid.

COPIA PROCURATORII

Domini ducis Burgundiæ pro pace regni Franciæ.

PHilippus Dei gratia Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, & Limburgiæ dux, Flandriæ, Artheſii, Burgundiæ Palatinus, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Namurci comes, ſacri imperii marchio, & dominus Friſiæ, Ibid.

(a) Hanc epiſtolam ad ſummum pontificem ſcriptam eſſe nemo non videt, & tamen hanc in codice mſ. præfert inſcriptionem; forte quod ſuis legatis ipſius excerptum direxit Eugenius, abſque alia epiſtola.

☞ siæ, de Salinis & Machliniæ universis præsentes litteras inspecturis, salutem.

ANNO CHRISTI 1434.

Notum facimus, quod nos de fidelitate, legalitate & industria dilectorum & fidelium consiliariorum nostrorum reverendissimorum reverendorumque in Christo patrum archiepiscoporum & episcoporum, Constantiensis, Cabilonensis & Nivernensis, ac abbatis Cisterciensis, necnon domini Johannis comitis Friburgensis & Novi-castti consanguinei nostri, Guillelmi domini de Hooleberg marchionis de Rutheling & de Zussemberg, & magistri Johannis de Fruyno decani ecclesiæ Bisuntinæ, ad plenum confidentes, ipsos consiliarios nostros aut septem, sex, quinque, quatuor, vel tres eorumdem commisimus, ordinavimus, & deputavimus committimusque, ordinamus & deputamus per præsentes, procuratores & ambassiatores nostros speciales & generales; dantes eisdem seu ipsorum septem, sex, quinque, quatuor, aut tribus, quorum tamen alter præfatorum episcoporum Cabilonensis & Nivernensis & comitis Friburgensis, sit semper unus, omnimodam & plenariam potestatem auctoritatem atque mandatum speciale & generale præsentium tenore, vice & nomine nostris ac pro nobis conveniendi & congregandi cum ambaxiatoribus seu deputatis Delphini adversarii nostri, tam coram sacrosancto concilio Basileensi, quam alibi in loco Basileensi, ubi avisatum fuerit, super materia pacis universalis totius regni Franciæ, audiendi & nobis referendi ea quæ pro parte adversa ad finem & pro bono pacis hujusmodi aperta, prolocuta & declarata fuerint. Et nihilominus tractandi & concludendi nomine nostro & pro nobis, dum & quando opus fuerit, & eis expedire videbitur, in & super facto dictæ pacis generalis; & intimandi & notificandi pro parte nostra, nos pacem ipsam generalem semper desideraſſe atque desiderare, eidemque semper suisse & adhue esse intendere paratos; & ad nos non tenuisse, tenere, neque tenturum, quin ipsa pax generalis eveniat. Diem quoque & locum apertos & congruos ad materiæ pacis generalis prædictæ intendendum, & in ea ulterius procedendum, si expediens visum fuerit, & res id exegerit, avisandi, captandi, acceptandi, determinandi, & concludendi abstinentias, necnon cessationes guerræ generales totius regni Franciæ, seu particulares de patriis & dominiis nostris cum dicto adversario nostro & dominiis & patriis suæ obedientiæ, tales quales congruere videbuntur, ac eis modo & forma quibus melius, tutius, efficacius & decentius fieri poterunt, componendi, firmandi, tractandi & concludendi; & nos abstinentias ipsas sic concluſas & firmatas approbaturos, tenturos & observaturos promittendi, & de hoc pro nobis se fortes faciendi, ac litteras suas desuper conficiendi & tradendi, & partis adversæ litteras sufficientes, bonas & validas sibi dari & tradi postulandi & obtinendi; promittendi bona fide ac in verbo principis nos rata, grata, stabilia atque firma habere & habituros quæcumque per dictos nostros consiliarios, aut per septem, sex, quinque, quatuor, vel tres eorumdem, dummodo tamen alter episcoporum Cabilonensis & Nivernensis ac comitis Friburgensis prædictorum fuerit semper unus, ut præmittitur, in præmissis quæ nostro nomine & pro nobis intimata, insinuata, avisata, determinata & concluſa fuerint. In cujus rei testimonium præsentes litteras sigilli nostri fecimus munimine roborari. Datum in villa mea de Divione, mensis Decembris die XXVII. anno Domini MCCCCXXXIV.

Per dominum ducem,
T. Boneffiau.

EPISTOLA AMEDEI

Ducis Sabaudiæ, ad concilium Basileense.

De causa ecclesiæ Lausanensis.

Sacrosancto concilio Basileensi, &c.

REverendissimi reverendique patres, domini & amici præcarissimi, devota recommendatione præmissa cum promtitudine filialiter obsequendi. Ib. p.

Nunc reversus de conspectu vestro sacri concilii, dilectus, fidelis consiliarius & orator meus, magister Nicodus Festi, mihi sua relatione monstravit, qualiter V. P. R. sibi credentiam ei commissam per lecturam litterarum mearum plenarie exponenti liberam audientiam præbuerunt & benignam: unde devotas regratiationes eisdem paternitatibus impertior. Subjungens idem orator, quod per sacras deputationes prædictæ litteræ meæ, prout se dixit intellexisse, debebant avisari una cum debita provisione, super supplicatis ibidem ac responsione litterali mihi quantoeius facienda, quas propter festivitatum modernarum propinquitatem expectare non potuit. Et quia R. P. res, de qua in dictis litteris meis agebatur, videlicet causa ecclesiæ Lausanensis, est mihi peculiaris, meque continue stimulant synderesis ac reipublicæ illius ecclesiæ & patriæ evidens utilitas, ut ipsam causam non relinquam indefensam, sed potius eam cum omni studio prosequar pro meo & subditorum meorum interesse. Timens igitur ne, sicut jam per partem adversam, & dominos commissarios ac etiam promotores partem facientes, cum omni reverentia loquendo, a tramite justitiæ in modo procedendi contra mentem sacri concilii, ut verisimiliter credendum est, plerumque deviatum est; interim quicquam inordinatum attentetur, non expectata responsione prædicta, quam de die in diem præstolor: supplicationem meam præfatam prosequens, iterum V. R. P. duxi in his scriptis supplicandum, ut super petitis in eadem, videlicet ne causa prædicta una suspicionum & scandalorum, cum causa mea particulari quam adversus partem prædictam movere intendo, per viam distortam, sed via recta & ordinaria secundum morem Romanæ curiæ in causis beneficialibus observatum, coram uno vel duobus aut pluribus auditoribus jus & justitiam non ignorantibus, sed scientibus & zelantibus, partibus non suspectis, qui ipsas causas modo præmisso audiant pariter & diffiniant, petens humiliter ita fieri; & si injuste peto, mihi provisio denegetur.

Si

☞ Si autem juste & honeste, non sum mihi conscius erga sacrum concilium quicquam demeruisse, ut justitia mihi debeat denegari per paternitates vestras, quarum virtutibus summe confido, quæ, ut spero, super his taliter mihi providebunt, quod non erit opus aliud quærere juris remedium. Easdem paternitates vestras reverendas dirigere & conservare dignetur omnipotens ad exaltationem status ecclesiæ suæ sanctæ. Scriptum Rippaliæ die XXVIII., decembris anno MCCCCXXXV. a Nativitate Domini sumto, ANNO CHRISTI 1435.

Devotus & humilis ecclesiæ filius Amedeus dux Sabaudiæ.

Documenta anni

1435.

EPISTOLA PHILIPPI

Ducis Burgundiæ, ad concilium Basileense.

Mittit ad concilium novos oratores.

R Everendissimis reverendisque in Christo patribus ac ceteris spectabilibus viris in sacro generali concilio Basileensi existentibus.

Reverendissimi reverendique &c. Post amplissimas & vobis gratissimas exsolutas gratiarum actiones, quod tam crebras & pias ad ea quæ pacis forent, per honorandos viros magistrum Nicolaum Amici consiliarium nostrum, & fratrem Albertum monasterii Viziliacensis, exhortationes demandastis, vestra monita tamquam dignissimorum ac uti universalis ecclesiæ mandata devotius amplexati, ad V. R. P. transmittimus dilectos consiliarios nostros & fideles, reverendos in Christo patres episcopos Cabilonensem & Nivernensem, Jo. de Fruyno decanum Bisuntinum in legibus licentiatum, magistrum requestarum hospitii nostri, Jo. Lavantage præpositum Insulensem, & magistrum Eustachium Calculi in medicina doctorem, pro operibus tam sanctis & a nobis omni desiderio aspiratis, perficiendis, omni auctoritate & potestate communitos. Supplicando V. R. P. devotius exoramus, quatenus in tam Deo placentibus materiis vestros labores impendentes, nos nostrosque præfatos demissos ambaxiatores simul & nostra agenda habere recommissos, in tantum nobis intimantes, quæcumque accepta, quæ totis conatibus accuratius perficere curabimus, ut novit Deus, qui vestram sanctam congregationem pro utilitate ecclesiæ suæ sanctæ conservare dignetur. Scriptum in villa nostra Divionensi die prima Januarii.

Humilis & devotus ecclesiæ filius Philippus Burgundiæ, Brabantiæ & Lymburgiæ dux, Flandriæ, Artheſii, &c. comes.

LITTERA SERENISSIMI

Domini imperatoris, missa concilio, & lecta in congregatione generali, die Veneris XVII. Febr. MCCCCXXXV.

Mittit ad concilium Conradum de Winsperg *tractaturum de rebus Bohemicis.*

R Everendissimis, reverendis ac venerabilibus & egregiis in Christo patribus & dominis, sacrosanctæ synodo Basileensi &c. Affert Mart. Vet. Mon. t. VII p. 789. cum seq.

Reverendissimi reverendique in Christo patres, amici & domini, ac venerabiles & egregii, sincere grateque nobis dilecti. Pridem sacris litteris nostris significavimus vestris reverendis paternitatibus conditiones rerum Bohemiæ, & maxime ea quæ nostræ majestati proxime per Bohemos sunt reportata: quæ quidem, laus Deo, bonum cœperunt principium, cum non mediocri spe votivæ & desideratæ consummationis. Verum quia nonnulli pacis & quietis æmuli forsitan hoc opus bonum conabuntur turbare, ita ut rigore gladii & subsidio illorum, qui se retraxerunt ab eis, venient reprimendi, quibus ut propter extenuationem eorum subveniatur necesse erit; idcirco, habendo super re illa cogitationes diversas, commisimus nobili Conrado domino de Winsperg nostro & imperii sacri hereditario camerario, fideli & dilecto consiliario nostro, ut V. R. P. in his & nonnullis aliis rebus Bohemicis mentem & desiderium nostrum aperiat. Cui vestræ reverendæ paternitates in dicendis adhibere velint tamquam nobis credentiæ plenam fidem. Datum Posomi die VI. Januarii, regnorum nostrorum anno Hungariæ &c. XLVIII. &c.

Sigismundus Dei gratiæ Romanorum imperator semper augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. rex.

Ad mandatum domini imperatoris,

Gaspar Sligk cancellarius.

ANNO CHRISTI 1435.

EPISTOLA CAPITULI

Et canonicorum ecclesiæ Tridentinæ, ad concilium Basileense.

Causantur de capitaneo Frederici ducis Austriæ, quod ecclesiasticam libertatem violando, eos ad forum sæculare traheret.

Ibid. SAcrosanctæ Basileensi synodo, in Spiritu sancto legitime congregatæ, militantem ecclesiam repræsentanti, &c.

Reverendissimi celeberrimique patres & domini, militantem Christi ecclesiam in sacrosancta Basileensi synodo repræsentantes. Quoniam firmiter speramus, & a certo tenemus, quod vester sacratissimus cœtus inter cetera principaliter ad statum ecclesiasticum reformandum, tenendum & defensandum, ipsumque ab oppressionibus & laicorum insolentiis & morsibus relevandum extiterit institutus. Hinc, viri ecclesiæ sanctæ bases & præsides, nos devoti servi vestri capitulum & canonici ecclesiæ vestræ Tridentinæ, ex intimis ad sinum vestrum velut domum refugii deplorando recurrimus, supplicando, ut tu sacratissime cœtus, sis protectio nostra, locus refugii, & salvos facias nos. Licet enim divina & humana lex, sacer & ecclesiasticus ordo, ab omni jurisdictione seculari, omnique laicali potestate nos ceterosque ecclesiastico titulo insignitos constituat liberos & immunes; nihilominus tamen quidam capitaneus generalis in Longo Acheti, illustrissimi principis domini ducis Frederici Austriæ, ad certorum aliorum laicorum instantiam, ad ejus forum suumque vetitum tribunal nos invitos excipientes, appellantes & reclamantes trahere, citando, monendo, pignorando, omnique auctoritate ecclesiastica, immo imperiali penitus spreta, conatur; licet ad sedem apostolicam & successive ad hoc sacrum fuerit concilium appellatum; licet etiam fuerit apostolica auctoritate & per invictissimum imperatorem tam dicto capitaneo, quam duci Frederico inhibitum, ne nos in alio quam foro ecclesiastico trahi & conveniri permitteret, libertatem ecclesiasticam violando. Attamen non solum continuo nos citare, monere, quin immo post & contra omnes inhibitionem apostolicam & imperialem idem capitaneus non est veritus nos condemnare & judicare; & quod detestabilius est, in vim judicii nos & bona nostra hostiliter invadere, & sacrilege rapere, domos nostras, earumque ostia frangendo, decimas nostras vinorum & aliorum reddituum nostrorum, quæ in villa Terrannia R. P. domino episcopo Tridentino pleno jure tam in spiritualibus quam temporalibus est subjecta. Quare pro Dei misericordia, pro auctoritate apostolica & spirituali conservanda, pro tutela & defensione libertatis ecclesiasticæ, quæ iis in partibus, nisi in præmissis debite succurratur, omnino supprimitur, & clerus ecclesiasticusque status ibidem conculcatur; quatenus præfato domino duci Frederico ejusque capitaneo scribere, & in virtute Dei & ecclesiæ suæ sanctæ, quam in Spiritu sancto legitime congregati repræsentatis, mandare dignemini, ut dictum suum capitaneum ceterosque suos officiales ab hujusmodi tractionibus ad dictum eorum forum vetitum, bonorum usurpationibus, & hostilibus invasionibus, sacrilegiis, prophanisque ausibus cohibeat, nosque viros ecclesiasticos sic indebite trahi, molestari, vexari, invadi, & injuriari de cetero non sinat neque permittat: quin immo illa sic attentata revocet & revocari faciat, nobisque rapta & ablata restitui faciat cum parati simus omnibus, si qui sint qui nos eis prætendant obnoxios & obligatos, coram quocumque competenti judice aut foro, sancitorum juri, & omne genus cautionis tam de judicio sisti, quam judicato solvendo juxta juris exigentiam pleniissime satis dare atque præstare, prout etiam dudum pluries nos paratos obtulimus. Datum Tridenti XX. Januarii anno MCCCCXXXV.

Humiles ac devoti servitores vestri capitulum & canonici ecclesiæ Tridentinæ.

LITTERA DOMINI DUCIS

Britanniæ in vulgari suo super facto episcopatus Maclovienſis.

Ib. p. 781 ATres reverends peres en dieu, tres chiers & grans amis, les prelats, & autres tenants le concile a Basle.

Tres reverens peres en Dieu, tres chiers & grans amis. J'escrit presentement a nostre saint pere le pape en faveur de mes chiers bien aimez & feaulx conseillers P. nagueres eveſque de Treguier translate a l'eveſquie de Saint Malo, & Guillaume abbe de Beaulieu mon aumonnier en la forme qui s'ensuit: Tres saint pere & mon redoubte seigneur, en me recommandant a votre B. S. tres humblement, vous plaise scavoir, que de present on ma rapporte que votre ditte saintete a puis nagueres translate mon tres chier & bien ame & feal conseiller P. eveſque de Treſguier a l'eveſche de Saint Malo en mon pais, qui etoit vacant par le deceix de feu Amauri precedent eveſque dudit lieu de Saint Malo, auquel eveſche avoit este essu mon chier & bien ame conseiller Guillaume abbe de Beaulieu mon aumosnier; & ay entendu que voſtre dite saintete a pourvu a messire (a) Raoul Roland, qui de tous tamps a este serviteur conseiller & allie de ceulx de Blois mes anemis anchiens, qui autrefois me prindrent en trayson, comme assez voſtre dicte saintete a peu oir & scavoir, d'iceluy eveſche de Treſguier. Si supplie a ycelle voſtre saintete, que en considerant la division & inconvenient, qui par le moyen dudit Roland por-

(a) Hæc epistola nullum sortita est effectum, nam Radulfus Treconensem obtinuit episcopatum quem ad annum 1440.

porroit venir en mon pays grans peril & danger de moy & de mes ſubjiez, il plaiſe a voſtre dicte ſaintete pourveoir deſdis deux eveſchiez a meſdits deux conſeillers & non a aultres, pour quelconques lettres, que par inadvertence je vous puiſſe ou pouroit eſcribre au contraire, & ycelui Roland pourveoir d'autres eveſche ou benefice hors de mon pays. Car pour nulle rien je porroit ſouffrir ne endurer, que en mon pays il ait benefice d'eveſchié pour les cauſes deſſus touchiees, & croys que voſtre ditte ſaintete bien aviſee de ceſte matiere ne le vouldroit faire. Si ſupplie a voſtre dicte ſaintete que ainſy luy plaiſe le vouloit, & ne m'en faillir, & ce faiſant, elle me fera tres ſingulier plaiſir, dont a touſiours je luy ſeray tres obligie & attenu. Tres ſaint pere, &c. ſi vous prie tant & ſi affectueuſement comme plus puis, qu'il vous plaiſe aviſer & conſeiller noſtredit ſaint pere de condeſcendre & obtemperer a ma ſupplication & requeſte, pour les cauſes contenues es lettres de noſtre ſaint pere, qui concernent le bien & tranſquillite de moy & de mon pays, & ne m'en faillir ainſy que j'en ay en vous tres entieres ſeurtè & confidence. En me ſignifiant toutes choſes a vous agreables & a moy poſſible pour les accomplir de tres boin cuer a l'aide de noſtre Seigneur, qui, tres reverends peres en Dieu, vous ait en ſainte garde. Eſcript en ma ville de Vennes le XXVI. jour de Janvier l'an (a) MCCCCXXXIV.

ANNO CHRISTI 1435.

Le voſtre le duc de Bretagne, conte de Monfort & de Richemont.

Jehan manu propria.
Godart.

SEQUITUR LITTERA

Communitatis, Leodienſis miſſa concilio contra quoſdam cives ſuos, qui fecerant cauſam ſuam committi in dicto concilio ſuper conſpirationibus, &c.

Ibid.

REverendiſſimis in Chriſto patribus & dominis ſuis ſacroſancto generali concilio Baſileenſi præſidentibus & conſedentibus digniſſimis.

Reverendiſſimi patres, juſtitiæ zelatores, & reipublicæ protectores, humilibus noſtris obſequiis cum reverentia debita prælibatis. Prudenter prævidenda ſunt mala, ut ſalubriter bona ſuccedant, offendiculo quoque ſublato nocendi, cuivis occurrat facilior aditus ad optata. Sane cum dominus noſter Eugenius papa modernus, ſalutis amator, ad ea vos, ut firmiter ſperamus, duxerit deputandos, quæ ſunt honoris Dei, eccleſiæ, imperii, ſtatuſque proſperi Chriſticolarum, nec in his veſtra, quod abſit, neque veſtrorum, ut credimus, quæratis commoda, ſed dumtaxat piacula Jeſu Chriſti, præſertim præſenti conſiderato tempore civitatis & patriæ Leodienſis, ne inibi ſeditioſorum & conſpiratorum machinationes doloſæ, quæ ſicut nefandum in ipſa civitate alias periculum, & in totius civitatis everſionem nequiter conceperunt, conentur, ſi facultas affit, ac in ipſorum foventur nequitia, nequius conſummare. Quippe iniquitas habens arma magis periculi cominantur. Idcirco credimus quod quemdam Lambertum Datyn, ut aſſeritur in legibus graduatum, machinationis complicem, novarumque malitiarum perſcrutatorem, in ipſorum verſuti proceſſus verſipellem clypeum receperunt; qui nec hujuſmodi periculis, neque venerabilis eccleſiæ Leodienſis dominæ fundi, cujus prætenſus canonicus exiſtit, ingenti ſtatus diſſipatione penſatis, non ceſſat callide pro dictis iniquitatis filiis arma pollutis digitis, infrunitaque fronte, in fomentum malitiæ præparare: ſuper quibus eiſdem paternitatibus per alias noſtras litteras, etiam ſcripſimus. Advertatis igitur, patres pii, ſi non iraſcatur per ſingulos dies dominus, ſi in grandi ſævitia diutius ſuſtinet peccatores, & tandem in eos ſævius gladium vibrat ultionis. Quid igitur de conſpiratoribus maleficis antedictis, quorum etiam nomina naribus fœtent probis, quinque humanæ pietatis impudenter ſpreta modeſtia, ſatagunt apud eaſdem paternitates malitiæ fomentum atque falſitatis numiſmata theſaurizare, in hoc ſe Deo & juſtitiæ damnabiliter opponentes? Et quamvis inſpexeritis eos nidum dudum proprium, & ipſis propter eorum malitias alienum, fœdo roſtro, non ſine fallaciis, defœdare; ipſos tamen, quo medio ignoramus, videmus apud eaſdem paternitates in ipſorum doloſis machinationibus injuſtum auxilium adipiſci. Advertite, patres, advertite, ſi hi fines concilii Baſileenſis ſint receptare tales, quos juſta ſententia, cujus etiam executio præterquam in certis caſibus non differtur, extremo ſupplicio deputavit. Hoc abhorret ſinceritas innocentum, juſtorum ſimplicitas & formidat. Ne igitur earumdem paternitatum manus merito immaculatæ tactu picis enormis maculentur, ſupplicamus eiſdem quibus valemus precibus ſedulis & devotis, quatenus hujuſmodi exſecrabilium periculorum eventu prudenter & diligenter attento, dictos deteſtabiles maleficos & conſpiratores, ſuper ipſorum pernicioſis mendaciis, veluti de re per juſtitiam jam finita juſteque judicata, & cujus iterata examinatio, quin immo ſententiæ mutatio adeo foret ſanguinolenta, ut umquam bellum in eadem civitate commiſſum, placeat penitus refutare, ipſis audientiam, qua indigni ſunt, ſalubriter denegando. Ha Deus, quæ ſpes per tales relinquitur civitati & patriæ antedictis? quæ flamma ex latente ſcintilla, quantus ex furoris camino fumus ſurgeret noxie, ſi prædictorum malitiæ ad votum callidum progrederentur? quin immo tota Europa ex his in admirationem perſtreperet, omneſque communitates ammirarentur habendo reſpectum, quantum in hoc ſacroſancta Romana eccleſia, imperiique celſitudo, dictæ civitatis nobilis ejuſ-

ANNO CHRISTI 1435.

(a) Incipiendo annum in paſchate, alioquin anno 1435.

☞ ejusdem Europæ partis nomen tam levibus & A
mendacibus suggestionibus infirmarent, dice-
ANNO CHRISTI 1435. rentque quid quærunt malefici, vel cur ad ipsorum instantias adeo enormibus consentitur? Verum si, quod absit, preces nostræ per easdem paternitates, prout hactenus, obaudientur, ex tunc opus erit, nobisque urgens necessitas cunctis vicinis principibus, communitatibus & universitatibus dictos conspiratores, ipsorumque fautores, qualisque fides eis adhibenda sit, elucidare, ut cognoscatur ab ipsis singulisque ipsorum suppositis, quo animo, quo zelo, quo liberamine, qua dissimulatione ipsorum versutiæ ponderentur, quodque hi fructu pacis oppresso, vineam domini sabaoth
* f. iniquæ. contendunt, ut * neque vulpeculæ devastare, B
adeo ut quæ uvas ferre consuevit gratissimas, labruscas ferat, proh dolor! cœcitatis ineptæ: quam speramus, concedente Altissimo, ejus spiramine sanis averti mentibus, qui easdem paternitates dirigat ad lumen veritatis, & prout Christicolis convenit & non ficte. Scriptum Leodii XXVIII. Januarii &c. MCCCCXXXV.

Devoti & humiles vestri burgimagistri, jurati, & consules civitatis Leodiensis.

LITTERA DOMINI DUCIS

Sabaudiæ lecta in congregatione generali die C
Mercurii IX. Februarii MCCCCXXXV.

Adversus Ludovicum de Palude episcopum Avenionensem.

Ibid. SAcrosanctæ synodo generali Basileensi in Spiritu-sancto congregatæ.

Reverendissimi patres domini & amici specialissimi devota recommendatione præmissa. Quia fallacias & injurias domini Ludovici de Palude episcopi (*a*) Avenionensis nedum suspecti, verum etiam hostis mei notorii, & fautorum suorum diu supportatas, deinceps tolerare mihi non licet, si de crudelitate notari non vellem, sibi dirigo litteras opportu- D
nas, quarum tenorem V. R. P. notum esse cupiens, copiam earum coram V. R. P. publicandam feci præsentibus intercludi ad vestra obsequia propositus & paratus. Easdem V. R. P. conservare dignetur omnipotens ad dirigendos gressus fidelium & infidelium per viam pacis & salutis, prout ad hæc vocati estis. Scriptum Rippaliæ die 1. Februarii MCCCCXXXV.

Humilis & devotus ecclesiæ filius Amedeus dux Sabaudiæ, &c.

Ravoire.

COPIA LITTERÆ INTERCLUSÆ.

ANNO CHRIS 1435.

NOtum fecit nobis duci Sabaudiæ ex Ba- Ib. p. 7
silea relatio certa, quod die Veneris vigesima prima mensis januarii anno præsenti, tam promotores sacri concilii, quam reverendus in Christo pater episcopus Lubicensis, sereniſſimi principis & domini, domini Sigismundi Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croaciæ, &c. regis, domini mei metuendissimi, orator, in publica congregatione proposuerunt ecclesiam & civitatem Lausanensem esse mere imperiales; ex hoc consequentiam, sicut eis placuit, inferentes, quod nullum interesse in causa ipsius ecclesiæ nobis supererat, de quo satis miraremur, si in sacro concilio præsentialiter non essetis. Sed ubi vos & fautores vestros plerumque nobis notos adesse novimus, de præmissis & similibus adinventionibus non miramur, deteriora enim contra statum & honorem nostrum tacita veritate vos & ipsi hactenus fabricastis, tam in conspectu SS. domini nostri papæ ac sacri concilii, pro honoris nostri tuitione per oratores nostros propalata, verum de præmissa nuperrima propositione præfatos episcopum Lubicensem & promotores habentes competenter excusatos, ex eo quia non spiritu suo, sed alieno fallaci loquuti sunt, totam culpam
C super vos culpabilem merito & juste retorquemus, qui huc usque ad nostrorum status & honorum ac patrimonii depressionem, quantum in vobis fuit & est, laborastis & continue laboratis. Unde nedum vos jam suspectum habemus, sed inimicum notorium reputamus, & ut sacrum concilium & præfatus dominus orator Cæsareus deinceps vestris clandestinis susurrationibus, qui sub agni specie lupum geritis, non credant, sed veritati. Suis R. P. præsentium copiam mittimus aliis nostris litteris intercluſam. Est enim verum & sine quacumque tergiversatione manifestum, quod ecclesia & civitas Lausanensis ac omnia ejus castra, oppida & dominia temporalia atque diœcesis citra patriam & terras
D honorabilium confœderatorum & amicorum nostrorum cariſſimorum Bernensium, Friburgensium, & Solodorensium, intra patriam nostram consistunt; quodque in civitate Lausanensi nos & patres nostri inclyti habuimus, habemus & habebimus, Deo auctore, præter vestrum beneplacitum protectionem conventionalem, jure patrimoniali, supremumque judicium & tribunal appellationum, quæ a judicibus temporalibus episcopi Lausanensis emittuntur. Quod quidem jus, prout & cetera dominia nostra, pro majori parte ab imperiali majestate tenemus, cui & subjicimur, ut sacri Romani imperii princeps & vassallus, erga quam & quod debitam & incontaminatam fidelitatem semper exsequemur, nec
E erit in facultate vestra, licet ad hoc operam dederitis & detis vestris suggestionibus, inter imperialem celsitudinem & me interponere exco-

(*a*) Hujus episcopi nulla extat mentio in vulgatis indiebus episcoporum Avenionensium, sed neque in novissima Galliæ Christianæ editione.

excogitatam zizaniam, quin in sua gratia continue maneamus. Difficile etiam erit vobis patrimonium nostrum talibus fabulis nobis minuere, vel auferre, sicut moliti estis, & quia non est parcendum humilitati, quæ ad libitum non potest superbire, vobis tamquam suspectissimo & hosti notorio, per præsentes ingressum patriæ nostræ prohibemus. Significantes quod si contra hujusmodi prohibitionem ipsam patriam nostram, & maxime Wandi; in qua ecclesia, civitas & cetera dominia ipsius ecclesiæ sunt, vos intrare contigerit, experiemini an ipsa patria Wandi sit in Sabaudia vel Samaria, de quibus præsentes nostras litteras fieri fecimus per suscriptum notarium & secretarium nostrum, penesque nos ad futuram memoriam registrari. Datum Rippaliæ die 1. Februarii MCCCCXXXV.

ANNO CHRISTI 1435.

Hæ litteræ fuerunt præsentatæ per histrionem domini ducis Sabaudiæ, in plena congregatione inductum, prout, &c.

LITTERA COMITIS ARMANIACI

Ad concilium Basileense.

Scribit in gratiam electi S. Pontii Thomeriarum.

p. 799. REverendissimis reverendisque in Christo patribus dominis cardinalibus patriarchis archiepiscopis, &c. in sacro concilio Basileensi existentibus dominis meis præcipuis.

Reverendissimi reverendique in Christo patres . . . . præponendo recommissionem vestris parendi mandatis cum promtitudine. Satis dominationes vestræ hactenus intelligere potuerunt, quanta cum devotione, quantoque sincero affectu semper illud sacrum concilium fuerim amplexatus, quodque ejus decreta atque mandata, ut unumquemque catholicum decet, summa cum veneratione susceperim, eis obsequendo, obediendo, illaque executioni demandando, quantum per me fieri potuit quæ etiam in futurum firma atque illibata fovere atque conservare intendo, & quantum in me erit ab aliis facere observari Reverendissimi ac reverendi in Christo patres & domini præcipui, cum pridem ecclesia S. Pontii Thomeriarum Narbonensis provinciæ, quæ dominiis meis confinis est, pastoris solatio desolata fuisset & capitulum dictæ ecclesiæ innitens decretis ipsius sacræ synodi, ad electionem futuri pontificis rite & canonice processisset, per quam electionem salubriter eidem ecclesiæ de idoneo & insuper utili pastore provisum est, & plerique magnates etiam, prælati magis de eorum potentia confidentes, quam de bono jure suffulti, volentes nervum & auctoritatem decretorum dictæ synodi infringere ac pessumdare, nisi fuerint dictæ electioni, non quidem juribus, sed præcipue, quod in viris ecclesiasticis detestabilius est, se armis opponere, in maximum dictæ ecclesiæ exterminium, & totius patriæ grande dispendium, quæ ego perpendens, nec ullo modo tolerare valens, quod decreta illius sacri concilii aliquorum potentia supprimerentur & fierent irrita, juxta posse meum, ad defensionem atque præsidium dictæ electionis totis viribus occurrere procuravi, quo factum est, ut per eos qui dictam electionem eorum potentia tyrannica conantur evertere, aliquorum prælatorum de provincia eisdem colligatorum, qui cum clerici & prælati sint, & decreta sacrorum conciliorum deberent venerari, ipsi minus bene de concilio illo sentientes, magis favores temporales sequuntur, quam ad bonum ecclesiarum intendant; testimonio minus vero attendentes, sacro cœtui vestro intimare non erubuerint, quod per hujusmodi electionem ecclesia ipsa & patria maximis dispendiis & cladibus affecta fuerit & afflicta; falso subticentes, quod his tantis malis tyrannides se opponentium dictæ electioni occasionem præbuerint, non autem ipsa electio. Mirandum est profecto, quod per viros ecclesiasticos ita irritari velint sacrorum conciliorum decreta sanctissima, in quibus ecclesiarum reformatio & status consistit. Sed longe magis admiratione dignum est, quod nedum extra concilium ipsum, sed etiam intra concilium decreta vestra maximos habeant persecutores: quoniam etiam in ipso concilio electio ipsa, quam utique decuit, maxime cum justa sit atque canonica, confoveri turpiter & per sordem nolint confirmari, per aliquos propria sectantes, non autem justitiæ zelatores; quodque si dominationes vestræ ad observationem decretorum vestrorum promtis animis & omni studio non assurgunt, quis de illis bene sentiet, aut quis de illorum observatione curabit? Quod enim ab aliis vultis observari, decet primum vosmet observare quantum in vobis est. Dignentur itaque dominationes vestræ pro Dei reverentia & pro proprio honore dominationum vestrarum, taliter ad causam hujusmodi electionis animadvertere, quod hi qui sub confidentia decretorum vestrorum ad provisionem saluberrimam dictæ ecclesiæ inducti sunt, eorum spe & fiducia non fraudentur, & de decretis ipsius sacri concilii, ac de his quæ contra ipsa decreta in ipso concilio facta sunt turpiter & per sordem patria ista non scandalizetur. Ego tamen decreta ipsa quantum in me erit intendo usque ad apicem observare & facere observari, etsi per aliquos turpiter & injuste irrita fieri vellent, nisi per totum sacrum concilium aliter fuero certioratus, præcipiendo cuncta beneplacita mihi vestris parato obsequiis, quæ adimplere juxta posse non desinam, auxiliante Altissimo, qui vos incolumes reddere dignetur assidue. Scriptum Insulæ Jordani die VIII. mensis Februarii MCCCCXXXV

Vestris paratus mandatis Johannes Dei gratia comes Armaniaci, &c.

ANNO CHRISTI 1435.

PROTESTATIO FACTA

Per inclytam nationem Germanicam ſuper materia indulgentiarum in facto Græcorum, in generali congregatione, die Veneris XI. Februarii MCCCCXXXV.

lb. p. 799. CIrca medium indulgentiarum pro ſancta Græcorum reductione arreptum, ut proſit propoſito, & non obſit potius fidei & ſtatui eccleſiaſtico, Germanica natio neceſſaria exiſtimat infraſcripta, quibus intendit firmiter inhærere.

Primo, cum catholicæ fidei cauſa communis ſit, & onera grandia, oportet per univerſas nationes quæſtum liberaliter & efficaciter admitti, pro colligenda diffinita neceſſaria ſumma pecuniæ, ſublatis omnibus impedimentis, & ſuſpenſis quibuſcumque aliis publicis plenariis indulgentiis, iſta durante.

Secundo, ne timor fraudis impediat executionem, oportet Germanicæ nationi poteſtatem dari de ordinandis quæſtoribus per ſuas provincias, & conſervanda pecunia recollecta.

Tertio, ne advenientibus Græcis, una natio ſe per aliam de comportando excuſare poſſit, oportet ſervari ordinem & æqualitatem: ſic quod primo prior in ordine natio teneatur ſecundum ratam contribuere; ſecundo loco ſecunda natio, & ſic deinceps quælibet natio ſecundum ratam immediate poſt illam quæ eam ordine præcedit.

Quarto, ne populus ſub nomine reductionis Græcorum decipi per clerum opinetur, oportet Germanicæ nationi dari poteſtatem, ſi non venerint, quæ ſoluta rata ſupereſt convertendi in pios, utiles ac neceſſarios publicos uſus nationis & locorum ubi fuerint recollectæ.

Quinto, ne ſuſpicetur populus inſcripta infringi; oportet antequam bullæ indulgentiarum per nationes mittantur, omnia antedicta ſolemniter & ſynodice decerni cum decreto irritanti omnes alias ordinationes & conceſſiones indulgentiarum, mandata & proceſſus etiam apoſtolicos, præterquam pro executione præfatorum; quæ cum ſint juſta & rationabilia, & ad profectum rei neceſſaria, natio Germanica non ſolum conſentit quod fiant, ſed etiam P. V. obnixe deprecatur.

Quibus peractis & non alias, natio ipſa Germanica, licet pro catholica fide ad deſtruendam Bohemorum perfidiam in retroactis temporibus multa damna in corporibus & rebus paſſa ſit, & pluries maximas ſummas contribuerint tam clerus quam populus, adhuc liberali animo pro tam ſalubri augmento catholicæ eccleſiæ ſe offert ad diligenter perficiendum debitum ſuum. Quod ſi hæc fiant, non fiant, cum non videant, quin hujuſmodi via indulgentiarum potius reducticni Græcorum ac fidei, quoad efficaciam indulgentiarum; & eccleſiaſtico ſtatui, quoad detractiones popularium, valde obſit, ac etiam cum nullo jure plus aſtringatur ad admittendum quæſtum hujuſmodi, quam aliæ nationes palam ſuam intentionem inſinuat P. V. & proteſtatur per eam non ſtare, quominus per viam indulgentiarum ſatisfaciat ordinationi ſacri concilii pro reductione Græcorum, quam ſumme fieri optat præmiſſis obſervatis.

ANNO CHRISTI 1435.

LITTERA ALIA

Ejuſdem domini ducis, ſuper eadem materia.

Superſcriptio ut in alia littera,

De diæta Atrebatenſi ab ambaſſiatoribus regis acceptanda.

lb. p. 800. REverendiſſimi, &c. Poſt ultimarum litterarum mearum ſcripturam, quas nuperrime, die videlicet XVI. menſis hujus, paternitatibus veſtris ſcribendas duxi, inter cetera paternitates eaſdem deprecando, ut ad effectum in regno Franciæ pacis conſequendæ, dominum meum regem monere, hortari & inducere dignarentur, & vellent ad diætæ ſuper hoc aviſatæ teneri in villa mea Atrebatenſi acceptationem & receptionem. Poſt ambaſſiatorum meorum ad ſacram veſtram ſynodum per me deſtinatorum ſcripta, reditus ſum aviſatus ambaſſiatores ejuſdem domini mei regis Baſileæ præſentialiter exiſtentes, ab eodem domino rege poteſtatem habere, & expreſſam in eorum inſtructionibus facultatem, diætam hujuſmodi pro & nomine dicti domini mei regis acceptandi, ſi tamen de hoc faciendo per ſacroſanctum generale concilium requirantur. Ex qua cauſa, reverendiſſimi reverendique in Chriſto patres & egregii viri, paternitates veſtras eaſdem deprecor, ut prius, affectu, quatenus ad rei tam laudatæ tamque felicis optatum ſucceſſum, dignentur eoſdem domini mei regis ambaſſiatores ſolemniter requirere, aut requiri facere pro parte veſtræ ſanctæ congregationis, ut diætam ipſam dicti domini mei regis nomine recipiant & acceptent. Et nihilominus, ſicut per eaſdem meas litteras veſtris paternitatibus requirebam, litteratorie aut per ſolemnes nuncios hortari dignentur & inducere dictum dominum regem, ut ad diætam ipſam ſuos ambaſſiatores cum requiſita poteſtate ſolemniter tranſmittere non poſtponat: quatenus exinde ad ipſius Deo & hominibus tam placitæ rei celeriorem effectum congruentius intendatur. Celebrem cœtum veſtrum, reverendiſſimi reverendique in Chriſto patres & decoratiſſimi viri, felicitet & proſpere dirigere & conſervare dignetur, in cujus eſtis nomine congregati. Scriptum in villa mea Divionenſi die XVIII. Martii.

Eccleſiæ ſanctæ devotus filius Philippus Burgundiæ, Brabantiæ & Lymburgiæ dux, &c.

Philippe.

Tronſon.

ANNO CHRISTI 1435.

BULLA LEGATIONIS

Cardinalium S. Crucis & S. Petri ad vincula.

Eos creat Eugenius legatos a latere ad ſacrum concilium,

Ibid. EUgenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Nicolao tituli S. Crucis in Jeruſalem, & Johanni tituli S. Petri ad vincula S. R. E. presbyteris cardinalibus, apoſtolicæ ſedis legatis S. & A. B,

Dum onus univerſalis gregis Dominici ſuperna diſpoſitione nobis injunctum diligenter attendimus & quod ſingulis Chriſtianæ reipublicæ maxime nunc in ſacro Baſileenſi concilio occurrentibus, per nos ipſos debitum apoſtolicæ ſervitutis exequi non valemus, animo revolvimus, nonnumquam viros fide ferventes dignitate & ſcientia præditos, & rerum agendarum experientia conſpicuos in partem noſtrorum & eccleſiæ Romanæ negotiorum aſſumimus, ut dum tempus poſtulat, eorum operationibus vices noſtras ſupplentes, miniſterium nobis commiſſum, divina aſſiſtente gratia, juxta vires nobis ex alto conceſſas, executioni mandare poſſumus. Cumque in ſacro Baſileenſi concilio nonnulla ardua negotia Dei honorem, ſtatum eccleſiæ, & bonum totius reipublicæ Chriſtianæ concernentia, agenda & expedienda incumbant. Igitur vos vitæ integritate & ſapientia præclaros, magnitudine conſilii conſpicuos, ac in maximis noſtris & dictæ eccleſiæ negotiis diuturna experientia comprobatos, legatos de latere cum plena & omnimoda poteſtate legatis concedi ſolita, de venerabilium fratrum noſtrorum Jordani Sabinenſis, Brandæ Portuenſis epiſcoporum, Johannis tituli S. Laurentii in Lucina, Antonii S. Marcelli, Johannis tituli S. Sixti, Franciſci tituli S. Clementis, Angeloti tituli S. Marci presbyterorum, Lucidi S. Mariæ in Coſmedim, Proſperi S. Georgii ad velum aureum, & Dominici S. Mariæ in via lata, diaconorum præfatæ eccleſiæ cardinalium conſilio, auctoritate apoſtolica, tenore præſentium facimus, conſtituimus, & etiam deputamus, voſque ad præfatum concilium pro prædictorum expeditione negotiorum tamquam pacis angelos providimus deſtinandos Quocirca circumſpectioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus injunctum vobis miniſterium hujuſmodi pro divina, dictæ ſedis ac noſtra everentia, ad honorem Dei, eccleſiæ, & noſtrum, ſalutem quoque & pacem totius populi Chriſtiani, juxta datam vobis a Domino prudentiam, laudabiliter exequamini, quod ex veſtris operibus fructus optati proveniant quos ſperamus, voſque deinde illam quæ pias cauſas agentibus ſuperna retributione impenditur, gloriam conſequi mereamini felicitatis æternæ. Datum Florentiæ, anno Incarnationis Dominicæ M CCCC XXXV. XIII. calendas martii, pontificatus noſtri anno V. *Subſcripta per omnes dictos cardinales prænominatos propriis manibus.*

ANNO CHRISTI 1435.

De curia,

A. Ferrarii.

EUGENII PAPÆ IV. BULLA

Ad concilii Baſilii præſides.

Ut poſſint lites componere ortas occaſione electionum & nominationum ad beneficia.

EUgenius, &c. dilectis filiis Nicolao tituli S. Crucis in Jeruſalem, Johanni tituli S. Petri ad Vincula, & Juliano tituli S. Sabinæ presbyteris cardinalibus apoſtolicæ ſedis legatis, ac venerabilibus fratribus Jo. archiepiſcopo Tarentino, & Petro Paduano pro nobis in ſacro Baſileenſi concilio præſidentibus. S. & A. B. Ib. p. 801.

Cum intellexerimus nonnullos veluti aſſerentes ſe electos ſeu poſtulatos ad quaſdam cathedrales eccleſias . . . . monaſteria, vel alias in eis jus competere, alios per nos de conſenſu fratrum noſtrorum S. R. E. cardinalium promotos, ad ſacrum Baſileenſe concilium in judicium trahere, ex quibus graves inter eos lites & ipſarum eccleſiarum ſeu monaſteriorum tam in ſpiritualibus quam temporalibus multa & varia incommoda oriuntur. Nos veluti pacis & concordiæ inter ſe diffidentium & utilitatis eccleſiarum ac monaſteriorum amatores, volentes his diſcordiis & diſpendiis opportune conſulere, veſtris circumſpectionibus, de quibus plurimam in Domino fiduciam obtinemus, omnes & ſingulas differentias inter præfatos aſſerentes ſe electos aut poſtulatos, & per nos promotos & alios quoſcumque . . . . prædictis ſua intereſſe putantes comple . . . concordandi, componendi, ſopiendi & ſtatuendi, diſponendi, obligationes quaſcumque etiam per penſionum impoſitionem hinc inde communiter & diviſim faciendi, ac omnia & ſingula gerendi ac faciendi quæ ad plenam concordiam neceſſaria videbuntur aut quomodolibet opportuna, de conſilio venerabilium fratrum noſtrorum Jordani Sabinenſis, Brandæ Portuenſis epiſcoporum, Jo. tituli S. Laurentii in Lucina, Antonii tituli S. Marcelli, Jo. tituli S. Sixti, Franciſci tituli Clementis, Angeloti tituli S. Marci presbyterorum, Lucidi S. Mariæ in Coſmedim, Proſperi S. Georgii ad velum aureum, & Dominici S. Mariæ in Via lata, diaconorum S. R. E. cardinalium plenam & integram tenore præſentium concedimus facultatem: ratum & gratum habituri quicquid per vos in præmiſſis ordinatum, concordatum fuerit & concluſum, idque faciemus, auctore Domino, inviolabiliter obſervari. Datum Florentiæ, anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXV. XIII. calendas martii, pontificatus noſtri anno V.

Ego Jordanus epiſcopus Sabinenſis SS.
Ego Branda epiſcopus Portuenſis SS.
Ego Johannes tituli S. Laurentii in Lucina presbyter cardinalis SS.

Ego

☞ Ego Antonius tituli S. Marcelli presbyter cardinalis SS.

ANNO CHRISTI 1435. Ego Johannes tituli S. Sixti presbyter cardinalis SS.

Ego Franciſcus tituli S. Clementis presbyter cardinalis SS.

Ego A. tituli S. Marci presbyter cardinalis SS.

Ego Lucidus S. Mariæ in Coſmedim diaconus cardinalis SS

Ego Proſper S. Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis SS.

Dominicus S. Mariæ in Via lata diaconus cardinalis SS.

COPIA LITTERÆ

Regis Jacobi, &c.

Adverſus electum S. Pontii Thomeriarum,

Ib. p. 803. REverendis in Chriſto patribus & aliis amicis noſtris cariſſimis in ſacroſancta ſynodo Baſileæ congregatis.

Reverendiſſimi in Chriſto patres & domini honorandi, devota recommendatione præmiſſa. Sæpe & nimium R. P. fuimus perſuaſi errores iniquorum patienti ſub taciturnitate pertranſire, ea ſpe freti, quod reducente ratione, ſuos animos ad meliora converterent. Sed nobis cernentibus, quantum in dies accreſcat malignandi affectus, nedum in privati, ſed communis boni multiplicia detrimenta, viſum eſt preces noſtras diutiſſime nos penes otioſas in præſentiarum ad V. R. P. emittere debere, tanto profecto exaudiendas facilius, quanto plus pro integritate publicæ rei intercedunt. Quas ut aliquando aperiamus a quo primum exortæ ſunt eædem paternitates advertant. Nuper ſiquidem eccleſiam S. Pontii Thomeriarum provinciæ Narbonenſis multis ab annis apoſtolicæ ſedi ſpecialiter reſervatam, cum per felicis memoriæ dominorum tum cardinalis ſancti Marci, tum patriarchæ Alexandrini obitus, qui ipſius eccleſiæ adminiſtrationem tenuerunt in commendam, nuper reverendo in Chriſto patri domino G. (*a*) tunc epiſcopo Appamiarum, patri quidem, quem morum probata honeſtas, ſanguinis claritas, litterarum cognitio cathedra paſtorali dignum comprobans, SS. dominus noſter papa motu proprio contulit eodem modo, ut ſingulis diſtricte examinatis hujuſmodi de eo factam translationem irrefragabilem putemus, ſi potuerit apoſtolica ſedes de ad eam ſpectantibus diſponere. Verum profecto comperimus, unde incolumitatis provinciæ bonique contemplatione communis vehementer conturbamur, impedimenta quæ nonnulli præfatæ eccleſiæ S. Pontii monachi, ſub cujuſdam prætenſæ electionis umbra, in diſpoſitionem & voluntatem apoſtolicam injicere moliti ſunt, prout & quotidie opponere nituntur, æquioribus quidem ferenda animis, niſi ace rimis præjudiciis referta forent Si quæ, qualia, quantaque ſint animadvertant V. R. P. circa apponenda nattura remedia parumper invigilare minime gravabuntur. Hi quippe collectis ſanguinum viris in villas caſtra & oppida præfatæ diœceſeos S Pontii hoſtiliter congreſſi ſunt, pene vel numqu m reparandis damnis partes afficiendo finitimas, indigenas pariter & incolas truculentis gladiis occidendo; quo quid inhumanius, quid impius, quid juſtitiæ remedio dignius veſtræ prudentiæ recenſeant. Ibi enim, ut brevius res geſtas exprimamus, ne magis infeſti accuſatores, quam providentis juſtitiæ zelatores videamur, tanta fuit effrenata immanitas, quod niſi ſuccurrente juſtitia perdometur, neceſſe videmus vindicem defenſorem, qui arma armis repellat, vim vique retundat, exſurgere oportere. Ut igitur inſuetis atrocibuſque nimium tyrannis, non modo præfata diœceſis S. Pontii, ſed & circumjacentes partes multis affectæ incommodis liberentur, tranquillaque pax incolas fugitivos & peregrinos formidoloſos contineat faciatque ſecuros, noſtræ quoque terræ contiguæ quietiori pace congaudeant, pio & æquo intuitu eædem veſtræ reverendæ paternitates remedia mandare feſtinent opportuna; quoniam quidem niſi juſtitiæ veſtræ virtus hujuſcemodi auſus temerarios coerceat, veriſimillimum eſt præfatum dominum epiſcopum, quem & ſenſu & viribus & amicis dominiſque complurimis grandi virtute valentibus potentem novimus, dum non amplius in perniciem ſui totiuſque provinciæ longiorem patientiam ſufferre poterit, pro tota facultate reſiſtendo impugnare. Certiſſimum quoque eſt nos ob noſtrarum conſervationem terrarum damnatiſſimos hoſtes profligare debere, quod fortaſſis jam pridem effectum foret, niſi expectata V. R. P. diſpoſitio retardaſſet. Sed conſtantiſſima ſpes conſuluit, & recte, ut ad hæccine ſananda vulnera V. R. P. deberent præire antidota. Quæ enim rerum difficultas eſt, quam non noſcamus V. R. P. diſſolvere poſſe? omnia quippe eas penes ſunt, quibus rerum opportunitati conſulitur. His igitur rebus laſſis & triſtibus, reverendiſſimi patres, veſtris pro prudentiis finem imponite, & id cauſæ quod tractandum ſupereſt, inter altiſſima & rectiſſima veſtra conſilia pia cura celeriter abſolvite, ut ſic quæſitus terminus juſtitiæ appareat. In hoc etenim & aggravatæ provinciæ, & deſolatæ eccleſiæ magna in parte V. R. P. ſuccurrent, ad quarum beneplacita nos præſto paratiſſimos ſincera caritate offerimus, quas Altiſſimus felices, proſperas & longævas ad ſanctiſſima complenda cœpta dirigere & conſervare dignetur. Ex Biterris XX. Februarii.

Jacobus rex Hungariæ, Jeruſalem & Siciliæ, &c.

Jaques.

Bourſerii.

BUL-

(*a*) Gerardo, qui tamen adhuc anno 1436. Appamienſem obtinebat epiſcopatum.

ANNO CHRISTI 1435.

BULLA PAPÆ

Missa concilio Basileensi in materia reductionis Græcorum.

Venerabilibus fratribus & dilectis in Christo filiis in sacro Basileensi concilio congregatis.

Lecta in congregatione generali v. *Aprilis MCCCCXXXV.*

EUgenius, &c. Venerabilibus fratribus, &c. Salutem; &c.

Jam pridem orator noster, quem, ut alias scripsimus, mense Julio præterito Constantinopolim misimus, ad nos reversus est. Cum eo venerunt duo oratores carissimi in Christo filii Johannis Palæologi Romanorum imperatoris illustris, & venerabilis fratris Joseph Constantinopolitani patriarchæ, videlicet dilecti filii nobiles viri Georgius & Emanuel Dissipato germani fratres ad nos destinati. Ex his plane intelleximus, quicquid inter præfatos imperatorem & patriarcham & ipsum oratorem nostrum in re sanctissimæ unionis consequendæ actum fuerit. Audivimus inter cetera quanto amore & reverentia imperator ipse sanctam Romanam ecclesiam complectatur, ac dignitatem sedis apostolicæ veneretur. Ex qua re de conficienda illa unione sanctissima optimam spem non indigne concepimus. Horum oratorum opera apud nos fuit, ut capitula quæ ultimo Constantinopolim misimus a nobis peterent confirmari, paucis tamen additis, quæ ad rem facere videbantur, afferentes nullo pacto ad ipsam unionem deveniri posse per eum modum, quem alias oratores, qui ex Constantinopoli ad nos venerant, vobiscum concluisse intelligunt. Nos vero, quantum ad ipsa capitula pertinebat, plene respondimus, ostendimusque nullius adjectionis opus esse. Sed capitula illa juxta plenum intellectum ad eam rem conficiendam integre satisfacere; quo factum est, ut præfati oratores in eum modum, quo ex ipsis capitulis declaravimus consentire decreverint, dicentes se ab imperatore & patriarcha præfatis hoc in mandatis habere, ut declarationi & modificationi nostræ, si quam facere nos contingeret, suum præstarent assensum, ob quam rem petierunt iterum præfata capitula sic declarata a nobis confirmari. Nos autem etsi hic modus ad consequendam ipsam unionem melior & aptior immo ferme solus videtur, horum tamen postulationi continuo non acquievimus, obstantibus his quæ per alios oratores apud vos aliter & longe diverso modo concluisa sunt, utpote qui ex omni parte pacem, unitatem, concordiam quærimus. Decrevimus itaque consilio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium oratores istos ad vos remittere, & ut circumspectiones vestræ quæcumque a præfatis imperatore & patriarcha ad nos detulerunt ad liquidum intelligant, ac tandem id possint eligere, quod ad conficiendam servandamque illam sanctissimam unionem melius & commodius accedere videatur, si auditis recensitisque omnibus quæ hii oratores ad nos attulerint, eorum postulationi juxta modum capitulorum, de quibus supra diximus, annuere censueritis, & nos parati erimus vobis annuentibus consentire, & juxta modum prædictum, qui ut præmissimus, eligibilior & aptior nobis semper visus est, causam suscipere. Si vero juxta modum inter vos & alios oratores concluisum causam hanc prosequi statueritis, nec nos intendimus dissentire, quamvis modus ipse a multis pene impossibilis judicetur. Rogantes omnipotentem Deum, & quod hominibus impossibile videtur, pro sua misericordia reddatur facile. Ut enim alias scripsimus, nostra parum refert, qua via, aut quo medio is finis sequatur, dum tamen sequatur. Ille autem divinus Spiritus, in cujus nomine omnis sancta synodus congregatur, det vobis id ipsum sapere secundum Jesum Christum, quo æterno Patri gratum reddatis servitium, semenque vestrum cadens in terram bonam, fructum centuplum afferat in patientia. Datum Florentiæ anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXV. octavo calendas Martii pontificatus nostri anno IV.

Jo. de Steccatis.

ALIA BULLA PATENS DOMINI

Nostri papæ in qua inseruntur capitula concordata cum Græcis, &c.

EUgenius, &c. dilecto filio Juliano tituli S. Sabinæ S. R. E. presbytero cardinali apostolicæ sedis legato, ac venerabilibus fratribus Johanni Tarentino archiepiscopo & Petro Paduano episcopo nostro & apostolicæ sedis nomine in sacro generali concilio Basileensi præsidentibus, S. & A. B. Ib. p. 806.

Mense præterito dilecti filii nobiles viri Georgius & Emanuel Dissipato una cum oratore nostro, quem Constantinopolim miseramus, ad nos venerunt, per carissimum filium Johannem Palæologum Romeorum imperatorem illustrem, ac venerabilem fratrem Joseph patriarcham Constantinopolitanum ad nos destinati; qui nobis quæcumque inter prætatos imperatorem & patriarcham ac ipsum oratorem nostrum acta sunt serio retulerunt; ex quibus tum pro affectione & reverentia, quam ipsum oratorem huic sanctæ apostolicæ sedi deferre percepimus, tum pro modo qui in practica venit veluti imperatori grato & toti fere Græciæ accommodo de consequenda sanctissima unione spem bonam concepimus; horum oratorum opera fuit, & quidem cum multa instantia, ut capitula quæ ultimo loco Constantinopolim misimus, & quæ infra sequuntur, aliquibus additis, confirmare vellemus: afferentes nullo pacto ex modo per alios oratores apud sacrum concilium Basileense concluso, ad optatam unionem deveniri posse. Nos autem quantum ad ipsa capitula pertinet plene respondimus, ostendimusque alia adjectione opus non esse; sed capitula illa plene intellecta ad complendam materiam hujus sanctæ unionis plene sufficere. Quo factum est, ut præfati oratores in eum modum, quem ex dictis capitulis declaravimus, assentire decreverint: dicentes se ab ipsis imperatore & patriarcha in mandatis habe-

habere, ut declarationi & modificationi noſtræ, ſi quam facere contingeret, ſuum darent aſſenſum. Et hac de cauſa petierunt iterum ipſa capitula ſic declarata confirmari. Nos vero, etſi modus iſte juxta ipſa capitula ad conſequendum optatum finem, melior & aptior videatur, non tamen petitioni ipſorum acquievimus, obſtantibus his quæ per alios oratores cum ipſo ſacro concilio aliter & longe diverſo modo concluſa ſunt. Quamobrem de conſilio venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. cardinalium, oratores ipſos ad præfatum concilium remittere decrevimus, qui quæ acta ſunt referent, ac præfati imperatoris mentem, poſtulationem, & quæcumque ad rem pertinentia nota facient, ut ipſum ſacrum concilium ea omnia intelligens, ad liquidum id poſſit eligere, quod ad hujuſmodi unionem conſequendam propius accedere videatur. Si itaque auditis & recenſitis omnibus, præfatum ſacrum concilium eorum poſtulationi juxta formam capitulorum, de quibus ſupra diximus, annuere ſtatuerit, & nos etiam parati ſumus aſſentire, atque in hujus rei eventum vobis de quibus ſpecialem in domino fiduciam obtinemus, cum præfatis oratoribus & aliis, quos pro parte dictorum imperatoris & patriarchæ communiter vel diviſim forſan intervenire contigerit, noſtro & apoſtolicæ ſedis nomine promovendi, tractandi, concludendi, & firmandi, ac diſponendi & ordinandi juxta ipſorum capitulorum continentiam de prædictorum fratrum noſtrorum conſilio, auctoritate, apoſtolica, plenam & liberam tenore præſentium concedimus facultatem. *Tenor capitulorum in forma talis eſt.*

Sanctiſſimus dominus noſter Eugenius divina providentia papa IV. pro gerenda ſanctiſſima unione, ut ſupra præmittitur, mittet ad partes orientales, præſertim ad civitatem Conſtantinopolitanam unum ex reverendiſſimis patribus S. R. E. cardinalibus legatum de latere, cum prælatis, doctoribus, magiſtris, & aliis, ut ſibi opus eſſe videbitur, cum ampla facultate agendi & faciendi omnia & ſingula, per quæ præfata unio & caritas inter orientalem & occidentalem eccleſias prædictas ſuum plenum conſequatur effectum.

Item, quod præfatus legatus cum prædictis prælatis etiam hinc iter arripiet cum galeis verſus civitatem Conſtantinopolitanam infra annum, poſtquam hæc capitula per ipſum dominum papam fuerint confirmata, & iter ſuum continuabit juxta poſſe, quamdiu perveniat ad dictam civitatem Conſtantinopolitanam.

Item, quod ſereniſſimus dominus Johannes imperator, & reverendiſſimus dominus Joſeph patriarcha prædicti interim operam dabunt cum effectu ſuis propriis expenſis, ut qui pro parte ſua fuerint evocandi evocentur. Et placet ſanctiſſimo domino noſtro quod fiat ſynodus generalis ex parte eccleſiæ orientalis ex omnibus nationibus ipſi eccleſiæ ſubjectis ſeu adhærentibus, ita ut infra menſem a die adventus dicti legati ad civitatem Conſtantinopolitanam prædictam, omnes qui venturi ſunt venient, & præſertim reverendi patres domini patriarchæ, Antiochenſis & Jeroſolymitanus, &c. Et ſtatim finito illo menſe, procedatur ad proponendum, diſputandum, diſcutiendum & concordandum ſuper differentiis inter utramque eccleſiam.

ANNO CHRISTI 1435.

Item, quod præfatus legatus tamquam legatus ſedis apoſtolicæ ſuſcipietur, tractabitur & honorabitur per dictum ſereniſſimum imperatorem & reverendiſſimum dominum patriarcham & ſuos, ſicut legati ſedis apoſtolicæ de latere ſolent ſuſcipi, tractari & honorari. Similiter omnes prælati, doctores, magiſtri, & alii, qui cum eo venient, tractabuntur & honorabuntur, ut tales tractari & honorari ſolent.

Item, quod præfatus legatus gaudebit plena ſecuritate & libertate: ita quod libere poterit ad præfatam civitatem Conſtantinopolitanam venire, ſtare, redire, quandocumque ſibi videbitur & placebit ſine ulla moleſtia, injuria, vel offenſa, juxta omnem poſſibilitatem prædictorum dominorum imperatoris & patriarchæ & ſuorum, etiamſi contingat dictam unionem, quod abſit, non ſequi; & idem per omnia de omnibus & ſingulis prælatis, & doctoribus, magiſtris, & aliis qui venient, ſtabunt & redibunt cum dicto legato, vel ſeparatim ab eo. Inter cetera quod in diſputationibus quæ fient, licebit præfatis dominis legato, prælatis, doctoribus, magiſtris & aliis libere proponere, promovere, arguere, reſpondere, replicare & dicere, quantum & quotiens eis videbitur opportunum, pro intelligenda, declaranda, & conſequenda veritate, ut decens eſt. Et ſimiliter liceat omnibus, qui ex parte eccleſiæ orientalis prædictæ ad diſputandum deputati fuerint: ita quod in ipſis diſputationibus, propoſitionibus, & dictis, utraque pars ſe invicem benigne ſupportet, & honoret, verbis indecentibus omnino ceſſantibus, & omnia cum pace & charitate fiant. Nam alias ad ipſam veritatem pervenire impoſſibile eſſet.

Item, quod congregatis prælatis & aliis ex utraque parte, ut ſupra præmittitur, procedatur per viam diſputationis arguendo & reſpondendo, ut ſupra, & ut diſputantium moris eſt, interponendo pro argumentorum diſpoſitione auctoritates evangeliorum & aliarum ſanctarum ſcripturarum atque etiam ſanctorum patrum & doctorum.

Item, quod quicquid ſuper differentiis inter utramque eccleſiam exiſtentibus ex communi concordia utriuſque partis concludetur & ordinabitur, inviolabiliter ſervari debeat per utramque partem, & mandetur ſub pœnis & cenſuris debitis per omnes ſubditos utriuſque eccleſiæ tam occidentalis quam orientalis inviolabiliter ſervari & illibate cuſtodiri, ſicque ut idem velle & ſapere omnes hujuſce ſanctæ religionis auctori Chriſto deſerviant, & in unitate Spiritus-ſancti pariter intendant. Datum Florentiæ anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXV. VIII. Kalendas Martii, pontificatus noſtri anno IV.

Ego Jordanus epiſcopus Sabinenſis manu propria ſubſcripſi.

Ego Antonius tituli S. Marcelli presbyter cardinalis propria manu ſubſcripſi.

Ego N. tituli Sanctæ Crucis presbyter cardinalis manu propria ſubſcripſi.

Ego Jo: cardinalis S. Petri ad vincula manu propria ſubſcripſi.

Ego

Ego Jo: cardinalis S. Sixti manu propria subscripsi.

ANNO CHRISTI 1435.

Ego F. tituli S. Clementis presbyter cardinalis manu propria subscripsi.

Ego Lucidus S. Mariæ in Cosmedim diaconus cardinalis manu propria subscripsi.

A. de Palazago.

A. de Florentia.

LITTERÆ DOMINI DUCIS BARRENSIS

Ad concilium Basileense.

Scribit in gratiam Guillelmi electi Maclovienſis.

SAcroſanctæ ſynodo Baſileenſi dominis & amicis meis confidentiſſimis.

Reverendiſſimi reverendique in Chriſto patres & domini amici confidentiſſimi, cordiali recommendatione præmiſſa. Jam pridem veſtris reverendis paternitatibus innotuit, quantum electionis negotium Maclovienſis eccleſiæ de perſona reverendi patris abbatis de Bello-loco, eleemoſynarii dilectiſſimi conſanguinei mei ducis Britanniæ, præ cunctis ſui ducatus fideliſſimi & approbati factæ, cordi habuerit & habeat dictus conſanguineus, non ob ipſius electi perſonam, quin immo etiam propter utilitatem eccleſiæ, ac loci & ducatus ſui inimicorum exſtirpationem, tum etiam cum alias eadem eccleſia vacante, in epiſcopum ejuſdem electus unanimiter extitit, nunc ſiquidem vero ſecundo videlicet ad eamdem eccleſiam per ſimilem electionis viam vocatus exiſtat, negotio hujuſmodi non expectato, per dominum noſtrum papam leviſſime repulſam habuit; qua de re ut hujuſmodi electionis negotium recenſendo juxta veſtri ſacri concilii decretum, queat accipere libramentum, corde & animo quantum poſſum affectione cariori deprecor, quatenus laborare placeat, ut dictum decretum per vos celebrarum obſervetur, & ſuum conſequatur effectum, be tanta diſpendia electis & in futurum eligendis filiis de decreto hujuſmodi præſtentur, & ne occaſio amplior pluribus præbeatur, ſpe amicorum circumquaque dictum dominum noſtrum papam circumpoſitorum per pecuniam preces & munera in vineam Domini obrepere, nec ad perſonæ delectum attendere (hoc enim ab omni ratione alienum cenſetur,) ſi quod in reipublicæ utilitatem editum eſt, in privatum ſubverteretur, vigilantiſſime, ſi placet, inſtando apud dictum ſanctiſſimum dominum noſtrum papam, poſtquam ſacro concilio ſtatutiſque & decretis in eo editis adhæſit, ut non vituperetur opus per eum ſemel approbatum, ut ſcandala tollantur, diſſenſiones, mortes, depræda-tiones, deſtructiones & eccleſiarum invaſiones vitentur, quæ & quas inde oriri poſſent, quibus obviare tenemini. Reverendiſſimi reverendique patres & domini veſtra beneplacita mihi ſignificetis, quæ juxta poſſe, perficere curabo. Eaſdem paternitates veſtras conſervet Altiſſimus, &c. Scriptum apud Cayonem XXVI. Februarii.

ANNO CHRISTI 1435.

Sanctæ matris eccleſiæ devotus filius dux Andegaviæ, Calabriæ, Barri & Lotheringiæ marchio, &c. comes Provinciæ & Forcalquerii.

Renè.

EPISTOLA CAROLI REGIS

Francorum ad concilium Baſileenſe.

In gratiam Guillelmi abbatis Belli-loci electi Maclovienſis.

SAcroſanctæ ſynodo generali Baſileenſi in Spiritu-ſancto legitime congregatæ. Ib. p. 810

Karolus Dei gratia Francorum rex. Amici cariſſimi & ſpecialiſſimi, novimus pridem qualiter vacante eccleſia Maclovienſi, ſub cujus uberibus Altiſſimo famulando clerus & populus ibi commorantes alliciuntur, per defuncti Amaurici ipſius ultimi paſtoris obitum, dilectum noſtrum Guillelmum abbatem B. Mariæ de Bello-loco per canonicos illius loci cum ingenti ſolertia, exeuſſo quocumque negligentiæ ſomno, ad eamdem, veluti alias, ipſa etiam vacante, infuſa Spiritus ſancti gratia electus extiterat, ipſum ad ipſam utique dignum fore electum, de quo ſuſcepimus jucunditatem. Ipſe enim eſt vir utique generoſus, vitæ venerabilis, ſanctæ religionis, juſtitiæ zelator, hujus Maclovienſis diœceſis genitus de majoribus viris, quem præcipue optamus & deſideramus in dicta eccleſia præeſſe, pro felici hominum quiete ac incolarum ſicuti pugilem indefeſſum amplecti. Nam prædeceſſores & progenitores ſui, ſignanter ille famoſiſſimus ſtrenuus miles Bertrandus conneſtabulus tempore quo vivebat in humanis regni Franciæ, qui inimicos noſtros extirpavit, & tanta bona in dicto regno noſtro procuravit, quod perpetuis temporibus, ut ad memoriam redeant (a) ſervitia ſua ad recognitionem erga ſuos ſucceſſores tenemus nos obligatos, cujus Bertrandi dictus electus eſt proprius nepos, hujuſmodi auctoritate, electione non expectata, neque examinata, dignovimus epiſcopum Trecorenſem ad eamdem eccleſiam Maclovienſem per ſanctiſſimum patrem noſtrum papam ſiniſtre informarum fuiſſe translatum, in decreti ſacroſancti concilii ludibrium, & ipſius electi exceſſivam jacturam locique ac diœceſis antedicti ſubſannationem: quoniam ipſe epiſcopus Trecorenſis a tempore quo ſedit in dicta eccleſia Trecorenſi, ut cunctis hominibus totius patriæ innotuit, non profuit, ſed præfuit. Quapropter agnoſcentes ipſum epiſcopum Trecorenſem nec ſibi nec patriæ Maclovienſi prodeſſe poſſe, rogamus

vos

(a) Ut ea ſervitia aliquo modo rex compenſaret, honorifica eum inter reges Francorum donavit ſepultura in celeberrimo S. Dionyſii templo, & quidem in eadem qua ipſe Carolus humatus jacet capella.

vos quo poſſumus modo, quatenus dicto elemoſynario juſtitiam miniſtrari facientes, ipſum in dicta Maclovienſi eccleſia velitis facere pacificum, dicto *Predru* penitus rejecto, & ſibi impoſito ſilentio, in quo nobis ſumme complacebitis. Datum Caynonis die XXVII. menſis Februarii MCCCCXXXV.

ANNO CHRISTI 1435.

Karolus.

EPISTOLA CARDINALIUM

S. Crucis & S. Petri ad concilium Baſileenſe,

De actis a ſe & aliis in Italia pro pace,

Ib. p. 812.

1. REverendiſſimis reverendiſque in Chriſto patribus & dominis, dominis S. R. E. cardinalibus, prælatis, doctoribus, ceteriſque venerabilibus viris in ſacro generali concilio Baſileenſi reſidentibus dominis merito venerandis.

Si jam diu, reverendiſſimi reverendique in Chriſto patres, ceterique venerabiles viri, nullas ad veſtras reverendas paternitates noſtras dedimus litteras ſuper negotio pacis Italicæ componendæ, ac ſuper recuperatione terrarum eccleſiæ prædictarum, per alterum ex nobis, qui ad eas partes legatus mitteretur, juſta & optima ratione nobis viſum eſt. Potuiſſemus enim frequenter errare ſcribendo, jugiter variato ſucceſſu emergentium negotiorum, quem nullo certo judicio vel firmatione comprehendere valebamus. Cœpimus enim poſt noſtrum e Baſilea diſceſſum, apud ſanctiſſimum dominum noſtrum de pace agere, quam ſingulari a vobis mandato proſequendam accepimus. Superioribus diebus paucula quidem de ea veſtris reverendis paternitatibus ſcripſimus, ſpe accenſi feliciſſimorum ſucceſſuum. Videlicet, ut ſæpe aſſolet, expectavimus pacem deſideratam, ab omnibus gratam, jucundam, amabilem: tenemus in manibus, & ecce dum ſtringimus, elabitur ut murænula, ac ſi, ut nobis votivum erat, pacem, auxiliante Domino, dediſſemus rebus, ſcripſiſſemus ordine ſucceſſive quæ principia, quæ media, qui finis noſtrorum tractatuum. Sed cum abſoluto negotio, poſt multos labores, ſpes omnis evanuerit conficiendæ pacis, ingrata videtur hora, quæ nihil jucunditatis afferret aut commodi. Unum ſane prætereundum non putamus, quod propter regnum Siciliæ, de quo illuſtris dux Mediolani ſe diſponit intromittere in favorem illuſtris domini ducis Barrenſis, non annuente domino noſtro, pax iſta non potuit conſummari. Allegat ipſe dominus dux Mediolani, quod hoc facit pro ſuo honore conſervando, propter quaſdam conventiones, quas habet cum præfato domino duce Barrenſi. Replicat ſanctiſſimus dominus noſter, quod ſine ſuo mandato & juſſu, nemo debet de terris eccleſiæ ullo pacto ſe emparare, quovis captato colore vel cauſa. His poſtremo hoc fine ſtaturis, venit dominus marchio Eſtenſis viſere ſanctiſſimum dominum noſtrum, eique pollicitus eſt pacem ſe daturum ſibi cum eodem domino duce Mediolani, jamque confeſtim accedit Mediolanum experturus vires ſuas, induſtriam & diligentiam pro hac parte * firmanda. Illi Deus annuat & dextre aſſiſtat. Nobis autem propter peccata noſtra hoc explere pro voto non eſt conceſſum. De legato autem mittendo altero ex nobis, pro recuperandis terris eccleſiæ, non eſt viſum ſanctiſſimo domino noſtro. Sperat enim aliis modis ſuccurrere rebus: quod præſtet Omnipotens, qui in agendis ad ſui honorem veſtras dignetur dirigere paternitates. Sanctiſſimus dominus noſter me cardinalem S. Crucis mittit in Gallias, pro pace firmanda. Ego autem cardinalis S. Petri hic remaneo, pro certis bonis cauſis, ſtatum & honorem eccleſiæ concernentibus, deſiderando mandatis R. V. libenter obſequi & parere, quibus nos pariter humiles commendamus. Ex Florentia die XI. Maii.

ANNO CHRIST 1435. * f. pace

C. R. P. veſtrarum humiles ſervitores.

EPISTOLA ORATORUM

Concilii Baſileenſis ad imperatorem ad concilium Baſileenſe.

De negotio epiſcopi Tridentini, Bohemorum, & reformationis eccleſiæ.

Ib. p. 872.

1. SAcroſanctæ, &c. Reverendiſſimi & reverendi in Chriſto patres & venerabiles domini, litteram ſacroſanctæ veſtræ in Spiritu ſancto congregationis recepimus, per quam in negotio reverendi in Chriſto patris & domini epiſcopi Tridentini injungebatur nobis ſollicitudinis ſtudium adhibere. Cui ſiquidem juſſioni, ſicut & omnibus per vos præceptis, promtum in nobis fuit obediendi propoſitum. Sed eo tempore, quo littera nobis oblata eſt, jam concordiam initam eſſe communi colloquio ferebatur. Nihilominus eidem domino epiſcopo in hac civitate præſenti per unum ex nobis vice omnium dictum eſt, quale a ſacro concilio recepiſſemus mandatum, & licet, ut dicebatur, jam concordia facta eſſet, ſi quid tamen neceſſarii operis ſui negotiis putaret accommodum, ſignificaret hoc nobis: quoniam parati eramus juxta mandatum ipſius ſacri concilii apponere partes noſtras.

2. De negotiis Bohemiæ, ſicut veſtris paternitatibus notum fecimus, ad Dominicam *in Albis* apud Bruinam fuit condicta diæta. Poſtmodum ſcripſit nobis ſereniſſimus princeps dominus imperator, quod ad octo dies fuerat prorogata, hortans nos illo ibi adeſſe tempore, quo & ipſe infallibiliter non deeſſet: quo termino pendente, miſit unum baronem Bohemiæ de familia ſua nomine Pota, petens illuſtrem principem dominum ducem Albertum, & nos ad ejus accedere majeſtatem. Nos mox ivimus, dominus vero dux ſe ire non poſſe, cauſis urgentibus impeditum, litteris excuſavit. Nobis itaque apud ipſius imperialem ſerenitatem in Poſonio conſtitutis, de conſtituendo terminum ſeu diem conventionis Bruinæ conſultationem propoſuit, & cum nos pro celeritate fecerimus exactam inſtantiam, dominus imperator imme-

minere ſibi pro negotiis regni Hungariæ impedimenta expoſuit. Unde non abſque difficultate ad hoc deventum eſt, quod ad Dominicam ante feſtum Aſcenſionis fuit apud Bruinam terminus præfinitus, ad quam nos cum domino duce prædicto ire, dante Domino, pronti ſumus. Concedat clementiſſimus Deus illo in tempore ac loco hæc negotia felice fine concludi, pro quo a paternitatibus veſtris fieri & mandari fieri orationum ſuffragia humiliter ſupplicamus. Inter hæc per Dei gratiam undique audivimus in melius facta diſponi. Nam in Moraviæ duæ obſidiones ad evellendum reliquias poſitæ ſunt, & infra Bornuam contra Thaboritas quatuor a baronibus & duæ in proximo fiendæ ſunt, aut ſecundum prædicta nobis forſitan jam ſunt factæ: ita quod qui obſidebant, obſidentur; & qui calcare ſe poſſe orbem pedibus præſumebant, nunc vix recluſi fortalitiis ſtent ſecuri. Hæc mutatio dextræ Excelſi. Ipſe qui cœperit perficiet, quia Omnipotens nomen ejus.

3. Ceterum ſtyli officio explicari non poſſet, quanta lætitia refectæ ſunt mentes devotorum filiorum, qui eccleſiæ Dei obſtant, & ipſi ſacro concilio detrahentium opilatæ ſunt linguæ, cum diverſorum fuit relatione vulgatum, reformationis operi, poſt anfractus varios eum ordinem datum eſſe, quo felix concluſio abſque moræ diſpendio expectatur. Cum pridem apud imperialem majeſtatem eſſemus, & relata diſpoſitio & ſeptifaria partitio reformationis fuiſſet (expoſita), ipſius ſereniſſimi domini imperatoris, & circumſtantium prælatorum, baronum ac ceterorum exhilarata ſunt corda, prudentibus vultibus vocibuſque, plurimi hoc teſtati ſunt, & ſpem bonam ſe ex eodem reformationis opere habere dixerunt. Ideoque paternitates veſtras ſupplicum precum inſtante cunctorum fidelium voto depoſcimus, quatenus opus hoc tam ſalutare felici conſummatione donetis, & orbis Chriſtiani ſalutem, quæ in manibus veſtris eſt ſita, languenti & exoptanti præbete, ne hujus expectationis gaudium evaneſcat, & opilatæ linguæ, ſuperveniente exſiccatione, ſolutæ acrius inferveſcant, & auctoritas, & quod lugubrius foret, mala quæ nos gravant, ſperatis remediis deficientibus, invaleſcant, & deſperata ſalute, proximum interitum comminentur, quod abeſſe miſeratio divina concedat, atque ſacrum diſſolvi concilium, niſi terminato negotio Bohemorum in articulis pacis & reformationis facto notabili fructu. Spiritus almus, in cujus eſt nomine congregatum, ſicut diverſitatem linguarum in unitatem fidei adunavit, ita exploſis diverſitatibus & differentiis cunctis, vos in unum ſanctum & Chriſtiano populo utile propoſitum firma ſtabilitate conſtituat, & ad effectum pro gloria ſuæ majeſtatis perducat. Scriptum Viennæ, XI. Maii anno MCCCCXXXV.

ANNO CHRISTI 1435.

PETRI FUXENSIS CARDINALIS

ANNO CHRISTI 1435.

Epiſtola continens concilii Baſileenſis litteras pro habendis informationibus de vita & ſanctitate ac miraculis Petri de Luxemburgo.

PEtrus miſeratione divina epiſcopus Albanenſis S. R. E. cardinalis de Fuxo nuncupatus, in civitate Avenionenſi & comitatu Venaſini pro domino noſtro papa & S. Romana eccleſia in temporalibus vicarius generalis, necnon in Arelatenſi, Aquenſi, & nonnullis aliis provinciis, civitatibus & diœceſibus apoſtolicæ ſedis a latere legatus, venerabili domino Andreæ Sáncii decretorum doctori, canonico & ſacriſtæ Lombarienſi, curiæ noſtræ cauſarum auditori, ſalutem in Domino ſempiternam. Ib. p. 815.

Per religioſum virum fratrem Bartholomeum Rubei ſindicum conventus Cæleſtinorum civitatis Avenionenſis fuerunt nobis die datæ præſentium ex parte ſacri Baſileenſis concilii exhibitæ litteræ tenoris ſequentis.

Venerabili Petro epiſcopo Albanenſi, S. R. E. cardinali de Fuxo, apoſtolicæ ſedis legato.

Sacroſancta, &c. Venerabili Petro epiſcopo Albanenſi, S. R. E. cardinali, &c. ſalutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Dudum nonnullos cardinales & prælatos alios in ſacro concilio exiſtentes deputavimus, qui ſe informarent de ſanctitate vitæ ac miraculis, quibus claruiſſe fertur bonæ memoriæ Petrus de Luxemburgo olim cardinalis, ut de his probata veritate, ſanctorum catalogo annumeraretur. Et quia, ut intelleximus, nonnullæ in re iſta olim habitæ informationes in civitate illa Avenionenſi eſſe debent, quæ adhibita diligentia faciliter reperiri poterunt: ideo devotionem tuam rogamus & hortamur, ut cum diligentia partes tuas ita interponere velis, quod per opera tua dictæ informationes & alia legitima teſtimonia, quibus comprobari poſſit vitæ ſanctitas dicti Petri, recolligantur, & recollecta ad nos tranſmittantur, ut ea, quæ circa præmiſſa intendimus ad effectum deducere valeamus. Et ſi in his illam quam confidimus diligentiam adhibueris, nobis certe, ultra meritum quod inde conſequeris, rem gratiſſimam facies. Datum Baſileæ, XII. Junii MCCCCXXXV.

TENOR LITTERÆ REGIS ANGLIÆ.

SAcroſanctæ Baſileenſi ſynodo in Spiritu-ſancto legitime congregatæ univerſalem eccleſiam repræſentanti, Henricus Dei gratia rex Angliæ &c. & dominus Hiberniæ ſalutem, & votivis in Domino ſucceſſibus aggreſſa feliciter conſummare. Ibid.

Præſtantiſſimi patres, ſanctæ matris eccleſiæ pugiles & columnæ, viſis & intellectis veſtræ concionis ſacratiſſimæ litteris credentialibus, quas pridem honorabiles & diſcreti viri magiſtri Jo: Pulcripatris in theologia, & Stephanus de Novaria legum doctores eximii, veſtri cœtus almifici oratores, nobis præſentarunt, ac credentia eis deſuper commiſſa, noſtræ majeſtatis in conſpectu elegan-

☞ tissime styloque disertissimo serioſius explica- A
ANNO CHRISTI 1435. ta, post deliberationem cum nostris consiliariis exinde habitam, responsiones super avisatis eis tam verbo, quam in scriptis ministrari fecimus, de quibus iidem oratores vestram congregationem sacrosanctam plenius informare noverunt: quos tamquam personas multimoda laude dignas, apud vestras sanctitates internis affectibus recommitti precamur, quarum corda omnis gratiæ influentiam operans illustrare dignetur Spiritus ille sanctus, cujus instinctu a diu fuistis & estis congregati. Scriptum in palatio nostro apud Westmonasterium mensis Junii die XIV.

TENOR LITTERÆ DUCIS GLOCESTRIÆ.

Ib. p. 816. REverendissimis reverendisque in Christo patribus in sacro concilio Basileensi congregatis.

Sacrosanctæ synodo Basileensi, &c. devotissimas filiales susscipere recommendationes & felicissimas gerendarum semper rerum reportare successus.

Sanctis his studiis, quibus, o patres conscripti, sollicite insudatis, adeo quidem adhæsit adhæretque anima mea, ut permaxime velim ea omnia, quæ quoquo modo ad promotionem eorum tendere queant, tam celerem, quam salubrem sortiri bonæ expeditionis fructum, & ad id studium omne meum, C ac operas indefessas ardenti nimis desiderio impartiri. Hujus siquidem continui & immobilis voti mei, ex plerisque rerum indiciis, quas ante gesserim, vestras, uti reor, paternitates argumenta non latent; sed & ipsius fixi firmique propositi recens satis experientia testis est, dum nuper partes meas non segniter quidem apposui, ut solemnes disertissimique ambassiatores vestri magistri Johannes Pulchripatris sacræ theologiæ & Stephani de Novaria civilis scientiæ professores egregii, ad istud inclytum regnum transmissi, apud sacram regiam majestatem, benignam utique celeriter, immo citissime audientiam obtinuerunt, qui revera divinas sancti concilii adhor- D tationes sacraque vota excellenti facundoque stylo edisserentes, plurimum apud Deum & homines laudis & honoris & præmii meruere. Hos igitur, amabiles Deo patres, susscipere dignemini, pro meritis recommissos, & quam gratis gratioseque invenerint celsitudinem regiam sanctissimis sacri concilii desideriis inclinatam, ipsis pro summa eorum prudentia auctoritateque permaxima, fidem præbere indubiam paternitatibus vestris fas erit, quas ad sanctæ matris ecclesiæ & suppositorum ejusdem directionem & reformationem felicem inspiret, quæso, Spiritus ille sanctus in cujus estis nomine congregati, necnon ut poſſitis & capitis & membrorum conficere u- E nitatem, sua in vos carismatum dona largiri dignetur. Scriptum Londoniis, sub signeto meo IV. Julii.

Devotus ecclesiæ filius Humefridus dux Glocestriæ, comes Pembprochii, magnus camerarius Angliæ.

RESPONSIONES DATÆ

ANNO CHRISTI 1435.

Ad mandatum excellentissimi ac Christianissimi principis Henrici Dei gratia regis Angliæ & domini Hiberniæ, per avisamentum consilii sui, honorabilibus & discretis viris magistris Johanni Pulcripatris in theologia, & Stephano de Novaria in jure civili doctoribus egregiis, ambassiatoribus ad celsissimam suam regiam a sacro Basileensi concilio destinatis.

AD ea quæ pro parte dicti concilii per Ib. p. 817
eosdem oratores postulata & petita fue- B re, videlicet quod cum ipsum sacrum concilium noviſſime fuerit avisatum per illustrem principem regiæ celsitudinis avunculum carissimum ducem Burgundiæ, quod ipse existens in civitate Nivernensi fuerat requisitus per ducem Borbonii & certos alios, ut vellet intendere ad generalem pacem regni Franciæ, & quod tandem prælocutum fuerit de diæta una sive conventione tenenda in villa Attrebatensi prima die julii proxime futura: quæ diæta & conventio quantum ad locum & tempus per ipsum ducem Burgundiæ & partem alteram regiæ sublimitati adversantem, fuerat acceptata, cum firma intentione ad dictam conventionem sive diætam de principalioribus sui sanguinis & aliis suis consiliariis, cum C pleniſſima potestate ad effectum dictæ pacis habendæ, transmittendis.

Intendatque ipsum sacrum concilium solemnem ambassiatam ad dictam conventionem sive diætam aliquos de majoribus transmittere dicto tempore, & ita concluserit in sua congregatione generali.

Quamobrem iidem oratores celsitudinem regiam exhortabantur & rogabant in visceribus charitatis ex parte sacri concilii, ut sua majestas regia dictam conventionem locumque & tempus acceptare velit, ad eamque de suis parentibus & consiliariis cum pleniſſima potestate dictam pacem perficiendi mittere; atque ubi ex bona dispositione partium res so- D lito se gratiorem offert; & sacrum concilium potest opus Deo adeo acceptum efficere, cupit ut majestate regia sincerum votum quod hactenus in pectore gessit, in acceptatione dictæ conventionis & ceteris rei accommodis ostendat.

RESPONSIO AD PRÆDICTA.

SUblimitas regia sua constanter tenet in Ib. p. 818.
mente; quod ipsum sacrum concilium minime latet, neque latere potest, cujus & qualis dispositionis eadem omni tempore fuerit & sit erga ipsum pacis bonum. Ipsam namque sui animi dispositionem ad tantæ rei utilitatem flexam & inclinatam, primo beatissimæ memoriæ papæ Martino V. qui per medium reverendissimi P. Angliæ cardinalis suam serenitatem ad ipsam pacem crebro hortatus est, aperuit & demum eamdem reperitis vicibus tam litteris quam etiam oratorum suorum Basileam transmissorum, ad tractandum, appunctuandum & inveniendum pacem ipsam, plenam potestatem hinc inde voce viva eidem sacro concilio intimavit; patere etiam

☞ tiam nihilominus potuit hæc suæ dispositionis inclinatio per reverendissimum dominum cardinalem S. Crucis, a sede apostolica in regnum Franciæ ea de causa legati transmissi, relationem; qui quantas sollicitudines & diligentias pro ipsius pacis compendio rationabilibus mediis obtinendo, regia sublimitas ante hæc tempora fieri fecerat, bene novit; has quoque sollicitudinum & laborum diligentias ac regiæ celsitudinis animi ad pacis bonum inclinationem sereniſſimo principi Sigismundo Dei gratia imperatori Romanorum, & etiam fratri suo præclariſſimo, ad idem ab eo postulanti, responsiones & scripta regia pluries sibi transmissa, ac etiam duæ variæ conventiones inter partes dissidentes appunctuatæ, primo scilicet apud Autissiodorum, deinde apud Corbolium, quibus idem dominus cardinalis intererat plenius testantur.

ANNO CHRISTI 1435.

Præmissis itaque pro regii culminis dispositione optima erga pacem hujusmodi habendam peroratis, sua celsitudo inclytissimorum progenitorum suorum, qui pacis & unitatis intimi dilectores semper extiterunt, vestigiis inhærendo, ad Dei omnipotentis laudem & honorem, & ad vitandum Christiani sanguinis effusionem, immo pro quiete ac tranquillitate subditorum suorum, ipsum regnum Franciæ inhabitantium, & præsertim contemplatione & ob reverentiam hortamentorum & rogationum tam sanctissimi patris domini Eugenii jam summi pontificis, sub eadem re majestati regiæ scribentis, quam etiam concilii memorati; & ut realiter fictione quavis exposita, ejusdem sublimitas cunctis insinuet ea quæ omni tempore erga ipsum pacis bonum gessit, & suo gerit in pectore de præsenti, ad locum memoratum suam ambassiatam solemnem, cum potestate plenaria dictam pacem assequendi, effectualiter destinabit.

Verum quia prout in credentia prælibatis oratoribus commissa plenius continetur, sacrum concilium ad dictam conventionem sive diætam suam intendit solemnem ambassiatam, & præsertim aliquos de ipsius concilii cœtus majoribus destinare, majestas regia supplicat, quod ipsum sacrum concilium tales in hac parte personas illuc mittere debeat, quæ pacis amatores sint, & quæ absque partialitate quacumque circa ipsius pacis bonum suas operas efficaces interponere, & differenter partes ipsas ea quæ pacis sunt velint effectualiter procurare.

LITTERA CREDENTIALIS

Ambassiatorum domini nostri papæ, venientium ad concilium pro responsione facienda ad proposita per oratores concilii, &c.

p. 819. EUgenius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus ac dilectis in Christo filiis in sacro Basileensi concilio generali congregatis, salutem, &c.

Mittimus ad sacrum concilium Basileense pro nonnullis arduis negotiis, nostrum & Romanæ ecclesiæ ac sedis apostolicæ statum & honorem concernentibus, dilectos filios Ambrosium ordinis Camaldulensis generalem & magistrum Antonium de S. Vito, causarum palatii apostolici auditorem, oratores nostros ad pacem ecclesiæ sincera voluntate dispositos & nonnulla alia nostro nomine prudentiæ vestræ exposituros, quibus sive alteri eorum in his quæ referent, fidem indubiam adhibere velitis. Datum Florentiæ anno incarnat. dominicæ MCCCCXXXV. X. calendas Augusti pontificatus nostri anno V.

ANNO CHRISTI 1435.

G. de Ymola.

LITTERA CREDENTIALIS

Colegii dominorum cardinalium.

SAcrosanctæ synodo Basileensi, episcopi, presbyteri, & diaconi S. R. E. cardinales recommendationem & votivam in Domino caritatem. Ibid.

Ex parte SS. domini nostri summi pontificis præsentium latores domini Ambrosius prior generalis ordinis Camaldulensis, & Antonius de S. Vito palatii apostolici causarum auditor, ad præsentiam P. V. inpræsentiarum accedunt, quibus nonnulla commisimus P. V. nostri parte referenda colloquia. Precamur igitur, ut placeat relatibus eorum tanquam nostris fidem per omnia tradere creditivam, ad cuncta semper vestra mandata parati. Scriptum Florentiæ die XXII. Julii MCCCCXXXV.

LITTERÆ AMBASSIATORUM

Sacri concilii qui iverunt ad Græciam.

SAcrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu sancto legitime congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti, suis dominis metuendissimis. Ib. p. 820.

Reverendissimi reverendique patres, & doctores, & magistri, ceterique domini nostri præstantissimi, debita ac devota recommendatione præmissa. Licet post accessum nostrum ad Venetias opportunitatem habuerimus scribendi; quia tamen propter pestem maxime ibidem urgentem, in maximis perplexitatibus fuimus, de itinere nostro prosequendo non scripsimus. Nunc autem ad alteram partem determinati, notificamus dominationibus vestris, quomodo post multas deliberationes & consilia, deliberavimus ire cum galeis, non attendentes infectionem, quæ posset, sicut & de facto timetur, contingere in eisdem, Deo nos & iter nostrum committendo. Maluimus enim cum periculo personarum nostrarum, negotia ecclesiæ & vestra secure agere, quam salvis corporibus nostris, aliud quærere, per quod impediri aut retardari quoquo modo posset nobis per vos injunctum negotium. Solvimus pro naulo galearum, pro nobis omnibus centum quadraginta septem ducatos, pro expensis vero per diem solvemus ad minus duos ducatos. Omnes autem sumus in galea divi Zachariæ Donati consanguinei reverendissimi domini episcopi Paduani; per illos de baneto de medicis fuimus optime tractati. Tam in facto cambii principalis pecuniæ, quam secure per viam Januæ in pera depositerunt; quam in pecuniis expensa-

rum

rum noſtrarum, quas ad omnem requiſitionem noſtram habuimus & præter votivam expeditionem in facto cambii . . . ut præmittitur. Honoraverunt nos ob reverentiam ſacri concilii & paternitatum veſtrarum, ſicera, confectionibus & vinis quantum decuit valde abundanter & honorabiliter; quare rogamus dominationes veſtras, ut Roberto & illis de dicto bancho debite regratientur, quia abſque dubio humane in omnibus negotiis noſtris ſe habuerunt nobiſcum, quam potuerunt, & quam nos exprimere poſſimus. Poſtquam convenimus de naulo & expenſis cum galeis, de conſilio multorum quam citius potuimus de Venetiis receſſimus propter peſtem, & venimus ad manendum Polæ, in loco utique ſce-
* ſ. celebri. leri * valde & febricitanti, ubi quam mediocritas noſtrum febribus decubuit; gratia Dei tamen ſine periculo, & ubi jam galeæ cum quibus ituri ſumus convenerunt. Speramus autem quod die lunæ futuræ, ſcilicet octava preſentis (menſis) iter accipiemus cum eiſdem. Quotidie ſumus & converſamur cum dominis ambaſſiatoribus Græcorum in magna caritate, & quantum eſt ad concluſionem ſacri concilii in materia ipſorum, reputant jam quantum ad eos pertinet jam poſitam in executione; & licet ex una parte de bona diſpoſitione ipſorum gaudeamus & ſimus lætantes; tamen ex parte altera ſemper cor noſtrum ardet in nobis, ne ex parte eccleſiæ aliquo modo contingat defectus: quare rogamus dominationes veſtras, & in Domino obſecramus, quatenus alia negotia eccleſiæ proſequenda, hoc præcipue ab oculis veſtris non recedat, quia hoc feliciter peracto, alia ſuccedent proſpere & votive. Dominus Chriſtophorus Garontonus eſt hic cum galeis, & venit Conſtantinopolim, neſcimus propter quod nondum locuti fuimus ſecum. Altiſſimus reverendiſſimas dominationes & paternitates veſtras conſervare, reſque ſuæ eccleſiæ ſanctæ in manibus veſtris dirigere dignetur feliciter & longæve. Amen. Scriptum Polæ, die VI. Auguſt. MCCCCXXXV.

ANNO CHRISTI 1435.

Subſcriptio.

Earumdem veſtrarum reverendiſſimarum paternitatum humiles & devoti oratores.

Frater Johannes de Raguſio.
Henricus Virginer.
Si Freron.

BULLA

Per quam mandantur moneri domini archiepiſcopus Tarentinus & epiſcopus Paduanus præſidentes domini papæ.

Ib. p. 821. SAcroſancta, &c. venerabilibus Johanni Antiochenſi, Ludovico Aquilegienſi patriarchis, Amedeo Lugdunenſi, Henrico Bituricenſi archiepiſcopis, Johanni Aurelianenſi, Bernardo Aquenſi, Martino Lectorenſi epiſcopis, & dilectis eccleſiæ filiis Johanni vicario Friſingenſi decretorum, Dionyſio Sabrenoys Theologiæ rectoribus, ſalutem & omnipotentis Dei benedictionem.

ANNO CHRISTI 1435.

Cum per decretum ſacri generalis concilii Conſtantienſis, cum magna maturitate & deliberatione editum, declaratum extiterit, ipſum concilium Conſtantienſe & alia concilia generalia poteſtatem immediate recipere a Chriſto, cui quilibet catholicus cujuſcumque ſtatus aut conditionis exiſtat, etiamſi ſit Romanus pontifex, in pertinentibus ad reformationem generalem in capite & in membris faciendam, & aliis in ipſo decreto expreſſis & comprehenſis obedire tenetur; & ſi non fecerit, ſubjici debet condignæ pœnitentiæ, & ad alia remedia contra talem procedi: venerabiliſque Johannes archiepiſcopus Tarentinus, Petrus Paduanus epiſcopus, pro ſanctiſſimo domino Eugenio papa IV. in noſtra generali ſynodo Baſileenſi compræſidentes, decretum prædictum ſacri concilii Conſtantienſis, & contenta in eo ſervare, necnon decretum noſtræ ſacræ ſynodi ſuper annatis ſeu vacantiis eccleſiarum, monaſteriorum, & aliorum eccleſiaſticorum beneficiorum de cetero non ſolvendis, reformando eccleſiam in capite & in membris editum, ac ſolemniter in noſtra publica ſeſſione decretatum & publicatum, nonnullas proteſtationes nominibus ſuis & aliorum eis adhærere volentium, palam & publice fecerint, in illiſque velle perſeverare ſe publice jactaverint, in ſcandalum non modicum univerſalis eccleſiæ per noſtram Baſileenſem ſynodum repræſentatæ, juramentique per eos, ut præmittitur, præſtiti violationem, pœnis in decreto concilii Toletani contra tales proteſtantes edito ſe reos faciendo. Cupientes præmiſſis in perniciem & ſcandalum univerſalis eccleſiæ, reformationiſque generalis eccleſiæ impedimentum, præſumtis obviare, vobis tenore præſentium committimus & mandamus, quatenus Johannem archiepiſcopum Tarentinum & Petrum Paduanum epiſcopum prædictos, auctoritate noſtra canonice & peremtorie requiratis, & moneatis, ut infra certum terminum per vos eis aſſignandum, juramentum per eos, ut præmittitur, præſtitum inviolabiliter obſervent; & in vim obſervantiæ hujuſmodi, proteſtationes prædictas & alia quæcumque per eos adverſus juramentum hujuſmodi & decreta conciliorum generalium Conſtantienſis & noſtræ ſynodi attentata & præſumta caſſent, revocent, annullent, quas & quæ nos etiam tenore præſentium revocamus, caſſamus, & annullamus, dictiſque proteſtationibus palam & publice renuncient cum effectu; quibus peractis, nobiſcum in vinea Domini, in his pro quibus ipſa ſynodus congregata eſt, efficaciter, quantum in eis eſt & erit laborent. Quod ſi præmiſſæ monitioni non paruerint cum effectu, ad deputationes, congregationes, ſeſſiones, & alios actus publicos dictæ noſtræ ſynodi eos non eſſe admittendos decernatis, prout & decernimus; & nihilominus ad alia contra ipſos procedatis, prout juſtitia & decreta conciliorum Conſtantienſis, Toletani, & hujus, ac aliorum generalium conciliorum poſtulant & requirunt. Datum Baſileæ in congregatione noſtra generali, in majori eccleſia celebrata

☞ VIII. idus Auguſti anno a nativit. Domini MCCCCXXXV.

ANNO CHRISTI 1435.

Jo: Gauffridi.

Virtute ſupraſcripti mandati fuerunt moniti prædicti reverendiſſimi patres archiepiſcopus Tarentinus & epiſcopus Paduanus in forma juris per ſupra nominatos commiſſarios, prout immediate ſequitur,

MONITIO CONTRA PRÆSIDENTES

Papæ, pro revocatione cujuſdam proteſtationis per eos factæ.

b. p 822. MIſeratione divina Johannes Antiochenus, Ludovicus Aquilegienſis patriarchæ, Amedeus Lugdunenſis, Henricus Bituricenſis archiepiſcopi, Bernardus Aquenſis & Martinus Lectorenſis epiſcopi, Jo: canonicus & vicarius Friſingenſis decretorum doctor, & Dionyſius de Samblovoys magiſter in Theologia, executores ad infra ſcripta a ſacroſancta Baſileenſi ſynodo in Spiritu ſancto legitime congregata, univerſalem eccleſiam repræſentante, ſpecialiter deputati, reverendiſſimo ac reverendo in Chriſto patribus & dominis, dominis Johanni miſeratione divina archiepiſcopo Tarentino, & Petro epiſcopo Paduano, pro ſanctiſſimo domino noſtro papa Eugenio in dicta ſynodo compræſidentibus, & veſtrum cuilibet, ſalutem in Domino, & noſtris hujuſmodi, immo verius ejuſdem ſacroſanctæ ſynodi firmiter obedire mandatis.

Litteras ipſius bulla plumbea & cordula canapis, more ipſius ſynodi, impendente bullatas, ſanas & integras, non vitiatas, nec cancellatas, ſed omni prorſus vitio & ſuſpicione carentes, ut prima facie apparebat, nobis per honorabilem & diſcretum virum magiſtrum Johannem Eſpaſſerii, in legibus bacalaureum, procuratorem fiſcalem prædictæ ſanctæ ſynodi, coram notario & teſtibus præſentatas, nos cum ea reverentia recepiſſe noveritis, quarum tenor talis eſt: *Sacroſancta, &c.* Poſt quarum quidem litterarum præinſertarum dictæ ſacroſanctæ ſynodi Baſileenſis præſentationem & receptionem nobis & per nos ſic, ut præmittitur, factas, conſtitutus coram nobis dictus procurator fiſcalis, nobis expoſuit, quod alias non ex parte dictæ ſacroſanctæ ſynodi Baſileenſis formam evangelicam ſequentes, vos nonnullis diebus proxime lapſis cum caritate, benignitate, humanitate, manſuetudine, & honeſtate quibus potuimus generoſe requiſivimus, rogavimus, & hortati fuimus, ut juramentum per vos præſtitum obſervaretis, & proteſtationes per vos factas, de quibus in præinſertis litteris ſit mentio, & quæcumque alia adverſus decreta ſacrorum Conſtantienſis & Baſileenſis conciliorum prædictorum per vos attentata & præſumpta caſſaretis, & revocaretis, & annullaretis, ac eiſdem renunciaretis cum effectu; & deinde cum partibus ipſius ſacri concilii Baſileenſis, quantum in vobis erat & eſſet, laboretis prout nos, vel ſaltem major pars noſtrum numero ſeptem, ita fecimus: quibus exhortationibus & requiſitionibus obtemperare, & annuere huc uſque diſtuliſtis & omiſiſtis, unde fuimus per ipſum procuratorem fiſcalem debita cum inſtantia requiſiti, quatenus ad exequutionem ipſarum litterarum & contentorum in eiſdem procedere curaremus, juxta traditam, ſeu directam per eaſdem litteras ab eadem ſynodo nobis formam. Nos igitur Johannes Antiochenus, Ludovicus Aquilegienſis patriarchæ, Amedeus Lugdunenſis, Henricus Bituricenſis archiepiſcopi, Bernardus Aquenſis, & Martinus Lectorenſis epiſcopi, Jo: vicarius Friſingenſis, & Dionyſius de Sambroys, executores præfati, præmiſſis attentis, volentes mandatum prædictæ ſacroſanctæ ſynodi nobis in hac parte directum, reverenter exequi, & ejus mandatis obedire, ut tenemur; idcireo auctoritate prædictæ ſacroſanctæ ſynodi generalis Baſileenſis nobis conceſſa, qua fungimur in hac parte, vobis reverendiſſimo ac reverendo in Chriſto patribus & dominis, dominis Jo: archiepiſcopo Tarentino, & Petro epiſcopo Paduano præfatis, & veſtrum cuilibet præinſertas dictæ ſacroſanctæ ſynodi, & has noſtras litteras, ac omnia & ſingula in eis contenta intimamus & inſinuamus, ac ad veſtram & cujuslibet veſtrum notitiam deducimus, & deduci volumus per preſentes; voſque nihilominus & veſtrum quemlibet primo, ſecundo & tertio canonice & peremtorie earumdem præſentium tenore requirimus & monemus, quatenus infra ſex dierum ſpatium poſt requiſitionem & monitionem noſtram, ſeu notificationem hujuſmodi, immo verius dictæ ſacroſanctæ ſynodi vobis & veſtrum cuilibet factas, proxime & immediate ſequentium; quorum dierum duos pro primo, duos pro ſecundo, & reliquos duos dies pro tertio & peremtorio termino ac monitione canonica aſſignamus, juramentum per vos præſtitum, de quo in præinſertis litteris fit mentio, inviolabiliter obſervetis, & quilibet veſtrum obſervet. Et in vim obſervantiæ hujuſmodi proteſtationes prædictas, & alia quæcumque per vos adverſus juramentum hujuſmodi, & decreta ſacrorum conciliorum generalium Conſtantienſis & Baſileenſis prædictorum attentata caſſetis, revocetis & annulletis, & quilibet veſtrum caſſet, revocet, & annullet, quas & quæ prædicta ſacroſancta ſynodus caſſavit; revocavit & annullavit, dictiſque proteſtationibus palam & publice renuncietis cum effectu, & quilibet veſtrum renunciet. Quibus peractis, in dicta ſacroſancta ſynodo Baſileenſi, in vinea Domini, in his pro quibus ipſa ſacroſancta ſynodus congregata eſt, efficaciter, quantum in vobis eſt & erit, laboretis, juxta dictarum litterarum formam, ſeriem & tenorem. Quia ſi monitionibus & mandatis noſtris hujuſmodi, immo verius dictæ ſacroſanctæ ſynodi Baſileenſis non parueritis cum effectu, ad deputationes, congregationes, ſeſſiones, & alios actus publicos ejuſdem ſacroſanctæ ſynodi vos non eſſe admittendos, lapſo dicto termino decernemus, & nihilominus ad ulteriora contra vos procedemus, prout juſtitia & decreta conciliorum Conſtantienſis, Toletani, & Baſileenſis prædictorum, & aliorum generalium conciliorum poſtulant & requirunt, juxta commiſſionem præinſertam nobis factam. Præinſertas vero dictæ ſacroſanctæ ſynodi Baſileenſis, & noſtras hujuſmodi litteras, ac omnia &

ſin-

☞ ſingula in eis contenta vobis & cuilibet veſtrum per quemcumque dominum abbatem, priorem, præpoſitum, decanum, archidiaconum, cantorem & canonicum cujuſcumque cathedralis aut collegiatæ eccleſiæ, & aliam eccleſiaſticam perſonam, clericum, notarium, & tabellionem publicum, atque dictæ ſacroſanctæ ſynodi curſorem ſuper hoc pro parte dicti procuratoris fiſcalis requirendum notificari & intimari, & nos ſeu dictam ſacroſanctam ſynodum per inſtrumentum publicum, vel alias ſufficienter de eis certificari volumus & mandamus, in quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium præmiſſorum præſentes litteras noſtras, ſeu præſens publicum inſtrumentum, monitionem hujuſmodi noſtram in ſe continentem ſeu continens exinde fieri, & per notarium publicum infraſcriptum ſubſcribi & publicari, ſigillorumque noſtrorum Johannis Antiocheni, Ludovici Aquilegienſis patriarcharum, ac Amedei Lugdunenſis archiepiſcopi, Bernardi epiſcopi Aquenſis, de conſenſu aliorum noſtrorum coexecutorum prædictorum fecimus & mandavimus appenſione communiri. Datum & actum Baſileæ in eccleſia majori Baſileenſi ſub anno nativitate Domini MCCCCXXXV. Indictione XIII. & die Jovis XI. menſis auguſti; nobis inibi hora ſexta poſt meridiem vel circa quoad hoc pro tribunali ſedentibus, pontificatus SS. in Chriſto patris & domini noſtri, domini Eugenii divina providentia papæ IV. anno V præſentibus ibidem venerabili ac diſcreto viro domino Hugone Pelſicerii baccalaureo in decretis canonico Lectorenſi, Caſpar Figedolſer, Faventino, Jacobo Hermanni de Kamburga Aquilegienſi, & Mathia de Vilshonez Patavienſis diœceſis clericis teſtibus ad hoc vocatis ſpecialiter & rogatis, & me Michaele Galteri clerico Conſtantienſi provinciæ Rothomagenſis publico, apoſtolica & imperiali auctoritate noraciis; qui in præmiſſis omnibus & ſingulis, &c.

ANNO CHRISTI 1435.

INQUISITIO DE POTESTATE PAPÆ.

Ib. p. 826. QUæritur utrum papa vel ejus legati de neceſſitate juris divini debeant admitti ad præſidendum in concilio generali. Et arguitur quod ſic, primo, quia papa eſt caput totius eccleſiæ Joh. 1. *Dixit Dominus Petro, tu vocaberis Cephas.* Sed capitis eſt regere & dirigere omnia membra, & movere ea. Ergo pars aſſertiva vera.

Secundo, arguitur: Dignioris eſt minus dignum regere, & ei præſidere, ſicut ſponſus dignior eſt & perfectior quam ſit ſponſa; & ideo ſponſa debet ſponſo ſubjici, & ab eo regi. Sed papa eſt ſponſus eccleſiæ univerſalis, ſicut & quilibet epiſcopus ſuæ eccleſiæ ſpecialis. Ergo debet eidem auctoritative in concilio generali præſidere.

Tertio, arguitur: Papa eſt monarcha reſpectu totius eccleſiæ univerſalis, quia non recognoſcit ſuperiorem in terris; ſed de ratione monarchici principatus eſt non ſubjici legibus communibus, & a nullo puniri, cum omnis punitio fieri debeat per ſuperiorem. Sed verus monarcha non habet ſuperiorem; ergo papa cum non habeat ſuperiorem in terris, a nullo poterit puniri: ſed ipſe omnes alios & regere & corripere habet. Ergo auctoritative & juriſdictionaliter præſidere per ſe vel ſuos legatos licet in concilio generali.

ANNO CHRISTI 1435.

In oppoſitum arguitur: Sacrum concilium Conſtantienſe habet contrarium, ubi dicitur quod in his quæ ad hæreſim & ſchiſmatis pertinent exſtirpationem, & generalem eccleſiæ in capite & in membris reformationem; omnis homo cujuſcumque ſtatus aut præeminentiæ, etiamſi papalis exiſtat, generali concilio teneatur obedire. Quod ſi non fecerit, niſi reſipuerit, condignæ pœnitentiæ ſubjiciatur, & debite puniatur, ad eccleſiam & alia juris ſubſidia, ſi opus fuerit, recurrendo. Manifeſtum eſt autem, quod nemo tenetur obedire, niſi ſuo ſuperiori, nec etiam poteſt judicare quis auctoritative in foro ubi judicandus venit, cum nemo in propria cauſa debet eſſe judex & recom. . . .

Pro reſponſione ad iſtam quæſtionem notanda ſunt aliqua, primo, quod multiplex eſt præſidentia, nam quædam eſt honoraria, alia eſt juriſdictionalis & coercitiva, qua judices præſident in ſuis foris; & proportionalis, intelligenda eſt de capite, nam caput quandoque dicitur ille qui habet honorabiliorem alicubi locum, ſicut primi regum IX. cap. dicitur, quod *Samuel dedit Sauli locum in capite eorum qui fuerant invitati.* Et Job. 24. *Si voluiſſem*, inquit, *ire ad eos, ſedebam primus.* Alio modo ille qui eſt in aliqua dignitate conſtitutus, dicitur caput; ſecundum illud Iſaiæ 9. *Longævus & honoratus eſt ipſe caput.* Tertio modo dicitur ille caput, qui habet directionem & juriſdictionem coercitivam in alios, ut 1. Reg. 15. ad Saul dicitur: *Cum eſſes parvulus in oculis tuis, caput in tribubus Iſrael factus es, unxique te in regem, &c.* Quarto, dicitur caput ille qui ad ſimilitudinem capitis naturalis habet corpori myſtico conjungere, & per omnia membra & ſingula viva ſenſum & motum, & nutrimentum ſpiritualiter miniſtrat. Et iſto modo ſolus Chriſtus, & nemo alius dicitur eſſe caput eccleſiæ univerſalis, ſecundum illud ad Epheſ. 1. *Ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimplevit.*

Rurſus etiam notandum quod eccleſia multipliciter ſumitur in ſacra ſcriptura; quandoque namque dicitur eccleſia univerſalis multitudo omnium fidelium per totum orbem diſperſorum, & ita ſumitur in auctoritate modo allegata ad Epheſ. 1. Secundo modo ſumitur pro aliqua multitudine particulari fidelium alicubi degentium, ut 1. Pet. 5. *Salutat vos eccleſia, quæ eſt in Babylone.* Tertio modo pro templo materiali, in quo ſacramenta ſumuntur 1. ad Cor. *Numquid domos non habetis ad manducandum & bibendum, aut eccleſiam Dei contemnitis?* Quarto modo pro cœtu virorum eccleſiaſticorum, ut Act. 20. *Poſuit ipſum regere eccleſiam Dei.* Quinto, pro multitudine eorumdem virorum eccleſiaſticorum, & aliorum in unum conciliariter congregatorum ad decernendum & definiendum de aliquibus rebus fidem, vel mores, vel bonum totius populi concernentibus, ut Mach. 5. *Convenit eccleſia magna cogitare de,*

ANNO CHRISTI 1435.

☞ *de fratribus ſuis, qui in tribulatione erant*. Sexto, ſumitur etiam quandoque pro congregatione perverſorum aliquod malum machinantium, ut in Pſalmo: *Odivi eccleſiam malignantium*.

Poſtremo ſciendum, quod multiplex principatus reperitur; primus monarchicus, qui ſuperiorem in terris non recognoſcit, nec ſubjicitur legibus, ſic videlicet, ut ſi contra quas leges fecerit, ab aliquo non puniatur. Talem principatum habebat David ſuper toto populo Iſrael, qui poſtquam peccavit in Berſabee, & occidi ſcripſit virum ejus, unum penitus dixit Domino: *Tibi ſoli peccavi*; id eſt a nullo habeo puniri, niſi a te. Secundus principatus eſt ariſtocraticus, qui per paucos bonos exercetur, qui & optimates ſolebant nominari, quia de toto populo ad regendum & judicandum optimi, id eſt meliores ad hoc eligebantur; & iſti legibus politiæ ſubjiciuntur: ita ut ſi contra fecerint, a populo puniantur. Et de iſto principatu habetur Daniel. ult. de duobus judicibus, qui poſtquam reperti ſunt perverſum judicium in Suſannam protuliſſe, interfecti ſunt a populo. Tertius eſt politicus, qui per multos bonos exercetur, qui & conſules nominantur, ut in multis civitatibus; & iſti etiam ſimiliter legibus politiæ ſubjiciuntur. Quartus ex utroque aliquid habet. Ex monarchico quidem, quia unus eſt ſuper tota multitudine conſtitutus ad regendum eam. Ex politico vero, quia ſecundum leges & ſtatuta ſive decreta per multitudinem ſapientium facta & condita, neceſſe habet illam multitudinem regere, ita ut, ſi contra fecerit, dejiciatur. De tribus præſcriptis principatibus habetur Politic. 3. De iſto quarto habetur 1. Mach. 8. ubi dicitur quod *Romani tunc curiam ſibi fecerant, & quotidie conſulebant CCCXX. viros, concilium ſemper agentes de multitudine, ut quæ digna ſunt gerant*. Et in omnibus iſtis nemo portabat diadema; nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea: ſed committebant uni homini magiſterium ſuum per ſingulos annos dominari univerſæ terræ ſuæ, & omnes obediebant uni. Et ſi quandoque contingebat illum deviare, & contra leges & decreta ſenatus facere, dejiciebatur, ſicut Domitianus a ſenatu interfectus fuit, & omnia ejus geſta irrita & revocata ſunt ab eodem ſenatu, ut patet in legenda B. Johannis evangeliſtæ. Hac enim de cauſa ab exilio in quo relegaverat eumdem Domitianus, revocatus fuit.

His prænotatis, ponendæ ſunt concluſiones. Prima eſt iſta. Papa non eſt caput eccleſiæ quarto modo ſuperius expreſſo. Patet, quia ſic ſolummodo convenit Chriſto, qui in omnia & ſingula membra ſuum ſenſum & motum gratiæ juſtificantis & in bonum promoventis, influit, in quibus omnibus & ſingulis per fidem habitat, & per caritatem conjungitur, ſecundum illud Apoſtoli: *Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris*, & illud Jo: 3. *Qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo*. Et quia caput iſtud omnibus & ſingulis membris conjungere habet, hoc impoſſibile eſt de papa.

Papa eſt caput & monarcha eccleſiæ univerſalis diſperſæ, accipiendo caput tertio modo, pro habendo juriſdictionem ſpiritualem ſuper ſingulas eccleſias & ſingulas perſonas fideles totius orbis. Patet, quia ipſum præfecit Dominus toti eccleſiæ, ubi dicit Joh. ultimo: *Paſce oves meas*, id eſt, eſto paſtor generalis omnium ovium mearum. Manifeſtum eſt autem, quia paſtoris eſt & regere & deviantes corrigere; & quia generalis paſtor eſt, ideo nullus eximitur ab ejus juriſdictione.

ANNO CHRISTI 1435.

Papa non eſt caput juriſdictionale & directivum ſive correctivum eccleſiæ conciliariter congregatæ, id eſt concilii generalis legitime congregati. Probatur iſtud, quia ille non poteſt eſſe caput directivum ſive correctivum illorum, a quibus dirigi & corrigi habet. Sed ſic eſt de papa reſpectu concilii generalis, ut patebit in concluſione ſequenti. Ergo &c.

Principatus papalis reſpectu eccleſiæ congregatæ, ſive concilii generalis, non eſt monarchicus. Patet, quia neceſſario ſubjicitur legibus politiæ Chriſtianæ, quod eſt contra propriam conditionem monarchici principatus. Quod autem papa ſubjiciatur legibus politiæ Chriſtianæ, ſunt in duplici differentia. Nam quædam pertinent ad fidem catholicam; aliæ vero ad mores. Quod autem papa ſubjiciatur legibus fidei & ab eccleſia ſit corripiendus & dejiciendus, ſi in his deviaverit, nemo umquam quantumcumque ſibi faventium negavit, & habetur hoc etiam expreſſe in caput *Si papa XL. dies*. Sed quod etiam legibus morum ſubjiciatur, & ab eccleſia ſit puniendus, ſi deformis repertus fuerit, probatur ſic. Et primo per gloſſam ordinariam præfati capitoli *Si papa*; quæ dicit. Quod ſi notorium eſt crimen ejus quodcumque & inde ſcandalizatur eccleſia, & incorrigibilis eſt, certe credo quod inde poſſit accuſari hæc gloſſa prædicta. Certum eſt autem, quod effectus accuſationis eſt depoſitio, ut in cap. *qualiter & quando* de accuſat. Sed apud quem accuſabitur vel judicabitur? non apud eccleſiam diſperſam: ergo apud eccleſiam congregatam, quæ eſt concilium generale. Ergo concilium generale judex eſt papæ. Nemo autem poteſt eſſe judex & reus in eodem exteriori foro. Quod autem eccleſia congregata lege & ordinatione divina judex ſit papæ, & auctoritatem habeat ſuper eum, etiam in his quæ ad mores pertinent, evidenter apparet per illud ſupremi & noſtri monarchæ Chriſti Mat. 18. dicentis: *Si peccaverit*, inquit, *in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum*, &c. *Si non audierit, dic eccleſiæ*, congregatæ ſcilicet; quod patet per illud quod ſequitur: *Ubi enim*, inquit, *duo vel tres ſunt in nomine meo congregati, ibi ſum ego in medio eorum. Quod ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*, id eſt excommunicatus. Et ibi fundatur auctoritas & juriſdictio eccleſiæ congregatæ, id eſt concilii generalis, ſuper omnem hominem, qui nomine Chriſtiano cenſetur. Sequitur enim: *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis*. Quod autem nomine fratris omnis Chriſtianus, cujuſcumque præminentiæ exiſtat, intelligitur, patet per illud quod habetur 11. q. 3. c. *Ad menſam*; & ſunt verba Chryſoſtomi, illud Apoſtoli 1. ad Cor. 5.

ANNO CHRISTI 1435.

recitantis: *Sis qui frater nominatur inter vos, est fornicator aut avarus*, &c. Fratrem, inquit, in hoc loco fidelem intellige simpliciter. Ergo etiam papa intelligendus est frater. Nempe sicut omnis fidelis Deum habet patrem, sic etiam sanctam ecclesiam habet matrem, quæ eum spiritualiter genuit. Si ergo papa Deum habet patrem, ecclesiam sanctam debet recognoscere matrem, quæ eum spiritualiter genuit, & a qua sacramenta purgativa & sanctificativa, sicut unus aliorum filiorum, necessario sumit; nec propter officium solius vicariatus patris quod exercet, desinit aliorum esse frater. Nam & ipse Deus & Pater, cujus solummodo ministerialis vicarius est, non dedignatus est se nominare aliorum fratrem, Johan. 20. Dicit Salvator noster B. Mariæ Magdalenæ: *Vade ad fratres meos & dic eis: Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum*. Si ergo verus Deus & homo propter assumtam humanitatem se nominat aliorum fratrem; quanto magis purus homo peccator, sicut unus aliorum, quamvis vicarius ministerialis sit, se debet recognoscere aliorum fratrem, & ecclesiam matrem & non filiam; quia non ipse eam, sed ipsa ipsum spiritualiter genuit. Quia ergo frater est, ab ipsa matre dirigendus, & si opus sit corripiendus venit. Et hoc ipsum ab ipsis apostolis Spiritus sancti primitias habentibus practicatum reperimus. Cum enim Petrus papa C primus, non in fide, sed in moribus quadam simulatione irrationabili erraret, Paulus restitit ei in faciem, ad Galat. 2. cum tamen ipse Paulus dicat ad Romanos 13. quod qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, & damnationem acquirit. Et tamen Petrus papa erat, cui resistebat. Non autem dicendum est quod peccaverit, immo potius bene egerit: alioquin non toti mundo in epistola sua notificasset. Ergo licet ecclesiæ similiter agere secundum ejusdem Pauli dictum: *imitatores mei estote*. Ne enim Petrus ejusque successores super ecclesia Dei superbe niterentur dominari, & illam pro libito voluntatis regere, æterna Dei sapientia Christus omnia D prævidens & providens, sic illam a principio instituit, & ordinavit, ut ceteri apostoli nullam a Petro acciperent potestatem; sed & potestatem ordinis & potestatem jurisdictionis immediate a Christo acceperunt. Potestatem quidem ordinis in ultima cœna, ubi omnes ordinavit sacerdotes: potestatem vero jurisdictionis in foro conscientiæ Joh. 20. ubi insufflans in eos dixit omnibus simul: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis*: Potestatem legationis per mundum, Matth. & Marci ultimo, *Euntes in mundum universum prædicate evangelium omni creaturæ, &c.* Nam & cum in ultima cœna audientes apostoli Dominum velle ab ipsis recedere, facta fuisset inter ipsos contenE tio, id est inquisitio, quis eorum videretur esse major, Luc. 22. id est prælatus ipsorum, non respondit Dominus: Ego constitui, aut instituo Petrum vicarium meum, & volo ut obediatis ei, sicut mihi. Et hoc ne occasionem dominandi super ecclesia sibi aut successoribus suis præberet, sicut, proh dolor! nunc videmus; sed respondit: *Reges gentium A dominantur eis, & quasi potestatem habent super eos; vos autem non sic; sed qui major est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor, sicut qui ministrat*. Et propter hoc in conciliis primitivæ ecclesiæ nullam jurisdictionem aut auctoritatem sibi vindicabat B. Petrus; sed omnia nomine concilii diffiniebantur & mandabantur, ut supra Act. 15. *Apostoli*, inquit, *& seniores his qui sunt Antiochiæ & Syriæ, salutem*, &c. *Placuit nobis collectis in unum*, &c. Immo etiam ipse B Petrus papa ab ipsis in legationem mittebatur, ut patet Act. 8. qualiter apostoli miserunt Petrum & Johannem Samariam. Et cum papa modernus non habeat majorem potestatem quam sanctus Petrus, manifestum ex prædictis rationibus & auctoritatibus existit, quod nullam jurisdictionem aut potestatem aut auctoritatem coercitivam habet super ecclesiam congregatam, quæ est concilium generale, immo potius aliquam ab ipsa ecclesia congregata, quæ est regina a regendo dicta: *Astitit*, inquit, *regina a dextris tuis*, & Christi sponsa, Joh. 3. *Qui habet sponsam, sponsus est*. Ipse papa peramplius ut minister, habet leges fidei & morum suscipere & servare, & si opus fuerit, reformari & corripi ab ipsa; quam si non audierit, secundum mandatum Domini nostri Jesu Christi, ejus veri regis & sponsi, tamquam ethnicus & publicanus debet haberi, ut ex superioribus dictis patet.

Ad solam personam summi pontificis non pertinet articulorum fidei declaratio, aut symboli editio. Probatur hoc, quia sæpe contingit papam esse simplicem & minus litteratum; & sic impossibile esset, per se prædicta facere, aut si facere per se præsumeret, totam ecclesiam posset in fide corrumpere. Unde nec S. Petrus præsumsit per se symbolum fidei edere, sed omnes apostoli simul illud composuerunt: propter hoc enim & symbolum dicitur, id est plurimorum simul in unum convenientium sententiæ. Nec valet illud, quod Deus non permitteret eum deficere; quia hoc attentare esset tentare Deum; & præcipue cum nonnulli summi pontifices reperiantur in fide errasse. Et huic obviat quod ait Thomas 2. 2. q. 1. a. ultimo; quod ad auctoritatem summi pontificis pertinet sententialiter determinare ea quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur, quoniam aliud est persona summi pontificis, aliud auctoritas ejus, id est quæ est in eo. Unum est separabile ab altero. Auctoritas enim summi pontificis, id est, quæ est in summo pontifice, auctoritas ecclesiæ est: quia & ecclesiæ datur, & propter ecclesiam, secundum illud Apostoli: *Omnis pontifex ex hominibus assumtus, pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum*. Quod autem hæc auctoritas sive potestas ecclesiæ detur, & in ecclesia sit, patet, quia mortuo vel depositio summo pontifice, eadem potestas sive auctoritas in ecclesia semper manet. Non enim revocat illam Christus Dominus noster, aut de novo creat in electione novi papæ. Ad auctoritatem autem summi pontificis secundum Thomam pertinet symboli editio, id est ad auctoritatem ecclesiæ, quæ est in summo pontifice, prout est unicus ecclesiæ pastor; & ideo non dicit ad summum pontificem, sed

ad

☞ ad ejus auctoritatem, quæ est ecclesia. Non enim extra ecclesiam est, sed de corpore ecclesiæ nobile membrum ejus: etsi tamen auctoritas, sive potestas major est in ecclesia congregata, id est indeviabilior & durabilior, quippe quæ ipsum ministrum suæ potestatis, scilicet papam habet corrigere & deponere, dum opus est & ratio exigit, secundum illud: non habebis jugiter potestatem. Et hæc est potestas in ecclesia dispersa nostri habitu, in papam vero ab ipsa ecclesia ad hoc electum & assumtum, ut in acto, ut patet per illud dictum Salvatoris Matth. 18. *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis*, & quod ecclesiæ congregatæ loquatur, patet per illud quod sequitur: *Ubi enim duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum.*

In quolibet generali concilio rite congregato & celebrato Christus, sive Spiritus-sanctus verus perfectus Deus, proprius, invisibilis, & indeviabilis præsidens est per auctoritatem superius immediate allegatam. Inde est quod apostoli & seniores conciliariter congregati, super his quæ fidei erant & morum dixerunt Act. 15. *Visum est Spiritui-sancto & nobis* sic & sic agendum, &c. Unde & per prophetam Dominus dicit Mich. 2. *Congregatione congregabo Jacob, pariter ponam illum quasi gregem in ovili, & quasi pecus in medio caularum tumultuabuntur a multitudine hominum; & Dominus in capite eorum.* Ex quibus patet qualiter vetus & novum testamentum in unam sententiam conveniunt de præsidentia Spiritus sancti in ecclesia legitime congregata, & in concilio generali papa per se aut suos legitimos, nec de jure divino, nec humano potest aut debet in concilio generali propterea auctoritate sive potestate jurisdictionali aut coercitiva præsidere. Quod non jure divino, patet per præcedentia: quia si quid propria potestate aut voluntate vellet diffinire aut statuere, quod non esset per concilium, cui præest Spiritus, & sancitum & approbatum, aut etiam aliquid quod per idem concilium esset statutum & deliberatum, nollet diffinire aut concludere; manifestum est quod injuriam Spiritui sancto faceret, qui jure divino per prædicta monstratus est in concilio præsidere. Sed nec jure humano prædicto modo præsidere potest, quoniam cum omni jure humano cautum sit, neminem in propria causa judicem esse, nec quempiam judicem & reum in eodem foro posse esse, & in quarta superius quæstione late monstratum sit, summum pontificem subjici concilio generali, & per ipsum concilium eum debere reformari, evidenter patet, quia juridice nec potest nec debet in eodem concilio, a quo judicari debet, auctoritative & potestative præsidere.

Rationabile est jurique divino & humano consonum, ut papa vel sui legati præsidentia honoraria in concilio generali, nisi aliud obstet, debeat præsidere, seu ad præsidentiam admitti. Probatur, quia cum ipse sit judex supremus totius ecclesiæ per orbem dispersæ, & supremam in ea obtineat dignitatem, ad generale concilium per se vel suos veniens, dignum & justum est, ut a cunctis præ universis honoretur, secundum illud Apostoli: *Reddite omnibus debita, cui honorem, &c.* Sed si per se vel suos velit esse organum concilii & Spiritus-sancti, per quod unanimiter diffinita debeant concludi sine aliqua conditione * aut repugnantia, non est respuendus, cum ipse sit caput dignificativum & honorificativum etiam concilii, quamvis non directivum aut potestativum jurisdictionaliter, ut dictum est superius. Ex quibus omnibus patet responsio ad rationes, quæ sunt in oppositum, videlicet qualiter sit caput vel monarcha vel sponsus. Non enim est sponsus nisi figurative & ministerialiter, cum non sibi, sed Christo desponsata sit ecclesia, secundum illud Apostoli: *Despondi vos uni viro virginem castam*, id est in fide incorruptam, *exhibere Christo.* Et rursum alibi: *Sacramentum magnum est*, conjugii scilicet spiritualis, *ego autem dico in Christo & in ecclesia*, quæ duos sponsos non habet. Est ergo proprie, ut ait Bernardus ad Eugenium, paranymphus sponsæ & minister ejus.

ANNO CHRISTI 1435.

* f. contradictione.

ALIA PROPOSITIO CORAM SUMMO

Pontifice in materia unionis Græcorum.

SI in medio magnatorum loqui præsumendum non sit, pater beatissime, in conspectu Sanctitatis vestræ mihi tacendum esset, nisi ecclesiæ mandasset auctoritas, cause pro qua jussi sumus exposcere æquitas, & in vestræ beatitudinis clementiam mentis oculos defigerem, quæ exemplo illius, cujus vices gerit, misericorditer parvulos ad se venire sinit, & cunctis pium præbet auditum. Qua de re apud S. V. speramus audientiæ patientiam, & votivam consequi exauditionem. Misit nos ad S. V. sacrosancta generalis Basileensis synodus universalem repræsentans ecclesiam, ejusdem sanctitatis nomine & auctoritate convocata, ac in Spiritu-sancto legitime congregata, ad explicandum eidem sanctitati aliqua quæ concernunt ecclesiæ orientalis reductionem, fidei unitatem, & sanctitatis vestræ cum sacro concilio plenam & perfectam unitatem. Ib. p. 833.

Nec judicavit opus fore majores mittere, pro causa ejus, tantus est favor, ut nihil gratius soleat audiri, desiderabilius concupisci, meliusque inveniri, ad quam vestra beatitudo promtissimum semper animum & zelum ferventissimum habuit: adeo ut omnem viam reductioni Græcorum accommodam optioni sacri concilii reliquerit, majoribus etiam ipsis arduissimis intentis negotiis; quorum quidam ex multo tempore missi sunt Bohemiam, aliqui nunc vadunt Græciam, alii numero equorum ducentorum profecti sunt Franciam, nonnulli Angliam, & frequentius multi ad diversas partes Almanniæ, ceteris in Basilea residentibus pro continuanda reformatione ecclesiæ, ut in omnibus pro quibus congregata est debitum, & promissum persolvat officium, omnesque lucrifaciat, quosdam ab erroribus revocando, alios ad pacem reducendo, universisque vitæ ordinem & morum tribuendo disciplinam.

Si igitur paternitatis vestræ dignitati ut * * nostræ non respondeamus, præmissorum tamen intuitu confidenter ipsam exoramus, ei- * f. decet.

☞ que offerimus verba quæ Salvatorem noſtrum ad patrem oraſſe meminimus *Pater, unum ſint, ſicut & nos unum ſumus.* Ut autem P. B. rei attinet, de qua nunc loquuturi ſumus, duplex occurrit unitas, fidei & religionis Chriſtianæ, qua Chriſtus eccleſiam ſuam fundavit, ut eſſet unum corpus, unus ſpiritus, una fides, unum baptiſma, unus dominus, quam unitatem inviolabiliter ſemper ſervavit Romana eccleſia, quæ per Dei omnipotentis gratiam, a recta fide & tramite traditionis apoſtolicæ numquam erraſſe probatur, nec hæreticis novitatibus depravata ſuccubuit. Sed ut in exordio norma religionis Chriſtianæ percepit ab auctoribus ſuis, apoſtolorum Chriſti principibus, illibata fide hactenus manet; non ſic orientalis populus, ſed olim lares exiens paternos, profectus eſt in regionem longinquam, ſe ſeparando ab unitate eccleſiæ, & obedientia ſedis apoſtolicæ. Ideo ut oves quæ tanto tempore errantes fuerunt convertantur, ad S. V. tamquam ad paſtorem & epiſcopum animarum ſuarum, pater oramus, ut ſint unum ſicut & nos unum ſumus. Iſte eſt, pater beatiſſime, finis in quem fertur omnium intentio, quod parum eſt, niſi in medio eſſet concurſus. Quid prodeſſet plures velle navem trahere, niſi in tractu eſſet concurſus; milites velle victoriam obtinere, ſi non eſſet unanimis congreſſus. Ideo neceſſaria eſt alia unitas, caritatis & conſentaneæ voluntatis, in his quæ agenda ſunt, ſicut in primitiva eccleſia omnium fidelium fuit cor unum & anima una, per quod decrevit fides, & religio Chriſtiana obſervatur & augetur. Omnis politia hæc meretur divinam præſentiam, rei concupitæ aſſecutionem, gratiæ plenitudinem per continuum influxum cariſmatum a Chriſto capite in congregatione fidelium. Illis dat Deus benedictionem & vitam uſque in ſæculum: quam unitatem etſi omnes fideles teneantur habere, maxime illi qui auctoritate funguntur apoſtolica, quorum non ſolum eſt inter ſe unum eſſe, ſed alios ad unitatem reducere. Ideo ſalvator noſter ſuos præficiens in dignitate apoſtolica convocavit in unum, tranſiens de mundo ad patrem pro ipſis oravit, ut diximus, pater unum ſint ſicut & nos unum ſumus. Et hæc unitas, pater beatiſſime, eſt neceſſaria inter ſacrum concilium & ſanctitatem veſtram, ſicut cauſa & exemplar unitatis totius populi Chriſtiani in his, propter quæ ſacrum concilium eſt congregatum. Quid enim pareret diviſio, niſi eccleſiæ ſciſſuram, ipſius miſerabilem ſervitutem, ruinam, & ſubverſionem, contemtum & opprobrium totius ſtatus eccleſiaſtici? ideo ſummopere cavendum eſt, ne ſint ſchiſmata, contentiones, diviſiones, ne dicat unus: ego Cephæ, alius: ego ſum Pauli; ſed omnium ſit cor unum & anima una, fiantque omnia in unitate & caritate, ut ſint Deo grata & ad finem intentum efficacia. De iſta unitate in morum reformatione locuturus eſt collega meus.

ANNO CHRISTI 1435.

Nunc vero aliqua dicturus ſum de concurſu quod reductionem Græcorum, quam ſemper ipſi offerunt, adjecto, quod in omnibus interveniat concilii & S. V. conſenſus, ſicut propter ſchiſmata præterita dicunt multis temporibus ſuam diſtuliſſe reductionem. Delibe-

A ravit autem ſacrum concilium ad hæc neceſſaria, ſuper quibus petit S. V. unanimem & conſentaneam voluntatem. Nam poſt decretatam viam reductionis Græcorum in ſacro concilio ſub forma certorum capitulorum per ambaſſiatores, plenum ad hoc habentes mandatum, acceptatam & juramento firmatam, ac per diverſas partes publicatam, cui ſanctitas veſtra purum & liberum præbuit aſſenſum, advenit ad ſacrum concilium ſanctitatis veſtræ orator & ſecretarius dominus Chriſtophorus, qui in congregatione generali multum ſerioſe narravit, diligentiam quam ſanctitas veſtra fecit poſt ejus aſſumtionem in materia reductionis Græcorum, ipſumque litteris Græcis peritum miſit Conſtantinopolim, B ubi cum imperatore & patriarcha nomine ſanctitatis veſtræ, convenit in unam viam ſub certis capitulis, quæ in longum recitavit, quam viam quibuſdam rationibus conatus eſt oſtendere faciliorem & durabiliorem ipſa via conventa in concilio, tam ex parte imperatoris, cujus præſentia eſſet neceſſaria in re iſta, quia noſcens morem ſuorum, poſſet eos facile ad concluſionem rei ducere & difficultates tollere.

ANNO CHRISTI 1435.

Allegabat patriarchæ ægritudinem, gravitatem metropolitanorum, & Caligerorum eccleſiæ orientalis in tanta itineris longitudine, periculum civitatis Conſtantinopolitanæ, abſente imperatore, illius viæ publicationem per C totum orientem, & quod ſi hæc unio in Conſtantinopoli fieret, tamquam in finibus propriis, non poſſet ullo tempore, quavis occaſione ab ipſis Græcis impugnari, Ex parte noſtra allegabat ſumtum magnitudinem, & tandem ſubdebat, quod licet ſanctitas veſtra illam viam faciliorem exiſtimaret, nihilominus prout etiam in litteris S. V. latius continebatur, totum optioni ſacri concilii, ut quam mallet viam eligeret, relinquebat; quod pro magno munere ſuſcepit, & gratias Deo & S. V. egit, quibus omnibus intellectis ac plene per ſacras deputationes diſcuſſis, viſum eſt ſacro concilio, quod via prima omnino eſſet amplectenda tamquam efficacior & ſecu- D rior: quoniam ipſi Græci ſæpe & expreſſe aſſeruerunt iſtam unionem fieri poſſe niſi in ſynodo univerſali utriuſque eccleſiæ, quæ tamen ſecundum illam viam non eſſet univerſalis, ſed particularis, & regionalis. Eſſet etiam valde periculoſum noſtram fidem ponere in manibus paucorum, taliter quod quicquid per eos concluderetur, ratum haberetur per totam eccleſiam, & cum ipſi eſſent multo plures noſtris, aliquid concludere poſſent, quod eſſet in læſionem fidei noſtræ. Videntes autem ipſi ambaſſiatores Græcorum tam primi quam ſecundi non poſſe obtinere viam ſecundam a concilio, contenti fuerunt ſtare in prima, & produxerunt unam litteram domini E imperatoris directam primis ambaſſiatoribus, in qua continebatur, quod adhiberent diligentiam, ut capitula concluſa. Conſtantinopoli acceptarentur; & ſi hoc obtinere non poſſent manerent in primis concluſis in concilio, immo & dominus Georgius antiquior frater in generali congregatione recitavit, qualiter patriarcha dixerit ſibi, quod ſi concilium non vellet aſſentire illis capitulis concluſis Conſtantinopoli, tunc ſi deberet ſe facere ferri

per

per humeros alicujus, ipse veniret ad terras latinorum, juxta conclusionem factam per primos ambassiatores, qui potestatem habuerunt ipsum obligandi. Quare, beatissime pater, cum capitula viam primam continentia, facta sint per universalem ecclesiam decretata, per Græcos recepta, ac juramento firmata, vestraque sanctitas ipsis assensum præbuerit per bullam datam domino Simoni Freron & per dominum Christophorum, ac per litteras apostolicas S. V. se obtulerit velle stare illi viæ, quam sacrum concilium eligeret, Rogat, exhortatur, & requirit S. V. ipsum sacrum concilium, ut dignetur hoc sanctum opus totis viribus prosequi, & bonam voluntatem quam semper habuit ad rem istam opere adimplere, sicut firmiter sperat sacrum concilium, quoniam istud est tantæ pietatis & utilitatis opus, quod pro eo omnia alia essent postponenda, sicut proprium pastoris est officium dimittere omnia alia, & quærere ovem errantem, & ipsam suis humeris ad ovile reducere, multo magis unam totam gentem, quæ tot millia animarum sub se continet. Si enim pastor propter ovem centesimam perditam, & mulier propter ovem centesimam perditam, & mulier propter decimam dragmam, tantam curam habuerunt, aliis omnibus omissis, quanto magis pastor universi populi Christiani, ipsaque sancta mater ecclesia non propter minorem partem totius gregis dominici, ut reducatur ad ovile Christi. Si principes catholici suam potestatem divinæ majestati famulari fecerunt ad defensionem & augmentationem fidei & religionis catholicæ; tanto magis summi pontifices, quibus major cunctis Christianæ religionis zelus incumbit; nec eis aliud licet, nisi omnes conatus suos impendere, his quæ statum universalis ecclesiæ concernunt, & maxime omnem operam dare, ut increduli ad fidem convertantur, conversi non avertantur, averti revertantur, subversi ad veritatem revocentur, revocati junctis rationibus convertantur, quod nunc requirit obligationis debitum propter generale decretum super hoc factum, cui S. V. præbuit assensum a quo sine nota non licet resilire, nec irritum facere, per quod decretum est filio revertenti, cui oblatum est osculum pacis, dari stolam primam unitatis ecclesiæ, anulum integritatis fidei, calciamenta in pedibus ejus, hoc est testimonia sacræ scripturæ & sanctorum patrum, quibus fide declarata ad ipsam sit affectus, & occidi vitulum saginatum, ut simul manducemus per uniformem sacrorum comitationem rituum, & observantiam. Et ne illa via tamquam impossibilis deseratur, propter magnitudinem sumtuum, deliberavit sacrum concilium plenarias indulgentias dandas esse omnibus contribuentibus ad tam pium opus, prout conceduntur proficiscentibus in subsidium terræ sanctæ; quoniam si majorum revolvantur annales, numquam fuit causa justior, quam ista est concedendi indulgentias, nec pro qua Christicolæ omnes se & sua libentius exponere deberent, cognita maxima utilitate quæ inde proventura est; quid ecclesiæ catholicæ felicius glorioſiusque umquam contingere posset, quam ut orientales populi, occidentalibus non pauciores, in eadem nobiscum fidei unitate conjungantur: Quid utilius & fructuosius exstirpatione tam diuturni & inveterati schismatis, quod ferme a quingentis annis ortum habuit? sic glorioſa mater ecclesia suis in unum convenientibus accingeret se fortitudine, & hostes fidei reprimeret, aut de suis finibus ejiceret, si per conversionem non vellent unum esse, sicut unum sumus, quis enim catholicus pro tanto nominis Christiani & orthodoxæ fidei incremento, non modo caducam substantiam, sed corpus & animam exponere deberet, & maxime cum per hoc viderit se plenariam percipere omnium peccatorum remissionem. Et si interdum pro rebus minus necessariis & utilibus reperiatur & exponatur major pecunia, multo magis poterit fieri pro hac causa, qua nulla potest esse salubrior.

Quare, pater beatissime, cum per concessionem hujusmodi indulgentiarum possit haberi subsidium, saltim in parte, pro hac re necessarium, & contribuentes suorum consequantur remissionem peccatorum, omnesque eo lubentius contribuent, quo viderint istas indulgentias procedere a tota ecclesia, scilicet sacro concilio & S. V. dignetur eadem S. V. in hujusmodi concessione indulgentiarum concurrere cum ipso sacro concilio, & alias indulgentias similes durante hac prosecutione Græcorum suspendere; quoniam per has indulgentias petitur mediocre subsidium, quod nullum gravabit, & quilibet solvere valebit. Insuper, pater beatissime, cum error Græcorum sit multum inveteratus, & in cordibus eorum radicatus per plurimos articulos & differentias multiplicatus, sintque ipsi paratissimi suos errores defendere, cum quibus habendum est certamen fortissimum, dignetur S. V. aliquos ex reverendissimis patribus dominis cardinalibus, aliosque prælatos & doctores, de quibus viderit eadem S. V. mittere ad sacrum concilium, ut ante adventum ipsorum Græcorum plene discutiantur hujusmodi errores, possintque in eorum præsentia confutari, & ea quæ in nobis est fide perfecte possimus rationem reddere; nosque in omnibus unum simus in potentia operante, bonitate remittente, & sapientia declarante, habeatque in nobis efficaciam oratio Salvatoris, quam præmisimus, *Pater unum sint, sicut & nos unum sumus*. Quam felix & efficax erit iste concursus ad suscitationem puellæ defunctæ propter defectum unitatis fidei, qua justus vivit, convenientibus patre & matre cum plenitudine potestatis apostolicæ, rejectis omnibus impedientibus & turbantibus, unoque eodem concursu populus Christianus plenariam recipiet peccatorum remissionem, & Christiani fines unitatis fidei vinculo fraternoque fœdere sociabuntur, eritque annus jubilæus remissionis debitorum & unionis universalis ecclesiæ, in fide, moribus, & temporali pace, eritque S. V. lapis angularis conjungens duos parietes in domo Domini, pax populi Christiani, faciens utraque unum, populum Deo reconcilians per plenariam indulgentiam, populos per fidei unitatem, leges, ritus & observantias per veram & spiritualem intelligentiam, & clarificabit beatitudo vestra filium suum orientalem populum, & inde nomen sanctitatis vestræ celebre erit,

apud

apud Deum & homines, cognoscet universus orbis zelum S. V. pro domo domini. Et cum venerit summus pastor, ante cujus conspectum apparebunt cuncti pastores cum grege sibi commisso, Petrus cum Judæa, Paulus cum gentium multitudine copiosa, Johannes cum Asia, Andreas cum Achaia, Thomas cum India, ceteri cum aliis quos ad fidem converterunt aut reduxerunt, & vos beatissime pater, quasi alter magnus patriarcha Jacob transacto Jordane cum baculo pastoralis officii, apparebitis cum duabus turmis ecclesiæ orientalis & occidentalis, recipietisque in unitate perfecta coronam immarcessibilem, quam sanctitati vestræ & nobis omnibus concedat ille qui est trinus & unus benedictus Deus in sæcula. Amen.

ANNO CHRISTI 1435.

PROPOSITIO FACTA

Coram summo pontifice per ambassiatores sacri concilii Basileensis super observantia decretorum.

Ib. p. 839.

BEatissime pater, exigeret præsentia vestræ sanctitatis in primo dicendorum alloquio orationem ornate compositam matureque digestam, quæ S. V. dignitatem, clementiam, aliasque virtutes & dotes summas in medium adduceret, & rem ipsam Deo gratissimam & hominibus salutiferam, de qua paulo post dicturus sum, peroraret. Quis autem eloquentiæ princeps, aut Tuilianæ sapientiæ præsul supremi vicarii Jesu Christi excellentiam modico & inculto sermone ad plenum explicare poterit? Profecto mearum virium, sed & sublimioris ingenii transcendit facultatem. Rem insuper illico subjiciendam veritatis nitore submissam video, ratus non sum eam verborum lenocinio indigere. Canon mihi locupletissimus testis est, eum supervacuis laborare impendiis, qui solem certat facibus adjuvare. Quoniam igitur gratiæ plenitudo adjectione non indiget, nec ulla requirit commendationis argumenta, commorari in ea re verborum fuscatis coloribus amplius non putamus. Ne autem usque ad fastidii necessitatem mea se extendat præfatio, ad conceptam materiam orationem converto: non tamen de propria virtute, sed de munere largitoris illius qui dat omnibus affluenter & non improperat, confidens. Verum, beatissime pater, cum parens ille solus & unus Deus gloriosus confingeret animal rationale, ipsum ex humo sublevatum ad contemplationem sui artificis erexit, & solus homo est, qui res cœlestes accepit, spectare eum Deus cœlum voluit, ut religionem ibi quærat. Apparet non esse rationis humanæ, ut postpositis divinis ac humanis præceptis, opes terreas, quæ plerumque corruant, animal rationale venari tentet. Cum autem, pater beatissime, glorioſissimi pontifices antecessores vestræ sanctitatis, magni, justi, in cœlestibus rebus experti, summa religione Deum adorabant, justitiæ cultum colebant, in omnibus Deum præsentem esse putabant, decreta sacrorum conciliorum in summa reverentia ac veneratione habere solebant, & a suis subditis observari faciebant; adeo etiam ut B. Gregorius, tantæ beatitudinis & scientiæ pontifex, quatuor concilia universalia sicut quatuor libros sancti evangelii professus fuerit, scilicet Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Chalcedonense, ratio, quia in his velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit, & cujuslibet vitæ atque communis actionis norma existit; & cum universali sint consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumserit absolvere, quos ligant, aut ligare quos absolvunt. Clarum autem est, juxta Gelasii papæ sententiam, quod eadem veneratione decreta aliorum conciliorum custodienda & recipienda sunt. Nedum autem dicta quatuor generalia concilia cum suis sequentibus solummodo quoad fidem B. Gregorius se venerari fatetur, sed etiam quoad reformationem, quando subjungit dicens: quia in his cujuslibet vitæ atque communis actionis norma existit. Constat autem & luce clarius apparere potest, juxta sacri Constantienſis concilii decretum, quemlibet, etiamsi papali dignitate præfulgeat, decretis sacrorum conciliorum obedire debere in his quæ pertinent ad fidem, exstirpationem schismatis, & reformationem ecclesiæ in capite & in membris, & pertinentibus ad ea. Et si glorioſissimi pontifices ea destruere quæ antecessores sui statuerunt, erubuerunt; multo magis decet & expedit, quin immo summe necessarium foret sanctitatem vestram eorum vestigiis inhærendo, decreta sacrorum conciliorum summa cum veneratione observare & observari facere & custodire. Sicque, beatissime pater, si priscorum sacrorum pontificum magnifica opera sanctitas vestra attendit, summo studio conabitur gloriam suam triumphalem suis posteris & universo orbi relinquere profuturam. Neque sanctitatem vestram retrahat levis occasio, quin immo divinæ necessitudini satisfaciat, si grato studio sua adminicula nunc petenda ecclesiæ Dei feliciter condonabit. Non injustum petimus, non sanctitatem vestram maximis præliis aut certaminibus confligere rogamus, non insuperabiles montes transire, non ampla terrarum spatia vasti orbis lustrare, sed ut sancta catholica ecclesia favoribus benignis participata, bonas felicitatis suæ eventus * in perpetuum memorabiles conquirat glorioſe. Nunc autem, pater beatissime, de vestræ sanctitatis benedictione ad rem specialius descendam, alia injuncta posteris temporibus explicaturus.

* al. conventus.

Considerans itaque sancta ecclesia catholica per sacram synodum Basileensem repræsentata, reformationem Dei in capite & in membris universo orbi esse summe necessariam, & ad eam perficiendam creberrimis litteris sanctitatem vestram magna cum caritate & solertia propulsatam fuisse, in nomine Spiritus Paracliti, magnis & variis impedimentis intervenientibus, sua saluberrima promulgavit decreta. Cum autem, pater beatissime, ob eorumdem transgressionem magna scandala in ecclesia Dei præteritis temporibus exorta sint & nisi accuratius provideatur, timendum foret, majora scandala intolerabilia ac schismata graviora suboriri: maxime autem propter non observantiam decreti de electionibus, ob quam transgressionem paucis temporibus elapsis,

ANNO CHRISTI 1435.

sis, sequi poterit pernicioſiſſimum ſchiſma in ecclesia Dei periculoſius quidem quam fuerit aliud noviter extinctum. Illud namque dividebat ecclesiam Dei in duas partes; sed si sanctitas vestra non servaret decretum de electionibus per sacrum concilium promulgatum timendum foret, quod infra decem aut quindecim annos sancta catholica ecclesia diviſa reperiatur in tot partes quot sunt diœceſes. Proximis insuper diebus cum ambaſſiatores sacri concilii Francofordiæ in solemni conventione sacri Romani imperii electorum & principum Almanniæ essent constituti, audiverunt graviſſimas querelas, maximaque scandala exinde evenire. Ad statim vero ex post Colonienſis & Moguntinus archiepiſcopi querulosas litteras de novo sacro concilio transmiserunt, postulantes humiliter & devote, quatenus sacrum concilium obſervantiæ decreti de electionibus ante sui diſſolutionem dignaretur apponere remedium opportunum. Quamvis autem, pater beatiſſime, superioribus temporibus sacrum concilium per honorabilem dominum abbatem S. Juſtinæ, & demum per duos reverendiſſimos S. R. E. cardinales pro obſervandis decretis editis & edendis S. V. requiſiverit, nunc vero per nos humiles dictæ sanctæ synodi oratores rogat, petit, hortatur, & per viſcera miſericordiæ Dei noſtri Jeſu Chriſti obſecrat & amplius requirit; quatenus sanctitas vestra deinceps cum effectu servare & servari facere velit decreta edita & edenda per sacrum concilium Baſileenſe, & in contrarium attentata revocare, alioquin P. B. dicta sacra synodus multiplicibus jurgiorum ac scandalorum crebris propulsata opprobriis, intendit dare operam efficacem, per quam decreta sua ab omnibus inviolabiliter obſerventur, etiam quacumque præfulgeant dignitate, prout impoſſibile erit; unde jam tot scandala & schiſmata in populo Chriſtiano suborta exiſtunt, & per amplius sequi veriſimiliter timentur, quod sacro concilio non expedit conniventibus oculis pertranſire. Et si sacrum concilium non foret congregatum ad obviandum dictis scandalis, de novo deberet congregari. Numquam autem sacrum concilium patietur se diſſolvi, niſi primitus adhibito sufficienti remedio modo poſſibili, pro obſervandis decretis ejuſdem. Quid namque prodesset condere decreta & leges, si non obſervarentur? Qualis insuper futuris temporibus spes generalia concilia congregandi haberi poterit, si decreta sacri concilii Baſileenſis tot laboribus & expenſis condita & promulgata, tam de facili violari, ac etiam retractari, irritari a quocumque tolerarentur? Et profecto niſi diligentius provideatur super obſervantia decretorum, paucis temporibus elapſis, omnis auctoritas sacrorum conciliorum enervabitur, & diſciplina ecclesiaſtica peribit. Vulgaris namque inolevit vox populi, si durante concilio hæc fiunt in viridi, quid eo diſſoluto sperandum foret in arido?

Præterea, pater beatiſſime, ad dictam obſervantiam decretorum ex susceptæ regiminis officio S. V. astricta est. Unde juxta * Juliani papæ sententiam, officii noſtri consideratio non est nobis diſſimulare, non est tacere libertas, quibus major cunctis Chriſtianæ religionis zelus incumbit, & per conſequens ferventiori desiderio ea quæ sunt Chriſtianæ religionis decreta Romanos pontifices servare oportet. Neque aliquam aliam sedem, secundum Gelaſium, uniuscujusque synodi conſtitutum, quod univerſalis aſſensus probavit, magis exequi præ ceteris oportet quam primam; quæ & unamquamque synodum sua auctoritate confirmat, & continua moderatione cuſtodit. Nedum autem verbo aut scripto ea amplecti, sed etiam usque ad animam & sanguinem ea quæ Spiritu sancto dictante patres diffinierunt, præcipua virtute defensare & servare, ab aliis obſervari facere & cuſtodire. Quod si sanctitas vestra fecerit, profecto sancta catholica ecclesia immensam gloriam honoremque suſcipiet pariter & decorem. Sacrum quoque concilium Baſileense in Spiritu sancto legitime congregatum, & sanctitas vestra vinculo caritatis indiſſolubili erunt unum sicut & nos unum sumus.

Insuper, pater beatiſſime, quot & qualia scandala præteritis temporibus provenerunt. ex eo quod sententiæ etiam tres conformes latæ in sacro concilio, in curia Romana refricantur, retractantur & revocantur, ad plene explicandum non sufficeret dies, neque menſis. Patres autem sacri concilii & etiam cuncti principes sæculi de hac re non solum adjurantur, * sed & graviſſime scandalizantur, cum hoc cedat in maximum scandalum & perturbationem ecclesiæ univerſalis. Fiunt namque diverſi proceſſus in diverſis partibus, unus excommunicat, & alius abſolvit; unus obedit, & alius contemnit. Quanta autem mala & contemtus eccleſiaſtici ſtatus hinc proveniant, lingua noſtra mortalis ad plenum explicare non poterit. Et quod gravius est, fiunt proceſſus in curia Romana, per quos monentur suppoſita concilii, signanter autem scriptores & abbreviatores, cum tamen ita neceſſaria negotia ibidem tractentur, quod non solum non deberent vocari, quin immo & alii mitti. Ea propter, pater beatiſſime, dicta sacra synodus vestram sanctitatem rogat, petit, hortatur, & insuper per viſcera miſericordiæ Dei noſtri Jeſu Chriſti obſecrat & requirit, quatenus sanctitas vestra deinceps taliter velit providere, quod iſta aut conſimilia de cetero non fiant, & præſertim mandare domino patriarchæ Hieroſolymitano, a quo dicitur illud monitorium emanaſſe, ut illud revocet, & de cetero ſimilia non attentet.

Peramplius autem sanctitas vestra dignetur fovere & habere recommiſſa suppoſita sacri concilii, prout in decreto adhæſionis pollicita fuit sanctitas vestra facere. In omnibus autem sanctitas vestra velit sic agere, quod patres in sacro concilio concipere valeant sanctitatem vestram manutenere sacrum concilium, & non per indirectum diſſolvere. Quod si sanctitas vestra fecerit, totus insuper orbis univerſus exinde magnam suſcipiet conſolationem quietem. Sacrum insuper concilium & sanctitas vestra erunt unum, sicut & nos unum sumus.

Poſtremo, pater beatiſſime, sacrum concilium volens ea significare sanctitati vestræ, quæ proximis diebus in sacroſancto opere reformationis dudum univerſo orbi per suas litteras

ANNO CHRISTI 1435.

* al. Julii.

* al. admirantur.

ANNO CHRISTI 1435.

teras promiſſo fecit & ordinavit, in præſentiarum in ſignum participationis tot & tantorum bonorum operum, tranſmittit ſanctitati veſtræ decretum de annatis, vacantiis, & communibus ſervitiis tollendis, prout in ipſo decreto ſtatim præſentando clarius continetur. Et dicta ſacra ſynodus hortatur & requirit ſanctitatem veſtram, quatenus velit ipſum decretum in ſua curia ſervare, & alibi obſervari facere & cuſtodire, quod ipſum eſt conforme legi divinæ & canonibus ſanctorum patrum, & dignetur ipſum benigne ſuſcipere tamquam opus quod principaliter reformandum erat. Quamvis autem, pater beatiſſime, iſtæ annatæ introductæ fuerint in cauſa paſſagii terræ ſanctæ, nunc autem ceſſante cauſa ceſſare poterit & effectus, etiam dictæ annatæ hactenus levatæ non ſunt converſæ in eum uſum & finem, propter quem annatæ adinventæ fuerunt, maxime quia ſuperioribus temporibus in ſublevatione dictarum annatarum tantus rigor, totque exorbitantiæ, tot inſuper deſtructiones & orbationes inſignium eccleſiarum provenerunt: adeo etiam quod in multis eccleſiis cultus divinus, nedum diminutus, ſed etiam in totum collapſus exiſtit. Multi etiam nobiles prælati ob non ſolutionem annatarum, innodati cenſuris eccleſiaſticis, multis annis a divinis abſtinentes, & tandem plurimi in ipſis ſic mortui in terra prophana inhumati ſunt, alii vero coacti ſunt vendere libros, calices, capſas reliquiarum, & ornamenta eccleſiarum. Alia autem innumerabilia mala, quæ exinde ſubſecuta ſunt, in longum enarrare ſuperſedeo de præſenti. Quibus ſingulis attentis, peramplius non expediebat ſacro concilio conniventibus oculis pertranſire. Unde pater beatiſſime, ſi Alexander S. R. E. & apoſtolicæ ſedis epiſcopus ſcribens Lucenſi (*a*) eccleſiæ conſtituerit & decreverit, quod nullus cujuſcumque gradus clericus pro eccleſiaſtico beneficio audeat aliquid conferre, etiamſi fabricæ eccleſiæ, vel in denariis, ſeu etiam in uſus pauperum donatum tribuendum foret; multo magis decuit ſacrum concilium, quod eſt ſpeculum & norma cujuslibet vitæ atque communis actionis, decretare & ordinare, quatenus amplius in collatione beneficiorum, confirmationibus electionum, admiſſione poſtulationum, tam in Romana curia, quam alibi, nihil penitus ante vel poſt exigatur, directe & indirecte, prætextu etiam cujuſcumque conſuetudinis, privilegii & ſtatuti, aut alias quacumque recepta occaſione. Sacrum namque concilium nihil novi feciſſe videtur, ſed antiquiſſima jura ſanctorum Romanorum pontificum innovavit.

Nihilominus, pater beatiſſime, ſacrum concilium omnino diſpoſitum eſt, & jam laborat per aliquem alium modum honeſtiorem ſanctitati veſtræ & dominis cardinalibus; talem facere proviſionem, de qua ſanctitas veſtra & domini cardinales merito poterunt contentari: præſertim autem ſi ſacrum concilium informatum fuerit realiter & cum effectu ſanctitatem veſtram decreta ſacri concilii Baſileenſis ſervare, ab aliiſque obſervari (*b*) facere, & in contrarium attentata revocare. Has preces, pater beatiſſime, nos humiles & tantilli dictæ ſacroſanctæ ſynodi oratores, ſanctitati veſtræ magna cum inſtantia offerimus, rogantes ſanctitatem veſtram humiliter & devote, quod ſi nobis injuncta non tam mature aut eleganti ſtylo quo decuiſſet, exposuerimus, id non ſacro concilio, ſed noſtræ imperitiæ ſanctitas veſtra adſcribere dignetur. Finaliter, pater beatiſſime, optat ipſa ſacra ſynodus, ut Deus glorioſus vota & agenda V. S. feliciter dirigat, & cœleſti dono proſequatur, ut per hæc & per alia meliora, quæ, Domino inſpirante, V. S. in poſterum fecerit, immarceſſibilem vitæ æternæ coronam & triumphalem gloriam conſequi mereatur, quam S. V. & nobis omnibus concedat Jeſus Chriſtus benedictus in ſæcula. Amen.

INSTRUMENTUM REQUISITIONIS

Papæ ſuper obſervatione decretorum.

IN nomine Domini, tenore præſentis publici inſtrumentis cunctis fiat manifeſtum, quod anno a Nativitate Domini MCCCC. XXXV. indictione XIII. die vero XII. menſis Auguſti, pontificatus etiam domini Eugenii anno V. in domo fratrum Prædicatorum Florentiæ, in dominorum teſtium noſtrorumque notariorum, &c. præſentia, venerabiles viri Jo: de Baukeſten decretorum doctor, & Matthæus Meſnage baccalaureus formatus in theologia, ſanctæ generalis ſynodi Baſileenſis oratores & ambaſſiatores, coram reverendiſſimis reverendiſque patribus dominis epiſcopo Ilerdenſi, archiepiſcopo Spalatenſi, epiſcopo Cervienſi, Jo: de Mela protonotario, & quamplurimis aliis doctoribus, &c. perſonaliter conſtituti, expoſuerunt qualiter nuper videlicet XIV. Julii, præfati domini, aut major pars eorum, in audientia publica, & coram ſanctitate domini noſtri papæ præfati, reverendiſſimiſque dominis cardinalibus, præfati domini ambaſſiatores & oratores ex parte ſacroſanctæ ſynodi generalis Baſileenſis ſupplicarunt, rogarunt & requiſierunt eamdem ſanctitatem ad obſervantiam decretorum ejuſdem ſanctæ ſynodi, & in contrarium attentatorum revocationem, necnon pro reductione Græcorum, indulgentiarum cum eodem concurſu, prout & quemadmodum in propoſitionibus & collationibus eorumdem ambaſſiatorum, coram eodem domino ſanctiſſimo factis & pronuntiatis continetur, quas pro repetitis habere voluerunt, & quia ſuper omnibus ſupradictis præfatus SS. dominus noſter papa in præſentiarum dicto ſacro concilio in eorumdem dominorum oratorum perſonas dederat reſponſum, per quamdam ce-

(*a*) Apud Bzovium Livenſi eccleſiæ.

(*b*) Apud Bzovium omiſſis his verbis: *Et in contrarium attentata revocare*: Additur: *Et cuſtodiri, ſicut & prout S. V. in bulla ſua adhæſionis pollicita eſt ſervare.*

☞ cedulam papyream eisdem dominis ambassiatoribus per dictum Poggium præsentatam & per eos receptam, quam de mandato præfati SS. domini nostri papæ asserebat scripsisse: non videbatur eisdem dominis oratoribus pro honore sacri concilii, domini nostri papæ, ac ipsorum dominorum oratorum sufficere, immo magis visum fuit expedire, quod hujusmodi responsio sub bulla ipsius domini nostri, necnon expressione nominum sæpedictorum dominorum ambassiatorum sacro concilio transmitti deberet, licet ipsam cedulam offerebant se velle ipsi sacro concilio cum omni honore & reverentia repræsentare. Et nihilominus ex superabundanti cautela, iterum de novo supplicarunt & requisiverunt SS. dominum nostrum, quatenus vellet servare & servari facere decreta sacri concilii Basileensis, & in contrarium attentata revocare, ac alia facere & adimplere, prout & quemadmodum in propositionibus eorum & collationibus fuerat & erat expressum. De & super quibus omnibus & singulis sæpedicti domini oratores sibi fieri petierunt instrumentum & instrumenta, &c.

ANNO CHRISTI 1435.

Et ego Desiderius Barardi de Forcellis Tullensis diœcesis clericus, publicus imperiali auctoritate notarius, dum hæc agerentur, &c. præsens fui, &c. Quare &c.

RESPONSIO FACTA

Per reverendissimum dominum legatum oratoribus domini papæ super propositis per eosdem in generali congregatione.

Ib. p. 855. DEceret hujus sacri concilii dignitatem, ut cum SS. domini papæ oratoribus nunc respondendum sit, tali viro hoc onus injungeretur, qui & sacro concilio & ipsi summo pontifici dignam orationem faceret; sed cum loco tantum & non meritis hoc respondendi officium tribui hactenus solitum sit, excusabit consuetudo, si vestris ornatissimis orationibus par aut similis non reddatur oratio. Excusari & ego jure debeo, qui hunc primum locum non ambitu aliquo, sed superioris jussu, contra meum instinctum consecutus sum: quem etiam non voluntas, sed necessitas ad respondendum coegit. Semper ergo familiariter, quemadmodum apud vos domi soleo, nunc vobiscum colloquens magis quam perorans, principales vestrarum orationum assumam partes, quibus nomine sacri concilii respondebo. Et a vobis initium dicendi faciens, venerabilis domine generalis, qui primum Lactantii ac Ciceronis stylo hic peroraftis, quatuor ex vestra oratione principaliter colligo. Primo hanc sanctam synodum ad caritatem, pacemque & unitatem cum domino nostro conservandam exhortati estis. Secundo sanctum piumque ejus propositum ac desiderium explicastis, ad hæc tria opera, quibus sacrum concilium intendit. Tertio quod sedem apostolicam potentem esse & opibus abundare necesse sit, ut oppressos relevet, & indigentibus subveniat. Postulastis demum loco annatarum, quas decretum nostrum proxime editum abstulit, provisionem sedi apostolicæ sufficientem fieri. Vos autem, domine Antonine Auditor, duo præcipue apud fratres Minores etiam disertissime complexi estis. Primo quod hæ annatæ jure naturali divino & humano tolerari poterant. Secundo quod aut suspendatur decretum, aut debita sedi apostolicæ fiat provisio. Exhortatio, quam primo loco, domine generalis, ad pacem caritatemque & unitatem fecistis, sancta quidem est & salubris, & omni receptione digna, quam quilibet Christianus utraque manu amplecti debet, quæ quam sit necessaria & utilis in se quilibet palam experitur. Quantumlibet enim homo sit dives ac potens, omnia habens naturæ & fortunæ bona, si pace & unitate cum proximis careat, nihil jucunditatis, nihil lætitiæ sentire umquam poterit, sed plurimas animi molestias, atque angustias secum ubique deferet. Nos etiam non passi sumus hoc munere pacis ab ipso summo pontifice præveniri. Nam & sæpenumero ac per nostros oratores noviffime Florentiam destinatos, id ipsum suæ sanctitati nunciavimus, optantes ut unum essemus caritate ipse & nos, sicut Christus orans pro discipulis dicebat: *Oro, pater, ut unum sint, sicut & nos unum sumus*. Ipse igitur summus pontifex pacem & unitatem nobiscum habere desiderat, & nos secum: ipse illam nobis nunciat, & nos sibi, quid ergo restat quod ipso & nobis pacem & unitatem optantibus invicemque nunciantibus, pax ipsa non fit? An quia sic alter alteri pacem optamus & nunciamus, pacifici dicendi sumus? An etiam quia inter dissidentes, ut modo in Christianissimo regno Franciæ factum est, pacem componere satagimus, filii Dei vocabimur, si pacem inter nos invicem non habemus? Non quidem. Inquit enim B. Hieronymus super Mattheo in verbo illo *Beati pacifici*, ille vero pacificus est, qui prius in seipso, deinde inter alios pacem quærit. Ipse & nos unum corpus ecclesiæ sumus, qui regimur sub uno Christo capite nostro, ipse & nos civitas Dei sumus, ipse & nos una domus Domini sumus. Si in hoc corpore, si intra ejus civitatis ecclesiasticæ mœnia, si intra hujus domus parietes dissensionum, æmulationum, odiorumque bella versentur, quis ipsum & nos pacificos recte nuncupabit, etiamsi in toto terrarum orbe pacem effecerimus? Quid ergo causæ est, cum uterque tam bonam & sinceram ad pacem se voluntatem habere dicat, quod inter nos & ipsum non mediocres dissensionum scintillæ apparent, quæ nisi caute extinguantur, verendum est, ne in maximam erumpant flammam? Quid opus est indiciis aut conjecturis hujus discordiæ causas investigare? *Audiamus quid in nobis loquatur Dominus Deus noster, quoniam loquetur pacem, in plebem suam*, inquit Deus per os psalmistæ, *misericordia & veritas obviaverunt sibi, justitia & pax osculatæ sunt*. Demonstrat nobis profecto Dominus Deus noster, quod pax sine justitia esse non possit, immo ut illa sit, justitiam præcedere oportere. Cum ergo ita sit, aliter esse non potest, cum veritas attestetur. Necessarium est, si Dominus noster veram pacem & unitatem inter nos & ipsum fore desiderat, ut ea quæ ad justitiam spectant, prius ipse præmittat, hoc est ut

ANNO CHRISTI 1435.

ecclesiæ universali jus suum tribuat. Quid est illud ecclesiæ jus? quæ sunt illæ justitiæ partes, quæ veram pacem præcedere debent? Non certe aliæ, nisi cum ecclesia universalis Spiritu sancto dirigatur, & eam universale concilium repræsentat, ut decreta synodalia diligenter servet, & per alios suo exemplo & jussu servari faciat. Ita & sui antecessores sancti Romani pontifices, quorum vitam in testimonium sanctitatis etiam miraculis illustravit Deus, fecerunt, cum summa veneratione universalium conciliorum canones suscipientes, & per eos inviolabiliter servari facientes, qui sine maxima & urgentissima causa adversus ea non disponebant quicquam, nec ab aliis aliter fieri patiebantur. Inquit enim B. Damasus, absit a me, ut SS. Patrum canones absque inevitabili causa umquam transgrediar. Et magnus ille Gregorius, ut sancta evangelia, concilia universalia se venerari affirmat, & non solum quatuor illa primæva, sed & omnia, dum ea ratione utitur, quæ omnibus universalibus synodis communis est. Beatus quoque Gelasius universalis ecclesiæ statuta asseverat, nullam esse sedem quam magis exsequi oporteat, quam primam. Non satis mihi esset usque in crastinum, si singulos tam summos pontifices, quam sanctos doctores recensere pergam, qui saluberrimam conciliorum doctrinam super ceteras alias eferebant, venerabantur & observabant. Nec sic faciendo quicquam Romani pontificis auctoritati deperit aut detrahitur, immo adjicitur, immo accrescit. Quicquid enim in sacris statuitur conciliis, sua etiam auctoritate statuitur, quæ semper ibidem refulget, ut prima & præcipua, præ omnibus caput & directrix, & cum aut personaliter aut auctoritative semper in synodis universalibus intersit, ipseque sit ecclesiæ rector & pastor; decreta conciliorum & sua, & sedis apostolicæ dici non immerito possunt. Nos enim, ut dixi, unum ecclesiæ corpus sumus, & ipse hujus corporis caput sub capite Christo. Quicquid igitur fit ab hoc corpore ecclesiastico, etiamsi omnia membra in idem concurrant, sicut in corpore naturali accidit, magis tamen & præcipue operatio quævis capiti appropriatur & adscribitur, ab ipsoque magis quam ab alio corporis membro procedere censetur. Itaque non secus synodalia decreta pro suo debito & honore & exsequi debet, ac per alios servari facere, quam si ab ore proprio dictata & promulgata essent. Dum enim ipse præsens est, ipse concludit, ipse statuit, & sub nomine suo & persona ejus omnia decernuntur dum abest, sui præsidentes, qui vice ejus funguntur, locumque apostolicum tenent, ac personam pontificis repræsentant, per sacrum concilium deliberata concludunt. Per concilii autem statuta in nullo suæ derogatur potestati, quin pro tempore, loco, causisque & personis, utilitate vel necessitate suadente, moderari, dispensari possit, atque uti summi principis epicheia, quæ ab eo auferri nequit. Hæc ergo sancta synodus non opes, non quid aliud ab eo postulat, sed hoc dumtaxat, ut quemadmodum sui egerunt antecessores circa decretorum synodalium observantiam; ita & ipse facere dignetur. Quod si fecerit, prout putamus, & ex toto corde obsecramus, tunc præeunte justitia, mox læta fronte foror ejus jucundissima succedet pax, quæ sine justitia germana sua antiquiore intercedere non consuevit. Quod si forsitan & ipse summus pontifex dicat, quemadmodum & vos in cordibus vestris nunc dicere suspicor, etiam ex parte hujus sacri concilii, præcedere oportere justitiam, sibique jus suum per nos tribui debere. Nemo nostrum ita irrationabilis est aut esse debet, quod alio jure in se, alio in aliis uti contendat, & ab alio sibi fieri justitiam petat, ipse alteri deneget. Videamus, & inter nos discutiamus, si quid est in quo concilium jus sedis apostolicæ gravet, lædat & offendat, minuat, & ecce nulla erit, ut spero, difficultas, quin omnia ad justitiæ rectitudinem & ecclesiæ normam redigantur. Sic igitur utrimque faciendo, tunc rei evidentia animum utriusque ad unitatem paratum demonstrabit, & tunc veri pacifici erimus, ac filii Dei vocabimur.

Hinc ad secundam vestræ orationis partem se mihi competens responsum offert. Sic enim, ut prædictum est, faciendo, tunc evidenter cognoscemus, & ubique palam fatebimur sanctitatem suam ad hæc sancta opera, propter quæ convenimus, veram perfectamque voluntatem gerere, tunc nos super omnes præcipui laudatores ac præcones erimus. Tertio loco, dicitis oportere sedem apostolicam abundare ac potentem esse, exemplo illorum Romanorum pontificum, qui B. Anastasio, * B. Johanni Chrysostomo, ac B. Thomæ Cantuarienſi de sedibus pulsis, opem, subsidiaque necessaria contulerunt; B. quoque Gregorii, qui usque Jerusalem indigentibus vitæ necessaria ministrabat. Nos nec re, nec verbo contradicimus in hoc: immo non est illa sedes, nec esse posset tam potens ac locuplex, quin eam pro utilitate ecclesiæ locupletiorem, potentioremque esse vellemus, quamquam affirmemus, & in illa, & in aliis episcopalibus sedibus desiderari magis copiam abundantiamque virtutum & meritorum, quam opum & divitiarum. Nec certe fecimus, aut quicquam facere intendimus, per quod illa sancta sedes jacturam seu diminutionem aliquam auctoritatis vel facultatis pati possit. Quod si recte cuncta animadvertantur, atque omni passione sopita, judicentur omnia, nemo asserere cum ratione poterit, quicquam per hoc nostrum decretum in diminutionem, derogationem, seu præjudicium illius sedis fore attentatum. Et quamquam multæ ad id rationes suppetant, tres nunc satis esse judico. Primo, cum nemo inficietur multos in exactione harum annatarum solitos fieri abusus, cum etiam hinc multi scandalum paterentur, & scrupulum in conscientiis, ac modus ipse exigendi onerosus esset ecclesiis, & apud multos speciem mali continere videretur; nos his omnibus hoc decreto providimus, sequentes doctrinam Christi mandantis, nemini incutiendum esse scandalum, & apostoli Pauli præcipientis ab omni specie mali abstinendum. Regulas quoque canonicas ac legales, quæ nonnulla prohibent, licet in se non mala, ab hoc tantum quod vel speciem mali continent, vel occasionem delinquendi nonne & gratis offerre, & eleemosynam dare

pium

ANNO CHRISTI 1435.

ANNO CHRISTI 1435.

* f. Athanasio.

pium est caritatis opus? Sed quoniam tempore baptismi nummos projicere in concham, ANNO CHRISTI 1435. speciem protendebat mali, emendari, & saboleri talem consuetudinem jussit ecclesia. Nihil quidem novitatis per hoc decretum in ecclesia introductum est, sed præcepta & exempla Christi exsecuti sumus, ac sanctorum patrum renovavimus instituta. Quid fecimus? audite & considerate, quæso, diligenter. Statuimus quod beneficia & ordines ecclesiastici gratis conferantur; numquid est scelus aliquod aut sacrilegium? nonne Salvator noster hanc ipsam nobis necessitatem imponit, dicens, *gratis accepistis, gratis date*? Quid fecimus? Statuimus quod spiritualia pacto, conventione, seu contractu, aut opera nummulariorum non distribuantur. Sed & Christus Deus noster in domo Domini hoc fieri videns, flagello de funiculis facto, zelo justitiæ succensus, expulit inde omnes vendentes & ementes, & mensas nummulariorum evertit. Et cum ipse cetera crimina verbo tantum detestatus sit, hoc unum manu propria terribili punitione correxit. Quid fecimus? decrevimus quod res spirituales sine pecuniæ interventu ministrentur. At B. Petrus primus Christi vicarius, dum mentem quotidiana conversatione optime intelligens, cum Simon Magus pro gratia spirituali pecuniam offerret, eum abhorruit, maledixit, & repulit, dicens: *Pecunia tua tecum sit in perditione*. Nonne sacrorum conciliorum, sanctorum Romanorum pontificum, probatorumque doctorum codices his prohibitionibus pleni sunt, ut videlicet pro rebus spiritualibus & ecclesiasticis nihil ante vel post ab invito exigatur? Hæc fecimus; hæc statuimus. Conqueratur ergo qui vult, si tamen juste id possit, de illis qui talem nobis legem dederunt, quorum decreta renovavimus, non nostra fecimus. Quis ergo jam dicere audebit sedem apostolicam aut alias per hoc tam salubre & necessarium statutum depauperatas aut læsas fore? immo rectius dicet, qui ratione utitur, honestatas, expoliatasque, & ad decorem pristinæ formæ reductas. Secunda vero ab omni calumnia nostrum decretum evidenter defendit. Per ipsum non interdicitur, quin pro vitæ sustentatione aliisque ecclesiæ necessitatibus summus pontifex aliarumque ecclesiarum episcopi caritativum subsidium indicere, decimam seu aliam quotam imponere, fructusque aliquorum beneficiorum ad tempus reservare, vel alias subventionum species petere possit. Satis ista esset, nisi & tertiam reddere promisissem, quamquam autem sic decretum sit & bene decretum, non tamen adhuc auditum est, quod hæc sancta synodus nolit sedi apostolicæ dignam ac competentem provisionem facere, immo hoc per suos oratores jam pridem nunciavit & pollicita est, si tamen observantiæ decretorum synodalium, ut dignum est, rationem habuerit. Et veluti in corpore naturali reliqua membra suo capiti necessaria provident, ut vitæ & sustentationis influxus ab illo in ipsa descendat; sic quidem æquum est & rationi consonum, ut ecclesiæ per orbem diffusæ, summo pontifici, suisque pastoribus indigentibus, ut ab his salubriter regantur, & gubernentur, necessariam subventionem porrigant. Nihil autem ad bene regendam conservandamque ecclesiam æque utile ac necessarium est, quam ut synodales canones, quos a Spiritu sancto dictatos credimus, non negligantur aut contemnantur. Illud autem silentio prætereundum non est, quod nec B. Athanasio, nec S. Johanni Chrysostomo, nec B. Thomæ Cantuariensi per Romanos pontifices, nec pauperibus Jerosolymitanis per B. Gregorium de his subventum est. Neque enim adhuc hæc vocabula in ecclesia Dei audiebantur, neque etiam alii episcopi præclara caritatis & pietatis opera de emolumentis sigillorum explere consueverant.

ANNO CHRISTI 1435.

Ex his facile responsum patet ad ea quæ primo loco vos, domine Antonine explicastis: quoniam etsi pro vitæ sustentatione & aliis justis necessitatibus pastoribus ecclesiæ jus naturale, divinum atque humanum provisionem facere jubeant, modum tamen istum vel illum saltem pro semper non præcipiunt. Illud autem constat, quod quanto exactio aliqua plus habet abusus, seu oneris, aut scandali, vel majorem speciem mali; tanto amplius a jure naturali & divino discrepat, quæ his diebus nostris usitato modo exigendi annatas admixto esse, nec vos, nec quisquam veritatis amicus inficiari poterit. Quamquam autem modus aliquis exigendi usitatus sit in ecclesia, si tamen onerosus aut abusivus esse incipiat, nulli negare fas est, quin modum illum ecclesia possit in alium leviorem vel honestiorem convertere. Ea autem quæ pertinent ad vitæ sustentationem seu utilitatem aut necessitatem ecclesiæ, quæ quidem de jure naturali & divino esse fatemur, neque abstulimus, neque auferre licitum videtur; immo, ut plus dicam, etiam præter multos sustentandi modos, qui in jure statuti sunt, hæc sancta synodus, ut prædictum est, summo pontifici provisionem facere obtulit, si & ipse circa synodalium decretorum observantiam animum, ut decet, inclinaverit. Quod vero de suspensione decreti postulastis, nulla ratione dicere videtur, ut tam salubre decretum conformeque per omnia legi evangelicæ & sanctorum patrum institutis, suspendi aut irritari debeat. Postremo uterque vestrum provisionem sufficientem sedi apostolicæ faciendam popposcit, ad quod sancta synodus respondet, se circa hoc id deliberaturam quod secundum Deum & rationem viderit expedire, taliterque facturam, quod quod nemo de ipsa synodo poterit cum ratione conqueri.

COPIA LITTERÆ MISSÆ

Regi Angliæ pro parte domini cardinalis de Cypro & oratorum concilii in Attrebato existentium.

SEreniſſime princeps & excellentiſſime domine, cum superioribus diebus regia majestas vestra ad villam Attrebatensem suos destinaverit oratores, ad conventionem habendam pro pace componenda inter hæc potissime regna Franciæ & Angliæ, ibi eis cum oratoribus sereniſſimi regis Karoli & nobiscum, una cum reverendiſſimo domino S. Crucis, domini nostri papæ, ac aliis reverendis ejusdem sacri concilii oratoribus, ad eam conventionem specialiter destinatis, con- Ib. p. 861.

☞ venientibus, & de dicta pace tractantibus, A tandem post plura colloquia diversis diebus habita super dicta pace, & multis ac variis hinc inde factis oblationibus, ad unum terminum certarum oblationum præfati oratores Gallici immutabiliter se firmaverunt, quæ oblationes nobis visæ sunt magnæ, rationabiles, & merito acceptandæ per vestram regiam majestatem. Tandem præfati oratores ejusdem majestatis, nullatenus se eas acceptare velle expresse testati sunt, nec ad respondendum super eis ullum voluerunt terminum acceptare, etiam postquam de eis vestram certioraſſent majestatem. Quamobrem, ut illis prædiximus, sequentes qui nos miserant præcepta mandantium, illustrissimum principem ducem Burgundiæ induximus omni studio & diligentia ad pacem habendam cum præfato rege Karolo, ut Christianissimum regnum Franciæ aliquando a tantis calamitatibus & pressuris redderetur immune. Acquievit sua humanitate & innata bonitate consiliis & mandatis sanctæ matris ecclesiæ, pacemque, quantum in se fuit, præfato regno dedit. Insuper & avidissimus, sicut fuit semper, pacis generalis dictorum regnorum, quam & nos omnes summo desiderio prosequimur & optamus, operatus est summa diligentia cum præfatis oratoribus præfati regis Karoli, ut oblationes antedictas in publica forma & authentica sub forma *Vidimus* ad majestatem vestram mitterent, offe- C rentes, quæ per nuncium præsentium latorem eidem majestati præsentabuntur. Supplicamur itaque vestræ celsitudini & in Christi visceribus obsecramus, ut super illis dignetur advertere diligenter, & pia mentis devotione revolvere, secumque reputare harum oblationum uberrimum piissimum, atque suavissimum fructum, si eas vestra majestas duxerit acceptandas. Dabuntur etiam ex hoc Deo laudes maximæ, habebit populus Christianus omnis summam lætitiam; habebit ecclesia universalis plenam exultationem & gaudium; habebunt etiam duo regna præcipua tranquillam pacem, dulce refrigerium, vestræ quoque excellentissimæ majestati honor D maximus dabitur & æternus. Nos postremo universalis ecclesiæ legatus & oratores clarissimi nominis vestri & incredibilis gloriæ, illud summa cum laude extollemus & prædicabimus. Verum ut de sua intentione super his quæ scripsimus, vestra majestas nos certiores faciat, dignetur eadem majestas affectuosissime, supplicamus, nobis & illustrissimo duci Burgundiæ suis litteris intimare, quid super his decreverit faciendum. Datum Attrebati die XXVI. septembris M. CCCCXXXV.

ANNO CHRISTI 1435.

Hugo cardinalis de Cypro legatus & alii ambassiatores sacri Basileensis E concilii.

ANNO CHRISTI 1435.

COPIA LITTERÆ MISSÆ

Cardinali Angliæ, ut supra.

Ib. p. 863

REverendissimo in Christo patri domino cardinali Angliæ, ac aliis ambassiatoribus de Anglia ad diætam Attrebatensem.

Reverendissime in Christo pater & domine, vosque ceteri præstantissimi patres & domini, noverunt dominationes vestræ quomodo superioribus diebus in villa Attrebatensi vestræ dominationes dum convenirent, dum dominis oratoribus Franciæ super pace componenda inter regna Franciæ & Angliæ, nulla potuerit haberi concordia pacis inter præfatos oratores & dominationes vestras, sicut pleniſſime estis informati. Quamobrem nos avidissimi generalis pacis semper habendæ inter hæc præfata regna exoramus affectuosissime dominationes vestras, ut regiæ majestati suggerere velitis & consulere, quod oblationes, quas per præsentium exhibitorem mittimus eidem majestati, & illustrissimus dux Burgundiæ, horum regnorum pacis generalis indefessus prosecutor, dignetur acceptare, quia enim omnium nostrum judicio & existimatione rationabiles sunt & merito acceptandæ; ad has enim faciendas summa diligentia & instantia præfati domini ducis inducti sunt, immo pene coacti. Tandemque assenserunt & grato animo obtulerunt. Igitur obsecramus iterum eadem vestras dominationes, & in Domino deprecamur, ut tam salubri tamque necessario bono manum extremam dignentur apponere, & tanti boni fieri velle participes. Ex Attrebato, die XXVI. Septembris MCCCCXXXV.

Hugo cardinalis de Cypro legatus & ceteri oratores sacri concilii Basileensis.

COPIA LITTERÆ DOMINI DUCIS

Burgundiæ, missæ regi Angliæ.

Ibid.

ILlustrissimo ac potentissimo principi & consanguineo nostro Henrico regi Angliæ.

Illustrissime potentissimeque princeps, & carissime consanguinee, recommendatione præmissa. Scire dignemini, quod post vestrorum ambassiatorum ad diætam Attrebatensem parte vestra missorum recessum, quamvis absque eo quod acceptare voluerint oblationes eis factas in finem pacis generalis in regno Franciæ prosequendæ, recesserint; quæ oblationes reverendissimis in Christo patribus cardinalibus & legatis de Cypro & S. Crucis, & aliis ambassiatoribus sacri Basileensis concilii visæ sunt justæ & rationabiles, etiam absque concordando in diætam certam pro acceptatione aut refutatione dictarum oblationum: nihilominus dicti domini cardinales legati ambassiatores, & ego cum ipsis desiderio pacis in hoc regno, quod semper habui, obtinendæ, integro animo apud dictos domini mei regis ambassiatores laboravimus, quod in dictas oblationes, & sub ampliori forma concordarent, & in illas consenserunt sub hac conditione, quod infra primam diem Januarii

pro-

proximo venturi per vos acceptentur, quemadmodum vobis constare poterit ex *Vidimus* facto cum vero originali, quod vobis portat Vellus-aureum heraldus meus & rex armorum præsentium lator, hac sola de causa vobis parte mea missus. Propterea, illustrissime & potentissime princeps & consanguinee, rogo vos quantum affectuosius efficere valeo, quatenus circa oblationes in dicto *Vidimus* contentas habere dignemini avisamentum & consilium, & corde tangere hanc rem, & dictas oblationes, quæ, ut dictum est, visæ sunt & videntur dictis dominis reverendissimis cardinalibus legatis ac ambassiatoribus sacri concilii justæ & rationabiles, acceptare, in qua re, ut puto, rem Deo placentem, Christianitati perutilem, vestrisque subjectis desideratam facietis, eritisque causa totalis habendæ pacis in dicto regno, & relevationis perpetuæ populi, qui usque ad finale exitium violentias guerræ pertulit, qua de re vos iterum, ut hanc rem facere velitis, ex intimis precor, & mihi per dictum Vellus aureum heraldum meum significare quid super his agere duxeritis. Illustrissime ac potentissime princeps & consanguinee, dominus noster Jesus Christus vos conservare dignetur. Scriptum in Attrebato XXVI. Septembris M. CCCCXXXV.

ANNO CHRISTI 1435.

Philippus Burgundiæ, Brabantiæ, &c. dux Flandriæ, Artheſii, Burgundiæ, &c. comes.

OBLATIONES FACTÆ

Pro parte regis Franciæ, & missæ in Angliam per legatos & ambassiatores sacri concilii & SS. domini nostri papæ & illustrissimi domini ducis Burgundiæ, lectæ in congregatione generali, &c.

Ib. p. 864.

KArolus Borbonii & Alverniæ dux Claremontis & Foresii comes, par & camerarius Franciæ, Arthurus filius ducis Britanniæ, Richemundiæ comes, dominus de Partheneyo & conneſtabulus Franciæ Ludovicus de Borbonio comes Vicedonensis, * Reginaldus archiepiscopus dux Remensis cancellarius Franciæ, Christophorus de Haricuria, Gilbertus dominus de Faieta mareſcallus Franciæ, Adam de Cameraco consiliarius domini nostri regis præsidens in suo parlamento, Johannes Tuder decanus Parisiensis, consiliarius & magister requestarum hospitii regis, Guillelmus Chartier & Stephanus Morelli consiliarii, Johannes Chastenier, & Rabertus Mailleres dicti domini regis secretarii, omnes sui ambassiatores, habentes ab eo sufficiens mandatum in hac parte, sicut patere potest per litteras suas patentes, quarum tenor sequitur, &c.

* f. Vindonensis.

Scire facimus omnibus præsentes litteras inspecturis, quod cum per ordinationem dicti domini nostri regis venerimus ad civitatem Attrebatensem, ad conventionem ordinatam pro facto generalis pacis hujus regni, & ibi comparuerimus, pro & nomine dicti regis, coram reverendissimis & reverendis in Christo patribus ac venerabilibus personis, cardinali S. Crucis SS. domini nostri papæ legato, cardinali de Cypro legato, episcopo Albiganensi, præposito Cracovienſi, archidiacono Metensi, ambassiatoribus sacri concilii Basileensis pro pacificatione regni, coram quibus etiam comparuerunt ambassiatores pro parte Angliæ. Comparuit insuper in persona, quotiescumque expediens fuit, illustrissimus ac potens princeps dominus dux Burgundiæ; & in tantum processum est, quod plures oblationes & aperturæ factæ sunt in præsentia dictorum legatorum & ambassiatorum, tam per nos de parte dicti regis, quam per ambassiatores pro parte Angliæ, ad finem deveniendi ad generalem & finalem pacem dicti regni. In speciali per nos de parte regis finaliter pro bono pacis certas oblationes & aperturas sub certis protestationibus, conditionibus, & modificationibus, justas & rationabiles fecimus ad finem dictæ pacis, quas illi de parte Angliæ refutarunt, nec acceptaverunt, quamvis per dictos legatos & ambassiatores SS. domini nostri papæ & sacri concilii fuerint de eaſdem acceptando instantissime requisiti & exhortati: quin immo dicti ambassiatores Angliæ de dicta conventione & villa Attrebatensi recesserunt absque ulteriori intentione intendendi ad dictam pacem, & absque præfixione dilationis & termini rationabilis & certi revertendi ad acceptandum aut refutandum dictas aperturas & oblationes, postquam tempore pendente habuissent consilium cum illis de Anglia, & solum se onerare voluerunt de referendo ad Angliam prædictas oblationes & aperturas eis in scriptis tradendas, ad finem faciendi responsum per regem tale & quando sibi placeret, se in hac parte puros solum relatores & nuncios constituendo: quæ omnia satis irrationabilia & voluntaria pro parte sua visa sunt. Et nihilominus post dictum eorum recessum per dictos legatos & ambassiatores & dictum dominum Burgundiæ ducem instantissime fuimus requisiti, quod non obstantibus prædictis, & recessu dictorum ambassiatorum Angliæ, vellemus nomine domini nostri regis rursus consentire & concordare dictas oblationes & aperturas per nos alias factas & ampliandas quantum possemus, cum facultate competenti acceptandi dictas oblationes & aperturas per illos de parte Angliæ usque ad tempus competens. Inde est quod nos desiderantes bonum effectum pacis generalis, ad requestam & preces supradictorum & singulariter dicti illustrissimi domini ducis Burgundiæ, & in favorem ipsius, ipsis dominis legatis & ambassiatoribus domini papæ & sacri concilii & domino duci Burgundiæ accordavimus & consensimus pro & nomine regis in vim mandati nobis præstiti, & consentimus per præsentes in his quæ sequuntur, & sub protestationibus, conditionibus, & modificationibus quæ sequuntur.

Quarum prima est quod de parte Angliæ sufficienter & pro semper renuntietur juri & titulo prætensis ad coronam Franciæ.

Secundo, quod relinquent regi omnes civitates, villas, castra, terras & dominia, in quibus prætendunt jus & occupant in regno Franciæ, exceptis illis de quibus in sequentibus agetur.

Tertio, quod terras illas, de quibus agetur

☞ tur posterius, sumus contenti nomine regis A dimittere eis sub homagio & fidelitate, ressortu & superioritate coronæ Franciæ, sicut alii antiqui pares Franciæ. ANNO CHRISTI 1435.

Quarto, quod omnes viri ecclesiastici & sæculares revertantur & recipiantur ad sua beneficia, castra, villas, civitates, terras, dominia, possessiones immobiles quascumque; ita quod in terris quas dimissuri sumus, illi de Anglia illis gaudeant.

Quinto, quod dominus dux Aurelianensis captivus dictorum de Anglia, ponatur ad financiam & redemtionem competentem & rationabilem, & sic maneat quittus de fide sua & captivitate. Et mediantibus dictis conditionibus, nomine regis in vim mandati con- B cessi, consentimus, quod dictis de Anglia maneat in hereditate perpetua omne illud quod tenent & occupant in Aquitania. Item, ducatus Normanniæ, cum omnibus suis attinentiis, appenditiis, honoribus, prærogativis & emolumentis quibuscumque, secundum modum & formam quibus felicis memoriæ Johannes & Karolus V. filius ejus tamquam duces tenuerunt. Item, jus tale quale regi spectat in villis, castris & locis, quas dicti de Anglia in partibus Picardiæ ante novissimas guerras, servato regi homagio & ressortu & superioritate, tenuerunt, sine præjudicio tamen juris alterius.

Item, sumus contenti nomine quo supra intendere cum dictis de Anglia matrimonio C per eos requisito pro rege cum altera filiarum domini nostri regis absque tamen alia dote.

Item, sumus contenti nomine quo supra, mediantibus tribus conditionibus supradictis, ita quod primo reddant realiter & de facto omnia castra, villas, &c. quæ jam occupant in regno ultra prædicta concessa dominia. Secundo, quod omnes ecclesiastici & sæculares, cujuscumque status existant, revertantur ad sua beneficia, civitates, villas, castra, & cetera; & tertio, quod dictus dominus Aurelianensis ponatur redemtioni rationabili; quod aliæ conditiones, scilicet renuntiatio & D jus prætensum ad coronam Franciæ, recognitio superioritatis ressortuum, fidelitas, homagium regi Franciæ & coronæ, & matrimonium præscriptum maneant & sint in statu usque ad septennium sequens pendente, quo pro parte dictorum de Anglia rex, qui tum erit in ætate, poterit ad plenum deliberare super dictis renuntiatione, recognitione & matrimonio. Quod si tunc aut citius fuerit deliberatus & contentus facere & complere dictam renuntiationem, recognitionem, & matrimonium, rex intendet cum effectu.

Item, de homagio rex erit contentus quod fiat sibi & suis successoribus regibus Franciæ, per unum de legitimis filiis regis, in quem tunc tranferet dicta dominia, aut per E alium ducem, in quem transtulerit dicta dominia, & his mediantibus, erit inter eos & regna pax finalis & certa; aliter autem quælibet pars manebit in talibus juribus & querelis, quibus de præsenti; & nihilominus dicto septennio pendente erit inter dictas partes bona pax & firma, & erit quælibet pars contenta possidere & tenere, scilicet de parte Angliæ illud quod tenent in Aquitania & Normannia, & tenuerunt in Picardia sub conditionibus supradictis, & totum residuum regi: ita tamen quod omnia supradicta modis quibus infra primam diem Januarii proximo venturi pro parte illorum de Anglia sint acceptata & concordata, & quod de consensu suo certificent debite & sufficienter dictos dominos cardinales & dominum ducem Burgundiæ, si tunc fuerint in partibus propinquis, aut saltem dictum dominum ducem ubicumque fuerit; quibus dominis cardinalibus & domino duci Burgundiæ, & cuilibet ipsorum damus potestatem & auctoritatem pro & nomine regis, recipiendi dicta concordata & certificata, & super istis capiendi & indicendi diætam cum dictis de Anglia infra pascha proxime sequens in dicto loco Attrebatensi, Cameracensi, aut Valencianis, ad concludendum finaliter in rebus supradictis, & venire in effectum & executionem rerum supradictarum, & quod dicta diæta significetur regi, ut pro parte sua mittat & satisfaciat sine defectu, consentiat & tradat omnes securitates rationabiles avisandas in dicta diæta pro solida executione omnium supradictorum, protestando per nos de parte regis, quod si infra prædictam primam diem Januarii proxime venturi dictæ oblationes & aperturæ non fuerint acceptatæ per illos de Anglia, aut sua voluntas super his intimata dominis nostris cardinalibus & duci Burgundiæ, aut alteri ipsorum, ut præmissum est, quod illæ præscriptæ oblationes & aperturæ sint nullæ & nullius effectus, & reputatæ quasi non dictæ per nos pro parte regis. Omnia igitur supradicta & declarata nos & quilibet nostrum, quantum nos tangere potest, in vim mandati & potestatis nobis datæ, & promisimus & promittimus bona fide facere teneri & adimpleri de parte regis & nostra, sine fraude, deceptione & dolo quibuscumque, obligamus regem, nos & omnia bona sua & nostra, & nullo modo convenire promittimus, & quilibet nostrum promittit omnia contenta in præsentibus litteris facere ratificari, approbari, consentiri per regem, & dari litteras suas patentes in forma debita dictis dominis cardinalibus & duci Burgundiæ aut alteri ipsorum, renuntiando omnibus tam juris quam facti, quæ possent dici & allegari contra prædicta, & singulariter illi clausulæ, quod generalis renuntiatio non valet, nisi specialis præcesserit. In quorum testimonium præsentes litteras nostris signis manualibus signavimus, ac sigillis nostris fecimus communiri. Datum Attrebati VII. die Septembris, anno Dom. MCCCCXXXV. ANNO CHRISTI 1435.

BULLA

Per quam sacrum concilium mandat domino archiepiscopo Lugdunensi primati Galliarum pallium domino archiepiscopo Rothomagensi impendi.

SAcrosancta, &c. venerabili Amedæo archiepiscopo Lugdunensi, Galliarum primati, Basileæ commoranti, salutem, &c. Ib. p. 868.

Exposuit nobis venerabilis Hugo archiepiscopus Rothomagensis, quod olim postquam

ipse

☞ ipſe tunc epiſcopus Cabilonenſis, a vinculo, A quo eccleſiæ Cabilonenſi aſtringebatur, abſolutus, ad eccleſiam Rothomagenſem tunc vacantem, a Romana curia abſens, per ſedem apoſtolicam & ejus auctoritate translatus fuerit, & ratione translationis hujuſmodi & proviſionis de perſona ſua eccleſiæ Rothomagenſi factæ, magnæ partis annatæ in camera apoſtolica recipi ſolitæ ſolutionem fecerat, pallium ab eadem ſede ſibi tradi cum debita inſtantia poſtulavit; ſed pro eo quod integra annata hujuſmodi non ſoluta, & ratione pallii aliæ ſummæ petitæ fuerint, quas dari deinceps per decretum noſtrum diſtrictius prohibuimus, ipſe archiepiſcopus; pro quo etiam ut ſibi pallium traderetur, per noſtros nuncios SS. Eugenio papæ IV. per nos ex certis cauſis miſſos, eidem duximus deprecandum, illud ab eodem obtinere nequivit, nobiſque humiliter ſupplicavit, ut ſibi, qui propterea aſſeritur illaqueatus cenſuris, & nobiſcum in vinea Domini per aliquot annos aſſidue gravibus expenſis laboravit, prout laborat in dies, & eccleſiæ Rothomagenſi, quæ propter guerrarum turbines, & alias varias calamitates, quibus diutius eſt prægravata, in ſuis proventibus plurimum deſtituta exiſtit, in præmiſſis ſuccurrere, & pallium hujuſmodi ſibi aſſignare, & eum de ſolutione reſidui annatæ prædictæ ac cenſuris præfatis, ſi illis laqueatus exiſtit, abſolvere dignaremur. Nos igitur decreto noſtro hujuſmodi inhærere, C necnon archiepiſcopo & ſponſæ ſuæ eccleſiæ Rothomagenſi providere volentes, de præmiſſis minus ſufficienter informati, & hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, tibi qui palliatus exiſtis, & Galliarum primas, cum patriarchis eamdem formam tenens, nomine differens, ut ſicut illis palliatis ex Lateranenſis concilii permiſſione ſuos licet metropolitanos palliare, hac vice ad te ex cauſis prædictis extendentes, committimus & mandamus, quatenus conſtito tibi ſummarie de præmiſſis, ac venerabilibus Johanni archiepiſcopo Tarentino & Petro epiſcopo Paduano pro eodem Eugenio papa IV. in congregatione noſtra præſidentibus, ac Andreæ epiſcopo Auxitano Baſileæ commorantibus ipſa intimatis, præfatum archiepiſcopum in quantum cenſuris eccleſiaſticis occaſione non ſolutionis hujuſmodi quomodolibet involutus fuerit, ab illis auctoritate noſtra abſolvas, & ſi opus fuerit rehabilites, ac ſecum ſuper irregularitate diſpenſes, necnon ad ſolutionem reſidui cameræ apoſtolicæ faciendam, quod auctoritate univerſalis eccleſiæ penitus remittimus, decernas eum penitus non teneri ſeu fore obligatum, necnon pallium inſigne videlicet plenitudinis pontificalis officii, de corpore B. Petri ſumtum, ad honorem omnipotentis Dei & B. Mariæ Virginis, ac B. Petri & Pauli apoſtolorum, univerſalis necnon Rothomagenſis ſibi commiſſæ eccleſiarum, ei tradas, ut eo utatur infra eccleſiam ſuam, certis diebus, qui exprimuntur in privilegiis a ſede prædicta illi conceſſis, & alia in his & circa ea facias, quæ noveris facienda. Datum Baſileæ II. idus Octobris, anno a Nativitate Domini MCCCCXXXV.

Jo: Gaufridi.

ANNO CHRISTI 1435.

ANNO CHRISTI 1435.

COPIA LITTERÆ REGIS ANGLIÆ

Miſſa domino cardinali de Cypro, lecta in congregatione generali.

HEnricus Dei gratia rex Angliæ & Franciæ, & dominus Hiberniæ, reverendiſſimo in Chriſto patri N. cardinalis Cypri, ſalutem. Ib. p. 869

Litteras quas per fratrem Nicolaum Jacqueti ordinis fratrum Prædicatorum præſentium portitorem nobis tranſmittere curaviſtis, legimus, continentes nonnulla quæ reputamus admiratione digna, eiſdem veſtris litteris nos variis ſuaſionibus & motivis adhortantes, quatenus oblationes, quas dicitis magnas & rationabiles per ambaſſiatores partis in regno Franciæ nobis adverſæ nuper in Attrebato pro conſequenda pace factas admittere curemus & acceptare. Habentes igitur jam convocatos tres regni ſtatus, aviſabimus eis ſuper his cum ea diligentia qua valebimns, ſubſequenter tranſmiſſuri reſponſa, quæ receptis eorum ſanis deliberationibus & conſiliis, divinæ pietati complacitum erit nobis ſuper his aſpirare. Datum ſub privato ſigillo noſtro apud palatium noſtrum Weſtmonaſterii XXVI. die octobris, anno regni noſtri XIV.

Henricus, &c.

BULLA CONTRA APPELLANTES

a concilio.

SAcroſancta &c. ad perpetuam rei memoriam. Ib. p. 870.

Ut pax, quam ſumma proſequimur diligentia poſt lites motas & controverſias juris diffinitione mature ſopitas, & quies ſuccedat fidelibus, convenit frivolis interjectis pro tempore appellationibus, & adverſus per nos ſeu ex commiſſione noſtra latas ſententias alienis reſtitutionibus, congruis obviare remediis; & ſic appellantes & reſtitutiones obtinentes graviter punire, quod alii metu pœnarum eorum exemplo perterriti, ad ſimilia proſilire merito pertimeſcant. Sane cum nonnulli perverſæ præſumtionis audacia a diffinitivis, maturis, prævii's deliberationibus, ac datis partibus pro defenſionibus ſuorum jurium ſufficientibus dilationibus, in congregatione noſtra generali per nos a quibus appellare illicitum eſt, vel commiſſarios & judices pro cauſis decidendis Baſileæ deputatos, pro tempore latis ſententiis, ſeu alias quibuſvis quæſitis coloribus & confictis gravaminibus a nobis ſeu judicibus præfatis, ut partes fatigent laboribus & expenſis, liteſque faciant immortales, ad ſedem apoſtolicam appellare præſumſerunt, aut ſe adverſus ſententias hujuſmodi audiri vel ad appellandum reſtitui ab eadem ſede procuraverint, in dictarum ſententiarum ludibrium, litium fomentum, & execrabile ſcandalum plurimorum, nos finem litibus imponi & calumniæ materiam amputare cupientes, omnes & ſingulas appellationes ad ſedem apoſtolicam quomodolibet interjectas hujuſmodi, & ſi quæ ſimiles interponan-

☞ ponantur in futurum, necnon reſponſiones adverſus dictas ſententias ac commiſſiones & proceſſus ſuper illis & illarum occaſione per quoſcumque judices ſive commiſſarios habitos pro tempore, ac illorum prætextu latas & ferendas ſententias, & ſuper illarum exſecutione decretos & decernendos proceſſus, quaſvis etiam in ſe pœnas & cenſuras continentes, & quæcumque inde ſecuta auctoritate univerſalis eccleſiæ tenore præſentium ex certa ſcientia tamquam frivola caſſamus, iritamus, annullamus, & pro infectis habere volumus, illaque decernimus nullius fore roboris vel momenti: & nihilominus venerabilibus Ludovico patriarchæ Aquilegienſi, & Martino epiſcopo Lectorenſi, ac dilectis filiis Johanni epiſcopi Friſingenſis vicario generali, ac Predeſwegiæ propoſito eccleſiæ Sancznenſis, Baſileæ commorantibus, per hæc ſcripta committimus & mandamus, quatenus ipſi omnes & ſingulos, qui ab hujuſmodi ſententiis appellarunt & appellabunt, ac reſtitutionem hujuſmodi obtinuerint & obtinebunt, ut præfertur, ipſaſque appellationes formantes & concipientes, deferentes & inſinuantes, ac notarios publicos ſuper his inſtrumenta publica conficientes, necnon judices & commiſſarios cauſas appellationum ſeu repoſitionum aut reſtitutionum hujuſmodi audientes, ſeu in illis procedentes, litteras & inſtrumenta contra incorporatos congregationi noſtræ præmiſſorum occaſione, ſeu alias quomodolibet confecta exſequentes aut proſequentes, auctoritate noſtra ſub inobedientiæ necnon excommunicationis latæ ſententiæ, aliiſque pœnis, quas poſſent merito formidare, moneant & requirant, ac perſonaliter citari faciant, etiam per edictum publicum, majori eccleſiæ Baſileenſi & aliis locis publicis affigendum, ita quod veriſimiliter ad eorum notitiam citatio & monitio pervenire valeat, ac a præmiſſis deſiſtant, ſed ipſis ſententiis adquieſcant cum effectu: alioquin ad diriores pœnas procedentes, ſummarie, ſimpliciter, & de plano illos beneficiis, dignitatibus & officiis eccleſiaſticis, quæ obtinent eadem auctoritate privent, & ad obtinenda eccleſiaſtica beneficia & dignitates ac officia in futurum inhabilitent, & inhabiles declarent; aliaque in his & circa ea faciant & proſequantur, quæ in his & circa ea pro firmitate ſententiarum prædictarum noverint opportuna. Præterea, ne quis per ſententias judicum & commiſſariorum noſtrorum hujuſmodi ſe gravari prætendat, & ad fidem appellandi prædictam, ſeu ab ea reſtitutionem adverſus ipſas ſententias obtinendi occaſionem habeat, volumus & etiam pollicemur unicuique poſt latas ipſorum judicum & commiſſariorum noſtrorum ſententias, etiamſi in rem tranſiverint quomodolibet judicatam, de gravamine querulanti gratiam vel juſtitiam promtiſſime miniſtrare, quodque unus ex patriarcha, epiſcopo, vicario, ſeu propoſito prædictas cauſas in præmiſſis occurrentes uſque ad diffinitivas ſententias excluſive audire & in illis procedere poſſit, prout videbitur expedire. Datum Baſileæ III. nonas Novembris, anno a nativitate Domini MCCCCXXXV.

ANNO CHRISTI 1435.

Sit ſignata N. Bovis.

COPIA LITTERÆ DOMINI DUCIS

ANNO CHRISTI 1435.

Burgundiæ miſſæ domino cardinali de Cypro & lectæ in congregatione generali.

REverendiſſimo in Chriſto patri conſanguineo noſtro præclariſſimo cardinali Cypri.

Reverendiſſime in Chriſto pater conſanguinee mi præclariſſime, a paucis diebus applicuerunt apud me in hoc caſtro meo Hiſdini, venerabilis religioſus dominus Nicolaus pro parte veſtra, & meus rex heraldus armorum Vellus aureum nuncupatus, pro parte mea ad cariſſimum conſanguineum meum Angliæ regem deſtinati; quorum audita relatione, litteras quæ ex parte ejuſdem Angliæ regis veſtræ paternitati diriguntur, mihi præſentavit idem religioſus, id habere ſe dicens in mandatis a paternitate veſtra, ut ipſis a me apertis, de reſponſo ejuſdem regis & earumdem veſtrarum litterarum tenore fierem certioratus, ſicut & feci, ipſas eaſdem litteras veſtræ paternitati per eumdem religioſum remittens eidem veſtræ paternitati, de bona confidentia & hujuſmodi veſtro aviſamento regratians. Quia vero ſicut ab eodem meo heraldo armorum concepi, proponit idem rex Angliæ per multas orbis partes, & quam plurimos principes epiſtolas ſuas dirigere, factorum & tractatorum paternitatis veſtræ bono medio in villa Attrebatenſi conqueſtivas, & veſtri detractorias honoris & mei; rogo paternitatem veſtram, & ſerioſe deprecor, quatenus ſi ad veſtræ paternitatis manus aliquæ tales devenerint epiſtolæ, earumdem mihi copiam quantocius veſtra paternitas tranſmittere dignetur, & manum veſtram adjutricem ſemper adhibere, & ſic laudabiliter acta cum honore veſtro & meo ſemper immaculata perſeverent. Mihi equidem ſua grata rogo intimare velit confidenter paternitas veſtra, quæ libenter adimplebo, & bono corde, ſcit Altiſſimus, qui reverendiſſimam paternitatem veſtram adoptata conſervare dignetur, ut opto, feliciter in longævum. Scriptum in dicto caſtro meo Hiſdini die XII. Novembris.

Conſanguineus veſter dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. comes Flandriæ, &c.

Tronſon.

Ib. p. 87

COPIA SENTENTIÆ LATÆ

In cauſa eccleſiæ Trevirenſis in congregatione generali.

SAcroſancta, &c. Jeſu Chriſti nomine invocato, ſolum Deum, de cujus vultu judicium prodiit, & cujus oculi æquitarem vident, præ oculos habens, per hanc ſententiam diffinitivam, quam profert in his ſcriptis, diffinit, pronunciat, & declarat, venerabilem Rabanum olim epiſcopum Spirenſem, habuiſſe & habere plenum & canonicum jus in & ad eccleſiam Treverenſem, ipſumque Rabanum verum & indubitatum ipſius eccleſiæ Trevirenſis fuiſſe & eſſe archiepiſcopum & paſto-

Ib. p. 87

rem

rem, ac insuper Ulrico de Manderscheit in dicta ecclesia Treverensi, seu ad eamdem nullum jus competisse, neque competere, eumdemque ab occupatione & intrusione in dicta ecclesia, ac terrarum, castrorum, oppidorum, juriumque ac pertinentium omnium eorumdem amovendum esse & amovet, præfatumque Rabanum in & ad corporalem & realem possessionem dictæ ecclesiæ castrorum, oppidorum juriumque omnium prædictorum inducendum esse & inducit, regalia aliosque honores archiepiscopis Treverensibus pro tempore existentibus, per carissimos ecclesiæ filios Romanorum imperatores sive reges impendi consueta seu consuetos, per carissimum ipsius ecclesiæ filium Sigismundum Romanorum imperatorem illustrissimum, eidem Rabano impendenda esse & debere, de quibus & auxilio brachii sui imperialis, quantum opus erit impendendo, sancta synodus eundem exhortatur, requirit, admonet, & eidem mandat, litteras & processus cum ceteris ad præmissorum executionem consuetis, necessariis & opportunis plenarie decernens.

ANNO CHRISTI 1435.

SENTENTIA LATA

Pro electo Albiensi in generali congregatione contra episcopum Carnotenum promotum ad dictam ecclesiam per sedem apostolicam XIX. Novembris MCCCCXXXV.

lb. p. 873.

PRæsidente rectæ rationis imperio in animo judicantis, sedet in examine veritatis pro tribunali justitia, & quasi rex in solio judicii rectitudo, de cujus ore procedit gladius bisacutus, cujus aspectu terribili propriæ voluntatis dissipatur arbitrium, reproborumque appetitus noxius virga recte correctionis refrenatur. Hæc enim fuit æterni providentia judicis, de cujus vultu recte procedunt judicia, ut judices recti eligerentur in orbe, qui terram judicent, & justitiam diligant, & ejus metas non declinantes partem, æquo libramine custodiant, illas quacumque personarum affectione præservantes. Hæc igitur sacrosancta generalis synodus Basileensis in Spiritu Sancto justissimo judice, cujus oculi vident æquitatem, de cujus etiam vultu judicia prodeunt incorrupta, legitime congregata, sanctam Dei ecclesiam catholicam repræsentans, de meritis causæ quæ vertitur coram eadem inter dilectum ecclesiæ filium Bernardum, electum confirmatum ad ecclesiam Albiensem ex una, & Robertum episcopum Carnotensem, de & super dicta ecclesia Albiensi & illius occasione, partibus ex altera, ad plenum informata, ejus directoris Spiritus sancti inhærens vestigiis, volens personarum affectione non habita, sed justitia directrice unicuique reddere quod suum est, per hanc suam sententiam sive ordinationem, quam, eo, in cujus nomine congregata existit, invocato, profert in scriptis pronuntiat, decernit & declarat, spoliationes, ejectiones, intrusiones, occupationes & detentiones, & quæcumque attentata & innovata per ipsum Robertum episcopum Carnotensem a tempore motæ litis citra, fuisse & esse temerarias, illicitas, indebitas & injustas, temerariaque, illicita, indebita & injusta, ac de facto præsumtas & præsumta; ipsique Roberto, episcopo predicto prædicta facere minime licuisse, neque licere, spoliationesque, ejectiones, intrusiones, occupationes, detentiones tamquam lite pendente in dictæ sacræ synodi & mandatorum, ac inhibitionum ejusdem contemtum per vim attentatorum & innovatorum, cassandas, revocandas & annullandas, cassandaque, revocanda, & annullanda, ac cassat, revocat, irritat & annullat, pariqué sua necnon diffinitiva sententia pronuntiat, decernit & declarat, per reverendos patres ac venerabiles & dilectos Johannem episcopum Lubicensem, Alexandrum abbatem Vitziliacensem, Nicolaum præpositum Cracoviensem, & Rudolfum de Rudesshem canonicum Wormaciensem judices & commissarios ipsius sacræ synodi auctoritate, & per illam in hac causa Albiensis ecclesiæ alias datos seu deputatos, in causa quæ tunc coram eis inter præfatum Bernardum electum ex una, & dictum Robertum Carnotensem episcopum de & super dicta Albiensi ecclesia & illius occasione, partibus ex altera, in prima vertebatur instantia, bene fuisse & esse processum, sententiatum & diffinitum, ipsorumque episcopi, abbatis & præpositi & canonici diffinitione sententiam hujusmodi confirmandam fore & confirmat, atque pro parte dicti Roberti episcopi Carnotensis, ab eisdem dominis judicibus, eorumque diffinitiva sententia prædicta mala fuisse & esse provocatum & appellatum: necnon eumdem Robertum episcopum Carnotensem a possessione, seu verius occupatione & detentione dictæ Albiensis ecclesiæ, necnon civitatis, palatii episcopalis, villarum, castrorum, decimarum, & aliorum bonorum tam spiritualium quam temporalium ad ipsam spectantium, juriumque ac pertinentiarum omnium ejusdem tollendum & amovendum; præfatuinque Bernardum in & ad corporalem, realem & actualem possessionem ecclesiæ, civitatis, palatii, villarum, castrorum, decimarum, jurium & pertinentiarum omnium eorumdem ponendum & inducendum; atque eidem Roberto inde, & super intrusionibus, occupationibus & detentionibus, & impedimentis prædictis silentium perpetuum imponendum; ac eumdem Robertum tam in fructibus a tempore motæ litis citra ex dictis ecclesia, civitate, villis, castris, decimis, ceterisque possessionibus ejusdem, seu alias quomodolibet perceptis, quam etiam in expensis causæ hujusmodi legitime factis condemnandum fore, ac tollit, amovet, inducit, imponit, ac condemnat earumdem expensarum taxationem sibi in posterum reservando, &c.

ANNO CHRISTI 1435.

SENTENTIA LATA

In causa ecclesiæ Lausanensis.

lb. p. 875.

CHristi nomine invocato, de cujus ore gladius bisacutus prodit, & in cujus nomine hæc sacrosancta synodus Basileensis est legitime congregata. Post digestam in sacris deputationibus longam deliberationem diffinit, pronuntiat, decernit & declarat eadem; per hanc diffinitivam sententiam, præfatum dominum Ludovicum episcopum habuisse & habere plenum & canonicum jus ad dictam

☞ eccleſiam Lauſanenſem, ipſumque dominum Ludovicum ejusdem eccleſiæ Lauſanenſis fuiſſe & eſſe verum epiſcopum, præſulem & paſtorem, ipſamque eccleſiam Lauſanenſem ad præfatum dominum Ludovicum ſpectaſſe & pertinuiſſe, ſpectare & pertinere de jure, illamque ſibi cum illius in ſpiritualibus & temporalibus totali adminiſtratione & regimine, omnibuſque juribus & pertinentiis ſuis adjudicandam fore & adjudicat; ac domino Johanni de Brangino nullum in eadem eccleſia Lauſanenſi ſeu ad eam jus competiiſſe, neque competere, eumque ab occupatione & detentione eccleſiæ Lauſanenſis, ac ejus terrarum, caſtrorum, & oppidorum, juriumque & pertinentium eorumdem amovendum fore, & amovet; præfatumque dominum Ludovicum epiſcopum in & ad corporalem, realem & actualem poſſeſſionem eccleſiæ Lauſanenſis terrarum, caſtrorum, & oppidorum, juriumque & pertinentium prædictorum ponendum & inducendum fore, ac ponit & inducit; occupationeſque, intruſiones, moleſtationes, & impedimenta per dictum dominum Joh. præfato domino Ludovico de, & ſuper dicta eccleſia Lauſanenſi, & ejus occaſione præſtita & facta, fuiſſe & eſſe temeraria, illicita, iniqua & injuſta, & de facto præſumta; dictoque domino Johanni ſuper illis atque eccleſia prædicta perpetuum ſilentium imponendum fore, & imponit, ipſumque dominum Johannem in fructibus, introitibus, proventibus ex dicta eccleſia a tempore intruſionis hujuſmodi ac citra perceptis, & in expenſis in hujuſmodi cauſa legitime factis, condemnandum fore, & condemnat, quarum expenſarum taxationem ſibi in poſterum reſervat.

ANNO CHRISTI 1435.

PROMISSIO ORATORUM SACRI

Concilii Baſileenſis ſuper correctione prohemii decreti facti pro reductione Græcorum, &c.

Ib. p. 875.

NOS frater Johannes de Raguſio ordinis fratrum Prædicatorum, profeſſor in ſacra pagina, magiſter Henricus Menger decretorum doctor, canonicus Conſtantienſis, & Simon Freron in ſacra theologia bacchalaureus, canonicus Aurelianenſis, ſacroſanctæ ſynodi Baſileenſis in Spiritu ſancto legitime congregatæ, univerſalem eccleſiam repræſentantis, ad ſereniſſimum imperatorem Romeorum & reverendiſſimum patriarcham Conſtantinopolitanum ambaſſiatores & nuncii, ad ea quæ in dicta ſynodo pro unione eccleſiarum Chriſti perficienda concluſa ſunt, exequendum ſpecialiter deſtinati, ejuſdem ſanctæ ſynodi ad ea quæ pacis ſunt & unitatis firmum & ſanctum propoſitum cognoſcentes, vice & nomine ejuſdem, tenore præſentium litterarum promittimus dare cum effectu exhibere quantocius fieri poterit, vel ſaltem per galeas quæ venturæ ſunt ad ſuſcipiendum ad concilium venientes, ſereniſſimo imperatori & reverendiſſimo patriarchæ præfatis, capitula quæ in eadem Baſileenſi ſancta ſynodo pro univerſali & œcumenica ſynodo celebranda hinc & inde concluſa ſunt & confirmata ſub conſueta bulla plumbea dictæ ſanctæ ſynodi, & ſub tenore de verbo ad verbum qui ſequitur.

Sacroſancta, &c. „ Quia ambaſſiatores noſtri ad Conſtantinopolim tranſmiſſi vice & nomine hujus ſanctæ ſynodi ſereniſſimo imperatori Romeorum & reverendiſſimo patriarchæ Conſtantinopolitano, propter nonnullas cauſas promiſerunt capitula alias in hac ſancta ſynodo ſuper modo univerſalis & œcumenici utriuſque eccleſiæ concilii celebrandi, hinc inde concluſa & firmata dare, & cum effectu exhibere ſub conſueta hujus ſanctæ ſynodi bulla plumbea, data præſenti & ſub tenore de verbo ad verbum ſubſequenti; nolens hæc ſancta ſynodus omittere aliquid eorum quæ pro unione eccleſiarum Chriſti fieri poſſunt, dictam ſuorum ambaſſiatorum promiſſionem præſenti decreto acceptat, approbat, ratificat & confirmat, & præfata capitula de verbo ad verbum, prout per præfatos ambaſſiatores promiſſum eſt, præſentibus inſerit ſub tenore qui ſequitur.

„ Sacroſancta, &c. ad perpetuam rei memoriam. Cum inter cetera toti populo Chriſtiano neceſſaria propter quæ hoc præſens ſanctum concilium extitit congregatum, unio occidentalis & orientalis eccleſiarum Chriſti præcipuum & maximum ſit, merito pro hac perficienda ab initio ſuæ congregationis omni conatu laboravit. Etenim quamprimum potuit ad ſereniſſimum imperatorem Græcorum & reverendiſſimum patriarcham Coſtantinopolitanum cum literis ſuos tranſmiſit ambaſſiatores, ad ipſos cum omni caritate & inſtantia exhortandum, quatenus & ipſi cum plena poteſtate mitterent aliquos, qui nobiſcum tractarent de modo dictam ſanctam unionem conſequendi. Qui mox ut requiſiti fuerunt, tres inſignes viros de his, qui apud eos magnæ videntur auctoritatis, quorum primus ipſum imperatorem conſanguinitate attinet, ad hanc ſanctam ſynodum deſtinarunt, ſufficienti ipſius imperatoris mandato cum bulla aurea & ejus manu propria ſubſcripto ac patriarchæ litteris munitos; qui tam in generali congregatione, quam coram commiſſariis noſtris ferventiſſimum ipſius imperatoris ac patriarchæ totiuſque eccleſiæ orientalis ad hanc unionem deſiderium exponentes, nos mirum in modum ad tam ſancti operis proſecutionem pulſant, ac quotidie excitant, duo inter alia firmiter conſtanterque aſſerentes, unionem ipſam niſi ſynodo univerſali, in qua tam eccleſia occidentalis quam orientalis conveniat, fieri nullatenus poſſe, & in ea ſynodo, ſi fiat, ut infra conventum eſt, ipſam unionem ſequuturam ſperari.

„ His auditis ſumma nobis lætitia & jucunditas nimirum acceſſit. Quamobrem omnem cogitatum noſtrum jactantes in Deum, qui facit mirabilia magna ſolus, venerabiles S. R. E. cardinales præſidentes ſedis apoſtolicæ, patriarcham Antiochenum, archiepiſcopos, epiſcopos, abbates, magiſtroſque & doctores in numero competenti deputavimus, ut una cum ipſis Græcorum ambaſſiatoribus rem iſtam tractare, & quo ordine ad executionem deducenda eſſet proſpicere deberent; qui tam inter ſe quam cum ipſis oratoribus ſæpenumero convenien-

„ tes,

„ tes, habito inter se maturo & digesto con- A
ANNO CHRISTI 1435. „ filio ad infrascripta cum ipsis devenerunt
„ capitula, quæ postea secundum morem hu-
„ jus sacri concilii per sacras deputationes
„ mature deliberata, ac deinde per generalem
„ congregationem concluſa firmataque sole-
„ mniter extiterunt; quorum tenor una cum
„ mandato ipsius domini imperatoris sub bul-
„ la aurea sequitur, & est talis.

„ Ambassiatores sereniſſimi domini impe-
„ ratoris Græcorum, etc. *ut in decreto con-*
„ *cilii latius continetur.* Et quia tempus su-
„ perius expreſſum, infra quod prædicta de-
„ bebant adimpleri, effluxit; non propter
„ defectum alicujus partium, sed quia ita
„ contigit variis intervenientibus tractatibus
„ hæc sacroſancta synodus tempus per præfa- B
„ tos sereniſſimum imperatorem Græcorum &
„ reverendiſſimum patriarcham Conſtantinopo-
„ litanum parte una, & ambaſſiatores hujus
„ ſanctæ synodi parte ex altera, ſtatutum &
„ firmatum quod est a menſe Maio immedia-
„ te sequenti ad annum, ita quod per totum
„ menſem Maii ad annum sequentem utraque
„ partium sit parata ad exequendum supradi-
„ cta, quantum ad quamlibet partium atti-
„ net, acceptat, & promittit se impleturam,
„ quantum ad ipsam pertinet, infra dictum
„ tempus quicquid in supradictis capitulis
„ continetur. Datum Basileæ, &c.“ In quo-
rum omnium teſtimonium & robur præſentes
litteras fieri juſſimus, manibuſque ſubſcripſi- C
mus propriis, necnon ſigillorum noſtrorum
quibus pro nunc utimur appenſione roboravi-
mus. Datum Conſtantinopoli, in monaſterio
S. Georgii pro tunc habitationis noſtræ, XXV.
Novembris, anno a Nativitate Domini MC-
CCCXXXV.

Ego Fr. Jo. de Raguſio propria manu ſub-
ſcripſi.

Ego Henricus Menger propria manu ſub-
ſcripſi.

Ego Simon Freron propria manu ſubſcri-
pſi.

FORMA SALVI CONDUCTUS.

Ib. p. 878. NOS frater Jo. de Raguſio ordinis fra- D
trum Prædicatorum, profeſſor in ſacra
pagina, magiſter Henricus Menger decretorum
doctor, canonicus Conſtantienſis, & Simon
Freron in ſacra pagina baccalaureus canonicus
Aurelianenſis, ſacroſanctæ generalis ſynodi Ba-
ſileenſis in Spiritu ſancto legitime congrega-
tæ, univerſalem eccleſiam repræſentantis, ad
sereniſſimum imperatorem Romeorum & re-
verendiſſimum patriarcham Conſtantinopolita-
num ambaſſiatores & nuncii, ad ea quæ in
dicta ſynodo pro unione eccleſiarum Chriſti
perficienda concluſa ſunt exequendum ſpeciali-
ter deſtinati, ejusdem ſanctæ ſynodi ad ea
quæ pacis ſunt & unitatis firmum & ſanctum E
propoſitum cognoſcentes, vice & nomine ejus-
dem tenore præſentium litterarum promitti-
mus dare & cum effectu exhibere, quamcitius
fieri poterit, vel ſaltem per galeas quæ ven-
turæ ſunt ad ſuſcipiendum venientes ad con-
cilium, præfatis sereniſſimo imperatori & re-
verendiſſimo patriarchæ ſalvum conductum
ſub conſueta bulla plumbea dictæ S. ſynodi
& ſub tenore de verbo ad verbum qui ſe-
quitur: ANNO CHRISTI 1435.

Sacroſancta, &c. Quia auctore Domino, &c. *ut in concilio Baſileenſi, Seſſione* 24.

Item, promittimus quod dicta ſancta ſyno-
dus Baſileenſis habebit & accipiet ſalvos con-
ductus ſimiliter per galeas deſtinandos præfa-
tis sereniſſimo imperatori, reverendiſſimo pa-
triarchæ & ceteris a dominio civitatis & etiam
patriæ, in quibus futura univerſalis & œcu-
menica ſynodus, Deo auctore, celebrabitur,
& ſimiliter ab omnibus dominiis, civitatibus
& territoriis obedientiæ eccleſiæ noſtræ occi-
dentalis, per quæ ſive eundo ſive redeundo
tranſituri ſunt, munitos & roboratos more
conſueto provinciarum & dominiorum firmio-
ri modo quo fieri poterit. In quorum om-
nium teſtimonium & robur præſentes litteras
fieri juſſimus, manibuſque ſubſcripſimus pro-
priis, necnon ſigillorum noſtrorum, quibus
pro nunc utimur, appenſione roboravimus.
Datum Conſtantinopoli in monaſterio S. Geor-
gii pro tunc habitationis noſtræ, XXV. No-
vembris, anno a Nativitate Domini MCC-
CCXXXV.

Ego frater Johannes de Raguſio propria
manu ſubſcripſi.

Ego Henricus Menger propria manu ſub-
ſcripſi.

Ego Simon Freron propria manu ſubſcri-
pſi.

LITTERA CREDENTIALIS

Oratorum ſacri concilii tranſmiſſorum ad imperatorem Conſtantinopolim & patriarcham, &c. pro reductione & unione, &c.

SAcroſanctæ generali ſynodo Baſileenſi in Ib. p. 879.
Spiritu ſancto legitime congregatæ, uni-
verſalem eccleſiam repræſentanti.

Reverendiſſimi, &c. poſt humiles & devo-
tas recommendationes, de conſenſu & volun-
tate omnium noſtrum trium revertitur vene-
rabilis magiſter Henricus Menger conſocius
noſter, ad præſentiam dominationum veſtra-
rum, relaturus ea, quæ per nos in materia
Græcorum geſta ſunt. Rogamus igitur, V.
R. dominationes, ut relationi & dictis ſuis,
tamquam ſi eſſemus omnes tres præſentes,
dignemini fidem plenam & indubiam adhibe-
re. Easdem paternitates veſtras Altiſſimus in
fidei catholicæ & Chriſtianæ religionis aug-
mentum conſervare dignetur feliciter & per
tempora longiora. Ex Conſtantinopoli die
XXIX. Novembris.

Veſtri humiles ſervuli & oratores de-
voti Fr. Jo. de Raguſio & Symon
Freron.

ANNO CHRISTI 1435.

REGRATIATIO DOMINI LEGATI

ſuper (a) pace Franciæ.

Ib. p. 881.

QUædam in rebus humanis, reverendiſſimi patres accidere nonnumquam ſolent, tam grandia, & ſupra ſpem, ut de his loqui aliquid volens, ſtupore quodam mentis alligatus, unde exordiatur, quidve dicendum ſit fere ipſe neſciat. Cujus rei exemplum & in me & in his deſideratiſſimis novis, quæ cum ſumma alacritate nos omnes per hos oratores noſtros enarrari audivimus circa ſacratiſſimam hanc pacem, nuper inter Chriſtianiſſimum regem Franciæ & illuſtriſſimum ducem Burgundiæ initam, palam videre eſt; cum enim mecum ipſe conſidero hoc non tam humanum, quam divinum pacis opus in Chriſtianiſſima Francorum domo integre, & in præclariſſimo regno Franciæ maxima ex parte opera noſtri reverendiſſimi domini legati & noſtrorum oratorum, una cum reverendiſſimo apoſtolico legato; Deo aſſiſtente, confectum eſſe, ſive lætitiæ immenſitate, ſive rei ipſius magnitudine, ſive ob ſacri concilii gloriam, quaſi attonitu ſtupere magis quam loqui poſſum. Quomodo enim enarrare umquam poſſem ingentia illa pericula & imminentia belli mala, calamitateſque guerrarum intolerabiles, quas ſancta iſta pax extinxit jam, & futuris temporibus, Deo propitio & protegente, extinguet? cædes videlicet nobilium, ſtrages populorum, depopulationes urbium, vaſtationes agrorum, incendia ſacrarum ac privatarum ædium, cultus divini deſtitutionem, rapius virginum, ſacrilegia, rapinas, exſilia, carceres; & extremam uſque ad mendicitatem mopiam, & cetera plurima, quæ a lacrymis neſcio quis referens temperare ſe poſſet. Quomodo item ſatis explicabo dulciſſima & amœniſſima bona illa omnia contraria his quæ ex bellis naſci jam commemoravi? Neque in Franciam ſolum oritura ſunt hæc ipſa pacis bona, ſed inde in reliquas tranſitura longinquas etiam Chriſtianitatis regiones. Nam ſicuti omnes affirmant, execrabilis guerra quæ tamdiu in Galliis viguit, non ſolum Franciæ regnum nimis, proh dolor, attrivit, ac pene deſtruxit, ſed & ceteris fere regnis plurima intulit incommoda ac detrimenta. Qualiter etiam ſine ſummo mentis exceſſu referare potero gloriam, decus, honorem, exaltationem, quæ huic ſacro redundant concilio ex hac feliciſſima pace, quam hujus concilii miniſterio manibuſque noſtrorum oratorum conſummatam eſſe videmus? Et quidem plurimum a nobis gratulandum eſt, quod tam Chriſtianiſſima gens tamque devotus populus & religioſus paci & tranquillitati reſtituti ſunt. Bona enim proximorum noſtrorum noſtra eſſe juxta Chriſtianam profeſſionem exiſtimanda ſunt. Sed certe propter hujus ſacri concilii decus mirum in modum & gaudere & gratias Deo agere debemus, non propter nos ipſos atque humanam gloriam, ſed quia in dominum noſtrum Jeſum Chriſtum hæc omnia referenda ſunt, hujus ſponſam ſanctam eccleſiam hodie uſque adeo exaltatam & honoratam conſpicimus.

ANNO CHRISTI 1435.

Latrent jam ut libet hujus ſacri concilii detractores, & non tam famam noſtram quam ſeipſos lacerent, & dicant jam ſi poſſint, quid fecit concilium Baſileenſe? Ut quid jam quadriennio congregatum manet? Numquam, o impudentiſſimi homines, ſi vos matris veſtræ eccleſiæ reverentia non cohibet, ſaltem hæc glorioſa opera, quæ, niſi oculos aureſque claudatis, per ſacrum concilium fieri videtis & auditis, vos jam continere debebunt. Num fruſtra tempus hoc & inutiliter expoſitum eſſe jam judicabitis? Quid egit, dicitis, Baſileenſe concilium? Pacem fecit in Francia Numquid hoc modicum eſt, etiamſi per viginti annos ſtetiſſet? Stetit quadriennio, dicitis: ſed per viginti annos & amplius, quibus hoc peſtiferum duravit bellum, quid reliquum fecit Chriſtianitatis? Si ergo hoc quadriennio plus divina propitiatione hoc egit concilium, quam reſiduum Chriſtiani orbis per viginti, cur veritatem recognoſcentes, ſaltem detractionibus modum non imponitis? Quamquam & per hoc modicum temporis puſillus iſte dominicus grex, quem hic in nomine domini congregatum videtis, circa extirpationem hæreſis Bohemicæ longe amplius fecerit quam reliqui omnes reges & principes, populi & ſex aut octomaximi exercitus, qui in Bohemiam manu potentiſſima profecti ſunt, quorum qui minor erat, quadraginta millium excedebat numerum.

Sed & hos prætereamus detractores, ut ſeipſos propriaſque mordeant rodantque conſcientias: quippe digni non ſunt, de quibus in tanto eccleſiæ cœtu & in tanta jocunditate mentio habeatur. Ad vos autem me convertens, o reverendiſſime legate, ac reliqui noſtri oratores, quo dicendi genere veſtra merita extollam? quibus verbis veſtras ornabo laudes? quantam illam oportet eſſe facundiam quæ digne virtutes veſtras, diligentiam, prudentiam, circumſpectionem, labores, quibus in hoc ſancto pacis opere glorioſe deſudaſtis, recenſere umquam poſſet? Sed quid vobis aliud attribuam majoris gloriæ ac præmii non habeo, nec ſcio, nec certe ſpecioſius aliquid dici poteſt, niſi quod vos felices ac beatos nomino, vos filios Dei appello: quæ tam ſuprema vocabula non auderem cuiquam mortalium adſcribere, niſi Salvator noſter ore ſuo benedicto id ipſum dixiſſet, ac ſpopondiſſet his qui pacem inter diſſidentes quærunt, dicens *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*? Quod ſi talia expectant hi qui quaſcumque etiam duos puſillos homines, (non enim inter magnos ac parvos, multos paucoſve diſtinxit Deus) ad concordiam revocant, quanto excellentius ac ſingularius hæc laus, hoc præmium vobis debebitur, qui in tanto regno, interque tam potentiſſimos principes pacem ſuaviſſimam ſeminaſtis, ex qua ſalus pendet & quies multarum gentium ac populorum.

Quas autem gratias & quanta humilitate ac

(a) Hujuſce pacis tractatus Attrebati in S. Vedaſti monaſterio ordinis S. Benedicti tandem perfectus eſt die 5. menſis Novembris 1435.

ac devotione Deo omnipotenti referemus, qui pro ſua ineffabili clementia ultra quidem merita noſtra tanto gaudio univerſam replevit eccleſiam & omnem populum Chriſtianum hac jucundiſſima pace diebus noſtris conſolari dignatus eſt? Tibi igitur, o ſancta & benedicta Trinitas, Pater & Fili & Spiritus ſancte, une Deus, nos ſervi tui & filii ancillæ tuæ, pro hoc precioſiſſimo pacis munere, tales tantaſque gratias agimus, quales quantaſque humanus capere intellectus & mortalis lingua exprimere umquam poteſt, magnificamus nomen ſanctum tuum, & benedicimus te in æternum & in ſæculum ſæculi, ſuppliciter tuam exorantes cœleſtem majeſtatem, ut ſicut pacem iſtam facere dignatus es, ita eam perpetua firmitate ſtabilire & . . . . ut plenum ſit gaudium noſtrum conſummare digneris. Et ſicut fratres patrueles, Chriſtianiſſimum videlicet Francorum regem & illuſtriſſimum Burgundiæ ducem pacis fœdere copulaſti, ita etiam, clementiſſime Domine, avunculum & nepotem, præfatum ſcilicet Chriſtianiſſimum Franciæ regem, & ſereniſſimum & excellentiſſimum regem Angliæ concordes unanimeſque facere digneris, qui facis concordiam in ſublimibus. Sanctiſſimum tandem dominum noſtrum ſummum pontificem, qui ut primum rogatus extitit, mox ad hanc componendam pacem reverendiſſimum dominum cardinalem S. Crucis, virum magnæ ſanctitatis ac ſapientiæ deſtinavit, ipſumque apoſtolicum legatum, qui vigilantiſſime ac totis viribus huic paci perficiendæ operam feliciter dedit, dignis laudum attollamus præconiis, utrique prout æquum eſt maximas gratias referentes. Vobis autem reverendiſſime pater domine cardinalis de Cypro legate noſter vobis quoque o oratores noſtri digniſſimi, qui tantum & tam deſideratum nobis attuliſtis triumphum, ſic amplas magnaſque gratias inſerimus, ut poſt Deum nulli homicum impares ampliores referre poſſemus, rogantes omnipotentem Deum, ut pro veſtris glorioſis meritis in hoc & alio ſæculo vobis digne retribuat.

ANNO CHRISTI 1435.

ANNO CHRISTI 1435.

BULLA CONVOCATIONIS

prælatorum.

lb. p. 834. SAcroſancta, &c. ad futuram rei memoriam.

Emergentibus in dies univerſalis eccleſiæ negotiis proſequendis, conſtantia nos tenet in mora, præſertim, ut, Bohemorum jam fere ſepultis erroribus, evacuetur quod ſupereſt, & ſub ſpe miſericordiæ Jeſu Chriſti cum tempus reductionis Græcorum advenerit, fiatque unum ovile Domini, & unus paſtor Latinorum & Græcorum in unitate fidei orthodoxæ, quam ex reductione Græcorum provenire ſperamus indubie, & quæ annoſa diſſuetudo firmavit in abuſibus, ac ſucceſſivis temporibus, cum generalia non ſint frequentata concilia, in ſingulos ſtatus auctor malitiæ propagavit, parva mora non evellit, nec ab omnibus qui ante tempus judicant & motæ ac continuationi noſtris detrahunt, illius cauſa poteſt comprehendi. Ut tamen extirpatio hæreſum, unio Græcorum, reformatio cleri, pax & tranquillitas arrideant univerſis, noſtros labores opportuna diligentia fideliter convertimus & conſtanter, prout in regno Franciæ ac pleriſque Alamanniæ & Italiæ partibus, ut pax ſequeretur optata, per noſtros legatos, ambaſſiatores & nuncios vices noſtras adhibere curavimus diligenter: quamvis plures ex prælatis, qui per annos aſſidue nobiſcum in vinea domini laboraverunt, vacuatis erraris, de noſtra licentia ad eccleſias, monaſteria ac beneficia propria remearint; & diverſos in ipſius eccleſiæ negotiis expediendis ad Græciam, Bohemiam, ac regna & loca varia deſtinaverimus; quorum vices in proſecutione præmiſſorum agendorum incumbentium, gravitate penſata, alii eccleſiaſtici prælati, & viri litterarum ſtudio eruditi, qui interim vacaverunt, quorum nonnulli venientes ſeu aliquos mittentes, a ſuis ſubditis horum occaſione ſubſidia receperunt, obnoxius aſtringuntur. Quocirca venerabiles S. R. E. cardinales, patriarchas, archiepiſcopos, epiſcopos, abbates & ceteros eccleſiarum prælatos, & capitula ac univerſitates, qui nondum ad nos venerunt, aut ſuos nobiſcum continuo frequentes & laborantes non deſtinarunt, per hæc ſcripta hortamur, requirimus & monemus, ac in virtute præſtiti juramenti & ſanctæ obedientiæ mandamus eisdem, quatenus perſonaliter, & ſi legitime præpediti, cauſa præpeditionis nobis legitime intimata, perſonaliter non poſſint, per ſolemnes ac doctos viros, infra menſem poſt inſinuationem præſentium, a noſtris ad hoc deputatis nunciis eis faciendam, verſus nos iter arripiant, & tractandis eccleſiæ neceſſitatibus interſint, ut ſic congregata prælatorum & doctorum virorum multitudine copioſa, auctore domino, ſingula & ſalubrius ordinentur. Alioquin contra ipſos abſque alia vocatione facienda, per noſtros ad hoc deputatos commiſſarios procedi volumus ad pœnas graviores; nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ exhortationis, requiſitionis, monitionis & mandati infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit indignationem omnipotentis Dei & univerſalis eccleſiæ ſe noverit incurſurum. Datum Baſileæ XII. calendas Januarii, anno a nativitate Domini MCCCCXXXV.

AMBROSII CAMALDULENSIS

Oratio coram Sigiſmundo Cæſare Albæ eodem anno habita, cum ad eum quoque veniſſet orator V. Kal. Jan.

lb. p. 886. SI quem forte movet ex hoc celeberrimo ſummorum virorum & ſublimium principum ornatiſſimoque conventu, imperator eximie, quod Romanus pontifex Eugenius beatiſſimus inpræſentiarum ad tuam majeſtatem non magnum aliquem virum & ſapientia, atque facundia ſingulariter prædicatum, oris præterea gratia & ſplendore apparatus illuſtrem, cujuſmodi plures ſuo ſcilicet inhærent lateri: ſed exiguum potius & inferioris meriti atque ordinis hominem miſerit; is paucis videtur admonendus; ſolent conjunctiſſimos atque amiciſſimos principes, quando ferium intereſt aliquod atque arduum tractant.

non

☞ non ſemper ſummos viros adhibere medios, A verum interdum, immo etiam ſæpius famulorum quoque fidelium uti miniſterio. Eam modo regulam ſecutus pontifex noſter, me humiſem ſuæ ſanctitatis ſervulum, tanto huic muneri deſtinare voluit; non quidem electum ex omnibus, qui commodius & melius quod injunctum eſt exequi, ſed fortaſſe qui levius & expeditius exercere poſſem. Nam de amoris veſtri gratia, & obſervatione mutua quid attinet dicere? Sunt enim adeo illuſtria indicia, tam præclara documenta, ut res probatione non egeat. Namque ut omittam interim quanta fuerit de illo ſemper, & quam excellens tuæ ſerenitatis opinio, quam conſtans judicium, quam intemerata ſententia, B quis item viciſſim illius in te animus, quam ſingularis effectus: hic enim omnia, verum ipſa conſequentia, atque exitus docet. Vobis id certe conlatum eſt, quod multis retro ſæculis ante vos paucis. Nam cum translato ex Italia ante ſeptingentos ferme annos ad Gallos primum, deinde diuturniore ſorte etiam ad Germanos imperio: raro iſtiuſmodi paria Romanorum pontificum atque imperatorum in Uurbe convenerint, tibi auguſte piiſſime quando ante paucos annos placuit Italiam peragrare tuam, illud quoque ſimul obvenit, Urbem ipſam orbis dominam, atque ipſam ſedem adire, ibique ſummo pontifici noſtro Eugenio congredi, deque ſanctiſſimis illius manibus ſacrum imperii diadema ſuſci- C pere. Quo in tempore cum aliquamdiu ſimul & memorabili cum benevolentiæ ſuavitate vixeritis, quis explicare queat quam multa, quam digne, quam utiliter, quam neceſſaria tam de eccleſiaſticæ rei, quam de totius orbis diſpoſitione contuliſtis? Actum profecto credimus divinæ providentiæ nutu, ut vos gemina orbis atque clariſſima lumina in unum tum conveneritis. Nam quam multos, quam lætos, quam uberes fructus tulerit veſtra iſta conjunctio, nullus adeo rationis expers, ac judicii ignarus eſt, quin intelligat quantos in te paritura ſit, nemo ita obtuſus atque hebes quin perſpiciat. Dilexit in te ſemper, princeps glorioſiſſime, ſummeque veneratus D eſt pontifex noſter, non exteriora iſta tua, ſive fortunæ, ut quidam appellant, ſive naturæ dona: quæ tamen & ipſa ad auctorem ſuum, atque ad primam referunt originem: non altiſſimum ſanguinem, celſumque genus, & longa regum atque imperatorum ſerie ductum; non præſtantiam formæ, qua ipſa oris ac totius corporis lineamenta non modo gratiam & venuſtatem atque dignitatem; verum majeſtatem quoque ita præferunt, ut quod vel de Octavio Auguſto, a quo primo auguſtorum nomen accepiſtis; vel de Salomone noſtro ſcribitur, in te impleatur, ad quorum contuendam ſpeciem pleroſque reges, & principes certatim concurrere ſolitos legimus; non E magnitudinem animi qua ita excellis, ut neque Julium illum Cæſarem domitorem orbis, plura aut majora juvenem concepiſſe exiſtimemus, quam tua hac ætate mente & cogitatione complecteris. Non variarum linguarum peritiam, qua ferme nobis Mithridatem illum refers Aſiæ regem, quem legatis omnium gentium numquam per interpretem, ſed per ſe ipſum ſemper reſpondere ſolitum accepi-

ANNO CHRISTI 1435.

mus; non laborum tolerantiam mirabilem illam quidem & pene incredibilem, qua iſta etiam ætate, quæ fractior annis videtur, ita emines, ut hanc neque robuſtiſſimi juvenes, neque laborioſiſſimi adoleſcentes conſequi poſſint; non munificentiam illam principalem plane tuam, quanta ſemper uſus es, ut profuſioni, quam liberali largitati propinquior ſit. Non iſtiuſmodi plurima, quæ vel enumerare, vel explicare, vel laudare pro meritis vix oratoris ingenia ſumma ſufficerent.

ANNO CHRISTI 1435.

Hæc, inquam, omnia præclara licet & multum illuſtria negligens pontifex noſter, ſolam in te ſuſpicit, ampleƈtiturque totis ulnis pietatem. Vero, non vulgari conſuetudine affectam ad clementiam intelligi volumus, cujuſmodi etiam in te magna cum laude ſemper eluxit, ſed rem quamdam ſingularem prorſuſque divinam, cui ut ſtudium omne accommodaret, diſcipulum cariſſimum hortatur apoſtolus Paulus, *O Timothee*, inquiens, *exerce te ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis eſt: pietas autem ad omnia valet:* hanc Græci ſignanter & decentiſſimo vocabulo theoſebiam vocant, nos vel Dei cultum, vel Dei venerationem dicere poſſumus; denique ſive timorem Dei, ſive ſingularem divini amoris affectum, ſive fervorem fidei, ſive religionis zelum, ſive aliud quodlibet divinæ rei appellare voluerimus, hoc unico ſanctiſſimo, & graviſſimo pietatis vocabulo veluti theſauro habetur incluſum. Hæc auguſtorum coronas etiam purpuras clarius gemmis cunctis irradiat, ineffabilique & immarceſcibili atque proprio decore colluſtrat. Nihil denique vel Conſtantinum magnum, vel cæteros ſubinde reges ita facit illuſtres, ut timoris divini, & Chriſtiani nominis titulus. Et neſcio quo pacto ſuavius ac gratius afficimur, cum de ſeniore Theodoſio legimus, qui a ſancto ſacerdote Chriſti Ambroſio reprehenſus, patientiſſime tulerit, illius ſacris obtemperans monitis; quam quod vel barbarorum ſtrages innumerabiles dederit, vel quod de crudeliſſimo tyranno Eugenio victoriam reportarit. Hæc ipſa pietas in te, & de te effecit, auguſtiſſime princeps, ut nihil umquam utilitatis propriæ communibus anteferre volueris: immo in ea re ſumma emolumenta repoſueris, ſi incommoda ipſe jacturas, atque pericula pro Chriſtiani orbis quiete & tranquillitate perferres. Hac prævia & duce, ut ab ipſis tui regni prioris auſpiciis ordientes ſummatim perſtringamus omnia, cum feri illi atque immaniſſimi barbari, ſive eos gentiles, ſive verius fortaſſis hæreticos appellare velimus, Turcos vulgo vocant, multarum gentium victoria feroces, regni tui fines, & clauſtra obſtinatiſſime irrumpere pergerent, ut inde, ſibi ad anteriora aditum panderent, & ſi fieri poſſet, univerſo Chriſtiano orbi ſeſe penitus inſinuarent, ferro & igni ex inſtituto ſuo cuncta vaſtantes; tu, imperator inclyte, nequaquam contentus vallo, foſſa, aggere, munimentis, caſtellis atque præſidiis, & parva militum manu, quod quidem facto facillimum fuit, illorum arcere diſcurſus, & cohibere impetus, atque ipſos conatus eludere; tanta eos conſtantia inſecutus es, tanta virtute propulſiſti, domuiſti, fregiſti, tam multas, tam magnas, tam va-

rias ſtrages, ut hiſtoriæ latiori campum per- ANNO CHRISTI 1435.
late aperueris & materiam vel uberrimam dederis: Pulſavit ſæpe animum acriter ea cogitatio, immo ad id nervos omnes intendiſti, ut eos non modo propinquioribus locis arcere, verum in ſuis invaderes ſedibus, & illorum arce expugnata Gallipoli, non ſolum ea Europæ, quam occupaverant partem, verum ſi fieri poſſet, illos omnes omni quoque Aſia deturbares. Id quod quandoque affuturum per tuam maxime induſtriam, Deo auſpice ac duce, ſperamus, auguſte piiſſime. Compoſitis externis rebus, & barbaris varia ac multiplici victoria domitis, atque intra limites ſuos manere compulſis, inteſtinum eccleſiæ bellum, & exitiable malum, ac perniciosiſſimum virus ejuſdem pietatis intuitu ferre non valens, clementiſſimi principis animum ad expurgandum atque debellandum teterrimum inveterati ſchiſmatis monſtrum, quod ambitio invexerat ſola, ſolum contentionis ſtudium animaverat, accenderat, foverat, omnes ingenii vires exacuit, univerſaque arma corripuit, neque prius deſtitit, omnia gerens, omnia tentans, quam pacem rebus & eccleſiæ unitatem redditam gauderemus.

Quantos ille labores ſubiit, quam glorioſa certamina pertulit, quam multos, quam varios diſcurſus obiit, ut inſtar volucris totum ferme Chriſtianum orbem peragraverit, quam ingentes theſauros effuderit, non eſt noſtræ facultatis evolvere. Tibi, auguſte, debemus, tuo nomini, tuis laboribus, tuæ vigilantiæ, tuæ induſtriæ, tuo infatigabili ſtudio acceptum referimus, quod pace, quod tranquillitate, quod unitate eccleſiæ fruimur, quod pace, quod pulſis denſiſſimis tenebris, & atra erroris nebula profligata, omnique diſcuſſa ac disjecta caligine, lumen hauſimus, & ſuaviſſimum æterni ſolis jubar aſpeximus. Tuum iſtud factum adeo præclarum, tuum hoc opus tam illuſtre, tam ſingulare, tam divinum & præſens ætas admiratur, ſuſpicit, fovet, amplectitur, & poſteritas omnis prædicabit, digniſque attollet laudibus ac perpetuis præconiis celebrabit, numquamque Sigiſmundi piiſſimi imperatoris, & religioſiſſimi principis nomen non erit in deliciis, non erit in admiratione, non erit in honore, non erit in laude. Sed enim non eſt, neque propoſiti noſtri, neque hujus temporis, neque otii, neque virium, laudes explicare tuas, imperator inclyte, facient hoc excellentiora ingenia, ut tanti principis memoriam ulla umquam interrumpere, aut abolere poſſit oblivio.

Non ſtetit hactenus religioſiſſimi principis ſtudium: immo qui antiquum ſchiſma viribus omnibus ut tolleretur effecerat, novum itidem ne oriretur, immo ne vetuſtum reſurgeret emortuumque reviviſceret malum, ſimili ſtudio, & pari pietate contendit. Ac niſi ipſius prudentia, vigilantia, ſtudiumque obſtitiſſet, actum eſſet denuo de eccleſiæ pace ac unitate, jamque innovatum ſchiſma haberemus, & quidem priore deterius. Sed paucis res exponenda & explicanda eſt.

Cum deſiderio componendi cleri, & in antiquam, ſi fieri poſſet, & ſperari liceat, faciem reſtituendi, pontifex noſter Baſileæ ſynodum conflari juſſiſſet, concurrerentque admodum pauci: ipſe morarum impatiens, ſimul & a ſacro collegio inductus atque impulſus, Bononiam concilium ipſum transferre inſtituit: locum ſcilicet idoneum, & ad quem facilius omni ex parte convenire poſſent. Verum ubi promulgatis ipſius translationis edictis, confluere certatim plurimos, rem tacitus admirans exitum operiebatur. Non defuere tum de primoribus quidam, qui antiqua innovare vulnera ſchiſmaque denuo inferre tentarunt: hoc comperto, exhorruit religioſiſſimi principis animus, & antiquos labores ſuos irritos fieri, ut par erat, egerrime tolerans, quod reliquum erat itineris, nam redibat ex Italia, tanta pernicitate egit, ut non veniſſe, ſed putaſſes volare, atque intra præſcriptum diem, ſemet concilio inſinuans, improbos quorumdam conatus digna inſectatione coarguit, eoſque religioſæ gravitatis admonens, ut eis potius rebus quarum gratia convenerant peragendis inſiſterent, monuit, neque ſcandala ultra ſuſcitare vellent. Quo in tempore pontifex noſter, clementiſſime Cæſar, concilii ſacri ſuæque ſerenitatis votis obtemperans, retractatis prioris translationis edictis, concilium iterate approbavit: atque ita approbavit, ut ab ſe poſtulari nihil ultra potuerit. Maluit enim mitiſſimus pontifex, de ſuo aliquod, immo vero multum jure deponere, quam ſcandalo patefieri aditum. Decreta concilii admiſit omnia, eaque ſe, vel quæ facta eatenus, vel quæ facienda eſſent, pro ratis habiturum, ſervaturumque promiſit. Sed & ſacra ſynodus vicim illi eſt pollicita, ſe illum ut vicarium Chriſti Petrique ſucceſſorem habituram, juſſaque ſanctæ ſedis & apoſtolicæ in nullo violaturam. Extant litteræ tunc ad pontificem a tua ſerenitate directæ id atteſtantes, ſed & inſtrumenta publica inde confecta hoc ipſum pollicentur.

Quieſcente pontifice, neque tale quicquam tunc forte opinante, repentinus rumor increbuit, annatas fuiſſe ſublatas, & reliqua minuta ſervitia, quibus tam pontifex ipſe quam ſacrum collegium, & omnia curiæ officia ſolerent ſubſtentari. Admiratus eſt pontifex, obſtupuitque ſacrum omne collegium, eo potiſſimum tempore ſublata fuiſſe ſibi ſtipendia victus, quo pontifex Roma clam fugiens, vix impias ſe inſequentium manus effugerat, nudusque ac profugus Florentiam venerat, quo eccleſia bonis omnibus omnique ſubſtantia nudata per quorumdam intemperantiam fuerat. Omnibus vero curiæ ordinibus aperte proteſtantibus ſe decretum illud numquam admiſſuros, atque pontificem orantibus, ut opem ferret, & de curiam deſerere neceſſitate cogerentur, opportuna adhiberet remedia. Compulſus eſt oratores ad concilium mittere, qui decreti illius ſuſpenſionem poſtularent quoad maturior fieret deliberatio, ſeu aliter apoſtolicæ ſedi commode provideretur. Miſſi ſumus tam a pontifice, quam a ſacro collegio, venerabilis atque integerrimus vir Antoninus auditor cauſarum ſacri palatii, & ego, cum inſtructionibus debitis, quibus id cavebatur, ut modeſtia in omnibus ſumma uteremur, & in nullo irritaremus concilii patres. Egimus id, Deo duce, pro viribus. Namque alter ex nobis communes tantum ferme attigit locos, quæ ad pacem & tranquillitatem, atque unitatem in Chriſti corpore, ſancta videlicet eccleſia,

ANNO CHRISTI 1435.

☞ cleſia, ſervandam pertinere viderentur, leni- A
ter ac rationabiliter ſuggerens: & optimam
ANNO CHRISTI 1435. tum pontificis, tum ſacri collegii voluntatem
ac diſpoſitionem ad ſuſcipiendam omnem re-
formationem honeſtam atque congruam pan-
dens. Orabat item ne ſedem illam mendicare
vellent, quæ abundare neceſſario variis ex
eauſis ſemper conſueviſſet, & a qua egenis
epem ſibi poſtulare moris eſſet. Alter coram
deputatis magno numero viris apertius quod
pontifex poſtularet expoſuit leniſſima oratio-
ne, & nihil irritante, aut ſcilicet ſuſpendi
decretum, aut provideri. Auditi quidem at-
tente ſumus: ſed nihil tamen ex iis impetra-
re potuimus quæ petebamus. Namque id tan-
dem nobis pro reſponſo datum eſt, ſacrum B
concilium decretum nolle ſuſpendere, provi-
ſionem vero ante concilii terminationem fa-
ciendam, adjectis conditionibus certis. Tuum
itaque præſidium occupare inſtituit neceſſario,
princeps Chriſtianiſſime, tuamque implorare
opem pontifex noſter, nempe enim ſi cui ex
Romanis pontificibus licitum fuit auguſtorum
in rebus dubiis implorare opem; licuit autem
ſemper omnibus: hic ille jure ſuo ſpeciali
quodam privilegio vindicat.

* I. Secundo. Neque vero ſi Innocentio tertio * honeſtum fuit, Lotharii piiſſimi imperatoris auxilium quærere, ut in Urbem, unde Petri Leonis inſidiis fuerat ejectus, remeare poſſet; inhoneſtum eſt pontifici noſtro, ſi poſtulet poſſeſſioni ſuæ, qua deturbatus videretur, tua C
ope reſtitui? Orat itaque primo, ut antiquum pietatis inſtitutum conſtantiſſime teneas, quamvis opus non eſt ſponte currenti admovere calcaria: pacemque & unitatem eccleſiæ, quam tanto labore ac ſtudio prius reddidiſti, partaque ne denuo laberetur effeciſti: immo jamjam labentem tenuiſti, commendatam tecum habeas, neque patiaris ulla ratione rurſus eccleſiam ſcindi. Deinde ne ſanctam Romanam eccleſiam ſedemque apoſtolicam, ita fœde nudam relinqui velis: verum tuas interponas partes. Nempe enim Chriſtum Jeſum Dominum noſtrum, neque gentilis qui expoliaverat miles nudum reliquit; & de alio Jeſu ſacerdote magno legimus, qui noſtri figura D
foit, quod exutum prioribus indumentis, veſtiri novis jufſerat Dominus.

Jam vero quoniam non avaritiæ conſulens, aut propriis indulgens commodis, decreti illius ſuſpenſionem poſtulet pontifex noſter, nemo qui illum novit ignorat: quippe ab ipſo adoleſcentiæ flore, ampliſſimo diſtracto patrimonio, & pauperibus atque aliis pietatis operibus impenſo, Chriſtum Dominum levis atque expeditus ſequi delegit. Et cum ſuccreſcentibus meritis per gradus aſcendens divinæ providentiæ nutu ad ſummum quoque apoſtolatus apicem pervectus eſſet, numquam pietatis, & miſerationis ingenitæ exuit viſcera: immo qui auctus eſt meritis, benignitate quo- E
que in dies auctior fit: ita ut nunc quoque quando ita nudatus eſt, nihil antiqui inſtituti relaxarit: ſed egenis quotidie larga ſubveniat manu. Non ergo, ut diximus, avaritiæ ſtudens, vel privatis commodis conſulens, ſanctiſſimus pontifex, vel decretum ſuſpendi poſtulat: ſed honoris, & gravitatis atque dignitatis eccleſiæ, cujus ſponſus eſt divinitus datus, rationem habens, non auferri decretum, ſed ſuſpendi iterum poſtulat, donec an-
ANNO CHRISTI 1435. expediat, maturius omnium deliberetur aſſenſu: ne quid eccleſia, cujus ille caput eſt, inconſiderate, ſeu præcipitanter egiſſe poſſit umquam ulla ratione deprehendi, cum debeant eccleſiæ judicia conſiderata eſſe ſemper atque graviſſima & irreprehenſibilia. Novit enim profecto, & memoria tenet iſtiuſmodi rem in duobus ante conciliis, Vrennenſi ſcilicet & Conſtantienſi fuiſſe diſcuſſam diligentiſſime, & diutius ventilatam: ſemperque annatas tolerabiliores judicatas, abuſiones tollendas, uſuſque reſervandos neceſſarios ſaniora ferme omnium judicia cenſent: ne per novitates ſcandalis aditus pateat, quam vel non oriantur caute proſpicere eccleſia debet, vel ſi orta fuerint, ut mature tollantur, ſtudioſiſſime providere. Intelligit profecto pietas tua, imperator clementiſſime & Chriſtianiſſime princeps, quam juſta, quam rationabilia poſtulet pontifex noſter, & quid facto ſit opus non ignoras. Jus jam ſapientiæ, tuæ providentiæ, tuæ benignitati, totum ille relinquit: Deus autem noſter omnipotens, in cujus manu juxta ſcripturæ ſacræ teſtimonium, cor regis eſt, tuæ ſerenitatis greſſus dirigere dignetur in laudem & gloriam ſuam, ut eccleſiæ unitate per te tuiſque laboribus parta, & tua pietate ſervata, & quiete ipſe regnare in hoc ſæculo, univerſis ſubactis hoſtibus, poſſis, & cum ſanctis fideliſſimiſque principibus æternis atque cœleſtibus regnis, poſt felicem vitæ præſentis exceſſum, mereariſ inſcribi, gratia & miſericordia Domini noſtri Jeſu Chriſti, cui eſt cum Patre & Spiritu ſancto honor, decus, & imperium in ſæcula ſæculorum. Amen.

Explicit feliciter.

LITTERÆ DOMINI DUCIS BRITANNIÆ

Miſſa concilio, in favorem electi Maclovienſis.

SAcroſanctæ ſynodo Baſileenſi in Spiritu Ib. p. 892.
ſancto congregatæ, orthodoxam & catholicam eccleſiam repræſentanti.

Reverendiſſimi patres & domini, ac amici confidentiſſimi, ſincero tam humilis quam devotæ recommendationis affatu. Cum pridem translationis R. P. epiſcopi Trecorenſis litteræ ad eccleſiam Maclovienſem, tunc paſtoris gaudio alienam, per SS. dominum noſtrum, dominum Eugenium papam modernum, ad perperam informationem intentionis meæ ejus auribus allatam, factæ in alterius juris quæſiti ſubſannationem, mihi extitere præſentatæ; & tunc temporis per illos qui litteras translationis hujuſmodi præſentarunt, relatum extitiſſet, veſtrum ſacrum concilium diſſolutum ſeu in diſſolutione eſſe, quodque concilium nullum vellet dediſſe ſuffragium electo ejusdem eccleſiæ, nec mihi mendaciter, ut inde accepi, me circumveniendo fraudibus ſimilibus, reſilire: tamen quamplurimum mirabar & miratus extiti, quod exterminata perfectione tam faluberrimi operis, ad quod dictum ſacroſanctum concilium adunatum extiterat, de quo eccleſia ſancta Dei variis reſpe-

pectibus non mediocriter indiget, tamquam Leviatam filii similia proferre non sunt veriti, ita extemplo dissolvi deberet. Hoc enim percepi machinatum, ut perverteret contra reverendum patrem dominum Guillelmum abbatem B. Mariæ de Belloloco, pro quo & justitia sæpius scripseram, & ab intereſſe meum allegando quieſcerem, & in amnem ſumergerer, licet ad eamdem eccleſiam de perſona dicti abbatis electione facta, non viſa, nec expectata, ut per varias litteras V. R. P. e quibus patule innotuſcere potuit intentio mea conſentanea rationi, quam nuſquam aliter mutare nec variare intendo, fiſus in veſtra ſacroſancta ſynodo, in SS. Pneumate legitime Baſileæ congregata, quod per decretum in eadem editum & canonizatum, ac in variis climitis orbis diffuſum, per Romanum pontificem de cetero metropolitanarum, cathedralium, collegiatorum, monaſteriorum, & dignitatum electivarum reſervationem fieri, vel facta uti non debere, in ſuo nervi perduret robore, hujuſmodi electionis cauſa foret levius in eadem ſacroſancta ſynodo & citius commiſſa; ſed eximiis importunitatibus prælatorum optata præmiſſa de concilio promentium, & tranſlationem hujuſmodi contra totam veritatem mihi gratam extitiſſe, non poſſe reciſius committi, per dilatatos incurſus auſtrales ventos flavere, adeo ut accepi, judices antequam præfatorum translationis præſentationem litterarum, ſine tamen mandato ſaltim tunc dato obſcuravere extitiſſent, litteras citatorias & inhibitorias procraſtinaverunt concedere, ut ipſa pars præfati translati me valeret interim precibus ſubvertere, obrepanterque diſtrahere, & poſſeſſionem feſtinatam adire, quidam falſi ingenio concepto furtim machinavit mei parte litteras decano & capitulo Maclovienſi pro ipſius translati receptione, quæ numquam de meo proceſſerant ſenſu, quem dirigente Domino, tamquam falſarium punire conabor: ita quod ſinguli ſimilia deinceps in terra mea in ævum fabricare pavebunt. Illius tamen qui mari & ventis imperat gratia, curſim per fidos noſtros certiorati de præmiſſa machinatione, per fidelia mandata ei merito obviare, mandare, & prout antea temporalitas in meis ſiſtebat metata pugillis, bajulare modo diſpoſui, cum mea interſit patriam hujuſcemodi, quæ mihi a Deo per generis lineam donata, ab æmulis invadere ambientibus, in ſuis protegere libertatibus, & veſtræ ſacroſanctæ ſynodi decretum effectualiter ſupportare, quod quamplurimum dignum, ſanctum, æquum & juſtum exiſtimo. Et ut aliqua, quæ non modicum animum meum exaſperant, reſeram, emerito reſeranda, & exaſperent cujuslibet principis ſpiritum habentis Dominum, a paucis citra fatalibus de epiſcoporum translationibus in fodro vacationum mei ducatus, demptis aliis vacationibus de translatis hujuſmodi non contentis primo conjugio, exilitate fructuum ad ſupportandum matrimonium forſan concepta, uti philomena ſaltat de branca ad alterum inhiantes corporum amœnitate, quorum nonnulli qui fuere translati, cum translati fuerant ad exiguiſſimam eccleſiam mei ducatus, ut ipſorum didici relatione, felices ſe exiſtimabant, qui forſan in ſcholis vix de milio ſaturari poterant, & cum infelicibus illis pollebant temporibus ſucceſſivis, ambitione non ſaturati, ad empireum cœlum, ut ita fatear, cum vanitate convolare efficientes, de ducatu meo exhauſta fuere ſexaginta millia ſcuta auri; & quod de iſta diſtractione pecuniarum per tales translationes conqueri non debeam, judicet ſacroſancta ſynodus, nam certus exiſto, quod nonnulli principes non ſinunt ſic ſuam patriam pecuniis nudari. Et numquam pars translati antedicti contra ſacroſancti concilii decretum ac veſtras reverendas paternitates exhortatorias, neque reccommendatorias valuit obtinere litteras, cum in appellatione exiſtam, & dicta civitas Maclovienſis ſit clavis totius mei ducatus, in maris angulo ſituata, a qua appellatione minime reſiliam. Precor itaque, ſacroſancta ſynodus advertat, populus clamat, & propter clamorem & gemitum pauperum exſurgit Dominus; ita archiepiſcopi læduntur, qui nullam confirmationem habere poſſunt, prætextu talium translationum, & quod dici poſſit deinceps.

Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli.
Sic potes in terris vivere jure poli.

Et ſic tot lites & diſſidia non impedirent eccleſiam Dei; ea propter electionem hujuſmodi & intereſſe meum ſuppliciter recommitto, ac perſonam electi præfati, qui non ex modica populi concordia & mei aſſenſu bina vice (a) ſucceſſive electus, & eidem eccleſiæ & patriæ quamplurimum profuturus eſt, eumdem in eadem in epiſcopum & paſtorem præficiendo eccleſia, prout geminatis vicibus ſupplicare litteris curavi, quas & eorum tenores per præſentes approbo, nullaque parti translati deinceps adhibeatur fides. Et ſi quæ, reverendiſſimi patres, grata & poſſibilia exiſtant, tam in univerſali, quam in ſpirituali, mihi curetis ſignificare, & ea poſſetenus effectui mancipabo, favente ſacro Pneumate, qui eaſdem reverendas paternitates conſervet & dirigat. Scriptum in villa mea Veneti die penultima Decembris.

Humilis & devotus eccleſiæ ſanctæ filius dux Britanniæ, & comes Richemondiæ.

Johan.

R E-

(a) Quippe electus fuit Guillelmus abbas Belli loci poſt mortem Guillelmi de Monſort, anno 1432. defuncti, & iterum poſt mortem Amalrici, qui biennio poſt diem ſuum clauſit extremum, quæ quidem electiones, per ſummi pontificis in gratiam aliorum nominationes, effectu caruerunt.

ANNO CHRISTI 1435.

REPETITIONES QUÆDAM CARDINALIS

Johannis de Turrecremata cum esset in minoribus constitutus Basileæ super quibusdam propositionibus Augustini de Roma.

Ex MS. Cod. Luc.

REverendissimi reverendique Patres, cæterique doctores & magistri egregii inclitæ rationis Italiæ. Audito pridem quod quidam libellus magistri Augustini de Roma, nunc autem D. archiepiscopi Nazareni, intitulatus: *de sacramento unitatis Christi, & ecclesiæ*, reverendissimo patri D. cardinali Arlatensi, judici fidei, tanquam suspectus in certis conclusionibus fuerit per promotorem fidei præsentatus; quodque in ejus examine, tam ratione opinionum, quam ratione difficultatis originalium librorum, unde suæ rationis fundamenta sumere visus est, multiplex inter magistros orta est perplexitas; placuit vestræ reverendæ paternitati, causa fidei, veritatis zelo, quam amore delatæ personæ: cujus apud inclytam nationem vestram, integra semper splendida fama fuit; certis injungere in sacra pagina professoribus prædictarum propositionum indaginem, & examen, qui iisdem accurata diligentia examinatis, & originalibus libris vestris visis, paternitatibus vestris responderent, quid fidei nostræ integritate & nostri Salvatoris reverentia semper salvis, de prædictis propositionibus videbatur sentiendum, aut judicandum. Est verum, PP. RR. quod præfati reverendi magistri postquam, R. P. V. jussu aliquot diebus super conclusionibus antedictis congregati fuerint, disposuerunt mihi inter eos minimo injungere, ut brevibus absolverem in scriptis, quid circa delatas conclusiones sæpe nominati magistri, & maxime pro nunc primi tractatus; cujus tantum apud nos copia erat, fide semper integra, cujus & zelatores, & amatores, & defensores præcipuos se profitebantur; respondendum foret Et si profecto res ista gravissima mihi fuit supra vires plane ingenioli mei est propositiones sancti sacramenti, quod Apostolus sacramentum magnum vocat in Christo & in ecclesia, doctissimis Patribus visas obscuras, immo a multis estimatas minus sanas ponderare, & judicare; eorum tamen injuncta reverenter suscipiens ea parte, ut dubietate repulsa caligine veritatis lumine clarius elucescat. Cum omni humilitate, & reverentia, & sub omnimoda correctione, & supportatione benigna V. R. dominationum, & paternitatum, quod circa conclusiones præfati libelli, juxta creditam mihi virtutem, visis & examinatis fundamentis earum, atque intentione auctoris censendam, salvo tamen meliori judicio occurret, præsenti codicillo breviter inscribere curavi; protestans pro me, & universis in hanc mecum sententiam venientibus, quod nihil in dicendis temere, seu pertinaciter intendo afferere; imo intendo, & protestor nihil dicere quod sit contra fidem catholicam, contra bonos mores vel quovis modo offendere valeat pias aures. Quod si contingeret lapsu linguæ vel ex ignorantia mea, quod absit, id immediate revoco, & habeo pro non dicto; omnia & singula, quæ dicturus sum, V. R. P. correctioni & determinationi per omnia submittendo. Aggressus ergo materiam sub illius magistri spe, & confidentia, qui cathedram habens in cœlis, hominum corda docet in terris; talem in dicendis ordinem instituam. Partiar quidem in partes tres præsentis actus studium; prima quidem pars respiciet materiam quatuor conclusionum primarum; secunda vero quintam conclusionem cunctis asperiorem ad audiendum; tertia vero propositiones ultimas, quæ coincidere visæ sunt cum articulis in conc. Constant. condemnatis. Circa partem vero primam primo præmittam quamdam regulam magistralem, quæ observanda est, meo judicio, in examinandis, judicandisque dictis Doctorum. Secundo ponentur certæ considerationes circa terminos positos in conclusionibus quatuor primis; tertio ponentur *correla*, quæ satisfacere curabo injunctæ mihi obedientiæ. Regula autem magistralis, quæ observanda est in examinandis dictis doctorum est ista: quod dicta DD. non sint judicanda principaliter juxta sonum aut corticem literæ, sed ex intentione dicendi, sive ex spiritu intelligentiæ, quem in illis censentur habuisse. Sicut enim principalius fides est in corde, secundario vero in ore juxta illud Apostoli: *corde creditur ad justitiam, confessio autem oris fit ad salutem*; ita error, sive hæresis principaliter est in corde, & non in verbis; & ideo judicium principaliter capitur ex intentione dicendi: quoniam, ut inquit Hilarius 4. de Trin. dis. *int. hæresis*, non de scriptura intellecta hæresis; ad quod facit illud Hilarii 4. de Tri. quod Magister sententiarum frequenter repetit ad sane intelligendum dicta DD. qui in cortice literæ quandoque aliqua a veritate aliena astruere visi sunt; quod scilicet intelligentia dictorum ex causis sumenda est dicendi; quia non sermoni res, sed sermo rei subjectus est. Unde Angelinus lib. de Corp. & Sang. Domin. . . . . ei consuluit SS. PP. libros cum omni diligentia, & reverentia perquirendos, ita dicens: *qui recte*, inquit, *libros ecclesiastici doctoris legens quod in eo quasi dubium & scrupulosum invenerit, non statim exoraneo invadit; sed inspicit & discernit & retractat, & circumstantiis, & scriptis ejusdem authoris, & ad ultimum pius plus eligit confiteri se ignorasse vel non intelligere, quam erroris illius notam impingere.* Hæc ille. Ex hujus authoris regulæ non observatione multas hæreses natas esse cognovimus, sicut de prima hæresi in discipulis Christi dicit Augustinus super psal. & habetur de consecratione dist. 2. Prima quidem hæresis in discipulis Christi velut ad duritiam sermonis ejus facta est. Cum enim diceret: *nisi manducaveritis &c.* illi non intelligentes dixerunt ad invicem: *durus est sermo hic*; & separaverunt se ab illo. Remanens autem Christus cum duodecim instruxit eos dicens: *spiritus est qui vivificat, caro nihil prodest: verba quæ loquutus sum ad vos, Spiritus sunt & vita*; intellexit spiritualiter: *spiritus & vita sunt*. Hæc ibi; & sicut prædicta hæresis ex carnali sensu, & consideratione solius corticis literæ videtur ortum habuisse; ita multæ aliæ hæreses, & errores, & perversa

versa judicia ex eadem radice processerunt. Propter quod apostolus 2. Cor. 3. ait: *litera occidit, spiritus autem vivificat*; idest spiritualis intelligentia. Ex quo manifeste primo apparet, quod tunc debito ordine currit examen in judicio fidei, cum non principaliter certus lateræ, sed maxime spiritus intelligentiæ inspicitur, quem scriptor in litera habuisse cognoscitur. Quod videtur Deuteron. 17. notari, ubi facta accusatione criminis dicitur: *& hoc tibi nuntiatum fuerit, audiensque inquisieris diligenter, & verum esse reperieris &c.* Notanter, *inquisieris*, dicit, *diligenter*, ideſt intus causam & intentionem dicti, aut facti considerando, non contentus exteriori superficie consideratione & examine: quoniam, ut Dominus ait Jo. 7. *non est judicandum secundum faciem*. Quippe stat bene aliquem habere verba erronea, considerata facie literæ, non tamen sensum erroris habere in fide: quoniam, ut Hilarius ait supra de Trin. *intelligentia sensus in crimine est*, sicut S. Thomas dicit in 3. par. q. 52. a. 4. de magistro Hugone, de S. Victore, & de Magistro sententiarum, ubi quærens utrum Christus in triduo fuerit homo, postquam dixit quod dicens Christum in triduo fuisse hominem simpliciter, & absolute loquendo est erroneum. *Quidam tamen confessi sunt in triduo hominem fuisse, dicentes quidem verba erronea, sed sensum erroris non habentes in fide: sicut Hugo de S. Victore & Magister sententiarum:* Hæc ille; ex quibus palam sequitur tunc recto ordine examen fidei procedere, cum judicium literæ a spiritu, quod scriptor habuit, trahitur, & non e converso: quemadmodum enim corpus animalis cujus sit speciei, ab incluso spiritu, a quo speciem sumit, judicatur; ita literæ judicium a spiritu sumendum videtur. Unde Hugo de S. Victore lib. de sacra. loquens de persona Christi contra quosdam verborum magis quam sententiarum ponderatores, ita dicit: *in moneta verborum positi sunt, & currit multitudo magna sermonum, & infinita perplexio; quia judicium spiritus a litera trahere volunt non judicium literæ a spiritu, sicut scriptum est: spiritualis judicat omnia, & ipse a nemine judicatur. Laborant ergo in judicio dicendi, quoniam spiritum non habent intelligendi; volunt habere judicium, & spiritum habere nolunt; sine quod recte judicare non possunt*. Hæc ille. Sequitur ex dictis correlative, quod stat quandoque conclusionem alicujus doctoris esse veram causa & intentione dicendi consideratis; & tamen doctorem venire reprehendendum; & e contrario conclusionem simpliciter dictam non esse acceptandam, vel quia minus propriis verbis utitur, aut quia minus moderate ultra solitum usum scholasticæ disciplinæ extendendo sermonem, aut alias, sicut de magistro Hugone, & Magistro sententiarum dicit S. Thomas in opinione supradicta; de quo in 3. sententiarum dist. 21. a. 1. dicit, quod ex opinione Magistri non sequitur aliquod inconveniens secundum rem; quia secundum philosophum 2. Metaphysicorum: *non est inconveniens ut quod dicimus hominem, alii dicant non hominem, quantum ad convenientium hominis*. Sed solum est improprietas in modo loquendi; quia non est in usu hujus nominis homo, quod significet animam & corpus divisum. Dixi namque reprehendendum talem venire, quamquam ejus conclusio, & propositio, causa & intentione dicendi consideratis, sit vera; quia ut dicit Hieronymus, ex verbis inordinate prolatis incurritur faciliter hæresis, præsertim apud parum intelligentes: non, ut inquit S. Thomas in 4. dis. 13. quod hæresis per se in verbis consistit; sed quia sunt occasio erroris; & ideo ad regulam secundum mensuram loquendum est. Et tantum sit de regula proponenda.

ANNO CHRISTI 1435.

Prima consideratio sequitur, quæ materiam propositi negotii respicit, & præsertim terminum positum in prima conclusione prænominati libelli, videlicet, *homo*, cum dicitur: omnes nos cum capite nostro, quod est Christus Jesus, sumus unus homo. Circa quod notandum quod homo dupliciter potest sumi; uno modo physice, alio modo mistyce. Physice quidem sumptus homo dicitur juxta diffinitionem philosophicam; secundo metaphorice quid constitutum ex eo quod habet similitudinem & figuram corporis physici, organici, humani. Et ex eo quod habet similitudinem animæ rationalis animantis & regentis totum corpus; juxta cujus acceptionem, ut dicit S. Thomas in 1. 2. q. 81. a. 1. omnes, qui sunt unius communitatis sunt unum corpus, & tota communitas quasi unus homo. Quo etiam modo scriptura videtur loqui cum de populo Israel quasi de uno homine loquens, ait Exod. 4. *Israel*, inquit Dominus, *filius meus primogenitus*. Pariformiter B. Augustinus exponens, & ponitur in glossa ordinaria, illud psal. *si irruitis in hominem, interficitis vos*, totam ecclesiam hominem quemdam vocat generalem. Unde glossa sic inquit: *pertinebant utique illi ad hunc hominem generalem, ideſt ecclesiam, quæ hæc dicit*. Item super psalmos cap. 22. inquit B. Augustinus: *unus homo maxime ille hic loquitur, qui etiam diffusus est toto orbe terrarum, unus ille loquitur, qui alibi dicit: a finibus terræ ad te clamavi; quatenus unus homo diffusus est usque ad fines terræ: respondet hæreditas illa Christi, de qua dictum est: dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ; ipsa clamat, & dicit: ad te clamavi dum anxiaretur cor meum*. Hæc ille. Hoc autem, quod non possit verificari de homine uno physicæ considerationis nullus ambigit. Oportet ergo illud in mistyca significatione suscipere. Pariformiter reperimus partes humanæ naturæ, scilicet animam & carnem, distingui. Caro quidem a B. Hieronymo in epistola ad Ephe. dupliciter distinguitur: illa Christi, quæ crucifixa, & sepulta fuit; alia vero spiritualis, & divina, de qua ipse Dominus ait: *caro mea vere est cibus &c.* quam Magister sententiarum in 10. dist. scilicet mysticam carnem assumens vel appellans, dicit esse unitatem ecclesiæ. De anima vero dicit B. Augustinus super psal. 62. super illo versu: *sitivit anima mea*; ait: *omnes dicamus: quia in concordia Christi omnes una anima sumus*. Secunda consideratio sequitur circa terminum secundum positum in secunda conclusione, scilicet *persona*. Ubi considerandum quod perso-

ANNO CHRISTI 1435.

☞ na dupliciter a DD. SS. accipitur: uno modo proprie, pro uno ſcilicet ſingulari individuo, ſive ſuppoſito rationali naturæ, prout Boetius de duabus naturis, & una perſona Chriſti accipit dicens: *perſona eſt rationalis naturæ individua ſubſtantia*; quo etiam modo accipit eam Richardus de S. Victore patenter dicens: *perſona intellectualis naturæ incommunicabilis exiſtentia*. Alio modo perſona accipitur, non proprie a proprietate naturali unius individuæ rationalis ſubſtantiæ; ſed miſtice a quadam analogica ſimilitudine, ſive reſonantia; & hoc modo ſæpe de toto corpore miſtico eccleſiæ loquitur ſcriptura, ſicut de una perſona: immo ſæpiſſime a DD. ſicut unus homo dicitur, ita una perſona. Unde Auguſtinus ſuper pſal. 61. ſuper illo verſu; *irruitis in hominem &c.* dicit: *debemus intelligere perſonam noſtram, perſonam eccleſiæ noſtræ, perſonam corporis Chriſti*. Tertia conſideratio ſequitur circa ſignificationem hujus termini *miſticum*; cujus notitia non parum accommoda eſt præſenti negotio. Notandum ergo, quod miſticum, ut dicit Catholicon, dicitur a miſterio. Miſticen enim Græce, Latine dicitur ſecretum; unde miſticus, miſtica, miſticum, ideſt ſacer, divinus, occultus & ſignificativus. *Et quanquam* ab omnibus his acceptionibus poſſit ſumi ratio hujus vocabuli miſticum, cum de eccleſia dicimus quod eſt corpus miſticum: tum primo quia ſacra, ſicut ſancta eſt quoad primam interpretationem, ſecundum illud, quod in ſymbolo canitur: *ſanctam eccleſiam catholicam*; & illud 1. ad Cor. 3. *templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos*; tum quia divina quoad ſecundam: conſors quippe facta eſt divinæ naturæ, ſecundum illud quod de ejus membris dicitur in pſal. *Si ego dixi; dii eſtis, & filii excelſi omnes*; & 2. Petri 1. *divinæ conſortes naturæ*: tum quia occulta quoad tertiam ſignificationem. Occultum enim nobis eſt in hac peregrinatione conſtitutis quis ſimpliciter & veraciter actu pertineat ad unitatem hujus corporis, dicente B. Bernardo: *quis poteſt dicere ego de electis ſum: ego de prædeſtinatis ad vitam, ego de numero filiorum; reclamante nimirum ſcriptura: neſcit homo, an ſit odio, vel amore dignus?* Communius tamen eccleſiæ corpus nominatur miſticum a quarta ſignificatione, videlicet quia figurativum, ſive per figuram aut ſimilitudinem dictum, ſicut ex apoſtolo colligitur, qui de eccleſia ſæpe loquitur ad ſimilitudinem corporis naturalis hominis, ſicut infra videbitur. Ubi notandum quod ratio hujus miſticæ ſignificationis colligitur inter alia præcipue ex quatuor. Primum eſt multiplicitas membrorum officialium concurrentium ad compoſitionem corporis. Sicut enim naturale corpus humanum ex multis membris conformibus in natura & variis deputatis actibus compaginatur: ita eccleſiæ corpus ex multis fidelibus variis deputatis officiis conſtitutum conſurgit; unde apoſtolus 1. ad Cor. *unus panis & unum corpus multi ſumus*; ſuper quo dicit Auguſtinus: *typice*, ideſt figurative, *unus panis & unum corpus eccleſia dicitur, pro eo quod ſicut unus panis ex multis granis, & unum corpus ex multis membris componitur; ita eccleſia ex multis fidelibus charitate copulante connectitur*; & ad Rom. 12. dicitur *ſicut enim in uno corpore multa membra habemus; omnia autem membra non eumdem actum habent; ita multi unum corpus ſumus in Chriſto. Singuli autem alter alterius membra, habentes donationes ſecundum gratiam quæ data eſt nobis differenter &c.* Secundum autem, a quo ſumitur ſimilitudo, eſt conformitas, & unitas membrorum ad caput. Plane quemadmodum in corpore naturali hominis caput connaturale eſt reſiduo corpori & per collum ei conjungitur, a quo, ſicut a perfectiori, ut pote in quo omnes reſideant ſenſus, ſecundum plenitudinem ſenſus & motus in totum corpus diffunditur; ita in corpore eccleſiæ caput, quod eſt Chriſtus ſecundum illud ad Eph. 1. *ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiam*, quæ eſt corpus ejus per aſſumptam naturam, eſt reſiduo corpori connaturale; & per fidem, quæ intelligitur per collum Cant. 4. *ſicut turris David collum tuum*, nos ei unimur, ad Eph. 4. *caput Chriſtus, ex quo totum corpus*, ſcilicet eccleſia, *compactum, & connexum per omnem junctu-ram adminiſtrationis*; gloſſa, ideſt per fidem & charitatem, quæ conjungunt & faciunt membra Chriſti, & adinvicem miniſtrare. Tertium vero, a quo accipitur ratio miſticæ loquutionis, eſt unitas ſpiritus: quemadmodum quidem corpus naturale hominis unum habet ſpiritum vivificantem totum corpus, & univerſa membra regentem; ita in toto corpore eccleſia unus eſt ſpiritus vivificans & regens qui eſt Spiritus S. de quo 1. ad Cor. 12. *Etenim in uno ſpiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus*; cujus ſenſus eſt ſecundum gloſſam: quia baptizati, ideſt abluti ſumus, uno ſpiritu ducti ſumus in unum corpus. Unde gloſſa dicit: *quemadmodum totum corpus una anima vegetatur; ita unus ſpiritus facit omnia in membris Chriſti*: & ita ad Eph. 4. dicitur: *unum corpus, unus ſpiritus*. Quartum vero, in quo miſtica ſimilitudo attenditur, eſt quod ſicut in corpore humano caput, & membra dicuntur conſtituere unam perſonam, ut dicatur unus homo, ut dicit Auguſt. ſuper Jo. hom. 21. ita ſuo modo in corpore eccleſiæ. Unde idem Auguſt. *unus enim homo cum capite & corpore ſuo, Jeſus Chriſtus Salvator corporis, & membra corporis duo in carne una, & voce una, & in paſſione una; & cum tranſierit iniquitas in requie una*. Hæc ille, de quibus in ſequentibus amplius erit tractatus. Quarta conſideratio ſequitur circa hoc nomen *Chriſtus*: commune nomen eſt, nulli autem proprium, unde Auguſt. ſuper canonicam Joannis. *Jeſus proprium nomen eſt Salvatori, quomodo Moyſes proprio nomine appellatus eſt, quomodo Elias; Chriſtus vero nomen ſacramenti, quomodo ſacerdos*; & Iſidorus lib. 7. Ethymol. cap. 2. dicit: *Chriſtus a chriſmate eſt appellatus*; & conſequenter non eſt Salvatoris proprium nomen Chriſtus, ſed communis nuncupatio poteſtatis. Dum enim dicitur Chriſtus commune eſt dignitatis nomen, dum dicitur Chriſtus Jeſus proprium eſt vocabulum Salvatoris. Secundo notandum, quod, ut DD. diſtinguunt antiqui capientes ab Auguſtino, hoc nomen Chriſtus dupliciter accipitur, & ut verbis utar Altiſiodorenſis in tract. de

Chri-

Catholic. inſcribebatur lexicon linguæ Latinæ Joan. de Balbis Genuenſis ſæpius excuſum.

ANNO CHRISTI 1435.

☞ Christo capite in summa sua super illud ap. 1. ad Cor. 12. *vos estis membra de membro:* quandoque dicitur filius B. Virginis, quandoque autem dicitur Christus integer scilicet caput cum membris. Eodem modo a S. Thoma & Alberto in 4. dis. 13. distinguitur de corpore mistico, quod quandoque dicitur membra tantum; quandoque autem membra cum capite ipso. Ultima consideratio respicit illum terminum *unus*, cum dicitur, quod nos omnes capite nostro, quod est Christus Jesus, sumus unus homo, aut una persona. Ubi notandum, quod cum unum sequatur ens, & conditio unitatis conditionem entis, 4. Metaph. sicut duplex est modus considerationis, aut loquutionis de homine, de persona, & Christo; ita etiam duplex modus loquendi erit de unitate: aut enim accipitur unitas personalis, quæ respondet primæ acceptioni personæ; aut unitas, quæ respondet acceptioni secundæ, scilicet misticæ. Primo enim modo quæ sunt unum in persona, aut sunt unus homo singularis, non sunt plura suppositа, ut patet ex Boetii, & Richardi difinitione personæ supra posita. Quæ autem sunt unum in persona, aut una persona secundo modo, sunt distincta bene suppositis & personalitatibus propriis naturalibus, ut dicetur infra. Dicitur autem unitas mistica, sive figurativa, quoniam sicut cogitanti corpus naturale hominis & caput conjuncta, necesse est intelligere quoddam integrum, scilicet hominem, & personam naturalem, in qua uniuntur corpus, & caput; ita in proposito, considerando Christum caput & ecclesiæ corpus simul uno spiritu copulata, & compaginata, necesse videtur intelligere unam misticam resultare personam. Unde Augustinus tractans illud ad Eph. 5. *erunt duo in carne una &c.* dicit: *Jesus ita & ecclesia duo in carne una;* fit ergo tanquam ex duobus una quædam persona ex capite, & ex corpore. Notandum autem quod hæc unitas mistica stricte capta principaliter ex duobus consurgit, videlicet ex conformitate unius naturæ inter caput & membra ad invicem, de qua radice unitatis dicit Hugo de S. Victore lib. de Sacr. cap. penult. 1. par. ubi rubrica talis est: *per hominem verbo unitum Deo, uniuntur omnes qui sunt membra ejus;* ita dicit: *assumpsit ex nobis nostram naturam, ut eam sibi sociaret in persona per unionem, quæ societas non erat per unitatem in natura; ut per id, quod de nostro unum secum fecerat, nos sibi uniret, ut cum ipso unum essemus per id quod nostrum sibi unitum erat.* Hæc ille, & ex hac radice dicit S. Thomas in 4. dist. 49. quod angeli, quamvis pertineant ad unitatem eccl. non tamen sunt membra ecclesiæ secundum quod ecclesia dicitur sponsa propter conformitatem, quam dicit ejusdem speciei requiri inter sponsum, & sponsam. Secundo vero, ex quo consurgit prædicta unitas mistica, & quod est quasi completivum ejus, est unitas Spiritus S. universum ecclesiæ corpus vivificantis, unde apostolus ad Ephes. 4. *soliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, unum corpus, & unus spiritus* ideſt: *si vultis*, inquit glossa, *esse unum corpus, servate unitatem spiritus, quia Spiritus S. est, quo unum corpus efficimur. Cum enim ipse sit Patris, & Filii amor, & connexio, ad ipsum pertinet societas, qua efficimur unum corpus;* hæc glossa. Idem glossa Rom. 8. De istis duabus radicibus unitatis similiter glossa super illud ad Eph. 1. *dedit eum caput super omnem ecclesiam*, dicit: *dicitur proprie caput secundum humanitatem, secundum quam conjungitur ei ecclesia, & natura, & gratia.* Est consequenter notandum quod non sine causa dixi, quod unitas personalis mistica prælibata stricte sumpta ex duobus consurgit, videlicet ex conformitate unius naturæ in specie, & ex unitate spiritus totum corpus ecclesiæ inhabitantis: quoniam magis large capiendo unitatem talem misticam, ad eam sola unitas spiritus aut effectus sufficere videtur, dicit Gregorius lib. 4. moral. cap. 9. *sicut autem idem redemptor noster una persona est cum congregatione bonorum, ipse namque caput est corporis, & nos hujus capitis corpus: ita antiquus hostis una persona est conjuncta collectione reproborum, quia ipse eis ad iniquitatem quasi caput præeminet; illi autem, dum ad perversa deserviunt, velut subjectum capiti corpus inhærent.* Hæc ille. Patet autem inter diabolum & perversos homines non esse conformitatem naturæ unius speciei, sed effectus unitatis. Cæterum notandum quod unitas ista personalis mistica, qua totum corpus misticum ecclesiæ dicitur una persona, non confundit distinctionem personalem naturalem membrorum, quia istæ personalitates sunt alterius & alterius rationis. Et ideo cum unitate unius stat pluralitas & alterius personalitatis. Patet, quoniam omnes fideles juxta apostoli sententiam ad Rom. 12. & ad Cor. sunt unum corpus, & tamen distinguuntur suppositis, & propriis personalitatibus; quot enim fideles sunt, tot personæ sunt. Unde Augustinus supra psal. 127. tractans versum illum: *Beati omnes, qui timent Dominum*, & sequitur in singulari: *laborem fructuum tuorum manducabis &c.* dicit: *o vos, o tu, vos multi, qui unus estis:* Hæc ille. Nihil enim prohibet aliqua, quæ uno modo sunt multa, alio modo unum esse, & indivisa; sicut quæ sunt distincta numero esse unum genere; immo ut dicit Dionysius lib. de div. nom. nihil est existentium, non participantium uno: quæ enim sunt multa partibus, sunt unum toto, & quæ sunt multa accidentibus, sunt unum subjecto, & quæ sunt multa numero, sunt unum specie, & quæ sunt multa specie, sunt unum genere, & quæ sunt multa processibus, sunt unum principio; ita in proposito, qui multa sumus in nobis, unum sumus in Christo. Gal. *omnes unum estis in Christo.* His considerationibus pro aliquali notitia terminorum prælibatis, sequuntur aliqua corrolaria, per quæ satisfieri existimo propositionibus primis.

Primum corrollarium, acceptis terminis expositis secundum primas exceptiones eorum omnes quatuor propositiones sæpe nominati libelli falsæ sunt, quarum falsitas supra dicta acceptione terminorum, & unitate correspondente ita manifesta est, ut omnino arbitrer superfluum ad hoc ostendendum rationes adducere; ubi cum etiam non videam possibile quod aliquis, nisi omnino privatus sensu, talem assertionem faceret, quia & naturam orbat,

ANNO CHRISTI 1435.

orbat, & fidem tollit. Quia autem ſenſum perverſum doctor iſte non habuit in prænominatis propoſitionibus, ut manifeſtum videtur ex dictis ejus; non eſt opus plura dicere circa hoc corrollarium. Acceptis terminis ante expoſitis in ſecunda acceptione miſticæ ſignificationis propoſitiones prænominatæ veræ videntur; quod diſcurrendo per ſingulas variis authoritatibus comprobabitur, quas in originalibus conſpexi: ad quem intellectum iſte doctor eas intellexiſſe, & ſcripto ſuo demandaſſe oſtendit in multis locis. Primo enim ex hoc quod hoc tractatu ſæpe corpus eccleſiæ corpus miſticum vocat; & per conſequens unitatem intelligit miſticam inter membra illa cum capite. Item dicit in alio codicillo, quod in his omnibus de ſacramento unitatis & eccleſiæ ſpiritualis intellectus quærendus eſt, carnalis vero abjiciendus. Præterea patet ex hoc quod dicit in epiſtola reſponſoria certis articulis, in quibus in Romana curia fuit delatus, quam P. R. Martino V. ſcripſit, ubi in ſecundo fundamento poſt introductionem illius dicti Apoſtolici ad Gal. 3. *Abrahæ dictæ ſunt repromiſſiones & ſemini ejus, &c.* ita proſequitur: *profecto Apoſtolus in præmiſſis verbis notificare voluit multitudinem electorum cum capite, quod eſt Chriſtus, reducendam ad quandam miſticam unitatem corporis & membrorum ut caput & membra unum intelligantur ſemen Abrahæ.* Hæc ille. Item in 6. ait, quod fideles, ſecundum eſſe naturale, quod habent in ſeipſis, non ſunt unus homo nec unus Chriſtus; ſed ſecundum eſſe ſacramentale, & miſticum. Ecce quod unitas illa, quam intelligit in propoſitionibus illis, & quam per authoritates multas nititur probare, ex ſua confeſſione quam ſummo pontifici fecit, eſt unitas miſtica. Cum autem miſticum ſive figurativum diſtinguatur contra reale, ſicut figura contra cujus eſt figura; non videtur pro nunc, quantumcumque peregrinis utatur quandoque ſermonibus, quod unitatem realem hipoſtaticam inter caput & membra ponere voluerit: quoniam ſicut unionem naturalem miſticam non nominat ſed realem; ita iſtam non miſticam, ſed realem appellaſſet. Prima concluſio, quæ eſt quod omnes nos cum Chriſto capite noſtro, quod eſt Chriſtus Jeſus, ſumus unus homo, probatur primo per gloſſam ſuper pſal. 18. omnibus enim linguis primos doctores loqui fecit Spiritus S., qui omnes gentes in unum erat congregaturus; & ſicut unus homo tunc omnibus linguis loquebatur, ſic & modo unus homo, ſcilicet totus, ſcilicet caput & corpus, omnibus loquitur, ex omnibus gentibus una & ſancta conſtat eccleſia. Item per Auguſtinum ſuper pſal 85. dicentem: *nullum majus donum præſtare poſſet Deus hominibus quam ut verbum ſuum, per quod condidit omnia, fatetur illis caput, & illos ei tanquam membra coaptaret, ut eſſet filius Dei, & filius hominis, & unus Deus cum Patre, unus homo cum hominibus.* Idem ſuper pſal. 19. ait: *omnes Sancti unus homo in Chriſto, quia unitas facta eſt, ipſe unus homo aicit: a finibus terræ ad te clamavi cum anxiaretur cor meum.* Item gloſſa ſuper pſal. 122. ſuper illo: *niſi quia Dominus erat in nobis,* dicit: *notandum, aliquando unum, aliquando dicit plures; unum tamen eſt eccleſia, quæ in omnibus membris eſt unitas, per quam multi homines eſt unus homo.* Item Auguſt. ſuper pſal. 127. ſuper illo ver. *ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dominum. Eſt enim quidam homo, qui ſic benedicitur; & nemo timet Deum, niſi qui eſt in membris ipſius hominis; & multi homines ſunt, & unus homo eſt; unius ergo homo, Chriſtus caput, & corpus;* & infra: *intelligamus ergo vocem hujus nominis, hominis, in cujus corpore unus homo ſumus.* Item gloſ. quæ Aug. dicitur eſſe ſuper pſal. 131. *per David ſtipite ſignificatur unus homo, cujus vox ſæpe in pſalmis auditur, ſcilicet totus Chriſtus caput & corpus;* hæc ibi Et iſtæ authoritates cauſa brevitatis ſufficient pro prima concluſione.

Secunda vero concluſio, quæ eſt, quod Chriſtus caput noſtrum & nos corpus ejus ſumus una perſona, ſub intelligentia data ſit vera, patet authoritatibus multiplicibus. Primo Aug. ſuper pſal. 30. qui ſic ait, & etiam in gloſſa ordinaria adducitur, ubi Auguſtinus ſic dicit: *& ut noveritis quod unus dicitur Chriſtus caput, & corpus ſuum, ipſe dicit, cum de conjugio loqueretur: erunt duo in carne una. Igitur jam non duo, ſed una caro; ſed forte hoc dicat de quocumque conjugio. Audi Apoſtolum Paulum: & erunt, inquit, duo in carne una; ſacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in eccleſia. Fit igitur tanquam ex duobus una quædam perſona, ex capite, & ſponſo & ſponſa. Nam unitatem perſonæ hujus miram & excellentem commendat etiam Iſaias Propheta, loquens etiam in eo Chriſtus in Propheta ait: ſicut ſponſum alligavit mihi mitram, & ſicut ſponſam ornavit me ornamento; ſe dicit ſponſum, ſe ſponſam, quare ſe ſponſum, ſe ſponſam, niſi quia erunt duo in carne?* Hæc ille. Secundo authoritate B. Gregorii, dicit enim in lib. 19. moral. cap. 9. *Chriſtum & eccleſiam unam eſſe perſonam crebro jam diximus.* Item lib. 35. cap. 9. inquit: *quia Chriſtus & eccleſia, ideſt caput, & corpus, una perſona eſt ſecundum B. Job, dicimus, modo capitis, modo figuram corporis deſignari.* Ubi notandum quod Gulielmus Antiſiodorenſis in ſumma ſua in materia unitatis capitis & membrorum quærit propter illud dictum Iſa. & gloſſæ Auguſt. utrum ſit verum quod ſponſus ſit ſponſa. Et reſpondens ita inquit, quod duplex eſt forma ſive perfectio eccleſiæ; ſimiliter & Chriſti: eſt enim perfectio Chriſti naturalis eccleſiæ quæ eſt humanitas; & quantum ad hanc perfectionem ſponſus eſt alius quam ſponſa, ſcilicet Chriſtus quam eccleſia. Eſt autem alia perfectio Chriſti & eccleſiæ ſcilicet gratuita, ſcilicet perfectio, quæ eſt Spiritus S. & ſecundum hanc perfectionem ſponſus eſt ſponſa; quia eadem eſt perfectio Chriſti & eccleſiæ, ſcilicet Spiritus S. & per hanc unitatem dictum eſt: *multitudinis credentium erat cor unum, & anima una;* & quod omnes unum ſumus in Chriſto. Propter iſtam unitatem Chriſtus quandoque in perſona ſua, quandoque in perſona eccleſiæ non mutata perſona loquitur; quæ eſt prima regula Ticonii. Hæc ille.

ANNO CHRISTI 1435.

ANNO CHRISTI 1435.

Ticonii Afri regulas VII. ad inveſtigandum ſenſum S. Scripturæ habes in Bibliotechec. Patrum ſæpius excuſas.

Tertia

ANNO CHRISTI 1435.

Tertia vero vero concluſio, quæ eſt quod totus integer Chriſtus, caput & corpus, cum Chriſto capite non faciunt numerum; & e converſo ipſum caput cum ipſo integro quod eſt caput & corpus non faciunt numerum; probat per hoc, quia non ſunt plures Chriſti, ſed unus & idem Chriſtus, manifeſta videtur. Et primo, quoad hoc quod inducitur pro fundamento probationis concluſionis vim, quod omnes nos cum noſtro capite ſumus unus & idem Chriſtus; dicit enim B. Auguſtinus ſuper Jo. ſerm. 27. *unitas nos compaginat, & tanta ei unitate conſtringimur, quod ipſe & nos ſumus unus & integer Chriſtus.* Quod etiam patere videtur ex illo Apoſtoli 1. Cor. 12. dicentis: *Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum ſint multa, unum corpus ſunt; ita & Chriſtus.* Super quo B. Auguſtinus ſuper Pſal. 30. ita ait: *loquens de membris Chriſti Apoſtolis, hoc eſt fidelibus, non ait ſic, & membra Chriſti, ſed totum hoc, quod dicit Chriſtum appellavit;* & ſuper pſal. Hier. *non ait, ita & Chriſti, ſed corpus unum ſunt membra multa; ita & Chriſtus; totum ergo Chriſtus, & quia totus Chriſtus ideo caput de cœlo: Saule, inquit, Saule, quid me perſequeris? Tenete hoc, & fixum omnino commendate memoriæ, tanquam filii eccleſiaſticæ eruditionis & fidei catholicæ, ut agnoſcatis Chriſtum, & caput & corpus, eumdemque Chriſtum Verbum Dei unigenitum æqualem Patri; & inde videatis quanta gratia pertingatis ad Deum, ut ipſe voluerit eſſe vobiſcum unus, qui eſt cum Patre unus: Ego & Pater unum ſumus; quomodo vobiſcum unus? non dicitur, inquit, & ſeminibus tanquam in multis, ſed tanqum in uno; & ſemine tuo, quod eſt Chriſtus. Nempe ſemen Abrahæ Chriſtus: nec contradici poteſt apoſtolicis apertiſſimis verbis ex ſemine tuo, quod eſt Chriſtus.* Item idem Auguſtinus ſuper pſal. 100. idem dicit, inquiens ita: *Chriſtum enim induti, Chriſtus ſumus cum capite noſtro, quia utique Abrahæ ſemen ſumus;* hæc ille. Quæ propoſitio clarior redderur, ſi memorari velimus eorum, quæ ſuperius poſita ſunt, videlicet quod Chriſtus unctus interpretetur. Chriſma enim Græce unctio Latine dicitur. Secundo, quod Chriſtus caput ejus quod eſt eccleſia, juxta ſupra aſſignatam intelligentiam unus homo, una perſona, unum corpus ſunt, in quo ſunt; ſicut unus ſpiritus intelligitur, ita una intelligitur unctio a capite in totum corpus defluere ſecundum illud Pſal. *ſicut unguentum a capite, quod deſcendit in barbam Aaron, quod deſcendit in oram veſtimenti ejus, ſicut ros Hermon, quod deſcendit in montem Sion.* Super quo Auguſtinus inquit: *in capite ipſius unguentum;* & gloſſa ſuper Pſal. 103. tractans illud: *ut extolleret faciem in oleo,* dicit: *oleum dicitur hic gratia, quæ excellentius fuit in Chriſto, unde excellenter unctus, unde dicitur Chriſtus ideſt unctus. Ecce Chriſtus totus unctus in ſe & in membris, a quo cæteri accipiunt.* Hæc ibi. Ex quibus faciliter videri poteſt, quod omnes fideles cum Chriſto capite ſunt unus Chriſtus. Ex quibus omnibus ſimul collectis, & bene intellectis, patet concluſio tertia quoad omnes ejus partes. Cum enim nos omnes cum capite noſtro, quod eſt Chriſtus Jeſus, modo & intelligentia datis, ſumus unus homo, una perſona, & unus Chriſtus, ut ex dictis patet; clarum eſt, quod totus integer Chriſtus cum Chriſto capite, & e converſo, facit numerum. Cum enim, teſte Damaſceno, numerus ſit nudus *memineris*, ideſt diviſionis; in eo in quo inter aliqua non eſt diviſio, non poteſt numerus poni. Unde Auguſtinus ſuper pſal. 127. ait: *multi enim Chriſtiani, & unus Chriſtus: ipſi enim Chriſtiani cum capite ſuo aſcendunt in cœlo: unus eſt Chriſtus; non ille unus, & nos multi; ſed & nos multi in illo uno unum; unus ergo homo Chriſtus caput.* Hæc ille. Iſte vero intellectus concluſionis videtur eſſe doctoris libelli dicens: *Chriſtus integer cum capite Chriſto non facit nnmerum, quia non ſunt plures homines aut plures perſonæ, aut plures Chriſti, & in quo ſunt unum, numerum non faciunt.* Præterea aliis rationibus poſſet hoc oſtendi; ſed quia propoſui nihil ex propriis loqui, ſed tantum ſententias DD. ponere, ſuperſedeo ab aliis. Verumtamen circa prædictam propoſitionem videlicet: Chriſtus caput, & nos ſumus unus Chriſtus, quod author libelli dicit quod dupliciter venit intelligenda; uno modo copulative, ut ſit ſenſus; non ſolum ipſum caput eſt Chriſtus; & iſte intellectus multoties reperitur, inquit, ab Auguſtino, qui eſt tertius modus, quo intelligimus Chriſtum, ut non ſolum caput ſit Chriſtus; & totum integrum caput & corpus ſimul ſumpta ſtat Chriſtus, & idem Chriſtus; verum etiam & ipſum corpus, & quodlibet membrum corporis eſt Chriſtus, qui eſt caput, & qui eſt totum integrum caput & corpus. Alio modo intelligitur copulato extremo ut ſit ſenſus: totum integrum, ſcilicet caput & corpus, unus eſt Chriſtus. Et iſte ſenſus, inquit, innuitur frequenter apud Auguſtin. Juxta primum modum intelligendi, ſcilicet copulative, qui videtur minus communis ſcholæ, & durior ad capiendum duo faciam; primo adducam authoritates, quæ videntur exprimere intellectum prædictum; ſecundo dicam ſub qua intelligentia capienda ſunt illa verba hujus doctoris. Primo quidem gloſſa ſuper illud Apoſt. 1. Cor. 12. *unum corpus & multa membra &c.* dicit ita: *omnes fideles ſunt Chriſtus, ut non dicam corpus Chriſti, quia ipſe Chriſtus ſunt tam minores, quam majores. Caput & corpus dicitur Chriſtus propter ineffabilem unitatem capitis & membrorum:* hæc ibi. Item Auguſtinus ſupra hom. 21. *gratulemur, & gratias agamus, non ſolum nos chriſtianos factos eſſe; ſed Chriſtum. Intelligitis, fratres, gratiam Dei ſuper nos capitis, admiramini, gaudete: Chriſtus facti ſumus. Si enim caput nos membra; totus homo ille & nos.* Et infra. *Cum ergo oſtendit Pater membris Chriſti, Chriſto oſtendit, fit quoddam miraculum magnum; tamen verum; oſtenditur Chriſto per Chriſtum. Res mira eſt, & magna; ſed & ſcriptura ſic loquitur. Contradicturi ſumus divinis eloquiis, & non potius intellecturi ex ipſius dono, ei qui donavit gratias acturi. Quid eſt quod dixi: demonſtratur Chriſtus per Chriſtum, demonſtratur membris;* Hæc ille. Ecce quod utrumque Chriſtum appellat. Item Auguſti-

nus

ANNO CHRISTI 1435.

nus super Psal. 58. tractans illud: *de viris* A *sanguinum salvum me fac*; dicit: *a viris sanguinum eruitur Christus, non solum caput, sed etiam corpus; a viris sanguinum eruitur Christus, & eis, qui fuerunt, & eis, qui sunt, & eis, qui futuri sunt eruitur Christus, & qui præcessit, & qui est, & qui venturus est. Christus enim est totum corpus Christi, & quicumque nunc Christiani boni, & qui ante nos, & qui post nos futuri sunt, totus Christus eruitur a viris sanguinum.* Hæc ille. Ecce idem, quod prius. Item Augustinus super psal. 122. scilicet: *ad te levavi oculos meos. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit, filius hominis, qui est in cœlo; tanquam se solum videtur dixisse; ergo* B *cæteri remanserunt, quia solus ascendit, qui solus descendit. Quid debent facere cæteri? uniri corpori ipsius, ut sit unus Christus, qui ascendit, & descendit, caput ascendit cum corpore vestitus ecclesia sua, quam sibi exhibuit sine macula, & ruga. Solus ergo ascendit. Sed & nos quando cum illo sumus, ut in illo membra ejus sumus, & nobiscum solus est; & ideo unus & semper unus. Unitas nos compagînat; & illi soli cum illo non ascendunt, qui cum illo unus esse noluerunt.* Et infra: *ascendit ergo iste cantor, sed in unoquoque nostrum cantet hic homo, & unusquisque sit iste homo. Cum enim dicitis illud singuli, quia unum estis in Christo, unus homo illud dicit;* hæc ille. C Ecce idem, quod prius. Item Augustinus de verbis Domini in hom. 51. tractans istud Jo. *nemo ascendit in cœlum, nisi &c.* ita dicit: *quomodo ille solus; an ideo solus, quia Christus unus est cum omnibus membris suis, tanquam caput cum corpore suo? Quid autem corpus ejus, nisi ecclesia?* sicut dicit idem doctor: *vos autem estis corpus Christi, & membra ex parte: cum ergo cecidimus & propter vos ipse descendit, quod est nemo ascendit, nisi qui descendit, nisi quia nemo ascendit, nisi cum eo factus, & tanquam membrum compactus in ejus corpore, qui descendit, sic & dicit: sine me nihil potestis facere; aliter enim unum cum Patre, aliter u-* D *num nobiscum; unum cum Patre est quia una substantia est Patris & Filii; unum cum Patre, quia cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. Unus autem nobiscum factus est secundum semen Abrahæ, in quo benedicentur omnes gentes. Quod cum Apostolus commemorasset, non dixit in seminibus, tanquam in multis, sed tanquam in uno: ex semine tuo, quod est Christus. Et quia nos ad idem pertinemus, quod est Christus, nobis simul incorporatis, & illi capiti adhærentibus unus est Christus, quia nobis dicit: ergo semen Abrahæ est secundum promissionem. Si enim est semen Abrahæ non intelligitur nisi Christus; hoc autem semen etiam & nos sumus. Hoc ergo totum, ideſt* E *caput, & corpus unus est Christus.* Et infra: *cum Christo & nos resurreximus, & nos cum capite nostro Christus sumus &c. Ergo quemadmodum nobiscum idem est cum corpore suo, unus est Christus: sic cum omnibus impiis, quibus caput est, cum quodam corpore suo unus est Diabolus. Quapropter sicut nos non separamur a justitia, de qua Deus dixit ad Patrem: vado; sic impii non separantur ab illo judicio, de quo dixit: quia princeps hujus mundi jam judicatus est.* Item B. Gregorius in morali tractans illud Jo. *nemo ascendit in cœlum*, & ponitur in Glossa continua, dicit sic: *quia enim nos unum in illo jam facti sumus: unde solus venit in se illuc; solus rediit etiam in nobis, & is, qui in cœlo semper est, ad cœlum quotidie ascendit, quia quod in divinitate, super omnia permanet, humanitatis suæ compage sese quotidie ad cœlos trahit;* hæc ille. Ex quibus apparet & argui videtur quod prius. Item B. Isidorus super Pentateu., in lib. suo de mist. intellig. sacræ scripturæ tractans illud Gen. 2. *Erunt duo in carne una*, dicit: *unusquisque Christianus non incongrue gestat personam Christi, dicente ipso Domino: quæ fecisti uni ex minimis meis, mihi fecistis;* hæc ille. Idem videtur sequi quod Gregorius lib. 13. moral. cap. 10., de corpore malorum loquens, ita dicit: *quippe unum corpus sunt Diabolus & omnes iniqui, ut plerumque nomine capitis censeatur corpus, cum de perverso homine dicit: ex vobis unus Diabolus est. Et rursum nomine corporis appellatur caput cum de ipso apostata angelo dicitur: inimicus homo hoc fecit.*

Circa vero secundum, in quo dixi dicendum esse & exponendum eadem intelligentia qua prædictæ authoritates, aut similes quæ C sonare videntur, quod ipsum corpus Christi sit Christus, videtur mihi omnes illas ita moderate esse accipiendas, ut semper subintelligatur clausula ista: cum Christo capite, sive in Christo capite; cum corpus istud semper suo capiti copulatum intelligatur. Immo non habet rationem corporis, aut membri, nisi illi unitum intelligatur, ut sit sensus: corpus Christi est Christus; ideſt corpus Christi cum Christo capite est unus Christus. Et eodem modo videtur accipiendum, ubi de aliquibus fidelibus, aut de uno reperiatur dictum, quod isti sint Christus. Et ad istum sensum ait: quoniam eadem ratio videtur currere in sensu dato de uno & de pluribus, sicut de istis: qui adhæret Deo unus spiritus D sunt cum Deo, & qui adhæret Deo unus spiritus est cum Deo. Et ad istum sensum videntur finaliter resolvi omnes authoritates Augustini, quæ loquuntur de ista materia; unde illa clausula sæpe repetitur ab Augustino; unde super Jo. hom. 12. tractans illud: *nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo;* ita dicit: *Si ergo nemo nisi ille descendit, & ascendit; ea spes cæteris est; quia ille propterea descendit, ut in illo, & cum illo unus essent, ut per illum ascensuri essent; non dicit ex seminibus, ait Apostolus, tanquam in multis; sed tanquam in uno: & semini tuo, quod est Christus:* Hæc ibi; & hom. 12. super illud Joan. *pro eis sanctifico* E *meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate. Quid est*, inquit Augustinus, *pro eis sanctifico meipsum; nisi eos in me ipso sanctifico, cum & ipsi sint ego?* Et infra declarare videtur quo sensu accipiendum sit illud: *cum & ipsi sunt ego*, dicit: *quoniam in me etiam sunt ipsi ego;* Hæc ille. Et ita patet resolutio authoritatum dicentium membra Christi esse Christum, cui simile est quod membra

bra Christi in Christo, & cum Christo sunt Christus. Cui sensui conformari videtur imaginatio quod doctor libelli deducit in quodam responsorio ad prædictas responsiones, quæ est ista: quod sicut creaturæ secundum illud esse, quod habent in Deo, sunt unum in Deo, & sunt unus & idem Deus, dicente Anselmo, quod creatura in creatore est creatrix essentia; conformiter suo modo dicit in membris Christi corporis mistici esse attendendum; secundum enim illud esse naturale, quod habent in seipsis, per quod inter se differunt, ut Petrus, & Joannes, & Martinus, non sunt, inquit, unus homo, & unus Christus; sed secundum aliud esse, scilicet sacramentale & misticum, per quod pertinet ad Christum; quod quis, ut dicit, consequitur per sacramentum baptismi, per quod incorporatur Christo, & membrum fit corporis mistici: *per hoc enim esse*, inquit, *omnes baptizati in Christo Jesu Christum induunt, Christo incorporantur: & sic ei identificantur in unam personam, & unum hominem, quia fueris cum eo unus Christus*. Hæc ille. Ex quibus dictis patet, qualiter doctor intelligit quod membra Christi sunt Christus: videlicet quia cum Christo sunt unus Christus. Secundo, qualiter accipiat in istis propositionibus terminum identificare, cum ait membra Christo identificari, pro eo scilicet quod est secundum esse misticum effici unam personam cum eo.

Quarta conclusio, quæ est quod neque nos cum sumus Christus cum nostro capite facimus numerum, ad intellectum positum sumptum ex allegatis authoritatibus, in præcedenti immediate conclusione patet. Quam conclusionem doctor sæpe nominatus in præallegata epistola responsiva ad papam Martinum ita dicit esse intelligendam. Nos cum nostro capite non facimus numerum; ideſt non sumus plures Christi, & ut membra ejus non sumus plures homines, & plures personæ, sed unus homo, & una persona; hæc ille. Et hæc sufficiant pro explanatione sensus, & intellectus primarum quatuor conclusionum, sive propositionum, cum annexis.

Sequitur secunda pars præsentis codicilli, in qua videndum est de quinta conclusione, quæ præ cæteris minus grata audientium animis est, quæ est ista: *quod Christus quotidie peccat, ex quo fuit Christus continuo peccavit*. In cujus explanatione hunc ordinem concepi tenendum; ut primo pro declaratione materiæ & intentionis prædictæ magistri præfati ponam circa ordinem observatum in prima parte aliquas considerationes in manifestis sacræ scripturæ, aut SS. DD. authoritatibus fundatas; secundo quid circa præfatam conclusionem tenendum explanabo. Prima consideratio, duas unitates personales, alterius tamen & alterius rationis, est intelligere in Christo secundum quas duplex modus prædicandi de Christo accipitur, unus secundum unam, & alius secundum aliam. Prima, quidem unitas realis, & juxta verbum Damasceni naturalis, & subsantialis sive hypostatica est, qua humanitas assumpta a Verbo dicitur personaliter uniri sibi; cum ad idem esse reale, hypostaticum, & personale assumta est. De qua Jo. 1. dicitur: *Verbum caro factum est*. Alia vero, quæ mistica est, dicitur qua corpus misticum ecclesiæ cum Christo homine dicitur una persona & unus homo, & unus Christus, de qua dicitur Gal. 3. *omnes unum estis in Christo*. Has vero duas unitates expresse tangit Augustinus lib. de baptismo parvulor. & deducitur a S. Thoma in glossa continuata, ita dicens: *si enim divina substantia longe distantior, potuit propter nos ita suscipere humanam substantiam, ut una persona fieret*. Ecce primam unitatem. Sequitur: *quanto credibilius alii Sancti fiunt cum homine Christo unus Christus?* Ecce secundam. Item, istas duas unitates, & duos modos prædicandi aliquid de Christo expresse ponit Damascenus lib. 3. cap. 25. ubi ita inquit: *oportet scire quod duæ ὑπιοσεες sunt, ideſt proprialitates vel familiaritates*, una naturalis, & subsantialis; altera personalis & habitudinalis. Naturalis quidem et subsantialis est, secundum quam propter philantropiam, ideſt amorem, clementiam, Dominus, & naturam, & naturalia omnia assumpsit; natura & veritate factus homo, & naturalium in experientia factus. Personalis autem, quandoquidem alterius subinduit personam, propter habilem propitiationem nimiam, vel amorem; & pro ipso eos in ipso facit sermones, vel ei pertinentes, secundum quam et maledictionem, & derelictionem nostram nos entia naturalia ὑκιατο, ideſt propria facit, non ipse hoc ens vel factus, sed nostram assumens personam & nobiscum ordinatus. Tale autem est factus pro nobis maledictio, hæc ille. Secundum autem has duas unitates, ut dixi, duplex distinguitur modus prædicandi aliqua de Christo. Ratione primæ unitatis prædicantur de Christo ydiomatas ideſt proprietates utriusque naturæ, sive nominetur nomine alterius naturæ, ut cum dicitur: hic est Deus, vel Deus est homo. Et ita dicendum est de proprietatibus naturarum dicendo: hic homo creavit cœlos, est æternus, incircumscriptus, & creator omnium, & similia. Et e converso dicendo de Dei filio proprietates naturæ humanæ, ut quod passibilis est, mortuus, sepultus &c. Juxta secundam unitatem, quæ est inter caput, & membra corporis sui prædicantur multa de Christo in persona membrorum, quæ sibi, secundum se nullo modo conveniunt. Utrumque modum prædicationis innuit B. Augustinus super Psal. 101. quod est: *Domine exaudi orationem meam*; ubi postquam dixit Christum esse hominem pauperem, qui orabat, fundat rationem duplicem, quia pauper nominatur super duplicem prædictam unitatem, ita dicens: *sibi enim accepit paupertatem nostram, ubi forma servi indutus semetipsum exinaniens ne divitias ejus expavescens, & ad eum accedere cum tua mendicitate non auderes*. Et infra: *addat paupertatem paupertati, & transfiguret in se corpus humilitatis nostræ; sic caput nostrum simus membra ejus, & sunt duo in carne una;* Et post infert: *vox ergo una quia caro una*. Istum etiam modum prædicandi duplicem tangit S. Thomas in 3. p. q. 5. a. 1., accipiens a Damasceno lib. 3. loco supra allegato, & lib. 10. cap. 10. ubi multos modos ponit aliquid prædicandi de Christo, cujus verba S. Thomas sub compendio ponens, ita dicit;

ANNO CHRISTI 1435.

ANNO CHRISTI 1435.

Damasc. habet οἰκειωσεις proprietatis.

οἰκειωσεις

ANNO CHRISTI 1435.

ficut Damaſcenus dicit &c. dicitur aliquid de Chriſto. Uno modo ſecundum proprietatem naturalem, & ypoſtaticam, ſicut dicitur quod factus eſt homo, & quod pro nobis paſſus eſt. Alio modo ſecundum proprietatem perſonalem & habitualem, prout ſcilicet aliqua dicuntur de ipſo in perſona noſtra, quæ ſibi ſecundum ſe nullo modo conveniunt. Unde & inter regulas Ticonii, quas ponit Auguſtinus in 3. de doct. Chriſt. prima ponitur de Domino, & ejus corpore, cum ſcilicet Chriſti & eccleſiæ una perſona æſtimatur. Secundum hoc Chriſtus ex perſona membrorum loquens dicit &c. hæc ille. Ubi notandum, quod ſicut propter unitatem naturalem corporis naturalis, & capitis in homine, caput non ſolum loquitur pro ſe, ſed etiam aſſumit in loquendo perſonam membrorum; & ita in præſenti propter dictam unitatem miſticam, ſive ſpiritualem Chriſti capitis & membrorum ſuorum, Chriſtus non ſolum reperitur loqui in perſona ſua, ſed in perſona membrorum ſuorum. Unde gloſſa Magiſtri ſuper pſal. 14. *Domine clamavi ad te;* ita inquit: *hæc autem charitas nos Chriſto compaginat, per charitatem namque quaſi unus homo eſt caput & corpus. Capitis vero proprium eſt loqui pro membris, ſicut lingua noſtra perſonam omnium membrorum ſuſcipit; ipſa enim pro omnibus verbo fungitur dicens pro pede: calcas; & pro manu: vulneraſti me; & ita Chriſtus, qui eſt caput, pro multis loquitur cum quibus eſt unum: charitas enim unum facit nos cum Chriſto. Sive ergo caput loquitur, ſive membra, ſive quod dicitur capiti conveniat ſive membris, Chriſtus loquitur. Sed in voce ejus quiſque agnoſcat ſuam tamquam inhærens in Chriſti corpore. Aliquando enim dicit, quod ſibi ſoli competit, non tamen ſeparat ſe a verbis noſtris, ſed a ſuis propriis, ad noſtra rediit, & a noſtris interdum ad ſua propria tranſit;* hæc ibi. Iſta eſt ſententia & ſermo quaſi in forma Auguſtini in multis paſſibus ſuper pſal. 2. ſuper Jo. Bapt. & Gregorius XX. lib. moral. cap. 2. tractans illud Job. *quando ridebam ad eos; non credebant unam eſſe perſonam Chriſtum & eccleſiam; Plerumque jam diximus, & ſæpe vox capitis ad vocem corporis, ſæpe vox corporis ad vocem capitis tranſit: qui enim ſunt in carne una, nihil obſtat ut conveniant in voce una;* hæc ille. De iſto celeri tranſitu loquutionis a voce capitis ad vocem membrorum, & e converſo, unum exemplum ſufficiat de multis. Dicitur enim Pſal. 30. in v. illo, *in manus tuas commendo ſpiritum meum; redemiſti me, Domine Deus veritatis*, cujus prima pars eſt vox capitis, ut Auguſtinus dicit, & Magiſter in gloſſa; ſecunda vero pars eſt vox membrorum, ſive populi, qui redemptus eſt; cujus rei cauſa, inquit Auguſtinus ſuper Pſal. 101. *Nec ibi erres, quando audieris aliquid, quod coaptari capiti illi non poſſit, ideo præloquutus ſum, ut quod tale audiens ex infirmitate corporis advertas ſonare; & vocem membrorum agnoſcas in capite.* Secunda conſideratio eſt quod quamquam varientur membra multipliciter, & diverſificentur attributa membrorum, non variatur tamen vox loquentis, ſed in tanta diverſitate tam membrorum quam attributorum una vox eſt, & ſemper una perſona loqui videtur. Quæ conſideratio capitur ex gloſſa Magiſtri ſuper pſal. 17. dicentis: *attende regulam unitatis capitis, & membrorum, ideſt Chriſti, & eccleſiæ, quaſi enim una perſona eſt caput, & corpus; ideoque una voce utitur caput cum membris, licet ea quæ dicuntur ad diverſos referantur. Quædam enim ſoli capiti conveniunt; quædam ſolis membris; quædam capiti, & membris. Itemque membris conveniunt quædam præteritis, quædam præſentibus, quædam futuris; quædam perfectis, quædam imperfectis conveniunt; & tamen in tanta diverſitate, una vox eſt, ut quaſi una perſona videatur loqui, ut ſicut duo ſunt in carne una, ſcilicet ſponſus, & ſponſa, ita ſunt et in voce una:* hæc ibi. Ad idem ſimiliter eſt gloſſa ordinaria Magiſtri ſuper pſal 20. collecta ex dictis Auguſt. in qua ita dicitur: *ſciendum eſt quod verba pſalmi quædam capiti, quædam membris, quædam prophetæ conveniunt. In hac tamen veritate non mentitur vox, ſcilicet caput et membra eadem voce utuntur, dicendo: ego me mihi, quod fit propter nimiam unitatem capitis et corporis Chriſti, ideſt Chriſti, et eccleſiæ, ſponſi, et ſponſæ, quam facit charitas; ſicut enim lingua omnium membrorum ſuſcipit vocem, dicens pro pede: calcas me; non dicit calcas pedem; et pro manu: vulneras me; non ait: vulneras manum meam; ſic Chriſtus membrorum utitur verbis non incongrue, non ſe dividens a verbis noſtris; quoniam enim dignatus eſt pro nobis homo fieri, et forma ſervi veſtiri, non dedignatur nos transfigurare in ſe. Quod utique facit multipliciter, ſcilicet dum aliquid dicit, vel facit ad informationem membrorum, ut quando vigilavit, et oravit, et tentatus eſt, vel quando in perſona membrorum loquitur, vel de membris in ſua perſona ait: Saule, Saule quare me perſequeris? vel quando aliquid oſtendit in ſe eſſe, quod non habet ex natura ſuæ conditionis, ſed miſericorditer aſſumpſit de corruptione noſtræ infirmitatis; ut cum dicit ſe triſtari, vel pavere, et hujuſmodi. Qui ergo ſic nos transfigurat in ſe, non dedignatur loqui verbis noſtris, ut nos loquamur ſuis. Hæc eſt divina commutatio, et divina hæc commercia celebrata ſunt in hoc mundo a negotiatore cœleſti.* Hæc ibi. Eamdem ſententiam ponit Auguſt. in Pſal. 56. & longo ſermone. Tertia conſideratio reſpicit ipſa membrorum attributa, quæ ſibi adſcribit, & attribuit Chriſtus. Ubi conſiderandum eſt primo, quod ratione ſæpe nominatæ unitatis capitis, & membrorum, de Chriſto paſſiones membrorum ſæpiſſime in ſacra ſcriptura prædicari leguntur. Hæc conſideratio colligitur primo ex illo Matt. 25. quod Chriſtus in judicio dicturus eſt: *exurivi, et dediſtis mihi manducare, et ſitivi, et dediſtis mihi etc.* Ecce quod ipſe impoſſibilis factus, exurire, & ſitire, & alia pati dicit ſe ratione membrorum ſuorum. Unde Auguſt. ſuper Pſal. 85. *adhuc Chriſtus hic eſt, Chriſtus hic peregrinatur, Chriſtus hic ægrotat, Chriſtus in carcere includitur; injuriam ei facimus ſi non ipſe diceret: exurivi et dediſtis mihi manducare, ſitivi, et potaſtis me, hoſpes et collegiſtis, nudus et veſtiſtis me, æger et viſitaſtis me. Et illi: quando te vidimus hæc*

pa-

ANNO CHRISTI 1435.

patientem, & administravimus tibi? Et ille: *cum uni ex minimis istis feciſtis mihi feciſtis &c.* Secundo intelligitur iſta conſideratio ex illo Act. 9. ubi Saulo inquit Chriſtus: *Saule, Saule, quid me perſequeris?* Ecce quod patientibus & laborantibus Chriſti membris, Chriſtus, qui in ſe impaſſibilis eſt, in membris laborare dicitur, & pati; unde gloſſa ordinaria, quæ Bedæ adſcribitur, dicit: *ibi non ait membra, ſed me; quia ipſe adhuc in membris inimicos patitur, & beneficia membris collata ſibi facta denuntiat, cum ait: eſuriſti, & dediſtis mihi manducare.* Hæc ille. Et ut de iſtis ſimilibus attributis compendium faciam, audiamus Auguſt. ſuper pſal. 62. ubi poſtquam dixit, quod tota eccleſia, quæ ubique diffuſa eſt, corpus Chriſti eſt, cujus ipſe Chriſtus corpus eſt: *Nunc quidquid patitur eccleſia ipſius in tribulationibus hujus ſæculi, in tentationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, quia ſic illam oportet erudiri, ut igne tanquam aurum purgetur; ipſe patitur.* Hæc ille.

Quarta conſideratio, quæ ex iſta prædicatione paſſionum membrorum Chriſti de Chriſto, nullus paſſionis, corruptionis, mutationis defectus in ipſo noſtro capite Chriſto ſuſpicandus eſt: quoniam iſta de Chriſto dicuntur, non ideo quod ejus perſona æterna, aut etiam natura aſſumpta in eo talibus nunc aut informetur aut ſubijciatur paſſionibus; ſed quia membra ejus, quæ cum eo ſunt una perſona & unus homo miſtice, ut ſupra dictum eſt, talibus ſubijciuntur, & informantur. Solet namque adſcribere ſibi quæ membris ſibi conjunctis contingunt, ut ſæpiſſime ex dictis Auguſtini ſuperius deductum eſt; ſecundum quem modum prædicationis opera prædicari de eodem, ſcilicet Chriſto ſecundum diverſa membra, nullum inconveniens ſequitur; ſicut nec cum de eo ratione diverſarum naturarum operata earum prædicantur proprietates. Quæ conſideratio, quanquam ex dictis Auguſtini ſæpe habeatur, colligitur tamen nunc ſpecialiter ex gloſſa Origenis, quæ ponitur in gloſſa continua ſuper illud Matt. 25. *eſurivi, & dediſtis mihi manducare;* ita dicentis: *ſcriptum eſt ad fideles: vos eſtis corpus Chriſti. Sicut ergo anima habitans in corpore cum non eſuriat, quantum ad ſuam ſubſtantiam ſpiritualem, eſurit tamen corporis cibum, quia copulata eſt corpori ſuo; ſic & ſalvator patitur quæ patitur ejus eccleſia, cum ſit ipſe impaſſibilis.* Hæc ille. Item patet ex illo Auguſtini ſuper pſal. 141. *patitur*, inquit, *adhuc Chriſtus preſſuram non in carne ſua, in qua aſcendit in cœlum; ſed in carne mea, quæ adhuc laborat in terra. Niſi ergo Chriſtus & in membris, hoc eſt fidelibus ſuis preſſuram ipſe pateretur, Saulus in terra Chriſtum in cœlo ſedentem non perſequeretur;* Hæc ille.

Quinta conſideratio, quod licet ea, quæ prædicantur de filio hominis ratione aſſumptæ naturæ, prædicari oporteat de filio Dei, cum ad perſonam filii Dei aſſumpta ſit natura humana. *Suſcepit quidem*, inquit Damaſcenus lib. 3. *ea quæ ſunt carnis idiomata, & proprietates, dum Deus paſſibilis nominatur, & Dominus gloriæ crucifixus;* non tamen videtur, ſalvo tamen meliori judicio, prædicari de filio Dei, quæ prædicantur de filio hominis ſive de Chriſto in perſona membrorum. Non enim videtur congrue dici quod Deus hic eget, Deus hic peregrinatur, Deus hic ægrotat, Deus in carcere includitur, & ſimilia, talia fidelibus patientibus. Sic Auguſtinus talia ſupra prædicavit de Chriſto; licet eadem & ſimilia poterunt de eo prædicari illa patiente humanitate aſſumpta; cujus ratio videtur eſſe, quia unio iſta miſtica membrorum cum capite, ſuper quam talis prædicatio fundatur, ipſam Chriſti carnem, ſive humanitatem reſpicit, ſecundum quam caput corporis miſtici proprie dicitur; quæ conſideratio ex illo Auguſt. colligitur, qui ſuper pſal. 142. tractans illud Apoſtoli: *erunt duo in carne una;* inquit: *Apoſtolus dicit ſacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto in eccleſia duo in carne una; refert ad diſtantiam majeſtatis. Duo plane; non enim & nos, ille, per quem facta ſunt omnia; venitur ad carnem, & ibi ille & nos.* Et per iſtam conſiderationem tolluntur multa argumenta ſophiſtica, quæ fieri poſſent ſuper hoc, quod Chriſtus continue dicitur pati, eſurire, & ſitire, ligari, & in carcere includi, & ſimilia, ſiquis vellet ea de filio Dei ratione identitatis perſonæ prædicare.

Sexta conſideratio, quod ratione prædictæ unitatis miſticæ membrorum Chriſti cum capite Chriſto, non ſolum paſſiones pœnales membrorum ſuorum legitur in ſacra ſcriptura, ſecundum expoſitionem DD. ſibi attribuere, verum etiam culpabiles defectus; ita ut quemadmodum membrorum ſuorum paſſiones dicat ſuas, & eis patientibus, pati; ita & eorumdem membrorum ſuorum peccata dicat ſua, & ex eis peccantibus, dicatur peccaſſe. Prima pars hujus conſiderationis patet ex quarta; ſecunda vero colligitur ex multis locis approbatæ authoritatis.

Primo in forma colligitur expreſſe ex gloſſa interlineali, quæ ponitur ſuper illud Levit 4. *ſi ſacerdos qui eſt unctus, peccaverit;* quæ in forma ita dicit: *Chriſtus dicitur peccare, cum peccamus, qui membra ejus ſumus:* Hæc ibi. Item poſtillator quidam, cujus nomen non ponitur in libro, qui eſt in libraria hujus conventus ſcilicet Minorum, exponendo illud verbum: *ſi ſacerdos peccaverit*, dicit: *deliquit iſte ſacerdos, non in ſe, ſed in membris:* Hæc ille. Secundo colligitur ex Pſal. 17. *diligam te;* in quo Pſ. ſecundum gloſſam, & Auguſtinum totus Chriſtus loquitur; ubi gloſſa Magiſtri poſtquam dicit: *attende regulam unitatis capitis, & corporis, ideſt Chriſti, & eccleſiæ; quaſi enim una perſona eſt caput & corpus; ideoque una voce utitur caput cum membris.* Licet ea, quæ dicuntur ad diverſas referantur expoſitiones; verbum illud: *circumdederunt me dolores mortis; gloſſa, ideſt Diaboli: per quem mors: mors enim ideſt Diabolus, ut ait Apoſtolus, ante Chriſti adventum ubique, & in omnibus pene regnabat, inter quos rari erant juſti, qui rapidis iniquitatibus conturbati ſunt; unde ſubdit: & torrentes iniquitatis, ideſt iniquitates abundantes rapide ut torrens, conturbaverunt me. Et ſequitur: dolores inferni circumdederunt me; præoccupaverunt me laquei mortis; gloſſa, ideſt gentiles in infer-*

ANNO CHRISTI 1435.

☞ *no debito dolore torquendi circumdederunt me; & propter hoc præoccupaverunt me laquei mortis, ideſt peccatum originale, unde eſt mors, ante ligavit me quam ex propria virtute peccarem:* Hæc ibi. Item ex pſal. 21. in quo, ut dicit Auguſtinus, & gloſſa Magiſtri loquitur Chriſtus, ubi dicitur: *Deus, Deus meus; quare me dereliquiſti;* gloſſa Magiſtri, *ideſt pœnæ, & culpæ expoſuiſti me.* Et ſequitur in gloſſa Magiſtri: *mirum eſt quomodo dicit: dereliquiſti me, cum & Deus eſſet. Non enim dereliquerat illum Deus cum eſſet Verbum Dei Deus; ſed pro nobis hoc dicit, qui in eo ſumus unum & membra, & ſumus corpus ejus: corpus enim Chriſti eſt eccleſia, de qua & verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Et Auguſt. in eodem loco: *cum verbum Dei factum eſſet, caro pendebat in cruce, & dicebat: Deus Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti? quare dicitur, niſi quia nos ibi eramus? niſi quia corpus Chriſti eccleſia?* Hæc ille. Sequitur in verſu: *longe a peccatoribus ſalus;* gloſſa; ideſt *ecce quare; ideo ſcilicet quia longe a peccatoribus ſalus; & hæc verba, ſcilicet dereliquiſti me, & longe, & quare, non ſunt juſtitiæ, ſed delictorum meorum; & oſtenditur, ideſt oſtendunt me non eſſe juſtum ſed peccatorem.* Et infra: *Deus Deus meus clamabo per diem, & non exaudies;* gloſſa ideſt, *clamantem ſic, quia verbis delictorum clamo. Quomodo hoc dicit qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus? ſed de nobis corpore ſuo dicit hoc, ſcilicet de me, de te, de illo enim corporis ſui ideſt eccleſiæ gerebat perſonam:* Hæc ibi. Sed ut non ſolum antiquos DD. ſed etiam modernos ducamus in medium, ad idem eſt expoſitio Nicolai de Lira, qui exponens præfatum verbum dupliciter, ita dicit: *verba delictorum meorum; delicta populi dicit ſua tum propter membrorum, & capitis affinitatem, tum quia fecit ea ſua quodammodo ſuſtinendo pro eis pœnam.* Item Nicolaus Gorram in expoſitione prædicti verſus, ita dicit: *exponitur verſus in gloſſa dupliciter, vel in perſona membrorum, vel capitis. In perſona eccleſiæ ſic: quare dereliquiſti me, ideſt eccleſiam meam, ſcilicet non perſonam exponendo malis culpæ, & pœnæ; longe a ſalute mea &c. ideſt, ideo dereliquiſti me, quia cum ſim in peccatis, longe es a ſalute mea Pſal. longe a peccatoribus ſalus: Verba delictorum meorum, ideſt meæ imperfectiones, vel verba delictorum meorum, in quibus delinquit, ſunt longe; ideſt me faciunt longe a ſalute mea.* Hæc ille. Item ad idem S. Thomas in 3. par. q. 15. a. 1. dicit ſecundum quod Chriſti & eccleſiæ una perſona æſtimatur, ſecundum hoc Chriſtus ex perſona membrorum ſuorum loquens dicit: *verba delictorum meorum;* non quod in ipſo capite delicta fuerunt. Item tertia prædicta conſideratio tollitur ex illo Pſal. 37. *non eſt pax in oſſibus meis a facie peccatorum;* ubi Auguſtinus ita dicit: *quæri ſolet cujus ſit vox, & aliqui accipiunt propter quædam, quæ hic dicuntur, de paſſione Chriſti; ſed: non eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum, quomodo diceret qui nullum peccatum habebat? Coarctat nos ergo intelligendi neceſſitas ad cognoſcendum tanquam plenum & totum Chriſtum, ideſt caput & corpus; cum enim Chriſtus loquitur, aliquando ex perſona ſolius capitis loquitur, quod eſt ipſe ſalvator natus ex Maria Virgine; aliquando ex* „ perſona corporis ſui, quod eſt „ ſancta eccleſia diffuſa toto orbe terrarum; „ & nos in corpore ipſius ſumus, ſi tamen „ fides noſtra ſincera ſit in illo, & ſpes no- „ ſtra certa, & charitas accenſa, & ita non „ eſt dubium quia vox ipſius Chriſti eſt. Un- „ de ergo peccata niſi de corpore, quod eſt „ eccleſia, quia loquitur corpus Chriſti, & „ caput? quare tamquam unus ſequitur, quia „ erunt duo in carne una: ſacramentum hoc „ magnum, ut ait Apoſtolus, ego autem di- „ co in Chriſto & in eccleſia. Et ideo ſi „ ipſe dicit jam non duo ſed una caro eſt; „ quid mirum ſi una caro, una lingua, ea- „ dem verba tanquam unius capitis, & cor- „ poris, ſic audiamus tanquam unum? Sed „ tamen caput tanquam caput & corpus tan- „ quam corpus; non dividuntur perſonæ, ſed „ diſtinguitur dignitas, quia caput ſalvat, „ corpus ſalvatur; caput exhibeat miſericor- „ diam, corpus defluet miſeriam, caput eſt „ ad purganda peccata; una tamen vox; non „ ſcribitur quando dicat corpus quando caput. „ Sed nos in audiendo diſtinguimus. Ille au- „ tem tanquam unus loquitur. Quare enim non „ dicat: peccatorum meorum, qui dicit eſu- „ rivi, & non dediſtis mihi potum; hoſpes „ fui, & non recepiſtis me; infirmus, & in „ carcere, & non viſitaſtis me. Certe Do- „ minus non fuit in carcere; quare non hoc „ diceret, cui cum dictum eſſet: quando te „ vidimus eſurientem, aut in carcere, & non „ miniſtravimus tibi? ſic reſpondet ex per- „ ſona corporis ſui indicans ſe dixiſſe: cum „ uni ex minimis meis non feciſtis, nec mi- „ hi feciſtis. Quare non dicat a facie pecca- „ torum meorum qui dicit: Saule, quid me „ perſequeris? qui utique in cœlo neminem „ perſequutorem patiebatur; ſed quoniam ibi „ caput loquebatur pro corpore; ſic & hic „ caput dicit corporis vices, cum & capitis „ vices auditis. Sed neque cum corporis vi- „ ces audieritis ſeparetis caput; neque cum „ capitis vices audieritis ſeparetis corpus; „ quia jam non duo ſed una caro". Item infra ſuper verſu: „ amici mei, & proximi „ mei adverſum me appropinquaverunt, & „ ſteterunt"; dicit ſic; „ jam intelligamus „ capitis voces; quia incipit diluceſcere ca- „ put noſtrum in paſſione; ſed rurſus cum „ cœperit caput, noli inde ſeparare corpus. „ Si caput noluit ſe ſeparare a vocibus cor- „ poris; corpus ſe audeat ſeparare a paſſio- „ nibus capitis? patere in Chriſto, quia tan- „ quam peccavit in infirmitate tua Chriſtus; „ enim non peccata tua tanquam ex ore ſuo „ dicebat, & ea dicebat ſua; dicebat enim; „ a facie peccatorum meorum, quæ non e- „ rant ipſius; quomodo ergo peccata noſtr „ ſua eſſe voluit propter corpus ſuum; nc „ & nos paſſiones ejus noſtras eſſe velimus „ propter caput noſtrum". Item, quarto, hæc prædicta conſideratio colligitur ex Pſal. 39., qui de Chriſto exponitur, in quo dicitur: „ circumdederunt me mala, quorum non „ eſt numerus; comprehenderunt me iniqui- „ tates meæ, & non potui ut viderem". Ubi

Nicolaus Gorram Gallus ord. Præd. floruit circa an. 1295. ſcripſitque in plures S. Script. lib. commentarios.

Verba ſur bata.

Chry-

☞ Chryſoſtomus exponens hoc de Chriſto ita ANNO CHRISTI 1435. ait: „ hæc mala, ideſt peccata, quorum non „ eſt numerus circumdederunt me, ideſt eos, „ quibus annuntio, qui mei futuri ſunt; com- „ prehenderunt me, ideſt ad actum perduxe- „ runt hi, qui mei erunt; & non potui ut „ viderem; & ſic oppreſſerunt me, ideſt eos „ illæ iniquitates, quæ non potuerunt habere „ uſum rationis ": Hæc ibi. Ex quo manifeſte colligitur, quod Chriſtus, quandoque videtur ſibi attribuere peccata eorum, qui non actu & futuri erant ſui. Item quinto, colligitur prædicta conſideratio ex Pſal. 40. ubi verſus ille: „ ego dixi: Domine, miſerere „ mei quia peccavi tibi "; dicitur vox Chriſti; unde Auguſtinus ſuper eodem dicit ita: „ nunquid hic Chriſtus, nunquid hoc caput „ illud noſtrum ſine peccato, nunquid ille, „ qui quæ non rapuit exſolvebat, nunquid, „ ille ſolus in mortuis liber? liber enim in „ mortuis quia ſine peccato; quoniam om- B „ nis, qui facit peccatum ſervus eſt peccati. „ Nunquid ergo ipſe? immo ipſe ex membris „ his, quia vox membrorum ipſius, quia & „ vox capitis noſtri vox noſtra ". Item gloſſa Magiſtri habet ſic: ego dixi „ Domine „ &c. ſe dicit Chriſtus caput in membris: „ miſerere, ideſt ſana per flagella animam „ meam, quoniam nullo modo excuſo pecca- „ tum, ſed accuſo. Ideſt quia peccavi tibi ". Super eodem uſu Nicolaus Gorram, qui ſequitur in exponendo pſalterium maxime gloſ- C „ ſam, dicit: „ hic loquitur Chriſtus non pro „ ſe, ſed pro membris, dicens quod hic pro- „ vocat ſuo exemplo ad confitendum ore; „ unde primo innuit ſe confitentem, ſecun- „ do ſubdit confeſſionis materiam ibi: Domi- „ ne miſerere ". Sexto colligitur ex Pſ. 138. ubi verſus ille: „ imperfectum meum viderunt „ oculi tui " dicitur vox Chriſti ab Auguſtino; unde Auguſtinus ſuper eodem, videlicet quod de illis, qui ſcilicet tempore ſuæ paſſionis fortes non erant, neque firmi, dicat patri: „ imperfectum meum viderunt oculi „ tui; imperfectum meum, Petrum meum, „ pollicentem, & negantem, præſumentem, „ & deficientem, viderunt tamen eum oculi D „ tui "; hæc ille, ubi perſonam Petri aſſumens dixit imperfectum meum &c. Septimo colligitur ex Pſal. 140., ubi verſus ille: „ pone, Domine, cuſtodiam ori meo, & „ oſtium circumſtantiæ labiis meis, ut non „ declines cor meum in verba malitiæ ad „ excuſandas excuſationes in peccatis ", vox Chriſti dicitur. Unde Auguſtinus ſuper eodem dicit: „ qualis hic modo orat, & quis iſte „ ſit, cito dixerimus, Chriſtus eſt. Auditu- „ ri autem eſtis verba, quæ de Domino no- „ ſtro Jeſu Chriſto indigne accipiuntur, & „ putabit parum intelligens temere me dixiſ- „ ſe Chriſti eſſe perſonam in hoc Pſalmo. „ Quomodo enim poteſt de D. J. C. de illo agno „ immaculato, de illo, in quo ſolum non E „ eſt inventum peccatum, qui ſolus veriſſi- „ me dicere potuit: ecce venit princeps mun- „ di hujus, & in me nihil inveniet, ideſt „ nullam culpam, nullum peccatum; qui ſo- „ lus quod non rapuit exſolvebat, qui ſolus „ innocentem ſanguinem fudit, filius Dei uni- „ cus, carnem accipiens, non qua ipſe mi- „ nueretur, ſed qua nos augeret. Quomodo A „ ergo de iſta perſona recte accipitur? pone ANNO CHRISTI 1435. „ Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium con- „ tinentiæ circa labia mea, ut non declines „ cor meum in verba maligna ad excuſandas „ excuſationes in peccatis? Manifeſtiſſime quod „ proprie iſte ſenſus eſt: cuſtodi, Domine „ os meum janua quadam & oſtio præcepti „ tui, ut in verba maligna non declinet cor „ meum; noſtra iſta verba ſunt; certe Chri- „ ſtus loquitur, ſi noſtra verba ſunt: quo- „ modo Chriſtus loquitur, & ubi eſt chari- „ tas, de qua loquebatur; neſcitis quia ipſa „ unum nos fecit in Chriſto? charitas clama- „ bat ad Chriſtum de vobis; quomodo cha- „ ritas ad Chriſtum de nobis? etenim omnis, „ qui invocaverit nomen Domini ſalvus erit; „ quomodo charitas in Chriſto pro nobis? „ Saule, Saule, quid me perſequeris? vos, „ inquit Apoſtolus, eſtis, corpus Chriſti, & „ membra. Si ergo ille caput, nos corpus; „ unus homo loquitur, ſive caput loquitur, „ ſive membra, unus homo loquitur, & ca- „ pitis eſt proprium loqui etiam in perſona „ membrorum; ideo: non declines cor meum „ in verba maligna ad excuſandas excuſatio- „ nes in peccatis. Quare ſic oras, Domine, „ quæ peccata tua excuſaturus es? reſpondit, „ cum unus ex membris meis ſic orat; ego „ ſic oro ſicut ibi reſpondi: cum uni ex mi- „ nimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Cum „ autem non declinatum fuerit cor tuum, o „ membrum Chriſti, cum cor tuum non fue- „ rit declinatum in verba maligna ad excu- „ ſandas excuſationes in peccatis, cum ho- „ minibus operantibus iniquitatem non com- „ municabis cum electis eorum. Qui ſunt „ electi eorum, qui ſeipſos juſtificant; qui „ ſunt electi eorum, qui ſibi juſti videntur, „ & contemnunt cæteros; ſic Phariſæus ille in „ templo dicit: Deus, gratias ago tibi, quia „ non ſum ſicut cæteri homines ". Hæc ille. Multa alia adduci poſſunt in hujus rei teſtimonium, ſed iſta pro nunc ad præſens ſufficere viſa ſunt.

Septima conſideratio, quod hujuſmodi attributio, quæ fit Chriſto actionum & paſſionum membrorum ejus, ex duabus rationibus colligitur ſecundum doctrinam Auguſtini. Primo quidem propter unitatem perſonæ, ſecundo propter charitatem, & affectionem, quam habet ad membra. Prima ratio ab Auguſtino tangitur in multis locis ſupra allegatis, ubi dicit quod quia una perſona eſt caput & corpus; ideo una voce utitur caput cum membris, licet ea, quæ dicuntur, ad diverſos referuntur. Secunda vero ratio tangitur ab eodem in expoſit. Pſal. 85. ubi ita dicit: *adhuc Chriſtus hic laborat, & Chriſtus hic patiebatur a Saulo; quando audivit Saulus: Saule, Saule, quid me perſequeris? quomodo ſolet lingua dicere calcato pede: calcas me. Linguam nullus tangit, compaſſione clamat, non attritione.* Et gloſſa Magiſtri ſuper pſal. 40. ubi ita dicit: *ex magna affectione, quam habet Chriſtus ad ſuos, adſcribit ſibi peccata ſuorum.*

Octava conſideratio, quæ ex iſto modo attributionis, qua Chriſtus membrorum ſuorum peccata adſcribit ſibi, nulla in eo imperfectio arguenda ſuſpicandaque, cum iſtam non attribuat ſibi tanquam ſceleris commiſſo-

ANNO CHRISTI 1435.

ri, ſed transfiguratione membrorum ſuorum in ſe, quam charitas facit, quæ membra ipſa ipſi capiti ineffabiliter compaginat, & connectit; patet ex ſuperius poſitis. Ex quibus omnibus ſequuntur aliqua correlaria. Primo, quod multum differt genus prædicationis, quo aliqua prædicantur de Chriſto ratione aſſumptæ humanitatis, & genus prædicationis, quo aliqua in ſcriptura ſacra dicuntur de Chriſto ratione miſticæ unionis membrorum cum capite; patet ex ſuppoſitis & ex diſtinctione Damaſceni ſupra poſita diſtinguentis hoc duplex genus prædicationis. Secundo, quod aliqua dicuntur verè de Chriſto ſecundo genere prædicationis eo modo, quo ſcriptura loquitur; quoniam prædicari de eo primo modo prædicationis eſſet blasphemia: patet in exemplis poſitis ſupra. Tertio, quod ſcriptura dicit Chriſtum nunquam peccaſſe; & ſcriptura dicens Chriſtum peccaſſe non repugnat; cum diverſimode de Chriſto loquatur. Primo quidem loco loquitur de Chriſto ratione capitis; ſecundo vero loco ratione membrorum; cujus diſtinctionis ignorantia periculoſa eſt legentibus dicta ſcripturæ; unde Auguſt. ſuper Pſalmos dicit: *aliqua verba invenies, quæ non congruunt capiti, & niſi ea coaptaveris corpori, nutabit intellectus tuus. Rurſus invenies verba, quæ non apta ſunt corpori, ſed Chriſto: tamen loquitur, ubi non timendum eſt, ne erret quiſquam, cito enim pergit ut capiti aptet quod videt corpori non convenire:* hæc ille. Quarto, quod argumenta, quæ fierent contra attributionem peccatorum Chriſto, modo ſupradicto, ex hoc quod verbum Dei juxta Damaſcenum lib. 3. ſentent. ſuar. aſſumpſiſſe dicitur tantum naturales paſſiones, & indetractabiles, ideſt non vituperabiles, ſicut ignorantia & peccata hujuſmodi. Item quod Chriſtus eſt agnus innocentiſſimus, quod eſt comprehenſor, quod eſt primum metrum, et prima regula, quam neceſſe eſt eſſe impeccabilem, & ſimilia, in nullo militant, quoniam iſta, quando Chriſto attribui leguntur, non per modum aſſumptionis, aut informationis Chriſto adſcribi accipienda ſunt, ita quod Chriſtus in natura humanitatis, quam habet, hujuſmodi defectus aſſumpſerit, aut tales actus deformes in ſe commiſerit: abſit hoc ab animo cujuſcumque chriſtiani; hoc enim eſſet maculare ſanctitatem & deprimere majeſtatem ipſius. Sed per modum transfigurationis perſonæ membrorum in ſe, cujuſmodi attributio nullam indecentiam, nullam maculam, nullamque depreſſionem ſanctitatis, dignitatis, & authoritatis ponit in Chriſti perſona, aut natura ejus.

Juxta lectio.

Nona conſideratio; non videtur quod in hujuſmodi attributis peccatorum, quæ ſibi Chriſtus ratione membrorum adſcribit, fiat prædicationis, aut attributionis communicatio filio Dei, ita ut ſicut de Chriſto dictæ ſunt aliquæ propoſitiones, ita dicantur de filio Dei, hoc eſt de eodem ſuppoſito ſignificato nomine divinæ naturæ: plane aliquid ſacramenti importatur nomine Chriſti, quod non nomine Dei, cujus ratione ſuſcipietur una propoſitio & non alia. Cujus ratio in quinta conſideratione ſuperius aſſignata eſt. Neque in iſto genere prædicationis videtur currere regula Theologorum de communicatione idiomatum, cum hæc prædicata non attribuantur Chriſto ratione cujuſcumque naturæ exiſtentis in eo. Ex iſta conſideratione ſequitur corrolarie non militare argumenta, quæ fiunt contra attributionem peccatorum, quam ſibi Chriſtus in ratione membrorum adſcribit, dicentium quod ſi Chriſto attribuitur, pari ratione & Deo attribuerentur vel adſcriberentur, quod inconvenientiſſimum plerisque videtur. Patet ex dictis.

ANNO CHRIST 1435.

Decima conſideratio eſt, quod circa propoſitionem illam quintam: Chriſtus peccat: tria veniunt conſideranda, an forma propoſitionis, ſit ſcandaloſa ſacræ ſcripturæ lectoribus, an non; ſed conformis ſit. Secundo, an intentio, qua motus fuit doctor prænominatus, fuerit ſana, an malitioſa ad dicendum & exponendum eam. Tertio, de intelligentia, quam habuit in illa, an ſcilicet ſit hæretica, an catholica. Forma vero propoſitionis vel conſiderationis in reſpectu ad modum loquendi ſacræ ſcripturæ juxta expoſitiones, & gloſſas SS. DD. vel in reſpectu ad ſolitum loquendi uſum de nomine Chriſti, & prædicatorum ejusdem, quem nunc tam ſchola Theologorum quam populus chriſtianus obſervat. Primo modo, ſcilicet in reſpectu ad modum loquendi ſacræ ſcripturæ juxta expoſitiones & gloſſas SS. DD. dico, ſalvo ſemper veſtrarum Dominationum & paternitatum judicio, quod illa in illo reſpectu conformitatem habent in cortice literæ ad ſacram ſcripturam; cum eadem forma ſæpe utatur ſacra ſcriptura juxta expoſitionem ejus; & patet ex ſanctorum allegatis authoritatibus, in quibus viſum eſt quod in perſona membrorum vox Chriſti eſt: *torrentes iniquitatis conturbaverunt me;* vox Chriſti eſt: *longe a ſalute mea verba delictorum meorum;* vox Chriſti eſt: *circumdederunt me mala,* ideſt peccata, *quorum non eſt numerus;* vox Chriſti: *Domine, miſerere mei, ſana animam meam, quia peccavi tibi;* vox Chriſti eſt: *non declinet cor meum in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes,* neque peccata; gloſſa autem Bibliæ eſt in forma Levit. 4. *Chriſtus peccare dicitur, dum peccamus qui membra ejus ſumus.* Secundo autem modo, conſiderando formam propoſitionis & comparando eam ad modum ſolitum loquendi nunc, tam inter DD. quam inter populares fideles, quam ab ipſo nativitatis exordio nomine Chriſti tantummodo perſonam noſtri Salvatoris intelligere docti ſunt, & nihil de eo conſueverunt prædicare, nec ei attribuere, niſi quæ ei ſecundum aliquam naturam in eo exiſtentium competere cognoſcerent. Et hoc modo propoſitionis forma, meo judicio, ſcandaloſa eſt, & piarum aurium plurimum offenſiva. Secundum vero, quod conſiderandum eſt circa propoſitionem illam, erat intentio motiva doctoris ponendi, & aſſerendi talem propoſitionem, an ſcilicet eſſet ſana, vel malitioſa: & dico quod intentio magiſtri ponentis, & aſſerentis videtur non fuiſſe malitioſa, cauſa ſcilicet detrahendi ſanctitati noſtri Salvatoris, ſive cauſa declarandi ſacramentum unitatis Chriſti & eccleſiæ; unde ipſe immediate poſt concluſionem dicit ſic: *hæc concluſio non ponitur, ut aperiatur via ſophiſticandi; ſed ut ſacramentum unitatis, quod eſt magnum in Chriſto, & eccle-*

☞ *cleſia, cum magna intentione notetur.* Tertio A videndum eſt, quæ fuit intelligentia ſua, quam habuit de præterita propoſitione; an ſcilicet ſit catholica vel hæretica. Ubi ſciendum eſt, quod, quantum poſſum colligere ex dictis ſuis, intellectus, quem habuit in illa propoſitione, eſt intellectus quem habuit Auguſtinus in auctoritatibus ſacræ ſcripturæ prælegatis. In multis enim illarum ſe fundat ſicut in illa: *Saule, Saule, quid me perſequeris?* & in illa: *Longe a ſalute mea verba &c.* & in illa: *Non eſt pax oſſibus meis a facie &c.* & juxta Auguſtinum dicit ipſe de concluſione ſua cuilibet legenti eam: *cavendum eſt ne tu intelligas de capite;* de quo ſupra dixerat, quod nec in anima, nec in corpore unquam fuit peccatum; *ſed intelligentia vigilanter vertatur ad membra. Servant enim in Chriſto & membra ſua diſtinctiones.* Hæc ille. Intelligit ergo doctor iſte propoſitionem illam eſſe veram: Chriſtus peccat, ad ſenſum illum, quo Auguſtinus intelligit illam, quam vocem Chriſti dicit eſſe: *ego dixi, Domine, miſerere mei, ſana animam meam, quia peccavi tibi;* & alia ſuprapoſita, videlicet non commiſſione peccatorum, quia impeccabilis eſt D. N. J. C. ut dicit Damaſcenus, ſed transfigurat actione membrorum perſonæ in ſe, quæ continue peccant: *quoniam ſepties in die cadit juſtus*, Proverb. 24. & gloſſa Auguſtini ſuper illud pſal. 24. *propter nomen tuum propitiaberis peccato meo, multum eſt enim*, B dicit: *multum eſt enim, quia in via non deeſt offenſio:* & gloſſa Magiſtri: *multum eſt enim, quod continue fit.* His itaque conſiderationibus pro aliquali tam propoſitionis, quam intentionis magiſtri explanatione in medium expoſitis, veſtris illuminatiſſimis paternitatibus his auditis judicium relinquo.

Venio ad corrolarium ultimum, in quo votum meum exprimo, & declaro quod etiam ſi judicetur quod propoſitio illa, cauſa & intentione dicendi conſiderata, ſit vera, ſicut videtur authori ejus juxta dicta DD. ſuprapoſita; meo tantum judicio nullo modo videtur ſimpliciter ſicut jacet admittenda, nec ſupportanda, minuſque praticanda, ſed aut totaliter tollenda, aut ita moderanda, ut nullum valeat apud audientes gignere ſcrupulum difficultatis. Quod corrolarium oſtendo rationabile ex quatuor propter quæ propoſitiones veræ magnorum doctorum non admittuntur; aut ſi admittuntur, nonniſi cum moderatione & determinatione addita, quæ velut regulæ theologicæ diſciplinæ accipienda ſunt. Prima eſt ne in terminis convenientes hæreticis favere videantur eorum erroribus. Hac ratione Damaſcenus 3. lib. ſentent. ſuar. cap. 12. & etiam recitat S. Thomas in 3. diſ. 4. quod licet vere B. Maria ſit mater Chriſti, non tamen eam Chriſtotocon, ideſt Chriſti genetricem dicimus; quia hoc nomen inventum eſt a Neſtorio ad abolendum nomen Theotocon; ideſt Dei genitricem; cum hæreticis autem nec nomina debemus habere communia. Ita propoſito videtur quod etiamſi judicaretur in conſenſu qui dictus eſt eſſe veram, ne tamen conveniremus cum blasphemis, ut ſunt Judæi, & hæretici, ut Thomas hæreticus de Scotia, ut recitat Alverus de Hiſpania in tractatu intit. (a); *Calamum fidei*, qui Chriſtum tanquam peccatorem, & malefactorem blaſphemabant; communem habeamus propoſitionem; nullo modo videtur ſimpliciter, ſicut jacet, admittenda: ſed aut eradicetur totaliter, aut moderetur juxta ſapientiam veſtram, aut, ut aliquibus videbatur, reſolvatur in mentem doctoris hoc modo; ideſt membra, quæ cum Chriſto ſunt unus Chriſtus, peccant; ſicut illa conſuevit exponi: *eſſentia generat*, ideſt Pater, qui eſt eſſentia divina generat.

Secunda ratio ſive regula eſt, quando illa, quæ dicuntur de Chriſto habent dubitatorem reſpectu cujus naturæ exiſtentis in eo prædicentur; tunc abſque determinatione talis prædicatio non eſt ſimpliciter & abſolute admittenda, ſicut iſta: Chriſtus eſt creatura; licet eam multi DD. ſimpliciter poſuerunt abſque determinatione expreſſa, ſicut Leo papa, inquiens: *nova & inaudita conventio, Deus qui eſt, & erat, fit creatura.* Quia autem Ariani Chriſtum dixerunt creaturam & minorem Patre: non ſolum ratione naturæ, ſed etiam perſonæ, a nobis non admittitur ſine C determinatione expreſſa, ut dicamus; Chriſtus eſt creatura, ſecundum humanam naturam: eadem ratio currit in propoſitione noſtra; dicendo enim Chriſtus peccat, dubitaretur a multis an ratione capitis, an ratione membrorum hoc ſibi attribueretur; quo circa dico idem, quod prius.

Tertia ratio, ſive regula videlicet, cauſa vitandi ſcandali & ne offenderentur piæ aures. Cum enim fides ſit ſcientia pietatis, ad Tit. 1. ſermo Doctorum in his quæ fidei ſunt tanta pietate, & modeſtia condiri debet, ut nullus fidelis animus in ejus auditu offendatur. Unde Auguſt. 10. de Civ. Dei ait: *liberis enim verbis loquuntur philoſophi, nec* D *in rebus ad intelligendum difficilimis offenſionem religioſarum aurium pertimeſcunt; nobis autem ad certam regulam loqui fas eſt; ne verborum licentiam, etiam de rebus quæ his ſignificantur, impiam gignat opinionem;* hac ratione propoſitioni, de qua ſermo, dico id quod prius.

Quarta ratio ſive regula eſt, quando amplius non eſt apud homines & DD. talis uſus terminorum multæ propoſitiones ſanctorum D D. quanquam ſint catholicæ in ſenſu ad quem prolatæ ſunt, non tamen convenire admittuntur. Conſuetudo autem generalis utendi terminis in ſcholis, quam rationabilis cauſa introduxit, & temporis prolixitas roboravit, magnæ authoritatis eſt in judicio, & gratia E propoſitionum; & ideo Ariſtoteles inquit ſentiendum eſſe ut pauci, loquendum vero ut plu-

ANNO CHRISTI 1435.

(a) Lege *Collyrium fidei*, quod inter opera Alvari Pelagii epiſcopi Cordubenſis, necdum edita, recenſet Nicolaus Antonius Bibl. Hiſpan. vet. to. II. pag. 102. qui hæc pariter adnotat in rem præſentem: In his præcipue tractat & refutat errores Thomæ Scoti cujusdam, qui Olyſſipone docuit, & apprehenſus hæreſiſque poſtulatus in carcerem detruſus eſt, & adhuc detinebatur, cum hæc Alvarus ſcribebat.

plures, Exemplum vero hujus regulæ poſſumus dare in multis; & primo in nomine cauſæ, quo uſi ſunt in divinis multo SS. DD. ut Athanaſius, Baſilius, Theodorus, dicentes, cauſa filii Pater eſt; uſus vero latinorum non recipit hoc nomen in divinis; ſed ejus loco habet nomen principii; & deducit S. Thomas in 1. p. & in tractatu contra Græcos. Item antiqui, & maxime Græci, utentes nomine ſubſtantiæ, aſſerebant tres perſonas, pro ſuppoſito tres ſubſtantias eſſe dicente Hilario lib. 1. de ſynod. *Pater quidem, &. Filius, & Spiritus S. ſunt per ſubſtantiam tria, per conſonantiam vero unum;* cujus uſum noſtri DD. non admittentes refugiunt propoſitionem illam; immo dicunt tres perſonas eſſe unam ſubſtantiam, ſicut unam eſſentiam. Cum autem noſtris diebus & patrum noſtrorum uſus hujuſmodi nominis, Chriſtus, non ſit niſi ad ſignificandum Salvatorem; & pariformiter nihil ei ſolitum ſit attribui, niſi quod ſibi in ſe aliquo modo competere veraciter agnoſcamus; non videtur talis propoſitio eſſe admittenda, aut practicanda ita ſimpliciter ſicut jacet; etiamſi in ſenſu dato DD. judicaretur aliquid veritatis continere. Ubi conſiderandum finaliter, PP. RR. quod non moveri debeamus ad utendum talibus propoſitionibus ex hoc quod ſacra ſcriptura utitur eis, aut SS. DD. Non enim valet ratio iſta: Sacra ſcriptura, aut aliquis doctor hoc dicit ſub tali forma aut ita abſolute, & ſimpliciter; ergo debemus nos ita loqui. Multa enim ſcripta ſunt hujuſmodi, quæ aut nonniſi cum additione, & moderatione dicenda, de quibus exempla propoſui in triplici genere in medium afferre. Primo de ſacra ſcriptura. Secundo de eis, quæ in Conc. Nicæno prædicata eſſe dicuntur. Tertio de SS. approbatiſſimis DD. & ne videar in longum ire, unum tantum exemplum de quolibet horum in medium adducere contentabor. De ſacra vero ſcriptura illud occurrit, primo, quod dicitur in Pſalmo: *Beatus homo, quem elegiſti, & aſſumpſiſti*, & in Te Deum cantamus: *tu ſuſcepturus hominem &c.* Hanc tamen propoſitionem non ſuſcipit ſchola theologorum in uſu, & practica loquendi. Unde S. Thomas in 3. diſ. 4. dicit nullo modo eſſe concedendum quod homo ſit aſſumptus, & quod authoritates omnes dicentes, hominem aſſumptum, exponendæ ſunt, ut ponantur concreta pro abſtractis, ſcilicet homo pro humanitate. Exemplum ſecundum eſt de propoſitione, quam ponit Athanaſius in ſerm. actor. Nicæni conc. ex perſona Filii loquens, ubi ait: *ex tua eſſentia, quam in me, genuiſti Spiritum S. de eis*. Clarum autem eſt quod noſtra ſchola non recipit propoſitionem iſtam: eſſentia generatur, ut patet per Magiſtrum in 1. diſt. 5. ſed exponitur ſic, ideſt: Filius, qui eſt, generatur eſſentia; vel ſic: Pater Filio generando eſſentiam, ſive naturam dedit ei. Exemplum tertium eſt in dicto ejusdem Athanaſii in epiſtola ad Serapionem dicentis: *Deitas eſt homo facta*. Quam tamen non accipimus in ſchola. Unde Magiſter ſententiarum in 3. diſt. 5. dicit quod non debet dici divina natura eſt caro facta, ſicut dicitur verbum caro factum eſt. Sed exponenda eſt ſic: divinitas facta eſt homo, ideſt naturam humanam aſſumpſit in una perſona. Multa alia exempla etiam de Auguſtino, & de aliis multis DD. præſto ſunt, quæ, ne amplius fatigem aures VV. PP. pertranſeo. Non ergo valet hoc: ſic dicitur in ſacra ſcriptura, aut per DD. SS. ergo debemus nos ſic dicere, ſic practicare. Non enim licentiam illam habemus nos loquendi in materia fidei, quam Spiritus S. in ſcriptura S. aut SS. DD. habuerunt; nec regulæ illæ Titonii, quæ claves vocantur ſcripturæ, quia eis, ut inquit Auguſt. lib. de doct. Chriſt. divinarum ſcripturarum aperiuntur occulta, non ſunt datæ ad utendum, ſed ad exponendum, non ad extendendum modum loquendi ſcripturæ, quem non ſine magno miſterio & divinæ ſapientiæ profundiſſima diſpoſitione credimus SS. prophetas tenuiſſe; ſed ad intelligendum obſcuros & difficiles ejusdem paſſus cum omni integritate fidei & ſinceritate. Hæc ſunt, quæ ingenii mei parvitati occurrunt dicenda circa materiam præfatæ concluſionis, quæ omnia VV. PP. RR. judicio, & correctioni ſubmitto. Et tantum de ſecunda parte intentionis præſentis; & hoc pro audientia iſta ſufficiat.

Jam ſupereſt, PP. RR. & eximii DD. de tertia parte, quæ ſequentes ejusdem tractatus concluſiones reſpicit; quæ a nonnullis coincidere judicantur cum articulis in concilio Conſtantienſi condemnatis; de qua dicturus, ſub eisdem ſemper proteſtationibus; correctione, reverentia, ac ſupportatione humanitatum VV. RR. PP. talem ordinem tenendum mihi conſtitui. Primo, quidem ponentur aliqua notabilia, quæ, ut regulæ obſervanda ſunt in judicio fidei. Secundo, juxta principalia puncta, in quibus multorum DD. judicio viſum eſt pater ille reverendus auctor libelli coincidere cum articulis condemnatis in concilio Conſtantienſi, aliquas ponam conſiderationes cum quibusdam corrolariis adjungendis, quibus veritas tenendæ fidei cunctis manifeſta erit. Et in ultimo ſemper corrolario cujuslibet conſiderationis ſententiam ejus, votum, & intellectum meum exprimam juxta mihi creditam deſuper gratiam. Primo ergo notandum quod circa ea, quæ fidei ſunt, vel etiam morum, quorum notitia neceſſaria eſt ad ſalutem, iſta tria ſe habent per ordinem, ſcilicet temerarium, erroneum, & hæreticum. Non enim omne, quod eſt temerarium, eſt erroneum; nec omne, quod erroneum, eſt hæreticum. Sed contra videtur, quod eſt erroneum, neceſſe eſt, eſſe temerarium; & quod eſt hæreticum, eſt erroneum & temerarium. Temerarium autem eſt aſſerere in talibus tanquam certum id, quod non poteſt efficaciter probari auctoritate vel ratione; ſicut aſſerere quod mundus finietur infra centum, vel ducentos annos: dato enim quod hoc poſſit eſſe verum, tamen hoc aſſerere, tanquam certum, eſt temerarium, quia ad hoc nec authoritas, nec ratio efficax haberi poteſt. Erroneum autem addit ſuper temerarium aſſertionem alicujus falſitatis; quia autem errare eſt declinare a via recta; & habere veritatem in talibus neceſſariis ad ſalutem pertinet ad viam ducentem ad beatitudinem. Omnis autem aſſertio falſa recedit a rectitudine veritatis; ideo omnis falſa aſſertio in talibus di-

ANNO CHRISTI 1435.

ANNO CHRISTI 1435.

dicitur error. Hæresis autem videtur super simplicem errorem addere, quod falsitas illa sit notoria, vel quia in sacra scriptura expresse ponitur, aut evidenter elicitur; aut jam per ecclesiam, tanquam talis reprobata, judicata invenitur: & ad hoc quod assertorem ejus constituat hæreticum, addit secundo pertinaciam adhæsionis; sicut enim non omnis error est hæresis, ita nec omnis errans est hæreticus; aliter non dixisset Augustinus: *errare potero; hæreticus non ero.* Ex quo notabili infertur, quod non omnia quæ in juditio fidei veniunt, tandem formam juditii fortitura sunt; sed quædam ut hæretica; quædam ut erronea; quædam ut temeraria, aut ut disponentia (ad) ista: hoc enim ipsa rectitudo juditii expostulat, ut quemadmodum non est idem plagarum modus apud judices malorum operum, propter inæqualitatem malignitatis in reis; ita non est idem tenor reprobationis verborum indisciplinatorum, ubi cum teste Aristotele primo lib. Prior. ea quæ sunt in voce notæ sunt eorum passionum, quæ sunt in anima; & Damascenus dicat, quod verbum exterius, angelus, idest nuntius, est intelligentiæ; maxime consideranda est intentio & intelligentia dicentis; hoc maxime quando expressa reperitur: quoniam, ut dicit Hilarius, & quod pluries repetitum est, integritas doctoris ex causis sumenda est dicendi. Nec hæc authoritas tantum est intelligenda de dictis DD. SS. ut aliquibus placet dicere: credo enim omnes juristas contrariæ esse opinionis, qui retunt hanc authoritatem poni expresse extrav. de verb. signific. c. *interea*, & similiter in sequentibus capitibus in his applicari, & referri tam in textu, quam in glossa ad aliorum dicta quam sanctorum. Unde Gregorius, & ponitur ibid. cap. *præterea*, ita dicit: *si prolixam meam epistolam ad interpretandum accipere me fortassis contigerit; rogo, non verbum ex verbo, sed sensum ex sensu transferri: quia plerumque dum proprietas verborum attenditur, sensus veraciter amittitur.* Et Augustinus de verbis Domini serm. 28. *interest quemadmodum procedit ex animo. Ream enim linguam non facit, nisi rea mens.* Nec ista dico, PP. RR. ut velim non cogi eos, qui in materia fidei indisciplinate loquuntur; immo id volo, sciens istud perneccessarium meis temporibus, tanto amplius scilicet, quanto fini mundi appropinquamus; unde id totius cordis mei affectibus concupisco; immo istud pro zelo meo apud PP. VV. RR. in quibus juditii auctoritas residet, requiro & expostulo. Sed pro tanto ista loquor, ut nedum justum judicium judicetis; sed recte, & juste, ne juxta Augustinum, quis faciat trabem de festuca, aut contra; sed omnia juxta mensuram excessus disciplinam suscipiat correctionis. Et hoc de primo notabili.

Secundum notabile est, quod coincidere in doctrinam condemnatam contigit, uno modo verbo aut litera tantum. Secundo modo litera & sensu; exempla de hoc plurima possent venire in medium. Sed ut familiarius loquar, exempla de beatissimo Augustino contra articulos condemnatos in Constantia ponam, ubi inter alios articulos est ille IV. in ordine articulorum Joannis, quod duæ naturæ, scilicet divinitas & humanitas, sunt unus Christus; cui coincidere litera & verbis expresse videtur Augustinus in multis locis, secundum quod Magister sententiarum in 3. dis. 6. & 7. profuse tractat; unde super Jo. idem Augustinus: *agnoscamus geminam substantiam Christi, scilicet divinam, quæ æqualis est Patri; & humanam, qua minor est Patre, utrumque autem simul non duo, sed unus est Christus.* Item 1. de Trinit. *forma Dei formam servi accipit utrumque Deus, utrumque homo; utrumque Deus propter accipientem Deum, utrumque homo propter acceptum hominem.* Item etiam: *utraque substantia, scilicet divina & humana filius Dei, unicus Dei Patris omnipotentis;* & multa alia similia, quæ omnia dicit Magister, adduci per eos, qui fuerunt de prima opinione circa modum incarnationis, qui dicebant quod assumens erat assumptum. Augustinus tamen, licet his verbis videatur in cortice coincidere in articulum illum, sensu tamen, & intellectu non coincidit, ut patet in intellectu, quem tangit Magister sententiarum, quem scilicet Alexander de Ales, & Bonaventura dicunt B. Augustini esse in illis propositionibus; quos si bene respexisset author libelli, aut eorum judicio caput suum captivasset, non credo eum fundasse ita indisciplinatas conclusiones super dictis Augustini, & aliorum antiquorum, quorum dicta pari regula veniunt exponenda, ut videlicet, ubi reperitur quod utrumque Christus, utrumque una persona & similia, sub tali sensu accipiantur, ut dicit Magister, in utroque; ut rectus exponatur in obliquo: unus Christus, & una persona subsistit. Sed quoniam dicit Hilarius, sensus, non in sermone in crimine est; ideo talis coincidentia dictorum non habet crimen hæresis in loquentibus, nec reprehensionis in SS. DD. In aliis autem sequentibus & scholasticis DD. non sic, quoniam in illis dictis coincidentia literalis, aut communicatio terminorum non est admittenda cum hæreticis, etiam utendo propositionibus in forma SS. DD. immo & quandoque scripturæ sanctæ. Sed dicet quis: nunquid (non) licet verba sacræ scripturæ & SS. DD. dicta loqui & in medium proferri? dicendum quod sic. Sed proferenda sunt ante verba sacræ scripturæ & SS. DD. ut illorum sunt, non ut ea feceris tua, quorum patres sancti non semper imitandi sunt in verbis, quia pares gratias non habemus. Unde August. 4. de doct. Christ. cap. 3. dicit: *ita nos, etsi de literis illorum canonicorum,* idest authorum & DD. *quæ sine difficultate intelliguntur, nonnulla sumimus elocutionis exempla; nequaquam tamen mutare debemus: imitandos eos nobis in his, quæ ad exercendas, & alleviandas quodammodo mentes legentium, & ad impendenda fastidia, ac acuenda studia discere volentium, celandos quoque ut sive ad pietatem convertantur, sive ut a ministeriis secludantur, animos impiorum utili ac salubri obscuritate dixerunt. Sic quippe illi loquuti sunt, ut posteriores, qui eos intelligerent recte, & exponerent, alteram gratiam, disparem quidem, verum tamen subsequentem in Dei ecclesia reperirent. Non expositores eorum, ita loqui debent, tanquam seipsi hos exponendos simili authoritate exponant. Sed in omnibus sermonibus suis*

ANNO CHRISTI 1435.

☞ *primitus & maxime ut intelligantur elaborent.* Hæc Auguſtinus. Ecce manifeſta & utiliſſima regula Auguſtini; quæ velut ſpeculum diſciplinæ locanda venit merito in poſtibus cathedræ theologorum; Secundo, modus coincidendi in doctrinam damnatam eſt non ſolum litera, ſed intelligentia; & tunc fit, quando non tantum quis cum hæreticis convenit & ſermone indiſtuplinato, ſed etiam in perverſitate ſenſus, unam habens intelligentiam corruptam cum eis; ſicut apparet mihi de doctore libelli in articulo præmiſſo, videlicet quod humanitas eſt Chriſtus, & eſt perſona divina, eſt & Deus naturalis; quantum judicio meo & rationibus, & fundamentis ejus cum zelo fidei & amore ordinato perſonæ valui colligere: & hæc de prima parte intentionis præſentis.

ANNO CHRISTI 1435.

Supereſt ſecundam exequi partem, in qua juxta puncta: in quibus viſus eſt author libelli coincidere cum articulis condemnatis, aliquas ponam conſiderationes. Primus punctus eſt circa quid eccleſiæ; in quo dicens quod ſoli electi, cum Chriſto finaliter in perpetuum regnaturi ſunt, membra Chriſti; coincidere videtur cum primo condemnato articulo in Conſtantienſi concilio, in quo ita dicitur *unica eſt ſancta univerſalis eccleſia, quæ eſt prædeſtinatorum univerſitas; & quia univerſalis eccleſia ſancta tantum eſt una, ſic tantum eſt unus numerus prædeſtinatorum omnium.* Circa quod punctum, ut levius me abſolvam, erit prima conſideratio, in qua de eccleſia loquuturus loquar de ea ſecundum conditionem ſtatus præſentis, & non futuri; conditio quippe ſtatus futuri de eccleſia & membris ejus omnem ſupergreditur noſtri intellectus virtutem; ſoli quippe Deo cognitus eſt numerus electorum in ſuperna felicitate locandus, ut dicit B. Gregorius. Hunc ergo modum loquendi de eccleſia obſervabo, qui nobis in hac caliginoſa valle conſtitutis conceſſus eſt, & qui tam ſacræ ſcripturæ quam DD. catholicis magis communis eſt. Pro cujus ſermonis exordio ſit iſta prima conſideratio de quid nominis eccleſiæ, & quid rei. Primo conſiderandum venit quod eccleſiæ nomen Græcum eſt, quod apud nos convocatio dicitur, & quia voces, & convocationes rationabilium tantum ſunt animalium, ut 2. de anima habetur; & inter homines rationales non ſunt niſi fideles verbum rationale fidei audientes, & intus percipientes; ideo quid nominis eccleſiæ congruenter deſcribitur cum dicitur: eccleſia eſt catholicorum collectio, ut de conſecr. diſ. 1. eccleſia, ideſt, congregatio, ſive univerſitas fidelium, qui in unius veri Dei cultu profeſſione fidei, & ſacramentis congregati ſunt, de qua in pſal dicitur 34. *confitebor tibi in eccleſia magna, & in populo gravi laudabo te.* Magna dicitur, quia ex omnibus gentibus collecta eſt; populus gravis dicitur maturitate virtutis, & illi ſoli ſunt, qui rationem colunt & rationales Dei voces intelligunt, & audiunt vocationem ejus, de qua Petrus Apoſtolus quibusdam ex gentibus ad fidem converſis ait: *vos eſtis genus electum*, ſcilicet per baptiſmum, *in quo facti eſtis filii Dei adoptivi*, & per conſequens de genere ejus Act. 17. *genus ſumus Dei, regale ſacerdotium*, unctionis ſcilicet dignitate, & excellentia; *gens ſancta*, ideſt a peccatis mundata, *populus acquiſitionis*, quia Chriſti pretioſo ſanguine redempt, *ut annuntietis virtutes ejus*, ideſt Chriſti, qui *vocavit vos* ſcilicet *de tenebris infidelitatis in admirabile lumen ſuum*, ſcilicet fidei, quod plane admirabile eſt, quia ad mirabilia credenda & videnda mentem elevat, *qui aliquando non populus Dei*, ſcilicet ante converſionem; *nunc autem populus Dei*, ſcilicet fide ſuſcepta. Ex his autem licet ſtatim colligi poſſit, quid etiam rei ipſius eccleſiæ; cum forma, & materia ſatis in ſuperioribus ſint expreſſa: materia ſcilicet ipſe fidelium populus; forma vero ipſa veri luminis fidei Chriſtianæ unitas, in qua univerſitas fidelium continetur; tamen quia tunc ſolum unumquodque plena notitia arbitrarmur cognoſcere, cum omnes ejus cauſas cognoſcimus; pro integra intelligentia ipſius quid nominis, & quid rei eccleſiæ, parum dicendum venit de cauſa ejus efficiente, & de cauſa finali, quæ bene conſiderata non parum accommoda erunt dicendis. Ubi notandum quod cauſa efficiens eccleſiæ duplex diſtinguitur, una principalis, & alia inſtrumentalis: Principalis autem eſt ipſe Chriſtus, qui plantator eſt, & fundator eccleſiæ; ut enim Jer. 2. *ego te plantavi vineam electam, omne ſemen verum.* Et Dominus ait Petro: *ſuper hanc petram*, ideſt fidei hanc confeſſionem, *ædificabo eccleſiam meam.* Cauſa vero inſtrumentalis dicuntur ipſa ſacramenta, quæ a Chriſti paſſione trahentia virtutem, ad ea inſtrumen aliter operantur & diſponunt, quibus formatur eccleſia; unde Auguſt. ſuper Pſal. 40. dicit: *quando dormivit in cruce Chriſtus ſignum geſtabat, imò implebat, quod ſignificatum eſt in Adam, quia cum dormiret Adam coſta illi detracta eſt & Eva facta. Sic & Deus cum dormiret in cruce, latus ejus percuſſum eſt, & ſacramenta fluxerunt; unde facta eſt eccleſia:* hæc ille. Et ad idem gloſſa ſuper Gen. cap. 2. ita dicit: *formata eſt eccleſia de latere Chriſti, ideſt fide paſſionis ejus & baptiſmi; quia de latere ejus exivit ſanguis, & aqua.* Baptiſmus autem præcipue ponitur ad hoc operari inter alia ſacramenta, quia baſis eſt aliorum ſacramentorum, & oſtium quo, quis Chriſto incorporandus eccleſiam ingreditur; unde gloſſa ſuper illud Gen. 6. *oſtium autem arcæ pones in latere deorſum*, dicit: *nemo intrat eccleſiam niſi per ſacramentum remiſſionis peccatorum, quod de latere aperto emanavit.* Item Auguſtinus de baptiſmo parvulorum dicit: *quia de ovibus ejus eſſe non incipiunt parvuli, niſi per baptiſmum; profecto, ſi hoc non accipiunt, peribunt: vitam enim æternam, quam ſuis dabit ovibus, non habebunt.* Finis autem eccleſiæ duplex eſt, unus in vita præſenti ſcilicet ſanctitas animarum; alius, ſcilicet ultimus, eſt futuræ gloriæ adeptio. Hæc autem IV. genera cauſarum videtur tangere Apoſtolus Paulus ad Eph. in 4. capitulo, ubi ſic dicit: *Chriſtus eſt caput eccleſiæ & ſalvator corporis ejus.* Ecce in Chriſto cauſa efficiens principalis tangitur, ubi enim ibi dicit gloſſa: *Chriſtus eſt rector, & author eccleſiæ ſive corporis*, cauſa exprimitur materialis. Sequitur: *Chriſtus dilexit eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, ut ipſam ſanctificaret.*

ANNO CHRISTI 1435

ANNO CHRISTI 1435.

ſtificaret; gloſſa juſtitia bonæ vitæ, in quo A cauſa finalis tangitur eccleſiæ, quæ in vita attingitur. Sequitur: *mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*, ideſt, ut dicit gloſſa: ſanctificare in verbo vitæ, ideſt in quo datur vita, quo accedente ad elementum fit ſacramentum. In quo tangitur cauſa efficiens inſtrumentalis. Sequitur: *ut exhiberet eam ſibi glorioſam*, gloſſa: ideſt in futuro, in corpore, & anima rutilante, gemina ſtola decoratam; ubi cauſa finalis deſignatur, ſive finis ultimus, ad quem eccleſia S. ordinata eſt, & producenda: de quo iſtud accipitur: *adſtitit regina a dextris*, ideſt eccleſia a dextris tuis, *in veſtitu deaurato*, ideſt gloriæ circumdata varietate. Paululum autem infra proſequens B Apoſtolus Chriſti amorem ad ſponſam ſuam eccleſiam ita dicit: *erunt duo in carne una; ſacramentum hoc magnum in Chriſto, & eccleſia*: gloſſa Auguſtini: ideſt accipite hoc quod dictum eſt in Chriſto & in eccleſia: ait enim tanquam ex duobus una quædam perſona, ſcilicet ex corpore, & capite, & ex ſponſo & ſponſa; in quo aperte cauſa formalis exprimitur eccleſiæ, ſcilicet unitas, qua continuatur corpus eccleſiæ ipſius capiti Chriſto. Et tantum ſit de quid nominis & rei ipſius eccleſiæ. Ex iſta concluſione eliciuntur quatuor corrolaria. Primum eſt, quod S. univerſalis eccleſia una eſt: *una enim eſt columba, perfecta mea*, inquit Chriſtus.

Secundum vero corrolarium ex conſideratione præmiſſa ita deducitur. illis rebus eſt una quibus conſtituitur in eſſe; ſed totius eccleſiæ una eſt tantum cauſa efficiens principalis ſcilicet Chriſtus, una inſtrumentalis præcipua, ſcilicet baptiſmus, una quoque materialis, ſcilicet conformitas unius naturæ in tota univerſitate eccleſiæ, una quoque forma prima, ſcilicet fides, una perfectio ultima, ſcilicet completiva, ſcilicet Spiritus S. unus finis proximus, ſcilicet ſanctitas vitæ, unus finis ultimus, ideſt conſequutio beatitudinis ſupernæ; ergo una erit univerſalis S. mater eccleſia. Conſequentia eſt pernota; antecedens autem, etſi ex conſideratione præmiſſa fiat manifeſtum; tollitur tamen ex Apoſtolo ad D Eph. 4. ubi expreſſe illud videtur exprimere, ita dicens: *ſolliciti ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis, unum corpus* eccleſiæ, quod univerſitatem materiæ, *unus ſpiritus* eccleſiæ, unitatem perfectionis ultimæ, *una ſpes vocationis noſtræ*; ecce unitatem finis ſeparati qui eſt beatitudo æterna ad quam vocati ſumus *unus Deus, unus Dominus*; ecce una cauſa principalis efficiens; *una fides*; ecce unitatem primam, quæ apparet in membris eccleſiæ; ut enim dicit S. Thom. ſuper ep. ad Gal. tractans iſtud Rom. *juſtus ex fide vivit*, dicit quod ſicut anima vegetativa eſt quæ primo advenit generato, ut dicit *Apoſtolus*, & cujus operatio primo apparet in E operationibus animæ; ita virtus fidei eſt primum quo Deus eſt in anima. Eſt enim prima pars ædiſitii ſpiritualis; & ideo Deum oportet concedere. Sequitur in auctoritate Apoſtoli: *unum baptiſma*; ecce unitatem in cauſa inſtrumentali præcipua. Ecce ergo omni ex parte manifeſtum unam eſſe eccleſiam ſanctam catholicam; & ideo Gregorius in regiſt. exponens ſymbolum dicit: *confiteor unum*

Aristote.

fidem, unum baptiſmum, unam apoſtolicam univerſalem eccleſiam, in qua ſolum poſſunt relaxari peccata in nomine Patris, Filii, & Spiritus S. Hæc. ille.

ANNO CHRISTI 1435.

Corrolarium ſecundum: una ſancta & univerſalis eccleſia univerſitatem fidelium continet, tam bonorum, quam malorum, tam prædeſtinatorum, quam præſcitorum. Quod corrolarium licet manifeſtum ſit ex ipſo quid nominis eccleſiæ in ſuperiori conſideratione ſignata, ubi eccleſia dicta eſt eſſe vocatio non prædeſtinatorum tantum, aut in gratia exiſtentium; ſed univerſaliter cunctorum, qui in catholica ſocietate conveniunt; multiplici tamen authoritate ſacræ ſcripturæ tam novi, quam veteris teſtamenti, iſtud deducitur. Primo enim habetur, ſcilicet 1. Reg. 8. quod omnis eccleſia Iſrael ſtabat. Item ibid. *benedixit omni eccleſiæ*. Item 1. Par. 29. *benedixit omnis eccleſia Deo Domino*. Item in pſal. *in medio eccleſiæ laudabo eum*. Item. Ecc. 15. *in medio eccleſiæ aperuit os ejus*. Nulli dubium eſt, quin eccleſia his in locis ſcripturæ non aliquam univerſitatem prædeſtinatorum, aut eorum, qui actu Deo conjuncti eſſent, cum de his notitiam habere non ſit noſtrum; ſed multitudinem ſive congregationem eorum, qui in uno cultu unius veri Dei ſociabantur, deſignet; inter quos non dubium quoniam multi præſciti ſint & prædeſtinati, & de utriſque multi peccatores continebantur; unde gloſ. ſuper pſal. 134. ſuper verſus *omnia quæcumque Deus fecit in cælo, & in terra*, dicit: *capite hoc in hominibus poſſum agnoſcere; cælum ſunt ſpirituales, terra carnales. Ex his duobus, tanquam cælo & terra conſtat eccleſia Dei*. Hanc etiam *permixtionem* ipſa fatetur univerſalis eccleſia, in cujus perſona dicitur Cant. 1. fuſca ſum ſive nigra; ſed formoſa; quod verbum tractans Auguſtinus lib. 3. de doct. Chriſt. inquit: *ad hoc*, inquit, *pertinet illud in Cant. Cantic. fuſca ſum ut tanerbacula Cedar, ſpetioſa ſum ut pelles Salomonis. Non enim fuſca fuit ut tabernacula Cedar, & ſpetioſa ut pelles Salomonis; ſed utcumque ſe eſſe dixit propter unitatem temporalem, intra una retia piſcium bonorum, & malorum; tabernacula enim Cedar ad Iſmaelem pertinent, qui non erit hæres cum filio liberæ*; hæc ille. Ecce qualiter præfeiti, per tabernacula Cedar deſignati, cum prædeſtinatis ſimul colliguntur infra ambitum unius retis, ideſt eccleſiæ. De Evangelio vero apertiſſima eſt authoritas noſtri Salvatoris & ipſius eccleſiæ capitis, qui in aptiſſimum argumentum veritatis poſitæ, eccleſiam ſanctam, regni ſub appellatione deſignatam, diverſis aſſimilat rebus, quæ in ſe miſturam patiuntur bonorum & malorum: aſſimilat quaſi ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti, Matt. 13. ubi non tota univerſitas piſcium prædiſtinabatur ad vaſa; ſed miſſi ſunt foras mali. Super quo verbo Gregorius in hom. ita dicit: *ſancta eccleſia comparatur ſagenæ miſſæ in mari, & ex omni genere piſcium congreganti; quia nunc bonos maloſque communiter quaſi permixtos piſces fidei ſagena continet; ſed littus ſanctæ eccleſiæ*, ideſt finis, *indicat ſagena quid trahat*. Alias pertranſeo ſimilitudines evangelicas, ſicut de agro, in quo cum tritico zizania

nia mista reperta sunt, brevitatis causa. Quibus omnibus manifestum fit, universalem ecclesiam universalium fidelium multitudinem ambitu continere utilitatis suæ, & non tantum hos vel illos. Quo circa B. Augustinus 2. de Civ. Dei cap. 21. inquit: *modo intelligendum est regnum cœlorum, ubi ambo sunt; & ille scilicet, qui solvit quod docet, & ille qui facit; sed ille minimus, & iste magnus. Alio autem modo regnum cœlorum dicitur, quo non intrat nisi ille qui facit; ac per hoc ubi utrumque genus est, ecclesia est qualis non est, ubi autem illud solum erit ecclesia est, qualis tunc erit, quando malus in ea non erit. Ergo & tunc ecclesia est regnum Christi, est regnum cœlorum:* hæc ille. Item Gregorius in hom. prima secundæ par. homeliar. *boni soli nunquam sunt, nisi in cœlo; & mali nunquam soli sunt, nisi in inferno; hæc autem vita est ita, utrarumque partium cives communiter recepit, quos tamen sancta ecclesia & tunc indistricte recipit, quos tamen ecclesia suscipit, & postmodum in egressione discernit:* hæc ille.

Corrolarium tertium: est falsum & insupportabile in christiana disciplina, quod una & universalis sancta ecclesia sit tantum prædestinatorum universitas; patet: cum apertissime sacræ scripturæ repugnet, ut ex superius adductis manifestum est. Unde Augustinus lib. de fide ad Petrum cap. 4. *firmissime tene, & nullatenus dubites, arcam Dei esse ecclesiam catholicam, & intra eam usque ad finem sæculi frumento mixtas paleas, hoc est bonis malos sacramentorum communione misceri, & in omni professione, sive clericorum, sive monachorum, sive laicorum esse bonos simul & malos*, Hæc ille. Ex quo palam fit, quod rationabiliter in concilio Constantiensi condemnatus fuit articulus ille Joannis, in quo dicebat, quod universalis sancta ecclesia est unita, quæ est tantum prædestinatorum universitas. Item, quod universalis sancta ecclesia tantum una est: sicut enim tantum unus est numerus omnium prædestinatorum.

Corrolarium IV. quod propositiones magistri Augustini, D. archiepiscopi Nazareni, aliquæ, videlicet quod soli electi in perpetuum regnaturi sunt cum Christo, sunt membra Christi; item quod ad corpus Christi misticum soli electi pertinent; in literali sono & in cortice vocis coincidunt in articulo condemnato supranominato; sed in sensu plene non videtur mihi. Prima pars patet; scilicet quod litera, quasi videtur eadem. Secunda vero pars, quod in sententia, sive in sensu non plene coincidat, ex sequenti consideratione manifesta fiet; & hæc de primo puncto.

Secundus autem punctus, circa quem secunda formanda venit consideratio, partes respicit ecclesiæ. In quo difficultatis puncto author libelli dicit homines omnes fideles justificatos membra Christi esse, & Judam tempore, quo justificatus sequebatur cum aliis Apostolis Christum, non esse ovem Christi, nec membrum ejus; coincidere visus est in articulum illum damnatum Constantiæ, qui præscitos asserebat non esse partem ecclesiæ. Pro quo sit ista secunda consideratio: sicut apud civilitatem sæcularem intra ambitum totius Reipublicæ una multitudo pars alterius est; sicut multitudo domestica pars multitudinis civilis, ut 1. Polit. deducitur; & civilis multitudo pars multitudinis regni, cujus ambitu omnia includuntur; ita apud publicam rem religionis christianæ considerandum venit. Nominatur enim ecclesia quandoque domus, juxta illud Baruc. 3. *Israel, quam magna est domus Domini, & ingens locus possessionis ejus?* Quandoque autem civitas secundum illud Psal. 86. *gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei*. Nominatur insuper sæpenumero regnum ab ipso rege, & pastore ecclesiæ, Matt. 13. *simile est regnum cœlorum &c.* Et pariformiter in multis aliis sacræ scripturæ locis; secundum quam considerationem tripliciter reperitur accipi ecclesia inter sermones DD. Quandoque autem accipitur in largissima sua universalitate, ut videlicet universitatem dicat omnium, qui catholica fide & sacramentorum societate conveniunt, sive præsciti sint, sive prædestinati, sive splendentes moribus, sive vitiis deformes; quomodo de ecclesia communiter loquitur sacra scriptura locis prænominatis, & SS. DD. De quo modo accipiendi ecclesiam dicit Raban in ist Cleric. cap. 1. *ecclesia Dei catholica, quæ per totum orbem dilatata diffunditur, Christi nominis nobilitate glorificatur. Omnis enim homo, qui rectæ fidei existit particeps & sacro baptismate regeneratur, a Christo christianus vocatur, & Dei Patris; ac ecclesiæ matris esse noscitur filius. Ecclesia græcum est, quæ in latinum vertitur vocatio, sive conventus, eo quod omnes ad se vocat. Catholica autem dicitur universalis, quia in toto mundo una est ecclesia Christi, quæ & sponsa, & corpus ejus est*. Hæc Rabanus. Ratione hujus universalis ambitus ecclesiæ, de ea sub nomine regni loquitur Christus, dicens Matt. 25. *simile est regnum cœlorum decem virginibus, quarum quinque erant fatuæ, & quinque prudentes;* super quo ait Gregorius: *præsens ecclesia regnum cœlorum dicitur, & quia ex utroque sexu multipliciter colligitur sancta ecclesia decem virginibus similiis denunciatur, in qua quia mali cum bonis & reprobi cum electis sunt admixti, recte similis virginibus prudentibus & fatuis similis perhibetur:* hæc Gregorius. Hac insuper ratione significanda venit per arcam Noe, in qua immitia mitibus, & munda cum immundis locata simul sunt; ubi glossa super Gen. cap. 8. ita inquit: *quod cuncta animalium genera includuntur in arca, significat, quod ex omnibus gentibus & nationibus congregatur ecclesia, sicut in disco Petri munda, & immunda locata simul sunt, & sic in ecclesiæ sacramentis versantur boni & mali*. Et super illo verbo: *emisit columbam; post eam corvum*, scilicet prosequitur ita dicens: *arca continet corvum, & columbam, ita ecclesia bonos & malos;* Hæc ibi. Sed alio modo accipitur ecclesia, videlicet minus universaliter, tantum existentium in gratia sive charitate; de quo acceptionis modo istud videtur intelligi Eccl. 3. *filii sapientiæ ecclesia justorum*. Item istud Cantic. 4. *hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum viventium;* quod verbum August. dicit lib. 5. contra Donatis. *Intelligere non audeo, nisi in san-*

ANNO CHRISTI 1435.

☞ *sanctis & justis, non in avaris, non in fraudolentibus, raptoribus, & ebriosis;* De qua sub nomine civitatis potest accipi illud psal. *Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum;* in quo unio charitatis designari videtur quo universos hujus civitatis cives sancta societate, & amore connectit. Augustinus, ut deducit Magister sententiarum in 4. dist. 8. de hoc modo acceptionis ecclesiæ, de unitate ecclesiastica loquens, ita dicit: *hujus, scilicet unitatis, sacramentum est corpus Christi proprium de Virgine sumptum; quia ut Corpus Christi, ex multis membris purissimis, & immaculatis constat; ita societas ecclesiastica ex multis personis a criminalibus maculis liberis constitit. In cujus rei typo facta est arca Domini de lignis Sethin, quæ sunt imputribilia, & albæ spinæ similia:* hæc Augustinus. De istis autem duobus simul videtur loqui Hieronymus super ep. ad Galat. ita dicens: „ nos„ scendum, sive sciendum ecclesiam duplici„ ter posse dici, & eam, quæ non habet „ maculam, aut rugam, & vere corpus Chri„ sti, sive & eam, quæ in Christi nomine „ absque plenis perfectisque virtutibus con„ gregetur; quomodo sapientes bifarie tam „ ii, qui sunt plenæ, perfectæque virtutis; „ quam illi qui incipiunt & in profectu po„ siti sunt. De perfectis dicitur mittam in „ vos sapientes; de incipientibus autem: ar„ gue sapientem, diliget te": hæc Hieronymus. Tertio autem modo reperitur ecclesia accipi adhuc minus universaliter pro se dicit universitatem, quæ velut domestica semper futura est, cum Christo, electorum scilicet, sive prædestinatorum, cujus acceptionis modo alludere videtur illud Augustini 3. de doct. Christ. dicentis: „ non enim revera corpus „ Christi est, quod cum illo non erit in „ æternum". Item glossa super illud 2. Tim. 2. novit Dominus qui sunt ejus; ita dicens: quos præscivit futuros conformes fieri filii sui, ideſt prædestinavit, vocavit, justificavit, & glorificavit". Sequitur: „ numerus talium est hortus conclusus, fons „ signatus, puteus aquæ vivæ, paradisus cum „ pomorum fructibus". Præterea huic acceptioni adaptat doctor libelli illud Apostoli apud Ephes. 5. „ Christus caput est ecclesiæ, Salvator corporis ejus; sequitur: „ Christus „ dilexit ecclesiam, & credidit seipsum pro „ ea, ut illam sanctificaret, mundans eam „ lavacro aquæ vivæ in verbo vitæ, ut ex„ hibeat eam sibi gloriosam, non habentem „ maculam, nec rugam, nec aliquid hujus„ modi". Ex ista authoritate argumentatur sic: Christus solum electorum Salvator inquit, secundum essentiam; & illi soli glorificandi sunt, & absque omni macula & ruga futuri: ergo videtur quod hoc in loco Apostolus universitatem tantum prædestinatorum ecclesiam voluerit designare. Notandum autem circa istorum modorum differentiam, quod secundus modus supra primum, qui solum fundari videtur in adhæsione rectæ fidei, & societate sanctorum, addit adhæsionem charitatis ad Christum; quoniam ad hoc quod aliquis sit de ecclesia, primo modo capta, sufficit, ut sæpe dictum est, fides etiam informis, dum tamen sit recta; ad hoc tamen quod quis sit de ecclesia secundo modo capta requiritur fides formata; hæc autem differentia consuevit ab aliis doctoribus aliis nominibus designari, dicentibus aliquos esse de ecclesia numero solum; alios vero numero & merito. Unde Augustinus supra Joannem hom. 61. de Juda loquens: „ unus ex vobis; nu„ mero non merito; unus spiritu non virtu„ te commissionis corporali; non vinculo spi„ rituali; carnis adjunctione, non cordis to„ tius unitate: Hæc ille. Et glossa Magistri „ psal. 25. inquit de malis, & si de nobis „ sunt corpore, non mente, numero non me„ rito, nomine non numine". Tertius autem modus acceptionis ecclesiæ, super secundum, qui adhæsionem ad Christum dicit fidei formatæ, tantum addit infallibilitatem divinæ præscientiæ, quod cum Christo in æternum sint de ecclesiæ corpore. Hoc modo triplicem istam acceptionem videtur distinguere doctor libelli, ita dicens: ecclesiam primo modo sumptam in sua universalitate, ut comprehendit omnes fideles, esse Christi ecclesiam, & sanctam, & corpus Christi, & regnum cœlorum; ad cujus unitatem, dicit, omnes catholica societate conjunctos pertinere; non autem ad ecclesiam sequentibus modis acceptam. Et ita sensu non videtur coincidere cum articulo condemnato, cum ecclesiam universaliter dictam non limitet ad numerum tantum prædestinatorum, sicut faciebat Joannes Hus. Sed notandum quod inter istos modos acceptionis ecclesiæ, primus modus communior est, & qui magis convenit universalis, & catholicæ descriptionibus, ut patet cum de ambitu universalitatis sive plures quam cæteri contineat; quam in . . . . alii sunt partes & ipsius primi modi, ideo in hoc deficit præfatus doctor libelli, quod licet præsciti dicerentur non pertinere ad ecclesiam, ut tantum nominat universitatem electorum, non tamen sequebatur, quod simpliciter ad ecclesiam non pertinerent. Immo ista falsa consequentia fuit deceptionis per totum librum suum, ubi cæterum considerandum plenis auribus venit, quod hoc, quod universalis ecclesia non est nuncupata universitas tantum electorum aut existentium in charitate Christi tantum, sed universaliter omnium fidelium; quos tamen pastoris ecclesiastici censura a corpore non præscidit: non caret misterio; immo sapientissimis rationibus actum esse scimus: de quo quatuor rationibus nobis perfunctorie rem considerantibus . . . . Primo quidem quoniam ex hoc universaliter & extensior manifestatur esse populus Dei; quod in gloriam ipsius Dei cedit, secundum illud Prov. 19. „ In multitudine populi dignitas „ regum, & in paucitate plebis ignominia „ principis"; de qua extensione universalitatis Gen. 13. cap. ubi Dominus Abrahæ dicit: „ faciam semen tuum sicut pulverem „ terræ"; & in cap. 15. dicit: „ suspice „ cœlum, & numera stellas cœli, si potes; „ & dixit ei: sic erit semen tuum"; glossa, ideſt populus Christianus, cujus pater futurus es in fide; ubi semen Abrahæ comparatur nunc arenæ maris propter carnales, & aridos & a bonis operibus infœcundos, nunc autem stellis cœli propter eos, qui velut stellæ virtutibus fulgent, ut dicit glossa. Hæc autem chri-

ANNO CHRISTI 1435.

ANNO CHRISTI 1435.

Locus non purus.

☞ christiani populi universitas manifesta ita esse non posset, si ecclesia Dei universitas tantum prædestinatorum, aut tantum in charitate existentium diceretur, sive dicta esset. Cultus namque christianæ religionis & ipsius fidei sacramentum, in quo catholica societas convenit, plus habet notitiæ, & experientiæ apud nos, quam scriptura prædestinationis, & etiam quam status charitatis. Non enim nobis ita datum est agnoscere aliquem esse prædestinatum, aut charitate Christo conjunctum, sicut videtur nobis concessum conjecturas apertissimas habere, si sit de religione christiana; unde Augustinus lib. de baptis. & habetur de cons. dis. 4. „ est unitas ecclesiæ quæ late „ patet, in sacramentorum videlicet societate & communione, quæ amplectitur cum „ granis & paleas; ubi glossa inquit: est unitas, quæ late patet; sed ecclesiæ unitas, „ quæ est in fidei charitate, non ita late patet. Sed hoc amplectitur solos bonos. Sed „ secundum unitatem sacramentorum etiam „ malos": hæc ibi. Secunda ratio quoniam per hoc cognoscit unusquisque si ad ecclesiam pertineat an non, in quo non parum consolationis accrescit fidelibus, posse habere notitiam apud se unusquisque si ad ecclesiam Christi pertineat. Scit enim unusquisque, & cognoscit veraciter si fidem habeat, an non, quo de prædestinatione aut charitatis statu minime concessum est cognoscere: dicit enim Augusti. „ Nil est homini certius sua fide, „ qua creditur quod longissimum est a sensu". Item Augusti. in lib. de Trin. & ponitur a magistro in 3. sentent. dist. 23. „ idem, inquit, suam videt quisque in corde „ suo esse si credit, vel non esse si non credit. Non sicut corpora, quæ videmus oculis corporeis, vel per ipsorum imagines; „ nec sic animam quandoque convincimus ex „ motibus corporeis; non sic videtur fides „ in corde, in quo est, ab eo, cujus est. „ Sed ea tenetur certissima scientia. Hæc ille". Et sic S. Thom. in lib. 3. suo super eodem passu dicit, aliud esse de charitate & de fide, quoniam homo fidem scire potest se habere illam; quod non convenit de charitate. Qua ex re notum, & perspicuum ut unicuique, si ipse ad ecclesiam universalem pertineat, quod ad prægrandem & dignitatem & gratiam habendum est a fidelibus. Tertia ratio quoniam per hoc pax & concordia major servatur in ecclesia Dei. Si enim soli prædestinati & in Christi charitate existentes ad ecclesiam pertinere dicerentur, cum ignotum esset qui tales essent; non dubium quoniam inter fideles multa scismata, & scissuræ plurimæ orirentur, sicut experientia cognoscimus eo rempore hæreticorum, quo dogma hoc pestiferum decurrebat. Et ideo Dominus ait discipulis suis, non esse eradicanda zizania, sed usque ad messis tempus cum tritico supportanda. Matt. 13. & Augusti. super psalmos, tractans illud: „ cum his, qui oderant „ pacem, eram pacificus; inquit: frumentorum vox est inter paleas gementium; hoc „ loquitur illis, qui oderunt pacem, & dicimus: cum his qui oderant pacem eram „ pacificus; qui conciderunt unitatem. Si „ enim pacem non odissent, in unitate permansissent. Et Catholica vox dicit: non „ est dimittenda veritas; non est præscinden- ANNO CHRISTI 1435.
„ da ecclesia Dei; judicabit Dominus de malis & bonis postea; si nunc mali a bonis „ separari non possunt, ferendi sunt ad tempus; in area nobiscum esse possunt, & forte qui hodie mali apparent, cras boni „ erunt, & qui hodie de bonitate superbiunt, „ cras mali invenientur"; hæc ille.

Quarta ratio est, quoniam ex hoc principatus ecclesiæ firmatur magis in mentibus fidelium & roboratur: si enim soli prædestinati, aut in charitate existentes de ecclesia dicerentur esse; credentibus hominibus principatum ecclesiæ tantum his, qui de ecclesia sunt convenire; nulla haberetur apud fideles certitudo prælationis, nisi super hoc revelatio fieret singularis: quæ incertitudo, & dubietas nullo modo habenda est circa principatum, & potestatem ecclesiæ, ut melius finis hujus audientiæ notum faceret, quæ veluti clarissima civitas supra montem posita refulget universis. Matth. 5. Ad quod optime facere videtur illud Hieronymi quod habetur 24. q. 1. „ *omnibus*; ubi sic dicitur: omnibus „ consideratis, puto me non temere dicere „ alios ita esse in domo Dei, ut ipsi etiam „ sint domus Dei, quæ dicitur ædificari supra firmam petram, quæ unica columba „ appellatur, quæ sponsa pulchra sine ruga, „ & macula, hortus conclusus & fons signatus, „ & puteus aquæ vivæ, & paradisus cum fructu pomorum. quæ domus etiam claves „ accepit & potestatem solvendi, ac ligandi" Hæc ille. Si autem ecclesia in solis prædestinatis consisteret, eadem incertitudine vacillaret pontificium elavium ecclesiæ, quia apud nos infirma est certitudo prædestinatorum. Merito ergo universitas fidelium sine alia limitatione, & specificatione nomen & rationem obtinuit universalis ecclesiæ; licet & aliis modis, ut dictum est, minus tamen universaliter, ecclesia accipitur. Secundo notandum cum Alexandro de Alis in 3. doctore irrefragabili, quod refert dicere unitatem ecclesiæ, & unitatem corporis ecclesiæ. In unitate enim, inquit, ecclesiæ sunt boni, & mali, dum tamen habeant fidem; & hoc est quod habetur, Matt. 13. quod ipsi tritico adjuncta est zizania, id est mali simul cum bonis; tamen in fine separabuntur. Unitas vero corporis ecclesiæ non est nisi per idem formatum charitate: hæc ille. Ex quibus omnibus, tam scilicet ex consideratione præmissa, in qua triplicem acceptionis nominis ecclesiæ modum audivimus, & ex vocalibus adjunctis, quatuor eliciuntur corrolaria

Primum, stat aliquos dici de ecclesia uno modo accepta, qui tamen negantur esse de ecclesia sub alio acceptionis modo considerata: quanquam illi, qui sunt de ecclesia, secundo modo accepta sunt, de ecclesia sub primo considerationis modo capta; sed non e contra. Patet manifeste ex dictis, quoniam fideles, & in peccato mortali existentes, de ecclesia sunt primo modo, & communiori modo accepta, ad quam sufficit cum susceptione sacramenti baptismi recta fides, quæ teste Chrysostomo in tract. de symbolo est religionis catholicæ lumen, ostium vitæ, & fundamentum salutis æternæ. Non autem sunt de ecclesia secundo modo capta, ad quam

cum

cum reſt a fide vinculum charitatis exigitur; quod ex ſanctorum dictis manifeſte colligitur. Dicit enim Hieronymus in commentario ſuo ſuper epiſt. Pauli ad Eph. tractans iſtud: *eccleſia ſubjecta eſt Chriſto*; dicit: *eccleſia gloriosa Chriſti eſt, non habens maculam nec rugam, nec quid iſtiuſmodi: qui ergo peccator eſt, & aliqua ſorde maculatus, de eccleſia Chriſti non poteſt appellari, nec Chriſto ſubjectus dici*. Item Auguſtinus lib. 4. contra Donatiſtas de malis loquens, qui ſæculo verbis, & non factis renuntiant, inquit: *nec iſti eccleſiæ devoti ſunt, qui videntur eſſe intus, & contra Chriſtum vivunt, ideſt contra mandata Chriſti faciunt; nec omnino ad illam eccleſiam pertinere judicandi ſunt, quam ſic mundat lavacro aquæ vitæ in verbo, ut exhibeat ſibi glorioſam, nec habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujuſmodi*. Hæc ibi. Et tamen ſecundum DD. SS. quorum dicta ſuperius audita ſunt, tales fideles, etſi contra mandata Chriſti vivant, de eccleſia tamen eſſe dicuntur juxta primam acceptionem eccleſiæ; quotquot enim in Chriſto baptizati ſunt, Chriſtum induerunt, Gal. 3. ſuper quo Auguſtinus: *induunt autem homines Chriſtum, aliquando uſque ad perceptionem ſacramenti; aliquando & uſque ad vitæ ſatisfactionem; & illud primum bonis & malis eſt commune; hoc autem alterum proprium eſt bonorum*; hæc Auguſtinus. Et ita ex iſta diſtinctione reducuntur ad concordiam diſcordes ſermones loquentium de partibus eccleſiæ. Unde 1. q. 1. c. *reſponſionem*, ſuper illo verbo: *ſive aperte foris ſit, ſive interius eſſe videatur*; dicit gloſſa: *ſi intelligas caput de toleratis, dic foris, ideſt extra eccleſiam, quæ complectitur tantum grana; ſi de præſcitis, dic foris, ideſt extra eccleſiam, quæ complectitur grana cum paleis*.

Corrolarium ſecundum juxta notabile Alexandri de Alis, cum quo concurrere in ſententiam arbitror, & ſic Albertum, Ulricum, & Bonaventuram, & Richardum, immo univerſos famoſos Theologiæ Scholæ DD. quod fideles peccatores, ideſt in peccato mortali exiſtentes, & ſi ſunt de eccleſia ſimpliciter loquendo, non tamen de corpore eccleſiæ; iſtud ſecundum propriam rationem corporis accipiendo. Idem corrolarium expreſſe ponit prædictus Alexander, ubi ſuperius eſt allegatum, ita dicens: non ſunt ſecundum propriam rationem corporis de corpore eccleſiæ mali quamvis ſunt de eccleſia. Prædictum etiam corrolarium ponit in 3. ſententiarum ita dicens: quod fideles peccatores non poſſunt dici membra proprie, ſicut nec membrum mortuum niſi æquivoce. Hoc etiam corrolarium eſt expreſſe Auguſt. ſuper Pſal. 123. „ Niſi „ quia Dominus erat in &c. ita dicentis: „ in corpus eccleſiæ nemo intrat, niſi prius „ occiſus moritur, quod fuit, vel fit, quod „ non fuit, alioquin non occiditur & non „ manducatur ab eccleſia": loquitur: „ venit „ paganus, adhuc in idololatria vivit; infe„ rendus eſt membris Chriſti, ut inferatur „ neceſſe eſt ut manducetur. Sed non poteſt „ manducari ab eccleſia, niſi primo mactatus „ renuntiet ſæculo; tunc mactatus credat in „ Deum, tunc mactatus &c. " Hæc Auguſtinus Item idem 4. lib. contra Donatiſtas: „ una eſt columba mea"; ſequitur: „ aſſerat „ qui poteſt hujus columbæ membra eſſe qui „ ſæculo verbis, non factis renuntiavit". Idem Auguſt. & deducit Magiſter in 4. diſt. 4, loquens de unitate corporis miſtici, ita inquit: „ hujus unitatis ſacramentum eſt corpus Chriſti proprium de Virgine ſumptum „ quia ut corpus Chriſti ex multis membris „ puriſſimis, & immaculatis conſtat; ita ſo„ cietas eccleſiaſtica ex multis perſonis a cri„ minali macula liberis conſiſtit, in cujus rei „ typo facta eſt arca Domini de lignis Se„ thin, quæ ſunt imputribilia, & albæ ſpinæ „ ſimilia". Hæc Auguſtinus. Dixi tamen, illuminatiſſimi PP. non eſſe fideles peccatores de corpore eccleſiæ proprie loquendo; quamquam in eccleſia, & de eccleſia eſſe dicantur; quoniam, ut præfatus doctor Alexander allegat in ſui dicti confirmationem Hugo de S. Victore lib. de Sacramento dicit, „ nihil „ in corpore mortuum, nec extra corpus „ vivum". Membra autem per charitatem juſtificationem recipiunt, dicente eodem Hugone: „ per fidem accipimus unionem, per „ charitatem vivificationem". Quemadmodum ergo manus mortua æquivoce manus eſt, cum manus vivat; ita dicendum venit de his, qui in charitate ſunt, & de his, qui fidem infirmam, quam ſine operibus mortuam beatus Jacobus nominat, tantum habent. Si tamen ultra proprietatem nominis loqui velimus, ideſt imperfecte & ſecundum quid, dicit S. Thom. in 3. par. tales membra corporis appellanda eſſe, ut inferius veniet declarandum. Tertium corrolarium: omnes fideles juſtificati univerſaliter, ſive præſciti, ſive prædeſtinati, & etiam Judas, tempore quo Chriſtum fide integra cum aliis Apoſtolis ſequebatur, veraciter erat partes eccleſiæ & membra corporis Chriſti ſimpliciter. Patet ex dictis, quia ad eſſe membrum Chriſti fidei forma ſufficit, quæ in membris iſtis creditur eſſe. Unde Auguſt. pſal. 85. „ ſi enim chriſtiani omnes, & fideles bapti„ zati in primo ipſum Chriſtum induerunt, „ ſicut Apoſtolus ait: quotquot baptizati e„ ſtis Chriſtum induiſtis; ſi membra ſunt fi„ cta corpori ejus, & dicunt ſe ſancta non „ eſſe, capiti ipſi faciunt injuriam: hæc Au„ guſtinus. Et de Juda in expoſitione pſ. 41. „ qui inſcriptus eſt: perſequtori Abſalono fi„ lio David in patrem ſuum; ita dicit: ag„ gnoſcamus", inquit, „ quemadmodum & „ filium perſequebatur filius ſuus; habebit „ enim alios, de quibus dicebat non jeju„ nant filii, quamdiu in illis eſt ſponſus. „ Cum autem ab eis ablatus fuerit ſponſus, „ tunc jejunabunt filii ſponſi; ergo filii ſpon„ ſi Apoſtoli, & inter eos perſequutor Ju„ das, & ipſe Judas filius ſponſi perſequens „ ſponſum": hæc ibi. Ecce qualiter præſcitus Judas pro tempore juſtificationis filius ſponſi dictus eſt; & per conſequens Chriſti membrum. Et ideo merito condemnandus venit articulus ille, ſcilicet quod præſciti juſtificati non erant partes eccleſiæ.

Corrolarium quartum, author libelli, licet indiſciplinate & conformiter & in voce ad articulum condemnatum loquutus fuerit, dicens: non omnes fideles juſtificatos eſſe membra Chriſti; tamen ſenſum videtur habere

ſa-

☞ sanum, dicens, intelligere se hoc de ecclesia, non universaliter capta, scilicet primo modo, & secundo . . . , quarum confitetur eos membra esse Christi. Sed intelligere & accipere secundum tertium acceptionis modum ecclesiæ, videlicet pro congregatione electorum; Et hæc de secundo puncto.

ANNO CHRISTI 1435.

Tertius punctus, circa quem tertia erit consideratio, tangit ea, quibus ecclesia Christo capiti uniri dicitur. In quo puncto author libelli dicens, Judam pro tempore justificationis non esse membrum Christi, visus coincidere in illum articulum condemnatum Constantia, videlicet: gratia prædestinationis est vinculum, quo corpus ecclesiæ, & quodlibet ejus membrum conjungitur Christo capiti indissolubiliter. Pro quo sit ista consideratio, quæ est S. Thomæ in 3. dist. 13. q. 2. unitas quadruplex reperitur in corpore naturali, quarum prima est secundum conformitatem naturæ, quia omnia membra constant ex similibus partibus & sunt unius rationis, sicut pes, & manus ex carne & ossa; & sic dicuntur membra unum genere vel specie. Secunda est per colligationem eorum ad invicem per nervos & juncturas, & sic dicuntur unum per continuationem. Tertia est, secundum quam diffunditur vitalis spiritus, & vires animæ per totum corpus. Quarta est, secundum quam omnia membra perficiuntur per animam, quæ est una numero in omnibus membris; ad quorum similitudinem quatuor uniones reperiuntur in corpore mistico. Prima est, secundum quam omnia membra sunt unius naturæ, vel specie, vel genere. Secunda est in quantum colligata sunt ad invicem per fidem, quia sic continuantur in uno credito. Tertia est, secundum quam vivificantur per gratiam & charitatem. Quarta secundum quam in eis est Spiritus S. qui est ultima perfectio principalis totius corporis mistici. Animæ in corpore naturali, quæ est prima dictarum unionum, non est unio unum numero, sicut est in tribus consequentibus, quia per fidem, & charitatem in uno uniuntur credito secundum numerum; & similiter Spiritus S. unus numero omnes replet. Ex ista consideratione eliciuntur corrolaria.

Deest aliquid.

Primum est; sicut omnes justificati, sive præsciti, sive prædestinati sunt membra Christi veraciter; ita prædestinati & maxime negantur esse membra Christi infideles existentes simpliciter sive actualiter. Prima pars patet ex primis dictis, & ex proxima consideratione; sic omnes fideles Christi justificati habent conformitatem in natura cum Christo capite. Ecce primam unionem. Habent insuper fidem, secundum quam attenditur secunda unio; habent cæterum charitatem, secundum quam tertia unificatio membri consideratur. Participiant insuper cum Christo eumdem spiritum divinum, & vivificantem, a quo Christo actualiter suscipiunt fructum gratiæ; ergo tales veraciter, & simpliciter sunt membra Christi dicendi. Consequentia patet: quoniam esse membrum corporis mistici, sive Christi, sicut esse corporis naturalis, non ponit aliud nisi prædicta. Unde apostolus Corinthiis scribens, qui tamen non omnes prædestinati fore creduntur, dicit: *vos estis corpus Christi, & membra de membro*. Secunda vero pars eadem radice manifesta fit: prædestinati enim infideles cum nulla unione simpliciter Christo uniuntur; sola quidem conformitas naturæ communis est eis cum Christo capite, quæ non est unio simpliciter, ut dictum est; ergo nulli tales habent unde simpliciter nominentur aut esse de ecclesia, & multo minus de unitate corporis Christi. De prædestinatis, & non justificatis; quod non actualiter simpliciter membra Christi appellandi sint, patet per illud Augustini in ep. ad Dardanum. *Proinde*, inquit, *in compage tanquam in vivam structuram templi Dei, quæ est ejus ecclesia, nati homines, non ex operibus justitiæ, quæ fecerint, sed renascendo per gratiam transferuntur tanquam de massa ruinæ ad ædificii firmamentum*: hæc Augustinus. Item manifestatur hæc propositio tali ratione Apostoli, quam ad Romanos format, dicentis: *qui spiritum Dei non habet, non est ejus*, glossa; *idest membrum*. Si prædestinati non justificati non habent spiritum Dei, qui cum charitate infunditur; ergo corrolarium; Paulus, cæterique sancti persequutionis tempore non erant membra Christi, sed Diaboli. Patet ex illo Job de Diabolo loquens, ait: *ipse est rex super universos filios superbiæ*; cujus omnes iniqui dicti sunt corpus & membra, de quo Job. 41. *corpus ejus, quasi stricta fuxilia*; ubi glossa inquit: *corpus Leviat han omnes iniqui*; & iterum super illud: *membra carnium ejus*, dicit: *carnes Leviat han sunt omnes reprobi, qui ad intellectum spiritualis patriæ per desiderium non assurgunt: membra vero carnium ejus sunt hi, qui eisdem perverse agentibus, & se ad iniquitatem præcedentibus, conjunguntur*: hæc ibi. Et ideo Augustinus de conversione Pauli loquens: *elisus est lupus, & factus est agnus; elisus est persequutor, & factus est prædicator; elisus est filius perditionis, & electus est vas electionis*: hæc ille. Merito ergo condemnatus est in conc. Constant. articulus ille in quo dicitur: *Paulus numquam fuit membrum Diaboli, licet fecerat quosdam actus actibus ecclesiæ malignantium consimiles*.

ANNO CHRISTI 1435.

Corrolarium tertium, præsciti justificati ita ad corpus Christi pertinent, & tanta unitate conjunguntur, ut quemadmodum prædestinati justificati sunt unus homo, unus Christus, una persona, sub illa mistica intelligentia superius data cum Christo capite; sunt ita membra personalia; ita & ipsi; cujus contrarium videtur doctor innuere; & patet corrolarium ex consideratione. Ratione autem sic deducitur: non alia ratione aut unitate omnes fideles cum Christo dicuntur unus homo, unus Christus, una persona mistice, qua dicuntur unum corpus, scilicet misticum, ab Apostolo; patet ex dictis in superiore relatione. Sed nihil habent in se prædestinati justificati faciens unionem cum Christo, quod non habent præsciti justificati; ergo non magis illi dicendi sunt membra personalia Christi, quam præsciti justificati: consequentia videtur manifesta, & patet breviter ex consideratione præmissa, in qua ad plus quatuor unitates in corpore mistico describuntur, quæ ita communes sunt præscitis justificatis, sicut prædestinatorum; & quodcumque aliud fingatur venit

nit probandum, Hoc etiam corrolarium pa- ANNO CHRISTI 1435.
tet ex multis authoritatibus, alias in medium deductis, quæ cunctos fideles in gratia existentes indifferenter dicebant esse unam personam & unum hominem cum Christo; quæ non ita veniunt intelligenda, ut quidam volunt, ut unitas speciei importetur tantum; quoniam ista tam infidelibus, quam fidelibus communis est, nec, ut alii volunt dicere, intelligendæ solum ad unitatem vocis referendo, sub hoc sensu sunt una persona, ideſt in voce habent unitatem: quoniam tam Augustinus quam Gregorius in authoritatibus supra adductis dicunt, quod quia sunt duo in carne una, quia sunt una persona, mistice scilicet sunt in voce una; ita quod ratio unitatis in voce secundum eos sumitur ex unitate mistica unius corporis sive personæ. Non ergo resolvendæ sunt authoritates tam admirandæ sanctorum DD. qui ita accurato studio locuti sunt de unitate corporis mistici pro qua ad gratitudinem donationis Deo impendendam fideles invitant universos; resolvendæ sunt, inquam ad unitatem vocis, Sed ad ipsam unitatem unius Spiritus S. qui in capite ex membris ejusdem naturæ unus existens unitatem istam misticam, de qua sermo sanctorum decurrit, efficit, & constituit. Unde Apostolus ad Eph. 4. *unus spiritus, & unum corpus*; glossa: *Spiritus S. est, quo efficiuntur unum corpus*. Quartum corrolarium, author libelli dicens Judam, & alios præscitos, tempore quo justificati Christum sequebantur, non esse membra Christi, verbis coincidere videtur cum articulo condemnato. Utrum autem sensu coincidat ex sequenti consideratione clarius eluceſcet.

Quartus punctus, circa quem erit quarta consideratio, tanget mensuram durationis, sive permanentiam membrorum in corpore Christi, in quo author libelli dicit, quod Judas pro tempore quo justificatus sequebatur cum aliis Apostolis Christum, non erat ovis Christi, nec membrum Christi, quia non inhærebat Christo tali inhærentia indissolubili, qua sibi hærent membra Christi. Item dicens, quod cum aliqui justificantur, non incipiunt esse membra Christi, qui ante non erant; nec etiam cum cadunt a justificatione per culpam mortalem desinunt esse membra Christi; visus est coincidere cum articulo condemnato, qui ita dicit: quod prædestinatus semper manet membrum ecclesiæ, licet aliquando excidat a gratia adventitia, sed non a gratia prædestinationis. Circa quem punctum fit ista consideratio quarta, quæ est S. Thomæ in 3. p. q. 8. a 3. quod hæc est differentia inter corpus hominis & ecclesiæ corpus misticum; quod membra corporis naturalis sunt omnia simul; membra autem corporis mistici non sunt omnia nec quantum ad coexistentiam naturæ, qua corpus ecclesiæ constituitur ab hominibus, qui fuerunt a principio mundi usque ad finem ejus; nec quantum ad esse gratiæ; quia eorum qui etiam sunt uno tempore quidam carent gratia, postmodum habituri, aliis eam jam habentibus; sic ergo membra corporis Christi mistici non solum accipiuntur secundum quod sunt in actu, sed secundum quod sunt in potentia; hæc S. Thom. Ex ista consideratione quatuor eliciuntur corrolaria. ANNO CHRISTI 1435.

Primum est . . . ad esse membrum Christi permanere semper membrum, vel ad tempus tantum. Patet: non minus est actu membrum corporis manus quæ cras præscindenda est, quam quæ nunquam separanda esset; & ideo dicit S. Thomas in 3. & etiam hic in præsentiarum audistis quod membrum non judicatur, secundum illud quod de eo potest fieri, sed secundum illud quod est. Secundum corrolarium: non omnis, qui est membrum Christi, fuit membrum semper, aut semper erit: patet manifeste, Tertium corrolarium: membra Christi in hac vita præsenti nulla indissolubili inhærentia inhærent Christo de lege communi; quod dico propter eos, qui confirmationis gratia essent privilegiati: patet ex dictis. Ex quo rationalis ostenditur condemnatio illius articuli in conc. Const. Jo. Huſs, dicentis, quod prædestinatus semper manet membrum ecclesiæ; licet aliquando excideret a gratia adventitia; sed non a gratia prædestinationis. Clare apparet ex dictis. Corrolarium quartum: propositio illa authoris libelli de inhærentia indissolubili, qua prædestinati semper inhærent Christo, per aliquam scilicet actualem inhæsionem, alias mihi est inintelligibilis, aut; salva reverentia tanti patris, quem libentius audissem declarantem se, quam impugnarem, coincidit cum prædicta positione.

Quintus punctus, circa quem erit declaratio quinta, tangit rationem, secundum quam accipienda est denominatio simpliciter membrorum corporis Christi, in quo author libelli dicens secundum dispositionem divinæ electionis dicendos esse membra Christi, principaliter & simpliciter videtur fundare rationem & fundamentum, cujus causa visus est coincidere cum positione Joannis Hus in materia de ecclesia; pro qua sit ista consideratio. Aliquis dicitur membrum Christi esse, aut ovis ejus sive filius Dei dupliciter in sacra scriptura, & inter S. Doctores. Uno modo secundum prædestinationem tantum; alio modo secundum præsentem justitiam. De primo modo habetur Jo. 2. *ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; permansissent utique nobiscum*. Unde sub nomine ovium de istis duobus modis expressa in evangelio exempla colligimus: Jo. 10. De eis autem, quæ secundum præsentem justitiam oves erant, dicit ibidem Dominus: *oves meæ vocem meam audiunt, & sequuntur me*. Ecce secundum præsentem justitiam oves istæ sunt, quæ actu pastoris vocem doctrinæ audiunt, & mandatorum obedientia pastorem sequuntur. De iis autem, qui solum secundum prædestinationem æternam oves appellati sunt, dicitur ibidem: *oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili*; unde Augustinus in lib. de verbis Domini, & deducitur a S. Thoma in glossa continua, ita dicit: *loquebatur enim primo de ovili de genere carnis Israel; erant autem alii de genere fidei ipsius Israel . . . . erant adhuc in gentibus, prædestinati, nondum congregati*. Hæc Augustinus. Item idem August. super Jo. Hom. 45. processu longo tractat quæstionem istam, quomodo dicendæ sunt oves, qui

☞ in errore sunt; & finaliter dicit sic; *secundum præscientiam Dei & prædestinationem, quam multæ oves foris, quam multi lupi intus: quid est quod dixi: quam multæ oves foris? propterea quod multi modo luxuriantur, casti futuri; quam multi blasphemant Christum, crediturí in Christum & similia*. Eo modo videtur distinguendum de membris. Cum idem Augustinus dicit hom. super Jo. 43. *illi sunt unius pastoris membra, cujus sunt oves*. De filiis Dei eadem divisio ponitur ab Augustino, lib. de cor. & grat. & per longum tractatum recitatur de pœnit. dis. 4. cap. *si ex bono*; ubi sic dicitur: *sunt enim filii Dei qui nondum sunt nobis, & sunt jam Deo. De quibus evangelista ait: quia Christus erat moriturus pro gente; & non tantum pro gente, sed etiam ut filios Dei dispersos congregaret in unum; qui utique credendo erant futuri per evangelii prædicationem; & tamen antequam esset factum, jam filii Dei erant qui in memoria patris sui inconcussa stabilitate conscripti sunt; & sunt rursus quidam, qui filii Dei propter susceptam temporalem gratiam dicuntur a nobis*. Sed notandum omnem istam distinctionem, in qua erat magna pars difficultatis, quod ista est differentia inter ista membra distinctionis: quoniam esse ovem aut membrum Christi, aut filium Dei secundum prædestinationem, solum est esse membrum aut esse ovem, aut filium tantum in potentia, & non in actu: quo prædestinatio cum sit species dictæ præscientiæ, ut deducit Magister in pri. dis. 40. nihil ponit in prædestinato, per quod actu sit & nominatur id, ad quod prædestinatus dicitur; unde in glossa continua ita habetur super illud: *ut filios dispersos congregaret in unum &c. hæc secundum prædestinationem dicta sunt: nam nec oves ejus nec filii adhuc erant*; & conformiter S. Thomas in postilla super Jo. quæ originaliter sibi attribuitur super illud Jo. 11. *ut filios Dei congregaret in unum*, ita dicit: *non est intelligendum quod jam accepissent adoptionis spiritum, quia, ut dicit Gregorius, nec oves, nec filii ejus adhuc erant per adoptionem*. Item Nicolaus de Lira conformiter ita dicit: non quia adhuc essent filii Dei actu, sed potentia ad actum reducenda, quia erant prædestinati. Esse autem membrum secundum præsentem justitiam est esse actu simpliciter, & actu membrum: patet, quia actu habet spiritum adoptionis, actu conjungitur capiti Christo per fidei conjunctiram & per vinculum charitatis, a Christo capite actu gratiæ influxum recipit. Ex qua consideratione quatuor eliciuntur corrolaria, more solito.

Primum: non sunt dicendi actu membra, nisi qui actu sunt justificati; patet ex dictis. Sed quia dicta Augustini, cum non bene intelliguntur, commovent animos nostros; notandum quod Antisiodorensis movet quæstionem super octavam distinctionem in 4. quomodo intelligam illud Augustini, & Magistri sententiarum, quod unitas significata & non contenta in sacramento est unitas in prædestinatis justificatis, & glorificatis; & quærit an intelligatur conjunctim an divisim: si conjunctim, arguo sic: ergo præsciti licet A sint justificati, non erunt de corpore misti-co: si divisim, tunc prædestinati mali erunt de corpore Christi mistico: respondet, quod divisim debet intelligi dictum Augustini, sed de justificatis in præsenti & glorificatis simpliciter; de aliis autem secundum quid. Hæc ille. Nec mirandum est, PP. RR. si scriptura simpliciter loquatur de talibus tanquam simpliciter membris, aut ovibus Christi; quoniam hoc fit, non ideo quoniam actu sint membra Christi, ab eo influxum recipientia; sed talis in scriptura usus est propter infallibilem certitudinem divinæ prævidentiæ; hac quippe ratione simpliciter loquitur Scriptura de eis quæ solum in potentia sunt, immo quoniam per verbum de præterito loquitur B de eo quod in longissimum tempus expectatur; cujus exempla multa sunt & vobis sapientissimis communia; sicut de incarnatione & aliis prophetiis patet. Pariformiter est in materia præsenti B. Augustini testimonium in lib. de corr. & grat. ubi tractans illud Apostoli Rom. 8. *quos prædestinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & justificavit &c.* dicit: *adhuc usque in finem sæculi multi vocandi, & justificandi sunt; & tamen verba præteriti temporis posuit de rebus etiam futuris, tanquam jam fecerit Deus, quæ ut jam fierent ex charitate dispposuit; ideo de illo dixit propheta: qui fecit quæ ventura sunt:* hæc Augustinus. Corrolarium secundum: prædestinatio non est aliquod vinculum denominans actu aliquem esse membrum; patet ex dictis: quamquam enim prædestinatio dicatur aliquem filium Dei aut Christi membrum reputatum esse, & infallibiliter; non tamen sufficit denominare esse aut justum, aut Christi membrum, aut hujusmodi, cum nihil ponat in prædestinatis; membrum autem actuale alicujus corporis, cum ponat unionem ejus ad corpus, necessario ponit ea quibus unitur corpori; ea autem, quibus fidelis unitur corpori Christi sunt fides, spes, charitas, ut sæpe repetitum est. Non ergo prædestinationis vinculo, sed charitatis nexu quis Christi membrum venit actualiter, & simpliciter nominandus. Unde Augustinus hom. ul. in expositione canonicæ Jo. tractans illud: *in hoc cognoscimus quia diligimus filios Dei*; dicit: *Qui diligit filium Dei, diligit; quos filios Dei? membra filii Dei; & diligendo fit ipse membrum, et fit per dilectionem in compage corporis Christi*. Hæc Augustinus. Ecce ergo quod diligendo Christum Christi membra efficimur, & in compage corporis, non autem per prædestinationem, tanquam per vinculum unitivum. Quare rationabiliter multum condemnatus est articulus ille Joan. Hus, dicens: *gratia prædestinationis est vinculum, quo corpus ecclesiæ, et quodlibet ejus membrum jungitur Christo capiti indissolubiliter*.

Tertium corrolarium: per justificationem incipiunt actu esse membra Christi quæ non erant; & e contrario per casum a justificatione per culpam mortalem desinunt esse membra, qui justificationis tempore membra Christi erant. Licet autem manifeste pateat ex dictis; confirmatur tamen authoritate Augustini lib. 3. contra Donatistas: *isti*, inquit, ideſt

☞ ideſt mali, *qui intus cum gemitu tolerantur, quamvis ad eamdem columbæ unitatem, & illam glorioſam eccleſiam non habentem maculam aut rugam aut aliquid hujuſmodi, non pertineant: tamen ſi corrigantur & ſe ipſos ad baptiſmum acceſſiſſe fateantur, non rebaptizantur, ſed incipiunt pertinere ad columbam per cujus gemitum omnia peccata ſolvuntur, a cujus pace alienati tenebantur;* hæc Auguſt. Idem lib. 2. contra *Griſoſtimum* cap. 21. *damnati a Chriſto jam in corpore Chriſti non ſunt, quod eſt eccleſia; quoniam non poteſt Chriſtus habere membra damnata; proinde & ipſi extra eccleſiam baptizant; omnia quippe iſta monſtra, abſit, ut omnia in membris illius columbæ unita computentur; abſit, ut intrare poſſint limites hortus concluſi, cujus ille cultor eſt; qui non poteſt falli: qui tamen, ſi confiteantur, & corrigantur, tunc intrant, tunc mundantur, tunc in arboribus hortus concluſi, tunc in membris unitate numerantur.* Hæc Auguſtinus. Ecce quod mali baptizati quouſque corrigantur ad eccleſiam pertinere non videntur ſcilicet, merito & numero ſimul; correcti vero ſtatim incipiunt pertinere. Corrigi autem dicitur fidelis in juſtificatione qua, per pœnitentiam emendantur errata, & ordo ipſe virium animæ inferiorum & ſuperiorum ad Deum, qui per peccatum perverſus erat, reparatur. Quartum corrolarium: propoſitio illa videlicet, quod ſecundum diſpoſitionem divinæ electionis ſint nominandi fideles actu & ſimpliciter membra corporis Chriſti, & non ſecundum præſentem juſtitiam, ſicut jacet, non eſt vera.

Septimus punctus, circa quem formanda eſt conſideratio VI. tangit declarationem authoritatum aliquarum, a quibus occaſionem maximam videtur recepiſſe author libelli ſuæ poſitionis: pro quo ſit iſta quart conſideratio, quæ multum accommoda eſt ad intelligendum aliquos paſſus ſacræ ſcripturæ, & concordandum ad invicem multa dicta DD. videlicet quod veritas multipliciter capitur: eſt enim veritas eſſentiæ, quæ ſecundum rationem ſpeciei conſideratur, de qua poteſt capi illud Auguſtini in lib. ſoliloquiorum dicentis, *verum eſt illud eſt*. Secundo modo dicitur veritas permanentiæ, ſcilicet continuationis ſive perſeverantiæ: hoc modo non dicitur verum, quod cito deſinit eſſe, ſive quod permanſivum non eſt, cui poteſt convenire illud Senecæ in lib. de clementia: *cito in naturam ſuam recidunt, quibus veritas non ſubeſt; quæ autem ex ſolido naſcuntur, tempore in melius proficiunt*. Tertio modo dicitur veritas perfectionis, ſive conſummationis, de qua dicitur & poteſt accipi illud Lucæ 23. *vere hic homo juſtus eſt*, quia conſummatæ juſtitiæ, & ita perfectionis fuit. Matt. 3. *ſic decet nos omnem adimplere juſtitiam*. Iſtam triplicem diſtinctionem veritatis format cancellarius Pariſienſis antiquus in ſumma ſua ſuper illo verbo Auguſtini ad Julianum comitem: *Charitas, quæ deſeri poteſt, nunquam vera fuit*. Hæc iuſuper diſtinctio originaliter tangitur ſuper eodem verbo a Magiſtro ſententiarum in 3. diſt. 31. ubi quærit, utrum ſit vera charitas, quæ amittitur; qui reſpondens ad prælegatam auctoritatem, videlicet: *charitas, quæ deſeri poteſt, nunquam vera fuit*; dicit quod dictum Auguſtini non ad eccleſiam charitatis refertur; ſed ad efficentiam, quia non efficit charitas, quæ deſeritur, hominem vere beatum, non enim perducit eum ad verum bonum. Item ad illud Auguſtini ſuper pſal. 103. *charitas eſt fons proprius & ſingularis bonorum, cui non communicat alienus. Alieni autem ſunt qui audituri ſunt a Domino: non novi vos;* & ſic alieni, ideſt damnandi, non communicant, ſcilicet in fine, quia non perſeverant. Poſſunt autem & hæc, quæ de charitate dicta ſunt, intelligi de charitate perfecta, quam ſoli electi habent, quæ ſola habita non amittitur. Hæc Magiſter ſententiarum. Ex quibus verbis clara fit nobis illa triplicis veritatis diſtinctio cum dicit charitatem, quæ deſinit eſſe vera veritate eccleſiæ, ſed non permanentiæ aut perfectionis. Et quoniam, ut ſæpe dictum eſt, & habetur in gloſſa. Ro. 8. ſocietas, & unitas, qua compaginamur & efficimur unum corpus unici filii Dei, ipſa charitate efficitur, & conficimur. Eadem videtur currere diſtinctio veritatis de membris Chriſti, quæ currit de triplici veritate charitatis. Præterea notandum eſt, quod inter inter iſtos acceptionis modos veritatis talis ordo eſt: quoniam ſecundus præſupponit primum neceſſario, & addit ſuper ipſum; & tertius ſuper ſecundum: veritas enim perſeverantiæ præſupponit utramque, & addit conſummationem. Ex quibus manifeſte colligimus, primo, quod omne quod eſt verum veritate aut perſeverantiæ, aut perfectionis neceſſario eſt verum veritate eſſentiæ; & non e converſo. Secundo modo, quod non eſſe verum aut veritate perſeverantiæ, aut perfectionis, non elicit non eſſe verum ſimpliciter, immo ſic arguendo committerem falſam conſequentiam ab inferiori ad ſuperius negatur. Quibus habitis, ex conſideratione præmiſſa quatuor eliciuntur corrolaria.

Primum eſt: præſciti juſtificati ſunt vera membra Chriſti veritate eſſentiæ. Patet corrolarium; quoniam tales vera charitate eodem genere veritatis Chriſto conjunguntur: ergo corrolarium verum. Præterea tales ſunt vere filii Dei. Jo. 1. *dedit poteſtatem filios Dei fieri*. Quod Auguſtinus pertractans ſuper pſ. 122. *ad te levavi*; dicit: *ſi credis, ipſa poteſtas tibi data eſt ut ſis inter filios Dei* hoc eſt ad dexteram pertinere. Si filius; ergo membrum verum, ſi conformitas neceſſaria concurrat.

Secundum corrolarium: præſciti juſtificati non ſunt membra vera Chriſti veritate perſeverantiæ, ſive continuationis. Patet corrolarium, quoniam charitas, qua tales efficiuntur membra Chriſti, non eſt vera charitas veritate perſeverantiæ, ut dictum eſt ex dicto Auguſtini, & ſententiarum Magiſtri in locis ſupranominatis. In quo genere veritatis dicit Dominus, Jo. 8. *ſi manſeritis in ſermone meo, veri diſcipuli mei eritis*. Item gloſſa ſuper illud 1. Jo. 2. *ex vobis prodierunt, qui non erant ex nobis;* dicit: *ſi exierunt ex nobis; tamen non erunt ex nobis; dicit veraciter:* hoc modo dicit Auguſtinus lib. de correpт. & grat. & ponitur de pœnit. diſt. 4. c. *ex bono*, tractans illud Jo. jam proxime allegatum: videlicet *ex nobis prodierunt*

ANNO CHRISTI 1435.

ge Gresco-um.

ANNO CHRISTI 1435.

qui ex nobis non erant: inquit: *quid aliud dicunt, nisi non erant filii Dei? & quando erant in professione & nomine filiorum; non quia justitiam simularent; sed quia in ea non permanserunt.* Hæc Augustinus. Ecce qualiter Augustinus tales dicit fuisse filios Dei veros veritate ecclesiæ, in hoc quod dicit eos veram & non simulatam habuisse justitiam, sed non veros veritate perseverantiæ. Unde sequitur in verbis Augustini, *non erant ex numero filiorum etiam quando erant in numero filiorum:* quoniam qui vere sunt filii prædestinati sunt conformes fieri imaginis filii sui: non enim periit filius promissionis, sed filius perditionis: hæc ibi. Ad quem sensum potest venire intelligendum illud Augustini dictum lib. 3. de doct. Christ. in quo author libelli videtur potissime se fundasse, videlicet: non est revera corpus Christi, quod cum illo non erit in æternum, ut de veritate continuationis perseverantiæ, aut perfectionis accipiatur. Quod quidem Richardus in 3. sententiarum dicit illud sic exponendum, non pertinerent illi ad corpus Christi, qui non habent unde cum Christo possint in æternum permanere, quod omnes justi habere noscuntur.

Corrolarium tertium: quanquam præsciti justificati dicantur non esse membra Christi veritate perseverantiæ, sicut videtur author libelli intelligere; nequaquam tamen propter hoc neganda sunt simpliciter esse vera membra Christi: patet ex dictis manifeste.

Corrolarium quartum: auctor libelli dicens, fideles justificatos præscitos non esse vera membra ecclesiæ sive Christi, de veritate perseverantiæ intelligatur, sicut videtur innuere, non concordat cum articulo vero de veritate ecclesiæ, quam non diversificant accidentia temporis, nec loci, deficit & coincidere videtur cum propositione Hussi, quod ita nota sunt ex consideratione antedictorum, ut non sit opus plura dicere.

Ultimus punctus, circa quem currit ultima consideratio, respicit apicem pontificatus, in quo author libelli dicens, accipiendo ecclesiam ut est corpus, papa non est caput ecclesiæ; sed solus Christus est caput ejus; nec in hoc potest habere vicarium; coincidere visus est cum illo articulo condemnato Constantiæ Johannis Hus, in quo dicitur: Petrus non est, nec fuit caput ecclesiæ sanctæ catholicæ. Item dicit, quod præscitus, quantumcumque justificatus, non est membrum ecclesiæ; coincidere videtur cum illo articulo condemnato Jo. Hus, in quo dicitur, quod si papa est malus, & præsertim præscitus, tunc ut Judas Apostolus est Diabolus, fur, filius perditionis, & non est caput sanctæ militantis ecclesiæ, cum nec sit membrum ejus; sic ista consideratio potestatis ecclesiasticæ ministerialiter pontificis non fundatur super prædestinationem æternam, aut in gratiam gratisfacientem; ita ut nulli in ecclesia conveniat præsidere, qui non, aut prædestinatus sit, aut vitæ sanctitate Deo gratus. Quæ consideratio ita exemplariter patet in multis, qui tam in veteris legis quam novæ temporibus, & præsciti, & peccatores præsulatus pontificium possederunt: ut non sit opus testimonia in medium afferre. In cujus tamen rei permanifestum argumentum inquit Dominus Mat. 23. *super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi; omnia ergo quæcumque dixerunt vobis, servate, & facite, secundum autem opera eorum nolite facere.* Malis autem ministris præstandam obedientiam nequaquam ipsa veritas injunxisset, nisi ordinis potestas, & dignitatis authoritas in ipsis peccantibus, aut præsciti plena consisteret. Ratio autem qua nostra consideratio manifesta fit, ut non tantum authoritate firmetur, in promptu est, quoniam si ecclesiasticus principatus ministerialis pontificis fundaretur super prædestinationem, aut vitæ meritum, cum soli Deo cognitus sit numerus objectorum in superna felicitate locandus, & eorum, qui virtutibus veraciter florent, aut sordent vitiis; nulla apud nos ecclesiasticæ potestatis certitudo, nulla rata sacrificia, nulla indubitata apud homines esset fides sanctorum. Qua certitudine sublata omnis spes & robur nostræ salutis deperiet. Quia ergo decebat firmatum esse robur ecclesiastici principatus, & non incertitudinis fallibilitatisve confusione jactari, divina sapientia non fundavit illum super rebus incertis.

Secundo notandum est cum S. Toma in 3. parte quæstione supranominata, ubi quærens an proprium sit Christo esse caput ecclesiæ, dicit, quod caput inter alia membra dupliciter influit; uno modo quodam intrinseco influxu, prout virtus motiva & sensitiva a capite derivantur ad cætera membra. Alio modo secundum exteriorem quandam gubernationem, prout scilicet secundum visum & alios sensus, qui in capite radicantur, dirigitur homo in exterioribus actibus. Tertio notandum est, juxta notabilia authoris libelli, quod corpus misticum & corpus politicum non usquequaque idem sunt, secundum rationem præsertim, ut de mistico corpore ecclesiæ loquimur juxta rationes misticas super in audientia prima in præsentiarum explicitas. Sed in aliquo conveniunt, & in aliquo differunt; conveniunt quidem quoniam utcumque ex pluribus hominibus tanquam membris officialibus constituitur. Differunt autem, quoniam omnia membra corporis Christi mistici tanta unitate conjunguntur capiti suo Christo, ut una persona, & unus Christus mistice dicantur esse juxta superius allegata, & expolita. Membra autem corporis politici non sic; non enim in eis unus spiritus omnia membra vivificans & regens communis est capiti, & membris, sicut in corpore ecclesiæ; & ideo non possunt habere talem unitatem, quam membra corporis habent cum Christo. Quibus nominatis sequuntur quatuor corrolaria more solito.

Primum est, non super eodem fundatur esse proprie, sive perfecte membrum Christi, & esse ministeriale caput ecclesiæ. Patet manifeste; quoniam ut ex superioribus tenemus, esse aliquod membrum perfecta ratione Christi, fundatur singulariter in virtute charitatis cujus est membra Christo unire & ad invicem compaginare; esse autem caput ministeriale ecclesiæ fundatur super dono potestatis concessæ. Ad cujus potestatis susceptionem, habilitatem qui & possibilitatem suscipit in susceptione sacramenti baptismi, in quo indelebile imprimitur signaculum Christianitatis,

per

per quod introitum habet ad ſuſceptionem reliquorum ſacramentorum. Dico tamen notanter, eſſe miniſteriale caput eccleſiæ, quoniam eſſe caput principale fundatur ſuper plenitudinem gloriæ; cujus ratio a S. Thoma in quæſtione ultima de veritate art. 50. datur ſub hac forma: miniſter eccleſiæ non agit in ſacramentis, ideſt propria virtute, ſed ex virtute alterius ſcilicet Chriſti; & ideo non requiritur gratia perſonalis in eo, ſed ſolum cum authore conjunctio ſcilicet cum Chriſto; ordinis authoritas per quam Chriſti vicarius conſtituitur. Chriſtus autem operatur noſtram ſalutem propria virtute; & ideo oportuit quod in eo eſſet plenitudo gratiæ. Hæc ille; & ideo de capite principali eccleſiæ dicitur, Jo. 1. *vidimus plenum gratia & veritatis;* Et conſequenter adjecit: *de cujus plenitudine omnes accepimus*. De capite vero miniſteriali dicit Auguſtinus lib. 3. contra Petilianum: *miniſter ideſt diſpenſator verbi & ſacramenti evangelici ſi bonus, ſonus eſt evangelii; ſi malus eſt, non ideo diſpenſator non eſt evangelii:* hæc ille.

Corrolarium ſecundum: ſtat aliquem eſſe peccatorem, & per conſequens ſimpliciter ſive propria aut perfecta ratione non eſſe membrum eccleſiæ, ſed imitatione membrum Diaboli; & tamen eſſe verum caput miniſteriale eccleſiæ. Patet corrolarium ex antepoſitis, cum ſuper eodem non fundetur eſſe membrum Chriſti ſive corporis miſtici, & eſſe miniſteriale caput eccleſiæ, ut ad mutationem alterius nulla mutatio aut diminutio aut augumentum fiat in alio: ex quo patet rationabiliter fuiſſe condemnatum illum articulum Jo. Hus, in quo dicebat, quod ſi papa eſt malus, & præſertim præſcitus, non eſt caput eccleſiæ, cum nec ſit membium eccleſiæ; patet ex dictis.

Corrolarium tertium, quod ſi author libelli capiat rationem ſignificationis miſticæ, ut diſtinguitur contra rationem politici corporis; cum eccleſiam dicat corpus miſticum, & diſtinguit, ut ſit contra politicum ex parte interioris influxus capitis in cætera membra; tunc videtur mihi concluſio ſua vera: quoniam ut ſic per eum non intelligit papam non eſſe caput miſtici corporis eccleſiæ ſimpliciter; cum dicat eum caput militantis eccleſiæ; ſed tantum quantum ad hanc rationem miſticæ ſignificationis, videlicet non influere interiori influxu corpori ipſius eccleſiæ: hoc enim verum eſt. Solius quippe Chriſti proprium hoc eſt, cujus humanitas, ex hoc quod divinitati conjuncta eſt, virtutem habet influendi in totum corpus ipſius interiori etiam influxu. Bene autem papæ convenit influxus in eccleſiam, quantum ad exteriorem gubernationem; cum ei tanquam paſtori cura & regnum commiſſum ſit & injuncta gubernationis & directionis ſolicitudo. Si autem iſte, ut mihi apparet prima facie, ſit intellectus authoris libelli, non coincidit cum articulo condemnato. Sed aut aliter ſapiat, aut eum non intelligo, aut coincidat, aut male ſapiat. Hæc ſunt autem, PP. RR. quæ mihi occurrunt de toto tractatu primo, in eo nihil afferendo, niſi quod afferenda veſtræ ſapientiſſimæ, ac illuminatiſſimæ paternitates decreverint affirmanda, & tenenda, quibus humiliter me recommendo.

Explicit votum magiſtri Joannis de Turrecremata, Apoſtolici palatii magiſtri, ſuper primo tractatu magiſtri Auguſtini de Roma, relatum coram judice fidei & aliorum Reverendiſſimorum, Reverendorum quoque patrum, & eximiorum utriuſque juris Doctorum multitudine copioſa in domo fratrum minorum; ita compilatum & ſcriptum redactum ad mandatum inclitæ nationis Italicæ, anno Domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo quinto, in menſe Julii.

Documenta anni

1436.

AVISAMENTA PRO FACTO GRÆCORUM.

PRimo, ea quæ ſunt promiſſa Grecis per ſacrum concilium. 2. Quot pecuniæ erunt neceſſariæ in toto iſto negotio. 3. Unde invenientur; & quia indulgentiæ non ſufficiunt, per quem alium modum reperientur. 4. De galeis quatuor, duæ pro eundo, & duæ pro manendo ibidem, quamdiu imperator & patriarcha erunt abeuntes a Conſtantinopoli, unde reperientur. 5. Quod magna copia epiſcoporum & aliorum prælatorum interſit per annum in concilio, ad minus oportebit eſſe CL. epiſcopi, ſaltem centum. 6. De diſcuſſione interim materiarum & articulorum tractandorum cum Græcis, videtur aſcendere ad XL. articulos vel circa l. 7. De magiſtris in ſacra pagina. Item de juriſperitis, item de libris. 8. De loco eligendo & nominando imperatori per galeas juxta capitula, & de ſecuritate ipſius loci, & de conventionibus tam in victualibus & domibus, quam de exercenda jurisdictione per concilium. Item de mutuo pecuniarum nobis faciendo ab hujuſmodi loco, tam in iſto principio, quam ſi aliquando per annum contingeret aliqua neceſſitas; quia quolibet menſe pro victu ſeptingentarum perſonarum, & penſione domorum oportebit habere bene quinque millia ducatorum, vel circa. 9. De ſalvis conductibus terrarum & dominiorum, per quæ Græci tranſituri ſunt ſimiliter mittendis per dictas galea.

Quoad Primum.

Primo, proſimum eſt quod mittatur unus vel plures oratores Conſtantinopolim ex parte ſacri concilii, cum octo millibus ducatorum, pro facienda conventione prælatorum in Conſtantinopoli, ut poſtea inde veniant huc.

☞ huc. Hoc per Dei gratiam factum est. Secundo, promissum est quod sacrum concilium ANNO CHRISTI 1436. debet facere expensas quatuor galearum grossarum, quarum duæ mittantur per nos, duæ aliæ sunt de Constantinopoli. Tertio, promissum est, quod cum prædictis debent mitti XV. millia ducatorum pro expensis imperatoris & patriarchæ, & aliorum a Constantinopoli usque ad portum. Quarto, promissum est provideri expensis septingentis personis a portu ultimo usque ad locum concilii. Item, expensis pro toto tempore quo manebunt in concilio. Item, pro redeundo Constantinopolim. Quinto, concilium debet mittere duas galeas subtiles Constantinopolim cum CCC. balistariis, & pro ipsis facere expensas usque ad reditum domini imperatoris in Constantinopolim. Sexto, cum dictis galeis debent mitti decem millia ducatorum, quæ stabunt in depositio in Constantinopoli, si aliqua necessitas immineret civitati absente imperatore. Septimo, gentes istarum galearum & CCC. balistarii jurabunt in manibus domini imperatoris fideliter se habere, & patroni galearum erunt quos imperator instituerit. Octavo ambassiatores nostri ituri cum galeis, nominabunt imperatori portum, ad quem ultimo debet applicare, & unum locum de quatuor nominatis in decreto, in quo debet celebrari universalis synodus, videlicet Italiam, Viennam in Austria, Budam in Hungaria, & Sabaudiam. Laborabunt tamen quod Basilea eligatur; concilium stabit hic usque adventum domini imperatoris ad portum ultimum, & in casu quo dominus imperator nolit huc venire, debet concilium infra mensem se transferre ad unum de prædictis locis.

Prædicta fuerunt promissa in prædictis capitulis factis Basileæ, ratificatis postea Constantinopoli, & iterum hic in sessione.

Nono vero oratores nostri in Constantinopoli promiserunt per litteras eorum sigillatas, quod concilium mittet Imperatori & patriarchæ per dictas galeas salvum conductum civitatis & patriæ, in quibus celebrandum est tale concilium; & similiter salvum conductum dominiorum, comitatuum, & terrarum obedientiæ ecclesiæ Romanæ, per quæ Græci veniendo & redeundo sunt transituri cum sigillis & in plena forma. Decimo per totum mensem Maii futurum nostræ quatuor galeæ & CCC. balistarii cum nostris ambassiatoribus ferentibus secum prædictos denarios, videlicet XXV. millia ducatorum, debent esse in civitate Constantinopolitana, & dominus imperator cum patriarcha & aliis septingentis debent in principio mensis Junii ascendere galeas causa veniendi ad locum concilii. Undecimo nostri oratores promiserunt dictis imperatori & patriarchæ, quod concilium faciet prædictis Græcis salvum conductum in plena forma pro omnibus de obedientia ecclesiæ legitimæ, & hoc facto in sessione, debemus hunc salvum conductum una cum aliis eis mittere. Item, aliquibus notabilibus ambassiatoribus, quorum aliquem oportebit pro honestate esse episcopum, ad conducendum imperatorem & patriarcham, & portandum prædictas pecunias, & ad disponendum necessario facienda duo millia pro dictis galeis & balistariis ibidem manentibus, etiam oportebit, pro equis & expensis abhinc usque ad portum ad minus erunt XX. dies. Item, de portu usque ad Constantinopolim, & antequam recedat de Constantinopoli, stabunt ibi per aliquot dies ad ordinandum, &c. Item, de Constantinopoli usque ad ultimum portum, & de portu usque ad locum concilii erunt forte per sex menses vel circa, erunt circiter duo millia ducatorum. ANNO CHRISTI 1436.

Quoad secundum principale, videlicet quot pecuniæ sunt necessariæ in isto negotio. Primo pro principio sunt necessaria XV. millia ducatorum pro expensis domini imperatoris usque ad ultimum portum, ut supradictum est. Item, decem millia ducatorum pro tuitione civitatis, absente imperatore. Item, pro expensis duarum galearum in eundo Constantinopolim, per duos menses, quælibet vult quolibet mense mille ducatos, faciunt quatuor millia. Item, prædictæ duæ in veniendo de Constantinopoli cum imperatore, & duæ aliæ galeæ accipiendæ de Constantinopoli pro veniendo ad ultimum portum sunt quatuor galeæ, pro duobus mensibus faciunt VIII. millia ducatorum. Item, pro custodia civitatis duæ aliæ galeæ subtiles, per duos menses in eundo Constantinopolim sunt quatuor millia. Item, trecenti balistarii ituri cum prædictis duabus galeis, mansuri ad custodiam civitatis per duos menses; in eundo pro naulo & expensis ad minus duo millia ducatorum. Item, postquam istæ duæ galeæ subtiles, prædicti CCC. balistarii applicuerint Constantinopolim, ad minus oportebit eis solvere stipendium pro sex mensibus, expensæ galearum duarum pro sex mensibus, ascendunt ad XII. millia, & CCC. balistariorum ad sex millia ducatorum. Item, infra XV. dies oportet mittere ad minus mille ducatos magistro Johanni de Ragusio & magistro Simoni stantibus Constantinopolim. Item, quia oportebit eos stare ibidem per annum, & postea venire de Constantinopoli usque ad concilium, & pro nuncio vel nunciis mittendis ad eos, uno per aquam, alio per terram ad significandam ratificationem hic factam. Item, postquam imperator erit in portu, oportebit, quod remittat prædictas galeas suas Constantinopolim: alioquin si oporteret illas in portu nostro stare, quamdiu imperator est in concilio, oportebit stare expensis nostris, & esset nobis valde grave; unde pro reditu ipsius pro duobus mensibus quatuor millia ducatorum. Item, pro ambassiatoribus mittendis pro conducendis galeis. Item, pro loco concilii. Item, pro procurandis salviconductibus. Item, pro convocandis prælatis. Item, pro executionibus indulgentiarum Item, pro Græcis qui stabunt hic. Item, pro multis extraordinariis duo millia ducatorum. Item, pro expensis domini imperatoris de portu ad locum ubi erit celebrandum concilium. Et quia adhuc incertus est locus, non possunt taxari adhuc hujusmodi expensæ; sed eo erunt majores vel minores, prout locus concilii distabit longe vel prope. Et si oporteat ad locum concilii venire per terram, oportebit habere septingentos equos, & poterit talis expensa ascendere

dere ad magnam ſummam. In ſumma ſunt LXXI. millia.

ANNO CHRISTI 1436.

Sequuntur expenſæ pro tempore quo manebunt Græci in Concilio.

Conſiderata multiplicitate materiarum & articulorum tractandorum inter nos & Græcos in concilio, & attenta diuturnitate ſchiſmatis; attento etiam, quod, ut dicitur, ſunt prolixi in negotiis ſuis, & quod talia negotia oportet tranſire per interpretes, veriſimiliter exiſtimari poteſt, quod minus quam per annum in loco concilii non poſſunt manere: oportebit imperatori, patriarchæ & aliquibus principibus facere lautiores expenſas, dare eis magnificas domos; etiam quod imperatori & ſuis nobilibus demus equos, & expenſas pro ipſis, dum ſunt in concilio, in totum ſunt ſeptem perſonæ. Item, oportebit eis aliqua donaria facere. Item, expenſæ interpretum, unde pro victu eorum & penſionibus domorum erunt quolibet menſe circiter V. millia ducatorum. Item, oportebit aliquos Græcos pauperes ſuſtentare.

Sequuntur expenſæ pro reditu Imperatoris.

Finito concilio, primo de loco concilii ad portum, & iſtæ ſunt incertæ nunc, quia neſcitur locus concilii: unde poterunt eſſe majores vel minores juxta diſtantiam, ut ſupra. Item, de portu ad Conſtantinopolim veriſimiliter pro expenſis ſeptingentarum perſonarum erunt quindecim millia ducatorum, prout fuerunt in veniendo. Item, pro quatuor galeis groſſis, duobus menſibus in conducendo uſque ad Conſtantinopolim erunt octo millia. Item, pro reditu ipſarum quatuor galearum credo quod totidem. Item, illæ duæ galeæ ſubtiles & CCC. baliſtarii, de quibus dictum eſt ſupra, pro aliis ſex menſibus uſque ad annum pro cuſtodia civitatis deberet habere XVIII. millia, prout habuerunt pro aliis ſex menſibus. Item, pro duobus aliis menſibus ad minus quibus ſtabunt ultra annum, ex quo imperator recedet de loco concilii uſque Conſtantinopolim ſunt ſex millia. Summa in totum de certis CLXXXVI. millia ducatorum. Item, circa XII. millia vel XIV. millia, quæ mutuata ſunt per patres concilii & per mercatores uſque nunc, ſumma ſummarum de certis ducatis CC. millia.

Reſtant expenſæ illæ, quas facient ſeptingentæ perſonæ veniendo de portu uſque ad locum concilii, & redeundo de concilio uſque ad portum finito concilio. Si oportet ire per terram, & longe uſque ad locum concilii venire, pro eundo & redeundo cum ſeptingentis equis, eſſet valde magna expenſa.

Quoad tertium unde invenientur; hic eſt diligenter cogitandum & laborandum & prætermittenda ſunt omnia alia. Hic enim agitur de re, qua nulla forte eſt in eccleſia major. Si enim hoc concilium perfici poteſt, reſultat infinita utilitas Chriſtianitati. Unde laborandum eſt, ne per nos permaneat; alioquin, ſi per nos deficeret, primo maximum peccatum incurreremus omnes; deinde confunderemus eccleſiam noſtram, necnon in petuum eſſemus fabula & opprobrium apud omnes gentes.

ANNO CHRISTI 1436.

Timendum eſt quod ex indulgentiis non colligatur medietas iſtarum pecuniarum, immo nec forte minor quota. Item, non colligetur in tempore. Cogitandum eſt de aliis modis. Aliqui dicunt de decima univerſali, ſed alii timent quod unum impediat aliud. Item, timendum eſt quod non omnes obedient rebus ſic ſtantibus inter nos & papam, attenta etiam paupertate beneficiorum; attento etiam quod clerus ubique eſt gravatus; & experientia nos docet, quanta difficultas extitit pro colligenda ſemidecima nuper impoſita, quæ tam in paucis partibus collecta eſt, nec in illis integre; bonum & neceſſarium foret convenire ſimul, & per aliquot dies non cogitare niſi ſuper hoc.

Item, circa indulgentiarum executionem, oportet adhibere majorem diligentiam, quod infra paucos dies, omnes qui ſunt deputati ad ſollicitandum recedent, & quod mittatur ad reges & principes, quia ſine favore illorum modicus fiet fructus.

Quoad quartum de galeis duabus groſſis, videlicet pro eundo, & duabus ſubtilibus pro manendo in Conſtantinopoli, & CCC. baliſtariis, quamdiu imperator erit extra Conſtantinopolim. Iſtas galeas de propinquo non video poſſe alibi reperire, quam apud Venetias, vel Januam, vel Florentiam. Poſſent etiam requiri iſtæ galeæ a domino rege Aragonum, & a domino duce Sabaudiæ, in Nicia, vel in Provincia. Eſſent aliqui infra X. dies ad plus mittendi ad iſta loca, ut quærerent has galeas, & ſimiliter CCC. baliſtarios, ne ſit aliquis defectus in tempore. Infra autem menſem martii oportet prædictas galeas recedere verſus Conſtantinopolim. Hic videtur difficultas, quia nullus volet ſe obligare ad dandum dictas galeas, & fulcire eas, & facere præparatoria, & ſtare obligatus ad hoc, niſi habeat aliquam præſtantiam vel fidejuſſorem, &c. unde oportebit quod ille qui mittetur ad conducendum galeas, non vadat manibus vacuis.

Ad quintum, de magna copia epiſcoporum, oportet procul dubio adeſſe ad minus de noſtris epiſcopis CL. vel ſaltem C. Si enim Græci numero epiſcoporum ſuperarent nos, eſſet dedecus eccleſiæ legitimæ, præſertim cum in obedientia noſtra celebretur ſynodus. Item, quanto pauciores videbunt in concilio de noſtris, tanto minorem extimationem facient de eccleſia Latina, & eo minus curabunt reduci ad nos. Iſti Græci in conciliis univerſalibus non ſolent facere æſtimationem niſi de epiſcopis. Oportebit noſtros epiſcopos, qui ad concilium venerint, permanere continue per annum. Oportebit etiam quod a principio inceptionis ſint ibidem; quia mox ut Græci ad concilium applicabunt, incipient velle materiam iſtam tractare, nec eſſet honor noſter, quod nos in domo noſtra non eſſemus parati, & illi venientes de longinquis parati. Cogitandum eſt igitur an debeant vocari nominatim prædicti noſtri epiſcopi & valentiores. Sed timendum eſt, quod dicant nominatim vocati: Quare nos debemus ire & ſtare extra domum tanto tempore expenſis noſtris? cur non vocantur & alii?

vel

ANNO CHRISTI 1436.

vel cur non confluunt? Item, forsitan nonnulli de vocatis vel impediti, vel alias, se excusabunt, & non venient. Unde forsitan tutius foret scribere archiepiscopis, quod convocarent concilia provincialia, & ibi ordinarent quod saltem tertia pars episcoporum singularum provinciarum valentiorum & aptiorum eligerentur ad hoc expensis totius provinciæ, & in dictis conciliis posset etiam provideri de aliquibus abbatibus, & etiam de magistris & doctoribus in societate prædictorum episcoporum, expensis provinciæ, ut supra. In dictis enim provinciis melius cognoscentur magistri & doctores apti ad hoc, quam hic in concilio. Item, timendum est, quod in multis regionibus forsitan non obedirent archiepiscopi & episcopi litteris concilii mandantis eos congregari & venire, nisi etiam requirantur per papam. Et in hoc adhibenda est non parva diligentia, & cum gravibus pœnis. Esset enim magna confusio ecclesiæ nostræ, si pauci episcopi ibidem adessent.

Quoad sextum & septimum de discussione articulorum, & etiam animadvertendum est, quod dicuntur esse circiter XL. articuli, in quibus est discrepantia inter nos & Græcos. Sciendum est quod cum circiter quingentos annos hoc schisma duraverit; ipsi Græci habent multos tractatus circa has materias. Sunt etiam sagaces & astuti viri, & in hac re deberent verisimiliter esse multum certi. Debemus etiam reminisci, quod cum Bohemis nonnisi quatuor articuli fuerunt disputati & nihilominus vero per annum ante articuli illi quatuor fuerunt hic quatuor magistris seu doctoribus distributi, & habitæ sunt per annum hic publicæ disputationes inter nos, & collationes continuæ, ita quod materia fuit valde bene discussa; adeo quod advenientibus Bohemis, nostri per Dei gratiam reperti sunt bene instructi & provisi. Sic & multo amplius agendum est nunc, unde jam sine ulteriori dilatione eligendi essent XX. magistri, quibus cuilibet distribuerentur duo articuli, injungendo eis, quod omissis omnibus aliis, studerent in illis, & visa per quemlibet materia sua infra duos menses ad plus, quilibet haberet unam hebdomadam, in qua publice vel saltem in præsentia majorum de concilio disputarent materiam, tenendo videlicet partem illam quam ecclesia tenet. Item, bonum foret mandare ex parte sacri concilii, quod quicumque hic in concilio haberet aliquos tractatus in hac materia Græcorum, produceret infra X. dies, & quod magistri convenirent, & examinarentur omnes, & illos qui viderentur utiles facerent scribi. Item, quia oportebit illos conducere, seu persuadere eis ex doctoribus eorum, expediret habere originalia, tam Græcorum quam Latinorum doctorum, qui per concilia ultima approbati sunt. Expediet etiam scribere oratoribus nostris, qui sunt Constantinopoli, ut facerent diligentiam in habendo originalia dictorum Græcorum, tractantium super his articulis, & ut possint illos emere, mittentur eis pecuniæ; & si necesse esset, unus eorum iret ad Montem sanctum, ubi est magna copia librorum. Necesse est etiam habere non paucos interpretes de fide nostra, qui sint in litteris græcis bene periti. Quapropter providendum foret, ut tam in Italia, ubi sunt aliqui, quam de aliis partibus, advocarentur huc, promissa eis competenti mercede. Et quia nemo bene interpretatur materiam, si terminos ignorat; quanto citius possent huc accedere, utilius foret, ut cum magistris, quibus materiæ istæ distribuendæ sunt, sæpe convenirent, & discerent & erudirentur super materiis illis, quas interpretati sunt. Expediet etiam scribere prædictis oratoribus nostris, ut quotcumque in Græcia possent tales utraque lingua peritos reperire, conducerent ipsos, ut adessent in futuro concilio; & inter alios scriberetur domino archiepiscopo Colonienſi. Scribemus etiam universitatibus nostris, intimando eis quæ concilium egit cum Græcis, & exhortabimur eos, ut eligant aliquos magistros de peritioribus, quos ad concilium mittant pro discussione hujus materiæ, aut saltem quod non deficerent in adventu Græcorum, sed longe utilius quod ante venirent. Si hi domini qui sunt hic, habent notitiam aliquorum insignium magistrorum in partibus, bonum foret nominare illos, & eis scribere nominatim, quod venirent huc tempore Bohemorum, sic factum extitit, immo pauperibus & in magistris, qui venirent ad concilium, promissæ fuerunt expensæ trium mensium spatio. Mandandum foret domino Cistercienſi, & abbati Cluniacenſi, & aliis capitibus ordinum, ut ordinarent quatenus de ordinibus eorum in numero qui dominis deputatis videbitur competens, mitterent tunc temporis vel ante aliquos, tam abbates quam priores & insignes viros huic operi idoneos. Similiter mandandum foret generalibus quatuor ordinum Mendicantium. Efficacius fierent, si cum mandato concilii, concurreret mandatum summi pontificis. Mandarent etiam eisdem generalibus, quod ipsi personaliter usque ad concilium venirent.

* f. Theo-gia.

Circa octavum, de loco eligendo & nominando domino imperatori per oratores nostros ituros cum galeis juxta capitula & securitatem, & conventionem in victualibus, & de exercenda jurisdictione, supra dictum est, Græci non obligantur venire, nisi ad unum de his quatuor locis, per nos eligendis, videlicet Italiam, Viennam in Austria, Budam in Hungaria, & Sabaudiam. Nos autem obligati sumus unum de prædictis locis eligere, & in tempore ad illum locum transferre concilium. Quapropter providendum est, ne deficiamus in præmissis. Si autem vel concilium vel alius quacumque de causa optat concilium fieri hic, vel in alio loco a nominatis, non prohibetur quominus hoc procuret, sed taliter, ut non committatur negligentia in eo; ad quod concilium tam solemniter se obligavit. Et quamquam sacrum concilium diligenter laboraverit per oratores suos, ut traheret Græcos ad hanc civitatem vel ad loca vicina, & hic verisimiliter non fit quod trahi possunt. Nihilominus si vult ulterius instare instet in nomine Domini, sed non propterea negligat, quominus interim perquiri faciant, vel examinari unum de prædictis quatuor locis, ut si dominus imperator nolit huc, vel ad proxi-

miora

miora loca venire, habeamus unum de prædictis locis paratum, quem possumus per galeas nominare, juxta compunctata. Et sciendum, ut supradictum est, quod per totum mensem Martii oportet esse paratas galeas, & trecentos baliστarios, & ambassiatores nostros, & habere in promptu circa LXXI. millia ducatorum, quia oportet per totum mensem Maii esse ibidem. Unde non computato isto mense, qui verisimiliter transibit antequam incipiamus exsequi, non habemus nisi decem menses, in quibus prædicta oportet esse parata. Item, computando tempus quo se parabunt de equis & aliis necessariis; & tempus quo ibunt usque ad portum, & antequam intrent galeas, forte erunt duo menses, vel ad minus faciendo exactam diligentiam, erit mensis cum dimidio, & sic restant octo menses vel octo cum dimidio. Item, ad minus oportet per duos menses ante habere certitudinem tam de loco quam de pecuniis, quam de galeis, ut aliis, ut si forte una via nobis desit, possimus aliam quærere, & sic remanent sex menses, infra quos debemus certi (esse) de his omnibus.

Sciendum autem, quod secundum dictamen providentiæ, quæ considerat, quidquid potest contingere, ad minus deberet poni unus mensis vel plus inter impedimenta & casus fortuitos; & etiam negligentiam, quæ utinam non sit major quam expediat. Et sic vix habemus sex menses, infra quos oportet habere certitudinem de his. Considerandum etiam est tempus antequam eligantur personæ ad accedendum ad prædicta quatuor loca. Item, postquam electæ fuerint, antequam parent se; item, antequam applicent ad dicta loca. Item, tempus infra quod cum civitate vel domino civitatis conveniant de securitate, de conventionibus domorum & victualium, de mutuo pecuniarum, & aliis requisitis. Item, tempus infra quod huc revertentur omnes qui iverint ad videndum dicta quatuor loca; & si aliqui volunt quod etiam alia loca perquirantur, fiat, ut dictum est.

Primo ergo concipiatur forma secundum quam nos volumus habere securitatem in loco concilii pro nobis & pro Græcis, & oportet quod sit bene ampla propter multas causas, & quod de negotiis & personis concilii nullus possit se intromittere, nisi concilium, & quod dicta civitas in omnibus pertinentibus ad negotia & personas concilii parebunt ordinationibus & mandatis concilii. Similiter de personis laicalibus sequentibus concilium. Item, convenient de pensionibus domorum & pretiis victualium, prout duo, aut tres de civitate & totidem de concilio arbitrati fuerint. Item, de mutuo alicujus notabilis summæ pecuniarum pro isto principio, videlicet L. millia ducatorum vel plus, & hoc est nobis super omnia necessarium: ideo opus est cito mittere ad dicta loca, & videre quis magis nobis offeret. Item erit opus habere spem, quod si tempore, quo Græci erunt in concilio, indigebimus aliquando de quinque millibus vel de decem milibus, si poterunt nobis mutuare. Sed in hoc stabit difficultas, quia si quis offerret mutuum, volet habere cautionem certam de restitutione facienda: nescio an volet stare promissioni totius concilii, vel volet habere certas idoneas personas, quæ fidejubeant. Erit difficile reperire tales fidejussores. Eligatur autem aliquis sine mora qui vadat ad Sabaudiam, alius vel alii, ad duo vel tria loca Italiæ; alius ad Viennam, alius ad Budam, vel ad alia loca, ac a dominio civitatum instet conditionaliter, videlicet in casu, quo sacrum concilium usque annum vel XIV. menses vellet se transferre illuc, quid vellet facere super prædictis, & præsertim de mutuo faciendo certitudinaliter infra VII. vel VIII. menses. Ne autem vagemur sub incerto, illi qui mittentur ad talia procuranda, reportent voluntatem dominorum vel civitatum prædictarum, scriptam in forma authentica & sub sigillis eorum. Imminet enim nobis magnum discrimen ne deficiamus in præmissis. Item, etiam nos ad statum * sciamus a consulatu Basileensi, & etiam Constantiensi & Argentinensi, & habeamus certitudinem per sigilla ipsorum, quid volunt facere nobiscum super prædicto mutuo, tam pro isto principio, quam post adventum Græcorum, & si volunt aliquas domos dare nobis gratis pro gratis.

* f. sta

Quoad nonum & salvos conductus dominorum, per quorum territoria sunt venturi & redituri Græci, videtur quod ad cautelam incontinenti debeant procurari dicti salvi conductus ab omnibus, videlicet in Alemannia ab imperatore, a ducibus Austriæ, a dominis & civitatibus, per quas venitur Constantiam, Argentinam, & Basileam. Item, pro Sabaudia a domino duce Sabaudiæ & marchione Montisferrati. Item, a domino rege Renato, si forte transirent per provinciam Provinciæ. Item, pro Italia a papa, a domino duce Mediolanensi. Oportet etiam habere salvum conductum a rege Aragonum, & a Januensibus, ac dominio Venetorum, & similiter mittere per galeas infra decem menses; mittere etiam cum illis salvis conductibus oportebit etiam salvum conductum civitatis, ubi celebrandum est concilium. Item, salvum conductum concilii.

Sequuntur ea, quæ facere possunt ad plenam concordiam inter sacrum concilium & papam. Et primo ea quæ facienda erunt ex parte papæ.

In primis sanctitas domini nostri papæ dabit bullas suas in forma advisanda, de observatione decretorum, de electionibus & annatis, & aliorum sine fraude & dolo. Item, dabit bullas suas de concessione indulgentiarum in forma debita pro materia Græcorum, & cum illis feribet regibus & principibus & communitatibus ad effectum promovendi factum reductionis Græcorum. Item, in posterum idem dominus noster post sententias datas sive in materia fidei, sive in aliis conciliariter, terminum in curia sua non admittat. Item, quantum ad attenta contra aliqua suppositia concilii, dabit bullam suam reverendissimis patribus & dominis, legato cardinali S. Angeli & cardinali S. Petri, cum potestate practicandi plenam concordiam per translationes seu pensiones & aliis modis quibuscumque. Item, idem sanctissimus dominus noster vocabit prælatos & doctores, ut con-

ANNO CHRISTI 1436.

conveniant ad concilium pro dicta materia Græcorum, Item, quod in eventum quod ANNO CHRISTI 1436. sacrum concilium ad subsidium ponendum in ecclesia pro dicta reductione Græcorum, ut reservationem quottæ fructuum omnium beneficiorum, vel beneficiorum vacaturorum, vel decimam & similia, quod sanctitas sua auctoritate sedis apostolicæ idem subsidium imponet per bullas suas. Item, quod de consensu & beneplacito papæ concilium persistat in isto loco Basileensi usque ad terminum assignatum in decreto, nec aliquo modo transferetur ad locum eligendum ante dictum tempus, nisi ex causa legitima & beneplacito sacri concilii. Item, in casu quod sacrum concilium consentiret in aliquem, in quem concordaret cum sanctissimo domino nostro, quod papa dabit bullas suas de securitate personarum & suppositorum concilii. Item, de non immutatione aut variatione quacumque decretorum in sacro concilio Basileensi, & pro securitate amplius consentiet per litteras suas concilium futurum esse solum ad materiam reductionis Græcorum & pertinentium ad illam, & non ad aliud, nisi de beneplacito patrum concilii. Item, casu quod eligeretur locus in terris papæ, ipse papa dabit civitatem & oppida in ea, vel proxima in manibus concilii & deputandorum per eum. Item, de cautione omnium prædictorum dabit prædictas bullas suas sacro concilio; & nihilominus ultra illas dabit imperatori, regibus Franciæ & Castellæ easdem bullas. Item, in eventum quod eligeretur locus in concordia cum papa, papa dabit seu præstabit infra sex menses summam LX. millium ducatorum. Item, provideat papa de quatuor galeis, & mandet pro interpretibus.

Ea quæ adimplenda forent pro parte concilii.

Primo, sacrum concilium infra festum S. Johannis, vel alium terminum sic advisabiliter concludetur, & decretabit, & approbari faciet per singulas deputationes & nationes in concilio Basileensi existentes, provisionem rationabilem & effectualem juxta avisamentum domini legati vel aliud opportunum. Item, in casu quod papa complebit supradicta capitula, sacrum concilium intendet efficaciter his propter quæ est congregatum, seque exonerabit, neque se intromittet de his quæ administrari solent per papam, tam in pœnitentiaria, quam alias. Item, in casu prædicto quod concilium sit contentum, tam pecuniæ levandæ per indulgentias, quam alias ante omnia obligationes dicti concilii adimpletæ veniant in manus papæ. Item, ob contemplationem dicti sanctissimi domini nostri, & in casu adimpletionis omnium prædictorum capitulorum, & quod Græci non erunt contenti venire ad locum Basileæ, concilium sit contentum recipere locum, quem nominabit sua sanctitas in Italia vel extra Italiam contentum. Item, per alium modum erit concilium contentum recipere locum quem nominabunt reverendissimus legatus, & dominus Arelatensis, & in casu quo prædicti non essent concordes, quem nominabit rex Franciæ. Item, quod sacrum concilium faciet omnem assistentiam summo pontifici pro recuperatione libertatum ecclesiæ Romanæ & aliorum, tam in temporalibus quam in spiritualibus, & communiter intendent ad regimen populi Christiani, & bonum religionis Christianæ. Item, in eventum concordiæ, quod duo domini cardinales sanctæ Crucis & S. Petri ad Vincula transferent se ad papam, aut alter ipsorum, ad practicandum supradicta, duobus tamen dominis præsidentibus remanentibus in concilio & frequentantibus actus concilii sicut prius. Item, si expediret, mittatur una ambassiata concilii ad papam, ad istum solum actum concordiæ procurandæ. ANNO CHRISTI 1436.

MONITIO AD REGES & principes &c.

Sacrosancta generalis synodus, &c. Salvator noster Jesus Christus per suam ineffabilem deitatem, nobis, qui ecclesiam sanctam, cujus caput existit, repræsentamus, gratiam impertitus est, per quam conatus nostri ad delendas hæreses & pacem in Christiano populo faciendam feliciter processerunt. Nam cum annis jam quatuor consederimus ad diluendam Bohemicam pestem, quæ tam grandem exitum peperit, tantamque flammam evomit, ut non potentissimi exercitus & qualescumque bellorum æstus, non serenissimi Sigismundi imperatoris & aliorum ducum & principum illustrium, totius immo Germaniæ vires, non summa apostolicæ sedis diligentia illam extinguere potuerint; adeo profecimus orationibus & lucubrationibus nostris, ut mox ad ecclesiasticam unitatem Bohemos redituros esse teneamus. Jam enim pridem Pragæ cum oratoribus synodi hujus firmata noviſſime in eorum generali congregatione se impleturos, & leges ac ritus ecclesiasticos juxta concordiæ metas suscepturos, condixerunt. Legimus per sacratissimas generales synodos sæpe hæreses condemnatas, sed ad usque eradicarentur, tanto maximo tempore expectasse non novimus, nempe bellicosa gens illa & plena victoriis, adeo nos compescuerat & oppresserat, & jam per Hungariam aliasque partes remotas alas iniquitatis extenderat, ut si infectis omnibus, hæc sancta congregatio abiisset, omnem Germaniam & pleraſque alias partes armis subduci oportuisset, crevissentque errores in fide & novi ritus omnem religionis ordinem subvertissent. Ibid.

Gaudeat ergo Christianus populus, cui misertus est Deus, dum efferata corda placavit, & aspera consilia mitia facta sunt, dumque conculcavit impios, & restrinxit superbiam malignantium, contemplemur itaque mirabilia Dei, & veneremur opera ejus. Nonne stupendum est dum solum orationibus atque monitis, nobis illorum obtusas antea aures vindicavimus, dumque pridem obhorrentes ecclesiasticas doctrinas, catholicorumque commercia fugientes, a nobis magna cum modestia scripturarum testimonia auscultarunt, posteaque eorum confutatis erroribus, veritatis sunt lumen complexi. Denique & memorare juvat, quid ad pacem Christianorum principum

pum

pum procurandam egerit ſacratiſſimus iſte cœtus. Spiritus Sancti dona omnes intelligant. ANNO CHRISTI 1436. Non enim divina beneficia tacenda, ſed litteris conſecranda, & ſemper in omni memoria retinenda ſunt. Vigilavit ſiquidem hæc ſancta ſynodus modis omnibus, immo curis & ſtudiis inſudavit, ut opulentiſſimæ Galliæ tum diuturno bello vexatæ pace optima lætarentur, proinde Chriſtianiſſimum Carolum Franciæ & ſereniſſimum Angliæ reges, illuſtriſſimumque Burgundiæ ducem nunc ſolemnibus legatis, nunc litteris ſæpe pulſavit, ut pacem, quam Chriſtus Salvator noſter in ſignum perfectiſſimæ caritatis reliquit apoſtolis, quo exemplo & principes terræ ſuis ſubditis relinquere obligavit, eorumdem principum pietas concedere non differret, dum a modo afflictis attritiſque populis non modo utilis, ſed perneceſſaria videretur; jamque eo res perducta eſſet, ut non de regnis contentio foret, ſi illa ruinæ penitus ſubducere oporteret. Valuerunt itaque hujuſmodi concilia, & noſtra, immo Spiritus ſancti monita impleta ſunt. Jam enim Deo gratias agimus immortali.

Attrebati per hujus beatiſſimi cœtus interceſſionem inter Gallorum principes firmatam pacem videmus, qua Gallias ornatiſſimas ad frugem & vires priſtinas redituras eſſe ſperamus. Germania etiam, quæ pridem undique bellis agitabatur, & diſcordiis plena erat, nunc aſſiduis noſtris vacavit ſtudiis, dummodo numquam hæc ſancta ſynodus nunciis litterarum & aliis remediis vacavit, quoad odiorum flamina ceſſarent, optima quiete potitur. Teſtes ſiquidem tunc potentiſſimi duces Bavariæ, inter ſe ſimultatibus collidentes, Auſtriæ etiam principes, nec non Treverenſes contendentes eccleſiæ, & Maguntini, Magdeburgenſis, Bambergenſis, Herbipolenſis, cum quibus ad quorum diſcordias ſedandas omnimodam diligentiam poſuimus. Neque ſic minus Italia teſtis, dum pridem armis tota nutabat. Nam partium exercitibus, ad belli flammam properantibus, mediis reverendiſſimorum S. Crucis & S. Petri ad Vincula S. R. E. cardinalium, per hanc ſynodum pro componenda pace deſtinatorum, concordia facta extitit. Unde & terræ Romanæ eccleſiæ alias undique vexatæ quieſcunt, & Bononia aliæque plures civitates & oppida in ditionem ejuſdem Romanæ eccleſiæ reverſa ſunt. Denique & Poloni Prutenive teſtimonium conferant, ad quorum partes ad antiquas diſcordias terminandas bis legatos direximus. Unde, Deo propitio, ceſſant bellicoſi conatus, & injuriarum aculei non paventur. Hæc autem recenſere voluimus, dilecte fili, ut noſcas nobiſcum eſſe Spiritum-ſanctum, & nos ejus nomine cuncta facere, proinde victoriam expectare poſſe noſtrorum operum. Utque detractorum ora claudantur, qui pollutis ſermonibus coinquinare ſatagunt veritatem; auſcultet, obſecramus, & amplius tua pietas, an præter hæc ſegnes & ſocordes fuerimus in reformationem eccleſiæ ſanctæ Dei, & quod noſtris imminet conciliis, quidve opus eſt, ut non corruat templum Dei, intelliges. Vidit hæc ſancta ſynodus nihil melius atque præſtantius ad ſolidandum populi Chriſtiani ſalutem, & reprimendos Romanorum pontificum aliorumque abuſus, qui diuturno tempore ſacerdotium denigrarunt, quam ut generales ſynodi frequententur. Per eas enim ſunt jactata fidei catholicæ fundamenta, ſubmotæ hæreſes, innumeraque flagitia expiata, ritusve eccleſiaſtici inventi ſunt. Quamobrem Conſtantienſe concilium . . . . . ſaluberrime providit deinceps de decennio in decennium concilia generalia, ſtatutis etiam temporibus provincialia tenenda eſſe, multis opportune adjectis, quæ accommoda judicantur, ut per illa ab omni ſorde atque preſſura liberari poſſit eccleſia; tantiſque futuris hæc ſanctio occurrit periculis, ut hoc ſolo non fruſtra pro reformatione conveniſſe cœtum hunc valeat æſtimari. Poſtea vero alia duo edidimus ſanctiſſima decreta, de electionibus ſcilicet & annatis, quorum unum ad relevandas eccleſias in moribus ac diſciplinis, alterum in opulentiis neceſſariis ſuppeditare videtur. Experti ſumus diuturnis temporibus in tantum Romanos pontifices eorum voluptatibus inhæſiſſe, ut non imbecillitatem ætatis, non imperitiæ periculum, non talium ſordem, non laſciviam quampiam veriti ſunt: ſed pro eorum arbitrio perſonas erexerunt, & agrum dominicum palmitibus infructuoſis propagarunt; & quod gravius exiſtit, inde ſymoniaca labes adeo avaritiæ ſubminiſtraſſe cernitur, ut non facile eradicare poſſimus. Neque minus intelligere fas eſt, quam eccleſiis jacturam, immo ruinam congeſſerint apoſtolici ærarii tributa, annatæ appellata. Ex illis profecto venundata eccleſiaſtica prædia & pretioſa mobilia, contracta etiam voraciſſima fenora; propter illa ædificia collapſa, divinaque miniſteria diminuta undique videri poteſt. Vidimus eccleſiam ſanctam, quam Deus liberam eſſe voluit, tributariam effectam. Sed o utinam in piis erogationibus ea onera deſtruxiſſent! quin immo hoſpitalitatibus pauperumve eleemoſynis, eccleſiarum fundationibus, reparationibus, & ad populorum quietem procurandam dicata, in bellorum voragine, affectuum, largitionum arciumque inutili fabrica expoſita vidimus. An hæc talia ſunt, ut ea conniventibus oculis tranſire debeamus? At qui pro his funditus evertendis leges . . . . . inſurgunt, voces hominum conclamant, mores diſciplinæque vigent. Pro his inſuper, etſi alia non inſtarent incommoda reipublicæ, congregari ſynodus decuiſſet. Non abs re igitur ſacratiſſimus iſte cœtus, ſacerdotio, immo toti Chriſtianæ religioni compatiens, tales abuſus diluere extirpareque voluit. Sed ecce dominus Eugenius papa IV. modernus, ejus quamquam ſtudium eſſe deberet, ut tam opportune ordinata effectui mandarentur, illa impedit irritaque facere ſtudet. Nam & ab ipſorum exordio ir præſentem uſque diem, ſpretis electionibus, immo ne fieri poſſent, reſervationibus utendo conſuetis, eccleſiis cathedralibus monaſteriiſque providit, & aliorum electivorum beneficiorum collationes pro ſuo arbitrio fecit: res penitus inaudita. Non legimus enim ex Romanis pontificibus quemquam ſacræ ſynodi leges eo pacto irritas feciſſe, contemtuique habuiſſe: quin immo omnes maxima illas veneratione coluiſſe patet. Neque aliquis eſt ſacrorum conciliorum canon, quem hodiernis

temporibus ecclesia non recipiat, præter eos quos aut ipsa ecclesia, temporum spectata conditione, vel sedes apostolica justis innixa causis temperaverit. Profecto gravius nihil esse in republica potest, quam proprio sensui inhærere legesque evertere, quarum usus tranquillitatem parit, justitiam sustinet, & religionis maximum robur existit. Unde & B. Gregorius inquit: nimis est asperum & præcipue bonis sacerdotum moribus & juris inimicum, quempiam quacumque rationis executione, quæ bene sunt ordinata rescindere, & exemplo docere sua quandoque posse decreta dissolvi. Nihil aliud autem domini Eugenii papæ conatus efficiunt, nisi ut supremum tribunal immobileque ecclesiæ universalis refugium in dubium ponat, & cunctos fideles erroribus execrabilibus involvat. Pridem hanc sanctam synodum, immo totam ecclesiam, sua prætensa dissolutione ejusdem duobus annis fatigavit. Nunc violatis sanctionibus nostris pro universali salute editis, iterum duobus annis inextricabiles alias difficultates ingessit, quasi pontificatus sui præcipua cura fuerit, ut vel hoc concilium non existeret, vel vires aliquas non haberet. Jam quarta decima laborat legatio per nos ad eum destinata, quo suum animum modestiæ limitibus temperare velit, & quod sui prædecessores pie egerunt, ante oculos habere deberet. Intendimus autem non amplius tantam injuriam noxamque universali illatam ecclesiæ tolerare, & post multam ac multam & iterum multam adhibitam mansuetudinem, juxta sanctorum institutа patrum & sacrorum conciliorum imitationem, severitatem exercere; ne si hujusmodi sustineremus errores, approbare videremur, atque futurorum conciliorum læderetur enormiter auctoritas. Memores enim sumus sententiæ Augustini inquientis: Si ea de quibus Deus vehementer offenditur, insequi vel ulcisci differimus, ad irascendum utique divinitatis passionem provocamus. Non enim Christus ut ecclesiam contemneret, sed ut ædificaret, in ea Petrum suum successorem constituit. Qui ergo non ædificat, sed pro voluntatis libito administrat, sese extra ecclesiam ponit, & pastoris officium dimittit, juxta Gregorii sententiam in homeliis suis inquientis: Ipse ligandi atque solvendi potestate se privat, qui hanc pro suis voluntatibus & non subditorum moribus exercet. Nunc ergo ad tuam celsitudinem sermonem nostrum convertimus. Dum enim tuam pietatem horum reddere volumus certiorem, ut illam in tempore exerceas opportuno cunctis obsecramus affectibus. Memento siquidem quoniam omnis potestas a Deo est, & quæ a Deo beneficia conceduntur, ad ipsum utique referenda sunt. Memineris, quæsumus, nullum esse majus bonum quam quod universo cœtui impenditur, & illud esse præstantius ac beatius sacrificium, quo plebs cuncta depascitur. Adsit potentia tua in tempore opportuno, ut benedictionem recipias ab operum tuorum (meritis). Adhibe tecum consilia Deum timentium, ut segreges ab auribus tuis qui seminant zizanias. Non quærit hæc sancta synodus thesauros terræ, non scabella inhiantium potestates; sed leges sanctissimas & sanctos mores efflagitat observari. Sint igitur oculi tui inter lumina terræ, neque irritentur tormentis malitiæ, ut sic sancta Dei ecclesia tuis & aliorum principum suffragiis ab instantibus procellis valeat liberari.

ANNO CHRISTI 1436.

ANNO CHRISTI 1436.

PROPOSITIO DOMINI

Jo: abbatis de Buzaio oratoris domini ducis Britanniæ.

MAjores mei potioresque legationis hujus, qua nunc fungimur, ad clariora futuris diebus sese reservantes, hunc mihi quoque immerito dedere sermonem. Sed quis sum ego, laritans sub modio, ingenio nullus, algidoque pectore frigens, ut tenebras meas etiam occiduas hic ante jubar mundi, cardines orbis, lucernasque militantis ecclesiæ supra candelabra positas, indigne coner ostendere? Melius tibi fuisset, indoctissime claustralis, intra domesticos parietes noxas flevisse proprias, quam tuam hic tantis coram dignissimis conspectibus ingerere barbariem. Obedientia tamen tractus & illectus, confisusque in eo, qui mutorum fauces reserat, balbutientium quoque linguas facit disertas, sperans insuper quod vos, clarissimi patres, dabitis veniam, aggrediar propositum. Quod si stillus vestris delicatis auribus aliquid sonare durius solito videatur, parcite, quæso claustrali, numquam Tulliano fonte delibuto. Inter enim cotidianas delicias cibi grossiores nonnumquam capiuntur, ut dum inter edendum velut pro fastidio degustantur, ad subtiliores epulas redeatur avidius. Venisti, creator Spiritus, mentesque replesti firmitate tuorum, ut in hac urbe clarissima tuas oves gregemque tuum sanctissimum, desolationes sanctæ matris ecclesiæ consolando, stabilires. Non animalis homo, non qui terrena sapiunt hanc dedere constantiam; sed Altissimus qui renes scrutatur & corda, hoc inspiravit, hoc inchoavit, & conclusit feliciter. Non rerum prolixitas gerendarum, non socordia mentium, non denique dilationes temporum potuerunt vos ab incœptis divellere. Hoc Spiritus almus, hoc sacra fides, hoc sanctum reformationis ecclesiæ propositum condonarunt. Quamobrem quod stipiti rami, quod radii soli, quod fonti rivuli, hoc tibi, sacratissima synode, debent omnes principes & prælati, quos ubique terrarum religio Christiana solidavit. Qua in re dominus Joannes illustrissimus dux Britonum, clarus fide, religionis cultor, sectator æqui, conversatione cælestis, quamquam peregrinetur, ingenio fulgens, fervens affectu, mulcebris eloquio, cujus innocentiam fraternus zelus non infecit, cujus modestiam blanda prosperitas non illexit, cujus constantiam fortunæ ferocitas non confregit. Hæc, inquam, considerans suos hic cum ecclesia sua Britannica nunc mittit ambassiatores ad assistendum huic sacratissimo cœtui, ejusque censuras audiendum. Secundo ad se fortunas quoque suas eidem liberaliter offerendum, demum ad ejus decreta pacifica ordinationesque sanctissimas suscipiendum devotissime & opere complendum. Qui citius præfatos inibi misisset ambassiatores, nisi cariissimæ necnon clarissimæ suæ sponsæ lugubris

Ibid

super-

☞ ſuperveniſſet interitus, & niſi varia maris telluriſque obſtitiſſent incommoda. Qui quidem princeps cunctis aſpirabat votis, ſi Deus & fortuna dediſſent, hic præſentialiter aſſiſtere. ANNO CHRISTI 1436.

Exactis igitur taliter qualiter his ambagibus, morem ſervando canonicum, a ſanctis ſeu ſacris litteris exordia ſumendo, illud Matth. 24. pro fundamento præmittam, videlicet: *Ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ*. Corpus Chriſti myſticum adinſtar naturalis aut humani conflatum dignoſcitur. Conſtat quidem quod corpus humanum variis ex membris diverſa ad officia pertinentibus eſt conſtitutum, ſic quod ſi uno careret membro, jam non completum aut perfectum, ſed potius defectuoſum aut orbatum vacaret; contra vero, ſi cuncta ſua membra complexa locis ſuis & ordinibus poſſideat, completum illico videbitur & perfectum. Et ubicumque fuerit corpus, ibi erunt & ejus membra connexu naturali complexa, quæ illud componant pariter & compleant. Sic myſticum corpus eccleſiæ diverſis ex membris fidelibus eſt a Chriſto ſuo capite conſtitutum. Quidam enim ſunt oculi, quidam pedes, quidam manus & brachia, & univerſi ad ædificationem inſtituti. Et ubicumque fuerit corpus eccleſiæ, ibi erunt & ejus membra, cum nexibus Spiritus ſancti ſint conjuncta. Cum vero per aquilas propter limpitudinem viſus ſumantur hujus myſtici corporis oculi recti ſcilicet: ubicumque igitur fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. In hac glorioſiſſima ſynodo ejus palam oſtenditur integritas, quamquam non ſingula ſuppoſita, ſed ibi potiora convenerint. *Ubi enim duo vel tres convenerint vel congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum ſum*, dicit Dominus. Vos, patres præſtantiſſimi, hujus myſtici corporis inſtar aquilarum fulgentium eſtis oculi, principes manus & brachia, plebs quoque ſolotenus calcata pedum vices obtinet. Igitur quod debent oculi corpori, præſtent, præbeant & brachia, pedeſque ad idem ſuo ſuſtentent ſolatio. Si enim oculi cuncta ſuo luſtrarent officio, nihilque manus efficerent & brachia, non tuta certe maneret, nec diu corporis compago; quod ſi denique dirigerent oculi, manuſque protegerent, & pedum planta non tangeretur pavimento, manus directio vanaque protectio videretur. Igitur in unum offerendo conveniant hæc præcipua corporis membra, ut corpus ſanent, ſanatum dirigant, directum protegant, protectum quoque in proſperitate ſuſtentent. Languet mater eccleſia, languet corpus, languent membra, & ſi verbis utar Virgilianis, *Ubique luctus, ubique timor, & plurima mortis imago*. Ad vos jugiter clamando, ſuas vobis exponit anguſtias, & in remedium ſui doloris poſtulat filiales affectus. Quia igitur filii eſtis & oculi, dolores maternos excipite, & juxta Iſaiam, *triſtemini cum Jeruſalem & dolete cum ea omnes qui diligitis eam*. Ubi enim publica jactura eſt & commune diſpendium, ſicut dolor in univerſitatem ſe porrigit, ita omnium conſilium captandum eſt & auxilium. Ad tanta anguoris juvamina vos totus inſtituit orbis. Igitur, clariſſimi patres, componatis emplaſtra, pharmantias detis, ſi opus eſt. Scindite membra, diætas imponite, & quæque relevamina hujus myſtici corporis opere complete. Si ad mentem naſcentis eccleſiæ reducantur exordia, ſicut inter credentes erat unitas in fide, ſpiritu & baptiſmo; ſicut facultatibus contributis unum erat omnibus votum pauperum ſublevare miſerias, cunctorum quoque neceſſitates tamquam proprias reputare. Una ſiquidem & indiviſa eſt tunica, nec umquam paſſa eſt divortium ſponſa Chriſti, nec pellicis alienæ quandoque ſuſtinuit compagine injurias. Quamquam enim plures ſunt eccleſiæ hinc inde per orbem diffuſæ, ſic tamen una corpori junguntur, ut ſicut unius membri læſione membra corporis omnia quodam compaſſionis participio moleſtantur; ſic unius fidelis deſolatio in communem corporis myſtici gemitum deduci neceſſe eſt. Igitur, clariſſimi patres, quia ejus rectores eſtis & oculi, diſcratias condolendo pellite, quidquid ad intermiſſionem ductum eſt, & toxica nocumenta poſſetenus pellite. Sic uti membra vitalia ſacro corpori jungimini. Sic aquilino more cuncta clare videbitis, tractabitis, ſanabitiſque commoroſa, & ſic ubicumque fuerit corpus ibi congregabuntur & aquilæ. Sane ut materiales oculi ad defectus corporis morboſque pellendos ſumant efficaciam, prius a luxis terreniſque debent expiari pulveribus, ſic aquilæ myſticæ & oculi militantis eccleſiæ, ut clarius videant, ſatiuſque ferant opem, prius a vitiorum maculis ſummopere ſunt purgandi. Sicut enim ceteros præcellunt ſtatus dignitate, ſic quoque morum ſanctitate præeminere debent. Nam, ut beatus ait Gregorius, moribus & vita debet eſſe conſpicuus, qui ceteris proponitur imitandus. Audi canticum minus, ſed ſalubre, inquit devotiſſimus Bernardus ad Eugenium, monſtruoſa res eſt, gradus ſummus & animus infimus, ſedes prima & vita ima, lingua magniloqua & manus otioſa, ſermo multus & fructus nullus. Ob hæc Conſtantinus Helenæ filiæ regis Britonum matri ſuæ, nonnulla ſibi demandanti, ſic legitur ſcripſiſſe: Quanto, inquit, altiorem gradum inter homines tenemus, tanto omnium patemus aſpectibus; omnium itaque mortalium oculi, omnia judicia, omnium quoque vota noſtros actus conſiderant. Scopulus enim de monte corruens, multos ſibi ſubjectos trahit lapides in ruinam. Sic cum ſpeculatores oculi, myſtici corporis labuntur in delicta, exemplo ſuo multos trahunt ad interitum. Paſtor, inquit Gregorius, cum per abrupta vitiorum graditur, neceſſe eſt ut ad præcipitium grex inde trahatur; quia enim in alto ſunt poſiti, debent pro ſe ceteriſque non immerito vereri ruinam. Conſidero gradum, inquit devotiſſimus Bernardus, & timeo caſum; faſtigia dignitatis attendo, & e vicino periculum formido. Penſandum enim eſt, quod quanto gradus altior, tanto caſus gravior. Jam non ad culmen rerum, inquit Martialis Capella, injuſtos creviſſe queror: tolluntur in altum ut lapſu graviore ruant. Sic Occoſias per cancellos oraculi quos fecerat in Samaria cecidit & mortuus eſt, 4. Reg. 1. A vitiorum igitur maculis myſtici mundentur oculi, lumineque divino perfundantur. Et ſic corpori debitum

præ-

præstabunt, eidemque jungentur sanctissime. Igitur, *ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ.*

ANNO CHRISTI 1436.

Amplius, humano corpore senescente, oculos videmus illico pati caliginem. Sic certe vergente mundi vespere, oculos Christi mysticos a pristini status perfectione plus quam laicos cecidisse comperimus. Ob hoc status militantis ecclesiæ per statuam, quam legimus Nabuchodonosor somniasse, congrue figurari posset; ejus nempe caput ex auro, pectus & brachia ex argento, ex ære venter & femora, pedum vero pars ferrea, quædam altera quoque fictilis videbatur. Olim enim corpus Christi mysticum in primis rectoribus fuit per sapientiam aureum, argenteum per vitæ meritum & munditiam, sonorum quoque & æneum per claram eloquentiam. Hæc enim tria fulgor sapientiæ, munditia vitæ, eloquentiæque clara sonoritas rectoribus ecclesiæ necessaria dinoscuntur. Sed pedum, hoc est ultimorum rectorum, modernorum loquar, pars quædam ferrea est per cordis duritiam, altera quoque fictilis per carnis lasciviam. Cum enim quidam bonæ memoriæ Senonensium antistes quondam cœnobium adiisset Clarevallensium, ut quemdam hujus loci visitaret, conversum, qui raptus divinas nonnunquam patiebatur extases, cum secum loqueretur, postulo, inquit, ut mihi visionem aliquam enarres. Vidi, inquit conversus, nuper dominam quamdam vultu speciosissimam, auro gemmisque decoratam, dixitque mihi stupenti & ejus ornatum ac vultus pulchritudinem admiranti: Quænam sum ego? Cui respondi: Mihi videris B. Dei genitrix virgo. At illa. Terga mea respicias. Cumque dorsum ejus respicerem, putridam eam comperi, vermibusque scaturientem. Nunc, inquit, perpendere potes, non esse me Virginem gloriosam. Non enim sum Virgo Maria, sed mater ecclesia, quæ in anteriori mei parte in apostolis, martyribus scilicet & confessoribus fui pulcherrima, decentissimeque ornata: sed in dorso, hoc est ultimo tempore, ut in modernis rectoribus, sum putrida, variisque respersa fœtoribus, & sic argentum meum versum est in scoriam. Isaiæ 1.

Apud Valerium lib. 8. cum omnes optarent mortem Dionysii, tamquam tyranni crudelissimi, quædam mulier ætatis provectissimæ degebat Syracusis, quæ sola quotidie matutino tempore, ut Dionysius viveret, devotissime exorabat; quod ut Dionysius tantam mulieris erga se benevolentiam agnovit, ad se protinus advocavit, & quare hoc, vel quo suo merito hoc faceret inquisivit. Cum essem inquit, puella, tyrannum crudelem habebamus, eoque carere multum optabamus, quo defuncto crudelior ei successit: cujus etiam mors nobis amplius quam prioris in desiderio fuit; postremo tertium superioribus importuniorem cœpimus habere rectorem. Sic igitur, si tu nobis fueris per mortem sublatus, succedet alius omnium nequissimus. Idcirco consuevi deos quotidie pro tua longitudine & longanimitate rogare. Hoc peracto, si quis priora tempora modernaque consideret, proh dolor! incedit ecclesia; olim enim faciem suam velabat Moyses, cum propter vultus ejus gloriam in eum filii Israel intendere non poterant, nunc vero noster Moyses, sacerdotes loquor moderni temporis, ob confusionem faciem suam velare possunt. Jam enim in eos filii Israel intendere non dignantur, sed tristes noxas eorum potius gemunt & erubescunt. Hanc differentiam rectorum militantis ecclesiæ B. Gregorius considerans ait: In judicio quid unusquisque lucratus erit palam ostendetur. Ibi Petrus cum Juda, Paulus cum gentibus conversis ad fidem, ibi Andreas post se Achaiam ducens, Johannes Asiam, Thomas Indiam. Cum autem tot pastores cum gregibus ante judicem venerint, quid nos miseri dicturi sumus, qui ad Dominum post negotium vacui redimus, qui pastoris nomen habemus & oves quas ex nutrimento debemus ostendere non habemus? Qui nomen igitur rectoris accipit, virtutibus polleat, justeque gregem suum possideat, regat & pascat, ut sibi rectoris magnalia vindicet ac merita justissime, & sic, *ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ.*

ANNO CHRISTI 1436.

Tandem, clarissimi patres & domini plurimum recolendi, qui tamquam cives & domestici Dei, clero dare formam vitæ populoque pacem a diversis orbis climatibus feliciter his diebus adveniistis, multa est messis, quæ vobis commissa est, suosque palmites latius extendit vinea Domini sabaoth, cujus vos dispensatores constituit circumspectius providere. Agite igitur, agite, ne degenerent vineæ propagines in lambruscam, frumentum in lolium, aurum in scoriam, oleum in lamurcam; ager sanctæ matris ecclesiæ nunc colendus vobis committitur, solvite fasciculos scandalorum, deprimentes, necnon opprimentes sponsam Christi speciosam; ab ea, quæso, tollite, quem passim suis patitur in rectoribus contemtum. Cribrate lolium a tritico, semen scilicet hæresis pessimum. Vestris enim his diebus falsorum surrexere cultores dogmatum, doctores mendacii, hostes veritatis, fideique subversores, blandi & simplices ut agni, sed vulpes astutia sunt & rapaces ut lupi. Hi sunt qui in vestimentis ovium veniunt. Isti sunt vulpes, de quibus sponsa in canticis dixit: *Capite mihi vulpeculas quæ demoliuntur.* Quia igitur successores estis apostolorum, aquilæque ecclesiæ militantis, qui oves domini custodiendas susceperunt & pascendas, plurimum interest prævidere illorum versutias; qui legem domini prævaricantur occulte, qui laqueos jugiter tendunt, & pedicas in capturam simplicium. Zelus itaque domus Domini accendatur in vobis. Ascendite ex adverso opponentes vos murum contra inimicos fidei. Reddite testimonium vestræ . . . . . Hoc lex proximi, hoc censura canonum, hoc ipsa hominum conditio, hoc lex denique naturalis dictavit; vos ista complete. Sperant omnes populi in eo qui spes omnium cognoscitur, quod non deficiet in hac ecclesiæ discratia, exuberans gratiæ plenitudo vestra, quæ se impertitur afflictis, lapsos erigit, læsos raparat, & ut paucis plura concludam, quæ sese communicat universis.

Sane cum in discretione vestra ecclesiæ pendeat dispositio, cum in manu vestra corda sint regum & ducum, ad vestræque ordinationis

tionis arbitrium inclinentur populi, vobis incumbit quæ ad pacem ſunt quærere. Facite igitur animabus ſalutem, quietem populis, eccleſiæque libertatem, atque ab erroribus malos ad viam veritatis reducite. Non barbaras impugnabitis acies, ſed familiares & domeſticas, non exteras nationes, non hoſtiles munitiones invadetis, ſed proprie corpus inteſtinum, populum non rebellem, non hoſtem, ſed vicinum. Igitur clariſſimi patres, quæ ad pacem poſſetenus quærite. Cum enim pax ſit concordantium animorum ordinata tranquillitas, quid eſt quod pacis dulciſſima monumenta non alliciant vehementer? in rebus nempe creatis nihil gratioſius ſolet audiri, nihil delectabilius concupiſci, nihil quoque utilius poſſideri. Pax ſimultates tollit, bella compeſcit, comprimit iras, ſuperbos calcat, diligit humiles, diſcordias ſedat, omnibus eſt placita, neſcit extolli, inflari contemnit. Pax univerſis eſt utilis & fructuoſa, cunctis quoque delectabilis & generoſa. Quamdiu enim elementa invicem conciliata reſident in mixto, ipſum ſolent continuare. Pace vero primarum procul pulſa qualitatum, confeſtim mixti complexio diſſipatur. In ligno nempe putrido, in quo vix elementorum conjunctio deficit, hæc liquido comprobamus. Sic certe ſine pace nec regna, nec civitates, nec collegia, nec communitates bene poſſunt aut diu conſiſtere: in ſyderibus cæliſque, perpetuæ pacis fœdere junctis, nihil diſſonum penitus reperitur aut adverſum. Nam ſydera pace vigent, inquit Prudentius, & cum nihil placitum ſit ſine pace Deo, ipſe cum angelis & ſanctis ſuis pace fruitur perpetua, æternaque concordia jocundatur. Sic clariſſimi patres, & domini plurimum recolendi, pacem habere, cunctiſque Chriſti fidelibus pro modulo procurare debetis. Sicut enim diſcipuli mandata doctorum, pupilli tutorum, liberi genitorum, hæredeſque teſtatorum illæſa ſervare tenentur, ſic cuncti Chriſticolæ & oculi militantis eccleſiæ ſui mandata legislatoris, doctrinam & imperium ſalvatoris complere neceſſe eſt. Pacem enim tenuit, pacem docuit, pacem præbuit. Pacem ergo turbatorum ſæculorum Salvatoris ſectando veſtigia ſolerter componite. Ad hanc omnino procurandam manus quidem juſtitiæ vires dabunt adjutrices, pedeſque ibidem ſuo proſequentur munimine. Hoc jugiter deprecatur præfatus dominus Johannes illuſtriſſimus dux Britonum, devotiſque in orationibus toto corde ſuſpirat. Sic opere complendo corpus myſticum veri Chriſti corporis ambulabit per ſemitas, tandemque cum aquilis ſuis conjungetur feliciſſime: quia *ubicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ*, quod præſtare dignetur ille qui eſt benedictus in ſæcula Amen.

ANNO CHRISTI 1436.

PROTESTATIO FAC

Per inclytam nationem Gallicanam in ſacro concilio Baſileenſi.

Ibid. QUamquam in proxima ſancta ſynodo Conſtantienſi, a qua hoc præſens ſacrum Baſileenſe concilium per continuationem dependet, fuerit Spiritu ſancto afflante ſolemniter decretum ſub hac forma verborum, videlicet: Sacroſancta Conſtantienſis ſynodus, &c. ſtatuit & decernit, quod futurus Romanus pontifex per Dei gratiam de proximo aſſumendus, cum hoc ſacro concilio vel deputandis per ſingulas nationes debeat reformare Eccleſiam in capite, & curiam Romanam ſecundum æquitatem & bonum regimen eccleſiæ · antequam hoc ſacrum concilium diſſolvatur ſuper materiis articulorum alias per nationes in reformatorio oblatorum, qui ſequitur.

ANNO CHRISTI 1436.

Primo, de numero, qualitate, & natione dominorum cardinalium.

Item, de reformationibus ſedis apoſtolicæ

Item, de annatis & communibus ſervitiis & minutis.

Item de collationibus beneficiorum & gratiis expectativis.

Item, de confirmationibus electionum.

Item, de cauſis in curia Romana tractandis vel non.

Item, de appellationibus ad curiam Romanam.

Item, de officiis cancellariæ, & pœnitentiariæ.

Item, de exemtionibus & incorporationibus tempore ſchiſmatis factis.

Item, de commendis.

Item, de fructibus medii temporis.

Item, de non alienandis bonis Romanæ eccleſiæ.

Item, propter quæ & quomodo papa poſſit corrigi & deponi.

Item, de exſtirpatione ſimoniæ.

Item, de diſpenſationibus.

Item, de proviſione papæ & cardinalium

Item, de indulgentiis.

Item, de decimis.

Hoc adjecto, quod facta per nationes deputatione, liceat aliis de licentia papæ libere ad propria remeare. Quamvis etiam circa articulos ſupradictos de hujuſmodi reformatione facienda tam eidem concilio Conſtantienſi, quam etiam ſereniſſimo principi & domino, domino Sigiſmundo tunc regi Romanorum, nunc imperatori, expreſſa promiſſio facta fuerit; electo tamen & aſſumto felicis recordationis domino Martino papa V. hujuſmodi reformationis executio, proh dolor! hactenus omiſſa eſt, cum dicti etiam ſolemni non obſervatione promiſſi. Diſſolutione etenim dicti concilii humanis ingeniis occaſione adinventa, fidei cauſa in Germania circa reductionem Bohemorum neglecta, pace in guerris tunc Galliarum invaleſcentibus non tentata, ulterius in Conſtantia de reformatione hujuſmodi nihil actum eſt; quin immo ad alia loca conciliis aſſignatis, dum illa ordinentur, ſuccisa ſunt. Quantis autem incommodis hoc ſacrum Baſileenſe concilium quadriennio, & ultra, cum grandi perſonarum & rerum jactura, nonnullis etiam illorum, quibus tutela credita ſperabatur, obſiſtentibus, perduraverit, orbi patet univerſo. Nihilominus tamen in præfatorum reductione Bohemorum, paceque populorum, ac reformatione morum in hoc concilio actum eſt utiliter, quantum conceſſum eſt ab Alto, repugnantibus etiam multis; nonnullorum etenim, quorum ſtatus & negotia reformatio ipſa concernebat, adinventionibus & ſtudiis tot & tantæ adhibitæ ſunt difficultates, quod in ipſa refor-

reformatione vix quicquam ſolemniter & perfecte decretari potuit, quod eccleſiæ univerſali aliquem poſſet ſalubrem fructum afferre. ANNO CHRISTI 1436. Et quod gravius eſt, SS. dominus noſter papa modernus, cum reverentia virtuteque loquendo, ſuam propriam de adhærendo huic ſacro concilio, ejuſque decreta manu tenendo & approbando promiſſionem diu, licet nimis in grave præjudicium eccleſiæ, dilatam, in ſuis litteris apoſtolicis in generali congregatione hic publice lectis, factam & contentam non attendens, nonnullique alii ſibi in hac parte voluntarie plus quam expediſſet adhærentes, quam plurima contra hoc concilium ſacrum ejuſque decreta ea multipliciter tam palam quam ſecrete impugnando fecerunt, prout & dietim facere non ceſſant. Inſuper, quod valde moleſtum eſt, idem dominus noſter papa nedum contra decretum de electionibus aliiſque rite & canonice electis, providendo ſæpiſſime fecit, propter quod ſchiſmata & diviſiones in eccleſiis diverſarum nationum, non ſine maximo ſcandalo perpetuaque quaſi diverſarum eccleſiarum deſolatione orta & ſecuta ſunt: quin etiam decretum de ſublatione annatarum ex eo factum & concluſum, quod annatæ hujuſmodi nullo jure debebantur, per eaſque eccleſiæ eccleſiaſticæque perſonæ damnoſiſſime gravabantur; per ſe reverendiſſimoſque patres dominos cardinales ac ſuos officiales ſecum Florentiæ exiſtentes, alioſque ex ſuis in hoc ſacro concilio præſidentibus, contradictionibus, proteſtationibus, aliiſque diverſis mediis quotidie impugnare & tranſgredi non veretur; nec, ut aſſeritur, in ſublatione annatarum hujuſmodi, quæ etiam pro eccleſiis Galliæ ad inſtantiam prælatorum & eccleſiaſticorum eccleſiæ Gallicanæ, tam per inclytæ memoriæ dominum Karolum regem Francorum noviſſime defunctum ejuſque regium parlamentum, ac ſuam pragmaticam ſanctionem, quæ ex poſt in præfato ſacro Conſtantienſi concilio per ipſam nationem Gallicanam rite dudum facta eſt, conſentire intendit, niſi loco annatarum hujuſmodi, abundans ſibi proviſio fiat, quam idem dominus noſter papa, cardinaleſque, præſidentes, ac officiales antedicti, ſibi pro eorum ſtatu fovendo, nomine eccleſiæ univerſalis per hoc dictum concilium fieri provideant, ſi regna, principatus & dominia, quibus eccleſiam Romanam ampliſſime dotatam pariter & ditatam eſſe conſtat, vitæ eorum ſuſtentationem eis non ſufficientes inſtantiſſime & importune procurarunt & procurant; videtur quod pro annatis hujuſmodi, nullo tamen eis jure debitis, ſuper proviſione quam petunt, quodammodo vellent paciſci, tantaque deſuper ſollicitudine inſtant, ut omnia alia hujus concilii peragenda, quantumcumque utilia omnimode videantur, huic faciendæ proviſioni vellent poſtponi, quod animos plurimorum non immerito turbat, & in grandem admirationem adducit: fuitque ob id per hoc dictum concilium venerando patri Domino Ludovico abbati monaſterii S. Juſtinæ Paduæ, dicti domini noſtri papæ familiari, hocque onus ipſe ſuſcipienti; commiſſum & impoſitum, quatenus ex parte dicti concilii cum omni reverentia requirere haberet ipſum dominum noſtrum papam, qui & ite-

rum ex poſt per reverendiſſimos patres & dominos, dominos Nicolaum tituli S. Crucis in Jeruſalem, & Johannem tituli S. Petri ad Vincula presbyteros cardinales, legatos ad ipſum ab ipſo ſacro concilio deſtinatos; & noviſſime per honorabiles viros dominos Johannem *de Banchenſten* decretorum doctorem, & Mathæum *Menſnage* bachalaureum formatum in theologia, ipſius concilii oratores & nuncios, propterea etiam ad eum miſſos, fuit omni humilitate inter alia requiſitus, quatenus ab impugnatione concilii & decretorum hujuſmodi novitatibuſque circa ea inantea deſiſtere: quin immo ea manu tenere & defenſare, ſuaque promiſſa, in contrarium attentata reparari ordinando, dignaretur. Sed in his hujus ſacri concilii deſideriis & requiſitionibus nullus exauditionis ſecutus eſt effectus.

Nec eſt ſilentio prætereundum, quod præfati etiam domini legati cardinales pro recuperatione patrimonii & dominiorum apoſtolicæ ſedis, quæ de manibus domini noſtri papæ, non culpa quidem hujus ſacri concilii, ſed eorum qui gubernacula poſſidere videbantur, evanuerunt & ablata ſunt, diligenter media ad hoc apparentia, ex parte concilii aperiendo inſtiterunt, ſed tandem apud ſedem apoſtolicam eamdem reſponſum acceperunt, quod meliora & aptiora media ad hujuſmodi recuperationem patrimonii facientia haberentur. Præterea moleſtius cenſetur, quod idem dominus noſter papa hujus ſacri concilii auctoritatem piamque & devotam intentionem non mediocriter parvipendiſſe videtur, in eo quod litteris ſuis in generali congregatione publice lectis, reſponſum ſuper indulgentiis pro facto reductionis Græcorum concedendis, & aliis quibuſdam arduis per præfatos etiam dominos Jo. *de Banchenſten*, & Matthæum *Meſnage* a ſua ſanctitate in Florentia petitis & poſtulatis, ſe de proximo per nuncios & oratores daturum promiſerit, modicoque de poſt tranſacto tempore ad hoc dictum concilium venerandos patres fratrem Ambroſium ordinis Camaldulenſis generalem & Antonium de S. Vito ſacri palatii cauſarum auditorem, ſuos nuncios & oratores transmiſit: qui tamen poſt eorum adventum, audientiaſque quas habere voluerunt, eis plenarie datas, ſæpius per concilium ipſum requiſiti diutius ſteterunt, afferendo ſe a domino noſtro papa hujuſmodi reſponſum non recepiſſe, nec habere. Tandem iterato requiſiti reſponſum ex parte dicti domini noſtri papæ dederunt inſufficiens & inefficax. Demum quibus ac qualibus ac quantis mediis compactata de conſenſu etiam domini noſtri papæ inter ſacrum concilium & oratores ſereniſſimi domini imperatoris Græcorum, ac R. Podominum patriarcham Conſtantinopolitanum cauſa ilius feliciſſimæ unionis & reductionis eorum; qua re major in orbe terrarum vix eſſe poteſt, habita & concluſa impugnari ſeu reprobari, aut quod verius eſt, impediri viſa ſunt, non ignoratur, nec, ut effectus docuit, curavit ipſa Romana curia attendere, quod majores, mediocres, & minores hujus concilii, hujuſmodi compactorum occaſione, ob ſpem dictæ unionis fervenſque deſiderium; ſummam ferme XV. millium ducatorum auri

de ſuo

de suo proprio exposuerunt absque dictæ curiæ contributione aut subventione tantilla. ANNO CHRISTI 1436. Ille etiam Christophorus Garatonus secretarius apostolicus, qui ad Græciam alias inscio concilio missus fuerat, & de particulari synodo in Constantinopoli celebranda, non sine grandi fidei periculo, gravique totius ecclesiæ Latinæ nota, cum Græcis ipsi se etiam illud de hujus dicti concilii consensu & auctoritate facere asserere non verendo; iterum ad Græciam, etiam inscio concilio, novissime est reversus, ad quos fines Deus ipse novit, & per literas a reverendo domino Cervensi episcopo ex Florentia missas, in plena congregatione generali per reverendum dominum Tarentinum, unum ex dicti domini B nostri papæ præsidentibus, lectas, concilio apparuit, ad hoc concilium ad aliena loca transferendum. Quanta insuper quamque exorbitantia ipsa curia Romana circa ecclesiasticorum distributionem beneficiorum, ac concessionem gratiarum, aliaque spiritualia per nonnullos etiam quasi impudenter quotidie fieri fama etiam publica asseratur, non potest nude sine cordis amaritudine recensseri, nec modicam circa hæc præter cetera attulit hic causam scandali, quod pallium pro quodam hic præsente prælato, ipso pallio jam fere quinquennio, multas licet de habendo supplicationes & instantias fecerit, destituto, reverenter & instanter ex parte hujus concilii postulatum sine pecuniarum solutione vel C obligatione haberi non potuit. Sicque, proh dolor! non adhuc, quicquid aliqui jactitant, videtur ab eadem curia propulsa simoniaca labes, decreta licet solemnia de ipsa simonia vitanda per hoc concilium edita sint. Laceratur nihilominus & infamatur apud reges & principes per speciales & sumtuosas ambassiatas hoc sacrum concilium de tam longa duratione sui, nulla, ut dicitur, reformatione secuta, aliisque multis pro libito adinventis, quod valde mirum ac grave est, ut illi ipsi de tarditate reformationis concilium culpare satagunt, & conantur, qui ipsam reformationem nonnullarumque aliarum justissimarum rerum executionem multipliciter impedierunt, D dietimque impediunt, oculosque suos statuentes declinare in terram, obtenebrare cupiunt veritatem. Sed quia vaniloquia malorum bonis detrahere consueverunt, bonorum vero est per infamiam & bonam famam veritatem sectari, confictasque oblocutiones despicere, omnia pro Christi nomine patienter tolerantur. O utinam illa veneranda sedes, quam nonnullis annatis spoliatam & denudatam acclamant, de suorum ministrorum actibus inquireret, talibus sordibus infectos denudare & spoliare, deformatosque reformare solita esset! nullus quippe sanæ mentis, statibus sic de reformatione infamatis ac vehementer notatis, provisionem faciendam judicaret, nisi E prius eorumdem debita reformatio præcederet. Aliter enim facere nihil aliud esset, quam status tales in suis vitiis & deformitatibus confovere, seque insuper similis periculo deceptionis submittere, dictique salubris decreti Constantiensis intentionem frustrare, qua patres sacri concilii Constantiensis, præfatus Romanorum imperator, ad præmissa & omissa reformatione fuerunt & sunt frustrati,

quæ omnia & diu inclyta natio Gallicana debite considerans, irrationabile valdeque præposterum æstimat, ut domino nostro papæ aliisque, qui sua interesse putant, provideatur, nisi primitus pro aliquali reformatione decreta super articulis infra scriptis antecedant. Et deinde de statu numero & qualitate eorum, quibus providendum est, de eis etiam quæ agenda incumbent, ac de eis etiam quæ aliunde habere & reperire possunt, habeatur quantum erit notitia vera, ut quanto plures exteterint, ampliusque & in utilioribus pro ecclesia Dei se implicaverint, quantumcumque minus aliunde habuerint, eis amplius & uberius provideatur. Hæc igitur dicta inclyta natio Gallicana sincerum & devotum propositum, quod quidem semper circa hæc habuit, prout & habet, cunctis significare volens & intendens, & præcipue contra oblocutiones nonnullorum, qui frequenter, non bene consideratis seu ponderatis circumstantiis negotiorum, leviter conqueri & obloqui auditi sunt, conqueri & obloqui possent, protestatur, primo, quod ipsa per sua suppositia parata est, prout & semper fuit, toto suo posse ad dictam reformationem juxta hujus sacri concilii ordinationem, cum suppositis aliarum inclytarum nationum intendere, vacare & laborare. Protestatur insuper se etiam paratam esse ad provisionem hujusmodi rationabiliter faciendam, se etiam C & in quantum ante omnia saltem per decreta certa, clara ac solemniter concluſa & decreta vel ad decretandum parata, debita reformatio & limitatio eorum statuum quibus provideri petitur, antecedant, & specialiter super principalioribus materiis & magis necessariis, videlicet de forma electionis & juramenti papæ.

De numero, qualitate, natione, officio, & juramento cardinalium.

De reparatione efficaci decreti de electionibus.

Decreti etiam de causis.

Decreti de intrusis.

De qualitatibus beneficiandorum & dispen- D sandorum beneficiorum.

De modo & securitate provisionis universitatum & studiorum.

De gratiis expectativis & collationibus beneficiorum.

De modo & limitatione reservationum.

Decretis, inquam, super istis materiis, quæ omnino necessariæ sunt, & super quarum aliquibus jam plura decreta, paucis restantibus, concepta sunt, concluſis, factis & solemniter decretatis, vel ut jam tactum est, ad decretandum paratis, habitaque ex parte ipsius domini nostri papæ sufficienti certitudine, quod ipse dominus noster papa directe vel indirecte, ad dissolutionem aut translationem, aut impedimentum processus hujus E sacri concilii, nisi in quantum, & prout ad hoc ipsius concilii consensus expressus, juxta formam super hoc solemniter dictatam, accederet, non nitetur aut laborabit; quodque in concessione indulgentiarum pro ipsorum Græcorum reductione, cum hoc sacro concilio ad ejus intentionem realiter concurret; quod etiam prædicta & alia hujus dicti concilii decreta solemniter decretata & decretan-

da tenebit & manutenebit, defensabit & inviolabiliter observabit, per universos quantum omnino poterit, teneri, manuteneri, defensari & inviolabiliter observari faciet. Hæc dicta inclyta natio Gallicana, licet in sua plenaria libertate quoad hoc realiter existat, seque veraciter teneat & reputet, ad dictam tamen provisionem tam ipsi domino nostro papæ, quam aliis quorum interest rationabiliter faciendam, ex sua gratuita liberalitate diligenter & sine ulteriori dilatione cum aliis intendere, ac etiam realiter & cum effectu secundum suam possibilitatem, & ratam facere devoto & sincero animo se offert. Si autem secus per quemcumque aut quoscumque attentaretur sive fieret, ut hujusmodi scilicet reformatio impediretur, plusve debito differretur, ac eidem provisioni, quod absit, postponeretur, sæpedicta natio Gallicana pro se & suis, rege, principibus prælatis & membris, aliisque quibuscumque sibi quoad hæc coadhærentibus & adhærere volentibus, in quantum potest & eam concernit, se opponit & contradicit, protestaturque quod per eam non stetit, nec stat, neque stabit, quominus bona & effectualis reformatio in ecclesia Dei, exindeque justa & rationabilis provisio ipsi domino nostro papæ & aliis quorum interest, fiant, omniaque & singula præmissa ad laudem Dei & ecclesiæ suæ profectum salubriter & caritative ordinentur & perficiantur. Postremo contra impedientes ac impedire conantes fidei, unionis, & pacis causas, reformationemque hujusmodi, necnon etiam præsentem protestationem, universis Christi fidelibus pro sua dumtaxat justificatione & innocentia tuenda, jurisque sui conservatione non animo seu intentione aliquem injuriandi, intimando & insinuando hæc sæpefata Gallicana natio solemniter etiam ac publice protestatur

ANNO CHRISTI 1436.

EPISTOLA PRÆLATORUM

Et aliorum nationis Germanicæ ad archiepiscopum Moguntinum.

Hortantur eum ut personaliter accedat ad concilium.

Ibid. REverendissimo in Christo patri & domino domino archiepiscopo Moguntino, domino nostro gratiosissimo, vestræ reverendissimæ paternitatis intimi præsules & prælati, doctores & magistri, in sacro concilio Basileensi inclytam nationem Germanicam repræsentantes.

Humili & sincera salutatione præmissa, reverendissime pater, notum sit dominationi vestræ, quod ad nostrum & aliorum zelum Dei habentium preces, patres de concilio sanctis operibus, propter quæ ipsum concilium hic est congregatum, & præsertim pro reformatione universalis ecclesiæ perficienda, plus solito nunc insistunt, & amplius insistere certissime volunt. Et quia nos præcipue ad eamdem dominationem vestram, tamquam unum ex principalioribus nostræ inclytæ nationis Germanicæ dominum & prælatum, dirigimus oculos nostræ considerationis, quo plene cernimus personalem dictæ vestræ dominationis præsentiam, hic nobis cum multis respectibus summe necessariam & perutilem pro hujusmodi reformatione, & horum quæ epistola præsentibus intercluſa recitat, & aliorum multorum sacrum Romanum imperium & salutem dictæ nationis respicientium expeditione salutari. Quapropter humiliter & instantissime rogamus magna cum fiducia, quatenus eadem D. V. dignetur, omni sepposita mora, festinare, & ad nos venire personaliter, & solum ad aliquod modicum tempus manere nobiscum pro rebus tam sanctis & utilibus expediendis, ad laudem Dei & gloriam nominis vestri. Demum ultra præmissa nonnulla alia discreto viro Jo. Turrificis præsentium ostensori, commisimus referenda eidem dominationi vestræ. Velit igitur eadem D. V. præfato Jo. in hujusmodi referendis credentiæ plenariam fidem adhibere, & nos clementer exaudire: pro quo eidem dominationi vestræ ultra divinæ remunerationis præmium exinde sibi affuturum, libenter & semper reddamus servitialis gratitudinis vicem. Datum Basileæ, anno Domini MCCCCXXXVI. decima die mensis Januarii, sub reverendi patris & domini, domini Conradi episcopi Metensis, dictæ rationis nostræ præsidentis, sigillo.

ANNO CHRISTI 1436.

PROTESTATIO FACTA

Per præsidentem domini nostri papæ in generali congregatione XIII. Januarii MCCCCXXXVI. *ne papam moneretur.*

INtelleximus, reverendissimi in Christo patres & domini, quod in sacris deputationibus, quædam supplicatio ex parte consilii sereniſſimi regis Renati, Aquis residentis, nuper porrecta est; in qua narratis primo nonnullis gravaminibus, quæ quidam exsecutor apostolicus in causa Graſſensis ecclesiæ inferre conabatur, ipsi domini de dicto consilio se gravatos prætendentes, ad hoc sacrum concilium appellabant, causamque appellationis ipsorum in partibus committi supplicabant. Unde hinc sumta occasione, quod SS. dominus noster papa de hujusmodi causa contra hujus sacri concilii decreta se intromisisset, deliberaverunt quod sanctitas sua solemniter moneatur, ut infra certum terminum ei præfigendum, revocet omnia & singula per ipsam & suæ sanctitatis nomine attentata, contra generalem reformationem ecclesiæ in capite & in membris, & maxime in causa ecclesiæ Graſſensis; alioquin sacrum concilium contra ipsum procedet, juxta contenta in decreto concilii Constantiensis.

Ibid. p. 92.

Et cum etiam ad nostram notitiam pervenerit, quod in hac sacra congregatione debeat hodie super hoc avisamento & deliberatione concludi; propterea nos Johannes archiepiscopus Tarentinus, & Petrus episcopus Paduanus, ejusdem SS. domini nostri papæ in hoc sacro concilio, licet immeriti, præsidentes, tenentes a certo quod sacræ deputationes in tam dura & insperata deliberatione fuerint circumventæ, pro interesse publico & pro honore tam hujus sacri concilii, quam sanctissimi domini nostri, opponimus, & dicimus, quod super tali deliberatione concludi

non

non debet. Nam primo, recte intuenti, per omnia & singula munimenta per nuncios dictorum de consilio dicti regis portata, numquam apparere poterit, quod SS. dominus noster aliquid mandaverit per quod videretur velle contravenire decretis & ordinationibus hujus sacri concilii. Quod si ipse executor modum fortasse excesserit in exsequendo, hoc nequaquam imputari debet SS. domino nostro, sed ipsi potius exsecutori. Et si dicta munimenta in sacris deputationibus producta & lecta fuissent, numquam, ut credendum est, ad talem deliberationem processissent. Præterea non est verisimile, quod sacræ deputationes, nisi circumventæ, talem deliberationem acceptassent, ex qua verisimiliter scandala multa in ecclesia Dei provenire possent, potissime occasione sumta ex uno particulari negotio, nondum plene discusso aut deducto.

ANNO CHRISTI 1436.

Item, etiam numquam, ut a certo tenemus, constare poterit quod SS. dominus noster . . . . . aut ex contemtu venerit contra decreta hujus sacri concilii, vel eo saltem animo & intentione, ut sacrum concilium negligeret aut scandalizaret, propter quod sua sanctitas ita requiri aut moneri deberet. Quod si aliquando forte, ratione suadente, & pro temporis & rei qualitate, super aliquo ex decretis hujus sacri concilii sua sanctas dispensaverit, aut aliquod illorum relaxaverit, non propterea contraveniſſe dici debet decretis prædictis, cum id fecerit subsistente causa, & per illud arbitrium, quod nullum umquam jus divinum aut humanum summis pontificibus & Christi vicariis denegavit. Si tamen ex suggestione vel importunitate quædam a sua sanctitate exorta fuerint, quæ gravia aut dura patribus hujus sacri concilii prima facie videantur, illis primo & antea specificatis & plene discussis, debuit sua sanctitas reddi attenta. & non sic statim ad tam inauditas & insolitas monitiones contra Christi vicarium & caput ecclesiæ procedere. Et si dicatur dominum nostrum alias avisatum, ut servaret decreta, semper tamen per suam sanctitatem est responsum, quod decreta servavit, nisi forte necessitas ipsa suam sancti tem & sacrum collegium dominorum cardinalium compulerit decretum de annatis non recipere, expectando provisionem totiens repromissam. Sed sua sanctitas magis forte causari posset, quod in hoc sacro concilio aliquando facta sunt aliqua, quæ a consuetudine & observantia aliorum sacrorum conciliorum videntur aliena, & quæ non modicum ejus jurisdictionem aut potestatem lædere censentur; quæ tamen sanctissimus dominus noster, tamquam pius pater, & ut unitatem & pacem servaret, & majora vitet scandala, omnia tolerat & sustinet patienter.

Dicimus etiam, quod hac deliberatione concludi non debet, quia ex illa conclusione multa scandala oriri possunt in ecclesia & populo Christiano. Nam per talem conclusionem ex illo avisamento tam celeriter concluso, contra solitum morem & ordinationem concilii, non tamen aliquo præcedente tractatu cum patribus & majoribus hujus cœtus, nostro judicio lædi tur non parum honor & existimatio hujus sacri concilii, ad cujus honorem plurimum pertinet facta, & quæ ardua præcipue sunt, cujusmodi ista est, matura deliberatione terminare; ut sic populus Christianus, qui a nobis expectat aliquem fructum laborum nostrorum in vinea Domini videat & intelligat nos nihil agere, quod sanctorum patrum canonibus obviet, & quod postea fecisse nullo umquam tempore nos pœnitere possit.

ANNO CHRISTI 1436.

Quid enim, patres reverendissimi, dicent Græci, de quorum nunc reductione solliciti sumus, sic sentiant nos, qui ad schisma illuc antiquatum exstirpandum jam manum apposuimus, nunc cum summo pontifice & capite totius ecclesiæ dissidere, & contendere, & modo novum processum, novam rupturam, ut multi dicent sapienter, inchoare? Quid etiam Bohemi facient, hoc dissidium intelligentes? Nonne vel ex hoc solum fortasse ab eorum reductione se retrahent, & occasionem quærent? Quomodo etiam de reformatione totiens mundo repromissa sperare fas erit, si certamen hoc cum patre & capite nostro ingrediemur, qui cum forte se gravatum putabit, defensionis viam inveniet, & justitiam toti mundo palam facere curabit: & ita cum modico fructu, immo cum maximo forte ecclesiæ dispendio, omissa reformatione, certabimus?

Veremur etiam, domini & patres honoratissimi, ne rem inchoemus primo quidem aspectu facilem multis, sed exitu, nostro judicio, valde difficilem & periculosam. Recogitent vestræ dominationes quot annis Dei ecclesiam inveteratum schisma afflixerit, quot incommodis & cladibus innumeris Christianum populum vexaverit, quot laboribus & quanto sudore principum Christianorum, potissime invictissimi domini Sigismundi imperatoris, in sacro Constantiensi concilio sublatum fuerit. Nostri enim officii est, qui reformationem morum profitemur, qui pacem aliis repromittimus, qui errores e medio tollere velle prædicamus, ut omnia nostra tali modestia, tali patientia peragamus, ut nihil in nobis inveniri possit, quod professioni nostræ universo orbi totiens promissæ, obviare videatur.

Ex his ergo & multis aliis, quæ in medium adduci possent, dicimus, nostro judicio, nihil debere concludi in tali materia. Si quid autem est, quod vestrarum dominationum animos solliciter, quia forte vestris dominationibus suggeritur, quod SS. dominus noster hujus sacri concilii decreta non servet, humiliter petimus, requirimus & supplicamus, ut nobis tamquam locum tenentibus suæ sanctitatis in hoc sacro concilio, illa serioſe intimentur & monstrentur; quoniam offerimus nos, & ita spondemus ubi opus sit, non solum suam sanctitatem de omnibus attentam reddere per nuncium & per litteras, & supplicare, ut si quid est dignum reparatione reparetur; sed etiam in propria persona, ubi expediet, pro hac eadem re ad pedes suæ sanctitatis nos conferre, eritque hæc via pacis, & quæ cunctos Christiani nominis principes ædificabit, hujusque sacri concilii nomen reddet immortale.

Quod ſi tandem hoc impetrare nequimus a veſtris dominationibus, ne officium nobis creditum a SS. domino noſtro in vacuum recepiſſe videamur, utque honorem hujus ſacri concilii non negligamus, & ut nullo umquam tempore, ſi quid ſcandali ex hac forte concluſione facienda ſequeretur, nobis poſſit imputari, proteſtamur quod talis concluſio non fiat, & in dictam forte concluſionem faciendam non ſolum non conſentimus, ſed expreſſe contradicimus, petimuſque a vobis domino protonotario apoſtolico, & a vobis notariis hujus ſacri concilii, & aliis notariis hic exiſtentibus, ut de hujuſmodi per nos dictis, lectis, oblatis, petitis, conficiatis nobis unum vel plura documenta ad perpetuam rei memoriam.

ANNO CHRISTI 1436.

SEQUUNTUR AVISAMENTA

Concernentia monitorium domini noſtri papæ, cum conditionibus & etiam concluſa generali congregatione die Veneris XX. Januar. MCCCCXXXVI.

Ibid. p. 928.

DEputabuntur duo aut tres notabiles ambaſſiatores ituri ad SS. dominum noſtrum pro infraſcriptis; & ad hoc fuerunt deputati dominus Arelatenſis, dominus archiepiſcopus Lugdunenſis, & epiſcopus Lubicenſis, ut provideant de perſonis & expenſis.

2. Recedent hinc prædicti ambaſſiatores infra decem vel duodecim dies, & jurent in congregatione generali facere & dicere quidquid per ſacrum concilium fuerit eis injunctum, & non ſtare Florentiæ ultra menſem, nec acceptare beneficium, dignitatem, aut quicquid aliud, etiamſi motu proprio conferatur.

3. Poſtquam fuerint Florentiæ, infra tres aut quatuor dies procurent habere audientiam publicam in conſiſtorio generali in præſentia domini noſtri & totius curiæ. Quod ſi forte papa eſſet infirmus, procurent habere audientiam coram ipſo & in præſentia cardinalium; & nihilominus in caſu infirmitatis procurent teneri conſiſtorium publicum in præſentia omnium cardinalium & totius curiæ, ubi oratores noſtri pacifice exponent ambaſſiatam ſuam, rogantes & requirentes dominos cardinales & alios, ut inducant dominum noſtrum ad ea quæ ſacrum concilium petit.

4. Ducant dicti oratores ad hujuſmodi unum notarium, qui erit rogatus de omnibus, & quod incontinenti facta propoſitione coram domino noſtro & conſiſtorio, tradant propoſitionem ſuam in ſcriptis.

5. Quod ſi forte non poterunt habere audientiam coram domino noſtro, nec conſiſtorium publicum coram dominis cardinalibus & tota curia, tunc cuilibet cardinali intiment prædictam ambaſſiatam, requirendo quemlibet, quod velint iſta intimare domino noſtro, & proteſtentur, quod non potuerunt habere audientiam, &c. Et nihilominus ante portam ferream palatii apoſtolici in præſentia eorum quos habere poterunt, ac notarii prædicti alta voce legent propoſitionem eorum, proteſtando, quod non potuerunt habere audientiam, &c.

6. Accedent etiam ad rectores ſuperiores civitatis Florentiæ cum litteris credentialibus ſacri concilii, & exponent illis effectum ambaſſiatæ ſuæ, rogando ipſos quod velint iſta intimare domino noſtro. Et poſteà ſi factis iſtis diligentiis, infra tres alios dies non potuerint habere prædictum conſiſtorium, vel audientiam domini noſtri in caſu infirmitatis, revertantur ad concilium.

ANNO CHRISTI 1436.

EFFECTUS PROPOSITIONIS

Erit iſte.

PRimo, exponent quanta patientia & modeſtia ſacrum concilium uſum eſt poſt diſſolutionem prætenſam, factam per dominum noſtrum, requirendo ipſum per tres notabiles ambaſſiatas & multas citationes & monitiones ac prorogationes, & demum expectando per duos integros annos, ex quo toto orbi conſtare poteſt, quod mens ſacri concilii ſemper fuit ad unitatem & pacem eccleſiæ, & quod nihil magis abhorruit ac abhorret, quam ſciſſuram eccleſiæ, & quod ſi voluiſſet rigide procedere, non erant neceſſariæ ſecundum doctrinam evangelicam tot requiſitiones & citationes, & tanta temporis expectatio.

2. Narrabunt poſtea de adhæſione & tenore ipſius, de his quæ poſt dictam adhæſionem attentata ſunt per ſanctitatem ſuam, contra honorem, & decreta & ſuppoſita ipſius ſacri concilii, contraque tenorem ipſius adhæſionis.

3. Item, quomodo per dominum epiſcopum Cervienſem primo, deinde per dominum abbatem S. Juſtinæ, tertio per dominos cardinales S. Crucis & S. Petri, legatos, fuit rogatus & requiſitus ad obſervantiam decretorum ſacri concilii, &c. & demum per dominum Jo. de Hungaria & magiſtrum Matthæum Meſnage, & præſertim ſuper obſervantia decreti de electionibus & de annatis &c. & nihilominus non obſtantibus tot & tantis ambaſſiatis & exhortationibus adhuc quotidie multa attentantur contra decreta & ſuppoſita ſacri concilii; quod nihil aliud eſſe videtur, quam inducere mundum in tranſgreſſionem vel errorem, ut ipſe qui caput eſt tranſgrediatur ita, & alii ſuo exemplo vel tranſgrediantur, vel exiſtiment concilia nullam habere poteſtatem.

4. Narrabunt quanta ſcandala intolerabilia ex hoc in Chriſtianitate naſci poterunt, & præſertim ſi iſta duo decreta de electionibus & de annatis non ſortiantur effectum, addendo quod patres hic exiſtentes parati ſunt potius mori, quam pati auctoritatem eccleſiæ ſic conculcari.

5. Et iſta poterunt extendi per inſtructiones latius dandas.

6. Poſtremo concludent, quod ſacrum concilium non valens amplius iſta tolerare, mittit dictos oratores, per quos ſacrum concilium rogat ipſum dominum noſtrum, deprecatur & obſecrat, ac ſolemniter & peremtorie requirit, & monet, ut ob reverentiam Jeſu Chriſti ſponſi & capitis eccleſiæ ſanctæ

ſuæ,

☞ suæ, ac pacem & unitatem populi Christiani, honoremque suæ sanctitatis, velit a talibus penitus abstinere, ac efficaciter servare decreta istius sacri concilii, & tenorem adhæsionis suæ; & quod in testimonium hujus, infra XXV. dies a die hujuscemodi monitionis publicæ ac solemniter in consistorio publico debeat facere legi litteras more curiæ Romanæ bullatas infrascripti tenoris, mittendas infra XXV. dies ad sacrum concilium, in generali congregatione seu sessione legendas. Quod si infra prædictos XXV. dies prædicta non fecerit, & alios XXV. sacro concilio non destinaverit, ipsum sacrum concilium protestatur coram Deo & hominibus, & quod sine alia dilatione & citatione, immediate post ultimos XXV dies, quem terminum pro canonica & peremtoria monitione statuit, procedet contra ipsum, juxta decretum concilii Constantiensis.

ANNO CHRISTI 1436.

SEQUITUR TENOR LITTERARUM

Apostolicarum, de quibus immediate supra fit mentio.

EUgenius, &c. ad perpetuam rei memoriam.

Omnes appellationes interpositas vel interponendas ad nos a sententiis latis per sacrum concilium, vel commissarios aut judices ejusdem, ipso durante, annullamus & irritamus, mandantes sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, omnibus judicibus & commissariis auctoritate nostra deputatis, ne super illis procedere audeant. Revocamus etiam omnia gravamina, & quicquid factum est dicta auctoritate nostra, contra tenorem nostræ adhæsionis, ac contra decreta ipsius sacri concilii Basileensis: ratificamus & approbamus omnia decreta ipsius sacri concilii Basileensis, & præsertim de electionibus & de annatis. Pollicemur, quod sine dolo & fraude illa manu tenere & servare, &c.

MONITORIUM (a) CONTRA

Dominum Eugenium.

SAcrosancta, &c. In throno militantis ecclesiæ sedent justi, judicaturi magnos sicut parvos juxta merita sua, cum apud Deum non sit acceptatio personarum. Tales autem intelligimus, esse qui generalem synodum constituunt, quibus dictum est. *Si duo aut tres convenerint in nomine meo, in medio illorum sum ego.* Unusquisque igitur generali synodo, etiamsi papali præfulgeat dignitate, juxta decretum sacri Constantiensis concilii renovatum, in isto obedire tenetur, quoad exstirpationem hæresum & schismatis submotionem, ac generalem reformationem in capite & in membris, pertinentibusque ad ea.

Sane hæc amentissime credidimus quod D. Eugen. pap. IV. cum pridem post factam per eum dissolutionem illam scandalosam hujus sacri concilii, duorum generalium conciliorum Constantiensis scilicet & Senensis, necnon duorum Romanorum pontificum felicis recordationis domini Martini papæ V. ac sua auctoritate convocati, quæ mentes hominum iritavit, persuasus a multis regum & principum oratoribus revocavit eamdem, huic synodo verbaliter adhærendo, decernendoque & declarando ipsam sanctam synodum a tempore suæ inchoationis legitime continuatam fuisse & esse; prosequutionemque habere debere ad prædicta, pertinentiaque ad ipsa, perinde ac si nulla dissolutio facta extitisset: quin immo præfatam dissolutionem irritam & inanem declarans, ipsam sanctam synodum pure, simpliciter & cum effectu, ut dicebatur in litteris suis, omni devotione & favore prosequebatur, & prosequi intendebat; & quicquid per ipsum, aut nomine ipsius in præjudicium aut derogationem dictæ sanctæ synodi, seu contra ejus auctoritatem, necnon contra supposita ipsius factum & attentum erat, revocaverit & cassaverit, ac deinceps ab omnibus novitatibus in præjudicium synodi ejusdem & suorum suppositorum abstinere promiserit.

ANNO CHRISTI 1436.

Sed quis hoc non credidisset, dum tot tantisque præsentibus pro pace totius populi Christiani ipse dominus Eugenius talia spopondisset, & inviolabiliter servaturum se dixisset? Sed ecce quod mentes nostras pressius angit, nihil servatum est. Duo namque saluberrima decreta ab hac sancta synodo inter cetera sunt promulgata, quæ si debite servarentur, maximum robur ecclesiæ præstaretur, in quibus maximam reformationis partem redundare non esset ambiguum: unum scilicet de electionibus certo modo faciendis, aliud super tollendis annatis. Ex primo ecclesiarum pax & caritas oriri dignoscitur.

Nam ad illa pariendum atque firmandum potissimum videtur, ut ecclesiæ gratus sit qui præficitur ad eamdem. Cum & apostoli Petrum jam a Christo protestatem habentem, in ceterorum exemplum de novo eorum principem esse voluerunt in signum perfectissimæ unitatis. Nemo etiam eligi potest, qui juxta canonicas sanctiones dignus judicari non debeat, dum maxime Christus per crucis passionem copulavit ecclesiam: ita ut vices ejus gerens in terris, inconcussa stabilique prorsus mente, illam per qualemcumque vitæ asperitatem in firmamento pacis prosequi teneatur. Quæ cum ita sint, quod modo ad tollendos abusus, præcipue Romanorum pontificum, tam opportune tunc sancitum extitit, circa electiones canonicas conservandas & certo modo faciendas, ex quo maximæ quietis ecclesiæ munimentum oriri necesse est, dominus Eugenius pro voluntatis libito violavit. Non enim ut de bono in melius procederetur, in qua specie liberior Romani pontificis est potestas, hæc acta sunt; sed ut prohibeatur malum imminens, quod notorie

ecclе-

(a) Præter hoc monitorium extat in actis concilii Basileensis editis sessione XXVI. citatio ejusdem Eugenii papæ, quæ vulgo monitorium appellatur, cum tamen distincta duo sint acta, monitorium & citatio.

ANNO CHRISTI 1436.

ecclesiam affligebat, illud decretum extitit promulgatum. Qui ergo illi resistit, salutem abnegat, malumque defendit in perniciem manifestam populi Christiani. Advertere debuisset & deberet idem dominus Eugenius ne illorum in littera *Deus novit* intitulata comprehensorum se auctorem fuisse fateatur, quamquam enim in sua, licet verbali, adhæsione, illam revocaverit, & quod de sua mente non processit fuerit attestatus; cum opere contrarium asseveret, dum pro voluntatis libito, spretis sacræ synodi institutis & monitis, cuncta facit. Pariter namque annatas solitas recipit, & eisdem ærarii apostolici ordinibus utitur, ut antea faciebat; adeo ut post tot tantasque requisitiones, quod a prædictis abstineret abusibus, sibi factas, nunc pertinax & incorrigibilis videri possit, ecclesiæ perturbator, ac de ecclesiæ & sacrorum conciliorum auctoritate male sentire dignoscatur. Non enim qui profitetur publice, abjurat hæreses, aut male sonantes & piarum aurium offensivas sententias, satisfacit ecclesiæ, & vulnera illata medetur; sed qui operibus catholicis sanitatem mentis manifestat. Si ergo opera (non) sint contra dicta priorum errorum, malitiam continuasse videtur. Quamobrem idem dominus Eugenius contenta in littera illa *Deus novit*, quam per suos oratores & nuncios, videlicet dominum Antonium de Rosellis advocatum consistorialem, & dominum Petrum de Monte cubicularium ejusdem in diversis mundi partibus, necnon suo mandato in Romana curia in valvis certarum ecclesiarum publicatam fuisse, certissima fama, quod approbaverit aut dogmatizaverit & tenuerit, liquido manifestat. Et cum, prout hæc sancta synodus per multos solemnes magistros in sacra pagina ac doctores examinari fecit, nonnulli sunt in ea errores in fide, aliqua sunt etiam piarum aurium offensiva, aliqua scandalosa, super quibus dictus dominus Eugenius merito est suspectissimus judicandus. Et maxime dictam exaggerat suspicionem, quoniam de auctoritate sacri concilii generalis declarata per sacrum Constantiense concilium male sentire videtur, eadem decreta circa generalem reformationem ecclesiæ edita, notorie & incorrigibiliter violando. Super quibus hæc sancta synodus necessario procedere compellitur & arctatur, qua enim ratione decreta hujusmodi per Romanum pontificem revocantur in dubium, possent & per alios & per ipsum alia revocari, cum eadem sit sacrorum omnium conciliorum auctoritas, per consequens omnia militantis ecclesiæ fundamenta venire penitus in ruinam.

Et ecce nunc in istorum comprobatione; ad nos gravis querela venerabilis antistitis Grassensis episcopi delata est, quotidie etiam nostræ a diversis personis ac pro variis causis aures pulsantur, propter importabilia gravamina eis illata, in derogationem per nos nostraque auctoritate gestorum, potissime quod adversum sententias hic latas, quæ in rem transiverint judicatam, adversum ipsam etiam causarum pendentiam in hoc sacro concilio, rescripta concesserit quotidieve concedat, appellationes etiam a sententiis per hanc synodum seu ejusdem commissarios latis in curia, extra commiserit & committat, lites propter hoc faciendo immortales, & divisiones quam plurimas seminando, nec non varia suppositia ab hoc sacro concilio avocando, qui in agendo pro universali ecclesia plurimum conferebant. Et super his hæc sancta synodus est a pluribus fide dignis personis edocta. Nam inter alia, fama publica est, quod idem dominus Eugenius quamdam appellationem interpositam per magistrum Augustinum de Roma, generalem olim ordinis Eremitarum, adversum sententiam hic per sacrum concilium latam super certo libello in fide erroneo, & male in fide sonante, per eum edito, admiserit, & super ea judices dederit, contra sacros canones & sanctorum patrum instituta, secundum quæ in materia fidei debet papa sentire, & generalis synodi sententiæ inhærere. Admisisse etiam dicitur publice appellationem interpositam a domino Johanne de Prangino adversum sententiam per hanc synodum contra eum latam, pro reverendo patre domino Ludovico de Palude Lausanensi episcopo, super ecclesia Lausanensi, nec non absolvisse asseveratur certos laicos Januenses condemnatos per certos judices, ab eadem synodo damnatos, ad restitutionem certi castri de Antipoli ecclesiæ Grassensis, a censuris, in quas incurrerant, non parendo sententiæ, quæ in rem transiverat judicatam, exsecutionem illius impediendo. Similiter etiam in pluribus aliis attentando in grave scandalum & jacturam suppositorum concilii antedicti, quodque in juramentis quæ misit ipsis promotis consecrandis inseri facit, ut jurent expresse favere reservationibus apostolicis jam sublatis. Ac pridem repulit nec voluit confirmare quamdam electionem factam de persona, &c. ad decanatum Rothomagensem, juxta decretum de electionibus hujus sacri concilii, dicens illam fuisse de facto attentatam, obstante sua prætensa reservatione. Præterea annatæ non solum juxta morem solitum exiguntur, sed ut accepimus a promotis, de illis solvendis & manu tenendis juramenta illicita extorquentur.

Nec advertit dominus Eugenius, quod illos in prælaturis intitulat, qui titulis prorsus carent, quo hæreses venire continget, & inextricabiles divisiones, aliis concilii auctoritatem, aliis papæ anteponentibus, semper autem talium promotorum gesta necne valeant remanere in dubium periculosum est valde, & jam in plerisque mundi partibus ob præmissa, gravia scandala sunt suborta, & hujus sacri concilii & aliorum omnium offenditur auctoritas. Intellexit autem a fide dignis plurimis sancta synodus eumdem dominum Eugenium ad diversos reges & principes suos nuncios destinasse, ut in earumdem annatarum perseverantia sibi adsisterent, utque hoc sanctum decretum violarent: quæ res veluti discordiæ & damnatæ cupiditatis nuncia, nostris auribus gravius est, dum absurdissimum putamus, eo pacto sacras hujusmodi ordinationes per illum, qui ad ipsarum tuitionem propensius obligatur, infringi procurari, ut etiam sæcularium potestates in eversionem vocentur earumdem. Deberent siquidem domini temporales a præsulibus ecclesiasticis de unitate ac mutua dilectione, deque justarum legum ac morum observantia edo-

ANNO CHRISTI 1436.

☞ edoceri. Neque putet quisque hanc sanctam synodum neglecturam, quominus apostolicæ cameræ conveniens & honesta provisio fiat, ad onera universalis ecclesiæ supportanda. Immo illud quotidie imminet in cogitationibus nostris: sed dum multa instant pro reformatione ejusdem ecclesiæ, pro quibus continuo laboramus, & circa eamdem provisionem statuendam poterit opportunius saniusque decerni; ideo differendum delegimus; absonum etiam putantes, quasi obnoxia ad hoc videretur universalis ecclesia, ut non aliter hanc annatarum molem importabilem submoveremur, nisi prius recompensatio facta esset. Non enim a malo solum, sed ab omni est mali specie juxta dictum apostoli abstinendum. Et si hæc & similia conniventibus oculis pertransirent, procul dubio universalis ecclesia læderetur. Non valens igitur hæc sancta synodus tam graves offensas amplius tolerare. Ex quo igitur idem dominus Eugenius animo pertinaci, Spiritui-sancto & nobis, cujus ministri sumus, temerarie resistit; etiam Spiritus idem sanctus per organa nostra statuit & decrevit, justitia mediante, vestigiis aliorum sacrorum conciliorum inhærendo, qui Romanorum pontificum excessus in scandalum universalis ecclesiæ perpetratos debite punierunt, cum potentiæ militantis ecclesiæ animadvertere in eumdem, nisi celeriter, ut res exigit, resipiscat. Ea propter præfata sancta synodus indefesse & intrepide agens pro omnium salute, & ut murum se objiciens pro impugnantibus illam, habita perprius super præmissis omnibus & singulis pluribusque aliis per fide dignos plures testes omni exceptione majores, & per acta hujus sacri concilii & alia jura, informatione sufficienti constitutaque sibi per hujusmodi summariam informationem, receptam auctoritate dictæ synodi, per deputatos specialiter ad informationes hujusmodi recipiendas, ac de notorietate violatorum dictorum decretorum, ac de aliis supra narratis & quampluribus aliis, per viscera misericordiæ domini nostri Jesu Christi dictum dominum Eugenium instantissime rogat, obsecrat, & hortatur, monet ac solemniter requirit, & ex parte omnipotentis Dei sibi mandat & præcipit, quatenus infra XXV. dies a die præsentis publicationis immediate numerandos & finiendos, quicquid contra decreta dictæ sanctæ synodi, præsertim illa duo de electionibus & de annatis, fecit & attentavit, casset, revocet, annullet, quin immo irrita ac nulla, & pro infectis haberi decernat, promittatque in futurum eadem fideliter observare & manutenere. Et propterea omnes & singulas provisiones cathedralium ecclesiarum & monasteriorum, necnon collationes quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum electivorum, prætextu quarumcumque reservationum factas, per quos electionibus ad illam vel ad illa præjudicari seu impedimentum præstari posset, nunciet & declaret irritas & inanes; necnon omnes annatas seu vacantias & alia contra decretum annatarum recepta, illis restituet, a quibus indebite sunt receptæ, ac per camerarium apostolicæ sedis restitui mandet realiter & cum effectu, parteſque omnes prædictas læsas in pristinum statum reponat. Omnes in- A

super appellationes ad ipsum & sanctam sedem apostolicam a sententiis per sacrum concilium vel sua auctoritate latis interpositas, cum processibus in curia vel extra factis, revocet & annullet; & dictas causas pro quibus est appellatus, ad sacrum istud concilium decidendas remittat, cum intendat sacrum concilium cum omni humanitate ad ipsum recurrentibus justitiam ministrare. Et insuper judicibus omnibus S. R. E. cardinalium sub excommunicationis, & appellantibus prædictis sub perditionis juris pœnis, quas contra faciendo incurrant, ipso facto, mandet, ne super dictis causis appellationum quoquomodo procedant. Mandet etiam per suas litteras apostolicas omnibus ordinariis locorum & auditoribus, seu aliis commissariis in Romana curia aut extra impetratis, quatenus in causis agitandis quibuscumque decreta hujus sacri concilii solemniter edita debeant observare, omnesque sententias in eodem concilio ejus auctoritate latas, quæ in rem transierunt judicatam, exsequantur, ac si auctoritate dicti domini Eugenii latæ essent, etiamsi cameram concernerent apostolicam, omniaque rescripta & concessiones in contrarium per ipsum factas & facta revocet & annullet, & insuper cum ad dictam sanctam synodum frequentes querelæ deferantur a multis, quos dicunt eumdem dom. Eugenium vel suos officiales sua auctoritate, causa non cognita, & eis non citatis ac defensis, sed penitus de facto suis bonis spoliasse, seu alias eorumdem bona quibus spoliati fuerunt retinuisse, ipsumque vel ea in ærarium dictæ cameræ non reposuisse, & nonnullos incarcerasse, & variis injuriis affecisse: requirit etiam & monet eadem S. synodus, quatenus omnibus & singulis sic expressis infra duos menses a die notificatæ liquidationis dictorum bonorum seu damnorum, præfato camerario, etiam per edictum publicum in loco vicino curiæ Romanæ, si non pateret tutus accessus, per sententiam definitivam, quæ transierit in rem dijudicatam, in hoc sacro concilio latam vel ferendam, intimandam, ablata restituat, ac de his omnibus, necnon de observatione omnium aliorum decretorum factorum & faciendorum pro generali reformatione ecclesiæ in capite & in membris, infra dictum terminum, hanc sanctam synodum per suas litteras more Romanæ curiæ plumbatas, in suo consistorio publico perprius lectas, certificet. Insuper pari modo veritatem per ecclesiam in decreto Costantiensis concilii determinatam, certa auctoritate sacrorum conciliorum se fideliter credere profiteatur expresse, ad tollendam omnem ambiguitatem, & multorum animos sedandos, qui propter præmissa dictum dominum Eugenium, ne non recte opinetur, habent valde suspectum, de hujusmodique facta professione infra eumdem terminum pari modo reddat hanc synodum certiorem. Cujus quidem decreti tenor talis est: *Frequens*, &c. necnon infra alios XXV. dies post dictos XXV. immediate sequentes, hanc sanctam synodum per dictas suas litteras, more Romanæ curiæ plumbatas, in generali congregatione vel sessione solemni legendas, de præmissorum observatione certificet. Quod si infra eumdem terminum præmissa omnia & B C D E

ANNO CHRISTI 1436.

sin-

☞ ſingula realiter & cum effectu minime adimpleverit, ipſis diebus elapſis, ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc, dicta ſancta ſynodus decreto ſacri concilii Conſtantienſis inhærendo, ad pœnas canonicas procedet, prout ei ſecundum juris diſpoſitionem & canonicas traditiones pro ſalute Chriſtiani populi, alia citatione non facta, videbitur faciendum; & ideo eumdem dominum Eugenium monet & requirit, quatenus dicat & alleget coram dicta ſynodo infra eumdem terminum, quare notorius & incorrigibilis, turbator reformationis generalis eccleſiæ univerſalis, & pacis ac quietis ejuſdem, ob non obſervationem decretorum hujuſmodi, dici & declarari non debeat; necnon dicat & objiciat quicquid velit, quare ad pœnas prædictas devenire non debeat, coram dicta ſynodo juſtitiam recepturus. Datum, &c.

ANNO CHRISTI 1436.

CONCILII BASILEENSIS EPISTOLA

Ad capitulum Trecenſis eccleſiæ, exhibita capitulo XI. Julii MCCCCXXXVI. per Johannem Blanche ſuccentorem.

Ut Stephanus Calleau canonicus Trecenſis exiſtens in concilio, ſua præbenda canonicali gaudeat.

Ibid. p. 937. SAcroſancta generalis ſynodus Baſileenſis in Spiritu-ſancto legitime congregata, univerſalem eccleſiam repræſentans, dilectis filiis decano & capitulo eccleſiæ Trecenſis, ac omnibus aliis & ſingulis quorum intereſt, & quos infraſcriptum tangit negotium, ſeu tangere poterit quomodolibet in futurum, ſalutem & Dei omnipotentis benedictionem.

Quia pium æſtimamus & rationi conſonum fore, veritati teſtimonium perhibere; hinc eſt, quod dilectus eccleſiæ filius Stephanus Calleau presbyter, magiſter in artibus Pariſienſis, & baccalaureus in ſacra pagina, canonicus veſter, ad hoc ſacrum concilium Baſileenſe pro exſtirpandis hæreſibus, moribuſque reformandis, & pace inter Chriſticolas congregatum, dudum acceſſit, & eidem incorporatus extitit: quodque ne propter hujuſmodi acceſſum ad dictum concilium quis detrimentum ſuorum beneficiorum patiatur, hæc ſacroſancta ſynodus ſtatuit & decrevit, ut qui in eadem ſynodo cauſa concilii præſentes fuerint & incorporati, ſicut ipſe Stephanus actu præſens exiſtit, fructus & proventus ſuorum beneficiorum percipiant & eiſdem gaudeant, prout & quemadmodum in decreto ſuper hoc in prima hujus ſacræ ſynodi publica ſeſſione edito, hæc & alia continentur; cujus decreti tenor ſequitur & eſt talis, *Cum hi qui interſunt*, &c. Quapropter decanum & capitulum & alios & ſingulos ſupradictos hortamur, requirimus, & monemus, & nihilominus in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus ipſum Stephanum canonicum veſtrum, fructibus & proventibus ſuorum canonicatus & præbendæ dictæ eccleſiæ Trecenſis, ſine difficultate & contradictione quibuslibet, juxta præinſerti decreti tenorem atque formam, uti & gaudere permittatis, ſibique vel ſuo procuratori in hac parte deputato, de eiſdem reſpondeatis, & faciatis ab aliis quorum intereſt reſponderi. Datum Baſileæ, idus Junii, an. a nat. Dom. MCCCCXXXVI.

ANNO CHRIST 1436.

TRACTATUS FACTUS

Contra aviſamentum quoddam Baſilienſium, quod non liceat appellare a concilio ad papam.

Authore Joanne de Turrecremata S. T. M. ordinis Prædicatorum.

SAncta Synodus Baſilienſis &c. ordinat & ſtatuit, definit, & declarat, quod nulli ſimplici perſonæ, collegio, communitati, univerſitati cujuſcumque dignitatis, gradus, ſtatus, ordinis, aut conditionis, etiamſi papalis aut imperialis exiſtat, fas eſt aut fuerit decretis & ſententiis generalis concilii quocumque appellationis, aut alterius remedii prætextu, conjunctim, aut diviſim contravenire, aut non obedire, aut *præcedenti* ſe alicujus eorum occaſione læſum, apud alium, quam generale ipſum concilium, ipſo vigente, auxilium deſuper implorare &c. *& infra*. Nec alicui prædictorum fas ſit a quacumque ſive quibuſcumque ſententiis, ſeu decretis auctoritate ſacri concilii emanatis, aut promulgatis conjunctim vel diviſim ad tribunal etiamſi apoſtolicum fuerit, quam generalis concilii pro tempore exiſtentis, & eo durante, nec a re auctoritate ſedis apoſtolicæ judicata ad tribunal ſacri concilii donec integraliter paritum & de læſione doctum fuerit. Et *infra*. Et nihilominus ſi contra decretum vel ſententiam ſacri generalis concilii taliter attemptatur, infra menſem quartum ſingulis hujuſmodi attemptatis expreſſe & legitime non renuntiaverit, decretis, ſeu ſententiis non obedierit, aut aliquam ex aliis attemptatis proſequutus fuerit, tam ille, quam judex, advocatus, procurator, notarius &c. ad quæcumque beneficia obtenta, vel obtinenda ſit inhabilis, & de facto privatus, & quilibet ex ipſis infamia perpetua innodatus.

Ex M. Cod. Feli.

Sic.

Sequitur votum in contrarium.

Circa hoc aviſamentum, pace & gratia ſemper integris patrum aviſantium illud, & ſub correctione, & emendatione veſtrarum paternitatum, duo facere inſtitui. Primo, aſſignabo rationes quibus viſum eſt mihi hoc aviſamentum nullo modo ſuſcipiendum eſſe. Secundo, dabo conſilium pro voto meo pro firmitate, & robore tam decretorum fiendorum hic, quam ſententiarum datarum in concilio. Circa primum, quia de duobus fit mentio, ſcilicet de decretis, & de ſententiis; (inſtar aliquorum dominorum qui prolocuti ſunt) primo loquar breviter cum decretis conciliorum univerſalium; ſecundo de ſententiis datis in eiſdem. In primis, notandum quod canones, vel ſtatuta SS. Patrum in conciliis univerſalibus, ſunt in duplici genere; ut ait S. Thomas, in quolibeto quodam, loquens de ſtatutis apoſtolorum; & in Tract. contra impugnantes religionem de ſtatutis conciliorum univerſalium. Primum genus eſt quo eorum ſtatuta ſunt de jure divino, ſicut ſunt

per-

pertinentia aut ad articulos fidei, aut ad sub- A
ANNO CHRISTI 1436.
ſtantiam ſacramentorum, aut quæ manifeſtam habent connexionem, ad legem divinam pertinentia ad bonos mores. Et de talibus, ut ait S. Thomas, intelligitur c. *contra*, et c. *prima ſalus*, XXV. q. de talibus etiam canonibus maxime intelligitur c. *violatores* eisdem cauſa, et q. Ex quibus conſequitur, quod contradictores inſtitutioni canonum hujus generis, habita notitia quod ad jus divinum pertinent, audiendi non ſunt, ſed magis puniendi tanquam ſuſpecti, et adverſarii fidei, et religionis chriſtianæ. Secundum genus canonum eſt eorum, quos inſtituerunt SS. Patres in conciliis univerſalibus de jure poſitivo; licet enim canones omnes a SS. Patribus unanimi ſenſu conſtituti dicantur conditi a Spiritu S. non tamen omnes dicuntur pertinere aut ad legem naturæ, aut ad jus divinum, ſicut aliqui domini viſi ſunt dicere in hac deputationem reformatorii; ſed aliqui dicuntur pertinere ad jus poſitivum: licet enim omnis veritas a quocumque dicatur, teſte B. Ambroſio, a Spiritu S. ſit; non tamen omnis veritas dicitur, aut theologica, aut juris divini, aut fidei, aut ad divinam legem pertinere; ſed erit alterius inferioris generis. Præterea ſi canones omnes quia a Spiritu S. ſunt conditi pertinere ideo dicerentur ad legem naturæ, aut ad jus divinum, indiſpenſabiles eſſent; et ita eccleſia erraſſet in diſpenſando canonibus factis a SS. patribus. Item nec mutari poſſent qui ſemel eſſent conſtituti, et multa alia ſequerentur, quæ omnia abſurda ſunt. Loquendo autem de iſto genere canonum, de quo principalis eſt inter nos diſceptatio et deliberatio, dico quod aut canones, ſive decreta facta in concilio ſunt unanimi conſenſu papæ, aut ſuorum præſidentium concluſa; aut non. Si primo modo, ſit iſta concluſio: canones tales ſunt ab omnibus cuſtodiendi, et peccant qui canones prædictos præceptorios, maxime in caſu non conceſſo, tranſgrediuntur. Probatur per illud Rom. 13. *omnis anima ſubdita ſit poteſtatibus ſublimioribus*, Item ibidem: *omnis poteſtas a Deo eſt; & qui poteſtati reſiſtit Dei ordinationi reſiſtit;* ſed reſiſtere Dei ordinationi eſt peccatum; ergo &c. De quibus canonibus intelligendum etiam venit c. illud, *Violatores*, quando quis ex contemptu poteſtatis eccleſiaſticæ, aut præſumptione contra canones ageret. Unde ibidem in prædicto c. dicitur ſic: *talis enim præſumptio manifeſte unum genus eſt blaſphemantium Spiritum Sanctum*. Unde Archid. in gloſ. prædicti c. *violatores*, ita dicit in Roſario: „ Fateor, quando ſic cupiditate vel „ ſine cauſa, vel in caſu, non conceſſo ſecun„ dum Innoc. Dic ergo quod non obedire vel „ venire contra canones ex certa ſcientia mor„ tale peccatum eſt, cum talis poſſit excom„ municari, 1. q. 1. *Si quis*. Et hoc intel„ lige quoad ſtatuta præceptoria, et in eodem E „ caſu quo obediendum eſt ſecundum Oſtien. „ qui hoc notat ex. de majo. et obedi. c. 2. „ ſi Jo. de Deo dicit quod hoc quod hic dicitur „ intelligendum eſt quando ex contemptu hoc „ fit, ſcilicet contra ſacros canones, 19. diſt. „ *Nullus*. Alias falſum eſſet; quotidie enim „ facimus contra honeſtatem, et moderamen „ canonum, et eſt veniale in quibuſdam, 25. „ diſt. 5. *nunc autem*. Item idem in c. *pri-*

ANNO CHRISTI 1436.
„ *ma ſalus*, in verbo *nullatenus deviare*; di„ cit: hoc intellige ex contemptu; alias con„ tinue facimus contra canones, ſicut contine„ tur ſupra, *Violatores*." Hæc ille. Ex qua concluſione cum notatis ſequitur primum corrolarium, quod non omnis tranſgreſſio ſacrorum canonum etiam mortalis eſt peccatum in Spiritum Sanctum, aut blaſphemia in Spiritum S. ut quidam dominus videbatur nuper dicere; proprie capiendo blaſphemiam in Spiritum Sanctum, et peccatum in Spiritum S. prout Hieronymus, Auguſtinus, et magiſter ſententiar. in 2. diſt. 53. accipiunt. Pater ex dictis.

Secunda concluſio eſt hujuſmodi. Canoni- B bus non pari, nec eodem genere obbligationis univerſaliter ſubiicitur papa, & reliquus populus chriſtianus. Probatur quoniam princeps aliter ſubiicitur legi, & aliter populus: pro quo notandum quod, prout dicit S. Thomas in I. 2. q. XCVI. art. 4. quærens utrum ſubiiciantur omnes legi humanæ: duo habet lex de ſui ratione, primo quidem, quod eſt regula humanorum actuum; ſecundo quod habet vim coactivam. Quantum ad primum, videlicet quantum ad vim directivam, omnes obligantur & etiam principes, quoniam juſtum eſt, ut dicitur extrav. de conſtitutionibus, quo quiſquis jure in altero utitur, ipſe eodem jure uti debeat; Sapiens ait: *patere legem quam tu ipſe tuleris*. Quantum vero ad ſe- C cundum, ſcilicet vim coactivam, princeps non ſubditur legi, inquit ſic S. Thomas. Ratio quoniam nullus proprie cogitur a ſe ipſo; lex autem non habet vim coactivam, niſi ex principis poteſtate: hinc legis peritus, ait quod princeps ſolutus eſt legibus, quia nullus in ipſum poteſt judicium damnationis ferre, ſi contra legem agat. Unde ſuper illud pſalm. *Tibi ſoli peccavi*, habet gloſ. ſic: *Rex eſt omnibus ſuperior; & ideo a Deo tantum, qui eſt major puniendus eſt. Si verò quis de populo peccat & Deo peccat & regi. Rex verò non habet hominem qui ſua facta dijudicet; & ideo dicit: tibi ſoli peccavi*. Quod verò ſummus pontifex princeps eccleſiæ hoc D modo ſit & eccleſiaſticis, ſive canonicis, legibus abſolutus, habemus in cap. X. *ideo* XXV. q. 1. ubi ita dicitur: *his itaque reſpondetur*, videlicet c. *confidimus*, & c. *quæ ad perpetuam*, & c. *violatores*, & c. *contra*, & c. *prima ſalus*, quibus arguebatur, quod papa ſeu ſummi pontifices etiam impermutabiliter obſervare tenerentur canones: *ſacroſancta R. E. jus, & auctoritatem ſacris canonibus impartitur; ſed non eis obligatur; habet enim jus condendi canones, utpote quæ eſt caput, & cardo omnium Eccleſiarum, a cujus regula nemini diſſentire licet; ita ergo canonibus auctoritatem præſtat, ut ſeipſam non ſubiiciat*. Hæc ibi, & multa alia, per quæ patet veraciter; ergo nec contra hoc militat decretum concilii Conſtantienſis. Non enim creditur quod præfatum concilium volverit eccleſiæ principem aliter adſtrinxiſſe ad obſervantiam canonum hujus generis, quam princeps ſolet & valet aſtringi. Unde in c. *ſignificaſti*, extra l. de electio. dicitur quod, *concilia legem non præfixerunt eccleſiæ Romanæ; cum omnia concilia per eccleſiæ Romanæ auctoritatem & facta ſint, & robur acceperint,*

☞ *& in eorum ſtatutis Romana patenter excipiatur auctoritas*, glos. Oſtiens. tanquam ſuperior, 9. q. 3. *cuncta per mundum*; ergo inferior non poteſt ei legem imponere, 1. de major. & obed. *cum inferior*. Hæc ille.

ANNO CHRISTI 1436.

Præterea cum papa ſubjici, ſicut cæteri ſubjiciuntur legibus poſitivis conciliorum non videatur pertinere ad reformationem; immo hoc deformationem & deordinationem faciat in Republica, non eſt credendum patres illius concilii Conſtantienſis talem habuiſſe intelligentiam ab omni ordine & ratione alienam. Corrolarium primum eſt, quod licet reſiduus populus chriſtianus obligentur ad obſervantiam canonum utroque modo; pœna tamen in aviſamento, ſi ad transgreſſores canonum ſe extendat, ſicut ad appellantes, ut mihi viſum eſt nimis dura & periculoſa; tum primò, quoniam hoc eſſet magis zelare leges humanas, & inſtituta hominum, quam Chriſti legem, cujus tranſgreſſoribus nulla pœna par imponitur. Tum ſecundo, quia ex hoc ſæpenumero apud multos fideles multorum prælatorum eccleſiæ, immo etiam papæ pontificium dubium redderetur; & ita ſæpe per aliquos exhibita profana aut irrita cenſerentur. Ex quibus majus vulnus oriretur in eccleſiis, quàm mala ſint, quæ ex tranſgreſſoribus canonum juris poſitivi poſſent provenire. Tum tertio, quoniam videretur pœna non commenſurari delicto, contra illud ſcilicet Deuter. XXV. *ſecundum delictum erit plagarum modus*; & ita injuſta eſſet talis pœna. Corrolarium ſecundum; canones hujus generis, ſcilicet pertinentes ad jus poſitivum, non poſſunt inſtituti immutabiles; patet de ſe, quoniam materia eorum eſt mutabilis juxta varietatem temporum, locorum, perſonarum, aliorumque accidentium, quorum varietas nulla menſura, nulla certitudine plena poteſt cognoſci & prævideri. Corrollarium tertium; neceſſe eſt apud ſummum pontificem reſidere auctoritatem diſpenſandi, & mutandi, prout caſus neceſſitatis, & communis utilitas expopoſcerit; nequaquam enim, ut ait Avmarus in lib. Concilior. cap. 39. *eccleſiaſtica diſciplina ſufficere poſſet, ſi non præſul apoſtolicus illam auctoritatem haberet de canonibus, quam ſupra retulimus. Nam præcedentium patrum ſtatuta eccleſiaſticam diſciplinam aliquando non tam inſtituerent quam confunderent, ſi nulla ratione a ſucceſſoribus eorum mutari poſſent.* Et infra: *Si B. Gelaſius numerum annorum, quos ſui anteceſſores ſingulis annis præfixerunt, minuere non poſſet; penuriæ clericorum ſui temporis per preſbyteros ex laicis infra annum maturatos nullo modo ſuccurriſſet. Item ſi moderni pontifices antiquorum rigorem canonum per lapſos ſacerdotes remittere nequiviſſent; ipſa chriſtiana religio deſtituta ſacerdotali officio penitus ſtare non poſſet; cum jam pene nulli ſacerdotes, niſi criminaliter lapſi, reperiantur, quos antiqui canones depoſuiſſe leguntur.* Hæc ille. Ideo dicit Innocentius III. & habetur extr. de præben, c. *propoſuit: ſecundum plenitudinem poteſtatis de jure poſſumus ſupra jus diſpenſare*. Et dicit Oſtien. q. d. nullo jure aſtringimur, immo ſumus poſiti ſupra jura omnia, atque concilia, §. de elect. c. *ſignificaſti*. Hæc ibi. Sed dicet aliquis: nullus contrarium dicit, omnes enim in hanc ſententiam convenire videntur, quod occurrente cauſa neceſſitatis, ac evidentis utilitatis papa poſſit, & debeat diſpenſare; ſed quod non diſpenſet ſine cauſa, & indifferenter non violet canones conciliorum. Ego tali reſpondeo quod affectus iſte ſanctus eſt, & zelus bonus; ſed videat, & provideat bene talis, ut ad cuſtodiam canonum ſerver zelum hac diſcretiom ſalitum, quem non habere videbitur, ſi tum neceſſitatis aut menſura utilitatis punctualiter deſignetur, aut alterius juditio quàm principis eccleſiæ hujuſmodi taxatio, & commenſuratio committatur; aut quod magis alienum a tramite rationis videtur, ſi irritare, ſive annullare temptaret, quod abſque legitima cauſa factum eſſe diceretur. Hac enim eſſet orbem implere litibus, hominum conſcientias ſcrupuloſas reddere, ſæpenumero de ſacramentorum virtute dubios facere chriſtianos. Quibuſdam namque dicentibus, legitima cauſa fuit diſpenſationis, aliis vero e contra aſſerentibus; ſæpe veri paſtores redderentur non eſſe, ut eorum ſacrificia æſtimarentur profana, quæ majora mala parturirent, quam ea quæ levibus ex diſpenſationibus noſtris temporibus oriuntur. Videamus inſuper, patres, qualiter in diſpenſationibus, quæ fiunt in hoc concilio, a quo orbis & curia Romana reformationem expectat, ponderemus neceſſitatem, aut evidentem utilitatem, ſuper qua re ad honorem noſtrum nolo plus loqui. Id tantum ſit dictum de canonibus conſtitutis univerſali conſenſu a papa vel præſidentibus ejus, concilio pariter concluſis, ſive a ſummo pontifice confirmatis. Sequitur dicendum de inſtitutis decretis a ſolo concilio. Pro quo notandum, quod ſi ſint aliqua inſtituta ab aliquo concilio, papa ibidem non exiſtente aut non conſentiente, ſed contradicente per ſe, aut ſuos præſidentes, videtur mihi quod ſit Doctorum concluſio cum correctione, dicendo, quod tales canones pertinentes ad jus poſitivum nullum robur habent obligandi quemquam ad eorum obſervantiam antequam per papam roborentur, & confirmentur, quod ratione, & auctoritate multiplici probatur. Ratione ſic. Nulla lex habet virtutem obligandi aliquem, niſi roborata & confirmata fuerit principis auctoritate; princeps verò roborans & confirmans legem canonicam eſt papa, qui juxta c. *Ideo* 25. q. 1. jus & auctoritatem impertitur canonibus; & ita ubi non concurrit ejus auctoritas, leges non videntur adſtringere, nec ligare. Auctoritate verò patet concilli Chalcedonenſis, in cujus actione *ſec.* dicitur: in omnibus ſynodis apocriſarii apoſtolici decretas ſententias primi, propter ſummam auctoritatem ejuſdem ſedis, confirmabant & ſubſcribebant; quia aliter nullum habebant robur. Item in c. *Bene quidem*, diſt. 96. in ſynodo, in qua Symmachus præſidebat, ita dicitur: *ſi cujuslibet provinciæ ſacerdotes inter ſuos terminos concilio habito, quidquid ſine ſui Mitropolitani auctoritate tractaverint, irritum eſſe debere SS. Patres ſanxerunt; quanto magis, quod in Apoſtolica ſede non extante præſule, qui merito B. Petri Apoſtoli per univerſum orbem principatum obtinens Sacerdotii, ſtatutis ſynodalibus conſuevit, tribuit facultatem, & firmitatem?* Item tertio, hoc oſtenditur ex prattica omnium conciliorum, quorum cura

ANNO CHRISTI 1436.

Impleta h sunt multa

Sic.

ra semper fuit canones constitutos ad papam A mittere confirmandos, & roborandos ejus auctoritate; sicut patet de primis conciliis universalibus, de quibus alias duxi in medium apostolicas confirmationes. Hoc præterea in concilio Constantiensi factum esse legimus, papa Martino creato. Nec valet, si dicatur, quod præfatum concilium Constantiense instituit, quod quilibet fidelis tenetur obedire decretis, ordinationibus &c. universalis concilii; quoniam non creditur hoc intellexisse, nisi de eis quæ universali consensu concluſa essent in concilio, quod non videtur esse, quando papa, aut princeps, aut præsidentes ejus non concurrunt; quia in tali casu, cum decreta non essent universali consensu concluſa, non B essent valida.

ANNO CHRISTI 1436.

Corolarium primum. Contradicentes talibus canonibus condendis, sive constituendis legibus, antequam fiant, intentione impediendi reformationem ecclesiæ in se, vel in aliis, aut alicujus cupiditatis gratia, hostis censendus est reipublicæ, & non curandus, sive non audiendus, maxime cum manifestum esset talem hac laborare perversitate animi.

Corolarium secundum. Opponentes se avvisamentum quorundam conceptorum doctorum, sive legum condendarum, quia expresse sedi apostolicæ diminuunt, aut infringunt privilegia, & auctoritatem, non sunt judicandi impeditores reformationis, aut male agere; sed laudandi, & prædicandi de fidelitate ad istam C sedem sanctam, in qua, teste B. Gregorio, Deus noster Jesus Christus totius Ecclesiæ principatum & primatum collocavit. Tum præterea, quia nulla decreta possunt ad reformationem ecclesiæ pertinere, quæ privilegia illius sanctæ sedis infringant & enervent, ac dirimant auctoritatem.

Corolarium tertium. Opponentes prædictis canonibus ante eorum concluſionem, quia videlicet videntur improportionabiles regionibus aut laudabilibus & veteribus consuetudinibus terrarum, non sunt reprehendendi, aut judicandi male agere; quoniam hoc juste agere possunt, cum leges commensurandæ sint politiis, & non e converso; & glo. in c. *in his* D 4. div. ita dicit: *cum papa vult condere canones, episcopi possunt contradicere & dicere: canon iste non convenit consuetudini regionis nostræ*. Hæc ibi.

Corolarium quartum. Contradicentes avisamentum, porrectum per aliquos in medium, propter hoc quod videntur, & sunt nuda a conditionibus bonæ legis, ut puta quia non videntur esse honesta aut justa, aut possibilia, aut secundum consuetudinem patriæ, loco, & tempori convenientia, aut non necessaria, nec utilia, aut non claras, aut communi utilitati servientia; sed magis privatis commodis, magnum servitium faciunt universali ecclesiæ, & grande meritorum cumulum promerentur apud Deum; horum enim studium est ne fiant le- E ges iniquæ. Isti videntur esse illi milites, de quibus Deus per prophetam Zachariam dicit: *circumdabo domum meam*; glos. idest ecclesiam; *ex his qui militant mihi*. Et Cant. 3. dicitur de eisdem: *en lectulum Salomonis LXX, fortes ambiunt ex fortissimis Israel, qui sunt omnes tenenter gladios, & ad bella doctissimi*. Et ex istis supradictis satis aperte respondetur quibusdam dominis dicentibus & arguentibus sic: Regulare sedem apostolicam, ita ut non possit peccare, & ut bene & laudabiliter regat ad utilitatem ecclesiæ, est bonum, & hoc etiam respicit reformationem capitis, ad quod reformandum sicut & cætera membra sacrum concilium convenit; ergo non prohibere, aut contradicere ne hoc fiat, est magnum peccatum. Istis sic dicentibus conceditur hoc totum; solum restat; si aliquid volunt ad propositum loqui; ut ostendant quod avisamenta sua sint hujusmodi, & non cedant plus in destructionem ecclesiæ, quam reformationem. In hoc enim est disceptatio nostra, non in voto reformandi. In hac enim re intervenit diversitas opinionum, contrarietas votorum; dicentibus quibusdam lucem tenebras; aliis vero tenebras lucem.

ANNO CHRISTI 1436.

Corolarium quintum. Licet canones conciliorum universalium non suscipientes ex contemptu graviſſime peccarent; tamen qui sic non suscipiunt eos, aut quia consuetudini terræ, aut moribus hominum sine magno scandalo non conveniunt, aut quia impedirentur majora bona, & majora mala sequerentur, peccare non viderentur; dum tamen prius prælato totius ecclesiæ, videlicet papæ causa hujusmodi non observantiæ nota fieret, sicut de Anglicis legimus, quibus B. Gregorius permisit agere contra canones multorum conciliorum in gradibus prohibitis matrimonii, sicut habetur 35. q. 3. ca. *Quædam*. Et tantum sit dictum, & perfunctorie de primo puncto, scilicet de canonibus concilii universalis, de qua materia loquutus sum ea, quæ supra dixi, ratione aliquorum dictorum per aliquos dominos meos, qui præloquuti sunt, ut hi, qui inter nos minus intelligunt, informentur de veritate.

Circa materiam sententarium quæ datæ sunt, aut dabuntur in concilio, & de appellatione non fienda ab eis, jam restat aliquid dicere. In qua re est primo notandum, quod de concilio universali possumus loqui dupliciter; & ita de sententiis datis in eo. Aut enim in concilio præsidet papa ut prælatus & caput concilii, & ab eo, & concilio, unanimi consensu, emanat sententia: & hoc modo loquendo sit ista concluſio. Non potest in hoc casu appellari, nec a concilio ad papam, nec a papa ad concilium. Patet concluſio; quoniam unum & idem est tribunal & consistorium, & idem judex. Modo ab eodem ad eundem judicem non est appellatio facienda per c. *non putamus*, de consuetudi. li. 6. Tum secundo, quia nullus est superior judex in terris ad quem appellatio devolvi possit: & hoc modo currit argumentum dicti cap. *a collatione* de appellat. lib. 6. Hoc modo currit illud de Calcedonensi concilio, quod ab electa synodo non liceat appellari, cum in eo dicatur quod papa confirmat sententias concilii. Pari etiam intelligentia accipienda est constitutio Toletani concilii, ut ex serie textus ejus patet. Nam ut verbis ejus utar, loquitur de his quæ fuerint descripta diffinitione universalis auctoritatis *, quando non concurrit assensu papæ, qui totius orbis episcopus est & pastor; in quo universalis potestatis ecclesiæ residet plenitudo. Alio modo loqui possumus de concilio universalis, in quo papa non est præsens,

* Deest aliquid.

☞ vel si est per præsidentes suos, non præsidet A concilio universali ut prælatus concilii, sed ANNO CHRISTI 1436. ut alterum membrum concilii, sicut de episcopo dicitur in cap. prællegato *in collatione*, qui aliquando non ut prælatus in capitulo, sed ut canonicus interest; quod tum contingit quando vox sua non valet pluſquam vox alterius canonici, quo dicitur tantum capitulum, & non commune episcopi & canonicorum; & tunc ad eumdem tanquam ad superiorem, cum aliud non diffiniat, sed capitulum, quamvis interſit tanquam canonicus, appellabitur. Verba sunt cum tex. Domini Archidiaconi in loco prædicto. Et ita videtur esse de papa; videlicet quod non præsideat in hoc concilio ut prælatus & caput concilii, sed B ut alter canonicus, cum vox papæ non habeatur major quam minimi de concilio, cum pari honore & pondere currant vota, & numerentur cum votis præsidentium. Et si dicatur quod legati ejus præsident loco papæ, & habent superiorem locum, & concludunt, dico quod nihil est, quia non valeat vox eorum pluſquam cujuscumque alterius membri. Non president præsidentia auctoritatis, sed nominis, aut honoraria locali. Præterea, si concludunt vota, concilii auctoritate dicuntur concludere; & si concludere nolunt, sequens potest concludere ex ordinatione concilii; & ita papa in eis præsidet concilio non ut prælatus, & caput & episcopus capituli, & in hoc casu cum sententia quandoque non emanet unanimi universali consensu quia non communiter a papa & concilio, sed solum est sententia concilii aut patris concilii, videtur aliquibus esse dicendum in hoc casu de appellatione a concilio ad papam, sicut de appellatione a capitulo ad episcopum, quando non præsidet ut prælatus capituli in capitulo, juxta c. præfatum *a collatione* Immo necessario ita videtur esse dicendum, si argumentum dominorum, qui ex illo c. arguunt pro parte contraria aliquas vires habeat. Quia ergo præfatum avisamentum, salva tamen semper reverentia constituentium illud, minus digestum videtur esse, cum non faciat distinctionem de conciliis, nec de materia causarum, nec D quando intervenit consensus papæ, qui juxta concilium Chalcedonense habet confirmare sententias concilii, at non intervenit. Item nec distinguit de sententiis conciliariter datis, aut per particulares judices; & ita de aliis, quæ merito consideranda veniebant; videtur mihi quod ita universaliter & indifferenter instituere, quod a sententiis concilii universalis appellari non possit etiam ad papam, sicut innuit avisamentum, sit inconvenientissimum, quod ex multiplici patebit ratione, cum exorbitantiam præfati avisamenti manifestam fecero.

Avisamentum autem illud non admittendum videtur decem rationibus. Primo, quia multipliciter videtur sapere non sanam doctrinam. E Secundo, quia periculosum fidei. Tertio, reprobabat approbata per sanctos DD. & ecclesiam universalem. Quarto, quia est contra determinationem sacrorum conciliorum universalium. V. quia est contra rationem naturalem etiam. VI. quia est contra multos canones. VII. quia est contra privilegia sedis apostolicæ. VIII. quia est præjuditiale honoribus ecclesiarum, & principum. IX. quia maxime est præjuditiale honoribus & prærogativis episcoporum. X. quia videtur præsumptuosum. ANNO CHRISTI 1436.

Primum patet, tum quia avisamentum videtur innuere quod suprema potestas coactiva non sit in papa, quod est error condemnatus in concilio Constantiensi, super quo hæretici præcipiuntur examinari. Hoc autem etiam habetur in c. *patet*. 9. q. 3. ubi sic dicitur. *Patet profecto sedis apostolicæ, cujus auctoritate majus non est, judicium a nemine fore retractandum; nec de ejus liceat cuiquam judicare judicio*. Item Beda super illud Evangelii: *venit Jesus* Matth. 16. & habetur 24. q. 1. *quicumque*, *Ideo B. Petrus, qui Christum vera fide confessus est, & vero amore secutus, specialiter claves regni cœlorum, & principatum judiciariæ potestatis accepit, ut omnes per orbem credentes intelligant, quia quicumque ab unitate fidei, vel societate ejus quomodolibet semetipsos segregant, tales nec vinculis peccatorum absolvi, nec januam possunt regni cœlestis ingredi*. Nec valet quod dictum est a quodam Domino nuper, quod decretum concilii Constantiensis dicens supremam potestatem ecclesiæ esse in papa, non procedit quando contrarium reperitur in jure, aut absurditas aliqua sequitur; quia nosito quod hæc solutio locum haberet in statutis, aut decretis concernentibus purum jus positivum; non tamen habet locum in decretis concernentibus determinationem, & diffinitionem C fidei catholicæ, cujusmodi est illud decretum; quoniam si ex decreto fidei concilii Constantiensis sequitur absurditas aliqua aut repugnantia ad jus, & maxime divinum, oportet dicere, quod istud concilium erraverit in fide; quod ipse Deus non concederet. Falsum etiam est, quod alicui juri, aut canoni contradicat; cum omnes clament principatum ecclesiæ in sede apostolica collocatum. Et ad hoc ratio etiam militat principatus regalis, cujusmodi est ecclesiasticus principatus. Præterea etiam nihil valet quod ab aliis dicitur; videlicet quod suprema potestas sit in papa respectu particularium personarum, sed respectu totius ecclesiæ universalis non. Tamen quia tales non videntur intelligere quod dicunt; si enim papa respectu omnium ecclesiarum particularium habeat supremam potestatem; & cum totalitas ecclesiæ nihil aliud dicat, sive importet, nisi omnes particulares ecclesias; necesse erit dicere, quod si respectu omnium particularium, quod etiam respectu totius congregationis ex illis partibus consurgentis. Item dicit Chrysostom. super. act. Apostolor. *Petrus a filio Dei super omne quod filii est accepit potestatem, non ut Moyses in gente una, sed in universo orbe;* quæ auctoritas verificari non potest, si respectu congregatæ ecclesiæ summus pontifex non haberet potestatem; immo concilium dicens se non habere papam supra se, est dicere se ad filium Dei non pertinere, aut filio Dei non esse subjectum.

Præterea contra dicta taliter dicentium sunt decreta SS. Patrum. Dicit enim S. Gelasius, ut habetur 11. dist. c. *nolite: multum convenit, ut totum corpus ecclesiæ in hac sibimet observatione concordet, quam illic vigere videt, ubi Deus totius ecclesiæ posuit principatum*. Eadem etiam sunt verba Julii papæ. Ad

idem

☞ idem est c. *Basilicas*, de consecr. dist. 1. Ad A rium & ita Augustinus dicit super illud Matth.

ANNO CHRISTI 1436.

idem est S. Thomas, qui in tractatu contra Græcorum errores dicit in c. 32. quod similis est error dicentium Christi vicarium, Romanæ ecclesiæ pontificem, non habere universalis ecclesiæ primatum, errori dicentium Spiritum S. non procedere a Filio. Hæc ille. Ex quibus verbis apparet, quod periculose sit dictum papam, non habere primatum universalis ecclesiæ, sed tantum respectu particularium personarum ecclesiarum.

Secundo, avisamentum illud videtur quodammodo sapere contra fidem, quia contra articulum: *unam sanctam ecclesiam catholicam & apostolicam*. Quod probatur sic; quoniam ponendo duo tribunalia suprema in ecclesia, B unum apostolicum, & aliud concilii universalis, ut in avisamento supponi videtur, non potest unitas ecclesiæ servari, quæ attenditur per ordinem totius corporis ad unum caput, nedum Christum, sed ejus vicarium. Unde schismatici dicuntur, qui sedi apostolicæ non cohrænt, ut dicit S. Thomas in 2. 2. q. 39. art. 1. & Alexander de Ales in 2. & ideo dicit glos. super illud Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cœlorum. Specialiter potestatem Petro concessit, ut ad unitatem nos invitaret. Ideo unum principem constituit, ut ecclesia unum principalem Christi haberet vicarium, ad quem diversa membra recurrerent, si forte inter se dissentirent. Quod si diversa capita essent in ecclesia, unitatis vinculum rumperetur.* C Et B. Cyprianus in c. *loquitur Dominus*, 24. q. 1. *Loquitur Dominus ad Petrum: ego dico tibi, quia tu es Petrus &c. super unu mecclesiam ædificavit* Et infra: *ab unitate exordium proficiscitur. ut ecclesia una Christi monstretur.* Hæc ille. Ergo ex ista dualitate cathedrarum & tribunalium, quæ præsupponuntur in avisamento, & utrumque dicitur supremum, ecclesia duplex & non una monstrabitur.

Tertio idem ostenditur quod videatur sapere contra fidem, sic: idem censendum est esse tribunal Christi & papæ in terris, cum ejus sit vicarius, & ejus vices gerat in terris. Unde Chrysostomus super illud: *pasce oves meas*; idest *loco mei præpositus esto; &* D *caput fratrum tuorum, ut ipsi loco mei te assumentes, ubique terrarum te in throno tuo sedentem prædicent & confirment.* Et hoc pariter colligitur ex illo c. *non putamus*, de consuetudi. lib. 6. sed ponere quod a tribunali papæ possit appellari ad aliud in terris, aut per aliud ab alio ad tribunal papæ non possit appellari, est ponere, primo, quod a tribunali Christi possit appellari; secundo, quod aliquod aliud tribunal sit majus tribunali vicarii episcopi & majus tribunali episcopi, cujus est vicarius, cum sit unum & idem; quorum utrumque videtur erroneum manifeste. Ex quo patenter contrarie colligitur non esse dicendum universaliter, & ita indifferenter, E quod tribunal universalis concilii est majus tribunali papæ, sicut avisamentum supponere videtur, & multi etiam de præsentibus audacter, licet non, ut videtur, veraciter dicunt. Patet corolarium. Tum primo quia, ut dictum est, nullum majus esse pot st tribunali Christi, quod etiam est ipsius papæ Christi vices gerentis, sicut unum & idem episcopi & vicarii censetur esse tribunal, & consisto-

16. *quodcumque ligaveris &c. Vide quantam potestatem habet petra, super quam ædificatur ecclesia, ut etiam judicia ejus maneant firma, quasi Deo judicante per eam.* Tum secundo, quia, ut Hieronymus, & Augustinus dicunt, ecclesia suscepit claves in Petro; ergo ecclesia non habet ampliorem potestatem, quam Petrus figurans ecclesiam susceperit. Item tertio, id dicere est contra decreta sacrorum conciliorum universalium & dicta SS. Patrum, & DD. glossatores canonum; unde ext. de elect. in c. *significasti*, dicitur, quod Romanæ ecclesiæ legem concilia non præfixerunt, cum omnia concilia per ecclesiæ Romanæ auctoritatem & facta sint, & robur acceperint. Ubi glos. Host. ita habet, tanquam superior 9. q. 3. *cuncta per mundum*, ergo inferior non potest ei legem imponere; idem de major. & obedien. *cum inferior.* & Jo. Andreas super verbo *robur*, dicit: videtur ergo standum papæ, si contradicat concilio. De hoc dis. 3. *in istis*. Hæc ille. Sed ad hoc dicunt aliqui, quod hoc dictum intelligatur de conciliis generalibus patriarchalibus, & de non universalibus simpliciter. Sed horum dictum est valde alienum a textu & glossis Sanctorum ibidem. Nullus enim dubitavit, quod concilia patriarchalia, sive provincialia non poterant legem ponere papæ. De generalibus ergo simpliciter intelligitur; & ideo eorum dictum non curandum, quod patet etiam ex. 17. dist. per totum. Præterea probatur quod dicere, quod tribunal concilii sit majus tribunali papæ, sit contra determinationem conciliorum. Dicitur enim in c. *ne Romani*, ex. de electio. in Clem. quod fuit in Concilio Viennensi, dicitur, lex superioris per inferiores tolli non potest; glo. Jo. Andreæ dicit: & hoc maxime cum inferior ab illo superiore recipit potestatem; ut in casu nostro cœtus Cardinalium; & sequitur per quod idem videtur de concilio secundum supra eo. ca. signanter 9. q. 3. *cuncta*. Hæc ille. Item Alexander III. concilio universali c. *licet*, de elect. dicit. *In ecclesia Romana aliquid speciale constituitur, quia non potest ad superiorem haberi recursus*; glo. Host. quia nulla superior, sed ista super omnes est. Idem dicit Jo. Andreas & addit: *ideo judicio Dei relinquitur*, 9. q. 3. *aliorum*. Nec valet quod dicitur a quibusdam, quod hoc intelligitur quando non est congregatum concilium; tum quia non simpliciter dixisset: *non potest ad superiorem haberi recursus*; posset quidem ad concilium haberi recursus; ergo ex modo loquendi etiam universaliter loquitur, quod nullo modo in terris regulariter potest haberi superior papa. Præterea Doctores allegati etiam intelligunt respectu universalis concilii, ut patet ex allegatis. Et si dicatur quod oppositum dicit decretum Constantiensis concilii; dico, quod salva reverentia, quoniam illud concilium diffinivit tanquam ad fidem pertinens, quod suprema potestas ecclesiæ est in papa: si ergo suprema; ergo impossibile est quod aliud tribunal sit majus in terra, aut æquale. Ceterum idem ratione ostenditur: papa est caput ecclesiæ universalis, ut per multos DD.

ANNO CHRISTI 1436.

san-

☞ sanctos habemus. Conſtat autem quod corpus, licet ſit majus ipſo capite magnitudine materiali, non tamen eſt majus nec præſtantius magnitudine virtutis & poteſtatis; ſed e contra. Et ſi quis vellet dicere, quod papa non eſſet caput univerſalis eccleſiæ, ſed ſolus Chriſtus, attendat, & caveat, ne incidat in errores illos condemnatos in concilio Conſtantienſi Jo. Hus ſcilicet, quorum unus in ordine ſeptimus eſt, quod Petrus non eſt, nec fuit caput eccleſiæ catholicæ, catholicum autem univerſale dicitur. Alius vero in ordine 27. eſt: *non eſt ſcintilla apparentiæ, quod oporteat eſſe unum caput in ſpiritualibus, regens eccleſiam, quod ſemper cum illa militante eccleſia converſetur.* Nec eorum motivum eſt alicujus roboris, quo arguunt in oppoſitum, dicentes: Si papa eſſet caput univerſalis eccleſiæ, ſequeretur quod eſſent duo capita; quoniam jam iſta conſequentia eſt deleta in extrav. Bonifacii *unam ſanctam*, ubi ita dicitur; *ergo eccleſiæ unius & unicæ unum corpus & unum caput non duo capita, Chriſtus Chriſtique Vicarius, Petrique ſucceſſor.* Ex qua determinatione duo colligimus; primo quod corporis myſtici eſt unum unius & unicæ eccleſiæ: & ita univerſalis papa eſt caput. Secundo quod papa eſt, cum Chriſto unum caput eccleſiæ univerſalis; ſicut epiſcopus & vicarius, non duo capita, ſed unum dicitur totius diœceſis. Præterea quod dicitur ab illis, videlicet quod ſi papa eſſet caput univerſalis eccleſiæ; quod univerſalis dici poſſet, quod videtur eſſe contra c. *ecce*, diſt. 99. in nullo militat. Dico enim quod papa univerſalis dici poſſit veraciter, cum ſit epiſcopus totius; & ita in Chalcedonenſi concilio acclamatum eſt Leoni papæ: *ſanctiſſimus, apoſtolicum, ycomenicus*; ideſt univerſalis, ut exponit S. Th. in tract. contra errores Græcorum, & Gregorius in regiſtro idem aſſerit. Sed ſummi pontifices humilitatis cauſa noluerunt uti hoc vocabulo, ut dicit S. Thomas; videbatur enim in cortice ſuo verbum ſuperbæ appellationis, ut ait Gregorius in præallegato c. *ecce*; ſed humili titulo uſus eſt B. Gregorius nominando ſe ſervum ſervorum. Cæterum non videtur habere apparentiam quod dicitur ab aliis, quod bene papa eſt caput eccleſiæ diſperſæ, ideſt particularium eccleſiarum: ſed non univerſalis ut collecta eſt maxime, ſecundum illud Eccleſiaſt. 4. *Quanto major es humilia te in omnibus.* Hoc autem non eſt admittendum; immo videtur eſſe periculoſum in fide ſic dicere, quod ſic oſtenditur: ad unitatem capitis oportet aſſignare unitatem corporis. Corpus ergo, cujus papa caput eſt, oportet quod ſit unum, & quod papa ratione corporis reſpiciat illud corpus ea ratione qua unum; ſed hoc non eſt niſi corpus collectum ex univerſis partibus ſuis, quod eſt ipſa eccleſia univerſalis, juxta illud apoſtoli Col. 1. *corpus ejus, quod eſt eccleſia*; ergo univerſalis eccleſiæ, ut eſt collecta, & ut unita, immo unitiſſima conſideratus papa eſt caput & rector. Præterea epiſcopus nedum eſt caput eccleſiarum particularium ſive diœceſis, ſed totius eſt ſimul junctæ & collectæ. Collectio enim & diſperſio plebis non immutat auctoritatem capitis, nec obviat quod epiſcopus dicatur membrum & pars diœceſis ſuæ quoad perſonale eſſe ſuum; ergo ſimiliter papa totius eccleſiæ collective ſumptæ erit caput. Cæterum ſi ita eſſet, ſicut aliqui dicunt, quomodo una ſponſa reſponderet uni ſponſo? ſcilicet una eccleſia uni prælato, ſi non eccleſiæ totius ſimul collectæ, & conjunctæ eſſet ſponſus papa ſuo modo, ſicut prælati cæteri dicuntur ſponſi eccleſiarum ſuarum, ut habetur 7. q. 1. *ſicut alterius uxor*, ubi dicit Calliſtus papa: *ſponſa uxorque epiſcopi dicitur ejus eccleſia.* Sicut enim in electione fit matrimonium inter particularem eccleſiam & epiſcopum, ita in electione ſummi pontificis per cardinales vice totius univerſalis eccleſiæ fit matrimonium ſpirituale inter papam & univerſalem eccleſiam; & ideo ſi papa non eſſet niſi particularium eccleſiarum caput & ſponſus, jam non unius corporis eſſet caput, contra articulum: *Credo in unam ſanctam eccleſiam*, nec unius uxoris vir, contra apoſtolum 1. Thimot. 3. Et ideo illa ſolutio per aliquos Dominos ad fugiendam vivacitatem rationum, & claritatem veritatis nullo modo admittenda eſt; quæ revera non ſolum poteſt eſſe principium ſchiſmatis peſtiferi in eccleſia, ſed periculoſa in fide catholica. Quod etiam ex illo manifeſtum habemus, quod in eccleſia cantatur de B. Petro: *Symon Petre, anteque de navi vocarem te, novi te, & ſuper plebem meam principem te conſtitui.* Non dicit in plebe, ſed ſuper; plebs vero collectivum eſt, ſicut & eccleſia. Præterea idem oſtendit illud quod in oratione eccleſia orans dum fit pro papa dicit: *famulum tuum, quem eccleſiæ tuæ præeſſe voluiſti.* Non dicit præeſſe in eccleſia, aut particularibus eccleſiis, ſed eccleſiæ præeſſe. Item ad idem eſt B. Gregorius, & ponitur diſt. 50. c. *conſiderandum. Conſiderandum nobis eſt, cur omnipotens Deus, quem cunctæ eccleſiæ præferre diſpoſuerat &c.* Nec motivum illorum negantium, papam totius eccleſiæ univerſalis caput eſſe, debet nos in aliquo movere ad pariformiter dicendum cum eis, qui dicunt, quod quia univerſalis eccleſia, vel concilium univerſale errare non poſſit, aut deficere, quod ideo reſpectu illius non eſt aliquis homo, qui errare & deficere poſſit, caput dicendus. Iſta enim tanquam erronea jam videntur eſſe in articulo 2. Jo. Hus in concilio Conſtantienſi, ubi ſic dicitur: *ſi papa eſt malus, non eſt caput eccleſiæ militantis.* Error dicit concilium. Non ergo ideo, quia eccleſia univerſalis militans tota non poteſt deficere in fide, aut in moribus, ſequitur, quod ideo non poſſit eſſe illius caput miniſteriale; poteſt enim quilibet de eccleſia deficere. Præterea iſta ratio oſtenditur nulla ex eo quod, præter actus juriſdictionis & poteſtatis, eccleſiaſticæ, qui ſunt corrigere delinquentes, diſciplinare errantes, ſunt multi alii qui poſſunt in eccleſiam univerſalem ſimul etiam collectam cadere, qui ſunt actus hyerarchici, reſpectu quorum papa poteſt capitis actum exercere. Niſi quis vellet ita deriſorie de univerſali eccleſia, ſive concilio loqui, quod ſimul aggregata non indigeret operatione aliqua hyerar-

ANNO CHRISTI 1436.

ANNO CHRISTI 1436.

☞ rarchica. Præterea tertio sequeretur ex illa ratione, quod confirmatis apostolis, ut amplius peccare non possent, Petrus respectu illorum, prælationem amisisset, & quod etiam nunc papa, & alii prælati respectu eorum, qui divina gratia confirmati essent ut mortaliter non peccarent, sicut pluribus legimus esse donatum divinitus, authoritatem prælationis idest rationem capitis amitterent. Immo Deus & quilibet hyerarcha cœlestium Hyerarchiarum, quæ peccare jam non possunt, nec deficere, jam, si illa ratio esset valida, desinerent esse prælati, quod stultissimum esset cogitare. Sciant ergo tales, quod sicut lex non solum habet actum corrigendi delinquentes, ut dicit Isidorus ethymol. sed alios actus, scilicet præcipere, vetare, permittere & hujusmodi; ita potestas ecclesiastica habet alios actus, præter actum actualis correctionis delinquentium, quos ad ipsam universalem ecclesiam, vel concilium universale extendere potest papa, & non solum ad particulares ecclesias; & ideo non solum respectu particularium ecclesiarum caput dicendus est, sed etiam respectu totius ecclesiæ universalis, etiam simul congregatæ. Aliter capiendum est cum una persona vel unus homo in persona alterius dicitur aliud recipere; aliud est cum una multitudo aut corpus dicitur recipere in persona alterius membri aliquam dignitatem. Pro qua veritate multa decreta SS. Patrum cum suis etiam glossis apertissime faciunt. Unde Calixtus papa in. c. *non decet*, dist. 12. ita inter cætera ait: *oportet implere voluntatem matris nostræ, quæ est ecclesia, cujus caput est Romana ecclesia*. Quid clarius? non enim inquit particularium, sed ejus quæ est mater nostra, quæ universalis mater non est nisi ecclesia; & per consequens universalium conciliorum illam representantium. Demum non militat pro parte aliter dicentium illud Matth. 16. *Dic ecclesiæ*. Tum primo, quia ibi ecclesiam accipiunt Doctores communiter non pro aliqua congregatione fidelium, sed pro prælatis ecclesiæ. Unde B. Chrysost. exponit sic: *dic ecclesiæ; idest his qui præsunt ecclesiæ*. Tum secundo, quia posito auctoritas illa de congregatione aliqua synodali reponenda veniret, & applicanda Romano pontifici, intelligenda tantum esset in crimine hæresis, juxta c. *Si papa*, dist. 40. Præterea si illud, *dic ecclesiæ*, velit quis extendere ad omnes sententias per appellationem hic in concilio susceptas, observet primo, quod procedit de admonitione caritativa. Admoneri quidem primo deberet papa, ut si quem injuraverit, aut sententias aliquas male dederit, & præjuditiales justitiæ, ut illas corrigat, & emendari faciat; alias concilium suscipiet causas illas emendandas & corrigendas: quo ordine prætermisso non videtur honestum quod concilium se debeat intromittere de susceptioni causarum expeditarum per sedem apostolicam; immo nec inchoatarum. Et hoc manifeste ostendit B. Augustinus in epistola ad Glorium, Elentium, Felicemque grammaticum, in qua quibusdam Donatistis facientibus schisma provocatum ex quadam sententia data contra eos per quosdam episcopos deputatos Romæ per papam Melchiadem, ita inquit: *Putemus illos episcopos, qui Romæ judicarunt non bonos judices fuisse; restabat adhuc plenarium ecclesiæ universæ concilium, ubi etiam cum ipsis judicibus causa posset agitari, ut si male judicasse convicti essent, eorum sententiæ solverentur*. Hæc ille. Ecce dicit: *cum ipsis judicibus causa posset agitari*. Videamus autem si doctrinam angelicam & B. Augustini servamus in susceptione appellationum a papa. Cæterum non parum videntur errare qui sic arguunt. Concilium potest in tribus supra papam; ergo tribunal concilii est majus tribunali sedis apostolicæ. Quare? cum illa tria non respiciant sedem, sed personam deficientem in aliquo illorum trium, respectu sedis nulla arguitur superioritas. Hæc tamen supponitur in avisamento, super quo currunt nunc vota nostra. Demum pro avisamento non militat illud argumentum quorumdam patrum, qui sic arguunt: Petrus accepit claves nomine ecclesiæ, ut minister ejus, ut patet per Augustinum, & habetur 24. q. 1. *Quodcumque*; & cum ad ministrum ab eo cujus est minister non sit appellandum; patet quod a concilio in nulla causa est appellandum ad papam. Hoc autem argumentum pro tanto in nullo militat, quia fundatur super falsa allegatione. II. super falsa intelligentia. Super falsa allegatione patet, quia textus ille non habet quod Petrus susceptit claves nomine ecclesiæ, ut minister ejus, nec in rubrica talia verba sunt; sed rubrica habet oppositum modum loquendi eorum. Ipsi dicunt in persona ecclesiæ Petrus susceptit claves; rubrica habet oppositum ita dicens: in persona Petri ligandi & solvendi potestatem ecclesia accepit; & textus ita dicit: Petrus, quando claves accepit, ecclesiam sanctam significavit. In persona Petri significati sunt in ecclesia boni. In Judæ persona significati sunt mali in ecclesia. Significare autem ecclesiam hoc modo, sicut Augustinus ait, non est idem, quod accipere nomine ecclesiæ potestatem, sicut procurator, aut sindicus, aut servus vice aut nomine Domini suscipit aliquid ab aliquo; cum Petrus caput, & rector loco Christi constitutus sit ecclesiæ, & illum locum habet quem Christus habebat; clarum est quod Christus non erat sindicus & servus ecclesiæ. Et si dicatur, ut dicitur ab illis, quod Archidiac. in Rosario exponens illum locum dicit sic. *Significavit; idest sub signo & nomine ecclesiæ accepit; aliter capiendum est cum una persona, unus homo in persona alterius dicitur aliquid recipere; aliud est eum una multitudo, aut corpus dicitur recipere in persona alicujus membri aliquam dignitatem*. Hæc ille. Dico quod per hoc nihil arguitur. Primo, quia etsi Archidiaconus sic exponat, non est tamen textus Augustini sicut in argumento prætendebatur. Secundo posito quod glossa Archidiaconi esset tantæ auctoritatis, ut admittenda sit, non dicit nomine ecclesiæ, ut minister Petrus ejus accepit, sicut in argumento addebatur. Tertio, non capit ita illud nomine ecclesiæ, sicut oppones accepit, ut ita dicatur accepisse nomine ecclesiæ, sicut procurator alicujus Domini accipit vice, & nomine Domini sui aliquam dignitatem a rege. Præterea secundo, argumentum illud peccat, quia fundatur in mala intelligen-

ANNO CHRISTI 1436.

ANNO CHRISTI 1435.

tia

☞ tia dicti Auguſtini; quoniam Auguſtinus non ita accipit ſignificare eccleſiam, nec Archidiaconus nomine eccleſiæ, ſicut ipſi prætendunt: quod patet ex ipſa gloſſa ordinaria; unde gloſ. in illud decreti ita dicit: argumentum quod ſententia totius eccleſiæ præferenda eſt Romanæ, ſi in aliquo ſibi contradicant, arg. 93. diſt. *legimus*; ſed contrarium credo arg. idem eodem. *Hæc eſt fides, papa beatiſſime*, niſi erraret Romana eccleſia, quod non credo poſſe, quia Deus non permitteret. Hæc illa glos. Nec eſt verum, quod dicitur ab illis, quod hæc glos. ſit retractata, quoniam ipſe Archidiaconus videtur approbare eam in c. *Anaſtaſius*, diſt. 19. & in c. *qaodcumque*, prælegato, nihil aliud dicit, niſi ſic: *ſuper argumentum quod præferenda eſt* &c. adde, ſuper hoc. Vide quod legitur, & notatur 19. diſ. c. *placet*. Senſus ergo verus eſt. Petrus quando ſuſcepit claves eccleſiam ſignificavit, quia non ſolum pro perſona ſua ſuſcepit claves; ſed pro ſuis ſucceſſoribus in eccleſia. Unde quod talis ſit intellectus probatur per Archidiaconum, qui allegatur ab aliter opinantibus; nam cum dicit textus ille: *quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis*, ſi hoc Petro tantum dictum eſt, non hoc facit eccleſia &c. ſuper verbo *tantum* dicit ſic, ut ejus perſonam non tranſgrediatur eccleſia, ideſt ejus auctoritas. Hæc ille. Certe hoc eſt argumentum bonum, & ita voluit Auguſtinus arguere, ſicut iſte exponit, videlicet ſi tantum dictorum fuiſſet Petro: *Quodcumque &c.* ita tantum illi, ut auctoritas ei data ejus perſonam non tranſgrederetur, jam eccleſia non faceret, ideſt auctoritas illa defeciſſet. Cum ergo credamus quod in eccleſia ſit abſolutio & ligatio; concluditur, quod quando Petrus claves ſuſcepit non pro ſe ſolo ſed eccleſiam ſignificavit; quia nomine ſuo & omnium ſuccedentium ei in eccleſia ſuſcepit; ſicut cum unus rex, aut unus prælatus ſuſcipit a papa unum privilegium, non ſolum nomine ſuo, ſed nomine omnium prælatorum aut principum throno ſuo futurorum. Et ſic patet, quod intelligentia ſic arguentium eſt minus recta; ſed conſequenter aliqui videntes periculoſum eſſe aſſerere duas poteſtates ſupremas, ſcilicet in papa & in concilio, dicunt, quod licet ſit una poteſtas papæ & concilii univerſalis, eſt tamen excellentius in concilio, quia datur concilio cum regula, papæ aut non, cum contingat eum deviare a regula. Hoc non videtur aliquo modo ſtare nec in ſe, nec in ratione. Non in ſe, quoniam papæ data eſt poteſtas ſicut duci, & capiti, & principi; unde cantatur in eccleſia de eo: *ecce conſtitui te principem ſuper plebem meam*. Apertiſſimum eſt, quod excellentius datur poteſtas capiti quam corpori, duci quam exercitui, & paſtori quam ovibus, & rectori quam familiæ. Præterea ratio nulla eſt; tum primo quia eſt petitio principii, & ita præſupponitur quod erat probandum. Si enim comparamus perſonas concilii ad perſonam papæ, non dubium quod æque poſſunt iſtæ errare ſicut papa; & forte plus: cum papa credatur ſingulariori providentia, & altiori angelo præmunitum eſſe quam aliquis in concilio exiſtens. Si vero fiat relatio concilii ad ſedem apoſtolicam, canones SS. Patrum & dicta ſanctorum DD. probant quod

ANNO CHRISTI 1436.

A fundamentum eſt falſum, ſcilicet quod ſedi papali non ſit data poteſtas cum regula. Secundo falſum eſt, quod a regula deviare poſſit; immo quod de conciliis univerſaliter hoc aſſerendum ſit, forte nulla eſt auctoritas. Primum patet, dicit enim S. Calixtus papa ſcribens omnibus epiſcopis, & habetur in c. *non decet*: *Non enim decet membra a capite diſcedere, ſed juxta ſcripturæ teſtimonia, omnia membra caput ſequantur*. Nulli enim dubium eſt, quod Apoſtolica eccleſia mater ſit omnium eccleſiarum, a cujus regulis nullatenus nos convenit deviare. Et ad idem eſt Gregorius in c. ſequenti, *apoſtolicis præceptis*. Ad idem S. Cyprianus in c. *qui cathedram* ita dicens: B *Qui cathedram Petri, ſuper quam eccleſia fundata eſt deſerat, in eccleſia ſe eſſe non confidat*. Item ſecundo, falſum eſt quod ſedes apoſtolica a regula fidei deficere poſſit, habet enim privilegium non errandi in fide ſedes illa apoſtolica; unde Dominus ait Petro Luc. 22. *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*. Quod de firmitate fidei ſedis apoſtolicæ, in qua fides univerſalis eccleſiæ ſemper fuit, & ſemper manſura eſt inviolata uſque ad conſummationem ſeculi SS. Doctores exponunt. Unde in c. *quamvis*, diſt. 21. dicitur: *prima apoſtoli ſedes Romana eccleſia*, glos. prima dignitate, quia Antiochena tempore præceſſit; *iſta non habet maculam, neque rugam, nec aliquid hujuſmodi*. Hac etiam ratione in c. *omnis*, 22. di. dicitur, mater fidei. Et ad idem C ſunt capitula multa in decreto, ſicut c. *a recta*. Item c. *memor*, ubi dicit Euſebius: *in ſede apoſtolica extra maculam ſemper catholica ſervata eſt religio*; & in c. *quotiens*, & eſt Hieronymi 24. q. 1. Ad idem eſt Cyrillus libro Theſaurorum, & multi alii, & præſertim Bernardus, cujus ad longum audiamus verba ad propoſitum optime dicentia, in quadam epiſtola ad papam Innocentium, in qua ita loquitur: *Amantiſſimo patri & Domino Innocentio, ſummo pontifici. Frater Bernardus Clarevallenſis vocatus abbas, modicum id quod eſt. Opus eſt ad veſtrum referri appoſtolatum pericula quæque & ſcandala emergentia in re-* D *gno Dei, ea præſertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potiſſimum reſarciri damna fidei, ubi fides defectum non poſſit ſentire, Hæc quippe prærogativa hujus ſedis eſt; cui enim alteri aliquando dictum eſt: Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua; ergo quod ſequitur a Petri ſucceſſore exigitur: & tu aliquando converſus confirma fratres tuos*. Hæc ille. Ex quibus patet aperte, quod poteſtas data eſt ſedi Apoſtolicæ dum regula etiam inobliquabili, in his quæ ſunt neceſſaria fidei chriſtianæ. Aliter non video quomodo non exiſtentibus conciliis univerſalibus eccleſiæ eſſet proviſum ſufficienter.

Præterea, revertendo ad argumentum iſtorum, dico, quod poſito quod illud eſſet ve- E rum; non tamen ſequitur quod intendunt; quoniam licet eccleſia univerſalis habeat privilegium non errandi in actu, & exercitio eccleſiaſticæ poteſtatis, de qua loquimur; ſæpiſſime enim errat in judicando. Et ideo dicit Magiſter ſententiar. ex dictis Hieronymi in 4. ſententiarum diſt. 18. quod non ſemper Deus ſequitur judicium eccleſiæ, quæ per ſurreptionem, & ignorantiam interdum judicat.

Deus

☞ Deus autem semper judicat solum veritatem. Et idem colligitur ex c. *cæpisti*, 9. q. 3. Præterea privilegium de non errando in fide licet sit universalis ecclesiæ, non tamen semper universalium conciliorum, nisi solum illa dicatur.... universalis concilii, in qua sedes apostolica venit diffiniens, quoniam concilia aliqua leguntur errasse. Unde Dominus Cameracensis in Tractatu suo de ecclesiastica potestate, ita dicit: *Secundum aliquos speciale privilegium est universalis ecclesiæ, quod non potest errare in fide, licet hoc idem pie credatur de concilio generali, videlicet quando innititur divinæ scripturæ, vel auctoritati quæ a Spiritu S. inspirata est, alias sæpe errasse legitur.* Hæc ille, cujus sententiæ alludere videtur glo. in c. *Libellis*, dis. 20. ubi super verbo illorum, scilicet *Doctorum*, dicit sic: *videtur quod potius judicandum sit secundum illud, qui utitur auctoritate Hieronymi vel Augustini, quod verum est, inquit, nisi Augustinus juvetur auctoritate veteris vel novi Testamenti, vel alio canone. Nam licet concilium universale statuerit, quod raptor non posset matrimonialiter conjungi cum rapta, ut 36. q. 5. placuit; tamen contrarium statuit, & ei statur ut 36. q. 2. tria.* Hæc ibi, & in c. *placuit*, in quo dicitur quod auctoritas concilii non præjudicat auctoritati Hieronymi, dicit glos. *Hoc ideo est, quia roboratur auctoritate Veteris testamenti, & auctoritate Meldensis concilii.* Et hæc sufficiant pro primo argumento principali, in quo volui ostendere avisamentum non esse admittendum, quia videbatur minus bene sapere conformiter fidei doctrinæ per sanctos DD. & canones nobis explicitæ.

Secundo, principaliter idem arguitur, ex eo quod præfatum avisamentum videtur periculosum pro fide christiana; quia aufert ei protectionem & defensionem, ubi propter impressionem, aut aliqua alia causa in alio concilio imminet periculum fidei; sicut expresse apparet de concilio Ephesino universali. Secundo, in quo sicut in superioribus Reverendissimus Tarentinus tangebat; *Appellatio & protestatio fuerunt protectio fidei nostræ.* Nec valet quod dicitur per quosdam, quod illud non fuit concilium. Immo quoniam veraciter fuit concilium in principio sui, auctoritate apostolica inchoatum, quod patet, tum quia præsidentes papæ in eo fuerunt, qui tandem fidem periclitari protestati sunt, & appellaverunt, & dicuntur fuisse Julius Episcopus, Renatus presbyter, & Hilarius Diaconus. Tum secundo, patet manifeste, quoniam Leo papa scribens præfatæ synodo ita loquitur: *Leo papa sanctæ synodo, quæ apud Ephesum convenit, religiosa clementissimi principis fide &c.* Ecce synodum vocat & sanctam, quam tamen postmodum scandalosam dicit & infelicem. Sed dicunt aliqui, quod licet fuerit concilium, non tamen fuit universale. Sed hoc iterum nihil est. Tum quoniam Leo papa scribens eidem synodo dicit sic: *Christianissimus imperator haberi voluit episcopale concilium, ut pleniori judicio omnis possit error aboleri.* Constat autem concilium episcopale, in quo plenius pro extirpandis erroribus celebratur nonnisi universale dici, sicut Augustinus usus est nomine plenariorum conciliorum. Prætea hoc patet ex eo quod ad hoc invitatus est Leo papa, ut veniret, ab ipso Imperatore; quod non fuisset factum si non universale fuisset. Tertio, patet ex eo quod connumeratur primo universali concilio Ephesino cum dicitur secundum; primum autem non dicitur respectu alicujus particularis, sed respectu universalis sequentis secundi. Sed non debet aliquis ea de causa credere quod non fuerit universale, quia dicitur fuisse episcopale concilium, quia pari modo Nicænum I. universale inter quatuor principalia vocatur episcopale concilium, ut patet in primo cap. decimi libri historiæ ecclesiasticæ, ubi Eusebius ita loquitur de Constantino: *ille princeps ex sententia sacerdotum apud Nicæam episcopale concilium convocat, ibique Arrium,* * *ut XVIII. episcopis residentibus adesse jubet, ac de ejus propositionibus & quæstionibus judicari.* Hæc ibi. Episcopale enim concilium dicitur concilium ex episcopis electum. Si vero dicatur, & bene, ut aliqui visi sunt dicere, quod illud concilium licet fuerit bene inchoatum, non tamen bene continuatum: & ideo perdiderit nomen concilii, sicut videtur insinuari ex gestis Chalcedonensis concilii; hoc enim ego judico melius dictum & verum esse. Sed ex hoc tria sequuntur corollaria. Primum erit, quod non est de essentia concilii universalis, quod si bene incipiat, & cum legitima potestate, habere bonam prosecutionem, idest terminationem sanctam. Secundum est, quod non est privilegium generale conciliorum universalium non errare in fide. Tertium est, quod periculosum est dare istam prærogativam ita universaliter, & indifferenter conciliis universalibus, & est ponere scandalum in Ecclesia Dei.

Tertio, avisamentum præfatum non videtur mihi admittendum, eo quod reprobare videtur approbata per SS. Doctores, immo per concilium Chalcedonense; dicens enim, quod nulli fas fuerit decretis, & sententiis Generalis concilii, cujuscumque appellationis, aut alterius remedii prætextu contravenire, aut non obedire, reprobat appellationem factam in concilio II. Ephesino per Flavianum, & approbatam per Chalcedonense concilium; immo videtur condemnare universam ecclesiam, quæ sententias illius erroneas illius concilii non suscepit. Item condemnat multos, qui præteritis temporibus rationalibus causis non susceperunt canones multos aliquorum conciliorum etiam universalium; de quo supra dictum est in primo puncto.

Item quarto, hoc avisamentum est contra determinationem sacrorum conciliorum; unde de Chalcedonensi concilio S. Thomas in quæst. de poten. q. 10. art. 4. in solutione XIII. argumenti dicit inter alia sic: *Ex gestis Chalcedonensis concilii patet primo, quod sententia synodi a papa confirmatur; secundo quod ad ipsum a synodo appellatur. Præterea quod a papa non appelletur, habetur ex gestis concilii Ephesini, in quo constitutum est, quod a sententia sedis apostolicæ nulli liceat appellare.*

Item quinto, contra rationem naturalem videtur esse prohibere universaliter & indifferenter a concilio ad papam non posse appellare, quod probatur sic. Contra rationem natura-

ANNO CHRISTI 1436.

ANNO CHRISTI 1436.

* Cum ccccxviii.

turalem est, ut non possit appellari a concilio ad eum qui sententias concilii communiter habet roborare, confirmare, & validare; sed papa est hujusmodi, unde in concilio Chalcedonensi, ut dicit S. Thomas in allegato loco, habetur, quod papa confirmat sententias concilii. Item in actione superiori dicitur ejusdem concilii. Idem habetur de præsidentibus papæ, ut deductum est supra; quod etiam deducitur auctoritate multorum sanctorum, quos adducit Aymarus Remensis episcopus in lib. de synod. de quo habetur in cap. *excellentissimus*, 11. q. 3. qui ita ait in c. 18. *Ne mireris, quod ipsorum conciliorum auctoritatem Romano pontifici adscribamus; nam nulla concilia rata leguntur, quæ apostolica auctoritate fulta non fuerunt, ut B. Damasus papa in decretis suis c. 9. asserit; cui S. Anastasius, & Julius papa; Nicænum quoque concilium, & reliqui SS. Patres adstipulantur. S. quoque Marcellus papa & martyr in decretis suis c. 5. Ipsi quoque apostoli, eorumque successores, Domino inspirante, constituerunt, ut nulla fieret synodus præter Romanæ sedis auctoritatem; nam illius sedis Episcopus judex est totius ecclesiæ, nec aliquod judicium valet absque legitimo judice.* Hæc ille. Item idem habetur ex c. *significasti*, extrav. de elect. cum glo. Ostien. & Joan. quæ superius allegata sunt. Quod vero dicunt aliqui hoc solum verum esse quoad inchoationem sive congregationem conciliorum, quoad solum concilia communi lege dependent ab auctoritate papæ; non autem quoad robur, & confirmationem decretorum, & canonum, & sententiarum eorum: nihil militat, cum falsum dicant, ut patet ex serie textus, auctoritatum & ex superiori actione Chalcedonensis concilii, ubi inchoato, & progrediente in actibus suis concilio dicit quod apocrisarii primo confirmabant sententias, quia aliter nullum robur habebant. Item ex practica ecclesiæ, quæ semper canones factos misit papæ absenti a concilio ad confirmandum, sicut omnibus legentibus gesta universalium conciliorum notum est, & practicatum fuit in concilio Constantiensi.

Item sexto, arguitur idem, quoniam hoc avisamentum videtur esse contra canones multos a Spiritu S. dictatos, contra quos præsumere agere nimium est periculosum, secundum quod dicitur in c. *violatores*, supra allegato. Canones autem supra notati sunt multi, & etiam notantur plures 2. q. 6. per multa capita, in quibus tam episcopis, quam aliis oppressis libera datur facultas appellandi ad sedem apostolicam ut in c. *Si quis vestrum*, & in c. *ad Romanam*; item contra canonem illum ipsi sunt canones qui appellationem totius ecclesiæ ad hujus S. sedis examen voluerunt deferre; ab ipsa vero nusquam prorsus appellare sanxerunt; ac per hoc illam totam ecclesiam judicare: ipsam autem ad nullius commeare judicium, nec de ejus unquam præceperunt judicio judicare, sententiamque ejus constituerunt non oportere dissolvi ab aliquo, cujus potius sequenda decreta mandaverunt. Idem in c. *patet*, §. *Nemo*. Idem in c. *cuncta*, ea causa & q. Nec valet si dicatur, quod intelligitur de particulari aliquo, non de concilio universali; quoniam concilium dicit contrarium in c. *nunc autem*, ubi concilium dicit. Marcellino: *ex ore * te judica, prima enim sedes non judicatur a quoquam*. Item, non valet quod dicitur ab illis, quod canones veteres debent judicari per canones concilii Constantiensis, & Basilensis; quoniam sacra scriptura dicit: *non transgrediaris terminos, quos posuerunt &c.* Unde non videntur canones a Spiritu S. qui contradicunt canonibus antiquorum conciliorum, aut decretorum summorum pontificum, aut decretorum Sanctorum.

Septimo, idem arguitur, quia est contra privilegia sedis apostolicæ, contra quam venire periculosissimum est, juxta c. *omnes*, dist. 22. Dicitur autem 2. q. 6. in c. *ideo post*, c. *ad Romanam*. Huic sanctæ sedi præfata privilegia specialiter sunt concessa, tam de congregandis conciliis, & judiciis, & restitutionibus episcoporum, quam etiam de summis ecclesiarum negotiis, ut ab ea omnes oppressi auxilium, & injuste damnati restitutionem sumant, & talia ab impiis non præsumantur absque sua damnatione. Hæc ille.

Octavo idem arguitur, quia præfatum privilegium est præjudiciale honoribus ecclesiarum, & principum propter favores inordinatos, qui haberi possunt in conciliis universalibus, cujus exempla habemus de Chalcedonensi concilio, in quo facta fuit contradictio per præsidentes papæ Anatholio Constantinopolitano episcopo, qui cum favore multitudinis præfati concilii habuit ut Alexandrinam, & Nicænam ecclesias sibi subjiceret, de quo Leo papa facit mentionem, nec illud unquam voluit habere gratum, aut confirmare, nec ad preces imperatoris, ut patet in epistolis suis; solum quippe ea quæ fidei erant ibidem diffinita approbavit. Hæc omnia patent in epistolis suis.

Nono, idem arguitur, quantum hoc avisamentum maxime præjudiciale videtur esse honoribus & prærogativis episcoporum, quorum privilegium est, ut in Chalcedonensi reperitur sancitum, quod si episcopus prædicatur infamis, liberam habet licentiam appellandi ad beatissimum antistitem Romæ, quem habemus petram refugii, & ipsi soli libera potestate loco Dei sit jus discernendi crimen sic infamati secundum claves a Domino sibi datas; & ideo dicit glos. in c. *episcopus* XI. q. 3. quod hodie concilium non deponit episcopum, sed solus papa nec concilium restituit episcopum, sed solus papa. Et allegat. c. 10. 2. q. 6. & manifestius ponitur in c. *cuncta per mundum*, 22. q. 3. ubi dicitur: *nec illa præterimus, quod apostolica sedes sine ulla præcedenti synodo, & solvendi quos synodus inique damnaverat, & damnandi nulla existente synodo quos oportuerit facultatem* (habet). Quod vero dicitur ab aliquibus, quod ista duo capitula intelligantur de provincialibus conciliis non generalibus, non videtur esse verum, tum ex serie ipsa capitulorum dictorum, & modo loquendi universaliter; secundo eo quod sequitur in auctoritate illa: *cuncta per mundum*, quam adducit Aymarus, ita dicens in libro de synodis: *sancta quippe memoriæ Anastasium synodus Orientalis edixerat, quem tamen excepta sedes apostolica, qui damnationi Græcorum non consensit, absol-*

ANNO CHRISTI 1436.

ANNO CHRISTI 1436. * ad tuc

☞ *solvit; sanctæ memoriæ Joannem Constantinopolitanum synodus catholicorum præsulum damnaverat, quem simili modo sedes apostolica, quia non consensit, absolvit. Itaque S. Flavianum pontificem, Græcorum condemnatione damnatum, pari tenore quoniam sola sedes apostolica non consensit patius qui illic receptus fuerat Dioscorus ejusdem sedis præsulem sua auctoritate damnavit, & impiam synodum non consentiendo sola submovit, & auctoritate sua ut synodus fieret Chalcedonensis sola decrevit.* Hæc ille. Ex quibus verbis aperte colligitur, quod etiam de generalibus loquatur. Flavianus enim in concilio generali Ephesino II. damnatus fuit, ratione cujus Chalcedonensis synodus generalis ad corrigendum illam synodum instituta est.

Item decimo, arguitur contra præfatum avisamentum, quia videtur præsumptuosum, cum ultra vires potestatis se extendat; quis enim dedit potestatem concilio, ut si papa quamcumque appellationem a concilio susceperit, sit ipso facto privatus & infamia perpetua innodatus? quod innuitur cum dicitur in avisamento: *nihilominus si contra decretum &c.* & infra, *tam ille, quam judex &c.* Istæ sunt ad præsens rationes, quibus mihi visum est avisamentum propositum nullo modo fore suscipiendum. Et tantum de primo puncto.

Sequitur secundus punctus, in quo debeo exprimere votum meum, dando & consulendo modum tenendum, ut appellationes non fiant ita communiter, & ut decretis obediatur præsentis concilii. Circa vero decreta, si volumus illa ab omnibus recipi, studeamus talia facere, quæ justa sint & honesta ac possibilia, sicut prædecessores nostri fecerunt; & non dubium, quod, si decreta nostra honestatem, justitiam, & possibilitatem contineant, quin ab omnibus suscipiantur reverenter. Deprecemur, & oremus SS. nostrum, instar aliorum famosissimorum conciliorum, & Sanctorum, ut ore suo roboret illa, & mandet observari, cum ipse sit executor canonum. Circa sententias vero dico duo pariformiter ad jam dicta: primo, quod omni studio curemus sententias nostras cum gravitate expedire, & cum pondere virium, non per placet aut multitudinem votorum. Secundo, quod mittamus ad SS. D. nostrum, sicut fecerunt Patres in concilio Carthaginensi Africano, scribentes super simili materia papæ Cœlestino, rogantes, & deprecantes, ut deinceps ad aures ejus a concilio venientes cum appellationibus, aut querelis, non faciliter & indifferenter admitteret, quoniam hoc justum est; nisi causa esset ita aperte rationabilis admittendi; utpote quia aut favore alicujus aut timore aut alia quavis inordinata affectione non posset rectitudo justitiæ sperari in concilio; & credo quod cum ita deprecati fuerimus Dominum nostrum, & nos sententiis curiæ suæ parem reverentiam exhibuerimus, indubie omnes præsentis concilii sententiæ in suo robore & virtute manebunt. Et hæc cum omni reverentia & correctione sunt, quæ mihi occurrunt pro voto meo circa hoc avisamentum appellationum.

Explicit votum magistri Joannis de Turrecremata in materia appellationum in deputa-

tionem reformatorii, IX. Martii An. Domini MCCCCXXXVI.

ANNO CHRISTI 1436.

EPISTOLA CONCILII

Ad legatos suos in Bohemiam directos.

SAcra generalis Synodus Basileensis in Spiritu S. legitime congregata, universalem ecclesiam repræsentans, venerabili Philiberto, episcopo Constantiensi, & dilectis ecclesiæ filiis, Joanni de Polomar, &c. salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Extat in Lunig. Spicil. Eccles. in Constantiens. pag. 166.

Cum vos ad partes Bohemiæ, & Moraviæ legatos nostros duxerimus destinandos cum plenaria potestate, prout in aliis nostris inde literis continetur, in quibus cum dicatur, quod omnem vobis in dictis partibus potestatem & jurisdictionem ecclesiasticam concesserimus, ne generalitas hæc ambiguitatem valeat generare, harum serie declaramus prædicta vobis seu tribus, aut duobus concessa, causas omnes & lites, civiles, criminales & spirituales ad forum ecclesiasticum pertinentes per vos, aut alios audiendi, decernendi, seu de delictis inquirendi, seu delinquentes puniendi, vel cum eis (si vobis visum fuerit) dispensandi, quæcunque beneficia conferendi, etiamsi forent ad sedem apostolicam devoluta, & generaliter omnem jurisdictionem voluntariam & contentiosam, & potestatem ecclesiasticam exercendi, in toto regno Bohemiæ & Marchionatu Moraviæ, quam habent & habere solent legati cardinales a latere summi pontificis destinati; volentes & decernentes, quod facultates in prædictis nostris literis vobis datæ non censeantur per hanc aliquo diminutæ, sed illas simul & istas volumus in pleno robore permanere. Datum Basileæ III. Martii anno Domini MCCCCXXXVI.

ORATIO ÆNEÆ SILVII

Piccolominei Senensis, habita Basileæ pro loco deligendo pro œcumenico concilio cum Græcis celebrando.

AUdivi, patres optimi atque sanctissimi, quæ superioribus diebus viri cum eloquentia, tum etiam bonitate præstantes, Gaspar Perusinus, seu Florentinus, quod illa sit civitate donatus, ac Simon Venetus de suis legationibus referebant, quorum (si rite judico) eo penitus tendebat oratio, ut ad se quisque concilium traheret; hic Venetias, ille Florentiam. Audivi etiam Isidorum Raymundumque suam, ut quisque existimavit, legationem anteferentem, & alios esse dicturos propediam non dubito. Itaque ut varia sunt loca, sic variæ sunt affectiones, concilium hoc sacratissimum diverse trahentes, quod præter modum patriæ suæ quisque favet, ut magnopere formidandum sit, ne privatorum affectibus concilium pessundetur. Quibus de rebus maxima mecum cogitatione ipse contendi, facturusne verba in publico essem, an tacitus permitterem suo labi flumina impetu. Videbatur homini privato, atque inerudito tacendum fore in eruditissimorum cœtu virorum, quales hinc atque hinc video, quorum Ex M. S. Cod. Luc.

☞ consilio & auctoritate universus orbis recte regi, gubernarique possit. Neque dignum existimabam, ut ego homuncio os aperirem, ubi non doctores modo scientiarum, sed patres omnium facultatum adessent. Cæterum cum me vestro astrictum consortio meminissem, cum jurisjurandi a me susceptí verba repeterem; loquendum penitus existimavi oportere, si juramento vellem satisfacere, cujus ante hac nunquam contempsi religionem; namque & ubi potui, & ubi licuit semper huic concilio favi, vestraque opera ubique gentium publicavi, atque ubi verbis esse non potui, scriptis interfui. Namque (ita me Deus amet) semper hoc concilium magnifeci, semper esse saluti Christianorum putavi necessarium; atque ideo magno affectu erga ipsum semper extiti accensus, cui me ita dedi, ut corpus, & quidquid extra corpus habeo, libenter pro eo sim expositurus. Indignum igitur itaque, atque absurdum putabam, verba pro eo non effundere, pro quo sententia sit neque corpori parcere. Quod si quis patriæ obnoxius est vitam exponere; quanto magis concilio? at si nullum discrimen concilii causa fugiendum est; quis verba inanemque linguæ sonum retineat? quis taciturnitatem laudet, ubi usui futurus est sermo? *Mulieri*, ut inquit Homerus, *taciturnitas decus affert; sed non item viro*. Judicavi ergo non solum decere me loqui; sed oportere in tanto hujus sacri concilii periculo, quando nullum adhuc audivi, qui ea dixerit, quæ a me in præsentiarum (si placuerit) audietis. Et quoniam jam vos video paratos & promptos ad audiendum, utinam mihi illa dicendi vis esset, eaque persuadendi auctoritas, qua olim in Atheniensi senatu adversus Æschinem pro Ctesiphonte usum ajunt fuisse Demosthenem. Neque enim ego dicendi artem facundiamque contemno, quemadmodum plerosque in hac congregatione perspexi, qui eam magnopere detestantes, nullam omnino se habere, aut habere se velle dixerint eloquentiam. Ego enim ita sentio, & sic testem habeo Ciceronem, *rerum dominam esse vim eloquendi, quæ sola facit, ut ea quæ ignoramus discere, & quæ scimus alios docere possimus*. Quæ quantum mihi modo esset opportuna nemo me melius novit; multa enim scio, & mentis video luminibus, quæ non ut vellem possum vobis insinuare, quando enim mihi video deesse, cui soli & orandi, & exorandi attributum sit munus. At tu, Deus, oro, qui templa cœli summa sonitu concutis, qui genus humanum benigne curas, qui & hoc concilium congregare voluisti, & rem Græcam in medium adduxisti, jam mihi & recte consulendi facultatem, ex his bene atque utiliter deliberandi mentem concedito. Tuum est hoc negotium, tuaque sunt opera; in te omnium sia spes, in te conversi omnium oculi sunt. Neque putamus tuam nobis opem negari, quam nemo petens unquam non impetravit. Quod nisi putassem, nunquam hodie huc loci ratiocinaturus accessissem. Spero enim, Patres humanissimi, & daturum mihi Deum quod loquar, cum de suis rebus agatur, & vestras mentes ad partem per eum flecti ducique meliorem. Sed jam quid mea velit oratio in medium proferamus.

ANNO CHRISTI 1436.

Tempus, ut scitis, prope est, quod de reductione Græcorum naviumque missione a vobis agendum est: & quoniam multæ illis pecuniæ sunt promissæ, quibus & duci possint & ali, nonnulli a vobis excogitati sunt modi, quibus hanc summam in tempore possetis habere paratam. Nullam tamen expeditiorem viam censuistis, quam ex loco pecunias quærere, ubi futurum esset concilium; ut si qui essent, qui sanctam hanc synodum in terris suis habere cuperent, mutuam hanc summam concederent. Misistis qui diversorum principum, ac communitatum animos persentirent. Hinc illa Venetorum oblatio, nec vobis, nec illo illustri dominio indigna; hinc Florentinorum promissiones, promissiones ab exuberanti quadam magnificentia procedentes; hinc Avenionensis populi non magna solum sed ampliſſima pollicitatio, quæ illam urbem non minus fidelem, quam devotam ecclesiæ filiam manifestat; hinc principis potentissimi Philippi Mariæ ducis Mediolani mirifica regalisque concessio, cui semper animo fuit nec vestris deesse mandatis, nec petitionibus adversari; hinc aliorum neque viles, neque contemnendæ sponsiones. Hinc jam certi estis ea servare Græcis posse, quæ vestra decreta decantant. Socratis tamen verba non absurde vobis insinuaverim, qui cum videret hominem divitiis affluentem, eaque de causa fastidio gloriabundum: *non prius*, inquit, *te admirabor, quam mihi notum fuerit quo pacto scias uti fortunis tuis*. Magno nempe atque admirabili immortalis Dei beneficio usi estis, qui ea vobis facilia fecerit, quæ non solum difficilia, sed impossibilia videbantur. Ob quam rem magnas Deo habendas gratias censeo, qui talem de vobis curam gesserit, qui naviculam suam ex altissimis fluctibus ad portum salutis deduxit, ut navigare deinceps in portu videamini. Quod quanquam ita est, non tamen dimittendum esse clavum arbitror; neque abjiciendam gubernaculi curam. Vidimus enim sæpe nautas cum summo gaudio, atque ingenti lætitia portum suscepisse, & in ipso, seu magistri negligentia, seu maris violentia fecisse naufragium. Quocirca etsi nobis pene in tuto res est, nolite tamen clausis oculis ad ea quæ restant accedere. Adhuc enim vitandi sunt scopuli, adhuc prævidenda tempestas, & cavenda est nobis. Neque enim quocumque pergitis tutum est. Sed in ipsa electione difficultas laborque versatur, ut si bene eligatis, bene succedat; si male, eveniat male. De hujuscemodi ergo electione loquendum mihi statui, cujus & opinor, verba minime contemnetis. Nec quis dicat, sed quæ dicantur trutinabitis. Notam siquidem vobis illam Ciceronis de natura Deorum sententiam Cicero. puto; qui ait, non tam auctores in disputando, quam rationis momenta quærenda esse. Quod si quid inepte dixero, repudiate; si quid cum ratione attulero, suscipite. Atque utinam ea nobis modo convenirent, quæ apud Sallustium Cæsar in consulendo requirit: *Omnes homines*, inquit ille, *P. C. quia de rebus dubiis consultant, ab odio, inimicitia, ira, atque misericordia vacuos esse decet*. Quod si cernerem, nihil mali suspicaret. Nec enim loquens aliquis Ducalem, aut Venetum, aut

Flo-

Florentinum se jactitaret; sed conciliarem; sed mundanum, ut inquit Socrates, sese exhiberet; cunctaque ad utilitatem concilii, mundique commoda referret, nec suæ affectioni publicam postponeret utilitatem. Hinc namque (ni fallor) totius Christianitatis salus dependet, ut si locus aptus deligatur, & Argolicis erroribus mederi, & multis Latinæ linguæ deformitatibus providere possitis. Quod si dubium insecurumque acceptare contingat, dissipetur concilium, & prælati in prædam, ultionemque dentur; quod sine magno Christiani populi malo fieri non potest. Hic igitur aperiendi sunt oculi, hic summis digitis suspendendæ oculorum palpebræ, ne quid perperam, aut temere incipiatis; sed imitemini sapientem, cujus proprium est, ut a Cicerone dicitur, *nihil facere quod pœnitere possit*. Fingamus igitur concilii personam, & quid illam facere deceat examinemus. Eam, si cujatem se dicat, interroges, neque Italicam, neque Gallicam, neque Germanicam, aut Hispanicam se vocitabit; sed Christianam se asseverabit, solumque illud se quærere dicet, quod nomini Christiano conducat: hujus erit sentes ex agro Dominico; ideſt hæreses eradicare, mores reformare, pacemque ubique statuere. Cavebit ne quid agat injuste, præceptumque illud Pythagoricum conservabit, quo præcepit: *jugum stateramque ne trascende*; studebit ne adversus quempiam reperiatur ingrata; in libertate se bene vivendi & recta statuendi conservabit. Delinquentes non ita ad desperationem persequetur, neque ita patietur, ut provocet. Deponite igitur hæc nationum nomina, patres, exuite quisque provinciarum affectiones, & in medium consulite quid huic concilio, & quid fidei christianæ credatis expedire; eoque vela tendamus, quo melius res geri verisimilius existimatis. Multa de Foro Julii ubertate, Venetorumque potentia, ac magnificentia Simon Venetus peroravit, ac meo judicio, non minus vere, quam eleganter. De Florentinorum vero commoditatibus Gaspar explicuit. De urbe vero illa Avinionensi pulcherrima atque optima, & hujus sacri concilii devotissima. Raymundum bellissime perorantem accepistis; atque, ut existimo, nihil est ab eis prætermissum, quod trahere concilium ad eorum valeat civitates. De duce vero Mediolani, quamvis multa Isidorus, orator vester diligentissimus, explicaverit, neque sufficienter mea sententia dictum videtur; neque admiratione dignum est, si ducales oratores viri graviſſimi *episcopus Albiganensis*, & Christophorus de Velate cætera subticuerunt; satis namque duxerunt ad illum principem pertinere, si requisitus responderit, si petita concesserit, si se ipsum & quidquid habet obtulerit; locorum vero comparationem facere vestrum esse dixerunt. Certi enim sunt illum ducem, quidquid eligatis, contentum fore; cupere tamen, ut bene vobis concilioque succedat. Vestrum esset igitur, P. R. ducalium terrarum investigare commoditates, quod onus, postquam alii rejiciunt, ego non minus vestra quam ducis causa suscipio.

De Venetorum, Florentinorumque terris omnino silens, quos adeo promptos paratosque in necessitatibus ecce comperitis, ut laudare ipsos & amplissimis commendare testimoniis teneamini; de oblatione ducali pergo discutere, quæ meo judicio nulli est inferior, & quæ, si verum fateri volumus, omnium est aliarum causa, nobisque ad optimam optionem permaxime necessaria; hujus enim oblationis locus unus est (ni fallor) ubi ex sententia terminari res possit. Et ut quod dicimus luce clarius ostendamus, quæ requirat bona electio inquirendum est. Ea licet alii multifariam diviserint, mihi tamen quatuor dumtaxat desideranda videntur; quorum si aliquod desit, recte eligere nullatenus valeamus: illis autem concurrentibus nihil periculi fit, acceptareque sine controversia debeamus, quicumque ille concedat. Ea sunt, ut locum eligatis, in quo Græcis satisfacere possit; ut commode papa cum concilio convenire queat; ut domus victualiaque suppetant; ut securitatem libertatemque in loco habeatis electo. Quæ omnia, si quis sine passione consideret, in urbe Papiensi, ducalique territorio suscipiet. Prioremque rem, si placet, examinemus, cujus tria sunt membra, ut locus in decreto aut nominetur, aut comprehendatur; ut pecuniæ necessariæ præsto sint; ut trieriæ grossæ subtilesque habeantur, trecentique arcitenses, sive, ut vos dicere soletis, balistarii. Contineri vero Papiam in decreto nemo ambigit, cum omnes fere Italiæ urbes sint eligibiles, nisi quas Græci expresse repudiarunt. Atque ut clarius differamus, difficultatem istam locorum, nonnisi Græcorum causa facimus, ut illum eligamus locum, quem repudiare Græci non debeant. Sed ipsi jam terras ducis suis literis petierunt; ergo nihil est cur Papiam in hac parte contemnamus, Græcisque debemus non parum auscultare, neque enim sine ratione moventur, scientes ducem cum Turcis, unde vetustissimam trahit originem, hæreditariam habere familiaritatem, quod, salva fide, vituperari non potest. Idcirco timens Romeorum imperator, ne, se absente, Constantinopolim Turci obsideant, credit Ducem unis literis periculo obviaturum, si Turcorum principi scripserit, Græcos non alia quam fidei causa Italiam petiisse, de qua ille, salvo imperio, non curat; crederetque duci ista scribenti. Aliis forte non item, a quibus tanquam hostibus sibi verba dari existimaret, & se dolis circumventum opinaretur. Nec illud est non considerandum, Græcos fere omnes imperio Turcorum esse subjectos, curareque ne quam rebellionis suspicionem ingerant dominis, a quibus profecto impedirentur. Nec invitis Turcis deducere Græcos quisquam poterit. Magnum est imperium Turcorum, ingentes Asiaticorum vires, & opes ipsæ florentissimæ, qui ex Asia in Europa imperium prorogarunt, totamque Græciam occuparunt tanquam Trojanæ cultores ruinæ, quos Græcia pellere non unius civitatis aut dominii, sed totius esset Christianitatis opus. Non vis, sed gratia det nobis Græcos oportet. Ferunt Turci, ut de fide, ut lubet Argolici sentiant; ideoque fidei causa patientur ad concilium proficisci, si nihil contra se machinari, nullasque ordiri sibi fraudes suspicentur. Ad fugiendas ergo suspiciones ducis efflagitant urbes, quem sibi nullo pacto suspectum Turci arbitrentur. Nec Constan-

ANNO CHRISTI 1436.

ANNO CHRISTI 1436.

ANNO CHRIS 1436.

ſtantinopolitanos, invito Turco, venire poſ-
ſe negaverim; ſed aliorum etiam habenda eſt
ratio parentum Turcis, quos ſecum trahendos
patriarcha confidit. Quo fit, ut Græcorum
cauſa Papia ſit maxime accommoda. Nonnul-
li tamen, ad terras, inquiunt, ſi ducis eatur,
non permiſſuros Venetos Græcis tranſitum,
Genuenſeſque obſtituros garriunt, quod de
Florentibus illi civitatibus, duobus, (ut ita
dixerim) Chriſtianitatis luminibus, nefas eſt,
non ſolum dicere, ſed ſuſpicari, quæ ſolæ
nos ab oriente defendunt, quæ barbaricos re-
primunt impetus, quæ terras Chriſtianorum
ab incurſione tutantur, infideliumque pluri-
mas, non dico urbes, ſed provincias in me-
dia Barbaria bello armiſque tenent. Has ne
igitur civitates, arma aſſidue pro fide geſtan-
tes, venientibus ad unionem Græcis putabi-
mus obſtituras? Nec bonus eſt qui iſta dicit,
neque prudens qui illa credit. Ego tam Ve-
netos, quam Genuenſes omnia porrecturos
opinor auxilia, quibus rem hanc conficiatis,
quocumque concilium transferatis. Nec de Ve-
netis ambigo, quorum ſalvum conductum ha-
betis. Genuenſes vero brevi miſſuros ſe di-
xere; interim devotas & benevolentiæ plenas
miſerunt epiſtolas, veſtris ſeſe juſſibus com-
mittentes, qui etiam magna claſſe, quando
oporteret, huic ſe rei propriis cum corpori-
bus exhiberent. Nihil itaque timeo obſtaculi.
nihil violentiæ Græcis fieri, niſi Turci, ut
jam prædixi, moleſti ſint. Chriſtianorum
vero neminem neque ſcio neque puto ita ſce-
leſtum, ita iniquum, ita bonorum omnium
perverſorem, ut huic ſe negotio opponat. Et
quoniam aliqua de propinquitate maris, &
itineris brevitate etiam alii dixerunt, non ab
re erit de hoc quoque me pauca diſputaſſe.
Namque, ut arbitror utque ſcio, ex locis,
qui hodie nominantur, nullus eſt Græcis
quam Papia acceſſu facilior, niſi terreſtre iter
facturi ſint, quo caſu longe proximius habent
Utinum. Mari autem venientes, Papiam ha-
bent propiorem; ſive enim Utinum, ſive Pa-
piam poſtulent, Ravennæ prius fretum ſecatu-
ri ſunt, quod non magis Papia, quam Utino
abeſt. Græcis vero Papiam petentibus Padus
occurrit flumen, ut noſtris, ob ſuam ampli-
tudinem & poetarum carminibus & hiſtoria-
rum ſcriptis illuſtre. Ex Pado in Ticinum
aſcendent, qui ad portas urbis navigium ve-
ctitabit. Portus vero Piſanus longe remotior
eſt. Carybdim namque Scyllamque, per quas
dubius eſt tranſitus, evitantibus Græcis, totus
Sicaniæ circumeundus eſt orbis; cujus, ſi qua
veteribus fides, non minus quingentis milli-
bus paſſuum clauditur ambitus. Neque mihi
ob hanc rem Florentinus quispiam ſuccenſeat;
neque enim hoc ideo dico, quod illi ampliſ-
ſimæ urbi memorabilique populo concilium
auferre velim, cujus tanta erga concilium eſt
cognita caritas, ut nullius magis ſtupeam
oblationes; qui prima requiſitione tantam pe-
cuniarum ſummam tam effuſe promiſerit, ut
illius etiam populi majora in poſterum ſpera-
re beneficia debeatis; ſed ne cœci omnino,
& rerum videamur ignari; hoc enim quod
dico charta illa edocet, qua uti nautæ conſue-
verunt. Hæc tamen ſemper ego parvifeci;
iter namque duorum triumve dierum nulli
dare, aut auferre concilium debet. Illud ve-
ro cavendum eſt, illudque proſpiciendum, ne
repudiari a Græcis locus poſſit. Nec inele-
ganter homo prudentiſſimus Gaſpar dicebat:
quæ Græcis promiſiſtis diligentiſſime adim-
plenda, qui vel ſi unum jotà diminutum in-
venerint, licitam ſe indicarent excuſationem
habere; ſed illud præcipue ponderat, ut pe-
cuniæ habeantur ac navigia, quas res utrum
ex duce obtineritis, Iſidorus ipſe pleniſſime
demonſtravit, quo ex Mediolano reverſo, ex-
pendite quæſo, an diminutas habueritis reſ-
ponſiones, an aliquid non obtineritis, an ul-
la in re difficilem principem experti fueritis?
Quinque & octuaginta millia ducatorum mu-
tuo flagitaſtis, bono vultu, bonoque animo
annuit; terras vobis arceſque conſignari re-
quiritis; nulla fit reſiſtentia: duas de quadra-
ginta domos ſine penſione petitis; concedit
facile quod fuerat ſine petitione facturus. Ta-
xationes domorum victualiumque poſtulatis;
reſpondet non minus grate quam liberaliter.
Quidquid denique vultis publico ille ſolemni-
que chyrographo completurum ſe obligat. O
regalem animum, o liberalem principem, o
inauditam magnificentiam! Hic eſt quem re-
quiris, Enni: *amicus certus in re incerta cer-
nitur*. Talis certe ducalis reſponſio fuit, ut
nulla ſuppletione indiguerit, nullo adjumen-
to, nulla reſcriptione; cujus locum, ſi ſtatim
elegiſſetis, ſtatim erant parata omnia. Utrum
alii ſic fecerint, vos videritis. Unumque ob-
ſecror hic advertite, an cautio ſubdifficilis,
an gravia poſtulentur aſſignamenta. Non eſ-
ſem, hercule, increpandus, ſi hunc principem
nullam petere cautionem dixerim; hujuſmodi
enim, quæ petitur, cautio, non eſt cautio,
ſed magis appellanda donatio. Ex indulgen-
tiis petit ſibi mutuum reddi, ut ſi nihil in-
dulgentiæ reddant, nihil recuperet. Hic eſt
verus filius, verus ſervitor, verus amicus ve-
ſter; hæc eſt illa, quam quærit multis in lo-
cis Tullius amicitia: *amor* inquit ille, *ex qua
amicitia nominata eſt, princips eſt ad benevo-
lentiam conjungendam*: In amicitia autem ni-
hil eſt fictum, nihil ſimulatum; ſed quidquid
id eſt verum, & voluntarium, quemadmodum
in hac ducis cernimus benevolentia, quem ſi
quis vobis neget amicum, cunctos quippe fa-
ciat inimicos. Cujus tanta eſt affectio, tanta-
que in hunc cœtum caritas, ut veſtrarum
nullam petitionem abnuat, pecuniaſque magis
donet, quam mutuo dedat. Jamque propter
pecunias nihil eſt quod Papiæ objiciatis. Nec
illos audio, qui ſe aureos affirmantes, omni-
bus ſe Chriſticolis jactitant ditiores, mag-
numque auri & argenti pondus ſe habere
gloriantur. Quorſum enim illa dicuntur? For-
ſitan quia vendi concilium putant, ut plus
offerenti veneat? Quod probri loco vitandum
deteſtandumque eſt, ne venditum vulgo con-
cilium dicant. Unum tamen perſuaſum volo,
ducem ſcilicet ipſum, ubicumque ſit opus,
quaſcumque petieritis daturum eſſe pecunias,
neque neceſſitatibus veſtris unquam defutu-
rum: Namque, ut volet, ſic etiam poterit in-
venire pecunias; habet enim, ut ſcitis, ur-
bem Mediolanum non ſolum populoſiſſimam,
verum etiam pecunioſiſſimam, ubi totius Gal-
liæ togatæ cumulati theſauri ſint, ex qua
nulla non poſſit haberi ſumma pecuniarum.
At ſi de populo illo Mediolanenſi volumus

verum

verum dicere, nullum ego devotiorem vidi, nullum fideliorem, nullum suo principi obedientiorem, nullum denique meliorem, ob cujus, ut arbitror, bonitatem ac sanctimoniam divino munere actum est, ne illam urbem nostris diebus pestifera lues invaserit. Cui populo nihil erit gratius, quam in sanctissimum usum effudisse pecunias. Nec credite illum munificentissimum principem ob defectum pecuniarum rem dimissurum, qui non habendi concilii cupiditate argentum modo pollicetur, sed ne quod caritate pecuniæ in dedecus prolaberemini. Dat ergo, quod satis est Papia pecuniarum. De navigio non magnam vim facio. Vestro enim, ut scitis, sumptu conducendæ armandæque sunt triremes, nec dissimiliter balistarii, neque tam grandis pecuniarum quantitas petitur, nisi ut navigio balistariisque sufficiat. Depositis enim decem millibus apud Constantinopolim, Græcisque datis XV. millibus, viatico quoque oratoribus concilii præstito, quod superest in naves longas, balistariosque dispensabitur, quos conducere ubique poteritis: habentibusque pecunias neque balistarii deerunt, neque navigia. Jamque illum Sabaudiensem spectata virtute militem vobis navigia offerentem vidistis, suosque labores promittentem, cujus nobilitas, animique perspicua generositas, non est huic inepta negotio. Quare sive istas, sive alias multis in locis conducere naves poteritis. Placet tamen duci, ne qua in parte deficiat, triremes etiam reperire, quas unde habeat, aut quomodo habeat, indignum est quod vestigemus. Ratum est enim quodcumque promittit. Hoc tamen non tacebo, navium scilicet illi concessionem non esse difficilem. Siquidem magna cum sereniſſimo ac magnanimo rege Aragonum amicitia est, qui suum, quemadmodum facundissime dixit orator, promptus est tam concilii quam ducis gratia præstare navigium. Et cui, obsecro, melius hæc committi res potest quam regi Aragonum? Quis eo diligentius rem fidei pertractet? qui *dum* adversus infideles bella gessit. An ignoratis regem illum catholicum, & fidei zelatorem, magna sæpe manu, magnaque classe adversus Afros, Christiani nominis inimicissimos, decertasse? Illa profecto laus, illaque huic gloria tribuatur, Mediterraneum mare sua diligentia ab infidelibus pyratis esse custoditum, & quo magno Pompejo decori fuit, ejus concedamus honori, cujus frequenter nisi in pelago classica insonaret tuba, ad ipsum usque littus Etruscum Lybicæ naves, hostilesque classes infidelium grassarentur. Sed tamen præstantissimum regem, Jonii, Thyrenique maris custodem, qui Sardiniam, Corsicam Siciliam, Baleares ac Vulcanias insulas, ab omni Saracenorum impetu liberavit, cui magis erit molestum in tanta re fidei non requiri, quam si totam ejus classem dira tempestas absorpserit. Aut igitur regiæ naves compræstabuntur, aut marina aliunde vasa comperientur. Ac de primo principalique membro satis sit dictum.

ANNO CHRISTI 1436.

jam dum.

Transeo ad secundum, ubi dicebam talem esse locum oportere, ad quem papa commode cum concilio conveniret; nec irrationabiliter. Nam cum Græcos ad unionem sitis vocaturi, dignum est vos prius esse unitos, ne quod scisma, ne quam divisionem, ne quam inter vos controversiam Græci reperiant. Verisimile etenim est, facilius reduci Græcos, si vos unanimes, quam si vos disjunctos agnoscant. Neque ob hanc solum causam, sed ut multa scandala infinitaque mala cessent, quæ nostra divisio suscitavit, quam scisma non injuria vocitabimus. Hoc est quod regius orator Simon Caroli, vir non sapientia solum, sed eloquentia singularis, hoc in loco flagitabat enixe; cujus verba, patres ampliſſimi, cum locum eligetis, vestris debebunt insidere pectoribus, ut summe curetis posse papam interesse. Nec etiam sanctissimam illam sedem, Petrique verissimum successorem ac Christi vicarium debetis contemnere. Hoc est quidem caput nostrum, quod separatum esse nequaquam convenit, quod nullum sine capite corpus potest esse perfectum. Hic est sponsus ecclesiæ, hic magister navis, hic (ut vulgo dicunt) in terris Deus, cui claves regni cœlorum per Petrum, aliosque Petri successores Christus redemptor noster contulit. Quamquam ecclesiæ quoque non inficior datas. Hujus tanta est auctoritas, tanta potestas, tanta divinorum concessa mysteriorum cognitio, ut omni honore, omnique veneratione sit dignus; tantæque reverentiæ papalis est dignitas, ut papam, vel malum, honorare venerarique teneamur. Nec temnere papam quisquam debet, quamcumque libidinem, quodcumque nefas maturaverit, nisi prius ecclesia judicarit. Quid de præsenti summo dicemus pontifice? Esset mihi de sua nunc sanctimonia sermo, nisi magnifice oratores regis de ipsius pietate, mansuetudine, æquitate, justitia, & bonitate dixisset. Nos illud nequaquam inficiamur, SS. D. nostrum in futuro concilio fore necessarium, ut non auctoritate solum, sed etiam morum honestate proficiat. Nunc videndum commodam ne sibi Papiam censeamus. Et quemadmodum mea fert opinio, nihil est, quod hic locus papæ displiceat, sive commoditatem viarum, sive securitatem percupiat. Ex Bononia usque Papiam parum itineris interjacet, via tuta & plana, sive terra, sive aqua aptissimum iter. Neque locus est aliquis eligibiles, ad quem papæ facilior sit accessus. Tutus præterea ibi locus est, quod neque cum civibus, neque cum principe aliqua sibi lis est. Multumque demiror nonnullorum temeritatem inter papam ducemque esse contendentium inimicitias. Unde enim hoc dicant, nescio; forsitan utriusque introspiciunt animos, de aliena mente vaticinantes? Ego scio ducem Mediolani, nunquam inimicum appellasse papam, nunquam adversarium, nunquam contrarium, nunquam minus sobrium de summo pontifice verbum effudisse. Cæterum magna reverentia summaque veneratione semper patrem sanctissimum semperque dominum clementissimum vocitasse; ut si qua unquam indignatio fuerit, victus ducali patientia summus pontifex, nil aliud duci posset dicere, nisi quod solus adversus iram vera arma, verasque vires, quibus se tutaretur, inveniſſet. Sicut in Tusculano senatu dixisse Camillum Livius refert. Nunquid præterea novimus inimicitias, si quæ fuerant, exacto jam anno per pacem sopitas? cujus mediatores fuerunt viri optimi, atque rarissimi cardina-

ANNO CHRISTI 1436.

dinales, Sanctæ Crucis, & Sancti Petri a vestro sacerrimo cœtu ob eam rem Florentiam destinati. Conditiones pacis secundum papam dictæ; post eam nihil unquam odiosum inter eos contigit. Sed ut videatis manifestissima benevolentiæ indicia hic animum paulisper intendite. Defecerunt a duce Genuenses, qui cum bello undique premerentur, libertatis servandæ gratia cum Venetis, ac Florentinis fœdera percusserunt. Tum papa ingens duci bellum imminere cognoscens imparemque tantis viribus eum existimans, ne periculoso nimis prælio urgeretur, auctorem se pacis obtulit, virumque omnium opinione probatissimum cardinalem S. Crucis misit, qui ducem de pace requireret, ipse alias flexurus. Quo inspecto animo, omnem dux ipse litem, omnemque controversiam sanctissimo D. nostro commisit, arbitrumque & amicabilem compositorem inter se atque hostes papam elegit. Cujus rei veritatem, nisi agnitam omnibus scirem, Roberti Florentini, novitatum diligentissimi exactoris, testimonium imploraverem, apud quem non unæ literæ reperirentur. Vidi ego hisce oculis apostolicas literas paternæ charitatis, & exuberantis plenas dilectionis quæ duci directæ fuerant, ut nihil filiis parentes solent scribere dulcius. Sed ponamus fore inimicitias. Nunquid terram inimici Papiam dicet, quæ cum in vestra futura sit manu, inimici reputari non potest, nisi concilium existimet inimicum. Libere namque in manibus vestris daturum se urbem dux pollicetur. Quo facto nihil erit quod papæ timendum sit, ac si quid securius papa exigat, nihil est quod illum principem negaturum rear. Adest orator suus, vir clarus atque facundus, Christophorus de Velate: Expedite securitates; an adeo difficilis res ista censetur, ut inveniri modus nequeat? Certe non video cur magis alii, quam dux, dare papæ securitatem valeant. Sunt in hoc concilio cardinales, aliique prælati quamplures; sunt etiam in Romana curia, quorum neque vobis, neque papæ suspecta est fides. Committite his gubernaculum civitatis; jurent in manibus horum officiales, civesque, si oporteat, fidelitatis exhibeant juramentum. Quo tunc jure aut urbem papa contemnat in manibus suorum positam amicorum; aut quo ibit, si huc non veniat? quod si iste modus non placet, excogitate alios, nihil negare durem invenietis, quod rationi consentaneum judicabitis. Cæterum, si nihil horum recipitis, ostendam vobis denique, cum requiretis, etiam in civitate Papiensi summi pontificis non abesse consensum. Nunc istud prætereamus. Satis namque mihi fuerit ei locum recusandi abstulisse, quem venire nolentem cogere non possemus. Sat fuerit si venire eum commode posse ostensum est. Restat concilium quoque cum papa illic commode monstrare futurum, quoniam licet cuncti ad reductionem Grecorum papam clamitent necessarium; ego non minus puto concilium opportunum. Concilium namque rem inchoavit; concilium, si omittatur, dedecus; si perficiatur, laus sit sequutura. Concilium eligere locum debet; concilium pecunias invenire, ac triremes oportet mittere; concilium denique totius rei consummationi supereminet. Exigit ergo res ista non minus concilii, quam papæ præsentiam; idcirco locum utrisque aptum debetis eligere. Hanc esse christianissimi regis Francorum, ejusque oratorum arbitror intentionem. Quis enim non sanctissimum illius glorioſissimi regis propositum interpretetur? quis de tali tantoque rege non caste, atque optime, suspicetur? Etenim sive antecessorum ejus gesta consideramus, sive vitam ipsius ante oculos proponamus, regnum illud ampliſſimum, longe lateque patens, semper fuisse tutamen & ornamentum fidei cognoscemus. De qua re si dicere velim, prius dies quam verba deficiant. Pleni namque sunt codices historiarumque libri, majorumque regum clariſſima gesta, divinisque laudibus ubique gentium celebrantur; totque fuerunt illius regni egregia pro fide facinora: ut non solum inter regna principatum obtinuerit, sed christianissimum, quadam ultra cætera excellentia, meruerit appellari. Sed quid ego ista commemoro, quæ meis dictis facio viliora? Taceo de illo gymnasio memorabili, & famosa schola Parisiensi, cujus doctrina, incredibile dictu est, quantum fidei præstiterit incrementum; quam veteres reges singulari semper reverentia prosequuti dicuntur. Neque a prædecessoribus suis modernum regem degenerantem cernimus; sed regibus quibusque superioribus belli pacisque artibus, & gloria parem. De cujus inclyta justitia, ac religione, quamvis multa possumus ordiri, illud præ cæteris adnotemus, quod erga universalem ecclesiam sacrosanctumque concilium factitavit. Inter papam & vos olim illa prior dissensio fuit, quod hic vos concilium dicere, ille negare. Ecclesiam Gallicanam rex consuluit, qua concilium hic esse declarante, omni vos favore juvandos statuit. Missi e vestigio oratores, viri ex archiepiscopali episcopalique dignitate, tum doctrina, tum etiam bonitate præstantes, qui jam quintum vobiscum annum in agro Dominico laborantes ducunt. Pecuniæ ex regno ad utilitatem concilii detrahi permissæ. Mandatum, ut prælati proficiscantur ad concilium; auxilium datum quodcumque petitum a vobis est. Et quid aliud de ipso dixerim rege? Nisi quod inter alios sibi præcipue tencamur, cujus auxilio defensi servatique sumus. *Et quæ melior est*, inquit Cicero, *in hominum genere natura, quam eorum, qui se natos ad homines juvandos, tutandos, conservandos arbitrantur?* O regem ergo glorioſissimum, o principem excellentissimum, o vere, christianissimum fidei defensorem! Tu ecclesiam defendis; tu fidei consulis; tu concilium veneraris; tu es quem merito honorare, perpetuisque præconiis debemus extollere. Hic cum crebras inter nos, ac summum pontificem dissensiones cerneret, sæpenumero ad pacem laboravit, nunc vobis, nunc summo pontifici supplicans tolli dissidium. Nec aliud Symon, collegæque rogitant, nisi ut concilium cum papa conveniat, omnesque discordiarum fomites amputentur. Quis hic, obsecro, irascatur? Num rectæ, sanctæque illæ sunt voces? num omnes idem cupitis? ego sane, nisi aliud sentio, non possum militarem illum virum non laudare. Rem namque optimam, & concessu digniſſimam petit. Commonet schismatis evitare causas,

ANNO CHRISTI 1436. Nicolaum Albergatum.

ANNO CHRIST 1436.

com-

communem papæ locum petit, neque specialius quicquam dicit, neque locum aliquem nominatim repudiat. Cujus (nisi fallor) verba Papiam nobis suadent. Vult enim papam, & concilium simul esse concordiamque utrimque fieri, cujus nonnisi tres esse vias considero: ut vel papæ omnino mos geratur, vel vobis, aut transactio quædam litigiorum fiat. Sperare superiora vanum reor. Ad tertiam rem missus est Symon ut communis utrique locus eligatur. Et quis, obsecro, Papia communior, aut aptior, atque utrique commodior? Gratior forsitan alius papæ locus esset, qui tamen vobis non esset tutus. Sed nondum Symonem audivi dicentem, ut in securum eligatis locum, quod nec ipse diceret, nec suo regi in mentem caderet; cujus ea semper consuetudo fuit, ut prius consuleret, deinde concilio judicium dimitteret, suumque sensum universalis ecclesiæ postponeret opinioni. Quamquam, si licet dicere, nimium vos hodie, patres, defertis principibus, nec quid quam audetis agere quod principibus non libuerit. Quod ego sane non laudo, quoniam non sic majores nostros invenio factitasse, nec sic se apostolos habuisse, qui licet totum contra se mundum haberent, veritatem tamen ubique prædicabant, neque minas, neque mortem, aut teterrimos cruciatus pro veritate diffugiebant. Quibus rebus factum est, ut totum orbem Christianum nomen impleverit. Ubi vero mortis timor invasit, & divitiarum cupido supervenit, deserta veritas & incognita justitia jacet. Aut verius cum Satyro dixerimus. *Jamdudum ad superos Astræa recessit; hac comite atque duæ pariter fugere sorores*. Hinc diminutus populus Christianus, & auctæ infidelium sectæ. Vere ille riteque olim dicebat archiepiscopus Mediolanensis, quem hoc in templo sepultum habetis; vere multi alii. *Agamus*, inquiebat ille, *quod nobis & justitia dignum est; quidquid exinde sequatur æquo patiamur animo*. Cujus vel mortui verba ne contemnite, rogo. Agite quod dignum hac congregatione putatis. Nemo vos deseret, nemo adversus erit. Cuncti vobis principes favebunt benefacientibus. Sic Cæsareum culmen, augustalemque majestatem vobiscum habebitis. Sic Francorum; sic aliis ex ordine reges vobis parebunt. Et quantum ad locum attinet, nemo est principum qui spernere Papiam debeat, ubi & papa optime, & concilium valeat convenire. Nondum tamen excussimus quomodo Papiæ securum possit esse concilium; id enim ad ultimum orationis nostre membrum reservavimus. Nunc ad tertium transeamus.

Hujus partis est ostendere non domos solum, sed victualia quoque ubertim suppetere, in qua re non multum erit negotii. Ipsa enim res se manifestat. Ut tamen de hac etiam parte differamus. Ex toto dominio suo duci placet, ut, quam velitis, urbem eligatis. Quis nescit Galliam ipsam quæ circa Padum jacet, & esse, & a Cicerone dici florem Italiæ? aut quis regionem illam cum aliis æquiparet agris? Cum hujus tanta ubertas, tantaque feracitas sit, ut semper abunde suppleverit, quamvis jam multis, non dico annis, sed sæculis continuo sit bello agitata. Alibi vero nonnullæ pronvinciæ sunt adeo sterilles, adeo infœcundæ, ut non suscepto bello, sed audito belli nomine exhauriantur. Hic vero plurimæ sunt urbes recipiendo concilio & alendo sufficientes. Nam, ut Mediolanum taceamus urbem populosissimam, quæ, ut semper fuit, sic modo est caput Insubrium. Quid de Papia, Placentia, Parma, Cremona dixerimus? Omissis aliis Papiam expendamus. Est profecto illa urbs splendidissimis commodissimisque ornata domibus. Testes voco ex hac concione quamplurimos, qui me, si mentiar, reprehendant: notam namque rem dico. Hic moderni genitor ducis cohabitavit, princeps omnium sua ætate consultissimus; hic curiam continuo tenuit, quam magni domini, omnisque fere nobilitas Italiæ sequebantur. Ob quam rem multa ingentia palatia & ampliſſimæ sunt ædes ædificatæ. Curiales namque, ut fit, certatim sibi magnificas construebant domos, quod quisque ditior, quod quisque mundior videri volebat. Illic palatium est, quod castellum appellant, ingenti fossa circumdatum, de cujus amplitudine illud retulisse sufficiat, quod augustalis, pontificalisque curiæ capax existimetur, cujus pulchritudinem ac commoditatem omnis oratio comminuere videatur; hinc urbi adjacet; illinc ducali viridario supereminet, operi omnium maximo atque excellentissimo, cui parco est nomen, venationibus piscationibusque constructo, ubi feras innumerabiles viginti millia passuum complexus murus observat. De cujus rei amœnitate ac voluptate nonnulla differerem, nisi omnem a vobis contemni voluptatem deliciasque omnes parvi existimari cognossem. Vino præterea, cunctisque eduliis adjacens patria maxime abundat. Nec Varronem in illa audio prorumpentem verba: *optima ad victum fert ager, Campanus frumentum, Falernus vinum, Casinas oleum, Tusculanus ficum, mel Tarentinus, piscem Tyberis*. Hæc suo forsitan tempore ita erant; modo hæc omnia Papienses habent, cæterique Longobardorum populi. Fœni & bladi plus legunt quam ipsi cupiant cives; omnis pomi copia est ingens. Quidquid abest, Ticini flumen advectare potest. Sed quid immoror? Insubres, ut scitis, populi nunquam externo tritico victitarunt; sed srum ipsi cæteris provinciis subministrarunt. Quo fit, ut summam semper in Papia victualium copiam sitis habituri. Nec aliquis Italus vobis minori pretio victum dabit. Nolo probare quod per se patet. Sed quærite alias urbes, & rerum pretia investigate. Quod tribus denariis alibi emetis, duorum hic denariorum pretium habebit. Neque disputatione res indiget. Quare taxationem rerum vestro judicio dux committit; frustraque de fertilitate patriæ urbisque commoditate sermonem facio, quod omnia illa majora esse cognoscitis, quam ego dicam. Illa vero parvipendo, quæ dicuntur, oportere Græcos Latinam ecclesiam magnificam invenire; quod tamen, si quid habet momenti, ubi melius quam in Papia invenietis? quo enim honore, qua magnificentia, qua pompa, quo sumptu Constantinopolitanum imperatorem ab duce recipi æstimatis? An quisquam vivit hoc duce ad sumptum effusior, aut ad magnificentiam animatior? De cujus largitionibus stupenda magis quam credibilis narratio videretur.

ANNO CHRISTI 1436.

Turbata oratio.

Joannes Galeatius vicecomes.

ANNO CHRISTI 1436.

tur. Cui liberalitatem aliquam exercenti sua solum voluntas sufficit. Videbunt hujus principis excellentiam Græci singulari quadam admiratione ac stupore, idque oculis perspicient quod auribus aliquando cognoverant, verumque illud Homeri experientur dicentis, famam nunquam penitus vanam esse quam populi decantant. Immo & rem fama majorem invenient. Ibunt nonnunquam Mediolanum, ubi populum numerosum, ubi opulentissimos cives, ubi florentissimas opes agnoscent; ubi alterum pene orbem videre videbuntur. Tot artifices, tot pompas nunquam satis spectasse dicent. Quod si magnificentia venerabilem reddit ecclesiam, illa est potissime civitas eligenda. Sed vana sunt hæc, mihi credite, B anilesque deliriationes. Non sunt Græci extra orbem positi, qui Latinum genus, Latinasque vires ignorent. Mediterranei sunt populi, Jonio brevi freto ab Italia discreti. Quatuor namque & viginti horis secundum pelagus secundus facit ventus. Quod a Brundusio in Epirum pergit, Siciliamque olim Græciam fuisse, totamque Calabriam magnam Græciam appellatam, nemo qui veteres lectitat, ignorabit. Romæque tantam fuisse Græcorum multitudinem, ut in illa Juvenalis verba proruperit: *Non possum ferre, Quirites, Græcam urbem*. Sed ne longius a proposito divertamus. Illud mihi satis probatum videtur, quod de rerum copia, domorumque commoditate requirebatur. De postremo jam membro tem- C pus admonet disputare; de securitate scilicet, libertateque loci quæ duplici a nobis modo consideranda videntur, ut tuti in loco simus, & ad locum tuti eamus.

Refero de secundo, in quo illud non est ignorandum, quod huic urbi nullum propiorem locum nominavimus. Septem dierum iter, de cujus securitate, ut opinor, nulla est ambiguitas. Jacent medii Svitensium campi, sive ut verius dicamus, alpes; hominum cum bellicosissimorum, tum etiam pacis, & justitiæ tenacissimorum, quorum terras percurrentibus vobis nulla latronum violentia sit timenda. Montem vero S. Bernardi trasituris religiosissimi principis ducis Sabaudiæ occurrit D territorium, qui pacis semper amator, cultorque tranquillitatis est habitus; quem religio sanctissimaque justitia cunctis subditis miro modo colendum, divinisque quodammodo laudibus celebrandum efficit; cujus terras nemo non secure percurrit. Ex his duobus territoriis, nullo intersecante domino, in terras ipsius Philippi descendetis, vobis non modo tutas sed amicissimas. Ac si cui timendum videtur, offerentur a principe arces singulæ, quas vestrum iter securius æstimabitis esse facturos. En cernitis ducale territorium in faucibus Galliarum & Alamanniæ constitutum, ut quam primum intretis Italiam ducales arces occurrant, nec procul ab alpibus Papiam inveniatis jacentem. Quæ res faciunt, E ut securitatem ad locum tutissimam habeatis, qualem si qui alii præstent, ipsi judicetis. In loco jam restat securitatem, ac libertatem ostendere, quas esse Papiæ confitebimini, si vestra esse in manu civitatem ostendero, si quietos placidosque cives monstravero, si salubrem aerem docuero; & si vos de principe commonuero posse confidere. Futuram in manu vestra civitatem jam supra doctum est; A nec solum urbem, sed adjacentia simul oppida, arcesque daturum se ducem intellexistis. Nec dubium est, quin de se quisque magis quam de altero confidat, cum vix aliqui dicant non esse prælatos ad regendas urbes accommodos, dominiaque civitatum male a sacerdotibus regi contendant. Quod a Bohemica dementia tabificoque Ussitarum errore non multum abest, qui omni, ut scitis, dominio spoliandos sacerdotes asseverabant. Et quis, oro, melius aut rectius urbes gubernavit Martino V.? Nolo alios numerare pontifices: longus ordo sese prælatorum offerret qui magnis præsidentes urbibus subditos in pace ac justitia pulcherrime tenuerunt. Dicere vero ineptos fore ad regimen sacerdotes, nihil est aliud quam vos omnes contemnere, Constantinumque Cæsarem reprehendere, cujus munere civitatum dominia suscepistis. Sileant ergo qui talia submurmurant, neque vos condemnent, qui petendas arces oratoribus commisistis. In potestate igitur civitatem habebitis, custodes arcibus imponetis, officiales quoslibet ordinabitis, juramentum fidelitatis recipietis; & ubi, obsecro, liberius esse potestis? ubi tutius? Aliam quoque securitatem, si quam petieritis, facile impetratu erit. Civium modo naturam examinemus, quæ pro vestra securitate non est parum considerare. Plenum namque periculi est inter cives vivere, qui ipsi inter se divisi discordiosique sint, qui nullo inter se pacto cohæreant. Talibus enim in civitatibus necesse est sæpe immutari regimina, nunc unum esse, nunc alium principatum, neque innovari sine discrimine res possunt; & quemadmodum ait Comicus, *non fit sine periculo magnum facinus & memorabile*. Quod intelligo non solum eorum qui agunt, sed spectantium etiam. Sed nihil horum in urbe Papiensium trepidabitur. Est enim populus placidus, quieti & otio deditus, cives perurbani, non belli aut intestinarum avidi discordiarum; sed suis occupati possessionibus, plurimum tempus in agricultura consumunt; & juxta Græcum proverbium, quam quisque artem novit in hac se exercet. Nec vano libertatis nomine gloriantur, quemadmodum aliqui, qui tum se liberos vocant cum maxime serviunt, & subesse quampluribus liberum fore dicunt. Ego vero quietiorem populo Papiensi nullum adhuc reperi, qui & suo semper principi obedivit, & devotissimus ecclesiæ fuit. Aeris nunc salubritas pernoscatur, quem purissimum esse apud Ticinum reperietis. Nullæ ibi fœdæ paludes exhalant; non maritima stagna putredinem suggerunt; non crebræ pestes invadunt; non æstus immensi, intemperatique solares radii, aut montani venti officiunt sanitati. Quod si Basileæ similem quærimus civitatem, Papia profecto est, quæ Basilienſem nobis & libertatem & sanitatem præstet, quam hic permaximam sumus experti. Nam sive aeris salubritas fuit, sive miraculosa magni Dei bonitas id concessit, sextum hic jam trahentes annum, incredibili omnes sanitate præstitimus. Nec de libertate expedit disputare; libere enim hic loqui, libereque facere quodcumque libuit, nunquam estis prohibiti; nec cives vestris se unquam actionibus opposuerunt,

ANNO CHRISTI 1436.

runt, ut qui Germanicam nobilitatem redolent. De Germanorum namque fide, gravitate, constantia nihil satis explicare possem. Non sunt ad promittendum faciles; sed promissa inconcusse inviolateque custodiunt. Emori malunt, quam juramento deficere; apud quos facile sit multos Attilio Regulo similes invenire, qui primo Punico bello fidem hostibus servare voluit, quam mortem & fœdum corporis effugere laniatum. Hæc profecto constantia Germanorum, hæc fides, hæc gravitas Alamanniæ, ut tenacissime fidem servent. Cujus rei memores Basilienses nihil vobis promissum commutarunt; apud quos utinam quod restat negotii consummare possemus, ne aliorum fidem probaturi essemus. Si tamen pericula volumus evitare, Papiensis est nobis civitas adeunda, ubi quemadmodum dixi, & civium grata conversatio est, & aeris perpetua salubritas. Si quando tamen locum mutare oporteret, non desunt in territorio principis commodissimæ civitates, quarum, sicut de Papia est dictum, dominium haberetis. Neque enim futuri casus sunt a nobis non cogitandi; sed sicut apud Euripidem Thesæus facere nos docet; cujus illa sunt verba a Cicerone in Latinum conversa: *Nam qui hæc audita a docto meminissem vivo futuras mecum commentabar miserias, aut mortem acerbam, aut exilii mœstam fugam, aut semper aliquam molem meditabar mali, ut si qua injecta diritas casu foret, ne me imparatum cura laceraret repens.* Quæ non ideo solum dicta confirmo, ut malum fiat præmeditatione levius; sed ut prævidentes mala diffugiamus. Et quantum ad nos attinet, illud in eligendo loco desideremus, ut venientem pestem, aliamve mali molem possimus evitare; sicut in urbe cernimus Papiensi, qua seu peste, seu alia causa dimittenda, aliam e vestigio urbem inveniamus concilii capacem & rerum abundantem omnium. Ac de aeris salubritate sufficiat.

Principis vero fides quanti a vobis, celeberrimi patres, sit habenda, extremo præsentique loco retinui. De qua re abunde putavero dictum, cum ejus principis erga ecclesiam devotionem, erga vos ipsos sacrumque concilium dilectionem, erga subditos justitiam & æquitatem, erga hostes clementiam & mansuetudinem, erga omnes magnificentiam & benignitatem ostendero. Quibus absolutis, quis neget summam in hoc principe fidem habendam? Quas res me nunc peroraturum utinam digna rebus sequeretur facundia. Meritus es namque, victoriosissime princeps, de quo summi oratores, & clarissima poetarum ingenia fatigentur. Sed dabis Æneæ veniam, si non ut vellet, sed ut potest tuam causam perorabit. Vos quoque, patres amplissimi, desinite admirari, si non dignam tanto principe orationem audietis; tot sunt enim illius stupendæ virtutes, tot miranda gesta, tot pacis & belli incredibiles artes, ut inferior omnis oratio videri debeat. Sed pergo ut in buccam venit, ac de sua erga ecclesiam devotione duo quam brevissime absolvam. Braccius hostis ecclesiæ immanissimus, cum multa Romanæ sedis oppida, urbesque invasisset, ac multas pronvincias vi occupasset, urbem insignem Aquilam eo animo obsedit, ut ea capta bellum urbi, obsidionemque admoveret; tantusque in urbe metus & trepidatio fuit, ut non urbis defendendæ, sed faciendæ fugæ consilium esse putarent. Nec minor agitatio Romæ tumultusque fuit, victore apud Cannas Annibale omnique Romanorum prostrato exercitu, cum perditam spem fore, desperatam comploratamque rempublicam nonnulli juvenes de aufugio cogitabant. Tum papæ auxilia dux misit, pecuniisque copiisque papam juvit. Cumque ad manum devenere ducales copiæ plurimum valuerunt, eoque prælio victoriam pepererunt, ut victum Braccium duci adscriberent. Omitto classem ingentem rogatu papæ Martini in Apulia destinatam, Cajetamque receptam, & alia classis illius spectata facinora. Illud quis non summa collaudet, Æmiliam, quam modo Romandiolam dicimus, ex manibus tyrannorum vi captam papæ sine contradictione esse? Nunquam hic princeps summis pontificibus adversatus est, nunquam ecclesiæ defuit auxilio, nunquam apostolica mandata contempsit, modernoque pontifici ut patri, ut domino, ut Christi vicario semper obtemperavit, primusque omnium principum præstitit obedientiam. Si quid postea diffidii fuit, hinc processit origo. Ipse tamen nunquam papæ famulatum negavit, quod illa in sede sedentem nunquam contemnendum censuit. Qualis vero erga concilium fuerit, vestrum neminem arbitror præterire; nec me aliquis reprehendat, si hunc defensorem concilii nominaverim, quem non ignoratur cum magno suorum sumptu semper hic prælatorum frequentiam tenuisse citasseque, ne defectu suppositorum concilium deperiret. Cumque requirendi principes in adhæsionem essent, hujus prælati præsto fuere, qui suis sumptibus obirent munera legationum, quorum nullus aut labori pepercit, aut sumptui; atque ut fileam quid magna cum diligentia in hoc concilio, & extra concilium ab episcopo Albigamensi est gestum, viro non solum genere, sed animi virtute nobilissimo; quid de aliis dicam? Hinc episcopus Novariensis ad regem Franciæ destinatus; hinc Laudensis in Angliam missus. In remotissimam usque Poloniam Parmensis episcopus jussus est ire. Quo tempore ille vivebat, cujus modo insignia viduis depicta tapetibus cernitis ante oculos, moderni genitor regis, cui Deus adversus infidelium impetus omnes conatus secundos efficiat. Ad regem vero Aragonum Riccius abbas S. Ambrosii in Siciliam usque perrexit. Nec tu, potentissime princeps Burgundorum, ab Longobardis prælatis fuisti prætermissus. Abbati namque de Cereto patri integerrimo, ea legatio obvenit, quem tu propter patriam, propterque Dominum læto vultu & gratissimo animo recepisti, non ignarus quantum tibi dux ille Mediolanensis afficiatur, qui nihil magis exoptat quam tuæ morem gerere voluntati. Apostolorum mihi illa tempora videbantur, cum orbis provincias inter se sortiti, suam quisque legationem susceptit Evangelium prædicaturus. Cujus rei non absimilem curam, ducales prælati receperunt, quoniam tunc alii aberant. Repetite beneficia in vos collata, obsecro, considerate si jamdiu hinc abissetis, nisi ipse faviset; videte si quid est unquam petitum, quod

ANNO CHRISTI 1436.

quod non sit impetratum. Videte si hujus concilii bene gesta semper collaudarit, observarique jusserit; videte si gentes armorum, si pedites, si equites, si pecuniam, si terras, si seipsum vobis obtulerit. Videte si quid promiserit quod non impleverit; videte si vos semper magna dilectione fuerit prosequutus. Hic cardinalibus ad concilium venientibus naves dedit; hic securum transitum omnibus præstitit; hic omnibus modis nos juvit, qui non modo hoc, modo illud, (ut plerique) sed semper idem dixit, fecitque. Neque ut exprobrem ista dico, sed ut ejus erga vos fidem recognoscentes, de ipso potius, quam de alio confidatis, caveatisque ne quam ingratitudinem ostendatis; quam rem in divina mente, almoque illo Spiritu, qui præsidere in concilio creditur, nefas est nominare. Illudque evitate, ne vobis dici possit, quod dictum esse quondam Cicero narrat. Nam cum C. Lælio (bono & spectato viro consulatum petenti) non mos gestus, magis populus a bono consule, quam a bono populo repulsus consul dicebatur. Pergo ad alia, justitiæque erga subditos ministrandæ, æquitatisque servandæ ducale studium vel in eo potest comprehendere quod ab omnibus subditis peræque diligitur. Percurrite ejus territorium, omnes uno ore videbitis de suo principe bene dicere, sibique bene optare, superosque rogare ut superstes ac longævus fiat. Nullum principi maledicere; nullum nisi magnifice ampliſſimeque de suo sentientes principe invenietis. Quam rem nemo ex justitia natam negaverit. Eo pertinet quod de Sperone aliisque plerisque factum est, quos cum ipse in subditos graves, acerbos, contumelioſosque reperisset, ab se penitus abdicavit, omnique magistratu dejecit. Ex quo fit, ut ejus dominatus altissimis defixus radicibus existat; est enim in amore, ac caritate fundatus, non in timore, qui, ut dicit orator, non est diuturnus magister officii. Nec illud queo præterire, quod nemo magis mortem hominis abhorret; nemo magis invitus torqueri homines audit. Sed de sua in hostes mansuetudine jam sermo desideratur, in qua re non erit absurdum si ea de hoc principe dixerimus, quæ de senatu populoque Romano Scipio dixit, quem beneficio, quam metu obligare homines malle, exteraſque gentes fide ac societate junctas habere, quam tristi subjectas servitio asseverabat. Qua laude hunc esse dignum ducem paucis colligemus exemplis. Victus adverso prælio Carolus Malatesta captivus duci deditur. Expectatis necem aut carceres? nullo receptus supercilio, fortunatius sibi fuisse vinci quam vicisse expertus est. Quid alios exercituum duces commemorem, qui in hujus deducti potestate tantam clementiam invenerunt, ut jam plerique didicerint, tutius esse huic principi adversari quam favere. Sunt enim quidam homines, qui velut equi quanto magis illis indulgetur, tanto majori petulantia sunt. Franciscus Carminiola sub hoc principe militavit, divitiisque, honoreque auctus ad hostes confugit, magnaque clade veterem sæpe dominum affecit. Hujus apud hostes defuncti filias suscepit, egregioque matrimonio copulavit, uxori Carminiolæ bona omnia restituit. Qualem vero sereniſſimis se Aragoniæ Navarræque regibus exhibuerit, nulla terrarum portio non audivit; hoc omnem exsuperat magnificentiam. En dux ipse, cum alibi alios, hic se ipsum magnificentia superavit. O genus egregium! O proles veriſſima Galeatis! Est ne hominum ulla conditio, quæ non te diligat? Est ne gens ulla tam barbara, tam effera, tam ab omni humanitate alienata, quæ tuo nomini non afficiatur? Hic est quem colere omnes debent; cum propter virtutem & probitatem, sicut Cicero credit, etiam eos quos nunquam vidimus, diligamus; quem hostes, sicut ego puto, talia in dies audientes non possunt non laudare. Hunc ergo quis neget erga omnes esse benignum, cum benigniſſimum semper in hostes reperierimus? Quis unquam ad eum venit non benigne magnificeque receptus? Incredibile vobis videretur, si pecuniarum illam explicarem summam, qua quotannis transeuntes dominos & ad se venientes honorat oratores. Cujus rei, si Papiam elegeritis, experimentum principum oratores, prælatique videbunt, quorum nemo indonatus abibit. Esset mihi magna copia memorandi plurimos, qui domo extorres, patriaque pulsi, ducali pecunia vitam agunt. Sed jam finem nostra poscit oratio. Quare ea quæ ab initio sumus polliciti non probasse solum, sed ostendisse planius opinamur. Quare cum hujus principis devotionem erga vos & ecclesiam non minimam neque vulgarem dignoscatis, cum pium, cum justum, cum clementem, cum magnificentiſsimum ducem videatis, quid est quod ejus vobis suspectam fidem faciat? Quis timor, quæ dubitatio, quæ suspicio de ipso potest concipi duce? Nihil profecto est quod Papiam repudietis. Hic quæ ad Græcos opus sunt habetis: hic papa cum concilio potest convenire; hic domos egregias; hic victualium invenietis copiam; hic securitas; hic libertas ostenditur; hic principem nacti estis, cujus vetus & probata est amicitia, quem si novis postponatis amicis, a Ciceronis consilio recedetis, cujus hæc de amicitia verba leguntur: *Existit autem hoc loco quædam quæstio subdifficilis, nunquid amici novi digni amicitia veteribus amicis sint anteponendi. Homine indigna dubitatio. Non enim debet esse amicitiarum, sicut aliarum rerum societas; veterrima quæque ut ea vina que vetustatem ferunt, esse debent suaviſſima.* Verum illud est quod dicitur, modios multos salis simul edendos esse, ut amicitiæ munus expletum sit. Pythagoras vero haud injiciendam unicuique dexteram dicebat, ideſt non prompte, aut inconsulto conciliari oportere, sicut Plutarchus interpretatur. Idem quoque ait, quæ nigrantes habent caudas, gustari non oportere; quæ ideo dicta sunt, ut in rebus agendis illorum conditiones diligenter investigemus, cum quibus contrahimus; hoc etiam facit, ut intentiones eorum considerare debeatis qui concilium petunt. In qua re de aliis vos judicetis. Ego de duce dicam, quem tres causæ potiſſimum movent, ut requisitus satisfaciat, ut in re fidei præsto sit, ut ab omni vos periculo subtrahat. Versatus namque in rebus arduis, princeps, multorum dominorum diversarumque communitatum, per exploratores secreta cognoscit, timetque ne locum eligatis, qui

vobis

ANNO CHRISTI 1436.

ANNO CHRISTI 1436.

☞ vobis perditioni fiet. Cupit ab omni vos A fraude omnique periculo eripere. In qua re, patres optimi, sic precor excubetis, ut nihil improvisum accidere possit, nihil inopinatum, nihil omnino novum; atque ita acerrimam in omnes partes aciem intendatis, ne qua fraude capiamini. Hic, te precor, humanissime pater cardinalis S. Sabinæ, intendas, ne quam, pluribus annis, summo labore, summaque vigilantia famam perquisivisti, unus dies eripiat. Quamquam quidquid eveniat, Bohemicæ reductionis te laus assequatur. Sed majorem tibi Græcia laudem attulerit, si locum periculosum effugiens, in eo consenties, in eoque alios animabis, ubi sine periculo maturari negotium possit. Nec te inoratum, integerrime pater, relinquam cardinalis S. Petri, qui non solum tuo hic nomine, sed populi, regioque hic præsides; aspice quod de te dignum est, quod summo pontifici conveniat, quod regi illi potentissimo victoriosissimoque consentaneum existimas. Neque te hic, neque tuum regem passio ducit; ille pro fide in patria pugnat, de cujus laudibus bellicisque triumphis nonnihil explicuissem, nisi oratores ejus, viros literatissimos atque ornatissimos patres, Conchensem, Burgensemque præsulem ante oculos cernerem, qui & ornatius & melius rem valeant absolvere. Tu hic rei fidei curam adhibes; nunc opus, nunc labor est, nunc tua industria viderit, ne loco inepto consentiamus. At te, prestantissime C pater cardinalis Arelatensis, tanto minus oravero, quanto magis ad rem ipsam te video animatum. Quod si unquam invigilasti, si semper constans firmusque fuisti, si semper concilii profectum desiderasti, hic aures, hic mentem arrige; nunc tua probitas, nunc tua diligentia pateat. Idcirco namque cardinales vocamini, quia quasi cardinales ecclesiam sustinetis. Sic vos alios prælatos oro, ac obtestor. Sic vos omnes precor ecclesiasticos: aspicite quæ fidei, quæ justitiæ sunt; abjicite passiones; regem illum christianissimum imitemini, qui nulla victus cupiditate ibi locum eligi rogat, ubi geri negotium melius existimetis; ubi quæ fidei & quæ concordiæ sunt D valeant terminari. Quæ secundum alios alibi, secundum me tutius in Papia conficiantur. Nec enim video quo commodius, aut liberius esse possitis. Itur namque ad principem benignum & vestri cœtus amantissimum, qui fraudes, non modo non instruit, sed prorsus ignorat; cujus animus nihil nisi altum ac magnificum cogitat. Consultius est principi se nobili, & nihil præter honorem cupienti committere, quam vulgo, quod est plerumque ingenio mobili, seditiosum atque discordiosum, cupidum novarum rerum, quieti & otio adversum, de quo Virgilius:

Scinditur incertum studia in contraria vulgus. E

Et cujus vobis fides, quam ipsius principis potest esse securior? Noti sunt vobis mores ejus, neque concipere metum potestis aliquem. Non hic vindictæ exactor, non contumeliæ illator, non injuriæ prosequutor, cujus rei nemo magis didicit oblivisci; qui cum sæpe ulcisci potuerit, vindictam tamen

ANNO CHRISTI 1436.

semper abhorruit. Hic animum vincere, iram cohibere, victoriam temperare, adversariosque nobilitate, ingenio & virtute præstantes non modo extollere jacentes, sed etiam amplificare eorum pristinam dignitatem exemplo Cæsaris consuevit. Huc ergo ite, huc animos intendite. Securitatem utilitatemque vestram cognoscite, discrimina non rerum solum, sed personarum etiam evadite. Accedite huc qui semper vobis benefecit; ostendite gratitudinem, & memoriam beneficiorum. Sicubi tamen utilius aut melius esse potestis, vestri judicii sit; nihil erit duci molestum, si bene succedere intellexerit, eumque quocumque pergitis obedientem habebitis. Vestrum tamen B est cavere, ne periculosum eligentes locum, & jurisjurandi neglectores suscepti videamini, &, qua nunc apud omnes estis, clarissimam famam amittatis, quo bono nihil est humano generi aut acceptabilius a superis, aut præstantius concessum, cujus contemptores haud scio utrum numero sint habendi aliquo; siquidem famæ contemptor suæ ab eo prodigus appellatur, quem non Apollinis oraculum, sed sacræ literæ judicant sapientem.

ANONYMI CARDINALIS CONSULTATIO,

Num concilium papæ superius habendum sit.

QUæstio est, utrum Papa subsit judicio Concilii generalis; & supponitur quod ipsum Concilium sit legitime aggregatum. Argumentatur primo, quod non, quia Papæ subest ipsum Concilium generale; dicit enim Christus super Math. Quod Filius, quod Patris est, & ipsius Filii, potestatem Petro ubique terrarum concessit, & homini mortali omnium, quæ in Cœlo sunt dedit auctoritatis, dando ei claves ad hoc, ut Ecclesiam ubique terrarum amplificet. Sed eadem est auctoritas Papæ cujuslibet quæ fuit Petri, cum sit Petrus successor, atque vicarius Christi.

Ex M.S. cod. Florent. eruit & misit Cl. Laurent. Mehus.

Item quoniam Cyrillus in libro thesaurorum dicit, quod sicut Christus accepit a Patre sceptrum Ecclesiæ gentium, ex Israel egrediens, super omnem principatum, & potestatem, & super omne quodcumque est, ut ei genua cuncta curventur, plenissimam potestatem; sic & Petro, & ejus successoribus plenissime commisit; & ita nulli alii quam Petro Christus quod suum est plenum, sed ipsi soli, dedit. Si igitur nulli alii quam Petro Christus quod suum est plenum dedit, sed soli Petro hoc dedit; sequitur, quod plenitudo potestatis Ecclesiasticæ non residet in Concilio generali, sed in solo Papa Petri successore, cum Concilium non sit Papa, & ita Papa non subest judicio Concilii generalis, sed potius e contra. In oppositum argumentatur. Si auctoritas quæritur, orbis major est urbe, ut dicit Jeronymus, & recitatur &c. Hinc sequitur argumentum, quod statutum Concilii præjudicat statuto Papæ. Si igitur statutum Concilii præjudicat statuto Papæ, sequitur auctoritatem Papæ non esse præferendam auctoritati Concilii, sed esse inferiorem, cum par esse non possit.

Ad quæstionem, salva semper Ecclesiæ determinatione, ac sententia cujuslibet melius sen-

☞ sentientis, respondetur sub duplici quæstione. Prima sit ista, quod si Papa deprehendatur a Fide devius, & admonitus nolit corrigi; potest per generale Concilium judicari; & si Concilium aggregare ipse renueret, tunc posset absque ejus auctoritate se ipsam Ecclesiam congregare, & Papam a Fide devium judicare. Hæc ergo quo ad primam partem non indiget magnis probationibus, quia communiter tenetur, & ponitur a doctoribus nedum canonistis, sed etiam theologis; videlicet per Petrum de Palude, Herricum, Augustinum de Anchona, & alios; immo addit Augustinus de Anchona dicens, quod in præmisso casu, quo videlicet Papa deprehenderetur a Fide devius, & nollet corrigi, non indiget judicari, seu deponi de jure, cum jam de jure divino judicatus sit, juxta illud Johannis 3. *Qui non credit, jam judicatus est*. Sed tamen de facto, ut videlicet hujusmodi judicium executioni demandaretur per ejectionem ejus a summo sacerdotio, seu papatu, facit ad hoc cap. *Si Papa*, 40. 84. alia multa ca. & potest hæc pars quæstionis in sacra scriptura evidenter fundari. Cum enim una sit Christi Ecclesia, juxta illud: *una est columba mea*. Cant. VI. hæc autem unitas sit præsens unitas Fidei, juxta illud: *unus Dominus, una Fides, &c.* .... Constat, quod qui est a Fide devius pertinaciter, ipse est a corpore Ecclesiæ præcisus & separatus; & ita jam non est de corpore Christi mistico, nec est illius corporis pars, sive membrum, aut caput: membrum enim, sive caput a naturali corpore separatum jam non est illius corporis membrum, sive caput. Unde dicit Philosophus, quod oculus a capite separatus non est oculus nisi æquivoce: & ita consequenter Papa a corpore Ecclesiæ per hæresim separatus, jam non est Papa, quia jam non est caput Ecclesiæ, neque membrum ejusdem. Secunda etiam pars probatur: quia in tali casu, quo Papa esset a Fide devius, & corrigi nollet, nec concilium congregare vellet, manifeste esset pertinax, & hæreticus continenter, & ita sedes vacaret; quia Papa hæreticus definit esse Papa; & sic nihil prohibere videtur in hoc casu, quin Ecclesia posset semet congregare: cum etiam capitulares unius particularis Ecclesiæ, immo & religiosi unius monasterii in casu, quo Episcopus, vel Abbas eorum decesserit, possunt insimul convenire, & sibi de capite providere, & mortui Episcopi, vel Abbatis corpus sepelire.

ANNO CHRISTI 1436.

Locus mendosus.

Secunda quæstio: Si Papa in Fide reperiatur catholicus, sciſmaticus tamen, aut alias depravatus, corruptis moribus, ac scandalizator Ecclesiæ, & admonitus nolit corrigi, potest per generale Concilium judicari, etiam per depositionem, si videatur expediens. Hæc quæstio non ponitur affirmative, sed tantum disputative, & probabiliter; & ad eam adduco aliquas rationes, quas non reputo necessario concludentes, sed ut valeant quantum valere possunt judicio melius sentientis. Et primo probatur dicta quæstio sic. Quilibet tenetur ad præceptum de correptione fraterna, de quo Matthæus 18. *Si peccaverit in te &c. unicuique enim mandavit Deus de proximo suo*, Eccli. 12. & ut dicit Sanctus Thomas 3. 4. ar. 19. Hæc correptio etiam ad prælatos se extendit, hoc est, quod possunt a subditis corripi juxta formam a Christo traditam in dicto præcepto. Et ratio est, quia, ut dicit S. Thomas, prælatus ex hoc, quod est persona publica, non amittit ea, quæ sunt propria singularis personæ. Sed in ipso præcepto ponitur, quod si ille, qui peccat in te, non te audiet corrigentem, nec etiam testes aperte adhibitos, quod debes ipsum denunciare Ecclesiæ, quæ denunciatio manifeste esset vana, nisi ille posset per Ecclesiam judicari. Ergo videtur, quia Papa, non obstante quod sit summus prælatus in Ecclesia, in casu, quo nolit corrigi, potest Ecclesiæ denunciari, & consequenter judicari ab Ecclesia. Et notandum, quod dicitur: *Si peccaverit in te;* id est, te sciente, ut Sancti exponunt. Secus si peccaverit in Deum, hoc est, quod peccatum ejus non scandalizet proximum, sed soli Deo sit notum; unde glossa ibidem super verbo vitæ dicit. Si enim in Deum peccaverit, non est nostri arbitrii &c. quia tunc hujus peccatum divino judicio reservatur. Ex quo videtur secundum intentionem dictæ glossæ, quod qualecunque sit peccatum alicujus, sive contra Fidem, sive contra mores, dummodo scandalizet proximum, potest, immo debet ipse proximus sic peccantem, præmissa fraterna correptione, & testium adhibitione, denunciare Ecclesiæ, & consequenter Ecclesia potest illum judicare. Et ita, cum Papa sit frater, & proximus, Ecclesia ipsum peccantem potest, & debet dicta forma correctionis judicare. Etsi dicatur, quod dictum præceptum intelligitur de peccato, quod non est notorium; dico quod si peccatum sit notorium, non minus potest corripi, & argui peccator, quam si esset secretum; immo amplius, juxta illud &c. .... Peccantem coram omnibus argue; & consequenter multo melius potest, & debet denunciari Ecclesiæ. Cum igitur Concilium generale nihil aliud sit quam Ecclesia legitime congregata; sequitur, quod Papa peccans contra bonos mores, & fideles scandalizans, si nolit corrigi, per Concilium generale potest judicari; Unde in eodem Math. Cap. dicit Christus de quolibet scandaloso generaliter loquens; *qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis minimis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris*.

ANNO CHRISTI 1436.

Sed objiceret aliquis contra prædictam conclusionem, quare major non judicatur a minori, nec superior ab inferiori, unde S. Thomas dicit in 2. 2. quod si prælatus peccans non habet superiorem; cui fiat denunciatio, recurrendum est ad Deum, ut eum emendet, vel de medio tollat. Sed Papa major est Concilio, quia est caput Ecclesiæ, juxta illud Jo. 1. *Tu vocaberis cephas, &c.* Confirmatur per Cap. *Aliorum*, 9. 3. ubi dicitur, quod aliorum hominum causas Deus voluit per homines tractari; sed sedis Apostolicæ Præsulem suo sine quæstione reservavit arbitrio. Item per cap. *Nemo*, eadem quæstione, & causa, ubi dicitur, quod *nemo judicabit primam Sedem* (justitiam) *temperare desiderantem; & neque ab Augusto, neque ab omni Clero, neque a regibus, neque a populo Judex*, ideſt, Papa, *judicabitur*. Unde glo. super verbo *Neque*

☞ *que a toto Clero*, dicit, quod hinc est argumentum, quod Concilium non postet judicare Papam, ut ext. de cler. *Significasti*. Unde si totus sententiaret in aliquo negotio contra Papam videtur, quod sententiæ Papæ standum esset, ut 24. q. 1. *Hæc est fides* Et ad idem possunt adduci alia multa capita ad idem tendentia.

ANNO CHRISTI 1436.

Ad quæ respondetur, unde ad primum, cum dicitur in majori propositione, quod major non judicatur a minori; conceditur ista ad bonum sensum, licet posset calumniari in aliquibus casibus, aut saltem indigeret declarari. Sed ulterius cum dicitur, quod Papa est major Concilio, quare est caput Ecclesiæ; hoc dicitur primo, quod non est omnino verum, quod Papa sit major Concilio; Concilium enim, ut fuit præmissum, intelligitur esse congregatum auctoritate Papæ; quare alias non videtur legitime congregatum Sede non vacante; & sic auctoritas Papæ intelligitur in auctoritate Concilii inclusa, & Papa comparatur ad ipsum, sicut pars principalis ad totum: omne autem totum major est qualibet ejus parte; & sicut fuit allegatum, Orbis est major urbe. Item quod simpliciter loquendo Papa non sit major Concilio probatur per cap. *Anastasius*, 19. Distin. ubi dicitur quod multi clerici se abegerunt a communione Anastasii Papæ, eo quod comunicasset sine Concilio episcoporum, vel presbyterorum, & clericorum cunctæ Ecclesiæ Catholicæ Fotino diacono &c. Et ibi dicit glossa; quod ubi de Fide agitur, tunc synodus major est Papa. Item 15. dist. in ca. *Sicut*, in fine dicit glossa super verbo *præsumit; videtur quod Papa non possit destruere statuta Concilii, quia orbis est major urbe*. Idem probatur in Scriptura Sacra novi, ac veteris Testamenti: Ut enim legitur in actibus Apostolorum cap. XV. Jacobus Episcopus Jerosolymourm, & non Petrus protulit sententiam in quæstione, sive causa, quæ tunc agitabatur super observatione legalium; quam sententiam tulit auctoritate, & nomine totius Concilii, & non nomine, vel auctoritate solius Petri &c. *Propter quod ego judico non inquietari &c.* innuens Concilium esse majus Papa. Si dicatur, sicut aliqui expositores dicunt, quod hujusmodi sententiam Petrus dictavit, sed Jacobus eam promulgavit nomine, & auctoritate Petri, vel ut alii dicunt, quod Petrus voluit in hoc deferre Jacobo, quare erat ordinarius loci; respondeo, quod ista non habentur ex textu, sed majus oppositum, hoc est, quod sententia fuit lata nomine, & auctoritate totius Concilii; unde ibidem scribitur epistola hujusmodi sententiam continens, cujus initium est: *Apostoli & seniores fratres his qui sunt Antiochiæ &c.* & sequitur: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis collectis in unum &c.* Ex quibus videtur, quod auctoritas diffiniendi, seu determinandi ibi in Concilio non tribuitur Petro ibidem præsenti, quamquam esset caput Ecclesiæ, sed toti Concilio Apostolorum, & Seniorum. Item in Vet. Test. legimus enim in Esdra Concilium generale fuisse congregatum in Hierusalem, ut provideretur super transgressione filiorum Israel, qui duxerant uxores alienigenas. Ubi scribitur, quod missa fuit vox, scilicet communis citationis in Judæa, & Hierusalem omnibus filiis ut congregarentur in Hierusalem, & omnis, qui non venerit in tribus diebus juxta concilium principum, & seniorum, auferetur substantia ejus, & ipse abjicietur, scilicet per excommunicationem de cœtu transmigrationis. Et ibidem subditur; quomodo Esdras nomine totius concilii dedit sententiam in prædicta causa; & tamen constat, licet Esdras esset sacerdos, & doctor legis, non tamen erat Summus Sacerdos, sed Jesus filius Josedech erat Summus Sacerdos. Item patet, quod punitio temporalis, & spiritualis inferenda contumacibus, seu non venientibus ad prædictum concilium fuit reservata auctoritati concilii, & non Summi Pontificis. Ex quibus patet, quod licet auctoritas Summi Pontificis sit major auctoritate cujuscumque alterius viatoris comparando primum ad primum; tamen major est, saltem in aliquo, auctoritas universæ Ecclesiæ legitime congregatæ, quam auctoritas solius Summi Pontificis. Ad confirmationem, cum dicitur: Quod Sedis Apostolicæ Præsulem Deus suo reservavit arbitrio, respondetur, quod hoc decretum intelligitur, quando Papa vult corrigere se ipsum; tunc enim in causa sua Papa ipsemet erit judex, nec habebit extra se alium judicem nisi Deum: Secus si nolit corrigi, & crimen suum sit Christianitati scandalizativum, quod satis aperte innuitur in alio cap. allato in alia confirmatione, scilicet, *Nemo*, ubi non tantum dicitur, quod primam Sedem temperare desiderantem &c. Ex quo sequitur argumentum per contrarium, scilicet, quod prima sedes obtemperare nolens possit judicari &c. aliter in vanum adjecisset illam determinationem, vel conditionem *temperare desiderantem*, ubi dicitur, quod debent illa decreta sic intelligi. Quod nemo, ideſt nullus particularis homo, judicabit primam Sedem, nec etiam totus clerus, ideſt, cœtus cardinalium, vel totus clerus, scilicet Romanus; vel dicitur, quod cum Papa judicatur a Concilio legitime congregato, potius judicatur a se, quam ab alio; quare hujusmodi Concilium sumit auctoritatem ab ipso, in quantum per ipsum est congregatum. Secunda probatur quæstio sic. Sicut in Novo Testamento potestas Summi Pontificis dependet immediate a Deo; sic & in veteri Testamento præeminentia Summi Sacerdotis fuit a Deo instituta: sic Ex. 28. Sed non obstante dicta præeminentia Summus Sacerdos in Veteri Testamento potuit ab homine judicari, immo & deponi, sicut patet de Abiathar, qui erat verus, & legitimus Summus Sacerdos; & tamen fuit depositus, & ejectus de Summo Sacerdotio per Salomonem, non propter crimen hæresis, sed quia conspiraverat cum Adonia ut 3. 4. primo, & secundo cap. *igitur &c.* Sed dicetur, quod major est præeminentia Summi Sacerdotis in novo Testamento, quam fuit in Veteri, licet utcumque Sacerdotium fuerit a Deo immediate institutum; quod conceditur. Secundo dicitur etiam quod major est auctoritas totius Ecclesiæ Christianæ simul adunatæ in generali Concilio, quam fuerit auctoritas Salomonis. Tertio, probatur eadem quæstio per glo. Cap. *si Papa*, ubi dicit glossa, quod si Papa deprehendatur in quocunque alio crimine

ANNO CHRISTI 1436.

mine ab hæresi, & admonitus non corrigitur, ac inde scandalizatur Ecclesia, quod inde potest accusari: Sed fit mentio de hæresi in dicto capitulo, quare si occulta esset hæresis, de illa posset accusari; sed de alio crimine occulto accusari non posset: Facit ad hoc, quod Johannes Papa XVII. quia erat lubricus fuit depositus; ut dicitur in Cronica Martiniana. ANNO CHRISTI 1436.

Quarto fundari potest prædicta quæstio ex dictis S. Thomæ in tract. de regimine regni, ubi quæritur, quid agendum sit a subditis, si rex ipsorum degeneret in tyrannidem; & ibidem respondendo ponit duas quæstiones: prima est quod non pertinet ad aliquem subditum, particulariter consideratum, hujusmodi dominum suum in tyrannidem degenerantem occidere: unde & in veteri testamento leguntur occisi fuisse, qui regem Joa, quamvis a Dei cultu recedentem interfecerant. Secunda est quod, procedendum est a subditis contra hujusmodi dominum proprium in tyrannidem versum publica auctoritate: & circa modum procedendi in hujusmodi causa ponitur quæstio dicta. Primum, quod si ad jus alicujus multitudinis pertinet providere sibi de rege, ab eadem rex institutus, potest destitui, vel refrænari ejus potestas, si potestate regia tyrannice abutatur &c. Secundum quod non est putanda talis multitudo infideliter agere tyrannum destituens, etiamsi ei se in perpetuum ante subjecerat: quoniam hoc ipse innuit in multitudinis regimne se non fideliter gerens, ut exigit regis officium, quod ei pactum a subditis non servetur, & exemplificat de Tarquino rege per Romanos de regno ejecto, & de Domitiano ab eisdem Romanis propter tyrannidem interempto. Tertium, quod si ad jus superioris pertineat multitudine providere de rege, expetendum est ab eo remedium contra tyrannum; & ponit exemplum de Archelao rege Judææ accusato a Judæis apud Cæsarem, & punito. Quartum, quod si omnino contra tyrannum humanum auxilium non possit haberi, recurrendum est tunc ad regem omnium Deum per orationes &c. Et dat exemplum de Nabuchodonosor, & Pharaone. Ex quibus videtur posse fundari dicta quæstio; sed applicationem dimitto intelligenti.

Et si amplius objiciatur contra prædictam secundam quæstionem, quod multa jura clamant Papam non posse nisi a Deo judicari, præter prædictas solutiones est una solutio generalis, videlicet quod stat, aliquem non posse ab aliquo judicari de jure communi, & tamen posse ab illo judicari, si ejus judicio se submisit; & dicitur, quod superior bene potest se subjicere judicio alicujus sibi æqualis, vel se inferioris, sicut Christus se submisit judicio Pilati, de cujus tamen foro non erat; cum dixit ei, *non habes in me potestatem, nisi tibi datum &c.* Joh. 19. & Pharisæorum judicio se submisit, dum dixit, *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Joh. cap. 9. Facio vos judices &c. Et didragma, seu staterem solvit pro se, & Petro, ut Math. 11. licet aliter non teneretur, ut ipse Christus declarat ibidem: facit ad hoc c. *Nos si incompetentes*, 2. q. 7. ubi loquitur Leo papa Ludovico imperatori dicens: *Non si incompetenter aliquid agimus & in subditos juste legis tramitem non servavimus, vestro ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare judicio.* Et ibidem circa finem cap. dicitur, quod sicut Hieronymus refert in libro virorum illustrium Damasus Papa a subditis de adulterio accusatus cum 42. episcopis se purgavit. Et glo. in ca. *Si papa*, super allato superius verbo, *a nemine*, dicit, quod papa a nemine est judicandus, nisi se subjiciat alii, ut n. q. 7. *Nos si competenter &c.* Hæc dicta glossa. Ex quibus patet, quod Papa bene potest se submittere judicio alterius, sicut imperatoris in aliqua certa causa, & etiam multo magis judicio Concilii generalis, etiamsi alias de jure non esset dicto judicio subjectus; & tunc ulterius dicitur, veniendo magis ad propositum; quod a tempore concilii Constantiensis, in quo fuerunt facta duo decreta, per quæ declaratur, vel statuitur papam esse subjectum concilio, & posse judicari per concilium; eo facto, quo Papa convocat, seu convocabit generale concilium, stantibus dictis decretis, ipsemet se submittit, aut submittet convocando concilium judicio ipsius concilii, & videtur quod facta sit (f. sic) dicta submissione, quousque sit factum hujusmodi judicium, ipse non possit, nec concilium dissolvere, nec a dicta submissione se absolvere, nec judicium concilii recusare. Constat enim, quod quid in aliquem compromisit dando sibi potestatem in se, vel rebus suis, quam alias non habebat, non potest dictam potestatem concessam arbitrio revocare, sed inest illi dicta potestas, quousque judicium factum fuerit. Et idem videtur in proposito dicendum. Quinto probatur eadem quæstio ex prædictis duobus decretis, scilicet primo, & secundo factis in concilio Constanti. & ex gestis, seu actis in eodem concilio. Dicunt enim; concilium judicavit, ac deposuit per sententiam dominum Johannem 23. & dominum Benedictum, & eorum quilibet reputabatur Papa in sua obedientia, & deposuissent, non dubium est, Gregorium, si non ipse papatui resignasset. Facta autem prædicti concilii, maxime prædicta, in dubium revocari non debent; & prædicti duo non fuerunt depositi propter hæresim, sed propter schisma unius ipsorum, alter propter corruptos mores, ut fertur; unde pro concordantia dictorum decretorum, & aliorum, quorum aliqua dicunt, Papam non posse ab hominibus judicari, & alia dicunt oppositum, ut fuit visum, oportet distinguere etiam tempora juxta illud dictum Hieronymi. *Distingue tempora, & concordabis scripturas;* dicta enim decreta pertinent ad jus positivum, quod suscipit mutationem; & ideo dicendum, quod quando fuit statutum, quod papa non possit deponi, nisi propter hæresim, utique non potuit propter aliud crimen deponi stante dicto statuto; alio tamen tempore fuit statutum oppositum, videlicet quod propter alia etiam crimina scandalizantia ecclesiam posset deponi, ut superius visum est: & tunc juxta formam hujus statuti potuit deponi. Et ita fuit ille Johannes, de quo in Chronica Martiniana, ut superius dictum est, legitime depositus propter fornicationem; quod statutum fuit innovatum in concilio Constantiensi; unde

ANNO CHRISTI 1436.

☞ de nunc ne dum propter hæresim, sed etiam propter schisma, ac etiam propter pravos mores, & scandalosos, Papa potest judicari a generali concilio, ac deponi. Isti enim tres casus nunc iverunt de pari, & fuerunt parificati in dicto concilio per universalem ecclesiam in unum congregatam.

ANNO CHRISTI 1436.

Ad articula in oppositum respondeo, ad primum dubium. Quod eadem est potestas clavium in quolibet summo Pontifice, quæ fuit in Petro; tamen hanc potestatem Petrus accepit a Christo absque hominum electione; & ideo non potuisset per homines dicta potestas ab eo auferri, & alteri per homines committi. Secus de aliis, ut ex prædictis &c.

Ad secundum dicitur, quod licet Christus nulli homini particulari alteri a Petro commiserit plene quod suum erat, commisit tamen universali ecclesiæ Petri auctoritate congregatæ, ut patet ex verbis sententiæ per Jacobum apostolum latæ, vice & auctoritate totius ecclesiæ auctoritatem judicandi & diffiniendi in iis, quæ pertinent ad communem statum totius ecclesiæ, ut ex præmissis patet; & hæc ad præsens sufficiant de proposita quæstione &c. Amen.

ANNO CHRISTI 1436.

Non obstantibus suprascriptis per dictum cardinalem, quæstionis decisio remittitur determinationi ecclesiæ sacrosanctæ.

Documenta anni

1437.

CEDULA

Decretata per sacrum Concilium circa expeditionem legatorum in Græciam destinatorum die XXIII. Februarii anno 1437.

fert Abbas opusc. sæc. xv. excuso Conc. Ba.

PRo felici expeditione dominorum ambasiatorum in Græciam iturorum visa sunt dominis deputatis in materia Græcorum infrascripta.

Primo, quod domini ambasiatores hujus sacri concilii in Græciam ituri recedant de Basilea versus Avinionem citius quam fieri possit, nulla decretatione de præsenti expectata; sed deferant secum bullam, in qua sacrum concilium polliceatur in hunc modum. In quantum domini Avenionenses aut alter ipsorum loco pro Basilea, Avenione, val Sabaudia infra triginta dierum spatium a die exitus dictorum dominorum ambasiatorum de Basilea computandorum capitaneo Galearum satisfecerint de eo, quod a sacro concilio debet habebere, videlicet 30000. & 800. florenorum de camera, & residuum pecuniarum usque ad summam 70000. florenorum de camera, realiter tradiderint in numerata pecunia mutui nomine juxta concordata ambasiatoribus prædictis; ex tunc certificato de his per literas ambasiatorum eorundem sacro concilio, & per literas Capitanei, vel ejus procuratoris literarum ipsum concilium infra octo dies a receptione dictarum literarum inimediate sequentium solemni sessione decretabit infrascripta.

Primo decretabit conclusionem de loco futuri œcumenici concilii, vel Basilea, Avenione, & Sabaudia factam in suis terminis prout jacet. Secundo decretabit decimam jam in prædicta materia Græcorum in generali congregatione concluśam. Tertio decretabit qualiter dicti domini ambasiatores in Græciam ituri habeant, ac eis, & eorum majori parti data sit plena potestas eligendi, & nominandi, & juxta decretum in dicta materia Græcorum factum, portum dictis locis electis aptiorem, & propinquiorem, ad quem domini Græci debent ultimo applicare. Præter hæc super cautionem per dominos abbates Benevallis, & Raymundum Talon dictis dominis Avenionensibus nomine concilii oblatam, & circa illa dabit dictum sacrum concilium litteras opportunas. Porro dicti Domini ambasiatores nostri & Avenionenses teneantur infra 12. dies post lapsum 30. dierum immediate sequentium certificare legitima dictum sacrum concilium de dicta numeratione, satisfactione; alioquin ex tunc ipsum sacrum concilium possit, & teneatur ad electionem alterius loci pro œcumenico concilio celebrando procedere, & sibi ac universali ecclesiæ aliunde providere. Insuper dicti domini ambasiatores sacri concilii, & capitaneus per se, vel procuratorem prædictum debeant promittere conjunctim, vel divisim nomine ipsius sacri concilii dominis Avenionensibus quod casu quod absit, quo Græci nollent recedere de terris suis, juxta decretata, & decretanda de locis, & portu; ex tunc dicti ambasiatores, & Capitaneus restituent dictis dominis Avenionensibus 15m. pro expensis, & xm. pro custodia civitatis Constantinopolitanæ, ac 6m. pro duabus grossis galeis Græcorum deputatis florenorum, & omnem aliam pecuniam restantem, quam receperunt; & etiam sacrum concilium transferet eo casu omnem actionem, & omnem obligationem, quas habent contra dictum dominum Capitaneum, & ipsius hæredes & fidejussores in dictis dominis Avenionensibus pro prædictis. Postremo quod de omnibus prædictis, & aliis circa rem accommodis concessis, & concedendis, quibus cunque debeant fieri sub Bulla sacri concilii literæ opportunæ.

ANNO CHRISTI 1437.

LONGUS ET VERBOSUS

Sermo domini Nicolai Siculi archiepiscopi Panormitani, habitus in concilio per eum Basilienſe prò honore & conſervatione concilii, ad probandum quod congregatio ipſa diſſolvi non deberet, infectis arduis incumbentibus; non obſtantibus rationibus legati papæ Eugenii IV. deſiderantis, & petentis concilium juſſu ſuo diſſolvi.

Ex M. S. Cod. Lucenſi.

MAximum onus, & humeris meis importabile, reverendiſſimi reverendique patres, hodierna die mihi delatum eſſe cenſeo, verendumque eſt ne cum ipſo, & ſub ipſo onere ruam. Quamobrem cuperem, ut hoc dicendi, & reſpondendi munus provectiori, doctiori, facundiori, & ſecundum hujus rei majeſtatem aptiori potius, quam mihi injunctum extitiſſet. Summe namque, & non ab re, vereor in veſtram committere majeſtatem, cum fere impoſſibile cenſeam cujuſque veſtrum deſiderio, quod conjectare oportet, me ſatisfacere poſſe, niſi divinitus mihi indulgeretur, ſicut in manna contigit, ut in ore cujuſque ſecundum proprium appetitum ſaperet, ut narrat Auguſtinus in cap. *quotidie*, de conſe. diſ. 2. Nam ſi ſinguli veſtrum diligenter interrogarentur ſuper hac reſponſione fienda, tot diverſitates opinionum fortaſſis invenirentur, quot in homines numerantur, ut in alia materia inquit Auguſt. in cap. *ſicut*, de conſe. diſt. 4. Nec ab re, quoniam, ut alibi inquit canon, diverſitatem corporum diverſitas ſequitur animorum. Hinc illi verſus: *Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno: pectoribus mentes tot ſunt, quot in orbe figuræ.* Unde Apoſtolus: *ſi omnibus complacerem, Chriſti ſervus non eſſem.* Non minus me terret, ſi huic muneri, etſi non ut deceret, ſaltem mediocriter ſatisfacere voluero, reverendiſſimi patres, domini mei legati, cujus dictis in præſentiarum reſpondendum incumbit, utcumque opinionem ſeu deſiderium lædere, quem profecto ex animo non lædam, & ſi rerum geſtarum veritatem pro viribus perſtringam.

Exordiar namque, hujus ſanctiſſimi cœtus & domini mei legati venia poſtulat, ſi aliter quam rei dignitas, vel ejusdem reverendiſſimi patris deſiderium expoſtulat ediſſeram, cum propheta prius ad Deum dicendo: juſtitiam tuam & veritatem tuam non abſcondi, & ſalutare tuum dixi. Non abſcondi veritatem tuam a concilio multo. Tu autem, Domine, ne longe facias miſerationes tuas a me; ſed da mihi intellectum ut diſcam mandata tua. Nomine autem hujus ſacratiſſimæ ſynodi, cujus vice reſponſio hæc agetur, ſubmitto illud Pſaltis. *Domine illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo. Domine protector vitæ meæ, a quo trepidabo.* Dum approperant ſuper me nocentes ut edant carnes meas, qui tribulant me inimici mei, ipſi firmati ſunt & ceciderunt. Si conſiſtant adverſum me caſtra, non timebit cor meum. Si exurgat adverſum me prælium, in hoc ego ſperabo; unam petii a domino, requiram ut inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Ipſe autem Salvator in novo teſtamento exau-

Legendum. *Infirmati.*

diendo eccleſiæ ſuæ per hoc ſacrum concilium repræſentare videtur. *Ego ero vobiſcum uſque ad conſummationem ſæculi.* Sed ne longius quam inſtiteram, hæc progrediatur oratio, rem ipſam, ob quam in hoc ſanctiſſimum domicilium convenimus, aggrediar.

ANNO CHRISTI 1437.

Caput I.

Inquit nanque in primis is pater reverendiſſimus in ſcripto per eum huic ſacræ concioni tradito, quod diu, ac ſæpe & in ſcriptis, & in verbis, tam ipſe quam reverendiſſimus cardinalis dominus meus cardinalis S. Petri magna cum humilitate, & ipſi etiam ſeorſum deprecati ſunt, ut ad ea quæ pacis ſunt concordiæ vos deflectentes, cogitaretis in pace, & unitate ea ſancta opera conſummare, ob quæ hoc in loco conveniſſe toti mundo profeſſi eſtis. Ad hanc particulam, antequam ad ulteriora progrediar, reſponſum faciam; quoniam mihi mens eſt ut nil nota dignum reſponſione prætereatur, totam ſuam propoſitionem in plurimas conſtringere particulas; & ad quamlibet in ſuo loco reſponſum ſingillatim impendere, ne Dei eccleſia ex reſponſionis defectu apud nonnullos decolorata, & obnubilata remaneat; cum ipſa eccleſia, ſacra teſtante ſcriptura, Chriſti ſponſa pulchra ſine ruga & macula nuncupetur. Hæc enim ſanctiſſima ſynodus ad hanc prolocutionem per me ita reſpondet, quod hac exhortatione apud eam opus non erat, etſi benigniſſime prima vice, qua cum domino meo reverendiſſimo cardinali S. Petri locutus eſt, utrumque audivit: non enim in ſuis actibus, præſertim erga ſummum pontificem dominum Eugenium IV. pacem violavit aut unitatem vulneravit. Sed jugiter imitata eſt apoſtolum, qui cum ad pacem admoneret, inquit: *ſi fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habeamus.* Dicturus enim apoſtolus: *cum omnibus pacem habeamus*, hoc difficile eſſe proſpiciens, præmiſit, *ſi fieri poteſt*. Et ſubjunxit quod poteſt fieri, cum dicit, *quod ex vobis eſt*; quoniam ſi nos in mente caritatem erga odientes ſervamus, & quos corrigere volumus, & ſi illi nobiſcum pacem non habeant, nos tamen cum illis pacem, & charitatem habeamus, ut inquit Gregorius in ca. *inter verba*, XI. q. 3. Hinc Auguſtinus ait: *ea vindicta, quæ valet ad correctionem, non prohibetur, quæ etiam ad medicinam pertinet, nec impedit id propoſitum, quo quisque paratus eſt, ab eo, quem correptum eſſe vult.* Plura proferam, ſed huic inferendæ non eſt idoneus, niſi qui odium, quo flagrare ſolent qui ſe vindicare deſiderant, dilectionis manſuetudine ſuperaverint, ut habetur plenius in cap. *ea vindicta*, 23. q. 4. Et alibi idem Auguſtinus: *multa bona præſtantur invitis, quando eorum conſulitur utilitati, non voluntati; qua ipſi ſibi inveniuntur inimici eſſe*, 45. diſt. *& qui emendat*. Nunquid idem Apoſtolus, exhortator pacis, pacem, unitatem, ac charitatem perdidit cum dixit: *paratus ſum ulciſci omnem inobedientiam, cum completa fuerit obedientia veſtra?* Quæ verba ſatis ad propoſitum exponit Auguſtinus in cap. 1. 23. q. 6. Aut perdidit, cum alibi dixit: *tradidi hujuſmodi hominem ſathanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ejus ſalvus fiat in die domini*; aut cum Petrum apoſtolorum principem gentiles ſcandalizantem in legalium obſer-

ANNO CHRISTI 1437.

ſervatione reprehendit? Aut hæc violavit cum alibi dixit: *ſi quis frater nominatur aut fornicator, aut idoli ſerviens, aut avarus, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum hujuſmodi nec cibum ſumere? Quid enim de his quæ foris ſunt judicare; nonne de his, quæ intus ſunt vos judicatis? De bis autem, quæ foris ſunt judicabit Deus, auferre malum de vobis ipſis;* quibus verbis, ut inquit Auguſtinus, ſatis Apoſtolus oſtendit non temere, aut quomodolibet, ſed per judicium auferendos eſſe malos ab eccleſiæ communione, ut legitur, 2. q. 1. *multi*, & 11. q. 3. *ad menſam*. Nunquid præterea & Chriſtus paucis author pacem perdidit, aut unitatem & charitatem violavit, cum Petro, viam ſalutis impedienti, dixit: *vade retro, Sathanas; ſcandalum mihi es, non ſapis quæ Dei ſunt?* Aut cum flagello de funiculis facto ejecit violenter ementes, & vendentes de templo, & cathedras vendentium columbas evertit, nummulariorum effudit æs, dicens: *nolite facere domum Petri mei domum negotiationis?* Ex quo facto ſollicite conſiderandum eſt, quod per totum textum evangelii non legitur Dominum tanta ſeveritate, tam ſtricta juſtitia cenſuræ peccatores corripuiſſe: cum non ſolum eloquio increpans, verum etiam facto flagello de funiculis accelerans omnes eliminavit de templo, aperte demonſtrans, quod tales negotiatores non ſunt ſicut ceteri peccatores corripiendi, ſed a templo Dei ideſt a ſancta eccleſia longius ſunt projiciendi, non autem tolerandi. Et quemadmodum per columbarum venditores illi denotantur qui ſacram manuum impoſitionem vendere conantur; ſic per nummularios eccleſiaſtici beneficii venditores deſignantur, qui domum Dei, evangelio teſte, ſpeluncam latronum efficiunt, & pari ſeveritate compeſci debent, ut elegantiſſime evangelii verba in Chriſti ſententia interpetrantur magna ſynodus Chalcedonenſis, una de quatuor principalioribus, quas eccleſia, ut quatuor evangelia veneratur & colit, ut narrat & ſequitur Alexander papa in ca. *ex multis*, 1. q. 111. Nonne & primo Saulum, poſtea Paulum, ad veritatem cognoſcendam & tenendam magna Chriſti violentia legimus fuiſſe compulſum? Denique ſi compulſione ad bonum dicimus pacem frangi; cur de Deo dicitur per prophetam: *Quem diligit Dominus corripit; flagellat autem omnem filium quem recipit?* Quid etiam ait ipſe Dominus; *Servus qui neſcit voluntatem Domini ſui & facit non digna, plagis vapulabit paucis. Servus autem qui ſcit voluntatem Domini ſui & facit non digna, plagis vapulabit multis.* Hic ex paucis Auguſtinus. *Non ergo niſi ipſe vindicet, cui rerum ordine poteſtas eſt data, & ea voluntate vindicet, qua pater filium parvulum flagellat, quem tamen per ætatem non poteſt odiſſe.* Ex quo exemplo apertiſſime infert Auguſtinus in capite *ea vindicta*, peccatum amore potius vindicari, quam impunitum relinqui, ut illum quem vindicat non pæna miſerum ſed a correctione beatum eſſe velit. Eundem procedendi & ulciſcendi modum edocuit nos Dominus, pacis auctor, in ſimilitudine ſui magni convivii. Nam prius convivas adduci jubet; poteſta cogi. Cum enim ſervi ei reſpondiſſent: *Domine, factum eſt quod juſſiſti, & adhuc locus eſt: exite*, inquit, *in vias, & ſepes, & quoscumque invenietis cogite intrare.* In iis autem, qui primario leniter adducti ſunt, completa eſt prior obedientia; in his, qui coguntur inobedientia coercentur juxta pſalmiſtæ ſententiam. *Apoſtoli*, ut Auguſtinus atteſtatur in cap. 1. 23. q. 6. In iis autem, qui in viis & ſepibus, ideſt in hæreſibus & ſchiſmatibus inveniuntur, & coguntur intrare, attendamus quod non diligenter cum pace ipſorum & conſenſu, ſed ad pacem, & contra eorum conſenſum coguntur intrare. Hic idem dominus noſter in ſuo evangelio: *non putetis quod venerim pacem mittere in terram, ſed gladium, veni enim ſeparare hominem adverſus patrem ſuum, & filiam adverſus matrem ſuam;* innuens quod cum læditur fides, ſeu periculum imminet ſalutis, parentum reverentia velut inutilis, & periculoſa deſpicitur, & amor erga filios, fratreſque vitatur. Hoc ergo ſacrum concilium his, & aliis hujuſmodi, quod, ut brevitati indulgeatur, in præſentiarum prætereo, motum ſummum pontificem dominum Eugenium, nunc literis lenibus, nunc nunciis hinc, inde miſſis, ſæpe numero monuit, ut ea ageret quæ ad ſalutem ſui & aliorum tendere viderentur; præſertim ut inveteratos abuſus curiæ Romanæ, quæ omnium virtutum & laudabilium operum debet eſſe exemplar, præſertim quæ ſimoniacam hæreſim aperte ſapiunt; tolleret, pontificaliterque viveret, & decreta ſalubria hujus ſacri concilii velut unguenta quædam optima reciperet. Sed cum monitus non proficeret, oportuit ex præcepto dominico, cui contravenire periculoſum eſt, retenta ſemper, quantum in ſe eſt pace & charitate; quinimmo ex charitate, & eccleſiæ pace morum, coactione aliquali, de qua in monitorio, uti. Nonne præcepit dominus quod ſiquis corrigentem, corripientemque eccleſiam contempſerit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus? neminem enim ab eccleſiæ judicio excepit, præſertim cum tunc Petro loqueretur. Nec obſtat quod ſub nomine fratris hoc dixerit; quoniam, ut alibi idem Dominus dixit Apoſtolis, *vos autem omnes fratres eſtis, unus autem eſt pater veſter, qui in cœlis eſt.* Et quod nomine Eccleſiæ intellexerit de univerſali congregatione eccleſiæ, claves habente, & Chriſti Eccleſiam faciente, ſeu repræſentante apertiſſime inquit Hieronymus, cujus verba formalia ad propoſitum ſunt hæc; videlicet: *omnibus conſideratis puto me non temere dicere alios ita eſſe in domo Dei, ut ipſi ſint etiam eadem domus Dei, quæ dicitur edificari ſuper petram, quæ unica columba appellatur, quæ ſponſa pulchra ſine ruga, & macula, & hortus concluſus, & fons ſignatus, & puteus aquæ vivæ, & paradiſus cum fructu pomorum, quæ domus etiam claves accepit, ac poteſtatem ligandi & ſolvendi; hanc domum ſiquis corrigentem, corripientemque contempſerit ſit tibi, inquit, ethnicus, & publicanus. De hac domo dicitur: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et qui habitare facit unanimes in domo. Et jucundatus ſum in iis quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus. Et beati qui habitant in domo tua, Domine, in ſæcula ſæculorum* lau-

ANNO CHRISTI 1437.

Sic.

☞ *laudabunt te*. Quæ verba ad literam habentur in c. *omnibus*, 24. q. 1. cui quidem Hieronymo ſatis concordat Auguſtinus ſuper Joannem, & tranſumptive habetur in cap. *quodcumque* ea cauſa & quæſt. ubi inter cætera ſic ait: *cum excommunicat in eccleſia, & intra & in cœlo ligatur excommunicatus; cum eccleſia reconciliat, manet jam in cœlo reconciliatus. Si ergo hoc in eccleſia fit, Petrus, qui claves accepit, eccleſiam ſanctam ſignificavit*. Hæc Auguſtinus ubi ſupra. Quinimmo hoc aperte innuit Dominus Jeſus qui cum præmiſiſſet: *ſi peccaverit in te frater tuus, dic eccleſiæ &c.* ſtatim ſubjunxit: *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt alligata & in cœlis &c.* Matt. 18. Et B ſic retulit ſe ad omnes apoſtolos, quorum collegium repræſentat hodie congregatio epiſcoporum in concilio generali. Unde Cyprianus epiſcopus, martyr, & vir utique doctiſſimus: *meminiſſe autem diaconi debent, quoniam Apoſtolos, ideſt epiſcopos, & presbyteros Dominus elegit*, ut habetur in c. *Dominus noſter*, 93. diſt. Et Auguſtinus in cap. *quorum vices*, 68. diſ. Sed ne illis qui non advertunt, quod uno peccante ira Dei ſuper omnes populos, venit, quod accidit teſtante Hieronymo in c. *Sed illud*, 45. diſ. quando Sacerdotes, qui populo præſunt, erga delinquentes benivoli videri voluerunt, & verentium peccantium linguas, ne forte malum de eis loquantur; ſacerdotalis ſeveritatis immemores, nolunt G complere, quod ſcriptum eſt: *peccantem coram omnibus argue*, ut cæteri metum habeant. Et iterum: *auferte malum de vobis ipſis*; nec zelo Dei ſuccenſi imitantur apoſtolum dicentem: *tradidi hujuſmodi hominem ſathanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſiat*; nec illud evangelicum implere ſtudent, ut ſi viderint peccantes, primo ſecrete conveniant, poſt etiam adhibitis duobus aut tribus teſtibus; qui ſi contempſerint, & poſt eccleſiæ correctionem non fuerit emendatus, de eccleſia expulſus velut gentilem habeant & publicanum. Et dum parcent uni, univerſæ eccleſiæ moliuntur interitum. Quæ iſta bonitas, quæ iſta miſericordia, uni parcere, & omnes D indiſcrete in diſcrimen adducere? Polluitur enim ex uno peccatore populus, ſicut ex una ove morbida univerſus grex inficitur. Sicut etiam uno vel fornicante vel aliud quocumque ſcelus committente univerſa plebs polluitur; verba elegantiſſima ſunt Hieronymi in cap. *Sed illud*. Nec otioſe tranſeundum eſt quid de Deo, cujus actio noſtra dicitur eſſe inſtructio, propheta dicat. *Deus juſtus judex, fortis & patiens, nunquid iraſcetur per ſingulos dies? Niſi converſi fueritis, gladium ſuum vibrabit, arcum ſuum tetendit & paravit illum. Et paravit in eo vaſa mortis, ſagittas ſuas ardentibus effecit*. Deſinat ergo, pro Deo, veſtra dominatio reverendiſſima E hoc ſacratiſſimum cœtum de pacis aut unitatis non obſervatione notare. Nam ille alienus eſt, profanus eſt, hoſtis eſt, habere non poteſt Deum patrem qui univerſalis eccleſiæ, per hoc ſacrum concilium repreſentatæ, non tenet univerſitatem. Iſte eſt qui pacem habere non poteſt; quomodo enim poteſt is cum aliquo convenire, qui cum correptione ipſius Eccleſiæ & cum univerſa fraternitate non

ANNO CHRISTI 1437.

convenit, ut inquit tex. nota dignus, in cap. *alienus eſt*; XXIV. quæſt. 1. Sacrum enim concilium invitat & cogere intendit ſummum pontificem ad pacem veram, non illam quam mundus dat, ſed Dei, juxta ſalutem animæ ſuæ & gregis ſibi commiſſi, juxta verba ſalvatoris: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis; non quomodo mundus dat, ego do vobis*. Quam nunquam habere poterit, niſi cum corpore ipſius eccleſiæ & univerſa fraternitate in fide perfecta, caritate non ficta, & aliis bonis operibus conveniat, dicto cap. *alienus*. Non velit ergo, veſtra paternitas, hoc ſacrum concilium amplius contriſtare, & ita nempe injuſte, ut aliis forte morem gerat, adverſus hanc ſynodum ſacratiſſimam invehere. Satis enim fuit ejuſdem S. ſynodi grandem patientiam comprobaſſe, cum alias per alterius cedulæ correctionem in eamdem, proh dolor! inveherétur, & quidem minus juſte ipſam in hac eadem materia de charitatis, boni publici, pacis eccleſiæ, juſtitiæ, & ſacrorum canonum violatione ſub verborum compendio notando, quæ non modo tam celebre concilium, ſed quemcumque ſingularem exacerbarent. Et quod magis dolendum eſt, infra non minus amara retenſentur, ut in his locis dicetur, & debita *conſtitutio* fiet. Et attendat diligenter veſtra dominatio ad ea, quæ ille vir, non modo pacificus, ſed ſanctimonia, ſcientia, & facundia mirabilis, Leo papa inter cætera dixit, videlicet: *his, quibus prodeſſe non poterit correctio, non parcat deſciſſio. Oportet enim nos evangelici meminiſſe mandati, ut ſi nos oculus, aut pes, aut dextera ſcandalizaverit, manus a compage corporis auferatur; quia melius ſit his in ſæculo carere membris, quam cum ipſis in æterna ire ſupplicia. Superflue enim extra eccleſiam poſitis reſiſtimus, ſi ab his, qui intus ſunt, vulneramur*. Et ſubjicit notabile verbum: *abjicienda prorſus peſtifera hæc a ſacerdotali vigore patientia, quæ ſibimet, peccatis aliorum parcendo, non parcit*; ut hæc habentur in ca. *illud* 24. q. 3. Et alibi legitur: *melius eſt cum ſeveritate delinquere, quam cum lenitate decipere*: ut hæc, & pleraque ſimilia belliſſime habentur per Auguſtinum 23. q. 4. *nimium*. Conſideret paternitas veſtra reverendiſſima non minus Hieronymi ſanctiſſimi, & doctiſſimi verba ad Heliodorum, & tranſumptive habentur ad noſtrum propoſitum 2. q. 7. *Non omnes epiſcopi ſunt epiſcopi: attendens Petrum & Judam, conſidera, Stephanum ſuſpice, Nicolaum reſpice; Non facit eccleſiaſtica dignitas Chriſtianum; Cornelius centurio adhuc ethnicus dono S. Spiritus mundatur; presbyteros Daniel puer judicat. Non eſt facile ſtare in loco Petri & Pauli, ſcilicet tenere locum jam cum Chriſto regnantium. Infatitum ſal ad nihil aliud prodeſt, niſi ut projiciatur foras, & conculcetur a porcis*. Hæc ſunt verba formalia Hieronymi, per quæ non modo inferiorem, ſed etiam ipſum Petri ſucceſſorem illi ſententiæ infatuati ſalis ſubjici judicat, ut exigentibus ejus demeritis projiciatur foras; ideſt deponatur, ſecundum gloſſam ibidem. Et illud verum eſt, juxta ſententiam gloſatoris in c. *ſicut*, 2. q. 6. Et in c. *ſi duo contra fas*, 79. diſt. quod concilium judicat de papa in his,

ANNO CHRISTI 1437.

f. conventic

in

☞ in quibus ipse potest judicari. Et Dominus A corripit per prophetas negligentes pastores dicens; *quare errantem non revocastis, perditum non requisistis?* ut inquit S. Augustinus in c. *displicet*, 23. q. 4. Non ergo debet concilio ad peccatum & pacis transgressionem adscribi, si legis authoritate, quinimmo legis imperio facit, quia qui peccat legis authoritate non peccat, sed contra legis authoritatem, ut dicit Augustinus in cap *qui peccat*, 23. q 4. Et hæc de prima propositionis Domini mei legati particula.

ANNO CHRISTI 1437.

Cap. II. Secundo dixit vestra reverendissima paternitas se multa & honesta, ac rationabilia concordiæ media sacro concilio obtulisse, quæ si acceptata fuissent cum magna quidem gloria & honore ejusdem sacri concilii, summaque totius Christiani populi lætitia eramus ipsorum sanctorum operum consummationi viciniores. Pro Deo reverendissime pater, cur ita sacrum concilium de obstinatione quadam notare minus juste, ut pace vestra dicam, conamini? quæ enim illa pacis media per vos oblata, & per nos spreta fuerunt unquam? nisi modum unum sæpenumero in medium obtulistis, qui evidentissimis & justis causis a patribus confutatus extitit, quem etiam in præsentiarum recenseri in fine propositionis vestræ curastis; qui etsi antea non sine ecclesiæ confusione admitti potuit; nunc autem longe minus, ut in dicto pacis medio suo in loco ostendetur.

B

C

Cap. III. Dixit tertio eadem paternitas vestra quod usque nunc permisit Dominus majores in diem oriri agitationes, ut forsitan patres intuentes imminens ac proximum ruinæ vestræ periculum ad ipsam pacem, necessitate nos instruente, tandem libentius flecteremur. Et quoniam toties apud nos in cassum de concordia verbum feceritis, decrevistis vobis ipsis silentium indicere, ne forte vel imprudentia, vel peccatis vestris obsistentibus, dum persuadere, ac proficere loquendo eniteremini, dissuaderetis, atque officeretis magis. Fatetur sacrum concilium majores agitationes exortas, non quidem sui culpa, sed ob non parentis, Dei ac mandatis ecclesiæ duritiam. Nec hoc novum, & in judice damnabile censeri debet. Sæpe enim ipse Deus permittit homines obstinatione quadam elata ad malum & inobedientiam indurari, quorum quidam inter flagella a Deo illata correcti sunt; nonnulli vero ad interitum adducti. Nabuchodonosor post innumeras impietates a Deo flagellatus pœnituit, pœnitentiam meruit, & regimen, quod perdiderat, rursus accepit. Pharaon autem, cujus cor ad Deo obediendum induratum extitit, in ipsis flagellis adhuc durior effectus est, & periit. Cur tam varie ut unius medicamentum medici confectum, aliis ad interitum, aliis ad salutem valuerit; nisi quia, ut Augustinus inquit, Christi bonus odor aliis odor est vitæ in vitam, aliis odor est mortis in mortem? Quantum ad naturam ambo homines erant; quantum ad dignitatem ambo reges; quantum ad causam ambo captivum Dei populum possidebant; quantum ad pœnam ambo flagellis clementer admoniti. Quid enim fines eorum fecit esse diversos? nisi quod unus manus Dei sentiens, in recorcationem propriæ iniquitatis ingemuit; alter libero contra Dei medicinam arbitrio veritatem impugnavit, ut belliſſime habetur in cap. *Nabuchodonosor*, XXIII. q. 4. Nunquid dicemus Deum utrumque, seu alterum injuste flagellasse? quamvis præsciret, illum inter flagella duriorem efficiendum, & demum perituram; an non magis laudandus sit, qui suis flagellis primum ad pœnitentiam perduxit? Habet summus pontifex, qui monitis ecclesiæ contemptis, quondam acquiescere noluit; imo more aspidis suas obturavit aures, ecclesiæ monita, despiciendo, quem expendens regibus sequi debeant. Caveat Pharaonis duritiam, ne ejusdem involvatur sententia. Sacrum autem Dei concilium imitatum est in hoc exemplum Dei, cum post paterna monita, ad duriora processit remedia; quoniam, teste Prospero, quæcumque crimina non fuerint levi medicamento sanata, velut igne quodam piæ increpationis urenda sunt, & curanda, ut legitur in c. *ecce*, 24. q. 3. Quod autem, Pater reverendissime, silentium vobis indixeritis, huic sacro concilio ingratissimum est, quod jam a pluribus diebus citra a vinea Domini personam vestram duxeritis submovendam, non sine omnium fere patrum scandalo. Nam, quemadmodum vestra dominatio hujus navis concilii hactemus projectæ officium exercuit, libertatem & jurisdictionem sibi divinitus delatam toto nisu, ad instar boni pastoris lupi dentes non verendo, promovit, ac defendit; non debuit nunc, morem alteri fortassis gerendo, vel quodam forte conscientiæ remorsus fervore, attamen deesse non debuit rationis judicio navim hanc sanctam deserere. Nam, ut inquit canon in c. *scisciteris*, 7. q. 1. *Si perniciosum est proretam in tranquillitate navim deserere; quanto magis in fluctibus?* Non enim, ut alibi legitur, decet eum, qui militare jam cœpit, ante militiæ cingulum solvere, quam cedat victoriæ præliorum adversitas, in c. 1. de rer. permut. Et alibi: *incassum quippe erit, qui ante definit, quam ad metas perveniat*, de pœ. dis. 3. *incassum*. Et magis delinquit qui causam interruptam dimittit, quam si ad eam nunquam pervenit in auc. de litigosis §. *Omne*. Et Dominus in evangelio *de voto magne*: *nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei*. Et minus malum est viam Domini non agnoscere, quam post agnitam retroire. De Apost. cap. penult. Et 12. q. 1. *scimus*. Ad quid enim, pater reverendissime, enititur hoc sacrum concilium; nisi ut vitia corrigantur, extirpentur abusus inveterati Christianorum animas absorbentes, suscipiantur decreta velut animarum remedia salubria, quorum nos non fuimus inventores, sed Dei, & SS. Patrum imitatores? Subsistat & non eludatur, aut confundatur ecclesiæ sanctæ potestas sibi divinitus delata, & pe sancta concilia recensita & declarata. An hæc aliena sint ab his sanctissimis operibus, ob quæ hoc sanctum concilium *collocatum* extitit? an extranea ab his, quibus vestra paternitas tanto insudavit tempore? Dicet fortassis dominatio vestra: propter citatorium præsenti in tempore non approbo. Consideret pro Deo paternitas vestra, an ibidem contenta a prædictis aliena sint; an vero prædictorum exequutio manifesta? Quonam pacto prædicta fient.

D

E

ANNO CHRISTI 1437.

Deest aliquid.

vox corrupta.

f. coactum.

☞ fient, nisi in manu forti, & valido brachio, ex quo benignitas, & crebra monitio non profuit? nam, ut ille inquit Leo, *non illi parcat abscissio, cui non prodest correctio.* Ad quod Christus dixit, infatuatum sal ad nihilum ultra valere, de apostolis omnibus & successoribus eorum loquens, nisi ut mittatur foras & conculcetur ab hominibus. Et alibi canon: *quæ est ista justitiæ inimica bonitas, palpare criminosos, & vulnera eorum usque in diem judicis incurata servare?* 50. *dis. siquis diaconus.* Et quoniam hanc materiam reassumpturus in aliis vestræ propositionis particulis sum, hic finem faciam. Cum vestræ dominationi persuasum esse intellexero, omnes vos, præ aliis tanquuam ecclesiastici exercitus principes, atque duces per ipsam ecclesiam supra terram constitutos, ad ipsam sanctam ecclesiam & Christi ejus sponsi mandata, atque dispositа eniti & bellare debere, & murum vos pro ecclesiæ defensione opponere, atque constituere. Nunquid propheta hoc voluit cum in psalmis dixit: *pro patribus tuis nati sunt tibi filii; constitues eos principes super omnem terram?* Unde elegantissime Urbanus papa, Augustinum ad præmissa inducendo, inquit: *quorum vices in ecclesia episcopi habent; & quibus episcopus hanc dignitatem dare debeat, sanctus Augustinus ostendit dicens: pro patribus tuis nati sunt tibi filii. Patres missi sunt apostoli, pro apostolis filii nati sunt, & constituti sunt episcopi, hodie enim episcopi, qui sunt per totum mundum, inde nati sunt, ipsa ecclesia patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus patrum. Non te ergo putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos nata es; de prole tua crevit tibi paternitas. Pro patribus nati sunt tibi filii &c. filios genuit ecclesia, & constituit eos pro patribus suis principes super omnem terram.* Hæc ille. Hinc Hieronymus, de prælatis loquens dicit; *ecclesiarum principes &c.* 35. dis. *ecclesiarum;* & subjicit: *si in apostolorum loco sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed conversationem: hi enim pro ecclesiæ salute injurias, contumelias, verbera, & tandem mortem contempserunt, & in passionibus gaudebant, quia digni habiti erant pro ecclesia & ejus sponso Christo Jesu pati.* Habemus denique duos insignes præduces, & præmonstrantes hujus ecclesiastici exercitus, Thomam Cantuariensem archiepiscopum, qui pro juribus & libertatibus ecclesiæ suæ particularis non timuit impiorum gladiis occumbere. Beatissimum denique Ambrosium, qui jussus ab imperatore ut unam spiritualem sibi traderet ecclesiam, respondit: *scimus Nabuth, sanctum virum, possessorem vineæ suæ petitione regia interpellatum, ut vineam suam daret, ubi rex succisis vitibus olera insereret, eumque respondisse: absit: ut ego patrum meorum hæreditatem tradam; & illam tandem proprio cruore defendam. Si ille vineam non tradidit suam, nos trademus ecclesiam Christi? Absit, inquit, ut tradam Christi hæreditatem. Ego faciam quod sacerdotis est; quod imperatoris est faciat imperator. Imperator est, ut animam mihi quam fidem auferat,* ut latius hæc leguntur, 23. q. 8. *conveniar.*

ANNO CHRISTI 1437.

Quid ergo, reverendissime pater, nos pro ecclesiæ universalis defensione & animarum salvatione facere debemus, si pro ecclesiarum particularium defensione hi præclarissimi sancti & pontifices mortem subire minime dubitarunt, imperatori, regi injusta præcipientibus toto resistentes nisu? Incidemus in illam Isaiæ increpationem ut appellemur canes muti non valentes latrare. Diceturque nobis, id quod habetur in Ezechiele: *cur non ascendistis ex adverso, neque posuistis vos murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini?* Ex adverso quippe adscendere, est, ut beatus inquit Gregorius, 43. dis. *Sit rector;* pro defensione gregis voce libera hujus mundi potestatibus contraire, & in die domini in prælio stare, pravis decertantibus ex justitiæ amore resistere: pastori enim recta timuisse dicere, quid est aliud quam tacendo terga præbuisse, & non veri pastoris, seu mercenarii vices imitari, qui vidit lupum venientem & dimittit oves & fugit? Et hæc de tertia particula.

ANNO CHRISTI 1437.

Quarto, vestra honoranda paternitas submisit, quod ardens ad fidem Christi & ecclesiæ pacem charitas non patitur in vobis diuturnum fore silentium; sed vim quandam infert, ut importunus fiatis, præsertim hoc tempore. Ecce, ut asseritis, ex Constantinopoli proxime nunciatum est, dominos imperatorem Græcorum & patriarcham Constantinopolitanum ad navigium se accingere, & infra paucos dies, ut verbis vestris utar, descendere ad Venetiarum portum; veniunt, ut fide digni referunt, optimum ad unionem habentes animum, & ita dispositi, ut admodum verisimile sit fine unione in ecclesia nostra in patriam non reversuros. Quam sanctum autem hoc opus sit ad memoriam nostram reducunt verba præclarissima in literis indulgentiarum, & decreto primo cum Græcis convento, ex visceribus pietatis tunc prolata, contenta in effectum continentia hujus sanctissimæ unionis effectus mirabiles & Deo gratos, & quod quisque catholicus pro tanto nominis christiani & orthodoxæ fidei incremento, non modo caducam hujus vitæ substantiam, sed & corpus, & animam exponere deberet. Adducitis etiam ad memoriam illud lætitiæ canticum, quod hoc sacrum concilium cecinit: *Te Deum laudamus;* illum campanarum amœnum sonitum, cum dominus Henricus Mengor orator noster de Constantinopoli reverteretur; illam denique menstruam processionem pro felici hujus rei exitu indictam. Unde hortamini sanctissimi cœtus patres, ut illa glorioſa & magnifica verba nunc exequantur, & ex corde illa dicebant, si in veritate, & propter Christum; non autem ad humanam gloriam illa loquebantur. En audivit, ut inquitis, Dominus preces eorum, jam Græci appropinquant; quid differtis? quid occasionem nescio quam quæritis? cur quosdam ex vobis jam video tristes? ut verbis vestris utar; & multa similia persuasiva inducitis. Et justificando prædicta, atque patres terrendo, adducitis primo illam dominicam authoritatem: *servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens illam, plagis vapulabit multis.* Voluntas autem Domini hæc est; ut animam nostram pro fra-

Cap. iv.

tribus

tribus noſtris ponere debeamus. Secundo, pro hac Domini voluntate adducitis hanc dominicam parabolam de nonaginta novem ovibus, quas paſtor bonus in deſerto reliquit propter unam ſolam errantem, ad quam rapiendam profectus eſt; & operam dedit donec illam reperit & ad ovile ſuper humeros reduxit. Quod ſi pro unius oviculæ ſalute tanta bono paſtori cura eſt; quanto major cura paſtori ineſſe debet pro tot millibus? Adducitis & tertio illam aliam parabolam evangelicam de patre illo, qui dum filium ſuum juniorem redeuntem a longe perſpexiſſet, non expectavit ut uſque ad ſe pergeret, ſed occurrit, & eadens ſupra collum ejus oſculatus eſt eum. Et nos pro tanta fratrum noſtrorum multitudine ad nos venientium, & ſi aliter fieri non poteſt, etiam hinc ſurgamus, & occurramus illis, eos jucundis oſculis, & amplexibus ſuſcipientes; & ſicut pater hic vere piiſſimam Chriſti noſtri perſonam gerens propter rancorem majoris fratris ſuſceptionem filii non dimiſit, ita & nos, ſi forte cum aliqua perſona quacumque ex cauſa diſcordiam habeamus, hæc ad ſuſceptionem fratrum noſtrorum nullum nobis afferat impedimentum; immo ut quemadmodum ille minorem filium ſuſcepit, majoremque pacavit; ita & nos tempore propter Chriſtum & eccleſiam grate occurramus Græcis tam procul venientibus; ſed alios noſtros pacificemus, concordemus, conſolemur, ut ſimul omnes in eadem eccleſiæ domo vitulum ſaginatum epulemur. Hæc omnia ſub quarta propoſitionis veſtræ particula conſtrinxi; etſi primo aſpectu aures demulceant, multa tamen in eis latent grandia miſteria. Quod autem, reverendiſſime pater, Græci ad Venetiarum portum ex proximo adventuri ſint, ut aſſeritis, hæc S. Synodus miratur tam propter nova contraria quæ nonnulli ex patribus receperunt; tum quia credere non valemus quod illi, præſertim dominus imperator Romeorum & Patriarcha Conſtantinopolitanus, fidem eorum per ſuos ſolemnes oratores & literas authenticas huic ſacro concilio tempore compactatorum datas, ita turpiter violare voluerint, eccleſiam noſtram univerſalem per hoc ſacrum concilium repræſentatam eludendo, contemnendo. Non enim converſionis, ſed deceptionis, & pravæ intentionis hæc forent evidentiſſima argumenta; præſertim quia fides, ut inquit S. Auguſtinus in c. *noli exiſtimare*, 22. quæ promittitur, etiam hoſti ſervanda eſt contra quem bellum geritur, quanto magis eccleſiæ ſanctæ, cujus unionem, ex dictis, veriſimiliter ſuſcepturi ſint. Eſſet ne iſta converſionis, aut perſeverantiæ in unitate veriſimilitudo? ſi enim hanc pactionis legem contempſerunt, præſertim in limine contractus, cum tanto eccleſiæ damno, & confuſione, & illam unionem contemnent, juxta dictum Hieronymi in c. *ſcribam*, de præſumpt., & juxta concilii Africani ſententia in c. 1. de pact., aut pacta inita ſuam obtineant firmitatem, aut conventus ſeſe non cohibebit quin eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam; nihilque ita ſocietati humanæ competit, quam quod ea, quæ convenerunt, ſerventur l. 1. ff. de pactis. Et ſi ita (quod abſit) ſit, ut aſſeritis; licet eminem hic triſtem videam, deberemus tamen omnes contriſtari, & dominatio vera ita nobiſcum, quoniam video illum ingentem jubilum, illam immenſam lætitiam, per vos ſupra commemoratam, in luctum merito converti. Video namque in vobis illud propheticum verificari: *deficit gaudium cordis noſtri; verſus eſt in luctum chorus noſter; expectavimus bonum, & ecce non venit; tempus curationis, & ecce turbatio.* Qualis, pro Deo! erit iſta futura unio in ipſo ſuo initio tanto diſſidio & ſcandalo eccleſiæ Latinæ referta? Nonne ex hac ſeparata unione major inter nos imminet diviſio? Enitimur alienum ſchiſma tollere, & nobis ipſis manus indicimus. Reſponderent, ſi ita eſt ut aſſeritis, notes digne vicem gratitudinis. Eos hoc ſacrum concilium magnis ſumptibus magniſque laboribus ad unitatis bonum invitavit; geleas cum magno theſauro ad eos miſit; & ipſi nobis illam rependerent gratitudinem quam mus in pera, ſerpens in gremio, ignis in ſinu ſuis conſueverunt hoſpitibus exhibere. Et pro unionis bono nobis afferrent diviſionem. Si per manus ſummi pontificis redire volunt, gaudemus; ſed quod ſub nomine concilii univerſalis ad alienum locum ſe conferant, contriſtamur; cum non concilium ſed ſchiſmaticorum conventiculum ſit cenſendum quodcunque aliud, iſto durante concilio, ut in noſtro decreto luce clarius continetur. Nam ſicut duæ eccleſiæ eſſe non poſſunt; ſed unica eſt Dei eccleſia, Chriſti ſponſa, & virgo immaculata, XXIV. q. 1. *ſchiſma*, & cap. *didicimus*, & c. *Novatianus*, VII. q. 1. Ita impoſſibile eſt quod ſino duo concilia univerſalia eccleſiam unicam repræſentantia. Offenditur enim ille articulus fidei. *Et unam ſanctam eccleſiam*, ſicuti offenderetur ſi præſupponeremus duo eſſe eccleſiæ univerſalis paſtores, ut dicit glo. in cap. *non autem*, VII. q. 1. Sed dicet aliquis: ad eos pergite more pii paſtoris & omnia pacata erunt. Latet ſub eſca venenum. Et fide, perfidiæ ſumuntur arma. Et dum plerique unionis negotium æmulantur eccleſiæ, latius reformationis eccleſiæ, ſummi pontifici correctionis inchoatæ, & conciliorum auctoritatis interitum moliuntur. Nemo eſt qui has artes non videat. Actum enim eſt de prædictis, ſi ad locum per papam electum ad quem ut diſitis Græci ſe conferunt pergeremus. Violarentur pariter decreta Conſtantienſis & Baſileenſis contra translationem concilii edita. Cujus tranſgreſſio eccleſiæ Dei & poſteris maximam poſſet peſtilentiam afferre. Aſſumet ſemper ſummus pontifex, ſui & aliorum correctionem vitare cupiens, hoc diſſolvendi concilium exemplar, quo nil gravius, nil periculoſius in Dei eccleſia accidere poſſet. Cum enim prædicta veriſſima ſint, maxime urgent per dominationem veſtram in contrariam ſententiam inducta. Non enim eſt Dei voluntas, ut ſub boni ſperati imagine, tanta mala perpetrentur. Non enim talem compenſationem expoſcit Deus; ſub obtentu enim boni aut ejus compenſatione non eſt malum committendum. Nam, ut inquit Gregorius, non eſt putanda eleemoſina, ſi pauperibus diſpenſetur, quod ex illicitis rebus acquiritur. Qui in hac intentione male accipit, ut bene diſpenſet, gravatur potius quam juvetur. Ne ergo ſub obtentu

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

☞ tentu eleemosinæ cum peccato aliquid studeamus accipere prohibet scriptura dicens: *hostiæ impiorum abominabiles sunt quia offeruntur ex scelere*. Quidquid ergo ex scelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam, sed irritat, 1. q. 1. *non est putanda*. Nec illa nonaginta novem ovium in deserto relictarum propter unam perditam parabola huic nostræ rei convenit, si illius intrinseca sententia ponderetur. Ille enim bonus pastor propter unam oberrantem & perditam non vulneravit, non dispersit, non luporum moribus relinquit nonagintanovem, sed eas iri deserto, id est in cœlo, in loco tutissimo relinquit. Designatur enim per illas novem angelorum ordines, quos Dei filius in cœlo dimisit & in terram descendit, ut hominem oberrantem & perditum recuperaret, ut notat glos. in cap. *quia sanctitas tua*, L. dis. illam exponendo parabolam. Non enim fuisset ille pius pastor sibi contrarius, qui dixerat alio in loco non esse bonum filiorum panem sumere & dare canibus. Et iterum: *non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt, domus Israel*. Ordinavit enim, inquit scriptura, *in me caritatem*. Nam primo parentibus & filiis; demum extraneis pietatis opera jubemur impendere. Est ne ista caritas suos occidere ut alienos foveat? Et utinam foveat & non fovere dissimulet. Dixitne, aut sic fecit ille prius pater familias, quem vestra dominatio induxit? Cum enim filius major ex fratris reconciliatione indignatus domum nollet intrare, pater illius domum egressus cœpit rogare illum ut intraret. At cum ille rediens dixisset patri. *Ecce tot annis servio tibi, & nunquam dedisti hædum ut cum amicis meis epularer. Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum*, meruit a patre audire: *fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt*. Res exemplo inimitando! reconciliavit enim filium pœnitentem; alium tamen non vulneravit, non sprevit, non a cura sua abjecit, non scandalizavit; sed verbis benignissimis ad eum exeundo placavit, inquiens: *fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt*. Cur ita non facit summus pontifex? cur eum juste non pulsatis, ut pium & summum pastorem & solemnissimum patrem familias opere imitetur, cujus vices se agere gaudet? vult Græcos reconciliare a longe redeuntes; non scandalizet & suos qui Romanæ ecclesiæ jugiter obedientiæ bonum impenderunt. Non schisma inter suos faciat, ut alienos sibi reconciliet. Non contemnat ecclesiam, quæ ipsum primo per generationis lavacrum genuit; & postea in magnum & altum fastigium collocavit, & filium loco patris constituit. Non usurpet illius auctoritatem, non impediat ecclesiæ reformationem. Sanctas ecclesiæ leges suscipiat. Egrediatur foras ad filios & confratres & coepiscopos suos, sicut pater fecit ad filium. Dicat eis: vos mecum semper estis, & omnia mea vestra sunt. Veniat ad loca per sacrum concilium catholicam ecclesiam repræsentans electa una cum Græcis; & omnia erunt peracta; reconciliabit filium minorem, & majorem pacabit. Evitabit omnino schisma; ecclesiæ Dei sanctæ debitum impendet. Erit tunc geminata lætitia. Habebimus Græcorum reductionem & ecclesiæ reformationem, & sic erit perfecta unio, nedum in corporibus & sacramentis; sed in plena caritate. Quid ajebat, quod pro Græcorum reductione non modo substantiam caducam, sed propriam vitam cupiebat morti exponere. Si hæc ex corde dixit, ita facere debet more veri pastoris. Cur nunc pro tam immenso & multiplicato bono aliquibus viarum fortassis discriminibus, salutiferis tamen, se non exponit? Cur ad loca electa non venit? sedabit totum ecclesiæ scandalum, exaltabit fidem catholicam, mores reformabit; & sic omnia ac pacem & tranquillum portum reducet. Nam si Christus, cujus vices agit, pro nobis mori dignatus est; cur & ipse pro Christo parvissima discrimina subire contemnit? Cur Christus dixit Petro: *Tu me sequere;* & ipse Petri successor non modo mortem, sed modicos labores refugit. Recordetur illius evangelici: *qui non bajulat crucem & sequitur me, non est me dignus*. Potest enim hoc ipse absque alicujus scandalo, absque ecclesiæ confusione facere. Utinam eadem nobis adesset libertas, eadem opportunitas, nostra enim sponte hoc iter sumeremus. Velit ergo, vestra dominatio, hæc persuadere Romano pontifici, ipsum pulsare, obtundere, coram clamare, & nobis, Dei ecclesiæ utilitatem evidentissimam sectantibus, nullam amplius molestiam afferre. Contristatis enim, ut ita dixerim, contra apostolicum totiens vos a bonis operibus avertendo, Spiritum Sanctum. Quis enim recte potest hoc sacrum concilium de negligentia aut caritatis remissione in facto Græcorum inculpare? Nil enim de contingentibus omisit; oratores ad eos ultimo destinavit; multa florenorum millia, ut apud Constantinopolim Græci venturi ad nos convenirent postea transmisit, quæ ad illum usum consumpta inter eos & per eos fuere, Galeas cum longe majori quantitate noviſſimè missas fecit ut vestris impensis ad nos juxta compactata adducantur. Quos ad nos adventuros speramus, si fidem, si religionem, si omnem humanitatem infringere noluerint. Dolebimus, si contrarium fecerint. Quid enim prodest, ut inquit Gregorius, triticum seminare, & fructum illius non colligere? Aut domum construere, & illic non habitare? L. dis. *quod tua*. Sed proh dolor! Nos plantavimus vineam; & summus pontifex nititur ejus fructus edere, nostro & totius ecclesiæ cum scandalo. Præcepit Dominus Moysi ut nemo mitteret falcem suam in messem. Hæc messis nostra est, & ipse in eam falcem mittit. Oportebit enim juxta apostoli sententiam laborantem agricolam prius suscipere de fructibus suis. O quanta iniquitas! quis pascit gregem & de lacte ejus non comedit? Nos militavimus; & ipse militiæ nostræ stipendia & gloriam, tum nostræ ecclesiæ schisma sibi quærit. Si autem ad nos dicti Græci, ut nempe ex fide data & pecuniis nostris primo loco receptis tenentur, adventaverint, honorifice & cum gaudio magno recipiemus. Non quidem primo affectu ut fratres, & dulcissimis osculis & amplexibus, ut dictis, nisi firma sit nobis & certa de ipsorum unitate opinio; ante enim vere fratres dici non possint. Quia, ut inquit textus, *alienus est, profanus est*,

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

Ad. *alienus*

☞ *est, hostis est, Deum patrem habere non potest, qui universalis ecclesiæ non tenet unitatem*, XXIII. q. 1. *alienus*. Nam etsi per creationem dici valeant fratres, quia qui creavit bovem creavit & culicem, XXIII. qu. IIII. *qui sim*; & eadem terra nos omnes genuit, XXXII. q. IIII. *recurrat*. Tamen ratione caritatis & unitate sanctæ ecclesiæ non dici possunt adhuc fratres; præsertim ut dulcissimis osculis & amplexibus per nos recipi prima fronte debeant, XI. q. III. *ad mensam*; ubi dicitur quod regenerationis lavacrum facit nes omnes fratres; quia loquitur de eo qui perseverat in ecclesiæ unitate. Non nego quin omnis humaitaseis exhibenda sit; & cum unitatem nostram receperit, aut de illa certa habeatur opinio, nostri verissimi fratres existant. Nam, ut inquit Hieronymus: *non facit ecclesiastica dignitas christianum. Cornelius Centurio adhuc ethnicus dono sancti spiritus mundatur; & hoc propter rectam fidem quam mente susceperat*. Et hæc de ista quarta particula.

ANNO CHRISTI 1437.

Cap. V. Quinto loco dixit paternitas vestra, quod si propter nostras domesticas discordias tantum bonum, quo fere majus cogitari nequit, dissipari, quod Deus avertat, contigerit, qualis luctus erit totius ecclesiæ; quanta desolatio christianitatis, quanta exultatio Turcorum & infidelium; qualis infamia apud homines; & quæ apud Deum non manebit condemnatio? Si scandalizanti unum de pupillis ecclesiæ comminatur Dominus expedire, ut mola asinaria suspendatur ad collum suum & demegatur in profundum, quid putandum est fiet nobis si tot milia scandalizemus fratrum nobiscum uniri quærentium; item si scandalizemus universum populum christianum, quem paulo ante sermonibus, prædicationibus, indulgentiis & ad cooperandum huic sanctæ unioni invitabamus & ad lætitiam provocabamus! Ad hanc particulam quintam hæc sancta concio respondet, quod vehementer dolet quod vestra paternitas ita siniſtre de tam sancta concione concionetur. Quæ, pro Deo? ille sunt aut dici possunt discordiæ domesticæ, quibus ipsa concio detinetur? An fortassis pro rebus domesticis & privatis adversus papam insurrexerit? An forte dicatur discordias fovere, quia summum pontificem ad bonum reformationis invitat, hortatur, & requirit? Rem enim publicam & religionem christianam promovet; rem quidem Deo gratam, nobis suo imperio demandatam; & veh nobis si illam silentio præterierimus, ut supra in aliis particulis extitit demonstratum. Non enim discordiam facit, sed eleemosinam dat, medicinam præstat, qui retenta in corde caritate ubere emendat, aliqua disciplina in quem datur potestas, ut inquit Augustinus in cap. *& qui emendat*, 45. dis. Tria enim, ut ipse idem Augustiuus ait, sunt eleemosinarum genera; una corporalis, egenti dare quidquid poteris; altera spiritualis, dimittere a quo læsus fueris; tertia delinquentem corrigere & errantem reducere in viam veritatis, ut habetur 45. dis. *tria sunt genera*. Et alibi canon: *inter opera caritatis non minimum est errantem ab erroris sui semita revocare*, de sponsal. *inter opera*. Quinimmo facinorosis quis dicitur sociari, non solum si aliquid cum eis committit, aut committentibus favet; sed etiam si sit in judicando piger, ut ait textus, in cap. *ita plane*, XXIII. q. IIII. Nam & bellum corporale geri potest, ut pax acquiratur. Nec talis belliger definit esse pacificus, qui ideo bellat ut eos, quos expugnat, ad pacis utilitatem vincendo perducat. Ita Augustinus tales & beatos & pacificos appellat, juxta dominicam sententiam. *Beati pacifici quia ipsi filii Dei vocabuntur*, ut in cap. *noli*, XXIII. q. 1. Si ergo pro temporali salute & pace mortalium pugnare liceat & expedit, ac nonnunquam oportet; quanto fortius pugnare licet armis spiritualibus pro æterna salute, & ut vera pax Christi & ecclesiæ, quam mundus iste dare non potest, habeatur? Quid denique, pater reverendissime, in eadem particulas nobis intulistis evangelicas adversus pusillum scandalizantem emissas; quasi nos Græcos seu alios ex eorum scandalizemus facto? Vera profecto hæc non sunt, sed vehementer miranda. In quo enim, pro Deo? Grecos aut alios scandalizamus; nisi scandalizantes eos appellare velitis, qui ad sanctum unionis negotium ut illos invitarent oratores magnis cum sumptibus ad eos miserunt, & eosdem ad hos usque dies ut res facilius consequeretur effectum, ibidem tenuerunt. Qui ultra octo aut decem millia ducatorum ut ipsi in Constantinopoli se congregarent realiter & cum effectum ad eos miserunt, & per eosdem ad illum usum consumpta sunt. Et noviſſime solemnes patres cum galeis & longe majori pecuniarum summa ut eos ipsos Græcos ad nos juxta mutuas conventiones feliciter adducerent, direxerunt, qui judices fidei & cujuslibet religionis fractores esse, ut merito credendum est, noluerunt, ut ad loca conventa & per nos electa conveniant, præstolamur. Sunt ne hæc scandali aut maximæ dilectionis aut caritatis evidentissima argumenta? Si autem, ut firmatis, ad nos non venerint, nempe non nos eos, sed per eos scandalizabuntur, & non immerito, omnes non modo de pecuniis nostris in principio per eos receptis, & maxime noviſſime, qui cum galeris sumptibus qui LXXX. ducatorum milium summam excedent. Sed quod magis dolendum est, de fidei, religionis, & cujuslibet humanitatis violatione siniſtraque de ipsorum suspicione unione. Nam, ut ait in homeliis Gregorius, & transumptive in cap. *mandata*, de præsuntione. *Ex transacta rite vita didicimus qnid de subsequenti tua conversatione præsumamus*. Et Hieronymus super Osee. *Scribam eis multiplices leges meas; ex prius datis & neglectis apparet quod has negligent*. Et hæc de ista particula.

ANNO CHRISTI 1437.

Locus turbatus.

Multa hic sunt luxata.

Inquit VI. vestra paternitas: Dicet aliquis: veniant Græci Basileam, Avinionem vel Sabaudiam; alioquin impediamus potius, quam alibi fiat eorum reductio. Contra quem sic fortassis dicentem exclamat dominatio vestra. O perditum & desperatum hominem qui talia non modo dixerit, sed vel leviter cogitaverit! Potest ne in mentem cujuspiam christiani cadere execrabile verbum hoc? an ne bonum se arbitrabitur christianum, qui tot gentium & populorum unionem fieri nolit nisi certo fiat loco? Nunquid ille pastor

Cap. VI.

☞ evangelicus qui nonaginta novem relinquit, dixit: nolo ovem illam centesimam, nisi hoc vel illo loco perquirere; & nisi eam ibi reperero, alibi non quæram. Non mulier illa, quæ dragmam perdidit, quærere ipsam contenta fuit in uno loco domus tantum seu angulo; nonne accendit lucernam & totam domum evertit? Advertantur preterea verba memorati decreti primario conventi cum Græcis; unde deputati sacri concilii cognoscentes sanctam & perfectam illius concilii intentionem quæ est ut pro honore Dei & profectu fidei catholicæ nullis parcatur laboribus & expensis, judicarunt non expedire ut propter locum dumtaxat hoc tantum bonum negligeretur. Fiat ergo omnis diligentia ut veniant quocunque optatis; sed si obtineri nequeat; quæramus eos in fines mundi, si necesse est. In nulla enim alia re melius peregrinari possumus. Nam & apostoli, nec Æthiopiam neque Indiam aut extrema expaverunt penetrare Orientis & Occidentis, ut animas Christo lucrifacerent; qui & ipse de cœlo descendit peregrinaturus in terris formam servi accipiens, usque ad mortem crucis progressus est, ut nos salvos faceret. Et subjungitis: quo ad id quod de loco dicitur, multa tam per Græcos quam alios dici possent; & interdum disputatio oblata est, & nunc, si expediret, offerretur. Nihilominus quia verborum contentiones animos plerunque irritant, id consultius prætereuntes, solum de concordia & pace fraterne colloquamur. Hæc sunt verba formalia in hac sexta particula.

ANNO CHRISTI 1437

Ad quam hæc sancta respondet Synodus, vehementer admirando quod cum D. V. trite omnia susceperit atque intellexerit, nunc sub verborum generalitate & involucro, prætereundo magis, quam vera & notissima tangendo vulnera, ac si ignem per aliquos jam accensum sicuti in stipula super prunas transeundo non senserit. Quem pro Deo. sensit seu vidit D. V. ex membris seu suppositis hujus sacri concilii illam Græcorum unionem impedire? Quinimmo eos ingenti desiderio, ut polliciti sunt, postulamus, & quam diligentissimam & exactissimam curam pro hujus rei felici consummatione exhibuimus, ut supra demonstratum est. Quid denique nobis de loci affectione aut execratione injustissime insultatur? Ad auctorem *respondeant*, tela quæ sine bellandi arte mittuntur. Nonne hæc res inter omnes undique scita est, quod quæ ex sacri concilii dispositione in tuto sita res erat, eorum studio qui loca per sacrum concilium electa, quo spirito, quo timore, quo aut aliorum locorum amore, nescio, abhorruerunt, detestati sunt, annihilare conati sunt, fere aut in desperatione aut in bellum intestinum, dissidium maximum & schisma execrabile conversa videtur? Quis ignorat, aut recte & juste ignorare potest, quod si studia illorum non fuissent, aut saltem galeæ in oppositum sacri concilii missæ non fuissent, ad nos indilate, omnium cessante repugnantia, summo cum jubilo Græci profecti fuissent? Hæc jam apud Græciam notissima sunt, & apud nos per literas inde etiam ab æmulis scripta, sparsa, & divulgata adeo existunt, ut alia demonstratione opus non sit. Cur ergo nobis tam inique, tam injuste opponitur loci

f. redeant.

A affectio, aut execratio, ut maledicta, quæ alios afficere debent, in nos resellantur? Sed si verborum lenocinium deest, veritas tali *jumento* non indiget; saltem unumquemque conscientia sua conveniat. Multi multa rbhorrent in propatulo, quæ laudant, & magnificant intra cordis arcana. Quod insuper nobis pii pastoris & mulieris dracmam quærentis parabolam commemorarit, bona, justa & sancta est. Sed cui magis quam summo pontifici convenit, ut supra serioſius ostensum est? Is enim, qui illius pii pastoris pro cunctis vices agit, & cui in personam Petri per pium pastorem dictum extitit, non tantum semel, sed usque ad contristationem: *si diligis me, pasce oves meas;* & qui est Petri successor; cui pastor summus dixit: *sequere me;* cur non illius vestigia sequitur? cur non pascit omnes oves sicut indesinire sibi præceptum est? cur oves in ovili existentes quærit perdere, ut alios introducat? Cur non illos supra humeros ponens ad nos & loca legitime, suo etiam intercedente consensu, electa, proficiscitur? illos lucrabitur; nos juste placabit; reformatio admodum necessaria sequetur. Conciliorum, & ecclesiæ sanctæ Dei authoritas non confundetur; remanebunt intacta sacrorum conciliorum Constantiensis, Basilienſis decreta, evitabitur execrabile schisma, & tandem in portu tutissimo omnes in Petri navi navigabimus. Idem nos faceremus si fine ecclesiæ confusione opportunitas adesset. Sibi autem, nisi animarum fortassis discrimen nihil est impedimento; imitetur Christum, qui ut dicitis, & est verum, ut perditum hominem salvaret, formam servi suscepit; peregrinationem longinquam aut præsepe non abhorruit, passiones omnes sustulit, & tandem diræ morti non pepercit. Cur ipse summus pontifex, vicarius præcipuus, ut ecclesiam Dei, cujus curam præ omnibus sustinere debet, tueatur, defendat, & in unitate conservet; ad loca per concilium electa descendere non destinat? Neminem latet, quod si ipse voluerit, Græci illa loca prorsus non recusabunt; quinimmo ad illa veniſſent, nisi magnæ suggestiones per suos & sibi adhærentes factæ fuissent. Submisit in hac particula ultimo dominatio vestra, quod circa loca jam electa multa dici possent, & interdum oblata fuit disputatio, & nunc si expediret offerretur. Ad quod respondeo fatendo quod multa, non modo dicta sed facta fuere, quæ si fuissent consulte, ut profecto debuissent, omissa, tantus ignis non esset in Dei ecclesia accensus; nam ex illis dictis, & factis schisma tunc fuisse factum modo dubitari non potest. Schisma enim Græcum nomen est, & nihil aliud quam scissuram significat, ut dicit tex. in c. *schisma*, 24. q. 1. Conati enim fuimus tunc unam ecclesiam seu universale concilium illam repræsentans in duo dividere. Utinam tunc prævidissemus futura mala nunc imminentia; & proh dolor in futurum graviora. Et non fuisset nunc opus hæc remedia quærere. Potuisset nunc modica aqua illa ignis scintilla extingui, quæ nunc adeo crevit, adeo invaluit, ut vix Rheni fluvius ad extinguendum sufficiat. Necesse est, juxta verbum Salvatoris, ut veniant scandala; sed veh illi homini, per quem scandalum venit.

ANNO CHRISTI 1437.

f. adjunct. 30.

☞ venit. Fatemur insuper quod circa illam con- A certationem nobis injustissime factam, sæpe fuit oblata disputatio; sed a sacro concilio justissime spreta, quia non erat nisi quædam prætensi juris ostentatio. Sacri enim concilii justitia adeo fulgentissima erat, ut de illa disputare fuisset aliud nihil, nisi in medio, & perspicuo die lumen commentitiam quærere. Quis enim, pro Deo! dixit quod non modo sacrum concilium totam sanctam ecclesiam repræhesentans; sed ipse papa vel princeps inferior aliquod collegium seu privata persona possit sibi ipsi legem imponere ex suis verbis cum alio minore contrahendo, a qua recedere sibi non liceat? nempe nemo mentis compos & juris omnino non ignarus. Offenderet enim in primis ipsum jus naturale; denique canonicum, & civile, & orbis totius communem observantiam cum jureconsulto testante: nihil tam naturale, quam ut unumquodque eo dissolvatur vinculo, quo ligatum est, ut in l. *nihil tam naturale*, ff. de orig. juris. Et canon hanc naturalem regulam sequens, dicit, quod omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur, ut in regula I. de orig. juris. Licet ergo concilium in confectione cujusdam cedulæ non in nomine tunc contrahendo, sed per se ipsum disponendo dixerit, quod si Avinionenses infra XXX. dies a tempore recessus oratorum ad eos sacri concilii realiter & cum effectu septuaginta millia florenorum mutui nomine C non exborsarent, & nostris traderent oratoribus, & galearum capitaneo, pro parte saltem, illi satisfaciendo, quod sacrum concilium possit, debeat ad alterius loci electionem procedere. Quare contrario sensu præsuppositio quod Avenionenses integraliter, & cum effectu illi cedulæ ita repente non satisfecerint, non valuerit ab illis verbis recedere, & aliquid majus tempus ad tantam rem explicandam indulgere? præsertim cum Avinionenses omni satisfaciendi cautione pro tanta summa destituti, solum replicando petierunt ut prius locus & decima decretarentur, ut de tanta re aliqualem haberent tutelam, & cautelam. Et nonne omnium lege scripta D cessante, lege naturali receptum est, & communi per totum orbem observantia, quod licet quis sibi ipsi aut procuratori suo dicat: si talis venditor noluerit talem rem mihi tradere pro tali pretio, hodie ego nunquam emam, & ita dicas sibi; vel si dixero, volo quod non liceat nec possim ipsam rem amplius emere. Nihilominus his verbis non obstantibus potest contrario sensu eamdem rem, quantumcumque etiam majori pretio, emere ratione prædicta naturali. Et quia, ut dicit jurisconsultus, nemo potest sibi imponere legem, a qua non liceat recedere, ut in l. *siquis*, in princ. ff. de leg. 3. Quinimmo dicit notanter Innocentius in c. *dilecto*, de præben. quod si quis juravit etiam non vendere E librum, seu alium contractum facere; attamen si postea contra juramentum contrahit, tenet contractus, licet ipse sit perjurius; quia non potuit juramento etiam seipsum litigare, ut ab ipso vinculo retrocedere non valeat. Idem dicit Jo: Andr. eadem ratione super regula *quod semel placuit, &c.* de regu. juris lib. VI. in quæstione mercuriali, in eo, qui juravit non mutare testamentum per se semel conditum. Dicit enim quod si mutaverit, tenet testamentum secundum, licet ipse sit perjurius. Quinimmo plus dicit Bar. in l. *Sejus*, & Augerius ff. ad l. fal. Quod talis non est perjurius, & valet secundum testamentum, quia tale juramentum fuit contra bonos mores, per quod voluit sibi restringere voluntatem supremi judicii. Et idem, saltem quoad actus validitatem, tenere videtur glossa in c. *ultima voluntas*, 22. q. 2. Movetur illa generali ratione, quia nemo potest sibi imponere legem, ut non liceat sibi recedere a priori voluntate, allata d. l. *Siquis*, in princ, ff. de lege 3. Et libertatem supremi B judicii nemo potest constringere, ff. pro socio, *l. cum duobus*, §. *Papinianus* in fi. Præterea de hoc est tex. nobilis in c. fi. juncta glo. in V. *temporibus*, de rescript. lib. VI. ubi videtur in casus de hac quæstione. Nam ibi papa revocans indulgentias super fructibus in absentia percipiendis concessas, suamisit hæc verba videlicet, *& earum concessionem nostris volumus exulare temporibus; & quod nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus*. Per quæ verba visus est velle a se abdicare omnem potestatem ulterius tales indulgentias concedendi. Et tamen glossa prælegata ibi quærit quid si verbis prædictis non obstantibus tales indulgentias idemmet papa vel successor suus de novo concederet? Respondet, quod talis valeret concessio; reddit pro ratione, quia non potuit sibi legem imponere, a qua non liceret recedere, allata prælegata l. *Siquis*, in princ. Et d. l. *cum duobus* §. *Papinianus*, in fi. Et quia primam constitutionem tollit per secundam, licet de illa non faciat mentionem, de consti. c I. lib. VI. Respectu autem successoris allegat, quia non potuit legem suo successori imponere; quia par in parem non habet imperium, de elec. *innotuit*, cum suis concor. Idem ergo, & fortius hoc dicendum est in sacro generali concilio totam ecclesiam catholicam repræsentante, cui omnis lex humana in fidei materia, extirpatione schismatis, & morum reformatione & pertinentibus ad illa justissime est subjecta; nec ipsum cuique legi positivæ in his subjectum est, ut per illa generalia verba ex se ipso prolata non potuerit sibi necessitatem, & legem imponere, a qua sibi non liceret recedere; præsertim æquitate suggerente, sicut supeivenit in casu isto, cum illi Avinionenses non peterent aliud, nisi ut prius decretaretur locus electus cum decima. Nonne, iniquum fuisset pro tam levi dilatione juxta ex causa petita ad aliam procedere loci electionem? Erant ne illi obligati ad tantam pecuniarum summam mutuandam? certe non erant, nec eorum inrationabilis petitio, præsertim cum illico in bona quantitate satisfecerint. Iniquum profecto est non fallere . . . . ubi æquitas fugerit, ut dicit tex. juncta glo. in authentica *ut matres*, debi aut credi. Quinimmo intentio sacri concilii non fuit nec esse potuit alia in illius cedulæ confectione, nisi quatenus Avinionenses reperirentur in exbursando pecunias contumaces, seu ultra debitum differentes; ac allegantes justam causam non dicuntur contumaces, nec differre, ut est tex. juncta glo. in cap. *quam sit*,

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

de electione lib. VI. in v. *distulerit*. Nam tex. ibi in principio dicit, quod si clericus distulerit ultra mensem suæ electioni præstare consensum, omni jure, quod per electionem ei fuerit acquisitum, ex tuno se noverit eo ipso privatum; glo. autem in V. *distulerit* dicit, per illud verbum patere, quod si impeditus fuerit, non currit ei tempus, quia impeditus non differt; allegat de concessione præbendæ, *quia diversitates*, & quod habetur in dicto cap. *quam sit*, in fine, ubi in alio casu excipitur casus justi impedimenti a cursu temporis. Ita dicatur in proposito, quod cum dicti Avenionenses haberent justam causam & justum impedimentum, non compræstandi tantam summam, videlicet LXXM. Florinorum saltem ante decretationem decimarum, quæ eis pro illa summa decretabantur, non potuerunt dici differre; præsertim cum ipsi illius cedulæ confectioni non consenserint, nec ad illam requisiti fuerunt; sed sacrum concilium ex se ipso illam confecerit; unde non debent condemnari sine culpa sua. Præsertim iniqua allata conditione, ut in cap. *omnia*, III. q. IX. ubi dicitur, quod omnia quæ adversus absentes in omni negotio aut loco aguntur aut judicantur, omnino evacuentur; quoniam absentem nullus addicit, ideſt punit; secundum glo. ibi; nec ulla lex damnat, quæ verba sunt notanda. Et facit l. 2. §. *siquis a principe*, ff. nequid in loco pub. Et c. *super eo*, de off. deleg. cum sim. Quinimmo posset satis probabiliter dici, quod sacrum concilium non potuerit illam cedulam conficere, arctando ita acerbe dominos Avinionenses. Nam ex quo eorum civitatem elegerant pro futuro Oecumenico concilio, & electio fuerat eis intimata, & per eos acceptata, & illius vigore ad multa se paraverant; non potuit concilium illam electionem revocare, seu illos Avinionenses ita infra angustum terminum ad solutionem tantarum pecuniarum sine quacumque competenti cautela constringere; fuit enim eis ex tali electione jus acquisitum, facta intimatione, ad hoc quod notat Bart. in l. *qui absenti*, ff. de acq. poss. Et facit c. 1. de concessione præben. li. VI. Præterea ex alio etiam capite non licuit sacro concilio recedere a prima electione, quia cum illa loci electio competere sacro concilio non proprio jure videtur, sed ex compactatis initis cum Græcis, facultas eligendi locum pro concilio concessa debuit intelligi de prima electione, & non de ulteriori, ut in l. *boves*, §. *hoc sermone*, ff. de verborum signif. & l. *hæc conditio*, ff. de cond. & demon. ubi apparet quod si aliquid alicui relinquitur cum nuptias contraxerit, intelligitur de primis nuptiis. Ad idem, quod habetur in c. *non potest*, de præben. lib. VI. ubi dicitur quod si cum aliquo dispensatur, ut duo curata possit recipere, & simul retinere, si alias canonice conferantur eidem, intelligi debet de ducbus primis beneficiis sibi conferendis; facit etiam textus in l. *eum qui Kalendis*, ff. de verb. oblig. Per primam enim electionem fuit sacrum concilium potestate sibi concessa functum; nec licuit variare, ad hoc quod notat Bar. in dicta l. *absenti*. Et facit c. *si tibi absenti*, de præben. lib. VI. ubi patet quod si episcopus contulit beneficium absenti, non potest amplius variare donec ille collationem sibi factam duxerit refutandam. Præterea præsuppositio quod sine veritatis præjudicio quod variare potuisset; attamen contra illa verba in cedula contenta non potuit venire ex duplici capite ultra prædicta; primo quia illa fuerint quædam verba comminatoria contra Avinionenses, solutiones facere differentes. Comminationem autem etiam ipse Deus ex justa causa, revocat ut in c. *quamobrem*; in cap. *incommutabiliter*, 22. q. 4. Hinc dicimus quod comminatio judicis non habet vim irrevocabilis sententiæ. Item quia cum in cedula contenta disposuerit solo suo consensu; ita potuit contrario imperio & statuto illa revocare l. *quod jussit*, *vetuitque prætor*, ff. de re jud. & cap. *cum cessante*, de appell. Et videtur de hoc casus in strictioribus adhuc terminis in c. *in nostra*, de injuriis, ubi probatur secundum secundam lecturam Innocentii, quæ communiter a doctoribus approbatur, quod licet aliqua universitas per statutum aliqua disponat in favorem singulorum & in damnum sui; nihilominus potest per contrarium statutum se liberare, & primum statutum in totum tollere. Et sicut singulariter ibi probatur, licet primum statutum veniret in aliquorum favorem, ex quo tamen cum illis non contraxit, nec præcessit aliqua obligatio: potest tamen idem collegium, seu universitas illud statutum revocare, & etiamsi ne illorum consensu, in quorum favorem statutum emanaverat. Fortius ergo hoc idem in casu nostro dicendum, in quo nulla obligatio præcesserat ad disponendum contenta in illa cedula, nec cum aliquo contraxit, nec in aliquorum favorem illam disposuerat nisi ipsius concilii, ut citius illa expedirentur negotia. Et præsuppositio quod feciſſet in favorem quorundam de concilio, qui illi electioni opponebant, ut ab aliquibus allegatur; nihilominus idem esset dicendum, ex quo cum illis singulis non contraxit, sed simpliciter per suam provisionem ita disposuit, ut notatur in dicto c. *in nostra*; & hoc per illam regulam, quam ibi allegat Innocentius. Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur, ut in regula *omnis*, de reg. juris. Nec illi singuli poterant prætendere speciale interesse, quia totum erat negotium ecclesiæ universalis & sacri concilii.

Nec obstat, si dicatur quod ex quo in primam illam cedulam omnes de universitate consenserat, non potuit contrarium statui, nisi pari modo omnes de concilio consentirent. Allegantur ad hoc aliqua jura, quæ aut hoc nullo modo probant, ut loquuntur in casibus specialibus. Nam de jure communi valet regulariter quod fit a majori parte universitatis congregatæ, ut in c. 1. de his quæ fi. a ma. par. ca. Et in c. *ecclesia*, de elect. l. *quod major* ff. ad mu. Unde lex dicit quod refertur ad omnes quod fit a majori parte, ut in l. *nemo*, §. *refertur*, de regul. & in dicto ca. 1. quæ regula locum sibi vendicat etiam in dispositionibus sacri concilii universalis; ut patet ex statuto Nicæni concilii, ubi inter cætera sic disponitur. *Sane si communi omnium consensu rationabiliter pro-*

ANNO CHRISTI 1437.

probato secundum ecclesiasticam regulam, duo vel tres animositate ducti per contentionem dicant contra, obtineat plurimorum sententia sacerdotum, ut habetur in c. *fane* 65. dis. Et quod regula debeat habere locum indifferenter etiamsi in priori dispositione contraria omnes unanimiter de universitate consenserint, allato primo prælegato c. 1. de his, quæ fiunt a majori parte ca. in triplici loco. Nam in primo ibi dicitur quod in cunctis ecclesiis, quod pluribus & sanioribus fratribus visum fuerit *incunctanter* debet observari. Noto illud verbum *incunctanter*, idest sine percunctatione, seu distinctione. Non ergo debet distingui utrum prius omnes in contrarium consenserint, vel non: esset enim violare illum textum, qui non solum generaliter loquitur, sed etiam apponit illud verbum *incunctanter*. Solum ergo debet inspici an minor pars habeat justam causam contradicendi, ut ibi dicitur in verbo: *quo circa*. Secundo hoc probat ille textus in dicto verbo *quo circa*; ubi sic dicitur: *præsenti decreto statuimus, ut nisi a paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit & ostensum, appellatione remota prævaleat semper & suum consequatur effectum quod a majori & saniori parte capituli fuerit constitutum*. Unde pondero illa verba: *prævaleat semper*; cum enim dicat semper ridiculosum est addere ad legem; nisi primario omnes in contrarium consensissent; sciviſſet enim hoc dicere si voluisset legislator. Ut in simili dicitur in cap. *ad audientiam* de decimis. Et qui omnia dicit, nihil excludit XIX. dis. *si Romanorum*, & cap. *solitæ* de major. & obed. Tertio adhuc clarius hoc probat ille tex. in eo quod subjicit postmodum ibi: *ne constitutionem vestram impediat, si forte aliquis ad observandam ecclesiæ suæ consuetudinem se juramento dicat astrictum. Non enim juramenta, sed potius perjuria sunt dicenda quæ contra utilitatem ecclesiasticam & sanctorum patrum veniunt instituta*. Ecce ergo casus expressissimus contra istorum assertionem. Nam canonici volebant ibi disponere contra antiquam consuetudinem, in qua non solum singuli omnes consenserant, sed etiam ad illius observantiam obligaverant se juramento; & tamen ibi dicitur, quod debeat stari in hac contraria dispositione judicio majoris partis ex quo hoc suggerit necessitas vel utilitas ecclesiæ, non obstante consuetudine contraria consensu singulorum etiam jurato. Fortius hoc dicendum in casu nostro, in quo *non* solum in contraria dispositione concurrerat consensus singulorum; non autem erat tali dispositio fulcita consuetudine, nec etiam corroborata juramento. Proterea, si diceremus contrarium, sequeretur magna absurditas; nam unius solius contradictio posset impedire maximam & evidentissimam utilitatem ecclesiæ, quæ plerunque expoſcit ut antiquum statutum communi consensu editum tollatur, seu in parte mutetur, quod est apertissime contra mentem & verba illius cap. 1. de his quæ fiunt a ma. Nam, ut inquit canon, non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta mutentur humana in cap. *non debet*, de consanguinitate & affinitate. Posset enim sequi & aliud absurdissimum, cum enim statuta antiquorum conciliorum expediat quotidie innovare, irritare, seu mutare, & ignoremus an omnes de illo concilio tunc consenserint, quotidie enim posset nulla fieri mutatio uno solo de concilio contradicente. Absit enim illa maledicta glossa quæ destruit omnes infinitus textus, & absurditates secum abducit periculi plenas; præsertim cum virtus universitatis consistat penes majorem partem, ut in prælegatis juribus & plene notatur per glossam & Bartholum in l. *nulli*, ff. quæ cujusque univ. notatur & par Innocentium & alios in cap. *cum dilecta*, de elect. & in cap. *cum omnis*, de constitut. Nec obstat si dicatur quod in illa dispositione contra illam cedulam non imminebat necessitas vel utilitas ecclesiæ aut sacri concilii, quo casu debet intercedere omnium consensus, nec sufficit judicium majoris partis, ut notat glossa, & Innocentius in cap. *cum omnis*, de const. Nam præsupposito adhuc quod illa theorica sit vera, quam tamen nonnulli improbant, de quo in dicto cap. *cum omnes*; & Johannes Andreas in regula *quod omnes tangit*, de reg. juris in VI. in quæs. mercuriali; dicendum tamen quod in hoc facto magna versabatur necessitas & utilitas ecclesiæ universalis, quia cum pecuniis Avenionensium essent paratæ galeæ, & fere omnia necessaria, & oratores sacri concilii qui debebant ire ad Græciam essent ibi, & pecuniæ fere omnes paratæ, ingentissimum fuisset damnum, si propter illa minima per Avenionenses postulata debuisset locus de novo eligi, & omnia de novo parari; ad quod vix suffeciſſet annus, si debuissent omnia per totum concilium iterum explicari. Fuit ergo utilissimum & necessarium ut fieret illa modica dilatio pro decretatione loci & decimarum fienda. Ad prædicta enim facit cap. final. de his quæ fiunt a majo. par. cap. ubi valet dispositio majoris partis, etiam in his quæ competunt singulis canonicis, juris tamen ecclesiæ, videlicet ut quilibet canonicorum teneatur aliquid de suis redditibus ad fabricam ecclesiæ conferre. Et tamen communi consensu fuerunt prius præbendæ singulariter singulis, & ad eorum (usus) distributæ. Item faciunt notata per doct. in cap. *cum omnes*, de elect. ubi dicunt quod licet omnes canonici præfixerint terminum ad electionem celebrandam; nihilominus potest major pars expresse vel tacite illum terminum revocare, non obstante minoris partis dissensu. Hæc autem verissima sunt; nec ullum periculum in casu nostro imminebat minori parti; quia non privabatur per lapsum illius temporis totum concilium jure eligendi, quo casu potuisset unus solus in termino eligere; non obstante negligentia majoris partis, ne jus suum pereat; quo casu procedunt notata in dicto cap. *cum dilecti*. Et tunc universitas (jus) residet in uno. In casu autem nostro non imminebat ista necessitas; immo periculum fuisset omnia de novo per totum concilium intentari. Præterea in cedula dicebatur quod tunc posset & deberet concilium alium locum eligere. Debent enim illa verba, cum non contingeret quid facti sed juris, verificari in toto concilio seu duabus partibus, in quibus est virtus concilii, & juxta notata per

In-

☞ Innocentius in cap. *eam te*, de reſcriptis, ubi dicit, quod ſi papa mandat capitulo, quæ ANNO CHRISTI 1437. ſunt juris, puta ut aliquem eligant vel alicui præbendam conferant, non poteſt unus vel duo contradicente capitulo mandatum apoſtolicum adimplere; quia videtur mandatum capitulo ut capitulo, non ut ſingulis. Secus ſi papa mandaret capitulo ea quæ ſunt facti, ut pote ut mittant aliquem in poſſeſſionem vel ut proviſum per papam recipiant; tunc enim poſſet quilibet adimplere, etiam contradicente capitulo ſeu majori parte, quia videtur mandatum capitulo ut ſingulis. Et idem videtur ſentire idem Innocentius in cap. *dilectus*, de præbendis. Ita in propoſito noſtro punctualiter & fortius dicendum eſt. Cum enim fuerit dictum quod Avenionenſibus in termino eis præfixo non ſatisfacientibus concilium poſſet & deberet alium locum eligere, reſervatio fuit facta concilio tanquam concilio. Non ergo contradicente concilio ſeu majori parte licuit longe minori alium locum eligere, cum concilium repræſentatum per duas partes voluit perſiſtere in priori electione ſupplendo omnem defectum &c. Non obſtat ſi dicatur, quod ex quo minor pars voluit eligere, juxta diſpoſitionem cedulæ licuit *f. minori.* *majori* parti, etiam uni, de novo eligere; quia totum jus devolvebatur ad minorem partem ex neglectu majoris partis. Certe iſta ratio nihil valet, quia non reperitur quod major pars privetur poteſtate eligendi, ſeu aliter diſponendi. Et quod talis poteſtas devolvatur ad minores, niſi quando major pars elegit ſcienter indignum in prælatum, ut c. *cum in cunctis*, & c. *cum Vintonien.* & c. *congregato*, cum multis ſimilibus de el. vel quando major pars negligit eligere in termino univerſitati præfixo, per cujus termini lapſum totas univerſitas privaretur ipſo jure poteſtate ſibi competenti & ad alium devolveretur: nam tunc minor pars, ne privetur jure ſuo ſine culpa, poteſt in termino eligere, juxta no. in ca. *cum nobis*, de electione, & in c. *ne pro defectu*: Nos autem ſumus penitus extra iſtos duos caſus. Certum eſt enim, quod non ſumus in primo, quia concilium non elegit hic aliquem prælatum indignum. Item non erat hic ab aliquo præfixus terminus concilio ad eligendum alium locum de novo, ita ut eo non eligente in termino, devolveretur eligendi poteſtas ad alium, quo caſu potuiſſet minor pars ſibi providere. Sed ipſum concilium dixit ſimpliciter, quod poſt illum terminum concilium poſſet, & deberet alium locum eligere. Non enim ſibi privationis pœnam impoſuit ſi non faceret, nec etiam potuiſſet ſibi imponere, quia nemo poteſt ſibi ipſi imperare, l. penul. ff. de arbit. nec ſibi ipſi legem imponere, a qua non liceat ſibi recedere, ut in juribus ſuperius allegatis; nec majoris partis poteſtas devolvitur ad minorem partem, niſi in caſibus jure expreſſis, quamtuncumque major pars peccet in diſponendo ſeu eligendo; & legitur & notatur in c. *bonæ*, de elec. at in caſu noſtro nullibi reperitur hoc, præſertim in univerſali concilio, quod obtinet ſupremam poteſtatem, & nulli humanæ legi juſte ſubjicitur. Præterea & eleganter, cum concilium non potuerit ſibi ipſi legem neceſſitatis imponere, ut ſupra ſæpe numero eſt dictum, illud verbum debeat non poteſt importare neceſſitatem, ſed honeſtatem. Nam ubicumque aliquo reſpectu verbum debet non poteſt importare neceſſitatem, tunc inducit honeſtatem, ut eſt gloſſa notab. in c. *attendentes*, de ſta. regul. Et per Bar. in l. *creditores* l. C. de pigno. eſt tex. melior quam alibi, juncta glo. ſi. in c. 1. de ſpon. in pub. lib. VI. ubi tex. ultra verbum *debet*, addit verbum, *omnino*. Et nihilominus, ſi importaret neceſſitatem, ſequeretur inconveniens ſeu abſurditas, videlicet diſpoſitio contra legem, exponitur ibi illud verbum *debet* in debito honeſtatis: Ita punctualiter & fortius diſcendum eſt in caſu noſtro, ſi volumus quod illud verbum aliquid operetur, importare enim non poteſt neceſſitatem ratione prædicta. Item præſuppoſito, quod tamen nullo modo eſt verum, quod importaret neceſſitatem; attamen non imminet privationis pœna, ſi non fiat toti concilio. Et ſic non poterat minor pars tentare, quod poteſtas eſſet ad eam devoluta, ſi major pars nollet eligere; alias ſequerentur magna inconvenientia. Certum eſt quod concilium, ne dum a lege humana, ſed etiam divina tenetur providere ſaluti animarum omnium populorum. Quod ſi movetur aliqua via ſalutaris, major pars non vult ſuper illa ſtatuere; dicemus ne, quod minor pars hoc poſſit, prætendendo negligentiam majoris partis. Si ratio contraria eſſet vera, profecto minor pars poſſet, quia magis neceſſitat lex Dei quam lex ipſiuſmet concilii; quod tamen eſt falſum etiam univerſitatibus inferioribus, quæ ſubjiciuntur legi humanæ. Nam ad hoc ut valeat quod fit ab univerſitate, oportet quod fiat a ſaniori & majori parte; non enim ſufficit quod ſit ſanior quia deficit poteſtas univerſitatis, ut in dicto c. 1. de his quæ fiunt a majori parte ca. & c. ſi. eo ti. & de elect. *quia propter*. Et l. *Quia major ad muni*. Et l. *nulli*, ff. quod cujuſcuſque uniu. cum. ſim. Item ſequeretur quod unus ſolus de capitulo poſſet alienare bona capitularia, prætendendo neceſſitatem vel utilitatem; namque capitulum debet hoc facere, XII. q. 11. *aurum*, & c. *ſine exceptione*, cum ſim. Si non adimplet legis præceptum major pars, poſſet facere minor pars; quod tamen eſt falſiſſimum aſſerere & periculoſiſſimum, quia etiam in neceſſitatis cauſis debet intervenire conſenſus majoris partis, ut eſt tex. X. q. 11. *jus porrectum*. Item adhuc pro majori evidentia poſſet etiam dici quod in illius cedulæ confectione non interceſſit omnium conſenſus, quia V. R. D. proteſtata fuit in contrarium; & idem credo feciſſe dominum meum cardinalem S. Petri. Et quamquam D. V. alias dixerit ſe contradixiſſe ſolum reſpectum civitatis Avinionenſis, & non reſpectum aliorum ibidem contentorum, hoc ſalva reverentia non relevat, primo quia primario illa cedula conficiebatur propter Avinionenſes, ut omnium conſenſu tranſiret illa electio, ipſis pecuniam in termino illo compræſtantibus; & tamen dominatio veſtra dixit nullo modo velle ſe conſentire in Avenionem. Præterea non poteſt quis partem unius ſcripturæ approbare pro ſe, & partem retincre, ut ex textu no. in l. *pu-*

ANNO CHRISTI 1437.

☞ l. *publica*, ff. de liber. lega. Et in c. *cum olim*, de cenſi. Unde non poteſt dici quod illa cedula tranſivit omnium conſenſu; licet in hoc ego difficultatem non faciam, qeia idem (valeret) ſi omnium conſenſu tamen fuiſſet per ea, quæ ſupra dicta ſunt. Et quidquid ſit in hac re, forte aliquibus dubitabili, concilium habens ſupremam poteſtatem ita declaravit, cui ſtandum eſt, quia ejus eſt interpretari, cujus eſt condere ut in c. *inter*, de ſen. exco. Et l. fi. C. de legi. Et præſertim quia longe ultra duas partes in illa priori electione de Avinione & aliis locis tunc expreſſis remanſit. Et ubi duæ partes concurrunt in materia, in qua non poteſt ad ſuperiorem haberi recurſus, præſumitur pro illa diſpoſitione, ut nulla debeat exceptio in contrarium admitti, ad hoc in ſimili textu no. in c. *licet* in fin. de elect. facit c. *ſi quando*, eo tit. l. VI. Et. c. *indemnitatibus*, eo. ti. li. Et hic ſit finis de iſta particula: fateor quod prolixius quam inſtituerim, non ſcripſi hic incidenter; ſed continere calamum exuberante in hoc materia cum juſtitia non valui.

ANNO CHRISTI 1437.

Cap. VII. Nunc ad particulam VII. noſtræ propoſitionis condeſcendo, in qua veſtra dominatio invehit contra eos, qui fortaſſis dicunt: cur verſus eos tranſibimus, cum in noſtras non aſconderint galeas? Quid, quæſo, dicitis (cum) vocabula iſta noſtrum & veſtrum in medium afferuntur. Nonne galeæ ſummi pontificis galeæ eccleſiæ ſunt? ſi eccleſiæ; cur non noſtræ? Ad horum juſtificationem quandam adducitis ſimilitudinem; quis enim hominum filium habens apud hoſtes captivum, ſi ad eum redimendum ac reducendum pecunias atque equum mittat, & ille alienis pecuniis redimatur, alieno quoque equo revertatur ad patrem; num deſideratum, ac diu quæſitum filium bonus repudiabit pater, quia alienis pecuniis, alieno quoque equo poſtliminio reductum videt? Hæc, reverendiſſime pater, ut reliqua ignorantium radicitus demulcent aures; omnes nempe nos reos facerent. Sed ſi vulnera latentia parum detegantur, apparebit delinquentium improbitas, & omnium noſtrum ſumma juſtitia, atque innocentia. Quid dulciſſime pater, eccleſiæ galeas appellatis? an ſunt eccleſiæ, quod ad eccleſiæ ipſius confuſionem deſtinatæ ſunt? an eccleſiæ dici debent, quod in ipſo ſuo tranſitu eccleſiæ diviſionem, & execrabile ſchiſma effecerunt? nonne ſchiſmaticum, & ut rectius dicam, hæreticum eſt, dicere duas eſſe eccleſias; unam apud aliquos, alteram apud reliquos; cum catholica eccleſia in ſymbolo confiteatur: unam ſanctam catholicam eccleſiam? Pari modo deteſtabile eſt dicere, duo eſſe univerſalia concilia ipſam eccleſiam repræſentantia; cum repræſentans repræſentato, & ſignum ſignato convenire debeat juxta glo. prælegatam c. *non autem*, 7. q. 1. quod lucidius in hujus ſancti concilii decreto cavetur. Ex quo ſacrum concilium ſuas galeas nomine eccleſiæ univerſalis & hujus ſacri concilii omnibus cum neceſſariis direxerat, ut ad certa adducerentur ipſi Græci loca per ſacrum concilium legitime electa; cur nomine alterius concilii, alterius, ut ita dixerim, eccleſiæ cum oratoribus electis clandeſtine, potius ut officerent quam proficerent, potius ad deſtruendum quam ad conſtruendum, potius ad ſchiſma faciendum, quam unitatem procurandam, miſſæ ſunt? Quid enim per Moyſen Dominus præcepit: *ſeparemini*, inquit, *a tabernaculis hominum iſtorum duriſſimorum*; de ſchiſmaticis ab unitate eccleſiæ ſe ſeparantibus loquens; *& nolite tangere de omnibus, quæ ſunt eorum, ne ſimul pereatis in peccatis eorum*. Et quod comminatus per Moyſen Dominus fuerat implevit, ut quis ſe a Chore, & Datan, & Abiron non ſeparaſſet, pœnam ſtatim pro impia communione perſolveret. Quo exemplo, ut ait Cyprianus in c. *didicimus*, 24. q. 1. oſtenditur & probatur compotes omnes culpæ & pœnæ futuros, qui ſe ſchiſmaticis contra præpoſitos, & ſacerdotes irreligioſa temeritate miſcuerint. Non ergo galeæ nuncupandæ ſunt eccleſiæ, quæ eccleſiæ moliuntur unitatem, & auctoritatem (ſubvertere); & ſi eccleſiæ pecuniis paratæ fuerint, proh dolor! ut eccleſiæ reſeinderent unitatem. Nam & Judæi cum eſſent filii Abrahæ carne, quia non fuerunt filii ejus imitatione, non deputantur filii Abrahæ; ſed dicuntur filii diaboli, cujus filii ſunt non naſcendo, ſed imitando; unde a Domino audire meruerunt: *ſi filii Abrahæ eſtis, Abrahæ facit; nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem loquutus ſum vobis; hoc Abraham non fecit. Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri facere vultis*. Imitatio enim operis præfertur origini rei. Ex quibus ſatis luculenter apparet, quod illa ſimilitudo captivi filii ex alienis pecuniis redempti noſtræ rei minime conſentanea exiſtit. Nam ſi extraneus ſua pecunia filium redemiſſet, ſuo equo illum adduxiſſet, ut patrem perderet aut confunderet, vel ſub hac imagine boni mala plurima perpetraſſet, voluiſſet pater potius filium in captivitate fuiſſe relictum, ſuis poſtea ſumptibus redimendum. Deus enim reſpicit non bonum quod fit, ſed quod bene fit. Quia ut dicit Ambroſius; Non ſatis eſt bonum facere, niſi id ex hono fonte, ideſt ex bona voluntate proficiſcatur, LXXXVI. dif. *non ſatis*. Hinc dicit gloſſator in capitulo de colluſio. *Deus eſt remunerator adverbiorum & non nominum*. Si enim illarum galearum miſſio ad bonum unionis Græcorum dumtaxat tendebat; cui quæſo, a ſchiſmate habuit ortum? Cur nomen alterius concilii, cur tum litteris utcumque confectis? cur bullatio falſa adhibita? cur Avinionenſibus inhibitum fuit ſæpe numero ut pecunias ad galearum noſtrarum expeditionem non concederent? cur ſalvus conductus denegatus, ab omnibus fere principibus conceſſus? Cur ad indulgentias noluit nobiſcum Romanus Pontifex concurrere; quinimmo per vias indirectas & obliquas illas impedire viſus eſt? Sunt ne hæc caritatis & unitatis ſigna? Si propter Deum & eccleſiam ſuam fecit; veniat nunc cum Græcis ad loca per concilium electa; & omnia parata erunt. Nos autem ad eum ſine eccleſiæ confuſione, ut ſupra monſtratum eſt, accedere non valemus. Et hæc de iſta VII. particula.

Cap. VIII. Octavo inquit paternitas veſtra, quod cum hii patres ex præmiſſis multa bona, & promovere, & impedire facile poſſint; caveant ne

ANNO CHRISTI 1437.

ne ſupra memoratæ ſententiæ divinæ rei ſint, dicentis. *Servus ſciens voluntatem domini ſui, & non faciens, vapulabit multis plagis.* Quantum autem datur intelligi, hæc Græcorum unio ex diſſidio inter nos & ſummum pontificem ſuſcitato impediri poteſt. Cogitemus etiam quomodo & hoc ſedare valeamus; ut ſcilicet conſervemus unitatem eccleſiæ noſtræ, & unionem perficiamus eccleſiæ orientalis. Etenim Dei voluntas maxima & præcipua, ut ſuper omnia caritatem, pacemque, & unitatem inter ſe homines cuſtodiant. Ita quidem ut nec orationes, nec eleemoſinæ Deo gratæ ſint illorum, qui adverſus fratres rancoris aliquid habent, & eis reconciliantur. Adducitis etiam literas hujus ſacri concilii, ubique diffuſas ad pacis perſuaſionem emiſſas. Unde dicitis cavendum ne nobis dicatur: *medice, cura te ipſum.* Et illud: *quid vides in fratris oculo feſtucam, & in tuo cur non vides trabem?* neque enim gentes exiſtimabunt iſtos patres recto animo, ſed magis ad inanem gloriam, captandoſque hominum favores inter extraneos pacem quæſiviſſe; quandoquidem; quæ eſt inter nos, & inter caput, & membra, diſcordiam non extinguimus. Et ſubditis hæc verba: ſeminavit ille doloſus Sathan inter ſummum pontificem, & vos quædam incentiva diſſidii, quæ uſque adeo proceſſerunt, ut nos quædam contra ipſum: ipſe adverſus nos fecerimus ac fecerint. Ad hanc particulam primo, reverendiſſime pater, reſpondeo quod iſti reverendiſſimi, reverendique patres hujus ſacri concilii non intendunt aliquod bonum, & præſertim reductionis Græcorum impedire, cum illam indefeſſis vigiliis, laboribus, & magnis ſumptibus procurare ad hanc uſque diem niſi ſunt. Sed Deus illi vel illis parcat, qui excogitata impedimenta, & notoria introduxerunt, eligendo loca diverſa, mittendo ſchiſmaticas ambaſſiatas, varia & gravia illis perſuadendo. Cur, proh Deo! ſi tam ardentiſſimum erat unitatis deſiderium cum tanto eccleſiæ noſtræ Latinæ diſſidio galeæ aliæ ut ad alia loca accederent eo miſſæ ſunt? Nunquid eſt caritatis, & unitatis argumentum bellum domeſticum, & inteſtinum accendere ut forinſecum extinguatur? Nemo eſt qui non intelligat quaræ illæ miſſæ fuerunt; proh dolor! ex fide perfidiæ arma ſumpta ſunt. Sic Herodes dixit Magis; *ite, & inveſtigate diligenter de puero, ut & ego veniens adorem eum;* quærens ſub orationis & fidei imagine Chriſtum natum & veritatem perdere. Hujus enim ſacri concilii ſub Græcorum velamine interitus quæritur, ut evitetur correctio, & reformatio, & ſacrorum conciliorum deinceps ſepeliatur auctoritas, ut ſupra late ſatis deductum eſt. Quare, pater reverendiſſime, prima authoritas per vos allata: *ſervus ſciens voluntatem*, &c. non nobis ſed illi, vel illis commemoranda eſt, qui contra Domini voluntatem cum ſchiſmate, & ſcandalo hujus ſacri concilii impedimenta varia procurarunt. Et qui faciliter eccleſiæ auctoritate ſalva omnia ſedare illico, ſi cuperent, poſſent. Ad id quod D. V. dixit de diſſidii inter ſummum pontificem & ſacrum concilium pace procuranda, ſatis ſupra in prima particula reſponſum extitit; nec opus eſt illa repetere. Ad ea quæ ſubjunxit P. V. de rancore, & de illa parabola: *Medice; cura te ipſum*, & illa de trabe in oculis. Item quod Sathanas quædam incentiva diſſidii ſeminavit inter ſummum pontificem, & ſacrum concilium &c. Vehementer miratur hæc ſancta ſynodus de iſtis verbis, quia nullo modo convenit præſtari per D. V. RR. quæ authoritatem & ſanctimoniam ſacrorum conciliorum tantopere alias, verbis quidem & factis authenticis & inexpugnabilibus ſcripturis teſtimoniisque extulerit. Omnia enim hæc inferunt, quod ſacrum concilium portæ inferi ſubjiciatur; cum illa inferant peccata mortalia, & quædam graviſſima, ad quæ extirpanda radicitus ab aliorum cordibus toto niſu laborat. Unde debuiſſent & potuiſſent per P. V. ſubticeri, ac etiam deberent ex ſcripto revocari; illud præcipue de Sathanæ inſidiis dictum, in eo quod nedum papam, ſed totum concilium ſacrum præſuppoſitum in certamine tentationis Sathanæ ſuccubuiſſe, & ſuperatos fuiſſe, verbum quidem in tota eccleſia duriſſimum nullatenus admittendum. Nam & ſi humanum ſit in corde tentationem perpeti, juxta illud Apoſtoli ad Cor. *Tentatio vos non apprehendat, niſi humana.* Dæmoniacum vero eſt in tentationis certamine & in operatione ſuperari, ut firmat B. Gregorius in ca. 1. diſt. XLIX. Malignus autem ſpiritus ſolum poteſt peccatum in mente ſuggerere; & ſi nulla peccati declaratio ſequatur, peccatum omnino perpetratum non eſt. Cum vero delectari caro ceperit; tunc peccatum incipit naſci. Si autem ad conſenſum ex deliberatione conſentit, tunc peccatum cognoſcitur perfici. Unde in ſuggeſtione peccatum eſt ſemen; in delectatione fit nutrimentum; in conſenſu perfectio, ut dicit textus in palea, *ſed penſandum*, VI. diſt. D. autem V. non ſolum dixit quod Sathanas ſeminavit quædam incentiva diſſidii inter ſummum Pontificem & ſacrum concilium; ſed adjecit, quod a Dæmone illa incentiva diſſidii ſeminata proceſſerunt, ut nos quædam contra ipſum, & ipſe nonnulla adverſus nos feceritis & fecerit. Et ſic apertiſſime demonſtratur, quod illa Sathanæ tentatio non ſolum fuit ſemen; ſed quod proceſſit ad conſenſum & conſummationem per operis perpetrationem. Ergo Sathan in hoc certamine prævaluit; ſi prævaluit, fugit a concilio Spiritus Sanctus. Nam, ut inquit Hieronymus contra Jovinian. *peccare non poſſunt qui in generatione Domini perſeverant; ſicut enim dies & nox miſceri nequeunt; ſic juſtitia & iniquitas, peccatum & bona opera, Chriſtus & Antichriſtus. Si ſuſceperimus Chriſtum in hoſpitio pectoris noſtri, illico fugamus Diabolum. Si peccaverimus & per peccati januam ingreſſus fuerit Diabolus, protinus Chriſtus recedit.* Unde David poſt peccatum: Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, ideſt Spiritus Sancti, quem ſcilicet peccando amiſerat, ut habetur tranſumptive in ca. *ſi enim*, de pœnit. diſt. 11. Quid ergo ſibi volunt ille auctoritates per P. V. & alios hujus ſacri concilii patres in illa reſponſione: *Cogitanti &c.* magnopere allegatæ? Et primo illa Cæleſtini papæ, qui ſcribens ad ſynodum Epheſinam, ut infert Iſidorus in li. concilior. inter cete-

ra

ra dixit: *Spiritus Sanctus teſtatur præsentiam congregationi ſacerdotum*. Certum eſt quod legimus, quia nec poteſt veritas ipſa mentiri, cujus in Evangelio iſta eſt ſententia: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi & ego ſum in medio eorum*. Quod cum ita ſit; nam nec huic brevi numero Spiritus Sanctus deeſt; quanto magis intereſſe credamus in unum conventum, turbæ ſanctorum? Sanctum namque concilium eſt pro debita veneratione collectum; in quo nunc Apoſtolorum frequentiſſime illius, quam legimus, congregationis aſpicienda reverentia eſt. Et idem Iſidorus in eodem lib. in geſtis III. ſynodi Toletanæ inquit: *Unde valde neceſſarium eſſe proſpexi noſtram in unum convenire multitudinem, habens fidem quæ dicit: Ubi fuerint duo vel tres collecti in nomine meo, ibi ero in medio eorum. Credo enim beatam Sanctæ Trinitatis divinitatem huic ſacro intereſſe concilio; & ita ante conſpectum Dei in medio voſtri fidem meam pertuli*. Ecce, dicebatis, beatus papa Cæleſtinus eam reverentiam habendam eſſe dicit congregationi concilii, quæ debetur collectioni Apoſtolorum, utpote in cujus medio ipſe Chriſtus aſſiſtit, Spiritus S. & ipſa Trinitas; quandoquidem Spiritus S. in conciliis judicet, & propterea errare concilia nequeant. Dicebatis teſtem eſſe ſcripturam actuum apoſtolorum, quæ dicit: *viſum eſt Spiritui S. & nobis*. Etiam B. Hieronymus comparat concilii authoritatem ſoli, ut ſicut ſol ſuo ardore humores rivulorum deſiccat, ita concilium ſua authoritate omnem contrariam ſuperat argumentationem; inquit enim in fine diſputationis contra Luciferianum. *Poteram omnium tuarum diſputationum rivulos uno eccleſiæ ſole ſiccare*, de authoritate concilii generalis loquens. Et poſt multa elegantiſſima ibidem, ſubdebatis hæc verba: nec quiſque dicere illud præſumat, quod aliquod generale concilium legitime congregatum invalidum ſit, aut errare poſſit; quia ſi hic pernitioſus error admittetur, tota fides catholica vacillaret, nec aliquid certi in eccleſia haberemus, quia qua ratione errare poſſit in reliquum, quoniam, ut inquit B. Auguſtinus, ſi ad ſcripturas ſanctas admixta fuerint vel officioſa mendacia, quid in eis remanebit authoritatis? quæ tandem de ſcripturis illis ſententia profertur, cujus pondere contenſioſæ falſitatis obtrectatur improbitas. Item poſt multa alia ſaluberrima ſubjungebatis hæc verba. Si hæreticus eſt qui Romanæ eccleſiæ primatum aufert; quanto major hæreticus ille erit, qui eam eccleſiam, in qua Romana continetur, ſuper omnes eccleſias, & omnes homines poteſtatem habere negat? Item & hæreticum illum fateri debemus, ut dicebatis, qui putat concilium generale, & ſpecialiter Conſtantienſe eccleſiam catholicam non repræſentare, aut in iis, quæ ad fidem, ſeu ad bonos mores pertinent, poſſe errare. Quomodo ergo nunc ita paternitas veſtra conciliorum authoritatem, majeſtatem, atque præſumptionem ut errare non poſſit vehementer confundere nititur? Num de fide nunc non agitur, cum de poteſtate eccleſiæ conflictatur? Nunquid de morum reformatione, & de ſcelerum correctione, & animarum ſalute nunc non agitur? quomodo ergo errare poteſt, quomodo Sathanæ inſidiis, & ſuo certamini ſuccumbit, & hæc omnino credenda ab illius ſcriptura forent? Advertat etiam ad alia, quæ tunc omnes pariter dicebamus ad ambaſiatores ſummi pontificis, cum vos, ut Bononiam accederetis pro concilio celebrando poſt ſuam prætenſam ſolutionem, ſeu translationem, dicebatis neceſſarium eſſe tam ſaluti animæ ſuæ, quam utilitati eccleſiæ, ut ſua ſanctitas diſſolutionem prætenſam tollat ſimpliciter, recognoſcat concilium, & illi tota mente adhæreat; hoc enim nullatenus permitti poteſt, tum quia fieri non potuit, tum quia notorie ſcandalizat eccleſiam, tum ne futuris temporibus detur occaſio abolendi capitulum *frequens*, quod ita in Dei eccleſia eſt neceſſarium, ſicut oculus in capite, ut ſine Dei & totius eccleſiæ gravi offenſa diſſolutioni prætenſæ conſentire non poſſimus. Nam præter alia mala, quæ dicta ſunt, inde hoc ſequeretur, quia fateremur eccleſiam erraſſe, quæ hic judicavit diſſolutionem fieri non potuiſſe. Abrogaremus etiam decretum Conſtantienſis concilii non ſolum de modo celebrandi concilia, ſed etiam de conciliorum poteſtate. Ex eo enim decreto, ut ſæpe dictum eſt, papa concilio, non concilium papæ ſubjicitur. Si hæc & multa alia elegantiſſime tunc dicebantur; cur nunc ubi majora imminent mala, major eccleſiæ, & hujus ſacri concilii confuſio, reformationis in capite, & in membris exulatio, conciliorum ſacrorum authoritatis extinctio, & eccleſiæ unicæ execrabilis diviſio, nobiſcum, nobis adverſantibus, non reſiſtitis? cur nobis tam injuſtiſſime inſultatur? Et ut pene infinita, quæ eccleſiæ ſanctæ, & ſacrorum conciliorum illam repræſentantium auctoritatem clariſſime probant, miſſa brevitatis cauſa faciam, quia illa ſcio dominationem veſtram non juſtificaturam; attendere libeat ad dicta Ennodii Sacræ Romanæ eccleſiæ diaconi contra obtrectatores ſacrorum conciliorum edita, ubi inter cætera ſic cavetur: *Cur in perniciem veſtram læditis ſacerdotale concilium? Cur laceratis ſententiam, in qua, inſpirante Chriſto, oracula ſuperna patuerunt, & inter Deum, atque homines interpres extitit lingua pontificum?* Quid generali eccleſiæ dolorem facitis? Quid paſtoris gregem laceſſere præſumitis? contra quos propheta invehit inquiens: *filios enutrivi, & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me:* & Dominus de Apoſtolis: *qui vos ſpernit, me ſpernit;* quos epiſcopus Propheta fuiſſe dicens, de Juda dicendo: *& epiſcopatum ejus accipiat alter*. Ad idem tex. in c. *ſuggeſtum*, 7. q. 1. allegans illud Apoſtoli dictum: *attendite vobis & omni gregi, in quo vos ſpiritus conſtituit epiſcopos regere eccleſiam Dei, quam acquiſivit proprio ſanguine*. Et in c. *non liceat*, 3. q. 6. ibi: *Dei eccleſias nutu divino gubernant;* de epiſcopis loquens. Et idem Cyprianus in c. *Dominus*, 18. dis. *Meminiſſe autem diaconi deberent, quia apoſtolos, ideſt epiſcopos ac presbyteros dominus elegit*. Diaconos autem poſt aſcenſionem Domini in celum apoſtoli ſibi conſtituerunt epiſcopatus ſui & eccleſiæ miniſtros. Et idem apertiſſime voluit B. Clemens in epiſtola ſua. Hoc idem B. Petrum apoſtolorum principem aſſeveraſſe, dicens, licet gloſſa de hoc diſputet in c. *porro*, LXVI. dis. Paulus quoque Apoſtolus hic proclamat dicens: *obedite præpoſitis veſtris*, quo-

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

f. *dubitet.*

☞ *quoniam exorabunt pro vobis*. Extat pariter edictum Martiani imperatoris in confirmatione concilii Chalcedonenſis, in quo inter multa *principia* verba hæc continentur: *vere impius ac ſacrilegus eſt, qui poſt tot ſacerdotum ſententiam opinioni ſuæ aliquid tractandum reliquit*. Extremæ quoque dementiæ eſt in medio & perſpicuo die commenticium lumen quærere. Quiſquis enim poſt veritatem repertam aliquid ulterius diſcutit, mendacium quærit. Nam injuriam facit judicio religioſiſſimæ ſynodi ſiquis ſemel judicata recte diſpoſita revolvere & diſputare publice contendit. Hæc ad hanc particulam dixiſſe ſufficiat.

ANNO CHRISTI 1437.

Sic.

Cap. IX. Dixit nono, P. V. R. quod etſi præmiſſa gravia ſint, quia tamen recentia, facile cum honore concilii adhuc occurri poteſt. Quod ſi amplius differatur, fruſtra providebitur; ſed in perniciem totius eccleſiæ & ruinam clericum perpetuo omnium qui hic fuerunt dedecore convertetur; & illa proinde, ob quæ concilium convocatum, eſt tria ſancta opera imperfecta omnino dimittentur. Sed utinam in hoc inſiſteret infelicitatis noſtræ finis, ut illa tantum infecta remanerent & alia multa deteriora non ſuccederent. Nam ſi negotia ſucceſſerint, prout videntur initium habere, habebimus pro reformatione deformationes, quia tempore diſſidii & diviſionis non poterunt vitia corrigi; pro extirpatione hæreſum hæreſes pullulabunt & ſchiſmata, ut alter alterum viciſſim appellet hæreticum; & unus dicet: hic eſſe eccleſiam, alius illic; pro pace magna diſſidia etiam inter principes ponemus; & pro libertate eccleſiaſtica recuperanda in Pharaonicam a nobis ipſis forte dabimus ſervitutem. Hoc in effectu vult hæc particula, licet pleraque alia ſimilia ad prædictorum verificationem ſint expreſſa. Ad hoc RR. P. ſatis ſupra in bona parte reſponſum extitit. Fatemur namque quod multis malis poteſt adhuc in præſentiarum occurri; ſed nemo facilius ſummo pontifice adhibere poteſt remedium. Ipſe enim, qui eſt præ cunctis, ut ſupra dictum eſt, vices Chriſti agit; veniat cum Græcis ad loca per concilium electa; omnia erunt in portu tranquillo. Quid enim, pro Deo? obſtat ne veniat? Si nos autem hinc ad eum exiremus Romanæ curiæ abuſivi, in primis remanerent incorrecti, ex quibus infinitæ pene animæ in animo perirent. Ponderet, quæſo, P. V. quid Gregorius Theodorico, & Berto Francorum olim Regibus ſcribit: *fertur ſimoniaca hæreſis; quæ prima circa Dei eccleſiam diabolica ſupplantatione ſurrexit, & ipſo in ortu ſuo zelo apoſtolicæ ultionis percuſſa, atque damnata eſt, in regni veſtri finibus dominari, cum in ſacerdotibus fides ſit eligenda cum vita. Si enim vita deeſt, fides meritum non habet, B. Job atteſtante, qui ait: fides ſine operibus mortua eſt. Quæ enim opera eſſe valeant Sacerdotis, qui honores tanti ſacramenti convincitur obtinere per præmium?* Et poſt pauca: *Hic igitur non ſolum in ordinatoris, & ordinati animam lethale vulnus infligitur; verum etiam excellentiæ veſtræ regnum veſtrorum Epiſcoporum culpa, quorum magis interceſſionibus adjuvari debuerat, prægravatur. Si enim is dignus Sacerdotio creditur, cui non actionis merita, ſed præmiorum copia ſuffragatur, eſtat ut nihil ſibi defendat induſtria, ſed totum auri profanus amor obtineat; & dum vitia honor remunerat, in locum ultoris is, qui fortaſſis fuerat ulciſcendus, adducitur; atque hinc Sacerdotes non proficere, ſed perire potius judicantur*. Habentur hæc verba, 1. q. 1. *fertur*. Et idem Gregorius de eodem facto. *Vulnerato Paſtore, quis curandis ovibus adhibet medicinam; aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui jaculis hoſtium ſeſe feriendum exponit? aut qualem fructum de ſe productus eſt, cujus gravi peſte radix infecta eſt?* Major ergo metuenda eſt locis illis calamitas, ubi tales interceſſores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in ſe iracundiam provocent, quam per ſemetipſos placare debuerant, ut habetur in cap. *Vulnerando*, ea cauſa, & quæſt. Quæ verba quam ſint periculis plena, abuſibus Curiæ Romanæ inveteratis & qui in dies jugiter invaleſcunt attentis, nemo mentis compos ignorare poteſt. Hi enim, qui laicorum oculi eſſe debent, qui populi peccata eorum ſuffragiis delere debent, qui pro plebe interceſſoris officium ſumunt, ipſo ſuo ortu ſimoniaca hæreſi adeo vulnerantur, ut eorum benedictiones in maledictiones convertantur, & orationes eorum in peccatum, teſtante Domino per prophetam: *maledicam*, iniquit, *benedictionibus veſtris*, ut tranſumptive habetur in c. *ſi qui*, LXXXII. diſ. & in cap. *maledicam*, q. 1. & locorum regimini atque plebibus magnam calamitatem adducunt. Compelluntur enim ex curiæ Romanæ abuſibus non modo annatam ſuo tempore, ſed ipſo initio ante poſſeſſionem habitam de proprio patrimonio, & ſæpenumero ex pecuniis per uſurariam pravitatem receptis, non ſolum valorem annuum, ſed longe majorem quantitatem exſolvere. Et adeo iſte morbus ſimoniacus irrepſit illa in curia, ut omnia fere ſpiritualia, ſive ſint beneficiorum inferiorum collationes, ſive diſpenſationes quæcunque, velut viliſſimæ merces venalitatis vitio exponantur. Quantæque animæ tum ex ipſo mortifero vitio, tum ex Paſtorum defectu jugiter pereant æſtimare poſſet nemo. Quam iniquiſſimam pravitatem non modo Chalcedonenſe, & Conſtantinopolitanum Concilia duo ex illis quatuor, quæ Eccleſia univerſalis velut quatuor evangelia veneratur, deteſtantur, atque graviſſimis proſequuntur pœnis, ut in cap. *Si quis omnem*, 1. quæſt. 7. & cap. *Ex multis*, ea cauſa, quæſt. 3. ſed ipſe Dominus Chriſtus Jeſus eos de Templo verberibus in figuram columbas vendentium, & nummulariorum ejecit, denotans per tam grande myſterium, quod tales peccatores non ſunt in eccleſia aliquatenus tolerandi. Contra quos terribiliter Paſchaſius Papa in ſuo canone invehit, dicens: *Patet ſimoniacos veluti primarios, & præcipuos Hæreticos ab omnibus fidelibus reſpuendos; & ſi admoniti non reſipuerint, exteris etiam poteſtatibus opprimendos. Omnia etiam crimina ad comparationem ſimoniacæ hæreſis, quaſi pro nihilo reputabuntur*. Hoc ille, ut habetur 1. quæſt. 7. *patet*. Debemus ne aliquorum reſiſtentiæ prætextu his non obviare malis, ac infinitis aliis imminentibus, quæ ſupra commemoravimus ſatis? Non arbitramur, quod dum his ſanctis operibus operam cum effectu damus, malorum.

ANNO CHRISTI 1437.

☞ rum, quæ memoraſtis, oriatur incurſus, præ- ANNO CHRISTI 1437. ſertim propter Spiritus Sancti aſſiſtentiam. Ait enim Dominus noſter epiſcopis in perſonis Apoſtolorum: *Rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum*. Si autem multorum demeritis exigentibus ob eorum cordis duritiam aliqua provenerint mala, non illa nobis erunt imputanda. Abſit enim, ut Auguſtinus dicit, ut ea, quæ propter bonum, ac licitum facimus aut habemus, ſi quid per hæc præter noſtram voluntatem cuiquam acciderit, nobis imputetur, 23. quæſt. 5. *de occidendis*. Præſertim cum propter corporum ſtrages ſeu diſcrimina, non eſt animarum periculum omittendum, cum ipſæ animæ in perpetuum victuræ ipſis caducis, & mortalibus corporibus, ac cunctis rebus, quæ in hac vita haberi poſſint, pretioſiores exiſtant, 12. quæſt. 1. *præcipimus*. Et hæc de iſta particula.

Cap. X. Decimo, D. V. tollere nititur aliquorum motivum, qui forte dicere poſſent: Nunquam talia permittet Deus. Sed Deus, inquit: *Ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis*; & proſperari volumus eadem, quæ Deus, & nos cogitamus. Nam qui noluerit benedictionem prolongabitur ab eo; Adverſuſque eos, qui fortaſſis dicunt: Faciamus debitum noſtrum, Deus non derelinquet nos; dicitis quod debitum eſt prius reconciliari fratri ſuo; alioquin non eſt Deo acceptum, quod putatur bonum, niſi illud quoque conſulte fiat. Invehitur etiam contra eos, qui dicerent: Si fiat ſchiſma, & alius pontifex, convocabitur Concilium aliud, & ibi remedium dabitur juxta decretum *frequens*; hæc enim dicitis. Non eſt bona circumſpectio, percutiamus, & vulneremus invicem, & poſtea ibimus ad medicum. Quid ſi pereat vulneratus antequam veniat medicus? quid ſi poſtquam venerit eſt facta incurabilis? & quædam alia ſimilia ad hæc adducitis. Ad hæc tria in hac particula contenta RR. P. dicitur, quoad primum, ſatis fuit in præcedenti particula reſponſum; nec eſt quoque modo dicendum, quod ſacrum concilium cogitet cogitationes afflictionis, niſi D. V. intelligere velit de ea afflictione, qua mali ad bonum redire nolentes affligendi ſunt; juxta illud propheticum: *Et affligentes te affligam*. Tales enim afflictiones cogitantes, pacem etiam in conſequentiam cogitant; quinimmo miſericordiam, & eleemoſinam implere dicuntur, ut inquit Auguſtinus in dicto cap. *& qui emendat*, 45. diſt. Nunquid Dominus tales afflictionis cogitationes non habebat, cum dixit per Prophetam: *Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non convertar, donec deficiant*. Et alibi: *detrahentem ſecreto proximo ſuo hunc perſequebar?* Audite Auguſtinum, qui contra Petilianum inter cætera ſic inquit: *De perſecutione veſtra querela ſedabitur, ſi cogitetis prius, & intelligatis, non omnem perſequutionem eſſe culpabilem; alioquin vero non laudabiliter diceretur: Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar. Nam quotidie videmus & filium de patre tamquam de perſecutore ſuo conqueri, & conjugem de marito, & ſervum de Domino, & colonum de poſſeſſore, & reum de judice, & militem, vel provincialem de Duce, vel Rege, cum illi plerumque ordinatiſſima poteſtate homines ſibi ſubditos per terrores levium pœnarum a gravioribus malis prohibeant, atque compeſcant; plerumque autem a bona vita, & a bonis factis minando, & ſæviendo deterreant. Sed cum a malo, & illicito prohibent, correctores, & conſultores ſunt; cum autem a bono, & licito, perſecutores, & oppreſſores ſunt*. Hæc Auguſtinus, ut habetur in cap. *qui peccat*, 24. quæſt. 4. Videat ergo P. V. an a bono, & licito, an vero a malo, & illicito ſacrum Concilium Papam abſtinere jubeat. Cenſendi ergo ſunt hujus ſacri Concilii Patres in hoc correctores, & conſultores; non autem pacis violatores, nec odio aut rancore duci, licet fortaſſis aliud Romano Pontifici videatur. Nam ut idem ait Auguſtinus ad Bonifacium, & tranſumptive in cap. *ipſa pietas*, ea caus. & quæſt. *Moleſtus eſt medicus furenti frenetico, & pater indiſciplinato filio; ille ligando, iſte cædendo, ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, iſta potius falſa manſuetudo eſt crudelitas*. Ad ſecundum dicimus, quod illorum ſpes non reſpuenda, ſed laudanda eſt, qui dicunt, quod faciendo debitum noſtrum, Deus non derelinquet nos. Imitantur enim Prophetam dicentem: *Multæ tribulationes juſtorum; & de omnibus liberabit eos Dominus*. Et alibi. *In te Domine ſperavi, non confundar in æternum*. Sed cum ſubjicitis debitum eſſe reconciliari fratri ſuo; dictum ſupra, & ſæpius eſt, quod hæc verba non conveniunt præſenti materiæ, quia ſacrum Concilium non habet odium privatum cum Papa; quinimmo omni in mente ſervata caritate ſolum quærit, ut ea quæ ſummo Pontifici conveniunt, faciat; curiamque ſuam, quæ totam eccleſiam ſcandalizat, corrigat, & cætera agat, quæ in citatione continentur; quæ cum juſtiſſima ſint, magis convenit pluribus illud Prophetæ: *Beatus, qui facit juſtitiam omni tempore*; & quod ſtatim dictum eſt de Principe, & patre. Ad tertium de remedio decreti *frequens* ſchiſmate intercedente; reſpondeo quod ſacrum concilium non quærit, maxime ſub ſpe illius remedii *frequens* ſchisma, facere; quinimmo intendit tollere ſchisma quod eſt inter Deum & infinitas animas, propter multorum deformitatum vulnera, ac etiam in eccleſia ſua, ut quiſque faciendo debitum, recognoſcat unitatem eccleſiæ & ejus auctoritatem. Et hæc monitorii verba ſonant ſi bene penderentur.

Undecimo, D. V. R. invehendo contra illos qui forte objiciendo dicunt: patiemur ne violari decreta noſtra; contemni auctoritatem concilii; continuari abuſivis; infringi ſententias hic latas; *ne pari* ſuppoſita concilii; non ſervari pollicitationes in adhæſione ſummi pontificis factas, & multa hujuſmodi dicitis. Quod ſi per proceſſus qui incepti ſunt, his omnibus provideretur, eſſet forſitan tolerandum; ſed cum hæc cum eccleſiæ diſſidio non emendentur, ſed deteriora fiant; & exigit prudentia, ut aliud adhibeatur remedium, per quod, ſi hoc quod cupimus aſſequi in pace valeamus; quid nos pugnare & aliis dare pugnæ cauſam opus eſt? Nec dicitis obſtare ſi forſan dicatur: ergo nunquam fiet reformatio, nunquam fiet juſtitia; ſemper enim ſimilis objicietur ſchiſmatis metus. Diſtinguenda enim

Cap. XI.

f. negligi.

ANNO CHRISTI 1437.

☞ sunt tempora & omnia cum prudentia & moderatione facienda; ne quod fit ad tollendum malum, aliud inducat majus. Canonum enim & doctorum una est sententia; & ratio naturalis id suadet; ubi timor est schismatis, ibi majora timentur scandala, a correctione & executione justitiæ est abstinendum. Ad ista, P. R. dicitur, quod omnia mala nunc, proh dolor! ecclesiæ Dei imminentia sub verborum compendio in genere contemperastis, sed utinam illis remediare alia & non quædam verbalia intellexisseris. Dixistis enim in primis, quod in pace poterimus adipisci quæ pugnando obtinere nitimur. Sæpe talia verba minanter nobis data sunt, nec effectum vidimus unquam. Ad aliud enim nihil, nisi ut in pace omnia complerentur, sacrum concilium a plurimis fere annis elaboravit; sed cum monitis non proficeret, manum ad alia, non equidem gravia sed satis levia, appositit remedia, quibus leviora tunc occurrere nequivissent, ut scilicet, cur decreta salubria non susciperet, cur abusivos suæ curiæ non corrigeret; cur alia faceret quæ totam ecclesiam scandalizarent; excusationes si posset per se aut alium faceret in medium afferre. Potuisset ne sacrum concilium a leviori remedio inchoare; præsertim cum illa in monitorio expressa notoria esse dicantur? Quid autem ipse summus pontifex fecerit, nemo est qui nesciat. Nam pro obedientia, quam ex lege divina, a sacro concilio Constantiensi declarata, ecclesiæ sanctæ Dei exhibere debuit, saltem illa sibi imposita confutando, rebellionem contulit, jurisdictionem denegavit, dicendo, quod sacrum concilium in hoc sibi jurisdictionem usurpaverat. Dissolvit sub pœnis multarum censurarum, quanto in eo fuit, hoc sacrum concilium. Sunt ne hæc toleranda? Nunquid Dei ecclesia, si silentio hæc præterirentur, non confunderetur? præsertim cum in sua adhæsione, quam huic sacro concilio solemniter fecerat, palam & rotundo ore sacrum concilium dissolvere (se) non potuisse professus est, ac debere prosequi in illis sanctis operibus, pro quibus congregatum extitit; præsertim in capite & in membris, reformationem. Per literas quoque suas, ut V. P. infra attestatur, sacrum concilium ad reformationem hortatus est; primumque seipsum, ajebat, in quibus necessarium est reformari cupere, omnesque auferre abusus. Cur nunc reformationem sui ejusque curiæ fugit? Cur jurisdictionem negat? cur ob hoc concilium nixus est dissolvere? o res pessimi exempli & nullatenus toleranda! ut citatus papa per concilium (illud) dissolvat, jurisdictionem neget. Quæ sacris conciliis relinqueretur authoritas? quanta male & pessime vivendi summis pontificibus tribueretur authoritas? & quomodo impleretur Christi dictum: infatuatum sal, de omnibus apostolis & successoribus loquens, *ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus?* Et dum subjungit D. V. ob majora & schismatis periculum a correctione & executione justitiæ desistendum fore; fatemur quidem hoc, & verba sunt Augustini contra Parmenianum, ut clare habetur in cap. *quisquis*, XXIII. q. 4. ubi sic dicit: *quando cujuscumque crimen notum, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorsus vel tales habent defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat severitas disciplinæ.* Et idem Augustinus super Joannem sic ad propositum belliffime inquit, *quid ergo voluit dominus noster Jesus Christus admonere ecclesiam, quando unum perditum inter XII. habere voluit; nisi ut malos toleremus, nec corpus Christi dividamus?* & habentur hæc verba in can. *quid ergo*, XXIII. q. 4. Et alibi idem Augustinus ait, ut & canes in ecclesia propter pacem ecclesiæ toleremus; & canibus sanctum, ubi est pax ecclesiæ tuta, non demus, in c. *quidam*, ea. c. & q. Dicimus tamen nos ad schisma extirpandum, non ad illud inducendum tendere; sed si multorum improbitas, Dei justitiam agnoscere nolens, a nobis, recte & sancte agentibus, discedere aut nobiscum esse (non) velint, schisma contra nos fecerint, ut jamdiu vidimus initiatum, illorum profecto duritiæ non autem nostris sanctis operibus improperandum erit. Tunc enim malorum schisma præcavendum, est & a bono desistendum, cum unius vel aliquorum imminet correctio & multorum populorum strages jacet; secus si major morbus imminet curandus, quam ex scandalo timeatur . . . . Unde Augustinus ad Bonifacium sic inter alia inquit: *verum in hujusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras, non hujus vel illius hominis est periculum, sed populorum strages jacet; detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis sincera charitas subveniat;* quæ verba habentur in c. *ipsa pietas*, XXIII. q. 4. Et repetuntur in c. *ut constitueretur*, L. dist. Gravioribus ergo malis prius indulgere oportet. Nonne si ecclesiæ reformationem timore scandali contemnemus, pene animarum innumerabilium jacebit interitus? videmus enim, proh dolor! illud prophericum nostris temporibus pene verificatum: *omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Omnis quippe caro pastorum defectu corrupit viam suam in genere suo. Ut enim ait Gregorius in alia particula allegatus, *vulnerato pastore quis curandis ovibus adhibebit medicinam?* Et idem Gregorius alibi: *sicut est laudabile reverentiam & honorem exhibere prioribus; ita rectitudinis & timor Dei est, si quæ in eis sint, quæ indigent correctione, nulla dissimulatione postponere, ne totum, quod absit, corpus morbus invadat, si languor non fuerit curatus in capite*, 2. q. 7. *sicut*. Inquit hinc alibi canon: *ex merito plebis nonnunquam depravantur episcopi, quatenus proclivius cadant qui sequuntur. Capite languescente cætera corporis membra inficiuntur*, 6. q. 1. *ex merito*. Et c. *deteriores*. Et propheta, si is, qui est unctus peccaverit faciet populum delinquere. Et quod fit a prælatis, facile trahitur a subditis, in ex. de voto, *magnæ*. Quid quoque Leo papa sanctissimus, & facundissimus sentiat audiamus. *Miramur*, inquit ipse, *cur apud vos per occasionem temporis impacati aut ambientium præsumtione, aut tumultum invaluisse popularem, ut indignis quibusque & longe extra sacerdotale meritum constitutis pastorale fastigium & gubernatio ecclesiæ crederetur. Non enim est hoc consulere populo, sed nocere, nec præstare regimen sed augere di-*

ANNO CHRISTI 1437.

☞ *discrimen. Integritas enim præsidentium salus est subditorum, & ubi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ.* Et post pauca: *si in quibuslibet ecclesiæ gradibus providenter, scienterque curandum est, ut in domo Domini nihil inordinatum sit, nihilque præposterum; quanto magis elaborandum est, ut in eo qui supra omnes gradus constituitur, non erigeretur? nam totius familiæ Domini status & ordo mutabitur, si quod requiritur in membris, non inveniatur in capite.* Hæc ille. Unde propheta in ps. *obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva.* Cum enim, ut testatur Gratianus in §. *ut itaque*, XXXVII. dis. *obscurantur illi ad ferenda onera peccatorum; scilicet prælati qui* B *debent eorum intercessionibus populorum peccata delere facile sequentes inclinatur, quia si cæco cæcus ducatum præstet, ait dominus, ambo in foveam cadunt.* Hæc enim omnia mala, & utinam non deteriora, superius in aliis particulis per exorata ex curiæ Romanæ abusibus & malorum pastorum regimine prodire nemo ignorat. Patiemur ne tantam innumerabilium animarum stragem propter scandali periculum jacere? Quis enim major posset imminere interitus? Hic indevotiones crescunt, pullulant hæreses, frigescit caritas, irritatur Deus; ita ut dicat quod habetur per prophetam Amos: *odi & projeci festivitates vestras, & non capiam odorem cœtuum vestrorum; quod si obtuleritis, inholocaustomata & munera vestra non capiam, & vota pinguium vestrorum respuam.* Quæ verba exponet ibidem Hieronymus & habetur expositum XXIV. q. 1. *odi & projeci. Si qui autem sunt qui aut humana gratia, aut metu verum perdendarum, aut inani quodam metu trepidantes, ubi trepidandum non est, ab his gravissimis & formidabilibus periculis erui, & in locum tutum reponi volunt; an eos vel reliquos salvare & eripere desistemus?* Enim vero Augustinum imitari debemus, qui sic ait ad Bonifacium contra hæreticos, qui dicebant se ad bonum cogi non deberi. *Si enim duo aliqui in una domo simul habitarent, quam certissime sciremus ruituram, nobisque id pronuntiantibus nollent credere, atque in* D *ea manere persisterent; si eos inde possemus exuere vel invitos, quibus imminentem illarum ruinam præmonstravimus, ut ulterius redire sub ejus periculo non auderent, puto, nisi faceremus, non immerito crudeles judicaremur. Porro si unus illorum nobis diceret: quando intraveritis eruere nos, me ipsum continuo trucidabo; alter autem nec exire quidem inde nec erui vellet; sed nec necare se auderet; quid elegerimus; utrum ambos ruinæ opprimendos relinquere; aut uno saltem per nostra opera liberato; alterum non nostra culpa sed sua potius interire permittemus? Nemo est tam infelix qui non quid in talibus rebus fieri oporteat facillime judicet. Item quid si* E *plurimi essent in domo ruitura, & inde saltem unus liberari posset, atque cum facere id conaretur, alii semetipsos præcipitio necarent; doleremus de cæteris, verum de unius saltem salute consolaremur; non tamen ne se ipsos alii perderent, perire universos, liberato nullo, permitteremus. Quid igitur de opere misericordiæ, quid pro vita æterna adipiscenda & pœna æterna vitanda hominibus deberemus* A *impendere judicandum est? Si pro salute ista, non solum temporali, sed etiam brevi & ad templus exiguum liberanda nos subvenire hominibus ratio vera & benigna compellit?* Hæc ille, ut habetur in cap. *ipsa pietas*, XXIII. q. IV. Hæc quidem per se, ut non curetur futuri periculi timor, & fortassis inanis, sufficere deberent. Sed attendite, quæso, ad alia non quidem minora. Negavit Romanus pontifex concilio ipsum citanti jurisdictionem competere; immo inquit illam sacrum conciliam usurpasse. An desistendum est propter scandala, quin dicamus & defendamus usque ad sanguinem justitiæ divinæ veritatem, concilio quidem Constantiensi primario, & successive Senensi, & demum nostro Basiliensi manifestatam, Dominum nostrum Jesum Christum imitando, qui discipulis dicentibus: *nonne scis, quod Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt?* inquit: *sinite, cæci sunt, duces cæcorum?* Non enim curavit de scandalo pro justitiæ divinæ declaratione & defensione. Dixerat enim primario dominus: *non quod intrat os, coinquinat hominem, sed quod procedit ab ore, de voto magnæ*, & XI. q. III. *inter verba.* Quanto magis nos pro lege Dei & ecclesiæ universalis defensione debemus omni timore postposito murum ex adverso nos opponere. Non enim alicujus prælati persona, sed tota ecclesia lædi & confundi quivit, VII. q. 1. §. *cum vero.* Et quod etiam vehementer detestandum est, pro obedientia concilium C sacrum, ut correctionem & reformationem effugeret, ad lares proprios transferre visus est, hæresis speciem in prædictis versari hæsitandum non est. Nam ut Hieronymus inquit: *Quicumque aliter Scripturam intelligit, quam sensus Spiritus Sancti flagitat, a quo scripta est, licet ab ecclesia non recesserit; tamen hæreticus appellari potest*, ut habetur, XXIII. q. III. *hæresis.* Sed jam sacrum & universale Constantiense concilium declarando sacram scripturam censuit papam concilio in his quæ ad reformationem etiam ejus pertinent subjacere; cui in his quæ fidei sunt standum est, etiamsi papa aliter sentiat, ut in cap. *Anastasius* juncta glossa, XIX. dis. & cap. *sicut* XV. dis. & XXIV. q. 1. §. 1. & cap. seq. *Vos quoque.* Idem & clarius una cum aliis patribus hujus sacri concilii in illa cogitanti asseruistis. Inter cætera dixistis quod si hæreticus est qui Romanæ ecclesiæ primatum aufert, ut probatur cap. 1. dis. XXII. & in cap. *nulli fas* dis. XIX. quanto major ille hæreticus qui eam ecclesiam, in qua Romana continetur, supra omnes ecclesias & omnes homines habere potestatem negat? Eodem modo convincitur in non recipiendo salubria circa ecclesiæ reformatione hujus sacri concilii decreta jam edita. Videtur enim male de ecclesiæ potestate dicto capite *nulli fas* XIX. dis. f. *sentire.* Hinc glossa singularis dixit quod ab episcopo non servante canones potest sine alia sententia recedi, & sibi obedientia subtrahi, & hæc ratione præsumptæ hæresis. Et tali præsumtione etiam faciliori recessum fuit olim a papa Anastasio, ut in dicto cap. *Anastasius.* Unde Damasus Papa belliffime contra tales violatores sic inquit. *Violatores canonum voluntarie graviter a sanctis patribus judicantur, & a sancto spiritu cujus instinctu ac dono di-*

ANNO CHRISTI 1437. ANNO CHRISTI 1437.

Textus corruptus. Sic. Sic.

☞ *dictati sunt damnantur. Quoniam blasphema-* ANNO CHRISTI 1437.

re Spiritum Sanctum non incongrue videntur, qui contra sacros canones non necessitate compulsi sed libenter, ut præmissum est, aliquid aut proterve agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt; talis enim præsumptio manifeste unum genus est blasphemantium Spiritum Sanctum; quoniam ut jam prælibatum est, contra eum agit cujus jussu & gratia sacri canones editi sunt. Hæc ille. Non pigeat contra aliam hæresis speciem epistolam Tharapii Constantinopolitani episcopi ad Adrianum papam contra simoniacos destinatam audire: *eos*, inquit, *qui per pecunias manus imposuerunt Petrus divinus apostolus cujus cathedram sortita est sanctitas tua tanquam Simonem magum deponit; tolerabilior enim est Macedonii & eorum qui circa ipsum sunt Sancti Spiritus impugnatores impia hæresis. Illi enim creaturam & servum Dei Patris & Filii ideſt Spiritum Sanctum delirando fatentur. Isti vero eundem Spiritum Sanctum efficiunt servum suum. Omnis enim Dominus quod habet, si vult vendit, sive servum suum aut aliquid eorum quæ possidet. Similiter & qui emit Dominus ejus nolens esse quod emerit pretio pecuniæ illud accipit. Ita & qui hanc iniquam actionem operantur, detrahunt Spiritui Sancto æqualiter peccantes his qui blasphemaverint dicentes Christum in Belzebub ejicere demonia. Atque verius dicamus, Judæ comparantur proditori qui Judæis Dei occisoribus Christum vendidit.* Et infra ut plenius habetur in *c. eos*, 1. q. 1. Omitto brevitatis causa dicta B. Ambrosii in c. *recipiunt*, Gregorii in c. *fertur*, & in c. *vulnerato*, 1. q. 1. Augustini in c. *vendentes*, & in c. *in templo*, Bedæ in c. *non solum*, 1. q. 3. concilii Constantinopolitani in c. *si quis omnem* ea c. & q. 7. Et Chalcedonensis in c. *ex multa*, ea. c. q. 3. quæ duo concilia ecclesia veneratur, & colit sicut quatuor evangelia in c. *sicut*, XV. dis. Et in c. *sancta* 16. dis. Unum breve præfati Gregorii alibi dictum præterire sub generalitate non censui: inquit enim in regesto suo sic inter cætera: *cum omnis avaritia idolorum sit servitus, quisquis hunc, & maxime in dandis ecclesiasticis honoribus vigilanter non præcavet, infidelitatis perditioni subjicitur, & si tenere fidem, quam negligit, videatur.* Habetur hoc transumptive 1. q. 1. *cum omnis*. Nonne ut hæc præcaveantur nefandissima mala, cessentque inania pericula, tolerabilius est in cortice arboris ecclesiæ aliquid fieri contra suam integritatem vulnus; ad instar arboris, in qua contra sui integritatem ut per rami insertionem alicujus bonum producat fructum, levissimum fit vulnus, qui si non coaluerit, ille quidem arescet, sed vita arboris permanebit? Hanc enim in simili materia similitudinem inducit Augustinus respectu integritatis ecclesiæ in dicto capite *ipsa pietas*, XXIII. q. 4. sic pro salute totius corporis fit nonnunquam vulnus cum alicujus membri præcisione. Et hæc de ista particula.

Cap. XII. XII. Dominatio vestra ad Romani pontificis excusationem, ipsius tamen allegrando verba, dixit, quod ipse Romanus pontifex pro pace, & charitate nobiscum habenda destinavit hic duos Romanos dominos cardinales legatos, S. Crucis, & S. Petri, & per hos, ait ipse summus pontifex, obtulisse observantiam decretorum de electionibus, & annatis, de quibus tunc agebatur potissime. Petebat ut quæ pro necessaria sedis apostolicæ aliarumque sedium substentatione Synodus pollicita fuerat, & æquitati consentanea secundum dominationem vestram erant, per sacrum concilium implerentur. Alia etiam omnia per eosdem obtulisse dicit, quæ honori, utilitatique hujus sacri concilii, ac suppositorum ejus conveniebant, & præsertim omnem subsistentiam, ac facultatem Romanæ ecclesiæ exponere, ut negotium Græcorum, juxta promissionem vestram, feliciter consummari posset. His adjecit, ut dicitis, quod ad reformationem per suas literas nos aliquando hortatus fuerat; primumque se esse qui, in quibus necessarium erat, reformari cupiebat, omnesque auferri abusus satis rectis, & licitis usibus a SS. PP. traditis & observatis; salva etiam sedis Apostolicæ authoritate, quam dolet nimium hic contemni. Conqueritur enim, ut dicitis, quod quæ summi pontifices soli exercere solebant; immo quæ defunctis pontificibus concilium non tangebant, sed reservabant successoribus; hic passim, & sine delectu, tanquam authoritas papalis in ecclesia non esset, expediuntur. Hæc formaliter dixit paternitas vestra in hac particula. Ad primum respondeo, quod Romanus pontifex nunquam se obtulit servaturum decreta de electionibus, & annatis; quinimmo circa decretum de electionibus per eosdem reverendissimos DD. cardinales ambigue. Circa vero decretum de annatis respondit sub tali conditione, quæ ita difficilis erat, ut pene tunc impossibilis fuerat judicata: in decreto enim de electionibus dicebat se velle expectare electiones, & nil aliud: non enim apparebat quid sentiret si proximus superior illas, juxta decreti tenorem confirmaret, quinimmo negare illam partem videbatur, per c. *nonne*, de præsumpt. & 25. dis. *qualis*, quam negationem tacitam facto comprobavit, cum non modo ordinariorum confirmationem, immo nec ipsas electiones debito tempore expectavit; sed repente, vacatione percepta, per viam reservationum ecclesiis illis duxerit providendum; & nonnunqam illis ecclesiis, in quibus sciebat electionem esse factam, alios per viam provisionis intrusit. Quantum vero ad decretum de annatis respondit se illud velle servare; dummodo prius per concilium fieret sibi provisio, quæ per omnes nationes & provincias cum effectu acceptaretur. Res mira? quid enim si una minima provincia deficeret, quæ huic nollet assensum præstare? an deberet totius ecclesiæ salubris impediri provisio? Præterea quam difficillimum foret, & minus honestum, quod sacrum concilium mitteret per omnes nationes & provincias ad exquirendum consensum, ac si non haberet facultatem & necessitatem imponendi, nemo est qui nesciat. Non enim defecissent juris remedia ad eorum, qui tunc restitissent, compulsionem. Et si dici posset, quod hæc provisionis petitio, quanto ab omni jure & observantia incognita est, minus justa foret; nunquid Christus ecclesiæ sanctæ caput & sponsus habuit ab apostolis loculos separatim? num constituit sibi ali-

ANNO CHRISTI 1437.

Adversus has calumnias Pontif. Rom. egregie vin-

ANNO CHRISTI 1437.

☞ aliquos censuarios præsertim suos apostolos? Legimus enim, ut inquit Augustinus, Dominum loculos habuisse; a fidelibus oblata & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat, XII. q. 1. *habebat*. Num aliud fecit Petrus primus Christi vicarius sanctitate mira refulgens? Nam ut attestatur B. Clemens in epistola, & habetur XII. q. 1. *dilectissimis*. Erat multitudinis credentium cor unum, & anima una, nec quisquam eorum de his quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed omnia illis erant communia. Omnes vero, qui domos, aut agros possidebant eos vendebant, & pretia eorum, ad reliquas res quas habebant offerebant, ponentes ante pedes apostolorum, & apostoli dividebant singulis, prout cuique opus erat. Anne tunc erat aliqua in sumptibus inter illos apostolos & sanctos viros discretio? Anne Petrus tanquam Cephas & caput vendicabat sibi plurimas præ aliis portiones? Nonne ut cæteri Apostoli, processu temporis, in suam sortem sumpsit Antiochiam, demum & jussione Domini urbem Romanam? num de aliis ecclesiis reliquis Apostolis assignatis exigebat censum, aut provisionem nunc per modernum pontificem postulatam? Videat sua sanctitas an quod SS. PP. statuerunt ut bona per fideles oblata non sicut prius venderentur, sed ecclesiis matricibus conservarentur. Non enim ad ditandum quemcumque, sed ad subveniendum egentibus, XII. q. 1. *videntes*. Hinc Apostolus dixit: *victu, & vestitu his contenti sumus*. Non pigeat recensere quid illud saluberrimum Antiochenum concilium c. XXXV. statuit super redditum ecclesiæ dispensatione, quod ad propositum habetur in c. *episcopi ecclesiarum*, XII. q. 1. Demum succedentibus temporibus sacri canones, tota ecclesia approbante, saluberrime statuerunt, ut de cujusque matricis ecclesiæ redditibus quatuor fierent portiones; una videlicet episcopo, & familiæ ejus, propter hospitalitatem, atque susceptionem. Alia clero. Tertia vero pauperibus. Quarta ecclesiis reparandis, ut legitur in c. *concessa*, c. *quatuor*, c. *de redditibus*, c. *cognovimus*, c. *inos*, c. *scimus*, cum aliis similibus XII. q. 2. Num fuit statuta quinta portio, quæ deberet Romano pontifici assignari? minime. Et si tum deficerent ecclesiæ Romanæ bona temporalia, non fuit hæc provisio ab aliis ecclesiis facta. Numquid hodie faciemus; quandoquidem non solum magna spiritualitate, sed etiam ingenti temporalitate abundat? Subjiciemus ne omnes orbis ecclesias huic servituti, ut Romanæ ecclesiæ censuariæ atque tributariæ existant? Nonne hoc esset ecclesiæ universalis statum deformare, sicut in simili dicit glossa in c. *dilectissimis*, XII. q. 1. Advertat summus pontifex ad dicta Prosperi in lib. de vita contemplativa, ubi inter alia sic ad nostrum propositum ait: *pastor ecclesiæ his, quibus sua sufficiunt, non debet aliquid erogare; quandoquidem nihil aliud sit habentibus dare, quam perdere, nec illi, qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt, sine grandi suo peccato, unde pauper victurus erat, accipiunt*. De clericis quidem Spiritus S. dicit: *peccata populi mei comedunt; sed sicut nihil habentes proprium, non peccata sed alimenta, quibus indigere videntur, accipiunt; ita possessores non alimenta, quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt*; hæc ille. Quæ verba habentur 1. q. 3. *pastor*. Imitetur denique apostolum, qui, ut pseudoapostolis mali gnandi occasionem tolleret, a sumptibus ecclesiæ etiam licitis abstinebat. Et si quo tempore aliqua necessitas sibi imminebit, non deerunt juris remedia, quibus & decimas, & alia subsidia imponere poterit, ut in cle. 2. *de deci*. Et in c. *cum secundum Apostolum*, de præben. Ex quibus patet quod Romani pontificis petitio nulli æquitati, aut rationi consentanea fuit. Debuisset saltem prius recipere sacri concilii decreta, & postea præstolari provisionem quamcumque sacri concilii; quod profecto, si ejus bonam vidisset intentionem, in nullo sibi defuisset; quia præsentibus necessitatibus extantibus satis atque abunde occurrisset. Illæ enim annatæ instante tunc temporis necessitate indictæ extra omnem juris dispositionem fuere; qua omnino nunc cessante cessare utique debent. Ut enim suis decretis Innocentius ait quod pro remedio ac necessitate temporis statutum est, prius constat non fuisse, quod ergo necessitas pro remedio reperit, cessante utique necessitate cessare debet pariter quod urgebat; quia aliud est ordo legitimus, aliud usurpatio, ut habetur 1. q. VII. *quod pro remedio*. Et nunc præsertim revocandæ & extinguendæ sunt, cum in majorem abusum illas vergere conspiciamus: cum non modo suis temporibus exiguntur, scilicet post habitam possessionem provisi & certis temporis infra annum; sed in ipso initio antequam literæ haberi possint, & sic promotionis tempore, ut potius pro ipsa promotione, quam pro subsidio aliquo exigi videantur. Consideret Romanus Pontifex, quod olim summi Pontificis electio præsentabatur Imperatori, & cum ejus conscientia & jussu consecrabatur electus; & tempore ipsius præsentatæ electionis ipsi Imperatori, juxta antiquam consuetudinem, certa pecuniæ summa per ipsum electum seu ejus nomine dabatur, ut est textus cum glossa in cap. *Agatho*, & cap. *quia sancta*, LXIII. dist. Æquum enim videbatur, ut aliqua Imperatori beneficiorum reciprocatio fieret. Dabatur enim ille non pro consensu habendo, sed in recognitionem beneficiorum Romanæ ecclesiæ a principibus collatorum. Quod quidem nullo alio tempore congruentius fieri videbatur, quam cum electio pontificis confirmari debebat. Sed cum postea temporibus depravatis cœpisset illud importune & tamquam debitum exigi; ita ut videretur potius pro ordinatione, quam in beneficiorum compensationem dari; peroptimum visum fuit papæ & tunc temporis imperatori ut illa retributio amplius non fieret, ut notat Archidiac. in dicto c. *Agatho*. Si ergo Imperator a jure suo recessit, ne quispiam ministri in datione & collatione spiritualium præsumeret; quanto fortius debet hoc ipse summus pontifex facere, qui bonorum omnium debet esse speculum atque exemplar? Hinc concilium Eliberitanum: *emendari placuit, ut qui baptizantur, ut fieri solebat, nummos in concam non mittant; ne sacerdos quod gratis accepit, pretio distrahere videatur*, 1. q. 1. *emendari*. Ratione etiam temporis id quod alias licitum erat re-

dicat Æneas Sylvius in Dial. de Constant. Donat. cujus fragmentum in Appen. ad hanc orationem dabo.

ANNO CHRISTI 1437.

pro-

☞ probatur, ut ibi notat gloſſa. Et hoc de prima parte hujus particulæ.

ANNO CHRISTI 1437.

Aliud autem quod P. V. connectit Romanum Pontificem per eoſdem RR. DD. Card. multa alia quæ honori & utilitati hujus ſacri concilii conveniebant obtuliſſe; quandoquidem omnem ſubſtantiam & facultatem Romanæ eccleſiæ pro negotio Græcorum paratus erat exponere, ut juxta ſacri concilii promiſſionem valeret negotium conſummari feliciter. Vellet quidem ſancta ſynodus quod ſua verba operibus comprobaſſet; ſed rerum exitus edocuit, quod illa, ſi qua dixit, & ſincero & puro corde minime proceſſerunt. Nam illam ſacri concilii promiſſionem Græcis factam viſus eſt ſemper infringere, prohibendo ne Avinionenſes pecuniam compræſtarent, denegando ſalvum conductum & in indulgentiis concurſum; & tandem miſit galeas ut ad ſe illos adducerent, ut illorum colore hoc ſacrum concilium diſſolveret, correctionem & reformationem evitaret, & conciliorum authoritatem totaliter infringeret. Hæc eadem ita nota ſunt, ut nulla hominis perſuaſione indigeant.

Quod autem adnectitis tertio, quod ſacrum concilium hortatum fuit ad eccleſiæ reformationem, & ſeipſum primum exhibuit reformandum, & tollerentur curiæ Romanæ abuſus. Pro Deo? ſi hoc ex corde dixit, cur illico cum ſacrum concilium ipſum & ejus curiam tetigit refugit, recalcitravit, & omnem ſacro concilio juriſdictionem denegavit, quam primo in ſua adhæſione, & in ſua obligatione per vos allegata aperto ore profeſſus eſt? Nemo eſt, qui has artes non cognoſcat; verbis quidem rudes decipiuntur, ſed intelligentibus non leve eſt dare verba. Nam etſi ex corde loquebatur, cur ipſe tanquam ſummus pontifex & vicarius Jeſu Chriſti ſeipſum non corrigit, ſuæ curiæ abuſus non extirpat, & non præſtolatur ut ab aliis reformetur? Non pigeat proprios errores corrigere, qui poſitus eſt ut aliorum corrigat errores, vel ſaltem patienter, toleret ut a S. ſynodo, ut par eſt, & ipſemet pollicitus eſt, corrigatur.

In ultima parte hujus particulæ dixit dominatio veſtra, quod ſummus pontifex dolet & conqueritur quod ad multa hoc ſacrum concilium manus appoſuit, ſolita per concilia etiam vacante papatu tummis pontificibus futuris reſervari. Ad hoc enim reſpondet, quod omnia hæc attentata & horum majora legimus & aliqua vidimus per ſacra concilia explicari & agitari. Vidimus enim & legimus ſummos pontifices in cauſa hæreſis, ſchiſmatis & alterius criminis ad generalia concilia evocari, & ibidem aliquando ſe purgaſſe; nonnunquam abſolutos fuiſſe. Aliquando autem, & ſæpenumero etiam diebus noſtris, vidimus deponi, ut in cap. *ſi papa*, cum gloſſa XL. diſt. in §. *nunc autem*, cum gloſſa ſua XXI. diſt. XVII. *Hinc colligitur*, & 11. q. XII. §. *Item cum Balaam* V. *Item Hieronymus refert*. Et 11. q. v. *mandaſtis*. Et cap. *auditum*. Et LXXIX. diſt. *ſi duo contra jus*, juncta gloſſa per Archi. in cap. *In fidei favorem*, de hære. l. VI. cum ſim. Ac etiam obedientiam ſibi fuiſſe ſubtractam, ut in cap. *Anaſtaſius* XIX. diſt. Et hodie ultra prædicta jura habemus ſaluberrimum decretum concilii Conſtantienſis. Legimus inſuper Cardinales fuiſſe in ſynodo depoſitos a patribus de concilio, ut papam et refert in cap. *ex geſtis*, de cleri. non reſid. Inſuper patriarcham abſque reſtitutione etiam legimus a Synodo Chalcedonenſi fuiſſe damnatum, ut in cap. *in tantum*, XX. diſt. & eum damnarunt ſancti patres concilii, ut ibi. Epiſcopos multos legimus & damnatos & reſtitutos per ſacra concilia, ut in cap. *Johannes Chryſoſtomus*. Et in aliquibus libris eſt palea L. diſt. & XII. q. III. *Si quis epiſcopus*, & V. q. IV. *nullus epiſcopus*. Item Synodus excommunicat, & ſic exercet cenſuram eccleſiaſticam, XI. q. III. *certum*, & in cap. *ſi quis epiſcopus*, & cap. *ſicut*, de hæretic. Et Gregorius vir ſanctiſſimus & doctiſſimus dixit: *cunctas vero, quas præfata veneranda concilia perſonas reſpuunt, reſpuo, & quæ venerantur amplector, quia dum univerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe & non illa deſtruit quiſquis præſumpſerit abſolvere quos ligant, aut ligare quos abſolvunt*. Quæ verba tamquam multum generalia ſatis notanda ſunt. Apoſtoli quoque ſimul, non tantum Petrus, primum epiſcopum poſt Domini reſurrectionem elegerunt, videlicet Matthiam in locum Judæ, ut patet in Apoſtolorum actibus, & in capite, *cleros* in princ. 21. diſtin. ubi dicitur quod Cleros, & Clericos hinc appellatos concedimus, quia Matthias electus eſt, quem primum per Apoſtolos legimus ordinatum &c. Quod autem Matthias fuerit in epiſcopum ordinatus patet per illa Pſalmiſtæ verba: *Et Epiſcopatum ejus accipiat alter*. De epiſcopatu Judæ loquens, ut interpretatur ſcriptura in Actibus Apoſtolorum, & ſupra latius dixi. Demum ſucceſſive in ſingulis civitatibus Epiſcopos, & presbyteros Apoſtoli ordinaverunt. Levitas etiam per eoſdem Apoſtolos ordinatos legimus, quorum maximus fuerit B. Stephanus. Subdiaconos quoque, & Acolytos Eccleſia procedente tempore ſibi conſtituit. Hoc legitur 21. diſt. §. primo in fin. Certum quidem eſt, quod Epiſcoporum cœtus in locum Apoſtolorum ſurrogatus eſt, ut in cap. *In novo*, 21. diſt. & in cap. *Quorum vices*, 69. diſt. & in cap. *Dominus*, 93. diſt. & in c. *Manus quoque*, de conſec. diſt. 5. cum ſim. Eadem ergo poteſtate funguntur, ut inquit Auguſtinus in dicto capite, *Quorum vices*, & textus in dicto capite Magiſtr. & in aliis proxime allegatis. Hinc dicit textus notabilis in cap. *Urbes*, 80. diſt. quod urbes & loca in quibus Primates præſidere debent non a modernis ſed multis ante adventum Chriſti ſint ſtatuta temporibus, quorum primates gentiles etiam pro majoribus negotiis appellabant. In ipſis vero urbibus poſt adventum Chriſti Apoſtoli, & eorum ſucceſſores patriarchas & primates inſtituerunt. Ad idem vide alium textum notabilem in cap. *Nulli*, 99. diſt. Non ergo hæc poteſtas a ſacris Conciliis aliena eſt, quam Sanctos Apoſtolos, & ſucceſſores exercuiſſe legitur, qui hoc non feciſſent, ſi poteſtas eis non adfuiſſet, ut in ſimili dicit textus in cap. *Lugdunenſis*, IX. quæſt. 2. & non mirum, nam & ipſa Summi Pontificis electio ipſi Sacro Concilio delata eſt, ut in cap. fin. 79. diſt. & in cap. *Quia Sancta*, 63. diſt. & alibi dicit textus notabilis, quod diſpoſitione Apoſtolorum ordinante

ANNO CHRISTI 1437.

☞ dinante Domino primitus Episcopi sunt constituti, ut habetur in cap. *Uno*, VIII. quæst. 5. Præterea sacra Synodus nomine ipsius Synodi canones edit ad correctionem Ecclesiæ; dicit enim textus in cap. *Habeo librum*, 16. dist. quod Synodus divinitus inspirata iterum Constantinopoli congregata est, & canones nu. CCII.* ad correctionem Ecclesiæ promulgavit, & loquitur de Concilio Constantinopolitano, quod est unum de illis quod Ecclesia, ut sancta Evangelia, veneratur & colit, ut in cap. *Sicut*, 40. dist. & in cap. *Sancta octo* 16. dist. Quinimmo videtur velle textus Gregorii in dicto cap. *Sicut*, & professio, quam solebat facere Romanus Pontifex, ut habetur in dicto cap. *Sancta*, 16. dist. quod Papa non possit in aliquo mutilare, violare, seu mutare statuta universalium Conciliorum. Archidiaconus tamen post Hugonem in dicto cap. *Sicut*, illum textum in hoc restringit in his, quæ ad fidem pertinent, & salutem, & generalem statum Ecclesiæ. Et hoc dicit per illa verba ibi, *fidei structura consurgit, & cujuslibet vitæ actionis norma consistit &c.* Optime ad prædicta faciunt verba Leonis Papæ in cap. *Requiritis*, 1. quæst. 7. ibi, *quod jam multis est damnatum conciliis nulla, possumus pœnitentia subvertere, & tot spiritualibus patribus obviare; sed in illorum patrum sententia me invenire*. Nec ibi agebatur de illis tribus, ad quæ Archidiaconus restringit illum textum in dicto cap. *Sicut*. Ad idem cap. *post translationem*, de renun. Item alibi Leo Papa: *Privilegia ecclesiarum, & monasteriorum, Sanctorum patrum auctoritate instituta nulla possunt auctoritate convelli, nulla novitate mutari; in quo opere auxiliante Christo fideliter exequendo hujus S. Sedis Pontificibus necesse est perseverantem exhibere famulatum*, quæ verba sunt valde notanda. Nam etsi fatear, quod ultra illos tres casus, per Archidiaconum supra narratos, possit Papa venire contra Conciliorum statuta; non tamen potest hoc sine causa rationabili facere, ut notanter dicit Gratianus §. *His ita* l. XXV. quæst. 1. ibi, *valet ergo, ut ex præmissis, colligitur sancta Romana ecclesia quoslibet suis privilegiis munire, & extra generalia decreta quædam speciali beneficio indulgere, considerata tamen rationis æquitate, ut quæ mater justitiæ est, in nullo ab ea dissentire inveniatur:* Hæc ille. Videatur etiam in cap. *Nicæna*, XXXI. dist. ubi dicit textus, quod Nicæna Synodus volens corrigere vitam hominum in Ecclesiis commorantium leges edidit; & infra: Hinc Papa Concilia appellat sancta tum propter auctoritatem, tum propter Spiritus S. assistentiam, XVI. quæst. 2. *Visis;* & in dicto cap. *Sancta*, & XCVI. dist. *bene quidem*, cum multis similibus. Item Chalcedonense, & Constantinopolitanum Concilia fecerunt statuta supra simoniam, 1. quæst. III. *Ex multis*, in textum, & in cap. *Si quis omnem*, 1. quæst. 7. Item super Monialibus XX. quæst. 3. *Virgines*, & ut totum complectar, etiam super universalis Ecclesiæ statutis, ut in cap. *Quæ ad perpetuam*, & in cap. *sunt quædam*, XXV. quæst. 1. Potest etiam immutare formam Sacramentorum etiam vacante sede apostolica, de qua per Archid. in cap. *porro*, XVI. dist.

ANNO CHRISTI 1437.

* Capita ista CCII. non quidem a Constantinopolitana Synodo, quæ ecclesia ut sacra Dei evangelia veneratur condita sunt, sed in alia synodo, quam latina ecclesia respuit, & sub nomine Quinisextæ innotescescit. Quare hic alteram pro altera synodo accepisse Panormitanum constat. Hinc vide quantæ rei sit in scientia canonica historiam ecclesiasticam recte callere.

Audit causas speciales, & etiam matrimoniales, & eas decidit, & debitam pœnam transgressoribus imponit, ut in cap. 1. de sponsal. & cap. *certum*, XI. q. III. ibi l. *si ante finitæ causæ suæ examinationem a Synodo abire præsumit*, ut in cap. *in loco*, V. q. IV. & in cap. *Quisquis*, IV. q. V. in. verbo *si autem*, ubi patet quod etiam quilibet episcopus, etiam criminaliter potest ad universalem Synodum evocari, ut ibidem causa terminetur. Et videtur ibidem innuere textus quod major sit contumacia in non comparendo ad citationem universalis Synodi, quam alterius tribunalis. Et sic videtur quod indifferenter possunt causæ agitari in Synodo. Et non mirum; nam sicut ad concilia provincialia omnes deferuntur indifferenter cujuslibet provinciæ causæ, ut in cap. *Scitote*, VI. quæst. 3. eodem modo & fortius in Concilio universali totius universi causæ deferri possunt, ut patet in juribus superius allegatis; & in dicto Cap. *Johannes*, L. dist. Nam & Christus suæ Ecclesiæ, per generale Concilium repræsentatæ, universaliter jurisdictionem tribuit per illa verba: *si peccaverit in te &c. dic Ecclesiæ. Qui autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*, Matth. XVIII. ubi submisit Christus: *Amen amen dico vobis quæcumque alligaveritis super terram, erunt alligata in cælo, &c.* Per quæ verba patet, quod sacris Conciliis competit etiam jurisdictio coercitiva. Quod illa auctoritas non loquatur de solo Papa, patet ex illis verbis quæ immediate submisit Christus: *Amen amen dico vobis &c.* Et aperte voluit Hieronymus in cap. *Omnibus*, XXIV. quæst. 1. Quinimmo dico, quod non legitur in aliqua parte Evangeliorum, quod Christus ita aperte dedit potestatem coercitivam Petro, sicut dedit ipsi per Episcopos, repræsentatæ, ut supra dixi. Ex quibus patet, quod Sacrum Concilium potest in suis gestis exercere potestatem coercitivam. Ad idem XI. quæst. III. *certum*, ubi excommunicantur non venientes ad synodum, & sacerdotalibus respuens præceptis obedire. Statuit insuper concilium super electionibus, ut in cap. *Osius*, & in cap. *cum in cunctis*, de elect. Item super psallendi modum in ecclesia, ut in cap. *De his*, XII. quæst. & cap. *Placuit*, VIII. dist. Et leges Concilii dicuntur leges Ecclesiæ, ut in cap. *Leges*, III. quæst. VI. ubi dicit Papa: *leges Ecclesiæ Apostolica firmamus auctoritate*. Hoc potest intelligi secundum verba cap. *Significasti*, de elect. Quod auctoritas, quam Papa præstat Conciliis illa confirmat illis, & constitutam Concilio; non autem per illa verba probata videtur concilium generale absque papæ auctoritate possit illis facere; sed attentis capitulis præcedentibus, illud cap. *legens*, & cap. seq. quæ tractant, & inhibent referre ad judicia peregrina. Dicit etiam Gratianus, allegando verba Sixti Papæ, quod illud Apostolica auctoritate confirmat, & peregrinas, idest alias, quæ non sunt ecclesiasticæ, seu per Ecclesiam factæ submovere, nec forte sufficere pro actorum Concilio firmitate sola convocatio Concilii facta per Papam, cum sola congregatio non videatur sufficere. Ad quod faciunt verba cap. *Synodum*, ubi cum dicit facere r . . . . . ibi cum dicitur actum est.

ANNO CHRISTI 1437.

Vitiata lectio.

☞ Et ibi cum dicitur interfuit, & ibi cum dicitur fultum, & cap. *multis*, ubi cum dicitur celebrari; & ibi cum dicitur talia, quod vult dicere, ideſt celebrare Concilium, quod dixit ſupra conſummatum. Et in cap. *Concilia*, ibid. cum dicitur præſidentiam papæ non habuerunt, quæ verba ſuprafignata demonſtrant, quod papa nedum habet congregare Concilium, ſed etiam facere, agere, intereſſe, fulcire, celebrare, præſidere Concilium, & in ipſo Concilio; cum certum ſit quod proprie, ſignificatione verborum prædictorum inſpecta, facere Concilium non eſt congregare. Et ſic nec agere non eſt congregare, nec intereſſe non eſt congregare, nec fulcire non eſt congregare, nec celebrare non eſt congregare, nec præſidere non eſt congregare, quæ ita capita ſunt XVII. diſt. Propter quod dubito, quod etiamſi Concilium fuerit congregatum auctoritate papæ, quod ipſum Concilium abſque papæ voluntate tacite, vel expreſſe poſſit illis condere, & per maxime ipſius poteſtatem, nec præeminentiam reſtringentes. Facit ad prædicta c. *dudum ut*, VIII. quæſt. VI. *ubi celebrari &c.* Et ſic videtur etiam quod ſine Papa poſſit Concilium leges condere; dummodo ſit legitime congregatum. Non enim ad validitatem, & robur eorum, quæ in Concilio aguntur requiritur præſentia Papæ, aut ſuorum legatorum; ſed ſatis eſt Concilium eſſe auctoritate Romani Pontificis congregatum, ut dicto cap. *leges*. Ad idem cap. I. & II. & cap. *multis*, XVII. diſt. & cap. *dudum*, III. quæſt. VI. & in c. *nullas*, VI. quæſt. III. Quinimmo & Sacrorum Conciliorum auctoritate, & ſtatuto proceſſit, ut ſine Romani Pontificis auctoritate Concilia minime congregentur, ne fortaſſis quilibet pro ſuo libito auderet Concilia congregare, quorum exitus ſcandala generare potuiſſent, ut patet in dictis cap. *multis*, & *dudum*, ubi dicitur quod tam a SS. Apoſtolis, quam aliis SS. Patribus inſtitutum fuit, ut non congregetur Concilium generale ſine auctoritate Romani Pontificis. Et ſi bene prædicta ponderentur, nil juriſdictionis in Eccleſia Dei eſt, quod per ſancta Concilia legitime congregata exerceri non poſſit. Quinimmo Papa per ſe in Concilio præſidens allegat non ſolum in agendis conſilium, ſed etiam conſenſum, & auctoritatem Concilii. Ad hoc XXXIII. diſt. in cap. *In nomine Domini*, *V. quod ſi quis*, ubi inter alia hæc verba dicit Papa. *Si quis contra hoc noſtrum decretum Synodali ſententia promulgatum &c.* Item in depoſitione duorum Epiſcoporum his verbis uſus eſt. *Igitur decernente nobiſcum ſacra Synodo in præſentia depoſiti, & ab officio ſacerdotali excommunicati, atque a regimine Epiſcopatus alienati indubitanter exiſtant*, ut habetur II quæſt. I. *Scelus*. Ad idem cap. *nimis*, de jurejurando, ubi Papa dicit: *auctoritate Concilii prohibemus, &c.* & in cap. *bene quidem*, XCVI. diſt. ubi Papa in Concilio exiſtens ſic ad Concilium inquit: *Poteſt noſtrum judicare Concilium*, poſt principium. Et ſic etiam in Papæ præſentia poteſt Concilium judicare. * Ad idem ibi ſancta Synodus, ubi congregatio prælatorum ſine Papa, ejus tamen auctoritate inita appellatur Synodus. His etiam addenda ſunt, quæ in ſimili notat Archidiaconus in §. I. diſt. XVII. ubi dicit quod aliud eſt ſtatutum Concilii *de conſenſu Fratrum noſtrorum*; ſecus ſi dicat de conſilio Fratrum noſtrorum; nam tunc ſtatutum refertur ad ipſum Archiepiſcopum, quia conſilium non neceſſitat, ut in cap. *cum olim*, de arbitris, & cap. *cum in veteri*, de electione. Ita dicendum in ſimili, quod ubi Papa dicit: *ſtatuimus de conſenſu Concilii*, *vel nobiſcum decernent concilio*, vel per verba ſimilia, quod ſtatutum illud eſt potius Concilii, quam ipſius Papæ. Ex quibus patet, quod Papa non dolere, aut conqueri de hoc Sacro Concilio debet, ſed gratias agere, cum multa alia grandia agere potuerit, a quibus tamen abſtinuit.

Et ſi dicatur, quod indulgentias conceſſerit plenarie, quas Papa dumtaxat indulgere conſuevit; reſpondetur primo & concilium Senenſe jam fere ſimiles indulgentias conceſſit, ſub his verbis: *Sacroſancta generalis Synodus Senenſis, in Spiritu S. legittime congregata, univerſalem eccleſiam repræſentans &c. ſtatuit, quod quicumque capientes hæreticos, & in poteſtatem ordinariorum vel inquiſitorum hæreticæ pravitatis effectualiter ponentes, vel eos, quos retinere, ſeu capere non poſſent, de eorum territoriis omnino expellentes, aut bannientes, ſeu etiam requiſiti brachium ſæculare contra tales præſtantes, eam indulgentiam conſequantur, quæ dari conſuevit proficiſcentibus in ſubſidium Terræ Sanctæ.* Hæc autem, quæ in ſubſidium Terræ Sanctæ dari conſuevit, plenariam fore nemo eſt qui neſciat, ut aperte notatur in cap. *ad liberandam*, de hæretic. Et erat illa Senenſis Synodus in foribus, ut ita dixerim, Romanæ Urbis, in qua tunc Martinus Papa reſidebat, nec clamaſſe apparet. Præterea ſatis jure defendi poteſt has indulgentias ſacra concilia concedere poſſe. Primo per ea, quæ notat Innoc. in cap. *quod autem* de pœnit. & remiſs. ubi tractans de his indulgentiis etiam plenariis inter cætera quærit, unde habetur, quod papa vel alii prælati has indulgentias concedere poſſint; & dicit, quod e ſpeciali privilegio Chriſti per illa verba conceſſo: *quodcunque ligaveris ſuper terram*. Sicut enim poteſt eccleſia facere ſtatuta ligando eos, qui alias non eſſent ligati, niſi conſtitutio eſſet; ſic poteſt facere conſtitutiones abſolvendo. Et ſubjicit: *& non mireris, quod in veteri teſtamento has indulgentias non concedebant, quia apud illos Sacerdotes non erat poteſtas clavium, nec ligandi, aut ſolvendi: Et ſufficere nobis debet, quod eccleſia ſic conſuevit facere; & licet non habeamus ita manifeſta teſtimonia ante tempora Gregorii, tamen credendum eſt ſecundum eum quod & ante concedebantur, licet non ita frequenter. Ante enim tempus Gregorii omnes chriſtiani qui erant catholici, erant ita perfecti quod raro his indigebant, Item addunt pro iſta poteſtate concedendi has indulgentias, quia apoſtoli majora his conferebant ſuis, quia ſanabant infirmos ſecundum eum. Et ſubmittit ſeptem neceſſaria ad hoc ut valeant hujuſmodi indulgentiæ. Et ponit pro primo poteſtatem ligandi atque ſolvendi, quam dicit eſſe apud prælatum etiam malum.* Ex quibus verbis Innocentiis ſatis poteſt elici, quod ſacrum concilium, eccleſiam totam repræſentans, poteſt in-

* Utique, cum papa se concilio subjicit sponte, ut Symmachus in dicto capite.

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRIST 1437

☞ indubie tales etiam indulgentias plenarie con- A
ANNO CHRISTI 1437. cedere. Primo, quia dicit, harum virtutem prodire ex illo privilegio ligandi & solvendi per Christum tributo. Certum autem quod illud privilegium fuit principaliter ecclesiæ, licet in persona beati Petri collatum, ut firmat Augustinus in ca. *quodcumque*, XXXIV. q. 1. Et non solum in habitu, sed etiam in actu & exercitio, ut voluit aperte Hieronymus in ca. *omnibus*, eodem cap. & quæst. Et supra ex multis monstratum est. Et hoc idem aperte sentire videtur Beatus Cyprianus episcopus & martyr, & scientia doctissimus, ut colligitur ex suis dictis relatis in c. *loquitur* 24. q. 1. ubi inter cætera sic dicit: *loquitur Dominus ad Petrum: ego dico tibi, quia in* B
es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Super unum ædificat ecclesiam, & quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: sicut me misit Pater, & ego mittam vos: accipite Spiritum S.; tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipiente sua authoritatem disposuit. Hoc erant utique Apostoli, quod Petrus fuit, pari consortio præditi, & honoris & potestatis. Sed ab unitate exordium proficiscitur, ut ecclesia Christi una monstretur. Quam unam ecclesiam in cantico quarto Canticorum, Spiritus S. ex persona Christi designat, dicens: una est columba mea, perfecta mea, & una est matris suæ electa genitricis &c. Hæc il- C
le. Ad idem tex. in c. *in novo*, 16. dis. *Tanto fortius hæc vera sunt, quanto etiam specifice apostolis omnibus, qui per episcopos repræsentantur, hanc potestatem contulit ipse idem Christus dicens. Amen amen dico vobis, quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.* Nec quisquam dicat hanc authoritatem Domini debere ad forum pœnitentiale restringi; sed indulgentiæ publicæ referuntur ad forum jurisdictionis, ut Innocentius, hoc ultimum sentit in dicto c. *quod autem*, & c. *cum ex eo*, de pœn. & re. Quia dico quod verba præcedentia in illa authoritate innuunt aperte contra- D
rium, dum loquuntur de correctione per ecclesiam fienda, quæ est publica, & jurisdictionis non pœnitentialis: verba enim præcedentia sequentia declarant, ut in l. *si servus plurium*, ff. de leg 1. Et in c. *solitæ*, de majo. & obedi. cum similibus. Secundo hoc idem quod ecclesia possit, sentit idem Innocentius in præmissis verbis ex sua illatione, quam facit de potestate condendi constitutionem, seu ligandi per eam, ad potestatem solvendi per hujusmodi indulgentias. Nam illa authoritas *quodcumque ligaveritis &c.* debet exponi scilicet per statuta vel præcepta, ut notat idem Innocentius in c. *quanto*, de consue. & in dicto c. *quando autem*. Certumque E
est quod sacra concilia illarum authoritatum vigore valent quæcumque statuta quantumcumque super rebus gravibus edere, ligando ubi opus est, ut supra ex plurimis probavi. Ergo & statuere absolvendo per viam indulgentiarum. Tertio, hoc idem sentit ex præmissis Innocentius; dum ex potestate apostolorum voluit inferre ad potestatem ecclesiæ. Si ergo apostoli illa, & majora facere poterant; ergo & episcoporum concilia, quæ successerunt in locum collegii Apostolorum, ut supra monstratum est. Quarto, hoc idem sentit Innocentius dum dicit, quod in iis indulgentiis concedendis requiritur potestas ligandi & solvendi, quæ est etiam apud prælatum malum. Sed hæc potestas indubia est apud sacrum concilium, ut supra multifarie multisque modis monstratum. Ergo &c. Et apertius hanc & solvendi potestatem sacro concilio competere ultra prædicta, quæ tamen hoc satis probant, ostenditur, quia sancto die Pentecostes Spiritus S. descendit nonnisi super congregatos in unum, ad ostendendum quod ipsius virtus fortius operatur in congregatione plurium episcoporum seu sacerdotum, quam in dispersis. Unde Christus post resurrectionem dicturus apostolis: *quorum remiseritis peccata, remittentur eis;* præmisit Spiritum S. unde contulit omnibus simul existentibus potestatem remittendi peccata una cum Spiritu S. quod non legitur sic feciſſe eis disgregatis. Nec in hoc majorem potestatem dedit Petro quam cæteris apostolis simul. Item eisdem apostolis, & per consequens episcopis dixit: *si duo ex vobis consenserint super terram de omni re, quam petierint, fiet eis a Patre meo:* Et iterum: *ubicumque duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum.* Nimirum, ut inquit Gratianus 24. q. 1. §. *Si autem &c. Cunctis ostendens se non habitare in cordibus eorum, qui superbe singularitatem sequuti, a corporis Christi compage semetipsos abrumpunt.* Non ergo negare possumus, quin episcopi concilium facientes, hinc potestatem indulgentias concedendi habeant; alias ecclesia non haberet, quæ per ipsos sic congregatos repræsentatur, ut in c. 1. 25. q. 1. Et in c. *leges*, q. 6., præsertim cum Christus omnibus apostolis dixerit: *sicut misit me pater, & ego mitto vos;* suam per hæc verba transferens in eos potestatem, ut ait, Cyprianus in dicto c. *loquitur*. Unde quemadmodum Christus potestatem in terra dimittendi peccata habuit, & sic facto exercuit, dum Mariæ Magdalene dixit, ac etiam paralitico: *dimittuntur tibi peccata;* Ita & apostolis eamdem potestatem tribuit. Hinc Clemens beatus in sua epistola dixit inter alia, quod beatus apostolus Petrus ajebat episcopos vices apostolorum gerere Dominum edocuisse, & reliquorum discipulorum vicem tenere. Et si quis aliquem ex his scandalizaret, gravissimam sibi pœnam inferri debere prædicabat. Et post quædam, refert eumdem B. Petrum evangelizasse sanctam ecclesiam immaculatam omnes servare debere, cujus claves episcopos esse dicebat. Ipsi enim habent potestatem claudere cœlum, & aperire portas ejus, quia claves cœli facti sunt, & qui eos tangit tangit pupillam ejus. Quæ verba valde in materia nostra notanda sunt; inferunt enim clarissime ad hanc potestatem, indulgentias etiam plenarias concedendi. Præterea, si episcopi prius habebant indifferentem hanc potestatem, dummodo discrete ea usi fuissent, ut in c. *accedentibus*, de excess. prælato. Et c. *quod autem*, de pœn. & rem. sed postmodum quia ea abutebantur indiscrete illas concedendo, per quas pœnitentialis enervabatur satisfactio. Innocentius III. in concilio generali ipsorum

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

potestatem restrinxit, ut habetur in c. *cum ex eo*, de pœn. & re. Unde cum hæc potestas non fuerit restricta, nisi episcopis singulariter consideratis; non autem concilio generali; dicendum restat necessario quod illa potestate concilia generalia uti possunt, quia quod non mutatur quare stare prohibetur? l. *sancimus*, de testa. Et ab antiqua dispositione tantum concessum est, quantum in novo jure reperitur mutatum, l. *præcipuus*, C. de app. & l. *commodissime*, C. de libe & pos. Præterea, videmus, quod etiam presbyteri possunt in foro animæ indulgere plurimum ipsis pœnitentibus, licet non possint dare literas indulgentiarum, quia hoc ultimum est jurisdictionis, quam ipsi non habent; sed providere possunt in absolutione pœnitentis diversos modos liberandi spiritum a peccatis, quod est tantum officium sacerdotale secundum Innocentium in dicto c. *quod autem*. Ego autem ad hoc allego notabile dictum Augustini in libro de pœnit. cujus verba ad propositum sunt per Gratianum translata in c. *quem pœnitet*, dis. 1. ubi sic inquit: *ipsi enim sacerdotes jam plus possunt proficere plus confitentibus parcere; quibus enim remittunt remittit Deus. Lazarum enim de monumento jam fœtentem obtulit Deus discipulis solvendum, per hoc ostendens potestatem solvendi concessam sacerdoti. Dixit enim: quodcunque solveritis super terram, solvetur & in cœlum, Hoc est ego Dominus & omnes Angeli sancti mei laudant nobiscum, & confirmant, quos ligatis & solvitis super terram. Non dixit; quos putatis ligare, & solvere; sed in quos exercetis opus justitiæ, aut misericordiæ. Alia autem opera vestra in peccatores non cognosco.* Hæc Augustinus, ubi supra. Quæ verba sunt in materia nostra plurimum notanda. Hinc glossa in cap. *mensuram*, de pœni. dist. 1. quærit: Quid si sacerdos minorem pœnam imponat, quam debeat? & respondet, quod si est ordinarius ejus judex, sive sacerdos, & dispensandi animo hoc faciat, sufficit illa licet modica ad delendum peccatum. Et sic proprius judex sive sacerdos potest dispensare cum peccatore circa quantitatem pœnæ. Quanto ergo fortius concilium generale episcoporum totam ecclesiam, cui potestas ligandi & solvendi collata est, repræsentans, hoc poterit? Et hoc de ista particula duod cima.

Cap. XIII. Nunc ad particulam XIII. condescendo, in qua D. V. dicit, quod quantum ad observantiam decretorum sacri concilii attinet, asserit ipse Summus Pontifex nusquam minus quam hic, ubi facta sunt, nec in aliquo loco ita sæpe violari, sicut in propria officina. Et quod nos dicimus de sententiis nostris, idem dicit ipse & amplius de sententiis in curia legitime latis, quæ hic passim in dubium revocantur. Id ipsum, quod de violatione promissionis in adhæsione factæ conquerimur; conqueritur & ipse de non servatis quibusdam promissionibus synodalibus sibi factis. Ad hoc respondendo, miratur S. Synodus sua decreta, præsertim indispensabilia, ut de annatis non recipiendis violari. Nunc reliqua. Dispensavit forte aliquando in aliquibus in quibus boni mores minime deseruntur, necessitate, vel utilitate dispensationem suadentes. Sed proh dolor! ipse summus Pontifex, qui præ aliis debet esse decretorum illorum executor, ea semper contempsit, posthabuit, & respuit, ecclesiæ auctoritatem, cui parere debebat, contemnendo. Advertisset ad allud Damasi papæ inquientis, quod violatores canonum voluntarie graviter a SS. Patribus judicantur; & a Spiritu Sancto, cujus instinctu ac dono dictati sunt, damnantur, quoniam blasphemare Spiritum Sanctum non incongrue videntur, qui contra eosdem sacros canones, non necessitate compulsi, sed libenter, ut præmissum est, aliquid aut proterve agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifeste unum genus est blasphemantium Spiritum Sanctum. Quoniam, ut jam prælibatum est, contra eum agit, cujus jussu, & gratia sacri canones editi sunt. Hæc ille XXV. quæst. 1. *violatores*. Ponderet ergo ex præmissis quantum Romanus deliquerit Pontifex sacri concilii decreta nullo modo recipiendo. Circa sententias vero debuisset illum virum sanctissimum, ac doctissimum Gregorium Papam imitari inter alia sic inquientem: *Cunctas vero personas, quas veneranda concilia respuunt, respuo; quas venerantur, amplector; quia dum universali sunt consensu constituta, se & non illa destruit quisquis præsumpsit absolvere quos ligant, aut ligare quos absolvunt;* XV. dist. *Sicut*. Hæc de sententiis papæ erga sacrum concilium non legimus; cum ipse papa faciliter errare tamquam homo possit. Sacrum autem concilium minime, in his saltem quæ fidem, & ecclesiæ reformationem, & animarum salutem, & universalis ecclesiæ statum concernunt. Non ergo inter sacrum concilium & papam, quoad eorum sententias, recta & sana comparatio, & præsertim propter illos Romanæ curiæ abusus, quia vero sæpe judicem deviare compellunt. Denique cunctis liquet, ut ultimum attingam, Romanum pontificem suam adhæsionem solemnem, & publicam, non modo violasse, sed nunquam tenuisse, cujus verbum aut sacrum aut sacrilegum est. Sacrum autem concilium nil suæ sanctitati conciliariter promiserit, quin illud executioni mandaverit; nec contrarium huic doceri poterit. Sed ne assumenti excusationem in peccatis; in illis *sic.* enim, ut inquit canon magis plectibilis est offensa per quos ad excusandas excusationes in peccatis deliquendi usurpatur auctoritas, ut in cap. *inter dilectos*, de eccl. Prælat. Et hæc de ista particula.

Cap. XIV. In decimaquarta particula præmissis, quibusdam ad pacem exhortationibus, quibus supra satis responsum fuit, subjicit dominatio vestra unum pacis medium: dicitis enim, quod pridem serenissimus dominus imperator Romanorum suis nuntiavit oratoribus, summum pontificem omnium controversiarum, quas cum hujus sacri concilii patribus habet, velle suam imperialem majestatem judicem, & arbitrum facere, si patres hujus sacri concilii idipsum agere decreverint, sicut, ut dicitis, certe tenentur. Si etenim summus pontifex id egit; magis hoc concilium facere debere extimat unusquisque. Plurima enim in hoc sacrum concilium exhibuit ipse imperator dilectionis testimonia. Scimus omnes quanta fecerit, quantoque se submiserit laboribus, ac periculis, ut nos protegeret, concilium fundaret, stabi-

ANNO CHRISTI 1437.

ſtabiliret, & augeret; & aliqua alia redditis quæ ipſius ſereniſſimi domini noſtri imperatoris affectionis erga ſacrum concilium ſunt evidentiſſima argumenta. Quod ſi tale compromiſſum in ſua ſerenitate fiet, arbitramini pacem omnino ſequuturam; quinimo dici pax facta poterit. Ad hanc particulam reſpondendo, non negamus, imo firtaiter aſſerimus præfatum dominum imperatorem eccleſiæ ſanctæ Dei, & huic ſacro concilio ipſam repræſentanti plurituum, ut decet catholicum principem, & eccleſiæ advocatum & defenſorem, affectum, ac per ſuam majeſtatem eccleſiæ pacem, & unitatem in concilio Conſtantienſi fuiſſe redditam, & ibidem, & hic, & eccleſiæ & ſanctorum conciliorum authoritatem mira devotione, & ſedulitate fuiſte conſervatam & defenſam. Quamobrem in ſua ſerenitate ſacrum concilium tanquam in catholico principe plurimum, & quantum dici poteſt, confidit. Sed ex alio capite locum, & effectum quod propoſuiſtis habere non poteſt. Eſt ne eccleſiæ ſanctæ Dei conveniens, ut tunc fidei & poteſtatis fundamentalis eccleſiæ, de qua principaliter agitur, in aliquem, præſertim laycum, quamtumcumque religioſum, & catholicum compromittatur, cum in cauſis fidei ipſe papa teneatur univerſale congregare concilium, ut eſt tex. juncta glo. in c. *Anaſtaſius*, 19. diſ. & in c. *cum quibus*, 24. q. 3. & c. *Acacius*, ea c. q. 1. Compromittetur ne an ſacri concilii decreta ſint per papam recipienda; an citari per ſacrum concilium potuerit; an papa diſſolvere concilium valuerit; an reformatio eccleſiæ fieri debeat; an per concilium papa puniri poſſit? Sunt ne hæc compromiſſibilia? certe minime, tanquam indiſpenſabilia, ut in c. fi. de tranſac. Et ſi in cauſis matrimonialibus, liberali, & criminali tanquam majoribus compromitti non poteſt, quia in eo exigitur majoris judicis authoritas, ut in c. pen. de reſti. in integ. Et l. *non diſtinguemus*, §. *Julianus*, & §. *de liberali*, ff. de arbit. Quanto fortius nec in cauſis præſcriptis longe majoribus & gravioribus compromiſſum admitti non debet? Quis præterea in præſcriptis articulis de jure dubitare poteſt; niſi in hæreſim inciderit, cum omnia prædicta per ſacra concilia declarationem certam, & definitionem acceperunt? Non ne hæreticum eſſet aliter tenere quam eccleſia determinaverit? De hæreticis, *ad abolendam*; Et 14. q. 2. *hæreſis*, in c. 1. & 2. de S. Tri. cum infinitis ſimilibus. Poteſt ne ſuper re clara, & deciſa fieri compromiſſum? cum tranſactio ſolum fiat ſuper re dubia, & lite incerta ut in l. 1. & l. poſt rem judicatam ff. de tranſa. & l. *in ſua* de condi. indebi. & in c. *expoſita*, cum ſua glo. de arbi. Attendite præterea, ſi exemplum quærimus, quæſo, quid imperator Conſtantinus divina clementia inſpiratus patribus Nicæni concilii diverſos accuſationis libellos contra ſe invicem eidem imperatori porrigentibus egit: ſuſcepit quidem a ſingulis libellos, quos ſimul omnes in ſinu ſuo continens, nec in eis quid contineretur aperiens, ait ad epiſcopos: *Deus vos conſtituit ſacerdotes, & poteſtatem vobis dedit de nobis quodam modo judicandi, & ideo nos a vobis recte judicamur; vos autem non poteſtis ab hominibus judicari; propter quod Det ſolius inter vos expectate judicium, & veſtra jurgia, quæcumque ſunt, ad illud divinum reſerventur examen. Vos enim nobis a Deo dati eſtis dii; conveniens non eſt, ut homo judicet Deos, ſed ille ſolus, de quo ſcriptum eſt: Deus ſtetit in ſinagoga Deorum, in medio autem deos diſcernit.* Et cum hæc dixiſſet omnes querimoniarum libellos, juſſit exuri ne innoteſceret illi odium, & fugillatio ſacerdotum. Hæc in lib. conciliorum leguntur, & in parte poſuit Gregorius in ſuo canone II. q. 1. ſacerdotibus. Theodoritus quoque rex ex diverſis provinbus ad urbem Romanam ſacerdotes convenire conſtituit, ut ſacrum concilium judicaret de his, quæ venerabili papæ Simmacho præſuli apoſtolicæ ſedis ab adverſariis ipſius impingi dicebantur: tandem congregato ſynodo ſereniſſimus ille rex, Deo inſpirante, ait ſynodalis eſſe arbitrii in tanto negotio ſequenda præſcribere, nec aliquid ad ſe præter reverentiam de eccleſiaſticis negotiis pertinere, committens etiam poteſtati pontificum, ut ſive præpoſitum vellet audire negotium, ſive nollet, quod magis putarent utile deliberarent, ut habetur in §. *hinc etiam* 17. diſ. Conſideratis & bene præmiſſis digeſtis admiranda ſatis eſt petitio veſtra, & preſertim dum dicitis ſacrum concilium ad hoc teneri. Cum nos in ſacrum concilium in præmiſſis graviſſimis, & liquidiſſimis cauſis, ſed nec quælibet privata perſona etiam in privatis cauſis jus ſuum compromittere teneatur. Eſt enim hæc res compromiſſi liberæ voluntatis, & nullo modo neceſſitatis. Et ſi fortaſſis dicere velletis ſacrum concilium ex honeſtatis debito tenere, improperando verba veſtra; nec quidem hoc admitti poteſt, quia nulla honeſtas patitur, obſtantibus prædictis, ut compromiſſum ſuper præſcriptis articulis fiat. Quinimmo ſuper cauſis etiam ininimis indecens eſſe dignoſcitur laicum arbitrari, ut dicit text. in cap. *contingit*, dexarbit. Opponet fortaſſis quis de exemplo Leonis IV. qui ſe Ludovici Auguſti emendandum judicio ſuppoſuit, ut legitur 11. quæſt. VII. *nos ſi incompetenter*. Diſſimilis omnino profecto caſus; ibi enim de crimine ſolius papæ, non autem de cauſa fidei, & fundamento poteſtatis eccleſiæ, aut decretorum validitate, & aliis præmiſſis agebatur. Ibi cauſa dubia; hic manifeſta, & declarara per ſacra concilia, ibi de præjudicio perſonæ ſolius Papæ; hic de totali eccleſiæ poteſtate; ibi cauſa nen erat cum ſynodo, nec ſancta ſynodus congregata; hic ſynodus eſt congregata, & tamquam jure indubitata. Ibi, ut dicit Vincentius, & refert Joannes Andreas in cap. *Eccleſiæ ſanctæ Mariæ*, de conſtit.; & Archidiaconus in dicto cap. *Nos ſi incompetenter*, licet ex humilitate illud Leo Papa fecerit, de jure tamen nullo modo ſe laicorum judicio ſubmittere valuit. Exponitur autem ſecundum eos illa litera *judicio* ideſt diſcretioni. Sed, ut totum complectar, poteſt ne ſine eccleſiæ univerſalis confuſione, & poſterorum periculoſiſſimo exemplo tale fieri compromiſſum? Diceretur enim, & allegaretur in poſterum ſacrum concilium papam citare, aut punire non poſſe, nec eum arctari ad ſacri concilii decreta ſuſcipienda, ipſumque poſſe concilium diſſolvere, & tandem in ipſa concer-

ANNO CHRISTI 1437.

Locus turbatus.

☞ certatione cum ecclesia peteretur compromissum ad imperatorem vel alios principes sæculares, quæ res quot sit plena periculis nemo mentis compos ignorare debet. Et hæc de ista particula.

ANNO CHRISTI 1437.

Ad XV. & ultimam particulam, in qua D. V. RR. dicit, quod & si expeditior via præmissa sit, nihilominus tamen more periti medici, qui uni morbo pluribus providet medicinis, aliud pacis medium ducitis aperiendum, videlicet monitorium sacri concilii. gravat papam; papæ transiatio turbat nos; translationem, dicit ipse feciſſe propter monitorium nostrum; vos autem monitorium propter non observantiam decretorum. Tollantur pariter monitorium, & translatio; & B summus pontifex certificet nos modis convenientibus de observandis decretis, quæ talia fiant, ut & simul reformationi, & honori sanctæ sedis Apostolicæ provideant; & sic cum pace, & honore habebit sacrum concilium optatum, quod quidem per contentionem nunquam poterit consequi. Adjicitis, quod cum Græci jam sint in foribus, ne tantum bonum periclitetur, consulitis, ut pergant ad portum aliqui præstantiores ex Patribus, qui ipsis Græcis omni conatu suadeant ut huc vel Avinionem, vel Sabaudiam proficiscantur, fiatque in hoc exacta, & extrema diligentia; si obtineri possit, in nomine Domini contentemur omnes, & illuc accedamus. Si vero adhibita omni cura fieri C nequeat, cum eis de aliquo loco disponatur, nobis tamen tuto, & accomodo Græcis ac summo Pontifici; sine enim Græcis unio fieri non potest. Ipsi autem præsentiam papæ in concilio illo omnino exposcunt; & in ipso præsertim concilio ycumenico omnium præteritarum dissensionum obliti cum caritate, & unanimitate pro unione Orientalis ecclesiæ, & morum reformatione totis intendamus viribus. Interim vero, dum ista peraguntur, quiescant hinc inde processus, & agitationes. Expensæ autem hactenus factæ pro negotiis Græcorum in omnem eventum his qui eas fecerunt restituentur omnes. Et ut hæc pacis media acceptentur multis ex- D hortationibus instat hæc eadem V. P.

Circa primam particulæ partem, ut pariter momtorium Sacri Concilii, & Summi Pontificis translatio pariter auferantur; respondet S. Synodus, ut supra in præcedenti particula responsum fuit, quod sine Ecclesiæ confusione, & jurisdictionis Sacrorum Conciliorum offuscatione, & denigratione, ac decretorum Sacri Concilii salubriorum vacillatione, posterorumque pernitioso, & periculosissimo exemplo hoc pacis medium, si sic nuncupari mereatur, admitti non potest. Et mirandum quod maxima ex illo imminentia pericula percunctata non fuerit prudentia vestra. Si enim per compositionis viam nunc E apertam tollantur monitorium, seu citatorium, & papæ prætensa translatio; an non revocamus, & ponimus in dubium totam Ecclesiæ universalis, & sacrorum conciliorum auctoritatem; dabimus summis pro tempore existentibus pontificibus ex hac facilitate incentivum, & materiam dissolvendi, & transferendi generalia pro eorum libito concilia? Dicetur enim, quod oportuit sacrum concilium citatorium revocare, si voluit concilii translationem, & dissolutionem obtinere. O res utique detestanda, & exemplo pernitiosa, & totius status ecclesiastici in futurum perturbativa? Nam citatus super suis excessibus notoriis, & totam ecclesiam sanctam scandalizantibus summus pontifex, illico ad miserabile, & detestabile dissolvendi, & transferendi concilium confugiet refugium, allegabitur quod oporteat citatorium tollere, ut translatio auferatur, negabitur ecclesiæ jurisdictio. Dicetur enim quod si illa huic sacro concilio competiisset, citatorium nunquam per translationem revocasset. Nunquid insuper non tacite fateremur illam suam dissolutionem, seu translationem valuisse? Nunquid, quod deterius est, aperte non confiteremur sacrum concilium in illo citatorio erraſſe? quod sentire catholicum non est; præsertim in iis, quæ ad ecclesiæ reformationem pertinent, ut iupra in aliis particulis latis ostensum fuit, & per hoc sacrum concilium, vobis præsidente, oratoribus summi pontificis in illa responsione cogitanti allegatum Nunquid dimittemus cum Dei offensa omnia illa in citatorio contenta facinora incorrecta? Si enim hoc sacrum concilium, alias V. R. D. præsidente media pacis prætensa super primaria prætensa dissolutione admittere propter aliquam ex præmissis causis voluit, etiam in eum accerrimo animadvertisset, nisi illam prætensam dissolutionem irritam, & inanem declaraſſet; quonam pacto potest nunc idem sacrum concilium cum de rebus eisdem, & gravioribus agatur, hæc, quæ pacis media appellatis, cum tanta ecclesiæ confusione, & periculo admittere? Si autem tantopere, ut certe debetis, Ecclesiæ Sanctæ Dei veram pacem cupitis, non pigeat Romani pontificis aures indefesse pulsare, ut ecclesiæ Dei, a qua ipsi ecclesiæ præfectus est, se humiliet, jurisdictionem ipsius recognoscat, tollat de facto suam iniquam & notorie injustam prætensam dissolutionem, seu concilii translationem; desinat schismaticorum conventicula congregare, de se & suis actibus non sinat Dei Ecclesiam scandalizari, corrigat, & tollat nefarios, & damnabiles suæ curiæ abusus, animarum laqueum miserabiliter tendentes; vivat, ut decet Petri successor, & Jesu Christi vicarius, sacri concilii decreta reverenter ut eum decet, & oportet, suscipiat, quæ suæ salutis, & totius Christiani populi sunt medicamenta salubria, & si qua in suæ animæ salutis & subditorum scandalum, & interitum contra illa contemptu, aut facilitate quadam aptemtavit, revocare non procrastinet. Tunc omnia erunt pacata, & Dei pace vera referta; tunc omnes sibi ultra etiam quam expediat humiliabimur, recipiemus eum omni, qua decet, reverentia. Si hæc justa, & sancta sint, quæ sacra synodus postulat, & nullo modo prætereunda judicet unusquisque. Si autem justam aliquam adversus ea excusationem prætendit, in medium ecclesiæ per se, aut alium ejus nomine producat; si justa erunt, non hæsitet quin admittantur, & circa illas opportune apponetur remedium. Sin autem nullas habet justas, se corrigat modo prædicto, & omnia futura cessabunt discrimina; alias facilius nasci scandalum permittitur,

ANNO CHRISTI 1437.

☞ tur, quam juſtitiæ veritas, & animarum tanrarum interitus damnabiliter admittatur, ut ſupra ſatis deductum eſt. Quod autem hæc faciendi poteſtas ſacro concilio competat, etſi nemo hæſitare debeat, V. tamen D. R. firmiſſime, ut arbitramur, tenet. Extat clariſſime magni, & univerſalis ſynodi Conſtantienſis cenſura, cujus verba ſunt hæc. Et primo declarat, quod ipſa ſynodus in Spiritu S. legitime congregata generale concilium faciens, & eccleſiam militantem repræſentans, poteſtatem a Chriſto immediate habet, cui quilibet, cujuſcumque ſtatus, vel dignitatis, etiam ſi papalis exiſtat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, & exſtirpationem dicti ſchiſmatis, & ad generalem reformationem eccleſiæ Dei in membris. Item declarat, quod quicumque, cujuſque ſtatus, vel dignitatis, etiamſi papalis exiſtat, qui mandatis, ſtatutis, ſeu ordinationibus, aut præceptis hujus ſacræ ſynodi, & cujuslibet alterius legitime congregatæ ſuper præmiſſis, ſeu ad eam pertinentibus factis, vel faciendis obedire contumaciter contempſerit, niſi reſipuerit, condignæ pœnæ ſubjiciatur, & debite puniatur, etiam ad alia juris ſubſidia, ſi opus fuerit, recurrendo. Videat, pro Deo, P. V. an juriſdictio ſacrum Concilium in præmiſſis comitetur. Hæc autem Conſtantienſis ſynodi cenſura per ſacra Concilia Senenſem, & Baſilienſem ſubſequenter renovata, confirmata, & recenſita extitit. Nec hoc D. V. in prædictis tunc actricem latet; nam etſi per prius hinc inde magiſtrorum & doctorum opiniones verſarentur, nonnulli pro papa, alii vero pro ſacris conciliis conſcribentes, & aſſerentes; hodierno autem tempore omnis debet ceſſare in hoc ambiguitas & diſputatio. Nulla enim poteſt eſſe tanta magiſtrorum, & doctorum auctoritas, ut tot, & tantis ſynodis non ſuccumbat; quinimmo hæreticum foret hodie aſſerere contrarium, cum in ſcripturis ſanctis, & evangeliis interpretandis, & fide elucidanda etiam Romanus Pontifex ſacrorum Conciliorum ſequi determinationem omnino oportet, & ea uſque ad unam apicem immutilata ſervare, ut in cap. *ſicut*, XV. diſt. ubi textus beatiſſimi Gregorii hoc docet clare. Et profeſſio per Romanos Pontifices olim fieri ſolita, ut habetur in cap. *ſancta octo*, XVI. diſt. & tex. cum glo. in cap. *Anaſtaſius* XIX. diſt. & in cap. 1. juncto, §. *procedenti* XXIII. quæſt. 1. & cap. *hæreſis autem*, & cap. *inter ſchiſma*, & cap. *hæreticus*, XXIV. quæſt. III. Hinc dicit glo. ordinaria in Cle. unica de uſuris, ſuper V. *hæreticum*, quod non ſolum eſt hæreticus male ſentiens de articulis fidei, vel ſacramentis Eccleſiæ, ut in c. *ad abolendam*, in principio de hæreticis; ſed etiam qui perverſum habet dogma, vel falſas, vel novas gignit, aut ſequitur contra Eccleſiæ doctrinam, ut in juribus præallegatis, & in præallegata Cle. unica in fi. Statuta enim Sacrorum Conciliorum ſacrarum ſcripturarum auctoritatibus ſecundum Auguſtinum comparantur, ut in cap. *omnia*, XII. diſt. Tanta denique eſt hujus Sanctæ Eccleſiæ auctoritas, ut illa ſola Chriſti evangelia, & approbata, & indubitata documenta, & authenticæ ſcripturæ, & ſacra dicantur, quæ, & quas eccleſia recipit, ut in cap. S. *Romana Eccleſia*, XVI. diſt. Hinc Auguſtinus in pleriſque locis aſſerit: *Evangelio non crederem, niſi me eccleſiæ auctoritas commoneret*. Et Hieronymus, ut ſupra deductum fuit, comparat concilii auctoritatem ſoli, ut ſicut ſol ſuo ardore humores rivulorum deſiccat; ita Concilium ſua auctoritate omnem argumentationem. Inquit enim in fine diſputationis contra Luciferianum; *Poteram omnes diſputationum tuarum rivulos uno Eccleſiæ ſole ſiccare;* de auctoritate concilii generali loquens. Hinc glo. ordin. in præallegato cap. *Anaſtaſius*, dicit, quod ubi de fide agitur, tenetur Papa congregare Epiſcoporum Concilium; & tunc ſynodus major eſt Papa, allato præallegat. ſicut XV. diſtin. Hinc belliſſime Auguſtinus de fide catholica; firmiſſime tene, & nullatenus dubites omnem hæreticum vel ſchiſmaticum cum diabolo, & angelis ejus æterni ignis incendio participandum, niſi ante finem vitæ catholicæ fuerit incorporatus, & reintegratus eccleſiæ. Et poſt pauca: *Omni homini, qui eccleſiæ catholicæ non tenet unitatem, neque baptiſmus, neque eleemoſina, quantumcunque copioſa, neque mors pro nomine Chriſti ſuſcepta proficere poterit ad ſalutem*. Quæ verba habentur in cap. III. de hære. cui concordat dictum cap. *alienus*, XIV. quæſt. 1. & notabile dictum Hieronymi ead. cauſ. & quæſt. Hinc hæc Eccleſia juxta Hieronymum in cap. *omnibus*, dicitur ſponſa Chriſti pulchra ſine ruga & macula, & hortus concluſus, & fons ſignatus, & puteus aquæ vivæ, & paradiſus cum fructu pomorum. Hæc eſt illa, quæ domus Dei appellatur; quoniam juxta ſuam promiſſionem in ea habitat. Inquit enim Chriſtus: *Et ero vobiſcum uſque ad conſummationem ſæculi*. Et alio: *Ergo rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum*. Hæc eſt illa domus ſecundum eun. dictum Gieronymi, quæ etiam claves accepit, atque poteſtatem ligandi, & ſolvendi. Hanc domum ſi quis corrigentem corripientemque contempſerit, *ſit tibi*, inquit Dominus, *ſicut Ethnicus, & Publicanus*. De hac domo dicitur, *Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ*. Et qui habitare facit unanimes in domo, ſicut inquit Hieronymus in dicto cap. *omnibus*. Nunquid finem mihi facerem, ſi omnem Eccleſiæ auctoritatem mea vellem oratione perſtringere? Sufficere enim tantæ præfatæ auctoritates cuique debent. Dicet fortaſſis quiſpiam, Papa hoc jam diſſolvit Concilium. Quærit & iſte miſerabile refugium, ſicut Dominus Eugenius papa diſſolvendo quæſivit. Illa enim diſſolutio ſatis damnata eſt per Concilium Conſtantienſe; & clarius per hujus ſacri Concilii decretum diu editum, & præſertim in caſu noſtro dicta prætenſa diſſolutio, juribus non ſuffiſtit. Si enim in concernentibus Eccleſiæ reformationem in capite, & in membris Papa concilio ſacro obedire tenetur, quomodo valuit citatus ut ſe corrigat concilium diſſolvere, & ad ſe advocare? an in eodem facto ſuperior erit, & inferior? Et ſi talis admitteretur diſſolutio, nunquid poſſet unquam haberi Papæ correctio? certe minime. Non enim haberet niſi poſt citationem concilium diſſolvere, vel ad

ſe

ANNO CHRISTI 1437

ANNO CHRISTI 1437

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

☞ se pro libito tranferre. Ex quo tota posset periclitari Ecclesia. Hinc glo. notab. in c. *si Papa*, XL. dist. quærit, nunquid papa possit statuere ut non possit accusari de hæresi: & respondet quod non; quia ex hoc periclitaretur tota Ecclesia. Et si alius forte diceret: expressa in citatorio vera non sunt, sicut & ipse summus Pontifex inficiatur; profecto negari saltem non potest, quin in eo tales qualitates expressæ sint, quæ sacri concilii jurisdictionem fundant. Et hoc sufficit ad jurisdictionem fundandam, ut citatus comparere, saltem ad se excusandum, teneatur, ut in *l. cum quædam puella*, de jurisdictione c. ju. & l. *si quis ex aliena*, ff. de judic. plenius per Bartholum in lege 11. ff. *si quis in jus vo.* & per Innocentium in cap. 11. de dilac. & in c. *cæterorum*, de judi. & c. *cum sit generale*, de fo. competen. Quamquam ea, quæ in citatorio expressa sunt, notoria esse videantur in se, & si aliquas excusationes recipere possint, eas tamen ipsas in medium deducat, si quas habet. Allegatur per D. V. crebro scandalum, ut processus iste fileat; nempe tale scandalum non est timendum, nec existens sacri Concilii jurisdictionem inficit, quin ipsius gesta teneant. Nam ubi jurisdictio competit, licet certa debeat haberi in procedendo consideratio, seu modificatio, processus tamen tenet illa non habita. Ad hoc glo. notab. in Clementina 1. de jurisdictione papali in V. *inhibentes*. Ad idem alia glo. notab. in c. *quia Pontificali*, de offi. deleg. li. VI. in V. *aliter*, ubi dicitur deferendum dignitati pontificali in cohercitione contumaciæ, ut primo ipsius Ecclesiæ vel sacerdotale ministerium interdicatur, ac deinde a benefitio suspendatur, ac subsequenter aggravetur censura ecclesiastica, nisi forte aliter suaserit nimiæ contumaciæ protervitas, seu culpa. Quærit ibi glo. fi. quid si Judex non servata forma illius decreti statim excommunicet, vel suspendat Episcopum, vel superiorem; tenet ne sententia? Et dicit, quod sic, licet Judex male faciat, quia hanc modestiam non servavit; allegat XI. q. 111. Et de sen. ex. *sacro*, ubi patet, quod tenet censura sententiæ etiam injusta. Quamquam in casu nostro firmandum sit, ut in nullo hic processus injustitiæ notari possit, tum propter prædicta, tum quia concilium in his errare, Deo assistente, & directore, non possit, qui Ecclesiæ suæ promisit jugem assistentiam.

Quoad Græcos autem, ut de præstantioribus Patribus aliqui mittantur Oratores ad Venetiarum urbem; respondet S. Synodus se propediem præstolari suos Oratores, qui ad Constantinopolim pro Græcis adducendis profecti fuere. Talia quidem sacro Concilio referre potuerunt, quod solemnissima ad eos ordinabitur legatio. Possent etiam, quod non credimus, taliter desperare ipsorum ad nos adventum, seu concordiam, quod aut tenuis, aut nulla mittetur, ne cum Ecclesiæ confusione iterum vacui redirent, sicut de galeis contigit. Scriptum est enim: *non defendas improbum, & sancta indigno committenda non arbitreris*, ut Ambrosius refert, & firmat in cap. *si quis vero*, XI. quæst. 111. Et cum vir ecclesiasticus, atque prudens, & intelligens videt non posse proficere, tacere ex Hieronymi consilio debet illo tempore, ne det sanctum canibus, & mittet margaritas ante porcos, & conversi conculcent eas. Imitetur tunc Hieronymum dicentem: *solus sedebam, quia amaritudine repletus eram*, XI. quæst. 111. *quando*. Velit ergo R. P. V. tamquam columna, basis, & cardo Ecclesiæ universalis, hanc ipsam Ecclesiam una nobiscum protegere, defendere, & uti par est, exaltare, ne luporum incursibus & morsibus laceretur. Nunc enim illud profecto tempus advenit, quo aut denigrabitur, decolorabitur, seu conculcabitur; aut certe, quod verisimilius arbitramur, ex Christi misericordia, qui sponsam suam pulchram, sine ruga, & macula non deseret, decorabitur, & super columnas tenacissimas collocatam esse videbimus. Si enim his, qui Rempublicam mundanam juverint, observaverint, auxerint, certus in cœlo constitutus est locus, attestante Cicerone in libello de somnio Scipionis, ubi beati perpetuo ævo fruuntur; quid arbitrandum est contingere illis, qui pro Christo, & ejus dilectissima sponsa, pro qua descendit de altis cœlorum ad ima mundi, effectualiter elaboraverint? Audient enim, non hæsito, illam dominicam vocem: *venit ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis; & ego reficiam vos*. Omnes enim Dominus ad vineam suam, ut ibidem elaborent, destinavit, promittens quod justum fuerit se daturum, quod omnibus nobis sic laborantibus Altissimus donare, & concedere dignetur. Amen.

Hic est finis responsionis factæ cuidam propositioni in scriptis porrectæ in S. Synodo per R. D. Legatum per organum Archiepiscopi Panormitani enunciatæ, & successive in his scriptis per eumdem Archiepiscopum redactæ in honorem Dei, & justificationem, & defensionem Ecclesiæ suæ sanctæ, & hujus sacri Basilienſi, concilli illam repræhesentantis.

Hic epilogus additur in calce hujus orationi in M. S. Codice Lucensi unde extracta est.

Ad orationem Nicolai Panormitani Archiepiscopi pro conservatione Concilii Basileensis habitam.

APPENDIX.

ALtera hæc est oratio Parnomitani Archiepiscopi ab ea plane diversa, quam pro defendendo concilii Basileensis jure in exauctoratione Eugenii papæ dixit coram Sigismundo imperatore, dum legatione pro concilio & Felice papa V. fungeretur ad diætam Francofurtensem an. 1442. mense Junio. Posteriorem hanc, utpote alibi quam in concilio habitam, & sæpius recusam, omittendam hic censui; præsentem vero ut ederem & rei novitas ipsa, & instituti mei ratio, omnia dandi quæ conciliaria essent, postulabat. Ne tamen veneni suspicio lectores ab illa removeat, monitos eos volo (ne sibi imponi a viri auctoritate permittant) hanc opinionem ætate illa obtinuisse de Panormitano; eum scilicet ita defendisse concilium, ut facile contrariam etiam sententiam pari ardore defendisset; siquidem id fore commodum rebus suis intellexisset. Ita enim testatus de illo est Oliverius Carafa S. R. E. Cardinalis Neapolitanus, cujus hoc dictum refert

fert Felinus Sandæus, vir mihi sæpe alias celebratus, in nota ad scriptum istud Abbatis. *Improbabat Cardinalis ille* (Oliverius) *factum Eugenii IV. qui eum aliis, qui concilio Basileensi interfuerant, eas dignitates indulxisset, quas a concilio obtinuerant; rogatus tamen pro Panormitano in cœtum Cardilium adlecto a Felice antipapa, inexorabilem se præbuit; & male secundum præfatum D. Neapolitanum* (verba sunt Felini hæc narrantis) *quoniam debuisses eum reponere ad Cardinalatum, & hæc omnia corresisset.* Illa igitur de Panormitano tunc opinio sapientibus viris insederat; scribere nempe illum non ad veritatem quidem, sed ad compendium suum, ut pro animi affectu sententim mutaret, fortunæque aura nunc hac nunc illac aspirante trahi se in diversa ac plane contraria permitteret. Quis ergo certo affirmaverit hanc, illamve Panormitani sententiam esse; cui perinde fuit sive id dicere quod sentiebat sive id affirmare quod expediebat? Cæterum si quid conjectura valuerit, plus Pontifici contra concilium quam concilio in pontificem faviste Panormitanum cum mentem ab affectibus liberam gerebat, ex iis intelligo, quæ de ipso inferius promam.

ANNO CHRISTI 1437.

At enim, sin viri authoritas ad persuadendum errorem valuerit, adductæ fortasse ab eo rationes id extorserint. Nihil profecto minus; non enim defuerunt concilio viri doctissimi pontificiarum partium assertores qui pro vindicando pontificis Romani jure ori & calamo nequaquam pepercerunt. Panormitani rationes omnes refellit Cardinalis Turrecremata, non unico ille quidem scripto; nam in primis dedit *Apologiam Eugenii* recusam apud Labbeum Tom. XVIII. pag. 1427. quam orationi huic Panormitani oppositam esse monet Felinus in adnotatione ad hanc ipsam orationem his verbis: *specialiter contra omnia contenta in hoc sermone est tractatus Cardinalis S. Sixti incipiens.* Notastis &c. *maxime in versiculo Patefacto, &c.* Iterum quoque Turrecremata orationis hujus momenta expendit arguitque levitatis in scripto illo suo in conventu Bituricensi recitato, & a me primum hic vulgando. Adversarium alterum in Panormitanum statuit Felinus ibid. S. Antoninum in summa par. 2. tit. 3. cap. 11. §. 14. Tertius pro Eugenio est Petrus de Monte (Felino monente) in lucubratione sua inscripta: *De summi pontificis, generalis concilii, & imperatoriæ majestatis origine, & potestate.* Ex hoc opere, quod Felinianæ M. SS. schedæ nobis servarunt, caput illud Panormitani rationes impugnans, a Felino indicatum, hic orationi ejusdem Panormitani subjiciam. Scriptum vero istud Petri de Monte ex M. S. codice Felini hic trado; vulgatum est tamen Lugduni an. 1512. sub hoc titulo: Petri de monte Episc. Brixiensis Monarchia, in qua generalium conciliorum materia, de potestate, præsidentia, & excellentia Romani Pontif. & Imper. discutitur; ex proprio originali Felini Sandæi transcripta.

Alterum, qui peculiari scripto hanc ipsam orationem exagitavit, Antonium de Cannario indicat Felinus his verbis: *Pro Eugenio contra gesta concilii Basileensis est tractatus Antonii de Cannario quem direxit Domino meo episcopo Racanatensi & Maceratensi; & est ille tractatus insertus in fine voluminis concilii Basileensis quod habet Reverendissimus Card. Beneventanus.* Author ipse & scriptum æque me hucusque fugerunt.

ANNO CHRISTI 1437.

Verum nemo melius Panormitanum refutat ac idem ipse Panormitanus in consilio ex schedis M. S. Felinianis mihi noto; an vero illud inter ejus edita prodierit, ignoro. Ex eodem M. S. codice dandum consilium istud censeo; non quidem integrum, sed eam tantum illius portionem exscribam, quæ authoritatem Romani pontificis supra concilium verbis & rationibus adstruit; quo in loco adnotationem hanc opportune adjecit Felinus. *Vide tamen istum in sermone: quoniam veritas &c. Sed quæ ibi dixit processerunt ab infelicitatibus Abbatis scribentis in suis conatibus contra Eugenium; hic loquitur disputando & decidendo sine passione.* Indicata a Felino oratio illa est quam ab hac diversam & sæpius excusam dixi; sed cum utrimque eædem sint probationes, qui sermonem illum suum ibi redarguit Panormitanus, nostrum hunc pariter damnat. Porro consiliis hujus Panormitani exordium est: *Episcopus quidam &c.* In fine vero eadem manu ac reliqua hæc adnotata leguntur: *Disputata fuerunt hæc dubia per me Nicolaum de Sicilia Abbatem Moniacensem & decretorum doctorem minimum Senis actu legentem A. D. MCCCCXXXI. in die S. Marci, & ad utramque partem dubiorum sub me respondit nobilis & magnæ scientiæ D. Robertus de Cavalcantibus de Florentia, auditor meus benevolus.* In hoc igitur consilio illa quæ statim dabo habentur in rem nostram.

NICOLAI PANORMITANI

Archiepiscopi

De suprema papæ authoritate supra concilium ex quodam ejus consilio in M. S. Codice, servato fragmentum.

PEr prædicta etiam dico glossam non simpliciter verum dixisse in cap. *Anastasius*, XIX. dist. quæ dicit papam arctari ad requirendum concilium, ubi de fide agitur; & tunc synodus est major papa. Quod ego simpliciter non fateor, quia expresse hoc videtur contra ca. *majores*, de bapt. ubi patet quod majores quæstiones, maxime fidei, debent referri ad sedem Petri, & sic ad papam. Vide notabilem textum Hieronymi in ca. *Hæc est fides*, 24. q. 1. ubi patet quod papa potest solus corrigere errores circa fidem. Sic in nulla parte novi Testamenti legitur quod concilium, papa extante, sit supra papam in causa fidei, vel quod concilium necessario sit vocandum. Fateor tamen quod ubi dubium esset maximum; ita quod etiam papa dubitaret, tunc deberet convocare concilium, quia tota ecclesia errare non potest. Pro ea enim in persona Petri oravit Christus, ut est glossa notabilis in ca. *arrepta*, XXIV. q. 1. & notatur in dicto ca. *majores*. Et in hoc casu dubio facta fuit illa convocatio in Hierusalem super circumcisione fienda, Act. XV. Nec per hoc minuitur po-

☞ teſtas papæ, quia ipſius poteſtas includitur in concilio: quia, ut ſupra dixi, tota poteſtas eſt apud eccleſiam; ſed papa eſt caput ipſius corporis, & per eum explicatur nomine eccleſiæ juxta illud Dominicum: *dic eccleſiæ &c.* Matth. XVIII. Ad ca. *Anaſtaſius*, quod videtur innuere contrarium, dico quod debet intelligi quando papa vellet aliquid ſtatuere contra jam ſtatuta per concilium in cauſa fidei. Nam doctrina illius Acacii fuerat damnata XXIV. q. 1. c. 1. Hoc enim caſu quando papa vellet ſtatuere in cauſa fidei contra ſtatuta per concilium, videretur errare, quia ipſe poſſet hæreticus eſſe & inſufficiens, ut in c. *ſi papa*, XI. & c. 5. de renuntiat. lib. VI. ſed tota eccleſia non: & hoc caſu poſſet intelligi quod ſynodus eſt major papa; alias ſecus. Dico etiam unum, quod videbitur magis novum, quod ſi papa etiam in facto fidei moveretur melioribus rationibus & authoritatibus, quam concilium, ſtandum eſſet diffinitioni papæ. Nam concilium poſſe errare, ſicut erravit, quando diſpoſuit ut inter raptam & raptorem non poſſet eſſe matrimonium; & tamen Hieronymus dixit contrarium, motus rationibus & auctoritatibus juris divini; & dictum ejus fuit prælatum diſpoſitioni totius concilii, ut XXXV. q. 11. ca. *tria*; juncto ca. *placuit*, & ibi Gloſſam meliorem in ca. 1. diſt. XX. v. *illorum*. Nec obſtat ſi dicatur quod tota eccleſia non poteſt errare, cum Chriſtus pro ejus fide oraverit, ut ſupra dixi. Dico enim quod concilium generale, licet repræſentet totam eccleſiam, non eſt tamen tota eccleſia; nam fides poteſt remanere, nedum in papa ſolo, ſed in una vetula, & ſic fides conſervaretur: ſicut accidit poſt paſſionem Chriſti, quod remanſit ſolum apud beatam Virginem, ut communiter dicunt Theologi; & tamen jam Chriſtus oraverat, ut non deſineret fides ante paſſionem. Sed nunc dixit non deficit ex quo ſervatur ſaltem in uno quicumque ſit ille. Et hac forte ratione dixit gloſſa in ca. *quamvis*; XXI. diſt. per illum textum, quod ubicunque ſunt boni, ibi eſt Romana eccleſia. Nam eccleſia nullam dicitur habere maculam vel rugam. Ex his ego concludo; quod papa ſolus, tanquam caput eccleſiæ, poteſt exercere omnimodam juriſdictionem expoſcente cauſa rationabili. Nec eſt opus neceſſario alios convocare pro conſenſu habendo. Alii vero prælati exercent, ſed non ſine diſpoſitione capitis, ſcilicet papæ; habent enim poteſtatem a Deo, ſed in illa ſubſunt papæ tanquam capiti. Et forte ad hoc deſignandum Petro dixit multa ſeparatim, ſed aliis amplius locutus eſt conjunctim & generaliter. Unde Petro dixit, *tu es Petrus, & ſuper hanc petram &c.* Eidem quoque dixit: *paſce oves meas*. Et non tantum ſemel; ſed tertio pro ſua fide oravit ſpecialiter; & eum admonuit ut fratres ſuos in fide confirmaret, dum dixit: *ego pro te oravi, Petre, ut non deficeret fides tua, & tu aliquando converſus confirma fratres tuos*. Item conſidera quod in ſingulari dixit Chriſtus: *fiet unum ovile & unus paſtor*. Et ſic voluit unum eſſe paſtorem, non plures; ſed hanc poteſtatem paſcendi contulit ſoli Petro, dum dixit: *paſce oves meas*. Et fecit eum paſtorem loco ſui. Ipſe enim erat & eſt verus paſtor & pontifex, ut de ſe ipſo dixit: *ego ſum paſtor bonus &c.* Alii namque apoſtoli fuerunt coadiuvantes & cooperantes; ideo recte dicitur quod papa fuit aſſumptus in plenitudinem poteſtatis; alii in partem ſollicitudinis, dicto cap. *ad honorem*, de auctoritate & uſu pallii &c.

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

EXCERPTUM

Ex opere inſcripto: de ſummi pontificis & univerſalis concilii, nec non de imperatoriæ majeſtatis origine & poteſtate, authore Petro de Monte.

TErtia concluſio (*a*) eſt: papa pro nullo alio crimine (hæreſi excepta) etiamſi incorrigibiliter, & notorie ſcandalizaret eccleſiam poteſt per concilium quovis modo deponi. Iſta concluſio probatur, primo jure poſitivo; deinde jure divino; quamvis apud quoſdam minime bene ſcientes in hac materia reſpuantur ſacri canones ſummorum pontificum, & epiſtolæ decretales, quæ tamen ſunt ab eccleſia approbatæ, ut habetur 15. diſ. c. *jam nunc* §. *item decretales*: Unde non debet quis auſu temerario eas abiicere, aut eis fidem non adhibere; quia hoc non eſſet ſapere ad ſaturitatem, ſed ſapere pluſquam oportet, quod eſt contra Apoſtolum ad Rom. XII. & habetur tranſumptive de renunc. c. 1. l. VI. XLIII. diſt. *ſit rector*. Ideo, incipiendo a jure poſitivo, clare, ut ſpero, deducam poteſtatem Papæ eſſe ſupra concilia generalia, excepto caſu hæreſis; & per conſequens in nullo alio caſu Papam poſſe per generalia concilia deponi. Primo itaque probatur hoc (*b*) XXIV. quæſt. 1. *quodcumque*, in glo. quod ſententia Romanæ ſedis præferenda eſt ſententiæ totius eccleſiæ (*c*). Clarum eſt autem, quod per ſententiam Romanæ ſedis debemus intelligere ſententiam papæ; qui ſedet in cathedra Petri: ipſa enim ſedes non loquitur niſi per papam, qui eſt in ea, ut de ſe patet. Et ſic illa glo. optime probat, quod papa eſt ſupra concilium. Secundo, idem clare probatur, IX. quæſt. III. *cuncta per mundum*, & 11. quæſt. VI. *placuit*, ubi a ſententia Papæ non appellatur ad aliquem; ergo Papa in terra non habet ſuperiorem. Si enim diceremus concilium eſſe ſuper Papam, ſicut quidam pervertentes omnia jura dicere audent; certe licitum eſſet a ſententiis ſummorum Pontificum ad ipſum concilium appellare; ex quo datur ſecundum eos ſuperior, & appellatio eſt ab inferiori ad ſuperiorem judicem, ut notat Bartolus de appella. l. 1. *facit*, de conſuet. c. 11. l. VI. Immo, quod plus eſt, & pauci advertunt, text. præallegatum c. *cuncta per mundum*, qui notabiliter probat, quod Papa eſt ſuperior per jura ſupra inducta, & quos ſynodus ligat, Papa abſolvit. Et dicit iſte textus, qui, ut ibi dicit glo. debet intelligi de ſynodo univerſali, & generali. Tertio, ad idem facit 11. quæſt. VI. *ad Romanam*, ubi ad aliis omnibus appellandum eſt ad Romanam ſedem, quaſi ad matrem, ut ejus uberibus nutriantur, authoritate defendantur, & a ſuis oppreſſionibus

bus releventur. Quarto, pro hoc est optimus tex. cui indubitanter responderi non potest, IX. quæst. III. *ipsi sicut*, ubi tex. dicit, quod appellationes totius ecclesiæ deferuntur ad Papam; sed clarum est quod concilium est tota ecclesia repræsentative; ergo a concilio ad Papam appellabitur. Ex quo sequitur, quod cum appellatio fiat ad superiorem, ut dixi supra, papa est supra concilium. Subdit etiam ille tex. quod a sententia papæ nunquam prorsus appellatur. Notandum verbum *nunquam prorsus*, quasi sentiat, quod nullo modo, & nullo casu appellatur. Ex quo infertur, quod in terris non habet superiorem. Ideo male faciunt qui a sententia Romani pontificis appellant ad concilium. Credo enim per præmissa, quod talis appellatio sit funditus nulla; quia non fit ad superiorem. Et sic deficit unum de substantialibus appellationis, ut patet ex supra deductis.

Quinto pro ista superioritate papæ est bona glo. in præallegato c. *cuncta per mundum*, quæ vult, quod si concilium cum cardinalibus esset pro una parte, & solus papa pro alia, prævaleret id quod papa disponeret. Sexto, facit ratio: illud, quod alteri præstat robur, essentiam, & auctoritatem, & sine quo illud non potest in esse subsistere, est superius illo cui præstat robur, & esse, ut de se est notum. Sed Romanus pontifex sua auctoritate dat esse, & robur conciliis generalibus; ergo illis est superior. Aliam non video rationem, quare jura omnia ita exacte & diligenter ad validitatem generalium conciliorum auctoritatem papæ requirerent, ut patet XVII. per totum; adeo quod aliter facta non dicantur concilia, sed conciliabula, ut dicit tex. XVII. dist. *multis*. Septimo, videtur expressum de elec. *significasti*, ubi tex. clare dicit, quod concilia non possunt perfringere legem Romanæ ecclesiæ; immo dicens contrarium videtur resilire ab unitate ecclesiæ, & a sedis obedientia. Nam in omnibus conciliis Romanæ ecclesiæ semper intelligitur excepta auctoritas, ut ibi dicit tex. Ex quo videtur denotari superioritas Romanæ ecclesiæ ad concilia generalia. Octavo, est tex. expressus, qui non potest cavillari in cap. *licet*, in fi. de elec., ubi tex. dicit, quod in Romana ecclesia spirituale aliquid constituitur, quia non potest haberi recursus ad superiorem. Certe si concilium esset supra papam, & Romanam ecclesiam, male diceret ille tex. quod non possit habere recursus ad superiorem, concilium generale. Nono, hæc pars probatur tali ratione: sicut se habet pontifex inferior ad suam ecclesiam inferiorem; ita se habet summus pontifex ad ecclesiam universalem, cui præest auctoritate Dei, ut supra deduxi in prima conclusione. Hoc patet, quia quid juris est de toto quoad totum, idem de parte quoad partem, & contra, ff. de rei vendi. l. *quæ de tota*, de offi. dele. *pastoralis*, §. *Item cum non totum*. Sicut ergo in uno speciali populo Christi, & ecclesia requiritur unus episcopus, qui sit superior in illo populo christiano; & in universali Christi ecclesia oportet, quod sit unum totius ecclesiæ caput superveniens tori ecclesiæ; aliter Christus defecisset ecclesiæ suæ, quod dicere videtur absurdum, & contra id, quod habet II. VI. *Quid ultra facere debui vineæ meæ, & non feci?* XI. valet argumentum in jure ca. VI. *vocabuli*, XXI. dist. *cleros*, de præsen. *cum secundum*, ff. si cer. peta. l. §. *appellata*; sed papa dicitur summus, ut patet intelligenti. Quod enim per abundantiam dicitur uni soli competit, ut dicit ar. *facit*, ff. de in lite juran. l. *cum furti*, & ff. de verbo. obli. l. *ubi autem non apparet*. XI. facit quod potestas, quam habent Concilia generalia faciendi constitutiones, & decreta, est illis data per papam glo. esse valde notanda, L. dis. *Domino sancto* in v. *conciliorum*. Ergo papa est supra concilium: nam & ad eum pertinet interpretatio, & declaratio decretorum, & constitutionum factarum in conciliis, ut notat glo. XVII. dist. *nec licuit*; sed quoties ad aliquem recurritur, videtur superior l. ar. C. de legi. le. I. de judi. *cum veniissent*; ergo l. XII. pro hac superioritate facit ratio. Si enim diceremus, sicut multi (pace eorum) minime bene intelligentes dicere voluerunt, quod papa habet potestatem ab ecclesia, cum ejusdem sit tollere, cujus est condere, ut in præall. l. I. C. de legi. cum sim. sequeretur quod eccclesia posset supereminentiam de mundo tollere. Hoc autem qui dixerit, maxime convincitur errare, quia ecclesia non potest id facere, per quod unitas ecclesiæ destruatur. Nam talis unitas est a Deo instituta, ut pulchre habetur, XXIV. quæst. I. *loquitur*; & Jo. X. *Erit unum ovile, & unus Pastor*, quasi dicat: aliter non esset unum ovile, nisi esset unus Pastor. Immo dicere contrarium, esset hæreticum per gl. præalleg. Clemen. *ad nostrum*. Non ergo posset facere ecclesia, quod in ea non esset papa; idest aliquis, qui esset omnibus superior, & qui esset Christi vicarius, & Petri successor. Quod tum videretur posse facere, si hanc præeminentiam ecclesia constituisset per præmissa. XIII. si papa haberet auctoritatem ab ecclesia, hoc esset per aliquod concilium generale, quod repræsentet totam ecclesiam; sed hoc non potest esse, quia concilia generalia a papa recipiunt auctoritatem, ut clamant jura omnia, ut supra sæpius dixi; ergo non potest ei dare auctoritatem a quo recipit, alias esset perplexitas non intelligibilis. Et quod Papa non habuerit potestatem a conciliis est tex. expressus XX. dist. *quamvis*, cui non potest responderi. XIV. quod papa sit supra concilium tenent multæ glossæ quas hic allego. Una est in cap. pen. de capel. mona. Alia est in Clem. *ne Romani*, de elec. Alia, quæ est valde notabilis in cap. *periculum* de elec. l. VI. XV. facit, nam non est dubitandum regimen ecclesiæ esse dispositum per eum, per quem reges regnant, & legum conditores justa determinant, Pro. VIII. Optimum regimen multitudinis est, quod regatur per unum, qui omnibus præsit, ut dicit Arist. XI. Metaph. & probatur VII. quæst. I. *in apibus*. Hic autem est Romanus pontifex regens, & gubernans ecclesiam, cui soli dictum est. *Tu aliquando conversus confirma fratres tuos*; & habetur Luc. XXII. Et hanc partem tenuit Beatus Thomas in lib. contra gentil. lib. IV. c. 76. XVI. de hac superioritate est pulcher tex. XIX. dist. *ita Dominus*, ubi dicitur, quod Christus in beatissimo Petro, apostolorum

ANNO CHRISTI 1437.

☞ omnium ſummo, principatum eccleſiæ collocavit, ut ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua velut in corpus diffunderet. Petrum autem ibi appellat caput; apoſtolos autem vocat corpus, & ſic eccleſiam, quæ eſt quoddam corpus ſignificat. Cum itaque Petrus fuerit ſummus omnium Apoſtolorum, ut ſupra colligitur, ut ibi dicitur, & per apoſtolos ſignificatur corpus eccleſiæ; ſequitur manifeſte quod Papa, qui eſt ſucceſſor Petri, eſt ſuper eccleſiam. Et bene advertant ad illum textum, qui detrahunt auctoritati ſedis apoſtolicæ; nam tex. in fi. dicit. *Verum hanc petræ iſtius firmitatem ſacratiſſimam, Deo, ut diximus, ædificante, conſtructam, nimis impia vult præſumptione violare, quiſquis ejus poteſtatem tentat infringere, favendo cupiditatibus ſuis* &c. Pro hoc etiam allego alium tex. juncta glo. XXIV. quæſt. 1. *audivimus*, ubi tex. dicit, quod Petrus pro omnibus accepit poteſtatem; exponit glo. *pro omnibus*, ad denotandum unitatem; *præ omnibus* ad denotandum prælationem, & præeminentiam. Et quod papa ſit ſuperior, tenet B. Thomas 2. quæſt. CV. art. 1. ubi format ſubtilem rationem, quam vide ibi per eum, & per glo. in Clem. *ad noſtrum*, de hæretic.

ANNO CHRISTI 1437.

Plura alia ad convincendam hanc ſuperioritatem adduci poſſunt; ſed non eſt neceſſe ſolem facibus adjuvare, ut eleganter dicit Hoſtienſis in c. *per venerabilem*, qui fi. ſint legi. neque adjunctione indiget plenitudo, VI. quæſt. 1. *ſi omnia*, XXV. diſt. *bene quidem*. Ideo iſta ſufficiant. Ex quibus ſatis patet probatam eſſe hanc concluſionem. Si enim papa habet majorem, & pleniorem poteſtatem ſupra concilium, non poteſt (concilium) ſua ſententia (illum) deponere, quia ſententia inferioris non tollit jus ſuperioris, de major. & obed. *cum inferior*, ff. de major. l. *major*. Sed omiſſa etiam hac ſuperioritate aliis modis etiam convincitur veritas concluſionis, videlicet per c. *nemo*, & per cap. *aliorum*, IX. quæſt. III. ubi ſunt tex. expreſſi, quod papa omnes judicat, & nemo poteſt eum judicare. Quibus in hoc concilio Baſilienſi reſpondebat unus ex reverendiſſimis dominis cardinalibus dicens, quod illa jura prohibent papam ab uno ſolo judicari, ex quo loquuntur in ſingulari cum dicunt: *nemo primam ſedem &c.* ſed certe parcat mihi reverentia ſua; ille tex. præallegatus cap. *nemo*, non ſolum ſingulariter, ſed etiam collective prohibet papam judicari, dum ſubdit: *neque ab omni clero, neque a populo*. Clarum autem eſt, quod clerus, & populus ſunt nomina collectiva ſignificantia totum populum chriſtianum, qui in duo genera hominum dividitur, videlicet, in clerum, & populum XXVI. diſt. *duo ſunt*. Et ſic ille tex. clare probat, quod nec a concilio poteſt judicari. Ad idem facit XXI. diſt. *nunc autem*, ubi licet Marcellinus ſcandalizaſſet eccleſiam, ex eo quia ſummus pontifex exiſtens ſacrificiis Paganorum ſe immiſcuerat; tamen a concilio non fuit depoſitus. Sed huic facile poſſet reſponderi ſecundum glo. ibi, quod illud ideo fuit, quia paratus erat corrigi. Ideo ad veritatem ille tex. non multum probat. Ad idem 11. quæſt. V. *mandaſtis*, ubi tex. clare probat papam accuſatum non debere de neceſſitate ſtare judicio concilii, licet poſſet, ſi vellet, ſe purgare coram concilio. Nec propterea quod aliquis Pontifex ſe purgaverit, ſicut Marcellinus in præallegato cap. *nunc*, & tex. in præallegato cap. *mandaſtis*, per hoc videtur imponi neceſſitas aliis Pontificibus hoc faciendi ſi noluerit, ſicut dicit tex. præallegato cap. *mandaſtis*. Ad idem facit quod legitur in veteri teſtamento, 1. Reg. XIV. & XVI. ubi habetur, quod licet Saul Rex eſſet jam factus indignus regno propter notorias iniquitates ſuas; David tamen noluit eum capere, aut interficere, cum tamen facere potuiſſet, ut patet legenti hiſtoriam; *dixitque David: niſi Dominus Deus percuſſerit eum, aut dies ejus venerit, non morietur; aut deſcendens in prælio perierit, propitius ſit mihi Dominus, ut non mittam manum meam in chriſtum Domini*. Item: *non extendam manum meam in dominum meum, quia chriſtus domini eſt*. Ecce ergo quod quatumcumque Saul rex eſſet iniquiſſimus, & David perſequeretur; tamen noluit David in eum inſurgere, appellans eum improbiſſimum hominem chriſtum domini; ſed potius eum judicio Dei reliquit dum dixit: *judicet Dominus inter me & te; ulciſcatur Dominus me, & te*. Quid ergo latrabunt, & adverſus hoc exemplum clamabunt, hi, qui ex quolibet notorio crimine volunt papam, qui eſt chriſtus Domini, a ſede deponere?

ANNO CHRISTI 1437.

Ad idem facit: clarum eſt quod papa habet poteſtatem a Deo, ut ſupra pleniſſime in prima quæſtione deductum eſt; & ſic papa eſt a Deo; ſed quod a Deo eſt homines non poſſunt diſſolvere, ne videantur Deo repugnare, ut habetur Act. VI. ergo &c. Ad idem facit quod habetur ad Galatas VII. tranſumptive 11. q. VII. *Paulus*, videlicet Petro Apoſtolo notorie ſcandalizanti eccleſiam, & cogenti homines judaizare, ut dicunt illi tex. nam Barnabam & alios multos ad hoc Petrus induxerat, ut comederent cum Judæis; Paulus reſtitit in faciem, & ejus morem impugnavit, ſecundum quod ibi plene legitur. Quæ eſt ratio, quare ibi Paulus, convocato concilio apoſtolorum, & aliorum Petrum cogentem homines judaizare non depoſuit? Certe nulla alia urgens ratio poteſt aſſignari, niſi illi, qui Spiritu S. non virtualiter, ſed effectualiter ducebantur, ſciebant ſe non poſſe, quod a Chriſto inſtitutum fuerat, quovis modo immutare. Ex hoc ergo dico quod ubicumque papa tale crimen committit, propter quod ipſe non ſit alienus ab eccleſia, nec extra eccleſiam conſtituitur, ſicut eſt omne aliud crimen præter hæreſim, non poteſt etiam a toto mundo deponi. Poteſt tamen exemplo Pauli papæ turbanti eccleſiam reſiſti, & obviari ne contaminet, ſeu ſcandalizet eccleſiam. Et hoc eſt, quod ſingulariter voluerunt Innocentius, & Joannes Andr. in cap. *Inquiſitioni*, de ſen. excom. ubi dicunt quod ſi papa præciperet aliquid quod eſſet contra univerſalem ſtatum eccleſiæ, non eſſet illi obediendum, imo reſiſtendum. Et ſic notandum, quia non dicit eum propter hoc deponendum. Quod tum intelligo quando ſine cauſa illud præciperet; ſi autem ſubſiſtente magna cauſa hoc faceret, tunc non eſſet ei reſiſtendum; immo obediendum. Ita notat idem Innocentius

Validioribus plane argumentis, quam quæ ex ista Romani concilii authoritate conficiuntur ſummi Romani pontificis potestas adstruitur. Nullam enim apud doctos vim facit ad probandum concilium plane apocryphum.

tius in cap. *quanto* de consuet. ubi ad literam dicit quod subsistente magna causa & aliis nota papa potest contra universalem statum ecclesiæ. Pro his allego bonum tex. XIX. distin. *in memoria*, qui est perpetuo menti tenendum; ubi textus sic dicit ad literam: *In memoria B. Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam ecclesiam & apostolorum sedem; ut quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat ecclesiasticæ rationis magistra. Quare servanda est cum mansuetudine humilitatis; & licet minime ferendum ab illa sede imponatur jugum; tamen feramus, & pia devotione toleremus &c.* Erubescant itaque & seipsis confundantur, qui propter crimen aut errorem Romani pontificis, ipsum aut ejus sanctissimam sedem volunt deponere; ferantque humiliter quod ab eo præcipitur, licet grave videatur. De cujus humilitatis virtute & merito ego allego bonam glo. in Cle. I. de reli. domi. quæ est omnino videnda contra istos, qui adversus stimulos calces volentes erigere, tantum bonum perdunt humilitatis. Qualiter autem, aut quibus modis papæ scandalizanti, & turbanti sine causa statum ecclesiæ resistendum sit, infra subjiciam. Nunc vero prosequendo adhuc istam materiam probo eandem conclusionem aliter, pro qua bene facit 11. q. 7. *oves*, ubi textus dicit quod oves subjectæ pastori non possunt eum accusare, nisi deviet a fide; possunt tamen eum reprehendere, & ei resistere, quod de papa & concilio recte verificatur. Ipse enim est pastor; concilium autem est ovile juxta illud Joannis IX. *erit unum ovile, & unus pastor*. Ad idem eodem c. & q. *Petrus*, ubi licet querimoniæ multæ fierent contra Petrum apostolorum, & ipse se excusaret, hoc fecit ex humilitate; potuisset enim, ut ibi habetur, ex potestate sibi commissi officii dicere: oves pastorem suum non accusent. Sic cum papa loco Petri successerit, potest concilio dicere: Oves pastorem suum non accusent, & per consequens multo minus deponant. Fateor tamen quod bene faceret papa, & esset laudandus, si se de objectis purgaret, & concilii judiciis se subjiceret ex humilitate, ut dicitur II. VII. *nos si competenter*. Si autem hoc non vult, hoc facere certe non adstringitur, ut in prælallegato c. *Petrus*, & II. q. 5. *mandastis*. Pro hac parte est optimus text. II. q. §. *his ita*. Ubi textus dicit, quod subditi tenentur humiliter reniti, & obviare prælatis suis, si forte volunt eos cogere ad malum. Et si hoc est inferioribus prælatis; quanto magis debet esse in Romano pontifice, supremo omnium, cujus potestas a Deo est? Probatur exemplo David, qui cum homicidium, & adulterium commisisset, non est illico a Deo damnatus aut depositus; sed missus est propheta Nathan, qui illum argueret, ut habetur II. q. VII. §. *Item cum David*. Item pro hoc, quod concilium non possit papam deponere adduco hanc rationem, quæ est nona, & fortis judicio meo. Clarum est quod papa non habet authoritatem, & potestatem a concilio, sed a Deo; vel si potius volumus dicere quod papa habet authoritatem a concilio, dicendum est quod illam habet jussu & authoritate Dei, ut est textus, qui in hoc videtur singularis, XVII. di. §. *hinc etiam*.

ANNO CHRISTI 1437.

Si sic est, ergo non debet esse in potestate concilii seu ecclesiæ hanc authoritatem ab eo tollere; sicut in simili dicimus, quod papa habet duplicem gladium; spiritualem, & temporalem, spiritualem in habitu & exercitio; temporalem vero in solo habitu. Exercitium autem est collatum etiam in Imperatorem jussu Dei, secundum quod notatur de judic. *novit*, ubi hæc est communis opinio canonistarum. Et hoc sequitur quod papa non potest tollere exercitium jurisdictionis temporalis ab imperatore, quod exercitium in eum contulit jussu Dei, ut notatur per DD. in prælleg. cap. *novit*. Simile est quod dicimus in delegato: nam si episcopus mandante superiore causam delegat alicui, non est in potestate sua quandocumque voluerit talem delegationem revocare, quod tamen esset, si authoritate superioris non delegasset, ut ff. de jud. l. *judicium solvitur*, quæ hoc modo singulariter limitatur per doctorem prælleg. c. *novit*. Ex his clare patet, quod concilium non potest papam suspendere ab administratione papatus in casu, quo sic facit, ut patet ex superioribus. Infertur etiam quod concilium generale per decreta sua non potest subjicere sibi papam, & multos minus sedem apostolicam, quia hoc esset auferre sibi illam superioritatem, quam Deus Petro, & ejus successoribus, nec non ecclesiæ Romanæ concessit, secundum quod plene supra deductum est. Verum quia supra deductum est, quod papæ turbanti statum ecclesiæ potest, & debet resisti, dubitatur de modis resistendi. Ad quod respondeo, quod primo exemplo Pauli Apostoli resistendum est papæ in faciem exprobando & rationibus convincendo illius prava opera. Secundus modus resistendi colligitur ex exemplo Hylarii, qui contra Leonem papam prævaluit orationibus. Unde datis istis excessibus in Romano pontifice tota Italia deberet cum lacrymis, & jejuniis orationes ad Deum porrigere, ut ipsum corrigat vel de hac vita subtraheret, aut ejus mentem immutaret, vel alio modo ecclesiæ suæ provideret. Hinc legitur, quod Anastasius papa scelere proprio periit, & orationibus justorum percussus est, XIX. di. Pie autem credendum est, nisi peccata nostra propter quod descendit ira Dei in filios diffidentiæ, aliud efficerent, quod Deus preces ecclesiæ suæ non despiceret, neque pateretur eam ab iniquo pontifice periclitari; quia ipse oravit pro ea, ne illius fides deficeret. Verum ecclesia non potest esse nulla, XXIII. q. 1. *loquitur*, Et c. *Arrecta*. Est enim fundata supra solidam petram, quæ ruere non potest; & navicula Petri licet fluctuare possit, perire tamen non potest, XXIII. q. 1. *non turbatur*.

Tertius modus est, ut congregetur contra talem pontificem concilium generale per collegium cardinalium, vel, ipsis negligentibus, per alios, de quibus plene dixi supra; non ad finem deponendi ipsum pontificem, ut quidam erronee existimant, sed ad finem, ut concilium moneat papam, & per viscera misericordiæ Christi illum exoret, ut a talibus desistat, & se corrigat, & emendet; potestque concilium invocare auxilium brachii secularis, puta imperatoris, vel aliorum principum, qui papæ ecclesiam scandalizanti resistant; pro

hoc

☞ hoc LXXIX. dis. *siquis pecunia*, LXIII. dis. *Adrianus*. Et c. *in synodo*. Unde tali pontifici volenti destruere ecclesiam, resistere debent omnes Christiani XXIV. q. 1. *memor* XLIII. dis. *sic rector* VII. q. 1. §. cum vero cum si. Hinc dico, quod si papa totum thesaurum ecclesiæ, qui est distribuendus pauperibus XII. q. 11. *aurum habet ecclesia*, notabilis glo. in Clement. *ne Romani*, de elec. darent parentibus suis, aut propinquis, aut ecclesiæ priori indebite alienaret, non est permittendus talia facere, sed est ei resistendum, ad ejus tamen depositionem propter hoc minime debet procedi, ut ex superioribus clare patet intelligenti. Pro hoc est una bona glossa in c. 1. de renu. lib. VI. ubi notat, quod papa solum propter hæreses deponitur, non autem propter insufficientiam. Constat autem scienti jura, quod prælatus dicitur infra insufficiens; quando dilapidat bona ecclesiæ, ut habetur de Sta. mo. c. 11. §. fi. Item si vivit incontinenter, de quibus notat de supple. neg. præla. *Grandi*, lib. VI. Et hanc opinionem invenio tenuisse D. Petrum de Palude patriarcham Antiochenum licet multa ex his, quæ supra dixi, omittat.

ANNO CHRISTI 1437.

Nec obstant, quæ in contrarium allegantur pro superioritate concilii; primo illud Evangelii: *si peccaverit in te frater tuus &c.* transumptive 1. q. 1. *si peccaverit* de Judi. *novit*. Respondeo autem, quod dum Christus ultimo loco dicit, dicendum esse ecclesiæ, per hoc non denotatur superioritas; sed intelligo dicendum esse ecclesiæ, ideſt declarandum esse cœtui fidelium illum esse incorrigibilem, ut, quod Petrus occultum sciverat, modo ab omnibus cognoscatur. Ideo bene sequitur in tex. *Et sic tibi sicut Ethnicus & Publicanus*, per hoc sentiens illum in facie ecclesiæ posse excommunicari, & deberi ab omnibus vitari: delictum enim occultum non est ante omnia propalandum, ut patet exemplo Christi, qui licet sciret Judam se prodituram, tamen celavit, ut notat glo. de offi. ordi. *si sacerdos* 1. q. 1. *Christus*, nisi subesset incorrigibilitas, quæ deprehenditur, quando monitus non desistit ar. de sen. excom. *contingit*; & c. *sacro*. Nec obstat illud (*d*), quod habetur in actibus Apostolorum: *cum audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepit Samaria verbum Dei, miserunt ad eam Petrum, & Joannem, &c.* Ex quo colligunt quidam, quod ecclesia fuit major Petro, postquam eum misit. Respondeo istam esse satis levem argumentationem: nam cum tunc inciperetur fides publicari, magis inducebantur gentes ad fidem opere, & exemplo, quam verbo. Idcirco propter vitæ sanctitatem, & miraculorum potestatem (nam ad ejus umbram sanabantur infirmi, Act. V.) missus fuit Petrus, qui exemplo Christi seipsum humiliavit, tenens illud præceptum mente: *qui major est inter vos, fiat sicut minor*. Simile est quod idem Petrus alibi facit, submittendo se ex humilitate judicio ecclesiæ, quod tum declinare potuisset, II. q. VII. *Petrus*. Cujus exemplo etiam Leo papa submisit se imperatoris judicio, II. q. VII. *nos si incompetenter*. Per hoc tamen non infertur vera superioritas, vel inferioritas, ut de se patet. Ad illud, quod allegatur Act. XVI ubi orta quæstione, an conversi ad fidem debeant circumcidi, recurritur ad Apostolos, & presbyteros &c. Respondeo quod licet in illa congregatione Jacobus (*e*) fuerit loquutus, per hoc non infertur, quin Petrus inter eos fuisset caput, & principalior. Quis enim est ita fatuus, qui diceret regem consilio suo esse inferiorem, si aliquid per concilium suum determinaretur, vel si aliquis contra suam sententiam diceret, quæ ipsius regis, & omnium consensu approbaretur? Approbata est igitur sententia jacobi, tamquam recte, & bene sentientis. Pro hoc bonus tex. XXXI. dist. *Nicena*, uti in concilio unus dixit sententiam suam, quæ a tota Synodo fuit laudata, ex quo non sequitur illum fuisse principaliorem. Omnia itaque ista solum probant hoc, scilicet in Ecclesia esse potestatem clavium. Et hoc fateor ut deduxi in prima quæst. sed non probant superioritatem Ecclesiæ super Papam (*f*), immo ratio naturalis dictat contrarium. Sicut enim in vita monstruosum esset & impossibile quod corpus præesset capiti; ita cum Ecclesia sit quoddam corpus institutum, cujus caput saltem ministeriale est Papa, ut dixi supra III. quæst. 11. Satis videtur monstruosum, ipsam Ecclesiam præesse capiti suo; & contra autem sicut naturale est, caput præesse toti corpori, ita Papa debet præesse toti Ecclesiæ. Ad cap. *legimus*, XCIII. dist. ubi Hieronymus dicit, *quod orbis est major urbe*; dico, quod si diligenter ponderentur præcedentia, & sequentia illa verba, nihil faciunt ad propositum; quia dum dixit: orbis est major urbe, vult dicere, quod non tantum est inspicienda consuetudo Romanæ Ecclesiæ, sed etiam aliarum Ecclesiarum, quæ sunt dispersæ per orbem, qui est major urbe. Nec est credendum, quod altera sit Ecclesia Urbis, ideſt Romana, & altera totius orbis. Nam omnes Ecclesiæ sunt una Ecclesia, ex quo unam servant regulam veritatis, ut ibi dicitur, quasi dicat: non ex loco metimur consuetudinem Ecclesiæ. Nam cum Orbis sit major urbe, potest ipse Episcopus alibi esse, quam in urbe; & ubicumque fuerit, ejusdem est meriti, ejusdem sacerdotii, & intendit servare illam consuetudinem, quam servant omnes Ecclesiæ, licet alius sit in urbe. Et hunc intellectum sentit ibi glo. in V. *altera*, & in V. *major*. Ad cap. *manet*, & cap. *memor*, XXIV. quæst. 1. in quibus videtur probari, quod contra universalem statum Ecclesiæ Papa non possit facere, quia tunc ejus judicium non procedit ex æquitate; unde non manet eo casu Petri privilegium. Respondeo, quod Petri privilegium fuit: *quodcumque ligaveris super terram &c.* modo si ligat inique, & injuste, & sic non procedit ejus judicium ex æquitate, cessat tale privilegium, primo quia talis non est ligatus in cœlo, & sic quoad Deum, ut dicit glo. in prælegato cap. *manet*. Item non licet Papæ turbare statum Ecclesiæ, ut dicit cap. *memor*. Tamen ibi non dicitur, quod ista sit justa causa depositionis; unde fateor, quod male facit, graviter peccat, eique est resistendum secundum ea, quæ dixi supra. Simili modo respondeo ad glo. in cap. *proposuit*, de concess. præben. quæ videtur dicere, quod Papa non potest mutare universalem statum ecclesiæ, quod exponitur, non potest, ideſt non debet. Similis expositio habetur de statu mon

Cum

☞ *Cum ad monaſterium*, in glo. pro quo facit, quia non videmur poſſe, quod non poſſumus commode, ff. de condi. juſti. *l. filius*, ff. de verbo. ſignif. *l. nepos Proculo*. Et dato etiam, quod vere non poſſet, ex hoc non ſequitur, quod illud, quod faceret, eſſet ipſo jure nullum tamquam factum lege prohibente; quia non procedit ultra pœnam imponendo ſecundum theoricam legiſtarum C. de legibus *l. non dubium*, per Bart. ff. de nov. op. nunti. l. *Prætor*, §. 1. per Cardin. Florentinum in cap. fin. de poſtula. prælat. Nullo enim jure divino vel humano, cujus meminerim, decretum invenitur, quod Papa faciens quod non debet, etiamſi notorie ſcandalizet eccleſiam, debeat deponi in cauſa hæreſis; ergo nec nos debemus inniti ſapientiæ propriæ. Et hoc dicitur de conſti. *ne innitaris*. Erubeſcimus enim cum ſine lege loquimur, C. de colla. l. *illam*, cum vulga. Et præſertim in tam arduo negotio, in quo profecto valde admirandum eſt, quod ſi talis pœna depoſitionis poſſet imponi, alicubi & per ſanctos patres, aut ſacra concilia hoc deciſum non ſit. Solum hæc falſa opinio pullulavit ex illa maledicta glo. quæ eſt XL. di. *ſi papa* (*g*); quæ tamen nihil dicit de pœna depoſitionis, ſed ſolum dicit, quod de alio crimine, quam de hæreſi papa poteſt accuſari. Non tamen dicit, quod ex illa accuſatione ſequatur depoſitio. Immo tex. in præall. c. *& ſi papa*, id agat, per quod innumerabiles populos inducat ad perditionem, quod ſatis eſt turbare ſtatum eccleſiæ, a nemine eſt judicandus, excepto caſu hæreſis, ut ibi ſubjungitur. Unde non video hunc errorem aliunde proceſſiſſe, quam a radice ambitionis, & cupiditatis regnandi. Ad c. *Et ſi illa*, 1. q. VII. XXV. q. 1. *Quæ ad perpetuam*, & c. *Sunt quidam*, reſpondeo concedendo, quod contra ſtatum univerſalis eccleſiæ papa non poteſt diſpenſare, & ſi diſpenſat, convincitur errare, & male facere. Quod intelligo, quando ſine cauſa facit; non tamen probant illa jura, quod ſi faciat, poſſit contra eum procedi, quia ejus delicta ſolius Dei judicio ſunt reſervata; IX. q. IV. *nemo*, & c. *aliorum*. Immo poſſet dici, quod etiam contra univerſalem ſtatum eccleſiæ, papa poteſt diſpenſare, dummodo non concernant fidem, (*h*). Pro hoc allego gloſſam, quæ ita intellecta eſt valde notabilis in c. *propoſuit*, de conceſ. præben. intendo, quod iſta verba ibi poſita quædam intelligo in hiis referantur ad omnia præcedentia, quod patet ar. de appell. *Secundo requiris*, & c. *inquiſitioni*, per Bartolum ff. de privil. l. *talis ſcriptura*. Et hæc ſufficiant de iſta concluſione, in qua multa notabilia dicta ſunt.

Quarta concluſio (*i*) eſt: papa poteſt de plenitudine poteſtatis concilium legitime congregatum juſta cauſa ſubſiſtente diſſolvere. Iſta concluſio multipliciter deducitur; primo ſic. Concilium generale ſumit robur, & authoritatem a papa, XVII. diſ. per totum, de elec. *ſignificaſti*, & ſæpius probatum eſt. Ergo ab eodem poteſt diſſolvi, ipſo ſubmovente ſuam impertiri auctoritatem, quia ejuſdem eſt diſſolvere & deſtruere, cujus eſt condere, c. de legit. l. prima de judi. *cum veniſſent*, cum ſim. Item papa tollit jus divinum diſpenſando contra evangelium, ut notat glo. XXX. q. 1. *Sunt quidam*, l. di. ex *pœnitentibus* in tex. & glo. Nam ordinare bigamum eſt contra Apoſtolum, de biga. *Super eo*. Et c. *a nobis*; habetur ad Thimo. 3. & tamen papa contrarium facit. Item papa diſpenſat contra univerſalem ſtatum eccleſiæ, de conſan. & affi. *non debet*; XXXV. q. V. *ad ſedem*, & quod ibi notat LXVIII. di. *Cor. Chriſti*. Item diſpenſat contra vetus teſtamentum in decimis dandis; de deci. *Ex parte*, q. 1. in text. & glo. de conces. præbend. *propoſuit* in glo. Et tamen præceptum decimarum eſt de jure divino, XVI. q. 1. *Revertimini ad me*, & c. *omnes*, de decim. *Tua nobis*. Item in voto papa diſpenſat, de voto c. 1. & cap. *magnæ*, cum ſequentibus, quod tamen eſt de jure divino, juxta illud Evangelii, *& vota reddite*, ut habetur in præallegato c. *magnæ*. Idem in juramento; & tamen ſcriptum eſt: *redde Domino juramenta tua*, ut legitur in Deuter. V. Matt. X. de jure jura. *Et ſi Chriſtus*. Item diſpenſat contra multa capitula quatuor conciliorum, ut habetur in tex. & glo. XV. diſ. *ſicut ſancti*; notat glo. de ſtatu monachorum *cum ad monaſterium*. Item diſpenſat in ſecundo gradu affinitatis collateralium æqualis lineæ, de conc. præben. *propoſuit*, in glo. de reſti. ſpo. *literis* in glo. & ibi per doctores. Item cum monacho diſpenſat contra votum caſtitatis, & aliorum ſubſtantialium regulæ, notat glo. in præall. c. *cum ad monaſterium*, per Joan. de re jur. *ſemel* dicto li. VI. Item diſpenſat cum ſubdiacono, ut contrahat matrimonium, qui tamen ex voto tenetur ad caſtitatem, tex. eſt XXXII. di. *de illo*, licet glo. ibi. dicat contrarium, & in c. *Cum ad monaſterium*, præall. Item diſſolvit matrimonium non conſummatum, de conver. conjug. *ex publico*, & tamen matrimonium eſt de jure divino, quia fuit inſtitutum in paradiſo, de biga. *debitum*: & ibi notat Joannes de fugi. c. fi. Ex tex. de voto c. 1. lib. VI. & habetur Gen. 11. Item ſolus papa ex cauſa deponit imperatorem, licet de honeſtate requiratconcilium, de re judi. *ad apoſtolicæ* §. *nos itaque* lib. VI. & ibi notatur in glo. Item deponit regem XV. q. VI. *alius*. Ex quibus autem cauſis Imperator, vel rex poſſit deponi notatur per Hoſti. & Joan. in præall. c. *ad apoſtolicæ*. Credo etiam ad hoc notandum in c. *grandi* de ſupp. negli. prælat. lib. VI. Item ſolus papa ex cauſa poteſt deponere cardinalem, nec habet neceſſitatem convocare concilium: glo. eſt valde notabilis de cle. non reſi. *Ex geſtis*, & ibi per Joan. Mo. de ſchiſma. c. 1. lib. VI. licet papa de honeſtate bene faciat in his arduis requirere concilium cardinalium, ut notatur in dicto capit. 1. de ſchiſma per Jo. Mo. in ca. *ſuper eo*, de hæret. lib. VI. probatur.

Reſpondendo itaque ad propoſitum dico, quod ſi papa poteſt facere omnia illa, de quibus ſupra, & plura alia, quæ cauſa brevitatis omitto, quæ videntur eſſe graviora, multo fortius poterit diſſolvere concilium generale, quod ab eo recepit poteſtatem, & authoritatem. Pro hoc facit, quod papa poteſt in totum tollere ſtatuta conciliorum etiam corpore juris clauſa, quod patet Nam quod inferior annis XX. poſſet fieri ſubdiaconus, aut XXV diaconus, vel XXX. ſacerdos, erat expreſſe

prohi-

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

excepta.

prohibitum per concilia generalia, ut habetur, LXXVII. dis. *Subdiaconus*, c. *placuit*, c. *episcopus benedictionem*, &c. *in veteri*. Quæ omnia sunt statuta conciliorum generalium, ut patet in supradictis. Et tamen papa illa omnia substulit, ut patet in Clem. *generalem*, de æt. & qualit. & ibi not. glo. nec mirum, quia non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta variantur humana, ut dixit tex. de consan. & affin. *non debet*. Novis enim morbis nova convenit antidota præparare; de jura. calumn. *cæteris*. Pro hoc facit, quod notat Innoc. de consue. *Quanto*, qui dicit, quod Papa subsistente magna causa, & aliis nota potest facere contra universalem statum ecclesiæ; & verba Christi intelliguntur, quodcun. ligaveris, scilicet per constitutiones, vel præcepta, quia ei est in omnibus obediendum, nisi sint contra fidem, vel ei specialiter prohibita. Verba sunt Innocentii ad litteram. Quid plura? de hoc est glo. multum singulariter notanda in cap. *ubi periculum*, de elect. lib. 6. in v. *concilio*, quæ tenet quod Papa de plenitudine potestatis potest dissolvere concilium, quia nulli concilio est subjectus. Ubi ergo habemus glo. fulcitam auctoritatibus, quibus supra, certe temerarium videtur esse ab ea recedere; nec videtur in tali materia posse melius reparari, quam accedere ad hos sanctos Patres, & devotissimos meos, qui tex. & glo. composuerunt, qui nec odio, nec gratiæ, seu alio animi morbo subjecti nobis veritatem ediderunt; absitque ab hominum mentibus eorum doctrinam non continere veritatem. Non præteream ergo terminos, quos posuerunt Patres nostri, XXV. quæst. 1. *quæ ad perpetuam*, ne in nobis illud evangelicum impleatur; *væ vobis, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem*. XI. quæst. 1. *væ vobis*. Neque afferamus novas & dolosas stateras, ubi appendamus, quod volumus arbitrio nostro dicentes, hoc grave est, hoc leve, XXIV. quæst. 1. *non afferamus*. Hoc dico pro his, qui sacros canones damnare ausu temerario non verentur, quibus .... in evangelio dicendum est; *finite illos; cæci enim sunt, & duces cæcorum*, transumptive de voto *magnæ*, XI. quæst. III. inter verba. Ex præmissis infero, quod cum subsistente justa causa dissolutionis præceptum papæ satis æquum videatur, ei ab omnibus est obediendum per supradicta, & præsertim per illum tex. qui judicio meo in hoc est multum singularis, XIX. dis. *in memoria*, adeo ut putem non obedientes tali præcepto peccare mortaliter; quia qui non obedierit principi morte morietur, de majo. & obed. c. II. XI. *q. resistit*. Nec dicitur tali præcepto papam evertere, aut decolorare statum ecclesiæ, ut quidam putant: tunc enim bene diceretur facere hoc, quando prohiberet in perpetuum fieri concilia generalia, aut totis viribus impediret quodcumque generale concilium fieri. Nam si hoc faceret, non esset ei obediendum; imo totis viribus resistendum, ut plene deduxi supra in tertia conclusione. Sed si ex causa unum concilium semel dissolvit ... intentionis quod alibi, & alio tempore aliud celebretur, in quo eadem venieant discutienda, quæ in primo, non video quis istis revelavit, istud esse subvertere statum ecclesiæ. Ad quod probandum adduco tria similia: primum est, papa non potest deponere omnes ... mundi; ut notat glos. IX. q. 3. *per principalem*, quia hoc bene esset decolorare statum ecclesiæ. Unum, duos, vel plures, nemo sanæ mentis dubitabit ipsum posse deponere, ut in c. *veritatis*, de dol. & cont. cum si. Secundum simile est, papa non potest sua constitutione, aut præcepto inducere, ne quis contrahat amplius matrimonium, aut contracta omnia dissolvat; quia hoc esset contra præceptum divinum, II. *crescite, & multiplicate, & replete terram*, ac esset perturbare statum generis humani. Quis autem negabit ipsum posse unum duo vel plura matrimonia dissolvere, non secuta carnali copula, vel contrahenda impedire, seu prohibere, ut patet de mat. contra interdic. ecclesiæ per totum? Tertium simile habetur in glo. quam ad hoc ego reputo valde notabilem in c. *a nobis*, de decim. ubi glo. tenet, quod papa potest speciali ex privilegio concedere, ne teneatur ad decimas solvendas; quia hoc non est facere contra jus divinum; non tamen posset facere præceptum, aut constitutionem, quæ omnino tolleret obligationem præstandi decimas. Licet enim jus naturale, aut divinum non possit per papam omnino tolli; potest tamen quibuscumque specialiter remitti; ut notabiliter dicit illa glo. Sic etiam est in proposito nostro; licet omnia concilia generalia & omni tempore celebranda non possit papa dissolvere, aut præcipere, ne fiant, quia convinceretur errare, XXV. q. 1. *sunt quidam*; unum tamen subsistente causa poterit ipse dissolvere, & multo magis de loco ad locum commutare, quia illa non sit tantum nisi quædam transmutatio. Neque debet ecclesia Dei, quæ in Spiritu S. est legitime congregata, propter hoc insurgere contra Romanum pontificem, aut ejus sacratissimam sedem, neque debet curare magis de uno loco, quam de alio; sed attendere illud verbum, dicens: *ubicumque fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, ego in medio illorum sum*. Nota dictionem *ubicumque*, ex qua colligitur, quod non debet haberi consideratio magis istius loci, quam illius; dummodo ipsa ecclesia capiti suo uniatur, & in Spiritu S. legitime congregetur.

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

FELINI SANDEI LUCENSIS

Episcopi adnotationes quædam in hoc excerptum Petri de Monte.

(*a*) *Tertia conclusio.* Papa pro nullo alio crimine, etiamsi incorrigibiliter, & notorie scandalizaret ecclesiam, potest per concilium quovis modo deponi; & hanc conclusionem probat per XXVII. motiva, dans postea remedia resistendi periculosis erroribus Papæ. Et in hac materia pondera textum in Gloss. *etiam cum Balaam*, Ad finem 11. quæst. VII.

(*b*) *Probatur hoc XXIV. quæst.* 1. *quodcumque in Glossa.* Ad ea jura hic allegata respondet Abbas in sermone. *Quoniam veritas;* (sæpius evulgato typis) & ubi iste sentit de aliquo male, secundum eum vult dicere de abbate duce Basileensium,

(*c*) *Sententia Romanæ sedis præferenda est sententiæ totius ecclesiæ,* Addo Gloss. in cap. *in istis.*

(*d*) *Nec obstat illud quod habetur in Actibus Apostolorum: cum audissent &c.* Ego melius respondeo ad hoc, quod missio, quæ sit per auctoritatem, utique est a Superiore, sicut Papa mittit legatum & rex Bailinum, Sed missio, quæ fit per consilium & suasionem, potest esse ab inferiore, & sic consiliarii dicuntur mittere regem quando vadit alicubi de consilio subditorum, quia per consilium movent eum ad illud faciendum; & apostoli, & seniores miserunt Petrum, & Joannem, persuadendo, & consulendo pro salute populi. Ista est responsio archiepiscopi Florentini.

(*e*) *Licet illa congregatione Jacobus &c.* Aliter respondeo, primo quia Jacobus judicavit ut judex illius loci specialiter; non quasi Petrus non potuisset judicare; sed quia voluit illi deferre in loco suo. Sicut papa quando est in aliqua Civitate potest omnia audire, & judicare; sed in multis non facit, ut deferat episcopo. Secundo respondetur, quod Jacobus ipse non dedit sententiam in illa materia legalium; sed Petrus qui prius locutus fuerat quid agendum esset. Postmodum autem Jacobus addidit sententiam suam, non quasi authorizans, sed ut assentiens confirmans Petro pro parte omnium; sicut fit in conciliis, in quibus formatis decretis (per) Papam responderetur ab omnibus prælatis per placet; ut sunt multa jura in decreto; & ista est responsio archiepiscopi.

(*f*) *Non probant superiotitatem ecclesiæ super Papam.* Posset etiam his opponi de cap. *in novo*, XXI. dist. ubi dicitur quod apostoli voluerunt Petrum esse suum Principem; per consequens totius ecclesiæ; & sic non a Christo sed ab apostolis videtur Petrus habuisse primatum. Respondetur quod apostoli hoc voluntate consequenti, & accepranti Dei ordinationem, non autem voluntate antecedente, seu causante ipsius auctoritatem, nam hanc habuit a Christo.

(*g*) *Hæc falsa opinio pullulavit ex illa maledicta Glossa in cap. si Papa.* Contra glossam cap. *si Papa*, addo ex Glossa statim contrarium in cap. *si quis*, LXXIX. dum dicit, quod etiam pro hæresi non deponitur ut pro simonia; & tamen scandalizat ecclesiam, & ita Archiepiscopus in summa ut pro consilio pro Eugenio.

(*b*) *Dummodo non concernant fidem.* Quod papam hæreticum incorrigibilem concilium possit deponere firmat Dominus post Joannem Andream habentem hoc pro indubitato in cap. *in fidei*, de hæret. in VI. & in cap. *nunc autem*, XXI. dist.

(*i*) *Quarta conclusio &c.* De plenitudine potestatis potest papa concilium legitime congregatum justa causa subsistente dissolvere, Adde B. Thomam in tract. de *potentiam Dei*, quæst. X. art. 4. in responsione ad XIV. argumentum, ubi tractans utrum Spiritus Sanctus procedat a Filio, dicit quod solus Papa habet auctoritatem congregandi Synodum, & ad ipsum pertinet confirmare sententias Synodi, & a Synodo appellatur ad Papam, & non habet necesse convocare concilium, quoties occurrit dubitare de fide. Vide dicta cardinalis S. Sixti (cardinalis Turrecrematæ) in suo libello de papa quæst. LV.

ANNO CHRISTI 1437.

EX DIALOGO

Æneæ Silvii de Conſtantini donatione

Fragmentum.

UT fragmentum iſtud dialogi Æneæ Silvii Piccolominei Senenſis hic darem plura ſuaſerunt; rei novitas: nondum enim prodiit, quamvis ejus meminerunt quidam; Concilii Baſileenſis commemoratio; & quod plus eſt ea fere refutat hic Æneas, quæ Panormitanus in oratione hac ſua adverſus clericos bona temporalia affatim poſſidentes urgebat.

DIALOGUS ÆNEÆ.

Petrus. Taceo jam de translatione Imperii, & donata eccleſiæ dominia quæ dicis non inficior. Verum etſi laudo zelum donantis; conſilium tamen accipiant probo. Nam ſæcularia judicia & gladii poteſtatem & belli curam, ſine quibus dominia civitatum retineri non poſſunt, quis neſcit Dominum ſacerdotibus interdixiſſe? Nemo inquit ad Titum Paulus, Deo militans implicat ſe negotiis ſæcularibus. Cumque ſucceſſorem ſibi Clementem Petrus aſſumeret; neque enim, inquit, judicem neque cognitorem ſæcularium negotiorum te hodie vult ordinare Chriſtus. Inter canones apoſtolorum hujuſmodi verba legimus: *epiſcopus aut ſacerdos aut diaconus nequaquam ſæculares curas aſſumat; ſi ſecus egerit, dejiciatur*. Quis uſum gladii Romanis pontificibus putaverit eſſe permiſſum, cum Petro dixerit Dominus: *mitte gladium in locum ſuum*, & apud Lucam? cum vellent Jacobus & Joannes in Samaritanos ulciſci, quamvis eſſent illi digni, quod Dominum contempſerant. *Neſcitis*, inquit Salvator, *cujus ſpiritus eſtis: filius hominis non venit animas perdere, ſed ſalvare*. Quid quod in civili dominio ſervi & domini ſunt, & alter excellit alterum? Quo pacto Romanus pontifex regnum teneat, cum dicat apud Matthæum veritas: *Scitis quia principes gentium dominantur eorum, & qui majores ſunt, poteſtatem exercent in eos: non ita erit inter vos, ſed quicunque voluerit inter vos major fieri, ſit veſter miniſter?* Intellexerat magiſtrum Petrus; atque ideo factus pontifex: *non dominantes in cleris, ſed formam facti gregis*, inquit. Quibus verbis, niſi, me melius inſtruis, & regnum & omne civile dominium prohibitum clero putaverim. *Æneas*. Baſilea tibi hæc arma miniſtravit. Audiviſtis Petrum Anglicum, neque oblitus es verborum, quæ protulit in diſputatione quam habuit adverſus Joannem Palomarium, cum alter Uſſitarum, alter concilii partes tueretur. *Petrus*. Non me pœnitet in Synodo Baſilienſi fuiſſe, in qua lumina noſtræ urbis excellentiora fuerunt. Multa illic didici, quæ adhuc meminiſſe juvat. Joannes ille, Cathalonia oriundus, vir fuit multarum literarum & ingenii ſublimioris, vita quoque & laudabili & munda: & Petrus nihil præter Sophiſmata novit: nihil in eo ſolidi, nihil quod imitetur comperi, quem ſola verboſitas & inanis garrulitas Huſſitarum ducibus commendaverit. Anglici eum tanquam delirantem & blaſphemum domo pepulerunt. Sed ignarus apud ignaros locum reperit. Nihil ego ex eo didici; nam quid ille, quod memoriæ mandandum videretur, non protulit unquam. At cum audirem Joannem reſpondentem, inter cætera notavi quæ modo rettuli. *Æneas*. Cur non etiam quæ in aliam partem dicta ſunt meminiſſe? hæc omnia Joannes diluit. *Bernardinus*. Tenacius memoriæ hærere ſolent, quæ noxiora ſunt. Quæ diligunt homines ea cauſa diſcunt. *Pet*. Opinor ita eſſe ut ais, ſed aufer mihi, ſi potes hanc ex mente moleſtiam, ſacerdotibus credam negatum eſſe civile dominium. *Bern*. Facio libens, ſi te modo ratio magis, quam pertinacia duxerit: Illud igitur in primi expeditum eſt nobis in veteri lege, ſacerdotes temporalia dominia poſſediſſe, rexiſſe civitates, fuiſſe judices, populis jura dixiſſe, adeoque magnum imperium ſacerdotale fuiſſe, ut morte plectendum dicerent eum, qui dicto ſummi ſacerdotis non paruiſſet. Non eſt igitur quod nobis ex veteri teſtamento objicias. *Petrus*. Non utique; memini enim dixiſſe Palomarium, cum Petrum argueret, pro quovis teſtimonio veteris legis, in quo poteſtas ſæcularis interdicta ſacerdotibus videretur, quindecim e regione mox ſeſe dicta reperturum, quæ contra ſuaderent. *Bern*. Bene eſt: minus tecum negotii erit. Ad legem Chriſti veniendum eſt, ſanctam & mundiſſimam; nihil turpitudinis, nihil admittit mali, neque clericos ſolum, ſed laicos quoque ſine labe, ſine macula nitidos cupit: mundiores tamen deſiderat qui miniſterio ſacri altaris inſiſtunt. Sint igitur ſacerdotes quales eſſe divina præceptio jubet, doctrina & ſapientia prædíti, fortes in adverſis, in ſecundis rebus humiles, benigni, miſericordes, boni & æquitenaces, caſti & honoris Dei elatores. Quid tum, nunquid horum imperio gubernari civitates & pulchrum & utile dices? *Pet*. Dicerem niſi me Chriſti verba prohiberent; nam quo melior quiſque eſt & eo melius gubernat, eaque rerum natura eſt. Apud Lucam cum rogaretur inter duos fratres judicium facere ſuper vos; & apud Joannem legimus. *Cum cognoviſſent, quia venturi erant ut eum raperent & facerent regem; fuit iterum in monte*. Quibus exemplis diſcipulos inſtruebat ne judicium aut regnum aſſumerent. Inter cæteros autem chriſtianos imitatio Salvatoris præcipue ſacerdotibus convenit. *Bern*. Si regnare cœpiſſet dominus neque crucis myſterium, neque redemptionis noſtræ præmia vidiſſemus. Adde quia minus efficax dictum eſt. Si omnia ſacerdotibus recuſanda credideris, quæ Salvator declinaſſet, neque omnia quæ fecit dominus facienda ſunt; neque vitandam omnia quæ vitavit. Juſſiones ejus, ſive mandent, ſive prohibeant, exacte ſervari debent; ſi quis contra nititur reus eſt mortis. Sed exiſtimas

Deſunt plura.

ex

ex verbis Matthæi quæ paulo ante retulisti, A prohibitum clero regnum; neque male sentis, ANNO CHRISTI 1437. si regnum interdixit apostolis suis veritas. Sed regnum quo utebantur. Est enim regnandi duplex forma; sunt reges qui ad suum commodum omnia referunt, superbi atque inflati opinione, suis voluptatibus dediti, qui cives loco servorum habent, judicia vendunt, pecunias cumulant, legibus nullis teneri volunt, nec amari magis quam metui cupiunt, atque cum Œdipo dicunt. *Odia qui nimium timet, regnare nescit: regna custodit metus.* Et iterum: *qui vult amari, languida regnet manu.* Hujusmodi reges apud Assyrios, Medos, Persas, Ægyptos & in omnibus fere gentibus erant; cum Salvator inter homines conversatus est; B neque hodie desunt hujus regni vestigia. Quidam vero sunt reges, sed admodum pauci, qui Reipublicæ præsidentes omnia, quæcumque agunt, ad eorum qui sibi commissi sunt utilitatem referunt, obliti commodorum suorum, qui cives veluti filios amant, & tanquam ministri Dei multitudinem sibi creditam justis legibus & optimis moribus regunt. Dominus igitur primam regnandi formam damnavit; cum ait: *Principes gentium dominantur eorum.* Nam & alibi dixit. *In viam gentium ne abieritis.* Secundam vero amplexus est, dicens: *sed quicunque voluerit inter vos magister fieri, sit vester minister.* Neque enim bonus & verus rex aliud est quam populi minister & reipublicæ servus, quem dies noctesque sollicitum esse oportet, nequid civitati desit, ne rixentur subditi, ne cui fiat injuria, nequid detrimenti regnum patiatur; ut vigeant leges, religio floreat, pacis dulcedo in omnes æque reluceat. Atque hoc est quod Petrus ait. *Pascite quod est in vobis gregem Dei, providentes non coacte sed spontanee secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntarie.* Deinde subjunxit, quod a te relatum est: *neque ut dominantes in cleris.* Sciens enim magnus apostolus quia non placuisset magistro violenta dominatio, neque turpe lucrum, regendi normam præbens, eos qui præsunt prudenter admonet, ut ita se habeant tanquam subsint. Neque tam dominos subjectorum, quam se fratres exstiment. Oportet eum qui regnum administrat eorum meminisse verborum, quæ pulchre apud Senecam in Thyeste leguntur, *Vos*, inquit ille, *quibus rector maris atque terræ jus dedit magnum necis atque vitæ: ponite inflatos tumidosque vultus: quicquid a vobis minor extimescit, major hoc vobis dominus minatur.* Non igitur omne regnum Petrus ab ecclesia semovit, qui prius dixerat: *Vos autem estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.* Et Paulus: *fecit vos*, inquit, *regnum sacerdotale;* regnum illud ecclesiæ, recusandum est. Dominatio regalis, quæ filiorum loco subjectos habet, neque Salvatoris jussu neque apostolorum monitis arcetur ab ecclesia. Neque tu mihi apponas apostolicas voces, quibus Deo militantes sæcularia tractare negotia prohibentur, quod tunc demum verum est, cum turpe lucrum aut indigna voluptas sive inanis rumor quæritur. At si honor Dei, si pax populi, si salus animarum ex tractatu sæcularis negotii resultat; quis dicat Christi militem expertem ejus esse debere? Aut nulla igitur dici debent sæcularia negotia, ex quibus utilitas surgit animarum; aut dicenda sunt & permittenda sacerdotibus. Petrum, & Andream scimus in apostolatu piscatos esse, sanctos Patres ædificasse domos, coluisse vineas, agros seviisse, armenta pavisse; quæ tamen sæcularia negotia nemo qui sapiat inficias ibit. Et quæ vinea pulchrior est? quis ager feratior? quam populus bene cultus, aut justitiæ sarculo mundata civitas? Nihil est, inquit ille tuus Cicero, quod illi principio Deo qui omnem mundum regit, quod quidem in terris fiat acceptius, quam concilia cœtusque hominum jure sociati, quæ civitates appellantur, horum rectores & conservatores hinc profecti huc revertuntur. Crassa proculdubio & supina nimis ignorantia est eorum qui tanti boni, quantum in administrandis civitatibus acquiritur, sacerdotes expertes ajunt. Cum dixerit discipulis suis Dominus: *venite post me, & faciam vos piscatores hominum.* Neque enim alii verius piscantur homines, quam qui civitatibus præsidentes exemplo & verbo populos instruunt, & in sagenam mittunt salutis æternæ. Beatas hinc Respublicas fore dicebat Plato, si rectores eorum studere sapientiæ contigisset. Quod si contenderis satis esse sacerdotibus si divinam rem agant, sacra ministrent, sermonem populo faciant; fatebor & ego sufficere sacerdotibus implere suum officium; populis autem dicam multum deesse quibus expedit ab optimo rectore gubernari. Cumque tales esse soleant subditi, quales reges, parum valebit sacerdotis instructio, si contra regis instabit præceptio. Nam & nobis prædicantibus sæpe contigit adversus ea, quæ nos sermocinando ex divina lege suasimus, civitatum rectores decreta feciisse. Multo igitur & melius & sanctius regitur populus, qui sub bono sacerdote, quam qui sub bono laico gubernatur. Potest enim hic alioquin sacerdotibus adversari, qui non sunt ei circa sacra subjecti. Ille qui præest omnibus, a se ipso dissentire non potest. Neque illud impedimento est, quod bellum gerere aut sententiam sanguinis dicere sacerdotes prohibitos asseris; hoc enim possunt per alios exercere, quemadmodum nec reges per se omnia gerunt. Sed alia belli ducibus, alia rectoribus provinciarum, alia magistratibus urbium committunt. Atque hoc est quod Nicolaus Romanus pontifex ait. *Cum ad verum ventum est, ultra nec imperator jura pontificatus arripuit, nec pontifex nomen imperatoris usurpavit. Quoniam idem mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, actibus & propriis & dignitatibus distinctis distincta officia potestatis discrevit. Quia sicut imperatori, cujus est arma gestare, hostem ferire, noxium sanguinem fundere, non licet altari ministrare; sic & illa pontifici negatum est exercere.* Assunt tamen imperatori sacerdotes qui divina cum illi placet sacrificia celebrant. Neque summo pontifici desunt laici, qui jus dicunt, malefactores plectunt, ac bello propulsant hostes. Quod si pleræque civitates subjectæ sacerdotibus ad exterminium quodammodo deductæ videntur, quemadmodum in patrimonio ecclesiæ non paucas novimus; id accidit vel quia subditi parum fideles fuerunt, novitatibus ac seditionibus gaudentes, vel quia summi pontifices, abusi potestate regum. ANNO CHRISTI 1437. Locus turbatus.

gum, imperium in tyrannidem converterunt. Quamquam vastitas illa terrarum ecclesiæ Romanæ magna ex parte prius facta est quam sedi apostolicæ subjicerentur, suntque civitates illæ, ut nosti, veteres, & ut est vitium senectutis suapte natura collabuntur. Sic omnia verti cernimus, atque alias assumere robora gentes. Non est igitur, Petre, cur sacerdotes insectaris, qui civile dominium dono datum acceperint, si modo subditorum saluti consulentes, neque divina officia negligunt, neque humana confundunt, atque ut verbo dicunt, & sic opere servorum Dei sese servos esse ostendunt. *Petrus*. Satisfeciti abunde menti meæ. Consentio quia non civitates possidendo: sed male regendo legem Christi sacerdotes impugnant, do manus, tuisque monitis acquiesco. *Æneas*. Libentius te hodie Bernardine audivi, quam Joannem Paulomarium quondam Basileæ. Nam tum laicus eram & communi laicorum livore cum Petro nostro adversus ecclesiam sentiebam, neque tam veritati, quam propriæ cupiditati auscultabam. Nunc sive altius sentio, sive mutatis affectionibus ea probo quæ cupio. Miro me modo tua traxit oratio, neque sentire aliter possum, quam quod tua disputatio suadet. Nam & quamplures fuisse viros sanctos & miraculis coruscantes tradit antiquitas, qui simul & sacerdotio & dominio temporali satisfecerunt. Quamvis & olim fuisse, & nunc esse non dubitem pene innumerabiles utriusque regiminis neglectores &c.

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

ACTA RELIQUA ANNI 1437.

Cedula Commissionis

Factæ Deputatis in Sacro Concilio.

Ex Tom. V. Suppl. ejusd. P. Mansi p. 1.

ELigantur per sacras deputationes Dominus cardinalis S. Petri, D. Panormitanus, D. Episcopus Burgensis, quibus detur plena potestas super bullationem litterarum, de quibus agitur, & earum destinatione; ita quod per hoc quod ipsi facerent, nullum præjudicium alicui gigneretur, & per hoc sit pax, & tranquillitas inter patres de concilio, cessentque omnes agitationes, & molestationes, & cum bona pace, & tranquillitate procedatur ad alia negotia in hoc sacro concilio tractanda; & ista ultima clausula sit firma quod non possit mutari sive violari, & quod duret eorum potestas per totam diem crastinam, *quæ erat* XV. *die Maji*.

Extat in opusc. seu orat. Panormita. pro concilio sæpius excusa.

ÆNEÆ SILVII PICCOLOMINEI

Senensis Oratio habita Basileæ in Divi Ambrosii celebritate.

Ex M. S. Cod. Lucensi

Si quis me roget, RR. Patres, cur a majoribus sanctorum virorum commemorationes sint introductæ, facile quidem responsum dabo: non tam propter illos, ut gloriam anteactæ vitæ recipiant, quam propter nos, ut illorum sequamur exempla. Quid enim est quod nostris præconiis egeant, qui apud maximum Deum recepti, summo illo & ineffabili divinitatis splendore fruuntur? Quidve omnino mortalem expoſcant laudem, qui habitantes cum Christo angelicis continuo vocibus extolluntur? Nempe ita beati sunt illi, ut nec addere quicquam eis, nec auferre nostra studia possint. Fiunt igitur ad nostram *constitutionem* commemorationes hujusmodi, ut audientes illorum vitam, quorum vel ortus in lucem, vel transitus ad gloriam celebrantur, quales illi fuere, tales nos esse nitamur. Qui quidem tanta probitate vixerunt, ut pars felicitatis existat nosse quid fecerint. Ea de causa placitum est hero meo, Mediolanensi archiepiscopo, quoniam hodiernus dies anteceſſori suo beatissimo & excellentissimo doctori Ambrosio sacer est, non solum ante conspectum vestrum divina celebrare officia, sed mihi quoque de tanto viro, & coram tot tantisque patribus, ut orationem habeam omnino insufficienti committere. Vereor tamen, ne sicut negare nescivi, sic etiam obedire non sciam. Obruit enim me magnitudo gestorum, quæ si voluerim omnia recensere, nec mihi quidem dies sufficere, nec memoria tanta tenebit. Perterret me quoque vestra majestas, in cujus præsentia nil nisi tersum dici fas puto. Sed quoniam hunc locum ascendi, & aures vestras auditioni paratas video, antiquius arbitror aliqua dicere, quam penitus obmutescere, ne vel RR. Domini mei archipontificis desiderio desim, vel huic celeberrimo festo injuriam faciam; nequaquam tamen meis confisus viribus, sed divino numine fretus ad rem veniam. Ambrosius noster hodie RR. Patres, secundum repræsentationem ecclesiæ diem obiit, quo nec severitate vitæ, nec sanctimonia morum, nec optimarum artium studio, nec sacrarum literarum doctrina probatior quisquam fuit, Quid igitur faciemus? obitum ne sanctissimi viri plorabimus; an potius, sequuti Hesiodum natales hominum plagentem, in funere gaudebimus? Prohibet quidem Apostolus hujusmodi lacrymas, Christianorumque mortuos dormientes appellat, Dominus quoque in Evangelio: *non est mortua*, inquit, *puella*, *sed dormit*. Scimus præterea nostrum Ambrosium esse cum Christo, & in sanctorum choris admixtum, cujus in terra ea omnis cura fuit, ut aliquando in cœlo diceret, *sicut audivimus sic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri*. Convenientior igitur huic solemnitati læta erit oratio, quam tristis. Et si enim, ut est apud Tullium, nulla ex parte mœsti Theramenses, & Socrates obiisse creduntur; quid de Ambrosio nostro dicemus, cui vivere Christus erat, & mori lucrum? Congratulandum est quippe tanto pontifici, ejusque vitæ laudes cum alacritate a me referendæ, & a vobis cum lætitia sunt audiendæ. Quam rem nisi sufficienter implevero, dabitis veniam ingeniolo meo, & voluntatem magis, quam vires a me suscipietis. Nec ego præcepta rhetorum hoc loco exequor; quibus mos est majores ejus, qui laudandus proponitur, & eorum altius gesta repetere,

Matth. IX. 24.

f. *institutionem*.

Francisco Piccolpasso.

ut

☞ ut ramorum ſterilitatem, ſicut Hieronymus ait, radix fœcunda compenſet, & quod in fructu non teneas, merearis in trunco. At ego carnis bona, quæ ſemper ipſe contempſit, in animæ laudibus non reponam. Nec ambroſium jactabo de genere, quamvis nobiliſſimus fuit, ideſt de alienis bonis, cum & Abraham, & Iſaac ſancti viri Iſmaelem & Eſau peccatores genuerint, & natus ex meretrice, ſecundum Apoſtoli vocem, in catalogo ſanctorum annumeretur; & veteri quoque lege ſancitur: *Anima quæ peccaverit, ipſa morietur*, ergo & quæ non peccaverit ipſa vivet. Nec vitia, nec virtutes parentum liberis imputantur. Ab eo tempore quiſque cenſetur, ex quo Chriſto renaſcitur. Exurgat igitur nobis infantulus noſter Ambroſius, cujus cum fuerit omnis ætas laudabilis, infantilis quoque mirabilis fuit. Nec me aliquis longem exiſtimet, quod ita remote incipiam. Nam ſicut in brevi tabella terrarum ſitus nonnunquam picti reperiuntur, ſic in parva oratione mea non expreſſam, ſed adumbratam cernetis Ambroſii vitam. Præfectus erat in Galliis Ambroſius pater, cum natus eſt, de quo verba fiunt, Ambroſius, cui adhuc infanti, & apud aream prætorii in cunis jacenti, ſubito apes advolaverunt, ejuſque vagientis ora frequentatis ingredi vicibus, atque egredi cernebantur; quas cum ancilla eademque puelli nutrix abigere vellet, prohibita eſt a patre, qui exitum rei ſollicitus expectabat. Illæ autem, poſtquam aliquandiu circa puerum, levatæ in altum ex oculis omnium evanuerunt. Quod omen tam genitor quam alii, qui aderant, portendere aliquod magnum puero autumabant. Mihi videntur aviculæ illæ futuram hominis eloquentiam præſignaſſe, ſecundum quod ſcriptum eſt: *favi mellis ſermones boni*. Nec fefellit exitus, ſiquidem facundiſſimus poſtea, ut omnes noſtis, evaſit Ambroſius, is quippe amiſſo patre, cum eſſet admodum puer, cum matre vidua & ſorore virgine nutritus eſt, & ut primum potuit per ætatem liberalibus ſtudiis navaſſe operam traditur, brevique tempore ita doctus evaſit, ut inter primos cauſas peroraret, maximamque apud Probum, virum illuſtrem, & tunc Romani rectorem imperii, gratiam acquiſivit. Ob quam cauſam juvenis adhuc ad conſularem dignitatem pervenit; moxque provincia ſibi decreta eſt Gallia, quæ circa Padum intra Italiam jacet, quæ res Mediolanum urbem populoſiſſimam & totius Inſubriæ caput eum perduxit. Quo tempore mortuo Auxentio. Arrianæ fatuitatis antiſtite, qui expulſo Dionyſio Mediolanenſem occuparat eccleſiam; circa creationem novi epiſcopi non parva erat in civitate ſeditio, quod alium Arriani, alium orthodoxi pontificem cupiebant; ideoque viſum eſt Ambroſio ad eccleſiam pergere, ut animos, ſi poſſet, concitatos ſua oratione molliret; vixque alloqui plebem cœperat, ſubito vox fertur infantis perſonuiſſe; Ambroſium epiſcopum. Ad quam vocem tanquam cælitus miſſam, totius populi ora converſa Ambroſium epiſcopum conclamabant; factaque repente concordia, hunc omnes unum ordinari antiſtitem flagitabant. Sed nondum ea, quæ nunc viget, ambitio macularat eccleſiam, nec adhuc pecunia vendebantur epiſcopatus. Indignabundus eccleſiam dereliquit Ambroſius, præpoſitiſque tormentis, retrahere populum ab his vocibus ſatagebat; & nunc ſe cathecumenum, nunc philoſophum reſpondebat, ac, cum nec ſic ceſſaret populus, meretrices publicas ad ſe propalam ingredi juſſit, ut eo vel maxime modo indignum ſe redderet pontificatu. Sed quo plus repugnabat, eo magis in ſe ſtudia omnium concitabat, merebaturque negando quod eſſe nolebat, quoniam dignior erat, qui ſe clamabat indignum. Quam ob cauſam fugæ ſeſe commiſit, egreſſuſque noctu Papiam pergebat. At Dominus, qui eccleſiæ ſuæ murum parabat, & turrim adverſus Damaſci faciem, ideſt Arrianorum perfidiam, erigebat, fugam tenuit ipſius, erubeſcenteque aurora ante portam urbis, cui Romana eſt nomen, ignorantem eum in conſpectu populi reddidit; qui & retentus eſt, & miſſa legatione ad Cæſarem poſtulatus epiſcopus. Quod & Valentinianus libens conceſſit, & lætus audivit Probus, qui eunti in provinciam Ambroſio: *Vade, age non ut judex, ſed ut epiſcopus*, dixerat. Pendente tamen relatione, iterum fugit Ambroſius, & in poſſeſſione cujuſdam Leontii, clariſſimi viri, tamdiu latuit, quoad reſponſo imperatoris habito, ab ipſo Leontio eſt proditus, & in urbem reductus; ubi videns quia reſiſtere Deo non poterat, jugo cervicem præbuit, baptizatuſque, ut optabat, a catholico epiſcopo, omnia eccleſiaſtica implens officia, infra octavum diem epiſcopus eſt ordinatus. Qui ubi aſſequutus eſt epiſcopatum, non honorem ſed onus intelligens, primam curam habuit, ut humilitate ſuperaret invidiam, & inſtar Salvatoris, noſtri formam ſervi accipiens uſque ad mortem ſe humiliavit; haud neſciens quia qui major, eſt miniſtri perſonam debet induere. Clericos ſane, ut clericos honorabat; cæteros omnes, aut filiorum aut fratrum, aut ſi ætas ferret, parentum loco habebat. Hæreticis ſolum, & maxime Arrianis erat infeſtus; ob quam rem magna ei cum Valentiniani matre Juſtina concertatio fuit; quæ cum eſſet Arriano infecta errore, nihil magis quærebat, quam Ambroſium perdere; promiſſiſque dignitatibus & officiis ſceleſtos homines provocabat in eum. Sed, adjuvante Domino, omnem malitiam convincebat Ambroſius, incidebantque in foveam, quam ipſi fecerant, qui ſancto viro ſtruebant inſidias. Auguſtiæ me temporis tenent, ne omnes Juſtinæ moleſtias attingam; illud tamen non præteribo, quod tripartita narrat hiſtoria. Cum enim vidiſſet Juſtina ad verbum Ambroſii totam plebem eſſe devotam, armatos ad eccleſiam miſit, qui eum raptum in exilium traherent; audite, obſecro, boni paſtoris, audite RR. Patres, reſponſum intrepidum: Ego, inquit Ambroſius, ſponte hoc non ago, ne lupis ovium ſepta contradere videar, aut blaſphemantibus Deum; hic, ſi placet, occido, hoc loco mortem prona ſuſcipio voluntate. O animum vero paſtore dignum, o verba in omnium epiſcoporum pectoribus inſcribenda! Sciebat eximius doctor, quia bonus paſtor animam pro ſuis ovibus libenter exponit, anxius nempe Ambroſius erat ne populum ſine cura dimitteret, priuſque mori volebat, quam oves perdere. Non agros eccleſiæ, ſed animas ſibi commiſſas dolebat amittere. At nos hodie (proh pudor) non hominum, ſed pecuniarum geri-

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

Prov. xvi. 24.

☞ gerimus curam, non animabus sed argento studemus & auro. Illa dignior æstimatur ecclesia, non cui major est populus, sed cui major est redditus. Habeat innumeras animas ecclesia, sit infinitus in ea populus; nisi pecuniis abundet, nemo illam adibit, & quasi hæreditatem jacere inopem quisquis dimittet; at ubi dives episcopatus, & introitus uberes sunt, huc oculi omnium sunt conversi; nec ibi quisquam cum examine ordinatur antistes, quasi non populo, sed pecuniæ proponatur episcopus. Quare, si ita pergimus agere, suadeo ne sacris literis ut prædicatores, sed abaco ut nummularii studeant clerici, quia sic ad episcopatum evecti, tractare pecunias, & reddere calculum scient. Melius tamen Ambrosium imitabimur; namque si clerici, hoc est de sorte Domini, esse volumus, eorum viam sequi debemus, quorum sors Dominus fuit. *Habet*, sicut Hieronymus ait: libenter namque in hujus dictis tanquam in agro fertili versor: *unumquodque propositum suos principes; Romani duces imitentur Camillos, Fabritios, Regulos, Scipiones; philosophi proponant sibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Aristotelem; poetæ æmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium; historici Thucydidem, Sallustium, Herodotum, Livium; oratores Lisiam, Gracchos, Demosthenem, Tullium; & ut ad nostra veniamus, episcopi & presbyteri habeant in exemplum apostolos, & apostolicos viros, quorum honorem possidentes, nitantur habere & meritum.* Quod si nobis durior Apostolorum imitatio videtur; at saltem Ambrosii nostri recipiamus exemplum. Quod si fecerimus, nequaquam sub Christo paupere sequeremur divitias, *aut affluentibus ipsi cor minime apponemus.* Exosam enim præ cæteris vitiis avaritiam habuit, præcipue tamen hujus turpissimi sceleris sacerdotes desiderabat immunes, ne illa, quæ Romanorum subvertit imperium, ecclesiam quoque pollueret.

Sed quoniam de avaritia sermo incidit, nequaquam inutile fuerit pauca in hoc vitium dicere; & ne quid ambigui nomen efficiat, avaritiam ego, non ut aliqui putant, solius æris, sed auri quoque & argenti, & cæterarum opum cupiditatem appello. Fateor enim antiquitus hanc fuisse consuetudinem, ut quod avidi essent æris, hi dicerentur avari, cum nondum esset ullus usus aureæ monetæ vel argenteæ, nam solum æs habitum est in pretio apud Romanos usque ad bellum Punicum primum; quinque etenim dumtaxat annis ante id bellum signari argentum *tergendum* cœpit, Sic. bigarum & quadrigarum nota; anno urbis conditæ quingentesimo octuagesimo quinto. Attamen anno post secundo & sexagesimo nummus aureus percusus est; æs autem Servius Tullius primus signavit nota pecudum, unde pecunia dicta est, cum antea rudi ære uterentur. Itaque licet variarentur monetæ materia, idem tamen avaro nomen mansit. Nec ista Pharsal. li. 11. contraria sunt Lucano, qui ait: *Primus Thessalicæ rector telluris Jonus in formam calidæ percussit pondera massæ; fudit & argentum flammis, aurumque moneta fregit, & immensis coxit fornacibus æra.* Potuit namque sic inter Græcos fuisse. Utcumque est, exclamare cum Boetio possumus. *Heu primus quis*

ANNO CHRISTI 1437.

A *fuit ille auri qui pondera tecti, gammasque latere volentes pretiosa pericula fodit.* Absit tamen, ut monetæ usum damnem, quia & uti eadem recte licet; eos vero accuso, eosque virtupero, quorum semper est occupatus in quærendo animus, qui dediti sunt studio thesaurizandi, qui cupiditati obnoxi & pecuniarum, sunt servi hujus nefandissimi vitii, cujus faciem, & quasi picturam quandam Virgilius expressit his versibus, quibus descripsit harpyas: *Virginei volucrum vultus, fœdissima ventris proluvies, uncæque manus, & pallida semper ora fame.* Humanus vultus non hominem significat esse avarum, sed monstrum, sub cujus aspectu placido latet truculenta bestia ad omne nefas parata; testanturque virginei vultus cupiditatem avari semper virescere; nunquam enim, ut scitis, satiatur, aut expletur cupiditas sitis, semper appetit, semper eget, nam veteri proverbio, tam deest avaro quod habet, quam quod non habet. Prætereo cur volucres finxerit, quid pallida ora, quid proluvies illa ventris importent. Nemo est enim tam hebes ingenio, qui hæc avaro nesciat applicare. Sed quid ego in avaritiam armo Gentiles, cum infiniti ex nostris eam impugnent? Utinamque facile hoc scelus omnes dimitterent, quam facile detestantur. Recte inquit inter suos sermones Zeno: Deus odit avaritiam, est enim libido profunda, cupiditas cæca, tempestas insana, rapacitas sine fine, sollicitudo sine requie ad sua nunquam perveniens vota. Sed quibus ego verbis detestari avaritiam magis queam, quam Augustini, qui fuit hujus Ambrosii nostri discipulus, & sicut ipse fatetur, per lavacrum fidei filius? errorem namque Manichæorum apud Carthaginem imbiberat adolescens, quem, sicut nostis, Ambrosius sibi detraxit, quod unum inter nostri doctoris egregia facinora non dubitaverim nominare; ex Ambrosio namque recepit ecclesia, quidquid postea magnus attulit Augustinus. At quid ille de avaritia? nempe ita in eam irascitur, ut hæreticis æquiparare avaros non vereatur in eo libro, qui est contra Donatistas. *Quæro enim ipse quis peccet gravius, an qui nesciens in hæresim incurrit, an qui sciens ab avaritia, hoc est Idololatria recessit;* exinde subdit: *sicut ergo hæretici regnum Dei non possidebunt; ita & avari regnum Dei non possidebunt.* Omitto infinitos testes, ne longior fiam, neve Flaccus de nobis rideat dicens: *amphora cœpit institui, currente rota cur urceus exit?* Redeo ad nostrum Ambrosium, cujus semper in ore Apostoli verbum erat, quo servitutem idolorum prædicat avaritiam, ideoque revocandam esse labentem rationem dicebat, ejusque monitis fore obtemperandum. Subditos suos homines esse dicebat, hoc est umbram & pulverem, ut ait Flaccus, sed præditos animo immortali; Hunc unum esse ditandum, colendum, ornandum, reliquis vero in rebus non magnum studium esse ponendum, sed utendum pro commeatu hujus brevissimæ vitæ, ac velocissimæ. Solebat referre Socratem, qui magnum auri pondus abjecit, ut expeditius sequeretur philosophiam; nec putavit se posse virtutes simul & divitias possidere. Referebat etiam Diogenem Cinicum humana omnia contemnentem, qui

De Bapt. ante cont. Donat. lib. IV.

se

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

☞ se ideo magno rege ditiorem asseverabat, quoniam ipse videlicet paucioribus indigeret. Sororia quoque de nostris narrabat, omnesque illos paupertatis amatores afferebat in medium, qui post Christum usque ad sua tempora abjectis mundanis opibus se ipsos abnegaverant. Non hic thesaurizandum, sed in cœlo admonebat; & cum esset eloquentissimus facile omnia suadebat. Nec enim cohortari ad virtutem ardentius, aut a vitiis revocare acrius quisquam potuit quam Ambrosius, quia quod aliis prædicabat ipse, primus implebat, nec alius domi erat quam in ecclesia. Thesaurum suum inter egentes assidue dividebat, asserens quia hujusmodi ecclesiarum bona non magis possidenda tradantur, quam dispensanda committuntur. Et quoniam eleemosinæ peccata delent, mortem perimunt, & pœnam perpetui ignis extinguunt, nihil tam aptum fidei, aut tam conveniens pietati putabat, quam egentium juvare pauperiem, infirmorum curam recipere, & fraternis necessitatibus subvenire. Erat etiam ejus studium visitare languentes, provocare hospitio, lenire blanditiis, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Cœcorum baculus, esurientium cibus, spes infirmorum, solamen languentium fuit. Ita in singulis virtutibus eminebat, quasi cæteras non haberet. Nullum ei tempus currebat in vanum; aut enim in ecclesia plebem docebat, aut intra parietes suos dictante Spiritu Sancto volumina conscribebat. Extant adhuc ejus scripta complurima, scientiæ, & sapientiæ Dei plena, quorum si quispiam nosse titulos cupit, successorem ejus hic præsentem adeat, qui suas reliquias diligentissime perquisivit. Dies mihi deesset, si numerare ejus volumina vellem, quæ non solum ad scribendum, sed ad legendum quoque integram hominis vitam requirunt; videturque & ille mihi, & ante episcopatum & postea oratorios codices lectitasse, nec enim verborum delicias omisit, nec flosculos eloquentiæ sæcularis. Cujus exemplum valde eos refellit, qui poetas & oratores ecclesiastico viro interdicunt, Platonem ut existimo, imitati, atque Hieronymum, quorum alter poetas ex sua civitate exclusit, alter ideo se ab Angelo verberatum dicit, quod Ciceroni nimium inhæreret. Sed audiant Hieronymum, qui Hieronymi auctoritate se fulciunt; ad Damasum quidem proposita figura Deuteronomii de muliere captiva, sic ait: *Ita & nos facere solemus, quando philosophos legimus, quando in manus nostras libri eorum veniunt vel sapientiæ sæcularis; si quid in eis utile reperimus ad nostrum dogma convertimus. Si quid vero superfluum, de idolis, de amore, de cura sæcularium rerum, hæc radimus, his calvitium inducimus, hæc in unguium more ferro acutissimo desecamus.* Ad oratorem vero Romanum latius rem prosequitur, plurimosque tam ex veteri testamento quam ex novo pro testes adducens: *quid mirum est*, inquit, *si & ego sapientiam sæcularem propter eloquii venustatem, & membrorum pulchritudinem de ancilla atque captiva Israelitem facere cupio?* Legebat igitur, sicut mihi videtur, etiam sæculares authores noster Ambrosius, magnæ prudentiæ fore dicens aurum in luto quærere; non tamen in tali lectione requiescebat, nec sonabat in ore ejus *Jupiter omnipotens, & mi Hercles, & mi Castor &* cætera, sicut Hieronymus ait, magis portenta quam nomina. Sequebatur etiam in hoc suas apes, quæ, ut Basilius apud Græcos doctissimus, inquit: nec penitus omnes flores adeunt, nec si quos adeunt, eos totos absumunt; sed eo ablato quod operi suo aptum fit, reliquum omne valere sinunt. Sic de poetis Ambrosius factitabat; nec enim omnes passim admittebat, sed tunc solummodo, cum aut virtutes extollunt, aut vitia effulminant; in reliquis vero non aliter quam ipsi poetæ asserunt de Ulixe Sirenarum cantus timenti, aures obdurabat. Erat præterea in orationibus creber, vigilans in precando, lacrymas Deo non hominibus offerebat; longe a simulatione, longe ab hypochrisi, prædicans semper illud Platonicum, quia ultimus terminus amentiæ est bonum videri cum non sis; unde prohibet ecclesiasticis, ne quis hypocrita in conspectu hominum fiat. Festino ad finem, plurimaque brevitatis causa prætermitto. Nec de parcitate ejus, aut continentia multa dicam, in quibus virtutibus ita enituit, ut parem post hac neminem sibi invenire sciam; abstinebat namque a carnibus, qui carnem crucifigere cum vitiis & concupiscentiis intendebat. Potuisset sub Pythagora vivere, qui ut est in Satyro: *ventri indulsit non omne legumen*. Non ferculorum multitudinem, aut vini, sicut hodie facimus, varietate oblectabatur; tenebat tamen memoriæ, non solum illud psalmistæ: quia vinum lætificat cor hominis; sed Platonis quoque sententiam non ignorabat, qui existimabat fomitem esse quemdam, & pabulum ingenii, virtutisque, si mens ex corpore hominis vino flagraret. Cæterum neque Platonem neque psalmistam velle dicebat, ut passim haurirentur vina; sed modicis honestisque inter bibendum remissionibus refici, integrarique animos ad instauranda sobrietatis officia. Dicentem quoque cum istis conjungebat Apostolum: *noli aquam bibere, sed vino modico utere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates;* nihilque aliud vinolentiam esse affirmabat, quam resolutionem venereamque duasque illas voluptates communes nobis esse cum bestiis. Idcirco in pecudum ferarumque haberi numero, quisquis esset voluptatibus occupatus. Adducebat sæpe Socratis verba, quem dicere solitum referebat, multos homines propterea velle vivere, ut ederent, & biberent; se bibere, atque esse ut viveret. Fuit igitur noster Ambrosius mirabilis continentiæ, incredibilis pudicitiæ, infinitæ patientiæ atque humilitatis. Audierat vocem Domini: *discite a me quia mitis sum & humilis corde*, inquientis. Omnibus namque in rebus se vincere reputabat, cum ipse vinceretur, nisi vel honor Dei vel religionis integritas læderetur. Tunc enim incredibili vigore animi, & constanti præsentia resistebat. Tunc nec parcebat ulli, nec timebat quemquam. Tenentis memoriæ, sicut opinor, quo vultu, quo animo, quibusque verbis respondentem illum Teodosio Cæsari tripartita narrat historia, cum sacram illi basilicam vetuit. Scitis quid postea Ruffino pro imperatore suppliganti responderit. Ego, inquit, Ruffine, prædico quoniam eum sacra limina ingredi prohibeo; si vero imperium in tyrannidem mutaverit, necem libenter &

Juven. Sat xv. ve. ult.

ego

ego suscipio. O vocem omnium laude dignam! O animum pastoris egregium! quis est qui martyrem neget Ambrosium? Utinam ille animus, & illa constantia nobis esset, nec enim auctoritatem ecclesiæ in manibus Principum poneremus. Ego faciam, dicebat Ambrosius quod sacerdotis, quod imperatoris est faciat imperator; prius est ut animam mihi quam fidem eripiat. Quod si modo dicere auderemus, major principum esset erga ecclesiam reverentia. Nec enim Theodosii nunc deessent, si reperirentur Ambrosii. Sed quid ille de Ambrosio dixerit? audite obsecro testimonium Theodosii. Vix enim, ait, inveni veritatis magistrum, Ambrosium namque solum novi digne vocari pontificem; quo unico testimonio omnes laudes meæ vincuntur. At est non solum Cæsarea laude sublimis, sed etiam divinio præconio illustris Ambrosius, multifariam namque multisque modis clarere hunc hominem divina majestas voluit. Expellebat enim immundos spiritus, illuminabat cæcos, paralyticos liberabat, & omni morbo detentos sanitati restituebat. Florentiæ quoque clarissimi viri Dicentis extinctum subita morte filium suscitavit, Præterea duo corpora martyrum Gervasii atque Protasii Mediolani reperit. Qui martyres, sicut ait Hieronymus, cum jampridem apparendi haberent tempus, hominem, cui se proderent, inquirebant, eum certe, cui sub ea fide se revelarent, qua martyria sustinuissent. Quibus ex rebus ita erat celebre toto orbe nomen Ambrosii, ut ad solam hominis famam complures pagani ad Christum desciverunt. Inter quos fuit regina Marcomannorum Fritigil. Duo etiam potentissimi viri Persarum ad audiendam sapientiam Sacerdotis venere Mediolanum, habitisque per interpretem cum eo colloquiis, admiratione pleni discesserunt. Quid ultra? tam clara erat hujus pontificis fama, ut ideo reputatus sit Arbogastes vincere, quia & notum Ambrosio se diceret, & ab eo dilectum. O igitur beatissimam illam urbem, quem tantum meruit habere pontificem! O felicissimum principem, cui tantus patronus est datus! O fortunatissimum populum, qui talem habet apud Deum intercessorem! Ambrosius est qui urbem illam Mediolani populosissimam ex peste præservat, Ambrosius est qui nostro excellentissimo & sapientissimo principi secunda efficit bella; Ambrosius est qui omnes adversariorum conatus infringit. Cæterum quid te subtrahis, quid tergiversaris, oro, quid sic times ad ultimum pervenire? Heu miserabilis humana conditio, & sine Christo vanum omne quod vivimus. Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus quasi flos fœni. Peregit & noster Ambrosius humanum cursum, sed non invitus e vita migravit, cupiebatque dissolvi & esse cum Christo. Prædixerat ipse quippe suum obitum. Ideoque rogatus a Stilicone comite, ut in vita maneret: non ita inter vos vixi, respondit, ut vivere me pudeat, nec timeo mori, quia bonum Dominum habemus; cumque in lectulo ægrotaret, circumstantium ipse omnium mœstitiam solabatur, & universis circa plorantibus solus ipse cum Christo gaudebat, quem visibiliter ad ipsum descendisse Bassinus episcopus Laudensis ecclesiæ retulit. Cujus præsentia ita confirmatus Ambrosius est, ut

ANNO CHRISTI 1437.

A

B

C

D

E

paucis post diebus libens & lætus sumpto Dominico corpore spiritum exhalaverit; unde & corpus terra suscepit & animam Christus. Ex cujus exemplo debemus & nos animo præmeditari quid futuri simus; & quia sive Titonis senectutem speremus, seu vivacissimi apud nostros Mathusalem, qui mille annus minus XL. vixisse dicitur, moriendum est tandem, Ob quam causam præparare nos ipsos ad virtutem debemus, & cæteris omnibus pro nihilo habitis animum nostrum ad illa cœlestis aulæ gaudia sublevare, ubi nihil unquam deest, nihil a suo statu tollitur, declinat. Omnia bona atque perpetua exuberant; ubi nemo eget, nemo invidet, nemo furatur, nemo rapit, nemo proscribit, nemo jugulat, & nemo moritur; ubi omnes felices, omnes unanimes, omnes immortales, omnes sunt semper æquales. Ubi quod unius est, omnium est; & quod omnium, singulorum. Ad quam beatitudinem ille nos perducere dignetur, qui cum spiritu Sancto regnat in sæcula benedictus. Amen.

ANNO CHRISTI 1437.

EPISTOLA PHILIPPI MARIÆ ANGELI

ducis Mediolanensis, ad archiepiscopum Mediolanensem & episcopum Albiganensem.

Improbat concilii translationem ad civitatem Florentinam, minaturque impediturum se ipsius celebrationem, quantum in se erit.

Apud Mar. Mar. Vet. T. VIII. p. 938.

REverendissimis in Christo patribus, dilectissimis nostris, domino archiepiscopo Mediolanensi & episcopo Albiganensi fratribus nostris dilectis.

Reverendi in Christo patres dilectissimi nostri. Sentimus tam ex his quæ vos nobis scripsistis, quam aliorum relationibus, quod quæritur & tractatur, ut illud sacrum concilium ad civitatem Florentiæ transferatur; de quo profecto non possumus non mirari & habere molestiam. Nam sicut scitis, concilia principaliter fiunt pro reformatione divinæ ecclesiæ, bonorumque morum, & pro danda toti Christianitati pace & quiete; & propterea expedit, quod locus in quo ista concilia celebrari debeant, omnibus sit communis & pacificus, & pacis & tranquillitatis cupidus, & in quo sint personæ quæ pacem & quietem affectent & procurent; seditiones vero & guerras ac divisiones abhorreant & effugiant; & demum qui talis sit, ut unusquisque possit & velit ad eum libere & sine aliqua dubietate se conferre. Quare cum civitas ista Florentiæ ab hujusmodi conditionibus longe differat, & omnibus contideratis, nullatenus ad hæc idonea videatur; non possumus non mirari & dolere, quod eligi debeat pro ipso concilio. Multæ & prope infinitæ rationes adduci possunt ad hoc. Primo, cum dicta civitas guerram facit & habet, & intra seipsam divisa est, & tam intra quam extra habet bellum, nedum civile, sed plus quam civile, ultra guerram quam habet cum finitimis, & realiter ut multo plures sint externi, quam in patria residentes; & ita ut deterior sit hujusmodi divisio & bellum civile, quam ipsa

exte-

☞ exterior guerra. Habet etiam cives valde se- A
ANNO CHRISTI 1437. ditiosos, & novitatum cupidos. Et insuper dicta civitas adeo sterilis est, ut non colligantur & percipiantur ibi victualia ad usum dictæ urbis ejusque civium & residentium ibidem sufficientia & optima. Quantum vero nobis & illustribus prædecessoribus nostris æmula & suspecta semper fuerit, vos siquidem non ignoratis, & omnibus notum est.

His igitur attentis, oneramus vos, quo magis possumus, ut apud reverendissimos dominos legatos & quoscumque cardinales & prælatos, & denique omnes nationes, in ipso sacro concilio existentes, operam adhibeatis quamcumque possibilem, ut dictum concilium nullatenus Florentiam transferatur; sed eligatur alius locus pacificus, qui conveniat omnibus esse communis: avisantes vos, quod si & quando ipsum concilium Florentiam transferri omnino deberet, nos non permitteremus aliquem ex nostris ad ipsum accedere: immo omnem operam faceremus, quod adhærentes, colligati, amici & benevoli nostri, neminem ex suis ad idem concilium transferri permitterent, rogaremusque quoscumque principes & dominos, ut & ipsi facerent illud idem; & ulterius prohiberemus toto posse, ne aliqui tam per territorium eorum, quam nostrum, transitum haberent ad ipsum concilium accedendi; & sicut hucusque dicto concilio dedimus quoscumque favores nobis possibiles, totum oppositum C faceremus; daremusque insuper operam apud serenissimum dominum regem Aragonum, quod nec ipse ex regnis & territoriis suis ad dictum concilium aliquos ire permitteret, & tam per terram quam per mare prohiberet, ne ad ipsum ulla victualia ducerentur; non quidem respectu concilii, sed dicti loci, propter ejus conditiones, quas superius memoravimus. Sunt enim tales quod non potest ipsum concilium ibi bene stare, sed causa esset illud periclitari faciendi. Et ita omnibus in ipso concilio existentibus, aperte & late dicatis, nostroque nomine protestemini, & affirmetis, quod prædicta omnia effectualiter faciemus, casu quo D dictum concilium Florentiam transferatur, & ex nunc nos de prædictis apud universum mundum facimus excusatos. Hæc namque scribimus & volumus aperte per vos dici, ne umquam possit dici, quod ipsis dominis de concilio de hac mente nostra non avisaffemus, quia si sciviſſent, forte aliter elegissent. Datum Mediolani, octava Junii, anno MCCCCXXXVII.

Philippus Maria Angelus dux Mediolani, &c. Papiæ, Angleriæque comes.

EPISTOLA SIGISMUNDI

ANNO CHRISTI 1437.

Imperatoris, ad Paulum episcopum Argentinum, suum ad concilium Basileense oratorem.

De falsa bulla super translatione concilii ad civitatem Florentinam.

SIgismundus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus, Hungariæ, ac Bohemiæ & Dalmatiæ &c. rex.

Venerabilis, devote, dilecte. Receptis diebus præteritis nonnullis litteris & scripturis B de manu istius tui cursoris; & tandem aliis a Petro *Saez* magistro monetæ Basileensis, ex eisdem multa & magna percepimus in sacro concilio emergentia, præsertim de bullatione illius bullæ, uti scribis, tam fraudulenter factæ, super nominatione civitatis Florentiæ. Intelleximus etiam ea quæ persuadere videris ad scribendum imperatori Græcorum & aliis, subjungendo qualiter nominationi Florentiæ repugnasti, adhærentibus tibi oratoribus fere omnium regum & principum. Habuimus etiam copias ipsius bullæ & litterarum receptarum tam Italicarum quam Latinarum: quæ omnia legimus: & in præsentia nostrorum & sacri imperii electorum, nobilium & communitatum, cum quibus hic in C Dei nomine congregati sumus, referre & iterare mandavimus: qui una nobiscum de hujusmodi siniſtris & periculosis novitatibus, maxime perturbati fuerunt; cum merito locus esse debeat tristitiæ, ubi tam periculose agitur de rebus nedum tam magni & celebris concilii, verum etiam totius ecclesiæ. Sed utique sic laudamus reclamationem tuam super loco Florentiæ propter rationes per te assignatas, atque alias nobis notas; nec curæ habendum est, quod archiepiscopus Tarentinus ad talia verba tecum devenit. Nam adhuc dicimus, quod voluntas nostra & electorum est in illo, ut futurum concilium non celebretur Italiæ; sed in locis ubi principes orbis convenire, & rebus Græcorum, in quibus eis tota virtus consisteret, eorum liberationi a gentili servitute possint operose consulere. Et quamvis jam sacro concilio scribimus, ut usque ad cessum oratorum nostrorum & sacri imperii electorum, ab omni novitate supersedere velint, prout in copia & littera præsentibus inclusa clarius intueberis: tamen propter defectum Avenionensium, qui solvere non audebunt, nec forsan poterunt, deveniendum erit ad novam electionem. Et quia patres adventum hujusmodi nostrorum oratorum expectare non valeant, volumus ut omni diligentia instes pro Buda, quam obtinere speramus, consideratis conditionibus rerum omnium quæ emerserunt, & videntur præ oculis. Quamvis E sanctissimus dominus noster papa nobis transmisit bullam super approbatione Florentiæ, Utini, vel alterius loci decretati prius cum necessariis parari, propria & dominorum cardinalium manibus subscriptam, cujus copiam e vestigio tibi transmittemus. Sed unum tibi injungimus, quod nostri parte quantum tibi convenit, persuadere cures, ut tantum facinus in ecclesiam Dei commissum non transeat im-

☞ punitum, sive sint ecclesiastici, sive laicales personæ, quatenus in futurum via hujusmodi scandali præcludatur. Et quia nostri culminis littera sacro transmissa concilio, cujus copiam, uti præmisimus, habes hic insertam, tenet credentiam in tuam & Gregorii egregii militis oratoris nostri personas, volumus ut illa præsentata super credentia referatis, aut unus vestrum referat, ut intentionem nostram moderetur, secundum quod vobis juxta occurrentium rerum qualitatem, pro bono rei videbitur utilius faciendum, nobis omnia quæ ibidem emerserint continuo rescribentes. Datum Egræ, die quinta mensis Julii, regnorum nostrorum Hungariæ LI. Romanorum XXVII. Bohemiæ XVII. imperii vero V.

ANNO CHRISTI 1437.

Ad mandatum domini imperatoris.

Gaspar Sligk cancellarius.

Venerabili (*a*) Paulo episcopo Argentinensi oratori nostro in sacro Basileensi concilio, devote & sincere dilecto.

Præterea scribimus civitati Basileensi, ut obediant sacro concilio in processu contra tales, qui falsitatem in bulla concilii commiserunt: quam litteram eis præsentare debeas, quia revera magna machinatio in ecclesia Dei tentata est.

EPISTOLA JULIANI CARDINALIS

& legati, ad decanum & capitulum ecclesiæ Herbipolensis.

Ut oppignoratas decimas ad præposituram ecclesiæ suæ spectantes redimant.

Ibid. pag. 941.

JUlianus miseratione divina presbyter cardinalis tituli S. Sabinæ, in Germania apostolicæ sedis legatus, venerabilibus in Christo dilectis decano & capitulo ecclesiæ Herbipolensis & amicis nostris carissimis.

ANNO CHRISTI 1437.

Venerabiles in Christo dilecti, memoramus nos dudum, dum apud vos constituti essemus ad Bohemiam profecturi, vobis, rationabilibus id tunc suadentibus causis, indulsisse, ut certas decimas tunc expressas, ad præposituram vestræ ecclesiæ spectantes, usque ad summam duorum millium florenorum Rhenensium pignori obligare, & quod pro redimendis successive eisdem decimis subsidium a clero vestro exigere possetis. Cum autem venerabilis dominus Jacobus de (*b*) *Sirck* apostolicæ sedis prothonotarius & præpositus ecclesiæ vestræ, quereletur, quod licet subsidium hujusmodi ab ipso clero exegeritis & levaveritis, tamen decimas per vos impignoratas hujusmodi minime curastis redimere; sed subsidium ipsum in alios vestros usus convertistis, in ejus & dictæ præposituræ præjudicium & gravamen: vos rogamus & in Domino exhortamur attente, quatenus cum hujusmodi subsidium receperitis, decimas ipsas indilate redimatis, ne ipse dominus Jacobus ulterioribus nos pulsare habeat querelis; alioquin convincimur adversum vos super his procedere, prout justitia dictaverit & ordo rationis. Ex Basilea, anno &c. MCCCCXXXVII. die 1. mensis Septembris.

Documenta Anni 1438.

EPISTOLA

ad prælatos nationis Germanicæ.

De adventu Græcorum Venetias & promto eorum animo ad unionem.

Martene T. VIII. p. 943.

REverendis in Christo patribus & venerabilibus viris dominis inclytæ nationis Germanicæ.

Reverendi patres & venerabiles viri, ut ea P. V. significem quæ hic de Græcis inveni & oculis vidi, has litteras eisdem scribere constitui. Applicui enim Venetias XIX. præsentis mensis, & inveni imperatorem & patriarcham Constantinopolitanum, qui octava (*c*) prædicti mensis cum maxima comitiva ecclesiasticorum & sæcularium nobilium, ultra numerum sexcentorum & quinquaginta personarum applicuerant, inter quos est frater germanus præfati domini imperatoris. Inter istos autem sunt ultra XXV. archiepiscopi & episcopi ac nonnulli abbates, multique calogeri & clerici sæculares. Sunt & nonnulli qui dicuntur cardinales ecclesiæ Constantinopolitanæ, & etiam inter eos sunt oratores trium aliorum patriarcharum, &, ut dicitur, de proximo expectatur quidam archiepiscopus magnus de Russia, venturus per terram cum magna

(*a*) Hic Episcopus desideratur in syllabo episcoporum Argentinensium apud Sammartanos.
(*b*) Post Rabanum electus fuit Trevirensis archiepiscopus anno 1439.
(*c*) Andreas a sancta cruce tradit Græcos Veneti is receptos fuisse *cum magno campanarum pulsu* die nono Februarii 1438.

magna comitiva. Nunquam profecto credidissem talem & tantam prælatorum & ecclesiasticorum ac nobilium comitivam invenire: quæ ut ex ipso aspectu facile apparet, valde est venerabilis, & ad hanc sanctam unionem de qua agitur, satis prona apparet, & bene inclinata esse videtur: immo eam, quantum ex verbis conjecturari potest, ardentissime desiderant; quod etiam ex facto id ipsum facile comprehenditur, cum dominus imperator valde infirmus, & dominus patriarcha antiquissimus, ex tam longinquis partibus venerint, & tot periculis & variis casibus se submiserint, ex qua re non potest non comprehendi, immo manibus, ut sic dixerim, palpari ferunt ipsorum animus ad hanc unionem. Et certe nemo est, qui hæc omnia prospiciat, quem ipsi in tanto fervore & tali dispositione ad compassionem non inducant, & de hac unione bene sperare faciant. Ipse dominus imperator a medietate corporis infra videtur non posse se juvare, & impossibile sibi esset transire montes. Similiter & domino patriarchæ qui antiquissimus est. Ipse dominus imperator cras hinc recedet versus Ferrariam (*a*), ad quem locum dominus patriarcha sequenti die iter arriperet, quam sanctum opus sit intendere huic sanctæ unioni, optime videtur. Nec opus fore existimo exhortari vos ad prosequendum & promovendum tam sanctam rem, cum omnis catholicus Christianus naturaliter ad illam inclinatus esse debeat. Hoc audeo dicere, si quis illam promoverit, majus apud Deum meritum acquiret, quam si toto vitæ suæ tempore jejunaret atque oraret, & alia pietatis opera faceret. Si quis impedierit, tamquam infinitarum animarum homicida, in inferno cum Juda portionem habebit. Valete memores semper mei in vestris orationibus, ubicumque fuero, existimetis me non esse solum ...

ANNO CHRISTI 1438.

LITTERÆ CONCILII BASILEENSIS

Quibus mandat eos excommunicari qui Johannem abbatem Cistercienſem doloſe ceperant.

Ibid. pag. 950.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis in Spiritu-Sancto legitime congregata, universalem ecclesiam repræsentans, venerabilibus Bituricensi & Auxitanensi archiepiscopis, ac episcopo Eduensi, salutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Quos noxiæ voluntatis adeo captivat perversa intentio, ut auctoritatem sanctionis canonicæ contemnentes, in aliorum graves prolabentur injurias; nimirum si hos severius ecclesiastica censura percellat, & pro demerito rigorem adjiciat judiciariæ potestatis. Ad audientiam siquidem nostram, dilecto ecclesiæ filio Johanne abbate monasterii Cistercienſis Cabilonensis diœcesis, referente, pervenit, quod cum olim ipse Johannes abbas ad locum de Divione Lingonensis diœcesis, pro certis suis peragendis negotiis equitando tenderet, quidam iniquitatis filii & perditionis alumni, videlicet Johannes *de la Roque*, alias *Archambaut Ponchon de la Riviere*, & Ludovicus *de Blanchefort*, alias *Le petit Blanchefort* armigeri, nec ordini nec dignitati deferentes, timore Domini relegato, cum nonnullis suis in hac parte complicibus, eumdem Johannem abbatem habitu religionis indutum, ejusque familiam hostiliter invadentes, captivarunt & captum abduxerunt, & per sex hebdomadas vel circa detinuerunt captivatum, ipsum equis, mulis, libris, vestibus, sigillo & aliis clenodiis, rebus & bonis nequiter spoliando, necnon multiplicia sibi damna, injurias & offensas irrogando in divinæ majestatis offensam, ecclesiasticæ libertatis vilipendium, ipsius abbatis maximum præjudicium & jacturam, ac pernicioſissimum exemplum plurimorum.

Nos igitur attendentes, quod non decet, nec expedit præfatos sacrilegos, ipsisque super hujusmodi horrendis & detestandis excessibus præstantes auxilium, consilium vel favorem, absque animadversione debita relinquere incorrectos, circumspectioni vestræ per hæc nostra scripta committimus & mandamus, quatenus vos, vel duo aut unus vestrum, omnes & singulos hujusmodi sacrilegii patratores, clericos & laicos; ac eos qui ipsis in præmissis dederunt auxilium, consilium vel favorem, excommunicatos & anathematizatos publice nuntietis, & faciatis ab aliis nuntiari; vosque nihilominus de prædictis omnibus & singulis & ea contingentibus auctoritate nostra summarie, simpliciter & de plano, sine strepitu & figura judicii, solerti & fideli adhibita diligentia, informetis; nec non armigeros prædictos, omnesque alios & singulos clericos & laicos, cujuscumque præminentiæ, dignitatis, ordinis, status vel conditionis existant, quos per informationem hujusmodi repereritis commisisse aut committi fecisse vel mandasse prædictos excessus, aut in eis committendis præstitisse auxilium, consilium vel favorem, nominatim & in specie tamdiu excommunicatos, diebus Dominicis & festivis, pulsatis campanis, candelis accensis, in eisdem ecclesiis atque locis, dum in eis fuerit major cleri & populi multitudo, publice nuntietis, & per alios nuntiari faciatis, ac ab omnibus arctius evitari, donec prædicto abbati ablata restituerint, & de injuriis eidem irrogatis satisfecerint competenter, ac cum vestris literis rei veritatem continentibus ad nos seu sedem apostolicam venerint absolvendi. Et insuper vos ipsi, seu etiam duo, vel unus vestrum eosdem armigeros, & alios dicti sacrilegii principales patratores, sub privationis omnium feudorum, quæ ipsi ab ecclesia quomodolibet tenent, ac perpetuæ infamiæ pœnis, eadem auctoritate districtius moneatis & requiratis, quatenus infra certum per vos seu aliquem vestrum eis præfigendum terminum præfato abbati ablata hujusmodi restituisse; necnon de injuriis, damnis & interesse plenariam & condignam satisfactionem impendisse debeant, alioquin infra certum alium terminum, quem eis ad hoc similiter duxeritis præfigendum, ipsos declaretis

pœnas

(*a*) *Quarto Martii Græcorum imperator Ferrariam magno cum equitum apparatu ingressus est, &c.* inquit Andreas a sancta Cruce.

☞ pœnas prædictas damnabiliter incurrisse, invocato etiam, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis.

ANNO CHRISTI 1438.

Ceterum si ipsorum armigerorum & aliorum prædictorum præsentia pro monitionibus eis & citationibus de ipsis faciendis tuti haberi nequeat, nec vobis monitiones & citationes quaslibet per edictum publicum locis affigendum publicis, de quibus sit verisimilis conjectura, quod ad notitiam monitorium & citatorum hujusmodi pervenire valeant, faciendi plenam & liberam concedimus tenore præsentium facultatem: Volentes quod monitiones & citationes perinde arctent monitos & citatos, ac si eis factæ præsentialiter & personaliter extitissent. Non obstantibus tam felicis recordationis Ponifacii papæ VIII. illis præsertim quibus cavetur, ne quis extra suam civitatem vel diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam dietam a fine suæ diœcesis ad judicium evocetur, & ne judices extra civitatem vel diœcesim in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, seu alii vel aliis vices suas committere, aut alios ultra unam dietam a fine diœcesis eorumdem trahere præsumant, ac de personis ultra certum numerum ad judicium non vocandis, quam aliis constitutionibus apostolicis contrariis quibuscumque: ac si aliquibus communiter vel divisim a sede apostolica indultum existat quod interdici, suspendi vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca ad judicium evocari non possint, per literas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Basileæ, IV. non. Augusti anno a nativitate Domini MCCCCXXXVIII.

EPISTOLA JOHANNIS

cardinalis S. Petri, ad Rabanum archiepiscopum Trevirensem.

Commendat ei Nicolaum de Cusa, quem de ecclesia parochiali de Brincastel *providerat.*

Ibid. p. 952.

REverendissimo in Christo patri & domino R. Dei gratia archiepiscopo Trevirensi, sacri imperii electori, amico nostro singulariissimo.

Reverendissime in Christo pater & domine, amice noster singulariissime, felices ad votiva successus. Exigit dilectionis affectio, quam ad venerabilem decretorum doctorem Nicolaum de Cusa (*a*) præpositum monasterii *Meymfelt*, ob ejus laudabilia merita & utilia servitia huic sacro concilio per ipsum sæpenumero impensa habemus, ut has nostras literas in ipsius favorem V. R. P. mittamus. Rogamus igitur eo quo enixius possumus (modo) eamdem paternitatem vestram reverendam, quatenus eum paterna benevolentia suscipere dignemini, non patientes eidem aliquam injuriam aut quovis modo molestiam in persona aut rebus per quempiam inferri, sed nostri amoris intuitu sibi in suis opportunitatibus vestri favoris auxilia impertiri, præsertim in affectionem pacificam ecclesiæ parochialis oppidi in *Brincastel*, de qua ex commissione per sacrum concilium nobis facta providimus. Iterum eodem affectu eamdem R. P. V. rogamus, quatenus quantocius poteritis, vestrum benignum responsum super his nobis rescribere dignemini, ut eumdem Nicolaum de hoc assecurare valeamus, & eidem persuadere, quatenus se ad filialem & debitam subjectionem & fidelitatem R. P. V. complacentiam absque ulla hæsitatione donet; in quo nobis gratissimam faciet eadem R. P. V. complacentiam, quam votivis successibus conservet Altissimus. Ex Basilea XII. Augusti.

ANNO CHRISTI 1438.

Jo. cardinalis S. Petri, apostolicæ sedis legatus.

LITERÆ CARDINALIS ARELATENSIS

Concilii præsidis ad Joannem Grunwalderum Frigingensem vicarium.

Extat apud Meichelberk in hist. Frising. t. 2. p. 219.

SPectabilis & egregie doctor, socie & amice noster præcarissime. Salute cordiali præmissa. Scripsimus sæpenumero reverentiæ vestræ, & hæc sacra Synodus injunxit, & suis literis mandavit, ut huc quantocius accederetis; necessitatem enim scitis ecclesiæ universalis & gravitatem rerum circa quas impresentiarum versamur. Si igitur vobis sincerus zelus est ad salutem publicam christianæ religionis, si ad sanctam ecclesiam Dei illa probata fervens devotio, si denique optimus & integer affectus ad consummationem felicem operum sacratissimorum, pro quibus hoc sacrum concilium dignoscitur institutum, exhibere, precamur, non differatis huic sacræ synodo præsentiam vestram. Ecce enim requirit dominus, si est qui diligat domum Jacob, & locum habitationis gloriæ suæ: probatio autem dilectionis exhibitio est operis. Probate igitur, virorum optime, probate vos diligere rempublicam ecclesiæ, dum necessitas urget adeo magna, ut similem nullus audiverit. Si enim præsentiam vestram requisitus denegaveritis ecclesiæ fluctuanti, quis de reatu excusare vos poterit. Instat profecto tempus, quo consummatione votiva doctorum, sanctorum operum fructum reportent fideles priorum laborum. Venite ergo, venite, cum exultatione, ut portetis manipulos vestros. Nostis quidem exitum acta probare, & non pugnam coronare sed finem; non omnem currentem, sed pervenientem ad terminum accipere bravium. Festinate, eja carissime socie, at & passionum & consolationum sitis particeps, nec solvatis, rogamus, hoc tempore instantis belli cingulum militiæ. Aperiremus quanta impellunt, quantaque perurgent, si singula hujusmodi vestram caritatem latere putaremus: vos autem omnia hæc oculata fide conspicitis. Negociorum vero dispositiones dominus Deghenardus Salching canonicus Frising. harum exhibitor, nobis sincere dilectus, vestræ circumcum-

(*a*) Is postea fuit episcopus Brixensis, atque S. R. E. cardinalis, & legatus sedis apostolicæ in Germaniam.

cumſpectioni latius dicet. Sunt etenim hic reverendiſſimi domini ambaſſiatores chriſtianiſſimi regis Franciæ, qui & in propoſitione ſua elegantiſſima profeſſi ſunt hanc ſacram Synodum veriſſime repreſentare eccleſiam univerſalem, & decreta ſaluberrima hic edita pro reformatione eccleſiæ acceptarunt; pro nonnullis tamen honeſtiſſime ſupplicantes, circa quorum expeditionem patres aſſiduis vigiliis ſe divertunt. Sunt autem illi ex dictis dominis ambaſſiatoribus, qui alias hic non fuerant, huic ſacro concilio incorporati, & deditiſſimi ad bonum commune eccleſiæ univerſæ. Alia demum annunciabit domin. Deghenardus, exhibitor prædictus, quem conſideratione noſtri habeatis, quæſumus ſingulari benevolentia commendatum. Paratus equidem ſum continuo pro viribus efficere quæque cognovero grata veſtræ amicitiæ quam feliciter huc dirigere & conſervare dignetur in omni proſperitate & ſalute. Scriptum Baſileæ die XXIV. Novembris MCCCCXXXVIII.

ANNO CHRISTI 1438.

ANNO CHRISTI 1438.

Documenta Anni 1439.

APPELLATIO PRINCIPUM electorum.

Martene tom. VIII. pag. 953.

NOS &c. ſacri Romani imperii principes electores, coram venerabilibus viris notariis & teſtibus hic præſentibus proponimus & dicimus, quod licet fidos & indefeſſos labores impendimus graviſſimis expenſis, ut catholici principes, ſollicita conventione, ſedula oratorum miſſione, ut deteſtabile inter S. D. N. & ſacrum Baſileenſe concilium ceſſaret diſſidium, reformarentur diſſidia, fieret pax in populo catholico, in omni honore & reverentia eccleſiæ ſtatus refloreret; hactenus tamen, quod dolenter referimus, tam gratum nihil aut acceptum partibus hinc inde noſtræ ſollicitudines offerre potuerunt, per quod ad pacem nonnunquam digeſta oblata medicina condeſcenderint. Sed noſtris undique multorum regum & principum ſecluſis precibus, pendentibus laboribus & expenſis, proteſtationibus, quæ veluti ſchiſmatis fomenta extinguere quæſivimus, in execrabilem & duriorem ſe diviſionem præcipitarunt. SS. D. N. dominum Eugenium papam IV. quadam ſua ſententia patres ſacri Baſileenſis concilii, ut aſſerunt & palam prædicant, ab omni pontificali & papali adminiſtratione emittentes, ea agunt & nituntur impedire, quæ dictus dominus Eugenius papa & alii Romani pontifices facere conſueverunt: dicto nihilominus S. D. N. Eugenio ſe opponente, & in contrarium omni ut ſua, ante, auctoritate utente, id evenit, ut contrariis tam in hujuſmodi diſſidii & diviſionis materia, quam etiam in aliis caſibus, dietim proceſſibus, ſententiis, mandatis & edictis nos & noſtri moleſtamur, & quotidie inquietamur; quæ etſi hactenus ſpe futuræ pacis, licet maximo incommodo, & in grave eccleſiaſtici gradus periculum patienter ſuſtinuimus: conſpicimus tamen non ſolum ad pacem non conferre, quin immo hujuſmodi diviſionem multipliciter confoveri. Nos itaque attendentes dum in radice palam contraria prædicatur auctoritas & contradicit, quidquid tandem ejuſdem auctoritatis prætextu quomodolibet editur, decernitur, ſive mandatur, & dum uni obedire ſtudemus, in aliud veremur incidere; ſicque timoratæ undique fluctuant conſcientiæ, neſciunt in quam partem declinare. Succedunt dietim irreparabilia ſcandala, vertitur in vulgi diſceptatione ſuperiorum auctoritas, a ſummo uſque ad ima ſinguli fidelium conventus, proh dolor! ut videmus, hoc ſchiſmate ob ſingulares affectiones graviter inclinantur. Res hæc tenebroſa in nubibus aeris ingeniorum noſtrorum vires excedit, & abſque periculo non valemus apud nos ipſos rem litteratiſſimis tam difficilem determinare.

Quibus attentis, hac hactenus confidentia ducti probabili, noſtra penſata dubitatione ſperabamus, quod neutra nos partium hac diverſitate minime definita aut determinata in alio concilio, ut cum aliis regibus & principibus ſæpe expetivimus, requiſiviſſet; ſed his non obſtantibus, nunc per legatos, nunc per oratores, nunc vero bullarum affixione prætendunt hinc inde nos requirere, ut tam arduiſſima re, quæ de auctoritate eccleſiæ, & fidei catholicæ fundamentis multipliciter variat, partem ſtatim aſſumamus, uni obedientes, reliquum repellendo, quemadmodum in dictis aſſeritur contineri bullis, litteris & proceſſibus, quas hic non repetimus & pro expreſſis haberi volumus, quantum pro nobis faciunt, & non aliter ſeu alio modo, de quo expreſſe proteſtamur, plenius continetur.

Ex illis igitur cauſis & aliis ſuis loco & tempore dicendis, proponendis & allegandis, de quo ſimiliter proteſtamur, ab omnibus & ſingulis mandatis, proceſſibus, ſententiis, ſive edictis obtentu præſentis diſſidii, directe vel indirecte, quomodolibet fulminatis ſeu fulminandis, requiſitionibus jam factis aut in futurum faciendis, pro nobis, noſtris & quibuſlibet noſtrum ſubditis adhærentibus & adhærere volentibus, ad ſacroſanctum generale Baſileenſe, futurum generale & œcumenicum concilium, SS. dominum noſtrum Eugenium papam IV. ſanctam ſedem apoſtolicam, alium vel alios, ad quem vel ad quos de jure fuerit appellandum, omnibus melioribus modis, via, cauſa, & formis, quibus hoc efficacius fieri poteſt & debet, tam conjunctim quam diviſim provocamus & appellamus, ſubmittentes nihilominus nos & omnia bona noſtra, ac adhærentium & adhærere volentium præfatorum ſacri concilii SS. D. N. Eugenii, ſanctæ ſedis apoſtolicæ, ſeu alterius ad quem appellandum fuerit protectioni & defenſioni, ex tunc petente, inſtanter, inſtantius, inſtantiſſime apoſtolos ſeu litteras dimiſſoriales nobis tradi & aſſignari: proteſtantes quod per nos non ſtat, quominus eas recipiamus, ſi quis

ſit

☞ sit qui nobis dare vellet, tradere & assignare, cum protestatione insinuando, prosequendo hujusmodi appellationem suis loco & tempore opportunis: super quibus a vobis dominis notariis publicis petimus instrumentum confici seu instrumenta tot quot fuerint necessaria & opportuna, cum aliis protestationibus & clausulis apponi solitis, necessariis & consuetis, salvo jure addendi, mutandi, minuendi, & aliis, prout fuit & est moris, &c. ANNO CHRISTI 1439.

Exhibita est præsens schedula nobis notariis infrascriptis per reverendissimos patres dominos Theodericum archiepiscopum Moguntinum, ac Jacobum electum & confirmatum Trevirensem, pro se nominibus propriis; necnon præfatum dominum Theodericum archiepiscopum, illustris principis Frederigi marchionis Brandeburgensis, reverendum patrem Fredericum episcopum Wormatiensem, illustris principis domini Ludovici comitis palatini Rheni, & venerabilem dominum Henricum de Erpell. reverendissimi patris domini Theoderici Colonensis archiepiscopi principum electorum oratores & ambassiatores, prout &c. die Jovis XIII. Augusti, horis vesperarum vel quasi, in stuffa capitulari ecclesiæ Moguntinæ, præsentibus dominis Jo. abbate S. Matthiæ extra muros Trevirenses, Philippo de *Sirck* decano ecclesiæ Trevirensis, anno &c. MCCCCXXXIX.

Z. Henricus Dol.

EPISTOLA JANUENSIUM

ad concilium Basileense.

Gratias agunt de liberatione Baptistæ de Fliſco & Amfrionis Spinulæ.

Ibid. SAcrosancto concilio Basileensi consilium ancianorum civitatis Januæ.

Scimus, reverendissimi patres & domini, præstantiam vestram non expectare, ut pro his quæ recte gerit, laus humana aut alia merces ab hominibus rependatur, cum præsertim a sapientibus traditum sit, esse recte factorum præmium recte fecisse. Sed & paternitates vestræ, quæ solum Deum intuentur, & ab eo sibi rependi cupiunt accumulationem mensuræ, multo minus desiderant a nobis pro beneficiis suis gratiam sibi referri. Nos tamen dum cogitantes quanta non solum benignitate, sed quo labore ac studio pene incredibili dominationes vestræ contenderunt, pro liberatione civium nostrorum Baptistæ de Fliſco & Amfrionis Spinulæ, nesas putamus, pro tanto beneficio non agere illis gratias ingentes & infinitas. Magnum profecto fuit beneficium vestrum, sed & auxit gratiam illius, quod magno labore summaque difficultate res confecta est, quamquam nullis accedentibus nostris precibus dominationes vestræ hujus liberationis negotium susceperunt. Habemus igitur illis gratias immortales, protestantes enixius, ut si quid est, aut erit in quo possimus votis eorum inservire, id nobis indicetur; namque in omnia vota sua nos semper habebimus ex animis paratos. Data Januæ, anno MCCCCXXXIX. die IX. Septembris. ANNO CHRISTI 1439.

Consilium ancianiorum Januæ.

PROTESTATIO ULTIMA MAGUNTIÆ

concepta & facta.

NOS, &c. attendentes quod si sacrorum generalium conciliorum sedisque apostolicæ honor & auctoritas . . . . . ut pricipibus catholicis sanctæ matris ecclesiæ filiis, in cunctis agendis nostris semper insideat animis, totum in hoc jactavimus cogitatum, ut inter fluctuantes mortalium sententias, quas, proh dolor! præsens ad nos ecclesiæ scissura quotidie defert contrarias, sic recti tramitis incedamus protecti clypeo, sic sedem honoremus apostolicam, ut sacrorum conciliorum non lædatur auctoritas, & sacras sic generales colemus synodos, ut apostolica sedes, quam inter cunctas primam credimus, non in juris sui præeminentia deprimatur. Sed quod dolentes referimus, adeo sacrum Basilileense concilium & S. D. noster se mutuo inque se invicem contrariis processibus insæviunt, mandata atque decreta tam adversa conficiunt, ut non solum quid ea in re verius, justius & sanctius tenendum sit, nos ipsi probabiliter ignoramus: quin immo confusio status multiplicatur ecclesiæ, succrescunt scandala, fidelium hominum perplexantur animi, dietim gravior serpit divisio, ut nisi celeri succurratur antidoto, dato libello repudii, ecclesiæ unitas tam in superioribus potestatibus, quam singulis fidelium conventibus, extra mundi terminos exsulabit. Sacrum namque concilium non solum S. D. N. Eugenio papæ nullam papalis dignitatis administrationem attribuit, quin immo privatum prædicat & depositum reputari, sibique non obediendum cunctis principibus & fidelibus Christianis palam maximarum pœnarum formidine conatur præcipere. Vice versa S. D. N. nullam Basileensi generali concilio auctoritatem deferre, quin immo conciliabulum, & in alia prætendit loca translatum, inhibens nihilominus pœnis non mediocribus, ne quisquam cujuscumque status, &c. concilium audeat Basileense profiteri, prout in bullis litteris & processibus partium, quas, quantum pro nobis faciunt, hic (non) repetimus, & pro expressis haberi volumus, plenius continetur. Evenit, proh dolor, ut quicquid altera partium sua etiam auctoritate agitat, altera non solum hæreticum dicit & schismaticum, quin immo in maximam fidei catholicæ utriusque auctoritatis læsionem, scandalum, & confusionem totius orbis palam & publice promulgare non veretur. Nos itaque ut catholici principes & fideles sanctæ matris & sedis apostolicæ devoti filii, hujusmodi nostræ matris condolentes angustiis, fidos nostros indefesse multiplices, nunc soli, nunc aliorum regum & principum assistentia, precibus & protestationibus hactenus labores impendimus, quantumcumque absque gravi perplexitate animorum Ibid.

morum potuimus spe futuræ pacis, neutri partium quidquam obedientiæ impendere distulimus, quod dum tandem, ut desideramus, minus profuisse conspicimus, & quod tanta sinceritate extinguere conati sumus, ex utriusque partis adhærentia amplius, quod dolenter referimus, conspicimus dilatari, animadvertentes quod quodcumque in antea sacri Basileensis concilii mandatum obediendo recepimus, contra S. D. N. Eugenii nos potestatem erigimus, illi contradicimus, suæque resistimus auctoritati. Et si quo sanctitatis suæ præcepto paremus, sacrum nos Basileense concilium fautores schismatis & hæreticæ pravitatis reputabit. Hæc nostrorum diversitas vires succidit ingeniorum, hinc os in cœlum tollere veremur. Has duas ecclesiæ præeminentias, nostræ nolentes inniti prudentiæ, nequaquam possumus, volumus, seu intendimus tam tenebrosam in nubibus aeris quæstionem quomodolibet diffinire. In tanta profecto contrarietate processuum, edictorum, mandatorum, requisitionum merito perplexi, velut inter retia provoluti pisces, latera undique pertimescentes, nescimus in quam partem declinare, timoratis undique quærentes gravatis consulere conscientiis, ne dum unum amplectimur, in alterius laqueum graviter incidamus, confusioni totius fidei catholicæ & ecclesiastici status & innumerabilibus in populo scandalis, quæ ex utrisque partibus propter adhæsionem præmissorum provenire quotidie conspicimus, & quæ dietim, proh dolor! nisi occurreretur, graviora expectaremus, possibilibus remediis occurrere cupientes, sacri Constantiensis concilii attenta constitutione super provisione schismatis edita, quæ incipit *Frequens*, certis inter nos alioque reges & principes intelligentiis, confisi supradictis causis aliisque suis loco & tempore clarius explicandis, alias per nos factas protestationes renovantes in his scriptis, convenimus, didicimus, & protestamur, & in antea nullum edictum, sententiam, processum seu alias mandatum quodcumque partium contra aut in se invicem alios quoscumque seu quemcumque cujuscumque statum, dignitatem, beneficium, officium, bona, res, jus, vel actionem, præjudicium seu gravamen quomodolibet, directe vel indirecte respiciens cujuscumque dignitatis conditionis & status, etiamsi papalis fuerit, occasione præsentis diffidii fulminatos, si qui fierent aut fulminarentur in futurum, sive contra decreta alias per nos acceptata, sive alias quæcumque seu quascumque contrariorum affectuum in terris & dominiis nobis & ditionibus nostris subjectis nequaquam recipiemus, publicari seu affigi permittemus; quin immo impetrantes, promoventes, etiamsi motu proprio concedentur, recipientes, utentes, publicantes seu affigentes, in judicio quomodolibet dantes vel allegantes, eo ipso ex omnibus dominiis & terris nobis subjectis censeantur relegati, & bona eorum ipso jure confiscata, ultra hoc si extranei fuerint, pœnis condignis arbitrio ordinariorum moderandis acrius puniendi. Verum cum non solum ex supradictis mandatis, processibus, sententiis sive edictis; quin immo etiam ex singularibus aliis concessionibus, sententiis, processibus sive mandatis, qualiacumque sint, aut quibuscumque nominibus censeantur, sic, ut præmisimus, in fonte & origine contrarietas & perplexitas generetur; quin immo nos experientia diuturna edocuit, statum non solum universalis, sed & aliarum ecclesiarum confundere graviter, scandala irreparabilia generari, & partes hinc inde contendentes per multorum assistentiam multipliciter in suis extremitatibus confoveri. Edicimus quod similiter in antea nullus potest processus, mandata, sententias, decreta, &c. quæ per se aut alia sua auctoritate in quibuscumque causis vel negotiis etiam actu pendentibus, post tempus hujusmodi fieri contingeret, in terris & dominis nostris nullatenus recipiemus; quin immo publicantes, affigentes, seu alias quovis modo utentes pœnas supradictas eo ipso incurrant, pœnitentiariæ litteris & aliis omnibus in foro conscientiæ suo & quemquam judicio relinquentes. Nolumus tamen per præmissa ea quæ per utramque partem prius rite facta, data aut concessa fuerint, in aliquo lædere, sed illa in omni suo robore cum effectu durare & firmiter observare, & sic quod nostra tam spiritualia quam sæcularia ordinabimus consistoria, ut unicuique petenti, expedite, quomodolibet cessante impedimento, justitia ministretur.

Ut autem pia & sincera omnium nostrum clareat intentio, nec quisquam nos aut sine capite vivere, aut sine superioris auctoritate stare velle sinistre forsan suspicetur; dicimus & expresse protestamur, quod per dictas conventiones, ordinationes, seu ad invicem consensus, non intendimus neque volumus ab obedientia sacrorum conciliorum aut sanctæ sedis apostolicæ quolibet modo recedere; sed in tantis contrarietatibus, angustiis, scandalis, & perplexitatibus, ut ad pacem & unionem deveniatur, citius animos nostros suspensos tenere donec per aliud sacrum generale aut œcumenicum concilium, aut alias de consilio litteratorum, doctorum, nostrorum sacrique Romani imperii optimatum, quid agendum, cui potius obediendum sit, concluſum fuerit seu determinatum, ad quod efficiendum labores nostros, quantum ex injunctis nobis incumbit officiis, solum Dei, sanctæ matris ecclesiæ & sedis apostolicæ respectu, Deo nobis auxiliante, operam dabimus, laboresque nostros fidos & sollicitos impendemus.

ANNO CHRISTI 1439.

ANNO CHRISTI 1439.

RE-

ANNO CHRISTI 1439.

RESPONSIO SACRI CONCILII

Generalis Basileensi, universalem ecclesiam repræsentantis, oratoribus sereniſſimi principis domini Friderici regis Romanorum, &c. necnon illuſtriſſimorum principum dominorum electorum ſacri Romani imperii ad pertitionem per eos porrectam, cujus tenor ſequitur & eſt talis.

Ibid. *Dignentur veſtræ reverendæ paternitates ad exhortationem & devotam poſtulationem ſereniſſimi domini noſtri Romanorum regis, &c. necnon ſuorum principum electorum, ſua vota conferre, quatenus modis congruis, ad generalis concilii ab omnibus indubitati congregationem infra unius anni ſpatium perveniatur, loco ſuæ majeſtati & ſuis electoribus grato, rebus gerendis accommodo.*

Primo quidem ſancta ſynodus commendat devotionem & ſinceram intentionem, quam præfati ſereniſſimus Romanorum rex & illuſtres principes, ad unionem & pacificationem eccleſiæ ſanctæ Dei habent, & per prædictos ſolemnes nuncios ac oratores cum eorum litteris ad hoc ſacrum concilium deſtinatos, in congregatione generali facunde & prudenter explicarunt.

Secundo, præfatis oratoribus commemoretur, quomodo in hac civitate Basileensi hactenus fuerit, & hoc ſit generale concilium univerſalem eccleſiam repræſentans, quod merito apud omnes Chriſticolas multiplici ratione debet dici & reputari indubitatum & unicum. Et conſequenter ſubjungatur, quod ſine maximis periculis, incommoditatibus ſumtibus, & difficultatibus, ab hinc ad alium locum mutatio concilii fieri non poterit, prout res hæc ſe ipſam ceteris diligenter intuentibus indicat, & ipſa ſancta ſynodus ſæpius per oratores ſuos in diverſis ambaſſiatis ac in iſto loco verbis & ſcriptis oratoribus regum & principum ſæculi multifarie luculenter oſtendit.

Unde his præmiſſis aliiſque plurimis attente conſideratis, videtur patribus hujus ſacri concilii, quod hæc inſignis civitas Basileenſis, cujus idoneitas multiplici experientia diuturne comprobata extitit, eſſet locus aptus, & rebus gerendis accommodus, ad quem cooperantibus præfatis dominis, ſereniſſimo Romanorum rege & electoribus, non ſolum ex inclyta natione Germanica, ſed ex omni fidelium natione, quæ ſub cœlo eſt, convenirent omnes, qui generalibus conciliis intereſſe debent, & convenerunt una cum patribus qui in eodem concilio hactenus conſtanter perſeverant; pax & unio eccleſiæ deſiderata dari poſſet, præcipue cum hoc ſacrum concilium inter alia ſancta opera ſpecialiter extitit congregatum ad pacem omnium Chriſtianorum.

Nihilominus, iſtis non obſtantibus, ut prædicti ſereniſſimus rex & principes electores, ceterique reges & principes, ac cuncti fideles clare percipiant meram & puram intentionem, quam habet hoc ſacrum concilium ad unitatem & pacem eccleſiæ, & hactenus ſemper habuit, quodque patres in eo perſeveran-

A tes parati ſunt reddere omni poſcenti de ea quæ in ipſis eſt fide rationem; utque præfati ſereniſſimus rex & principes electores evidenter cognoſcant, quod ſacrum concilium multum cupit voti eorum complacere, pro pacificatione univerſalis eccleſiæ, divina favente clementia, conſequenda, ipſa ſancta ſynodus in hac Basileenſi civitate inclytæ nationis Germanicæ in Spiritu ſancto congregata, & uſque in præſentem diem legitime continuata, univerſalem eccleſiam repræſentans, offert ſe paratam, in tempore de quo fit mentio, ad locum ejuſdem nationis rebus gerendis accommodum, & regiæ celſitudini gratum, ſua propria auctoritate, modis congruis ſeipſam transferre, ſecuritatibus tamen ante hujuſmodi B translationem decretandam & fiendam, in talibus præſtari ſolitis & aliis neceſſariis datis & præſtitis.

Obſecrat autem præfata ſynodus eamdem regiam celſitudinem, quatenus dignetur rem hanc aliis regibus & principibus intimare, eos toto ingenio & niſu inducendo, ut & illam ipſi amplectantur, veniantque perſonaliter, aut ſuos ſolemnes oratores mittant, ac prælatos alios, qui in generalibus conciliis de jure vel conſuetudine debent intereſſe, ditionis eorum etiam ad veniendum inducant, ut pax & unio eccleſiæ ſanctæ Dei dari poſſit. Securitates vero & alia quæ neceſſaria reputat & intendit hæc ſancta ſynodus, ſunt ea C quæ ſequuntur.

Primo quod ſereniſſimus ipſe rex dominus præſtet ſuum & ſacri imperii ſalvum-conductum ipſi ſacro concilio ad alium locum transferendo, pro omnibus accedentibus ad ipſum, ſtantibus, recedentibus, in plena forma; detque operam, ut locus eligendus etiam det plenam ſecuritatem & ſalvum-conductum, in libertatibus circa juriſdictionem, ac inhabitatoribus in victualibus & in aliis requiſitis, prout ſolitum eſt præſtari ſacris generalibus conciliis, & præſertim prout per civitatem Basileenſem factum extitit.

Similiter dabit operam, quod principes eccleſiaſtici & ſæculares, ac loca ipſi concilio D vicina, dent ſuos ſalvos-conductus, quodque prædicti ſalvi-conductus ſereniſſimi domini regis, loci concilii, aliorum dominorum & locorum ſint irrevocabiles, durentque continue per quatuor menſes poſt finitum concilium. Deprecatur autem ſancta ſynodus regiam celſitudinem, ſi quæ guerræ aut graves diſcordiæ tunc inter illos aut illa eſſent, dignetur ſe interponere pro tregua aut pace inter illos componenda.

Item, petit ſancta ſynodus quod ſereniſſimus ipſe dominus Romanorum rex ipſi concilio interſit perſonaliter, legitimo ceſſante impedimento, quo adveniente, aliquem Poteſtatem & magnæ auctoritatis principem, ſacro concilio gratum, in ejus procuratorem E juſtitiæ habeat, polliceaturque ſub verbo regio, per ſuas litteras patentes, quod non faciet, neque fieri permittet, Deo auctore, quantum in eo fuerit, quod ſit vel eſſe poſſit directe vel indirecte contra ipſius concilii auctoritatem & libertatem.

Item, ne inanis & fruſtratoria rideatur hujuſmodi ſacri conciliii translatio, quæ ſine magnis periculis & difficultatibus fieri non poteſt,

☞ poteſt, videtur permaxime neceſſarium, cum A juxta declarationem ſententiæ magnæ ſynodi Conſtantienſis, quicumque fidelis teneatur obedire mandatis, ſtatutis, ordinationibus, aut præceptis cujuſcumque generalis concilii, quod dominus rex & electores præfati per ſuas litteras patentes hoc ſacrum Baſileenſe concilium ante ipſius translationem decretandam certificent, quod concilium, dum in illo loco fuerit, recognoſcent pro vero & indubitato concilio, eique adhærebunt cum effectu inconcuſſe, quamdiu durabit & continuatum fuerit, ſtatutiſque, ordinationibus, decretis & mandatis per illud inibi fiendis acquieſcent & obtemperabunt, & quantum cum eis erit, inviolabiliter facient obſervari, etiamſi adverſarii ad illud B non venerint.

ANNO CHRISTI 1439.

Loca vero quæ prædictæ translationi & rebus gerendis videntur accommoda, & receſſitudini grata, nominabit ſacrum concilium, quando ipſius ſerenitati videbitur expedire, quorum alterum pro majori certitudine contentatur ſacrum concilium, quod ipſe rex auctoritate hujus ſacri concilii fecerit præſtitutum cum effectu, & per regiam ſerenitatem unus ex locis eidem ſpecificandis pro translatione concilii nominatus, & de his aliisque præmiſſis ſacrum concilium per ſuas litteras regias patentes fuerit certificatum, hæc ſancta ſynodus ſuam translationem in illum locum publice & in ſo- C lemni ſeſſione decretabit fiendam ad tempus, quod eidem ſynodo ac dictæ regiæ majeſtati, conſideratis temporis circumſtantiis & neceſſitate eccleſiæ, videbitur expedire.

LITERÆ CARDINALIS ARELATENSIS

Concilii præſidis

Ad Joannem Grunwaldenum Frigingen. Vicarium.

Extat apud Meichelbeck Hist. Ftising Tom. 2. p. 219.

SPectabilis & egregie doctor, ſocie, & amice noſter præcariſſime. Salute ſincera præmiſſa. Expoſuerunt huic ſanctæ Synodo reverendi patres domini epiſcopi Patavienſis, Lubicenſis, & Auguſtenſis, magnificus Baro dominus Conradus de Vomſperg camerarius S. imperii, & ille egregius utriuſque Juris doctor dominus Johannes de Bich ex parte Sereniſſimi ac glorioſiſſimi domini regis Romanorum, nec non ſex alii doctores ex parte dominorum electorum S. imperii, & quidam alii ex parte aliquorum aliorum dominorum, archiepiſcoporum, & communitatum hujus inclitæ Germaniæ ſinceriſſima ac religioſa devotione eorundem ad proſecu- E tionem reductionis Græcorum, & pacis eccleſiæ. Venerunt quidem iſti ex Nuremberga poſt dictam, & medium ad illa duo deſideratiſſima proſequenda aperuerunt, mutationem hujus ſacri concilii in alium locum, inſtantes ut pro concilio ecumenico aliquis alius locus in Germania eligeretur. Cum autem pro eo iſti plurimum inſtarent, & ſolennes ambaſſiatores chriſtianiſſimi, regni Francorum huc deſtinati, aliorumque regum & principum hic exiſtentes oratores ſe illis conformarent, viſum eſt patribus illa duo maxima bona, reductionem ſcil. Græcorum, & pacem eccleſiæ negligi non debere. Sed neque tantorum principum adeo inſtantes preces contemni poſſe. Quia tamen in hujuſmodi mutationis medio diſſolutio latere cernebatur, cenſuerunt patres prudenter incedendum. Deputavit itaque S. Synodus nonnullos ex optimis patribus, qui cum illis dominis ambaſſiatoribus deſuper conferrent. Domini vero ambaſſiatores requiſiverunt, eos, ut cum ſuorum principum mittentium catholica mens eſſet, quod in rebus iſtis auctoritas ſacrorum generalium conciliorum & eccleſiæ univerſalis, hujus quoque ſacri concilii Baſilienſis ſtatus & honor merito conſervarentur; modos aperirent domini deputati ſacri concilii, quibus proſecutio ipſa commode fieri poſſet, tanquam in rebus hujuſmodi magis experti, qui circam eas jam ſeptennio verſati ſunt. Conceperunt igitur dicti domini deputati cedulam quandam continentem modos & formas quibus pax in eccleſia feliciter haberi, reductioni Græcorum efficaciter intendi, & concilium ecumenicum ſalubriter poſſet ac commode celebrari. Domini autem oratores eadem cedula ſæpius audita & intellecta, quandam ſacris deputationibus per modum . . . . . exhibuerunt. Unde patres hujus S. concilii ſuper utraque maturis deliberationibus habitis ſe recollegerunt, in iſtis firmiſſime ſolidati, ut cum articulus, de quo cum domino Eugenio diſceptatur, fidem concernat, veluti jam ſeptem anni ſunt extitit declaratum, opus ſit ut veritates fidei per eccleſiam declaratæ ab omni impugnatione ſerventur illæſæ, & præſertim iſtæ tres: ſacrum generale concilium legitime congregatum univerſalem eccleſiam repreſentans habet poteſtatem immediate a Chriſto, ita ut omnis Chriſtifidelis cujuſcunque dignitatis, etiamſi papalis exiſtat, illi obedire teneatur, in hiis D maxime, quæ pertinent ad fidem, morum reformationem, extirpationem ſchiſmatis, &c. Secunda, quod poteſtas hæc non eſt auferibilis aut mutabilis ab homine; unde concilium generale a nemine, etiamſi papali præfulgeat dignitate, ſine ſuo conſenſu diſſolvi aut mutari non poteſt. Tertia, uno tempore non poteſt niſi unum generale eſſe concilium. Cum autem adverſus iſtas attemptatum fuerit, oportet ut fideliter recognoſcantur per expreſſam profeſſionem. Præterea auctoritas prædicta in hiis ut pupilla oculi conſervanda eſt ab omni conculcatione illibata; ipſa etenim proſtrata evangelia, & ſacra ſcriptura tota titubarent, quæ ipſius approbatione ſuſcepta fuerunt. Periret inſuper quidquid unitatis, ordinis & decoris eſt in religione Chriſtiana; pendent quidem omnia hæc ex auctoritate prædicta, tanquam ex nervo totius eccleſiaſticæ diſciplinæ: pro communi denique bono eccleſiæ univerſæ reformatio hic edita per obſervationem effectualem in his potiſſimum attenditur, cum pax vera atque perfecta in eccleſia reflorere non poſſit, niſi confuſione re-

ANNO CHRISTI 1439.

☞ preſſa, quæ totam ipſam decolorat, & ſtatum ejus ſubvertit; dum quod ſuum eſt cuique non tribuitur dignitati, dum per abuſum & intolerabiles deformitates mores eccleſiaſticorum adeo corrupti redduntur, ut gratum Deo ſacrificium præſtare non poſſint. In hiis demum ſervare neceſſe eſt ſtatum & honorem hujus ſacri concilii, quos patres manutenere juraverunt. Cum iſtis optime virorum, viſum eſt poſſe condeſcendi petitionibus prænarratis. Iſtorum tamen ad illa duo deſideratiſſima tantam conſpiciunt patres eſſe connexionem adeoque indiſſolubile fœdus, ut illa ſine iſtis haberi non valerent. Hæc igitur eſt mens patrum; per hæc ſimul omnia ſunt inquirenda. Fallitur equidem, ac nimis periculoſe fallitur, qui prædicta duo ſine iſtis haberi poſſe cogitat. An ſine fide pax vera erit? Nonne ſi non idipſum in Domino ſapiamus omnes, unum eſſe poterimus in domo Domini? Nonne & auctoritate conciliorum generalium & eccleſiæ conculcata poterit ipſa univerſalis reintegrari eccleſia, aut hæreſes confutari? Sed & nunquid confuſionibus ac deformitatibus invaleſcentibus pax pulcherrima eccleſiam perornabit, aut corruptis moribus Græcos lucrifaciemus Chriſto? Quis præterea non videat, quod hoc ſacro concilio ſuccumbente in ſua veritate & juſtitia notoria, de conciliis generalibus amodo actum fore, ita ut mortalis unus homo univerſalem totius eccleſiæ ſtatum everteret pro ſuæ propriæ libito voluntatis, nec modus eſſet providendi. Ecce igitur, eximie doctor, ecce neceſſitatem noſtri certaminis, ecce ubi immobiliter ſiſtere compellimur. Coloribus autem variis nonnulli utuntur. Sed patres reſoluti ſunt non in nube ambulare, ſed in aperta veritate intendere paci nihil inſidiarum habituræ. Docuerunt eos priora tempora, & moderna inſtruunt, quod periculoſe ſub ſuavi pacis ſono quærit eccleſiam ſubintrare graviſſima turbatio. Pendentibus iſtis hic tractibus, miſſus eſt ille epiſcopus Siginen. ad dictum ſereniſſimum regem Romanorum contra ſacrum concilium, commiſſumque ſibi inter cetera, ut ſuppe . . . . . hujus ſancti concilii particulariter privet, & ſuas dignitates ac beneficia aliis conferat. Inibi ex Ferraria in Florentiam mutatio facta eſt, & Græci ad remotiora trahuntur. Conveniuntne iſta tractatibus hujuſmodi, qui ducuntur? An iſta via eſt, qua Græci in Germaniam ad concilium Icumenicum ſunt venturi? Eſtne tale univerſale concilium ſtabile; an potius conventiculum, quod hinc inde diſtrahitur? Penſanda ſunt ſingula hæc, ſocie cordialiſſime, & a vobis inclitis dominis Germanis vel aliquando intelligenda ſunt opera; non quia non intelligatis diximus, ſed ut alios reddatis attentos; ne auſcultent inanibus verbis, quibus invidi ſeducere moliuntur. Indicta eſt apud Franchfordiam diæta, ubi de præmiſſis tractatus haberi ſperatur. Si igitur vobis eſt ad domum Dei zelus, ſi ad eccleſiam devotio, ſi ad bonum commune & publicam ſalutem Chriſtianæ religionis quævis pietas, ſi quoque eſtis ille dominus vicarius Friſingenſis, conſtantiſſimus hujus S. Concilii zelator & defenſor intrepidus, accedite A quæſumus illuc, ne aliqua quantacunque vos detineat occaſio. Requirit certe mitis Dominus, ſi eſt qui diligit domum Jacob & locum habitationis gloriæ ſuæ. Exurgite igitur, exurgite miles Chriſti, fortiſſime, & venite in adjutorium, opponiteque vos murum pro domo domini. Tempus prope eſt, ut Domino concedente concluſus fiat noſtri certaminis curſus. Meminiſſe impræſentiarum vos congruit fortiſſimorum illorum Macchabæorum, qui tanta conſtantia pro mandatis Dei & legibus paternis dimicarunt. Attendite, precamur, ut & fidem catholicam, ut canones SS. Patrum, ut eccleſiam noſtram, ut horum omnium propugnaculum B auctoritatem memoratam ſua imitatione viriliter defendamus. Advertite, rogamus, ne diſtuleritis; prudentes quippe ſunt filii tenebrarum, & magis quam filii lucis in generatione ſua. Venite igitur illuc quantoribus venite, & exhinc iſtuc accedite, ne deteriores convincamur in eccleſia noſtra, ex qua nobis eſt tota ſalus, quam gentiles illi famoſi in ſua republica, pro qua tutanda duriſſimæ mortis pericula non extimeſcebant. Datus eſt huic ſacro concilio præfatus magnificus dominus Conradus de Vomſperger Baro generoſus, in protectorem ex parte regiæ majeſtatis, ex quo aperte colligitur catholica devotio ipſius majeſtatis regiæ ad hanc ſacram ſinodum generalem. Excitetis C igitur, præcamur, univerſos fideles, ut huic ſacro concilio auxilia maxime hoc tempore favoreſque impendant, & tam in diætam prædictam, quam exinde ad hoc S. concilium ipſos vobiſcum adducatis in obſequium domini noſtri Jeſu Chriſti, veri eccleſiæ capitis & ſponſi, qui veſtram reverentiam feliciter dirigere & conſervare dignetur cum incremento totius proſperitatis & ſalutis. Parati & etiam continuo ſumus pro viribus efficere quæque cognoverimus grata eſſe reverentiæ veſtræ. Scriptum Baſileæ die XVII, Feb. MCCCCXXXIX.

De præmiſſis vos cordialiter deprecor miſſa Lud. Card. Arelat. D

NOTITIA M. S. COD.

In quo orationes permultæ in concilio Baſileenſi habitæ continetur.

FEria IV. in capite jejunii per fratrem Lupum de Galdo magiſtrum in theologia de ordine prædicatorum & ambaſſiatorem regis Caſtellæ in ſacro concilio Baſilienſi 1435.

In die aſſumptionis beatæ Mariæ per quemdam abbatem de Brittannia ordinis Ciſtercienſis. E

Collatio facta in die beati Martini epiſcopi per magiſtrum Martinum Berruerii decanum eccleſiæ Turonenſis in concilio Baſil. 1433.

Collatio facta per priorem clauſtralem Cluniacenſem dominica penultima ante adventum Domini.

Dominica II. adventus per magiſtrum Jo. de Raguſio ordinis fratrum Prædicatorum.

Domi-

ANNO CHRISTI 1439.

Dominica IV. adventus per magiſtrum Guillelmum Eurardi ambaſſiatorem univerſitatis Pariſienſis.

In circumciſione Domini per quemdam doctorem de ordine Ciſtercienſi Ledienſis diœceſis.

Feria IV. in capite Jejunii per fratrem Guillelmum Joſſeaume de ordine Minorum de obſervantia.

Sermo pronunciatus per dominum Alphonſum prothonotarium, nepotem domini cardinalis S. Euſtachii & ambaſſiatoris regis Caſtellæ, *Domine, ſi vis, potes me mundare*.

Sermo in aſſumptione B. Mariæ Virginis per magiſtrum Ægidium Carlerii Baſileæ factus.

Sermo factus per quemdam magiſtrum ordinis Minorum, in die ſancti Dominici factus.

In die S. Franciſci per provincialem Lombardiæ Ordinis prædicatorum.

Collatio facta Dominica II. adventus & die S. Nicolai per provincialem Franciæ ordinis prædicatorum.

In die S. Michaelis per magiſtrum Jo. de Polemar auditorem domini Juliani cardinalis S. Angeli legati &c.

In die Viſitationis B. Mariæ Virginis per quemdam doctorem ord. Ciſter.

In feſto apoſtolorum Petri & Pauli per Epiſcopum Lectorenſem.

Dominica I. in XL. per magiſtrum Thomam de Courcellis 1434. in concilio Baſileenſi.

Dominica XV. poſt Pentecoſten per magiſtrum Dionyſium oratorem univerſitatis Pariſienſis.

Dominica Lætare Jeruſalem per quemdam doctorem Pariſienſem nomine Thomam nationis Gallicanæ.

Sermo in dominica LXX. per magiſtrum Matthæum Manage.

Collatio magiſtri Guidonis de Vercellis canonici Metenſis facta dominica in . . . . . *Eſtote imitatores Dei ſicut filii cariſſimi*. Ad Epheſios V.

Collatio facta in Cœna Domini per magiſtrum Ludovicum de Piramo miniſtrum provinciæ S. Antonii de Padua in concilio Baſileenſi pronunciata anno 1434.

Collatio facta per fratrem Nicolaum ordinis Prædicatorum conventus Divionenſis dominica I. XL. in concilio Baſileenſi.

Collatio facta per magiſtrum Martinum Berueri in concilio Baſileenſi in dominica in paſſione.

Collatio facta per magiſtrum Thomam de Courcellis in die S. Auguſtini

Collatio facta per priorem S. Benigni Divionenſis dominica qua cantatur Lætare Jeruſalem 1443.

Dominica III. poſt. oct. Paſchæ per fratrem Nicolaum.

Dominica IV. in adventu Domini per provincialem Angliæ ordinis Carmelitarum.

Dominica III. in adventu.

Dominica in ſeptuageſima per quemdam magiſtrum in Theologia de Lombardia ordinis Auguſtinienſium.

Dominica poſt aſcenſionem Domini.

Per magiſtrum Jeronymum de Praga die quaſimodo 1433.

Per provincialum Lombardiæ ordinis Carmelitarum in die exſequiarum reverendiſſimi patris archiepiſcopi Mediolanenſis.

Sermo, in feſto apoſtolorum Petri & Pauli per magiſtrum Gerardum Brant ſacræ Theologiæ profeſſorem an. MCCCCXXXII. in ſacro concilio Baſileenſi.

Pro aliquali reformatione religioſorum.

In die S. Jeronymi per D. Simonem de Valle de ditione Venetorum.

Collatio facta per dominum epiſcopum Dynenſem in condemnationem libelli Auguſtini de Roma.

Sermo in die Epiphaniæ anno 1436. in generali Baſil. Concil. factus per magiſtrum doctorem Matthæum ord. fratrum minorum.

In feſto Purificationis B. Mariæ per magiſtrum Thomam de Courcellis.

Sermo ejuſdem in feſto S. Benedicti factus Baſileæ anno Domini 1436.

Collatio facta per magiſtrum de Courcellis in exequiis domini archiepiſcopi Rothom. penultima auguſti anno 1436.

In annuntiatione Virginis Mariæ per magiſtrum de Nigromonte provincialem Lombardiæ ordinis prædicatorum.

De S. Stephano per mag. Mo. de Polemart auditorem Domini S. Angeli cardinalis.

Dominica poſt nativitatem & die Innocentium per magiſtrum Ra. de Porta.

Dominica III. in XL. per abbatem de Mulembruna.

Die omnium ſanctorum per decanum de Salceya.

In annuntiatione glorioſæ Mariæ Virginis per magiſtrum Johannem de Rouvay.

Per magiſtrum Scole dominica in XL.

Sermo factus per quemdam doctorem ord. Ciſterc. diœceſ. Leodienſis.

Per magiſtrum Jo. de Mont-Martis dominica Lætare.

Per magiſtrum Jo. de Tongrelot ord. præmonſtrat.

In die conceptionis Virginis Mariæ per dominum epiſc. Cavalicenſem in concilio Baſilienſi.

Dominica poſt epiphaniam per fratrem Nicolaum de ordine prædicatorum.

Exhortatio archidiaconi de Scotia pro libertate eccleſiaſtica.

In die omnium ſanctorum per provincialem Avenionenſem ordinis Carmelitarum. II. III.

In feſto apoſt. Simonis & Judæ per fratrem Henricum Kaltiſen ord. Prædicatorum ſacræ Theol. profeſſorem ac pravitatis hæreticæ inquiſitorem 1434.

Sequitur epiſtola Jeſu Chriſti tranſmiſſa in concilio Baſileenſi imaginarie compilata, ut patrum emolliantur corda.

ANNO CHRISTI 1439.

LITERÆ CONCILII BASILENSIS

Ad Albertum, Bajoariæ ducem.

Meikelberk pag. 228.

SAcroſancta generalis Synodus Baſilienſis in Spiritu S. legitime congregata univerſalem Eccleſiam repræſentans dilecto Eccleſiæ filio nobili viro Alberto Duci Bavariæ ſalutem & omnipotentis Dei benedictionem. Devotionem tuam publicæ ſaluti univerſalis Eccleſiæ & juſtitiæ ac veritati non parum affectam eſſe exiſtimantes communicavimus eidem per literas noſtra, quæ pro neceſſitate ipſius Eccleſiæ, conſervatione orthodoxæ fidei, & reformatione morum per hanc ſanctam Synodum actastunt. Cæterum intelleximus, inclite Princeps, nonnullos variis ſuggeſtionibus moliri, ut pecuniæ provenientes ex indulgentiis, auctoritate hujus ſacri Concilii publicatis, quæ in tuo Dominio collecte ſunt, ſubtrahantur eidem Concilio, & in fabricam alicujus aut aliquarum Baſilicarum ſeu Eccleſiarum applicentur. Parum advertentes, quantas obligationes, quantaque debita in proſecutionem unionis Græcorum, & pro ſalute publica totius Eccleſiæ idem concilium ſubiit, quod & importabilia onera pro bono communi cunctorum aſſidue ſuſtinet. Nimis autem impium eſſet univerſali Eccleſiæ matri cunctorum ſubripere quod ſuum eſt, atque ipſam relinquere obligatam & debitis oneratam, auferendo pecunias pertinentes eidem, & ejus creditores defraudando; pœnas quoque ſacrilegii & alias admodum graves incurrunt, qui talia perpetrare audent. Velit igitur devotio tua illorum ſuaſiones injuſtas repellere, & efficaciter juvare, ut prædictæ pecuniæ huic ſacro Concilio, cui debitæ ſunt, efficaciter expediantur, tradanturque in manus dilecti Eccleſiæ filii Johannis Vicarii Friſingenſis, aut alterius ſuper hoc mandata noſtra deferentis. Sic enim facies quod juſtum eſt, & a Domino qui diligit vias juſtorum, dignam accipiet retributionem devotio tua. Cui etiam præfatus Vicarius communicabit plura de hiis quæ pro ſalute univerſalis Eccleſiæ per hanc ſanctam Synodum proximis diebus geſta ſunt, ad laudem & gloriam Jeſu Chriſti, qui eandem devotionem tuam in cunctis feliciter dirigere & conſervare dignetur. Datum Baſileæ VII. Id. Auguſti. Anno a Nativitate Domini Milleſimo quadringenteſimo triceſimo nono Apoſtolica ſede vacante.

DELEGATIO SACROSANCTÆ

Baſileenſis ſynodi in gratiam Roberti de Rupecula abbatis & monachorum S. Pontii Nicienſis contra Ludovicum Badati epiſcopum Nicienſem

RAimundus Valloni decretorum doctor, confirmatus Siſtaric. Judex & commiſſarius aularum & aulæ ac partibus infraſcriptis a ſacro-ſancta generali Baſileenſi ſynodo in Spiritu ſancto legitime congregata, principalem eccleſiam repræſentante, ſpecialiter deputatus, univerſis & ſingulis dominis abbatibus, orioribus, præpolitis, decanis, archidiaconis, ſcholaſticis, cantoribus, cuſtodibus, theſaurariis, ſacriſtis, ſuccentoribus, tam cathedralium quam collegiatarum canonicis, parochialiumque eccleſiarum rectoribus, ſeu loca tenentibus eorumdem, plebanis, viceplebanis, capellanis, curatis & non curatis, cæteriſque presbyteris, clericis, notariis & tabellionibus publicis quibuſcumque civitatis & diœceſis Nicienſis, ac alias ubilibet conſtitutis, ſalutem in Domino, & mandatis noſtris hujuſmodi formandis dictæ ſanctæ ſynodi firmiter obedire. Noveritis quod nuper ſynodus ipſa quandam commiſſionis, ſive ſupplicationis cedulam nobis per certum ſuum curſorem præſentari fecit, quam nos cum ea qua decuit reverentia recepimus, hujuſmodi ſub tenore.

Gallia Christ. tom. III. p. 141.

Dignetur reverendiſſima paternitas veſtra cauſam & cauſas, quam & quas devoti veſtri Robertus abbas & conventus monaſterii S. Pontii extra muros Nicienſes ordinis S. Benedicti movent, ſeu movere volunt & intendunt, tam conjunctim, quam diviſim contra D. Ludovicum epiſcopum Nicienſem, olim dicti monaſterii abbatem, de & ſuper nonnullis pecudibus, ſummis, & bonis mobilibus, rebuſque aliis in deductionem proceſſus latius exprimendis, & eorum occaſione alicui ex dominis hujuſmodi ſacri concilii audientiæ cauſarum judicibus committere, audiendi, cognoſcendi, decidendi & fine debito terminandi, cum omnibus & ſingulis ſuis emergentibus, incidentibus, dependentibus & connexis, & cum poteſtate citandi dictum epiſcopum in loco dictæ ſynodi vel extra & ad partes, etiam per edictum publicum, ſemel & pluries, & toties quoties fuerit opportunum, inhibendique ſi & in quantum opus fuerit, non obſtante quod cauſa & cauſæ hujuſmodi non ſint . . . tractandæ ſeu finiendæ; attento maxime quod præfatis abbas & conventus, de dicto epiſcopo, qui loci ordinarius eſt, non ſperant in partibus poſſe conſequi juſtitiæ complementum, ipſius ſanctæ ſynodi ac conſtitutionibus apoſtolicis, nec non ſtilo palatii cæteriſque contrariis non obſtantibus quibuſcumque, cum clauſulis neceſſariis & opportunis. In fine vero dictæ commiſſionis, ſive ſupplicationis cedulæ ſcripta erant de alterius manus littera, ſuperiori litteræ ipſius cedulæ penitus & omnino diſſimili & diverſa; hæc verba videlicet; *audiat dominus Rai-*

☞ *Raimundus Talloni confirmatus Sistaricensis;* & *constito quod non possit consequi justitiam in partibus, citet & inhibeat etiam per edictum, si sit opus, ut petitur, & justitiam faciat.*

ANNO CHRISTI 1439.

Post cujus quidem commissionis sive supplicationis cedulæ præsentationem & receptionem, nobis & per nos, ut præmittitur, factam, fuimus pro parte reverendi patris & domini Roberti abbatis & conventus monasterii S. Pontii extra muros Nicienses ordinis S. Benedicti principalium in dicta commissione principaliter nominatorum debita cum instantia requisiti, quatenus sibi citationem legitimam una cum inhibitione supplicata extra locum dictæ synodi & ad partes contra & adversus reverendum in Christo patrem D. D. Ludovicum episcopum Niciensem ex adverso principalem in dicta commissione ex adverso principaliter nominatum, juxta & secundum vim, formam & tenorem commissionis prænarratæ in forma solita & consueta decernere & concedere dignarernur. Nos igitur Raimundus judex & commissarius præfatus attendentes requisitionem hujusmodi fore justam & consona ratio volentes in causa & causis hujusmodi rite & legitime procedere, ac partibus ipsis dante Domino justitiam ministrare, ut tenemur, idcirco auctoritate dictæ sanctæ synodi nobis in hac parte commissa, vos omnes & singulos prædictos & eorum quemlibet in solidum tenore præsentium requirimus & monemus, primo secundo, tertio, & peremptorie, vobisque nihilominus & vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ & sub excommunicationis pœna, quam in vos & vestrum quemlibet ferimus in his scriptis, nisi feceritis quod mandamus, districte præcipiendo mandantes, quatenus infra sex dierum spatium post præsentationem seu notificationem præsentium vobis aut alteri vestrum factas immediate sequentium, quorum sex dierum duos pro primo, duos pro secundo, & reliquos duos dies vobis omnibus & singulis supra dictis pro tertio & peremptorio termino, ac monitione canonica assignamus; ita tamen quod in hiis exequendis alter vestrum alterum non expectet, nec unus pro alio se excuset, præfatum R. patrem dominum Ludovicum episcopum Nicienſem ex adverso principalem in ejus propria persona, si ipsius præsentiam commode habere poterit, alioquin in palatio seu aula episcopali, si ad eam tutus pateat accessus, sin autem in cathedrali Nicienſi ecclesia infra missarum solemnia, dum abundans populi multitudo convenerit ad audienda divina, aut alias congregata fuerit, aliisve ecclesiis & locis publicis quibuscumque, ubi, quando & quoties expediens fuerit, & postquam pro parte dictorum dominorum abbatis, & conventus principalium fueritis requisiti, seu alter vestrum fuerit requisitus, ex parte nostra concorditer dictæ synodi publice alta & intelligibili voce peremtorie citare curetis, ita quod verisimile sit citationem hujusmodi ad ejus notitiam pervenire, ne de præmissis aliquam ignorantiam, seu etiam de infrascriptis prætendere valeat, seu etiam allegare. Quamobrem & nos etiam tenore præsentium sic citamus, quatenus die vigesima quinta post citationum hujusmodi nostrarum per vos vel aliquem vestrum ei factarum immediate sequenti, si dies ipsa vigesima quinta juridica fuerit, & nos vel alius forsan loco nostri surrogandus judex ad jura reddendi pro tribunali sedere contingeret, alioquin proxima die juridica ex tunc immediate sequenti, qua nos vel prorogandus prædictus Basileæ vel alibi, ubi tunc audientia causarum ex dispositione sacræ synodi tenebitur hora causarum consueta ad jura reddendum pro tribunali sedere contingeret in judicio legitime coram nobis, vel prorogando præfato per se vel per procuratorem seu procuratores suos prædictos, ad causam seu causas hujusmodi sufficienter instructos, cum omnibus & singulis suis actis, actitatis, litteris, scripturis, instrumentis, processibus, privilegiis in rebus . . . quibuscumque ad causam seu causas hujusmodi facientibus & eas quomodolibet concernentibus, præfatis dominis abbati & conventui principalibus, vel procuratori suo eorum nomine, de & super omnibus & singulis in dicta commissione contentis, de justitia responsuris, ac in causa & causis hujusmodi, ad omnes & singulos actus gradatim & successive & usque ad definitivam sententiam inclusive debitis & consuetis terminis & dilationibus procedentes, ut moris est, processuri & procedi visuri, aliasque dicturi, facturi, allegaturi quod justitia suadebit & ordo . . . certificantes nihilominus eumdem citatum, quod . . . dicto citationis termino, ut præmissum est, comparere curaverit . . . Nos nihilominus aut prorogandus prædictus ad partis comparentis instantiam, & causam seu causas hujusmodi prosequi curantes, ad præmissa omnia & singula, ac alias, prout justum fuerit, procedemus, seu procedet justitia mediante, ipsorum citatorum absentia seu contumacia in aliquo non obstante; & insuper attendentes, quod causa hujusmodi coram nobis indecisa pendente, nihil fit in partibus per quemcumque innovandum, seu attentandum, vobis omnibus & singulis supradictis, quibus præsentes nostræ litteræ diriguntur, eadem auctoritate sanctæ synodi committimus & mandamus, quatenus post legitimam dictæ citationis executionem, reverendo patri D. Ludovico episcopo Nicienſi ex adverso principali, ejusque in spiritualibus vicario & officiali, ac diversis & singulis officialibus, judicibus, commissariis, delegatis, subdelegatis, ordinariis, extraordinariis; quacumque auctoritate fungentibus, ac omnibus & singulis, quorum interest, interrerit, aut interesse poterit quomodolibet in futurum, quibuscumque nominibus censeantur, de quibus pro parte dictorum domini abbatis & conventus principalium super hoc fueritis requisiti, seu alter vestrum fuerit requisitus inhibeat; quibus nos etiam tenore præsentium inhibemus, ne ipsi, seu eorum alter in causa hujusmodi, in nostræ jurisdictionis ac litis pendentiæ vilipendium & contemtum, & dictorum domini abbatis & conventus principalium præjudicium quidquam attentare per se vel alium seu alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, quovis quæsito colore, seu innovare præsumatis, seu præsumat; quod si secus factum fuerit, id totum revocare & in statum pristinum reducere curabimus justi-

tia

☞ tia mediante; quatenus vero citationis & inhibitionis hujuſmodi & quidquid in præmiſſis duxeritis faciendum, vobis per veſtras patentes litteras aut inſtrumentum publicum, harum ſeriem, ſeu deſignationem in ſe continentes ſive continens, remiſſis præſentibus fideliter intimare curetis; abſolutionem vero omnium & ſingulorum, qui noſtræ excommunicationis ſententiam incurrerint, quoquomodo nobis vel ſuperiori noſtro tantummodo reſervamus. In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium præmiſſorum, præſentes noſtras litteras, ſive præſens publicum inſtrumentum hujuſmodi noſtrarum citationum in ſe continentes ſive continens exinde fieri & per notarium publicum noſtrumque & hujuſmodi cauſæ coram nobis ſcribam infraſcriptum ſubſcribi & publicari mandamus, noſtrique ſigilli hujuſmodi fecimus appenſione communiri. Dat. & act. Baſileæ in ambitu conventus . . . ubi jura reddunt, nobis inibi hora veſperorum conſueta ad jura reddendi . . . . ſub anno a Nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo nono, indictione ſecunda, die vero lunæ, ſexta menſis Julii, ſede Romanæ eccleſiæ vacante, præſentibus ibidem diſcretis viris magiſtris Enrico Budel . . . Stephanii clericis notariis publicis ſcribiſque noſtris, Trajectenſis diœceſis, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis. Et ego Johannes Schade de Lochen clericus Trajectenſis diœceſis publicus apoſtolica & imperiali auctoritatibus notarius, reverendique patris domini Raimundi confirmati Siſtaricenſis præfati, & cauſæ hujuſmodi coram eo ſcriba, quia præmiſſis omnibus & ſingulis, dum ſic ut præmittitur per ipſum & coram eo fierent & agerentur, una cum prænominatis teſtibus præſens interfui, eaque ſic fieri vidi & audivi · ideoque hoc præſens publicum citationis & inhibitionis inſtrumentum per aliud fideliter ſcriptum in hanc publicam formam redegi, hocque manu propria ſubſcripſi, & ſigno meo conſueto, una cum ſupra dicti domini confirmati ſigilli appenſione ſignavi rogatus, requiſitus in fidem & teſtimonium omnium præmiſſorum,

ANNO CHRISTI 1439.

ANNO CHRISTI 1439.

A

B

FINIS TOMI XXX.

Catalogo di alcuni Libri, che in maggior numero ſi trovano vendibili nel Negozio di ANTONIO ZATTA *e Figli Libraj e Stampatori Veneti.*

ARS vere philoſophandi, ſive Logica rationalis, verbalis, & experimentalis. in 12. Ven. 1742. 1 : 10

ARS *recte cogitandi*, & intelligendi, ſive præcipua Logicæ-criticæ Hermeuticæque rudimenta ad uſum ſtudioſæ juventutis. in 8. Tomi 2. 5 : —

de ATESTINORUM Principum calamitatibus Commentarii. in 4. Lugd. Bat. 1755. 12 : —

AUGUSTINI, *Antonii*, Obſervationes Stranguria quæ venerea dicitur, quod Mercurii aliquando eſſe poſſit effectus. in 8. —: 10

AZEVEDO, Poema hoc titulo venetæ Urbis Deſcriptio a *Nicandro Jaſſeo*, libri XII. in 8. 6 : —

ALMANACCO *per tutti*, oſſia nuovo metodo per ritrovare le lunazioni, le feſte mobili, l'Epatta, l'Aureo Numero ec. 5 : —

AILHAUD, Lettera Apologetica, in cui ſi dà riſpoſta al Libello Intitolato *ſopra l'Uſo della Polvere.* in 8. 1765. 2 : —

ALLESSANDER, *Guglielmo*, Eſperienze mediche ſull'uſo eſterno degli Antiſettici nelle Malattie putride; ſulle Doſi, Effetti delle Medicine, e ſu i Tiuretici, e Sudoriferi trad. dall'Ingl. in 8. 1783. 2 : —

l'AMICO tradito, Romanzo del Piazza. in 8. 2 : 10

l'AMICO delle Fanciulle, trad. dal Franceſe del *Co: Gaſparo Gozzi*. in 8. Venez. 1778. 1 : 10

ANALISI della mente e del cuore dell'Uomo, in ordine morale in 12. 1 : 10

d'ARGENS, *Marcheſe*, Il Filoſofo innamorato, ovvero Memorie del *Co: di Momejanin*. in 8. To. 2. *Sotto il torchio*. 4 : 10

—— *Detto*, Delizie dello Spirito e del cuore, ovvero riſleſſioni diverſe ſopra le Paſſioni in 8. 1783. 1 : 10

—— *Detto*, Iſtruzioni utili, e neceſſarie per tutti coloro che bramano vivere in buona, ed oneſta Compagnia in 8. 1783. 1 : 10

ARIOSTO, *Meſs. Lodov.* L'Orlando Furioſo arricchito di molte Aggiunte inedite, e di un Rame volante della grandezza della pagina pur contornato, e rappreſentante il principale Soggetto di cui nel Canto ſteſſo ſi tratta. Vol. 4. in 4. 1783. 130 : —

—— *Detto*, in Carta Meſſal grande. 220 : —

—— *Detto*, Poema Eroicomico in 8. tomi 5. elegante edizione adorna di vignette per ciaſcun canto. 30 : —

l'AVVENTURIERE Franceſe, Storia piacevole. in 8. Ven. 1782. 3 : —

AVVENIMENTI Marittimi del Capitano *Viaud*, oſſia deſcrizione di un portentoſo ſuo Viaggio. in 12. Venezia. 1 : 10

BALUZII *Stephani Tutelenſis* Capitularia Regum Francorum in unum Collecta, ad vetuſtiſſimos MS. Codices emendata; nunc primum edita, & notis illuſtrata. Accedunt Marculfi Monachi, & aliorum formulæ veteres, necnon doctiſſimorum adnotationes in fol. Vol. 2. juxta exemplar Pariſiorum *Franciſci Woguer*, Regis, & Archiepiſcopi Pariſienſis Typographi, Anno MDCLXXVII. Quibus accedit Tractatus de Miſſis *Dominicis Franciſci de Roye*, in fol. Tom. 2. 70 : —

BAUMISTERI, *Friderici*, Inſtitutiones Philoſophiæ metodo Wolfiana adornatæ. in 8. Tom. 5. *ſub prælo*. 12 : —

BARBIERI, *Gianfranc. detto il Guercin da Cento*, per Paeſi da eſſo inventati ed eſpreſſi in XIV. Vedute, ed intagliate in Rame, in fol. Venez. 1754. 16 : —

BEAUME' *Sig.* Chimica portatile, oſſia eſpoſizione eſſenziale delle operazioni Chimiche non che dell'uſo farmaceutico, tradotto dal Franceſe, 1783. 4 : —

BECCATINI, *Franceſco*, Storia della Crimea, piccola Tartaria, ed altre Provincie circonvicine colla Carta Geogr. Miniata 8. fig. 1784. 2 : 10

di BEL-

di BELLEGARD, *Abb.* Regole della vita Civile illuſtrata con diverſi fatti ſtorici per ammaeſtramento delle perſone di qualità in 8. 1769. 3: 10

BEMBO, *Pietro Card.* degli Aſolani, Libri III. cogli argomenti a ciaſcun libro; e le poſtille del Porcacchi. in 12. Venez. 1: 10

BENETTI, *Santo*, L'accorto Fattor di Villa in 12. 1774. 1: —

—— Con l'Aggiunta del governo degli animali Bovini di Gio: Battiſta Trutta, in 8. 1777. 2: —

RENINCASA, *Rutilio*, il nuovo Benincaſa, ovvero il Miſtero ſvelato della gran Cifra di Pico della Mirandola, in 8. 1784. 2: —

—— *Detto*, Almanacco perpetuo illuſtrato, e diviſo in cinque parti da *Ottavio Beltrano*. Edizione noviſſima con molte aggiunte, in 8. Fig. 1784. 5 —

BERNI *M. Franceſco*, l'Orlando innamorato Poema di Matteo Bojardo, da eſſo rifatto tutto di nuovo e diviſo in LXIX. Canti, correttiſſima edizione fregiata di rami. in 8. tomi 5. 30: —

BERTRANDE, *Ambrogio*, Trattato delle operazioni di Chirurgia. in 8. Tom. 2. 1780. 10: —

BIANCHI, *Antonio*, Oſſervazioni Controcritiche ſopra un Trattato della Commedia Italiana, dato in luce dall'Autore delle Lettere critiche come prodotto da più conferenze cenſorie fatte ſopra la Commedia intitolata, *il Marito diſſoluto*, con un eſame ſopra la Dama. in 8. 2: —

—— *Detto*, le ſue Commedie, in 8. 1765. 3: —

BIANCHINI, *Abb. Andrea*, Cauſe ſpirituali, ed Eccleſiaſtiche rapporto ai diritti del Sacerdotio e dell'Impero. in 4. 1763. 6: —

BIDET, Trattato ſopra la coltivazione delle viti, del modo di far li Vini, e di governarli, tradotto dal Franceſe. in 8 Fig. Seconda Edizione ricorretta, ed accreſciuta. 2: 10

BIENVILLE, D. T. *la* Ninfomania o ſia il Furore Uterino in cui ſi ſviluppano chiaramente e con metodo a' principj ed a' progreſſi di queſta crudel malattia eſponendoſene altresì le differenti cagioni. in 8. 1786. 2: —

il BOARO perfetto, iſtrutto nella maniera di curare, e conſervare le beſtie Bovine: in 8. 1777 1: 10

BOCCACCIO, *Meſſer Gio:* Trenta novelle ſcelte del ſuo Decamerone. in 12. 1780. 1: —

BOEZIO, *Severino*, della Conſolazione della Filoſofia tradotto da Bernardo Varchi, colla vita dell'Autore, e colla traduzione di due Inni d'Elpide conſorte di Boezio. in 8. 1785. 2: —

BOISSIER de Sauvages, *Sig.* L'Azione de' Medicamenti ſul corpo umano, e gli effetti che vi produce l'Aria colle diverſe ſue qualità, trad. dal Franc. in 8. Tom. 2. 1783. 4: —

BONET, *Carlo*, la contemplazione della natura, con note, e curioſe oſſervazioni dell'*Abb.* Spallanzani in 8. Tom. 2. 1781. 8: —

BONIFACIO, *Arcangelo*, nuova ſuccinta pratica civile, e criminale; ed una iſtruzione neceſſaria ai Novelli Notari in 4. Tom. 2. 1784. 12: —

BONIOLI, *Giuſeppe*, Diſſertazione Medico-Chirurgica intorno la malattia di un braccio, e di una mano diſſeccati naturalmente in 8. 3: —
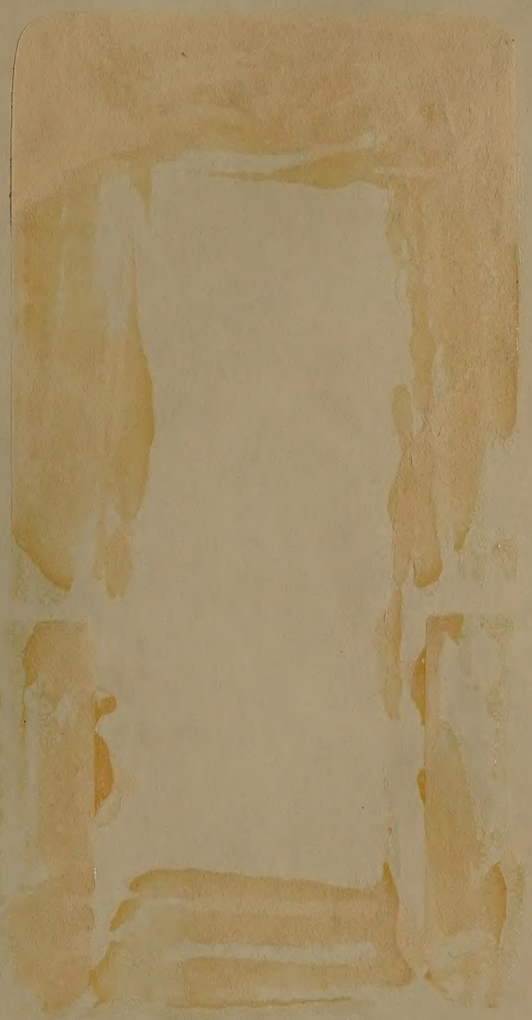
GTU LIBRARY
3 2400 00639 9368